INDEX
COMMENTARIORVM
IN EVANGELIA QVADRAGESIMÆ
Qui hoc ſecundo Tomo continentur.

Feria ſecunda poſt Dominicã tertiam Quadrageſimæ.	*VTique dicetis mihi hanc ſimilitudinem; Medice, cura te ipſum. Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hîc in Patriâ tuâ.* Lucæ 4. *pag.*1
Feria tertia poſt Dominicam tertiam Quadrageſimæ.	*Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum,* Matt.18. *p.*6
Feria quarta poſt Dominicã tertiam Quadrageſimæ.	*Acceſſerunt ad Ieſum ab Ieroſolymis Scribæ & Phariſæi dicentes: quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum?* Matth. 28. *p.*20
Feria quinta poſt Dominicã tertiam Quadrageſimæ.	*Surgens Ieſus de Synagogâ, introiuit in domum Simonis.* Lucæ 4. *p.*45
Feria ſexta poſt Dominicam tertiam Quadrageſimæ.	*Venit Ieſus in Ciuitatem Samariæ.* Ioan. 4. *p.*62
Sabbatum poſt Dominicam tertiam Quadrageſimæ.	*Perrexit Ieſus in montem Olíueti*, &c. Ioannis 8. *p.* 88
Dominica quarta Quadrageſimæ.	*Abijt Ieſus trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis*, &c. Ioann. 6. *p.*94
Feria ſecunda poſt Dominicã quartam Quadrageſimæ.	*Prope erat Paſcha Iudæorum, & aſcendit Ieſus Ieroſolymam.* Ioan. 2. *p.* 101
Feria tertia poſt Dominicam quartam Quadrageſimæ.	*Iam die feſto mediante, aſcendit Ieſus in Templum, & docebat.* Ioan. 7. *p.* 111
Feria quarta poſt Dominicam quartam Quadrageſimæ.	*Præteriens Ieſus videt hominem cæcum à Natiuitate.* Ioan. 9. *p.* 119
Feria quinta poſt Dominicam quartam Quadrageſimæ.	*Ibat Ieſus in Ciuitatem, quæ vocatur Naim*, &c. Lucæ 7. *p.*133
Feria ſexta poſt Dominicam quartam Quadrageſimæ.	*Erat quidam languens Lazarus à Bethania.* Ioan. 11. *p.* 143
Sabbatum poſt Dominicam quartam Quadrageſimæ.	*Dicebat Ieſus turbis Iudæorum: Ego ſum lux mundi.* Ioan. 8. *p.*172
Dominica Paſſionis.	*Dicebat Ieſus turbis Iudæorum, & Principibus Sacerdotum: quis ex vobis arguet me de peccato?* Ioan. 8. *p.*182
Feria ſecunda poſt Dominicam Paſſionis.	*Miſerunt ei Principes & Phariſæi Miniſtros, vt apprehenderent Ieſum*, &c. Ioan. 7. *p.*204

Feria tertia poſt Dominicam Paſſionis.	*Ambulabat Ieſus in Galilæam; non enim volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere*, &c. Ioan. 7. *pag.* 211
Feria quarta poſt Dominicam Paſſionis.	*Facta ſunt Encænia in Ieroſolymis, & hyems erat: & ambulabat Ieſus in Templo, in porticu Salomonis*, &c. Ioan. 10. *pag.* 230
Feria quinta poſt Dominicam Paſſionis.	*Rogabat Ieſum quidam de Phariſæis, & manducaret cum illo.* Lucæ 7. *p.* 240
Feria ſexta poſt Dominicam Paſſionis.	*Collegerunt Pontifices & Phariſæi Concilium aduerſus Ieſum*, &c. Ioan. 11. *p.* 277
Sabbatum poſt Dominicam Paſſionis.	*Cogitauerunt Principes Sacerdotum vt & Lazarum interficerent*, &c. Ioan. 12. *p.* 281
Dominica Palmarum.	*Cum appropinquaſſent Ieroſolymis, & veniſſent Bethphage ad montem Oliueti; tunc Ieſus miſit duos Diſcipulos ſuos*, &c. Matth. 21. *pag.* 306
Feria ſecunda maioris Hebdomadæ.	*Ieſus ante ſex dies Paſchæ venit* Bethaniam, *vbi Lazarus fuerat mortuus.* Ioan. 12. *p.* 312
Feria quinta maioris Hebdomadæ.	*Ante diem feſtum Paſchæ ſciens Ieſus, quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo ad Patrem; cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Ioannis 13. *pag.* 328.

R. P.

PETRI ALOIS NEAPOLITANI,

E SOCIETATE IESV.

COMMENTARII IN EVANGELIA QVADRAGESIMÆ.

TOMVS II.

FERIA SECVNDA, POST DOMINICAM III. QVADRAGESIMÆ.

Vtique dicetis mihi hanc ſimilitudinem; Medice, cura teipſum.

Quanta audiuimus facta in Capharnaum! Fac & hic in patria tua. *Lucæ 4.*

Euangelij nexus, & ordo.

1\. ACERBA inuidiâ in proximos, & ſuperbâ indignatione in Deum peccantes Nazareni, Apoſtolicæ ſententiæ comprobant veritatem: *Qui non diligit fratrem ſuum, quem videt; Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere?* Fratres, proximoſque ſuos Nazareni non diligebant, cùm iuxtà Ambroſium inuidiæ ſtimulis agitati dicerent: *Quanta audiuimus facta in Capharnaum! fac, & hic in patria tua.* Proximis autem inuidentes Nazareni, neque Deum ſub humana carne latentem diligere potuerunt: (Ioan. ep. 1. cap. 4.)

A & propterea ſuperbâ indignatione perciti, *Repleti ſunt ira, & eiecerunt eum extra ciuitatem, & duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis, vt præcipitarent eum.*

Vtique dicetis mihi hanc ſimilitudinem: Medice cura teipſum. Quanta audiuimus facta in Capharnaum? fac & hic in patria tua.

2\. CVm Dominus Nazareth veniens Nazarenis, ex Iſaïæ vaticinio ſe Meſſiam eſſe indicaſſet; vt id clarius comprobaret, occultas adſtantium cogitationes cognouiſſe demonſtrat,

dicens: *Vtique dicetis mihi hanc ſimilitudinem: Medice, cura teipſum.* Quod Prouerbium bene hic ſimilitudo appellatur: ſicut enim medico dicitur, vt curet teipſum; ſi peritiam, & efficaciam aliorum morbos curandi oſtendere ſatagit; ſic Nazareni intra ſe de Chriſto tacitè dicebant: Si exteros, nempe Capharnaitas curauit; debet multò magis Nazarenos, inter quos nutritus eſt, veluti ſuos ciues curare. Quod apertè ſequentibus verbis explicatur: *Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.* Quibus verbis, vel potius tacitis cogitationibus Nazareni duos prauos affectus indicabant; ſcilicet incredulitatem & inuidiam. Nam tamquam increduli, & inuidi intra ſe dicebant; Niſi hîc facit, quæ apud Capharnaitas facta eſſe dicuntur, falſa ea exiſtimabimus: ſi autem vera ſunt, noſtris potius ciuibus, quàm exteris, talia beneficia ſunt conferenda.

3. Inuidiæ morbo Nazarenos ciues laboraſſe, ideoque Chriſti miraculis obicem poſuiſſe præter citatum Ambroſium, teſtatur Chryſoſtomus his verbis: *Cum veniſſet Nazareth Dominus, à miraculis abſtinet, ne prouocaret eos ad maiorem liuorem.* Sed quæres quomodo Chriſtus Dominus exhibitis miraculis ad maiorem inuidiam Nazarenos ciues prouocaſſet? Reſpondeo, viſa ſemel miraculorum vtilitate Nazareni, alia, atque alia miracula, & beneficia alibi à Chriſto edita per inuidentiam exhiberi ſibi etiam voluiſſent; ita vt erecto claudo, cæcum etiam ſibi illuminari popoſciſſent: & rurſus illuminato cæco, muto loquelam reddi voluiſſent: loquente etiam per miraculum muto, mortuum ſuſcitari efflagitaſſent; ne miraculo aliquo alibi patrato caruiſſent: & hæc omnia non ex charitate, ſed ex inuidia moti, veluti patrio iure exhibenda petiiſſent: ex quo factum eſſet, vt ſemper ex miraculis in maioris inuidiæ ſtimulos incidiſſent. Quàm iuſto pudore erubeſcere Nazareni debuiſſent, audiendo quod de Podareto à Plutarcho in Lycurgo ſcribitur: *Podaretus non adſcriptus triginta Patribus, qui Rempublicam adminiſtrabant, abiit valdè lætus, quòd triginta meliores ſe haberet ciuitas.* Sed quos propter alienum bonum inuidiæ ſtimulos ethnicus non ſenſit, vera fide illuminati ſenſere Nazareni: idque ad iuſtum eorum nequitiæ ſupplicium.

Podaretus ethnicus ab inuidia liber, aliorũ exaltatione lætatur.

4. *Multa inuidiæ ſunt mala; vnicum tamen ineſt bonum; nempe quod nocumento ſit illi ipſi, qui ea æſtuat; quodque cor eius magis exedat, quàm rubigo ferrum,* ait Baſilius orat. 10. Inter vitia, *iuſtius inuidiâ nihil eſt; quæ protinus ipſum auctorem rodit, excruciatque animum,* Legitur apud Hieronymum ad Gal. 5. Similiter Chryſologus ſer. 172. *Inuidia ſuorum carnifex ſemper exiſtit: exedit ſenſus, torquet animos, diſcruciat mentes, corda corrumpit. Quid plura? Hanc, qui receperit, ſua ſuſtinet ſine fine ſupplicia, quia in ſe domeſticum ſemper diligit habere tortorem. Quis ibi malorum finis, vbi alterius bonum pœna eſt; vbi cruciatus eſt aliena felicitas? Malum multiplex: Quot ſunt proſperitates hominum, tot tormenta ſunt inuidorum.* Saulis inuidiam plus Sauli inuidenti Dauidis gloriæ, quàm ipſi Dauidi nocuiſſe bene probat Chryſoſtom. 5. ſerm. de virtutibus & vitiis.

Inuidiæ vnicum bonum, quòd inuidos cruciet.

5. Pœnæ, & ſupplicia nulla ſunt, quæ infernis damnatorum ſuppliciis æquiparari poſſint, vnus tamen inuidiæ cruciatus infernis cruciatibus eſt coæquandus, eoque quodammodo

A maior dici poteſt. Chryſologus Epulonem, cui Lazarus repræſentabatur, alloquens ait: *Plus te felicitas Lazari, quàm Gehennæ torquet incendium.* Quàm miſera eſt inuidorum conditio, qui Electorum magis, quàm dæmonum aſpectu cruciari poſſunt! Non integra foret damnatorum pœna, niſi illis inuidentibus Sanctorum felicitas innoteſceret: *Noſtra gaudia cumulant veſtra tormenta.* Ita Lazarus Epulonem alloquitur apud Chryſoſtomum. Quàm monſtroſum cruciandi genus inuidia conflat; quod partim ex infernali pœna tolerata, partim ex ſuperna felicitate repræſentata componitur!

Ser. 661. Inuidia Damnatorũ cruciatus vehementer auget.

Inuidia mõſtroſum viuum.

6. Cum Dominus dæmoniacos duos liberare vellet Matth. 8. *Dæmones rogabant eum: Mitte nos in gregem porcorum; & ait illis, ite.* Quæ- B ritur autem ab interpretibus Euthymio, Theophylacto, & aliis, cur dæmones, vt in porcos mitterentur, rogarint; & cur id Chriſtus tam libenter conceſſerit? Inter plures rationes illa ad rem noſtram affertur, nimirum; quia inter dæmones, & porcos magna in multis conformitas eſt; ſed præcipuè in exprimenda inuidorum conditione valdè conueniunt. *Quemadmodum ſues luteſâ immunditiâ, & dæmones noſtris damnis lætantur; ſic inuidi calamitate proximorum exultant: cumque aliquid triſte, ac doloris efficiens proximo acciderit; tunc aliquantulùm quieſcunt, atque reſpirant; alienas enim iacturas ſuos quæſtus exiſtimant,* ait Chryſoſtomus.

Dæmones cur in porcos à Domino mitti voluerint.

Inuidi porcis ſimiles.

Chryſoſt. in Matth. hom 42.

7. Habacuc 2. vbi dicitur: *Lapis de pariete clamabit, & lignum, quod inter iuncturas ædificiorum eſt, reſpondebit;* C legunt Septuaginta: *Lapis de pariete clamabit, & Scarabæus de ligno loquetur.* Quæ verba iuxtà Hieronymum, & communem interpretationem ad exprobranda iniquis ipſorum ſcelera, à Propheta dicuntur: eò enim humana iniquitas peruenit, vt à rebus ſenſus, & rationis expertibus obiurgari meritò poſſit. Scarabæus inuidi ſymbolum eſt; inter Scarabæum autem, & inuidum conformitatem explicat Chryſoſtomus: *Quemadmodum Scarabæi alieno ſtercore, ſic inuidi aduerſa aliorum fortuna nutriuntur.* Poteſt autem Scarabæus ipſis inuidis in liuore pertinaciam exprobrare: cum enim inuidus perpetuò aliorum malis oblectetur; Scara- D bæus tamen teſte Clemente Alexandrino, ſex menſibus intra terram viuus obruitur, adeoque toto eo tempore ab immunditia abſtinet. Quare ad inuidos, veluti Scarabæos obruendos terram immanem hiatum legimus reſeraſſe Numer. 16. De Dathan, Chore, & Abiron dicitur: *Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum; & aperiens os ſuum deuorauit illos cum tabernaculis ſuis, & vniuerſa ſubſtantia eorum; deſcenderuntque viui in infernum operti humo. Inuidia factum eſt, vt hiatu ſuo terra Dathan, Chore, & Abiron, vniuerſumque illum populum viuos abſorpſerit,* ait Chryſoſtomus.

Inuidus Scarabæo ſimilis.

Supra.

Scarabæus ſex menſes intra terram latens ab immũditia abſtinet.

Clemens 1. ſtromat.

Inuidos Dathan, Choren, & Abyron terra viuos abſorpſit.

Supra.

8. *Paruulum occidit inuidia,* id eſt animo E puſillum, dicitur Iob. 5. Talis autem cædes ab inuidiâ perpetratur, inuidi animam deprædando, vt elegantiſſimè explicat Chryſologus ſerm. 4. *Inuidia inteſtinus hoſtis, non carnis quatit muros, non elidit ſepta membrorum; ſed in ipſam cordis arietat arcem; & antequam viſcera ſentiant, ipſam dominam corporis animam prædo capit, & adducit incluſam. Affectus varij in animo pugnant; ex his, qui victoriam adeptus eſt, vexillum in facie tamquam in arce eleuat, triſtitia, & inuidia pallidum, ira luteum, verecundia purpureum, lætitia, candore, & purpura diſtinctum,* ait Philo. Quàm

Inuidum quomodo occidat inuidia.

bene vexillum in inuidi faciè pallidum inuidia erigit; cum pallor mortis color ſit; inuidum autem occidat inuidia. In illud Gen. 3. *Maledicta terra in opere tuo: ſpinas, & tribulos germinabit tibi*, iuxta Baſilium, Rabanum, & Procopium ſpinæ, quæ antea non fuerant, è terra prodierunt poſt peccatum à primis parentibus ex inuidia diaboli patratum, ſcilicet, vt per ſpinas, qualia eſſent diabolicæ inuidiæ germina in homine tranſmiſſa ſignificaretur. Inuidi enim inuidiæ ſtimulos ſpinis acutiores ſuo in corde germinare quotidie ſentiunt. Lucæ 15. dicitur de fratre ſeniore inuidente paternam indulgentiam prodigo filio reſipiſcenti: *Erat filius eius ſenior in agro, & cum veniret. & appropinquaret domui, indignatus nolebat introire. Erat in agro terram percolens ſe deſertans; ſentes eradicat, & gramina; ſtimulos inuidiæ non euellit*, ait Chryſologus ſerm. 4.

Inuidũ cor inuidiæ ſtimuli veluti ſpinæ lacerant.

9. Iob 28. cum terram maximis naturæ donis locupletem deſcriberet: *Locus ſapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum*; ſubdit: *Nec intuitus eſt eam oculus vulturis*. Tamquam mirabile quid profert S. Iob, quòd vultur cum loca plurima peruolitet, cumque perſpicaciſſima oculorum acie polleat; nihilominus terram tam pretioſam, eam neutiquam reſpiciendo, præterierit. Sed vultur inuidorum naturam refert; inuidi enim, cùm perſpicaciſſimè omnia perſcrutentur, nihilominus aliorum virtutes prætereunt; & in alienis malis tantùm animo conquieſcunt, imitantes vulturem, qui cum acutiſſimis oculis loca plurima perueſtigare poſſet, florentia tamen, & iucunda loca, diuitiiſque referta celerrimè præterit; & in fœtidis tantùm cadaueribus immoratur. Baſilius orat. 10. *Quemadmodum vultures ad ea, quæ malè olent maiori impetu perferuntur; multa prata, multaque iucunda, & odorata loca præteruolantes; ſic etiam inuidi vitæ ſplendorem, rectéque factorum magnitudinem ne aſpiciunt quidem; ad marcida verò miranđum in modum feruntur.*

Inuidus vulturi ſimilis.

10. Diabolus ſæpiſſimè in ſacris litteris Beelzebub appellatur, hoc eſt muſcæ dominus, ſeu deuorans muſcam, vt interpretatur S. Hieronymus: idque ob plures rationes. Primò, quia idolum, in quo ab Accaronitis diabolus adorabatur, ob victimarum ſanguinem à muſcis frequentabatur. Secundò, quia (vt ſuperiori Euangelio diximus) ſicut Myagros à Græcis, ita ab Accaronitis Idolum illud Beelzebub dictum aduerſus muſcarum peſtem inuocabatur. Sed ad rem noſtram, muſcarum, hoc eſt inuidorum dominus diabolus dicitur; maximè enim inuidis diabolus dominatur; & muſcæ inuidorum mores adamuſſim exprimunt: quandoquidem in animalium corpora inuolantes, ſanas illorum partes prætereunt, in vlceroſis verò conſiſtunt. Baſilius orat. 10. *Muſcæ ſanis corporis partibus neglectis ad vlcera contendunt; ſic inuidi ad putrida mirificè perferuntur.*

Diabolus, cur Beelzebub, hoc eſt Muſcarum dominus appellatur. *Hieronym. de nom. Hebraic.*

Inuidi muſcis ſimiles.

11. Si verò quæratur, cur præcipuo quodam modo inuidorum cordibus diabolus dominetur? Ratio eſt, quia ex ſacris litteris diaboli dominatio eſt *tenebrarum poteſtas*; tenebrarum autem poteſtati, & ignorationis caligini maximè inuidi ſubiiciuntur. De fratribus Ioſepho inuidentibus dicitur Gen. 37. *Hæc igitur cauſa ſomniorum, atque ſermonum inuidiæ, & odij fomitem miniſtrauit.* Odium ſcilicet ſermonibus, inuidia ſomniis reſpondebat: fratrem oderant, quòd ille ſuis ſermonibus ſe aliis præferre videbatur; inuidebant, quòd illi ſomnia dominationem in alios portendiſſent. Eò enim liuor progreditur, vt non ſolùm veris, ſed etiam ſomniatis bonis inuideat. Aduerſus hanc contra Ioſephum inuidentiam egregio dilemmate Baſilius arguit: *Si vera erant Ioſephi ſomnia, quâ ratione poterat effici, vt non omninò ea euenirent, quæ prædixit? Sin falſa, cur inuidebant erranti, & decepto?* Dilemmati huic reſpondet Baſilius: *Re verà propria eſt Diaboli affectio ipſa inuidentia: atque adeo mirum eſſe non debet, ſi diabolica huiuſmodi affectio inuidorum mentibus dementiæ tenebras offundat.*

Lucæ 22. Inuidorum cordi cur præcipuè Diabolus dominetur.

Inuidi non ſolũ veris, ſed ſomniatis bonis inuident.

Orat. x.

12. Porrò in præſenti Euangelica hiſtoria mutus inuidiæ cum Dæmone conſenſus apparet; quandoquidem vterque, ſcilicet tam inuidiæ, quàm Satanæ ſpiritus præcipitium Domino inferre tentauit. Lucas hic de inuidis Iudæis ait: *Duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis, ſuper quem ciuitas eorum erat ædificata, vt præcipitarent eum.* Matth. 4. de Satana dicitur: *Aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem; & ſtatuit eum ſupra pinnaculum templi; & dixit ei: Si Filius Dei es, mitte te deorſum.* Scilicet hoc præcipuè commune cum diabolo habet inuidia, vt ambo aliorum præcipitio oblectentur. *Superbia, & inuidentia diabolus eſt*, ait Auguſtinus. Iiſdem ergo vitiis ſuperbi, & inuidi diabolo ſimillimi fiunt.

Inuidiæ, & Diaboli cõformitas.

Auguſtinus lib. de S. Virgin.

13. Inuidiæ ſpiritus ipſo dæmonis ſpiritu nequior videtur. Rex Saul cum Danidem ſibi præferri cerneret, canentibus Hebræis puellis: *Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia.* Hinc contra Dauidem ex inuidia motus, ei mortem moliebatur; eodemque tempore factum eſt, vt etiam à dæmone Saul vexaretur. Vexatus igitur Saul ab inuidia, & à dæmone; ab hoc facilè, nempè citharæ pulſu liberari potuit: ab inuidia verò non potuit. Pulſante enim citharam Dauide immundus ſpiritus à Saule recedebat; in eodem tamen inuidiæ ſpiritus firmus perſiſtebat. 1. Regum 16. *Quandocumque ſpiritus malus arripiebat Saul, Dauid tollebat citharam, & percutiebat manu ſua, & refocillabatur Saul, & leuius habebat; recedebat enim ab eo ſpiritus malus.* Cap. verò 18. *Dauid pſallebat manu ſua ſicut per ſingulos dies; tenebatque Saul lanceam, & miſit eam putans, quòd configere poſſet Dauid cum pariete.* Quare S. Baſilius Seleucenſis de Saule, & Dauide ait: *Hic lyram ſumebat in manus, quò cantu abigeret dæmonem; ille ſanatus haſtam in medicum iactabat: O nouum, iniuriumque facinus! Dæmon pellebatur; & dæmone liberatus arma capiebat; dæmon vincebatur, & hominis mores plus ſumebant ferocitatis.* Hugo Victorinus ait: Dauidem non tam citharæ, cantuſque ſuauitate, quàm crucis ſigno dæmonem à Saule expuliſſe: *Dauid malignum ſpiritum, qui exagitabat Saulem compeſcebat; non quòd eius cithara tantam virtutem haberet; ſed figuram crucis Chriſti per lignum, & chordarum extenſionem myſticè gerebat, quæ iam tunc dæmones effugabat.* Crux igitur dæmonem fugat; cruce tamen non fugatur inuidia; immo inuidia factum eſt, vt Crux Domino Redemptori ſtatueretur, Matth. 20. *Sciebat, quòd per inuidiam tradidiſſent eum.* Ideo Chryſologus ait: *Inuidia Iudæos, ſi dici fas eſt, fecit eſſe Deicidas: Deicidas diximus, non quò peruenit, ſed quò facinus hoc tetendit. In Chriſto enim Iudæi, non hominem tantùm, ſed Deum filium Dei conati ſunt opprimere.* Addit ibidem Chryſologus: *Inuidia cælum teneat: ibi enim diabolum fecit ex Angelo: vrit terras; quæ vtique paradiſi nobis amœna ſtant.*

1. Reg. 18.

Inuidiæ ſpiritus Dæmonis ſpiritu quodammodo nequior.

Baſilius Orat. 16.

Dauid lyra, & plectro crucis figuram repræſentando Dæmonem fugabat.

Inuidia Iudæos fecit Deicidas.

Chryſol. ſer. 172.

Inuidiæ mala plurima.

Matth. 2.

meo cuſtode ſecluſit. Reges vrget; quia hac Herodem in cunos Chriſti ſic compulit deſæuire; vt ante lac, quàm ſanguis teneris funderetur ex membris. Charitatem violat; nam hæc Cain reddidit fratricidam; & innocuam adhuc terram noui ſanguinis cruore perfudit. Contra inuidiam egregiè ſcribit S. Cyprianus ſer. 2. de zelo, & liuore.

Inuidia cur figulo potius tribuatur.

Plutarc. de vtilitate ex inimicis capienda.

14. Cum inter eiuſdem artis opifices, eiuſdemque ſcientiæ profeſſores æmulatio, & inuidia eſſe ſoleat; communi Prouerbio dici poterat: Philoſophus philoſopho, faber fabro, artifex artifici, gemmarius gemmario inuidet. Cur tamen potiùs ad inuidos ſignificandos communi prouerbio ex Plutarcho dictum eſt: *Figulus figulo inuidet?* Quia ſcilicet cum figuli terream maſſam tractent, per tales potius inuidi ſignificantur; quippe qui vili, & omnino terreno affectu ad inuidiam incitantur. Si enim è terra in cœlum cor eleuarent; cognoſcerent vtique Dei potentiam, & bonitatem illimitatam eſſe; adeoque, quòd pluribus ſuæ beneficentiæ dona impertiat, nihil imminui, neque impediri, quin aliis, atque aliis benefacere poſſit, & velit: atque hinc omnes inuidentiæ ſtimuli planè ceſſarent. De inuidia, & liuore vide Chryſoſt. tom. 5. hom. 44. & 45. ad populum Antiochenum.

Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua.

15. QVomodo hæc, aliæque huiuſmodi vniuerſales ſententiæ etiam exceptionem aliquam admittere poſſint, dictum eſt in Euangelio Dominicæ præcedentis in illa verba, *Beatus venter, qui te portauit.* Vbi de immaculata Virginis Conceptione egimus. Veriſſimum eſt autem plerumque prophetas ſua in patria acceptos non fuiſſe. Ratio huius eſt, quia, vt dicitur 1. Reg. 16. 7. *Homo videt, quæ parent; Deus autem intuetur cor.* Cum ergo homines ex eo tantùm, quòd exterius apparet, iudicium ferant; hinc eſt, vt qui Prophetarum populares ſunt, eiuſdemque patriæ ciues, exterius conſiderantes eorum cognationem, aliaque ſimilia; internum autem Dei ſpiritum in ipſis Prophetis loquentem, vel ignorantes, vel credere nolentes, eos deſpiciant. Ideo de Chriſto Domino dicitur Matth. 13. 54. *Veniens in patriam ſuam, docebat eos in Synagogis eorum; ita ut mirarentur, & dicerent: Vnde huic ſapientia hæc, & virtutes? Nonne hic eſt fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, Ioſephus, & Simon, & Iudas; & ſorores eius nonne omnes apud nos ſunt? Vndè ergo huic omnia iſta? & ſcandalizabantur in eo.* Addit S. Hieronymus ex inuidia etiam Prophetam ſuis popularibus acceptum non eſſe: *Quod propemodum naturale ſit ciues ſemper ciuibus inuidere: non enim conſiderant præſentia viri opera; ſed fragilis recordantur infantiæ.*

In Matth. c. 13.

In veritate dico vobis: Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael, quando clauſum eſt cœlum annis tribus, & menſibus ſex; cum facta eſſet fames magna in omni terra; & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam.

Eliæ lingua clauis cœli.

16. HÆc hiſtoria habetur 3. Reg. c. 17. & 18. Quòd ad præuaricantem populum puniendum ſuis precibus Elias cœlum claudere, idemque nonniſi poſt annos tres, & menſes ſex ad imbres demittendos aperire potuerit, benè Chryſoſtomus ait: *Clauis cœli fit ſermo Eliæ ſanctiſſimi. Iubet enim, & clauditur, orat poſtmodum, & aperitur. Claudit, inquam, cœlum, & aperit; ligat, & ſoluit; reſerat, quod concluſit. Vt Sanctorum meritum monſtraretur; non ſolùm in terris poſſe, quod voluit; ſed & in cœleſtibus poſſe impetrare quodcumque petierit.* Dicitur autem clauſum fuiſſe cœlum veluti fons, cùm pluuias ad terram fœcundandam non demitteret: claudi enim dicitur id, à quo, quod expetitur, non habetur. Sic denegans indigenti eleemoſynam ſua viſcera claudere dicitur Ioannes ep. 1. c. 3. 17. *Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* 2. dicitur cœlum clauſum reſpectu nubium, quæ in aërio cœlo ſunt. Nubes autem, cùm imbres non demittunt, ſtipante eas vndique ſecundæ regionis frigore, verè clauſæ ſunt. Sicut è contrario erumpente concluſo intus tonitru, & fulgure, in pluuias nubes verè aperiri dicuntur. Ideo Pſal. 134. 7. dicitur: *Fulgura in pluuiam fecit.* Hinc de erumpente è nubibus tonitru Latinus Poeta dixit: *Abrupta tremiſcunt fulgura; & attritus ſubita face rumpitur æther.* & alius: *Ruptoque polo micat igneus æther.* 3. dicitur cœlum clauſum, quia iuxtà Auguſtinum l. 1. de Trinit. c. 12. Sacra Scriptura locutionis genere vtitur, quod in conſuetudine hominum inuenitur. Ideo ſolet Scriptura interdum de rebus loqui iuxtà vulgare hominum iudicium; & iuxtà id, quod foris apparet. Sic Ioëlis c. 2. 31. dicitur ſub mundi finem: *Luna conuertetur in ſanguinem*: hoc eſt ſanguinea apparebit: Et vt Apoc. 6. 12. dicitur: *Luna tota facta eſt ſicut ſanguis.* Sic Act. 7. 56. Stephanus dixit: *Ecce video cœlos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris Dei*: Cùm verè cœli non aperti fuerint; ſed tantum Stephani oculis ita patentes fuerunt, vt viſiua eius potentia diuinitus eleuata potuerit à Dei dextris Ieſum videre. Idem dicendum cum Ezech. 1. dicitur: *Aperti ſunt cœli, & vidi viſiones Dei.* Sic aërem apertum dicimus; cum remotis nubibus à Deo nobis patens, & perſpicuus eſt, vt Solem, aut Lunam, & ſtellas videre poſſimus. Qui loquendi modus reperitur etiam apud profanos auctores: *Video medium diſcedere cœlum; palanteſque polo ſtellas.* Sic è contrario Iſaiæ 34. 4. dicitur: *Complicabuntur ſicut liber cœli:* & Apoc. 6. 24. *Cœlum receſſit, ſicut liber inuolutus.* Non quòd verè ſub mundi finem cœlum complicandum ſit, & receſſurum; ſed quia ob craſſas nubes, denſamque caliginem tunc in cœlo luminaria videnda non ſunt: atque adeo tamquam recedere, & complicari cœlum videbitur; eo modo, quo in complicato, & inuoluto libro, quæ in eo ſcripta ſunt, legere non poſſumus. Denique ſicut ad ſiccitatem, & ſterilitatem ſignificandam Leuitici 26. 29. dicitur: *Dabo vobis cœlum deſuper ſicut ferrum, & terram æneam.* Sic ad idem ſignificandum dicitur cœlum clauſum.

Chryſoſt. ſer. de Elia hom. 1.

Cœlũ quomodo claudi dicatur.

Statius & Sil. Italic. lib. 1.

Scriptura non aliquo genere loquitur, quod in cõſuetudine humana nõ inueniatur; ideo iuxta id quod foris apparet interdum loquitur.

Eneid. 9.

17. Dicitur hîc, & in Iacobi epiſt. cap. 5. v. 17. cœlum clauſum fuiſſe annis tribus, & menſibus ſex: cui ſex menſium additioni contradicere videtur, quod 3. Reg. c. 18. legitur: *Factum eſt verbum Domini ad Eliam in anno tertio dicens: Vade, & oſtende te Achab, vt dem pluuiam ſuper faciem terræ.* Ad hanc difficultatem diſſoluendam recolenda eſt regula Auguſtini quæſt. 47. in Exodum: *Diuina Scriptura ſolet tempora ita nuncupare; vt quod de ſumma perfectioris numeri paululum excreſcit, aut intra eſt, non computet.*

Scriptura ſolet tẽpore ita nuncupare, vt quod de ſumma perfectioris numeri paulũ excreſcit,

aut infra eſt, non computetur.

tur. Iuxtà hanc regulam citato cap. Reg. 3. Sex menſium ratio non eſt habita. Ibi ergo cùm dicitur anno tertio datam eſſe pluuiam, anno tertio planè completo debet intelligi. Iuxtà allatam Auguſtini regulam Act. c. 7. 6. à S. Stephano dicitur: *Locutus eſt ei*, nempe Abrahæ, *Deus; quia erit ſemen eius accola in terra aliena*, hoc eſt partim in Cananæâ, partim in Ægypto *annis quadringentis.* Qui anni non numerandi ſunt à prima Abrahæ peregrinatione in Ægyptum, de qua dicitur Exodi 12. 40. Sed à natiuitate filij eius Iſaac, à qua natiuitate vſque ad Hebræorum egreſſum ab Ægypto anni quinque, & quadringēti fluxerunt: quinque autem anni ob allatam Auguſtini regulam à S. Stephano prætermiſſi ſunt. Similiter poſt Hebræorum ab Ægypto egreſſum cum tota illorum peregrinatio in deſerto fuerit quadraginta annis, vt dicitur Act. c. 7. 36. Eumque redeuntibus exploratoribus è promiſſionis terra, ſecundus peregrinationis annus perageretur: nihilominus incredulis, & præuaricantibus Hebræis Deus dixit Num. 14. *Filij veſtri erunt vagi in deſerto annis quadraginta, & portabunt fornicationem veſtram.* Vbi hæc per deſertum vagandi pœna cum non quadraginta; ſed triginta, & octo annis cum dimidio fuerit, nempe poſt exploratorum reditum; dicitur tamen fuiſſe annis quadraginta; quia vnius cum dimidio anni, qui deerunt, ob traditam regulam, ratio non habetur. Porro Auguſtini regula non ſolùm in Sacra Scriptura locum habet, ſed etiam in communi loquendi vſu. Sæpe enim dicuntur in bello milites mille perempti; quamuis millenario aliquid deſit, vel ſuperſit.

Scripturæ idioma eſt, vt omnem terrā illius ſignificet prouinciæ, de qua ſermo eſt.

18. *Cum facta eſſet fames magna in omni terra*, Scilicet in omni terra Achab regi ſubiecta, & in vicina Sidonia. Hîc enim Hieronymi regula recolenda eſt, qui ait: *Idioma eſt Sacræ Scripturæ, vt omnem terram illius ſignificet prouinciæ, de qua ſermo eſt.* Sic Iſaiæ 13. dicitur: *A ſummitate cæli Dominus, & vaſa furoris eius, vt diſperdat omnem terram*; omnem ſcilicet terram Babylonis, vt ibi Hieronymus explicat. Similiter crucifixo Domino Matth. 27. 45. dicitur: *A ſexta hora tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram vſque ad horam nonam.* Super vniuerſam terram Iudææ, cum Origene aſſerit Maldonatus; ſuper terram etiam Ægypti Iudææ propinquam, vbi talem Solis eclipſim S. Dionyſius videns exclamaſſe fertur, *Aut Deus naturæ patitur; aut mundi Machina diſſoluitur.* Similiter iuxtà allatam Hieronymi regulam, cum Lucæ 2. dicitur: *Exijt edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis*: orbis ſcilicet non abſolutè vniuerſus, ſed tantùm Romano Imperio ſubiectus. Quare Syrus ibi legit: *Vt deſcriberetur vniuerſus populus protectionis ſuæ.*

Hieron. in Iſai. c. 13.

Chryſoſt. de Eliaho m. 2.

19. Quanta ſterilitas, vnde fames prouenit, fuerit in terra Iſraël, & in Sidonia egregie ſic à Chryſoſtomo deſcribitur: *Cum Elias Propheta ſanctiſſimus populum præuaricatum aſpiceret, cumque Baal, & lucos deſpecto Domino, coli à ſacrilegis peruideret; Cumque Creatore deſpecto figmentis ſeſe, nemoribuſque omnis populus addixiſſet; zelo Dei commotus Iudæam terram ſiccitatis ſententiæ, & pluuiarum ſterilitati addixit. Tunc ſubitò anhelat terra, ſiccatur cœlum, ſitiunt omnes, fontes areſcunt, omnis humor ima petit, ſupera deſerit, aer feruet, ſerenitas torquet, tranquillitas pœna eſt, æſtuant noctes, dies areſcunt, ſata torrentur, arbuſta ægrotant, prata deficiunt, nemora languent, campi ieiunant, ſqualet terra; herbas, quas produxit, interimit: iram Dei vniuerſa creatura teſtatur.* Similiter

Sterilitatis magnæ deſcriptio.

A liter Eucherius: *Commouit omnem creaturam vnus ſermo Prophetæ, & miro modo humi ſonans aera, cœlumque concuſſit: turbatus eſt humani miniſterij ordo; & à ſæculis inſtituta elementorum harmonia contabuit; cum ſicco humidum, & calido frigidum negaretur. Sed elementa pœnam ſuam læta ſuſcipiunt, dummodo vel in ſalute hominum, vel in honore proficiat Conditoris.*

In 3 Reg. c. 13. Eucher. vel alius grauis auctor iuxtà Bellarm.

20. *Miſſus eſt Elias in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam.* Cum tantùm Iudæi eſſent puniendi; cur ſterilitatis, famiſque pœna ad Sidonios tranſiit? Ad Sidoniæ enim viduæ penuriam, famemque ſubleuandam miſſus Elias dicitur. Reſpondet apud Auguſtinum auctor de mirabili-

Iezabel ſuæ patriæ famis ſupplicē meruit.

B bus ſacræ Scripturæ lib. 2. c. 18. *Nequem moueat, quod Sidoniorum terra hanc tandem plagam pariter cum Iſraël perpeſſa erat; dum inde Iezabel perſecutrix Prophetarum, & totius vindictæ, & facinoris cauſa, Sidoniorum regis filia paternam originem ducebat.* Iezabel ergo prius in patria, deinde in ſeipſa ſcelerum pœnas dedit.

21. Inter Sidonios Sareptana vidua meruit, vt ad eius penuriam ſubleuandam Elias mitteretur; quandoquidem vidua hæc mirificè liberalem erga ipſum Eliam ſe præſtitit; cum enim ad ſuum, ſuique filij alimentum tantùm farinæ pugillum haberet, vt ſincerè indicauit; rogata tamen ab Elia, vt poculum aquæ ei daret, & antequam ſibi, ſuoque filio cibum prouideret, ei

Sareptanæ viduæ pia liberalitas.

C ſubcinericium panem faceret, Prophetæ petitioni ſtatim liberaliter obtemperauit: *Abiit, & fecit iuxtà verbum Eliæ.* Hinc meritò Eucherius exclamat: *O magnificum mulieris animum; ô immutabile mentis propoſitum; ô verè venerabile per ſecula factum! Poculum petit, & mox offert: & quod regibus iam forſitan deerat, quod diuites non habebant, hoc vidua ex abundantia erogauit. Paſcit pane, qua cum filio die poſtero erat moritura; nec habere ſe negat, ſed fatetur ſimpliciter, nec metuit prodere veritatem: & non tam poſtulanti, quàm quodammodo exigenti omnem cauſam pandit in medium: quantitatem victus, & numerum perſonarum; vt non eum hoſpitem velit habere, quàm iudicem. Erat in illo tempore ſpectaculum Angelis, hominibuſque*

3. Reg. c. 17.

Eucherius ſupra.

D *que gratiſſimum; quod inter Gentes in terra profana, vidua mulier iam tunc eſſet filia Abrahæ, multò hoſpitalior ipſo parente; multò humanior fidei genitore. Erat quidem Abraham hoſpitalis, & erga peregrinos magno detentus affectu; ſed erat verè opulentus, erat diues. At Sareptana vidua*, ſubdit Eucherius, *ſtudio humanitatis omnem vim deſpexit naturalis affectus; non de ſe, non de paruulo ſollicita; nihil eam à mentis propoſito reuocauit; nec proprij ſexus infirmitas, nec materna erga paruulum viſcera pietatis: occidit in ſe naturæ officia hoſpitalitatis intuitu; & effectus eſt deuotus erga hoſpitem matris animus filij crudele ſepulchrum.*

E *Et multi leproſi erant in Iſraël ſub Eliſæo Propheta: Et nemo eorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus.*

22. HÆc hiſtoria habetur 4. Reg. c. 5. Cur Dominus erga ſuos ciues Nazarenos miraculis beneficum non ſe præſtet, Eliſæi probat exemplo; qui non Iſraëlitas leproſos, ſed alienigenam Naaman mundauit; obiicere tamen contra Nazareni poſſe videntur, ipſum Eliſæi exemplum retorquendo: Quandoquidem Eliſæus ſæpius ſuis etiam popularibus miraculis beneficus fuit. Nam in Iericho habitans Eliſæus Hierichuntinas aquas peſſimas inmerſo ſale bo-

Eliſæi miracula.

4 Reg. 2. 21

nas, & in agros antea ſteriles fœcundas reddidit. A 2. Iſraelis regi, cum ingenti exercitu ſiti laboranti aquas ſuffecit; eidemque victoriam contra regem Moab impetrauit. 3. Non alienigenæ viduæ, vt Elias, ſed ex Iſraëlis populo viduæ beneficus fuit, ei oleum diuinitus multiplicando. 4. Sunamitidi mulieri ſterili impetrauit filium; eumque poſtea mortuum ad vitam reuocauit. 5. Suis domeſticis panes multiplicauit, ita vt centum viris abundè ſuffecerint: aliaque plura non in exteros, ſed in Iudæos beneficia diuinitus contulit. Reſpondetur allato Eliſæi exemplo, noluiſſe Dominum probare à Prophetis, ſanctiſque viris non eſſe in ſuos populares miraculorum beneficia collata; ſed tantùm indicare voluiſſe Eliſæum maiorem fidem reperiſſe in lepro- B ſo ethnico, nempe in Naamano Syro, quàm in Iſraëlitis pluribus leproſis; qui quidem tamquam vera fide illuminati, vt à lepra mundarentur, multò magis, quàm Ethnicus Naaman, ad Domini Prophetam multis antea miraculis celebrem accurrere debebant.

4. Reg. 3. 20. · 4. Reg. 4. · 4. Reg. 4. 32. · 4. Reg. 4. 43.

Et repleti ſunt omnes in Synagoga ira hæc audientes.

23. CVm inuidi Nazareni ſibi exteros præferri cognoſcentes, in Dominum indignari cœpiſſent; auditis eiuſdem Domini C verbis, quibus eos ſua beneficentia, & miraculis indignos ſignificabat; eorum indignatio ad cumulum excreuit; ita vt vndequaque ira repleti ſuam in Dominum iracundiam rabiem, & vultus ardore, & linguæ fremitu, & iracundis geſtibus indicarent. Ideo contra Apoſtoli monitum verè Sol occidit ſuper iracundiam Nazarenorum: quandoquidem ex eorum oculis Chriſtus Dominus iuſtitiæ Sol protinus ſe ſubduxit.

Sol occidit ſuper iracundias Nazarenorum.

Ad Epheſ. 4. 25.

A *Et ſurrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis, ſuper quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum.*

24. NAzareni ſua in Chriſtum impietate apertè comprobarunt Nathanaëlem iure dixiſſe Ioan. 1. *A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?* Ex quo patet Nazarenos apud ipſos Iudæos malè audiuiſſe. Præterea Ioan. 18. 31. cum Iudæi coram Pilato præſide dixerint: *Nobis non licet interficere quemquam:* cumque hic Dominum è montis vertice præcipitem deturbare conentur, apertè ex rabie in Chriſtum ſe Moſaicæ legis tranſgreſſores oſtendunt. Benè autem Dominus B machinantibus ei mortem dixit Ioan. 8. 44. *Vos ex patre diabolo eſtis; & deſideria patris veſtri vultis facere; ille homicida erat ab initio.* Diabolus enim Chriſto Domino, vt ſe deorſum præcipitem ageret ſuaſit; quod cum conſecutus non eſſet; inuidi, & increduli Nazareni, vt diaboli deſideria perficerent, è montis apice Dominum præcipitare conati ſunt.

Inuidi deſideria diaboli perficiunt.

Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat.

25. TRes modi, quibus è furentium Nazarenorum manibus Dominus euaſerit, afferuntur. Primus modus eſt reddendo ſe C inuiſibilem: ſed ad hunc modum ſignificandum dixiſſet potius Euangeliſta: *Ieſus abſcondit ſe;* ſicut dixit Ioan. 8. 59. Secundus modus affertur à S. Ambroſio, & Beda aſſerentibus Dominum Nazarenorum voluntatem mutaſſe, vt voluerint eum dimittere. Sed tali voluntatis mutatione Nazarenorum rabies, & obſtinatio digna non erat. Tertius modus eſt reddendo Nazarenos ſtupidos: qui quidem modus videtur probabilior; cum ex eo non minus corpore, quàm corde, veluti ſaxei impij Nazareni remanſerint.

Nazareni præcipitantes Chriſto machinantes ſtupidi redduntur.

FERIA TERTIA,

POST DOMINICAM III. QVADRAGESIMÆ.

Si peccauerit in te Frater tuus; vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum. *Matthæi 18.*

Euangelij nexus, & ordo.

1. HOMINES peccando cum A tribus indigeant, correptione, vt reſipiſcant; abſolutione, vt Deo concilientur; oratione, vt perſeuerantiam in Dei amicitia conſequantur. In his omnibus homo homini ſubiicitur; atque adeo homo homine indiget; primò, vt monitore; ſecundò, vt iudice; tertiò, vt ſocio: monitore quoad correptionem; iudice quoad abſolutionem, ſocio quoad impetrationem. Primò homo homini monitor conſtituitur, vt peccans corripiatur; propterea correptionis fraternæ præceptum, & modus hic traditur à Chriſto Domino: *Si peccauerit in te frater tuus; vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum,* &c. Secundò homo homini datur iudex, vt abſoluatur; propterea Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus hic dicitur: *Quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.* Tertiò homo homini ſocius tribuitur, vt quod in oratione à pluribus flagitatur, efficacius impetretur: *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram de omni re, quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cælis eſt.* Quare totum hoc Euangelium ad mutuam, hominemque inter homines ſubiectionem, concordiamque fouendam dirigitur.

Peccatores correptione, abſolutione, & oratione indigent.

2. Porrò tria hæc, quæ in hoc Euangelio

Cap. 5.

habentur, ſimul etiam ſua in epiſtola B. Iacobus Apoſtolus vnienda eſſe exiſtimauit. Quare ad correptionem ſuadendam ait: *Si quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum; ſcire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius, & operiet multitudinem peccatorum.* Ruſus ad culparum abſolutionem ſignificandam ait: *Confitemini alterutrum peccata veſtra.* Denique: *Orate pro inuicem, vt ſaluemini*, addit ad concordem orationem ſuadendam.

Si peccauerit in te frater tuus.

3. QVæres hic: Si non in me, ſed in alium, vel immediatè in Deum aliquis peccet, corripiendusne eſt à me? Dominus enim de peccato contra nos hîc loqui videtur. Reſpondetur peccantem in proximum, etiam contra nos adſtantes peccare, quando enim coram aliquo peccatur, eo ipſo contra illum peccatur: quia iniquitatis teſtis, & veluti comprobator efficitur; licèt directè contra illum offenſa non ſit Auguſtinus de verbis Domini ſer. 16. *Quando me audiente fratri meo quiſquam iniuriam facit; abſit, vt à me iniuriam illam alienam putem: prorſus & mihi fecit: imo & mihi plus fecit, cui putauit placere quod fecit.* Ibidem Auguſtinus ait: *Si multis audientibus tibi fecit iniuriam, & in illos peccauit, quos teſtes ſuæ iniquitatis effecit.* Ruſus ſi iuxtà Apoſtolum ad Rom. 12. *Multi vnum corpus ſumus in Chriſto; ſinguli autem alter alterius membra*; conſequenter quod contra proximum fit, contra nos fieri cenſendum eſt. Ad repellendum enim à quibuſlibet corporis partibus ictum manu accurrunt; quia ſub vno capite inuicem membra ſunt. Quare idem Apoſtolus 1. ad Corinth. 12. ait: *Pro inuicem ſollicita ſunt membra: & ſi quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra.*

Peccans in nos etiam, qui in proximum, vel in Deum peccant.

4. Dico 2. peccantem immediatè in Deum, etiam contra nos peccare, nam ſubdit ibidem Apoſtolus: *Vos eſtis corpus Chriſti, & membra de membro*, hoc eſt, vt explicat S. Thomas: *Vos eſtis membra de membro principali*, quod eſt Chriſtus verus Deus, & Eccleſiæ caput. Qui igitur peccat in caput, in membra etiam, quæ à capite maximè pendent, peccat. Debemus enim Chriſto Domino Deo noſtro gratas vices rependere: cum ille iniurias in nos, tamquam in ſua membra illatas, ſuas eſſe exiſtimet. Quare cum Saulus fideles perſequeretur, Dominus dixit: Actorum 9. *Saule, Saule, quid me perſequeris?* hoc eſt iuxtà Auguſtinum tract. 10. in ep. Ioan. *Non expaueſcit vocem capitis de cælo clamantis pro membris ſuis: Saule, Saule quid me perſequeris? Perſequutorem ſuum vocauit perſequutorem membrorum ſuorum.*

5. Porrò tanta diuina charitas eſt, vt iniurias ſibi illatas patienter magis Deus, quàm noſtras tolerare videatur. Quod primò patet Gen. 4. vbi dicitur: *Factum eſt poſt multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino.* Vbi Ambroſius de Caino lib. 1. c. 7. & 10. ait: *Duplex culpa; vna quòd poſt dies obtulit; altera, quòd non ex primis fructibus, obtulit primitias Deo; hoc eſt primitias ſibi prius vendicare; Deo autem ſequentia deferre.* Hanc iniuriam ſibi illatam mitiùs Deus tulit, dixitque tantùm Caino: *Quare iratus es, & cur concidit facies tua? Nonne ſi benè egeris, recipies; ſin autem malè, ſtatim in foribus peccatum aderit? ſed ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* Secus verò cum fratrem Cain occidit, non leuiter à Deo monitus, ſed acriter punitus eſt; dixitque ei Dominus: *Maledictus eris ſuper terram: Cum operatus fueris eam, non dabit fructus ſuos: vagus, & profugus eris ſuper terram.* 2. Quamuis Madianitæ, vt idololatræ in Deum impij fuiſſent; nihilominus non ad vlciſcendam idololatriam, ſed ad illatam Iſraëlitis iniuriam eos cum quinque eorum Regibus trucidari Dominus iuſſit, Numeror. 31. *Locutus eſt ad Moyſen dicens: Vlciſcere prius filios Iſrael de Madianitis; & ſic colligeris ad populum tuum.* 3. Amalecitarum idololatriam, & impia ſacrificia diu Deus patienter tolerauerat: iidem tamen cum Iſraëlitas ex Ægyptia ſeruitute egreſſos, impedire conati ſunt, ne promiſſa terra potirentur; Deus Sauli præcepit. 1. Reg. 15. *Recenſui quæcumque fecit Amalec Iſrael, quomodo reſtitit ei in via, cum aſcenderet de Ægypto. Nunc ergo vade, & percute Amalec, & demolire vniuerſa eius: non parcas ei, & non concupiſcas ex rebus ipſius aliquid, ſed interfice à viro vſque ad mulierem, & paruulum, atque lactentem.* 4. Inter Iſraëlitarum Reges Ieroboam primus fuit, qui contra diuinum cultum Idola venerari cœpit 3. Reg. 12. Nihilominus cùm in Dei Prophetam ſacrilegam manum extendit, tunc Deum vltorem expertus eſt: *& exaruit manus eius, quam extenderat contra Prophetam; nec valuit retrahere eam ad ſe*, vt capite ſequenti dicitur. 5. Achab non ob impietatem in Deum; ſed quod ſuadente Iezabele vxore innocentem Naboth, eius ablata vinea, lapidari iuſſerit, ab Elia ei dictum eſt 3. Reg. 21. 19. *In loco hoc, in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lambent quoque ſanguinem tuum*; quam pœnam ſubiit in bello ſagitta confixus: *Et linxerunt canes ſanguinem eius*, vt habetur c. 22. 38. Similem, peioremque pœnam eius vxor Iezabel è feneſtra præceps deturbata, & à canibus deuorata, perpeſſa eſt iuxtà Domini verbum: *Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel*, 3. Reg. c. 21. 23. & 4. Reg. c. 9. 36. Vt ergo Deo grati animi vices rependamus; non minus, ſed multò magis erga ei illatas iniurias, quàm erga nobis illatas zelo affici debemus. Denique quòd non ad ſola peccata, quæ directè contra nos fiunt (vt aliqui exiſtimarunt) correptio fraterna reſtringitur, ſatis conſtat ex verbis Apoſtoli vniuerſaliter dicentis: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite.* Vbi fideles omnes Euangelicam legem profitentes, ſpirituales vocauit, eò quod non ſubiaceant Moyſaicæ legi, quæ ab Apoſtolo ad Hebræos 7. *Lex mandati carnalis* appellatur; cum carnales ſacrificiorum cæremonias contineret, vt notat Theodoretus.

Dei charitas iniurias ſibi illatas patienter magis, quàm noſtras ferre videtur.

Ad Gal. 6.

Corripe eum.

6. SI quando corporales medici negligerent vulnerum, aut vlcerum curationem, ea in ſe transferrent; vtique tale periculum eos valdè ſollicitos redderet ad ægroti curationem. Quod in corporalibus medicis non accidit, accidit in ſpiritualibus: Si quis enim occurrente correptionis neceſſitate, fratrem ſuum à ſpirituali morbo curare neglexerit, ipſum morbum, vel eo peiorem in ſe transferet. Auguſtinus de verbis Domini: *Admonet nos Dominus non negligere inuicem peccata noſtra; non quærendo quid reprehendas, ſed videndo quid corrigas: ſi neglexeris, peior eo factus es: ille iniuriam fecit, & iniuriam faciendo graui ſeipſum vulnere percuſſit; tu vulnus fratris contemnis; peior es tacendo, quam ille conuiciando.*

Correctionē peccatoris omittēs, peccati morbum in ſe transfert.

Auguſtinus, ſer. 16.

Correctio ex proximi dilectione mitis, non aſpera ſit.

7. Sed, vt correptio peccantis proximi animum non exaſperet; ea non ex indignatione, ſed ex proximi dilectione prouenire debet: talis enim eſt charitatis, ſanctæque dilectionis efficacitas, vt obiurgatio quælibet ab ea proueniens, tantùm externum ſonum obiurgationis habeat; amaritiem verò, & aſperitatem non retineat. Auguſtinus in epiſt. ad Galat. 6. ait: *Numquam alieni peccati obiurgandi ſuſcipiendum eſt negotium, niſi cum internis interrogationibus examinantes noſtram conſcientiam, liquidò nobis coram Deo reſponderimus, dilectione nos facere.* Et ſubdit: *Dilige, & dic, quod voles; nullo modo maledictum erit, quod ſpeciem maledicti ſonuerit.* Similiter Gregorius: *Vera iuſtitia compaſſionem habet; falſa verò dedignationem: quamuis & iuſti ſoleant rectè peccatoribus dedignari. Sed aliud eſt, quod agitur typho ſuperbiæ, aliud, quod zelo diſciplinæ: dedignantur etenim, ſed non dedignantes: deſperant, ſed non deſperantes: perſecutionem commouent, ſed amantes: quia, & ſi foris increpationem per diſciplinam exaggerant; intus tamen dulcedinem per charitatem ſeruant.* Quia, vt Gregorius ait, *Vera iuſtitia compaſſionem habet;* ideo à Dauide dictum eſt, Pſalm. 140. *Corripiet me iuſtus in miſericordia.* Nazianzenus orat. 28 Patris ſui in aliis corripiendis lenitatem talem fuiſſe teſtatur: *Vt et in ipſa quoque tractatione, atque perturbatione ſua conſtaret ſerenitas. Ac proinde ei (res mira, atque ab humanis ſenſibus aliena) contingebat, non vt ſolus obiurgator eſſet, ſed vt ſolus iis etiam, quibus ſuccenſebat, & amori, & admirationi eſſet: quòd videlicet in eo comitas obiurgationis acrimoniam vinceret.* S. Baſilius in regulis fuſiùs diſputatis Reg. 51. docet corripientibus aliena peccata imitandos eſſe probos medicos, *Vt ægris non iraſcantur; ſed aduerſus morbum ipſum pugnent.*

Gregorius tom. 34. in Euang.

Corripiens non contra peccantem ſed contra peccatum pugnet.

Correptio aſpera eſt mendax.

8. Quando non ex charitate lenioribus verbis; ſed ex immoderata iracundia contumeliis correptio fit; de huiuſmodi correptione dicitur Eccleſiaſtici 19. 28. *Eſt correptio mendax in ira contumelioſi.* Quare mendax? Quia cum vera correptio in bonum delinquentis dirigenda ſit; iracunda, & contumelioſa correptio ad ſatisfaciendum ipſius tantùm corripientis indignationi dirigitur: delinquenti verò nullatenus prodeſt, ſed potius obeſt; cum ſcilicet ad mutuam indignationem prouocando.

9. Iſaias c. 7. futurum Meſſiam talem fore prædixerat, *Vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum:* vel, vt Septuaginta vertunt, *Repellere mala, & eligere bona.* Ad vaticinium hoc implendum quæritur, quod malum Redemptor noſter repellere à ſe debebat, malumne pœnæ, an malum culpæ? Non malum pœnæ; hoc enim à ſe non repulit, quandoquidem, vt idem Iſaias ait: *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.* Non malum culpæ; cum enim de Chriſto Domino ſcriptum ſit: *Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo: Chriſto nullum diabolici flagelli peccatum potuit proximare,* ait Chryſoſtomus. Conſequenter malum culpæ tamquam contra ſe ingruens repellere Chriſto Domino non opus erat. Reſpondetur ex Hugone Cardinali, cum de Chriſto vaticinatur Iſaias fore, vt repelleret à ſe malum, in membris ſuis vaticinium hoc impleſſe; malum enim culpæ à membris ſuis, hoc eſt ab hominibus repulit deteſtando peccata, & corripiendo peccatores. Sed, vt qua ſuauitate peccatorum correptio fieri debeat, cognoſcamus, de Redemptore teſtatur Iſaias: *Butyrum, & mel comedet, vt ſciat reprobare malum:* hoc eſt: Redemptor noſter veluti lacte, & melle cibari videbitur: Nam veluti lacteam, & mellifluam linguam habebit, vt dulci, ſuauique correptione ab hominibus malum, nempe peccatum reprobando, repellere poſſit. Quare, *lingua noſtra veluti Chriſti lingua fiet, ſi proximum corripiendo, Chriſti manſuetudinem imitemur,* ait Chryſoſtomus. Similiter Ier. 15. Dominus ait: *Si ſeparaueris pretioſum à vili, quaſi os meum eris.* Vbi ex Chryſoſtomo contra Iudæos orat. 5. & aliis Patribus: Os eorum, qui proximos conuertunt, eſt quaſi os Dei. Os Dei ſub humana carne nos erudiens Chriſtus Dominus eſt: *Nouiſſimè locutus eſt nobis in filio.* Chriſti igitur mitiſſimum os habere debet, qui per fraternam correptionem pretioſum à vili, hoc eſt animam à peccati ſordibus ſeparat: ad id inſinuandum Dominus ait: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.*

Iſaiæ c. 53.

Pſ. 90.

Chryſoſt. Hom. 5. ex variis in Matth. & Hom. in Pſ. 14.

Correptio è lactea, & melliflua lingua proueniat.

Hom. 52. ad Populum.

Ad Hebr. 1.

Matth. 11.

10. Præterea myrrha, vt ait Bernardus, amaritudinem peccatorum ſignificat: quare Cant. 5. cum Chriſtus Eccleſiæ ſponſus ſuo in horto, nempe in fidelium congregatione myrrham meſſuiſſe, hoc eſt amaram peccatorum ſegetem oris gladio ſecuiſſe ſe diceret, addit: *Comedi fauum cum melle meo:* ſcilicet, vt qua ſuauitate ad peccata arguenda linguam deliniuerit, ſignificaret. Porrò noſtra peccata myrrham ſuam Chriſtus Dominus vocat; peccatorum enim oblectatio hominibus iucunda, Chriſto amariſſima myrrha fuit: rurſus huiuſmodi myrrham aromatibus, hoc eſt pœnitentiæ lacrymis ex vtili correptione prouenientibus coniunctam fuiſſe teſtatur: *Veni in hortum meum; meſſui myrrham meam cum aromatibus meis: Comedi fauum cum melle meo.* Hæc pia lacrymarum aromata è pœnitentium oculis fluere expetit cœleſtis ſponſus; cum adueniente Auſtro, calido ſcilicet Spiritus ſancti flamine, recedit diabolus ſub frigido Aquilonis nomine ſignificatus, iuxta Gregorium. Propterea Cant. 4. ait: *Surge,* hoc eſt abi, *Aquilo; & veni, Auſter, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.*

In Cant. ſer. 43.

Myrrha peccati amaritiem ſignificat.

Correptio ſit velut ex myrrha, & melle commiſta.

Aromata ſunt piæ pœnitentiũ lacrymæ.

11. Exodi 27. ad prunas Altaris tractandas, quæ nihil fœdi continebant, inſtrumenta ex ære fieri præcipiuntur: *Facies in vſus eius forcipes, atque fuſcinulas; omnia vaſa ex ære fabricabis.* Contra verò ad maleolentem, & fœdum mucum è lychnis tollendum inſtrumenta aurea diuino inſtinctu fieri præcepit Salomon: *Fecit Salomon lucernas deſuper aureas, & forcipes aureos.* Salomonis templum ex S. Hieronymo ſanctæ Chriſti Eccleſiæ typus erat. Porrò forcipes, quibus emungebantur elychnia, vt muco ſublato purius lucerent, correptionis fraternæ figuram exprimebant: hæc enim forcipis inſtar peccatorum immunditiem è proximorum corde tollere nititur; vt à vitiis purgatum cor ante Dei conſpectum purius eluceat; propterea aurei, hoc eſt charitatem præ ſe ferentes emunctorii forcipes eſſe debebant. *Auri nomine charitas intimatur,* ait Gregor. Quare qui indignatione, & aſperioribus verbis correptionem exequitur, is contra ſacrum templi inſtitutum non aureo, ſed ferreo forcipe vtitur. Lib. 2. Machab. c. vlt. dicitur: *Extendiſſe Ieremiam dexteram, & dediſſe Iudæ gladium aureum dicentem: Accipe ſanctum gladium munus à Deo, in quo deiicias aduerſarios populi mei Iſrael.* Similiter cum proximos corripiendo contra vitia dimicamus, non aſperitatis ferreo, ſed aureo charitatis gladio eſt dimicandum.

3 Reg. c. 7.

Hieronymus in Zach. c. 6.

Templũ Salomonis ſãctæ Eccleſiæ typus.

Gregorius 34. mor. c. 13.

Auri nomine Charitas ſignificatur.

Forcipes aurei ad elychnia mundãda, ſymbolũ correptionis ex Charitate facienda.

Corrigentibus vitia aureo gladio eſt vtẽdum.

12. Qui proximum corripit, correptionis manſue-

1. Reg. c. 17.

manſuetudine Dauidem cithara pſallentem imitari debet. Sicut enim ſuauiſſimo citharæ ſono, & conſono cantu, Dauid è Saule dæmonem expellebat; ita nos non clamore, non exprobratione, non minis; ſed dulcioribus, pleniſque amore verbis è proximi animo culpam remouere debemus. Propterea Hugo Victorinus ait: *Plerumque dum vulnera per lenia fomenta molleſcunt; & furor inſanorum ſæpè ad ſalutem medico blandiente reducitur. Cumque eis in dulcedine condeſcenditur, languor inſaniæ mitigatur. Neque enim negligenter inuenendum eſt, quòd cum Saulem ſpiritus aduerſarius inuaderet, apprehenſa Dauid cithara, eius inſaniam ſedabat. Quia cum ſenſus per elationem in furorem vertitur; dignum eſt, vt ad ſalutem mentis, quaſi dulcedine citharæ, locutionis noſtræ tranquillitate reuocetur:*

Corripiens proximum, Dauidem citharæ ſono dæmonē eiicientem imitetur.

B

13. Egregiè in primis, quod ad correptionem fraternam ſpectat, nos monet Eccleſiaſticus 19. *Corripe amicum, ne fortè non intellexerit, & dicat: Non feci; aut ſi fecerit, ne iterum addat facere. Corripe proximum, ne fortè non dixerit, & ſi dixerit, ne fortè iteret. Corripe amicum; ſæpe enim fit commiſſio.* Et paulò poſt. *Corripe proximum, antequam commineris; & da locum timori Altiſſimi.* Dicitur ergo primò: *Corripe amicum*: correptio enim eam lenitatem habere debet, vt correptus amicum corripienti eſſe ſe ſentiat. Proinde Ambroſius lib. 8. in Lucam cap. 17. ait: *Plus proficit amica correptio, quàm accuſatio turbulenta, illa pudorem incutit, hæc indignationem mouet. Bonum quippe eſt, vt amicum magis te, qui corripitur* C *credat, quàm inimicum; faciliùs enim conſiliis acquieſcitur, quàm iniuriæ ſuccumbitur.* Vnde & Apoſtolus 2. ad Theſſ. 3. *Corripite, inquit, fratrem, vt erubeſcat, non vt inimicum eum exiſtimetis.* Idem Ambroſius 3. de officiis cap. 16. ait: *Si quid vitij in amico deprehenderis, corripe occultè; ſi te non audierit, corripe palam. Sunt enim bonæ correptiones, & plerumque meliores, quàm tacita amicitia: & ſi lædi ſe putet amicus, tu autem corripe. Tolerabiliora enim ſunt amici vulnera, quàm adulantium oſcula. Debet amicus amico compati, & condeſcendere; vitium eius ſuum putare; corripere humiliter, compatienter.* D *Corripiat eum vultus triſtior, & ſermo deiectior. Intercipiant verba lacrymæ, vt non ſolùm videat, ſed & ſentiat correptionem ex amore, & non ex rancore procedere.* Egregiè enim monet Chryſoſtomus hom. 30. in epiſtol. ad Hebræos dicens: *Non videtis Medicos quando vrunt, vel ſecant aliquos, quanta lenitate opus curationis exercent! Multò amplius corripientes oportet hoc agere: Medici aliquantulùm requieſcentes ægrum faciunt recreari: ſic etiam oportet corripientes efficere, vt qui corripiuntur, non reſiliant.* Idem docet Gregorius 2. par. paſtor. cap. 10. *Amariores pilulæ auro contectæ ægris dantur: Similiter charitatis, & lenitatis auro inuoluenda correptio eſt, vt proficiat.*

Corripiens tàm mitis eſſe debet, vt correptus ſe corripiēti amicum eſſe ſentiat.

Corripiens medicū maximadexteritate, & lenitate vlcera ſecantem imitetur.

Correptio inſtar medicæ pilulę, charitatis auro contegatur.

E

14. Propterea monebat Apoſtolus ad Galat. 6. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto; vos, qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis. Dæmonis incurſionem accuſat potius, quàm animi negligentiam*, qui benè corripit, ex Chryſoſtomo. Et Auguſtin. lib. 2. de ſerm. Domini in monte cap. 19. ait: *Piè, cautèque vigilandum eſt, vt cum aliquem reprehendere, vel obiurgare nos neceſſitas coegerit; primùm cogitemus, vtrum tale ſit vitium, quod numquam habuimus, vel quo iam caruimus; & ſi nunquam* A *habuimus, cogitemus & nos homines eſſe, & habere potuiſſe: ſi verò habuimus, & non habemus, tangat memoriam communis fragilitas; vt illam reprehenſionem, aut obiurgationem non odium, ſed miſericordia præcedat: vt ſiue ad correptionem eius, propter quem id facimus, ſiue ad peruerſionem valuerit (nam incertus eſt exitus) nos tamen de ſimplicitate oculi noſtri ſecuri ſimus. Si autem cogitantes noſmetipſos inuenerimus in eo eſſe vitio, in quo eſt ille, quem reprehendere parabamus, non reprehendamus, neque obiurgemus; ſed tamen congemiſcamus; & non illum ad obtemperandum nobis, ſed ad pariter cauendum inuitemus.* Similiter Gregor. 23. Mor. cap. 14. ait: *Debemus primùm meminiſſe quod ſumus; vt ex propria infirmitate penſemus, quo docendi ordine infirmis fratribus conſulamus. Conſideremus, quia aut* B *tales ſumus, quales nonnullos corrigimus; aut tales aliquando fuimus; etſi diuina gratia operante non ſumus: vt tantò temperatiùs humili corde corrigamus, quantò noſmetipſos veriùs in his, quos emendamus, agnoſcimus. Si autem tales nec ſumus, nec fuimus, quales adhuc illi ſunt, quos emendare curamus; ne cor noſtrum fortè ſuperbiat, & de ipſa innocentia peius ruat; quorum mala corrigimus, alia eorum bona nos ante oculos reuocemus. Quæ ſi omnino nulla ſunt, ad occulta Dei iudicia recurramus; quia ſicut meritis nullis hoc ipſum bonum, quod habemus, accepimus: ita illos quoque poteſt gratia ſupernæ virtutis infundere; vt excitati poſteriùs etiam ipſa poſſint bona, quæ nos ante recepimus, præuenire. Quis enim crederet, quòd per* C *Apoſtolatus meritum Saulus lapidatum Stephanum præceſſurus erat; cum in morte eius lapidantium veſtimenta ſeruabat.*

Corripiens, vt leniter procedat, prius in ſuas culpas mentem conuertat.

Chryſoſtom. ad Gal. 6.

15. Hæc multiplex cautela adhibenda eſt, vt in ſpiritu lenitatis iuxtà Apoſtolum correptio fiat. Ad hunc lenitatis ſpiritum exprimendum diximus ſupra ex Hugone Victorino corripientem imitari debere Dauidem, qui ſuauiſſimo citharæ ſono è Saule dæmonem expellebat. Notandum tamen eſt citharam ſuauem, & harmonicum ſonum non reddere, quando nondum conſonis chordis prima pulſandi tentamenta fiunt; ſed poſteaquam chordæ omnes debitè tenſæ ad certam normam redactæ fuerint; tunc harmonicum ſonum reddi. Audiamus Iuonem Carnotenſem. D *Qui citharam pulſat, certè ſingulas chordas intendendo cum temperat, ingratum earum ſonum audire ſolet; ac poſtea cum omnes tenſæ, & modulatæ ſunt ad harmoniam, ſuauiſſimum concentum eidem reddunt. Ita etiam Doctor, aut Prælatus, cum ſubditos ſuos, vel auditores coërcet, & quaſi laxas citharæ chordas ad virtutis, & honeſtatis obſeruantiam intendit; abſurda ſolet probra, & conuicia ab eiſdem audire: & poſteaquam omnes ad honeſtatem & charitatem modulati ſunt, eiuſdem aures laude, & gratiarum actione demulcent, quas prius vituperando violauerant.*

Corripiens citharæ dū imitetur, qui primis pulſandi tētamentis conſonas chordas reddit.

Serm. 2.

16. Addit Apoſtolus motiuum, *Vt in ſpiritu lenitatis* correptio fiat: E *Conſiderans teipſum, ne & tu tenteris.* Quare apud Caſſianum collat. 2. cap. 13. *Cum ſenior non in ſ[...]itu lenitatis iuniorem corripuiſſet: factum eſt, vt ipſe ſenior in grauiſſimos tentationis æſtus inciderit: Cui tandem à Sancto viro dictum eſt Reuertere ad cellam, tandemque te intellige, vel ignoratum hactenus à diabolo, vel deſpectum; nec in eorum numero reputatum, quibus ille quotidie confligere, & colluctari profectibus eorum, & ſtudijs inſtigatur. Qui vnum eius in te directum iaculum poſt tantam annorum ſeriem, quam in hac profeſſione triuiſti, non dicam*

Corripiens aſperè in vehemētem tētationem incidit.

reſpuere, ſed ne vno quidem die differre quiuiſti: quo te idcirco Dominus paſſus eſt cruciari. vt ſaltem in ſenecta diſceres compati infirmitatibus alienis, & fragilitati condeſcendere iuniorum, tuis exemplis, atque experientia docueris. Cum peccantes, quamuis indiſcretè corripiantur, culpa agnita ab ea recedunt; tunc contrà aſperè corripientes vſurpare poſſunt verba Dauidis Pſal. 19. *Ipſi obligati ſunt, ſeu infirmati ſunt, & ceciderunt; nos autem ſurreximus, & erecti ſumus.*

17. Sed vt ad lenitatem in corripiendo ſuadendam ad Eccleſiaſticum ſupra citatum reuertamur, ſubditur ibi: *Corripe proximum antequam commineris, & da locum timori Altiſſimi.* Quæritur hîc vbinam locus Altiſſimi timori dandus his verbis præcipiatur; in eordene corripientis, an potius in corde correpti? Reſpondet Cornelius, & Pigna, in corde corripientis: ſcilicet, vt propter Altiſſimi timorem lenitatem corripiens in corripiendo adhibere debeat. Reſpondeo id benè intelligi etiam poſſe non de corripiente, ſed de ipſo correpto, & in illius corde locum timori Domini eſſe relinquendum. Itaque ſenſus eſt: Cum proximum corripis; quamuis prudēter putes metum eſſe incutiendum delinquenti ob patratum crimen; non tamen lenitatis ſpiritum deſerens minas adhibeas; ſed locum Altiſſimo relinquere debes; vt illius timor in proximi corde operetur, & ſuppleat comminantis officium: & hoc pacto perfecta charitas non foras mittit, ſed admittit intro timorem; qui certò melius, quàm humana lingua corripiendum increpabit: itàque ex humana lenitate, & diuino timore, pœnitentiæ partus, obſtetricante manu Dei, felicius orietur.

Corripiens quomodo locū Diuino timori relinquere debet.

2. ad Tim. 4.

18. Rurſus ad lenitatem in corripiendo inſinuandam dixit Apoſtolus? *Argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina.* Vbi Theophylactus ait non dici ſimpliciter in patientia, ſed in omni patientia; vt quaquauerſus conſtans, & perfecta ſit monitoris patientia; nullumque ſibi limitem, vt proximi fragilitati compatiatur, præſcribat. Sic terminum nullum patientiæ admittendo veluti à Deo, qui in perfectionibus omnibus infinitus eſt, patientiam corripiens mutuetur: dicatque cum Dauide: *Quoniam tu es patientia mea Domine.* Patientiæ imaginem ſuo ipſe vultu corripiens exprimere debet: proinde patientiæ effigiem nobis Tertullianus expreſſam ante oculos poſuit dicens: *Vultus illi tranquillus eſt, & placidus; frons pura, nulla mœroris, aut iræ rugoſitate contracta; remiſſa æquè in lætum modum ſupercilia; oculis humilitate, non infelicitate deiectis; os taciturnitatis honore ſignatum; color, qualis ſecuris, & innoxiis. Motus frequens capitis in diabolum, & minax riſus. Cæterum amictus circum pectora candidus, & corpore impreſſus; vt qui nec inflatur, nec inquietatur: Sedet enim in throno ſpiritus eius mitiſſimi, & manſuetiſſimi, qui non turbine glomeratur; non nubilo liuet; ſed eſt teneræ ſerenitatis apertus, & ſimplex.*

Corripiens Diuinam patientiam imitetur.

Pſ. 70.

Tertullianus de patientia, c. 15. Patientiæ effigies.

19. Hoc ſanctæ patientiæ ſimulacrum iuſti ſuo in corde, veluti in templo Deo ſacro, ſtatuere debent; quibus ab Apoſtolo dicitur: *Vos eſtis templum Dei viui.* Ad mortem damnati ſi intra templum recipiantur, liberi ſunt: propterea iuſtus peccatores ad æternam mortem damnatos intra miſericordiæ, & inuictæ patientiæ viſcera excipere, & amplexari debet, vt eos ab animæ interitu liberet: & ideo iuxtà Bedam, Dionyſium, & Caſſianum ſupra citatum, ad peccatores ſuaui, & ſalutari correptione ſaluandos iuſtum horta-

2. ad Cor. 5. Corripiendus peccator intra patientię templū admittatur, vt à damnatione liberetur.

A tur Salomon: *Erue eos, qui ducuntur ad mortem; & qui trahuntur ad interitum, liberare ne ceſſes.* Prou. 24.

20. Sed quamuis correptio lenitatis ſpiritu non fiat, & aſpera videatur; vt tamen proficua nobis ſit, & patienter corripiens audiatur, modum tradit Auguſtinus epiſt. 147. dicens: *De cuiuſlibet hominis ore nobis verum cum aliqua aſperitate ſonuerit; non ab illo homine, qui forte peccator eſt; ſed ab ipſa veritate, hoc eſt à Chriſto, qui iuſtus eſt, emendamur. Emendabit me iuſtus in miſericordia, & arguet me;* legit idem Auguſtinus, Pſalm. 140. & ſubdit: *Melius eſt mihi, vt quando videt iuſtus peccatum meum, emendet me: non mihi parcat; dicat, quia peccaui; ſæuiat in peccatum meum, vt me liberet a peccato. Videtur acerbè clamare; ſed intus lenis eſt* B *miſericordia. Quando ergo arguit, & quando clamat, & quando iuſtus ſæuit, miſeretur; & totum illud de miſericordia paterna eſt, non de ſæuitia inimici. Magis autem quando non vult te teneri ſub peccato, magis amat, quia ſecat. Non vult enim putredine peccati cætera membra tua contabeſcere: ferrum profert, ſed noli timere, noli paueſcere: medicum eſt ferrum. Non contra te ferrum fertur, ſed contra vulnus tuum.* Benè Clemens Alexandr. lib. 1. Pædagogi c. 8. ait: *Eſt reprehenſio veluti quædam Chirurgia affectionum animæ; medicamentum eſt probri inſimulatio; quæ reſoluit affectiones, quæ iam occalluerunt; impudicaque, ac libidinoſæ vitæ ſordes expurgat; faſtuſque, ac ſuperbiæ carnes, quæ excreuerunt, exæquat. Admonitio eſt veluti quædam diæta ægrotantis animæ;* C *quæ ſunt ſumenda, conſulit, & quæ non ſunt, prohibet.* Si rudes lapides ſenſum haberent, cum in venerandas ſanctorum ſtatuas efformantur; peruerſè contra ſculptorem, eiuſque ictus conquererentur. *Numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit: Quid me feciſti ſic?* ait Apoſt. 9. ad Rom. 20. Similiter; qui à iuſto rerum æſtimatore corripitur, vt peccati ablata ſcabritie iuſtus euadat, in corripientem indignare non debet. Benè enim Seneca lib. 2. de ira c. 27. ait: *Bonorum iudicum caſtigatio ſic accipienda eſt, quomodo ſcapellum, & abſtinentia, & alia, quæ profutura torquent.*

Correptio quamuis aſpera patienter excipienda eſt.

Aug. hom. 12. inter. 50. tom. 10.

Correptio Chirurgiæ, & dietæ ſimilis.

Correptio peccatori vtilis, ſicut ſcalpellum ſtatuæ & ægroto abſtinentia.

21. Sed quoniam peccatores correptionem reſpuentes, ſua ſæpè ſpiritualia animæ vulnera D curari nolunt; de iis, tamquam de ſauciis Chirurgi manus repellentibus benè pronunciatur Prouer. 15. 10. *Qui increpationes odit, morietur. Qui oderunt correptiones, conſumentur,* legit Cyprianus ep. 11. Propterea tales phrænetieis ſimiles ſunt, qui ſanari nequeunt; cum medici monita, & medicamenta reiiciant. Hinc benè Plutarchus in Moralibus ait: *Qui dentibus laborant, medicum ipſi adeunt, malum exponunt: qui febre tenentur, accerſunt. At phreneticus nec accerſit, nec admittit ad morbi ſui vehementiam. Ita, qui vitia ſua celant, & admonitiones recuſant, de his nulla ſalutis ſpes eſt.* Dauid Pſal. 12. Deum precabatur. E *Illumina oculos meos, ne vmquam obdormiam in morte: ne quando dicat inimicus meus: Praualui aduerſus eum.* Ex Græco legitur: *Illumina oculos meos, ne vmquam ſomno mortifero dormiam.* Somno mortifero laborant, qui correptione è peccati lethargo excitari renuunt. Ideo Auguſtinus ſer. 59. caput 2. de verbis Domini ait: *Lethargici ſunt, qui multùm dormiendo premuntur. Prorſus tales ſunt homines: in lucem oculos extendere pigreſcunt; & iis, qui eos excitare volunt, moleſti ſunt. Recede à me, ait languidus lethargicus: Obſecro te recede à me. Quare? Dormire volo. Sed ille: Morieris inde. Ille amore ſomni: Mori volo, reſpondet. Et Charitas deſuper: Nolo. Plerumque iſtum Charita-*

Correptionē reſpuens phrenetico, vel lethargo laboranti ſimilis.

tis affectum exhibet filius ſeni patri iamiamque morituro poſt paucos dies; iam vtique ætate finita. Si lethargicum vides, & lethargico morbo premi ſuum patrem à medico agnoſcis dicente ſibi: Excita patrem tuum; noli enim permittere dormire; ſi vis vt viuat. Adeſt puer ſeni; pulſat, vellicat, pungit; pietate moleſtus eſt: nec mori citò permittit citò moriturum. Quantò maiore charitate nos amicis noſtris moleſti eſſe debemus; cum quibus non paucos in hoc mundo dies; ſed apud Deum in æternum viuamus? Ergo contra conſopitum peccati ſomno proximum ex fraterna charitate clamemus: *Numquid, qui dormis, non adiicies, vt reſurgas?*

Pſal. 4. 9.

22. Allatæ Salomonis ſententiæ conſonat alia Prou. 29. *Viro, qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ſuperueniet interitus; & eum ſanitas non ſequetur.* Vbi benè iuxtà Vatablum ſimilitudo ſumitur ab indomitis tauris, qui colla iugo ſubmittere omninò detrectant. Peccator ergo, qui iuſtæ correptionis iugum reſpuit; diaboli iugo ſubiicietur; & vſque ad vltimum interitum enormium peccatorum pondera pertrahet: & quia numquam ſanæ mentis ſanitatem conſequetur; & nunquam appropinquantis mortis acceſſum præuidebit; ideo tum corporalis, tum ſpiritualis ei animæ interitus repentinus erit. Erit præterea vitæ exitus repentinus; quia cum peccantes corripi nolunt, eorum vita à Deo ob obſtinationis pœnam corripi, & præcidi ſolet. *Qui odit correptionem, minuetur vita*, dicitur Eccleſiaſtici 29. 5. ſeu, vt legit Athanaſius: *Tollentur immature animæ impiorum*; qui ſcilicèt non ſolùm in Deum, ſed in ſeipſos impii ſunt, animæ medelam reſpuendo; correptionem per iracundiam dedignantes. Ideo benè Bernardus exclamat: *Mira peruerſitas! Medicanti iraſcitur, qui non iraſcitur ſagittanti.* Cui ſagittanti? illi, de quo fidelibus dixit Apoſtolus ad Epheſ. 6. *In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere.*

Correptionē reſpuens indomito tauro ſimilis, iugo diaboli ſubmittitur.

Correptionē reſpuenti vita præciditur.

Athanaſ. in Apolog.

Correptionē reſpuens corporis, & animæ repentinum interitum incurrit.

Bern. ſerm. 42. in Cāt.

23. *Qui odit correptionem, veſtigium eſt peccatoris*, dicitur Eccleſiaſtici 21. 7. ſeu ex Græco textu: *Qui odit correptionem, in veſtigio eſt peccatoris.* Vbi peccatoris nomine diabolum Rabanus intelligit. Qui igitur correptionem averſatur, in eo veſtigio figit pedem, in quo diabolus fixit. Fixit autem ſuperbiæ Princeps pedem in peccati obſtinatione; ibidem, qui correptionem odit, pedem figit. Propterea orabat Dauid. *Non veniat mihi pes ſuperbiæ.*

Correptionē reſpuens diabolicæ obſtinationis veſtigio pedē figit.

Pſal. 35. 12.

24. Quàm ſtultus eſſet, qui indignatus ſpeculum procul arceret; eo quòd illi faciei labes oſtenderet? Similis ſtultitiæ notam incurrit, qui aduerſus corripientem, ei ſpirituales labes oſtendentem iraſcitur. Ideo Clemens Alexandrin. lib. 1. Pædagogi, cap. 9. ait: *Quemadmodum ſpeculum non eſt malum deformi, eò quod ipſum oſtendat, qualis ſit: ita nec is, qui reprehendit, ei malè vult, qui laborat animo: nec enim ei delicta adiungit; ſed ea, quæ adſunt, peccata oſtendit Beneuolentiæ, non odii ſignum eſt reprehendere: ambo enim probrum obiiciunt, & amicus, & inimicus; ſed inimicus quidem irridens, amicus verò beneuolens.*

Corripiens ſpeculo ſimilis.

Ibidem 5. 8

25. Auguſtinus lib. de correptione, & gratia, ſic à correptione abhorrentem alloquitur: *Quicumque corripi non vis, etiam propterea corripiendus es, quia corripi non vis. Non vis enim tibi tua vitia demonſtrari, non vis vt feriantur, fiatque tibi vtilis dolor, quo medicum quæras: non vis tibi te ipſo oſtendi; vt cum deformem te vides, reformatorem deſideres; eique ſupplices, ne in illa remaneas fœditate. Tuum quippe vitium eſt, quòd malus es; & maius vitium corripi nolle, quia malus es.* Quare idem Auguſtin. ſerm. 1. de verbis Domini monet: *Prudenter accipiat vnuſquiſque monita præceptoris; vt non perdat tempus miſericordiæ Saluatoris.*

Correptionē reſpuens magis correptione indiget.

26. Quod alios docuit, egregiè ſeruauit Auguſtinus, quia non ſolùm correptionem non reſpuit, ſed verbis illis ad Hieronymum ſcripſit ep. 19. cap. 4. *Identidem rogo, vt me fidenter corrigas, vbi mihi hoc opus eſſe perſpexeris. Quamquàm enim ſecundùm honorum vocabula, quæ iam Eccleſiæ vſus obtinuit, Epiſcopatus Presbyterio maior ſit; tamen in multis rebus Auguſtinus Hieronymo minor eſt: licet etiam a minore quolibet non ſit refugienda, vel dedignanda correctio.* Præterea de correptione præclarè differit Petrus Damiani, lib. 6. epiſt. 18.

Corripi à Hieronymo Auguſtinus petit.

Correptio etiam à minori accipienda.

27. Quamuis delinquentibus correptio neceſſaria ſit, eamque fieri Dominus præceperit; benè tamen monet Auguſtinus lib. 1. de Ciuit. cap. 9. *Si propterea quiſque obiurgandis, & corripiendis male agentibus parcit, quia opportunius tempus inquirit; vel eiſdem ipſis metuit, ne deteriores ex hoc efficiantur; vel ad bonam vitam, & piam erudiendos impediant infirmos alios, & premant, atque auertant à fide; non videtur eſſe cupiditatis occaſio, ſed conſilium charitatis.* Idem antea docuerat Nazianzenus Apologia prima. Cum delinquens correptione exaſperandus potius, quàm ſe correcturus præuidetur, cauendum eſt, *Ne miniſterium correptionis in arma vertamus furoris*, vt Gregorius loquitur. Talis furoris immane exemplum refert Seneca lib. 3. de ira c. 14. *Cambyſen Regem nimis deditum vino, Praxaſpes vnus ex cariſſimis monebat, vt parcius biberet; turpem eſſe dicens ebrietatem in Rege, quem oculi omnium, auréſque ſequerentur. Ad hoc ille: Vt ſcias, inquit, quemadmodum numquam excidam mihi, approbabo iam & oculos poſt vinum in officio eſſe, & manus. Bibit deinde liberalius, quàm aliàs capacioribus ſcyphis: & iam grauis, & vinolentus obiurgatoris ſui filium procedere vltra limen iubet, alleuataque ſuper caput ſiniſtra manu ſtare. Tunc intendit arcum, & ipſum cor adoleſcentis (id enim ſe petere dixit) figit, reſciſſoque pectore hærens in ipſo corde ſpiculum oſtendit; ac reſpiciens patrem, an ſatis certam haberet manum, interrogauit.* Veriſſimè tunc dici potuit: *Vinum, & ebrietas auferunt cor.* Cor ſcilicet figentis, & fixi.

Correptio quando differenda.

Gregor. in Pſ. pœnit. n. 15.

Correptionē reſpuens Cambyſes rex immaniſſimè ſæuit.

Vini; & ebrietatis cor auferētis exemplum.

Oſeæ 4. 11.

Corripe eum inter te, & ipſum ſolùm.

28. AD ſignificandum correptionis fraternæ ſecretum, ſuo in templo feciſſe dicitur Salomon, *forcipes aureos, & fuſcinulas de auro puriſſimo.* Forcipes intra ſe extractas è lucernarum elychniis excipiebant ſordes. *Fuſcinulæ illæ aureæ intra lucernas mittebantur, vt ſi aliquando caderet aliquid de cinere lychnorum, remaneret intra ipſas*, ait Toſtatus. Hæc aurea ſacri Templi inſtrumenta corripientes imitari debent; ita vt intra cordis ſecretum proximi, qui corripitur, culpas retineant.

3. Reg. c. 7.

Forcipes, & fuſcinulæ in Salomonis templo correptionem ſecretè faciendam indicabant.

Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.

29. SI proximum lucrari pretioſum quid æſtimauerimus; quandocumque nos poſſumus, non in alios curam corripiendi proximum transferemus; non enim, qui iter faciendo aurum in via inueniet, illud colligendum aliis relin-

Corripiendi proximum opportuna oblata oc-

caſione veluti theſauro inuento gaudere debemus.

quer. *Si inueneris aurum iacens; non dicis apud teipſum: Quare ille, aut ille hoc non ſuſtulerunt; ſed feſtinas ante alios rapere: ſimiliter de fratribus, qui lapſi ſunt, cogita; putatoque te theſaurum reperiſſe, nimirùm occaſionem illis medendi*, ait Chryſoſt. orat. 5. contra Iudæos; vbi multa de fraterna correptione diſſerit. (A)

30. Ad id confirmandum ait Hieronymus: *Conſideremus quantam mercedem habeat ſermo doctoris, ſi valuerit ab errore quempiam liberare, & de peccantium numero educere.* Ad hoc oſtendendum verba affert à Domino Ieremiæ 15. prolata: *Si conuerteris, conuertam te, & ante faciem meam ſtabis; & ſi ſeparaueris pretioſum à vili, quaſi os meum eris. Quaſi Deus dicat*, ait Hieronymus: *Si conuerteris à peccatis populum, & ego de tribulatione conuertam te in lætitiam. Hæc autem lætitia non qualiſcumque erit, ſed lætitia beatorum Angelorum: Stabis, inquit, ante faciem meam, ſicut Angeli ſtant in conſpectu Dei quotidie videntes faciem illius.* Meritò autem Angelorum præmium, qui fratrem lucratur, conſequetur: Angelorum enim proprium eſt peccatorum conuerſione gaudere iuxtà Domini dictum Lucæ 15. *Gaudium erit coram Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.* S. Gregor. 18. Moral. cap. 27. explicans eadem Ieremiæ verba: *Si ſeparaueris pretioſum à vili*, ait: *Vilis Deo eſt Mundus præſens; pretioſa verò eſt anima humana. Qui ergo pretioſum à vili ſeparat, quaſi os Domini vocatur; quia per eum Deus verba ſua exerit, qui ab amore præſentis ſeculi loquendo quæ poteſt, humanam animam euellit.*

Hieronym. in Ier. 15. — Corripiens proximum, quaſi os Dei erit. (B) — Corripiens proximum quod præmium conſequitur. (C)

31. Quare de lucrantibus per fraternam correptionem proximos benè dicitur: *Si ſeparaueris pretioſum à vili, quaſi os meum eris, id eſt ſimilis eris verbo meo*, ait Theodoretus: *Verbo autem Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum:* At conuerſio, & iuſtificatio peccatoris, maius; magiſque arduum opus eſt, quàm cœli, terræque creatio, vt cum Sancto Auguſtino docet S. Thomas. Huius ratio eſt. quia ſi cum materiali cœlo fiat comparatio, nobilius cœlum eſt anima iuſti; cum nobiliori modo Dei ſedes ſit, Deique gloriam manifeſtet. *Cœlum eſt anima iuſti, ſicut per Prophetam Dominus dicit, cœlum mihi ſedes eſt: & cœli enarrant gloriam Dei*, ait Gregor. in Ezech. hom. 14. (D) Quare citato Ierem. loco notandum eſt, non dici à Deo: *Si ſeparaueris pretioſum à vili, os meum eris*, ſed, *quaſi os meum eris:* ad ſignificandum inter Dei os, & os lucrantis proximum ſuum, perfectam æqualitatem non intercedere. Si quæratur ex quo capite perfecta æqualitas non intercedat; propter exceſſum an propter defectum? Sine dubio propter defectum creaturæ Deo comparatæ. Sed addo etiam id dici poſſe propter exceſſum ipſius creaturæ. Mirabile quidem Dei opus fuit, cum ad diuinæ vocis imperium cœli, terræque creatio ex nihilo prodiit. (E) At maius opus eſt, rationis participem animam ex illo nihilo educere, in quod propter peccatum inciderat Dauid pœnitens, dicens: *Ad nihilum redactus ſum.* Supracitatus Auguſtinus explicans promiſſionem à Christo Apoſtolis factam Ioan. 14. *Maiora horum facies*, reddit rationem: *Quia maius opus eſt, vt ex impio iuſtus fiat; quàm creare cœlum, & terram. Cœlum enim, & terra tranſibit; prædeſtinatorum autem ſalus, & iuſtificatio permanebit.* Addit S. Thomas: *Maius opus eſt iuſtificatio impij, quæ terminatur ad* (A) *bonum æternum diuinæ participationis; quàm creatio cœli, & terræ, quæ terminatur ad bonum naturæ mutabilis.* Quòd ſi opponatur, ſub cœli creatione iuxtà Auguſtinum, includi etiam Angelorum creationem, quæ certè coniuncta fuit cum ſupernaturalis gratiæ communicatione, quæ eſt bonum ſupernaturale; & ideo pluris æſtimanda eſt cœli, Angelorumque creatio, quàm conuerſio animæ peccatricis: reſpondet idem Auguſtinus tom. 9. tr. 52. *Iudicet, qui poteſt, vtrùm maius ſit iuſtos Angelos creare, quàm impios iuſtificare: certè ſi æqualis eſt vtrumque potentiæ; hoc maioris eſt miſericordiæ.*

Ser. 15. — Corripiens proximum ſimilis Deo cœlorum conditori. — *Pſ. 32.* — *S. Auguſt. t. 9. Tract. 72.* — *S. Th. 1. 2. q. 113. art. 9* — Cœlum eſt anima iuſti. — *Pſ. 102.* — *Pſ. 18.* — *Pſ. 88.* — *Pſ. 72.* — Iuſtificatio peccatoris maius opus, quá mundi creatio. — *S. Thomas ſupra.* — *L. de Ciuit. 12. Confeſſ. 1. de Gen. ad litteram.*

32. Similiter S. Chryſoſtomus comparans corripientem; & lucrantem proximum ſuum (B) cum eo, qui eleemoſynam elargitur, ait: *Hæc eſt maior eleemoſyna, quàm decem millia talentorum; quàm hic mundus vniuerſus, quantus vndique patet oculis: ſiquidem homo eſt toto mundo pretioſior; huius enim cauſa, & cœlum, & terra, & mare, & ſol, & ſtellæ conditæ ſunt.*

Tom. 5. or. 3. contra Iudæos. — Correptio eſt maior eleemoſyna, quàm ingentis pecuniæ elargitio.

33. Præterea quantam vtilitatem, quantumque gaudium conſecuturus ſit, qui proximum à peccatis reuocando, lucratur, fuſius explicat Chryſoſtomus or. 4 contra Iudæos: *Si cum duos obolos dederimus, paulumque pecuniæ inſumpſerimus in pauperes, gaudemus: ſi poterimus animas ſeruare, quantò maiorem voluptatis fructum capiemus? Quantum autem in futuro ſæculo recipiemus gaudium? Nam ibi quoque quoties conueniemus, multam capiemus voluptatem ex* (C) *congreſſu reminiſcentes officiorum, quæ viciſſim alij in alios præſtitimus. Cum illos conſpexerimus ad tribunal illud metuendum, multæ fiduciæ participes erimus. Qui benè viuunt; qui docent; qui inſtituunt, vbi viderint eos, quos ſeruarunt, illic patrocinantes ipſis, multa fiducia replebuntur. Et hoc Paulus declarans, dixit: Gloria veſtra ſumus, quemadmodum & vos noſtra. Quando hoc? In die Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Quamuis autem ex correptione ſæpe fructus hoc eſt peccatoris correctio non ſequitur; ita vt delinquens pœnitentiæ armis ad excutiendam diaboli tyrannidem pugnare renuat; adhuc corripientis zelus apud Deum ſuo fructu, ac mercede non caret. Ideo be- (D) nè Chryſoſt. hom. 6. in epiſt. ad Timoth. ait: *Tubicinem, etſi nemo ad bellum profecturus ſit, tuba tamen canere oportet, ſuumque munus implere:* inde enim ſuo ſtipendio non carebit.

Corripiens proximum quod gaudium, quod præmium cõſequatur. — *2. ad Cor. 1.*

Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos: vt in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum.

34. ADhibendi dicuntur teſtes, non tantùm, vt iterandæ correptioni præſentes ſint; ſed vt ipſi etiam delinquentis culpam teſtantes, eum moneant, & fraternè corripiant. Quare inſciis nullo pacto proximi culpa eſt detegenda, ſed ij tantùm, quibus delinquentis culpa innotuit, (E) ſunt aduocandi. Luc. c. 5. cum Domini diſcipuli è Geneſareth ſtagno piſces extrahere vellent, *Annuerunt ſocijs, vt venirent, & adiuuarent eos.* Similiter, vt delinquentes proximos à cœnoſo peccatorum lacu extrahamus; ſi ſoli nequimus, ſocios ad id Chriſtianæ charitatis munus aduocare debemus.

Corripiens proximum, eius culpã aliis iuſtis detegere cùm debet. — Correptionis teſtes cur aduocandi?

35. Leuitici 19. dicitur: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo; ſed publicè argue eum, ne habeas ſuper illo peccatum.* Videtur autem his verbis, non debere præmitti ſecretæ correptionis experimentum, ſed ſtatim publica correptio præcipi. Re-

Correptio publica nō ſignificat manifeſtare crimen; ſed contra diſtinguitur ab indignatione cordis occulta.

ſpondet in hunc locum Radulphus: *Cùm publicè arguendus frater hic dicitur; non ſic accipiendum eſt, quaſi ſtatim coram multitudine obiurgandus ſit: ſed quoniam latens odium prohibebatur, ſubditur, vt admoneatur frater publicè, id eſt manifeſto; ne dolor occultius reſeruetur in corde.* Quare publicè arguere contradiſtinguitur ab interna indignatione; itaut correptionem apertis verbis fieri debere ſignificetur. Hieronymus epiſt. 4. ad Ruſticum: *Si me vis corrigere delinquentem, apertè increpa; tantùm ne occultè mordeas.* Quare iuxtà Hieronymi documentum, cum fratri defectus innotuerit, ita linguæ charitas non parcat, vt parcat morſibus maledicis obtrectatio. Porrò citato Leuitici loco ſubditur: *Publicè argue eum, ne habeas ſuper illo peccatum. Quoniam omittendo correptionem fratris, hic in peius ruit; & qui omittit, facit contra charitatem,* ait Lyran. Quare bene monuit Seneca: *Amici vitia ſi feras, facies tua. Cum his conuerſare, qui te corrigant. Secretò admone amicos, palàm lauda. Vitia tranſmittit ad poſteros, qui præſentibus culpis ignoſcit. Bonis nocet, qui malis parcit.* S. Bernard. ſerm. de Natiuit. S. Ioan. *Arguere, & increpare interdum neceſſe eſt. Ferueat ergo in nobis amor iuſtitiæ, odium iniquitatis. Nemo fratris vitia palpet; peccata diſſimulet nemo. Nemo dicat: Numquid ego ſum cuſtos fratris mei? Eſt enim conſentire, ſilere rem, cum arguere poſſis: & ſcimus, quia ſimilis pœna facientes manet, & conſentientes.*

Correptionem omittens proximi vitia facit ſua. *In Prouerbijs. Bernard.*

Prou. 10. ver. 10.

36. Iuxta allatam explicationem in Leuitici textum, intelligenda ſunt etiam verba Salomonis, allata ab Auguſtino ſer. 16 de verbis Domini: *Annuens oculis cum dolo, congerit hominibus mæſtitiam: qui autem arguit palam, pacem facit.* Quæ verba deſumpſit Auguſtinus ex verſione LXX. vbi adamuſſim ita habetur: *Qui annuit oculis cum dolo, congregat viris triſtitias; redarguens cum fiducia, pacificat,* id eſt pacem tandem, & amicitiam conſequitur cum ipſo, qui corripitur: vt explicatur ab eodem Salomone cap. 28. *Qui corripit hominem, gratiam poſtea inueniet apud eum magis, quam ille, qui per blandimenta decipit.* Qui autem per blandimenta decipit, dicitur annuere oculis ad aſſentationem. Ex dictis patet arguere palàm citato loco, non eſſe arguere corā multis; ſed arguere cum fiducia, remota omni formidine, & aſſentandi voluntate. Præterea Euangelico correptionis ordini contradicere videntur Apoſtoli verba 1. ad Timoth. cap. 5. *Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.* Reſpondet citatus Auguſt. *Ipſa corripienda ſunt coram omnibus quæ peccantur coram omnibus: ipſa corripienda ſunt ſecretius, quæ peccantur ſecretius. Diſtribuite tempora, & concordat ſcriptura.*

Corripiens ab ipſo correpto reſipiſcente ſincerus amicus reputabitur.

Corripiē ſa ſunt peccata publica publicè; ſecreta ſecretè.

Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ.

37. Dic Eccleſiæ, hoc eſt Eccleſiaſtico prælato; vſurpatur enim in ſacris Litteris iuxta Hebraïcam phraſim abſtractum nomen pro concreto. Ita iuſtitia pro iuſtis ponitur 2. ad Cor. 5. *Deus erat Chriſto mundum reconcilians ſibi, &c. vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo.* Eccleſiaſtici 44. reconciliatio pro reconciliatore: *In diebus ſuis placuit Deo, & in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio.* Pſal. 106. Iniquitas pro iniquis: *Videbunt recti, & lætabuntur, & omnis iniquitas oppilabit os ſuum.* Prima Petri 2. Sacerdotium pro ſacerdotibus: *Vos genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta.*

Abſtractū ponitur pro concreto.

Si autem Eccleſiam non audierit; ſit tibi ſicut Ethnicus, & Publicanus.

38. Impœnitentem peccatorum poſt publicam Prælati correptionem extra fidelium conſortium, & conſuetudinem eiiciendum Dominus præcipit. Primò ne prauo exemplo alios inficiat. Propterea Apoſtolus prima ad Corint. 5. cum inceſtuoſum impœnitentem eiiciendum eſſe dixiſſet, addidit: *Neſcitis, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit:* & ad Galat. 5. *Vtinam abſcindantur, qui vos conturbant.* Præcipitur ergo de impœnitente peccatore: *Sit tibi ſicut Ethnicus,* quia de ethnicis Dominus præcepit Exodi 23. 32. *Non inibis cum eis fœdus. Non habitent in terra tua; ne forte peccare te faciant in me.* & Pſal. 105. 35. de Iſraëlitis dicitur: *Commiſti ſunt inter Gentes; & didicerunt opera eorum.* Additur præterea: *Sit tibi, vt publicanus.* Publicani enim apud Iudæos, vt infames, & publici peccatores vitabantur; eo quòd munus exigendi vectigal Romanis idololatris ſoluendum, contra diuinam legem à publicanis exerceri putabatur. Exiſtimabant enim Iudæi ſe, vt populum Deo dicatum, non debere tributa vlla Gentilibus ſoluere; idque contra libertatem filiorum Dei, nonniſi per illatam vim fieri. Impœnitens ergo peccator velut publicanus vitandus eſt; eo quòd prauo exēplo ipſe ab iis, qui cum eo verſantur, prauarum operationum veluti vectigal diabolo ſoluendum exigere videatur.

Correptionē reſpuens vitandus, ne alios inficiat.

39. Impœnitens peccator extra Eccleſiam Prælati auctoritate eiectus, vitandus eſt, propter ipſius etiam peccatoris vtilitatem; ſcilicet vt reſipiſcendi incentiuum habeat; tum quia ſe aliis exoſum videt, tum quia extra Eccleſiam eiecti, & excommunicati maximas ærumnas ſubire ſolent; præcipuè corporales etiam vexationes ab immundis ſpiritibus; quippe qui in peccatores Eccleſiaſticis ſacramentorum auxiliis, & fidelium orationibus priuatos Deo permittente ſæuius inuehuntur. Propterea de inceſtuoſo dixit Apoſtolus prima ad Cor. 5. *Iam iudicaui tradere huiuſmodi Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit.* In interitum carnis, hoc eſt, vt morbis, & plagis eum diabolus torqueat; & ideo carnis vigore macerato, & attrito, tandem humiliatus reſipiſcat, vt explicant Chryſoſtomus, Anſelmus, Theodoretus, & Theophylactus. Quare de Alexandro, & Hymenæo blaſphemis Apoſtolus 1. ad Timoth. cap. 1. ait: *Quos tradidi Satanæ, vt diſcant non blaſphemare.* Vbi Ambroſius ait: *Commotus Apoſtolus blaſphemijs eorum, ſententiam protulit in eos: diabolus autem, qui ad hoc paratus eſt, vt auerſos à Deo accipiat in poteſtatem, audita ſententia, corripit eos; vt intelligerent hac cauſa ſe pœnis adſtringi, qui blaſphemauerant. Hinc eſt, quòd in Euangelio dictum eſt inter cætera: Iam noli peccare, ne quid tibi deterius contingat: oſtendens cauſa peccati aliquando infirmitatem inferri corporibus. Et quia miniſtri diabolo fiunt, declarauit Dominus dicens inter multa Luc. 13. Hanc cum ſit filia Abrahæ, quam alligauerat Satanas decem, & octo annis, non oportuit ſolui à vinculo die ſabbati?* Similiter Theodoretus ibidem ait: *Eos tradidit diabolo, non vt bonorum magiſtro, ſed vt ſæuo carnifici. Ab Eccleſiaſtico enim corpore ſeparati, & diuina gratia nudati, ab aduerſario crudeliter flagellabantur, incidentes in morbos, & alias calamitates. Hæc enim conſueuit inferre hominibus, quoniam eſt & inimicus, & vltor, vt dicit Propheta*

Correptionē reſpuens vitandus, vt ex oppſobrio, & calamitate reſipiſcat.

Eiecti ab Eccleſia quas calamitates incurrant.

Ioan. 5. 14.

Pſal. 8. Conſentaneum autem erat illos mutare ſententiam, dum viderent damnum, quod oriebatur ex blaſphemia. Ideo Matth. 10. dicitur: *Dominus conuocatis duodecim diſcipulis, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, vt eiicerent eos:* non tantùm, vt *eiicerent*; ait S. Thomas, *ſed, vt ad corporum vexationem immitterent in peccatorum ſupplicium.*

Correptionis fraternæ eximia praxis.

40. Plura de correptione fraterna, vide apud ſanctum Thomam 2. 2. qu. 33. Præclaram praxim ad fraternam correptionem exercendum lege hiſt. S. Franc. Xauerij apud Turſellinum lib. 1. cap. 9. lib. 3. cap. 18. lib. 6. cap. 12. lege prætetera S. Bernardum ſerm. 2. de Reſurrectione: & epiſt. 78. Egregiè etiam ſermone 44. in Cantica ait: *Vulnera illius, qui incidit in latrones, non in ſolo oleo, ſed in vino ſimul, & oleo ſanitatem recipiunt: neceſſarium habet ſpiritalis medicus, etiam vinum feruidi Zeli cum oleo manſuetudinis, cui ſanè conuenit non modò conſolari puſillanimes, ſed corripere inquietos. Si enim viderit illum, qui vulneratus eſt, id eſt, qui peccauit, blandis, aut lenibus hortamentis, quæ in eum prærogata ſunt, minimè emendatum; magis autẽ fortè etiam abutentem ſua manſuetudine, & patientia negligentiorem fieri; & in peccato ſuo etiam ſecurius obdormire, fruſtrato tam ſuauium oleo monitorum; oportebit ſanè mordacioribus vti medicamentis, & vinum compunctionis infundere; duris videlicet cum eo increpationibus, atque inuectionibus agere; & ſi cauſa requirit, & durities tanta eſt, etiam cenſura Eccleſiaſticæ baculo percellere contemptorem.*

Amen dico vobis, Quæcumque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcumque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.

41. NE Eccleſiæ correptio paruipenderetur, allata verba Dominus addidit, ſignificans Apoſtolis, eorumque legitimis ſucceſſoribus, poteſtatem talem à Deo datam, vt quos illi damnent, & abſoluant, iidem in cœleſti curia à Deo etiam damnentur, vel abſoluantur. Porrò non quoſcumque, ſed *quæcumque alligaueritis, & ſolueritis*, dixit, vt ampliorem Eccleſiæ poteſtatem ſignificaret; quæ ſcilicet ad peccata, vota, & iuramenta liganda, vel ſoluenda ſe extendit. Dices: Cur à Domino dictum eſt, *ſuper terram*, cùm Eccleſiæ caput, nempe Pontifex, ſuam poteſtatem etiã ſub terra extendat; ſcilicet cùm indulgentias pro defunctis concedit, vt à Purgatorij pœnis ſoluantur; vel cum excommunicatum in vita, poſtea defunctum abſoluit; & hinc eius corpus ſacro ſepulchri loco gaudere concedit? Quod feciſſe S. Gregorium erga monachum cum pecunia defunctum, narrat Ioannes Diaconus in Gregorij vita lib. 2. cap. 45. Reſpondetur primo ex eo, quòd vnum affirmetur, alterum non negari. Reſpondetur 2. illud *ſuper terram*, non ad reum, ſed ad iudicem referri, ita vt ſenſus ſit: Eccleſiaſticus Iudex exiſtens ſuper terram, ita delinquentem ligare, vel abſoluere poteſt; vt in cœlo pariter à cœleſti Iudice ligatus, vel abſolutus habeatur. Reſpond. 3. illud *ſuper terram* ſuper terrenos homines, quales peccatores ſunt, intelligi poſſe. Sicut Gen. 3. diabolo ſub ſerpente dictum eſt: *Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.* Quia, vt explicat Rupertus lib. 3. de Trinit. cap. 18. *Homines, qui terrena ſapiunt, ſunt cibus, & pabulum eius.* Similiter iuxtà Auguſtinum lib. 2. de Geneſi contra Manichæos cap. 18. dictum diabolo eſt: A *Terram manducabis, hoc eſt! Ad te pertinebunt quos terrena cupiditate deceperis, id eſt peccatores, qui terræ nomine ſignificantur.* Idem Auguſtinus tom. 3. lib. de agone Chriſtiano cap. 2. ait: *Quando dictum eſt diabolo: Terram manducabis; dictum eſt peccatori: Terra es, & in terram ibis. Datus eſt ergo in cibum diabolo peccator. Non ſimus terra, ſi nolumus manducari à ſerpente.* Similiter Deuter. cap. 4. 26. & cap. 30. 19. & cap. 31. 28. dicitur: *Teſtes inuoco hodie, cœlum, & terram:* & Iudith cap. 7. 17. *Conteſtamur hodie cœlum, & terram:* & 1. Machab. cap. 2. 37. *Aduocabit cœlum deſurſum, & terram diſcernere populum ſuum.* Pſal. 99. *Iubilate Deo omnis terra; ſeruite Domino in lætitia.* B Quibus locis iuxtà ſacros Interpretes, & SS. Patres, terræ nomine homines intelliguntur; ſicut cœli nomine cœlites ſignificantur. Illud etiam Deuter. 32. *Audite cœli, quæ loquor; audiat terra verba oris mei*, de hominibus cœleſtibus, & terrenis cum Baſilio, Hieronymo, & Rabano Gloſſa intelligit.

Terra homines terrenis cupiditatibus deditos ſignificat. Terra, id eſt homo affectu terrenus, ſerpẽtis tartarei cibus eſt.

Hieron. in Iſai. c. 1. 2.

Iterùm dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis eſt.

42. AD fraternam charitatem, & concordiam ſeruandam, cum in nos proximus C peccat, non illatam iniuriam nos vlciſci debere; ſed fraternè proximum corripiendum eſſe, Dominus ſupra dixerat: nunc fraternæ concordiæ fructum, & præmium addit dicens: *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis eſt.* Quod ſi quæras, cur ita orantibus tam liberalis à Domino promiſſio fiat? Reſpondeo, ſi cum duo dicuntur, intelligantur correptus, & corripiens, iuxtà Anaſtaſium Nicænum quæſt. 74. eos benignè à Deo exaudiri; quia alter patienter correptionem tulit, ſeque correxit; alter peccanti in ipſum proximo iniuriam condonauit. Si ve- D rò duo, quicumque ex fidelibus intelligantur ſimul ad orandum conſentientes; eorum preces efficaces ſunt apud Deum ob humilitatis virtutem, quia alter alterius precibus innititur, ſuis meritis humiliter diffidens. De Chriſti Domini diſcipulis Spiritus ſancti aduentum expectantibus dicitur Actor. 1. 14. *Omnes erant perſeuerantes vnanimiter in oratione vt vnà omnes inueniret corona ignea aduentantium gratiarum*, ait Auguſt. ſer. 179. de tempore, lege S. Th. 2. 2. quæſt. 84. ar. 3. & interpretes citato loco Act. cap. 1.

Oratio plurium concors, cur valde efficax?

43. Obiici hîc poteſt; quòd experientia conſtat, non ſemper, quod à duobus ſimul orantibus petitur, impetrari. Reſpondetur 1. Obiectionis huius ſolutionem haberi ex verbis à Domino ad- E ditis; ſcilicet: *ſi duo, vel tres congregati fuerint in nomine meo.* Simul enim orantes in nomine Domini congregari debent; ita vt eorum oratio Redemptoris nomine, & auxilio inuocato fiat; & eorumdem ſpirituali ſaluti non obſit. Hoc poſito reſpondet Auguſtinus: *Vigilanter audi, quod poſitum eſt, in nomine meo. Qui promiſit, quid vocatur? Vtique Chriſtus Ieſus. Chriſtus ſignificat regem, Ieſus ſignificat Saluatorem; ac per hoc quodcumque petimus aduerſus vtilitatem ſalutis, non petimus in nomine Saluatoris. Et tamen ipſe Saluator eſt, non ſolùm quando facit, quod petimus; verùm etiam quando non facit. Quoniam quod videt peti contra ſalutem, non faciendo potius ſe exhibet Saluatorem. Nouit enim medicus quid pro ſua, quid contra ſuam ſalutem poſcat ægrotus: & ideo contraria*

Oratio cur interdũ inefficax? hîc, & ſequentibus.

Auguſt. tr. 37. in Ioan.

poſcentis non facit voluntatem vt faciat ſanitatem. Non ergo contra noſtram ſalutem petamus. Quod ſi feceris, non vt Saluator facit, quod eſt nomen eius fidelibus eius. Eſt quippe impijs damnator, qui dignatur fidelibus eſſe Saluator. Quædam quamuis in nomine eius petamus, non tunc, quando petimus facit, ſed tamen facit. Differtur enim, quod petitur, non negatur. Dilatio autem ipſa etiam benefica eſt ad majorem petentis vtilitatem; ſcilicet, vt perſeuerante, & feruentiori largior gratiarum acceſſio fiat. Benè autem Baſilius ait in Conſtitutionibus monaſticis c. 2. *Quæ tibi expediunt, melius Deus intelligit, quam tu: & ideo fortaßè differt, quæ daturus eſt, vt hoc modo magis te ad aſſiduitatem voces; & vt intelligas quod ſit donum Dei, & vt datum diligenter cuſtodias; ſiquidem nititur vnuſquiſque, quod magno labore inuenit, id maiore diligentia cuſtodire; ne eo amiſſo, labores etiam vnà cum eo ſuos multos amittat; neue neglecto Dei munere æterna vita indignus efficiatur. Quid enim profuit Salomoni citò ſapientiæ donum inueniſſe; quod poſtea erat amiſſurus? Proinde noli vnquam animum deſpondere, niſi celeriter inuenias quod rogas. Si enim intellexiſſet Dominus te, ſi munus celeriter impetraſſes, id nunquam eſſe amiſſurum, ſine dubio, quæ eius eſt bonitas, vltro ipſe tibi nullo tuo rogatu detuliſſet.*

Baſilius.

44. Porro allatæ Auguſtini ſententiæ conſonat Gregorius hom. 27. in Euang. *Ieſus Saluator, vel etiam Salutaris dicitur. Ille ergo in nomine Saluatoris petit, qui illud petit, quod ad veram ſalutem pertinet. Penſate quæſo petitiones veſtras: videte ſi in nomine Ieſu petitis; id eſt, ſi gaudia ſalutis æternæ poſtulatis. In domo enim Ieſu, Ieſum non quæritis, ſi in æternitatis templo importuni pro temporalibus oratis. Ecce alius in oratione quærit vxorem, alius petit villam, alius poſtulat veſtem, alius dari ſibi deprecatur alimentum. Et quidem, cum hæc deſunt, ab omnipotente Deo petenda ſunt: ſed meminiſſe debemus, quod ex mãdato eiuſdẽ noſtri Redemptoris accipimus: Quærite primùm regnum Dei.*

Gregor. hom. 27. in Euang.

Oratio cur inefficax.

Matth. 6. 33.

45. R. 2. mirum non eſſe nihil Deum concedere, cum petitio propemodum circa nihil verſatur. Petitur autem nihil, cum temporalia, & tranſitoria petimus, ſpirituali diuinæ gratiæ bono neglecto: præter quod bonum, vt Auguſtinus ait: *Quicquid aliud petitur, nihil petitur: non quia nulla omnino res eſt; ſed quia in tantæ bonæ rei comparatione quicquid aliud concupiſcitur, nihil eſt. Neque enim prorſus nulla res eſt homo, de quo ait Apoſtolus ad Galat. 6. Qui ſe putat aliquid eſſe, cum nihil ſit. In comparatione quippe ſpiritualis hominis, qui ſcit gratia Dei ſe eſſe, quod eſt; quiſquis vana præſumit, nihil eſt.* Quare cum Dominus Apoſtolis dixit Ioan. 16. 24. *Vſque modo non petiſtis quidquam: quoniam in comparatione rei, quam petere debuiſtis, pro nihilo habendum eſt, quod petiſtis. vt explicat idem Auguſtinus.*

Oratio cur inefficax.

Auguſt. tr. 102. in Ioan.

46. R. 3. ex verbis Apoſtoli Iacobi c. 4. *Petitis, & non accipitis, eo quòd malè petatis. Malè petit à Deo: qui iuſſa Domini contemnens, à Domino beneficia ſuperna deſiderat: qui amiſſo amore ſupernorum, infima tantùm quærit bona percipere; & hæc non ad ſuſtentationem humanæ fragilitatis, ſed ad redundantiam liberæ voluptatis,* ait Beda. Similiter Caſſianus collat. 9. c. 23. *Magnificentiæ Dei, & munificentiæ maximam irrogabit iniuriam quiſquis ſempiternis petitionibus prætermiſſis; tranſitorium aliquid, & caducum ab eo maluerit poſtulare; & offenſam potius, quàm propitiationem iudicis ſui vtilitate orationis incurret.* Terreni Regis profectò offenderetur munificentia; ſi ab eo ruſticus, cui ſe liberalem largitorem Rex offerret, effodiendi terram inſtrumenta ligones, raſtra, ſarcula, & aratra peteret. Munificentiſſimus eſt, & auguſtiſſimus Rex noſter, & indignè fert quandocumque quis noſtrum de rebus ipſum minimè ipſi conuenientibus rogat. Ea pete, quæ digna ſunt Rege, & Deo.

Oratio cur i. efficax.

Aug. 102. in Ioan.

2. Malè petitur non ſolùm quando vilis, ſed etiam quando ſtulta eſt petitio. Stultè autem dulcis ſcaturiginis fontem quiſpiam adiret; vt ex eo ſalſas, & amaras aquas hauriret. Ideo benè Cyrillus ait: *Omnibus, qui ad replendas cupiditates, carnaleſque voluptates ſuas, quidquam à Deo petunt, aures Deus penitus obſtruxit. Nam quæ ipſe odit quoniam turpia ſunt, ea quomodo cæteris largietur? Quomodo dulcedinis fons amarum aliquid ſcaturire poterit?* Quare, cum quis à Deo *patre luminum, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum eſt,* opera tenebrarum ipſi Deo contraria petit, de eo benè Gregorius ait: *Quiſquis ſic orat, in ipſis ſuis precibus contra Deum pugnat. Vnde & ſub Iudæ ſpecie dicitur: Fiat oratio eius in peccatum. Oratio autem in peccatum eſt, illa petere, quæ prohibet ipſe, qui petitur.* Huiuſmodi enim petitionibus magna in Deum infertur injuria. Nam, vt bene Chryſologus ait; *Qui mala à Deo poſtulat, Deum malis indicat, & ſentit auctorem.*

Cyril. in Io. lib. 9. c. 43.

Iacobi primo.

Gregor. ſupra.

Pſ. 107. 7.

Chryſol. ſer. 112.

47. R. 4. Etiam apud homines cuiuſlibet doni promiſſum titulo ingratitudinis iuſtè reuocari, vt iuriſperiti docent. Quamuis ergo Deus orantibus omnia ſe conceſſurum promiſerit; promiſſio hæc ſæpè ob ingrati animi culpam reuocatur. Ideo S. Bernardus ait: *Multos videmus ſatis importunè petentes, quod ſibi deeſſe cognouerint: ſed paucos admodum nouimus, qui dignas ſuper acceptis beneficijs gratias agere videantur. Nec reprehenſibile, quod inſtanter petimus; ſed planè petitioni negat effectum, quod inuenimur ingrati. Et fortè hoc etiam clementia eſſe videtur ingratis negare, quod poſtulant; ne contingat nobis, quod tantò grauius de ingratitudine iudicemur, quantò magis de accumulatis beneficijs ingrati probabimur extitiſſe. Ergo miſericordia res eſt in hac parte ſubtrahere miſericordiam; quemadmodum iræ, & indignationis miſericordiam exhibere; eam ſanè, de qua per Prophetam ipſe Pater miſericordiarum loquitur dicens: Miſereamur impio, & non diſcet facere iuſtitiam.* Conſonat cum Bernardo Gregorij ſententia 15. Mor. c. 10. *Maioris iracundiæ eſt, cum hoc tribuitur, quod malè deſideratur, atque inde repentina vltio ſequitur. Nam quantò citius malum votum impleri permittitur, tantò celerius punitur.* Quare de Deo erga ingratos Hebræos dicitur pſ. 77. 29. *Deſiderium eorum attulit eis; non ſunt fraudati à deſiderio ſuo. Adhuc eſca eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos.*

Oratio cur inefficax.

Bernard. Ser. contra ingratitudinem.

Iſaiæ 26.

48. R. 5. Vniuſcuiuſque fidelis orationem talem eſſe debere, qualem Plato quamuis Ethnicus docuit: *Deus, arce mala, etiam ſi ea ex errore petamus.* Ideo ex duabus petitionibus, alteram ex recta ratione prolatam, alteram verò ex errore prouenientem, priorem Deus exaudit. Quare benè Auguſtinus ait ep. 34. *Bonus Dominus, qui non tribuit ſæpè quod volumus; vt quod mallemus attribuat.* Et Iſidorus lib. 3. de ſummo bono c. 7. *Multos Deus non exaudit ad ſalutem.* Hinc ab Auguſtino benè dicitur. *Malè vſurus eo, quod vult accipere, Deo potius miſerante non accipit. Proinde ſi hoc ab illo petitur, vnde homo lædatur exauditus, magis metuendum eſt, ne quod poſſet*

Plato in Alcibiade.

Oranti Deus peiora negat vt meliora concedat.

Auguſtinus Trac. 73. in Ioann.

non dare propitius, det iratus. An non videmus Iſraelitas malo ſuo impetraſſe, quod culpabili concupiſcentia petierunt? Concupierant enim carnibus veſci, quibus pluebatur manna de cœlo. Num. 11. 33. *Quando nos delectant mala, & non delectant bona, rogare debemus potius Deum, vt delectent bona, quàm vt concedantur mala.* Pſ. 118. Denique à Deo noſcente quid nobis proſit, cum Dauide tantum petamus. *Fiat nobiſcum ſecundùm miſericordiam tuam.* Quod adeo verum eſt, vt ipſi Ethnici naturali tantùm lumine ducti, id expreſsè docuerint. Quare teſte Valerio Max. lib. 7. c. 2. *Socrates humanæ ſapientiæ quaſi quoddam terreſtre miraculum, nihil vltra petendum à Dijs immortalibus arbitrabatur, quàm vt bona tribuerent: quia ij demùm ſcierant quid vnicuique eſſet vtile; nos autem plerumque id votis expetere, quod non impetraſſe melius foret. Etenim denſiſſimis tenebris inuoluta mortalium mens, in quàm latè patentem errorem cæcas tuas petitiones ſpargis? Diuitias appetis, quæ multis exitio fuerunt. Honores concupiſcis, qui complures peſſum dederunt, Regna tecum ipſa voluis, quorum exitus ſæpenumero miſerabiles cernuntur. Splendidis coniugijs inijcis manus: at hæc, vt aliquando illuſtrant, ita nonnunquam funditus domos euertunt. Deſine igitur, ſtulta, futuris malorum tuorum cauſis, quaſi feliciſſimis rebus inhiare; aque totum cæleſtium arbitrio permitte; quia qui tribuere bona ex facili ſolent, etiam eligere aptiſſima poſſunt.*

Orans quid petere, quid non petere à Deo.

49. Iis, quas docuit Socrates, precibus, Gentilium Laconum oratio addatur: quæ vt melius æſtimetur, audiamus priùs Gregorium, qui cum fidelibus loquitur dicens. *Alius poſtulat mortem inimici; eumque, quem gladio non poteſt perſequi, perſequitur oratione. Et viuit adhuc, qui maledicitur; & tamen is, qui maledicit, iam de morte illius reus tenetur. Iubet autem Deus, vt diligatur inimicus; & tamen rogatur Deus, vt occidat inimicum.* Contra verò de Laconibus dicitur: *Cum Deos comprecantur, hoc votis addunt vt poſſint iniuriam pati: quòd neminem indicarent ad gerendum imperium, aut alioqui magnas res obeundas idoneum, qui quauis iniuria commoueretur. Summa comprecationis hæc erat, vt Dij bonis adderent honeſta, præterea nihil. Non aliud petebant virtutis præmium, quàm honeſtam famam.* Iuuenalis ſimiliter Ethnicus, cùm Satyra 10. damnaſſet hominum preces circa inutilia, & ipſis precantibus nocitura, addit.

Gregor hom. 27. in Euan.

Orans quid petere, quid non petere à Deo debet.

In Lacnum Apoph. l. 2.

Orandum eſt, vt ſit mens ſana in corpore ſano.
Fortem poſce animum, mortis terrore carentem;
Qui ſpatium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ: qui ferre queat quoſcunque labores:
Neſciat iraſci, cupiat nihil: & potiores.
Herculis ærumnas credat ſæuoſque labores,
Et venere, & Cœnis, & plumis Sardanapali.

Senecæ monitum eſt epiſt. 10. *Tunc ſcito, te eſſe omnibus cupiditatibus ſolutum, cùm eò perueneris, vt nihil Deum roges, niſi quod rogare poſſis palam. Nunc enim quanta dementia eſt hominum! Turpiſſima vota Dijs inſuſurrant: ſi quis admouerit aurem, conticeſcent; & quod ſcire hominem nolunt, Deo narrant. Vide ergo ne hoc præcipi ſalubriter poſſit. Sic viue cum hominibus, tanquam Deus videat: Sic loquere cum Deo, tamquàm homines audiant.*

50. Sed omiſſis Ethnicis, prætcrire non debemus quod S. Cyprianus in ep. 4. lib. ſcribit, vbi cum dixiſſet aduerſitates ex peccatis prouenire, addidit. *Quod magis ſuaſit, & compulit, vt has in vos litteras ſcriberem, ſcire debetis (ſicut Dominus oſtendere, & reuelare dignatus eſt) dictum eſſe in viſione: Petite, & impetrabitis. Tunc deinde præceptum plebi aſſiſtenti, vt pro quibuſdam perſonis deſignatis ſibi petendo: in petendo autem fuiſſe diſſonas voces, & diſpares voluntates; & vehementer hoc diſplicuiſſe illi, qui dixerat: Petite, & impetrabitis; quod plebis inæqualitas diſcreparet; nec eſſet fratrum conſenſio vna, & ſimplex, & iuncta concordia; cùm ſcriptum ſit: Deus, qui inhabitare facit vnanimes in domo. Et in Actis Apoſtolorum legamus: Turba eorum, qui crediderunt, animo, ac mente vnà agebant: & Dominus ſua voce mandauerit dicens: Hoc eſt mandatum meum, vt diligatis inuicem: & iterum: Dico vobis, quoniam ſi duobus ex vobis conuenerit in terra de omni re, quamcumque petieritis, continget vobis à Patre meo, qui in cœlis eſt. Quod ſi duo vnanimes tantùm poſſunt; quid ſi vnanimitas apud omnes eſſet? Iampridem de diuina miſericordia impetraſſemus quod petimus: non tandiù in hoc ſalutis, & fidei noſtræ periculo fluctuaremus: immo verò nec veniſſent fratribus hæc mala, ſi in vnum fraternitas fuiſſet animorum.*

Cyprianus.

Oratio ob orantium diſſenſum inefficax.

Pſ. 65. Act. 2. Matth. 18.

51. Orantium pacem, concordemque animum ad impetrandum prodeſſe plurimum myſticè indicatur. 2. Paralip. c. 3. vbi de Cherubinis, qui fidelium precibus in Propitiatorio præſidebant, dicitur: *Alæ vtriuſque Cherubin expanſæ erant: ipſi autem ſtabant erectis pedibus, & facies eorum erant verſæ ad exteriorem domum.* Facies ad exteriorem domum vertebant, vt accedentes ad orandum inuitarent, & allicerent: erectis pedibus ſtabant, vt ad opem orantibus petendam ſe planè expeditos oſtenderent: alas expandebant vt liberalitatem promptam indicarent. Quoniam verò oliua pacis, & reconciliationis ſymbolum eſt, & propterea columba diluuio ceſſante ad Noë oliuæ ramum attulit, Gen. 8. Ideo vt fraterna pax, & concordia orantibus inſinuaretur, alij duo Cherubim decem cubitorum, qui in Oraculo, & Propitiatorio erant non ex alia materia, quàm ex oliuæ ligno fuiſſe leguntur. Fecit in Oraculo duo, Cherubim de lignis oliuarum: dicitur 3. Reg. c. 6. Qui enim Cherubim ſibi propitios, & adiutores volebant, ſe ipſos etiam omnino concordes, veluti ex pacifica oliua compactos præferre debebant. Lege præterea S. Bernardum Serm. de quatuor modis orandi; de obſecratione, oratione, poſtulatione & gratiarum actione. S. Th. 2. 2. Q. 37. ar. 15, & 16. S. Baſilium in conſtitutionibus Monaſticis c. 2.

Vbi enim ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo; ibi ſum in medio eorum.

52. QVantùm pacifica, & fraterna plurium ſocietate, & ex diuina charitate concordia delectetur Dominus, his verbis indicat, quibus conſonat teſtimonium Dauidis pſ. 75. *Factus eſt in pace locus eius.* Optima eſt Bernardi deductio: *ſicut in pace factus eſt locus Domini; ſic in diſcordia locum diabolo fieri manifeſtum eſt.* Lucæ 10. Apoſtolis præcepit Dominus: *In quamcumque domum intraueritis, primùm dicite: Pax huic domui: & ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper illum pax veſtra.* Vbi filium pacis prædeſtinatum vocari docet Gregorius. Sed quæritur, quare hoc præſertim titulo prædeſtinatus vocetur? Nimirum, quia idem eſt, filium pacis aliquem nominari, ac filium Dei: Deus enim pax eſt. Quare Hilarius huius Euangelij ſupra allata verba interpretans ait: *Ipſe, qui pax, atque charitas eſt; ſedem, atque habitationem in bonis, atque pacificis voluntatibus collocabit.*

Deus vbi pax eſt, diabolus vbi diſcordia.

Ser. 3. in dedic. Eccleſiæ. 10.

Prædeſtinatus cur filius pacis dicatur.

Hom. 17. in Euang.

53 *Rurſus*

Orantium concordia apud Deum valde efficax ad impetrandum. *Auguſtinus in Pſ. 144.*

53. Rurſus ad impetrandum à Deo, quæ petimus, pax & conſenſus inter fratres, efficax medium eſt. Quare pſ. 36. dicitur. *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Ille autem in Deo delectatur, qui Deum ipſum delectat: ſimul enim hæc duo ſunt ex Auguſt. *Quod alicui Deus placeat, & quod aliquis placeat Deo.* Vt Deo placeamus, Deumque oblectemus, pacificum illi cor præbere debemus; in huiuſmodi enim loco Deus libentiſſimè conquieſcit: *Factus eſt in pace locus eius.* *Pſ. 75.*

Pacis locus veluti Sanctuariũ vbi apud Deum preces efficaces ſunt.

54. Vt Iſraëlitæ quod petebant, facilè impetrarent, Deus Sanctuarium in quo ipſe habitaret ad Iſraëlitarum preces excipiendas, iiſque opem ferendam, fieri præcepit: Exodi 25. *Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: Facient mihi Sanctuarium, & habitabo in medio eorum.* Porrò vbi legi- B tur: *Factus eſt in pace locus eius*, ex Chaldæo paraphraſte legitur: *Facta eſt in pace domus Sanctuarij eius*: ſcilicet, vt ſignificetur pacis, & concordiæ locum, veluti Sanctuarium, aptiſſimum eſſe ad preces fundendas, gratiaſque à Deo impetrandas.

Auguſt. ſer. d. temp. 166. *Matth. 5.* Pacis encomium.

55. Auguſtinus ſer. de tempore 166. ait: *Pacem nobis Chriſtus dedit; concordes, atque vnanimes eſſe præcepit, & charitatis fœdera incorrupta, atque inuiolata mandauit. Beati pacifici, quoniam Filij Dei vocabuntur. Si Filius Dei incipit vocari, qui pacificus eſſe iam cœpit; non vult Filius Dei dici qui pacem noluerit amplecti: negat Deum ſibi Patrem, qui pacificus eſſe contemnit. Pacificos eſſe oportet Dei Filios, corde mites, ſermone ſimplices, affectione concordes, fideliter ſibi vnanimitatis nexibus cohærentes. Pax Spiritum ſpecialiter Dei promeretur; pax dile-* C *ctionis mater eſt; pax indicium eſt ſanctitatis. Pax plebis ſanitas, gloria ſacerdotis, & patriæ lætitia, & terror hoſtium, ſiue viſibilium, ſiue inuiſibilium: ſi volumus velociter à Deo exaudiri, & grataner munera noſtra ab eo accipi, debemus vtique in pace conuerſari.*

Concordiæ encomium.

56. Idem Aug. ſer. de temp. 169. cum attuliſſet Eccli. ſententiam c. 25. *In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo, & hominibus. Concordia fratrum, & amor proximorum; & vir, & mulier benè ſibi conſentientes;* ſubdit: *Concordia fratrum voluntas Dei eſt, iucunditas Chriſti, perfectio ſanctitatis, iuſtitiæ regula, materia doctrinæ, morum cuſtodia, atque in rebus omnibus laudabilis diſcipli-* D *na. Pax ſuffragium precum, & ſupplicationum, facilis, atque impetrabilis; quia deſideriorum omnium competens eſt plenitudo. ſicut ſcriptum eſt in Apoſtolo. Pax conuentionis amabilem Deum facit in fratribus, quæ charitatis indicat teſtimonium. Pax dilectionis mater eſt, concordiæ vinculum, ac puræ mentis indicium manifeſtum: quia ſibi exigit de Deo, quòd velit quidquid voluerit, petat, & quidquid voluerit ſumat.*

Terrenæ prædæ raptor aliorũ ſocietatem vitat: ſecus cæleſtibus bonis potiri cupiens. *Pſal. 132.*

57. Cur rapaces aues mutuam ſocietatem refugiant, rationem reddit Ambroſius in Hexameron 14. dicens: *Propter auiditatem prædandi, nec ipſis inter ſe conueniunt: refugit enim auaritia conſortium plurimorum.* Qui terrena prædari cupiunt, vt E præda ſoli potiantur, aliorum conſortium fugiunt: contra verò ad cœleſtia bona prædanda plurium ex mutua charitate ſocietas eſt exoptanda: vt ſic largiore cœleſtium bonorum capta præda dicere liceat: *Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum.*

58. Apud Auguſt. tom. 10. ſer. 2. ad fratres in eremo poſt eximias pacis laudes prolatas, citatum Dauidis teſtimonium affertur: *Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum.* Et additur: *Tanta eſt eminentia huius virtutis: quod de ea*

A *Propheta prius miraretur, quàm oſtẽderet quid eſſet, vel quid vtilitatis haberet. O quàm grandem admirationem propoſuit, quando dixit: Ecce! ô quàm mirabilem vtilitatem prædicauit, quando ſubiunxit: Quàm bonum, & quàm iucundum? Quædam ſunt bona, quæ non ſunt iucunda; quædam iucunda, quæ non ſunt bona. Bona ſunt ieiunia, vigiliæ, macerationes, & ſimilia; ſed non iucunda, quia caro in his non iucundatur, ſed læditur. Iucunda ſunt commeſſationes, ebrietates, ſed non bona. Vix poterit inueniri in præſenti vita vnum, quod ſit bonum, & iucundum, Cupis tamen illud vnum inuenire? Perſequere pacem, & amplectere eam. Hæc eſt ſola virtus, quæ bonum habet, & iucundum. Hæc eſt illa bonitas, quæ nos habitare facit vnius moris in domo.*

Pax bona, & iucunda. *Pſ. 33. 15.* *Pſ. 65. 7.*

Æliorum Romanorũ mira concordia.

59. Meritò Plutarchus in Æmilio celebrans B ſedecim Æliorum concordiam ait: *Sedecim propinqui omnes erant Ælij. Domus his erat peranguſta; prædio omnes vno ſe ſuſtentabant; quia vno in domicilio habitabant cum numeroſa ſobole, & vxoribus. Inter quas fuit Pauli Æmilij, qui bis fuerat Conſul, bis triumphauerat, filia, verecundiam paupertatis viri non habens, ſed admirans virtutem. At huius temporis fratres, & cognati, niſi regionibus, fluminibus, murorum diuerſis diſtinxerint communia; & multum inter ſe ſpatij interiecerint, non ceſſant à mutuis contentionibus.* Sed tum in anguſto, tum in ſpatioſo loco fratrum concordia ſæpè læditur. In anguſto matris vtero Eſau, & Iacob fratres diſcordes fuiſſe legimus Gen. 25. 22. *Collidebantur*, ſeu iuxtà Symmachum, *Colluctabantur in vtero matris paruuli.* In latiſſimo orbis C terræ ſpatio, tunc à paucis primis hominibus occupato, Cain Abelum fratrem iniquè diſcors occidit. Benè ergo nos contra diſcordiam monet Bernardus ſerm. 29. in Cantica. *Longè quaſo à vobis facite ſemper hoc iam abominabile, & deteſtabile malum. Væ homini illi, per quem vnitatis vinculum iucundum turbatur. Ante mihi contingat mori, quàm audire in vobis quempiam iuſtè clamitantem: Filij matris meæ pugnauerunt contra me.* Si naturalis ſanguinis nexus ad fouendam fraternam concordiam inualidus eſt, validiſſimus ad id eſſe debet diuinæ charitatis nexus. Nam vt benè Auguſtinus ait ſerm. 25. vel 27. de verbis Apoſtoli: *Melior eſt fraternitate ſangui-* D *nis Chriſti fraternitas; quoniam illa interdum ſibi inimica eſt; Chriſti autem fraternitas ſine intermiſſione pacifica eſt. Illa inter ſe communia cum æmulatione diuidit; hæc etiam cum gratulatione communicat.*

Fratres diſcordes ſiue in anguſto, ſiue ſpatioſo loco collocati.

Diſcordia abominabile malum.

Cant. c. 1. 5.

Fraternitas humanæ conſanguinitatis diuidit; Chriſti ſanguinis fraternitas vnit.

69. Gen. 9. Cum Noë filio Iapheto benediceret, dixit: *Dilatet Dominus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem.* Cum Noë amplam dilatationem filio à Deo precaretur, potius precari debuiſſe videtur, vt ſeorſim à fratre habitaret, ab eoque ſe iunctam poſſeſſionem haberet: præſertim cum ex diluuio extinctis hominibus, vniuerſum terræ ſpatium filiis Noë, & nepotibus latè pateret. Nihilominus ſancto Patriarchæ Noë E magna benedictio viſa eſt fraterna concordia, & ſocietas, eàque ad augmentum valdè prodeſſe exiſtimata eſt.

Fraterna cõcordia valde ad augmentum vtilis.

61. Firmilianus Cæſareæ Cappodocum Epiſcopus epiſt. 55. ad Cyprianum ſcribens de animorum concordi vnitate, ait: *Gratias propter hoc Domino egimus, quod contigerit, vt qui corpore ab inuicem ſeparamur, ſic ſpiritu adunemur, quaſi non vnam tantùm regionem tenentes; ſed in ipſa, atque eadem domo ſimul habitantes. Adunatio, & pax, & concordia, non ſolùm hominibus fidelibus, & cognoſcentibus veritatem; ſed & ipſis*

Apud Cyprianum.

Concordia S. Angelis gratiſſima. Lucæ c. 15.

Angelis cœleſtibus voluptatem maximam præſtat: Quibus dicit ſermo diuinus eſſe gaudium in vno peccatore pœnitentiam agente; & ad vnitatis vinculum reuertente. Quod vtique non diceretur de Angelis conuerſationem in cœlis habentibus; niſi ipſi quoque nobis eſſent adunati, qui noſtra adunatione lætantur. Sicut è contrario vtique contriſtantur quando vident diuerſas quorumdam mentes, & ſciſſas voluntates; quaſi non tantùm vnum, & eumdem Dominum ſimul inuocent, ſed ſeparatis, & diuiſis ab inuicem non poſſit eſſe ſermo communis. Cùm enim ſancti Angeli per internas inſpirationes homines alloqui vellent; id quia cum diſcordibus, & à mutua charitate alienis hominibus exequi nequeunt; gaudio, quo affici vellent, iniquè priuantur.

Concordiæ vtilitas.

62. Hugo citato Pſalm. 132. concordis vnitatis vtilitates octo enumerat. Præterea ad plurium concordem vnitatem commendandam dicitur Eccleſiaſtæ 4. 9. *Melius eſt duos eſſe ſimul, quàm vnum; habent enim emolumentum ſocietatis ſuæ: ſi vnus ceciderit, ab altero fulcietur. Væ ſoli, quia cum ceciderit, non habet ſubleuantem ſe. Et ſi quiſquam præualuerit contra vnum, duo reſiſtunt ei. Funiculus triplex difficilè rumpitur. Si melius eſt eſſe duos ſimul, quàm vnum:* Melius eſt etiam cæteris paribus tres eſſe ſimul, quàm duos: ideo ſubditur: *Funiculus triplex difficilè rumpitur. Quantò duo ab vno differunt ſi amore coniuncti ſint; tantò etiam trium contubernium plus valet. Etenim vera charitas, & nullo violata liuore, quantò augetur numero, tantò creſcit & robore,* ait Hieronymus in Matthæi 5.

Chryſoſt. apud Maximum. Concordia efficit, vt vnus non ſit vnus, ſed multi.

63. Tergeminum Gerionem, & Centimanum Gygen, ſeu Briareum finxit antiquitas. Quod mendaciter fabulæ finxerunt, concordiæ veritas aſſecuta eſt. Ideo Chryſoſtomus hom. 6. de fraterno amore ait: *Nihil eſt concordiæ comparandum; vnus enim quaſi multiplicatur: ſi concordes fuerint duo, aut decem, vnus non eſt vnus; ſed illorum quiſque decuplex redditur; inuenieſque in decem vnum, & in vno decem. Quòd ſi hoſtes illis aliqui ſint; qui in vnum impetum fecerint, is quaſi in decem irruerit, ſic capitur. Eget vnus, at non premitur egeſtate, nam maiori parte, & numero inopia obumbratur: illorum vnus quiſque viginti habet manus, ac viginti oculos, totidemque pedes, animas item decem: non enim ſuis tantùm, ſed illorum etiam membris quiſque vtitur in omnibus; ac ſi centum forent, idem rurſus contingeret. Idem apud Perſas, & Romæ eſſe poteſt: quodque natura non poteſt, id amicitia poteſt. Si igitur mille habeas amicos, aut etiam duo millia amicorum, cogitare debes, quò rurſus euadat numerus. Hæc enim eſt mirabile, vnum milleſimum fieri.* Similiter Baſilius in Conſtitutionibus monaſticis cap. 19. ait: *Quid coniunctione, vnitate, & neceſſitudine aptius excogitari poteſt? Quid elegantius fingi mutua inter ſe morum, animorumque contemperatione? Homines ex diuerſis nationibus, & regionibus profectos, adeo veluti in vnum coaluiſſe; vt in pluribus corporibus vnus tantum animus ineſſe videatur, viciſſimque plura corpora vnius mentis inſtrumenta cernantur. In his, qui infirma corporis valetudine eſt, is complurium animos infirmitatis ſuæ participes habet. Qui verò animi æger eſt, ei complures præſto ſunt, à quibus curetur, & aſſidue erigatur. Hi æquabili iure inter ſe alij aliorum, &*

Concordia libertate integrâ alium alii ſubiicit.

famuli ſunt, & domini; & inuicta libertate ſummam inter ſe ſeruitute ſeruiuntem; quam non neceſſitas, aut caſus aliquis fortuitus violenter cum ipſorum mœrore inuexit; ſed cum gaudio libera animi voluntas induxit: quippe cum charitas ipſos, alioquin liberos, alios alijs ſubiectos efficiat; & tamen integram illis libertatem conſeruet.

Kempis Theodid. t. p. ſerm. 2. Concordis ſocietatis emolumenta.

64. Similiter de plurium ſub ſanctæ vitæ diſciplina vnitate Thomas à Kempis ait: *Ibi homo magis in virtute probatur, & exercetur: Ibi frequenter de negligentia arguitur. Ibi ad perfectiora verbo, & exemplo trahitur. Ibi ſuam imperfectionem conſiderare, & lugere compellitur. Ibi alterius feruore excitatur; alterius humilitate docetur; iſtius obedientia, illius patientia monetur. Ibi confunditur inueniri tardior. Ibi inuenit quos timet, ibi habet quos diligit; & ſic ex omnibus proficit. Ibi alterius correptio, ipſius fit admonitio. Ibi alienum periculum, proprium efficitur ſpeculum. Ibi vnus alterius eſt cuſtodia. Ibi homo portat, & portatur. Ibi multa audit, & videt, vnde doceatur. Ibi boni commendantur, vt meliores fiant. Ibi negligentes arguuntur, vt referueant. Ibi homo non permittitur torpeſcere, nec ſecundùm ſuum libitum agere.* Plura ibidem adduntur ſanctæ vnitatis, & ſocietatis emolumenta.

Iuxtà 70. interpretes. Bernar. ſer. de fallacia pontificis vitæ. Superbi aliorum ſocietatem reſpuunt.

65. *Vade ad apem, & diſce,* dicitur Prou. 6. 9. Apem ergo docentem audiamus. Quoniam ſingularitas, & aliorum conſortium reſpuere à ſuperbia prouenit, iuxtà Bernardum, qui in illa verba Pſalm. 106. *Errauerunt in ſolitudine,* ait: *Solitudo ſuperborum eſt; quia ſolos ſeſe reputant, ſolos appetunt appellari. Litteratus eſt, odit ſocium. Fortis eſt, aut formoſus, da ei pacem, & contabeſcit. Solitarius eſt, ſed erroneus; errat in ſolitudine ſua.* Quare errat in ſolitudine ſua? quia in ſolitudine gradiendo, pede illo incedit, de quo Dauid dixit Pſalm. 35. 12. *Non veniat mihi pes ſuperbiæ.* Ideo Cyrillus contra ſingularitatis appetitum ex ſuperbia prouenientem elegantiſſimum apis, & paſſeris affert apologum. *Apis inueniens paſſerem ſolitarium, præmiſſa ſalutatione dixit ei: Vt quid, mi frater, amaram diligis ſolitudinem, cùm amicitiæ ſocietas ſit tam dulcis? At ille reſpondit: Nonne inter ſidera ſol eſt vnus, & ſuper omnia vnus eſt Deus? Quo audito, cum ſubtiliter procedens illa ſingularitatis eius ſuperbiam notaſſet; in hac cauſa taliter arguendo proceſſit argumentoſa: Quamuis vnus eſſentialiter Deus ſit, comparis tamen Trinitatis hypoſtatica indiuiſibili ſocietate gaudet. Sol autem lunam ſtellarum infimam, ne ſit ſolus, dono lucis efficere ſibi ſociam ſplendoris in granditate conatur. Sic & primum mobile cum ſit vnum, lationis primaria communicata virtute, ſecum cæteros orbes rapit; ne ſit in officio ſuo ſingulare. Quin vniuerſitas mundi cunctarum ſuarum partium iunctura vnitatis connectitur, vt nulla earum, disiunctionis ſolitudinem vllatenus patiatur. Nonne anima naturaliter ſocietatis amatrix, mox dolet, ſi vel in puncto ſuum corpus deſeruerit? Cum à principio Deus hominem creaſſet vnum, mox ſtatim dixiſſe fertur: Non eſt bonum hominem eſſe ſolum; faciamus ei adiutorium ſimile. Propter hoc etiam duo creati ſunt oculi, alæ duæ, manus totidem, ac pedes dualitate conſimiles. Vt pluralitate munerum, & vnitate formarum membris omnibus ex ſimili adiutorio ſit prouiſum. Ad quid conſtructæ ſunt vrbes, collectæ ciuitates, legiſque fœdere adunata ſunt politiæ; niſi vt communi obſequioſo conſortio, non ſolùm ſint ſufficientes, ſed etiam tranquillæ res humanæ? Væ ergo ſoli, quia cum inſtabili pede ſuperbiæ ventilatus ceciderit, ſocietate priuatus, ſubleuans adiutorium non habebit. Quia & anima-*

Cyrill l. 2. Apolog. Mor. cap. 7. Apolog[…] apis, & […]tarii paſ[…] ad concordem ſocietatem commendandam.

Gen. 2. 18.

lia domeſtica turmatim viuunt: cætera quoque quantùm poſſunt, natura politiam colunt. Is, qui fugit conſortium: aut rabioſus eſt, aut ferus. Quoniam verò eremitica vita opponi poterat, apis quaſi ſciens diuina colloquia ſanctis eremitis conſueta, *dulciora eſſe ſuper mel, & fauum*, addidit: *Eremus Diuûm ſocius eſt: Quibus dictis triſtem reliquit ſolitudinis amatorem.*

Pſ. 10 11. & Pſ. 118. 103.

Ethnici Chriſtianû concordiâ ſuor admirati.

66. De primis Euangelicæ legis fidelibus dicitur Act. 4. 32. *Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna.* Propterea Chriſtianos Ethnici admirantes dicere conſueuerunt, teſte Tertulliano Apolog. 39. *Vide, vt ſe diligant; vt alter pro altero mori ſint parati.* Meritò Chryſoſtomus hom. 33. in Matth. Queritur deeſſe in ſui temporis Chriſtianis tale vinculum charitatis; fruſtraque ab Epiſcopo pacem in Eccleſia omnibus annunciari. Diſcordibus Chriſtianis pudorem iniiciant Ethnici Æthiopes; apud quos, teſte Diodoro Siculo lib. 3. tantùm valebat concors amicitiæ nexus, vt ſi quis inter eos vulnere, vel alio incommodo affectus eſſet; cæteri non animi dontaxat, ſed corporis quoque ſympathia illum proſecuti, ſibi idem infligerent.

Ethnici Æthiopes ob vulneratum amicû ſe ſauciabant.

Concordiã ſuadet cõmunis cœleſtis beatitudinis ſpes. *Ad Eph 4.*

67. Ad vnanimem concordiam amandam, & ſeruandam incentiuum fidelibus proponit Apoſtolus, quòd omnes ad eiuſdem cœleſtis patriæ conſortium aſpiremus. *Obſecro vos, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati eſtis, ſupportantes inuicem in charitate, ſollicitè ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus Spiritus; ſicut creati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ.* Sicut enim eamdem cœleſtis Patris hæreditatem in æterna beatitudine, & gloria conſequi ſperamus; ita etiam tanquàm eiuſdem cœleſtis Patris vnanimes Filij nos gerere debemus.

Bernard. de modo benè viuendi c. 41. Concordia nihil diabolo moleſtius, cùm eâ careat.

68. Denique vnanimem concordiam enixè fouere debemus contra communem humani generis hoſtem diabolum: cui, vt ait Bernardus, *Nihil æquè moleſtum eſt, vt concordia. Si enim de ieiunio agatur, ipſe numquam comedit: ſi de vigilijs, non dormit: ſi de paupertate, nihil habet: ſi de continentia, hæc ei naturalis eſt. Concordiam ægerrimè fert teneri in terra, quam non potuit conſeruare in cœlo.*

Tunc accedens Petrus ad eum dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei, vſque ſepties? Dicit illi Ieſus: Non dico tibi vſque ſepties; ſed vſque ſeptuagies ſepties.

Act. 5. Miſericordia humana quã anguſta, quàm ampla diuina.

69. Diſcrimen inter Chriſti Domini, & Petri miſericordiam erga peccantes, egregiè explicat Chryſoſtomus hom. 2. in Feria 5. paſſionis, dicens: *Mira patientia! Petrus condemnat Ananiam mentientem; Saluator Iudam patienter ſuſtinet proditorem.* Redemptoris ſententia eſt Matthæi 7. *In qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.* Quare peccantibus in nos proximis ſi ſepties tantùm iniuriæ condonandæ forent; ſimiliter ſepties tantùm noſtra nobis peccata eſſent dimittenda: cum autem ſeptenarium numerum peccando excederemus, miſericordiæ locus non inueniretur: cumquè Spiritus ſancti teſtimonio per Salomonem, *Septies in die cadat iuſtus:* vnius tantùm diei ſpatio diuina miſericordia etiam erga iuſtos concluderetur. Sed tam anguſtos ignoſcendi terminos Dei miſericordia dedignatur. Homo quidem cum ſepties tantùm ignoſcere ſatis exiſtimet; cumquè peccatores multò pluries, quàm ſepties cadant; hinc eſt, vt humana miſericordia vnius diei ſpatio, ſeu potius diei dimidio concludatur. Hoc autem hominibus per Oſeam Dominus exprobrat: *Miſericordia veſtra, quaſi nubes matutina, & quaſi ros mane pertranſiens.* Dei quidem miſericordia nobis primo mane ſe profert, hoc eſt in ipſo humanæ vitæ exordio: *Repleti ſumus mane miſericordia tua,* ait Dauid: & Iob: *Vitam, & miſericordiam tribuiſti mihi.* Finem verò tunc diuina miſericordia habet, cum finem habet æternitas: *Suauis eſt Dominus, in æternum miſericordia eius.*

Prou. 24. 16. iuxtà lectionem Hieronymi epiſt. ad Ruſticum. Et Gregor. l. 6. c. 2. in 1. Reg.
Cap. 6.
Pſ. 89. 14.
Cap. 10.
Pſ. 99. 5.

70. Lucæ 17. cum de fraterna correptione, & de dimittendis proximo iniuriis Dominus loqueretur, ait: *Si ſepties in die peccauerit in te, & ſepties in die conuerſus fuerit ad te, dimitte illi:* Reſponderunt Apoſtoli: *Domine adauge nobis fidem.* Quæritur autem, quæ connexio ſit inter Chriſti Domini cohortationem de condonandis iniuriis: & inter Apoſtolorum petitionem de fide augenda? Reſpondetur, cum Lucæ 6. Apoſtolis Dominus dixerit: *Dimittite, & dimittemini:* Si quis huiuſmodi Domini verbis firmam fidem præſtaret, is procul dubio ad dimittendas proximo iniurias facilem animum experiretur. Ex quo patet eum, qui ad iniuriam dimittendam difficilem ſe præbet, vel fidei firmitate laborare; vel de dimittendis ſibi à Deo peccatis cura non vrgeri. Efficax quidem eſt Gregorij dilemma circa orationem Dominicam: *Aut non facientes, dicimus: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: & noſmetipſos hæc dicendo, amplius ligamus. Aut fortaſsè conditionem hanc in oratione intermittimus. Et Aduocatus noſter precem quam compoſuit, non recognoſcit; atque apud ſe protinus dicit: Scio quid monui; non eſt ipſa oratio, quam feci. Dimittamus ergo quod debetur nobis; vt dimittatur quod debetur à nobis.* Quare ſicut in remiſſione peccatorum noſtrorum nolumus Deum certum numerum ita ſtatuere, vt illo abſoluto, veniæ ſpes nulla ſit; ita in remittendis peccanti in nos proximo iniuriis, finis nullus, numeruſque ſtatuendus eſt; & hoc ſignificauit Dominus dicens: *Non dico tibi vſque ſepties; ſed vſque ſeptuagies ſepties.* Et ſi rurſus quæreretur, num tantùm ſeptuagies ſepties dimittenda ſit iniuria? Reſpondendum eſſet: *Non tantùm ſeptuagies ſepties, ſed ſeptimcenties ſepties.*

Apoſtoli cur poſt mandatû de condonãda iniuriâ Domino dixerint: *Adauge nobis fidẽ.*
Gregor. in Euang. hom. 27.
Matt. 6. 12.

FERIA QVARTA,

POST DOMINICAM III. QVADRAGESIMÆ.

Acceſſerunt ad Ieſum ab Ieroſolymis Scribæ, & Phariſæi, dicentes : Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum? *Matthæi 25.*

Euangelij nexus, & ordo.

A

1. AB immunditie manuum, quam in Apoſtolis Phariſæi calumniabantur, ad cordis immunditiem lógè fœdiſſimam damnandam Dominus tranſit : docetque omnes peccatorum ſordes è corde prodire. Nam cum ex Auguſtino *Peccatum ſit vel dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei* : hoc eſt, cum peccatum omne vel mente, vel ore, vel opere conſummetur, omnia iſta peccatorum genera ab immundo corde prodire Dominus docet. Primò, quæ ore fiunt peccata, è corde prodeunt : *De corde exeunt falſa teſtimonia. & blaſphemiæ.* Secundò, quæ mente peccata fiunt, è corde procedunt : *De corde exeunt cogitationes malæ.* Tertiò, quæ opere peccata patrantur : ſimiliter è corde proueniunt : *De corde exeunt homicidia, adulteria, fornicationes, furta.* Porrò his omnium ſordium generibus Phariſæis externam munditiẽ affectantes coinquinati erant. Primò mente ſordidi erant propter hypocriſim : *Hypocritæ, benè prophetauit de vobis Iſaias, dicens : Populus hic labijs me honorat; cor autem eorum longè eſt à me.* Secundò ſordidi erant ore, cum malignè de Apoſtolis obmurmurarent : *Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum? Non enim lauant manus cum panem manducant.* Tertiò, opere, rapacitatis ſordibus fœdiſſimi erant; cum debitum parentibus honorem, & alimentum dandum negarent, ſibique vſurparent. Ideo eis Dominus ait : *Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei? Honora patrem, & matrem; & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditiones veſtras.*

Tom. 6. lib. 22. cont. Fauſtum.

Peccata omnia ab immũdo corde prodeunt.

Phariſæi cogitatione, ore, & opere delinquebant.

B

C

Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum? Non enim lauant manus ſuas, cùm panem manducant.

2. QVilibet cibus, etiam lautè paratus, panis nomine in ſacris litteris ſignificatur. Hinc de Putiphare Principe exercitus Pharaonis, cum ſuæ domus regimen Ioſepho commiſiſſet, dicitur Gen. 39. *Nec quidquam aliud nouerat, niſi panem, quo veſcebatur.* Similiter cap. 43. Ioſeph fratres ſuos lauto conuiuio excepturus famulis præcepit : *Ponite panes.* Præterea 2. Reg. cap. 9. Dauid Rex Miphiboſetho Ionathæ filio dixit. *Tu comedes panem in menſa mea ſemper.* Eodem ſignificatu dicitur Ezech. 16. 49. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium.*

Cibus quilibet, etiam lautus, panis nomine appellatur.

A

3. Hoc poſito, in veteri Teſtamento inter alias duæ leges Hebræis datæ erant. Ex his erat prima, ne immundum cibum aſſumerent; immundus autem cibus erat ex immundis animalibus: hæc erant, quæ vngulam fiſſam non habent, neque ruminant; & quæ per terram repunt ſuper pectus; & piſces non habentes pinnulas, & ſquamas, & volucres rapaces, vel quatuor pedes habentes; & particularia quædam aliqua ex bipedum genere animalia : præterea morticina, nempe animalia ex ſe mortua, ſeu ab aliis animalibus diſcerpta : vt patet ex Leuitici cap. 11. Deuter. 14. Ezech. 4 Machab. 2. cap. 6. & 7. Huius legis, cum Apoſtolis aliis ſeruantiſſimus fuit Petrus Apoſtolus, qui Act. 10. 14. dixit : *Nunquam manducaui omne commune, & immundum: neque intrauit in os meum omnis caro profana*, vt ex Cyrillo additur : hoc eſt iuxtà phraſim Hebræam, *nulla caro profana.*

Cibus immundus Hebræis qui erat.

B

Cyrill. Alex. l. 7. in Leuit. & l. 9. in Iulianum.

4. Altera lex erat, vt ſi quis immundum aliquid tetigiſſet, legalem immunditiem contraheret, eique templi ingreſſus prohiberetur, donec ablutione à lege præſcripta immunditiem illam expiaret. De vtraque lege dicitur Leuitici cap. 11. 41. 42. 43. *Omne, quod repat ſuper terram, abominabile erit, nec aſſumetur in cibum. Quidquid ſuper pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, ſiue per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile eſt: Nolite contaminare animas veſtras, nec tangatis quidquam eorum, ne immundi ſitis.* Cum autem dicat : *Nolite contaminare animas veſtras*; hinc conſtat ex huiuſmodi animalium eſu, vel tactu, non ſolùm legalem, ſed etiam ſpiritualem immunditiem proueniſſe; vt ſi Iudæi ea ſcienter comediſſent, vel tetigiſſent, peccaſſent.

Cibum immundũ Hebræi manducantes grauiter peccabant.

C

5. Ex allata duplici lege Phariſaïca ſuperſtitioſa traditio initium habuit. Aſſerebant enim Phariſæi cibos quoſlibet reddi immundos, adeoque vetitos; ſi quis eos immundis manibus tetigiſſet : ideoque quamuis ſibi immundi contactus conſcii non forent, adhuc ad cautionem maiorem inter comedendum ſæpius manus abluebant. Quòd ſuperſtitionem hanc vnâ cum Domino diſcipuli non ſeruarent, Phariſæi Domino dixerunt? *Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum?* Vbi benè S. Paſchaſius ait : *Nemo cùm hæc audit, exiſtimet diſcipulos Domini ſub ſpecie contemptus ſui, incultis, & illotis manibus, ac ſi ruſticos, conſuetè manducaſſe; præſertim, quia menſæ Domini, quaſi conuiuæ participes erant. Ideo magis credendùm, quòd communem ſeruauerint ho-*

Phariſæi ſuperſtitiosè inter comedendũ manus ſæpius abluebant.

D

S. Paſchaſium.

neſtatem; quando iſtud neque natura patitur, neque hoſpitalitatis admittit affectio. Quis itaque mox aquam non offerat manibus aduenientis propter obſequium; aut quis ad offerentis iniuriam iſtud recuſet officium? Præſertim cum ipſe Dominus arguat Simonem inuitatus ad menſam: Aquam manibus meis non dediſti. Aquam pedibus meis non dediſti, legitur in ſacro textu: Sed ſi aquam pedibus, multò magis manibus aquam dandam Dominus ſignificauit. *Vult itaque fieri Dominus, quod ſic exegiſſe perdocemur. Sed Phariſæi non diligentiam corporis à diſcipulis Domini, ſed ſuperſtitionis ſua baptiſmata requirebant; quâ in menſa ſæpius lauabant. Quam planè purificationem manuum de ſuperſtitione venientem magis, quàm de honeſtate, & vſu quotidiano illi calumniantes requirebant, cum* B *eſſent impuri, & immundi.* Idem antea dixerat S. Chryſologus ſerm. 171. Verè frequens illa Phariſæorum ablutio erat *quaſi mendacium aquarum infidelium,* vt dicitur Ier. 15. 18. Quia dum aquæ exterius mundare videbantur, interius per ſuperſtitionem, & hypocriſim animam maculabant. *Nec purgant contaminatum animum manus lota, nec in aſperſis aqua digitis expiatur, quod famulante impia mente committitur,* vt bene S. Leo pronunciauit.

Luc. 7. 44.

Mendaciũ aquarum infidelium erat, cum Phariſæi manus aqua ſæpius abluebant.

S. Leo. ſer. 8. de paſſione.

Ieſus autem reſpondens ait illis: Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit: Honora patrem, & matrem. Et, Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.

C

6. QVomodo Phariſæorum traditio contraria eſſet Dei mandato de parentibus honorificandis, infra explicabitur. Nunc de tam iuſto, & pio Dei mandato eſt dicendum. Præceptum hoc habetur Exodi 20. 17. Deuter. cap. 5. 16. & cap. 27 16. ad Epheſ. 6. & ad Coloſſ. 3. S. Thom. opuſc. 7. vbi de Decalogo diſſerit, ait: *Sciendum eſt, quòd Deus dando legem Moyſi, dedit decem præcepta in duabus tabulis lapideis ſcripta; quorum tria in prima tabula ſcripta pertinent ad amorem Dei; ſeptem verò ſcripta in ſecunda tabula* D *pertinent ad amorem proximi. Et ideo tota lex fundatur in duobus præceptis Charitatis.* Inter præcepta ſecundæ tabulæ primum locum obtinet: *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Plato lib. de legibus dixit: *Cultum Deorum ad honorandos parentes veluti proœmium eſſe.* Sicut ergo proœmium auditorum animos aptat, & præparat ad ea, quæ poſtea dicenda ſunt, audienda, & exequenda: ita Dei veneratio ad parentes honorandos nos inducere debet; cum id Deus poſt ſuum cultum primo loco præcipiat.

S. Thom.

Cultus diuinus filios ad piè honorandos parentes præparat.

7. Honorare tria in Scriptura ſignificat; & iuxta tres omnes ſignificatus parentes honorandos eſſe præcipitur. Honorare ſignificat primò E reuerentiam exhibere vel externam, vel internam. De externa reuerentia dicitur à Saule Samueli 1. Reg. 15. 30. *Peccaui; ſed nunc honora me coram ſenioribus populi mei, & coram Iſraël.* De interna reuerentia, & veneratione dicitur Eccleſ. 7. *Honora Deum ex tota anima tua.* 2. ſignificat obedire, vt Eccleſiaſtici 38. *Honora medicum propter neceſſitatem:* Vbi præcipuus honor medico exhibendus, eſt iis, quæ ad medelam præſcribit, obedire. 3. ſignificat aliquid elargiri; vt ad 1. Timotheum 5. *Viduas honora, quæ verè viduæ ſunt.* Quod poſtea explicans, ait: *Si quis fidelis habet viduas, ſubminiſtret illis.* Eodem ſignificatu dicitur Prou. 13. *Honora Dominum de tua ſub*-A*ſtantia, & de primitiis frugum tuarum.* Verè de interiori ſua ſubſtantia filia matrem honorauit, de qua Valerius Max. lib. 5. cap. 4. ait: *Sanguinis ingenui mulierem prætor apud tribunal ſuum capitali crimine damnatam, Triumuiro in carcere necandam tradidit: quam receptam, is qui cuſtodiæ præerat, miſericordia motus non protinus ſtrangulauit: aditum quoque ad eam filiæ, ſed diligenter excuſſæ, ne quid cibi inferret, dedit, exiſtimans futurum, vt inedia conſumeretur. Cum autem iam dies plures intercederent, ſecum ipſe quærens quidnam eſſet, quo tandiu ſuſtentaretur; curioſius obſeruata filia, animaduertit illam exerto vbere famem matris lactis ſui ſubſidio lenientem. Quæ tam admirabilis ſpectaculi nouitas ab ipſo ad Triumuirum, à Triumuiro ad Prætorem, à Prætore ad Conſilium iudicium perlata, remiſſionem pœnæ mulieri impetrauit.* Idem refert Plinius lib. 7. cap. 36. Similiter, vt ibidem Valerius ſcribit, Cimonis filia *Patrem ſuum Cimona conſimili fortuna affectum, parique cuſtodiæ traditum, iam vltima ſenectutis velut infantem pectori ſuo admotum aluit.* Metuit id Cimon, qui, vt ibidem Valerius teſtatur, *Patri ſuo ſepulturam voluntariis vinculis emere non dubitauit. Cui etſi maximum poſtea & ciuem, & ducẽ euadere contigit, plus tamen laudis in carcere, quam in Curia aſſecutus eſt.* Plura erga parentes miræ pietatis exempla affert ibidem Valerius Maximus. Plura etiam Seneca lib. 3. de benefic. cap. 37. & Rhodiginus lib. 11. cap. 17. Præterea multiplicem erga parentes honorem exhibendum enumerauit Plato relatus à Rhodigino lib. 9. cap. 18. *Fas eſt,* inquit, *parentibus prima, & maxima debita omnium antiquiſſima debitorum perſoluere. Putare enim quiſque debet omnia, quæ poſſidet, eorum eſſe, qui genuerunt; ita vt illis hæc omnia miniſtrare debeat; primùm quidem externa bona; deinde corporis; poſtremò quæ ad animum pertinent; verbiſque etiam per totam vitam parentes, maximè venerari licet.*

Mulieris erga matrem eximia pietas.

Mulieris erga patrem eximia pietas.

Cimonis erga patrem pietas.

8. Vt deſidiam, & ſegnitiem à ſe homo procul arceat, ad formicam mittitur Prou. 6. 6. *Vade ad formicam, ô piger; & diſce ſapientiam; quæ parat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe, quod comedat.* Vt prudentiam diſcamus, monemur, vt ſerpentem inſpiciamus; qui cum ictibus impetitur, *toto corpore occultat caput, vt illud, in quo vita eſt, protegat,* vt S. Hieronymus ait. Vt ſimplicitatem aſſequamur, columbæ imitandæ proponuntur; dicente Domino Matth. 10. 16. *Eſtote prudentes, ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.* Sed vt pietatem erga parentes ſeruemus, ciconia proponitur, de qua Caſſiodorus lib. 2. ep. 14. relatus etiam à S. Thoma opuſc. 7. ait: *Ciconiæ magnum pietatis tradunt exemplum: nam cum parentes earum pennas ſenio coquente laxauerint, nec ad proprios cibos quærendos idonei potuerint inuenire, plumis ſuis genitorum membra frigida refouentes, eſcis corpora laxa reficiunt; & donec in priſtinum vigorem ales grandæua redierit, pia viciſſitudine iuuenes reddunt, quòd à parentibus paruuli ſuſceperunt. Et ideo non immeritò longa vita ſeruantur, qui pietatis officia non relinquunt. Qui honorat patrem ſuum, vita viuet longiore,* dicitur Eccleſ. 3. 7. *Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram,* dicitur Exod. 20. 12. Vbi S. Thomas ait: *Inter omnia præcepta huic tantùm adiungitur, Vt ſis longæuus ſuper terram. Et ratio huius eſt, ne credatur non deberi præmium honorantibus parentes, quia eſt naturale.* Porrò ad ſignificandum Deus, quàm ei pietas in parentes grata ſit; non ſolùm in parentes proprios, ſed etiam in animalium parentes pietatem, vitæ longitudine remuneratur.

Ciconiæ erga parentes valde beneficæ.

Honorans parentes longam vitã meretur. hic, & n. 9. 14. & 22. S. Thom. opuſc. 7.

Hinc Deut. 22. 6. 7. præcipitur. *Si ambulans per viam, in arbore, vel in terra nidum auis inueneris; & matrem pullis, vel ouis deſuper incubantem; non tenebis eam cum filijs: ſed abire patieris, captos tenens filios; vt bene ſit tibi, & longo viuas tempore.* Benè tamen S. Thomas ſupracitatus ait: *Nota, quòd vita longa eſt, quando eſt plena; & quæ non menſuratur tempore, ſed actione ſecundùm Philoſophum. Tunc autem plena eſt vita, quando eſt virtuoſa. Et ideo virtuoſus, & ſanctus diu viuit, quamuis citò moriatur. Ideo dicitur Sapient. 4. Conſummatus in breui, expleuit tempora multa: placita enim erat Deo anima illius. Optimè autem mercatur ille, qui tantùm facit vna die, quantùm alius in vno anno.* A virtute ſeiuncta mortalis vita ſemper breuis habenda eſt: *Quantum eſt in hac vita longum, quod erit aliquando finitum? Et quod erat longum erit nullum; quia quando erat, non ſtabat; & quando producebatur, non augebatur, nec addendo creſcebat; quia veniendo recedebat,* ait Auguſt. hom. 1. inter 50. Similiter Bernardus ſer. 17. in pſ. 90. *Hæc vita magis mors eſt, nec ſimpliciter vita, ſed vita mortalis; ſemperque ex quo incipimus viuere, nihil aliud agimus, niſi mortis appropinquare, & incipere mori. Ibi vere viuitur, vbi viuida vita eſt, & vitalis.* Præſens ergo vita à ſpe viuendi beatam vitam ſeiungi non debet; & ne à tali ſpe ſeiungatur, piè viuendum eſt. Plato in libris de legibus cum parentes honorandos eſſe docuiſſet, addidit: *Quod ſi ita exactè ſeruauerimus, digna à dijs præmia referemus, plurimùm bona cum ſpe viuentes.* Addit S. Thomas; *Præmium eſt vita corporalis; ſed contrarium, ſcilicet mortem acquirunt illi, qui iniuriant parentibus. Habemus enim ab eis vitam, ſicut milites à Rege feudum. Et ideo ſicut dignum eſt, quod illi amittant pro proditione feudum; ita iſti propter iniuriam illatam parentibus, vitam.* Cognouit id naturali lumine Homerus, qui Iliade 17. de Hippothoo dixit: *Nec nutricationis vicem parentibus reddidit; & ideo breuis illi contigit vita.* Exodi 21. 17. & Leuitici 20. 9. præcipitur: *Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur: patri, matrique maledixit; ſanguis eius ſit ſuper eum.* Ideo Ieroſolymæ; eiuſque populo citò futurum exitium, & interitum Deus prædicit Ezech. 22. *Appropinquare feciſti dies tuos, & adduxiſti tempus annorum tuorum.* Hoc eſt tuis ſceleribus effeciſti, vt citius te exitio, & morte punirem. Inter ſcelera autem, quæ ibi præcipuè commemorantur, eſt in parentes iniuria: *Patrem, & matrem contumelijs affecerunt in te.* Præproperum vitæ finem inobedientiæ erga parentes, pœnam eſſe egregio exemplo, illuſtrat S. Bernardinus tom. 2 Domin. 1. Quadrag. ſer. 17. Vbi refert ſua ætate in Hiſpaniæ citerioris oppido non procul Valentia, adoleſcenti, qui parentibus inobediens eò deuenerat, vt anno decimo octauo propter latrocinia, & publica facinora ſuſpenderetur; cum prorſus imberbis eſſet, iam exanimi barbam, & capillum populo ſpectante, ſubitò excreuiſſe, ætatemque illam hominis nonagenarii retuliſſe. Epiſcopum poſt communem omnium orationem reſpondiſſe, tali miraculo Deum docere, quantum de vita eis detrahat, qui de parentum obedientia detrahunt; victurum iuuenem illum ad eam ætatem fuiſſe, quæ apparebat in facie, & capite; niſi ipſos ſeptuaginta annos parentum inobedientia detraxiſſet. Hinc autem benè intelligitur, quàm damnabilis apud Deum filiorum inobedientia ſit: Cum non aliis plurimis iuuenis illius ſceleribus, ſed tantùm inobedientiæ, tot annorum detractio tributa ſit.

Vita longa non menſuratur tempore, ſed actione.

Parentes non honorans, non ſpiritualem ſolùm, ſed corporalem mortem citius incurrit. *S. Th. ſupra.*

Filij parentes non honorantis ſupplicium.

A 9. Prouerb. 20. 20. dicitur: *Qui maledicit patri ſuo, & matri, extinguetur lumen, ſeu lucerna eius in medijs tenebris.* Vbi luminis, ſeu lucernæ nomine, iuxtà Caietanum, vita intelligitur: vitæ ergo lucerna digna eſt, vt extinguatur in impijs erga parentes filijs, quoniam debitæ miſericordiæ oleum in vaſis ſuis habere noluerunt. Et, quod peius eſt, extinguitur eorum vita in medijs tenebris; hoc eſt, in profunda peccatorum nocte: vt qui naturales parentes neglexerunt, ex patre diabolo Gehennæ adeant hæreditatem: ècontrario piorum erga parentes filiorum lucer-

B na, hoc eſt vita, diu lucida conſeruatur; eò quòd miſericordiæ oleo largius abundarit. Geneſis 37. cum Ioſeph Patriarcha vidiſſe ſe dixit, *Quaſi Solem, & lunam, & ſtellas vndecim adorare me:* ſicut ſtellæ vndecim eius fratres; ita ſol patrem, luna matrem per ſomnium ſignificabant. Qui ergo erga ſolem, & lunam; hoc eſt erga patrem, & matrem iniurius eſt, digna retributione omnimodè eſt luce priuandus. Contra verò Ioſeph, qui eximiè parentes honorauit, longæuam vitam eximiis honoribus perfunctus abſoluit: De eo enim dicitur Gen. 50. *Mortuus eſt expletus centum decem vitæ ſuæ annis. Et vidit Ephraim filios vſque ad tertiam generationem.*

C 10. Rurſus, quia oculi lumina appellantur: *Qui maledixit patri, & matri, extinguetur lumen eius*; hoc eſt, oculis priuari meretur. Ad quod ſignificandum addidit Salomon Prou. 30. 17. *Oculum, qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum matris ſuæ; effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.* Vbi filius erga matrem ingratus, dicitur deſpicere partum matris ſuæ; hoc eſt labores, & dolores, quos mater, cum eum vtero geſtauit, & peperit, tolerauit: Corui autem de torrentibus aduocantur; eò quod in huiuſmodi aquoſis locis commorari ſoleant, cùm ſicciſſimæ, & calidiſſimæ naturæ ſint: Propterea, vt dicitur 3. Reg. 17. ad ſubminiſtran-

D dum cibum Eliæ commoranti iuxtà torrentem Carith, qui eſt contra Iordanem, coruis ibidem commorantibus vti Deus voluit. Sed cur impii in parentes filii coruis, & aquilis pabulum eſſe debent? Primò; quia cum ob impietatem in parentes, tales filii longiorem humanam vitam viuere non meruerint; ab huiuſmodi auibus vorari debent, vt in earum alimentum conuerſi, diu vitam viuant rationis expertem. Plinius enim lib. 7. c. 8. Coruos, & aquilas cæteris auibus longæuiores eſſe teſtatur. Albertus Magnus, & ex eo Aldobrandus coruos centum, & octo annos viuere aſſeruerunt. Secundò teſte Æliano lib. 3. c. 43. Corui præ voracitate, & ingluuie, ne parentibus quidem parcunt; eoſque necant,

E & deuorant: eademque ſæuities aquilis tribuitur. Porrò eum patrem aliquis habere dicitur, cuius mores imitatur: ideo Ezechielis 16. Ieroſolymę dictum eſt: *Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa.* Redditque rationem Auguſtinus tract. 42. in Ioann.: *Quia Iudæi imitati ſunt impietates illorum; inuenerunt ſibi parentes, non de quibus naſcerentur; ſed quorum mores ſectantes pariter damnarentur.* Improbus ergo filius coruos, & aquilas veluti parentes habet, cum in parentes impius talium auium mores imitetur: ideo huiuſmodi filius ſubſannans ſenio confectos parentes, quos naturali lege alere deberet; aliorum parentum, nempe coruorum, & aquilarum in cibum tradi debet: *Effodiant eum corui, & comedant eum filij aquilæ.* Tertiò, Quos valdè

Lucerna, id eſt vita non honorantium parentes citò extinguitur, quòd miſericordiæ oleo careat.

Filij in parentes impii cur à coruis, & aquilis puniendi?

Corui, & aquilæ cæteris auibus longæuiores.

Corui centum, & octo annos viuunt.

Corui, & aquilæ parentes deuorant.

Patrem habere dicitur aliquis eum, cuius mores imitatur.

A diligimus, in oculis ferre nos dicimus. Ideo, vt qua dilectione ſuos fideles Deus diligeret, indicaret, eos ſuis in oculis ferre ſignificauit Zach. 2. 23 dicens: *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Filius ergo, qui parentes diligere, eoſque veluti in oculis ferre debebat; quòd ſecus faciat, in meritum eius ſupplicium dicitur: *Oculum, qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum matris ſuæ, effodiant eum corui.*

Abſalomi in parentē impii exitium.

Chryſoſt. tom. 2 de Abſalone.

11. Quartò Quæſiti reſponſio deſumitur ex infelici Abſalomi exitio, qui impiè in Dauidem patrem inſurrexit. De Abſalomi autem exitio dicitur 2. Reg. 18. *Adhæſit caput eius quercui; & illo ſuſpenſo inter cælum, & terram, mulus, cui inſederat, pertranſiuit. Tulit ergo Ioab tres lanceas, & infixit eas in corde Abſalom.* De quo Chryſoſtomus: *Inſeritur ramis, obligatur lignis, transfixo gutture colligatus: pendens iam mortuus ab hominibus inuenitur, quem iam nec cælum potuit conſpicere viuum, nec terra vlterius ſuſtinere. O nefandum interitum parricida! Iniuriam patris non pugnantis gladius, non hoſtilis manus, non iaculantis ictus defendit; ſed vindicant ligna, arbor vlciſcitur, rami defendunt.* Idem Chryſoſtomus homil. in pſal. 7. *Abſalom Dauidem aggreſſus, eſt occiſus à Ioab, & in alto ligno ſuſpenſus eſt, qui aduerſus patrem erigebatur: & ab arbore detinebatur, qui cum radice pugnabat: & vinctus erat à ramo ramus, qui erat à paterna affectione abruptus: & capite tenebatur, qui genitoris caput auferre contendebat: & tamquam fructus pendebat ab arbore, qui naturæ agricolam volebat exſcindere: & in corde iaculo confoſſus eſt; illic occiſus, vbi cædem parabat. Et tunc videri poterat ſpectaculum admirabile. Mulo enim equitans ex pilorum coma, à coma arboris tenebatur, & coma tenebat comâ tyrannum; illic eum contundens, vbi diadema paternum geſtare contendebat. Poterat ergo videri Abſalom ſuſpenſus in medio cæli, & terræ. Cælum eum non admittebat: terra eum auerſabatur, non ferens polliui paſſibus* C *parricidæ. Si enim Dathan deuorauit, qui contra Moſen erat locutus; & os ſuū aperuit aduerſus eum, qui os improbè aperuerat quomodo potuiſſet ferre pedes currentes aduerſus genitorē?* Addit idem Chryſoſtomus de Abſalomi ſupplicio: *Vt ſcias quod factum eſt, non fuiſſe humanæ induſtriæ, ſed totum fuiſſe diuini iudicij; capilli, & lignum eum alligarunt; & brutum eum animal tradidit; & pro fune quidem coma, pro ligno autem arbor extitit: pro milite autem eum adduxit mulus. Et quod eſt admirabilius, qui patrem ei reconciliauit, is ipſum interfecit, propemodum inſtans vehemens accuſator: ſed is quidem eum occidit; Deus autem tulit ſententiam, & in verticem ipſius iniquitas eius deſcendit.*

Pſ. 7.

Cum ergo impii in parentes filii, Abſalomi imitatores ſint, ſimiliter à ferali ligno ſuſpenſi pendere debent. In huiuſmodi autem ſuſpenſa cadauera quia denſatim corui, & Aquilæ aduolare ſolent, vt eorum carnibus veſcantur; ideo Geneſ. 40. Piſtoris ſomnium, qui ſuum ſupra caput ad paſtum aues aduolaſſe ſomniauerat, interpretatus eſt Ioſeph dicens: *Tres adhuc dies ſunt, poſt quos auferet Pharao caput tuum, & ſuſpendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas:* Ideo dicitur Matth. 24. *Vbi fuerit corpus, illic congregabuntur & Aquilæ.* Et Iob 39. *Vbicumque cadauer fuerit, ſtatim adeſt.* Hinc imprecatio illa apud veteres prouenit: *Abi ad coruos:* iuxtà quam imprecationem à Poëta dictum eſt: *Deque tuo impaſtis ſit rixa cadauere coruis.* Corui autem, vt docet Iſidorus lib. 12. orig. cap. 7. Antequam cadauera diſcerpant, ex iis primùm oculos eruunt; cum talis eſca iis ſuauiſſima ſit. Hinc à Poëta dictum eſt: *Effoſſos oculos voret atro gutture coruus.* Aquilæ verò non oculos, ſed cadauerum corda primùm diſcerpere conſueuerunt; talemque eſcam eis pergratam eſſe naturalis hiſtoriæ Auctores tradunt. Ideo Salomon dixit: *Oculum, qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum matris ſuæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij aquilæ.* De corde, & oculis Plinius lib. 11. cap. 37. ait: *Cor primùm naſcentibus formari in vtero tradunt, tardiſſimè oculus.* Cum ergo cor ſit primogeneæ vitæ initium, & oculi eiuſdem complementum; hæc duo diſcerpi debent in eo, qui parentibus, à quibus vitam accepit, iniurius eſt.

Corui cadaueribus primùm oculos eruũt; aquilę verò cor.

Catullus

Cor primùm formatur, vltimò oculi.

12. Denique filiorum reuerenter parentes non cognoſcentium oculi puniri debent; ſicut, quia caninum eſt parentes non agnoſcere, canes anticipata à natura vindice pœna, cæci naſcuntur. Ideo Auguſtinus tom. 10. fragmento 2. decem Decalogi præceptorum tranſgreſſoribus aptans decem Ægypti plagas ait: *Quartum præceptum eſt: Honora patrem tuum, & matrem tuam. Huic contraria quarta Ægyptiorum plaga κυνόμυια eſt. Quid eſt κυνόμυια? Canina muſca. Græcum vocabulum eſt. Caninum eſt parentes non agnoſcere. Nihil tam caninum, quàm cùm illi, qui genuerunt, non agnoſcuntur. Meritò ergo, & catuli canum cæci naſcuntur.* Nunquam ſatis deteſtabilis filii in parentes ſæuitiès erit, quæ apud Vartemium in hiſtoria Indica legitur: refert enim Sultani Armutii filium eadem nocte patri, matrique, decemque ſuis fratribus oculos eruiſſe; eoſque viuos concremaſſe. *Gratulor Auſoniis, & noſtro gratulor orbi: Gratulor huic terræ, quòd abeſt regionibus illis, quæ tantum genuere nefas. Sit diues amomo; Cinnamaque, coſtumque ſuam, ſudataque ligno, Thura ferat, floreſque alios procul Indica tellus; Hæc dum monſtra ferat.*

Caninū eſt parētes nō agnoſcere; ideo canes, veluti in pœnam cęci naſcuntur.

D 13. Sed vt à Salomone ad Siracidem tranſeamus, Eccleſiaſtici 3. dicitur: *Filij ſapientiæ Eccleſia iuſtorum: & natio illorum obedientia, & dilectio:* hoc eſt filii cœleſti ſapientia prędití, congregatio iuſtorum ſunt; & eorum natio, ſeu genus ita dilectioni, & obedientiæ erga parentes deditum eſt; vt toti ex obedientia, & dilectione conflati eſſe videantur. Si enim Iob proximum diligens dixit: *Oculus fui cæco, & pes claudo;* multò magis ſuos filius parentes amans in eorum obſequium & oculos, & os, & aures, & manus, & pedes, totumque ſe exhibere debet; & ſic totus ex dilectione, & obedientia conſtare dicetur.

Iob 2.29 15.

14. Addit 2. Eccleſiaſticus: *Iudicium patris audite filij; & ſic facite, vt ſalui ſitis:* & ſenſus eſt: Iis mandatis, quæ iuxtà diuinam legem, & familiæ bonum, rectamque veſtræ educationis inſtitutionem pater facienda eſſe iudicat, obedite, *vt ſalui ſitis:* hoc eſt, iuxtà Arabicum: E *Vt hæreditatis vitam perennem;* nempe in terris longæuam, & in cœlo perpetuam. *Vt viuatis vitam ſeculi ſeculorum*, Syriaca verſione legitur. Cur eximia obedientia à filio pater colendus ſit, ibidem ratio redditur ab Eccleſiaſtico: *Deus enim honorauit patrem in filijs:* hoc eſt, Quia patrem à filiis honorandum eſſe Deus præcepit. Quare, qui ex naturali tantùm ſanguinis propenſione in animalibus erga parentes amor prouenit; in hominibus non ex naturę propenſione tantùm, ſed ex Dei imperantis voluntate prouenire longè efficaciùs debet: ita vt naturalem inſtinctum Deo placendi ſtudium multò ardentius ſuperet; in-

Parētes honorādi non tam ex naturali propenſione, quàm ex Dei præcepto.

Baſil. or.

gentemque pudorem afferat, niſi naturæ vim diuini præcepti efficacitas vincat. Benè enim Baſilius ait: *Nemo eſt omninò ſic prudentia inops, qui non ſumma infamia dignum iudicet, ſe ab auibus, quæ longiſſimè à ratione abſunt, virtute ſuperari. Nam Ibes patrem, cui præ ſenectute ala decidunt, circumſtantes aliis ſuis fouent, paſtuſque ei copiosè præparant, ac ſuppeditant; quodque poſſunt innoxiè auxilium ferunt; ita vt leniter vtraque ex parte eum alis ſuſtineant.*

Ibes aues officioſæ in parentes ſenes.

15. His auibus ſimiles addi poſſunt ciconiæ, ſimiliter in parentes officioſæ; de quibus ex Caſſiodoro ſupra diximus. Baſilius de iiſdem hom 8. in Hexameron ait: *Pietas, & obſequium ciconiarum erga ſuos ſenio confectos parentes ſatis profectò liberos noſtros beneuolos parentibus, atque obſeruantiſſimos efficere poteſt, modò mentem adhibere velint. Nemo enim prorſus eſt, qui naturæ ſenſu, prudentiáue, ſic deſtituatur, vt non mediocri pudore eum exiſtimet dignum, qui quod ad virtutem attinet, ſinit ſe ab alitibus iſtu nulla recta rationis vi præditis deprehendi inferiorem. Illa genitorem per ſenium defluxu pennarum degraueſcentem ſuiſmet pennis circumdatum fouent; & abundè victum, lautéque ſubminiſtrantes ſub ſidium etiã ei quoad fieri poteſt in ipſo volatu præſtant, ſenſim vtrinque ſuis eum ſubleuantes alis.* Idem docet S. Epiphanius in Phyſiologo c. 25. Idem pluribus S. Ambroſius in Hexameron lib. 5. c. 16. de Ciconia dicens: *Depoſiti patris artus per longæuum ſenectutis plumarum tegmine, alarumque remigio nudatos circumſtans ſoboles pennis proprijs fouet. Et quid dicam? Collectitio cibo paſcit, quando etiam ipſa reparat natura diſpendia; vt hinc, atque inde ſubleuantes ſenem fulcro alarum ſuarum ad volandum exerceant, & in priſtinos vſus deſueta iam reuocent pij patris membra. Quis noſtrûm leuare ægrum non faſtidiat patrem? Quis feſſum ſenem ſuis humeris imponat? Quod in ipſa hiſtoria vix credibile habetur? Quis, vt pius ſit, non hoc ſeruulis mandat obſequium! At verò quibus non eſt graue, quod pietatis eſt plenum; non eſt oneroſum, quod ſoluitur naturæ debito. Non recuſant aues paſcere patrem, quod etiam præſcripta neceſſitate ſub terrore pœnarum plerique hominum recuſarunt. Aues non ſcripta, ſed nata lex ſtringit. Aues ad hoc munus nullo præcepto conueniunt, ſed gratia naturalis officio. Aues non erubeſcunt reuerendi ſenis membra portare. Eſt enim victoria pietatis; quod euſque frequenti teſtificatione percrebuit, vt congruæ mercedem remunerationis inuenerit. Nam Romanorum vſu Pia auis vocatur. Et quod vix vni Imperatori cõſulto ſenatus delatum dicitur, hoc iſtæ aues in commune meruerunt. Habent ergo aues iſtæ decreta Patrum ad propria inſigne clementiæ. Pios enim filios patrum prius oportuit iudicio prædicari. Habent etiam vniuerſorum ſuffragia. Nam retributio beneficiorum antipelargóſis nominatur: Pelargos enim Ciconia dicitur. Virtus ergo ab his nomen, cum relatio gratiarum Ciconiæ vocabulo nuncupatur.* Paulò ſuperioribus verbis alludit Ambroſius ad Imperatorem Antoninum Pium, qui vnus inter Imperatores Pii nomen conſecutus eſt ob eximiam pietatem, qua Adrianum adoptionis patrem viuum, & mortuum proſecutus eſt: & tamen non vna, ſed Ciconiæ omnes idem nomen obtinuerunt. De Ciconiis antea etiam dixerat Philo lib. de Decalogo dicens: *Eamus ad volucres præpetibus pennis vltro, citroque volantes per aerem; diſcamus ab eis ſaltem quid nos deceat. Ciconia ſenes impotes volandi nido ſe continent: ex his prognata terra, marique volitant, & cibos parentibus afferunt. Sed illa, vt earum ætate dignum eſt, quiete fruuntur, & copia:*

Ciconiæ eximiè in parentes officioſæ.

Antoninus imperator ſolus Pii nomẽ apud Romanos eſt conſecutus: apud eoſdem idẽ nomen Ciconiæ omnes obtinuerunt.

A *iuniores verò laborem comportandi ſolantur pietate, ac ſpe recipienda in ſenectute gratia, debitum perſoluentes interim, quod tempus poſtulat: & eadem opera natos implumes, effœtoſque parentes educant; naturæ inſtinctu & pullis, & decrepitis alacriter præſtando mutuum officium. Et poſtea non obuoluent faciem præ pudore homines parentum contemptores; damnabuntque ſuam iniuriam in re, quæ vel ſola erat curanda, vel ante alias; præſertim cum non tam conferatur, quàm referatur beneficium.* Sed ad Eccleſiaſticum ſupracitatum redeamus.

16. Quia ex parentibus maior filiorum erga matrem eſt obligatio; ſubditur ab Eccleſiaſtico: *Et iudicium matris exquirens firmauit in filios*: ſcilicet Deus exquirens, id eſt ſeuerè exigens firmiter ſtatuit, vt quæ mater præcipit, filii promptè exequantur. Ad filiorum erga matrem pietatem ſuadendam piſcium, & aquæ, ex qua gignuntur, proponit exemplum Ambroſius in Hexam. lib. 5. c. 4. dicens: *Diſce ab aqua, quæ ſit parentum, & filiorum neceſſitudo. Viuere piſces ſine aqua non queunt; nec à ſua parentis conſortio ſeparari: & ſit hoc naturâ quadam, vt ſeparati moriantur illico.*

B

Piſces erga matrẽ amorem docent.

17. Eſt autem erga matrem obligatio maior; quia erga filios maior eſt matris, quàm patris amor, vt benè Ariſtoteles 6. Ethic. c. 7. aſſerit: *Matres plus amant filios, quam patres; quia certiores ſunt eos eſſe ſuos; & quia plures circa eos labores ſuſtinent.* Ideo iuſtus Tobias cap. 4. prope mortem filium monuit: *Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius; memor enim eſſe debes, quæ, & quanta pericula paſſa ſit propter te in vtero ſuo.* Vbi in vulgata legitur: *Deus honorauit patrem in filijs.* Arabicus legit: *Dominus conſtituit debitum ſuper filium genitori ſuo*: Et vbi legimus: *Iudicium matris exquirens firmauit in filios*; Arabicus legit: *Et debito genitrici conſtringuntur filij eius.* Ideo ait Ambroſ. in pſal. 118. *Non poſſem ſaluo pietatis iure odiſſe patrem, cui debeo, quod creatus ſum: nec matrem longo decem menſium faſtidio pij fœtus onera portantem, cui in abſolutione plus periculi, in dilatione plus tædij eſt.* Et in Luc. c. 2. *Tu matri debes pudoris iniuriam, Virginitatis diſpendium, partus periculum, matri longa faſtidia, matri longa diſcrimina; cui miſera in ipſis votorum fructibus maius periculum eſt; & cum ediderit, partu abſoluitur, non timore.*

C

Filiorũ erga matrẽ maior obligatio.

Eccleſiaſtici c. 3.

Ambroſ. in pſ. 118.

Idem in Luc. c. 2.

D

18. 20. Machabæor. c. 7. 27. quàm iuſtè ſeptem Machabæorum mater ſibi ab adoleſcentiori filio obedientiæ honorem exhibendum eſſe petiit, dicens: *Fili miſerere mei, quæ te in vtero nouem menſibus portaui, & lac triennio dedi, & in ætatem iſtam perduxi. Peto nate.* Sed quid piiſſima, & meritiſſima mater petierit, audiamus: *Non timeas carnificem iſtum; ſed dignus fratribus tuis effectus particeps, ſuſcipe mortem; vt in illa miſeratione cum fratribus tuis te recipiam.* Cuius tam eximiæ matris cohortationis illuſtris Pharaphraſtes ſic eſt Ambroſius: *Miſerere mei, quæ te in vtero tot menſium curriculo portaui; ne vno momento confundas ſenectutem meam; ne decolores tot fratrum tuorum trophæa; ne ſacrum eorum comitatum relinquas; ne conſortium deſeras. Te adhuc iſti expectant triumphi. Aſpice in cælum, vnde hauſiſti Spiritum, ad patrem omnium. Aſpice in terram, quæ tibi ante alimoniam miniſtrauit. Aſpice ad fratres, qui collegam requirunt: aſpice ad matrem, quæ tibi lac dedit; redde mercedem pij ſanguinis, noli à fratribus, noli à matre diuelli. Temporales opes ſunt, quas promittit Antiochus, temporales honores: perpetua corona, quæ à Deo omnipotente defertur. Vos*

Pia mater quid à filio efflagitet.

E

Ambroſ. l. 2 de Iacob. c. 11. & 12.

mihi

mihi ſeptem dierum lumina dedit Dominus; ſextum iam diem clauſi, & omnium opera bona valde. Debes mihi fili, vt quæ in illis ſex laboraui, in te requieſcam ſeptimo, tamquam à ſæculi operibus iam feriata.

19. Moſaïcæ legis Heroïnam imitata eſt in Euangelica lege S. Symphoroſa; cui tamquam cęleſti ſponſæ verè *coma ſicut elata palmarum* fuerunt: è ligno enim capillis ſuſpenſa, martyrij palmam eſt conſecuta. Hæc autem è ſuſpendio, veluti è ſublimi ſuggeſtu, ita filios hortata dicitur, Vſuardo, & Beda teſtibus: *Eia, ô mea, non tam pignora, quàm viſcera, attendite ad petram, vnde exciſi eſtis. Patrem habuiſtis Getulium Chriſti Martyrem: matrem habetis Symphoroſam ad Martyrium feſtinantem, & exultantem. Quid dubitatis veſtros ſequi, ô boni filij, parentes? ea quæ vobis pro Chriſto infligentur, non tormenta, ſed blandimenta reputate. Hos pattur fœmina imbecilla cruciatus: patimini & vos conſtantes viri. Meo nutriti lacte, veſtro me ſanguine recreate: porrexi vbera, reddite vulnera. Hoc beneficio maternum obſequium rependite. Nullum mihi charius veſtra in me charitatis argumentum. Viuam, ſi vos pro Chriſto mori ſenſero. Feliciſſima erit vita veſtra, ſi feliciſſima pro Chriſto morte coronetur.*

Cantic. 5. 11.

Pia mater quid à filio efflagitet

Cap. 3.

20. Addit 3. Eccleſiaſticus: *Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis, & continebit ſe ab illis; & in oratione dierum exaudietur.* Et quia, qui Deum diligit, parentes etiam, quos Deus diligendos præcepit, diligit, ideo ibi legit Ambroſius: *Qui honorat patrem, veniam impetrat peccatorum. Et continebit ſe ab illis*; ſcilicet à futuris alioqui culpis abſtinebit: *& in oratione dierum exaudietur*: hoc eſt; *votorum quotidianorum compos eris*, vt legit Vatablus. *Quo die petit, impetrabit*, legit Palacius. Tria ergo maxima præmia parentes debitè honorantibus promittuntur; ſcilicet peccatorum remiſſio; à peccatis præſeruatio; & velox precum exauditio.

Honorantiũ parentes tria præmia.

21. Addit 4. Eccleſiaſticus: *Sicut qui theſaurizat, ita & qui honorificat matrem ſuam.* Nam qui parentem, non ſolùm externa reuerentia veneratur; ſed ei etiam debitis alimentis liberalis eſt; hic ſuas opes non minuit; ſed eas potius theſaurizando cumulat. Efficit enim Deus, vt munificis erga parentes filiis opes augeantur; & vt talium filiorum filii poſtea pari obſequio, & liberalitate ſuis etiam parentibus munifici ſint, & liberales. Ideo ſubditur: *Qui honorat patrem ſuum, iucundabitur in filijs*; quos ſcilicet ita ſibi beneficos experietur, ſicut ipſe antea proprio patri beneficus fuit. Nam, vt benè teſte Laertio lib. 1. c. 1. Thales Philoſophus dixit: *Quale premium rependeritis parentibus veſtris, tale à liberis veſtris expectate*; ſcilicet, ſi benefici erga parentes fueritis, filiorum veſtrorum beneficentiam habebitis: è contrario, ſi in parentes auari fueritis, & impii; tales etiam veſtros filios experiemini. Quod tamquam talionis pœna animalium ipſorum experimento comprobatur, vt ſupra diximus; corui enim, & aquilæ ſeneſcentes ſuis à filiis dilacerantur; cum ipſi etiam ſimilem ſæuitiem ſuos in genitores exercuerint.

Filiis erga parentes liberalibus opes augẽtur.

Benefici in parẽtes, beneficos etiã ſuos filios habebunt.

22. Addit 5. Eccleſiaſticus: *Qui honorat patrem ſuum, vita viuet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem.* De longiore vita obedientis filii prēmio iam diximus ſupra. Subditur præterea, *Qui obedit patri, refrigerabit matrem*; ſeu ex Græco textu: *Requieſcere faciet matrem ſuam.* Nam ſicut maxima totius familiæ, ac præcipuè matris turbatio, & mœror, eſt filium erga patrem inobedientem habere; ita è contrario ma… ac familiæ vniuerſæ quies, & gaudium, eſt obſequioſi, & concordis filii erga patrem obedientia. Inſuper ſi erga patrem filius ſe obſequentem exhibet, non ex timore, ſed ex filiali charitate; multò magis erga matrem, cui plus debet, vt ſupra diximus, debitam dilectionem exhibebit; ac propterea eam refrigerabit, ſuoque obſequio recreabit.

Obedientia erga patrem eſt matris, & totius familiæ gaudium.

23. Addit 6. *Qui timet Dominum, honorat parentes, & quaſi dominis ſeruiet his, qui ſe genuerunt.* Nam honor erga parentes ex debito timore, hoc eſt veneratione erga Deum, parentum honorem præcipientem, prouenire debet. Subditur: *Et quaſi Dominis ſeruiet his, qui ſe genuerunt.* Quomodo autem iis ſeruiendum ſit explicans ait: *In opere, & ſermone, & in omni patientia honora patrem tuum*; ita vt non ſolùm verbis, & humili ſalutatione eum honores; ſed etiam opere illi ſubſidium, quo indiget, ſubminiſtres: idque in *omni patientia*; ita vt nunquam obediendo defatigatus ceſſes: & quamuis patrem ſenem, vel nimis moroſum, vel verbis aſperum experiaris, adhuc illius imperio obſequaris. Si enim Petrus Apoſtol. fidelibus præcepit: *Serui ſubditi eſtote in omni timore Dominis, non tantùm bonis, & modeſtis, ſed etiam dyſcolis*, nempe moroſis, & moleſtis: multò magis id erga parentes obſeruari debet: cum antea parentes in filiorum infantia, & pueritia importunas lacrymas, & ineptias tolerarint. Et quoniam iuxtà Platonem, Theopompum, & Sophoclem apud Clementem Alexandrinum, *Senes bis pueri ſunt*; & vt Antiphon ait: *Senis educatio eſt ſimilis educationi pueri*: Et vt ait S. Baſilius: *Nihil differt is, qui ætate puer eſt, ab eo, qui mente eſt infans*: Sicut in filiorum infantia, & pueritia erga eos parentes patienter, & amanter ſe geſſerunt; ità mutuò in parentum ſenectute, quæ eſt veluti ſecunda pueritia, eorum moleſtia eſt toleranda. Quare cum ſenes parentes ſæpè præ ſenio in multis deficiant, filiiſque valdè moleſti ſint; non proinde filii à debita iis reuerentia recedentes, in eos iniurioſè inſurgere debent; cum ſecus faciendo, ſibi, & parentibus noceant. Propterea additur: *Ne glorieris in contumelia patris tui; non enim eſt tibi gloria eius confuſio. Gloria enim hominis ex honore patris ſui; & dedecus filij, pater ſine honore. Fili ſuſcipe*, ſeu *ſubleua ſenectam patris tui; & ne contriſtes eum in vita illius. Et ſi defecerit ſenſu, veniam da; & ne ſpernas eum in virtute tua*, hoc eſt, cum tu viribus corporis, mentiſque polles. *Eleemoſyna enim patris non erit in obliuione*: ſeu ex Tigurina lectione: *Neque enim patri præſtita benignitas erit in obliuione*, ſcilicet apud Deum, qui largè illam remunerabitur. *Nam pro peccato matris reſtituetur tibi bonum*: Scilicet pro tolerato patienter matris peccato; nempè pro matris impatientia, deliris verbis, & iurgiis, retribuetur tibi bonum tum in hac vita, tum in futura. Idemque de patris iam ſenis tolerata moroſitate dicendum eſt. Teſte Plutarcho in apophegmatis Laconum, Telecrus dicenti: *Malè de te loquitur pater tuus*: reſpondit: *Non faceret, ſi non eſſet faciendum.* Tantam, etiam erga maledicum ipſi patrem reuerentiam ethnicus filius ſeruauit.

Parentes ore, & opere honorãdi, etiam moroſi, & moleſti.

Ep. 1. c. 2. n. 18.

Clemẽs lib. 6. Stromat.

Senes bis pueri.

S. Baſil. or. 18.

Eccli. 3.

Telecri erga patrem veneratio.

24. Ad filialis obedientiæ erga parentem præmium explicandum ſubditur: *Vt ſuperueniat tibi benedictio ab eo*: *Vt exaudiatur ipſius deprecatio pro te*, legit Ambroſius: *& benedictio illius in nouiſſimo maneat*: Scilicet, vt

Obedientiæ erga parentem premia.

D

…queàd vltimam ſenectutem paternæ, vel maternæ benedictionis fructus percipias; eò quod parentum ſenectutem opere, & ſermone honoraueris. Vel *benedictio illius in nouiſſimo maneat*, hoc eſt, vt extremò Iudicij die parentum benedictionem diuinus Iudex compleat, obedientes filios inter electos ad dexteram ſuam aduocans, eiſque dicens: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi.* Subditur deinde: *Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta.* Ædificare domos in ſacra ſcriptura ſignificat augere rem familiarem, opeſque dare, & rerum temporalium abundantiam. Ideo de Ægyptiis obſtetricibus contra Pharaonis iuſſum Hebræos infantes ſeruantibus dicitur Exodi cap. 1. *Quia timuerunt obſtetrices Deum, ædificauit eis domos*: ideſt *copiam bonorum eis Deus largitus eſt*; vt cum Auguſtino explicat Theodoretus. Præterea domus ſæpè ſignificat prolem, progeniem; eò quòd filii, & filiorum filii, veluti genitorum, & familiæ fabrica ſint. Hinc Hebraïcè filius dicitur בֵּן ben à radice בָּנָה banà, ideſt ædificauit. Iuxtà hoc ſignificatum dicitur Exodi cap. 1. *Filij Iſrael ingreſſi ſunt in Ægyptum cum domibus ſuis*, ideſt cum filiis, & nepotibus. Similiter 2. Reg. 7. 11. Deus Dauidi daturum ſe promiſit domum, ideſt regiam ſobolem: & 3 Reg. 21. 29. Deus prædixit Achab impio Regi domum, ideſt ſtirpem regiam ſe euerſurum. Ruth. 4. 11. dicitur Lia, & Rachel Iſraëlis domum, ideſt proſapiam ædificaſſe. Cum ergo dicitur: *Benedictio patris firmat domos filiorum*; idem eſt ac dicere: Patris bona pro filiis precatio filiorum proſapiam, eorumque opes ſtabiles reddit. Contra verò *maledictio matris eradicat fundamenta*, ſcilicet familiæ. Tribuitur autem matri potiùs, quàm patri maledictio; eò quòd facilius fœminæ ira corripiantur; cumque factis iracundiæ ſatisfacere nequeant, id imprecationibus ſupplent.

Matth. 25.

Ædificare domũ opes augere ſignificat.

Domus pro filiis ſumitur.

25. Maternæ maledictionis exemplum S. Auguſtinus ex parte teſtis oculatus refert 22. de Ciuit. c. 8. *Decem quidam fratres (quorum ſeptem ſunt mares, tres fœminæ) de Cæſarea Cappadociæ ſuorum ciuium non ignobiles, maledicto matris, recenti patris eorum obitu deſtitutæ, quæ iniuriam ſibi ab eis factam acerbiſſimè tulit, tali pœna ſunt diuinitus coerciti, vt horribiliter quaterentur omnes tremore membrorum: in qua fœdiſſima ſpecie oculos ſuorum ciuium non ferentes, quaquauerſum cuique ire viſum eſt, toto penè vagabantur orbe Romano. Ex his etiam ad nos venerunt duo, frater, & ſoror, Paulus, & Palladia, multis alijs locis miſeria diffamante iam cogniti.* Abſalom non à patre maledictus, paterna tamen maledictione dignus, cum tres liberos habuiſſet, vt dicitur 2. Reg. 14. 27. nihilominus filium nullum ſuperſtitem habuit, vt patet ex cap. 18. num. 18. Adeo verum eſt, quòd parentis maledictio, licèt non illata, ſed alioquin inferenda, familiæ, vt Eccleſiaſticus ait, eradicet fundamenta. Præclara Principum poſteritas lucernæ nomine in ſcriptura appellatur: filii enim à patre nobilitatis, & principatus lumen recipientes, illud ſuæ proli, & nepotibus ſucceſſiuè communicant. Propterea 3 Reg. cap. 11. 36. dicitur: *Filio eius*, nempe Roboamo Salomonis filio, Dauidis nepoti, *dabo tribum vnam; vt remaneat lucerna Dauid ſeruo meo.* Et cap. 15. *Propter Dauid dedit ei Dominus Deus ſuus lucernam in Ieruſalem; vt ſuſcitaret filium eius poſt eum.* Abſalonius ergo patri iniurius, filiis orbatur, Salomonis fratris ſui ſententiam veram expertus eſt: *Qui maledicit patri ſuo, & matri, extinguetur lumen eius*: *extinguetur lucerna eius*, legitur ex Hebræo Prouerb. 20. 20. Contra verò obedientis filii progenies à Deo cum proſperitate ſeruatur: propterea tali filio à Deo Eccleſiaſtici verbis promittitur: *In iuſtitia ædificabitur tibi.* Vbi eleemoſyna, hoc eſt alimonia parentibus ſubminiſtrata iuſtitia appellatur iuxtà Arabicum textum. Appellatur autem iuſtitiæ nomine; quia ad iuſtitiam ſpectat, quæ cuiuſque ſunt, ei reddere: benè autem Philo ait: *Filiorum nihil eſt proprium, quod non parentibus debeant; à quibus vel acceperunt, vel in acquirendo adiuti ſunt.* Et ab Eccleſiaſtico ipſo dicitur cap. 7. 29. *Honora patrem tuum; & gemitus matris tuæ ne obliuiſcaris: memento quoniam niſi per illos natus non fuiſſes; & retribue illis, quomodo & illi tibi.* Dicitur ergo: *In iuſtitia ædificabitur tibi*; hoc eſt, tua familia ſtabilis erit; eò quod in iuſtitia, nempe in obedientia, & honore erga parentem fundata ſit. *Benedictio enim patris firmat domos filiorum.* Et quoniam in hac mortali vita ſine anguſtiis, & ærumnis eſſe non poſſumus, additur: *In die tribulationis commemorabitur tui*: ſcilicet, ſicut tu patris indigentiæ immemor non fuiſti; ita tribulatione ingruente cum Dei auxilio indigebis, neque tui Deus immemor erit. Et quoniam per peccata in tribulationis pœnas incurrimus, ſubditur: *Sicut in ſereno glacies, ſoluentur peccata tua.* Facilè enim Deus flectitur ad eius peccata condonanda, qui in parentes beneficus fuit.

Materna maledictio quantùm filiis noceat.

Lucernæ nomine nobilis poſteritas ſignificatur.

Abſalom erga parentem impius filium nullũ ſuperſtitem habuit.

Obſequium in parentes iuſtitiæ nomine appellatur

Philo lib. de Decalogo.

Filiis parẽtes honorãtibus ſtabilis familia, proleſque promittitur.

Deus valdè beneficus, & miſericors erga filium parẽtes honorãtem.

26. Additur vltimò ab Eccleſiaſtico: *Quàm mala fama eſt*, ex Græco, *Quàm execrabilis, & infamis eſt, qui derelinquit patrem: & eſt maledictus à Deo, qui exaſperat matrem.* Cui conſonat Salomon Prouerb. 19. 26. *Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominioſus eſt, ac infelix.* Benè hoc comprobatur Abſalomi exemplo; qui tot ante annis patris deſertor, eique iniurius cum fuerit, adhuc, veluti recentis infamiæ pœnas ſuſtinet. Audi Adrichomium in deſcriptione Ieruſalem num. 227. *Monumentum columna erat, & ſtatua marmorea cum inſcriptione, duobus ab Ieroſolyma ſtadijs diſtans, quam Abſalom viuus ſibi in monumentum in valle regia erexerat. Vbi etiamnum turris, & magnus lapidum extat aceruus, qui quotidie magis, ac magis augetur. Nam pagani, & peregrini illac tranſeuntes pro more habent, vt quiſque lapidem in eum proijciat, & quaſi iuxta legem vindicantes ipſius aduerſus Dauid patrem ſuum rebellionem, huiuſmodi maledictione illum execrentur: Maledictus ſit parricida Abſalom, & quicumque iniuſtè parentes ſuos perſequuntur, maledicti ſint in æternum.* Cur apud omnes filii erga parentes iniurii, ignominioſi ſint, rationem reddit Xenophon apud Stobæum ſerm. 79. *Deſpectores parentum omnes paſſim pro nihilo habent; quemcumque ingratum erga illos deprehendunt, arbitrantur pro ſuſceptis beneficijs in gratia referenda fore immemorem.*

Abſalomi erga parẽ impii perpetua infamia.

27. Citato textu, *Blaſphemat, qui ſpernit patrem ſuum*, legit Syrus. Vbi iniuria patris dicitur blaſphemia, quia videtur eſſe in Deum, *Ex quo omnis paternitas in cœlis, & in terra nominatur*.

Iniuria à filiis illata parentibus cur blaſphemia dicitur.

Ad Epheſ. 3. 15.

Quare Apoſtolus ad Epheſ. 6. ait, *Filÿ obedite parentibus veſtris in Domino:* Dicens autem *in Domino*, ſignificauit nos in parentibus conſiderare debere, & colere Patrem cœleſtem, cuius imaginem, & perſonam nobis repræſentant. Propterea Apoſt. 2. ad Timoth. cap. 3. de tempore cum *refrigeſcet charitas, & abundabit iniquitas*, ait: *Erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes.* Vbi blaſphemiã cum inobedientia erga parentes iungit; eò quòd, qui parentibus inobediens eſt, Deo etiam iniurius ſit. Hierocles apud Stobæum parentes appellat ſecundos, ac terreſtres quoſdam Deos; & aſſerit filios in paterna domo veluti æditu os in fano, ſacerdoteſque ab ipſa natura ſe conſecratos exiſtimare debere, vt parentũ cultui operam dent. Similiter apud Philonem lib. de Decalogo, Parentes filiis veluti Dii viſibiles eſſe dicuntur. Additque Philo: *Nec fieri poſſe, vt pius ſit erga Deum inuiſibilem, qui erga parentes viſibiles eſt impius.* Propterea eſt *maledictus à Deo, qui exaſperat matrem*; adeoque eam exaſperatam in imprecationes erumpere cogit. Quare Plato lib. 11. de legibus ait: *Apertiſſimum eſt à Dÿs preces parentum aduerſus filios exaudiri. Nihil enim imprecatione parentis perniciofius filio.* Quod pluribus exemplis oſtendit. Quamuis autem parentes ab imprecationibus abſtinere deberent; in filiorum tamen meritam pœnam eas Deus irritas eſſe non ſinit. Contra verò pium obſequium parentibus præſtitum in hac, & in altera vita amanter Deus remuneratur; quod naturali lumine cognouit Euripides, dicens:

Filij in paterna domo, quaſi in templo ædituı, & ſacerdotes eſſe debent.

Imprecatio parentũ in filios quàm noxia.

Obſequiũ parentibus præſtitum Deo gratiſſimum.

Quiſquis parentes hic piè viuens colit;
Hunc viuentemque, mortuumque amat Deus.
Non liberis eſt pulchrius munus aliud;
Quàm liberos dici parentis optimi;
Parentibuſque dignum honorem reddere.

Quare Iſocrates ad Demonicum ſcibens ait: *Talis ſis circa parentes, quales optaueris circa te ipſum eſſe tui ipſius filios.*

28. Præter plura ſupra citata ſacræ ſcripturæ obedientiam erga parentes mandantis, & commendantis teſtimonia, in eadem egregiæ erga parentes obedientiæ habemus exempla. Primùm eximia fuit in Iſaac obedientia, qui, teſte Ioſepho vigeſimum quintum annum agens in ipſo ætatis flore Abrahamo genitori eum in ſacrificium iugulare volenti, ſtatim obſequentem ſe præſtitit. Hinc Chryſoſtomus ait: *Virùm admirer, fortemne ſpiritum Patriarchæ, an tam conſtantem pueri obedientiam; quòd neque reluctatus eſt, neque factum ægrè tulit; ſed ceſſit, & obtemperauit iÿs, quæ à patre fiebant; & ſicut agnus cum ſilentio ſuper altare accubuit, expectans patris dexteram.* Eximia etiam fuit in Rechabitis erga parentem obedientia. Hi à Ieremia Domini Propheta ad vinum bibendum inuitati: *Reſponderunt: Non bibemus vinum; quia Ionadab filius Rechab, pater noſter præcepit nobis dicens: Non bibetis vinum vos, & filÿ veſtri vſque in ſempiternum: Et non domum ædificabitis, & ſementem non ſeretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: ſed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus veſtris ſuper faciem terræ, in qua vos peregrinamini. Obediuimus ergo voci Ionadab filÿ Rechab, patris noſtri, in omnibus, quæ præcepit nobis; ita vt non biberemus vinum cunctis diebus noſtris nos, & mulieres noſtræ, filÿ, & filiæ noſtræ: & non ædificaremus domos ad habitandum; & vineam, & agrum, & ſementem non habuimus: ſed habitauimus in tabernaculis; & obedientes fuimus iuxtà omnia, quæ præcepit nobis Ionadab pater noſter.* Huic tam eximiæ erga parentem obedientiæ à Deo præmium non defuit: nam Rechabitis dixit Ieremias: *Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Pro eo, quod obediſtis præcepto Ionadab patris veſtri, & cuſtodiſtis omnia mandata eius, & feciſtis vniuerſa, quæ præcepit vobis; propterea hæc dicit Dominus Deus exercituum Deus Iſrael: Non deficiet vir de ſtirpe Ionadab filÿ Rechab, ſtans in conſpectu meo cunctis diebus.* Vbi præter perennem poſteritatem, promittitur etiam in ea non defuturum virum, qui in conſpectu Domini perpetuò ſtet; hoc eſt iuſtè, & laudabiliter viuat. Sic ambulare coram Domino, piè, & ſanctè viuere ſignificat. Ideo Geneſ. 15. Abrahæ Deus dixit: *Ambula coram me, & eſto perfectus.* Quoniam verò, qui piè, ſanctéque viuit, à Deo diligitur, ac protegitur; ideo ſtare coram Domino, ab eo diligi, & protegi ſignificat: ſicut è contrario abſcondi à facie Domini, eſt ab eo odio haberi, & deſtitui. Hinc Cain Deo dixit Geneſ. 4. 14. *A facie tua abſcondar*; hoc eſt iuxtà Chryſoſtomum, à tutela, & fauore tuo deſtituar. Similiter Iob Deo dixit, 13. 24. *Cur faciẽ tuam abſcondis; & arbitraris me inimicum tuum?* Præterea ſtare coram Domino, ſignificat ei miniſtrare, diuinoque cultui inſeruire. Hinc Chaldæus vertit: *Non deficiet vir de ſtirpe Ionadab filÿ Rechab, miniſtrans coram me.* Similiter 1. Reg c. 1. 22. de Samuële diuino cultui dicato eius mater Anna dixit: *Non vadam donec ablactetur infans, & ducam eum, vt appareat ante conſpectum Domini, & maneat ibi iugiter.* Rechabitæ igitur in paternæ obedientiæ præmium ſcribæ, hoc eſt diuinæ legis periti, templique miniſtri conſtituti ſunt. Miniſterium autẽ Rechabitarum fuit ſacros in templo pſalmos canere, diuinaſque laudes cantu reſonare; quod ante templum conditum etiam faciebant. Ideo 1. Paralipomenon cap. 2. 55. de iis dicitur: *Cognationes ſcribarum habitantium in Iobes Canentes, atque Reſonantes, & in tabernaculis commorantes. Hi ſunt Cinæi, qui venerunt de calore patris domus Rechab.* Ideo etiam Pſalmus ſeptuageſimus Rechabitis tamquã cantoribus peculiariter inſcribitur. Quoniam verò Dauidici Pſalmi Chriſti Domini, iuſtorumque de diabolo reportandam victoriam vaticinantur; ſatis congruè Rechabitis in obedientiæ præmium Pſalmos canere datum eſt. Nam, vt dicitur Prou. 21. 28. *Vir obediens loquetur victoriam.* Et S. Auguſtinus in Pſalmum ſeptuageſimum Rechabitis inſcriptum, ait: *Sola obedientia tenet palmam: ſola inobedientia inuenit pœnam.* Maxima autem Rechabitarum patri obedientium laus eſt, quòd eos, vnà cum aliis ſanctiſſimis viris, veluti exemplaria ad imitandum ſolitariis Religioſis proponit S. Hieronymus Ep. 13. ad S. Paulinum dicens: *Romani duces imitentur Camillos, Fabricios, Regulos, Scipiones; Philoſophi proponant ſibi Pythagoram, Socratem, Platonem, Ariſtotelem. Nos habeamus propoſitos noſtri principes Paulos, Anthonios, Iulianos, Hilariones, Macarios. Noſter princeps Elias, noſter Eliſeus; noſtri duces filÿ Prophetarum, qui habitabant in agris, & ſolitudinibus; & faciebant ſibi tabernacula propè fluenta Iordanis. De his ſunt filÿ Rechab; qui vinum, & ſiceram non bibebant; qui morabantur in tentoriÿs; qui Dei per Ieremiam voce laudantur; & promittitur eis, quòd non deficiat de ſtirpe eorum vir ſtans coram Domino.*

Iſaac. & Rechabitarum obedientia eximia erga parentes.

Chryſoſt. hom 47. in Geneſ. 1.

Ier 35.

Stare coram Deo quid ſignificet.

Rechabitarũ erga parentes obediẽtia quod premium habuerit.

4 Reg. 4.
Ier. 35.

Obedientia Chriſti Domini erga genitricem, & nutricium Ioſephum.

29. Sed inſtar omnium, eximium erga parentes obedientię exemplar Chriſtum Dominum habeamus; de quo dicitur Lucæ c. 2. 51. *Deſcendit cum eis; & venit Nazareth; & erat ſubditus illis*, nempe Virgini matri, & Ioſepho nutricio. Vbi Bernardus ait: *Cum remanſiſſet in Jeruſalem, & dixiſſet, in his, quæ Patris ſui erant, oportere ſe eſſe; non acquieſcentibus parentibus eius, ſequi eos in Nazareth non deſpexit, Magiſter diſcipulos, Deus homines; Verbum, & Sapientia fabrum, & feminam.*

Bernar. ſer. 19 in Cantica.

S. Baſilius in Conſtit. monaſticis c. 4. de Chriſto Domino ait: *In prima ætate ſubditus parentibus omnem laborem corporalem manſuete, & obedienter ſuſtinuit. Cum enim homines illi eſſent iuſti quidem, & pij; verum pauperes, & rebus neceſſariis non abundantes, meritò laboribus corporis aſſiduis dediti erant, per hos neceſſarias res ſibi ipſis acquirentes.* B *Ieſus autem his ſubditus, omnium etiam ſimul perferendo labores, obedientiam declarabat. Itaque diſcamus filii ſubiecti eſſe parentibus.* Ita Ioſephi fabrilibus laboribus, tamquam obſequens filius, opem Chriſtus Dominus tulit: vt inde faber ipſe dictus fuerit, Marci 6. 3. *Nonne hic eſt faber?* Cumque Ioſeph iuxtà ſanctum Chryſoſtomum, & S. Thomam, faber lignarius fuerit, Chriſtus Dominus talem fabrilem artem exercens; *Erat iuga boum conficiens*, ait S. Iuſtinus: ſcilicet, vt hinc nobis obedientiæ iugo colla ſubmittenda eſſe indicaret.

Iuga boum fabrili arte Dominus cōficiebat.

S. Iuſtinus Dialog. contra Tryphonem.

Præterea, vt matri etiam obſequentem ſe Dominus exhiberet, materni etiam laboris particeps eſſe voluit. Quod piè meditatus S. Bonauentura ait: C *Legitur de Domina, quòd colo, & acu quærebat ſibi, & filio neceſſaria. Suebat ergo, & filabat mundi Domina, & paupertatis amatrix. Sed numquid ibat ipſa per domos petendo pannum, & alia, in quibus operaretur? Sed cum Ieſus cœpit eſſe quinquennis, numquid & ipſe portabat ambaſiatas matris petendo pro ipſa ea, in quibus operari valeret? Non enim habebat alium ſcutiferum. Sed numquid reportabat opera facta petens ex parte matris ſolutionem, & pretium? Nonne in talibus erubeſcebat puer Jeſus, filius Dei altiſſimi; & etiam mater ipſius mittens? Sed quid, ſi aliquoties dum opus reddidiſſet, & pretium peteret, mulier aliqua ſuperba, & rixoſa, & loquax iniurioſè reſpondit, opus factum accepit, eum ſine pretio expulit, & ſic vacuus domum rediit?* D *ò quot & quantæ ſunt iniuriæ aduentis, quas Dominus vitare non venit, ſed ſuſcipere?*

S. Bonauēt. in meditationib. vitæ Chriſti c. 12.

Boni concionatoris ſermo harmoniam quamdam habere debet; quæ ex conſonantia inter os, & cor, inter verba, & opera ipſius concionatoris proueniat. Quare muſicæ nomine diuini verbi prædicationem intelligendam eſſe docet Hugo Cardin. cum Eccleſiaſtici 32. Spiritus ſanctus præcipit: *Non impedias muſicam.* Sed ipſum Dei Verbum, cum ſub humana carne ad populum vtiliſſimam concionem haberet; eaque repentino mulieris clamore E interpellaretur Lucæ 11. quæritur cur ſuauiſſimæ muſicæ interpellatrix mulier obiurgata non fuerit; ſed ei potius Dominus pacatè reſponderit? Reſpondet Coſterus meditatione 27. à mulieris obiurgatione Dominum abſtinuiſſe; quia eius mater, exclamantis mulieris verbis laudabatur. *Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ ſuxiſti.* Vt hinc omnes doceremur quanti parentum honor ſit faciendus.

Chriſtus Dominus cur interpellantē diuina verba mulierem non reprehenderit?

30. Sed quamuis tot ſacrarum litterarum teſtimonijs, & exemplis honor, & obedientia erga parentes præcipiatur, & commendetur: & quamuis Apoſtolus ad Coloſſenſes 3. 20. dicat: *Filii obedite parentibus per omnia*: omnia tamen A intelligenda ſunt, quæ diuinæ legi conſona ſint, non contraria; alioquin ijs nullatenus eſt obediendum.

Obediendū parentibus, ſed cū conſona diuinæ legi præcipiunt.

Ad quod ſignificandum Apoſtolus dixit ad Epheſ. 6. *Filii obedite parentibus veſtris in Domino.* Vbi quærit Hieronymus, cur additum ſit, *in Domino*? Et reſpondet: *Vt parentibus noſtris obtemperemus in Domino, implentes ea, quæ non ſunt contraria Domini voluntati.* Idem docet Cyrillus Ieroſolymitanus Catecheſi 7. Cum enim diuinę voluntati contraria parentes præcipiunt, ſunt potius odio habendi; ab eorum ſcilicet mandatis abhorrendo: quod Dominus Lucæ 14. docuit dicens: *Si quis non odit patrem ſuum, & matrem; non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Et Matth. 10. 37. *Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non eſt me dignus.* B Nam, vt benè S. Thom. adnotauit opuſc. 7. *Deus verior pater eſt, cui potius eſt obediendum. Numquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit, & fecit, & creauit te?* dicitur Deut. 32. Ideo S. Herminigildus potius necem ab impio patre ſubire voluit, quàm contra verā Dei legem eius impietati obtemperare, de quo S. Gregorius lib. 3. Dialogor. c. 31. Ideo Deut. 33. 9. dicitur. *Qui dixit patri ſuo, & matri ſuæ; Neſcio vos; & fratribus ſuis: Ignoro vos: & neſcierunt filios ſuos: hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt.* Quo textu S. Auguſtinus conuincit Manichæos falsò dicentes Euangelium contrarium eſſe veteri teſtamento, & antiquo Dei præcepto de honorandis parentibus.

Auguſt. lib. contra Adimantum c. 6.

Manifeſtum eſt, concludit Auguſtinus, C *honorem parentum in gradu ſuo eſſe ſeruandum, & eos tamen in diuini amoris comparatione, præſertim ſi impedimento ſunt, nulla dubitatione oportere contemni.* Similiter S. Chryſoſt. ait: *In omnibus obtemperandum parentibus eſt; præterquàm in his, quæ pietati officiunt. Ita cùm ſanctum ſit, omnem honorem parentibus afferre; cùm pluſquàm oporteat quærunt, veritati reluctantes, reſiliendum eſt. Sic Lucæ c. 14. à Domino dicitur: Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & liberos, & fratres, adhuc & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Non ſimpliciter iuſſit te coniunctos tibi homines inſequi: id enim iniquum omninò, atque peſtiferum eſt. Sed quando plus me petit aliquis diligi, odio ipſum habeas, ait. Hoc enim tam diligenti, quam ei, qui* D *diligitur, pernicioſiſſimum eſt.*

Chryſoſt. Homil. 36. in Matth.

Lucæ 14.

Exodi 32. 25. contra idololatras Iſraëlitas Moſes dixiſſe legitur: *Si quis Domini eſt, iungatur mihi. Hæc dicit Dominus Deus Iſraël: Ponat vir gladium ſuum ſuper femur ſuum; ite, & redite de porta vſque ad portam per medium caſtrorum; & occidat vnuſquiſque fratrem, & amicum, & proximum ſuum. Fecerunt filii Leui iuxtà ſermonem Moyſi; cecideruntque in die illa, quaſi viginti tria millia hominum. Et ait Moyſes: Conſecraſtis manus veſtras hodie Domino.* Vbi benè Ambroſius ait: *Quod occidi fecit à proximis proximos,* E *filios à parentibus, à fratribus fratres, præceptum euidens, quia præferenda eſt religio neceſſitudini, pietas propinquitati. Ea eſt enim vera pietas, quæ præponit diuina humanis, perpetua temporalibus. Neque verò aliquid durum videtur pro vindicta iniuriæ cæleſtis. Denique ſanctiora cæteris ad hoc munus eliguntur miniſteria Leuitarum, quorum portio Deus. Neſciunt enim ſuis parcere, qui nihil ſuum norunt; quoniam ſanctis omnia Deus eſt.*

Ambroſius Ep. 56 ad Romulum

Vide præterea Hieronymum Epiſt. 1. Iniqua præcipientibus parentibus obtemperandum non eſſe, ipſo naturæ lumine Ethnici cognouerunt. Agesilaus iubenti patri, vt in cauſa quadam ſententiam legibus non conſonam pronunciaret, reſpondit:

Ageſilaus, & Acrotatus paruētibus praua præcipiētibus laudabiliter non obtemperarunt.

Plutarchus de vitioſa verecundia. Plutarchus in apoph. Laconum.

Abs te, pater, à puero didici parere legibus. Quamobrem nunc quoque tibi obtempero, cauens ne quid faciam præter leges. Similiter Ætotatus parentibus petentibus, vt iniqua in re operam ipſis nauaret, cum aliquandiù verbis repugnaſſet, grauius vrgentibus parentibus reſpondit: *Quamdiù vobiſcum vixi, nullam habui iuſtitiæ notitiam: ſed poſtquam me patriæ, eiuſque legibus tradidiſtis, & ad iuſtitiam, honeſtatemque pro viribus, facultatibuſque veſtris erudiſtis, conabor his potiùs, quàm vobis obſequi; ac quoniam vultis me optima agere; optimum autem eſt tum priuato, tum multò magis principi id, quod eſt iuſtum; agam quæ vultis; quæ verò dicitis, detrectabo.*

Parentum in benè educandis filiis obligatio.

31. Vt filij parentibus debitum honorem, & obedientiam exhibeant; antea parentes in filiis benè educandis verbo, & exemplo prælucere debent; & erga eos ita ſe amanter, & beneficè gerere, vt hinc filii grati animi incitamento diſcant *mutuam vicem reddere parentibus, quod acceptum eſt coram Deo,* vt dicitur epiſt. 1. ad Timoth. cap. 5. Quare Apoſtolus ad Epheſ. 6 cum dixiſſet: *Filij obedite parentibus veſtris in Domino,* veluti correlatiuum mandatum ſubdit; *Et vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios veſtros; ſed educate illos in diſciplina, & correptione Domini.* Seu iuxtà Hieronymum, *In admonitione Domini:* monendo ſcilicet ſæpè, & efficaciter filios, quid iuxtà Dei legem agere debeant. Geneſ. 6. iuxtà Chryſoſt. & Auguſtinum, Filij Seth vocantur filij Dei; vt hinc doceamur à iuſtis, qualis Seth fuit, ita filios educari. vt filij Dei videantur, Deique filij meritò nominari poſſint. Educare, & erudire ita parentes filios debent; *Vt ex membris primi hominis transferant in membra Chriſti,* ait Auguſt. lib. 1. de nuptiis cap. 4.

Chryſoſt. hom. 22. in Geneſ. Seth ita filios educauit, vt Dei filii vocati fuerint. *Auguſt. 15 de Ciuit. c. 23.*

32. Parentes, qui filios obedientiam, & honorem Deo, ſanctiſque debitum non docent, meritò à filiis non honorari, ſed iniurioſè contemni Deus permittit. Tales parentes filios non educare, ſed enecare dicendi ſunt. 4 Reg. cap. 2 de Eliſæo dicitur: *Cum aſcenderet per viam, pueri parui egreſſi ſunt de ciuitate, & illudebant ei. Qui cum reſpexiſſet, vidit eos, & maledixit eis in nomine Domini: Egreſſique ſunt duo vrſi de ſaltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros.* Cur non alio mortis genere puniti, ſed vrſis potiùs lacerandi tales pueri dati ſunt? Vrſi teſte Plinio lib 8. cap. 36 & lib. 10. cap. 63. informes ſuos fœtus lambendo formant, & figurant. Vt igitur Deus indicaret parentum Vrſos non imitantium negligentiam, in ſuis filiis iuxtâ bonos mores efformandis, ipſos filios malè educatos ab Vrſis deuorari voluit: Et hinc peruerſi filii conqueri potuerunt: *Perdidit nos aliena perfidia; parentes ſenſimus homicidas,* vt ait Cyprianus ſerm. 5. de lapſis. *Deus puerorum clade parentes flagellauit; ac ſimul poſteros monuit, vt in vero Dei cultu modeſtia, & probitate filios ſuos educent, ne ſimiliter caſtigentur,* ait S. Iuſtinus quæſt. 80. Primo Reg. cap. 4. Heli ſacerdos, quòd filios malè educarit, cum iis mortem, & damnationis reatum incurrit: *Quia falſa pietate ſuperatus ferire Heli delinquentes filios noluit, apud diſtrictum Iudicem, ſemetipſum cum filijs crudeli damnatione percuſſit:* ait S. Gregor. 2. par. Paſtor. cap. 6. *Heli propter duos dumtaxat filios, quos non ea, quâ digni erant correctione corripuit, tum eis ſimul, & cum tot hominum multitudine periit,* ait B. Petrus Damiani lib. 1. epiſt. 6. Multitudo autem Iſraëlitarum, quæ periit, fuit *triginta millia peditum.* Similiter S. Eucherius ait: *Heli ſacerdos pro filiorum iniquitate damnatus eſt, quòd eos peccantes minus ſeuera animaduerſione plectebat. Equidem coercuit, equidem corripuit; ſed lenitate, & manſuetudine patris, non ſeueritate, & auctoritate Pontificis.* Ideo parentes benè monet Chryſoſtomus hom. 49. in Geneſ. *Vos virtutis curam geratis, & continentiam filios veſtros doceatis. Conſuetudo enim malitiæ proceſſu temporis inualeſcens tantum facit malum, vt poſtea non poſſit aliqua vinci admonitione. Et cum ſemel à malitia fuerint occupati, quaſi in captiuitatem eſſent adducti, quoquò diabolus iuſſerit, eunt. Ille enim eis imperat, & pernicioſa illa dat mandata, quæ iuuenes libenter perficiunt, præſentem tantùm voluptatem ſpectantes, & futurum dolorem non cogitantes. Ideo oro, vt præbeatur manus pueris noſtris, ne etiam pro his, quæ illi peccarunt, pœnas ſuſtineamus. An neſcitis quid ſeni Heli acciderit, cum non debitè emendaret filiorum delicta? Sicut medicus, ſi morbum ſectione indigentem, ſectione, aut emplaſtro curare noluerit, citò morbum incurabilem efficiet, cum congruam non adhibeat medicinam: Ita ſenex ille cum deberet filios ſuos pro qualitate peccatorum emendare, nimia vſus lenitate, illos arguit. Proinde oro, exemplo hoc timeamus, & habentes filios prouideamus eis de honeſta educatione.* Ideo benè Salomon monet Prouerb. cap. 22. 15. *Stultitia colligata eſt in corde pueri; & virga diſciplinæ fugabit eam.* & cap. 13 24. *Qui parcit virgæ, odit filium ſuum.* Parentes enim, qui filiorum correptionem omittunt, & erga eos nimis indulgenter ſe gerunt, Simias imitari videntur, de quibus Plinius lib. 8. cap. 54. ait: *Simiarum generi præcipua erga fœtum affectio. Geſtant catulos, quos magna ex parte complectendo necant.*

Filii à parentibus malè educati cur ab vrſis deuorati?

Parentes filios malè educantes ſunt parricidæ.

Heli ſacerdos filios malè educans cum iis ſeuerè punitur.

S Eucherius vel auctor Anglus. 1 Reg c. 4. n. 12.

Parentes nimis erga filios indulgentes, ſimias imitantur.

33. Porrò ſicut in parentibus erga filios nimia lenitas vitioſa eſt, ita etiam aſperitas nimia. Quare idem, quod ad Epheſ. monitum repetens Apoſt. ad Coloſſ. 3. ait: *Filij obedite parentibus veſtris per omnia. Patres nolite ad indignationem prouocare filios veſtros, vt non puſillo animo fiant.* Seu ex Græco: *Ne deſpondeant animum:* ſcilicet cum viderint iracundis parentibus ſatisfacere ſe non poſſe, animum deſpondeant, ſpemque habendi cum parentibus concordiam abiiciant; & ita paternum priùs, deinde diuinæ legis iugum excutiant. Subdit ibidem Apoſtolus: *Qui iniuriam facit, recipiet id, quòd iniquè geſſit.* Huius eximium exemplum natura protulit. Nam vt ait Baſilius in Hexameron hom. 8. *Iniquiſſima volucris aquila in educanda ſua prole dicitur eſſe: duos enim mox vt excluſit pullos, horùm alterum alarum verbere cæſum nido deturbat in terram: alterum autem, & eum ſolùm exceptum vt proprium adiungit ſibi familiariter. Quin hunc quoque, quem ipſa genuit ob nutricationis difficultatem à ſe ablegat. Eiuſmodi parentes ij ſunt in liberos præduri, & inclementes; qui prætextu à paupertate quæſito ſuos infantes exponunt; aut certè iniquiſſimos ſe declarant patrimonio in filios partiendo.* Eamdem ſuos in pullos aquilæ ſæuitiem refert Ariſtoteles 1. de hiſtor. animalium cap. 31. eamdem etiam in prolem ſæuitiem coruos exercere refert Chryſoſtomus hom. de Elia dicens: *Odit coruus prolem ſuam, & natam non educat.* Idem docet Ariſtoteles lib. 6. de hiſtor. animal. cap. 6. & lib. 9. c. 31. Plinius etiam lib 10. cap. 12. ait: *Corui pellunt nidis pullos, ac volare cogunt, robuſtos quoque fœtus ſuos fugant longius.* Hinc eſt, quòd coruorum pulli à parentibus deſtituti diuina à Deo naturæ auctore nutriri dicantur. Pſal. 146. *Qui dat iumentis eſcam ipſorum, & pullis coruorum inuocantibus eum.* Huic coruorum ſæuitiæ eorum filii par

Parentibus in filios aſperitas nimia vitãda.

Aquilæ, & corui ſuam in prolem ſæuities.

reddunt. Nam teſte Æliano lib. 2. cap. 49. *Expulſi à parentibus pulli, ea, quæ ſunt ad viuendum neceſſaria, inquirunt; genitoreſque ſuos iam ſenio confectos, & ad prædandum inutiles minimè alunt;* & quòd peius eſt, eos deuorant, vt ſupra etiam diximus, & apud Philetem Græcum legitur. Propterea corui parricidæ, & culeo digni dicuntur, iuxtà Aldobrandum. Eadem etiam ſæuities aquilarum filiis tribuitur in parentes antea ipſis filiis crudeles, vt ſuprà diximus. Rectè ergò Apoſtolus cùm monuiſſet parentes in filios, & filios in parentes benè ſe gerere debere, addidit: *Qui iniuriam facit, recipiet id, quod iniquè geſſit.* Sicut è contrariò, qui pietatem exercet, recipiet id, quod piè geſſit. Quare ſi Ciconiæ, vt ſuprà vidimus, adeo ſuam prolem obſequioſam experiuntur, mirum eſſe non debet; cùm anteà ipſæ in filios, eximia pietatis officia exerceant. Hoc autem comprobat, quod de ciconiis ſcribit Gregor. Bruin in Delphio. *Anno Domini 1086. Conflagrante toto ferè Delphio Batauorum oppido, parentes filios adhuc ad volandum impotentes, ab incendio protegentes, alii contexerunt, roſtro detulerunt, ac pedibus, vt eriperent: & ne officium intermitterent paternum, nunquam deſeruiſſe, quin potiùs mortem cum ipſis ſuſtinuiſſe propalam viſæ ſunt.*

Maiolus colloquio 6.

Ciconiæ ſuos vt pullos ab incẽdio liberarent, vnà cũ ipſis conflagrarent.

34. Ciconias non imitantur parentes, qui filios malè educando, eos non ab igne eripiunt, ſed in æternum incendium miſerabiliter coniiciunt. S. Gregor. 4. Dialogor. cap. 18. narrat paruulum quemdam blaſphemare ſolitum, è patris gremio à dæmonibus fuiſſe abreptum: *Quatenus reatum ſuum pater eius agnoſceret, qui paruuli filij animam negligens, non paruulum peccatorem gehennæ ignibus nutriuiſſet*, ſubdit Gregorius. Quomodo benè inſtituendi ſint filii Anna Samuelis piiſſima mater oſtendit. *Natus Samuel fuit apud matrem tempore lactis; mox, vt eum ablactauit, dedit in templum; vt ibi creſceret, ibi roboraretur ſpiritu, ibi Deo ſeruiret*, ait Auguſtinus in Pſal. 98. *Prima ſtatim pueritia à mamma matris venit ad mammam ſpiritualem*, ait Chryſoſtomus hom. de Samuele. Idem Chryſoſt. hom. 21. in epiſt. ad Epheſ. de Anna ſuum primogenitum Deo offerente ait: *Primitias obtulit, aluus eius facta eſt fœcunda, & alios etiam fratres illi acquiſiuit.* S. Ambroſius exhortatione ad Virgines laudans Iulianam nobiliſſimam Romæ matronam, quæ Deo ſuum vnigenitum Annam imitata dedicauerat, eam ſic filium alloquentem inducit: *Tu fili, impetratus meus, & votiuus meus, agnoſce à quo donatus ſis mihi. Ille tua ora plaſmauit; ille tua membra diſtinxit; ille mea orata ſuſcepit; cuius templo, cuius obſequio te, antequam naſcereris, ſacraui. Non parentibus, non tibi, ſed Deo natus es; cuius antequam de vulua matris exires, eſſe cœpiſti. Et omnes quidem illius ſumus; ſed tamen tu ſpecialiter promiſſus Domino redderis; ego quaſi Anna promiſi, vt omnibus vitæ tuæ diebus, ac noctibus à conſpectu Domini non recedas: tu exequere.* S. Bernardus epiſt. 110. parentes alloquens ait: *Si filium veſtrum Deus facit & ſuum, quid vos perditis? Aut ipſe quid perdit? fit de diuite ditior, de nobili generoſior, clarior de illuſtri; & quod his omnibus maius eſt, ſanctus de peccatore: ſed vos non perditis eum; quia multos per eum acquiritis vobis filios. Quotquot ſumus in Claraualle, ipſum in fratrem, vos in parentes recipimus.* S. Hieronymus ad Lætam ep. 7. de inſtitutione filiæ ſic egregiè ſcribit: *Samuel nutritur in templo, Ioannes in ſolitudine præparatur: ille ſacro crine venerabilis eſt; vinum, & ſiceram*

Puer malè educatus e patris gremio à dæmonibus rapitur.

Matrum in filiis benè educandis exempla.

A *non bibit; adhuc paruulus cum Domino ſermocinatur. Hic fugit vrbes; zona pellicea cingitur; locuſtis alitur, ac melle ſylueſtri; & in typum pœnitentiæ prædicandæ tortuoſiſſimi animalis veſtitur exuuijs. Sic erudienda eſt anima, quæ futura eſt templum Dei. Nihil aliud diſcat audire, nihil loqui, niſi quod ad timorem Dei pertinet. Turpia verba non intelligat, cantica mundi ignoret, adhuc tenera lingua pſalmis dulcibus imbuatur. Iurare non diſcat; mentiri ſacrilegium putet; neſciat ſæculum; viuat Angelicè.*

35. Tobias piiſſimus pater egregium educandi filios ſpecimen dedit: de eo enim dicitur: B *Genuit filium, quem ab infantia timere Deum docuit, & abſtinere ab omni peccato. In hora autem mortis ſuæ vocauit ad ſe Tobiam filium ſuum, & ſeptem iuuenes filios eius, nepotes ſuos, dixitque eis: Audite filij mei patrem veſtrum: ſeruite Domino in veritate, & inquirite, vt faciatis, quæ placita ſunt ei: & filijs veſtris mandate, vt faciant iuſtitias, & eleemoſynas; vt ſint memores Dei, & benedicant eum in omni tempore in veritate, & in tota virtute ſua.* Quæ pia genitoris monita cum Tobias filius benè ſeruaſſet, de eo dicitur: *Vidit quintam generationem, filios filiorum ſuorum. Et completis annis nonaginta nouem in timore Domini, cum gaudio ſepelierunt eum. Omnis autem cognatio eius, & omnis generatio eius in bona vita, &* C *in ſancta conuerſatione permanſit; ita vt accepti eſſent tam Deo, quàm hominibus, & cunctis habitantibus in terra.*

Tob. cap. 1.

Cap. vltimo.

Tobias optimus filiũ educatur.

Cap. vltimo.

36. Cum ad diuinam iram placandam duo filij Reſphæ vxoris Saulis, crucis patibulo affixi eſſent; De ea dicitur 2. Reg. 21. 10. *Tollens Reſpha cilicium ſubſtrauit ſibi ſupra petram ab initio meſſis, donec ſtillaret aqua ſuper eos de cœlo, & non dimiſit aues lacerare eos per diem, neque beſtias per noctem.* Tradunt Hebræi hæc duorum filiorum corpora manſiſſe in cruce ſex ferè menſibus, nempe à Martio ad Septembrem; quo menſe in Palæſtina pluuiæ æſtate ceſſantes, incipere ſo- D lent. Si tanta ſollicitudine ſub dio pernox, & perdia pia hæc mater perſeuerauit, vt exanimes filios intactos à rapacibus volucribus ſeruaret: quanta ſollicitudine parentibus curandum eſt, ne filiorum animæ immundorum ſpirituum prædæ ſint.

Reſphæ erga filiorum ſuſpenſa cadauera pietas.

37. Benè inſtruendi filios ſpecimen Dauid dedit, cum Pſal. 33. 12. dixit: *Venite, filij, audite me: timorem Domini docebo vos.* De agnis ſcribit Ariſt. lib. 6. de hiſt. anim. cap. 19. *Candidi, nigriuè efficiuntur fœtus, ſi ſub lingua arietis vena nigra, aut candida habentur.* Si ab arietis lingua agnorum colores pendent, multò magis in hominibus filiorum mores à patris lingua eos inſtituente proueniunt: humana enim proles vitioſa, vel virtute prædita erit; ſi patris lingua E vitiorum nigredinem, vel virtutis candorem loquendo referet. Porrò citato Pſalmi loco legit Aquila: *Venite filij, reſpicite me.* Parentes enim ita exemplo filios prælucere debent, vt filij non ſolùm parentum verba audientes, ſed vitæ formam reſpicientes, ad benè viuendum incitentur; alioquin parentes monitis nihil proficient. *Parentis vitium, filiorum exitium* vocat Chryſoſt. ſerm. 111. Elegans eſt Apologus Aniani. *Cancrum retrogradum monet mater, antrorſum vt eat: Filius reſpondet: Mater, præi, ſequar.* Suauiſſimè canit luſcinia, ſed cantus ſuauitate parentis imitatur exemplum: *Luſcinia modulos ſuos pullos docere; verſuſque, quos imitarentur, tradere viſa eſt*, ait Ariſt. 4. de animalibus cap. 9. Sua de ſan-

Agni nigri, vel albi naſcuntur, ſi arietes generantes lingua nigredinem, vel candorẽ habeant.

Parentũ bonis, vel malis, filiorum mores conformantur.

In Aniani, ſeu Æſopi fabulis.

Cancri, eiuſque matris apologus.

Luſcinia ſuos pullos ſuauiter canere docet.

ȼta Matre teſtatur Auguſt. lib. 2. Confeſſ. *Præcepta vitæ, quæ in animo plantauerat verbo, rigabat lacrymis, alebat exemplis.* De S. Baſilio ait Nazianzenus orat. 30. *Illi contigit domeſticum habere virtutis exemplar; in quod oculos conyciens iam inde ab ineunte ætate optimus erat. Patrem generoſo impetu è propinquo affectabatur; nec à ſummis virtutibus illius longo interuallo diſtabat.* Porrò monita, quæ citato pſalmo Dauid dedit, filiiſque à pio parente ſunt danda, illa ſunt: *Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Diuerte à malo, & fac bonum; inquire pacem, & perſequere eam.* De quibus vide ibi Patres, & interpretes.

S. Baſilius patrem educatorē optimū habuit.

38. Præterea monita ipſi à Dauide patre data, refert Salomon Prou. cap. 4. *Ego filius fui patris mei tenellus, & vnigenitus coram matre mea; & docebat me, atque dicebat: Poſſide ſapientiam, poſſide prudentiam. Ne dimittas eam, & cuſtodiet te: dilige eam, & conſeruabit te.* Non poſſeſſionem auri, & argenti; non poſſidendum regnum; ſed Sapientiæ poſſeſſionem Dauid filio commendauit. Et quoniam *Timor Domini principium Sapientiæ eſt*: præ omnibus timorem Domini, eiuſque cultum, & venerationem cordi eſſe debere Dauid docuit. Rurſus à teneris annis filij ad virtutem inſtituendi ſunt. *Dum tener eſt natus, generoſos inſtrue mores*, cecinit Phocylides; ideo, cum adhuc tenellus eſſet, ſe à patre bene inſtitutum fuiſſe Salomon dixit. *Cereus in vitium flecti puer eſt*, vt Poëta dixit, ſi malè inſtituatur: ſin benè, cereus in virtutem erit. Ideo benè monet Baſilius. *Animus dum tener eſt adhuc ritu ceræ, quas impreſſas in ſe formas quaſcumque facillimè recipit, molliſſimè cedit, confeſtim ab ipſo initio omni rerum bonarum imbui exercitatione debet.* Similiter Plutarchus lib. de inſtitutione liberorum ait: *Sicut infantium membra, ſimul ac nati ſunt, formari, componique debent; vt recta, minimeque obliqua fiant; ita puerorum mores principiò aptè, concinneque fingere conuenit. Illa enim nouella ætas ad fingendum facilis, & tenera eſt; & illorum animis, dum molles adhuc exiſtant, diſciplina melius inſtillantur. Difficilius autem, quæ dura ſunt, molliuntur. Sicut enim ſigilla mollibus imprimuntur ceris; ita & doctrina, dum puerilis animus eſt, inſculpuntur. Ego filius fui patris mei tenellus: filius fui patris mei delicatus*, legit Chaldæus: hoc eſt, filius fui in deliciis enutritus. Quoniam nimiæ deliciæ regios pueros à virtute auertere ſolent; hoc in ſe non accidiſſe teſtatur Salomon; cum prudens eius pater non ita filij deliciis indulſerit; vt virtutis ſtudium omitti permiſerit. *Filius fui, vnigenitus coram matre mea*: Vbi ſiue vnigenitus pro vnico filio intelligatur; ſiue pro primogenito accipiatur; ſicut accipitur Geneſ. 22. vbi de Iſaac, qui primogenituræ ius habebat, expulſo iam Iſmaële, dicitur: *Tolle filium tuum vnigenitum*: Vtraque acceptio auget benè educandi curam in Salomone adhibitam. Quandoquidem erga vnigenitos, vel primogenitos indulgentiores parentes eſſe ſolent; iiſque ne nimis coërceantur, indulgere: cum contrarium ſit faciendum. Nam vnigeniti magis bonis moribus imbuendi ſunt; ne vitiis corrupti in peccatorum pœnam citò vita priuentur, orbuſque pater ſuperſtes remaneat. Præterea primogeniti peculiariter bonis moribus inſtituendi ſunt; vt minoribus fratribus exemplo præluceant. Sic à piiſſima matre Blancha tamquam ſanctæ vitæ iunioribus fratribus exemplar inſtitutus eſt S. Ludouicus Galliæ Rex: cui piiſſima parens ſæpè dicere conſueuit:

Dauidis monita Salomoni filio data.

Prou. c. 1. 7. Filij à teneris annis ſunt benè inſtituendi. Horatius. Baſilius in regulis fuſius diſputa. interrogat. 15.

Vnigenitus pro primogenito ſumitur.

Primogeniti præcipuè ſunt bene inſtituendi.

A *Mallem te, fili mi, mortuum cernere, quàm Creatorem tuum mortali crimine offendentem. Quæ verba vſque adeo illius animo hæſere, vt diuina ipſum gratia protegente, nunquam huiuſmodi crimen admiſerit.* Huiuſmodi monitis inſtituenda eſt tenera filiorum ætas.

S. Ludouicus nūquam mortaliter peccauit ob frequentia Blanchæ matris monita. Surius in S. Ludouici vita.

39. Ideo Eccleſiaſtici 7. 25. dicitur: *Filij tibi ſunt? erudi illos, & curua illos à pueritia illorum.* Ex Græco legitur: *Flecte illos à pueritia illorum.* Filij enim à pueritia ad obediendum flexibiles reddendi ſunt; cumque corruptæ naturæ propenſione in vitia, noxiaſque affectiones tendere videntur, inde eos curſum reflectere ſunt cogendi. Quod ſi à prima ætate non fiat, eueniet vt pueritiæ, & adoleſcentiæ vitia non correcta in ſenectutem vſque perdurent. Nam, vt Salomon
B ait: *Prouerbium eſt: Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea.* Quam enim viam ſiue bonam, ſiue malam adoleſcens inierit, eàdem vſque ad ſenectutem incedet. Quod ſi adoleſcens prauam viam inierit, *oſſa eius implebuntur vitiys adoleſcentiæ eius, & cum eo in puluere dormient*, vt dicitur Iob 20. 11. Per oſſa duras prauitatum conſuetudines intelligit Gregorius: *Quæ oſſa cum eo in puluere dormient, quia eouſque in illo iniquæ conſuetudines perdurant; quò hunc ad mortis puluerem pertrahant, & non niſi cum eius vita finiantur.* Arbores cum teneræ virgæ adhuc ſunt, vt rectæ aſſurgant curandum eſt; cum autem obduruerint, obliquitatem, in quam deflexerint, non relinquent. Idem de homine, qui arbor inuerſa dicitur, eſt dicendum. *Rami,*
C *quando correxeris eos, rectificantur: trabs autem non lenteſcit, quando correxeris eam.* Arabico prouerbio dicitur Cant. 2. n. 66. Ideo monuit Plato in dialogo Euthyphronis: *Conſentaneum eſt primam de iuuenibus curam ſuſcipere; vt quàm optimi euadant: quemadmodum decet agricolam nouellarum plantarum primam curam agere.* Idem Plato lib. 4. de Republica: *Magiſtratus ſummi eſt proſpicere, vt pueri, & iuuenes honeſtè, & ſanctè à prima ætate, & infantia inſtituantur.* Eadem arborum ſimilitudine vtitur S. Hieronymus epiſt. ad Demetriadem: *Optime fit ad inſtitutionem morum; pueri quippe apti ſunt: habent enim in ſe lentum quoddam, & molle, quo formari queant, atque ad*
D *arbitrium volentem trahi; & in cunctis ferè rebus eſſe, quod tenerum eſt. Nouellas adhuc, & vix firmæ radicis arbuſculas, dum ad omnem ductum ſequaces ſunt, in quamlibet partem flecti facile eſt. Ipſa quoque litterarum ſtudia teneris melius inſeruntur ingenys. Hoc etiam plurimum in viuendi rationem valet; dum adhuc mollis eſt ætas, & animus duci facilis, exercenda boni conſuetudine & iugi meditatione firmanda eſt.* Idem ſub ſimilitudine lanæ conchyliorum ſanguine tinctæ, & recentis vaſis, in quem liquor infunditur, docet Hieronymus epiſt. 7. dicens: *Difficulter eraditur, quod rudes animi perbiberunt. Lanarum conchylia quis in priſtinum candorem reuocet? Re-*
E *cens teſta diu & ſaporem retinet, & odorem, quo primum imbuta eſt. Græca narrat hiſtoria Alexandrum potentiſſimum Regem, orbiſque domitorem, & in moribus, & inceſſu Leonidis pædagogi ſui non potuiſſe carere vitijs, quibus paruulus adhuc fuerat infectus*, ait idem Hieronymus in Prouerb. cap 22.

Filij à pueritia malè educati in ſenectutem vitia protrahunt. Prou. c. 22. 6.

Alexander Macedo pædagogi vitia contraxit.

40. Cum Dauid pluribus Pſalmis inſcriptionem illam propoſuerit: *In finem*: quærit Chryſoſtomus, cur eàdem inſcriptione non vſus ſit in Pſalmo 14. Et reſpondet: *Pſalmus ille, quoniam docet de iuſtitia, & cæteris virtutibus, non*

Pſalmus decimus quartus cur non inſcribitur: In finem?

debet in finem vitæ ſuadere hæc acquirere; ſed ab initio, ab ipſis incunabulis, & à teneris vnguiculis cum eis verſari. Nemo enim puero ſuadens, & eum admonens dicit: Sis temperans ad finem; ſis prudens, aut iuſtus ad finem; ſed ab initio eum inſtituit ad vitam modeſtam; & ab ineunte ætate ei iacit fundamentum. Dei metum. Omnis quoque vir orat, vt filius eius non in finem ditetur; nec, vt quando fuerit ſenex, prudens euadat: ſed vt diuitiæ, & prudentia, & auctoritas cum eo ab initio, & ab ineunte ætate verſantes, ei comites ſint vſque ad ſenectutem. Propterea dicebat B. Ieremias: Bonum eſt viro, quando iugum tulerit ab adoleſcentia ſua. Si enim nullus noſtrûm vult poſſidere ſeruum ſenem; nec qui habet delectum exercitus, ſenes refert in numerum; multò magis regnans virius mauult adoleſcentiam, quàm ſenectutem. Prou. 13. 24. Vbi dicitur: *Qui diligit filium, inſtanter erudit.* Ex Hebræo legitur: *Diluculo, ſeu mane.* Et ſenſus eſt, ipſo mane, ſeu ætatis diluculo, nempe in pueritia, cum primus rationis radius illuceſcit, à bono parente filium eſſe erudiendum.

Ierem. Thr. 3.

41. S. Ambroſ. in Pſalm. 118. ſec. 19. explicans allata Ieremiæ verba. *Bonum eſt viro, cum portauerit iugum ab adoleſcentia ſua: ſedebit ſolitarius, & tacebit,* ait: *Qui à iuuentute iugum portauerit; & habenis maturi moderaminis teneriora volens colla ſubdiderit; ſedebit ſingulariter remotus à ſtrepitu interpellantium paſſionum, & quieſcens ſilebit; cui iam non neceſſe eſt iurgari cum corpore, decertare cum varijs cupiditatibus; quia tulit iugum verbi anima, quæ quærit Deum; quæ captiuas ſibi fecit omnes delicias iuuentutis.* Bernardus Dorhot in ſpeculo iuuentutis plura colligit eximia exempla eorum, qui à pueritia benè fuerunt educati. *Inſignis matrona filiolum quinquennem Martyrum ſanguine perungebat, cum ad martyrij gloriam frequenter accendens; tandem ſub teneræ adhuc ætate, ſecum martyrij palmam alacriter conſequi vidit ſub Dunaano Tyranno,* vt refert Baronius tomo 7. anno Chriſti 522. pagina 93.

Thr. 3. 27.

Puer quinquennis Martyrum ſanguine à matre perunctus, adhuc puer martyrium ſubiit.

42. Balearium inſularum incolæ fundæ iactu ad collimandum inſignes ſunt. Hanc autem collimandi peritiam matrum induſtria à pueritia diſcunt: de iis enim Diodorus teſtatur: *Ita rectè lapides propellunt, vt rarò effugiat ictum appetitus locus. Quod eis continuò à pueritia vſus præbet, à matribus ad id certamen coactis: imponunt enim ſupra erectum lignum panem, ſignum, quod ictu petant; neque ante cibum capiunt; quam panem lapide eiectum pro cibo ſumant.* Similiter à bonis pueri parentibus & alimenti, & blandimenti præmio propoſito, ſuis vt operationibus ad virtutis ſcopum colliment, incitandi ſunt. Alioquin *quod in pueritia, & in iuuentute non diſcitur, in matura ætate neſcitur,* vt Theodoricus Rex ſcripſit apud Caſſiodorum lib. 1. ep. 24. Pſitacus teſte Apuleio lib. 1. Floridorum, primo vitæ biennio facilè addiſcit quidquid ſuggeritur: ſenio ſic obſtupeſcit, vt quantùm flagelletur, numquam doceatur.

Balearium inſularum pueri quomodo ad collineandũ bene inſtituantur.

43. De equis ad bellicam diſciplinam efformandis Poëta cecinit:

Virgilius Georgic. l. 3.

Primus equi labor eſt animos, atque arma videre
Bellantum, lituoſque pati, tractuque gementem
Ferre rotam, & ſtabulo frænos audire ſonantes.
Tum magis, atque magis blandis gaudere Magiſtri
Laudibus, & plauſæ ſonitum ceruicis amare,
Atque hæc iam primo depulſus ab vbere matris
A *Audiat, inque vicem det mollibus ora lupatis.*

Elaborans greſſus ad numeros quoſdam glomerare pulli equini. Equi in theatris decubitus, tripudia, & ſtationes periculoſas, motioneſque exactè effingunt, ait Plutarchus lib. de ratione brutorum. Quod ſi principes viri, & equites in equis à prima ætate bene efformandis tanto ſtudio tenentur; quanto maiori cura in filiis à pueritia benè inſtituendis affici debent; vt ij à teneris annis acriter contra vitia dimicare diſcant? Themiſtocles adoleſcens ferox, & mutabilis antea, cum poſtea mores mutaſſet, mirantibus ciuibus dixit: *Aſperos, & indomitos pullos, in optimos equos euadere, ſi quis illis adhibeat diſciplinam, rectamque inſtitutionem,* vt in Laconicis refert Plutarchus. B *Equus indomitus euadit durus; & filius remiſſus,* hoc eſt ſuæ voluntati ſine diſciplinæ fræno relictus, *euadit præceps:* præceps ſcilicet in malum, dicitur Eccleſiaſtici 30. 8. Bonæ ergo diſciplinæ fræno à teneris annis ad benè operandum inſtituendi ſunt filij. Nam, vt benè Vegetius de re militari lib. 1, cap. 4. ait: *Incipientem pubertatem ad delectum cogendam nullus ignorat: non enim tantùm celerius, ſed etiam perfectius imbibuntur; quæ diſcuntur à pueris.*

Equis non magis, quã filiis bene efformãdis principes viri ſtudeãt.

44. Filius, vt ſupra diximus Hebraïcè dicitur :בֵּן ben, hoc eſt ædificium, à radice בָּנָה banâ, id eſt ædificauit. Hoc ædificium baptiſmali gratia in Dei templum conſecratur. Curan- C dum eſt igitur parentibus, ne animatum huiuſmodi templum vitiis profanetur; ne virtutibus malè fultum collabatur. Ideo Chryſoſtomus ait: *An non abſurdum eſt nos domum ruinam minantem fulcire, pecunias impendentes, fabros accerſentes, denique nihil non facientes; domum autem Dei (nam Dei domus eſſe debet adoleſcentis anima) ne vulgari quidem dignari cura? Vide ne idem audias, quod olim audiere Iudæi. Nam illi poſtquam à captiuitate templum materiale conſpicientes neglectum, priuatas ædes ſuas exornarunt; adeo Deum exaſperarunt, vt mitteret eis prophetam, qui famem minaretur, magnamque rerum neceſſariarum penuriam; & hanc comminationis cauſam eloqueretur: Vos quidem in domibus veſtris, vndique habetis* D *manſiones; domus autem mea deſerta eſt. Quòd ſi illius templi neglectus tantam excitauit iram Numinis; multò magis huius templi neglectus ad iracundiam prouocabit Dominum. Si quidem hoc templum tanto eſt illo honoratius, quantò plura habet ſanctimoniæ Symbola. Caue igitur committas, vt templum Dei fiat ſpelunca latronum. Sed quomodo fiet ſpelunca latronum? Cum patimur illiberales, ac ſeruiles concupiſcentias intrare, ſedemque figere in adoleſcentulorum animis. Tales enim cogitationes grauiores, ac pernicioſiores ſunt latronibus, quæ puerorum ingenuitatem vertunt in ſeruitutem.*

Filii tanquã Dei templũ ne prauis moribus profanẽtur, curandũ eſt.

Chryſoſt. homil. de Anna & Samuele.

Aggæi c. 1.

Lucæ 19.

45. Ne huiuſmodi latrones in Dei templum, hoc eſt in pueri animum ingrediantur; iuſtâ, E valdeque proficuâ ſeueritatis virgâ arcendi ſunt, eâdemque, ſi ingreſſi fuerint, ſunt expellendi. Ideo bonus parens monetur Prouerb. 22. 15. *Stultitia colligata eſt in corde pueri, & virga diſciplinæ fugabit eam:* & Prouerb. 23. 13. *Noli ſubtrahere à puero diſciplinam: Si enim percuſſeris eum virga, non morietur.* Hoc eſt, corripiendo virgæ ictu filium, timere non debes, ne ei languorem inducas, adeoque mortem acceleres: cum potius filiorum vitia, vt præproperæ eorum mortis cauſa timenda ſint. Vitia enim non ſolùm in demeriti pœnam; ſed etiam Phyſicè per nimiam crapulam, & laſciuiam, vitam breuiorem reddunt. Hinc ſecundus ſenſus eſt: *Si percuſſeris eum*

virga,

virga, & ſic eum benè viuere coges, *non morietur*; morte ſcilicet temporali acerba; inſuper nec morte æterna. Ad quod ſignificandum ſubditur: *Tu virga percuties eum, & animam eius ab inferno liberabis.* Ab inferno, nempe tum à ſepulchro, quod alioquin præpropera morte ſubiret: tum etiam ab inferno, hoc eſt à gehennæ incendio; ad quòd, ſi prauos mores non correxiſſet, damnatus eſſet. Præproperam, & violentam, immò etiam infamem mortem ex nimia parentum indulgêtia malè educatos filios ſubire teſtatus eſt non vnus, qui ad ſuſpendium damnatus verè dicere potuit: *Non me prætor, ſed pater ad ſuſpendium damnat.* Quod multò peius eſt, quot nunc malè educati filij, & parentes filios malè educantes, æternis ignibus cruciati inuicem maledictis inuehuntur; eo quòd ſuæ damnationis parens filium, & filius parentem potiſſimam cauſam agnoſcat. Inter hos nunc cruciatur Iuſtina, quæ filio Valentiniano Imperatori Arianam hæreſim inſtillauit: & Drahomira impia mater, quæ Boleſlaum Bohemiæ tyrannum peſſimè educauit.

Parens delinquentem filium ſeuerè corripiens à duplici morte liberat.

Iuſtina, & Drahomira filios malè inſtituentes damnatæ.

B

46. Allatæ Salomonis ſententiæ conſonat Eccleſ.c.30.1. *Qui diligit filiũ ſuum, aſſiduat illi flagella; vt lætetur in nouiſſimo ſuo; & non palpet proximorum oſtia.* Præmium enim bonæ filiorũ educationis, eorumque correptionis eſt, vt tam filij, quàm parentes extremo vitæ tempore lætentur: parentes quidem quòd ex hac vita tranſituri filios benè inſtitutos relinquant; filij, quòd à parentibus bene inſtituti, ſub vitæ finem benè ante actæ vitæ conſcij, inde lætitiam habeant.

Filiorũ bonæ educationis primus fruct°.

47. Bonæ educationis fructus ſecundus eſt, vt filius benè inſtitutus *non palpet proximorum oſtia.* Malè enim in otio educatus filius, diſſipato patrimonio luxurioſè viuendo, cogitur mendicantium cœcorũ more aliena oſtia palpare, & pulſare, cibum ignominioſè petendo. Ne in hanc mendicitatis miſeriam filii incidant, parentibus accipitrum exemplũ proponit Ambroſ.l.5. Hexamer.c. 18. Cum enim pulli volare incipiunt, *Nidis eijciunt, ac ſi mererentur, propulſant pennis, atque præcipitant, verberant aliſ; cogunt audere, quod trepidant; nec vllum poſtea deferunt his munus alimonia. Cauent ne in tenera ætate pigreſcant; ne ſoluantur delicijs; ne marceſcant otio; ne diſcant cibum magis expectare, quã quærere: intermittunt nutriendi officia, vt in vſus rapiendi audere compellant.* Domeſtici catuli enẽ dicare coguntur reliquias, & micas, quæ cadũt de menſa dominorum ſuorum: Canes verò venatici laborioſa venationis diſciplina exerciti, non ſolũ ſibi, ſed ſuis etiam heris delicatam eſcam acquirunt. Ideo Lycurgus ad benè inſtituendos filios per aſſiduam diſciplinam, non autem per nimiam indulgentiam, vt Lacedęmones excitaret, *Catulos duos ex eodem ſuſceptos patre, & matre eduxit; atque vnum domi relictum gula aſſuefecit; alterum ſecum trahens ad venationem exercuit. Inde produxit eos in concionem; poſitiſque ſpinis piſcium, & gulæ irritamentis emiſit ſimul leporem. Hic cum vterque conſueta peteret, & cepiſſet alter leporem: Cernitis, inquit, ciues hoſce, licèt eadem ſtirpe ſint; vita tamen diſciplinã longè inter ſe euaſiſſe diuerſos.*

Bonæ educationis filiorum fructus ſecundus.

Accipitrum erga prolẽ bona ſeueritas.

Lycurgi ad bene filios educandos exemplum. Plutarch. in Apophtegm. Laconic.

48. Tertius bonæ filiorum educationis fructus ab Eccleſiaſtico dicitur: *Qui docet filium ſuũ, laudabitur in illo; & in medio domeſticorũ in illo gloriabitur.* Nam, vt S. Maximus ex ſacra ſcriptura ait: *Gloria patris eſt filius ſapiens: Filius ſapiens lætificat patrem.* & Prou. 23. 15. Pij patris ad filium verba ſunt: *Fili mi, ſi ſapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum cor meum.* Ideo Apoſtolus Paulus filiis, quos Deo ſpiritualiter genuerat, ait: *Gaudiũ meum; &*

Filiorũ bonæ educationis tertius fructus. Prou. 10. S. Maximus hom. 59. Filiis bene educatis patrũ gau-

A *corona mea*, ad Philipp. 4. & 1. ad Theſſal. c. 2. 19. *Quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudiũ, & corona gloriæ; nonne vos ante Dominũ noſtrum Ieſum Chriſtũ?* Ideo Prou. 17. 6. dicitur: *Corona ſenũ filij filiorum; & gloria filiorũ patres eorũ.* Vbi corona pro præmio, & inſigni ornamento ponitur; & ſenſus eſt; ſicut filii, & nepotes ſuorũ parentum nobilitate, & honore gloriantur, ita viciſſim parentes ſuorũ laborum præmium, ſuæque ſenectutis ornamentum filios, & nepotes benè viuentes habent. *Cornelia Gracchorum mater, cum Campana matrona apud illam hoſpita, ornamenta ſua, pulcherrima ſeculi illius ei oſtenderet, traxit eam ſermone quouſque è ſchola rediret liberi; & Hæc, inquit, ornamenta mea ſunt; Dignum rerum collabi ſolet; bonæ mentis vſurpatio nullum triſtioris fortunæ recipit incurſum.* De parentum gloria à filiis prouueniente vide Senecam lib. 3. de beneficiis cap. 31. & 32.

dium, & ornamentum.

Valer. Max. lib. 4. cap. 4.

49. Quartus fructus eſt: *Qui docet filium ſuum, in zelum mittet inimicum.* Sic enim inimico vel tortor erit, vel beneficus: tortor, ſi inimicus inuidiæ ſtimulis cruciabitur; beneficus, ſi ad laudabilem æmulationem prouocabitur; vt ipſe etiam ſimiliter ſuum filium benè inſtituat. Hoc ſecundum Chriſtiano homini eſt optandum.

Eccli. 30. Filiorũ bonæ educationis fructus quartus.

50. Quintus fructus eſt: *Mortuus eſt pater eius, & quaſi non mortuus; ſimilem enim reliquit ſibi poſt ſe.* Cum enim filius benè educatus pij parentis laudabiles mores imitatur; illius imaginem referre C videtur; ideoque pater in filio tamquam viua in imagine viuere, ac ſuperſtes eſſe dicitur. 2. ob filios benè educatos, & ab ijs familiæ bonam famam, honoremque conſeruatum, dicitur patris vita in hominum memoria conſeruari. Si enim Ennius poëta ob relictum poſt ſe carminis monumentum dicere potuit:

Eccli. 30. Filiorum bonæ educationis fructus quintus. Parentes in filiis bene educatis memori gloria ſuperſtites viuunt.

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu
Faxit. Cur? Volitò viuus per ora virum.

Id multò magis ob benè inſtitutam familiam pio parenti dicere licet. Ideo Eccleſ. c. 44. 8. poſt celebratos pios parentes, addidit: *Qui de illis nati ſunt, reliquerunt nomen narrandi laudes eorum:* ſcilicet tum ipſorum filiorum, tum eorum parentum. Subditur præterea: *Filij eorum, propter illos vſ-* D *que in æternum manent: ſemen eorum, & gloria eorum non derelinquetur. Corpora eorum in pace ſepulta ſunt; & nomen eorum viuit in generationem, & generationem. Sapientiam ipſorum narrent populi, & laudem eorum nunciet Eccleſia.* Quoniam verò *omnibus hominibus filij ſunt anima*, vt ait Euripides: de huiuſmodi anima, non ſolùm de ſua propria pius parẽs mortalem vitam relinquens benè dicere poteſt: *Anima mea Deo viuet, & ſemen meum ſeruiet ipſi.*

Euripides apud Philoſtra. in vita Apollonij lib. 2. c. 7. Pſ. 21. 39.

51. E contrario de improbis parentibus ibidem dicitur: *Sunt, quorum non eſt memoria: perierunt quaſi non fuerint: & nati ſunt, quaſi non nati; & filij ipſorum cum ipſis.* Additur præterea citato c. 30. Cur pius parens mortem lætus ſuſcipiat: *In obitu* E *ſuo non eſt contriſtatus, nec confuſus coram inimicis. Reliquit enim defenſorem domus contra inimicos, & amicis reddentem gratiam.* Huius ratio eſt, quia pius parens eum viueret, filios ad ſe aduocans ſæpè dixit: *Venite, filij, audite me; timorem Domini docebo vos:* hinc filii in Domini timore benè inſtituti; & inde eximia fortitudine roborati inimicorum inſidias non formidabunt: *Qui timet Dominum, nihil trepidabit, & non pauebit*, dicitur Eccleſ. 34. 16. Rurſus, quia Iſaias 33. 6 de iuſto Deum timente ait: *Timor Domini ipſe eſt theſaurus eius:* ex hoc theſauro opes extrahit iuſtus, quibus amicis vberem gratiam reddat.

Filii parentum anima. Eccli. 44. Bonæ filiorum educationis fructus ſextus.

Pſ. 33. 12.

52. Poſt fructus bonæ educationis enumeratos,

ſubdit per ironicam permiſſionem Eccleſiaſticus: *Lacta filium tuum*, hoc eſt veluti tenera nutrix ei aſſiduè blandiaris; *& pauentem te faciet: lude cum eo, & contriſtabit te.* Nam vt benè Arabico prouerbio dicitur: *Colluſio, ſiue iocus, aufert reuerentiam.* Reuerentia autem erga patrem ſublatâ filius inobediens, & imperioſior patri redditur; & hinc fit, vt filius ſæpè patrem contriſtet; & quòd peius eſt, vt inuerſo ordine filium pater reuereatur. Propterea monetur pater: *Non corrideas illi; ne doleas; & in nouiſſimo obſtupeſcent dentes tui.* Similitudo ſumitur ab eo, qui acerbis fructibus delectatur, quorum comeſtione dentes redduntur ſtupidi; & ex ſtupore cibos alios mandendo, dolorem incurrunt. Sic qui in acerba filij ætate ei blãdiendo, nimiſque indulgendo ſe oblectat; poſtea, cum vlterius filii ętas procedit, ex ea non oblectationem percipiet, ſed dolorem. Propterea monet Eccleſiaſticus, ne pater filio corrideat. De ſuo riſu vultuſque exhilaratione coram liberis, reliquâque familiâ dixit Iob. c 19. 24. *Si quando ridebam ad eos, non credebant.* Riſus enim cum vultus exhilaratione adeo parcus, & moderatus erat, vt inde adſtantes non crederent ſibi aliquid vltra conſuetam reuerentiam permitti: & ideo ſubdit: *Et lux vultus mei non cadebat in terram:* hoc eſt iuxtà Vatablum: *Non ſpernebant meam auctoritatem, ſed ridentem etiam reuerebantur:* Vbi benè Gregorius ait: *Talis debet eſſe diſpenſatio regiminis; vt is, qui præeſt, ea ſe circa ſubditos menſura moderetur; quatenus & arridens timeri debeat; & iratus amari; vt eum nec nimia lætitia vilem reddat, nec immoderata ſeueritas odioſum. Sæpè enim ſubiectos frangimus, dum plus iuſto vigorem iuſtitiæ tenemus. Et ſæpè à diſciplinæ metu reſoluimus ſubditos; ſi noſtro regimini hilaritatis frena relaxamus: quia dum nos, quaſi licenter lætos aſpiciunt, audacter ipſi ad illicita reſoluuntur.* Ideo Gregor. 2. par. Paſtoralis cap. 6. ait: *Curandum eſt; vt rectorem ſubditis matrem pietas, & patrem exhibeat diſciplina. Atque inter hæc ſollicita circumſpectione prouidendum, ne aut diſtrictio rigida aut pietas ſit remiſſa. Quod benè tabernaculi arca ſignificat; in qua cum tabulis virga ſimul, & manna eſt: quia cum Scripturæ ſacræ ſcientia in boni rectoris pectore ſi eſt virga diſtrictionis, ſit & manna dulcedinis. Hinc David ait: Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt: virga enim percutimur, baculo ſuſtentamur. Si ergo eſt diſtrictio virgæ, quæ feriat, ſit & conſolatio baculi, quæ ſuſtentet. Sit itaque amor, ſed non emolliens; ſit rigor, ſed non exaſperans: ſit Zelus, ſed non immoderatè ſæuiens: ſit pietas, ſed non pluſquam expediat, parcens: vt dum ſe in arce regiminis iuſtitia, clementiaque permiſcet, is, qui præeſt, corda ſubditorum terrendo demulceat, & tamen ad terroris reuerentiam demulcendo conſtringat.* Similiter Seneca ait: *Plurimum proderit pueros ſtatim ſalubriter inſtituere: difficile autem eſt regimen; quia dare debemus operam, ne aut iram in illis nutriamus, aut indolem retundamus. Sic itaque inter vtrumque regendum eſt, vt modo frenis vtamur, modo ſtimulis.*

Parẽtes filiis nimis blandiendo, eos inobediẽtes reddunt. *Centuria 2. n. 4.*

Pſ. 22. 4. Virga, & manna in arca regimen ex ſeueritate, & dulcedine mixtum ſignificat.

Seneca lib. 2. de ira.

53. Ad filium benè educandum ſubdit Eccleſiaſticus: *Non des illi poteſtatem*, ſeu ex Græco, *libertatem; & ne deſpicias cogitatus illius*; hoc eſt, vigilanter eius cogitationes, & affectus conſideres; eoſque ſi praui ſint, ne corrigere omittas. *Curua ceruicem eius in iuuentute; & tunde latera eius, dum infans*; hoc eſt, vt alii legunt, *dum paruus, eſt: ne forte induret, & non credat tibi.* hoc eſt tuis monitis practicam fidem non præſtet: *& erit tibi dolor animæ*: Corporis enim dolor, cui in filio pepercisti, in tui cordis, animæque dolorem conuertetur. Quid patri ſalutare hoc Eccleſiaſtici monitum non ſeruanti, ſed noxiam libertatem filio danti acciderit, legitur apud Aug. tom. 10. ſer. 33. ad fratres in Eremo. *Hipponenſis ciuis Cyrillus filium habebat vnicum; & quia vnicus erat, eum ſuperflue diligebat, & ſupra Deum. Ideo ſuperfluo amore inebriatus, filium corrigere negligebat; dans ei etiam poteſtatem faciendi omnia, quæ placita eſſent illi. O doloſa libertas! ô grandis filiorum perditio! ô paternus amor mortiferus! Ecce filios ſe dicunt diligere, quos ſingulari procurant. Dicunt eos amare, quibus ſuſpendia parant. Ecce pater, & filius ambo in foueam cadunt. Quare Pater cum filio cadit in foueam? niſi quia pater cæcus eſt, quia malus, & quia ſalutem ſuam, & filiorum videtur negligere? Quæ, & quomodo pater hæc neglexerit, niſi quando filio libertatem donauit; quando enim corrigere neglexit; quando virgæ pepercit? quando ei ſemper ſerenam faciem demonſtrauit. Cyrillus filium habebat, quem corrigere negligebat; & luxurioſè viuendo conſumpſit partem bonorum ſuorum: ebrietatem perpeſſus, matrem prægnantem nequiter oppreſſit; ſororem violare voluit; patrem occidit; & duas ſorores vulnerauit ad mortem.*

Filius ex nimia patris indulgentia parricida, & erga ſorores inceſtuoſus.

54. Duo præcipuè vitia corrigenda eſſe Eccleſiaſticus monet, ſcilicet ſuperbam peruicaciam, & ignauam otioſitatem. Ad ſuperbam peruicaciam corrigendã, ſimilitudine à iuuencis ducta, quorum ceruix iugo ſubditur, ait: *Curua ceruicem eius.* Rurſus ad ignauiæ, & otioſitatis correctionem, ſimilitudine ducta ab equis, qui calcaribus lateri admotis ad curſum incitantur, additur: *Tunde latera eius*: ſcilicet, ne otioſè viuere aſſueſcat; ſed honeſti laboris, virtutiſque ſtudium à tenera adhuc ætate currere incipiat. Ad ignauiam à filiis depellendam exemplo ceruæ eſſe poſſunt, de quibus Plinius lib. 8. c. 32. ait: *Editos partus exercent curſu, & fugam meditari docent: ad prærupta ducunt, ſaltumque demonſtrant.* Similiter ad honeſti laboris curſum ineundum de filio patri dicitur: *Tunde latera eius.* Alioquin *erit tibi dolor animæ.*

Parentes filiorũ ſuperbam peruicaciam & ignauam otioſitatem corrigant.

Ceruę filios ad curſum, ſaltumque per prærupta exercẽt.

55. Ideo monet etiam Salomon Prou. 29. 15. *Virga atque correptio tribuit ſapientiam: puer autem, qui dimittitur voluntati ſuæ, confundit matrem ſuam*, ſeu iuxtà Septuaginta, *Confundit parentes ſuos*: Magnam enim ignominiam parentibus affert filius malè educatus. Sicut è contrario: *Vir, qui amat ſapientiam, lætificat matrem ſuam. Filius ſapiens lætificat patrem; filius verò ſtultus mœſtitia eſt matri ſuæ. Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ.* Numerorum 17. 7. dicitur: *Moyſes regreſſus inuenit germinaſſe virgam Aaron: & turgentibus gemmis eruperant flores; qui foliis dilatatis in amygdalas deformati ſunt.* Similiter correptionis virga, qua, parens teneræ ætatis filium corripit, & ad bonos mores dirigit; ætatis progreſſu pulcherrimos flores, virtutiſque fructus ſuauiſſimos germinat: ideo benè dicitur: *Erudi filium tuum, & dabit delicias animæ tuæ.* Subdit vltimo loco Eccleſiaſticus: *Doce*, ſeu, vt alii legunt, *caſtiga filium tuum; & operare in illo; ne in turpitudinem illius offendas*: ne ſcilicet ex prauis filii moribus in ignominiam maximam, ac dedecus tu pater incurras.

Prou. 29. 5. Prou. 10. 1. Prou. 29. 17.

Virga Aaronis in flores, & fructus germinauit. E correptionis virga virtutum flores, fructuſque naſcuntur.

Prou. 29. 17. Eccli. 31.

56. Ptolomæus Philadelphus Ægypti rex ſeptuaginta duobus interpretibus ſingulis ſingulas morales quæſtiones proponens, à quadrageſimo primo quæſiuit: *Quæ ſit maxima negligentia?* cui ille reſpondit: *Si quis filiorum negligens fuerit, eoſque nulla in re erudiat.* Quod reſponſum compro-

Parentum in bene educandis filiis negligentia quam ipſi patri, totique familiæ ſit noxia.

Aug. ſtius in hiſt. 51. inter pret. tom. 7. Bibliot. P.P.

A bare videtur Apoſtolus 1. ad Timot. c. 5. dicens: *Si quis ſuorum, maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit; & eſt infideli deterior.* Eſt igitur filiorum bene educandi curam negligere, negligentia maxima; quia non vni ſolùm, ſed toti familiæ, filiis, & nepotibus noxia maximè eſt. Nam, vt dicitur Pſal. 106. 41. *Deus poſuit ſicut oues familias. Ouis autem ouem ſequitur; & filius patrem imitando conſectatur*, vt ex Hebræis ſumpto prouerbio dicitur. Praui igitur mores veluti contagium quoddam, à parentibus in filios, poſteroſque tranſmittuntur. Quidam accuſatus, quòd patrem verberaſſet, ſuam impietatem defendit dicens: *Et ille patrem ſuum verberauit; & hic meus filius, cum adoleuerit, me verberabit: adeo nobis hoc gentilitium eſt.* Hanc verè Verberonum familiam B appellaſſes. Apud Megarenſes non vt oues, familiæ poſitæ erant: nam Megarenſes multò magis circa pecoris, quam circa filiorum curam ſolliciti erant: ita vt Diogenes dixerit: *Malim eſſe Megarenſium aries, quam filius*, vt Ælianus lib. 12. variæ hiſtor. refert. De parente, qui filios ab incurrentibus in puerilem ætatem vitiis eripere non ſatagit, dici poteſt, quod de Iſraëlitica tribu dicitur Oſeæ 7. 11. *Factus eſt Ephraim, quaſi columba ſeducta non habens cor. Sicut columba amens*, ſeu *inſipiens*, legunt Septuaginta. Quæ ſit amentia inſipientis columbæ, docet ibi Hieronymus:

Columbæ ſuos erga pullos ignauia.

C *Aues cæteræ pullos ſuos etiam cum periculo vitæ ſuæ protegere feſtinant; & cum ad nidum ſuum accipitrem, colubrum, coruum, ſiue cornicem accedere viderint, huc, illucque volitant, & immittunt ſe, morſu & vnguibus lacerant; & dolorem parentis querula voce teſtantur. Sola columba ablatos pullos non dolet, non requirit.*

Prou. 29. 15.

57. Sed vt ad Salomonis ſententiam redeamus: *Virga, atque correptio tribuit ſapientiam.* Ad quam ſententiam illuſtrandam, reuocemus in memoriam, quod de hirundine ſcribit S. Ambroſius lib. 5. in Hexameron cap. 17. vbi ait: *Accipiamus materna ſedulitatis in filios grande documentum*

Maternæ ſedulitatis erga filios exemplũ ex hirundine.

D *Hirundo, ſi qua pulli eius fuerint cæcitate ſuffuſi, habet quoddam medendi genus, quo poſſit eorum lumina intercepto vſui reformare.* Quòd medendi genus explicans Tertullianus ait: *Hirundo excæcatos pullos nouit oculare rurſus de ſua Chelidonia.* Similiter pius parens, ſi filius in vitioſæ vitæ cæcitatem inciderit, ad eum oculandum correptionis virgam adhibere debet. *Virgam vigilantem*, ſeu, vt alij legunt, *Virgam oculatam*, vidit Ieremias. Talis eſt virga correptionis, quæ ita oculata eſt, vt oculos etiam percutiendo imprimat; correptumque ad reſipiſcendum oculatum reddat. Benè ergo pronunciauit Salomon: *Virga, atque correptio tribuit ſapientiam.* O ſor filij profectò pater iudicaretur, ſi cæcum filium, cum illuminare poteſt, id omitteret. Propterea Salomon ait: *Qui parcit virgæ, odit filium ſuum.*

Hirundo excæcatis pullis viſum reddit.
Tertull. lib. de Pœnitentia ſub finẽ.
Ier. c. 1. 11.
Virga correptionis cæcum corripiendo illuminat.
Prou. 13. 24.

E 58. Sed quoniam fœmineus ſexus fragilior eſt, ad filias benè educandas, peculiare monitum tradit Eccleſiaſt. c. 7. 25. dicens: *Filiæ tibi ſunt? ſerua corpus illarum; & non oſtendas hilarem faciem tuam ad illas.* Præterea de filiarum inſtitutione accuratè ſcripſit S. Hieronymus geminam epiſtolam, alteram ad Lætam, alteram ad Gaudentium.

Filiæ præcipuè parentũ ſeueri ate bene educandæ.

59. Ad filios benè inſtituendos plura monita habentur apud S. Paulinum ep. ad Aprum, apud Plutarchum lib. de educatione liberorum; apud eumdem in vita Lycurgi; apud Xenophontem in Pædia Cyri: apud Senecam lib. 2. de ira cap. 22. apud Alexandrum ab Alexandro lib. 2. Genialium c. 25. Porrò laude benè educandi filios Theodo-

A ſius Imperator commendatur à Nicephoro lib. 12. cap. 23. & ipſe Theodoſius, vt à Pulcheria ſorore bene inſtitutus fuerit, refertur eodem lib. 12. c. 23. Eadem laus Carolo Magno tribuitur ab Æmilio lib. 2 c. 10. Sed ex parentibus omnibus, qui benè filios inſtituerint, quatuor ſeligamus: ex lege Moſaïca Dauidem; ex Euangelica lege Conſtantinum & Baſilium Imperatores; & S. Ludouicum Galliæ Regem.

Theodoſius Imperator & Carolus Magnus optimi filiorum educatores.

60. Dauid moriturus Salomoni filio dixit: *Ego ingredior viam vniuerſæ terræ: confortare, & eſto vir: & obſerua cuſtodias Domini Dei tui*: hoc eſt præcepta, quæ cuſtodienda, & ſeruanda Domi-

Dauidis monita filio data.
3. Reg. c. 2.

B nus præcepit: *vt ambules in vijs eius; & cuſtodias ceremonias eius, & præcepta eius, & iudicia, & teſtimonia; ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi: vt intelligas vniuerſa, quæ facis, & quocunque te verteris*: hoc eſt, vt intelligenter, & prudenter agas quæcunque ages.

61. Conſtantinus Imperator poſt diſtributas filiis Imperij partes, teſte Nicephoro: *Cum vellet hanc eis fortunam feliciter cedere, & ex animarum ſalute eſſe; pietatis in eis ſemina ſparſit, tum ſuis diuinis præceptionibus, tum magiſtrorum diligentia, quos omnibus virtutibus inſignes eis præfecerat. Igitur dum iam Cæſares eſſent, ſed ætate adhuc tenera, dabantur eis, quorum & ope, & opera publicas*

Conſtantini in bona filiorum educatione ſollicitudo.
Nicephorus in vita Conſtantini l. 4. c. 51. & 52.

C *res adminiſtrabant. Sed ad virilitatem maturescentibus, paterna inſtitutio ſatis erat; quæ præſentes eos ad paterna ſtudia exſtimulauit, & ad imitandam pietatem eius inſtituit: abſentes autem regijs literis compellens, ſalutaria præcepta tradidit. In quibus illud maximum, & præcipuum fuit, vt Dei, qui rerum omnium Dominus eſt, cognitionem, & ſanctam erga illum religionem omnibus opibus, atque adeo ipſi regno anteponerent. In primis hortabatur, vt ſumma cura afficerentur erga Eccleſiam Dei; præcipiebatque, vt planè, & ſine fuco Chriſtiani eſſent. Illud quoque paterna cura, ſollicitudoque prouidit; vt cum filijs ſuis contubernales adhiberentur hi, qui vera religione, pietateque pollerent, tum vt*

D *magiſtratuum primores, quorum fidei rerum publicarum poteſtas delegata foret, eiuſmodi generis eſſent omnes.*

62. Baſilius Imperator Conſtantinopol. vnà cum hæreditate filio ſuo Leoni egregia monita ſcripta reliquit, ſexaginta ſex capitibus comprehenſa, quæ habentur tom. 9. Bibliot. P. P. par. 2. initio: de iis meminit Baron. tom. 10. anno Chriſti 886.

Baſilius Imperator Sexaginta ſex monita filio ſcripta reliquit.

63. Denique S. Ludouici monita Philippo filio data hæc referuntur à Surio in eius vita.

S. Ludouici egregia monita Philippo filio data.

Fili mi, ante omnia diligenter in eam curam incumbe, vt diligas Deum: nemo enim poteſt eſſe ſaluus, niſi Deum ames. *Charitas.*

E *Caue, ne vnquam admittas peccatum mortiferum: ſed omnia potius ferre velis genera tormentorum, quàm aliquam talem perpetrare culpam.* *Odium peccati.*

Cum aduerſa accidunt, feras æquo animo; & cogites te commeruiſſe: atque ita lucrum tibi inde accedet. *Patientia.*

Cum rebus proſperis fueris, humiliter agas gratias Deo; ne inde animo elatus, efficiaris deterior, vnde te oportuit fieri meliorem. *Humilitas.*

Crebrò confitearis peccata tua; deligaſque tibi ſapientes confeſſarios, qui te poſſint inſtruere, & docere, quid agere, quid vitare te oporteat: & coram illis ita te compares, vt audeant ſincerè te reprehendere, & vitia tua indicare tibi. *Confeſſio.*

Officium diuinum deuotè auſcultes: ceſſent ibi fabulæ, & nugæ, nec oculi huc, atque illuc circumferantur: ſed ores Deum ore, & etiam meditando *Precandi ſtudium.*

corde; idque præcipuè ſub ſacrificio poſt peractam conſecrationem.

Miſericordia.

Animo ſis pio, & humano erga pauperes, & calamitoſos homines, illiſque pro viribus opituleris.

Si quid angat animum, id mox explices confeſſario tuo, aut alicui viro bono: ita fiet, vt facilius id feras.

Qui adſciſcendi, qui vitãdi ſint.

Da operam, vt quorum vteris conſuetudine, & familiaritate, ij ſint homines probi, & integri, ſiue religioſi illi ſint, ſiue ſeculares; & cum illis libenter miſce colloquia: porrò nequam, & improborum virorum commercia deuita.

Conciones, & indulgentiæ.

Sermones, qui fiunt de Deo, publicè, & priuatim lubens audias; preces quoque, & condonationes, ſiue indulgentias ſtudioſè expetas.

Amato bonum, odito malum omne. B

Obtrectationes fugiẽdæ.

Vbicumque fueris, nemo auſus ſit quidquam eiuſmodi te præſente eloqui, quod alliciat ad mortiferum peccatum, aut alterius famæ deroget: nec tu vnquam de vllo malè loquaris obtrectandi animo.

Non patiaris quemquam, te audiente, peruersè de Deo, aut ſanctis eius loqui, nec id ſinas impunè abire.

Gratitudo.

Crebrò gratias agas Deo pro bonis omnibus ab illo tibi collatis; vt dignus fias potioribus eius beneficijs affici, & augeri.

Iuſtitia.

In adminiſtranda iuſtitia ſis rectus, & ſeuerus; & ita, vt leges præſcribunt, eam exerceas erga ſubditos, neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram deflectens; pauperumque querimonias non rejcias, donec veritas innoteſcat. C

Si quis habeat aduersùm te querelam, aut controuerſiam, ſemper ab illo ſtes contra teipſum, donec rem certam comperias. Ita enim fiet, vt conſiliarij tui fidentiùs iuſtam ferant ſententiam.

Reſtitutio.

Si quid poſſideas rei alienæ, etiamſi id acceperit à maioribus tuis, incunctanter reſtituas iuſto poſſeſſori, vbi certò id tibi conſtiterit. Sin autem dubia res eſt, cura, vt viri ſapientes accuratè, & ſine mora inquirant. Id enim vel maximè ſtudere debes, vt qui ſunt in ditione tua, pace, & iuſtitia fruantur; in primis homines religioſi, & qui in Clero ſunt.

Parentibus tuis debes amorem, reuerentiam, & obedientiam. Beneficia Eccleſiaſtica non conferas, niſi benè dignis, & qui nulla eiuſmodi beneficia habeant, idque ex conſilio bonorum virorum. D

Bellum, præſertim aduerſus quemlibet Chriſtianum, ſine multo conſilio vide ne ſuſcipias. Si neceſſitas cogat ſuſcipere, Eccleſias, & inſontes nullo patiaris damno affici.

Pax.

Si qua exiſtat, vel tibi, vel ſubditis tuis contentio, vel bellum, quoad poteris, componere, & ſedare coneris.

Magiſtratuum delectus.

Vide, vt bonos habeas prætores, & magiſtratus, & de illis ſolerter inquiras, vti ſe gerant.

Reuerentia erga Rom. Pontificem.

Semper ſis addictus, & deuotus Romanæ Eccleſiæ; eius Pontifici haud ſecus, atque ſpirituali patri, te morigerum præbeas. E

Da operam, vt impenſæ tuæ moderatæ ſint, & rationi conſentaneæ.

Sub finem hortor, & adiuro te, fili mi, ſi me contigerit ante te migrare ex hac vita, vt toto Regno Franciæ pro anima mea cures offerri Deo preces, & Miſſæ ſacrificia.

Ad extremum, fili chariſſime, quicquid boni poteſt bonus, & pius parens precari filio ſuo, id ego precor tibi. Sacroſancta Trinitas, & ſancti omnes ſeruent te ab omni malo, præſtetque tibi Deus gratiam rectè ſemper agendi, & ipſius faciendi voluntatem; ita vt ille per te honoretur, & nos poſſimus poſt hanc vitam pariter eſſe cum illo, eumque contemplari, & laudare per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

Paternæ pietatis exẽpla ad filios bene inſtituendos efficaciſſima.

64 Sed præ monitis omnibus, pietatis, ſanctæque vitæ exempla à parentibus diuinam legem exactè ſeruantibus, filiis relicta efficaciora ſunt, vt filij pariter eãdem pietatis, & ſanctitatis viam ineant. Propterea vt ſuam familiam ad ſanctè viuandum pius parens Tobias excitaret, illis aiebat: *Filij Sanctorum ſumus.* (Tob. cap. 2.) *Nobilis homo dum attendit progenitores ſuos, vitat ignauiam,* ait Hugo. (Hugo in Iſai. 51.) Vt ad Abrahamum ſanctiſſimum eorum Patriarcham reſpicerent, Iſraëlitæ monentur Iſaiæ c. 51. *Attendite ad petram, vnde exciſi eſtis.* Sicut è pumiceo monte pumices tantùm eruuntur, lapides leues, & ad ædificium inutiles; contra verò è ſilicea rupe, ſilices exſcinduntur, lapides, vnde ignis accenditur: ſic ſi parentes, non ſe tamquã leues, & inutiles pumices, ſed diuini ignis zelum præferẽtes, ſe veluti ſilices præſtiterint; vt tales etiã paterno exemplo filij ſint, excitantur. Ad petram, vnde exciſus eſt, nempe ad pios ſuos parentes, Magnus Baſilius reſpiciens, teſte Nazianzeno, *Duorum lapidum naturas imitabatur laudabilium. Factus eſt enim percutientibus adamas, diſſidentibus magnes.* Cum perſequentium ictus patienter, generoſeque tolerabat, adamas videbatur. Cum infenſos inter ſe, ad Chriſtianæ charitatis vinculum trahebat, ſpiritualem referebat magnetem.

S. Baſilius inter ſe diſſidentibus magnes, ſibi infenſis adamas fuit. Nazianz. in orat. funebri, S. Baſilij.

65. Vt filij ad parentum pietatem imitandam excitentur, dicitur Ieremiæ c. 6. 16. *Hæc dicit Dominus: State ſuper vias; & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea; & inuenietis refrigerium animabus veſtris. Veſtras conuerſationes conſiderate, & conuerſationes anteceſſorum, ſi parentes veſtri ſic fecerunt,* ait Hugo. Celeberrimus, ac fortiſſimus dux Mathathias vltima verba, quæ ſub mortem filiis dixit, fuerunt: *Mementote operum patrum, quæ fuerunt in generationibus ſuis; & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum:* Non gloriam tenuem tantùm præſentis vitæ; ſed magnã, & æternam in cœlo præparatam.

Maiorũ pia exempla poſteros ad pietatem excitare debent. 1. Mach. c. 2. 51.

66. Ad extremum circa Domini præceptum: *Honora patrem, & matrem.* Notandum eſt hoc præceptum non ſolùm proximè ad patrem, & matrem pertinere; ſed extendi etiam ad aſcendentes, vt auum, proauum, auiam, & proauiam; ſocrum, & ſocerum. Geneſis enim 38 13. Deus Patriarchæ Iacob dixit: *Ego ſum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Iſaac.* Vbi patris nomen non Iſaaco genitori, ſed Abraham ipſius Iacob auo Deus tribuit: & Tobiæ 10. 13. Parentes monuerunt Saram, vt ſoceros honoraret. Præterea S. Thomas opuſc. 7. de Decalogo benè docet, non ſolùm dici aliquem patrem ratione carnalis generationis; ſed quibuſdam aliis rationibus aliquos dici patres, & cuilibet eorum deberi reuerentiam. Dicuntur enim patres Apoſtoli, & alij ſancti per doctrinã, & exemplum fidei. Ideo Apoſt. 1. ad Cor. 4 ait: *In Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui.* Ideo Eccleſ. 44. dicitur: *Laudemus viros glorioſos, & parentes noſtros.* Laudemus ſcilicet, non tantùm ore, ſed imitatione etiam, iuxta Apoſtol. ad Hebr. 13. *Mementote præpoſitorum veſtrorum, quorum intuentes exitum conuerſationis, imitamini fidem.* Dicũtur autem Prælati patres, ſuntq; Dei miniſtri. Luc. 10. *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit:* & ideo debemus eos honorare obediendo. Ad Hebr. 13. *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis.* Item vt patres venerari debemus Reges, Principes, & Dominos. Quare 4. Reg. 5. Serui Naamanum militiæ principem patrem appellarunt: *Pater ſi rem grandem dixiſſet tibi Propheta, certè facere debueras.* Prouerb. 14. dicitur:

Patrem, & matrẽ cum honorãdos præcipitur, præceptum ad auum, & auiam, cæteroſque maiores extenditur. Patris nomine auus appellatur.

Patris nomẽ ad ſolũ genitori, ſed pluribus aliis tribuitur.

Time, hoc eſt, venerare *Dominum, & Regem.* S. Hieronymus ait ideo dixiſſe Apoſtolum ad Epheſ.6. *Filij obedite parentibus veſtris in Domino:* vt his *parentibus, qui nos in Domino genuêre, qualis fuit Paulus, & Apoſtoli, obediamus, & ea faciamus, quæ præceperunt.* Ideo Baſilius imperator lib.66. exhortationum ad Leonem filium c.6.ait; *Si quos natura tibi dedit parentes, debes revereri: multò magis eos, qui te in Spiritu Dei per bonas diſciplinas genuerunt. Cognouit id etiam Ariſtoteles relatus à Laertio lib. 5. dicens: Parentes, qui filios erudiunt ſuos, multò honorabiliores ſunt his, qui ſolùm genuerunt: iſti enim viuendi; illi benè, beatéque viuendi auctores ſunt.*

Tom. 5. Biblioth. P.P.

Obedientia erga ſuperiores Deũ noſtris precibus obedientẽ reddit.

Auguſt. ſer. 71. ad Fatres in Eremo.

67. Sed quoniam, vt ſupra diximus honor erga parentes, & Prælatos præcipuè per obedientiam eſt exhibendus; huius obedientiæ præmium illud legitur apud Auguſtinum ſer. 71. ad fratres in Eremo: *Sciendum, fratres, quòd quanto modo erimus ipſi obedientes ſuperioribus noſtris; tantò erit Deus obediens orationibus noſtris.* Vide apud S. Hieronymum tom. 4. Epiſtolam 12. De honorandis parentibus.

Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri: Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam. Et irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.

68. HÆc Phariſæorum traditio explicatu difficilis, interpretationes plurimas, atque inter ſe valdè diuerſas habet. Germana autem interpretatio talis eſſe debet, vt in huiuſmodi traditione tria ſimul intelligantur. Primò filiorum in parentes impietas. Secundò Phariſæorum auaritia, qua in ſuam vtilitatem bona parentibus debita deriuabant. Tertiò eorumdem Phariſæorum Hypocriſis, cum ſub pietatis ſpecie huiuſmodi traditionẽ promulgarent. Docebant igitur Phariſæi ſatis filios parentum indigentiæ ſubuenire, ſi tum pro ſe, tum etiam parentum nomine Deo munera in ſacrificium offerrent; etiam ſi nihil aliud præterea indigentibus parentibus largirentur. Ex muneribus autem in ſacrificum oblatis, & ſpirituale, & corporale emolumentum in parentes redundare dicebant; ſpirituale quidem, quòd pro iis ſacrificium apud Deum ſatisfactorium, & impetratorium foret; corporale, quia Deus, cui munera offerebantur, ſuppleturus erat id, in quo filii deficiebant. Traditionis igitur verborum ſenſus eſt: Suæ obligationi ſatisfaciet quicumque patri, vel matri alimoniis indigenti dixerit: Quodlibet munus, quod à me in ſacrificium offeretur, in tuam vtilitatem erit. Hoc poſito ſuæ auaritiæ Phariſæi ſatisfaciebant; cum enim debita parentibus bona, in pias ad templi cultum oblationes, vel in ſacrificia deriuarent, inde templo oblata, vel ſaltem non modicam ſacrificii partem ſibi accipiebant. Nam ſicut patet Exodi 29. & Leuitici 3. & 7. Si quis pacificã hoſtiam Deo offerret, ea in partes tres diuidebatur; quarum Deo adeps; ſacerdoti armus, & pectuſculum; offerentibus verò reliqua pars diſtribuebatur. Ex quo inſuper patet Phariſæorum hypocriſis, qui non apertè filios à parentum cura retrahere videbantur; cum non in ſuam, ſed in ipſorum parentum vtilitatem, oblationem, & ſacrificiorum frequentiam ſuadere ſe dicerent.

Patri indigenti debitũ ſubſidium denegãs, velut homicida habẽdus.

69. Ad damnandam fraudulentam hanc Phariſæorum traditionem dicitur Prou. 28. 24. *Qui ſubtrahit aliquid à patre, & matre; & dicit hoc non eſſe peccatum, particeps eſt homicidæ.* Denegando enim egenis parentibus debitum alimoniæ ſubſidium, eis mortem accelerat; adeoque velut patricida habendus eſt. Dices, citata verba intelligenda eſſe potius de filio, qui cum adhuc ſub patria poteſtate ſit, paternas opes furtim ſibi ſubripit; hic enim *particeps eſt homicidæ*; habendus eſt ſcilicet veluti prædonis ſocius, & graſſatori ſimilis. Nomine enim homicidæ prædones, & graſſatores intelliguntur, vt Iob. 24. *Mane conſurgit homicida, & interficit egenum; per noctem verò erit quaſi fur.* Fauet Vatabli lectio: *Qui ſubtrahit aliquid à patre, & matre, ſocius eſt graſſatoris.* Hæc autem ſecunda interpretatio magis genuina videtur; quia Salomonis tempore Phariſaïca illa traditio nondum cœperat; cum Phariſæi, qui eam inuexerant, vel promouerant, paulò ante Chriſti aduentum initium habuerint, vt docet Hieronymus in Iſaiam cap. 8. Reſpondeo, cum ſacra ſcriptura iiſdem verbis multiplicem litteralem ſenſum habere poſſit, vtramque interpretationem bene ex allatis verbis elici. Quamuis autem Phariſaïca illa traditio Salomonis tempore inuecta non eſſet; nihilominus Spiritus ſanctus primarius ſententiæ illius auctor, quod poſtea futurum erat præuidens, illud reprobare verbis illis multò antea voluit.

Scripturæ eadẽ ſententia plures ſenſus litterales habere poteſt.

Hypocritæ benè prophetauit de vobis Iſaias, dicens.

70. DIfficilem hunc locum reddit, quòd Iſaias cap. 29. 13. non de futuris Scribis, & Phariſæis, ſed de vniuerſo populo Iudæorum, qui tunc erat, loqui videatur; vt apertè patet legenti. Reſpondet Leo Caſtro citans ſanctum Hieronymum docentem, Apoſtolum Matthæum abuſum fuiſſe citato Iſaiæ teſtimonio. Quamuis S. Hieronymus ibi non Apoſtolum Matthæum, ſed Dominum in Euangelio Matthæi contra Phariſæos abuſum fuiſſe hoc Iſaiæ teſtimonio affirmet. Quoniam verò Dominum ſcripturæ teſtimonio abuti malè ſonare videtur; dicendum eſt apud S. Hieronymum eo in loco idem eſſe abuti, ac per Catachreſim vti, qui tropus *Abuſio* dicitur. Ex huiuſmodi autem tropo pro verbo proprio propinquum vſurpare licet. Sicut igitur ex Catachreſi interfectorem matris parricidam appellamus, cum matri pater ſit proximus: ita ſimiliter eadem verba, quæ ad arguendos Iudæos, tunc temporis præuaricantes ab Iſaia ſunt vſurpata; contra Phariſæos poſtea ſimili modo præuaricantes iterùm vſurpantur. Nam ſicut à patre ad matrem Catachreſis aditum facit; ita à maioribus ad poſteros eodem morbo laborantes ex Catachreſi verba eadem transferri poſſunt. Porrò ſanctum Hieronymum ſequutus Maldonatus de Iſaiæ verbis hîc ait: *Non ſunt propriè vaticinantis verba, ſed accuſantis.* Quod quidem ſi tantùm externus verborum contextus conſideretur, poteſt admitti; expreſsè enim verba illa videntur ad præſentes dirigi. Nihilominus cùm Dominus apertè dicat, *Benè prophetauit de vobis Iſaias*, negari non poteſt verè, ac propriè non ſolùm ad præſẽtes Iudæos Hiſtoricè, ſed etiam propheticè ad futuros Phariſæos verba illa fuiſſe directa; ita, vt non ſolùm accuſantis, ſed etiam vaticinantis verba cenſeantur. Neque hoc in ſacris litteris nouum eſt, ſcilicet verba eadem ad hiſtoriam, & prophetiam perti-

Catachreſis; hoc eſt Abuſio quomodo in ſcripturã vſurpatã.

Scripturæ eadẽ verba hiſtor. circa præſens, prophetica circa futurũ tempus eſſe poſſunt. Origenes

Hom. 3. in diuers.

nere. Nam verba illa Ieremiæ 31. *Vox in excelsò audita eſt lamentationis, luctus, & fletus; Rachel plorantis filios ſuos*, &c. Simul hiſtorica, & prophetica ſunt; hiſtorica, quia vel iuxtà Origenem ſermo eſt de cęde Beniaminitarum ob vim illatam vxori Leuitę, Iudicum 20. vel quia iuxtà ſanctos Hieronymum, Thomam, & alios ſermo eſt de captiuitate Babylonica duarum tribuum ad Rachelem ſpectantium. Rurſus verba eadem prophetica ſunt; quandoquidem per ea Innocentium puerorum ſtrages ab Herode imperata prædicitur iuxtà Matthæum 20. qui poſt narratam Innocentium cædem ait: *Tunc adimpletum eſt, quod dictum eſt per Ieremiam prophetam dicentem: Vox in Rama audita eſt, ploratus, & vlulatus multus*, &c.

Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longè eſt à me.

71. SImiliter Ier. 2. Deo dicitur: *Prope es tu ori eorum; & longè à renibus eorum*, hoc eſt ab eorum affectibus. Syluestres feræ obſcuras ſpeluncas incolunt, vt in iis ab inimica ſolis luce ſe abdant. De Leonibus enim ait Pſalmiſta: *Ortus eſt ſol, & congregati ſunt, & in cubilibus ſuis collocabuntur.* Similiter vitiorum turba in iis cordibus reſidet, quæ à diuino iuſtitiæ ſole longè diſtant. Quare cum Dominus de Phariſæorum corde dixit: *Cor autem eorum longè eſt à me*, huiuſmodi verbis rationem reddidit, cur in parentes impietas, auaritia, hypocriſis, aliaque vitiorum monſtra Phariſæorum corde fouerentur. Sanctus Gregorius in illud Iob. 35. *Ingredietur beſtia latibulum, & in antro ſuo morabitur*; de diabolo per vitia peccatorum corda occupante interpretatur dicens: *Quis alius nomine beſtiæ, niſi antiquus hoſtis accipitur, qui deceptionem primi hominis ſæuus impetiit, & integritatem vitæ illius malè ſuadendo laniauit? Contra quem propheta vocibus de ſancta Electorum Eccleſia in antiquum ſtatum reſtauranda promittitur: Et mala beſtia non tranſibit per eam:* Subdit deinde: *Diabolus omnium reproborum corda poſſidet, eáque per occultam malitiam quaſi proprium antrum tenet.* E contrario iuxtà Hieronymi verba: *Orto nobis ſole iuſtitiæ, fugantur tenebræ: & ſtatim interficimus omnes cogitationes, quæ ad peccata nos prouocant; & de ciuitate cordis noſtri illòs diſperdimus peccatores, de quibus Saluator loquitur: De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ, & reliqua.*

Pſal. 103.

Vitia in corde à Deo ſemoto, velut Syluestres belluæ in ſpelũcapto-cul à ſole reſident.

Beſtiæ nomine diabolus appellatur.

Iſai. 35.

in Iſai. c. 5. Peccatoris cor antrum diaboli. Deus iuſtitiæ ſol prauarũ cogitationũ tenebras fugat.

Sine cauſa colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.

72. CVm creatum nullum opus ſine cauſa ſit, cur Phariſaicus cultus ſine cauſa eſſe dicitur? Primò ſine cauſa dicitur eſſe, hoc eſt, ſine debito fine; adeoque ſine fructu, ſine merito, abſque diuinæ gratiæ conſecutione: cui interpretationi fauent Septuaginta, qui pro verbis illis: *Sine cauſa colunt me*, legunt: *Fruſtrà colunt me.* Secundò ſicut fortuiti, & caſu contingẽtes effectus ſine cauſa eſſe dicuntur, non quòd re vera cauſam nullã habeant; ſed quia humanã cauſã directiuã ipſius fortuitæ actionis caruerunt: ſimiliter Phariſaicus cultus ſine cauſa fuiſſe dicitur, quia ab interiori cordis in Deum directione non proueniebat. Hanc autem cordis directionem præcipuè à ſuis cultoribus Deus expoſcit:

Phariſaicus erga Deum cultus cur ſine cauſa dicatur.

A Prouerbiorum enim 25. ait: *Præbe, fili mi, cor tuum mihi.* Vbi Chaldæus habet: *Pone, fili mi, cor tuum ad me*; hoc eſt, erga me cor tuum dirige. Si enim aliò, quàm ad Deum cor dirigatur, externum cultum, vt omninò irritum, meritò aſpernabitur Deus.

Et conuocatis ad ſe turbis, dixit eis: Audite, & intelligite: Non quod intrat in os, coinquinat hominem; ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

73. DE ſpirituali animæ inquinamento hic loquitur Dominus. Ne ſordes animam inquinantes humano ex ore prodeant,

B mundiſſimum Chriſti corpus, quod ore ſumimus, efficaciter præſtare debet. Propterea benè aduertit Chryſoſtomus homil. 6. in Epiſt. ad Timoth. *Nihil amarum, nihil durum ea lingua proferat, quæ diuinis rebus aſſueta eſt; nihil ex illo ore procedat crudele, quod Dominico corpore ſæpius ſaginatur. Mundam ſeruemus linguam, non per eam maledicta, non verba atrocia proferamus.*

Euchariſticis cibus os mundũ reddere debet. *Chryſoſtomus tom. 4.*

Tunc accedentes diſcipuli eius, dixerunt ei: Scis, quia Phariſæi audito verbo hoc ſcandalizati ſunt?

74. CVm Dominus ſatis iuſtè ſubſidium parentibus ſubtractum ſub ficta in templum pietatis ſpecie damnaſſet: cumque

C eſum, aut tactum immundi cibi nequaquam probaſſet; ſed tantùm frequentem illam Phariſæorum inter comedendum manuum ablutionem relatam Matth. 7. vt ſuperſtitioſam improbaſſet; hinc non facilè crediderim Phariſæos ſuæ auaritiæ, & hypocriſis benè conſcios verè ſcandalizatos eſſe; ſed tantùm per indignationem cùm à Domino diſcederent, ſe veluti ſcandalizatos oſtendiſſe.

Phariſæi Domini verbis fictè ſe ſcandalizatos oſtẽdebant.

At ille reſpondens ait: Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cæleſtis, eradicabitur.

D 75. PLanta, ſeu plantatio metaphoricè hic ſtatutum, & traditionem ſignificat: *Quia omnis illa traditio Iudæorum, non à Deo Patre erat, ſed ſuperſtitio hominum; pro cuius fauore etiam legis præcepta tranſgrediebantur, ideo hanc doctrinam eradicandam Dominus comminatur*, ait S. Paſchaſius. Eadem interpretatio eſt Chryſoſtomi, Hilarii, & Theophylacti. Huic Euangelicæ ſententiæ conſonat illa Sap. 4. *Spuria vitulamina*, ſeu, vt legit S. Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſtiana cap. 12. S. Bonauentura, & alii: *Adulterina plantatio-*

E *nes non dabunt radices altas, nec ſtabile fundamentum collocabunt.* Ideo hæreſum ſectas non diu ſtabiles, & inuariatas perſiſtere nouimus.

Hæreſũ ſectæ ſtabilitatem non habent.

Sinite illos: Cæci ſunt, & duces cæcorum: cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt.

76. VItia ſpiritualem cæcitatem inducunt. Prouenit primò cæcitas ex obſtinata incredulitate. De qua cæcitate à Deo promiſſa dicitur Iſaiæ 6.10. *Excæca cor populi huius.* Secundò ex obedientia cæcitas prouenit, ſicut ex obedientia erga diuina mandata prouenit illuminatio. Ideo pſal. 18. dicitur: Præ-

Vitia ſpiritualem cæcitatem inducunt.

ceptum Domini lucidum illuminans oculos. Tertiò A culpabilis ignorantia cæcitas eſt. Ideo de Iſraëlitico populo, qui antea vera fide illuminatus debito cultu Deo ſeruierat; & deinde in culpabilem Dei ignorantiam idololatrando inciderat, dicitur Iſaiæ 42. *Quis cæcus, niſi ſeruus meus?* Quartò cæcitas oritur ex auaritia. Ideo monemur Exodi 11. 8. *Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes.* Et Eccleſiaſtici 20. 31. *Dona excæcant oculos iudicum.* Phariſæi ergo obſtinatè increduli; diuinę legi inobedientes; culpabiliter diuinam veritatem à Redemptore prolatam ignorare volentes; ſibique ex auaritia fidelium oblationes procurantes, quadruplici cæcitate laborabant. Ideo benè eos cœcos Dominus appellauit. Sed contra eſt, quod ipſe Dominus B Phariſæis dixit Ioannis 9. *Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum: nunc verò dicitis: Quia videmus. Peccatum veſtrum manet.* Reſpondetur ex Auguſtino in Ioann. tract. 44. allatæ ſententiæ ſenſum eſſe: Cum vos Phariſæi cœci ſitis; *ſi vos cœcos aduerteretis; ſi vos cœcos diceretis; & ad medicum curreretis, non haberetis peccatum. Nunc verò dicitis: Quia videmus. Peccatum veſtrum manet. Quare? Quia dicendo, videmus, medicum non quæritis, & in cæcitate veſtra remanetis. Ego veni, vt qui non vident, videant. Qui ſe non videre confitentur, & medicum quærunt, vt videant. Et qui vident, cæci fiant. Qui ſe putant videre, & medicum non quærunt, in ſua cæcitate permaneant.*

Quadruplex Phariſæorum cæcitas.

Phariſęi cur ſimul cæci, & non cæci dicuntur.

2. Allatæ ſententiæ ſenſus eſt: Si inuincibiliter, C adeoque inculpabiliter cœci eſſetis, hoc eſt planè ignari diuinæ legis, & eorum, quæ de me Prophetæ teſtimonia protulerunt; non haberetis peccatum reſpuendo meam doctrinam. Nunc verò *quia dicitis, videmus*; diuinæ ſcilicet ſcripturæ teſtimonia quia ſcire vos profitemini; ideo peccatum veſtrum manet; cum in incredulitate culpabiliter, & pertinaciter permaneatis.

Reſpondens autem Petrus dixit ei: Ediſſere nobis parabolam iſtam.

77. CVm parabolæ nomine intelligi ſoleat obſcura quædam narratio, & ſub ſimilitudinibus adumbrata; cumque hîc nulla huiuſmodi narratio appareat; quare Petrus D parabolam Domini verba vocauerit, quęritur? Reſpondet Maldonatus Petrum non exiſtimaſſe propriè eſſe parabolam, ſed potuiſſe propter obſcuritatem, quam ſermo Chriſti cum parabolis communem habebat, parabolam appellare. Dicendum mihi videtur Petrum propriè eſſe locutum: parabola enim apud Hebræos tum narrationem aliquam minus claram ſub ſimilitudine aliqua adumbratam; tum apophtegma, hoc eſt breuem aliquam, & acutam ſententiam ſignificat; iuxtà quam poſteriorem ſignificationem ſua prouerbia, ac ſententias parabolas Salomon E libri initio nominauit. Porrò vtraque parabolę ſignificatio Eccleſiaſtici 39. reperitur; cum enim de Sapiente dicitur, *In abſconditis parabolarum conuerſabitur*; prior ſignificatio intelligitur: cum autem dicitur, *In verſutias*, hoc eſt in argutias *parabolarum ſimul introibit*, ſignificatio poſterior vſurpatur. Breuis igitur, & acuta ſententia non immeritò viſa eſt Petro illa Domini: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem; ſed quod procedit ex ore hoc coinquinat hominem.* Acutè enim, & præter vſitatum ſenſum dicuntur ſordes non inmiſſæ, ſed foras extractæ hominem coinquinare.

Parabola narrationē minus clarā ſub ſimilitudine adūbratam; vel apophtegma, hoc eſt breuem aliquā & acutam ſententiam ſignificat.

A

At ille dixit: Adhuc, & vos ſine intellectu eſtis? Non intelligitis, quia omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur?

78. O*Mnia Euangeliorum loca*, inquit hic Hieronymus, *apud Hæreticos, & peruerſos plena ſunt ſcandalis: ex hac ſententiola quidam calumniantur, quod Dominus Phyſicæ diſputationis ignarus, putet omnes cibos in ventrem ire, & in ſeceſſum dirigi.* Reſpondet idem Hieronymus: *Quamuis liquens eſca in corpus fundatur; tamen cum in venis, & artubus concocta fuerit, & digeſta, per occultos meatus corporis, quos Græci* B *πόρους vocant, ad inferiora dilabitur, & in ſeceſſum vadit.* Hieronymo conſonat Beda docens ſeceſſum hic appellari omnem euacuationem per quoſcumque meatus corporis fiat. Sed huic interpretationi obſtat, quòd Dominus omne quod in os intrat, in ventrem ire affirmat; pori autem, aliique corporis meatus, venter non ſunt. Præterea adhuc iuxtà Hieronymum poſita per poros purgatione, certum eſt plures cibi partes in animalis ſubſtantiam conuerti, ibique remanere; alioquin animalis corpus non augeretur. Quare Auguſtinus benè de alimentis diſtinguit: *Alimenta carnis corrupta*, ideſt amittentia formam ſuam, *in membrorum fabricam migrant; ita vt, quæ apta ſunt aſſumantur; quæ non apta per con-* C *gruos meatus abiiciantur.*

Hieronymi, & Bedæ, & Maldonati interpretatio de cibo in ſeceſſum emiſſo non ſatisfacit.

Auguſt. de vera Relig.

79. Reſpondet 2. Maldonatus, *loqui Chriſtum non Philoſophicè, non ſubtiliter, ſed populariter; nam quia minimum remanet, ita loquitur, quaſi nihil ſignificet remanere. Quamquam ſi volumus argumentari, nihil probabimus remanere; quia quod remanet, non iam cibus, ſed ſubſtantia humani corporis eſt.* Sed cenſeo, etiam iuxtà Philoſophicam trutinam, generalem illam Domini propoſitionem veram reperiri. Quod autem cibus, non vt cibus, ſed vt hominis ſubſtantia remaneat, non tollit, quo minus aliquid in os animalis ingrediens foras non euacuetur.

Maldonati interpretatio adprobatur.

80. Reſpondetur igitur eodem modo allatam Domini propoſitionem intelligendam eſſe, ac D intelligitur illa alia ſimiliter generalis. 1. ad Timoth. 6. *Radix omnium malorum eſt cupiditas*, ideſt auaritia, iuxtà Chryſoſtomum, & Ambroſium. Vtrobique autem generalitas, quam affert vox illa, *Omnis*, complectitur omnia genera quorumcumque indiuiduorum, non autem omnia indiuidua cuiuſcunque generis. Quare cum dicitur: *Radix omnium malorum eſt auaritia*, falſus ſenſus eſt, ſi dicatur nullum eſſe indiuiduum peccatum, quod ab auaritia non proueniat: ſaltem ſingularia omnia prodigalitatis peccata ab auaritia non emanant. Verus autem ſenſus eſt, ſi dicatur nullum peccati genus eſſe, quod ab auaritia non oriatur: aliquando enim ipſius E prodigalitatis auaritia cauſa eſt: è radice enim paternæ auaritiæ ſæpè filii prodigalitas oritur, tamquam à culpa pœna; vt auarus pater per prodigum filium crucietur: præterquamquod aliquando etiam prodigè epulatur auarus, vt vnico actu frequens auaritię noxa deleatur. Similiter cum dicitur: *Omne quod in os intrat euacuatur*; illud, *Omne*, non pro omni indiuidua cibi parte, ſed pro omni ciborum genere ponitur; nullum enim cibi genus eſt, quod partes aliquas purgabiles non habeat; ſecundùm quas in hominis ſubſtantiam non tranſit, ſed foras emittitur. Ad quem propoſitionis ſenſum apertè ſignificandum,

Omnia interdum, non omnia indiuidua cuiuſcunque generis, ſed omnia genera quorumcunque indiuiduorū ſignificat.

eadem Domini ſententia Marci 7. ſic explicatur: *Omne extrinſecus introiens in hominem, non poteſt eum communicare, quia non intrat in cor eius, ſed in ventrem vadit, & in ſeceſſum exit purgans omnes eſcas.* Vbi omnes eſcæ purgari dicuntur, quatenus earum partes alimento ineptæ extra mittuntur.

Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt; & ea coinquinant hominem.

Cor cur interdum pro intellectu, & voluntate ſumatur.

81. COr pro intellectu, & voluntate ſumitur. Gen. 6. 5. *Videns Deus, quod cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum.* Iudicum 5. 9. *Cor meum diligit principes Iſrael.* Ratio huius eſt, quia rationales potentiæ in ſuis actibus, ſiue ad concupiſcibilem, ſiue ad iraſcibilem pertinentibus à corde ſubminiſtrante vitales & animales Spiritus dependet.

Os cum lingua hominē Peccati ſordibus inquinat.

82. Ad ſignificandum ea, quæ procedunt ex ore, hominem peccati ſodibus inquinare, Iſaiæ 6. 7. de calculo ignito, hoc eſt de Spiritus ſancti gratia iuxtà Ambroſium, dicitur: *Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua.* Vbi mundato ore, ſtatim iniquitas animum inquinans tollenda dicitur. Ad idem ſignificandum à B. Iacobo Apoſt. c. 3. de lingua oris inſtrumento dicitur: *Lingua ignis eſt, vniuerſitas iniquitatis; lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus; & inflammat rotam natiuitatis noſtræ inflammata à gehenna.* Quòd peccatoris lingua ignis ſit, de peccatore dicitur Eccleſiaſtici 20. 15. *Apertio oris illius inflammatio eſt*; inflammatio non lucida, ſed maximè fumigans, cum ſe, alioſque loquendo peccator denigret.

Lingua dicitur mundus iniquitatis; quia intra oris ambitū velut intra peſſimū microcoſmum à lingua vitia omnem formantur hic. & num. 84. Peccatoris lingua eidē maximè noxia.

83. Dicitur 2. *Lingua vniuerſitas iniquitatis:* ſeu ex Græco textu κόσμος, hoc eſt *mundus iniquitatis.* Sicut enim intra mundi globum creata omnia Deus condidit; ita vitia omnia intra oris ambitum, veluti intra peſſimum microcoſmum artifex lingua format. Quia, vt benè Thomas Anglicus docet: *Per linguam peccat homo contra Deum blaſphemando; contra proximum detrahendo, & conuiciando; contra ſeipſum iactando.* Quamuis præter iactantiam, peccata omnia, quæ contra Deum, & proximum fiunt; contra ipſum peccatorem recidunt. Quare benè Ambroſius in Pſalmi 35. verba: *Dixit iniuſtus, vt delinquat in ſemetipſo*, ait: *Quidquid loquitur iniuſtus, iniquitas eſt; quæ in ſuum refertur auctorem; ſicut vipera partus, qui primò ſuam ſcindit parentem, vt frequens ſermo eſt. Sibi ergo delinquit; ſibi generat vulnera, ſeipſe confodit. Nam ſicut ſpinæ naſcuntur in manu ebrioſi, vt ſcriptura aſſerit Prouerb. 26. 9. ita in iniuſto ſermone naſcuntur, quæ compungant loquentem. Loquitur iniuſtus, & interior eius conſcientia vulneratur; quia in omni ſermone, quem loquitur, non eſt fraudis immunis. Cuius grauior eſt pœna, quàm propria; cùm pro omni ſermone det pœnas? Serpens aliis infundit venenum; iniuſtus ſibi. In eum enim refundit quidquid effuderit.*

Linguæ varia vitia.

84 Vt vniuerſitas iniquitatis in ore, & lingua eſſe cognoſcatur, memoriæ alphabeti litteris ſuggeretur. Sunt enim linguæ vitia aſſentatio, adulatio, blaſphemia, contumelia, calumnia, detractio, excuſatio in peccatis, fraus, gloriatia inanis, hypocriſis, hęreſis, irriſio, laus in ore proprio, mendacium, mordacitas, nugacitas otioſa, vel etiam obſcæna verba, peieratio, querimonia iniuſta, rixatio, ſuſurratio, ſecreti reuelatio, tameritas inconſideratæ locutionis, vituperatio iniqua, zelus non ſecundùm ſcientiam. Quia in enumeratione littera tantùm, quæ decuſſatim crucem refert, deſideratur: vt ſancta crux ad benè obſerandum oris oſtium contra vitia clauis eſſe ſignificetur. Lingua à lingendo, ſiue à ligando deriuatur; de ea benè Bernardus ait 1. ſerm. de interiori domo c. 50. *Lingua dicitur, quia lingit adulando; mordet detrahendo; occidit mentiendo. Ligat, & ligari non poteſt: labilis eſt, & teneri non poteſt; ſed labitur, & fallitur. Labitur vt anguilla; penetrat vt ſagitta; tollit amicos; multiplicat inimicos; mouet rixas, ſeminat diſcordias. Vno iſtu multos percutit, & interficit. Blanda eſt, & ſubdola; lata, & parata ad exhaurienda bona, & miſcenda mala. Qui cuſtodit linguam ſuam, cuſtodit animam ſuam, quoniam mors, & vita in poteſtate linguæ eſt.*

Crux clauis ad bene os obſerandū.

Pro. 18.

85. Dicitur præterea lingua maculare totum corpus; idque iuxtà Domini ſententiam: *Quæ procedunt de ore, coinquinant hominem.* Nam, vt benè Chryſoſtomus hom. 21. ad populum ait: *Corpore maculato, mentem quoque corrumpi neceſſe eſt: Corrumpunt mores bonos colloquia mala.* A laſciuis quidem colloquiis corporis inquinamenta proueniunt. De ſordibus ex lingua hominem ſpiritualiter inquinantibus Bernardus ſermone de cuſtodia manus, linguæ, & cordis ait: *Quis enumeret quantas modicum linguæ membrum contrahat ſordes; quàm multiplex in labiis incircumciſis immunditia coaguletur; quam ſit grauis pernicies oris incircumſpecti? Eſt enim lingua diſſoluta in ſermonibus otioſis, eſt lingua impudica; eſt & magniloqua: quarum prima laſciuiæ, ſequens arrogantia famulatur. Eſt etiam lingua doloſa, item lingua maledica: quarum altera in falſiloquam, & adulatoriam ſubdiuiditur: altera verò nunc in facie contumelias irrogat; nunc detrahit in occulto. Tenerum membrum lingua; attamen nec teneri poteſt: ſubſtantiâ quidem infirmum, atque exiguum; ſed vſu magnum, & validum inuenitur. Modicum membrum eſt; ſed niſi caueas, magnum malum. Tenuis eſt, & lata; aptiſſimum euacuandis cordibus inſtrumentum. Forte nimis videamur in ſigillatione verborum. Sed mementote, quoniam lingua eſt, quæ contra vitia linguæ loquitur; vt in eo, vel maximè haberi debeat excuſata; quòd nec ſibi parcat, & aduerſus propria quoque ſui ipſius pericula muniat audientes.* Plura circa allatam Iacobi ſententiam, & oris, linguæque vitia habentur Fer. 3. Dom. Paſſionis.

1. ad Cor.

15. 33.

Linguæ varia vitia.

Lingua gladio nocentior.

86. Addatur vltimò Eccleſiaſtici pronunciatum c. 28. 22. *Multi ceciderunt in ore gladii; ſed non ſic, quaſi qui interierunt per linguam ſuam.* Et ſenſus eſt iuxtà Syriacam lectionem plures lingua, quàm gladio interire: *Multi occiſi ſunt gladio; ſed non quot occiſi ſunt à lingua.* Eiuſdem tamen ſententiæ ſenſus etiam eſt, non eodem modo gladio, & lingua percuſſos interire; cum illi corporalem, iſti vero ſpiritualem mortem incurrant: & propterea dicitur: *Non ſic quaſi, qui interierunt per linguam ſuam.*

De corde exeunt cogitationes malæ.

87. QVòd malæ cogitationes è corde exeuntes coinquinent hominem, habetur Ezech. c. 14. Vbi enim ex vulgata lectione dicitur: *Viri iſti poſuerunt immunditias ſuas in cordibus ſuis*: Ex Hebræo legitur: *Viri iſti poſuerunt cogitationes ſuas in cordibus ſuis.*

Cogitationes vocantur immunditiæ.

Homicidia,

Homicidia, Adulteria.

88. DAuid cum in adulterij, & homicidij peccatum incidiſſet; inde ſe maximè inquinatum benè noſcens, Deum precabatur Pſal. 50. vt ampliore, ſeu largiore gratiæ lauacro à contractis ſordibus mundaretur: *Amplius laua me ab iniquitate mea; & à peccato meo munda me.* Seu, vt legit Hieronymus: *Multùm laua me.* Homicidium enim, & adulterium peccata grauiſſima ſunt. Nam homicida vel iuſtum, vel peccatorem interimit. Si iuſtum, quàm grauis iniuria Deo fit, dum Dei amicus perimitur; eique vita præciditur, quà plura merita aquirere, adeoque ad ſublimiorem beatitudinis gradum aſcendere poterat; quo ex violenta morte priuatur. Quis iacturam tantam reſtaurare poterit? Rurſus ſi peccator occidatur; hinc ei non ſolùm temporalis, ſed æterna mors infertur. Quo peccato homicida Deo valde iniurius eſt: cum Deum blaſphemantium tota æternitate in gehenna numerum augeat. Porrò adulterium homicidio deterius eſſe Chryſoſtomus aſſerit. Quia homicida corporalem vitam aufert; adulter verò ſpiritualem. Adde ex adulterio ſæpè homicidium prouenire, vt patet in Dauid. Benè enim adultero Chryſoſtomus ibidem ait: *Nec ſatis habes mulierem adulteraſſe; niſi eamdem viri cade obſtrinxeris. Fœminam, quæ eſt ad liberos procreandos tradita, ad necem reddis paratiorem, quando illa, vt concupita magis, vel amatoribus vſui ſit, vel argenti pluſculum exugat, neque imperata facere abnuit, ingens ſane in caput tuum ingeſſurus incendium. Nam ſi illud facinus abſcribatur; eius tamen teipſe auctorem prabes.* Aſſerit præterea ibidem Chryſoſtomus adulterium quodammodo idololatriâ peius eſſe. Nam adultera iuxtà Domini verba Matth. 5. 32. iuſtè dimittitur; idololatra verò, & infidelis dimittenda non eſt, iuxtà Apoſtolum 1. ad Cor. 7. 12. *Si quis frater vxorem habet infidelem, & hac conſentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et ſi qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum.* Hinc Chryſoſt. hom. 62. in Ioan. ait: *Adulterium adeo apud Deum ſcelectum videtur; vt* (dummodo fidei periculum non ſit) *ſi vxor ab idololatra viro, ipſo nolente, diſcedat, puniatur; ſi ab adultero, minimè.* Adde ex adulterio idololatriam etiam prouenire. *Hinc idolorum ſeruitus emanat; cum plerumque, vt magis adamentur, & carmina machinentur, & vina ſacrificijs fundant, & amatoria medicamenta, & alia nonnulla componant. Mox etiam veneficia non in adulteratam, ſed in affectum iniurijs coniugem intentant adulteri. Accedunt præterea inſidiæ plurimæ, dæmonum inuocationes deſumptaque ex mortuis vaticinia,* ait Chryſoſtomus homilia, ne carnis concupiſcentiam ſectemur. Vt autem allata Domini ſententia veriſſima videatur, *Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem, adulterium cœnoſum canale, & lutulentum,* appellat ibi Chryſoſtomus, & addit: *Quod cœnum ſit inceſtæ, & proſtitutæ fœminæ corpus, te præter, rogabo neminem; qui eo quòd fueris obuolutus, quantùm te eius rei pudeat; quantùm poſt delictum, immundum te, & ſordidatum ducas, non ignoras.*

Homicidiū quàm graue peccatum.

Adulterium homicidio deterius. Chriſoſt. t. 5. hom. carnis concupiſcentiam ne ſectemur.

Adulter idololatra quodámodo peior.

Adulterium dicitur canale lutulētum.

89. *Qui adulter eſt, propter cordis inopiam, perdet animam ſuam;* hoc eſt corporalem vitam, & ſpiritualem animæ, dicitur Prou. 6. 32. Vbi cordis nomine mens, & rationalis facultas intelligitur. Ipſi ſe impudici amatores excordes, adeoque dementes eſſe fatentur: ita vt benè poëta cecinerit: *Tenui limite diſtas furor amentis, feruor amantis.* Ideo Dauid adulter pœnitens aiebat Pſal. 37. *Cor meum conturbatum eſt: Cor meum dereliquit me:* legens Gregorius ait: *Cor noſtrum nos derelinquit, quando à concupiſcentijs carnalibus vincimur. Hoc perditum inuenerat, qui dicebat: Inuenit ſeruus tuus cor ſuum. Cor noſtrum inuenimus, quando à terrenis auellimus.* Citato Pſal. ex Hebræo legitur: *Cor meum circumuagatur.* Quare Gregorius 26. mor c. 23. explicans monitū illud Iſaiæ 46. 8. *Redite præuaricatores ad cor,* ait: *Quid vicinius nobis eſt corde noſtro? Et tamen cum per prauas cogitationes ſpargitur, à nobis cor noſtrum longius euagatur. Longe ergo propheta præuaricatorem mittit; cum eum ad cor ſuum redire compellit: quia quò ſe exterius fundit; eò ad ſe, vnde poſſit redire, vix inuenit.*

Laſciuia adulterum reddit excordem, & dementem.

Pſal. 37. in Pſal Reg. c. 9.

2. Reg. 7. 27.

90. Adulteri verè *genimina viperarum* dici poſſunt. Vipera enim in alieno elemento coniugem quærens; ibique cum muræna congrediens, adulterij turpitudinem referre videtur. Ideo Ambroſius lib. 5. in Hexameron c. 7. ait: *Nolite quærere viri, alienum thorum. Graue eſt adulterium, & naturæ iniuria. Deus virum, & vxorem iuſſit eſſe in vno corpore, & in vno Spiritu. Quod vnum ſeparas corpus, & vnum diuidis Spiritum, naturæ adulterium eſt. Sed hoc docet muræna, & vipera, non iure generis, ſed ardore libidinis, expetitus amplexus. Diſcite, ô viri; qui alienam permolere quæris vxorem cuius ſerpentis ſibi adſciſcere cupias contubernium; cui etiam comparandus ipſe ſerpens ſit. Adulter enim vipera eſt.* Quibus animi angoribus adulteri crucientur, benè explicat Chryſoſtomus hom. 3. de verbis Iſaiæ. Et hom. 1. de Lazaro. Quo ſupplicio apud Gentes diuerſas multare adulteras conſuetum fuerit, refert Cornelius in Gen. c. 38. 24.

Matth. 23. 33.

Adulter cur viperæ ſimilis.

Adulteri cruciatus, & ſupplicia.

91. Vltimò Chryſoſt. hom. 12. in Matth. iuxtà Domini verba Matth. 5. ait: *Qui concupiſcit mulierem alienam, iam mœchatus eſt in corde ſuo. Et ſi non habuerit eam, etiam adulter eſt apud Deum; quia magis aſpicit voluntatem, quàm opus: Quoniam opus ei adulterij committendi defuit, non voluntas:* Similiter de homicidio eſt dicendum. Etiamſi ſanguinarij dextera ad effundendum ſanguinem non perueniat, adhuc is homicidium peruerſo corde machinatus, dicitur occidere, & homicida. Iudicum c. 9. de Abimelech dicitur: *Occidit fratres ſuos ſeptuaginta ſuper lapidem vnum,* & tamen huic numero defuit Ioathan natu minimus; & ipſe Abimelech occiſor: ergo occiſi fuerunt tantùm ſexaginta octo; cum omnes filii Gedeonis eorum patris fuerint ſeptuaginta, vt in fine capitis octaui habetur. Reſpondetur primò ex Auguſtino q. 47. in Exodum: *Scriptura ſolet tempora ita nuncupare; vt quod de ſumma perfectioris numeri paulùm excreſcit, aut infra eſt, non computetur.* Quod de temporum numero ait Auguſtinus, ad numerum quemlibet aptari poteſt. Reſpondetur 2. in cæde illa numero ſeptuagenario nihil defuiſſe, cum ipſe Abimelech occidendo alios, ſe ſpiritualiter interfecerit; immo etiam corporaliter. Nam iuxtà Domini verba Matth. 26. 52. *Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Et Gen. 9. 6. *Quicumque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius.* Quod quidem exitus comprobauit; cum ipſe Abimelech interfectus fuerit à muliere, vt habetur 2. Reg. 11. Rurſus ipſe Abimelech fratris etiam Ioathæ homicida fuit, non enſe, ſed corde. Sic Auguſtinus in Pſal 63. Iudæis machinanti-

Adulter, & homicida aliquis eſſe poteſt, etiāſi effectus non ſequatur.

Quod de ſumma perfectionis numeri paulum excreſcit, aut infra eſt, non cōputatur.

Ioan.18.31. bus Chriſti mortem, & dicentibus: *Nobis non licet occidere quemquam*, ait: *Vos, ô Iudæi, occidiſtis: vnde occidiſtis? gladio linguæ. Acuiſtis enim linguas veſtras: & quando percuſſiſtis, niſi quando clamaſtis: Crucifige, crucifige?*

A

Fornicationes.

Fornicatio, adulterium, inceſtum, & idololatriá etiam ſignificat.

92. FOrnicatio in ſacra ſcriptura non ſolùm cum ſoluta copulam; ſed etiam adulterium cum coniugata, & inceſtum cum habente vinculum cognationis, vel conſanguinitatis ſignificat. Hinc Dominus Matth. 32. dixit: *Omnis, qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis*, hoc eſt adulterii, *cauſa, facit eam mœchari.* Et 1. ad Cor. 5. Apoſtolus ait: *Auditur inter vos fornicatio; ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat.* Significat præterea idololatriam, vt Oſeæ 4. 13. *Fornicati ſunt à Deo ſuo. Super capita montium ſacrificabant; & ſuper colles accendebant thimiama.* Qui ſignificatus frequens eſt in ſcriptura.

Furta.

93. QVòd furta coinquinent hominem, egregiè patet Ioſue c. 7. vbi cũ vnus Achan ex hoſtium ſpoliis furtim *pallium coccineum, & ducentos ſiclos argenti, regulamque*, ſeu laminam *auream quinquaginta ſiclorum abſtuliſſet*; de vniuerſo populo Dominus Ioſue duci dixit: *Non poterit Iſrael ſtare ante hoſtes ſuos, eoſque fugiet, quia pollutus eſt anathemate. Non poteris ſtare coram hoſtibus tuis, donec deleatur ex te, qui hoc contaminatus eſt ſcelere.* Quæ contaminatio cum veluti contagium quoddam in tabernaculum, in familiam, & ſupellectilem vniuerſam ipſius furis Achan intuliſſet; omnia ex contagio fœda, vnà cum furto igne conſumenda fuerunt. *Tollens Ioſue Achan, argentumque, & pallium, & auream regulam; filios quoque, & filias eius; boues, & aſinos, & oues, ipſumque tabernaculum, & cunctam ſuppellectilem (& omnis Iſrael cum eo) duxerunt ad vallem, lapidauitque eum omnis Iſrael; & cuncta, quæ illius erant, igne conſumpta ſunt.* Similiter, quia furta fœdiſſimè hominem coinquinant, in vltima cœna Dominus Apoſtolis dixit Ioan 13. *Vos mundi eſtis, ſed non omnes.* Quibus verbis abominabilem ex furtis immunditiem à Iuda contractam ſignificauit. Iudas enim, vt dicitur Ioan. 12. 6. *Fur erat, & loculos habens, ea, quæ mittebantur, portabat.* Furtum deteſtandum eſſe natura ipſa docuit: mirum enim eſt, quod Plinius lib. 19. c. 7. refert; apes ſcilicet furto ſublatas peſſimè mellificare: ita vt mellis ſuauitatem furibus denegare vindex natura videatur.

Furtum eſt veluti contagium quoddam.

Apes furtim ſublatæ peſſimè mellificant.

C

Falſa teſtimonia.

94. IN falſitatis deteſtationem; in veritatis, & ſimplicitatis commendationem; ſponſæ, hoc eſt piæ animæ, Deoque dilectæ, dentes, quibus loquela efformatur, ſimpliciſſimis, ac mundiſſimis animalibus ſimiles eſſe dicuntur Cant. 6. *Dentes tui ſicut grex ouium, quæ aſcenderunt de lauacro.* Ebori autem, hoc eſt Elephanti dentibus, licèt candidiſſimis, ſponſæ dentes non comparantur. Elephas enim, vt lib. 2. refert Pierius, cor duplex habere dicitur: loquela autem ex duplici corde prouenire non debet; ita vt vno corde ad ſentiendum intus, alter foris ad loquendum vti quiſpiam videatur. De huiuſmodi autem falſiloquis loquitur Dominus Pſalm. 11. *Labia doloſa, in corde, & corde locuti ſunt.*

Sponſæ dẽtes cur potius mundis ouibus, quàm ebori cõparentur. Elephas duplex cor habet.

95. Homerus Iliad 5. fraudulentum, qui aliud abſcondit in corde, & aliud ore ſonat, Orci ianuæ comparat: quæ quidem comparatio veritati apprimè congruit etiam ſecundùm ſacras litteras: Diaboli enim os mendax, quo primos parentes decepit, & contra id quod Deus pronuntiauerat, teſtimonium falſum protulit dicens: *Nequaquam moriemini, & Eritis ſicut Dij*: Tale os, inferni porta fuit; qua patefacta, ex humano genere plurimi in æternam perniciem corruerunt. Infernus aperuiſſe os ſuum dicitur Iſai 5. at peccatoris os cum aperitur, inferno peius eſt, cum infernus ſceleſtos tantùm cruciet; peccatoris verò os etiam iuſtos, obtrectando, maledicendo, falſa teſtimonia proferendo, torqueat. Pſal. 77. vbi de peccatoribus dicitur: *Defecerunt in vanitate dies eorum*, ex Hebræo legitur: *Defecerunt in flatu oris dies eorum.* Quod quidem primò in ſenſu aſſimilatiuo poteſt intelligi, quaſi dicatur: Inſtar flatus oris dies eorum euanuerunt. 2. quia ex Hebræo per aduerbium *In*, ſæpè ſignificatur inſtrumentum, & cauſa vt Pſal. 73. *In ſecuri, & aſcia deiecerunt eam*; hoc eſt, per ſecurim, & aſciam eius deiectio, ſeu deſtructio facta eſt: hinc eſt, vt citata verba Pſalmi 77. *Defecerunt in flatu oris dies eorum*, in ſenſu etiam cauſali poſſint intelligi; & ſenſus eſt: Ex flatu oris, nempe ex verbis contra proximum maledicis, & mendacibus factum eſt, vt dies eorum morte præpropera euanuerint: benè enim mendacis oris fœtor proximam vitæ indicat corruptionem. Hæc autem poſterior interpretatio confirmatur, quia in eodem Pſal. de iiſdem peccatoribus dicitur, in Deum ipſum falſum teſtimonium protuliſſe: *Malè loquuti ſunt de Deo.*

Fraudulenti peccatoris os, eſt veluti inferni ianua; & ipſo inferno peius.

Gen. 3.

Fraudulẽto, & mendaci peccatori mors acceleratur.

D

96. Pentecoſtes die ſupra Apoſtolorum verticem diſpertitæ linguæ viſæ ſunt: *Apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tamquam ignis.* Ex igneis illis linguis ſingulas diſpertitas, hoc eſt diuiſas, ac diſſectas apparuiſſe docet Cyprianus. Cur autem à Spiritu ſancto communicatæ linguæ diſſectæ fuerint, ab interpretibus plures redduntur rationes. Sed ad rem noſtram illa eſt; quòd cum lingua dupliciter diuidi poſſit, ſcilicet ad verum, & falſum enunciandum; hinc eſt, vt Spiritus ſanctus, qui *Spiritus veritatis eſt*, linguas diuiſas Apoſtolis communicauerit; ſcilicet quæ veritatem ſemper, nunquam falſitatem eſſent locuturæ. Quare Bernardus ſer. de cuſtodia linguæ, linguam non abſcindendam eſſe, ſed diuidendam; ſeu circumcidendam eſſe docet, *iuxtà ſcripturam*, inquit, *mors, & vita in manibus linguæ: alioquin ſi ſola eſſet vita, nec circumciſio quidem eſſet adhibenda: ſi ſola mors, etiam abſciſſio deberetur.*

Act. 2. lib. 2. teſt. c. 101. Pẽtecoſtes die cur diſpertitæ, hoc eſt diſſectæ linguæ ſupra Apoſtolos apparuerunt. Ioan. 14. Prou. 18.

E

Blaſphemia.

97. QVàm graue ſcelus blaſphemia ſit; ſiue ſacrilegis verbis in Dei nomen, eiuſque ſanctos; ſiuè maledictis, & imprecationibus in homines quoſcumque dicatur, inde maximè patet, quòd in B. Iudæ Apoſtoli Epiſtola legitur: *Cum Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ*, hoc eſt iuſto maledicto in eum inuehi. Quare Hieronymus explicans Apoſtoli verba Epiſt. ad Titum cap. 3. Admone illos neminem blaſphemare, notat: *Non ait, neminem hominum blaſphemare: ſed abſolutè neminem; non Angelum, non aliquam creaturam Dei. Omnia quippè, quæ à Deo facta ſunt, valdè*

Blaſphemãdaullacreaturaeſt.

bona ſunt. Quando Michaël Archangelus cum diabolo diſputabat de Moyſi corpore non fuit auſus inferre iudicium blaſphemiæ: quantò magis nos ab omni maledicto puri eſſe debemus? Merebatur diabolus maledictum; ſed per Archangeli os blaſphemia exire non debuit. Si vitanda contra diabolum blaſphemia Archangelo viſa eſt; quàm abominabilis cenſenda eſt in homines, in cælites, vel in Deum ſummum bonum blaſphemia? S. Auguſtinus in Matth. c. 26. 65. ait: *Non minus peccant, qui blaſphemant Chriſtum regnantem in cælis; quàm qui crucifixerunt ambulantem in terris.* Immo horum ex aliquo capite videtur peccatum minus; cum minor iniuria cenſeatur in Regem ſub ſeruili habitu latentem; quàm in eumdem in regio ſolio aſſidentem. Quàm iuſto ſupplicio blaſphemæ linguæ corrodentes vermes vltores ſunt. Experta eſt hoc Neſtorii lingua vermibus corroſa qui in B. Virginem blaſphemus, eam Deiparam eſſe negauit.

Blaſphemãtes Chriſtũ, Crucifixoribus peiores.

89. Blaſphemia numquam irrita eſt. Quamuis enim contra cælites, qui nullatenus lędi poſſunt, irrita videatur; contra blaſphemum ipſum numquam ſuo effectu caret. Nam benè Chryſoſt. hom. 5. contra Anomæos: *Veriſſima Eccleſiaſtici ſententia eſt: Qui in altum mittit lapidem, ſuper caput eius cadet. Sicut enim qui lapidem illuc iaculatur, corpus cæleſte non attingere, ne dum lacerare poteſt; plagam autem ſuo capite excipit; cum lapis eodem, vnde iaculatus eſt, redeat; ita, qui beatam illam blaſphemat ſubſtantiam, ſicut numquam offendere eam poteſt; ſic ferrum aduerſus animam ſuam acuit.* Beatus Ephrem parænesi 43. ait: *Deſine, ô homo, blaſphemare; ne fortè idem ſermo, quem contemnis, fiat flamma in ore tuo, & tuam linguam comburat. Non metuis, ne fortè ignis de cælo deſcendat, & deuoret te; dum tu ſic os aduerſus omnipotentem aperis; neque vereris, ne forte terra ſub te repente diſrumpatur, & te abſorbeat.* Hieronymus in Iſaiam c. 18. ait *Nihil horribilius blaſphemia, quæ ponit in cælum os ſuum. Omne peccatum comparatum blaſphemiæ, leuius eſt.* Cætera enim peccata, vt adulterium, aut homicidium in rebus à Deo creatis Deum offendunt: at blaſphemus Deum ipſum directè offendere audet. Rurſus peccatis alijs iniuria infertur Deo præter intentionem, vellet enim adulter, aut homicida non offendere Deum: at blaſphemus Deum ipſum contumelia afficere non veretur. Dices, etiam periurium Dei nomine inuocato directè Dei offenſa eſt. Reſpondet Auguſtinus contra mendacium c. 19. *Peius eſt blaſphemare, quàm peierare; quoniam peierando, falſæ rei adhibetur teſtis Deus: blaſphemando autem de ipſo Deo falſa dicuntur:* Eaque per contumeliam efferuntur. Prætereà ſi non in Deum, ſed in alios maledicta iaciuntur, etiam Deus directè offenditur; cum Deus ad iniquam blaſphemiam exequendam aduocetur.

Blaſphemus in ſanctos, in ſe ipſum blaſphemus eſt.

Eccleſ. tibi c. 27. 28.

Blaſphemiæ peccatum peccatis alijs grauius.

99. Quamuis benè B. Apoſtolus Iacobus dixerit: *Lingua ignis eſt*; adhuc tamen igni blaſphema lingua comparata, voraciſſimum illud elementum ſuperare videtur. Quandoquidem ignis ſua in ſphęra cælo omnino proximus, nihil in cælum ſua voracitate audet: at blaſphema lingua nec cælo, cælitibuſque, nec cæli conditori parcit: de blaſphemis enim dicitur: *Poſuerunt in cælum os ſuum.*

Blaſphemus igne voracior.

100. Adeo abominabilis blaſphemia eſt; vt ipſe diabolus blaſphemiæ verbum perhorreſcere videatur. Nam, cum Iobi vxor ſuis verbis patientiſſimum coniugem ad deprecationem incita-

Blaſphemia ipſi diabolo abominabilis eſt.

A ret, S. Chryſoſtomus exiſtimat veriſimile eſſe eam non fuiſſe veram Iobi vxorem, ſed tantùm diabolum eius imaginem repræſentantem. Quamuis autem ad deſperandum, & blaſphemandum Iobum diabolus incitaret; à blaſphemię tamen, & maledicendi verbo abſtinuit, per antiphraſim dicens: *Benedic Deo, & morere.*

101. Cum Sennacherib Aſſyriorum rex, eiuſque dux Rabſaces Deum, vt ſeductorem, & impotentem Iſraëlitarum populum liberare blaſphemaſſet dicens: *Non te ſeducat Deus tuus, in quo habes fiduciam*, Iſaiæ ore Deus reſpondit: *Cui exprobraſti, & quem blaſphemaſti? Contra quem exaltaſti vocem tuam; Et eleuaſti in excelſum oculos tuos? Contra ſanctum Iſraël? Hæc dicit Dominus*
B *de Rege Aſſyriorum. Non ingredietur vrbem hanc. Per viam, qua venit, reuertetur. Factum eſt igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum octoginta quinque millia. Et reuerſus Sennacherib manſit in Niniue; cumque adoraret in templo Deum ſuum, filij eius percuſſerunt eum gladio.* Sic ſummam Dei potentiam, quam impia ora blaſphemando negauerant, tantæ multitudinis, & ipſius regis hiantia vulnera fateri coacta ſunt.

4. Reg. 19. Blaſphemia Sennacherib, & Rabſacis quàm ſeuerè punita.

102. SS. Patres non ſolùm ore, ſed etiam opere à peccatoribus Deum blaſphemari dicunt. S. Ephrem explicans illud Iſaiæ 52. 5. *Iugiter tota die nomen meum blaſphematur*, ait: *Quemadmodum operibus bonis Deus glorificatur, ita malis actionibus blaſphematur. Nam cum infideles inuenitur*
C *Chriſtianos, quòd inſtar Ethnicorum ipſi quoque in crapula, & ebrietate vitam degant ludentes, atque ſaltantes cum citharis, & tympanis, non amplius dubitant, quod inſenſati ſint Chriſtiani, dum legem Chriſti tranſgrediuntur; verùm blaſphemantes aſſerunt eos, ſicut traditum à Chriſto acceperunt, ita facere.* Similiter S. Auguſtinus in Pſal. 146. ait: *Cùm Deus laudatur de bono opere tuo, opere tuo laudas Deum: & cum blaſphematur Deus de malo opere tuo, opere tuo blaſphemas Deum: corde ne ſileas, vita ne taceas. Quia hoc docet Apoſtolus: Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. Si ergo benè agis; & quòd manducas, & bibis, & ad refectionem corporis ſu-*
D *mis, gratias agens ei, qui tibi præbuit mortali, & fragili iſta ſupplementorum ſolatia; cibus tuus, & potus tuus laudat Deum. Si verò modum naturæ debitum immoderatione voracitatis excedas, & vinolentia te ingurgites; quantaslibet laudes lingua tua ſonet, vita blaſphemat.*

Blaſphemia non eſt ſolùm ore, ſed opere. Ephrem Interreg. tom. 1.

1. ad Cor. 10.

103. Cum ergo *De corde exeant cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ*, benè exclamat Chryſologus: *Quæ ſpatia terrarum, quæ magnitudo vrbium, quæ latitudo regionum tantos hoſtes ferre, tot inimicos capere, tantas ſuſtinere prauales*
E *nationes; quot vitia, quot delicta, quot crimina rapiunt humanos ſenſus, hominum corda patiuntur? Ad vnam columbam tot milui, tot aquilæ, vultures tot voraces, tantarum curris congeries auium ſordidarum!*

Chryſoſt. ſer. 171.

Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem: non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

104. AVdiant hoc comatuli, & cincinnatuli iuuenes; qui toti ſunt in facie, ac manibus odorifera aqua abluendis: cumque adſcititio odore ſe perfundant, cordis fœtorem pœnitentiæ lacrymis abſtergere negligunt. His Do-

minus ait Iſaiæ 1. 16. *Lauamini, mundi eſtote; auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis; quieſcite agere peruerſe; diſcite benefacere.* Quæ verba teſte Ruffino fornicarius quidam cum in Eccleſia audiiſſet, contritus impudicam vitam in caſtam commutauit. Hunc S. Paulus S. Antonij diſcipulus cùm in templum ingredientem nigrum vidiſſet, & à dæmonibus fræno in os iniecto trahi; eiuſque cuſtodem Angelum, triſtem, & longo interiecto ſpatio ſequentem; poſtea eumdem fornicarium nitida facie, candidoque corpore vidit; ac dæmones eum ſequentes quidem, ſed procul; contra verò cuſtodem Angelum iam hilarem propè ſequentem.

Fornicarii pœnitentis mutatio. *Ruffinus in in vitis PP. l. 3. n. 167.*

105. Præterea cùm homicidis dicatur Iſaiæ c. 1. & c. 59. *Manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Manus veſtræ pollutæ ſunt ſanguine, & digiti veſtri iniquitate.* Similiter de iniquis iudicibus dicatur Pſal. 25. *In quorum manibus iniquitates ſunt; dextera eorum repleta eſt muneribus*: talibus ſordibus pollutas manus hominem etiam coinquinare certum eſt; taleſque ſordes ſpirituali lauacro ſunt abluendæ; de quo lauacro dicitur: *Lauamini, mundi eſtote.* Quare cum Apoſt. 1. ad Tim. c. 2. monet orandum eſſe eleuando ad Deum puras manus, Chryſoſtomus ait: *Puras, id eſt mundas manus, non aqua lotas; ſed cupiditate, rapina, cædibus mundas.* Huiuſmodi mundis manibus proſternendi ſunt, & procul arcendi dæmones ſpirituales hoſtes. Ideo Auguſtinus ſerm 93. de tempore, per manus opera ſignificari docens ait: *In manibus opera debemus accipere: ſi ergo talia ſunt opera, vt ea poſſis in alium in conſpectu Domini leuare; potes etiam & tu in te ipſo aduerſarios tuos excludere. Hos ergo ſi volumus vincere, manus noſtræ, id eſt actus noſtri, & conuerſatio noſtra non ſit in terris, ſed in cælo.*

Orantium manus quomodo mũdæ eſſe debent.

Manus opera ſignificant.

106. Quomodo ſuggerente diabolo varia vitia ex humano corde prodeuntia coinquinent hominem, benè explicat Gregorius lib. 13. moral. c 6. vel 9. *Sæpè dum gula reſtringitur, vt libido ſubigatur, inanis gloriæ aculeus mentem pulſat. Si autem corpus abſtinentiæ afflictione non atteritur, contra mentem libidinis flamma ſe excitat. Sæpè dum ſeruare parſimoniam nitimur, ad tenaciam labimur: Et ſæpe dum poſſeſſa effusè tribuimus, ad auaritiam ducimur; quia rurſum colligere quærimus quod tribuamus.* Similiter in Ezechielem lib. 1. hom. 12. *Sæpè nonnulla vitia ad mentem non ſimul veniunt; ſed ſupponuntur, vt vnum alteri in*

Peccatorũ ſuggeſtio quàm vario modo in humano corde inſurgat.

A *tentatione ſuccedat. Et aliud contra faciem venit; aliud verò in tentationem ſe ex latere ſubycit; quatenus dum alteri reſiſtitur, ab altero mens decepta capiatur. Ipſa enim, quæ ſuperius diximus vitia, plerumque ſe alia pro alijs furtiuè ſupponunt; ſicut nonnumquam dum iram vincere in nobiſmetipſis conamur, pluſquam neceſſe eſt, lenitas mentem occupat; vt aſperitatem peccantibus, quàm oportet, minime proponat. Sæpè verò dum nobis ineſſe incauta lenitas diſplicet, zelus ſe in furorem trahit; atque extra patientiæ limitem animum captiuum rapit.* Interdum verò vitia non ex contrariis affectibus proueniunt, ſed ex prauo corde ſimul concatenata prodeunt. *Sunt quædam vitia quaſi per quandam* B *ſibi cognationem propinqua; ſicut diſſolutio ſpiritus, appetitus gulæ, & immunditia luxuriæ: ſicut multiloquium, fallacia, atque periurium. Ex diſſolutione quippe ſpiritus mens ad ingluuiem ventris rapitur: & dum cibis venter extenditur, ad luxuriam caro trahitur ſuperbiendo captiua. Et rurſum ex multiloquio fallacia generatur: quia valdè difficile eſt, vt qui multa loquitur, non etiam mentiatur: & ſæpe mendacium etiam periurio tegitur, vt ante humana iudicia veletur. Superbia quoque eſſe ſine inuidia, atque inani gloria nullatenus poteſt. Superbus etenim quiſque honorem, quem ipſe ambit, alijs inuidet: & cum hunc fortaſſe obtinuerit, in elationem gloriæ temporalis attollitur; atque quod alios* C *conſpicit minime percipere potuiſſe, hoc ſe per inanem gloriam gaudet præ cæteris habere*, ait ibidem Greg. Præterea, quod valde pernicioſum eſt, ſæpe è peccatoris corde vitia veluti perſonata ſub honeſta imagine prodeunt: *Seſe vitia ſub virtutum ſpecie abſcondunt. Immoderata ira iuſtitia videri, & diſciplinæ remiſſio manſuetudo videri vult; & tenacitas ſe parſimoniam nominat; & inordinata rerum effuſio ſe beneuolentiam appellat*, ibidem Greg. ait. Quoniam verò *ad excuſandas excuſationes in peccatis* vitiorum lapſus peccator non ſuo cordi aſſentienti, ſed ſuggerenti diabolo tribuere ſolet; D ad hoc coarguendum, Iob c. 16. de diabolo dicitur: *Conuulnerauit lumbos meos.* Vbi benè Gregorius ait: *Notandum eſt, quod non ait vulnerauit, ſed conuulnerauit. Antiquus hoſtis, quia nos ad culpam ſine noſtra voluntate non rapit, nequaquam lumbos noſtros vulnerare, ſed conuulnerare dicitur: quia hoc, quod nobis ille male ſuggerit, nos ſequentes ex voluntate propria implemus; & quaſi cum ipſo nos pariter vulneramus; quia ad perpetrandum malum ex libero ſimul arbitrio ducimur.*

Peccatum aliud ſibi conſimile trahit.

Peccata ab humano corde ſæpe perſonata procedũt. *Pſal. 140.*

Peccatorũ lapſus non ſibi, ſed diabolo falsò peccator tribuit. *Greg. 13. Mor. c. 6. vel 9.*

FERIA QVINTA
POST DOMINICAM III. QVADRAGESIMÆ.
Surgens Ieſus de Synagoga, introiuit in domum Simonis? *Lucæ 4.*

Euangelij nexus, & ordo.

Tempora omnia in Dei obſequiū, proximiq; beneficium peragenda.

Cap. 1. ver. 35.

1. DEI tempora omnia, & matutinum, & meridianum, & veſpertinum, vel in Dei obſequium, vel in proximi beneficium tranſigenda eſſe hac Euangelica hiſtoria Dominus docet. Matutinum tempus orando à Domino peragitur: *Facta autem die egreſſus ibat in deſertum locum; ibique orabat*, vt Marcus addidit. Meridiano tempore, cum cibi ſumendi cauſa in domum Simonis ſeceſſiſſet, vt ait Victor Antiochenus, Febrim Dominus è Simonis ſocru expellit: *Surgens de Synagoga imperauit Febri; & dimiſit illam.* Veſpertino tempore languentes, & dæmoniacos curat: *Cum Sol occidiſſet, omnes, qui habebant infirmos, varijs languoribus, ducebant illos ad eum: & ille ſingulis manus imponens, curabat eos: exibant autem à multis dæmonia:* Benè igitur ſenioris Tobiæ monitum Dominus ſeruat: *Omni tempore benedic Deum*: grata autem Deo benedictio, & laus eſt pia operatio, ex qua Dei gloria ſemper elucet.

Tobiæ c. 4. 20.

Bonis ſingulis operibus ſua merces reſpondet.

2. Porrò ſingulis Domini operibus ſuus honor, merceſque reſpondet. Dum ſolitudinem, deſertumque locum ad orandum petit, à turbis vehementi deſiderio Dominus quæritur: *Turbæ requirebant eum, & venerunt vſque ad ipſum, & detinebant illum ne diſcederet ab eis*: Dum energumenos liberat, ab ipſis dæmonibus, vt Dei filius celebratur: *Exibant dæmonia dicentia, quia tu es filius Dei.* Denique Simonis ſocrui valetudine reſtituta, ab ea Domino, atque Apoſtolis ad grati animi rependendas vices miniſtratur: *Continuò ſurgens miniſtrabat illis.* Cuius certè ſanctæ mulieris exemplo ad ingrati animi vitium fugiendum, & ad gratiam diuinis beneficiis referendam, excitari debemus.

Hom. 17. in Euang.

Deus eſt obſecrādus, proximus iuuandus; dæmon fugandus.

3. Rurſus, quia, vt S. Gregorius ait: *Saluator noſter aliquando nos ſermonibus, aliquando verò operibus admonet*: in hoc Euangelio Chriſti Domini exemplo, qua ratione nos erga Deum, erga homines, erga dæmones gerere debeamus, inſtruimur. Redemptor enim noſter exemplum nobis præbuit Deum obſecrandi: *Cum egreſſus ibat in deſertum locum ibique orabat*: proximos iuuandi, *cùm imperauit febri, & dimiſit illam*: dæmones fugandi, *cum exibant à multis dæmonia clamantia.* Chriſtum igitur imitantes, Deum obſecrare, homines iuuare, dæmones effugare debemus.

Introiuit in domum Simonis.

Petrus & Andreas an Apoſtolatus tempore domū poſſederint: hic, & ſequentibus.

4. MArcus addit, *Et Andreæ.* Controuertitur hîc, an domus hæc etiam hoc ipſo tempore, quo Chriſti diſcipuli erant, ex vera poſſeſſione Petri, & Andreæ fuerit? An verò ſolùmmodo ante tale tempus fuerit ab eis poſſeſſa; poſtea verò non ex præſenti, ſed ex præterita poſſeſſione eorumdem Apoſtolorum domus eſſe dicatur. Ad affirmandam primam ſententiam videtur eſſe præſens Euangelij textus, vbi expreſsè Petri, & Andreæ domus illa eſſe dicitur. Pro 2. ſententia, ſunt verba illa Matth. 19. vbi Petrus de ſe, ſociiſque veraciter teſtatur: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.*

5. Reſpondet Maldonatus domum illam dici Petri, & Andreæ, eò quòd ab eorum patre poſſideretur; quandoquidem domus parentum, filiorum etiam domus eſſe dicitur. Quæ quidem interpretatio placeret; niſi, vt infra videbitur, daretur alia via, qua ſine vlla difficultate domus illa directè, vt ſonant verba, dici potuit Petri, & Andreæ. Præterea ex allata interpretatione ſupponere cogimur, licèt aliunde probari non poſſit, patrem Andreæ, & Petri tunc temporis vixiſſe; de quo quidem non eſt mentio, ſicut de Zebedæo patre Ioannis, & Iacobi.

6. Reſpondet 2. Toletus, domum illam ſocrus ipſius Petri, non propriè Petri, & Andreæ fuiſſe. Sed ſi tantùm ad Petri ſocrum domus illius poſſeſſio ſpectaſſet; atque adeo etiam Petri domus dici potuiſſet: non videtur dici potuiſſe Andreæ, cum ea, quæ Petri ſocrus poſſideret, valdè remotè ad Andream ſpectarent.

7. Reſpondet 3. Toletus Petrum, & Andream reliquiſſe omnia, quoad proprietatem, retinuiſſe verò quoad vſum; atque adeo cum vſufructuarii forent, domus illa ipſorum dicebatur: Retinuiſſe verò vſum ſuorum bonorum probat, quia Ioannis vltimo poſt Domini reſurrectionem eos retibus vſos eſſe dicitur, quamuis Matth. 4. de iiſdem Apoſtolis dicatur: *Illi continuò relictis retibus ſecuti ſunt eum.* Sed hæc interpretatio non placet. quia cum Apoſtoli propter Euangelicam perfectionem omnia reliquerunt, neque proprietatem, neque vſum retinuerunt. Nam Matth. 19. cum Dominus dixiſſet adoleſcenti cuidam: *Si vis perfectus eſſe, vade, & vende vniuerſa, quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me.* Petrus ſumpta occaſione dixit: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te; quid ergo erit nobis?* Cum hoc igitur contextu retinuiſſe Apo-

ſtolos ſuorum bonorum vſum congruere non poteſt. Præterea Apoſtoli retinendo bonorum vſum ipſo Apoſtolatus tempore exemplum perfectæ paupertatis, quam religioſi profitentur, non præbuiſſent; nec veri imitatores Chriſti Domini fuiſſent; qui de ſeipſo teſtatur Lucæ 9. *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos; filius autem hominis non habet vbi caput ſuum reclinet.* Porrò ante, vel poſt Domini reſurrectionem vſi quidem ſunt Apoſtoli retibus, non tamen ſuis, ſed conſanguineorum, vel amicorum. Quod ſanè inde colligi poteſt; nam Ioannis vltimo legimus cum Apoſtolis Nathanaëlem fuiſſe, & duos alios diſcipulos; qui quidem ex duodecim Apoſtolis non erant; & propterea non nominantur, vt ibi notat Toletus: *Erant ſimul Simon Petrus, & Thomas, & Nathanael, & filij Zebedæi, & alij ex diſcipulis eius duo.* Confirmatur, nam ibidem dicitur: *Exierunt, & aſcenderunt in nauim. In nauim non propriam, quam iam reliquerant Chriſtum ſequentes; ſed alicuius amici, & familiaris*, ait Euthymius.

8. Reſpondendum igitur ad propoſitam difficultatem facilius videtur, ſi cum Chryſoſtomo hom. 14. in Matth. cum Auguſtino tract. in Ioan. 7. Theophylacte, & aliis diſtinguamus duplicem diſcipulorum vocationem; alteram, qua ad familiarem Chriſti notitiam vocati ſunt; quæ habetur Ioannis primo; alteram, qua ad Apoſtolatum, & ad relinquenda omnia ſunt vocati: & hæc indicatur Luc. 5. *Ait ad Simonem Ieſus: Noli timere; ex hoc iam homines eris capiens: & ſubductis ad terram nauibus, relictis omnibus ſecuti ſunt eum.* Ante hanc autem vocationem Petrum reliquiſſe omnia dici non poteſt: Nam ſicut eodem capite verè nauiculam habuiſſe dicitur: *Aſcendens in vnam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum à terra reducere puſillum*; Sic etiam dici poteſt capite præcedente domum habuiſſe: non enim Scripturæ verba à prima, quam indicant ſignificatione ſine neceſſitate ſunt detorquenda. Contra hoc eſſe poteſt, quod Matthæus perfectam Apoſtolorum vocationem referre videtur illis verbis: *Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum: at illi continuò relictis retibus ſecuti ſunt eum*; quæ verba habentur cap. 4. ingreſſus verò in domum Petri ab eodem Euangeliſta cap. 8. refertur. Sed vt benè notat Toletus, Matthæus ordinem temporis non ſeruauit; cum poſtpoſuerit quod prius factum erat; vt ab Euangeliſtis alibi etiam fieri ſolet. Marcus verò, & Lucas circa curationem ſocrûs Simonis verum miraculi tempus ſeruauerunt, cum vterque initio Dominicæ prædicationis illud tribuant.

Apoſtoli quomodo ſtabilia bona alienare potuerint, cum id Leuitici c.25. vetitum videatur. Hîc & n. ſequẽti.

9. Difficultas hæc in re ſoluenda remanet; quo pacto Apoſtoli poſt 2. Domini vocationem ad perfectam paupertatem ſtabilia bona relinquere, & in perpetuum alienare potuerint? Ratio dubitandi eſt, quia Iudæis non licebat ſtabilia bona, quæ poſſidebant omninò in alienum dominium transferre; ſed quinquageſimo quoque anno, qui annus iubilæi dicebatur, ad primum Dominum poſſeſſio reuerti debebat: *Anno Iubilæi redient omnes ad poſſeſſiones ſuas: quantò plures anni remanſerint, poſt Iubilæum, tanto creſcet & pretium*, dicitur Leuit. 25. Quare ne hæreditaria bona alienarentur, præcipitur Numer. 36. *Omnes viri ducent vxores de tribu, & cognatione ſua; & cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient; vt hæreditas permaneat in familijs.*

10. Reſpondetur potuiſſe Apoſtolos etiam iuxta Moſaïcam legem ex bonis ſtabilibus, quæ

A poſſidebant, alia vendere, & pauperibus erogare iuxtà Domini conſilium Matth. 19. *Vende vniuerſa, quæ habes, & da pauperibus*; alia autem proximo ſucceſſori relinquere; ſic enim nemini fiebat iniuria, & id voluntaria liberalitate contingebat, quod mortis neceſſitate erat euenturum. Porrò ſpeciatim domus à Petro, & Andrea intra Capharnaum, vel intra Bethſaïdam poſſeſſa, vendi poterat, eiuſque pretium pauperibus erogari: domus enim erat non ruſtica, ſed intra vrbis mœnia. Leuit. autem cap. 25. dicitur: *Qui vendiderit domum intra vrbis muros, habebit licentiam redimendi donec vnus impleatur annus: ſi*

B *non redemerit, & anni circulus fuerit euolutus, emptor poſſidebit eam, & poſteri eius in perpetuum; & redimi non poterit etiam in Iubilæo.* Secus verò prædia, domuſque ruſticæ vendi in perpetuum non poterant; ſed ſi ea relinquere quiſpiam vellet, proximo ſucceſſori erant relinquenda: citato enim Leuit. cap. dicitur: *Sin autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet; agrorum iure vendetur, ſi ante redempta non fuerit, in Iubileo reuertetur ad Dominum.*

Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus.

11. CVm prius magnis febribus laboraſſe Petri ſocrus dicatur; cur poſtea vnica tantum febri liberata dicitur: *Imperauit febri, & dimiſit illam?* Primo loco magnis febribus vehementes, & longiores febris periodi ſignificati poſſunt. Secundo loco febris ipſam humorum intemperiem ſignificat, ex qua ſingulæ illæ febris periodi proueniebant.

Et rogauerunt illum pro ea.

12. IOannes Apoſt. Apoc. cap. 5. 8. vidit *phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum:* Ex huiuſmodi ergo myſticis phialis multò melius, quàm à pharmacopolæ vaſibus, & liquoribus ad febrim depellendam medela exhibetur: Ideo Petrus, & Andreas vnà cum reliquis adſtantibus ad pias preces confugientes, vt à febricitante muliere morbum expellerent, Dominum *rogauerunt pro ea.* Phialæ orationum præ medicis vaſibus magis ſalutares.

Et ſtans ſuper illam, imperauit febri, & dimiſit illam.

13. SVper hîc *prope*, ſeù *iuxtà* ſignificat, vt alibi in Scriptura. Pſal. 136. *Super flumina Babylonis, illic ſedimus.* Pſal. 25. *Domini eſt terra, & orbis terrarum; quia ipſe ſuper maria fundauit eum; & ſuper flumina præparauit eum.* Pſal. 135. *Firmauit terram ſuper aquas.* Vtrobique particulam *ſuper* ſignificare *iuxta*, ſeu *propè*, plures interpretes aſſerunt: eodem ſignificatu dicitur Exod. 16. *Quando ſedebamus ſuper ollas carnium.* Præterea dicitur hîc Dominus *ſtans ſuper illam*; quia vt decumbentem mulierem è cubili Dominus eleuaret, ſe aliquantulum inclinauit. Dicitur enim Marci cap. 1. 31. *Et accedens eleuauit eam, apprehenſa manu eius; & continuò dimiſit eam febris.* Ægroti manu apprehenſa, medici febrim quidem cognoſcunt, non autem eam expellunt. Secus cœleſtis medicus febricitantis apprehenſa manu ſtatim expulit febrim. Romani teſte Auguſt. 3. de Ciuit. c. 12. Deam febrim venerabantur; vt inanis huius Deæ irritus cultus reiiceretur, febris veri Dei imperio obſequi coacta eſt.

Super interdum ſignificat prope vel iuxta.

Febrim Deã Romani venerabantur.

Et continuò ſurgens miniſtrabat illis.

14. HInc grati animi virtus nobis imitanda proponitur; erga quam frequentiſſimè deficit hominum genus. *Erubeſce Sidon, ait mare*, dicitur Iſaiæ 23. Ab interpretibus multæ afferuntur rationes, quare mare peccatoribus ſub Sidonis nomine ſignificatis erubeſcentiam iniicere poſſit. Sed ad rem noſtram eſt, quia cum mare in fluuios largiſſimè aquas effundat, ipſos fluuios erga ſe non ingratos experitur; quia ad mare aquas flumina deuoluunt, vnde eas acceperunt. Eccleſiaſtæ primo; *Omnia flumina intrant in mare; ad locum, vnde exeunt flumina reuertuntur.* Contra verò cum inexhauſtum mare diuinæ liberalitatis innumera beneficia nobis prodigit; non eò, vnde accepimus beneficia deuoluimus; iiſque non in Dei obſequium, & gratiarum actionem vtimur. Atque hinc eſt, vt erubeſcentiam nobis ingratis iniicere mare meritò poſſit, *Erubeſce Sidon, ait mare*: cum ſcilicet mare gratos magis fluuios, quam Deus homines experiatur. Quare ſi quis erubeſcentiam hanc vitare velit, ſanctos viros imitetur; de quibus Hugo Cardinalis explicans citatum Eccleſiaſtæ locum ſic ait: *Locus, vnde exeunt flumina doctrinarum, & gratiarum, Deus eſt: ad hunc locum reuertuntur flumina; cum prædicatores, & doctores de profectu doctrinæ, vel prædicationis ſuæ gratias Deo agunt; & ei totum attribuunt, ſibi nihil, dicentes; Serui inutiles ſumus; quod debuimus facere, fecimus.* Similiter Bernardus ſerm. 23. in Cantica ait: *Quod ſi copiæ aquarum ſecretis, ſubterraneiſque recurſibus æquora repetunt; vt inde rurſus ad viſus, vſuſque noſtros iugi, & infatigabili erumpant obſequio: cur non etiam ſpirituales riui, vt arua mentium rigare non deſinant, proprio fonti ſine fraude, & ſine intermiſſione, reddantur? Ad locum, vnde exeunt, reuertantur flumina gratiarum, vt iterum fluant. Qualiter, inquis? Qualiter dicit Apoſtolus: In omnibus gratias agentes. Quidquid ſapientiæ, quidquid te virtutis habere confidis, Dei virtuti, & Dei ſapientiæ deputa Chriſto.*

Flumina in mare redeũtia gratitudinem docent.

Luc. 17.

1. ad Theſſ. c. 5.

15. Rurſus ſi ſententiam ſequamur Ambroſij explicantis citatum Iſaiæ locum: *Erubeſce Sidon, ait mare*: viſo mari, & mercatoribus illud nauigantibus ingrati humani animi imaginem videre homo poteſt; atque adeo inde erubeſcentiæ cauſam habere debet. Quod enim mercatoribus cum mari accidit; id Deo cum humano genere videtur accidere. *Mercatores*, inquit Ambroſius, *in aqua labores ſuos ſeminant, vt pericula metant.* Similiter cœleſtis mercator Chriſtus in humano genere, veluti in maris aqua fluctuante ſuos labores ſeminauit; & inde ingratorum peccata frequentiſſimè metere videtur. Contra ingratitudinis vitium egregiè diſſerit Bernardus ſer. 27. de diuerſis.

De Helia, & ieiunio c. 19.

Mare ingratitudinis ſymbolum.

16. Reg. 2. cap. 9. à Dauide dictum eſſe legimus: *Numquid ſupereſt aliquis de domo Saul, vt faciam cum eo miſericordiam Dei? Cum autem veniſſet Miphiboſeth filius Ionathæ, filij Saul ad Dauid, ait ei Dauid: Ne timeas, quia faciens faciam in te miſericordiam propter Ionatham patrem tuum.* Vbi quæritur, quare Dauidis beneficentia erga Saulis nepotem, & Ionathæ filium, Dei miſericordia dicatur; *Vt faciam cum eo miſericordiam Dei.* Reſpondetur Dauidem ſuam beneficentiam erga ſtirpem Saulis, qui eum ad mortem perſecutus erat, Dei miſericordiam appellaſſe; quia Dei proprium eſt peccatoribus ſuis inimicis

Dauidis beneficentia erga Saulis familiã cur Dei miſericordia dicatur?

A ignoſcere, iiſque ſua gratia illuminatis largiſſima beneficia elargiri. Rurſus quatenus Dauid ad benefaciendum Miphiboſetho mouebatur, vt erga Ionatham eius patrem ipſi Dauidi olim amicum, & beneficum gratas vices rependeret, talis Dauidis beneficentia, Dei miſericordia dicebatur. Gratitudo enim Deo maximè cordi eſt; Deique eſt proprium nullum ſibi obſequium exhibitum immuneratum relinquere: ita vt ipſis peccatoribus bonum aliquod opus facientibus, cum alioquin cœleſtia bona demereantur, temporalia bona elargiatur. Benè ergo de Dauide Dominus dixit Act. 13. 22. *Inueni Dauid virum ſecundùm cor meum.* Præcipuè enim ob grati animi virtutem, ſecundum cor Dei Dauid fuit. Nam, B vt Ioſephus teſtatur, *Dauid eorum, qui benè ſibi vnquam ipſi feciſſent, memor erat maximè.* Et, vt Theodoretus ait: *Qui in hoſtes benignus erat, amicorum numquam obliuiſcebatur.* Teſte Plinio lib. 8. cap. 16. Samius quidam nomine Elpis in Africam naue delatus, iuxtà littus viſo leone territus in arborem aſcendit. Cum autem procubuiſſet ad arborem leo, & veluti mutis precibus opem implorare videretur; eo quòd oſſiculum infixum dentibus eum inedia cruciaret; Samius metu ceſſante ex arbore deſcendens è leonis ore os euellit. Hinc beneficii memor leo, quamdiù nauis in littore ſtetit, in eam venaticas prædas deferendo gratiam retulit. Præterea teſte Palladio C S. Macarius Alexandrinus cum hyenæ catulo cæco diuinitus viſum dediſſet; hyena vt collato in filium beneficio gratam ſe exhiberet, ſequenti die ouinam pellem, qua ſe Macarius tegeret, detulit. Sed quid hyenæ ad Bartholomæi exemplum? Sanctiſſimus Apoſtolus à Domino Euangelica fide illuminatus, propriam ſibi pellem detractam Chriſto Domino obtulit grati animi argumentum.

Gratitudo virtus eſt diuina.

Leonis erga beneficum gratitudo.

17. S. Baſilius de S. Gordio martyre ait: *Vt ex arboribus frugiferis quicunque fructus efferuntur in terram, quæ aluntur, recedere deponique ſolent: ita cum hic ex patriæ noſtræ viſceribus extiterit, & ſummam ſit gloriam conſecutus; illi ipſi patriæ, quæ illum protulit, atque aluit, ſuos tribuit pietatis fru-* D *ctus percipiendos.* Similiter quicunque à diuina beneficentia fructus in nobis proueniunt, ad Dei gloriam meritoriis operibus, gratoq; animo amplificandam redire debent; *vt fructum plurimum afferamus, & fructus noſter maneat.* Cum autem ob accepta beneficia ad gratum animum exhibendum, infinitæ Dei bonitati exultantes plaudimus, meritoria opera præcedere debent, quæ deinde grati animi verba comitentur. Ideo Dauid Pſal. 46. vt ſe Deo gratum exhiberet, gentes omnes ſecum ad Deum laudandum, diuinæq; beneficentiæ plaudendum inuitat: ita tamen, vt non ſolùm vox, ſed etiam bene operantes manus adhibeantur. *Omnes gentes plaudite manibus;* E *iubilate Deo in voce exultationis.* Oſeæ 10. iuſtis dicitur: *Seminate vobis in iuſtitia, & metite in ore miſericordiæ, & metite beneficentiam*, legit Vatablus. Poſt ſemen Sãctorum operum ſtatim miſericordiæ, diuinorumque beneficiorum meſſis conſequitur. In corporalium frugum meſſe, cum ea ex imperfecta terræ fœcunditate dependeat, tempus eſt expectandum. Sed in vberrima diuinorum beneficiorum meſſe, cum conferenda beneficia ex liberaliſſimo Dei ore pendeant, ea ſtatim ac dixit, facta ſunt. Propterea dicitur: *Metite in ore miſericordiæ.* Similiter, vt nos Deo gratas vices rependamus; ſint nobis diuina beneficia veluti ſemen, poſt quod ſtatim grati animi

germina, & fructus matureſcant. Præterea cum diuina nos beneficentia exaltat, vt Deo nos gratos exhibeamus, ei viciſſim per humilitatis actus ſubdere nos debemus. Id ſuo exemplo Chriſtus Dominus oſtendit; quem recens natum ab orientalibus regibus adorari æternus Pater voluit: recurrentibus autem annis eodem die, quo à Regibus adoratus Dominus fuit, ex humilitate Deo gratiſſima ſe à Ioanne baptizandum præbuit: idque veluti cum fœnoris augmento. Adoratio enim in Bethleem ſtabulo procul ab hominum conſpectu fuit; baptiſmus autem coram frequentiſſimo populo ad Ioannem accurrente. Adorandus *Bethleem prælegit natiuitati, Ieroſolymam paſſioni*, & humiliationi, iuxta S. Leonem ſer. 1. de Epiph. Præterea quomodo nos Deo gratos exhibere debeamus, lege Chryſoſt. tom. 5. ſermone de gratiis Deo reddendis, non ſolum verbis, ſed etiam operibus.

Cum autem Sol occidiſſet; omnes, qui habebant infirmos varijs languoribus, ducebant illos ad eum. At ille ſingulis manus imponens, curabat eos.

18. POſt Solis occaſum curaſſe infirmos Dominus dicitur, ſcilicet, vt occidente materiali ſole; diuini ſolis efficaciam homines experirentur, de quo dicitur Malachiæ 4. *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol iuſtitiæ; & ſanitas in pennis eius.* Vbi ad ſignificandam celeritatem, qua Dominus beneficentiam exercebat, ſanitatemque largiebatur, illius manus pennæ appellantur: *Sanitas in pennis eius*, ait Propheta: *ſingulis manus imponens curabat eos*, ait Euangeliſta. Primo Eccleſiæ tempore fideles in plateas afferebant infirmos, & ponebant in lectulis, & grabatis, *Vt veniente Petro, ſaltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis*, vt dicitur Actuum Apoſt. cap. 5. Quo in loco indicat Chryſoſtomus vno ſolummodo ex infirmis obumbrato, reliquos ab Apoſtolo fuiſſe curatos. Hinc oritur difficultas, ſi vno languido obumbrato per Petri vmbram omnes ſanabantur; cur etiam Dominus vnica manus impoſitione languidos omnes non curabat; ita vt ad ſingulos curandos ſuper ſingulos manus impoſuiſſe dicatur? Poterat profectò facillimè vti Chriſtus Dominus vnica manus impoſitione, vel vnico verbo; immo vnico voluntatis imperio ſimul ægris omnibus ſanitatem impertiri: ſed quia delectatur in homines beneficentiam exercere; ideo non confusè, ſed diſtinctè hominibus ſingulis manus imponebat. Similiter, quia humano corde Deus delectatur, dicitur non confusè, ſed ſingillatim creaſſe corda hominum: Pſal. 32. *Qui finxit ſingillatim corda eorum.* Cum quiſpiam operatione aliqua delectatur, eam diſtinctè exercere, quàm confundere mauult. E contrario, cum iniucunda nobis obiiciuntur, ea potiùs confundi, quàm diſtingui volumus. Propterea, cum cœleſtis Paterfamilias reprobos ad æterna incendia damnaret, eos ſimul alligari, ac veluti confundi præcepit: *Colligite Zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum.* Similiter Iſaiæ 24. *In die illa viſitabit Dominus ſuper militiam cœli in excelſo; & ſuper reges terræ, qui ſunt ſuper terram; & congregabuntur in congregatione vnius faſcis in lacum, & claudentur ibi in carcere.*

Dominus cur ſuper languidos ſingulos, & non ſuper plures ſimul manus imponens, eos ſanabat?

Matth. 13.

19. Cum Ægyptios Deus puniret, digitum tantùm adhibuiſſe legitur Exod. 8. *Digitus Dei eſt hic*: contra ad ſingulos quoſque homines efformandos, vt ſignificaretur quantùm huiuſmodi opificium Deum oblectaret, ambas manus dicitur adhibuiſſe, teſte Iob: *Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me totum in circuitu.* In circuitu dixit ad ſignificandum non partem, ſed totius hominis opificium à diuinis manibus fuiſſe formatum. Similiter Dauid Pſal. 118. *Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me.* Vbi Ambroſius legit: *Manus tuæ fecerunt me, & parauerunt me:* & ſubdit: *Non vile, non corporale arbitror, quod parauit Deus: noſce teipſum homo.* Porrò quod opificis manu parari dicitur, vtique alicui præparatur: hominis autem fabrica præparatur ipſi Deo: *Deus, qui de viuis, & electis lapidibus æternum maieſtati tuæ præparas habitaculum*, ait Eccleſia: & Petrus Apoſtolus: *Ipſi tamquam lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis; id eſt templum Dei ſanctum*, vt ſubdit Auguſtinus. Rurſus cum dicitur: *manus tuæ fecerunt me*, ibi notat Ambroſius: *Manus pluraliter dicit, non manum. At vero alibi ait: Ego manu mea ſolidaui cœlum: & manus mea fecit hæc. In hominis conſtitutione videtur non abundare, quod toti mundo; vt fieret, abundauit. Cœlum vna firmauit manus, vt ſcriptum eſt: & vtraque Dei manus hominem figurauit, vt legimus.*

Cap. 10.

1. Ep. c. 2.

Pſal. 121.

Deus cœlum manu creaſſe dicitur, hominē verò manibus.

Iſai 48. 13.

Iſaia 66.

20. Porrò ſi ad humanos languores curandos, dæmoneſque eiiciendos Dominum ambas manus adhibere non pigebat; cur hominem ad ſibimet opem ferendam manum adhibere piget? *Abſcondit piger manum ſuam ſub aſcella; nec ad os ſuum applicat eam*, ait Salomon. Ambroſius explicans illa Dei verba Gen. 1. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*, ait. *Cætera dixit, & facta ſunt; mandauit, & creata ſunt; vt homo fiat, ſpecialis quidam Dei accedit hortatus, vt tamquam laborantis Dei in huius muneris creatura ſignificetur operatio. Deus quidem expers laboris eſt: ſed tamen Scripturæ verba, quid aliud, niſi ſtudioſam tui ob gratiam operationem eius oſtendunt? Ergo ſi Deus maiore quodam ſtudio te creauit; cur ipſe tui ſtudium derelinquis? Si Deus in te laborauit, qui laborare non nouit; cur ipſe fugitans ſis laboris?*

Prou. 19.

Ambroſius in Pſal. 118.

Pſal. 32. 9.

Dei in homine creando ſedulitas humanam ſegnitiem arguit.

21. Circa allatum Euangelicum textum quæri præterea poteſt, cur non ante, ſed poſt Solis occaſum Iudæi ſuos infirmos ad Dominum adduxerint? Reſpondet Victor Antiochenus Marci cap. 1. id contigiſſe die Sabbati, ideoque ne Sabbatum violarent, Solis occaſum Iudæos expectaſſe, vt ſuos afferrent infirmos. Cur tamen Solis occaſum, vt febricitantis mulieris ſanitatem à Domino peterent, Apoſtoli non expectarint, rationem idem auctor reddit dicens: *Chriſti diſcipuli, qui nonnullos iam in fide progreſſus habebant, veſpera non expectata, Ieſum, vt Petri ſocrum à morbo exſuſcitet, rogant.* Reſpondendum mihi videtur variis morbis languidos ſuſtentando, vel etiam baiulando ad Dominum afferri debuiſſe. Similiter dæmoniacos reluctantes non ſine labore ad Dominum fuiſſe afferendos: quo labore ne Iudæi Sabbatum violarent, Solis occaſum expectarunt. Socrus autem Simonis Domino iam præſens cum ſolo Domini imperio curanda eſſet, ad id Solis occaſus expectandus non fuit.

Dominus cur poſt Solis occaſum languidos curauit.

Exibant

Exibant autem à multis dæmonia clamantia, & dicentia: Quia tu es Filius Dei.

Dæmones an Chriſtũ vt Dei filiũ cognouerint hîc, & ſequẽtibus.

22. AN dæmones Chriſtum Filium Dei eſſe cognouerint, controuertitur. Partem affirmatiuam communiter Doctores ſequuntur; quorum ſententia triplex eſt. Prima dæmonum cognitionem de Chriſto, vt Dei filio ſuſpicionem tantùm, non veram notitiam fuiſſe docet: huius ſententiæ auctor eſt Hieronymus in Matth. cap. 8. Secunda ſententia huic prorſus oppoſita, docet dæmones tam certò Chriſtum Dei Filium eſſe cognouiſſe, vt id per actum ſupernaturalem fidei ex habitu infuſo cognoſcere potuerint. Hæc ſententia ex Durando in 3. diſtinct. 23. quæſt. 9. ex Alenſi 3. par. q 64. membro 7. & ex aliis habetur. Tertia ſententia, quæ inter vtramque allatam media eſt, aſſerit dæmonum cognitionem circa Chriſtum, vt Dei Filium, fuiſſe naturalem quemdam actum naturalem aſſenſum continentem. Hæc ſententia eſt Auguſtini 9. de Ciuitate cap. 21. & aliorum. Pro hac tertia Auguſtini ſententia, quam ſequimur, probandum eſt verè dæmones Chriſtum vt Dei Filium cognouiſſe; eorum tamen cognitionem ſupernaturalem fidei actum non fuiſſe.

23. Huius ſententiæ probatio accipitur ex Euangelio, vbi ter dæmones Chriſtum, vt Dei Filium, confeſſos eſſe, adeoque vt talem cognouiſſe legitur. Primò hoc eodem capite ſupra verſu 35. Secundò hîc etiam verſ. 41. & Marci 1. Tertiò Matthæi cap. 8. Lucæ 8. & Marci 1. Illi tamen, qui à dæmonibus Chriſtum, vt Dei filium verè fuiſſe cognitum negant, in allatis locis dæmones mentitos eſſe affirmant, eoſque ſimulaſſe ſe ſcire, quod neſciebant. Cum autem dicitur ab Euangeliſta, *Non ſinebat ea loqui, quia ſciebant eum eſſe Chriſtum,* particulam, *Quia*, poſitam pro particula *Quòd*, intelligunt, itaut ſit particula declarantis, non reddentis rationem. Sicut cum paulò ante dicitur: *Exibant à multis dæmonia clamantia, & dicentia, quia tu es Filius Dei*, per particulam *Quia*, certum eſt non reddi rationem, ſed rem declarari. Quare cum dicitur: *Non ſinebat ea loqui, quia ſciebant eum eſſe Chriſtum,* ſenſus eſt, Dominus non ſinebat dæmones loqui, verbiſque oſtendere, quòd ſcirent eum eſſe Chriſtum. Sicut vetuit etiam, ne dæmon loqueretur, cum eamdem notitiam ſignanter oſtendebat, quod habetur paulò ſuperiùs: *Scio te, quia es Sanctus Dei.* Nihilominus, quia huiuſmodi ſenſus diſtortior videtur; & quia plurimorum Patrum auctoritas, & ratio oſtendit à dæmonibus Chriſtum, vt Dei Filium cognitum fuiſſe; allata loca Euangelii, vt directè ſonant, pro noſtra affirmatiua ſententia intelligenda ſunt.

Dæmones quibus indiciis Chriſtũ Dei Filium eſſe cognouerint?

24. Porrò huiuſmodi dæmonum cognitio arguitiua fuit: indicia autem, ex quibus talis cognitio arguebatur, erant tum Chriſti miracula, eiuſque poteſtas condonandi peccata; tum de Chriſto teſtimonia; tum Chriſti ſanctitas, quæ omnia multò magis dæmonibus, quàm hominibus manifeſta eſſe poterant. Miracula Chriſtum, vt Dei Filium indicabant, cum ea frequentiſſima, ingentia, & ex imperio fierent, ſicut Dei Filium decebat. De Chriſto prolata teſtimonia idem

A docebant: inter huiuſmodi teſtimonia erat Iacob Prophetia Gen. 49. *Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat, qui mittendus eſt.* Chriſto autem nato ſceptrum, & regnum è Iudæ ſtirpe ad alienigenam, qualis Herodes erat, tranſiiſſe benè dæmones nouerant. Ad priſca de Chriſto prophetarum vaticinia dæmonibus non ignota, acceſſerat æterni Patris teſtimonium Matth. 3. *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Percipere præterea poterant dæmones, idque ad maiorem illorum cruciatum, Eliſabeth teſtimonium: *Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?* Lucæ 1. Teſtimonium etiam Ioannis: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Ioan. c. 1. 29. Quo quidem teſtimonio Agnum adueniſſe indicabat, quem Iſaias cap. 16. flagitabat: *Emitte Agnum, Domine,* B *dominatorem terræ.* Clarius etiam idem Ioannes dixit: *Ego teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei.* Ioan. c. 1. 34. Denique maxima Chriſti ſanctitas teſtimonia de ſe prolata comprobabat; nam niſi verè Filius Dei fuiſſet, vtique vir ſanctus reprehendere debuiſſet Nathanaëlem dicentem: *Rabbi tu es Filius Dei, tu es rex Iſraël.* Ioan. 1. 50. Præterea vir ſanctus mendaciter Iudæis non dixiſſet Ioan. 8. 54. *Eſt Pater meus, qui glorificat me; quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt; & non cognouiſtis eum.* Et Ioan. 10. 30. *Ego, & Pater vnum ſumus.* Quibus ex verbis Chriſto Domino Iudæi dixerunt: *Tu homo cum ſis, facis teipſum Deum.* Hæc ergo teſtimonia, & indicia augebantur apud dæmones, eò quòd non vide- C rent in Chriſto creatam perſonam, ſeu ſubſiſtentiam; ſine qua natura non niſi miraculosè conſeruari poteſt.

Argumenta probantia dæmones Chriſtũ, vt Dei Filium non cognouiſſe afferuntur, & refelluntur.

25. Contra allatam ſententiam opponitur primò ex teſtimoniis aſſerentibus Chriſtum eſſe Dei Filium, dæmones cognouiſſe tantùm Chriſtum hominem eſſe eximia ſanctitate, & apud Deum ſpeciali aliqua prærogatiua præditum: quandoquidem de puris hominibus etiam dicitur Pſalm. 81. *Ego dixi, Dij eſtis, & filij excelſi omnes:* ſeu ex Hebræo: *Filij Altiſſimi omnes.* Præterea cum de ſe ipſo Chriſtus dixit Ioan. 10, *Ego, & Pater vnum ſumus:* eo modò id intelligere dæmones poterant; quo modo dixit Apoſt. D 1. ad Corinth. 6 17. *Qui adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt:* vnus ſcilicet cum eo charitate, voluntate, & conſenſu. Similiter ipſe Chriſtus de ſuis fidelibus dixit Ioan. 17. 26. *Vt omnes vnum ſint, ſicut tu, Pater, in me, & ego in te; vt & ipſi in nobis vnum ſint.*

26. Opponitur ſecundo auctoritas Patrum: nam Hieronymus explicans Iſaiæ teſtimonium de Chriſto cap. 45. *Vere tu es Deus abſconditus, Deus Iſraël Saluator,* ait: *Dominus Ieſus Chriſtus intelligitur, qui Deus appellatur abſconditus propter aſſumpti corporis ſacramentum.* Similiter Cyrillus Alexandrinus lib. de Incarnat. cap 7. aſſerit adunationem Verbi cum carne, omni humana E cognitione eſſe ſuperiorem. Quod ſi humanam cognitionem excedit, excedit etiam Angelicam naturalem: *nam Deum incarnari ſupra naturam eſt*, vt ait Dionyſius 2. de diuinis nominibus p. 2.

27. Reſpondetur primo, citatis loquendi modis ſanctos Patres communiter ſignificare à quocumque creato intellectu Incarnationis myſterium naturaliter non poſſe cognoſci. Dæmones autem, quamuis arguitiuè ex allatis indiciis, & teſtimoniis cognouerint Chriſtum eſſe Dei Filium; non tamen hinc ſequitur cognouiſſe In-

carnationis modum. Circa hoc autem ſimile A quid dæmonibus accidiſſe dici poteſt, quod parentibus cœci nati, qui Ioannis 4. dixerunt: *Scimus, quia cæcus natus eſt; quomodo autem nunc videat, neſcimus.* Similiter dæmones ſciebant Chriſtum eſſe Dei Filium: quomodo id factum fuerat, neſciebant.

Incarnationis myſteriũ Angelis omnibus adhuc viatoribus eſt reuelatum.

28. Reſpondetur ſecundo Angelos omnes adhuc viatores myſterium Incarnationis per diuinam reuelationem, & fidem cognouiſſe: idque iuxtà S. Thom. prima par. quæſt. 68. ar. 1. ad 4. vbi ait: *Dicendum, quòd myſterium regni Dei, quod eſt impletum per Chriſtum, omnes quidem Angeli à principio, aliquo modo cognouerunt; maximè ex quo beatificati ſunt viſione Verbi, quam dæmones numquam habuerunt.* Vbi dicendo de B beatis Angelis *maxime*, excludit dæmones à clara myſterii illius cognitione, non autem ab obſcura per fidem: hanc enim omnibus communem à principio fuiſſe affirmat. Idem probat Suarius 3. p. tom. 1. diſput. 42. ſect. 1. Idem docent Malon. in 2. diſt. 11. diſp. 13. Lyranus, & Carthuſianus in Iſaiæ cap. 65. Iacobus de Valentia in Pſal. 81. & 102. Ambroſius Catharinus opuſculo de eximia Chriſti prædeſtinatione; & opuſc. de lapſu malorum Angelorum, & alii plures. Idem ſentiunt auctores omnes, qui docent Luciferum, cui mali Angeli conſenſerunt, peccaſſe, ſibi appetendo, & homini inuidendo hypoſtaticam vnionem cum Verbo; quos citat, & ſequitur Suarius de Angelis lib. 7. cap. 13. n. 13. C Quamuis ergo Incarnationis myſterium naturale lumen excedat; poſita tamen antecedente de Verbo incarnando reuelatione, & accedentibus ſignis, & teſtimoniis de Chriſto ſupra allatis, potuerunt dæmones cognoſcere Chriſtum eſſe Dei Filium; idque ex allatis indiciis crediderunt. Porro fidem circa Deum expreſsè dæmonibus tribuit S. Iacobus cap. 2. *Tu credis, quia vnus eſt Deus; benè facis; & dæmones credunt, & contremiſcunt.* Hanc autem dæmonum fidem, de qua loquitur Iacobus, extendi etiam ad credendum Dei Filium eſſe incarnatum, docet Simeon iunior orat. 28. vbi elegantiſſimè Arianum negantem Chriſti diuinam naturam exagitat, dicens: *Saltem* D *dæmones ipſos, quos forſitan fide digniores exiſtimas, interroga: diſce ab iis, à quibus in ſeruitutem redactus es, quos ſequeris.*

Dæmonibus actus, & habitus fidei ſupernaturalis eſt negandus.

29. Porrò controuerſum eſt, an huiuſmodi credendi actus ſint in dæmonibus naturales quidam aſſenſus; an verò actus ſint ſupernaturales prouenientes ex habitu infuſo, quem Angeli habuerunt, cum primùm in gratiæ ſtatu ſunt creati? Fidem ex habitu infuſo concedunt dæmonibus Durandus in 3. diſt. 23. quæſt. 9. Alenſis 3. p. quæſt. 64. membro 7. & alii. Negant tamen communiter SS. Patres, & Theologi. Ad quod probandum affert S. Hieronymus verba illa Domini Matth. 11. *Nemo nouit Filium, niſi Pater, &* E *cui voluerit Filius reuelare.* Similiter S. Auguſtinus Matth. 4. docet, ideo Chriſtum Dominum noluiſſe lapides in panem cõuertere, *Quia diabolus non erat crediturus in eum.* Crediturus nempe non erat fide diuina proficua ad ſalutem. Ita explicandus eſt Auguſtinus ex alio ipſius loco 9. de Ciuit. cap. 21. vbi ex profeſſo hanc quæſtionem agitat, dicens: *Chriſtus Dei Filius innotuit dæmonibus, non per id, quod eſt vita æterna, & lumen incommunicabile, quod illuminat pios, cui videndo, (alij legunt viuendo) per fidem quæ in illo eſt, corda mundantur; ſed per quædam temporalia ſuæ virtutis effecta.*

30. Præter Auguſtini, aliorumque auctoritatem, alij ratione probare conati ſunt, cur ſupernaturalem fidei habitum infuſum in dæmonibus, aliiſque damnatis, qui olim fideles fuerunt, remanere negandum ſit. Fundamentum ipſorum eſt, quia habitus fidei infuſus donum eſt maximæ perfectionis, & ornamenti, per ſe ordinatum ad cœleſtem gloriam conſequendam: huiuſmodi autem donum damnatis, æterna beatitudine perpetuò priuatis, concedere non decet. Sed contra eſt, quia characteres in ſacramentis accepti, ſunt etiam ſupernaturales formæ ex ſe magni ornamenti, & perfectionis, quæ ordinantur, vt per eas, tamquam per honorifica inſignia tales fideles ab aliis diſtinguantur; idque ſiue in via, ſiue in patria: & tamen huiuſmodi characteres remanent in damnatis, qui illos præhabuerunt, vt magis per eos crucientur; & in inferis diſcernantur ad eorum ignominiam, & confuſionem augendam. Similiter dici poteſt remanere habitum fidei in damnatis illum præhabentibus, vt per talem habitum magis crucientur, credentes enim diuina myſteria, e. g. Redemptionis, magis cruciantur cognoſcentes ex propria culpa ab illis emolumentum non percepiſſe. Fundamentum igitur ad negandum in dæmonibus, & damnatis infuſum fidei habitum efficacius tale eſſe poteſt. Ex habitu ſupernaturali fidei infuſæ intellectus aſſentitur primæ veritati propter ipſam primam Veritatem reuelantem, quare ex huiuſmodi habitu non poteſt intellectus talibus articulis aſſentiri, talibus verò diſſentire, nam eò ipſo, quòd vni articulo à prima Veritate propoſito diſſentit, eò ipſo non aſſentitur primæ Veritati propter ipſam primam Veritatem; & conſequenter habitus fidei per huiuſmodi contrarium actum deſtruitur. At de damnatis communiter dicitur eos pertinaciſſimè iudicare ſibi iniuriam à Deo fieri in infligendis pœnis, & cruciatibus. Quare cum ex habitu diuinæ fidei Deus, vt ſummè iuſtus ſit credendus; cumque tali articulo damnati diſſentiant; conſequenter infuſum fidei habitum retinere non poſſunt. Idem igitur de damnatis dicendum eſt, ac de hæreticis, qui alios fidei articulos concedentes, alios negantes ſupernaturalem fidem omninò deperdunt, cuius loco ab iis imperfecta naturalis fides habetur.

Dæmones ſcientes Chriſtũ eſſe humani generis Redēptorem, cur ei mortem procurauerint? Hic, & ſequentibus. Luc. 1. Luc. 2.

31. Tertiò contra dæmonum cognitionem de Chriſto, vt Dei Filio opponi poteſt: Si dæmones Chriſtum Dei Filium eſſe ſciuiſſent; vtique illum vt Saluatorem humani generis cognouiſſent; quòd certè illis exploratum eſſe poterat, tum ex nomine indito Saluatoris, tum ex Prophetia Zachariæ: *Praibis ante faciem Domini ad dandam ſcientiam ſalutis in remiſſionem peccatorum*: tum denique ex verbis Simeonis: *Viderunt oculi mei ſalutare tuum.* Cur igitur dæmones Domino mortem machinati ſunt? Quæ certè in ipſorum perniciem vertebatur iuxtà prophetiam Iſaiæ cap. 53. *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuum.* Et paulò poſt; *Iuſtificabit ipſe ſeruus meus multos, & iniquitates eorum ipſe portabit.*

32. Reſponderi poſſet primo ex ſententia, quam refert, & refellit S. Hieronymus Matth. 8. defendit tamen Toletus in Lucam cap. 4. nempe dæmones nouiſſe Chriſtum eſſe Dei filium, id tamen ignoraſſe diabolum eorum principem, quippe qui omnium nequiſſimus maxima malitia excæcabatur; neque aliis immun-

dis ſpiritibus ob ſuperbiam credebat. Diabolus igitur ignorans futuram ſuam perniciem, mortem Domino moliebatur: quare Ioannis 13. legitur: *Cum diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iſchariotæ.* Et infra: *Poſt buccellam introiuit in eum Satan.* Satan autem proprium principis dæmonum nomen eſt.

33. Reſpondetur ſecundo non eſſe nouum hoc, quod peccans, ſciens, & volens ex vehementi paſſione aliquid moliatur, quod proximè in ipſius ſupplicium, & cruciatum redundet: vt patet in iis, qui ex vehementi rabie, vel ex præſentis mali fuga ſibi mortem intulerunt; quamuis immenſos Gehennæ cruciatus alioquin non ignorarint: Ex horum numero fuit Saul; qui ſeipſum interemit, primo Regum cap. 31. Similiter de diabolo, ac de dæmonibus dicendum eſt, ex vehementi rabie incitatos mortem Chriſto Dominò procuraſſe; quamuis eum per mortem humani generis Redemptorem eſſe non ignorarint; ſed à tali cogitatione ex vehementi paſſione eorum animus diuertebatur. Contra verò cum talis cogitatio dæmonum animo ingruebat; eos pœnitebat in Redemptorem Iudæos incitaſſe: Quare Matthæi 27. dicitur: Pilati vxor ad virum miſiſſe, vt eum à Domini morte auerteret, his verbis: *Nil tibi, & Iuſto illi; multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter eum.* Quo in loco ſomnium Pilati vxori à diabolo fuiſſe immiſſum ad Domini mortem impediendam multi autumant; vt patet ex commentariis Bedæ in eum locum, & ante Bedam ex ſancto Ignatio epiſtola quinta ad Philippenſes. Confirmatur hæc ſecunda reſponſio; quia, quamuis dæmones frequenti experimento didiciſſent ſanctorum Martyrum morte, eorumdem, & Chriſtianæ legis, Deique gloriam augeri; & Martyrum ſanguinem ſemen eſſe Chriſtianorum; adeoque inde inferni regno detrimentum ingens prouenire: nihilominus ex rabie, & in Chriſti nomen auerſione in Chriſtianos nunquam incitare tyrannos deſtiterunt.

34. Reſponderi poſſet tertio, ignoraſſe dæmones Redemptionis opus per Chriſti Domini mortem fore abſoluendum; eoſque ex animi prauitate excæcatos vaticinia de Redemptoris morte malè percepiſſe; ac propterea propria malitia deceptos in ſuam perniciem Chriſto Domino mortem procuraſſe.

Et increpans non ſinebat ea loqui; quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum.

35. MVltiplex ab interpretibus ratio affertur, cur hîc ſilentium Dominus præceperit dæmonibus. Sed ratio alia afferri non debet, niſi ea, quæ ab ipſo Euangeliſta affertur: *Quia ſciebant eum eſſe Chriſtum.* Sciebant autem naturali cognitione imperfecta, vt ſupra explicatum eſt: at prædicatio de Chriſto tamquam Dei Filio, ex ſupernaturali fide initium ducere debebat; atque adeo ab Apoſtolis, non à dæmonibus Chriſti diuinitas hominibus erat annuncianda. Chriſtus Dominus ſub ſolis nomine promiſſus erat Malachiæ 4. *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol iuſtitiæ.* Hic Sol cum per Euangelicam prædicationem ſe hominibus manifeſtaret, veluti in

Dæmonib. Chriſtū eſſe Dei filium dicentibus, cur Dominus ſilentiū præceperit? hîc & ſequentibus.

A ſuo meridie apparebat, iuxtà illud Zachariæ: *Viſitauit nos oriens ex alto:* Meridies autem diuini huius Solis fides ſupernaturalis erat; ſcilicet non imperfectè ex Orizonte, ſed ex alto, claroque meridie nobis illuceſcens; nam de fide cum Ambroſio canit Eccleſia: *Fides ſit, vt meridies.* Lucæ.

36. Secundo, cum dæmones ſcirent Chriſtum eſſe Dei Filium, atque adeo hominum Redemptorem; niſi de hoc myſterio illis ſilentium fuiſſet imperatum, poterant poſt fidem acquiſitam apud homines tali notitia abuti, & veritati miſcere mendacia ad homines decipiendos, E-

B uangelicamque prædicationem turbandam. Cum enim de diabolo Ambroſius Lucæ 7. dicat: *Princeps ſaculi huius leproſus eſt:* hæc ſpiritualis lepra in eo conſiſtit, vt veris falſa permiſceat. teſte Auguſtino lib. 2. q. Euangel. cap. 40. *Vera falſis inordinatè permiſta in vna narratione, tamquam in vnius corporis colore apparentia, ſignificant lepram, tamquam veris, falſiſque colorum fucis humana corpora variantem, atque maculantem.*

Diabolus cur leproſus dicitur. hîc, & n. 38.

37. Tertio quamuis verè ſcirent dæmones Chriſtum eſſe Dei Filium; eumque vt talem celebrarent; nihilominus illos tacere Dominus iuber, vt ad humilitatem inſinuandam exemplum

C nobis præberet, laudes, & nominis celebritatem non facilè eſſe admittendas, non ſolùm cum eæ ex falſitate, ſed etiam cum ex veritate proueniunt. Ad hoc confirmandum examinanda ſunt verba illa Iſaiæ cap. 60. *Omnes de Saba venient; aurum, & thus deferentes; & laudem Domino annunciantes.* Quod vaticinium de muneribus Chriſto Domino oblatis ab orientalibus regibus in Bethleem ſtabulo intelligunt Chryſoſtomus hom. 1. ex variis in Matthæum, Proſper tertia par. prædictione 6. Doctor Angelicus, & alii. Quo in loco quæri poteſt, quare, cum Sancti illi Reges tria munerum genera obtulerint: *Apertis*

D *theſauris ſuis obtulerunt ei aurum, thus, & myrrham:* Nihilominus Iſaias myrrham omiſit; de thure tantùm, & auro vaticinatus? Sanctiſſimus infans Ieſus ſicut aurum, & thus, ita myrrham admiſit; immo libentiùs; cum oblata myrrha futuræ ipſius paſſionis dulciſſimam amaritiem præſignificaret: augetur igitur difficultas, cur myrrhæ mentio in Iſaiæ vaticinio non legatur? Reſpondetur Iſaiam non omiſiſſe myrrham, ſed eam ibi ſub ænigmate præſignificaſſe, cum dixit: *Omnes de Saba venient, aurum, & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes.* Vbi loco myrrhæ laudem Domino fuiſſe annunciatam Propheta commemorat; idque ob duplicem rationem; primò quia laus illa Domino annunciata à Magis celebrantibus eum, vt legiti-

Matth. 2. 11. Myrrhæ Chriſto à magis oblatæ cur Iſaias non meminerit.

E mum, & ſupremum regem Iudæorum, *Vbi eſt, qui natus eſt Rex Iudæorum?* Talis, inquam, laus in amariſſimam perſecutionem ab Herode commotam contra Redemptorem, innocenteſque infantes conuerſa eſt; atque adeo valdè congruè loco myrrhæ ab Iſaia poni potuit. Secundo Chriſti Domini exemplo, qui opprobriis ſaturari voluit, docemur honorificentiam, laudeſque nobis attributas exiſtimandas eſſe veluti amaram myrrham; atque adeo eas non pronis auribus eſſe accipiendas. Matth. 2.

38. Denique ideo immundos ſpiritus Dominus ſilere iuſſit; quia ab illis, vt Dei Filius cognoſcebatur; idque ad maiorem ipſorum cru-

ciatum; cruciabatur autem magis eorum ſuperbia, quia quod verè ſciebant, dicere prohibebantur. Cur tali cruciatu diabolus, eiuſque Angeli digni eſſent, ratio deſumi poteſt ex Ambroſio, qui vt ſupra diximus de diabolo ait: *Princeps ſæculi huius leproſus eſt.* Benè autem leproſi nomen diabolo congruit, cum ſuæ malitiæ contagio Angelos, homineſque fœdauerit. De leproſo talis habetur lex Leuit. 13. *Quicumque maculatus fuerit lepra, habebit os veſte contectum.* Vbi quæritur, cur leproſo os obſeruandum præcipiatur, præſertim, cum patienti Iob ad ſuas ſolandas calamitates vnicum ſolatium relictum à Domino fuerit, nempe labia, quibus loquendo, ac lamentando ſuum delinire dolorem poſſet. *Derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes meos.* Propoſitam dubitationem affert, & ſoluit Origenes homil. 8. in Leuit. *Quid eſt hoc, quod leproſus omnes corporis partes nudas habere præcipitur, & os ſolùm operire iubetur? Nonne palam eſt; & in aperto poſitum, quòd ei, qui in lepra peccati eſt, clauditur ſermo, clauditur & os: vt fiducia ſermonis, & docendi auctoritas excludatur: peccatori enim dixit Deus: Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Clauſum ergo habeat os peccator, quia qui ſeipſum non docuit, docere alium non poteſt; & ideo os ſuum iubetur operire, qui malè agendo loquendi perdidit libertatem.*

Ambroſius in Luc. 7.
Diabolus cur leproſus dicitur?
Iob 19.
Pſ. 49.

39. Allatam Origenis ſententiam comprobant Eccli. verba: *Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Margaritum eſt ſermo Dei*, ait Hieronymus: quare ſicut ex Redemptoris monito, non ſunt proiiciendæ margaritæ ante porcos, ita neque à porcis margaritæ; hoc eſt, Dei laudes ſunt accipiendæ. Quod de Iudæis. & hæreticis ait Hieronymus, idem de dæmonibus, & quibuſlibet peccatoribus dicere poſſumus. *Eorum compoſita laudatio tumultus eſt Domino; & vt ita dicam, grunnitus ſuis, & clamor aſinorum.*

Cap. 15.
Margaritū eſt ſermo Dei.
Ep. 18. ad Euſtochiū.
Matth. 7.
Compoſita peccatorum verba, grunnitus porcorum, & clamor aſinorum.
Hieronymus ſupra.

40. Celebratio diuinarum laudum eſt Dei, & Sanctorum auribus veluti harmonicus concentus: propterea aiebat Ioannes, Apocal. 14. *Vocem, quam audiui, ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis, & cantabant quaſi canticum nouum.* A citharœdo autem in harmonia, ſiqua citharæ corda diſſona ſit, remouetur: peccatoris lingua in peccato perſeuerantis veluti diſſona chorda eſt ad diuinas laudes emodulandas: propterea ab harmonico diuinarum laudum concentu eſt remouenda. Quare iuxta Pſalm. 14. cum creaturæ omnes ad diuinarum laudum concentum inuitentur, vnum excludi peccatorem aduertit Chryſoſt. dicens: *Scorpiones, ſerpentes, & dracones inuitantur ad laudandum eum, à quo conditi ſunt. Solus peccator ab hac ſacra chorea ſubmotus eſt; idque iure optimo: ſicuti enim muſicus è cithara bene modulata chordam diſſonam reſecat, ne reliquarum vocum harmonia vitietur; ſic & Propheta peccatorem veluti chordam diſſonam, ac veluti membrum ægrum, ab vniuerſo creaturæ corpore reſecat.*

Peccatoris ad Deum laudandum indignitas.
To. 2 hom. cum ad presbyterium vocaretur.

41. Piæ animæ Dei nomen celebranti dicitur Cantic. 7. *Guttur tuum ſicut vinum optimum. In gutture*, inquit Gregorius, *vox eſt; per guttur ergo ipſa prædicatio deſignatur, quæ quaſi vinum optimum eſſe dicitur, quia mentes hominum inebriat, vt præteritorum obliuiſ-*

Sermo diuinus optimo vino ſimilis.

A *cantur, & in anteriora currentes non laſſentur.* Sicut autem vinum licet optimum ſit, bono niſi vaſe ſeruetur, ſaporem, & fragrantiam amittit; ſic Dei laudes, diuinique eloquii prædicatio, ſi à fœtido vaſe, cuiuſmodi peccator eſt, proueniant, reiiciuntur. Erit enim tum *pro ſuaui odore fœtor*, vt Iſaias ait. Quare meritò dæmonum, peccatorumque guttur obſerari, ne Deum prædicent, præcipitur: *Increpans non ſinebat ea loqui.*

Ca. 3. v. 24.

42. E contrario illis ſilentium non imperatur, ſed eorum voces ſuis auribus reſonare Dominus iubet, qui cum vocis dulcedine faciei decorem, hoc eſt mentis puritatem vnà
B coniungunt. Quare Cantic. 2. piæ animæ Dei ſponſæ dicitur: *Sonet vox tua in auribus meis; vox enim tua dulcis, & facies tua decora.* Vbi Bernardus ait: *Omnis anima ſic facientis, & facies, & vox Deo grata exiſtit; facies propter puritatem, vox propter confeſſionem. Etenim confeſſio, & pulchritudo in conſpectu eius: vnde dicitur illi, qui eiuſmodi exiſtit: Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis.* Porrò cum diabolus à Deo deficiens contra cœleſtes acies pugnauit, tunc Angelicam formam veluti in draconis faciem mutauit: Apocal. 12. *Factum eſt prælium magnum in cœlo: Michael, & Angeli eius præliabantur cum dracone; & proiectus eſt draco ille magnus,*
C *ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus, & ſatanas.* Quare ob amiſſum faciei decorem vocis etiam dulcedine Satan priuatus eſt; indignumque ſe reddidit ad Dei filii nomen ſupra mel dulce proferendum. Idem draco, quia ad diuina eloquia, obſeratum os habet, & ad hæc propter inuidiam ſuis etiam ſectatoribus os occludit, ſerpens vectis appellatur Iſaiæ 27. *In die illa viſitabit Dominus ſuper Leuiathan ſerpentem vectem.*

Dei laudibus celebrandis qui ſint idonei.
Pſ. 95.
Cantic. 2.

Facta autem die egreſſus ibat in deſertum locum.

D 43. HIs verbis contradicere videtur Marcus cap. 1. dicens: *Diluculo valdè ſurgens, egreſſus eſt in deſertum locum.* Diuerſum autem tempus indicat egredi *Facta die*; & egredi *Valdè diluculo.* Ad hanc repugnantiam tollendam quadruplex conciliatio afferri poteſt. Prima eſt, Lucam explicaſſe tempus, quo Dominus poſt egreſſionem è ciuitate deſertum verſus iter faciebat; Marcum verò tempus ſignificaſſe, quo Dominus ſurgere, & ex hoſpitio egredi cœpit. Conciliatio iſta confirmatur ex Dionyſio Alexandrino epiſt. ad Baſilidem; qui ſimiliter ſimilem aliam apparentem repugnantiam ſoluit. Marcus enim cap. 16. loquens de
E profectione mulierum ad Domini ſepulcrum ait; *Valde mane vna Sabbatorum veniunt ad monumentum orto iam Sole.* Idem tempus explicans Ioannes cap. 20. ait: *Cum adhuc tenebræ eſſent,* Si tenebræ erant, vt ait Ioannes; vel ſi *valde mane* erat, vt ait ipſe Marcus, cur Marcus idem ſubdit, *Orto iam Sole*? Quandoquidem *orto iam Sole* nec valde mane eſſe, neque eſſe tenebras dici poteſt. Cui difficultati reſpondet Dionyſius, Ioannem ſignificare voluiſſe tempus, quo mulieres, præcipuè Magdalena ſurgere, & egredi cœperunt: idem tempus ſignificaſſe Marcum dicentem, *Valde mane*: cum verò ſubdit: *Orto iam*

Marci, & Lucæ textus quadrupliciter conciliantur. Hic, & ſequentibus.

ſole, explicaſſe tempus, quo ad monumentum peruenerunt. Antequam enim mulieres congregarentur, acceperunt aromata; & antequam totum iter muliebribus paſſibus abſolueretur, ſolis ortus intercedere potuit.

44. Secunda conciliatio accipi poteſt deſumendo naturalis diei initium à noctis medietate iuxta quam acceptionem Cajetanus Lucæ 2. autumat ideo Angelum ad paſtores non dixiſſe: Natus eſt vobis hac nocte Saluator: ſed *natus eſt vobis hodie Saluator*: quia ſcilicet poſt mediam noctem, atque adeo poſt inchoatum diem ſequentem Dominus natus eſt. Quare cum de Chriſti natiuitate ex 18. Sap. Eccleſia dicit: *Dum medium ſilentium tenerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter perageret, Omnipotens ſermo tuus, Domine, de cælo à regalibus ſedibus venit.* Id intelligendum eſt immediatè poſt primam medietatem noctis: non enim ibi indiuiſibiliter medium noctis iter eſt accipiendum. Porro (vt notat Marcellus de horis Canonicis c. 45. & 48.) quamuis antiquitus menſura diei naturalis à matutino tempore vſque ad noctis finem deſumeretur; & poſt Domini reſurrectionem contrario ordine à noctis initio vſque ad ſolis occaſum acciperetur: id quidem factum eſt, vt locus daretur obſeruationi humanæ; poterant enim homines, cùm vigilarent prædicto tempore, diei initium, & exitum obſeruare: quare talis diei inchoatio, & terminatio vſualis potiùs, quam naturalis eſt. Si verò naturalis ratio attendatur, cum dies proueniat à ſolis acceſſu, cumque nox ſolis receſſu fiat; tunc dicendum eſt noctis eſſe principium, cùm incipit è noſtro hemiſphærio ſolis receſſus; ſimiliter tunc diei initium eſſe debet, cum ſol ad nos accedere incipit; quod quidem elapſa prima noctis medietate contingit. Et hoc fortaſſe indicare voluit Ambroſius in hymno cuius meminit Auguſtinus primi Retract. c. 21.

Natiuitas Domini poſt mediã noctem.

Præco diei iam ſonat,
Noctis profunda peruigil,
Nocturna lux viantibus,
A nocte noctem ſegregans.

Segregatur enim nox à nocte; eò quod prima noctis medietas ad præcedentem naturalem diem ſpectet; 2. verò medietas ſpectet ad ſequentem. Poſita igitur prædicta ſententia de inchoatione diei naturalis à noctis medietate, benè cum Luca Marcus concordat; naturalis enim dies nocte media incipiens, factus iam dici poterat; quando iuxtà Marcum *Diluculo valde*, vel *Mane nocte valde*, vt habet Græcus textus, è ciuitate Dominus eſt egreſſus. Præterea ex allata ſententia bene intelligitur quomodo Dominus iuxtà ipſius vaticinium Matth. 12. fuerit *in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus*; integra enim nox præcedens diem Dominicum, quo Dominus reſurrexit iuxtà primam medietatem ad complendum diem naturalem ſabbati; iuxtà verò alteram medietatem ad inchoandum diem Dominicum ſpectabat; quare pro duplici nocte eſt accipienda; de quo fuſius ſer. 4. poſt Dominicam primam egimus. Denique hinc benè intelligitur quo pacto comeſtio ante mediam noctem ieiunium ſequentis diei non deſtruat; deſtruat autem poſt elapſam primam medietatem. Hinc etiam intelligitur, cum inſtitutio Euchariſtiæ, & Domini natiuitas noctu contigerit; quare Euchariſtiæ inſtitutio ad diem præcedentem ſpectare exiſtimetur; & propterea fer. 5. ab Eccleſia celebretur: contra vero Domini natiuitas ad diem ſequentem pertinere dicatur; & propterea 25. Decembris celebretur. Ratio diuerſitatis huius alia non eſt; niſi quia Euchariſtiæ Sacramentum à Domino inſtitutum eſt ante mediam noctem; poſt noctem autem mediam Domini natiuitas fuit, vt ſupra diximus.

45. Tertia conciliatio eſſe poteſt, quòd idem ſit dicere, *facta die*, ac eſt dicere, *Orto ſole*: at ex Auguſtino, Beda, Euthymio, & Theophylacto ortus eſſe ſol, atque adeo dies facta eſſe dicitur, non ſolùm cum ſol ſupra terram apparet; ſed etiam ſub auroram, cùm ſolares radii accedentes, nocturnas tenebras expellere cœperunt: tali enim tempore vſualis dies fit, quo multi ad diuerſos labores ſurgunt: dici autem poteſt tunc dieſcere, cum illuceſcere incipit. Porro tenebrarum expulſio ex ſolis acceſſu non inſtantanea eſt, ſed ſucceſſiua, temporiſque latitudinem habet. Quare inter Lucam aſſerentem Dominum *facta die* fuiſſe egreſſum; & inter Marcum dicentem Dominum exiiſſe *diluculo valde*, ſeu vt Græcus textus habet, *mane noctu valde*, repugnantia nulla eſt; potuit enim Lucas dicere factam eſſe diem, eò quòd noctis tenebræ expelli cœperant: rurſus Marcus dicere potuit *Diluculo valde*, ſeu *mane noctu valde*, eo quod noctis tenebræ non omninò receſſerant.

l. 3. de conſenſu Euãgeliſt. c. 14. In Matth. cap. 18.

46. Vltima conciliatio breuior, & facilior, huiuſmodi eſſe poteſt. Diluculum eſt tempus illud, quo cœlum nocturnas tenebras diurnæ luci habet admiſtas: ſicut autem ex frigore, & calore fit tepor; ita è nocturnis tenebris, & diurna luce diluculum exiſtit. Quare idem diluculi tempus, quod Latini à luce, Hebræi Schiachar à tenebrarum nigrore denominant. Porrò ſicut ſubiectum tepidum iuxtà finem, & exigentiam diuerſam, alius frigidum, alius calidum eſſe dixerit; ita diluculum alius diem, alius noctem appellare poteſt: diem appellauit Lucas reſpiciendo conſuetam Domini vigilantiam; contra verò *valde diluculum*, vel *mane noctu valde* appellauit Marcus, reſpiciendo pleroſque hominum, qui poſt clariorem ſolis lucem euigilant.

Diluculum vel ad diem, vel ad noctẽ pertinere poteſt.

47. His explicatis, Domini exemplo valde diluculo ad orandum ſurgere debemus; ita vt quodammodo nobis cum ſole æmulatio quædam ſit; ne ſcilicet ille nobis prior ſupra noſtrum hemiſphærium, veluti ad Creatorem ſalutandum, eique ſuis radiis obſequendum appareat. Sunt enim ſol, & homo aulici cæleſtis Regis: at inter aulicos dignior vehementer dolet, ſi indignior ad Regem ſalutandum prior accedat. Propterea monet Chryſoſtomus: *Oportet ad gratias Deo agendas ſolem præuenire; & ante ortum lucis Deum interpellare. Tu autem in Imperatore quidem minime pateris, eum, qui eſt inferior, ante te adorare: nunc autem ſole oriente ipſe dormis, & cedis primo loco creaturæ; nec omnem creaturam præueniis, nec ei agis gratias.*

Matutinum primum tẽporis orationi tribuendũ.

In Pſal 5.

Sol ẽ noſtris ad Deum precibus præueniẽ debemus.

48. Sanctorum preces, & orationes veluti odoriferum liquorem intra aureas phialas aſſeruatum vidit Ioannes Apoſtolus Apoc. 5. *Habentes phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt adorationes ſanctorum.* Quare cum corporalis munditiem poſcat, vt primo mane ſurgentes manus, & faciem abluamus; ſimiliter ad ſpiritualem munditiem mundiſſimo orationis liquore animam primo mane debemus abluere. *Cum ſurgis, manus, & faciem lauas; animam autem immundam negligis? Neſcis, quòd ſicut corpus aqua, ita oratione mundatur anima? Laua ergo ante*

Mane ſicut aqua facies, ita oratione & lacrymis anima eſt abluẽda.

In Pſal. 5.

corpus animam; multa illi inſident vitiorum maculæ; eas expellemus per orationem, ait Chryſoſtomus: cuius ſententia veriſſima eſt, præſertim ſi orationi, pœnitentię lacrymæ adiungantur:

In Pſal. 50.

Quare idem ait: *Spongia peccatorum tuorum lacrymæ tuæ ſunt; effunde lacrymas, & poteris ea delere.*

49. Sicut manna Hebræorum corpora in deſerto reficiebantur; ita peregrinantes in huius mortalis vitæ exilio Electorum animæ reficiuntur oratione. Porrò pro diuerſo vniuſcuiuſque voto diuerſa gratiarum genera orantibus impertit oratio; manna ſimiliter iuxtà diuerſa manducantium deſideria, diuerſa ſaporum genera reddebat. Quare de manna ait Sapiens c. 16. *In omnia transfigurata, omnium nutrici gratiæ tuæ deſeruiebat, ad voluntatem eorum, qui à te deſiderabant.* Sed quod ad manna ſpectat, quæritur, cur idem cibus, qui ignis calore in denſiores panis tortulas cogebatur, vt dicitur Numer. 11. *Circuibat populus, & colligens illud frangebat mola, ſiue terebat in mortario; coquens in olla, & faciens ex eo tortulas ſaporis quaſi panis oleati*: eidem autem manna ſolis calore liquefacta euaneſcebat, vt dicitur Exodi 16. *Colligebant mane ſinguli quantum ſufficere poterat ad veſcendum; cumque incaluiſſet ſol, liquefiebat.* Voluit hac mannæ conditione Deus ſuum populum docere vigilem, ac velocem eſſe debere ad diuina beneficia accipienda. 2. inſinuare voluit orationis, Deumque adorandi aptiſſimum tempus eſſe diluculum. Hanc expreſſam rationem affert Sapiens Sapientiæ 16. dicens:

Solem noſtris ad Deũ precibus præuenire debemus.

Quod ab igne non poterat exterminari; ſtatim ab exiguo radio ſolis calefactum tabeſcebat: vt notum omnibus eſſet, quoniam oportet præuenire ſolem ad benedictionem tuam, & ad ortum lucis te adorare.

In Pſal. 118. Serm. 19.

Proptereà benè monet Ambroſius: *Graue eſt, ſi te otioſum in ſtratis radius ſolis orientis inuerecundo pudore conueniat; & lux clara feriat ſomnolentos oculos adhuc torpore depreſſos: arguit nos tanti temporis ſpatium ſine vllius deuotionis munere, ac ſacrificij ſpiritalis oblatione feriata transmiſſum. An neſcis, ò homo, quòd primitias tui cordis, ac vocis quotidie Deo debeas? Quotidiana tibi meſſis, quotidianus eſt fructus. Occurre ergo ad ſolis ortus, vt te oriens inueniat iam paratum; ac lumina tua madido adhuc ſopore mergentia, primus dies fulgor exagitet.*

Cant. 3.

In cubiculo meo, in noctibus quæſiui, quem dilexit anima mea, dicit Eccleſia; ideo meruit inuenire; ideo eius gratiam promereri, quia etiam in cubiculo quæſiuit. Quæſiuit in noctibus, propterea copia eius adepta.

50 Sed iuxtà Salomonis, & Ambroſij ſententiam, materialem quidem ſolem, cum ad orandum ſurgimus, debemus, & poſſumus præuenire; diuinum verò ſolem, qui nos ad colloquendum pręſtolatur, præuenire non poſſumus:

Deus præueniẽs præſtolatur orantes. Sap. 8. In Cant. Ser. 69.

ille enim ait: *Qui mane vigilant ad me, inuenient me*: inuenient proculdubio, cum eos præſtolando diuinus ſol præueniat: *Vide*, ait Bernardus, *quomodo non ſolùm de amore ſuo certum te reddat; ſed etiam de ſollicitudine ſua, quam pro te gerit, ſi te ſenſerit ſollicitum ſui. Vigilas tu, vigilat & ille: conſurge in nocte in principio vigiliarum, accelera quantum vis; etiam ipſas anticipa vigilias; inuenies eum, non præuenies. Temere in tali negotio, vel prius aliquid tibi tribuis, vel plus; nam ille te magis amat, & ante.*

51. Dauid Pſal. 8. in contemplationem elatus, Dei opera ſuſpiciens ait: *Videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum; lunam, & ſtellas, quæ tu fundaſti.* Vbi quæritur, quare inter cæleſtia opera

A

de ſole mentio nulla fiat; præſertim cum ſol pręclariſſimum Dei opificium inter cœleſtia lumina obtineat principatum? Reſpondet S. Thomas, omiſſam fuiſſe ſolis mentionem propter Gentiles, qui ſolem ſummum Deum credebant. Sed contra eſt, quia ob hanc eamdem rationem ſolis mentio facienda erat, vt ſcilicet inter Dei opera numeratus à diuinitate excluderetur. Præterea ſi allata ratio reticendum fuiſſe ſolem probaret; probaret etiam lunam ſimiliter fuiſſe reticendam; cum hanc etiam Ethnici vt Deam adorarent. Quod patet ex verbis Iob. 31. *Si vidi ſolem cum fulgeret, & lunam incedentem clarè; & oſculatus ſum manum meam ore meo. Qui adorant, ſolent deoſculari manum ſuam, quod Iob feciſſe ſe negat,*

Dauid cæleſtia opera conteplando, cur ſolis non meminerit? Reſponſio S. Th. non ſatisfacit.

B

ait Hieronymus. Similiter Plinius ait, *Inter adorandum dexteram ad oſculum referimus, & totum corpus circumagimus.* Plato etiam ait 10. de legibus: *Oriente ſole, & luna, iiſdemque occidentibus in terram inclinationes, & adorationes fiunt Græcorum, omniumque barbarorum.*

Gregorius in Pſal. 2. Plinius lib. 28. c. 2.

52. Reſpondetur igitur 2. ad rem noſtram ex Folengio, Dauidem ante ſolis ortum per contemplationem, & orationem ad Deum laudandum ſurrexiſſe; ideoque cœli luminaria ſuſpiciendo, ſolis mentionem omiſiſſe: idque præſertim, vt nobis in noſtris ad Deum precibus, ad ſolem præueniendum exemplo præluceret. Quod ſi Ethnici manum deoſculando orienti ſoli per obſequium blandiebantur: ij, qui ad diuinum ſolem adorandum materialem ſolem præueniunt,

Dauid nocte orabat.

C

oſculi blanditias non deſiderent; nam teſte Bernardo: *Benignus Deus venientibus ad ſe totus præobuiat, & præcurrit; & totus totos deoſculatur.* Hęc Domini oſcula, hæ cœleſtes blanditiæ, vt fidelem animam ante ſolis ortum ad diuina colloquia aduocent, efficaciora eſſe debent, quàm olim erant Milthiadis trophæa ad Themiſtoclem è ſomno, vt Athenis noctu perambularet, excitandum.

In Cant. Ser. 69.

Deus præueniens orantibus primus occurrit.

53. Amantium proprium eſt præ deſiderio amicos videndi, tempora numerare; ex quo Ethnicus ille cecinit: *Tempora ſi numeres, benè quæ numeramus amantes.* Et Iudicum 5. de matre Siſaram filium expectante dicitur: *Per feneſtram*

Val. Max. lib. 8. c. 15. Ouidius in Epiſt.

D

reſpiciens vlulabat mater eius, & de cœnaculo loquebatur: Cur moratur regredi currus eius? Quare tardauerunt pedes quadrigarum illius? Similiter Deus tempeſtiuum tempus, quo fidelem animam in oratione alloquatur; ſibique ab ea ob collata beneficia gratiæ referantur, vehementi deſiderio expectare videtur; quod ſi id in tardiorem horam differatur, ingratum omninò Deo eſt. In hanc culpam incidit Cain, de quo dicitur Gen. 4. *Factum eſt poſt multos dies, obtulit Cain ex fructibus terræ. Duplex culpa, vna quòd poſt multos dies obtulit; altera quòd ex fructibus,*

De Cain & Abel c. 17.

E

non ex primis fructibus; ſacrificium autem ex celeritate commendatur, & gratia, ait Ambroſius. Quare iuxtà Ambroſij monitum, vt ſacrificium laborum noſtrorum, ſcilicet vt noſtra oratio grata Deo ſit, celeritate eſt commendanda; ac propterea matutino tempore fieri debet; ita vt Deo diei diluculum, veluti temporis primitię offeratur.

Deo per orationẽ diei primitiæ offerendæ.

54. Præcepit Deus Exodi 23. vt ei terræ primitiæ offerentur: *Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui.* In homine, qui terra eſt, primum germen, quod viuere incipit, iuxtà Plinium, eſt cor; hoc Domino matutino tempore, antequam creatura aliquid de ipſo corde decerpat, eſt offerendum.

Plinius lib. 10 c. 51. & lib. 11. c. 35.

Cor Deo per oratio-nē diluculò offerendū. Cap. 39.

Id Eccleſiaſtici, & Eccleſiæ teſtimonio iuſtus exequitur: *Iuſtus cor ſuum tradidit ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum; & in conſpectu Altiſſimi deprecabitur.* Proprio autem titulo, qui id præſtat, *Iuſtus* nominatur; ex iuſtitia enim homo ſuum cor Deo diluculo, hoc eſt citiſſimè offerre debet; cum Deus ſimiliter diluculo ſuum diuinum cor homini obtulerit, vt teſtatur S. Iob: *Quid apponis erga hominem cor tuum? Viſitas eum diluculo.* Cor, quod erga homines Deus appoſuit, hoc eſt in humani generis beneficium exhibuit, eſt *Vnigenitus Dei, qui eſt in ſinu Patris.* Hoc ſuum cor, ſuum Vnigenitum diluculo nobis è cœlo miſit æternus Pater iuxtà vaticinium Oſeæ 6. de Chriſti aduentu: *Quaſi diluculum preparatus eſt egreſſus eius; & veniet quaſi imber nobis temporaneus.* Appoſitè ad id quod dicimus, Bernardus ait: *Nihil dignius cogitari poteſt, quàm cor ad eum referre; qui, vt viueres, mori voluit: nam & iuſtus cor ſuum tradidit ad Dominum, qui fecit illum. Vigilatio cordis iuſta, & cogitatio eius iuſta eſt; vt meditetur aſſiduè, quid acceperit in bonis naturæ, quid in bonis gratiæ; quid in Dei filio pro nobis humanato, paſſo, mortuo.*

Iob. c. 7.

Ioan. c. 1.

Ep. ad quēdam, quid à nobis requirat Deus.

55. Hoſtis noſter diabolus cum ex ſuperbia Dei ſit æmulator, ipſe etiam ſuis ſub Idolis matutino tempore preces, & adorationem ab hominibus habere contendit. Herodotus lib. 1. refert ex Gentilibus ſolenne Magis Perſis fuiſſe, vt primo ſemper diluculo ſuis idolis hymnos, & laudes dicerent. Alexander Seuerus Imperator à Manimæa matre edoctus mane in larario ſuo rem diuinam feciſſe teſtatur ex Lampridio Sidonius. Et Apollonius Thyanæus ſuos ſectatores monebat: *Adueniente aurora cum dijs eſſe verſandum.* Tunc quidem maximè erubuiſſe decebat auroram; quando, quamuis inuita, ad impias preces homines excitabat Meritò Clemens Romanus lib. 2. conſtit. c. 64. deſidiam exprobrat Chriſtianis. *Quomodo non hoſtis Dei habendus eſt is, qui in temporalibus diu, noctuque eſt occupatus; æterna verò contemnit? Ac balnea quidem, & caducum cibum quotidie frequentat; quæ verò perpetuò manent, non curas? Si gentes quotidie excitatæ concurrunt ad idola, vt illa venerentur; & prius quàm opus, actionemue aliquam inſtituant, illis ſupplicant; & à feſtis, celebritatibuſque eorum ſe non ſubducunt; ſed in ijs ſunt intenti, non ſolùm indigenæ, ſed etiam qui longè abſunt; atque in theatra, tanquam in Synagogas conueniunt. Si igitur, qui non ſaluantur, in ijs, quæ ſine fructu faciunt, ſunt aſſidui; in qua excuſatione veris cum Deo, qui Eccleſiam Dei derelinquis, nec gentes imitaris; ſed id eò derelinquis, vel quia te das ignauiæ, vel quia deficere cogitas, vel alicui malo ſtudes. Quibus dicit Dominus per Ieremiam: Iuſtitias meas non cuſtodiſtis; ſed neque ſecundùm iuſtitias Gentium ambulaſtis; paulominus & ſuperaſtis illos.*

Ethnici diluculo ſuis diis laudes, & hymnos canebant.

Sidonius l. 1 Ep. 2.

Philoſtratus l. 1. c. 12.

Hæc ſententia eſt apud Ezechielem c. 11.

56. Hoc tamen piis fidelibus in primitiua Eccleſia exprobrari non poterat: *Plinius ſecundus*, inquit Tertulianus, *cum prouinciam regeret, damnatis quibuſdam Chriſtianis, quibuſdam gradu pulſis; ipſa tamen multitudine perturbatus, quid de cætero ageret, conſuluit tunc Traianum Imperatorem allegans præter obſtinationem non ſacrificandi, nihil aliud ſe de ſacris illorum reperiſſe, quàm cœtus antelucanos ad canendum Chriſto, & Deo; & ad confœderandam diſciplinam: homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam, & cætera ſcelera prohibentes. Tunc Traianus reſcripſit hoc genus inquirendos quidem non eſſe; oblatos verò puniri oportere.*

Apolog. c 2. Plinii egregiū de primis Chriſtianis teſtimonium. l. 10. Ep. 57.

A

Maius quidem ex iunioris hoc Plinii quæſito, & Traiani reſponſo monſtrum referri cernimus; quàm in ſua naturali hiſtoria à ſeniore Plinio relatum ſit. Quid enim monſtroſum magis audiri poteſt, quàm Traiani ſententia, & imperium? Simul ex eiuſdem reſcripto Chriſtiana innocentia declaratur, & damnatur: *Negas*, inquit Tertullianus, *inquirendos, vt innocentes; & mandas puniri, vt nocentes: Parcis, & ſæuis.* Profectò cum Moyſe de fidelium innocentia dicere poſſumus: *Inimici noſtri ſunt iudices.* Quàm benè antelucanis horis ſurgens fidelis, Chriſtianam diſciplinam confœderans, prohibens homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam, & cętera ſcelera, dicere poterat cum Dauide: *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ*, ideſt dæmones ad peccata contra Dei legem inſtigantes, vt explicant Origenes, & Hugo.

Deut. 32. v. 31.

B

Pſal. 100. Origenes Hom. 1. in Ioſue.

57. Matutinum tempus Deo ſacrum, ſacrilegè violare enixè diabolus contendit. Quare benè aduertit Hugo matutino tempore prauis ſuggeſtionibus acrius, & frequentius in homines inuehi dæmones; ita vt propterea dixerit Michæas: *Væ qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus veſtris: in luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum eſt manus eorum.* Manus eorum contra Deum eſt, cum non auſcultent Pſalmiſtæ monenti: *In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Dominum.* Cùm primùm à ſomno ſurgimus, veluti fores noſtrorum ſenſuum antea occluſæ reſerantur: propterea vigilat diabolus, vt tunc temporis in animæ arcem per prauas ſuggeſtiones irrumpat: quare opponenda matutina oratio eſt, vt veluti cuſtos à ſenſuum, animæque aditu diabolum inuaſorem excludat. Id inſinuare voluit S. Ephrem tom. 1. de orando Deo dicens: *Si orationem operi præmiſeris; & ſurgens è lecto primorum motuum tuorum initia ab oratione duxeris, aditus peccato in animam non patebit.*

Matutinum tēpus prauis ſuggeſtionibus polluere dęmones conantur.

in Pſal. 100. v. 8.

Cap. 2.

Pſal. 133.

C

Mane, cum ſenſuum fores reſerantur, diabolo aditus oratione eſt prohibēdus.

58. Diaboli dominium, *poteſtas tenebrarum* dicitur Lucæ 22. hinc eſt, vt quammaximè doleat diabolus, quòd ante ſolis ortum ipſo tenebrarum tempore ad Deum laudandum, ad ipſum diabolum debellandum fidelis anima ſurgat. Victoria, quam matutina oratione de diabolo iuſtus reportat, præfigurata eſt teſte Hugone per victoriam Iſraëlitarum contra Pharaonem, & in Ægyptios, de qua dicitur Exodi 14: *Iam aduenerat vigilia matutina, & ecce reſpiciens Dominus ſuper caſtra Ægyptiorum per columnam ignis, & nubis, interfecit exercitum eorum.* Ignis, & nubis columna matutina oratio eſt, qua ſimul illuminamur, & gratiæ rore perfundimur: per hanc columnam nos Deus alloquitur: *In columna nubis loquebatur ad eos.*

Oratio ante ſolis ortum cur maximè diabolum cruciet?

D

Hugo in Pſal. 100.

Pſal 98.

59. Apud Iob cap. 38. verſ. 36. dicitur: *Quis dedit gallo intelligentiam?* Quæritur hic ab interpretibus quęnam tanta ſit galli intelligentia, vt hic per admirationem celebrari videatur? Pro reſponſione eſſe poteſt, quod S. Gregorius aduertit: *Gallus profundioribus horis noctis valentiores, ac productiores edere cantus ſolet; cum verò matutinum iam tempus appropinquat, lentiores, & minutiores omnimodò voces format.* Gallus igitur quaſi prioribus vocibus excitat dormientes; poſterioribus inuitat iam expergefactos ad matutinam orationem Deo fundendam; quem iam ipſe ſuauiore voce laudat, ac ſuo modulo veneratur. Huic ſententiæ concinit Ambroſius in hymnis dicens: *Gallus iacentes excitat, & ſomnolentos increpat.* Sed humilius motiuum ſit gallorum inuſ-

E

Galli intelligentiā cur Iob celebret?

lib 30. mor. c. 7.

tamento ad Deum diluculo adorandum excitari. Angelos potiùs in hoc imitandos nobis proponamus iuxtà Baſilij ſententiam: *Ecquid beatius, quàm hominem in terra concentum Angelorum imitari? Ineunte ſtatim die in orationes ire? In hymnis, & canticis creatorem venerari? Exinde ſole iam dilucescente conuerti ad opera, nuſquam ſine oratione? Denique canticis tamquam ſale condire actiones.* Benè ſali piæ preces comparantur; niſi enim illis humanæ operationes à corruptione præſeruentur, facilè marceſcunt, & in vitia degenerant. Idem Baſilius in regulis fuſius diſputatis reſp. 37. ait: *Matutinum tempus deligitur, vt primi animi, ac mentis noſtræ motus conſecrentur Deo; neque vllius rei cura ante aditum ad nos demus; quam nos in cogitatione Dei oblectauerimus, ſicut ſcriptum eſt: Memor fui Dei, & delectatus ſum. Neque prius corpus ad functionem muneris alicuius moueamus; quàm illud fecerimus, quod dictum eſt: Orabo ad te, Domine: mane exaudies orationem meam: mane adſtabo tibi.* Mirum eſt, quàm frequenter Dauid in hanc ſententiam loquatur. Pſal. 62. *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo.* Ibidem: *In matutinis meditabor in te.* Pſal. 91. *Ad annunciandum mane miſericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem.* Pſal. 118. verſ. 147. verſ. 148. *Preueni in maturitate, & clamaui. Preuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua.* Propterea de fideli anima Pſal. 45. dicitur: *Adiuuabit eam Deus mane diluculo.* Denique ad religioſos viros Dauidis cohortatio eſt Pſal. 135. *In noctibus extollite manus veſtras in Sancta, & benedicite Dominum.*

Ep. 1. ad Gregor.

Opera piis precibus, tanquã ſale, ſunt condienda

Matutina oratio ſequentia diei opera præcedere debet.

Pſal. 76. *Pſal. 5.*

Pſal. 45.

Ibat in deſertum locum.

60 DEſertum ad orandum Dominus adijt teſtante Marco cap. 1. *Abijt in deſertum locum, ibique orabat.* Sicut antea miraculis, ſic poſtea orando ad Patrem ſe Dominus Dei filium eſſe probauit. Enos, qui ex Geneſi 4. *cœpit inuocare nomen Domini*, adeoque primus orandi Magiſter fuit; nominatus eſt Deus, vt teſtatur Cyrillus Alexandrinus. Ex quo patet quàm præclarum, & eximium ſit orandi exercitium, cum diuinum quid meritò videatur. Centurio Chriſtum Dominum, quem viuum non cognouit, ſtatim poſt mortem Dei filium eſſe confeſſus eſt. Cuius tam inopinatæ confeſſionis rationem reddit Marcus 15. *Videns Centurio, qui ex aduerſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait: Verè hic homo filius Dei erat.* Ex tali igitur Redemptoris clamore præclara Centurionis confeſſio prouenit. Qualis autem fuerit iſte clamor Centurionem ad hominem Deum eſſe cognoſcendum illuminans, explicat S. Paulus ad Hebr. 5. loquens de Chriſto: *Qui in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationeſque ad eum, qui poſſit illum ſaluum facere, cum clamore valido, & lacrymis offerens exauditus eſt pro ſua reuerentia.* Clamor igitur precibus, ſupplicationibus, & lacrymis mixtus diuinitatem in crucifixo homine ineſſe oſtenderunt; adeo diuina res eſt feruens oratio. Porrò orantis Chriſti lacrymæ, & aqua, quæ ex eiuſdem latere fluxit, certatim miracula prodiderunt, nam iuxtà Greg. Nazianz. aqua ſanguine mixta ex aperto Domini latere profluens Longinum militem, & mente, & oculis caligantem illuminaſſe dicitur: orantis autem Chriſti lacrymæ ſpiritualem Centurionis illuminationem meruerunt. Quæ Centurionis illuminatio maior omninò fuit, quàm Bethleemitarum paſtorum: illi quidem Redemptorem

Enos primus orandi Magiſter appellatus eſt Deus.

Aduerſus Iulian l. 9.

Diuina res feruẽs oratio eſt.

Iuxta S. Ambroſiũ.

Chriſti lacrymæ, eiuſque aqua è latere fluẽs, certatim miracula ediderunt.

Nazianz. de Chriſto patiente aſſerunt.

A infantem in præſepi vagientem venerati ſunt; Centurio verò in cruce lacrymantem Deum eſſe confeſſus eſt.

61. Præterea Domini exemplo ſolitaria loca ad orandum eligere docemur, teſtante Marco c. 1. *Abijt in deſertum locum, ibique orabat.* Similiter Lucæ 6. de Domino dicitur: *Exijt in montem orare.* Tobiæ 8. dicitur: *Raphael Angelus apprehendit dæmonium, & religauit illum in deſerto.* Scilicet per hominum turbas ſolutus dæmon diuagatur, & *circuit quærens quem deuoret*: in ſolitudine verò ne piorum virorum orationes turbare poſſit, religatus detinetur.

S. Antoninus 1. hiſt. tit. 5. c. 7. Ludolphus Saxonia 2. part. c. 69. Mãtuanus lib. feſtorum dierum.

Solitudo ad orandum eligenda.

Dæmon in ſolitudine vinctus, inter hominũ turbas ſolutus.

1. *Petri c. 5.*

62. Chriſtus Dominus ardenter humanum genus inuiſere, hominibuſque ſe in humana natura oſtendere expetiit propter eorumdem redemptionem; ad celeritatem enim ſignificandam de Redemptore è cœlo ad homines deſcendente dicitur non quolibet, ſed gigantis curſu iter acceleraſſe: Pſal 18. *Exultauit vt gigas ad currendam viam; à ſummo cœlo egreſſio eius.* C Quæritur igitur, cur Dominus nouem menſes in materno vtero latere voluerit, antequam ad homines prodiret; cum poſſet eo modo, quo circa ſanctiſſimi corporis efformationem factum erat, conſuetum tempus anticipare? Reſpondet Ludouicus de Ponte vir ſanè pietate, & ſacrarum litterarum interpretatione eximius, nouem menſes ſe Dominum in Virgineo matris vtero detinuiſſe ſtudio orationis, & ſolitudinis. Sanctiſſimus enim Virginis vterus, *hortus concluſus* erat, vt dicitur Cantic. 4. hunc hortum procul ab omni ſtrepitu ad contemplationem Dominus elegit; & intra puriſſima matris viſcera primum ſibi orandi ſacrarium excitauit.

Medit. de expect. partus.

Maternus vterus Domino ad orandum ſecretum ſacrariũ fuit.

63. Quare Pſal. 21. quem quidem Pſalmum, temerarium eſſet negare intelligi de Chriſto, vt ſanctus Auguſtinus, Euſebius, Bellarminus, & alii docent; hoc, inquam, Pſalmo ita æternum D Patrem Chriſtus alloquitur: *Tu es, qui extraxiſti me de ventre.* Vox illa *extraxiſti* vim quamdam denotat, & reſiſtentiam; quod expreſſius Tertullianus inſinuat, legens citatum locum: *Tu es, qui auulſiſti me ex vtero matris meæ.* At Chriſtus Dominus ex inuiolata Virginis aluo nulla prorſus reſiſtentia prodiit. *Sicut fluxerunt aquæ de petra, ita Chriſtus de Virginis vtero prodijt*, ait Ambroſius. Cur igitur inde extractus, inde auulſus potius dicitur, quàm eductus? Scilicet, vt ſignificaretur quanta propenſione, & gaudio intra puriſſima matris viſcera ſanctus infans orationis, & ſolitudinis ſtudio procul ab humano ſtrepitu detinebatur. Quare quod poſt adultam ætatem feciſſe Dominus legitur Matth. 14 *Aſcendit in montem ſolus orare*; hoc idem ipſo vitæ initio fecit; ſcilicet in materno vtero, veluti in edito monte procul è tumultu orationi vacauit. E Montis enim nomine Deipara appellatur ab Iſaia c. 2. *Erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium; & eleuabitur ſuper omnes colles.* Deipara enim editiſſimus mons ſupra montium verticem fuit; eò quod eius ſanctitas ſanctorum omnium, Angelorumque ſanctitatem ſupergreſſa eſt. *Beata Virgo meritorum verticem ſupra omnes Angelorum choros vſque ad ſolium Deitatis erexit*, ait Gregor. explicans citatum Iſaiæ locum.

lib. 2. de carne Chriſti.

Ambroſ. Ep. 81.

Materno ex vtero cur auulſus Chriſtus Dominus dicitur?

Beata Virgo cur mõtis nomine appellatur?

In l. 1. Reg. c. 1.

64. Præterea iuxtà Ambroſium admirantium Angelorum verba ſunt illa Cantic. vlt. *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto delicijs affluens, innixa ſuper dilectum ſuum?* Mirum quidem videri debet, quo pacto anima iuſti per orandi exercitium

Ambroſius l. 4. de ſac. c. 2.

eò

eò dignitatis peruenerit, vt innixa ſuper dilectum ſuum, ideſt magna diuini ſponſi familiaritate dignata delicijs affluat; hoc eſt iuxtà Greg. orando *ad cæleſtia gaudia mente, & cogitationibus tendat; ac ſancta Scriptura meditationibus intendens, cæleſti pabulo aſſiduè mentem paſcat, & ad ſuperna quotidie contemplanda ſubleuetur.* Sed huius tantæ felicitatis ibidem redditur ratio; quia nimirùm fidelis anima ad orandum, ſolitudinem, & deſertum elegerat. *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto delicijs affluens, innixa ſuper dilectum ſuum?*

Greg. lib. 16. Mor. cap. 9.
Solitudo ſpiritualibus delicijs affluit.

65. Magna quidem connexio eſt orationis, & ſolitudinis, ad quam connexionem indicandam ſimiliter Cantic. 3. dicitur: *Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum, ſicut virgula fumi?* Vbi fidelis anima fumi virgulæ aſſimilari dicitur propter feruens orandi exercitium. *Pia anima,* ait hoc in loco Gregor. *quaſi thuribulum cor ſuum coram Deo efficit; in quo dum per dilectionem virtutes congregat, quaſi carbones in thuribulo coaptat; in quo ſeipſam coram Deo igne charitatis accendat; dumque feruentes ad Deum orationes emittit, quaſi fumum aromatum ex thuribulo adducit.*

Orationis, & ſolitudinis connexio.
Orantis cor veluti thuribulum.

66. Sanctæ puellæ Eſther in ſacra hiſtoria virtutes plurimæ celebrantur; ſed eas inter, ſolitariæ vitæ virtus mirificè excellit. Cum enim in Aſſueri regis coniugium eſſet electa, *qui ſuper centum viginti ſeptem prouincias regnabat*; atque adeo cum plurimorum aſſeclarum obſequio; ac frequentia perpetuò ſtipari poſſet; aulicæ frequentiæ ſolitariam vitam ad impetrandum, quod à Deo ſua in oratione flagitabat, omiſſis aliis omnibus præponere voluit, ſatis gnara, quàm gratæ Deo forent preces in ſolitudine oblatæ. Quare ſic ad Deum oraſſe legitur: *Domine mi, qui rex noſter es ſolus, adiuua me ſolitariam; & cuius, præter te, nullus eſt auxiliator alius.* Vbi non ſolùm ſolitariam ſe dixit, hoc eſt humano auxilio deſtitutam; ſed etiam iuxtà Hugonem Cardin. ſolitariam ſe vocauit in eo ſenſu, quo de iuſto locutus eſt Ieremias: *Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſuper ſe.*

Eſther Reginæ eximiú orationis, & ſolitudinis ſtudium.
Eſter c. 1.
Cap. 14.
Thren. c. 3.

67. In parabola à Redemptore propoſita Lucæ 15. de eo, *qui habet centum oues, & ſi perdiderit vnam ex illis, dimittit nonaginta nouem in deſerto, & vadit ad illam, quæ perierat;* Quæritur quid per ouem amiſſam, quid per oues nonaginta nouem relictas; quid per deſertum, in quo relinquuntur, intelligatur? Antiquiores Patres per amiſſam ouem, humanam naturam; per nonaginta nouem oues relictas, Angelos intelligunt. Ita Origenes hom. 7. in Ioſue, Irenæus lib. 3. cap. 21. Cyrillus Ieroſolymitanus Catecheſi 15. & Ambroſius in Apologia Dauidis. Ex qua ſententia infertur deſerti nomine cœlum ſignificari. Theophylactus *Hominem,* inquit, *errantem requiſiuit paſtor bonus relictis nonaginta nouem in ſolitudine, hoc eſt in ſuperno loco cæleſti: ſolitudo enim eſt cœlum, & ab omni humano tumultu ſequeſtratum, plenumque omni tranquillitate, ac pace.* In terris igitur Redemptor noſter opportunius vocabulum, aptiorem titulum non inuenit, quem cœlo tribueret, quam deſerti, & ſolitudinis nomen; nimirum, quia vtrobique propter tranquillitatem, & pacem; propter remotionem ab omni ſtrepitu, ac tumultu ad orandum, diuinamque bonitatem contemplandam, & laudandam aptiſſimus locus reperitur. Quare ob

Lucæ 15.
Cœlum cur appelletur deſertum, & viciſſim deſertum cur appelletur cœlum?

A pacis, & tranquillitatis ſimilitudinem mutua quædam nominum communicatio inter cœlum, ac ſolitarium locum videtur eſſe: ita vt, ſicut cœlum vocatur deſertum, vt ſupra vidimus; ſic ipſum deſertum viciſſim cœlum dicatur. S. Hieronymus ad Ruſticum: *Mihi,* inquit, *oppidum carcer, ſolitudo eſt Paradiſus.* Idem ad Marcellam de laudibus ſolitariæ Virginis loquens ait: *Vnius cellulæ clauſa anguſtijs latitudine Paradiſi fruebatur.*

Epiſt. 15.

68. Sed ſi mirum ſit cœlum multorum millium Angelorum frequentia celebratum vocari deſertum; mirum magis eſſe debet Beatam Virginem deſerti ſimiliter nomine appellari. E B. Virgine fructus ille prodiit, de quo dictum

B eſt Lucæ 1. *Benedictus fructus ventris tui:* prætereà Deiparæ anima perenni gratiarum vbertate fuit irrigata: ex Bernardo enim, ſicut congregationes aquarum appellantur maria, ita congregationes gratiarum appellantur Maria: at è contrario cum deſertum ſterile ſit, & inaquoſum, profectò deſerti nomen Beatam Virginem dedecere omnino videtur. Nihilominus deſerti nomine Deiparam vocauit Oſeas cap. 13. de æterni Verbi incarnatione vaticinans: *Adducet vrentem ventum Dominus de deſerto aſcendentem.* Vbi S. Hieronymus ait: *Ventum vrentem, quem adducet Dominus de deſerto aſcendentem, illum intelligamus, de quo in Habacuc legimus: Deus ab Auſtro veniet, & ſanctus*

B. Mariæ vterus cur appelletur deſertum?

C *de monte Pharan. Deſertum intelligamus ſanctæ Mariæ vterum virginalem.* Tribuitur autem deſerti nomen non incongruè B. Virgini ob eximium ſolitudinis ſtudium; de ea enim ait Ambroſius: *Sola in penetralibus, quam nemo virorum videret; ſolus Angelus reperiret; ſola ſine comite, ſola ſine teſte.* Sacrum hoc deſertum ipſo vitæ initio ad orandum Chriſtus Dominus elegit; ibique nouem menſium ſpatium tranquilla contemplatione peregit.

Li. 2 in Luc. initio.

69. In oratione anima Deum ad ſe vocat; cum eoque familiariter colloquitur. *S. Baptiſta ab infantia,* teſte Origene, *vacabat orationibus, appellabatque Deum, & illum audiebat*

Hom. 11. in Lucam.

D *reſpondentem, atque dicentem: Ecce adſum.* Tam amicè cum Deo verſatus eſt Ioannes, quia, vt idem Origenes ait: *Receſſit fugiens tumultum vrbium, populi frequentiam, vicinia ciuitatum; & abijt in deſerta, vbi purior aër, & cœlum apertius, & familiarior Deus. Sicut enim Moyſes loquebatur, & Deus reſpondebat ei; ſic puto, quòd Ioannes locutus fuerit in deſerto, & Dominus reſponderit ei.* Subdit idem Origenes: *Moyſi reſpondit Deus, conſequenter reſpondit & Ioanni, qui maior Moyſe fuit, quia eſt nutritus in Eremo.* Vbi notandum eſt, vel ex eo motiuo præferri Moyſi Ioannem, quòd Moyſes in Pharaonis Regia, Ioannes in deſerto fuerit educatus: in

Familiaritas magna cum Deo in ſolitudine.

E Regia enim terrenæ deliciæ; in ſolitudine verò deliciæ cœleſtes habentur. Quare ſi quæratur quo pacto ſancti viri ad tantam cum Deo familiaritatem peruenerint; ita vt de Moyſe, atque adeo de Ioanne Baptiſta dictum ſit: *Loquebatur Dominus ad Moyſen facie ad faciem; ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum?* Reſpondetur id conſecutos eſſe oratione, ac ſolitudine: proptereà *eremus familiarius Deo gaudens* à S. Hieronymo dicitur. De Moyſe cum Deo familiariter collocuturo dicitur: *Tollens tabernaculum tetendit extra caſtra procul:* & Exodi 34. cum Moyſe collocuturus Deus eidem præcipit: *Eſto paratus manè, vt aſcendas ſtatim montem Sinai; ſtabiſque*

Ioannes Baptiſta cur Moyſi præferatur?
Exod. 33.
Hieronymus ad Heliodor.
Exodi 30.

mecum ſuper verticem montis; nullus aſcendat tecum. nec videatur quiſpiam ſuper verticem montis. A De Ioanne Baptiſta verò dicitur Lucæ 1. *Puer creſcebat, & confortabatur ſpiritu, & erat in deſertis.* Deo igitur, cùm ſuos amicos orantes viſitat, in ſolitudine paranda eſt via iuxtà Iſaiæ monitum cap. 40. *Parate viam Domini; rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri.* Cur autem in ſolitudine, & non alibi paranda Deo ſit via, reddit rationem Bernardus ſerm. 40. in Cant. *O ſancta anima, ſola eſto; vt ſoli omnium ſerues teipſam, quem ex omnibus tibi elegiſti. Fuge publicum, fuge & ipſos domeſticos; ſecede ab amicis, & ab intimis, & ab illo, qui tibi miniſtrat. An neſcis verecundum te habere ſponſum; & qui nequaquam ſuam velit tibi indulgere præſentiam* B *præſentibus cæteris?* Simillima eſt B. Laurentij Iuſtiniani ſententia in ligno vitæ de orar. cap. 5. *O anima, quæ per orationem, & contemplationem Deo vacare decreuiſti, eſto ſola; hominum conſortia fuge; tumultuoſas mortalium conuerſationes deuita; vt illi ſoli te ſolam ſerues, quem ex omnibus elegiſti. Sponſus enim tuus amator eſt verecundus; & non vult ſponſæ ſuæ ſua ſecreta reuelare in publico.*

Solitudo cur locus ſit, vbi Deo paranda eſt via?

Orantis ſolitudinē cur adeo Deus expetat? hîc, & num. ſequenti.

70. Eſt præterea & alia ratio, cur Deus ſuis in amicis ſolitudinis amorem expetat; nimirum vt cæleſtis Ieroſolymæ ruinam ex Angelorum peccato prouenientem reparet. De cæleſti Ieroſolyma dicitur Apoc. 21. *Erat ſtructura muri* C *eius ex lapide Iaſpide. Fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioſo ornata.* Si quæratur pretioſos iſtos lapides ad cæleſtis Ieroſolymæ ſtructuram vnde diuinus Architectus deſumpſerit? Reſpondetur è ſolitudinibus, & deſertis terræ locis tam pretioſos lapides eſſe deſumptos. Id luculento teſtimonio aſſerit Hieronymus ad Heliodorum dicens: *O ſolitudo, in qua magni illi naſcuntur lapides, de quibus in Apocalypſi ciuitas magni Regis ædificatur.* Comprobat Hieronymi teſtimonium Apoſtolus 11. ad Heb. de ſanctis viris ad cæleſtis Ieroſolymæ ruinam reparandam electis dicens: *In ſolitudinibus errantes, in montibus, & ſpeluncis, & in cauernis terræ.* Hi profe- D ctò lapides ſunt, de quibus Eccleſia canit, *Tunſionibus, preſſuris expoliti lapides. ſuis coaptantur locis per manus artificis; diſponuntur permanſuri ſacris ædificijs.*

Solitudo lapides ad cæleſte ædificium exhibet.

71. In huiuſmodi ſolitudinibus ſolumne lapides reperiuntur? Immo etiam lectiſſimi flores. Fidelis anima Chriſti ſponſa cum per ſilentium à terrenis tumultibus in ſolitudinem ſecedit, illius pectus, *thalamum, in quo ſupernus ſponſus delectabiliter requieſcit*, vocat B. Petrus Damiani. Propterea fidelem hanc animam hortatur Eccleſia: *Adorna thalamum tuum Sion.* Quibus ornamentis cæleſtis ſponſi thalamus eſt exornandus? Profectò virtutum floribus; ſic enim Dei ſponſa dicere poterit: *Lectulus noſter* E *floridus.* Sed vnde huiuſmodi flores decerpere poſſumus? è ſolitudine: nam *Exultabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium. O deſertum Chriſti floribus vernans*, exclamat Hieronymus ad Heliodorum: *Mens, quæ ſponſum ſuum Chriſtum amat; in quantum poteſt ab omnibus ſollicitudinibus mundi vacat; virtutes, quibus ſponſo ſuo placeat, intus accumulat*, ait Gregor. explicans quo pacto cæleſtis ſponſæ lectulus floridus fiat.

Flores, quibus cæleſti ſponſo thalamus exornatur, è ſolitudine ſunt deſumendi.

Epheſ. 13.

Cant. 1.

Iſai. 31.

In Cant. cap. 1.

72. In ſancta, de qua loquimur, ſolitudine præter flores, ſunt etiam lectiſſimæ arbores. Bernardus in illud Ieremiæ Thren. 3. *Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſuper ſe*, ait: A *Leuauit ſe ſuper ſe, quia non reſpicit ad ſe; ſed ad illum, qui eſt ſuper ſe: ſedebit enim, & tacebit etiam modo à ſtrepitu diabolicarum ſuggeſtionum, à ſtrepitu carnalium deſideriorum, à ſtrepitu mundi: Felix anima, quæ linguas illas non exaudit.* Eua vna cum coniuge à paradiſo eiecta eſt, eo quòd à paradiſi ſolitudine recedens, colloquendo cum ſerpente, non receſſerit à ſtrepitu diabolicarum ſuggeſtionum; quibus perſuaſum illi fuit, vt diuinam ſcientiam acquireret per vetitam arborem ſcientiæ boni, & mali. Si hoc ſciendi deſiderio veluti hæreditaria cupiditate vrgemur; in ſolitudine per orationem arbores non vetitas reperiemus, quibus cæleſtem ſcientiam comparare poſſumus: *Experto crede*, ait Bernardus, *aliquid plus inuenies in ſyluis, quàm in libris. Ligna,* B *& lapides docebunt te, quod à magiſtris audire non poſſis.*

Serm. 1. de SS. Petro, & Paulo.

Gen. 3.

Solitudo cæleſtis ſcientiæ arborem habet.

In Epiſt.

73. Vt autem è ſolitudinis arboribus ad eiuſdem poma, fructuſque veniamus: Cantic. 7. Sponſa de ſanctis ſuis inſpirationibus, quæ omnes bonorum operum fructus eduxerant, myſticè loquitur: *Omnia poma noua, & vetera, Dilecte mi, ſeruaui tibi.* Vbi quæritur quomodo ſponſa tam fœlix fuerit, vt poma omnia ſeruauerit, nullumque amiſerit, nullum ante maturitatem exciderit; nullum à furibus fuerit ei ſubreptum? Quia ſcilicet ſponſæ anima intra ſolitudinis clauſtra ab hominum turba, atque adeo à prædatoribus ſe- C muniebat, teſtante ſponſo: *Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus.* De fœcundiſſimo hoc ſolitudinis horto ait Baſilius: *Eſt paradiſus deliciarum; vbi tamquam redolentium ſpecies pigmentorum, vel rutilantes flores aromatum, ſic fragrantia ſpirant odoramenta virtutum. Ibi roſæ charitatis igneo rubore flammeſcunt. Ibi lilia caſtitatis niueo candore candeſcunt: cum quibus etiam humilitatis viola, dum imis contenta ſunt, nullis flatibus impelluntur. Ibi myrrha perfectæ mortificationis, non ſolùm carnis; ſed quod glorioſius eſt, propriæ voluntatis exundat: & thus aſſiduæ orationis indeſinenter emanat, & igne diuini amoris ſuauiter ardet. Cur ſingula commemorem, quandoquidem* D *omnia illic diuerſarum virtutum germina diuerſis venuſta coloribus rutilant; & perpetuæ viriditatis gratia incomparabiliter vernant?*

Solitudo quæ poma, quæ germina educat?

Cantic. 4.

Baſil. opuſcul. de laudib. vitæ ſolitariæ.

74 Matth. 21. de Domino dicitur: *Videns fici arborem vnam ſecus viam, venit ad eam, & nihil inuenit in ea, niſi folia tantùm; & ait illi: Numquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum: & arefacta eſt continuò ficulnea.* Vbi quæritur, cur Dominus arborem illam arefecerit; cum id poſtridie Dominicæ palmarum paulò ante Domini paſſionem, & conſequenter menſe Martio contigerit; tali autem tempore non erat cur ab arbore illa fructus Dominus exigeret? Quod expreſſè ſignificauit S. Marcus c. 11. dicens: *Non erat tempus ficorum.* Reſpondent communiter S.S. Patres, E ſacrique interpretes, Dominum arborem illam, vt infructuoſæ Iudaicæ Synagogæ figuram propoſuiſſe, ideoque aridam reddidiſſe. *Arbori habenti non fructum, ſed folia maledixit; ad innuendum, quòd ſacerdotes, Scribæ, & Phariſæi non veritatem, ſed apparentiam ſanctitatis habentes, eſſent diuinitus maledicendi*, ait Carthuſianus. Reſp. 2. maledixiſſe Dominum arborem illam, eò quod ſecus viam eſſet; ideoque tum ob inculti ſoli duritiem, tum quòd viatoribus eſſet expoſita, neque ſuo tempore fructus agricolæ datura eſſet. Hinc autem docemur ad vitandam Domini maledictionem, & in ſpiritu culpabilem ariditatem, à via, hoc eſt ab hominum turba

Fici arborē cur Dominus aridam reddiderit?

eſſe recedendum. Ideo bene Chryſoſtomus: *Sicut difficile eſt arborem iuxtà viam plantatam fructus vſque ad maturitatem ſeruare: ſic difficile eſt virum in medio turbarum ſeculi innocentiam vſque ad finem ſeruare.* A

75. Cum ſponſam cœleſtis ſponſus *hortum concluſum* vocaſſet; addit prætérea *Fontem eſſe ſignatum*, hoc eſt benè obſeratum. Quomodo autem animæ fons ſit obſerandus, & quid vtilitatis hoc illi afferat, egregiè explicat B. Petrus Damiani Ep. 130. *Solitarius plane dum tacet, ſe eleuat ſuper ſe; quia mens humana, dum intra ſilentij clauſtra vndique circumcluditur, in ſuperiora ſublimis erigitur, ad Deum per cæleſte deſiderium rapitur, & in amore eius per ardorem ſpiritus inflammatur: & tamquam fons viuus, dum per verborum circulos fluere hinc inde non ſinitur, vndis excreſcentibus in altiora cumulatur.* B

Solitudinis, & ſilentii ſtudiũ animã ad Deũ eleuat.

76. Porrò ſolitudine ab humano conſortio ad tempus diuidi, quantùm iuuet, etiam vt circa proximorum ſalutem efficacius deinde proficiamus, citato Cantic. textu oſtenditur. Vbi cœleſti ſponſæ cum dictum eſſet: *Hortus concluſus, ſoror mea, ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus;* ſtatim ſubditur: *Emiſſiones tuæ Paradiſus.* Hinc benè Rupertus Deiparam alloquens ait: *Mirum, quòd cum ita ſis hortus concluſus, ita fons ſignatus; nihilominus, immo & eo amplius, emittis omnia bona, quibus mundus impleatur, & emiſſiones tuæ Paradiſus.* Verumtamen quæri poteſt, quo pacto ſolitudinis amor Apoſtolicis viris, qui in proximorum auxilium incumbunt, conuenire poſſit? C Conſuetudine enim, & frequentibus colloquijs proximi iuuantur, non abſentia, & ſolitudine. Reſpondetur ex S. Gregorio, qui explicans Dauidis verba pſ 54. *Elongaui fugiens; & manſi in ſolitudine*, ait: *Neque rex potentiſſimus, qui tot millibus populorum præerat in ſolitudine habitabat. Habitabat autem in ſolitudine cordis ſui, in qua nullos hoſtium ſpiritalium impetus, nullos peruerſarum cogitationum ſtrepitus, nullos pateretur iniqui clamoris tumultus.* Hanc Dauidis ſolitudinem habere Apoſtolicus vir debet, cum ad proximorum ſalutem ab hominum frequentia recedere ei non licet: Sic enim in vrbe degens non erit in vrbe. D Nam, vt idem Gregorius ait: *Quid prodeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remotus viuit; ſed tumultibus conuerſationis humanæ, terrenorum deſideriorum cogitationibus ſe inſerit, non eſt in ſolitudine. Si verò premàtur aliquis corporalibus turbis, & tamen nullos curarum ſecularium tumultus in corde patiatur, non eſt in vrbe.* Simiter Chryſoſtomus hom in Pſal. 4. *Vnde exiſtimas eos, qui deſerta incoluerunt, admirabiles, & claros euadere? Non quòd ſtrepitus, & fora fugiunt; nec quòd longè à fumo, qui eſt in medio, ſe collocarent. Eos ipſe quoque imitare, in media ciuitate ſolitudinem perſequens. Quomodo autem hoc erit? Si fugias improbos, & ſi bonos ſequaris. Ita enim maiorem percipies ſecuritatem, quàm qui in deſertis habitant; non ſolùm in ijs fugiendis, qui lædunt; ſed etiam in communicando cum ijs, qui proſunt.* E Sed ſi iuxtà Chryſoſtomum, vt animæ proficuam ſolitudinem aſſequamur, improbi ſunt fugiendi; quis erit, qui peccatores ad pœnitentiam reuocet? Reſpondeo improbos eſſe fugiendos, ne eos imitemur; non autem ne eos moneamus. 2. qui malum fugat, malos etiam fugere dici poteſt iuxta animi propenſionem: ſi enim malorum, vt talium, conſuetudine oblectaretur; ab eis peccati malitiam fugare non contenderet. 3. iuxtà Chryſoſtomum ij fugiendi ſunt, qui lædunt: peccatores autem peccati veneno lædere nequeunt, ſi ad eos quiſpiam charitatis antidoto munitus accedat.

Solitudinis ſtudiũ cuã ad proximorũ ſalutem iuuat.

In Pſalm. 6.

Solitudo cordis quomodo in hominum frequentia eſt ſeruanda.

30. Mor. c. 21. vel 23.

Charitatis antidoto inter peccatores cõmorãs muniatur, ne peccati veneno inficiatur.

77. Præterea quo pacto proximorum profectus cum ſolitudine ſit coniungendus, egregiè habetur ex pſ. 79. vbi dicitur: *Vineam de Ægypto tranſtuliſti: operuit montes vmbra eius, & arbuſta eius cedros Dei.* Vineæ nomine hic myſticè ſignificatur Religioſorum congregatio: *Vinea eſt electa Religio, quam tranſtulit Dominus de Ægypto, id eſt de mundo*, ait Hugo Cardin. Rurſus vineæ nomine ij hoc in loco Religioſi ſignificantur, qui proximorum profectui ſtudent. Nam huius vineæ arbuſta cedros Dei operire dicuntur: B *Cedri*, inquit Hugo, *ſunt viri ſublimes, qui vincuntur, & ſuperantur per humilem prædicationem.* Hac poſita intelligentia, dubitatio inſurgit: ſi vinea hæc tàm latè patere dicitur, vt *extendat palmites ſuos vſque ad mare, & vſque ad flumen propagines eius, & operiat montes vmbra eius*: cur vineam eamdem maceria, vt ea circumdetur, indigere legimus? *Vt quid deſtruxiſti maceriam eius?* ſcilicet ad ſignificandum Apoſtolicos viros, quàuis ad proximos iuuandos ſæpius ſe effundant; nihilominus ſtatutis tẽporibus intra ſacrorum domiciliorum ſepta coarctare ſe debere; ſolitudinemque, & à turbis ſeceſſum illis eſſe exoptandum; vt propterea Apoſtolica vinea maceria indigeat, intra quam opportuno tempore ſuos palmites, alumnoſque contineat. C Quod ſi talis maceria remoueatur, ſtatim vinea hæc myſtica dæmonis deprædationi fit obnoxia: *ſingularis ferus depaſtus eſt eam.* Singularis in ſacris litteris ſolitarium ſignificat: nam Marci 4. de Redemptore dicitur: *cum eſſet ſingularis*, hoc eſt ſolitarius ſeorſum à turba; *interrogauerunt eum hi, qui cum eo erant duodecim parabolam*: Cur igitur dæmon, qui inter turbas, & tumultus prauas ſuas ſuggeſtiones ingerit, dicitur ſolitarius? ſæpè Duces à deuictis prouinciis & deuaſtatis, ſibi cognomentum acquirunt. Romanus Metellus à Numidia deuicta ac deuaſtata, Numidicus, & Scipio Africanus ab Africa dictus eſt. Similiter dæmon religioſos viros, qui ſolitarii, ſemotique D à ſæculari turba eſſe debent, quia mirum in modum oppugnat, & interdum debellat, ſolitarius dicitur: huius ſolitarii dæmonis præda fit, cùm anima debitæ cuſtodię maceria remota, frequentius, quàm par eſt, in turbas, humanoſque tumultus ſe immiſcet.

Apoſtolicis viris, poſtquam proximorũ ſaluti vacarũt, ſolitudo eſt repetenda.

Dæmon cur ferus ſingularis, hoc eſt ſolitarius dicatur.

78. Viri Apoſtolici, qui in proximorum ſalutem incumbunt, vt ſuum munus plurimo animarum fructu exequantur, ea hominibus verba referre debent, quæ antea ipſi à Deo audierint. Quare Ieremiæ dictum à Deo eſt: *Ecce dedi verba in ore tuo; loquere ad eos omnia, quæ ego præcipio tibi. Audies ex ore meo verbum, & annunciabis eis ex me.* E Idem Ezechieli dictum eſt cap. 1. Et ipſe Redemptor æterno Patri ait Ioann. 17. *Verba, quæ dediſti mihi, dedi eis.* Sed Dei verba vbi audienda ſunt? In receſſu ab hominum conſortio ſemoto. Ideo de fideli anima Deus Oſeæ 2. ait: *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius.* Benè ergo monet S. Bernardus Ep. 107. *Voci Dei tui dulciori ſuper mel, & fauum, ſi præparas aurem interiorem, fuge curam exteriorem; vt expedito, & vacante interno ſenſu dicas & tu cum Samuele: Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus: Vox hæc non ſonat in foro, ſed nec auditur in publico. Secretum conſilium, ſecretum quærit auditum.*

Apoſtolici viri, quę à Deo audierint, populo referre debent.

Ier. c. 1.

Dei verba in ſolitudine audiuntur.

1. Reg 3.

79. Ad ſapientiam conſequendam valde diſſimiles ab Ethnicis Philoſophis fideles, piique viri ſunt. Nam ad veritatem addiſcendam, & ex ea virtutes conſequendas longum tempus Ethnici Philoſophi requirebant: at fideles non temporis diuturnitatem, ſed opportunum ſolummodo locum exigunt. Ideo de Chriſtianæ ſapientiæ amatoribus Chryſoſtomus verè pronunciauit. *Non certum numerum annorum præfinientes ad conſummanda ſtudia virtutum; locum diſciplinæ certum dederunt.* Quinam locus iſte eſt, tanta aëris temperie præditus, vt modico temporis interuallo ingenium ad veritatem cognoſcendam acuat; & voluntatem ad virtutes ſtatim conſequendas incendat? Reſpondet Chryſoſtomus: *Locum diſciplinæ certum dederunt: cœlum profectò, & formatorem eius Deum proculdubio eſſe docuerunt; vbi omnem omnino virtutem in paucis ſyllabis, in breuibus verbis nos Chriſtus edocuit.* Quod ſi rurſus quæratur, vbi nam cœleſtis huius ſcholæ aditus aperiatur? Reſpondet Phil. *Non alium ſibi ad erudiendum animum, quàm ſolitudinis locum eligit Deus: vt diſcas nullum ad magiſterium virtutis aptius eſſe gymnaſium, quàm remotum ab vrbium frequentia ſeceſſum; nec alibi animum magis addiſcere, quàm vbi procul à turbis ſibi vacat, & Deo.* Similiter Baſilius: *Solitaria vita cœleſtis doctrinæ ſchola eſt, ac diuinarum artium diſciplina: Illic Deus eſt totum, quod diſcitur; via, qua tenditur; totum, per quod ad ſummæ veritatis notitiam peruenitur.* Eximiam cœleſtis huius ſcholæ illuminandi vim indicauit Dauid Deo dicens: *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipſa me deduxerunt, & adduxerunt in montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua: & in ſcholas maieſtatis tuæ*, legit Chaldæus. *In ipſis verticibus montium Euangelicam videas florere Philoſophiam, & Angelorum choros in humano corpore refulgere, conuerſationemque omnino cœleſtem in terris micare*, ait Chryſoſtomus.

Hom. 1. in Matth.

Solitudo doctrinæ cæleſtis ſchola.

Opuſc. de laudib. ſolitaria vitæ.

Pſal. 42.

Hom. 1. in Matth.

80. Iuſtos, Deique amicos vocat Apoſtolus vaſa miſericordiæ à Deo ad cœleſtem gloriam ſuſcipiendam præparata: *Vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* Hęc vaſa vbi formantur? Reſpondet Baſilius de pio ſolitario receſſu loquens: *Tu fornax, vbi ſuperni Regis vaſa formantur; & ad perpetuum nitorem malleo pœnitentiæ percuſſa, ac lima ſalutiferæ correctionis eraſa perueniunt. In qua diſſolutæ animæ rubigo conſumitur, & peccatorum ſcoriæ deponuntur.*

Cap. 9. ad Rom 11. 22. 23

Baſilius ſupra.

Solitudo officina, vbi cæleſtis Regis vaſa formantur.

81. Ezechiel cap. 27. Tyriorum mercatum, & nundinas, quò rerum omnium opulentia confluebat, pluribus celebrat dicens: *Carthaginienſes negotiatores tui à multitudine cunctarum diuitiarum, argento, ferro, ſtanno, plumboque repleuerunt nundinas tuas Filij Dedan negotiatores tui dentes eburneos, & hebeninos commutauerunt in pretio tuo. Syrus negotiator tuus gemmam, & purpuram, & ſcutulata, & byſſum, & ſericum, & chodchod,* hoc eſt carbunculum, vel adamantem, *propoſuerunt in mercatu tuo. Iuda, & terra Iſrael balſamum, & mel, & oleum, & reſinam propoſuerunt in nundinis tuis. Damaſcenus negotiator tuus in vino pingui, in lanis coloris optimi. Dan, & Græcia, & Moſel in nundinis tuis propoſuerunt ferrum fabrefactum: ſtacte, & calamus in negotiatione tua. Dedan inſtitores tui in tapetibus ad ſedendum. Venditores Saba, & Reema cum vniuerſis primis aromatibus, & lapide pretioſo, & auro, quod propoſuerunt in mercatu tuo.* Sed quam exigua, quàm contemptibilis hæc Tyrii mercatus opulentia eſt; ſi ad eam comparetur, quæ in ſanctæ ſolitudinis receſſu, velut in cœleſti emporio piis negotiatoribus venalis exponitur! *O cella negotiatorum cœleſtium apotheca, in qua illarum mercium ſumma reconditur, quibus terra viuentium poſſeſſio comparatur. Felix commercium, vbi terrenis cœleſtia, tranſitorijs mutantur æterna. Felices nundinæ, vbi venalis æterna vita proponitur; ad quam emendam, etiamſi eſt minimum quid, ſolùm ſufficit, quod habetur. Vbi breuis afflictio carnis emit cœleſte conuiuium; & exigua lacryma riſum capiunt ſempiternum*; ait Baſilius.

Solitudo cæleſtium mercium emporium.

Baſilius ſupra.

82. Solitarium receſſum *Paradiſum deliciarum* vocat S. Baſilius. Deinde veluti ſe corrigens ipſi terreſtri paradiſo ſolitudinem præferendam cenſet. Nam terreſtri in Paradiſo homo ad Dei imaginem creatus, per peccatum, diuinam, quam referebat imaginem, deformauit: cúmque inuenienda eſſet officina, in qua cœleſtis gratia diuinam in homine deformatam imaginem reſtauraret; officina hæc ſolitudo fuit. Quare de ea loquens Baſilius ait: *O ſpiritualis exercitij mirabilis officina; in qua humana anima creatoris ſui imaginem in ſe reſtaurat: & ad ſuæ redit originis puritatem: vbi ſenſus obtuſi ad ſubtilitatem ſui acuminis redeunt. Tu hominem de exilij deiectione ad antiquæ dignitatis reuocas celſitudinem.*

Solitudo piè orantis terreſtri Paradiſo ſimilis, eoque præſtátior.

Solitudo officina, in qua amiſſa Dei imago iterum formatur.

Baſilius ſupra.

83. De pio viro dicitur à Ieremia Thren. 3. 28. *Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſuper ſe. Quia leuauit ſe ſuper ſe*, legunt Baſilius, Bernardus, Rupertus, & Damianus. Sed quænam eſt ſcala; qua homo ſe ſuper ſe, hoc eſt à terrenis ad cœleſtia conſurgit? Reſpondet Baſilius de vita ſolitaria dicens. *Tu ſcala illa Iacob, quæ homines vehis ad cœlum, & Angelos ad humanum deponis auxilium. Tu via aurea, certa, & compendioſa, quæ homines ducis ad patriam. Tu ſtadium, quo benè currentes prouehis ad coronam.* Cantic. 3. ſpóſa ait: *Paululùm cum pertranſiſſem, inueni, quem diligit anima mea.* Vbi benè Bernardus ait: *Quid eſt hoc, paululum cum pertranſiſſem, inueni? Ideſt ſponſa, cum ſe à curis mundanis auertit, cum ſæcularia reliquit, cum hominum turbas eſt auerſata, cum ad cordis penetrale rediuit, cum eſt exoſa frequentiam; tunc ſponſum meruit inuenire.* Redditque rationem Ambroſius: *Non in foro, non in plateis Chriſtus inuenitur. Non eſt Chriſtus circumforaneus, Chriſtus eſt pax, in foro lites: Chriſtus eſt iuſtitia, in foro iniquitas: Chriſtus operator eſt, in foro inane otium. Chriſtus charitas eſt, in foro obtrectationes: Chriſtus fides eſt; in foro fraus, & perfidia.*

Baſilius ſupra.

Solitudo eſt inſtar ſcalæ Iacob, per quam ad cælum eleuamur.

Chriſtus in ſolitudine procul ab humano ſtrepitu inuenitur.

84. Iuſtus conſiderans huius mortalis vitæ turbulentos tumultus, variaſque ſuggeſtiones, & fraudes, quas diabolus orditur, vt peccatis genus humanum illaqueet, magno animi ſenſu, cordiſque dolore exclamat: *Cadent in retiaculo eius peccatores*, hoc eſt *in diaboli inſidias*, vt Hilarius explicat. Ideo Deo gratias iuſtus agit, quòd ei in ſolitudine efficax auxilium ad diabolicas inſidias vitandas dederit, dicens: *Singulariter*, hoc eſt ſolitariè, *ſum ego, donec tranſeam*; ſcilicet donec ex hac mortali ad cœleſtem, beatamque vitam tranſeam. Quamuis ergo diabolus peritiſſimus ſit venator, & peccatorum retibus homines implicandi artem à mundi exordio ſemper exercuerit; quia tamen diaboli rete non alios alites implicat, quàm eos, qui liberè huc illuc volitant: ideo Dei ſeruus ſuo in receſſu, ac ſolitudine à dæmonum laqueis tutus ait: *Cadent in retiaculo eius peccatores: ſingulariter*, hoc eſt ſolitariè *ſum ego, donec tranſeam.*

Pſal. 140.

Solitudine dæmonum inſidiæ vitantur.

Legunt alii apud Chryſoſtomum: *Simul ego ſum, donec tranſeam.* Quæ quidem lectio priori repugnare videtur: eam tamen priori lectioni conſonam oſtendit Chryſoſtomus dicens: *Simul ego ſum, donec tranſeam: hoc eſt mecum compactus, coniunctus, non diſperſus, liber à malis hominibus, purus ab illorum congreſſu, & tamquam ſolus habitans: quod quidem eſt maximum genus virtutis. Hic eſt murus, hec propugnaculum, hoc virtutis incrementum, malos fugere; coactum, & conſtipatum apud ſe conſiſtere toto vitæ tempore; & ab ijs, qui corrumpunt, ſeiunctum habitare.* Hoc idem argumentum egregiè pertractat B. Ephrem opuſculo in illud: *Attende tibi ipſi.*

85. Vir Apoſtolicus ad hominum ſalutem procurandam à Deo miſſus benè cum Iſaia dicere poteſt: *Poſuit me ſicut ſagittam electam.* Nulla ergo mora interponenda videtur fore, quin talis ſagitta iaciatur: eſt enim iam electa; ſcopus non deeſt; nempe hominum corda, quæ Dei timore ſunt configenda, vt ex iis pœnitentiæ lacrymæ eliciantur. Huius ſagittæ iaculator potens Dei brachium eſt. Quæ ergo interponenda eſt mora? Dirigatur ictus. Sed verè prius aliquid aliud ſedulò curandum eſt; nempe, vt ipſa ſagitta aliquo temporis ſpatio lateat; & propterea ſubditur: *In pharetra ſua abſcondit me.* Vbi benè Hugo Cardinalis ait: *Hoc eſt, quod requiritur in Prælato, & Prædicatore, ſecretum contemplationis. Gladius enim prædicationis non debet ſemper percutere, nec ſagitta ſemper debet emitti; ſed aliquando in pharetra abſcondi; id eſt in ſecreto diſcuſſionis propriæ, & contemplationis diuinæ. Vnde Ezechiel. 21. Reuertere in vaginam tuam, in locum, in quo creatus es; in terram natiuitatis tuæ. Debet enim Prædicator conſiderare terrenitatem, & fragilitatem ſuam.* Nahum cap. 3. *Intra in lutum, & calca; ſubigens tene laterem.* Præterea ſagitta antequam iaciatur, vt maiori impetu feriat, à ſcopo iaculatoris manu retrahitur; eſt enim abducta citatior. Similiter Dei ſeruus, vt efficacius diuino Verbo hominum corda configat, prius ab eorum conſortio in ſolitudinis receſſum ſe abducere debet.

Sagitta iacienda prius in pharetra, & gladius vibrandus in vagina abſconditur. Similiter Apoſtolicus vir in contemplationis receſſu prius lateat. *Iſai. ca. 49.*

Prædicator ante concionem, ſuam humillimè vilitatem conſideret.

86. Ad idem confirmandum, quia Apoſtolicus vir, Chriſti Domini imitator, iuxtà Apoſtoli verba *Euangelizare debet ijs, qui longè ſunt, & ijs, qui propè*: adeoque omnes ad pœnitentiam compungere debet; ideo talis Dei miniſter ſagittæ eminus, & gladio cominus ferienti comparatur: *Poſuit me ſicut ſagittam electam: Poſuit os meum quaſi gladium acutum: in vmbra manus ſuæ protexit me.* Ex Hebræo. *In vmbra manus ſuæ abſcondit me.* Vbi benè Forerius ait: *Gladius ſub ſiniſtro brachio abditur in vagina, vt dexterâ inde facilè educatur; & ſicut dicit ſagittam in pharetra reconditam, ita gladium in vagina.* Antequam ergo gladius educatur, abditur in vagina: ſimiliter vir Apoſtolicus in ſolitudinis receſſu abdi prius debet, vt inde ad configendos peccatores vel vt gladius, vel vt ſagitta prodeat: ex huius autem ſagittæ, vel gladii ictibus homines ſalutem expectent. *Quam beatum eſt hac ſagitta vulnerari!* ait Origenes.

Sagitta antequam iaciatur à ſcopo retrahitur. Prædicator ab hominũ congreſſu prius ſe retrahat.

Prædicator cur ſimul ſagittæ & gladio comparetur. *Cap. 2. ad Epheſ. 15. Iſai. 49.*

Origen. in Cantic. 2.

87. Ieremias 1. Thr. 13 ait: *De excelſo miſit ignem in oſſibus meis, & erudiuit me.* De igne ad vrbes incendendas immiſſo hunc locum intelligunt Theodoretus, & alii. Quare Chaldæus pro oſſibus legit arces: Sicut enim oſſa ſunt corporis munimenta, ita arces, vrbium munimenta ſunt. Sed quænam eruditio à materiali igni deſumi poteſt? Ignis, quò magis intra clauſa loca occluditur, eò maiorem vim habet: ſimiliter diuini amoris ignis quò magis procul ab hominum commercio intra ſolitudinis ſepta concluditur; eò magis in anima ſuam efficacitatem exercet. *Ad virtutem erudimur, cum à mundo ſeiungimur*, ait Ambroſius. Sua in ſphæra elementaris ignis ſupra elementa alia ſublimis eſt; tantamque ſuo ambitu amplitudinem habet, vt ſub toto ſublunari orbe ſe extendat. Nihilominus ibi exiguam relucendi, modicam calefaciendi, penè nullam incendendi vim habet. Similiter religioſi viri ſi in mundi theatro ſupra cæteros ſe extollere per honorum, & dignitatum culmina quærunt; & religioſæ diſciplinæ faſtidientes anguſtias, latioris vitæ iter ineunt; diuinæ lucis, caloriſque detrimento, nullam ad proximos diuino amore incendendos vim habebunt. De ſolitarii receſſus vtilitate plura dicta ſunt Dominica 1. Quadrag. alia etiam dicentur Dominic. 4.

Ignis occluſus maiorẽ vim habet. Diuini amoris ignis ſolitudinis clauſtro augetur.

Ignis ſua in ſphæra ſublimis, inefficacior eſt. Similiter religioſi viri, ſi honorum culmina ambiant.

Et turbæ requirebant eum, & venerunt vſque ad ipſum; & detinebant illum, ne diſcederet ab eis.

88. PIæ hæ turbæ incipientium, proficientium, & perfectorum ſpecimen exhibent. Incipientium eſt Dominum quærere; proficientium eſt Dominum inuenire; perfectorum eſt Dominum charitatis nexu tenere: Charitas enim, teſte Apoſt. *eſt vinculum perfectionis*: quo ſcilicet perfecti ſecum arctiſſimè Dominum tenent.

Incipientes Deum quærunt; proficientes inueniunt; perfecti ſecũ tenent. *Ad Coloſſ. c. 3. 14.*

Quibus ille ait: Quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei: Quia ideo miſſus ſum. Et erat prædicans in Synagogis Galilææ.

89. MAlachiæ 4. Deus de Redemptoris filii ſui aduentu prædixit: *Orietur vobis timentibus nomen meum, Sol iuſtitiæ; & ſanitas in pennis eius.* Vbi Chriſtus Dominus Solis nomine appellatur; eo quòd ſolis inſtar non vni loco, & regioni, ſed pluribus Euangelicæ fidei lucem diffuſurus erat. Quare Apoſtolus Domini imitator dixit: *Græcis, ac barbaris; ſapientibus, ac inſipientibus debitor ſum*; ſcilicet vt illis Euangelicæ fidei lumen impertiar. Ideo Iſaiæ 32. 20. dicitur: *Beati, qui ſeminatis ſuper omnes aquas.* Quod explicans Hugo ait: *Hoc dicitur de Apoſtolis, qui ſuper omnes aquas, id eſt ſuper populos Iudæorum, & Gentilium ſeminauerunt verbum Dei. De his aquis dicitur Apoc. 17. Aquæ multæ, populi multi.* Super omnes aquas, ſiue ſalſæ ſint, ſiue non ſalſæ, hoc eſt ſuper omnes populos, ſiue ſapientiæ ſal habeant, ſiue non habeant, Dei verbum eſt ſeminandum. Quod ſeruans Apoſt. dixit: *Sapientibus, & inſipientibus debitor ſum.*

Ad Rom. c. 1. 14.

Apoſtolici viri cur ſeminare ſuper aquas omnes debere dicantur?

FERIA SEXTA

POST DOMINICAM III. QVADRAGESIMÆ.

Venit Ieſus in ciuitatem Samariæ. *Joan. 4.*

Euangelij nexus, & ordo.

1. PECCATRIX anima, per diuinam gratiam illuminata quãtùm à ſe differat; & qualis peccati, qualis illuminantis gratiæ ſtatus ſit, in hoc Euangelio à Samaritana muliere repræſentatur. In ea quidem, vt peccatrice, vitia quinque notantur. Primo arrogans cenſura in proximum: *Quomodo tu Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana?* Quæ verba ex Chryſoſtomo verba corrigentis ſunt, quibus Chriſtum mulier corripit, quod illicitè, tamquam Iudæus cum ipſa, quippe Samaritana commercium haberet, potum petendo. Secundo temerarium iudicium: *Neque in quo haurias habes; & puteus altus eſt. Putabat repente ipſum ſine aliquo inſtrumento, artibus, vt nonnulli faciunt, magicis ab ipſis fontibus putei aquam hauſturum*, ait Cyrillus. Tertio inanis gloriatio: *Numquid tu maior es patre noſtro Iacob?* Vbi inani iactantia patre Iacob gloriatur, cum Samaritani plerique ex Chaldæis originem duxerint, vt patet ex 4. Reg. cap. 17. & deinceps. *Animaduertite*, inquit Chryſoſt. *quo pacto in Iudaicam ſe inſerit nobilitatem.* Quarto ſpiritualium bonorum ignoratio, corporalium tantùm bonorum æſtimatio: *Da mihi hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc haurire.* Cum enim Dominus de ſpirituali aqua loqueretur: *Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum*; mulier corporalem tantùm aquam efflagitauit: *Terrena*, inquit Cyrillus, *mulier cogitat, nec ſublime quiddam intelligit; ſed totam ſaluatoris liberalitatem id efficere poſſe credit, vt ſitiens à magnis hauriendi aquam laboribus liberetur.* Quinto incontinentia, & impudicitia: *Quinque viros habuiſti, & nunc, quem habes, non eſt tuus vir.*

Peccatricis animæ multiplex culpa diuinæ gratiæ multiplex effectus. Hic, & n. ſequenti. Chryſoſtom. hom. 30.

Cyrillus l. 2. in Ioa. c. 83.

Cyrillus.

2. E contrario in eadem Samaritana poſt illuminationem diuinæ gratiæ virtutes ſeptem dignoſcuntur. Primo, reuerentia erga maiores; nam Chriſto, cui antea exprobrauerat: *Quomodo tu Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis?* poſtea eumdem honorificè appellat: *Domine, neque in quo haurias, habes.* Secundo, confeſſio propriæ culpæ: cum enim Samaritanæ Dominus, eius non ignorare peccata ſignificaſſet, dicens: *Benè dixiſti, non habes virum*; Domini notitiam mulier confirmauit, reſpondens: *Domine, vt video, Propheta es tu.* Tertio, deſiderium rerum ſupernaturalium: *Cum Dominum*, inquit hìc Chryſoſt. *Prophetam opinaretur; non amplius terrena rogat, non bonam corporis valetudinem, non pecunias, non opes; ſed tantùm doctrinam: Patres noſtri in monte hoc adorauerunt; & vos dicitis, quia Ieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet.* Quarto, fides rerum ſperandarum: *Scio, quia Meſſias venit*; hoc eſt ad nos aduentat, & prope eſt. Quinto, obliuio, & contemptus rerum temporalium: *Reliquit hydriam ſuam mulier.* Sexto, ardor alios ad rectam fidem, & ad Chriſtum aduocandi: *Abijt in ciuitatem, & dixit illis hominibus, venite.* Septimo, aſpernatio propriæ æſtimationis: *Videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci. Nec erubuit dicere omnia, quæ feciſſet; ab eo fuiſſe ſibi patefacta; ſed ſeipſam infamat, vt eos ad Chriſtum adducat*, inquit Theophylactus. Sic multò ante executa eſt Samaritana Apoſtoli verba: *Exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros per infamiam, & bonam famam.* *2. ad Cor 6.*

A

B

3. Quare tota hæc Euangelica hiſtoria eò dirigitur, vt eximia ex diuina gratia metamorphoſis videatur; cuius efficacitate fit, vt in ſanctam, Deoquè amicam ex peccatrice anima reddatur. De Actæone dixit Nazianzenus ad Vitalianum: *Venator quidem à canibus ſuis, quos magnopere diligebat, inſtar cerui, laniatus eſt*: quam mortem Actæonem ſubiiſſe, eò quod aquæ aſpergine ex homine in belluam transfiguratus fuerit, Ethnici fabulantur. At nos dicamus cum Dauide: *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes ſuas; ſed non, vt lex tua*: quandoquidem Samaritana mulier, aqua illa conſperſa, de qua Dominus ait: *Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam*, ex immunda per laſciuiam bellua ad humanam formam Dei imaginem repræſentantem, vera, & ſaluberrima metamorphoſi reddita eſt.

Tom 2. ſub finem.

Pſ. 118. 85. Samaritanæ metamorphoſis quòd diuinæ gratiæ aqua fuerit aſperſa.

C

Venit Ieſus in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar.

4. DE hac Samariæ Vrbe Hieronymus tom. 3. tract. de locis Hebraicis ait: *Sichem, & Salem, quæ Latinè, & Græcè Sicima vocata eſt, ciuitas Iacob, nunc deſerta eſt. Oſtenditur autem locus in ſuburbanis Neapoleos iuxtà ſepulchrum Ioſeph, quam ſubuertit Abimelech, & ſeminauit in ea ſalem: ſicut in libro Iudicum ſcriptum eſt cap. 9. poſtea verò inſtaurata eſt à Ieroboam, vt Regnorum narrat hiſtoria lib. 3. cap. 12. & ſita eſt in finibus tribus Ephraim. Sed & filius Emor appellabatur Sichem, à quo & locus nomen acceperat. Fuit autem & altera Sichem in monte Ephraim ciuitas fugitiuorum.* Sed contra Hieronymum Sichem à Ieroboamo inſtaurata teſte eodem Hieronymo fugitiuorum ciuitas, & in monte Ephraim ſita à prima non diſtingui videtur ex 3. Reg. cap. 12. 25. vbi habetur: *Ædificauit Ieroboam Sichem in monte Ephraim.* Idem ſentire videtur Adrichomius de Tribu Ephraim

Sichar in Samaria quæ vrbs fuerit.

D

n. 91. Sichin, quæ eſt Sichima, & Sichimi, & Ephron, tempore Chriſti corruptè dicebatur Sichar; poſtremò reſtaurata, vocata eſt Neapolis, hoc eſt noua ciuitas; quam & Mabortham ab indigenis appellatam ſcribit Ioſephus: nunc verò dicitur Peloſa, ſiue Napoloſa, vt quidam adnotant: Vrbs refugij, & Leuitarum, Metropolis Samariæ, ſita in monte Ephraim, amœnitate, & delicijs abundans; quam ſitam inter duos montes nouam putat eſſe Breidenbachius; cum vetus Sichen ipſius indicio fuerit ad ſiniſtram fontis Iacob: cuius ſcilicet ſuo tempore plurimæ adhuc reliquiæ oſtendebantur; quæ diſtat ab hac Neapoli quantum bis iacit arcus. Hanc incoluerunt Abraham, & Iacob Patriarchæ: eſtque primum à Simeone, & Leui ob ſtuprum Dinæ ſorori illatum vaſtata: ſecundo ab Abimelech ita ſubuerſa, vt ſeminauerit in ea ſalem: reædificauit eam poſt Ieroboam: poſtremùm euerſa eſt à Bezenge Damaſcenorum procuratore: cum vrbem immunitam muro, & antemuralibus, etiam vallo carentem aggreſſus fuiſſet; vix pauci reſidui in præſidium, quod in medio ciuitatis erat, à cæde, & incendijs elapſi ſunt.

Iuxtà prædium, quod dedit Iacob filio ſuo Ioſeph.
Erat autem ibi fons Iacob.

5. DE hoc prædio dicitur Ioſue vltimò: *Oſſa Ioſeph, quæ tulerunt filij Iſraël de Ægypto, ſepelierunt in Sichem in parte agri, quem emerat Iacob à filijs Hemor patris Sichem centum nouellis ouibus; & fuit in poſſeſſionem filiorum Ioſeph.* Hoc prædium Ioſepho ſub mortem Iacob dedit, Geneſ. 48. 22. dicens: *Do tibi partem vnam extra fratres tuos; quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo.* Vbi iuxtà ſeptuaginta legitur: *Do tibi Sichimam præcipuam ſuper omnes fratres tuos.* Ex quo patet Sichimæ prædium bis Iacob acquiſiuiſſe: primò centum nouellis ouibus: ſecundò vi, & armis. Cum enim ob ſtragem Sichimis illatam, inde Iacob cum filiis ſuis abiiſſet; & iis abſentibus Amorrhæi prædium occupaſſent; rediens Iacob armis eumdem agrum in ſuam iterum poſſeſſionem redegit. Quod ſi quæratur qua de cauſa tale præcipuè prædium Iacob Ioſepho filio ſuo dare voluerit? Reſpondeo in Sichimis præcipuè poſſidere agrum meruiſſe Ioſephum; quia eò à patre miſſus, obſequens filius in fratrum inſidias incidens, Ægyptiam ſeruitutem incurrerit, vt habetur Geneſ. 35, 12. *Cum fratres eius in paſcendis gregibus patris morarentur in Sichem; dixit ad eum Iſraël. Fratres tui paſcunt oues in Sichimis; veni, mittam te ad eos. Quo reſpondente: Præſto ſum, ait ei: Vade.*

Prædiũ verbis Sichar, ſeu Sichẽ cur Ioſepho Iacob dederit?

Erat autem ibi fons Iacob.

6. De hoc fonte ſeu puteo dicetur infra.

Ieſus ergo fatigatus ex itinere.

Peccati quã ingẽs onus.

7. PRæter pedeſtris itineris laborem, huius Domini defatigationis rationem reddit Iſaias 53. *Deus poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrûm.* Cum enim ingentia onera portantur, licèt breuis ſit via, viator nihilominus defatigatur: at quod onus maius peccato excogitari poteſt? Ingens autem peccati onus, vnâ cum ſuis Ægyptiis expertus eſt Pharao, de quo ſignanter dicitur Exodi 15. *Deſcenderunt in profundum, quaſi lapis.* Redditque rationem Hieronymus dicens: *Demerſi ſunt quaſi plumbum in aqua violentiſſima; graui enim peccatorum pondere premebantur, & loqui poterant: Quaſi onus graue, grauata ſunt ſuper me.* Ad idem peccati onus ſignificandum ex Hieronymo ibidem, iniquitas ſedere dicitur ſuper talentum plumbi, Zach. 5. Magna quidem peccatoris miſeria eſt, quòd in eius corde ſæpius laſciuiæ plumea cogitatio plumbeum onus relinquat. Idem Hieronymus Nahum 2. ait: *Petrus, qui antea leuis pendulo greſſu calcabat vndas; poſtquam infidelitate aggrauatus, vorabatur à fluctibus, manu Domini ſubleuatur:* Porrò huiuſmodi peccatorum onera multò magis Redemptorem præmebant; grauia enim extra proprium locum valdè grauitant; fuerunt autem extra proprium locum peccata, cum in ſanctiſſimam Chriſti humanitatem innocentiæ ſedem tranſlata ſunt. Quare peccatis illud Iſaiæ 7 exprobrari poteſt: *Numquid parum vobis eſt moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis & Deo meo?* Vbi ex Hebræo legitur: *Numquid parum vobis eſt fatigare homines, quia defatigatis etiam Deum meum?*

Hieronymus in Ezech. c. 22.
Pſ. 37.

Sedebat ſic ſupra fontem.

8. PEr particulam *ſic*, Dominum ſedendo laſſitudinem oſtendiſſe ſignificari dicendum eſt. Porrò iuxtà Ambroſium de iis, qui in proximorum ſpiritualem profectum incumbunt, à Deo Ierem. 16. dictum eſt: *Mittam eis multos venatores, & venabuntur eos.* Inter hos autem animarum venatores, cùm principem locum Redemptor noſter obtineret; in præſentia venatoris more iuxtà aquas aſſidet, vt Samaritanam, quæ veluti *columba ſeducta* auolauerat, caperet: *Quia venturam ad aquas ſciebat, doctrinæ illi tetendit retia*, ait Cyrillus lib. 2. in Ioan. c. 80.

Ambroſ. ſer. 6 in Pſ. 118.
Dominus tamquam venator iuxta fontẽ ſedit.
Oſeæ 7.

9. Sed cur puteus, qui paulò poſt altus, hoc eſt profundior eſſe dicitur, fons hîc appelletur, inter interpretes controuerſum eſt. Auguſtinus, & Euthymius, quos ſequitur Maldonatus, vbicumque aqua manat, fontem eſſe exiſtimant. Quæ interpretatio aliquibus videtur durior; cum iuxtà communem acceptionem non quamlibet ſubterraneam aquæ ſcaturiginem abſolutè fontem appellemus; niſi ad extimam ſuperficiem terræ effluat. *Fons*, inquit Laureus in Allegoriarum Sylua, *eſt vena aquæ perennis ſcaturiens in ſuperficie terræ; differens à puteo, quòd vena aquæ putealis intra terram latet.* Quæ acceptio confirmatur ex Geneſi 2. vbi dicitur: *Fons aſcendebat à terra, irrigans vniuerſam ſuperficiem terræ.*

Puteus profundus cur fons appellatur hîc, & ſequẽtibus.

10. Sed ad Maldonati, & Euthymii & Auguſtini interpretationem confirmandam inuenio præclarum textum Geneſ. 21. Vbi enim ex vulgata lectione legitur de Agar: *Aperuit oculos eius Deus, quæ videns puteum aquæ*, &c. legit Chryſoſt. *Aperuit oculos eius, & vidit fontem aquæ viuæ*; ibique Toſtatus ait: *Puteum aquæ, id eſt fontem aquæ; idem enim vocat puteum, & fontem, licèt fons ſit commune ad vtrumque.* Sed, qui allatam interpretationem improbant, reſpondere poſſunt in eo Geneſ. loco, puteum illum rectè fontem appellari potuiſſe; cùm eius ſcaturigo prope ſuperiorem putealis orificii partem aquam emitteret. Quòd probatur ex eo, quòd inde Agar, vt ſacer textus aſſerit, vtrem impleuerit: ſi autem profundior fuiſſet puteus, inde vtrem implere nequiuiſſet: neque enim vas aliud ad hauriendam profundiorem aquam attulerat, cum ex vtre bibiſſe Iſmaël dicatur. *Videns puteum aquæ, abijt, & impleuit vtrem, deditque puero bibere.*

Idem dicendum eſt in alio textu Geneſ. 16. etiam de Agar: *Cum inueniſſet eam Angelus Domini iuxtà fontem aquæ in ſolitudine*: de quo fonte infra dicitur: *appellauit puteum illum puteum viuentis, & videntis me.* Talis puteus fons appellatur, eò quòd eius ſcaturigo profundior non eſſet, ſed potiùs ſurſum efflueret. Contra verò Samariæ iſte puteus cùm profundus eſſet, teſtante muliere, *puteus altus eſt*, durior interpretatio videtur, ſi propter profundiorem, nec patentem ſcaturiginem fons appelletur.

11. Secundò ad Euthymii, & Maldonati interpretationem probandam eſt textus ex 5. Prouerb. vbi præcipitur, vt aquam potemus *ex vaſis noſtris, & ex fonte puteorum noſtrorum*: ergo puteorum ſcaturigo benè fons appellari poteſt. Sed contra eſt, nam licet citato textu allata lectio ſit Baſilii, & aliorum: omnibus tamen præponenda eſt vulgata lectio, qua non putei fontem, ſed fluenta legimus: *Bibe aquam de ciſterna tua, & fluenta putei tui.* Præterquam quod, cum ſubterranea ſcaturigo foras erumpit, ſcaturiginem illam benè fontem appellari poſſe non negamus; & huiuſmodi eſt ſcaturigo hæc, de qua Salomon loquitur; ſubditur enim: *Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide*: & clarius ex Chaldæo legitur: *Redundent aquæ tuæ foras, & in plateis riui aquarum*: rurſus ex Ambroſio legitur: *In plateis ſuperfluant aquæ tuæ.* Similiter Geneſ. 7. dicitur: *Rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ.* Vbi abyſſi nomine iuxtà ſacros interpretes ſubterranea aquarum receptacula, & ſcaturigines intelliguntur; earum verò emanationes benè fontes appellantur, cùm ſupra terræ ſuperficiem largiſſimè effluxerint. Quare in caſu noſtro ad explicandum quomodo Samaritanus profundior puteus fons appelletur; dicendum eſt puteum, in quo ſubterranea aquæ ſcaturigo profundior ſit, adhuc fontem benè appellari; cum ei artificialis fons additur, nempè lapideum vas, ſeu marmorea concha, vnde aqua, licèt non perenniter, frequenter tamen in ſubiectos canales ad gregem adaquandum effunditur. Hoc autem ex eo conſtat; cum enim puteum in ſacris litteris fontem appellari legimus; tunc ei canales, in quos aqua effluit, additos reperimus. Geneſ. 24. ſeruus Abrahæ, *cùm camelos feciſſet accumbere extra oppidum iuxtà puteum aquæ, orauit Dominum, dicens: Ecce ego ſto prope fontem aquæ*: Subditur deinde: *Effundens hydriam in canalibus.* Similiter hoc in Euangelio Samaritanus iſte puteus fons dicitur; eò quod puteo lapideus fons adhæreret, ex quo paſtores hauſtam aquam in ſubiectos canales ad gregis potum effundere ſolebant: & propterea paulò poſt à Samaritana ſubditur Patriarchæ Iacob pecora ex eo puteo olim bibiſſe.

Lib. 1. de Spiritu c. 20.

12. Fauet huic explicationi, quod Numer. 21. legitur de puteo prope Arnon: *Ex eo loco apparuit puteus, ſuper quo locutus eſt Dominus ad Moyſen.* De hoc puteo ait Philo libro primo. *Fontem copioſum inuenerunt, qui omnibus potum præbuit: is erat in puteo, in eius prouinciæ finibus.* Circa hunc igitur puteum eadem eſt, quæ in noſtro Euangelio difficultas, quomodo idem & puteus, & fons appellari poſſit. Cui difficultati ab interpretibus eo in loco dupliciter reſpondetur; ita tamen, vt ſemper velint aquam ex profunda putei ſcaturigine ſurſum effluxiſſe, idque ad ſaluandam propriam fontis appellationem. Emanuel Sâ cenſet hanc putei aquam diuinitùs ſurſum excreuiſſe, ita vt in via etiam Iſraëlitas ſe-

A cuta fuerit: addit præterea hoc ſignificare voluiſſe Apoſtolum, cùm 1. ad Cor. 10. dixit: *Conſequente eos petra*, id eſt aqua è petra fluente. Confirmare videtur primo allatam à Sâ interpretationem, quod ſacer textus ſubdit: *Tunc cecinit Iſraël carmen iſtud: Aſcendat puteus. Concinebant: puteus, quem foderunt principes.* Quibus verbis populus miraculo aſcendentis aquæ plaudens inducitur. Secundo idem confirmat Chaldæus Paraphraſtes dicens: *Ex eo tempore, quo datus eſt ei puteus, deſcendit cum eis ad torrentes, & de torrentibus aſcendit cum eis ad collem; & de colle ad vallem, quæ eſt in agris Moab.* Caietanus ibi nomine putei non intelligit profundiorem aquam, quæ funibus eſſet haurienda; ſed puteum per modum fontis fluentem; ita vt locus aliquis celſior eſſet, in quo eſſet aqua, quaſi in concha. Siue igitur

Numer. 21.

B ſupernaturaliter cum Sâ; ſiue naturaliter cum Caietano; ſiue ex humana induſtria cum noſtra ſuperiori explicatione, aqua ſurſum effluat, benè ſic poteſt putei ſcaturigo fontis nomine appellari.

13. His ita explicatis, cum de Domino dicitur: *Sedebat ſupra fontem*, intelligendum eſt Dominum ſediſſe ſupra artificiale illud lapideum vas, vnde aqua effluere ſolebat. Nam quòd alii explicant ex Hebræa phraſi, ſedere ſupra fontem, eſſe ſedere iuxtà fontem; eò quòd apud Hebræos eadem particula, & ſupra, & iuxtà ſignificet, non probatur: facilius enim vertiſſet noſter interpres, ſedebat iuxtà fontem, non ſupra fontem: ſicut paulò ante dixerat *iuxtà prædium*,

C non ſupra prædium. Neque exemplum Pſal. 136. vbi dicitur, *Super flumina Babylonis illic ſedimus*, aliquid probat. Nam verum eſt ibi, *ſuper*, ſignificare iuxta; qui enim iuxtà fluuium in fluminis ripa ſedet, vtique ſupra fluuium labentem infra ripas ſedet. Contra verò, qui iuxtà fontem ſedet, non proindè ſupra fontem ſedere intelligitur. Propterea Geneſ. 24. noſter interpres ex Hebræo vertit ſeruum Abrahæ *camelos feciſſe accumbere extra oppidum iuxta puteum aquæ*, non ſupra puteum aquæ: qui puteus, vt paulò ante vidimus, etiam fons appellatur, ſicut noſter iſte Samariæ puteus. Præterea hæc Euangelica hiſtoria contigit ſub menſem Februarium; vt ex Au-

D guſtino, Beda, Ruperto docent interpretes; eò quòd in Euangelio paulò poſt dicatur: *Adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit*: meſſis autem in Palæſtina, quippe ſub calidiore climate, menſe Maio fiebat: innaturale autem videbatur frigido, humidoque tempore humi iuxtà fontem diù ſedere: naturalius autem tali tempore ſupra ipſum fontem ſedentem Dominum cum Samaritana collocutum eſſe cenſeri debet.

14. Neque hoc vacabat myſterio. Cum enim Dominus ingreſſus Ieroſolymam iuxtà Zachariæ vaticinium, *ſedit ſuper pullum filium ſubiugalis*, myſticè ſignificabat ſe gentilem populum per iumentum illud expreſſum ad fidem Euangelicam

E vocare: *In pullo*, ait Ambroſius, *generalitatem populi Gentilis expreſſit: & benè, in quo nemo ſedit; quia nullus, antequam Chriſtus, nationum populos vocauit ad Eccleſiam*: Similiter, cum iuxta Samaritanum puteum, ſupra lapideum fontem Dominus ſedit; lapideum cor humanum Euangelicæ gratiæ ſubdere ſignificauit; illud in cor carneum, hoc eſt molle, & docile commutaturus: iuxtà Ezech. 11. Vaticinium: *Auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum.* Quare meritò Tertullianus Redemptoris ſanguinem ea corda domuiſſe, & mollia reddidiſſe docet,

Cap. 9. Dominus ſupra lapideû fontem ſedens, quid myſticè indicauerit. Hic, & n. ſequenti.

Lib. 9. in Luc. initio.

docet, quæ terribilis Romanorum potentia lenire, & domare numquam potuit, vt fuſius probat lib. contra Iudæos aliquanto poſt initium. Porrò in hac Euangelica hiſtoria è Samaritanæ lapideo corde ſancti eloquii ictibus ſcintillas fidei elicuit Dominus; vt ipſius mulieris animum, eiuſque conciuium incenderet. Hinc Cyrillus ait: *Scintilla ſidei animo mulieris iam hæſit, quæ magnam fauore Chriſti flammam inferri poterat: ſic enim intelligendum puto, quod ab eo dictum eſt: Ignem veni in terram mittere.*

15. Porrò, cum Chriſtus Dominus aditum ſibi aperire vellet ad Samaritanæ, eiuſque conciuium ſalutem, *ſupra fontem* ſedere dicitur; ſcilicet, vt ex huius fontis aquis Samaritanam ad ſalutem aduocans, veluti ad baptiſmum præluderet; quem ad animarum ſalutem, veluti primam ianuam erat inſtituturus. Hoc inſinuat egregiè Tertullianus, additque alios aquarum vſus è ſacris litteris, quibus etiam baptiſmus ſignificabatur. *Quanta*, inquit, *aquæ gratia penes Deum, & Chriſtum eius eſt ad baptiſmi confirmationem! Numquam ſine aqua Chriſtus, ſiquidem & ipſe aqua tinguitur. Prima rudimenta poteſtatis ſuæ vocatus ad nuptias, aqua auſpicatur. Cum ſermonem facit, ſitientes ad aquam ſuam inuitat ſempiternam. Cum de agape docet, aquæ calicem fratri oblatum inter opera dilectionis probat. Apud puteum vires reſumit: ſuper aquam incedit libenter, transfretat; aquam diſcentibus miniſtrat. Perſeuerat teſtimonium baptiſmi vſque ad paſſionem. Cum deditur in crucem, aqua interuenit; ſciunt Pilati manus. Cum vulneratur, aqua de latere prorumpit; ſcit lancea militis.*

Matth. 3. Ioan. 3. Ioan 7. Matth. 10. Ioan. 4. Matth. 14. Io. 13. Matth. 27. Io. 19.

Hora erat quaſi ſexta.

Hebræi tam diem, quàm noctē; tam æſtate, quā hyeme in duodecim horas diuidebant.

16. CONſueuerunt Hebræi tam noctes; quàm dies in duodecim horas diuidere. Quare, ſiue hyeme, cum dies eſt breuior; ſiue æſtate, cum dies eſt longior, ſemper, tam nocturnæ; quàm diurnæ horæ duodecim erant: propterea à Domino dicitur Ioan. 11. *Nonne duodecim ſunt horæ diei?* Ex quo fiebat, vt hyeme ſingulæ diurnæ horæ breuiores eſſent, longiores nocturnæ, contra verò æſtate ſingulæ nocturnæ horæ breuiores forent, longiores verò diurnæ.

Dominus celer ad beneficium, tardus ad pœnam.

17. Cùm ſexta hora, hoc eſt meridie, Dominus Samaritanam alloquatur, eamque diuina gratia illuminet; vtique Zachariæ teſtimonium comprobat Lucæ 1. prolatum: *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto.* Non ex Orizonte, ſed ex alto cœlo diuini Solis ortus, adeoque meridianus eſſe dicitur; vt non per temporis moram, ſed ſtatim clariorem diem mentibus, quas viſitat, largiri ſignificetur. *Neſcit tarda molimina Sancti Spiritus gratia,* ait Ambroſius. Vbi aduenientis diuini Solis diſcrimen eſt notandum; nam iuſtitiæ Sol, cùm pœnas inflicturus aduenit, poſt meridiem ſub lucis occaſum, quia moras nectebat, acceſſit: Geneſ. 3. de primis parentibus poſt præuaricationem dicitur: *Cum audiſſent vocem Domini Dei deambulantis in Paradiſo ad auram poſt meridiem.* Contra verò, cum Deus, tamquam miſericordiæ Sol beneficia collaturus apparet; tunc perfectiſſimum meridianæ lucis ſplendorem præfert; vt propterea dicatur *viſitaſſe nos oriens ex alto.* Præterea hora ſexta Dominus, vt Samaritanæ ſalutem largiretur, ſupra fontem ſedit. Similiter hora ſexta ad humani generis redemptionem ſupra

In Luc. c. 2. lib. 1.

A alium fontem ſedem Dominus habere voluit, teſtante Eccleſia: *Fili Dei viui, qui hora ſexta pro redemptione mundi crucis patibulum aſcendiſti.* Crucem autem *benedictionum omnium fontem* vocat S. Leo ſer. 8. de paſſione Domini: vtroque in fonte Dominus ſiti laborauit. Rurſus *ſexta hora* paſſionis tempore *tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram.* At hora ſexta hîc Samaritana diuinitus eſt illuminata. Interdiu radiante Sole ſtellas ex præaltis puteis videri poſſe docuit Plinius lib. 2. cap. 14. At longè mirabilius Samaritanæ, infidelitatis nocte ſupra puteum aſſidens Sol diuinus illuxit.

Crux benedictionum omniū fons. Matth. 27. Stellæ radiante Sole quomodo videantur.

18. *Hora erat quaſi ſexta.* Particula *Quaſi,* multipliciter in ſacris litteris vſurpatur. Interdum ſignificat indeterminationem aliquam in B numero, vel menſura per exceſſum, vel defectum; vt hîc, cùm dicitur. *Hora erat quaſi ſexta,* tempus ſextæ horæ plus, minuſve ſignificat: ſimiliter Ioan. 21 dicitur: *Non longè erat à terra, ſed quaſi cubitis ducentis.* Quibus in locis, aliiſque poterat Spiritus ſanctus præcipuus ſacræ Scripturæ auctor adamuſſim temporis, vel ſpatii definitum exceſſum, vel defectum indicare: noluit tamen, vt conſuetum inter homines loquendi modum vſurparet. *Nullo genere locutionis, quod in conſuetudine humana non inuenitur, Scripturæ vtuntur; quia vtique hominibus loquuntur,* ait Auguſtinus. Quia igitur humana conſuetudo modicum exceſſum, vel defectum notare non ſolet; ſed per particulam, *Quaſi,* id explicare, ideo eadem loquendi conſuetudine ſacræ litteræ vtuntur. C Rurſus particula *Quaſi,* interdum ſignificat ſimilitudinem, vt 3. Reg. 28. *Ecce nubecula parua, quaſi veſtigium hominis aſcendebat.* Vltimò tam per particulam, *Quaſi,* quàm per particulam, *Sicut,* non ſimilitudo, ſed veritas, ſeu rei proprietas etiàm explicari poteſt. Auguſtinus in verſiculum Pſalm. 125. *Facti ſumus ſicut conſolati. Quare velut conſolati, ait, & non ait, conſolati? Non ſemper ad ſimilitudinem ponitur hoc verbum, ſicut, quod dicimus, aliquando ad proprietatem refertur, aliquando ad ſimilitudinem; modò ad proprietatem relatum eſt.* Quod ibi pluribus probare pergit Auguſtinus. Eodem modo, *Quaſi,* ad veritatem, non ad ſimilitudinem re- D fertur Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi Vnigeniti à Patre:* & Iacobi 2. *Redarguti à lege, quaſi tranſgreſſores:* & 1. Petri 2. *Siue Regi, quaſi præcellenti.* Et Iob. 2. 10. *Quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es.* Vbi, quaſi, idem eſt, ac tamquam.

Particula Quaſi tripliciter accipitur. Tom. 3 l. 1. de Trinit. c. 12.

Venit mulier de Samaria.

19. EX ſacris litteris Samaria tum prouinciæ, tum præcipuæ in ea prouincia Vrbis nomen eſt. De Samaria prouincia plura habe. 3 & 4. Reg. Rurſus de Samaria vrbe dixit Iſaias 7. *Caput Ephraim Samaria.* Cum hîc igi- E tur dicatur veniſſe mulier de Samaria; quæritur de prouincia ne, an de vrbe Samaria ſit intelligendum? Si de vrbe Samaria intelligatur; contra eſt, quia, vt ſupra Euangeliſta teſtatur, *Venit Dominus in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar;* Sichar autem & nomine, & re longè diuerſa à Samaria vrbe erat. Rurſus, ſi non de vrbe; ſed de Prouincia Samaria velis intelligi; contra etiam eſt, quia ad puteum profecta eſt mulier, adhuc è Samariæ prouincia non diſceſſerat. Dicendum eſt ergo, cùm dicitur: *Venit mulier de*

Samaria tū prouinciæ, tum vrbis nomen.

Samaria: per hoc non ſignificari Samariam eſſe locum, ex quo mulier venerat; ſed ſignificari mulierem eſſe de Samaria, id eſt ex natione Samaritana; ita vt vox illa *de Samaria* potiùs gentem, quàm regionem Samaritanam ſignificet.

Venit mulier de Samaria haurire aquam.

Galbæ in lite dirimēda iudicium.

20. LAudat Suetonius Sergii Galbæ Imperatoris in iure dicendo prudentiam. *Cum*, inquit, *de proprietate iumenti quæreretur, leuibus vtrinque argumentis, & teſtibus; ideo difficili coniectura veritatis: ita decreuit, vt ad locum, vbi adaquari ſolebat, duceretur capite inuoluto; atque ibidem reuelato, eius eſſet, ad quem ſponte ſe à potu recepiſſet.* Simile quid in præſenti Euangelica hiſtoria contigit. Samaritana ad cœleſtem beatitudinem prædeſtinata, nihilominus iuxtà Prophetę verba, *Cum in honore eſſet, non intellexit; comparata eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis facta eſt illis.* Propterea contendi poterat cuius Domini foret: cumque ad puteum ad hauriendam ex conſuetudine aquam veniſſet, inuoluto capite; ſcilicet, *quaſi velamen habens malitiæ libertatem*: ibidem poſtea capite ob Redemptoris illuminantis verba detecto: *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: Da mihi bibere*; ſtatim eum, vt Dominum agnoſcere cœpit: *Domine, neque in quo haurias habes: Domine, da mihi hanc aquam: Domine, vt video, Propheta es tu*: cuius deinde dominio ad finem vſque vitæ ſe libentiſſimè mancipauit; ita vt propterea eam in Sanctarum numerum relatam ſub nomine ſanctæ Photinæ 13. Kal. Aprilis Eccleſia veneretur.

Pſ. 48.

1. Petri 2.

Samaritanā ſub nomine ſanctæ Photinæ Eccleſia veneratur die 20. Martii.

20. Martij.

Dicit ei Ieſus: Da mihi bibere.

21. COrporali ſiti propter defatigationem itineris; & ſpirituali propter deſiderium acquirendi animas, eiſque beneficia largiendi, Dominus laborabat. De hac ſecunda ſiti elegantiſſimè ait Nazianz. orat. 40. *Sitit ſitiri Dominus; & ſi tanto bono ſine labore, & facillimè, ſcilicèt accedendo tantùm ad fontem, potiri poſſumus; cuius dementiæ eſt tantum bonum differre?* Ibidem ſubdit: *O miram beneficentiæ celeritatem! O facilem contrahendi rationem! Hoc bonum ſolo voluntatis pretio emendum tibi proponitur: appetitionem ipſam Deus ingentis pretij loco æſtimat; ſitit ſitiri; bibere cupientibus potum præbet: cum à Deo beneficium petitur, beneficio affici ſe putat. Prompta, munifica, atque prolixa natura eſt; iucundius dat, quam alij accipiunt.* Ex Ioſepho lib. 18. antiquitatum cap. 8. Agrippa Iudæorum rex Tiberii iuſſu à prætorianis militibus in vincula tractus, *Cum æſtus eſſet vehemens, & ſitis eum vreret, conſpicatus quemdam è Caij ſeruis nomine Thaumaſtum gerentem hydriam, popoſcit potum; & cum libenter oblatum hauſiſſet: (certè,* inquit, *tuo bono, puer, exhibuiſti mihi hoc miniſterium. Cum primum enim hanc neceſſitatem euaſero, impetrabo tibi libertatem à Caio, quandoquidem vincto mihi non es grauatus miniſtrare. Nec fefellit hominem, ſed gratiam ei repoſuit. Nam regnum adeptus Thaumaſtum à Caio impetratum manumiſit; & bonorum ſuorum diſpenſatorem conſtituit.* Sed longè feliciùs Samaritana, quòd Domino humanam ſalutem ſitienti, piè ei credendo, ſpiritualem potum dederit, è peccati vinculis in libertatem filiorum Dei aſſerta, diuinarum gratiarum diſpenſatrix fuit; cum ſuos ciues ad credendum Chriſto Redemptori aduocauit: *Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci.* Nos ſimiliter, ſi ad diuina capienda beneficia nos idoneos exhibendo, Domino ſitiri ſitienti ſatisfaciamus, longè maiorem, quam Agrippæ Thaumaſtus Dei liberalitatem experiemur.

Dominus beneficia conferre ſitit.

Agrippa ſitiens cum à Thaumaſto aquā accepiſſet, quo præmio eū affecit.

Diſcipuli enim eius abierant in ciuitatem, vt cibos emerent.

22. EX Ioan. cap. 13. 29. colligitur curam emendi cibos à Domino, non omnibus Apoſtolis, ſed Iudæ fuiſſe commiſſam. Ibi enim dicitur: *Quidam putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixiſſet ei Ieſus: Eme ea, quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum.* Quæritur ergo cur hîc non vnum Iudam, ſed diſcipulos omnes ad cibos emendos Dominus miſerit? Reſpondetur ſic Dominum proximorum conſulendi famæ dediſſe documentum. Ideo enim ſui cum Samaritana colloquii teſtes adeſſe Apoſtolos Dominus noluit; quia Samaritanæ dicturus erat: *Quinque viros habuiſti, & nunc, quem habes, non eſt tuus vir.*

Dominus cur non ſolum Iudam, ſed omnes diſcipulos ad cibos emendos miſerit: Dominus proximorū famæ cōſulendum docuit.

23. S. Thom. 2. 2. quæſt. 183. art. 7. affert citata Euangeliſtæ verba: *Diſcipuli eius abierant in ciuitatem, vt cibos emerent*; & ſubdit: *Ex quo patet, quòd conſeruare pecuniam, aut quaſcumque alias res communes ad ſuſtentationem religioſorum eiuſdem congregationis, vel quorumcumque aliorum pauperum, eſt perfectioni conforme, quam Chriſtus docuit ſuo exemplo.* De quo S. Doctor ibi fuſius diſſerit.

Pecuniæ, reliqueve victui neceſſariarū cōſeruatio, religioſæ perfectioni nō derogat.

Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu, Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? Non enim coütuntur Iudæi Samaritanis.

24. PRæter loquelam, ex habitu etiam, vt Iudæum fuiſſe Redemptorem agnitum à Samaritana teſtantur Chryſ. & Cyrill. Quòd autem peculiare ex habitu ſignum habuerit, addit Toletus. *Nam Num. 15. dixit Dominus ad Moyſen: Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos, vt faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas. Sicut enim animam fide, corpus circumciſione; ſic etiam exteriori habitu Iſraelitas Dominus ſignauit, vt ſuos.* Contra hanc Toleti explicationem eſt, quia Samaritani, qui partim Iudæi, partim Gentiles erant, vt patet ex 4. Reg. 17. ſolis quinque Moyſis libris receptis cæteros reiiciebant; vt teſtatur ipſe Toletus hîc annotatione vltima. At quarto Moyſis libro admiſſo, congruum erat, vt quod Num. 15. à Deo præcipitur de hyacinthinis vittis in pallio, Samaritani ipſi ſeruarent. Vniuerſaliter igitur loquendo hyacinthinę vittę peculiarem Iudæorum habitum à Samaritano diſtinctum non indicabant. Non negauerim tamen ex modo habendi huiuſmodi vittas diſcrimen aliquod inter Iudæos, & Samaritanos eſſe potuiſſe. Sicut inter Iudæos reliquos, & inter Phariſæos, ſcribaſque ex ipſis vittis, fimbriiſque diſcrimen erat: eò quòd hi vittas, fimbriaſque latiores in palliis geſtarent, ideoque Dominus eos fimbrias magnificare, Matthæi 23. dixit.

Hom. 30. lib. 2. c. 80.

Samaritana an ex habitu Dominum vt Iudæum cognouerit?

25. *Non enim coütuntur Iudæi Samaritanis.* Cauſa, cur Iudæi Samaritanis non coüterentur, erat; quia Samaritanus populus erat ex Gentili-

Iudæi tripliciex cauſa à Samaritanis auerſi.

bus, & Iudæis permixtus, ideoque partim Gentilium, partim Iudæorum ritus ſequens à Iudæis, vt Schiſmaticus populus habebatur. 2. diſſidii cauſa erat, quòd ad Samariæ vrbem Sichen præuaricantes Iudæi confugientes, meritis pœnis ſe ſubtraherent, teſte Ioſepho lib. 11. ſub finem, vbi ait: *Si quis apud Ieroſolymitas, aut illicitè cibi ſumpti, aut violati Sabbati, aut ſimilis criminis reus ageretur, ad Sicimitas confugiebat, calumniam ſe paſſum dictitans.* 3. præcipua Iudæorum à Samaritanis auerſio proueniebat ex templi erectione, & ex ſacrificiis in Samaria contra Moſis legem; de quo dicetur infra. Porrò vnde permiſtio Iudæorum, & Gentilium in Samaria acciderit, habetur 4. Reg. 15. B *Adduxit Rex Aſſyriorum de Babylone, & de Cutha, & de Anah, & de Emath, & de Sepharnaim, & collocauit eos in ciuitatibus Samariæ pro filys Iſrael.*

Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: Da mihi bibere; tu forſitan petiiſſes ab eo.

26. QVæritur hîc, cur dubitatiuè Chriſtus, certò omnia præſciens ſit locutus, dicendo *forſitan?* Reſpondetur primò ex Auguſtino tom. 9. tract. 37. vbi explicans verba Ioann. 8. C *Si me ſciretis, forſitan, & patrem meum ſciretis*, ait: *Ille, qui omnia ſcit, quando dicit forſitan; non dubitat, ſed increpat: attende enim quomodo increpatiuè dicatur ipſum forſitan; quod videtur eſſe verbum dubitationis, ſed dubitationis verbum eſt, quando dicitur ab homine, ideo dubitante, quia neſciente. Cùm verò dicitur à Deo verbum dubitationis, cum Deum nihil vtique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur Diuinitas: homines enim de his rebus, quas certas habent, aliquando increpatiuè dubitant, id eſt verbum dubitationis ponunt, cùm corde non dubitent; velut ſi indigneris ſeruo tuo, & dicas: Contemnis me? Conſidera, forſitan Dominum tuum ſuum. Hinc Apoſtolus ad quoſdam contemptores ſuos loquens ait: Puto autem, quòd & ego* D *Spiritum Dei habeo. Qui dicit, puto, dubitare videtur; ſed ille increpabat, non dubitabat. Et ipſe Dominus Chriſtus alio loco, increpans infidelitatem futuram generis humani: Cùm venerit, inquit, filius hominis, putas, inueniet fidem in terra? Iam, quantùm exiſtimo intellexiſtis, quomodo ſit poſitum forſitan: ne quis verborum appenſor, & ſyllabarum examinator, veluti latinè loqui ſciens, reprehendat verbum, quod dixit Dei Verbum, & reprehendendo Dei Verbum, non eloquens, ſed mutus remaneat.* Et paulò poſt: *Scit ergo omnia, per quem facta ſunt omnia: & tamen, dubitando increpat: Si me ſciretis, forſitan patrem meum ſciretis. Increpat infideles: nam talem ſententiam dicit* E *diſcipulis ſuis; ſed ibi non eſt verbum dubitationis, quia non fuit cauſa increpandæ infidelitatis. Nam quomodo dicit Iudæis: Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis, dixit & diſcipulis ſuis: Tanto tempore vobiſcum ſum, & me neſcitis. Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum. Numquid habet iſta ſententia verbum dubitationis? Numquid dixit: Qui me videt, forſitan videt & Patrem meum? Quare? Quia fidelis anima audiebat, non fidei perſecutor; ideo non erat Dominus increpator, ſed doctor.* Ita Auguſtini reſponſio non benè aptari poteſt verbis ad Samaritanam dictis; cùm Dominus Samaritanam potius doceret, quàm in-

Forſitã particula interdum eſt increpantis, non dubitantis.

1 ad Cor. 7.

Luc. 18.

Ioan. 14. 9.

A creparet: non enim ipſa culpabiliter, ſicut increduli Iudæi, ignorabat quis eſſet, qui cum ea loqueretur.

27. Reſpondetur ſecundo ex Hieronymo in verba Matth. 12. *Verebuntur fortè filium meum. Porrò*, inquit Hieronymus, *quod iungitur: Verebuntur fortè filium meum, non de ignorantia venit, quid enim neſciat paterfamilias, qui hoc loco Deus Pater intelligitur? ſed ſemper ambigere dicitur, vt libera voluntas homini reſeruetur.* Iuxtà hanc Hieronymi interpretationem reſpondet Maldonatus, hîc etiam dictum eſſe *forſitan* ad ſignificandam facultatem liberi arbitrii, qua poterat mulier aquam petere, vel non petere, ſi vellet. Quod confirmat à textu Græco, vbi B habetur: *Tu petere ab eo potuiſſes.* Sed contra eſt, quia indifferentia liberi arbitrii, ad quam ſignificandam additur, *forſitan*, eſt quidem in potentia libera; ſed tollitur per actum ſecundum, qui determinatè futurus, vel non futurus eſt. Quare, cùm Latinus textus, non vt Græcus actum primum, ſed actum ſecundum ſignificet, dicendo: *Petiſſes ab eo*, addendum non videbatur *forſitan*, reſpectu Chriſti Domini futura omnia præſcientis. Patet, nam in aliis Scripturæ locis, vbi de actu 2 libero eſt ſermo, *Forſitan* non additur, vt Matth. 11. *Si in Tyro, & Sidone facta eſſent virtutes quæ facta ſunt in vobis; olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent.* C Qui etiam loquendi modus habetur Luc. 10. Idem confirmatur; nam non debet ad inſinuandam vnam veritatem, veritati alteri derogari: quare ad inſinuandam humani arbitrii libertatem derogari Chriſti Domini præſcientiæ non debet: derogaretur autem, ſi Chriſtus Dominus futurum non certò ſcire, ſed dubiè præcognoſcere ſe ſignificaret: Quare particulam *fortè*, quam Matth. 21. legit Hieronymus ſupra citatus, vulgata editio non habet. Porrò cùm Lucæ cap. 20. ponitur particula *forſitan*, *Mittam filium meum dilectum; forſitan cum hunc viderint, verebuntur*: talem dubitationis particulam ibi poni mirum eſſe non debet, cùm eo in loco Deus ſub ſimilitudine hominis patrisfamilias huma- D no modo loqui inducatur. Quod apertiſſimè patet ex Matth. 21. abſolutè dicente iuxtà vulgatam editionem: *Verebuntur filium meum.* Quæ verba, cùm falſa euentu comprobata fuerint, ſub perſona non Dei, ſed hominis dicta eſſe, manifeſtum eſt.

Non Matthæus, ſed Lucas c. 20. 13. ait Forſitan verebũtur.

Forſitan an ad ſignificãdam humanam libertatẽ ponatur?

28. Reſpondet tertio Salmeron prolog. 16. & Toletus hîc pro *forſitan* poni in textu Græco particulam ἂν, quæ apud Græcos eſt particula expletiua deſeruiens verbis affirmatiuis, cui particulę apud Latinos reſpondet *vtique.* Quare Pſalm. 54. vbi nos legimus: *Abſcondiſſem me forſitan ab eo*, Græcus textus pro *forſitan* ponit particulam ἂν, ſicut eamdem etiam particulam E poſuerat antea, vbi Latinè legitur, *Suſtinuiſſem vtique.* Hæc reſponſio difficultatem non omninò adimit, quamuis enim apud Latinos, *Vtique*, & apud Græcos ἂν ſint affirmatiuæ particulæ; nihilominus neque apud Græcos ἂν, *forſitan*, ſignificare reperio; neque apud Latinos, *forſitan* determinatè affirmandi vim habet. Dices ſi particula ἂν, *forſitan* non ſignificat, cur pro ea forſitan Latinus interpres poſuit? Reſpondeo primò Hilarium, Auguſtinum, Caſſiodorum, Ambroſium 3. offic. cap. vlt. Proſperum 3. de prædictionibus cap. 18. Pſalterium Romanum, & Ambroſianum pro *forſitan*, poſuiſſe vtique. Secundò noſter interpres poſuit, *forſitan*, & quod in eo

Forſitan cur pro affirmatiua particula Græca ἂν, id eſt vtique ponatur.

mecum ſuper verticem montis; nullus aſcendat tecum, nec videatur quiſpiam ſuper verticem montis. A
Solitudo cur locus ſit, vbi Deo paranda eſt via?
De Ioanne Baptiſta verò dicitur Lucæ 1. *Puer creſcebat, & confortabatur ſpiritu, & erat in deſertis.* Deo igitur, cùm ſuos amicos orantes viſitat, in ſolitudine paranda eſt via iuxtà Iſaiæ monitum cap. 40. *Parate viam Domini; rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri.* Cur autem in ſolitudine, & non alibi paranda Deo ſit via, reddit rationem Bernardus ſerm. 40. in Cant.
Orantis ſolitudinē cur adeo Deus expetat, hic, & num. ſequenti.
O ſancta anima, ſola eſto; vt ſoli omnium ſerues teipſam, quem ex omnibus tibi elegiſti. Fuge publicum, fuge & ipſos domeſticos; ſecede ab amicis, & ab intimis, & ab illo, qui tibi miniſtrat. An neſcis verecundum te habere ſponſum; & qui nequaquam ſuam velit tibi indulgere præſentiam B *præſentibus cæteris?* Simillima eſt B. Laurentij Iuſtiniani ſententia in ligno vitæ de orat. cap. 5. *O anima, quæ per orationem, & contemplationem Deo vacare decreuiſti, eſto ſola; hominum conſortia fuge; tumultuoſas mortalium conuerſationes deuita; vt illi ſoli te ſolam ſerues, quem ex omnibus elegiſti. Sponſus enim tuus amator eſt verecundus; & non vult ſponſæ ſuæ ſua ſecreta reuelare in publico.*

70. Eſt præterea & alia ratio, cur Deus ſuis in amicis ſolitudinis amorem expetat; nimirum vt cæleſtis Ieroſolymæ ruinam ex Angelorum peccato prouenientem reparet. De cæleſti Ieroſolyma dicitur Apoc. 21. *Erat ſtructura muri eius ex lapide Iaſpide. Fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioſo ornata.* C Si quæratur pretioſos iſtos lapides ad cæleſtis Ieroſolymæ ſtructuram vnde diuinus Architectus deſumpſerit? Reſpondetur è ſolitudinibus, & deſertis terræ locis tam pretioſos lapides eſſe deſumptos.
Solitudo lapides ad cæleſte ędificium exhibet.
Id luculento teſtimonio aſſerit Hieronymus ad Heliodorum dicens: *O ſolitudo, in qua magni illi naſcuntur lapides, de quibus in Apocalypſi ciuitas magni Regis ædificatur.* Comprobat Hieronymi teſtimonium Apoſtolus 11. ad Heb. de ſanctis viris ad cæleſtis Ieroſolymæ ruinam reparandam electis dicens: *In ſolitudinibus errantes, in montibus, & ſpeluncis, & in cauernis terræ.* Hi profectò lapides ſunt, de quibus Eccleſia canit, *Tunſionibus, preſſuris expoliti lapides. ſuis coaptantur locis per manus artificis; diſponuntur permanſuri ſacris ædificijs.* D

71. In huiuſmodi ſolitudinibus ſolumne lapides reperiuntur? Immo etiam lectiſſimi flores. Fidelis anima Chriſti ſponſa cum per ſilentium à terrenis tumultibus in ſolitudinem ſeceſſit, illius pectus, *thalamum, in quo ſupernus ſponſus delectabiliter requieſcit*, vocat B. Petrus Damiani.
Flores, quibus cæleſti ſponſo thalamus exornatur, è ſolitudine ſunt deſumendi.
Propterea fidelem hanc animam hortatur Eccleſia: *Adorna thalamum tuum Sion.* Quibus ornamentis cæleſtis ſponſi thalamus eſt exornandus? Profectò virtutum floribus; ſic enim Dei ſponſa dicere poterit: *Lectulus noſter floridus.* E Sed vnde huiuſmodi flores decerpere poſſumus? è ſolitudine: nam *Exultabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium. O deſertum Chriſti floribus vernans*, exclamat Hieronymus ad Heliodorum: *Mens, quæ ſponſum ſuum Chriſtum amat; in quantum poteſt ab omnibus ſollicitudinibus mundi vacat; virtutes, quibus ſponſo ſuo placeat, intus accumulat*, ait Gregor. explicans quo pacto cæleſtis ſponſæ lectulus floridus fiat.
Epheſ. 13.
Cant. 1.
Iſai. 35.
In Cant. cap. 1.

72. In ſancta, de qua loquimur, ſolitudine præter flores, ſunt etiam lectiſſimæ arbores. Bernardus in illud Ieremiæ Thren. 3. *Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſuper ſe*, ait:
Serm. 1. de SS. Petro, & Paulo.

Leuauit ſe ſuper ſe, quia non reſpicit ad ſe; ſed ad illum, qui eſt ſuper ſe: ſedebit enim, & tacebit etiam modo à ſtrepitu diabolicarum ſuggeſtionum, à ſtrepitu carnalium deſideriorum, à ſtrepitu mundi: Felix anima, quæ linguas illas non exaudit. Eua vna cum coniuge à paradiſo eiecta eſt, eo quòd à paradiſi ſolitudine recedens, colloquendo cum ſerpente, non receſſerit à ſtrepitu diabolicarum ſuggeſtionum; quibus perſuaſum illi fuit, vt diuinam ſcientiam acquireret per vetitam arborem ſcientiæ boni, & mali. Si hoc ſciendi deſiderio veluti hæreditaria cupiditate vrgemur; in ſolitudine per orationem arbores non vetitas reperiemus, quibus cæleſtem ſcientiam comparare poſſumus: *Experto crede*, ait Bernardus, *aliquid plus inuenies in ſyluis, quàm in libris. Ligna, & lapides docebunt te, quod à magiſtris audire non poſſis.*
Gen. 3.
Solitudo cæleſtis ſcientiæ arborem habet.
In Epiſt.

73. Vt autem è ſolitudinis arboribus ad eiuſdem poma, fructuſque veniamus: Cantic. 7. Sponſa de ſanctis ſuis inſpirationibus, quæ omnes bonorum operum fructus eduxerant, myſticè loquitur: *Omnia poma noua, & vetera, Dilecte mi, ſeruaui tibi.* Vbi quæritur quomodo ſponſa tam fœlix fuerit, vt poma omnia ſeruauerit, nullumque amiſerit, nullum ante maturitatem exciderit; nullum à furibus fuerit ei ſubreptum? Quia ſcilicet ſponſæ anima intra ſolitudinis clauſtra ab hominum turba, atque adeo à prædatoribus ſe muniebat, teſtante ſponſo: *Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus.* De fœcundiſſimo hoc ſolitudinis horto ait Baſilius: *Eſt paradiſus deliciarum; vbi tamquam redolentium ſpecies pigmentorum, vel rutilantes flores aromatum, ſic fragrantia ſpirant odoramenta virtutum. Ibi roſæ charitatis igneo rubore flammeſcunt. Ibi lilia caſtitatis niueo candore candeſcunt: cum quibus etiam humilitatis viola, dum imis contenta ſunt, nullis flatibus impelluntur. Ibi myrrha perfecta mortificationis, non ſolùm carnis; ſed quod glorioſius eſt, propriæ voluntatis exundat: & thus aſſiduæ orationis indeſinenter emanat, & igne diuini amoris ſuauiter ardet. Cur ſingula commemorem, quandoquidem omnia illic diuerſarum virtutum germina diuerſis venuſta coloribus rutilant; & perpetua viriditatis gratia incomparabiliter vernant?*
Solitudo quæ poma, quæ germina educat?
Cantic. 4.
Baſil. opuſcul. de laudib. vitæ ſolitariæ.

74 Matth. 21. de Domino dicitur: *Videns fici arborem vnam ſecus viam, venit ad eam, & nihil inuenit in ea, niſi folia tantùm; & ait illi: Numquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum: & areſacta eſt continuò ficulnea.* Vbi quæritur, cur Dominus arborem illam areſecerit; cum id poſtridie Dominicæ palmarum paulò ante Domini paſſionem, & conſequenter menſe Martio contigerit; tali autem tempore non erat cur ab arbore illa fructus Dominus exigeret? Quod expreſſè ſignificauit S. Marcus c. 11. dicens: *Non erat tempus ficorum.* Reſpondent communiter S.S. Patres, ſacrique interpretes, Dominum arborem illam, vt infructuoſæ Iudaicæ Synagogæ figuram propoſuiſſe, ideoque aridam reddidiſſe. *Arbori habenti non fructum, ſed folia maledixit; ad innuendum, quòd ſacerdotes, Scribæ, & Phariſæi non veritatem, ſed apparentiam ſanctitatis habentes, eſſent diminiſus maledicendi*, ait Carthuſianus. Reſp. 2. maledixiſſe Dominum arborem illam, eò quod ſecus viam eſſet; ideoque tum ob inculti ſoli duritiem, tum quòd viatoribus eſſet expoſita, neque ſuo tempore fructus agricolæ datura eſſet. Hinc autem docemur ad vitandam Domini maledictionem, & in ſpiritu culpabilem ariditatem, à via, hoc eſt ab hominum turba
Fici arborē cur Dominus aridam reddiderit?

eſſe recedendum. Ideo bene Chryſoſtomus: *Sicut difficile eſt arborem iuxtà viam plantatam fructus vſque ad maturitatem ſeruare: ſic difficile eſt virum in medio turbarum ſeculi innocentiam vſque ad finem ſeruare.*

75. Cum ſponſam cœleſtis ſponſus *hortum concluſum* vocaſſet, addit præterea *Fontem eſſe ſignatum*, hoc eſt benè obſeratum. Quomodo autem animæ fons ſit obſerandus, & quid vtilitatis hoc illi afferat, egregiè explicat B. Petrus Damiani Ep. 130. *Solitarius plane dum tacet, ſe eleuat ſuper ſe; quia mens humana, dum intra ſilentij clauſtra vndique circumcluditur, in ſuperiora ſublimis erigitur, ad Deum per cæleſte deſiderium rapitur, & in amore eius per ardorem ſpiritus inflammatur: & tamquam fons viuus, dum per verborum circulos fluere hinc inde non ſinitur, vndis excreſcentibus in altiora cumulatur.*

Solitudinis, & ſilentii ſtudiũ animã ad Deũ eleuat.

76. Porrò ſolitudine ab humano conſortio ad tempus diuidi, quantùm iuuet, etiam vt circa proximorum ſalutem efficacius deinde proficiamus, citato Cantic. textu oſtenditur. Vbi cœleſti ſponſæ cum dictum eſſet: *Hortus concluſus, ſoror mea, ſponſa, hortus concluſus, fons ſignatus*; ſtatim ſubditur: *Emiſſiones tuæ Paradiſus.* Hinc benè Rupertus Deiparam alloquens ait: *Mirum, quòd cum ita ſis hortus concluſus, ita fons ſignatus; nihilominus, immo & eo amplius, emittis omnia bona, quibus mundus impleatur, & emiſſiones tuæ Paradiſus.* Verumtamen quæri poteſt, quo pacto ſolitudinis amor Apoſtolicis viris, qui in proximorum auxilium incumbunt, conuenire poſſit? Conſuetudine enim, & frequentibus colloquiis proximi iuuantur, non abſentia, & ſolitudine. Reſpondetur ex S. Gregorio, qui explicans Dauidis verba pſ. 54. *Elongaui fugiens; & manſi in ſolitudine*, ait: *Neque rex potentiſſimus, qui tot millibus populorum præerat in ſolitudine habitabat. Habitabat autem in ſolitudine cordis ſui, in qua nullos hoſtium ſpiritalium impetus, nullos peruerſarum cogitationum ſtrepitus, nullos pateretur iniqui clamoris tumultus.* Hanc Dauidis ſolitudinem habere Apoſtolicus vir debet, cum ad proximorum ſalutem ab hominum frequentia recedere ei non licet: Sic enim in vrbe degens non erit in vrbe. Nam, vt idem Gregorius ait: *Quid prodeſt ſolitudo corporis, ſi ſolitudo defuerit cordis? Qui enim corpore remotus viuit; ſed tumultibus conuerſationis humanæ, terrenorum deſideriorum cogitationibus ſe inſerit, non eſt in ſolitudine. Si verò prematur aliquis corporalibus turbis, & tamen nullos curarum ſecularium tumultus in corde patiatur, non eſt in vrbe.* Simiter Chryſoſtomus hom in Pſal. 4. *Vnde exiſtimas eos, qui deſerta incoluerunt, admirabiles, & claros euadere? Non quòd ſtrepitus, & fora fugiunt; nec quòd longè à fumo, qui eſt in medio, ſe collocarent. Eos ipſe quoque imitare, in media ciuitate ſolitudinem perſequens. Quomodo autem hoc erit? Si fugias improbos, & ſi bonos ſequaris. Ita enim maiorem percipies ſecuritatem, quàm qui in deſertis habitant; non ſolùm in iis fugiendis, qui lædunt; ſed etiam in communicando cum iis, qui proſunt.* Sed ſi iuxtà Chryſoſtomum, vt animæ proficuam ſolitudinem aſſequamur, improbi ſunt fugiendi; quis erit, qui peccatores ad pœnitentiam reuocet? Reſpondeo improbos eſſe fugiendos, ne eos imitemur; non autem ne eos moneamus. 2. qui malum fugat, malos etiam fugere dici poteſt iuxta animi propenſionem: ſi enim malorum, vt talium, conſuetudine oblectaretur; ab eis peccati malitiam fugare non con-

Solitudinis ſtudiũ etiã ad proximorũ ſalutem iuuat.

In Pſalm. 6.

Solitudo cordis quomodo in hominum frequentia eſt ſeruanda.

30. *Mor. c.* 21. *vel* 23.

A renderet. 3. iuxtà Chryſoſtomum ii fugiendi ſunt, qui lædunt: peccatores autem peccati veneno lædere nequeunt, ſi ad eos quiſpiam charitatis antidoto munitus accedat.

Charitatis antidoto inter peccatores cõmorãs muniatur, ne peccati veneno inficiatur.

77. Præterea quo pacto proximorum profectus cum ſolitudine ſit coniungendus, egregiè habetur ex pſ. 79. vbi dicitur: *Vineam de Ægypto tranſtuliſti: operuit montes vmbra eius, & arbuſta eius cedros Dei.* Vineæ nomine hic myſticè ſignificatur Religioſorum congregatio: *Vinea eſt electa Religio, quam tranſtulit Dominus de Ægypto, id eſt de mundo*, ait Hugo Cardin. Rurſus vineæ nomine ij hoc in loco Religioſi ſignificantur, qui proximorum profectui ſtudent. Nam huius vineæ arbuſta cedros Dei operire dicuntur:
B *Cedri*, inquit Hugo, *ſunt viri ſublimes, qui vincuntur, & ſuperantur per humilem prædicationem.* Hac poſita intelligentia, dubitatio inſurgit: ſi vinea hæc tàm latè patere dicitur, vt *extendat palmites ſuos vſque ad mare, & vſque ad flumen propagines eius, & operiat montes vmbra eius*: cur vineam eamdem maceria, vt ea circumdetur, indigere legimus? *Vt quid deſtruxiſti maceriam eius?* ſcilicet ad ſignificandum Apoſtolicos viros, quãuis ad proximos iuuandos ſæpius ſe effundant; nihilominus ſtatutis tẽporibus intra ſacrorum domiciliorum ſepta coarctare ſe debere; ſolitudinemque, & à turbis receſſum illis eſſe exoptandum; vt propterea Apoſtolica vinea maceria indigeat, intra quam opportuno tempore ſuos pal-
C mites, alumnoſque contineat. Quod ſi talis maceria remoueatur, ſtatim vinea hæc myſtica dæmonis deprædationi fit obnoxia: *ſingularis ferus depaſtus eſt eam.* Singularis in ſacris litteris ſolitarium ſignificat: nam Marci 4. de Redemptore dicitur: *cum eſſet ſingularis*, hoc eſt ſolitarius ſeorſum à turba; *interrogauerunt eum hi, qui cum eo erant duodecim parabolam*: Cur igitur dæmon, qui inter turbas, & tumultus prauas ſuas ſuggeſtiones ingerit, dicitur ſolitarius? ſæpè Duces à deuictis prouinciis & deuaſtatis, ſibi cognomentum acquirunt. Romanus Metellus à Numidia deuicta ac deuaſtata, Numidicus, & Scipio Africanus ab Africa dictus eſt. Similiter dæmon religioſos viros, qui ſolitarii, ſemotique
D à ſæculari turba eſſe debent, quia mirum in modum oppugnat, & interdum debellat, ſolitarius dicitur: huius ſolitarii dæmonis præda fit, cùm anima debitæ cuſtodię maceria remota, frequentius, quàm par eſt, in turbas, humanoſque tumultus ſe immiſcet.

Apoſtolicis viris, poſtquam proximorũ ſaluti vacarũt, ſolitudo eſt repetenda.

Dæmon cur ferus ſingularis, hoc eſt ſolitarius dicatur.

78. Viri Apoſtolici, qui in proximorum ſalutem incumbunt, vt ſuum munus plurimo animarum fructu exequantur, ea hominibus verba referre debent, quæ antea ipſi à Deo audierint. Quare Ieremiæ dictum à Deo eſt: *Ecce dedi verba in ore tuo; loquere ad eos omnia, quæ ego præcipio tibi. Audies ex ore meo verbum, & annunciabis eis ex me.* Idem Ezechieli dictum
E eſt cap. 1. Et ipſe Redemptor æterno Patri ait Ioann. 17. *Verba, quæ dediſti mihi, dedi eis.* Sed Dei verba vbi audienda ſunt? In receſſu ab hominum conſortio ſemoto. Ideo de fideli anima Deus Oſeæ 2. ait: *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius.* Benè ergo monet S. Bernardus Ep. 107. *Voci Dei tui dulciori ſuper mel, & fauum, ſi præparas aurem interiorem, fuge curam exteriorem; vt expedito, & vacante interno ſenſu dicas & tu cum Samuele: Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus: Vox hæc non ſonat in foro, ſed nec auditur in publico. Secretum conſilium, ſecretum quærit auditum.*

Apoſtolici viri, quę à Deo audierint, populo referre debent.

Ier. c. 1.

Dei verba in ſolitudine audiuntur.

1. Reg. 3.

79. Ad ſapientiam conſequendam valde diſſimiles ab Ethnicis Philoſophis fideles, piique viri ſunt. Nam ad veritatem addiſcendam, & ex ea virtutes conſequendas longum tempus Ethnici Philoſophi requirebant: at fideles non temporis diuturnitatem, ſed opportunum ſolummodo locum exigunt. Ideo de Chriſtianæ ſapientiæ amatoribus Chryſoſtomus verè pronunciauit. *Non certum numerum annorum præfinientes ad conſummanda ſtudia virtutum; locum diſciplinæ certum dederunt.* Quinam locus iſte eſt, tanta aëris temperie præditus, vt modico temporis interuallo ingenium ad veritatem cognoſcendam acuat; & voluntatem ad virtutes ſtatim conſequendas incendat? Reſpondet Chryſoſtomus: *Locum diſciplinæ certum dederunt: cœlum profectò, & formatorem eius Deum proculdubio eſſe docuerunt; vbi omnem omnino virtutem in paucis ſyllabis, in breuibus verbis nos Chriſtus edocuit.* Quod ſi rurſus quæratur, vbi nam cœleſtis huius ſcholæ aditus aperiatur? Reſpondet Phil. *Non alium ſibi ad erudiendum animum, quàm ſolitudinis locum eligit Deus: vt diſcas nullum ad magiſterium virtutis aptius eſſe gymnaſium, quàm remotum ab vrbium frequentia ſeceſſum; nec alibi animum magis addiſcere, quàm vbi procul à turbis ſibi vacat, & Deo.* Similiter Baſilius: *Solitaria vita cœleſtis doctrinæ ſchola eſt, ac diuinarum artium diſciplina: Illic Deus eſt totum, quod diſcitur; via, qua tenditur; totum, per quod ad ſummæ veritatis notitiam peruenitur.* Eximiam cœleſtis huius ſcholæ illuminandi vim indicauit Dauid Deo dicens: *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipſa me deduxerunt, & adduxerunt in montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua: & in ſcholas maieſtatis tuæ,* legit Chaldæus. *In ipſis verticibus montium Euangelicam videas florere Philoſophiam, & Angelorum choros in humano corpore refulgere, conuerſationemque omnino cœleſtem in terris micare,* ait Chryſoſtomus.

Hom. 1. in Matth. — Solitudo doctrinæ cœleſtis ſchola. — *Opuſc. de laudib. ſolitariæ vitæ.* — *Pſal. 42.* — *Hom. 1. in Matth.*

80. Iuſtos, Deique amicos vocat Apoſtolus vaſa miſericordiæ à Deo ad cœleſtem gloriam ſuſcipiendam præparata: *Vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* Hæc vaſa vbi formantur? Reſpondet Baſilius de pio ſolitario receſſu loquens: *Tu fornax, vbi ſuperni Regis vaſa formantur; & ad perpetuum nitorem malleo pœnitentiæ percuſſa, ac lima ſalutiferæ correctionis eraſa perueniunt. In qua diſſolutæ animæ rubigo conſumitur, & peccatorum ſcoria deponuntur.*

Cap. 9. ad Rom 11. 22. 23. — *Baſilius ſupra.* — Solitudo officina, vbi cœleſtis Regis vaſa formantur.

81. Ezechiel cap. 27. Tyriorum mercatum, & nundinas, quò rerum omnium opulentia confluebat, pluribus celebrat dicens: *Carthaginienſes negotiatores tui à multitudine cunctarum diuitiarum, argento, ferro, ſtanno, plumboque repleuerunt nundinas tuas. Filij Dedan negotiatores tui dentes eburneos, & hebeninos commutauerunt in pretio tuo. Syrus negotiator tuus gemmam, & purpuram, & ſcutulata, & byſſum, & ſericum, & chodchod,* hoc eſt carbunculum, vel adamantem, *propoſuerunt in mercatu tuo. Iuda, & terra Iſrael balſamum, & mel, & oleum, & reſinam propoſuerunt in nundinis tuis. Damaſcenus negotiator tuus in vino pingui, in lanis coloris optimi. Dan, & Græcia, & Moſel in nundinis tuis propoſuerunt ferrum fabrefactum: ſtacte, & calamus in negotiatione tua. Dedan inſtitores tui in tapetibus ad ſedendum. Venditores Saba, & Reema cum vniuerſis primis aromatibus, & lapide pretioſo, & auro, quod propoſuerunt in mercatu tuo.* Sed quam exigua, quàm contemptibilis hæc Tyrii mercatus opulentia eſt;

A ſi ad eam comparetur, quæ in ſanctæ ſolitudinis receſſu, velut in cœleſti emporio piis negotiatoribus venalis exponitur! *O cella negotiatorum cœleſtium apotheca, in qua illarum mercium ſumma reconditur, quibus terra viuentium poſſeſſio comparatur. Felix commercium, vbi terrenis cœleſtia, tranſitorijs mutantur æterna. Felices nundinæ, vbi venalis æterna vita proponitur; ad quam emendam, etiamſi eſt minimum quid, ſolum ſufficit, quod habetur. Vbi breuis afflictio carnis emit cœleſte conuiuium; & exiguæ lacrymæ riſum capiunt ſempiternum;* ait Baſilius.

Solitudo cœleſtium mercium emporium. — *Baſilius ſupra.*

81. Solitarium receſſum *Paradiſum deliciarum* vocat S. Baſilius. Deinde veluti ſe corrigens ipſi terreſtri paradiſo ſolitudinem præferendam cenſet. B Nam terreſtri in Paradiſo homo ad Dei imaginem creatus, per peccatum, diuinam, quam referebat imaginem, deformauit: cúmque inuenienda eſſet officina, in qua cœleſtis gratia diuinam in homine deformatam imaginem reſtauraret; officina hæc ſolitudo fuit. Quare de ea loquens Baſilius ait: *O ſpiritualis exercitij mirabilis officina; in qua humana anima creatoris ſui imaginem in ſe reſtaurat: & ad ſuæ redit originis puritatem: vbi ſenſus obtuſi ad ſubtilitatem ſui acuminis redeunt. Tu hominem de exilij deiectione ad antiquæ dignitatis reuocas celſitudinem.*

Solitudo pie orantis terreſtri Paradiſo ſimilis, eoque præſtãtior. — Solitudo officina, in qua amiſſa Dei imago iterum formatur. — *Baſilius ſupra.*

83. De pio viro dicitur à Ieremia Thren. 3. 28. *Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſuper ſe. Quia leuauit ſe ſuper ſe*, legunt Baſilius, Bernardus, Rupertus, & Damianus. Sed quænam eſt
C ſcala; qua homo ſe ſuper ſe, hoc eſt à terrenis ad cœleſtia conſurgit? Reſpondet Baſilius de vita ſolitaria dicens. *Tu ſcala illa Iacob, quæ homines vehis ad cœlum, & Angelos ad humanum deponis auxilium. Tu via aurea, certa, & compendioſa, quæ homines ducis ad patriam. Tu ſtadium, quo bene currentes prouehis ad coronam.* Cantic. 3. Spōſa ait: *Paululùm cum pertranſiſſem, inueni, quem diligit anima mea.* Vbi benè Bernardus ait: *Quid eſt hoc, paululum cum pertranſiſſem, inueni? Ideſt ſponſa, cum ſe à curis mundanis auertit, cum ſæcularia reliquit, cum hominum turbas eſt auerſata, cum ad cordis penetrale rediit, cum eſt exoſa frequentiam; tunc ſponſum meruit inuenire.* Red-
D ditque rationem Ambroſius: *Non in foro, non in plateis Chriſtus inuenitur. Non eſt Chriſtus circumforaneus, Chriſtus eſt pax, in foro lites: Chriſtus eſt iuſtitia, in foro iniquitas: Chriſtus operator eſt, in foro inane otium. Chriſtus charitas eſt, in foro obtrectationes: Chriſtus fides eſt; in foro fraus, & perfidia.*

Baſilius ſupra. — Solitudo eſt inſtar ſcalæ Iacob, per quam ad cœlum eleuamur. — Chriſtus in ſolitudine procul ab humano ſtrepitu inuenitur.

84. Iuſtus conſiderans huius mortalis vitæ turbulentos tumultus, variaſque ſuggeſtiones, & fraudes, quas diabolus orditur, vt peccatis genus humanum illaqueet, magno animi ſenſu, cordiſque dolore exclamat: *Cadent in retiacu-*
E *lo eius peccatores,* hoc eſt *in diaboli inſidias*, vt Hilarius explicat. Ideo Deo gratias iuſtus agit, quòd ei in ſolitudine efficax auxilium ad diabolicas inſidias vitandas dederit, dicens: *Singulariter*, hoc eſt ſolitariè, *ſum ego, donec tranſeam*; ſcilicet donec ex hac mortali ad cœleſtem, beatamque vitam tranſeam. Quamuis ergo diabolus peritiſſimus ſit venator, & peccatorum retibus homines implicandi artem à mundi exordio ſemper exercuerit; quia tamen diaboli rete non alios alites implicat, quàm eos, qui liberè huc illuc volitant: ideo Dei ſeruus ſuo in receſſu, ac ſolitudine à dæmonum laqueis tutus ait: *Cadent in retiaculo eius peccatores: ſingulariter*, hoc eſt ſolitariè *ſum ego, donec tranſeam.*

Pſal. 140. — Solitudine dæmonum inſidiæ vitantur.

Legunt alii apud Chryſoſtomum: *Simul ego ſum, donec tranſeam.* Quæ quidem lectio priori repugnare videtur: eam tamen priori lectioni conſonam oſtendit Chryſoſtomus dicens: *Simul ego ſum, donec tranſeam: hoc eſt mecum compactus, coniunctus, non diſperſus, liber à malis hominibus, purus ab illorum congreſſu, & tamquam ſolus habitans: quod quidem eſt maximum genus virtutis. Hic eſt murus, hoc propugnaculum, hoc virtutis incrementum, malos fugere; coactum, & conſtipatum apud ſe conſiſtere toto vitæ tempore; & ab iis, qui corrumpunt, ſeiunctum habitare.* Hoc idem argumentum egregiè pertractat B. Ephrem opuſculo in illud: *Attende tibi ipſi.*

85. Vir Apoſtolicus ad hominum ſalutem procurandam à Deo miſſus benè cum Iſaia dicere poteſt: *Poſuit me ſicut ſagittam electam.* Nulla ergo mora interponenda videtur fore, quin talis ſagitta iaciatur: eſt enim iam electa; ſcopus non deeſt; nempe hominum corda, quæ Dei timore ſunt configenda, vt ex iis pœnitentiæ lacrymæ eliciantur. Huius ſagittæ iaculator potens Dei brachium eſt. Quæ ergo interponenda eſt mora? Dirigatur ictus. Sed verè prius aliquid aliud ſedulò curandum eſt; nempe, vt ipſa ſagitta aliquo temporis ſpatio lateat; & propterea ſubditur: *In pharetra ſua abſcondit me.* Vbi benè Hugo Cardinalis ait: *Hoc eſt, quod requiritur in Prælato, & Prædicatore, ſecretum contemplationis. Gladius enim prædicationis non debet ſemper percutere, nec ſagitta ſemper debet emitti; ſed aliquando in pharetra abſcondi; id eſt in ſecreto diſcuſſionis propriæ, & contemplationis diuinæ. Vnde Ezechiel. 21. Reuertere in vaginam tuam, in locum, in quo creatus es; in terram natiuitatis tuæ. Debet enim Prædicator conſiderare terrenitatem, & fragilitatem ſuam.* Nahum cap. 3. *Intra in lutum, & calca; ſubigens tene laterem.* Præterea ſagitta antequam iaciatur, vt maiori impetu feriat, à ſcopo iaculatoris manu retrahitur; eſt enim abducta citatior. Similiter Dei ſeruus, vt efficacius diuino Verbo hominum corda configat, prius ab eorum conſortio in ſolitudinis receſſum ſe abducere debet.

Sagitta iacienda prius in pharetra, & gladius vibrandus in vagina abſconditur. Similiter Apoſtolicus vir in contemplationis receſſu prius lateat. *Iſai. ca. 49.*

Prædicator ante concionem, ſuam humillimè vilitatem conſideret.

86. Ad idem confirmandum, quia Apoſtolicus vir, Chriſti Domini imitator, iuxtà Apoſtoli verba *Euangelizare debet iis, qui longè ſunt, & iis, qui propè*: adeoque omnes ad pœnitentiam compungere debet; ideo talis Dei miniſter ſagittæ eminus, & gladio cominus ferienti comparatur: *Poſuit me ſicut ſagittam electam: Poſuit os meum quaſi gladium acutum: in vmbra manus ſuæ protexit me.* Ex Hebræo. *In vmbra manus ſuæ abſcondit me.* Vbi benè Forerius ait: *Gladius ſub ſiniſtro brachio abditur in vagina, vt dexterâ inde facilè educatur; & ſicut dicit ſagittam in pharetra reconditam, ita gladium in vagina.* Antequam ergo gladius educatur, abditur in vagina: ſimiliter vir Apoſtolicus in ſolitudinis receſſu abdi prius debet, vt inde ad configendos peccatores vel vt gladius, vel vt ſagitta prodeat: ex huius autem ſagittæ, vel gladii ictibus homines ſalutem expectent. *Quam beatum eſt hac ſagitta vulnerari!* ait Origenes.

Sagitta antequam iaciatur à ſcopo retrahitur. Prædicator ab hominũ congreſſu prius ſe retrahat.

Prædicator cur ſimul ſagittæ & gladio comparetur. *Cap. 2. ad Epheſ. 15. Iſaiæ 49.*

Origen. in Cantic. 2.

87. Ieremias c. Thr. 13 ait: *De excelſo miſit ignem in oſſibus meis, & erudiuit me.* De igne ad vrbes incendendas immiſſo hunc locum intelligunt Theodoretus, & alii. Quare Chaldæus pro oſſibus legit arces: Sicut enim oſſa ſunt corporis munimenta, ita arces, vrbium munimenta ſunt. Sed quænam eruditio à materiali igni deſumi poteſt? Ignis, quò magis intra clauſa loca occluditur, eò maiorem vim habet: ſimiliter diuini amoris ignis quò magis procul ab hominum commercio intra ſolitudinis ſepta concluditur; eò magis in anima ſuam efficacitatem exercet. *Ad virtutem erudimur, cum à mundo ſeiungimur*, ait Ambroſius. Sua in ſphæra elementaris ignis ſupra elementa alia ſublimis eſt; tantamque ſuo ambitu amplitudinem habet, vt ſub toto ſublunari orbe ſe extendat. Nihilominus ibi exiguam relucendi, modicam calefaciendi, penè nullam incendendi vim habet. Similiter religioſi viri ſi in mundi theatro ſupra cæteros ſe extollere per honorum, & dignitatum culmina quærunt; & religioſæ diſciplinæ faſtidientes anguſtias, latioris vitæ iter ineunt; diuinæ lucis, calorisque detrimento, nullam ad proximos diuino amore incendendos vim habebunt. De ſolitarii receſſus vtilitate plura dicta ſunt Dominica 1. Quadrag. alia etiam dicentur Dominic. 4.

Ignis occluſus maiorẽ vim habet. Diuini amoris ignis ſolitudinis clauſtro augetur.

Ignis ſua in ſphæra ſublimis, inefficacior eſt. Similiter religioſi viri, ſi honorum culmina ambiant.

Et turbæ requirebant eum, & venerunt vſque ad ipſum; & detinebant illum, ne diſcederet ab eis.

88. PIæ hæ turbæ incipientium, proficientium, & perfectorum ſpecimen exhibent. Incipientium eſt Dominum quærere; proficientium eſt Dominum inuenire; perfectorum eſt Dominum charitatis nexu tenere: Charitas enim, teſte Apoſt. *eſt vinculum perfectionis*: quo ſcilicet perfecti ſecum arctiſſimè Dominum tenent.

Incipientes Deum quærunt; proficientes inueniunt; perfecti ſecũ tenent. *Ad Coloſſ. c. 3. 14.*

Quibus ille ait: Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei: Quia ideo miſſus ſum. Et erat prædicans in Synagogis Galilææ.

89. MAlachiæ 4. Deus de Redemptoris filii ſui aduentu prædixit: *Orietur vobis timentibus nomen meum, Sol iuſtitiæ; & ſanitas in pennis eius.* Vbi Chriſtus Dominus Solis nomine appellatur; eo quòd ſolis inſtar non vni loco, & regioni, ſed pluribus Euangelicæ fidei lucem diffuſurus erat. Quare Apoſtolus Domini imitator dixit: *Græcis, ac barbaris; ſapientibus, ac inſipientibus debitor ſum*; ſcilicet vt illis Euangelicæ fidei lumen impertiat. Ideo Iſaiæ 32. 20. dicitur: *Beati, qui ſeminatis ſuper omnes aquas.* Quod explicans Hugo ait: *Hoc dicitur de Apoſtolis, qui ſuper omnes aquas, id eſt ſuper populos Iudæorum, & Gentilium ſeminauerunt verbum Dei. De his aquis dicitur Apoc. 17. Aquæ multæ, populi multi.* Super omnes aquas, ſiue ſalſæ ſint, ſiue non ſalſæ, hoc eſt ſuper omnes populos, ſiue ſapientiæ ſal habeant, ſiue non habeant, Dei verbum eſt ſeminandum. Quod ſeruans Apoſt. dixit: *Sapientibus, & inſipientibus debitor ſum.*

Ad Rom. c. 1. 14.

Apoſtolici viri cur ſeminare ſuper aquas omnes debere dicantur?

FERIA SEXTA

POST DOMINICAM III. QVADRAGESIMÆ.

Venit Ieſus in ciuitatem Samariæ. *Joan. 4.*

Euangelÿ nexus, & ordo.

1. PECCATRIX anima per diuinam gratiam illuminata quātùm à ſe differat; & qualis peccati, qualis illuminantis gratiæ ſtatus ſit, in hoc Euangelio à Samaritana muliere repræſentatur. In ea quidem, vt peccatrice, vitia quinque notantur. Primo arrogans cenſura in proximum: *Quomodo tu Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana?* Quæ verba ex Chryſoſtomo verba corrigentis ſunt, quibus Chriſtum mulier corripit, quod illicitè, tamquam Iudæus cum ipſa, quippe Samaritana commercium haberet, potum petendo. Secundo temerarium iudicium: *Neque in quo haurias habes; & puteus altus eſt. Putabat repente ipſum ſine aliquo inſtrumento, artibus, vt nonnulli faciunt, magicis ab ipſis fontibus putei aquam hauſturum*, ait Cyrillus. Tertio inanis gloriatio: *Numquid tu maior es patre noſtro Iacob?* Vbi inani iactantia patre Iacob gloriatur, cum Samaritani plerique ex Chaldæis originem duxerint, vt patet ex 4. Reg. cap. 17. & deinceps. *Animaduertite*, inquit Chryſoſt. *quo pacto in Iudaicam ſe inſerit nobilitatem.* Quarto ſpiritualium bonorum ignoratio, corporalium tantùm bonorum æſtimatio: *Da mihi hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc haurire.* Cum enim Dominus de ſpirituali aqua loqueretur: *Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum*; mulier corporalem tantùm aquam efflagitauit: *Terrena*, inquit Cyrillus, *mulier cogitat, nec ſublime quiddam intelligit; ſed totam ſaluatoris liberalitatem id efficere poſſe credit, vt ſitiens à magnis hauriendi aquam laboribus liberetur.* Quinto incontinentia, & impudicitia: *Quinque viros habuiſti; & nunc, quem habes, non eſt tuus vir.*

Peccatricis animæ multiplex culpa diuinæ gratiæ multiplex effectus. Hîc, & n. ſequenti. *Chryſoſtom. hom. 30.*

Cyrillus l. 2 in Ioa. c. 83.

Cyrillus.

2. E contrario in eadem Samaritana poſt illuminationem diuinæ gratiæ virtutes ſeptem dignoſcuntur. Primo, reuerentia erga maiores; nam Chriſto, cui antea exprobrauerat: *Quomodo tu Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis?* poſtea eumdem honorificè appellat: *Domine, neque in quo haurias, habes.* Secundo, confeſſio propriæ culpæ: cum enim Samaritanæ Dominus, eius non ignorare peccata ſignificaſſet, dicens: *Benè dixiſti, non habes virum*; Domini notitiam mulier confirmauit, reſpondens: *Domine, vt video, Propheta es tu.* Tertio, deſiderium rerum ſupernaturalium: *Cum Dominum*, inquit hîc Chryſoſt. *Prophetam opinaretur; non amplius terrena rogat, non bonam corporis valetudinem, non pecunias, non opes; ſed tantùm doctrinam: Patres noſtri in monte hoc adorauerunt; & vos dicitis, quia Ieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet.* Quarto, firma fides rerum ſperandarum: *Scio, quia Meſſias venit*; hoc eſt ad nos aduentat, & prope eſt. Quinto, obliuio, & contemptus rerum temporalium: *Reliquit hydriam ſuam mulier.* Sexto, ardor alios ad rectam fidem, & ad Chriſtum aduocandi: *Abyt in ciuitatem, & dixit illis hominibus, venite.* Septimo, aſpernatio propriæ æſtimationis: *Videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci. Nec erubuit dicere omnia, quæ feciſſet; ab eo fuiſſe ſibi patefacta; ſed ſeipſam infamat, vt eos ad Chriſtum adducat*, inquit Theophylactus. Sic multò ante executa eſt Samaritana Apoſtoli verba: *Exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros per infamiam, & bonam famam.*

2. ad Cor 6.

3. Quare tota hæc Euangelica hiſtoria eò dirigitur, vt eximia ex diuina gratia metamorphoſis videatur; cuius efficacitate fit, vt in ſanctam, Deoquè amicam ex peccatrice anima reddatur. De Actæone dixit Nazianzenus ad Vitalianum: *Venator quidem à canibus ſuis, quos magnopere diligebat, inſtar cerui, laniatus eſt:* quam mortem Actæonem ſubiiſſe, eò quod aquæ aſpergine ex homine in belluam transfiguratus fuerit, Ethnici fabulantur. At nos dicamus cum Dauide: *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes ſuas; ſed non, vt lex tua:* quandoquidem Samaritana mulier, aqua illa conſperſa, de qua Dominus ait: *Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam*, ex immunda per laſciuiam bellua ad humanam formam Dei imaginem repræſentantem, vera, & ſaluberrima metamorphoſi reddita eſt.

Tom 2. ſub finem.

Pſ. 118. 85. Samaritanæ metamorphoſis quòd diuinæ gratiæ aqua fuerit aſperſa.

Venit Ieſus in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar.

4. DE hac Samariæ Vrbe Hieronymus tom. 3. tract. de locis Hebraicis ait: *Sichem, & Salem, quæ Latinè, & Græcè Sicima vocata eſt, ciuitas Iacob, nunc deſerta eſt. Oſtenditur autem locus in ſuburbanis Neapoleos iuxtà ſepulchrum Ioſeph, quam ſubuertit Abimelech, & ſeminauit in ea ſalem: ſicut in libro Iudicum ſcriptum eſt cap. 9. poſtea verò inſtaurata eſt à Ieroboam, vt Regnorum narrat hiſtoria lib. 3. cap. 12. & ſita eſt in finibus tribus Ephraim. Sed & filius Emor appellabatur Sichen, à quo & locus nomen acceperat. Fuit autem & altera Sichen in monte Ephraim ciuitas fugitiuorum.* Sed contra Hieronymum Sichen à Ieroboamo inſtaurata teſte eodem Hieronymo fugitiuorum ciuitas, & in monte Ephraim ſita à prima non diſtingui videtur ex 3. Reg. cap. 12. 25. vbi habetur: *Ædificauit Ieroboam Sichen in monte Ephraim.* Idem ſentire videtur Adrichomius de Tribu Ephraim

Sichar in Samaria quæ vrbs fuerit.

n. 91. Sichen, quæ eſt Sichima, & Sichimi, & Ephron, tempore Chriſti corruptè dicebatur Sichar; poſtremò reſtaurata, vocata eſt Neapolis, hoc eſt noua ciuitas; quam & Mabortham ab indigenis appellatam ſcribit Ioſephus: nunc verò dicitur Peloſa, ſiue Napoloſa, vt quidam adnotant: Vrbs refugij, & Leuitarum, Metropolis Samariæ, ſita in monte Ephraim, amœnitate, & delicijs abundans; quam ſitam inter duos montes nouam putat eſſe Breidenbachius; cum vetus Sichen ipſius iudicio fuerit ad ſiniſtram fontis Iacob: cuius ſcilicet ſuo tempore plurimæ adhuc reliquiæ oſtendebantur; quæ diſtat ab hac Neapoli quantùm bis iacit arcus. Hanc incoluerunt Abraham, & Iacob Patriarchæ: eſtquè primum à Simeone, & Leui ob ſtuprum Dinæ ſorori illatum vaſtata: ſecundo ab Abimelech ita ſubuerſa, vt ſeminauerit in ea ſalem: reædificauit eam poſt Ieroboam: poſtremùm euerſa eſt à Bezenge Damaſcenorum procuratore: cum vrbem immunitam muro, & antemuralibus, etiam vallo carentem aggreſſus fuiſſet; vix pauci reſidui in præſidium, quod in medio ciuitatis erat, à cæde, & incendijs elapſi ſunt.

Iuxtà prædium, quod dedit Iacob filio ſuo Ioſeph. Erat autem ibi fons Iacob.

Prædiũ verbis Sichar, ſeu Sichẽ cur Ioſepho Iacob dederit?

5. DE hoc prædio dicitur Ioſue vltimò: *Oſſa Ioſeph, quæ tulerunt filij Iſrael de Ægypto, ſepelierunt in Sichem in parte agri, quem emerat Iacob à filijs Hemor patris Sichem centum nouellis ouibus; & fuit in poſſeſſionem filiorum Ioſeph.* Hoc prædium Ioſepho ſub mortem Iacob dedit, Geneſ. 48. 22. dicens: *Do tibi partem vnam extra fratres tuos; quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo.* Vbi iuxtà ſeptuaginta legitur: *Do tibi Sichimam præcipuam ſuper omnes fratres tuos.* Ex quo patet Sichimæ prædium bis Iacob acquiſiuiſſe: primò centum nouellis ouibus: ſecundò vi, & armis. Cum enim ob ſtragem Sichimis illatam, inde Iacob cum filiis ſuis abiiſſet; & iis abſentibus Amorrhæi prædium occupaſſent; rediens Iacob armis eumdem agrum in ſuam iterum poſſeſſionem redegit. Quod ſi quæratur qua de cauſa tale præcipuè prædium Iacob Ioſepho filio ſuo dare voluerit? Reſpondeo in Sichimis præcipuè poſſidere agrum meruiſſe Ioſephum; quia eò à patre miſſus, obſequens filius in fratrum inſidias incidens, Ægyptiam ſeruitutem incurrerit, vt habetur Geneſ. 35. 12. *Cum fratres eius in paſcendis gregibus patris morarentur in Sichem; dixit ad eum Iſrael. Fratres tui paſcunt oues in Sichimis; veni, mittam te ad eos. Quo reſpondente: Præſto ſum, ait ei: Vade.*

Erat autem ibi fons Iacob.

6. De hoc fonte ſeu puteo dicetur infra.

Ieſus ergo fatigatus ex itinere.

Peccati quã ingẽs onus.

7. PRæter pedeſtris itineris laborem, huius Domini defatigationis rationem reddit Iſaias 53. *Deus poſuit in eo iniquitatem omnium noſtrûm.* Cum enim ingentia onera portantur, licèt breuis ſit via, viator nihilominus defatigatur: at quod onus maius peccato excogitari poteſt? Ingens autem peccati onus, vnâ cum ſuis Ægyptiis expertus eſt Pharao, de quo ſignanter dicitur Exodi 15. *Deſcenderunt in profundum, quaſi lapis.* Redditque rationem Hieronymus dicens: *Demerſi ſunt quaſi plumbum in aqua violentiſſima;* A *graui enim peccatorum pondere premebantur, & loqui poterant: Quaſi onus graue, grauatæ ſunt ſuper me.* Ad idem peccati onus ſignificandum ex Hieronymo ibidem, iniquitas ſedere dicitur ſuper talentum plumbi, Zach. 5. Magna quidem peccatoris miſeria eſt, quòd in eius corde ſæpius laſciuiæ plumea cogitatio plumbeum onus relinquat. Idem Hieronymus Nahum 1. ait: *Petrus, qui antea leuis pendulo greſſu calcabat vndas; poſtquam infidelitate aggrauatus, verabatur à fluctibus, manu Domini ſubleuatur:* Porrò huiuſmodi peccatorum onera multò magis Redemptorem præmebant; grauia enim extra proprium locum B valdè grauitant; fuerunt autem extra proprium locum peccata, cum in ſanctiſſimam Chriſti humanitatem innocentiæ ſedem tranſlata ſunt. Quare peccatis illud Iſaiæ 7. exprobrari poteſt: *Numquid parum vobis eſt moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis & Deo meo?* Vbi ex Hebræo legitur: *Numquid parum vobis eſt fatigare homines, quia defatigatis etiam Deum meum?*

Hieronymus in Ezech. c. 22.
Pſ. 37.

Sedebat ſic ſupra fontem.

8. PEr particulam *ſic*, Dominum ſedendo laſſitudinem oſtendiſſe ſignificari dicendum eſt. Porrò iuxtà Ambroſium de iis, qui in C proximorum ſpiritualem profectum incumbunt, à Deo Ierem. 16. dictum eſt: *Mittam eis multos venatores, & venabuntur eas.* Inter hos autem animarum venatores, cùm principem locum Redemptor noſter obtineret; in præſentia venatoris more iuxtà aquas aſſidet, vt Samaritanam, quæ veluti *columba ſeducta* auolauerat, caperet: *Quia venturam ad aquas ſciebat, doctrinæ illi tetendit retia*, ait Cyrillus lib. 2. in Ioan. c. 80.

Ambroſ. ſer. 6 in Pſ. 118.
Dominus tamquam venator iuxta fontẽ ſedit.
Oſeæ 7.

Puteus profundus cur fons appellatur hîc, & ſequẽtibus.

9. Sed cur puteus, qui paulò poſt altus, hoc eſt profundior eſſe dicitur, fons hîc appelletur, inter interpretes controuerſum eſt. Auguſtinus, & Euthymius, quos ſequitur Maldonatus, vbicumque aqua manat, fontem eſſe exiſtimant. D Quæ interpretatio aliquibus videtur durior; cum iuxtà communem acceptionem non quamlibet ſubterraneam aquæ ſcaturiginem abſolutè fontem appellemus; niſi ad extimam ſuperficiem terræ effluat. *Fons*, inquit Lauretus in Allegoriarum Sylua, *eſt vena aquæ perennis ſcaturiens in ſuperficie terræ; differens à puteo, quòd vena aquæ putealis intra terram latet.* Quæ acceptio confirmatur ex Geneſi 2. vbi dicitur: *Fons aſcendebat à terra, irrigans vniuerſam ſuperficiem terræ.*

10. Sed ad Maldonati, & Euthymii & Auguſtini interpretationem confirmandam inuenio præclarum textum Geneſ. 21. Vbi enim ex vulgata lectione legitur de Agar: *Aperuit oculos eius Deus, quæ videns puteum aquæ*, &c. legit Chryſoſt. E *Aperuit oculos eius, & vidit fontem aquæ viuæ*; ibique Toſtatus ait: *Puteum aquæ, id eſt fontem aquæ; idem enim vocat puteum, & fontem, licèt fons ſit commune ad vtrumque.* Sed, qui allatam interpretationem improbant, reſpondere poſſunt in eo Geneſ. loco, puteum illum rectè fontem appellari potuiſſe; cum eius ſcaturigo prope ſuperiorem putealis orificii partem aquam emitteret. Quòd probatur ex eo, quòd inde Agar, vt ſacer textus aſſerit, vtrem impleuerit: ſi autem profundior fuiſſet puteus, inde vtrem implere nequiuiſſet: neque enim vas aliud ad hauriendam profundiorem aquam attulerat, cum ex vtre bibiſſe Iſmaël dicatur. *Videns puteum aquæ, abijt, & impleuit vtrem, deditque puero bibere.*

Idem dicendum eſt in alio textu Geneſ.16. etiam de Agar: *Cum inueniſſet eam Angelus Domini iuxtà fontem aquæ in ſolitudine*: de quo fonte infra dicitur: *appellauit puteum illum puteum viuentis, & videntis me.* Talis puteus fons appellatur, eò quòd eius ſcaturigo profundior non eſſet, ſed potiùs ſurſum efflueret. Contra verò Samariæ iſte puteus cùm profundus eſſet, teſtante muliere, *puteus altus eſt*, durior interpretatio videtur, ſi propter profundiorem, nec patentem ſcaturiginem fons appelletur.

11. Secundò ad Euthymii, & Maldonati interpretationem probandam eſt textus ex 5. Prouerb. vbi præcipitur, vt aquam potemus *ex vaſis noſtris, & ex fonte puteorum noſtrorum*: ergo puteorum ſcaturigo benè fons appellari poteſt. Sed contra eſt, nam licet citato textu allata lectio ſit Baſilii, & aliorum: omnibus tamen præponenda eſt vulgata lectio, qua non putei fontem, ſed fluenta legimus: *Bibe aquam de ciſterna tua, & fluenta putei tui.* Præterquam quod, cum ſubterranea ſcaturigo foras erumpit, ſcaturiginem illam benè fontem appellari poſſe non negamus; & huiuſmodi eſt ſcaturigo hæc, de qua Salomon loquitur; ſubditur enim: *Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide*: & clarius ex Chaldæo legitur: *Redundent aquæ tuæ foras, & in plateis riui aquarum*: rurſus ex Ambroſio legitur: *In plateis ſuperfluant aquæ tuæ.* Similiter Geneſ. 5. dicitur: *Rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ.* Vbi abyſſi nomine iuxtà ſacros interpretes ſubterranea aquarum receptacula, & ſcaturigines intelliguntur; earum verò emanationes benè fontes appellantur, cùm ſupra terræ ſuperficiem largiſſimè effluxerint. Quare in caſu noſtro ad explicandum quomodo Samaritanus profundior puteus fons appelletur; dicendum eſt puteum, in quo ſubterranea aquæ ſcaturigo profundior ſit, adhuc fontem benè appellari; cum ei artificialis fons additur, nempè lapideum vas, ſeû marmorea concha, vnde aqua, licèt non perenniter, frequenter tamen in ſubiectos canales ad gregem adaquandum effunditur. Hoc autem ex eo conſtat; cum enim puteum in ſacris litteris fontem appellari legimus; tunc ei canales, in quos aqua effluit, additos reperimus. Geneſ.24. ſeruus Abrahæ, *cùm camelos feciſſet accumbere extra oppidum iuxtà puteum aquæ, orauit Dominum, dicens: Ecce ego ſto prope fontem aquæ*: Subditur deinde: *Effundens hydriam in canalibus.* Similiter hoc in Euangelio Samaritanus iſte puteus fons dicitur; eò quod puteo lapideus fons adhæreret, ex quo paſtores hauſtam aquam in ſubiectos canales ad gregis potum effundere ſolebant: & propterea paulò poſt à Samaritana ſubditur Patriarchæ Iacob pecora ex eo puteo olim bibiſſe.

Lib. 1. de Spiritu c.20.

12. Fauet huic explicationi, quod Numer. 21. legitur de puteo prope Arnon: *Ex eo loco apparuit puteus, ſuper quo locutus eſt Dominus ad Moyſen.* De hoc puteo ait Philo libro primo. *Fontem copioſum inuenerunt, qui omnibus potum præbuit: is erat in puteo, in eius prouinciæ finibus.* Circa hunc igitur puteum eadem eſt, quæ in noſtro Euangelio difficultas, quomodo idem & puteus, & fons appellari poſſit. Cui difficultati ab interpretibus eo in loco dupliciter reſpondetur; ita tamen, vt ſemper velint aquam ex profunda putei ſcaturigine ſurſum effluxiſſe, idque ad ſaluandam propriam fontis appellationem. Emanuel Sà cenſet hanc putei aquam diuinitùs ſurſum excreuiſſe, ita vt in via etiam Iſraëlitas ſecuta fuerit: addit præterea hoc ſignificare voluiſſe Apoſtolum, cùm 1. ad Cor. 10. dixit: *Conſequente eos petra*, id eſt aqua è petra fluente. Confirmare videtur primo allatam à Sà interpretationem, quod ſacer textus ſubdit: *Tunc cecinit Iſrael carmen iſtud: Aſcendat puteus. Concinebant: puteus, quem foderunt principes.* Quibus verbis populus miraculo aſcendentis aquæ plaudens inducitur. Secundo idem confirmat Chaldæus Paraphraſtes dicens: *Ex eo tempore, quo datus eſt eis puteus, deſcendit cum eis ad torrentes, & de torrentibus aſcendit cum eis ad collem; & de colle ad vallem, quæ eſt in agris Moab.* Caietanus ibi nomine putei non intelligit profundiorem aquam, quæ funibus eſſet haurienda; ſed puteum per modum fontis fluentem; ita vt locus aliquis celſior eſſet, in quo eſſet aqua, quaſi in concha. Siue igitur ſupernaturaliter cum Sà; ſiue naturaliter cum Caietano; ſiue ex humana induſtria cum noſtra ſuperiori explicatione, aqua ſurſum effluat, benè hic poteſt putei ſcaturigo fontis nomine appellari.

Numer. 21.

13. His ita explicatis, cum de Domino dicitur: *Sedebat ſupra fontem*, intelligendum eſt Dominum ſediſſe ſupra artificiale illud lapideum vas, vnde aqua effluere ſolebat. Nam quòd alii explicant ex Hebræa phraſi, ſedere ſupra fontem, eſſe ſedere iuxtà fontem; eò quòd apud Hebræos eadem particula, & ſupra, & iuxtà ſignificet, non probatur: facilius enim vertiſſet noſter interpres, ſedebat iuxtà fontem, non ſupra fontem: ſicut paulò ante dixerat *iuxtà prædium*, non ſupra prædium. Neque exemplum Pſal.136. vbi dicitur, *Super flumina Babylonis illic ſedimus*, aliquid probat. Nam verum eſt ibi, *ſuper*, ſignificare iuxta; qui enim iuxtà fluuium in fluminis ripa ſedet, vtique ſupra fluuium labentem infra ripas ſedet. Contra verò, qui iuxtà fontem ſedet, non proindè ſupra fontem ſedere intelligitur. Propterea Geneſ. 24. noſter interpres ex Hebræo vertit ſeruum Abrahæ *camelos feciſſe accumbere extra oppidum iuxta puteum aquæ*, non ſupra puteum aquæ: qui puteus, vt paulò ante vidimus, etiam fons appellatur, ſicut noſter iſte Samariæ puteus. Præterea hæc Euangelica hiſtoria contigit ſub menſem Februarium; vt ex Auguſtino, Beda, Ruperto docent interpretes; eò quòd in Euangelio paulò poſt dicatur: *Adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit*: meſſis autem in Palæſtina, quippe ſub calidiore climate, menſe Maio fiebat: innaturale autem videbatur frigido, humidoque tempore humi iuxtà fontem diû ſedere: naturalius autem tali tempore ſupra ipſum fontem ſedentem Dominum cum Samaritana collocutum eſſe cenſeri debet.

14. Neque hoc vacabat myſterio. Cum enim Dominus ingreſſus Ieroſolymam iuxtà Zachariæ vaticinium, *ſedit ſuper pullum filium ſubiugalis*, myſticè ſignificabat ſe gentilem populum per iumentum illud expreſſum ad fidem Euangelicam vocare: *In pullo*, ait Ambroſius, *generalitatem populi Gentilis expreſſit: & benè, in quo nemo ſedit; quia nullus, antequam Chriſtus, nationum populos vocauit ad Eccleſiam*: Similiter, cum iuxta Samaritanum puteum, ſupra lapideum fontem Dominus ſedit; lapideum cor humanum Euangelicæ gratiæ ſubdere ſignificauit; illud in cor carneum, hoc eſt molle, & docile commutaturus: iuxtà Ezech. 11. Vaticinium: *Auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum.* Quare meritò Tertullianus Redemptoris ſanguinem ea corda domuiſſe, & mollia reddidiſſe docet,

Cap. 9.

Dominus ſupra lapideũ fontem ſedens, quid myſticè indicauerit. Hic, & n. ſequenti.

Lib. 9. in Luc. initio.

docet, quæ terribilis Romanorum potentia leni-
re, & domare numquam potuit, vt fuſius probat
lib. contra Iudæos aliquanto poſt initium. Por-
rò in hac Euangelica hiſtoria è Samaritanæ lapi-
deo corde ſancti eloquii ictibus ſcintillas fidei
elicuit Dominus; vt ipſius mulieris animum, eiuſ-
que concinium incenderet. Hinc Cyrillus ait: *Scintilla ſi les animo mulieris iam hæſit, quæ ma-*
gnam fauore Chriſti flammam inferri poterat: ſic
enim intelligendum puto, quod ab eo dictum eſt: Ignem
veni in terram mittere.

15. Porrò, cum Chriſtus Dominus aditum
ſibi aperire vellet ad Samaritanæ, eiuſque con-
ciuium ſalutem, *ſupra fontem* ſedere dicitur; ſci-
licet, vt ex huius fontis aquis Samaritanam ad
ſalutem aduocans, veluti ad baptiſmum prælude-
ret; quem ad animarum ſalutem, veluti primam
ianuam erat inſtituturus. Hoc inſinuat egregiè
Tertullianus, additque alios aquarum vſus è ſa-
cris litteris, quibus etiam baptiſmus ſignificaba-
tur. *Quanta*, inquit, *aqua gratia penes Deum, &*
Chriſtum eius eſt ad baptiſmi confirmationem!
Numquam ſine aqua Chriſtus, ſiquidem & ipſe
aqua tinguitur. Prima rudimenta poteſtatis ſuæ
vocatus ad nuptias, aqua auſpicatur. Cum ſermo-
nem facit, ſitientes ad aquam ſuam inuitat ſempi-
ternam. Cum de agape docet, aqua calicem fratri
oblatum inter opera dilectionis probat. Apud pu-
teum vires reſumit: ſuper aquam incedit libenter,
tranſfretat; aquam diſcentibus miniſtrat. Perſeuerat
teſtimonium baptiſmi vſque ad paſſionem. Cum de-
ditur in crucem, aqua interuenit; ſciunt Pilati ma-
nus. Cum vulneratur, aqua de latere prorumpit; ſcit
lancea militis.

Math. 3. Ioan. 3. Ioan 7. Matth. 10. Ioan. 4. Matth. 14. Io. 11. Matth. 17. Io. 19.

Hora erat quaſi ſexta.

16. Conſueuerunt Hebræi tam noctes; quàm dies in duodecim horas diuide-
re. Quare, ſiue hyeme, cum dies eſt breuior; ſiue
æſtate, cum dies eſt longior, ſemper, tam noctur-
næ; quàm diurnæ horæ duodecim erant: pro-
pterea à Domino dicitur Ioan. 11. *Nonne duode-*
cim ſunt horæ diei? Ex quo ſiebat, vt hyeme ſin-
gulæ diurnæ horæ breuiores eſſent, longiores
nocturnæ, contra verò æſtate ſingulæ nocturnæ
horæ breuiores forent, longiores verò diurnæ.

Hebræi tam diem, quàm noctē; tam æſtate, quā hyeme in duodecim horas diuidebant.

17. Cùm ſexta hora, hoc eſt meridie, Domi-
nus Samaritanam alloquatur, eamque diuina
gratia illuminet; vtique Zachariæ teſtimonium
comprobat Lucæ 1. prolatum: *Per viſcera miſeri-*
cordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex
alto. Non ex Orizonte, ſed ex alto cœlo diuini
Solis ortus, adeoque meridianus eſſe dicitur; vt
non per temporis moram, ſed ſtatim clariorem
diem mentibus, quas viſitat, largiri ſignificetur.
Neſcit tarda molimina Sancti Spiritus gratia, ait
Ambroſius. Vbi aduenientis diuini Solis diſcri-
men eſt notandum; nam iuſtitiæ Sol, cùm pœnas
inflicturus aduenit, poſt meridiem ſub lucis oc-
caſum, quia moras nectebat, acceſſit: Geneſ. 3.
de primis parentibus poſt præuaricationem dici-
tur: *Cum audiſſent vocem Domini Dei deambu-*
lantis in Paradiſo ad auram poſt meridiem. Contra
verò, cum Deus, tamquam miſericordiæ Sol be-
neficia collaturus apparet; tunc perfectiſſimum
meridianæ lucis ſplendorem præfert; vt pro-
pterea dicatur *viſitaſſe nos oriens ex alto.* Præte-
rea hora ſexta Dominus, vt Samaritanæ ſalutem
largiretur, ſupra fontem ſedit. Similiter hora
ſexta ad humani generis redemptionem ſupra

Dominus celer ad beneficium, tardus ad pœnam.

In Luc c. 1. lib. 1.

A alium fontem ſedem Dominus habere voluit, te-
ſtante Eccleſia: *Fili Dei viui, qui hora ſexta pro*
redemptione mundi crucis patibulum aſcendiſti. Cru-
cem autem *benedictionum omnium fontem* vocat
S. Leo ſer. 8. de paſſione Domini: vtroque in
fonte Dominus ſiti laborauit. Rurſus *ſexta hora*
paſſionis tempore *tenebræ factæ ſunt ſuper vni-*
uerſam terram. At hora ſexta hîc Samaritana
diuinitus eſt illuminata. Interdiu radiante Sole
ſtellas ex præaltis puteis videri poſſe docuit Pli-
nius lib. 2. cap. 14. At longè mirabilius Samari-
tanæ, infidelitatis nocte ſupra puteum aſſidens
Sol diuinus illuxit.

Crux benedictionum omniū fons.

Matth. 17.

Stellæ radiante Sole quomodo videantur.

18. *Hora erat quaſi ſexta.* Particula *Quaſi*,
multipliciter in ſacris litteris vſurpatur. Inter-
dum ſignificat indeterminationem aliquam in
B numero, vel menſura per exceſſum, vel defe-
ctum; vt hîc, cùm dicitur. *Hora erat quaſi ſexta*,
tempus ſextæ horæ plus, minuſve ſignificat: ſi-
militer Ioan. 21 dicitur: *Non longè erat à terra, ſed*
quaſi cubitis ducentis. Quibus in locis, aliiſque
poterat Spiritus ſanctus præcipuus ſacræ Scri-
pturæ auctor adamuſſim temporis, vel ſpatii de-
finitum exceſſum, vel defectum indicare: noluit
tamen, vt conſuetum inter homines loquendi
modum vſurparet. *Nullo genere locutionis, quod*
in conſuetudine humana non inuenitur, Scripturæ
vtuntur; quia vtique hominibus loquuntur, ait
Auguſtinus. Quia igitur humana conſuetudo
modicum exceſſum, vel defectum notare non ſo-
let; ſed per particulam, *Quaſi*, id explicare, ideo
eadem loquendi conſuetudine ſacræ litteræ vtun-
C tur. Rurſus particula *Quaſi*, interdum ſignificat
ſimilitudinem, vt 3. Reg. 18. *Ecce nubecula par-*
ua, quaſi veſtigium hominis aſcendebat. Vltimò
tam per particulam, *Quaſi*, quàm per particu-
lam, *Sicut*, non ſimilitudo, ſed veritas, ſeu rei
proprietas etiàm explicari poteſt. Auguſtinus in
verſiculum Pſalm. 125. *Facti ſumus ſicut conſo-*
lati. Quare velut conſolati, ait, & non ait, conſo-
lati? Non ſemper ad ſimilitudinem ponitur hoc
verbum, ſicut, quod dicimus, aliquando ad pro-
prietatem refertur, aliquando ad ſimilitudinem;
modò ad proprietatem relatum eſt. Quod ibi pluri-
bus probare pergit Auguſtinus. Eodem modo,
Quaſi, ad veritatem, non ad ſimilitudinem re-
D fertur Ioan. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam*
quaſi Vnigeniti à Patre: & Iacobi 2. *Redargu-*
ti à lege, quaſi tranſgreſſores: & 1. Petri 2. *Siue*
Regi, quaſi præcellenti. Et Iob. 2. 10. *Quaſi vna*
de ſtultis mulieribus locuta es. Vbi, *quaſi*, idem eſt,
ac *tamquam*.

Particula Quaſi tripliciter accipitur.

Tom. 3 l. 1. de Trinit c. 12.

Venit mulier de Samaria.

19. Ex ſacris litteris Samaria tum prouin-
ciæ, tum præcipuæ in ea prouincia Vr-
bis nomen eſt. De Samaria prouincia plura ha-
be, 3 & 4. Reg. Rurſus de Samaria vrbe dixit
Iſaias 7. *Caput Ephraim Samaria.* Cum hîc igi-
E tur dicatur veniſſe mulier de Samaria; quæritur
de prouincia ne, an de vrbe Samaria ſit intelli-
gendum? Si de vrbe Samaria intelligatur; con-
tra eſt, quia, vt ſupra Euangeliſta teſtatur, *Ve-*
nit Dominus in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Si-
char; Sichar autem & nomine, & re longè di-
uerſa à Samaria vrbe erat. Rurſus, ſi non de vrbe;
ſed de Prouincia Samaria velis intelligi; contra
etiam eſt, quia ad puteum profecta eſt mulier,
adhuc è Samariæ prouincia non diſceſſerat. Di-
cendum eſt ergo, cùm dicitur: *Venit mulier de*

Samaria tū prouinciæ, tum vrbis nomen.

Samaria: per hoc non ſignificari Samariam eſſe locum, ex quo mulier venerat; ſed ſignificari mulierem eſſe de Samaria, ideſt ex natione Samaritana; ita vt vox illa *de Samaria* potiùs gentem, quàm regionem Samaritanam ſignificet.

Venit mulier de Samaria haurire aquam.

Galbæ in lite dirimēda iudicium.

20. LAudat Suetonius Sergii Galbæ Imperatoris in iure dicendo prudentiam. *Cum*, inquit, *de proprietate iumenti quæreretur, leuibus vtrinque argumentis, & teſtibus; ideo difficili coniectura veritatis: ita decreuit, vt ad locum, vbi adaquari ſolebat, duceretur capite inuoluto; atque ibidem reuelato, eius eſſet, ad quem ſponte ſe à potu recepiſſet.* Simile quid in præſenti Euangelica hiſtoria contigit. Samaritana ad cœleſtem beatitudinem prædeſtinata, nihilominus iuxtà Prophetę verba, *Cum in honore eſſet, non intellexit; comparata eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis facta eſt illis.* Propterea contendi poterat cuius Domini foret: cumque ad puteum ad hauriendam ex conſuetudine aquam veniſſet, inuoluto capite; ſcilicet, *quaſi velamen habens malitiæ libertatem*: ibidem poſtea capite ob Redemptoris illuminantis verba detecto: *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: Da mihi bibere*; ſtatim eum, vt Dominum agnoſcere cœpit: *Domine, neque in quo haurias habes: Domine, da mihi hanc aquam: Domine, vt video, Propheta es tu*: cuius deinde dominio ad finem vſque vitæ ſe libentiſſimè mancipauit; ita vt propterea eam in Sanctarum numerum relatam ſub nomine ſanctæ Photinæ 13. Kal. Aprilis Eccleſia veneretur.

Pſ. 48.

1. Petri 2.

Samaritanā ſub nomine ſanctæ Photinæ Eccleſia veneratur die 20. Martii.

20. Martij.

Dicit ei Ieſus: Da mihi bibere.

21. COrporali ſiti propter defatigationem itineris; & ſpirituali propter deſiderium acquirendi animas, eiſque beneficia largiendi, Dominus laborabat. De hac ſecunda ſiti elegantiſſimè ait Nazianz. orat. 40. *Sitis ſitiri Dominus; & ſi tanto bono ſine labore, & facillimè, ſcilicet accedendo tantùm ad fontem, potiri poſſumus; cuius dementiæ eſt tantum bonum differre?* Ibidem ſubdit: *O miram beneficentiæ celeritatem! O facilem contrahendi rationem! Hoc bonum ſolo voluntatis pretio emendum tibi proponitur: appetitionem ipſam Deus ingentis pretij loco æſtimat; ſitit ſitiri; bibere cupientibus potum præbet: cum à Deo beneficium petitur, beneficio affici ſe putat. Prompta, munifica, atque prolixa natura eſt; iucundius dat, quam alij accipiunt.* Ex Ioſepho lib. 18. antiquitatum cap. 8. Agrippa Iudæorum rex Tiberii iuſſu à prætorianis militibus in vincula tractus, *Cum æſtus eſſet vehemens, & ſitis eum vreret, conſpicatus quemdam è Caij ſeruis nomine Thaumaſtum gerentem hydriam, popoſcit potum; & cum libenter oblatum hauſiſſet: (certè, inquit, tuo bono, puer, exhibuiſti mihi hoc miniſterium. Cum primum enim hanc neceſſitatem euaſero, impetrabo tibi libertatem à Caio, quandoquidem vincto mihi non es grauatus miniſtrare. Nec fefellit hominem, ſed gratiam ei repoſuit. Nam regnum adeptus Thaumaſtum à Caio impetratum manumiſit; & bonorum ſuorum diſpenſatorem conſtituit.* Sed longè feliciùs Samaritana, quòd Domino humanam ſalutem ſitienti, piè ei credendo, ſpiritualem potum dederit, è peccati vinculis in libertatem filiorum Dei aſſerta, diuina-

Dominus beneficia conferre ſitit.

Agrippa ſitiens cum à Thaumaſto aquā accepiſſet, quo præmio cū affecit.

A rum gratiarum diſpenſatrix fuit; cum ſuos ciues ad credendum Chriſto Redemptori aduocauit: *Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci.* Nos ſimiliter, ſi ad diuina capienda beneficia nos idoneos exhibendo, Domino ſitiri ſitienti ſatisfaciamus, longè maiorem, quam Agrippæ Thaumaſtus Dei liberalitatem experiemur.

Diſcipuli enim eius abierant in ciuitatem, vt cibos emerent.

22. EX Ioan. cap. 13. 29. colligitur curam emendi cibos à Domino, non omnibus Apoſtolis, ſed Iudæ fuiſſe commiſſam. Ibi enim B dicitur: *Quidam putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixiſſet ei Ieſus: Eme ea, quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum.* Quæritur ergo cur hîc non vnum Iudam, ſed diſcipulos omnes ad cibos emendos Dominus miſerit? Reſpondetur ſic Dominum proximorum conſulendi famæ dediſſe documentum. Ideo enim ſui cum Samaritana colloquii teſtes adeſſe Apoſtolos Dominus noluit; quia Samaritanæ dicturus erat: *Quinque viros habuiſti, & nunc, quem habes, non eſt tuus vir.*

Dominus cur non ſolum Iudam, ſed omnes diſcipulos ad cibos emendos miſerit Dominus proximorū famæ cōſulendum docuit.

23. S. Thom. 2. 2. quæſt. 183. art. 7. affert citata Euangeliſtæ verba: *Diſcipuli eius abierant in ciuitatem, vt cibos emerent*; & ſubdit: *Ex quo patet, quòd conſeruare pecuniam, aut quaſcumque alias res communes ad ſuſtentationem religioſorum* C *eiuſdem congregationis, vel quorumcumque aliorum pauperum, eſt perfectioni conforme, quam Chriſtus docuit ſuo exemplo.* De quo S. Doctor ibi fuſius diſſerit.

Pecuniæ, rerūque victui neceſſariarū cōſeruatio, religioſæ perfectioni nō derogat.

Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu, Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? Non enim coütuntur Iudæi Samaritanis.

24. PRæter loquelam, ex habitu etiam, vt Iudæum fuiſſe Redemptorem agnitum à Samaritana teſtantur Chryſ. & Cyrill. Quòd autem peculiare ex habitu ſignum habuerit, ad- D dit Toletus. *Nam Num. 15. dixit Dominus ad Moyſen: Loquere filijs Iſrael, & dices ad eos, vt faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas. Sicut enim animam fide, corpus circumciſione; ſic etiam exteriori habitu Iſraelitas Dominus ſignauit, vt ſuos.* Contra hanc Toleti explicationem eſt, quia Samaritani, qui partim Iudæi, partim Gentiles erant, vt patet ex 4. Reg. 17. ſolis quinque Moyſis libris receptis cæteros reiiciebant; vt teſtatur ipſe Toletus hîc annotatione vltima. At quarto Moyſis libro admiſſo, congruum erat, vt quod Num. 15. à Deo præcipitur de hyacinthinis vittis in pallio, Samaritani ipſi ſeruarent. Vniuerſaliter igitur loquen- E do hyacinthinę vittę peculiarem Iudæorum habitum à Samaritano diſtinctum non indicabant. Non negauerim tamen ex modo habendi huiuſmodi vittas diſcrimen aliquod inter Iudæos, & Samaritanos eſſe potuiſſe. Sicut inter Iudæos reliquos, & inter Phariſæos, ſcribaſque ex ipſis vittis, fimbriiſque diſcrimen erat: eò quòd hi vittas, fimbriaſque latiores in palliis geſtarent, ideoque Dominus eos fimbrias magnificare, Matthæi 23. dixit.

Hom. 30. lib. 2. c. 80.

Samaritana an ex habitu Dominum vt Iudæum cognouerit.

25. *Non enim coütuntur Iudæi Samaritanis.* Cauſa, cur Iudæi Samaritanis non coüterentur, erat; quia Samaritanus populus erat ex Gentili-

Iudæi tripirci ex cauſa à Samaritanis auerſi.

bus, & Iudæis permixtus, ideoque partim Gentilium, partim Iudæorum ritus ſequens à Iudæis, vt Schiſmaticus populus habebatur. 2. diſſidii cauſa erat, quòd ad Samariæ vrbem Sichen præuaricantes Iudæi confugientes, meritis pœnis ſe ſubtraherent, teſte Ioſepho lib. 11. ſub finem, vbi ait: *Si quis apud Ieroſolymitas, aut illiciti cibi ſumpti, aut violati Sabbati, aut ſimilis criminis reus ageretur, ad Sicimitas confugiebat, calumniam ſe paſſum dictitans.* 3. præcipua Iudæorum à Samaritanis auerſio proueniebat ex templi erectione, & ex ſacrificiis in Samaria contra Moſis legem; de quo dicetur infra. Porrò vnde permiſtio Iudæorum, & Gentilium in Samaria acciderit, habetur 4. Reg. 15. *Adduxit Rex Aſſyriorum de Babylone, & de Cutha, & de Auah, & de Emath, & de Sepharuaim, & collocauit eos in ciuitatibus Samariæ pro filijs Iſrael.*

Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: Da mihi bibere; tu forſitan petiſſes ab eo.

Forſitā particula interdum eſt increpantis, non dubitantis.

16. QVæritur hîc, cur dubitatiuè Christus, certò omnia præſciens ſit locutus, dicendo *forſitan*? Reſpondetur primò ex Auguſtino tom. 9. tract. 37. vbi explicans verba Ioann. 8. *Si me ſciretis, forſitan, & patrem meum ſciretis*, ait: *Ille, qui omnia ſcit, quando dicit forſitan; non dubitat, ſed increpat: attende enim quomodo increpatiuè dicatur ipſum forſitan; quod videtur eſſe verbum dubitationis, ſed dubitationis verbum eſt, quando dicitur ab homine, ideo dubitante, quia neſciente. Cùm verò dicitur à Deo verbum dubitationis, cum Deum nihil vtique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur Diuinitas: homines enim de his rebus, quas certas habent, aliquando increpatiuè dubitant, id eſt verbum dubitationis ponunt, cùm corde non dubitent; velut, ſi indigneris ſeruo tuo, & dicas: Contemnis me? Conſidera, forſitan Dominum tuum ſuum. Hinc Apoſtolus ad quoſdam contemptores ſuos loquens ait: Puto autem, quòd & ego Spiritum Dei habeo. Qui dicit, puto, dubitare videtur; ſed ille increpabat, non dubitabat. Et ipſe Dominus Chriſtus alio loco, increpans infidelitatem futuram generis humani: Cùm venerit, inquit, filius hominis, putas, inueniet fidem in terra? Iam, quantùm exiſtimo intellexiſtis, quomodo ſit poſitum forſitan: ne quis verborum appenſor, & ſyllabarum examinator, veluti latinè loqui ſciens, reprehendat verbum, quod dixit Dei Verbum, & reprehendendo Dei Verbum, non eloquens, ſed mutus remaneat.* Et paulò poſt: *Scit ergo omnia, per quem facta ſunt omnia: & tamen, dubitando increpat: Si me ſciretis, forſitan patrem meum ſciretis. Increpat infideles: nam talem ſententiam dicit diſcipulis ſuis; ſed ibi non eſt verbum dubitationis, quia non fuit cauſa increpandæ infidelitatis. Nam quomodo dicit Iudæis: Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis, dixit & diſcipulis ſuis: Tanto tempore vobiſcum ſum, & me neſcitis. Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum. Numquid habet iſta ſententia verbum dubitationis? Numquid dixit: Qui me videt, forſitan videt & Patrem meum? Quare? Quia fidelis anima audiebat, non fidei perſecutor; ideo non erat Dominus increpator, ſed doctor.* Ita Auguſtini reſponſio non benè aptari poteſt verbis ad Samaritanam dictis; cùm Dominus Samaritanam potius doceret, quàm increparet: non enim ipſa culpabiliter, ſicut increduli Iudæi, ignorabat quis eſſet, qui cum ea loqueretur.

1 ad Cor. 7.

Luc. 18.

Ioan. 14. 9.

Non Matthæus, ſed Lucas c. 20. 13. ait Forſitan verebūtur.

17. Reſpondetur ſecundo ex Hieronymo in verba Matth. 21. *Verebuntur fortè filium meum. Porrò*, inquit Hieronymus, *quod iungitur: Verebuntur fortè filium meum, non de ignorantia venit, quid enim neſciat paterfamilias, qui hoc loco Deus Pater intelligitur? ſed ſemper ambigere dicitur, vt libera voluntas homini reſeruetur.* Iuxtà hanc Hieronymi interpretationem reſpondet Maldonatus, hîc etiam dictum eſſe *forſitan* ad ſignificandam facultatem liberi arbitrii, qua poterat mulier aquam petere, vel non petere, ſi vellet. Quod confirmat à textu Græco, vbi habetur: *Tu petere ab eo potuiſſes.* Sed contra eſt, quia indifferentia liberi arbitrii, ad quam ſignificandam additur, *forſitan*, eſt quidem in potentia libera; ſed tollitur per actum ſecundum, qui determinatè futurus, vel non futurus eſt. Quare, cùm Latinus textus, non vt Græcus actum primum, ſed actum ſecundum ſignificet, dicendo: *Petiſſes ab eo*, addendum non videbatur *forſitan*, reſpectu Chriſti Domini futura omnia præſcientis. Patet, nam in aliis Scripturæ locis, vbi de actu 2 libero eſt ſermo, *Forſitan* non additur, vt Matth. 11. *Si in Tyro, & Sidone facta eſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis; olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent.* Qui etiam loquendi modus habetur Luc. 10. Idem confirmatur; nam non debet ad inſinuandam vnam veritatem, veritati alteri derogari: quare ad inſinuandam humani arbitrii libertatem derogari Chriſti Domini præſcientiæ non debet: derogaretur autem, ſi Chriſtus Dominus futurum non certò ſcire, ſed dubiè præcognoſcere ſe ſignificaret: Quare particulam *fortè*, quam Matth. 21. legit Hieronymus ſupra citatus, vulgata editio non habet. Porrò cùm Lucæ cap. 20. ponitur particula *forſitan*, *Mittam filium meum dilectum; forſitan cùm hunc viderint, verebuntur*: talem dubitationis particulam ibi poni mirum eſſe non debet, cùm eo in loco Deus ſub ſimilitudine hominis patrisfamilias humano modo loqui inducatur. Quod apertiſſimè patet ex Matth. 21. abſolutè dicente iuxtà vulgatam editionem: *Verebuntur filium meum*, Quæ verba, cùm falſa euentu comprobata fuerint; ſub perſona non Dei, ſed hominis dicta eſſe, manifeſtum eſt.

Forſitan an ad ſignificādam humanam libertatē ponatur?

Forſitan cur pro affirmatiua particula Græca ἂν, id eſt vtique ponatur.

28. Reſpondet tertio Salmeron prolog. 16. & Toletus hîc pro *forſitan* poni in textu Græco particulam ἂν, quæ apud Græcos eſt particula expletiua deſeruiens verbis affirmatiuis, cui particulæ apud Latinos reſpondet *vtique*. Quare Pſalm. 54. vbi nos legimus: *Abſcondiſſem me forſitan ab eo*, Græcus textus pro *forſitan* ponit particulam ἂν, ſicut eamdem etiam particulam poſuerat antea, vbi Latinè legitur, *Suſtinuiſſem vtique*. Hæc reſponſio difficultatem non omninò adimit, quamuis enim apud Latinos, *Vtique*, & apud Græcos ἂν ſint affirmatiuæ particulæ; nihilominus neque apud Græcos ἂν, *forſitan*, ſignificare reperio; neque apud Latinos, *forſitan* determinatè affirmandi vim habet. Dices ſi particula ἂν, *forſitan* non ſignificat, cur pro ea forſitan Latinus interpres poſuit? Reſpondeo primò Hilarium, Auguſtinum, Caſſiodorum, Ambroſium 3. offic. cap. vlt. Proſperum 3. de prædictionibus cap. 18. Pſalterium Romanum, & Ambroſianum pro *forſitan*, poſuiſſe vtique. Secundò noſter interpres poſuit, *forſitan*, & quod in eo

54. Pſal. Chriſtus Iudam alloquatur ſub figura Dauidis alloquentis Architophelem: voluit proinde humano modo, ſicut Dauidem decebat, loqui dubitanter; quam rationem indicat Ruffinus in eum Pſalmum. Tertio quamuis ἂν propriè *forſitan* non ſignificet: iuxta proprietatem tamen Græcæ linguæ exigit hæc particula iungi futuro contingenti, vt obſeruauit Matthæus Deuarius de particulis Græcis[a]: eadem interdum etiam iungitur præſenti; quod tamen præſens futurum contingens reſpiciat, vt in illo Luciani οἴει ἡμᾶς ἐρέσσειν ἂν, *Putas nos nauigaturos eſſe?* Item apud eundem Deuarium. ſi particula ἂν adhæreat verbis poſcentibus futurum, vt ἐλπίζω, ſpero, νομίζω puto, &c. vel iungatur Aoriſtis infinitiui, & adſit tacita, vel expreſſa conditio, explicat futurum miſtum: & ſi nulla ſit conditio, explicat futurum ſimplex. Hinc autem factum eſt, vt interdum à Latino interprete pro particula, ἂν. *forſitan* ponatur; nempe ad contingentiam explicandam. Quæ contingentia quamuis reſpectu diuinę cognitionis non ſit; eſt tamen reſpectu cognitionis humanæ, cui Deus futurum abſcondi vult, vt dicetur reſponſione quinta.

Matth. 19. 16.

29. Reſponderi quarto poſſet ex Chryſoſt. in Matth. hom. 44. dicente: *Ille, qui interrogauit: Quid faciam, vt habeam vitam æternam? Quoniam ceu ad hominem nudum, & vnum è multis Iudæorum magiſtris adijt: idcirco etiam ipſe, quaſi homo ei reſpondet: Quid me interrogas de bono? Vnus eſt bonus Deus.* Similiter dici poſſet in caſu noſtro, Chriſtum Dominum dubiè dixiſſe Samaritanæ, *Forſitan petiſſes ab eo*; quia Samaritana, vt purum hominem Dominum agnoſcebat. Et quamuis Chriſtus voluerit ſe Samaritanæ manifeſtare, vt verum Meſſiam adeoque prophetico ſpiritu præditum; hoc tamen diſtulit ad opportuniorem occaſionem; ſcilicet cùm inferius dixit: *Quinque viros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus vir*: Facilius enim creditur cognoſcenti ſecreta præterita, quàm prædicenti futura: præterita enim cognita certam fidem adſtruunt; cum de prædictione, & euentu futurorum adhuc dubia fides eſſe poſſit. Confirmatur; nam, ſicut Chriſtus dicens Samaritanæ: *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi, da mihi bibere; tu forſitan petiſſes ab eo & dediſſet tibi aquam viuam*; noluit clarè, ſed tantùm obſcurè indicare, quis ipſe eſt, & quodnam eſſet donum Dei; & quæ eſſet aqua ab eo danda: ita dubiè, non determinatè, & clarè loqui voluit de Samaritanæ petitione conditionatè futura. Hæc tamen reſponſio aliis ſcripturæ locis benè aptari non poteſt. Nam Ioan. 5. cùm Iudæis ſe vt verum Meſſiam, & vt verum Dei Filium vellet oſtendere; vt ipſi excuſationem non haberent ad non credendum, dixit: *Pater meus vſque modo operatur, & ego operor: ſicut Pater ſuſcitat mortuos, & viuificat; ſic & filius, quos vult viuificat. Propterea quærebant eum Iudæi interficere, quia Patrem ſuum dicebat Deum; æqualem ſe faciens Deo:* nihilominus eo in loco etiam *forſitan*, vſurpauit, dicens: *Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi; de me enim ille ſcripſit.* Similiter Ioan. 8. alloquens Phariſæos, clarè dixit: *Ego ſum lux mundi: Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de me ipſo; & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me, Pater*: & nihilominus ibidem *forſitan* vſurpans ait: *Si me ſciretis. forſitan & Patrem meum ſciretis.* Cui loco *forſitan*, conuenire non videtur; ſi enim vera, & viua fide Iudæi Chriſtum Dominum, vt verum Dei Filium cognouiſſent, cognouiſſent etiam æternum eius Patrem.

Forſitã particula à vſurpauit Chriſtus, quia tantùm vt homo cognitus, vt homo reſpondit.

30. Reſpondetur igitur quintò futurum aliquod non certò, ſed indeterminatè enunciari poſſe, vel ex defectu intellectus indeterminatè cognoſcentis, vel ex libertate voluntatis nolentis rem futuram certò, & determinatè manifeſtare. Hoc poſito, dicendum eſt, cum *forſitan*, à Domino dicitur, id ex voluntate nolentis, non ex intellectu neſcientis prouenire. Quare Matth. 11. cum Dominus dixit: *Si in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te; fortè manſiſſent vſque in hanc diem*: noluit indicare Iudæis conditionatè futuram Sodomæ vrbis ſtabilitatem; cùm vrbis alicuius ſtabilitas præter meritum, vel demeritum, poſſet ex alio iuſto Dei iudicio pendere. Similiter Ioan. 5. cum dixit: *Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan, & mihi; de me enim ille ſcripſit*: noluit certò indicare, an dandum eſſet efficax auxilium Iudæis, vt Moſis vaticinia Chriſto conuenire crederent, & ita etiam vlterius proficerent in fide, vt crederent legi Euangelicæ perfectiori poſt admiſſum lumen legis Moſaïcæ: quo quidem Moſaïcæ legis lumine etiam carebant, propter Phariſæorum errores, & hæreſes contra ipſam legem, vt patet ex Ioſepho 13. antiquit. cap. 8. & 9. & lib. 18. cap. 2. & ex Epiphanio tom. 1. Hier. 15. Similiter Ioa. 8. *Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis:* dicendo forſitan, noluit certò indicare, an dandum fuiſſet efficax auxilium Iudæis, vt poſt cognitum Chriſtum, tamquam verum Meſſiam, vlterius progrederentur ad credendum etiam ineffabile Trinitatis myſterium, quod eſt æternum Patrem ſcire: poterant enim propter eorum duritiem ita huic myſterio fidem negare, vt neque ipſi Chriſto illud proponenti deinde crederent. Et hoc eſt dicere ſub dubio: *Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis*: Vbi *forſitan* dicitur, non quòd Chriſtus neſcierit, quid futurum foret; ſed quòd noluerit illud certò indicare; eò quòd tali certitudine Iudæi indigni erant propter eorum duritiem.

Forſitã particula vſurpari poteſt vel ex defectu intellectus cognoſcẽtis, vel ex libertate voluntatis nolentis futurum certò manifeſtare. Hoc ſecũdo modo Dominus vſurpauit.

31. Præterea Ezech. cap. 2. & ſimiliter cap. 3. cum ſub dubitatione dicitur: *Hæc dicit Dominus Deus, ſi fortè, vel ipſi audiant, & ſi fortè quieſcant; quoniam domus exaſperans eſt*, Gregor. ait: *Per hoc, quod dicitur; ſi fortè; quia ex magna multitudine pauci audituri ſunt, demonſtratur. Per dubitationem ergo ſermonum Dei, quid ſignificatur aliud, niſi paucitas auditorum?* Ex qua Gregorii ratione colligitur nolle Dominum certò prænunciare aliquid futurum, ad oſtendendam rei difficultatem, ex qua difficultate fit, vt, ſecundùm aliquos, id quod dicitur, futurum ſit; ſed ſecundùm aliquos non futurum. Cùm igitur reſpectu totius multitudinis futura præuaricantium conuerſio, neque affirmari cum veritate poſſit, neque negari: hinc eſt, vt non certò, & determinatè à Deo prædictio fieri velit. Propter eamdem rationem Ieremiæ 26. à Domino dicitur: *Noli ſubtrahere verbum, ſi fortè audiant, & conuertantur vnuſquiſque à via ſua mala.* Vbi Hieronymus ait: *Verbum ambiguum, forſitan, Maieſtati Domini non poteſt conuenire; ſed noſtro loquitur affectu, vt liberum homini ſeruetur arbitrium: ne ex præſcientia eius, quaſi neceſſitate vel facere quid, vel non facere cogatur? Non enim ex eo, quòd Deus ſcit futurum aliquid, idcircò futurum eſt; ſed quia futurum eſt, Deus nouit quaſi præſcius futurorum*: id eſt, quippe qui eſt præſcius futurorum. Iuxtà hanc Hieronymi rationem non à neſciente, ſed à nolente futurum reuelare,

Forſitã vſurpatur vel ad rei difficultatem indicandam; vel quia id, quod prædicitur, non reſpectu omnis multitudinis eſt futurum.

Forſitan in Scriptura Deus vſurpauit, ne ex prædictione certò cognita ſe non adhuc liberum homo exiſtimaret.

dicitur, *Forſitan.* Ne ſcilicet reuelato infallibiliter, & ſub certitudine futuro, libera humana voluntas videretur ſimul ſibi fruſtrà in oppoſitam partem tendere; cùm contrarium ei, ad quod tenderet, futurum eſſe infallibiliter noſſet.

32 Apud eumdem Ieremiam c. 3. Thren verſ. 29. dicitur: *Ponet in puluere os ſuum, ſi fortè ſit ſpes.* Vbi quamuis reſpectu Chriſti Domini, de quo ibi eſt ſermo, ſpes certa ſine vlla dubitatione foret; nihilominus, quia in Threnis Ieremiæ multiplex ſenſus latet; ita vt litteraliter non ſolùm de Chriſto, ſed etiam de populo Iudaico, & de ſeipſo Ieremias loquatur, vt aſſerunt SS. Hieronymus, Thomas, & Paſchaſius, ideo dubitationem aliquam indicant illa verba: *Si fortè ſit ſpes.* Quare benè in hunc locum diſſerit Delrius: *Certitudo eſt ex parte Dei, qui paratus eſt miſereri; ex parte autem ſua ſemper iuſtus eſt pauidus, metuens, ne quod ipſe Deo parato impedimentum obijciat.* Sic dicitur 2. Reg. 16. *Si fortè Dominus reſpiciat afflictionem meam; & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna:* & Ionæ 3. *Quis ſcit, ſi conuertatur, & ignoſcat Deus?*

33. Denique Pſal. 54. cùm dicitur: *Si is, qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet; abſcondiſſem me forſitan ab eo:* quamuis Dominus illis verbis alloquatur Iudam proditorem; quia tamen illum alloquitur ſub figura Dauidis alloquentis Achitophelem ſimiliter proditorem; ideo modo Dauidi conueniente loquitur dicens: *Abſcondiſſem me forſitan ab eo.* Præterea Gen. 3. de Adamo Deus ait: *Nunc ergo, ne fortè mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum.* Quia hiſce verbis humano modo loquitur Deus; ideo, vt notant interpretes, trunca, non integra ſententia eſt, qualis iratum, & comminantem decet; adeoque humano etiam more ſub dubio loquitur dicens: *Ne fortè,* &c. Itaque hic locus ita explicandus eſt, ſicut ille Gen. 6. *Pœnituit eum, quod hominem feciſſet in terra: & tactus dolore cordis intrinſecus,* &c.

Forſitan cũ Deus vſurpat, humano modo loquitur.

lib. 2. de pœnit. cap. 5.

34. Reſpondet 6. Ambroſius dubitationibus, an per pœnitentiam obtineatur peccatorum remiſſio; quia Act. 8. Petrus Simoni Mago dixit: *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua; & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui:* Conſiderent, ait Ambroſius, *de quo loquatur, hoc eſt de Simone, qui non ex fide crederet; ſed dolum cogitaret. Ego autem nec Petrum dubitaſſe dico. Nam ſi putant dubitaſſe Petrum, nunquid & Deus dubitauit; qui ait ad Ieremiam prophetam: Noli auferre verbum, forſitan audient, & auertentur: & ad Ezechielem: Hæc dicit Dominus, ſi fortè audient, & terrebuntur?* Concludit tandem: *Non ignorantia eo verbo exprimitur; ſed in ſcripturis diuinis frequens huiuſmodi conſuetudo aduertitur; eo quòd ſimplex ſit elocutio: non ergo ſemper dubitantis eſt.* Hæc Ambroſij reſponſio ita abſolutè prolata, quòd ſimplex ſit locutio, à pluribus interpretibus affertur, quibus adæquatè ſatisfacit. Sed Hieronymo, Auguſtino, Chryſoſtomo non ſatisfecit; cum ipſi alias interpretationes attulerint, vt ſupra vidimus. Quare cum iuxtà communem acceptionem *Fortè,* & *Forſitan* dubitationis particulæ ſint; reddenda videtur ratio, quomodo in Scriptura interdum ſimplici affirmationi deſeruiant; quod mox videbimus. Cæterùm quomodo intelligenda ſint Ieremię, & Ezechielis citata verba iam ſupra diximus reſponſione 5. Petrus verò Simoni Mago ſub dubio loqui

Cap. 26.

Cap. 3.

A voluit, quia, vt ait Hieronymus in illa verba Regis Niniuitæ apud Ionam 3. *Quis ſcit ſi conuertatur, & ignoſcat Deus? Ideo ambiguum ponitur, & incertum; & vt dum homines dubij ſunt de ſalute, fortius agant pœnitentiam, & magis ad miſericordiam prouocent Deum.* Quare, vt ait Auguſtinus in Pſal 50. *Niniuitæ de incerto egerunt pœnitentiam, & certam miſericordiam inuenerunt.* Huc præterea reuocari poteſt veriſſima illa Gregorii regula, quam circa Prophetarum vaticinia tradit, docens ſpiritum prophetiæ nec ſemper, nec eodem modo prophetæ animum tangere: ex quo fit, vt quamuis quædam certò noſcat, quædam illi dubia interdùm ſint. *Quod,* inquit Gregor. B *Petri Apoſtoli hiſtoria teſtatur, cum miſſi ad eum à Cornelio milites, ei ſunt per ſpiritum nunciati. Scriptum quippe eſt: Et dixit ſpiritus ei: Ecce viri tres quærunt te. Ad quos ille deſcendit, & requirens dicit: Quæ cauſa eſt, propter quam veniſtis? In cuius verbis oſtenditur, quia eamdem cauſam per ſpiritum non audierat, quam à militibus requirebat. In præſenti ergo mentem Petri ſpiritus ex parte tetigerat; qui adeſſe milites dixit; & pro qua cauſa venerant, tacuit.* Ex quo patet mirum eſſe non debere, ſi Apoſtolus Petrus prophetico ſpiritu præditus, dubitauerit tamen, an Simonis pœnitentia vera futura foret ob ſupernaturale motiuum; eaque ita intenſa eſſet futura; vt culpæ ſimul, & pœnę C remiſſionem mereretur: & propterea dixit: *Si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.*

Forſitan interdum ponitur; vt ſalutis incertitudo magis ad pœnitentiam exciter.

Gregorius Hom. 1. in Ezech.

Act. 10.

Prophetis quędã nota eſſe poſſunt, quædam ignota.

35. Reſpondetur ſeptimo ex lib. 2 de pœnitentia cap. 5. (qui libri veri Ambroſii ſunt, vt probat Bellarminus, quidquid neget Petrus à Soto lec. 2. de neceſ. confeſ.) ſicut τάχα apud Græcos interdum particula eſt omninò affirmationis ſignificans citò: ita apud Latinam verſionem in ſacris litteris particula *fortaſſè,* ſeu *fortè,* quæ particulæ τάχα reſpondet, interdum omninò affirmatiua eſt, interdum dubitatiua. *Ipſi ſapientes ſeculi,* inquit Ambroſ. *qui omnem gloriam ſuam ſtatuunt in expreſſione verborum, quod Latinè, fortè, dicimus, Græcè τάχα non vbique pro dubitatione poſuerunt. Aiunt itaque dixiſſe primum ſuorum Poëtarum ἢ τάχα χήρη ἔσομαι; quod eſt, citò vidua ero: &* D *alibi τάχα γάρ σε κατακτενέουσιν Ἀχαιοὶ πάντες ἐφορμηθέντες, ideſt citò te interficient Achæi, omnes ſimul irruentes. Non enim dubitaret omnibus ſimul inſurgentibus, vnum facilè ab vniuerſis poſſe proſterni.* Confirmatur hæc Ambroſii ſententia, quia etiam apud probatos auctores particula *citò* interdum affirmatiua eſt, interdum dubitatiua, & *fortaſſè* ſignificat iuxtà conſuetam ipſius *fortaſſè* acceptionem. *Citò,* inquit Turnebus, *vt τάχα, quod citò eſt Græcis, plerumque, fortaſſe, valet. Ita Ciceronem citò vſurpaſſe video in Bruto, vbi ait: ſed neque verbis aptiorem citò alium dixerim. Iterum. Quem tu non tam citò rhetorem dixiſſes, quàm, vt Græci dicunt πολιτικόν.* Sicut igitur particula *citò,* quam ſępè planè affirmatiuam eſſe reperimus; E interdum tamen dubitationi deſeruit: ita è contrario particulam *fortaſſe,* quæ ſæpe dubitationi deſeruit; interdum tamen ſimplici affirmationi deſeruire dicendum eſt: Et iuxtà hunc ſenſum explicari poſſunt verba ſupra citata Ioann. 5. & 8. Porrò ex allatis reſponſionibus circa particulas *forſitan, fortaſſè, fortè:* non vna omnibus Scripturæ locis, ſed aliæ aliis ſunt adaptandæ.

Bellarm. Deſcriptio Eccleſ.

Forſitan particula reſpondet particulæ Græcæ τάχα quæ interdũ affirmantis, interdum dubitantis eſt: ſicut etiam eſt particula *citò*

Hom. Ili. 6.

Forſitan diuerſimodè in variis Scripturæ locis vſurpatur.

Et dediſſet tibi aquam viuam.

36. HAnc aquam, illam intelligi puto, de qua vaticinatus eſt Iſaias 12. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. Aquam nominat viuificum Dei verbum*, ait hic Cyrillus. Quare Iſai. 55. à Deo dicitur, *Quomodò deſcendit imber, & nix de cælo, & illuc vltra non reuertitur; ſed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat ſemen ſerenti, & panem comedenti: Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo.* Vbi Dei verbum Euangelium intelligunt Sanctus Hieronymus, Cyrillus, & Haymo. Porrò Euangelica doctrina meritò aqua viua dici poteſt; tum quia à Chriſto ſpiritualis vitæ fonte prouenit; tum quia ſpiritualem vitam, hoc eſt gratiam animæ, quam illuminat, elargitur. *Fontes Saluatoris doctrinam intelligamus Euangelicam, de qua in 67. Pſal. legimus: In Eccleſiis benedicite Domino de fontibus Iſraël*, inquit Hieronymus. Bernar. ſer. 66. èx breuioribus ait: *Pro Paradiſo, quem perdidimus, reſtitutus eſt nobis Chriſtus Saluator. Sicut igitur de vno fonte Paradiſi deriuantur quatuor flumina ad irrigandum Paradiſum: ita de pectoris eius arcano procedunt quatuor fontes, ex quibus hauriuntur quatuor aquarum genera, vnde tota per vniuerſum mundum rigatur Eccleſia. Sunt autem quatuor hi fontes; veritas, Sapientia, virtus, & Charitas. Ex his ergo fontibus hauriuntur aquæ: ex ſingulis ſcilicet ſingulæ. Nam de fonte veritatis ſumuntur aquæ iudiciorum; de fonte ſapientiæ, aquæ conſiliorum; de fonte virtutis, aquæ præſidiorum; de fonte Charitatis, aquæ deſideriorum.* Idem ſerm. 1. de Natiuit. *Sicut in Paradiſo terreſtri fuère quatuor fontes, qui vniuerſam irrigarent terram; ita in Chriſto, qui noſter eſt Paradiſus, quatuor eſt reperire fontes. Primus fons eſt miſericordia ad diluendas culpas aquis remiſſionis. Secundus fons eſt ſapientiæ ad potandam ſitim noſtram aquis diſcretionis. Tertius fons gratia ad irrigandas plantas bonorum operum aquis deuotionis. Quartus fons eſt charitatis ad condiendum, & decoquendum noſtras affectiones aquis æmulationis. Et de iſtis intelligi poteſt illud Iſaia: Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. Adde quintum, qui eſt fons vitæ, quem poſt hoc ſeculum repromittit; ad quem ſitiebat Propheta, cùm diceret: Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum. Fortaſſe propter hos quatuor fontes, quatuor in locis vulneratus eſt Chriſtus, adhuc viuens in cruce: propter quintum; cum iam tradidiſſet ſpiritum, transforatus eſt in latere. Hinc etiam*, inquit Gregorius, *dicitur: In die illa erit fons patens Domus Dauid habitantibus Ieruſalem in ablutionem peccatoris, & menſtruatæ. Fons quippe occultus eſt Vnigenitus Patris, inuiſibilis Deus. Fons verò patens eſt idem Deus incarnatus.* Subdit deinde: *Apertus iam nobis eſt fons miſericordiæ Redemptor noſter, qui in domo Dauid incarnari dignatus eſt; vt peccatorem lauet à peruerſo opere; vt menſtruatam mentem diluat ab immunda cogitatione. Patet igitur fons; curramus cum lacrymis, lauemur ab hoc fonte pietatis. In hoc fonte ipſe quoque Dauid lotus eſt, cum rediit ad lamenta pœnitentiæ poſt maculas grauis culpæ. In hoc fonte miſericordiæ lota eſt Maria Magdalena, quæ prius famoſa peccatrix, poſtmodum lauit maculas lacrymis, deterſit maculas corrigendo mores. In hoc fonte miſericordia omnibus aperto lauit Petrus quod negauerat, quia fleuit amarè. In hoc fonte miſericordiæ in fine ſuo lotus eſt latro, qui ſemetipſum in morte reprehendens; à culpa ſua ablutus eſt confeſſione veritatis. Cur igitur pigri ſumus? Cur torpentes, & frigidi remanemus, qui hoc fonte veritatis tantos iam ſe lauiſſe cognouimus? Quærere miſericordiæ fontem debuimus, etiam ſi clauſus eſſet; patet, & negligimus?* Ante Gregor. quamuis ſupernaturali lumine carens, ſimilem cohortationem habuit Triſmegiſtus dial. 7. *Reſpicite, ô mortales, & reſipiſcite, & ad fontem vitæ recurrite.*

Aqua viua Euangelicã doctrinam ſignificat.

Gen. cap. 2.

Quinque fontes è Chriſto emanant.

Pſal. 41.

Zacharia c. 13

A

37. Peccatores Matth. 3. dicuntur *Progenies viperarum*; eò quod proximos venenatis verbis, prauis operibus, prauoque exemplo lethaliter mordeant, & inficiant: propterea Lucæ 15. peccatores legimus acceſſiſſe ad Redemptorem, nempe ad gratiæ fontem, vt in eo potis ſpiritualibus aquis ab æterna morte liberarentur: *Erant appropinquantes ad Ieſum Publicani, & peccatores.* Proprietas enim viperarum eſt, vt dum morſu in hominem venenum transfundunt, ipſæ viciſſim lethalem peſtem contrahant, qua intereunt, niſi ſtatim ad aquam potandam confugiant. *Natura viperarum eſt, quòd ſtatim ac momorderint hominem, currãt ad aquam: quam ſi non inuenerint, moriũtur*, ait Chryſoſtomus. Samaritana igitur vipera erat, quę homines laſciuiæ veneno infecerat; propterea, vt ab interitu liberetur, ad gratiæ aquam potandam allicitur à Domino dicente. *Forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam.* Ambroſ. lib. 5. in Hexameron. c. 2. ait: *Quæ timemus in terris, amamus in aquis. Etenim noxia in terris, in aquis innoxia ſunt; atque ipſi angues ſine veneno. Muræna, quam ferunt aliquid habere noxium, eſca pretioſior eſt.* Ideo Samaritanam peccati veneno infectam, ad ſupernaturalem Dominus aquam allicit; vt ab ea peccati virus abiiciatur; & Redemptori animarum ſalutem eſurienti ſuauis eſca reddatur. *Etiam in Eccleſia aquæ illud operantur; vt prædonum abluta nequitia cum innocentibus comparentur. Adde porcos maris etiam Iudæis gratos: quia nihil eſt commune, quod non aqua abluat*: ait idem ibidé Ambroſius. Suem in peccati volutabro ſordidam Samaritana referebat: ſed ſuis cum ciuibus in diuinæ gratiæ, & miſericordiæ pelagus poſtmodum tranſlata, Chriſto Domino ſecundum carnem Iudæo gratiſſima fuit: & ſic Samaritanis licitè Iudæus coütimaximè potuit.

Viperę, ne intereant, ad aquæ fontẽ accurrunt: Similiter peccatores ad Chriſtũ. In pſal. 13.

Animalia in terris noxia, in aquis innoxia ſunt.

Porci marini Iudæis non vetiti.

B

C

D

38. Samaritanam putat Chryſoſt. plures eodem tempore illegitimos viros habuiſſe: *Samaritana*, inquit, *eò ipſo quòd quinque habuerat viros, nullum habuerat; quia verus vir non poteſt eſſe, niſi vnus.* Hanc igitur mulierem Ieremiæ vocibus per internam inſpirationem ita Dominus alloquebatur: *Tu fornicata es cum amatoribus multis; tamen reuertere ad me, & ego ſuſcipiam te*, ſcilicet in ſponſam. Plutar. lib. de claris mulieribus refert Galatas, cum ſponſalia inibant, in more poſitum habuiſſe, vt ex eodem poculo ſponſus, & ſponſa biberent. Vocata igitur à laſciuia vita ad cœleſtes nuptias Samaritana, inuitatur, vt ex eodem Chriſti poculo ſalutares latices bibat: *Forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam.*

Cap. 3.

E

Sponſus, & Spõſa apud Galatas ex eodẽ pocu lo bibebãt. Samaritanã futurã ſuam ſponſam ad cæleſtem ſuam aquã bibendam Dominus allicit.

Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt: vnde ergo habes aquam viuam?

39. SAnctus Baſilius in illa verba Pſalm. 7. *Lacum aperuit, & effodit eum*, ita diſſerit: *Lacus nomen apud Sacram Scripturam non admodum in bonam partem plerumque reperitur: ſicut nec puteus in malam. Lacus enim eſt, in quem conſectus*

Lacus in malũ partẽ ſumitur, puteus in bonam.

Gen. 37. Exod. 11. Pſ. 87. v. 2.

eſt à fratribus ſuis Ioſeph: & , cum cædes facta eſſet à primogenito Pharaonis vſque ad primogenitum captiuæ, quæ erat in lacu: & in Pſalmo: *Deputatus ſum, cum deſcendentibus in lacum*: & in Ieremia: *Me fontem aquæ viuæ reliquerunt, & effoderunt ſibi lacus pertuſos, qui non potuerunt aquam continere.* Et in Daniele lacus leonum ſcribitur, in quem coniectus eſt Daniel. Puteum autem effoderunt Abraham. & filij Iſaac; & ad puteum exiens, refocillatus eſt Moyſes: & mandatum à Salomone accepimus, vt aquam potemus ex vaſis noſtris, & ex fonte puteorum noſtrorum. Denique ſeruator noſter apud puteum cum Samaritana de diuinis myſterijs eſt locutus. Cauſam verò, cur lacus ad peiora, puteus verò ad meliora vſurpetur, hanc eſſe exiſtimamus; quòd aqua in lacu extranea quodammodò, cadenſque è cælo eſt; in puteis verò aquarum vena veluti aggeſta terra obruta ſe ſe produnt priuſquam loca effodiantur, ſublato vndique terræ cumulo, qui aquas occulebat, aut quæcumque tandem illis incumbente ſubmota ſubſtantia; quæ aliud nihil eſt, quàm terra. Et in animabus quoque foſſa quædam eſt, in quam cadunt, quæ meliora ſunt, ac deinde mutantur, & peruertuntur; quandò quis honeſtarum rerum cogitationes incidentes, ad peiora peruerterit; & ad ea, quæ veritati ſunt contraria, nihil omninò curans habere honeſtè. At contra, ſi occultis amputatis vitijs, obſtructas ſalientis aquæ vias patefecerit, fons apparebit, atque lux in ſermone, & præceptis potabilibus. Idcirco cuilibet ſibi puteum effodere neceſſarium eſt, vt mandatum ſupradictum conſerues: Bibe aquam ex tuis vaſis. & è fonte puteorum tuorum. Sic itaque nos filij cenſebimur effodientium puteos Abrahæ, & Iſaac, & Iacob. Lacus minimè fodiendus, ne in foſſam incidamus, quemadmodum hic dicitur. Nunc audiamus ea, quæ à Ieremia ſcripta ſunt in peccatorum probrum, ac vituperationem, Deo ipſis dicente, quorum paulò ante meminimus: *Me fontem aquæ viuæ reliquerunt, & lacus pertuſos ſibi effoderunt, qui aquas continere non poterunt.*

C. 6. v. 14. Gen. 26. Exod. 2. Prouer. 5.

Prouerb. 5.

Numquid tu maior es Patre noſtro Iacob?

40. CVm ab Aſſyrijs potiùs quàm ab Iſraëlitis Samaritani originem duxerint, cur mulier hæc patrem Iacob appellat? *Animaduerte*, inquit Chryſoſt. *quo pacto in Iudaicam ſe inſerit nobilitatem.* Hoc peccatorum eſt proprium, alienæ gloriæ nomine ſe cohoneſtare. Phariſæi etiam, & Sadducæi; cum eſſent peccatorum maculis fœdi, Abrahami patris nomine gloriabantur; quibus propterea aiebat Ioannes: *Ne velitis dicere intra vos: Patrem habemus Abraham; dico enim vobis, quoniam potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Quid prodeſt*, inquit Chryſoſt. *ei, quem ſordidarũt mores, generatio clara? Aut quid nocet illi generatio vilis, quem mores adornant? Quid profuit Cham, quod filius fuit Noë? Aurum de terra naſcitur, ſed non terra eſt. Melius eſt, vt in te glorientur parentes, quàm tu glorieris in parentibus.* Reddit rationem Hugo de Sancto Charo, cur Samaritana ſuæ gentis Aſſyriæ potius, quàm Iudaicæ Iacob patrem nominauerit? Quia ſcilicet ipſius Patriarchę Iacob terram, & habitationem Samaritani ſubintrauerant. Si igitur ad Patris nomen aliquibus communicandum, ſufficit iis patris habitaculum exhiberi; meritò peccatores, quibus in ſuo regno Satan infernam ſedem parat, Diabolum patris nomine vocare poſſunt, eiſque benè à Domino

Peccatores propria carẽtes, aliena gloria ſe cohoneſtare ſolent.

Matth. 3.

dicitur: *Vos ex patre diabolo eſtis.*

Ioannis 8.

Qui dedit nobis puteum iſtum, & ipſe ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius.

41. SIcut corporalem aquam communem habemus cum pecoribus; ita ſpiritualem gratiæ aquam communem habemus cum Angelis. Vbi vulgata legit *pecora eius*, legit Chryſoſtomus relatus etiam ab Hugone hic: *Nutricij eius.* Porrò ſecundùm corporalem vitam pecudes, quarum lacte homo paſcitur, pro nutricibus habet: ſed ſecundùm ſpiritualem vitam nutricium habet Deum: *Ego quaſi nutricius Ephraim* dicitur Oſeæ 11. ideſt *tantam benignitatem eis oſtendi, vt factus ſim ipſis, veluti nutrix*, exponit Theophylactus. Ad huius nutricis lac ſugendum nos inuitat Apoſtolus: *Sicut modo geniti infantes, rationabile ſine dolo lac concupiſcite.* Qui huiuſmodi lacte, cœleſtem gratiam ſignificante, paſcuntur, in viros cœleſtes tranſmutantur. Tertull. loquens de tribus Angelis, qui Geneſ. 18. Abrahamo apparuerunt, ait: *Conſtat Angelos carnem non propriam geſtaſſe, vt putà naturâ ſubſtantiæ ſpiritualis; in carnem tamen humanam transfigurabiles ad tempus; vt videri, & congredi cum hominibus poſſent.* Subdit deinde. *Si de materia neceſſe fuiſſet Angelos ſumpſiſſe carnem; credibilius vtique eſt de terrena materia, quàm de vllo genere cœleſtium ſubſtantiarum; cùm adeò terrenæ qualitatis extiterit. vt terrenis pabulis paſta ſit.* Quare ſi ex terreno Angelorum pabulo terrenam ipſos ſubſtantiam priùs ſumpſiſſe deducit Tertullianus: poſſumus benè è contrario deducere homines, qui cum Angelis cœleſtis gratiæ hauſtu recreantur, Angelicam vitam participare.

Deus hominibus veluti nutrix.

1. Ep. c. 2.

lib. de carne Chriſti c. 6.

Pabulũ terrenũ, terrenũ hominẽ: cœleſte cœleſtem indicat.

Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis, qui biberit ex aqua hac, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.

42. AD explicandam vbertatem, & excellentiam, quam habet cœleſtis gratiæ aqua, ſupra hauſtum cuiuſlibet terrenæ voluptatis, ita elegantiſſimè B. Ephrem tract. de diuina gratia pronunciauit: *Qui fontem habent, gutta non indigent: lacte non egent, qui gregem paſcunt. Qui panem frangunt, micis opus non habent. Qui mel conficiunt, eis mellis ſaporem explorare non eſt neceſſe. Qui margaritam habent, de obolo acquirendo non laborant.*

Gratia cœleſtis quantum ſupra terrenã voluptatẽ excellat.

43. Diuinæ gratiæ hauſtu perenniter bibentes refici; defectibilem verò eſſe potum terrenæ voluptatis, vt præcipuam veritatem præ alijs indicare voluit ſuis fidelibus ſancta Eccleſia, cum Canticorum initio ſub ſponſæ perſona dixit: *Meliora ſunt vbera tua vino.* Lacti, quod ex vberibus exprimitur, cœleſtis gratiæ hauſtus; vino verò terrenæ voluptatis potus comparatur. Sed cur vino lac præſtare dicitur; cùm oppoſitum potiùs alicui videri poſſit? Primò, quia natura parens quamprimùm homines à lactis potu, veluti à tenui alimento diuellit; contra verò vinum ad homines reficiendos reliquo vitæ tempore tribuit. Præterea lac animalibus pluribus concedit, vinum verò tantùm homini natura ſeruauit. Nihilominus quæcumque ſit vini præſtantia, poſtquam ſemel ex vuis expreſſum eſt, aret botrus, ſeu racemus, neque iterum eumdem liquorem effundere poteſt; ſed ad vbe-

Gratia cœleſtis perenniter animã reficit, terrena voluptas defectibilis eſt.

ra millies redit puer, ſemperque lactis plena ad ſuam ſitim, famemque ſedandam reperit: *Ad vbera, quæ ſuguntur, vel etiam mulgentur, ſolet lac confluere*, ait Clemens Alex. Quare iuxtà Bernar. ſerm. in Cantic. ſub finem, fideles animæ ad Deum conuerſæ ita diuinam miſericordiam alloquuntur. *Meliora ſunt vbera tua vino. Carnis voluptatem, qua paulò ante tamquam vino ebriæ tenebamur, vincunt hæ, quas tua nobis vbera ſtillant, deliciæ ſpirituales. Et pulchrè vino comparant carnalem affectum. Vt enim vua ſemel expreſſa, non habet iam, quod denuò fundat, ſed perpetua ariditate damnatur; ſic caro in preſſura mortis ab omni prorſus ſua delectatione ſiccatur, nec vltra reuireſcit ad libidines. Verùm vbera non ſic. Hæc enim cum exhauſta fuerint, rurſus de fonte materni pectoris ſumunt, quod propinent ſugentibus. Meritò proinde meliora carnis, ſeculi ne amore aſſeruntur vbera ſponſæ, quæ nullo vmquam lactentium numero areſcunt; ſed ſemper abundant de viſceribus charitatis, vt iterùm fluant: Flumina ſiquidem fluunt de ventre eius, fitque in ea fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Sed quamuis vuæ terrenarum voluptatum expreſſæ ſtatim areant; nihilominus terreni homines ipſas arefactas vuas ſtulto affectu proſequuntur. *Ecce iam mundus in ſeipſo aruit, & adhuc in cordibus noſtris floret*, ait Gregorius. Contra huiuſmodi homines queritur Deus Oſeæ 3. dicens: *Diligunt vinacia vuarum*, ideſt veteres, inaneſque folliculos vuarum, qui in imis doliis ſubſidunt, aut in lacuum fundo cum vuæ calcatæ ſunt. Illud præterea inter lac, & vinum eſt diſcrimen; quòd vinum ex vuis laborioſè pedibus exprimitur, lac verò delectabiliter ore ex vberibus puer ſugit: Vt ſignificetur terrenas voluptates prauis affectibus magno labore exprimi; cùm cæleſtes delicias iucundiſſimè os, hoc eſt ſuperior rationalis animæ pars à diuinæ miſericordiæ vberibus hauriat.

In Pædago lib. 3. — *Ioan. 7.* — *Ioan. 4.* — *Hom. 28.*

Voluptas terrena laborioſè exprimitur, ſpirituales delicias mẽs iucũdiſſimè ſugit.

44. Sed cur huiuſmodi delicias lac ſine dolo vocat Apoſtolus: *Sicut modo geniti infantes rationabile ſine dolo lac concupiſcite?* Sine dolo huiuſmodi lac dicitur, quia dolum illum fraudemque non habet, quibus Siſara poſt materialis lactis potum interemptus eſt. Incidit enim in ſoporem, in necem, in manus hoſtium, cùm lac pro aqua potaſſet: Iudicum 4. Siſara ad Iahelem dixit: *Da mihi, obſecro, paululum aquæ, quia ſitio valde: quæ aperuit vtrem lactis, & dedit ei bibere. Tulit Iahel clauum tabernaculi, aſſumens pariter & malleum; & ingreſſa abſcondite, & cum ſilentio poſuit ſuper tempus capitis eius clauum, percuſſumque malleo defixit in cerebrum vſque ad terram; qui ſoporem morti ſocians defecit, & mortuus eſt.* Talis dolus in ſpirituali lacte, de quo Apoſtolus loquitur, non reperitur. Diuina enim vbera talia ſunt, vt à ſugentibus ſimul ſitim, & hoſtiles inſidias arceant: & ideo Cantic. 8. ad homines Diuina miſericordia ait: *Ego murus, & vbera mea, ſicut turris;* ſicut turris ſcilicet ad hoſtiles incurſus repellendos.

1 Petri c. 2.

Gratia, ſpirituaieſque deliciæ cur lac ſine dolo dicantur.

45. Præterea, vt ſpirituale lac à vino terrenæ voluptatis, in quo dolus eſt, contra diſtinguat, ait Apoſtolus: *Sine dolo lac concupiſcite.* Quinam in vino dolus ſit, explicat Salomon Prouerb. 23. verſ. 31. *Ne intuearis vinum, quando flaueſcit, cùm ſplenduerit in vitro color eius; ingreditur blandè, ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet.* Hic vini dolus colligitur clariùs ex Hebræa lectione: *Ne intuearis vinum quando rubuerit, cùm dederit in calice oculum ſuum.* Cum ſcilicet intuenti vultum, oculoſque ex ſpecierum reflexione reddiderit; rubra enim vina aptiſſima præ cæteris ſunt ad imagines exprimendas. In qua imaginis expreſſione dolus repetitur; exprimit enim intuenti humanam imaginem, cùm deinde potu admiſſum vinum, in colubrum, & aſpidem, & baſiliſcum euadat. Qui quidem dolus ita alienus à lacte eſt, vt numquam lac imagines exprimendo ludificet intuentes. Animaduertit hoc Nyſſenus dicens: *Hoc in lacte obſeruatum eſt, ſolum inter humida proprietatem hanc habere; quòd in eo nullius rei ſimulacrum, ac ſimilitudo conſpiciatur. Etenim res omnes, quæ humidæ naturæ ſunt, ad ſimilitudinem ſpeculorum, ob leuitatem ſuperficiei faciunt, vt inſpicientium in eas viciſſim ex ipſis imagines reluceant. In ſolo autem lacte huiuſmodi ſimulacrorum expreſſio locum non habet.* Hinc Nyſſenus deducit benè de Chriſto, atque adeo de Eccleſia, quæ eſt ſponſo ſimilis, dici Cantic. 5. *Oculi eius ſicut columbæ, quæ lacte ſunt lotæ. Quo fit, inquit, vt hæc Eccleſiæ oculorum ſit laus perfectiſſima; quòd nihil, quod non ſubſiſtat in rerum natura, nihil erroneum, nihil vanum præter ipſam rerum veritatem, velut vmbratili quodam rerum ſimulacro fraudulenter repræſentent; ſed ipſiſſimam veritatem intueantur, erroneis huius vitæ ſpectris, & imaginationibus nequaquam admiſſis.*

DelicIæ ſpirituales lac ſine dolo, terrena voluptas vinũ cum dolo eſt.

Lactis proprium eſt imaginem nullam intuenti repræſentare. *Orat. 13. in Cantic.*

Eccleſiæ Chriſti ſpõſæ cur oculi ſicut columbæ, quæ lacte ſunt lotæ, tribuuntur.

46. Præterea vinum terrenæ voluptatis typus homines dementat. *Vinum, & ebrietas auferunt cor*, ideſt ſapientiam. Similiter de vino, & ebrietate dixit Salomon: *Quicumque his delectatur, non erit ſapiens.* Ebrietatem *ſapientiæ venenum* appellauit Ambroſius. Contra verò lac, cæleſtis gratiæ ſymbolum, ſapientiam ſugentibus elargitur. Quare Iſai. 5. de Redemptore dicitur: *Butyrum, & mel comedet; vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum.*

Oſeæ 4. *Prouer. 20.*

Vinum terrenę voluptatis dementat, lac cæleſtis gratiæ ſapientiam tribuit.

l. de Helia, & Ieiunio c. 14.

47. Denique, vt probetur myſticus ſenſus de potu terrenę voluptatis, ſitim non expellentis, iuxtà Domini verba: *Omnis, qui biberit ex hac aqua, ſitiet iterum;* Vino, vt diximus, terrena voluptas comparatur à ſponſa dicente: *Meliora ſunt vbera tua vino. Quantò magis meri ſibi infundunt*, ait Chryſoſt. *tanto maiori ſiti inardeſcunt ſemper: hauſtus plurium phialarum ſitis fit fomes; & voluptas ad extremum euaneſcit: Sitis verò facta inſedabilis in ipſum ebrietatis præcipitium relabi paſſim facit eos, quos captiuos tenet.* Quod de vini ebrietate Chryſoſtomus ait; idem veriùs de terrenæ voluptatis potu dici poteſt. In eamdem ſententiam elegantiſſimè dixit Nyſſenus: *Nihil earum rerum, quibus voluptatis gratia ſtudetur in hoc ſeculo, operam dantibus ſatietatem affert. Sed, vt alicubi per ænigma, & inuolucra verborum Sapientia dicit: Dolium perforatum eſt occupatio circa voluptates; quò ſemper ſedulò infundentes, irritum, & inexplicabilem quemdam, infinitumque laborem oſtentant: qui his rebus ſtudent, ſemper quidem aliquid in fundum cupiditatis infundentes, & quidquid ad voluptatem facit ſuperinjicientes; ad ſatietatem verò cupiditatem non deducentes. Quis animaduertit ad auaritiæ terminum peruentum eſſe per id, quod acceſſerit auaro id, quod quærebatur? Quis honoris inſana cupiditate captus, ambitionis finem fecit, aſſecutus ea, quæ expetebat? Iam vero quis voluptatem expleuit acromatibus, ſpectaculiſve; aut inſanis, & furioſis veneris ſtudiis; aut iis rebus ſectandis, quæ ventrem plenum conſequi ſolent? Quid ſibi ex eo, quod his rebus frui, atque potiri licuit, ſupereſſe deprehendit? An non omnis voluptatis ſpecies,*

Cantic. c. 1. *Hom. de ebrietate.*

Voluptas terrena ſitim auget, non expellit.

l. de Beatit. in illud: Beati qui eſuriunt

ſpecies, quæ corpore percipitur, ſimulatque appropinquanti, prætervolas? Ne breuiſſimum quidem tempus apud eos, qui illam attigerint, manens?

Exod. 9. Nili cõuerſio in ſignum cui inter decem Ægypti plagas prima fuerit? hic, & n. ſequent. Exod. 10. Exod. 8. Exod. 9.

48. Moyſes multa, ac mira prodigia contra Ægyptios in elementis omnibus edidit: In igne: *Extendit Moyſes virgam in cælum; & Dominus dedit tonitrua, & grandinem, ac diſcurrentia fulgura ſuper terram. Pluitque Dominus grandinem ſuper terram Ægypti: & grando, & ignis miſſa pariter ferebantur.* In aëre, illum triduanis tenebris contegendo: *Extendit Moyſes manum in cœlum, & facta ſunt tenebræ horribiles in vniuerſa terra Ægypti.* In aquis ex Moyſis imperio: *Extendit Aaron manum ſuam ſuper aquas Ægypti, & aſcenderunt ranæ, operueruntque terram Ægypti.* In terra: *Ecce manus mea erit ſuper agros tuos, & ſuper equos, & aſinos, & camelos, & boues, & oues, peſtis valdè grauis. Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die; mortuaque ſunt omnia animantia Ægyptiorum.* Quæritur autem inter tot plagas, cur prima inceperit à Nilo flumine? *Eleuans virgam, percuſſit aquam fluminis coram Pharaone, & ſeruis eius, quæ verſa eſt in ſanguinem; & non poterant Ægyptij bibere aquam fluminis.*

Cap. 7. 20.

Ouid. 1. de Triſt. lib 3. de præpar. Euang. c. 3. ſub finem.

49. Reſpondetur, cur prima circa Nili aquam plaga fuerit, cauſam fuiſſe, quia Ægyptij in Nilo ſuas delicias reponebant: *Nonut delicias videam, Nile, tuas*, cecinit ille. Propterea Nilum ſub Oſiridis nomine, vt Deum adorabant, teſte Euſebio; ab eoque omne alimentum, & potum, cum pluuia ferè ſemper carerent, expectabant. Voluit igitur Moyſes, qui apud Ægyptios Dei vices gerebat, ante omnia Ægyptijs oſtendere, delicias omnes, & diuitias, quas in aliis, quam in Deo, rerum omnium conditore, reponimus, defectibiles eſſe; nec poſſe humanam ſitim expellere, ita vt qui eas biberit, à ſiti iterum ſuccedente neutiquam liberetur. Tetigit hanc cauſam Theodoretus dicens: *Cur primam aquæ plagam intulit Deus? quia valdè gloriabantur Ægyptij de flumine hoc, & hunc pro Deo habebant; vt qui parem vſum illis præberet, quem nubes.* Parum foret Nili aquis, hoc eſt terrenis voluptatibus ſitim non expelli; niſi etiam huiuſmodi aquæ mortem afferrent. *Computreſcente flumio*, ait Philo, *peſtilentia exorta eſt; ex qua, & ex ſiti adeo multi enecti iacebant in triuijs, vt domeſtici non ſufficerent ad eos ſepeliendos. Si quis ſiti coactus, inde guſtaſſet, confeſtim acri dolore corripiebatur.* Quàm iuſtè tunc Ægyptiis inſultare poterat Moyſes dicens: *Vbi ſunt Dij eorum, in quibus habebant fiduciam; de quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinum libaminum? Surgant, & opitulentur vobis, & in neceſſitate vos protegant.* Quàm benè Ægyptios irridet Euſebius: *Nilum è cælo deſfluentem arbitrantur, quem etiam deflere ſolent, lacrymis reuocari virtutem eius putantes, quæ cæteris temporibus deſinere videtur.* Quàm ſæpe Ægyptiorum more terrenæ voluptatis, & opulentiæ defectum mundani deflent; ita vt æſtuanti ſiti veluti lacrymis ſuppetias ferre cogantur!

Nili putreſcēns potus, Ægyptiis mortem afferebat, terrenæ voluptatis hauſtus peccatori bus lethalis eſt.

Deut. 32. Eu ebius ſupra.

Nilū è cœlo deſfluere putant Ægyptii.

50. Simile Ægyptiorum experimentum vitæ iacturâ ſubiit Thales Philoſophus; qui, cùm diuinitatem aquæ tribuiſſet; eamque rerum omnium principium eſſe docuiſſet, ſiti interiit, teſte Laertio lib. 1. cap. 1. Miſerrimum quidem fuit infortunium Libyci mercatoris, qui cum in deſerto Azoaquæ poculum decem millibus aureorum emiſſet; adhuc ſiti interiit: Sed longè miſerius eſt mundani hominis malum; qui ad inexplebilem praui cordis ſitim ſedandam prodigit diuinæ gratiæ theſaurum; vt à diabolo modicum voluptatis mercari poſſit: cum tamen ad hoc ſiti vſque ad interitum, immò in æternum crucietur. Teſte Plutarcho in præceptis ſalubribus: *Apud Getas Lyſimachus ſiti oppreſſus deditionem cum exercitu fecit; mox hauſta frigida: Dij boni, inquit, quàm temporaria cauſa oblectationis ingentem amiſimus felicitatem!* Similiter ac Lyſimachus peccatores omnes ingemiſcere poſſunt; qui vt intemperantiæ ſiti, modico voluptatis hauſtu, ſatisfaciant, cœleſte regnum amittunt, ſeque in diaboli miſerrimè redigunt ſeruitutem.

Thales diuinitatem aquæ tribuens, ſiti interiit.

Ioan. Leo lib. 1. Africæ c. 27.

Libycus mercator decem millibus aureis nummis aquæ poculum emens, adhuc ſiti interiit. Lyſimachus ſitiens ob aquæ poculum ſe, ſuūque exercitum hoſtiū poteſtati tradidit.

51. Quantam mundani homines in huius vitæ deſerto, aquæ, ideſt veræ conſolationis penuriam experiantur, ſignificatur Deuteronom. 8. vbi Iſraëlitas Moyſes alloquens ait: *Dominus Deus ductor tuus fuit in ſolitudine magna, atque terribili; in qua erat ſerpens flatu adurens, & ſcorpio, ac dipſas, & nulla omninò aqua.* Ingens malum erat in ſolitudine illa carere aquis, ſed intolerabile prorſus erat malum incurrere in dipſadum morſus. Cum ſitis Græcè δίψα dicatur. *A ſiti*, inquit Iſidorus, *denominatur dipſas, latinéque ſitula; à quo morſi continuò mareſcunt, & ſiti ardent; quare potum inceſſanter haurientes, tandem crepant, & diſſiliunt.* De percuſſo ab huiuſmodi angue dixit Lucanus: *Ille vel in Tanaim miſſus, Rhodanumque, Padumque, ardet.* Dipſas diabolum ſignificat teſte Laureto in Allegoriis: qui huius teterrimi ſerpentis morſu percutitur, ita terrenæ voluptatis æſtu flagrat, vt voluptas hauſta non antea eius ſitim, quam vitam extinguat. Quare elegantiſſimè Nazianzenus dixit.

12 Etymol. c. 4.

Dipſadū è morſu inextinguibilis ſitis prouenit. Dipſas diaboli ſymbolum.

Lib. 9.

Carm. Iābi 21.

Perit bibendo quiſquis hoc ictus fuit;
Aquis repertis, totus in eas irruens;
Quoaduſque nimio turgidus potu crepet.
Vita cadente, ſana ſic cadit ſitis.

Immiſſam peccati peſtem ſæpè voluptatibus dediti peccatores, non ſentiunt: & obdurata conſcientia ob peſſimum ſtatum, in quo reperiuntur, mœſtitiam non habent. *Dipſadis venenum ante extinguit, quàm ſentiatur; nec triſtitiam ſentit moriturus*, ait Hugo Deut. 8.

Dipſadum venenum antequam ſentiatur, interimit. Tale ſæpe eſt peccati venenum.

52. Stultum eſſet, ſi quis ad ſitim ſedandam maris aquas potaret: nihilominus Catonis milites à Libycis dipſadibus icti, inſano impetu accurrentes ad mare, poſt epotas aquas ſalſas, extincti diſrupti ſunt. Hanc amentiam homines imitantur, cùm praui cordis ſitim, noxiis voluptatibus expellere volunt. Sunt enim mundanæ voluptates veluti aquæ, in quibus ſalſedo ſitis incentiuum eſt; ita vt in iis vere dici poſſit impleſſe illud apud Ierem. 15. *Mendacium aquarum infidelium*: promittunt enim ſitim ſedare, ſitim tamen accendunt. Salſæ autem, & amaræ ſunt terrenæ voluptates, cùm ſpirituali dulcedini omninò aduerſentur. Contra verò de cæleſti gratia dicitur Iſai 33. *Aquæ eius fideles ſunt*, cum ſitim, quam expulſuras ſe promittunt, verè expellant; ita vt qui ex iis biberit, non ſitiat in æternum. Huiuſmodi aquæ Chriſtus eſt fons, de quo dicitur Zachariæ 13. *Erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Ieruſalem in ablutionem peccatoris.* Cœleſtis enim gratia, quam Chriſtus elargitur, homines & à peccatorum ſordibus abluit, & in iis ſitim terrenæ voluptatis extinguit. Dicitur autem

Dipſadum morſu icti ad marinæ aquæ potū accurrentes diſrupti intereunt.

Sollin. de Africa cap. 30. de Arabia c. 16. Luc. lib. 9.

Voluptas terrena ſalſæ aquæ inſtar ſitim auget.

Tom. II. K

Moyſes, & Aaron à Deo theſaurum aquæ viuæ petentes, diuini Verbi aduentum in carne myſticè efflagitabant.

Serm. 2. de Exalt. Crucis.

fons patens, quia omnes ad bibendũ inuitat. *Si quis ſitit, veniat ad me*, dixit Dominus Ioan. 7. Hunc fontem, vt ſuas gratiarum aquas effunderet, precabantur Moyſes, & Aaron Num. 20. *Domine Deus, audi clamorem huius populi; & aperi eis theſaurum tuum fontem aquæ viuæ.* Quamuis enim prima facie materiales aquas expoſcerent; efflagitabant tamen magis arcanis precibus æterni Verbi ſub humana carne aduentum; & ideo magnificis illis verbis aquam Dei theſaurum appellant; vt docet Petrus Damiani. Qui diuinæ huius aquæ ſpreto theſauro ad terrenæ voluptatis aquas anhelat; meritò à Deo arguitur Ier. 2. verſ. 18. *Quid tibi vis in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam? Et quid tibi cum via Aſſyriorum, vt bibas aquam fluminis?* B

53. Sed nil mirum eſſe debet, ſi terrenis voluptatibus hauſtis, iterum ſitiant peccatores; quia *humanum cor*, vt ait Bernardus, *cæteris omnibus occupari poteſt, repleri omninò non poteſt; capacem enim Dei quicquid Deo minus eſt, non implebit.* Prętereà exiguis guttis vehemens ſitis extingui non poteſt: ex mundanis autem voluptatibus tantùm guttas peccatoribus libare licet: quare ipſi Paralipomenon 2. cap. 34. teſtantur:

Stillare, non effluere ſuper peccatores furor Domini quare dicatur?

Magnus furor Domini ſtillauit ſuper nos: & Daniel 9. *Stillauit ſuper nos maledictio; id eſt minutatim, & per partes cecidit*, ait Hugo. Quod Dominus puniendo peccatores, guttatim iram ſuam effundat, communiter diuinæ miſericordię tribuunt ſacri interpretes iuxtà illud Pſal. 77. verſ. 38. C *Ipſe autem eſt miſericors, & non accendit omnem iram ſuam.* Reſpicit autem in hoc puniendi modo diuina miſericordia humanam miſeriam; peccatores enim guttatim terrenas voluptates hauriunt; & proptereà guttatim etiam ijs à Deo pœna reſpondet. Hinc tamen

Stillę iracundiæ diuinæ quàm grauiter puniant.

In Ezech. 20.

In Amos c. 7.

peccatores fiduciam vlterius peccandi elicere non debent; cum ipſæ guttæ diuinæ iracundiæ grauiſſimè crucient; & ex guttis prænuntiis imbrium eluuies reformidari debeat. Quare ſecum ipſi excogitent, dicantque peccatores cum Sancto Hieronymo: *Si ſtillæ tanta ſæuitia eſt, quid in totis imbribus æſtimandum erit?* Quantam inferunt pœnam ipſę diuinæ iracundiæ ſtillę perpendatur apud Ezech. 21. vbi Dominus ait: D *Fili hominis, pone faciem tuam ad Ieruſalem; & ſtilla ad ſanctuaria. Stillare prophetas idioma ſcripturarum eſt; quòd non totam Dei ſimul inferant iram; ſed paruas ſtillas comminatione denuncient*, ait Hieronymus. Hac poſita Hieronymi interpretatione, quod malum hæ paruæ ſtillæ inferant, videamus. Cum Ezechieli dictum eſſet: *Stilla ad ſanctuaria*, ſubditur: *Hæc dicit Dominus Deus: Eijciam gladium meum de vagina ſua; & occidam in te iuſtum, & impium. Idcircò egredietur gladius meus de vagina ſua ad omnem carnem ab Auſtro vſque ad Aquilonem.* Quid formidabilius excogitari poteſt? E

54. Sed contra ea, quę diximus; ex terrenis deliciis, & voluptatibus non videtur mundana felicitas guttas tantùm peccatoribus elargiri; ita vt ſtatim iterùm ſitiant, cùm eas vberrimè vſque ad ebrietatem potare detur. Patet hoc ex Apocal. 17. vbi Angelus Ioanni ait: *Veni, & oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas, cum qua fornicati ſunt Reges terræ, & inebriati ſunt qui habitant terram de vino proſtitutionis eius.* Nomine meretricis magnæ mundum intelligi, per vinum proſtitutionis mundanam delectationem ſignificari docet Hugo Card. Si tanta eſt huiuſmodi vini A vbertas, vt eius potu inebriari poſſint vniuerſæ terræ habitatores; vtique terrenæ voluptatis penuriam eſſe negandum eſt. Sed ſequentia verba eiuſdem viſionis audiamus: *Mulier erat circundata purpura, & coccino, inaurata auro, & lapide pretioſo, & Margaritis, habens poculum aureum in manu ſua.* Quam modicum, & exiguum eſt vnicum poculum ad ſitim omnium in terra habitantium ſedandam! Intra vnius vaſculi anguſtias terrenorum hominum deliciæ continentur. Poculum hoc inebriat quidem, cum bibentes dementet; ijs tamen ſitim non extinguit. *Calix aureus, habens vinum, immò potius aquam cupiditatis; quam quantò quis plus bibit, tantò plus ſitit*, ait Hugo. Et Gregorius: B *Mundi huius gloria dicitur calix aureus; quia, dum pulchra eſſe temporalia oſtentat, ſtultas mentes in ſua concupiſcentia inebriat; vt ſpecioſa temporalia appetant, & inuiſibilia pulchra contemnant.* Hic calix aureus dicitur Ieremiæ 51. *Inebrians omnem terram; de vino eius biberunt gentes, & ideo commota ſunt.* In textu Arabico legitur: *Biberunt omnes populi, & ideo Babyloniʒati ſunt*, hoc eſt confuſi ſunt. Vnde confuſi? Quia ebrietatem ſentiunt, & ſitim non expellunt: *Babyloniʒati ſunt*: Babylonis flumina aptiora ſunt ad lacrymas eliciendas ex oculis, quàm ad ſitim è pectore eiiciendam: *Super flumina Babylonis illic ſedimus, & fleuimus, cum recordaremur tui Sion: adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi non meminero tui.* Super flumine, C hoc eſt inter ſæculi huius voluptates, ſitis, & ariditas ſentitur; niſi ad cæleſtem Patriam, vbi *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei*, anhelemus.

Voluptates terrenę exiguum intra poculum cõtinentur

Hugo in Ierem c. 51 7. 34 mor. c. 8.

Voluptatis terrenę poculum inebrians dementationem ſitim extinguit.

Babylonis flumen mundanæ voluptatis ſymbolũ, lacrymas elicit, ſitim non extinguit.

Pſal. 136.

Pſal. 45.

55. Pſalmo 74. dicitur: *Calix in manu Domini vini meri plenus miſto; & inclinauit ex hoc in hoc; veruntamen fæx eius non eſt exinanita: bibent omnes peccatores terræ.* Iſidorus Peluſiota hunc calicem purum Dei iudicium iuxtà ſcelerum qualitatem, & quantitatem temperatum interpretatur. Quia peccatorum oblectatio ex mundana gloria, & voluptate proueniens, intra vnicum calicem, vt ſupra vidimus, coarctatur; ideo Dei etiam vltio intra calicem continetur; D vt culpæ pari menſura pœna reſpondeat. Sed ne calix iſte vſque ad fæcem nobis propinetur, caueamus; iuxtà Ezechielis comminationem: *Bibes illum, & depotabis vſque ad fæces*, fæcem in calice non exinanitam, inferni pœnam numquam finiendam ſignificare *docent Hugo, & Rickelius.*

Iſidorus lib. 2. Ep. 192.

Iudicium diuinum peccatoribus pœnas ſtatuens cur calix appellatur?

Cap. 23.

Calicis fæx non exinanita inferni æternam patriam ſignificat.

Iacob. 4.

56. De amicitia huius mundi, quæ inimica eſt Deo, dicitur Iob. 6. *Fratres mei*, hoc eſt amici mei, iuxtà Hugonem, *præterierunt me ſicut torrens, qui raptim tranſit in conuallibus.* Mundanam amicitiam propter inconſtantiam, & perfidiam E torrenti, & fluctui comparari docet Didymus: Similitudinem autem in eo ſitam eſſe declarat, *quòd torrens nonnihil, ac perennis fluuij ſpeciem præbet, ac ſicut fluctum, cum ſublimem ſe tollit, & numquam deiectum iri rudes arbitrantur: ſed tamen torrentem, ſqualor, ac ſiccitas; fluctum tranquillitas apertè indicat.* Similiter Hugo: *Torrens abundante pluuia fluit; deficiens deficit.* Hyeme igitur tranſacta, ceſſantibus hybernis imbribus, ſtatim torrentes areſcunt. Ita prorſus, cùm præſens vita hyemis nomine ſignificata tranſit, ſtatim mundanæ deliciæ deficiunt, arentemque deſerunt peccatorem; ita vt apta materia Gehennæ incendio reperiatur. Sed videamus quò huius torrentis aquæ delabuntur. *Sicut torrens, qui raptim tranſit*

Mũdi amicitia cur torrenti, & fluctui cõparetur?

In Catena in Iob.

in conuallibus, ait Iob. Mundi illecebræ veluti torrens in conualles, hoc eſt ad ſenſus, & ad inferiores animæ potentias tantùm ſuas aquas deuoluunt; ita vt interim ſuperior animæ pars planè arida deſeratur: ex quo fit, vt inter mundanas volu ptates adhuc anima ſiti torqueatur. Contra verò ſpirituales deliciæ veluti fontes, & perennes ſunt, & ſurſum feruntur. *Surſum ſacrorum fluuiorum feruntur fontes*, bene cecinit Euripides in Medæa.

57. At, inquies, etiam torrenti, qui æſtiuo tempore, cum maximè aquis indigemus, deficit. cœleſtes deliciæ comparantur Pſalm. 35. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Reſpondet Theodoretus: *Abundantiam horum bonorum, nempe cœleſtium torrenti aſſimilauit: primùm quidem, quoniam à principio hæc hominibus data non fuit; deinde omnes homines adhortando, vt accedant, & bibant; quippe quòd non ſit perenne flumen, ſed torrent, & ad tempus fluens. Qui namque in hac vita non acceſſerunt, poſt hunc diſceſſum ſacris aquis minimè perfruentur. Et oſtendens quidem naturâ bonorum affluentiam perpetuam eſſe, ſed ob diſpenſationes torrentes fieri; opportunè ſubiunxit: Quoniam apud te eſt fons vitæ.*

Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.

58. CVm triplex ſitis excogitari poſſit; alia corporis, alia animæ, ſecundùm appetitum ſenſitiuum; alia eiuſdem animæ ſecundùm appetitum rationalem: quæritur de qua ſiti dicatur in allatis verbis: *Non ſitiet in æternum.* Non de ſiti corporis; nam ſancti viri huiuſmodi ſitim ſæpè tolerarunt, vt Paulus de ſeipſo teſtatur: *In labore, & ærumna; in vigilijs multis; in fame, & ſiti*: & Dominus noſter in præſenti Euangelica hiſtoria, ex itinere fatigatus, vera ſiti preſſus, Samaritanæ dixit: *Mulier da mihi bibere.* Neque dici poteſt de ſiti animæ ſecundùm appetitum ſenſitiuum; hæc enim concupiſcentia carnis eſt, militans aduersùs animam, cuius motum etiam ſancti viri ſentiunt, teſtante ipſo Apoſtolo, *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis.* Quòd ſi huiuſmodi motibus iuſti contradicunt; hoc non eſt ſitim non ſentire, ſed ſiti non ſatisfacere. Neque denique allata verba intelligi poſſunt de animæ ſiti ſecundùm appetitum rationalem, qua virtutes, & ſpiritualia bona appetimus. In ſanctis enim viris poſtquam cœleſtem gratiæ aquam biberint, ſpiritualis ſitis non extinguitur, ſed augetur, iuxtà diuinæ Sapientiæ teſtimonium. *Qui edunt me, adhuc eſurient; & qui bibunt me, adhuc ſitient: Augent* inquit Gregorius, *ſpirituales deliciæ appetitum in mente, dum ſatiant; quia quantò magis earum ſapor percipitur, eò ampliùs cognoſcitur, quod auidius ametur.* Quare de iuſtis dicitur Matth. 5. *Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam.* Vbi Ambroſius ait: *Sitim, & famem intelligimus ſpiritualem, qua cibus iuſtitiæ deſideratur, & potus.* Cui conſonat, quod Apocalyp. 22. dicitur: *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc.* Hanc igitur vlteriorem iuſtificationem iuſti ſemper ſitiunt: ex quo fit, vt iuſtus antonomaſticè *Sitiens* appelletur Apoc. 21. *Ego ſitienti dabo de fonte aquæ viuæ gratis.* Quo in loco doctiſſimus interpres noſter Ribera ait: *Sitientes iuſtos dicit, qui nihil, niſi Deum cupiunt, idque vehementer more ſitientium.* Ad extremum dici non poteſt allata verba verificari in ſtatu Beatorum

Triplex ſitis haberi poteſt.
2. ad Cor. 11.
Ad Rom. 7.
Eccli 24.
Hom. 36. in Euang.
In Luc. c. 6.
Iuſtus cur antonomaſticè ſitiens appellatur.

A iuxtà Pſalm. 16. *Satiabor, cum apparuerit gloria tua*: nam ſi ſitis animæ deſiderium animæ eſt, ipſi Beati ſiti non carent, cum de Beatis Angelis dicatur: *In quem deſiderant Angeli proſpicere.*

1. Petri 1.

59. Reſpondetur ex triplici ſiti ſupra explicata ſecundùm quamlibet, vera eſſe Redemptoris verba: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.* Idem enim eſt dicere: *Non ſitiet in æternum*, ac dicere: *Sitiet non in æternum.* Sicut Ioan. 11. *Qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum*; ideſt, *Qui credit in me, morietur, non tamen in æternum, ſed ad tempus reſtituendus* B *poſtea in æternam, & beatam vitam.* Sæpè enim, (quod ſacrarum litterarum interpretes animaduerterunt) ad claram ſacri textus intelligentiam negatio tranſponenda eſt, vt Ioan. 6. *Non Moyſes dedit vobis panem de cœlo*, ideſt *Moyſes non dedit vobis panem de cœlo*: ad Rom. 8. *Debitores ſumus non carni, vt ſecundùm carnem viuamus*, ideſt *non ſumus debitores carni.* Dicitur ergo bibens gratiæ aquam ſitim paſſurus non in æternum; dummodo cœleſtis aqua foras non regeratur; dummodo fiat in eo fons, de quo infra dicetur. Quamuis enim in hac vita electi corporali ſiti ſubiaceant, motuſque appetitus ſenſitiui ſentiant; & ad vlteriorem perfectionem ſemper anhelent: nihilominus hoc non ſemper, non enim C in æternum erit; nam in beata vita propter corporis impaſſibilitatem corporali ſiti non erunt obnoxii; neque ſenſitiui appetitus motibus ſubiicientur propter perfectam ſubordinationem inferioris partis ad ſuperiorem: cumque amplius viatores non ſint, ſed comprehenſores, ad vlteriorem perfectionem non tendent. Quare de Beatis dicitur Apoc. 7. *Non eſurient, neque ſitient amplius, neque cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus.* Vbi ait Ambroſius: *Animæ Sanctorum non eſurient, neque ſitient amplius, quia eſurierunt; iamque percipere vitam æternam meruerunt. Per ſolem*, ait idem Ambroſ. *tentationes, quas ſancti ab* D *hominibus perferunt, poſſumus intelligere; per æſtum tentationes dæmonum, ſiue voluptates carnales.* In eamdem ſententiam Iſaias 49. ait: *Non eſurient, neque ſitient, & non percutiet eos æſtus, & ſol, quia miſerator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos.*

Triplici à ſiti iuſtum diuina gratia liberat.
Negatio in ſcriptura ad clarum ſententiæ ſenſū eſt tranſponenda.
Salmeron Proleg. 11. Can. 41.
In Commēt. in Apoc quæ Ambroſio tribuit Catherinus Tonſtallus, diſſentiente Bellarmino de Scriptoribus Eccleſ.

60 Porrò ad textum allatum ex 1. Petri 1. *In quem deſiderant Angeli proſpicere*, Reſpondetur: Deſiderium, ſeu ſitis dicitur eſſe in Beatis; non quòd aliud expetant, non quòd bono concupito priuentur; ſed quòd concupiti boni ſatietatem illam, quæ faſtidium parit, nunquam ſentiant; & poſſeſſio eiuſdem boni, quo nunquam priuandos ſe ſciunt, ſemper amerur. Hoc autem dicitur ad diſtinctionem bonorum temporalium. E Nam teſte Gregorio, *Corporales deliciæ cum non habentur, graue in ſe deſiderium accendunt: cum auidè eduntur, comedentem protinus in faſtidium per ſatietatem vertunt. In illis appetitus placet, experientia diſplicet; in illis appetitus ſaturitatem, ſaturitas faſtidium generat.* Sed hæc in re audiamus eumdem Gregorium 18. moral. cap. 39. egregiè ſic differentem. *Quia de Deo per primum Eccleſiæ prædicatorem dicitur: In quem deſiderant Angeli proſpicere: Sunt nonnulli, qui nequaquam Deum videre vel Angelos ſuſpicantur: & tamen dictum per veritatis ſententiam ſcimus: Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt. Numquid aliud veritas, aliud prædicator inſonat Veritatis? Sed ſi ſententia vtraque confertur, quia ſibi nequaquam diſcordet, agnoſcitur;*

Sitis, ſeu deſiderium in Beatis non ſignificat boni priuationem, ſed excludit ſatietatem ex faſtidio prouenientem.
Homil 36 in Euang.
Deliciarum corporaliū, & ſpiritualiū differentia.
Matt. 18. 10.

Deum quippe Angeli & vident, & videre deſiderant; & ſitiunt intueri, & intuentur: Si enim ſic videre deſiderant, vt effectu ſui deſiderij minimè perfruantur, deſiderium ſine fructu anxietatem habet, & anxietas pœnam. Beati verò Angeli ab omni pœna anxietatis longè ſunt; quia numquam ſimul pœna, & beatitudo conueniunt. Rurſus, eum eos dicimus Dei viſione ſatiari, quia & Pſalmiſta Pſal. 16 *ait: Satiabor, cùm manifeſtabitur gloria tua, conſiderandum nobis eſt, quoniam ſaturitatem ſolet faſtidium ſubſequi. Vt ergo rectè ſibi vtraque conueniant, dicat Veritas: Quia ſemper vident: dicat prædicator egregius: Quia ſemper videre deſiderant: Ne enim ſit in deſiderio anxietas; deſiderantes ſatiantur: ne autem ſit in ſatietate faſtidium, ſatiati deſiderant. Eſt deſiderium igitur ſine labore; quia ſatietas deſiderium comitatur; & ſatiantur ſine faſtidio, quia ipſa ſatietas ex deſiderio ſemper accenditur: Sic quoque & nos erimus, quando ad ipſum fontem vitæ venerimus. Erit nobis delectabiliter impreſſa ſimul ſitis, atque ſatietas. Sed longè abeſt ab iſta ſiti neceſſitas; longè à ſatietate faſtidium; quia & ſitientes ſatiabimur, & ſatiati ſitiemus.*

Orat. 1. de Natiuit. Chriſti to. 2. Bibliot. P. P. 61. Præterea pia valdè eſt interpretatio Sophronij Patriarchæ Conſtantinopolitani in prædicta Apoſtoli verba, vbi ab eo legitur: *In quæ*, non *in quem deſiderant. Huc ſpectant*, inquit, *quæ Apoſtolus Petrus ad eos, qui in Chriſtum ſeruatorem crediderant, ſcribit: In qua deſiderant Angeli proſpicere. Iuſti, Prophetæ, & Angeli Chriſtianitatem, & locum, in quo exoptatiſſimus eiuſdem ortus contigit, contueri deſiderabant.* Procul dubio iuſta erat eſuries, iuſta ſitis, & cupiditas intuendi Bethleem, hoc eſt domum panis, vbi Panis viuus de cœlo deſcendens ad famem iuſtorum expellendam ſe mortalibus manifeſtare debebat: vbi ad iuſtorum ſitim ſedandam cœleſtis ille aquæ riuus foras debebat emanare; qui de ſe dixit: *Ego quaſi trames aquæ immenſæ de flumio;* Eccli. 24 v. 41. *ego quaſi fluuij dioryx*, id eſt riuus, *& ſicut aquæductus exiui de Paradiſo*: ſcilicet ex puriſſimo Virginis vtero, quam meritò *Animatum Paradiſum* Damaſcenus appellat. Orat. 1. de dormit. Virg. Rurſus cùm æternum Verbum ſub humana carne naſcens, ait: *Ego quaſi trames aquæ immenſæ de fluuio*, Fluuij nomine B. Virginem intellige, ex qua in Bethleemitica ſpelunca Chriſti Domini, veluti cœleſtis riui, temporanea ſcaturigo manauit: Fluuius enim vberrimus eſt Deipara, cui minores omnes vectigalibus aquis tributa pendunt. Audiamus Bonauenturam, qui alludens ad illud Eccleſiaſtæ In Spec. c. 3. cap. 1. *Omnia flumina intrant in mare*, ait: *Omnia chariſmata intrant in Mariam; flumen enim gratiæ Angelorum intrat in Mariam; flumen gratiæ Patriarcharum, & Prophetarum intrat in Mariam; flumen gratiæ Apoſtolorum intrat in Mariam; flumen gratiæ Martyrum, Confeſſorum, Virginum, Doctorum, intrat in Mariam: Omnia denique flumina intrant in Mariam. Sed quid* Flumina gratiarum omnium in B. Virginem confluxerũt. *mirum ſi omnis gratia in Mariam confluxit, per quam tanta gratia ad omnes defluxit?* Meritò igitur, teſte Sophronio Patriarcha, iuſti, Prophetæ, & Angeli, ſitientes humanam reparationem, in Bethleemiticam ſpeluncam proſpiciebant. Sed adueniente Domino ſub humana carne, & humana redemptione completa, Sanctorum deſiderio iam diuina benignitas ſatisfecit.

Iuſti quomodo ſitiant nunquam, 62. Ad extremum aduertendum eſt, licèt in ſanctis reſpectu alicuius obiecti deſiderium, ſeu ſpiritualem ſitim, & famem eſſe dicamus: eos tamen abſolutè ſitim, & eſuriem pati, dici non poteſt. & eſuriem patiantur Nam ſi quis ſtatim, ac cibum aliquem appeteret, alium ſibi delectabiliorem loco illius haberet; profectò hîc numquam eſuriem pateretur. Sic ſtatim ac ſancti aliquid deſiderant, licet illud ad tempus aliud differatur, vice illius diuinæ voluntas offertur, quæ profectò cibus eſt ſanctis viris præ omnibus aliis delectabilior; iuxtà id, quod in hoc ipſo Euangelio de ſeipſo Dominus, iuſtorum omnium caput, ait: *Meus cibus eſt; vt faciam voluntatem eius, qui miſit me.*

Sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

63. IN his verbis Hebraiſmum includi arbitror; quamuis enim Ioannes Græcè ſcripſerit; eius tamen locutio ſæpè Hebraicam phraſim ſapit, vt paſſim videre eſt in eius Euangelio. Solent Hebræi in ſimilitudinibus reticere particulam *Sicut*: Oſeæ 10. dicitur Ephraim, *Vitula docta diligere trituram*, hoc eſt, ſicut vitula: Hebraicum idioma ſimilitudinis particulam ſolet omittere. ita Prouerb. 25. *Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore ſuo*, id eſt ſicut mala aurea. Sententia igitur Saluatoris eſt, quòd aqua gratiæ in ſanctis viris fiat, *ſicut fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Qua ſimilitudine oſtendere voluit in ſanctis viris à Deo electis Diuina gratia in sãctis viris otioſa non eſt, ſed vlterius creſcit. diuinam gratiam ſemel communicatam non otioſam eſſe, ſed vlterius creſcere, & incrementa maiora habere, per quæ ad æternam gloriam illis aditus aperiatur. Itaque ſententia hæc cum Ca. 4 v. 18 illa Prouerbiorum conſonat: *Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſque ad perfectum diem. In eorum enim animis*, inquit Gregorius hom. 5. in Ezech. *bonum deſiderium, atque intellectus lucis intima iam pars diei eſt; ſed cum vſque ad finem vitæ in virtute proficiunt, ad perfectum diem tunc veniunt; quando ad cœleſtia regna perducti, in ea luce, quam deſiderant, iam minus aliquid non habebunt.*

64. Quàm aptè diuinæ Sapientiæ oraculo perfectus dies æterna beatitudo appellatur! Perfectus dies beatitudinem ſignificat. Ille ſiquidem imperfectus dies habendus eſt, qui ab imperfecto ſole profertur. Huiuſmodi eſt ſol iſte materialis, *Quem videmus oriri ab Oriente, occidere in Occidente; cuius curſui nox ſuccedit, cuius radij nube obumbrantur, qui certa de loco in locum motione commigrat*, ait Auguſtinus. Auguſtinus tract. 34. in Ioan. Contra verò perfectus ſol, perfectum proferens diem, ſol ille eſt, qui de ſe dixit: *Ego ſum lux mundi.* Ioan. 8. *Hanc lucem amemus*, inquit Auguſtinus, *Hanc intelligere cupiamus; ipſam ſitiamus; vt ad ipſam, duce ipſa, aliquando veniamus.* Auguſtinus tract. 34. in Ioannem. Idem in Pſalm. 83. ait: *Millia dierum deſiderant homines, & multùm volunt hic viuere: contemnant millia dierum, deſiderent vnum diem ſempiternum; cui non cedit heſternus, quem non vrget craſtinus. Quid nobis eſt cum millibus dierum? Imus à millibus dierum ad vnum diem.* Materialis ſol onus affert, languoremque lethalem. Matth. 20. operarij aiunt: Materialis, & diuini Solis diſcrimen. *Portauimus pondus diei, & æſtus.* Et Iudith 8. de Manaſſe, *Venit æſtus ſuper caput eius, & mortuus eſt.* At Diuinus Sol pro pondere pennas, pro languore ſanitatem affert. Ideo vitam æternam conſecuturis dicitur Malachiæ 4. *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol iuſtitiæ, & ſanitas in pennis eius.*

65. Rurſus ad ſignificanda diuinæ gratiæ in ſanctis viris incrementa, dicitur Cantic. 4. *Sur-*

Auſter ſpiritū amoris, Aquilo timoris ſpiritum ſignificat.

ge Aquilo; hoc eſt abi, diſcede: *& veni Auſter, perfla hortum meum, & fluant aromata illius.* Nomine frigidi Aquilonis ſpiritum timoris; nomine verò calidi Auſtri ſpiritum amoris intelligit Hugo Cardinalis: illum abſcedere ſponſa iubet, hunc aduenire. Hoc in Euangelica lege Eccleſia ſancta Chriſti ſponſa conſecuta legitur 2. ad Timoth. 1. *Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis, & dilectionis.* Sed ad rem noſtram: cum Aquilo à vehementi flatu in remiſſionem deſinat; contra verò Auſter à modico in vehementius flamen aſſurgat: Aquilo deficientium, Auſter verò proficientium ſpiritum ſignificat. Propterea fidelis anima Chriſti ſponſa deficientem ſpiritum abſcedere, proficientem aduenire vehementer exoptat: ſcilicet vt ſemper diuinæ gratiæ habeat incrementum. E proficientis animæ corde Deus ſe manifeſtat: *Deus ab Auſtro veniet*: contra verò à deficientis animæ ſinu diabolus ſe prodit, qui virtualiter omne vitium eſt: *Ab Aquilone pandetur omne malum.*

Auſter proficientium ſpiritum, Aquilo deficientium ſpiritum ſignificat.

Habac. 3.

Ieremiæ 1.

66. Patriarcha Iacob Ioſepho filio ampliſſime benedicens dixit Geneſ. 49. *Benedictiones patris tui confortatæ ſunt benedictionibus patrum eius*, vel ex Hebræo *ſuper benedictiones patrum meorum.* Cur benedictiones Ioſepho datæ tam amplæ fuerint, vt ſuorum maiorum benedictiones ſuperauerint, cauſam ipſe Iacob ibi indicat dicens: *Filius accreſcens Ioſeph, filius accreſcens, & decorus aſpectu*: Ex Hebræo legitur: *Filius fructificans Ioſeph; filius fructificans ſuper fontem.* Hoc eſt filius ſemper fœcundus, ſicut arbor iuxtà fontem viret. Similiter qui nouo, & nouo ſanctitatis augmento virtutum fructibus fœcundus eſt, is cœleſtem benedictionem, & beneficentiam largius promeretur. Ideo de Chriſto Domino ſupremo legiſlatore reſpectu iuſtorum dicitur Pſalm. 83. *Benedictionem dabit legiſlator, ibunt de virtute in virtutem.*

Iuſti nouo ſancti atis augmento largiorem benedictionē, & beneficentiam promerentur.

67. Dei amici ſacris in litteris multiplici honorifico nomine appellantur. Iuſti, fideles, immaculati dicuntur: Ieremias tamen cap. 9. inſueto nomine eos viatores appellat. *Quis dabit me in ſolitudine diuerſorum viatorum, & derelinquam populum meum; & recedam ab eis; quia omnes adulteri ſunt, cœtus præuaricatorum?* Cupiebat Ieremias à ſuo populo præuaricante recedere; ſeque cum Dei amicis ſociare, quos viatores vocat. *Quis dabit me* (ſubintelligitur habere) *in ſolitudine diuerſorum viatorum?* Verè Dei amici viatores dicuntur; quia in virtutis, & ſanctitatis via ſemper vlterius progredi nituntur: ex hoc autem ſpiritualis itineris progreſſu benè viatorum nomine appellantur.

Dei amici cur viatores appellãtur?

68. Hinc benè intelligitur duarum ſententiarum in ſacris litteris diuerſitas. Pſalm. 136. Spiritus ſanctus indicare videtur in extera terra diuinas laudes non eſſe reſonandas: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* At Pſalm. 118. oppoſitum dici videtur: *Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.* Huius diuerſimodæ ſententiæ ratio eſt; quia hi, qui in hac mortali vita, in huius mundi Babylonica confuſione otioſe ſedent, ſine vlla ſpirituali profectus ſollicitudine, hi nec volunt, nec dignè poſſunt ad diuinas laudes os aperire. *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Et ratio ab iiſdem redditur: *Super flumina Babylonis, illic ſedimus.* Contra verò, qui in huius mortalis vitæ exilio otioſè non ſedent, ſed ſpiritu ſemper proficiendo celeri gradu ad

A cœleſtem patriam peregrinantur; hi profectò volunt, poſſunt, ſolentque ſæpiùs ad Dei laudes, diuinæque legis celebranda mandata os aperire: *Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ in loco peregrinationis meæ.* Iuſtus, qui peregrinando ſpiritualiter proficit, ſemperque progreditur, diuinas laudes dulciter canat: Peccatores, qui in terræ exilio otioſè ſedent, vt diuino eloquio indigni, obmuteſcant. *Super flumina Babylonis illic ſedimus: Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Vbi benè Chryſoſtomus ait: *Si in terra barbara, nempe Babylone, Domini oracula canere fas non erat; quantò magis id animæ barbaræ?* Meritò peccatoris anima barbara dicitur; eò quod planè rudis, & rerum cœleſtium

Dei laudes quis dignè, vel indignè canat?

B inſcia, largiſſimam Dei beneficentiam non agnoſcat. Pergit Chryſoſtomus: *Si captiuis hoc non licuit, quantò potiùs, qui ſerui ſunt peccati, & alienam vitam viuunt, muto, clauſoque ore eſſe debent; & organa, & vaſa cantici ſuſpendere?* Aliena vita peccatoris dicitur, eò quod ſenſualibus voluptatibus deditus, beſtiarum, non hominum vitam viuere videatur.

Peccatoris anima barbara cur dicatur? Peccator alienam viuere vitam dicitur.

69. Alia ſententiarum oppoſitio videtur Pſalm. 118. & Matth. 7. 14. In Pſalmo dicitur: *Ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquiſiui.* Contra in Euangelio Dominus ait: *Quam anguſta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam!* Sed verè in his ſententiis contradi-

C ctio nulla eſt: qualis enim quiſque eſt, talis ei operandi via videtur. Qui ad benè proficiendum anguſtum cor habet, nec à terrenis affectibus expeditum, huic anguſta virtutis, & ſanctitatis via videtur. Contrà verò, qui à terrenis deſideriis liber, cœleſtibus bonis acquirendis ſtudet; hic latam benè operandi viam experitur. Et propterea felix huiuſmodi viator maiori, ac maiori virtutis profectu, magis, ac magis ad beatam patriam curſum accelerans verè Deo ait: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum.*

Sanctitatis via, cur aliis lata, aliis anguſta videatur?

70. Cum Iſraëlitæ quadraginta annorum ſpatio per deſertum peregrinarentur; diuinitus factum eſt, vt toto illo tempore eorum veſtes

D nec conſumerentur, nec veteraſcerent. Deuter. 29. 5. *Adduxit vos quadraginta annis per deſertum; non ſunt attrita veſtimenta veſtra; nec calceamenta pedum veſtrorum vetuſtate conſumpta ſunt.* Sed in itinere, quod Dei amici per huius mundi deſertum cœleſtem patriam verſus ſemper vlterius proficiendo peragunt, miraculum longè maius contingit; cum ipſe viator non ſenium ſubeat, ſed iuueneſcat. Quod vt intelligatur, in quolibet humano indiuiduo duplicem hominem diſtinguere poſſumus: alterum exteriorem ſenſu præditum, interiorem alterum rationis participem, & ſpiritus regimini obſequen-

Hebræorū in deſerto veſtes, & calcei integri 40. annos ſeruati.

E tem. Exterior quidem homo temporis progreſſu conſeneſcit: at interior ſpiritualis homo vigorem maiorem ad vlterius ſemper proficiendum acquirens, omnino iuueneſcere videtur. *Licet is, qui foris eſt, noſter homo corrumpatur, tamen is, qui intus eſt, renouatur de die in diem*, ait Apoſtolus. Quare renouatur de die in diem? Quia *ibit de virtute in virtutem.* Ibit autem de virtute in virtutem, quia ex diuinæ gratiæ ſcaturigine *fit in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.*

Iuſtorum exterior homo ſeneſcit, interior iuueneſcit. 2. ad Cor. 4. 16.

71. Diuinæ gratiæ ſemper vlterius proficientis efficacitas in primitiua Eccleſia apertiſſimè patuit. Nam Lucæ 19. Zachæus cum primum

Diuina gratia eſt illuminatus, dixit: *Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus.* Quare in Zachæo viſa eſt magna diuinæ gratiæ vis, illi ſuadendo ex æquo cum pauperibus ſua bona diuidere: poſtea tamen proficiente diuina gratia in animis fidelium, ij non bonorum dimidium, ſed bona omnia largiſſimè indigentium vſui erogarunt. *Quotquot enim poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum, vt dicitur Act. 4. 35.*

72. Iter, quod ab anima cæleſtem patriam verſus ſpirituali vita peragitur, ſimilitudinem quamdam cum corporali itinere habet; quia ex vtroque itinere fames excitatur. Fames tamen, quam perfectionis iter excitat, inſatiabilis in hac mortali vita eſſe debet. *Tria ſunt inſatiabilia: Infernus, & terra, quæ non ſatiatur aqua; ignis verò numquam dicit, ſufficit,* ait Salomon. Vt inferni inſatiabilem ingluuiem intelligamus; ante mentis oculos ponamus immenſas illas voragines vniuerſo terræ ambitu incluſas: in eas, quamuis quotidie ingens damnatorum multitudo corruat; Inferni tamen ingluuies non expletur; ſed perpetuò immanem barathri apertum habet hiatum ad alios, atque alios præcipites peccatores abſorbendos; ſed iuſti, ſanctique viri anima, quę myſticus Paradiſus eſt. *Cælum eſt anima iuſti*, ait Gregorius: talis inquam, anima, laudabiliter Inferni æmula eſſe debet; ita vt de eius æmulatione dicatur: *Dura ſicut Infernus æmulatio.* Nam ſicut Infernus, & in Inferno diabolus peccatoribus, & peccatis non ſatiatur; ita anima iuſti ſanctis operationibus, & virtutibus numquam ſic ſatiari debet; ita vt ad maiora, & meliora non anhelet. Infernus, eiuſque princeps diabolus poſtquam laſciuos, fures, homicidas, & ſacrilegos multos abſorbuit; adhuc velut integra fame aliorum perniciem, aliorumque ſcelerum reatus eſurit. E contratrio, Dei amicus, poſtquam primo mane orans pluribus erga Deum ſummum bonum feruidæ charitatis actibus exarſit; hinc pia fame charitatis erga proximos ſanctarum operationum ſe cupidum exhibet. Inde poſt demiſſiſſimæ humilitatis actus, nouum ſuæ animæ cibum patientiæ actibus, rerum mundanarum contemptu, ſenſuumque mortificatione miniſtrare ſtudet: ſanctis cogitationibus pia colloquia, pijſque verbis ſanctæ vitæ exempla ſuccedunt. Sic Dei ſeruus piè meditando, loquendo, & operando *numquam dicit ſufficit.*

Prou. 30. 15.

Grego. hom. 38 in Euãg. Infernus æmulatio in iuſto qualis eſſe debeat. *Cantic. 8. 6.*

73. Matthæi 4. quæritur, cur in Iudææ deſerto diabolus non vnum, ſed plures lapides in panem mutandos Domino propoſuit: *Dic, vt lapides iſti panes fiant?* Vnus profectò lapis in panem mutatus ad vnius hominis expellendam famem ſatis eſſe videbatur. Reſpondet Theophylactus: *Non dixit, vt lapis hic panis fiat, ſed lapides. volens Chriſtum ad ſuperflua inſtigare; eſurienti enim vnus panis ſuffici.* Si ſua diabolus induſtria non in eo n erè, quod ſufficit, ſiſtit: neque Dei ſeruus in ſpiritus mediocritate ſiſtere; ſed ſemper ad perfectionem maiorem ſe extendere d bet.

Diabolus cur ad Dominum tentãdum, non vnum, ſed plures lapides in panẽ mutandos propoſuit?

74. Beda explicans Salomonis verba Prouer. 30. *Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ, dicentes: affer, affer:* ſub ſanguiſugæ nomine Satanam ſignificari docet: *Sanguiſuga diabolus eſt; qui ſiti peccandi, ac peccata ſuadendi ſemper accenditur. Huic duæ ſunt filiæ; duæ ſcilicet ſpeciales humani generis illecebræ, Luxuria videlicet, & philargyria;* hoc eſt argenti cupiditas. Tartaream hanc ſanguiſugam humanum ne tantùm ſanguinem ſitire cenſemus? nequaquam. Sitit etiam Chriſti Domini ſanguinem; quatenus diuinum Redemptoris ſanguinem, quo ab æterna damnatione liberati ſumus, ab hominum memoria delere nititur. *Diabolus quando inſidet alicui membro, ideſt, alicui peccatori, ſugit ſanguinem, ideſt compaſſionem, & memoriam paſſionis Chriſti, & ſanguinis eius,* ait Petrus Voragines. Ad oppoſitum finem, Chriſti ſanguinem Dei amicus aſſidua meditatione ſugere debet; vt ex pretioſo illo ſanguine vberioris diuinæ gratiæ ſcaturigo in eo, & proximis ſemper emanet.

Sanguiſugę nomine Satan appellatur. Sanguiſugæ tartareæ filiæ luxuria & auaritia.

Diabolus Dominicæ paſſionis memoriam delere ſtudet.

95. Inter inſatiabilia ſecundo loco arentem terram Salomon ponit, quæ ſcilicet non primis contenta imbribus, aliam, & aliam expetit pluuiam: *Terra, quæ non ſatiatur aqua.* Talis Dei amicus eſſe debet; ita vt ſemper vlterius proficiendo largiori diuinæ gratiæ latice perfundi ardentiſſimè cupiat, dicatque cum Dauide: *Anima mea, ſicut terra ſine aqua tibi.* Terra poſtquam opportunos imbres, vt in herbas germinet, habuit; imbres alios ad flores educendos expetit; & poſt hos, alios etiam vt floribus fructus, & poma ſuccedant. Hinc benè Gregorius ait: *Terra quæ imbre non perfunditur; non veſtitur herbis; non venuſtatur floribus; non abundat meſſe. Sic anima gratiâ carens non operitur virtutibus; non cogitat de cæleſtibus; non inſiſtit vtilibus.* Dicens Gregorius: *Non operitur virtutibus*, indicat à pia anima quamcumque corporis partem, quam animat, virtute eſſe exornandam. Oculos pia anima venerandæ modeſtiæ decore exornare debet: eidem aures colloquiis à Deo alienis ſunt obſerandæ: lingua vel pio ſilentio cohibenda eſt; vel infatigabili facundia ad Dei laudes emodulandas, proximorumque ſalutem piis ſermonibus procurandam eſt exercenda. Sic vndique virtutibus operiri d bet.

Terra non ſatiatur aqua: anima iuſti bene operando nouo gratiarum imbre perfundi ſtudeat. *Pſ. 142. 6.*

Greg. in Pſal. pœnit. Pſal. 142. Pia anima vndequaque virtutibus operiri ſtudet.

76. *Terra, quæ non ſatiatur aqua.* Ariſtoteles 8. Ethic. c. 4. hæc Euripidis verba affert:

Humentem amat pluuiam, cùm terra eſt arida:
Cælum ſacrum, cùm granatum eſt imbribus,
Telluris arentis cadere in ſinum appetit.

Si terra cæleſtes imbres ſitit; viciſſim cælum gelidis plenum imbribus ardenter ſitit eos in terram demittere. Quod de cælo imbribus fæcundo dicitur, multò melius de Deo cæli conditore dicere poſſumus. Spiritualem, ſanctumque humanæ animæ profectum, & vberiorem diuinæ gratiæ, & beneficentiæ fontem in nos deriuare Deus ſitit. *Sitit ſitiri*, Nazianzenus ait. Si indeficiens noſtri profectus, diuinæque gratię largitatem nobis communicandi Dei ſitis eſt; perennis etiam diuinam gratiam vberius acquirendi noſtra ſitis eſſe debet: *Sicut terra, quæ non ſatiatur aqua.*

Nazia. or. 40. Deus à nobis ſitiri ſitit: viciſſim diuinã gratiã largius acquirendi noſtra ſit ſitis.

77. Tertio loco inter inſatiabilia ignem Salomon collocat: *Ignis numquam dicit, ſufficit.* Si id de materiali igne accipiamus; ſatis patet, quò plura alimenta ignis habet, eò magis eius voracitatem augeri. Hugo Cardin. eo in loco inſatiabilis ignis nomine myſticè ambitionem, honoriſque appetitum ſignificari ait: Quare meritò exclamat Chryſoſtomus: *O rem amaris lacrimis dignam! omnia incendit vana gloria tyrannis; flamma illa nihil non vorans.* Talis flamma iuxta Chryſoſtomũ vberibus lacrymis eſt reſtinguẽda. Benè autem ambitio, glorięque cupiditas, ignis, & flamma appellatur; cum cupiditas hæc non minus, quàm ignis, ſurſum ſemper accendere nitatur. *Ambitio, vt flamma inſinuavis, acrior*

Homil. 10. ad Eph. Ambitio igni cõparata, amaris lacrymis eſt reſtinguenda.

Ambitio cur flammæ ſimilis.

Lib. 2 de Beneſic.

eſt, quò ex maiori Incendio emicuit, ait Seneca. Famniæ, & ambitionis vis benè à Seneca infinita dicitur; cum vtraque nunquam ſatietur: *Ignis numquam dicit, ſufficit.* Si mundanæ gloriæ appetitus numquam expletur; numquam dicit, ſufficit: certè multò magis diuinę glorię cupiditas, quæ ex maiori in nobis, & in aliis ſanctitatis augmento prouenit, expleri numquam debet. Ideo ſanctus Indiarum Apoſtolus Franciſcus Xauerius ſemper ſpiritualiter proficiendo; & pro aliorum ſalute laborando, diuini amoris igne ſuccenſus, diuinæque gloriæ cupidus, voces illas ſæpius geminabat: *Amplius, amplius: non ſat eſt, Domine, non ſat eſt. Ignis numquam dicit, ſufficit.*

Diuinæ gloriæ augendæ cupiditas nũquã expleri debet.

78. Quòd ſi à materiali inſenſibili igne noſtri ſpiritualis profectus exemplum ſumere dedignemur; huiuſmodi exemplum à ſanctis Angelis ſumere glorie mur; de quibus dicitur: *Qui facit Angelos ſuos ſpiritus; & miniſtros ſuos flammam ignis.* De Seraphinis ſupremis Angelis dicitur Iſaiæ cap. 6. *Seraphim ſtabant ſuper illud*: ex Hebræo; *iuxtâ illud*; nempe Dei ſolium. *Sex alæ vni, & ſex alæ alteri: duabus velabant faciem eius; & duabus velabant pedes eius; & duabus volabant.* Si beati illi ſpiritus iam iuxtâ Dei ſolium erant, quid volatu illis opus erat? Profectò Angelicus ille volatus nobis indicabat ſpiritualem profectum, virtutumque augmentum, per quod magis ad Deum accedimus, terminum nullum habere; itaut ſemper magis, magiſque Deo per vberiorem gratiam vniri ſtudeamus. Qui aſſidua meditatione Deum præſentem ante mentis oculos habet, hic ſemper ad vlterius ſpiritualiter progrediendum allicitur. *Deo adſtare, idem eſt, ac volare, ait S. Eucherius.*

Pſ. 105. 4.

Seraphini Dei ſolio proximi cur adhuc volabant? Spirituali profectu ſemper vlterius progrediendũ.

Eucherius, vel alius grauis auctor in q. veteris Teſtamenti c. 1. in Iſaiam

79. *Sancti tui, ſicut odor balſami erunt ante te*, canit Eccleſia: & apud Eccleſiaſticum 24. v. 20. cuiuſlibet anima iuſti in æternam patriam iam recepta veriſſimè teſtatur: *Sicut cinnamomum & balſamum odorem dedi.* Cinnamomo comparatur, eò quòd cinnamomi odor, cum benè contunditur, magis ſentitur: ſimiliter Sanctorum preſſuris, & cruciatibus ipſorum ſanctitas habuit incrementum. At balſami ſimilitudo in eo ſita eſt; quòd odores alii temporis progreſſu exhalent, & minuantur; contra verò balſami odor temporis beneficio augeſcit. Sancti ſimiliter, progrediente vitæ tempore, ſemper magis, ac magis proficiunt, Chriſtique bonus odor fiunt. Præterea balſami odorifer liquor ex inciſa, ſectaque arbore profluit: *Succus è plaga manat*, ait Plinius, *quem opobalſamum vocant, eximiæ ſuauitatis.* Similiter è Sanctorum Martyrum vulneribus, & cruciatibus ſuauiſſimus ſanctitatis odor ad fidelium corda recreanda, & in fide corroboranda manauit.

Balſamo, & cinnamomo ſancti cõparantur, quòd ſanctitatis augmẽto ſemper profecerint.

Balſamum, cuius odori et liquor e plaga manat, Martyrum ſymbolum.

Lib 12. c. 25.

80. Qui diuina gratia benè fixus, & corroboratus eſt, minus videtur auxilio indigere: nihilominus huic vberius ſuum Dominus auxilium impertitur; ſcilicet, vt ad eximium gratiæ augmentum deueniat. Hoc indicauit Dominus Pſal. 88. *Poſui adiutorium in potente; & exaltaui electum de plebe mea.* Hæc huius loci interpretatio eſt Fauſti Rhegienſis Epiſcopi inſtructione ad monachos: à quo, vt ſemper in diuina gratia proficiamus, & cœleſtis gratiæ perennitas fiat in nobis fons aquę ſalientis in vitam æternã, his verbis monemur: *Simus in opere Dei indeficientes propter æternam retributionem, & quotidie ad meliora tendamus. Ipſa enim apprehendendi auiditas, ipſa conſuetudo proficiendi ſemper nos ad maiora prouocet: & vbi viderit Deus deuotionem animæ, ardentiorem inſinuabit affectum; & quantò nos arſerimus ad ſtudium, tanto ille addet ad gloriam. Qui habet, dabitur illi, & ſuperabundabit; & alio loco dicit: Poſui adiutorium ſuper potentem. Gratia enim de gratia naſcitur, & profectus profectibus ſeruiunt; lucra lucris, & merita meritis locum faciunt; vt quantò plus quis accipere cœperit, tanto plus acquirere conetur; & quantò auidius de ſapientiæ bonis hauſerit, tantò plus haurire deſideret; ſicut ipſa de ſe loquitur Sapientia: Qui edunt me, adhuc eſurient. Vrgeamus curſum noſtrum, vt creſcat in nouiſſimo vita noſtra. Quæramus vſque in finem, vnde ſine fine gaudere mereamur. Sed eſto, non poſſumus exercere corporis labores; conferamus nos ad bonorum ſpiritualium deſiderium; ad compunctionis, & charitatis augmentum. Si quotidie in cordibus noſtris diſponamus aſcenſus; nulla infirmitate, nulla ætate laſſari poſſint mentes; vt ſpiritualibus quibuſdam gradibus aſcendere mereamur ad promiſſa Domini noſtri Ieſu Chriſti.*

In appẽdice Bibliothecæ veterum Patrum.

Spirituali profectu ſemper vlterius progrediendũ.

Matt 13. 12

Pſ. 88.

Eccleſiaſtici c. 24. 29.

81. Denique, quomodo in nobis diuinæ gratiæ fons ſurſum exilire poſſit, docet B. Petrus Damiani apol. de contemptu cap. 2. ſcilicet vt à terrenis occupationibus recedamus: *Fons*, inquit, *qui vndequaque, ne effundatur, occluditur, vndis ad alta profluentibus eleuatur. E contra, qui per plures riuos hinc inde deducitur, mox, vt ſuper eum æſtus feruentior incubuerit, exſiccatur.*

Diuinæ gratiæ fons quomodo ſurſum exiliat.

Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam; vt non ſitiam, neque veniam huc haurire.

82. CVm Dominus de ſpirituali fidei, & gratiæ aqua loqueretur: Samaritana adhuc diuina luce non illuminata de materiali aqua Dominum loqui putabat. Hinc patet, vt mentis oculos aperiamus ad cœleſtem aquam, hoc eſt ad diuinam gratiam cognoſcendam, & expetendam; adhuc ipſa Dei gratia nos indigere. Figura fidelis animæ incipientis diuinam gratiam cognoſcere, & expetere, Agar fuit, de qua Geneſ. 21 dicitur: *Aperuit oculos eius Deus; quæ videns puteum aquæ, abijt, & impleuit vtrem, deditque puero bibere. Aperuit oculos eius, non quia antea non viderit; ſed quia nil proderant ei aperti oculi ante ſupernam viſitationem*, ait Chryſoſtomus. Aperiri oculi tunc dicuntur, cum illuminantur, quia oculi non illuminati à clauſis in ordine ad videndum non differunt: Dei autem viſitatio illuminationem ſecum affert iuxtà Zachariam: *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto, illuminare*, (hoc eſt ad illuminandum) *his qui in tenebris, & vmbra mortis ſedent.* Quomodo meruit Agar aquam ſibi, filioque neceſſariam in vaſta ſolitudine inuenire? Vtique lacrymando: *Leuauit vocem ſuam, & fleuit.* Oculus ob lacrymas, quæ inde eliciuntur, Hebræo vocabulo עין hháin, hoc eſt fons appellatur. Cum huius fontis aquis Deus, quia peccatoris lachrymas ſuit, diuinæ gratiæ aquas libentiſſimè commutat. Cælum ſuo calore ſalſas aquas è maris gremio aſſumit, eòque mox dulces aquas imbrium effuſione demittit: Similiter cœli conditor ſalſas lacrymas è peccatoris corde elicit, eique dulciſſimos latices cœleſtium gratiarum vberrimè elargitur. De cœleſti agno canit Eccleſia: *De ſub cuius pede fons viuus emanat*: ex hoc fonte Magdalena ad Domini pedes prouoluta, vt gratiæ aquam hauriret, oculos in lacrymarum fontes largiſſimè ſoluit.

Gratia ad gratiam cognoſcẽdam indigemus.

Luc. 1.

Geneſis 21.

Oculus Hebraicè dicitur fons.

Spiritualem diuinæ gratiæ aquam lacrymarũ aqua à Deo conſequi poſſumus.

Dicit ei Ieſus: Vade, voca virum tuum, & veni huc. Reſpondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Ieſus: Benè dixiſti, quia non habeo virum; quinque enim viros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus vir. Dicit ei mulier: Domine, vt video, Propheta es tu: Patres noſtri in monte hoc adorauerunt: & vos dicitis, quia Ieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet.

83. PEllucida aqua pro ſpeculo ad effigiem repræſentandam vſui eſſe poteſt, iuxtà illud: *Nuper me in littore vidi; cùm placidum ventis ſtaret mare.* Similiter cœleſtis aqua, de qua Dominus cum Samaritana fuerat locutus, Dominique correptio, cœpit pro ſpeculo mulieri eſſe, B vt ibi ſe laſciuiæ ſordibus fœdam, & adulteram cerneret; idque confitetur dicens: *Domine, vt video, Propheta es tu:* Quare optimè ſpeculo eum, qui proximi culpas ex charitate corripit, aſſimilat Clemens Alexandrinus lib. 1. Pædag. cap. 9. *Quemadmodum ſpeculum non eſt malum deformi; eò quod ipſum oſtendit qualis ſit, ita nec is, qui reprehendit, ei malè vult, qui laborat animo.*

Virg. Eclog. 2.

Diuinæ gratiæ illuminatio, & correptio veluti ſpeculũ peccatori eſt.

84. Dicens Dominus: *Hunc, quem habes, non eſt tuus vir,* Samaritanæ culpas detegere voluit; vt ipſa per pœnitentiam, laſciuiæ venenum, quo infecta erat, expelleret; & ita ad cœleſtem aquam, quam ei Dominus elargiri voluit, bibendam ſe compararet. C *Coluber ad bibendum veniens, venenum deponit,* ait Hieronymus tom. 9. in regulis Monachorum cap. 18.

Coluber ad potum veniens venenũ deponit.

85. De futuro Meſſia à Deo dicitur Iſ. 55. *Ecce teſtem populis dedi eum, ducem, & præceptorem gentibus.* Quòd futurus Meſſias dux, & præceptor nominetur, benè intelligitur: quòd autem teſtis dicatur, aptè hoc illi nomen congruere non videtur; cùm Iudicis potiùs, quàm teſtis nomine appellandus videatur. Et tamen præter Iſaiam, teſtis etiam illi nomen tribuitur Pſalm. 88. *Teſtis in cœlo fidelis:* & Apoc. 3. *Teſtis fidelis, & verus.* Reſpondet Hieronymus Chriſtum Dominum dici teſtem, quia *Teſtis eſt omnium, quæ Pater in mundo ſpopondit, & præſtitit.* D Reſpondet Auguſtinus, quia *Chriſtus fuit teſtis diuinæ erga homines charitatis.* Reſpondetur ad rem noſtram Chriſtum Dominum dici teſtem, quia talis iudex eſt, vt ad veritatem cognoſcendam teſtibus, quos examinet, non indigeat, idemque Iudex, & teſtis eſſe poſſit; cum omnia illi perſpecta ſint, nec eum quidquam latere poſſit. Talem ſe erga Samaritanam oſtendit, dicens: *Bene dixiſti, quia non habeo virum: quinque enim viros habuiſti, & nunc, quem habes, non eſt tuus vir.* Cum igitur Iudex ſimul, & teſtis Chriſtus Dominus ſit, tergiuerſationes nullas & moras reus opponere ſe poſſe ſperet. Propterea dicitur Malachiæ 3. *Accedam ad vos in iudicio, & ero teſtis velox maleficis,* E *& adulteris, & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarij; viduas, & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me.* Vbi Hieronymus ait? *Quanta formido iudicij, cum ipſe ſit teſtis, & iudex! Teſtis eſt autem cunctis maleficiis, & adulteris; hæc enim crimina perpetrantur occultè, & ideo proferuntur in medium, ne diu lateant.* Propterea etiam Pſalm. 50. dixit Dauid: *Malum coram te feci, vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.* Vbi ex Theodoreto particula, *Vt*, non cauſam, ſed conſequentiam ſignificat; quaſi dicat: eò quòd mei criminis te non ſolum iudicem, ſed etiam teſtem habeam; ſequitur, vt tu iuſtus

Teſtis nomine cur Chriſtus appellatur?

A clarè videaris, dùm me adulterij, & homicidii reum per Nathan Prophetam damnas; & reatus iuſtas pœnas comminaris: & propterea tu vincas, cum iudicaris, & ſi me excuſare velim, cauſâ cadam. Hinc benè Boëtius 5. de conſolatione proſa vltima ait: *Vobis eſt, ſi diſſimulare non vultis, neceſſitas indicta probitatis; cum ante oculos agitis iudicis cuncta cernentis.* Veritas hæc ipſis Ethnicis ad benè viuendum, ſtimulum infigere potuit. *Patemus Deo; quid agis, quid machinaris? quid abſcondis? Cuſtos te tuus ſequetur: hæret hic, quo carere numquam potes: quid locum abditum legis, & arbitrum ſemoues?* Senecæ verba ſunt. Sed ad Samaritanam reuertamur.

Deus cum omnia videat, nos coram Deo ſpectatore eſſe, ad benè viuendum impellere debet.

86. Ex allatis Domini verbis Samaritana B cœpit viam ſalutis ingredi: nam tantùm abeſt, vt eius adulterium detegentem Dominum oderit, ſuamque culpam vel occultare voluerit, vel excuſare; vt etiam eam confirmare voluerit, dicendo: *Domine, vt video, Propheta es tu.* Ex quo benè dixiſſe Eccleſiaſticum cap. 21. patet *Qui odit correptionem, veſtigium eſt peccatoris:* Ex Græco legitur: *Qui odit reprehenſionem, in veſtigio eſt peccatoris.* Quare è contrario mulier hæc, cum correptionem non oderit; per iuſtorum veſtigia cœpit incedere. Porrò in hoc Eccleſiaſtici loco nomine peccatoris antonomaſticè diabolum intelligi docet Rabanus. Qui igitur odit correptionem, in veſtigio eſt peccatoris; hoc eſt, eadem veſtigia calcat, eademque graditur via, per quam diabo- C lus incedit; ex quo fit, vt ambo ad eumdem gehennæ terminum tendant. Ad huiuſmodi veſtigia vitanda orabat Dauid: *Non veniat mihi pes ſuperbiæ: ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem.* Superbiæ pedem ille habere dicitur, qui ob animi elationem à correptione refugit.

Diabolus antonomaſticè peccator dicitur.

Correptionē qui odit, diaboli via graditur ad Gehennam.

Pſ. 35. 12.

87. *Dicit ei mulier: Domine, vt video, Propheta es tu. Patres noſtri in monte hoc adorauerunt; & vos dicitis, quia Ieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet.* Probabiliter Toletus ait: *Mulier hæc Prophetam credens eſſe Chriſtum: reſolutionem huius controuerſiæ petit; ſiue quia deſiderio, hoc ſciendi tenebatur; ſiue quia ſcrupulo aliquo angebatur; ne forſan, vbi non oportebat, Deo ſacrificium efferret.* D Arabico apophtegmate apud Druſum dicitur: *Interrogare ſapientem dimidia ſapientia eſt: homo ſapiens eſt, quamdiu quærit ſapientiam.* Samaritana igitur cum à Chriſto Domino ſapientiam quæreret; & ab eo inſtrui circa Dei adorationem peteret, hoc illi Dominus non denegauit: Et à qua antea Dominus corporalem aquam petierat, *aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illam,* dicens: *Mulier, crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Ieroſolymis adorabitis Patrem, &c.* Porrò citato apophtegmate benè dicitur: *Interrogare ſapientem dimidia ſapientia eſt.* Hæc autem dimidia ſapientia tunc per medietatem alteram completur, cùm id, quod interrogando di- E dicimus, opere exercemus; quo fit, vt plenum ſalutaris ſapientiæ poculum hauriatur. Quare valde imperfectam, & dimidiatam ſapientiam priſci illi Philoſophi habuerunt; qui, vt Paulus 1. ad Rom. ait: *Cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt.* Benè Bernardus ſerm. 36. in Cantica aſſerens Iacobi cap. 4. teſtimonium ait: *Scienti bonum, & non facienti, peccatum eſt ei: ac ſi per ſimilitudinem dicat; Sumenti cibum, & non digerenti, pernicioſum eſt ei.* Quod pergit pluribus ibi explicare. Propterea idem Iacobus cap. 1. monet: *Eſtote factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes voſmetipſos. Quia ſi quis auditor eſt verbi, & non factor; hic comparabitur viro*

Eccli. 15.

Interrogare ſapientem dimidia ſapientia eſt: quæ completur, cum opere, quod diſcitur, exercetur.

Cap. 1.

conſi-

conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo: conſiderauit ſe, & abijt: & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit. Cùm autem in Domini verbis, tamquam in ſpeculo, vt ſupra diximus, Samaritana ſuam, quam corrigere debebat, fœditatem agnouiſſet; non qualis fuerit oblita eſt; ſed ſuas deinde anteactæ vitæ ſordes rememorans, ait: *Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci.* Qui Samaritanam non imitantes Chriſtiani, ſuam vitam corrigere negligunt; formidabilem Domini ſententiam Lucæ 12. reuocent in memoriam: *Ille ſeruus, qui cognouit voluntatem Domini ſui, & non præparauit, & non fecit ſecundùm voluntatem eius, vapulabit multis: qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Ponant ſibi ante oculos Chriſtiani damnatorum, qui Chriſtum ignorauerint, pœnas; & has paucas eſſe ſciant ex Domini ſententia; ſi pœnis iis comparentur cruciatus, quos peccatores vera fide illuminati in inferis ſubituri ſunt. Quare vera eſt Apoſtoli Petri epiſt. 2. cap. 2. ſententia: *Melius erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt, ſancto mandato.* Formidabilis eſt etiam Pauli ſententia ad Hebr. 10. *Voluntariè peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia; terribilis autem quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt aduerſarios.* Hoc eſt, ſi ſcientes, & volentes Chriſtum deſerimus; & conſequenter Chriſti hoſtia ſemel pro nobis in cruce oblata, vti nolumus; ne expectemus, vt Redemptor alius pro nobis patiatur; aut vt ipſe Chriſtus denuò moriens, iterùm pro nobis ſeipſum hoſtiam æterno Patri offerat. Hoc enim ſperandum non eſt; cùm potiùs peccatores Chriſtum deſerentes, terribile iudicium maneat; & æterni ignis æmulatio, ideſt zelus: Inferno igni zelus tribuitur; nam, vt ait Theophylactus: *Animaduerte quomodo animauerit ignem, atque vitam, & vires ei tribuerit. Perinde enim vt bellua exacerbata, non deſiſtit tantiſper, dum apprehenderit quemdam, quin deuorato exſaturet cupiditatem ſuam: Sic & ille ignis pro tranſgreſſione mandatorum ſæuiens, ac propter illam efferatus, quem apprehenderit, deuorat ſemper.* Præterea æmulatio inferno igni tribuitur; eò quòd cœleſtem Empyrei lucem æmuletur; ſcilicet, vt ita in æternum infernus ignis damnatos torqueat; ſicut in æternum cœleſtis illa lux Beatos recreat, & oblectat.

Chriſtiani damnati acerbiùs, quàm Ethnici cruciabuntur.

Inferno igni cur æmulatio tribuatur.

88. Præterea ad oſtendendum, quòd, quò maior eſt veritatis notitia, eò maior ſit præuaricantis culpa, dicitur Ioann. 13. *Cum diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariotæ; ſciens, quia omnia dedit ei Pater in manus; & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit.* Vbi illud, *ſciens*, quamuis Auguſtinus, Cyrillus, & Gregorius ad Chriſtum referant: Chryſoſtomus tamen refert ad Iudam. Ad oſtendendam enim Iudæ proditionis grauitatem dicitur, Iudas ſciens Redemptorem ſumma omnium poteſtate à Deo Patre fuiſſe honorificatum; & à Deo fuiſſe miſſum, & ad Deum redire; nihilominus adhuc proditionem machinari non deſtitit. *Hoc perterritus addit Euangeliſta*, inquit Chryſoſtomus; *oſtenditque maximam Iudæ malitiam; quòd ſciret omnia ei tradita à Patre; & quòd à Deo veniſſet, & ad Deum iret, cùm omnium dominaretur, id molitus eſt; neque reueritus eſt tantam rem aggredi.*

Auguſtinus tract. 55. Cyrillus l. 9. c. 3. Gregorius 3 Mor. c. 11. Chryſ. h. 69.

Iudas, quòd Domini poteſtatem agnouerit, magis culpabilis.

89. Sed ad Samaritanam reuertamur. Præuaricantium proprium eſt de ſuis operibus minus ſincerè loqui, vt reticendo circumſtantias, eorum opera excuſabilia videantur. Hinc Samaritana ait: *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt*; quorum nos exemplum ſequimur: *& vos dicitis quia Ieroſolymis eſt locus, vbi oportet adorare.* Sic rem proponendo, in illo Samaritanorum, Iudæorumque diſſidio, vtique Samaritanis adiudicanda cauſa erat. Nam ſi benè Dauid dixit Pſal. 33. *Benedicam Dominum in omni tempore: ſemper laus eius in ore meo*: hinc ſequitur, ſicut in omni tempore, & ſemper; ita etiam in omni loco benedicendum, & adorandum Deum eſſe. Quare Pſalm. 101. idem Dauid ait: *In omni loco dominationis eius benedic anima mea Domino.* Sed Samaritana, ſi ſincerè loqui voluiſſet, à Domino quærere debuerat; an extra Ieroſolymam templum erigere, vt in monte Garizim Samaritani fecerant; & in eo ſacrificia Deo offerre liceret? Samaritana autem minus ſincerè loquens, pro templo dixit *in monte*, & in eo non ſacrificare, ſed adorare dixit. Templum verò, & ſacrificium extra Ieroſolymam omninò vetitum erat. Nam cùm Moſes Iſraëlitis præcepiſſet Deuteron. 12. *Subuertite omnia loca, in quibus coluerunt Gentes deos ſuos*: poſtea ſubdit: *Non facietis ita Domino Deo veſtro: ſed ad locum, quem elegerit Dominus Deus veſter de cunctis tribubus veſtris; vt ponat nomen ſuum ibi, & habitet in eo, venietis, & offeretis in loco illo holocauſta, & victimas.* Vbi benè Toſtatus ait: *Hic intendit inducere legiſlator, quòd locus, in quo ſacrificia fiant; ſit vnus in tota terra promiſſionis propter periculum idololatriæ; ſi cuilibet permitteretur, vbi vellet ſacrificare; quia neſciretur an Deo, an dæmonibus ſacrificaret.* Quam rationem repetit Toſtatus in Exodum cap. 20. q. 40. dicens: *Si quilibet poſſet immolare vbicumque vellet in montibus, vel agris; daretur occaſio, vt quilibet obſeruaret in ſacrificando ritus, quos vellet; & ſic poſſet idololatrare, ſi vellet. Et quia totus Iſrael ad idololatrandum pronus erat, faciliter maior pars populi ſic idololatraret. Cum autem omnes conuenirent in locum vnum ad immolandum, & eſſent præſentes ſacerdotes, qui erant doctores legis; & præter hoc ipſi populares non immolabant, ſed tradebant animalia ſacerdotibus, & ipſi immolabant ea, & faciebant omnes cæremonias legis Domini; & ſic populus nullo modo poterat idololatrare ſacrificando.* Ideo citato Deuter. capite dicitur: *Caue, ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem videris; ſed in eo, quem elegerit Dominus, in vno tribuum tuarum offeres hoſtias.* Ideo Leuit. 17. 8. dicitur: *Homo de domo Iſrael, & de aduenis, qui peregrinantur inter vos, qui obtulerit holocauſtum, ſiue victimam, & ad oſtium Tabernaculi teſtimonij non adduxerit eam, vt offeratur Domino, interibit de populo ſuo.* Poſt Moſaïcam legem locus, vbi ſacrificia Deo offerenda erant, fuit in Silo, vbi erectum eſt Tabernaculum, & altare; vt patet Ioſue 18. 8. vbique manſit toto Iudicum tempore vſque ad ſacerdotem Heli, vt habetur Iudicum vltimo. Inde tranſlatum eſt in Nobe, 1. Reg. 21. Inde in Gabaon: inde denique tranſlatum eſt in Ieruſalem ad templum à Salomone ædificatum, vt legitur 2. Paralip. cap. 1. & ſequentibus.

Peccatores ſuas vt culpas excuſent, minus ſincerè loquuntur.

Iudæis ſtatuto in loco, non vbique, ſacrificare licebat.

90. Obijci tamen contra poteſt, quòd 2. Reg. 15. habetur: *Dixit Abſalom ad regem Dauid: Vadam, & reddam vota mea, quæ voui Domino in Hebron. Vouens enim vouit ſeruus tuus: ſi reduxerit*

Abſalom quomodo in Hebron vbi Taber-

naculũ non erat, ſacrificare ſe velle dixerit.

me Dominus in Ieruſalem, ſacrificabo Domino. Et tamen in Hebron numquam Tabernaculum fuit, vt docet Toſtatus Deut. 12. q. 2. Et quamuis id fictè Abſalom diceret, vt ſub religionis ſpecie patrem deciperet, & propoſitum ſuæ rebellionis exequeretur, vt ait Carthuſianus: nihilominus, ſi in Hebron, vbi Tabernaculum non erat, ſacrificare non licebat, cur id Dauid Abſalomo conceſſit. *Dixitque ei Rex Dauid: Vade in pace?* Reſpondet Carthuſianus: *Nondum conſtructum fuerat templum in Ieruſalem; ideo extra Ieruſalem licuit ſacrificare.* Sed contra eſt; quia quamuis extra Ieruſalem ſacrificare tunc licebat; alibi, quàm vbi Domini tabernaculum erat, ſacrificare vetitum erat; vt ſupra ex Deut. 12. & Leuit. 17. oſtendimus. Ex quo etiam improbatur ſententia Iſidori Clarii, qui ad excuſandum ſacrificium in Hebron ait: *Fuerunt tunc in terra multa altaria, in quibus efferrent Domino ſacrificia, donec extructum fuit templum Ieruſalem.* Menochius præterea ait: *Fortaſſis Dauid ſenſit fraudem; ſed voluit potius videri parùm prudens, quàm nimium ſuſpicax.* Sed quidquid ſit de prudentia, & ſuſpicione; cum ſacrificium illud contra legem eſſet, à iuſto Dauide concedendum non erat. Addit Menochius: *Eam fortaſſe rationem ſuæ profectionis in Hebron prætexuit Abſalom; quòd ibi, vt notauit Hieronymus in traditionibus Hebraicis, corpora requieſcerent Abraham, Iſaac, & Iacob.* Sed contra eſt, quia ſi in Hebron legitimus ad ſacrificandum locus fuiſſet propter Patriarcharum corpora ibi ſepulta; data fuiſſet Iudæis ad idololatriam pronis idololatrandi occaſio, venerando Patriarchas vt Deos. Huiuſmodi occaſio ne daretur de Moſe, dicitur Deut. 34. 6. *Non cognouit homo ſepulchrum eius vſque in præſentem diem.* Ideoque Moſes ab Angelis ſepultus fuiſſe traditur, teſte Epiphanio hæreſi 9. & 64. Quare Chryſoſtomus hom. 5 in Matth. Ambroſ. de officiis c. 7. Thomas Anglicus, Hugo, Dionyſius, Caietanus, & alii communiter explicantes verba B. Iudæ Apoſtoli: *Cum Michaël Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore;* docent voluiſſe Satanam Moſem ſepeliri loco cognito, & publico; vt Hebræi in idololatriam proni eum, quaſi Deum, & Numen colerent; Michaëlem verò ei obſtitiſſe, & curaſſe, vt ſecretò ſepeliretur.

Michaël cur circa Moſes ſepulchrum Satanæ reſtiterit?

91. Reſpondendum igitur videtur Dauidem filio in Hebron proficiſcenti dixiſſe: *Vade in pace;* eò quòd putaret Abſalomum, qui magnum ouium gregem poſſidebat, vt dicitur cap. 13. profecturum in Hebron; vt ibi ſuarum ouium gregem viſeret; & inde lectiſſimas victimas ad ſacrificium, non in Hebron, ſed debito in loco peragendum ſumeret. Abſalom igitur ſe in Hebron profecturum, vel ibi vota nuncupaſſe, non autem ibi ſacrificare ſe velle dixit.

Samuel, Dauid, & Elias cur extra ſtatutũ ſacrificiis locũ ſacrificauerint?

92. Præter Abſalomum in Hebron ſacrificii cauſâ profectum, alii ſancti viri non ad oſtium Tabernaculi, ſed aliis in locis ſacrificaſſe dicuntur. Vt Samuel in Maſpha 1. Reg. 7. 9. Dauid in monte Moria 2. Reg. 24. & Elias in loco campeſtri 3. Reg. 18. Reſpondet Abulenſis in 20. caput Exodi q. 41. præter ordinariam legem, ob rationabiles cauſas ex Dei diſpenſatione, & inſtinctu, id ſanctis illis viris licuiſſe. Quare, vt benè Cornelius 1. Reg. 7. notat: *Samuel ex ſtirpe dumtaxat leuita, ex Dei tamen diſpenſatione extraordinarius fuit ſacerdos: & eodem modo diſpenſauit cum Samuele Deus, vt extra Tabernaculum, & altare holocauſtorum ſacrificaret in Maſpha.*

Dicit ei Ieſus: Mulier crede mihi, quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque Ieroſolymis adorabitis Patrem.

Dei adoratio an requirat determinatum locum?

93. *Venit hora*; hoc aduentat, tempuſque appropinquat. Eodem ſignificatu dicitur infra: *Scimus, quia Meſſias venit.* S. Thom. 2. 2. q. 81. art. 2. ait: *Videtur, quòd adoratio non requirat determinatum locum. Dicitur enim Ioann. 4. Venit hora, quando neque in monte hoc, neque Ieroſolymis adorabitis Patrem; eadem ratio videtur eſſe de aliis locis. Ergo determinatus locus non requiritur ad adorandum. 2. Adoratio exterior ordinatur ad interiorem: ſed interior adoratio fit ad Deum vbique exiſtentem: ergo exterior adoratio non requirit determinatum locum. Dicendum, quòd Dominus per illa verba pronunciat ceſſationem adorationis tam ſecundum ritum Iudæorum adorantium in Ieruſalem, quàm ſecundùm ritum Samaritanorum adorantium in monte Garizim. Vterque enim ritus ceſſauit veniente ſpirituali Euangelij veritate; ſecundùm quam in omni loco Deo ſacrificatur, vt dicitur Malachiæ 1. Ab ortu ſolis vſque ad occaſum magnum eſt nomen meum in Gentibus; & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* Quæ verba de Euchariſtico ſacrificio intelligenda eſſe docet Tridentinum ſeſſ. 22. cap. 2. & communiter S. Patres Hieronymus, Theodoretus, Remigius, Rupertus hîc. Clemens Romanus lib. 7. Conſtit. c. 31. S. Martialis Epiſcopus ad Burdigalenſes c. 3. Irenæus lib. 4. c. 32. Iuſtinus contra Triphonem; Cyprianus lib. 1. contra Iudæos c. 16. Cyrillus Catecheſi 16. Auguſt. lib. 18. de Ciuit. c. 35. Chryſoſt. in Pſal. 95. Tertullianus lib. 3. contra Marcionem c. 22. Damaſcenus l. 4 c. 14. Vide Galatinum lib. 11. c. 11. & Bellarminum li de Miſſa c. 10. Præter horum auctoritatem, Euchariſtiam iis verbis ſignificari indicat Hebraïcum verbum *Mincha* quod in vulgata oblatio interpretatur. *Mincha* autem teſte Iſichio in c. 10. Leuit. Aquila vertit *donum de frumento*; quo nomine Euchariſtiam, vel præfigurari, vel ſignificari patet. Addit 2. S. Thomas: *Determinatus locus eligitur ad adorandum; non propter Deum, qui adoratur, quaſi loco concludatur; ſed propter ipſos adorantes. 1. Propter loci conſecrationem, ex qua ſpiritualem deuotionem concipiunt orantes, vt magis exaudiantur. 2. Propter ſacra myſteria, & alia ſanctitatis ſigna, quæ ibi continentur. 3. Propter concurſum multorum adorantium; ex quo fit oratio magis exaudibilis ſecundùm illud Matth. 18. Vbi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum ego in medio eorum.*

Euchariſtiæ inſtituendæ vaticinium. *Mincha.*

Vos adoratis, quod neſcitis; nos adoramus, quod ſcimus.

Samaritani, & Sadducæi reſurrectionem negabant.

94. Inter plures Samaritanorum hæreſes, quibus à Moſaïca lege deſciuerant, erat mortuorum reſurrectionem negare, vt teſtatur S. Epiphanius lib. 1. de nona Samaritanorum ſecta. Negando verò mortuorum reſurrectionem, Deum, qualis verè eſt, ignorabant. Nam ad Sadducæos conuincendos, qui inter Iudæos in eamdem hæreſim inciderant, Dominus dixit Lucæ 20. 35. *Quia reſurgent mortui, Moyſes oſtendit ſecus rubum; ſicut dicit Dominum Deum Abraham, & Deum Iſaac, & Deum Iacob. Deus autem*

Exodi 3. 6.

non eſt mortuorum, ſed viuorum; omnes enim viuunt ei.

Quia ſalus ex Iudæis eſt.

Abſtractū pro cõcreto ſcriptura vſurpat.

95. VAlde vſitatum eſt in Scriptura abſtractum nomen pro concreto vſurpare. Hinc de Chriſto dicitur 1. ad Cor. c. 1. *Factus eſt nobis ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio*; hoc eſt ſapientiæ doctor, Iuſtificator, Sanctificator, & Redemptor: Similiter hîc cùm dicitur *Salus ex Iudæis eſt*, ſignificatur Meſſias, & Saluator è Iudæorum ſtirpe proueniens. Dicitur præterea: *Salus ex Iudæis eſt*, iuxtà Iſaiæ vaticinum c. 2. 3. *De Sion exibit lex*, lex ſcilicet Chriſtiana, lex gratiæ: *Et Verbum Domini*, nempe Euangelicæ legis prædicatio, *de Ieruſalem*: cum ſcilicet Apoſtoli die Pentecoſtes poſt acceptum Spiritum ſanctum, ex Ieruſalem, & Iudæa, exierunt, & in regiones diuerſas diſpertiti, per Euangelicam prædicationem ad æternam ſalutem homines reuocarunt.

Sed venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu, & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum.

Veri adoratores in Euangelica lege triplici ex capite dicūtur.

96. NVnc eſt hora, Dominus dixit; quia iam ipſe Euangelicam legem promulgare cœperat. Appellat autem Dominus Euangelicæ legis fideles veros adoratores. 1. Vt ab hypocritis Iudæis diſtinguat; de quibus Iſaiæ 29. 13. dicitur: *Appropinquat populus iſte ore ſuo, & labijs ſuis glorificat me; cor autem eius longè eſt à me.* 2. Quòd etiam à iuſtis Iſraëlitis fideles in Euangelica lege diſtinguerentur: Nam Iſraëlitæ carnalibus victimis Deum venerabantur; Chriſtiani verò carnalibus relictis ſacrificiis, non per ſanguinem hircorum, aut vitulorum, ſed in ſpiritu humilitatis, & animo contrito Deum venerantur: ideoque in veritate Deum adorare dicuntur. Ex Chriſtiana enim lege, & pietate verus ille Dei cultus prouenit, quem antiqua Iudæorum ſacrificia vt vmbræ, & figuræ præſignificabant. 3. Eò magis aliquis verus Dei adorator eſt, quò maiorem Dei, quem adorat, notitiam habet. Cumque per Euangelicam legem Deus, vt natura vnus, & perſonis trinus cognoſcatur, quod myſterium Iſraëlitis manifeſtum non erat; hinc eſt, vt Euangelicæ legis fideles veri adoratores meritò dicantur. In allata Domini verba eſt egregia homilia Chryſoſtomi in Ioan. cap. 3.

Spiritus eſt Deus; & eos, qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare.

97. GEntiles, qui ex hominibus ſuos heroës, & reges in Deorum numerum referebant, malè, ſed congruenter huiuſmodi diis corporalia offerebant ſacrificia: ſecus verò Chriſtianæ religionis fideles, cum vera fide illuminati, Deum vt increatum ſpiritum ex ſua natura ab omni materiæ concretione ſeiunctum adorent; eum in ſpiritu, & veritate, hoc eſt, non tam externo cultu, quàm ſpirituali, & ſincero animi affectu adorare oportet: S. Thom. 2. 2. quæſt. 81. art. 7 ait: *Videtur, quòd religio non habeat aliquem exteriorem actum: dicitur enim Ioan. 4. Deus ſpiritus eſt; & eos, qui adorant eum in ſpiritu, & veritate adorare oportet. Sed exteriores actus non per-*

Religio virtus an habeat aliquem exteriorē actū.

A *tinent ad ſpiritum, ſed magis ad corpus. Ergo religio, ad quam pertinet adoratio, non habet actus exteriores. Sed contra eſt, quod in Pſalm. 82. dicitur: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Sicut interiores actus pertinent ad cor; ita exteriores actus pertinent ad membra carnis. Dicendum ergo Deo reuerentiam exhiberi non propter ſeipſum; quia ſeipſo eſt gloria plenus, cui nihil à creatura adijci poteſt, ſed propter nos, quia per hoc, quod Deum reueremur, mens noſtra ei ſubijcitur; & in hoc eius perfectio conſiſtit. Mens autem humana indiget ad hoc, quòd coniungatur Deo ſenſibilium manuductione; quia inuiſibilia Dei, per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, vt Apoſtolus ait ad Rom. 1.*

98. Rurſus ex allatis Domini verbis: *Spiritus eſt Deus; & eos, qui adorant eum, in ſpiritu, &* B *veritate oportet adorare.* Idem S. Thom. 2. 2. quæſt. 83. art. 13. benè colligit quæ, & quomodo attentio orationi ſit neceſſaria.

Attentio quæ requiratur ad Orationē.

Dicit ei mulier: Scio, quia Meſſias venit, qui dicitur Chriſtus; cùm ergo venerit ille, nobis annunciabit omnia. Dicit ei Ieſus: Ego ſum, qui loquor tecum.

99. ADeò manifeſtum erat ex antiquis Prophetarum vaticiniis tunc temporis promiſſum Meſſiæ aduentum iam propè eſſe; vt ad ipſos Samaritas minus in Moſaïca lege peritos talis notitia peruenerit. Quòd ſanè Iudæorum obſtinatam confundit perfidiam; qui huiuſ- C modi notitia malè vtentes, Chriſto miraculis, vitæque ſanctitate ſe promiſſum Meſſiam eſſe teſtanti credere noluerunt. Porrò de iam aduentante Meſſia ſubdidit mulier: *Cùm venerit ille, nobis annunciabit omnia.* Quibus verbis peccatorum conſuetos mores oſtendit: hi enim cùm illuminari incipiunt, quòd eos præteritam viuendi formam corrigere pigeat; non ſtatim ad pœnitentiam confugiunt; ſed eam in tempus aliud ex dæmonis ſuggeſtione opportunius viſum differunt. Propterea ne ſuæ ſalutis curam mulier vlteriùs differret, apertè Dominus dixit: *Ego ſum, qui loquor tecum.*

Peccatores in futurum tempus pœnitentiam differunt.

D *Et continuò venerunt diſcipuli eius, & mirabantur, quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?*

Mulierum colloquia vitanda.

100. SAnctus Cyprianus lib. de ſingularitate clericorum ait: *Quantùm Apoſtolis fluxa familiaritas potuit diſplicere! Qui compulſi ſunt, & de ipſo Domino loquente cum fœmina dubitare; niſi eos maieſtatis notitia probata compeſceret; ſicut Euangeliſta refert dicens: Inter hæc venerunt diſcipuli eius, & mirabantur, quòd cum muliere loqueretur.* Hinc ſanctis viris, mulieris, præſertim inhoneſtæ affatus, veluti venenatus afflatus formidinem intulit. De caſtiſſimo Patriarcha E Ioſepho eius hiſtoriam referens ait Eccleſia, vſurpans verba Pſal. 80. & Pſal. 104. *Cum intraret in terram Ægypti, linguam, quam non nouerat, audiuit: manus eius in laboribus ſeruierunt; humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrum pertranſiit animam eius; donec veniret Verbum eius.* Inter pœnas, quas in Ægypto innocens Ioſeph perpeſſus eſt, præter ſeruitutem, & vincula, & compedes; illud adnumeratur, quòd linguam, quam non nouerat, audierit: Lingua hæc, quæ

Dom. 3. Quadrag. Noctur. 2.

Laſciuæ fœminæ verba caſtum Ioſeph valde cruciarunt. Hîc, & n. ſequenti.

ſanctum iuuenem admodum cruciabat, profectò lingua extera Ægyptiaca non erat; quandoquidem, teſte Aiguano, Ægyptiorum idioma ſtatim diuinitus Angeli opera Ioſeph edidicit: ita vt benè potuerit eius lingua inter Principes loqui ſapientiam; & vt Dauid affirmat: *Erudire Principes Ægypti, ſicut ſemetipſum, & ſenes eius prudentiam docere.* Quæritur igitur, quænam lingua Ioſepho tantùm pœnæ attulerit; ita vt inter illius calamitates talem linguam audiiſſe primò reponatur? Sine dubio malæ fœminæ coniugis Putiphari lingua fuit; à qua inhoneſta verba pudicis auribus planè inſueta, & vehementer moleſta audiit. *Huiuſmodi verbis per ſingulos dies, & mulier moleſta erat adoleſcenti; & ille recuſabat ſtuprum*, vt ſacra hiſtoria refert.

Pſ. 104.

Geneſ 39.

101. Quæritur vlterius, cur de eodem ſancto Patriarcha, citato Pſalmo dicitur: *Ferrum pertranſiit animam eius?* Multas quidem ærumnas in Ægyptum venditus, perpeſſus eſt Ioſeph; à ferro tamen vulnera nulla ſubiiſſe legitur: cur ergo dicitur: *Ferrum pertranſiit animam eius? Ferrum ipſum dicit peccatum, quod occidit animam*, ait Sanctus Hieronymus. Peccatum autem intellige non ipſius Ioſephi culpam, quippe innocentis; ſed malæ fœminæ impudicitiam, vt idem Hieronymus inſinuat. Cum igitur à fratribus in ciſternam veterem eſt demiſſus; cum Ægyptiis in mancipium venditus; cum ab hero in carcerem, vt ſceleratus reus detruſus eſt; cum vinculis, & compedibus arctiſſimè eſt conſtrictus; tunc ferrum non pertranſiit animam eius. Cum autem inhoneſtas voces in caſti iuuenis aures laſciua mulier inſuſurrauit; tunc quidem eius animam ferrum pertranſiit; ferrum certè ab infernis Cyclopibus elaboratum; quod deinde laſciua Venus ad innocentem iuuenem ſauciandum adhibere auſa eſt. Anaſtaſius Nicænus ex ſancti Chryſoſtomi ſententia mulierem ita deſcribit: *Quid eſt mulier? In terra naufragium, fons ſceleris, theſaurus cordium, lethalis occurſus, lapſus oculorum, animarum exitium, cordis lancea, iuuenum pernicies, ſceptrum Inferorum, præceps deſiderium! Quid mulier? Sanctorum calumnia, quies ſerpentis, diaboli ſolatium, ægritudo inconſolabilis, fornax ſuccenſa: eorum, qui ſeruantur, ſcandalum, vitium immedicabile, diurna nugæ, prodigorum hoſpitium, officina dæmonum. Quid mulier? Malum amatorium, medicamentum impudens, fera inexpugnabilis, os effrenatum, triumphus myſteriorum, dux tenebrarum, magiſtra delictorum, ſcelerata oblectatio, cupiditas inſatiabilis, ſimul dormiens intemperantia, ſimul expergiſcens ſollicitudo; veſtita vipera; diurnum damnum, domus tempeſtas, viri naufragium, immitis fera, adulterorum receptaculum, arma diaboli, rabies concupita, mors totius mundi. Meritò dicebat Sapiens: Parua eſt omnis malitia ad malitiam mulieris.* Contra huiuſmodi peſtem antidotum ex eodem Doctore erit, cogitare mulierem eſſe ſepulchrum dealbatum; quod ſub pelle colorata, & rubicunda fœtidas ſordes, & putredinem contegit: ita vt poſt breue tempus ſenio, & morte adueniente ex eius oculis, auribus, totoque corpore intolerabilem fœtorem emanare neceſſe ſit. Hinc benè S. Baſilius admonitione ad filium ſpiritualem ait: *Sicut fœnum, cùm à feruore æſtatis percuſſum fuerit, areſcit, & paulatim priſtinum decorem amittit. Similis eſt etiam ſpecies humanæ naturæ: ſuccedente ſibi ſenectute, omnis decor priſtinus deperit, & quos in amorem ſui antea concitabat, poſtmodum odium eorum efficitur.* Edmundus Campianus, qui in Anglia Catholicam fidem inclyta morte teſtatus eſt, laſciuæ voluptatis irritamenta *popinam vermium, bella ſterquilinia*, meritò appellat, lib. decem rationum.

Anaſtaſ. in Quæſtion. ſacr. Script. tom. 1. Biblioth. P. P.

Mulier quot malorum genus ſit.

Eccli. 25. 19.

Fœmineam contra peſtem antidotum.

102. S. Hieronymus ſcribens ad Nepotianum, eum ſic monet: *Omnes puellas, & Virgines Chriſti aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Ne ſub eodem tecto manſites; nec in præterita caſtitate confidas. Nec ſanctior Dauide, nec Salomone potes eſſe ſapientior. Memento ſemper, quòd Paradiſi colonum de poſſeſſione ſua mulier eiecerit. Ægrotanti tibi quilibet ſanctus frater adſiſtat, & germana, vel mater, vel probata quædam apud omnes fidei. Scio quoſdam conualuiſſe corpore, & animo ægrotare cœpiſſe.*

Mulierum inhabitatio vitanda.

103. Niſi ventus ſpiraret, materia facilè incendibilis poſſet illæſa non multùm ab igne diſtare. Eidem tamen materiæ vento ſufflante ad non conflagrandum, magna diſtantia opus eſt. Vt hæc à fragili ſexu diſtantia habeatur, celebre eſt ſancti Hieronymi pronunciatum: *Fœmina ignis, vir ſtupa, diabolus flabellum eſt.* Ideo S. Cyprianus ait: *De carbonibus ſcintillæ diſſiliunt; de ferro rubigo nutritur; morbos aſpides ſibilant, & mulier fundit concupiſcentiæ peſtilentiam.*

Procul à mulieribus diſtandum.

Cyprian. ſupra.

104. S. Epiphanius lib. 3. contra hæreſes ſub finem ait: *Eua ſi tenui ſpiritu pronuncietur, fœminam ſignificat; ſin aſperetur, Hebræi hoc vocabulo Heua, ſerpentem intelligunt.* Cum igitur eodem ferè nomine mulier, & ſerpens ſignificetur; ſi ſerpentem vitamus, ne in corpus venenum effundat; multò magis vitanda mulier eſt, ne laſciuiæ veneno animam inficiat.

Fœmina, & ſerpens eodem fere nomine Hebraicè appellatur.

105. S. Chryſoſtomus hom. 15. ex variis in Matth. quot mala per mulieres diabolus machinatus ſit, egregiè recenſet, dicens: *O malum ſummum, & acutiſſimum diaboli telum, mulier. Per mulierem Adam in Paradiſo proſtrauit, & de Paradiſo exterminauit. Per mulierem mitiſſimum illum Dauidem, vt necem militis ſui innocentis Vriæ Ethæi in epiſtola dolo mandaret, armauit. Per mulierem ſapientiſſimum Salomonem in præuaricationis ſacrilegium præcipitauit. Per mulierem fortiſſimum Samſonem raſum cæcauit; vt virtute crinili, & decoris oculis ſpoliatus, ludibrio foret hoſtibus; quibus fuerat ante terrori: Cum his captiuus molit, quibus dominabatur inuictus. Per mulierem caſtiſſimum Ioſephum vinculis alligatum detruſit in carcerem. Per mulierem illam totius mundi lucernam Ioannem capite truncauit. Et quid dicam de hominibus? Per mulierem Angelos è cœlo depoſuit, id eſt homines ſanctos, qui ad cœlum pergebant. Per mulierem cuncta omninò proſternit, & iugulat; omnes interficit, omnes elidit, repletos ignominia, & honore euacuatos.* Denique benè pronunciauit Eccleſiaſticus c. 25. 33. *A muliere initium factum eſt peccati; & per illam omnes morimur.*

Mulier quot malorum cauſa.

Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, & abiit in ciuitatem.

106. IAm cœleſtis aquæ, & fontis in vitam æternam ſalientis efficaciam Samaritana cœperat experiri: ideo vt Chriſtum Dominum verum Meſſiam ſuis conciuibus manifeſtaret; id, ad quod antea venerat, libentiſſimè deſeruit: Quàm benè Ieremiæ verba, ſancta hæc

Thr. c. 3. verſ. 51. peccatrix myſtico ſenſu poterat vſurpare: *Oculus meus deprædatus eſt animam meam in cunctis filiabus vrbis meæ.* Vbi ex Hebræo legitur: *Fons meus deprædatus eſt animam meam propter cunctas filias vrbis meæ.* Scilicet fons Chriſtus, qui vberem mihi cœleſtis aquæ laticem effudit; ita animam meam deprædatus eſt, vt terrenos omnes affectus, occupationeſque oblita, mentis vires omnes eò conuertam, vt animas vrbis meæ filias ad ſalutarem veræ fidei illuminationem adducam.

Et dicit illis hominibus: Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcumque feci.

107. HÆc hyperbolicè dicta eſſe exiſtimat Toletus; cum Dominus Samaritanæ, quæ præcipuè in vita peccata fecerat, dixerit; non omnia ſingillatim; ſed reuera ſine hyperbole peccata omnia ei à Domino indicata fuerant; peccata tamen non in ſe, ſed in ipſorum fœdiſſimo fonte: fontem enim qui indicat, cenſetur fontis eiuſdem etiam riuos indicare. Lutulentus fons, ex quo vitia omnia prodeunt, laſciuia eſt. Magdalena non aliunde, quàm ex laſciuiæ nota peccatricis titulum acquiſierat; nihilominus ab ea expuliſſe ſeptem dæmonia Dominus dicitur, ideſt vitiorum omnium multitudinem, vt explicat Gregorius, & Beda. Præterea ſicut laſciuia peccata omnia, tamquam eorum radix, continere videtur; ita è contrario ex immaculata pudicitia virtutes omnes germinare dici poſſunt; ita vt meritò ſanctificatio, ſeu ſanctimonia in ſacris litteris pro caſtitate accipi ſoleat. Ad Hebræos 12. *Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniam*, ſeu, vt Græcus textus habet, *ſanctificationem, ſine qua nemo videbit Deum.* In quem locum, & in Matth. 5. Chryſoſt. per ſanctimoniam caſtitatem intelligit; cui ſubſcribunt Theophylactus, Theodoretus, & Oecumenius. Similiter primò ad Theſſal. *Hæc eſt enim voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione; vt ſciat vnuſquiſque veſtrûm vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore; non in paſſione deſiderij*: & ad Rom. 6. *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.* Denique prima ad Timoth. 2. *Saluabitur per filiorum generationem; ſi permanſerit in fide, & dilectione, & ſanctificatione cum ſobrietate.*

Laſciuia peccatorum omniũ fœtidus fons.

Caſtitas abſolutè ſanctitas appellatur.

Numquid ipſe eſt Chriſtus?

108. ITa mulier interrogauit; non quòd de hoc dubitaret; ſed, vt ait Cyrillus: *Ne à Samaritanis, qui mores eius cognouerant, tamquam deſipiens, & quaſi maiora, quàm intelligere poſſet, dicens, derideretur.* Cæteroqui ſatis firmè Dominum, cum quo collocuta mulier fuerat, verum Meſſiam eſſe credebat. Sed vnde tanta ei illuminatio, quæ cæca in Samaritanorum errore fuerat? Certè ex eo, quòd in fontis Siloe mundiſſimis aquis oculos lauerat. Ioan. 9. cum cæcum Dominus illuminare vellet, ait: *Vade, & laua in natatoria Siloe, quod eſt interpretatum Miſſus.* Ideo, inquit Chryſoſtomus, *interpretatus eſt Euangeliſta Siloen, quod eſt Miſſus; vt intelligas illic à Chriſto curatum, vt Paulus ait: Bibebant autem de ſpiritali, conſequente eos petra petra autem erat Chriſtus. Quemadmodum ergo Chriſtus petra erat ſpiritalis; ita & Siloe fons erat ſpiritalis.* Huius ergo ſpiritalis Siloe aquæ cæcos mentis oculos Samaritanæ aperuerunt; vt vera fide illuminata, eam ſuis ciuibus communicaret.

Samaritana ſpiritualiter cœca. vnde illuminata? Chryſoſt. hom. 56. in Ioannem. 1. ad Cor. 10.

Exierunt ergo de ciuitate, & veniebant ad eum.

109. CRedibile eſt Samaritanam non plebeis; ſed primariis ciuitatis, nempe magiſtratibus, & ſacerdotibus ſua verba protuliſſe: non enim rudibus, ſed legis peritis eam dixiſſe, putandum eſt: *Numquid ipſe eſt Chriſtus?* Præterea ciuitatis primarii, non plebei *rogauerunt eum, vt ibi maneret*: plebei enim non auſi eſſent Iudæum intra vrbem familiariter retinere. Dicere autem primarii Samariæ poterant: Si hic, de quo mulier teſtatur, verus Meſſias eſſet, cur peccatrici tantùm mulieri ſe manifeſtat? Cur non potiùs vrbem ingreſſus nos etiam alloqui, & illuminare dignatur? Huiuſmodi tamen dubitatione nullatenus Samaritæ retardati, ſtatim ad Chriſtum cognoſcendum properarunt. Ad hoc autem, vt infra indicatur, maximè moti ſunt; cùm nonniſi ex diuina efficacia agnoſcerent, quòd peccatrix mulier ſuæ confuſioni, & ignominiæ non parceret, dicens: *Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia, quæcumque feci.* Vbi benè Chryſoſtomus ait: *Aliter dicere potuiſſet: Venite, videte prophetam. Sed cum anima diuino igne exardeſcit, nihil amplius terrenum curat; non gloriam, non dedecus; ſed eius flamma tantùm feruore mouetur.*

Samaritanę peccatrici cur ſtatim primarii Samaritæ fint obſequuti?

Interea rogabant eum diſcipuli dicentes: Rabbi, manduca. Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis. Dicebant ergo diſcipuli ad inuicem: Numquid aliquis attulit ei manducare?

110. CVm in vrbe Sichar, quò antea, vt cibos emerent, diſcipuli abierant, cibos habuiſſent; illos ad Dominum, vt ſe manducando reficeret, attulerunt: hinc autem inter ciues alios Samaritarum vrbium, & ciues vrbis huius Sichar diſcrimen apparet. De illis enim dicitur Luc. 9. 52. *Ieſus miſit nuncios ante conſpectum ſuum, & euntes intrauerunt ciuitatem Samaritanorum, vt pararent*, nempe cibum: *& non receperunt eum*, ſc. Samaritani illi. Secus verò cum vrbis Sichar ciues feciſſent, diſcipuliſque cibos non negaſſent, hinc ſe congruo modo diſpoſuiſſe videntur, vt eos Dominus ſua fide, & gratia illuminaret. Contra inhumanos illos Samaritas *Iacobus, & Ioannes dixerunt: Domine, vis dicimus, vt ignis deſcendat de cœlo, & conſumat illos?* Quod miſericors Dominus fieri abnuit. Ab illis ergo ſatis fuit meritum ignem arcere; ciuibus verò Sichar per fidem illuminatis aquam illam largitus eſt Dominus, quam *qui biberit non ſitiet in æternum.*

111. *Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis.* Cum Dominus humanam ſalutem eſuriret, ei verè quod manducaret, Samaritana attulerat; tum quia ipſa præteritas laſciuiæ culpas agnoſcens, eaſque confeſſa, iam ad ſalutarem pœnitentiam reuocari cœperat: tum quia eiuſdem mulieris teſtimonio aduocati Samaritæ iam ad Dominum properabant. Sunt autem conuerſi peccatores tamquam venatica præda, ideoque Domini guſtui eſca ſapidiſſima. Quare Leo 9.

Peccatores ad ſalutem conuerſi Domini venatica præda ſunt.

Ep. 1. c. 17 Cornelium Centurionem à Gentilitate ad veram fidem conuerſum, vocat *immanem aprum de ſylua.* Porro diuini verbi præcones, veluti dentes ſunt, qui animarum ſalutem procurantes, eſurienti Domino ſpiritualem cibum mandunt. *Myſticè*, ait Hieronymus, *in Scriptura Sacra dentes aliquando prædicatores accipi ſolent. De ſanctis enim prædicatoribus ſponſa dictum eſt: Dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro. Vnde vni eorum oſtenſis in figura Gentibus, dicitur: Macta, & manduca: id eſt vetuſtatem earum contere, & in corpus Eccleſiæ, & tua membra conuerte.*

Prædicatores dentium nomine ſignificantur. *Hieronymus in Threnos c. 3. Cantic. 4. Act. 10.*

Dicit eis Ieſus: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me; vt perficiam opus eius.

Corporalis, & ſpiritualis cibi diſcrimen.

112. Corporales cibi tempore indigent, vt ad comedendum parentur. præparati deinde cum ſatietatem, adeoque comedendi faſtidium afferant, perpetuò iis veſci non datur. Secus verò cœleſtis cibus, qui eſt Dei voluntas, ſemper ad animas reficiendas paratus eſt; ſemperque veluti iugi conuiuio iucunda, perennis, & ſalutaris eſca Dei ſeruis eſſe poteſt. Præterea cœleſtis hic cibus ita iuſtum nutrit, & auget, vt creſcat *in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* Qui enim hic Dei voluntatem exequendo mortalem vitam vixerint, in bene anteactæ vitæ præmium reſurgent in menſura, & ſtatura corporis plena, & perfecta, qualis Chriſti fuit in ętate plena, & perfecta: vt ſicut Chriſtus peragens annum ætatis trigeſimum quartum, iuſtam habuit humani corporis ſtaturam; ita in reſurrectione omnes electi, etiam qui infantili ætate deceſſerint, habeant iuſtam corporis ſui magnitudinem, & ſtaturam: non quòd omnes ſtatura corporis æquales Chriſto futuri ſint; ſed quòd omnes ea erunt magnitudine, & ſtatura, quam in ætate virili, qualis Chriſti fuit, habuiſſent; ſi ijs natura vegeta, & nullatenus impedita fuiſſet. De quo benè S. Thomas, & Scholaſtici agunt in 4. ſentent. Diſtinct. 44. art. 3. & 5. Auguſt. 22. de Ciuit. cap. 15.

Ad Epheſ. c. 4. 13

Reſurgẽtes electi quam corporis ſtaturã habituri ſint.

113. *Vt perficiam opus eius.* Dei opus Chriſto Domino mandatum tripliciter intelligitur. Primò Dei opus eſt Euangelicæ legis promulgatio, & ex ea humani generis ſalus. De quo opere prope paſſionem Dominus Ioannis 17. dixit: *Opus conſummaui, quod dediſti mihi, vt faciam.* Secundò quamuis creata omnia Dei opera ſint, opus tamen Dei antonomaſticè homo dicitur; de eo enim dicitur Iob 14. 15. *Operi manuum tuarum porriges dexteram.* Ad hominem ergo per virtutes, & ſanctitatem ſuo exemplo, & doctrina perficiendum ab æterno Patre miſſus eſt Chriſtus. Tertiò cum Pſal. 8. 4. Cœli digitorum Dei opera dicantur: & in cœlis præcipuum opus Empyreum, beatorum ſedes ſit; ad hoc perficiendum Chriſtus aduenit; ſcilicet vt Empyrei ſedes à rebellibus ſpiritibus vacuas relictas, per homines ad cœleſtem beatitudinem electos impleret.

Chriſtus Dominus triplex Dei opus perfecit.

Nonne vos dicitis, quod adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit? Ecce dico vobis: Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ ſunt ad meſſem.

114. Vt à corporalibus ad ſpiritualia animum erigere Apoſtoli diſcerent; à meſſe, quæ poſt menſes quatuor expectabatur, ad ſpiritualem meſſem iam matureſcentem, nempe ad Samaritarum conuerſionem ex vrbe aduenientium oſtendendam, Dominus tranſit; campos enim properantium Samaritarum frequentia plenos, regiones albas, hoc eſt ad meſſem maturari incipientes, Dominus vocat. Meſſis hęc ſpiritualis, dicere Dominus videtur, prætetquam quod excellentiorem fructum habet; eſt etiam corporali præponenda, cum huius, maturitatis iam tempus adueniat; illius autem longiore temporis ſpatio diſtet. Præſentia autem præ futuris magis animum mouent.

Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam; vt qui ſeminat ſimul gaudeat, & qui metit.

115. Merces meſſis ſpiritualis, eſt meritum, & beatitudinis præmium merito reſpondens; quod ab ijs acquiritur, qui meſſis fructus in cœleſtis Patris familias horreum congregant; qui ſcilicet ſalutis viam hominibus oſtendendo, eos in cœlum transferre ſtudent. Quoniam verò poſt agriculturæ labores meſſis tempus agricolis lætitiæ tempus eſt, *Sicut, qui lætantur in meſſe*, dicitur Iſaiæ 9. 3 in ſpirituali tamen meſſe tam ſatoribus, quàm meſſoribus gaudendum eſſe Dominus ait: *Vt qui ſeminat ſimul gaudeat, & qui metit.* Vbi meſſores Apoſtolos, ſatores Prophetas fuiſſe Chryſoſtomus ait. Prophetæ enim de Chriſti aduentu vaticinantes ad Euangelicam meſſem prima ſemina iecerunt. Secundò quia, vt dicitur Lucæ 8. *Semen eſt verbum Dei*, etiam Apoſtolici viri diuinam legem promulgantes; & ad eam propter æternam vitam ſeruandam hortantes, ſatores dici poſſunt. Ideo eos Hilarius *æternitatis ſatores* appellauit. Tertiò quia, vt docet S. Thom. 1. p. q. 62. ar. 3. *Gratia eſt ſemen gloriæ*; huius ſeminis Chriſtus eſt ſator: *Gratia per Ieſum facta eſt*, dicitur Ioann. 1. *& de plenitudine eius omnes accepimus, & gratiam pro gratia*: hoc eſt: ſicut ſubſtantialis Chriſti gratia reddit illum Deo gratum, ſanctum, & Dei filium naturalem; ita accidentalis gratia nobis per Chriſtum communicata, nos Deo gratos, ſanctos, & Dei filios adoptiuos reddit.

Satores & meſſores ſpirituali meſſe gaudent.

Hilarius in Matth. c. 5. Apoſtolici viri æternitatis ſatores ſunt.

In hoc eſt enim verbum verum; quia alius eſt, qui ſeminat, & alius, qui metit. Ego miſi vos metere, quod non laboraſtis. Alij laborauerunt, & vos in labores eorum introiſtis.

116. De Prophetis, qui primi diuinæ legis ſatores fuerunt, dicitur Pſal. 125. *Euntes ibant, & flebant, mittentes ſemina ſua.* Ex his enim Ieremias ait: *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum?* Prophetæ etiam, cùm in obduratos Iudæorum animos diuinæ legis ſemina iacerent, non ſolùm lacrymas, ſed etiam ſanguinem profuderunt: ita vt propterea Matthæi c. 23. 31. Iudæis Dominus dixerit: *Filij eſtis eorum, qui Prophetas occiderunt.* Et verſ. 37. *Ieruſalem, Ieruſalem, quæ occidis Prophetas,*

Ierem. c. 9. Prophetæ diuinę legis ſatores.

& lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt. Cum autem A Dominus effuſis Prophetarum lacrymis, & ſanguine, ingens ſuæ mortis pretium addidiſſet; factum eſt, vt mira facilitate vberem meſſem vnus Petrus Apoſtolus vnica concione collegerit: cum Act. 2. 41. animarum circiter tria millia ad Euangelicam fidem conuerterit. Præterea Act. 4. 4. *Eorum, qui crediderunt, factus eſt numerus virorum quinque millia*: ita vt verè de Apoſtolis dici potuerit: *Venientes venient cum exultatione portantes manipulos ſuos.*

Pſal. 125.

Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcumque feci.

117. IActant alchimiſtæ ſua poſſe induſtria è viliori materia aurum, argentumque conficere. Felicior, & verior Alchimiſta Samaritana mulier ſuæ laſciuiæ manifeſtatam ignominiam, in Dei gloriam, proximorumque ſalutem conuertit. Cumque ſuam ob turpitudinem, & fœditatem laſciuiæ opera tenebrarum ſint; *Deus, qui dixit*, hoc eſt iuſſit *de tenebris lucem ſplendeſcere*, ipſe etiam ex manifeſtatis tenebrarum operibus vera fide Samaritarum corda illuminauit.

Samaritanæ alchimia.

2. ad Cor. c. 4.

Cum veniſſent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum, vt ibi maneret: & manſit ibi duos dies.

118. VNde tanta Samaritanis cupiditas, Chriſtum Dominum apud ſe detinendi? Illius ſcilicet ſuauiſſimo ſermone deliniti, verè cum verba vitæ æternæ habere experiebantur, vt propterea ab eo ſeparari numquam voluerint. Duos tantùm dies apud amantiſſimos hoſpites commoratus eſt Dominus. Quis iucundiſſimi illius bidui felicitatem cogitatione aſſequi poteſt? Si diem vnum in atriis cum ſeruis, non in ſuperiori domo cum cœleſti Rege familiariter verſari, ſupra dierum millia meritò prætulit Dauid: *Melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia*: quàm vberem, quàm eximiam cœleſtis gaudii voluptatem biduum Samaritanis attulit, quo Domini iucundiſſimo colloquio iis familiariter perfrui datum eſt? Diſceſſit tamen poſt biduum Dominus; ſed iam ad ſuorum fidelium ſolamen eximium, perpetuam apud eos manſionem meditabatur; quam deinde in cœlum aſcenſurus pollicitus eſt dicens: *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi.* Hanc autem promiſſionem non ſolùm A præſenti ſemper auxilio ſuos fideles protegendo; ſed etiam reali in auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento præſentia amantiſſimus Dominus adimplere voluit.

Pſ. 83. 11. Biduū commorantis Domini cū Samaritanis ſupra dierū millia præferendum. Matth. vlt.

Et multò plures crediderunt in eum propter ſermonem eius: & mulieri dicebant: Quia iam non propter tuam loquelam credimus; ipſi enim audiuimus, & ſcimus, quia hic eſt verè Saluator mundi.

119. CVm biduum Dominus apud Samaritas manſit; ab eo, ſiue de ſe loqueretur, ſiue de ſpectantibus ad animarum ſalutem, & ad B Euangelicam fidem, & legem loqueretur, tam efficacia, tam ſalutaria, & ſuauia verba audierunt; vt non iam propter mulieris teſtimonium, ſed propter ipſius Domini ſermonem, eum verum meſſiam eſſe credentes, dixerint: *ſcimus, quia hic eſt Saluator mundi.* Porrò quamuis ex Philoſopho, ſcire ſit rem per cauſam cognoſcere; nihilominus in Scriptura ſcire ex auctoritate extrinſeca, credere etiam ſignificat, vt Deut. 4. *Vt ſcias, quoniam Dominus ipſe eſt Deus.* Tobiæ 11. *Scias, quoniam mox aperientur oculi eius.* Iob 19. *Scio, quòd Redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum.* Sic etiam ſcientia fi- C dem ſignificat Lucæ c. 1. 77. *Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius.* Ad Coloſſ. c. 1. *Creſcentes in ſcientia Dei.*

Scire interdum credere ſignificat.

120. Sanctus Thomas 2. 2. q. 2. ar. 10. quærit, an ratio inductiua ad ea, quæ ſunt fidei, minuat meritum fidei? & reſpondet diſtinguendo: *Ratio humana inductiua ad ea, quæ ſunt fidei, dupliciter ſe poteſt habere ad voluntatem credentis. Vno modo ſicut præcedens; cum aliquis aut non haberet voluntatem, aut eam non promptam haberet ad credendum, niſi quia ratione humana induceretur: & ſic ratio humana minuit meritum fidei. Alio modo ratio humana poteſt ſe habere ad voluntatem credentis conſequenter. Cum enim homo habet promp-* D *tam voluntatem ad credendum, diligit veritatem creditam, & ſuper ea excogitat, & amplectitur, ſi quas rationes ad hoc inuenire poteſt. Et quantùm ad hoc ratio humana non excludit meritum fidei, ſed eſt ſignum maioris meriti. Et hoc ſignificatur Ioann. 4. vbi Samaritani ad mulierem, per quam ratio humana figuratur, dixerunt: Iam non propter tuam loquelam credimus.* Iuxtà priorem acceptionem rationis inductiuę intelligendus eſt Gregorius cum ait: *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.* Iuxtà poſteriorem rationis inductiuæ acceptionem dixit Petrus Apoſtolus. *Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos, reddere rationem de ea, quæ in vobis eſt, fide.*

Ratio humana inductiua ad fidem an meritum minuat.

Gregor. hom. 26. in Euang. Ep. 1. cap. 3. 15.

SABBATVM

POST DOMINICAM III. QVADRAGESIMÆ.

Perrexit Ieſus in montem Olueti, &c. *Ioan. 8.*

Euangelij nexus, & ordo.

REDEMPTOR noſter, vt verum Dei filium ſe probaret, trium Dei attributorum ſpecimen ſuis coram aduerſariis præbet. Primò quidem Sapientiæ, introſpiciendo occultas aduerſariorum cogitationes, eorumque conſcientiam fœdis culpis inquinatam; vt propterea cum ſaluam dimittere vellet adulteram, fidenter dixerit: *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat.* Secundò omnipotentiæ, cum paucis notis inſcripto puluere aduerſarios confundere, & procul abigere potuerit: ibi enim cum proprias culpas Christo Domino non ignotas eſſe cognouiſſent, *Vnus poſt vnum exibant, incipientes à ſenioribus.* Tertiò bonitatis ſpecimen dedit, mulierem indemnatam dimittendo: *Nemo te condemnauit; nec ego te condemnabo.*

Et diluculo venit in templum; & omnis populus venit ad eum; & ſedens docebat eos.

2. PRimo mane Chriſtus Dominus templum petit; populum docet; ſuaque doctrina prauas dæmonis ſuggeſtiones detegit, eaſque fugiendas demonſtrat; vt Dauidis de Meſſia, eiuſque miniſtris vaticinium impleatur: *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ; vt diſperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.* Vbi Origenes ait: *Siue ciuitas Domini Eccleſia Dei viuentis accipitur, eijciunt doctores de Eccleſia, & interficiunt eos, qui operantur iniquitatem; contrarios dæmones, aduerſariaſque virtutes, qui cogunt homines ad peccatum: docendo, inſtituendo, & occultata in diuinis litteris myſteria reſerando. Siue ciuitatem Domini vniuſcuiuſque noſtrûm animam intelligamus; quæ ædificatur à Domino ex lapidibus viuis, id eſt ex virtutibus varijs, & diuerſis: de ipſa quoque ciuitate ſanctus quiſque, & diligens eijcit peccatores, id eſt cogitationes peſſimas, & cupiditates prauas interficit in matutino. Iuſtus enim dicit: In matutinis meditabor in te, quia fuiſti adiutor meus. Quod eſt aliud matutinum, niſi Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui eſt lux vera, & exoriens in cordibus noſtris, atque illuminans ignorantiæ noſtræ tenebras?*

Vaticinium in Meſſia adimpletū. Pſ. 100.

Pſal 62.

Adduxunt autem Scribæ, & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & ſtatuerunt eam in medio; & dixerunt ei: Magiſter, hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio.

3. SI tàm vehementer iuſtitiæ, & diuinæ legis zelo ſe affici Scribæ, & Phariſæi iactabant, cur non etiam adulterum ad Dominum adduxerunt? Credibile eſt adulterum à ſe illos vel ferro timidos, vel auaros argento repuliſſe. Adduxerunt tamen adulteram, & Dominum blandis verbis magiſtrum appellando, quid de ea iudicaret, interrogant. Benè in hunc locum Cyrillus ait: *Qui alios enecare veneno ſtudent, illud melle circumdatum, & temperatum porrigunt, vt lurida veneni lues mellis permiſta dulcedini lateat magis; facilius ingrediatur ignota, & maiorem inferat perniciem non præuiſa. Ita his verborum blandiciis, & palpatione adulatoria Phariſæi ſuæ malitiæ virus abſcondere ſatagunt, vt ſuarum fraudum laqueis Dominum facilius implicent, & incautum inuoluant.* Cum igitur inſidias ſtruant, venerabile magiſtri nomen præmittunt. Benè igitur de ſimulatoribus iſtis vaticinatus eſt Dauid Pſal 61. *Ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant.* Simulatores hi præuiam honorificam vocem veluti miniſtram, & prodromam vituperationis efficiunt: ideo enim honorificum verbum aliquod præmittunt, vt deinde cum vituperant, faciliùs veluti alieni à calumnia credantur. *Iniqui,* inquit Gregorius, *ne publicè praui videantur, loquuntur aliquando bona de iuſtis, quæ eſſe iam cognita, & alijs nouerunt: ſed hæc ipſa protinus ad cumulum reatus pertrahunt. Et credendum ſibi in contrarijs, ex eo, quod & proſpera loquebantur, oſtendunt. Ad vſum ergo intorquent criminis, voces fauoris.*

Adulterum adducentes cur non etiam adulterum Phariſæi adduxerunt?

Cyrillus in Ioann. l. 5. c. 15.

Phariſæi veneficis ſimiles.

Simulatoris mos. 5. Mor. c. 13.

4. Euthymius, Nicephorus, & Imperfectus in Matth. c. 12. verba illa Pſal. 54. *Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, & ipſi ſunt iacula;* interpretantur de Iudæo, & Phariſæo Chriſtum blandis verbis alloquentibus, eumque magiſtrum appellantibus; cum tamen ſub verborum blandimentis inſidiæ conderentur. Aptiſſimè autem blandi huiuſmodi ſermones, & fallaces, iacula appellantur: iaculum enim, abducta prius arcus chorda, retrahitur à ſcopo, fitque magis diſtans, vt deinde vehementiùs feriat: ex quo eſt Phrenoſchema de ſagitta arcui aptata, cum epigraphe, *Abducta citatior.* Ita planè fallax aſſentator prius blando ſermonè ab Inſidijs valde ſe diſtare oſtendit; vt deinde violentius per calumniam feriat innocentem. Simulatus huiuſmodi calumniator, vt calumniam occultè, & per inſidias ſtruat; antequam proximi famæ detrahat, tamquam in proximum beneuolus, & miſericordia motus, ſuſpiria præmittit, ita vt, ſicut àlio ſenſu ſanctus Iob dixit, *Antequam comedam, ſuſpiro,* de huiuſmodi calumniatore dici poſſit: Antequam maledicentiæ dentibus proximum mordeat, ſuſpirat. Quod elegantiſſimè deſcribit Bern. ſerm. 24. in Cant. *Videas præmitti alta ſuſpiria; ſicque cum quadam grauitate, & tarditate, vultu mæſto, demiſſis ſupercilijs, & voce plangenti egredi maledictionem; & quidem tantò perſuaſibiliorem, quantò creditur ab his, qui audiunt, cordi*

Simulatoris verſutia.

Simulatoris verba cur iacula vocantur?

Iob. 3. 24.

Simulator antequam mordeat, ſuſpirat.

corde inuito, & magis condolentis affectu, quàm malitioſè proferri: Doleo, inquit, vehementer pro eo, quòd diligo eum ſatis, & numquam potui de hac re corrigere eum. Et alius: Mihi quidem, ait, benè compertum fuerat de eo iſtud; ſed per me numquam innotuiſſet: at quoniam per alterum patefacta eſt res, veritatem negare non poſſum: dolens dico: re vera ita eſt. Ad maledicentiam ergo, & calumniam occulandam, prius veluti alieno à maledicentia affectu recedere videtur calumniatrix lingua; vt deinde vehementius calumniæ verba vibret. Hinc aptiſſimè in ſacris litteris maledica lingua abductæ ſagittæ comparatur: Ieremiæ 9. *Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta eſt; in ore ſuo pacem cum amico ſuo loquitur, & occultè ponit ei inſidias.*

5. Verſus de Scribis, & Phariſæis Chriſtum Dominum in hoc Euangelio ad calumniam ſtruendam blandè alloquentibus, eumque magiſtrum appellantibus eſt vaticinatus Iſai 32. *Stultus fatua loquetur, & cor eius faciet iniquitatem; vt perficiat ſimulationem, & loquatur ad Dominum fraudulenter; & vacuam faciat animam eſurientis, & potum ſitienti auferat. Fraudulenti vaſa peſſima ſunt; ipſe enim cogitationes concinnauit ad perdendos mites in ſermone mendaci.* Tantæ ſimulationis finis eſt, *vt vacuam faciat animam eſurientis, & potum ſitienti auferat.* Eſuriens, & ſitiens hic Chriſtus Dominus intelligitur, cuius eſuries, & ſitis erat circa animarum conuerſionem, iuxtà ipſius teſtimonium Ioann. 4. *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me; vt perficiam opus eius:* & ibidem, cum Samaritanæ adulteræ conuerſionem ſitiret, eidem dixit: *Mulier da mihi bibere.* Cùm igitur animarum conuerſioni obſtaculum per calumniam, & ſimulationem ſtruere Phariſæi conarentur; verè de vnoquoque eorum vaticinatus eſt Iſaias: *Cor eius faciet iniquitatem, vt perficiat ſimulationem, & loquatur ad Dominum fraudulenter* (eum ſcilicet appellando magiſtrum) *vt vacuam faciat animam eſurientis, & potum ſitienti auferat.*

Simulator Phariſæus quomodo Chriſto eſurienti, & ſitienti animarum ſalutem obſtiterit?

In lege autem Moyſes mandauit nobis huiuſmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?

6. Contra adulteros lex habetur Leuit. 20. *Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum vxore proximi ſui; morte moriantur & mœchus, & adultera.* Sed quoniam genus mortis ibi non exprimitur; Hebræi lapidandos eſſe adulteros arguendo à minori ad maius benè colligebant ex Deut. 22. 23. 24. vbi vnà cum ſocio criminis participe lapidari præcipitur ſponſam, quæ fidem ſponſo antequam ſimul conuenirent, violauerit. Similiter lapidandam eſſe etiam ibi præcipitur puellam, quæ liberè virginitatis in domo paterna iacturam fecerit. Quod genus mortis, nempe lapidationis, ad adulteros omnes extenſum comprobaſſe videtur Dominus cum Ezech. 16. ait: *Iudicabo te iudicijs adulterarum, adducens ſuper te multitudinem; & lapidabunt te lapidibus.* Cum igitur lapidibus interficere huiuſmodi delinquentes ex Moſaïca lege præciperetur: quæritur cur Pilato Iudæi dixerint Ioann. 18. *Nobis non licet interficere quemquam.* Reſpondet Auguſtinus tract. 114. & Cyrillus in Ioan. lib. 12. cap. 6. id dixiſſe Iudæos, eò quod Paſcha eſſent celebraturi; propter quam celebritatem, reorum tunc temporis mortem exequi prohibebantur. Confirmatur talis reſponſio ex eodem cap. Ioann. 18. vbi de Iudæis dicitur:

Lapidandos eſſe adulteros vnde in Moſis lege habeatur?

A *Ipſi non introierunt in prætorium; vt non contaminarentur, ſed manducarent Paſcha.*

7. Porrò vt ad adulterij pœnam reuertamur, teſte Dio Siculo lib. 2. apud Ægyptios adulter mille virgarum plagas ſubibat: naſo autem adultera mutilabatur. Idque iuſto quidem ſupplicio; de ſponſa enim caſtimoniæ laudibus inſigni dicitur: *Naſus tuus ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum.* Huiuſmodi turris diruenda erat adulteræ, cum iam vrbs in manus hoſtis incidiſſet.

Adulteri pœna apud Ægyptios

Adulteræ apud Ægyptios curnaſus ampu-tabatur.

Cant. c. 7.

8. Locrenſium lege vterque oculus adultero erat eruendus: cumque Zaleucus legis auctor legem in filio præuaricatore ſeruari vellet, populus verò remitti flagitaret, Zaleucus vnum ſibi oculum, alterum Filio effodit: oculique lumen iuſtitiæ candori poſthabuit. Ne potentium ictibus lex vitrea foret, Vitricus Zaleucus maluit eſſe, quàm parens. Cæcutire legiſlatorem, quàm claudicare iuſtitiam legifer maluit. Cum eius ſub fronte nocteſceret, ſuum Erigone ſidus exeruit, Venus occuluit. Tam illuſtris cæcitatis caligo Troiani incendii faces ab adultero accenſas felicior Hectore repuliſſet. Viſus eſt luſcus nubilum cœcitate ſupercilium, clariſſimum Æquitati monumentum, & triumphalem veluti arcum gloriæ excitaſſe. Melius ſponte cœcus adulterij vindex; quàm centum oculis Argus ſeuerus adulteræ cuſtos, celebritatem nominis eſt adeptus: paſſus alteram ſibi aciem præſtingui, vt ad Themidis ſcopum acutius altera collimaret: dignus ſanè vir, cui ſuos Fama mille oculos conſecrarit, vt in omnem conſequentium temporum poſteritatem fixis obtutibus tanta virtutis documenta ſuſpiceret.

Adultero vtrumque oculum Locrenſes eruebant.

Zaleuci in filium adulterum ſeueritas.

Val. Max. lib. 6. c. 5.

Ælianus l. 13.

9. Vt prouidentiam homines doceantur, ad Formicam mittuntur: Prouerb. 6. *Vade ad Formicam, ò piger; & conſidera vias eius; & diſce ſapientiam.* Vt doceantur prudentiam, ad ſerpentes; vt ſimplicitatem doceantur, mittuntur ad columbas: Matth. 10. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.* Sed vt adulterij deteſtationem, debitamque coniugii fidem homines diſcant, ad Ciconiam, & Porphyrionem
D auem mittantur. *Tempore etiam meo*, inquit Gulielmus Pariſienſis (*ciconia tamquam de adulterio conuicta per olfactum maſculi ſui, congregata multitudine ciconiarum, neſcio qualiter accuſante maſculo, vel detegente eius crimen, à tota illa multitudine deplumata, atque dilacerata eſt; tamquam concilio, aut iudicio omnium eſſet adulterij iudicata.* *Porphyrion auis*, ait Athæneus, *cùm domi alitur, fœminas virorum coniuges tanta ſeueritate cuſtodit, tantumque ſtupri ſenſum habet; vt cum id deprehenderit, præmonſtret antea Domino, & vitam laqueo finiat; vel potius Fame ſibi mortem conciſcat*, teſte Dalechampio. Huiuſmodi auium contubernium, quàm multis eſſet inuiſum! quantoque libentius ſerpentibus, quam huiuſmodi volucribus domicilium commune concederent.

Prima part. de vniuer. part. 3 c. 8.

Ciconia adultera à ciconiis deplumatur, & laceratur.

Athenæus lib. 9 c. 12.

Porphyrion auis viro vxoris adulterium detegit, eoque detectu præ triſtitia moritur.

10. Porphyrionis proculdubio contubernium Romanæ coniuges omninò vitabant, de quibus Seneca l. 3. de beneficiis c. 16. ait: *Numquid iam nullus adulterij pudor eſt; poſteaquam eo ventum eſt, vt nulla virum habeat, niſi vt adulterum irritet. Argumentum eſt deformitatis, pudicitia. Quam inuenies tam miſeram, tàm ſordidam; vt illi ſatis non ſit vnum adulterorum par, niſi ſingulis diuiſit horas? & non ſufficit dies omnibus, niſi ad alium geſtata eſt, apud alium manſit. Infrunita, & antiqua eſt, quæ neſcit matrimonium vocari vnius adulterium.*

Romanæ priſcæ adulteræ.

Hoc autem dicebant, tentantes eum, vt poſſent accuſare eum.

Phariſæi cur adulterã ad Dominum adduxerint? Ioannis c. 8.

11. HAnc Phariſaïcam fraudem ſic explicat Ambroſius lib. 9. Ep. 76. ad Studium: *Oblata erat à Scribis, & Phariſæis Domino Ieſu adultera rea, & hac oblata fraude; vt ſi eam abſolueret, legem ſoluere videretur; ſin verò damnaret, propoſitum ſui mutaret aduentus: quia peccata omnium remiſſurus aduenit. Quod hoc eodem capite dixit: Ego non iudico quemquam.* Hoc eſt: Quamuis iudicandi habeam poteſtatem; nolo tamen eam exercere; niſi in ſecundo meo aduentu; cum ad iudicandos viuos, & mortuos veniam: nunc non ad iudicandos, ſed ad liberandos homines venio. Quæ interpretatio placet Chryſoſtomo, Leontio, Theophylacto; & Euthymio. Cui etiam ſententiæ conſonat, quod dicitur cap. 3. *Non miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum; ſed vt ſaluetur mundus per ipſum.* Et Lucæ 12. Cum, vt hæreditatem inter duos fratres Dominus diuideret, rogaretur, reſpondit: *Homo, quis me conſtituit Iudicem, aut diuiſorem ſuper vos?* Adde præterea voluiſſe Phariſæos Chriſtum, ſi mulierem lapidandam eſſe iudicaret, apud populum odibilem, tamquàm parum miſericordem, & ſeuerum iudicem reddere. Verſuta quidem nequitia Scribæ, & Phariſæi Chriſtum Dominum, vt reum redderent, iudicem elegerunt.

Ieſus autem inclinans ſe, digito ſcribebat in terra.

Adultera cum accuſaretur, quid Dominus in terra ſcripſerit? Hic, & num. 14. & 16.

Dominus cur Phariſæorũ peccata in terra ſcripſerit?

12. QVid Dominus in terra ſcripſerit, quærunt hic interpretes. Docet Hieronymus Dominum ſcripſiſſe Scribarum, & Phariſæorum mulierem accuſantium, omniumque mortalium peccata: vt hinc ſcilicet eos puderet tam acriter mulierem accuſare; cum ipſi plurimorum criminum reos ex ſcriptura illa ſe eſſe cognoſcerent. Fuit autem ſcriptura hæc terræ impreſſa, vt de Phariſæis impleretur vaticinium Ierem. 17. *Domine, recedentes à te in terra ſcribentur; quoniam dereliquerunt venam aquarum viuentium Dominum.* Scribuntur autem peccatores in terra, primò iuxtà Lyranum, vt in terra ſcripti Inferni ciues, qui intra terram eſt, agnoſcantur. Sicut in cœleſtis Ieroſolymæ aditu electi ſcribuntur, vt cœli ciues declarentur. Apocalypſis 21. *Habebat in portis Angelos duodecim, & nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorum Iſrael.* Secundò Phariſæorum peccata in terra, ac puluere Dominus ſcripſit, vt ſuæ potentiæ vim declararet; cum exiguo puluere ſuos aduerſarios iam facilè confunderet, iuxtà citatum Ieremiæ vaticinium: *Domine, omnes, qui te derelinquunt, confundentur, recedentes à te in terra ſcribentur.* De talibus Redemptoris aduerſariis dicitur Pſal. 117. *Circumdederunt me ſicut apes*: propterea ad eos compeſcendos modicum puluerem digito diſcriminatum Domino adhibere placuit: de apum enim iracundis incurſionibus dicitur:

Peccatores in terra ſcribuntur iuſti in cœlo. Lucæ c. 10. Gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis, ait Ambroſius Ep. 76.

Hi motus animorum, atque hæc certamina tanta,
Pulueris exigui iactu compreſſa quieſcent.

Virgil. in 4. Georg. lib. 4.

Dominus breui temporis, & loci ſpatio in terra ſcribens, quomodo plura peccatorum genera indicauit? *Danielis cap. 5.*

13. Quæri rurſus hic poteſt, cum breui temporis, & loci ſpatio pauca verba Dominus ſcripſerit; quomodo per ea tot peccatorum genera diſtinctè fuerint ſignificata? Reſpondetur hoc duplici exemplo dilucidari poſſe, altero è ſacris litteris, altero ex alia ſacra hiſtoria. E ſacris litteris Danielis 5. habetur, cum conuiuio accumberet Balthaſſar Babylonis Rex in aduerſo pariete ſcripturam apparuiſſe, quæ tribus tantùm dictionibus, ſeu nominibus conſtabat, *Mane, Thecel, Phares*; hoc eſt, vt interpretatur S. Hieronymus, *Numerus, Appenſio, Diuiſio.* Et tamen ex tribus hiſce dictionibus triplex ſententia contra Balthaſſarem Danieli innotuit: *Numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud. Appenſus es in ſtatera, & inuentus es minus habens. Diuiſum eſt regnum tuum, & datum eſt Medis, & Perſis.* Similiter paucis verbis potuit Chriſtus Dominus facere, vt plura Phariſæorum crimina iis ipſis innoteſcerent. Alterum è ſacra ſancti Franciſci Xauerii hiſtoria petitur exemplum. *In Amanguci ad Bonzios, alioſque Ethnicos de Chriſtiana religione quotidie verba faciebat. Sub ſermonem (vt gens eſt non magis acri, quàm aduerſus aduenas inſolenti ingenio) alij ſuper alios permulta illum de rebus odioſe percontabantur. Xauerius ergo cum multis multorum vno tempore, ſanè varijs, diuerſiſque vrgeretur interrogationibus; vno ſæpe reſponſo (mirum dictu) ſatisfaciebat vniuerſis; proinde ac ſi ſeparatim ſingulis reſpondiſſet.*

Turſellin. lib. 6. c. 2. S. Franciſcus Xauerius vnico reſponſo pluribus interrogationibus ſatisfaciebat.

14. S. Ambroſius Ep. 76. ait Dominum in terra ſcripſiſſe ſententiam illam Matth. 7. in Iudæos prolatam: *Feſtucam, quæ in oculo fratris tui eſt, vides: trabem autem, quæ in oculo tuo eſt, non vides. Libido enim velut feſtuca eſt, citò accenditur, propere conſumitur. Sacrilegium perfidiæ, quò Iudæi negabant propriæ ſalutis auctorem, ſceleris magnitudinem perſonabat.* Nec mirum eſſe debet adulterium, alioquin grauiſſimum crimen, iuxtà Ambroſium, feſtucam nominari. Tale enim eſt, ſi ſpirituali adulterio, quo cœleſti ſponſo fides ab anima non ſeruatur, comparetur. Quare, vt benè ait Heſychius Epiſcopus Ieroſolymitanus: *Quantùm ſenſibile adulterium malum eſt, tanto eſt intelligibile deterius; quia per illud carni, & homini; per hoc ſpiritui contumelia fit, & Deo; cui deſponſati ſumus iuxta Apoſtolum 2. ad Cor. 11. Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Cum igitur corporalis adulterii rea mulier accuſata; Scribæ verò, & Phariſæi accuſatores ſpirituali eſſent adulterio fœdi; hinc eſt, vt reſpectu Phariſaïci ſceleris mulieris culpa feſtuca dicatur; Phariſæorum verò ſcelus trabs meritò nominetur.

Adulteræ crimen cur feſtucæ cur Phariſæorũ accuſantiũ iniquitas trabi comparatur? Hic, & n. ſequenti.

15. Præterea piè credi poteſt, mulierem hanc tunc primùm in adulterii crimen ex fragilitate incidiſſe: cùm è contrario Scribæ, & Phariſæi mulierem accuſantes iam diù in multiplici ſcelerum fœce defixi eſſent. Hinc eſt, vt illorum ſcelera trabi compararentur; mulieris verò crimen feſtuca dicatur. Quare optimè Auguſtinus ait: *Feſtuca initium trabis eſt: nam trabs quando naſcitur, prius feſtuca eſt: rigando feſtucam perducis ad trabem. Phariſæi*, ait S. Marcus c. 7. *niſi crebrò lauerint manus, non manducant; & à foro, niſi baptizentur, non comedunt.* Cum ergo ex hypocriſi, & ſuperſtitione ſe Phariſæi frequentiſſimè abluebant; tunc ſua crimina irrigabãt, vt iam ex frequẽti irrigatione illorum, feſtuca ad proceræ trabis incrementa perueniſſe meritò dici potuerit. Durior autem Phariſaïcæ obſtinationis trabs, vt vlli decremento iterùm in molliorem feſtucam rediret, pœnitentiæ lacrymis

Serm. 16 de verbis Domini c. 10.

erat irriganda, quod exequi Phariſæi recuſabant. A

Adulteræ culpam cur Dominus in terra ſcripſerit? Ierem. c. 17.

16. Ad extremum Cornelius in Ieremiæ 17. autumat in terra Dominum non Phariſæorum accuſantium peccata; ſed potiùs accuſatæ mulieris culpas ſcripſiſſe. Quaſi diceret: *Peccatum veſtrum, ô Phariſæi, ſcriptum eſt ſtylo ferreo in vngue adamantino; huius verò mulierculæ peccatum iamiam in perpetuum delendum per eius pœnitentiam, & meam clementiam, par eſt vt in terra ſcribatur.* Quæ in terra ſcribuntur, facilè vento delentur; propterea piis ſuſpiriis delendę mulieris culpę ſcribuntur in terra.

Cum ergo perſeuerarent interrogantes eum, erexit ſe, & dixit eis: Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat. B

17. Credibile non eſt Scribas, & Phariſæos acres Chriſti Domini operum ſcrutatores, quid ipſe in terra tunc ſcripſerit, non vidiſſe. Sed cum ſua peccata Domino ignota eſſe crederent, ea ſcriptura ſuas culpas redargui non putantes, iterùm de adultera Chriſtum interrogarunt. Cum autem interrogatus Dominus, antequam ſententiam proferret, ſe erexit, rectitudinem iudicibus in iudicando ſeruandam eſſe myſticè inſinuauit. Cum Ieremias c. 1. à Domino ad iudicandum præuaricatorem populum mitteretur, ei dictum eſt: *Loquar iudicia mea cum eis ſuper omnem malitiam eorum. Tu ergo loquere ad eos omnia, quæ ego præcipio tibi.* Eidem Ieremiæ tam iudici conſtituto Dominus dixit: *Dedi te hodie in columnam ferream.* Columnis, vt ad ſuſtentanda pondera aptæ ſint, in primis rectitudo eſt neceſſaria: iudex ſimiliter, vt muneris ſui onus benè ſuſtineat, rectus, columnæ inſtar eſſe debet; ita vt neque ad dexteram fauoris, neque ad ſiniſtram timoris ſe flectat. *Sit inſtar columnæ, in ſe firmus per fidem; rectus per æquitatem; erectus per intentionem, ſublimus per contemplationem; ſuſtentans alios verbo conſolationis, ſuffragio orationis, exemplo actionis*, ait Ricardus Victorinus in illa Apoc. verba: *Faciam illum columnam in templo Dei mei.* C

Iudex columnæ inſtar eſſe debet.

Cap 3.

18. Ad id idem ſignificandum cum Apoſtolis iudicaria poteſtas à Deo data ſit: *Vos, qui ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael*, Matth. 19. iidem Apoſtoli columnis comparantur ad Gal. 2. *Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe: & re vera erant*, vt ait Chryſoſtomus. Ad eamdem in iudicando rectitudinem ſignificandam Iſaiæ 9. de Chriſto ſupremo omnium iudice dicitur: *Erit iuſtitia cingulum lumborum eius.* Cur cingulo iuſtitia comparatur? Primò, quia cingulum recedendo ab extremis, medium corpus circumdat: talis & iuſtitia; ita ęqualitatem amat, vt extrema planè refugiat. Secundò *Erit cingulum lumborum eius*, ideſt *Iuſtus erit ex omni parte ſicut cingulum totum hominem circumdans*, ait Hugo Cardinalis. Tertiò cingulo comparatur iuſtitia, vt intelligamus tunc tale cingulum à rectitudine deflectere, atque aliquam in partem pendere; cum ab eo grauis argento, aut auro crumena ſuſpenditur. Quare ne pecuniæ pondere rectus iuſtitiæ tenor flectatur, à iuſto iudice ſedulò eſt curandum.

Iudex columnæ inſtar eſſe debet.

Iuſtitia cur cingulo comparetur.

Et iterùm ſe inclinans, ſcribebat in terra.

19. Dominus ſe iterum inclinauit. Primò iuxtà Hieronymum, & Auguſtinum, ne ſuo aſpectu diſcedentium verecundiam augeret. Secundò vt ſuæ magis potentiæ vim oſtenderet; quippe qui non minaci vultu, ſed ad terram inclinatus ſuos procul aduerſarios abigeret. Tertiò magis ad litteram, & iuxtà Euangeliſtæ verba inclinauit ſe Dominus, vt iterùm in terra ſcriberet. Quid autem iterùm in terra ſcripſerit, probabile eſt fuiſſe notas quaſdam, quibus diuinitus effecit, vt Scribis, & Phariſæis ſua ſpecialius peccata indicarentur. Tertiò aliqui cenſent ſcripſiſſe Dominum notas, quibus indicabantur in Gehenna ſingulis parata ſupplicia. Quare ſi mundi initio, cœli Dei digitorum opera fuerunt, *Videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum*, ait Dauid Pſal. 8. Poſtea ad Scribas, & Phariſæos terrendos, non cœli ornamenta, ſed gehennæ deſcriptâ ſupplicia Dei ſcribentis digitorum opera fuerunt.

Hieron. l. 2. contra Pelagium. Auguſt. tract. 33. in Ioan.

Adultera cũ accuſaretur, cur Dominus ſe iterũ inclinauerit, & quid in terra ſcripſerit?

Audientes autem vnus poſt vnum exibant, incipientes à ſenioribus.

20. Crediderim, ait Cyrillus, *facilè ſeniores grauiorum ſibi malorum conſcios fuiſſe, & reos: impletumque in eis illud Scripturæ, Quod à ſenibus egreſſa eſt iniquitas; & propterea vehementiore affectos verecundia primùm egreſſos fuiſſe.*

Seniores, qui inter adulteram accuſantes erant, cur primi exierint?

In Ioan. lib. 5. c. 15. Dan. 13.

21. Lucæ cap. 11. ſe *in digito Dei eiicere dæmonia* Dominus dixit. Similiter cum ex ſcriptis Dei digito notis confuſi Scribæ, & Phariſæi diſcederent; quibus hoc etiam capite dictum eſt: *Vos ex patre diabolo eſtis*: benè etiam ſe iterum Dominus in Dei digito dæmonia eiicere teſtari potuit. Cum ad Ægyptios puniendos Aaron virga terræ puluerem percuſſiſſet, *Facti ſunt Sciniphes in hominibus, & iumentis*: animalcula ſcilicet moleſtiſſima, ſiue pediculi, ſiue pulices, ſiue probabilius culices. Et *dixerunt malefici ad Pharaonem: Digitus Dei eſt hic.* In hac etiam Euangelica hiſtoria, cum è puluere Dei digito inſcripto ad Scribas, & Phariſæos confuſione puniendos acres ignominiæ ſtimuli excitarentur, veriſſimè dici potuit: *Digitus Dei eſt hic.* D

Dominus cur in terra digito ſcripſerit.

Exodi 8. 18.

Et remanſit ſolus Ieſus; & mulier in medio ſtans.

22. *Solus Ieſus remanet*, inquit Ambroſius, *quia non poteſt hoc cuiquam hominum cum Chriſto eſſe commune, vt peccata condonet. Solius hoc munus eſt Chriſti, qui tulit peccatum mundi.* l. 9 Ep. 76.

23. Quòd ſolus Ieſus remanſiſſe dicitur, Apoſtoli non excluduntur; ſub capite enim eiuſdem membra ſunt intelligenda. Sed diſcedentibus confuſis accuſatoribus, cur mulier ab eorum inſtantia iam libera non diſceſſit? Quibus vinculis ibi vlterius ſtare cogebatur? Reſpondetur peccatricem mulierem non aliis ibi, quam ſpei vinculis fuiſſe detentam. De huiuſmodi enim vinculis peccatoribus dicitur Zach. 9. 12. *Conuertimini ad munitionem vincti ſpei*, hoc eſt: Vos, qui in Dei miſericordiam, & auxilium benè ſperando, ei per ſpem deuincti eſtis, conuertimini ad munitionem, eius ſcilicet nomen, & opem inuocando: Eſt enim *turris* Prou 18. 10. E

Adultera cur diſcedẽtibus accuſatoribus non ſtatim diſceſſit.

fortiſſima nomen Domini. Proinde in Dei filium ſub humana carne, oculos intendens peccatrix mulier, iam per fidem illuminata intra ſe tacitè dicere potuit: *Eſto mihi in Deum protectorem, & in locum refugij, vt ſaluam me facias. Quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu. Educes me de laqueo, quem abſconderunt mihi. Factus es ſpes mea, turris fortitudinis à facie inimici. In te Domine ſperaui, non confundar in æternum. Eſto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum, vt ſaluam me facias. Deus meus eripe me de manu peccatoris.*

Pſ. 30. 3.
Pſ. 60. 4.
Pſ. 70.

Erigens autem ſe Ieſus dixit ei: Mulier vbi ſunt, qui te accuſabant? Nemo te condemnauit? Quæ dixit: Nemo Domine. Dixit autem Ieſus: Nec ego te condemnabo.

B

Chriſti in miſericordiam propenſio.
ſupra.

24. DOminus, qui vrgentibus accuſatoribus ſe inclinauerat; accuſatoribus recedentibus ſe erexit; vt inſinuaret, quàm alienus à puniendo peccatore ſit, quàm propenſus ad peccatorem abſoluendum. *Vide lector, diuina myſteria, & clementiam Chriſti*, ait Ambroſius; *cùm accuſatur mulier, caput Chriſtus inclinat; eleuat autem, vbi defecit accuſator. Ita nullum damnari vult, abſoluit omnes.*

ſupra.

Chriſti eximia prudentia.

24. *Aduerte*, ait idem Ambroſius, *quomodo propriam ſententiam temperauit; vt Iudæi de abſolutione mulieris calumniari nihil poſſent; ſed in ſe magis calumniam retorquerent, ſi queri vellent. Dimittitur enim mulier, non abſoluitur; quia deerat accuſator, non quia innocens approbatur. Quid ergo quererentur, qui priores à perſecutione criminis, & ab executione ſupplicij deſtiterunt.*

C

Iſaiæ. 27.
Dei mira miſericordia.

26. Quàm verè per Iſaiam clementiſſimus Dominus ait: *Indignatio non eſt mihi; quis dabit me ſpinam, & veprem? Quis me faciet durum, atque crudelem, vt vincam naturam meam?* interpretatur Hieronymus. *Quis me reddat, vt ſim vepris, & ſpina?* Vertit Vatablus. Spinarum, vepriumque proprium eſt, manus arcere, ne flores, fructuſque carpantur. Talis diuina iuſtitia non eſt, vt à diuinæ clementiæ fructibus homines arceat. Ad quod inſinuandum per prophetam Deo dicitur: *Cum iratus fueris, miſericordiæ recordaberis.* Non enim diuina iracundia talis eſt, vt hominibus miſericordiæ aditum præcludat.

Habac. 3.
D

Chriſtus ſpinas ſibi habere voluit; ne homines vltionis vepre configeret.

27. Sed hoc in loco Dei filii interrogationi: *Quis me reddat, vt ſim vepris, & ſpina?* Reſponderi poteſt, humani generis peccatum hoc effeciſſe; ſcilicet vt ipſe miſericors Dominus, qui vltionis aculeos miſericorditer remouendo, ſpina aliis eſſe noluit, ſibimet vepris, & ſpina foret; cum vndequaque vepribus circumtecto capite ſpinoſus ſub humana carne videri voluit Deus.

E

28. Præterea Iſaias 55. ait: *Derelinquat impius viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas; & reuertatur ad Dominum, & miſerebitur eius; & ad Deum noſtrum, quoniam multus eſt ad ignoſcendum.* Gentiles, vt iuuantes Deos ſibi compararent, trecentos Ioues multiplicarunt, vt Tertullianus; ex Varrone docet in Apologetico cap. 14. Sed iuxta veram Chriſtianam fidem vnum nos verum Deum beneficia omnia conferre potentem credimus, & veneramur. Quid perderent ſi vnum colerent prudentiore compendio? Gentilibus Auguſtinus ait. Quomodo autem Deus, qui vnus eſt, multus dicitur? Reſpondet primò Hugo Card. *Multus eſt Deus ad ignoſcendum; quia multa peccata dimittit, & magna, & multoties.* Quare S. Fulgentius de multiplici Dei miſericordia ait: *In hoc multo nihil deeſt, in quo eſt omnipotens miſericordia, & omnipotentia miſericors eſt. Tanta eſt autem, & benignitas omnipotentiæ, & omnipotentia benignitatis in Deo; vt nihil ſit, quod nolit, aut non poſſit relaxare conuerſo. Si peritus eſt medicus noſter, omnes poteſt infirmitates ſanare. Si miſericors eſt Deus noſter, vniuerſa poteſt peccata dimittere. Non eſt perfecta bonitas, à qua non omnis malitia vincitur; nec eſt perfecta medicina, cui morbus aliquis incurabilis inuenitur. Scriptum verò tenetur in libris ſacris, ſapientiam non vincit malitia. Et omnipotentia medici noſtri talibus in Pſalmo ſermonibus intimatur. Benedic, anima mea, Domino, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis; qui ſanat omnes infirmitates tuas.*

A

Ep. ad Venantiã c. 4.
Deus eſſentialiter vnus cur ad ignoſcendũ multus dicatur?
Cap. 3.
Sap. 7.
Pſ. 102.

B

29. Reſpondetur ſecundò, Deus cùm vnus ſit, ad ignoſcendum multus dicitur; quia tàm benignè, tàm facilè, tamque veluti iniuriæ immemor pœnitentibus peccata dimittit; vt quodammodo videatur alius eſſe offenſus; & alius, qui peccatores pœnitentes, vt amicos amplectitur. Aptiſſimum Dei ſymbolum ſol eſt: Et Malach. 4. Deus *Sol iuſtitiæ* dicitur, hoc eſt ex Hebraïſmo *ſol iuſtificans*, ſcilicet peccatores. Sol ſæpè nubibus in occaſu conditur, idemque clariſſimus in ortu redit; ex quo fit, vt à ſe diuerſus, & veluti multiplex ſol in dies videatur: quare Ethnicus ille de ſole cecinit, *Aliuſque & idem naſceris.* Non diſſimiliter ſol iuſtitiæ Deus, cum ſæpè peccatoribus in gratiæ occaſu nubiſus occidat; pœnitentibus redit in gratiæ ortu clariſſimus; ita vt propterea multus ad ignoſcendum eſſe videatur.

Deus eſſentialiter vnus cur ad ignoſcendũ multus dicitur?
Horat. in carmine ſæculari.

C

30. Quàm proprium Dei ſit delinquentibus ignoſcere, indicatur Iſaiæ 26. 22. *Ecce Dominus egredietur de loco ſuo, vt viſitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum.* Similiter Micheæ 1. *Ecce Dominus egredietur de loco ſuo; & deſcendet, & calcabit ſuper excelſa terræ. Calcare terram eſt potentes quoſque conterere*, ait Hieronymus. Deus, qui eſt vbique, cum immittere in peccatores meritas pœnas vult, cur egredi de loco ſuo dicitur? Reſpondetur iuxta Hieronymum: *Deus, qui mitis eſt, & benignus, & cuius natura clementia eſt, peccatorum cauſa cogitur perſonam, quam non habet, crudelitatis aſſumere*: propterea è ſuo beneficentiæ, & miſericordiæ ſolio egredi dicitur. Ad idem ſignificandum dicitur Iſaiæ 28. 21. *Dominus iraſcetur, vt faciat opus ſuum; alienum opus eius: vt operetur opus ſuum, peregrinum eſt opus eius ab eo.* Vbi benè Hieronymus ait: *Non eſt opus Domini perdere, quos creauit; ſed facere opus alienum, quod ad crudelitatem magis, quam ad clementiam pertinet. Non eſt opus eius punire peccatores; ſed peregrinum, & alienum ab eo, vt puniat, qui Saluator eſt.* Ieremiæ 18. cum in peccatorum ſupplicium vaticinando, non imprecando dixiſſet: *Da filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladij*, &c. addidit: *In tempore furoris tui abutere eis.* Vbi bene Hugo ait: *Populo ſuo, qui natus erat ad gloriam, abutitur Deus illum continanquia iſto vtitur ad aliud, quam ad quod natus eſt. Sic erit de infernalibus: Dominus eis abutetur in pœna; vt quos creauit ad gloriam, conſumat ignominia.* Quemadmodum ſi quis citharam conſtructam ad harmoniam conijceret in pabulum ignis, is vtique abuti cithara diceretur. Iouem manu fulmina geſtantem Ethnici pingebant: ideo abſolutè Tonantis nomine eum appellabant. Hinc Tertullianus in Apologetico capite 11. Gentilibus exprobrat:

Deus puniens cur è loco ſuo egredi dicitur?

D

E

Peccatoribus abuti quomodo Deus dicitur.

Ipſum Iouem, quæ in manu eius imponitis fulmina tenuiſſe. Propterea, vt refert Nicephorus lib. 15. cap. 23. *Conſtantinopoli piſtori cuidam aggreſſo Chriſtum forma Iouis depingere, manus exaruit: Cumque facinus faſſus eſſet, à Gennadio Epiſcopo Conſtantinopolitano ſanatus eſt.* Indignatus vtique miſericors Dominus eſt, quòd in eius manu, tamquam ad puniendum ſemper parata, vltionis arma pingerentur: cum potius in eius dextera ad miſericordiam, & liberalitatem propenſa forent cœleſtium donorum præmia depingenda, iuxta Dauidis de Domino teſtimonium Pſalm. 15. *Delectationes in dextera tua vſque in finem*; vt eas ſcilicet hominibus vſque ad vltimum cœleſtis beatitudinis finem conſequendum offerat. *Obliqui via fulminis*, dicitur à Seneca in Thieſte. Tale eſt diuinæ indignationis fulmen; cum enim illius animum hominum peccata prouocant, vindex Dei fulmen, quia via recta eſt breuiſſima, obliquam viam tenet vt reſipiſcens peccator, ſupplicium euadendi tempus habeat, fulminiſque intentatus ictus terrori ſit, non initio.

31. Cum in Euangelio Dominus tam mira, tamque frequentia miracula feciſſe legatur; nulla ad puniendum, omnia ad benefaciendum fuiſſe reperimus. Hinc de Iudæis ſanctus Iſidorus Peluſiota ait: *Quoniam eum in omnibus miraculis nullam cuiquam moleſtiam intuliſſe perſpexerant; idcirco eum prodeſſe tantùm poſſe exiſtimabant; & non eam vim habere, qua improbos malo afficere poſſet.* Hæc falſitas è Iudæorum animo, ſupplicium aliquod infligendo, remouenda erat; in homines tamen ſupplicium inferre clementiſſimus Dominus noluit: hinc eximiæ eius miſericordiæ adinuentio fuit, vt in rem inſenſibilem, nempe in fici arborem puniendi poteſtatem oſtenderet. Ideo de Redemptore Matth. 21. 19. legitur: *Videns fici arborem vnam ſecus viam, venit ad eam; & nihil inuenit in ea, niſi folia tantùm; & ait illi: Numquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum; & areſacta eſt continuò ficulnea.* Quo facto Dominus, vt benè Iſidorus ait: *Populum ingratum admonet ſe vlciſci quidem ipſius ſcelera poſſe; ſed pro ſua bonitate nolle. Exaruit igitur arbor, vt hominibus terrorem iniciat.* Præterea fici arborem areſaciendi cauſam aliam etiam ad miſericordiam pertinentem addit Iſidorus: poſita enim Theodoreti, & aliorum ſententia, quæ vetitum Adamo pomum, ficum fuiſſe cenſent, Iſidorus ait: *Hanc tranſgreſſionis arborem eſſe, cuius etiam folijs ad corpus tegendum ij, qui mandatum violarunt, vſi ſunt. Ac proinde Chriſtus humano, ac miſericordi animo hoc ei imprecatus eſt; ne poſthac fructum, peccati cauſam ferret.*

L. 1. ep. 51.

Dominus fici arborē areſaciens ſuam in homines miſericordiam indicauit.

Gen. c. 3. 7.

Vade, & iam amplius noli peccare.

32. E*Mendauit ream*, inquit Ambroſius; *non crimen abſoluit. Etenim feueriore ſententia culpa damnatur, ſi vnuſquiſque crimen ſuum oderit, & in ſe incipiat condemnare delictum. Etenim cum reus occiditur, perſona magis, quàm culpa punitur. Vbi verò culpa deponitur, abſolutio perſonæ eſt pœna peccati.* Diſtinguit Ambroſ. inter peccatorem, & peccatum: docetque puniri peccatum, non peccatorem; cum abſolutus peccator, ac ſine pœna dimiſſus, vitam præteritam corrigit.

Suprà.

Deus in peccatū potius quam in peccatorem vindictā exercere gaudet.

33. Benè Hieronymus cap. 7. Eccleſiaſtæ ait: *Si iuxtà eos, qui de phyſicis diſputant, nouit hirundo pullos de ſucco oculare Chelidoniæ; & dictamnum capræ appetunt vulneratæ: cur nos ignoremus medicinam pœnitentiæ propoſitam eſſe peccantibus?* Sicut ignis extinguitur remota materia combuſtibili; ita corrigendo anteactam vitam per pœnitentiam, Dei iracundia vltionem comminata ceſſat: propterea, vt notat Haimo, aiebat Dauid Pſal. 78. *Accendetur velut ignis zelus tuus.*

Peccatore per pœnitētiam reſipiſcente Dei vltio ceſſat.

34. Capharnaum, quæ Chriſti ciuitas dicitur Matth. 9. *Venit Ieſus in ciuitatē ſuam*, Hebraïcè interpretatur *ager pœnitentium*, vel, vt ait S. Hieronymus, *Villa conſolationis*; miram enim Deus ex pœnitentiæ fructibus percipit conſolationem. Ad huiuſmodi viſendum agrum, ſeu villam ſponſa dilectum ſuum inuitabat Cant. 7 *Veni, dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis.* Ad huiuſmodi villam à cœleſti medico adultera mittitur, vt à laſciuiæ febri conualeſcat: *Iam amplius noli peccare.* In hoc agro peccatorum ſpinæ areſcunt; virtutum flores, fructuſque vberrimè germinant. In hoc agro Iudas proditor arborem ad ſuſpendium non inueniſſet. Hunc agrum in Maſſiliæ deſerto reperit Magdalena. In hoc agro hyſſopum reperit Dauid, qua aſperſus mundaretur, & ſuper niuem, gratiæ candore dealbaretur. Denique hoc in agro antidotum Adam inuenit, quo transfuſum à vetito pomo venenum eiecit: vt hinc intelligere liceat quantùm feliciſſimus pœnitentiæ ager terreſtri paradiſo antecellat; cum ex illius fructu primus parens venenum hauſerit; ex iſtius verò fructibus præſentiſſimam medelam expreſſerit.

Capharnaū ager pœnitentiæ. vel cōſolationis ager interpretatur.

Plura bona germina hoc in agro naſcuntur.

Tom. 3. de nominibus Hebraicis.

Pſ. 50.

DOMINICA QVARTA QVADRAGESIMÆ.

Abiit Ieſus trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis, &c. *Joan. 6.*

Euangelij nexus, & ordo.

1. SCopvs, huius Euangelii eſt, vt oſtendatur Dominus deſtruere opera diaboli, iuxta teſtimonium Ioannis 1. epiſt. cap. 3. *In hoc apparuit Filius Dei, vt diſſoluat opera diaboli.* Ex mortifera diaboli ſuggeſtione Adam primus humani generis parens in tria mala incidit. Primo, in execrandam ambitionem appetendo indebitam diuinitatis excellentiam, dicente diabolo:

Gen 3.

Eritis ſicut Dij ſcientes bonum, & malum. Secundo, in famem laborioſa vita expellendam.

Ibid.

Maledicta terra in opere tuo: in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Tertio, in languores, & morbos ineuitabilis mortis prænuncios:

Ibid.

Puluis es, & in puluerem reuerteris. Ex hac verò Euange- B lica hiſtoria, cum mirum in modum in Chriſto Domino eluceat diuina clementia, prouidentia humanæque gloriæ contemptus; fit, vt aduerſus prædicta mala ſecundus Adam Redemptor noſter triplex antidotum afferat. Aduerſus languores, & morbos mortis pœnam accelerantes diuina Redemptoris clementia languidis priſtinam ſanitatem reſtituit: *Sequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna, quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur.* Aduerſus famem diuina prouidentia turbis ad ſatietatem alimenta largitur:

Antidotum triplex aduerſus tria quæ homo incurrit mala.

Accepit Ieſus panes, & cum gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus: Similiter & ex piſcibus quantum volebant. Denique aduerſus im- C moderatam gloriæ ambitionem, regii honoris contemptum Chriſtus Dominus opponit: *Cum cognouiſſet, quòd venturi eſſent, vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterùm in montem ipſe ſolus.*

Trans mare Galilææ, quod eſt Tiberiadis.

Maris Tiberiadis deſcriptio, eiuſque in ſacris litteris celebratio.

2. ADrichomius de tribu Zabulon num. 50. docet: *Mare Galilææ ſic dictum ab adiacente prouincia; aliàs mare Tiberiadis à Ciuitate Tiberiade; nec non ſtagnum Geneſareth à terra continente nuncupatur Lucæ cap. 5. Nunc Tabarium ab accolis vocari notat Niger, & Vitriacus.* D *Ex Ioſepho 3. de bello Iudaico cap. 18. Quadraginta ſtadijs in latitudine, centum in longitudine patet: Ex Egeſippo lib. 3. cap. 26. longius extenditur; ex Plinio lib. 5. cap. 15. latius. Toto ambitu ſuo viginti millia paſſuum complecti, ſcribit Niger. Aqua eius dulcis, fœcunda, atque potabilis eſt. Varia ſunt in eo piſcium genera. Medium Iordane fluuio ſecatur. Oppidis amœnis, & celeberrimis circumſeptum eſt, Capharnao, Tiberiade, Bethſaida, & alijs. In nouo Teſtamento tum nauigatione Domini, tum vocatione, & piſcatione Apoſtolorum, aliiſque miraculis valde celebratur.*

Ioan. 21.

Hic dum Apoſtoli iubente Domino in dexteram nauigij rete miſerunt, centum quinquaginta tres magnos ceperunt piſces: quo numero complectente omnium piſcium genera, ſignificatum fuit per Apoſtolicam prædicationem nobiles, & ignobiles, diuites, & pauperes, & omne hominum genus de mari huius ſæculi extrahendum eſſe ad ſalutem. Hoc in mari Ieſus, cum turbæ irruerent in eum, vt audirent verbum Dei, aſcendens in nauim, quæ erat Simonis, ſedens docuit de nauicula turbas. Prope hoc mare facta videtur illa ex nauicula concio, cuius meminit Matth. 13. Marcus 4. Lucas 8. Hic Petrus in verbo Domini laxans rete tam copioſam concluſit piſcium multitudinem, vt rete rumperetur. Lucæ 5. Hic Petrus ambulauit ſuper mare; cumque dubitans mergeretur, dexterâ Chriſti ſaluatus eſt Matth. 14.

Sequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna, quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur.

3. IVxtà S. Hieronymum Iſaias 60. loquens de magno hominum concurſu Chriſtum Dominum ſequentium, & ad Euangelicam fidem venientium admirans dixit: *Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas?* hoc eſt ad ſua columbaria. Aſſimilantur ergo fideles turbæ columbis: quomodo autem magnus columbarum concurſus ad columbaria fieri poſſit, ſic explicat S. Baſilius epiſt. 175. ad Iulitam:

Columbæ quomodo ad columbaria alliciantur.

Ars quædam eſt aucupandi columbas, videlicet talis. Vbi vnam ceperunt, qui capiendis illis ſtudent, cicurem illam reddunt, & ad humanum conuictum aſſuefaciunt. Deinde vnguento alas illius perungunt, ſinuntque coniungi agreſtibus. Illa verò per vnguenti fragrantiam agreſtem illum, ac liberi paſtus gregem ad poſſeſſionem transfert eius, cuius ipſa eſt domeſtica; bene olentem namque ſequuntur & reliquæ, atque ita in poteſtatem columbarij veniunt. Chriſtus Dominus Eccleſiæ ſponſus columbæ aſſimilatur Cant. 5. *Oculi eius ſicut columbæ.* Sub huius cœleſtis columbæ alis ſanitas deliteſcebat: *Sanitas in pennis eius*, dicitur Malach. 4. Hinc columbæ reliquæ, nempe fideles turbæ ad

eum ſequendum alliciebant teſtante Ioanne: *Sequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna, quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur.*

Subyt ergo in montem Ieſus, & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis.

Solitudinẽ, & ſeceſſum à turbis, curiſque ſecularibus ſuo nos Dominus exemplo docet.

4. DE hoc eodem Domini à turbis ſeceſſu ait Matth. 14. *Quod cum audiſſet Ieſus* (ſcilicet Ioannem ab Herode impiè decollatum) *ſeceſſit in locum deſertum ſeorſum*: Similiter Marcus 6. *Ait illis Ieſus*, nempe Apoſtolis, *venite ſeorſum in deſertum locum.* Similiter Lucas 9. *Reuerſi Apoſtoli narrauerunt illi quæcumque fecerunt: & aſſumptis illis ſeceſſit ſeorſum in locum deſertum.* Hinc ad ſolitudinem ſectandam, & ſeceſſum à ſæcularibus curis amandum, Chriſti Domini Apoſtolorumque exemplo inſtruimur. Et ad idem ſancti viri nos hortantur: præcipuè Hieronymus ad Heliodorum dicens: *O deſertum Chriſti floribus vernans! O ſolitudo, in qua illi naſcuntur lapides, de quibus in Apoc. Ciuitas magni Regis extruitur: O eremus familiarius Deo gaudens. Quid agis, frater, in ſeculo, qui maior es mundo? Quamdiu te tectorum vmbra premenit? Quamdiu fumoſarum vrbium carcer includit?*

Solitudinis commendatio.

5. Primo Machab. cap. 2. de pluribus ætatis illius iuſtis dicitur: *Tunc deſcenderunt multi quærentes iuſtitiam, & iudicium, in deſertum*; ſcilicet cum è ciuitatibus exularet iuſtitia, ea Dei ductu non alibi, quàm in ſolitudine, ac deſerto erat inquirenda. Propterea, vt recederet ab iniuſtis, & iuſtitiam reperiret, aiebat Ieremias 9. *Quis dabit me in ſolitudine diuerſorium viatorum, & derelinquam populum meum, & recedam ab eis? Quia omnes adulteri ſunt, cœtus præuaricatorum*: hoc eſt, Quis me habere concedat in ſolitudine habitaculum Eremitarum, ſeu ex Hebræo, remotorum; nempe eorum, qui ſe procul ab vrbibus remouent. Nec immeritò Dei ſeruos ſolitudinem quærentes, vt Deo vacent, *Viatores* Ieremias appellat: hi enim cum Apoſtolo Paulo non habentes hîc manentem ciuitatem, cum futuram inquirant, *Viatores* certè ſunt. Propterea Auguſtinus in ſententiis ſententia 17. ait: *Omnis, qui ad ſupernam pertinet ciuitatem, peregrinus eſt mundi: & dum temporali viuit vita, in patria viuit aliena.* Similiter Hugo Victorinus ait: *Perfectus eſt, cui totus mundus exilium eſt*, lib. 3. Didaſ. erud. cap. 20. Contra verò, qui in vrbium, hominumque frequentia mundanis voluptatibus dediti ſunt, cum fateri cogantur, *Adhæſit in terra venter noſter*, nullatenus viatores dici poſſunt.

Solitudinẽ iuſti quærunt.

Iuſti cur viatores appellantur? Ad Hebr. 13.

Perfectis viris mundus exilium eſt.

Pſ. 43.

6. Porrò figura Chriſti Domini ſuos diſcipulos in ſolitudinem deducentis Abraham credentium Pater fuit: hîc enim ſuos domeſticos ad ſolitudinem, vt Deo vacare poſſent, deducere conſueuit. Geneſ. 21. 33. *Abraham plantauit nemus in Berſabee; & inuocauit nomen Dei æterni. Hoc nemus*, ait Caietanus, *fuit quaſi oratorium, & templum ad colendum Deum, tam ipſi Abrahæ, quam domeſticis eius, alyſque ſocys verum Deum colentibus.* Similiter *ex Hebræorum traditione*, ait Toſtatus, *ſolitus eſt Abraham hoſpites, qui domum eius frequentabant, & ducere in eum locum, vt ibi Deum laudarent. & de rebus diuinis inuicem ſermocinarentur, ſibique adeſſent ſacrificanti.* Huius profectò nemoris ſeceſſu Thebaidis ſolitudini diuinus ſpiritus fidelium magiſter præludebat.

Abrahã domeſticos, & hoſpites in remotum locum ad orandum ducebat.

Anima fõtis inſtar quomodo ſurſũ aſſurgere debeat.

7. *Omnes quaſi aquæ dilabimur in terram*, de vniuerſa hominum multitudine dicitur 2. Reg. 14. Ne aqua hæc in terram dilabatur, ſed ſurſum in cœlum affluat, procul ab vrbanis tricis ſolitudinis ſeceſſu occludenda eſt. Propterea aiebat Petrus Damiani: *Fons, qui vndequaque, ne effundatur, occluditur; vndis ad alta profluentibus eleuatur. E contra, qui per plures riuos hinc inde deducitur, mox vt ſuper eum æſtus feruentior incubuerit, exſiccatur.* Sed de hoc plura dicta ſunt Dominica prima Quadr. & Fer. 5. poſt Dominic. 5.

Apol. de cõtẽptu mundi c. 20.

Erat autem proximum Paſcha, dies feſtus Iudæorum: Cum ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſſet, quia multitudo maxima venit ad eum, dixit ad Philippum: Vnde ememus panes, vt manducent hi?

Dominus cur prope Paſcha panẽ multiplicauit?

8. PRope Paſcha, multiplicato per miraculum pane, ingentem multitudinem paſcere voluit Dominus; vt quantùm azymis panibus, quos proximo Paſchali tempore comeſturi erant Iudæi, ſapidiſſimus Chriſti panis præſtaret, experirentur: & ſic quantùm Chriſtiana Eccleſia ſupra Iudaïcam Synagogam excelleret, vel ex corporali cibo per figuram indicaretur.

Chriſti Domini oculorum modeſtia.

9. *Cum ſubleuaſſet oculos Ieſus:* His verbis conſuetam oculorum Domini modeſtiam inſinuari docet Caietanus. Præterea ſubleuaſſe oculos Redemptor noſter dicitur, vt eos, veluti miſericordiæ fontes, aperiret. Propterea Matth. 14. dicitur: *Vidit turbam multam, & miſertus eſt eis. Aſpice in me, & miſerere mei*, Dauid aiebat. Cum inter homines Dominus verſaretur, adeo ſe ad miſerandum procliuem oſtendit; vt idem in eo fuerit miſeriam cernere, & miſereri. Lunatici Pater Matth. 17. ante Dominum in genua prouolutus aiebat: *Domine, miſerere filio meo.* Quod explicans Lucas ait: *Ecce vir de turba exclamauit dicens: Magiſter, obſecro te, reſpice in filium meum.*

Pſ. 118. n. 112.

Miſeriam videre, & miſereri ſimul in Chriſto Domino.

Lucæ 9. 38.

Pane lacrymarum ſpirituales vires reſtaurantur.

Pſ. 41.

10. Sicut ad reparandas corporales vires materiali egemus pane; ita ad reparandas ob amiſſam gratiam vires ſpirituales, non alio, quàm lacrymarum pane indigemus: de hoc pane pœnitens Dauid aiebat: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte.* Porrò ſicut, vt materialem panem elargiretur eſurientibus turbis, eas Dominus reſpexiſſe dicitur, *Cùm ſubleuaſſet oculos Ieſus*: ita ad lacrymarum panem Petro elargiendum, ſimiliter eum dicitur reſpexiſſe: *Conuerſus Dominus reſpexit Petrum, & egreſſus foras Petrus fleuit amarè.* Porrò Marci 8 cum ſimiliter atque hîc: turba plurima ad Dominum accurriſſet in tanta hominum frequentia præ longo itinere iam laſſa cibi indigentiæ conſulere non aliis, quàm Domino curæ fuit; ideoque diſcipulis dixit: *Miſereor ſuper turbam; quia ecce iam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducent.* Similiter hîc ait: *Vnde ememus panes, vt manducent hi?* Propterea Deo dicitur Pſalm. 10. *Tu laborem, & dolorem conſideras: Tu ſolus laborem, & dolorem conſideras*, addit Eccleſia in officio Dom. 2. poſt Epiph. Quia hoc Dei, non hominum proprium eſt. Ideo Hebræi à Babylonis in captiuitatem reducti, verè dixerunt Ierem. Thr. cap. 5. *Ceruicibus noſtris minabamur*, hoc eſt iuxta S. Th. Rabanum, & Hugonem: Funibus ad collum alligatis, impoſitiſque ceruicibus Chaldæorum ſarcinis, trahebamur in Babylonem: & poſt longi itineris,

Lucæ c. 22.

multique oneris laborem, *laſſis non dabatur requies*; noſtrumque laborem nemo erat, qui conſideraret, noſque reficere vellet. Ideo cum penuria, aut calamitate quis premitur, ſuum ad ſolamen fidenter Deo ſæpe dicat: *Tu ſolus laborem, & dolorem conſideras.*

Dixit ad Philippum: Vnde ememus panes, vt manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum: ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus. Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat.

11. Philippum potius, quàm Apoſtolos alios Dominus interrogauit; quia prope erat Bethſaida Philippi patria; adeoque Philippus potius, quàm alii de cibi ſubſidio turbis procurando, opportunum aliquid referre poterat. Quòd ſi Bethſaida etiam patria erat Andreæ, & Petri; dicitur enim Ioan. 1. 44. *Erat Philippus à Bethſaida, ciuitate Andreæ, & Petri.* Reſpondetur Philippum tunc prope Dominum fuiſſe; Petrum verò, & Andream inter turbas in cibo quærendo fuiſſe occupatos: dixerat enim diſcipulis Dominus Matth. 14. 17. Marci 37. *Date illis vos manducare. Quot panes habetis? Ite, & videte.* Ideo Andreas poſtea Domino retulit: *Eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces.*

Tentare eſt experimentum facere.

12. Cum dicitur Dominus Philippum interrogaſſe *tentans eum*: tentare probare, & experiri ſignificat: quo etiam ſignificatu dicitur Pſal. 15. *Proba me, Domine, & tenta me.* Experimentum autem hoc quamuis reſpectu Domini futura præſcientis neceſſarium non fuerit; factum tamen eſt, tum, vt cibi penuria clarè cognita, apertè Domini cibum multiplicantis potentia, & prouidentia agnoſceretur: tum, vt Philippus cum Apoſtolis aliis ſuæ fidei imbecillitatem cognoſcerent. Apoſtoli enim veluti ironicè Domino dixerunt Marci 6. 37. *Euntes emamus ducentis denarijs panes, & dabimus illis manducare.* Philippus autem tantùm de humano ſubſidio cogitans dixit: *Ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat.* Præ aliis magis etiam Philippi fides claudicauit; cùm enim dixiſſet Dominus: *Date illis vos manducare. Quot panes habetis? Ite, & videte:* Philippus cibi ſubſidium deſperans, non cum aliis Apoſtolis ad indagandum de cibo ſe contulit; ſed propè Dominum remanſit.

Chriſtus omnia noſcens cur diſcipulos interroget?

Dicit ei vnus ex diſcipulis eius Andreas frater Simonis Petri: Eſt puer vnus hîc, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces: Sed hæc quid ſunt inter tantos?

Cognitio propriæ indigentiæ diuinam beneficentiam præcedere debet.

13. Hæc Andreæ verba non vltrò prolata ſunt; ſed vt Chriſto Domino reſponderet, qui quæſierat: *Quot panes habetis? Ite, & videte.* Largitionem enim diuinorum beneficiorum præcedere debet in homine humanæ imbecillitatis, & inopiæ cognitio. S. Auguſtinus docet miraculum hoc multiplicandi panem contigiſſe eodem die, non tamen eodem anno, quo nuptiæ celebratæ ſunt in Cana Galilææ. Sicut igitur ibi aquam in vinum; ita hîc circumiacentem materiam in panem miraculosè Dominus tranſmutauit. Ibi autem non antea miraculosè vinum largitus eſt Dominus, quàm eius inopia conſtaret iuxtà Virginis teſtimonium: *Vinum*

Marci c. 6. 37.
Serm. 1. de Epiph.

Aquam in vinum conuertit, panéque Dominus multiplicauit eodem die, non tamen eodē anno.
Ioan. 2.

A *non habent*: Similiter hîc panis inopia ad tantam turbam cibandam benè cognita diſpoſitio eſſe debebat; quæ multiplicandi panes miraculum præcederet. Hoc optimè nouerat Dauid cum Pſalm. 118. vt ad Deum reditum impetraret, propriæ culpæ præmiſit notitiam. *Errani ſicut ouis, quæ perijt; quære ſeruum tuum.*

verſ. 176.

Diuinæ potentiæ, & beneficētiæ memoriam diffidentes homines nō ſeruant.

14. *Sed hæc quid ſunt inter tantos?* Cum mirabilia Deus erga Iſraëlitas operatus eſſet, ait Dauid Pſalm. 77. *Quanta mandauit patribus noſtris nota facere ea filijs ſuis; vt cognoſcat generatio altera! Filij, qui naſcentur, & exurgent, narrabunt filijs ſuis; vt ponant in Deo ſpem ſuam.* Nihilominus Iſraëlitæ tot, tamque eximia Dei miracula cum vidiſſent, *obliti ſunt benefactorum eius, &* B *mirabilium eius, quæ oſtendit eis.* Simile quid Apoſtolis accidit. Iſraëlitæ enim, cùm in deſerto diuinitus Deus eorum ſiti prouidiſſet: *Interrupit petram in eremo, & adaquauit eos, velut in abyſſo multa; & eduxit aquam de petra; & deduxit tamquam flumina aquas*: nihilominus increduli dixerunt: *Numquid poterit Deus parare menſam in deſerto? Quoniam percuſſit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt; numquid & panem poterit dare?* Similiter Apoſtoli, cum diuinitus non petram in aquam, ſed aquam in vinum diuinitus à Domino tranſmutatam fuiſſe vidiſſent; nihilominus adueniente panis penuria, mirabilis diuinæ potentiæ obliti ironicè dixerunt: *Euntes emamus ducentis denarijs panes, & dabimus* C *illis manducare.* Et Andreas, cum quinque panes, & duos piſces reperiſſet, dixit: *Hæc quid ſunt inter tantos?*

Pſ. 77. 15.

Dicit ergo Ieſus: Facite homines diſcumbere; erat autem fœnum multum in loco: Diſcubuerunt ergo viri numero quaſi quinque millia.

Domini benigna prouidentia.

15. *Manducantium fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & paruulis*, ait Matth. 14. 21. Cum ergo inter turbas illas paruuli eſſent, & mulieres; vt talium cuſtodiæ, & honeſtati Dominus ſummè prouidus conſuleret, Apoſtolis *præcepit, vt accumbere facerent omnes ſecundùm contubernia ſuper viride fœ*D*num. Et diſcubuerunt in partes per centenos, & quinquagenos*, vt ait Marcus 6. 39.

Diuina beneficentia hominum obſequium largiſſimè remuneratur.

16. Cum Dei Filius ſub humana carne natus hominum hoſpitio exciperetur, de eo dicitur: *Fœno iacere pertulit, paruoque lacte paſtus eſt.* Huiuſmodi conuiuium, conuiuiiſque locum apud homines Dei Filius inuenit. Idem Chriſtus Dominus, vt par hominibus referret, homines quidem in fœno diſcumbere præcepit; eos tamen non exiguo lacte, ſed largiſſimo cibo pauit; ita vt è conuiuij largitate fragmenta plurima Apoſtoli collegerint. Tanto eum fœnore diuina beneficentia humanis obſequiis vices rependit. Quod etiam videre eſt in vltima cœna, in qua Do E minus diſcipulorum pedes abluere voluit, vt cumulato beneficio Abrahami obſequio reſponderet; qui olim tribus Angelis tres diuinas perſonas repræſentantibus pedes abluerat. *Abrahami filiorum pedes*, inquit Tertullianus, *ad probationem, quòd ipſe eſſet abluit; reddens in filijs ius hoſpitalitatis, quod aliquando illi fœnerauerat pater.* Qua poſita ſententia perpendendum eſt, quantùm diuina liberalitas humano obſequio præſtet. Abraham tribus Angelis ſub humana ſpecie pedes lauit: Redemptor verò noſter duodecim pauperibus pedum ſordes abluere dignatus eſt; inter quos Iudas peſſimus proditor fuit; à quo etiam ablutio-

Gen. 18.

Iudæ primū Dominus pedes abluit. *Geneſis* 18.

ablutionem inchoare Domino placuit: *Vt medicina, vbi magis morbus vigebat, adhiberetur*, vt ait Origenes hom. 32. cui conſentiunt Chryſoſtomus homil. 69. & Euthymius. Abraham præterea poſt pedum lotionem conuiuis Angelis ſubcinericios panes, & vitulum tenerrimum, & optimum appoſuit. Dominus verò cœleſtem panem, hoc eſt ſuummet corpus ſub panis ſpecie diſcipulis manducandum dedit: præterea & vitulum ſaginatum. *Vitulus ſaginatus, qui ad pœnitentium immolatur ſalutem, ipſe Saluator eſt; cuius quotidie carne paſcimur, cruore potamur*, ait Hieronymus epiſt. ad Damaſum.

Accepit ergo Ieſus panes, & cum gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus; ſimiliter & ex piſcibus quantùm volebant. B

Prouidétia diuina nimiam ſollicitudinem auferre debet.

17. Antequam Chriſtus Dominus panes, & piſces multiplicaret, certò præſcius æternum Patrem miraculo cooperaturum, ei gratias egit: deinde, vt Matthæus refert, diſcipulorum manibus panes, & piſces eſurientibus tantis diſtribuere cœpit. Mira hinc Dei prouidentia elucet, quia hominum in eo ſperantium indigentiæ conſulit. Propterea benè Dominus monuit Matth. 6. 25. & 31. *Nolite ſolliciti eſſe animæ veſtræ, quid manducetis; neque corpori veſtro, quid induamini: Scit enim Pater veſter, quia his omnibus indigetis.* Ideo etiam Dauid ait Pſal. 54. 23. *Iacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet:* & Pſalm. 22. *Dominus regit me:* ex Hebræo: *Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit.* Similiter Petrus Apoſtolus 1. epiſt. cap. 5. 7. *Omnem ſollicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis.* Quare S. Clemens initio Recognit. ſancto Petro hanc ſententiam tribuit; *Nos Chriſtiani de nulla re, vel euentu ſolliciti ſumus; ſed in Dei prouidentia planè conquieſcimus; ſcientes nos illi curæ eſſe, ac ab eo per omnia dirigi, vt cuncta nobis cedant in bonum.* C

18. S. Auguſtinus in illa Pſalm. 39. 18 verba: *Dominus ſollecitus eſt mei*, ait: *Qui habuit tui curam antequam eſſes, quomodo non habebit curam, cum iam hoc es, quod voluit vt eſſes? Nuſquam tibi deeſt; tu illi noli deeſſe: tu tibi noli deeſſe.* Proinde idem Auguſtinus 3. Confeſſ. cap. 11. exclamat; *O tu bone Omnipotens, qui ſic curas vnumquemque noſtrûm, tamquam ſolum cures, & ſic omnes, tamquam ſingulos.* Dominus Lucæ 8. in ſementis parabola, cum ex ſeminibus aliquod inter ſpinas cecidiſſe dixiſſet; ibidem ſpinas mortalis vitæ ſollicitudines interpretatur. Quare in hac vita ne anxia ſollicitudine, & cura premamur, ait Athanaſius tract. de Paſſione; *Chriſtus ſpineam gloriam geſtauit, vt vitæ noſtræ curas aboleret.* Bloſius in Monili ſpirituali cap. 11. refert Chriſtum ſanctæ Gertrudi dixiſſe: *Confidentia iſta ſecura, qua fidelis ſe, & ſua reponit in me, credendo quòd poſſim, ſciam, & velim fideliter ipſi opitulari in re qualibet, mihi cor transfigit, tantamque vim infert pietati meæ, vt non poſſim non tali fauere, meque impendere; idque vt ſatisfaciam ei, quod ſum, & amori, quo eum proſequor.* D E

Chriſtus ſpineam coronã ſuſpſit, vt ſollicitas curas à nobis auferret.

Confidẽtiæ in Deo eximia vis.

Prouidentiã diuinam Marciõ impudẽtiſſimè negauit.

19. Contra diuinam de humanis rebus prouidentiam ſceleſtiſſimè inuectus eſt Marcion hæreticus; ita vt ad eam negandam auſus fuerit ex Euangelio expungere luculentum illud de diuina prouidentia teſtimonium: *Vt ſitis filij Patris veſtri, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos; & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos.* Sed hoc quidem irrito conatu. Congruentius enim Marcion inſaniiſſet, ſi infernum draconem imitatus, tertiam partem ſtellarum, aut etiam ſtellarum multitudinem omnem è cœlo trahere conatus eſſet: ſideribus enim, veluti aureis characteribus cœlũ diuinam prouidentiam prædicat. Hinc benè Tertullianus ait: *Marcion teſtimonium de diuina prouidentia de Euangelio eradere auſus eſt; ſed ipſe mundus inſcriptus eſt, & omni à conſcientia legitur.* Quare ſub mortalis huius vitæ finem, cum cœlum ſuum munus impleuerit; propter quod, vt ab hominibus legatur, exponitur; veluti abſoluta libri lectione plicabitur. Iſa. 34. *Complicabuntur ſicut liber cœli; & omnis militia eorum defluet.* A

Matth. 5.

Apoc 12.

Li. 2. *contra Marcionẽ.* Prouidentiã diuinam Mundus vniuerſus prædicat. Cœli ſub mortalis vitæ finẽ cur cõplicandi dicuntur?

20. Mirum eſt, quod 3. Reg. 7. de Salomone legitur: *Finxit duas columnas æreas; decem, & octo cubitorum altitudinis columnam vnam & ſtatuit duas columnas in porticu templi & ſuper capita columnarum opus quaſi lilij poſuit.* Vbi iure ab interpretibus quæritur, cur tam ingentes columnas, tam ſolida ex materia conflatas, ſapiens rex elaborauerit, tantùm, vt ſingulæ lilium ſuſtinerent? & cur lilia ingentibus illis columnis ſuffulta in templi aditu collocarit? Nimirum, vt lilia è columnarum culmine, veluti è ſuggeſtu, templum adeuntibus diuinam prouidentiam commemorarent, iuxtà Redẽptionis monitum Matth. 6. *Conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt; non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniã nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut vnum ex iſtis. Nolite ergo ſolliciti eſſe dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Scit enim Pater veſter, quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primùm regnum Dei, & iuſtitiam eius; & hæc, omnia adijcientur vobis.* Salomonis veſtes, poſtquam eas induit, temporis curſu conſumebantur; liliorum verò indumenta, quibus ex diuini Opificis prouidentia induuntur, temporis ſpatio augeſcunt, & perficiuntur. Porrò ſi candoris in lilio ratio habetur: *Cur*, inquit Chryſoſtomus, *non ex auibus pauonem nobis propoſuit, aut cycnum?* Reſpondetur id factum eſſe ad diuinam prouidentiam commendandam; ex eo ſcilicet, quòd huiuſmodi aues minus obuiæ hominibus forent; ſecus verò campi lilia, ſimileſque flores paſſim in agris à viatoribus conſpici poſſunt: in quibus quò minus humana induſtria laborat, eò magis diuina prouidentia elucet. Meritò etiam de iuſto dicitur: *Iuſtus germinabit ſicut lilium plantatus in domo Domini, in atrijs domus Dei noſtri.* Sicut enim in Ieroſolymitani templi veſtibulo ad diuinæ prouidentiæ commendationem inſinuandam ſupra columnas lilium collocabatur; ita in domus Dei atriis, hoc eſt in Eccleſiæ adito, & in omnium conſpectu vir iuſtus proponitur, vt omnibus tamquam lilium, diuinæ prouidentiæ largitatem, benignitatemque teſtetur; verbis illis ſæpius proclamandis: *Diuites eguerunt, & eſurierunt; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono. Non deerit omne bonum*, legit Hieronymus. Omne bonum intelligit Hugo, illud, quod Moſi oſtendendum promittitur Exodi 33. *Ego oſtendam omne bonum tibi:* Vbi omne bonum Deus ipſe bonorum omnium fons intelligitur ex Baſilio. Quare, cum Chriſtus Dominus, vt Dei filius bonorum omnium fons eſſet, meritò eum turbæ nihil de cibo ſollicitæ ſequebantur. Stultum eſt enim riuos ſitire, cum fons patet, in quo perennitas ad

Salomõ cur in aditu tẽpli ſupra columnas lilium collocauit?

Hom. 23. *in Matth.*

Ex Oſeæ 14. *& ex Pſ.* 91. *v.* 14.

Pſ. 33.

ſuim pellendam habetur. Fontem autem in hac Euangelica hiſtoria turbæ Chriſtum Dominum ſequentes ad eſuriem pellendam habuerunt. *Non enim quinque panes habebant quinque millium hominum ſaturitatem, aut ſaltem duodecim cophinos plenos; ſed omnipotentia Domini quaſi fons panis erat*, ait Auguſtinus in Ioan. Tract. 11. cap. 2.

Dei omnipotentia panis fons.

21. De anima Dei ſponſa dicitur Cantic. 2. *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.* Spinæ cum prætereuntium veſtes ſæpè trahant, mundanos ſignificant, quibus dicitur: *De veſtimento quid ſolliciti eſtis?* Spinas etiam ſollicitudines huius vitæ ipſe Dominus Lucæ 8. interpretatur. Inter has autem ſpinas vir iuſtus, quaſi lilium, à Deo tantùm opifice veſtitui, victuique neceſſaria expectans ſine ſollicitudine commoratur. De diuina prouidentia librum vnum ſcripſit Seneca; libros tres Chryſoſt. tomo 5. Ibidem etiam ſermones duos: Saluianus libros octo. De eadem egregriè deſſerit Gulielmus Pariſienſis 3. parte primæ partis principalis de Vniuerſo. Eccleſiaſtes cap. 5. verſ. 5. monet: *Ne dicas coram Angelo: Non eſt prouidentia.* Vide ibi interpretes.

Iuſtus cur ſicut lilium inter ſpinas. *Matth. 6.*

21. Præterea antequam panes, piſceſque Dominus multiplicaret; illis benedixiſſe Lucas refert. Quamuis apud homines inter facere & dicere, magna diſtantia ſit: ſecus apud Deum accidit; apud eum enim benedicere idem eſt, ac benefacere. Cùm Dominus igitur panibus, & piſcibus benedixit; illis ſuæ beneficentiæ virtutem exhibuit, vt multiplicarentur. Sicut Geneſ. 1. cum piſcibus benedixit dicens: *Creſcite, & multiplicamini, & replete aquas maris*; tunc fœcunditatis virtutem illis inditam ad propriæ ſpeciei multiplicationem ſignificauit. Quæritur ibi, cum aquatilibus, & volatilibus animalibus Dominus benedixiſſe dicatur; quare non ſimiliter & terreſtribus benedixerit? Reſpondent Rabbini terreſtribus animalibus Dominum non benedixiſſe; eo quòd inter eas ſerpens mox maledicendus foret. E contrario hîc dici poteſt Dominum benedixiſſe panibus, eò quod non multò poſt panis in Euchariſtiæ inſtitutione erat benedicendus: *Cum accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite; & comedite; hoc eſt corpus meum.* Præſenti enim panis multiplicatione Dominus aditum parabat, vt ad cœleſtem Euchariſtiæ panem credendum, & manducandum fideles diſponerentur. Quare infra cum turbæ iterum Dominum quærerent, *Eis Ieſus dixit: Amen, amen dico vobis: quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. Operamini non cibum, qui perit; ſed qui permanet in vitam æternam; quem filius hominis dabit vobis*: nempe cœleſtem panem in Euchariſtiæ ſacramento dandum, iuxtà Cyrillum, & Auguſtinum, de quo infra Dominus loquitur dicens: *Ego ſum panis viuus, & caro mea verè eſt cibus.*

Dei benedicere eſt benefacere.

Deus cur aquatilibus & volatilibus, non autē terreſtribus animalibus benedixit?

Matth. 26.

Ioan. 6.

Cyrillus in Io. l. 3. c. 28. Aug. tract. 25.

23. Porrò multiplicationem hanc panis, & piſcis non ſimul, ſed ſucceſſione quadam factam eſſe dicendum eſt: ita vt primùm multiplicari cœperint in Chriſti manibus, vt ait Hieronymus in Matth. cap. 14. Auguſtin. in Ioan. tract. 24. & Lactantius lib. 4. cap. 15. deinde in manibus Apoſtolorum, vt docet Chryſoſtom. in Matth. hom. 54 vltimò in manibus ipſorum diſcumbentium, vt teſtatur Hilarius lib. 3. de Trinit. Ambroſius verò in manibus Apoſtolorum, & diſcumbentium factam eſſe multiplicationem docet. Non ſimul quidem in Chriſti manibus multiplicatus eſt panis, & piſcis ob duplicem rationem: primò, vt omnes facilius miraculum agnoſcerent; ſecundò, ne Apoſtoli ferendo ad turbas cibum iam totum multiplicatum in Chriſti manibus nimis laborarent; & turbæ diſcumbentes nimium expectarent. Beneficentia igitur diuina ſucceſſiuè incrementa capiebat; tamquam largior fluuius, qui labendo, vndique concurrentibus riuis magis, ac magis augetur; ita vt de hac Dei beneficentia vſurpari poſſit illud Dauidis Pſalm. 64. vbi iuxtà ſacros interpretes de diuina beneficentia ſermo eſt: *Flumen Dei repletum eſt aquis; paraſti cibum illorum;* & ſubditur: *Multiplica genimina eius.* Quæ verba Cardinalis Turrecremata ſic explicat: *Dei miſericordia Flumini comparata, nec aliqua ſiccitate poteſt minui, nec potationibus crebris poteſt expendi: de ea non tantùm potaſti, nec te tantùm cibaſti, vt conuiuium Domini in nulla parte ſit defectuoſum.*

Multiplicatio panum non ſolùm in manibus Chriſti, ſed etiā in diſcipulorum, & diſcumbentium manibus facta eſt. *Ambroſius Luca 9.*

Miſericordia Dei flumini comparatur.

24. Quærunt hîc interpretes, quomodo panes illi, & piſces ex paucis multi euaſerint? Primus modus excogitabilis eſt, ſi dicatur iuſſiſſe Dominus miniſterio Angelorum alios panes vel naturali arte confectos, vel miraculosè productos ad turbas aſportari; piſceſque ſimiliter è mari Angelica manu præparatos: ſicut 3. Reg. 17. legimus coruum attuliſſe panem Heliæ: & Dan. 14. Habacuc attuliſſe pulmenium, & panes Danieli. Improbat hunc modum Salmeron. Primò, quia tali modo turbæ miraculum fieri non exiſtimaſſent; ſed conuiuium ante fuiſſe præparatum. Secundò, quia huiuſmodi panum, & piſcium aſportatio tribui à turbis dæmoni potuiſſet; cum nondum in Chriſto diuinitatem, atque adeo miraculoſam producendi vim agnoſcerent. Tertiò, quia ex tali modo diſcipuli nimium fuiſſent impediti in miniſtrando, & turbæ nimis cibum expectaſſent. Sed his omnibus difficultatibus reſponderi poſſet, ab Angelis inuiſibiliter aſportatos fuiſſe panes, & piſces eiuſdem coloris cum præexiſtentibus panibus, ac piſcibus; eoſque ſimiliter in fragmina diuiſos: quæ fragmina inuiſibiliter ſuggererentur in manibus Chriſti, & in ſinu Apoſtolorum miniſtrantium; & in ipſo loco diſcumbentium. His non obſtantibus, talis modus reiiciendus eſt; & dicendum panes, ac piſces ſupernaturaliter ſuccreuiſſe; cum proxima materia ſucceſſiuè ſemper inter panes, & fragmina diuiſi panis, ac piſcis, in panem, ac piſcem eiuſdem rationis conuerteretur. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia ſacer textus ait, turbam cibatam fuiſſe ex quinque panibus hordeaceis, atque ex illis collectos fuiſſe duodecim cophinos fragmentorum; quod verificari non poſſet, ſi aliunde aſportati, vel ſeparatim de nouo producti fuiſſent noui panes; tunc enim non ex quinque panibus, ſed ex quinque millibus turba fuiſſet ſatiata. Si verò dicantur panes quinque ſucceſſiuè fuiſſe multiplicati per conuerſionem materiæ intra ipſos diuiſos panes; verè quinque panes fuiſſe dici poteſt, multiplicatos tamen: ſicut dicitur eſſe idem indiuiduus homo, cum aſſumendo intra ſe alimentum, illud in ſuam ſubſtantiam conuertit.

Panes, & piſces quomodo multiplicati. Hîc, & ſequentibus.

Salmeron tom 6.

25. Secundò, quia in ſacro textu expreſsè dicitur Chriſtus quinque illis panibus, & piſci-

busbenedixiſſe, hoc eſt, vt ſupra explicauimus, illis virtutem multiplicatiuam præſtitiſſe: ex quo arguitur miraculoſam virtutem illis panibus, & piſcibus fuiſſe exhibitam: quod ſi aliunde noui panes & piſces adueniſſent, benedictio paucis illis panibus, & piſcibus non videbatur impertienda; cum merè naturales remanerent; atque adeo benedictionis vis ad eos non pertineret.

26. Tertiò, SS. Patres miraculum ſatiandi tot homines tam paucis panibus, & piſcibus, multiplicationem panum, & piſcium vocant: multiplicatio verò propriè fit, cum eadem ſubſtantia ex intrinſeco augmento creſcit; non autem ex additione, ſeu iuxtapoſitione alterius materiæ completæ ſubſtantiæ nouiter creatæ, vel merè extrinſecè aduenientis, & præexiſtentis. Quare ad ſaluandam veram multiplicationis proprietatem, valdè probabiliter in pręſenti miraculo dicendum eſt, quinque illos panes, & duos piſces obedientialiter eleuatos fuiſſe ad proximam materiam in ſuam ſubſtantiam conuertendam. Et hæc obedientialis eleuatio per præuiam benedictionem ſignificata eſt. Nam ſicut Geneſ. 1. cum piſcibus Deus benedixit; dicens: *Creſcite, & multiplicamini*; per talem benedictionem naturalis vis multiplicandi illis communicata ſignificabatur; ita in præſenti miraculo obedientialem vim, & eleuationem per benedictionem ſimiliter ſignificari dicendum eſt. Hæc autem videtur expreſſa Auguſtini ſententia, cum ait: *Vnde multiplicat de paucis granis ſegetes; inde in manibus multiplicauit quinque panes; poteſtas autem erat in manibus Chriſti: panes autem illi quinque quaſi ſemina erant, non quidem terræ mandata, ſed ab eo, qui terram fecit, multiplicata.* Vbi cum panes quaſi ſemina dicantur, illis vis actiua tribuenda eſt. Porrò cum ex paucis granis, ſeu ſeminibus ſegetes creſcunt; tunc eæ ex terræ humido multiplicantur. Quæritur ergo ex qua materia quinque illi panes, & duo piſces ſimiliter multiplicationem acceperint? Ad id ſolùm adiacens aër, vt cenſet Euthymius, ſuffeciſſe non videtur. Nam eò quod aqua ſit denſior aëre, ex decem partibus aëris vnam tantùm partem aquæ fieri philoſophus docet. Quare ad panem aqua longe denſiorem conficiendum, multò plures aëris partes neceſſariæ fuerunt. Tam multis ergo ad tot panes conficiendos deſumptis partibus, accurrens ad replendum vacuum aër maximam raritatem reſpirantibus turbis incongruam habuiſſet. Propterea duplex in hoc miraculo conuerſio admittenda videtur: altera aëris in panes, & piſces; altera verò, quæ in aërem adiacentium corporum tranſmutatio fuerit.

Tract. 24. in Ioan.

Ariſt. 2. de Generat. ca. 4. ibiq. Auerroës.

Conuerſio duplex in panis, & piſcium multiplicatione fuit.

27. Porrò panes hos, & piſces, Domini benedictione, ſupernaturaliter multiplicatos præ cæteris ſapidiores fuiſſe probabile, ac valde pium eſt credere. *Regula generalis eſt*, inquit Toſtatus, *quod quandocumque Deus aliquam rem producit de illis, quæ aliàs naturaliter gignuntur, perfectiorem eam producit, quàm naturaliter. Sic aſſeritur ab omnibus de aqua, quam Chriſtus conuertit in vinum in nuptijs, Ioan. 2. Patet hoc etiam in manna cælitus facto per Angelos: nam delectamentum omnium ſaporum apparebat in illo, vt dicitur Sap. 16.* Sapidiſſimus prætèrea præ cæteris cibus fuit in deſerto ab Angelis Chriſto Domino miniſtratus. Cibus enim ille, vt probabiliter aſſerit idem Abulenſis, ex domo Deiparæ Virginis Angelorum miniſterio allatus fuit. Quod ſi manna è materiali cœlo defluens mirificum ſaporem habebat; quem ſaporem habuiſſe credendum eſt beatum cibum illum virgineis manibus à Deipara præparatum; quam *animatum cœlum* meritò Damaſcenus vocat?

Multiplicati a Domino panes, & piſces cæteris ſapidiores fuerunt.

In 4 Reg. c. 4. q. 62.

Cibus in deſerto ab Angelis Domino miniſtratus, B. Virginis manibus præparatus eſt.

In Matth. c. 4.

Orat. 2. de dormit. B. Virg.

28. Similemultiplicandi panes miraculum à Sanctulo Nurſinæ Eccleſiæ presbytero factum refert S. Gregor. lib. 3. dialog. cap. 37. Cum enim ad templum ædificandum magna operariorum turba laboraret, eâque eſuriens pane indigeret, *Sanctulus, cum huc, illuc anxius pergeret, deuenit ad Clibanum, in quo vicinæ mulieres pridie panes coxerant, ibique incuruatus aſpexit. Tunc repentè panem miræ magnitudinis, atque inſolitæ candoris inuenit. Per vicinas hunc mulieres detulit; omnes, quæ pridie panem coxerant ſuum hunc eſſe negauerunt. Tunc lætus vir Domini perrexit ad multos artifices cum vno pane; & vt omnipotenti Deo gratias agerent, admonuit: & quia eis annonam præbuerat, indicauit, eiſque ad refectionem protinus inuſitatis inuentum panem appoſuit. Quibus ſufficienter, plenéque ſatiatis, plura ex eo, quàm ipſe panis fuerat, fragmenta collegit. Quæ die quoque altero eis ad refectionem intulit. Sed id, quod ex fragmentis ſupererat, ipſa quoque, quæ appoſita fuerant fragmenta ſuperabat. Factumque eſt per dies decem, vt omnes illi artifices, & Operarij ex illo pane ſatiati hunc & quotidie ederent, & ex eo quotidie, quod edi poſſet, in craſtinum ſupereſſet; ac ſi fragmenta panis illius per eſum creſcerent, & cibum comedentium ora repararent.* Hac non ſemel panis, ſed ipſorum fragmentorum per dies decem multiplicatione oſtendere Dominus voluit. quod ſuis fidelibus promiſerat Ioann. 14. 12. *Qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet.*

Multiplicatio panum à Sanctulo Nurſino presbytero.

Chriſti promiſſio ſuis ſeruis facta, *Maiora horum facietis*, adimpletur.

29. Auguſtinus lib. 4. de Ciuitat. cap. 8. miratur Ethnicos Romanos tanti æſtimaſſe frumentum, vt magnam Deitatum turbam circa illud adſtare crediderint: *Sata frumenta quam diu ſub terra eſſent præpoſitam habere voluerunt Deam Secam: cum verò iam eſſent ſuper terram, & ſegetem facerent, Deam Segetiam: frumentis collectis, atque reconditis, vt tutò ſeruarentur, Deam Tutilinam præpoſuerunt. Præfecerunt Proſerpinam frumentis germinantibus; geniculis, nodiſque culmorum Deum Nodotum: inuolumentis folliculorum Deam Volutinam: cum folliculi pateſcunt, vt ſpica exeat, Deam Patelenam: cum ſegetes nouis ariſtis æquantur, Deam Hoſtilinam: florentibus frumentis Deam Floram: lacteſcentibus Deam Lacturciam: matureſcentibus Deam Maturam: cum runcantur, Deam Runcinam. Nec omnia commemoro, quia me piget, quod illos non pudet.* Sed cum Ethnicorum *dij opera manuum hominum ſint*, vt ait Dauid Pſalm. 113. mirum eſſe non debet, ſi ſuperſtitioſi homines ad Deos multiplicandos ſuorum operum prodigi fuerint. Verè *non eſt Deus noſter, vt dij eorum; & inimici noſtri ſunt iudices.* Vnum enim, quem credimus, & veneramur Deum, in ſterili deſerto frumenti cibum ingenti multitudini *frumenti cibum* ſubminiſtraſſe cernimus: & hoc quidem cum adhuc Hebræorum Synagoga perſiſteret. Sed quod admirationem omnem excedit, in Chriſtiana Eccleſia verus Deus immenſus, interminatus, ſub frumenti, paniſq; ſpecie ad humanum cibum ſubſtare non dedignatur. Apud Ethnicos falſarum Deitatum homines prodigi erant: apud Chriſtianos verus Deus ſui ipſius clementiſſimè prodigus eſt, cum ſe totum in hominis cibum elargiatur.

Deut. 32.

Vt autem impleti ſunt, dixit diſcipulis ſuis: Colligite, quæ ſuperauerunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, quæ ſuperfuerunt his qui manducauerant.

30. DE hoc miraculo, ac fragmentorum collectione expreſſum ſequens Sybillæ vaticinium à Lactantio Græcis verſibus affertur, ſic latinè interpretatum. *Lib 4 c.15.*

In panibus ſimul quinque, & piſcibus duobus
Hominum millia in deſerto quinque ſatiabit;
Et reliquias tollet: poſt fragmenta omnia
Duodecim cophinos implebit in ſpem multorum.

In quo vaticinio quæritur, ad quam multorum ſpem excitandam fragmenta in cophinis collecta fuiſſe dicantur? Reſpondetur, vt fragmenta illa memoriale omnibus forent ad ſpiritualem cibum, cœleſtemque panem à diuinis Redemptoris manibus etiam ſperandum: vt paulò poſt Dominus inſinuauit dicens: *Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dabit vobis.* Quare diuina prouidentia factum eſt, vt non ſolùm Apoſtoli in duodecim cophinos fragmenta collegerint; ſed vt multas multiplicati cibi reliquias ipſæ turbæ ſibi ſeruauerint, vel in cibum futurum, vel ad miraculi memoriam, & teſtimonium: quod quidem valdè probabiliter credi poteſt. Quod autem hæc ab Apoſtolis in cophinis fragmentorum collectio ad gratam beneficii memoriam ſeruandam facta ſit, eleganter S. Baſilius Seleucienſis orat. 33. explicat dicens: *Pari cum Apoſtolis numero ſunt cophini, vt ſinguli ſingulos baiulando laborem miraculi teſtem ſubeant; humeruſque dum teritur, rei geſtæ ſenſum ingerat, & memoria fatigatione conſeruetur.*

Fragmenta multiplicati panis cur Dominus colligenda præcepit.

31. Sed profectò temporalia bona à Deo dantur, non vt in iis inhæreamus; ſed vt à temporalibus bonis ad cœleſtia dona & ſperanda, & quærenda tranſeamus. Geneſ. 41. dicitur opprimente populos fame, non ſolùm Ægyptum, ſed etiam alias remotas prouincias ad Ioſephum veniſſe, vt empto frumento ſibi cibum compararent. *Omneſque prouinciæ veniebant in Ægyptum, vt emerent eſcas, & malum inopiæ temperarent.* Vbi quæritur, quomodo remotæ prouinciæ cognouerint in regiis Ægypti horreis frumenti copiam aſſeruari? Reſponderi poteſt ex aliquorum ſententia apud Abulenſem; cum Ioſeph cognoſceret non ſolùm in Ægypto, ſed in remotioribus regionibus famem inualeſcere; miſiſſe per fluuium paleas, & ſtipulas; ex quibus coniecerunt populi illi, in Ægypto, vnde fluuius dimanabat, frumenti copiam non deeſſe. Quidquid ſit de veritate huius ſententiæ: veriſſimum quidem eſt Deum temporalia bona veluti paleas ad nos demittere; vt inde ad comparanda cœleſtia bona diuinæque gratiæ alimenta excitemur. Paleæ ſunt reſpectu ſpiritualis cibi tranſitoria bona: has tamen ipſas paleas ſuis ſectatoribus iuſto Dei iudicio diabolus ſubtrahit: ita vt verè Ægypti tyranni verbis ſæpius peccatoribus dicat, *Non do vobis paleas.* Ex quo frequenter mundani in egeſtatem non ſolum ſpiritualium, ſed etiam tēporalium bonorū rediguntur iuxta Dauidis vaticinium Pſ. 33. 11. *Diuites eguerunt, & eſurierunt; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* Porrò in tanta cibi penuria ad reficiendum ingentem hominum multitudinem, dicenti Domino: *Vnde*

Tēporalia bona à Deo dantur. vt ad cœleſtia ſperanda, & quærenda tráſeamus.

Abulenſis in c.42. Geneſ.

Diabolus ſuos ſectatores in egeſtatem redigit.

Exodi 5.

A *ememus panes?* Si quis reſpondiſſet eodem temporis puncto faciendum eſſe ſemen, vt inde meſſis, & cibus haberetur; huiuſmodi ſtultum ſanè conſilium viſum foret. In ſterili enim illo deſerto, vbi ſemen erat; vbi cultus ager; vbi debita ad ſerendum anni tempeſtas? Quod ſi hæc omnia fuiſſent, expectandum erat plurium menſium ſpatium, vt matureſcente ſegete, inde meſſis colligeretur. Sed qui terræ ſemina mandat, hic campi cultura, temporis opportunitate, temporiſque ſpatio indiget. Qui autem in ampliſſimo diuinæ prouidentiæ gremio ſerit, is non alio, quàm ſemine indiget: ſemen autem ipſæ noſtræ cogitationes, & deſideria ſunt. Hoc expertus Dauid aiebat Pſalm. 54. *Iacta ſuper Dominum*
B *curam tuam, & ipſe te enutriet.* De peccatoribus Dominus dixit Pſalm. 21. *Foderunt manus meas, & pedes meos.* Et Pſalm. 128. *Supra dorſum meum fabricauerunt.* ſeu ex Hebræo, *putruerunt peccatores.* Fœcundiſſimus hic gratiarum campus iam foſſus, iam aratus eſt; in illum noſtrarum ſollicitudinum, & deſideriorum ſemen iaciamus, certò vberrimam cœleſtium bonorum meſſem percepturi: *omnem ſollicitudinem noſtram proiicientes in eum; quoniam ipſi cura eſt de nobis*, vt S. Petrus monet epiſt. 1. cap. 5.

Illi ergo homines cum vidiſſent quod Ieſus fecerat ſignum, dicebant: Quia hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum.

C

32. DEut. 18. 18. Deus Moſi de futuro Meſſia dixit: *Prophetam ſuſcitabo eis*, nempe Iſraëlitis, *de medio fratrum ſuorum ſimilem tui; & ponam verba mea in ore eius.* Quod vaticinium, vt ibi dicitur, Moſes Iſraëlitis promulgauit; Et poſtea Petrus Apoſtolus idem vaticinium de Chriſto Domino intelligendum eſſe docuit Act. 3. 22. Hunc ergo per Moſem Iſraëlitis promiſſum Prophetam, & Meſſiam Chriſtum Dominum eſſe benè turbæ crediderunt dicentes: *Hic eſt verè Propheta, qui venturus eſt in mundum*: hoc eſt, Propheta ille eſt, qui à Moſe dictus eſt venturus in mundum; quique Moſi ſi-
D milis fore, prædictus eſt. Nam ſicut Moſes eſurientem populum manna cibauit in deſerto; ita in deſerto turbæ, multiplicato diuinitus pane, ipſarum indigentiæ Dominum conſuluiſſe viderunt. Fuit præterea Moſes Domino ſimilis. Nam ſicut Dominus, vt infra videbimus, regium honorem à turbis admittere noluit; ita etiam Moſes, cum teſte Philone, tamquam Pharaonis vnicæ filiæ filius, adeoque vt auiti regni ſucceſſor haberetur; & iam iunior Rex ab Ægyptiis appellaretur, Ægyptium regnum recuſauit. Hinc de eo Apoſtolus ait: *Moyſes grandis factus negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis.* Ad Hebræos cap. 11. 24.

Moſes in quo Chriſto ſimilis.

E

Ieſus ergo cum cognouiſſet, quia venturi eſſent, vt raperent eum, & facerent eum regem fugit iterum in montem ipſe ſolus.

33. ISaiæ 3. electus ille in principem, *Princeps eſto noſter*, renuit principatum admittere, dicens: *Non ſum medicus, & in domo mea non eſt panis.* Chriſtus Dominus ad regnum reiiciendum neutrum motiuum turbis obtendere poterat; cum infirmos plurimos ſanitati reſtituiſſet: *Videbant ſigna, quæ faciebant ſuper his, qui infirmabantur*: Cùmque largiſſimè turbis in deſerto alimoniam ſubminiſtraſſet; *Accepit*

Ieſus panes, & cum gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus; ſimiliter & ex piſcibus quantum volebant. Renuit tamen Dominus principatum admittere; eò quòd ipſemet dicat Ioannis 18. *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Tr. 11. 3. *Audite Iudæi, & Gentes*, ait Dominus apud Auguſtinum; *audi circumciſio, & præputium: audite omnia regna terrena, non impedio dominationem veſtram in hoc mundo; regnum enim meum non eſt de hoc mundo.* Non eſt de hoc mundo, vel in ſenſu compoſito, vel in ſenſu cauſali, & originario, vt explicat Caietanus. Non eſt de hoc mundo; hoc eſt non conſtat ex dominiis, gradibus, ſtatibus, affectibus, officiis, actionibus, fauoribus, conſiliis, armis, & effectibus huius tranſitorii mundi. Vel in ſenſu cauſali: *Regnum meum non eſt de hoc mundo*, hoc eſt, non eſt ab electione, potentia, arte, & reliquis huius mundi cauſis.

Regnum Chriſti in quo ſenſu de hoc mũdo non eſſe dicitur?

Chriſtus oblato regno in mõtem fugit; poſtea in Caluariæ monte Crucis regnum aſſũpturus.

34. *Fugit iterùm in montem ipſe ſolus.* Cum terrenum regnum Dominus fugeret, montem aſcendit; in monte enim ſubeundo crucem, æterni regni inſignia à Patre accepturus erat, iuxtà Dauidis vaticinium Pſal. 95. *Dicite in Gentibus, quia Dominus regnauit à ligno*, ex 70. interpretum verſione; quam Eccleſia ex Ambroſij hymno amplectitur: *Impleta ſunt, quæ concinit Dauid fideli carmine, Dicens in nationibus, regnauit à ligno Deus.* Quare citato Pſal. cum Propheta dixiſſet: *Dominus regnauit à ligno*, ſubditur: *Tunc exultabunt omnia ligna ſyluarum. Illa*, inquit Theodoretus, *potiſſimum Deo afferent hymnum; quandoquidem ex ipſis ſalutare lignum fuit, in quo Saluatoris corpus ſuffixum fuit, per quod hominibus germinarunt bona.* Similiter Arnobius in verba Pſal. 92. *Dominus regnauit, decorem indutus eſt*, ait: *Dominus regnauit, & regnum aſſumpſit in cruce; decorem induit in reſurrectione.* Idem prædixerat Iſaias c. 9. verbis illis: *Factus eſt principatus ſuper humerum eius: Quòd crucem ſuam portauerit*, ait Hieronymus. Quare egregiè Tertullianus contra Iudæos ait: *Quis omninò regum, inſigne poteſtatis ſuæ humero præfert; & non aut in capite diadema, aut in manu ſceptrum? Sed ſolus rex nouus nouorum ſeculorum Chriſtus Ieſus, nouam gloriam, poteſtatem, & ſublimitatem ſuam in humero extulit; crucem ſcilicet, vt ſecundùm Dauidis prophetiam exinde regnaret.* Rurſus citato loco: *Factus eſt principatus ſuper humerum eius*, alii legunt, *Et ſpina imperium eius.* Spineam enim coronam tamquam ſui regni diadema Dominus habere voluit: *Plectentes coronam de ſpinis impoſuerunt capiti eius.* Spinas fortaſſè inter ſylueſtria vepreta alacri animo Dominus paſſionis cupidus recuiſebat; cum regnum fugiens, à turbis in montem ſeceſſit.

Spineam coronam tamquam regnantis diadema Chriſtus habuit. *Ioan. 19.*

Vlloa in vita Caroli 5. lib. 3.

Peruani impetraturi aliquid à Rege pondus aliquod humeris ferre conſueuerunt.

35. Peruani homines cum ſuum regem ad aliquid impetrandum alloqui volunt, pondus aliquod humeris ferre ad reuerentiam conſueuerunt; eoque onere ſublato, ſe illi ſubditos eſſe teſtantur. Quod populis illis barbaries ſuadet; à Chriſto Domino in humanum genus charitate factum eſt: ſe enim gloriæ Rex æterno Patri ſub ſeruili ſpecie ſub crucis onere exhibuit, vt noſtram ab eo redemptionem impetraret; ſibique, & nobis cœleſte regnum reſeraret. Nos ſimiliter Chriſtum regem imitantes, vt noſtræ ſaluti cooperemur, crucem noſtram libentiſſimè ſubeamus, hortante Apoſtolo: *Exeamus ad eum extra caſtra, improperium eius portantes: extra caſtra, ideſt, extra mundum, eiuſque ſplendida*, ait Theophylactus. *Ad Heb. 13*

FERIA SECVNDA.

POST DOMINICAM IV. QVADRAGESIMÆ.

Prope erat Paſcha Iudæorum, & aſcendit Ieſus Ieroſolymam. *Ioan. 2.*

Euangelij nexus, & ordo.

Templum Dei triplex.

1. ERGA triplex templum Chriſtus Redemptor noſter in hoc Euangelio ſuam beneficentiam, & potentiam exhibet. Primò Deo ſacrum erat Ieroſolymitanum templum. Secundò Dei etiam templum eſt ipſe Chriſtus Dominus; quippe *in quo*, teſte Apoſtolo, *inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Tertiò fidelium animæ Dei templum ſunt, quibus Apoſtolus ait: *Neſcitis quia templum Dei eſtis.* Primum templum Iudæorum auaritia profanatum diuino cultui reſtituit Chriſtus Dominus: *Inuenit in templo vendentes oues, & boues, & columbas; & nummularios ſedentes; & cum feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoque, & boues, & nummulariorum effudit æs, & menſas ſubuertit. Et his, qui columbas vendebant, dixit: Auferte iſta hinc; & nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.* Secundum templum, nempe ſanctiſſimum ſuum corpus ex Iudæorum crudelitate morte violandum, inſtauraturum ſe ad vitam reſurgendo Dominus ſpondet: *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Ille autem dicebat de templo corporis ſui.* Tertium templum ſunt hominum animæ, hoc etiam templum per fidei illuminationem Chriſtus Dominus Deo ſacrat, primoque eiuſdem templi fundatori reſtituit: *Cum eſſet Ieroſolymis in Paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine eius, videntes ſigna eius, quæ faciebat.*

Ad Coloſ. 2. *Ep. prima. Ad Cor. 3.*

Iſaiæ c. 9 6. Chriſtus quomodo verè dictus fuerit Admirabilis, Deus fortis, Pater futuri ſeculi? *lib. 5. Stromatum.*

2 Præterea ex Iſaiæ vaticinio illa nomina Chriſto humani generis Redemptori tribuuntur: *Vocabitur nomen eius Admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſeculi.* Horum nominum veritatem Chriſtus Dominus in hoc Euangelio manifeſtat. Oſtenditur Primò *Admirabilis, Deus fortis*: ſolus enim nihil ingentem hominum multitudinem reformidans, eam è templo eiecit: *Omnes eiecit de templo.* Secundò Pater futuri ſeculi; ſeu ex Vatablo *Pater æternitatis* oſtenditur; cum ait, *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* His enim verbis ſe à morte ad immortalem vitam rediturum, ſuoque ad vitam reditu immortalitatem myſtico ſuo corpori, hoc eſt ſuis fidelibus daturum ſignificat; itáque ſe Patrem futuri ſeculi, & immortalis vitæ auctorem fore pollicetur. *Pater futuri ſeculi eſt in reſurrectione; princeps pacis in perpetua beatitudine*, ait cum Hieronymo Bernardus ſer. 10. inter paruos. Tertiò Euangelizando *Conſiliarium* ſe eſſe probat, hoc eſt iuxtà Clementem Alexandrinum, *Creaturarum omnium magiſtrum, & directorem*: quod quidem munus hic exequitur illuminando animas per fidem: *Multi crediderunt in nomine eius*: *Conſiliarius dictus eſt*, ait S. Cyprianus, *qui & alibi dictus magni conſilij Angelus; eò quod ſecreta Dei, quæ ab hominibus erant abſcondita, reuelauit; & cum nemo noſſet Patrem, niſi filius, ipſe arcana Dei reſerans, indaginem Trinitatis explicuit.* Similiter Iuſtinus contra Triphonem: *Chriſtus vocatur magni conſilij Angelus; quia quæ à Patre accepit, reuelat nobis, ipſe verbum Patris, ipſe mundo Euangelizauit.*

S. Cyprian. vel alius antiquus auctor ſer. de natiuit. Chriſti.

3. Denique, cùm bis Dominus ementes, & vendentes è templo eiecerit: Prima hæc eiectio contigit proximè poſt Chriſti baptiſmum, vt docet Irenæus. Altera, quæ habetur Matth. 21. Marci. 11. Lucæ 19. propè paſſionis tempus fuit. In hac igitur Euangelica hiſtoria, cùm primùm Dominus Iudæorum populo, vt eum in via ſalutis inſtrueret, manifeſtari inciperet; conueniens fuit, vt ſe tamquam verum Redemptorem, adeoque Dei filium eſſe oſtenderet: propterea diuinæ potentiæ, bonitatis, & ſapientiæ argumenta dedit. Potentiæ, quidem, eiiciendo profanos negotiatores è templo: *Omnes eiecit de templo*: Bonitatis ad mortem ſubeundam in humani generis redemptionem paratum ſe offerendo: *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud; ille autem dicebat de templo corporis ſui.* Ad extremum diuinæ ſapientiæ documenta dedit, plures Iudæos per Euangelicam fidem inſtruendo, & illuminando: *Multi crediderunt in nomine eius.*

Irenæus lib. 2 c. 39.

Chriſtus ſimul diuinæ potentiæ, ſapientiæ, & bonitatis ſpecimẽ dedit.

Et inuenit in templo vendentes boues, & oues, & columbas, & nummularios ſedentes.

Strabo l. 4. Ethnicorũ templa cur Draconia vocabãtur? *Apoc. 12.*

4. Ethnicorum templa teſte Strabone, Draconia vocabantur. Nec immeritò cum ibi *Draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus, & ſatanas*, coleretur. *Draconem diabolum eſſe nullus veſtrûm ignorat*, ait Auguſtinus de ſymbolo lib. 4 cap. 1. Præterea Æſculapius ſub ingentis ſerpentis ſpecie Romam aduectus, in inſulam, vbi ei templum dicatum erat, tranauit; quem ibi Romani ad arcendam peſtilentiam, vt Deum coluerunt, teſte Valerio Max. lib. 1. c. 8. ſimiliter Adrianus Imperator in templo Iouis Olympii, quod Athenis ſumptuoſiſſimè erexerat, pro numine draconem poſuit ex India deportatum, teſte Dione. Porrò ſacrum Ieroſolymitanum templum Iudaïca ſacerdotum auaritia profanatum, Draconium reddebatur: draco enim voraciſſimum animal, bouesque integros vorare ſolitum Boa dicitur: ſimiliter teſte Beda, Hebræorum ſacerdotum auaritia boues, aliáque animalia in ſacrificium oblata voraciſſimè abſorbebat; non enim ea in ſacrificium impii ſacerdotes offerebant; ſed iterùm mercatoribus in templo vendebant. Et hoc pacto Ieremiæ vaticinium implebatur: *Dabo Ieruſalem in cubilia draconum.* Huiuſmodi dracones è templo Dominus eiecit; non enim ſolùm Laïcos ementes, & vendentes; ſed ipſos impios ſacerdotes è templo Dominum expuliſſe aſſerunt ſancti Pontifices Anacletus, & Pius primus. Cum in Ieroſolymitano templo tot animalia in ſacrificium mactarentur, & cremarentur, Hebræorum Rabbinorum traditio eſt, ibi adſtantes nullum carnis fœtorem ſenſiſſe, neque muſcas vllas eò aduolaſſe. Quicquid ſit de traditionis huius veritate; profectò Chriſtiana templa adeò veneranda eſſe debent; vt in iis nullus impudicus ſit, nullus laſciuus carnis fœtor ſentiatur: ſimulque diabolus, qui Beelzebub, hoc eſt muſcarum Dominus dicitur, procul cum ſuo muſcarum agmine, hoc eſt, ſuis cum prauis ſuggeſtionibus arceatur.

In Adriani vita.

Cap. 9.

Ep. 2. *Ep. 1.*

Ieroſolymitano in templo animalium victimis frequẽtiſſimo, neque malus odor, neque muſcæ erant.

5. Circa templorum venerationem, & cultum valde notabile eſt, quod legitur 1. Reg. c. 5. *Non calcant ſacerdotes Dagon, & omnes, qui ingrediuntur templum eius ſuper limen*: quia ſcilicet, vt ibi dicitur, *inuenerunt caput Dagon, & duas palmas manuum eius abſciſſas ſuper limen.* Quia ergo vt Auguſtinus ait tract. 48. in Ioann. *Non mouetur anima pedibus, ſed affectibus*: quàm irreuerenter legerant, qui non Dagonis vaniſſimi idoli limen, ſed veri Dei templum ingredientes, illud vel terrenæ negotiationis, vel quod peius eſt, laſciuiæ immundis affectibus calcant? Rurſus quanta templorum cura, cultuſque eſſe debeat, cum pudore Chriſtiani legant, quod Liuius lib. 1. de Romulo ſcribit; ſcilicet, cum primùm Vrbis fundamenta iecit, antequam ſibi Regiam ædificaret, templa Ioui Statori, & Feretrio erexiſſe. Ideo iure apud fideles queritur Deus Aggæi cap. 1. *Numquid tempus vobis eſt, vt habitetis in domibus laqueatis; & domus iſta deſerta?* Quamuis minus indecenter Dei domus deſerta relinquatur; quàm ſi ea ab irreuerenti multitudine frequentetur.

Et cum feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo; oues quoque & boues.

6. Vt oſtenderet Dominus ſuis ipſis peccatis peccatores puniri; ſcilicet auaritiæ anguſtiis auarum, inuidiæ ſtimulis inuidum, indignationis amaritie iracundum; funes, quibus animalia alligabantur, in flagelli ſimilitudinem adaptauit. Quare S. Hieronymus explicans verba Iſaiæ 5. *Væ, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quaſi vinculum plauſtri peccatum*, ait: *Quòd vincula dicantur eſſe peccata, crebrius legimus: è quibus illud eſt Prou. 5. Funibus peccatorum ſuorum vnuſquiſque conſtringitur. Et Dominus arguens populum delinquentem, qui peccatis peccata ſociarat, fecit flagellum de funiculis. Conuiua quoque cœnæ Dominicæ veſtem non habens nuptialem, vinctis pedibus, ac manibus eiicitur in tenebras exteriores Matth. 22. Et Dominus*

Peccatoribus ipſe culpæ pœnæ ſunt.

Pſ. 145.
2. Reg. 17.
Matt. 27.

venit, vt ijs, qui erant in vinculis diceret Exite, Iſaiæ 49. *Ipſe enim ſoluit compeditos. Achitophel, & Iudas, quorum alter David, alter Dominum prodiderant, fune longiſſimo traneſtes peccata ſua, periere ſuſpendio*, Fune ſcilicet collo alligato.

Particula *Quaſi*, vel ſimilitudinem, vel proprietatẽ ſignificat.

7. *Cum feciſſet quaſi flagellum.* Diuerſa ſignificatio particulæ, *Quaſi*, diligenter in ſacris litteris notanda eſt. Quamuis enim frequenter particula hæc ſimilitudinem ſignificet, vt hic, cum dicitur, *feciſſe Dominus quaſi flagellum de funiculis*: Et Gen. 9. *Omne, quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis omnia*, & alibi ſæpius; nihilominus interdum etiam per eamdem particulam, *Quaſi*, non ſimilitudo, ſed identitas, ſeu vera proprietas ſignificatur, vt Prima Petri c. 2. *Siue Regi* B *quaſi præcellenti*, ideſt tamquam verè excellenti: & Iacobi 2. *Redarguti à lege, quaſi tranſgreſſores*, hoc eſt tamquam verè tranſgreſſores. Porrò huic particulæ *Quaſi*, apud Græcos particula ὡς reſpondet, quæ pariter habet duplicem ſupra allatam ſignificationem, ſcilicet interdum ſimilitudinem, interdum proprietatem, vel identitatem ſignificat, vt fusè notatur in Lexico. Quare valdè ineptè Ariani negantes Chriſtum eſſe Dei filium, in patrocinium ſuæ hæreſis aſſumere poſſunt verba illa Ioann. 1. *Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre.* Ibi enim particula illa *Quaſi*, vt ait Chryſoſtomus, *non ſimilitudinis eſt, & parabolæ; ſed confirmationis, & definitionis certiſſimæ. Quaſi dicat: Vidimus gloriam, qualem deceat, & credibile ſit habere vni-* C *genitum, & dilectiſſimum omnium Regis Dei filium: neque hoc loquendi genus præter morem inuenitur.* Quod ibi pergit pluribus oſtendere Chryſoſtomus. Significat præterea particula *Quaſi*, ferè, ſeu circiter: vt Lucæ 3. *Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta.* Et Ioann. 21. *Non longè erat à terra, ſed quaſi cubitis ducentis.*

Et nummulariorum effudit æs, & menſas ſubuertit.

8 NVmmularios iſtos vſurarios, ſeu fœneratores fuiſſe docet Hyeronymus. Vſurariæ autem pecuniæ menſæ, marſupia, & cru- D menæ veluti aſpidum foramina erant: aſpis enim benè vſurario comparatur; eò quòd aſpis, cùm venenum in alium diffundit, quietum ſoporem immittit; ſub ſaporis autem blanda quiete conſopitum, veneni efficacitate perimit. Similiter fœnerator ſub beneficij ſpecie pauperum ſubſtantiam omnem abſumit; ipſoſque pauperes vſuræ reddendæ obſtrictos ſæuiſſimè perimit. *Similis eſt pecunia vſuraria aſpidis morſui* (ait auctor operis imperfecti in Matth.) *Sicut enim, qui ab aſpide percutitur, quaſi delectatus vadit in ſomnum; & ſic per ſuauitatem ſoporis moritur: ſic* E *& qui accipit ſub vſuris, pro tempore delectatur, quaſi qui beneficium acceperit; & ſic per ſuauitatem beneficij non ſentit quomodo captiuus efficiatur.* Rectè præterea ex Cenſorio Catone additur, *Quid eſt fœnerari? eſt hominem occidere.* Quare cum de Dei filio ſub humana carne nato vaticinatus ſit Iſaias: *Delectabitur infans ab vbere ſuper foramine aſpidis*; ſcilicet, vt inde aſpides extrahat, & interimat; iuxta tale vaticinium in hac Euangelica hiſtoria Chriſtus Dominus ad aſpides, hoc eſt vſuraria lucra tollenda, *Nummulariorum effudit æs, & menſas ſubuertit.*

Hieronymus in Matth. c. 21.
Aſpis veneno quietum ſoporem immittit.
Vſurarius cur aſpidi ſimilis?
Cap. 21.

Tull. 2. de officiis. Cap. 11. 8.

lib. 7.

9. Refert Liuius à Romanis Ædilibus fœneratores fuiſſe punitos; & ex eorum vſuraria pe- A cunia limina ænea in Capitolio fuiſſe constructa. Idque profectò ſano conſilio; vt ſcilicet populus in Capitolium aſcendens vſurariam illam pecuniam in limina redactam pedibus conculcaret, & ſic iuxtà Pſal. 90. *ſuper aſpidem ambularet.*

Vſuraria ex pecunia in Capitolio ænea limina conſtructa fuerunt.

10. Quæritur Gen. 19. cur vxor Loth verſa fuerit in ſtatuam ſalis? Reſpondetur ex S. Proſpero: *Vt ſuo exemplo fatuos prudentiæ ſalis expertes erudiret.* Similiter ad fœneratores ab vſura retrahendos fertur olim iuſto Dei iudicio vſurarij ſtatua vſurarium morte mulctaſſe. Qua de re Thomas Cantapratenſis Epiſcopus, ſancti Thomæ ſub Alberto Magno condiſcipulus ait: *In porta frontis Eccleſiæ Cathedralis in Gallia imago vſurarij ſculpta de lapide deſuper, quaſi cum ſac-* B *culo pecuniæ euidentius præeminet. Vt autem quidam maximus, ac ditiſſimus vſurarius ciuitatis Eccleſiam quadam vice per portam debuit intrare; imago prædicti vſurarij deſuper cadens capiti intrare conantis, illiſit, & repentè contritus turpiter expirauit:* Contritus quidem non corde, ſed corpore. Meritò improbus fœnerator repentina morte à templi ingreſſu prohibitus fuit: Accipiter enim inter immunda animalia numeratur, Leuit. 11. ideoque in templum inferri non debebat: fœneratorem autem *humani corporis accipitrem* vocat Ambroſius de Tob. c. 7.

Loth vxor cur in ſalis ſtatuã conuerſa?

In *Apiario l. 2. c. 23.*
Vſurarij ſtatua cadens vſurarium interfecit.

Vſurarius humani corporis accipiter.

Et his, qui columbas vendebant, dixit: Auferte iſta hinc.

C 11. AD columbarum venditores ſpeciatim Dominus ſermonem conuertit; quia hi Simoniacos, qui ſpiritualia dona vendunt, ſignificabant. Audi Auguſtinum in Pſal. 140. *Simon Magus vbi vidit per manus Apoſtolorum, & per orationes eorum Deum dare fidelibus Spiritum Sanctum, vt linguis loquerentur, quas non didicerant; voluit talia facere, non talis eſſe, & pecunia putauit comparandum Spiritum Sanctum. Erat ergo de talibus, qui in templum intrant ad emendum, & vendendum: emere volebat, quod vendere diſponebat. Dominus illos expulit de templo, qui columbas vendebant. Columba autem Spiritum Sanctum ſignificabat. Volebat ergo Simon emere co-* D *lumbam, & vendere columbam. Acceſſit Dominus Ieſus Chriſtus, qui habitabat in Petro, & flagello expulit foras malum mercatorem.*

Columbarũ venditores Simoniacos ſignificabãt. *Act. 8.*

Et nolite facere domum Patris mei domum negotiationis.

12. MIrum circa diuinum cultum, rerumque ſacrarum venerationem exemplum extat lib. 1. Reg. 4. in matrona ſacerdotis Heli nuru. Hæc morti proxima, partus doloribus preſſa; audito inſuper nuncio de ſoceri, & E viri morte; non tam proprium obitum, nec ſoceri, & viri mortem, quam arcam Dei in manus hoſtium deueniſſe doluit. *Audito nuncio, quòd capta eſſet arca Dei, & mortuus eſſet ſocer ſuus, & vir ſuus, incuruauit ſe, & peperit. Irruerant enim in eam dolores ſubiti: In ipſo autem momento mortis eius dixerunt ei, quæ ſtabant circa eam: Ne timeas, quia filium peperiſti. Quæ non reſpondit eis, neque animaduertit. Et vocauit puerum Ichabod dicens: Tranſlata eſt gloria de Iſrael, quia capta eſt arca Dei.* Qualis fuiſſet huius ſanctæ mulieris dolor, & Zelus, ſi non arcam, in qua manna; ſed templa, in quibus ſacramentaliter ſub panis ſpecie Deus homo reperitur, profanari negotiatione, aut peiori ſcandalo vidiſſet?

Piæ matronæ erga rerũ ſacrarum cultũ exemplum eximium.

13. De impio dicitur Iſa. c. 26. *In terra ſanctorum iniqua geſſit; & non videbit gloriam Domini.* Vbi *terram ſanctorum* Iudæam dici ſacri interpretes aſſerunt. Si Iudæa, vbi vnicum ad Dei cultum templum erat, *terra ſanctorum* dicitur; & propterea, qui in ea iniqua gerebant, à diuina gloria, & cœleſti beatitudine, vt reprobi excludendi dicuntur; quantò magis ſunt inde excludendi, qui Euangelicæ legis beneficio ingrati, in ipſis ſacris templis iniquè & irreuerenter ſe gerunt: De his ergo iure dicitur: *Non videbunt gloriam Dei.* Qui laſciua ſenſus oblectamenta ſecutus impudicè vixit, corrigens impudicam vitam ſperare poterit beatam vitam conſequi. Suadet hoc Magdelenæ exemplum: Qui periurus Redemptorem negauerit, ſe omninò à cœleſti patria excludendum cenſere non debet: Petrus enim Apoſtolus poſt periurium, & Chriſtum Dominum negatum, non ſolùm in cœlum aditum habuit; ſed etiam beatæ illius patriæ claues obtinuit. Latronem rapinis aſſuetum æternam fœlicitatem conſequi poſſe, Dominicæ paſſionis tempore pœnitens latro comprobauit. Sed de eo, qui in terra ſanctorum, & in ipſis ſacris templis iniqua geſſit, formidabili ſententia pronuntiatur: *Non videbit gloriam Domini.* Tales enim ob culpæ enormitatem, cum cordis duritiem incurrerint, ſæpiſſimè impœnitentes moriuntur.

Templis in ſacris qui irreuerenter ſe gerunt, impœnitē tes æternam damnationē incurrere ſolent.

14. Eodem die, quo Euangelium hoc legitur, legitur etiam iudicium Salomonis; apud quem iudicem falſa mater puerum diuidi, vera autem mater non diuidi poſtulauit. Similiter falſus pater diabolus ſimul Dei cultui, & profanis negotiationibus, actibuſque templū diuidi vult; verus autem, & amantiſſimus humani generis parens Chriſtus Dominus diuino tantùm cultui templa dicanda eſſe contendit. Quod ſi templi Dei pars diabolo detur, illud vt profanum Dominus deſerens, præſentis auxilii beneficentiâ priuat. Nam, vt benè ait Apoſtolus: *Quæ ſocietas Luci ad tenebras? Quæ conuentio Chriſti ad Belial?* hoc eſt ad diabolum.

Templum diuino cultui, & profanis negotiationibus diuidi Chriſtus non patitur.

2. ad Cor 6. 14

15. Sextæ proximus paſſioni Zelans templi venerationem iterum ementes, & vendentes è templo Chriſtus Dominus eiecit: ſed ibi, vt habetur Matth. 21. ementibus, & vendentibus dixit: *Domus mea, domus orationis eſt; vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.* Hic verò ait: *Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis.* Vtrobique latrones ſunt eiecti; ſcilicet tam nummularii, qui vſurarii erant iuxtà Hieronymum; quàm ſacerdotes, qui oblata in ſacrificium animalia iterum vendebant, vt ſupra cum Beda diximus. Nihilominus in hac prima eiectione eos Dominus negotiatores potius, quàm latrones nominauit; in ſecunda verò latrones: idque vt correctionis ordinem ab Apoſtolo 2. ad Tim. 4. ſignificatum ſeruaret: *Argue, obſecra, increpa.* Cùm hic igitur Dominus ait: *Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis, arguit, & obſecrat.* In ſecunda verò eiectione, quam acriorem fuiſſe notat Chryſoſtomus; cùm Dominus ait: *Domus mea, domus orationis eſt; vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum*: tunc quidem increpat.

In Matth. 21.

Chriſtus Dominus correptionis ordinem ſeruās, peccatores prius arguēs obſecrat, deinde increpat.

In Matth. 21

16. Notandum hic eſt Pſ. 70. magna fiducia dixiſſe Dauidem: *Introibo in potentias Domini;* hoc eſt in cœlum, vt Hugo interpretatur. In cœlo enim diuina omnipotentia ſuum ſolium habet: *Dominus in cœlo parauit ſedem ſuam.* Si verò quæratur à Dauide, vnde illi tanta fiducia proueniat, vt certam ſpem habeat de ingreſſu in cœleſte regnum? Reſpondet: *Quoniam non cognoui litteraturam*: *Quoniam non cognoui negotiationes*, legit idem Hugo cum Auguſtino. Adeo terrenarum rerum negotiatio cœleſti gloriæ acquirendæ contraria eſt; vt qui ab huiuſmodi negotiatione, vt Deo vacet, planè alienus eſt; ille futurā cœleſtem beatitudinem fiducialiter, & certò ſperare poſſit.

Terrenis à negotiationibus alienus fidenter cœleſtem beatitudinē ſperet.

Pſ. 102.

A

17. E contrario, negotiatio, quæ ad cœleſtes merces, diuinæque gratiæ theſauros acquirendos dirigitur, certum aditum ad cœleſtem patriam aperit. Et ſicut illa profana negotiatio è ſacris templis expellenda eſt: ita ſecunda hæc diuina negotiatio ſacris in templis eſt exercenda. In his enim velut in ſacræ mercaturæ foro, homo Deo preces, lacrymas, piosque charitatis affectus offert; Deus viciſſim homini diuinam gratiam, cœleſtes conſolationes, & ſupernaturalia dona rependit. Quæ Deo exhibet homo, tanti Deus æſtimat, vt ſuis Angelis veluti cœleſtibus theſaurariis ea tradat, intra aurea vaſa diligentiſſimè ſeruanda; quod Ioan. oſtenſum eſt Apoc. 5. cum Angelos vidit *Habentes phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes ſanctorum.* Æquum igitur eſt, vt in hac beata negotiatione, quæ à Deo homo accipit, ſimiliter intra humanum cor, veluti intra vas aureum aſſeruentur. Sed de humana mente, ſeu corde peccatis fœdato iuxtà ſanctum Thomam myſticè dicitur à Ieremia: *Quomodo obſcuratum eſt aurum?* de qua obſcuratione iuxtà Hugonem loquitur Apoſtolus ad Rom 1. *Obſcuratum eſt inſipiens cor eorum.* Quare, vt iterum in auri fulgorem humanum cor redeat, Deum orat Dauid: *Vre renes meos, & cor meum.* Sic enim igne diuino purgatum cor, dignum vas erit, intra quod cœleſtis gratia recondatur. Hæc quidem ſancta negotiatio, non alia huic contraria in templis eſt exercenda. Et hoc modo iuxta Iſaiam, *Erunt negotiationes hominis, & mercedes eius ſanctificatæ Domino.*

B

C

Negotiatio ſancta, quæ in tēplis eſt exercenda.

Thren. c. 4.

Pſ. 25.

C. 23.

18. Negotiationem hanc cum experta eſſet fidelis anima de ea dicitur Prou. vlt. *Guſtauit, & vidit, quia bona eſt negotiatio eius.* Vt hęc negotiatio quæſtuoſa nobis ſit, & facilis, audiendus eſt Bernardus de B. Virgine ſic pronuncians: *Ad illam ſicut ad medium, ſicut ad arcam Dei, ſicut ad rerum cauſam, ſicut ad negotium omnium ſeculorum reſpiciunt, & qui in cœlo habitant, & qui in Inferno, & qui nos præceſſerunt, & nos, qui ſumus, & qui ſequentur; & nati natorum, & qui naſcentur ab eis.* B. Virgo negotium omnium ſeculorum Bernardus nominauit, eò quod in ea quilibet pius mercator, quacunque ætate, quocunque ſeculo viuat, quaſcunque cœleſtes merces quærere velit, inueniat. Et propterea congruenter eadem Deipara ab eodem Bernardo *Dei arca* eſt appellata; in ea enim tamquam in ditiſſima arca cœleſtes theſauros Deus repoſuit: vt propterea eam adire debeat quicūque cœleſtem mercaturā exercere voluerit; quicumque cœleſtibus mercibus ditari exoptauerit. Hanc enim humano genere negotiationem exercere mirificè Deipara gaudet; ita vt propterea de ea etiam dicatur, *Guſtauit, & vidit quoniam bona eſt negotiatio eius.*

D

E

B. Virgo cur arca Dei, & negotium omnium ſeculorum dicatur.

Ser. 2. de Penteceſt.

19. Ibidem ſubditur: *Non extinguetur in nocte lucerna eius.* Idque ob duplicem rationem: Primò poſt finem huius mortalis vitæ, adueniente mortis nocte B. Virgo cœleſtis olei defectu, miſericordiæ lampadem extingui non patitur; ſuam enim opem impendit vita functis, qui in inferis purgatorio in igne detinentur: vt propterea dixerit Bernardus: *Ad eam ſicut ad negotium omnium ſeculorum, non ſolum qui in cœlo habitant, ſed qui in inferno, reſpiciunt.* Secundò quoniam in peccati nocte,

B. Virgo adueniente mortis nocte, miſericordiæ lāpadem extingui non patitur.

nocte, ac tenebris diabolus peſſimam ſuam exercet negotiationem, mundanas delectationes ad animas ſibi acquirendas in pretium exhibens: & propterea à Dauide Pſ. 90. diabolus *Negotium perambulans in tenebris* appellatur; ideo B. Virgo in peccati nocte, ac tenebris, vt peccatores reſipiſcant, miſericordiæ lampadem extingui non ſinit. *Propterea bona eſt negotiatio eius; non extinguetur in nocte lucerna eius.* Quare hoc etiam titulo Beata Virgo *negotium omnium ſeculorum* meritò appellatur. Sicut enim nulla ætas, nulla ſunt ſæcula, quibus homines peccatis non ſint obnoxii; ita ſeculis omnibus B. Virgo ſuam negotiationem peccatoribus miſericorditer exhibet, vt à peccati tyrannide redimantur.

Recordati ſunt verò diſcipuli eius, quia ſcriptum eſt: Zelus domus tuæ comedit me.

Pſ. 68. 10. Zelus animarum gratiſſimũ Deo ſacrificium. Gregorius in Ezech. hom. 12.

20. CVm eieciſſet è templo Dominus animalia, quę in ſacrificium ibi ſeruabantur; aliud in templo gratius Deo ſacrificium offerendum docuit; ſcilicet ſacrificium animarum, quas diuinus zelus, culparum ſordibus ſublatis, Deo, vt gratiores victimas offerre debet: *Nullum omnipotenti Deo tale eſt ſacrificium, quale eſt Zelus animarum*, ait Gregor. Aliis victimis vita adimitur, & mors datur: Zelus autem animarum ſuis victimis mortem adimit, & immortalitatem elargitur.

Zelus in bonam, & in malã partẽ accipitur.

21. Reperio interpretem, qui vniuerſaliter definit zelum eſſe vehemens ſtudium, quæ diuini ſunt honoris procurandi; & quæ ei aduerſantur propulſandi. Sed vtinam zelus omnis talis eſſet: zelum enim reperio in ſacris litteris non ſolùm in bonam, ſed etiam in malam partem accipi; ita vt vehemens etiam ſtudium in malum ſignificet; præſertim liuoris, & inuidiæ affectum. Quare S. Cyprianus ſermonem de zelo, & liuore ſcripſit; in quo latentes dæmonis inſidias detegit; & vnde zelus, & quando, & quomodo cœperit, multiplicemque eius perniciem oſtendit. Benè S. Ambroſius ait: *Eſt Zelus ad vitam, & eſt zelus ad mortem eſt zelus ad culpam, & eſt zelus ad gratiam.* De malo zelo dixit Apoſtolus 1. ad Cor. 3. *Cum ſit inter vos zelus, & contentio; nonne carnales eſtis?* Hoc diſcrimen eſt inter bonum, malúmque zelum; bonus zelus ipſos zelantes, veluti pro cibo habet: *Zelus domus tuæ comedit me.* Contra verò zelantes malo zelo veluti venenato cibo replentur. Actorum 5. *Exurgens princeps ſacerdotum, & qui cum illo erant, repleti ſunt Zelo, & iniecerunt manus in Apoſtolos.* Quòd amarus cibus ſit zelus malè zelantibus, expreſſe indicat Iacobus Apoſtolus c. 3. *Quòd ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſint in cordibus veſtris, nolite gloriari.* Vbi Beda ait: *Zelum amarum dicit, quia eſt & zelus dulcis, à quo & Simon Apoſtolus meritò perfecti cordis nomen accepit.* Eumdem enim Apoſtolum, quem zelotem Lucas appellauit: Lebbæum etiam appellatum eſſe, & à corde nomen hoc accepiſſe aſſerit Beda: Lebbæus enim teſte Hieronymo, corculum ſignificat; cumque homines aliquid ſibi carum, & dulce eſſe ſignificant, illud ſuum cor appellare conſueuerunt. Similiter Deus ſuum corculum nominare voluit S. Apoſtolum, cum diuino zelo ferueret. Cum igitur ſanctus vir diuino zelo feruidus, veluti Dei cor ſit, meritò de eo Chriſtus Dominus Eccleſię ſponſus dixit: *Ego dormio*, ſcilicet in ęterna beatitudine quieſco, *& cor meum vigilat*; nempe fidelis ſeruus meus ſancto zelo feruidus, quem veluti cor meum mihi carum habeo, is vigilat pro mea gloria laborando.

in Pſ. 118. v. 139. Pſ. 68. Zelus bonus zelãtes comedit; zelus malus malè zelãtibus venenatus cibus eſt.

Cap. 6. Lebbæus nomen. Thadæus non Simonis triũ ait S. Hieron. & cum eo Maldonatus Matt. c. 10. Cor Dei quis dicatur. Cantic. 5.

A 22. Rurſus liuorem, & æmulationem valdè benè zelum amarum dixit Apoſtolus; cum è contrario diuinæ glorię zelus ſuauiſſimus ſit; quippe qui in animarum conuerſione, ſanctificatas animas, veluti ſuauem cibum Deo pręparat, & condit. Quare aurum ignitum Apoc. 3. ſanctum zelum ſignificare aſſerens Ambroſius ait: *Hic eſt Dei zelus, hic eſt fidei vapor, deuotionis feruor, qui nos velut ſuauem cibum in Chriſto remollit, & format. Quanta Domini gratia, vt nos in ſuo ore conſtituat, & quaſdam meritorum noſtrorum epuletur dapes; ac ſi meremur, deuoret; ſi noſtri cibi ſuauitatibus delectatur? Beatus, quem ſapientia deuorauerit, quem virtus hauſerit, quem iuſtitia receperit.*

Zelus bonus fideles animas, veluti ſuauiſſimum cibum Deo præparat. in Pſ. 118. v. 139.

23. Sed dicet quiſpiam, quonam modo bonus, B atque vtilis Dei zelus eſſe poterit homini, cum zelantem tabeſcere faciat, conſumat, & enecet iuxtà Dauidis experimentum: *Tabeſcere me fecit zelus meus*, ſeu ex alia lectione, *Conſumpſit, enecauit me Zelus meus.* Felix certe conſumptio exiſtimanda eſt, quæ conſumpto homine illum in Angelum mutat. Angelorum enim ſupra reliquas creaturas prærogatiua, non niſi ex diuini honoris zelo oritur; quo ſublato in nihilum Angelus redigeretur: ſicut expertus eſt diabolus; qui diuino zelo carens propter ſuperbiam, Angelica prærogatiua priuatus in nihilum culpę abiit. Ioannis enim 1. dicitur: *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*; ideſt factus eſt diabolus iuxtà Origenem. *Deus enim non fecit diabolum; ſed ipſe* C *ſua ſe fecit voluntate*, ait Baſilius. Quare benè ait Ambroſius: *Angeli ſine Zelo nihil ſunt; & ſubſtantiæ ſuæ amittunt prærogatiuam, niſi eam zeli ardore ſuſtentent.* Ad quem zeli ardorem in Angelis ſignificandum dicitur Pſ. 103. *Qui facis Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos ignem vrentem.*

Pſ. 118. v. 139. Zelus bonus hominem in Angelum mutat.

Origenes in Ioann. c. 2. Baſilius Hom. quòd Deus non ſit auctor malorum. Ambroſius in Pſ. 118. v. 139.

24. Idem Ambroſius l. de Virg. citans ex Marci 12. Domini verba: *Qui non nubunt, neque nubentur, erunt ſicut Angeli Dei in cœlo.* Subdit: *Elias nullius corporei coitus fuiſſe permiſtus cupiditatibus inuenitur; ideo igneo curru raptus ad cœlum.* Quod Elias in cœlum raptus, extra mortalitatem, Angelicam vitam degere dignus fuerit, eiuſdem pudicitię tribuit hic Ambroſ. At in Pſ. 118. tribuit hanc pręrogatiuam non Elię pudicitię, ſed zelo: D *Zelum habuit Elias, & ideo raptus ad cœlum eſt.* Conſonat huic vltimę Ambroſ. ſententiæ, quod dicitur Cantic. 8. *Fortis eſt, vt mors dilectio; dura ſicut Infernus æmulatio*, ideſt zelus, iuxtà 7. *Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum.* Vbi ex alia lectione dicitur: *Alæ eius, alæ ignis, atque flammarum.* His alis Elias in cœlum euolauit: fuitque illi mortis loco Dei dilectio; hæc enim eum, non mors ab hac inquieta mortali vita in trãquilliſſimæ quietis locũ tranſtulit: *Fortis, vt mors dilectio.*

in Pſ. 118. v. 139. Zeli, diuinæque dilectionis alę Eliã ad cęlũ extulerunt.

Eliæ fortis fuit mors, dilectio, & zelus.

25. Porrò, ne hæ duæ cauſæ transferendi Eliam, ab Ambroſ. allatæ, diſcordes inter ſe videantur, opportunè ſubdit idem Ambroſ. *Zelo vindicatur* E *Ieruſalem; Zelo Eccleſia congregatur; Zelo pudicitia poſſidetur.* Quòd zelo pudicitia poſſideatur, ſua pernicie expertus eſt Salomon, qui ſimul & zelũ diuini cultus, & pudicitiam amiſit: cùm ſimul in laſciuiam, & in idololatriam miſerrimè incidit: *Deprauatum eſt cor Salomonis per mulieres, vt ſequeretur Deos alienos. Vſque adeo laqueus illi fuit illa cupiditas, vt à mulieribus etiam idolis ſacrificare cogeretur*, ait Auguſt. Benè laſciuiam laqueum appellat Auguſt. cum ab ea, velut laqueo ſapientiſſimus rex tamquàm inuitus ad idololatrandum raptus fuerit: *Nec Salomonem credibile eſt errore putaſſe idolis eſſe ſeruiendũ; ſed blanditiis fœmineis fuiſſe compulſum*: ait idem Auguſt. lib. 14 de ciu. t. 11.

Zelus diuinus, & pudicitia quodam a[..] ſociantur. 3. Reg. 11. Auguſt. in Pſ. 136. Laſciuia laqueus diaboli. Salomon non mentis errore, ſed fœmineis blanditiis tractus idololatrauit.

O

Cantic. 8.

26. Porrò quoniã de zelo agimus, quærendum A hic eſt, cur in ſacris litteris zelus Inferno comparetur? *Dura ſicut Infernus æmulatio*, id eſt zelus iuxtà Septuaginta interpretum verſionem. Reſpondeo, teſte Genebrardo, Inferno ex Hebræo reſpondere vocem *Scol*, quę interdum gehennam, & dãnatorum locum, interdum ſepulchrum in ſacris litteris ſignificat. Hinc citato Canticorum loco, ſepulchrum inferni nomine ſignificari arbitror. Cõparatur autem ſepulchro zelus: 1. quia, ſicut ſepulchrum ſepulta membra conſumit; ita zelo zelantes conſumi ſe zelo ſentiunt, iuxtà illud Dauidis: *Tabeſcere me fecit zelus meus*, & Pſ. 138. *Super inimicos tuos tabeſcebam*, id eſt ex zelo, & dolore conſumebar, cùm ab impiis te, Deus meus, offendi cognoſcebã. 2. Rabbi Salomon hoc B Canticorum loco zeli nomine zelotypiam intelligit, qua amantes laborare ſolent; & ſub hoc ſenſu zelum Deo tribui in ſacris litteris docet, cum Deus zelotes, hoc eſt zelotypus dicitur, vt Exod. 20. *Ego ſum Deus tuus fortis, & Zelotes.* Cui conſonat Dionyſius docens Deo zelum attribui, & zelotem dici, ad ſignificandum amatorium eius deſiderium. Hoc poſito, zelus ſepulchro comparatur, eò quod, ſicut ſepulchrum ſepultum corpus mortuali arca, & terræ aggere, & ſuperpoſito lapide celat; ita qui zelo, erga rem amatam afficitur, eam omninò ab omnium conſpectu abſcondere cupit. Quod aptiſſimè explicat Hieronymus ad Euſtochium virginem dicens: *Zelotypus eſt Ieſus, non vult ab aliis videri faciem tuam. Excuſes licet, atque cauſeris, obducto velamine ora* C *contexi. Itaque, mi Euſtochium, filia, domina, conſerua, germana, audi Iſaiam loquentem: Populus meus intra cubiculum tuum; claude oſtium tuum; abſcondere puſillum, aliquantulum, donec tranſeat ira Domini. Foris vagentur virgines ſtultæ, tu intrinſecus eſto cum ſponſo.*

Infernus id pro Gehenna, tum pro ſepulchro ſumitur.

Pſ. 118 v. 139.

Zelotes cur Deus dicatur.

lib. de diuin. nominib. c. 4. part. 1.

Zelus cur inferno, hoc eſt ſepulchro comparetur?

Iſaiæ 26.

27. Væ animæ, erga quam Dominus zelotypus non eſt: maxima enim ſpiritualis adulterii, quo cœleſtis ſponſus offenditur, pœna eſt; cum erga adulteram animam Deo zelus non eſt; propterea huiuſmodi animæ Ezech. 16. Deus dicit: *Auferetur zelus meus à te. Quaſi dicat*, ait Theodoretus, *adhibito ſupplicio, laſciuiam tuam comprimam, & à cura, quam de te habeo ſolutus, ac* D *liber ero. Non amplius enim me amatores tui ad Zelotypiam adducent.* Quod ſi, vt Dionyſius ait: *Deus in ſacris litteris Zelotes dicitur, eò quod rerum omnium creatarum magno zelo prouidentiam habeat*; profectò peccator, à quo Deus ſuum zelum aufert, veluti à creatarum rerum numero excluditur; vt propterea verè dici poſſit: *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus*, & cum Dauide fateri poſſit ipſe peccator: *Ad nihilum redactus ſum.* Rurſus alio ex capite zelus inferno, hoc eſt ſepulchro comparatur: *Dura ſicut infernus æmulatio*, hoc eſt zelus. Sicut ſe- E pulchrum ſepultum corpus in exiguum cinerem redigit: ita diuinus zelus erga genus humanum efficit, vt Dei filius ſuum corpus quamuis integrum, ſub panis ſpecie in exiguum ſacræ Eucharistiæ orbem redigeret. Quare tantæ clementiæ iuge beneficium admirantes benè cum Iſaia c. 9. dicere poſſumus: *Zelus Domini exercituum faciet hoc.* Hinc etiam Chriſtus Dominus æterno Patri dicit: *Zelus domus tuæ comedit me*: hoc eſt zelus Eccleſiam cœleſtibus gratiis nutriendi, meum corpus fidelibus comedendum appoſuit.

Zelo Deum erga aliquẽ non affici magnum ſupplicium.

lib. de diuin. nominib. c. 4. part. 1.

Pſ. 14.

Pſ. 72.

2. Ratio, cur zelus ſepulchro cõparetur.

Cantic. 8.

28. Porrò, ſi Infernum gehennam ſignificare velimus; cum dicitur: *Dura ſicut Infernus æmulatio mea*, ſeu zelus, hoc eſt zelotypia; quæ zelotypiæ cum inferno ſimilitudo eſt? Reſpondetur, Infernum hoc habere proprium, vt mortem cum quadam immortalitate coniungat; ne ſcilicet mors cruciando finem inueniat. Dei autem zelus erga homines effecit, vt Deus homo factus, ſuę diuinitatis immortalitatem cum noſtra mortalitate coniungeret. Ad hoc ſignificandum Ezechiel ductus eſt in Ieroſolymitanum templum, vt videret idolum zeli; propter quod idolum Deus deſertus à ſua ſponſa, nempe à Synagoga, prouocabatur ad æmulationem, & zelotypiam. *Emiſſa ſimilitudo manus*, inquit Ezechiel, *apprehendit me in cincinno capitis mei, & adduxit me in Ieruſalem in viſione Dei iuxtà oſtiũ interius, quod reſpiciebat ad Aquilonem; vbi erat ſtatutum idolum Zeli, ad prouocandam æmulationem.* In hac autem viſione, quomodo Deus Ezechieli viſus eſt? *Super ſimilitudinem throni ſimilitudo quaſi aſpectus hominis deſuper; & vidi, quaſi ſpeciem electri, velut aſpectum ignis.* In huiuſmodi igitur viſione, qua Deus prouocabatur ad æmulationem, & zelotypiam; vidit Propheta effigiem hominis ſedentis in throno ex electro igni- to conflatam. *In electro*, inquit Gregorius, *dum aurum argento miſcetur; argentum ad claritatem creſcit, aurum verò à ſuo fulgore palleſcit. Quia igitur in vnigenito Dei filio naturæ diuinitatis vnita eſt natura noſtra; in qua adunatione humanitas ad maieſtatis gloriam excreuit, Diuinitas verò à ſui fulgoris potentia humanis ſe oculis temperauit, quaſi electrum factum eſt. Et electrum in igne eſt Deus factus homo in perſecutione*: in perſecutione ſcilicet præſertim idololatriæ; qua ad zelum, ſeu zelotypiam prouocabatur. Per ignem enim in ſacra ſcriptura Dei zelus ſignificatur iuxtà Pſal. 78. *Accendetur velut ignis zelus tuus*: Et apud Ezechielem Deus ait: *In igne Zeli mei locutus ſum.* Iungat ergo Infernus cum immortalitate mortem, ad homines cruciandos; Dei æmulatio cum diuina immortalitate noſtram vniit mortalitatem, vt homines in æternam libertatem, & gloriam aſſereret. Rectè igitur dicitur: *Dura ſicut Infernus æmulatio.*

Eſt Gehennæ cõparetur?

Ezech. c. 8.

Cap. 1. n. 26. & c. 8. 2. Deus cur ſub hominis imagine ex ignito electro cõflata Ezechieli viſus eſt?

Ezech. cap. 30. 5.

29. Ad quod confirmandum, qualis erat thronus, in quo Dei filius ſub humana ſpecie inſidebat? Quales erant currus rotę, quo vehebatur? *Quaſi aſpectus lapidis ſapphiri ſimilitudo throni. Aſpectus rotarum, & opus earum, quaſi viſio maris: quaſi viſio hyacinthi*, vertit Symmachus. Tam thronus ſapphirinus, quàm rotæ hyacinthinæ cærulei erant coloris. *Hyacinthus cæruleo colore reſplendet*, ait Gregorius. Color hic zelotypiæ vulgò tribuitur; idque non immeritò: cæruleus enim inter viridem, pallidumque colorem medius eſt. Cum autem zelotypia inter viride ſpei, palloremque timoris verſetur, benè ei cæruleus color inter viridem, & pallidum medius tribuitur. Vt ſignificetur ergo Dei filius ex zelotypia erga ſuam ſponſam, hoc eſt erga humanam naturam ad nos deſcendiſſe, cęruleo colore ſuum thronum, curruſque rotas inſignire voluit. Quare cum Dei filii ſub humana carne aduentum prophetico ſpiritu præuidiſſet Iſaias dicens: *Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis*, benè ſubdidit: *Zelus Domini exercituum faciet hoc. Quia coniugis caſtitatem*, inquit Auguſtinus, *Zelando viri cuſtodire conſueuerunt; illam Dei prouidentiam, per quam præcipitur, atque agitur, ne anima corrumpatur; & Deos alienos ſequens quodammodo meretricetur, zelum Dei appellauerunt.*

Cap. 1. n. 16. & n. 26.

Greg. 25. Mor. c. 22. Hyacinthinus color cœleſtis eſt iuxtà Heſychiũ Leuit. 8. & Ioſephum de tunica hyacinthina ſacerdotis.

Cæruleis rotis vectus cur Dei filius Ezech. viſus eſt? Cæruleus color cur zelotypiæ tribuitur?

lib. 83. q. quæſt. 52.

Zelus cur inferno, hoc

30. Quare, cùm tanto zelo erga humanam naturam Deus homo aſſiciatur, eodem erga propriam animam nos affici oportet. Benè igitur monet Ambroſius: *Non ſolùm locum Eccleſiæ zelare debemus; ſed hanc quoque interiorem in nobis domum Dei, ne ſit domus negotiationis, aut ſpeluncalatronum. Si enim lucra, quæſtus pecuniæ, & emolumenta aucupemur, domum negotiationis fecimus. Si innadamus alienas poſſeſſiones, fines viduæ, vel minorum, fecimus ſpeluncam latronum. Veniat ergo Verbum Dei, & de hac domo proijciat fures, direptores, caupones, vt mundum ſit cor tuum, pectus tuum.* Qualis præterea eſſe debeat zelus, qui erga proximos eſt exercendus, inde docemur; quòd per ignem Sanctus Dei zelus ſignificatur, vt ſupra Pſal. 78. *Accendetur velut ignis zelus tuus.* Ignis hoc habet proprium, vt ſolidis metallis auro, vel æri, vel ferro ita ſuum ardorem communicet; vt eis concolor, & veluti omninò ſimilis, & par videatur. E contrario circa alia, quæ huiuſmodi metallorum ſoliditatem non habent, talem adhibet ignis efficaciam; vt ea protinus comburat, & deſtruat. Similiter Sanctus, & diſcretus Dei zelus efficit, vt ſuperior bonos erga ſubditos, veluti æqualem ſe exhibeat: contra verò erga præuaricantes inſtar ignis iuſtæ punitionis adhibeat efficacitatem. Quòd egregiè Gregorius explicat: *Sit rector benè agentibus per humilitatem ſocius; contra delinquentium vitia per zelum iuſtitiæ erectus, vt & bonis in nullo ſe præferat; & cum prauorum culpa exigit, poteſtatem protinus ſui prioratus agnoſcat. Quatenus & honore ſuppreſſo, æqualem ſe ſubditis bene viuentibus putet; & erga peruerſos iura rectitudinis exercere non formidet.* Rectè igitur de ſancto zeli igne cum Ambroſio, dici poteſt: *Bonus ignis, qui calefacere nouit, neſcit exurere niſi ſola peccata. Hoc igne aurum probatur; fœnum autem, & ſtipula conſumitur.*

In Pſ. 118. v. 139. Cordis domus interior, non ſolùm templa, ne profanetur curandum eſt.

Zelus erga proximos cur igni ſimilis eſſe debeat?

In Paſtor. 2. p. c. 6.

31. Porrò ad proximorum ſalutis zelum ſignificandum ad Gal. 4. dixit Apoſtolus: *Filioli mei, quos iterùm parturio.* Mulieres maximè prægnantes zelotypia laborare docet Galenus in definit. Medicis. Apoſtolici viri, qui ſpiritualiter fideles animas Deo parere debent, præ cæteris maximè diuini zeli ſtimulis debent vrgeri.

Zelotypia mulieres grauidæ maximè laborant.

32. Ad extremum reperio ſacræ Scripturæ interpretem, alioquin non imperitum, qui ad zeli commendationem aſſerit zelum eſſe peculiare Dei donum; ad quod probandum affert Dei verba apud Ezech. *Ponam zelum meum in te.* Sed reuera citatum Ezechielis teſtimonium non eſt ad rem: ibi enim zelus non ponitur pro ſtudio, & vehementi affectu diuini honoris; iuxtà quam acceptionem verè eſt eximium Dei donum: ſed per metonymiam ponitur pro vindicta; ſignificatur enim effectus per nomen cauſæ: nam ex Dei zelo, hoc eſt zelotypia erga humanam naturam vindicta prouenit in diuinæ legis tranſgreſſores. Cum ergo à Deo dicitur: *Ponam zelum meum in te*, ſenſus eſt: Exercebo contra te indignationem, & vltionem ex meo zelo prouenientem. Quod patet ex ſequentibus verbis. *Naſum tuum, & aures tuas præcident; & quæ remanſerint, gladio concident.* His verbis Deus alloquitur Iudaicam gentem, quæ idololatrando cœleſti ſponſo adulterii iniuriam inferebat: *Fornicata es poſt Gentes, inter quas polluta es in idolis earum.* Quare ad meritam adulterii pœnam ſignificandam dicitur: *Naſum tuum, & aures tuas præcident.* Quod ſcilicet ex iuſto Dei iudicio Ægyptii exequentur, apud quos lege ſancitum erat, vt adultera naribus mutilaretur. Præciduntur etiam eidem adulteræ aures, eò quòd cœleſti ſponſi vocem non audierit, dicentis: *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam.* Præterea iure optimo mutilatur huiuſmodi adultera naribus, & auribus; eò quod ſimulacra Gentium adorauerit. *Quæ aures habent, & non audient; nares habent, & non odorabunt. Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes, qui confidunt in eis.* Similes ſcilicet, malum habentes auditum præciſis auribus; malum habentes odoratum præciſis naribus.

cap. 23. n. 25. Zeli falſa interpretatio refellitur.

Adultera naribus, & auribus mutilanda.

Ezech. ibid.

Pſ. 44.

Pſ. 113.

33. Contra adulterii ſuſpectos ſacrificium illud offerebatur, de quo dicitur Num. 5. *Si ſpiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem ſuam, adducet eam ad ſacerdotem, & offeret oblationem pro illa. Non fundet ſuper eam oleum, neque imponet thus, quia ſacrificium zelotypiæ eſt.* Cum in aliis ſimilibus oblationibus thus, & oleum offeretur, iuxtà Leuit. 2. *Anima, cum obtulerit oblationem ſacrificij Domino, ſimila erit eius oblatio; fundetque ſuper eam oleum, & ponet thus:* Cur ergo in zelotypiæ ſacrificio thus, & oleum non admittitur? Oleum myſticè miſericordiam ſignificat, iuxtà Bernard. in illud Cantic. 1. *Oleum effuſum nomen tuum.* Thus piam orationem ſignificat iuxtà Dauidem: *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.* Quare ſi zelotypia vt corporalis adulterii vindex, miſericordiam, & orationis interceſſionem excludit: multò magis timendum eſt, ne Sanctorum interceſſionem, diuinamque miſericordiam zelotypia tamquam vltrix ſpiritualis adulterii excludat. Valde ergo diuina illi comminatio eſt metuenda: *Ponam zelum meum in te.* Similiter metuenda ſententia eſt, qua Deo peccatorum vindici Pſal. 78. dicitur: *Accendetur velut ignis zelus tuus.* Vbi bene Halberſtaeenſis Epiſcopus ait: *Indignatio pro peccatis accenditur velut ignis, qui quandiu materiam inuenit, non deficit.* Quoniam verò in hac, & in altera vita peccata ſemper in impœnitentibus peccatoribus diuina indignatio reperit, ideo contra eos iuſtiſſimè Deus ait Deut. 32. *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima: & ardebit vſque ad inferos deorſum*, legit Gregor. 18. mor. cap. 12. vbi addit: *Flagella ab hac vita inchoant, & in æterna percuſſione perdurant; quia percuſſio hic cœpta, illic perficitur; vt in incorrectis vnum flagellum ſit, quod temporaliter incipit, ſed in æternis ſupplicijs conſummatur: quatenus iis, qui omnino corrigi renuunt, iam præſentium flagellorum percuſſio ſequentium ſit initium tormentorum.*

Zelotypiæ ſacrificium cur oleũ, & thus non admittebat.

Pſ. 140.

Ezech. c. 23. n. 26.

Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis?

34. CVm, vt ſupradictum eſt, Dominus negotiatores omnes de templo eieciſſet; Scribæ, & Sacerdotes, quia negotionibus illis conſentientes, lucrique participes erant, quæſierunt à Domino, qua poteſtate templi curam aliis deſtinatam tàm ardenter ipſe ſuſciperet? Si enim à Deo commiſſa poteſtate id faceret, poteſtatem talem diuinitus datam, miraculo comprobandam eſſe contendebant. Hoc autem in ſecunda negotiatorum è templo eiectione Matthæi cap. 21. quærere omiſerunt; quia ſecunda eiectio fuit propè paſſionis tempus; cum iam Domini plurima miracula viſa fuerant. Sed ante hanc primam eiectionem ſolùm conuerſionem aquæ in vinum à Domino factam legimus; quæ

cum in priuata domo fuerit, & in Chana Galilææ, Ieroſolyma procul, poterat à Scribis, & Sacerdotibus vel ignorari, vel negari. Dicendum tamen eſt Iudæos à Domino iniquè miraculum petiiſſe. Primò, quia nullo viſo miraculo, ſed ſola vitæ ſanctitate inſpecta, Ioanni Baptiſtæ talem venerationem exhibuerunt, vt eius increpationes patienter audierint; & an Meſſias eſſet dubitantes, *Miſerint ab Jeroſolymis Sacerdotes, & Leuitas, vt interrogarent eum: Tu quis es? Et confeſſus eſt Ioannes: Non ſum ego Chriſtus.* Ideoque Iudæi numquam turbas, & Phariſæos prohibuerunt, ne ad Ioannis baptiſma concurrerent, eique ſua peccata confiterentur: *Exibat ad eum Jeroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Jordanem; & baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata ſua. Videns autem multos Phariſæorum, & Sadducæorum venientes ad baptiſmum ſuum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonſtrauit vobis fugere à ventura ira?* Sicut igitur ſanctitas Ioannis, ita Chriſti ſanctitas ex ipſo aſpectu, & vitæ fama ſe manifeſtans Iudæis pro miraculo eſſe debebat. Secundò ad probandam Chriſti poteſtatem diuinitus datam, benè ſufficere poterat Ioannis teſtimonium illud de Chriſto in magna hominum frequentia prolatum. Ioan. 1. *Ecce Agnus Dei, Ecce qui tollit peccatum mundi. Vidi Spiritum deſcendentem, quaſi columbam de cælo, & manſit ſuper eum: Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei.* Tertiò cum ementes, & vendentes flagello è templo eiecti nulla vi reſtitiſſent; & Chriſto Domino nec nobilitate, nec ſenectute apud eos venerabili non repugnaſſent, hoc profectò pro miraculo ſatis eſſe Iudæis poterat.

Iudæi à Chriſto iniquè miracula petunt.

Ioan. c. 1.

Matth. 3.

Reſpendit Ieſus, & dixit eis: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

35. MIrum eſt, quòd horum verborum, quæ per calumniam mutarunt, poſt triennij ſpatium Iudæi recordati fuerint; cùm ſcilicet paſſionis tempore coram Caipha Dominum accuſantes falſi teſtes dixerunt: *Hic dixit: Poſſum deſtruere templum Dei, & poſt triduum reædificare illud:* & rurſus in Caluariæ monte, cruci affixo Domino Iudæi improperarunt: *Vah, qui deſtruis templum Dei, & in triduo reædificas.* Falſi profectò teſtes teſtimonium illud protulerunt: quia quod Chriſtus dixerat, ipſi malo animo, & diuerſo ſenſu, & aliis verbis teſtati ſunt. Chriſtus enim non locutus fuerat de materiali Ieroſolymitano templo, ſed de templo corporis ſui; quod quidem poterant Iudæi intelligere; credi enim debet, Dominum manuum geſtu, proferendo verba illa ſeipſum demonſtraſſe; nullo autem modo Ieroſolymitanum templum indicaſſe. Secundò, non dixit: *Poſſum deſtruere templum Dei:* ſed: *Soluite templum hoc:* quæ verba non ſunt præcipientis, ſed permittentis, & præſcientis: quaſi diceret: Permitto vos ſoluere templum hoc, ideſt me occidere, vt explicat Cyrillus. Hoc modo teſtium falſitas explicatur ab Origene, Chryſoſtomo, Hieronymo, Beda, Theophylacto, & Euthymio. Tertiò, falſi teſtes erant, cum dicerent: *Nos audiuimus eum dicentem: Ego diſſoluam templum hoc manufactum, & poſt triduum aliud non manufactum ædificabo.* Credibile enim eſt illos non audiuſſe tunc Dominum loquentem, ſed potius huiuſmodi teſtimonium à Phariſæis eos ſubornantibus relatum accepiſſe. Quod ſi verè eos audiiſſe dicimus; adhuc falſi teſtes erant dicentes Dominum locutum fuiſſe de diſſolutione templi manufacti; ſi enim ita Dominus eſſet locutus, non intellexiſſent diſcipuli de templo corporis Chriſti; quod certè manufactum templum non erat, ſed diuinitus intra Virginis vterum efformatum.

Matth. cap. 26. n. 61.

Matt. c. 27. n. 40.

Iudæorum teſtium falſitas.

In Ioā. 2. c. 32.

Marci 14. 58.

Ioan. 2. 22.

36. Porrò adeo tenaci memoria multo poſt tempore Domini verba retinuerant Iudæi; quia quod ad alium finem exoptauerat Iob, ipſi Domini verba ex odio, ſtylo ferreo in ſilice ſculpta ſeruauerant: in ſilice ſcilicet proprii cordis: non enim ex eorum numero erant, quibus à Domino per Ezechielem dicitur: *Auferam cor lapideum de carne veſtra.* Benè igitur de Iudæis, Chriſtum Dominum perſequentibus, vaticinatus eſt Ieremias 17. *Peccatum Iuda*, hoc eſt odium in Dei Filium, *ſcriptum eſt ſtylo ferreo in vngue adamantino.* Quænam eſt hæc adamantina lamina inſtar vnguis læuigata? Subdit Propheta: *Super latitudinem cordis eorum.* Super latitudinem cordis eorum, dixit, vt ſignificaret, eorum cor vndequaque odii ſcelere occupatum.

Iudæi ex odio Chriſti verba memoria retinebant.

Iob c. 19. 24.

c. 36. n. 26.

Ob leuitatē vnguē appellari docet Hieronymus.

37. De triduo inter Domini mortem, & reſurrectionem plura dicta ſunt Feria 4. poſt Domin. 1. Præterea audi Iſidorum Peluſiotam lib. 2. epiſt. 212. *Si debitorem aliquem, qui ſe creditori ſuo poſt tres dies debitam pecuniam perſoluturum promiſiſſet, ante præſtitutum diem ſoluiſſe conſpexerimus; vtrum tandem eum vt mentientem condemnabimus; an potiùs vt promiſſi fidem magis explentem admiratione proſequemur? Equidem ipſe hoc poſterius exiſtimo, & vos quoque. Quid igitur abſurdi eſt, ſi Chriſtus cum ſe tertia die reſurrecturum dixiſſet, citius tamen à morte ad vitam rediſt; tum vt ſuam potentiam conſpicuam redderet; tum vt cuſtodes exanimaret, ac Iudæorum ora comprimeret? Oportebat quippe aſſidentibus, & cuſtodientibus ſatellitibus reſurrectionem fieri. Nam ſi exactis diebus, ac remotis cuſtodibus extitiſſet, ſuſpicionem habitura res erat. Quod ſi ad exactam huius quæſtionis explanationem deſcendendum eſt illud dixerim. Tertio die reſurrecturum ſe dixit. Habes paraſceuen, habes ſabbatum vſque ad ſolis occubitum. Ac poſt ſabbatum reſurrexit, attacto quidem vtroque die, medio autem expleto, atque confecto. In tribus autem diebus reſurrecturum ſe dixit, non autem poſt tres dies. Soluite namque templum hoc, inquit, & in tribus diebus excitabo illud. Atque item Propheta vaticinatus his verbis vtebatur: Tunc mors lugebit, fortiore morte deuicta. Sanabit nos poſt duos dies; & in tertio reſurgemus, ac viuemus in eo. Quòd ſi tres dies, ac noctes nobis obijciant, illud dixerim, quod hoc ipſo, quòd eas attigerit, id quod pollicitus fuerat, impleuerit.* Quod Iſidorus pergit exemplo apertiſſimo comprobare.

Oſeæ c. 6. 3.

Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc; & tu in tribus diebus excitabis illud?

38. TEmplum Ieroſolymitanum à Salomone ædificatum, poſtea vel totum, vel ex parte dirutum, reædificatum à Zorobabele, vt patet Eſdræ 1. cap. 13. Iterum dirutum, ſecundò reſtauratum eſt à Simone Oniæ filio, vt dicitur Eccleſiaſtici 50. Tertiò reædificatum eſt ab Herode Aſcalonita, teſte Ioſepho lib. 15. antiquit. cap. 14. Salomon incipiens anno quarto

Ieroſolymitanū templum ter diratum, & inſtauratū.

regni, poſt ſeptem tantùm annos, totidemque menſes templi fabricam abſoluit, vt colligitur ex 3. Regum cap. 6. ideo non videntur hinc à Iudæis primæ Ieroſolymitani templi ædificationi quadraginta, & ſex anni tribui. Propterea interpretes, vt hos quadraginta, & ſex annos inueniant, ad alias poſteriores reædificati templi fabricas confugiunt. Ex quibus aliqui aſſerunt Herodē anno regni decimo octauo templum inſtaurare cœpiſſe iuxtà Ioſephum ſupra citatum, & Chriſtum Dominum ſub regnantis Herodis annum trigeſimum quintum natum eſſe. Quare cum ab initio templi ab Herode inſtaurati, vſque ad Domini natiuitatem ſedecim anni præterierint; quibus additis 30. annis ætatis Chriſti, cum prædicare cœpit, anni 46. reperiuntur. Supponit autem hæc ſententia ipſo anno Chriſti trigeſimo, etiam in templi conſtructione, & ornatu non intermiſſo laboratum eſſe; quod cum non probetur, neque huius mentio in nouo teſtamento reperiatur; veriſimile non videtur. Veriſimilitudo autem maximè minuitur ex eo, quòd tunc octodecim hominum millia in Templo laboraſſe allata ſententia aſſerit. Tanti autem laboris impenſæ, & tanta erga templum pietas iniquis, & auaris illius temporis pontificibus, & ſacerdotibus, & Herodi congruere non videntur.

Ieroſolymitani tēpli ædificatio quomodo 46. annos durauerit. Hic, & ſequentibus.

39. Secundò, aliqui aſſerunt Zorobabelem Templum à Chaldæis combuſtum reædificaſſe anno primo Cyri Perſarum regis poſt reditum à Babylonica captiuitate vſque ad annum ſextum Darii Hiſtaſpis, quod ſpatium 46. annorum fuiſſe docent. Sed contra benè probat Cornelius, Cyrum anno vigeſimo ſexto ſui regni, & abſolutæ monarchiæ anno primo, Iudæos liberos dimiſiſſe; iiſque reædificandi templum poteſtatem dediſſe; templumque abſolutum eſſe anno ſexto Darii. Quod ſpatium quindecim tantùm annorum fuit,

40. Quare ſiſtendo in prima templi ædificatione, in ordine ad eam conſtruendam, & abſoluendam 46. annos reperire debemus. Vt hoc temporis ſpatium habeatur, quod de Noë arcæ conſtructione, ſimiliter de Templi fabrica eſt dicendum. Noë cum à Deo de arca conſtruenda mandatum accepit, quingentos iam annos vixerat, vt patet ex fine cap. 5. Geneſ. diluuium autem fuit anno Noë ſexcenteſimo, vt patet ex initio cap. 7. Hinc communis ſententia aſſerit centum annos ad arcam abſoluendam præteriiſſe. Qui tamen centum anni non ita ſumendi ſunt, vt ex eo tempore eorum initium ſumatur, quo ligna ſimul nectere Noë cœpit: ad hoc enim Noë multo breuius tempus impendit: ſed ex eo, quo ligna cædi, & læuigari, & bitumen apparari cœptum eſt. Similiter ad reperiendum 46. annorum numerum, non à prima Templi fundatione initium eſt ſumendum; ſed ex tempore illo, quo ad Templum fundandum, erigendum, & ornandum apparatus fieri cœpit. De quo apparatu dicitur 1. Paralip. cap. 22. *Præcepit Dauid, vt congregarentur omnes proſelyti de terra Iſraël, & conſtituit ex eis latomos ad cædendos lapides, & poliendos, vt ædificaretur domus Dei. Ferrum quoque plurimum ad clauos ianuarum, & ad commiſſuras, atque iuncturas præparauit Dauid; & æris pondus innumerabile. Ligna quoque cedrina non poterant æſtimari, quæ Sidonij, & Tyrij deportauerant ad Dauid.* Quare aduocato filio Salomoni Dauid dixit: *Præparaui impen-*

Dauid quātū argenti, & auri, reliquique apparatus cōgeſſerit ad templi fabricam.

Ibidem.

A *ſas domus Domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum: æris verò, & ferri non eſt pondus; vincitur enim numerus magnitudine: ligna, & lapides præparaui ad vniuerſa impendia.* Idem Dauid cap. 29. ait: *Ego totis viribus meis præparaui impenſas domus Dei mei: aurum ad vaſa aurea, & argentum in argentea, æs in ænea; ferrum in ferrea: ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quaſi ſtibinos, & diuerſorum colorum, omnemque pretioſum lapidem, & marmor Parium abundantiſſimè. Et ſuper hæc, quæ obtuli in domum Dei mei de peculio meo aurum, & argentum, do in Templum Dei mei, exceptis his, quæ præparaui in ædem ſanctam. Tria millia talenta auri de auro Ophir: & ſeptem millia talentorum argenti*
B *probatiſſimi.* Quorum vltimorum verborum ſenſus eſt: Præter ea, quæ ex hoſtium ſpoliis, regniſque ſubactis ad Templi fabricam præparaui; quæ conſtituunt centum millia talentorum auri, & mille millia talentorum argenti, vt dictum eſt citato cap. 22. inſuper in eamdem Templi fabricam ex meo peculio, do ea, quæ iam pridem dare voui, nempe tria millia talentorum auri præſtantiſſimi. Porrò cum Dauid dixit Prophetæ Nathan 1. Paralip. cap. 17. *Ecce ego habito in domo cedrina, arca autem fœderis Domini ſub pellibus eſt*: Credibile eſt id non tum primùm, ſed multò ante ſecum perpendiſſe; ideoque credi debet piiſſimum Regem non multò poſt regnandi initium, aurum, argentumque colligere cœ-
C piſſe; quo pietatis, gratique animi erga diuinam beneficentiam monumentum, Templumque excitaret, & exornaret. Cumque Dauid aduerſus hoſtes multa bella geſſerit, multaſque opes in militibus alendis inſumpſerit; ideò præter bellicos ſumptus, ad colligenda tot auri, argentique talentorum millia, eum plurium annorum ſpatio indiguiſſe dicendum eſt. Cui annorum ſpatio ſi addantur vndecim anni regni Salomonis, poſt quos Templum abſoluit, facilè 46. anni reperiuntur; qui ſcilicet à primo ad Templi fabricam apparatu vſque ad eiuſdem finem vltimum præterierunt. Probabile eſt autem hunc annorum numerum ad venerationem erga Tem-
D plum excitandum traditione Maiorum ad poſteros fuiſſe tranſmiſſum.

Ille autem dicebat de templo corporis ſui: Cùm ergo reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt diſcipuli eius; quia hoc dicebat; & crediderunt Scripturæ, & ſermoni, quem dixit Ieſus.

41. DE immortali, & æterna Chriſti reſurgentis vita poſt acerbiſſimam paſſionem iuxtà Rupertum quærit Iſaias cap. 53. *Generationem eius quis enarrabit, quia abſciſſus eſt de terra viuentium?* Iſaiæ autem quærenti hanc Chriſti generationem, *Quis enarrabit?*
E Enarrabunt Apoſtoli, reſpondetur: qui eam ex Scripturis creditam, viſuque comprobatam, aliis firmiſſimè credendam promulgarunt. Inter ſacræ Scripturæ de Chriſti reſurrectione teſtimonio eſt illud Pſalm. 15. quod proferens Petrus Apoſtolus Actor. 2. Iudæis de Dauide dixit: *Propheta cum eſſet prouidens, locutus eſt de Reſurrectione Chriſti; quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro eius vidit corruptionem: Notas mihi feciſti vias vitæ*, eodem Pſalmo æterno Patri Chriſtus Dominus dixit. Vbi benè Ambroſius ait: *Hoc vtique in reſurrectione ex perſona dicitur Saluatoris; qui dum poſt mortem ab inferis redit ad ſuperos, incipit*

Ambroſ. ſer. 74.

notam habere viam vitæ, quæ antea habebatur ignota. Ignota enim erat ante Chriſtum via vitæ, quæ nullius adhuc reſurgentis fuerat temerata veſtigio. Matth. 27. *At vbi Dominus reſurrexit, nota facta, ſolo attrita eſt plurimorum. De quibus ſanctus Euangeliſta ait: Multorum corpora Sanctorum reſurrexerunt cum eo.* Idem Pſalm. 15. teſtimonium de Chriſti reſurrectione affert S. Paulus cap. 13. Actor. n. 35. & n. 33. ex Pſal. 2. vbi æternus Pater Chriſto ad immortalem vitam rediuiuo ait: *Filius meus es tu: ego hodie genui te.* Quæ verba de Chriſti reſurrectione loquens addidit Dauid, cum ante de eius paſſione dixiſſet: *Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.* Porrò, B quia ſcripturæ regula eſt, quòd interdum aliquid fieri dicatur, non cùm primùm eſt, ſed cùm primùm innoteſcit; ideo cum æternus Pater ait: *Ego hodie genui te*: ſenſus eſt: Hoc præſenti Euangelicæ legis tempore, vt tua reſurrectio, & regeneratio diuinitus facta, humano generi nota eſſet, effeci.

Fieri aliquid dicitur, cum innoteſcit.

Cum autem eſſet Ieroſolymis in Paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine eius, videntes ſigna quæ faciebat.

42. IN illa Iudæorum propter Paſchale feſtum frequentia, multa miracula Chriſtus Dominus operatus eſt: quæ quia ab Euangeliſta Ioanne non narrantur; ideo idem Ioannes in ſui Euangelii fine addidit: *Sunt alia multa, quæ fecit Ieſus; quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.* Quamuis enim ſcriptores in quemlibet numerum libros multiplicarent; adhuc numerum diuinarum Chriſti actionum, quippe quæ theandricæ ſunt, ſingillatim iuxtà earum præſtantiam explicare nequirent. Nam vt benè S. Leo ait: *Excedit humani eloquij facultatem diuini operis magnitudo.* Cumque Chriſtus omnia, quæ ad humanam ſalutem operabatur; iuxtà futurorum omnium, & circumſtantiarum præſcientiam, & prouidentiam fecerit; Quis futura omnia, eorumque circumſtantias per ſingula ſcribendo æquare poſſet? Præterea, cum mundum libros capere non poſſe Euangeliſta dixit; mundum intellexit vſualem, ciuilem, & ad libros recipiendos aptum; non autem rudem, &

Miracula Chriſti quàm multa, & magna fuerint.

Ser. 9. de Natiuit.

A inultum, & non habitatum.

43. Porrò Paſchatis tempore plures ex Iudæis ab ignorantiæ, & incredulitatis tenebris ad fidei lumen, ſalutiſque viam Dominus traduxit; ita vt eum miracula multa operantem, verum Meſſiam eſſe crediderint. Similiter cum primum Paſcha agni comeſtione Iudæi celebrarunt; eos Deus ab Ægyptiaca ſeruitute ad promiſſionis terram eduxit; in qua veræ religionis cultu ipſe Deus noſcendus, & adorandus erat.

Ipſe autem Ieſus non credebat ſeipſum eis; eo quòd ipſe noſſet omnes: & quia opus ei non erat, vt quis teſtimonium perhiberet de homine; ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.

44. N*On credebat ſeipſum eis: Pronomen eis non demonſtrat illos, qui crediderunt in nomen eius; ſed in genere illos, qui in ſolemnitate Paſchatis Ieroſolymis fuerunt*, ait Caietanus. Puto tamen hoc Euangeliſtam dixiſſe de eis ipſis, qui crediderunt; quos quamuis tunc credentes, in ſuam tamen familiaritatem cum Apoſtolis Dominus non admiſit, benè præſcius plures ex eorum numero fore, *qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Quorum fidem, & C benè agendi propoſitum Dominus Matth. 13. & Lucæ 8. ſignificat per ſemen, quod cadens ſupra petram, ibi radices, humoremque non habet. Vbi benè Gregorius ait: *Petrata terra humorem non habuit; quia hoc, quòd germinauerat, ad fructum perſeuerantia non perduxit. Multi namque, cum verbum contra auaritiam audiunt, eamdem auaritiam deteſtantur; rerum omnium contemptum laudant; ſed mox, vt viderit animus, quod concupiſcat, obliuiſcitur, quod laudabat. Multi cum verbum contra luxuriam audiunt, pollutiones carnis non ſolùm perpetrare non appetunt, ſed etiam perpetratas* D *erubeſcunt: ſed mox vt carnis ſpecies eorum oculis apparet, ſic mens ad deſideria rapitur; ac ſi adhuc ab ea, nihil ſit contra hæc eadem deſideria deliberatum: ea damnanda agit, quæ quidquid egiſſe ſe meminit, iam & ipſa damnauit. Sæpe etiam contra culpas compungimur, & tamen poſt fletum ad eaſdem culpas redimus.* Quare bene Sapiens dixit: *Inconſtantia concupiſcentiæ tranſuertit ſenſum ſine malitia*; ſenſum ſcilicet antea vel per per pœnitentiam, vel per innocentiam, malitiæ expertem.

Caietani interpretatio refellitur.

Lucæ c. 8.

Greger. hom. 15. in Euang.

Sap. c. 4. 12.

FERIA TERTIA

POST DOMINICAM IV. QVADRAGESIMÆ.

Iam die feſto mediante aſcendit Ieſus in Templum, & docebat. *Ioan. 7.*

Euangelij nexus, & ordo.

1. IN hoc Euangelio Dauidis vaticinium Pſalm. 55. de Chriſto Domino prolatum impletur: *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis; turbati ſunt omnes inſipientes corde*; ſeù, vt legit Hieronymus, *omnes ſuperbi corde.* Cum enim Redemptor noſter Euangelica doctrina ab æternis montibus, hoc eſt à cœlorum ſublimitate allata, hominum mentes illuminaret; Iudæi corde inſipientes, & ſuperbi turbati ſunt. Quare in hac Euangelica hiſtoria Iudæorum tum cordis inſipientia, tum cordis ſuperbia manifeſtatur. Oſtenditur primò cordis inſipientia, cum mirantur. *Quomodo hic litteras ſcit, cum non didicerit?* Hinc enim, niſi cordis inſipientia obſtitiſſet, illuminandi erant, vt crederent Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Dei Filium, cum adeo mirabilem, ſanctamque doctrinam afferret: ea enim cum non humano ſtudio acquiſita haberetur, ſine dubio diuinitus communicata credi debebat. Bene enim ait Ambroſius: *Cum ſine eruditione litterarum doceat; non quaſi homo, ſed quaſi Deus videtur docere; qui doctrinam non didicerit, ſed inuenerit.* Secundo Iudaici cordis inſipientia proditur; cum hìc ſecundùm faciem Iudæi iudicent; non autem merita, & ſanctitatem dignoſcant: quibus propterea à Domino dicitur: *Nolite iudicare ſecundùm faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.* Tertiò, cordis inſipientia ſe manifeſtat, cum ab iiſdem dicitur: *Hunc ſcimus vnde ſit: Chriſtus autem, cum venerit, nemo ſcit vnde ſit.* In quo quidem Iudaica inſipientia, fit manifeſta; quandoquidem niſi inſipientes forent, ſcire debuiſſent teſtimonium Michææ 5. ipſis Iudæis antea notum, vt patet Matth. 2. *Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda; ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Iſraël.* Quare meritò Chryſoſtomus eos ſibi contradicere exiſtimauit, tamquam furore ebrios, & inſanos.

Iudæorum inſipientia tripliciter manifeſtatur.

Ambroſ. l. 2. de fide c. 4.

Chryſoſt. hom. 43.

2. Præter inſipientiam Iudaici cordis, ſuperbia hìc oſtenditur, cùm ex falſo zelo Domini miracula Iudæi calumnientur: *Nonne Moyſes dedit vobis legem; & nemo ex vobis facit legem? Mihi indignamini, quia totum hominem ſaluum feci in Sabbato:* ex ſuperbia enim calumnia oritur iuxtà verba Pſal. 118. *Non calumnientur mihi ſuperbi.* Secundo cordis ſuperbia proditur, cum iidem Iudæi per ſummam impudentiam in Dominum blaſphemiam iaciant. *Dæmonium habes; quis te quærit interficere?* Tertio cordis manifeſtatur ſuperbia, cum Dominum vinctum ſuæ poteſtati ſubiicere quærerent: *Quærebant eum apprehendere.* Quare in toto hoc Euangelio, veluti in martiali campo, conflictus inter Chriſtum Dominum cœleſti doctrina mentes hominum illuminantem, & inter infernas tenebrarum poteſtates apparet. Ex quo conflictu tandem Redemptoris victoria exiſtit; tum quia aduerſariorum audacia cohibetur: *Nemo miſit in illum manus:* tum quia Iudæi plures illuminantur: *De turba multi crediderunt in eum.*

Iudæorum ſuperbia triplex.

Iam die feſto mediante, aſcendit Ieſus in templum, & docebat.

3. CVm Tabernaculorum feſti dies celebrarentur, iique ſeptem eſſent, vt præcipitur Leuitic. 23. 42. Dominus quarto die in templum, vt ibi doceret, aſcendit: hoc enim ſignificat Euangeliſta dicens: *Die feſto mediante:* hoc eſt die medio totius feſtiui ſeptenarii, qui vtique quartus erat. Tres igitur præcedentes dies Dominus in occulto manſit; non quòd diuina, quæ in eo erat ſapientia, ad docendum præuia meditatione, & apparatu indigeret; ſed vt Apoſtolicis viris ſuo Dominus oſtenderet exemplo, priuſquam docendi, & prædicandi munus aggrediantur, ipſis longiore meditatione, ſecretoque cum Deo colloquio opus eſſe; vt ea, quæ prædicanda, & docenda ſunt, auditoribus feruenter, efficaciter, pièque proponant.

Apoſtolici viri ante prædicationē pia meditatione ſe munire debent.

Et mirabantur Iudæi dicentes: Quomodo hic litteras ſcit, cùm non didicerit?

4. MAtth. 3. 7. & Ioan. 1. 23. cum Ioannes Baptiſta ex eremo veniens, neque antea inter homines viſus, turbis ad eum accurrentibus, & Phariſæis ipſis ſcientiam apprimè profitentibus, pœnitentiam prædicaret; iiſque ex ſacris litteris teſtimonium proferret dicens: *Dirigite viam Domini, ſicut dixit Iſaias Propheta:* non propterea admirantes Iudæi dixerunt: *Quomodo hic litteras ſcit, cùm non didicerit?* Quare ſi quæratur, cur non de Ioanne, ſed de Chriſto Iudæi hanc admirationem habuerint: Reſpondetur, non aliunde, quam ex animi nequitia, qua ne Chriſto populus crederet, ſuſpectam eius doctrinam, quia litteras non didicerat, reddere contendebant.

Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius, qui miſit me.

5. HÆc verba à Chriſto Domino, & tamquam vero Dei Filio, & tamquam homine, verè dici potuiſſe pluribus, & acutè docet Auguſt. tom. 3. 2. de Trinit. cap. 11.

Cõparatio per negationem interdum exprimitur, negãdo ſcilicet quod in re minus eſt, affirmãdo quod maius.

6. Præter ea, quæ ibi Auguſtinus docet, ad allatam Domini ſententiam benè intelligendam ſpectat regula deſumpta ex Chryſoſtomo, & Euthymio in Matth. cap. 9. verſ. 13. & ex Auguſt. 10. de Ciuit. cap. 5. qua docemur in ſacra Scriptura ſæpè iuxta phraſim Hebræam comparationem, per negationem exprimi; ita vt, quod in aliqua re minus eſt, negetur; quod potiſſimum affirmetur. Sic 1. ad Cor. 15. verſ. 10. Apoſt. ait: *Abundantius illis omnibus laboraui; non ego autem, ſed gratia Dei mecum:* ſeu ex Græco textu: *Non ego, ſed gratia Dei, quæ mecum eſt.* Vbi cum iuxta Catholicam fidem contra Lutherum certum ſit liberum arbitrium diuinæ gratiæ cooperari debere; Apoſtolus verbis illis non negat ſe vllo labore diuinæ gratię cooperatum eſſe; ſed tantùm aſſerit bonum opus minus ſibi; magis verò, & præcipuè diuinæ gratiæ liberum arbitrium excitanti, & adiuuanti eſſe tribuendum. Similiter intelligenda ſunt Apoſtoli verba 1. ad Cor. 3. *Neque qui plantat, neque qui rigat, eſt aliquid; ſed qui incrementum dat Deus.* Iuxtà hanc regulam, cum à Chriſto Domino dicitur: *Mea doctrina non eſt mea, ſed eius, qui miſit me*, comparatiuus, non abſolutè negatiuus ſenſus eſt; ita vt Dominus ſignificet docere quidem ſe Euangelicam doctrinam ex vera, quam ipſe in ſe habet, ſcientia: ſed ſcientiam, adeoque doctrinam illam potiſſimùm æterno Patri, qui illius præcipuus auctor eſt, eſſe tribuendam.

7. Cœleſtem ergo doctrinam, quam auditoribus Chriſtus Dominus communicabat, æterno Patri acceptam referebat, non eam ad ſuam gloriam transferebat; vt nos doceret noſtris verbis, & operibus omnibus diuinam gloriam, non propriam eſſe quærendam. De Redemptore ab æterno Patre ad nos miſſo vaticinatus eſt Iſaias: *Dominus non faciet auolare à te vltra doctorem tuum; & erunt oculi tui videntes præceptorem tuum; & aures tuæ audient verbum poſt tergum monentis.* Ex Hebræo legit Vatablus: *Non alabitur;* ideſt non auolabit doctor tuus. Quare non auolabit? Quia inani gloria non extolletur: quia humilitatis baſi benè fixus, non ſuam, ſed æterni Patris gloriam quęret. *De omni bono, quod faciunt, idcirco viri ſancti, ſemper laudem Creatori reddunt; vt vera ſtabilitate perſiſtant in ea virtute, quam accipiunt*, ait Gregor. Propterea hîc ſubdit Dominus: *Qui à ſemetipſo loquitur*, quaſi propriam doctrinam oſtentans, *gloriam propriam quærit.* Quare cùm Petrus Apoſtolus, vt claudus benè incederet, effeciſſet: *Apprehenſa manu eius dextera, alleuauit eum, & protinus conſolidatæ ſunt baſes illius, & plantæ:* ſubdidit Apoſtolus: *Viri Iſraelitæ, quid miramini in hoc? Aut nos quid intuemini, quaſi noſtra virtute, & poteſtate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus Patrum noſtrorum glorificauit filium ſuum.* Deo miraculi gloriam tribuit Petrus, ne ipſe ex humilitatis baſi deiiceretur, cum claudo plantarum baſes conſolidaſſet. Porrò citato textu ſubdit Iſaias. *Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum; & aures tuæ audient verba poſt*

Cap. 30.

Gloria noſtris in operibus Deo tribuatur.

Gregorius Hom. 5. in Ezech. ſub finem.

Act. 3.

A *tergum monentis:* Poſt tergum Iudæos monens Dominus dicitur; eò quod Iudęi Chriſti monita, veluti terga vertentes aſpernarentur, dicentes: *Dæmonium habes. Quaſi terga in præceptoris faciem vertimus, cum verba deſpicimus, cuius præcepta calcamus: & tamen nos vocare non ceſſat*, ait Gregorius.

Hom. 43 in Euang.

Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoſcet de doctrina, vtrùm ex Deo ſit, an ego à me ipſo loquar.

8. AD Chriſtianæ fidei myſteria, Euangelicamque veritatem cognoſcendam, optima via eſt obedientia, & obſequium erga di- B uinam voluntatem: propterea aiebat Dauid: *Lex Domini immaculata conuertens animas; teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis, Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Cibus Iuſtorum eſt diuina voluntas iuxtà Redemptoris teſtimonium: *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me.* Hoc cibo oculi ad veritatem aperiuntur. Vetiti quidem pomi cibus primorum parentum diuinæ legis tranſgreſſorum oculos aperuit: *Vidit mulier, quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile; & tulit de fructu illius & comedit, deditque viro ſuo: qui comedit, & aperti ſunt oculi amborum.* Fuit tamen talis cibus infidelis; per illum enim aliud à diabolo promitti videbatur; C aliud verò longè diuerſum primi parentes conſecuti ſunt: promitti videbatur aperiendos eſſe oculos ad omnimodæ ſapientiæ claritatem; & tamen aperti ſunt ad propriæ culpæ confuſionem. Similiter promitti videbatur ſcientia boni, & mali; ita vt nihil tamquam Dij ignorarent: & tamen ſcientiam boni, & mali conſecuti ſunt, non alio modo, quàm per priuationem boni, & per miſerrimam mali experientiam: *Cum diabolus diceret: Eritis ſcientes bonum, & malum; hoc moliebatur*, inquit Rupertus, *vt eos habere faceret, & boni perditi memoriam, & mali inuenti experientiam; cum hoc aliud vellet intelligi; quod omnem per illum cibum conſecuturi eſſent ſcientiam, & nihil eos lateret, quæ profectò ſcientia ſolius Dei eſt.* D *Sub eadem pollicitatione, cum dicitur: Aperientur oculi veſtri; hæc*, ſcilicet mulier, *Sapientiæ altitudinem, ille cogitat conſcientiæ confuſionem. Item ſub eadem pollicitatione ſcientiæ boni, & mali, hæc plenitudinem ſcientiæ; ille cogitat experimentum miſeriæ. Moleſtiſſimum hoc fallaciæ genus eſt.* Propterea, vt ab hac infideli diaboli pollicitatione diuinæ legis promiſſio contra diſtinguatur, dicitur: *Teſtimonium Domini fidele. Quemadmodum* (vt Didymus explicat) *nominamus fidelem Deũ, quia fide dignus eſt; & ei fidere tutò poſſumus propter firmitatem, atque conſtantiam: ſic lex, ac ſermo Domini appellatur fidelis; quoniam digna ſunt, quibus fides adhibeatur. Teſtimonium ergo Domini fidele eſt; ſapientiam præſtans paruulis.* i. humi- E libus, non inani ſuperbia tumidis, quales primi parentes fuerunt, per vetitum cibum, ſerpentiſque promiſſionem Diuinitatem temerè affectantes: quales præterea in hoc Euangelio Iudæi ſe oſtendunt Dominum Phariſaica ſuperbia calumniantes, & blaſphemantes; non his enim; ſed humilibus ſapientiæ veritas elucet. *Vbi eſt humilitas, ibi eſt ſapientia*, ait Salomon Prouerb. 11.

Pſ. 18.

Ioan. 4.

Gen. 3.

Diaboli primos parentes decipientis aſtutum mendacium.

Gen 3.

9. Præterea Dauid citato Pſal. quo diuinam legem commendat, *Iudicia Domini dulciora ſuper mel, & fauum eſſe* teſtatur. Diuinæ voluntatis mandata

Diuinamãdata cur iudicia dicantur?

Iuxta Bedæ & Iſidori interpretationem
Mādata diuina quomodo dulciora ſuper mel, & fauum.

A mandata in ſacris litteris Iudicia dicuntur; quòd iuxtà eorum executionem, vel tranſgreſſionem homines iudicandi ſint. Hæc autem Dei mandata veriſſimè *ſuper mel, & fauum dulciora* eſſe dicuntur. Nam ſi Ionathas, cum parum mellis guſtaſſet, oculos aperuit, qui præ inedia, & prælii defatigatione caligauerant, & penè defecerant. *Extendit ſummitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis; & conuertit manum ſuam ad os ſuum; & illuminati ſunt oculi eius:* multò magis Iuſti obtemperando diuinis mandatis melle dulcioribus, veluti mellea diuinæ voluntatis dulcedine guſtata, mentis oculos illuminant; vt fidei myſteria cognoſcant. Benè igitur Dominus, ait: *Si quis voluerit voluntatem eius, qui miſit me, facere; cognoſcet de doctrina, vtrùm ex Deo ſit, an ego à meipſo loquar.*

1. Reg. 14.

B

10. Porrò, cùm Ionathas mel guſtaſſet, ſignificatum ei eſt guſtato melle tranſgreſſum eum eſſe patris mandatum: *Iureiurando conſtrinxit pater tuus populum dicens: Maledictus vir, qui comederit panem hodie.* Cur autem pro eodem in hac hiſtoria panem, & mel accipi reperimus? Quoad litteram reſpondeo primò in ſacra Scriptura panem pro quolibet cibo ſumi: dixit enim Dauid Miphiboſetho Ionathæ filio: *Tu comedes panem in menſa mea ſemper:* & tamen certum eſt in menſa regia cibos alios lautiſſimos præter panem fuiſſe appoſitos.

1. Reg. 14. Panis pro quolibet cibo ſumitur.
2. Reg. 9.

C

11. Reſpondeo ſecundo quoad myſticum ſenſum, panem, qui ſimul mel dici poteſt, ſignificare cæleſtem panem Euchariſtiæ: cum enim Dominus poſt reſurrectionem vnà cum diſcipulis panem ſimul, & fauum mellis comediſſet, ait Gregor. *Dominus in fauo mellis vtramque naturam exprimi voluit perſona ſua. Fauus quippe mel in cera eſt; mel verò in cera eſt diuinitas in humanitate. Præter fauum comedit, & panem; pane nos reficit ex diuinitate, qui ait; Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi.* Huius panis comeſtione aperiuntur oculi, ad diuina myſteria cognoſcenda: *Accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt eum.* Benè igitur in hunc locum ait Auguſt. *Ne quiſquam ſe Chriſtum agnouiſſe arbitretur, ſi eius corporis particeps non eſt; ideſt Eccleſiæ; cuius vnitatem in Sacramento panis commendat Apoſtolus, dicens: Vnus panis, vnum corpus multi ſumus; vt cum eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & agnoſcerent eum.* Similiter ait S. Leo: *In fractione panis conueſcentium aperiuntur obtutus, Multò felicius eorum oculis patefactis, quàm illorum generis noſtri Principum, quibus præuaricationis ſuæ eſt ingeſta confuſio.* Ad huius igitur cæleſtis cibi conuiuium fideles accedant, obtemperando diuinæ voci, eos inuitanti: *Comedi fauum cum melle meo. Bibi vinum meum cum lacte meo: comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi.* Sic ad diuina myſteria cognoſcenda illuminabuntur iuxtà Dauidem dicentem: *Accedite ad eum, & illuminamini.* Benè igitur Dominus ait: *Si quis voluerit voluntatem eius, qui miſit me, facere, cognoſcet de doctrina, vtrùm ex Deo ſit, an ego à meipſo loquar.*

Ioa. 21.
Luc. 24.
Ioan. 6.
Euchariſtiæ cæleſti cibo mentis oculi ad diuina myſteria cognoſcenda aperiūtur, Hic, & ſequēti.
Luc. 24. l. 3. de cōſenſu Euangeliſt. c. 25.
1. ad Cor. c. 10.
Serm. 3. de Aſcenſione.
Cantic. 5.
Pſ. 33.

D

E

12. De Dei filio ſub humana carne nato dicitur ab Iſaia cap. 7. *Butyrum, & mel comedet, vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum. Hiſce verbis*, inquit Toſtatus, *ſignificat Iſaias*, quòd

Cap. 7. Tract. in verba Iſaia Ecce Virgo concipiet.

A *Chriſtus qua homo, futurus ſit valdè prudens, & intelligens; & ad huius indicium additur eſus mellis, & butyri, quæ ſolent homines facere valdè acutos, & intelligentes.* Cui ſententiæ ſuffragari videtur ſapiens Prouerb. 24. *Comede fili mi mel, quia bonum eſt; & fauum dulciſſimum gutturi tuo. Sic & doctrina ſapientiæ animæ tuæ, ideſt, ſic ſenties ſapientiam in animo tuo*, iuxtà 70. Quare Auguſt. ait: *Mel ſapientia eſt, primatum dulcedinis tenens in eſcis cordis.* Porrò quicquid ſit de efficacitate mellis, & butyri, an ad ſapientiam acquirendam valere dictum fuerit ab Iſaia: Certum eſt Chriſtum Dominum, veluti cæleſte mel, & butyrum datum nobis in cibum humanam mentem ad diuina myſteria cognoſcenda illuminare. Quare Gregor. in illa verba Iob: *Non videat riuulos fluminis, torrentes mellis, & butyri*, ait: *Cum ſummi Patris Vnigenitus nos dulcedine diuinitatis ſuæ, & myſterio Incarnationis repleuerit, melle nos pariter, & butyro ſatiauit. Iſti fluminis riuuli torrentes mellis ſimul, & butyri eſſe memorantur; quia de cognitione Dei alta mentem ſuauitate reficiunt.* Cum igitur diuina vox ad cæleſte Euchariſtiæ conuiuium nos inuitet: *Comede, fili mi, mel; comedite amici, & bibite:* obtemperemus diuinæ voluntati: & hoc modo ad diuina myſteria cognoſcenda illuminabimur. Benè igitur in hoc Euangelio Dominus ait, diuinæ voluntatis executione humanæ mentis illuminationem acquiri.

Auguſtinus in Pſal. 80.
15. Mor. ca. 10.
Iob 20.

13. Veriſſimè de diuina lege, Dei voluntatem nobis manifeſtante, pronunciatur: *Lex Domini immaculata conuertens animas, teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis. Præceptum Domini lucidum.* Quod præcipuè de Euangelica lege debet intelligi; in qua, teſte Matth. cap. 13. impletum eſt, quod dictum erat per Prophetam: *Aperiam in parabolis os meum: Eructabo abſcondita à conſtitutione mundi.* Ad id confirmandum, in parabola, qua à patrefamilias varii operarii ad vineam ſuam excolendam mittuntur; operarii illi diuinæ legis promulgatores ſignificant, à quibus fidelium multitudo ad diuina præcepta ſeruanda exculta eſt. Operarii autem, qui primo mane, & tertiâ hora mittuntur, veteris teſtamenti doctores, & Prophetas ſignificant: per eos verò, qui mittuntur ſexta hora, & deinceps, Euangelicæ legis Prædicatores ſignificantur. Si verò quæratur, cur hora ſexta ad Euangelii promulgationem pertineat? Reſpondet Cyrillus Alexand. hoc dici ad ſignificandam maiorem diuinæ legis illuminationem, per Euangelium hominum mentibus eſſe diffuſam: quandoquidem hora ſexta meridiana eſt, quæ ſcilicet largiori luce Sol ſupra terram irradiat. Propterea de Dei Filio, iuſtitiæ Sole dicitur: *Viſitauit nos oriens ex alto:* cum enim Sol non ex Orizonte, ſed ex alto cælo terras illuminat; tunc meridies eſt, adeoque vberior ſolaris lucis effuſio: Quare peculiariter de Euangelica lege dictum eſſe putat Cyrillus. *Præceptum Domini lucidum:* & de Euangelicæ prædicationis tempore fuit vaticinium Iſaiæ 58. *Orietur in tenebris lux tua; & tenebræ tuæ erunt ſicut meridies.*

Pſ. 18.
Pſ. 77.
Matth. 20.
Operarii ad excolendā vineam ſexta hora vocati cur Euāgelicos Doctores ſignificant?
Cyrillus in orat. de parabola vineæ.
Luc. 1.

P

Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam eius, qui miſit eum, hic verax eſt, & iniuſtitia in eo non eſt.

14. COeleſtem doctrinam ab æterno Patre communicatam, veramque fidem auditoribus à ſe proponi, firmo ſatis argumento Chriſtus Dominus probat dicens: *Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit*, &c. Similiter affectando humanam gloriam, veræ fidei illuminationem impediri Dominus ſupra docuit, cùm Iudæos alloquens dixit: *Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis; & gloriam, quæ a ſolo Deo eſt, non quæritis?* De quo textu acutè diſſerit Caiet. Ientaculo.

Ioan. c. 5. 44.

Nonne Moyſes dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem? Quid me quæritis interficere?

15. IN allatis verbis dilemma continetur, quo ſic Dominus in ſuos arguit aduerſarios: Me, cui mortem inferre quæritis, vel vt tranſgreſſorem legis, vel non vt talem habetis. Si non vt tranſgreſſorem, *quid me quæritis interficere?* Contra verò ſi in me tamquam legem tranſgredientem ex ipſius legis zelo inuehimini; cur ex eodem zelo vos ipſos Moſaicam legem tranſgredientes corrigere non ſatagitis?

16. Porrò cùm intra ſe Iudæi mortem Domini inferre cogitarent, dicens eis Dominus: *Quid me quæritis interficere?* prauas, & occultas Iudaici cordis machinationes cognoſcere, adeoque Dei Filium ſe eſſe demonſtrat. De humano enim corde Deus ait apud Ieremiam 17. *Prauum eſt cor omnium*, ideſt præ omnibus; *& inſcrutabile; quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor.* Rectè ait Bernardus. *Conſcientia hominis abyſſus multa. Sicut enim abyſſus exhauriri non poteſt; ſic cor hominis à cogitationibus ſuis euacuari non poteſt, ſed continua volubilitate in eo voluuntur: Mare magnum, & ſpatioſum manibus: illic reptilia, quorum non eſt numerus. Sicut enim reptile latenter repit, & ſinuoſis anfractibus huc, & illuc deambulat; ita conſcientiam hominis venenata cogitationes intrant, & exeunt; vt neſciat homo, vnde veniant, aut quò vadant. Hoc benè cognouerat, qui dicebat. Prauum cor hominis, & inſcrutabile; & quis cognoſcet illud?* Hoc mare quicumque præter Deum nauigare auſus fuerit, ad iuſtitiæ ſcopulos alliſus naufragabitur. Quare, ſicut, maris elementum Chriſtum Deum eſſe indicauit, cum per illius vndas ſicco veſtigio Redemptor inceſſit; *Mare*, inquit Gregor. *Deum cognouit, quia ſub plantis eius calcabile ſe præbuit:* ita Iudæi Chriſtum verè Dei Filium credere debuiſſent, cum & humani cordis cogitationes, & verſutias, veluti maris vndas peruias eſſe cognoſcerent. Quod vel Ethnici ipſi naturali lumine cognouerunt, teſtante Seneca: *Nihil Deo clauſum eſt: intereſt animis noſtris, & cogitationibus medijs interuenit.*

Cor humanũ abyſſus, & pelagus ſoli Deo ſcrutabile.

Bernard. de interiori domo c. 44.

Pſ. 103. 25.

Greg. hom. 10. in Euãg.

A

Reſpondit turba, & dixit: Dæmonium habes. Quis te quærit interficere?

17. COntumelia hæc in Dominum prolata à Iudaici cordis ſuperbia prodiit. *Vbi fuerit ſuperbia, ibi erit & contumelia:* ait Sapiens Prouerb. 11. Plutarchus in Moralibus, ſuperbum nimbo ventorum impetu coacto ſimilem eſſe docet; eò quòd ſuperbiæ nimbus pro tonitruis, & fulminibus contumelias iaculetur. Cum nimbus tonitrua, & fulmina euibrat, ſæpè aliis innoxius eſt; ſe autem ſemper lacerat, & diſrumpit. Sic ſuperbum cor ſæpè in alios irrito conatu contumelias iacit; cum iuſti ſuperborum B contumeliis non lædantur: contra verò contumelias iaciendo ſuperborum cor furore diſrumpitur. Propterea Sap. 4. dicitur: *Inflatos*, hoc eſt ſuperbia tumidos, *diſrumpet Dominus.*

Superbia cur fulmineo nimbo cõparetur.

Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini.

18. CVr vnum opus feciſſe ſe Dominus dicit, cum Ioan. 10. dicat: *Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo?* Præterea cur obiurgantur turbæ, quòd Domini opus admirentur; cum Dauid dicat: *Tu es Deus, qui facis mirabilia?* Pro ſolutione notandum eſt primo in ſa- C cris litteris copulatiuam particulam; *Et*, interdum eſſe particulam cauſalem, & æquiualere particulæ, *Propterea*, vt Lucæ 24. *Oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam*, ideſt, propterea in nomine eius pœnitentiam prædicari. Similiter Ioann. 4. *Spiritus eſt Deus; & eos, qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate, oportet adorare*, ideſt, propterea in ſpiritu, & veritate oportet eum adorare. Ioann. 5. *Sicut audio, iudico, & iudicium meum iuſtum eſt*; ideſt, propterea iudicium meum iuſtum eſt. Secundo notandum eſt ex Chryſoſt. mirari hîc in malam partem accipi, & ſignificare perturbari, tumultuari: ita vt admiratio ſit, tamquam de re inſolenti, & deteſtanda. D His poſitis allatæ ſententiæ ſenſus eſt: *Vnum opus feci*, ſcilicet paralyticum Sabbati die curaui; de quo dicitur cap. 5. propter hoc opus peculiariter vos turbamini, & in me contumelias iacitis, & interficere quæritis, quaſi Sabbatum violauerim, opus ſeruile exercendo.

Pſ. 76.

Particula copulatiua & interdũ cauſalis eſt.

Hom. 46.

19. Obiicere poſſent Iudæi, non tam ſcandalizari, quod paralyticus Sabbato curatus fuerit; ſed quod Sabbato Chriſtus à paralytico grabatum portari iuſſerit: *Tolle grabatum tuum, & ambula.* Ad quod reſpondetur ex Chriſti mandato paralyticum grabatum tuliſſe, non ad ſeruile opus exercendum; ſed vt miraculum, diuinitus factum, ad Dei gloriam promulgaretur. E Quare ſi cum animalia in templum inferebantur, & mactabantur, Sabbatum non violabatur; quia tale opus, & labor ſacrificio deſeruiebat. Similiter geſtatio illa grabati, veluti ſacrificium laudis erat; ad quod ſacrificium fideles hortatur Dauid Pſalm. 49. *Immola Deo ſacrificium laudis.* Hoc ſacrificium aliis ceſſantibus, Meſſiæ, tempore non ceſſaturum Rabbi Kimbi refert. De huiuſmodi laudis ſacrificio, quod grabatum geſtando, paralyticus Deo offerebat, vaticinatus eſt Dauid, cum citato Pſalm. dixit: *Sacrificium laudis honorificabit me; & illic iter,*

Ioan. 5.

In Pſ. 100. Sacrificium laudis ceſſantibus ſacrificiis aliis nõ ceſſauit.

quo oſtendam illi ſalutare Dei. Quaſi dicat: Tempus erit, cum quis ſacrificium laudis Deo offeret, & diuinam gloriam promulgabit; quo in ſacrificio iter, & aditus patebit ad cognoſcendum Dei ſalutare, hoc eſt Chriſtum humani generis Saluatorem. Quod quidem in paralytico impletum eſt, de quo dicitur: *Is, qui ſanus fuerat effectus, neſciebat quis eſſet. Poſtea inuenit eum Ieſus in templo, & dixit illi; Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Abijt ille homo, & nunciauit Iudæis, quia Ieſus eſſet qui fecit eum ſanum.* Ecce quomodo propter ſeruatum Redemptoris mandatum illi aditus apertus eſt ad Dei ſalutare cognoſcendum. Ioan c 5.

Propterea Moyſes dedit vobis circumciſionem, non quia ex Moyſe eſt, ſed ex Patribus: & in Sabbato circumciditis hominem: Si circumciſionem accipit homo in Sabbato, vt non ſoluatur lex Moyſi, mihi indignamini, quia totum hominem ſaluum feci in Sabbato?

20. SEnſus eſt: Propterea, quòd Moſes non ex ſe, ſed ex Patribus, nempe Abrahamo, Iſaac, & Iacob circumciſionis legem dedit; ideo cum idem Moſes de Sabbato ſeruando legem tulit, ea non derogauit antiquæ Parrum legi: qua Abrahæ dictum eſt Geneſ. 17. *Infans octo dierum circumcidetur*: atque adeo, ſi octauo die Sabbatum continget, Sabbato infantulus circumcidetur. Quare ſi vulnificum circumciſionis opus Sabbatum non violat; multò minus ſalutare curationis opus ſolo imperio factum, Sabbatum violare dicendum eſt: Et ſi Sabbato licet ſecundùm partem hominem circumciſione imminuere; cur Sabbato non licet totius hominis integritati conſulere, cum à morbo vndique diffuſo liberando?

21. Obiicere poſſent Iudæi circumciſionem, cum per eam originalis macula deleatur, ad ſpirituale bonum dirigi; quod ſpirituale bonum diuino cultui, cui Sabbatum eſt dicatum, non efficere: ſecus verò de corporali morbi curatione eſſe dicendum. Reſpondetur ipſam paralyſis curationem ad ſpiritualem paralytici ſanitatem Dominum direxiſſe. Redemptor enim noſter vnà cum corporali, ſpiritualem etiam ſanitatem ægris conferre conſueuerat. *Totum hominem ſaluum feci:* ſcilicet quoad corpus, & animam, iuxtà Auguſtinum, Euthymium, & Bedam. Propterea paralytico per communicatam diuinam gratiam iuſtificato dixit: *Ecce ſanus factus es; iam noli peccare.*

Chriſtus cũ corporali ſpiritualem ſanitatem ægris conferre ſolebat.

Nolite iudicare ſecundùm faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.

22. SVpra dixerat Dominus: *Nonne Moyſes dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem?* Quare vt Moſaicæ legis tranſgreſſores, cuius zelum oſtentabant, Iudæos eſſe oſtenderet; reuocat Dominus illis in memoriam Moſis mandatum Deuter. 10. *Quod iuſtum eſt iudicate. Nulla erit diſtantia perſonarum; ita paruum audietis, vt magnum: Nec accipietis cuiuſquam perſonam.* Verba illa, *Nulla erit diſtantia perſonarum*, ex Hebræo textu leguntur: *Non agnoſcetis facies in iudicio.* Rurſus verba illa: *Nec accipiens cuiuſquam perſonam*, ex Græco textu leguntur: *Non diſtingues faciem hominis.* Quare iudicare ſecundum faciem, eſt iudicare ſecundùm acceptionem, vel diſtinctionem perſonarum; ita vt ad tale, vel tale iudicium iudex moueatur ex honorabili, vel contemptibili alicuius aſpectu: Ex quo fiat, vt vni cauſa adiudicetur, altera verò damnetur; idque non ex cauſæ æquitate, ſed ex animi propenſione in vnum; & ex contemptu, & auerſione in alterum. Cum igitur ex animi auerſione in Chriſtum, Iudæi eum, vt Sabbati violatorem damnarent, quod paralyticum Sabbato curaſſet; & è contrario Moſen Sabbatum violare negarent; quamuis in Moſaica lege circumciſio, & circumciſionis vulneris curatio Sabbato fieret: talis iudicii diſcrimen ex acceptione perſonarum fiebat. Propterea Dominus Iudæis ait; *Nolite iudicare ſecundùm faciem*, hoc eſt nolite habere acceptionem perſonarum: *ſed iuſtum iudicium iudicate.* Propterea etiam antea dixerat: *Si circumciſionem accipit homo in Sabbato, vt non ſoluatur lex Moyſi, mihi indignamini, quia totum hominem ſaluum feci in Sabbato.*

Iudicare ſecundum faciem quid ſit?

23. Chriſti Domini monitum: *Nolite iudicare ſecundùm faciem; ſed iuſtum iudicium iudicate*: Hoc ab ipſis Ethnicis ſeruatum fuiſſe legimus. *Thebani*, inquit Alexander ab Alexandro, *vt incorruptam iuſtitiam ſignarent, nec variari gratia; iudicum imagines ſine manibus; Principis verò ſine oculis in foro propoſuêre; vt ſignis oſtenderent, iudices affectibus capi non oportere.* Vtinam ab huiuſmodi pictura iudices, Principeſque plurimi non diſcreparent; & non ſe potius Argos, & Centimanos præſtarent. Centimanos in muneribus extorquendis; Argos in potentium fauores oculos defigendo. Quare benè monet Ambroſius: *Pronum eſt genus humanum fauere honoratioribus, ne læſos ſe putent; ne victi doleant. Idcirco cum res dubia eſt, præſtat in pauperis partes inclinare.* Quare de cœleſti iudice dixit Dauid: *Oculi eius in pauperem reſpiciunt; palpebræ eius interrogant filios hominum.* Pauperes quidem apertis oculis dicitur reſpicere, alios verò à pauperibus contradiſtinctos, adeoque potentes, veluti clauſis oculis interrogare; hoc eſt in ordine ad iudicium examinare; eo quòd in perſonam hominis non reſpiciat, ita vt potentium fauore moueatur; fatentibus ipſis aduerſariis de Dei Filio: *Scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces; & non eſt tibi cura de aliquo; non enim reſpicis perſonam hominum.* Hinc Chriſtus Dominus iuſtitiæ ſol, Malachiæ vaticinio dicitur: *Orietur vobis timentibus nomen meum ſol iuſtitiæ.* De quo Cyprianus: *Si dies æqualiter omnibus naſcitur; ſi ſol erga omnes æquali, & pari luce diffunditur; quanto magis Chriſtus ſol, & verus dies in Eccleſia ſua lumen vitæ æternæ pari æqualitate diffundit?*

Lib 3 c. 5. Iudicis imaginem ſine manibus, Principis ſine oculis, cur Thebani exprimebant?

Ambroſ. 2. de offic. c. 24.

Pſ. 10.

Matth. 22.

Malachiæ c. 4 Cyprianus ep 76.

24. Ex Apoſtolo ad Hebr. 9. apud Iſraëlitas intra Sancta Sanctorum ſimul aſſeruari Deus voluit virgam Aaronis, & manna. De manna autem, cum è cœlo deſcendit; dictum fuit Exod 16. *Colligat vnuſquiſque ex eo quantum ſufficiet ad veſcendum; gomor per ſingula capita. Collegerunt alius plus, alius minus, & menſi ſunt ad menſuram gomor; nec qui plus collegerat, habuit amplius; nec qui minus parauerat, reperit minus.* Fuit igitur apud Iſraëlitas ex hoc capite manna veluti monumentum iuſtæ æqualitatis in omnes ſine acceptione perſonarum. Propterea manna Deus vna cum Aaronis virga, quæ erat Principatus, & regiminis inſigne, aſſeruari voluit; ſcilicet vt con-

Manna Hebræis datũ iuſtitiæ Symbolum. Manna vnà cũ Aaronis virga cur Deus aſſeruari voluerit?

Cantic. 8.

26. Porrò quoniã de zelo agimus, quærendum hic eſt, cur in ſacris litteris zelus Inferno compararetur? *Dura ſicut Infernus æmulatio*, ideſt zelus iuxtà Septuaginta interpretum verſionem. Reſpondeo, teſte Genebrardo, Inferno ex Hebræo reſpondere vocem *Seol*, quę interdum gehennam, & dãnatorum locum, interdum ſepulchrum in ſacris litteris ſignificat. Hinc citato Canticorum loco, ſepulchrum inferni nomine ſignificari arbitror. Cõparatur autem ſepulchro zelus: 1. quia, ſicut ſepulchrum ſepulta membra conſumit; ita zelo zelantes conſumi ſe zelo ſentiunt, iuxtà illud Dauidis: *Tabeſcere me fecit zelus meus*, & Pſ. 138. *Super inimicos tuos tabeſcebam*, ideſt ex zelo, & dolore conſumebar, cùm ab impiis te, Deus meus, offendi cognoſcebã. 2. Rabbi Salomon hoc Canticorum loco zeli nomine zelotypiam intelligit, qua amantes laborare ſolent; & ſub hoc ſenſu zelum Deo tribui in ſacris litteris docet, cum Deus zelotes, hoc eſt zelotypus dicitur, vt Exod. 20. *Ego ſum Deus tuus fortis, & Zelotes*. Cui conſonat Dionyſius docens Deo zelum attribui, & zelotem dici, ad ſignificandum amatorium eius deſiderium. Hoc poſito, zelus ſepulchro comparatur, eò quod, ſicut ſepulchrum ſepultum corpus mortuali arca, & terræ aggere, & ſuperpoſito lapide celat; ita qui zelo, erga rem amatam afficitur, eam omninò ab omnium conſpectų abſcondere cupit. Quod aptiſſimè explicat Hieronymus ad Euſtochium virginem dicens: *Zelotypus eſt Ieſus, non vult ab aliis videri faciem tuam. Excuſes licet, atque cauſeris, obducto velamine ora contexi. Itaque, mi Euſtochium, filia, domina, conſerua, germana, audi Iſaiam loquentem: Populus meus intra cubiculum tuum; claude oſtium tuum; abſcondere puſillum, aliquantulum, donec tranſeat ira Domini. Foris vagentur virgines ſtultæ, tu intrinſecus eſto cum ſponſo.*

Infernus ſũ pro Gehenna, tum pro ſepulchro ſumitur.
Pſ. 118 v. 139.
Zelotes cur Deus dicatur.
lib. de diuinis nomin. c. 4 part. 1.
Zelus cur inferno, hoc eſt ſepulchro comparetur?
Iſaiæ 26.

27. Væ animæ, erga quam Dominus zelotypus non eſt: maxima enim ſpiritualis adulterii, quo cœleſtis ſponſus offenditur, pœna eſt; cum erga adulteram animam Deo zelus non eſt; propterea huiuſmodi animæ Ezech. 16. Deus dicit: *Auferetur zelus meus à te. Quaſi dicas*, ait Theodoretus, *adhibito ſupplicio, laſciuiam tuam comprimam, & à cura, quam de te habeo ſolutus, ac liber ero. Non amplius enim me amatores tui ad Zelotypiam adducent.* Quod ſi, vt Dionyſius ait: *Deus in ſacris litteris Zelotes dicitur, eò quod rerum omnium creatarum magno zelo prouidentiam habeat*; profectò peccator, à quo Deus ſuum zelum aufert, veluti à creatarum rerum numero excluditur; vt propterea verè dici poſſit: *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus*, & cum Dauide fateri poſſit ipſe peccator: *Ad nihilum redactus ſum.* Rurſus alio ex capite zelus inferno, hoc eſt ſepulchro comparatur: *Dura ſicut infernus æmulatio*, hoc eſt zelus. Sicut ſepulchrum ſepultum corpus in exiguum cinerem redigit: ita diuinus zelus erga genus humanum efficit, vt Dei filius ſuum corpus quamuis integrum, ſub panis ſpecie in exiguum ſacræ Euchariſtiæ orbem redigeret. Quare tantæ clementiæ iuge beneficium admirantes benè cum Iſaia c. 9. dicere poſſumus: *Zelus Domini exercituum faciet hoc.* Hinc etiam Chriſtus Dominus æterno Patri dicit: *Zelus domus tuæ comedit me*: hoc eſt zelus Eccleſiam cœleſtibus gratiis nutriendi, meum corpus fidelibus comedendum appoſuit.

Zelo Deum erga aliquẽ non affici magnum ſupplicium.
lib. de diuin. nominib. c. 4. part. 1.
Pſ. 14.
Pſ. 71.
2. Ratio, cur zelus ſepulchro cõparetur.
Cantic. 8.

28. Porrò, ſi Infernum gehennam ſignificare velimus; cum dicitur: *Dura ſicut Infernus æmulatio mea*, ſeu zelus, hoc eſt zelotypia; quæ zelotypiæ cum inferno ſimilitudo eſt? Reſpondetur, Infernum hoc habere proprium, vt mortem cum quadam immortalitate coniungat; ne ſcilicet mors cruciando finem inueniat. Dei autem zelus erga homines effecit, vt Deus homo factus, ſuę diuinitatis immortalitatem cum noſtra mortalitate coniungeret. Ad hoc ſignificandum Ezechiel ductus eſt in Ieroſolymitanum templum, vt videret idolum zeli; propter quod idolum Deus deſertus à ſua ſponſa, nempe à Synagoga, prouocabatur ad æmulationem, & zelotypiam. *Emiſſa ſimilitudo manus*, inquit Ezechiel, *apprehendit me in cincinno capitis mei, & adduxit me in Ieruſalem in viſione Dei iuxtà oſtiũ interius, quod reſpiciebat ad Aquilonem; vbi erat ſtatutum idolum Zeli, ad prouocandam æmulationem.* In hac autem viſione, quomodo Deus Ezechieli viſus eſt? *Super ſimilitudinem throni ſimilitudo quaſi aſpectus hominis deſuper; & vidi, quaſi ſpeciem electri, velut aſpectum ignis.* In huiuſmodi igitur viſione, qua Deus prouocabatur ad æmulationem, & zelotypiam; vidit Propheta effigiem hominis ſedentis in throno ex electro igni conflatam. *In electro*, inquit Gregorius, *dum aurum argento miſcetur; argentum ad claritatem creſcit, aurum verò à ſuo fulgore palleſcit. Quia igitur in vnigenito Dei filio naturæ diuinitatis vnita eſt natura noſtra; in qua adunatione humanitas ad maieſtatis gloriam excreuit, Diuinitas verò à ſui fulgoris potentia humanis ſe oculis temperauit, quaſi electrum factum eſt. Et electrum in igne eſt Deus factus homo in perſecutione*: in perſecutione ſcilicet præſertim idololatriæ; qua ad zelum, ſeu zelotypiam prouocabatur. Per ignem enim in ſacra ſcriptura Dei zelus ſignificatur iuxtà Pſal. 78. *Accendetur velut ignis zelus tuus*: Et apud Ezechielem Deus ait: *In igne Zeli mei locutus ſum.* Iungat ergo Infernus cum immortalitate mortem, ad homines cruciandos; Dei æmulatio cum diuina immortalitate noſtram vniit mortalitatem, vt homines in æternam libertatem, & gloriam aſſereret. Rectè igitur dicitur: *Dura ſicut Infernus æmulatio.*

Zelus cur inferno, hoc eſt Gehennæ cõparetur?
Ezech. c. 8.
Cap. 1. n. 26. & c. 8. 2.
Deus cur ſub hominis imagine ex igneo electro cõflata Ezechieli viſus eſt?
Ezech. cap. 36. 5.

29. Ad quod confirmandum, qualis erat thronus, in quo Dei filius ſub humana ſpecie inſidebat? Quales erant currus rotę, quo vehebatur? *Quaſi aſpectus lapidis ſapphiri ſimilitudo throni. Aſpectus rotarum, & opus earum, quaſi viſio maris*: quaſi viſio hyacinthi, vertit Symmachus. Tam thronus ſapphirinus, quàm rotæ hyacinthinæ cærulei erant coloris. *Hyacinthus ceruleo colore reſplendet*, ait Gregorius. Color hic zelotypiæ vulgò tribuitur; idque non immeritò: cæruleus enim inter viridem, pallidumque colorem medius eſt. Cum autem zelotypia inter viride ſpei, palloremque timoris verſetur, benè ei cæruleus color inter viridem, & pallidum medius tribuitur. Vt ſignificetur ergo Dei filius ex zelotypia erga ſuam ſponſam, hoc eſt erga humanam naturam ad nos deſcendiſſe, cęruleo colore ſuum thronum, curruſque rotas inſignire voluit. Quare cum Dei filii ſub humana carne aduentum prophetico ſpiritu præuidiſſet Iſaias dicens: *Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis*, benè ſubdidit: *Zelus Domini exercituum faciet hoc. Quia coniugis caſtitatem*, inquit Auguſtinus, *Zelando viri cuſtodire conſueuerunt; illam Dei prouidentiam, per quam præcipitur, atque agitur, ne anima corrumpatur; & Deos alienos ſequens quodammodo meretricetur, zelum Dei appellauerunt.*

Cap. 1. n. 16. & n. 26.
Greg. 25. Mor. c. 22.
Hyacinthinus color cœleſtis eſt iuxtà Heſychiũ Leuit. 8. & Ioſephum de tunica hyacinthina ſacerdotis.
Cæruleis rotis vectus cur Dei filius Ezech. viſus eſt?
Cæruleus color cur zelotypiæ tribuitur?
lib. 83. q. queſt. 52.

In Pſ. 118. v. 139. Cordis domus interior, non ſolùm templa, ne profanetur cauendum eſt.

30. Quare, cum tanto zelo erga humanam naturam Deus homo afficiatur, eodem erga propriam animam nos affici oportet. Benè igitur monet Ambroſius: *Non ſolùm locum Eccleſiæ Zelare debemus; ſed hanc quoque interiorem in nobis domum Dei, ne ſit domus negotiationis, aut ſpelunca latronum. Si enim lucra, quæſtus pecuniæ, & emolumenta aucupemur, domum negotiationis fecimus. Si inuadamus alienas poſſeſſiones, fines viduæ, vel minorum, fecimus ſpeluncam latronum. Veniat ergo Verbum Dei, & de hac domo proijciat fures, direptores, caupones, vt mundum ſit cor tuum, pectus tuum.* Qualis præterea eſſe debeat zelus, qui erga proximos eſt exercendus, inde docemur; quòd per ignem ſanctus Dei zelus ſignificatur, vt ſupra Pſal. 78. *Accendetur velut ignis zelus tuus.* Ignis hoc habet proprium, vt ſolidis metallis auro, vel æri, vel ferro ita ſuum ardorem communicet; vt eis concolor, & veluti omninò ſimilis, & par videatur. E contrario circa alia, quæ huiuſmodi metallorum ſoliditatem non habent, talem adhibet ignis efficaciam; vt ea protinus comburat, & deſtruat. Similiter Sanctus, & diſcretus Dei zelus efficit, vt ſuperior bonos erga ſubditos, veluti æqualem ſe exhibeat: contra verò erga præuaricantes inſtar ignis iuſtæ punitionis adhibeat efficacitatem. Quòd egregiè Gregorius explicat: *Sit rector benè agentibus per humilitatem ſocius; contra delinquentium vitia per Zelum iuſtitiæ erectus; vt & bonis in nullo ſe præferat; & cum prauorum culpa exigit, poteſtatem protinus ſui prioratus agnoſcat. Quatenus & honore ſuppreſſo, æqualem ſe ſubditis benè viuentibus putet; & erga peruerſos iura rectitudinis exercere non formidet.* Rectè igitur de ſancto zeli igne cum Ambroſio, dici poteſt: *Bonus ignis, qui calefacere nouit, neſcit exurere niſi ſola peccata. Hoc igne aurum probatur; fœnum autem, & ſtipula conſumitur.*

Zelus erga proximos cur igni ſimilis eſſe debeat?

In Paſtor. 2. p. c. 6.

31. Porrò ad proximorum ſalutis zelum ſignificandum ad Gal. 4. dixit Apoſtolus: *Filioli mei, quos iterùm parturio.* Mulieres maximè prægnantes zelotypia laborare docet Galenus in definit. Medicis. Apoſtolici viri, qui ſpiritualiter fideles animas Deo parere debent, præ cæteris maximè diuini zeli ſtimulis debent vrgeri.

Zelotypia mulieres grauidæ maximè laborant.

32. Ad extremum reperio ſacræ Scripturæ interpretem, alioquin non imperitum, qui ad zeli commendationem aſſerit zelum eſſe peculiare Dei donum; ad quod probandum affert Dei verba apud Ezech. *Ponam Zelum meum in te.* Sed reuera citatum Ezechielis teſtimonium non eſt ad rem: ibi enim zelus non ponitur pro ſtudio, & vehementi affectu diuini honoris; iuxtà quam acceptionem verè eſt eximium Dei donum: ſed per metonymiam ponitur pro vindicta; ſignificatur enim effectus per nomen cauſæ: nam ex Dei zelo, hoc eſt zelotypia erga humanam naturam vindicta prouenit in diuinæ legis tranſgreſſores. Cum ergo à Deo dicitur: *Ponam Zelum meum in te,* ſenſus eſt: Exercebo contra te indignationem, & vltionem ex meo zelo prouenientem. Quod patet ex ſequentibus verbis. *Naſum tuum, & aures tuas præcident; & quæ remanſerint, gladio concident.* His verbis Deus alloquitur Iudaicam gentem, quæ idololatrando cœleſti ſponſo adulterii iniuriam inferebat: *Fornicata es poſt Gentes, inter quas polluta es in idolis earum.* Quare ad meritam adulterii pœnam ſignificandam dicitur: *Naſum tuum, & aures tuas præcident.* Quod ſcilicet ex iuſto Dei iudicio Ægyptii exequentur, apud quos lege ſancitum erat, vt adultera naribus mutilaretur. Præciduntur etiam eidem adulteræ aures, eò quòd cœleſti ſponſi vocem non audierit, dicentis: *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam.* Præterea iure optimo mutilatur huiuſmodi adultera naribus, & auribus; eò quod ſimulacra Gentium adorauerit. *Quæ aures habent, & non audient; nares habent, & non odorabunt. Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes, qui confidunt in eis.* Similes ſcilicet, malum habentes auditum præciſis auribus; malum habentes odoratum præciſis naribus.

cap. 23. n. 25. Zeli falſa interpretatio refellitur.

Adultera naribus, & auribus mutilanda.

Ezech. ibid.

Pſ. 44.

Pſ. 113.

33. Contra adulterii ſuſpectos ſacrificium illud offerebatur, de quo dicitur Num. 5. *Si ſpiritus Zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem ſuam, adducet eam ad ſacerdotem, & offeret oblationem pro illa. Non fundet ſuper eam oleum, neque imponet thus, quia ſacrificium Zelotypiæ eſt.* Cum in aliis ſimilibus oblationibus thus, & oleum offerretur, iuxtà Leuit. 2. *Anima, cum obtulerit oblationem ſacrificij Domino, ſimila erit eius oblatio; fundetque ſuper eam oleum, & ponet thus:* Cur ergo in zelotypiæ ſacrificio thus, & oleum non admittitur? Oleum myſticè miſericordiam ſignificat, iuxtà Bernard. in illud Cantic. 1. *Oleum effuſum nomen tuum.* Thus piam orationem ſignificat iuxtà Dauidem: *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.* Quare ſi zelotypia vt corporalis adulterii vindex, miſericordiam, & orationis interceſſionem excludit: multò magis timendum eſt, ne Sanctorum interceſſionem, diuinamque miſericordiam zelotypia tamquam vltrix ſpiritualis adulterii excludat. Valde ergo diuina illi comminatio eſt metuenda: *Ponam Zelum meum in te.* Similiter metuenda ſententia eſt, qua Deo peccatorum vindici Pſal. 78. dicitur: *Accendetur velut ignis zelus tuus.* Vbi bene Halberſtacenſis Epiſcopus ait: *Indignatio pro peccatis accenditur velut ignis, qui quandiu materiam inuenit, non deficit.* Quoniam verò in hac, & in altera vita peccata ſemper in impœnitentibus peccatoribus diuina indignatio reperit, ideo contra eos iuſtiſſimè Deus ait Deut. 32. *Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima: & ardebit vſque ad inferos deorſum,* legit Gregor. 18. mor. cap. 12. vbi addit: *Flagella ab hac vita inchoant, & in æterna percuſſione perdurant; quia percuſſio hic cœpta, illic perficitur; vt in incorrectis vnum flagellum ſit, quod temporaliter incipit, ſed in æternis ſupplicijs conſummatur: quatenus iis, qui omnino corrigi renuunt, iam præſentiam flagellorum percuſſio ſequentium ſit initium tormentorum.*

Zelotypiæ ſacrificium cur oleũ, & thus non admittebat.

Pſ. 140.

Ezech. c. 23. n. 26.

Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod ſignum oſtendis nobis, quia hæc facis?

34. CVm, vt ſupra dictum eſt, Dominus negotiatores omnes de templo eieciſſet; Scribæ, & Sacerdotes, quia negotiationibus illis conſentientes, lucrique participes erant, quæſierunt à Domino, qua poteſtate templi curam aliis deſtinatam tàm ardenter ipſe ſuſciperet? Si enim à Deo commiſſa poteſtate id faceret, poteſtatem talem diuinitus datam, miraculo comprobandam eſſe contendebant. Hoc autem in ſecunda negotiatorum è templo eiectione Matthæi cap. 21. quærere omiſerunt; quia ſecunda eiectio fuit propè paſſionis tempus; cum iam Domini plurima miracula viſa fuerant. Sed ante hanc primam eiectionem ſolùm conuerſionem aquæ in vinum à Domino factam legimus; quæ

Iudæi à Chriſto iniquè miraculum petunt.

cum in priuata domo fuerit, & in Chana Galilææ, Ieroſolyma procul, poterat à Scribis, & Sacerdotibus vel ignorari, vel negari. Dicendum tamen eſt Iudæos à Domino iniquè miraculum petiiſſe. Primò, quia nullo viſo miraculo, ſed ſola vitæ ſanctitate inſpecta, Ioanni Baptiſtæ talem venerationem exhibuerunt, vt eius increpationes patienter audierint; & an Meſſias

Ioan. c. 1. eſſet dubitantes, *Miſerint ab Jeroſolymis Sacerdotes, & Leuitas, vt interrogarent eum: Tu quis es? Et confeſſus eſt Ioannes: Non ſum ego Chriſtus.* Ideoque Iudæi numquam turbas, & Phariſæos prohibuerunt, ne ad Ioannis baptiſma concurre-

Matth. 3. rent, eique ſua peccata confiterentur: *Exibat ad eum Ieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Jordanem; & baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata ſua. Videns autem multos Phariſæorum, & Sadducæorum venientes ad baptiſmum ſuum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonſtrauit vobis fugere à ventura ira?* Sicut igitur ſanctitas Ioannis, ita Chriſti ſanctitas ex ipſo aſpectu, & vitæ fama ſe manifeſtans Iudæis pro miraculo eſſe debebat. Secundò ad probandam Chriſti poteſtatem diuinitus datam, benè ſufficere poterat Ioannis teſtimonium illud de Chriſto in magna hominum frequentia prolatum. Ioan. 1. *Ecce Agnus Dei, Ecce qui tollit peccatum mundi. Vidi Spiritum deſcendentem, quaſi columbam de cœlo, & manſit ſuper eum: Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei.* Tertiò cum ementes, & vendentes flagello è templo eiecti nulla vi reſtitiſſent; & Chriſto Domino nec nobilitate, nec ſenectute apud eos venerabili non repugnaſſent, hoc profectò pro miraculo ſatis eſſe Iudæis poterat.

Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.

35. Mirum eſt, quòd horum verborum, quæ per calumniam mutarunt, poſt trienni] ſpatium Iudæi recordati fuerint; cùm ſcilicet paſſionis tempore coram Caipha Domi-

Matth. cap. 26. n. 61. num accuſantes falſi teſtes dixerunt: *Hic dixit: Poſſum deſtruere templum Dei, & poſt triduum reædificare illud:* & rurſus in Caluariæ monte, cruci affixo Domino Iudæi improperarunt: *Vah,*

Matt c. 27. n. 40. *qui deſtruis templum Dei, & in triduo reædificias.* Falſi profectò teſtes teſtimonium illud protule-

Iudæorum teſtium falſitas.

runt: quia quod Chriſtus dixerat, ipſi malo animo, & diuerſo ſenſu, & aliis verbis teſtati ſunt. Chriſtus enim non locutus fuerat de materiali Ieroſolymitano templo, ſed de templo corporis ſui; quod quidem poterant Iudæi intelligere; credi enim debet, Dominum manuum geſtu, proferendo verba illa ſeipſum demonſtraſſe; nullo autem modo Ieroſolymitanum templum indicaſſe. Secundò, non dixit: *Poſſum deſtruere templum Dei*: ſed: *Soluite templum hoc*: quæ verba non ſunt præcipientis, ſed permittentis, & præſcientis: quaſi diceret: Permitto vos ſoluere

In Io. l. 2. c. 32. templum hoc, ideſt me occidere, vt explicat Cyrillus. Hoc modo teſtium falſitas explicatur ab Origene, Chryſoſtomo, Hieronymo, Beda, Theophylacto, & Euthymio. Tertiò, falſi te-

Marci 14. 58. ſtes erant, cum dicerent: *Nos audiuimus eum dicentem: Ego diſſoluam templum hoc manufactum, & poſt triduum aliud non manufactum ædificabo.* Credibile enim eſt illos non audiiſſe tunc Dominum loquentem, ſed potius huiuſmodi teſtimonium à Phariſæis eos ſubornantibus relatum accepiſſe. Quod ſi verè eos audiiſſe dicimus; adhuc falſi teſtes erant dicentes Dominum locutum fuiſſe de diſſolutione templi manufacti; ſi enim ita Dominus eſſet locutus, non intellexiſſent diſcipuli de templo corporis Chriſti; quod certè manufactum templum non erat, ſed diuinitus intra Virginis vterum efformatum. *Ioan. 2. 22.*

Iudæi ex odio, Chriſti verba memoria retinebant.

36. Porrò adeo tenaci memoria multo poſt tempore Domini verba retinuerant Iudæi; quia quod ad alium finem exoptauerat Iob, ipſi Domini verba ex odio, ſtylo ferreo in ſilice ſculpta ſeruauerant: in ſilice ſcilicet proprii cordis: non enim ex eorum numero erant, quibus à Domino *Iob. c. 19. 24.* per Ezechielem dicitur: *Auferam cor lapideum de carne veſtra.* Benè igitur de Iudæis, Chriſtum *c. 36. n. 26.* Dominum perſequentibus, vaticinatus eſt Ieremias 17. *Peccatum Iuda*, hoc eſt odium in Dei Filium, *ſcriptum eſt ſtylo ferreo in vngue adamantino.* Quænam eſt hæc adamantina lamina inſtar vnguis læuigata? Subdit Propheta: *Super latitudinem cordis eorum.* Super latitudinem cordis eorum, dixit, vt ſignificaret, eorum cor vndequaque odii ſcelere occupatum.

Ob leuitatē vnguē appellari docet Hieronymus.

37. De triduo inter Domini mortem, & reſurrectionem plura dicta ſunt Feria 4. poſt Domin. 1. Præterea audi Iſidorum Peluſiotam lib. 2. epiſt. 212. *Si debitorem aliquem, qui ſe creditori ſuo poſt tres dies debitam pecuniam perſoluturum promiſiſſet, ante præſtitutum diem ſoluiſſe conſpiximus; vtrum tandem eum vt mentientem condemnabimus; an potiùs vt promiſſi fidem magis explentem admiratione proſequemur? Equidem ipſe hoc poſterius exiſtimo, & vos quoque. Quid igitur abſurdi eſt, ſi Chriſtus cum ſe tertia die reſurrecturum dixiſſet, citius tamen à morte ad vitam rediit; tum vt ſuam potentiam conſpicuam redderet; tum vt cuſtodes exanimaret, ac Iudæorum ora comprimeret? Oportebat quippe aſſidentibus, & cuſtodientibus ſatellitibus reſurrectionem fieri. Nam ſi exactis diebus, ac remotis cuſtodibus extitiſſet, ſuſpicionem habitura res erat. Quod ſi ad exactam huius quæſtionis explanationem deſcendendum eſt illud dixerim. Tertio die reſurrecturum ſe dixit. Habes paraſceuen, habes ſabbatum vſque ad ſolis occubitum. Ac poſt ſabbatum reſurrexit, attacto quidem vtroque die, medio autem expleto, atque confecto. In tribus autem diebus reſurrecturum ſe dixit, non autem poſt tres dies. Soluite namque templum hoc, inquit, & in tribus diebus excitabo illud. Atque item Propheta vaticinatus his verbis vtebatur: Tunc mors lugebit, fortiore morte deuicta. Sanabit nos poſt duos dies; & in tertio reſurgemus, ac viuemus in eo. Quòd ſi tres dies, ac noctes nobis obiiciant, illud dixerim, quod hoc ipſo, quòd eas attigerit, id quod pollicitus fuerat, impleuerit.* Quod Iſidorus pergit exemplo apertiſſimo comprobare. *Oſeæ 6. 3.*

Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc; & tu in tribus diebus excitabis illud?

Ieroſolymitanū templum ter dirutum, & inſtauratū.

38. Templum Ieroſolymitanum à Salomone ædificatum, poſtea vel totum, vel ex parte dirutum, reædificatum à Zorobabele, vt patet Eſdræ 1. cap. 13. Iterum dirutum, ſecundò reſtauratum eſt à Simone Oniæ filio, vt dicitur Eccleſiaſtici 50. Tertiò reædificatum eſt ab Herode Aſcalonita, teſte Ioſepho lib. 15. antiquit. cap. 14. Salomon incipiens anno quarto

regni, poſt ſeptem tantùm annos, totidemque menſes templi fabricam abſoluit, vt colligitur ex 3. Regum cap. 6. ideo non videntur hinc à Iudæis primæ Ieroſolymitani templi ædificationi quadraginta, & ſex anni tribui. Propterea interpretes, vt hos quadraginta, & ſex annos inueniant, ad alias poſteriores reædificati templi fabricas confugiunt Ex quibus aliqui aſſerunt Herodē anno regni decimo octauo templum inſtaurare cœpiſſe iuxtà Ioſephum ſupra citatum, & Chriſtum Dominum ſub regnantis Herodis annum trigeſimum quintum natum eſſe. Quare cum ab initio templi ab Herode inſtaurati, vſque ad Domini natiuitatem ſedecim anni præterierint; quibus additis 30. annis ætatis Chriſti, cum prædicare cœpit, anni 46. reperiuntur. Supponit autem hæc ſententia ipſo anno Chriſti trigeſimo, etiam in templi conſtructione, & ornatu non intermiſſo laboratum eſſe; quod cum non probetur, neque huius mentio in nouo teſtamento reperiatur; veriſimile non videtur. Veriſimilitudo autem maximè minuitur ex eo, quòd tunc octodecim hominum millia in Templo laboraſſe allata ſententia aſſerit. Tanti autem laboris impenſæ, & tanta erga templum pietas iniquis, & auaris illius temporis pontificibus, & ſacerdotibus, & Herodi congruere non videntur,

Ieroſolymitani tēpli ædificatio quomodo 46. annos durauerit. Hîc, & ſequentibus.

39. Secundò, aliqui aſſerunt Zorobabelem Templum à Chaldæis combuſtum reædificaſſe anno primo Cyri Perſarum regis poſt reditum à Babylonica captiuitate vſque ad annum ſextum Darii Hiſtaſpis, quod ſpatium 46. annorum fuiſſe docent. Sed contra benè probat Cornelius, Cyrum anno vigeſimo ſexto ſui regni, & abſolutæ monarchiæ anno primo, Iudæos liberos dimiſiſſe; iiſque reædificandi templum poteſtatem dediſſe; templumque abſolutum eſſe anno ſexto Darii. Quod ſpatium quindecim tantùm annorum fuit,

40. Quare ſiſtendo in prima templi ædificatione, in ordine ad eam conſtruendam, & abſoluendam 46. annos reperire debemus. Vt hoc temporis ſpatium habeatur, quod de Noë arcæ conſtructione, ſimiliter de Templi fabrica eſt dicendum. Noë cum à Deo de arca conſtruenda mandatum accepit, quingentos iam annos vixerat, vt patet ex fine cap. 5. Geneſ. diluuium autem fuit anno Noë ſexcenteſimo, vt patet ex initio cap. 7. Hinc communis ſententia aſſerit centum annos ad arcam abſoluendam præteriiſſe. Qui tamen centum anni non ita ſumendi ſunt, vt ex eo tempore eorum initium ſumatur, quo ligna ſimul nectere Noë cœpit: ad hoc enim Noë multo breuius tempus impendit: ſed ex eo, quo ligna cædi; & læuigari, & bitumen apparari cœptum eſt. Similiter ad reperiendum 46. annorum numerum, non à prima Templi fundatione initium eſt ſumendum; ſed ex tempore illo, quo ad Templum fundandum, erigendum, & ornandum apparatus fieri cœpit. De quo apparatu dicitur 1. Paralip. cap. 22. *Præcepit Dauid, vt congregarentur omnes proſelyti de terra Iſraël, & conſtituit ex eis latomos ad cædendos lapides, & poliendos, vt ædificaretur domus Dei. Ferrum quoque plurimum ad clauos ianuarum, & ad commiſſuras, atque iuncturas præparauit Dauid; & æris pondus innumerabile. Ligna quoque cedrina non poterant æſtimari, quæ Sidonij, & Tyrij deportauerant ad Dauid.* Quare aduocato filio Salomoni Dauid dixit: *Præparaui impen-*

Dauid quātū argenti, & auri, reliquique apparatus cōgeſſerit ad templi fabricam.

Ibidem.

A *ſas domus Domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum: æris verò, & ferri non eſt pondus; vincitur enim numerus magnitudine: ligna, & lapides præparaui ad vniuerſa impendia.* Idem Dauid cap. 29. ait: *Ego totis viribus meis præparaui impenſas domus Dei mei: aurum ad vaſa aurea, & argentum in argentea, æs in ænea; ferrum in ferrea: ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quaſi ſtibinos, & diuerſorum colorum, omnemque pretioſum lapidem, & marmor Parium abundantiſſimè. Et ſuper hæc, quæ obtuli in domum Dei mei de peculio meo aurum, & argentum, do in Templum Dei mei, exceptis his, quæ præparaui in ædem ſanctam. Tria millia talenta auri de auro Ophir: & ſeptem millia talentorum argenti*
B *probatiſſimi.* Quorum vltimorum verborum ſenſus eſt: Præter ea, quæ ex hoſtium ſpoliis, regniſque ſubactis ad Templi fabricam præparaui; quæ conſtituunt centum millia talentorum auri, & mille millia talentorum argenti, vt dictum eſt citato cap. 22. inſuper in eamdem Templi fabricam ex meo peculio, do ea, quæ iam pridem dare voui, nempe tria millia talentorum auri præſtantiſſimi. Porrò cum Dauid dixit Prophetæ Nathan 1. Paralip. cap. 17. *Ecce ego habito in domo cedrina, arca autem fœderis Domini ſub pellibus eſt*: Credibile eſt id non tum primùm, ſed multò ante ſecum perpendiſſe; ideoque credi debet piiſſimum Regem non multò poſt regnandi initium, aurum, argentumque colligere cœ-
C piſſe; quo pietatis, gratique animi erga diuinam beneficentiam monumentum, Templumque excitaret, & exornaret. Cumque Dauid aduerſus hoſtes multa bella geſſerit, multaſque opes in militibus alendis inſumpſerit; ideò præter bellicos ſumptus, ad colligenda tot auri, argentique talentorum millia, eum plurium annorum ſpatio indiguiſſe dicendum eſt. Cui annorum ſpatio ſi addantur vndecim anni regni Salomonis, poſt quos Templum abſoluit, facilè 46. anni reperiuntur; qui ſcilicet à primo ad Templi fabricam apparatu vſque ad eiuſdem finem vltimum præterierunt. Probabile eſt autem hunc annorum numerum ad venerationem erga Tem-
D plum excitandum traditione Maiorum ad poſteros fuiſſe tranſmiſſum.

Ille autem dicebat de templo corporis ſui: Cùm ergo reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt diſcipuli eius; quia hoc dicebat; & crediderunt Scripturæ, & ſermoni, quem dixit Ieſus.

41. DE immortali, & æterna Chriſti reſurgentis vita poſt acerbiſſimam paſſionem iuxtà Rupertum quærit Iſaias cap. 53. *Generationem eius quis enarrabit, quia abſciſſus eſt de terra viuentium?* Iſaiæ autem quærenti hanc Chriſti generationem, *Quis enarrabit?*
E Enarrabunt Apoſtoli, reſpondetur: qui eam ex Scripturis creditam, viſuque comprobatam, aliis firmiſſimè credendam promulgarunt. Inter ſacræ Scripturæ de Chriſti reſurrectione teſtimonio eſt illud Pſalm. 15. quod proferens Petrus Apoſtolus Actor. 2. Iudæis de Dauide dixit: *Propheta cum eſſet prouidens, locutus eſt de Reſurrectione Chriſti; quia neque derelictus eſt in inferno, neque caro eius vidit corruptionem: Notas mihi feciſti vias vitæ*, eodem Pſalmo æterno Patri Chriſtus Dominus dixit. Vbi benè Ambroſius ait: *Hoc vtique in reſurrectione ex perſona dicitur Saluatoris; qui dum poſt mortem ab inferis redit ad ſuperos, incipit*

Ambroſ. ſer. 74.

A *notam habere viam vitæ, quæ antea habebatur ignota. Ignota enim erat ante Chriſtum via vitæ, quæ nullius adhuc reſurgentis fuerat temerata veſtigio. At vbi Dominus reſurrexit, nota facta, ſolo attrita eſt plurimorum. De quibus ſanctus Euangeliſta ait: Multorum corpora Sanctorum reſurrexerunt cum eo.* Idem Pſalm. 15. teſtimonium de Chriſti reſurrectione affert S. Paulus cap. 13. Actor. n. 35. & n. 33. ex Pſal. 2. vbi æternus Pater Chriſto ad immortalem vitam rediuiuo ait: *Filius meus es tu: ego hodie genui te.* Quæ verba de Chriſti reſurrectione loquens addidit Dauid, cum ante de eius paſſione dixiſſet: *Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.* Porrò, B quia ſcripturæ regula eſt, quòd interdum aliquid fieri dicatur, non cùm primùm eſt, ſed cùm primùm innoteſcit; ideo cum æternus Pater ait: *Ego hodie genui te*: ſenſus eſt: Hoc præſenti Euangelicæ legis tempore, vt tua reſurrectio, & regeneratio diuinitus facta, humano generi nota eſſet, effeci.

Matth. 27.

Fieri aliquid dicitur, cum innoteſcit.

Cum autem eſſet Ieroſolymis in Paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine eius, videntes ſigna quæ faciebat.

C 42. IN illa Iudæorum propter Paſchale feſtum frequentia, multa miracula Chriſtus Dominus operatus eſt: quæ quia ab Euangeliſta Ioanne non narrantur; ideo idem Ioannes in ſui Euangelii fine addidit: *Sunt alia multa, quæ fecit Ieſus; quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.* Quamuis enim ſcriptores in quemlibet numerum libros multiplicarent; adhuc numerum diuinarum Chriſti actionum, quippe quæ theandricæ ſunt, ſingillatim iuxtà earum præſtantiam explicare nequirent. Nam vt benè S. D Leo ait: *Excedit humani eloquij facultatem diuini operis magnitudo.* Cumque Chriſtus omnia, quæ ad humanam ſalutem operabatur; iuxtà futurorum omnium, & circumſtantiarum præſcientiam, & prouidentiam fecerit; Quis futura omnia, eorumque circumſtantias per ſingula ſcribendo æquare poſſet? Præterea, cum mundum libros capere non poſſe Euangeliſta dixit; mundum intellexit vſualem, ciuilem, & ad libros recipiendos aptum; non autem rudem, &

Miracula Chriſti quã multa, & magna fuerint.

Ser. 9. de Natiuit.

A incultum, & non habitatum.

43. Porrò Paſchatis tempore plures ex Iudæis ab ignorantiæ, & incredulitatis tenebris ad fidei lumen, ſalutiſque viam Dominus traduxit; ita vt eum miracula multa operantem, verum Meſſiam eſſe crediderint. Similiter cum primum Paſcha agni comeſtione Iudæi celebrarunt; eos Deus ab Ægyptiaca ſeruitute ad promiſſionis terram eduxit; in qua veræ religionis cultu ipſe Deus noſcendus, & adorandus erat.

Ipſe autem Ieſus non credebat ſeipſum eis; eo quòd ipſe noſſet omnes: & quia opus ei non erat, vt quis teſtimonium perhiberet de homine; ipſe enim B *ſciebat quid eſſet in homine.*

44. N*On credebat ſeipſum eis: Pronomen eis non demonſtrat illos, qui crediderunt in nomen eius; ſed in genere illos, qui in ſolemnitate Paſchatis Ieroſolymis fuerunt*, ait Caietanus. Puto tamen hoc Euangeliſtam dixiſſe de eis ipſis, qui crediderunt; quos quamuis tunc credentes, in ſuam tamen familiaritatem cum Apoſtolis Dominus non admiſit, benè præſcius plures ex eorum numero fore, *qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Quorum fidem, & C benè agendi propoſitum Dominus Matth. 13 & Lucæ 8. ſignificat per ſemen, quod cadens ſupra petram, ibi radices, humoremque non habet. Vbi benè Gregorius ait: *Petrata terra humorem non habuit; quia hoc, quòd germinauerat, ad fructum perſeuerantiæ non perduxit. Multi namque, cum verbum contra auaritiam audiunt, eamdem auaritiam deteſtantur; rerum omnium contemptum laudant; ſed mox, vt viderit animus, quod concupiſcat, obliuiſcitur, quod laudabat. Multi cum verbum contra luxuriam audiunt, pollutiones carnis non ſolùm perpetrare non appetunt, ſed etiam perpetratas* D *erubeſcunt: ſed mox vt carnis ſpecies eorum oculis apparet, ſic mens ad deſideria rapitur; ac ſi adhuc ab ea, nihil ſit contra hæc eadem deſideria deliberatum: ea damnanda agit, quæ quidquid egiſſe ſe meminit, iam & ipſa damnauit. Sæpe etiam contra culpas compungimur. & tamen poſt fletum ad eaſdem culpas redimus.* Quare bene Sapiens dixit: *Inconſtantia concupiſcentiæ tranſuertit ſenſum ſine malitia*; ſenſum ſcilicet antea vel per per pœnitentiam, vel per innocentiam, malitiæ expertem.

Caietani interpretatio refellitur.

Luca c. 8.

Gregor. hom 15. in Euang.

Sap c. 4 12.

FERIA TERTIA

POST DOMINICAM IV. QVADRAGESIMÆ.

Iam die feſto mediante aſcendit Ieſus in Templum, & docebat. *Ioan. 7.*

Euangelij nexus, & ordo.

1. IN hoc Euangelio Dauidis vaticinium Pſalm. 55. de Chriſto Domino prolatum impletur: *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis; turbati ſunt omnes inſipientes corde*; ſeù, vt legit Hieronymus, *omnes ſuperbi corde*. Cum enim Redemptor noſter Euangelica doctrina ab æternis montibus, hoc eſt à cœlorum ſublimitate allata, hominum mentes illuminaret; Iudæi corde inſipientes, & ſuperbi turbati ſunt. Quare in hac Euangelica hiſtoria Iudæorum tum cordis inſipientia, tum cordis ſuperbia manifeſtatur. Oſtenditur primò cordis inſipientia, cum mirantur. *Quomodo hic litteras ſcit, cum non didicerit?* Hinc enim, niſi cordis inſipientia obſtitiſſet, illuminandi erant, vt crederent Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Dei Filium, cum adeo mirabilem, ſanctamque doctrinam afferret: ea enim cum non humano ſtudio acquiſita haberetur, ſine dubio diuinitus communicata credi debebat. Bene enim ait Ambroſius: *Cum ſine eruditione litterarum doceat; non quaſi homo, ſed quaſi Deus videtur docere; qui doctrinam non didicerit, ſed inuenerit.* Secundo Iudaici cordis inſipientia proditur; cum hîc ſecundùm faciem Iudæi iudicent; non autem merita, & ſanctitatem dignoſcant: quibus propterea à Domino dicitur: *Nolite iudicare ſecundùm faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.* Tertiò, cordis inſipientia ſe manifeſtat, cum ab iiſdem dicitur: *Hunc ſcimus vnde ſit: Chriſtus autem, cum venerit, nemo ſcit vnde ſit.* In quo quidem Iudaica inſipientia, fit manifeſta; quandoquidem niſi inſipientes forent, ſcire debuiſſent teſtimonium Michææ 5. ipſis Iudæis antea notum, vt patet Matth. 2. *Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda; ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Iſrael.* Quare meritò Chryſoſtomus eos ſibi contradicere exiſtimauit, tamquam furore ebrios, & inſanos.

Iudæorum inſipientia multipliciter manifeſtatur.

Ambroſ. l. 2. de fide c. 4.

Chryſoſt. hom. 43.

2. Præter inſipientiam Iudaici cordis, ſuperbia hîc oſtenditur, cùm ex falſo zelo Domini miracula Iudæi calumnientur: *Nonne Moyſes dedit vobis legem; & nemo ex vobis facit legem? Mihi indignamini, quia totum hominem ſaluum feci in Sabbato:* ex ſuperbia enim calumnia oritur iuxtà verba Pſal. 118. *Non calumnientur mihi ſuperbi.* Secundo cordis ſuperbia proditur, cum iidem Iudæi per ſummam impudentiam in Dominum blaſphemiam iaciant. *Dæmonium habes; quis te quærit interficere?* Tertio cordis manifeſtatur ſuperbia, cum Dominum vinctum ſuæ poteſtati ſubiicere quærerent: *Quærebant eum apprehendere.* Quare in toto hoc Euangelio, veluti in martiali campo, conflictus inter Chriſtum Dominum cœleſti doctrina mentes hominum illuminantem, & inter infernas tenebrarum poteſtates apparet. Ex quo conflictu tandem Redemptoris victoria exiſtit; tum quia aduerſariorum audacia cohibetur: *Nemo miſit in illum manus:* tum quia Iudæi plures illuminantur: *De turba multi crediderunt in eum.*

Iudæorum ſuperbia triplex.

Iam die feſto mediante, aſcendit Ieſus in templum, & docebat.

3. CVm Tabernaculorum feſti dies celebrarentur, iique ſeptem eſſent, vt præcipitur Leuitic. 23. 42. Dominus quarto die in templum, vt ibi doceret, aſcendit: hoc enim ſignificat Euangeliſta dicens: *Die feſto mediante:* hoc eſt die medio totius feſtiui ſeptenarii, qui vtique quartus erat. Tres igitur præcedentes dies Dominus in occulto manſit; non quòd diuina, quæ in eo erat ſapientia, ad docendum præuia meditatione, & apparatu indigeret; ſed vt Apoſtolicis viris ſuo Dominus oſtenderet exemplo, priuſquam docendi, & prædicandi munus aggrediantur, ipſis longiori meditatione, ſecretoque cum Deo colloquio opus eſſe; vt ea, quæ prædicanda, & docenda ſunt, auditoribus ferventer, efficaciter, pièque proponant.

Apoſtolici viri ante prædicationē pia meditatione ſe munire debent.

Et mirabantur Iudæi dicentes: Quomodo hic litteras ſcit, cùm non didicerit?

4. MAtth. 3. 7. & Ioan. 1. 23. cum Ioannes Baptiſta ex eremo veniens, neque antea inter homines viſus, turbis ad eum accurrentibus, & Phariſæis ipſis ſcientiam apprimè profitentibus, pœnitentiam prædicaret; iiſque ex ſacris litteris teſtimonium proferret dicens: *Dirigite viam Domini, ſicut dixit Iſaias Propheta:* non propterea admirantes Iudæi dixerunt: *Quomodo hic litteras ſcit, cùm non didicerit?* Quare ſi quæratur, cur non de Ioanne, ſed de Chriſto Iudæi hanc admirationem habuerint? Reſpondetur, non aliunde, quam ex animi nequitia, qua ne Chriſto populus crederet, ſuſpectam eius doctrinam, quia litteras non didicerat, reddere contendebant.

Reſpondit eis Ieſus, & dixit: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius, qui miſit me.

5. HÆc verba à Chriſto Domino, & tamquam vero Dei Filio, & tamquam homine, verè dici potuiſſe pluribus, & acutè docet Auguſt. tom. 3. 2. de Trinit. cap. 11.

Cõparatio per negationem interdum exprimitur, negãdo ſcilicet quod in re minus eſt, affirmãdo quod maius.

6. Præter ea, quæ ibi Auguſtinus docet, ad allatam Domini ſententiam benè intelligendam ſpectat regula deſumpta ex Chryſoſtomo, & Euthymio in Matth. cap. 9. verſ. 13. & ex Auguſt. 10. de Ciuit. cap. 5. qua docemur in ſacra Scriptura ſæpè iuxta phraſim Hebræam comparationem, per negationem exprimi; ita vt, quod in aliqua re minus eſt, negetur; quod potiſſimum affirmetur. Sic 1. ad Cor. 15. verſ. 10. Apoſt. ait: *Abundantius illis omnibus laboraui; non ego autem, ſed gratia Dei mecum:* ſeu ex Græco textu: *Non ego, ſed gratia Dei, quæ mecum eſt.* Vbi cum iuxta Catholicam fidem contra Lutherum certum ſit liberum arbitrium diuinæ gratiæ cooperari debere; Apoſtolus verbis illis non negat ſe vllo labore diuinæ gratię cooperatum eſſe; ſed tantùm aſſerit bonum opus minus ſibi; magis verò, & præcipuè diuinæ gratiæ liberum arbitrium excitanti, & adiuuanti eſſe tribuendum. Similiter intelligenda ſunt Apoſtoli verba 1. ad Cor. 3. *Neque qui plantat, neque qui rigat, eſt aliquid; ſed qui incrementum dat Deus.* Iuxtà hanc regulam, cum à Chriſto Domino dicitur: *Mea doctrina non eſt mea, ſed eius, qui miſit me,* comparatiuus, non abſolutè negatiuus ſenſus eſt; ita vt Dominus ſignificet docere quidem ſe Euangelicam doctrinam ex vera, quam ipſe in ſe habet, ſcientia: ſed ſcientiam, adeoque doctrinam illam potiſſimùm æterno Patri, qui illius præcipuus auctor eſt, eſſe tribuendam.

7. Cæleſtem ergo doctrinam, quam auditoribus Chriſtus Dominus communicabat, æterno Patri acceptam referebat, non eam ad ſuam gloriam transferebat; vt nos doceret noſtris verbis, & operibus omnibus diuinam gloriam, non propriam eſſe quærendam. De Redemptore ab æterno Patre ad nos miſſo vaticinatus eſt Iſaias: *Dominus non faciet auolare à te vltra doctorem tuum; & erunt oculi tui videntes præceptorem tuum; & aures tuæ audient verbum poſt tergum monentis.* (Cap. 30.) Ex Hebræo legit Vatablus: *Non alabitur;* ideſt non auolabit doctor tuus. Quare non auolabit? Quia inani gloria non extolletur: quia humilitatis baſi benè fixus, non ſuam, ſed æterni Patris gloriam quęret. *De omni bono, quod faciunt, idcirco viri ſancti, ſemper laudem Creatori reddunt; vt vera ſtabilitate perſiſtant in ea virtute, quam accipiunt,* ait Gregor. Propterea hîc ſubdit Dominus: *Qui à ſemetipſo loquitur,* quaſi propriam doctrinam oſtentans, *gloriam propriam quærit.* Quare cùm Petrus Apoſtolus, vt claudus benè incederet, effeciſſet: *Apprehenſa manu eius dextera, alleuauit eum, & protinus conſolidatæ ſunt baſes illius, & plantæ:* ſubdidit Apoſtolus: *Viri Iſraelitæ, quid miramini in hoc? Aut nos quid intuemini, quaſi noſtra virtute, & poteſtate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus Patrum noſtrorum glorificauit filium ſuum.* Deo miraculi gloriam tribuit Petrus, ne ipſe ex humilitatis baſi deiiceretur, cum claudo plantarum baſes conſolidaſſet. Porrò citato textu ſubdit Iſaias. *Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum; & aures tuæ audient verba poſt*

Gloria noſtris in operibus Deo tribuatur.

Gregorius Hom. 5. in Ezech. ſub finem.

Act. 3.

A *tergum monentis:* Poſt tergum Iudæos monens Dominus dicitur; eò quod Iudęi Chriſti monita, veluti terga vertentes aſpernarentur, dicentes: *Dæmonium habes. Quaſi terga in præceptoris faciem vertimus, cum verba deſpicimus, cuius præcepta calcamus: & tamen nos vocare non ceſſat,* ait Gregorius. (Hom. 43. in Euang.)

Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoſcet de doctrina, vtrùm ex Deo ſit, an ego à me ipſo loquar.

8. AD Chriſtianæ fidei myſteria, Euangelicamque veritatem cognoſcendam, optima via eſt obedientia, & obſequium erga di-
B uinam voluntatem: propterea aiebat Dauid: *Lex Domini immaculata conuertens animas; teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis, Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* (Pſ. 18.) Cibus Iuſtorum eſt diuina voluntas iuxtà Redemptoris teſtimonium: *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me.* (Ioan. 4.) Hoc cibo oculi ad veritatem aperiuntur. Vetiti quidem pomi cibus primorum parentum diuinæ legis tranſgreſſorum oculos aperuit: *Vidit mulier, quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile; & tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro ſuo: qui comedit, & aperti ſunt oculi amborum.* (Gen. 3.) Fuit tamen talis cibus infidelis; per illum enim aliud à diabolo promitti videbatur;
C aliud verò longè diuerſum primi parentes conſecuti ſunt: promitti videbatur aperiendos eſſe oculos ad omnimodæ ſapientiæ claritatem; & tamen aperti ſunt ad propriæ culpæ confuſionem. Similiter promitti videbatur ſcientia boni, & mali; ita vt nihil tamquam Dij ignorarent: & tamen ſcientiam boni, & mali conſecuti ſunt, non alio modo, quàm per priuationem boni, & per miſerrimam mali experientiam: *Cum diabolus diceret: Eritis ſcientes bonum, & malum; hoc moliebatur,* inquit Rupertus, *vt eos habere faceret, & boni perditi memoriam, & mali inuenti experientiam; cum hoc aliud vellet intelligi; quod omnem per illum cibum conſecuturi eſſent ſcientiam, & nihil eos lateret, quæ profectò ſcientia ſolius Dei eſt.* (Gen. 3.)
D *Sub eadem pollicitatione, cum dicitur: Aperientur oculi veſtri; hæc,* ſcilicet mulier, *Sapientiæ altitudinem, ille cogitat conſcientiæ confuſionem. Item ſub eadem pollicitatione ſcientia boni, & mali, hæc plenitudinem ſcientiæ; ille cogitat experimentum miſeriæ. Moleſtiſſimum hoc fallaciæ genus eſt.* Propterea, vt ab hac infideli diaboli pollicitatione diuinæ legis promiſſio contra diſtinguatur, dicitur: *Teſtimonium Domini fidele. Quemadmodum* (vt Didymus explicat) *nominamus fidelem Dñũ, quia fide dignus eſt; & ei fidere tutò poſſumus propter firmitatem, atque conſtantiam: ſic lex, ac ſermo Domini appellatur fidelis; quoniam digna ſunt, quibus fides adhibeatur. Teſtimonium ergo Domi-*
E *ni fidele eſt; ſapientiam præſtans paruulis.* i. humilibus, non inani ſuperbia tumidis, quales primi parentes fuerunt, per vetitum cibum, ſerpentiſque promiſſionem Diuinitatem temerè affectantes: quales præterea in hoc Euangelio Iudæi ſe oſtendunt Dominum Phariſaica ſuperbia calumniantes, & blaſphemantes; non his enim, ſed humilibus ſapientiæ veritas elucet: *Vbi eſt humilitas, ibi eſt & ſapientia,* ait Salomon Prouerb. 11.

Diaboli primos parentes decipientis aſtutum mendacium.

9. Præterea Dauid citato Pſal. quo diuinam legem commendat, *Iudicia Domini dulciora ſuper mel, & fauum eſſe* teſtatur. Diuinæ voluntatis mandata

Diuina mãdata cur iudicia dicantur?

Iuxta Bedæ & Iſidori interpretationem
Mādata diuina quomodo dulciora ſuper mel, & fauum.
1. Reg. 14.

mandata in ſacris litteris Iudicia dicuntur; quòd iuxtà eorum executionem, vel tranſgreſſionem homines iudicandi ſint. Hæc autem Dei mandata veriſſimè *ſuper mel, & fauum dulciora* eſſe dicuntur. Nam ſi Ionathas, cum parum mellis guſtaſſet, oculos aperuit, qui præ inedia, & prælii defatigatione caligauerant, & penè defecerant. *Extendit ſummitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis; & conuertit manum ſuam ad os ſuum; & illuminati ſunt oculi eius:* multò magis Iuſti obtemperando diuinis mandatis melle dulcioribus, veluti mellea diuinæ voluntatis dulcedine guſtata, mentis oculos illuminant; vt fidei myſteria cognoſcant. Benè igitur Dominus, ait: *Si quis voluerit voluntatem eius, qui miſit me, facere; cognoſcet de doctrina, vtrùm ex Deo ſit, an ego à meipſo loquar.*

1. Reg. 14.
Panis pro quolibet cibo ſumitur.
2. Reg. 9.

10. Porrò, cùm Ionathas mel guſtaſſet, ſignificatum ei eſt guſtato melle tranſgreſſum eum eſſe patris mandatum: *Iureiurando conſtrinxit pater tuus populum dicens: Maledictus vir, qui comederit panem hodie.* Cur autem pro eodem in hac hiſtoria panem, & mel accipi reperimus? Quoad litteram reſpondeo primò in ſacra Scriptura panem pro quolibet cibo ſumi: dixit enim Dauid Miphiboſetho Ionathæ filio: *Tu comedes panem in menſa mea ſemper:* & tamen certum eſt in menſa regia cibos alios lautiſſimos præter panem fuiſſe appoſitos.

Ioan. 21.
Luc. 24.
Ioan. 6.
Euchariſtiæ cœleſti cibo mentis oculi ad diuina myſteria cognoſcenda aperiūtur. Hîc, & ſequēti. Luc. 24. l. 3. de cōſenſu Euangeliſt. c. 25.
1. ad Cor. c. 10.
Serm. 3. de Aſcenſione.
Cantic. 5.
Pſ. 33.

11. Reſpondeo ſecundo quoad myſticum ſenſum, panem, qui ſimul mel dici poteſt, ſignificare cœleſtem panem Euchariſtiæ: cum enim Dominus poſt reſurrectionem vnà cum diſcipulis panem ſimul, & fauum mellis comediſſet, ait Gregor. *Dominus in fauo mellis vtramque naturam exprimi voluit perſona ſua. Fauus quippe mel in cera eſt; mel verò in cera eſt diuinitas in humanitate. Præter fauum comedit, & panem; pane nos reficit ex diuinitate, qui ait; Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi.* Huius panis comeſtione aperiuntur oculi, ad diuina myſteria cognoſcenda: *Accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt eum.* Benè igitur in hunc locum ait Auguſt. *Ne quiſquam ſe Chriſtum agnouiſſe arbitretur, ſi eius corporis particeps non eſt; id eſt Eccleſia; cuius vnitatem in Sacramento panis commendat Apoſtolus, dicens: Vnus panis, vnum corpus multi ſumus; vt cum eis benedictum panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & agnoſcerent eum.* Similiter ait S. Leo: *In fractione panis conueſcentium aperiuntur obtutus, Multò felicius eorum oculis patefactis, quàm illorum generis noſtri Principum, quibus præuaricationis ſuæ eſt ingeſta confuſio.* Ad huius igitur cœleſtis cibi conuiuium fideles accedant, obtemperando diuinæ voci, eos inuitanti: *Comedi fauum cum melle meo. Bibi vinum meum cum lacte meo: comedite amici, & bibite, & inebriamini cariſſimi.* Sic ad diuina myſteria cognoſcenda illuminabuntur iuxtà Dauidem dicentem: *Accedite ad eum, & illuminamini.* Benè igitur Dominus ait: *Si quis voluerit voluntatem eius, qui miſit me, facere, cognoſcet de doctrina, vtrùm ex Deo ſit, an ego à meipſo loquar.*

Cap. 7. Tract. in verba Iſaiæ Ecce Virgo concipiet.

12. De Dei filio ſub humana carne nato dicitur ab Iſaia cap. 7. *Butyrum, & mel comedet, vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum.* Hiſce verbis, inquit Toſtatus, *ſignificat Iſaias, quòd Chriſtus qua homo, futurus ſit valdè prudens, & intelligens; & ad huius indicium additur eſus mellis, & butyri, quæ ſolent homines facere valdè acutos, & intelligentes.* Cui ſententiæ ſuffragari videtur ſapiens Prouerb. 24. *Comede fili mi mel, quia bonum eſt; & fauum dulciſſimum gutturi tuo. Sic & doctrina ſapientiæ animæ tuæ, id eſt, ſic ſenties ſapientiam in animo tuo,* iuxtà 70. Quare Auguſt. ait: *Mel ſapientia eſt, primatum dulcedinis tenens in eſcis cordis.* Porrò quicquid ſit de efficacitate mellis, & butyri, an ad ſapientiam acquirendam valere dictum fuerit ab Iſaia: Certum eſt Chriſtum Dominum, veluti cœleſte mel, & butyrum datum nobis in cibum humanam mentem ad diuina myſteria cognoſcenda illuminare. Quare Gregor. in illa verba Iob: *Non videat riuulos fluminis, torrentes mellis, & butyri,* ait: *Cum ſummi Patris Vnigenitus nos dulcedine diuinitatis ſuæ, & myſterio Incarnationis repleuerit, melle nos pariter, & butyro ſatiauit. Iſti fluminis riuuli torrentes mellis ſimul, & butyri eſſe memorantur; quia de cognitione Dei alta mentem ſuauitate reficiunt.* Cum igitur diuina vox ad cœleſte Euchariſtiæ conuiuium nos inuitet: *Comede, fili mi, mel; comedite amici, & bibite:* obtemperemus diuinæ voluntati: & hoc modo ad diuina myſteria cognoſcenda illuminabimur. Benè igitur in hoc Euangelio Dominus ait, diuinæ voluntatis executione humanæ mentis illuminationem acquiri.

Auguſtinus in Pſal. 80.
15. Mor. ca. 10.
Iob 20.

13. Veriſſimè de diuina lege, Dei voluntatem nobis manifeſtante, pronunciatur: *Lex Domini immaculata conuertens animas, teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis. Præceptum Domini lucidum.* Quod præcipuè de Euangelica lege debet intelligi; in qua, teſte Matth. cap. 13. impletum eſt, quod dictum erat per Prophetam: *Aperiam in parabolis os meum: Eructabo abſcondita à conſtitutione mundi.* Ad id confirmandum, in parabola, qua à patrefamilias varii operarii ad vineam ſuam excolendam mittuntur; operarii illi diuinæ legis promulgatores ſignificant, à quibus fidelium multitudo ad diuina præcepta ſeruanda exculta eſt. Operarii autem, qui primo mane, & tertiâ hora mittuntur, veteris teſtamenti doctores, & Prophetas ſignificant: per eos verò, qui mittuntur ſexta hora, & deinceps, Euangelicæ legis Prædicatores ſignificantur. Si verò quæratur, cur hora ſexta ad Euangelii promulgationem pertineat? Reſpondet Cyrillus Alexand. hoc dici ad ſignificandam maiorem diuinæ legis illuminationem, per Euangelium hominum mentibus eſſe diffuſam: quandoquidem hora ſexta meridiana eſt, quæ ſcilicet largiori luce Sol ſupra terram irradiat. Propterea de Dei Filio, iuſtitiæ Sole dicitur: *Viſitauit nos oriens ex alto:* cum enim Sol non ex Orizonte, ſed ex alto cœlo terras illuminat; tunc meridies eſt, adeoque vberior ſolaris lucis effuſio. Quare peculiariter de Euangelica lege dictum eſſe putat Cyrillus. *Præceptum Domini lucidum:* & de Euangelicæ prædicationis tempore fuit vaticinium Iſaiæ 58. *Orietur in tenebris lux tua; & tenebræ tuæ erunt ſicut meridies.*

Pſ. 18.
Pſ. 77.
Matth. 20.
Operarii ad excolendā vineam ſexta hora vocati cur Euāgelicos Doctores ſignificant.
Cyrillus in orat. de parabola vineæ.
Luc. 1.

Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam eius, qui miſit eum, hic verax eſt, & iniuſtitia in eo non eſt.

14. Cœleſtem doctrinam ab æterno Patre communicatam, veramque fidem auditoribus à ſe proponi, firmo ſatis argumento Chriſtus Dominus probat dicens: *Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit,* &c. Similiter affectando humanam gloriam, veræ fidei illuminationem impediri Dominus ſupra docuit, cùm Iudæos alloquens dixit: *Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis; & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?* De quo textu acutè diſſerit Caiet. Ientaculo.

Ioan. c. 5. 44.

Nonne Moyſes dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem? Quid me quæritis interficere?

15. IN allatis verbis dilemma continetur, quo ſic Dominus in ſuos arguit aduerſarios: Me, cui mortem inferre quæritis, vel vt transgreſſorem legis, vel non vt talem habetis. Si non vt transgreſſorem, *quid me quæritis interficere?* Contra verò ſi in me tamquam legem transgredientem ex ipſius legis zelo inuehimini; cur ex eodem zelo vos ipſos Moſaicam legem transgredientes corrigere non ſatagitis?

16. Porrò cùm intra ſe Iudæi mortem Domini inferre cogitarent, dicens eis Dominus: *Quid me quæritis interficere?* prauas, & occultas Iudaici cordis machinationes cognoſcere, adeoque Dei Filium ſe eſſe demonſtrat. De humano enim corde Deus ait apud Ieremiam 17. *Prauum eſt cor omnium, ideſt* præ omnibus; *& inſcrutabile; quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor.* Rectè ait Bernardus. *Conſcientia hominis abyſſus multa. Sicut enim abyſſus exhauriri non poteſt; ſic cor hominis à cogitationibus ſuis euacuari non poteſt, ſed continua volubilitate in eo voluuntur: Mare magnum, & ſpatioſum manibus: illic reptilia, quorum non eſt numerus. Sicut enim reptile latenter repit, & ſinuoſis anfractibus huc, & illuc deambulat; ita conſcientiam hominis venenatæ cogitationes intrant, & exeunt; vt neſciat homo, vnde veniant, aut què vadant. Hoc benè cognouerat, qui dicebat. Prauum cor hominis, & inſcrutabile; & quis cognoſcet illud?* Hoc mare quicumque præter Deum nauigare auſus fuerit, ad iuſtitiæ ſcopulos alliſus naufragabitur. Quare, ſicut, maris elementum Chriſtum Deum eſſe indicauit, cum per illius vndas ſicco veſtigio Redemptor inceſſit; *Mare,* inquit Gregor. *Deum cognouit, quia ſub plantis eius calcabile ſe præbuit:* ita Iudæi Chriſtum verè Dei Filium credere debuiſſent, cum & humani cordis cogitationes, & verſutias, veluti maris vndas peruias eſſe cognoſcerent. Quod vel Ethnici ipſi naturali lumine cognouerunt, teſtante Seneca: *Nihil Deo clauſum eſt: intereſt animis noſtris, & cogitationibus medijs interuenit.*

Cor humanũ abyſſus, & pelagus ſoli Deo ſcrutabile.
Bernard. de interiori domo c. 44.
Pſ. 103. 25.
Greg. hom. 10. in Euãg.

A

Reſpondit turba, & dixit: Dæmonium habes. Quis te quærit interficere?

17. COntumelia hæc in Dominum prolata à Iudaici cordis ſuperbia prodiit. *Vbi fuerit ſuperbia, ibi erit & contumelia:* ait Sapiens Prouerb. 11. Plutarchus in Moralibus, ſuperbum nimbo ventorum impetu coacto ſimilem eſſe docet; eò quòd ſuperbiæ nimbus pro tonitruis, & fulminibus contumelias iaculetur. Cum nimbus tonitrua, & fulmina euibrat, ſæpè aliis innoxius eſt; ſe autem ſemper lacerat, & diſrumpit. Sic ſuperbum cor ſæpè in alios irrito conatu contumelias iacit; cum iuſti ſuperborum contumeliis non læduntur: contra verò contumelias iaciendo ſuperborum cor furore diſrumpitur. Propterea Sap. 4. dicitur: *Inflatos,* hoc eſt ſuperbia tumidos, *diſrumpet Dominus.*

Superbia cur fulmineo nimbo cõparetur?

B

Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini.

18. CVr vnum opus feciſſe ſe Dominus dicit, cum Ioan. 10. dicat: *Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo?* Præterea cur obiurgantur turbæ, quòd Domini opus admirentur; cum Dauid dicat: *Tu es Deus, qui facis mirabilia?* Pro ſolutione notandum eſt primo in ſacris litteris copulatiuam particulam; *Et,* interdum eſſe particulam cauſalem, & æquiualere particulæ, *Propterea,* vt Lucæ 24. *Oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam,* ideſt, propterea in nomine eius pœnitentiam prædicari. Similiter Ioann. 4. *Spiritus eſt Deus; & eos, qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate, oportet adorare,* ideſt, propterea in ſpiritu, & veritate oportet eum adorare. Ioann. 5. *Sicut audio, iudico, & iudicium meum iuſtum eſt;* ideſt, propterea iudicium meum iuſtum eſt. Secundo notandum eſt ex Chryſoſt. mirari hîc in malam partem accipi, & ſignificare perturbari, tumultuari: ita vt admiratio ſit, tamquam de re inſolenti, & deteſtanda. His poſitis allatæ ſententiæ ſenſus eſt: *Vnum opus feci,* ſcilicet paralyticum Sabbati die curaui; de quo dicitur cap. 5. propter hoc opus peculiariter vos turbamini, & in me contumelias iacitis, & interficere quæritis, quaſi Sabbatum violauerim, opus ſeruile exercendo.

Pſ. 76.
Particula copulatiua & interdũ cauſalis eſt.
C
Hom. 46.
D

19. Obiicere poſſent Iudæi, non tam ſcandalizari, quod paralyticus Sabbato curatus fuerit; ſed quod Sabbato Chriſtus à paralytico grabatum portari iuſſerit: *Tolle grabatum tuum, & ambula.* Ad quod reſpondetur ex Chriſti mandato paralyticum grabatum tuliſſe, non ad ſeruile opus exercendum; ſed vt miraculum, diuinitus factum, ad Dei gloriam promulgaretur. Quare ſi cum animalia in templum inferebantur, & mactabantur, Sabbatum non violabatur; quia tale opus, & labor ſacrificio deſeruiebat. Similiter geſtatio illa grabati, veluti ſacrificium laudis erat; ad quod ſacrificium fideles hortatur Dauid Pſalm. 49. *Immola Deo ſacrificium laudis.* Hoc ſacrificium aliis ceſſantibus, Meſſiæ, tempore non ceſſaturum Rabbi Kimbi refert. De huiuſmodi laudis ſacrificio, quod grabatum geſtando, paralyticus Deo offerebat, vatticinatus eſt Dauid, cum citato Pſalm. dixit: *Sacrificium laudis honorificabit me; & illic iter,*

Ioan. 5.
E
In Pſ. 100. Sacrificium laudis ceſſantibus ſacrificiis aliis nõ ceſſauit.

iungendo cum virga manna, moneret eos, qui alios regunt, iuſtè, & æqualiter erga omnes ſe gerere debere, non iudicando ſecundùm faciem, hoc eſt reſpiciendo perſonas, ſed merita. Audiamus de hoc Cyprianum, de Chriſto enim, vt ſole loquens ait: *Cuius æqualitatis ſacrum ortum videmus in Exodo celebratum; cum de cœlo manna difflueret, & futurorum præfiguratione alimentorum Panis cœleſtis cibum Chriſti venientis oſtenderet. Illum enim ſine diſcrimine ſexus, & ætatis, gomor à ſingulis æqualitate colligebatur. Vnde apparebat Chriſti indulgentiam, & gratiam cœleſtem poſtmodum ſecuturam æqualiter omnibus diuidi ſine ſexus varietate, ſine annorum diſcrimine, ſine acceptione perſonæ.*

Cyprianus ep. 56.

A B

25. Quàm difficile ſit non iudicare ſecundùm faciem, & acceptionem perſonarum non habere, grauiſſimis his verbis Bernardus ad Eugenium Pontificem explicat: *Non parui te reum peccati exiſtimes, ſi faciem peccatorum ſumis, & non potius cauſas iudicas meritorum. Eſt enim vitium, cuius, ſi te immunem ſentis, inter omnes, quos noui ex his, qui cathedras aſcenderunt, ſedebis me iudice ſolitarius; quia veraciter, ſingulariterque lauaſti te ſupra ſupra te.* Alludit Bernardus ad illud Ieremiæ: *Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſuper ſe.* Talem eſſe ait, qui iuſtè non ſecundùm faciem judicat: Talis autem eſt ex Ieremia, *qui portauerit iugum ab adoleſcentia ſua.* Ex quo patet illum bene iudicare alios, qui antea obedire didicerit; benè enim imperare non poterit, niſi parere quis antea diſcat. Aurea eſt illa Plutarchi ſententia: *Non eſt cadentis alium erigere; nec ignorantis docere; nec incompoſiti componere; nec ordinare inordinati; nec imperare eius, qui non pareat imperio.*

Li. 2. de Cōſiderat.

Ieremias Thr. c. 3.

Thr c. 3.

C

De doctrina Principum.

Imperare iuſtè ſolet, qui parere antea didicit.

26. *Apud Athenienſes Areopagitæ iudices*, ait Alexander ab Alexandro ſupra citatus, *noctu, & obſcura luce, numquam die indicabant, vt procul ab omni affectu, qui animos in diuerſum agit, tantummodo facta cognoſcerent, perſonas non viderent.* Talem Dauid deſcribit cœleſtem Iudicem, de eo humano more loquens; ſcilicet intra caliginis, & tenebrarum ſiparium; vt ſignificetur apud Deum merita, & demerita iudicari, mundanam perſonarum dignitatem, aut fauorem nullatenus, reſpici. Propterea Pſal. 17. vbi de aduentu cœleſtis Iudicis iuxtà ſacros interpretes ſermo eſt, dicitur: *Inclinauit cœlos, & deſcendit; & caligo ſub pedibus eius: poſuit tenebras latibulum ſuum.* Tenebræ etiam iſtæ inter iudicem, & reum, inexorabilem fore cœleſtem iudicem, & irreuocabilem eius ſententiam ſignificant. Quod miſerrimo experimento peccatores extremo iudicio fatebuntur iuxtà Ieremiam: *Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus: idcirco tu inexorabilis es. Operuiſti in furore, & percuſſiſti nos: occidiſti, nec pepercisti: oppoſuiſti nubem tibi, ne tranſeat oratio.* Ex qua materia completur hæc nubes, explicat Iſaias cap. 59. *Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos, & Deum veſtrum, & peccata veſtra abſconderunt faciem eius à vobis, ne exaudiret.* Quod ſi apud Ieremiam dicitur *opponi nubem, ne tranſeat oratio:* E contrario apud Eccleſiaſticum dicitur: *Oratio humiliantis ſe penetrat nubes.* Magnates huius ſeculi curruum pompa ſe præ cæteris honorabiles oſtentant; & ſic apud iudices fauorem aucupantur: *Hi in curribus, & hi in equis*, dicitur Pſal. 19 Contra verò ſancti viri humilitatis vehiculo ſuis precibus aditum ad Deum aperiunt: *Orationis vehiculum eſt humilitas*, ait Chryſoſtomus in Pſal. 9 verſ. 13.

Iudices Athenienſes cur noctu iudicabant?

D

Iudex cœleſtis cur in tenebris latere dicitur?

Thr. 3.

E

c. 35. v. 21.

Humilitas eſt Orationis vehiculum.

A 27. Rurſus iuxtà Chriſti Domini monitum, ne ſecundùm faciem iudicetur, apud Ægyptios, teſte Pierio, Iuſtitiæ ſimulachrum acephalum repræſentabatur; non quod re vera capite careret; ſed vt illud inter ſidera abditum habere ſignificaretur; vt à cœlo iuſtè iudicandi normam ediſcerent. Talis viſus eſt Cæſarienſis Eccleſiæ Præſes Magnus Baſilius: Cum enim S. Ephrem Syrus quanta eſſet ſanctitas, adeoque in iudicando iuſtitia Magni Baſilii ſcire cuperet; *In extaſi vidit columnam ignis, cuius caput pertingebat ad cœlum, & vox de ſurſum dicens: Ephrem, Ephrem, quemadmodum vidiſti columnam hanc ignis; Talis eſt & Magnus Baſilius.* Si iudices ad cœlum erectam mentem haberent, eorum oculos non auri, argentique fulgor perſtringeret.

Iuſtitiæ ſimulacrum cur acephalum Ægyptii repræſentabant?

In vita S. Baſilij Amphilocio attributo.

B

28. Hoc Domini monitum: *Iuſtum iudicium iudicate*, non ſolùm ad publicos iudices; ſed ad vnumquemque priuatim, & intra ſe alios iudicantem ſpectat. Hinc benè Auguſtinus ſerm. 202. de tempore ait: *Audiuimus Euangeliſtam dicentem: Nolite iudicare, vt non iudicemini. Quid eſt hoc, cum ipſe Dominus in alio loco Euangelij dixerit: Nolite iudicare ſecundùm faciem; ſed iuſtum iudicium iudicate: Et alibi dicatur: Iudicium verum iudicate? Non enim ſibi diuina lectio contraria eſſe poteſt. Sunt aliqua, quæ rationabiliter reprehenduntur: ſunt verò quædam, quæ non ſine peccato iudicantur. Apertè enim mala & iudicari, & argui debent. Illa verò, quæ ignoramus, & vtrùm bono, & malo animo fiant, ſcire non poſſumus, iudicare penitus non debemus.*

Matth c. 7

Zacharia c. 7.

C

29. Idem Auguſtinus explicans verba Pſalm. 118. concione 12. *Amputa opprobrium meum, quod ſuſpicatus ſum; quia iudicia tua iucunda;* ſeu, vt ipſe legit: *quia iudicia tua ſuauia*, ait: *Quis eſt, qui ſuum opprobrium ſuſpicetur? Suſpicari enim potiùs alienum poteſt homo, non ſuum: quoniam quod ſuſpicatur, ignorat; in ſuo autem opprobrio non eſt cuiuſque ſuſpicio, ſed ſcientia, vbi loquitur conſcientia.* Reſpondet idem Auguſtinus, bene quempiam opprobrium ſuum appellare id, quod in aliis ſuſpicatur, quia *quod in ſeipſo agitur, hoc de alijs ſuſpicatur, vnde hic cum dixiſſet: Amputa opprobrium meum, quod ſuſpicatus ſum, addidit: Quia iudicia tua ſuauia, id eſt iudicia tua vera. Hominum iudicia de occultis hominum non ſuauia, quia temeraria: & ideo ſuum dixit opprobrium, quod de alijs eſt ſuſpicatus. Hoc enim proclinius homo ſuſpicatur in alio, quod ſentit in ſeipſo. Hoc itaque opprobrium ſuum petebat auferri, quod in ſe ſenſerat, & in alijs fuerat ſuſpicatus: vt non eſſet diabolo ſimilis; qui de occultis ſancti Iob ſuſpicatus eſt, quod non gratis Deum coleret.*

D

Iudicat malè de aliis, qui ex ſua conſcientia malus eſt. Hîc & n. 30. & 34.

Iob. c. 1.

30. Temerè iudicantes diabolum imitari benè aſſerit Auguſtinus. Cum enim Dominus Satanæ dixiſſet: *Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quod non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?* Diabolus temere iudicans reſpondit: *Numquid Iob fruſtra timet Deum? Nonne tu vallaſti eum, ac domum eius, vniuerſamque ſubſtantiam per circuitum; operibus manuum eius benedixiſti; & poſſeſſio eius creuit in terra?* Quibus verbis cum innocentis Iob externa opera calumniari non poſſet, temere ſatan de ſancto viro iudicans ſignificauit illius erga Deum cultum fuiſſe quæſtum; & pietatis opera ad temporalium rerum lucrum direxiſſe; quaſi ſancti viri erga Deum veneratio fuerit mercenarii, auidique hominis inexplebilis cupiditas; propriæque ſtudium vtilitatis. *Quod non ad vſum Domini ſubſtantiam poſſideret, ſed ad vſum*

Iob. c. 1.

E

Iudicãs temere diabolo ſimilis.

ſubſtantia Dominum coleret, ait Gregorius. Benè hinc Didymus ait: *Proprium eorum eſt, qui virtuti ſunt inimiciores, cæterorum bona minimè vera eſſe exiſtimare; ſed potiùs per calumniam dicere. Hic quidem ob ereptam ſibi nocendi poteſtatem iuſtus eſt; ille verò frugi, ac temperans propter ſtoliditatem; ille alter pecuniis, opibuſque caret, quia iis parandis haud eſt idoneus. Denique nemo improbus cuiuſque virtutem vt legitimam, ſolidamque admittit.*

Iudicantur virtutes tamquam vitia, & vitia tamquam virtutes ab iniquis.

31. Porrò ſicut ab iniquis hominibus virtutes tamquam vitia iudicantur; ita è contrario de vitiis tamquam de virtutibus iudicium fertur. De his Baſilius orat. 7. de virtute, & vitio, ait: *Multi hominem dicacem, ſcitum, ac lepidum nominant; eum, qui turpia profert; ciuilem; amarulentum, ac iracundum minimè contemnendum appellant: auarum, quaſi rei familiari ſtudentem laudibus efferunt: prodigum, tamquam liberalem in cœlum tollunt: ſcortis deditum, & petulantem, vt hominem voluptati ſtudentem, atque animi remiſſi eximia laude ornant. Denique tales omni vitio per ſpeciem virtutis adblandiuntur.*

Iſai. 14. 14.

32. Nemo eſt, qui vt amentem Luciferi audaciam non damnet; eo quòd impudenter dixerit: *Similis ero Altiſſimo.* Eiuſdem etiam amentiæ prima parens Eua arguitur, eò quòd ſerpenti crediderit dicenti: *Eritis ſicut Dii.* Benè enim dicitur Iob 22. *Numquid Deo poteſt comparari homo?* Nam *homo videt ea, quæ parent; Dominus autem intuetur cor*, dicitur 1. Reg. 16. 7. Homo ergo interna cordis iudicare præſumens, ſuperbi Luciferi imitatorem ſe profitetur; cum interna iudicando exercitè dicat: *Similis ero Altiſſimo.*

Gen. 3. 5.

Iudicans temere ſe Deo præfert.

33. Sed temere iudicantes, non ſolùm ſe Deo comparare, ſed eidem quodammodo præferre ſe audent: cum enim iudicant, illud ipſum, quod de Deo ſcriptum eſt, imitari non ſtudent. Chryſoſtomus hom. 42. in Geneſ. explicans verba illa: *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæ multiplicatus eſt; & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis. Deſcendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint; an non eſt ita, vt ſciam*, ait: *Dominus docens omne hominum genus, licet magna valde, & clara ſint peccata, non antea pronunciandam eſſe ſententiam, quàm manifeſtè demonſtrationes fiant, inquit: Cum deſcenderim, videbo verùm iuxtà clamorem ipſorum, qui ad me venit, perficiunt, vel non, vt ſciam. Quid ſibi vult: Cùm deſcenderim, videbo? Numquid de loco in locum tranſit vniuerſorum Dominus? Abſit. Non hoc dicit; ſed docere nos vult, quòd opus ſit magna diligentia: & non auditu ſolo peccatores damnandi ſint; neque ſententia ferenda, niſi comprobatio præcedat. Audiamus hæc omnes: non enim ſolùm ii, qui pro tribunali ſedent, obſeruare hanc legem debent; ſed nullus vnquam ob nudam accuſationem proximum condemnet. Idcirco ſanctus Moſes Spiritu ſancto afflatus admonet Exodi 23. Auditum vanum ne accipias: & Beatus Paulus ad Rom. 14. Tu autem quid iudicas fratrem tuum? Et Chriſtus Matth. 7. Nolite iudicare, ne iudicemini. Cur ante tempus inuadis iudicis ius? Cur præuenis diem illum terribilem? Vis iudex eſſe, iudica teipſum, & tua delicta.*

Gen. 18. 20.

34. De iudicio circa alios benè diſſerit S. Antoninus 2. p. tit. 3. cap. 8. & S. Thom. 2. 2. quæſt. 60. vbi art. 3. prauas ſuſpiciones, & inde temerarium iudicium prouenire docet. Primò, *Quod aliquis malus eſt; & ex hoc ipſo quaſi conſcius ſuæ malitiæ facilitèr de alio malum opinatur ſecundùm illud Eccleſiaſtæ cap. 10. 3. In via ſtultus am-*

Iudiciū temerarium iū ex conſciētia propriæ nequitiæ, cum ex

A *bulans, cum ipſe ſit inſipiens, omnes ſtultos æſtimat.* Idem confirmat Apoſtoli ſententia ad Rom. 2. *Inexcuſabilis es, ô homo omnis, qui iudicas: in quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas: eadem enim agis, quæ iudicas.* Apoſtolo ſubſcribens Caſſianus ait: *Qui alicui vitio ſubiacet, pronus eſt, vt eidem alios ſubiacere iudicet.* Similiter Ariſtot. 3. Politic. cap. 6. *Qualis quiſque eſt, tales & alios iudicat.* Similiter Seneca: *Omnis affectus hoc habet; vt in quo ipſe inſanit, omnes furere putet.* Ideo teſte Suetonio cap. 29. *Nero libidinibus oppletus certò ſibi perſuadebat neminem eſſe caſtum, aut vlla ſui corporis parte pudicum.* Secundò iuxtà S. Thomam prauæ ſuſpiciones, & inde temerarium iudicium *prouenit ex hoc, quod aliquis malè afficitur ad alterum. Cum enim aliquis contemnit, vel odit*

auerſione erga proximum, prouenit.

B *aliquem, aut iraſcitur, aut inuidet ei, ex leuibus ſignis opinatur malè de ipſo: quia vnuſquiſque facilitèr credit, quod appetit.* Si enim erga proximum pia dilectione afficeremur, eius culpæ noſtræ mentis oculis difficilè apparerent. *Nam charitas operit multitudinem peccatorum*, vt Petrus Apoſtolus ait 1. epiſt. cap. 4. 8. Quomodo charitas proximorum peccata operiat, ea ſcilicet non ſeuerè, & ſubtiliter iudicando, ſed beneuolè excuſando, modum tradit S. Bernard. ſerm. 40. in Cantic. dicens: *Excuſa intentionem, ſi opus non potes: puta ignorantiam, puta ſubreptionem, puta caſum. Quod ſi omnem omninò diſſimulationem rei certitudo recuſat; ſuade nihilominus ipſe tibi, & dicito: Vehemens fuit nimis tentatio. Quid de me illa*

Excuſanda quomodo ſint proximorum peccata.

C *feciſſet, ſi in me accepiſſet ſimiliter poteſtatem?* Similiter Seneca lib. 2. de ira cap. 30. vt excuſando aliorum culpas operiamus, ait: *Naturam excutiemus, voluntatemque facientium. Puer eſt? ætati donetur; neſcit, an peccet: Mulier eſt? Errat. Iudex eſt? Plus illius credas ſententiæ, quàm tuæ.*

Temerariū contra iudiciū remedium.

35. Denique remedium contra temerarium iudicium tradit Apoſt. ad Roman. cap. 14. verſ. 4. & 10. dicens: *Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? Domino ſuo ſtat, aut cadit*: hoc eſt, ſi tibi alicuius delicti ſuſpicio ſubrepat; de eo iudicium ne feras; ad Deum enim omnium Dominum

D id ſpectat; apud cuius iuſtum tribunal vnuſquiſque aut ſtat, aut cadit; aut innocens abſoluitur, aut reus damnatur. Fortaſsè de quo ſuſpicaris, vt innocens abſoluetur à Deo, apud quem ſincera cognitio, & legitima poteſtas eſt: *Stabit autem; potens eſt enim Deus ſtatuere illum.* Proinde à iudicando abſtinere ſollicitus debes. Reus ſuorum criminum benè conſcius, apud iudicem ſtatuendus, de ſe potiùs, quàm de aliis cogitat. Propterea ſubdit ibi Apoſtolus. *Tu quid iudicas fratrem tuum? Omnes enim ſtabimus ante tribunal Chriſti.*

E *Dicebant autem quidam ex Ieroſolymis: Nonne hic eſt, quem quærunt interficere? Et ecce palam loquitur; & nihil dicunt. Numquid cognouerunt Principes quia hic eſt Chriſtus?*

36. EO quòd Chriſto palam loquenti, & Iudæos, vt legis tranſgreſſores arguenti nemo mortem, quàm antea machinati erant, inferre auderet, malè Ieroſolymitæ arguunt. *Numquid cognouerunt Principes, quia hic eſt Chriſtus?* Si enim cognouiſſent eſſe Chriſtum, cur non ei ſacerdotum Principes ſummam venerationem exhibendam eſſe curabant? Cur in templo adſtantes ſacerdotes in turbas Domino dicentes, *Dæmonium habes*, non inuehebantur?

Denique cur Dominus ſacerdotum indignationem adhuc perdurare ſignificans dixit: *Mihi indignamini?* Malè ergo Ieroſolymitæ arguerunt. Benè aliter ſic arguiſſent: Cùm tot ex Iudæis, in quibus Scribæ, & Phariſæi ſunt, Ieſu mortem machinati ſint; & adhuc in eum ipſorum indignatio perſeueret; nec tamen eum lædere, nec ei, dicere quidquam audeant; benè hinc deducitur in Ieſu diuinam eſſe poteſtatem; quæ ſuorum aduerſariorum conatus cohibendo, & infringendo mirificè præualet.

Sed hunc ſcimus vnde ſit, Chriſtus autem, cum venerit, nemo ſcit vnde ſit.

37. IN his verbis duplex contradictio eſt ſoluenda: prima eſt, quia Ioan. 9. à Iudæis de Chriſto dicitur: *Hunc neſcimus vnde ſit:* hic autem dicitur: *Hunc ſcimus vnde ſit* Reſpondetur Primò ex Euthymio Iudæos ex odio, & malitia excæcatos ſibi ipſi non conſtare; ita vt propterea idem interdum affirment, interdum negent: Ex quo apparet communis prouerbij veritas: *Oportet mendacem eſſe ſui memorem.* Reſpondetur Secundò Ioan. 9. ſermonem eſſe de ſpiritu, & auctoritate, cùm dicitur, *Hunc neſcimus vndè ſit*; ſcilicet an à Deo ſit miſſus; cum verò hic dicitur: *Hunc ſcimus vnde ſit*; id Iudæi intelligunt quoad patriam, genus, & parentes Secundò contradictio videtur eſſe cùm dicitur: *Chriſtus cùm venerit, nemo ſcit vnde ſit*; & tamen hoc ipſo capite non multò poſt dicitur: *Nonne ſcriptura dicit, quia ex ſemine Dauid, & de Bethleem caſtello, vbi erat Dauid, venit Chriſtus?* Reſpondetur, prima illa verba fuiſſe imperitæ turbæ, ignorantis teſtimonia ſcripturarum; quę propterea quoad Principum iudicium ſuſpendit ſententiam. *Numquid verè cognouerunt Principes, quia hic eſt Chriſtus?* Poſteriora verò verba ſunt doctiorum, quibus Prophetarum teſtimonia innotuerant. Quod ſi vtraque ſententia à Scribis, & Iudaïcæ legis peritis prolata dicatur; adhuc contradictio tolli poteſt: conſtabat enim ex Scripturæ teſtimonio futuri Meſſiæ patriam fore Bethleem, & ex Dauidis progenie naſciturum: modus autem ipſius generationis ignorabatur propter vaticinium Iſaiæ c. 7. dicentis: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium*: & c. 53. *Generationem eius quis enarrabit?* Ex hoc autem fiebat, vt Iudæi dubii dicerent: *Chriſtus cum venerit, nemo ſcit vnde ſit.* Quare cum putarent Iudæi Domini generationem, & parentes benè cognoſcere dicentes: *Nonne hic eſt filius Ioſeph, cuius nouimus patrem, & matrem?* Hinc illis deceptionis, & incredulitatis cauſa proueniebat: id tamen culpabiliter; cum Chriſti Domini operibus, & miraculis credere debuiſſent. Porrò de huiuſmodi incredulis eſt vaticinium Chriſti Domini apud Dauidem: *Qui videbant me, foras fugerunt à me.* In Pſalterio Romano legitur, *foris*; & ex Hebræo ponitur interpunctio poſt particulam, *foris*; Ita vt legatur: *Qui videbant me foris, fugerunt à me.* Quid eſt videre Chriſtum foris? Eſt eum cognoſcere tantùm iuxtà externam humanam apparentiam, non credendo Deitatem in eo latentem, vt explicat Turrecremata. Iſti igitur, ſcilicet increduli Iudæi, ſic Chriſtum cognoſcentes, à Chriſto Domino auerterunt ſe; ita vt eius doctrinam, & miracula auerſati ſint, & calumniati. Iudæos hos incredulos praui Chriſtiani imitantur, qui internam Euangelicæ legis ſuauitatem non conſiderantes, Chriſtianæque obſeruantiæ difficultatibus territi, proculà Chriſto Domino ad viuendi licentiam, quò ſenſus eos trahit, aufugiunt. Denique de his, & ſequentibus huius Euangelij verbis, vide Auguſtinum egregiè diſſerentem tom. 9. tract. 31. in Ioan.

Michææ 5.

Ioan. 6.

Pſal. 30.

Chriſtiani quomodo incredulos Iudæos imitantur?

Clamabat ergo Ieſus in templo, docens, & dicens: Et me ſcitis, & vnde ſim ſcitis: & à meipſo non veni; ſed eſt verus, qui miſit me, quem vos neſcitis. Ego ſcio eum, quia ab ipſo ſum, & ipſe me miſit.

38. CVm Iſaiæ 42 de Chriſto Domino prædictum fuerit: *Non clamabit, neque audietur vox eius foris.* Cur hic clamaſſe Dominus dicitur? Reſpondetur, in Iſaiæ vaticinio negari de Chriſto clamorem contentioſum, ad præſignificandam Chriſti Domini manſuetudinem. Quare S. Matth. c. 12. 19. citans allatum Iſaiæ vaticinium ait: *Non contendet, neque clamabit; neque audiet aliquis in plateis vocem eius*; vocem ſcilicet contentioſam, & à manſuetudine alienam. Ad oſtendendam autem tum Euangelicæ doctrinę præſtantiſſimam veritatem; tum imperterritam contra iniquos aduerſarios ſacerdotes loquendi libertatem, non in plateis, ſed in templo clamaſſe hic Dominus dicitur.

Iſaiæ, & Euangeliſtę Ioannis contradictio ſoluitur.

39. *Et me ſcitis; & vnde ſim ſcitis.* Non ſunt tantùm permiſſiua verba concedentis id, quod Iudæi dicebant; ſed verba ſunt affirmantis; ita tamen, vt ex parte tantùm affirmatio intelligatur. Verè enim Iudæi Chriſtum, vt hominem multo tempore cum iis verſatum cognoſcebant: & qua ex patria, qua ex familia foret, quam matrem haberet, ſciebant. Nihilominus, quia quomodo ab æterno Patre prophetarum vaticinia veraciter adimplente ipſe Dei filius per Incarnationem ad homines miſſus ſit, increduli Iudæi ignorabant; eis Dominus ait: *Et à meipſo non veni; ſed eſt verus, qui miſit me, quem vos neſcitis*; cognitione ſcilicet practica, qua Deus à cognoſcentibus eſt colendus. Vel, *quem vos neſcitis*, ſcilicet eſſe Patrem meum. Ideo ſi ignotam originem Meſſiæ eſſe dicitis; non eſt cur propterea me promiſſum vobis Meſſiam eſſe negetis: cum ſatis ignota mea ab æterno Patre diuina origo; & temporalis per incarnationem in mundum miſſio vobis ſit. Mihi verò maximè nota eſt; *quia ego ſcio eum, quia ab ipſo ſum; & ipſe me miſit.* Quod autem ab æterno Patre miſſus ſim, Ioannis in Iordane, & ipſius æterni Patris teſtimonium comprobauit: idemque meæ vitæ innocentia, & meum ipſum teſtimonium miraculis confirmatum bene etiam comprobat.

Quærebant ergo eum apprehendere. & nemo miſit in eum manus; quia nondum venerat hora eius.

40. CHriſti horam tempus eiuſdem paſſionis, & mortis ſignificare communi conſenſu aſſerunt Sancti Patres, Auguſtinus, Cyrillus Alexandr. Beda, & alii. Voluit autem Redemptor noſter paſſionis tempus horam ſuam dici ex triplici capite; Primò; vt intelligeremus Dominum liberè, non coactum conſtituiſſe paſſionis ſuæ tempus. Quare Auguſtinus hominem mortalitati ſubiectum alloquens ait: *Si tua hora voluntas eſt illius, illius hora, quæ eſt, niſi voluntas ſua? Non ergo horam dixit, qua cogeretur mori; ſed qua dignaretur occidi.* Secundò; quia talis hora præ aliis, maximo deſiderio à Domino expete-

Paſſionis tempus triplici ex capite horam ſuam Chriſtus appellauit.

In Ioan. tr. 31.

batur; quòd enim alicui cariſſimum eſt, id ſuum peculiari titulo appellare ſolet. Quare cum Domini mors vehementer etiam à Iudæis expeteretur; adueniente ſuæ mortis tempore Iudæis Dominus dixit: *Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.* Cum igitur multò maiori deſiderio, quàm ipſi Iudæi Dominus ſuæ mortis tempus expeteret; hinc tale tempus ſuam horam nominare voluit. Tertiò quia iuxtà Cyrillum in ſacris litteris hora ſignificat opportunum cuiuſque rei agendę tempus, iuxtà illud Apoſtoli: *Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere.* Ideo Chriſtus Dominus conſtitutum à ſe tempus ad mortem ſubeundam horam ſuam dici voluit, eò quòd tali tempore opportunitatem moriendi eſſe iudicaret. Sed quænam erat talis opportunitas; & cur ea præ aliis eligebatur? ſcilicet, vt ad ignominiam maiorem in cruce Redemptor noſter haberet Barabbæ pręlationem; latronum conſortium, & frequentiſſimum Iudæorum concurſum ad paſſionis ſuæ ſpectaculum; cum Paſcha Ieroſolymis Iudęi celebrarent. Denique, vt ab Herode tunc temporis Ieroſolymis commorante, veſte alba tamquam ſtultus contemneretur. Alioquin opprobriorum Dominus ſaturitatem non habuiſſet: quam iuxtà ipſius Redemptoris deſiderium Ieremias prædixerat: *Saturabitur opprobriis. Diem perdidiſſe te puta, quo non ſuſtinueris opprobria*, ait Climacus. Diem igitur, & horam ſuam peculiari titulo vocari voluit eadem Chriſtus Dominus, quam per opprobria ſibi peragendam eſſe decreuit.

Luca 22. 53. *Cyrillus in Græca catena citat. Ad Rom. 13.* *Thr. 3.* *Climacus cap. de humilitate.*

De turba autem multi crediderunt in eum.

41. QVomodo multi in Chriſtum credidiſſe dicuntur; ſi ijdem immediatè poſt adhuc venturum Chriſtum expectare ſe ſignificent dicentes: *Chriſtus cum venerit, numquid plura ſigna faciet, quam quæ hic facit?* Reſpondet primò Toletus allata verba non prolata fuiſſe à credentibus poſtquam crediderunt; ſed antea, velut argumentum inductiuum ad credendum; quaſi ſecum ipſi ita differerent. Chriſtus, qui iuxta communem Iudęorum ſententiam venturus ſperatur, non faciet plura ſigna, quam hic; ergo hic, & non alius venturus, eſt Chriſtus. Sed hæc interpretatio non benè verborum ordini, planæque eorum ſignificationi videtur aptari.

42. Reſpondetur Secundò, iſtorum credentium fidem fuiſſe imperfectam, vt Chryſoſtomus, & Euthymius aſſerunt. Ex fide autem imperfecta credebant quidem iſti Ieſum à Deo miſſum; & veram, ſanctamque doctrinam afferre: an autem alius expectandus eſſet, qui eſſet Chriſtus ille, & Meſſias in Moſis lege promiſſus, quoad hoc dubii iudicium ſuſpendebant.

43. Reſpondetur Tertiò, allata verba non ex proprio ſenſu credentes protuliſſe; ſed potiùs alloquendo alios non credentes, verbis illis vſos eſſe, tamquam ad hominem argumento, quaſi dicerent: Chriſtus, cùm iuxtà veſtram expectationem venerit, *Numquid plura ſigna faciet, quàm quæ hic facit?* Allata ergo verba verè à fidelibus, poſtquam crediderunt, prolata fuiſſe dicendum eſt: non autem ex ſenſu abſoluto, ſed ſuppoſitiuo, quaſi dicerent: Chriſtus cùm venerit, hoc eſt poſita communi veſtra ſuppoſitione, quòd Chriſtus venturus eſſet, certum eſt, eum plura miracula his, quæ videmus, non facturum: Ergo hunc potiùs verè Chriſtum eſſe vos nobiſcum credere debetis.

FERIA QVARTA
POST DOMINICAM IV. QVADRAGESIMÆ.

Præteriens Ieſus vidit hominem cœcum à natiuitate. *Ioan. 9.*

Euangelij nexus, & ordo.

1. QVæ ſocietas luci ad tenebras, ait Apoſtolus? Nulla profectò; ſed perpetua diſſentio. Quod certè maximè in hac Euangelica hiſtoria elucet; cuius partes eò rediguntur, vt mirificam contentionem inter illuminati cæci cœleſtem lucem, & inter Phariſęorum obſtinatas tenebras referant. Porrò illuminatus cœcus, cum poſt furentes aduerſariorum procellas victor, & incolumis ad Domini pedes prouolutus dixit: *Credo, Domine, procidens adorauit eum*; tunc *gubernaculum fidei viriliter tenens, ancoram ſpei tranquillam in ſtatione compoſuit; & plenam cœleſtibus diuitiis, & æternis mercibus nauem optato in littore collocauit*, vt loquitur S. Maximus.

2. ad Cor. 6. *Hom. 58.*

Præteriens Ieſus vidit hominem cœcum à natiuitate.

2. IN magna hominum frequentia ſolùm in mendicum, & natiuitate cœcum Dominus oculos fixiſſe dicitur; vt quod Iſai. 61. ipſe Dominus prædixerat, adimpleretur: *Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu?* hoc eſt ſpiritu, & corde afflictum; qualis mendicus hic erat propter paupertatis, & cœcitatis calamitatem. Similiter Pſ. 10. de Deo dicitur: *Oculi eius in pauperem reſpiciunt.* Chriſtus erga pauperes, & calamitatos præcipuè benignus.

3. S. Auguſt. lib. 2. contra Pelagium, & Cœleſtium cap. 45. in illud Lucæ 22. *Et conuerſus Dominus reſpexit Petrum*, ait: *Legant Euange-*

lium, & videant Dominum Ieſum tunc intus fuiſſe, cùm à Sacerdotum principibus audiretur; Apoſtolum verò Petrum foris ad focum nunc ſedentem, nunc ſtantem. Vnde non poteſt dici, quòd corporalibus oculis eum Dominus viſibiliter admonendo reſpexerit. Et ideo, quod ibi ſcriptum eſt: Reſpexit eum Dominus, intus actum eſt: in mente actum eſt; in voluntate actum eſt. Miſericordia Domini latenter ſubuenit, cor tetigit, memoriam reuocauit, interiore gratia ſua viſitauit Petrum. Idem docet Auguſtinus lib. 3. de conſenſu Euangeliſtarum cap 6. ibique concludit: *Intelligamus illam reſpectionem à Ieſu non humanis oculis, ſed diuinitus factam.* At Domini viſionem circa cœcum natum, tum corporeis oculis, tùm diuinitus factam dicendum eſt. Quandoquidem cœcum Dominus non ſolùm corporeis oculis vidit; ſed eumdem etiam diuinitus reſpexit; cùm miſericorditer interius eius mentem illuſtrauit, eius animum ita corroborando, vt aduerſus Phariſæorum calumnias ſe benè conſtantem, & interius illuminatum oſtenderit.

Petrũ Apoſtolum poſt negationem Dominus interna illuminatione, non corporis oculis reſpexit.

Et interrogauerunt eum diſcipuli eius: Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cœcus naſceretur?

4. HÆc diſcipulorum interrogatio, vt ſtolida arguitur à S. Ambroſio, quòd *Debilitates corporum referant ad merita delictorum.* Sed contra eſt, quòd diſcipuli bis paralyſim ad peccata referri à Domino cognouerint. Primò Matth. 9. *Offerebant ei paralyticum iacentem in lecto: & videns Ieſus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Datur,* inquit Hieronymus, *intelligentia, propter peccata pleraſque euenire corporum debilitates. Et idcircò forſan remittuntur prius peccata, vt cauſis debilitatis ablatis, ſanitas reſtituatur.* Rurſus Ioan. 5. alteri paralytico in porticu Probaticę piſcinæ ſanitati reſtituto, dictum à Domino eſt: *Ecce ſanus factus es; iam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.*

Ep 75. Interrogatio diſcipulorum circa cœcum natũ ſtultitiæ non eſt arguenda.

5. Secundò eadem diſcipulorum interrogatio, vt abſurda arguitur à Theophylacto; non enim peccare poterat ipſe cœcus ante natiuitatem: & rurſus neque in ipſo ex parentum peccatis cœcitas prouenire poterat; cum Ezech. 18. dictum ſit: *Filius non portabit iniquitatem patris.* Sed contra eſt, quia Exodi 20. dicitur; *Ego ſum Dominus Deus tuus fortis, Zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios vſque ad tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me.* Et Exodi 34 Moſes Domino ait: *Qui reddis iniquitatem patrum filijs, ac nepotibus in tertiam, & quartam progeniem.* Similiter Deut. 5. *Ego ſum Dominus Deus tuus, Deus æmulator, reddens iniquitatem patrum ſuper filios in tertiam, & quartam generationem his, qui oderunt me.* Deut. 28. 18. diuinę legis tranſgreſſori dicitur: *Maledictus fructus ventris tui.* Ibidem verſ. 45. & 46. *Venient in te omnes maledictiones iſtæ. &c. Et erunt in te ſigna, atque prodigia*, hoc eſt inſignes. & portentoſæ calamitates; *& ſemine tuo*; hoc eſt in filiis tuis, *vſque in ſempiternum; eò quod non ſeruieris Domino Deo tuo.* 4. Reg. 5. in auaritiæ, & mendacii pœnam Giezi Eliſæus dixit: *Lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo vſque in ſempiternum.* Tobias c. 3 3. ait: *Ne vindictam ſumas de peccatis meis; neque reminiſcaris delicta mea, vel parentum meorum.* Pſal 108. contra peccatorem dicitur: *In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conſpectu Do-*

Interrogatio diſcipulorum circa cœcum natũ abſurda exiſtimãda non eſt. Hic, & n. 15. & 16. & 17.

A *mini; & peccatum matris eius non deleatur.*

6. De hoc quid Sancti Patres doceant, audiamus S. Auguſt. in Enchiridio cap. 46. *Parentum peccatis paruulos obligari, non ſolum primorum hominum, ſed etiam ſuorum, de quibus ipſi nati ſunt, non improbabiliter dicitur. Illa quippe diuina ſententia: Reddam peccata patrum in filios; tenet eos vtique antequam per regenerationem ad Teſtamentum nouum incipiant pertinere. Quod Teſtamentum prophetabatur, cum diceretur per Ezechielem 18. non accepturos filios peccata patrum ſuorum, nec vlterius futuram in Iſrael parabolam illam: Patres manducauerunt vuam acerbam, & dentes filiorum obſtupuerunt. Ideo enim quiſque renaſcitur, vt ſoluatur in eo quidquid peccati eſt, cum quo naſ-*

B *citur.*

Filii quomodo propter parentum peccata puniantur. Hic, & ſequẽtibus. Deut. c. 5.

7. Idem Auguſt. quęſt. 42. in Deuteronomii verba: *Non morientur patres pro filijs; & filij non morientur pro patribus: vnuſquiſque in ſuo peccato morietur. Ecce non ſolùm Prophetæ hoc dixerunt; verùm etiam lex dicit ſua culpa quemque interimendum, non autem patris ſui, aut filij ſui. Quid eſt ergo, quod alibi dicitur: Deus reddens peccata patrum in filios in tertiam, & quartam progeniem? An de filiis nondum natis illud intelligitur propter originale peccatum, quod etiam ex Adam traxit genus humanum: hic autem de filijs iam natis eſt facta diſtinctio, vt vnuſquiſque in ſuo peccato moriatur? Non enim trahit aliquid ex patre, qui iam natus erat quando pater eius peccauit. Sed cum etiam*

C *dicit: ijs, qui oderunt me: manifeſtum eſt etiam illam conditionem poſſe mutari, ſi filij parentum ſuorum facta, non fuerint imitati.*

Deut. 24. 16.

8. Idem Auguſt. in Pſal. 84. *Ea peccata parentum non pertinent ad filios, quæ faciunt parentes iam natis filijs. Iam enim nati filij ad ſe pertinent, & parentes ad ſe pertinent. Itaque illi, qui nati ſunt, ſi tenuerint vias parentum ſuorum malas; neceſſe eſt, vt portent & merita ipſorum. Si autem mutauerint ſe, & non fuerint imitati parentes malos; incipiunt habere meritum ſuum, non meritum parentum ſuorum. Vſque adeo non tibi obeſt peccatum patris tui, ſi te mutaueris; vt nec ipſi patri tuo obſit, ſi ſe mutauerit.*

D 9. Idem Auguſt. in Pſalmi 105. verba: *Peccauimus cum patribus noſtris; iniuſte egimus; iniquitatem fecimus. Patres noſtri in Ægypto non intellexerunt mirabilia tua, non fuerunt memores multitudinis miſericordiæ tuæ,* ait: *Qui fuerunt eo tempore, cùm pſalmus iſte conſcriptus eſt, longè aberant ab ætate illorum, qui in Ægypto peccauerunt non intelligentes mirabilia Dei. At ſic accipiendum eſt, quod ait, Peccauimus cum patribus noſtris, tamquam diceret: Peccauimus ſicut, & patres noſtri; eorum videlicet imitando peccata.*

10. Idem explicans pſalmi 108. verba: *In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conſpectu Domini; & peccatum matris eius non deleatur,* ait: *An intelligendum eſt, vt reddantur ei peccata etiam*

E *parentum ſuorum? Et quippe non redduntur, qui fuerit mutatus in Chriſto; & cœperit eſſe non filius iniquorum, non imitatus mores illorum: quia illud veriſſime ſcriptum eſt: Reddam peccata patrum in filios; & illud, quod per prophetam dicitur: Anima patris mea eſt; & anima filij mea eſt. Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. Hoc quippe dictum eſt his, qui conuertuntur ad Deum, & non imitantur mala parentum ſuorum. Quod ipſe Propheta euidenter oſtendit: dicit enim parentum iniquitates eis non obeſſe, qui iuſtitiam faciendo diſſimiles fuerint. Ad illud autem, quod dictum eſt: Reddam peccata parentum in filios, additum eſt: Qui oderunt me:*

Exod. c 34. Ezech. 18.

me: hoc eſt, ſicut me oderant parentes eorum: vt quemadmodum bonorum imitatio facit, vt etiam propria peccata deleantur; ſic malorum imitatio faciat, vt non ſolum ſua, ſed etiam eorum, quos imitati ſunt, merita ſortiantur.

11. Gregor. 15. moral. c. 22. explicans verba Iob. c. 21. *Deus ſeruabit Filiis illius dolorem patris*, ait: *Quiſquis praui parentis iniquitatem imitatur, etiam ex eius delicto conſtringitur. Quiſquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto illius grauatur. Vnde fit, vt iniquus Filius iniqui patris non ſolùm ſua, quæ addidit, ſed etiam patris peccata perſoluat: cum vitiis patris, quibus iratum Dominum non ignorat, etiam ſuam adhuc malitiam adiungere non formidat. Et iuſtum eſt, vt qui ſub diſtricto iudice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præſenti etiam culpas parentis iniqui perſoluere. Quid eſt quòd paruuli filii plerumque à dæmonibus arripiuntur; niſi quòd caro filii ex patris pœna mulctatur? In ſemetipſo percutitur pater iniquus, & percuſſionis vim ſentire contemnit. Plerumque percutitur in Filiis, vt acrius vratur; & dolor patris carni filiorum redditur; quatenus per filiorum pœnas mens patris iniqui puniatur. Cùm verò non paruuli, ſed iam prouectiores filii ex parentum culpa feriuntur, quid aliud apertè datur intelligi, niſi quod illorum etiam pœnas luant, quorum facta ſecuti ſunt? Vnde rectè dicitur: Vſque ad tertiam, & quartam progeniem. Quia vſque ad tertiam, & quartam progeniem, eam quam imitantur filii parentum vitam poſſunt videre: vſque ad eos vltio extenditur, qui viderant, quod male ſequerentur.* De eodem lege Theodor. q. 40. in Exodum.

12. Quod Sancti Patres docent de punitis filiis ob paternam nequitiam, cuius vel ſocij, vel imitatores fuerunt, habetur Daniel. 6. 24. *Iubente Rege adducti ſunt viri illi, qui accuſauerant Danielem, & in lacum leonum miſſi ſunt ipſi, & filii, & vxores eorum; & non peruenerunt vſque ad pauimentum loci, donec arriperent eos leones, & omnia oſſa eorum comminuerunt.* Quia filii parentes, vxores maritos ad ſcelus incitarant, adiuuerant, aut conſenſerant, ait Pintus. Horum ergo punitio fuit ex Dei inſtinctu. *Hoc diuinæ iuſtitiæ opus eſt, & ſapientiæ*, ait Theodoretus. Geneſ. c. 9. cum Cham pater Chanaan erga Noë patrem ſuum dormientem irreuerenter ſe geſſiſſet; *Euigilans Noe ait: Maledictus Chanaan, ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis.* Vbi iure quæritur, cur cum Cham deliquiſſet, eius filius Chanaan maledictus fuerit? Reſpondet Ambroſius lib. de Noë cap. 30. *Pater in filio, & in patre filius redarguuntur, habentes ſtultitiæ, nequitiæ, impietatis commune conſortium. Nec poterat fieri, vt bonum generaret filium, qui bono patri nequam filius, & naturæ, & eruditionis degener extitiſſet.* Tam pernicioſum eſt filio praui patris exemplum. Verumtamen cum Cham tres alios filios habuerit, nempe Chus, Meſraim, & Phuth, his, quòd patris imitatores non fuerint, Noë non maledixit. Contra verò Noë maledictio non ſolum ad Chanaan, ſed ad Chananeos ab impio Chanaan prognatos, eiuſque imitatores ſe extendit; cum eos Hebræi vel deleuerint, vel ſeruitute ſubegerint. Præterea legitur 2. Reg. 21. *Facta eſt fames in diebus Dauid tribus annis iugiter. Et conſuluit Dauid oraculum Domini: dixitque Dominus: Propter Saul, & domum eius ſanguinum; quia occidit Gabaonitas. Dixit ergo Dauid ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? Qui dixerunt Regi: Dentur nobis ſeptem viri de filijs eius*, nempe Saulis, *vt crucifigamus eos Domino. Et ait Rex: Ego dabo. Et dedit eos in manus Gabaonitarum, qui crucifixerunt eos in monte coram Domino.* Vbi Gabaonitis ad vindictam Saulis filios petentibus, vt crucifigerent, quæritur cur Dauid rex iuſtus eos tradiderit? Reſpondetur Dauidem id feciſſe conſulendo prius per pontificem diuinum oraculum, ſicut antea conſuluerat circa famem à Deo immiſſã. Deus autem Dauidi iuſtè ſignificauit puniendos eſſe Saulis filios; 1. quia ad Gabaonitarum fundendum ſanguinem paternæ ſæuitiæ cooperati fuerant: & propterea, vt ſupra vidimus, familia Saulis vocatur *domus ſanguinum.* 2. quia etſi illorum aliqui à Gabaonitarum cæde abſtinuerint, adhuc Deus propter alia ipſorum peccata punire eos poterat; & vt ſic ſimul Saulis peccata in filiis punirentur; futuriſque ſeculis exemplum daretur; quo patres, ne ipſorũ familia funditus à Deo ſit delenda, à ſceleribus, & ſæuitie ſe cohibeant. 3. quia ſæpè contingere poteſt, vt calamitates & mortes à filiis toleratæ, quæ reſpectu parentũ pœnales ſunt, reſpectu ipſorum filiorum non tam pœnales, quàm medicinales ſint. Hinc Deus prouidere potuit acceleratam Saulis filiorum mortem illis profuturam, vel quòd patienter illam ſubituri erant; vel quòd longior eorum vita pluribus peccatis, & etiam damnationi præuideretur obnoxia.

Dauid an iuſtè ſeptẽ Saulij filios crucifigendos Gabaonitis vltoribus dederit?

13. Quare S. Thomas 1. 2. q. 87. ar. 8. ſic egregiè diſſerit: *Si loquamur de pœna, quæ habet rationem medicinæ, contingit, quòd vnus punitur pro peccato alterius. Detrimenta enim corporalium rerum, vel etiam ipſius corporis ſunt quædam pœnales medicinæ ordinatæ ad ſalutem animæ. Vnde nihil prohibet talibus pœnis aliquem puniri pro peccato alterius, vel à Deo, vel ab homine, vt pote filios pro patribus, & ſubditos pro Dominis, in quantùm ſunt quædã res eorum. Ita tamen, quòd ſi filius, vel ſubditus eſt particeps culpæ; huiuſmodi pœnalis defectus habet rationem pœnæ quantum ad vtrumque; ſcilicet eum, qui punitur, & eum, pro quo punitur. Si verò non ſit particeps culpæ; habet rationem pœnæ quantùm ad eum, pro quo punitur; quantùm verò ad eum, qui punitur, rationem medicinæ tantùm, niſi per accidens, in quantum peccato alterius conſentit. Ordinatur enim ei ad bonum animæ, ſi patienter ſuſtineat. Pœnæ verò ſpirituales non ſunt medicinales tantùm; quia bonum animæ non ordinatur ad aliud melius bonum. Vnde in bonis animæ nullus patitur detrimentum ſine culpa propria. Et propter hoc etiam, talibus pœnis, vt dicit Hieronymus, in ep. ad Auitum, vnus non punitur pro alio, quia quantùm ad animam, filius non eſt res patris. Vnde & huius cauſam Dominus aſſignans dicit Ezech. 18. Omnes animæ meæ ſunt.* Quare concludit Sanctus Doctor allata verba ex Exodo, *Viſitans iniquitatem patrum in filios*, intelligenda eſſe quoad pœnas tẽporales, vel corporales, iuxtà ſenſum ſupra allatum. Quòd ſi referantur ad pœnas ſpirituales, intelligenda eſſe ex ſuppoſitione, quòd filii patrũ culpas imitentur. Quòd ſi parentum peccata filii non imitantur, tunc in iis verificatur Ezech. teſtimoniũ: *Filius non portabit iniquitatem patris*, neque quoad pœnam ſpiritualem, neque quoad corporalem pœnam, quæ ipſi medicina non ſit.

Pœna alia merè pœnalis eſt ob commiſſam culpam, alia medicinalis eſt ad culpã vitandam.

Pœna merè pœnali puniuntur filii ob parentũ peccata, quorũ imitatores ſũt. Pœna medicinali interdum puniuntur filii ob parentũ peccata, ne ea imitẽtur.

Exodi 20.

Cap. 18.

14. Porrò ex ſupra allato Exodi 2. capite teſtimonio mirificè nobis ſumma Dei miſericordia cõmendatur. Cum enim diuina punitio vſque ad tertiam, & quartam generationem extendi dicatur: è contrario de diuina miſericordia ibidẽ dicitur: *Faciens miſericordiam in millia his, qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea.* Idem repetitur Deut. 5. *Faciens miſericordiam in multa millia diligentibus me, & cuſtodientibus præcepta mea. In ſcriptura ſancta, millenarius numerus pro vniuerſalitate*

Miſericordiæ, & beneficentiæ Deus limites non præfigit, ſecus verò pœnæ. Millenarius numerus pro vniuerſalitate ponitur.

ſolet intelligi. Hinc per Ioann. dicitur: Et regnabunt A *cum illo mille annis; quia videlicet regnum ſanctæ Eccleſiæ vniuerſitatis perfectione ſolidatur*, ait Gregor. Diuinũ ergo ſupplicium quartę generationis limites habet: Diuina verò miſericordia, & beneficentia benefaciendo, meritiſque prçmia largiendo, ad multa millia ſe extẽdens, limites nullos habet. Propterea Pſ. 102. dicitur: *Miſericordia Domini ab æterno vſque in æternum ſuper timentes eum, & iuſtitia illius in filios filiorum his, qui ſeruant teſtamentum eius.* Vbi iuſtitiæ nomine iuſta retributio præmiorum meritis reſpondentium, iuxtà ſacros interpretes ſignificatur. *Attende mihi quæſo*, inquit Athanaſius, *quatenus vltionem protendat; nimirùm non vltrà quartam generationem. Nunc vide quo fine humilitatem claudat: Miſericordia mea in mille proſapias, ſiue generationes diligentibus me.* B

4. Moral. c. 2.

Athanaſ. de naturali cõmunione eſſẽtia, inter patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum.

15. Sed vt ad Euangelicum cœcũ reuertamur; ex dictis patet potuiſſe filium propter parentum peccata cœcum naſci, ita vt filij cœcitas parentum culpæ pœna foret; ipſi autẽ filio medicina tantùm. Medicina quidem tantùm, ſi ipſum cœcum à noxiis obiectis mundanarum illecebrarum cœcitas retraxerat.

16. Rurſus neque abſurda fuit, vt Theophylactus cenſet, diſcipulorum interrogatio, quòd cœcitas ipſius cœci culpæ tribui poſſe exiſtimarent. Potuit enim 1. ignorari à diſcipulis, cœcum fuiſſe. 2 potuit huiuſmodi cœcitas originalis peccati pœna eſſe. Etſi enim, teſte Apoſtolo, *Omnes in Adam peccauerunt*; reſpectu tamen huiuſmodi originalis culpę omnibus cõmunis, poteſt pœna diuerſimodè à Deo pro libera ſua volũtate decerni. Quare ipſi Iudęi originali peccato huiuſmodi cœcitatem tribuiſſe vidẽtur; cum infra ipſi cœco dixerunt: *In peccatis natus es totus*, ſcilicet tàm quoad animã propter originalem culpam, quàm quoad corpus eiuſdem peccati labe notatum. Pomi igitur vetiti comeſtio, ex qua originale peccatum in poſteros emanauit; ſicut primis parentibus oculos ad confuſionem aperuit: *Tulit mulier de fructu illius, & comedit; deditque viro ſuo, qui comedit; & aperti ſunt oculi amborum*: ita ex eadem culpa originaliter transfuſa potuiſſent Euangelico huic cœco cœcitate oculi operiri. C D

Ad Rom. 5.

Gen. 3.

17. Reſpondet 3. Leontius diſcipulos interrogãdo, an ipſe cœcus peccaſſet, & propterea in cœcitatẽ incurriſſet; intellexiſſe, non de peccato natiuitatem eius antecedente, ſed ſubſequente poſt rationis vſum; ita vt propter præuiſum futurum peccatum cœcitate punitus fuerit. Neque in hoc nimius diuinæ iuſtitiæ rigor tribueretur, quòd pœna culpam præcederet. Potuit enim huiuſmodi pœna ſimul medela eſſe ad futuræ culpæ correctionem; ſine qua diutius in peccato cœcus perſeueraſſet. Quare ex cœcitate cœcum hunc beneficium accepiſſe ait Chryſoſt. Claudere igitur potuiſſet Euangelico huic cœco Deus oculos, ne peccati mors, quæ aliquando ad ipſius cor aditum ſibi aperuiſſet; iterum, atque per oculos, veluti per feneſtras aſcenderet, teſtante Ierem. *Aſcendit mors per feneſtras.* Quare Seneca cœcum conſolatur dicens: *Quàm multis cupiditatibus via inciſa eſt? quàm multis rebus, quas ne videres, vel eruendi erant oculi? Non intelligis partem innocentiæ eſſe cæcitatem? Huic oculi adulterium monſtrant; huic inceſtum; huic domum, quam concupiſcat; huic vrbem, & mala omnia: certè irritamenta ſunt vitiorum, ducéſque ſcelerum.* Sed ſupra citata Ieremiæ verba egregiè ſic diſſerit S. Gregorius: *Cum ſit inuiſibilis anima, nequaquam corporearum rerum delectatione tangitur; niſi quod inhærens corpori quaſdam egrediendi foramina eiuſdem corporis ſenſus habet. Viſus quippe, auditus, guſtus, auditus, odoratus, & tactus, quaſi quædam viæ mentis ſunt, quibus foras veniat; & ea, quæ extra eius ſunt ſubſtantiam, concupiſcat. Per hos autem corporis ſenſus, quaſi per feneſtras quaſdam exteriora quæque anima reſpicit, reſpiciens concupiſcit. Hinc etenim Ierem ait. Aſcendit mors per feneſtras noſtras, ingreſſa eſt domus noſtras. Mors quippe per feneſtras aſcendit, & domum ingreditur; cum per ſenſus corporis concupiſcentia veniens habitaculum intrat mentis. Quiſquis autem per huius corporis feneſtras incautè exterius reſpicit, plerumque in delectationem peccati etiam nolens cadit; atque obligatus deſideriis incipit velle, quod noluit. Semel ſpecies formæ cordi per oculos illigata, vix magni luctaminis manu ſoluitur. Ne ergo quædam lubrica in cogitatione verſemus, prouidendum nobis eſt; quia intueri non decet, quod non licet concupiſci. Vt enim munda mens in cogitatione ſeruetur, à laſciuia voluptatis ſuæ deprimendi ſunt oculi, quaſi quidam raptores ad culpam. Penſandum eſt quantò debeamus moderamine erga illicita viſum reſtringere nos, qui mortaliter viuimus; ſi & mater viuentium Eua per oculos ad mortem venit.* E A B

Tom. 3. Hom. 55. Ieremiæ c. 9 n. 21. Cæcitatis corporalis vtilitas. Hîc, & n. 22.

lib. de remediis fortuitorum.

21. Mor. c. 2.

Cap. 9. 21. Senſus cohibendi, ne animã polluant Hîc, & n. ſequẽti.

18. *Reſpexit oculus*, ait Ambroſius, *& ſenſum mentis euertit: audiuit auris, & intentionem inflexit: inhalauit odor, & cogitationem impediuit: os libauit, & crimen reddidit. Tactus contigit, & ignem adoleuit. Intrauit mors per feneſtram, dixit propheta: feneſtra tua eſt oculus tuus.* C

Initio de fuga ſeculi. Ieremias c. 9. 21.

19. Quàm multiplici induſtria, & cuſtodia oculum naturæ auctor Deus formauerit, & obuallauerit, ſic egregiè conſiderat idem Ambroſius. *Adhærent velut quibuſdam montium ſuperciliis oculi; vt & protegente montis cacumine tutiores ſint, & tamquam in ſummò collocati de quadam ſcena ſuperiore vniuerſa proſpectent. Neque enim oportebat eos humiles eſſe, ſicut aures, vel os, ipſóſque narium interiores ſinus. Specula enim ſemper in alto eſt, vt aduenientium cateruarum hoſtilium explorari poſſit aduentus, ne improuiſò occupent otiantem, vel vrbis populum, vel Imperatoris exercitum. Sic latronum quoque cauentur incurſus; ſic exploratores in muris, aut turribus, aut montis excelſi ſupercilio ſunt locati; vt deſuper ſpectent plana regionum, in quibus inſidiæ latronum latere non poſſint. Si ſpecula editior neceſſaria fuit; cur non ſupra ſummum verticem capitis oculi conſtituti? Nobis in ſumma propemodum corporis parte conſtitui oculos oportuit tanquam in arce, & ab omni vel minima offenſione defendi: quæ duo ſibi compugnantia videbantur. Nam ſi in humili eſſent propter tutamen, munus impediretur: ſi in vertice, paterent ad iniuriam. Itaque ne vel viſus muneris aliquid detraheretur, vel aliquid ad propulſandam iniuriam non proſpiceretur, eo loco oculos conſtituit, cui ſupercilia deſuper non minimum protectionis impertiant: ſubter malæ aliquantulùm eleuatæ haud exiguum munitionis adiungant. Et licet oſſium compage connexa, & æquata confinia circumuallare videantur; inter hæc medij ſunt oculorum orbes, & tuti ad cauendum, & ad intuendum liberi, & decori ad gratiam, vt pote in cryſtalli ſpecie refulgentes. In quorum medio pupillæ ſunt, quæ videndi munus operantur. Hæ ne qua incidentis iniuriæ offenſione lædantur, pilis hinc inde conſertis, velut quodam vallo per circuitum muniuntur.* D E

Ambroſ. lib. 6 Hex. c. 9. Oculorum conſideratio, & à natura cuſtodia.

Oculorum optimus cuſtos Dei timor.

20. Sed hęc omnis cuſtodia irrita eſt, nec diaboli inſidias propulſare poteſt, peccatique mortem arcere, ne per oculorum feneſtras aſcendat. Ad occludendum huic aditum, timor Dei oculis cuſtos ſtatuendus eſt: hic vnus poteſt diaboli inſidias, peccatique mortem ab oculorum aditu propulſare. Sicut ad voluptatis Paradiſum nullus ſerpenti aditus patebat; Euæ enim cum ſerpente cögreſſus extra Paradiſum fuit, teſte Ruperto, ita vbi Dei timor cuſtos aſſidet, nullus peccato, eiuſque auctori diabolo patet ingreſſus. Hoc indicare voluit Sapiens, cum Dei timorem voluptatis Paradiſo comparauit: *Timor Domini ſicut Paradiſus benedictionis*, Eccleſiaſtici 40.

in Geneſi

Oculos ipſe quas ingerit animæ ſordes, lacrymis abluit.

21. Quòd ſi ſemel peccato per oculos ad animam patuerit ingreſſus; eſt ex oculis ipſis ad illud expellendum medela. Nam lacrymas doloris, ac pœnitentię indices oculis tantùmmodo natura dedit; redditque egregiè rationem Seneca; *Ingenti prouidentia poſuit Deus in oculis viſum, & fletum; vt qui delictum committunt videndo, pœnas exoluant plorando.* Fecit hoc diuina prouidentia, vt vnde ſordes in animam immitterentur, inde etiam lauacrum foret; & vnde iactura cœleſtium diuitiarum proueniret, inde pretium ad eas redimendas exiſteret: *Oculus meus deprædatus eſt animam meam*, ex Gregorio peccatrix anima apud Ieremiã ait: Effundat igitur oculus pœnitentiæ lacrymas, vt iis veluti pretioſis margaritis aſportatam ipſius oculi culpa prædam redimere facilè poſſit: *Oculus meus inquinauit animam meam*, Rabbi Salomon legit: Quòd ſi oculus vana aſpiciendo, peccati ſordibus animam inquinauit, plorando eaſdem ſordes lacrymis abſtergere facilè poterit. Ne oculus animam deprædaretur, veluti clauſo hoſtibus oſtio Democritus Abderites ſponte oculis ſe priuauit, ratus animi contemplationem fore; ſi eum oculorum illecebris, & impedimentis liberaſſet. Id fecit Ethnicus: ſed S. Audomarus, Teruanæ Epiſcopus, Redemptionis anno 658. non ſeipſum, ſed Deum ſuæ cæcitatis auctorem eſſe voluit; vt cęcitas deſcendes à Patre luminum, multò clariùs animum illuminaret. Cum enim S. Epiſcopus Atrebati in eleuatione corporis Sancti Vedaſti, eius meritis lumen recepiſſet; ægro animo id tulit; oranſque pro cæcitate, eam rurſus impetrauit.

Oculus deprædatur animam, eiuſdemque lacrymis, veluti pretioſis gẽmis præda eſt redimenda. Thr. 3. Gregor. ſupra. Gellius lib. 10. Teſte Iacobo de Vitriaco. S. Audomarus ex cæco illuminatus, iterum cæcitatem à Deo precibus impetrauit.

22. Iacobus Gutherius cæcitatis encomiũ ſcripſit.

Reſpondit Ieſus: Neque hic peccauit, neque parentes eius; ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo.

Cæcitate ſæpe peccatores puniuntur.

23. PEccatorum pœnam ſæpè cęcitatem fuiſſe legimus. Gen. 19. 11. de Angelis punientibus infames Sodomæ ciues dicitur: *Percuſſerunt cæcitate à minimo, vſque ad maximum.* Deut 28. 18. legis tranſgreſſori dicitur: *Percutiat te Dominus amentia, & cæcitate.* 4. Reg 6. 18. cum iniqui Regis Syrię milites Eliſeum quærerent; *Eliſeus orauit ad Dominum dicens: Percute obſecro, gentem hanc cæcitate: percuſſit eos Dominus, ne viderent.* Secundò Machab. cap. 10. 30. de iniquis Thimothei militibus contra pium ducem Iudam Machabæum pugnantibus dicitur, *Cæcitate confuſi, & repleti perturbatione cadebant.* Act. 13. 11. impio Elymę mago Apoſtolus Paulus dixit: *Ecce manus Domini ſuper te; & eris cæcus non videns ſolem vſque ad tempus. Et confeſtim cecidit ſuper eum caligo, & tenebræ.* Nihilominus, quamuis hic Euangelicus cæcus, ſicut etiam eius parentes, peccaſſet; cum tamen propter peccata cæcitatem incurriſſe Dominus negat; Dicendo enim: *Neque hic peccauit, neque parentes eius*; ſubintelligi debent ſuperiora verba; vt propterea cæcus naſceretur.

24. *Sed vt manifeſtentur opera Dei.* Cum Dei dicit; *de ſe, non de Patre dicit*, ait Chryſoſtomus; *Patris enim gloria manifeſta erat*: cæci autem nati illuminatio, oculorumque formatio ad Dei filium ſpectabat. *Fiant luminaria in firmamento cæli*, dixit Deus in mundi creatione. Vbi ait Ambroſ. *Quis hoc dicit? Deus dicit, & cui dicit, niſi filio? Deus ergo Pater dicit: Fiat ſol, & Filius fecit Solem. Dignum enim erat, vt ſolem mundi faceret ſol iuſtitiæ. Ipſe ergo eum in lucem adduxit; ipſe eum illuminauit; ipſe ei dedit fundendi luminis poteſtatem. Factus eſt ergo ſol. Sol oculus eſt mundi iucunditas diei, cæli pulchritudo, naturæ gratia, præſtantia creaturæ.* Ad eumdem autem ſolis conditorem ſpectabat oculorum formatio; vt in vtroque ſe Dei filium oſtenderet. Nam, vt ait idem Ambroſ. *Quod ſol, & luna in cælo; hoc ſunt oculi in homine. Sol, & luna duo mundi lumina: Oculi autem quædam in carne ſidera fulgent deſuper, & inferiora claro illuſtrant lumine; nec patiuntur nocturnis quibuſdam nos tenebris implicari.*

Gen. 1. 4. Hexam. c. 2. 4. Hexam. c. 1. Oculi encomium. 6. Hexam. c. 9. Oculi Soli, & lunę cõparantur.

25. Cum iuxta Ambroſium, *Deus Pater dicit: Fiat ſol; & filius fecit ſolem*: per huiuſmodi verba à ſolis, aliorumque creatione neque Pater; neque Spiritus Sanctus debet excludi; cum omnia opera ad extra toti Trinitati communia ſint. Nam Ioannes c. 1. cum ſimiliter de diuino Verbo ait: *Mundus per ipſum factus eſt*, bene ibi Cyrillus ait: *Cum per filium factum eſſe mundum affirmat, ad Patris nos facile reducit memoriam: cum enim per quem, dicitur; ex quo etiam intelligitur. Vniuerſa enim ex Patre per Filium in Spiritu Sancto ſunt.* Tribuitur autem à Ioanne ibi expreſsè mundi creatio diuino Verbo; quia ibi de Verbi Diuinitate nos docere Ioannes voluit. Rurſus, quia diuino Verbo à Patre per intellectum procedenti ſapientia tribuitur, ſapientia autem veluti ſpiritualis lux eſt; ideo materialem etiam creati ſolis lucem, & illuminationem diuino Verbo ſpeciatim ab Ambroſio tributam eſſe dicere poſſumus.

Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt: venit nox, quando nemo poteſt operari.

26. HÆc ſententia explicatur Fer. 6 Dom. 4. in illa verba: *Si quis ambulauerit in die*, &c.

Quamdiù ſum in hoc mundo, lux ſum mundi.

27. COnſonat huic ſententiæ illud de Chriſto Domino apud Iſaiam vaticinium c. 42. *Dedi te in lucem gentium; vt aperires oculos cæcorum.* Porrò cæco tũ illuminatio tam quoad cæcitatem ſpiritualem, quàm corporalem, pluribus ſacræ Scripturæ teſtimoniis futuro Meſſiæ tribuitur. Primò à Dauide Pſ. 145. *Dominus illuminat cæcos.* Quo in loco legit Hieronymus iuxtà Septuaginta: *Dominus ſapientes facit cæcos*: Et Hilarius: *Dominus ſapientificat cæcos.* Iuxtà quã lectionem Dauidis vaticinium in hoc Euangelico cæco impletum benè intelligimus; ſi perpendamus quantò hic fidei lumine, & argumentorum acumine aduerſus incredulos Phariſæos pro præſentis miraculi veritate, & magnitudine diſputauerit. 2. ab Iſaia c. 29. dicitur: *Audient in die illa ſurdi verba*

in Iſaiam 54.

libri; & de tenebris, & caligine oculi cæcorum videbunt. Et c. 35. *Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos: tunc aperientur oculi cæcorum.* Pręterea c. 42. à futuro Meſſia dicitur: *Dncam cæcos in viam, quam neſciunt; & in ſemitis, quas ignorauerunt, ambulare eos faciam: ponam tenebras coram eis in lucem. Surdi audite, & cæci intuemini, ad videndum.* Denique cap. 61. *Spiritus Domini ſuper me, eò quod vnxerit Dominus me: ad annunciandum manſuetis miſit me; vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam; clauſis apertionem: & cæcis viſum,* legit Theodoretus. Quæ omnia vaticinia, vt dixi, tàm de ſpitituali, quàm de corporali cæcitate iuxtà ſacros Interpretes, & ſanctos Patres, præcipuè Græcos, debent intelligi. Quibus vaticiniis teſtimonium additur, quod de ſeipſo Dominus protulit, & Ioanni referendum iuſſit: *Euntes, renunciate Ioanni, quæ audiſtis, & vidiſtis: Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mũdantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt.* Vbi ait Ambroſ. *Non humana iſta, ſed diuinæ virtutis inſignia ſunt. Cæcis perpetuæ tenebras noctis aperire, defoſſorumque oculorum vulnera, infuſa luce, ſanare: auditum inſinuare auribus ſurdorum: Laxatis ſoluta membra reformare compagibus: in lucem quoque, refuſo vigore viuendi, reuocare defunctos. Hæc ante Euangelium, vel rara, vel nulla. Receperit licet Tobias oculos; vnus eſt in exemplo; & tamen Angeli fuit illa medela, non hominis.*

Cæcorum illuminatio cẽ præcipuè, vt futuri Meſſiæ ſignum Prophetæ prædixerũt. Theodoretus in Pſal. 45. Matth. 11. Lucæ 7. in Luc. c. 7.

28. Quęrit Abulenſis, cur inter miracula alia primum poſuerit Chriſtus, *Cæci vident?* Et ſimiliter Iſaias, cùm dixiſſet: *Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos,* ſtatim ante alia addidit, *Tunc aperientur oculi cæcorum.* Reſpondet idem Abulenſis id factũ eſſe, eò quod Chriſtus Dominus præ aliis ſublatis languoribus plurimos cæcos illuminauerit: quare Lucæ 7. dicitur: *In ipſa hora multos curauit à languoribus, & plagis, & ſpiritibus malis; & cæcis multis donauit viſum.* Multi quidem languidi, diuerſis tamen languoribus à Domino liberati ſunt: Sed ex cæcis à Domino illuminatis ſolummodo multitudo magna numeratur. Veruntamen rurſus quæri poteſt, cur frequentius erga cæcos Domini clementia ſuam miraculorum potentiam exhibuit? Reſpondeo, ne cæci Domini aſpectu priuarentur; qui quidem aſpectus efficacitatem miram habebat homines ad ſe, adeoque ad Euangelicam lucem, animæque ſalutem trahendi. *Certè fulgor ipſe, & maieſtas diuinitatis occulta, quæ etiam in humana facie relucebat; ex primo ad ſe videntes trahere poterat aſpectu,* ait Hieronymus. Quare Matth. 20. cum duo cæci, vt à Chriſto Domino illuminarentur, efflagitaſſent; de iis dicitur: *Confeſtim viderunt, & ſecuti ſunt eum. Si oculi ſunt raptores ad culpam,* vt loquitur Gregorius; cæcis iſtis oculi raptores ad ſalutem fuerunt. Tam efficax fuit illis primus Chriſti Domini illos illuminantis aſpectus.

In Matth. c. 11. ſupra. Cæcos cur frequẽtius, quàm alios languores curauerit, Chriſtus illuminauit. *in Matth. c. 9. Gregorius 21. Mor. c. 2.*

Hæc cum dixiſſet; expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, & liniuit lutum ſuper oculos eius.

29. IN hoc excellentior fuit Euangelici huius cæci illuminatio, quàm reſtitutio viſus Tobiæ ſeniori facta. In illa enim piſcis felle ex Angeli conſilio iunior Tobias vſus eſt: *Sumens Tobias de felle piſcis, liniuit oculos patri ſuo; & ſuſtinuit quaſi dimidiam ferè horam, & cœpit albugo ex oculis eius, quaſi membrana oui egredi: quam apprehendens Tobias traxit ab oculis eius, ſtatimque viſum recepit.* Sed Euangelicus hic cæcus non felle illuminatus eſt; ſed melle potius, nempe Domini ſaliua: de ſanctiſſima enim Chriſti Domini humanitate, primaria Dei ſponſa, dicitur Cantic. 4. *Fauus diſtillans labia tua, ſponſa: mel, & lac ſub lingua tua.* De Angeli beneficentia patrem alloquens iunior Tobias ex Auguſtini verbis ait: *Bone pater, totam domum noſtram, illuminatis oculorum tuorum lampadibus illuſtrauit.* Illuminatione tamen huius Euangelici cæci domus Iſraël, nempe perfida Iudæorum Synagoga illuſtrari noluit; cum tanti miraculi efficaciam Phariſæi cæci, & cæcorum duces agnoſcere recuſauerint.

Cœli nati illuminatio cum cæci Tobiæ illuminatione cõparatur. *Tobiæ. 11.* *Ser. de tempore 226.*

30. *Et liniuit lutum ſuper oculos eius.* Ad cæcum illuminandum, lutum Chriſtus Dominus adhibere noluit; idque ad diuinæ ſuæ potentiæ efficacitatem indicandam. Creata enim agentia non niſi aptis inſtrumentis ſuos effectus producere poſſunt; Deus verò ineptis etiam, immo contrariis. Sic 4. Reg. cap. 2. cum à Ierichuntino fonte mors in potantibus, & ſterilitas in irrigatis agris proueniret, Deus per Eliſeum, fontem illum ſalubrem, & dulcem reddidit, immiſſo ſale; quod tamen ex ſe potius exſiccare, ſterilitatem, & amaritiem parere aptum eſt. *Miſit in illum ſal, & ait: Hæc dicit Dominus, ſanaui aquas has; & non erit vltra in eis mors, neque ſterilitas.* Sic è medio Babylonicæ fornacis, & voraciſſimi ignis frigidiſſimam auram Deus eduxit ad tres pueros illuc immiſſos recreandos. *Fecit medium fornacis quaſi ventum roris flantem. Ignis illis murus factus eſt, & veſtis flamma, & fons fornax,* ait Chryſoſtomus. Sic 3. Reg. c. 18. Elias ad euocandum ignem è cœlo ſuper altare, & ſacrificium; ter ſuper idem altare quatuor aquæ hydrias effundi præcepit. Similiter Machab. 2. c. 1. 21. *Sacrificia iuſſit ſacerdos Nehemias aſpergi aqua, & ligna, quæ erant ſuper poſita. Vtque hoc factum eſt, & tempus affuit, quo ſol refulſit, qui prius erat in nubilo, accenſus eſt ignis magnus, ita vt omnes mirarentur.* Sic rurſus Elias ad diuidendas aquas Iordanis vſque ad fundum, pallium, quod ex natura ſua ſupernatare debebat, adhibuit. 4. Reg. c. 2. 8. *Tulit Elias pallium ſuum, & inuoluit illud, & percuſſit aquas, quæ diuiſæ ſunt in vtramque partem; & tranſierunt ambo per ſiccum;* nempe ipſe Elias, & Eliſeus. Sic denique, vt ait Salmeron, *aquas Mara, ligno aloës immiſſo, vt tradunt Hebræi, Moyſes edulcauit.* Cui conſonat Abulenſis ſecutus Rabbis Salomonem dicens: *Hoc lignum eſt Adelpha vulgo nominata, quæ ex ſe amara eſt, & mortifera. Voluit ergo eam Deus adhibere ad dulcorandum aquas; vt eo maius eſſet miraculum, quò amaritudo eius dulcori magis eſt contraria.* Quamquam videtur potius dicendum cum Caietano, & aliis, ligni illus amaras aquas dulcorantis virtutem naturalem fuiſſe: Cum enim Eccleſiaſticus de naturali proprietate herbarum, & lignorum, aliorumque ſimilium verba faceret; inter illa ligni illius, per quod Moſes amaras aquas dulcorauit meminit: *Altiſſimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam: Nonne à ligno indulcata eſt aqua amara?* Fuiſſe tamen in hac edulcoratione miraculum cenſeo; eò quod diuinitus factum ſit, vt ligni innata actiuitas à contrariis aquæ qualitatibus nihil repateretur; quò expeditior edulcoratio foret ad tot Hebræorum ſitim ſedandam. Et hoc modo conciliantur auctores; quorum alii talem aquæ edulcorationem naturalem, alii miraculoſam fuiſſe contendunt.

Lutum Dominus cur ad cæcum illuminandũ adhibuit? Hîc & n. 31. *Dan 3. Hom. 4. ad populum Antioch. Salmeron t. 6. Tract. 19. Exodi 15.* Moſes amaras aquas immiſſo ligno aloës an naturaliter, an miraculosè dulces reddiderit. *Cap. 38.*

31. *Liniuit lutum ſuper oculos eius:* Iuxtà naturalis hiſtoriæ ſcriptores, Aquila, vt aues, ſerpen-

Aquila puluerẽ in oculos animalium, quæ prædari vult, inijcit. Similiter diabolus. Gregor. 31. Mor. c. 33. Aquilarum nomine immundi Spiritus ſignificantur.

tes, & ceruos facilè prædetur; in eorum oculos puluerem alis collectum conijcit. Rurſus, quia Aquila inter immunda animalia numeratur Leuitici cap. 10. & vt ibi Origenes ait: *Et mortuorum corporum cibus eſt; & ex mortuis cadaueribus viuit; & de excelſis ad carnes mortuas, & fœtidas delabitur*; ideo, vt benè Gregor. ait: *Aquilarum nomine inſidiatores ſpiritus exprimuntur.* Sicut igitur Dominus ad cœci oculos illuminandos è terreno puluere collyrium fecit; ita è contrario diabolus ad excæcandos mentis oculos, animaſque diripiendas, terrenum puluerem, hoc eſt terrenas opes adhibet fraudulenter.

Luto cœlũ illuminans Dominus, humilitate mẽtis oculos illuminari docuit.

B 32. Præterea benè S. Ambroſius lib. de viduis ait: *Dominus cæci oculos luto illiniuit, vt videre poſſet: Creatorque omnium docet nos noſtræ memores debere eſſe naturæ, & corporis cernere vilitatem. Nemo enim magis poteſt videre diuina; niſi qui humilitatis conſcia ſit, neſcit extolli.* Qui humiliter Deo dicat cum Iſaia 64. *Domine, pater noſter es tu; nos verò lutum.* Propterea mortalis homo myſticè monetur Nahum cap. 3. 14. *Aquam propter obſidionem hauri tibi; intra in lutum.* Hoc eſt, dum in hac mortali vita ab immundis ſpiritibus, prauiſque ſuggeſtionibus obſideris. *Hauri aquam*; hoc eſt, ex intimo corde pœnitentiæ lacrymas extrahe: *intra in lutum*: hoc eſt: Temetipſum, fragilitatem, & vtilitatem tuam diligenter conſidera; & hinc te deſpicere, & terrena omnia diſce.

33. Simile per lutum miraculum B. Macrina S. Gregorii Nyſſeni ſoror edidit; quod ipſe Gregorius in Epiſtola ad Olympium apud Surium tomo 4. in eiuſdem virginis vita refert.

Modeſtiæ, & pudicitiæ exemplum eximium.

Cum acerbè intumuiſſet pectoris pars; & periculum eſſet, ne tumor ſecundus eſſet; aut ne latius ſerpens malum fieret immedicabile, ſi ad loca cordis appropinquaſſet; rogauit ſæpius, & obſecrauit mater, vt medici manum admitteret. Illa verò, cum aliquam corporis partem alienis oculis aperire morbo ipſo grauius indicaret, in ſacellum ſanctiſſimum ingreſſa, totam noctem proſtrata Deo ſupplicauit; & quæ ex oculis defluebat, aquam cum terra commiſcens, lacrymarum lutum morbo medicamentum adhibuit: matri autem hortanti, vt medico vteretur; ſibi ad expellendum morbum ſatis eſſe reſpondit, ſi manu mater ipſa locum ſancto ſigno muniret. Cum ergo mater in ſinum eius manum intuliſſet, ſignum egit; morbus autem abijt.

Luto ex puluere lacrymis mixto, B. Macrina ſibi noxium pectoris tumorem curauit.

34. De luto ingenioſum encomium ſcripſit M. Antonius Maioragius; vbi Euangelici cæci nati miraculum celebrat.

Luti encomium.

Et dixit ei: Vade, laua in natatoria Siloë, quod interpretatur miſſus.

Siloë fontis deſcriptio.

35. *Sileam fontem eſſe ad radices montis Sion, qui non iugibus aquis, ſed in certis horis, diebuſque ebulliat, & per terrarum concaua, & antra ſaxi duriſſimi cum magno ſonitu veniat, dubitare non poſſumus, nos præſertim, qui in hac habitamus prouincia*, ait Hieronymus in Iſaiam 8. Sed ſi magno ſonitu ebullit, & labitur, cur ab Iſaia dicuntur *aquæ Siloe, quæ vadunt cum ſilentio?* Reſpondetur huiuſmodi aquas, vt Hieronymus aſſerit, non ſemper, ſed interruptis vicibus patenter fluere cum ſonitu; deinde ſub terra abſcondi; ita vt tunc ſilere videantur, cum earum murmur non audiatur. Præterea eiuſdem fontis aquæ per canales in piſcinam, Siloe ſimiliter dictam deferuntur: vnde per tubos cum ſilentio, & ſuauiter

A in hortos deriuantur. Sed cur huiuſmodi fons, *Miſſus* dictus eſt?

Siloë fons cur miſſus dictus ſit.

36. Reſpondent primò aliqui, hunc fontem Siloë, hoc eſt *Miſſum*, dictum eſſe, eò quod illuc cæcus à Domino miſſus ſit. Sed contra eſt, quia antiquitus, multò antequam illuc cæcus mitteretur, fons idem nomen habebat, vt patet ex Iſaia citato. Reſpondent ſecundò alii, huiuſmodi aquis Siloë, hoc eſt Miſſum, nomen fuiſſe, vel ex eo, quod è fonte in piſcinam, vel ex eo, quod ex ipſa piſcina ad hortos irrigandos aqua immitteretur. Reſpondent tertiò, & verius ex Epiphanio, qui in vita Iſaiæ Prophetæ ſic ait: *Fontem Deus Siloam cauſâ Prophetæ effecit; quoniam priuſquam moreretur, puſillum precatus eſt, vti vndas illic erumpere dignaretur; & confeſtim dimiſit illi cœlitus aquam viuentem; vnde ſortitus eſt locus ille appellationem Siloam; quod ſi quis interpretetur, ſonat Dominum.* Cum Epiphanius demiſſam cœlitus aquam dicit: non intelligi debet eam è cœlo defluxiſſe; ſed potius fuiſſe ſubterraneam ſcaturiginem; quæ Iſaiæ precibus, cœleſtique ope eruperat; ita vt propterea cœlitus demiſſa dici potuerit. Porrò id non immediatè ante Iſaiæ obitum contigiſſe cenſendum eſt; cum eius meminerit Iſaias paulò poſt initium ſuæ prophetiæ, nempe cap. 8. cumque tam citò canales C conſtrui, & piſcina fabricari non potuerit; ratione cuius dicuntur ab Iſaia aquæ Siloë fluere cum ſilentio, vt ſupra diximus.

Cæcum cur ad Siloë natatoriam Dominus miſerit?

37. Quærunt hîc interpretes cur Dominus ad Siloë natatoriam cæcum miſerit? Pluresque huius afferunt rationes. Huic tamen quæſito reſpondendum ſimili modo mihi videtur, quo reſpondetur 4 Reg. cap. 5. vbi etiam quæritur, cur Eliſæus ad mundandam Naaman Syrum à lepra, eum ad Iordanem miſerit dicens: *Vade, & lauare ſepties in Iordane; & recipies ſanitatem caro tua, atque mundaberis.* Reſpondet primo Abulenſis *hoc feciſſe Eliſeum ad magnificandum miraculum, vt cum Naaman ad Iordanem iret, admirarentur* D *magis de potentia Dei Iſrael; quia per aquam, in qua nulla virtus ſanatiua erat, curabat lepram. Quia erat nimis contra rationem hoc; nam meliores aquæ erant in terra Syriæ, quàm in terra Iſrael. Et ſic ſemper reddebatur miraculum excellentius, quantò minus veriſimile erat. Adde quia minus veriſimile erat de aqua Iordanis, quod ſanare poſſet, quàm de alia aqua; eò quod fortè erat turbida, & lutulenta propter alluuionem. Nam quolibet anno in principio meſſis hordeaceæ Iordanis intumeſcit, liquefactis niuibus libani, ad cuius radices eſt caput Iordanis.* Idem dici poteſt de natatoria Siloë, quam natantium frequentia potiùs ſordidam fuiſſe, quàm mundam credibile eſt; atque adeo tum ex ſua natura; tum ex ſordibus omninò ineptam ad E oculos illuminandos fuiſſe eſt dicendum. Reſpondet ſecundo Abulenſis: *Fortè hoc fecit Eliſeus ad probandam obedientiam Naaman, quia Iordanis aliquantulum inde diſtabat: Si autem ſuffeciſſet, quòd aſpergeretur aqua in loco, in quo erat Eliſeus, Naaman tamen feciſſet promptè; quia hoc non erat difficile.* Similiter ad probandam cæci obedientiam, eum ad natatoriam Siloë Dominus miſit: præſertim cum cæco ad Siloë pedeſtre iter multò difficilius fuerit; quàm fuerit Naamo iter ad Iordanem curru eum vehente.

Abijt ergo, & lauit, & venit videns.

38. HVius cœci illuminatio ex duplici obedientia prouenit: ſcilicet tum ex ipſius cæci obedientia, qua Domini verbis firmiter credens, eius mandatum promptè perfecit: tum ex obedientia aquæ, cuius obedientiali potentia tamquam inſtrumento ad cæcum illuminandum vſus eſt Dominus. In omni enim creatura obedientialis potentia eſt ad agendum id, ad quod eam Deus eleuare velit; quamuis id exequi naturaliter nequeat. De qua potentia benè Theologi differunt; præcipuè Suarius cap. 1. 3. p. diſp. 31. ſect. 5. & 6. De eadem obedientiali potentia dicitur Sap. 16. *In aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat.* Cum ſcilicet iuxtà Philonem contra Ægyptios Dominus ignitas ſagittas, ardenteſque prunas, imbrium, & grandinum immiſtas procellis eiibrauit. De quo dicitur Exodi 9. 24. *Et grando, & ignis miſſa pariter ferebantur.* Et Pſalm. 104. 32. *Poſuit pluuias eorum grandinem, ignem comburentem in terra ipſorum.* Subdit citato capite Sapiens: *Quodam tempore manſuetabatur ignis, ne comburerentur, quæ ad impios miſſa erant animalia?* Cum enim Ægyptii ignem vbique accenderent, vt illo obiecto ſe à ranis, muſcis, & ſciniphibus in eorum pœnam à Deo immiſſis liberarent; tunc vim nullam ignis in moleſta illa animalia exercebat, vt ea diuinæ voluntati in Ægyptiis cruciandis omninò parerent. Subditur denique de Manna Iſraëlitarum cibo in deſerto: *Panem de cœlo præſtitiſti illis, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem.* Manna enim, vt ibidem dicitur, *Deſeruiens vniuſcuiuſque voluntati, ad quodcunque volebat, conuertebatur.* Nam manna Deus, vt per obedientialem potentiam iuxtà comedentium voluntatem ſaporem varium haberet, efficiebat. Quare de mirabilibus tot effectibus benè ibi ſapiens Deo dicit: *Creatura tibi factori deſeruiens exardeſcit in tormentum aduerſus iniuſtos; & lenior fit ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt.* Ideo ergo natatoriæ Siloë aqua, quæ ſordida, alioquin oculorum aciem læſiſſet; Dei imperio non noxia, ſed lenior, & vtilis reddita cæcum illuminauit.

Obedientialis potentia præter naturalem in creaturis, eſt ad Dei eas eleuātis imperio obtemperandum.

Itaque vicini, & qui viderant eum priùs, quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic eſt, qui ſedebat, & mendicabat? Alij dicebant, quia hic eſt: alij autem: Nequaquam: ſed ſimilis eſt ei.

39. DE primis parentibus poſt diuini mandati tranſgreſſionem dicitur Geneſ. 3. *Aperti ſunt oculi amborum:* & ibidem ſubditur: *Vocauit Dominus Deus Adam, & dixit ei: Adam vbi es?* Quibus verbis indicare Deus voluit Adamum propter peccati contractam immunditiem, adeò fuiſſe mutatum, vt iam ex eorum numero eſſet, quibus Deus ait: *Neſcio vos.* Ex eo ergo, quòd peccando Adam oculos aperuiſſet; ignorari quodammodo videbatur, an Adam eſſet. Quod ex peccati miſeria Adamo accidit; id ex maxima felicitate Euangelico cæco contigit. Cum enim oculos aperuiſſet, à vicinis ignorabatur, an ille idem eſſet, qui vt mendicus, & cæcus notus antea fuerat.

Adam, & Euangelicus cęcus natus non noſci vidētur, ſeù diuerſimodè ob apertos oculos. *Matth. 25.*

40. De peccatoribus myſticè dicitur Ierem. Thr. 4. *Denigrata eſt ſuper carbones facies eorum,* ſeu iuxtà Septuaginta: *Obtenebrata eſt facies eorum,* ſcilicet caligantibus oculis: *& non ſunt cogniti in plateis.* Sicut ergo eos, qui antea innocen-

Peccatores, & Euangelicus cæcus non ſunt cogniti in plateis, ſed

A tes erant, & poſtea in culpas decidunt, peccati nigredo, mentiſque obtenebratio reddit ignotos, ita è contrario fidei candor; & ex fide oculorum illuminatio, ne Euangelicus hic cæcus ab aliis agnoſceretur, efficiebat.

illi ex culpæ caligine, iſte ex fidei oculorūque illuminatione.

Ille verò dicebat: Quia ego ſum.

41. VErè Euangelicus hic cæcus de eo dubitantibus dicere potuit cum Dauide Pſalm. 39. 18. *Mendicus ſum, & pauper: Dominus ſollicitus eſt mei,* ſeu: *Dominus curam habet mei,* iuxta Auguſtinum. Quòd autem antea cæcus, ex diuina beneficentia oculos ad lucem videndam aperuiſſet; ex gratitudine os ad diuinam potentiam, & clementiam prædicandam aperuit: B ideoque Deo dicere potuit, vt citato Pſalm. dicitur: *Non abſcondi miſericordiam tuam, & veritatem tuam à concilio multo.* Quare de eo Chryſoſtomus ait: *Non verecundatus eſt de priori cæcitate; neque formidauit furorem plebis, neque renuit oſtendere ſeipſum, vt prædicet benefactorem:* Duplici eloquio benefactorem ſuum cæcus prædicauit; eloquio ſcilicet oris, & oculi: oculo enim ſuam etiam loquelam Propheta tribuit dicens: *Ne taceat pupilla oculi tui.* Cæcum ergo ſe antea confeſſus; poſtea benè formatos, acutoſque oculos oſtendens, non ſolùm ore, ſed oculis veluti oris æmulis, ſui benefactoris potentiam celebrauit.

Cæci nati erga Dominum gratus animus.

Ier. 2. Th. 18.

C *Dicebant ergo ei: Quomodo aperti ſunt tibi oculi?*

42. CVm huic Euangelico cæco non ſolùm viſiua potentia, ſed etiam ipſum videndi organum deeſſet, illud ex luto formatum fuiſſe docet ex Cypriano Toletus. Ait etiam Chryſoſtomus: *Cum ex limo formatum hominem audiſſent; ideo Chriſtus nunc ad eum modum oculum finxit, vt creaturæ opifex crederetur.* Nihilominus increduli Iudæi, & inuidi, & ex his præcipuè Phariſæi infra, ad imminuendum Redemptoris miraculum non interrogant: *Quis tibi oculos finxit?* Sed quaſi oculos iam præhabuiſſet, D ſciſcitantur, *quomodo aperti ſunt tibi oculi? Paruulum occidit inuidia,* dicitur Iob. 5. Cur inuidus, qui inani proprii meriti æſtimatione tumidus, atque elatus eſſe ſolet, paruulus, ſeu puſillus dicitur? ſcilicet, quia propter inuidentium aliorum virtutes, & facta puſilla animo dimenſus, ſemper imminuit.

Cæco nato Dominus oculorum orbes ex luto formauit.

Hom. 55.

Inuidus cur paruulus dicitur?

Reſpondit: Ille homo, qui dicitur Ieſus, lutum fecit; & vnxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad Natatoria Siloe, & laua. Et abij, & laui, & video. Et dixerunt ei: Vbi eſt ille? Ait: Neſcio. Adducunt eum ad Phariſæos, qui cæcus fuerat. Erat autem Sabbatum, quando lutum fecit Ieſus, & aperuit oculos eius. Iterum ergo interrogabant eum Phariſæi, quomodo vidiſſet? Ille autem dixit eis: Lutum mihi poſuit ſuper oculos, & laui, & video.

E

43. CVr ad Phariſæos maximam legis peritiam profitentes cæcus ductus fuerit, & cur tam diligenti examine de eius illuminatione interrogatus fuerit, cauſam indicat Euangeliſta dicens: *Erat Sabbatum, quando lutum fecit Ieſus, & aperuit oculos eius.* Superſtitioſis enim Iudæis, & erga Dominum malè affectis Dominus Sabbati aliquo modo violator videbatur; quòd

eo die lutum feciſſet, cæcumque curaſſet. Sed quàm tale iudicium inane, & peruerſum fuerit, illuminatus cæcus oſtendit. Cæci enim ſinceram veritatem commendant hîc S. Chryſoſtomus, S. Thomas, & Hugo Cardinalis; eò quòd omnia, quæ circa ſuam illuminationem ſcire poterat, fideliter referat. Nihilominus Sabbati ab eo mentio nulla facta eſt; eo quòd in ſuſpicionem nullam violati Sabbati ob ſuam illuminationem veniſſet.

Dicebant ergo ex Phariſæis quidam: Non eſt hic homo à Deo, qui Sabbatum non cuſtodit. Alij autem dicebant: Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere? Et ſchiſma erat inter eos.

44. ALibi etiam ad Sabbati obſeruantiam Iudæi confugiunt, vt Chriſti miracula calumnientur. Sic Lucæ 13. Cum Chriſtus Dominus mulierem infirmitatis ſpiritu inclinatam, diuinitus expulſo malo ſpiritu erexiſſet, *Archiſynagogus indignatus, quia Sabbato curaſſet Ieſus, dicebat turbæ: Sex dies ſunt, in quibus oportet operari; in his ergo venite, & curamini, non in die Sabbati.* Sic Ioan. 5. cum languidum Probaticæ piſcinæ Dominus curaſſet, iuſſiſſetque grabatum tollere, *perſequebantur Iudæi Ieſum, quia hæc faciebat in Sabbato.* Sic Matthæi 12. *cum Chriſti Domini diſcipuli tranſeuntes per ſata Sabbato cœpiſſent vellere ſpicas, & manducare; Phariſæi videntes, dixerunt ei: Ecce diſcipuli tui faciunt, quod non licet facere Sabbatis.* Sed de his ſuo loco.

Cæci nati ex luto illuminatione Sabbatū violari iniquè & ridiculè Phariſæi aſſerebant. Hîc, & n. 47.

45. In hac Euangelica hiſtoria quatuor in huius cæci illuminatione facta reperimus. Primò lutum; ſecundò lutum cæci oculis applicatum; tertiò cæci iter ad Siloë natatoriam; quartò cæci oculorum ablutionem. Quæcumque ex his Sabbatum violaſſe aſſerentes, non ſuperſtitioſi ſolùm, ſed inſuper ridiculi exiſtimari ſanè debent. Primò cum in puluerem aliquis expuit, profectò ex puluere, & ſputi miſtione lutum fit. Niſi ergò ridiculè aſſeratur Sabbato in puluerem ſpuere vetitum fuiſſe; ex luto facto Sabbati violatio deduci non poteſt. Secundò, neque luto cæci oculos inungere Sabbatum violare ſano iudicio cenſeri poteſt. Nam Sabbato non excepto, *omni tempore ſint veſtimenta tua candida; & oleum*, hoc eſt odoratus liquor, *de capite tuo non deficiat*, dicitur Eccleſiaſtæ 9. 8. Si ergo omni tempore, quocumque die odoriferos liquores capiti applicare licebat; cur ſalutaris luti oculis facta applicatio omni tempore, & ipſi Sabbato licita cenſenda non fuit? Tertiò, breue iter ad Siloë Ieroſolymæ proximum licitum fuiſſe, negare nemo poteſt. Quartò, teſte S. Marco cap. 7. *Phariſæi, & omnes Iudæi, niſi crebrò lauerint manus, non manducant.* Si ergo Sabbato manducare, adeoque crebrò manus lauare non ſolùm licitum, ſed ex traditione præcipiebatur; cur non etiam faciem, oculoſque abluere non licebat? Verumtamen non ſolùm ex dictis; ſed etiam ex miraculi magnitudine benè alii aſſeruerunt Chriſtum Dominum Sabbatum non violaſſe; ſi enim violaſſet, peccator fuiſſet; talia autem edere miracula peccator omninò nequit.

46. Sed, vt Phariſæi non ſolùm cæci eſſent, ſed etiam duces cæcorum, Marcionitæ hæretici Phariſæos ſequentes, patrem Chriſti eſſe alium à Deo veteris Teſtamenti aſſeruerunt; quòd Chriſtus Sabbatum non ſeruaſſet, vt refert Tertullianus in Marcionem lib. 4. Ita etiam Marcionitæ aſſerere potuiſſent, Deum à ſeipſo diuerſum eſſe; eò quod aliquando Sabbati requiem non ſeruandam præcepiſſet. Ioſue enim 6. *Dixit ad Ioſue: Circuite Vrbem cuncti bellatores ſemel per diem: ſic facietis ſex diebus. Septimo autem die ſacerdotes tollant ſeptem buccinas, quarum vſus eſt in Iubilæo, & præcedant arcam fœderis. Septieſque circuibitis ciuitatem, & ſacerdotes clangent buccinis.* Benè igitur Epiphanius ait: *In Sabbato euellebant diſcipuli ſpicas, & in Sabbato Dominus curauit: & non hoc ſolùm, verum etiam, Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam, dixit. Quando enim non ob bonam cauſam Sabbatum ſolutum eſt? Ieſus enim Naue ſucceſſor Moſis, qui inter Prophetas numeratur; qui electus eſt à Deo; qui per orationem detinuit Solem, & Lunam, vbi dixit: Stet Sol iuxtà Gabaon, & Luna iuxtà vallem Aialon: Statim reperitur Sabbatum ſoluere propter bonam actionem. Nam per ſeptem dies circumdat muros Ierichontis ipſe Ieſus: & non licebat ire in Sabbatis vltra menſuram ſex ſtadiorum definitorum. At menſura ambitus Ierichuntis ſtadia viginti excedit. Cum autem per ſeptem dies circundederint ipſi ciuitatem, omninò incidit Sabbatum in vnum ex his diebus.* Quod ſi tunc ſeptimum diem Sabbatum fuiſſe dicamus, vt valdè probabiliter aſſerit R. Salomon apud Abulenſem, Lyranum, Dionyſium, & alios; tunc ſeptem vrbis circuitiones excedent 140. ſtadia. Præterea præter laborem circuitionis additus eſt Sacerdotibus labor portandi arcam, & buccinas vehementer inflandi. Nihil eſt igitur, cur Sabbati violationem Domino Iudæi, vt Marcionitæ hæretici tribuant.

Sabbatū nō violabatur, cū conſueto longius iter Deus præcipiebat.

In catalogo hæreſum Manich.

Ioſue 10.

47. Præterea ſi in templo diebus omnibus, etiam Sabbato ex Dei mandato ſeptem candelabri lucernas accendere, earumque ſordes emungere ſacerdotes poterant; vt patet Exodi 25. & 27. cur non in templo Dei viuo, cuiuſmodi fidelis anima Euangelici cæci erat, ſine Sabbati violatione duas oculorum lucernas ad diuinam gloriam accendere non licuit Chriſto ſummo ſacerdoti; qui Matth. 6. dixit: *Lucerna corporis tui eſt oculus tuus?* Fuerit illuminatio oculorum pro lucernarum accenſione; & luti ablutio in Siloë facta pro Ellychniorum in ipſis lucernis emundatione. Sed quod ad Phariſæorum calumniam ſpectat, hoc improborum proprium eſt, vt bonis abutendo, ea vt media ad malum vſurpent. Sic de Iudæorum gente dictum eſt Oſeæ 8. *Factæ ſunt ei aræ in delictum.* Aræ, quæ ad diuini cultus venerationem inſtitutæ fuerant; ad ſacrilega delicta, & ſcelera, gens perfida illa conuertebat. Sic in præſentia Sabbati obſeruantiæ zelum Phariſæi obtendunt, vt Chriſti miracula ſub boni ſpecie calumniari poſſint.

Peccatores bonis rebus abutũtur, ea vt media ad malū adhibentes.

Dicunt ergo cæco iterùm: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia Propheta eſt?

48. SAncti viri, quos Deus ad diuinam legem inculcandam, ſuamque voluntatem Iſraëlitico populo ſignificandam mittebat, Prophetæ dicebantur. Hinc Ier. 7. 25. à Deo dictum legimus: *Miſi ad vos omnes ſeruos meos Prophetas, per diem conſurgens diluculo, & mittens; & non audierunt me, nec inclinauerunt aurem ſuam, ſed indurauerunt ceruicem ſuam.* Ideo Ioan. cap. 1. Sacerdotes, & Leuitæ à Ioanne interrogarunt: *Propheta es tu?* hoc eſt; Homo miſſus à Deo es tu? Sic Lucæ 7. cum Dominus viduæ fi-

Prophetæ nomen cui in ſacra Scriptura tribuatur.

lium ad vitam reuocaſſet, ex tali miraculo Dominum à Deo miſſum adſtantes cum crederent, dixerunt: *Propheta magnus ſurrexit in nobis.* Idem de Chriſto Domino teſtimonium illuminatus cæcus hîc præfert, dicens: *Propheta eſt.*

Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus fuiſſet, & vidiſſet; donec vocauerunt parentes eius, qui viderat; & interrogauerunt eos, dicentes: Hic eſt filius veſter, quem vos dicitis, quia cæcus natus eſt: quomodo ergo nunc videt?

49. CVm cæcum poſt Chriſti miraculum clarè iam videre à Phariſæis negari non poſſet; vt ad miraculum calumniandum aditum ſibi aliquem aperirent, ad cœci parentes confugerunt, ſperantes à parentibus filii cæcitatem à natiuitate negandam, cumque antea aliquo modo vidiſſe affirmandum. Qua in re verè Phariſæi ſuam mentis cæcitatem oſtenderunt. Cum enim viſio actus vitalis ſit; profectò non alio, quàm ipſius videntis, vel non videntis teſtimonio ſtandum eſt: ipſius autem cæci teſtimonium, quo ſe antea cæcum fuiſſe teſtatus eſt, falſum fuiſſe nullatenus dici poteſt. Cum enim tot annos ad templi ianuam à prætereuntibus mendicans viſus eſſet; cumque vt ſupra ex Cypriano, & Chryſoſtomo diximus, ipſo videndi organo caruiſſet, vtique cæcitatem ab eo fingi potuiſſe ſano iudicio exiſtimari non potuit.

50. Porrò ſuppoſita Iudæorum nequitia cùm dicitur: *Non crediderunt, donec vocauerunt parentes eius:* non hinc ſequitur Iudæos poſtea credidiſſe: nam *donec*, interdum quidem excludit antecedens, & includit conſequens: vt Ioſue 7. cum Deus Iſraëlitico populo dixit: *Non ero vltra vobiſcum, donec conteratis eum, qui huiuſmodi ſceleris reus eſt.* Quo in loco excluditur Dei protectio erga populum antequam contereretur reus; includitur, ſeu affirmatur, poſtquam contritus eſt. Eadem verò particula, *donec*, etiam in ſacra Scriptura interdum ita excludit antecedens, vt non propterea includat ſubſequens: vel ita includit antecedens, vt non propterea ſubſequens excludat. Iſaiæ 46. n. 4. iuxtà lectionem ſancti Hieronymi Deus ait: *Ego ſum, qui ſum; & donec ſeneſcatis ego ſum. Numquid poſtquam illi ſenuerint Deus eſſe deſiſtet?* ait Hieronymus, & ſubdit: *Paulus Apoſtolus Corinthijs ſcribens, ait: Oportet illum*, ſcilicet Chriſtum, *regnare, donec ponat inimicos ſub pedibus eius. Numquid tamdiu regnaturus eſt Dominus, donec incipiant eſſe inimici ſub pedibus eius? & poſtquam illi ſub pedibus fuerint, regnare deſiſtet: cum vtique tunc magis regnare, incipiet, cum inimici cæperint eſſe ſub pedibus? Dauid quoque in quarto graduum Pſalmo ſicut oculi ancillæ, ait, in manibus dominæ tuæ; ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri: Ergo tamdiù Propheta oculos habebit ad Dominum; quamdiù miſericordiam impetret; & poſt impetratam miſericordiam oculos torquebit in terram? qui alio in loco dicit: Oculi mei defecerunt in ſalutare tuum; & in verbum iuſtitiæ tuæ.* Similiter intelligenda eſt particula, *donec*, cum de diuina Sapientia dicitur: *Hæc venditum iuſtum non dereliquit; donec afferret illi ſceptrum regni.* Non enim poſt allatum regni ſceptrum à diuina Sapientia derelictus eſt Ioſeph; ſed tum magis ab ea eſt adiutus. Similiter Geneſ. 8. 7. cum de Noë dicitur: *Dimiſit coruum, qui egrediebatur, & non reuertebatur donec ſiccarentur aquæ. Non enim poſtea reuerſus eſt; quia dictum eſt; non reuerſum, donec*

> Particula *donec*, vel *vſque*, aliæque limitatiuæ particulæ ita excludunt antecedens, vt nō propterea includant ſubſequens, vel ita includūt antecedens, vt nō propterea ſubſequens excludant.
> *ad Heluidium.*
> 1. *ad Cor.* c. 15.
> *Ex Pſ.* 109. *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.*
> *Pſ.* 122.
> *Pſ.* 118.
> *Sap* 10 13.

A *ſiccaretur aqua*, ait Auguſtinus tom. 3. lib. 1. locutionis de Geneſi. Similiter iuxtà Hieronymum intelligenda ſunt verba Matthæi 1. de B. Virginis ſponſo: *Non cognouit eam, donec peperit filium ſuum primogenitum.* Vbi ſicut per particulam, *donec*, excluditur tempus antecedens; ita ſubſequens tempus non includitur. *Euangeliſta*, ait Hieronymus, *id indicat, de quo ſcandalum poterat moueri; non eam cognitam eſſe a viro ſuo vſque ad partum: vt multò magis intelligeremus cognitam non fuiſſe poſt partum: à qua tunc ſe abſtinuit, cùm adhuc de viſione poterat fluctuare.* Quod de particula, *donec*, diximus, idem de particula, *vſque*, dicendum eſt; ſcilicet ex eo, quod excludat, vel includat antecedens; non propterea includere, vel excludere ſubſequens.

B Tria afferuntur ex ſacris litteris teſtimonia à S. Hieronymo: *Saluator in Euangelio ad Apoſtolos, Ecce ego, inquit, vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi; ergo poſt conſummationem ſeculi Dominus à diſcipulis ſuis abſcedet; & tunc quando in duodecim ſolijs iudicaturi ſunt duodecim tribus Iſrael, Domini conſortio fraudabuntur?* Præterea Gen. 35. *Tradiderant Iacob Deos alienos, qui erant in manibus eorum, & inaures, quæ erant in auriculis eorum? & abſcondit ea Iacob ſubter Terebinthum, quæ eſt in Sichimis, & perdidit ea vſque in hodiernum diem.* Item in fine Deuter. *Defunctus eſt Moyſes ſeruus Domini in terra Moab per Verbum Domini: & ſepelierunt eum in Geth prope domum Phogor, &*

C *nemo ſcit ſepulchrum eius vſque in diem iſtum: Certè hodiernus dies illius temporis exiſtimandus eſt, quo hiſtoria ipſa contexta eſt; ſiue Moyſen dicere volueris auctorem Pentateuchi; ſiue Eſdram eiuſdem inſtauratorem operis, non recuſo. Nunc hoc quæritur, an id, quod dictum eſt: Vſque ad diem iſtum, an ad illam referatur ætatem, quâ libri editi, ſiue conſcripti ſunt? Doceat igitur poſt illam diem tot iam annorum vſque ad nos voluminibus exactis; aut idola, quæ ſub Terebintho condita fuerant, reperta; aut Moyſis tumulum inueſtigatum; quia obnixè aſſerit poſt donec, & vſque. eſſe incipere quod tamdiù non fuit, quàm, vſque, compleretur, & donec. Quin potius animaduertat, Scripturæ ſanctæ idioma, &*

D *nobiſcum, in quo hæſitabat, intelligat ea, de quibus poſſet ambigi, ſi non fuiſſent ſcripta, ſignari, cætera verò noſtra intelligentiæ derelinqui. Si enim adhuc recenti tempore viuentibus iis, qui viderant Moyſen, ſepulchrum eius potuit ignorari; multò magis tot ſeculis prætereuntibus.* Quod de *donec*, & *vſque* dictum eſt, idem dicendum eſt de aliis limitatiuis particulis, *priuſquam, ante, & antequam.* Quare cum Matth. 1. dicitur: *Cum eſſet deſponſata mater eius Maria Ioſeph antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto*: ibi ex eo, quod excludatur conueniſſe ante Ioſephum cum Maria, non includitur conueniſſe poſtea. Huiuſmodi enim particulæ, vt benè aduertit Hie-

E ronymus; *licet ſæpè conſequentia indicent, tamen nonnumquam ea tantùm, quæ priùs cogitabantur, oſtendunt. Vnde nec neceſſe ſit, vt cogitata fiant, cum aliud ideo interuenerit, ne ea, quæ cogitata ſunt, fierent.* Benè igitur ſic contra Heluidium Hieronymus arguit. *Quaſi ſi quis dixerit, antequam in portu pranderem, ad Africam nauigaui, non poſſit ſtare ſententia; niſi ei in portu prandendum quandoque ſit. Aut ſi velimus dicere: Paulus Apoſtolus antequam ad Hiſpanias pergeret, Romæ in vincula coniectus eſt: aut certè illud: Heluidius antequam pœnitentiam ageret, morte preuentus eſt: Statim, aut paulo poſt vincula ad Hiſpanias ſit eundum, aut Heluidio pœnitentia agenda poſt mortem. Cum*

> *Matth.* 28. 20.
> *Deut.* c. 34.

Scriptura dicat: In inferno autem quis confitebitur tibi? Denique limitatiuis particulis iuxtà allatam intelligentiam addi poteſt particula, *Amplius:* hæc enim particula negationi coniuncta; ita interdum futurum tempus excludit, vt non propterea præteritum tempus includat. Sic Tobiæ 3. Saræ, quæ cum virgo foret, nondum filios habuerat, dicitur: *Amplius ex te non videamus filium, aut filiam ſuper terram, interfectrix virorum tuorum.* Similiter Act. 13. de Christo dicitur: *Suſcitauit eum à mortuis amplius non reuerſurum in corruptionem*; Vbi excluditur à Chriſti corpore poſt mortem futura corruptio, cum tamen antea in Chriſti corpore corruptio nulla præceſſerit. Nec dicas per corruptionem intelligi paſſionis, & mortis ſubiectionem; cui antea Chriſtus obnoxius fuerat: id enim repugnat citato ibidem textui ex Pſal. 15. *Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem*; hoc eſt putrefactionem. Quod ſic Rabbi Iſaac explicat: *Non dominabitur poſt mortem ſcolex, aut vermis.* Denique cum Apoc. 3. de iuſto dicitur: *Foras non egredietur amplius*: ita eius futurus egreſſus negatur, vt non propterea præteritus affirmetur.

Reſponderunt eis parentes eius, & dixerunt: Scimus, quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt.

51. INuiti Iudæi miraculi certitudini inſeruierunt; cum enim ſperarent ipſius cæci genitores metu perterritos teſtimonium vel falſum, vel dubium prolaturos; & hinc poſſe calumniam contra præſens miraculum strui; factum eſt, vt manifeſto parentum teſtimonio illuminati cæci veritas clarior, & certior eluceret. Quare benè Sapiens dixit: *Qui fodit foueam, incidit in eam; & qui voluit,* ex Hebræo, *Qui facit lapidem, reuertetur ad eum.* Obſtinatio Iudæorum veluti lapis in Chriſtum Dominum iaciebatur; recidit tamen in ipſos; cum aduocatis illuminati cæci parentibus ex eorum teſtimonio magis confuſi fuerint. Egregiè ait Chryſologus: *In ſe vadit, qui vadit in Deum:* & Salomon: *In inſidijs ſuis capientur iniqui.*

Prou. 26. v. 27.

Ser. 152.

Prou. 11. v. 6.

Quomodo autem nunc videat, neſcimus; ipſum interrogate; ætatem habet; ipſe de ſe loquatur.

52. CRedibile non eſt illuminatum cæcum, quod Iudæis dixerat, ſuis etiam parentibus non narraſſe; ſcilicet de luto ipſius oculis Domini manibus ſuperpoſito, & de oculorum in Siloë ablutione. Quod quamuis benè parentes audiiſſent, non tamen mendaciter dixerunt: *Quomodo nunc videat, neſcimus.* Mirabilem modum, quo diuina potentia per lutum, & Siloë aquas oculos illuminauerit, ignorabant. *Numquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua Domine?* ait Dauid Pſal. 87. 13. in tenebris ſcilicet, quibus Iudaicus populus ſubiacebat; de quo poſt Euangelicam lucem Iſaias ait cap. 9. *Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis.*

Hæc dixerunt parentes eius, quoniam timebant Iudæos. Iam enim conſpirauerant Iudæi, vt ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra Synagogam fieret. Propterea parentes eius dixerunt: Quia ætatem habet, ipſum interrogate.

53. SYnagoga, hoc eſt Congregatio, formali, & materiali ſenſu accipi poteſt. Formali ſenſu Synagogę nomine fidelium Iudæorũ vnum, verumq; Deum credentium cœtus ſignificabatur: ſicut apud nos vniuerſa Chriſtianorum congregatio Eccleſia dicitur. Hoc ſenſu Num. 4. 14. *Principes Synagogæ.* & Num 16. 2. *Viri proceres Synagogæ*, hoc eſt Iudæorum Reipublicæ Primates dicuntur. Materiali autem ſenſu locus, ſeu, vt ait Philo, Oratorium, quod præcipuè Sabbato Iudęi ad orandum, diuinamq; legem addiſcendam frequentabant, Synagoga dicebatur, eiuſque præſes Archiſynagogus. Idem præterea Synagogæ locus erat, in quo Iudæi eos, quos legis tranſgreſſores putabant, publicè puniebant. Hinc Dominus Matth. 10. 17. Apoſtolis prædixit: *In Synagogis ſuis flagellabunt vos:* & Act. 22. 19. Paulus de ſe Domino fatetur: *Ego eram concludens in carcerem, & cædens per Synagogas, qui credebant in te.* Quia autem in Synagogis peccata punirentur, & diuina lex addiſceretur, Synagoga à Philone *Virtutum ſchola* appellatur.

Synagogæ nomine quid ſignificetur?

Lib. 3 de vita Moſis.

Synagogis ad quid Iudæi vtebantur.

Suprà.

54. Porrò quamuis in templo etiam diuina lex explicaretur; & ideo de Domino dicatur Lucæ 19. 47. *Erat docens quotidie in templo.* Quia tamen in vniuerſa Iudæa vnicum Ieroſolymitanum erat templum; illudque ſingulis Sabbatis aliarum vrbium incolæ adire nequibant; cumque templum ſacrificiorum frequentia occuparetur; hinc factum eſt, vt tum Ieroſolymæ, tum in aliis vrbibus Iudæi Synagogas plures extruxerint: ita vt Ieroſolymitani excidij tempore Ieroſolymæ quadringentas, & octoginta Synagogas fuiſſe legamus. Quare Iacobus Apoſt. Act. 15. 21. dixit: *Moyſes à temporibus antiquis habet in ſingulis ciuitatibus, qui eum prædicent in Synagogis, vbi per omne Sabbatum legitur.* A temporibus antiquis; nempè non multò poſt quàm Iudæi promiſſionis terram habitare cœpiſſent. De Synagoga enim intelligi debet, quod Iudicum 20. 2. legimus: *Omnes anguli populorum, & cunctæ tribus Iſraël in Eccleſiam populi Dei conuenerunt, quadraginta millia peditum pugnatorum.* Quod contigit in Maſphat; arca autem Dei erat in Silo, vt patet ex 1. Reg. 1. Porrò multiplicato Iudæorum populo, multiplicatis etiam Synagogis, ex illis aliæ exteris, aliæ ciuibus ſunt attributæ. Ideo Act. 6. 9. de multiplici Ieroſolymæ Synagoga dicitur: *Surrexerunt quidam de Synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum; & eorum, qui erant à Cilicia, & Aſia.*

Synagogæ quadrigētæ & octoginta Ieroſolymæ fuerũt.

Synagogæ aliæ ciuibus, aliæ exteris tribuebantur.

55. His explicatis, qui extra Synagogam fiebat, excluſus à fidelium cœtu, vt ethnicus habebatur; cumque conſequenter ab ingreſſu in Synagogam, & Oratorium prohibebant. Sed cum in huiuſmodi Synagogis iniqui, & increduli Phariſæi dominarentur; qui inde Chriſtum credentes eiiciebantur, è Synagoga illa eiici dicendi erant, de qua dicitur Apoc. 3. 9. *Ecce dabo de Synagoga Satanæ, qui dicunt ſe Iudæos eſſe, & non ſunt.*

Vocauerunt ergo rurſum hominem, qui fuerat cæcus; & dixerunt ei: Da gloriam Deo: Nos ſcimus quia hic homo peccator eſt.

56. DA gloriam Deo. Formula eſt cohortandi aliquem ad veritatem fatendam. Sic ait Ioſue ad Acham: *Fili mi, da gloriam Domino Deo Iſraël; & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abſcondas.* Quæritur igitur, cur ad eli-

Cap 7.

Veritatem qui fatetur, dare gloriã Deo dicitur ex qua.

drupliçi capite His, & ſequẽtibus. Pſ 115. 11. Auguſtinus in Pſ. 108.

ciendam veritatis confeſſionem, dicatur ſpeciatim: *Da gloriam Deo?* Reſpondetur 1. *Omnis homo mendax*: Non *eſt homo verax, niſi in quo loquitur Deus*, ait Auguſtinus. Cum ergo homini dicitur: *Da gloriam Deo*, idem eſt, ac dicere: Exhibe linguam tuam vt inſtrumentum non tuæ, ſed Dei loquelæ deſeruiens: ex diuina autem loquela non niſi veritas, & Dei laus, & gloria prouenire poteſt.

57. Reſpondetur 2. Qui veritatem fatetur, & ex corde loquitur; ſolùm Deum humani cordis, hoc eſt animæ conditorem ad Dei gloriam eſſe teſtatur. Pſ. 32. De Deo hominum Creatore Dauid dixit: *Qui finxit ſingillatim corda eorum*: vbi ex Hebræo, & Græco textu, apud ſanctũ Baſilium, & Caietanum legitur: *Qui finxit ſolitariè cor eorũ.* B Solitariè à Deo creatum humanum cor benè dici poteſt; eò quod illud non duplici corde conflatum creâuerit; cuiuſmodi mẽdax, & doloſum cor eſt. *Dolus*, ait Auguſtinus, *fraus, eſt, ſimulatio eſt. Quando aliquis aliud in corde tegit, & aliud loquitur, dolus eſt; & tamquam duo corda habet. Vnum quaſi ſinum cordis habet, vbi videt veritatem, & alterum ſinum, vbi concipit mendacium. Et vt noueritis hunc eſſe dolum, dictum eſt in Pſ. Labia doloſa: ſequitur: In corde, & corde locuti ſunt mala. Quid eſt in corde, & corde, niſi duplici corde?* Huiuſmodi autem duplex, & doloſum cor, vt tale à Deo non eſt: non enim Dei Creatoris partus eſt cor, vt mendax, ſed adulterinus partus eſt ex diabolo: *Non amat falſum auctor veritatis; adulterum eſt apud illum omne, quod fingitur*, ait Tertullianus. C Dat igitur Deo gloriam, qui reiecto mendacio veritatem faſſus, ſimplicis cordis vnum Deum auctorem eſſe teſtatur.

Auguſtinus Tract. 7. in Ioan.

Mẽdax duplex cor habere videtur.

Pſ. 11.

Tertullian. de ſpectaculis.

58. Reſpondetur 3. Cum veritas, Dei ſit ſimulacrum; qui veritatem profert, Dei ſimulacrum ad diuinam gloriam ſe in corde habere teſtatur. Quàm autem hoc ſimulacrum diuino ſuo prototypo ſimile ſit, ex Auguſtini verbis elegantiſſimè veritatis præſtantiam repræſentantis liquidè patet. *Veritatis pulchritudo nec à multitudine audientium conſtipata ſecludit, venientes; nec peragitur tempore; nec migrat locis; nec nocte intercipitur; nec* D *vmbra intercluditur; nec ſenſibus corporis ſubiacet. De toto mundo ad ſe conuerſis, qui diligunt eam, omnibus proxima eſt, omnibus ſempiterna. Nullo loco eſt, nuſquam deeſt. Foris admonet, intus docet cernentes ſe: commutat omnes in melius; à nullo in deterius commutatur, nullus de illa iudicat; nullus ſine illa iudicat benè. Veritas nec quadra eſt, nec rotunda, nec longa: vbique præſens eſt, ſi cordis oculus ad eam pateat*, ait idem Auguſt. in Pſal. 30.

To 1. lib 2. de lib. arbit. c. 14

Veritatis deſcriptio.

Idem Aug. in Pſ. 30.

59. Reſpondetur 4. Qui veritatem profert, ad Dei gloriam cœleſtis ſponſi labia imitatur, de quo dicitur: *Labia eius lilia diſtillantia myrrham primam*. Lilia dicuntur labia proferentis veritatem propter animi candorem labiis manifeſtum; E diſtillare verò myrrham dicuntur propter veritatis amaritiem; amara enim prauis animis veritas eſſe ſolet; & ſæpè etiam is, qui veritatem profert, perſecutionis amaritiem experitur. *Amara eſt veritas; & qui eam prædicant, replentur amaritudine. In azymis enim veritatis, & ſinceritatis Domini Paſcha comeditur*, ait Hieronymus lib. 2. contra Iouinianum. Similiter lib. 1. contra Pelagianos: *Veritas amara eſt, rugoſæ frontis, ac triſtis, offenditque correptos. Vnde & Apoſtolus loquitur: Inimicus vobis factus ſum, veritatem dicens vobis.* Iudæorum auribus, atque animis, quàm amara fuit veritas Euangelici huius cæci ore

Canttic. 5.

1 ad Cor. c. 5.

Veritas amara eſt, eius tamen amaritiem expellit diuinę gratiæ condimentum.

ad Gal. 4.

A probata ex eo patet, quod in conuicia ſtatim aduerſus illuminatum cæcum eruperint dicentes: *In peccatis natus es totus, & doces nos? & eiecerunt eum foras.* Fuiſſet etiam ipſi cæco illuminato propter Iudæorum conuicia, & maledicta amara veritas, niſi amaritiem diuinæ gratiæ dulcedine condiuiſſet. *Amara eſt veritas ſine condimento gratiæ*, ait Bernardus.

In Cantic. ſerm. 74.

60. Quæritur præterea hic quidnam fateri Iudæi illuminatum cæcum volebant, dicentes. *Da gloriam Deo:* Reſpondetur 1. ex Toleto his verbis Iudæorum voluntatem fuiſſe, vt cæcus vnà cum ipſis crederet, & aſſereret Chriſtum eſſe peccatorem; & propterea dicunt: *Da gloriam Deo: nos ſcimus, quia hic homo peccator eſt.* Hæc reſ- B ponſio non ſatisfacit: niſi enim prius cęcitatis expulſio, oculorumque illuminatio alii, quàm Chriſto tribuenda eſſe ſuaderetur; non poterat cæcus Chriſtum peccatorem exiſtimare.

Cæci nati ex ore quid extorquere Iudæi cupiebãt? Hic, & ſequentibus.

61. Reſpondent 2. Chryſoſtomus, & Gregorius, quibus ſubſcribit Euthymius, Iudæos dicentes: *Da gloriam Deo*, dicere voluiſſe. Hoc miraculum tuæ illuminationis, Deo acceptum referas, eique huius miraculi gloriam tribuas; non huic homini, quem ſcimus eſſe peccatorem. Sed contra eſt, quia poſito, quòd cæcus ſuam illuminationem Dei opus fuiſſe crederet; non poterat Chriſtum, cuius opera, & conſilio cæcitatem expulerat, peccatorem eſſe cenſere: Nam Deus peccatore, vt proximo miraculi inſtrumento non vtitur; præſertim ſi peccator ad ſuam doctrinam, C vitamque comprobandam, miraculis vti velit.

Hom. 27 l. 2. in lib. 1. Reg c 2.

62. Reſpondent 3. Iudæos non crediſſe cæcum à natiuitate oculos, viſiuamque potentiam non habuiſſe; ſed tantùm eius cæcitatem fuiſſe, quòd ex impedimento aliquo, noxioque humore palpebris contectos oculos haberet: propterea non ei dixerunt: Quomodo oculos, viſumque adeptus es? ſed potius: *Quomodo aperti ſunt tibi oculi?* Fateri ergo volebant cæcum, non ex miraculo oculos, viſumque habuiſſe; ſed naturali aliqua via, & medicamine impeditum oculorum vſum apertis palpebris acquiſiuiſſe. Ad hoc extorquendum aiunt: *Da gloriam Deo; Nos ſcimus, quia* D *hic homo peccator eſt*; atque adeò miraculosè tibi viſum tribuere non potuiſſe. Benè hoc loco Auguſtinus ait: *Quid eſt: Da gloriam Deo? Nega quod accepiſti. Hoc planè non eſt gloriam Deo dare, ſed potiùs Deum blaſphemare*: Blaſphemia igitur, incredulitas, & calumnia improbis Phariſæis Dei gloria videbatur. His comminatur Iſaias 5. *Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras; ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Hoſtis noſter tanta ſe arte palliat, vt culpas noſtras virtutes fingat, vt inde quiſque quaſi expectet præmia, vnde dignus eſt æterna ſubire tormenta*, ait Gregor. hom. 8. in Pſal. 100.

E 63. Contra allatam explicationem opponi poteſt, quòd Euangeliſta eodem cum Iudæis loquendi modo vtatur: *Erat Sabbatum, quando lutum fecit Ieſus, & aperuit oculos eius:* Eodem etiam ipſe cæcus vtitur: *A ſeculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati.* Reſpondetur alia intentione, eodem loquendi modo vſos eſſe Euangeliſtam, cæcumque illuminatum; & alia Phariſæos: Euangeliſta enim, & Euangelicus cæcus apertos fuiſſe oculos affirmant, non negantes vnà cum oculorum apertione miraculosè fuiſſe communicatam viſiuam potentiam: quod Phariſæos negaſſe ex eorum calumnia patet: cum contra il-

luminatus cæcus de ſuorum oculorum apertione tamquam de re miraculoſa loquatur: *A ſeculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati: niſi eſſet hic homo à Deo, non poterat facere quidquam*, ſcilicet miraculoſum.

Dixit ergo eis ille: Si peccator eſt, neſciò: vnum ſcio, quia cum cæcus eſſem, modò video. Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi, quomodo aperuit tibi oculos?

64. ILluminatus cæcus dicens: *Si peccator eſt, neſcio*, aditum prolixius contendendi, & peruersè calumniandi præcludere Phariſæis voluit. Præterea ſicut cæci parentes prudenter de Chriſti miraculo teſtimonium proferre noluerunt; ſed illud multò melius ipſi filio miraculum experto proferendum reliquerunt, dicentes: *Ipſe de ſe loquatur*: ſimiliter illuminatus cæcus, non ex ſuo de Chriſto iudicio, cui Phariſæi non credebant; ſed ex ipſo miraculo teſtimonium petendum eſſe exiſtimans, dixit: *Si peccator eſt, neſcio: vnum ſcio, quia cum cæcus eſſem, modò video*. Illuminatis ergo oculis potiùs, quàm ore, & lingua, de Chriſto teſtimonium ſapienter ſatis protulit. Sic Chriſtus Dominus interrogatus à Ioannis diſcipulis Matth. 11. *Tu es, qui venturus es; an alium expectamus?* cum verbis bene reſpondere potuiſſet, miraculis reſpondere maluit, dicens: *Renunciate Ioanni quæ audiſtis, & vidiſtis. Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt*. Dominum ergo illuminatus cæcus eſt imitatus. Sed increduli, obſtinatique Phariſæi, vt calumniam ſtruerent, quod antea iam audierant, iterum interrogarunt: *Quid fecit tibi; quomodo aperuit tibi oculos?*

Cæci nati prudentia.

Cæci illuminati prudentia.

Operibus melius, quā verbis reſpondetur.

Reſpondit eis: Dixi vobis: iam & audiſtis; quid iterum vultis audire? numquid & vos vultis diſcipuli eius fieri?

65. BEnè Moſes Deuter. 32. 4. pronunciauit: *Dei perfecta ſunt opera*. Cæcum ergo illuminando Chriſtus Dominus, tam perfectos ei oculos efformauit, vt conſtanti, & irretorto obtutu minaces Phariſæorum aſpectus, cenſoriumque ſupercilium perferre omninò potuerit. Dicendo autem illuminatus cæcus; *Numquid & vos vultis diſcipuli eius fieri?* quòd Phariſæorum animum à Chriſto Domino valdè auerſum ſatis benè cognouerat; verba hæc ironicè protuliſſe videtur. Rursùs dicendo: *Numquid & vos vultis diſcipuli eius fieri?* ſupplendum eſt: *Sicut & ego volo diſcipulus eius fieri*, ait Hugo Cardinalis, cui ſubſcribit Caietanus, vterque Auguſtini interpretatioñe ſecutus. Genuinè magis videtur ſupplendum: ſicut plures iam diſcipulos eum ſequentes habet. Cum enim cæcus ad templi ianuam mendicans diù fuiſſet; cumque Dominus comitantibus diſcipulis templum ſæpiùs frequentaſſet, ibique docuiſſet; ſicut ex fama cæcus Ieſu nomen didicerat; ita eumdem Dominum diſcipulos plures eum ſequentes habere iam audierat.

Cæcus illuminatus impauidè per ironiam Phariſæos irridet.

Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu diſcipulus illius ſis: nos autem Moyſi diſcipuli ſumus.

66. POſt increpationes, & maledicta in illuminatum cæcum, addiderunt Phariſæi: *Tu diſcipulus eius ſis*. Quare ſimile hic contigit, quod Ioannis cap. 11. vbi ex impio Caipha Chriſto mortem machinante, & dicente: *Expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat*: Deus prophetiam elicuit: *Quia Ieſus moriturus erat pro gente; & non tantùm pro gente; ſed vt Filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum*. Similiter hîc ex maledico Phariſæorum ore Deus benedictionem extorſit; cum ſcilicet illuminato cæco dixerunt: *Tu diſcipulus eius ſis*. Quid enim beatius, quàm eius diſcipulum eſſe, qui *verba vitæ æternæ habet*: cuius *eloquia dulciora ſunt ſuper mel, & fauum*: qui veriſſimè ait: *Beati, qui cuſtodiunt vias meas. Beatus homo, qui audit me, & vigilat ad fores meas quotidie; & obſeruat ad poſtes oſtij mei. Qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet ſalutem a Domino*. Quare benè Iudith 16 17. Deo dixit: *Tibi ſeruiat omnis creatura; non eſt, qui reſiſtat voci tuæ*. Diuina enim vox: & imperium ab impia mortis machinatione vaticinium; è maledicente ore benedictionem; è luto oculorum illuminationem; è tenebris lucis ſplendorem élicuit. Quare, quæ Phariſæis peſſima imprecatio videbatur, optima precatio erat; diuinaque liberalitas verba illa euentu carere noluit. Nam vt ſcribit Petrus de Natalibus lib. 5. c. 102. *Illuminatus hic cæcus ab aliquibus dicitur fuiſſe vnus ex 72. Chriſti diſcipulis. Siue autem ex numero illorum fuerit, ſiue non; planum habetur ex chronicis, & geſtis diſcipulorum, quòd Chriſti diſcipulus fuit*.

Maledico ex ore Deus benedictionē elicuit.

Ioan. 6. 69. Pſ. 18. 11. Pſ. 118. 103. Prou. 8. 32. 34.

2. ad Cor. c. 4 6.

Cæcus natus vnus ex ſeptuaginta duobus diſcipulis fuiſſe traditur.

Nos ſcimus, quia Moyſi locutus eſt Deus: hunc autem neſcimus vnde ſit.

67. HIs verbis Phariſæi perfidiæ conuincuntur. Nam benè eis Dominus dixit Ioan. 5. 46. *Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi; de me enim ille ſcripſit. Si autem illius litteris non creditis, quomodo verbis meis credetis?* Vbi *forſitan*, pro *vtique* ponitur, & ita alii legunt. Scripſit autem ſatis apertè de Chriſto Moſes Geneſ. 49. 10. Patriarchæ Iacob vaticinium referens. *Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat, qui mittendus eſt*. Quod iam contigerat: ſceptrum enim de Iudæ ſtirpe defecerat, ad Herodem alienigenam iam tranſlatum. Præterea idem Moſes diuinum oraculum de Chriſto ſibi manifeſtatum ſcripſit Deut. 18. 15. *Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui, & ponam verba mea in ore eius. Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor exiſtam*. Cum ergo in allatis Euangelii verbis Iudæi Moſem admittere, & Chriſtum reiicere ſe dicant; hinc eorum falſitas, & perfidia apertè detegitur.

Iudæorum perfidia detegitur.

Reſpondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile eſt, quia vos neſcitis vnde ſit, & aperuit oculos meos.

78. QVòd duo inter ſe valdè diſcrepantia ſimul coincidant, rem ſanè admiratione dignam eſſe meritò illuminatus cæcus aſſerit. Duo autem diſcrepantia erant; quod Phariſæis circa res diuinas ſe valdè illuminatos profitentibus, an Chriſtus à Deo eſſet, ignotum foret; & quòd idem Chriſtus cæcum à natiuitate tam mirabiliter illuminaſſet.

Scimus autem, quia peccatores Deus non dit.

69. HOc intelligendum eſt primò de peccatoribus impœnitentibus. 2. De peccatoribus, ſi eorum merita reſpiciantur, vt tales enim à Deo exaudiri non merentur: quamuis ex

Peccatores quomodo dicatur Deus non audire.

ſua clementia eorum preces Deus exaudiat: vt A
patet 4. Reg. 13. *Regnauit Ioachaz ſuper Iſrael; & fecit malum coram Domino; ſecutuſque eſt peccata Ieroboam. Iratuſque eſt furor Domini contra Iſrael, & tradidit eos in manus Regis Syriæ. Deprecatus eſt autem Ioachaz faciem Domini, & audiuit eum Dominus; vidit enim anguſtiam Iſrael, quia attriuerat eos Rex Syriæ. Veruntamen non receſſerunt à peccatis domus Ieroboam, qui peccare fecit Iſrael.* 3. Magis aptè ad Euangelicum textum, hypocritas peccatores Deus non exaudit, cum ad ſanctitatem, qua carent, ſimulandam, Deum ſigno aliquo cooperari vellent. Nam, vt benè dicitur Sap. c. 1. *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum*; ſeù ex B
Syriaco textu: *Spiritus ſanctus fugit à fraude*. Cum ergo Deus puriſſimus ſpiritus ſit, ab hypocritæ peccatoris fraudibus maximè abhorret; adeoque Deum nullatenus hypocritæ peccatoris fraudulentam ſimulationem ſignis fouere dicendum eſt. Ideo de Deo ſub humana carne venturo prædictum eſt Malachiæ 4. 2. *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol iuſtitiæ*. Deus enim, vt iuſtus rerum omnium æſtimator, qualis quiſque eſt, cognoſcit, & detegit. Benè autem Clemens Alex. ait 3 ſtromatum, *Hypocriſis eſt inſtar niuis; & hypocrita eſt quaſi ſterquilinium niue contectum; vtpote qui vitia omnia candore ſimulatæ virtutis velut niue contegit.* Quare ſicut Solis radii immunda loca niuis candore contecta, niuem liquefaciendo, qua- C
lia ſunt, detegit: ita Deus iuſtitiæ Sol fraudes diſſipando, ficta ſanctitate contectos homines, quales verè ſunt, ſua luce demonſtrat.

Hypocrita eſt ſterquilinium niue contectum, quod ſua efficacia Sol iuſtitiæ detegit.

Peccatoribus interdũ tẽporalia in ſupplicium dantur.

70. Obijci hîc poteſt, quod de Deo erga præuaricantes, & incredulos Iſraëlitas dicitur Pſal. 77. 29 *Deſiderium eorum attulit eis; non ſunt fraudati à deſiderio ſuo.* Ergo etiam peccatores Deus ita audit, vt eorum deſiderio ſatisfaciat. Reſpondetur ſæpè temporalia peccatoribus à Deo concedi, ſed in eorum ſupplicium, vt citato Pſal. patet, vbi poſt conceſſas carnis eſcas. dicitur: *Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum. & ira Dei aſcendit ſuper eos; & occidit pingues eorum.* D

Sed ſi quis Dei Cultor eſt, & voluntatem eius facit, hunc exaudiet.

Liberalitas Dei quàm celeris ad beneficia largienda ſit.

41. TAm promptè, & liberaliter Deus iuſtos, diuinæque voluntati obſequẽtes exaudit; vt eorum preces non expectet: ſed dum quid à Deo petituri ſint, meditantur, eis ſuam Deus beneficentiam celerrimè largiatur. Ideo dicitur Pſal. 9. 17. *Præparationem cordis eorum audiuit auris tua.* Vbi ex Hebræo legitur: *Præparas cor eorum: auſcultabit auris tua.* Deus enim iuxtà S. Thomam internis illuſtrationibus ita iuſtorum corda præparat; vt non niſi Deo grata, ipſiſque petentibus ſalutaria petere meditentur: & hinc E
fit, vt Deus celeriter, quæ ipſemet inſpirauit, exhibeat. Propterea Pſal. 20. 3. idem Dauid ait: *Deſiderium cordis eius tribuiſti ei, & voluntate labiorum eius non fraudaſti eum.* Similiter Iſaiæ 65. 24. Iuſtis Deus pollicetur: *Antequam clament, ego exaudiam.* Quare non eſt ſemper neceſſe Deum cum Dauide rogare Pſal. 16. 6. *Inclina aurem tuam mihi, & exaudi verba mea.* Quia vt idem Dauid teſtatur Pſal. 33. 16. *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum.* Vbi ideo erga iuſtos Deus intentos habere oculos, & aures dicitur; quia ſtatim vt aliquid petierint, illud libentiſſimè exhibet.

A ſeculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati. Niſi eſſet hic a Deo, non poſſet facere quidquam.

72. A Seculo, hoc eſt, ab orbe condito. Sic Geneſ. 6. 4. de gigantibus dicitur: *Iſti ſunt potentes à ſeculo viri famoſi.* Benè autem illuminatus cæcus arguit: Chriſto Iudæi credere debetis; non ſolùm, quia me cæcum à natiuitate illuminando miraculum edidit antea ctis ſeculis inauditum; ſed quia nihil omninò ſupra naturæ vires, & miraculoſum operari poſſet; niſi à Deo eſſet; à quo ſolo miracula operandi poteſtas dari poteſt.

Reſponderunt, & dixerunt ei? In peccatis natus es totus; & tu doces nos?

73. QVod dubitantes Domini diſcipuli interrogarunt: *Quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur?* Eamdem cæcitatis cauſam Phariſæi certò aſſerentes cæco exprobrarunt; quòd ob ſua, & parentum peccata ex animæ maculis in oculorum etiam deformitatem incurriſſet. Exiſtimarunt enim non ſolùm ob originale peccatum; ſed etiam ob actualia parentum peccata, & ob propria futura hominem in ipſa natiuitate interdum à Deo puniri. Idque ſignificarunt dicentes: *In peccatis natus es totus.* Quaſi ita dicerent: Sapiens de ſe teſtatur: *Puer eram ingenioſus, & ſortitus ſum animam bonam*, ideſt bonæ indolis, & ad bonum omne propenſam: & hinc Salomon deducit: *Veni ad corpus incoinquinatum.* At tu è contrario rude ingenium, & prauæ indolis animam ſortitus es; cui propterea corpus cæcitate deforme reſpondit. Cur ergo non te pudeat, quòd nos aliter natos docere tu audeas?

Sep. c. 8. 19.

Et eiecerunt eum foras.

74. CÆcum extra Synagogam eiecerunt, in qua Scribæ, & Phariſæi tamquam Moſaicæ legis periti, & ad eamdem legem rerum ſpectantium iudices ſuum tribunal habebant. Fuit hoc tertium à Chriſto Domino in cæcum collatum beneficium. Primum fuit oculorum illuminatio: ſecundum fides, conſtantia, ingeniiq; acumen, quibus Dominum à Phariſæorum calumniis acerrimè defendit. Tertium fuit à Synagoga eiectio. Quod tertium beneficium ſimile illi fuit, quod in Loth Deus contulit; cum eum à Sodomæ incendio liberauit. Geneſ. 19. Nam, vt benè Eccleſiaſticus ait 21. 10. *Stuppa collecta Synagoga peccantium; & conſummatio illorum flamma ignis.* Sicut enim eodem in loco ſtuppa plurima collecta ſtatim à proximo igne corripitur: ita peccantium Iudæorum Synagoga citò à diuinæ vindictæ igne corripienda, & conſumenda erat. *Et conſummatio*, hoc eſt finis, *illorum flamma ignis*, ſcilicet Gehennæ; in quam poſt vitæ finem iniqui Synagogæ iudices ex iuſta Dei vltione ſunt eiecti.

Beneficium triplex in cæcũ natum Dominus contulit.

Audiuit Ieſus, quia eiecerunt eum foras: & cum inueniſſet eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei? Reſpondit ille, & dixit: Quis eſt Domine, vt credam in eum? Et dixit ei Ieſus: Et vidiſti eum; & qui loquitur tecum, ipſe eſt.

75. CVm Dominus illuminatum cæcum è Synagoga eiectum ſcientia ſibi diuinitus communicata benè noſſet; cur non potiùs

ad diuinam ſcientiam, quàm ad auditum ex aliorum ſermone Domini notitiam Euangeliſta refert. Huius ratio reddi poteſt; quia cum Dominus illuminatum cœcum foras à Synagoga eiectum, adeoque, vt excommunicatum plurium ſermone publicè diffamari, & traduci audiiſſet; inde motus eſt ad ei per fidem perfectam cœli ianuam aperiendam. Si enim *Qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, ipſorum eſt regnum cœlorum*: vtique cœci propter iuſtitiam perſecutionem patientis regnum cœlorum erat; ideoque ei cœleſtis regni ianua erat aperienda. Aperta eſt autem ei cœli ianua; cum ei ſe Dominus, vt Dei filium manifeſtauit; qui de ſe veriſſimè dixit Ioa. 10. 9. *Ego ſum oſtium; per me ſi quis introierit, ſaluabitur.*

Matt. 5. 10.

At ille ait: Credo, Domine: & procidens adorauit eum.

76. CVm Dominus illuminatum cœcum alloquens illuminationis à ſe diuinitus factę mentionem nullam fecerit; quæri hic poteſt, an illuminatus cœcus Dominum, vt talis miraculi auctorem agnouerit; & hinc ad Chriſti verbis credendum; & ad eum, vt Dei filium adorandum motus fuerit? Cenſet Caietanus à cœco Dominum, vt ſuæ illuminationis auctorem fuiſſe cognitum: cuius ſententiæ ſubſcribo, addens illuminatum cœcum ex interno lumine diuinitus communicato id cognouiſſe; cum non antea, ſed tunc primùm Dominum vidiſſet. Nec probabiliter dici videtur ex paucis illis verbis ante à Domino prolatis: *Vade, laua in natatoria Siloë*, poſtea Dominum à cœco ex voce, & loquela fuiſſe cognitum. Porrò piè, & probabiliter credi poteſt, cœcum poſt illuminationem vehementer exoptaſſe ſuum benefactorem agnoſcere, eique gratias agere: cuius pio deſiderio Dominus vt ſatisfaceret, ei ſe viuendum, & agnoſcendum obtulit. Si enim teſte Iſaia, & Apoſtolo Dominus ait: *Inuentus ſum à non quærentibus me; palàm apparui iis, qui me non interrogabant*: multò magis Dominus quærentibus eum ſe libentiſſimè præſentem exhibet.

Iſaiæ c. 65. 10. ad Rom. 10.

78. Dices: ſi illuminatus cœcus ex interno lumino Dominum, vt miraculi auctorem tandem agnouit; cur non ſtatim ei, tamquam eximio benefactori gratias egit? Reſpondeo cœcum, internum illud lumen, ſub finem Domini verborum habuiſſe, & ideo ſimul cognoſcens Dominum, vt ſuę illuminationis auctorem, & vt Dei filium *procidens adorauit eum*.

Matth. 2. Cœcus natus Dominũ adorãs, Magis regibus cõparatur.

79. Magi Reges Dominum recens natum procidentes adorauerunt. *Et apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.* Illuminatus cœcus mendicus procidens, & adorans Dominum, ſanctos illos reges eſt imitatus; non quidem auri, thuris, & myrrhæ munera; ſed ſupernaturales fidei, ſpei, & charitatis actus offerendo. Ad Dominum adorandum ſtellę lumine ducti ſunt Magi; cœcus verò à ſuis ipſis illuminatis oculis ductus eſt.

FERIA QVINTA

POST DOMINICAM IV. QVADRAGESIMÆ.

Ibat Ieſus in ciuitatem, quæ vocatur Naim, &c.

Euangelij nexus, & ordo.

1. DVO ſunt, quæ homines maximè ad benè viuendum excitare poſſunt; mors imminens; & poſt mortem ad vitam reſurrectio: hæc ſpe excitat, illa verò timore. Hæc duo in pręſenti Euangelica hiſtoria mentis oculis proponuntur. Primò mors imminens proponitur, quæ ita mortalibus omnibus communis eſt; vt eam neque adoleſcentia; neque ingens materni amoris ſedulitas, neque nobilitas, & opulentia ab Euangelico hoc defuncto auertere potuerint. Ad hoc enim indicandum defunctus adoleſcens dicitur matri viduæ vnicus: & ad nobilitatem, opulentiamque eius teſtandam, multâ ciuium turbâ dicitur comitatus. Secundò ad inſinuandam ex Dei imperio futuram ad vitam reſurrectionem, defunctus adoleſcens Domini imperio ad vitam reuocatur coram ingenti hominum multitudine: *Adoleſcens, tibi dico, ſurge; & reſedit qui erat mortuus, & cœpit loqui.* Hinc benè S. Th. ex Gregorio Nyſſeno ait: *Reſurrectionis experimentum non ita verbis, ſicut operibus à Saluatore didicimus, qui ab inferioribus inchoans opus miraculi, fidem noſtram aſſuefecit ad maiora. Primò quidem in ægritudine deſperata ſerui Centurionis, reſurrectionis incepit poteſtatem: poſt hac altiori poteſtate ducit homines ad fidem reſurrectionis, dum ſuſcitauit filium viduæ, qui ferebatur ad monumentum.*

S. Th. in Luc. c. 7. Greg. diſp. de anima, & reſurrectione. Matth. 8.

Ibat in ciuitatem, quæ vocatur Naim; & ibant cum eo diſcipuli eius, & turba copioſa.

1. PLurimam hominum multitudinem ſæpè Dominum ſequi conſueuiſſe alibi etiam legimus. Lucę 8. *Cum turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarent ad Ieſum.* Lucæ 6. Dominus ſtetiſſe dicitur *in loco campeſtri, & turba diſcipulorum eius, & multitudo copioſa plebis ab omni Iudæa, & Ieruſalem, & Maritima, &*

Tyri, & Sidonis: qui venerant vt audirent eum, & ſanarentur à languoribus ſuis: & qui vexabantur à ſpiritibus immundis, curabantur. Duabus igitur veluti manibus ad Dominum hominum multitudo trahebatur; eius ſcilicet cœleſti doctrina propter medelam animarum; & languores curandi poteſtate propter medelam corporum.

Ingratus Iudæorum animus erga Dominũ, eiuſque præcurſorẽ Ioannem.

3. Sed ex tam ingenti hominum multitudine, cùm impiiſſimè Dominus ad mortem damnaretur, quis aduerſus iniquos Scribas, & Phariſæos pro Domini innocentia verbum vllum protuliſſe legitur? Similiter cum de Ioanne Baptiſta dicatur Matth. 3. *Exibant ad eum Ieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem:* Nihilominus pro ſanctiſſimo viro ab impio Herode detento in carcere, neminem interceſſiſſe legimus. Benè ergo dicitur Ier. 17. 5. *Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum,* cui ſcilicet innitatur, *& à Domino recedit cor eius.* S. Auguſtinus ſer. 82. de tempore afferens Ioſephi verba dicta Pharaonis Pincernæ Gen. 40. 14. *Memento mei, vt ſuggeras Pharaoni, vt educat me de iſto carcere,* ait: *Quia nondum ſcriptum erat: Bonum eſt ſperare in Domino, quàm ſperare in homine; cum in omnibus Dei gratiam meruiſſet, ſubreptum eſt illi, vt ab homine auxilium peteret. Pro qua re additi ſunt duo anni; quibus adhuc teneretur in carcere; tamquam diceret ei Deus: Ego tibi oſtendo, vt magis à me, quàm ab homine debeas auxilium poſtulare. Sine vlla enim dubitatione credendum eſt, quòd pro caſtigatione ſancti Ioſeph non permiſit Deus magiſtrum pincernarum, vt in mente haberet, quod ei ſanctus Ioſeph, quando de carcere dimiſſus eſt, ſupplicauerat.* Idem docet Chryſoſt. hom 6. in epiſt. ad Titum.

Pſ. 11. Ioſephi liberatio in duos annos differtur, quòd ad humanum auxilium confugerit.

4. Præterea in allatum Euangelii textum moraliter benè notat Hugo Cardinalis: ſi hoc etiam tempore Domini diſcipuli, ideſt Eccleſiaſtici, & religioſi viri, prout eorum ſtatus exigit, ſpirituali virtutum progreſſu Dominum ſequerentur; vnà cum ipſis eorum exemplum ſequens, Dominum etiam copioſa populorum multitudo ſequeretur.

Religioſorum exemplum alios ad Deum trahere debet.

Cum autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur, filius vnicus matris ſuæ, & turba ciuitatis multa cum illa.

5. Comitandi funus conſuetudo tum ad defuncti honorificentiam, tùm maximè ad ipſorum comitantium vtilitatem inducta eſt: excitantur enim proſequentes funus ad mortis memoriam hominibus apprimè proficuam, & neceſſariam. Gen. 3. dicitur: *Collocauit Deus ante Paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium, atque verſatilem ad cuſtodiendam viam ligni vitæ.* Vbi ſacri interpretes volunt, hanc Angelorum cuſtodiam flammeos gladios vibrantium adhibitam eſſe, tum ad homines, tum ad dæmones arcendos. Quæritur autem cur opus fuerit Paradiſi cuſtodia aduerſus dæmones: non enim immundi ſpiritus eò ingredi contendiſſent, vt homines iterùm ad culpam allicerent; cum humanum genus inde omninò fuerit eiectum. Rurſus neque eò ingredi conati dæmones eſſent viſendi loci amœniſſimi curioſitate: Angeli enim etiam praui, cum naturalium rerum ingenitas ſpecies habeant, ad naturalia obiecta videnda, acceſſu ad ipſa obiecta non indigent. Reſpondetur arceri debuiſſe à Paradiſi aditu dæmones, ne inde arboris vitæ fructum decerpentes, eo dono hominibus imminentis mortis metum adimerent. Adeo mortis metum ad humanum profectum conferre; adeò propulſandæ mortis ſecuritatem hominum perniciem parere certum eſt.

Mortis memoria quãtum proſit. Hic & ſequentibus.

Dæmones à terreſtris Paradiſi aditu arcentur, ne decerpto arboris vitæ pomo hominibus mortis metum adimerent.

6. Matth. 8. de Redemptore dicitur: *Occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes.* Vbi quæritur quare in mortuorum ſepulchris immundi ſpiritus dæmoniacos habitare coëgerint? Expreſsè enim Marcus de huiuſmodi dæmoniaco ait: *Statim occurrit de monumentis homo in ſpiritu immundo, qui domicilium habebat in monumentis.* Reſpondet primò Chryſoſt. *Quia pernicioſam opinionem ingerere hominibus conantur, quòd hominum, qui obierunt, animæ dæmones fiant.* Quem errorem Tertullianiſtas aſſeruiſſe teſtatur Auguſt. lib. de hæreſi ad Quodvultdeum c. 86.

Ita Pererius & alii. Dæmones cur energumenos in ſepulchris habitare cogebãt Hic, & n. ſequẽti. *Cap. 5. In Matth. hom 19.* Defunctorũ animas dæmones fieri Tertullianiſtæ perperã aſſerebant.

7. Reſpondetur Secundò propoſiti quæſiti efficaciorem rationem indicari à Sancto Matthæo, à quo huiuſmodi dæmoniaci dicuntur fuiſſe *ſæui nimis, ita vt nemo poſſet tranſire per viam illam.* Arcebant igitur immundi ſpiritus viatores à ſepulchrorum aſpectu, ne monumentis viſis imminentis mortis memoria moniti, ad meliorem viuendi formam excitarentur.

8. Primò Regum 6 de vaccis non antea iugo ſubactis, arcam Domini aſportantibus, dicitur. *Ibant in directum vaccæ per viam, quæ ducit Betſames; & itinere vno gradiebantur pergentes, & mugientes; & non declinabant neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram.* Vbi quæritur, cuius ductu vaccæ illæ, alioquin indomitæ, quamuis à mugientibus vitulis retrorſum reuocarentur, nihilominus rectà perrexerint? Reſpondet Origenes, hanc directionem belluarum fuiſſe *operatione quadam dæmonum miniſtratam, qui pertimuerint arcæ Domini virtutem, quà non ſolùm affligebantur, & puniebantur Allophyli; verùm & cultus ipſe dæmonum deſtruebatur, vt pote ſimulacris eorum, templiſque ad ingreſſum arcæ Domini corruentibus.* Extra igitur Philiſtæos fines arcam Domini dæmones expulerunt, ad idololatriam ſeruandam. Cui addi poteſt, ne ſimul cum deſtituta idololatria ab aliis etiam peccatis Philiſtæi deterrerentur; deterrebantur autem, quia vt facer textus ait: *Fiebat pauor mortis in ſingulis vrbibus.* Vt igitur mortis pauorem expellerent, arcam Domini dæmones expulerunt: adeo dæmonibus noxia, hominibus proficua eſt mortis formido; qua mirum in modum à peccando homines deterrentur.

Vaccas portãtes arcã impulerunt dæmones extra Philiſtæos fines, vt ab incolis mortis timor remoueretur. *1. Reg. c. 2.*

9. Mira eſt vox illa Sancti Iob, cum in hac mortali vita tot culpis obnoxia ait: *Non peccaui.* Si verò quæratur, vnde tanta innocentia illi prouenerit? Reſpondet ex imminentis mortis conſideratione; ita vt propterea dixerit: *Spiritus meus attenuabitur; dies mei breuiabuntur; & ſolùm mihi ſupereſt ſepulchrum: Non peccaui.* Ex illo antecedente hoc conſequens prouenit. Subdit proximè Iob: *In amaritudinibus moratur oculus meus.* Quænam eſt iſta amarities, in qua ſancti viri mentis oculus perpetuò verſabatur? Vtique eſt aſſidua mortis memoria, de qua dicitur: *Siccine ſeparat amara mors?*

Iob. c. 17. Mortis memoria perẽnis innocẽtem Iob ſeruauit.

1. Reg 9.

Plinius lib. 10. c. vlt.

10. *Puluerem, in quo ſe mula volutauerit, corpori inſperſum mitigare ardores amoris,* docet Plinius. At multò magis ſepulchri puluis, ſi aſſiduè ante mentis oculos obuerſetur, prauos concupiſcentiæ æſtus, ad peccandum incitantes omninò ſedabit. Porrò quàm verè Sanctus Iob ſupra dicat: *Solùm mihi ſupereſt ſepulchrum,* teſtatus eſt

Puluis ex mulæ volutabro laſciuam concupiſcentiam ſedat: Similiter ſepulchri puluis mentis oculis obiectus.

Cyri tumulus.

Cyrus in illa ſui tumuli inſcriptione: *Ego ſum Cyrus, qui Perſarum Imperium acquiſiui: non inuideatur huic exigua terra, operienti meum pauperculum corpus.* Quæ verba ab Alexandri magni oculis lacrymas expreſſiſſe eius teſtatur hiſtoria. Teſte Plinio lib. 10. cap. 23. Grues, & Otides aues ne ventorum vi inſtabili volatu ferantur, gutture arenas aſſumunt, earumque pondere propriam leuitatem temperant. Nos ſimiliter, ne inanis gloriæ vento, terrenæque proſperitatis tumore à recto in cœleſtem patriam volatu retardemur, quotidiana mortis, & ſepulchralis cineris meditatione Dauidem imitari debemus, qui inter regios honores, & delicias de ſe teſtatur: *Cinerem tamquàm panem manducabam.* Vbi benè Hugo ait: *Cinerem tamquam panem manducat, qui de memoria infirmitatis ſuæ reficitur. Et hoc multùm roborat contra peccata*: Idque iuxtà Hieronymum, qui ait: *Facilè contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum*: Hieronymo conſonat Epictetus Philoſophus in Enchyridio c. 28. *Mors, & exilium, & omnia, quæ in malis habentur, ob oculos tibi quotidie verſentur: omnium verò maximè mors. Sic nihil vmquam humile cogitabis, nec impensè cupies quidquam.*

Grues arenas deglutiunt, vt volatum temperent. Homo ſepulchralem cinerem meditetur, vt rectà ad cœlū tendat.

Pſ. 101. 10.

Hieronymus t. 3. ep. ad Paulin. ſub finem.

Epicteti ſententia de mortis meditatione.

11. Gen. 3. dicitur: *Fecit Deus Adæ, & vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos.* Tunicæ hæ tam viles fuerunt, vt eas Dei opificio indignas cenſuerit Rupertus; ac propterea *Feciſſe*, ideſt faciendi neceſſitatem illis impoſuiſſe interpretatur. Nihilominus cùm tam vilia fuerint pellicea huiuſmodi indumenta, illa *veſtimenta honoris*, Chaldæus paraphraſtes vocat. Cur honoris veſtimenta dicuntur, cum potiùs vt vilia, ad ignominiam fuerint? ſcilicet quia huiuſmodi pelliceæ tunicæ ex mortuis animalibus detractæ memoriam mortis primis noſtris parentibus aſſiduè reuocabant. *Talibus oportebat indui peccatorem, quæ eſſent mortalitatis indicium*, ait Origenes. Cum igitur mortis memoriam reuocarent, benè poterant *honoris veſtimenta* dici: quandoquidem ex frequenti mortis memoria poteſt homo ad immortalitatis honorem iterùm acquirendum aſpirare; vnde iuxtà Dauidem deiectus eſt: *Homo cum in honore eſſet, non intellexit.* Iſaiæ 61. 3. ad homines ſe miſſum Redemptor ait: *Vt darem eis coronam pro cinere.* Homo enim poſito ante mentis oculos cinere, in quem mortuus reuerſurus eſt, coronam gloriæ benè viuendo facilè conſequi poteſt.

Rupertus lib. 3. de Trinit. oper. c. 27.

Tunicæ pelliceæ primorum parentum cur veſtimenta honoris dicuntur? Origenes Homil. 6. in Leuit.

Pſ. 48.

12. Pſal. 77. 34. de Deo, & præuaricantibus Iſraëlitis dicitur: *Cum occideret eos, quærebant eum, & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum.* Vbi quæritur, ſi delinquentes occidebantur, quomodo de iam occiſis dici potuit: *Reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum?* Benè reſpondet Auguſtinus: *Quærebant eum non vtique ij, quos occiderat; ſed qui exemplo eorum occidi timebant.* Adeo ad Deum quærendum, & à peccatis ſe auertendum, mors imminens homines excitat.

Morte frequenti aliorum viſa, ſuperſtites ſe corrigunt.

13. Eodem Pſalmo de peccatoribus dicitur: *Defecerunt anni eorum cum feſtinatione.* Quare feſtinanter ad mortem properare peccatores dicuntur? Huius ratio petenda eſt à Salomone, qui Sap. 5. 12. peccatorum vitam voluptatibus peractam, *Sagittæ in deſtinatum locum emiſſæ* comparat. Sagittarius quò magis arcum tendendo, ſagittam à ſcopo retrahit; eò velocius ad deſtinatum locum ſagitta peruenit. Deſtinatus finis, ad quem humana vita tendit, mors eſt: quò magis à mortis memoria homo retrahitur, eò velociùs ad eam properat; nimis ſcilicet voluptatibus, in voluptuoſi hominis ſupplicium, mortem accelerantibus.

Sagittæ vitam peccatoris cur Salomon comparat?

14. Ad idem indicandum Eccleſiaſtæ c. 8. dicitur: *Non ſit bonum impio, nec prolongentur dies eius; ſed quaſi vmbra tranſeant, qui non timent faciem Domini.* Vmbra cum longior apparet, tunc propior fini eſt, & breuiori tempore euaneſcit. Similiter cum peccatores longiorem ſibi vitam fingunt, tunc in criminum pœnam ad vitæ finem magis accedunt, citiúſque eſſe deſinunt.

Peccator cū longiorem ſibi vitā fingit, tunc citiùs ad vitæ finem accedit.

15. Eccleſiaſtæ c. 1. 4. dicitur *Generatio præterit, & generatio aduenit: terra autem in æternum ſtat.* Quæ verba ad litteram de terreno orbe, non vt cœlum circumacto, ſed immoto intelligenda ſunt. Per deriſionem tamen de terra, nempe de homine accipi poſſunt; cui dictum eſt Gen. 3. *Terra es; & in terram reuerteris.* Homines enim, maximè peccatores ſe diù ſtare poſſe præſumentes, animum ab imminentis mortis cogitatione auertunt; & tamen ſemper ante mortalium oculos *Generatio præterit, & generatio aduenit.*

iuxtà 70.

Peccator diuturnam vitam ſperans deridetur.

16. In Canonica epiſtola S. Thadæus Apoſtolus peccatores *Arbores infructuoſas, & eradicatas* vocat. Quæritur quænam ſint talium arborum radices, & vnde erutæ; vt propterea bonorum operum fructum nullum afferant? Reſpondetur ex Gregorii verbis: *Quod radix arbori, hoc vnicuique hominum cogitatio ſua eſt.* Vt autem cœleſtes fructus educantur, humana cogitatio intra mortalitatis terram, in quam homo reuerſurus eſt, obrui debet. Mirum ſanè eſt hoc, quomodò ex radicibus intra mortalem terram obrutis cœleſtes fructus immortalitatis oriantur: hoc tamen Iſaiæ vaticinium de iuſto apertè teſtatur: *Mittet radicem deorſum, & faciet fructum ſurſum.* Hinc S. Chryſoſt. nos hortatur, vt ad cœleſtes bonorum operum fructus pariendos, ſursùm ad cœleſtem patriam mentis oculos attollamus: *In cœlum*, inquit, *paululùm ſuſpiciamus.* Sed ſi à ſancto quæratur quanā via mētis oculos ad cœleſtia aſpicienda dirigere debeamus? immediatè reſpondet: *Mortuorum monumenta, & tumulos conſideremus; & nos eumdem exitum manere, eamdem migrandi neceſſitatem nonnumquam ante veſperam imminere in mentem veniat.* Quare ex Chryſoſt; vt ſursùm mentis oculi eleuentur; deiiciendi ſunt corporis, mentiſque oculi intra ſepulchrum; nempè intra tumulorum tenebras cœli claritas animo mirum in modum affulget. Qui ſibi ipſi ſæpius repræſentat futurum mox ſuum corpus aridorum oſſium congeriem intra ſepulchrum; is ad audiendam diuinam vocem apprimè aptum ſe reddit. *Oſſa arida, audite verbum Domini*, dicitur Ezech. 37. Quare non ſolùm verè mortui, ſed etiam ij, qui adhuc viuentes tamquam mortuos quotidie ſe conſiderant, tales ſunt; vt de ijs verè dici poſſit: *Mortui audient vocem Filij Dei.* Idque etiam Moſes myſticè inſinuauit; cum Deut. 32. dixit: *Audiat terra verba oris mei*: is enim ad eximium animæ profectum cœleſtia verba audire dignus eſt; qui aſſiduè ſe è terra formatum, in terram citò reuerſurum eſſe cognoſcit; iuxtà irreuocabilem Dei ſententiam Gen. 3. *Terra es, & in terram reuerteris.* Hinc Ieremias ter ad diuinā vocem audiendam, terram aduocat: *Terra, terra, terra, audi ſermonem Domini.* Is enim, qui aſſidua ſuæ mortalitatis conſideratione ſe terram fuiſſe, eſſe, & mox omninò fore cognoſcit, diuinis certè illuſtrationibus idoneus eſt: qui autem à terrena

12. *Mor. c.* 22.

Arbores infructuoſę, & eradicatę ne homines ſint, intra ſepulchrum cogitationem veluti radicem figant.

Iſaias c. 37.

Hom. 2. *in Paraſc. tom.* 2. *Biblioth. PP.*

Cœlum vt animo, ac deſiderio ſuſpiciamus mentis meditatio intra tumulos verſari debet.

Mortē meditantes diuinam vocē audire digni ſunt.

Io. 5.

Ieremias c. 22.

mortalitate cogitationem auertit, infructuoſa arbor eſt, Gehennę incendio deſtinata.

Eburnea domus à Rege Achab ædificata quid myſticè nos docet?

17. Lib. 3. Reg. c. 22. 39. dicitur Achab ædificaſſe ſibi domum eburneam; parietes ſcilicet ebore incruſtando ad delicias, & opulentiæ oſtentationem. Sed qui æternæ ſaluti acquirendæ ſtudet, non ex ebore ad inanem magnificentiam; ſed ad aſſiduam mortis memoriam, rerumque temporalium contemptum ex mortuorum oſſibus in mente domicilium ſibi multò vtilius conſtruere debet. Contra verò qui ſuperba domicilia ingenti ſumptu magnificè ſibi conſtruunt, ſe ipſos perniciosè decipientes, mortalis vitæ breuitatem ignorare videntur. Agrigentinis, qui magnis impenſis magnifica ſibi domicilia excitabant teſte Æliano lib. 12. c. 29. Plato dixit: *Agrigentini ædificant quaſi ſemper victuri.* Similiter apud Plutarchum lib. de cupiditate diuitiarum, Rhodiorum damnans luxum, eos, vt immortales ædificare, Stratonicus dixit. Ioannes Luſpianus de Turcarum moribus ait: *Simplicitatem oſtendunt Turcæ in ædificiis conſtruendis, licet ſint ditiſſimi: rarò ex lapidibus, frequenter ex ligno conſtruunt: rident mirum in modum Chriſtianos, cum tanta vident ædificia, quæ ideo putant extructa, quia credant ſe perpetuò victuros.*

18. Ad mortis memoriam, pręcipuè in huius vitæ proſperitatibus habendā, ait Beatus Petrus Damiani opuſc. 13. c. 5. *Apud Græcos hæc teneri conſuetudo perhibetur; vt cum Imperator quis in dignitate creatur, mox vt imperialibus fuerit infulis redimitus, corona ſimul, & ſceptri gloria decoratus; cum denique procerum vallatur obſequiis; cum excipitur modulaminibus & pſallentium choris, quidam ei præſto fiat obuius, qui videlicet vna manu vaſculum plenum mortuorum oſſibus, ac pulueribus offerat; in altera verò ſtuppam lini ſubtiliter pexam, ac pilis penſilibus molliter demolitam, cui proximus ignis adhibetur; & repente in ictu oculi flamma ſubito vorante conſumitur. Vt in altero debeat conſiderare quod eſt; in altero valeat videre quod habet. In cineribus ſiquidem ſe cinerem recognoſcit; in ſtuppa iam colligit in die iudicii quam ſubito mundus ardebit*: adeoque, quòd omnis mundana poſſeſſio conflagratura ſit.

Imperatorio primùm creato Græci offerebant vas mortuorum oſſibus plenū, & ſtuppam admoto igne cremandam.

Agrippę Regi ex eadem volucre, prius regni, deinde mortis præſagium.

19. De Agrippa Iudæorum rege à Liberio in carcere detento narratur bubonem, auem funeſtam propè ipſum Agrippam inſidentem ei primò reſtituendum regnum; deinde aliquot tranſactis annis proximam mortem præſagiiſſe. Quidquid ſit de præſagiis ex ſe fallacibus; quibus interdum vel caſu, vel dęmonum opera reſpondet euentus: profectò ex allato Agrippæ præſagio, humanæ felicitatis ſimul, & mortis affinitas cognoſci facilè poteſt. Audiamus Ioſephum lib. 18. antiq. c. 8. *Agrippa vinctus ante regiam ſtabat, inter alios æque vinctos, incumbens in quamdam arborem: cui cum inſediſſet bubo, vnus è vinctis natione Germanus alitem conſpicatus, ſciſcitatus eſt à milite, quiſnam eſſet ille purpuratus; & cognito Agrippam eſſe: ô iuuenis, inquit, fieri non poteſt, quin confeſtim euadas ex his vinculis; & mutatis rerum vicibus ad ampliſſimam dignitatem, ſimul, atque potentiam peruenias. Memento autem quando hanc alitem iterùm videris, quintum ex eo diem fatalem tibi futurum.* Agrippa ergo à Caio regno reſtitutus, cum annos aliquot feliciter regnaſſet, tandem, vt idem Ioſephus refert lib. 19. c. 7. *vidit ſuprà caput ſuum bubonem funi extento inſidentem: mox vt ſenſit hunc eſſe calamitatis nuncium, qui olim felicitatis fuerat, ex intimis præcordiis indoluit. Cruciatu deinde per continuos quinque dies nihil ſe remittente, cōfectus, vitam finiit.*

Mors imminens cur manſuetudo vocatur.

20. Dauid Pſ. 99. cum de humanæ vitæ breuitate locutus eſſet, addidit: *Quoniam ſuperuenit manſuetudo, & corripiemur.* Ex Auguſt. legitur: *Quoniam ſuperuenit mā, ueiudo, & eru. iemur.* Quę nam eſt iſta manſuetudo, qua ad ſalutem erudimur? Eſt profectò ſub vitæ finem appropinquantis mortis per languores, & morbos acceſſus: mortis enim propinquitas manſuetudinis nomine appellatur; tum quia humanæ ſuperbiæ tumorem, & iracundiæ ſpiritus comprimit; tum quia à diuina clementia, & manſuetudine prouenit mortis propinquitas, vt nos ad ſalutem erudiat. *Quoniam ſuperuenit manſuetudo, & corripiemur; hunc habet ſenſum*, inquit S. Hieron. *Cum venerit Domini manſuetudo, & dies nobis mortis ingruerit, quæ putatur correptio eſſe, eruditio eſt, & doctrina.* Conſonat Bellarminus dicens: *Ex ærumna ſenectutis*, (hoc eſt propinquæ mortis) *hoc boni conſequimur, vt depoſita ſuperbia, & faſtu humiliemur, & manſueſcamus.* Porrò quòd manſuetudinis nomine propinqua mors ſit intelligenda, ſatis Hebræa lectio indicat, in qua pro manſuetudine *ſcenſio*, hoc eſt vitalis ſtaminis receiſio legitur. Prætereà vbi Vulgata habet *Corripiemur*, ex Hebræo legitur, *Auolabimus*; ſcilicet terrenorum affectuum vinculis expediti ad cœleſtia amanda elato corde volabimus.

ep. 139. ad Cyprianum.

21. Si quis ſolem, mirabile Dei opificium contemplatus, quęrat quem ad finem à Deo ſol conditus ſit? Reſpondetur ſtatim: Ad mundum illuminandum. Sed iam ad mundi illuminationem primo creationis die lux prodierat Deo imperante: *Fiat lux, & facta eſt lux.* Cur igitur poſt productam lucem primo die, quarto deinde die ſol creatus eſt? Reſpondetur ex ſacra Geneſi: *Dixit Deus: Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem, ac noctem; & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos.* Ob hunc igitur præcipuum finem cum luna creatus eſt ſol; vt ſuo curſu metirentur, & quodammodo hominibus numerarent tempora, dies, & annos: atque hinc fieret, vt ſuo ortu, & occaſu ſol, ſuiſque defectibus luna quotidie monerent homines de mortalis vitæ lapſu, & defectu: ita vt quotieſcumque ſolem occumbere videamus, quoties lunam minui; toties imminentis mortis acceſſum magis inſtare meminerimus. Adeo igitur proficuam hominibus mortis memoriam Deus eſſe cenſuit; vt ad hoc munus obeundum clariſſimos monitores, nempe ſolem, & lunam mortalibus præficere voluerit. Hanc diuinę prouidentiæ curam in ſolaris lucis productione inſinuare voluit Dionyſius, cùm ait: *Lux eſt menſura, & numerus horarum, dierum, totiuſque labentis temporis.* Propterea etiam dixit Eccleſiaſticus: *Sol in aſpectu annuncians in exitu, vas admirabile, opus Excelſi.* Quid ſuo in exitu ſol mortalibus annunciat, niſi mortalis vitæ exitum ſemper magis, ac magis accidere? Simile munus tribuitur lunæ, cùm de ea ab eodem ſapiente dicitur: *Luna oſtenſio temporis, & ſignum æui.* Hæc igitur mentis illuſtratio, vt cognoſcamus vitę fugam, mortiſque acceſſum, principalius eſt à ſole beneficium, quàm materialis, & corporea mundi illuminatio: Et propterea de hac poſterius mentio fit, de illa prius: quandoquidem dicitur: *Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem, ac noctem: & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos; vt luceant in firmamento cœli, & illuminent terram.* Alcuinus Flaccus de diſputatione cum Pipino Caroli Magni filio, *Mortem hominis latronem eſſe* dixit:

Gen. 1.

Gen. c. 1. 14. Solem, & Lunam, vt monitores humanæ vitę ad finē properantis præcipuè Deus condidit.

De diuinis nom. n. 1. p. c. 4. c. 43

Gen. 1.

Mortis inſidiæ tamquā latronis quomodo vitandę.

dixit: hic latro, ne per tenebrarum inſidias homines adoriretur, ſolem, & lunam veluti vigiles Deus poſuit; vt hinc homines non imparati aduenientem mortem præſentirent. Pſ. 118. v. 109. Dauid dixit: *Anima mea in manibus meis ſemper.* Animam in manibus ſemper habere, eſt in continuo mortis diſcrimine verſari; atque adeo ante mentis oculos imminentem mortem habere. Iuxta hunc ſignificatum Iob. 13. dixit: *Quare lacero carnes meas dentibus meis, & pono animam meam in manibus meis?* ſimiliter Iudic. 12. *Poſui animam meam in manibus meis.* 1. Reg. 28. *Poſui animam meam in manu mea:* hoc eſt manifeſto mortis periculo me expoſui. Quare citato pſalmi loco Chaldæus Paraphraſtes ait: *Anima mea periclitatur, ac ſi in ſuperficie manus meæ eſſet ſemper.* Hinc autem Dauid bene deducit: *Et legem tuam non ſum oblitus*; ſed eam memori corde ſeruaui. Tantùm ad diuinæ legis cuſtodiam imminentis mortis cogitatio magno animę profectu cōducit.

21. Gen. 47. 29. de Iacob dicitur: *Cum appropinquare cerneret diem mortis ſuæ, vocauit filium ſuum Ioſeph, & dixit ad eum: Si inueni gratiam in conſpectu tuo, pone manum tuam ſub femore meo; & facies mihi miſericordiam, & veritatem, vt non ſepelias me in Ægypto; ſed dormiam cum patribus meis; & auferas me de terra hac, condaſque in ſepulchro maiorum meorum. Cui reſpondit Ioſeph: Ego faciam quod iuſſiſti. Et ille: Iura ergo, inquit, mihi. Quo iurante adorauit Iſraël Deum.* Similiter Gen. 50. 24. *Ioſeph locutus eſt fratribus ſuis: Poſt mortem meam Deus viſitabit vos; & aſcendere vos faciet de terra iſta ad terram, quam iurauit Abraham, Iſaac, & Iacob. Cumque adiuraſſet eos, atque dixiſſet: Deus viſitabit vos; aſportate oſſa mea vobiſcum de loco iſto.* Quæritur ergo, cur tàm enixè Sancti iſti Patriarchæ flagitauerint, vt inde eorum oſſa aſportarentur? Reſpondet Toſtatus: *Sciebat Iacob, quòd Ioſeph, niſi eum tàm arctè obligaſſet, intendebat facere ei ſepulchrum pretioſum, & memorabile in Ægypto. Iuramentum ergo ab eo exigit, vt eo ſe obligatum ſentiens, omninò à propoſito abſiſtat; & in auito patrum ſepulchro modeſte eum ſepeliat in Chanaam.* De Ioſepho reſpondet Chryſoſt. Ioſephum petitione illa duplicem finem intendiſſe: *Vnum ne Ægyptij memores beneficiorum eius, cum pro more ſuo facile ex hominibus Deos appellent, corpus iuſti haberent in impietatis occaſionem. Alterum, vt ſecuri, & certi omninò ſint ſe redituros.* Reſpondet Rabanus: *Ioſeph incolatum terræ Ægypti deteſtans, terram repromiſſionis deſiderabat; vt quamdiù ſumus in hac peregrinatione, veram patriam terram viuentium iuſtis promiſſam deſideremus, & in eam transferri poſt mortem velimus.* Allatæ cauſæ vtriuſque petitionis Ioſephi, & Iacob veriſſimæ ſunt. Sed ad rem noſtrā dici etiam benè poteſt Deum Iſraëlitarum ſpirituali bono conſulentē deſiderium illud ſanctis illis Patriarchis inſpiraſſe; ſcilicet, vt dum Iſraëlitę per deſertū ad promiſſionis terrā pergerent, ſuorū Patriarcharū oſſa ante mentis oculos, veluti itineris duces perpetuò haberent; & hinc mortis memoria à diuinę legis præuaricatione, & ab Ægyptiarū carnium cupiditate auerterentur; itinerisque per deſertum incommoda facilè ſuperarent. Oſſa enim arida carnis cupiditates mirificè comprimunt, ærumnarumque meritoriam tolerantiam mortalis vitæ propoſito fine ſuadent. Vide Senecam libro de breuitate vitæ.

Iacob, & Ioſeph cur, vt ſua oſſa ex Ægypto transferrentur tam enixè flagitarunt?

23. Apud Narſindos Magni Cataii, ſeu Tibetenſis regni populos veræ religionis luce nondum illuſtratos, mos eſſe dicitūr; vt eorum ſacerdotes, cum ſuorum cœtum ad præces conuocant, oſſeas tubas ex defunctorum brachiis, vel tibiis adhibeant. Similiter ad vocales preces certo numero fundendas globulis ex humanis craniis tornatilibus vtuntur. Idque, vt tam tibiarum illo ſonitu, quàm globulorum vſu, mortis omnibus imminentis memoria excitetur. Non è defunctis corporibus oſſeos globulos; ſed ex illorum capitibus capillos noſtri ſeculi mulieres geſtantes, poſſent non multò diſſimilius recentem imminentis mortis ſeruare memoriam: quàm qui ritè ſeruant, promiſſionem illam conſequi merentur: *Capillus de capite veſtro non peribit.* Ad Epheſ. 5. 17. fideles hortatur Apoſtolus, vt ſint *redimentes tempus*; illud ſcilicet vt ad bona opera meritoria impendatur; redditque rationem: *quoniam dies mali ſunt.* Ex Græco textu habetur: *Quoniam dies πόνηροι*, hoc eſt *maligni ſunt.* Malignum dicitur, quod parcè communicatur: hoc ſignificatu *colles malignos, lucem malignam* Latinus poeta dixit. Dierum ergo parcitas mortalis vitę breuitas, atque adeo mors valde proxima, ad bene operandum, acer ex Apoſtolo ſtimulus eſſe debet.

Ex litteris annuis Patrum Societ.

Iſſu anno 1620.
Narſindi populi quomodo ad mortis memoriam excitentur.
Hic, & n. ſequent.

Lucæ 21.
Virg. Geor. 2. Æn. 6.

24. Apud eoſdem Narſindos populos ſupra memoratos interdum conuiuæ mortuorum craniis ad potum, tamquam cyathis vtuntur; vt mortis memoria retenti, minus, vt ipſi aiunt, fluxis voluptatibus capiantur. Huiuſmodi potandi more homines illi ſtudent, ne de iis dicatur: *Abominabilis, & inutilis homo, qui bibit quaſi aquam iniquitatem.* Eorumdem populorum mos eſt, vt quoties eſt iurandum; is, qui iurat, manus admoueat ſimulachro, quod ex terra mortuorum oſſibus commiſta conflatur; ſcilicet, vt à mentiendo iurans deterreatur; cum ex huiuſmodi Idoli ſimulachro ex mortuorum oſſibus conflato ſe moriturum, & ante Deum iudicem ſtatuendum eſſe recordari debeat.

Iob. 15.

25. Illud Pſ. 117. *Circumdederunt me, ſicut apes*, Pampolitanus interpretatur, de blanditiis, & oblectationibus falſæ voluptatis. Quam ſimilitudinem elegantiſſimè explicat Boëtius 3. de conſolatione metro 7. dicens:

Habet omnis hoc voluptas,
Stimulis agit furentes:
Apiumque par volantum,
Vbi grata mella fudit,
Fugit; & nimis tenaci
Ferit icta corda morſu.

Apes furentes puluer is aſperſione ſedantur. Voluptatis ſtimuli ſepulchralis pulueris meditatione cohibendi.

Sed ad apum vel inter ſe, vel in alios pugnam ſedandam, vtiliſſimam iacti pulueris aſperſionem apiarii experiuntur. *Dimicatio iniectu pulueris tota diſcutitur*, ait Plinius. Idem ad terrenæ voluptatis ſtimulos ſedandos, mortales experientur; ſi mortis memores, in animum ſepulchrorum puluerem cogitatione conſpergent. Quod ſi iuxtà communiorem Patrum interpretationem citato Pſalmo, perſecutores apibus comparantur; ne à perſequentibus illatæ iniuriæ chriſtianum animum turbent, ſed eas patienter toleret, multùm mortis memoria iuuat. Ideo Ier. Thr. c. 3. dicitur: *Ponet in puluere os ſuum: Dabit percutienti ſe maxillam; ſaturabitur opprobriis.* Is in puluere os ſuum ponit, qui puluerem, in quem reuerſurus eſt, ſepè ante mentis oculos habet. Cum Petrus Apoſtolus iniurias vlciſci gladio vellet, ei Dominus dixit Matth. 26. 52 *Conuerte gladium tuum in locū ſuum.* Similiter minaci gladio dicitur Ezech. 21. 30. *Reuertere ad vaginam tuam, in loco, in quo creatus es.* Tunc minax iracundiæ gladius, ne iniurias vlciſcatur, ad vaginā ſuam reuertitur; cum homo ob imminentem vnicuique mortem, ſuam,

lib. 11. c. 17

Hugo in Iſai. c. 49.

vt Hugo ait, terrenitatem, & fragilitatem conſiderat. Epulo diues ex eo maioris culpæ reatum incurrit, quòd ex Lazari vlceribus imminentem ſibi, & vnicuique mortalium per morbos varios mortẽ ante mentis oculos habere debuiſſet; ideoque à crapula, aliiſque vitiis ei erat abſtinendum. Quare Chryſoſt. in Lucam c. 16. ſic Epulonem alloquitur: *Infeliciſſime hominum, mortem corporis tui vides iacere ante ianuam, & non miſereris? Si Dei præcepta non conſideras, ſaltem miſerere conditioni tuæ; & time ne & ipſe talis efficiaris.* Viſi ergo languores, & morbi, ſiue in nobis, ſiue in aliis, mortis ſint nobis proximæ monitores.

Vltio quę ſanctè expeti poteſt?

26. Contra allatam citati pſalmi interpretationem obiici poteſt, quòd ibi Dauid tantùm abeſt, vt ab vltione ſe alienum oſtendat; vt in ea etiam exultare videatur, dicens: *Circundederunt me ſicut apes, & in nomine Domini, quia vltus ſum in eos.* Sed huiuſmodi vltio ſanctiſſimè expeti poteſt. *Vltus ſum in eos*, id eſt, *conuerſi ſunt; & conuerſi pœnas à ſe pœnitentia exigentes, vltionẽ ſumpſerunt de hoc quod circuierant me*, ſcilicet perſequendo, ait Hugo.

27. Porrò quamuis adeo proficuum ſit viuidam ab hominibus mortis memoriã ſeruari; ex nimio tamen mortalis vitæ amore factũ eſt, vt hominum plerique mortis memoriã procul à mente repellere conentur. Lodouicus XI. Galliæ Rex ægrotus prohibuit, ne adſtantium quiſquam ſub ipſius vitæ exitum mortis nomen pronunciaret: tantus ei ſolo mortis nomine timor incutiebatur. Benè exclamauit Sapiens: *O mors, quàm amara eſt memoria tua pacem habenti in ſubſtantiis ſuis.* Vnde mortis amarities prouenit? Plerumque à peccati conſcientia: ſi quis autem admiſſæ culpæ conſcius ſibi non ſit, à mortis amaritie liber erit. Benè ait Chryſoſt. *Vis ſcire cauſam, cur mortem timeamus? Non viuimus cum diligentia; non habemus conſcientiam puram; quòd ſi hoc eſſet, nihil nos mors terruiſſet.* Bene etiam pronunciauit Tertullianus: *Non eſt timendum, quod nos liberat ab omni timendo. Si times vitâ decedere, quia optimam noſti, certè mortem timere non debes, quam malam neſcis. At cùm times, ſcis malam. Non ſcires autem malam, quia nec timeres; ſi non ſcires aliquid eſſe poſt mortem, quod eam malam faciat, vt timeas.* Similiter Cyprianus ait: *Mori planè timeat; ſed qui ex aqua, & ſpiritu non renatus, Gehennæ ignibus mancipatur: mori timeat, qui non Chriſti cruce, & paſſione cenſetur: mori timeat, qui ad ſecundam mortem de hac morte tranſibit: mori timeat, quem de ſeculo recedentem perennibus pœnis æterna flamma torquebit: mori timeat, cui hoc mora longiore confertur, vt cruciatus eius, & gemitus interim differatur. Mortalitas iſta, vt Iudæis, & Gentibus, & Chriſti hoſtibus peſtis eſt; ita Dei ſeruis ſalutaris exceſſus eſt.* S. Ambroſ. lib. 7. in Lucam, explicans Redemptoris verba illa: *Sunt aliqui hic ſtantes, qui non guſtabunt mortem, donec videant regnum Dei*, remedium affert, quo mortem non timeamus, dicens: *Si fortis es; contemne mortem; ſi imbecillis, fuge. Sed nemo poteſt fugere mortem, niſi vitam ſequatur. Vita tua Chriſtus eſt, ipſe eſt vita, quæ mori neſcit. Itaque ſi volumus mortem non timere, ſtemus vbi Chriſtus eſt; vt de nobis dicatur: Verè ſunt aliqui hic ſtantes, qui non guſtabunt mortem. Soli enim non queunt guſtare mortem, qui poſſunt ſtare cum Chriſto. Licet ex verbis ipſius perpendere, nec tenuem quidem mortis ſenſum habituros, qui Chriſti videantur meruiſſe conſortia. Certè ſi mors corporis libando guſtetur; vita animæ poſſidendo teneatur. Sed quis eſt homo, qui non moriatur? Non hic mors corporis, ſed animæ denegatur. Sunt enim, qui mortui viuant; quoniam ſunt, qui viuentes mortui ſunt; iuxta Apoſt. 1. ad Timoth. c. 5. de vidua. Quæ in deliciis eſt, viuens mortua eſt. Sunt profectò, quibus nec in morte corporis interruptus ſit ordo viuendi. Sicut Abraham, Iſaac, & Iacob, quos viuere diuinæ ſententiæ auctoritate comperimus: quoniam, cum ſit Deus Abraham, Iſaac, & Iacob, non vtique mortuorum eſt Deus, ſed viuentium, vt dicitur Matth. 22. 32. Neque enim Petrus mortuus eſt; cui inferi porta præualere non potuit. Nec Iacobus, & Ioannes mortui, filii tonitrui; quibus in vſum gloriæ cœleſtis aſſumptis, non præualent terrena, ſed ſubiacent. Eſto ergo & tu Petrus, deuotus, fidelis, pacificus; vt portas Eccleſiæ aperias; portas mortis euadas. Eſto filius tonitrui: potes eſſe, ſi non in terra, ſed in pectore Chriſti recumbas. Potes eſſe filius tonitrui; ſi te terrena non moueant; ſed ipſe potius ea, quæ terrena ſunt, mentis tuæ virtute concuties. Tremat te terra, non capiat; vereatur caro poteſtatem animi tui, & concuſſa ſubdatur.*

Ludouicus Rex moriturus, mortis nomen exhorruit. Philipp. Comines l. 6. c. 12.

Mors quibus amara eſt, motuſque memoria horrorẽ incutiat? Eccli. 41.

Mortis metus quomodo vitetur? Hom. 5. ad pop. Antioch. Lib. deteſtimonio anima. Ser. de mortalit.

Luc. c. 9. 27.

Exodi. 3. 6. Matth. 16. 18. Marci 3. 17. Ioannis 21. 20.

28. Vltimo loco notandum eſt, benè dixiſſe Senecam: *Nihil eſt tàm ſacrum, quòd ſacrilegum non inueniat.* Cum enim mortis memoria ad rerum terrenarum contemptum, & ad ſanctitatem acquirendam adeo proficua ſit; nihilominus ob imminentem vnicuique mortem, breui hoc mortalis vitæ tempore voluptatibus auidè perfrui aliqui voluerunt. Hinc refertur ex Seneca epiſt. 12. *Pacuuius prætor in Syria fuit, qui quotidie ſplendidè conuiuatus, cum ſe copioſo vino de die ingurgitaſſet, ſolitus eſt veſpere funus ſibi adaptare, acceſſere tibicines, qui funebres modos canerent, & hoc genus alia curare, ad funeris ſpeciem repræſentandam. A cœna cum iam ſe ſuſtinere ebrius non poſſet, iubebat ſe lectulo impoſitum, tamquam funus inferri in cubiculum, & cantari funebres modos, βεβίωκε, βεβίωκε. Vixit, vixit. Indicabat enim eum demũ diem præclarè ſe vixiſſe, quo ita eſſet conuiuatus; nec dicebat eſſe vitam appellandam, cum non liceret huiuſmodi voluptatibus perfrui.* Profectò de Pacuuio hoc, eiuſque ſimilibus benè pronunciauit Iob. 21. 13. *Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.* E conuiuiis ſcilicet ad ſuppliciũ; è menſa ad Gehennam; à ſaturitate ad æternam famem.

Mortis memoria, vitæque breuitate, aliqui ad voluptuoſam vitam peragendam vtuntur.

29. Vt ad infernũ deſcenſus vitetur, & ad cœlum aſcenſus pateat; aliunde quàm à conuiuiis, & voluptatibus, cũ ex hac vita migramus, diſcedẽdum eſt. Qui mare nauigãt, non ita portus inter ſe reſpondere experiuntur; vt qui ex tali portu ſoluit, certus eſſe poſſit ad alium deſtinatum portum ſine naufragio peruenire. At quod in maris nauigatione non experimur, in ſpirituali nauigatione poſſumus reperire. In hac mortali vita tanquam in mari ad cœleſtis patriæ portũ nauigamus. At quis mortalium firmã ſpem habere poteſt adueniente morte ad æternum ſalutis portum appellendi? Firmam hanc ſpem ſub vitæ exitum religioſi viri habere poſſunt è religionis portu ſoluentes. Hoc Bernardi oraculũ affirmat epiſt. ad fratres de mõte Dei: *Monachus moriens aut vix, aut numquam è cella in infernum deſcendit; quia vix vnquam aliquis niſi cœlo prædeſtinatus in ea vſque ad mortem perſtitit.* Dum in hac mortali vita ab inuiſibilibus hoſtibus vndiq; obſidemur; vt ab obſidione tandem liberi ad æternam patriam aſcendamus, duo nobis facienda Propheta Nahum, c. 3. myſticè monet: *Aquam propter obſidionem hauri: intra in lutum.* Aquam hauri, hoc eſt, ex intimo corde pias pœnitentię lacrimas elice: *intra in lutum*; attento ſcilicet animo profundam conſiderationem ingredere cogitando humanum corpus ex fragili materia, veluti è luto compactum, citò in terram diſſoluendum. Hinc profectò fiet, vt terrena deſpiciendo, ad cœleſtia animus dirigatur; cœleſtique tandem regno potiri feliciter detur.

Portus eſt Religio, ex quo diſcedens ad cœleſtem patriam peruenit.

Quam cum vidiſſet Dominus, miſericordia motus ſuper eam.

30. IOb 31. 16. de ſe teſtatur: *Si oculos viduæ expectare feci:* hoc eſt, vt Nicetas interpretatur: *Non ſum paſſus viduæ oculos lacrymis contabeſcere:* ſtatim enim S. Iob ad lugentem viduam ſolandam, eique opem ferendam accurrebat. Multò benignius Dei filius miſeratione motus ad lacrymantem Euangelicam hanc viduam miſerandam, & conſolandam accurrit. Sed cur potius propter ſuperſtitis matris luctum, quàm ob defuncti adoleſcentis filii obitum commiſeratione motus fuiſſe Dominus dicitur? Reſp. Cardinalis Toletus, quia adoleſcens filius per mortem, non autem eius mater, ab huius ſeculi calamitatibus ereptus erat. Qui igitur quot malis præſens vita ſubiaceat, benè conſiderat, multa in morte homini bona aduenire cognoſcet; ita vt etiam Menander Ethnicus dixerit: *Quem amat Deus, moritur iuuenis.* Hinc Sanctus Cyprianus ſerm. de mortalitate ait: *Quid aliud in mundo, quàm pugna aduerſus diabolum quotidie geritur? Quàm aduerſus iacula eius, & tela conflictationibus aſſiduis dimicatur? Cum auaritia nobis, cum impudicitia, cum ira, cum ambitione congreſſio eſt; cum carnalibus vitiis, cum illecebris ſecularibus aſſidua, & iugis, & moleſta luctatio eſt. Si auaritia proſtrata eſt, exurgit libido; ſi libido compreſſa eſt, ſuccedit ambitio; ſi ambitio contempta eſt, ira exaſperat, inflat ſuperbia, violentia inuitat, inuidia concordiam rumpit, amicitiam Zelus abſcindit.* Idem argumentum proſequitur S. Ambroſ. de bono mortis; & Seneca ad Marciam de conſolat. Porrò cum iterùm ad mortalis vitę ærumnas adoleſcens hic Euangelicus à Redemptore reuocatus ſit; piè credi poteſt vlteriorem vitam ei ad præteritæ vitę correctionem, & ad ſpiritualium bonorum profectum tributam eſſe: diuina enim beneficia ad ſpiritualem animę vtilitatem tendunt.

Matri luctu potius, quàm defuncti filii morte cur Dominus miſeratione motus dicitur?

Mortalis vitæ calamitates plurimæ.

Dixit illi: Noli flere.

31. CVr ob filii mortem huic mulieri largius lacrymæ manarent, rationem eleganter reddit Nyſſenus lib. de creatione hominis cap. 26. *Quia non erat ſpes vlla, qua poſſet filios recreare, tantaque leuamen orbitatis aſſumere. Vidua quippe erat, nec habebat alterum, quem pro defuncto conſpiceret; nam partus ei extiterat ſingularis. Solum hunc in doloribus nouerat; ſolum ſuis lactauerat vberibus; ſolus illuſtrabat eius conuiuium; ſolus erat cauſa lætitiæ. Cùm luderet, aut aliquid ageret, cum inſtitueretur, & ornaretur cum coæuis, in deambulationibus, in paleſtris, in conuentibus iungeretur; omne quidquid matris oculis dulce, pretioſumque ſuberat, ſolus vnicus afferebat. Iamque nuptiale tempus aduenerat, ſtirps videbatur generis, ramuſculus ſucceſſionis, baculus ſenectutis, & ætatis incrementum. Qui iuuenem retulit, florem ſimul, qui marcuerat, indicauit; cuius adhuc vultus lanugine veſtiretur, & genarum decor grato fulgore niteſceret. Quid igitur ſuper huius obitum mater pertulit? Quanto viſcera eius igne percuſſa ſunt! Quàm copioſiſſimas, & amariſſimas ſuper eum lacrymas fudit, Tabeſcens quodammodo, & cadauer eius amplectens, ne properaretur ſepultura eius, tantoque caſu ſatiari deſiderans, diù longas in fletu voces emittere cupiebat.* Ad tantam ergo miſerrimæ viduæ mœſtitiam, calamitatémque ſolandam, ei Dominus dicit: *Noli flere*; eò quod fletus cauſa per vitam filio mox reſtituendam auferenda iam foret.

Viduæ ob filii mortem iuſtus mœror.

32. Prętereà quamuis ad vitam reuocandus defunctus non ſit, moderatio etiam lacrymis ponenda eſt, vbi æternam ſalutem à fideli defuncto obtinendi ſpes eſſe debet. *Lugeatur mortuus*, ait ſanctus Hieronymus; *ſed ille, quem Gehenna ſuſcipit; quem Tartarus deuorat; in cuius pœnam æternus ignis æſtuat. Nos, quorum exitum Angelorum turba comitatur; quibus obuiam Chriſtus occurrit; grauemur magis, ſi diutius in tabernaculo iſto mortis habitemus. Quia, quandiù hic moramur, peregrinamur à Domino. Illa nos cupido teneat: Hei mihi, quia peregrinatio mea prolongata eſt: habitaui cum habitantibus Cedar, multùm peregrinata eſt anima mea.* Porrò lacrymæ, quæ ex charitate moderatè funduntur, erga conſanguineos, vel proximos vitæ functos reprehenſibiles non ſunt. Quare S. Paulinus epiſt. ad Pammachium de obitu vxoris ait: *Bonæ lacrymæ charitatis, in quibus pater Abraham matrem repromiſſionis eduxit. Bonæ lacrymæ pietatis, quas Ioſeph iuſtus impendit patri. Bonæ & lacrymæ orationis, quibus & Dauid ſtratum ſuum per ſingulas noctes rigabat. Sed quid ſanctorum mortalium prædicem fletus? Fleuit & Ieſus amicum; hanc etiam paſſionem de noſtra infelicitate dignatus; vt mortuo infunderet lacrymas, & quem reſuſcitaturus erat virtute diuina, infirmitate lugeret humana. Licet in illo vno totam conditionem generis humani miſericors, & miſerator Dominus deplorauerit; & illis lacrymis peccata noſtra fleuerit, & lauerit. Idcircò & tuæ, frater, lachrymæ ſanctæ, & piæ; quia ſimili affectione manarunt, & dignam caſti cubilis flere conſortem; non diffidentia reſurrectionis, ſed deſiderio charitatis.* Paulino coſonat Eccleſiaſticus dicens: *Fili, in mortuum produc lacrymas*, cap. 38. Extat egregia Chryſoſtomi epiſtola ad viduam de minuendo luctu, ſuperioribus annis Flaminio Nobilio interprete impreſſa.

Lacrymæ in conſanguineorum fidelium obitu cohibendæ, non tamen prohibendæ.

Ep. 25.

2. ad Corint. c. 5.

Pſ. 119.

Gen. 23. 3.

Pſ. 6.

Ioan 11.

33. *Noli flere.* Ob commiſerationem, vidua defuncti filii mater flere à Domino prohibetur. Alteri ſimiliter matri dictum eſt: *Noli flere*; non tamen ad ſolatium, ſed in pœnam. Etenim Synagoga Chriſti mater à Sancto Bernardo vocatur: de hac enim matre intelligit verba illa: *Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater ſua.* Quæ verba de coronatione ſpineæ coronæ interpretatur. Huic etiam matri poſt ſanctiſſimi filii mortem prohibitus eſt fletus; dictumque ei fuit: *Noli flere*, non tamen, vt dixi ad ſolatium, ſed in pœnam. Nam poſt captam, & dirutam Ieroſolymam prohibebantur Iudæi ab Ethnicis dominantibus ad dirutæ vrbis ruinas flere: quòd ſi id ſibi permitti voluiſſent, erat ea flendi libertas pecuniæ prætio emenda. Quare de Iudæis ait Hieronymus: *Vt ruinam ſuæ eis flere liceat ciuitatis, pretio redimunt. Vt qui quondam emerant ſanguinem Chriſti, emant lacrymas ſuas; & ne fletus quidem eis gratuitus ſit. Videas in die, quo capta eſt à Romanis, & diruta Ieruſalem, venire populum lugubrem; confluere decrepitas mulierculas, & ſenes annis, pannisque obſitos: in corporibus, & habitu ſuo iram Domini demonſtrantes. Congregatur turba miſerorum; ac patibulo Domini coruſcante, ac radiante anaſtaſi eius, de Oliueti monte quoque crucis fulgente ve-*

De Paſſione c. 4.

Cant. 3.

Iudæi flendi facultatem à Romanis victoribus pretio emũt.

in cap. 1. Sophoniæ.

xilio, plangere ruinas templi ſui populum miſerorum; & tamen non eſſe miſerabilem. Adhuc fletus in genis, & liuida brachia, & ſparſi crines; & miles mercedem poſtulat, vt illis flere plus liceat.

Et acceſſit, & tetigit loculum, (Hi autem, qui portabant, ſteterunt) & ait: Adoleſcens tibi dico, ſurge.

34. TAngendo feretrum, & defunctum ad vitam reuocando, ad aliud maius miraculum in cruce patrandum Dominus veluti proludebat. In cruce enim pendens Dominus, cum ſui ſanguinis guttis Adami ibi ſepulti oſſa contigiſſet; ei ad vitam mox reſurgendi vnà cum ipſo Domino, ſanctiſque pluribus, qui à monumentis rediuiui exierunt, vim communi-

Cap. 27. cauit; teſtante Matthæo: *Monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorum, qui dormie-*

Ad Eph. 5. *rant, ſurrexerunt.* Quare verba illa Apoſtoli iuxtà Ambroſij, aliorumque lectionem: *Surge, qui dormis; & exurge à mortuis, & continget te Christus,* Adamo dicta eſſe autumant Origenes, Athanaſius, Cyprianus, & Epi-

lib. 3. Hereſ. Hereſi 46. phanius: qui expreſsè docet Adamum in Caluariæ monte ſepulchrum habuiſſe; atque ab eiuſdem Adami caluaria ibi inuenta, iterumque ſepulta, monti illi nomen inditum fuiſſe; deinde Adamum Dominici lateris reſperſum ſanguine, & aqua, viuificam reſurgendi vim habuiſſe. Idem ſic inſinuat Auguſtinus: *Verè, fratres, non incongruè creditur, quòd ibi erectus ſit medicus, vbi iacebat ægrotus. Et dignum erat, vt vbi occiderat humana ſuperbia, ibi ſe inclinaret diuina miſericordia: & ſanguis ille pretioſus etiam corporaliter puluerem antiqui peccatoris dum dignatur ſtillando contingere, redemiſſe credatur.* Redemiſſe ſcilicet è peccati, & mortis captiuitate. Idem indicat Tertullianus lib. 2. carminum contra Marcionem c. 4.

Caluariæ mons vnde dictus? Adamo ſuper Caluariæ montẽ ſepulto Domini ſãguis fluens, reſurgendi vim cõmunicauit. Ser. 91 de tempore.

Hic hominem primum ſuſcepimus eſſe ſepultum.
Hic patitur Chriſtus: pio ſanguine terra madeſcit;
Puluis Adæ vt poſſit veteris, cum ſanguine Chriſti
Commiſtus, ſtillantis aquæ virtute lauari.

Idem ex aliorum ſententia refert ſanctus Hieronymus explicans citata verba Apoſtoli: *Surge, qui dormis; & exurge à mortuis, & continget te Chriſtus. Teſtimonium hoc ad Adam dicitur in loco Caluariæ ſepultum, vbi crucifixus eſt Dominus. Qui Caluaria idcircò appellatus eſt, quòd ibi antiqui hominis eſſet conditum caput. Illo ergo tempore, quo crucifixus Dominus ſuper eius pendebat ſepulchrum, hæc prophetia completa eſt, dicens: ſurge Adam, qui dormis, & exurge à mortuis, & continget te Chriſtus. Quia videlicet tactu ſanguinis ipſius, & corporis dependentis viuificetur, atque conſurgat: & tunc typum illum veritate complere, quo Eliſæus mortuus mortuum ſuſcitauit.* De quo dicitur

4 Reg. 13. Eliſæi oſſiũ cõtactu defunctus reuixit. 4. Reg. 13. 21. *Quidam ſepelientes hominem viderunt latrunculos, & proiecerunt cadauer in ſepulchro Eliſæi. Quod cum tetigiſſet oſſa Eliſæi, reuixit homo, & ſtetit ſuper pedes ſuos.*

Ser. 103. 35. *Adoleſcens tibi dico, ſurge.* Chryſologus in illa Apoſtoli verba 1. ad Corinth. 15. *Canet tuba, & mortui reſurgent incorrupti:* Tubam hanc, vocem Filii Dei eſſe affirmat. Hæc certè tuba in præſenti Euangelio defunctus adoleſcens excitatur ad vitam. *Quæ eſt iſta tuba?* inquit Chryſologus: *Illa, quam Dominus dixit: Mortui audient vocem Filij Dei. Tuba non quæ arctato ſpiritu per concauum cornu ligni, vel æris, triſtem bellantibus dat mugitum: ſed quæ de corde Patris, ore Filij, vitalem ſimul, & inferis, & ſuperis dat clamorem. Tuba, quæ in principio mundum vocauit ex nihilo, ipſa in nouiſſimo mundum reuocabit ex perdito; & quæ initio hominem ſuſcitauit ex limo, ipſa in fine hominem ſuſcitabit ex puluere. Fratres ſic credimus, quia tuba diuinæ vocis Chaos diuiſit, collegit orbem, mundauit elementa, diſtinxit mundum, ſuſpendit cælum, fundauit terram, mare vinxit, merſit inferos.*

Tuba mortuos ad vitã excitãs Dei Filii vox & imperium. Ioan. 5. 21.

36. Porrò defunctus hic, quem ſurgere Dominus iubet, ſignanter adoleſcens fuiſſe ſignificatur; ne quis adoleſcentiæ viribus fretus longiorem ſibi vitam pollicitus, imminentis mortis metu liber, præſentis vitæ voluptate capiatur. Propterea Iob 14. de homine dixit: *Quaſi flos egreditur, & conteritur,* ſeu *ſucciditur* ex Hebræa lectione. Florum duplex interitus eſſe poteſt; vel ab intrinſeco, cùm ex ſe vitalis ſucci defectu flos areſcit; vel ab extrinſeco, cum alioquin adhuc victurus, conteritur, aut ſucciditur: Floris interitus ille naturalis eſt; hic verò violentus. Homo autem generaliter non flori ex ſe areſcenti; ſed ei, qui ab extrinſeco conteritur, aut ſucciditur, comparatur; vt ſignificetur hominibus mortem violentam frequentiſſimè accidere: ab hac autem nulla vel florentiſſima ætas, vires nullæ liberæ eſſe poſſunt. Iobi ſententiæ conſonat Dauid Pſal. 102. *Homo ſicut fœnum dies eius; tamquam flos agri ſic efflorebit,* hoc eſt, *deflorebit,* vt Gloſſa, & Haymo explicant. Vbi quæritur cur homo potius flori, qui in agro floret, quàm qui in prato, vel in horto naſcitur, comparatur? Reſpondet S. Bruno hominem comparari potius flori in agro; eò quòd huiuſmodi flos facilè, & frequenter ſuccidatur, vel eradicetur, dum ager aratur: ſimiliter homo facilè, & frequenter violentum interitum ſubeat: *Purpureus veluti cum flos ſucciſus aratro langueſcit moriens.* Ad humanæ vitæ breuitatem per florem expreſſam oſtendendam, Dauidi eius filius Salomon ſubſcribere videtur Cantic. 2. cùm enim dixiſſet: *Flores apparuerunt in terra noſtra;* ſtatim ſubdidit: *Tempus putationis aduenit,* ideſt tempus eos decerpendi, vt explicat Gregorius Nyſſenus. Quare ſicut in floribus apparere, & decerpi parùm diſtant; ita & humanæ vitæ ortum proximè ſubit interitus.

Flori ſucciſo potius, quàm areſcenti, ob frequentem violentam mortẽ homo comparatur. Æn. 9.

37. S. Gregorius in Iob cap. 19. Hominum multitudinem arbori comparat: hac in arbore adoleſcentes ſunt veluti fructus prope apicem arboris collocati: qui tamen ne ſe à morte diſtare putent, ad eos carpendos vncinum pomorum mors habere dicitur: ad quod ſignificandum Amos 8. Dominus dixit: *Quid tu vides Amos? dixi: Vncinum pomorum. Et dixit Dominus ad me: venit finis.* Vbi pomi cum homine ſimilitudinem ſic benè Cornelius explicat: *Vides arborem florentem, & floribus comptam imò onuſtam: Aduerte, ex quinquaginta floribus quibuſlibet, vix vnus in pomum maturum euadet: ante quàm enim*

gemmeſcant, plurimi vel vento decuſſi, vel æſtu areſacti, vel à vermibus arroſi, vel humore deficiente marceſcentes decident, ex ijs verò qui gemmeſcent, plurimi pariter, antequam in poma matureſcant, ſimilibus caſibus in terram corruent. Ita ex quinquaginta infantibus, qui naſcuntur, vix vnus in virum euadit; ſed alij in infantia, alij in pueritia, alij in adoleſcentia moriuntur. Præterea ne iuuenes iuuenilium virium agilitate, velut auolant aues mortis ictum effugere, ſe poſſe cenſerent; vbi legimus *vncinum pomorum*, Septuaginta legunt. *Vas, ſeu inſtrumentum aucupum*: Arabicus legit: *Sagittā venationis.* Sicut enim aucupes etiam auolantes aues ſagitta figere norunt; ita etiam iuuenes iuuenitutis agilitate mortem fugientes configere mors ſolet. Benè Tullius dialogo de ſenectute ait: *Ex ipſa vita diſcedimus tamquam ex hoſpitio, non tamquam ex domo: commorandi enim nobis Natura diuerſorium, non habitandi dedit. Quis eſt, quamuis ſit adoleſcens, cui ſit exploratum, ſe ad veſperam eſſe victurum?* Galenus lib. Introduc. in ſolo hominis oculo morbos centum numerat: vt vel hinc noſtra mortalitas, corruptio, & mors imminens ante mentis oculos habeatur.

Tomo 6.
Dominus prius puellam, deinde iuuenem, deinde virū ad vitam reuocauit.
Nyſſ. lib. de creatione hominis c. 26.
Lib. 2. hæreſ. 66.

38. Præterea progreſſum quemdam in mortuis ad vitam reuocandis Dominum feciſſe notat hic Salmeron. Primò enim ad vitam reuocauit Archiſynagogi filiam duodecim annos natam, vt habetur Marci 5. *Puella, tibi dico, ſurge; & confeſtim ſurrexit puella, & ambulabat: erat autem annorum duodecim.* Secundò hunc viduæ filium, qui vt Nyſſenus ait: *Ex pueritia in iuuentutem iam iamque profecerat; cuius vultus lanugine veſtiebatur.* Tertiò, è tumulo defunctum Lazarum excitauit, de quo Epiphanius ait: *Intraditionibus inuenimus, quod 30. annorum tunc erat Lazarus, quando eſt ſuſcitatus.* His ad Chriſti Domini ſanguinis efficacitatem indicandam addatur Adam, qui poſt vitæ annos nongentos, & triginta mortuus, & in Caluariæ monte ſepultus, ex Dominici ſanguinis contactu poſt tria annorum millia ad vitam eſt reuocatus; vt ſupra vidimus.

Et reſedit, qui erat mortuus.

Animæ ad corporalem vitā reuocatæ, vbi detentæ fuerint? Hic, & n. ſequenti.
Tom 6. pag. 204.

39. QVæri hîc poteſt, quo in loco huius defuncti, aliorumque animæ, quot Dominus ſuſcitauit, antequam ad informandum corpus à Domino reuocarentur, immoratæ fuerint? In Purgatorio reſpondet Salmeron, dicens: *Beati, quos Chriſtus Dominus ſuſcitauit; quia veriſimile non eſt eos poſtea fuiſſe damnatos; ſed è Purgatorio detractos, vt minus hic purgarentur; & vt viderent Chriſtum, & ſuſcitati argumentum eſſent ipſius potentiæ. Nec enim à Limbo ſtatu ſalutis ad miſeriam reuocarentur; neque de inferno, vbi nulla eſt redemptio.* Quia in ſententia difficultas occurrit; quia ſi improbabile eſt eas animas è Sanctorum Patrum Limbo, adeoque è ſtatu ſalutis ad huius vitæ miſeriam fuiſſe reuocatas; improbabile etiam videtur eaſdem reuocatas huc eſſe è Purgatorio: Purgatorium enim etiam ſtatum ſalutis includit, certamque ſpem æternæ gloriæ, certitudinemque vlterius non peccandi. Animas autem huiuſmodi certitudine non peccandi, certaque æternæ gloriæ ſpe priuari maximum malum eſſet; adeoque diuinæ beneficentiæ non tribuendum. Quare ne reuocatione ad mortalem vitam tanto bono priuatæ eſſe animæ dicerentur; neceſſe eſſet aſſerere eas cum beneficio reſtitutę vitæ certitudinem etiam ſuæ ſalutis, & confirmationis in gratia non amiſiſſe; idque ex diuina reuelatione cognouiſſe. Quod quidem ſine certo fundamento aſſereretur: præſertim ſi huiuſmodi priuilegium non ſolùm mortuis à Domino ſuſcitatis; ſed etiam aliis Sanctorum impetratione rediuiuis negandum non videatur; cum in cuiuſlibet mortui ſuſcitatione Deus ſemper principalis cauſa ſit habendus.

40. Quare dicendum potius videtur mortuorum animas ad hanc mortalem vitam reuocandas, neque ex Purgatorio, neque ex Limbo, & multo minus ex inferno aduocari; ſed alio ex loco intra terram iuxtà Dei imperium, vbi veluti depoſitum, vſque ad proximam vitæ reſtitutionem detentę antea fuerint. Dixi intra terram, eò quòd Eccleſia Lazarum ab inferis reſuſcitatum aſſerat in oratione, quæ in S. Mariæ Magdalenæ ſolemnibus recitatur. Inferorum autem, ſeu inferni nomine poſſe intelligi alium ſubterraneum locum à Limbo, Purgatorio, & Gehenna diuerſum, nemo dubitauerit, qui in ſacris litteris inferni nomine ſepulchrum etiam appellari nouerit, vt Iob 17. *Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt:* & Pſalm. 140. *Diſſipata ſunt oſſa noſtra ſecus infernum:* Et Eccleſiaſtici 28. de lingua maledica: *Vtilis potius infernus, quàm illa.* Niſi potius velimus dicere, cum ex inferis ſuſcitatus Lazarus dicitur, inferorum nomine abſolutè mortem intelligi iuxtà frequentem acceptionem in ſacris litteris: vt 1. Reg. 2. *Deducit ad inferos, & reducit.* Tob. 13. *Deducit ad inferos, & reducit:* & alibi.

Defuncti, quos Dominus ad vitā reuocauit, æternā ſalutē conſecutos eſſe piè creditur.

41. Cæterùm quod aſſerit Salmeron veriſimile eſſe mortuos à Domino ad mortalem vitam reuocatos, poſtea non fuiſſe damnatos, pium eſt credere. Certè id aſſeri debet de Lazaro, quem in Sanctorum numerum relatum Catholica Eccleſia 17. Decembris celebrat, & de eo S. Epiphanius ait: *Poſtquam ſuſcitatus eſt, & alios 30. annos vixit; & ſic ad Dominum profectus eſt.* De Adamo id etiam aſſerendum eſſe pluribus argumentis docent SS. PP. Irenæus lib. 3. cap. 34. Epiphanius contra Hæreſim 46. quibus additur Alphonſus de Caſtro lib. 2. aduerſus Hæreſes. Epiphanius quidem loquens de Caluariæ monte, vbi ſepultus erat Adam, ſic ait: *In quo crucifixus Dominus noſter Ieſus Chriſtus per aquam, & ſanguinem, qui fluxit ab ipſo per compunctum ipſius latus in ænigmate ſalutem noſtram oſtendit ab initio maſſæ, primi patris reliquias reſpergere auſpicatus; quo etiam oſtenderet reſperſionem ſanguinis ipſius ad mundationem noſtræ inquinationis, & animæ pœnitentis, & in exemplum rigationis, & purificationis ſordium peccatorum noſtrorum factam eſſe, effuſam videlicet aquam ſuperiacentem ſub loco, & ſepultum in ſpem ipſius, & noſtram, qui ex ipſo geniti ſumus. Quare & hîc implebatur, quod dictum eſt: ſurge, qui dormis, & reſurge a mortuis, & illuceſcet tibi Chriſtus.* Oppoſitam ſententiam, ſcilicet de Adami damnatione aſſeruit Tacianus Encretitarum hæreticorum caput; vt videre eſt apud Auguſtinum lib. de hæreſibus num. 25. apud Epiphanium ſupra citatum, & Irenæum lib. 1. aduerſus hæreſ. cap. 31. In eamdem Taciani ſententiam pendere videtur ex Catholicis Rupertus affirmans *nuſquam Scripturam aliquam Canonicam Adami pœnitentiam, nec vllum eius bonum opus commemorare.* Sed Ruperto reſponderi poteſt ex Auguſtino, qui ait: *De illo quidem primo homine patre generis humani, quòd Chriſtus cùm deſcendit ad inferos, inde eum liberauerit, Eccleſia*

Adam poſt præuaricationem reſipiſcēs, æternā ſalutem conſecutus eſt.

Rupertus in Gen. c. 11.
Aug. ep. 99. ad Euod.

ferri tota conſentit. Quod eam non inaniter credidiſſe credendum eſt; vndecumque hoc traditum ſit; etianſi canonicarum Scripturarum hinc expreſſa non proferatur auctoritas. Quamquam illud, quod in libro Sapientiæ ſcriptum eſt: Hæc (Diuina Sapientia) *illum, qui primus factus eſt à Deo, patrem orbis terrarum, cum ſolus eſſet creatus, cuſtodiuit; & eduxit illum à delicto ſuo; & dedit ei virtutem continendi omnia:* hoc eſt in omnia dominandi.

Cap. 10.

42. Dices: Gregorius hom. 19. in Euangelia ait: *Deus habet Vineam, vniuerſalem ſcilicet Eccleſiam, quæ ab Abel iuſto vſque ad vltimum electum, qui in fine mundi naſciturus eſt, quot ſanctos protulit, quaſi tot palmites miſit.* Vbi enumerationem electorum ab Abele, non ab Adamo inchoaſſe Gregorium patet. Quod ſi Adam electus B cenſeretur à Gregorio, ab illo potius incipiendum erat. Nec dicas ab Adamo non incepiſſe, quia præcepti transgreſſor, adeoque peccator fuit: nam etiam vltimus electus poterit eſſe peccator, & deinde conuerti; peccatum enim ſi deleatur, non excludit electionem. Reſpondetur ſanctum Gregorium enumerationem illam inchoaſſe potius ab Abele, quàm ab Adamo; quia illum apud omnes liquidò ſine vlla tergiuerſatione conſtabat ſemper fuiſſe iuſtum, adeoque electum. Secundo, inter myſticæ vineæ palmites, electoſque Eccleſiæ Gregorius non numerauit Adamum; non quia Adam verè electus, ſaluuſque non foret; ſed quia illi radicis potiùs, quàm palmitis nomen conueniebat.

Electos enumerans cur ab Abele, & non ab Adamo Gregorius cœpit?

Et cœpit loqui.

43. PIè aliqui meditantur adoleſcentem hunc, cùm primùm reuixit, pronunciaſſe verba illa Pſalm. 117. *Dextera Domini fecit virtutem; dextera Domini exaltauit me; dextera Domini fecit virtutem: non moriar, ſed viuam, & narrabo opera Domini.* Satis congruè huiuſmodi verbis acceptum à Chriſto Dei filio teſtitutæ vitæ beneficium rediuiuus adoleſcens conteſtari potuit: quandoquidem eo Pſalmi verſu ſub nomine *Dextera* Dei filius ſignificatur iuxtà Athanaſium. Quare in manuum encomio allata interpretatione vtitur Ambroſius, dicens: *Manus eſt, quæ præclaris enitet factis; quæ conciliatrix diuinæ gratiæ ſacris infertur altaribus; per quam offerimus, & ſumimus ſacramenta cœleſtia. Manus eſt, quæ operatur pariter, & diſpenſat diuina myſteria; cuius vocabulo non dedignatus eſt ſe Dei filius declarari, dicente Dauid: Dextera Domini fecit virtutem; dextera Domini exaltauit me. Manus eſt, quæ fecit omnia, ſicut dixit Deus omnipotens: Nonne manus mea fecit hæc?*

Dei dextera Dei filium ſignificat. *Athanaſ. Diſp. cum Ario in Cõcil. Nicano. Ambroſ. 6. Hexam. c. 9.* Manus Encomium. *Act. 7. n. 50.*

Et dedit illum matri ſuæ.

44. REdiuiuus adoleſcens, ex tanta mutatione, qualis eſt mortis ad vitam repentina mutatio, attonitus, Domini ductu indiguit, vt ſe matris amplexibus daret. Huius figura fuit Viduæ puer ab Elia è morte etiam ad vitam reuocatus, de quo dicitur 3. Reg. 17. *Elias expandit ſe, atque menſus eſt ſuper puerum tribus vicibus, & clamauit ad Dominum, & ait: Domine Deus meus, reuertatur, obſecro, anima pueri huius in viſcera eius. Exaudiuit Dominus vocem Eliæ; & reuerſa eſt anima pueri intra eum, & reuixit. Tulitque Elias puerum, & tradidit matri ſuæ.* Fuit tamen inter figuram, & figuratum diſcrimen; quod enim ter iacentem puerum complectendo,

Eliæ, & Chriſti Domini in defuncto ad

A & ad Dominum clamando Elias fecit, id ſolo imperio, ſcilicet dicendo *Surge*, Chriſtus Dominus feciſſe dicitur. Sareptana vidua, quòd Eliæ panem ſubminiſtrauerit, filii reſurrectionem obtinere meruit. Sed Naimitis vidua, vt ſibi filii vita reſtitueretur, non pane, ſed lacrymis à Domino eius fletum commiſerante impetrauit. Benè ergo dicere potuit: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes.* Pſ. 41. 4.

vitam reuocando diſcrimen.

Accepit autem omnes timor, & magnificabant Deum dicentes: Quia Propheta magnus ſurrexit in nobis.

45. TImor pro humili veneratione hîc, & alibi ſæpè in ſacris litteris vſurpatur. Prouerb. cap. 24. *In timore Domini fiducia fortitudinis.* cap. 22. *Finis modeſtiæ timor Domini.* Eccleſiaſtici cap. 1. *Corona ſapientiæ timor Domini.* cap. 25. *Gloria illorum timor Dei.* Malachiæ cap. 1. *Si Dominus ego ſum, vbi eſt timor meus?*

Timor pro veneratione vſurpatur.

46. *Propheta magnus ſurrexit in nobis.* Quilibet vir ſanctus à Deo miſſus ad populum circa diuinam legem inſtruendum, & in ſalutis via dirigendum, Propheta in ſacris litteris dicitur. Hinc de Prophetæ officio Apoſtolus ait 1. ad Cor. 14. *Qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & conſolationem.* Præterea & miracula operanti prophetæ C nomen in ſacris litteris eſt attributum. Hinc prophetare, miracula edere ſignificat. Hoc ſenſu Eccleſiaſtici 48. de Eliſæo dicitur: *Mortuum prophetauit corpus eius*: ſeu, vt vertit Vatablus: *Corpus eius prophetam egit etiam poſt obitum.* Nam vt Dionyſius interpretatur, *Corpus Eliſæi ſepultum ſuſcitauit quemdam à latrunculis interfectum, qui in ſepulchrum Eliſæi proiectus, dum ſacra eius oſſa tetigiſſet, diuina virtute reuixit*, vt ſupra dictum eſt ex 4. Reg. 13. 20. Quare vbi legimus: *Mortuum prophetauit corpus eius*: Arabicus habet: *Viuificauit mortuum mortuus.* Similiter Eccleſiaſtici 49. 18. de Ioſepho, dicitur: *Oſſa ipſius viſitata ſunt, & poſt mortem prophetauerunt.* Vbi D Palacius ait: *Ego credo oſſa Ioſeph prophetaſſe, quia aliquod miraculum per ea Deus operatus eſt, aliquem mortuum viuificando, aut languidum ſanando.* Vtroque allato ſenſu adſtantes turbæ de Domino poſt viduæ filium ad vitam reuocatum dixerunt: *Propheta magnus ſurrexit in nobis.*

Propheta vir ſanctus ad populũ circa diuinã legem inſtruendũ à Deo miſſus ſignificat.

Prophetare miracula edere ſignificat.

Et quia Deus viſitauit plebem ſuam.

47. VIſo tam inſigni miraculo, turbæ cognouerunt Iudaicum populum à Deo viſitari miſſo eximio propheta, qualem Chriſtum Dominum cognouerunt. Viſitare in E ſacra Scriptura interdum in bonum, vt hîc; interdum etiam in malum dicitur. In bonum, nempè ad conſolandum dicitur Geneſ. 21. *Viſitauit Dominus Saram, ſicut promiſerat*: Exod. 4. *Audierunt, quòd viſitaſſet Dominus filios Iſrael*: Exodi 13. *Viſitabit vos Deus; efferte oſſa mea*: Pſal. 64. *Viſitaſti terram, & inebriaſti eam*: Ezech. 34. *Requiram oues meas, & viſitabo eas.* In malum viſitare dicitur Iſai. 13. *Viſitabo ſuper orbis mala*: Ier. 15. *Viſitabo ſuper ſculptilia Babylonis*: Amos 3. *Viſitabo ſuper vos omnes iniquitates veſtras.* Quamquam hæc ipſa Dei viſitatio, quæ in pœnam videtur, ex Dei clementia in me-

Viſitare vel conſolari, vel punire ſignificat.

Viſitatio Dei punientis, veluti Medici viſitatio eſt, adeoque benefica.

dicinam eſt; ita vt Dei punitio veluti medici vulnus curare volentis viſitatio ſit. Quare de Diuina vltione ait Hieronymus: *Omnis vltio viſitatio eſt, quaſi ægrotantis, quaſi habentis vul-* A *nera, quaſi medicas expectantis manus.* Ita vt peccator diuina correctione reſipiſcens, verè dicere poſſit: *Viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum.*

In Ezech. c. 9.

Iob. 10.

FERIA SEXTA

POST DOMINICAM IV. QVADRAGESIMÆ.

Erat quidam languens Lazarus à Bethania. *Ioan.* II.

Euangelij nexus, & ordo.

1. TRes ſibi titulos Chriſtus Dominus Ioann. 14. meritò tribuit, dicens: *Ego ſum Via, Veritas, & Vita.* Via eſt iuxtà Baſilium per illuminationem fidei, qua ad beatum finem, nempe ad Dei cognitionem, tendimus. Veritas eſt iuxtà Chryſoſtomum, quia in eius pollicitis non eſt mendacium, & ea, quæ promittit exequitur. Denique Vita eſt, quia in mortem poteſtatem habet iuxtà teſtimonium Ioannis 5. *Sicut Pater ſuſcitat mortuos, & viuificat; ſic & filius quos vult viuificat*: ex quo Apocalypſis cap. 1. 18. *Claues mortis* habere dicitur. Triplicis huius tituli ſpecimen in præſenti Euangelio Dominus C oſtendit. Primò, vt veritatis ſpecimen exhibeat, erga Lazari ſorores Magdalenam, & Martham, ea, quæ in illarum gratiam circa fratris languorem, & mortem pollicetur, exequitur, ſcilicet: *Infirmitas hæc non eſt ad mortem; ſed pro gloria Dei. Lazarus amicus noſter dormit; ſed vado vt à ſomno excitem eum. Reſurget frater tuus. Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet; & omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum. Si credideris, videbis gloriam Dei.* Circa hæc omnia promiſſa Dominus veritatem ſe eſſe o- D ſtendit. Secundò, Vitam ſe eſſe, viuificandique vim habere demonſtrat in quatriduani Lazari reſurrectione: *Voce magna clamauit: Lazare, veni foras: & ſtatim prodijt, qui fuerat mortuus ligatus manus, & pedes inſtitis, & facies illius ſudario erat ligata. Dixit Ieſus: Soluite eum, & ſinite abire.* Tertiò denique ſalutis Viam ſe eſſe oſtendit, Iudæos plures illuminando per fidem: *Multi ex Iudæis, qui venerant ad Mariam, & Martham, & viderunt, quæ fecit Ieſus, crediderunt in eum.* Meritò igitur Auguſtinus miraculum hoc Lazari reſurrectionis, miraculum omnium, quæ in ſuæ diuinitatis manifeſtatione Chriſtus geſſit, maximum eſſe pronunciauit ſerm. 52. de Verbis Domini.

Baſilius l. de Spiritu ſancto c. 8. Chryſoſtom. Hom. 72.

B

Erat quidam languens Lazarus à Bethania de caſtello Mariæ, & Marthæ ſororis eius.

2. DE hoc caſtello Adrichomius in Ieruſalem ait: *Bethania nobile caſtellum Mariæ, & Marthæ ſororum Lazari, & ædibus frequens; quod vltra montem Oliueti ſitum, quindecim à Ieruſalem ſtadijs diſtat, hoc eſt duobus milliaribus Italicis: ex quo quidem loco, licet perexiguo interuallo, ob interpoſitum Oliueti montem ciuitas Ieruſalem videri non poteſt, ſed conſcenſo quodam monticulo videtur inde pars montis Sion. Hic Chriſtus in domo Marthæ ſæpè fuit hoſpitatus. Vbi Maria ad pedes eius ſedenti prædicauit verbum Dei. Hic Lazarum quatriduò ſepultum, iamque fœtentem flens in vitam reuocauit. Hic in domo Simonis Leproſi menſa vnà cum Lazaro accumbens, & Martha miniſtrante, à Maria pretioſo perfuſus eſt vnguento. Hic aſcenſurus in cœlum, vale, dixiſſe eiſdem videtur: Ætate Hieronymi domus Marthæ, & Mariæ; & domus Simonis Leproſi magna pietate à fidelibus inuiſebantur. Atque marmoreum Lazari monumentum, à quo à Saluatore fuit reſuſcitatus, ob tam celebre miraculum ab Helena Imperatrice inſigni Eccleſia circumdatum eſt: quod etiam hodie non ſolùm à Chriſtianis, ſed à Saracenis, ac Turcis ingenti deuotione honoratur.*

Bethaniæ deſcriptio.

Maria autem erat, quæ vnxit Dominum vnguento, & extersit pedes eius capillis ſuis, cuius frater Lazarus infirmabatur.

3. CVm Maria Magdalena deſcribatur ex eo, quòd vnxerit, & capillis abſterſerit Domini pedes; quæritur, cur etiam à lotione E Domini pedum per lacrymas non deſcribatur? Nam Lucæ 7. de ea dicitur: *Stans retrò ſecus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat; & oſculabatur pedes eius, & vnguento vngebat.*

4. Reſponderi primò poteſt ex Origene tract. 35. in Matth. ex Chryſoſt. hom. 61. in Ioann. Nyceph. lib. 1. Hiſtor. cap. 27. aſſerentibus peccatricem, quæ Domini pedes lacrymis lauit, non

Maria Magdalena Lazari ſoror an peccatrix illa fuerit,

quæ Domini pedes lacrymis lauit Hi:, & ſequentibus.

eſſe eamdem, quæ hîc deſcribitur. Hanc autem, quæ hic Lazari ſoror dicitur, non illam eſſe aiunt, quæ Lucæ 7. Domini pedes vnxit; ſed illam, de qua Ioann. 12. poſt Lazari reſurrectionem dicitur: *Maria accepit libram vnguenti nardi piſtici pretioſi, & vnxit pedes Ieſu, & extersit capillis ſuis pedes eius.* Vbi pedum ablutio per lacrymas nulla fuit. Ad hanc diſtinctionem Mariæ Magdalenæ à Maria Lazari ſorore confirmandam oculatum teſtimonium eſt apud Clementem Romanum lib. 3. Conſtitutionum cap. 6. *Erat nobiſcum mater Domini, & ſorores eius; preterea Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Martha, & Maria ſorores Lazari; & Saloma, & quædam aliæ.* Quare Hieronymus in Matthæi verba cap. 26. *Acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum vnguenti pretioſi, & effudit ſuper caput eius recumbentis,* ait: *Nemo putet eamdem eſſe, quæ ſuper caput effudit vnguentum, & quæ ſuper pedes. Illa enim & lacrymis lauat, & crine tergit; & manifeſtè meretrix appellatur. De hac autem nihil tale ſcriptum eſt: nec enim poterat ſtatim capite Domini meretrix digna fieri.* Similiter Theophylactus in præſens Euangelium ait: *Neque hoc ignorandum eſt, quòd non erat iſta Maria, quæ vnxerat Dominum vnguento, meretrix, quæ apud Lucam, vel Matthæum; ſed alia non meretrix; honeſta autem, & religioſa, & officioſa.* S. Auguſtinus, ſi eamdem ſententiam non affirmat, ſaltem in dubium reuocat; cum enim eamdem eſſe Mariam Magdalenam, de qua hîc, & Luc. 7. ſcribitur, indicaſſet, ſubdit deinde: *Si tamen eſt eadem.*

To. 4. q. 94. veteris, & noui Teſta.

5. Reſponſio hæc, & allata ſententia non probatur: Primò, quia certum eſſe debet Mariam, quæ cognominata Magdalena eſt, Lazari fuiſſe ſororem: ita enim in eius feſto Eccleſia Deum precatur: *Beatæ Mariæ Magdalenæ ſuffragijs adiuuemur; cuius precibus exoratus quatriduanum fratrem Lazarum viuum ab inferis reſuſcitaſti.* Hoc poſito Magdalenam Lazari ſororem peccatricem illam fuiſſe, quæ Luc. 7. Domini pedes lacrymis lauit, idem Lucas indicat ſequenti capite, dicens: *Maria, quæ vocatur Magdalena, de qua ſeptem dæmonia exierant:* per ſeptem autem dæmonia, vitiorum vniuerſitatem intelligunt Gregorius, & Beda. Quòd ſi, vt ſonant verba, verè ſeptem dæmones Magdalenæ corpus obſidentes inde fuiſſe eiectos dicamus, huiuſmodi etiam ſeptem dæmonum hoſpitium peccatrici mulieri conuenire non incongruè exiſtimari poteſt; ita vt ſimul dæmones per ſeipſos Magdalenæ corpus, & per peccata, ipſius animam ſua ſub poteſtate habuerint. Sed quòd dubitationem omnem auferre poteſt, eſt, quod in hymno in Magdalenæ ſolemnibus Eccleſia canit, Redemptoris enim opem implorando ait: *Spes vna pœnitentium, per peccatricis meritum. Peccati ſolue vinculum:* & in eodem feſto homiliæ Auguſtini, & Gregorii recitantur: quorum primus ait: *Vidiſtis mulierem in ciuitate famoſam, mala vtique fama, quæ erat peccatrix,* &c. Secundus ſimiliter ait: *Maria Magdalena, quæ fuerat in ciuitate peccatrix, amando veritatem, lauit lacrymis maculas criminis.* Quod ſi oppoſita opinio multos habet, magnique ponderis auctores; iis opponimus Auguſtinum, Gregorium, & Bedam ſupra citatos: præterea eumdem Auguſtinum idem ſentientem lib. 2. de conſenſu Euangeliſtarum cap. 78. & 79 Quibus additur Innocentius lib. 1. de Sacramento Altaris cap. 56. Supereſt, vt Hieronymi ratio, & Clementis auctoritas ſupra allatæ

Hom. 33. in Euang.

Tom. 10. Hom. 23.

Hom. 25. in Euang.

A ſoluantur. Et primùm Hieronymus, vt diſtinguat peccatricem à Magdalena, quæ Matthæi 26. ſuper caput Domini vnguentum effudit, ait: *Nec enim poterat ſtatim meretrix capite Domini digna fieri.*

6. Reſpondetur multò plus æſtimandum fuiſſe, antequam de Magdalena diceret Dominus: *Remittuntur ei peccata multa;* permiſiſſe ſibi pedes ab ea oſculis, manu, & capillis tangi: hoc, inquam, maius fuit, quàm deinde permiſiſſe eamdem Magdalenam non amplius peccatricem ſupra ipſius caput alabaſtrum pretioſi vnguenti effundere: quod quidem non ſtatim fuit, vt Hie-

Luca 7.

B ronymus ait; ſed multo poſt tempore; ſcilicet propè Domini paſſionem, & poſt ſuſcitatum Lazarum: vbi expreſsè, dicitur: *Diligebat Ieſus Martham, & ſororem eius Mariam, & Lazarum.* Quæ autem manifeſta Domini dilectione dignabatur; poterat etiam non indigna iudicari, vt in Domini obſequium ſuper illius caput pretioſum vnguentum effunderet. Quod ſi Hieronymus omninò diſtinctionem inter vngentem pedes, & vngentem caput ponendam eſſe contendat; benè dici poteſt iam moraliter alteram, ac diuerſam fuiſſe Magdalenam vngentem Domini caput à ſeipſa, cùm ad Domini pedes tamquam peccatrix acceſſit. Quare Chryſologus ſe-

Ioan. 11.

Ser. 75.

C moto tantiſper litterali ſenſu ſumens occaſionem ex verbis Matthæi 28. *Venit Maria Magdalena, & altera Maria: Maria, & Maria,* inquit, *ſic altera, vt ipſa; ipſa vt altera.* Similiter Ambroſius ait: *Altera eſt illa, vel perſona, altera vel profectu.* Nam, vt idem ibidem ait: *Et ſi anima non mutat perſonam, mutat profectum.* Similiter prædicente Iona: *Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur;* altera quidem ſubuerſa Niniue eſt, & altera manſit; nimirum ſubuerſa eſt Niniue iniqua; Niniue verò pœnitens manſit. *Euerſa eſt Niniue, quæ mala erat; & bona ædificata eſt, quæ non erat,* ait Auguſtinus.

In Luc. c. 7.

Iona c. 3.

Lib. 21. de Ciuit. c. 24.

7. Sed ad noſtram ſententiam confirman-

D dam, egregium teſtimonium habetur Marci vltimo; vbi dicitur de Chriſto Domino: *Surgens mane prima Sabbati apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat ſeptem dæmonia: illa vadens nunciauit his, qui cum ea fuerant, lugentibus, & flentibus.* Illa ergo, cui primò Dominus poſt reſurrectionem apparere dignatus eſt, poterat non indigna eſſe, quæ propè Domini paſſionem eius caput vngeret. *Ideo,* inquit Caietanus, *Magdalenam Marcus deſcripſit à ſeptem dæmonijs; vt denotaret dignitatem hominum peccatorum, qui ad Chriſtum conuerſi ſunt, per hoc, quod Chriſtus mulieri olim tam peccatrici reſurgens primò apparuit.* Præterea congruenter etiam Magdalena, quæ tam piè in Domini pedibus ſuas lacrymas abſter-

E ſerat; digna fuit, vt ad abſtergendas Apoſtolorum lacrymas nuncia Domini reſurrectionis mitteretur: *Nunciauit his, qui cum ea fuerant, lugentibus, & flentibus.* Sed reſpondere ad teſtimonium à Clemente allatum difficile videri poteſt: ibi enim cum oculatus teſtis ea, quæ viderat, narraret, ait: *Erat nobiſcum mater Domini, & ſorores eius; præterea Maria Magdalene, & Maria Iacobi; & Martha, & Maria ſorores Lazari, & Salome.* Reſpondendum tamen videtur ex S. Epiphanio hom. 30. Clementem ipſum teſtatum eſſe ſuum opus, quod circuitus Petri inſcribitur, ab hæreticis fuiſſe deprauatum. Idemque dici debet de conſtitutionum libris eiuſdem Clementis; nam in Concilio Trullano can. 2. Conſtitutiones S. Clementis, vt ab hæreticis

Li. 3. Cõſtit. c. 6.

deprauatæ

deprauatæ improbantur. Huius enim deprauationis indicia multa afferri poſſunt. Primò lib. 3. cap. 2. dicitur: *Id, quod ſupra trigamiam fit, manifeſta fornicatio iudicatur.* Quòd tamen eſt falſum; licitæ enim ſunt etiam quartæ nuptiæ. Secundò eodem libro cap. 10. dicitur: *Neque laicos concedimus aliquod ſacerdotale munus exercere, veluti Sacrificium, Baptiſmum,* &c. & tamen Baptiſmus à Laico validus eſt, & licitus: licitus, inquam, dummodo ad Sacerdotem, aliumque Eccleſiaſticum recurri non poſſit: Tertiò lib. 6. cap. 14. dicitur: *Nunc in vnum conuenientes Petrus, & Andreas, Iacobus, & Ioannes filij Zebedæi, vnà congregati ſcripſimus ad vos hanc catholicam doctrinam.* Quod etiam eſt falſum, cùm Iacobus Zebedæi filius, antequàm hæc gererentur, ab Herode fuerit interfectus, vt in Actis Apoſtolorum cap. 12. legitur. Quartò eodem lib. 6. cap. 15. abſolutè improbatur Baptiſmus à miniſtris non Catholicis datus. *Neque verò baptizati ab iis initiati cenſentur, ſed potiùs inquinati:* & huius ratio ibidem redditur dicendo: *Non enim ij ſunt Sacerdotes.* Quod etiam eſt falſum; quandoquidem Baptiſmus datus à miniſtro non Sacerdote, neque catholico, validus eſt; dummodò per veram aquam, & formam, & intentionem fiat. His igitur deprauationibus poſitis, idem iudicium ferendum eſt de allatis verbis, quibus inter Mariam Magdalenam, & Mariam ſororem Lazari diſtinctio ponitur. Dices, quo motiuo hæretici deprauare voluerint hunc textum, vt Mariam Magdalenam à Maria ſorore Lazari diſtinguerent? Reſpondeo primò id feciſſe vel ex animi prauitate, vt Euangelicam hiſtoriam confunderent, vel etiam ex ignorantia; ſicut in textu ſupra allato Iacobum Zebedæi filium addiderunt. Secundò ne peccatricem poſtmodum ex diuina gratia adeò ſanctam admitterent, ob peccatorum pœnitentiam; pœnitentiæ enim tantùm defectî hæretici negant. Quare Nouatus hæreticus ſpem pœnitentiæ tollebat, vt S. Hieronymus in Amos cap. 5. aſſerit.

8. Reſpondendum vltimò videtur ad difficultatem initio poſitam; cur ſcilicèt deſcribendo Magdalenam ab vnctione, & abſterſione Domini pedum, lotionem per lacrymas Ioannes omiſerit? Reſpondetur; conſultò Euangeliſtam pœnitentis lacrymas non commemoraſſe; ne iterum Magdalenæ iam ſanctæ malè anteacta vita indicaretur; atque adeo, vt Dei miſericordia oſtendatur; qui Ezech. 18. ait: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt; & cuſtodierit omnia præcepta mea: Omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor.* Lacrymarum igitur commemoratio omittitur, ne culpæ lacrymarum cauſæ commemorarentur. Dices: S. Marcus de Magdalena poſt Domini reſurrectionem loquens, ab ea antea Dominum ſeptem dæmonia eieciſſe commemorat; adeoque eam antea peccatricem fuiſſe indicare non omiſit. Reſpondeo ob aliam rationem ſupra ex Caietano allatam S. Euangeliſtam id omittere noluiſſe.

Culparum veluti oblitû ſe Dominus oſtēdit, eſt per pœnitentiam delentur.

Miſerunt ergo ſorores eius ad eum dicentes: Domine, ecce, quem amas, infirmatur.

9. IMperfectam fidem in his verbis Toletus agnoſcit, dicens: *Tamquam ad merum hominem mittunt nuncium, eum certiorem facientes, quaſi neſcium infirmitatis.* Sed contra reſponderi poteſt ex Ioanne cap. 2. vbi Deipara cognito in nuptiali conuiuio vini defectu, illum filio proponit, dicens: *Vinum non habent: Non precatur Dominum,* inquit Bernardus, *non imperat filio, defectum vini tantùm nunciaſſe contenta. Cum beneficis, & ad liberalitatem propenſis ita eſt agendum: non enim gratia violenter exprimenda, ſed proponenda occaſio.* Similiter in eumdem Ioannis locum de B. Virgine Toletus ait: *Nec nunciat vt ignaro; quem enim Dei filium credebat, omnia ei nota eſſe non dubitabat: ſed ſimul, dum nunciat, ſuam interponit interceſſionem.* Simili igitur affectu ſorores fratris Lazari infirmitatem nunciaſſe Domino dicendum eſt; ſcilicet, non vt ignarum monerent; ſed vt potentem modeſtè rogarent, beneficii tantùm indigentiam proponendo. Quòd profectò ex eo maximè dicendum eſt; quòd infrà Martha præclariſſima confeſſione teſtetur: *Ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti:* & Lucæ 7. ob eximiam fidem à Domino Magdalenæ dictum eſt: *Fides tua te ſaluam fecit:* Quare idem Toletus Ioannis 2. cum Deiparæ verba illa explicaſſet: *Vinum non habent,* ſubdit: *Simile quid Ioannis 11. de illis ſororibus legitur: Ecce, quem amas, infirmatur.* Præterea ſicut Ananias Chriſto Domino iam in cœleſti gloria regnanti, omniaque prænoſcenti, dixit Act. 9. 13. *Domine, audiui à multis de viro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis in Ieruſalem: & hic habet poteſtatem à principibus ſacerdotum alligandi omnes, qui inuocant nomen tuum:* Similiter Lazari ſorores non ignotum aliquod nunciando, ſed diuinam opem flagitando Domino dixerunt: *Ecce, quem amas, infirmatur.* Vbi non omittendum eſt in fratris infirmitate nuncianda, vſurpaſſe ſanctas illas ſorores particulam *Ecce,* quæ vſitatius adhibetur, cum quiſpiam præſentem alloquitur: præſentem igitur Chriſtum ſecundùm diuinitatem agnoſcentes, benè veluti oſtenſiuo modo dixerunt: *Ecce, quem amas, infirmatur.* Quare Auguſtinus tract. 49. in Ioan. ait: *Non auſæ ſunt dicere: Ibi iube, & hic fiet. Cur enim non & iſtæ, ſi fides Centurionis inde laudatur? ait enim: Tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus.*

Lazari ſorores an ex imperfecta fide fratris languorem Domino nunciauerint?

Ser. 46. in Cantic.

10. Cum iuſtos, Deoque dilectos, qualis Lazarus erat, languoribus, ærumniſque huius vitæ premi frequenter aſpicimus, recordari debemus Salomonis ſententiæ, quæ iuſtum alloquitur: *Diſciplinam Domini, fili mi, ne abiicias; neque deficias, cùm ab eo corriperis: quem enim diligit Dominus, corripit, & quaſi pater in filio complacet ſibi:* Vbi nos legimus: *Neque deficias, cùm ab eo corriperis;* ex Græco textu legit Theodotion: *Neque reprehendas, cùm ab eo corriperis.* Stultum enim eſſet cum medicus moleſta, ſed ſalutaria nobis medicamenta adhibet, illius operam veluti ſæuitiem reprehendere. At longè maioris amentiæ indicium eſt; ſi de Deo

Cal mitates à Deo immiſſæ medicaminis inſtar ex ſe ſalutares ſunt.

Prou. 3.

queramur, cùm in noſtræ ſalutis bonum nos vitæ ærumnas ſubire cogit. Benè enim ait Auguſtinus: *Intellige, ô homo, medicum eſſe Deum & tribulationem medicamentum eſſe ad ſalutem, non pœnam ad damnationem.* Verè enim de Deo dici poteſt cum Eccleſiaſtico cap. 6. *Amicus fidelis medicamentum vitæ, & immortalitatis.* Prouenit enim à Dei amicitia immortalitatis medicamentum; nam ſicut Ioannis 9. Chriſtus Dominus tamquam cœleſtis medicus ad oculorum lumen cæco nato dandum, lutum, quod alioquin excæcaſſet, adhibuit: ita ad immortalitatem nobis largiendam noſtræ mortalitatis ærumnas Deus adhibet; ideoque medicamentum immortalitatis exhibere Deus dicitur, cùm ſuos amicos per calamitates, & languores affligit. At hoc immortalitatis pharmacum amarum eſt; ſed eſuries vim habet amaros cibos dulces reddendi: *Anima eſuriens etiam amarum pro dulci ſumet*, ait Sapiens. Si igitur per ſpiritualem eſuriem ad immortalem vitam anhelemus, inde cordis noſtri ſatietatem expectando: *Satiabor cum apparuit gloria tua:* tunc ſancta hæc fames calamitates omnes, & ærumnas dulces reddet. Et hoc pacto fidelis *anima eſuriens etiam amarum pro dulci ſumet.*

In Pſ.21. — *Prou. 27.* — *Pſ 16.*

Deus quomodo laborem, ſeu dolorem in ſuæ legis præcepto fingat. *Gregor. 28. Mor. c 13.* Calamitates Deus immiſit, vt aliò vagantes homines ad ſe trahat.

11. De Deo dicitur Pſalm. 93. *Qui fingis laborem in præcepto*: & iuxtà Auguſtinum, Arnobium, Caſſiodorum, & Gregorium legitur: *Qui fingis dolorem in præcepto.* Vbi quæritur, quomodo ad ſuæ legis obſeruantiam à Deo dolor fingitur? Reſpondetur eo modo, quo parentes, ne paruuli filii à ſe diſcedant, terricula fingunt; vt iis territi pueri ad paternum, maternumuè ſinum accurrant: ita Deus in hac mortali vita ſuos in filios ærumnas immittere videtur; non vt ærumnis ſubiaceant, iiſque premantur; ſed potius ne longius ad creaturas vagentur; & vt frequentius ad Deum tamquam ad amantiſſimum patrem oratione confugiant. Quare Chryſoſtom. homil. 10. in Matth. ait: *Deus tribulationes fieri permittit, vt ad ipſum frequentius confugiamus. Tale aliquid faciunt amantiores filiorum parentes, cùm paruulos ſuos vident à ſe quidem ſæpe diſcedere, & coætaneorum ſuorum luſibus detineri. Præcipiunt, famulis terribilia multa ſimulare, vt eos terreant; vt exagitati etiam metu periculi ad maternum ſinum confugere feſtinent. Item Deus non modo ab alijs ſæpè tribulari ſinit; ſed nonnumquam etiam ipſe ſæpè plagam minatur, non vt eas in nos inducat; ſed vt nos ad ſe potius adducat, & continuò diſſoluit timorem.*

Ad Heb.. 12. Calamitatibus Deus homines, quaſi legitimos filios erudit.

12. Allatam ſupra Salomonis ſententiam Apoſtolus repetit, dicens: *Fili, noli negligere diſciplinam Domini; neque fatigeris, dum ab eo argueris; quem enim diligit Dominus caſtigat; flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quod ſi extra diſciplinam eſtis; ergo adulteri, & non filij eſtis.* Pro *Diſciplina* hîc ex Hebræo, & Græco textu legitur *Eruditio*; iuxtà id, quod dicitur Prouerb. 1. *Audi, fili mi, diſciplinam patris tui*: Hoc autem diſcrimen inter legitimos, & illegitimos filios eſſe ſolet; quòd illegitimos filios diligenter erudiri paterfamilias non nimium curet; ſecus verò in erudiendis legitimis filiis diligentiam omnem adhibeat. Propterea dixit Paulus: *Quod ſi extra diſciplinam eſtis*, hoc eſt extra eruditionem illam, quam Deus ſæpè per tribulationes communi-

A care ſolet; nam *Vexatio intellectum dabit*: tunc *non filij, ſed adulteri*; hoc eſt, non verè filii Dei eſtis. Hinc benè Chryſoſtomus ait: *In domibus patrum familias nothos filios negligunt patres; etiam ſi nihil doceantur; etiam ſi non fiant glorioſi: pro filijs autem proprijs valdè verentur, ne eos malum opprimat negligentiæ. Si igitur non caſtigari nothorum eſt filiorum; oportet nos gaudere cum caſtigamur: ſiquidem hoc filijs proprijs adhibetur: propterea nobiſcum, ſicut cum filijs agit Deus.* Quare Deuter. 8. cum Moyſes Iſraëlitico populo ærumnas, quas in 40. annorum peregrinatione per deſertum tolerarat, commemoraret; *Recordaberis cuncti itineris, per*
B *quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per deſertum, vt affligeret te, atque tentaret:* ſubdit deinde: *Vt recogites in corde tuo, quia ſicut erudit filium ſuum homo, ſic Dominus Deus tuus erudiuit te.*

Iſaiae. 28. n. 19. — *Hom. 29. in ep. ad Hebr. c. 12.*

Audiens autem Ieſus dixit: Infirmitas hæc non eſt ad mortem; ſed pro gloria Dei, vt glorificetur filius Dei per eam.

13. MOrtis nomine hîc intelligere debemus omninodum, & vltima-
C tum mortalis vitæ finem; cuiuſmodi finem cùm Lazarus habiturus non eſſet; verè dici potuit *Infirmitas eius non eſſe ad mortem.* Secundò, quia Lazari infirmitas non fuit directa ad mortem, tamquam ad finem; ſed tam ipſa infirmitas, quàm mors ad diuinam glorificationem ordinata fuit, *Vt glorificetur Filius Dei per eam*; ideo dictum eſt Lazari infirmitatem non fuiſſe ad mortem. Tertiò non fuit ad mortem, quatenus fuit ad ſpiritualem multorum vitam, qui viſo Lazaro diuinitus ſuſcitato, in Dei Filium crediderunt; animæque mortem vitarunt: *Multi ex Iudæis, qui venerant ad Mariam, & Martham; & viderant, quæ fecit Ieſus, crediderunt in eum. Non eſt ad mortem*, inquit Au-
D guſtinus, *quia ipſa mors non erat ad mortem; ſed potiùs ad miraculum; quo facto crederent homines in Chriſtum, & vitarent veram mortem.* Quarto aliqui ſacri interpretes, inter quos Andreas Cretenſis, cùm dicitur, *Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed vt glorificetur Filius Dei per eam*, per glorificationem Dei Filii intelligunt ipſius Redemptoris paſſionem, & mortem, per quam ad cœleſtem gloriam introiuit. Lazari enim ſuſcitatio ad vitam, cauſa fuit, vt ad opprimendam irrito tamen conatu, tanti miraculi celebritatem, & Chriſti gloriam, decreuerint Iudæi Chriſtum Dominum occidere. Coacto enim immediatè poſt miraculum concilio: *Ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum.*
E Quare, cùm Chriſti Domini mors ipſius mortis mors fuerit iuxtà Oſeæ vaticinium: *Ero mors tua, ô mors:* propterea infirmitas Lazari occaſionem datura ad Chriſti mortem, dicta eſt non eſſe ad mortem; cùm potius fuerit ad mortis mortem.

Lazari infirmitas ſex ex capitibus ad mortem non fuiſſe dicitur. — *Tract. 49.* — *Cap. 11.*

14. Quod ſi ad moralem ſenſum deflectere velimus; cum de Lazari infirmitate dicitur: *Infirmitas hæc non eſt ad mortem*, vera oſtenditur Apoſtoli ſententia: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Nam cuilibet Dei ſeruo

Ad Rom 8. quæcumque calamitas non ad mortem; ſed ad vitam, hoc eſt ad gratiæ augmentum eſſe debet; ita vt ærumnis numquam ſuccumbat. Hinc Auguſtinus, ait: *Quadrati lapidis ſimilis eſſe debet Chriſtianus; in omni tribulatione non cadit, etſi impellitur: & ſi quà vertitur, numquam cadit. Nam quadratum lapidem quacumque verteris, ſtat ſemper; ſtantem te ſic inueniat omnis caſus.* (*In Pſ.* 86. Chriſtianus quadrato lapidi ſimilis eſſe debet.) Quare quadratus vir fortunæ rotæ ſubiacere nequit, cùm inuicem hæ figuræ repugnent; ita vt verè dici poſſit: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo eius*; (*Pſ.* 90.) flagellum ſcilicet aduerſæ fortunæ, quam iuſtus procul repellit; quia *omnia ei cooperantur in bonum.* (*Ad Rom* 8.)

Diligebat autem Ieſus Martham, & ſororem eius Mariam, & Lazarum.

15. PRæclariſſimum hoc elogium eſt, quo maius eſſe non poteſt; cùm excogitari nihil glorioſius poſſit, quàm diuinæ dilectionis terminum dici. Hoc elogium ſanctarum ſororum Marthæ, & Mariæ veracitatem, & modeſtiam inſinuat. Veracitatem, nam comprobat non ex inani iactantia, ſed ex veritate de fratre eas dixiſſe: *Ecce, quem amas, infirmatur.* (Lazari ſorores iactātiā modeſtè vitant.) Inſinuat præterea modeſtiam; cùm enim veriſſimè dicere potuiſſent: Ecce nos, quas cum fratre amas, fratre ægrotante, nos eius ſorores fraterno languore cruciamur. De ſeipſis tamen reticuerunt; ſéque Chriſti Domini dilectione dignatas dicere erubuerunt.

Vt ergo audiuit, quia infirmabatur; manſit in eodem loco duobus diebus.

16. CVm amor, teſte Gregorio, *calcaribus non indigeat*; (4 *Mor. c.* 17.) vt ſtatim ad opem ferendam ei, quem amat, aduolet: cur Dominus Lazarum amans, antequàm ad eum iret, biduum moratus eſt? (Lazari reſurrectionē cur ad biduū Dominus diſtulit? Hîc, & n. 24. & 26.) Primò, vt Lazaro maius beneficium impenderet. *Dilectio non languoris medicinam, ſed reſurrectionis gloriam parauit*, ait Chryſologus. (*Serm.* 63.) Secundò, ad maiorem ſuæ potentiæ efficacitatem oſtendendam, noluit Dominus cum morte, tamquàm cum imparato hoſte dimicare; ſed dare morti tempus voluit, ſuas vt vires omnes colligeret: cumque inter eos; qui ſingulare certamen ineunt, maior gloria eius ſit, qui cum aduerſario non in alieno, ſed in proprio eiuſdem ſolo pugnare non recuſat; propterea Dominus, vt in ipſo ſepulchro cum morte confligeret, biduum expectauit. *Dat locum morti; licentiam dat ſepulchro, corruptioni poſſe permittit; negat nil putredini; nil fœtori; atque vt Tartarus rapiat, trahat, habeat, admittit*, ait Chryſologus. (*Serm.* 63.)

Deinde poſt hæc dixit diſcipulis ſuis: Eamus in Iudæam iterum. Dicunt ei diſcipuli: Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare, & iterùm vadis illuc?

17. AD Lazari reſurrectionem bis à lapidibus impedimentum poni tentatum eſt. (Lazari reſurrectioni bis à lapidibus impedimentum. *1. Petri c.* 2.) Hîc, vbi lapidationis timor obiicitur: infra, vbi Martha, ne è ſepulchro lapis tolleretur, ſuadere conatur: *Ait Ieſus: Tollite lapidem*

Tom. II.

A *dicit ei Martha: Domine iam fœtet; quatriduanus eſt:* Verè lapides iſti non credentibus *lapides offenſionis erant.* Quod ſi Apoſtoli fidei defectu non laboraſſent; non ſolùm Iudæorum lapides, ſed vel ipſos montes omni metu liberi, repellere poterant; teſtante Domino Matth. 17. 21. *Si habueritis fidem, & non hæſitaueritis; & ſi monti huic dixeritis, Tolle, & iacta te in mare, fiet.*

Reſpondit Ieſus: Nonne duodecim ſunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit; quia lucem huius mundi videt: ſi autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non eſt in eo.

18. DIfficilem intellectu hanc Chriſti Domini reſponſionem ad Apoſtolos, B ſancti Patres, ſacrique interpretes vel ſignanter dicunt, vel exercitè; dum in ea interpretanda valde diſcordes ſunt. Germano tamen ſenſui lucem afferri poſſe cenſeo ex illa Redemptoris ſententia Ioannis 9. *Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt: venit nox quando nemo poteſt operari. Quamdiu ſum in hoc mundo, lux ſum mundi.* In hac ſententia ſuæ vitæ tempus diem Dominus vocat iuxtà Auguſtinum, & Bedam in hunc locum, & iuxtà Cyrillum, & vtrumque Theodorum, Heracleenſem, & Mopſueſtienſem in catena Græca. (Dominus diei nomine, ſuæ vitæ tempus, noctis verò nomine paſſionis tēpus intelligit. Hîc, & n. ſequenti.) In eadem ſententia tempus ſuæ paſſionis, ac mortis, noctem Dominus vocat iuxtà illud, quod idem ipſo paſſionis ſuæ tempore Iudæis dixit: *Hæc eſt hora veſtra,* C *ac poteſtas tenebrarum.* (*Lucæ* 22. 53.) Ait igitur ibi Dominus tempus operandi miracula, & oſtendendi diuinam ſuam omnipotentiam eſſe dum adhuc viueret, ante paſſionem: adueniente autem paſſionis nocte, ſibi oſtendenda eſſe potius patientiæ, quàm potentiæ documenta: ita vt tunc imitari videatur eos, qui noctis tempore ab operatione ceſſant. Quare cum hæc verba Dominus protulit, cæcum illuminauit; ſuæ autem paſſionis tempore ſibi oculos à peſſimis ſatellitibus velari permiſit: (*Marci* 14.) & quamuis antea defunctos ad vitam reuocaſſet; paſſionis tamen tempore à Iudæis ſibi mortem inferri paſſus eſt. Quod ſi dicas etiam paſſionis tempore miracula Dominum operatum D eſſe; E. g. cum Malcho aurem reſtituit (*Luc* 22.): reſpondeo per hoc non tolli noctis ſimilitudinem, quamuis enim dicatur nocte nemo poſſe operari; id intelligitur de frequenti diurna operatione; cum adhuc noctu aliqua etiam operatio fieri poſſit. Rurſus cum dicitur: *Nemo poteſt operari*, illud reſpectu Chriſti Domini intelligendum non eſt abſolutè, ſed ex ſuppoſitione ipſius Redemptoris ſe taliter determinantis; cum tali modo paſſionem ſubire decreuerit, vt à miraculis abſtinere voluerit. Denique paſſionis tempore adhuc quidem lux mundi Dominus erat; ita tamen, vt ſibi à Iudaica ſæuitie tenebras offundi non recuſauerit.

E 19. His explicatis in præſenti etiam ſententia, cum Dominus ait: *Si quis ambulauerit in die, non offendit; quia lucē huius mundi videt: ſi autem ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non eſt in eo;* ſuæ vitæ tempus diei; nocti verò paſſionis tempus ſimile eſſe ſignificat. Sicut autem, qui diurno tempore ambulat, timere non debet, ne in lapides offendat; ita neque ſuis diſcipulis timendam eſſe ait Iudæorum, ipſum paulò ante lapidare volentium, perſecutionem. Nam ſicut diurna lux efficit, vt offendicula facilè vitentur; ita Chriſtus Dominus efficere ſe poſſe ſignificat, vt ſui

T ij

diſcipuli pericula omnia facillimè vitent: idque iis dicitur, cum formidoloſos ſe oſtenderent dicentes, *Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare. & iterùm vadis illuc?* Cum autem dicitur: *Nonne duodecim ſunt horæ diei?* id veluti prouerbialiter vſurpatur; ſignificatque verbis iis Dominus; ſicut dies duodecim horas habet; ita ſuæ vitæ determinatum eſſe ſpatium, illudque non eſſe completum. Denique cum dicitur: *Si ambulauerit in nocte, offendit, quia lux non eſt in eo*; præſignificat Dominus diſcipulorum lapſus, & fugam ſuæ paſſionis tempore; ſicut prænunciauit etiam Matthæi 26. *Omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte.*

Hæc ait, & poſt hæc dicit eis: Lazarus amicus noſter dormit; ſed vado, vt à ſomno excitem eum.

B

Amicitiæ vtilitates.

Auguſt. vel alius grauis auctor l. de amicitia c. 5.

Mors Lazari cur ſõnus appellatur? Hic, & ſequentibus.

20. Plus hic Domini affectus ad amicum Lazarum vitæ reſtituendum benè comprobat Auguſtini ſententiam, dicentis: *Amicitia eſt diuitibus pro eleemoſyna, exulibus pro patria, pauperibus pro ſenſu, ægrotis pro medicina, mortuis pro vita, ſanis pro gratia, imbecillibus pro virtute, robuſtis pro præmio.* Sed cur Lazarus verè mortuus dormire, eiuſque mors ſomnus dicitur? Reſpondet Toletus ſomnum vocari mortem illam breuem, ex qua citò Lazarus excitandus erat. Sed contra eſt, nam mors etiam, ad quam non ſtatim, ſed multo poſt tempore excitatio ad vitam conſequitur, etiam ſomnus vocatur: & abſolutè in ſacris litteris dormire pro mori dicitur; & mortui dormientes dicuntur. Exempla frequentiſſima ſunt in Geneſi, & Deuter. & in libris Regum, vbi paſſim *dormire cum patribus ſuis* mori ſignificat. Iob etiam 7. dixit: *Ecce nunc in puluere dormiam, & ſi mane me quæſieris, non ſubſiſtam.* Et Pſal. 87. *Sicut vulnerati dormientes in ſepulchris.* Somnus ſimiliter mors appellatur Iob. 3. *Quare non in vulua mortuus ſum? Nunc enim dormiens ſilerem, & ſomno meo requieſcerem.*

C

21. Reſponderi ſecundo poſſet, dictum eſſe Lazarum dormire, eiuſque mortem ſomnum eſſe dictam; vt Lazarus mortuus tamquam iuſtus, & amicus Dei ſignificaretur. Iuſtorum enim mors ſomnus dicitur, eò quòd ex huius vitæ ærumnis ad alterius vitæ quietem; tamquam à laborioſa vigilia ad ſomnum proficiſcantur. Propterea dicitur Pſal. 126. *Cum dederit dilectis ſuis ſomnum.* Vbi de iuſtorum morte ſermo eſt iuxtà Gregorium, Bernardum, & Bellarminum. Sed contra eſt, quia abſolutè reſpectu cuiuſlibet hominis mori dormire, & mors ſomnus dicitur Iob. 14. *Sic homo, cum dormierit, non reſurgit, donec atteratur cœlum non euigilabit; nec conſurget de ſomno ſuo.*

Greg. Hom. 27. in Euãg. 10. mor c. 12. vel 21. Bernardus ſerm. de SS. Petro. & Paulo.

D

22. Reſpondendum eſt igitur cum Hieronymo, Chryſoſtomo, & Theophylacto Matthæi 10. Dominum ſcripturarum more eſſe locutum, quæ, vt diximus, mortuos dormientes, ſomnumque mortem vocare ſolent. Addi tamen poteſt Chriſtum metaphoricis potius verbis, quàm propriis ad Lazari mortem ſignificandam vſum eſſe, modeſtiæ cauſa; & ad quamlibet oſtentationis vmbram fugiendam: maluit enim modeſtè dicere: *Lazarus dormit; vado vt à ſomno excitem eum,* quàm apertè dicere: Lazarus mortuus eſt; vado ad ſuſcitandum eum à morte. Confirmatur hoc, nam cum deinde apertè dixiſſet: *Lazarus mortuus eſt*; non ſubdidit; Vado, vt à morte ſuſcitem eum; ſed tantùm: *Eamus ad eum.* Simile modeſtiæ ſpecimen alibi etiam in Redemptoris loquendi modo reperitur; cum ſcilicet tam paralytico, quam Magdalenæ dixit: *Remittuntur tibi peccata tua*: non autem: Remitto tibi peccata tua. Similiter cum de ſeipſo loqueretur, ſeque Dei filium vocare poſſet; ſe tamen filium hominis, hoc eſt Adam filium, iuxtà Nazianzenum frequentiſſimè vocat.

Chriſti Domini in loquẽdo modeſtia, aliena ab omni iactantiæ vmbra.

Matth. 9. Luc. 7. 48. Orat. 4. de Theol.

Dixerunt ergo diſcipuli eius: Domine, ſi dormit, ſaluus erit. Dixerat autem Ieſus de morte, illi autem putauerant, quia de dormitione ſomni diceret.

23. In ægrotantibus ſæpè ſomnus, vel quòd nimius ſit, & in lethargum vergat; vel quòd inquietus, & melancholicis ſomniis perturbatus, non conualeſcendi, ſed malè habendi argumentum eſt. Hinc Iob cap. 7. Somni inquietudinem, turbationeſque expertus, ſuas *noctes laborioſas* fuiſſe dixit; & in iis ſomnum non continuare, ſed abrumpere exoptaſſe: *Si dormiero dicam; quando conſurgam?* Nihilominus, quia quod cupimus, eſſe volumus; Apoſtoli cupientes Dominum à profectione in Iudæam remouere, Lazari ſomnum in ſanitatis indicium acceperunt; vt ſic neceſſitatem eum adeundi nullam eſſe ſignificarent.

Sõnus non ſemper ſanitatis indicium.

Tunc ergo dixit eis manifeſtè: Lazarus mortuus eſt; & gaudeo propter vos, vt credatis, quoniam non eram ibi: ſed eamus ad eum.

24. Gaudeo, inquit, quòd mea abſentia differendum fuerit miraculum circa Lazarum operandum: idque, vt credatis; tale enim miraculum, vt dilatum, maius, & mirabilius erit; & viam ſternet, vt facilius meam reſurrectionem, cum contigerit, credatis. *Gaudeo propter vos. Quare propter vos,* inquit Chryſologus. *Quia in morte, & in reſurrectione Lazari figura tota mortis, & reſurrectionis Dominicæ pingebatur: & quod erat ſecuturum mox in Domino, iam præcedebat in ſeruo. Ideo mortem Lazari vſque ad quatriduanum tempus protendit, vſque ad fœtorem præualere permittit; vt diſcipuli dubium non haberent poſſe Dominum poſt triduum adhuc recentem ſurgere; cum ſeruum vidiſſent poſt quatriduum ſurgere iam fœtentem: & crederent illum facilè poſſe ſibi vitam reddere, qui alium taliter reuocarat ad vitam.*

Serm. 63.

Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus, ad condiſcipulos: Eamus & nos, & moriamur cum eo.

E

25. Verba hæc ex ironia prolata putat Theophylactus; ſed ſine fundamento. Chryſoſtomus autem, Euthymius; & Theodorus Mopſueſtienſis ſatis congruè putant dicta eſſe ex amore erga Chriſtum; ita vt verba hortantis ſint, non deterrentis. Porrò ſemel facilè, ſemel etiam difficilè credendo, fidei imbecillitatem Apoſtolus Thomas oſtendit. Difficilè credendo Domini reſurrectionem, ſe circa fidem imbecillem Thomas præſtitit, dicens: *Niſi videro non credam.* Contra vero hîc facilè credendo imminere Domino, ſibi, & condiſcipulis certa mortis pericula, ſimiliter fidei defectum præ ſe tulit; cum recogitare debuiſſet facillimum Chriſto Domino fore, vt à ſe, & ab aliis mortem repelleret.

Thomas hortans Apoſtolos ad Dominum in Iudæam ſequendum, amãter, non ironicè eſt locutus.

Ioan. 20.

Venit itaque Ieſus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem.

Quadruplex peccatoris ſtatus.

26. VT miraculum eſſet euidentius, ad quartum diem poſt ſepultum Lazarum, eius ſuſcitationem Dominus diſtulit. Moraliter autem quatuor diebus ſignificatur peccator intra peccati foueam primo die ſepeliri prauæ cogitationis delectatione: ſecundo conſenſu: tertio opere: quarto conſuetudine, frequentiaque peccandi.

Erat autem Bethania iuxtà Ieroſolymam quaſi ſtadyꝭ quindecim. Multi autem ex Iudæis venerant ad Martham, & Mariam, vt conſolarentur eas de fratre ſuo.

27. NOn ſolùm viros, ſed mulieres etiam ad Martham, & Mariam ſolandas veniſſe cenſendum eſt. Quamuis autem earum mentio non fiat; nihilominus dicendum eſt cum Cypriano libro de diſciplina, & habitu Virginum: *Quoniam fœmina viri portio eſt, & ex eo ſumpta, atque formata eſt, in Scripturis ferè omnibus ad Protoplaſtum Deus loquitur, quia ſunt duo in carne vna; & in maſculo ſimul ſignificatur, & fœmina.* Porrò ex his, qui ad orbas ſorores ſolandas venerant, pleroſque Ieroſolymis veniſſe indicat Euangeliſta; cum modicam diſtantiam, nempe quindecim ſtadiorum, hoc eſt duorum milliarium, paulominus, inter Bethaniam, & Ieroſolymam refert.

Viri ſub nomine ſæpe etiã fœmina cõprehenditur. Hic, & n. 51.

28. Bethania iuxtà Bernardum ſerm. ad milites templi cap. 13. *Domus obedientiæ* interpretatur, Ieroſolyma verò *Viſio pacis*; ſeu *Viſio perfecta.* Bethania ergo religioſam congregationem, vbi obedientia viget; Ieroſolyma verò cœleſtem patriam, vbi æterna pace beati perfruuntur, ſignificat. Moraliter ergo inter religioſam domum, & cœlum modicam intercedere diſtantiam ſignificatur. Quindecim autem ſtadia, per quæ à Bethania Ieroſolymam, hoc eſt à Religione ad cœlum aſcenditur, ſunt duodecim Spiritus ſancti fructus, qui ab Apoſtolo ad Galatas 1. numerantur: *Charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas.* Qui quindecim numerum, tribus religioſis votis additis, complent. Hoc enim in via Domini mirum eſt; quòd viator, quo magis religioſis vinculis obſtringitur, eò velocius ad cœleſtem patriam properat.

Bethania à Ieroſolyma parũ diſtans religioſam vitam cœlo proximam myſticè indicat.

Martha autem, vt audiuit, quia Ieſus venit, occurrit illi: Maria autem domi ſedebat.

29. MArtha Domino obuiam itura, ſororem non vocauit; ne inurbanè exteri, qui ad eas ſolandas venerant, ſoli deſererentur. Præterea moraliter docemur prius vnumquemque ad Deum ire debere, vt ab eo diuinis vocibus ſecretè iſtruantur; deinde ab anima diuinitus benè inſtructa alios exemplo, & exhortatione ad Deum eſſe aduocandos. Quod bene ſponſa Cantic. 1. 3. indicauit cœleſti ſponſo dicens. *Trahe me poſt te, curremus in odorem vnguentorum tuorum.* Vbi benè iuxtà Bernardum Sponſa ait: *Non curram ego ſola, & ſi ſolam me trahi petierim: current & adoleſcentulæ mecum. Curremus pariter, curremus ſimul: ego odore vnguentorum tuorum: illæ meo excitatæ exemplo, & hortatu: ac per hoc omnes in odorem vnguentorum tuorum curremus. Habet ſponſa imitatores ſui; ſicut & ipſa eſt Chriſti.*

Spiritualiter prius quiſque inſtrui debet, vt alios ad Dominũ vocet.

Dixit ergo Martha ad Ieſum: Domine ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus.

30. IN his verbis plerique interpretes modicam Marthæ fidem agnoſcunt: quippe quæ ad Lazari mortem impediendam Domini præſentiam exigebat: cum credere debuiſſet etiam abſentis Domini imperio fratris mortem impediri potuiſſe. Dicendum tamen mihi videtur non protuliſſe allata verba Martham, eò quòd ex defectu fidei ad curandum Lazarum Dominum præſentem eſſe neceſſarium duceret: cum paulò poſt apertè teſtetur: *Ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei viui.* Ex quibus verbis Hilarius affirmat Martham crediliſſe Chriſtum eſſe verum Dei filium, ſicut & nos credimus. Dei autem filius, etiam ſi non tam clara fide cognitus, ſicut eum nos poſt prædicationem Apoſtolicam cognoſcimus; adhuc congruenter credi debuit poſſe eius imperio mortem impedire, quãuis corporaliter præſens non foret. Confirmatur hoc, quia probabile eſt Marthæ innotuiſſe fidem Centurionis Domino dicentis: *Tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Ad quod comprobandum paralytico Centurionis puero ſanitas abſente Domino eſt reſtituta, dicente Domino: *Vade, ſicut credidiſti fiat tibi; & ſanatus eſt puer in illa hora.* Quare Auguſtinus eandem fidem in Lazari ſororibus fuiſſe non dubitat: *Cur non & iſta, ſi fides Centurionis inde laudatur? ait enim: Non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum; ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Similiter probabile eſt innotuiſſe Marthæ ſanitatem decem leproſis à Domino reſtitutam; cum illi iam à Domini præſentia diſceſſiſſent, teſtante Luca 17. *Factum eſt, dum irent, mundati ſunt.* His igitur cognitis miraculis; & in familiari domo (qualis erat Marthæ domus) ab Apoſtolis celebratis; improbabile eſt, Martham adhuc tanto fidei defectu laboraſſe, vt præſentem Dominum ad Lazarum curandum neceſſariò exigeret. Cur igitur ſub conditione locuta eſt dicens: *Domine ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus?*

Martha fratris mortem nõ Domini abſentis impotẽtiæ, ſed eiuſpem voluntati tribuit. Hic, & n. 31. & 115.

Matth 8.

Tract. 49 in Ioan.

31. Reſpondetur his verbis Martham indicare voluiſſe quid de diuinis beneficiis ipſa ſentiret; ſcilicet illa diminuta non eſſe, ſed planè perfecta. Hinc benè ſic arguebat: Si Dominus ægrotum Lazarum ſua præſentia ſolatus eſſet; hoc beneficium diminutum non fuiſſet; ſed potius ſanitate languido reſtituta planè completum. Sicut ſi Princeps vinctum inuiſit, eum vtique in vinculis non relinquit, quòd ſi illum à vinculis liberare nolit, ab eo potiùs inuiſendo abſtinet. Si igitur Principi vinctus diceret: Domine ſi me inuiſeres, in vinculis non retinerer; non proinde ſignificaret ſe à Principe non inuiſente, ſed abſente liberari non poſſe. Poteſt hoc è naturæ arcanis petito exemplo commodè explicari. De Charadrio aue maritima ſic ait Hugo Victorinus: *Quiſquis ægritudine detinetur; per hanc volucrem agnoſci ſolet, vtrùm viuere, an mori debeat. Si enim infirmitas adeſt ad mortem, mox faciem ſuam Charadrius auertit ab illo homine, & non dubitant, quin moriatur homo ille. Si autem conualeſcere, & ſanari debet; intendit in eum diligenter Charadrius, & accedens os ſuum ponit ſuper hominis os, afflatu-*

Charadrii auis circa ægrotos mira proprietas.

Lib. 2 de beſtyꝭ, & aliis rebus c. 13.

que ſuo abſtrahit omnem infirmitatem. Similiter Chriſtus Dominus, cum inuiſere Lazarum adhuc viuentem noluerit, ſignificauit Lazarum tunc à morte non eſſe liberandum: contra verò ſi adhuc viuentem inuiſiſſet, ſignificaſſet, & reipſa effeciſſet, vt mortem omninò Lazarus vitaret. Hoc autem indicare voluit Martha, dicens: *Domine, ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus.* Modus ergo iſte conditionatè loquendi eò dirigitur, vt conditio non ad Chriſti potentiam, ſed ad eius voluntatem referatur. Quaſi dicat, Domine, ſi dignatus eſſes velle te præſentem meo fratri languido exhibere; voluiſſes etiam conſequenter eum à morte liberare.

32. Porrò ex allatis verbis Marthæ Chryſologus conſiderans generaliter fœmineum ſexum, ſermonem conuertit ad Euam, dicens: *Non moreretur Lazarus, ſi in Paradiſo tu mulier non fuiſſes. Mulier, tu quæſiſti lachrymas; tu inueniſti gemitus; tu mortem gulæ pretio comparaſti: & accuſas præſentiam Dei, quando cauſam mortis fuiſſe tuam præſentiam non recuſas? Mors quando à te promiſſa eſt, tunc lamentandi materia fuit: nunc verò facta eſt virtutis occaſio; quia tunc ad pœnam peccantis data eſt; nunc permiſſa eſt reſuſcitantis ad gloriam, ſed iam quære per fidem, mulier, quod per perfidiam perdidiſti.*

Sed & nunc ſcio, quia quæcumque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus.

33. HIc etiam Chryſoſtomus, & Chryſologus imperfectam Marthæ fidem fuiſſe aſſerunt, quaſi verò poſcendi neceſſitatem Chriſtus, non autem vitam reſtituendi poteſtatem haberet: *Quid affers moras, mulier, ſupplicandi; cum iam præſtiturus adſiſtat? In hoc dantis poteſtas eſt, non neceſſitas eſt rogantis*, ait Chryſologus Serm. 63. Sed cur potius non dicatur Martha, iuxtà orthodoxam fidei veritatem, his verbis Chriſto Domino humanitatem tribuiſſe; ſequentibus verò Diuinitatem in eo agnouiſſe, dicens: *Ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei viui?* Quid ſi talis loquendi modus à Martha vſurpatus, *Quæcumque popoſceris à Deo, dabit tibi Deus.* Chriſto Domino diſplicuiſſet; non eumdem modum paulò poſt comprobaſſet, orando ad Patrem verbis illis: *Eleuatis ſurſum oculis dixit: Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me: ego autem ſciebam, quia ſemper me audis: ſed propter populum, qui circumſtat dixi, vt credant, quia tu me miſiſti.* Vſurpauit autem Martha modum illum loquendi, eò quòd videret Chriſtum Dominum per corporalem præſentiam, ipſam, ſororemque Mariam ſolari voluiſſe; propterea Chriſtum tamquam hominem, vt reuera erat, eſt allocuta: nam ſi idem Dominus abſolutè tamquam Deus operari voluiſſet, ſine acceſſu ad eas, fratrem Lazarum à languore, vel etiam à morte liberaſſet. Quare cum Martham Chryſologus ſic arguit: *Mulier, iudex ipſe eſt, quem tu deſideras aduocatum: in hoc dantis poteſtas eſt, non neceſſitas eſt rogantis*: pro Martha reſponderi poteſt, quamuis Dominus iudex ſit, non proinde eum nomen, ac munus aduocati reſpuere, teſtante Ioanne: *Aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum.* Vbi Auguſtinus hominem ſic alloquitur: *Committit ſe homo diſertæ linguæ, & non perit: committis te Verbo, & periturus es? Clama, aduocatum habemus apud Patrem.* Similiter Ambroſius, ait: *Filius, vt formam hominis impleres,*

Martha Chriſtũ, vt Deũ & hominem agnoſcit. Hîc, & n. 75.

Ep. 1. c. 2.

Lib. 5 in Luc. c. 6.

obſecrandum patrem putat eſſe pro nobis; quia aduocatus eſt noſter.

Dixit illi Ieſus: Reſurget frater tuus: Dicit ei Martha: Scio, quia reſurget in reſurrectione in nouiſſimo die.

34. POſt Domini paſſionem Marthæ ſoror Maria errauit; cum rediuiuum Dominum præſentem habens, eumdem vt abſentem, & mortuum quæreret, Ioan. 20. 14. *Vidit Ieſum ſtantem, & non ſciebat quia Ieſus eſt. Exiſtimans, quia hortulanus eſſet, dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi, & ego eum tollam.* Non diſſimiliter errauit Martha, cui benè Chryſologus ſerm. 63. ait: *Martha ante te eſt reſurrectio, quam tam longè mittis*, ſcilicet in nouiſſimum iudicii diem. Sed ſi errauit Martha de fratris reſurrectione iam proxima, tamquàm de re longinqua cogitando; multò magis plerique hominum errant de proxima ipſorum morte, tamquàm multum diſtante cogitantes.

Dixit ei Ieſus: Ego ſum reſurrectio, & vita.

35. EST Chriſtus Dominus ſecundùm Diuinitatem cauſa efficiens reſurrectionis, & vitæ; ſecundùm humanitatem Diuinitati vnitam, eſt cauſa meritoria. Dicitur ergo à Chriſto: *Ego ſum reſurrectio, & vita*; hoc eſt: Ego ſum, qui, vt mortui reſurgant, & viuant efficio. Debet igitur huiuſmodi ſententia in ſenſu cauſali intelligi; ſicut aliæ plures in ſacris litteris; vt cap. 1. ad Corinth. de Chriſto Apoſtolus ait: *Factus eſt nobis ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio*: & Pſalm. 17. & 30. à Dauide, dicitur: *Dominus fortitudo mea*: ideſt Dominus eſt, qui me fortem efficit. Pſalm. 70. *Tu es patientia mea, Domine; Domine ſpes mea à iuuentute mea.* Quod clarius in ſenſu cauſali explicatur Pſal. 61. *Quoniam ab ipſo patientia mea.* Quod ſi citato Pſal. 70. patientia pro expectatione ſumatur, vt legit Hieronymus; tunc patientia Dauidis Deus dicitur; quia obiectum, ſeu terminus erat eius expectationis; iuxtà illud Geneſis 49. *Salutare tuum expectabo, Domine.* Similiter in ſenſu obiectiuo, & terminatiuo dicitur, Spes Sanctorum Deus; quamuis id etiam in ſenſu effectiuo explicari poſſit; cum Deus ſupernaturalem ſpei habitum infundat, & ad ſpei actus eliciendos effectiuè cooperetur. Sed circa ſupra allata Domini verba plures controuerſiæ eſſe poſſunt. Et primò;

Chriſtus vt Deus, homo nũ reſurrectionis cauſa efficiens idẽ vt homo cauſa meritoria.

Quibus Dominus futurus ſit reſurrectio, prædeſtinatis ne tantum, an omnibus?

36. QVod ad cauſam effectiuam ſpectat, per realem influxum nulla debet eſſe controuerſia, quòd Chriſtus per Diuinitatem ſit reſpectu omnium reſurrectio: omnes enim animæ tàm bonorũ, quàm malorum iterum ſuis corporibus ſunt vniendæ; iuxta expreſſa Pauli verba Act. 24. *Spem habens in Deum reſurrectionem futuram iuſtorum, & iniquorum*: & iuxtà Redemptoris teſtimonium prolatum Ioannis 5. *Omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei; & procedent, qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij. His verbis reſurrectionis omnium tempus ſignificatur*, ait Cyrillus, & ſubdit: *Omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei. Nam, qui à nihilo*

Reſurrectio per reunionem animæ cũ corpore bonis, & malis, infantibus, & adultis, communis erit. Hîc, & ſequentibus.

Lib. 2. in Ioan. c. 145.

cuncta produxit; quomodo non poterit, quæ ſemel producta ſunt, ab interitu ad vitam rurſus reuocare? Porrò nomine monumenti quicumque locus, vbi mortui iaceant, eſt intelligendus: dictum eſt autem in monumentis, vt argumentum nobis eſſet à maiori ad minus; ſi enim mortuos, qui in monumentis in puluerem redacti ſunt, diuinæ vocis imperio, & efficacitate ad vitam reſurgere poſſe credimus; multò magis eſt id credendum de iis, qui paulò ante vniuerſale iudicium mortui fuerint. Deniquè, qui mala egerunt, dicuntur reſurgere in reſurrectionem iudicii; quia eorum reſurrectio erit, vt animæ cum corporibus criminum ſociis ante æternum Iudicem ſtatuantur; & inde ſimul damnationis ſententiam ſubeant. Sed contra hæc plurima obiici poſſunt.

37. Primò in verbis ſupra citatis Ioann. 5. non videntur includi pueri, qui ante vſum rationis obierunt; cùm ſermo tantùm ibi ſit de iis, qui bona, vel mala egerint. Ergo contra id, quòd diximus, non reſpectu omnium Christus Dominus dici poteſt reſurrectio. Hoc argumentum ſanctus Iuſtinus Martyr ita proponit. *Si ſit reſurrectio, vt vnicuique reddatur pro vt vixerit; qui fit, vt infantes, & fœtus in vtero defuncti reſurgant; cum nec operum mercedem reportent; nec requietis, aut anguſtiæ ſenſum propter ætatis immaturitatem capere poſſint?* Reſpondet Iuſtinus: *Credentes verum eſſe illud: Seritur in infirmitate, reſurgitur in poteſtate: huic & poſſibile, & decens eſt credere etiam infantium reſurrectionem. Qui enim eis immortalitatem præſtat, poteſt eis etiam vires ſentiendi præſentia bona largiri. Quorum ſi non ſit reſurrectio, inuenietur Deus fruſtrà finxiſſe eos: quòd ſi Deus nihil facit fruſtra, neceſſe eſt etiam infantes adduci in eſſe per reſurrectionem. An verò non eſt ineptum Herodem damnare ad pœnas ob interfectos infantes, ſi infantes non ſunt, qui vindicentur?* Idem indicat Auguſtinus 22. de Ciuit. cap. 13. Præterea ex aliis Scripturę locis infra citandis ſatis conſtare debet, mortuorum reſurrectionem futuram eſſe vniuerſalem reſpectu omnium etiam decedentium ſine vſu rationis.

Quæſt. 13. ad Gentiles.

1. ad Cor. c. 15.

38. Obiiciuntur ſecundo Apoſtoli verba 1. ad Corinth. 15. *Caro, & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt; neque corruptio incorruptelam poſſidebit.* Reſpondet pluribus huic obiectioni Tertullianus lib. de reſurrect. & tandem concludit: *Carnem, & ſanguinem nomine culpæ, non ſubſtantiæ arceri à Regno Dei; nomine tamen formæ reſurgere in iudicium.* Addit præterea: *Caro, & ſanguis regnum Dei hæreditate poſſidere non poſſunt: Meritò ſola, & per ſemetipſa; vt oſtenderet ad hoc ſpiritum illis neceſſarium: ſpiritus enim eſt, qui viuificat in regnum Dei.*

39. Obiiciuntur tertio verba Pſalm. 1. *Non reſurgent impij in iudicio.* Reſpondetur ſenſum illorum verborum eſſe multiplicem; nullo tamen verborum illorum vero ſenſu negari impiorum corporalem reſurrectionem. Primus ſenſus eſt: Impii ex ſuorum ſcelerum conſcientja coram cœleſti Iudice, confuſione, & formidine obruti cogentur oculos, & caput ad terram deiicere; neque vnquam formidine, & confuſione liberi ſeſe poterunt ſurſum ad intuendum cœleſtem Iudicem attollere; ideoque dicitur: *Non reſurgent impij in iudicio.* Secundus ſenſus primo ſimilis eſt: *Non reſurgent impij in iudicio*, hoc eſt, ita condemnabuntur, vt ex iuſta æterni Iudicis ſententia cauſa cadant, & caput attollere nequeant; caput autem attollere, ſeu leuare, eſt in ſpem erigi, iuxtà illud Lucæ 21. *Reſpicite, & leuate capita veſtra, quia appropinquat redemptio veſtra.* Quia igitur lata damnationis ſententia, ſpem nullam reuocationis habere damnati poterunt; ideo de illis dicitur: *Non reſurgent impij in iudicio*, hoc eſt illis ſperandi aditus omnis præcludetur. Tertius ſenſus eſt: In vniuerſali mortalis huius vitæ fine, iudicium duplex fiet; alterum de iuſtis ad dexteram poſitis, vt iis præmia tribuantur; alterum de reprobis ad ſiniſtram detruſis, vt iis pœnæ infligantur. Cùm igitur negatur reſurgere impios in iudicio, non negatur abſolutè reſurgere; ſed negatur taliter reſurgere; vt ad primum illum præmiorum locum, & iudicium aſpirare poſſint, poſtquam ad ſiniſtram, reiecti fuerint: & propterea ſubditur: *Neque peccatores in concilio iuſtorum.* Quartus ſenſus eſt, vt ibi impiorum nomine infideles intelligantur: quoniam verè de his Dominus Ioan 3. pronunciauit: *Qui non credit, iam iudicatus eſt*; ideo dicuntur hi non reſurgere, ſcilicet in iudicium diſcuſſionis, & examinis; quamuis in iudicium damnationis verè reſurgant. *Non veniunt, vt conuincantur; ſed vt ferant damnationem*, ait Baſilius in Pſal. 1. *Sanctus ad iudicium venit, impius non venit; quoniam non reſurgunt impij in iudicium. Hic petit, vt abſoluatur, & coercitus dimittatur. Qui autem non iudicatur, non credidit, ſed impietatis ſuæ iudicio ipſe punitur*, ait Ambroſius. Similiter Auguſtinus ait: *Nec ſibi fruſtra blandiantur increduli, qui audiunt in Pſalmo: Non reſurgent impij in iudicio: in iudicio dictum eſt; id eſt: non, vt iudicentur, reſurgent; quia per infidelitatem olim iam damnati ſunt ſecundùm illam ſententiam Dominicam: Qui non credit, iam iudicatus eſt.* 5. Quia reprobi reſurgentes non beatam in cœlo, ſed miſerrimam in inferno vitam habebunt, quæ potius mors eſt dicenda, quàm vita; ideo eos reſurgere negatur. Iuxta quem ſenſum Machabæus adoleſcens impio tyranno dixit: *Tibi reſurrectio ad vitam non erit.*

Ambroſ. ſer. 20. in Pſ. 118. Auguſt. 3. de Symbolo c. 10.

Ioan. 3.

2. Machab. c. 7.

40. Obiiciuntur quarto verba Apoſtoli 1. ad Theſſ. 4. *Mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi; deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis obuiam Chriſto in aera; & ſic ſemper cum Domino erimus.* Primò in his verbis, vbi de reſurrectione agitur, nulla reproborum fit mentio, ſed tantum iuſtorum. Deinde ſub perſona viuentium ipſo die Iudicii, ait Apoſtolus: *Nos, qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera:* vbi cum de viuentibus loquatur, eorumdem mortis, & reſurrectionis non meminit; ſed potius eos immediatè rapiendos obuiam Chriſto in aëra affirmat. Reſpondetur verbis illis Apoſtolum reſurrectionis reproborum non meminiſſe; ſed tantùm iuſtorum, qui in Chriſto moriuntur; eò quòd ibi Apoſtoli intentum ſit tantùm pios fideles reſurrectionis ſpe conſolari. Præterea licet ibi expreſsè mors, & reſurrectio eorum, qui ſub finem mundi viuent, non habeatur; id tamen certum eſſe debet ex aliis Scripturæ locis, vt 1. ad Corinth. 15. *Ecce myſterium vobis dico; omnes quidem reſurgemus; ſed non omnes immutabimur*; ſcilicet per mutationem ad vitam glorioſam, & impaſſibilem, qualis mutatio tantùm iuſtorum eſt. Porrò ipſi iuſti, qui mortem Iudicii die nondum ſubierint, antequam ad glorioſam, & impaſſibilem vitam obuiam Chriſto in aëra rapiantur, in ipſo aëreo raptu iuxta Auguſtinum, & Anſelmum prius morientur; deinde prope Chriſti thronum immortales reſurgent. Vel, vt

Auguſt. 2. de Ciuit. c. 20. Anſelm. ſeu Heruæus in hunc locum.

probabilius placet ſancto Thomæ, antequam in aëra rapiantur, in terra morientur; vnde reſurgentes rapientur in aërem. Atque hinc Chriſtus Dominus in Apoſtolorum & in Athanaſii Symbolo, dicitur: *Venturus iudicare viuos, & mortuos*; ideſt tum eos, qui prius mortui fuerint, tum etiam illos, qui aduentante ipſo Iudicii die, viui reperientur, & modico temporis ſpatio mortem ſubeuntes ſtatim reſurgent. Quare ad indicandum ſuperſtites die Iudicii à morte non omninò forè liberos, ſubdit Athanaſius de Chriſto Iudice: *Ad cuius aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis; & reddituri ſunt de factis propriis rationem.*

Mortē nemini: excepto omnes ſubire debent: ſuperſtites prope iudicii diē, etiam morientur.

41. Præterea quòd mors omnibus communis eſſe debeat, apertè etiam patet ex verbis Apoſtoli 1. ad Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur*: & paulò poſt: *Tu quod ſeminas, non viuificatur, niſi prius moriatur*, &c. & ad Hebr. 9. *Statutum eſt hominibus ſemel mori; poſt hoc autem iudicium!* Ex quibus verbis multò veritati conformior ſancti Thomæ ſententia ſupra allata videtur, aſſerens ipſos iuſtos, qui die Iudicii ſuperſtites fuerint, non morituros, dum obuiam Chriſto in aëra rapientur, ſemper cum eo manſuri; ſed potius in terra, antequam ad iudicium procedatur: vniuerſaliter enim dicitur ab Apoſtolo mors præcedere debere Iudicium: *Statutum eſt hominibus ſemel mori; poſt hoc autem iudicium.* Cui ſententiæ conſonat Eccleſiaſticus 14. dicens: *Teſtamentum huius mundi, morte morietur*: quorum verborum ſenſus eſt: Hoc eſt decretum, hæc eſt ſententia iam à Deo lata in quemlibet exiſtentem ſub hoc ſublunari mundo: *Morte morietur.* Huic veritati ſi credimus, vnuſquiſque ſe tamquam reum iam morti damnatum conſiderare quotidie debet. Quamuis ad hoc cognoſcendum non opus eſſet ad fidei teſtimonium recurrere, cum ipſo naturali lumine ſit manifeſtum; quare Ethnicus cecinit:

Æneid. 10. *Stat ſua cuique dies; breue, & irreparabile tempus omnibus eſt vita.* S. Hieronymus epiſt. 3. ad Heliodorum in Epitaph. Nepotiani ait: *Xerxes ille rex potentiſſimus, qui ſubuertit montes, maria conſtrauit; cum è ſublimi loco infinitam hominum multitudinem, & innumerabilem vidiſſet exercitum, fleuiſſe dicitur; quòd poſt centum annos nullus eorum, quos tunc cernebat, ſuperfuturus eſſet. O ſi poſſemus in talem aſcendere ſpeculam, de qua vniuerſam terram ſub noſtris pedibus cerneremus: iam tibi oſtenderem totius orbis ruinas, & gentes gentibus, & regnis regna colliſa: & non Xerxis tantùm exercitum; ſed huius mundi homines, qui nunc viuunt in breui ſpatio defuturos.*

An Chriſtus Dominus reſurrectionis omnium etiam reproborum, non ſolùm per Diuinitatem cauſa realis influens; ſed etiam per humanitatem Diuinitati coniunctam cauſa meritoria ſit?

Chriſtus reſurrectionis omniū, etiā reproborū cauſa meritoria eſt. Hic & ſequentibus. Lib. de reſurr. carnis c. 48.

42. NEgat S. Auguſtinus epiſt. 28. cui ſubſcribit S. Thomas. Ratio Auguſtini eſt, quia reproborum reſurrectio ad damnationem, non vita, ſed mors potius dicenda eſt. Contra verò ex merito Chriſti omnes tam reprobos, quàm electos reſurrecturos benè colligi videtur teſte Tertulliano ex Apoſtolo 1. ad Cor. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur; ita in Chriſto omnes viuificabuntur.* Quamuis autem hoc in loco exiſtimet Cornelius, Apoſtolum nō propriè agere de miſeria reproborum, ſed de beata ſanctorum reſurrectione; contra tamen eſt; nam cum Apoſtolus dixiſſet: *Ita in Chriſto omnes viuificabuntur*; immediatè ſubdit: *Vnuſquiſque in ſuo ordine*; nempe vt, ſi iuſtus ſit, inter beatos; ſi impius, inter reprobos reſurgat, iuxtà Chryſoſtomum, Theodoretum, & Theophylactum. Cum Tertulliano idem ſentit Ambroſius lib. de fide reſurrectionis, dicens: *Primitiæ quieſcentium Chriſtus. Sed vtrum ſuorum quieſcentium, qui quaſi mortis exortes dulci quodam ſopore tenentur; an omnium mortuorum? Sed ſicut in Adam omnes moriuntur; ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.* Idem ſentit Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 12. apud quem Chriſtus ita loquitur: *Morior pro omnibus, vt per meipſum omnes viuificem, & caro mea omnium redemptio fiat: morietur enim mors morte mea, & ſimul mecum natura hominum reſurget.* Quoniam verò dubium eſſe poterat de reprobis, ſubdit Cyrillus: *Nonne, qui Chriſti fidem non ſuſceperunt, ac ipſius corporis participes facti non ſunt, reſurrectionis tempore reuiuiſcent? Nonne vniuerſum humanum genus, quod in mortem cecidit, ad vitam recurret? Omnino ita futurum reſpondebimus. Reſurgent enim mortui, propheta dixit; & ad omnem naturam humanam reſurrectionis Chriſti myſterium* Iſaias c. 26. 19. *peruenire credimus; & in ipſo primo totum humanum genus ab interitu liberatum dicimus; omnes enim reſurgent propter eum, qui primus reſurrexit; & omnes vt homo in ſeipſo continebat: & ſicut in primo homine omnes mortui ſumus, ſic rurſus in eo, qui primogenitus propter nos mortuus eſt, omnes reuiuiſcent. Sed qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, vt ſcri-* Ioan. c. 5. *bitur; qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicii: morte autem ipſa ego puto acerbius ad cruciatus reſurgere.* Ex quibus vltimis Cyrilli verbis inſinuatur ratio, cur ex merito Chriſti reprobi reſurrecturi ſint; ſcilicet, vt rediuiui ad iuſtam vltionem acerbius crucientur; atque adeò, vt Chriſti gloria ex ſuorum hoſtium pœna magis elu-ceat.

43. Præterea ſicut Chriſtus totius humani generis redemptionem meruit; quamuis reprobi ſua culpa redemptionis fructum percipere noluerint; atque hinc illis redemptio in maiorem culpam, pœnamque vertatur: ita Chriſtus totius humani generis reſurrectionem meruit; quamuis ex hac reſurrectione reprobis maior pœna proventura ſit: & ſicut Chriſtus obſtinatis peccatoribus ſufficientem gratiam ad eorum conuerſionem meruit; quamuis ex tali gratia in maiorem illi incidant culpæ reatum: ita Chriſtus reprobis reſurrectionem meruit, quamuis ex reſurrectione illi maius ſupplicium ſint ſubituri. Atque hinc Auguſtini ratio ſupra allata ſoluitur; quamuis enim ex reproborum culpâ ad damnationem futura ſit ipſorum reſurrectio; ex Chriſti tamen merito ad vitam eſſe debuiſſet. Quare cum duo Dominus dicat: *Ego ſum reſurrectio, & vita*; reſurrectio quidem communis eſt reprobis, & electis, vita verò tantùm electis. Hinc Cyrillus ait: Li. 4. in Io. c. 12. *Vitam propriè illam, quæ in Chriſto eſt, intelligere debemus; quæ beatitudine continetur æterna; quam Euangeliſta rectè cognouit dicens; Qui credit in fi-* Ioan. c. 3. *lium, habet vitam æternam, qui autem incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manebit ſuper ipſum. Ecce enim, ecce, inquam, non viſuros vitam incredulos affirmat; quamuis per reſurrectionem omnes reuiuiſcemus.*

44. Sed contra Cyrillum obiici poteſt ab eo ad ſuæ ſententiæ probationem non benè prolatum ſupra fuiſſe Prophetæ, nempè Iſaiæ, teſtimonium, ait enim Iſaias cap. 26. *Viuent mortui*

tui,

tui, interfecti mei reſurgent: expergiſcimini, & laudate, qui habitatis in puluere. Quibus verbis videtur ſermo tantùm dirigi ad electos. Reſpondetur Prophetam paulò poſt etiam loqui de peccatoribus, cum dicat: *Dominus egredietur de loco ſuo, vt viſitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum: & reuelabit terra ſanguinem ſuum, & non operiet vltra interfectos ſuos.*

An Chriſti humanitas ſit cauſa inſtrumentalis realiter influens in hominum reſurrectionem?

45. Affirmat vniuerſaliter Athanaſius ſer. 4. contra Arianos, de Chriſto dicens: *Per carnem cæcum illuminauit, & Lazarum reſuſcitauit; eadem ratione per carnem in die nouiſſimo ſuſcitabit omnes.* Cyrillus verò idem affirmat, ſed non vniuerſaliter his verbis: *Exſuſcitandis mortuis non ſolummodo verbo, atque imperio, vt Deus vtebatur; verumetiam carnem ſuam, quaſi cooperatricem nonnumquam adhibebat: vt reipſa oſtenderet carnem quoque ſuam, quoniam ſibi coniuncta eſt, viuificam eſſe; atque fideles doceret ſuum, non alterius corpus eſſe. Nam quando Synagogæ Principis filiolam ſuſcitabat, manum eius apprehendit, vt ſcribitur, & erexit dicens: Puella ſurge: ita, vt Deus, & verbo, & carnis ſuæ tactu eam excitauit, vnam ab vno ſe Chriſto, Deo videlicet, atque homine operationem producens. Quando etiam in ciuitatem, Naim vocatam, ingrediebatur, & efferebatur vnigenitus matris filius iam mortuus, tetigit corpus eius dicens: Adoleſcens, tibi dico, ſurge: Non ergo verbo ſolùm ſemper, vt diximus, verumetiam tactu mortuos excitabat, vt oſtenderet corpus quoque ſuum viuificare poſſe.* Cyrillus igitur præter Diuinitatis imperium, tunc Chriſti humanitatem ad mortuorum reſurrectionem cooperatam eſſe ſignificat, cum eos tetigiſſe dicitur. Quare iuxtà Cyrillum ex hac Chriſti humanitatis reali cooperatione excludi videtur Lazari reſurrectio, quem ſolo imperio ad vitam vocauit, dicens: *Lazare, veni foras.* Porro quidquid ſit de electis; multò magis iuxtà Cyrillum excludenda eſt reproborum reſurrectio à Chriſti humanitatis cooperatione; cum multò magis, quàm Lazarus quatriduanus, fœtida reproborum corpora, vt à ſanctiſſima Domini humanitate tangantur, indigna ſint.

Lib. 4. in Ioan. c. 14.

Matth. 9.

Lucæ 7.

An Chriſti humanitas cauſa exemplaris futura ſit reſpectu hominum reſurrectionis?

46. Affirmandum eſt reſpectu electorum; & patet ex Apoſtolo 4. ad Epheſ. vbi de iuſtis loquens ait: *Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis Filij Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* Quæ verba licet Ambroſius, Hieronymus, Chryſoſtomus hîc, & Auguſt. 22. de Ciuit. cap. 15. ſatis congruè intelligant de perfecto iuſtorum ſtatu in hac vita, & in Eccleſiæ militantis gremio: adhuc tamen S. Anſelmus, ſeu Heruæus in hunc Pauli locum, S. Thomas, & Scholaſtici in 4. diſt. 44. ex Apoſtoli citatis verbis docent electos, etiam qui paruuli mortui ſunt, in reſurrectione habituros iuſtam, & virilem corporis magnitudinem, & ſtaturam; qualem Chriſtus perfecta virili ætate, qua mortuus eſt, habuit; ſcilicet inter 33. & 34. annum: ita tamen, vt non omnes habituri ſint æqualem cum Chriſto, atque

A adeo inter ſe ſtaturæ magnitudinem: ſed vnuſquiſque eam habiturus ſit ſtaturæ menſuram, quam vel habuit, vel habuiſſet perfecta virili ætate, nullo poſito naturæ, vel complexionis impedimento. Quam Apoſtoli interpretationem etiam probat Auguſtinus ſupra citatus. Quòd ſi quæras vnde ſupplendæ ſint partes, vt corpus paruum iuſtam virilem menſuram acquirat? Reſpondeo probabiliter per diuinam potentiam ad id præſtandum adunari partes omnes, quæ antea in eodem corpore fuerint; & deinde naturalis caloris actiuitate euaporauerint: cuius probabilitatis ratio eſt, quia huiuſmodi partes potius, quàm aliæ extraneæ, ad corpus tale conflandum pertinere videntur. B Quoniam verò dari poteſt caſus, vt caro humana in piſcem e. g. qui ea paſcatur, tranſmutetur; & rurſus piſcis in carnem humanam; ex quo caſu fieri poteſt, vt eædem partes ad diuerſa corpora ſpectent: poſito tali caſu, dicendum videtur huiuſmodi corporis partes in reſurrectione relinqui vltimo poſſeſſori; & corpori prioris poſſeſſoris ex partibus ab ipſo euaporatis ſupplementa fieri. Nam, vt ait Auguſt. 22. de Ciuit. cap. 20. *Quidquid carnium exhauſit fames, vtique in auras eſt exhalatum; vnde Omnipotens Deus poteſt reuocare quod fugit.* Sed Auguſtinus loco citato contra id, quod diximus, ait: *Si quiſpiam confectus fame veſcatur cadaueribus hominum, reddatur caro illi homini, in quo eſſe caro humana primitus cœpit.* C Idem docet S. Thom. in 4. diſt. 44. quæſt. 1. art. 2. quæſtiuncula 4. ad 3. & lib. 4. cap. Gentes cap. 81. vbi multa circa hanc quæſtionem diſtinguit. Sed contra, pro noſtra allata ſententia dicitur inconueniens omnino videri; ſi caro, ſeu materiæ pars, quæ prius fuit in præſcito, & deinde in electo, adeoque ſub eiuſdem anima quodammodo ſanctificata, iterum præſcito reddenda ſit; vt cum eiuſdem anima inferno igne crucietur. At ſi prius materiæ pars fuit in electo, & deinde in præſcito, non videtur inconueniens eam iam peccatis inquinatam in præſcito remanere, æterniſque cruciatibus ſubiacere.

Ambroſius h. acephalo de ſede reſurrectionis circa mediũ ait: In illo ergo tempore cũ ætas fuerit vna cunctorũ & Sanctus, & peccator ſimili oriũt reſurrectione perfecti, nec inter ſe variabũt tempora, nec ætatis, ſed alius ad præmia æterna, alius ad ſupplicia pertrahetur æterna.

47. Porrò ex allato Apoſtoli textu aliqui D colligunt fœminas ad beatam vitam in virili ſexu reſurrecturas; eò quòd *In virum perfectum* reſurrectionem fore ab Apoſtolo ſignificatur. Quam ſententiam apertè docet Scotus in 2. diſt. 20. affirmans excepta B. Virgine fœminas omnes virilem ſexum in reſurrectione habituras. Contra verò ſentit Auguſtinus 22. de Ciuit. cap. 17. dicens: *Nonnulli propter hoc, quod dictum eſt: Donec occurramus omnes in vnitatem fidei in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, & conformes imaginis Filij Dei: nec in ſexu fœmineo reſurrecturas fœminas credunt, ſed in virili omnes aiunt. Sed mihi melius ſapere videntur, qui vtrumque ſexum reſurrecturum eſſe non dubitant.* E *Non eſt autem vitium ſexus fœmineus, ſed natura.* Idem ſentiunt Tertullianus lib. de reſurrectione carnis cap. 60. Hieronymus epiſt. 61. ad Pammachium, quibus ſubſcribunt Scholaſtici in 4. diſt. 44. & S. Thomas lib. 4. contra Gentes cap. 88. Prima ratio eſt, quia ipſe idem, non alius, qui victoriam reportat, coronam, ſeu triumphum conſequi debet: quare ſi Eccleſiæ teſtimonio Deus in ſexu fragili, hoc eſt in fœmineo, ſæpè martyrii victoriam conſtituit; ab eodem etiam ſexu in cœleſti patria videtur triumphi gloria obtinenda. Quòd ſi martyres in ea corporis parte, qua paſſi ſunt, peculiari ac-

Fœminas in virili ſexu reſurrecturas negandũ eſt. Hîc, & ſequẽtibus.

V

cidentalis gloriæ ornamento ſunt decorandi, ſanctam Martyrem Agatham mammilla peculiari decore inſignita fœmineum certè ſexum teſtaturam dicendum eſt. Et hoc indicare videntur Apoſtoli verba 2. ad Corinth. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti; vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Confirmatur, quia 5. Iob. cap. 19. non ſolùm ſub ſua, ſed ſub perſona totius generis humani de futura vniuerſali reſurrectione ait: *In carne mea videbo Deum meum.* Carnis autem nomine in ſacra Scriptura etiam ſexus ſignificatur, vt in epiſtola S. Iudæ Apoſtoli cum dicitur, *Abeuntes poſt carnem alteram.* — Iob.19.26.

48. Ratio ſecunda eſt, quia oppoſita ſententia ſolidum nullum habet fundamentum. Sententiæ enim Scoti fundamentum eſt, quia ſexus fœmineus eſt quædam imperfectio; in Sanctorum autem corporum reſurrectione imperfectio nulla eſt admittenda. Reſpondetur ſexum fœmineum abſolutè non eſſe imperfectum; quamuis comparatus ad virilem ſexum minus perfectus ſit: minor autem perfectio ſimpliciter imperfectio non eſt dicenda; alioquin Angelus inferioris ordinis imperfectus diceretur; quandoquidem comparatus cum Angelo ſuperioris ordinis minus perfectus eſt. Præterea in mundi creatione (vbi ex Dei opificio etiam Eua fuit) Creatoris opera omnia perfecta fuerunt: *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona,* dicitur Geneſ. 1. & Deuter. 32. *Dei perfecta ſunt opera:* & tamen inter illa, creatura alia eſt alia perfectior. Certè inter cœleſtia corpora eſt aliud alio perfectius; nec tamen minus perfectum imperfectum dicendum eſt; ſed potius abſolutè in ſuo genere perfectum: *Perfecti,* inquit Moſes, *ſunt cœli, & terra;* vbi cœlorum nomine minus perfecti etiam includuntur; & terra, quæ etiam perfecta dicitur, cœlo comparata multò minorem perfectionem habet. Quare Apoſtolus de corporibus cœleſtibus, & terreſtribus ait: *Alia quidem cœleſtium gloria, alia autem terreſtrium. Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella autem à ſtella differt in claritate; ſic & reſurrectio mortuorum.* Et quamuis ibi Apoſtolus de Beatorum gloriæ gradibus magis, minuſuè perfectis propriè loquatur, hinc tamen benè paritas ad ſexum magis, minuſque perfectum duci poteſt. — Gen.c.1.31. — Gen.2. — 1 ad Cor c. 15.n.40.

49. Dices ſexum virilem, & fœmineum eſſe intra eamdem ſpeciem ſpecialiſſimam hominis; ſolem autem, lunam, & ſtellas eſſe diuerſæ ſpeciei: res autem diuerſæ ſpeciei repugnat eiuſdem ſpeciei fieri poſſe: ſed intra eamdem ſpeciem ſpecialiſſimam poſſunt indiuidua redigi ad eamdem corporis perfectionem: & ita fieri conuenit, vt in cœleſti patria perfectio nulla deſideretur; Ex quo fit, vt nulla ſit paritas ſupra allata ab Angelis, à ſole, luna, & ſtellis. Reſpondetur in cœleſti patria dona naturalia non mutari debere in alia naturalia dona magis perfecta; ſed potiùs vnumquodque perfici magis, minuſuè iuxta meritum per dona ſupernaturalia. Sic poſitis diſtinctis animæ potentiis, naturalis intellectus minus perfectus, non mutatur in magis perfectum; ſed potius iuxta meritum per ſupernaturale gloriæ lumen perficitur. Similiter dicendum eſt fœmineum ſexum minus perfectum non mutari in virilem ſexum perfectiorem; ſed potius pro menſura meriti perfici ſupernaturaliter gloriæ donis. Ex quo fit, vt ſicut intellectus naturaliter, minus perfectus eleuari poſſit ad clariorem Dei viſionem: ita fœmineus ſexus minus perfectus eleuari iuxta meritum poſſit ad perfectiorem gloriæ gradum.

50. Falſum eſt autem in cœleſti patria intra eamdem ſpeciem perfectionem maiorem, minoremque non eſſe dandam. Primò, quia datur gloriæ lumen perfectius, & minus perfectum: & *ſicut ſtella differt à ſtella in claritate;* ita Beatus à Beato in claritate luminis gloriæ differre poteſt. Benè igitur dicit Apoſtolus: *Stella à ſtella differt in claritate, ſic erit & reſurrectio mortuorum.* Secundo quia ea corporis ſtatura perfectior eſt dicenda, quæ magis ad perfectum Christi Domini ſtaturam accedit: & tamen, cum non omnes æqualiter ſtaturæ Domini conformentur, vt ſupra vidimus; neceſſariò ſequitur in cœleſti patria humani corporis ſtaturam dari magis, minuſuè perfectam. Præterea ſi fœmineus ſexus imperfectionem inuoluit; quæritur à Scoto cur eam in Beata Virgine admittit? Reſpondebit, vt Chriſti maternitatem teſtetur, quæ ſummam Virginis gloriam oſtendit. Proportionaliter dicam ego, SS. Felicitatem, Symphoroſam, Machabæorumque matrem in reſurrectione fœmineum ſexum retinere, vt ſe ſeptem filiorum martyrum matres fuiſſe teſtentur. Similiter dicendum de ſancta Monica Auguſtini matre, eiuſque conuerſionis deprecatrice. Dices, cur Apoſtolus de vniuerſali electorum, electarumque reſurrectione loquens ait: *Donec occurramus omnes in virum perfectum?*

51. Reſpondetur primo ibi Apoſtolum ad Epheſios, non ad Epheſias ſcribere, ac propterea in virum perfectum eos reſurrecturos ſignificat. Præterea benè Auguſtinus ait: *Quid nos impediret nominato viro intelligere, & fœminam; vt virum pro homine poſitum acciperemus: ſicut in eo, quod dictum eſt: Beatus vir, qui timet Dominum. Vtique ibi ſunt & fœminæ, quæ timent Dominum.* Huc reuocari poteſt quod Cyprianus ſupra etiam allatus de diſciplina, & habitu Virginum explicans Apocalypſis cap. 14. verba, ait: *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati; Virgines enim permanſerunt: hi ſunt, qui ſequuntur agnum quocumque ierit: Neque tantùm maſculis continentiæ gratiam Dominus repromittit, & fœminas præterit; ſed quoniam fœmina viri portio eſt, & ex eo ſumpta, atque formata eſt; in Scripturis ferè omnibus ad Protoplaſtum Deus loquitur; quia ſunt duo in carne vna, & in maſculo ſimul ſignificatur & fœmina.* — 22 de Ciuit. c.18. — Pſ. 111. — Gen.2.24.

52. Reſpondetur ſecundo ibi viri nomine non ſignificari ſexum, ſed potius virilem ætatem, & perfectionem iuxta determinatam quamdam perfectionis menſuram, ſiue in maribus, ſiue in fœminis; quandoquidem etiam virilem fœminam dicimus. Quòd quidem patet ex eo, quod ſubdit Apoſtolus: *Vt non ſimus paruuli fluctuantes.* Quare, ſicut non habere imperfectionem paruuli fluctuantis ad vtrumque ſexum poteſt; ita ad ſexum vtrumque ſpectat virilem ætatem, perfectionem, & conſtantiam habere.

53. Reſponderi tertio poteſt, ibi ſermonem eſſe non de corpore materiali, ſed de myſtico: Apoſtolus enim de fidelibus loquens ad Roman. 12. ait: *Multi vnum corpus ſumus in Chriſto; ſinguli autem alter alterius membra:* & 1. ad Corinth. 10. *Vnum corpus multi ſumus:*

& cap. 12. *In vno ſpiritu omnes nos baptiζati ſumus.* Hoc igitur myſticum corpus, quod fideles ſimul conſtant, cuius caput eſt Chriſtus, relicto omni ætatis, & morum imperfectione, tandem in virum perfectum creſcere debere docet Apoſtolus, dicens: *Donec occurramus omnes in virum perfectum.* Et hæc eſt interpretatio Auguſtini 22. de Ciuit. cap. 18. qui propterea poſt citata verba Apoſtolum ſubdidiſſe ait: *Veritatem facientes in charitate creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum, & connexum,* &c. Hæc etiam interpretatio confirmatur ex verſione Syriaca, vbi legimus: *Donec omnes ſimus vnus vir perfectus.* Quando vero non ſolùm de myſtico, ſed etiam de proprio corpore eſt ſermo, Apoſtolus ait ad Philippenſes 3. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.* Quibus verbis Chriſtum futuræ electorum reſurrectionis cauſam exemplarem fore magis propriè colligitur: quam ex verbis ſuprà citatis ad Epheſ. 4. vbi de perfecto iuſtorum ſtatu in hac vita ſermonem eſſe plures ſatis congruè aſſerunt, vt ſuprà diximus.

54. Dices Matthæi 22. de Beatis Dominus ait: *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur; ſed erunt ſicut Angeli Dei in cælo:* & Lucæ 20. *Æquales Angelis ſunt; & filij ſunt Dei, cum ſint filij reſurrectionis.* Ex quibus verbis excludi fœmineus ſexus videtur; ſicut ab Angelis excluditur. Reſpondet Auguſtinus 22. de Ciuitat. cap. 17. *Qui vtrumque ſexum inſtituit, vtrumque reſtituet: & ipſe Ieſus interrogatus à Sadducæis, qui negabant reſurrectionem;* Matth. 22. *cuius ſeptem fratrum erit vxor, quam ſinguli habuerunt; dum quiſque eorum vellet defuncti ſemen, ſicut lex præceperat, excitare? Erratis, inquit, neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei. Et cum aptus eſſet locus, vt diceret: De qua enim me interrogatis, vir erit ipſa, non mulier: non hoc dixit; ſed dixit: In reſurrectione enim ne-* Lucæ c. 20. *que nubent, neque vxores ducent; ſed ſunt ſicut Angeli Dei in cælo. Æquales vtique Angelis immortalitate, ac felicitate, non carne: ſicut nec reſurrectione, qua non indiguerunt Angeli, quoniam nec mori potuerunt. Nuptias ergo Dominus negauit in reſurrectione, non fœminas: & ibi negauit, vbi talis quæſtio vertebatur, vt eam negato ſexu muliebri, celeriori facilitate diſſolueret, ſi eum ibi præcognoſceret non futurum. Immo etiam firmauit eſſe, dicendo: Non nubent, quod ad fœminas pertinet; neque vxores ducent, quod ad viros: Erunt ergo quæ vel nubere hic ſolent, vel ducere vxores: ſed ibi hoc non facient.* Hactenus Auguſtinus. Cum verò Lucæ 20. Dominus ait: *Æquales Angelis ſunt, & filij ſunt Dei, cum ſint filij reſurrectionis:* Filios dixit potius, quàm filias: non quòd fœminas excluderet à reſurrectione; ſed quòd de ſeptem fratribus, viris eiuſdem vxoris directè quæſtio erat propoſita. Præterquamquod in filiis filias poſſumus intelligere; ſicut in viro fœminas iuxtà Cypriani, & Auguſtini ſententiam ſuprà allatam.

55. Reſpondetur ſecundo Angelis neque virilem, neque fœmineum ſexum conuenire; quare ex comparatione reſurgentium electorum cum Angelis non magis vnus, quàm alter ſexus excludi debet. Porrò, qui ex offi-

A cio Angeli, hoc eſt nuncii nominantur; ex natura Spiritus propriè appellantur. Quare cum Pſalm. 103. dicitur: *Qui facis Angelos tuos ſpiritus;* ſenſus eſt: Qui facis, vt ſpirituales ſubſtantiæ, quæ tibi in cœlo ſemper adſiſtunt, fiant Angeli tui, hoc eſt tui nuncii ad homines inſtruendos. Ita ſentiunt Auguſtinus in eum Pſalmum; & 15. de Ciuit. cap. 23. Gregorius hom. 34 in Euangelia; Hilarius 5. de Trinitate: Idem indicat Ambroſ. lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 4. & 7. Angelorum igitur nomen eſt Spiritus; quamuis frequentius Angeli nominentur, vt à prauis ſpiritibus diſtinguantur; qui quidem Angeli, hoc eſt Dei nun-

B cii non ſunt; ſunt tamen ſpiritus. Spiritus autem, vt benè notat Hieronymus, apud Hebræos fœmineo, genere profertur & dicitur Ruach; apud Græcos neutro, diciturque πνεῦμα, apud Latinos genere maſculino, nempe ſpiritus. Non eſt igitur cur ex Angelicorum ſpirituum comparatione vnus potius, quàm alter ſexus includatur, vel excludatur. Addit S. Hieronymus ibidem: *In genere Seraphim diuerſitas eſt apud interpretes: Septuaginta: Aquila, & Theodotion Seraphim neutro genere tranſtulerunt; Symmachus maſculino. Nec propterea putandum ſexum eſſe in virtutibus Dei.* Dicendum eſt igitur ex Angelorum ſimilitudine non excludi ſexum, ſed

Ad Damaſũ de Seraphino purgante labia calculo ignito.

Spiritui Latini maſculinum, Hebræi fœmineũ, Græci neutrum genus tribuunt.

C tantùm inferri in electis reſurgentibus fore vitam beatam, & immortalem, quæ nuptiis, nuptiarumque vſu ad conſeruandam ſpeciem non indigeat. Et ita explicandi ſunt SS. PP. Athanaſius ſerm. 3. contra Arianos, Hieronymus, & Baſilius in Pſal. 14. & Hilarius Matth. 22. qui quamuis citentur pro Scoti opinione; nihilominus non ſexum, ſed vſum negant in reſurrectione futurum.

56. Præterea ſexus diuerſitatem in reſurgentibus electis admittendam eſſe his ſancti Iuſtini Martyris verbis confirmari poteſt: *Multæ ſunt cauſæ, propter quas oportet reſurgentes ſua quemque forma reſurgere. Primùm ad oſtendendam ſingularem, diuinamque Dei poteſtatem; quod poſſit in tam innumerabili reſurgentium mul-*

D *titudine, ſua cuique forma ſeruari. Deinde ne putetur condere nouos homines, ac non mortuos excitare; propterea oportet, vt reſurgentes habeant ſuam quiſque formam. Ignoratis enim formis eius, qui paſſus eſt iniuriam, perit æquitas iudicij.* Quare apertè Quintiani prætoris ſæuities iuſto diuino iudicio damnari videbitur; quòd ſanctæ Martyri Agathæ mamillam abſciderit, eàdem ſancta martyre fœmineo ſexu mamillas referente.

57. Vltimò obiici poteſt, ſi electorum reſurrectionis Chriſtus cauſa exemplaris eſt; ita vt iuxta Apoſtoli teſtimonium corpus humilitatis noſtræ reformandum ſit, & configurandum Ad Philip. 3.

E corporis claritatis eius; hinc ſequi videtur electorum corpus non fore illud carneum, & oſſeum, quod prius habebatur: ſed corpus cœleſte, quale Chriſti corpus fuit; de quo Apoſtolus ait: *Secundus homo de cælo cæleſtis;* cùm de Adamo antea dixiſſet: *Primus homo de terra terrenus.* 1 ad Cor. 15. Confirmari id videtur ex præcedentibus illis Apoſtoli verbis: *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale.* Reſpondetur ſententiam in allata obiectione fuiſſe hæreſim Eutychii teſte Gregorio 4. mor. cap. 29. Eamdem ſententiam inter Origenis errores numerat Hieronymus ep. ad Pammachium, & Oceanum.

Chriſtus verè humana carne aſſumpta, dicitur tamen de cœlo cœleſtis quadruplici ſenſu.

58. Reſpondetur igitur Chriſtum dici de cœlo cœleſtem; non quòd corpus verè cœleſte de cœlo attulerit, humanumque verum corpus non habuerit; vt aſſerebant Gnoſtici, & Valentinus: quam aſſertionem, vt hæreſim damnatam fuiſſe teſtatur Auguſtinus hæreſi 11. & Irenæus lib. 1. cap. 5. Sed cœleſtis dicitur Chriſtus, vt indicat Nazianzenus orat. 51. & Auguſt. epiſt. 57. propter diuinam, cœleſtemque perſonam; ſecundùm quam Ioan. 3. Chriſtus de cœlo deſcendiſſe dicitur. Secundo ex Tertulliano de carne Chriſti cap. 8. & Beda in hunc locum, Chriſtus dicitur cœleſtis, quòd ob impeccabilitatem ſemper cœleſtem vitam duxerit. Immo ad Hebræos 7. vbi ab Apoſtolo ob impeccabilitatem Chriſtus dicitur, *Sanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus*; deinde additur: *Excelſior* B *cœlis factus*; non ſolùm, quia *ſuper omnes cœlos aſcendit*; ſed quia ſupra cœlos excelſitatem, hoc eſt prærogatiuam habuit. Nam cœli quamuis naturaliter incorruptibiles ſint; abſolutè tamen eos corruptioni eſſe obnoxios non repugnat: at Chriſtum Dominum peccati corruptioni obnoxium eſſe omninò repugnat. Dicitur ergo cœleſtis, quia Sanctus; Sanctus autem dicitur; hoc eſt Agios, ideſt ſine terra, inquit Hugo Cardinalis, quia terrenis affectibus omninò caruit, qualis Adam non fuit, qui propterea non cœleſtis, ſed terrenus dicitur. Tertio iuxta Hilarium 1. de Trinitate ſub initium, Ambroſium in allatum Apoſtoli locum, & Auguſtinum dialogo ad Oroſium q. 4. Chriſtus dicitur cœleſtis, quia ſupra totum naturæ ordinem cœleſti virtute Spiritus C ſancti ex Virgine conceptus, & natus eſt. Verè hinc cœleſtis dicitur, quia cum Deipara *Virgo animatum cœlum* ſit iuxta Damaſcenum; ſanctiſſimus filius ab ea natus; De cœlo cœleſtis meritò dici poteſt. Quarto ex Chryſoſtomo Chriſtus cœleſtis dicitur ob cœleſtem gloriam, & immortalitatem, quam poſt reſurrectionem eſt conſecutus. Quam interpretationem etiam Auguſtinus amplectitur, vt mox videbimus: & eam veram, & litteralem eſſe ex eo patet, quia ibi Apoſtolus de reſurrectione, & beatorum corporum gloria agit, per quam Chriſto prototypo in cœleſti patria electi ſunt conformandi.

Ad Epiſ. 4.

In epiſt ad Hebr. c. 2.

Orat. 2. de dormit. B. Virginis.

Beatis vera, & propria cum carne reſurgentibus quo ſenſu ſpiritale corpus tribuatur?

59. Hinc etiam habetur, cur Apoſtolus dicat: *Surget corpus ſpiritale.* Spiritum viuificantem vocat Auguſtinus rationalem animam iam beatam; eò quòd ita viuificandi corpus vim habeat, vt illud ab omni mortalitatis conditione liberum planè reddat. Hoc poſito ait Auguſtinus: *Spiritalia erunt, non quia corpora eſſe deſiſtent; ſed quia ſpiritu viuificante ſubſiſtent. Nam ſicut iſta, quæ habent animam viuentem, nondum ſpiritum viuificantem, animalia dicuntur corpora; nec tamen animæ ſunt; ſed corpora: ita illa ſpiritalia vocantur corpora. Abſit tamen, vt ſpiritus ea credamus futura; ſed corpora carnis habitura ſubſiſtentiam; ſed nullam tarditatem, corruptionemque carnalem ſpiritu viuificante paſſura. Tunc etiam non terrenus, ſed cœleſtis homo erit; non quia corpus, quòd de terra factum eſt, non ipſum erit; ſed quia dono cœleſti iam tale erit, vt etiam cœlo incolendo, non amiſſa natura, ſed mutata qualitate conueniat.* Confirmatur, nam, vt idem Auguſtinus ait lib. de fide, & ſymbolo c. 10. *Anima, cum carnalia bona adhuc appetit, caro nominatur: Vnde dicitur: Mente ſeruio legi Dei; carne autem legi peccati.* E contrario igitur cum corpus in cœleſti patria ita A ſpiritui ſubiectum erit, vt ſimul carnalia bona omninò non appetat; tunc corpus ſpiritale dici poterit. Hinc Auguſtinus ibidem cap. 6. ait: *Spiritale dicitur corpus, non quaſi in ſpiritum vertatur; ſed quia ita ſpiritui ſubditum erit, vt cœleſti habitationi conueniat; omni fragilitate, ac labe terrena in cœleſtem ſtabilitatem mutata, atque conuerſa.*

Aug. 11. de Ciuit. c. 22. ſub finem, & c. 23. ſub initium.

Ad Rom. 7.

60. Damaſcenus allata Apoſtoli verba ita interpretatur: *Reſurget corpus ſpirituale, immutabile, impaſſibile, ſubtile. Hoc enim ſignificat ſpirituale, quale poſt reſurrectionem corpus Domini ianuis clauſis ingrediens, infatigabile nec cibo, aut ſomno, aut potu indigens.* Spiritus autem duo ſignificat, nempe tum ſubſtantias immateriales à materialibus ſubſtantiis omninò diſtinctas; tum etiam ventos: prima acceptione dicitur Lucæ 24. *Spiritus carnem, & oſſa non habet.* Secunda acceptione dicitur Pſalm. 47. *In ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis.* Iuxta primam acceptionem dicitur corpus beatum ſpiritale; quia inſtar ſpiritus, immaterialis, infatigabilis erit, nec cibo, aut ſomno, aut potu indigebit, vt ait Damaſcenus. Propterea dixit Auguſtinus: *Corpora Sanctorum, quæ in reſurrectione futura ſunt, non indigebunt corporalibus alimentis, quibus eſuriendi, aut ſitiendi qualiſcumque moleſtia deuitetur; quoniam certo, & inuiolabili munere immortalitatis induentur; vt non, niſi velint, poſſibilitate, non neceſſitate veſcantur. Quod Angeli quoque viſibiliter, & tractabiliter fecerunt.* Hoc autem exemplificat Auguſtinus tum exemplo Angelorum Abrahami hoſpitum Geneſ. 18. tum Angeli Raphaëlis, qui Tobiæ dixit: *Videbatis me manducare:* tum exemplo Chriſti Domini, qui poſt reſurrectionem ſuis cum diſcipulis conueſci viſus eſt, Lucæ cap. 24. 43. vbi Beda ait: *Aliter aquam abſorbet terra ſitiens, aliter Solis radius calens, illa indigentia, iſte potentia. Itaque cibus ille à Domino non eſt, vt à noſtris corporibus ſolet, ſumptus; ſed gloria illa conſumptus, non verſus in corporis ſubſtantiam.* Denique iuxta ſecundam ſpiritus acceptionem à ſpiritu, hoc eſt à vento ſpiritali Beatorum corpus dicitur; quia inſtar venti propter ſubtilitatis, & agilitatis dotes quacumque citiſſimè permeandi vim habebit.

Lib. 4. de fide c. 28.

Ioan. 20.

Spiritus tum immateriales ſubſtantias, tum ventum ſignificat.

13. de Ciuit. c. 22.

Tob. vlt.

Actor. c. 1.

D

Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet.

61. EX his verbis noui hæretici Marcionis ſectatores aſſerunt ſolam fidem ad ſalutem ſufficere; cum hîc credentibus beata, & æterna vita promittatur. Id etiam colligunt ex Redemptoris verbis Marci vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit;* vtrobique enim nulla bonorum operum mentio fit. Sed hanc hæreſim confutant Tertullianus, Irenæus, & præcipuè Auguſtinus, qui propterea integrum librum de fide, & operibus ſcripſit. Vbi ait: *Nequaquam mens fallatur, vt ſe exiſtimet Deum co-* E *gnouiſſe; ſi cum fide mortua, hoc eſt ſine bonis operibus confiteatur:* Sed ad huiuſmodi hæreſim damnandam Chriſti Domini Matthæi 19. expreſſa verba afferri poſſunt; vbi adoleſcenti interroganti: *Magiſter bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternam?* Reſpondit Dominus: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Quam ſententiam ineptiſſimè interpretatur Caluinus; putat enim de legalibus præceptis Moſaicæ legis ibi ſermonem eſſe; quorum præceptorum obſerua-

Fides ſine operibus ad ſalutem conſequendam ſufficiens nō eſt Hîc, & ſequentibus.

Caluini interpretatio falſa, & maligna Chri-

ſto Iudicij ironiam tribuendo.

tione fretus adoleſcens ille, eaque inflatus ab æternæ vitæ via potius aberrabat, quàm per eam incederet; Chriſtus enim venerat, vt Moſaicæ legis mandata, & cæremonias abrogaret. Reſpondit igitur Chriſtus iuxtà Caluinum, quaſi ludens, & quaſi per ironiam. Quemadmodum ſi quis interroganti qua via Romam iretur, extremos Indos oſtenderet. Quæ interpretatio falſa eſt, & maligna: falſa, quia eo in loco non de legalibus Moſaicæ legis mandatis, & cæremoniis à Chriſto abrogandis ſermo eſt; ſed de mandatis adhuc in Euangelica lege retinendis; per quæ verè ad vitam æternam itur, non ab ea aberratur. Explicat enim mandata ſeruanda Chriſtus, dicens: *Non homicidium facies; non adulterabis; non facies furtum; non falſum teſtimonium dices; honora patrem tuum, & matrem tuam; & diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dixitque Domino adoleſcens: Omnia hæc cuſtodiui à iuuentute mea; quid adhuc mihi deeſt?* Quod ſi Moſaicæ legis obſeruationi confidens, eaque inflatus, ille ad Dominum acceſſiſſet; vtique non vlterius quæſiuiſſet. *Quid adhuc mihi deeſt?* Rurſus maligna eſt Caluini interpretatio, cum Chriſtum Dominum in re grauiſſima, quippe ad ſalutem ſpectante, per ironiam, & luſum reſpondiſſe cenſeat.

B

62. Reſpondetur igitur tàm hîc, cum Dominus ait: *Qui credit in me*, quàm Marci vltimo, cum dicitur: *Qui crediderit*, &c. Sermonem eſſe de fide non mortua, quæ cum bonis, & meritoriis operibus, præceptorumque obſeruatione aſſociatur. Propterea ait Ioannes epiſt. 1. cap. 2. *In hoc ſcimus, quoniam cognouimus eum, ſi mandata eius obſeruemus.* Vbi de vera fide, & notitia familiaritatis, & amicitiæ ſermo eſt iuxtà Oecumenium, & Bedam. Porrò fides, quæ per habitum, actuſque ſupernaturales vera credit, ex hoc capite vera dicenda eſt: prauè autem aſſerit Caluinus veram fidem ex ſupernaturali credendi habitu procedentem non poſſe à Dei dilectione, aliiſque virtutibus ſeparari. Rurſus fides bonorum operum expers ex alio capite fides non vera dici poteſt; nam omni ex parte: *Vera fides dicenda eſt, quæ in hoc, quod verbis dicit, moribus non contradicit*, vt ait Gregorius. Talis fides non reperitur in iis, qui, vt ait Paulus, *Confitentur ſe noſſe Deum; factis autem negant.* Hinc Ioannes ait: *Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt.*

In Antidoto Cōcil. Trid. ad Can. 11. ſeſſ 6.

Hom 29. in Euang.

Fides ſine operibus quare mendax dicitur? Hi:, & ſequentibus.

Ad Tit. c. 1.

Epiſt. 1. c. 2.

C

D

63. Poteſt hoc explicari aptiſſima ſimilitudine. Si nigrior facies fuco aliquo dealbetur; vera quidem in ea albedo eſt; ſed tamen adhuc falſus, & mendax candor ille diceretur; eò quòd ſubiectum nigrum candidum oſtenderet. Similiter accidit, cum anima tenebrarum opera proſequitur, peccatorumque labe ſuper carbones denigrata, ſe fidei lumine illuſtratam præfert: fides enim, Deique notitia ex natura ſua excitare videtur ad bona opera; cum re vera in peccatrice anima ad ea non excitet: & propterea mendax eſt; cum in ea contradictio cognoſcendi, & non cognoſcendi Deum reperiatur. *Quiſquis Deum non amat, profectò oſtendit, quia quàm ſit amabilis non nouit; & quàm ſit ſuauis Dominus, & dulcis guſtare, & videre non didicit; qui eius conſpectibus placere continua dilectione non ſatagit*, ait Beda in Pſal. 33.

64. Præterea ille dicitur mendax, qui aliud in corde retinet, & aliud foras profert. Quiſquis cum fide malè operatur, Chriſtum quidem ſapientem, iuſtum, veracem, ſanctum credit;

A

idem verò operibus negat: *Chriſtus*, inquit Hieronymus, *eſt ſapientia, iuſtitia, veritas, ſanctitas; negatur per inſipientiam ſapientia; per iniquitatem iuſtitia; per mendacium veritas; per turpitudinem ſanctitas; per imbecillitatem animi fortitudo: & quoties à vitijs vincimur, Deum negamus.* E contrario quoties boni quid agimus, non ore, ſed reipſa Deum confitemur.

Hier. in ep. ad Tit. c. 1.

65. Rurſus fides bonorum operum expers, mortua dicitur Iacobi cap. 2. *Fides, ſi non habeat opera, mortua eſt.* Ad eum ſcilicet modum, quo arboris radix, ex qua nulla ramorum frondium, florum, fructuumque germina prodeant; tamquam mortua habetur: *Viuentes*, ait Chryſoſtomus, *non eo ſolùm à mortuis differunt, quòd Solem, atque aerem cernunt; ſed eò quod boni aliquid faciunt. Id quippe niſi adſit viuentibus, nihilo defunctis meliores ſunt.* Similiter fides mortua eſt; cum Deum quidem iuſtitiæ Solem ſupernaturali lumine cognoſcit, ſed ex hac cognitione opera nulla Deo grata prodeunt.

Fides ſinè operibus quare mortua dicitur?

In ep. ad Titum hom. 5.

B

66. Præterea Bernardus ſerm. 24. in Cantic. *Fidei interfectorem* vocat eum, qui charitatem bonorum operum operatricem à fide diuidit, Geneſis 4. dicitur: *Omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur.* Vbi quæritur, cur maior pœna ſtatuta fuerit in eum, qui interfeciſſet Cain, quàm in ipſum Cain interfectorem Abel? Reſpondetur ex Toſtato in Matth. 5. quæſt. 118. *Maiori pœna puniendum occiſorem Caini, quàm Abelis; quia quamuis maior culpa ſit occidere iuſtum ratione perſonæ, quæ eſt dignior vita; adhuc grauior culpa eſt occidere peccatorem ratione damni illati; cum & temporali, & æterna vita priuetur.* At in occidenda fide, ab ea charitatem bonorum operum operatricem auferendo, vtraque culpa committitur; infertur enim in vitam digniorem iniuria; ſcilicet in vitam, quæ per gratiam habetur; & adhuc alia digniore vita priuatur; ſcilicet vita per gloriam in cœleſti patria obtinenda.

Fidei interfector dicitur, qui à fide Charitatem diuidit.

Caini interfector cur maiori pœna puniēdus dicitur, quā ipſe Cain interfector Abelis.

C

67. Porrò vera fides, Deique notitia cum bonorum operum executione eam ex ſe connexionem habere debet; vt interdum vnum pro altero ſumatur. Oſeas cap. 4. *Non eſſe ſcientiam Dei* conqueritur; *non eſſe qui ambulent in timore Domini*, vertit Chaldæus, Chaldæique interpretationem Cyrillus ibi, & Cyprianus contra Demenianum amplectitur. Apud eumdem Oſeam Deus dicitur *Dei ſcientiam magis exigere, quàm holocauſta:* Chaldæus autem vertit: *In operibus legem Domini magis eſſe, quàm in offerentibus holocauſta.*

D

Cap. 6.

68. Nauis quamuis ad iter dirigendum in puppi accenſam facem præferat; nihilominus facilè ventorum impetu naufragium incurret, ſi debito pondere deſtituta, leuis huc illuc ventorum violentia impellatur. Similiter ſi quis ad æternæ patriæ portum tendens, in mortalis vitæ fluctibus nauigans, fidei lumine, vt iter dirigat, non careat; adhuc facilè naufragabitur; eique etiam fidei lumen extinguetur, ſi bonorum operum pondus non habeat. Id Apoſtolus ſignificauit, dicens: *Bonam conſcientiam repellentes circa fidem naufragauerunt.* Hinc benè Gregorius ait: *Diuino iudicio ſæpè contingit, vt per hoc, quod quidam nequiter viuunt, & illud perdunt, quod ſalubriter credunt; atque ſic exinaniuntur vſque ad fundamentum.* Salutis autem fundamentum fides eſt ex Tridentino. Quare iuxta Paulinum Aquilienſem Epiſcopum virum miraculis clarum, Dæmonum voces ſunt illæ ex Pſal. 136. *Exinanite*,

E

Fidelis quomodo ſine operū pondere naufragatur?

1 ad Tim. c. 1.

25 Moral c. 10.

Seſſ. 6. c 8.

exmanite vſque ad fundamentum in ea. Sic enim A dæmones opportunitatem nacti, in perniciem fidelis animæ conſpirantes clamant; cum fidelis anima ex fide non benè operatur, *Fides, & opera indiſſolubili vinculo quodam connectuntur; vt vbi alterum deſit, alterum penitus non ſtet,* ait Eucherius: eò quòd fides, vel penitus amittatur, vel ſaltem ad æternam vitam non proficiat.

in 4. Reg.

Marcion fidem ſine operibus ad ſalutem ſufficere aſſerens aptè diaboli filius dictus eſt.

Hieronymus De ſcrip. Eccleſ.

Marcion ſolam fidem ſine operibus ſufficere ad ſalutem aſſerens, *cum Romæ fortuitò obuiam Polycarpo fuiſſet; & diceret: Cognoſcis nos? Reſpondit Polycarpus: Cognoſco primogenitum diaboli,* vt teſtatur S. Hieronymus. Meritò autem diaboli filium Marcionem vocauit Polycarpus; cum huiuſmodi patris ſe imitatorem, & imaginem Marcion præferret; fallaciter ſcilicet credendo, B & non operando. *Iacobus,* inquit Auguſtinus, *vehementer infeſtus eſt eis, qui ſapiunt fidem ſine operibus valere ad ſalutem, vt illos etiam dæmonibus comparet dicens: Tu credis, quoniam vnus eſt Deus; benè facis & dæmones credunt, & contremiſcunt. Quid verius, breuius, vehementius dici potuit, cum in Euangelio legamus hoc dixiſſe dæmonia, vt Christum filium Dei confiterentur; & ab illo corriperentur, quod in Petri confeſſione laudatum eſt.* Concludit Auguſtinus: *Quouſque igitur falluntur, qui fide mortua ſibi vitam perpetuam pollicentur?*

S. Iacobus c. 2.
Auguſtinus lib. de fide, & operibus c. 14.
Marci 1.
Matth. 16.

Fideles ſine operibus cur ſiccis fontibus ſimiles?

69. Qui fidem ſine operibus habent, ſiccis fontibus comparantur. *Hi ſunt fontes ſine aqua,* ait Apoſtolus Petrus. *Fontes ſiccos eos appellat; fontes ſcilicet, quod acceperint agnitionem Domini* C *Chriſti; ſiccos autem, quia non congruenter viuunt,* ait Auguſtinus. Quare cum Ambroſius dicat: *Chriſtus nobis ſit cibus, potuſque noſter ſit fides:* ſicut fruſtrà potus in ſiccis fontibus quæritur; ſic fidelis anima malè operans nullum fidei potum habere poteſt ad ſenſuum impetum reſtinguendum. Contra verò fidelis anima Deo dicit: *Spes mea ab vberibus matris meæ.* Iuxta Philonem Carpathium duo Eccleſię vbera ſunt, diuinorum mandatorum cognitio per fidem, eorumque obſeruatio; ex his vberibus, ſi meritorum lac fidelis anima ſugat; in Deum, & in æternam patriam ſuæ ſpem erigere poteſt; & propterea dicere: *Spes mea ab vberibus matris meæ.*

Ep. 2. c. 2.
lib. de fide, & oper. c. 25.
Ambroſ. in hymnis.
Pſal. 21.
In Cant. 4.
Vbera Eccleſiæ duo, diuinæ legis per fidem cognitio, eiuſque obſeruatio.

Apoſtoli Pauli, & Iacobi textuū conciliatio.

70. Hæretici aſſerentes ſolam fidem ſufficere D ad ſalutem, afferunt verba Apoſtoli ad Gal. 3. *Non iuſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti.* Quare Pauli teſtimonium contrarium eſſe videtur ſententiæ Iacobi pręter fidem bona opera requirentis: atque hinc fit, vt Lutherus in prologo Iacobi epiſtolæ, illam penitus reiiciat, interque canonicas Scripturas neget eſſe numerandam. Luthero Brentius, Kemnitius, & Centuriatores ſubſcribunt. Eraſmus ſuis in adnotationibus Iacobi epiſtolam non redolere Apoſtolicam grauitatem affirmat. Sed de E auctoritate Iacobi epiſtolæ non eſt dubitandum, vt mox dicetur. Obiectioni autem allatæ reſpondet Auguſtinus dicens: *Qui putant iſtam Iacobi Apoſtoli ſententiam contrariam eſſe illi Pauli Apoſtoli ſententiæ, poſſunt arbitrari etiam ipſum Paulum eſſe ſibi contrarium; quia dicit alio loco: Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur: & aliò loco: Sed fides, quæ per dilectionem operatur. Et iterum: Si enim ſecundùm carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Quod pergit pluribus demonſtrare Auguſtinus, & tandem concludit: *Non ſunt ſibi contrariæ duorum Apoſtolorum ſententiæ, Pauli, & Iacobi: cum dicit vnus iuſtificari hominem per fidem ſine operibus: & alius dicit inanem eſſe fidem ſine operibus: quia ille dicit de operibus, quæ fidem præcedunt: iſte de iis, quæ fidem ſequuntur: ſicut etiam ipſe Paulus multis locis oſtendit.* Porrò epiſtolam Iacobi inter canonicas Scripturas numerandam eſſe, habetur ex Conciliis Laodiceniſi, Carthaginienſi 3. Florentino, & Tridentino: & ex SS. PP. vt videre eſt apud Bellarminum tom. 1. lib. 1. de verbo Dei c. 18. Quare mirum eſt Caietanum Catholicum doctorem de ea dubitaſſe, & aſſeruiſſe epiſtolam illam minoris auctoritatis eſſe. Vtique Thomæ de Vio taliter dubitanti ſanctum Apoſtolum Iacobum audire mihi videor dicentem: *Thoma, noli eſſe incredulus, ſed fidelis.*

l. 83. q. 76.
Ad Rom. 2.
Ad Gal. 5.
Ad Rom. c. 8.
Seſſ. 4.

71. Præterea ad æternam ſalutem pręter fidem bona opera neceſſaria non eſſe videntur oſtendere verba Apoſtoli ad Eph. 2. *Gratia ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum eſt: non ex operibus, vt ne quis glorietur.* Reſpondet Auguſtinus libro de gratia, & libero arbitrio c. 7. *Ne dicerent (Epheſij) ſe ſuis operibus donum tale* (ſcilicet fidem) *meruiſſe: continuò ſubiecit: Non ex operibus, ne forte quis extollatur. Non quia negauit, aut euacuauit opera bona: cum dicat Deum vnicuique reddere ſecundùm opera eius: ſed quia opera ſunt ex fide: non ex operibus fides: ac per hoc ab illo ſunt nobis opera iuſtitiæ, à quo eſt ipſa fides, de qua dictum eſt: Iuſtus ex fide viuit. Homines autem non intelligentes quod ait ipſe Apoſtolus: Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis: putauerunt dicere ſufficere homini fidem: etiam ſi malè viuat & bona opera non habeat. Quod abſit, vt ſentiret vas electionis, qui cum dixiſſet quodam loco: In Chriſto enim Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium: mox addidit, Sed fides, quæ per dilectionem operatur. Ipſa eſt fides, quæ fideles Dei ſeparat ab immundis dæmonibus; nam & ipſi, ſicut dicit Apoſtolus Iacobus, credunt, & contremiſcunt; ſed non benè operantur. Non ergo habent iſtam fidem, ex qua iuſtus viuit, id eſt quæ per dilectionem operatur.*

Habacuc. 2.
Ad Romanos c. 1. 17.
Ad Rom. 3. 28.
Ad Gal. 5.
Cap. 2.

72. Quare ſi quæ ſacræ Scripturæ, ſanctorumque Patrum teſtimonia afferantur, quę per fidem, ſalutem, æternamque gloriam acquiri ſignificare videntur; ea ſemper explicanda ſunt de fide, quæ per dilectionem, ſeù charitatem operetur, vt Apoſtolus loquitur. Hinc benè intelligitur quo ſenſu dicitur Ioannis 3. *Vt omnis, qui credit in ipſum, non pereat; ſed habeat vitam æternam:* & Ioannis 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Et Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Charitas ergo fidei forma eſt, quę eam alioquin informem, & mortuam viuificat; quatenus eam fœcundam, & operatricem operis meritorij reddit; quod opus ſine charitate à fide prouenire non poſſet. Ex infœcunditate autem, & ineptitudine ad opus meritorium eliciendum mortua fides, & informis dicitur ſine charitate: ſicut ob infœcunditatem ad prolem gignendam *emortuum* Abrahæ *corpus* dixit Apoſtolus ad Romanos 4. Denique ad viuam fidem ſignificandam ſubdidit Dominus: *Et omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.* Vbi non ſolùm credere per fidem, ſed etiam viuere per gratiam ad æternam mortem vitandam requiri Dominus aſſerit. Quare benè Tridentinum Concilium docet ſeſſ. 6. cap. 8. *Cum Apoſtolus dicit ad Rom. 5. iuſtificari hominem per fidem, & gratis: ea verba in eo ſenſu intelligenda*

ſunt, quem perpetuus Eccleſiæ Catholicæ conſenſus tenuit, & expreſſit: vt ſcilicet per fidem ideo iuſtificari dicamur, quia fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, radix omnis iuſtificationis; ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum eius conſortium peruenire. Gratis autem iuſtificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ iuſtificationem præcedunt, ſiue fides, ſiue opera ipſam iuſtificationis gratiam promeretur. Si enim gratia eſt, iam non ex operibus; alioquin, vt idem Apoſtolus inquit, Gratia non eſt gratia. Ad Rom. 11.

Ad Epheſ. 2. Ad Titum. 37

Et omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.

73. PEr hæc verba non negatur, vnumquemque iuſtum credentem non moriturum, ſed non moriturum in æternum: ſicut Ioannis 4. dicitur: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum*, hoc eſt, ſitiet non in æternum. Vide, quæ ibi diximus. Fideles ergo iuſti non in æternum morientur, cum ad æternam vitam reſurrecturi ſint. Contra verò infideles, ſeu peccatores mortuam fidem habentes in æternum morientur; quamuis enim reſurrecturi ſint; eorum tamen vita, vt docet Auguſtinus, quæ in cruciatibus erit, morti potius comparatur: & idcirco mors æterna in Scriptura appellatur: beatorum verò felix, & beata reſurrectio, vita æterna erit. Quare Machabæorum 2. c. 7. ex ſeptem fratribus vnus ab impio Antiocho cruciatus benè Tyranno dixit: *Tibi reſurrectio ad vitam non erit*: vt ſupra etiam diximus.

6. de Ciuit. c. 12.

ſerm. 10 ſer. 61. de verbis Domini.

74. *Qui credit in me*, &c. *Multum intereſt,* inquit Auguſtinus, *vtrum quiſquam credat ipſum eſſe Chriſtum, & vtrum credat in Chriſtum. Nam ipſum eſſe Chriſtum & dæmones crediderunt; nec tamen in Chriſtum dæmones crediderunt. Ille enim credit in Chriſtum qui & ſperat in Chriſtum, & diligit Chriſtum. Nam ſi fidem habet ſine ſpe, ac ſine dilectione Chriſtum eſſe credit, non in Chriſtum credit. Qui ergo in Chriſtum credit, credendo in Chriſtum, venit ad eum Chriſtus, & quoque modo vnitur in eum; & membrum in corpore eius efficitur. Quod fieri non poteſt, niſi ſpes accedat, & charitas.* Sed ſi Hebræorum idioma conſulamus, idem eſt credere Chriſto, in Chriſto, & in Chriſtum: & per hos loquendi modos ſignificatur credere Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Saluatorem, & Redemptorem mundi; eiuſque etiam verbis fidem pręſtare. Patet hoc ex pluribus Scripturæ locis Ionę 3. *Crediderunt Niniuitæ in Deum*: vbi ex Septuaginta legitur: *Crediderunt viri Niniuitæ in Deo*: ex Chaldæo: *Crediderunt viri Niniuitæ verbo Domini.* Exodi 14. *Crediderunt Domino, & Moyſi ſeruo eius*: ex Hebræo legitur: *in Deo, & in Moyſe ſeruo eius*: Pſal. 105. *Non crediderunt verbo eius*; ex Hebræo legitur: *In verbum eius*: Prouerbiorum 14. *Innocens credit omni verbo*; ex Hebræo *In omne verbum*: Iſaiæ 53. *Quis credidit auditui noſtro*; ex Hebræo: *In auditum noſtrum.* Præterea Actorum 8. cum Eunuchus dixit: *Credo filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum*; vtique in Deum, & in Ieſum Chriſtum ſe credere teſtatus eſt: quandoquidem Philippus ab Eunucho baptizando perfectam fidem in Deum, & in Chriſtum Dei filium, vnà cum peccatorum dolore morumque reformatione ex Dei dilectione, ante baptiſmum exigebat dicens: *Si credis ex toto corde. In eo, quod dictum eſt Euangelizaſſe Philippum ſpadoni Dominum, nullo modo dubitandum eſt & illa in catechiſmo dicta eſſe, quæ ad vitam, moreſque pertinent eius, qui credit in Dominum Ieſum,* ait Auguſtinus: ex quo patet idem fuiſſe reſpectu Eunuchi credere Ieſum Chriſtum, ac in Ieſum Chriſtum.

Credere Chriſto, in Chriſto, & in Chriſtũ idem ſunt.

lib. de fide, & oper. c. 9.

Credis hoc? Ait illi: vtique Domine: ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti.

75. HÆc *Apoſtolica beati Petri confeſſio eſt,* ait hîc Rupertus. Nam idem fidei lumen, ac Martha, oſtendit Petrus Matthæi 16. Interroganti enim Domino: *Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus dixit: Tu es Chriſtus Filius Dei viui.* Vt Petrum propter tam inſignem confeſſionem Dominus remuneraretur, Cœli claues exhibuit: *Tibi dabo claues regni cœlorum.* Rurſus, vt Marthæ fidem propter eandem confeſſionem compenſaret; claues mortis, & inferni ad Lazarum reſuſcitandum adhibuit Dominus, qui Apocal. 1. ait: *Habeo claues mortis, & inferni.* Per allatam confeſſionem, in Chriſto verè Diuinitatem credidiſſe Martham dicendum eſt; vt patet ex Auguſt. tract. 49. & Hilario lib. de Trinit. Quod etiam probatur, eo quòd ex allato Petri teſtimonio probant Chriſti Diuinitatem Athanaſius ſer. 3. contra Arianos, & epiſt. de ſententia Dionyſij contra Arianos; Hilarius in commentarijs, & 6. de Trin. Chriſti autem Diuinitatem inde benè probari patet; nam Petrus appellans Chriſtum filium Dei viui, opponit Eliæ, Ieremię, Ioanni, aliiſque Prophetis, quos conſtat Dei filios adoptione fuiſſe; ergo Chriſtum non adoptione, ſed naturâ Dei filium eſſe ſignificauit. Cum igitur eadem ſit Marthæ confeſſio, idem illam credidiſſe, & ſignificaſſe dicendum eſt.

76. In vtraque confeſſione Chriſtus filius Dei viui dicitur iuxtà Hieron. Bedam, & Euthym. vt verus Deus ab idolis diſtinguatur, quæ mortua ſunt; immo numquam fuere viuentia; cùm tantùm lapides, & metalla ſint: *Simulacbra Gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum; os habent, & non loquentur; oculos habent, & non videbunt: aures habent, & non audient,* &c. Ieremiæ 2. induemtur Iſraëlitæ idololatræ *Dicentes ligno: Pater meus es tu; & lapidi: Tu me genuiſti.* Quare ſi Iudæi à Dei cultu recedentes lapides genitores agnouerunt; quòd fuerint *dura ceruice*, & *lapideum cor* habuerint, mirum eſſe non debet. Rurſus Sapient. 15. de falſis dijs dicitur: *Nemo fecit illos; & qui ſpiritum mutuatus eſt, is finxit illos. Nemo enim ſibi ſimilem homo poterit Deum fingere: cum enim ſit mortalis mortuum fingit manibus iniquis: melior enim eſt ipſe his, quos colit; quia ipſe quidem vixit, cum eſſet mortalis, illi autem numquam.* Quàm bene idolum *Nihil* vocat Apoſtolus; eo quòd verè nihil habeat eius, quod ſuo cultu idololatræ ei tribuunt: *Scimus, quia nihil eſt idolum in mundo.* Nihil quidem eſt idolum in ſuperiori hoc mundo; aliquid tamen eſt in mundo infero, & ſubterraneo; nam *Omnes Dij gentium dæmonia.* Cur Plato 12. de legibus Deorum ſtatuas aureas, argenteas, eburneas; æneas, ferreas fieri vetuit; lapideas tantùm, & ligneas permiſit? Reſpondet Theodoretus: *Lignis, lapidibúſque dumtaxat ſculptas voluit. Sciebat enim, puto, huiuſmodi materiam contemptui obnoxiam eſſe; ſuapteque illam vi perſuadere ſpectantibus poſſe, ne ſe, vt diuinam rem haberent, néue eam materiam colerent,*

Pſal. 113.

Act. 7. Ezech. 36. Iudęi idololatræ lapidea ſimulacra adorantes durã ceruicem & lapideum cor habuerunt.

Idolum cur nihil eſſe dicatur? *1. ad Cor. c. 8. Pſal. 95. Serm. 3. de Diis, & Angelis.*

Plato deorum ſtatuas aureas, argenteas, & eburneas fieri vetuit, in idolorum contẽptum.

quam ita tenuem, paruique eſſe cernerem.

77. Sed ad præclaram Marthæ confeſſionem reuertamur. In Petri, atque adeo in Marthæ confeſſione, cum eadem ſit, includi quidquid de Chriſto Domino credendum eſt, elegantiſſimè probauit Æthiopiæ Patriarcha, Alphonſus Mendez Soc. Ieſu in concione, quam ad Æthiopię Imperatorem, eiuſque proceres habuit. Primò alloquendo Chriſtum tamquam ſingulare indiuiduum, & ſuppoſitum, *Tu es Chriſtus* &c. ſignificatur vna in Chriſto perſona, eáque diuina: reſpondent enim voces iſtæ: *Tu es*, Pſalmi 101. verbis, *Tu autem idem ipſe es.* Quem locum de diuino Verbo Dei filio Apoſtolus intelligit 1. ad Hebræos. 2. cum dicitur: *Chriſtus Filius Dei viui*; duæ in Chriſto naturæ, diuina, & humana ſignificantur. Filius enim Dei Deus eſſe debet, eiuſdemque naturæ cum patre; ſicut Filius hominis nonniſi homo eſſe poteſt, eiuſdéque naturæ cum patre generante: Rurſus cum Dei Filio Chriſti nomen tribuitur; in eo humana natura indicatur; Chriſti enim nomen in ſacris litteris hominibus tribuitur, nempe Regibus, & Sacerdotibus. Regi tribuitur 1. Regum 16. *Num coram Domino eſt Chriſtus eius?* & Pſ. 17. *Faciens miſericordiam Chriſto ſuo Dauid.* Tribuitur etiam Sacerdotibus Pſ. 104. *Nolite tangere Chriſtos meos*: & 2. Matth. 1. *Qui eſt de genere Chriſtorum Sacerdotum.* Præterea Dei Filius, niſi in eo humana natura reſpiceretur, Chriſtus, hoc eſt, vnctus, dici non poſſet: vnctio enim nouam aduenientem gratiam denotat; in diuina autem natura, quippe immutabili, nouitas reperiri non poteſt. Quare cum à regio Vate dicitur: *Vnxit te, Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Deus vngens, & humana Chriſti natura vncta ſignificatur. Præterea ſecundùm humanam naturam Chriſtus conſortes habere dicitur, reſpectu quorum per gratiam vnctionis exceſſum habet. Sed ſecundùm diuinam naturam Chriſtum conſortes habere repugnat; cum vnus tantùm eſſe poſſit naturalis Dei Filius: & propterea dicitur Ioannis 1. *Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris.* Secundùm verò humanam naturam multos conſortes, ac fratres Dei Filius habere poteſt; nempe iuſtos, ac ſanctos; quibus datum eſt *Filios Dei fieri.* Inter quos Chriſtus, quippe qui præſtantiorem gratiæ hæreditatem eſt conſecutus, *Primogenitus* dicitur ab Apoſtolo: *Vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus.*

Petri Apoſtoli. & Marthæ cõfeſſioné de Chriſto, quidquid de eo credendum eſt, bene indicaſſe oſtenditur.

In litteris ad Generalem 1626.

Pſal. 44.

Ioann. 1.

Ad Rom. 8.

Et cum hoc dixiſſet, abijt, & vocauit Mariam ſororem ſuam ſilentio dicens: Magiſter adeſt; & vocat te.

78. QVod ad litteralem ſenſum ſpectat, ſilentio, ideſt ſubmiſſa, non elata voce ſororem vocauit; tum vt ad vnguem Chriſti mandatum ſolam Mariam vocantis exequeretur; tum ne Iudæi Chriſto infenſi, Chriſti aduentus conſcij forent: quod ad moralem ſenſum, ſpectat pio ſilentio ad Chriſtum nos vocari, & ad ſpiritualia exercitia ſignificatur. *Os meum aperui, & attraxi ſpiritum*, verè dicitur cum Dauide, ſi ſermo ſit de ſpiritu materiali; ſecus verò de ſupernaturali ſpiritu; de eo enim dicendum eſt: *Os meum aperui, & attraxi ſpiritum*: Salomonis domus viſâ magnificentiâ, Reginæ Sabæ præ ſtupore ita vox faucibus hæſit; vt de ea dicatur 3. Reg. 10. *Non habebat vltra ſpiritum.* Multò magis pia anima ad cœleſtis patriæ contemplationem mentem dirigens, ita tacita conſiſtere debet; vt ad humanum colloquium habitum habere non videatur. *Propter Sion non tacebo*, de materiali Sione, ſeu Ieroſolyma dixit Iſaias: ſed fidelis anima, quæ ad cœleſtem Sionem, & ad Deum alloquendum mentis iter dirigit, dicat potius: *Propter Sion tacebo*; hoc eſt ab humano colloquio libenter me retraham, vt cœleſtis patriæ contemplatione, Deique colloquio fruar. Qui in vrbem aliquam profectionem meditatur; ibique toto vitæ tempore ciuis commorari cupit; ciuitatis illius idioma accuratè addiſcere ſtudet. Si ergo cœleſtis Ieroſolymæ ciues eſſe cupimus, beatæ illius patriæ linguam addiſcamus: ibi verba omnia ſanctimoniam, Deique amorem ſpirant: talis adhuc in hac mortali vita noſter ſermo eſſe debet. Quod ſi inordinata verba praua cogitatio ſuggerat, illa cohibendo dicamus: *Adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi non meminero tui Ieruſalem.* Ex Pſ. 136.

Silétio ad Deum vocamur.

Pſ. 118 v 131

Iſaiae. 62.

79. De iuſto, Deique amico Ieremias ait Thr. 3. *Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſuper ſe*: *Quia leuauit ſe ſuper ſe*, legunt Rupertus, Bernardus, Hugo, & alij. Et ſenſus eſt: Quia ſeipſum ſupergreſſus à terrenis affectibus, & curis ſe ad cœleſtia eleuauit. E ſilentio ergo tam ſublimis ad Deum, tam proficua eleuatio prouenit. Ideo bene B. Petrus Damiani ait epiſt. 130. *Solitarius dum tacet, ſe eleuat ſuper ſe: quia mens humana dum intra ſilentij clauſtra vndique circum clauditur, in ſuperiora ſublimis erigitur, ad Deum per cœleſte deſiderium rapitur, & in amore eius per ardorem ſpiritus inflammatur: & tamquam fons viuus dum per verborum circulos fluere hinc inde non ſinitur, vndis excreſcentibus in altiora cumulatur. Templum ergo tui pectoris nunc per ſilentium creſcat, virtutum ſtructura conſurgat; vt ſupernus ille ſponſus, quem totis viſceribus diligis, velut in thalamo ſuo delectabiliter requieſcat.* Sed tam ſilentium, quàm ſublimis hæc eleuatio vnde proueniat, ſubdit propheta: *Ponet in puluere os ſuum.* Qui, in quem reuerſurus eſt puluerem ante mentis oculos habet; quique poſt mortem redditurum ſe rationem de omni verbo non vitioſo ſolum, ſed otioſo conſiderat; hic ab humano conſortio ſe remouendo facilè ſilet; ſeque è terra ad cœleſtia contemplanda ſuauiſſimè rapit. Quare mortis meditationem cum ſilentio benè coniunxit ſanctus ille vir apud Ioannem Moſchum c. 156. qui Philoſophis petentibus verbum ædificationis dixit: *Sit Philoſophia veſtra opus ſemper meditari mortem; ſilentioque, & quieti vos aſſuefacite. Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram*, dicitur 2. Regum c. 14 Ne aquæ vena humi labens lutulenta diſperdatur, ſed in ſublime ſubſiliat, intra auguſtos tubos coarctari ſolet. Similiter humanum cor imminentis mortis memoria, ſilentiique cancellis arctatum ad Deum aſſurgit: *Tamquam fons viuus dum per verborum circulos fluere hinc inde non ſinitur, vndis excreſcentibus in altiora cumulatur.*

Silentiũ ſeruandum, vt cœleſti cõtemplatione fruamur.

Mortis imminentis memoria ad ſilentium ſeruandum vtilis.

Petrus Dam. ſupra.

80. De præuaricante populo dicitur Iſaię 8. 6. *Abiecit populus iſte aquas Siloë, quæ vadunt cum ſilentio.* Vbi nomine Siloë tacitè fluentis S. Baſilius, & Cyrillus intelligunt Chriſtum Dominum: *Cuius*, vt Climacus ait, *ſilentium admirationi, & reuerentiæ Pilato fuit.* Ideo exclamat Bernardus: *O humilitas virtus Chriſti, quantùm confundis ſuperbiam noſtræ vanitatis? Parum aliquid ſcio, vel magis ſcire mihi videor; & tam ſilere non poſſum: impudenter me, & imprudenter ingerens, & oſtentans, promptulus ad loquendum, velox ad docendum, tardus ad audiendum. Et*

Matth. 27. 14. Chriſti exemplo ſilere docemur.

Bernard. ſerm. 1. de Epiphan.

Chriſtus

Chriſtus cum tanto tempore ſilebat, cum ſuipſum abſcondebat, numquid inanem gloriam metuebat? Non ſanè, ſed vt nos doceret ſilere, & ſilendo oſtentationem fugere.

81. De Ieroſolymitano templo dicitur 3. Reg. 6. 7. *Malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo, cum ædificaretur.* Quæ tanta cura erat remouendi ſtrepitum à templi ædificio; in quo nondum ſacrificia, ſacræque cæremoniæ exercebantur? Reſpondetur cum Apoſtolo 1. ad Corinth. 10. 11. *Omnia in figura contingebant illis.* Quod egregiè explicans B. Petrus Damiani epiſt. 130. ad Agnetem Imperatricem ait: *Dum ſtrepitus humani ceſſat alloquij, conſtruitur in te per ſilentium templum Spiritus Sancti. Hinc eſt, quod de Iſraelitici templi conſtructione Sacra teſtetur hiſtoria; quia malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo, cum ædificaretur. Templum quippe Dei per ſilentium creſcit: quia cum mens humana per exteriora ſe verba non fundit, in ſublime faſtigium ſpiritualis ædificij ſtructura conſurgit: tantoque ſuccreſcens in altiora ſuſtollitur, quantò per ſilentij cuſtodiam circumcluſa ſeſe extrinſecus fundere prohibetur.* Chriſtus Dominus noſtræ ſalutis auctor, vt eum familiariter alloquamur, in huiuſmodi templo eſt expectandus. Ideo Ieremias Thr. cap. 3. 26. ait: *Bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei. Nam ſilentij ſtudioſus appropiat Deo, ipſique iugiter in abſcondito cordis aſſiſtens illuſtratur ab eo*, ait Climacus.

Templi Ieroſolymitani in ædificio nullus fabrilis inſtrumenti auditus ſtrepitus, ſilentium in myſtico animæ templo ſeruandum ſignificat.

Climacus gradu 4. Petrus Damiani ſupra.

82. Quàm benè teſte Damiano *Templum Dei per ſilentium creſcit!* Optimus quippe opifex, & egregius architectus ad viua templa intra fidelium corda Deo excitanda ſilentium eſt. Salomon vt templum Domino, & ſibi palatium ædificaret, præter artifices, qui in templo, regioque palatio politos lapides collocabant, *Numerauit ſeptuaginta millia virorum portantium humeris, & octoginta millia, qui cæderent lapides in montibus; præpoſitoſque eorum tria millia ſexcentos*, vt dicitur 2. Paralip. 2. At pium ſilentium nullo operariorum auxilio, immò procul ab hominum frequentia, in fidelium cordibus non vnum, ſed mille ſpiritualia, viuaque templa Deo conſtruere, & ſacrare poteſt; templa quidem Ieroſolymitano longè præſtantiora; in quibus ſancta humilitas ſtabilia fundamenta iacit; modeſtia veſtibulum, templique faciem exornat; perſeuerans conſtantiæ virtus firmas columnas erigit; columniſque recta Deo placendi intentio capitella ſuperponit: Sic *Templum Dei per ſilentium creſcit.* Inter inſignia Gentilium fabularum mendacia, eximium illud eſt, quo Amphion quidam dicitur muſici inſtrumenti ſono Thebana mœnia conſtruxiſſe. *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non vt lex tua*, Pſal. 181. Deo cum Dauide dicamus. Nam ex ſanctiſſima Dei lege non muſico ſono, ſed pio ſilentio templa excitantur, quæ non modo terrenis quibuſque ædificiis, ſed ipſis cœleſtibus orbibus præferri meritò poſſunt: *Templum Dei per ſilentium creſcit.*

83. Quamuis ſicut de templo Salomonis, ita de myſtico animæ templo ad ſilentij commendationem dictum ſit: *Malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo.* Nihilominus in myſtico ſpirituali templo omne quidem reſonans ferramentum lima tamen excepta, audiri non debet: lima quidem illa, de qua Bernardus tract. de perfectione ait: *Bis ad limam veniant verba, quàm ſemel ad linguam*: ſed ex huiuſmodi lima non diſſonus ſtrepitus, ſed ſuauiſſima harmonia hominum, cœlituumque auribus prouenit. Hac etiam lima quò magis verba limantur, & imminuuntur, eò maius apud Deum, hominesque pondus habent. Præter limam circinum Nazianzenus expoſcit dicens: *Oportet habere velum in oculis, claues in auribus, in labijs circinum.* Nam antequam labia vocem proferant, ſana mens verba, ſecum tacita conſideratione, velut circino, ne exorbitent, metiri debet. Materialis circinus corporis figuram in orbem redigit; in quo nihil aſperum, nihil angulis inciſum appareat. Similiter ſilentis conſiderationis circino verba proferuntur, quæ nihil aſperum, nihil angulatum quod audientes pungat, habeant, nihilque, quod per iactantiam extra promineat. Plana corpora pluribus partibus terræ adhærent: circino verò rotundata corpora ſe tota è terra ſurſum attollunt. Similiter conſiderationis, ſilentiique circino dimenſa verba terram non ſapiunt; ſed ſurſum ad cœleſtia proferenda conſurgunt. Bene ergo Nazianzenus monet: *In labiis circinum habere oportet.*

in Iambis

84. De pia anima Chriſti ſponſa dicitur Cantic. 4. *Sicut vitta coccinea labia tua; & eloquium tuum dulce. Vitta coccinea eſt ſilentium cum charitate*, ait Richardus Victorinus. Ex huiuſmodi autem ſilentio diuinis auribus *eloquium dulce* reſonat. In myſtico piè ſilentis animæ templo, ſicut in templo Salomonis omne ferramentum non auditur; auditur tamen pœnitentiæ ferramentum; de quo ferramento Chryſoſtomus loquens de Petro Apoſtolo ait: *Quidquid in eo delicti tabidum fuit, ferramento pœnitentiæ reſecauit.* Pius religioſus Radulphus ſexdecim annos perpetuum ſilentium ſeruauit, vt ſcribit Cantipratenſis lib. 2. apum cap. 14. cumque caſu excitatum incendium reſtingui non poſſet; Radulphus ſilentium ſoluens dixit: *Stet ignis; hac hora flamma penitus conquieſcat*: quibus vocibus ſtatim obediens ignis extinctus eſt. Meruit profectò Radulphus loquendo materialem ignem extinguere; quia antea ſilendo voraciorem linguæ ignem ſuperauerat: *Ecce quantus ignis quàm magnam ſyluam incendit! & lingua ignis eſt*, ait Iacobus Apoſtolus ep. cap. 3.

Silentii in commendationē vittæ coccineæ ſponſæ labia comparantur.

Chryſoſt. t. 3. feria 5. Paſſionis, hom. 2 de Petro

Radulphus poſt ſilentiū ſedecim annos ſeruatū imperio ingens incendium extinxit.

85. Auctore Plutarcho de animantium comparatione, *Anſeres aquilarum formidine tranſcenſuri Taurum montem, lapidem ore capiunt, velut obturantes aut frænantes garrulitatem, & clangorem ſuum, dum furtim imprudentibus ſint præteruecta.* Quod natura anſeribus ſuaſit, idem ſuaſit gratia pio viro Agathoni, qui ad ſilentium ſeruandum triennio lapidem in ore geſtauit, teſte Palladio in Lauſiaca cap. 50. Fuit ſanè lapis ille ignito calculo comparandus, quo de altari ſumpto vnus de Seraphim Iſaiæ labia purgauit capite 6. Ex Agathonis lapide illo ſilentii cuſtode poſtea pius, prudenſque ſermo prouenit; de quo dicitur 25. Prouerb. 25. *Mala aurea in lectis argenteis qui loquitur verbum in tempore ſuo*, ſeu, vt Septuaginta legunt: *Malum au-*

Anſeres lapidem ore capiunt, vt ſilendo prædatrices aquilas vitent.

Agathon triennium ore lapidem tulit ad ſilentium ſeruandum.

probabilius placet ſanctu Thomæ, antequam in aëra rapiantur, in terra morientur; vnde reſurgentes rapientur in aërem. Atque hinc Chriſtus Dominus in Apoſtolorum & in Athanaſii Symbolo, dicitur: *Venturus iudicare viuos, & mortuos*; ideſt tum eos, qui prius mortui fuerint, tum etiam illos, qui aduentante ipſo Iudicii die, viui reperientur, & modico temporis ſpatio mortem ſubeuntes ſtatim reſurgent. Quare ad indicandum ſuperſtites die Iudicii à morte non omninò forè liberos, ſubdit Athanaſius de Chriſto Iudice: *Ad cuius aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis; & reddituri ſunt de factis propriis rationem*.

Mortē nemini exceptio omnes ſubire debent: ſuperſtites prope iudicii diē, etiam morientur.

41. Præterea quòd mors omnibus communis eſſe debeat, apertè etiam patet ex verbis Apoſtoli 1. ad Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur*: & paulò poſt: *Tu quod ſeminas, non viuificatur, niſi prius moriatur*, &c. & ad Hebr. 9. *Statutum eſt hominibus ſemel mori; poſt hoc autem iudicium!* Ex quibus verbis multò veritati conformior ſancti Thomæ ſententia ſupra allata videtur, aſſerens ipſos iuſtos, qui die Iudicii ſuperſtites fuerint, non morituros, dum obuiam Chriſto in aëra rapientur, ſemper cum eo manſuri; ſed potius in terra, antequam ad iudicium procedatur: vniuerſaliter enim dicitur ab Apoſtolo mors præcedere debere Iudicium: *Statutum eſt hominibus ſemel mori; poſt hoc autem iudicium*. Cui ſententiæ conſonat Eccleſiaſticus 14. dicens: *Teſtamentum huius mundi, morte morietur*: quorum verborum ſenſus eſt: Hoc eſt decretum, hæc eſt ſententia iam à Deo lata in quemlibet exiſtentem ſub hoc ſublunari mundo: *Morte morietur*. Huic veritati ſi credimus, vnuſquiſque ſe tamquam reum iam morti damnatum conſiderare quotidie debet. Quamuis ad hoc cognoſcendum non opus eſſet ad fidei teſtimonium recurrere, cum ipſo naturali lumine ſit manifeſtum; quare Ethnicus cecinit:

Æneid. 10.

Stat ſua cuique dies; breue, & irreparabile tempus omnibus eſt vita. S. Hieronymus epiſt. 3. ad Heliodorum in Epitaph Nepotiani ait: *Xerxes ille rex potentiſſimus, qui ſubuertit montes, maria conſtrauit; cum è ſublimi loco infinitam hominum multitudinem, & innumerabilem vidiſſet exercitum, fleuiſſe dicitur; quòd poſt centum annos nullus eorum, quos tunc cernebat, ſuperfuturus eſſet. O ſi poſſemus in talem aſcendere ſpeculam, de qua vniuerſam terram ſub noſtris pedibus cerneremus: tam tibi oſtenderem totius orbis ruinas, & gentes gentibus, & regnis regna colliſa: & non Xerxis tantùm exercitum; ſed huius mundi homines, qui nunc viuunt in breui ſpatio defuturos*.

An Chriſtus Dominus reſurrectionis omnium etiam reproborum, non ſolùm per Diuinitatem cauſa realis influens; ſed etiam per humanitatem Diuinitati coniunctam cauſa meritoria ſit?

Chriſtus reſurrectionis omniū etiā reproborū cauſa meritoria eſt. Hic & ſequentibus

42. NEgat S. Auguſtinus epiſt. 28. cui ſubſcribit S. Thomas. Ratio Auguſtini eſt, quia reproborum reſurrectio ad damnationem, non vita, ſed mors potius dicenda eſt. Contra verò ex merito Chriſti omnes tam reprobos, quàm electos reſurrecturos benè colligi videtur teſte Tertulliano ex Apoſtolo 1. ad Cor. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur; ita in Chriſto omnes viuificabuntur*. Quamuis autem hoc in loco exiſtimet Cornelius, Apoſtolum nō propriè agere de miſeria reproborum, ſed de beata ſanctorum reſurrectione; contra tamen eſt; nam cum Apoſtolus dixiſſet: *Ita in Chriſto omnes viuificabuntur*; immediatè ſubdit: *Vnuſquiſque in ſuo ordine*; nempe vt, ſi iuſtus ſit, inter beatos; ſi impius, inter reprobos reſurgat, iuxtà Chryſoſtomum, Theodoretum, & Theophylactum. Cum Tertulliano idem ſentit Ambroſius lib. de fide reſurrectionis, dicens: *Primitiæ quieſcentium Chriſtus. Sed vtrum ſuorum quieſcentium, qui quaſi mortis exortes dulci quodam ſopore tenentur; an omnium mortuorum? Sed ſicut in Adam omnes moriuntur; ita & in Chriſto omnes viuificabuntur*. Idem ſentit Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 12. apud quem Chriſtus ita loquitur: *Morior pro omnibus, vt per meipſum omnes viuificem, & caro mea omnium redemptio fiat: morietur enim mors morte mea, & ſimul mecum natura hominum reſurget*. Quoniam verò dubium eſſe poterat de reprobis, ſubdit Cyrillus: *Nonne, qui Chriſti fidem non ſuſceperunt, ac ipſius corporis participes facti non ſunt, reſurrectionis tempore reuiuiſcent? Nonne vniuerſum humanum genus, quod in mortem cecidit, ad vitam recurret? Omninò ita futurum reſpondebimus. Reſurgent enim mortui, propheta dixit; & ad omnem naturam humanam reſurrectionis Chriſti myſterium peruenire credimus; & in ipſo primo totum humanum genus ab interitu liberatum dicimus; omnes enim reſurgent propter eum, qui primus reſurrexit; & omnes vt homo in ſeipſo continebat: & ſicut in primo homine omnes mortui ſumus, ſic rurſus in eo, qui primogenitus propter nos mortuus eſt, omnes reuiuiſcent. Sed qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, vt ſcribitur; qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicii: morte autem ipſa ego puto acerbius ad cruciatus reſurgere*. Ex quibus vltimis Cyrilli verbis inſinuatur ratio, cur ex merito Chriſti reprobi reſurrecturi ſint; ſcilicet, vt rediuiui ad iuſtam vltionem acerbius crucientur; atque adeò, vt Chriſti gloria ex ſuorum hoſtium pœna magis eluceat.

Lib. de reſurr. carnis c. 48.

Iſaias c. 26. 19.

Ioan. c. 5.

43. Præterea ſicut Chriſtus totius humani generis redemptionem meruit; quamuis reprobi ſua culpa redemptionis fructum percipere noluerint; atque hinc illis redemptio in maiorem culpam, pœnamque vertatur: ita Chriſtus totius humani generis reſurrectionem meruit; quamuis ex hac reſurrectione reprobis maior pœna prouentura ſit: & ſicut Chriſtus obſtinatis peccatoribus ſufficientem gratiam ad eorum conuerſionem meruit; quamuis ex tali gratia in maiorem illi incidant culpæ reatum: ita Chriſtus reprobis reſurrectionem meruit, quamuis ex reſurrectione illi maius ſupplicium ſint ſubituri. Atque hinc Auguſtini ratio ſupra allata ſoluitur; quamuis enim ex reproborum culpâ ad damnationem futura ſit ipſorum reſurrectio; ex Chriſti tamen merito ad vitam eſſe debuiſſet. Quare cum duo Dominus dicat: *Ego ſum reſurrectio, & vita*; reſurrectio quidem communis eſt reprobis, & electis, vita verò tantùm electis. Hinc Cyrillus ait: *Vitam propriè illam, quæ in Chriſto eſt, intelligere debemus; quæ beatitudine continetur æterna; quam Euangeliſta rectè cognouit dicens; Qui credit in filium, habet vitam æternam; qui autem incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manebit ſuper ipſum. Ecce enim, ecce, inquam, non viſuros vitam incredulos affirmat; quamuis per reſurrectionem omnes reuiuiſcemus*.

Li. 4 in Io. c. 12.

Ioan. c. 3.

44. Sed contra Cyrillum obiici poteſt ab eo ad ſuæ ſententiæ probationem non benè prolatum ſupra fuiſſe Prophetæ, nempè Iſaiæ, teſtimonium, ait enim Iſaias cap. 26. *Viuent mortui*

tui,

tui, interfecti mei reſurgent: expergiſcimini, & laudate, qui habitatis in puluere. Quibus verbis videtur ſermo tantùm dirigi ad electos. Reſpondetur Prophetam paulò poſt etiam loqui de peccatoribus, cum dicat: *Dominus egredietur de loco ſuo, vt viſitet iniquitatem habitatoris terra contra eum: & reuelabit terra ſanguinem ſuum, & non operiet vltra interfectos ſuos.*

An Chriſti humanitas ſit cauſa inſtrumentalis realiter influens in hominum reſurrectionem?

45. AFfirmat vniuerſaliter Athanaſius ſer. 4. contra Arianos, de Chriſto dicens: *Per carnem cæcum illuminauit, & Lazarum reſuſcitauit; eadem ratione per carnem in die nouiſſimo ſuſcitabit omnes.* Cyrillus verò idem affirmat, ſed non vniuerſaliter his verbis: *Exſuſcitandis mortuis non ſolummodo verbo, atque imperio, vt Deus vtebatur; verumetiam carnem ſuam, quaſi cooperatricem nonnumquam adhibebat: vt reipſa oſtenderet carnem quoque ſuam, quoniam ſibi coniuncta eſt, viuificam eſſe; atque fideles doceret ſuum, non alterius corpus eſſe. Nam quando Synagogæ Principis filiolam ſuſcitabat, manum eius apprehendit, vt ſcribitur, & erexit dicens: Puella ſurge: ita, vt Deus, & verbo, & carnis ſuæ tactu eam excitauit, vnam ab vno ſe Chriſto, Deo videlicet, atque homine operationem producens. Quando etiam in ciuitatem, Naim vocatam, ingrediebatur, & efferebatur vnigenitus matris filius iam mortuus, tetigit corpus eius dicens: Adoleſcens, tibi dico, ſurge: Non ergo verbo ſolùm ſemper, vt diximus, verumetiam tactu mortuos excitabat, vt oſtenderet corpus quoque ſuum viuificare poſſe.* Cyrillus igitur præter Diuinitatis imperium, tunc Chriſti humanitatem ad mortuorum reſurrectionem cooperatam eſſe ſignificat, cum eos tetigiſſe dicitur. Quare iuxtà Cyrillum ex hac Chriſti humanitatis reali cooperatione excludi videtur Lazari reſurrectio, quem ſolo imperio ad vitam vocauit, dicens: *Lazare, veni foras.* Porro quidquid ſit de electis; multò magis iuxtà Cyrillum excludenda eſt reproborum reſurrectio à Chriſti humanitatis cooperatione; cum multò magis, quàm Lazarus quatriduanus, fœtida reproborum corpora, vt à ſanctiſſima Domini humanitate tangantur, indigna ſint.

Lib. 4. in Iac. 14.

Matth. 9.

Luca 7.

An Chriſti humanitas cauſa exemplaris futura ſit reſpectu hominum reſurrectionis?

46. AFfirmandum eſt reſpectu electorum; & patet ex Apoſtolo 4. ad Epheſ. vbi de iuſtis loquens ait: *Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis Filij Dei, in virum perfectum; in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* Quæ verba licet Ambroſius, Hieronymus, Chryſoſtomus hìc, & Auguſt. 22. de Ciuit. cap. 15. ſatis congruè intelligant de perfecto iuſtorum ſtatu in hac vita, & in Eccleſiæ militantis gremio: adhuc tamen S. Anſelmus, ſeu Heruæus in hunc Pauli locum, S. Thomas, & Scholaſtici in 4. diſt. 44. ex Apoſtoli citatis verbis docent electos, etiam qui paruuli mortui ſunt, in reſurrectione habituros iuſtam, & virilem corporis magnitudinem, & ſtaturam; qualem Chriſtus perfecta virili ætate, qua mortuus eſt, habuit; ſcilicet inter 33. & 34. annum: ita tamen, vt non omnes habituri ſint æqualem cum Chriſto, atque

A adeo inter ſe ſtaturæ magnitudinem: ſed vnuſquiſque eam habiturus ſit ſtaturæ menſuram, quam vel habuit, vel habuiſſet perfecta virili ætate, nullo poſito naturæ, vel complexionis impedimento. Quam Apoſtoli interpretationem etiam probat Auguſtinus ſupra citatus. Quòd ſi quæras vnde ſupplendæ ſint partes, vt corpus paruum iuſtam virilem menſuram acquirat? Reſpondeo probabiliter per diuinam potentiam ad id præſtandum adunari partes omnes, quæ antea in eodem corpore fuerint; & deinde naturalis caloris actiuitate euaporauerint: cuius probabilitatis ratio eſt, quia huiuſmodi partes potius, quàm aliæ extraneæ, ad corpus tale conflandum pertinere videntur. Quoniam verò dari
B poteſt caſus, vt caro humana in piſcem e. g. qui ea paſcatur, tranſmutetur; & rurſus piſcis in carnem humanam; ex quo caſu fieri poteſt, vt eædem partes ad diuerſa corpora ſpectent: poſito tali caſu, dicendum videtur huiuſmodi corporis partes in reſurrectione relinqui vltimo poſſeſſori; & corpori prioris poſſeſſoris ex partibus ab ipſo euaporatis ſupplementa fieri. Nam, vt ait Auguſt. 22. de Ciuit. cap. 20. *Quidquid carnium exhauſit fames, vtique in auras eſt exhalatum; vnde Omnipotens Deus poteſt reuocare quod fugit.* Sed Auguſtinus loco citato contra id, quod diximus, ait: *Si quiſpiam confectus fame veſcatur cadaueribus hominum, reddatur caro illi homini, in quo*
C *eſſe caro humana primitus cœpit.* Idem docet S. Thom. in 4. diſt. 44. quæſt. 1. art. 2. quæſtiuncula 4. ad 3. & lib. 4. cap. Gentes cap. 81. vbi multa circa hanc quæſtionem diſtinguit. Sed contra, pro noſtra allata ſententia dicitur inconueniens omnino videri; ſi caro, ſeu materiæ pars, quæ prius fuit in præſcito, & deinde in electo, adeoque ſub eiuſdem anima quodammodo ſanctificata, iterum præſcito reddenda ſit; vt cum eiuſdem anima inferno igne crucietur. At ſi prius materiæ pars fuit in electo, & deinde in præſcito, non videtur inconueniens eam iam peccatis inquinatam in præſcito remanere, æterniſque cruciatibus ſubiacere.

Ambroſius li. acephalo de ſede reſurrectionis circa mediū ait: *In illo ergo tempore cū ætas fuerit vna cunctorū & Sāctus, & peccator ſimili erūt reſurrectione perfecti, nec inter ſe variabūt tempora, nec ætate, ſed alius ad præmia æterna, alius ad ſupplicia pertrahetur æterna.*

47. Porrò ex allato Apoſtoli textu aliqui
D colligunt fœminas ad beatam vitam in virili ſexu reſurrecturas; eò quòd *In virum perfectum* reſurrectionem fore ab Apoſtolo ſignificatur. Quam ſententiam apertè docet Scotus in 2. diſt. 20. affirmans excepta B. Virgine fœminas omnes virilem ſexum in reſurrectione habituras. Contra verò ſentit Auguſtinus 22. de Ciuit. cap. 17. dicens: *Nonnulli propter hoc, quod dictum eſt: Donec occurramus omnes in vnitatem fidei in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, & conformes imaginis Filij Dei: nec in ſexu fœmineo reſurrecturas fœminas credunt, ſed in virili omnes aiunt. Sed mihi melius ſapere videntur,*
E *qui vtrumque ſexum reſurrecturum eſſe non dubitant. Non eſt autem vitium ſexus fœmineus, ſed natura.* Idem ſentiunt Tertullianus lib. de reſurrectione carnis cap. 60. Hieronymus epiſt. 61. ad Pammachium, quibus ſubſcribunt Scholaſtici in 4. diſt. 44. & S. Thomas lib. 4. contra Gentes cap. 88. Prima ratio eſt, quia ipſe idem, non alius, qui victoriam reportat, coronam, ſeu triumphum conſequi debet: quare ſi Eccleſiæ teſtimonio Deus in ſexu fragili, hoc eſt in fœmineo, ſæpè martyrii victoriam conſtituit; ab eodem etiam ſexu in cœleſti patria videtur triumphi gloria obtinenda. Quòd ſi martyres in ea corporis parte, qua paſſi ſunt, peculiari ac-

Fœminas in virili ſexu reſurrecturas negandū eſt. Hic, & ſequētibus.

ciden alis gloriæ ornamento ſunt decorandi, ſan- [A] ctam Martyrem Agatham mammilla peculiari decore inſignita fœmineum certè ſexum teſtaturam dicendum eſt. Et hoc indicare videntur Apoſtoli verba 2. ad Corinth. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti; vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Confirmatur, quia 5. Iob. cap. 19. non ſolùm ſub ſua, ſed ſub perſona totius generis humani de futura vniuerſali reſurrectione ait: [Iob. 19. 26.] *In carne mea videbo Deum meum.* Carnis autem nomine in ſacra Scriptura etiam ſexus ſignificatur, vt in epiſtola S. Iudæ Apoſtolicum dicitur, *Abeuntes poſt carnem alteram.*

48. Ratio ſecunda eſt, quia oppoſita ſententia ſolidum nullum habet fundamentum. Sen- [B] tentiæ enim Scoti fundamentum eſt, quia ſexus fœmineus eſt quædam imperfectio; in Sanctorum autem corporum reſurrectione imperfectio nulla eſt admittenda. Reſpondetur ſexum fœmineum abſolutè non eſſe imperfectum; quamuis comparatus ad virilem ſexum minus perfectus ſit: minor autem perfectio ſimpliciter imperfectio non eſt dicenda; alioquin Angelus inferioris ordinis imperfectus diceretur; quandoquidem comparatus cum Angelo ſuperioris ordinis minus perfectus eſt. Præterea in mundi creatione (vbi ex Dei opificio etiam Eua fuit) Creatoris opera omnia perfecta fuerunt: [Gen. c. 1. 31.] *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona*, dicitur Geneſ. 1. & Deuter. 32. *Dei perfecta ſunt opera*: [C] & tamen inter illa, creatura alia eſt alia perfectior. Certè inter cœleſtia corpora eſt aliud alio perfectius; nec tamen minus perfectum imperfectum dicendum eſt; ſed potius abſolutè in ſuo genere perfectum: *Perfecti*, inquit Moſes, *ſunt* [Gen. 2.] *cœli, & terra*; vbi cœlorum nomine minus perfecti etiam includuntur; & terra, quæ etiam perfecta dicitur, cœlo comparata multò minorem perfectionem habet. Quare Apoſtolus de corporibus cœleſtibus, & terreſtribus ait: *Alia quidem* [1 ad Cor. c. 15. n. 40.] *cœleſtium gloria, alia autem terreſtrium. Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella autem à ſtella differt in claritate; ſic & reſurrectio mortuorum.* Et quamuis ibi Apo- [D] ſtolus de Beatorum gloriæ gradibus magis, minuſuè perfectis propriè loquatur, hinc tamen benè paritas ad ſexum magis, minuſque perfectum duci poteſt.

49. Dices ſexum virilem, & fœmineum eſſe intra eamdem ſpeciem ſpecialiſſimam hominis; ſolem autem, lunam, & ſtellas eſſe diuerſæ ſpeciei: res autem diuerſæ ſpeciei repugnat eiuſdem ſpeciei fieri poſſe: ſed intra eamdem ſpeciem ſpecialiſſimam poſſunt indiuidua redigi ad eamdem corporis perfectionem: & ita fieri conuenit, vt in cœleſti patria perfectio nulla deſideretur; Ex quo fit, vt nulla ſit paritas ſupra allata ab Angelis, à ſole, luna, & ſtellis. Reſpondetur in cœleſti patria dona naturalia non mutari debere [E] in alia naturalia dona magis perfecta; ſed potiùs vnumquodque perfici magis, minuſuè iuxta meritum per dona ſupernaturalia. Sic poſitis diſtinctis animæ potentiis, naturalis intellectus minus perfectus, non mutatur in magis perfectum; ſed potius iuxta meritum per ſupernaturale gloriæ lumen perficitur. Similiter dicendum eſt fœmineum ſexum minus perfectum non mutari in virilem ſexum perfectiorem; ſed potius pro menſura meriti perfici ſupernaturaliter gloriæ donis. Ex quo fit, vt ſicut intellectus naturaliter, mi- [A] nus perfectus eleuari poſſit ad clariorem Dei viſionem: ita fœmineus ſexus minus perfectus eleuari iuxta meritum poſſit ad perfectiorem gloriæ gradum.

50. Falſum eſt autem in cœleſti patria intra eamdem ſpeciem perfectionem maiorem, minoremque non eſſe dandam. Primò, quia datur gloriæ lumen perfectius, & minus perfectum: & *ſicut ſtella differt à ſtella in claritate*; ita Beatus à Beato in claritate lumine gloriæ differre poteſt. Benè igitur dicit Apoſtolus: *Stella à ſtella differt in claritate, ſic erit & reſurrectio mortuorum.* Secundo quia ea corporis ſtatura perfectior eſt dicenda, quæ magis ad perfectum Chriſti Domini ſtaturam accedit: & tamen, cum non omnes æ- [B] qualiter ſtaturæ Domini conformentur, vt ſupra vidimus; neceſſariò ſequitur in cœleſti patria humani corporis ſtaturam dari magis, minuſuè perfectam. Præterea ſi fœmineus ſexus imperfectionem inuoluit; quæritur à Scoto cur eam in Beata Virgine admittit? Reſpondebit, vt Chriſti maternitatem teſtetur, quæ ſummam Virginis gloriam oſtendit. Proportionaliter dicam ego, SS. Felicitatem, Symphoroſam, Machabæorumque matrem in reſurrectione fœmineum ſexum retinere, vt ſe ſeptem filiorum martyrum matres fuiſſe teſtentur. Similiter dicendum de ſancta Monica Auguſtini matre, eiuſque conuerſionis deprecatrice. Dices, cur Apoſtolus de vniuerſali electorum, electarumque re- [C] ſurrectione loquens ait: *Donec occurramut omnes in virum perfectum?*

51. Reſpondetur primo ibi Apoſtolum ad Epheſios, non ad Epheſias ſcribere, ac propterea in virum perfectum eos reſuriecturos ſignificat. Præterea benè Auguſtinus ait: *Quid* [22 de Ciuit. c. 18.] *nos impediret nominato viro intelligere, & fœminam; vt virum pro homine poſitum acciperemus:* [Pſ. 111.] *ſicut in eo, quod dictum eſt: Beatus vir, qui timet Dominum. Vtique ibi ſunt & fœminæ, quæ timent Dominum.* Huc reuocari poteſt quod Cyprianus ſupra etiam allatus de diſciplina, & habitu Virginum explicans Apocalypſis cap. 14. verba, ait: *Hi ſunt, qui cum mulieribus non* [D] *ſunt coinquinati; Virgines enim permanſerunt: hi ſunt, qui ſequuntur agnum quocumque ierit: Neque tantùm maſculis continentiæ gratiam Dominus repromittit, & fœminas præterit; ſed quoniam fœmina viri portio eſt, & ex eo ſumpta, atque formata eſt; in Scripturis ferè omnibus ad* [Gen. 2. 24.] *Protoplaſtum Deus loquitur; quia ſunt duo in carne vna, & in maſculo ſimul ſignificatur & fœmina.*

52. Reſpondetur ſecundo ibi viri nomine non ſignificari ſexum, ſed potius virilem ætatem, & perfectionem iuxta determinatam quamdam perfectionis menſuram, ſiue in maribus, ſiue in fœminis; quandoquidem etiam virilem fœminam [E] dicimus. Quòd quidem patet ex eo, quod ſubdit Apoſtolus: *Vt non ſimus paruuli fluctuantes.* Quare, ſicut non habere imperfectionem paruuli fluctuantis ad vtrumque ſexum poteſt; ita ad ſexum vtrumque ſpectat virilem ætatem, perfectionem, & conſtantiam habere.

53. Reſponderi tertio poteſt, ibi ſermonem eſſe non de corpore materiali, ſed de myſtico: Apoſtolus enim de fidelibus loquens ad Roman. 12. ait: *Multi vnum corpus ſumus in Chriſto; ſinguli autem alter alterius membra*: & 1. ad Corinth. 10. *Vnum corpus multi ſumus:*

A & cap. 12. *In vno ſpiritu omnes nos baptiZati ſumus.* Hoc igitur myſticum corpus, quod fideles ſimul conſtant, cuius caput eſt Chriſtus, relicto omni ætatis, & morum imperfectione, tandem in virum perfectum creſcere debere docet Apoſtolus, dicens: *Donec occurramus omnes in virum perfectum.* Et hæc eſt interpretatio Auguſtini 22. de Ciuit. cap. 18. qui propterea poſt citata verba Apoſtolum ſubdidiſſe ait: *Veritatem facientes in charitate creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum, & connexum,* &c. Hæc etiam interpretatio confirmatur ex verſione Syriaca, vbi legimus: *Donec omnes ſimus vnus vir perfectus.* Quando vero non ſolùm de myſtico, B ſed etiam de proprio corpore eſt ſermo, Apoſtolus ait ad Philippenſes 3. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.* Quibus verbis Chriſtum futuræ electorum reſurrectionis cauſam exemplarem fore magis propriè colligitur: quam ex verbis ſuprà citatis ad Epheſ. 4. vbi de perfecto iuſtorum ſtatu in hac vita ſermonem eſſe plures ſatis congruè aſſerunt, vt ſuprà diximus.

54. Dices Matthæi 22. de Beatis Dominus ait: *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur; ſed erunt ſicut Angeli Dei in cælo:* & Lucæ 20. *Æquales Angelis ſunt; & filij ſunt Dei, cum ſint filij reſurrectionis.* Ex quibus verbis excludi fœmineus ſexus videtur; ſicut ab Angelis excluditur. Reſpondet Auguſtinus 22. de Ciuitat. cap. 17. *Qui vtrumque ſexum inſtituit, vtrumque reſtituet: & ipſe Ieſus interrogatus à Sadducæis, qui negabant reſurrectionem; cuius ſeptem fratrum erit vxor, quam ſinguli habuerunt; dum quiſque eorum vellet defuncti ſemen, ſicut lex præceperat, excitare? Erratis, inquit, neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei. Et cum aptus eſſet locus, vt diceret: De qua enim me interrogatis, vir erit ipſa, non mulier: non hoc dixit; ſed dixit: In reſurrectione enim neque nubent, neque vxores ducent; ſed ſunt ſicut Angeli Dei in cælo. Æquales vtique Angelis immortalitate, ac felicitate, non carne: ſicut nec reſurrectione, qua non indiguerunt Angeli, quoniam nec mori potuerunt. Nuptias ergo Dominus negauit in reſurrectione, non fœminas: & ibi negauit, vbi talis quæſtio vertebatur, vt eam negato ſexu muliebri, celeriori facilitate diſſolueret, ſi eum ibi præcognoſceret non futurum. Immo etiam firmauit eſſe, dicendo: Non nubent, quod ad fœminas pertinet; neque vxores ducent, quod ad viros: Erunt ergo quæ vel nubere hic ſolent, vel ducere vxores: ſed ibi hoc non facient.* Hactenus Auguſtinus. Cum verò Lucæ 20. Dominus ait: *Æquales Angelis ſunt, & filij ſunt Dei, cum ſint filij reſurrectionis:* Filios dixit potius, quàm filias: non quòd fœminas excluderet à reſurrectione; ſed quòd de ſeptem fratribus, viris eiuſdem vxoris directè quæſtio erat propoſita. Præterquamquod in filiis filias poſſumus intelligere; ſicut in viro fœminas iuxtà Cypriani, & Auguſtini ſententiam ſuprà allatam.

Matth. 22.

Luca c. 20.

55. Reſpondetur ſecundo Angelis neque virilem, neque fœmineum ſexum conuenire; quare ex comparatione reſurgentium electorum cum Angelis non magis vnus, quàm alter ſexus excludi debet. Porrò, qui ex officio Angeli, hoc eſt nuncii nominantur; ex natura Spiritus propriè appellantur. Quare cum Pſalm. 103. dicitur: *Qui facis Angelos tuos ſpiritus;* ſenſus eſt: Qui facis, vt ſpirituales ſubſtantiæ, quæ tibi in cælo ſemper adſiſtunt, fiant Angeli tui, hoc eſt tui nuncii ad homines inſtruendos. Ita ſentiunt Auguſtinus in eum Pſalmum; & 15. de Ciuit. cap. 23. Gregorius hom. 34 in Euangelia; Hilarius 5. de Trinitate: Idem indicat Ambroſ. lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 4. & 7. Angelorum igitur nomen eſt Spiritus; quamuis frequentius Angeli nominentur, vt à prauis ſpiritibus diſtinguantur; qui quidem Angeli, hoc eſt Dei nuncii non ſunt; ſunt tamen ſpiritus. Spiritus autem, vt benè notat Hieronymus, apud Hebræos fœmineo, genere profertur & dicitur Ruach; apud Græcos neutro, diciturque πνεῦμα, apud Latinos genere maſculino, nempe ſpiritus. Non eſt igitur cur ex Angelicorum ſpirituum comparatione vnus potius, quàm alter ſexus includatur, vel excludatur. Addit S. Hieronymus ibidem: *In genere Seraphim diuerſitas eſt apud interpretes: Septuaginta: Aquila, & Theodotion Seraphim neutro genere tranſtulerunt; Symmachus maſculino. Nec propterea putandum ſexum eſſe in virtutibus Dei.* Dicendum eſt igitur ex Angelorum ſimilitudine non excludi ſexum, ſed C tantùm inferri in electis reſurgentibus fore vitam beatam, & immortalem, quæ nuptiis, nuptiarumque vſu ad conſeruandam ſpeciem non indigeat. Et ita explicandi ſunt SS. PP. Athanaſius ſerm. 3. contra Arianos, Hieronymus, & Baſilius in Pſal. 14. & Hilarius Matth. 22. qui quamuis citentur pro Scoti opinione; nihilominus non ſexum, ſed vſum negant in reſurrectione futurum.

Ad Damaſũ de Seraphino purgante labia calculo igni 10.

Spiritui Latini maſculinum, Hebræi fœmineũ, Græci neutrum genus tribuunt.

56. Præterea ſexus diuerſitatem in reſurgentibus electis admittendam eſſe his ſancti Iuſtini Martyris verbis confirmari poteſt: *Multæ ſunt cauſæ, propter quas oportet reſurgentes ſua quemque forma reſurgere. Primùm ad oſtendendam ſingularem, diuinamque Dei poteſtatem; quod poſſit in tam innumerabili reſurgentium multitudine,* D *ſua cuique forma ſeruari. Deinde ne putetur condere nouos homines, ac non mortuos excitare; propterea oportet, vt reſurgentes habeant ſuam quiſque formam. Ignoratis enim formis eius, qui paſſus eſt iniuriam, perit æquitas iudicij.* Quare apertè Quintiani prætoris ſæuities iuſto diuino iudicio damnari videbitur; quòd ſanctæ Martyri Agathæ mamillam abſciderit, eàdem ſancta martyre fœmineo ſexu mamillas referente.

57. Vltimò obiici poteſt, ſi electorum reſurrectionis Chriſtus cauſa exemplaris eſt; ita vt iuxta Apoſtoli teſtimonium corpus humilitatis noſtræ reformandum ſit, & configurandum corporis claritatis eius; hinc ſequi videtur E electorum corpus non fore illud carneum, & oſſeum, quod prius habebatur: ſed corpus cæleſte, quale Chriſti corpus fuit; de quo Apoſtolus ait: *Secundus homo de cælo cæleſtis;* cùm de Adamo antea dixiſſet: *Primus homo de terra terrenus.* Confirmari id videtur ex præcedentibus illis Apoſtoli verbis: *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale.* Reſpondetur ſententiam in allata obiectione fuiſſe hæreſim Eutychii teſte Gregorio 4. mor. cap. 29. Eamdem ſententiam inter Origenis errores numerat Hieronymus ep. ad Pammachium, & Oceanum.

Ad Philip. 3.

1 ad Cor. 15.

Chriſtus verè humana carne aſſumpta, dicitur tameǹ de cœlo cœleſtis quadruplici ſenſu.

58. Reſpondetur igitur Chriſtum dici de cœlo cœleſtem; non quòd corpus verè cœleſte de cœlo attulerit, humanumque verum corpus non habuerit; vt aſſerebant Gnoſtici, & Valentinus: quam aſſertionem, vt hæreſim damnatam fuiſſe teſtatur Auguſtinus hæreſi 11. & Irenæus lib. 1. cap. 5. Sed cœleſtis dicitur Chriſtus, vt indicat Nazianzenus orat. 51. & Auguſt. epiſt, 57. propter diuinam, cœleſtemque perſonam; ſecundùm quam Ioan. 3. Chriſtus de cœlo deſcendiſſe dicitur. Secundo ex Tertulliano de carne Chriſti cap. 8. & Beda in hunc locum, Chriſtus dicitur cœleſtis, quòd ob impeccabilitatem ſemper cœleſtem vitam duxerit. Immo ad Hebræos 7. vbi ab Apoſtolo ob impeccabilitatem Chriſtus dicitur, *Sanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus*; deinde additur: *Excelſior cœlis factus*; non ſolùm, quia *ſuper omnes cœlos aſcendit*; ſed quia ſupra cœlos excelſitatem, hoc eſt prærogatiuam habuit. Nam cœli quamuis naturaliter incorruptibiles ſint; abſolutè tamen eos corruptioni eſſe obnoxios non repugnat: at Chriſtum Dominum peccati corruptioni obnoxium eſſe omninò repugnat. Dicitur ergo cœleſtis, quia Sanctus; Sanctus autem dicitur; hoc eſt Agios, ideſt ſine terra, inquit Hugo Cardinalis, quia terrenis affectibus omninò caruit, qualis Adam non fuit, qui propterea non cœleſtis, ſed terrenus dicitur. Tertio iuxta Hilarium 1. de Trinitate ſub initium, Ambroſium in allatum Apoſtoli locum, & Auguſtinum dialogo ad Oroſium q. 4. Chriſtus dicitur cœleſtis, quia ſupra totum naturæ ordinem cœleſti virtute Spiritus ſancti ex Virgine conceptus, & natus eſt. Verè hinc cœleſtis dicitur, quia cum Deipara *Virgo animatum cœlum* ſit iuxta Damaſcenum; ſanctiſſimus filius ab ea natus; De cœlo cœleſtis meritò dici poteſt. Quarto ex Chryſoſtomo Chriſtus cœleſtis dicitur ob cœleſtem gloriam, & immortalitatem, quam poſt reſurrectionem eſt conſecutus. Quam interpretationem etiam Auguſtinus amplectitur, vt mox videbimus: & eam veram, & litteralem eſſe ex eo patet, quia ibi Apoſtolus de reſurrectione, & beatorum corporum gloria agit, per quam Chriſto prototypo in cœleſti patria electi ſunt conformandi.

Ad Eph. 4.

In epiſt. ad Hebr. c. 2.

Orat. 2. de dormit. B. Virginis.

Beatis vera, & propria cum carne reſurgentibus quo ſenſu ſpiritale corpus tribuatur?

Aug. 11. de Ciuit. c. 22. ſub finem, & c. 23. ſub initium.

59. Hinc etiam habetur, cur Apoſtolus dicat: *Surget corpus ſpiritale*. Spiritum viuificantem vocat Auguſtinus rationalem animam iam beatam; eò quòd ita viuificandi corpus vim habeat, vt illud ab omni mortalitatis conditione liberum planè reddat. Hoc poſito ait Auguſtinus: *Spiritalia erunt, non quia corpora eſſe deſiſtent; ſed quia ſpiritu viuificante ſubſiſtent. Nam ſicut iſta, quæ habent animam viuentem, nondum ſpiritum viuificantem, animalia dicuntur corpora; nec tamen animæ ſunt; ſed corpora: ita illa ſpiritalia vocantur corpora. Abſit tamen, vt ſpiritus ea credamus futura; ſed corpora carnis habitura ſubſiſtentiam; ſed nullam tarditatem, corruptionemque carnalem ſpiritu viuificante paſſura. Tunc etiam non terrenus, ſed cœleſtis homo erit; non quia corpus, quòd de terra factum eſt, non ipſum erit; ſed quia dono cœleſti iam tale erit, vt etiam cœlo incolendo, non amiſſa natura, ſed mutata qualitate conueniat.* Confirmatur, nam, vt idem Auguſtinus ait lib. de fide, & ſymbolo c. 10. *Anima, cum carnalia bona adhuc appetit, caro nominatur: Vnde dicitur: Mente ſeruio legi Dei; carne autem legi peccati.* E contrario igitur cum corpus in cœleſti patria ita ſpiritui ſubiectum erit, vt ſimul carnalia bona omninò non appetat; tunc corpus ſpiritale dici poterit. Hinc Auguſtinus ibidem cap. 6. ait: *Spiritale dicitur corpus, non quaſi in ſpiritum vertatur; ſed quia ita ſpiritui ſubditum erit, vt cœleſti habitationi conueniat; omni fragilitate, ac labe terrena in cœleſtem ſtabilitatem mutata, atque conuerſa.*

Ad Rom. 7.

60. Damaſcenus allata Apoſtoli verba ita interpretatur: *Reſurget corpus ſpirituale, immutabile, impaſſibile, ſubtile. Hoc enim ſignificat ſpirituale, quale poſt reſurrectionem corpus Domini ianuis clauſis ingrediens, infatigabile nec cibo, aut ſomno, aut potu indigens.* Spiritus autem duo ſignificat, nempe tum ſubſtantias immateriales à materialibus ſubſtantiis omninò diſtinctas; tum etiam ventos: prima acceptione dicitur Lucæ 24. *Spiritus carnem, & oſſa non habet.* Secunda acceptione dicitur Pſalm. 47. *In ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis.* Iuxta primam acceptionem dicitur corpus beatum ſpiritale; quia inſtar ſpiritus, immaterialis, infatigabilis erit, nec cibo, aut ſomno, aut potu indigebit, vt ait Damaſcenus. Propterea dixit Auguſtinus: *Corpora Sanctorum, quæ in reſurrectione futura ſunt, non indigebunt corporalibus alimentis, quibus eſuriendi, aut ſitiendi qualiſcumque moleſtia deuitetur; quoniam certo, & inuiolabili munere immortalitatis induentur; vt non, niſi velint, poſſibilitate, non neceſſitate veſcantur. Quod Angeli quoque viſibiliter, & tractabiliter fecerunt.* Hoc autem exemplificat Auguſtinus tum exemplo Angelorum Abrahami hoſpitum Geneſ. 18. tum Angeli Raphaëlis, qui Tobiæ dixit: *Videbatis me manducare*: tum exemplo Chriſti Domini, qui poſt reſurrectionem ſuis cum diſcipulis conueſci viſus eſt, Lucæ cap. 24. 43. vbi Beda ait: *Aliter aquam abſorbet terra ſitiens, aliter Solis radius calens, illa indigentia, iſte potentia. Itaque cibus ille à Domino non eſt, vt à noſtris corporibus ſolet, ſumptus; ſed gloria illa conſumptus, non verſus in corporis ſubſtantiam.* Denique iuxta ſecundam ſpiritus acceptionem à ſpiritu, hoc eſt à vento ſpiritali Beatorum corpus dicitur; quia inſtar venti propter ſubtilitatis, & agilitatis dotes quacumque citiſſimè permeandi vim habebit.

Lib. 4. de fide c. 28.

Ioan. 20.

Spiritus tū immateriales ſubſtantias, tum ventum ſignificat.

13. de Ciuit. c. 22.

Tob. vlt.

Actor. c. 1.

Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet.

61. EX his verbis noui hæretici Marcionis ſectatores aſſerunt ſolam fidem ad ſalutem ſufficere; cum hîc credentibus beata, & æterna vita promittatur. Id etiam colligunt ex Redemptoris verbis Marci vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*; vtrobique enim nulla bonorum operum mentio fit. Sed hanc hæreſim confutant Tertullianus, Irenæus, & præcipuè Auguſtinus, qui propterea integrum librum de fide, & operibus ſcripſit. Vbi ait: *Nequaquam mens fallatur, vt ſe exiſtimet Deum cognouiſſe; ſi cum fide mortua, hoc eſt ſine bonis operibus confiteatur*: Sed ad huiuſmodi hæreſim damnandam Chriſti Domini Matthæi 19 expreſſa verba afferri poſſunt; vbi adoleſcenti interroganti: *Magiſter bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternam?* Reſpondit Dominus: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Quam ſententiam ineptiſſimè interpretatur Caluinus; putat enim de legalibus præceptis Moſaicæ legis ibi ſermonem eſſe; quorum præceptorum obſerua-

Fides ſine operibus ad ſalutē conſequendam ſufficiens nō eſt Hîc, & ſequentibus.

Caluini interpretatio falſa, & maligna Chri-

ſto ludicrā ironiam tribuendo.

tione fretus adoleſcens ille, eaque inflatus ab æternæ vitæ via potius aberrabat, quàm per eam incederet; Chriſtus enim venerat, vt Moſaicæ legis mandata, & cæremonias abrogaret. Reſpondit igitur Chriſtus iuxtà Caluinum, quaſi ludens, & quaſi per ironiam. Quemadmodum ſi quis interroganti qua via Romam iretur, extremos Indos oſtenderet. Quæ interpretatio falſa eſt, & maligna: falſa, quia eo in loco non de legalibus Moſaicæ legis mandatis, & cæremoniis à Chriſto abrogandis ſermo eſt, ſed de mandatis adhuc in Euangelica lege retinendis; per quæ verè ad vitam æternam itur, non ab ea aberratur. Explicat enim mandata ſeruanda Chriſtus, dicens: *Non homicidium facies; non adulterabis; non facies furtum; non falſum teſtimonium dices; honora patrem tuum, & matrem tuam; & diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dixitque Domino adoleſcens: Omnia hæc cuſtodiui à iuuentute mea; quid adhuc mihi deeſt?* Quod ſi Moſaicæ legis obſeruationi confidens, eaque inflatus, ille ad Dominum acceſſiſſet; vtique non vlterius quæſiuiſſet. *Quid adhuc mihi deeſt?* Rurſus maligna eſt Caluini interpretatio, cum Chriſtum Dominum in re grauiſſima, quippe ad ſalutem ſpectante, per ironiam, & luſum reſpondiſſe cenſeat.

62. Reſpondetur igitur tàm hîc, cum Dominus ait: *Qui credit in me*, quàm Marci vltimo, cum dicitur: *Qui crediderit*, &c. Sermonem eſſe de fide non mortua, quæ cum bonis, & meritoriis operibus, præceptorumque obſeruatione aſſociatur. Propterea ait Ioannes epiſt. 1. cap. 2. *In hoc ſcimus, quoniam cognouimus eum, ſi mandata eius obſeruemus.* Vbi de vera fide, & notitia familiaritatis, & amicitiæ ſermo eſt iuxtà Oecumenium, & Bedam. Porrò fides, quæ per habitum, actuſque ſupernaturales vera credit, ex hoc capite vera dicenda eſt: prauè autem aſſerit Caluinus veram fidem ex ſupernaturali credendi habitu procedentem non poſſe à Dei dilectione, aliiſque virtutibus ſeparari. Rurſus fides bonorum operum expers ex alio capite fides non vera dici poteſt; nam omni ex parte: *Vera fides dicenda eſt, quæ in hoc, quod verbis dicit, moribus non contradicit*, vt ait Gregorius. Talis fides non reperitur in iis, qui, vt ait Paulus, *Confitentur ſe noſſe Deum; factis autem negant.* Hinc Ioannes ait: *Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt.*

In Antidoto Concil. Trid. ad Can. 11. ſeſſ. 6.

Hom. 29. in Euang.

Fides ſine operibus quare mendax dicitur? Hîc, & ſequentibus.

Ad Tit. c. 1.

Epiſt. 1. c. 2.

63. Poteſt hoc explicari aptiſſima ſimilitudine. Si nigrior facies fuco aliquo dealbetur; vera quidem in ea albedo eſt; ſed tamen adhuc falſus, & mendax candor ille diceretur; eò quòd ſubiectum nigrum candidum oſtenderet. Similiter accidit, cum anima tenebrarum opera proſequitur, peccatorumque labe ſuper carbones denigrata, ſe fidei lumine illuſtratam præfert: fides enim, Deique notitia ex natura ſua excitare videtur ad bona opera; cum re vera in peccatrice anima ad ea non excitet: & propterea mendax eſt; cum in ea contradictio cognoſcendi, & non cognoſcendi Deum reperiatur. *Quiſquis Deum non amat, profectò oſtendit, quia quàm ſit amabilis non nouit; & quàm ſit ſuauis Dominus, & dulcis guſtare, & videre non didicit; qui eius conſpectibus placere continua dilectione non ſatagit*, ait Beda in Pſal. 33.

64. Præterea ille dicitur mendax, qui aliud in corde retinet, & aliud foras profert. Quiſquis cum fide malè operatur, Chriſtum quidem ſapientem, iuſtum, veracem, ſanctum credit;

A idem verò operibus negat: *Chriſtus*, inquit Hieronymus, *eſt ſapientia, iuſtitia, veritas, ſanctitas; negatur per inſipientiam ſapientia; per iniquitatem iuſtitia; per mendacium veritas; per turpitudinem ſanctitas; per imbecillitatem animi fortitudo: & quoties à vitiis vincimur, Deum negamus.* E contrario quoties boni quid agimus, non ore, ſed reipſa Deum confitemur.

Hier. in ep. ad Tit. c. 1.

65. Rurſus fides bonorum operum expers, mortua dicitur Iacobi cap. 2. *Fides, ſi non habeat opera, mortua eſt.* Ad eum ſcilicet modum, quo arboris radix, ex qua nulla ramorum frondium, florum, fructuumque germina prodeant; tamquam mortua habetur: *Viuentes*, ait Chryſoſtomus, *non eo ſolùm à mortuis differunt, quòd Solem, atque aerem cernunt; ſed eò quod boni aliquid faciunt.* B *Id quippe niſi adſit viuentibus, nihilo defunctis meliores ſunt.* Similiter fides mortua eſt; cum Deum quidem iuſtitiæ Solem ſupernaturali lumine cognoſcit; ſed ex hac cognitione opera nulla Deo grata prodeunt.

Fides ſine operibus quare mortua dicitur?

In ep. ad Titum hom. 5.

66. Præterea Bernardus ſerm. 24. in Cantic. *Fidei interfectorem* vocat eum, qui charitatem bonorum operum operatricem à fide diuidit. Geneſis 4. dicitur: *Omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur.* Vbi quæritur, cur maior pœna ſtatuta fuerit in eum, qui interfeciſſet Cain, quàm in ipſum Cain interfectorem Abel? Reſpondetur ex Toſtato in Matth. 5. quæſt. 118. *Maiori pœna puniendum occiſorem Caini, quàm Abelis; quia quamuis maior culpa ſit occidere* C *iuſtum ratione perſonæ, quæ eſt dignior vita; adhuc grauior culpa eſt occidere peccatorem ratione damni illati; cum & temporali, & æterna vita priuetur.* At in occidenda fide, ab ea charitatem bonorum operum operatricem auferendo, vtraque culpa committitur; infertur enim in vitam digniorem iniuria; ſcilicet in vitam, quæ per gratiam habetur; & adhuc alia digniore vita priuatur; ſcilicet vita per gloriam in cœleſti patria obtinenda.

Fidei interfector dicitur, qui à fide Charitatem diuidit.

Cain interfector cur maiori pœna puniendus dicitur, quàm ipſe Cain interfector Abelis.

67. Porrò vera fides, Deique notitia cum bonorum operum executione eam ex ſe connexionem habere debet; vt interdum vnum pro altero ſumatur. Oſeas cap. 4. *Non eſſe ſcientiam* D *Dei* conqueritur; *non eſſe qui ambulent in timore Domini*, vertit Chaldæus, Chaldæique interpretationem Cyrillus ibi, & Cyprianus contra Demenianum amplectitur. Apud eumdem Oſeam Deus dicitur *Dei ſcientiam magis exigere, quàm holocauſta:* Chaldæus autem vertit: *In operibus legem Domini magis eſſe, quàm in offerentibus holocauſta.*

Cap. 6.

68. Nauis quamuis ad iter dirigendum in puppi accenſam facem præferat; nihilominus facilè ventorum impetu naufragium incurret, ſi debito pondere deſtituta, leuis huc illuc ventorum violentia impellatur. Similiter ſi quis ad æ- E ternæ patriæ portum tendens, in mortalis vitæ fluctibus nauigans, fidei lumine, vt iter dirigat, non careat; adhuc facilè naufragabitur; eique etiam fidei lumen extinguetur, ſi bonorum operum pondus non habeat. Id Apoſtolus ſignificauit, dicens: *Bonam conſcientiam repellentes circa fidem naufragauerunt.* Hinc benè Gregorius ait: *Diuino iudicio ſæpè contingit, vt per hoc, quod quidam nequiter viuunt, & illud perdunt, quod ſalubriter credunt; atque ſic exinaniuntur vſque ad fundamentum.* Salutis autem fundamentum fides eſt ex Tridentino. Quare iuxta Paulinum Aquilienſem Epiſcopum virum miraculis clarum, Dæmonum voces ſunt illæ ex Pſal. 136. *Exinanite,*

Fidelis quomodo ſine operũ pondere naufragatur?

1 ad Tim. c. 1.

25 Moral. c. 10.

Seſſ. 6. c. 8.

exinanite vſque ad fundamentum in ea. Sic enim A dæmones opportunitatem nacti, in perniciem fidelis animæ conſpirantes clamant; cum fidelis anima ex fide non benè operatur, *Fides, & opera indiſſolubili vinculo quodam connectuntur; vt vbi alterum deſit, alterum penitus non ſtet,* ait Eucherius: eò quòd fides, vel penitus amittatur, vel ſaltem ad æternam vitam non proficiat.

in 4. Reg.

Marcion fidem ſine operibus ad ſalutem ſufficere aſſerens aptè diaboli filius dictus eſt.

Marcion ſolam fidem ſine operibus ſufficere ad ſalutem aſſerens, *cum Romæ fortuito obuiam Polycarpo fuiſſet; & diceret: Cognoſcis nos? Reſpondit Polycarpus: Cognoſco primogenitum diaboli,* vt teſtatur S. Hieronymus. Meritò autem diaboli filium Marcionem vocauit Polycarpus; cum huiuſmodi patris ſe imitatorem, & imaginem Marcion præferret; fallaciter ſcilicet credendo, B & non operando. *Iacobus*, inquit Auguſtinus, *vehementer infeſtus eſt eis, qui ſapiunt fidem ſine operibus valere ad ſalutem, vt illos etiam dæmonibus comparet dicens: Tu credis, quoniam vnus eſt Deus; benè facis & dæmones credunt, & contremiſcunt. Quid verius, breuius, vehementius dici potuit, cum in Euangelio legamus hoc dixiſſe dæmonia, vt Chriſtum filium Dei confiterentur; & ab illo corriperentur, quod in Petri confeſſione laudatum eſt.* Concludit Auguſtinus: *Quouſque igitur falluntur, qui fide mortua ſibi vitam perpetuam pollicentur?*

Hieronymus De ſcrip. Eccleſ.
S. Iacobus c. 2.
Auguſtinus lib. de fide, & operibus c. 14.
Marci. 1.
Matth. 16.

Fideles ſine operibus cur ſiccis fontibus ſimiles?

69. Qui fidem ſine operibus habent, ſiccis fontibus comparantur. *Hi ſunt fontes ſine aqua,* ait Apoſtolus Petrus. *Fontes ſiccos eos appellat; fontes ſcilicet, quod acceperint agnitionem Domini* C *Chriſti; ſiccos autem, quia non congruenter viuunt,* ait Auguſtinus. Quare cum Ambroſius dicat: *Chriſtus nobis ſit cibus, potuſque noſter ſit fides:* ſicut fruſtra potus in ſiccis fontibus quæritur; ſic fidelis anima malè operans nullum fidei potum habere poteſt ad ſenſuum impetum reſtinguendum. Contra verò fidelis anima Deo dicit: *Spes mea ab vberibus matris meæ.* Iuxta Philonem Carpathium duo Eccleſiæ vbera ſunt, diuinorum mandatorum cognitio per fidem, eorumque obſeruatio; ex his vberibus, ſi meritorum lac fidelis anima ſugat; in Deum, & in æternam patriam iure ſpem erigere poteſt; & propterea dicere: *Spes mea ab vberibus matris meæ.*

Ep. 2. c. 2.
lib. de fide, & oper. c. 25.
Ambroſ. in hymnis.
Pſal. 21.
In Cant. 4.

Vbera Eccleſiæ duo, diuinæ legis per fidem cognitio, eiuſque obſeruatio.

D

Apoſtoli Pauli, & Iacobi textuū conciliatio.

70. Hæretici aſſerentes ſolam fidem ſufficere ad ſalutem, afferunt verba Apoſtoli ad Gal. 3. *Non iuſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti.* Quare Pauli teſtimonium contrarium eſſe videtur ſententiæ Iacobi præter fidem bona opera requirentis: atque hinc fit, vt Lutherus in prologo Iacobi epiſtolæ, illam penitus reiiciat, interque canonicas Scripturas neget eſſe numerandam. Luthero Brentius, Kemnitius, & Centuriatores ſubſcribunt. Eraſmus ſuis in adnotationibus Iacobi epiſtolam non redolere Apoſtolicam grauitatem affirmat. Sed de E auctoritate Iacobi epiſtolæ non eſt dubitandum, vt mox dicetur. Obiectioni autem allatæ reſpondet Auguſtinus dicens: *Qui putant iſtam Iacobi Apoſtoli ſententiam contrariam eſſe illi Pauli Apoſtoli ſententiæ, poſſunt arbitrari etiam ipſum Paulum eſſe ſibi contrarium; quia dicit alio loco: Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur: & aliò loco: Sed fides, quæ per dilectionem operatur. Et iterum: Si enim ſecundùm carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Quod pergit pluribus demonſtrare Auguſtinus, & tandem concludit: *Non ſunt ſibi contrariæ duorum Apoſtolorum ſententiæ, Pauli, & Iacobi: cum dicit* A *vnus iuſtificari hominem per fidem ſine operibus: & alius dicit inanem eſſe fidem ſine operibus: quia ille dicit de operibus, quæ fidem præcedunt: iſte de iis, quæ fidem ſequuntur: ſicut etiam ipſe Paulus multis locis oſtendit.* Porrò epiſtolam Iacobi inter canonicas Scripturas numerandam eſſe, habetur ex Conciliis Laodicenſi, Carthaginienſi 3. Florentino, & Tridentino: & ex SS. PP. vt *Seſſ. 4.* videre eſt apud Bellarminum tom. 1. lib. 1. de verbo Dei c. 18. Quare mirum eſt Caietanum Catholicum doctorem de ea dubitaſſe, & aſſeruiſſe epiſtolam illam minoris auctoritatis eſſe. Vtique Thomæ de Vio taliter dubitanti ſanctum Apoſtolum Iacobum audire mihi videor dicentem: *Thoma, noli eſſe incredulus, ſed fidelis.*

l. 83. q. 76.
Ad Rom. 2.
Ad Gal. 5.
Ad Rom. c. 8.

B 71. Præterea ad æternam ſalutem præter fidem bona opera neceſſaria non eſſe videntur oſtendere verba Apoſtoli ad Eph. 2. *Gratia ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum eſt: non ex operibus, vt ne quis glorietur.* Reſpondet Auguſtinus libro de gratia, & libero arbitrio c. 7. *Ne dicerent* (Epheſij) *ſe ſuis operibus donum tale* (ſcilicet fidem) *meruiſſe: continuò ſubiecit: Non ex operibus, ne fortè quis extollatur. Non quia negauit, aut euacuauit opera bona: cum dicat Deum vnicuique reddere ſecundùm opera eius: ſed quia opera ſunt ex fide: non ex operibus fides: ac per hoc ab illo ſunt nobis opera iuſtitiæ, à quo eſt ipſa fides, de qua dictum eſt: Iuſtus ex fide viuit. Homines autem non intelligentes quod ait ipſe Apoſtolus: Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine* C *operibus legis: putauerunt dicere ſufficere homini fidem: etiam ſi malè viuat & bona opera non habeat. Quod abſit, vt ſentiret vas electionis, qui cum dixiſſet quodam loco: In Chriſto enim Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium: mox addidit, Sed fides, quæ per dilectionem operatur. Ipſa eſt fides, quæ fideles Dei ſeparat ab immundis dæmonibus; nam & ipſi, ſicut dicit Apoſtolus Iacobus, credunt, & contremiſcunt; ſed non benè operantur. Non ergo habent iſtam fidem, ex qua iuſtus viuit, id eſt quæ per dilectionem operatur.*

Habacuc. 2.
Ad Romanos c. 1. 17.
Ad Rom. 3. 28.
Ad Gal. 5.
Cap. 2.

72. Quare ſi quæ ſacræ Scripturæ, ſanctorumque Patrum teſtimonia afferantur, quæ per fidem, ſalutem, æternamque gloriam acquiri D ſignificare videntur; ea ſemper explicanda ſunt de fide, quæ per dilectionem, ſeù charitatem operetur, vt Apoſtolus loquitur. Hinc benè intelligitur quo ſenſu dicitur Ioannis 3. *Vt omnis, qui credit in ipſum, non pereat; ſed habeat vitam æternam:* & Ioannis 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolùm Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Et Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Charitas ergo fidei forma eſt, quæ eam alioquin informem, & mortuam viuificat; quatenus eam fœcundam, E & operatricem operis meritorij reddit; quod opus ſine charitate à fide prouenire non poſſet. Ex infœcunditate autem, & ineptitudine ad opus meritorium eliciendum mortua fides, & informis dicitur ſine charitate: ſicut ob infœcunditatem ad prolem gignendam *emortuum* Abrahæ *corpus* dixit Apoſtolus ad Romanos 4. Denique ad viuam fidem ſignificandam ſubdidit Dominus: *Et omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.* Vbi non ſolùm credere per fidem, ſed etiam viuere per gratiam ad æternam mortem vitandam requiri Dominus aſſerit. Quare benè Tridentinum Concilium docet ſeſſ. 6. cap. 8. *Cum Apoſtolus dicit ad Rom. 5. iuſtificari hominem per fidem, & gratis: ea verba in eo ſenſu intelligenda*

ſunt, quem perpetuus Eccleſiæ Catholicæ conſenſus tenuit, & expreſſit: vt ſcilicet per fidem ideo iuſtificari dicamur, quia fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, radix omnis iuſtificationis; ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum eius conſortium peruenire. Gratis autem iuſtificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ iuſtificationem præcedunt, ſiue fides, ſiue opera ipſam iuſtificationis
Ad Epheſ. 2. *gratiam promeretur. Si enim gratia eſt, iam non ex operibus; alioquin, vt idem Apoſtolus inquit,*
Ad Titum. 37 *Gratia non eſt gratia.* Ad Rom. 11.

Et omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.

73. PEr hæc verba non negatur, vnumquemque iuſtum credentem non moriturum, ſed non moriturum in æternum: ſicut Ioannis 4. dicitur: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum*, hoc eſt, ſitiet non in æternum. Vide, quæ ibi diximus. Fideles ergo iuſti non in æternum morientur, cum ad æternam vitam reſurrecturi ſint. Contra verò infideles, ſeu peccatores mortuam fidem habentes in æternum morientur; quamuis enim reſurrecturi ſint; eorum tamen vita, vt docet Auguſtinus, quæ in
6. de Ciuit c. 12. cruciatibus erit, morti potius comparatur: & idcirco mors æterna in Scriptura appellatur: beatorum verò felix, & beata reſurrectio, vita æterna erit. Quare Machabæorum 2. c. 7. ex C ſeptem fratribus vnus ab impio Antiocho cruciatus benè Tyranno dixit: *Tibi reſurrectio ad vitam non erit*: vt ſupra etiam diximus.

Tom. 10 ſer. 63. de verbis Domini. 74. *Qui credit in me*, &c. *Multum intereſt*, inquit Auguſtinus, *vtrum quiſquam credat ipſum eſſe Chriſtum, & vtrum credat in Chriſtum. Nam ipſum eſſe Chriſtum & dæmones crediderunt; nec tamen in Chriſtum dæmones crediderunt. Ille enim credit in Chriſtum qui & ſperat in Chriſtum, & diligit Chriſtum. Nam ſi fidem habet ſine ſpe, ac ſine dilectione Chriſtum eſſe credit, non in Chriſtum credit. Qui ergo in Chriſtum credit, credendo in Chriſtum, venit ad eum Chriſtus, & quoquo modo vnitur in eum, & membrum in corpore eius efficitur. Quod fieri non poteſt, niſi ſpes accedat, & charitas.* Sed D ſi Hebræorum idioma conſulamus, idem eſt

Credere Chriſto, in Chriſto, & in Chriſtũ idem ſunt.

credere Chriſto, in Chriſto, & in Chriſtum: & per hos loquendi modos ſignificatur credere Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Saluatorem, & Redemptorem mundi; eiuſque etiam verbis fidem præſtare. Patet hoc ex pluribus Scripturæ locis Ionę 3. *Crediderunt Niniuitæ in Deum*: vbi ex Septuaginta legitur: *Crediderunt viri Niniuitæ in Deo*: ex Chaldæo: *Crediderunt viri Niniuitæ verbo Domini.* Exodi 14. *Crediderunt Domino, & Moyſi ſeruo eius*: ex Hebræo legitur: *in Deo, & in Moyſe ſeruo eius*: Pſal. 105. *Non crediderunt verbo eius*; ex Hebræo legitur: *In verbum eius*: Prouerbiorum 14. *Innocens credit omni verbo*; ex Hebræo *In omne verbum*: Iſaiæ 53. *Quis credidit* E *auditui noſtro*; ex Hebræo: *In auditum noſtrum.* Prætereà Actorum 8. cum Eunuchus dixit: *Credo filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum*; vtique in Deum, & in Ieſum Chriſtum ſe credere teſtatus eſt: quandoquidem Philippus ab Eunucho baptizando perfectam fidem in Deum, & in Chriſtum Dei filium, vnà cum peccatorum dolore morumque reformatione ex Dei dilectione, ante baptiſmum exigebat dicens: *Si credis ex toto corde. In eo, quod dictum eſt Euangeliſtæ Philippum ſpadoni Dominum, nullo modo dubitandum eſt & illa in catechiſmo dicta eſſe, quæ ad vitam, moreſ-*

A *que pertinent eius, qui credit in Dominum Ieſum*, ait Auguſtinus: ex quo patet idem fuiſſe reſpectu Eunuchi credere Ieſum Chriſtum, ac in Ieſum Chriſtum. lib. de fide, & oper. c. 9.

Credis hoc? Ait illi: vtique Domine: ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti.

75. H*Æc Apoſtolica beati Petri confeſſio eſt*, ait hîc Rupertus. Nam idem fidei lumen, ac Martha, oſtendit Petrus Matthæi 16. Interroganti enim Domino: *Vos autem* B *quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus dixit: Tu es Chriſtus Filius Dei viui.* Vt Petrum propter tam inſignem confeſſionem Dominus remuneraretur, Cœli claues exhibuit: *Tibi dabo claues regni cœlorum.* Rurſus, vt Marthæ fidem propter eandem confeſſionem compenſaret; claues mortis, & inferni ad Lazarum reſuſcitandum adhibuit Dominus, qui Apocal. 1. ait: *Habeo claues mortis, & inferni.* Per allatam confeſſionem, in Chriſto verè Diuinitatem credidiſſe Martham dicendum eſt; vt patet ex Auguſt. tract. 49. & Hilario lib. de Trinit. Quod etiam probatur, eo quòd ex allato Petri teſtimonio probant Chriſti Diuinitatem Athanaſius ſer. 3. contra Arianos, & epiſt. de ſententia Dionyſij contra Arianos; Hilarius in commentarijs, & 6. de Trin. Chriſti autem Diuinitatem inde benè probari patet; nam Petrus appellans Chriſtum filium Dei viui, opponit Eliæ, Ieremię, Ioanni, aliiſque Prophetis, quos conſtat Dei filios adoptione fuiſſe; ergo Chriſtum non adoptione, ſed naturâ Dei filium eſſe ſignificauit. Cum igitur eadem ſit Marthæ confeſſio, idem illam credidiſſe, & ſignificaſſe dicendum eſt.

76. In vtraque confeſſione Chriſtus filius Dei viui dicitur iuxtà Hieron. Bedam, & Euthym. vt verus Deus ab idolis diſtinguatur, quæ mortua ſunt; immo numquam fuere viuentia; cùm tantùm lapides, & metalla ſint: *Simulachra Gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum; os habent, & non loquentur; oculos habent, & non videbunt: aures habent, & non audient*, &c. Ieremiæ 2. inducuntur Iſraëlitæ idololatræ *Dicentes ligno: Pater meus es tu; & lapidi: Tu me genuiſti.* Quare ſi Iudæi à Dei cultu recedentes lapides genitores agnouerunt; quòd fuerint *dura ceruice*, & *lapideum cor* habuerint, mirum eſſe non debet. Rurſus Sapient. 15. de falſis dijs dicitur: *Nemo fecit illos; & qui ſpiritum mutuatus eſt, is finxit illos. Nemo enim ſibi ſimilem homo poterit Deum fingere: cum enim ſit mortalis mortuum fingit manibus iniquis: melior enim eſt ipſe his, quos colit; quia ipſe quidem vixit, cum eſſet mortalis, illi autem numquam.* Quàm bene idolum *Nihil* vocat Apoſtolus; eo quòd verè nihil habeat eius, quod ſuo cultu idololatræ ei tribuunt: *Scimus, quia nihil eſt idolum in mundo.* Nihil quidem eſt idolum in ſuperiori hoc mundo; aliquid tamen eſt in mundo infero, & ſubterraneo; nam *Omnes Dij gentium dæmonia.* Cur Plato 12. de legibus Deorum ſtatuas aureas, argenteas, eburneas; æneas, ferreas fieri vetuit; lapideas tantùm, & ligneas permiſit? Reſpondet Theodoretus: *Lignis, lapidibúſque dumtaxat ſculpteas voluit. Sciebat enim, puto, huiuſmodi materiam contemptui obnoxiam eſſe; ſuapteque illam vi perſuadere ſpectantibus poſſe, ne ſe, vt diuinam rem haberent, neue eam materiam colerent,*

Pſal. 113.

Act. 7.
Ezech. 36.
Iudæi idololatræ lapidea ſimulacra adorantes durã ceruicem & lapideum cor habuerunt.
Idolum cur nihil eſſe dicatur?
1 ad Cor. c. 8.
Pſal. 95.
Serm. 3. de Dijs, & Angelis.
Plato deorum ſtatuas aureas, argenteas, & eburneas fieri vetuit, in idolorum contẽptum.

probabilius placet ſancto Thomæ, antequam in aëra rapiantur, in terra morientur; vnde reſurgentes rapientur in aërem. Atque hinc Chriſtus Dominus in Apoſtolorum & in Athanaſii Symbolo, dicitur: *Venturus iudicare viuos, & mortuos*; ideſt tum eos, qui prius mortui fuerint, tum etiam illos, qui aduentante ipſo Iudicii die, viui reperientur, & modico temporis ſpatio mortem ſubeuntes ſtatim reſurgent. Quare ad indicandum ſuperſtites die Iudicii à morte non omninò forè liberos, ſubdit Athanaſius de Chriſto Iudice: *Ad cuius aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis; & reddituri ſunt de factis proprijs rationem.*

Mortē neminem excepto omnes ſubire debent: ſuperſtites prope iudicii diē, etiam morientur.

41. Præterea quòd mors omnibus communis eſſe debeat, apertè etiam patet ex verbis Apoſtoli 1. ad Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur*: & paulò poſt: *Tu quod ſeminas, non viuificatur, niſi prius moriatur*, &c. & ad Hebr. 9. *Statutum eſt hominibus ſemel mori; poſt hoc autem iudicium!* Ex quibus verbis multò veritati conformior ſancti Thomæ ſententia ſupra allata videtur, aſſerens ipſos iuſtos, qui die Iudicii ſuperſtites fuerint, non morituros, dum obuiam Chriſto in aëra rapientur, ſemper cum eo manſuri; ſed potius in terra, antequam ad iudicium procedatur: vniuerſaliter enim dicitur ab Apoſtolo mors præcedere debere Iudicium: *Statutum eſt hominibus ſemel mori; poſt hoc autem iudicium.* Cui ſententiæ conſonat Eccleſiaſticus 14. dicens: *Teſtamentum huius mundi, morte morietur*: quorum verborum ſenſus eſt: Hoc eſt decretum, hæc eſt ſententia iam à Deo lata in quemlibet exiſtentem ſub hoc ſublunari mundo: *Morte morietur.* Huic veritati ſi credimus, vnuſquiſque ſe tamquam reum iam morti damnatum conſiderare quotidie debet. Quamuis ad hoc cognoſcendum non opus eſſet ad fidei teſtimonium recurrere, cum ipſo naturali lumine ſit manifeſtum; quare Ethnicus cecinit: *Stat ſua cuique dies; breue, & irreparabile tempus omnibus eſt vitæ.* S. Hieronymus epiſt. 3. ad Heliodorum in Epitaph. Nepotiani ait: *Xerxes ille rex potentiſſimus, qui ſubuertit montes, maria conſtrauit; cum è ſublimi loco infinitam hominum multitudinem, & innumerabilem vidiſſet exercitum, fleuiſſe dicitur; quòd poſt centum annos nullus eorum, quos tunc cernebat, ſuperfuturus eſſet. O ſi poſſemus in talem aſcendere ſpeculam, de qua vniuerſam terram ſub noſtris pedibus cerneremus: iam tibi oſtenderem totius orbis ruinas, & gentes gentibus, & regnis regna colliſa: & non Xerxis tantùm exercitum; ſed huius mundi homines, qui nunc viuunt in breui ſpatio defuturos.*

Æneid. 10.

An Chriſtus Dominus reſurrectionis omnium etiam reproborum, non ſolùm per Diuinitatem cauſa realis influens; ſed etiam per humanitatem Diuinitati coniunctam cauſa meritoria ſit?

Chriſtus reſurrectionis omniū, etiā reproborū cauſa meritoria eſt. Hic & ſequent. bus.

42. NEgat S. Auguſtinus epiſt. 28. cui ſubſcribit S. Thomas. Ratio Auguſtini eſt, quia reproborum reſurrectio ad damnationem, non vita, ſed mors potius dicenda eſt. Contra verò ex merito Chriſti omnes tam reprobos, quàm electos reſurrecturos benè colligi videtur teſte Tertulliano ex Apoſtolo 1. ad Cor. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur; ita in Chriſto omnes viuificabuntur.* Quamuis autem hoc in loco exiſtimet Cornelius, Apoſtolum nō propriè agere de miſeria reproborum, ſed de beata ſan-

Lib. de reſurr. t. carnis c. 48.

A ctorum reſurrectione; contra tamen eſt; nam cum Apoſtolus dixiſſet: *Ita in Chriſto omnes viuificabuntur*; immediatè ſubdit: *Vnuſquiſque in ſuo ordine*; nempe vt, ſi iuſtus ſit, inter beatos; ſi impius, inter reprobos reſurgat, iuxtà Chryſoſtomum, Theodoretum, & Theophylactum. Cum Tertulliano idem ſentit Ambroſius lib. de fide reſurrectionis, dicens: *Primitiæ quieſcentium Chriſtus. Sed vtrum ſuorum quieſcentium, qui quaſi mortis exortes dulci quodam ſopore tenentur; an omnium mortuorum? Sed ſicut in Adam omnes moriuntur; ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.* Idem ſentit Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 12. apud quem Chriſtus ita loquitur: *Morior pro omnibus, vt per*

B *meipſum omnes viuificem, & caro mea omnium redemptio fiat: morietur enim mors morte mea, & ſimul mecum natura hominum reſurget.* Quoniam verò dubium eſſe poterat de reprobis, ſubdit Cyrillus: *Nonne, qui Chriſti fidem non ſuſceperunt, ac ipſius corporis participes facti non ſunt, reſurrectionis tempore reuiuiſcent? Nonne vniuerſum humanum genus, quod in mortem cecidit, ad vitam recurret? Omninò ita futurum reſpondebimus. Reſurgent enim mortui, propheta dixit; & ad omnem naturam humanam reſurrectionis Chriſti myſterium peruenire credimus; & in ipſo primo totum humanum genus ab interitu liberatum dicimus; omnes enim reſurgent propter eum, qui primus reſurrexit; & omnes vt homo in ſeipſo continebat: & ſicut in primo* Iſaias c. 26. 19.

C *homine omnes mortui ſumus, ſic rurſus in eo, qui primogenitus propter nos mortuus eſt, omnes reuiuiſcent. Sed qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, vt ſcribitur; qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij: morte autem ipſa ego puto acerbius ad cruciatum reſurgere.* Ex quibus vltimis Cyrilli verbis inſinuatur ratio, cur ex merito Chriſti reprobi reſurrecturi ſint; ſcilicet, vt rediuiui ad iuſtam vltionem acerbius crucientur; atque adeò, vt Chriſti gloria ex ſuorum hoſtium pœna magis eluceat. Ioan. c. 5.

43. Præterea ſicut Chriſtus totius humani generis redemptionem meruit; quamuis reprobi ſua culpa redemptionis fructum percipere noluerint; atque hinc illis redemptio in maiorem cul-

D pam, pœnamque vertatur: ita Chriſtus totius humani generis reſurrectionem meruit; quamuis ex hac reſurrectione reprobis maior pœna prouentura ſit: & ſicut Chriſtus obſtinatis peccatoribus ſufficientem gratiam ad eorum conuerſionem meruit; quamuis ex tali gratia in maiorem illi incidant culpæ reatum: ita Chriſtus reprobis reſurrectionem meruit, quamuis ex reſurrectione illi maius ſupplicium ſint ſubituri. Atque hinc Auguſtini ratio ſupra allata ſoluitur; quamuis enim ex reproborum culpâ ad damnationem futura ſit ipſorum reſurrectio; ex Chriſti tamen merito ad vitam eſſe debuiſſet. Quare cum duo Dominus dicat: *Ego ſum reſurrectio, & vita*; re-

E ſurrectio quidem communis eſt reprobis, & electis, vita verò tantùm electis. Hinc Cyrillus ait: *Vitam proprie illam, quæ in Chriſto eſt, intelligere debemus; qua beatitudine continetur æterna; quam Euangeliſta rectè cognouit dicens; Qui credit in filium, habet vitam æternam; qui autem incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manebit ſuper ipſum. Ecce enim, ecce, inquam, non viſuros vitam incredulos affirmat; quamuis per reſurrectionem omnes reuiuemus.* Li. 4 in Io. c. 12. Ioan. c. 3.

44. Sed contra Cyrillum obiici poteſt ab eo ad ſuæ ſententiæ probationem non benè prolatum ſupra fuiſſe Prophetæ, nempè Iſaiæ, teſtimonium, ait enim Iſaias cap. 26. *Viuent mortui*

tui,

tui, interfecti mei reſurgent: expergiſcimini, & laudate, qui habitatis in puluere. Quibus verbis videtur ſermo tantùm dirigi ad electos. Reſpondetur Prophetam paulò poſt etiam loqui de peccatoribus, cum dicat: *Dominus egredietur de loco ſuo, vt viſitet iniquitatem habitatoris terra contra eum: & reuelabit terra ſanguinem ſuum, & non operiet vltra interfectos ſuos.*

An Chriſti humanitas ſit cauſa inſtrumentalis realiter influens in hominum reſurrectionem?

45. AFfirmat vniuerſaliter Athanaſius ſer. 4. contra Arianos, de Chriſto dicens: *Per carnem cœcum illuminauit, & Lazarum reſuſcitauit; eadem ratione per carnem in die nouiſſimo ſuſcitabit omnes.* Cyrillus verò idem affirmat, ſed non vniuerſaliter his verbis: *Exſuſcitandis mortuis non ſolummodo verbo, atque imperio, vt Deus vtebatur; verumetiam carnem ſuam, quaſi cooperatricem nonnunquam adhibebat: vt reipſa oſtenderet carnem quoque ſuam, quoniam ſibi coniuncta eſt, viuificam eſſe; atque fideles doceret ſuum, non alterius corpus eſſe. Nam quando Synagoga Principis filiolam ſuſcitabat, manum eius apprehendit, vt ſcribunt, & erexit dicens: Puella ſurge: ita, vt Deus, & verbo, & carnis ſua tactu eam excitauit, vnam ab vno ſe Chriſto, Deo videlicet, atque homine operationem producens. Quando etiam in ciuitatem, Naim vocatam, ingrediebatur, & efferebatur vnigenitus matris filius iam mortuus, tetigit corpus eius dicens: Adoleſcens, tibi dico, ſurge: Non ergo verbo ſolùm ſemper, vt diximus, verumetiam tactu mortuos excitabat, vt oſtenderet corpus quoque ſuum viuificare poſſe.* Cyrillus igitur præter Diuinitatis imperium, tunc Chriſti humanitatem ad mortuorum reſurrectionem cooperatam eſſe ſignificat, cum eos tetigiſſe dicitur. Quare iuxtà Cyrillum ex hac Chriſti humanitatis reali cooperatione excludi videtur Lazari reſurrectio, quem ſolo imperio ad vitam vocauit, dicens: *Lazare, veni foras.* Porro quidquid ſit de electis; multò magis iuxtà Cyrillum excludenda eſt reproborum reſurrectio à Chriſti humanitatis cooperatione; cum multò magis, quàm Lazarus quatriduanus, fœtida reproborum corpora, vt à ſanctiſſima Domini humanitate tangantur, indigna ſint.

Lib. 4. in Luc. 14.

Matth. 9.

Luca 7.

An Chriſti humanitas cauſa exemplaris futura ſit reſpectu hominum reſurrectionis?

46. AFfirmandum eſt reſpectu electorum; & patet ex Apoſtolo 4. ad Epheſ. vbi de iuſtis loquens ait: *Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis Filij Dei, in virum perfectum; in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* Quæ verba licet Ambroſius, Hieronymus, Chryſoſtomus hîc, & Auguſt. 22. de Ciuit. cap. 15. Satis congruè intelligant de perfecto iuſtorum Statu in hac vita, & in Eccleſiæ militantis gremio: adhuc tamen S. Anſelmus, ſeu Heruæus in hunc Pauli locum, S. Thomas, & Scholaſtici in 4. diſt. 44. ex Apoſtoli citatis verbis docent electos, etiam qui paruuli mortui ſunt, in reſurrectione habituros iuſtam, & virilem corporis magnitudinem, & ſtaturam; qualem Chriſtus perfecta virili ætate, qua mortuus eſt, habuit; ſcilicet inter 33. & 34. annum: ita tamen, vt non omnes habituri ſint æqualem cum Chriſto, atque

A adeo inter ſe ſtaturæ magnitudinem: ſed vnuſquiſque eam habiturus ſit ſtaturæ menſuram, quam vel habuit, vel habuiſſet perfecta virili ætate, nullo poſito naturæ, vel complexionis impedimento. Quam Apoſtoli interpretationem etiam probat Auguſtinus ſupra citatus. Quòd ſi quæras vnde ſupplendæ ſint partes, vt corpus paruum iuſtam virilem menſuram acquirat? Reſpondeo probabiliter per diuinam potentiam ad id præſtandum adunari partes omnes, quæ antea in eodem corpore fuerint; & deinde naturalis caloris actiuitate euaporauerint: cuius probabilitatis ratio eſt, quia huiuſmodi partes potius, quàm aliæ extraneæ, ad corpus tale conB flandum pertinere videntur. Quoniam verò dari poteſt caſus, vt caro humana in piſcem e. g. qui ea paſcatur, tranſmutetur; & rurſus piſcis in carnem humanam; ex quo caſu fieri poteſt, vt eædem partes ad diuerſa corpora ſpectent: poſito tali caſu, dicendum videtur huiuſmodi corporis partes in reſurrectione relinqui vltimo poſſeſſori; & corpori prioris poſſeſſoris ex partibus ab ipſo euaporatis ſupplementa fieri. Nam, vt ait Auguſt. 22. de Ciuit. cap. 20. *Quidquid carnium exhauſit fames, vtique in auras eſt exhalatum; vnde Omnipotens Deus poteſt reuocare quod fugit.* Sed Auguſtinus loco citato contra id, quod diximus, ait: *Si quiſpiam confectus fame veſcatur cadaueribus hominum, reddatur caro illi homini, in quo* C *eſſe caro humana primitus cœpit.* Idem docet S. Thom. in 4. diſt. 44. quæſt. 1. art. 2. quæſtiuncula 4. ad 3. & lib. 4. cap. Gentes cap. 81. vbi multa circa hanc quæſtionem diſtinguit. Sed contra, pro noſtra allata ſententia dicitur inconueniens omnino videri; ſi caro, ſeu materiæ pars, quæ prius fuit in præſcito, & deinde in electo, adeoque ſub eiuſdem anima quodammodo ſanctificata, iterum præſcito reddenda ſit; vt cum eiuſdem anima inferno igne crucietur. At ſi prius materiæ pars fuit in electo, & deinde in præſcito, non videtur inconueniens eam iam peccatis inquinatam in præſcito remanere, æterniſque cruciatibus ſubiacere.

Ambroſius li. acephalo de ſede reſurrectionis circa mediũ ait: *In illo ergo tempore cũ ætas fuerit vna cunctorũ & Sãctus, & peccator ſimili erũt reſurrectione perfecti, nec inter ſe variabũt tempora, nec ætate, ſed alius ad præmia æterna, alius ad ſupplicia pertrahetur æterna.*

47. Porrò ex allato Apoſtoli textu aliqui D colligunt fœminas ad beatam vitam in virili ſexu reſurrecturas; eò quòd *In virum perfectum* reſurrectionem fore ab Apoſtolo ſignificatur. Quam ſententiam apertè docet Scotus in 2. diſt. 20. affirmans excepta B. Virgine fœminas omnes virilem ſexum in reſurrectione habituras. Contra verò ſentit Auguſtinus 22. de Ciuit. cap. 17. dicens: *Nonnulli propter hoc, quod dictum eſt: Donec occurramus omnes in vnitatem fidei in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, & conformes imaginis Filij Dei: nec in ſexu fœmineo reſurrecturas fœminas credunt, ſed in* E *virili omnes aiunt. Sed mihi melius ſapere videntur, qui vtrumque ſexum reſurrecturum eſſe non dubitant. Non eſt autem vitium ſexus fœmineus, ſed natura.* Idem ſentiunt Tertullianus lib. de reſurrectione carnis cap. 60. Hieronymus epiſt. 61. ad Pammachium, quibus ſubſcribunt Scholaſtici in 4. diſt. 44. & S. Thomas lib. 4. contra Gentes cap. 88. Prima ratio eſt, quia ipſe idem, non alius, qui victoriam reportat, coronam, ſeu triumphum conſequi debet: quare ſi Eccleſiæ teſtimonio Deus in ſexu fragili, hoc eſt in fœmineo, ſæpè martyrii victoriam conſtituit; ab eodem etiam ſexu in cœleſti patria videtur triumphi gloria obtinenda. Quòd ſi martyres in ea corporis parte, qua paſſi ſunt, peculiari ae-

Fœminas in virili ſexu reſurrecturas negandũ eſt. Hic, & ſequẽtibus.

ciden alis gloriæ ornamento ſunt decorandi, ſanctam Martyrem Agatham mammilla peculiari decore inſignita fœmineum certè ſexum teſtaturam dicendum eſt. Et hoc indicare videntur Apoſtoli verba 2. ad Corinth. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti; vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Confirmatur, quia 5. Iob. cap. 19. non ſolùm ſub ſua, ſed ſub perſona totius generis humani de futura vniuerſali reſurrectione ait:
Iob.19.26. *In carne mea videbo Deum meum.* Carnis autem nomine in ſacra Scriptura etiam ſexus ſignificatur, vt in epiſtola S. Iudæ Apoſtolicum dicitur, *Abeuntes poſt carnem alteram.*

48. Ratio ſecunda eſt, quia oppoſita ſententia ſolidum nullum habet fundamentum. Sententiæ enim Scoti fundamentum eſt, quia ſexus fœmineus eſt quædam imperfectio; in Sanctorum autem corporum reſurrectione imperfectio nulla eſt admittenda. Reſpondetur ſexum fœmineum abſolutè non eſſe imperfectum; quamuis comparatus ad virilem ſexum minus perfectus ſit: minor autem perfectio ſimpliciter imperfectio non eſt dicenda; alioquin Angelus inferioris ordinis imperfectus diceretur; quandoquidem comparatus cum Angelo ſuperioris ordinis minus perfectus eſt. Præterea in mundi creatione (vbi ex Dei opificio etiam Eua fuit) Creatoris opera omnia perfecta fuerunt: *Vidit Deus*
Gen.c.1.31. *cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona*, dicitur Geneſ. 1. & Deuter. 32. *Dei perfecta ſunt opera:* & tamen inter illa, creatura alia eſt alia perfectior. Certè inter cœleſtia corpora eſt aliud alio perfectius; nec tamen minus perfectum imperfectum dicendum eſt; ſed potius abſolutè in ſuo genere perfectum: *Perfecti*, inquit Moſes, *ſunt*
Gen.1 *cœli, & terra*; vbi cœlorum nomine minus perfecti etiam includuntur; & terra, quæ etiam perfecta dicitur, cœlo comparata multò minorem perfectionem habet. Quare Apoſtolus de corporibus cœleſtibus, & terreſtribus ait: *Alia qui-*
1 ad Cor c. 15.n.40. *dem cœleſtium gloria, alia autem terreſtrium. Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella autem à ſtella differt in claritate; ſic & reſurrectio mortuorum.* Et quamuis ibi Apoſtolus de Beatorum gloriæ gradibus magis, minuſuè perfectis propriè loquatur, hinc tamen benè paritas ad ſexum magis, minuſque perfectum duci poteſt.

49. Dices ſexum virilem, & fœmineum eſſe intra eamdem ſpeciem ſpecialiſſimam hominis; ſolem autem, lunam, & ſtellas eſſe diuerſæ ſpeciei: res autem diuerſæ ſpeciei repugnat eiuſdem ſpeciei fieri poſſe: ſed intra eamdem ſpeciem ſpecialiſſimam poſſunt indiuidua redigi ad eamdem corporis perfectionem: & ita fieri conuenit, vt in cœleſti patria perfectio nulla deſideretur; Ex quo fit, vt nulla ſit paritas ſupra allata ab Angelis, à ſole, luna, & ſtellis. Reſpondetur in cœleſti patria dona naturalia non mutari debere in alia naturalia dona magis perfecta; ſed potiùs vnumquodque perfici magis, minuſuè iuxta meritum per dona ſupernaturalia. Sic poſitis diſtinctis animæ potentiis, naturalis intellectus minus perfectus, non mutatur in magis perfectum; ſed potius iuxta meritum per ſupernaturale gloriæ lumen perficitur. Similiter dicendum eſt fœmineum ſexum minus perfectum non mutari in virilem ſexum perfectiorem; ſed potius pro menſura meriti perfici ſupernaturaliter gloriæ donis. Ex quo fit, vt ſicut intellectus naturaliter, mi-

A nus perfectus eleuari poſſit ad clariorem Dei viſionem: ita fœmineus ſexus minus perfectus eleuari iuxta meritum poſſit ad perfectiorem gloriæ gradum.

50. Falſum eſt autem in cœleſti patria intra eamdem ſpeciem perfectionem maiorem, minoremque non eſſe dandam. Primò, quia datur gloriæ lumen perfectius, & minus perfectum: & *ſicut ſtella differt à ſtella in claritate*; ita Beatus à Beato in claritate luminis gloriæ differre poteſt. Benè igitur dicit Apoſtolus: *Stella à ſtella differt in claritate, ſic erit & reſurrectio mortuorum.* Secundo quia ea corporis ſtatura perfectior eſt dicenda, quæ magis ad perfectum Chriſti Domini ſtaturam accedit: & tamen, cum non omnes æ-
B qualiter ſtaturæ Domini conformentur, vt ſupra vidimus; neceſſariò ſequitur in cœleſti patria humani corporis ſtaturam dari magis, minuſuè perfectam. Præterea ſi fœmineus ſexus imperfectionem inuoluit; quæritur à Scoto cur eam in Beata Virgine admittit? Reſpondebit, vt Chriſti maternitatem teſtetur, quæ ſummam Virginis gloriam oſtendit. Proportionaliter dicam ego, SS. Felicitatem, Symphoroſam, Machabæorumque matrem in reſurrectione fœmineum ſexum retinere, vt ſe ſeptem filiorum martyrum matres fuiſſe teſtentur. Similiter dicendum de ſancta Monica Auguſtini matre, eiuſque conuerſionis deprecatrice. Dices, cur Apoſtolus de vniuerſali electorum, electarumque re-
C ſurrectione loquens ait: *Donec occurramus omnes in virum perfectum?*

51. Reſpondetur primo ibi Apoſtolum ad Epheſios, non ad Epheſias ſcribere, ac propterea in virum perfectum eos reſurrecturos ſignificat. Præterea benè Auguſtinus ait: *Quid* 22 de Ciuit. c.18.
nos impediret nominato viro intelligere, & fœminam; vt virum pro homine poſitum acciperemus: Pſ. 111.
ſicut in eo, quod dictum eſt: Beatus vir, qui timet Dominum. Vtique ibi ſunt & fœminæ, quæ timent Dominum. Huc reuocari poteſt quod Cyprianus ſupra etiam allatus de diſciplina, & habitu Virginum explicans Apocalypſis cap. 14. verba, ait: *Hi ſunt, qui cum mulieribus non*
D *ſunt coinquinati; Virgines enim permanſerunt: hi ſunt, qui ſequuntur agnum quocumque ierit: Neque tantùm maſculis continentiæ gratiam Dominus repromittit, & fœminas præterit; ſed quoniam fœmina viri portio eſt, & ex eo ſumpta, atque formata eſt; in Scripturis ferè omnibus ad Protoplaſtum Deus loquitur; quia ſunt duo in* Gen.2.24.
carne vna, & in maſculo ſimul ſignificatur & fœmina.

52. Reſpondetur ſecundo ibi viri nomine non ſignificari ſexum, ſed potius virilem ætatem, & perfectionem iuxta determinatam quamdam perfectionis menſuram, ſiue in maribus, ſiue in fœminis; quandoquidem etiam virilem fœminam dicimus. Quòd quidem patet ex eo, quod ſubdit
E Apoſtolus: *Vt non ſimus paruuli fluctuantes.* Quare, ſicut non habere imperfectionem paruuli fluctuantis ad vtrumque ſexum poteſt; ita ad ſexum vtrumque ſpectat virilem ætatem, perfectionem, & conſtantiam habere.

53. Reſponderi tertio poteſt, ibi ſermonem eſſe non de corpore materiali, ſed de myſtico: Apoſtolus enim de fidelibus loquens ad Roman. 12. ait: *Multi vnum corpus ſumus in Chriſto; ſinguli autem alter alterius membra:* & 1. ad Corinth. 10. *Vnum corpus multi ſumus:*

& cap. 12. *In vno ſpiritu omnes nos baptiZati ſumus.* Hoc igitur myſticum corpus, quod fideles ſimul conſtant, cuius caput eſt Chriſtus, relicto omni ætatis, & morum imperfectione, tandem in virum perfectum creſcere debere docet Apoſtolus, dicens: *Donec occurramus omnes in virum perfectum.* Et hæc eſt interpretatio Auguſtini 22. de Ciuit. cap. 18. qui propterea poſt citata verba Apoſtolum ſubdidiſſe ait: *Veritatem facientes in charitate creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum, & connexum,* &c. Hæc etiam interpretatio confirmatur ex verſione Syriaca, vbi legimus: *Donec omnes ſimus vnus vir perfectus.* Quando vero non ſolùm de myſtico, B ſed etiam de proprio corpore eſt ſermo, Apoſtolus ait ad Philippenſes 3. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.* Quibus verbis Chriſtum futuræ electorum reſurrectionis cauſam exemplarem fore magis propriè colligitur: quam ex verbis ſuprà citatis ad Epheſ. 4. vbi de perfecto iuſtorum ſtatu in hac vita ſermonem eſſe plures ſatis congruè aſſerunt, vt ſuprà diximus.

54. Dices Matthæi 21. de Beatis Dominus ait: *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur; ſed erunt ſicut Angeli Dei in cœlo:* & C Lucæ 20. *Æquales Angelis ſunt; & filij ſunt Dei, cum ſint filij reſurrectionis.* Ex quibus verbis excludi fœmineus ſexus videtur; ſicut ab Angelis excluditur. Reſpondet Auguſtinus 22. de Ciuitat. cap. 17. *Qui vtrumque ſexum inſtituit, vtrumque reſtituet: & ipſe Ieſus interrogatus à Sadducæis, qui negabant reſurrectionem; cuius ſeptem fratrum erit vxor, quam ſinguli habuerunt* (Matth. 22.) *; dum quiſque eorum vellet defuncti ſemen, ſicut lex præceperat, excitare? Erratis, inquit, neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei. Et cum aptus eſſet locus, vt diceret: De qua enim me interrogatis, vir erit ipſa, non mulier: non hoc dixit; ſed dixit: In reſurrectione enim neque nubent, neque vxores ducent; ſed ſunt ſicut Angeli Dei in cœlo.* (Lucæ c. 20.) *Æquales vtique Angelis immortalitate, ac felicitate, non carne: ſicut nec* D *reſurrectione, qua non indiguerunt Angeli, quoniam nec mori potuerunt. Nuptias ergo Dominus negauit in reſurrectione, non fœminas: & ibi negauit, vbi talis quæſtio verſabatur, vt eam negato ſexu muliebri, celeriori facilitate diſſolueret, ſi eum ibi præcognoſceret non futurum. Immo etiam firmauit eſſe, dicendo: Non nubent, quod ad fœminas pertinet; neque vxores ducent, quod ad viros: Erunt ergo quæ vel nubere hic ſolent, vel ducere vxores: ſed ibi hoc non facient.* Hactenus Auguſtinus. Cum verò Lucæ 20. Dominus ait: *Æquales Angelis ſunt, & filij ſunt Dei, cum ſint filij reſurrectionis:* Filios dixit potius, quàm filias: non quòd fœminas excludere E ret à reſurrectione; ſed quòd de ſeptem fratribus, viris eiuſdem vxoris directè quæſtio erat propoſita. Præterquamquod in filiis filias poſſumus intelligere; ſicut in viro fœminas iuxtà Cypriani, & Auguſtini ſententiam ſuprà allatam.

55. Reſpondetur ſecundo Angelis neque virilem, neque fœmineum ſexum conuenire; quare ex comparatione reſurgentium electorum cum Angelis non magis vnus, quàm alter ſexus excludi debet. Porrò, qui ex offi-

A cio Angeli, hoc eſt nuncii nominantur; ex natura Spiritus propriè appellantur. Quare cum Pſalm. 103. dicitur: *Qui facis Angelos tuos ſpiritus;* ſenſus eſt: Qui facis, vt ſpirituales ſubſtantiæ, quæ tibi in cœlo ſemper adſiſtunt, fiant Angeli tui, hoc eſt tui nuncii ad homines inſtruendos. Ita ſentiunt Auguſtinus in eum Pſalmum; & 15. de Ciuit. cap. 23. Gregorius hom. 34 in Euangelia; Hilarius 5. de Trinitate: Idem indicat Ambroſ. lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 4. & 7. Angelorum igitur nomen eſt Spiritus; quamuis frequentius Angeli nominentur, vt à prauis ſpiritibus diſtinguantur; qui quidem Angeli, hoc eſt Dei nun- B cii non ſunt; ſunt tamen ſpiritus. Spiritus autem, vt benè notat Hieronymus, apud Hebræos fœmineo, genere profertur & dicitur Ruach; apud Græcos neutro, diciturque πνεῦμα, apud Latinos genere maſculino, nempe ſpiritus. Non eſt igitur cur ex Angelicorum ſpirituum comparatione vnus potius, quàm alter ſexus includatur, vel excludatur. Addit S. Hieronymus ibidem: *In genere Seraphim diuerſitas eſt apud interpretes: Septuaginta: Aquila, & Theodotion Seraphim neutro genere tranſtulerunt; Symmachus maſculino. Nec propterea putandum ſexum eſſe in virtutibus Dei.* Dicendum eſt igitur ex Angelorum ſimilitudine non excludi ſexum, ſed C tantùm inferri in electis reſurgentibus fore vitam beatam, & immortalem, quæ nuptiis, nuptiarumque vſu ad conſeruandam ſpeciem non indigeat. Et ita explicandi ſunt SS. PP. Athanaſius ſerm. 3. contra Arianos, Hieronymus, & Baſilius in Pſal. 14. & Hilarius Matth. 22. qui quamuis citentur pro Scoti opinione; nihilominus non ſexum, ſed vſum negant in reſurrectione futurum.

Ad Damaſũ de Seraphino purgante labia calculo ignito.

Spiritui Latini maſculinum, Hebræi fœmineũ, Græci neutrum genus tribuunt.

56. Præterea ſexus diuerſitatem in reſurgentibus electis admittendam eſſe his ſancti Iuſtini Martyris verbis confirmari poteſt: *Multæ ſunt cauſæ, propter quas oportet reſurgentes ſua quemque forma reſurgere. Primùm ad oſtendendam ſingularem, diuinamque Dei poteſtatem; quod poſſit in tam innumerabili reſurgentium mul-* D *titudine, ſua cuique forma ſeruari. Deinde ne putetur condere nouos homines, ac non mortuos excitare; propterea oportet, vt reſurgentes habeant ſuam quiſque formam. Ignoratis enim formis eius, qui paſſus eſt iniuriam, perit æquitas iudicij.* Quare apertè Quintiani prætoris ſæuities iuſto diuino iudicio damnari videbitur; quòd ſanctæ Martyri Agathæ mamillam abſciderit, eàdem ſancta martyre fœmineo ſexu mamillas referente.

57. Vltimò obiici poteſt, ſi electorum reſurrectionis Chriſtus cauſa exemplaris eſt; ita vt iuxta Apoſtoli teſtimonium corpus humilitatis noſtræ reformandum ſit, & configurandum corporis claritatis eius; hinc ſequi videtur ele- E ctorum corpus non fore illud carneum, & oſſeum, quod prius habebatur: ſed corpus cœleſte, quale Chriſti corpus fuit; de quo Apoſtolus ait: *Secundus homo de cœlo cœleſtis;* cùm de Adamo antea dixiſſet: *Primus homo de terra terrenus.* Confirmari id videtur ex præcedentibus illis Apoſtoli verbis: *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale.* Reſpondetur ſententiam in allata obiectione fuiſſe hæreſim Eutychii teſte Gregorio 4. mor. cap. 29. Eamdem ſententiam inter Origenis errores numerat Hieronymus ep. ad Pammachium, & Oceanum.

Ad Philip. 3.

1 ad Cor. 15.

Chriſtus verè humana carne aſſumpta, dicitur tamen de cœlo cœleſtis quadruplici ſenſu.

58. Reſpondetur igitur Chriſtum dici de cœlo cœleſtem; non quòd corpus verè cœleſte de cœlo attulerit, humanumque verum corpus non habuerit; vt aſſerebant Gnoſtici, & Valentinus: quam aſſertionem, vt hæreſim damnatam fuiſſe teſtatur Auguſtinus hæreſi 11. & Irenæus lib. 1. cap. 5. Sed cœleſtis dicitur Chriſtus, vt indicat Nazianzenus orat. 51. & Auguſt. epiſt. 57. propter diuinam, cœleſtemque perſonam; ſecundùm quam Ioan. 3. Chriſtus de cœlo deſcendiſſe dicitur. Secundo ex Tertulliano de carne Chriſti cap. 8 & Beda in hunc locum, Chriſtus dicitur cœleſtis, quòd ob impeccabilitatem ſemper cœleſtem vitam duxerit. Immo ad Hebræos 7. vbi ab Apoſtolo ob impeccabilitatem Chriſtus dicitur, *Sanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus*; deinde additur: *Excelſior cœlis factus*; non ſolùm, quia *ſuper omnes cœlos aſcendit*; ſed quia ſupra cœlos excelſitatem, hoc eſt prærogatiuam habuit. Nam cœli quamuis naturaliter incorruptibiles ſint; abſolutè tamen eos corruptioni eſſe obnoxios non repugnat: at Chriſtum Dominum peccati corruptioni obnoxium eſſe omninò repugnat. Dicitur ergo cœleſtis, quia Sanctus; Sanctus autem dicitur; hoc eſt Agios, id eſt ſine terra, inquit Hugo Cardinalis, quia terrenis affectibus omninò caruit, qualis Adam non fuit, qui propterea non cœleſtis, ſed terrenus dicitur. Tertio iuxta Hilarium 1. de Trinitate ſub initium, Ambroſium in allatum Apoſtoli locum, & Auguſtinum dialogo ad Oroſium q. 4. Chriſtus dicitur cœleſtis, quia ſupra totum naturæ ordinem cœleſti virtute Spiritus ſancti ex Virgine conceptus, & natus eſt. Verè hinc cœleſtis dicitur, quia cum Deipara *Virgo animatum cœlum* ſit iuxta Damaſcenum; ſanctiſſimus filius ab ea natus; De cœlo cœleſtis meritò dici poteſt. Quarto ex Chryſoſtomo Chriſtus cœleſtis dicitur ob cœleſtem gloriam, & immortalitatem, quam poſt reſurrectionem eſt conſecutus. Quam interpretationem etiam Auguſtinus amplectitur, vt mox videbimus: & eam veram, & litteralem eſſe ex eo patet, quia ibi Apoſtolus de reſurrectione, & beatorum corporum gloria agit, per quam Chriſto prototypo in cœleſti patria electi ſunt conformandi.

Ad Eph. 4.

In epiſt. ad Hebr. c. 2.

Orat. 2. de dormit. B. Virginis.

Beatis vera, & propria cum carne reſurgentibus quo ſenſu ſpirituale corpus tribuatur?

59. Hinc etiam habetur, cur Apoſtolus dicat: *Surget corpus ſpiritale.* Spiritum viuificantem vocat Auguſtinus rationalem animam iam beatam; eò quòd ita viuificandi corpus vim habeat, vt illud ab omni mortalitatis conditione liberum planè reddat. Hoc poſito ait Auguſtinus: *Spiritalia erunt, non quia corpora eſſe deſiſtent; ſed quia ſpiritu viuificante ſubſiſtent. Nam ſicut iſta, quæ habent animam viuentem, nondum ſpiritum viuificantem, animalia dicuntur corpora; nec tamen animæ ſunt; ſed corpora: ita illa ſpiritalia vocantur corpora. Abſit tamen, vt ſpiritus ea credamus futura; ſed corpora carnis habitura ſubſiſtentiam; ſed nullam tarditatem, corruptionemque carnalem ſpiritu viuificante paſſura. Tunc etiam non terrenus, ſed cœleſtis homo erit; non quia corpus, quòd de terra factum eſt, non ipſum erit; ſed quia dono cœleſti iam tale erit, vt etiam cœlo incolendo, non amiſſa natura, ſed mutata qualitate conueniat.* Confirmatur, nam, vt idem Auguſtinus ait lib. de fide, & ſymbolo c. 10. *Anima, cum carnalia bona adhuc appetit, caro nominatur: Vnde dicitur: Mente ſeruio legi Dei; carne autem legi peccati.* E contrario igitur cum corpus in cœleſti patria ita

Aug. 11. de Ciuit. c. 22. ſub finem, & c. 23. ſub initium.

Ad Rom. 7.

A ſpiritui ſubiectum erit, vt ſimul carnalia bona omninò non appetat; tunc corpus ſpiritale dici poterit. Hinc Auguſtinus ibidem cap. 6. ait: *Spiritale dicitur corpus, non quaſi in ſpiritum vertatur; ſed quia ita ſpiritui ſubditum erit, vt cœleſti habitationi conueniat; omni fragilitate, ac labe terrena in cœleſtem ſtabilitatem mutata, atque conuerſa.*

60. Damaſcenus allata Apoſtoli verba ita interpretatur: *Reſurget corpus ſpirituale, immutabile, impaſſibile, ſubtile. Hoc enim ſignificat ſpirituale, quale poſt reſurrectionem corpus Domini ianuis clauſis ingrediens, infatigabile nec cibo, aut ſomno, aut potu indigens.* Spiritus autem duo ſignificat, nempe tum ſubſtantias immateriales à materialibus ſubſtantiis omninò diſtinctas; tum etiam ventos: prima acceptione dicitur Lucæ 24.
B *Spiritus carnem, & oſſa non habet.* Secunda acceptione dicitur Pſalm. 47. *In ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis.* Iuxta primam acceptionem dicitur corpus beatum ſpiritale; quia inſtar ſpiritus, immaterialis, infatigabilis erit, nec cibo, aut ſomno, aut potu indigebit, vt ait Damaſcenus. Propterea dixit Auguſtinus: *Corpora Sanctorum, quæ in reſurrectione futura ſunt, non indigebunt corporalibus alimentis, quibus eſuriendi, aut ſitiendi qualiſcumque moleſtia deuitetur; quoniam certo, & inuiolabili munere immortalitatis induentur; vt non, niſi velint, poſſibilitate, non neceſſitate veſcantur. Quod Angeli quoque viſibiliter, & tractabiliter fecerunt.* Hoc autem exemplificat Auguſtinus tum exemplo Angelorum Abrahami
C hoſpitum Geneſ. 18. tum Angeli Raphaëlis, qui Tobiæ dixit: *Videbatis me manducare:* tum exemplo Chriſti Domini, qui poſt reſurrectionem ſuis cum diſcipulis conueſci viſus eſt, Lucæ cap. 24 43. vbi Beda ait: *Aliter aquam abſorbet terra ſitiens, aliter Solis radius calens, illa indigentia, iſte potentia. Itaque cibus ille à Domino non eſt, vt à noſtris corporibus ſolet, ſumptus; ſed gloria illa conſumptus, non verſus in corporis ſubſtantiam.* Denique iuxta ſecundam ſpiritus acceptionem à ſpiritu, hoc eſt à vento ſpiritali Beatorum corpus dicitur; quia inſtar venti propter ſubtilitatis, & agilitatis dotes quacumque citiſſimè permeandi vim habebit.

Lib. 4. de fide c. 28. Ioan. 20.

Spiritus tùm immateriales ſubſtantias, tum ventum ſignificat.

13. de Ciuit. c. 22.

Tob. vlt.

Actor. c. 1.

D

Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet.

61. EX his verbis noui hæretici Marcionis ſectatores aſſerunt ſolam fidem ad ſalutem ſufficere; cum hîc credentibus beata, & æterna vita promittatur. Id etiam colligunt ex Redemptoris verbis Marci vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*; vtrobique enim nulla bonorum operum mentio fit. Sed hanc hæreſim confutant Tertullianus, Irenæus, & præcipuè Auguſtinus, qui propterea integrum librum de fide, & operibus ſcripſit. Vbi ait: *Nequaquam mens fallatur, vt ſe exiſtimet Deum co-*
E *gnouiſſe; ſi cum fide mortua, hoc eſt ſine bonis operibus confitetur:* Sed ad huiuſmodi hæreſim damnandam Chriſti Domini Matthæi 19 expreſſa verba afferri poſſunt; vbi adoleſcenti interroganti: *Magiſter bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternam?* Reſpondit Dominus: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Quam ſententiam ineptiſſimè interpretatur Caluinus; putat enim de legalibus præceptis Moſaicæ legis ibi ſermonem eſſe; quorum præceptorum obſerua-

Fides ſine operibus ad ſalutē conſequendam ſufficiens nō eſt Hîc, & ſequentibus.

Caluini interpretatio falſa, & maligna Chri-

ſto ludicrã ironiam tribuendo.

tione fretus adoleſcens ille, eaque inflatus ab æternæ vitæ via potius aberrabat, quàm per eam incederet; Chriſtus enim venerat, vt Moſaicæ legis mandata, & cæremonias abrogaret. Reſpondit igitur Chriſtus iuxtà Caluinum, quaſi ludens, & quaſi per ironiam. Quemadmodum ſi quis interroganti qua via Romam iretur, extremos Indos oſtenderet. Quæ interpretatio falſa eſt, & maligna: falſa, quia eo in loco non de legalibus Moſaicæ legis mandatis, & cæremoniis à Chriſto àbrogandis ſermo eſt; ſed de mandatis adhuc in Euangelica lege retinendis; per quæ verè ad vitam æternam itur, non ab ea aberratur. Explicat enim mandata ſeruanda Chriſtus, dicens: *Non homicidium facies; non adulterabis; non facies furtum; non falſum teſtimonium dices; honora patrem tuum, & matrem tuam; & diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dixitque Domino adoleſcens: Omnia hæc cuſtodiui à iuuentute mea; quid adhuc mihi deeſt?* Quod ſi Moſaicæ legis obſeruationi confidens, eaque inflatus, ille ad Dominum acceſſiſſet; vtique non vlterius quæſiuiſſet. *Quid adhuc mihi deeſt?* Rurſus maligna eſt Caluini interpretatio, cum Chriſtum Dominum in re grauiſſima, quippe ad ſalutem ſpectante, per ironiam, & luſum reſpondiſſe cenſeat.

62. Reſpondetur igitur tàm hîc, cum Dominus ait: *Qui credit in me*, quàm Marci vltimo, cum dicitur: *Qui crediderit*, &c. Sermonem eſſe de fide non mortua, quæ cum bonis, & meritoriis operibus, præceptorumque obſeruatione aſſociatur. Propterea ait Ioannes epiſt. 1. cap. 2. *In hoc ſcimus, quoniam cognouimus eum, ſi mandata eius obſeruemus.* Vbi de vera fide, & notitia familiaritatis, & amicitiæ ſermo eſt iuxtà Oecumenium, & Bedam. Porrò fides, quæ per habitum, actuſque ſupernaturales vera credit, ex hoc capite vera dicenda eſt: prauè autem aſſerit Caluinus veram fidem ex ſupernaturali credendi habitu procedentem non poſſe à Dei dilectione, aliiſque virtutibus ſeparari. Rurſus fides bonorum operum expers ex alio capite fides non vera dici poteſt; nam omni ex parte: *Vera fides dicenda eſt, quæ in hoc, quod verbis dicit, moribus non contradicit*, vt ait Gregorius. Talis fides non reperitur in iis, qui, vt ait Paulus, *Confitentur ſe noſſe Deum; factis autem negant.* Hinc Ioannes ait: *Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt.*

In Antidoto Cõcil. Trid. ad Can. 11. ſeſſ. 6.
Hom 29. in Euang.
Fides ſine operibus quare mendax dicitur? Hic, & ſequentibus.
Ad Tit. c. 1.
Epiſt. 1. c. 2.

63. Poteſt hoc explicari aptiſſima ſimilitudine. Si nigrior facies fuco aliquo dealbetur; vera quidem in ea albedo eſt; ſed tamen adhuc falſus, & mendax candor ille diceretur; eò quòd ſubiectum nigrum candidum oſtenderet. Similiter accidit, cum anima tenebrarum opera proſequitur, peccatorumque labe ſuper carbones denigrata, ſe fidei lumine illuſtratam præfert: fides enim, Deique notitia ex natura ſua excitare videtur ad bona opera; cum re vera in peccatrice anima ad ea non excitet: & propterea mendax eſt; cum in ea contradictio cognoſcendi, & non cognoſcendi Deum reperiatur. *Quiſquis Deum non amat, profectò oſtendit, quia quàm ſit amabilis non nouit; & quàm ſit ſuauis Dominus, & dulcis guſtare, & videre non didicit; qui eius conſpectibus placere continua dilectione non ſatagit*, ait Beda in Pſal. 33.

64. Præterea ille dicitur mendax, qui aliud in corde retinet, & aliud foras profert. Quiſquis cum fide malè operatur, Chriſtum quidem ſapientem, iuſtum, veracem, ſanctum credit; idem verò operibus negat: *Chriſtus*, inquit Hieronymus, *eſt ſapientia, iuſtitia, veritas, ſanctitas; negatur per inſipientiam ſapientia; per iniquitatem iuſtitia; per mendacium veritas; per turpitudinem ſanctitas; per imbecillitatem animi fortitudo: & quoties à vitijs vincimur, Deum negamus.* E contrario quoties boni quid agimus, non ore, ſed reipſa Deum confitemur.

Hier. in ep. ad Tit. c. 1.

65. Rurſus fides bonorum operum expers, mortua dicitur Iacobi cap. 2. *Fides, ſi non habeat opera, mortua eſt.* Ad eum ſcilicet modum, quo arboris radix, ex qua nulla ramorum frondium, florum, fructuumque germina prodeant; tamquam mortua habetur: *Viuentes*, ait Chryſoſtomus, *non eo ſolùm à mortuis differunt, quòd Solem, atque aerem cernunt; ſed eò quod boni aliquid faciunt. Id quippe niſi adſit viuentibus, nihilo defunctis meliores ſunt.* Similiter fides mortua eſt; cum Deum quidem iuſtitiæ Solem ſupernaturali lumine cognoſcit; ſed ex hac cognitione opera nulla Deo grata prodeunt.

Fides ſine operibus quare mortua dicitur?
In ep. ad Titum hom. 5.

66. Præterea Bernardus ſerm. 24. in Cantic. *Fidei interfectorem* vocat eum, qui charitatem bonorum operum operatricem à fide diuidit, Geneſis 4. dicitur: *Omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur.* Vbi quæritur, cur maior pœna ſtatuta fuerit in eum, qui interfeciſſet Cain, quàm in ipſum Cain interfectorem Abel? Reſpondetur ex Toſtato in Matth. 5. quæſt. 118. *Maiori pœna puniendum occiſorem Caini, quàm Abelis; quia quamuis maior culpa ſit occidere iuſtum ratione perſonæ, quæ eſt dignior vita; adhuc grauior culpa eſt occidere peccatorem ratione damni illati; cum & temporali, & æterna vita priuetur.* At in occidenda fide, ab ea charitatem bonorum operum operatricem auferendo, vtraque culpa committitur; infertur enim in vitam digniorem iniuria; ſcilicet in vitam, quæ per gratiam habetur; & adhuc alia digniore vita priuatur; ſcilicet vita per gloriam in cœleſti patria obtinenda.

Fidei interfector dicitur, qui à fide Charitatem diuidit.
Caini interfector cur maiori pœna puniẽdus dicitur, quã ipſe Cain interfector Abelis.

67. Porrò vera fides, Deique notitia cum bonorum operum executione eam ex ſe connexionem habere debet; vt interdum vnum pro altero ſumatur. Oſeas cap. 4. *Non eſſe ſcientiam Dei* conqueritur; *non eſſe qui ambulent in timore Domini*, vertit Chaldæus, Chaldæique interpretationem Cyrillus ibi, & Cyprianus contra Demenianum amplectitur. Apud eumdem Oſeam Deus dicitur *Dei ſcientiam magis exigere, quàm holocauſta:* Chaldæus autem vertit: *In operibus legem Domini magis eſſe, quàm in offerentibus holocauſta.*

Cap. 6.

68. Nauis quamuis ad iter dirigendum in puppi accenſam facem præferat; nihilominus facilè ventorum impetu naufragium incurret, ſi debito pondere deſtituta, leuis huc illuc ventorum violentia impellatur. Similiter ſi quis ad æternæ patriæ portum tendens, in mortalis vitæ fluctibus nauigans, fidei lumine, vt iter dirigat, non careat; adhuc facilè naufragabitur; eique etiam fidei lumen extinguetur, ſi bonorum operum pondus non habeat. Id Apoſtolus ſignificauit, dicens: *Bonam conſcientiam repellentes circa fidem naufragauerunt.* Hinc benè Gregorius ait: *Diuino iudicio ſæpè contingit, vt per hoc, quod quidam nequiter viuunt, & illud perdunt, quod ſalubriter credunt; atque ſic exinaniuntur vſque ad fundamentum.* Salutis autem fundamentum fides eſt ex Tridentino. Quare iuxta Paulinum Aquilienſem Epiſcopum virum miraculis clarum, Dæmonum voces ſunt illæ ex Pſal. 136. *Exinanite,*

Fidelis quomodo ſine operũ pondere naufragatur?
1. ad Tim. c. 1.
25 Moral. c. 10.
Seſſ. 6. c. 8.

exinanite vſque ad fundamentum in ea. Sic enim A dæmones opportunitatem nacti, in perniciem fidelis animæ conſpirantes clamant; cum fidelis

in 4. Reg.

anima ex fide non benè operatur, *Fides, & opera indiſſolubili vinculo quodam connectuntur; vt vbi alterum deſit, alterum penitus non ſtet,* ait Eucherius: eò quòd fides, vel penitus amittatur, vel ſaltem ad æternam vitam non proficiat.

Marcion ſolam fidem ſine operibus ad ſalutem ſufficere aſſerens aptè diaboli filius dictus eſt.

Hieronymus De ſcrip. Eccleſ.

S. Iacobus c. 2.

Auguſtinus lib. de fide, & operibus c. 14.

Marci 1.

Matth. 16.

Marcion ſolam fidem ſine operibus ſufficere ad ſalutem aſſerens, *cum Romæ fortuito obuiam Polycarpo fuiſſet; & diceret: Cognoſcis nos? Reſpondit Polycarpus: Cognoſco primogenitum diaboli,* vt teſtatur S. Hieronymus. Meritò autem diaboli filium Marcionem vocauit Polycarpus; cum huiuſmodi patris ſe imitatorem, & imaginem Marcion præferret; fallaciter ſcilicet credendo, B & non operando. *Iacobus,* inquit Auguſtinus, *vehementer infeſtus eſt eis, qui ſapiunt fidem ſine operibus valere ad ſalutem, vt illos etiam dæmonibus comparet dicens: Tu credis, quoniam vnus eſt Deus; benè facis & dæmones credunt, & contremiſcunt. Quid verius, breuius, vehementius dici potuit, cum in Euangelio legamus hoc dixiſſe dæmonia, vt Chriſtum filium Dei confiterentur; & ab illo corriperentur, quod in Petri confeſſione laudatum eſt.* Concludit Auguſtinus: *Quouſque igitur falluntur, qui de fide mortua ſibi vitam perpetuam pollicentur?*

Fideles ſine operibus cur ſiccis fontibus ſimiles?

Ep. 2. c. 2.

lib. de fide, & oper. c. 25.

Ambroſ. in hymnis.

Pſal. 21.

In Cant. 4.

Vbera Eccleſiæ duo, diuinæ legis per fidem cognitio, eiuſque obſeruatio.

69. Qui fidem ſine operibus habent, ſiccis fontibus comparantur. *Hi ſunt fontes ſine aqua,* ait Apoſtolus Petrus. *Fontes ſiccos eos appellat; fontes ſcilicet, quod acceperint agnitionem Domini* C *Chriſti; ſiccos autem, quia non congruenter viuunt,* ait Auguſtinus. Quare cum Ambroſius dicat: *Chriſtus nobis ſit cibus, potuſque noſter ſit fides:* ſicut fruſtra potus in ſiccis fontibus quæritur; ſic fidelis anima malè operans nullum fidei potum habere poteſt ad ſenſuum impetum reſtinguendum. Contra verò fidelis anima Deo dicit: *Spes mea ab vberibus matris meæ.* Iuxta Philonem Carpathium duo Eccleſię vbera ſunt, diuinorum mandatorum cognitio per fidem, eorumque obſeruatio; ex his vberibus, ſi meritorum lac fidelis anima ſugat; in Deum, & in æternam patriam iure ſpem erigere poteſt; & propterea dicere: *Spes mea ab vberibus matris meæ.*

Apoſtoli Pauli, & Iacobi textuũ conciliatio.

l. 83. q. 76.

Ad Rom. 2.

Ad Gal. 5.

Ad Rom. c. 8.

D 70. Hæretici aſſerentes ſolam fidem ſufficere ad ſalutem, afferunt verba Apoſtoli ad Gal. 3. *Non iuſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti.* Quare Pauli teſtimonium contrarium eſſe videtur ſententiæ Iacobi pręter fidem bona opera requirentis: atque hinc fit, vt Lutherus in prologo Iacobi epiſtolæ, illam penitus reiiciat, interque canonicas Scripturas neget eſſe numerandam. Luthero Brentius, Kemnitius, & Centuriatores ſubſcribunt. Eraſmus ſuis in adnotationibus Iacobi epiſtolam non redolere Apoſtolicam grauitatem affirmat. Sed de E auctoritate Iacobi epiſtolæ non eſt dubitandum, vt mox dicetur. Obiectioni autem allatæ reſpondet Auguſtinus dicens: *Qui putant iſtam Iacobi Apoſtoli ſententiam contrariam eſſe illi Pauli Apoſtoli ſententiæ, poſſunt arbitrari etiam ipſum Paulum eſſe ſibi contrarium; quia dicit alio loco: Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur: & alio loco: Sed fides, quæ per dilectionem operatur. Et iterum: Si enim ſecundùm carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Quod pergit pluribus demonſtrare Auguſtinus, & tandem concludit: *Non ſunt ſibi contrariæ duorum Apoſtolorum ſententiæ, Pauli, & Iacobi: cum dicit vnus iuſtificari hominem per fidem ſine operibus: & alius dicit inanem eſſe fidem ſine operibus: quia ille dicit de operibus, quæ fidem præcedunt: iſte de iis, quæ fidem ſequuntur: ſicut etiam ipſe Paulus multis locis oſtendit.* Porrò epiſtolam Iacobi inter canonicas Scripturas numerandam eſſe, habetur ex Conciliis Laodiceniſi, Carthaginienſi 3. Florentino, & Tridentino: & ex SS. PP. vt Seſſ. 4. videre eſt apud Bellarminum tom. 1. lib. 1. de verbo Dei c. 18. Quare mirum eſt Caietanum Catholicum doctorem de ea dubitaſſe, & aſſeruiſſe epiſtolam illam minoris auctoritatis eſſe. Vtique Thomæ de Vio taliter dubitanti ſanctum Apoſtolum Iacobum audire mihi videor dicentem: *Thoma, noli eſſe incredulus, ſed fidelis.*

71. Præterea ad æternam ſalutem pręter fidem bona opera neceſſaria non eſſe videntur oſtendere verba Apoſtoli ad Eph. 2. *Gratia ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum eſt: non ex operibus, vt ne quis glorietur.* Reſpondet Auguſtinus libro de gratia, & libero arbitrio c. 7. *Ne dicerent (Epheſij) ſe ſuis operibus donum tale* (ſcilicet fidem) *meruiſſe: continuò ſubiecit: Non ex operibus, ne fortè quis extollatur. Non quia negauit, aut euacuauit opera bona: cum dicat Deum vnicuique reddere ſecundùm opera eius: ſed quia opera ſunt ex fide: non ex operibus fides: ac per hoc ab illo ſunt nobis opera iuſtitiæ, à quo eſt ipſa fides, de qua dictum eſt: Iuſtus ex fide viuit. Homines autem non intelligentes quod ait ipſe Apoſtolus: Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis: putauerunt dicere ſufficere homini fidem: etiam ſi malè viuat & bona opera non habeat. Quod abſit, vt ſentiret vas electionis, qui cum dixiſſet quodam loco: In Chriſto enim Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium: mox addidit, Sed fides, quæ per dilectionem operatur. Ipſa eſt fides, quæ fideles Dei ſeparat ab immundis dæmonibus; nam & ipſi, ſicut dicit Apoſtolus Iacobus, credunt, & contremiſcunt; ſed non benè operatur. Non ergo habent iſtam fidem, ex qua iuſtus viuit, id eſt quæ per dilectionem operatur.*

Habacuc 2.

Ad Romanos c. 1. 17.

Ad Rom. 3. 28.

Ad Gal. 5.

Cap. 2.

72. Quare ſi quæ ſacræ Scripturæ, ſanctorumque Patrum teſtimonia afferantur, quę per fidem, ſalutem, æternamque gloriam acquiri ſignificare videntur; ea ſemper explicanda ſunt de fide, quæ per dilectionem, ſeù charitatem operetur, vt Apoſtolus loquitur. Hinc benè intelligitur quo ſenſu dicitur Ioannis 3. *Vt omnis, qui credit in ipſum, non pereat; ſed habeat vitam æternam:* & Ioannis 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolùm Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Et Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Charitas ergo fidei forma eſt, quę eam alioquin informem, & mortuam viuificat; quatenus eam fœcundam, & operatricem operis meritorij reddit; quod opus ſine charitate à fide prouenire non poſſet. Ex infœcunditate autem, & ineptitudine ad opus meritorium eliciendum mortua fides, & informis dicitur ſine charitate: ſicut ob infœcunditatem ad prolem gignendam *emortuum* Abrahæ *corpus* dixit Apoſtolus ad Romanos 4. Denique ad viuam fidem ſignificandam ſubdidit Dominus: *Et omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.* Vbi non ſolùm credere per fidem, ſed etiam viuere per gratiam ad æternam mortem vitandam requiri Dominus aſſerit. Quare benè Tridentinum Concilium docet ſeſſ. 6. cap. 8. *Cum Apoſtolus dicit ad Rom. 5. iuſtificari hominem per fidem, & gratis: ea verba in eo ſenſu intelligenda*

ſunt, quem perpetuus Eccleſiæ Catholicæ conſenſus tenuit, & expreſſit: vt ſcilicet per fidem ideo iuſtificari dicamur, quia fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, radix omnis iuſtificationis; ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum eius conſortium peruenire. Gratis autem iuſtificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ iuſtificationem præcedunt, ſiue fides, ſiue opera ipſam iuſtificationis gratiam promeretur. Si enim gratia eſt, iam non ex operibus; alioquin, vt idem Apoſtolus inquit, Gratia non eſt gratia. Ad Rom. 11.

Ad Epheſ. 2. Ad Titum. 37

Et omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.

73. PEr hæc verba non negatur, vnumquemque iuſtum credentem non moriturum, ſed non moriturum in æternum: ſicut Ioannis 4. dicitur: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum*, hoc eſt, ſitiet non in æternum. Vide, quæ ibi diximus. Fideles ergo iuſti non in æternum morientur, cum ad æternam vitam reſurrecturi ſint. Contra verò infideles, ſeu peccatores mortuam fidem habentes in æternum morientur; quamuis enim reſurrecturi ſint; eorum tamen vita, vt docet Auguſtinus, quæ in cruciatibus erit, morti potius comparatur: & idcirco mors æterna in Scriptura appellatur: beatorum verò felix, & beata reſurrectio, vita æterna erit. Quare Machabæorum 2. c. 7. ex ſeptem fratribus vnus ab impio Antiocho cruciatus benè Tyranno dixit: *Tibi reſurrectio ad vitam non erit*: vt ſupra etiam diximus.

6. de Ciuit. c. 12.

74. *Qui credit in me*, &c. *Multum intereſt*, inquit Auguſtinus, *vtrum quiſquam credat ipſum eſſe Chriſtum, & vtrum credat in Chriſtum. Nam ipſum eſſe Chriſtum & dæmones crediderunt; nec tamen in Chriſtum dæmones crediderunt. Ille enim credit in Chriſtum qui & ſperat in Chriſtum, & diligit Chriſtum. Nam ſi fidem habet ſine ſpe, ac ſine dilectione Chriſtum eſſe credit, non in Chriſtum credit. Qui ergo in Chriſtum credit, credendo in Chriſtum, venit ad eum Chriſtus, & quoque modo vnitur in eum, & membrum in corpore eius efficitur. Quod fieri non poteſt, niſi ſpes accedat, & charitas.* Sed ſi Hebræorum idioma conſulamus, idem eſt credere Chriſto, in Chriſto, & in Chriſtum: & per hos loquendi modos ſignificatur credere Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Saluatorem, & Redemptorem mundi; eiuſque etiam verbis fidem præſtare. Patet hoc ex pluribus Scripturæ locis Ionę 3. *Crediderunt Niniuitæ in Deum*: vbi ex Septuaginta legitur: *Crediderunt viri Niniuitæ in Deo*: ex Chaldæo: *Crediderunt viri Niniuitæ verbo Domini.* Exodi 14. *Crediderunt Domino, & Moyſi ſeruo eius*: ex Hebræo legitur: *in Deo, & in Moyſe ſeruo eius*: Pſal. 105. *Non crediderunt verbo eius*; ex Hebræo legitur: *In verbum eius*: Prouerbiorum 14. *Innocens credit omni verbo*; ex Hebræo *In omne verbum*: Iſaiæ 53. *Quis credidit auditui noſtro*; ex Hebræo: *In auditum noſtrum.* Præterea Actorum 8. cum Eunuchus dixit: *Credo filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum*; vtique in Deum, & in Ieſum Chriſtum ſe credere teſtatus eſt: quandoquidem Philippus ab Eunucho baptizando perfectam fidem in Deum, & in Chriſtum Dei filium, vnà cum peccatorum dolore morumque reformatione ex Dei dilectione, ante baptiſmum exigebat dicens: *Si credis ex toto corde. In eo, quod dictum eſt Euangeliżaſſe Philippum ſpadoni Dominum, nullo modo dubitandum eſt & illa in catechiſmo dicta eſſe, quæ ad vitam, moreſque pertinent eius, qui credit in Dominum Ieſum*, ait Auguſtinus: ex quo patet idem fuiſſe reſpectu Eunuchi credere Ieſum Chriſtum, ac in Ieſum Chriſtum.

tom. 10 ſer. 61. de verbis Domini.

Credere Chriſto, in Chriſto, & in Chriſtū idem ſunt.

lib. de fide, & oper. c. 9.

Credis hoc? Ait illi: vtique Domine: ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti.

75. HÆc Apoſtolica beati Petri confeſſio eſt, ait hîc Rupertus. Nam idem fidei lumen, ac Martha, oſtendit Petrus Matthæi 16. Interroganti enim Domino: *Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus dixit: Tu es Chriſtus Filius Dei viui.* Vt Petrum propter tam inſignem confeſſionem Dominus remuneraretur, Cœli claues exhibuit: *Tibi dabo claues regni cœlorum.* Rurſus, vt Marthæ fidem propter eandem confeſſionem compenſaret; claues mortis, & inferni ad Lazarum reſuſcitandum adhibuit Dominus, qui Apocal. 1. ait: *Habeo claues mortis, & inferni.* Per allatam confeſſionem, in Chriſto verę Diuinitatem credidiſſe Martham dicendum eſt; vt patet ex Auguſt. tract. 49. & Hilario lib. de Trinit. Quod etiam probatur, eo quòd ex allato Petri teſtimonio probant Chriſti Diuinitatem Athanaſius ſer. 3. contra Arianos, & epiſt. de ſententia Dionyſij contra Arianos; Hilarius in commentarijs, & 6. de Trin. Chriſti autem Diuinitatem inde benè probari patet; nam Petrus appellans Chriſtum filium Dei viui, opponit Eliæ, Ieremię, Ioanni, aliiſque Prophetis, quos conſtat Dei filios adoptione fuiſſe; ergo Chriſtum non adoptione, ſed naturâ Dei filium eſſe ſignificauit. Cum igitur eadem ſit Marthæ confeſſio, idem illam credidiſſe, & ſignificaſſe dicendum eſt.

76. In vtraque confeſſione Chriſtus filius Dei viui dicitur iuxtà Hieron. Bedam, & Euthym. vt vetus Deus ab idolis diſtinguatur, quæ mortua ſunt; immo numquam fuere viuentia; cùm tantùm lapides, & metalla ſint: *Simulachra Gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum; os habent, & non loquentur; oculos habent, & non videbunt: aures habent, & non audient*, &c. Ieremiæ 2. inducuntur Iſraëlitæ idololatræ *Dicentes ligno: Pater meus es tu; & lapidi: Tu me genuiſti.* Quare ſi Iudæi à Dei cultu recedentes lapides genitores agnouerunt; quòd fuerint *dura ceruice*, & *lapideum cor* habuerint, mirum eſſe non debet. Rurſus Sapient. 15. de falſis dijs dicitur: *Nemo fecit illos; & qui ſpiritum mutuatus eſt, is finxit illos. Nemo enim ſibi ſimilem homo poterit Deum fingere: cum enim ſit mortalis mortuum fingit manibus iniquis. melior enim eſt ipſe his, quos colit; quia ipſe quidem vixit, cum eſſet mortalis, illi autem numquam.* Quàm bene idolum *Nihil* vocat Apoſtolus; eo quòd verè nihil habeat eius, quod ſuo cultu idololatræ ei tribuunt: *Scimus, quia nihil eſt idolum in mundo.* Nihil quidem eſt idolum in ſuperiori hoc mundo; aliquid tamen eſt in mundo infero, & ſubterraneo; nam *Omnes Dy gentium dæmonia*. Cur Plato 12. de legibus Deorum ſtatuas aureas, argenteas, eburneas; æneas, ferreas fieri vetuit; lapideas tantùm, & ligneas permiſit? Reſpondet Theodoretus: *Lignis, lapidibuſque dumtaxat ſculpi eas voluit. Sciebat enim, puto, huiuſmodi materiam contemptui obnoxiam eſſe; ſuapteque illam vi perſuadere ſpectantibus poſſe, ne ſe, vt diuinam rem haberent, vene eam materiam colerent,*

Pſal. 113.

Act. 7. Ezech. 36. Iudęi idololatræ lapidea ſimulacra adorantes durā ceruicem & lapideum cor habuerunt.

Idolum cur nihil eſſe dicatur? 1 ad Cor. c. 8. Pſal. 95. ſerm. 3. de Diu. & Angelis.

Plato deorum ſtatuas aureas, argenteas, & eburneas fieri vetuit, in idolorum contēptum.

quam ita tenuem, paruique eſſe cerneret.

77. Sed ad præclaram Marthæ confeſſionem reuertamur. In Petri, atque adeo in Marthæ confeſſione, cum eadem ſit, includi quidquid de Chriſto Domino credendum eſt, elegantiſſimè probauit Æthiopiæ Patriarcha, Alphonſus Mendez Soc. Ieſu in concione, quam ad Æthiopię Imperatorem, eiuſque proceres habuit. Primò alloquendo Chriſtum tamquam ſingulare indiuiduum, & ſuppoſitum, *Tu es Chriſtus* &c. ſignificatur vna in Chriſto perſona, eáque diuina: reſpondent enim voces iſtæ: *Tu es*, Pſalmi 101. verbis, *Tu autem idem ipſe es.* Quem locum de diuino Verbo Dei filio Apoſtolus intelligit 1. ad Hebræos. 2. cum dicitur: *Chriſtus Filius Dei viui*; duæ in Chriſto naturæ, diuina, & humana ſignificantur. Filius enim Dei Deus eſſe debet, eiuſdemque naturæ cum patre; ſicut Filius hominis nonniſi homo eſſe poteſt, eiuſdéque naturæ cum patre generante: Rurſus cum Dei Filio Chriſti nomen tribuitur; in eo humana natura indicatur; Chriſti enim nomen in ſacris litteris hominibus tribuitur, nempe Regibus, & Sacerdotibus. Regi tribuitur 1. Regum 16. *Num coram Domino eſt Chriſtus eius?* & Pſ. 17. *Faciens miſericordiam Chriſto ſuo Dauid.* Tribuitur etiam Sacerdotibus Pſ. 104. *Nolite tangere Chriſtos meos*: & 2. Matth. 1. *Qui eſt de genere Chriſtorum Sacerdotum.* Præterea Dei Filius, niſi in eo humana natura reſpiceretur, Chriſtus, hoc eſt, vnctus, dici non poſſet: vnctio enim nouam aduenientem gratiam denotat; in diuina autem natura, quippe immutabili, nouitas reperiri non poteſt. Quare cum à regio Vate dicitur: *Vnxit te, Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Deus vngens, & humana Chriſti natura vncta ſignificatur. Præterea ſecundùm humanam naturam Chriſtus conſortes habere dicitur, reſpectu quorum per gratiam vnctionis exceſſum habet. Sed ſecundùm diuinam naturam Chriſtum conſortes habere repugnat; cum vnus tantùm eſſe poſſit naturalis Dei Filius: & propterea dicitur Ioannis 1. *Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris.* Secundùm verò humanam naturam multos conſortes, ac fratres Dei Filius habere poteſt; nempe iuſtos, ac ſanctos; quibus datum eſt *Filios Dei fieri.* Inter quos Chriſtus, quippe qui præſtantiorem gratiæ hæreditatem eſt conſecutus, *Primogenitus* dicitur ab Apoſtolo: *Vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus.*

Petri Apoſtoli. & Marthæ cõfeſſionẽ de Chriſto, quidquid de eo credendum eſt, bene indicaſſe oſtenditur.

In litteris ad Generalem 1626.

Pſal. 44.

Ioann. 1.

Ad Rom. 8.

Et cum hoc dixiſſet, abiit, & vocauit Mariam ſororem ſuam ſilentio dicens: Magiſter adeſt; & vocat te.

78. QVod ad litteralem ſenſum ſpectat, ſilentio, ideſt ſubmiſſa, non elata voce ſororem vocauit; tum vt ad vnguem Chriſti mandatum ſolam Mariam vocantis exequeretur; tum ne Iudæi Chriſto infenſi, Chriſti aduentus conſcii forent: quod ad moralem ſenſum, ſpectat pio ſilentio ad Chriſtum nos vocari, & ad ſpiritualia exercitia ſignificatur. *Os meum aperui, & attraxi ſpiritum*, verè dicitur cum Dauide, ſi ſermo ſit de ſpiritu materiali; ſecus verò de ſupernaturali ſpiritu; de eo enim dicendum eſt: *Os meum aperui, & attraxi ſpiritum*: Salomonis domus viſâ magnificentiâ, Reginæ Sabæ præ ſtupore ita vox faucibus hæſit; vt de ea dicatur 3. Reg. 10. *Non habebat vltra ſpiritum.* Multò magis pia anima ad cœleſtis patriæ contemplationem mentem dirigens, ita tacita conſiſtere debet; vt ad humanum colloquium habitum habere non videatur. *Propter Sion non tacebo*, de materiali Sione, ſeu Ieroſolyma dixit Iſaias: ſed fidelis anima, quæ ad cœleſtem Sionem, & ad Deum alloquendum mentis iter dirigit, dicat potius: *Propter Sion tacebo*; hoc eſt ab humano colloquio libenter me retraham, vt cœleſtis patriæ contemplatione, Deique colloquio fruar. Qui in vrbem aliquam profectionem meditatur; ibique toto vitæ tempore ciuis commorari cupit; ciuitatis illius idioma accuratè addiſcere ſtudet. Si ergo cœleſtis Ieroſolymæ ciues eſſe cupimus, beatæ illius patriæ linguam addiſcamus: ibi verba omnia ſanctimoniam, Deique amorem ſpirant: talis adhuc in hac mortali vita noſter ſermo eſſe debet. Quod ſi inordinata verba praua cogitatio ſuggerat, illa cohibendo dicamus: *Adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi non meminero tui Ieruſalem.* Ex Pſ. 136.

Silẽ io ad Deum vocamur.

Pſ. 118 v 131

Iſaiæ c. 62.

79. De iuſto, Deique amico Ieremias ait Thr. 3. *Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſuper ſe*: *Quia leuauit ſe ſuper ſe*, legunt Rupertus, Bernardus, Hugo, & alii. Et ſenſus eſt: Quia ſeipſum ſupergreſſus à terrenis affectibus, & curis ſe ad cœleſtia eleuauit. E ſilentio ergo tam ſublimis ad Deum, tam proficua eleuatio prouenit. Ideo bene B. Petrus Damiani ait epiſt. 130. *Solitarius dum tacet, ſe eleuat ſuper ſe: quia mens humana dum intra ſilentii clauſtra vndique circum clauditur, in ſuperiora ſublimis erigitur, ad Deum per cœleſte deſiderium rapitur, & in amore eius per ardorem ſpiritus inflammatur: & tamquam fons viuus dum per verborum circulos fluere hinc inde non ſinitur, vndis excreſcentibus in altiora cumulatur. Templum ergo tui pectoris nunc per ſilentium creſcat, virtutum ſtructura conſurgat, vt ſupernus ille ſponſus, quem totis viſceribus diligis, velut in thalamo ſuo delectabiliter requieſcat.* Sed tam ſilentium, quàm ſublimis hæc eleuatio vnde proueniat, ſubdit propheta: *Ponet in puluere os ſuum.* Qui, in quem reuerſurus eſt puluerem ante mentis oculos habet; quique poſt mortem redditurum ſe rationem de omni verbo non vitioſo ſolum, ſed otioſo conſiderat; hic ab humano conſortio ſe remouendo facilè ſilet; ſeque è terra ad cœleſtia contemplanda ſuauiſſimè rapit. Quare mortis meditationem cum ſilentio benè coniunxit ſanctus ille vir apud Ioannem Moſchum c. 156. qui Philoſophis petentibus verbum ædificationis dixit: *Sit Philoſophia veſtra opus ſemper meditari mortem; ſilentioque, & quieti vos aſſuefacite. Omnes morimur, & quaſi aqua dilabimur in terram*, dicitur 2. Regum c. 14. Ne aquæ vena humi labens lutulenta diſperdatur, ſed in ſublime ſubſiliat, intra anguſtos tubos coarctari ſolet. Similiter humanum cor imminentis mortis memoria, ſilentiique cancellis arctatum ad Deum aſſurgit: *Tamquam fons viuus dum per verborum circulos fluere hinc inde non ſinitur, vndis excreſcentibus in altiora cumulatur.*

Silentiũ ſeruandum, vt cœleſti cõtemplatione fruamur.

Mortis imminentis memoria ad ſilentium ſeruandum vtilis.

Petrus Dam. ſupra.

80. De præuaricante populo dicitur Iſaię 8. 6: *Abiecit populus iſte aquas Siloë, quæ vadunt cum ſilentio.* Vbi nomine Siloë tacitè fluentis S. Baſilius, & Cyrillus intelligunt Chriſtum Dominum: *Cuius*, vt Climacus ait, *ſilentium admirationi, & reuerentiæ Pilato fuit.* Ideo exclamat Bernardus: *O humilitas virtus Chriſti, quantùm confundis ſuperbiam noſtræ vanitatis? Parum aliquid ſcio, vel magis ſcire mihi videor; & iam ſilere non poſſum: impudenter me, & imprudenter ingerens, & oſtentans, promptulus ad loquendum, velox ad docendum, tardus ad audiendum. Et*

Matth. 27. 14.

Chriſti exemplo ſilere docemur.

Bernard. ſerm. 1. de Epiphan.

Chriſtus

Chriſtus cum tanto tempore ſilebat, cum ſeipſum abſcondebat, numquid inanem gloriam metuebat? Non ſanè, ſed vt nos doceret ſilere, & ſilendo oſtentationem fugere.

81. De Ieroſolymitano templo dicitur 3. Reg. 6. 7. *Malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo, cum ædificaretur.* Quæ tanta cura erat remouendi ſtrepitum à templi ædificio; in quo nondum ſacrificia, ſacræque cæremoniæ exercebantur? Reſpondetur cum Apoſtolo 1. ad Corinth. 10. 11. *Omnia in figura contingebant illis.* Quod egregiè explicans B. Petrus Damiani epiſt. 130. ad Agnetem Imperatricem ait: *Dum ſtrepitus humani ceſſat alloquij, conſtruitur in te per ſilentium templum Spiritus Sancti. Hinc eſt, quod de Iſraelitici templi conſtructione Sacra teſtetur hiſtoria; quia malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo, cum ædificaretur. Templum quippe Dei per ſilentium creſcit: quia cum mens humana per exteriora ſe verba non fundit, in ſublime faſtigium ſpiritualis ædificij ſtructura conſurgit: tantoque ſuccreſcens in altiora ſuſtollitur, quantò per ſilentij cuſtodiam circumcluſa ſeſe extrinſecus fundere prohibetur.* Chriſtus Dominus noſtræ ſalutis auctor, vt eum familiariter alloquamur, in huiuſmodi templo eſt expectandus. Ideo Ieremias Thr. cap. 3. 26. ait: *Bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei. Nam ſilentij ſtudioſus appropiat Deo, ipſique iugiter in abſcondito cordis aſſiſtens illuſtratur ab eo,* ait Climacus.

Templi Ieroſolymitani in ædificio nullus fabrilis inſtrumenti auditus ſtrepitus, ſilentium in myſtico animæ templo ſeruandum ſignificat.

Climacus gradu 4. Petrus Damiani ſupra.

82. Quàm benè teſte Damiano *Templum Dei per ſilentium creſcit!* Optimus quippe opifex, & egregius architectus ad viua templa intra fidelium corda Deo excitanda ſilentium eſt. Salomon vt templum Domino, & ſibi palatium ædificaret, præter artifices, qui in templo, regioque palatio politos lapides collocabant, *Numerauit ſeptuaginta millia virorum portantium humeris, & octoginta millia, qui cæderent lapides in montibus; præpoſitoſque eorum tria millia ſexcentos,* vt dicitur 2. Paralip. 2. At pium ſilentium nullo operariorum auxilio, immò procul ab hominum frequentia, in fidelium cordibus non vnum, ſed mille ſpiritualia, viuaque templa Deo conſtruere, & ſacrare poteſt; templa quidem Ieroſolymitano longè præſtantiora; in quibus ſancta humilitas ſtabilia fundamenta iacit; modeſtia veſtibulum, templique faciem exornat; perſeuerans conſtantiæ virtus firmas columnas erigit; columniſque recta Deo placendi intentio capitella ſuperponit: Sic *Templum Dei per ſilentium creſcit.* Inter inſignia Gentilium fabularum mendacia, eximium illud eſt, quo Amphion quidam dicitur muſici inſtrumenti ſono Thebana mœnia conſtruxiſſe. *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non vt lex tua,* Pſal. 181. Deo cum Dauide dicamus. Nam ex ſanctiſſima Dei lege non muſico ſono, ſed pio ſilentio templa excitantur, quæ non modo terrenis quibuſque ædificiis, ſed ipſis cœleſtibus orbibus præferri meritò poſſunt: *Templum Dei per ſilentium creſcit.*

83. Quamuis ſicut de templo Salomonis, ita de myſtico animæ templo ad ſilentij commendationem dictum ſit: *Malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo.* Nihilominus in myſtico ſpirituali templo omne quidem reſonans ferramentum lima tamen excepta, audiri non debet: lima quidem illa, de qua Bernardus tract. de perfectione ait: *Bis ad limam veniant verba, quàm ſemel ad linguam:* ſed ex huiuſmodi lima non diſſonus ſtrepitus, ſed ſuauiſſima harmonia hominum, cœlituumque auribus prouenit. Hac etiam lima quò magis verba limantur, & imminuuntur, eò maius apud Deum, homineſque pondus habent. Præter limam circinum Nazianzenus expoſcit dicens: *Oportet habere velum in oculis, claues in auribus, in labijs circinum.* Nam antequam labia vocem proferant, ſana mens verba, ſecum tacita conſideratione, velut circino, ne exorbitent, metiri debet. Materialis circinus corporis figuram in orbem redigit; in quo nihil aſperum, nihil angulis inciſum appareat. Similiter ſilentis conſiderationis circino verba proferuntur, quæ nihil aſperum, nihil angulatum quod audientes pungat, habeant, nihilque, quod per iactantiam extra promineat. Plana corpora pluribus partibus terræ adhærent: circino verò rotundata corpora ſe tota è terra ſurſum attollunt. Similiter conſiderationis, ſilentiique circino dimenſa verba terram non ſapiunt; ſed ſurſum ad cœleſtia proferenda conſurgunt. Bene ergo Nazianzenus monet: *In labiis circinum habere oportet.*

in Iambis

84. De pia anima Chriſti ſponſa dicitur Cantic. 4. *Sicut vitta coccinea labia tua; & eloquium tuum dulce. Vitta coccinea eſt ſilentium cum charitate,* ait Richardus Victorinus. Ex huiuſmodi autem ſilentio diuinis auribus *eloquium dulce* reſonat. In myſtico piè ſilentis animæ templo, ſicut in templo Salomonis omne ferramentum non auditur; auditur tamen pœnitentiæ ferramentum; de quo ferramento Chryſoſtomus loquens de Petro Apoſtolo ait: *Quidquid in eo delicti tabidum fuit, ferramento pœnitentiæ reſecauit.* Pius religioſus Radulphus ſexdecim annos perpetuum ſilentium ſeruauit, vt ſcribit Cantipratenſis lib. 2. apum cap. 14. cumque caſu excitatum incendium reſtingui non poſſet; Radulphus ſilentium ſoluens dixit: *Stes ignis; hac hora flamma penitus conquieſcas:* quibus vocibus ſtatim obediens ignis extinctus eſt. Meruit profectò Radulphus loquendo materialem ignem extinguere; quia antea ſilendo voraciorem linguæ ignem ſuperauerat: *Ecce quantus ignis quàm magnam ſyluam incendit! & lingua ignis eſt,* ait Iacobus Apoſtolus ep. cap. 3.

Silentii in commendatione vittæ coccineæ ſponſæ labia comparantur.

Chryſoſt. t. 3. feria 5. Paſſionis, hom. 2 de Petro

Radulphus poſt ſilentiū ſedecim annos ſeruatū imperio ingens incendium extinxit.

85. Auctore Plutarcho de animantium comparatione, *Anſeres aquilarum formidine tranſcenſuri Taurum montem, lapidem ore capiunt, velut obturantes aut frænantes garrulitatem, & clangorem ſuum, dum furtim imprudentibus ſint præteruecti.* Quod natura anſeribus ſuaſit, idem ſuaſit gratia pio viro Agathoni, qui ad ſilentium ſeruandum triennio lapidem in ore geſtauit, teſte Palladio in Lauſiaca cap. 50. Fuit ſanè lapis ille ignito calculo comparandus, quo de altari ſumpto vnus de Seraphim Iſaiæ labia purgauit capite 6. Ex Agathonis lapide illo ſilentii cuſtode poſtea pius, prudenſque ſermo prouenit; de quo dicitur 25. Prouerb. 25. *Mala aurea in lectis argenteis qui loquitur verbum in tempore ſuo,* ſeu, vt Septuaginta legunt: *Malum au-*

Anſeres lapidem ore capiunt, vt ſilendo prædatrices aquilas vitent.

Agathon triennium ore lapidem tulit ad ſilentium ſeruandum.

probabilius placet ſancto Thomæ, antequam in aëra rapiantur, in terra morientur; vnde reſurgentes rapientur in aërem. Atque hinc Chriſtus Dominus in Apoſtolorum & in Athanaſii Symbolo, dicitur: *Venturus iudicare viuos, & mortuos*; ideſt tum eos, qui prius mortui fuerint, tum etiam illos, qui aduentante ipſo Iudicii die, viui reperiemur, & modico temporis ſpatio mortem ſubeuntes ſtatim reſurgent. Quare ad indicandum ſuperſtites die Iudicii à morte non omninò forè liberos, ſubdit Athanaſius de Chriſto Iudice: *Ad cuius aduentum omnes homines reſurgere habent cum corporibus ſuis; & reddituri ſunt de factis propriis rationem*.

Mortē nemini exceptio omnes ſubire debent: ſuperſtites prope iudicii diē, etiam morientur.

41. Præterea quòd mors omnibus communis eſſe debeat, apertè etiam patet ex verbis Apoſtoli 1. ad Corinth. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur*: & paulò poſt: *Tu quod ſeminas, non viuificatur, niſi prius moriatur*, &c. & ad Hebr. 9. *Statutum eſt hominibus ſemel mori; poſt hoc autem iudicium!* Ex quibus verbis multò veritati conformior ſancti Thomæ ſententia ſupra allata videtur, aſſerens ipſos iuſtos, qui die Iudicii ſuperſtites fuerint, non morituros, dum obuiam Chriſto in aëra rapientur, ſemper cum eo manſuri; ſed potius in terra, antequam ad iudicium procedatur: vniuerſaliter enim dicitur ab Apoſtolo mors præcedere debere Iudicium: *Statutum eſt hominibus ſemel mori; poſt hoc autem iudicium*. Cui ſententiæ conſonat Eccleſiaſticus 14. dicens: *Teſtamentum huius mundi, morte morietur*: quorum verborum ſenſus eſt: Hoc eſt decretum, hæc eſt ſententia iam à Deo lata in quemlibet exiſtentem ſub hoc ſublunari mundo: *Morte morietur*. Huic veritati ſi credimus, vnuſquiſque ſe tamquam reum iam morti damnatum conſiderare quotidie debet. Quamuis ad hoc cognoſcendum non opus eſſet ad fidei teſtimonium recurrere, cum ipſo naturali lumine ſit manifeſtum; quare Ethnicus cecinit:

Æneid. 10.

Stat ſua cuique dies; breue, & irreparabile tempus omnibus eſt vitæ. S. Hieronymus epiſt. 3. ad Heliodorum in Epitaph Nepotiani ait: *Xerxes ille rex potentiſſimus, qui ſubuertit montes, maria conſtrauit; cum è ſublimi loco infinitam hominum multitudinem, & innumerabilem vidiſſet exercitum, fleuiſſe dicitur; quòd poſt centum annos nullus eorum, quos tunc cernebat, ſuperfuturus eſſet. O ſi poſſemus in talem aſcendere ſpeculam, de qua vniuerſam terram ſub noſtris pedibus cerneremus: iam tibi oſtenderem totius orbis ruinas, & gentes gentibus, & regnis regna colliſa: & non Xerxis tantùm exercitum; ſed huius mundi homines, qui nunc viuunt in breui ſpatio defuturos.*

An Chriſtus Dominus reſurrectionis omnium etiam reproborum, non ſolùm per Diuinitatem cauſa realis influens; ſed etiam per humanitatem Diuinitati coniunctam cauſa meritoria ſit?

Chriſtus reſurrectionis omniū, etiā reproborū cauſa meritoria eſt. Hic & ſequentibus. Lib de reſurre. carnis c. 48.

42. NEgat S. Auguſtinus epiſt. 28. cui ſubſcribit S. Thomas. Ratio Auguſtini eſt, quia reproborum reſurrectio ad damnationem, non vita, ſed mors potius dicenda eſt. Contra verò ex merito Chriſti omnes tam reprobos, quàm electos reſurrecturos benè colligi videtur teſte Tertulliano ex Apoſtolo 1. ad Cor. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur; ita in Chriſto omnes viuificabuntur.* Quamuis autem hoc in loco exiſtimet Cornelius, Apoſtolum nō propriè agere de miſeria reproborum, ſed de beata ſanctorum reſurrectione; contra tamen eſt; nam cum Apoſtolus dixiſſet: *Ita in Chriſto omnes viuificabuntur*; immediatè ſubdit: *Vnuſquiſque in ſuo ordine*; nempe vt, ſi iuſtus ſit, inter beatos; ſi impius, inter reprobos reſurgat, iuxtà Chryſoſtomum, Theodoretum, & Theophylactum. Cum Tertulliano idem ſentit Ambroſius lib. de fide reſurrectionis, dicens: *Primitiæ quieſcentium Chriſtus. Sed vtrum ſuorum quieſcentium, qui quaſi mortis exortes dulci quodam ſopore tenentur; an omnium mortuorum? Sed ſicut in Adam omnes moriuntur; ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.* Idem ſentit Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 12. apud quem Chriſtus ita loquitur: *Morior pro omnibus, vt per meipſum omnes viuificem, & caro mea omnium redemptio fiat: morietur enim mors morte mea, & ſimul mecum natura hominum reſurget.* Quoniam verò dubium eſſe poterat de reprobis, ſubdit Cyrillus: *Nonne, qui Chriſti fidem non ſuſceperunt, ac ipſius corporis participes facti non ſunt, reſurrectionis tempore reuiuiſcent? Nonne vniuerſum humanum genus, quod in mortem cecidit, ad vitam recurret? Omninò ita futurum reſpondebimus. Reſurgent enim mortui, propheta dixit; & ad omnem naturam humanam reſurrectionis Chriſti myſterium peruenire credimus; & in ipſo primo totum humanum genus ab interitu liberatum dicimus; omnes enim reſurgent propter eum, qui primus reſurrexit; & omnes vt homo in ſeipſo continebat: & ſicut in primo homine omnes mortui ſumus, ſic rurſus in eo, qui primogenitus propter nos mortuus eſt, omnes reuiuiſcent. Sed qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, vt ſcribitur; qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicii: morte autem ipſa ego puto acerbius ad cruciatus reſurgere.* Ex quibus vltimis Cyrilli verbis inſinuatur ratio, cur ex merito Chriſti reprobi reſurrecturi ſint; ſcilicet, vt rediuiui ad iuſtam vltionem acerbius crucientur; atque adeò, vt Chriſti gloria ex ſuorum hoſtium pœna magis eluceat.

Iſaias c. 26. 19.

Ioan. c. 5.

43. Præterea ſicut Chriſtus totius humani generis redemptionem meruit; quamuis reprobi ſua culpa redemptionis fructum percipere noluerint; atque hinc illis redemptio in maiorem culpam, pœnamque vertatur: ita Chriſtus totius humani generis reſurrectionem meruit; quamuis ex hac reſurrectione reprobis maior pœna prouentura ſit: & ſicut Chriſtus obſtinatis peccatoribus ſufficientem gratiam ad eorum conuerſionem meruit; quamuis ex tali gratia in maiorem illi incidant culpæ reatum: ita Chriſtus reprobis reſurrectionem meruit, quamuis ex reſurrectione illi maius ſupplicium ſint ſubituri. Atque hinc Auguſtini ratio ſupra allata ſoluitur; quamuis enim ex reproborum culpâ ad damnationem futura ſit ipſorum reſurrectio; ex Chriſti tamen merito ad vitam eſſe debuiſſet. Quare cum duo Dominus dicat: *Ego ſum reſurrectio, & vita*; reſurrectio quidem communis eſt reprobis, & electis, vita verò tantùm electis. Hinc Cyrillus ait: *Vitam propriè illam, quæ in Chriſto eſt, intelligere debemus; qua beatitudine continetur æterna; quam Euangeliſta rectè cognouit dicens; Qui credit in filium, habet vitam æternam; qui autem incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manebit ſuper ipſum. Ecce enim, ecce, inquam, non viſuros vitam incredulos affirmat; quamuis per reſurrectionem omnes reuiuiſcemus.*

Li. 4 in Io. c. 12.

Ioan. c. 3.

44. Sed contra Cyrillum obiici poteſt ab eo ad ſuæ ſententiæ probationem non benè prolatum ſupra fuiſſe Prophetæ, nempè Iſaiæ, teſtimonium, ait enim Iſaias cap. 26. *Viuent mortui*

tui,

tus, interfecti mei reſurgent: expergiſcimini, & laudate, qui habitatis in puluere. Quibus verbis videtur ſermo tantùm dirigi ad electos. Reſpondetur Prophetam paulò poſt etiam loqui de peccatoribus, cum dicat: *Dominus egredietur de loco ſuo, vt viſitet iniquitatem habitatoru terra contra eum: & reuelabit terra ſanguinem ſuum, & non operiet vltra interfectos ſuos.*

An Chriſti humanitas ſit cauſa inſtrumentalis realiter influens in hominum reſurrectionem?

45. AFfirmat vniuerſaliter Athanaſius ſer. 4. contra Arianos, de Chriſto dicens: *Per carnem cæcum illuminauit, & Lazarum reſuſcitauit; eadem ratione per carnem in die nouiſſimo ſuſcitabit omnes.* Cyrillus verò idem affirmat, ſed non vniuerſaliter his verbis: *Exſuſcitandis mortuis non ſolummodo verbo, atque imperio, vt Deus vtebatur; verumetiam carnem ſuam, quaſi cooperatricem nonnumquam adhibebat: vt reipſa oſtenderet carnem quoque ſuam, quoniam ſibi coniuncta eſt, viuificam eſſe; atque fideles doceret ſuum, non alterius corpus eſſe. Nam quando Synagoga Principis filiolam ſuſcitabat, manum eius apprehendit, vt ſcribitur, & erexit dicens: Puella ſurge: ita, vt Deus, & verbo, & carnis ſuæ tactu eam excitauit, vnam ab vno ſe Chriſto, Deo videlicet, atque homine operationem producens. Quando etiam in ciuitatem, Naim vocatam, ingrediebatur, & efferebatur vnigenitus matris filius iam mortuus, tetigit corpus eius dicens: Adoleſcens, tibi dico, ſurge: Non ergo verbo ſolùm ſemper, vt diximus, verumetiam tactu mortuos excitabat, vt oſtenderet corpus quoque ſuum viuificare poſſe.* Cyrillus igitur præter Diuinitatis imperium, tunc Chriſti humanitatem ad mortuorum reſurrectionem cooperatam eſſe ſignificat, cum eos tetigiſſe dicitur. Quare iuxtà Cyrillum ex hac Chriſti humanitatis reali cooperatione excludi videtur Lazari reſurrectio, quem ſolo imperio ad vitam vocauit, dicens: *Lazare, veni foras.* Porro quidquid ſit de electis; multò magis iuxtà Cyrillum excludenda eſt reproborum reſurrectio à Chriſti humanitatis cooperatione; cum multò magis, quàm Lazarus quatriduanus, fœtida reproborum corpora, vt à ſanctiſſima Domini humanitate tangantur, indigna ſint.

Lib. 4. in Ioa. 14.

Matth. 9.

Luca 7.

An Chriſti humanitas cauſa exemplaris futura ſit reſpectu hominum reſurrectionis?

46. AFfirmandum eſt reſpectu electorum; & patet ex Apoſtolo 4. ad Epheſ. vbi de iuſtis loquens ait: *Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis Filij Dei, in virum perfectum; in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti.* Quæ verba licet Ambroſius, Hieronymus, Chryſoſtomus hîc, & Auguſt. 22. de Ciuit. cap. 15. ſatis congruè intelligant de perfecto iuſtorum ſtatu in hac vita, & in Eccleſiæ militantis gremio: adhuc tamen S. Anſelmus, ſeu Heruæus in hunc Pauli locum, S. Thomas, & Scholaſtici in 4. diſt. 44. ex Apoſtoli citatis verbis docent electos, etiam qui paruuli mortui ſunt, in reſurrectione habituros iuſtam, & virilem corporis magnitudinem, & ſtaturam; qualem Chriſtus perfecta virili ætate, qua mortuus eſt, habuit; ſcilicet inter 33. & 34. annum: ita tamen, vt non omnes habituri ſint æqualem cum Chriſto, atque adeo inter ſe ſtaturæ magnitudinem: ſed vnuſquiſque eam habiturus ſit ſtaturæ menſuram, quam vel habuit, vel habuiſſet perfecta virili ætate, nullo poſito naturæ, vel complexionis impedimento. Quam Apoſtoli interpretationem etiam probat Auguſtinus ſupra citatus. Quòd ſi quæras vnde ſupplendæ ſint partes, vt corpus paruum iuſtam virilem menſuram acquirat? Reſpondeo probabiliter per diuinam potentiam ad id præſtandum adunari partes omnes, quæ antea in eodem corpore fuerint; & deinde naturalis caloris actiuitate euaporauerint: cuius probabilitatis ratio eſt, quia huiuſmodi partes potius, quàm aliæ extraneæ, ad corpus tale conflandum pertinere videntur. Quoniam verò dari poteſt caſus, vt caro humana in piſcem e. g. qui ea paſcatur, tranſmutetur; & rurſus piſcis in carnem humanam; ex quo caſu fieri poteſt, vt eædem partes ad diuerſa corpora ſpectent: poſito tali caſu, dicendum videtur huiuſmodi corporis partes in reſurrectione relinqui vltimo poſſeſſori; & corpori prioris poſſeſſoris ex partibus ab ipſo euaporatis ſupplementa fieri. Nam, vt ait Auguſt. 22. de Ciuit. cap. 20. *Quidquid carnium exhauſit fames, vtique in auras eſt exhalatum; vnde Omnipotens Deus poteſt reuocare quod fugit.* Sed Auguſtinus loco citato contra id, quod diximus, ait: *Si quiſpiam confectus fame veſcatur cadaueribus hominum, reddatur caro illi homini, in quo eſſe caro humana primitus cœpit.* Idem docet S. Thom. in 4. diſt. 44. quæſt. 1. art. 2. quæſtiuncula 4. ad 3. & lib. 4. cap. Gentes cap. 81. vbi multa circa hanc quæſtionem diſtinguit. Sed contra, pro noſtra allata ſententia dicitur inconueniens omnino videri; ſi caro, ſeu materiæ pars, quæ prius fuit in præſcito, & deinde in electo, adeoque ſub eiuſdem anima quodammodo ſanctificata, iterum præſcito reddenda ſit; vt cum eiuſdem anima inferno igne crucietur. At ſi prius materiæ pars fuit in electo, & deinde in præſcito, non videtur inconueniens eam iam peccatis inquinatam in præſcito remanere, æterniſque cruciatibus ſubiacere.

Ambroſius li. acephalo de ſede reſurrectionis circa mediũ ait: *In illo ergo tempore cũ ætas fuerit vna cunctorũ & ſanctus, & peccator ſimili erũt reſurrectione perfecti, nec inter ſe variabũt tempora, nec ætate, ſed alius ad præmia æterna, alius ad ſupplicia pertrahetur æterna.*

47. Porrò ex allato Apoſtoli textu aliqui colligunt fœminas ad beatam vitam in virili ſexu reſurrecturas; eò quòd *In virum perfectum* reſurrectionem fore ab Apoſtolo ſignificatur. Quam ſententiam apertè docet Scotus in 2. diſt. 20. affirmans excepta B. Virgine fœminas omnes virilem ſexum in reſurrectione habituras. Contra verò ſentit Auguſtinus 22. de Ciuit. cap. 17. dicens: *Nonnulli propter hoc, quod dictum eſt: Donec occurramus omnes in vnitatem fidei in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, & conformes imaginis Filij Dei: nec in ſexu fœmineo reſurrecturas fœminas credunt, ſed in virili omnes aiunt. Sed mihi melius ſapere videntur, qui vtrumque ſexum reſurrecturum eſſe non dubitant. Non eſt autem vitium ſexus fœmineus, ſed natura.* Idem ſentiunt Tertullianus lib. de reſurrectione carnis cap. 60. Hieronymus epiſt. 61. ad Pammachium, quibus ſubſcribunt Scholaſtici in 4. diſt. 44. & S. Thomas lib. 4. contra Gentes cap. 88. Prima ratio eſt, quia ipſe idem, non alius, qui victoriam reportat, coronam, ſeu triumphum conſequi debet: quare ſi Eccleſiæ teſtimonio Deus in ſexu fragili, hoc eſt in fœmineo, ſæpè martyrii victoriam conſtituit; ab eodem etiam ſexu in cœleſti patria videtur triumphi gloria obtinenda. Quòd ſi martyres in ea corporis parte, qua paſſi ſunt, peculiari ac-

Fœminas in virili ſexu reſurrecturas negandũ eſt. Hic, & ſequẽtibus.

ciden alis gloriæ ornamento ſunt decorandi, ſanctam Martyrem Agatham mammilla peculiari decore inſignita fœmineum certè ſexum teſtaturam dicendum eſt. Et hoc indicare videntur Apoſtoli verba 2. ad Corinth. 5. *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti; vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Confirmatur, quia 5. Iob cap. 19. non ſolùm ſub ſua, ſed ſub perſona totius generis humani de futura vniuerſali reſurrectione ait: Iob.19.26. *In carne mea videbo Deum meum.* Carnis autem nomine in ſacra Scriptura etiam ſexus ſignificatur, vt in epiſtola S. Iudæ Apoſtoli cum dicitur, *Abeuntes poſt carnem alteram.*

48. Ratio ſecunda eſt, quia oppoſita ſententia ſolidum nullum habet fundamentum. Sententiæ enim Scoti fundamentum eſt, quia ſexus fœmineus eſt quædam imperfectio; in Sanctorum autem corporum reſurrectione imperfectio nulla eſt admittenda. Reſpondetur ſexum fœmineum abſolutè non eſſe imperfectum; quamuis comparatus ad virilem ſexum minus perfectus ſit: minor autem perfectio ſimpliciter imperfectio non eſt dicenda; alioquin Angelus inferioris ordinis imperfectus diceretur; quandoquidem comparatus cum Angelo ſuperioris ordinis minus perfectus eſt. Præterea in mundi creatione (vbi ex Dei opificio etiam Eua fuit) Creatoris opera omnia perfecta fuerunt: Gen.c.1.31. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona*, dicitur Geneſ. 1. & Deuter. 32. *Dei perfecta ſunt opera*: & tamen inter illa, creatura alia eſt alia perfectior. Certè inter cœleſtia corpora eſt aliud alio perfectius; nec tamen minus perfectum imperfectum dicendum eſt; ſed potius abſolutè in ſuo genere perfectum: Gen.2. *Perfecti*, inquit Moſes, *ſunt cœli, & terra*; vbi cœlorum nomine minus perfecti etiam includuntur; & terra, quæ etiam perfecta dicitur, cœlo comparata multò minorem perfectionem habet. Quare Apoſtolus de corporibus cœleſtibus, & terreſtribus ait: 1 ad Cor c. 15.n.40. *Alia quidem cœleſtium gloria, alia autem terreſtrium. Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella autem à ſtella differt in claritate; ſic & reſurrectio mortuorum.* Et quamuis ibi Apoſtolus de Beatorum gloriæ gradibus magis, minuſuè perfectis propriè loquatur, hinc tamen benè paritas ad ſexum magis, minuſque perfectum duci poteſt.

49. Dices ſexum virilem, & fœmineum eſſe intra eamdem ſpeciem ſpecialiſſimam hominis; ſolem autem, lunam, & ſtellas eſſe diuerſæ ſpeciei: res autem diuerſæ ſpeciei repugnat eiuſdem ſpeciei fieri poſſe: ſed intra eamdem ſpeciem ſpecialiſſimam poſſunt indiuidua redigi ad eamdem corporis perfectionem: & ita fieri conuenit, vt in cœleſti patria perfectio nulla deſideretur; Ex quo fit, vt nulla ſit paritas ſupra allata ab Angelis, à ſole, luna, & ſtellis. Reſpondetur in cœleſti patria dona naturalia non mutari debere in alia naturalia dona magis perfecta; ſed potiùs vnumquodque perfici magis, minuſuè iuxta meritum per dona ſupernaturalia. Sic poſitis diſtinctis animæ potentiis, naturalis intellectus minus perfectus, non mutatur in magis perfectum; ſed potius iuxta meritum per ſupernaturale gloriæ lumen perficitur. Similiter dicendum eſt fœmineum ſexum minus perfectum non mutari in virilem ſexum perfectiorem; ſed potius pro menſura meriti perfici ſupernaturaliter gloriæ donis. Ex quo fit, vt ſicut intellectus naturaliter, mi-

A nus perfectus eleuari poſſit ad clariorem Dei viſionem: ita fœmineus ſexus minus perfectus eleuari iuxta meritum poſſit ad perfectiorem gloriæ gradum.

50. Falſum eſt autem in cœleſti patria intra eamdem ſpeciem perfectionem maiorem, minoremque non eſſe dandam. Primò, quia datur gloriæ lumen perfectius, & minus perfectum: & *ſicut ſtella differt à ſtella in claritate*; ita Beatus à Beato in claritate lumine gloriæ differre poteſt. Benè igitur dicit Apoſtolus: *Stella à ſtella differt in claritate, ſic erit & reſurrectio mortuorum.* Secundo quia ea corporis ſtatura perfectior eſt dicenda, quæ magis ad perfectum Chriſti Domini ſtaturam accedit: & tamen, cum non omnes æqualiter ſtaturæ Domini conformentur, vt ſupra
B vidimus; neceſſariò ſequitur in cœleſti patria humani corporis ſtaturam dari magis, minuſuè perfectam. Præterea ſi fœmineus ſexus imperfectionem inuoluit; quæritur à Scoto cur eam in Beata Virgine admittit? Reſpondebit, vt Chriſti maternitatem teſtetur, quæ ſummam Virginis gloriam oſtendit. Proportionaliter dicam ego, SS. Felicitatem, Symphoroſam, Machabæorumque matrem in reſurrectione fœmineum ſexum retinere, vt ſe ſeptem filiorum martyrum matres fuiſſe teſtentur. Similiter dicendum de ſancta Monica Auguſtini matre, eiuſque conuerſionis deprecatrice. Dices, cur Apoſtolus de vniuerſali electorum, electarumque re-
C ſurrectione loquens ait: *Donec occurramus omnes in virum perfectum?*

51. Reſpondetur primo ibi Apoſtolum ad Epheſios, non ad Epheſias ſcribere, ac propterea in virum perfectum eos reſurrecturos ſignificat. Præterea benè Auguſtinus ait: *Quid nos impediret nominato viro intelligere, & fœminam; vt virum pro homine poſitum acciperemus: ſicut in eo, quod dictum eſt: Beatus vir, qui timet Dominum. Vtique ibi ſunt & fœminæ, quæ timent Dominum.* 22 de Ciuit. c.18. Pſ.111. Huc reuocari poteſt quod Cyprianus ſupra etiam allatus de diſciplina, & habitu Virginum explicans Apocalypſis cap. 14. verba, ait: *Hi ſunt, qui cum mulieribus non*
D *ſunt coinquinati; Virgines enim permanſerunt: hi ſunt, qui ſequuntur agnum quocumque ierit: Neque tantùm maſculis continentiæ gratiam Dominus repromittit, & fœminas præterit; ſed quoniam fœmina viri portio eſt, & ex eo ſumpta, atque formata eſt; in Scripturis ferè omnibus ad Protoplaſtum Deus loquitur; quia ſunt duo in carne vna, & in maſculo ſimul ſignificatur & fœmina.* Gen.2.24.

52. Reſpondetur ſecundo ibi viri nomine non ſignificari ſexum, ſed potius virilem ætatem, & perfectionem iuxta determinatam quamdam perfectionis menſuram, ſiue in maribus, ſiue in fœminis; quandoquidem etiam virilem fœminam
E dicimus. Quòd quidem patet ex eo, quod ſubdit Apoſtolus: *Vt non ſimus paruuli fluctuantes.* Quare, ſicut non habere imperfectionem paruuli fluctuantis ad vtrumque ſexum poteſt; ita ad ſexum vtrumque ſpectat virilem ætatem, perfectionem, & conſtantiam habere.

53. Reſponderi tertio poteſt, ibi ſermonem eſſe non de corpore materiali, ſed de myſtico: Apoſtolus enim de fidelibus loquens ad Roman. 12. ait: *Multi vnum corpus ſumus in Chriſto; ſinguli autem alter alterius membra*: & 1. ad Corinth. 10. *Vnum corpus multi ſumus:*

& cap. 12. *In vno ſpiritu omnes nos baptiʒati ſumus.* Hoc igitur myſticum corpus, quod fideles ſimul conſtant, cuius caput eſt Chriſtus, relicto omni ætatis, & morum imperfectione, tandem in virum perfectum creſcere debere docet Apoſtolus, dicens: *Donec occurramus omnes in virum perfectum.* Et hæc eſt interpretatio Auguſtini 22. de Ciuit. cap. 18. qui propterea poſt citata verba Apoſtolum ſubdidiſſe ait: *Veritatem facientes in charitate creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum, & connexum*, &c. Hæc etiam interpretatio confirmatur ex verſione Syriaca, vbi legimus: *Donec omnes ſimus vnus vir perfectus.* Quando vero non ſolùm de myſtico, ſed etiam de proprio corpore eſt ſermo, Apoſtolus ait ad Philippenſes 3. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.* Quibus verbis Chriſtum futuræ electorum reſurrectionis cauſam exemplarem fore magis propriè colligitur: quam ex verbis ſuprà citatis ad Epheſ. 4. vbi de perfecto iuſtorum ſtatu in hac vita ſermonem eſſe plures ſatis congruè aſſerunt, vt ſuprà diximus.

54. Dices Matthæi 22. de Beatis Dominus ait: *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur; ſed erunt ſicut Angeli Dei in cœlo:* & Lucæ 20. *Æquales Angelis ſunt; & filij ſunt Dei, cum ſint filij reſurrectionis.* Ex quibus verbis excludi fœmineus ſexus videtur; ſicut ab Angelis excluditur. Reſpondet Auguſtinus 22. de Ciuitat. cap. 17. *Qui vtrumque ſexum inſtituit, vtrumque reſtituet: & ipſe Ieſus interrogatus à Sadducæis, qui negabant reſurrectionem; cuius ſeptem fratrum erit vxor, quam ſinguli habuerunt; dum quiſque eorum vellet defuncti ſemen, ſicut lex præceperat, excitare? Erratis, inquit, neſcientes Scripturas, neque virtutem Dei. Et cum aptus eſſet locus, vt diceret: De qua enim me interrogatis, vir erit ipſa, non mulier: non hoc dixit; ſed dixit: In reſurrectione enim neque nubent, neque vxores ducent; ſed ſunt ſicut Angeli Dei in cœlo. Æquales vtique Angelis immortalitate, ac felicitate, non carne: ſicut nec reſurrectione, qua non indiguerunt Angeli, quoniam nec mori potuerunt. Nuptias ergo Dominus negauit in reſurrectione, non fœminas: & ibi negauit, vbi talis quæſtio vertebatur, vt eam negato ſexu muliebri, celeriori facilitate diſſolueret, ſi eum ibi præcognoſceret non futurum. Immo etiam firmauit eſſe, dicendo: Non nubent, quod ad fœminas pertinet; neque vxores ducent, quod ad viros: Erunt ergo quæ vel nubere hic ſolent, vel ducere vxores: ſed ibi hoc non facient.* Hactenus Auguſtinus. Cum verò Lucæ 20. Dominus ait: *Æquales Angelis ſunt, & filij ſunt Dei, cum ſint filij reſurrectionis:* Filios dixit potius, quàm filias: non quòd fœminas excluderet à reſurrectione; ſed quòd de ſeptem fratribus, viris eiuſdem vxoris directè quæſtio erat propoſita. Præterquamquod in filiis filias poſſumus intelligere; ſicut in viro fœminas iuxtà Cypriani, & Auguſtini ſententiam ſuprà allatam.

Matth. 22.

Luca c. 20.

55. Reſpondetur ſecundo Angelis neque virilem, neque fœmineum ſexum conuenire; quare ex comparatione reſurgentium electorum cum Angelis non magis vnus, quàm alter ſexus excludi debet. Porrò, qui ex officio Angeli, hoc eſt nuncii nominantur; ex natura Spiritus propriè appellantur. Quare cum Pſalm. 103. dicitur: *Qui facis Angelos tuos ſpiritus*; ſenſus eſt: Qui facis, vt ſpirituales ſubſtantiæ, quæ tibi in cœlo ſemper adſiſtunt, fiant Angeli tui, hoc eſt tui nuncii ad homines inſtruendos. Ita ſentiunt Auguſtinus in eum Pſalmum; & 15. de Ciuit. cap. 23. Gregorius hom. 34 in Euangelia; Hilarius 5. de Trinitate: Idem indicat Ambroſ. lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 4. & 7. Angelorum igitur nomen eſt Spiritus; quamuis frequentius Angeli nominentur, vt à prauis ſpiritibus diſtinguantur; qui quidem Angeli, hoc eſt Dei nuncii non ſunt; ſunt tamen ſpiritus. Spiritus autem, vt benè notat Hieronymus, apud Hebræos fœmineo, genere profertur & dicitur Ruach; apud Græcos neutro, diciturque πνεῦμα, apud Latinos genere maſculino, nempe ſpiritus. Non eſt igitur cur ex Angelicorum ſpirituum comparatione vnus potius, quàm alter ſexus includatur, vel excludatur. Addit S. Hieronymus ibidem: *In genere Seraphim diuerſitas eſt apud interpretes: Septuaginta: Aquila, & Theodotion Seraphim neutro genere tranſtulerunt; Symmachus maſculino. Nec propterea putandum ſexum eſſe in virtutibus Dei.* Dicendum eſt igitur ex Angelorum ſimilitudine non excludi ſexum, ſed tantùm inferri in electis reſurgentibus fore vitam beatam, & immortalem, quæ nuptiis, nuptiarumque vſu ad conſeruandam ſpeciem non indigeat. Et ita explicandi ſunt SS. PP. Athanaſius ſerm. 3. contra Arianos, Hieronymus, & Baſilius in Pſal. 14. & Hilarius Matth. 22. qui quamuis citentur pro Scoti opinione; nihilominus non ſexum, ſed vſum negant in reſurrectione futurum.

Ad Damaſũ de Seraphino purgante labia calculo igni-to.

Spiritui Latini maſculinum, Hebræi fœmineũ, Græci neutrum genus tribuunt.

56. Præterea ſexus diuerſitatem in reſurgentibus electis admittendam eſſe his ſancti Iuſtini Martyris verbis confirmari poteſt: *Multa ſunt cauſæ, propter quas oportet reſurgentes ſua quemque forma reſurgere. Primùm ad oſtendendam ſingularem, diuinamque Dei poteſtatem; quod poſſit in tam innumerabili reſurgentium multitudine, ſua cuique forma ſeruari. Deinde ne putetur condere nouos homines, ac non mortuos excitare; propterea oportet, vt reſurgentes habeant ſuam quiſque formam. Ignoratis enim formis eius, qui paſſus eſt iniuriam, perit æquitas iudicij.* Quare apertè Quintiani prætoris ſæuities iuſto diuino iudicio damnati videbitur; quòd ſanctæ Martyri Agathæ mamillam abſciderit, eàdem ſancta martyre fœmineo ſexu mamillas referente.

57. Vltimò obiici poteſt, ſi electorum reſurrectionis Chriſtus cauſa exemplaris eſt; ita vt iuxta Apoſtoli teſtimonium corpus humilitatis noſtræ reformandum ſit, & configurandum corporis claritatis eius; hinc ſequi videtur electorum corpus non fore illud carneum, & oſſeum, quod prius habebatur: ſed corpus cœleſte, quale Chriſti corpus fuit; de quo Apoſtolus ait: *Secundus homo de cœlo cœleſtis*; cùm de Adamo antea dixiſſet: *Primus homo de terra terrenus.* Confirmari id videtur ex præcedentibus illis Apoſtoli verbis: *Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpiritale.* Reſpondetur ſententiam in allata obiectione fuiſſe hæreſim Eutychii teſte Gregorio 4. mor. cap. 29. Eamdem ſententiam inter Origenis errores numerat Hieronymus ep. ad Pammachium, & Oceanum.

Ad Philip. 3.

1 ad Cor. 15.

Chriſtus verè humana carne aſſumpta, dicitur tamen de cœlo cœleſtis quadruplici ſenſu.

58. Reſpondetur igitur Chriſtum dici de cœlo cœleſtem; non quòd corpus verè cœleſte de cœlo attulerit, humanumque verum corpus non habuerit; vt aſſerebant Gnoſtici, & Valentinus: quam aſſertionem, vt hæreſim damnatam fuiſſe teſtatur Auguſtinus hæreſi 11. & Irenæus lib. 1. cap. 5. Sed cœleſtis dicitur Chriſtus, vt indicat Nazianzenus orat. 51. & Auguſt. epiſt. 57. propter diuinam, cœleſtemque perſonam; ſecundùm quam Ioan. 3. Chriſtus de cœlo deſcendiſſe dicitur. Secundo ex Tertulliano de carne Chriſti cap. 8. & Beda in hunc locum, Chriſtus dicitur cœleſtis, quòd ob impeccabilitatem ſemper cœleſtem vitam duxerit. Immo ad Hebræos 7. vbi ab Apoſtolo ob impeccabilitatem Chriſtus dicitur, *Sanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus*; deinde additur: *Excelſior cœlis factus*; non ſolùm, quia *ſuper omnes cœlos aſcendit*; ſed quia ſupra cœlos excelſitatem, hoc eſt prærogatiuam habuit. Nam cœli quamuis naturaliter incorruptibiles ſint; abſolutè tamen eos corruptioni eſſe obnoxios non repugnat: at Chriſtum Dominum peccati corruptioni obnoxium eſſe omninò repugnat. Dicitur ergo cœleſtis, quia Sanctus; Sanctus autem dicitur; hoc eſt Agios, id eſt ſine terra, inquit Hugo Cardinalis, quia terrenis affectibus omninò caruit, qualis Adam non fuit, qui propterea non cœleſtis, ſed terrenus dicitur. Tertio iuxta Hilarium 1. de Trinitate ſub initium, Ambroſium in allatum Apoſtoli locum, & Auguſtinum dialogo ad Oroſium q. 4. Chriſtus dicitur cœleſtis, quia ſupra totum naturæ ordinem cœleſti virtute Spiritus ſancti ex Virgine conceptus, & natus eſt. Verè hinc cœleſtis dicitur, quia cum Deipara *Virgo animatum cœlum* ſit iuxta Damaſcenum; ſanctiſſimus filius ab ea natus; De cœlo cœleſtis meritò dici poteſt. Quarto ex Chryſoſtomo Chriſtus cœleſtis dicitur ob cœleſtem gloriam, & immortalitatem, quam poſt reſurrectionem eſt conſecutus. Quam interpretationem etiam Auguſtinus amplectitur, vt mox videbimus: & eam veram, & litteralem eſſe ex eo patet, quia ibi Apoſtolus de reſurrectione, & beatorum corporum gloria agit, per quam Chriſto prototypo in cœleſti patria electi ſunt conformandi.

Ad Eph. 4.

In epiſt. ad Hebr. c. 2.

Orat. 2. de dormit. B. Virginis.

Beatis vera, & propria cum carne reſurgentibus quo ſenſu ſpiritale corpus tribuatur?

59. Hinc etiam habetur, cur Apoſtolus dicat: *Surget corpus ſpiritale.* Spiritum viuificantem vocat Auguſtinus rationalem animam iam beatam; eò quòd ita viuificandi corpus vim habeat, vt illud ab omni mortalitatis conditione liberum planè reddat. Hoc poſito ait Auguſtinus: *Spiritalia erunt, non quia corpora eſſe deſiſtent; ſed quia ſpiritu viuificante ſubſiſtent. Nam ſicut iſta, quæ habent animam viuentem, nondum ſpiritum viuificantem, animalia dicuntur corpora; nec tamen animæ ſunt; ſed corpora: ita illa ſpiritalia vocantur corpora. Abſit tamen, vt ſpiritus ea credamus futura; ſed corpora carnis habitura ſubſiſtentiam; ſed nullam tarditatem, corruptionemque carnalem ſpiritu viuificante paſſura. Tunc etiam non terrenus, ſed cœleſtis homo erit; non quia corpus, quòd de terra factum eſt, non ipſum erit; ſed quia dono cœleſti iam tale erit, vt etiam cœlo incolendo, non amiſſa natura, ſed mutata qualitate conueniat.* Confirmatur, nam, vt idem Auguſtinus ait lib. de fide, & ſymbolo c. 10. *Anima, cum carnalia bona adhuc appetit, caro nominatur: Vnde dicitur: Mente ſeruio legi Dei; carne autem legi peccati.* E contrario igitur cum corpus in cœleſti patria ita ſpiritui ſubiectum erit, vt ſimul carnalia bona omninò non appetat; tunc corpus ſpiritale dici poterit. Hinc Auguſtinus ibidem cap. 6. ait: *Spiritale dicitur corpus, non quaſi in ſpiritum vertatur; ſed quia ita ſpiritui ſubditum erit, vt cœleſti habitationi conueniat; omni fragilitate, ac labe terrena in cœleſtem ſtabilitatem mutata, atque conuerſa.*

Aug. 11. de Ciuit. c. 22. ſub finem, & c. 23. ſub initium.

Ad Rom. 7.

60. Damaſcenus allata Apoſtoli verba ita interpretatur: *Reſurget corpus ſpiritale, immutabile, impaſſibile, ſubtile. Hoc enim ſignificat ſpiritale, quale poſt reſurrectionem corpus Domini ianuis clauſis ingrediens, infatigabile nec cibo, aut ſomno, aut potu indigens.* Spiritus autem duo ſignificat, nempe tum ſubſtantias immateriales à materialibus ſubſtantiis omninò diſtinctas; tum etiam ventos: prima acceptione dicitur Lucæ 24. *Spiritus carnem, & oſſa non habet.* Secunda acceptione dicitur Pſalm. 47. *In ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis.* Iuxta primam acceptionem dicitur corpus beatum ſpiritale; quia inſtar ſpiritus, immaterialis, infatigabilis erit, nec cibo, aut ſomno, aut potu indigebit, vt ait Damaſcenus. Propterea dixit Auguſtinus: *Corpora Sanctorum, quæ in reſurrectione futura ſunt, non indigebunt corporalibus alimentis, quibus eſuriendi, aut ſitiendi qualiſcumque moleſtia deuitetur; quoniam certo, & inuiolabili munere immortalitatis induentur; vt non, niſi velint, poſſibilitate, non neceſſitate veſcantur. Quod Angeli quoque viſibiliter, & tractabiliter fecerunt.* Hoc autem exemplificat Auguſtinus tum exemplo Angelorum Abrahami hoſpitum Geneſ. 18. tum Angeli Raphaëlis, qui Tobiæ dixit: *Videbatis me manducare*: tum exemplo Chriſti Domini, qui poſt reſurrectionem ſuis cum diſcipulis conueſci viſus eſt, Lucæ cap. 24. 43. vbi Beda ait: *Aliter aquam abſorbet terra ſitiens, aliter Solis radius calens, illa indigentia, iſte potentia. Itaque cibus ille à Domino non eſt, vt à noſtris corporibus ſolet, ſumptus; ſed gloria illa conſumptus, non verſus in corporis ſubſtantiam.* Denique iuxta ſecundam ſpiritus acceptionem à ſpiritu, hoc eſt à vento ſpiritali Beatorum corpus dicitur; quia inſtar venti propter ſubtilitatis, & agilitatis dotes quacumque citiſſimè permeandi vim habebit.

Lib. 4. de fide c. 28. Ioan. 20.

Spiritus tū immateriales ſubſtantias, tum ventum ſignificat.

13. de Ciuit. c. 22.

Tob. vlt.

Actor. c. 1.

Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet.

61. Ex his verbis noui hæretici Marcionis ſectatores aſſerunt ſolam fidem ad ſalutem ſufficere; cum hîc credentibus beata, & æterna vita promittatur. Id etiam colligunt ex Redemptoris verbis Marci vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*; vtrobique enim nulla bonorum operum mentio fit. Sed hanc hæreſim confutant Tertullianus, Irenæus, & præcipuè Auguſtinus, qui propterea integrum librum de fide, & operibus ſcripſit. Vbi ait: *Nequaquam mens fallatur, vt ſe exiſtimet Deum cognouiſſe; ſi cum fide mortua, hoc eſt ſine bonis operibus confiteatur:* Sed ad huiuſmodi hæreſim damnandam Chriſti Domini Matthæi 19. expreſſa verba afferri poſſunt; vbi adoleſcenti interroganti: *Magiſter bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternam?* Reſpondit Dominus: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Quam ſententiam ineptiſſimè interpretatur Caluinus; putat enim de legalibus præceptis Moſaicæ legis ibi ſermonem eſſe; quorum præceptorum obſerua-

Fides ſine operibus ad ſalutē conſequendam ſufficiens nō eſt Hîc, & ſequentibus.

Caluini interpretatio falſa, & maligna Chri-

ſto Iudicũ ironiam tribuendo.

tione fretus adoleſcens ille, eaque inflatus ab æternæ vitæ via potius aberrabat, quàm per eam incederet; Chriſtus enim venerat, vt Moſaicæ legis mandata, & cæremonias abrogaret. Reſpondit igitur Chriſtus iuxtà Caluinum, quaſi ludens, & quaſi per ironiam. Quemadmodum ſi quis interroganti qua via Romam iretur, extremos Indos oſtenderet. Quæ interpretatio falſa eſt, & maligna: falſa, quia eo in loco non de legalibus Moſaicæ legis mandatis, & cæremoniis à Chriſto abrogandis ſermo eſt, ſed de mandatis adhuc in Euangelica lege retinendis; per quæ verè ad vitam æternam itur, non ab ea aberratur. Explicat enim mandata ſeruanda Chriſtus, dicens: *Non homicidium facies; non adulterabis; non facies furtum; non falſum teſtimonium dices; honora patrem tuum, & matrem tuam; & diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dixitque Domino adoleſcens: Omnia hæc cuſtodiui à iuuentute mea; quid adhuc mihi deeſt?* Quod ſi Moſaicæ legis obſeruationi confidens, eaque inflatus, ille ad Dominum acceſſiſſet; vtique non vlterius quæſiuiſſet. *Quid adhuc mihi deeſt?* Rurſus maligna eſt Caluini interpretatio, cum Chriſtum Dominum in re grauiſſima, quippe ad ſalutem ſpectante, per ironiam, & luſum reſpondiſſe cenſeat.

62. Reſpondetur igitur tàm hìc, cum Dominus ait: *Qui credit in me*, quàm Marci vltimo, cum dicitur: *Qui crediderit*, &c. Sermonem eſſe de fide non mortua, quæ cum bonis, & meritoriis operibus, præceptorumque obſeruatione aſſociatur. Propterea ait Ioannes epiſt. 1. cap. 2. *In hoc ſcimus, quoniam cognouimus eum, ſi mandata eius obſeruemus.* Vbi de vera fide, & notitia familiaritatis, & amicitiæ ſermo eſt iuxtà Oecumenium, & Bedam. Porrò fides, quæ per habitum, actuſque ſupernaturales vera credit, ex hoc capite vera dicenda eſt: prauè autem aſſerit Caluinus veram fidem ex ſupernaturali credendi habitu procedentem non poſſe à Dei dilectione, aliiſque virtutibus ſeparari. Rurſus fides bonorum operum expers ex alio capite fides non vera dici poteſt; nam omni ex parte: *Vera fides dicenda eſt, quæ in hoc, quod verbis dicit, moribus non contradicit*, vt ait Gregorius. Talis fides non reperitur in iis, qui, vt ait Paulus, *Confitentur ſe noſſe Deum; factis autem negant.* Hinc Ioannes ait: *Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt.*

In Antidoto Cõcil. Trid. ad Can. 11. ſeſſ. 6.
Hom 29. in Euang.
Fides ſine operibus quare mendax dicitur? Hic, & ſequentibus.
Ad Tit. c. 1.
Epiſt. 1. c. 2.

63. Poteſt hoc explicari aptiſſima ſimilitudine. Si nigrior facies fuco aliquo dealbetur; vera quidem in ea albedo eſt; ſed tamen adhuc falſus, & mendax candor ille diceretur; eò quòd ſubiectum nigrum candidum oſtenderet. Similiter accidit, cum anima tenebrarum opera proſequitur, peccatorumque labe ſuper carbones denigrata, ſe fidei lumine illuſtratam præfert: fides enim, Deique notitia ex natura ſua excitare videtur ad bona opera; cum re vera in peccatrice anima ad ea non excitet: & propterea mendax eſt; cum in ea contradictio cognoſcendi, & non cognoſcendi Deum reperiatur. *Quiſquis Deum non amat, profectò oſtendit, quia quàm ſit amabilis non nouit; & quàm ſit ſuauis Dominus, & dulcis guſtare, & videre non didicit; qui eius conſpectibus placere continua dilectione non ſatagit*, ait Beda in Pſal. 33.

64. Præterea ille dicitur mendax, qui aliud in corde retinet, & aliud foras profert. Quiſquis cum fide malè operatur, Chriſtum quidem ſapientem, iuſtum, veracem, ſanctum credit;

A idem verò operibus negat: *Chriſtus*, inquit Hieronymus, *eſt ſapientia, iuſtitia, veritas, ſanctitas; negatur per inſipientiam ſapientia; per iniquitatem iuſtitia; per mendacium veritas; per turpitudinem ſanctitas; per imbecillitatem animi fortitudo: & quoties à vitijs vincimur, Deum negamus.* E contrario quoties boni quid agimus, non ore, ſed reipſa Deum confitemur.

Hier. in ep. ad Tit. c. 1.

65. Rurſus fides bonorum operum expers, mortua dicitur Iacobi cap. 2. *Fides, ſi non habeat opera, mortua eſt.* Ad eum ſcilicet modum, quo arboris radix, ex qua nulla ramorum frondium, florum, fructuumque germina prodeant; tamquam mortua habetur: *Viuentes*, ait Chryſoſtomus, *non eo ſolùm à mortuis differunt, quòd Solem, atque aerem cernunt; ſed eò quod boni aliquid faciunt. Id quippe niſi adſit viuentibus, nihilo defunctis meliores ſunt.* Similiter fides mortua eſt; cum Deum quidem iuſtitiæ Solem ſupernaturali lumine cognoſcit, ſed ex hac cognitione opera nulla Deo grata prodeunt.

Fides ſine operibus quare mortua dicitur? *In ep. ad Titum hom. 5.*

B

66. Præterea Bernardus ſerm. 24. in Cantic. *Fides interfectorem* vocat eum, qui charitatem bonorum operum operatricem à fide diuidit. Geneſis 4. dicitur: *Omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur.* Vbi quæritur, cur maior pœna ſtatuta fuerit in eum, qui interfeciſſet Cain, quàm in ipſum Cain interfectorem Abel? Reſpondetur ex Toſtato in Matth. 5. quæſt. 118. *Maiori pœna puniendum occiſorem Caini, quàm Abelis; quia quamuis maior culpa ſit occidere iuſtum ratione perſonæ, quæ eſt dignior vita; adhuc grauior culpa eſt occidere peccatorem ratione damni illati; cum & temporali, & æterna vita priuetur.* At in occidenda fide, ab ea charitatem bonorum operum operatricem auferendo, vtraque culpa committitur; infertur enim in vitam digniorem iniuria; ſcilicet in vitam, quæ per gratiam habetur; & adhuc alia digniore vita priuatur; ſcilicet vita per gloriam in cœleſti patria obtinenda.

Fidei interfector dicitur, qui à fide Charitatem diuidit.
Caini interfector cur maiori pœna puniēdus dicitur, quã ipſe Cain interfector Abelis.

C

67. Porrò vera fides, Deique notitia cum bonorum operum executione eam ex ſe connexionem habere debet; vt interdum vnum pro altero ſumatur. Oſeas cap. 4. *Non eſſe ſcientiam Dei* conqueritur; *non eſſe qui ambulent in timore Domini*, vertit Chaldæus, Chaldæique interpretationem Cyrillus ibi, & Cyprianus contra Demenianum amplectitur. Apud eumdem Oſeam Deus dicitur *Dei ſcientiam magis exigere, quàm holocauſta*: Chaldæus autem vertit: *In operibus legem Domini magis eſſe, quàm in offerentibus holocauſta.*

D

Cap. 6.

68. Nauis quamuis ad iter dirigendum in puppi accenſam facem præferat; nihilominus facilè ventorum impetu naufragium incurret, ſi debito pondere deſtituta, leuis huc illuc ventorum violentia impellatur. Similiter ſi quis ad æternæ patriæ portum tendens, in mortalis vitæ fluctibus nauigans, fidei lumine, vt iter dirigat, non careat; adhuc facilè naufragabitur; eique etiam fidei lumen extinguetur, ſi bonorum operum pondus non habeat. Id Apoſtolus ſignificauit, dicens: *Bonam conſcientiam repellentes circa fidem naufragauerunt.* Hinc benè Gregorius ait: *Diuino iudicio ſæpè contingit, vt per hoc, quod quidam nequiter viuunt, & illud perdunt, quod ſalubriter credunt; atque ſic exinaniuntur vſque ad fundamentum.* Salutis autem fundamentum fides eſt ex Tridentino. Quare iuxta Paulinum Aquilienſem Epiſcopum virum miraculis clarum, Dæmonum voces ſunt illæ ex Pſal. 136. *Exinanite,*

E

Fidelis quomodo ſine operũ pondere naufragant?
1. ad Tim. c. 1.
25 Moral. c. 10.
Seſſ. 6. c. 8.

exinanite vſque ad fundamentum in ea. Sic enim dæmones opportunitatem nacti, in perniciem fidelis animæ conſpirantes clamant; cum fidelis anima ex fide non benè operatur, *Fides, & opera indiſſolubili vinculo quodam connectuntur; vt vbi alterum deſit, alterum penitus non ſtet,* ait Eucherius: eò quòd fides, vel penitus amittatur, vel ſaltem ad æternam vitam non proficiat.

in 4. Reg.

Marcion ſolam fidem ſine operibus ad ſalutem ſufficere aſſerens apertè diaboli filius dictus eſt.

Hieronymus De ſcrip. Eccleſ. — *S. Iacobus c. 2.* — *Auguſtinus lib. de fide, & operibus c. 14.* — *Marci. 1.* — *Matth. 16.*

Marcion ſolam fidem ſine operibus ſufficere ad ſalutem aſſerens, *cum Romæ fortuitò obuiam Polycarpo fuiſſet; & diceret: Cognoſcis nos? Reſpondit Polycarpus: Cognoſco primogenitum diaboli,* vt teſtatur S. Hieronymus. Meritò autem diaboli filium Marcionem vocauit Polycarpus; cum huiuſmodi patris ſe imitatorem, & imaginem Marcion præferret; fallaciter ſcilicet credendo, & non operando. *Iacobus*, inquit Auguſtinus, *vehementer infeſtus eſt eis, qui ſapiunt fidem ſine operibus valere ad ſalutem, vt illos etiam dæmonibus compararet dicens: Tu credis, quoniam vnus eſt Deus; benè facis & dæmones credunt, & contremiſcunt. Quid verius, breuius, vehementius dici potuit, cum in Euangelio legamus hoc dixiſſe dæmonia, vt Chriſtum filium Dei confiterentur; & ab illo corriperentur, quod in Petri confeſſione laudatum eſt.* Concludit Auguſtinus: *Quouſque igitur falluntur, qui fide mortua ſibi vitam perpetuam pollicentur?*

Fideles ſine operibus cur ſiccis fontibus ſimiles?

Ep. 2. c. 2. — *lib. de fide, & oper. c. 25.* — *Ambroſ. in hymnis.* — *Pſal. 21.* — *In Cant. 4.*

Vbera Eccleſiæ duo, diuinæ legis per fidem cognitio, eiuſque obſeruatio.

69. Qui fidem ſine operibus habent, ſiccis fontibus comparantur. *Hi ſunt fontes ſine aqua,* ait Apoſtolus Petrus. *Fontes ſiccos eos appellat; fontes ſcilicet, quod acceperint agnitionem Domini Chriſti; ſiccos autem, quia non congruenter viuunt,* ait Auguſtinus. Quare cum Ambroſius dicat: *Chriſtus nobis ſit cibus, potuſque noſter ſit fides:* ſicut fruſtra potus in ſiccis fontibus quæritur; ſic fidelis anima malè operans nullum fidei potum habere poteſt ad ſenſuum impetum reſtinguendum. Contra verò fidelis anima Deo dicit: *Spes mea ab vberibus matris meæ.* Iuxta Philonem Carpathium duo Eccleſię vbera ſunt, diuinorum mandatorum cognitio per fidem, eorumque obſeruatio; ex his vberibus, ſi meritorum lac fidelis animi ſugat; in Deum, & in æternam patriam iure ſpem erigere poteſt; & propterea dicere: *Spes mea ab vberibus matris meæ.*

Apoſtoli Pauli, & Iacobi textuũ conciliatio.

l. 83. q. 76. — *Ad Rom. 2.* — *Ad Gal. 5.* — *Ad Rom. c. 8.*

70. Hæretici aſſerentes ſolam fidem ſufficere ad ſalutem, afferunt verba Apoſtoli ad Gal. 3. *Non iuſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti.* Quare Pauli teſtimonium contrarium eſſe videtur ſententiæ Iacobi pręter fidem bona opera requirentis: atque hinc fit, vt Lutherus in prologo Iacobi epiſtolæ, illam penitus reiiciat, interque canonicas Scripturas neget eſſe numerandam. Luthero Brentius, Kemnitius, & Centuriatores ſubſcribunt. Eraſmus ſuis in adnotationibus Iacobi epiſtolam non redolere Apoſtolicam grauitatem affirmat. Sed de auctoritate Iacobi epiſtolæ non eſt dubitandum, vt mox dicetur. Obiectioni autem allatæ reſpondet Auguſtinus dicens: *Qui putant iſtam Iacobi Apoſtoli ſententiam contrariam eſſe illi Pauli Apoſtoli ſententiæ, poſſunt arbitrari etiam ipſum Paulum eſſe ſibi contrarium; quia dicit alio loco: Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur: & alio loco: Sed fides, quæ per dilectionem operatur. Et iterum: Si enim ſecundùm carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Quod pergit pluribus demonſtrare Auguſtinus, & tandem concludit: *Non ſunt ſibi contrariæ duorum Apoſtolorum ſententiæ, Pauli, & Iacobi: cum dicit vnus iuſtificari hominem per fidem ſine operibus: & alius dicit inanem eſſe fidem ſine operibus: quia ille dicit de operibus, quæ fidem præcedunt: iſte de iis, quæ fidem ſequuntur: ſicut etiam ipſe Paulus multis locis oſtendit.* Porrò epiſtolam Iacobi inter canonicas Scripturas numerandam eſſe, habetur ex Conciliis Laodicenſi, Carthaginienſi 3. Florentino, & Tridentino: & ex SS. PP. vt *Seſſ. 4.* videre eſt apud Bellarminum tom. 1. lib. 1. de verbo Dei c. 18. Quare mirum eſt Caietanum Catholicum doctorem de ea dubitaſſe, & aſſeruiſſe epiſtolam illam minoris auctoritatis eſſe. Vtique Thomæ de Vio taliter dubitanti ſanctum Apoſtolum Iacobum audire mihi videor dicentem: *Thoma, noli eſſe incredulus, ſed fidelis.*

Habacuc. 2. — *Ad Romanos c. 1. 17.* — *Ad Rom. 3. 28.* — *Ad Gal. 5.* — *Cap. 2.*

71. Præterea ad æternam ſalutem pręter fidem bona opera neceſſaria non eſſe videntur oſtendere verba Apoſtoli ad Eph. 2. *Gratia ſaluati eſtis per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum eſt: non ex operibus, vt ne quis glorietur.* Reſpondet Auguſtinus libro de gratia, & libero arbitrio c. 7. *Ne dicerent (Epheſij) ſe ſuis operibus donum tale* (ſcilicet fidem) *meruiſſe: continuò ſubiecit: Non ex operibus, ne forte quis extollatur. Non quia negauit, aut euacuauit opera bona: cum dicat Deum vnicuique reddere ſecundùm opera eius: ſed quia opera ſunt ex fide: non ex operibus fides: ac per hoc ab illo ſunt nobis opera iuſtitiæ, à quo eſt ipſa fides, de qua dictum eſt: Iuſtus ex fide viuit. Homines autem non intelligentes quod ait ipſe Apoſtolus: Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis: putauerunt dicere ſufficere homini fidem: etiam ſi malè viuat & bona opera non habeat. Quod abſit, vt ſentiret vas electionis, qui cum dixiſſet quodam loco: In Chriſto enim Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium: mox addidit, Sed fides, quæ per dilectionem operatur. Ipſa eſt fides, quæ fideles Dei ſeparat ab immundis dæmonibus; nam & ipſi, ſicut dicit Apoſtolus Iacobus, credunt, & contremiſcunt; ſed non benè operantur. Non ergo habent iſtam fidem, ex qua iuſtus viuit, ideſt quæ per dilectionem operatur.*

72. Quare ſi quæ ſacræ Scripturæ, ſanctorumque Patrum teſtimonia afferantur, quę per fidem, ſalutem, æternamque gloriam acquiri ſignificare videntur; ea ſemper explicanda ſunt de fide, quæ per dilectionem, ſeù charitatem operetur, vt Apoſtolus loquitur. Hinc benè intelligitur quo ſenſu dicitur Ioannis 3. *Vt omnis, qui credit in ipſum, non pereat; ſed habeat vitam æternam:* & Ioannis 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Et Marci vltimo: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Charitas ergo fidei forma eſt, quę eam alioquin informem, & mortuam viuificat; quatenus eam fœcundam, & operatricem operis meritorij reddit; quod opus ſine charitate à fide prouenire non poſſet. Ex infœcunditate autem, & ineptitudine ad opus meritorium eliciendum mortua fides, & informis dicitur ſine charitate: ſicut ob infœcunditatem ad prolem gignendam *emortuum* Abrahæ *corpus* dixit Apoſtolus ad Romanos 4. Denique ad viuam fidem ſignificandam ſubdidit Dominus: *Et omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.* Vbi non ſolùm credere per fidem, ſed etiam viuere per gratiam ad æternam mortem vitandam requiri Dominus aſſerit. Quare benè Tridentinum Concilium docet ſeſſ. 6. cap. 8. *Cum Apoſtolus dicit ad Rom. 5. iuſtificari hominem per fidem, & gratis, ea verba in eo ſenſu intelligenda*

ſunt, quem perpetuus Eccleſiæ Catholicæ conſenſus tenuit, & expreſſit: vt ſcilicet per fidem ideo iuſtificari dicamur, quia fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, radix omnis iuſtificationis; ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum eius conſortium peruenire. Gratis autem iuſtificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ iuſtificationem præcedunt, ſiue fides, ſiue opera ipſam iuſtificationis gratiam promeretur. Si enim gratia eſt, iam non ex operibus; alioquin, vt idem Apoſtolus inquit, Gratia non eſt gratia. Ad Rom. 11.

Ad Epheſ. 2. Ad Titum. 37

Et omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.

73. PEr hæc verba non negatur, vnumquemque iuſtum credentem non moriturum, ſed non moriturum in æternum: ſicut Ioannis 4. dicitur: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum*, hoc eſt, ſitiet non in æternum. Vide, quæ ibi diximus. Fideles ergo iuſti non in æternum morientur, cum ad æternam vitam reſurrecturi ſint. Contra verò infideles, ſeu peccatores mortuam fidem habentes in æternum morientur; quamuis enim reſurrecturi ſint; eorum tamen vita, vt docet Auguſtinus, quæ in cruciatibus erit, morti potius comparatur: & idcirco mors æterna in Scriptura appellatur: beatorum verò felix, & beata reſurrectio, vita æterna erit. Quare Machabæorum 2. c. 7. ex ſeptem fratribus vnus ab impio Antiocho cruciatus benè Tyranno dixit: *Tibi reſurrectio ad vitam non erit*: vt ſupra etiam diximus.

6. de Ciuit. c. 13.

tom. 10 ſer. 61. de verbis Domini.

74. *Qui credit in me*, &c. *Multum intereſt*, inquit Auguſtinus, *vtrum quiſquam credat ipſum eſſe Chriſtum, & vtrum credat in Chriſtum. Nam ipſum eſſe Chriſtum & dæmones crediderunt; nec tamen in Chriſtum dæmones crediderunt. Ille enim credit in Chriſtum qui & ſperat in Chriſtum, & diligit Chriſtum. Nam ſi fidem habes ſine ſpe, ac ſine dilectione Chriſtum eſſe credis, non in Chriſtum credis. Qui ergo in Chriſtum credit, credendo in Chriſtum, venit ad eum Chriſtus, & quoquo modo vnitur in eum; & membrum in corpore eius efficitur. Quod fieri non poteſt, niſi ſpes accedat, & charitas.* Sed ſi Hebræorum idioma conſulamus, idem eſt credere Chriſto, in Chriſto, & in Chriſtum: & per hos loquendi modos ſignificatur credere Chriſtum eſſe verum Meſſiam, Saluatorem, & Redemptorem mundi; eiuſque etiam verbis fidem præſtare. Patet hoc ex pluribus Scripturæ locis Ionæ 3. *Crediderunt Niniuitæ in Deum*: vbi ex Septuaginta legitur: *Crediderunt viri Niniuitæ in Deo*: ex Chaldæo: *Crediderunt viri Niniuitæ verbo Domini.* Exodi 14. *Crediderunt Domino, & Moyſi ſeruo eius*: ex Hebræo legitur: *in Deo, & in Moyſe ſeruo eius*: Pſal. 105. *Non crediderunt verbo eius*; ex Hebræo legitur: *In verbum eius*: Prouerbiorum 14. *Innocens credit omni verbo*; ex Hebræo *In omne verbum*: Iſaiæ 53. *Quis credidit auditui noſtro*; ex Hebræo: *In auditum noſtrum.* Præterea Actorum 8. cum Eunuchus dixit: *Credo filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum*; vtique in Deum, & in Ieſum Chriſtum ſe credere teſtatus eſt: quandoquidem Philippus ab Eunucho baptizando perfectam fidem in Deum, & in Chriſtum Dei filium, vnà cum peccatorum dolore morumque reformatione ex Dei dilectione, ante baptiſmum exigebat dicens: *Si credis ex toto corde. In eo, quod dictum eſt Euangelizaſſe Philippum ſpadoni Dominum, nullo modo dubitandum eſt & illa in catechiſmo dicta eſſe, quæ ad vitam, moreſque pertinent eius, qui credit in Dominum Ieſum*, ait Auguſtinus: ex quo patet idem fuiſſe reſpectu Eunuchi credere Ieſum Chriſtum, ac in Ieſum Chriſtum.

Credere Chriſto, in Chriſto, & in Chriſtũ idem ſunt.

lib. de fide, & oper. c. 9.

Credis hoc? Ait illi: vtique Domine: ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei viui, qui in hunc mundum veniſti.

75. HÆc *Apoſtolica beati Petri confeſſio eſt*, ait hîc Rupertus. Nam idem fidei lumen, ac Martha, oſtendit Petrus Matthæi 16. Interroganti enim Domino: *Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus dixit: Tu es Chriſtus Filius Dei viui.* Vt Petrum propter tam inſignem confeſſionem Dominus remuneraretur, Cœli claues exhibuit: *Tibi dabo claues regni cœlorum.* Rurſus, vt Marthæ fidem propter eandem confeſſionem compenſaret; claues mortis, & inferni ad Lazarum reſuſcitandum adhibuit Dominus, qui Apocal. 1. ait: *Habeo claues mortis, & inferni.* Per allatam confeſſionem, in Chriſto verè Diuinitatem credidiſſe Martham dicendum eſt; vt patet ex Auguſt. tract. 49. & Hilario lib. de Trinit. Quod etiam probatur, eo quòd ex allato Petri teſtimonio probant Chriſti Diuinitatem Athanaſius ſer. 3. contra Arianos, & epiſt. de ſententia Dionyſij contra Arianos; Hilarius in commentarijs, & 6. de Trin. Chriſti autem Diuinitatem inde benè probari patet; nam Petrus appellans Chriſtum filium Dei viui, opponit Eliæ, Ieremiæ, Ioanni, aliiſque Prophetis, quos conſtat Dei filios adoptione fuiſſe; ergo Chriſtum non adoptione, ſed naturâ Dei filium eſſe ſignificauit. Cum igitur eadem ſit Marthæ confeſſio, idem illam credidiſſe, & ſignificaſſe dicendum eſt.

76. In vtraque confeſſione Chriſtus filius Dei viui dicitur iuxtà Hieron. Bedam, & Euthym. vt verus Deus ab idolis diſtinguatur, quæ mortua ſunt; immo numquam fuere viuentia; cùm tantùm lapides, & metalla ſint: *Simulacbra Gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum; os habent, & non loquentur; oculos habent, & non videbunt: aures habent, & non audient*, &c. Ieremiæ 2. inducuntur Iſraëlitæ idololatræ *Dicentes ligno: Pater meus es tu; & lapidi: Tu me genuiſti.* Quare ſi Iudæi à Dei cultu recedentes lapides genitores agnouerunt; quòd fuerint *dura ceruice*, & *lapideum cor* habuerint, mirum eſſe non debet. Rurſus Sapient. 15. de falſis dijs dicitur: *Nemo fecit illos; & qui ſpiritum mutuatus eſt, is finxit illos. Nemo enim ſibi ſimilem homo poterit Deum fingere: cum enim ſit mortalis mortuum fingit manibus iniquis: melior enim eſt ipſe his, quos colit; quia ipſe quidem vixit, cum eſſet mortalis, illi autem numquam.* Quàm bene idolum *Nihil* vocat Apoſtolus; eo quòd verè nihil habeat eius, quod ſuo cultu idololatræ ei tribuunt: *Scimus, quia nihil eſt idolum in mundo.* Nihil quidem eſt idolum in ſuperiori hoc mundo; aliquid tamen eſt in mundo infero, & ſubterraneo; nam *Omnes Dij gentium dæmonia.* Cur Plato 12. de legibus Deorum ſtatuas aureas, argenteas, eburneas; æneas, ferreas fieri vetuit; lapideas tantùm, & ligneas permiſit? Reſpondet Theodoretus: *Ligneis, lapideiſque dumtaxat ſculpi eas voluit. Sciebat enim, puto, huiuſmodi materiam contemptui obnoxiam eſſe; ſuapteque illam vi perſuadere ſpectantibus poſſe, ne ſe, vt diuinam vim haberent, néue eam materiam colerent,*

Pſal. 113.

Act. 7. Ezech. 36. Iudæi idololatræ lapidea ſimulacra adorantes durã ceruicem & lapideum cor habuerunt.

Idolum cur nihil eſſe dicatur?

1 ad Cor. c. 8.

Pſal. 95. Serm. 3. de Dijs & Angelis.

Plato deorum ſtatuas aureas, argenteas, & eburneas fieri vetuit, in idolorum contẽptum.

quam ita tenuem, paruique eſſe cernerent.

Petri Apoſtoli, & Marthæ cōfeſſionē de Chriſto, quidquid de eo credendum eſt, bene indicaſſe oſtenditur.

77. Sed ad præclaram Marthæ confeſſionem reuertamur. In Petri, atque adeo in Marthæ confeſſione, cum eadem ſit, includi quidquid de Chriſto Domino credendum eſt, elegantiſſimè probauit Æthiopiæ Patriarcha, Alphonſus Mendez Soc. Ieſu in concione, quam ad Æthiopię Imperatorem, eiuſque proceres habuit. Primò alloquendo Chriſtum tamquam ſingulare indiuiduum, & ſuppoſitum, *Tu es Chriſtus* &c. ſignificatur vna in Chriſto perſona, eáque diuina: reſpondent enim voces iſtæ: *Tu es*, Pſalmi 101. verbis, *Tu autem idem ipſe es.* Quem locum de diuino Verbo Dei filio Apoſtolus intelligit 1. ad Hebræos. 2. cum dicitur: *Chriſtus Filius Dei viui*; duæ in Chriſto naturæ, diuina, & humana ſignificantur. Filius enim Dei Deus eſſe debet, eiuſdemque naturæ cum patre; ſicut Filius hominis nonniſi homo eſſe poteſt, eiuſdéque naturæ cum patre generante: Rurſus cum Dei Filio Chriſti nomen tribuitur; in eo humana natura indicatur; Chriſti enim nomen in ſacris litteris hominibus tribuitur, nempe Regibus, & Sacerdotibus. Regi tribuitur 1. Regum 16. *Num coram Domino eſt Chriſtus eius?* & Pſ. 17. *Faciens miſericordiam Chriſto ſuo Dauid.* Tribuitur etiam Sacerdotibus Pſ. 104. *Nolite tangere Chriſtos meos*: & 2. Matth. 1. *Qui eſt de genere Chriſtorum Sacerdotum.* Præterea Dei Filius, niſi in eo humana natura reſpiceretur, Chriſtus, hoc eſt, vnctus, dici non poſſet: vnctio enim nouam aduenientem gratiam denotat; in diuina autem natura, quippe immutabili, nouitas reperiri non poteſt. Quare cum à regio Vate dicitur: *Vnxit te, Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Deus vngens, & humana Chriſti natura vncta ſignificatur. Præterea ſecundùm humanam naturam Chriſtus conſortes habere dicitur, reſpectu quorum per gratiam vnctionis exceſſum habet. Sed ſecundùm diuinam naturam Chriſtum conſortes habere repugnat; cum vnus tantùm eſſe poſſit naturalis Dei Filius: & propterea dicitur Ioannis 1. *Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris.* Secundùm verò humanam naturam multos conſortes, ac fratres Dei Filius habere poteſt; nempe iuſtos, ac ſanctos; quibus datum eſt *Filios Dei fieri.* Inter quos Chriſtus, quippe qui præſtantiorem gratiæ hæreditatem eſt conſecutus, *Primogenitus* dicitur ab Apoſtolo: *Vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus.*

In litteris ad Generalem 1626.

Pſal. 44.

Ioann. 1.

Ad Rom. 8.

Et cum hoc dixiſſet, abijt, & vocauit Mariam ſororem ſuam ſilentio dicens: Magiſter adeſt; & vocat te.

Silētio ad Deum vocamur.

78. QVod ad litteralem ſenſum ſpectat, ſilentio, ideſt ſubmiſſa, non elata voce ſororem vocauit; tum vt ad vnguem Chriſti mandatum ſolam Mariam vocantis exequeretur; tum ne Iudæi Chriſto infenſi, Chriſti aduentus conſcij forent: quod ad moralem ſenſum ſpectat pio ſilentio ad Chriſtum nos vocari, & ad ſpiritualia exercitia ſignificatur. *Os meum aperui, & attraxi ſpiritum*, verè dicitur cum Dauide, ſi ſermo ſit de ſpiritu materiali; ſecus verò de ſupernaturali ſpiritu; de eo enim dicendum eſt: *Os meum aperui, & attraxi ſpiritum*: Salomonis domus viſâ magnificentiâ, Reginæ Sabæ præ ſtupore ita vox faucibus hæſit; vt de ea dicatur 3. Reg. 10. *Non habebat vltra ſpiritum.* Multò magis pia anima ad cœleſtis patriæ contemplationem mentem dirigens, ita tacita conſiſtere debet;

Pſ. 118 v 131

Iſaiæ c. 62.

A vt ad humanum colloquium habitum habere non videatur. *Propter Sion non tacebo*, de materiali Sione, ſeu Ieroſolyma dixit Iſaias: ſed fidelis anima, quæ ad cœleſtem Sionem, & ad Deum alloquendum mentis iter dirigit, dicat potius: *Propter Sion tacebo*; hoc eſt ab humano colloquio libenter me retraham, vt cœleſtis patriæ contemplatione, Deique colloquio fruar. Qui in vrbem aliquam profectionem meditatur; ibique toto vitæ tempore ciuis commorari cupit; ciuitatis illius idioma accuratè addiſcere ſtudet. Si ergo cœleſtis Ieroſolymæ ciues eſſe cupimus, beatæ illius patriæ linguam addiſcamus: ibi verba omnia ſanctimoniam, Deique amorem ſpirant: talis adhuc in hac mortali vita noſter ſermo eſſe debet. Quod ſi inordinata verba praua
B cogitatio ſuggerat, illa cohibendo dicamus: *Adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi non meminero tui Ieruſalem.* Ex Pſ. 136.

79. De iuſto, Deique amico Ieremias ait Thr. 3. *Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſuper ſe*: *Quia leuauit ſe ſuper ſe*, legunt Rupertus, Bernardus, Hugo, & alij. Et ſenſus eſt: Quia ſeipſum ſupergreſſus à terrenis affectibus, & totis ſe ad cœleſtia eleuauit. E ſilentio ergo tam ſublimis ad Deum, tam proficua eleuatio prouenit. Ideo bene B. Petrus Damiani ait epiſt. 130. *Solitarius dum tacet, ſe eleuat ſuper ſe: quia mens humana dum intra ſilentij clauſtra vndique circum clauditur, in ſuperiora ſublimis erigitur, ad Deum per cœleſte deſiderium rapitur, & in amore eius per ardorem ſpiritus inflammatur: & tamquam*
C *fons viuus dum per verborum circulos fluere hinc inde non ſinitur, vndis excreſcentibus in altiora cumulatur. Templum ergo tui pectoris nunc per ſilentium creſcat, virtutum ſtructura conſurgat, vt ſupernus ille ſponſus, quem totis viſceribus diligis, velut in thalamo ſuo delectabiliter requieſcat.* Sed tam ſilentium, quàm ſublimis hæc eleuatio vnde proueniat, ſubdit propheta: *Ponet in puluere os ſuum.* Qui, in quem reuerſurus eſt puluerem ante mentis oculos habet; quique poſt mortem redditurum ſe rationem de omni verbo non vitioſo ſolum, ſed otioſo conſiderat; hic ab humano conſortio ſe remouendo facilè ſilet; ſeque è terra ad cœleſtia contemplanda ſuauiſſimè ra-
D pit. Quare mortis meditationem cum ſilentio benè coniunxit ſanctus ille vir apud Ioannem Moſchum c. 156. qui Philoſophis petentibus verbum ædificationis dixit: *Sit Philoſophia veſtra opus ſemper meditari mortem; ſilentioque, & quieti vos aſſuefacite. Omnes morimur, & quaſi aqua dilabimur in terram*, dicitur 2. Regum c. 14 Ne aquæ vena humi labens lutulenta diſperdatur, ſed in ſublime ſubſiliat, intra anguſtos tubos coarctari ſolet. Similiter humanum cor imminentis mortis memoria, ſilentiique cancellis arctatum ad Deum aſſurgit: *Tamquam fons viuus dum per verborum circulos fluere hinc inde non ſinitur, vndis excreſcentibus in altiora cumulatur.*

Silentio ſeriò vtendum, vt cœleſti cōtemplatione fruamur.

Mortis imminentis memoria ad ſilentium ſeruandum vtilis.

Petrus Dam. ſupra.

E 80. De præuaricante populo dicitur Iſaię 8. 6. *Abiecit populus iſte aquas Siloë, quæ vadunt cum ſilentio.* Vbi nomine Siloë tacitè fluentis S. Baſilius, & Cyrillus intelligunt Chriſtum Dominum: *Cuius*, vt Climacus ait, *ſilentium admirationi, & reuerentiæ Pilato fuit.* Ideo exclamat Bernardus: *O humilitas virtus Chriſti, quantùm confundis ſuperbiam noſtræ vanitatis? Parum aliquid ſcio, vel magis ſcire mihi videor; & tam ſilere non poſſum: impudenter me, & imprudenter ingerens, & oſtentans, promptulus ad loquendum, velox ad docendum, tardus ad audiendum. Et*

Matth. 27. 14. Chriſti exemplo ſilere docemur.

Bernard. ſerm. 1. de Epiphan.

Chriſtus

reum in monili Sardij, ſic dicere verbum in tempore ſuo. Sardio enim pretioſo lapidi auro circumdato prudens verbum meritò eſt comparandum. Sardius ſanguinei, & ignei coloris feris terrorem incutit, ait Aretas Apocal. 4. 3. Similiter verbum ex ore, quod diù ſiluit, prodiens tartareis draconibus terrorem incutit, eoſque procul expellit. *Aſſueſcat lingua ſub taciturnitatis ſe cohibere cenſura; & tacendo diſcat, quod loquendo poſtmodum grauiter proferat,* ait B. Petrus Damiani epiſt. 114.

Sardius pretioſus lapis terrorem feris incutit: prudens verbũ Sardio cõparatũ dæmones fugat.

86. *Vade ad apem, & diſce, quomodo operaria eſt; operationem quoque quàm venerabilem facit,* ait Salomon Prouerb. 6. 9. Multa ab apibus diſcere poſſumus, quæ recenſent SS. Patres in Hexameron, & Chryſoſtomus Pſal. 110. & Ambroſius lib. 1. de ſancta Virginitate. Sed præcipuè ab apibus ſilentium eſt addiſcendum; hoc enim eius operationem venerabilem facit. Apes earum licet alibi ſuſurrent, in aluearibus tamen, dum mellificio operando ſtudent, perpetuò ſilent. Similiter piæ animæ, vt diuinarum rerum contemplationi vacent, Deique eloquia dulciora ſuper mel, & fauum meditentur, diuturnum ſilentium ſeruant.

Prou. 6. 8. iuxta Septuaginta, & S. Hieronymum c. 3. in Ezech. Baſilium hom. 8 in Hexameron: earũ Chryſoſtomum in Pſal. 110

Apes alibi ſuſurrantes, in aluearibus mellificãtes ſilent.

87. *Qui diſſipat ſepem, mordebit eum coluber,* dicitur Eccleſiaſtæ 10 Ad arcendas quadrupedes beſtias, ne in vineas, ruraque irrumpant, ſepes adhibentur; non autem ad ſerpentes arcendos: hi enim cum lubrico, ſubtilique corpore conſtent, per ſepes ipſas in vineas, ruraquè facilè aditum habere poſſunt. Cur ergo diſſipata ſepe dicitur ſerpentis morſibus locum dari? Sepis nomine oris cuſtodia intelligitur, de qua dicitur Pſal. 140. *Pone, Domine, cuſtodiam ori meo:* colubri autem nomine ſerpens antiquus, diabolus ſignificatur: huius colubri morſibus facilè obnoxius redditur, qui ſilentii ſepe diſſipata os ſuum ab inordinatis verbis non cuſtodit. Experta eſt hoc Eua, prima humani generis parens: hæc enim debiti ſilentii ſepe diſſipata, cum tartareo ſerpente inconſideratè colloquens, ex eius praua ſuggeſtione, veluti è morſu venenum attraxit, quo humanum genus infecit. Quare cum humanam perniciem dolemus, talis pernicies prius linguæ incautè loquenti, quàm palato vetitum pomum guſtanti eſt tribuenda.

88. Qui debito ſilentio os ſuum obſtruere renuit, diſcere etiam poteſt ab animantibus quam perniciem incurrat. B. Petrus Damiani epiſt. 39. ad Deſiderium ait: *Silentij violator ſimilis eſt crocodilo oſcitanti, cui tunc hoſtis hydrus fauces ingreditur, & aluum erodit. Item oſtreo incautè ſe ad ſolem aperienti; cui primùm inſidiator cancer calculum inijcit, ne claudatur, deinde eius viſcera depaſcitur. Sic, vir, qui ſub ſilentij cenſura concluditur; perit cum ad loquendum immoderatè aperitur.* Ideo de loquaci, qui crocodilo, & oſtreo ſimilis eſt, verè dici poteſt: *Comederunt alieni robur eius.* Vbi iuxta Gregor. 34. Moral. cap. 3. *Alieni intelliguntur Apoſtatæ angeli, qui virtutem animæ peruertendo conſumunt.* Quod certè non contingeret, ſi anima ſub pii ſilentii cuſtodia ſe muniret: Nam *taciturnitas eſt nutrix virtutum, cuſtos animarum,* ait Smaragdus. *Os meum aperui, & attraxi ſpiritum,* non diuinum, ſed immundum, verè garrulus dicere poteſt. *In garrulo verborum flumen eſt, mentis gutta,* ait Stobeus. Dum verborum flumen audientium auribus obſtrepit, exiguam illam mentis guttam diabolus ebibit; nimiſque loquentem dementem reddit. Dementes numquam emiſſa verba reuocare pœnitet; ſecus verò ſapientes. Hinc S. Auguſtinus epiſt. 7. ad Marcellinum ait: *Quamuis Tullius, vt ſcribitur, nullum verbum emiſerit vmquam, quod reuocare vellet: hæc tamen laus credibilior eſt de nimium fatuo, quàm de ſapiente perfecto.*

Oſea 7. 9.

Smaragd. in regulas S. Benedicti cap 6.

Pſ. 118. 131.

Serm. 30. de S. Benedicto

89. Denique in ſilentii laudem Climacus gradu 11. ait: *Taciturnitas in cogitatione, eſt mater orationis, captiuitatis reuocatio, ignis diuini amoris obſeruatio, cogitationum diligens inſpectio, ſpecula hoſtium, carcer luctus, lacrymarum amica, memoriæ mortis operatrix, ſuppliciorum pictor, iudicij indagatrix, ſagax mœroris ſubminiſtratrix, inimica fiduciæ, quietis coniux, ambitioſæ doctrinæ aduerſatrix, ſcientiæ adiectio, ſpeculationis opifex, ſecretus in Deum profectus, occultus aſcenſus.*

Silentii encomium.

90. Hæc in ſilentii laudem; in loquacitatis verò deteſtationem librum egregiè de garrulitate ſcripſit Plutarchus. Ne pii ſilentii vtilitate priuemur, ne in loquacitatis vitia incurramus, præſtat loquendi facultate omninò priuari. Muta mulier interrogata à S. Vincentio Ferrerio quid vellet? locuta eſt, & petiit loquelam, & panem. *Panem, inquit vir ſanctus, habebis; ſed cum ob animæ tuæ ſalutem linguæ officio careas, noli fruſtra illud petere, quod numquam ſis impetratura. Si enim loqui potuiſſes immodica mordacitate, & corporis, animæ vitam perdidiſſes. Abi igitur, & mente Deum laudare non ceſſes. Reſpondit illa: Faciam, ſancte Pater, quod hortaris, ſtatimque obmutuit.* Surius lib. 3.

Mutæ mulieri à S. Vincentio Ferrerio loquela diuinitus datur, in eiuſdem poſtea bonum aufertur.

91. Sed ad Mariam à Martha ſorore ad Dominum vocatam reuertamur. Cum ad Lazari reſurrectionem Mariæ Dominus præſentiam petiit; præſentem Deiparæ Virginis opem ad peccatores è peccati morte excitandos neceſſarium eſſe myſticè ſignificauit. *Mittitur ad Mariam,* inquit Chryſologus; *quia ſine Maria nec fugari mors poterat, nec vita poterat reparari. Veniat Maria, veniat materni nominis baiula; vt videat homo Chriſtum virginalis vteri habitaſſe ſecretum; quatenus prodeant ab inferis mortui, mortui exeant de ſepulchris.* Quare benè canit Eccleſia: *Vitam datam per Virginem, gentes redemptæ plaudite:* Et ſanctus Irenæus ait: *Quemadmodum adſtrictum eſt morte genus humanum per Virginem, ſcilicet Euam; ſoluatur per Virginem.* Porrò Mariam Magdalenam baiulam Deiparæ nominis Chryſologus appellauit; quia qui ſancti alicuius nomen præfert, magnum obligationis pondus ſubſtinet ad eum imitandum.

Serm. 64.

Contra hæreſes l. 5. c. 19.

Magdalena B. Virginis nominis baiula cur dicatur?

Illa, vt audiuit, ſurgit citò, & venit ad eum: Nondum enim venerat Ieſus in caſtellum; ſed erat adhuc in illo loco, vbi occurrerat ei Martha.

92. Celeritatem hanc eundi ad Dominum Magdalena oſtendit etiam Luc. 7. ſtatim

Ambroſ. in Lucam c.7.

enim ad Dominum accurrit, *Vt cognouit, quòd accubuiſſet in domo Phariſæi.* Hinc Ambroſius ait: *Vbicumque audieris Chriſti nomen, accurre, in cuiuſcumque interiorem domum Ieſum intraſſe cognoueris, & tu ipſe feſtina. Cum repereris ſapientiam, cum repereris Iuſtitiam in alicuius penetralibus recumbentem, accurre.* A

Iudæi ergo, qui erant cum ea in domo, & conſolabantur eam, cum vidiſſent, quia citò ſurrexit, & exijt; ſecuti ſunt eam dicentes: Quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi,

93. ABitura quidem erat Magdalena ad monumentum, vt ploraret; non tamen nunc, neque ad fratris; ſed ad Domini monumentum; iuxta id, quod dicitur Ioannis 20. *Maria ſtabat ad monumentum foris plorans.* Nunc verò non ad luctum, neque ad mortui ſepulchrum, vt Iudæi putabant; ſed ad diuinum ſolamen, & ad vitæ fontem feſtinabat. Benè dici poteſt cum Moſe: *Cuncta cogitatio cordis humani intenta eſt ad malum omni tempore*: benè cum Dauide dicitur: *Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt*: quam ſententiam referens Apoſtolus ait: *Dominus nouit cogitationes ſapientum, quoniam vanæ ſunt.* Sapientum, non hominum cogitationes vanas eſſe appoſitè dixit reſpectu Iudæorum, qui ſapientes ſibi videbantur: *Vultis ſcire*, inquit Hieronymus, *quoniam cogitationes hominum vanæ ſunt. Pater, & mater nutriunt filium, promittunt ſibi de illo felicitatem: mittunt ad ſtudia, erudiunt: venit vſque ad adoleſcentiam; diſponunt, vt etiam militet: cum omnia cogitauerint per annos 30. vna febricula venit, & tollit omnes cogitationes. O curas hominum, ô quantùm eſt in rebus inane! Vna cogitatio felix eſt, cogitare de Domino.* Hac felici cogitatione Magdalena accerſita, ſtatim ad Dominum accurrit,

Gen. 6. Pſal. 93. Cogitationes hominũ vanæ. 1. ad Cor. c. 3. in Pſal. 43

94. Quæritur hîc ex Ruperto, cur maior circa Mariam, quàm circa Martham conſolantium fuerit diligentia? Nam quando Martha ſurrexit, vt Domino occurreret, non ſecuti ſunt Iudæi; quando verò Maria exiuit vocante Martha, non Martham vocantem, ſed Mariam ſolam ſunt ſecuti, dicentes: *Quia vadit ad monumentum, vt ploret ibi.* Reſpondetur Primò Martham, non Mariam, vt patet ex Euangelica hiſtoria, fuiſſe negotioſam; quare quòd Martha è conſeſſu ſurgeret, domeſticæ alicui curæ tribui poterat; ſecus verò ſurgente Maria. Secundò quòd ad plorandum iret, de Maria potiùs, quàm de Martha ſuſpicati ſunt Iudæi; eò quòd Mariam proniorem ad frequentius lachrymandum animaduertiſſent. Valde enim credibile eſt poſt conuerſionem ſæpius Magdalenam lacrymari conſueuiſſe. Sicut de Sancto Apoſtolo Petro ex Nicephoro refert Baronius, *Quaſi ſanguine reſperſos habuiſſe oculos ob aſſiduum fletum; ad quem deteſtans negationis peccatum monebatur.*

Petrus Apoſtolus, & Maria Magdalena frequenter flebant. lib. 8. c. 37. Anno Chriſti 69. Petri 25.

Maria ergo cum veniſſet, vbi erat Ieſus; videns eum, cecidit ad pedes eius.

95. M*Aria Magdalena maiorem reuerentiam, quàm Martha exhibuit; nam procidit ad pedes Domini; quod ſoror eius non legitur factitaſſe*, ait Cyrillus. Porrò Magdalena ad Domini pedes procidens, ibique lacrymans teſtante Euangeliſta, *Vidit eam Dominus plorantem*; benè ſeruaſſe videtur Dauidis monitum dicentis: *Venite, adoremus, & procidamus, & ploremus ante Dominum, qui fecit nos.* Vbi Athanaſius legit: *Procidamus ipſi Chriſto regi noſtro.* Redditur ratio, cur procidendum ſit, & plorandum ante Dominum, nimirum, quia *ipſe fecit nos.* Hinc peculiariter, non ſolùm ex fraterna morte, ad procidendum, & plorandum mouebatur Magdalena; ipſam enim propter peccatum ad nihilum redactam, iterum Dominus per gratiam refecerat. Paulinus alludens ad Pſalmi 125. verba: *Qui ſeminant in lacrymis, in exultatione metent*, ait: *Domino flentes noſtra gaudia ſeminabimus.* Verè ſuis lacrymis ſua gaudia Magdalena ſeminauit; ex lacrymarum enim iacto ſemine paulo poſt reſurgens eius frater Lazarus dicere cum Dauide potuit: *Refloruit caro mea.* B

lib. 7. c. 20. Pſal. 94. Magdalena & non Martha cur ad Domini pedes procidiſſe legitur? Hîc & n. ſequenti. Paulinus ep. 4. Lacrimæ ſũt gaudiorũ ſemina. Pſal. 27.

C 96. Præterea fraterna morte mœrens Magdalena plorans ad Domini pedes procidit: nam ſicut peccatorum *pedes veloces ad effundendum ſanguinem* à Dauide dicuntur; ita è contrario Domini pedes veloces ad viuificandum eſſe proprio experimento Magdalena didicerat; cum ibi olim peccatrix gratiæ vitam reperit. Qui theſaurum in agro abſconditum inuenit, *Vadit, & vendit vniuerſa, quæ habet, & emit agrum illum*: theſaurum, nempe diuinam gratiam in Domini pedibus Magdalena inuenerat: propterea ſacros illos pedes tergentis comæ auro, lacrymarumque gemmis veluti coëmerat ſibi poſſidendos; quare cum ad pedes Domini procidit, *In propria venit. Vt locum proprium Magdelena agnouit pedes Ieſu*, ait hîc Caietanus. Hinc ad Domini pedes ſæpè redibat; vt hîc, & Lucæ 10. *Maria ſedens ſecus pedes Domini, audiebat verbum illius.* Et Ioannis 20. vbi iuxta crucem, ad Domini affixa pedes, ſtare dicitur: & Matth. vltimo, vbi etiam de ea vnâ cum Maria Cleophæ dicitur: *Illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes eius.* Porrò in eo, quod dicitur, *Videns eum cecidit ad pedes eius*; non incongruè oculorum modeſtiam in Magdalena Caietanus agnoſcit dicens: *Ex hoc, quòd videns Ieſum cecidit ad pedes eius; inſinuatur, quòd tam demiſſis oculis Maria venit vſque ad locum, vbi erat Ieſus; vt non niſi proxima illi viderit eum.* Quàm egregiè modeſtiæ magiſtræ pœnitentis lacrymæ ſunt? Ab his enim modeſtiam Magdalenæ oculi benè didicerant.

Pſal. 13. Matth. 13. Ioan. 1. D E Magdalenæ oculorum modeſtia.

Et dicit ei: Domine, ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater meus.

97. D*Iminutam*, inquit Cyrillus, *infirmam, & non omninò plenam viſa eſt fidem habere de Domino; ſicut & ſoror: cùm non ſolidè crediderit Dominum virtute ſua diuina præſer-*

lib. 7. c. 20.

nare potuiſſe Lazarum à morte, vbi corpore fuit abſens, quàm cum fuiſſet præſens. Hac poſita Cyrilli ſententia, ſupra, Marthæ modicam fidem reprehendiſſe videtur Chriſtus dicens: *Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet*; cur tamen hanc reprehenſioné erga Magdalenam non adhibuit? Reſpondet cum Chryſoſt. Theophylactus: *Chriſtus ad hanc non dicit, quod ad ſororem eius; eò quòd multa turba aderat.*

Famæ proximi conſulendum. Quod ad moralem ſéſum ſpectat, optima reſponſio; nam coram aliis accuratè debemus proximorum famę conſulere. Sed ad Magdalenæ fidei defenſionem recolenda ſunt, quę diximus circa eadem verba à Martha prolata: quibus accedit teſtimonium Chryſologi dicentis, Magdale-

Chryſologus ſupra. nam *fuiſſe de reſurrectione ſecuram.* Id etiam comprobat teſtimonium Auguſtini hom. 23. inter 50. dicentis, *Illa, quæ ſibi peccata à Chriſto remitti credidit, Chriſtum non hominem tantùm, ſed & Deum credidit.* Atque hinc factum eſt, vt non verbis, ſed gemitu, & lacrymis veniam criminum à Domino flagitauerit: adeoque à Domino

Luc. 7. meruerit audire: *Fides tua te ſaluam fecit.* Cæterùm bené inducitur Magdalena Dominum ſic alloquens à Cyrillo: *Dum nobiſcum præſens fuiſti, non mors, non infirmitas aliqua nobis appropinquare auſa fuit; apud quas vitam hoſpitari nouerat. At vbi abſceſſiſti, adfuit mors, quæ fratrem noſtrum acerbo funere rapuit.*

Ieſus ergo, vt vidit eam plorantem, & Iudæos, qui venerant cum ea plorantes infremuit, ſpiritu, & turbauit ſeipſum.

Chriſtus Lazarū reſuſcitaturus quadruplici ex capite infremuit ſpiritu. 98. FRemere eſt indignantis affectus; Chriſti autem indignatio ex quadruplici capite proueniebat. Primò iuxta Theodorum Heracleotam ex peccato, eiuſque auctore diabolo, per quem mors in genus humanum ingreſſa erat: Secundò propter Iudæos incredulos, eò quòd tot viſis miraculis adhuc ad eos conuincendos Lazari morte, & ad vitam reuocatione opus erat; quod indicant Leontius, & Theodorus Mopſueſtienſis. Tertiò propter Iudæorum inuidiam, & obſtinationem; viſo enim Lazaro

Ioan. 11. 46. rediuiuo, *Quidam ex ipſis abierunt ad Phariſæos, & dixerunt eis quæ fecit Ieſus.* Qui coacto concilio, *Ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum. Quid ſibi vult hic fremitus fortiſſimi filij Dei?* ait Rupertus, & reſpondet: *Reſpiciamus quid poſt hoc miraculum factum ſit. Propter hoc ſignum Pontifices, & Phariſæi intolerabiliter conſummata inuidia permoti collegerunt concilium, & ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum.* His rationibus quarta addi poteſt. Sicut aquarum torrentes fremere dicuntur, cum riparum obice detinentur, ne ſe latius in campos effundant: ita infremuit Dominus, & ſeipſum turbauit; quòd ſuam beneficentiam cum ſolo Lazaro ſuſcitando veluti anguſtiis coarctari ſentiret. *Fremit ſpiritu, & tota ſe viſcerum commotione conturbat; quia adhuc ſolum Lazarum, & non iam omnes mortuos ſuſcitabat,* ait Chryſologus ſerm. 64.

Infremere ſpiritu quid ſignificet. Spiritus feruentis animi impetū ſignificat. 99. Quæritur vlterius quid ſignificet infremere ſpiritu? Reſpondeo primò, ſpiritum impetum quemdam ſuccenſi animi ſignificare; ſicut cum Actor. 18. dicitur Apollo Alexandrinus, *Feruens ſpiritu loquebatur*: quo illius in loquendo vehementia explicatur: quare poſtea ſubditur: *Vehementer Iudæos reuincebat publicè.*

A Cum igitur de Chriſto dicitur, *Infremuit ſpiritu*, ſignificatur eum infremuiſſe incenſi animi impetu ex zelo diuini honoris prouenienté; ſicut de zelo dicitur. Primò Machab. 13. *Accenſus eſt ſpiritus populi ſimul, vt audiuit, ſermones iſtos.* Secundò ſpiritus in ſacris litteris voluntatem ſignificat, vt Matthæi 26. cum dicitur, *ſpiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma*; vbi diſcipulorum voluntas ſpiritus vocatur: ſimiliter Matthæi 5. *Beati pauperes ſpiritu*; ideſt pauperes ex voluntate, non ex neceſſitate: Primæ ad Corinth. 7. *Vt ſit virgo ſancta corpore, & ſpiritu*; hoc eſt caſta corpore, & voluntate: ad Epheſ. 4. *Vt ſolliciti ſitis ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo*

Spiritus accipitur pro voluntate.

B *pacis*, hoc eſt voluntatis conſenſum. Infremuiſſe ergo ſpiritu dicitur Dominus, ideſt non coactus, ſed ex imperio voluntatis; propterea poſteà non ſubditur, Turbatus eſt; ſed *Turbauit ſeipſum.* Quare huiuſmodi humanos affectus indignationis, mœroris, doloris, &c. reſpectu Chriſti non paſſiones, ſed propaſſiones Theologi vocant cum Hieronymo Matthęi 26. Propaſſiones autem non paſſiones fuerunt reſpectu Chriſti; eò quòd iuxta rationis imperium eas excitandi, & ſedandi liberam poteſtatem haberet. Auguſtinus 14. de ciuit. cap. 9. ſic diſſerit: *Cum rectam rationem ſequuntur iſtæ affectiones, quando vbi oportet adhibentur; quis eas tum morbidas, ſeu vitioſas paſſiones au-*

C *deat dicere? Quamobrem etiam ipſe Dominus in forma ſerui agere vitam dignatus humanam, ſed nullum habens omnino peccatum, adhibuit eas, vbi adhibendas eſſe iudicauit. Neque enim, in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falſus erat humanus affectus. Cum ergo eius in Euangelio iſta referuntur, quòd ſuper duritia cordis Iudæorum cum ira contriſtatus ſit; quòd dixerit: Gaudeo propter vos, vt credatis: quòd Lazarum ſuſcitaturus etiam lacrymas fuderit; quòd concupiuerit cum diſcipulis ſuis manducare Paſcha; quòd propinquante paſſione triſtis fuerit anima eius vſque ad mortem; non falsò vtique referuntur. Verum ille hos motus certæ*

D *diſpenſationis gratia ita, cum voluit, ſuſcepit animo humano; vt cum voluit, factus eſt homo.* Idem docet Cyrillus in Ioann. lib. 7. c. 20.

Et dixit: Vbi poſuiſtis eum?

100. CVm Eliſæus ſecuris ferrum ex imo Iordanis alueo per miraculum extulit, *præcidit lignum, & miſit illuc, natauitque ferrum*; interrogauit antea: *Vbi cecidit?* Simili mo- lib. 4. Reg. c. 6.

E do Dominus antequam è ſepulchro Lazarum educeret; interrogauit: *Vbi poſuiſtis eum?* Diſpari tamen ratione; nam Eliſæus ex ignorantia ſciſcitatus eſt, *Vbi cecidit?* teſte Gregorio: Chriſtus verò Dominus, *Vbi poſuiſtis eum?* interrogat; non quòd re vera neſciret; ſed vt humano modo ageret, hominemque præ ſe ferret, Diuinitatem celando: idque vel vt Diuinitatis manifeſtationem ad tempus opportunius differret; cum ſolo imperio Lazarum ad vitam reuocauit: vel etiam ad humilitatis documentum, vt homines doceret, Dei dona interdum eſſe ab hominum notitia remouenda. Simili modo cum omnia Dominus præſciret, nihilominus Matthæi 16. diſcipulos interrogauit: *Quem dicunt homines eſſe filium ho-*

Hom. 1. in Ezech. Chriſti humilitas.

minis? Quare ſicut interrogando ad humilitatis documētum hominem præ ſe ferre Dominus voluit; ita etiam ad idem humanis mentibus inſinuandum, hominis ſe potiùs, quàm Dei Filium ſæpius nominauit. Secundò interrogauit Dominus, *Vbi poſuiſtis eum?* Ne, ſi Dominus ſepulturæ locum ſe ſcire oſtenderet, Lazarum non re vera, ſed ex fictione mortuum Iudæi ſuſpicarentur; eumque ex condicto in eo ſepulchri loco viuum latuiſſe ad miraculum ſimulandum. Hanc interpretationem indicat Cyrillus, dicens: *Qui abſens ſcinit mortuum, ſcit & vbi ſit ſepultus; locum tamen ſepulturæ ab alijs ſciſcitatur, vt ab omni ſuſpicione eripiat ſignum.* Idem antea docuerat Chryſoſtomus hom. 62. Huic ſuſpicioni occaſionem etiam præbere poterat, quod Lazari ſepulturæ locus ſpelunca foret, vt Euangeliſta affirmat, non autem profundior aliqua fouea, qualis apud nos eſſe ſolet. In huiuſmodi autem ſepulchris viros primarios ſepeliri ſolitos patet Matth. 27. vbi de Ioſepho Dominum ſepeliente, dicitur: *Poſuit in monumento ſuo nouo, quod exciderat in petra.* Vbi Beda ait: *De monumento Domini ferunt, qui noſtræ ætatis tempore de Ieroſolymis venere, quòd domus fuerit rotunda*, &c. Tertiò interrogauit Dominus, *Vbi poſuiſtis eum?* Vt inſinuaret miſerum mortalitatis ex peccato prouenientis ſtatum; quandoquidem *per peccatum mors in hunc mundum intrauit.* Simili modo Geneſ. 3. interrogauit Dominus: *Adam, Vbi es? Dicendo, Vbi es?* ait Ambroſius, *non locum quærit, qui nouit arcanum; neque enim Deus clauſos oculos habebat, vt non videret latentem. Denique ideo dixit, Factus eſt Adam tamquam vnus ex nobis, quia aperuit oculos: Deus autem omnium videt culpas, & omnium delicta cognoſcit: ſuper omnem animam, ſuper omnia occulta oculos habet. Quid eſt ergo, Adam, Vbi es? Id eſt non in quo, ſed in quibus es? Non ergo interrogatio eſt, ſed increpatio. De quibus, inquit, bonis, de qua beatitudine, de qua gratia, in quam miſeriam incidiſti? Dereliquiſti vitam æternam, & circumulatus es morti, conſepultus errori. Vbi eſt illa tua benè ſibi conſcia confidentia? Timor iſte culpam fatetur, latebra præuaricationem. Vbi ergo es? Hoc eſt, non in quo loco quæro, ſed in quo ſtatu? Quò te deduxerunt peccata tua, vt fugias Deum tuum, quem ante quærebas?* Similiter hîc dicendo: *Vbi poſuiſtis eum?* Mulieribus ſexu Euam referentibus exprobrat: *Ego virum in paradiſo poſui, quem vos poſuiſtis in ſepulchro.* Ita Seuerianus Epiſcopus Gabalenſis hanc Domini interrogationem exponit apud S. Gregorium lib. 8. epiſt. 42. Hanc etiam interpretationem ſequitur Chryſologus: *Nam, cum dicit: Vbi poſuiſtis eum? mulieres arguit: hoc eſt: Quem ego poſui in paradiſo, in regione vitæ; ecce vos vbi poſuiſtis eum.*

Chriſti prudentia.
Lib. 7. c. 20.
Chriſti monumentum quale fuerit.
Ad Rom. 5.
Lib. de Paradiſo c. 14.
Serm. 64.

Dicunt ei: Domine, veni, & vide.

101. HOc loco iteranda eſt pro ſanctis ſororibus apologia; aſſerunt enim plures interpretes his verbis modicam fidem Lazari ſorores oſtendiſſe: ſi enim perfectè crediſſent, non *Veni, & vide*; ſed cum Petro: *Domine, tu omnia noſti*, reſpondiſſent. Ita Epiphanius in Ancorato. Nihilominus ex hîs verbis defectus fidei Lazari ſororibus tribuendus non videtur. Primò, quia hæc verba non Lazari ſororibus, ſed adſtantibus Iudæis Chryſologus tribuit: Nam cum dicit: *Vbi poſuiſtis eum? Iudæi ad ignorantiam requirentis reſpondebant: Domine, veni, & vide.* Secundò, quamuis Marthæ, & Magdalenæ reſponſio illa fuerit; adhuc ex tali reſponſione imperfecta fides in illis non eſt arguenda. Comparat enim idem Epiphanius cum præſenti Domini interrogatione, *Vbi poſuiſtis eum?* duas alias, ſcilicet illam Marci 5. *Quis tetigit veſtimenta mea?* & aliam Matthæi 16. *Quem dicunt homines eſſe filium hominis?* Facta autem Domini interrogatione illa, *Quis tetigit veſtimenta mea? Mulier timens, & tremens, ſciens quod factum eſſet in ſe, venit, & procidit ante eum; & dixit ei omnem veritatem.* Hæc igitur mulier non reſpondit Domino: *Tu omnia noſti*: ſed verbis apertiſſimis ſuum languorem, medicorū irritam opem, opes à ſe conſumptas, & tandem eius beneficio ſanitatem reſtitutam declarauit, & tamen tantùm abeſt, vt in ea fide defectus fuerit; vt eius fides Domini teſtimonio maximè fuerit commendata: *Filia, fides tua te ſaluam fecit.* Dices hanc mulierem omnia verbis aperuiſſe, non propter Dominum omnia ſcientem; ſed propter populum circumſtantem: Quare Lucas ait: *Ob quam cauſam tetigerit eum indicauit coram omni populo. Quis me tetigit? dicit; vt illa occurreret, & diceret beneficium à ſe collatum*: ita Epiphanius. Sed contra eſt, quia, vtrumque præſtare poterat mulier; ſcilicet Domino interroganti, *Quis me tetigit?* dicere: *Tu omnia noſti*: & deinde propter populum, qui circumſtabat, omnia verbis aperire. Scio aliquos interpretes etiam fidei defectum in muliere hac ſanguinis fluxu laborante notaſſe; quippe quæ quaſi Domino abſcondere ſe poſſet, *retro acceſſit*, vt Lucas ait: Quare, quòd crediderit ſolo veſtis tactu ſe ſanari à Domino poſſe, eius fides commendatur; quòd verò abſcondere ſe Domino poſſe crediderit; fidei profectò imperfectionem arguit. Ex quo Chryſoſtomus ait: *Nondum ipſa de Chriſto rectè ſentiebat; ac ideo arbitrata eſt ſe facilè ipſum poſſe celare*: Latere autem voluit, eò quòd propter ſanguinis fluxum immunda eſſet iuxta Leuitici legem cap. 15. atque adeo hinc, ne repelleretur à Chriſto, verebatur, vt aſſerit idem Chryſoſtomus. Sed cum mulieris huius abſolutè fides à Domino commendetur; dicendum probabilius videtur mulierem hanc retrò acceſſiſſe; tum quia hoc modo facilior erat ad Dominum inter turbas aditus; tum ob reuerentiam, ob quam etiam cauſam timens, ac tremens poſtea ad Dominum acceſſiſſe dicitur. Similiter de Maria Magdalena dicitur Lucæ 7. *Stetiſſe retro ſecus pedes Domini*; idque non ſolùm ob ſitum Domini diſcumbentis; ſed etiam, vt ait Caietanus, *Ne inuerecundam putares, & impudentis audaciæ: idemque ſignificatur ex eo, quòd non iuxta caput, aut latus, ſed iuxta pedes Ieſu ſe collocauit.* Præterea ſi mulier ſanguinis fluxu laborans Dominum tamquam, rei ignarum latere ſe poſſe exiſtimaſſet, congruenter putaſſet etiam ſuam immunditiam ex ſanguinis fluxu prouenientem Domino ignotam eſſe; atque adeo hinc ad retro accedendum moueri non poterat.

Marthæ, & Magdalenæ circa fidei defectum apologia.
Ioan. 21, 17.
In Ancorato.
Hom. 32. in Matth.

102. Sed quidquid ſit de hac muliere, aliam interrogationem à Domino factam examinemus. Matthæi 16. Domino interroganti: *Quem dicunt homines eſſe filium hominis?* non reſponderunt diſcipuli: *Tu omnia noſti*; ſicut Ioan. 21 Petrus reſpondit: ſed reſponderunt: *Alij Ioannem Baptiſtam, alij autem Eliam, alij vero Ieremiam, aut vnum ex Prophetis.* Inter reſpondentes valde probabile eſt fuiſſe ipſum Petrum, quippe qui ardentioris erat naturæ, & *veluti Apoſtolorum os erat*, vt ibi Chryſoſtomus ait; & tamen in Petro

Petrus Apoſtolus Apoſtolorū os.

fidei defectus non fuit; cum ibi poſtea præclariſſimo teſtimonio dixerit: *Tu es Chriſtus Filius Dei viui*: quod etiam teſtimonium Martha hîc protulit. Dicendum eſt igitur, cum Chriſtus Dominus humano more ſciſcitaretur; quòd ei etiam humano more, ſcilicet expreſſis verbis omnia indicando reſponſio reddita ſit, hoc fidei defectum non arguere. Si enim ad excludendam imperfectam fidem dici debebat; *Tu omnia noſti*: quarè in conuiuio Canæ Galilææ deficiente vino, B. Virgo apertis verbis dixit: *Vinum non habent*: & non potius: Fili, conuiuii huius defectum benè noſti? Similiter Exodi 4 cum Dominus Moſem interrogaret: *Quid eſt hoc, quod tenes in manu tua? Reſpondit: Virga*. Hinc non arguitur in Moſe fidei defectus; quaſi verò putauerit Deum neſcire, quod ipſe palàm manu tenebat. Præterea dicendum eſt Lazari ſorores diuino mentis inſtinctu non reſpondiſſe: *Tu omnia noſti*; ſed, *Veni, & vide*; ne eas communi cum Domino conſilio viuum Lazarum in ſpelunca cælaſſe ad miraculum ſimulandum increduli Iudæi poſtea cenſerent, vt ſupra dictum eſt.

Et lacrymatus eſt Ieſus.

Chriſti Domini oculi cur pulchriores vino dicti ſūt.

103. Antea turbauit ſe Dominus, nunc lacrymatur: poſt cœli turbationem imbres defluunt; poſt Chriſti turbationem ab eo lacrymæ effunduntur. *Pulchriores ſunt oculi eius vino*, de Redemptore vaticinans Iacob Geneſ. 49. dixit. Ex Hebræo legitur: *Ardentiores ſunt oculi eius vino*: & quidem adeo ardentiores, vt verè dici poſſit: *Illius ex oculis, cum vult incendere Diuos. Accendit geminas lampadas acer Amor*. Certè in Lazari ſuſcitatione lacrymantes Chriſti Domini oculi vino pulchriores, ardentiores, & efficaciores fuerunt. Quandoquidem vinum auferre cor teſtatus eſt Oſeas: At Redemptoris oculi commiſeratione flebiles, non cor auferre, ſed vitam reſtituere Lazaro potuerunt; ſororibuſque Marthæ, & Magdalenæ lætitiam. Quare ſi vinum *lætificare cor* Dauid dixit: Chriſti Domini lacrymæ ſanctarum ſororum mœrens cor ob fraternam mortem, reſtituto ad vitam Lazaro, mirabilius exhilararunt.

Oſeas c. 4.

Pſ. 103. 15.

104. Quod Apoſtolus Paulus poſtea docuit, Chriſtianam charitatem talem eſſe debere, vt proximorum bona, vel mala æquè illos, ac nos tangant: *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus*: antea Dominus exemplo præſtitit, lacrymando ſcilicet ob defuncti Lazari, ſororumque lugentium commiſerationem. De diuina clementia ait Dauid Pſal. 14. *Eripuit animam meam de morte, oculos meos à lacrymis*: hîc Dominus à morte amicum Lazarum eripit, ſimulquè ſororum oculos à lacrymis liberat, cum ipſe tamen à lacrymis non temperaret. Porrò corporalis Lazari mors fletum à Domini oculis elicuit; ſpiritualis autem peccatorum mors non ab oculis ſolùm, ſed à toto Chriſti corpore elicere lacrymas potuit. Hinc Bernardus ait: *Chriſtus non contentus fuit lacrymis oculorum; ſed totius corporis ſanguineis lacrymis peccata noſtra flere, & lauare voluit.*

Ad Rom. 12.

Chriſtus quibus lacrymis peccata defleuerit.

Ser. 3. in Dominica Palmarum.

Lacrymæ ex lætitia, & triſtitia in Chriſto.

Serm. 64. Lucæ 15.

105. Has Domini lacrymas lætitiæ ex vno capite, ex altero triſtitiæ fuiſſe aſſerit Chryſologus: lætitiæ quidem, quòd ei amicus Lazarus eſſet reſtituendus: *Pater*, inquit, *luxurioſum filium, non quando abijt, ſed quando recepit, tunc deplorat: Chriſtus recipiens fleuit Lazarum, non amittens*. Euangelici autem illius patris recepto

A prodigo filio ſine dubio lætitiæ lacrymæ fuerunt; tales ergo Chriſti Lazarum recipientis lacrymas fuiſſe dicendum eſt. Rurſus eaſdem lacrymas triſtitiæ fuiſſe dici debet, eò quòd in adſtantibus Iudæis fidei defectum agnoſceret: *Tunc*, inquit Chryſologus, *plorat Chriſtus, quando interrogat, & in reſpondentibus?* nempe Iudæis, *videt fidei nil manere, Dixerat: Vbi poſuiſtis eum? At illi reſponderunt: Domine, veni, & vide*. Idem antea docuerat Epiph. dicens: *Lacrymatus eſt ob hominum obſtinatam duritiem*. Ad hanc frangendam duritiem, lacrymarum ſtillicidium adhibere Dominus voluit. *Ad Deum ſtillat oculus meus*, dixerat Iob. Ad hominem ſtillat oculus meus, Chriſtus Dominus dicebat. Quare lacrymante Domino dici potuit: *In ſtillicidijs eius lætabitur germinans*: quandoquidem à plurium Iudæorum corde candidiſſimum fidei germen prodiit; teſtante Euangeliſta: *Multi ex Iudæis crediderunt in eum.*

In Ancorato.

B

Cap. 16.

Pſ. 64.

Lacrymarū mira efficacitas Hîc, & in ſequenti.

106. Mira ſanctarum lacrymarum efficacitas! Germen illud, de quo Iſaias vaticinatus eſt: *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet*; vnde niſi è lacrymarum efficacia prodiit? *Virga*, ait ſanctus Hieronymus, *de radice Ieſſe, ſanctam Mariam Virginem intelligamus, quæ nullum habuit ſibi fruticem cohærentem; de qua ſupra legimus: Ecce Virgo concipiet, & pariet filium: & florem Dominum Saluatorem, qui dicit in Canticis canticorum: Ego flos campi, & lilium conuallium*. Sanctiſſima hæc, fœcundaque Virga, & flos ex ea naſcens lacrymarum certè imbre germinauit. Id teſtatur Ambroſius dicens: *Rex erat Dauid, & dicebat: Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo: Et ideo tantam gratiam meruit, vt ex eius familia Virgo eligeretur; quæ nobis partu proprio Chriſtum ederet*. Quod ſi tantùm Dauidis lacrymis Ambroſius tribuit; quid Chriſti lacrymis eſt tribuendum?

Cap. 11.

C

Iſaiæ c. 7.

Cap. 2.

Lib. 1. de pœnit. c. 8.

Pſ. 6.

107. Idem Ambroſius ſub perſona peccatoris in peccatorū fouea ſepulti, ita Dominum obſecrat: *Vtinam ad hoc monumentum meum digneris accedere, Domine, Ieſu; tuis me lacrymis laues, quoniam durioribus oculis non habeo tantas lacrymas, vt poſſim mea lauare delicta. Si lacrymaueris pro me, ſaluus ero; ſi dignus fuero lacrymis tuis, fœtorem abſtergo delictorum omnium. Si fuero dignus, vt paulisper illacrymes, vocabis me de monumento huius corporis, & dices, Exi foras: vt non intra corporis anguſtias incluſa teneantur cogitationes meæ, ſed egrediantur ad Chriſtum; in lumine verſentur; vt non cogitem opera tenebrarum, ſed opera lucis.*

D

Ibidem.

Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum: Quidam autem ex ipſis dixerunt: Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere, vt hic non moreretur?

E

108. Ex Iudæis alii in lacrymantes Chriſti Domini oculos conſiderationem intendunt; alii verò in oculos cæci nati: illi benè lacrymas amoris indices eſſe colligunt; iſti verò in cæci oculos mentis aciem intendentes ſimiles ipſi cæco allucinantur; cum, eò quod Lazari mors impedita non fuerit; Chriſti Domini impotentiæ, non voluntati tribuere videantur; ita vt propterea admirantes dicant. *Non potuit hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere, vt hic non moreretur? Adſcribunt impotentiæ Chriſti, quòd Lazarus mortuus fuerit; quaſi eum non voluerit à morte*

Chriſtus ſuſcitaturus Lazarū cur fleuerit. Hîc, & n. ſequenti.

Lib. 7. c. 21.

preſeruare, ait Cyrillus. Mox tamen Dominus efficit, vt apertè conſtet ſe, qui cæci oculos aperuit, aperire poſſe ſepulchrum, & inde Lazarum antea mortuum viuum educere. Porro ipſos Iudæos, dicentes: *Ecce quomodo amabat eum*, falli etiam cenſet Cyrillus, dicens: *Conſuetudo eſt hominibus mortuos lugere, quos prius charos habebant, & in amore coniunctos. Secundùm hanc conſuetudinem Iudæi Dominum flere putabant, dicentes: Ecce quomodo amabat eum. Cum tamen Dominus humanam potius miſeriam deplorabat, duræ mortis ſeruituti ſubiectam; & triſtem Lazari deflebat ſortem ad hanc vitam mortalem plenam miſeriæ, & dolorum reuocandi.* Similiter Rupertus ait: *Lacrymatus eſt, non tam quòd mortuus eſt, quàm quòd reuocari illum oportebat ad tolerandas rurſus huius vitæ miſerias.* Similiter Iſidorus Peluſiota de Lazaro ait: *Cum iuſtitia præditus eſſet; atque ex huius vitæ ſtadio cum laude, atque gloria exceſſiſſet; non eſt dubium, quin in requiete, atque honore eſſet. Quoniam igitur ipſum ob ſuam gloriam à morte ad vitam excitaturus eſſet, collacrymauit his propemodum verbis vtens: Eum qui portum iam appulerat, rurſus ad fluctus, & procellas voco; eum qui iam coronam conſecutus erat, ad certamina rurſus duco.* Verè omninò iuxta Iſidorum de amico Lazaro dicere potuit Dominus: *Eum rurſus ad fluctus, & procellas voco*: nam præter ærumnas alias huius vitæ, præſciebat Lazarum vnà cum ſororibus à Iudæis Ieroſolyma pellendum; & inermi nauigio impoſitum ad certum naufragandi periculum marinis fluctibus eſſe committendum. Quamuis Lazarus cum ſociis incolumis tandem Maſſiliam appulerit eius ope, cuius imperio venti, & mare obediunt; vt legitur in actis Mariæ Magdalenæ, & ſociorum, teſte Baronio anno Domini 35. Ex dictis patet quàm vera ſit Eccleſiaſtæ ſententia: *Melior eſt dies mortis die natiuitatis.* Quod quidem benè confirmari poteſt ex eo, quòd Dominus audita Lazari morte tantùm abeſt, vt fleuerit; vt etiam dicere potuerit, *Lazarus mortuus eſt, & gaudeo.* Hieronymus, quòd *Melior eſt dies mortis die natiuitatis*, præter ærumnas mortalis vitæ, duplicem rationem reddit: *Vel quòd in morte quales ſimus notum ſit; in exordio verò naſcendi, qui futuri ſimus, ignoratur. Aut quòd natiuitas alliget corpori libertatem animæ, mors reſoluat.* Apud eumdem Hieronymum epiſtola ad Tyropium dicitur: *Dominus doluit Lazarum non dormientem, ſed potius reſurgentem; & flebat, quem cogebatur propter ſaluandos alios ad ſeculum reuocare.* Quare, cum Lazarus propter Gallorum ſalutem, ad quos Euangelicam legem attulit, ad vitam Domino lacrymante reuocatus ſit; benè dici poteſt Domini lacrymas ad Gallica lilia cœleſti rore irriganda manaſſe.

Ibidem.

Li.2.ep.173.

Cap. 7.

Hieronymus in Eccleſ. c. 7

Tomo 9.

109. Quæritur cur Iob. 17. Putredinem patrem appellauerit: *Putredini dixi, Pater meus es*: Reſpondet Iob apud Origenem: *Vt pueri parentes conſolatores habent; ſic ego mortem, & putredinem. In morte*, ait idem Iob apud Olympiodorum, *moleſtiarum, quæ ſunt in hac vita ſuſcepta, datur laxamentum; atque ea de cauſa pro patre eſt mihi interitus; nec iniuria illius aduentum exopto: pro matre corporis eſt tabes, atque diſſolutio, quæ neceſſariò poſt mortem continget; illam ipſam tamquam ſororem cupio mihi eſſe dilectam, cunctiſque amicitiæ nominibus appello, atque complector. Putredini dixi: Pater meus es, mater mea, & ſoror mea vermibus.* Hinc Lazarus, cum morte, tamquam parente, orbandus eſſet, meritò defletur à Domino.

Mors veluti conſolatrix [illegible] habenda.

110. Ad idem confirmandum, ſi quæratur cur Iob cap. 3. dixerit *Pereat dies, in quo natus ſum*: hoc eſt, diem talem non fuiſſe velim? Reſpondet Origenes lib. 3. in Iob. *Non maledicatur dies mortis, neque dies finis, neque dies exitus de hoc ſæculo: eſt enim conſummatio, & requies, & dolorum omnium tranſitus, ac depoſitio. Dies natiuitatis omnium tribulationum, & anguſtiarum, dolorum quoque, & miſeriarum; omnium peccatorum, atque impietatum initium eſt, atque introitus. Plerique hominum ſub cœlo carnalem hanc ſolam delectantes vitam, ac ſola terrena, quæ ſunt in corruptione, reſpicientes, diem natiuitatis ſuæ delectabiliter celebrare ſtudent: honeſtè in die natiuitatis ſuæ iucundantes & ſplendidè: nam hanc exiſtimant portionem, ſuam, atque hæreditatem; & per hæc ſperant ſe diutius viuere in corpore, atque augmentari ſibi annos. Qui æternam vitam apud Deum in cœlis eſſe non credunt, meritò terrenam hanc, atque carnalem vitam ſolam delectantes, celebrant diem natiuitatis ſuæ, diem verò mortis nec nominari patiuntur.*

Mortis dies præ natiuitatis die iucundior.

111. Inter hos, (quod quidem pudorem offundere deberet Chriſtianis) non numerandi ſunt priſci Thraces; apud quos luctuoſa erant puerperia, læta funera, teſte Valerio, & Solino. Quare ex Herodoto in Terpſichore Thraciæ populi conſueuerant edito in lucem puero circumſidentes eum comploratione proſequi; recenſentes quaſcumque neceſſe eſſent illi ad vitam ingreſſo perpeti calamitates. E contrario hominem vita functum per luſum, & lætitiam ſepeliebant; quod mortalis vitæ malis iam eſſet ereptus. Hegeſias Cyrenaicus de humanæ vitæ calamitatibus adeò diſertè diſputauit, vt Rex Ptolomæus veruerit, quæ diſputauerat, auditoribus in ſcholis proponere; quod illis auditis multi ſibi mortem conſciſcerent, teſte Tullio 1. Tuſc. Vide præterea S. Ambroſium lib. de bono mortis; & Rupertum 3. de Trin. cap. 24. & 25.

Thracibus lugubris erat filiorum natiuitas, læta mors.

Calamitates [illegible] humanæ vitæ expetendam ſuadent.

Bona mortis.

Ieſus ergo rurſus fremens in ſemetipſo, venit ad monumentum.

112. DE hoc ſecundo fremitu eadem dici poſſunt, quæ ſuprà diximus, cum Dominus *infremuit ſpiritu. Fremuit Ieſus in ſemetipſo, indignationem animæ hoc ſecundo fremitu exprimens in Iudæorum maleuolentiam, & improbitatem; qui non deſiſtebant aſſiduè calumniari opera eius, & canino ea dente rodere, & mordere*, ait Cyrillus. Nihilominus in ſeipſo, non in alios infremuit Dominus; adeo manſuetudinem adhuc indignatus oſtendere voluit, & alienæ ſe famæ ſollicitum præbere.

Supra. Chriſti manſuetudo.

Erat autem ſpelunca, & lapis ſuperpoſitus erat ei.

113. QVi non intrat per oſtium in ouile ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt, & latro, Dominus ait. Quare veluti furem ſe mors humanum genus deprædando oſtendit teſte Ieremia dicente, *Aſcendit mors per feneſtras.* Solent latrones ſuas rapinas in abditis ſpeluncis celare: nil mirum ergo ſi mors ad ſuas prædas celandas pro ſepulchro ſpeluncas elegerit. *Erat autem ſpelunca*, ait Chryſologus: *Dixiſſe ſuffecerat veniſſe ad monumentum: quid eſt, quòd tantopere ſpeluncam Euangeliſta commemorat? Spelunca planè, vbi hominem diaboli latrocinium collocauit; ſpelunca planè, vbi virum fraus condidit*

Ioan. 10. Speluncæ cur mortuorũ monumenta. *Cap. 9.*

Serm. 65.

mulieris; ſpelunca vbi Dei plaſma mortis rapacitas A *includebat.*

Ait Ieſus: Tollite lapidem.

Lib. 2. de Pœnit.

Chriſtus ſuſcitaturus Lazarũ cur nõ ſuo imperio, ſed aliorũ ope ra lapidem remoueri voluerit.

114. BEnè S. Ambroſius ait: *Potuit remouere lapidem imperio ſermonis; iubenti enim Chriſto etiam inſenſibilis ſolet natura obedire. Poterat tacita vi operationis occulta transferre ſaxum ſepulchri, in cuius paſſione remotis lapidibus plurima defunctorum ſepulchra patuerunt. Sed hominibus iuſſit, vt remouerent lapidem; in veritate quidem, vt increduli crederent, quod videbant, & aſpicerent reſurgentem mortuum. Vt eos teſtes faciat miraculi; vt non dicant, quod in cæco dixerant: Non eſt hic,* ait Cyrillus. Addit Ambroſius iuſſiſſe Dominum tolli lapidem, *In typo, quod nobis donaret,* B *vt leuaremus delictorum onera, moles quaſdam reorum. Noſtrum eſt onera remouere, illius eſt reſuſcitare; illius educere de ſepulchris exutos vinculis.* Quamquam, vt peccatorum lapides tollamus, non niſi communicata à Domino per gratiam vi efficere poſſumus; ait enim ipſe Dominus Ezech. 37. *Auferam cor lapideum de carne veſtra.*

Suprà.

Dicit ei Martha ſoror eius, qui mortuus fuerat: Domine, iam fœtet, quatriduanus eſt enim.

Suprà.

115. QVaſi diffidens dicit, ait Cyrillus, *veluti impoſſibile credens poſſe fratrem* C *reſuſcitari ob dierum diuturnitatem.* Dicendum tamen videtur his verbis Martham fidei quidem defectum oſtendiſſe; non quòd ob Redemptoris impotentiam, crederet quatriduanum defunctum fratrem non ſuſcitandum; hoc enim non congruit cum eiuſdem Marthæ verbis: *Scio, quia reſurget in nouiſſimo die:* Si enim diuina ope poſt mundi finem reſurgere poſſe credebat; multò magis credere poterat poſt quatuor dies diuina ope id fieri poſſe, & eius imperio, cui dixerat Martha: *Ego credidi, quia tu es Chriſtus Filius Dei viui.* Marthæ igitur diffidentia non circa impotentiam, ſed circa voluntatem Domini fuit; ſi enim Chriſtus Dominus fratrem à morte libe- D rare voluiſſet, beneficium vſque ad quatriduum differendum non fuiſſe Martha credebat. Sed Deus, *Qui dixit de tenebris lucem ſplendeſcere,* ſicut ex fidei defectu in Apoſtolo Thoma ſuæ reſurrectionis fidem ſtabilire voluit; ita in præſentia ex modica Marthæ fiducia futuri miraculi in ſuſcitando Lazaro certitudinem, & celebritatem augere decreuit. Quare Martham ita Chryſologus alloquitur: *Fœtorem clama, vt plena mors audientibus innoteſcat: quatenus, quòd reſurget Lazarus, redeuntis ſit ſpiritus, non latentis; diuinæ virtutis ſit, non ſit artis humanæ.*

2 ad Cor. c. 4.

Serm. 65.

116. Rurſus Cyrillus alia interpretatione in his Marthæ verbis non ſolùm fidei defectum E non agnoſcit; ſed etiam ex iis eximiam fidem, inſignemque in Chriſtum amorem argui indicat: quaſi Martha crederet, & vellet adhuc ſuperpoſito lapide fratrem è ſepulchro viuum educi. *Ipſi Domino ex ſincero animi affectu timebat, ne amoto lapide graui cadaueris odore offenderetur: idcirco lapide in ſuo loco dimiſſo fratrem potius ſuſcitari petebat.* Sed ex ſequentibus Domini verbis tantam fidem in Martha non fuiſſe ſatis patet.

Dicit ei Ieſus: Nonne dixi tibi, quoniam ſi credideris, videbis gloriam Dei?

117. GLoria hîc, non ſolùm honorificam diuinæ potentiæ celebritatem, & notitiam ex Lazaro rediuiuo prouenturam ſignificat; ſed etiam diuinam miſericordiam in liberando à morte Lazaro, ſolandiſque eius ſororibus exhibitam. Conſtat enim in ſacris litteris diuinam miſericordiam Dei gloriam appellari: ad Romanos 3. *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei;* hoc eſt, Dei miſericordia ad culpas per gratiam delendas. Hinc Apoſtolus veluti ſynonymo titulo Deum nunc patrem miſericordiarum, nunc patrem gloriæ appellat. Dicitur autem diuina miſericordia Dei gloria; quia per eam maximè Deus ab hominibus cognoſcitur, & laudatur. Eſt enim Dei miſericordia in operibus diuinis, ſicut in picturis Sandaracha, vernicem Itali vocamus: ſicut enim hæc coloribus ſuperpoſita, vt ij maximè eluceant, efficit: ſimiliter Deus ſuam miſericordiam ſuis omnibus operibus ſuperponit; vt ea ad humanam notitiam maximè illuſtret: ita vt propterea dixerit Dauid: *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.*

2. ad Cor. 1. Ad Eph. 3.

Miſericordia Dei cur gloria appellatur? Miſericordia Dei, velut Sandaracha in picturis eſt.

Pſ. 144.

118. Si ſol ſibi ipſi luceret, humanis oculis planè foret ignotus; cum nobis luceat, notiſſimus eſt: ſic diuina potentia, quæ ſibi ipſi alioquin luceret; per miſericordiam nobis illuceſcit. Propterea dixit Hilarius: *Quod potens eſt Deus, naturæ ſuæ virtus eſt; quòd autem miſericors eſt, ſalutis noſtræ profectus eſt: & plus eſt non ſuis vti, ſed alijs præſtitiſſe, quæ ſua ſunt: atque adeo præſtat cæteris Dei operibus miſericordia; quia magnifica eius operatio virtutis ſuæ res eſt; miſericordia verò vſus alienus eſt.* Similiter Auguſtinus ita Deum alloquitur: *Tu fateor omnium Deus, licèt in cunctis operibus tuis ſis mirabilis; mirabilior tamen crederis eſſe in operibus pietatis. Vnde de temetipſo per quemdam tuum ſeruum dixiſti: Miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Miſericordia tua, Domine, plena eſt terra,* ait Dauid; itaut ea neque ab inferis excludatur: ibi enim damnatos citra condignum punit: & propterea Pſalmo 28. dicitur: *Vox Domini intercidentis flammam ignis.* Vbi de igne damnatos torquente ſermo eſt iuxta Baſilium ibi: intercidere autem, ſeu diuidere, Dei vox, & imperium dicitur flammam ignis; eò quòd eam citra condignam pœnam tantùm ſe extendere ſinat. Meritò igitur diuina miſericordia Dei gloria appellatur; cum ob eam maximè ab omnibus ſit glorificandus. Quomodo Dei miſericordia in omnibus Dei operibus reperiatur, explicat S. Thomas 2.2.q. 30. art. 4.

In Pſ. 144.

Miſericordia Dei, cur cæteris eius operibus præſtet.

Medit. c. 21.

Pſ. 118.

Inferni ignis flammã quomodo intercidere Deus dicatur.

Tulerunt ergo lapidem: Ieſus autem eleuatis ſurſum oculis dixit.

119. OCulos Chriſtus Dominus adhuc fletu madidos ad Patrem eleuauit, tamquam lacrymarum gemmas in pretium offerret, vt amicum Lazarum à mortis vinculis liberaret: Geneſ. 3. de Eua dicitur: *Vidit mulier, quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro ſuo.* Hinc mors ingreſſa eſt in genus humanum: *Aſcendit mors per feneſtras noſtras; ingreſſa eſt domus noſtras,* ait Ieremias. Per feneſtras ſcilicet oculorum iuxta Hieronymum ibi, Gregorium, & Ambroſium. Sicut igitur tunc per oculos primorum parentum ingreſſa

Lacrymæ Chriſti, gẽmæ à morte redimentes.

Ier. c. 9. 21. Gregor. 21. Mor. c. 2. Ambr. l. de fuga ſeculi c. 1.

ingreſſa

Euæ in oculos mors ingreſſa, Chriſti ex oculis egreſſa eſt vita.

greſſa eſt mors; ita nunc è Redemptoris oculis ad Lazarum ſuſcitandum vita egreditur: propterea eleuauit Ieſus ſurſum oculos, cum Lazarum ad vitam reuocare vellet, dicens: *Lazare veni foras.*

120. In vltima etiam cœna cum ſuis Apoſtolis ſe ſub panis, & vini ſpecie Dominus communicaret; oculos ſimiliter in cœlum eleuaſſe dicitur teſtante Eccleſia in canone: *Eleuatis in cœlum oculis ad te Deum patrem ſuum, benedixit, ac fregit.* Sed quàm diſſimili exitu? Hic quidem, vt Lazarum è ſepulchro educeret, oculos in cœlum Dominus eleuat: ibi verò, vt in humanis viſceribus tamquam in ſepulchro ſe conderet: Damaſcenus enim de Euchariſtiæ ſacramento, ait: *Eleuatur in manibus Sacerdotis in crucem; frangitur, & diſtribuitur, & in nobis ſepelitur.*

In libello de corpore Chriſti.

Hominis viſcera Domini in Euchariſtia ſepulchrum.

Lib. 7. c. 22.

Oraturus è terrenis ad cœleſtia cor eleuare debet.

121. *Oraturus Dominus noſter*, ait Cyrillus, *eleuauit ſurſum oculos. Nos quoque cum orare volumus, mentem ad cœlum erigere debere docens.* Neceſſe eſt igitur volentem ad exemplar orationis Chriſti orare, eleuare oculos cordis ſurſum, ac erigere illos à rerum mundanarum cura. Propterea aiebat Dauid: *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo.* Thus, cum incenditur, è ſuæ materiæ craſſitie in tenues odoriferos fumos ſurſum exhalat. Similiter, vt oratio ſurſum ad Deum eleuetur, à terrenis affectibus, & cogitationibus cor liberum eſſe debet. *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo: Hæc eſt recte ad te perueniat oratio mea, non habens aliquas ſordes, aut vitia, aut cogitationes diabolicas*, ait Hieronymus in Pſal. 140.

Oratio cur thuri comparetur.

122. Geneſ. 4. legitur: *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius; ad Cain autem, & ad munera eius non reſpexit.* Vbi quæritur, quo indicio Deus oſtenderit ſibi Abelis ſacrificium, non autem Caini gratum fuiſſe? Reſpondent Hebræorum Rabbini declaraſſe id Deum, eò quòd è Caini ſacrificio fumus hac illac ſpargeretur; contra verò ex Abelis ſacrificio recta fumus in palmæ figuram ſurſum aſcenderet. Quare, cum Abelis ſacrificium imitando pia oratio inſtar palmæ rectà in cœlum eleuatur; mirum non eſt ſi inde victoriam reportet: *Oratio humilitatis ſe nubes penetrat. Non diſcedet donec Altiſſimus aſpiciat. Obediente Domino voci hominis.*

Abelis ſacrificiũ quo indicio ſibi gratũ Deus oſtenderit.

Eccli. 35.

Ioſue 10

123. Præterea oculus intentionem ſignificat; vt propterea Dominus dixerit Matthæi 6. *Lucerna corporis tui eſt oculus tuus; ſi oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit:* Vocando intentionem oculum, comparat eum lucernæ: *ſicut enim oculus membra ad operandum dirigit, & lucerna greſſus ambulantis: ſic intentio congeriem operationis*, ait Hugo Cardinalis. Per oculorum ergo in cœlum eleuationem intentio ſignificatur, quam quiſque orando habere debet. Huiuſmodi rectam intentionem ſua in oratione debent iuſti profiteri cum Dauide dicentes: *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. Oculi mei ſemper ad Dominum.* Porrò ſicut iuſti in cœlum ad Deum oculos eleuant; ita vieiſſim Dominum ſuos in diſcipulos oculos eleuaſſe Lucæ 6. notauit Origenes; ſcilicet ad iuſtorum ſublimem dignitatem oſtendendam; cum ad eos, veluti ad cœlum oculos eleuauerit. *Cœlum eſt anima iuſti*, inquit Gregorius: & propterea *Oculi Domini ſuper iuſtos.* Pſal. 33.

Oratio os recta orãtis intentione proueniat.

Pſal. 122.

Pſal. 124.

Hom. 28. in Ioan.

124. Eſt præterea alia ratio, cur iuſti orantes in cœlum oculos eleuent; nimirum, cum præ deſiderio cœleſtis patriæ ægrè ferant ſe in vinculis huius mortalis vitæ detineri; ſollicitè in eam partem oculos dirigunt, quà exitus ex huius vitæ carcere patere videtur: *Oculis ad Deum in cœlum intentis orans ſimilis eſt circumſpicienti, quà poſſit exire, ſic ſi concluſus: ſi autem obſeſſus, e ſpecula inſtranti ſicunde veniat auxilium*, ait Greuæus. Propterea Dauid, cum in cœlum oculos intendiſſet, ait: *Clamaui ad te Domine*: & ſubdit: *Educ de cuſtodia animam meam.* De S. Martino Turonenſi Epiſcopo prope mortem dicitur: *Aſſidua Deum oratione precabatur, vt ſe ex illo mortali carcere liberaret*: & additur: *Oculis, & manibus in cœlum ſemper intentus, inuictum ab oratione ſpiritum non relaxabat.* Præterea ne oratio fruſtra fiat, eleuandos eſſe cum manibus oculos ad Deum in cœlum, docent Origenes, & Greuæus; vt ſimul cum cordis affectu, rectáque intentione bonorum operum merita coniungamus. Propterea Dauid de ſeipſo non ſolùm teſtatur: *Ad te leuaui oculos meos*: ſed etiam: *Expandi ad te manus meas*; & *Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.*

Orãs oculos in cœlum eleuat præ deſiderio illuc è terreno carcere perueniẽdi.

Serm. 179.

Pſal. 141.

Origenes. Hom. 28. in Ioan.

Orans cur oculos cum manibus eleuare debet.

Pſal 122.

Pſal. 87.

Pſal. 140.

Dixit: Pater gratias ago tibi, quoniam audiſti me.

125. CHriſtus Dominus gratias æterno Patri agit, dicens: *Quoniam audiſti me*; non quòd prius orauerit pro Lazari ſuſcitatione; ſed quia ſciret velle æternum Patrem id facere, quod ipſe Chriſtus, vt homo, humanaque voluntate cupiebat iuxta ſententiam Chryſoſtomi, Theophylacti, Leontii, & Euthymii. *Pro precatione, quam animo conceptam dicturus erat Patri, qui præoccupauerat preces, gratias agit*, ait Origenes: docetque per hoc verificari teſtimonium Iſaiæ 65. dicentis: *Antequam clament, ego exaudiam:* quaſi dicat: Præueniam iuſtorum vota, & preces, eorumque deſiderio ſatisfaciam; antequam ipſi mentalibus, aut vocalibus precibus illud exprimant, ita, vt non ſolùm eorum orationem; ſed nutum, & ſilentem affectum exaudiam. Quare homini cum Deo ſancta æmulatio eſſe debet: Deus enim in noſtris indigentiis, antequam ad eum per preces ad beneficia petenda accedamus, ipſa petendi deſideria exaudit: *Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus; præparationem cordis eorum audiuit auris tua*, ait Dauid: *Deſiderium ſuum iuſtis dabitur*, ait Salomon Prouerb. 10. Propterea diuinæ liberalitatis conſcius Iob precabatur dicens, *Deſiderium meum audiat Omnipotens: Non expectat Deus verba ſed ſolis cogitationibus aduocatur*, ait Bernardus. Viciſſim nos diuina beneficia gratiarum actione præuenire debemus, tamquam certi de diuina liberalitate; Redemptorem in hoc imitantes, qui antequam Lazaro vita reſtitueretur, de ea Patri gratias egit. Similiter Matthæi 14. & Ioannis 6. antequam ad quinque millia hominum, & eo amplius, in deſerto paſcenda panes, piſceſque Dominus, diuinitus multiplicaret; elatis in cœlum oculis Deo patri cibi illius largitori gratias egit: *Accepit Ieſus panes, & cùm gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus.*

De liberalitas noſtras preces præuenit: nos viciſſim ante collata beneficia Deo gratias agere debemus.

Pſ. 9 vel 10. ſecundum Hebræos.

Iob. 31.

Serm. 9 in Cantic.

126. Propterea aiebat Apoſtolus, *Nihil ſoliciti ſitis; ſed in omni oratione, & obſecratione cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum.* Orantes ex Apoſtolo ita ſol-

Cap. 4 ad Philipp.

licitudinem, & dubitationem omnem, an impetraturi ſint, remouere debent; vt ſuas petitiones Deo proponant vnà cum gratiarum actione, quam Deo exhibere debent; eò quod de beneficii impetratione certa planè eorum fiducia ſit: Quandoquidem gratiarum actio, gratique animi exhibitio mirum in modum in nos diuinam liberalitatem prouocat. *Qui vult alia impetrare, debet ex perceptis gratus eſſe*, ait Anſelmus. Et Auguſtinus: *Quid melius & animo geramus, & ore promamus, & calamo explanemus, quàm Deo gratias? Hoc nil dici breuius, nec audiri latius, nec intelligi gratius, nec agi fructuoſius poteſt. Fructuoſa terra eſt, quæ*, vt ait Ambroſius, *multiplicatum reddit, quod acceperit*. Fructuoſa propterea eſt gratiarum actio, cum in nobis ſemper diuina beneficia multiplicet. Hinc Iſaias cap. 51. dixit: *Conſolabitur Dominus Sion, & ponet deſertum eius quaſi delicias, & ſolitudinem eius quaſi hortum Domini.* Quibus aquis terra, quæ deſerta erat antea, irrigabitur, vt florum, fructuumque delicias vberrimè proferat? Subdit Iſaias: *Inuenietur in ea gratiarum actio, & vox laudis.* Iſta fluenta ſunt, quæ iuſti animam ad largiſſima cœleſtium donorum germina proferenda fœcundant. Citatus Iſaiæ locus ex Hebræo, & LXX. legitur: *Ponet deſertum eius, ſicut Paradiſum.* Per gratiarum actionem, Dei liberalitatem laudando, paradiſus anima iuſti redditur: *Nihil ita propriè quemdam in terris repræſentat cœleſtis habitationis ſtatum, ſicut alacritas laudantium Deum; dicente Scriptura: Beati, qui habitant in domo tua Domine; in ſecula ſeculorum laudabunt te*, ait Bernardus ſerm. 11. in Cantici.

Gratiarum actio mirū in modum diuinā beneficentiam erga nos allicit.

Epiſt. ad Marcellinū.

l. de Offic. c. 31.

Pſ. 83.

127. Adde paradiſum ipſum ſuperari poſſe; ſi nos, non tantùm pro cœleſti conſolatione, vt Angeli; ſed etiam pro calamitatibus, ærumnis, & aduerſitatibus, quas patimur, iuxta Chriſtianam perfectionem Deo gratias agamus. Quare Hieronymus in illud Apoſtoli, *Gratias agentes ſemper pro omnibus*, ait: *Hæc actio gratiarum apud prudentes, viros, & generaliter, & ſpecialiter obſeruatur. Generaliter, vt gratias agamus Deo, quòd nobis Sol oritur, dies currit, nox mutatur in requiem: ſplendore Lunæ tenebræ temperantur, & ortu, occaſuque ſtellarum tempora mutantur, & redeunt: quod nobis ſeruiunt pluuiæ, terra parturit, elementa famulantur: quòd tanta animalium varietates vel ad vehendum, vel ad operandum, vel ad veſcendum, vel ad tegmen, vel ad exemplum, vel ad imitaculum data ſunt: & ad extremum, quod nati ſumus, quod ſubſiſtimus; quòd in mundo, quaſi in quadam domo potentiſſimi patrisfamilias procurationem gerimus; & totum quidquid in mundo eſt, noſtri causà intelligimus procreatum. Specialiter verò, quando in Dei beneficijs, quæ nobis accidunt, gratulamur: Sed hoc & Gentilis facit, & Iudæus, & Publicanus, & Ethnicus: Chriſtianorum propria virtus eſt etiam in his, quæ aduerſa putantur, referre gratias Creatori. Iuxta Apoſtolum hæc virtus eſt maxima; vt in ipſis periculis, atque miſerijs, Deo gratiæ referantur; & ſemper dicamus: Benedictus Deus: minora me ſcio ſuſtinere, quàm mereor: Hæc ad mea peccata parua ſunt; nihil mihi dignum redditur. Hic animus Chriſtiani eſt; hic crucem ſuam tollens ſequitur Saluatorem; quem nec orbitas, nec damna debilitant, quem; vt Flaccus ait: Si fractus illabatur orbis, impauidum ferient ruinæ.* Similiter Chryſoſtomus ait: *Nihil hac lingua ſanctius eſt, quæ in aduerſis Deo gratias agit.*

Hieron. in ep. ad Eph. c. 5. n. 20.

Gratiarum actio in aduerſis piorū Chriſtianorū propria eſt, Deoque gratiſſima.

Hom. 8. in ep. ad Coloſſ.

128. In Paradiſum, & in Infernum ſuæ efficacitatis vim extendit gratiarum actio: nam, vt idem Chryſoſtomus ait: *Deum lætificat, & diabolum pudefacit actio gratiarum.* Præterea per gratiarum actionem, collata diuinitus nobis beneficia, mira ſanè metamorphoſi efficere poſſumus, vt in ipſum Deum collata beneficia euadant. Quanti faceret ære alieno oppreſſus, ſi debitum in creditum mutare poſſet? *Quam rependis pro accepta gratia gratiarum actionem, Deus in numerum refert, & habet beneficij loco; qui licet aliud nihil accipiat, quàm quod ſuum eſt; ſolidam tamen retribuit gratiam, ac ſi propria dediſſes*, ait Baſilius hom. 5. in Martyrem Iulitam. Ideo Nazianzenus ait: *Appetitionem ipſam Deus ingentis pretij loco habet. Sitit ſitiri; cum ab eo beneficium petitur, beneficio id ducit. Iucundius dat, quam alij accipiunt.*

Gratiarum actionis mira efficacitas.

Ibidem.

Gratiarum actio Deum beneficia dantē, veluti beneficia recipientem facit.

Orat. 40. in ſanctum Baptiſma.

129. Tobiæ 6. legitur: *Profectus eſt Tobias, & canis ſecutus eſt eum.* Mirum ſanè cuipiam videbitur, cur Spiritus ſanctus primarius hiſtoriæ illius auctor ad tam leuem narrationem deſcenderit; vt canem ſequentem Tobiam expreſſiè commemorare voluerit. Inter belluas canis gratitudine in beneficos excellit. Hinc Ambroſius ait: *Canibus inſitum eſt à natura referre gratiam, & ſollicitas excubias pro dominorum ſalute prætendere.* Et infra: *Quis tam tenax eſſe poteſt beneficij, & memor gratiæ? quandoquidem pro domino etiam in latrones inſilire nouerunt; & extraneorum acceſſus prohibere nocturnos, & mori pro dominis, & commori cum dominis ſunt parati.* Tobiæ igitur canem adiungi comitem ſanctus Angelus Raphaël voluit, vt ei gratitudinis efficax exemplum imitandum proponeret. *Muta itaque ſpecie beſtia ſanctus Raphael Angelus Tobiæ iuuenis, quem tuendum receperat, ad relationem gratiæ erudiebat affectum. Quis enim non erubeſcat gratiam benè de ſe merentibus non referre; cum videat etiam beſtias refugere crimen ingrati?* ait Ambroſius ibidem.

Canis Tobiæ comes cur præcipuè cōmemoretur.

l. 6. Hex. c. 4.

Canis maximè gratus.

130. Chryſoſtomus in illa Geneſ. 2. verba: *Formauit Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ*, ait, humana membra eſſe veluti muſicum inſtrumentum, & veluti fiſtulas diuini oris afflatu ſonoras ad ſuauiſſimam Deo melodiam reddendam. Melodia hæc quid reſonare debet, niſi perennes Creatori gratias ob innumera collata humano generi beneficia? Ita vt perpetuò ſibi ipſi homo dicat: *Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me ſunt nomini ſancto eius.* Babylonica fiſtula, aliáque muſica inſtrumenta ſacrilegos Aſſyrios excitabant ad ſtatuam impij Nabuchodonoſoris adorandam: *Vobis dicitur populis, tribubus, & linguis: in hora, qua audieritis ſonitum tubæ, fiſtulæ, &c. cadentes adorate ſtatuam auream, quam conſtituit Nabuchodonoſor Rex.* At humana fiſtula diuino afflatu ſonora vniuerſum humanum genus, creaturaſque omnes ad Deum humillimè adorandum excitare debet; non è Babylonica fornace, ſed ex incenſo corde ſanctiſſimas illas voces reſonando: *Benedicite omnia opera Domini Domino; laudate, & ſuperexaltate eum in ſecula.* Sacra hæc fiſtula diuina beneficia perpetuò reſonans, ſingulare nobis ſolamen eſſe debet ad huius mortalis vitæ ærumnas facilè tolerandas: *Ea ſola voluptas, ſolamenque mali*

Hom. 13. in Geneſ.

Mēbra humana veluti fiſtula ad diuinā beneficentiam reſonandā.

Pſ. 102.

Dan. 3.

Dan. 3.

Moral. 5.

de collo fiſtula pendet. Vide inſignem homiliam ſancti Baſilii, quam de gratiarum actione ſcripſit; & Senecæ libros de beneficiis. Contra ingratitudinem opuſculum 71. S. Thomas egregiè ſcripſit.

Ego autem ſciebam, quia ſemper me audis; ſed propter populum, qui circumſtat, dixi, vt credant, quia tu me miſiſti.

131. REddit rationem Dominus, cur clara voce Patri, tamquam eum ſemper exaudienti gratias egerit; ſcilicet, vt verè Dei Filius ab adſtantibus, & diuina vi miracula operari crederetur. *Non inops auxilij Dominus eſt, ſed nos ſumus inopes doctrinæ; non precibus eguit, ſed nobis orauit, ne filius ignoraretur*, ait Cyrillus lib. 7. cap. 22.

Hæc cum dixiſſet, voce magna clamauit: Lazare veni foras.

132. HIc in Bethania Dominum clamaſſe legimus; non multò poſt etiam in Caluariæ monte: hîc tamen, vt Lazarum ad vitam reuocaret; ibi è contrario, vt mortem ipſe ſubiret: *Jeſus clamans voce magna emiſit Spiritum*, ait Euangeliſta. Clamauit Dominus, dicens: *Lazare veni foras*; primò, vt ſuum imperium in mortem omnibus innoteſceret: ſecundò ad terrendos dæmones inferni clauſtri cuſtodes. *Nam ſi de Moyſi corpore diabolus Angelo contradixit; quomodo non Tartarus Chriſto de vita, & reſurrectione Lazari contradicet?* ait Chryſol. ſer. 65.

Matth. 27.

B. Iudæ Apoſtoli n. 9.

133. Clamando Dominus: *Lazare veni foras*, oſtendit veriſſimum eſſe Apoſtoli teſtimonium, dicentis: *Deus viuificat mortuos, & vocat ea, quæ non ſunt, tamquam ea, quæ ſunt. Qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates* dicuntur Danielis 12. inter has ſtellas numeratus eſt Lazarus, Maſſilienſis Epiſcopus creatus ad Galliam Euangelica fide illuſtrandam. E ſuo occaſu ſtella hæc prodiit, Dei Filio eam vocante iuxtà Baruch: *Stellæ vocatæ ſunt, & dixerunt: Adſumus.* Lilia in defunctorum tumulo ſpargebantur: *Manibus date lilia plenis.* At Lazaro rediuiuo lilia data ſunt; cum ad vitam reuocatus, tutelaris Galliæ patronus deſtinatus eſt.

Ad Rom. c. 4.

Lazarus vel ut ſt. lla ad Galliã illuminandam diuino imperio eſt vocatus.

Cap 3.

Æneid. 6.

Et ſtatim prodijt, qui fuerat mortuus.

134. STatim ad vitam reſurgendo Lazarus exemplar fuit futuræ vniuerſalis reſurrectionis; de qua Apoſtolus ait: *Omnes reſurgemus, in momento, in ictu oculi.* Par eſt, vt oculi ictus reſurrectionis menſura ſit: oculus enim pœnitentiæ lacrymis reſurrectionem electis meruit: oculus itidem pleriſque damnatis gratiam, animæ vitam eripuit, teſtante Ieremia: *Oculus meus deprædatus eſt animam meam.* Vbi de anima Gregorius ait: *Concupiſcendo inuiſibilia, inuiſibiles virtutes amiſit. Quæ ergo interiorem fructum per exteriorem viſum perdidit; per oculum corporis pertulit prædam cordis: Vnde nobis ad cordis munditiem ſenſuum diſciplina ſeruanda eſt.* Ictu oculi igitur damnati, qui oculis deliquerunt, miſerum corpus reſurgendo aſſument; vt ad æternos cruciatus detrudantur.

1 ad Cor. c. 15.

Mortui cur in ictu oculi reſurrecturi dicuntur.

3. Thr n 51.

21 Mor. c 2.

135. Rurſus iuxta Cyrillum *Per Lazarum*

mortuum intelligitur peccator per iniquitatem à Deo, qui eſt fons vitæ, ſeparatus. Omnis enim, qui peccat, moritur, vt Dominus per Ezechielem dicit: Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur: Et Sapiens: *Homo per malitiam occidit animam ſuam.* Peccator è peccati ſepulchro ſtatim ad Dei vocem per pœnitentiam prodire debet. Natura vacuum refugit; multò magis vacuum refugit gratia. Vt vacuum natura vitet, ea ſemper vnum corpus alteri per indiſtantiam, quaſi continuat. Similiter ne pernicioſum animæ vacuum accidat, ſtatim cum gratia, per quam peccator vocatur ad pœnitentiam, aſſenſus, & bonorum operum executio continuari debet. Continuationem hanc exhibuit Apoſtolus de ſe dicens: *Cum placuit ei, qui me ſegregauit ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam ſuam continuò non acquieui carni, & ſanguini*; ideſt carnalibus concupiſcentiis iuxta Dionyſium. Continuò igitur diuinæ vocationi aſſentiendo reſpondere debemus, *Ne in vacuum gratiam Dei recipiamus*, iuxta Apoſtoli monitum 2. ad Corinth. 6.

In Io. li. 7. c. 23.

Ezech. c. 18.

Sap. 16.

Peccator ad pœnitẽtiam vocatus cõtinuò diuinæ gratiæ vocanti reſpondere debet.

Gratia, ſicut natura, abhorret à vacuo.

Ad Gal. 1.

Ligatus manus, & pedes inſtitis, & facies illius ſudario erat cooperta.

135. AD maiorem miraculi euidentiam ita prodiit Lazarus. Lucæ 16. Mendicus Lazarus ab Angelis in ſinum Abrahæ delatus eſt: alterum hunc Lazarum ſimiliter ad Redemptoris conſpectum extra ſpeluncam Angelorum ope deductum fuiſſe credibile eſt; cum vinctus ex ſe egredi certè non poſſet. Lazarus è ſepulchro prodiit *ligatus manus, & pedes inſtitis; & facies ſudario cooperta:* Dominus contra è tumulo ſurrexit relicto linteamine, & ſudario: Ioan. 20. *Petrus vidit linteamina poſita, & ſudarium, quod fuerat ſuper caput eius, non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim inuolutum in vnum locum.* Mira Dei ſapientia vtrobique eluxit: vtrumque enim fuit ad veræ reſurrectionis comprobationem. Nam ſi quis ex Iudæis perfidè contenderet viuum Lazarum in monumento latuiſſe; calumniæ falſitas facilè conuinceretur; cum adhuc viuus Lazarus egredi è ſpelunca faſciis vinctus non potuiſſet, niſi ex miraculo; miraculum autem in teſtimonium falſæ reſurrectionis diuinitus non eueniſſet. Quare non placet ſententia Baſilii in concione de gratiarum actione aſſerentis Lazarum è tumulo obambulando prodiiſſe. Rurſus, vt vera Chriſti reſurrectio crederetur, linteamina relicta ſunt, & ſudarium inuolutum. Nàm vt benè arguit Chryſoſtomus. *Neque, qui corpus abſtuliſſent, illa reliquiſſent; neque, ſi furati eſſent, ſudarium inuoluere, & ponere in vnum locum curaſſent; ſed vt erat corpus abſtuliſſent. Propterea ante dixerat Ioannes, cum multa myrrha fuiſſe ſepultum: myrrha non minus, quàm pix, corpori linteamina conglutinat; vt cum audieris ea in ſepulchro relicta, furto abreptum non arbitreris: non enim fur adeò ſtultus fuiſſet, vt in ſuperflua re tantùm laboraſſet; etenim diutius in ea immorandum erat, & deprehendi potuiſſet. Sudarium verò ſeparatim in vnum locum eſt ſitum; vt intelligeres non perturbate, & feſtinanter id factum eſſe, vt reſurrectionis eſſet ſignum.*

Lazarus Angelorũ auxilio ligatis pedibus è ſepulchro prodiit.

Lazari, & Chriſti reſurrectionis diſcrimen.

Hom. 8.

Cap. 19.

Dixit eis Ieſus: Soluite eum, & ſinite abire. Multi ergo ex Iudæis, qui venerant ad Mariam, & Martham; & viderant, quæ fecit Ieſus, crediderunt in eum.

Ioan. 20. 137. CVm Thomas Apoſtolus de Domini reſurrectione primùm dubitaret; deindè tactis Domini plagis reſurrectionem eiuſdem Domini firmiter crederet, Gregorius ait: *Hom. 26. in Euang.* *Egit miro modo ſuperna clementia, vt diſcipulus ille dubitans, dum in magiſtro ſuo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera ſanaret infidelitatis.* Similiter hic voluit Dominus, vt Iudæi propius accedentes Lazarum ſoluerent, & propriis oculis aſpicerent, manibuſque contrectarent vincula, quibus ligatus prodire ex ſe certè non poterat; ipſumque liberum abeuntem cernerent; vt ſic certi omninò eſſent de vera Lazari reſurrectione; & ſoluendo Lazari ligamina, incredulitatis ſibi vincula ſoluerent. Quare ſubditur: *Multi ex Iudæis, qui venerant ad Mariam, & Martham, & viderant, quæ fecit Ieſus, crediderunt in eum.*

SABBATVM

POST DOMINICAM IV. QVADRAGESIMÆ.

Dicebat Ieſus turbis Iudæorum: Ego ſum lux mundi. *Ioan.* 8.

Euangelij nexus, & ordo.

1. LEVITICI 11. inter immunda animalia vetita ad cibi vſum, & multò magis ad ſacrificia, Veſpertilio numeratur. In hoc autem Euangelio, cum Chriſtus Dominus, vt mundi lucem ſe proferat, dicens: *Ego ſum lux mundi; qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ;* Veſpertilionis ſimilitudinem Phariſæi referunt: teſte enim Hieronymo, *Veſpertilio animal lucifugum eſt, & Solem videre non patitur:* Similiter Phariſæi cœleſtem Chriſti lucem auerſantur, eamque agnoſcere refugiunt, tenebraſque ignorantiæ amant. Benè igitur à Redemptore dicitur: *Vos neſcitis vnde venio, aut quò vado. Vos ſecundùm carnem iudicatis. Neque me ſcitis, neque Patrem meum. Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis.* Quare verè de Phariſæis, iiſque ſimilibus Dominus dixit: *Lux venit in mundum; & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem.*

Veſpertilionibus Phariſæi ſimiles.

Ioa 3. 19.

Ego ſum lux mundi.

Chriſtus cur vera lux dicitur.

2. DE Dei Filio dixit Ioannes cap. 1. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Cur vera lux Chriſtus Dominus dicitur à Ioanne, cui ſubſcribit Ambroſius hymno 2. canens: *Veruſque Sol illabere, micans nitore perpeti?* An quod præter Chriſtum lux alia vera non ſit? At ſolaris lux vera quidem eſt: *Solem quis dicere falſum audeat?* Sed vera lux Dei Filius dicitur, eò quòd nihil tenebrarum admittat: ſicut dicitur verum aurum, cum extranei metalli nihil admixtum habet. Creatura quælibet quantumuis per exiſtentiam, aliaſque perfectiones à Deo communicatas in hac rerum vniuerſitate luceat; nihilominus ſemper tenebrarum admiſtionem habet; cum mutabilis ſit, & vnà cum exiſtentia, quam habet, potentialitatem non exiſtendi habeat coniunctam. Secus verò Chriſtus, cui, vt naturali filio diuina eſſentia ab æterno Patre communicatur, ſecundùm Diuinitatem in ſe nullam huiuſmodi tenebrarum habet admiſtionem. *Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ*, dixit Ioannes. *Res, quæ actus quidem ſunt, ſed non puri, lucent tantùm, non etiam lux ſunt: diuina autem eſſentia cum actus purus ſit, lux eſt. Vnde de homine ſanctiſſimo dicitur tamen: Non erat ille lux: de Dei autem Verbo: Erat lux vera omnem hominem illuminans*, ait S. Thomas.

Virgilius in Georg.

1. ep. c. 1.

In 1. ad Tim. c. 6.

Chriſtus lux mundi ex quadruplici capite. Hîc, & ſequentibus.

3. Præterea Chriſtus Dominus *Lux mundi* dicitur: primò quia, cum per Diuinitatem hominum creator ſit, eorum mentibus rationis naturale lumen indit iuxta Pſalm. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine: lumen videlicet rationis naturalis*, ait Bellarminus, & ſubdit: *habemus in ipſa anima partem inferiorem, qua viuimus, & ſentimus; & ſuperiorem, qua ratiocinamur, & ſapimus. In hac ſuprema parte eſt lumen, quo diſtinguimur à beſtijs, eſtque hoc lumen deriuatum à vultu Dei, quia id nos facit eſſe ad imaginem, & ſimilitudinem Dei.* Ad indicandam igitur ſuperiorem animæ partem eſſe illuminatam, ſuper nos creatoris Dei lumen ſignatum eſſe Propheta teſtatur ex Bellarmino. Quare Auguſtinus explicans Dei imperium dicentis: *Fiat lux*, cum plura ibi lucis genera diſtinguat, ait: *Tertium lucis genus in creaturis intelligi poteſt, quo ratiocinamur. Huic contrariæ tenebræ ſunt, irrationabilitas.* Similiter Cyrillus explicans verba Ioannis: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, ait: *Natura hominis à primo ſtatim creationis tempore illuminata, vnà cum eſſe vim etiam intelligendi ab vnigenita luce, quæ in mundo eſt, adipiſcitur.* Tribuitur autem talis illu-

De Geneſ. ad litteram.

Gen. 1.

Lib 1. in Io. c. 9.

minatio Chriſti perſonæ, nempe Verbo diuino, tum quia hæc illuminatio, vt ait Cyrillus, *communicatur creaturis*; & quamuis creatio communis ſit toti Trinitati; nihilominus de diuino Verbo dicitur: *Omnia per ipſum facta ſunt*: tum quia Verbum diuinum per intellectum procedit à Patre: ex quo fit, vt intellectiua illuminatio creaturæ communicata, ipſi diuino Verbo tribuatur: ſicuti, quia Spiritus ſanctus à Patre, & Filio per voluntatem procedit, fit vt amoris opera ſancto Spiritui communiter tribuamus.

Ioan. 1.

4. Secundò lux mundi Redemptor dicitur ob ſupernaturalem veræ fidei illuminationem; per quam Idololatriæ, & Synagogæ Iudaicæ tenebras expulit; infidelitas enim, diuinarumque rerum inſcitia mentis tenebræ ſunt. Propterea Apoſtolus cum dixiſſet: *Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras*, ſubdit: *Quæ pars fideli cum infideli?* Quare iuxta Chryſoſt. & Auguſtinum de hac ſupernaturali illuminatione dixit Ioannes 1. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem.* Omnem hominem dixit, quia talis lux, quantùm ex ſe eſt, omnibus lucet: quòd ſi actu non illuminet, non ex defectu lucis, ſed ex recipientis defectu eſt, vt ait Chryſoſtomus. Vel omnem hominem illuminare dicitur; quia nemo eſt, qui illuminetur, qui non ſit ab luce illuminatus, vt ait Auguſtinus. Solaris lux remoto obice, ſic omnibus lucet, vt non propterea ſingulis deſit. Similiter diuina lux, niſi obex opponatur, ſic omnibus ſe communicat, vt non propterea ſingulis imminuta communicetur. Ad hoc comprobandum ait S. Paſchaſius Matth. 22. *Quærendum quid eſt, quod per ſingulos dixit: Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob; cum poſſet dicere: Ego ſum Deus Abraham, Iſaac, & Iacob? Sicut alio in loco in commune, Deum omnium ſe dixit eſſe, cum ait ad Moyſen Exodi 3. Vade, & dic Pharaoni: Deus Hebræorum miſit me. Cum dixit: Ego ſum Deus Abraham oſtendit, quia totum habet cum Abraham; & totum habet cum Iſaac, & totum Iacob.* Et ideo non dicitur in commune Deus eorum; ſed *Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob*; quia ſinguli eorum totum habebant Deum.

2. ad Cor. 6.

Chriſtus quomodo illuminans omnem hominem dicatur.

Solis, & Chriſti ſimilitudo.

5. Tertiò ob Euangelicæ legis præcepta, quæ ſub humana carne hominibus dedit, Chriſtus Dominus lux mundi dicitur. Quare iuxta Chryſoſtomum, & Ambroſium Dei Filii aduentus ſub humana carne exoptabatur, cum ad æternum Patrem dictum eſt Pſalm. 118. *Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum, & doce me iuſtificationes tuas.* Patris facies, diuinus eius filius eſt, cuius aduentum iuſti efflagitabant; vt per eius illuminationem Euangelicæ legis iuſtificatio hominibus promulgaretur. De eadem Euangelica lege, ac de Chriſto Domino dictum eſt iuxta Auguſtinum quæſt. 16. in Deuter. cap. 33. *In dextera eius ignea lex.* Ignea Euangelica lex dicitur, quia ſimul cor incendit, & mentem illuminat. Propterea Euangelicæ legis amator cum Dauide eodem 118. Pſalm. dicere benè poteſt: *Dilexi mandata tua ſuper aurum, & topazion.* Cur præ cæteris gemmis peculiariter topazius nominatur? Epiphanius Cypri Epiſcopus in opuſculo de duodecim gemmis, quæ erant in veſte Aaronis, ait: *Topazij gemma cote medica attrita ſuccum reddit ad oculorum morbos apprimè vtilem, ſi eo illinantur.* Si topazius vim habet illuminandi corporeos oculos; multò magis Euangelica lex illuminandi mentem vim habet: & ideo ſuper topazium eſt diligenda; cum longè nobilior illuminatio ſit mentis, quàm corporis. Hanc nobiliorem mentis illuminationem per Euangelicam legem communicandam ſpiritu prænoſcens dixit Dauid Pſalm. 18. *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Similiter Salomon: *Mandatum lucerna eſt, & lex lux.* 6. Prouerb. verſ. 23. Vocauit autem vterque mandata omnia diuina lege contenta, ſub vnitatis voce, *Præceptum*, ſeu *Mandatum*; quia omnia ſub charitatis præcepto includuntur. *Plenitudo legis, eſt dilectio*, & *Qui diligit proximum legem impleuit*, ait Apoſtolus ad Roman. 13. Et ad Galat. 5. *Omnis lex in vno ſermone impletur: Diliges proximum tuum ſicut teipſum*: & Matth. 7. *Omnia quæcumque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis, Hæc eſt* B *enim lex, & Prophetæ. Pluralia*, inquit Auguſtinus, *reperimus in litteris ſanctis, in quibus ſola dilectio proximi ad perfectionem præcipi videtur, & taceri de dilectione Dei, cum in vtroque lex pendeat, & Prophetæ. Sed hoc ideo, quia & qui proximum diligit, conſequens eſt, vt ipſam præcipuam dilectionem diligat; Deus autem dilectio eſt, & qui manet in dilectione, in Deo manet. Conſequens ergo eſt, vt præcipuè Deum diligat.* Meritò autem dilectionis præcepti auctor Chriſtus Dominus *lux mundi* dicitur; cum tale præceptum ad mentem illuminandam multum luminis habeat. *Qui diligit fratrem ſuum, in lumine manet, & ſcandalum in eo non eſt. Qui autem odit fratrem ſuum, in tenebris* C *eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat; quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius*, ab Apoſtolo Ioanne dictum eſt. *Manifeſtum eſt*, inquit Auguſtinus, *quòd iuſtitiæ perfectionem in fratris dilectione poſuerit. Nam in quo ſcandalum non eſt, vtique perfectus eſt. Et tamen videtur dilectionem Dei tacuiſſe; quod nunquam faceret, niſi quia in ipſa fraterna dilectione vult intelligi Deum. Apertiſſimè enim in eadem epiſtola paulò poſt dicit: Dilectiſſimi diligamus inuicem; quia dilectio ex Deo eſt, & omnis, qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deum. Qui non diligit, non cognouit Deum, quia Deus dilectio eſt.* Benè igitur Dauid diuina omnia præcepta ſub vnitate comprehendit, dicens, *Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.* Subdit deinde D præcepta omnia diuina, eſſe *Dulciora ſuper mel, & fauum.* Ionathæ melle guſtato caligantes oculi illuminati ſunt. 1. Reg. 14. *Extendit ſummitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis; & conuertit manum ſuam ad os ſuum, & illuminati ſunt oculi eius.* Sed multò magis mentis oculi illuminantur ei, cui cibus eſt cœleſtis Patris voluntatem facere, diuina præcepta ſeruando; propterea benè ea dicuntur, *Dulciora ſuper mel, & fauum.* Lucis proprietates in Chriſto egregiè explicat Aignanus. Primò Chriſtus lux mundi eſt, vt ſit peccatorum correctiua; quia *qui malè agit, odit lucem*; venit autem Chriſtus lux in mundum, & in tenebris luxit. E Secundò vt ſit viatorum directiua, quia *ſi quis ambulat in die, non offendit; quia lucem huius mundi videt.* Tertiò, vt ſit aduerſorum lenitiua, ideſt morborum, & aliarum calamitatum; nec enim gaudium eſt lumen cœli non videnti, teſte Tobia dicente: *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris ſedeo, & lumen cœli non video?* Quartò vt ſit terrenorum fœcundatiua, iuxta benedictionem datam à Moyſe tribui Ioſeph: *De benedictione Domini terra eius; de pomis cœli, & rore: de pomis fructuum Solis, ac Lunæ.* Benè ergo ait Ambroſ. lib. 6. in Hexameron cap. 4. *Omnia habemus in Chriſto, & omnia Chriſtus eſt nobis. Si vulnere carere deſideras, medicus eſt: ſi febribus æſtuas,*

Lex diuina cur topazio cōparetur.

Topazius oculorum morbo vtilis.

3. tom. de Trinit. c. 8.

1. Ioan. 4.

1. Ioan. 2.

3. tom. 8 de Trinit. c. 9.

Ioan. ep. 1. c. 4.

Præcepta Domini quomodo dulciora ſuper mel, & fauum.

Lucis proprietates quatuor benè Chriſto conuenientes.

Ioa. c. 3. 20.

Ioan. c. 11. 9.

Tobiæ c. 5.

Deuter c. 33. 13.

fons eſt: ſi grauaris iniquitate, iuſtitia eſt: ſi auxilio indiges, virtus eſt: ſi mortem times, vita eſt: ſi cœlum deſideras, via eſt: ſi tenebras fugis, lux eſt: ſi cibum quæris, alimentum eſt.

6. Denique cum Baptiſmi ſacramentum à Græcis φωτισμὸς, hoc eſt illuminatio dicatur; meritò Chriſtus Dominus huius, aliorumque ſacramentorum præcipuè Euchariſtiæ auctor, mundi, hoc eſt humani generis lux dici poteſt. Propterea Sanctus Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus in Theoria, vas, vbi auguſtiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum aſſeruatur, Ciborium vocari docet; quod ipſe arcam Dei luminis, ſeu illuminationis interpretatur. Sicut Gedeonis milites ſinguli intra fictile vas lumen abſconderunt, quo debellaturi Madianitas erant: *Dedit tubas in manibus eorum, lagenaſque vacuas, ac lampades in medio lagenarum*, Iudicum 7. ita Euchariſticum lumen, quo debellandus diabolus eſt, intra Ciborii arcam Deus abſcondit. *Splendor eius, vt lux erit; ibi abſcondita eſt fortitudo eius*, dicere poſſumus cum Propheta. Ex hac diuini luminis arca, veluti ex fortitudinis armamentario, nobis arma lucis comparare debemus contra tenebrarum principem pugnaturi, iuxta Pauli monitum: *Induamur arma lucis*, ad Rom. 13.

Euchariſtiæ ſacramento inuiſibiles hoſtes debellantur. *Habacuc cap. 3.*

7. Circa Chriſti Domini lucem obſcuratum habuerunt intellectum Manichæi hæretici; qui ex allatis ſacræ Scripturæ teſtimoniis *Solem iſtum oculis carnis viſibilem expoſitum, & publicum non tantùm hominibus, ſed etiam pecoribus, Chriſtum Dominum eſſe putauerunt*, vt refert, & refellit Auguſtinus tractatu 34. in Ioannem. Idem de hæreſibus c. 59. teſtatur Seleucianos, & Hermianos hæreticos, Chriſtum ſuum corpus, cum ipſe ad Patrem aſcenderet, in ſolari globo reliquiſſe, comprobantes ſuum errorem ex Pſal. 18 verbis: *In ſole poſuit tabernaculum ſuum.* De Hermogene ait Theodoretus: *Is dicebat corpus Domini in ſole eſſe repoſitum.* Sed cum Dominus *aſcendit ſuper omnes cælos; non in illis caro vacua ſenſu. & vagina, exemplo Chriſto, ſedet*, ait Tertullianus. Quomodo in ſolari orbe Chriſti corpus ſine anima, tamquam vagina ſine gladio futurum erat? cum illi in cœlo regnanti per vaticinium à Dauide dicatur. *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, potentiſſime; ſpecie tua, & pulchritudine tua intende, proſperè procede, & regna: proſperè aſcende*, legit Hieronymus, nempe ad cœleſte regnum.

l. 1. Fabularum hæretic
Ad Eph. 4.
c. vlt de carne Chriſti.
Pſal. 44.
Chriſtus verus Deus, & homo impiaci ſenſu in ſole poſuiſſe tabernaculũ ſuum dicitur. Hic, & ſequẽtibus.

8. Dicendum eſt igitur, cum in Pſalmo legitur: *In ſole poſuit taberculum ſuum*; plures interpretationes eum verſiculum habere; longè tamen diuerſas ab ea, quàm citati hæretici ſomniarunt. Prima eſt: *In ſole poſuit tabernaculum ſuum*, hoc eſt, ſoli proprium orbem cœleſtem attribuit: quod clarius Hieronymi lectio explicat: cum enim ibi in Hebræo ſol dandi caſu proferatur, vt indicat Hebræus articulus, *Lamed*, legit Hieronymus: *Soli poſuit tabernaculum in eis*, nempe in cœleſtibus orbibus: & ſeptuaginta. *Soli poſuit tabernaculum ibi*, nempe in cœlis; de his enim eſt ſermo Pſalmi initio: *Cœli enarrant gloriam Dei.* Quare Genebrardus ea Pſalmi verba per hypallagen eſſe intelligenda cenſet: eſt autem hypallage ſubmutatio caſuum, vt *Tradere rates ventos*, pro *Tradere ratem ventis.* Similiter dictum eſt: *In ſole poſuit tabernaculum ſuum*, ideſt ſolem poſuit in tabernaculo ſuo, nempe in cœlo: poteſt autem illud ſuum tum ad Deũ, cuius cœlum ſedes eſt, tum ad ipſum proprium orbem cœleſtem habentem referri. Similis hypallage reperitur Iudicum primò, in Hebræa lectione: *Ciuitatem miſit in ignem*, ideſt miſit ignem in ciuitatem: & Pſal. 34. *Gratis abſconderunt mihi interitum laquei ſui*, ideſt laqueum ad interitum præparatum abſconderunt.

Hypallage figurũ ſcriptura vſitat.

9 Pro ſecunda interpretatione ſupponendum eſt Primò, interdum in Scriptura ſacra vſurpari, ponere, pro exponere: Prima ad Corinthios 9. verſ 18. *Vt Euangelium prædicans ſine ſumptu ponam Euangelium*, ideſt exponam, & annunciem. Secundò ſupponendum eſt particulam *in*, apud Hebræos, atque adeo in ſacris litteris ſæpè iungi cum inſtrumento, per quod aliquid fit, vt Lucæ 22. *Domine, ſi percutimus in gladio?* Et Iudicum primò: *Cœperunt ciuitatem, & percuſſerunt in ore gladij*: & epiſt 73. *In ſecuri, & aſcia deiecerunt eam*: & Pſal. vlt. *Laudate eum in ſono tubæ: laudate eum in pſalterio, & cithara: laudate eum in tympano, & choro; laudate eum in chordis, & organo: laudate eum in cymbalis bene ſonantibus: laudate eum in cymbalis iubilationis.* His poſitis cum dicitur: *In ſole poſuit tabernaculum ſuum*, ſenſus eſt, per ſolem Deus ſuum tabernaculum, nempe cœlum oculis ſpectabile expoſuit. Hunc ſenſum inſinuare videtur Chaldæa paraphraſis: *Soli poſuit tabernaculum ſuum, illuminationem in illis*; quaſi diceret: ſoli locum in cœlo dedit, vt inde illuminatio in cœleſtes orbes proueniret.

Ponere interdum exponere ſignificat.

10. Tertia interpretatio myſtica deſumitur ex Auguſtino tract. primò in epiſt. Ioannis: *Ille ante ſolem, qui fecit ſolem; ille ante Luciferum, ante omnia ſidera, ante omnes Angelos verus creator; quia omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil; vt videretur oculis carneis, qui ſolem vident, ipſum tabernaculum ſuum in ſole poſuit, ideſt carnem ſuam in manifeſtatione huius lucis oſtendit, & illius ſponſi thalamus fuit vterus virginalis.* Præterea cum ſanctiſſimum ſuum corpus in Virginis vtero Dei Filius formari voluit, tunc tabernaculum ſuum in ſole poſuit; nempe in ſanctiſſima Virgine; quæ proinde Cant. 6. *Electa vt ſol*, & Apoc. 12. *Amicta ſole* dicitur.

Chriſtus in ſole hoc eſt in B. Virginis vtero tabernaculũ ſuum poſuit. *Andreas Eberenſ c. 2. tit. de miraculis. pag. 16.*

Ego ſum lux mundi: qui ſequitur me non ambulat in tenebris.

11. MIrum ſanè eſt, quod Olympiodorus Platonicus memoriæ prodidit; ſcilicet Græcum fuiſſe Ariſtoteli oculatim cognitum; qui totum ſuæ vitæ tempus, quod quidem breue non fuit, ſine ſomno, ieiunus ſemper, & vigil tranſegiſſe dicitur; cum ei ad viuendum ſatis eſſet ſolarem lucem intueri, qua veluti alimento ſe reficiebat. Quidquid ſit de huius hiſtoriæ veritate, an tantum in luce materialis ſolis efficacitatis fuerit; vt humanam vitam ſine cibi, ſomnique ope ſeruare diu potuerit: certè diuina lux, quæ eſt Chriſtus Dominus, ſatis eſt, vt per eam, gratiæ, & gloriæ immortalem vitam fidelis anima in æternum viuat. Propterea *luminis fontem* Chriſtum Dominum appellauit Ambroſius: *Vitæ vero fontem* vocauit Dauid: *Apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.*

Græcus quidam ſolari ẽ lucẽ intuendo, ſine cibo, & ſõno totum vitæ tempus peregiſſe traditur.

In hymno. Pſal. 35. Amos c. 7.

12. Amos Propheta iuxta celebrem 70. interpretum lectionem vidit in manu Domini adamantem: *Ecce vir ſtabat ſuper murũ adamantinum, & in manu eius adamas.* Sub huius gemmæ ſymbolo cor humanum ſignificari intelligimus, iuxta Salomonis ſententiam Prou. 21. *Cor regis in manu*

Adamas in manu Dei quid ſignificet.

pœnitentiam vbertimè lacrymanti benè cum Ieremia dici poteſt : *Magna eſt velut mare contritio tua*: huiuſmodi maris aquæ tam iucundę Chriſto Domino ſunt; vt benè de illo vſurpari poſſit illud ex Deut. 33. *Inundationem maris, quaſi lac ſuget.*

lib. 8. c. 1.

Elephantes poſtquam ſe abluerint, nouam lunā ſalutare videntur.

17. Apud Plinium de elephantibus propè Amilum flumen refertur, *Niteſcente luna noua, greges eorum deſcendere, ibique ſe purificantes ſolemniter aqua circumſpergi, atque ita ſalutato ſidere in ſyluas reuerti.* Si hoc rationis expertibus belluis à natura inditum eſt, vt cœleſte lumen intueri, & venerari non audeant; niſi prius aquâ corporis ſordes abluant: quantò magis homines, dicente Domino: *Ego ſum lux mundi*; hortante propheta: *Accedite ad eum, & illuminamini*; antequam ad diuinæ lucis ſaluberrimum aſpectum accedant, animæ ſordes abluere debent? At quo lauacro, quibus aquis peccatorum immunditiæ eſt abluendæ? Pœnitentiæ, lacrymis reſpondet Chryſ. in Gen. hom. 21. *Sicut faciem corporis tui quotidie abluis; ne qua forte macula faciei inhærens fœda appareat; ſic & animæ curam habe, quotidie lacrymis eam abluens: hac enim aqua maculæ deponuntur.* Idem Chryſoſtomus in Pſal. 50. *Spongia peccatorum tuorum lacrymæ ſunt; effunde lacrymas, & poteris ea delere.* Propterea Bernard. ait: *Humanum cor lacrymas neſciens, non modo durum, ſed & impurum eſſe neceſſe eſt.*

Pſal. 33.

Peccati ſordes lacrymis ſunt abluendæ.

Ser. de mis. & fallacia præſentis vitæ.

18. Elephantes adeo lunaris lucis amantes gemino corde prædiios eſſe teſtatur Ælianus. Nobis ſimiliter, quorum amor Chriſtus Dominus diuina mundi lux eſſe debet, plura corda exoptanda forent, vt ea omnia erga diuinæ lucis amorem adhiberentur. Propterea Pſal. 61. vbi Hieronymus legit ex originali Hebræo: *Effundite coram illo cor veſtrum*: vulgata lectio habet: *Effundite coram illo corda veſtra.* Effuſio propria liquorum eſt; tunc coram diuina luce corda effundimus; cum ea in pœnitentiæ lacrymas eliquamus.

Cor coram Deo quomodo fundi debet.

19. Ad duplex munus exercendum oculi hominibus dati ſunt; ad videndum ſcilicet, & ad flendū: cum naſcitur homo vtroque munere oculus fungitur; ſimul enim & luci, & lacrymis oculi aperiuntur; ita vt miſera hominum natura, quaſi lacrymarum pretio lucem ſibi emere videatur. Multò magis ad diuinam lucem intuendam pœnitentiæ lacrymis indigemus. Benè id teſtatur Bernardus: *Purgatur lacrimis oculus ante caligans, & acuitur viſu, vt intendere poſſit in sereniſſimi luminis claritatem.* Quare Magdalena cum oculos nondum lacrymis purgaſſet; in diuinam Redemptoris lucem obtutum intendere non eſt auſa; ſed ad Domini pedes prouoluta retro ſteliſſe dicitur Luc. 7.

Lacrymis purgandus eſt oculus, vt diuinam lucem intueatur.

Ser. de conuerſat. ad Clericos. c. 10.

Magdalena cur retro ad Domini pedes ſteterit.

20. Veſtimentorum commutatio inter amicos eximij amoris argumentum eſt. Primò Reg. c. 18. *Inierunt David, & Ionathas fœdus; diligebat enim eum quaſi animam ſuam. nam expoliauit ſe Ionathas tunica, qua erat indutus, & dedit eam Dauid, & reliqua veſtimenta ſua.* Similiter ad ſignificandum inter Deum, & hominem fœdus, & amicitiam, veſtium commutatio interceſſit. De diuino verbo ſub humanæ carnis operimento myſticè dixit æternus Pater: *Cum ponerem nubem veſtimentum eius, & caligine illud, quaſi pannis infantiæ obuoluerem.* Æterno Verbo mortalem carnem humana natura dedit, quæ veluti obſcura nubes fuit, Diuinitatis claritatem obuoluens: hoc igitur modo Deus humanas veſtes ſibi aſſumpſit. Sed ad mutuæ amicitiæ argumentum Dei veſtis hominibus oblata eſt. De Deo enim dicitur, *Amictus lumine ſicut veſtimento.* Vt huiuſmodi amictu induamur, Chriſtus Dominus ait: *Ego ſum lux mundi*: ſubditque Dauid. *Accedite ad eum, & illuminamini*: & Apoſtolus: *Induamur arma lucis.* Ex Græco autographo legimus, *Induamur veſtimenta lucis. Qui maior honor potuit homini eſſe; quam, vt eiuſdem virtutum veſtibus ornaretur, quibus & Conditor?* ait Ambroſius l. de dignitate humanæ conditionis c. 3.

Veſtium inter amicos commutatio eximium amoris indicium: hæc inter Deum, hominemque intercessit.

Iob. 38.

Pſal. 103.

Pſal. 33.

Ad Rom. 13.

Græcè arma ὅπλα dicū-tur, qua voce non ſolum pugnando inſtrumēta, ſed etiā veſtes ſignificantur.

21. Dauid Pſal. 45. cum prophetico ſpiritu Redemptoris aduentum ſub humana carne præuideret, exultans ait: *Deus virtutum nobiſcum; ſuſceptor noſter Deus Iacob. Venite, & videte opera Domini, quæ poſuit prodigia ſuper terram.* Si à Propheta quæratur quænam ſint iſta prodigia? Subdit: *Arcum conteret, & confringet arma.* Verè hoc prodigium eſt; cum ipſe Redemptor teſtetur, *Non veni pacem mittere.* Si igitur ad inferendum bellum venturus erat, cur *Arcum conteret, & confringet arma?* Materialis ſolis radios Ambroſius ſagittas vocat: *Caligo terræ ſcinditur, percuſſa ſolis ſpiculo. Terris dies illabitur, lucis reſultat ſpiculum.* Similiter Ethnicus dixit *Lucida tela diei.* Habet igitur materialis ſol pro ſagittis ſuos radios ad noctem debellandam. Multò magis Chriſtus Dominus mundi lux, iuſtitiæ ſol, ſuos radios veluti ſagittas ad diabolum principem tenebrarum debellandum aſſumit. Alia igitur arma reiiciet: *Arcum conteret, & confringet arma*: ſua tamen luce irradians aduerſus ſatanam, aduerſus vitiorum caliginem pugnare benè poteſt Redemptor noſter; hoſteſque humani generis expugnare. Quare cum à Dauide Pſal. 44. Chriſto dicitur: *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſime*: iuxta Tertull. contra Marc. lib. 3. c. 17. ad indicandum quinam ſit iſte gladius ſubditur: *Specie tua, & pulchritudine tua*: ita vt clariſſima eius ſpecies, & pulchritudo, eiuſdem eſſe arma ſignificetur. Id prophetico ſpiritu prænoſcens Dauid, dixit: *Confregit potentias, arcum, ſcutum, gladium, & bellum: illuminans tu à montibus æternis: turbati ſunt omnes inſipientes corde.* Dicamus igitur Duci noſtro, ac luci, victoriæ iam ſecuri: *In luce ſagittarum tuarum ibimus; in ſplendore fulgurantis haſtæ tuæ.* Ex eadem nube, quæ ſub luminoſæ columnę figura Iſraëlitas ad promiſſionis terram ducebat, fulgura, & fulmina prodibant, quæ hoſtes terrentia ictibus proſternebant. Nubes illa iuxta Auguſt. in Pſal 77. Chriſtum Dominum præfigurauit; *Cum terrorem peccatoribus inferat, atque ſupplicia; iuſtis autem credentibus ſplendore rutilet, & lumine, & fulgore ſit plenus*, vt ait Hieronymus in Ezech. c. 1.

Matth. 10.

in hymnis.

Lucretius

Dei arma contra tenebrarū principem diuina eius eſt lux.

Pſal 75.

Habacuc 3.

Dixerunt ergo ei Phariſæi: Tu de teipſo teſtimonium perhibes; teſtimonium tuum non eſt verum. Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Et ſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo; verum eſt teſtimonium meum; quia ſcio vnde veni, & quò vado.

22. TEſtimonium poteſt non eſſe verum; atque adeo rationabiliter ab audientibus non acceptari ex duplici capite; ſcilicet vel ex ignorantia intellectus; vel ex malitia voluntatis ipſius teſtificantis. Ex ignorantia intellectus teſtificans decipitur; ex malitia voluntatis teſtificans decipere vult. Ad hoc igitur, vt teſtimonium aliquod verum ſit, & vt tale ab aliis credatur; teſtificans neque falli, neque fallere debet. Teſtimonium, quod de ſe protulit Dominus, verum eſſe probat, quod ad primùm caput

Teſtimoniū Chriſti de ſeipſo verax habendum ex duplici capite.

put ſpectat; nempe quòd ipſe non decipiatur, dicens: *Verum eſt teſtimonium meum; quia ſcio, vnde veni, & quò vado*, hoc eſt, ſcio me à Deo Patre miſſum ad humani generis redemptionem. Dominum autem falli circa hanc ſui notitiam exiſtimare Iudæi non debebant; cum experti eſſent neque circa occultas ipſorum cogitationes Dominum decipi; ſed eas illi quod Dei proprium eſt, ſatis perſpectas eſſe cognouiſſent. Vt Matth. 9. *Ecce quidam de Scribis dixerunt intra ſe: Hic blaſphemat. Et cum vidiſſet Ieſus cogitationes eorum, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris?* Et hoc ipſo capite Ioannis 8. cum à Scribis, & Phariſæis accuſaretur adultera: *Ieſus inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra.* Vbi ſcribendo characteres aliquos efformaſſe Dominum quibus accuſatores ipſorum peccata illi manifeſta eſſe cognoſcerent, cenſet Hieronymus. Quare Sap. 2. Domini calumniatores de eo dicere inducuntur. *Promittit*, id eſt profitetur, *ſe ſcientiam Dei habere, & filium Dei ſe nominat. Factus eſt nobis in traductionem cogitationum noſtrarum*: hoc eſt, nos redarguit; cogitationes, & conſilia noſtra cognoſcit, eaque damnat. Hinc autem verè, non per fictionem dicere Redēptori Iudæi debebant: *Magiſter ſcimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces.* Porrò; quod teſtimonium ſuum verum ſit, eo quòd alios fallere nolit, probat Chriſtus Dominus verbis infra explicandis: *Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de me ipſo; & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me Pater.* Sicut enim æterni Patris de Chriſto teſtimonium in Iordane palàm prolatum, & miraculis poſtea plurimis confirmatum fallax eſſe non poterat; ita neque ipſius Chriſti teſtimonium paterno omnino concors, fallax iudicandum erat.

A B C D E

Hieronimus lib. 2. contra Pelag.

Vos ſecundùm carnem iudicatis.

Phariſæi cur praui iudices. Iudicare ſecundùm carnem tripliciter ſumitur. Hic, & ſequentibus. lib. 6. in primum Reg.

23. QVi erga ſeipſum malè, & ſtultè ſe gerit, alios rectè iudicandi facultatem non habet. Qui igitur ſecundùm carnem iudicat, ſibi ipſi iniurius eſt; cum nobiliſſimam rationalem animę facultatem inferioribus ſenſibus ſubiiciat, teſte Gregorio, qui ait: *Caro homo efficitur, quando ſenſui carnis ratio ſubiugatur.* Hinc Phariſæi ſecundùm carnem iudicantes, hoc eſt ſecundùm rationem ſenſibus ſubiectam, erga ſeipſos dementes, & iniuſti eſſe: atque adeo praui etiam de aliis iudices eſſe ſignificantur. Non enim benè de candore iudicarent, qui oculos nigris perſpicillis ſubiicerent.

Caro externam ſpeciē ſignificat. in Matth. 16. Ibidem.

24. Secundò caro externam ſpeciem ſignificat: ita Apoſtolus 2. ad Cor. 5. ait: *Nos neminem nouimus ſecundùm carnem*: hoc eſt, quod aliquis nobilis, potens, diues videatur: hæc omnia nihili æſtimauimus, & veluti ea non geſſimus. Iudæi ergo dicuntur ſecundùm carnem iudicare: eo quod externis iſtis motiuis ducerentur ad iudicandum. Hinc Matth. 13. v. 55. de Chriſto dicebant: *Nonne hic eſt fabri filius? filium hominis contemplatio corporis proferebat*, ait S. Hilarius. Hinc iis à Domino dicitur Ioann. 7. *Nolite iudicare ſecundùm faciem.* Quare idem S. Hilarius loquens de confeſſione Petri Apoſtoli: *Tu es Chriſtus filius Dei viui*, ait: *Beatus hic eſt, qui vltra humanos oculos intendiſſe, & vidiſſe laudatus eſt: non id, quod ex carne, & ſanguine erat, continens, ſed Dei filium cæleſtis Patris reuelatione conſpiciens.*

Caro pro concupiſcentia ſumitur.

25. Tertiò Caro pro concupiſcentia accipitur: hinc ad Gal. 5. dicitur: *Caro concupiſcit aduerſus carnem.* Dicitur autem caro concupiſcentia: quia licèt caro, vt ait Cyprianus, *non ſit dictatrix peccati, nec inuentrix malitiæ*: nihilominus concupiſcibilis potentiæ, quæ in anima eſt, motus, & effectus, iuuat, & fouet ſanguinis efferueſcentia: qua ira, & libido excitatur, & fouetur. Sicut faber ſolidum aliquod inſtrumentum fictili malleo ſupra fictilem incudem efformare non poteſt: ſic ſolidum, & iuſtum iudicium in carnis, & concupiſcentiæ officina humana mens formare nequit: cum in ea terreum malleum, terreamque incudem habeat, non ferream. *Corpore*, inquit Cyprianus, *ſic vtitur anima, ſicut faber malleo, vel incude; in qua format omnium turpitudinum idola, & fabricātur qualibet quarumcumque voluptatum ſimulachra.* Iudęi ergo iuſtum, & ſolidum iudicium formare nequibant; cum ſecundùm carnem, hoc eſt ſecundùm prauos concupiſcentiæ affectus iudicarent. Hinc Chriſtum Dominum, & verum Meſſiam cognoſcere, eumque vt talem venerari recuſabant; eò quòd prauos illorum mores verbis, & exemplo redargueret.

In prol. tract. de Cardin. oper.

Supra.

Lib. 17. de Ciu. c. 10. De Ioſeph c. 3. in Pſ. 35. Lib. 2. contra Iudæos c. 14.

26. Quare iuxta Auguſtinum, Ambroſium, Cyprianum, & alios Sap. 2. ita de Chriſto Iudæi loqui inducūtur. *Circumueniamus iuſtum, quia inutilis eſt nobis; & contrarius eſt operibus noſtris; & improperat nobis peccata legis; & diffamat in nos peccata diſciplinæ noſtræ.* Subdunt prætere a: *Grauis eſt nobis etiam ad videndum, quoniam diſſimilis eſt aliis vita illius, & immutatæ ſunt viæ eius. Tamquam nugaces æſtimati ſumus ab illo; & abſtinet ſe à viis noſtris, tamquam ab immunditiis; & præfert nouiſſima iuſtorum; & gloriatur patrem ſe habere Deum.* Vbi Iudæi de Chriſto dicentes: *Inutilis eſt nobis*, non mentiebantur: vtile enim medium eſt ad finem; ad eorum autem finem, nempe ad auaritiā, & ad male viuendi libertatem, planè inutilis, immo valdè impediens Dominus erat: quare per figuram, quæ diminutionis figura dicitur, Chriſtum inutilem ſibi dicunt, hoc eſt ſibi valde aduerſum: ſicut Buſiridem Maro illaudatum, hoc eſt valde vituperabilem dixit. Cæterùm Redemptorem Iudæi omnibus in bonū valde vtilem ſunt experti: cum nec eius ſaliua beneficentiæ eſſet expers: Ioa. 9. *Expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo*; ex quo cœcus natus illuminatus eſt. Nec Domini digiti beneficentia vacarunt: Marci 7. verſ. 33 de ſurdo, & muto. *Miſit digitos ſuos in auriculas eius, & expuens tetigit linguam eius. Et ſtatim apertæ ſunt aures eius, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius.* Ipſæ Domini lacrymæ, vt à Ieroſolyma corruptionem arcerent, veluti probatiſſima myrrha effundebantur: Lucæ 19. *Videns ciuitatem fleuit ſuper illam.* Ipſa Domini fimbria ad benefaciendum protendebatur: Matthæi. 9. *Mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti eius. Et ſalua facta eſt mulier ex illa hora.* Verè tunc dici potuit Redemptoris beneficentia eſſe *ſicut vnguentum, quod deſcendit in oram veſtimenti eius.* Pſ. 131.

Chriſtus quomodo Iudæis inutilis. Figura diminutionis. Maro in Georg. Chriſtus ſe toto benefi cus.

27. De Redemptore Hieronymus ait: *Certè fulgor ipſe, & maieſtas Diuinitatis occultæ, quæ etiam in humana ſpecie relucebat, ex primo ad ſe videntes trahere poterat aſpectu*: Cur igitur Iudæi aiunt: *Grauis eſt nobis etiam ad videndum?* Quia, vt ait Auguſtinus, *eſt oculis ægris odioſa lux.* Quia, vt ait Chryſoſtomus, *Sanctorum non tantùm verba, ſed & ipſi aſpectus ſpiritali gratia pleni ſunt: obiurgator verò non ſolùm cum premit vocem, ſed etiam cum videtur, grauis eſt peccatori.* Expertus hoc eſt crudeliſſimus tyrannus Nero, qui cum Thraſeæ

in Matth. cap 9. Sapient. c. 2. lib. 7. Confeſſ. c. 16. Hom. 9. ad populum. Peccatores quare iuſtos auerſentur. Neronis ſæuities.

optimi ſenatoris ſpeciem ferre non poſſet, de medio illum ſuſtulit, teſte Tacito.

Corn. Tacitus 16. Annal. *Metaphraſt. apud Suriū 7. Ianuarij* Luciani Martiris aſpectus, & congreſſus Maximiano timorē incutiebant. *In compendiò Lippeloi 7. Ianuarii. Prima Parte 2.* *Exodi 34. v. 33.*

28. Luciani Martyris modeſtia tanta fuit, eáque ita redarguebat ethnicam ſuperſtitionem, vt eius inſpecta facie timerent ſibi ethnici, ne Chriſtiani fierent: ita vt propterea, ne tale quid ſibi accideret, iuſſerit Maximianus Lucianum ad ſe ad duci velo interiecto; eumque procul, & per alium intermedium alloqui voluerit. Timorem potentiſſimo tyranno ſanctiſſimi viri aſpectus, habitus, & vox incutiebat. *Erat*, inquit Metaphraſtes, *in vultu eius mirabilis quidam ſplendor, ita vt clariſſimum pietatis, virtutūque omnium ſpecimen, quod ex illius facie elucebat, omnium animos incredibiliter ad ſe alliceret. Hinc ipſe tyrannus, ne tanta ſermonis eius ſuauitate, vultuſque ſplendore vis impietatis eius frangeretur, congreſſum eius formidabat; adeò vt non niſi interiecto velo, & intermedio ſermonis miniſtro, verba eius exciperet.* Verè tunc Maximianus *velamen habere malitiæ*, voluit: Glorioſius fuit velamen hoc Luciano; quàm Moſi velamen fuerit; de quo dicitur: *Impletis ſermonibus, poſuit velamen ſuper faciem ſuam: ita vt non poſſent intendere filij Iſrael in faciem Moyſi propter gloriam vultus eius.* Splendorem illum Moſis facies contraxerat, eò quod à Domino in tabulis lapideis timoris legem accepiſſet: Luciani facies Chriſtianæ modeſtiæ lucem præ ſe ferebat; eò quod ore, & corde Euangelicam amoris legem mirificè impreſſam haberet. *Ad quam comparata Moſis gloria in tantum inferior eſt, vt ne gloria quidem ſit*, ait Chryſoſtomus hom. 7. in 2. ad Cor in 2.

2. ad Cor. 3.

Ego non iudico quemquam; & ſi ego iudico, iudicium meum verum eſt; quia ſolus non ſum, ſed ego, & qui miſit me Pater.

Chriſtus quomodo ſe neminē iudicare dixeris. Hîc & n. 30. 31. 35. 36.

29. NEgat ſe Dominus quemquam iudicare, iniquè ſcilicet Phariſaïco more, ſenſuum ductu, prauaque concupiſcentiæ ſuggeſtione; denique non ex proprio ſenſu, ſed ex interna immiſſa diuinitus illuſtratione. Simili negatiuo dicendi modo vſus eſt Dominus Ioann. 7. dicens: *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc; ego autem non aſcendam*, ſcilicet manifeſtè, ſicut vos aſcendetis. Nam poſtea de Domino ſubditur: *Tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum, non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.* Simili ergo modo cum Dominus ait: *Ego non iudico quemquam*, ſubintelligendum eſt *ſecundùm carnem*, quomodo vos Phariſæi iudicatis. Quare de Redemptore vaticinans Iſaias dixit c. 11. 3. *Non ſecundùm viſionem oculorum iudicabit; neque ſecundùm auditum aurium arguet: ſed iudicabit in iuſtitia pauperes; & arguet in æquitate pro manſuetis terræ.* Hoc eſt, non in homines ſecundùm externam ſpeciem, & apparentiam, neque ſecundùm aliorum opinionem, & relationem, cum hæ ſæpè fallaces ſint, iudicium feret. Nam benè de Domino teſtatus eſt Ioann. c. 2. 25. *Opus ei non erat, vt quis teſtimonium perhiberet de homine: ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.* Propterea de Domino etiam dicitur Sap. 5. *Induet pro thorace iuſtitiam, & accipiet pro galea iudicium certum* ſeu ex Græco, *iudicium ſincerum; & ſumet ſcutum inexpugnabile æquitatem.*

Iudicare interdum condēnare ſignificat.

30. Iudicare, iuxta Hebræum idioma, condemnare ſignificat. Matth. 5. v. 22. *Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio*, hoc eſt damnatione. Prima ad Corin. 11. v. 32. *Si noſmetipſos iudicaremus, non vtique diiudicaremur:* Et ad Hebr. 13. *Fornicatores, & adulteros iudicabit Deus.* Quare quod iudicare condemnare ſignificet, iudicare opponitur ſaluare. Matth. 5. *Non miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum; ſed vt ſaluetur mundum per ipſum.* Iuxta hunc ſenſum ait hîc Dominus: *Ego non iudico quemquam.* Damnandi enim poteſtatem exercere nolens in primo aduentu ſub carne paſſibili, id in ſecundum aduentum Dominus diſtulit. Neque obſtat quod Auguſtinus de Chriſto dixerit: *Venis damnare mundi malitiam* Non enim in primo aduentu irreuocabilem contra peccatores ſententiam protulit; ſed Euangelicam legem promulgauit; per quam præuaricantium malitia damnabilis oſtendebatur.

Ser. de Innocentibus.

Iudicare etiam teſtimoniū proferre ſignificat. *Cornel. ibi. Ioan. Alba elector. cap. 100.*

31. Præterea iudicare non ſolùm ſententiam ferre; ſed etiam teſtimonium proferre ſignificat. Quod confirmari benè poteſt ex illo Iſaiæ 55. Vbi de Chriſto æternus Pater ait: *Ecce teſtem populis dedi eum, ducem, ac præceptorem gentibus.* Vbi ſacri interpretes, teſtem, hoc eſt iudicem, & principem interpretantur. Similiter Deut. 32. dicitur: *Inimici noſtri ſunt iudices*, hoc eſt teſtes. Pſ. 118. & alibi mandata Dei, interdum iudicia, interdum teſtimonia dicuntur. Apud Hebræos autem iudex dicitur teſtis; eò quòd facto examine, & cauſæ diſcuſſione, abſoluendo, vel damnando de rei veritate teſtimonium proferat. Dicentibus ergo Iudæis: *Tu de te ipſo teſtimoniū perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum:* reſpondet Dominus: *Ego non iudico quemquam*, hoc eſt, de nemine teſtificor. Confirmatur hæc explicatio ex eo, quod ſubditur: *Et ſi iudico, iudicium meum verum eſt; quia ſolus non ſum; ſed ego, & qui miſit me Pater.* Non enim iudices, vt iudicium pro vero; ſed teſtes, vt teſtimonium pro legitimo habeatur, plures eſſe neceſſe eſt. Quare ſubditur: *In lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominum teſtimonium verum eſt.*

32. Contra hanc interpretationem opponitur, quod Dominus hîc conceſſerit de ſeipſo dicere teſtimonium: *Et ſi ego de meipſo teſtimonium perhibeo, teſtimonium meum verum eſt.* Reſpondet Maldonatus hiſce vltimis verbis Dominum non abſolutè affirmaſſe de ſe ipſo præbere teſtimoniū; ſed tantùm conditionatè; nempe ſi teſtimonium præberet, illud verum eſſe. Loquendo autem abſolutè, anteà negauerat de ſe proferre teſtimonium, nempe c. 5. v. 31. & 32. *Si ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum; alius eſt, qui teſtimonium perhibet de me.* Reſpondet 2. Maldonatus: Cum Dominus ait: *Ego non iudico quemquam*, intelligi quemquam alium: quamuis enim ſupra de ſeipſo teſtimonium protulerit; in alios tamen teſtimonium non proferebat, iuxta illud, quod c. 5. v. 45. dixerat: *Nolite putare, quòd ego accuſaturus ſim vos apud Patrem; eſt, qui accuſat vos Moyſes, in quo ſperatis.* Quod ſi hæc verba intelligantur de ſecundo aduentu; multò magis de primo aduentu intelligi debent. Hæ reſponſiones non ſatisfaciunt. Primò, quia paulò ante abſolutè de ſe Dominus teſtimonium protulerat dicēs: *Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me, non ambulat in tenebris.* Quod alibi etiam feciſſe reperitur: vt Ioa. 10. *Ego ſum paſtor bonus.* & Ioa. 14. *Ego ſum via, veritas, & vita: nemo venit ad Patrem, niſi per me.* Præterea hîc etiam ait: *Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de me ipſo.*

33. Secundò de aliis etiam teſtimonium protulit, cum ſcilicet obiurgando Phariſæos Matth. 12. dixit: *Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditiones veſtras?* Matth. 23. *Reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium, miſericordiam, & fidem.* Ibidem Iudæos *hypocritas, & ſepulchra dealbata* appellauit. Ioa. 7. ait: *Nonne Moyſes dedit vobis legem, &*

nemo ex vobis facit legem? Et clarius ibidem: *Non poteſt mundus odiſſe vos: me autem odit, quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quia opera eius mala ſunt.* Quod ſi Ioann. 5. dixit: *Nolite putare, quod ego accuſaturus ſum vos apud Patrem; eſt, qui accuſat vos Moyſes, in quo ſperatis:* id intelligendum eſt iuxta Hebraïcum idioma; in quo cum negatione intelligitur particula ſolùm, ſeù dumtaxat, vt Marci 9. *Quicumque me ſuſceperit, non me ſuſcipit; ſed eum, qui miſit me.* Matth. 10. *Non vos eſtis, qui loquimini; ſed ſpiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis:* hoc eſt, non vos tantùm eſtis, qui loquimini. Et clarius prima ad Cor. 15. *Abundantius illis omnibus laboraui; non ego autem, ſed gratia Dei mecum:* hoc eſt, non ego ſolus. Quod ſi horum verborum talis ſenſus non eſſet; iuxta Catholicam veritatem non poſſemus arguere contra Lutherum, & Caluinum falsò aſſerentes in ſupernaturalibus operibus ſolùm Deum omnia in nobis operari; nec ei liberum hominis arbitrium cooperari. Quare Bernardus ait: *Paulus, inquit, Non ego, ſed gratia Dei mecum; præſumens ſe non ſolum operis eſſe miniſtrum per effectum; ſed & operantis quodammodo ſocium per conſenſum. Denique & Paulus de ſe pronunciat: Dei adiutores ſumus: hinc promeritores regni nos eſſe præſumimus; quòd per conſenſum vtique voluntarium diuinæ voluntati coniungimur.* Ioannis igitur 5. Dominus ait: *Nolite putare, quod ego accuſaturus ſum vos apud Patrem; eſt, qui accuſat vos Moyſes.* Non quòd accuſaturus non ſit; ſed quòd non ſolus, ſed etiam Moyſes. Chriſti autem Domini accuſatio in peccatores habetur ex eiuſdem verbis Matthęi 10. verſ. 32. & 33. *Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt: qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.*

Particula negatiua non interdũ pro non ſolùm ſumitur.

lib. de gratia, & libero arbitrio ſub finem.

1. ad Cor. 3.

34. Prætera iuxta ſanctos Patres, ſacroſque interpretes, præcipuè ſanctum Auguſtinum, S. Thomam, & Euſebium, temerarium eſſet negare pſalmum vigeſimum primum de Chriſto non intelligi. Quare in Concilio Romano ſub Vigilio damnatus eſt Theodorus Mopſueſtenus, quòd hunc pſalmum ad litteram de Dauide tantùm exponeret. Rabbi Salomon aſſerit Meſſiam ſua in paſſione pronunciaturum hunc pſalmum. Hoc autem in pſalmo Redemptor Patrem alloquens Iudæorum ſæuitiem accuſat dicens: *Deus Deus meus, reſpice in me. Omnes videntes me, deriſerunt me; Locuti ſunt labijs, & mouerunt caput. Sperauit in Domino, eripiat eum: ſaluum faciat eum, quoniam vult eum. Circumdederunt me vituli multi: tauri pingues obſederunt me. Aperuerunt ſuper me os ſuum ſicut leo rapiens, & rugiens. Circumdederunt me canes multi: concilium malignantium obſedit me: foderunt manus meas, & pedes meos; dinumerauerunt omnia oſſa mea. Ipſi verò conſiderauerunt, & inſpexerunt me: diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.* Neque dicas, huiuſmodi ſententias poëticè ſcriptas eſſe à Dauide: ſacra enim poëſis à profana longè differt; cum ſententia nulla, quæ alicui verè tribui non poteſt, non tribuatur.

35. Dicendum eſt igitur, cum Dominus ait: *Ego non iudico quemquam*, genuinum ſenſum eſſe ſupra allatum, ſcilicet: *Ego non iudico quemquam*, ſicut vos Phariſæi iudicatis; ſcilicet ſecundùm carnem; hoc eſt, non iudico ſecundùm externum, & viſibilem carnis aſpectum: neque iudico ſecundùm carnem meam, tamquam purus homo, & ex humano inſtinctu, ſine diuinitatis directione. Illud enim *ſecundùm carnem* Chryſoſtomus explicat de carne aliorum. Ammonius verò, Leontius, Auguſtinus, Theophylactus, & Euthymius intelligunt Chriſtum de propria carne loqui. Quòd autem allatus ſenſus verus ſit, patet tum ex eo, quòd cap. 5. Dominus dixit: *Sicut audio, iudico, & iudicium meum iuſtum eſt:* tum ex eo, quòd hoc cap. 8. ſubdit: *Solus non ſum, ſed ego, & qui miſit me Pater.* Propterea ait Helias Cretenſis: *Cum dicitur non poſſe filium quidquam ex ſeipſo facere; non hoc libertatis ipſius eſt euerſio; non poteſtatis ademptio: ſed concordiæ demonſtratio, & teſtimonium conſenſus, adeoque propinquitatis accuratæ, ac naturæ nullum diſcrimen habentis indicium.* Subdit deinde: *Quæ ab ipſo dicuntur humilius, ea de opificio corporeo profert. Quò referendum & illud eſt: Verba, quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor. Item hoc: Ego neminem iudico. Item: Non eſt meum dare vobis; ſed quibus paratum eſt à Patre meo. Neminem iudicare ſeruator dicitur haud alia ratione quàm humanæ naturæ.* Secundùm allatam interpretationem intelligenda ſunt etiam verba Ioann. 5. *Si ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum.* Vbi intelligendum eſſe *A me ipſo*, docet Caietanus. Cum enim ibi dixiſſet: *Non poſſum ego à me ipſo facere quidquam;* inde per illationem infert: *Si ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum.* Contra verò hoc c. 8. teſtimonium ſuum verum eſſe Dominus affirmauit; cum illud non à ſeipſo tantùm, ſed vnà cum Patre proferret, dicens: *Solus non ſum; ſed ego, & qui miſit me Pater.*

In or. 4. Naz. in de Theologia, quæ eſt de Filio.

Ioan. c. 14. 10.

Matth. 20. 23.

Caietanus Ientac. 10. quæſt. 1.

36. Prætera cum Dominus ait: *Si ego teſtimonium perhibeo de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum;* ſenſus eſſe poteſt: Si ego ore tantùm teſtimonium de me proferrem, & illud operibus, & miraculis non comprobarem: teſtimonium meum non eſſet verum; hoc eſt fide dignum, & acceptandum tamquam verum, vt explicat Athanaſius. *Per miracula Chriſtus Dominus Redemptor noſter oculis ſe voluit reuelare mortalium: quatenus inuiſibilis eius Diuinitas, quæ latebat in homine, in opere non lateret*, ait S. Maximus. Propterea Ioann. 5. Dominus dixit: *Ipſa opera, quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me.* Quare cum Dominus ait: *Ego non iudico quemquam: hoc eò dicitur: quòd opera cuiuſque ſua iudicant ipſum*, ait Elias Cretenſis. Quaſi Dominus dicat: Ego, ſcilicet ſolus, non iudico quemquam, neque ſolus de aliquo teſtor: cum iuſti, & peccatoris opera de ipſo iuſto, & peccatore teſtentur, & iudicent.

Athanaſius or. 1. contra Sabellianos.

Maximus Hom. 1. de Epiph.

ſupra.

Et in lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominum teſtimonium verum eſt. Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de meipſo; & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me Pater.

37. DEuteron. 17. verſ. 6. dicitur: *In ore duorum, vel trium teſtium peribit, qui occidetur:* & 19. verſ. 15. *In ore duorum, aut trium teſtium ſtabit omne verbum.* Vt lex legitimè ſeruetur, diſtinctio eſſe debet inter teſtificantem, & eum, de quo teſtimonium profertur, *non enim, qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt*, Apoſtolus ait: Hæc diſtinctio reperiebatur in Chriſto teſtimonium perhibente de ſe

Epiſt. 2. ad Cor. 10.

ipſo: nam cum in eo humanæ naturæ diuina Verbi perſona eſſet vnita; de humana natura, perſona diuina teſtimonium perhibebat; oſtendebatque per opera, & miracula diuinitus facta ſub humana natura Diuinitatem latere. Propterea dixit: *Opera, quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me.* Præter diuinam Chriſti perſonam operibus teſtificantem; teſtimonium etiam æterni Patris erat. Quæritur autem quando, & quomodo teſtimonium æternus Pater de Chriſto perhibuit? Reſpondetur primò æternum Patrem teſtimonium de Chriſto perhibuiſſe per Prophetas, & per plurima veteris Teſtamenti teſtimonia; quibus ſi attendiſſent Iudæi, ſine dubio Chriſto, vt Dei Filio credidiſſent. Proterea Ioann. 5 Dominus dixit: *Scrutamini ſcripturas; illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me.*

Ioannis c. 5 36.

Æterni Patris de Chriſto teſtimonia. Hîc, & ſequẽtibus.

38. Propterea Petrus Apoſtolus Act. 3 ſuadens Iudæis Chriſti aduentum ait: *Locutus eſt Deus per os ſanctorum ſuorum à ſeculo Prophetarum. Moyſes quidem dixit: Quoniam Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fratribus veſtris tamquam me: ipſum audietis iuxta omnia, quæcumque locutus fuerit vobis. Erit autem, omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur à plebe.* Quod vaticinium non niſi de Chriſto intelligi poſſe latè probat Auguſtinus contra Fauſtum Manichæum lib. 16. cap. 15. Præterea quod Chriſtus à Moſe prædictus ſit, fuſè probat Cyrill. Alex. tom 3. l. 8. Expreſſum inſuper de Chriſto vaticinium, ex quo Meſſiam aduenіſſe, credere poterant Iudæi, fuit illud Iacob, Gen. 49. *Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius: donec veniat, qui mittendus eſt: vſque dum veniat Meſſias*, legunt Onkelus, & Pagninus. Quare Auguſtinus 18. de Ciuit. c. 45. de Iudæis ait: *Herodem regem habere meruerunt: quo regnante natus eſt Chriſtus. Iam enim venerat plenitudo temporis ſignificata prophetico ſpiritu per os Patriarchæ Iacob, vbi ait: Non deficiet Princeps ex Iuda, neque dux de femoribus eius, donec veniat, cui repoſitum eſt, & ipſe expectatio gentium. Non ergo defuit Iudæorum Princeps ex Iudæis, vſque ad iſtum Herodem, quem primum acceperunt alienigenam regem. Fieri autem non poſſet, vt expectarent gentes eum venturum: ſicut eum cernimus expectari, vt veniat ad faciendum iudicium in claritate potentiæ: niſi priùs in eum crederent, cum venit ad patiendum iudicium in humilitate patientiæ.* Quod Iudæorum regnum ſub Herode defecerit, fuſè probat Cyrillus Alex. tom. 3. l. 8.

39. Improbat modo allato explicandum eſſe teſtimonium Patris de Chriſto Toletus; quia teſtimonium per ſacras litteras prolatum non magis eſt Patris, quàm Filii, & Spiritus ſancti, *qui locutus eſt per Prophetas.* Sed contra eſt, quia quamuis id verum ſit: nihilominus tale teſtimonium per Prophetas particulariter æterno Patri tribuit Apoſtolus dicens: *Multifariam, multiſque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis; nouiſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in filio.* Tribuitur autem peculiariter tale teſtimonium æterno Patri, vt diſtinguatur mittens à miſſo, & loquens ab eo, de quo loquitur.

In ſymbolo Apoſt.

Ad Hebr. cap. 1.

40. Secundò Hilarius lib. 9. de Trin. Auguſt. tract. 23. Cyrillus lib. 3. cap. 2 docent teſtimonium perhibuiſſe æternum Patrem de Chriſto per eadem opera diuinitus facta ab eodem Chriſto; vnà enim cum filio Pater miracula operabatur. Quodquidem multiplici ſententia Chriſtus indicauit Ioann. 5. *Quæcumque ille fecit, hæc & filius ſimiliter facit. Sicut Pater ſuſcitat mortuos, & viuificat; ſic & filius quos vult, viuificat. Pater meus vſque modo operatur, & ego operor.* Vbi Athanaſius notat indiuiſam Patris, & filij operationem in his verbis ſignificari. Quod etiam docet, Cyrillus in Ioann. lib. 2. c. 133.

41. Tertiò Chryſoſtomus hom. 39. & Euthymius Patris teſtimonium, de quo hîc dicitur, illud eſſe volunt, quod baptizato Chriſto propè Iordanem æternus Pater protulit: Matth. 3. *Baptizatus Ieſus confeſtim aſcendit de aqua: & ecce aperti ſunt cœli; & vidit Spiritum Dei deſcendentem, ſicut columbam, & venientem ſuper ſe: & ecce vox de cœlis dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Vbi Hilarius can. 2. ait: *Filius Dei auditur, conſpectuque monſtratur; Plebique in fide, & prophetiis inobedienti teſtimonium de Domino ſuo mittitur, & contemplationis, & vocis. Fide dignus eſt teſtis, qui & audiuit, & vidit.*

42. Sed cum ad æterni Patris teſtimonium Spiritus ſancti etiam teſtimonium acceſſerit, expreſſè dicente Luca: *Deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie, ſicut columba in ipſum*: cur non hoc etiam teſtimonium pro ſe Dominus ad conuincendos Iudæos adhibuit? Reſpondetur primo propter obſcuratum intellectum, & peruerſam Iudæorum voluntatem. Propter obſcuratum intellectum auguſtiſſimum Trinitatis Myſterium planè ignorantes, verè ſicut Epheſij, reſpondere Iudæi potuiſſent: *Neque ſi Spiritus ſanctus eſt audiuimus*: quandoquidem teſte Apoſtolo: *Animalis homo* (cuiuſmodi Iudæi erant) *non percipit ea, quæ ſunt Spiritus Dei.* Secundò propter peruerſam Iudæorum voluntatem; de illis enim verè Protomartyr pronunciauit: *Vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis; ſicut patres veſtri, ita & vos.* Et Iſaias: *Ipſi ad iracundiam prouocauerunt, & afflixerunt Spiritum ſancti eius.* Vbi Clemens Romanus legit: *Irritauerunt Spiritum ſanctum*; quod explicat de Iudæis, qui noluerunt credere Chriſto. Ob eamdem rationem act. 7. Cum Stephanus *Intendens in cœlum, vidit gloriam Dei*; quamuis teſte Auguſtino viderit Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum: nihilominus de Spiritu ſancto reticuit; dixitque tantùm: *Ecce video cœlos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris Dei, à dextris Patris*, legit Epiphanius.

Chriſtus de ſe Æterni Patris teſtimonium proferens, quare Spiritus ſancti teſtimonium omiſerit.

Act. 19.

1. ad Cor. 2.

Act. 7. v. 51.

Cap. 63.

l. 5. Conſt. cap. 17.

Hereſi 44.

Dicebant ergo ei: Vbi eſt Pater tuus?

43 Exiſtimat Toletus hos eoſdem Phariſæos illos fuiſſe, qui Ioann. 5. à Domino iam audierant: *Pater meus vſque modo operatur, & ego operor: Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere; quia non ſolùm ſoluebat ſabbatum, ſed & Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo.* Quare hîc per verſutiam interrogare videntur: *Vbi eſt Pater tuus?* quaſi de carnali patre interrogarent; & iterùm Dominum ad teſtandũ patrem ſe habere Deum inducerent; eumque calumniandi, & accuſandi occaſionem arriperent. Contra verò Cyrillus probabilius ait: *Domini verba Iudæi carnali ſenſu accipientes, vt poté qui nihil in Chriſto, niſi humanum; & quod in operto omnium oculis patuit, eſſe crediderant, ſuo modo confeſtim obijciunt: Dicis tecum patrem tuum eſſe, cum te ſolum videamus: oſtende igitur nobis patrem tuum; & vbinam ſit, indica; quò te vera dixiſſe*

Iudæos interrogantes: *Vbi eſt pater tuus?* de carnali patre interrogaſſe dicẽdum eſt.

comprobemus. Porrò alij id Iudæorum verbum per contumeliam, & contemptum in Chriſtum dictum eſſe adſtruunt. Quid frequenter, inquiunt, patrem tuum nobis inducis, qui ignotus eſt, & ignobilis? Quid crebra illius interpellatione aures noſtras obtundis, & quaſi magnæ auctoritatis virum affert in medium, qui Galilæus eſt, & faber? Exiſtimabant enim ipſum de patre carnali hactenus protraxiſſe ſermonem. Probat id benè Cyrillus ex verbis, quæ Ioannes hoc eodem capite ſubdidit: *Et non cognouerunt, quia patrem ſuum dicebat Deum.*

Reſpondit Ieſus, neque me ſcitis, neque Patrem meum: ſi me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis.

Scire interdum eſt credere.

44. SCire hîc non ſignificat, vt apud Philoſophos, rem per cauſas cognoſcere; ſed ſignificat credere: ſicut Deuter. 4. *Vt ſcires, quoniam Dominus ipſe eſt Deus.* Iob. 19. *Scio enim, quòd Redemptor meus viuit:* & alibi ſæpius in ſacris litteris. Interdum etiam ſcire experiri ſignificat, vt Exodi 4. *Scientque Ægyptij, quòd ego Dominus:* Numer. 14. *Scietis vltionem meam.* Porrò particulæ, *Forſitan*, acceptio, & allatæ Chriſti Domini ſententiæ intelligentia fuſius explicata eſt Fer. 6. Dom. 3. Quadrag. in illa verba, *Tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam.*

Hæc verba locutus eſt Ieſus in Gazophylacio docens in templo.

Gazophylaciũ opum cuſtodiam ſignificat.

45. GAzophylacium opum cuſtodiam interpretari poſſumus: vocabulum eſt ex Perſica voce, & Græca compoſitum; φυλάττω enim apud Græcos idem eſt, ac cuſtodio. *Gazam*, inquit Pomponius Mela, *Perſæ ærarium vocant.* Curtius lib. 3. *Pecuniam regiam (Gazam Perſæ vocant) cum pretioſiſſimis rerum efferri iubet.*

Chriſtus erat in tẽplo prope Gazophylaciũ docebat.

46. Aliàs etiam Dominum prope hunc templi locum conſtitiſſe legimus; vt Marci 12. *Sedens Ieſus contra Gazophylacium, aſpiciebat quomodo turba iactaret æs in Gazophylacium.* Locum hunc Dominum, cum doceret in templo, elegiſſe exiſtimare poſſumus; vel quia eleemoſynas offerendi actu oblectaretur: vel, vt pecuniæ largitionem aureo eloquio compenſaret, diuina mandata docendo; quæ *ſuper aurum, & topazion* Dauide iudice ſunt diligenda: vel denique, vt veritatem illam Iudæis inſinuaret, quam deinde Paulus docuit 1. ad Cor. 13. *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt:* Iudæos ſcilicet coarguendo, ne ſolùm pecuniæ oblationibus confiderent, cum charitatis in Deum, eiuſque filium expertes, eique increduli, ſine ſpirituali profectu, in Gazophylacium pecuniam mitterent; præſertim cum ad ipſum eleemoſynæ opus ex inani gloria ducerentur. Propterea Marci loco citato de Domino, dicitur: *Aſpiciebat quomodo turba iactaret æs in Gazophylacium: & multi diuites iactabant multa. Cum veniſſet autem vidua pauper miſit duo minuta.* Pia hæc vidua in Gazophylacium nummulos miſiſſe dicitur, contra verò alii æs iactaſſe dicuntur; ſcilicet ad oſtentationem, vt maiori ſonitu eleemoſinæ magnitudo noſceretur. Verè iſtorum eleemoſina charitatis expers, erat *æs ſonans; cymbalum autem tinniens* ipſi erant. Sed eorum *memoria cum ſonitu perijt.* Viduæ verò tacita eleemoſina diuina commendatione digna fuit, dicente de ea Domino: *Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper pluſquam omnes miſit*, Lucæ 21.

Pſ. 118.

Iudæi ad inanem gloriam eleemoſynas erogabant.

1. ad Cor. 13

Pſ. 9.

Et nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora eius.

47. HInc moriendi tempus liberè à Redemptore ſtatutum fuiſſe indicat Euangeliſta; nec ad mortem neceſſariò ſubeundam à Iudæis fuiſſe coactum. Id expreſſius teſtatus eſt, Dominus Ioan. 10. *Ego pono animam meam, vt iterùm ſumam eam. Nemo tollit eam à me; ſed ego pono eam à me ipſo; & poteſtatem habeo ponendi eam; & poteſtatem habeo iterùm ſumendi eam.* Apud Tertullianum cap. vlt. de Chriſti carne, Redemptoris corpus vaginæ, eius anima gladio comparatur. Cum bellator è vagina eripit enſem; quamuis enſis à vagina ſeparetur; ab ipſo tamen bellatore & enſis, & vagina non diuiditur. Bellator fortis erat Dei filius ſub humana natura; quæ per Ieremiam fidenter aiebat: *Dominus mecum eſt quaſi bellator fortis.* Penes poteſtatem diuini huius bellatoris erat enſem è vagina, animam à corpore diuidere, ſubeundo liberè mortem; & penes eiuſdem poteſtatem erat, corpori animam iterùm vnire reſurgendo; cùm tam in vita, quàm in morte corpus, & anima; vagina, & enſis à Diuinitate contra mortem, & diabolum pugnante ſeparata non fuerint. De hac ſubeundi mortem libertate vaticinatus eſt Iſaias 53. dicens: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit.* Quare Bernardus ait: *Oblatus eſt, non quia meruit, non quia Iudas præualuit; ſed quia ipſe voluit. Voluntariè ſacrificabo tibi, Domine; quia voluntariè oblatus es pro mea ſalute, non pro tua neceſſitate. Sed quid, fratres, nos offerimus, aut quid retribuimus illi pro omnibus, quæ retribuit nobis? Ille pro nobis obtulit hoſtiam pretioſiorem, quam habuit. Et nos ergo faciamus, quod poſſumus; optimum quod habemus offerentes illi; quòd ſumus vtique noſmetipſi.*

Chriſtus liberè mortẽ ſubijt. Hic, & n. ſequenti.

Chriſtus bellator, cuius corpus vaginæ, anima gladio cõparatur.

c. 20. v. 11.

Ser. 3. de Purificat. B. M.

48. De Chriſti ad ſubeundam mortem libera voluntate benè ſic diſſerit Hieronymus: *Non neceſſitate crucem, ſed voluntate ſuſtinuit, dicens in Euangelio; Calicem, quem mihi dedit Pater, non bibam illum? & ad Petrum, qui ſcandalizabatur ad crucis nomen, quia non nouit myſterium, & humano pauore trepidabat: Vade retro me Satana, ſcandalum es mihi; quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum. Alioquin ſi non propria voluntate eſſet oblatus; qui indicare, & prædicere poterat proditorem, & Apoſtolis loquebatur: omnes vos in hac nocte in me ſcandalum ſuſtinebitis: poterat eos, qui ad ſe miſſi fuerant, declinare; quibus occurrit intrepidus, & vltro ſe obtulit dicens: Quem quæritis? qui ſtatim ceciderunt retrorſum: vocem enim præſentis Dei ferre non poterant.* Subdit infra Hieronymus: *Ergo, vt pateretur, non fuit neceſſitatis; ſed voluntatis Patris, & ſuæ; ad quem ipſe dicebat: Deus, vt facerem voluntatem tuam, volui.* Pſal. 39. 9.

In Pſ. 53.

Matth. 16.

Marci 8.

Ioan. 18.

Ioan. 19.

DOMINICA
PASSIONIS.

Dicebat Ieſus turbis Iudæorum, & Principibus ſacerdotum: Quis ex vobis arguet me de peccato? *Joann. 8.*

Euangelij nexus, & ordo.

1. IOſuë Iſraëlitarum dux pugnaturus contra Amorrhæos Reges, duo potiſſimùm in ſubſidium habuit; ſcilicet tum ſolarem lucem conſiſtentem in medio cœlo: *Stetit Sol in medio cœli, & non feſtinauit occumbere ſpatio vnius diei*: tum prægrandes lapides è cœlo in hoſtes immiſſos: *Miſit Dominus ſuper eos lapides magnos de cœlo.* Hanc Ioſuë pugnam diabolus contra Dominum Ieſum æmulatus; non Solem conſiſtere, ſed infidelitatis, inſcitiæ, & obſtinationis noctem in Iudæorum mentibus obfirmari curat. Hinc Iudæis Dominus exprobrat: *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Qui ex Deo eſt, verba Dei audit; propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Eſt Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt; & nō cognouiſtis eum: Ego autem noui eum: & ſi dixero, quia non ſcio eum; ero ſimilis vobis mendax.* Præterea Iudaïca manu in Redemptorem diabolus lapides tollit: *Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum.* Amorrhæi Reges, in quos Ioſuë pugnabat, in ſpeluncam ſe abdiderunt: *Fugerunt quinque Reges, & ſe abſconderunt in ſpelunca vrbis Maceda.* Contra verò Chriſtus Dominus templum iam factum *ſpeluncam latronum* deſerit; ſeque ab aduerſariorum oculis eripit; vt illorum conatus fruſtrari ſe poſſe, cum vellet, oſtenderet: *Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo.*

[Margin: *Ioſue* 10. — Diabolus in Chriſtum prauus Ioſuë æmulator. — *Matth.* 21.]

Quis ex vobis arguet me de peccato?

2. SVa innocentia Chriſtus Dominus fretus, his verbis apud Iſaiam, ſuos aduerſarios prouocat: *Stemus ſimul: quis eſt aduerſarius meus? Accedat ad me; ecce Dominus Deus auxiliator meus; quis eſt, qui condemnet me?* Iudæi Redemptoris aduerſarii Pſalm. 21. canes appellantur. *Circumdederunt me canes multi.* Canes dicuntur, non ſolùm, quia rabido ore in Dominum allatrabant; ſed etiam quia ſagaciſſimi erant ad eius operationes omnes indagandas. *De malitiæ affectu in omnem ſe inquiſitionem reperiundæ accuſationis extendunt*, de Phariſæis ait Hilarius in Matth. cap. 23. Quare Hieronymus citato Pſalm. pro canibus legit *Venatores*, hoc eſt venaticos canes. Canes præſertim venatici mira narium ſagacitate pollent: *Odora canum vis.* Cum igitur Iudæi tamquam venatici canes Redemptoris opera omnia ſagaciſſimè inueſtigarent, cumque doloſæ artis eſſent peritiſſimi; nihilominus nullam in eo culpam, dolum nullum inuenire potuerunt: teſtante de Chriſto cum Iſaia Petro Apoſtolo: *Iniquitatem non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius.* Nec mirum id pronunciaſſe Iſaiam, & Apoſtolum; cum Pilatus ipſe dixerit: *Quid mali fecit iſte? nullam cauſam mortis inuenio in eo: innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius.* Quin etiam ipſi Iudæi, cum verſutiæ neruos omnes ad Dominum accuſandum intendiſſent; ipſos falſos teſtes nonniſi difficillimè inuenerunt: *Principes ſacerdotum, & omne concilium quærebant falſum teſtimonium contra Ieſum; vt eum morti traderent; & non inuenerunt; cum multi falſi teſtes acceſſiſſent. Nouiſſimè autem venerunt duo falſi teſtes.* Ipſe Satan in Dominum diabolica rabie furens, in eo nihil inuenit: ad quod teſtandum iuxta Hilarium Dominus dixit Ioannis 14. *Venit princeps huius mundi, & in me non habet quidquam.*

[Margin: Cap 50. — Iudæi in Chriſtū veluti venatici canes. — Apud Tremell. & Eugubinum, & in edit. Vulgat. — *Maro.* — *Iſ* c. 53. 1. *Petri* c. 2. *Luc.* c. 23. n. 22. — *Matth* 27. n. 21. — *Hilar* c. 3. in *Matth.*]

3. Peccatum, quod in Chriſto diabolus non inuenit; inueniſſe ſe mentitus eſt Caluinus, blaſphema lingua aſſerens Chriſtum verè peccatorem, & reum fuiſſe diuinæ maledictionis; mollitie animi mortem fugiſſe; inconſideratè preces emiſiſſe in cruce; in voces deſperationis plenas erupiſſe: Mediatoris officio fungi detrectauiſſe. Quare benè Caluino, eiuſque ſectatoribus amarulenta permiſſione dici poteſt: *Vos ex patre diabolo eſtis, implete menſuram patrum veſtrorum*; hoc eſt ſacrilegum ſcelus in Chriſtum, quod Patres veſtri inchoarunt; vos maioribus ſceleribus cumulate. Quid horribilius audiri poteſt? Dæmon Redemptorem ſanctum Dei vocat Marci cap. 1. *Quid nobis; & tibi Ieſu Nazarene, veniſti perdere nos? Scio qui ſis, ſanctus Dei.* Caluinus tamen Chriſtum Dominum non Dei ſanctum, ſed verè peccatorem fuiſſe ſacrilegè pronunciat. Caluino humero ad infamiam candenti ferro notam fuiſſe olim inuſtam ferunt: quantò melius eiuſdem blaſphemis labiis ignitum ferrum fuiſſet admotum; vt exuſtis labiis Gehennæ incendia prælibaret? Sed horrore perculſi à Caluini blaſphemiis aures remoueamus; & Catholicam veritatem Epheſini Concilii ſententia audiamus: *Qui dicit, quòd Chriſtus pro ſe obtulit ſemetipſum oblationem, &*

[Margin: Caluini in Chriſtum blaſphemia. *Refellitur à Feuardētio dial. 4. & 5.* — *Ioan.* c. 8. n. 44. *Matth* 23. n. 32. — Caluini humero nota candēti ferro eſt inuſta.]

non potius pro nobis ſolis (non enim eguit oblatione, qui peccata omninò neſciuit) anathema ſit: Afferri tamen poſſunt aliqua Scripturæ teſtimonia, quæ Chriſti innocentiæ primo aſpectu videntur opponi.

Obiectiones contra Chriſti impeccabilitatẽ ſoluũtur. Hîc, & ſequentibus.

4 Primum eſt ad Rom 8. *Deus Filium ſuum mittens in ſimilitudinem carnis peccati; & de peccato damnauit peccatum in carne.* Vbi Tertullianus ait: *Similitudo ad titulum peccati pertinet, non ad ſubſtantiæ mendacium. Nam nec addidiſſet peccati, ſi ſubſtantiæ ſimilitudinem vellet intelligi, vt negaret veritatem; tantùm enim carnis poſuiſſet, non peccati. Cum verò ſic ſtruxit: Carnis peccati, & ſubſtantiam confirmauit, idest carnem; & ſimilitudinem ad vitium ſubſtantiæ retulit, idest ad peccatum.* Hoc poſito, qui peccanti aſſimilatur, peccatum contrahere videtur iuxta illud. *Exiſtimaſti, inique, quòd ero tui ſimilis?* Reſpondet Theophylactus: *Pater miſit filium ſuum in ſimilitudinem carnis peccati; hoc eſt carnem habentem, ſimilem quidem ſecundùm eſſentiam noſtræ peccatrici, carentem autem omni peccato: quia enim meminit peccati, ideo ſimilitudinem appoſuit. Non enim iam aliam carnem aſſumpſit; ſed ipſam hanc aſſumens, ſanctificauit, & coronauit.* Per vocem igitur ſimilitudinis ita ſignificatur identitas carnis, vt excludatur macula peccati. Quare cum peccati mentio non ſit, tunc non in ſimilitudine, ſed *in veritate carnis noſtræ viſibiliter apparuiſſe* Redemptor noſter dicitur; vt in canone Miſſæ in feſto Epiphaniæ teſtatur Eccleſia. Ideo S. Baſilius Seleucienſis ait: *Quamuis vniuerſorum conditor, & Dominus ex Deipara Virgine natus humanæ naturæ communicarit (nam carnem vita præditam verè geſtauit) attamen cum iniquorum operibus nihil commune habuit.*

Lib 5. contra Marcion. c. 4.

Chriſtus planè impeccabilis quomodo miſſus dicitur in ſimilitudinem carnis peccati.

Pſ. 49.

Or. 1. de Verbi incarnat.

Deus de peccato dãnauit peccatum, cum ex peccato Iudæorum crucifigentiũ Chriſtũ, peccati remiſſio facta eſt.

Porrò cum ab Apoſtolo additur: *De peccato damnauit peccatum in carne;* ſenſus eſt abſtuliſſe peccatum de peccato, hoc eſt per peccatum, nempe per mortem ſuam, quæ Iudæorum peccatum fuit. Ita Auguſtinus lib. 3. contra epiſtolas Pelagij.

5. Secundo cùm ab Apoſtolo, dicitur: *Deus eum*, nempe Chriſtum, *qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit; vt nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo*: Senſus eſt, iuxta S. Thomam: Chriſtus, qui quamuis peccatum nouerat per ſimplicem notitiam, illud tamen per experientiam non nouerat, cum peccatum numquam commiſerit, factus eſt à Deo Patre pro nobis peccatum; hoc eſt, in ſimilitudinem carnis peccati; cum verè fuerit Chriſtus paſſibilis, quemadmodum peccatores ex peccato ærumnis, & cruciatibus ſunt obnoxii. Vel factus eſt pro nobis peccatum; hoc eſt hoſtia piacularis pro noſtro peccato, iuxta Ambroſium, Anſelmum, & Theophylactum: Conſuetum enim eſt in ſacris litteris victimam peccati expiatricem peccatum vocari. Ita Oſeæ 4 de Sacerdotibus, dicitur: *Peccata populi mei comedunt*, hoc eſt victimas pro populi peccatis oblatas. Leuitici 4. num. 24. *Offeret beſtiam Domino hircum de capris immaculatum: ponetque manum ſuam ſuper caput eius; cumque immolauerit eum in loco, vbi mactari ſolet holocauſtum coram Domino, quia pro peccato eſt*, &c. ex Hebræo legitur: *Quia peccatum eſt*, hoc eſt victima pro peccato Ezechielis 44. num. 29. *Victimam & pro peccato & pro delicto ipſi comedent*: ex Hebræo legitur: *Peccatum ſuum*, hoc eſt, hoſtiam pro peccato ſuo, *ipſi comedent.*

2. ad Cor c. 5.

Chriſtus peccatũ per ſimplicẽ notitiã noſcẽs, illud per experientiam non noſſe dicitur.

Peccatum victimã pro peccato interdum ſignificat.

Chriſtus delicti planè expers etiam

6. Tertio cum Pſalm. 21. Chriſtus Dominus ait: *Longè à ſalute mea verba delictorum meorum;* ſua delicta vocat, eò quod debitum illa expiandi

A in ſe acceperit: iuxta Iſaiæ vaticinium cap. 53. *Ipſe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras; attritus eſt propter ſcelera noſtra. Poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrûm:* iuxta etiam teſtimonium Petri epiſt. 1. cap. 2. *Peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum.* Vocat igitur Redemptor ſua delicta, ſicut fideiuſſor ſua debita aliorum debita vocare poteſt, pro quibus ſpopondit. Quare Auguſtinus explicans citata verba: *Longè à ſalute mea verba delictorum meorum*, ait: *Quorum delictorum, de quo dictum eſt: Qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius? Quomodo ergo dicit: Delictorum meorum? Niſi*

plici ſenſu dicere potuit: *Longè à ſalute mea verba delictorum meorum.*

1. Petri c. 2.

B *quia pro delictis noſtris ipſe precatur; & delicta noſtra ſua delicta fecit; vt iuſtitiam ſuam, noſtram iuſtitiam faceret.* Secundo idem Auguſtinus de gratia noui Teſtamenti ait: *Totum hunc verſum dici partim ex perſona Chriſti, partim ex perſona ſui corporis;* nempe ſuorum membrorum, idest hominum, quorum verè delicta erant. *Membrorum ipſius vox erat, non capitis*, idem Auguſtinus ibidem ait. Tertio interpretes aliqui citatis verbis, interrogationis notam affigunt; per quam interrogationem ſenſus negatiuus potius, quàm affirmatiuus redditur. Quaſi Redemptor dicat: *Deus, Deus meus, quare me dereliquiſti? Longè à ſalute mea verba delictorum meorum?* An delicta mea longè

Auguſt. to. 2. ep. 120.

C arcere ſalutem à me poſſunt; cum ſim nullius delicti reus?

Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?

7. IVxta S. Thomam 2. 2. quæſt. 109. art. 3. *Veritas virtus eſt, quà aliquis & vita, & ſermone talem ſe demonſtrat, qualis eſt: & non alia, quæ circa ipſum ſint, nec maiora, nec minora.* Talem veritatem Iudæis Chriſtus proferebat, cum ore, & opere, nempe moribus, ac miraculis, & vitæ æternæ verbis ſe à Deo miſſum, Deique filium demonſtraret. Sed quare veritate à Redemptore

Veritatis definitio.

D manifeſtatæ Iudæi non crediderunt? Reſponderi poteſt primo Tertulliani verbis: *Cui veritas comperta ſine Deo? Cui Deus cognitus ſine Chriſto?* Cum igitur Chriſto ob ipſorum vitæ prauitatem Iudæi eſſent infenſi; hinc veritati credere noluerunt.

Lib. de Anima.

Iudæi quare Chriſto veritatẽ manifeſtanti non crediderint. Hîc, & ſequentibus.

8. Reſponderi poteſt ſecundò verbis Auguſtini 10. Confeſſ. cap. 23. *Quia ſic amatur veritas; vt quicumque aliud amant, hoc, quod amant velint eſſe veritatem: & quia falli nollent, nolunt conuinci, quòd falſi ſint. Itaque propter eam rem oderunt veritatem, quam pro veritate amant. Amant eam lucentem, oderunt redarguentem. Quia enim falli nolunt, & fallere volunt; amant eam, cum ſe ipſam indicat; & oderunt eam, cum eos ipſos indi-*

E *cat. Inde retribuit eis, vt qui ſe ab ea manifeſtari nolunt, & eos nolentes manifeſtet; & eis ipſa non ſit manifeſta.*

8. Reſpondetur tertio eiuſdem Auguſtini verbis cap. 13. de agone Chriſtiano: *Errat quiſquis putat veritatem ſe poſſe cognoſcere, cum adhuc nequiter viuat. Nequitia autem eſt mundum iſtum diligere; & ea, quæ naſcuntur, & tranſeunt, pro magno habere; & ea concupiſcere, & pro his laborare, vt acquirantur; & lætari cum abundauerint; & timere ne pereant; & contriſtari cum pereunt. Talis vita non poteſt puram illam, & ſinceram, & incommutabilem videre Veritatem, & inhærere illi.*

Nequitia veritatis cognitionem impedit.

10. Reſpondetur quarto, ſicut ventorum impetus oculis puluerem iniiciendo, illorum aciem obtundit; ita ventoſus ſuperbiæ turbo mentis

Superbia terreni affectus puluere-

remẽté,ne veritatem noſcat, excæcat.

oculis terreni affectus puluerem iniiciendo, ne ab iis veritas videatur, impedimento eſt. Propterea *Superbos ad intuitum ſui non poteſt admittere Veritas*; vt Cyptianus ait. Similiter ait Chryſoſtomus: *Vt ſæui quidam venti in mare delati, totum ab imo ſubruunt; vt & arena cum vndis miſceatur: ſic excæcat mentis impetum gloriæ furor.* Ex ſuperbiæ igitur affectu apertam veritatem à Chriſto propoſitam increduli Phariſæi non videbant: quare arguendo eorum ſuperbiam, de iis Dominus dixit: *Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis; & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Propterea Auguſt. epiſt. 56. ad Dioſcorum ait: *Non aliam tibi ad capeſſendam, & obtinendam veritatem viam munias; quam quæ munita eſt ab illo, qui greſſuum noſtrorum tamquam Deus videt infirmitatem: ea eſt autem prima humilitas, ſecunda humilitas, tertia humilitas.*

De Natiuit. Chriſti. Hom. 43. ad pop. Matth. 23.

Humilitas ad veritatẽ cognoſcendã eſt via.

Veritatis vis.

11. Lactantius lib. 1. diuinarum inſtitut. c. 5. ait: *Veritatis tanta vis eſt; vt nemo poſſit eſſe tam cæcus, qui non videat ingerentem ſe oculis diuinam claritatem.* Veriſſimum eſt Lactantii teſtimonium de diuina veritate; illam quidem viderunt Iudæi; ſed propter obſtinatam eorum perfidiam videntes non viderunt: *excæcauit enim illos malitia eorum*, vt Salomon ait. Quare iuxta Domini verba Matthæi cap. 13. adimpletur in eis Prophetia Iſaiæ dicentis: *Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis. Incraſſatum eſt enim cor populi huius; & auribus grauiter audierunt; & oculos ſuos clauſerunt; ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant; & conuertantur, & ſanem eos.* Quare de Iudæis Cyrillus ait: *Erant ipſi auriti teſtes, auditoreſque vocis Saluatoris; docuit in Synagogis, clamauit Ieroſolymis; at perinde erant, ac ſi nihil audiiſſent. Erant ſpectatores rerum admirabiliter ſupra fidem geſtarum; ſpectarunt enim leproſos morbo releuatos, exilientes claudos, cæcos videntes, mortuos è monumentis reſurgentes. At illis hæc minimè profuerunt; ſed miſeri homines perpetuò quaſi orbati ipſis oculis perſtiterunt.*

Sap. c. 2. Iſa. 6. In Iſa. lib. 1. Orat. 4.

12. Qui proprio Regi aperire arcis oſtium negat, hoſtis habetur, & rebellis. Iudæi, ipſiſque ſimiles peccatores, cum Chriſto regi ſuo, eiuſque diuino lumini reſerare cordis arcem noluerint, tamquàm læſæ diuinæ maieſtatis rei, & rebelles damnantur. Quare de iis dicitur Iob 14. *Ipſi fuerunt rebelles lumini.* Quandoquidem tamquam transfugæ à diuino lumine deſciſcentes tenebrarum principi diabolo ſeruire voluerunt.

Pſ. 16.

13. Præterea increduli Iudæi, ne veritatem è cœlo illuceſcentem viderent, carnalibus affectibus dediti, oculos in terrena obiecta defixerunt. Quare de iis dicitur: *Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram: Quia de terrenis actibus cogitabant; ſed de cœleſtibus non meditabantur*, ait Hieronymus. Cum igitur à cœlo ſe auertentes in terram oculos deflexiſſent Iudæi, ad eorum obſtinatas tenebras repellendas diuina bonitate factum eſt, vt Dei Filius ſub humana carne naſceretur; & tunc *Veritas de terra orta eſt*: vt inexcuſabiles eſſent Iudæi, ſi veritatem fidei oculis non aſpicerent: quandoquidem ad eos illuminandos iuxta Dauidis vaticinium: *Veritas de terra orta eſt.* Quæ verba de Dei Filii incarnatione intelligunt Andreas Ieroſolymitanus, Euthymius, & Nicephorus. *Veritas*, inquit Lactantius, *de terra orta eſt; quia Deus, in quo veritas eſt, terrenum corpus accepit, vt terrenis viam ſalutis aperiret.*

Pſ. 84. Or. de Annũciatione. Lib 4. c. 12.

14. Quàm benignè Sol erga eum ſe gereret; qui ab exoriente ſolari lumine oculos ad occaſum auertens; inde etiam mutato curſu ſolis radios obuios haberet. Simili autem modo erga homines ſe præſtitit diuina lux; nam diuina veritas è cœlo prius homines illuminauit. Exodi 20. *Vos vidiſtis, quòd de cœlo locutus ſim vobis.* Sed cum homines terrenis affectibus è cœlo auerſi ad terram oculos declinaſſent; in terris etiam diuina veritas illuxit: *Veritas de terra orta eſt.* Eſdræ 3. cap. 4. dicitur: *Omnis terra veritatem inuocat; cœlum etiam ipſam benedicit.* Si igitur homo à veritate auertitur; vtique neque cœli, neque terræ, ſed inferorum incolam ſe oſtendit. *In cœlum deducit veritas*, ait Clemens Alexandrinus. Quare è contrario ad Gehennam auerſio à veritate deducat neceſſe eſt.

Dei benignitas ad homines illuminandos.

Veritati auerſus inferni ſe incolã produ. Paræneſi ad Gentes.

15. Præterea cum homo propter peccata brutis animalibus ſimilem ſe reddidiſſet: *Homo, cum in honore eſſet, non intellexit; comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Chriſtus Dominus ad humanam inſipientiam illuminandam in ſtabulo inter bruta animalia naſci voluit; vt hîc ſaltem diuina veritas hominibus, iumentis ſimilibus innoteſceret; iuxtà Habacuc 3. vaticinium: *In medio duorum animalium innoteſces.* Hinc Bernardus poſt citata verba: *Homo cum in honore eſſet, non intellexit; comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis*, ſubdit. *Ecce, quomodo de grege facta eſt egregia creatura. Puto dicerent iumenta, ſi loqui fas eſſet: Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis. Cum in honore eſſet, inquit: in quo honore quæris? habitabat in Paradiſo, & in loco voluptatis conuerſatio eius. Nihil moleſtiæ, nihil indigentiæ ſentiebat; & odoriferis ſtipatus malis, fulcitus floribus, gloria, & honore coronatus, & conſtitutus ſuper opera manuum Plaſmatoris: magis autem ob inſigne diuinæ ſimilitudinis præcellebat; & erat illi ſors, & ſocietas cum plebe Angelorum, & cum omni militia cœleſtis exercitus. Sed mutauit iſtam gloriam Dei in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum. Inde eſt, quod panis Angelorum factus eſt fœnum; poſitum in præſepio, appoſitum nobis tamquam iumentis. Verbum quippe caro factum eſt, iuxtà Prophetam. Omnis caro fœnum.*

Pſ. 48. Dei benignitas ad homines illuminãdos.

Iuxta 70. interpretes. Serm. 35. in Cantic. Gen 3. Cant. 2. Pſ. 8. Pſ. 105. Io. 1. Iſai c. 40.

16. *Amara eſt veritas*, inquit Hieronymus. Sed propter hanc veritatis amaritiem ſe excuſare increduli Iudæi non poterant; quandoquidem de Redemptore ſub humana carne naſcituro, & Euangelicam veritatem promulgaturo vaticinatus eſt Iſaias 7 *Butyrum, & mel comedet*: adeoque lacteâ, & mellitâ linguâ *eloquia ſuper mel dulcia protulit.* Ita vt propterea Redemptori dixerit Petrus: *Verba vitæ æternæ habes*; & de ſanctiſſima Chriſti humanitate primaria Dei ſponſa dictum ſit: *Fauus diſtillans labia tua; mel, & lac ſub lingua tua. Hoc mel* (Chryſoſtomi verba vſurpantes dicere poſſumus) *non ſylueſtres quæpiam apes floribus inſidentes colligunt; neque rorem maturantes aluearibus immittunt: ſed Spiritus ſancti gratia conſtruens, profauis, & aluearibus, & fiſtulis in ſanctiſſimo Chriſti ore recondidit.*

Lib 2 in Iouin. & li. 1. cõtra Pelagianos. Veritatẽ ex ſe amaram dulcẽChriſtus Dominus reddidit. Pſ. 118. Ioan. 6. Cantic. 4. Hom. 55 ad populum.

17. Nos igitur Iudaicam incredulitatem execrantes, Euangelicam Chriſti Domini veritatem firmiter amplectamur; vt ea duce, vera, & ſincera beatitudine perfruamur. *Solemus*, inquit Auguſtinus, *audire voces clamantium ſe beatos; ſi iaceant in roſis, aliiſque floribus, vel etiam vnguentis odoriſſimis perfruantur. Quid fragrantius; quid iucundius inſpiratione veritatis? Et dubitamus nos, cum ab illa inſpiramur, dicere beatos? Multi beatam vitam in cantu vocum, & neruo-*

De libero arbitrio c 13. Beatitudo non à terrenis delicus, ſed à veritate quærenda eſt.

rum,

rum, & tibiarum ſibi conſtituunt; & cum ea ſibi deſunt, ſe miſeros iudicant. cum autem adſunt, efferuntur lætitia: & nos, cum mentibus noſtris ſine vllo ſtrepitu; & vt ita dicam, canorum, & facundum quoddam ſilentium veritatis illabitur; aliam vitam beatam quærimus; & tam certa, & præſente non fruimur? Luce auri, & argenti, luce gemmarum, & aliorum colorum, ſiue ipſius lucis, quæ ad hos oculos pertinet; ſiue in ignibus terrenis, ſiue in ſtellis, & luna, vel ſole, claritate, & iucunditate delectati homines, cum ab iſta lætitia nullis moleſtijs, nulla indigentia reuocantur, beati ſibi videntur, & propter hac ſemper volunt viuere: & nos in luce veritatis beatam vitam collocare metuimus? Immo verò quoniam in veritate cognoſcitur, & tenetur ſummum bonum, eaque Veritas Sapientia eſt; cernamus in ea, teneamuſque ſummum bonum, eoque perfruamur. Subdit deinde: *Nemo ſecurus eſt in ijs bonis, quæ poteſt inuitus amittere: veritatem, atque ſapientiam nemo amittit inuitus. Non enim locis ſeparari ab ea quiſquam poteſt; ſed ea, quæ dicitur à Veritate, atque Sapientia ſeparatio, peruerſa voluntas eſt, qua inferiora diliguntur. Nemo autem vult aliquid nolens. Veritatis, & Sapientiæ pulchritudo (tantum adſit perſeuerans voluntas fruendi) nec multitudine audientium conſtipata ſecludit venientes; nec peragitur tempore; nec migrat locis; nec nocte intercipitur; nec vmbra intercluditur; nec ſenſibus corporis ſubiacet. De toto mundo ad ſe conuerſis, qui diligunt eam, omnibus proxima eſt, omnibus ſempiterna.*

Qui ex Deo eſt, verba Dei audit; propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.

18. OMnis, qui non eſt iuſtus, non eſt ex Deo, ait Ioannes. Ex Deo igitur eſſe ſignificat iuſtum eſſe: Deique per diuinam gratiam amicum, & filium. hic autem verba Dei audit; hoc eſt, libenter aures exhibet ad Dei verba audienda. Huiuſmodi autem auditio tum externas corporis aures cœleſti doctrinæ attentas adhibere; tum etiam propenſam voluntatis exhibitionem ad eadem verba exequenda ſignificat. Hinc in illa Domini verba Ioan. 5. *Venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem Filij Dei; & qui audierint, viuent.* Auguſtinus Tract. 19. ait: *Quid eſt hoc audient, niſi obaudient? Quantum enim pertinet ad auris auditum, non omnes, qui audient, viuent: multi enim audiunt, & non credunt. Audiendo, & non credendo non obaudiunt; non obaudiendo; non viuent! Itaque hic, qui audient; non eſt aliud, quàm qui obedient.* Propterea Pſalm. 17. de populo Gentili per Dauidis vaticinium à Deo dicitur: *Populus, quem non cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.* Prouerbiorum 20. dicitur: *Aurem audientem, & oculum videntem Dominus fecit vtrumque. Aurem audientem dicit auditorem verbi obedientem; oculum videntem Doctorem eruditum*, ait Beda. Reſpectu autem Dei audire eſt exaudire: Deus enim ſemper audit; non tamen ſemper exaudit: ideo, vt preces noſtras exaudiat, cum precamur, quando, vt nos audiat, flagitamus: Numer. 20. *Dominus Deus, audi clamorem huius populi, & aperi eis theſaurum tuum fontem aquæ viuæ.* Deuter. 33. *Audi, Domine, vocem Iuda, & ad populum ſuum introduc eum.* Pſal. 53. *Deus exaudi orationem meam, auribus percipe verba oris mei.* Iſai. 37. *Inclina Domine aurem tuam, & audi.* Baruc 3. *Audi Domine, & miſerere.* Sicut ergo reſpectu Dei, audire eſt exaudire; ita reſpectu creaturæ audire eſt obedire; nulloque modo diuina mandata peccando tranſgredi. *Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet*, ait Ioannes. Vbi Clemens Alexandrinus, Auguſtinus, & Beda, ſemen Dei verbum interpretantur iuxta Domini dictum Luc. 8. *Semen eſt Verbum Dei.* Omnis igitur, qui natus eſt ex Deo per adoptionem diuinæ gratiæ, non peccat; *quoniam ſemen ipſius in eo manet*; quoniam ſcilicet Dei verbum benè conceptum, practicè conſideratum, & firmiter in corde radicatum in eo manet: & hoc ſignificat: *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit*; ideſt ita firmiter Dei verba excipit; vt ex iis, tamquam ex ſemine benè concepto, fidei, virtutumque actus facilè germinent.

Ep. 1. cap. 3.

Audire in creatura obedire ſignificat: audire in Deo ſignificat exaudire.

Ep. 1. c. 3.

Ioa. c. 8. 47.

Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?

19. CVr Dominum Iudæi Samaritanum appellarunt? Reſpondent primò Origenes, Ammonius, Leontius, Theophylactus, & Euthymius, eò quòd in multis à Moſaica lege recedere, Iudæis Dominus videretur: ſicut Samaritani, cum partim ab Aſſyriis, partim à Iudæis originem traherent, Iudaicam legem mixtam aliarum gentium moribus non integram ſeruabant.

Samaritanū Dominū Iudæi triplici ex calumnia appellarūt. Hic, & ſequentibus.

20. Reſpondet ſecundò Rupertus Samaritanum Dominum vocatum fuiſſe; eò quòd poſt Samaritanæ conuerſionem cum Samaritanis verſatus biduum eſſet. Ad quod confirmandum addi probabiliter poteſt apud Iudæos percrebuiſſe famam, quòd plurimi ex Samaritanis Chriſto credidiſſent, eiuſque doctrinam amplexi eſſent; iuxta id, quod Ioan 4. dicitur: *Ex ciuitate illa multi crediderunt in eum Samaritanorum propter mulieris teſtimonium; & multò plures crediderunt in eum propter ſermones eius.* Quare ſimilis hæc calumnia illi alteri eſt apud Matth. 9. Phariſæorum dicentium Apoſtolis. *Quare cum Publicanis, & peccatoribus manducat magiſter veſter?*

21. Reſpondet tertiò Maldonatus, cum Dominus à Iudæis, vt Galilæus cognoſceretur, appellatum fuiſſe Samaritanum; eò quod Galilæa Samariæ finitima eſſet. Sicut ſi quis nunc aliquem in vrbe natum Turcis finitima, Turcam per contumeliam appellaret.

22. Cur alteram contumeliam Iudæi addiderunt, dicentes: *Dæmonium habes?* Reſpondet 1. Theophylactus: *Fortaſſis ſecundùm quod reuelauit ipſorum cogitationes; dæmonium eum habere cogitabant, putantes à dæmonibus ei reuelata cordis arcana.* Sed hinc non ſolùm eorum perfidia, ſed etiam inſipientia manifeſta fiebat: cum certum illis eſſe deberet ex variis ſacræ Scripturæ teſtimoniis, mentis cogitationes, cordiſq; arcana ſoli Deo perſpecta eſſe; non à dæmonibus, non ab ipſis bonis Angelis naturaliter poſſe cognoſci. 2. Paralip. c. 6. Deo, dicitur: *Tu ſolus noſti corda filiorum hominũ.* 1. Reg. 16. *Homo videt ea, quæ parent; Dominus autem intuetur cor.* Pſal. 43. *Nonne Deus requiret iſta? ipſe enim nouit abſcondita cordis:* Ierem. 17. *Prauum eſt cor omnium, & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor, & probans renes.* Quare ſi Iudæi veræ fidei lumen ſequi voluiſſent, dicere potius Redemptori cum Apoſtolis debebant: *Scimus, quia ſcis omnia; & non opus eſt tibi, vt quis te interroget: in hoc credimus, quia à Deo exiſti.* Hinc iuxta S. Lucam Apoſtoli in Actis Apoſtolicis Græco vocabulo Deum καρδιογνώστην, hoc eſt cor-

Dæmoniū habere Chriſtū Iudæi ex triplici blaſphema calūnia dixerūt. Hic, & ſequentibus. Deus ſolus ex ſe cordis ſecreta cognoſcit. Hic, & n. ſequenti.

Ioan. 16.

Act. c. 1. 24.

dis cognitorem vocant. Hinc Pſal. 13. atheus dicitur inſipiens, ſeu ex Hieronymo ſtultus: *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus.* Negando enim Deum, Deum eſſe oſtendit: ſi enim Deus non eſſet; qui ſolus cordis arcana cognoſcero poteſt; quomodo, quod in corde ſuo tantùm atheus dixerat, ſciri potuiſſet? Hinc etiam eſt, vt idem ſit Deum non cognoſci, ac Deum aliquid latere poſſe exiſtimare. S. Ambroſius expendens verba illa Gen. 4. *Ait Dominus ad Cain: Vbi eſt Abel frater tuus? Qui reſpondit: neſcio,* ait: *Negat quaſi apud ignorantem: quid miraris ſi pietatem non agnouit, qui non agnouit auctorem? Debebat cogitare,* inquit Chryſoſtomus, *quòd Deus non ignarus rei interrogaret; ſed ab ipſo confeſſionem criminis exigeret. Verùm ille iterum auget vulnus, & vlcus increſcere facit, & dicit: Haud ſcio. Vide reſponſi impudentiam. Magnum crimen fuit fratrem occidere; ſed maius fuit ſcelus, Deo tamquàm ignaro reſpondere.* Similiter Irenæus ait: *Si malum eſt occidere fratrem; multò peius, ſic audacter, & irreuerenter reſpondere, omnia ſcienti Deo; quaſi poſſit fruſtrari eum. Propter hoc & ipſe maledictionem portauit, quoniam ad ſe peccatum attulit, non reueritus Deum, neque confuſus in fratricidio.* Veriſſima eſt Irenæi ſententia; Cain enim occidendo Abelem, vitam fratri eripuit: reſpondendo Deo tamquàm ignato, Deo, quantùm in ſe erat, abſtulit Diuinitatem.

Lib. 2. de Cain, & Abel. c. 9.

Hom. 19. in Gen.

Lib. 3. contra hæreſes c. 36.

23. Quòd creaturæ nulli neque humanæ, neque Angelicæ, ſed ſoli Deo cognitio ſecretorum cordis conuenire poſſit, benè probant Scholaſtici in 2. ſent. diſt. 7. q. 8. S. Thom. 1. p. q. 57. a. 5. Scotus in 4. diſt. 10. & ante hos idem ſancti Patres docuerunt, præcipuè Hieronymus in Matthæum dicens: *Diabolus adiutor, & incenſor malarum cogitationum poteſt eſſe; auctor eſſe non poteſt. Sin autem ſemper in inſidijs poſitus, leuem cogitationum noſtrarum ſcintillam ſuis fomitibus inflammarit; non debemus opinari eum cordis occulta rimari; ſed ex corporis habitu, & geſtu, æſtimare quid verſemus intrinſecus.* Similiter in Ezechielem 14. ait: *Neque natura hominis eſt, quamuis ſancti, cordis arcana cognoſcere: vnde de ſolo dicitur Saluatore: Videns Ieſus cogitationes eorum, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris?* Matth. 9.

Matth. 9.

24. Reſpondet 2. Origenes dæmonium habere à Iudæis Dominum dictum eſſe propter miracula ab eo facta; quæ calumniantes dæmonis operationi tribuebant. Sed eſto (quod quidem falſum eſt) dæmonem potuiſſe cæcum, & paralyticum triginta, & octo annos habentem in infirmitate ſua ſanare: dixiſſetne dæmon eidem paralytico, quod Dominus ei dixit: *Ecce ſanus factus es; iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat?* Rurſus dæmonis operatione fierine poterat, vt Matthæus, & Zacchæus publicanorum princeps Dominum vocantem ſtatim ſequerentur, & illicita negotiatione planè relicta, opes pauperibus diſtribuerent?

Hom. 26.

Ioan 5.

Languidus piſcinæ probaticæ iuxta Chryſoſtomũ, Ambroſiũ lib. 2. de Sacr. c. 2. Leontiũ, & Euthymiũ paralyticus erat: iuxtà Chryſoſt. & Euthymiũ erat etiam cæcus.

23. Reſpondetur 3. ex Leontio, cum diabolus diuinitatem affectauit, idemque faciendum primis humani generis parentibus ſuaſerit, dicens: *Eritis ſicut dij*: ideo Iudæos dixiſſe Dominum dæmonium habere, cum Dei Filium ſe eſſe profiteretur. Cui calumniæ directæ Dominus ſequentibus verbis reſpondet.

Luc. 5.
Matth. 9.
Luc. 19.
Gen 3.

A

Reſpondit Ieſus: Ego dæmonium non habeo, ſed honorifico Patrem meum: & vos inhonoraſtis me: ego autem non quæro gloriam meam.

26. Dicendo Dominus: *Ego dæmonium non habeo*: vnica reſponſione alteram etiam calumniam refellit; ſcilicet, quòd Samaritanus non ſit; hoc eſt, quòd à vero Dei cultu à dæmone deceptus non aberret. Dæmonium ſe non habere, dæmoniſque ſuggeſtionibus non ſubiacere, probat primò Dominus, dicens: *Honorifico Patrem meum; ego autem non quæro gloriam meam.* Qui enim gloriam propriam quærit, diaboli ſectator eſt, & venerator. Propterea S. Bernardus in Pſalm. 90. ait: *Tertia Chriſti tentatio de ambitione fuit; quando omnia regna mundi promiſit, ſi cadens adoraret eum. Videſne quòd ambitionis via adoratio diaboli eſt; qua videlicet ad honores, & gloriam mundi perueniendum ſuis ille adoratoribus pollicetur.* Diaboli, eiuſque ſectatorum proprium eſt, ita gloriam affectare, vt eam à Deo in ſe transferant. Luciferi diuinitatem, indebitamque gloriam affectantis verba ſunt illa Iſaiæ 14. *In cælum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum; ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis: aſcendam ſuper altitudinem nubium: ſimilis ero Altiſſimo.* Contra verò Chriſtus Dominus: *Cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo*; hoc eſt, cum verè cognouiſſet Diuinitatem adeoque æqualitatem cum Deo habere; à Deo tamen gloriam non ſibi rapuit, vt Lucifer: *ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.* Quare Gregorius præclarè antitheſim inter Chriſtum, & Luciferum ſic explicat: *Hoſtis noſter magnus inter omnia conditus, videri ſuper omnia voluit elatus. Redemptor autem noſter magnus manens ſuper omnia, fieri inter omnia dignatus eſt paruus. Auctor mortis dicit: In cælum conſcendam: auctor vitæ ait: Repleta eſt malis anima mea, & vita mea Inferno appropinquauit. Ille dicit: Super aſtra Dei exaltabo ſolium meum. Iſte humano generi à Paradiſi ſedibus expulſo dicit: Ecce venio citò, & habitabo in medio tui. Ille dicit: Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis. Iſte dicit: Ego ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Ille dicit: Aſcendam ſupor altitudinem nubium, & ſimilis ero Altiſſimo. Iſte, cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo; ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens.* Proſequitur hanc antitheſim pluribus ibi Gregorius. Argumentum igitur veræ Diuinitatis in Chriſto eſt humilitas, & erga Dei patris gloriam affectus: ſicut è contrario cum diaboli affectata diuinitate ſuperbia iuncta eſt; & à Dei gloria alienatio. Benè igitur, vt probet Dominus ſe dæmonium non habere, & à diaboli ſocietate procul eſſe, ait: *Honorifico Patrem meum: gloriam meam non quæro.*

B

Ambitio eſt diaboli imitatio, & veneratio.

C

Luciferi, & Chriſti antitheſis.

Ad Philip. 2.

34 Moral. c. 22.

D

Pſ. 87.

Zach. 2. 10.

Pſ. 21. 7.

E

27. Probat idem ſecundo: *Vos inhonoraſtis me.* Hoc eſt, Quamuis benè perſpiciam iniuriis, & contumeliis iniquè me à vobis prouocari; non tamen illas repello, vlciſcor: & hoc argumentum vobis eſſe poteſt, dæmonium me non habere, neque diaboli inſtinctum ſequi; ſi enim hunc ſe-

ſequerer, me à vobis inhonorari non ſinerem, ſed iniurias vlciſcerer; ſicut vlciſcitur diabolus, qui iuxta Theodoretum Pſalm. 8. antonomaſticè Vltor dicitur à Dauide: *Vt deſtruas inimicum, & vltorem.* Saul antequam malo ſpiritu arreptus eſſet, facilè ſui contemptum tolerauit. 1. Reg cap. 10. *Filij Belial dixerunt: Num ſaluare nos poterit iſte? Et deſpexerunt eum, & non attulerunt ei munera. Ille verò diſſimulabat ſe audire:* vel ex Hebræo: *Ille verò factus eſt tamquam ſurdus:* ita vt verè dicere potuerit cum Dauide: *Qui inquirebant mala mihi, locuti ſunt vanitates. Ego autem tamquam ſurdus non audiebam; & ſicut mutus non aperiens os ſuum.* At poſtquam malo ſpiritu obſeſſus Saul dæmonium habuit; ita ſe contemni non eſt paſſus; vt cum ei præpoſitus eſſet in bellica virtute Dauid: *Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia:* ſe in innocentem Dauidem ſibi præpoſitum vlciſci tentauerit. *Inuaſit Spiritus Dei malus Saul. Tenebatque lanceam, & miſit eam putans, quod configere poſſet Dauid cum pariete.* Qui malus conatus cum irritus fuiſſet, plures deinde dolos in Dauidem ad eius cædem procurandam Saul molitus eſt.

Vlciſci eſt diaboli proprium.

Pſ. 37.

1. Reg. c. 18.

28. Porrò ſicut diaboli propria eſt ad vltionem procliuitas; ita Dei propria eſt ad iniurias condonandas propenſio. Hinc mira in Moſis moribus pro diuerſo eius ſtatu mutatio notanda eſt. Antea Moſes adeo ab vltionis affectu ſibi non temperauit; vt etiam alienam iniuriam culpabiliter iuxta Auguſtinum vindicauerit. Exodi 2. *Vidit virum Ægyptium percutientem quemdam de Hebræis fratribus ſuis: cumque circumſpexiſſet huc, atque illuc, & nullum adeſſe vidiſſet, percuſſum Ægyptium abſcondit in ſabulo.* Poſtea idem Moſes toties à Pharaone ad vlciſcendum obſtinatam eius perfidiam prouocatus, ei placabilem ſe reddidit. Idem ſæpius ab Iſraëlitis in deſerto; immo etiam à propria ſorore, & fratre iniuria affectus, tantùm abeſt, vt illatas iniurias vlciſci voluerit; vt etiam pro præuaricantibus Deum feruentibus precibus orauerit. Exodi 32. pro populo præuaricante Deum precatur: *Aut dimitte eis hanc noxam; aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti.* Ruſſus Numeror. 12. pro ſorore ob detractionem in ipſum Moſem lepra percuſſa, *Clamauit Moyſes ad Dominum dicens: Deus obſecro, ſana eam.* Quare meritò elogium illud Spiritu ſancto dictante meruit Moſes: *Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra.* Si quæratur vnde iſta tanta in Moſe mutatio prouenerit, vt idem, qui prius etiam alienam iniuriam vindicauerat, deinde proprias faciliimè condonauerit? Reſpondetur quia Moſi vices ſuas Deus demandauerat, dicens: *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis.* Dei enim proprium eſt iniurias condonare. Quare, vt in vitis Patrum legitur: *Dicebant de Abbate Macario maiore, quia ſicut Deus protegit totum mundum, & portat peccata hominum: ita & ille, quaſi quidem Deus terrenus fuit in fratribus, operiens delicta eorum.*

Iniurias cōdonare Dei proprium.

Li. 22. cōtra Fauſtũ c. 70.

Numer. 12.

Numer. 12.

Exodi 7.

Sententia 107.

Eſt qui quærat, & iudicet.

29. SEnſus eſt: Quamuis vt homo neque mihi gloriam, neque iniuriarum vltionem quæram; ne putetis me inglorium, voſque impunitos fore: eſt enim Deus, cuius filium me eſſe teſtor; qui mihi gloriam quærat; & veſtra praua opera iudicet. Eſt autem ſermo non de

A iudicio finali, ſed de præſenti iudicio, quo Deus merita, vel demerita vniuſcuiuſque qualia, quantaque ſunt, ſtatim, ac fiunt, apertè cognoſcit, & iudicat. De quo vide Auguſt. tract. 43. in Ioa. De iudicio autem publico, & finali dicitur Ioa. 5. 22. *Pater non iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit filio.*

30. Vt benè operemur, & à peccatis retrahamur, memori ſemper animo hanc ſententiam retinere debemus: *Eſt, qui quærat, & iudicet.* Propterea Pſal. 9. dicitur: *Exacerbauit Dominum peccator: inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore:* & huius ratio ſi quæratur, ſubditur: *Non eſt Deus in conſpectu eius:* ex Chaldæo Paraphraſte legitur:
B *Dicet in corde ſuo, quòd non ſint manifeſti ante Dominum omnes cogitatus ſui.* Subditur præterea: *Auferuntur iudicia tua à facie eius.* Vbi ait Heſychius: *Sicut Deus iudicij comminatione peccatum auferre vult; ita ex aduerſo diabolus comminationis illius memoriam aufert.* Chryſoſtomus hom. 38. in Ioa. *Iudicium ſemper præ oculis habeamus; ita ſemper virtuti vacare poterimus: Nam ſicut qui diei illius obliuiſcitur, tamquam freno abiecto in præcipitium defertur: Inquinatæ enim ſunt, inquit, viæ illius in omni tempore: & cauſam affert: Auferuntur iudicia tua à facie eius: ita quem continuus hic percellit timor, modeſtè viuendi viam ingreditur. Recordare, inquit nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.* Teſtatur id Pſal. 17 Dauid, dicens: *Quoniam omnia*
C *iudicia eius in conſpectu meo; & iuſtitias eius non repuli à me: & ero immaculatus cum eo; & obſeruabo me ab iniquitate mea.*

Iudiciū Dei omnia cognoſcentis memoriæ præſens, à peccatis retrahit.

Eccleſ. c. 7.

Amen, amen dico vobis.

31. AMen, apud Hebræos affirmantis aduerbium eſt, reſpondetque Latino, Verè, Certè, & Ita; Græco ναί. Quare quod Lucæ 21. dicitur: *Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper plus omnibus miſit:* Marci 12. dicitur: *Amen dico vobis, quod iam vidua hæc pauper plus omnibus miſit.* Sicut particula hæc initio poſita, affirmantis aduerbium eſt; ita in fine poſita, eſt confirmantis. 3. Reg. 1. *Reſpondit Banaias filius Ioiadæ*
D *Regi dicens: Amen.* Cum dicendi initio geminatur particula hæc, affirmationem auget ad excitandam auditorum attentionem, vt hîc: *Amen, amen dico vobis.* Similiter in fine geminata confirmandi affectum auget, vt Num. 5. *Reſpondebit mulier: Amen, amen.*

Amen, quid ſignificet. Hîc, & n. ſequenti

32. Interdum particula *amen*, tranſit in nomen, & fidelem, ſeu fidelitatem ſignificat. Quare Chriſtus Dominus ob fidelitatem, & ſtabilitatem eorum, quæ promiſit, dicitur Amen: Apoc. 3. *Hæc dicit Amen; teſtis fidelis, & verus:* ideſt, Hæc dicit ille, qui ſemper eſt Amen, nempe immutabilis; nec idem modo ait, modo negat: ſimiliter dicitur 2. ad Cor. 1. *Dei Filius Ieſus Chriſtus, qui vobis prædicatus eſt per me, & Syluanum, & Ti-*
E *motheum, non fuit Eſt, & non: ſed Eſt in illo fuit. Quotquot enim promiſſiones Dei, ſunt in illo Eſt. Ideo, & per ipſum Amen Deo ad gloriam noſtram;* ideſt, Ideo, per ipſum Chriſtum apud Deum diuinæ promiſſiones ſunt Amen, hoc eſt fideles ad veram nobis gloriam comparandam. Vel ideo per Chriſtum Deo dicimus *Amen*: rogando ſcilicet Deũ, vt ſuas nobis promiſſiones confirmet. Iſaiæ 65. n. 16. dicitur Deus Amen, hoc eſt Deus veritatis, & fidelitatis: nam ad ſignificandum ibi, *Amen,* nomen eſſe, ponitur in Hebræo regimen Genitiui; ac ſi diceretur: Deus ipſius veritatis, ſeu fideli-

tatis. Quare eodem in loco, vbi legitur: *In Deo Amen*, Septuaginta vertunt: *In Deo vero*. Iſaiæ cap. 25. *Domine Deus meus es tu. Quoniam feciſti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, amen.* Vatablus intelligens *Amen* pro fidelitate, vertit, *Feciſti cogitationes antiquas, quæ ſunt fidelitas, fidelitas.* Sed probabilius videtur ibi *Amen* confirmantis eſſe aduerbium; ita vt Propheta ſubdat *Amen*, ideſt ita ſit, vel fiat, vt vertunt Septuaginta. Apoc. 7. num. 12. initio, & in fine periodi Amen ponitur: initio quidem ponitur, vt nomen fidelitatem, & veritatem ſignificans: in fine verò, vt aduerbium confirmationis eorum quæ dicta ſunt: *Omnes Angeli ſtabant in circuitu throni. Et adorauerunt Deum dicentes: Amen: benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſæculorum: amen.* Ita hunc textum explicat Cornelius. Sed probabilius dici poteſt ibi *Amen*, & initio, & in fine periodi aduerbium confirmationis eſſe; ita vt Angeli etiam initio confirment orationem, quam iuſtorum animæ Deo antea protulerunt dicentes: *Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & Agno.*

Cornelius in ep. 2. ad Cor. c. 1.

Caballiſtarũ vanitas.

33. Irenæus lib. 1. contra Hær. cap. 13 damnans Cabaliſtas ait: *Sunt digni planctu, qui tantam Dei religionem, & magnitudinem verè inenarrabilis virtutis, & tantas diſpoſitiones Dei per A, & B; & per numeros tam frigidos, & ſic extortos enunciant.* Ibidem de Cabaliſtis, & numero nonagintanouem loquens ait: *Amen hunc habere dicunt numerum.* Hoc, quod irridendo reiicit Irenæus; quidam ſacrarum litterarum interpres apud Salmeronem veluti egregium commentum amplectitur; & explicans illud Ioannis Apoc. vltimo; *Etiam venio citò: amen:* ait: *Amen dictio familiaris Ioanni, qua præ cæteris in Euangelio ſcribendo eſt vſus; eò quod iam ſenio confectus ſcripſerit; & ſignificant litteræ huius particulæ nonagintanouem; vt etiam tradit Gratianus diſt. 83. capite. Qualiter verò: Nam in ἀμὴν Alpha vnum denotat; μ, mi verò quadraginta; η Ita i longum octo; & ν ni quinquaginta: qui numeri ſimul collecti faciunt 99. Ioannes autem fertur vixiſſe annos 99.* Sed Ioannes non omnia extremo ſenio confectus ſcripſit; nec ad 99. annos, ſed ad 90. tantùm in hac mortali vita peruenit teſte S. Thoma: & leuitatis quid habuiſſet in explicandis ſacris litteris tam frequenter ſuæ ætatis annos Cabaliſticè inſerere.

Proleg. 7.

Ioannes Apoſtolus 90. annos vixit.

In cap. vlt. Euãg. Ioan.

Particulæ *amen* falſa etymologia reiicitur.

34. S. Thomas in Iſaiam 25. docet, *Amen*, componi ex, α, quod in compoſitione negandi vim habet; & μλώ, ideſt luna; ac propterea ſine luna, hoc eſt ſine defectu ſignificare. Sed hæc interpretatio ſine defectu non eſt. Primò, quia, *amen*, particula Hebræa eſt; ſuamque ſignificationem ſupra allatam in eo idiomate habet; atque adeo compoſitio ex Græca lingua ei aſſignanda non eſt. Quare Hieronymus de nomine Sára à Deo mutato contra alios ineptè illud interpretantes, ait: *Vocabulum commutatum non Græcam, ſed Hebræam debet habere rationem; cum ipſum nomen Hebraicum ſit: nemo autem in altera lingua quempiam vocans, etymologiam vocabuli ſumit ex altera.* Secundò μὴν non lunam, ſed menſem Græcè ſignificat; luna enim μήνη, ſeu σελήνη dicitur. Sed huic alioquin reſponderi poſſet, *Amen* dici quaſi ſine menſe, ſine lunæ curſu; cum perpetuum quid, & conſtans ſignificet, non temporis menſuræ ſubiectum.

Quæſt. in Gen.

A

Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum. Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus quia dæmonium habes: Abraham mortuus eſt, & propheta; & tu dicis: ſi quis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum.

35. IN his verbis negatio debet intelligi per tranſpoſitionem, ſcilicet mortem videbit non in æternum: ſicut diximus fer. 6. Domin. 3. in illa verba: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo*
B *ei, non ſitiet in æternum*; hoc eſt non in æternum ſitiet. Similiter Gen. 6. *Non permanebit ſpiritus meus in homine, in æternum*; hoc eſt ſpiraculũ vitæ, quod illi inſpiraui communicando corpori animam, per quam viueret, permanebit non in æternum, ſcilicet non in longiſſimum vitæ tempus, ſicut antea: *Sed erunt dies illius centum viginti annorum.* Similiter Ioannis 11. dicitur: *Qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum*; ideſt morietur; non tamen in æternum, ſed ad tempus, reſtituendus poſtea in æternum, & beatam vitam. Quamuis enim etiam præſciti ad vniuerſale iudicium reſurrecturi ſint: nihilominus quod Gregorius de mortali vita dixit: ſcilicet *Talis vita mors eſt potius dicenda, quam vita: ipſe enim quotidianus defectus corruptionis, quid eſt a-*
C *liud, quàm quædam prolixitas mortis?* Multò magis de damnatorum vita in Gehennæ cruciatibus dici poteſt. Non enim ſicut de electis tantùm cum Apoſtolo Hieronymus: *Mortui de reſurrectione reſurgent incorrupti*; ita præſciti etiam reſurgent; cum paſſibiles, & æternis pœnis ſemper obnoxii futuri ſint: quare illorum vita mors potius æterna, quàm vita dici poteſt. Iuxta allatum ſenſum Redemptoris verba Iudæi intelligere noluerunt; propterea dicunt: *Abraham mortuus eſt, & propheta; & tu dicis: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum.* Verè enim Pſal. 35. de Iudæo dicitur: *Verba oris eius iniquitas, & dolus: noluit intelligere, vt benè ageret.* Iniquitatis nomine contumeliam in-
D telligit Athanaſius; Caſſiodorus blaſphemiam in Deum. Quare hoc expreſſum vaticinium videtur de contumelia, & blaſphemia Iudæorum in Chriſtum, dicentium hîc: *Nunc cognouimus, quia dæmonium habes.*

Hom. 37. in Euang.

Lib. 3. in Matth.

1 ad Cor. 15. 12.

36. In Cantico Habacuc titulum inſcriptum *Pro ignorantiis*, legit Theodotion, *Pro voluntariis & ſpontaneis.* Talis erat Iudæorum ignorantia; voluntaria ſcilicet, & ſpontanea. Si enim à cogitatione æternæ mortis non fuiſſent alieni, nec ad præſentis vitæ tempus tantummodo intenti: Redemptoris verba iuxta verum allatum ſenſum intellexiſſent. Iudæus ergo ſponte *noluit intelligere, vt benè ageret. Vnuſquiſque, qui*
E *ſe flagitiis ingurgitauerit*, ait Ambroſius, *non vult intelligere, quæ cæleſtium mandatorum ſunt, ne reuocetur à vitiis.* Qui ſe ingurgitant, fœtidum halitum habere ſolent. Quòd ſe vitiis Iudæi ingurgitauerunt, ex eorum fœtido ore patet: vnde blaſphemiam in Chriſtum promunt dicentes: *Nunc cognouimus, quia dæmonium habes.*

Iudæorum culpabilis ignorantia.

In Pſ. 35.

Vitiorũ ex ingurgitatione fœtidus blaſphemantis halitus prouenit.

37. Sed, vt ad Domini verba redeamus, verè dixit: *Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.* Videre apud Hebræos, adeoque in ſacris litteris experiri ſignificat. Geneſ. 32. de Iacob noctu lu-

Videre experiri ſignificat.

ctante cum Angelo dicitur : *Qui cum videret, quod eum ſuperare non poſſet* ; ideſt cum experiretur. 1. Reg. 12. *Scietis, & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conſpectu Domini*, ideſt experiemini. Iob. 2. *Videbis, quod in faciem benedicat tibi*, ideſt experieris. Similiter *Guſtare* experiri ſignificat. Prouerb. 31. verſ. 18. *Guſtauit, & vidit, quia bona eſt negotiatio eius* ; ideſt experta eſt, & vſu ipſo didicit laborem ſuum eſſe quæſtuoſum. Hinc hoc in loco dicitur : *Non videbit mortem* ; *non guſtabit mortem*, hoc eſt mortem non experietur. Similiter dicitur Matth. 16. *Sunt de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem*. Luc. 2. de Simeone. *Reſponſum acceperat à Spiritu ſancto non viſurum ſe mortem, niſi videret Chriſtum Dominum*. A B

Guſtare experiri ſignificat.

38. Ex Domini ergo ſententia dicitur ſeruans eius ſermonem, fore, vt æternam mortem non experiatur. Propterea ad Hebræos 4. dicitur ab Apoſtolo : *Viuus eſt ſermo Dei, & efficax* ; hoc eſt viuificans ; *& penetrabilior omni gladio ancipiti*. Huiuſmodi ancipitem gladium ad cuſtodiam animæ iuſti, quæ Dei paradiſus eſt, ne in eam ſpiritualis mors, & ex ea mors æterna ingrediatur Deus poſuit. Sicut Gen. 3. *Collocauit ante paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium, atque verſatilem* : flammeus itidem gladius eſt Dei ſermo ; de quo dicitur à Dauide : *Ignitum eloquium tuum vehementer*. Pſal. 118. verſ. 140. C

Dei ſermo velut ignitus gladius, myſticum fidelis animæ paradiſum cuſtodit.

39. Diabolus ſpiritualem mortem animæ intentans, cum ſuperbiæ Magiſter ., in humilitatis vallem deſcendere refugit ; atque adeò ibi iuſti anima à ſpiritualis mortis incurſu tutiſſima quieſcere poteſt. Vt in tutiſſimam humilitatis vallem deſcendamus, ignitum Dei eloquium efficit. Hinc Vrbanus 4. in Pſal. 51. ait : *Anima, quæ adhuc quaſi nix eſt in monte ſuperbiæ congelata ; ad calorem eloquij diuini, quod vehementer ignitum eſt, liquefacta in vallem humilitatis celeriter, & hilariter condeſcendit*. Sed quamuis ab humilitatis valle diabolus, qui nobis mortem machinatur, procul ſit, nihilominus cum cominus, & eminus pugnare benè nouerit ; eò, quò accedere reformidat, eminus tentationum ſagittas iaculatur. Propterea cum dixiſſet Salomon : *Omnis ſermo Dei ignitus* ; addit : *Clypeus eſt ſperantibus in ſe* ; clypeus ſcilicet iuxtà Apoſtolum, *In quo poſſimus omnia nequiſſimi tela ignea extinguere*. Vtinam hoc clypeo, nempe diuini ſermonis obſeruantia diabolicæ ſuggeſtionis tela primus humani generis parens repuliſſet : non ipſe, neque in eo viriata eiuſdem ſtirps mortis reatum ſubijſſet. D

Humilitatis vallis à diaboli inſidiis tuta.

Sermo Dei ignitus animam è ſuperbiæ mōte ad humilitatis vallē deducit.

Diabolus cominus, & eminus pugnat.

Sermo Dei clypeus aduerſus diaboli iacula.

Prou. 30. 5.

Ad Ephes. 6. 16.

40. Cæterùm Iudæi dicentes : *Nunc ſcimus, quia dæmonium habes* ; hanc blaſphemam calumniam Chriſto tribuunt ; eò quòd ipſis videretur Chriſtus promiſiſſe omnimodam à temporali morte liberationem, ſicut promiſerat Euæ diabolus dicens : *Nequaquam morte moriemini*. Sed diabolus vitam promittens, homicida, & mendax fuit ab initio : Chriſtus verò omninò verax ; cùm veriſſimè dixerit : *Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant* : nempe, vt homines vitam habeant gratiæ in hoc ſeculo, & abundantius in futuro cœleſtis beatitudinis æternam vitam conſequantur, iuxta Auguſtinum tract. 45. & Chryſoſtomum homil. 58. E

Geneſ. 3.

Ioan. 8. 44.

Numquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt, & Prophetæ mortui ſunt ?

41. Sæpè Iudæi patrem habere Abrahamum gloriabantur dicentes : *Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam, Pater noſter Abraham eſt*. Hoc autem eſt proprium eorum, qui ſe ſuis operibus honorabiles reddere nequeunt, à maioribus nobilitatis gloriam mendicare. Quæ ſtirpis gloria à maioribus emendicata etiam ſceleſtis, & damnatis communis eſſe poteſt ; quandoquidem diues ille epulo etiam in inferis clamans dixit : *Pater Abraham miſerere mei*. Quare Dominus Iudæos de Abrahæ ſtirpe gloriantes hoc eodem capite monuit ; vt fide potius, & bonis operibus, quàm progenie ſe Abrahæ filios oſtenderent : *Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite*. Alioquin cum Iudæis etiam Iſmaëlitæ veræ fidei expertes patre Abrahamo gloriari poſſent. Propterea etiam Ioannes Baptiſta Phariſæis, & Sadducæis ad eum concurrentibus dixit : *Ne velitis dicere intra vos : Patrem habemus Abraham*. Vbi ſubdit S. Paſchaſius : *Quia non carnis filij, ſed gratiæ connumerantur in ſemine. Non enim quod ex carne ſuſcepit Abraham, hæredem habuit ; ſed quod ex fide. Idcircò ſi vultis eſſe in ſemine, fidem imitamini eius ; quoniam non ex operibus legis iuſtificatus eſt ; ſed quia credidit Deo, reputatum eſt ei ad iuſtitiam. Si quidem & vos fidei opera probate, per quam filij ſecundùm interiorem hominem ſitis. Alioquin ne velitis vos dicere filios, quod tantùm ex carne eſtis ; dum Iſmael nequaquam computatur in ſemine. Aliàs autem ex patre diabolo eſtis ; quia, ſi filij eſſetis Abrahæ, opera patris vtique feciſſetis. Qua de cauſa ne glorieminí vos tantummodo ex carne filios eſſe ; præſertim cum ſitis alterius ex imitatione*. Similiter S. Ambroſius in illa Geneſ. 6. verba : *Noë vir iuſtus, atque perfectus fuit in generationibus ſuis, cum Deo ambulauit. Qui non generis nobilitate*, inquit, *ſed iuſtitiæ, & perfectionis merito laudatur. Probati enim viri genus, virtutis proſapia eſt : quia ſicut hominum genus homines, ita animarum genus virtutes ſunt. Etenim familiæ hominum ſplendore generis nobilitantur ; animarum autem clarificatur gratia ſplendore virtutis*. A B C D

Ioa. 8. 33.

Luc. 16.

Matth. 3.

In Matth. lib. 2.

42. Præterea quòd Iudæi aſſerunt : *Abraham mortuus eſt, & Prophetæ mortui ſunt* : hoc abſolutè pronunciatum diuina veritas non admittit : ait enim Matthæi 22. *Dictum eſt à Deo : Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Non eſt Deus mortuorum, ſed Deus viuentium*. Viuentium ſcilicet per animæ immortalitatem, & per certam corporum reſurrectionem, quamuis enim actu vnà cum corpore non viuant ; eorum tamen vita iuxta Apoſtolum *abſcondita eſt cum Chriſto in Deo* : vbi tutior eſt, quàm ſi in ipſis foret. Sicut autem dicitur quis poſſidere pecuniam, quam licet ſecum domi non habeat, eam tamen apud fidiſſimum ærarium habet depoſitam : ſic electi ante corporum reſurrectionem, ipſam corporalem vitam poſſidere dicuntur ; cum eam apud Deum fidiſſimum depoſiti cuſtodem aſſeruatam habeant. *Scio cui credidi ; & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem*, ait Apoſtolus. Malè ergo Iudæi contra Redemptoris verba arguunt dicentes : *Abraham mortuus eſt, & Prophetæ*. Quandoquidem Chriſtus Dominus dicens : *Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum* ; E

Deus quomodo viuentium Deus dicatur.

Ad Coloſſ. 3.

2. ad Tim. c. 1.

per hæc verba non perpetuam huius ſeculi vitam, ſed immortalem alterius ſeculi polliceatur. Porro benè probatur Abrahamum, Iſaac, & Iacob viuere, eò quòd ipſorum dicatur Deus. Nam, vt ait S. Paſchaſius: *Impoſſibile eſt, vt dicatur eorum Deus eſſe, qui non ſunt: ergo eorum eſt Deus, qui ſunt, & qui viuunt, & ſentiunt beneficia eius, & intelligunt ſe Deum habere, cuius & ipſi ſunt.* Ex quibus Paſchaſij verbis amabiliſſima Dei natura cognoſcitur; quippe qui inde dicatur Deus, quòd aliis beneficia impertiatur.

Lib. 10. in Matth.

Dei beneficia amabilitas.

Quem teipſum facis?

43. Scilicet, *quia tu homo cum ſis, facis teipſum Deum*, vt c. 10. Iudæi dixerunt. Sed iiſdem verbis, oppoſito tamen ſenſu, vti potuiſſent non inuidentes, ſed admirantes ſancti Angeli; cum eis Incarnationis, & Redemptionis myſterium reuelatum eſt, dicentes. *Quem teipſum facis?* Scilicet, Deus immortalis, & omnipotens cum ſis, mortalem te hominem facis, infirmum, ærumnis, & paſſionibus obnoxium? Temetipſum exinaniuiſti, *formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliaſti temetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis?* Id profectò contemplantes ſancti Angeli, Bernardi verbis, Redemptorem alloqui poterant: *Redditur in te longitudo breuis, latitudo anguſta, altitudo ſubdita, profunditas plana, lux non lucens, verbum infans, aqua ſitiens, panis eſuriens. Videmus potentiam regi, ſapientiam inſtrui, virtutem ſuſtentari, triſtari lætitiam, pauere fiduciam, ſalutem pati, vitam mori, fortitudinem infirmari.*

Deus quid pro nobis fieri dignatus ſit. Hic & ſequentibus.

Ad Philipp 2.

Ser. 2. ſuper. Miſſus eſt.

44. Quod ſi citato textu quæratur, cur Chriſtus dicatur *In ſimilitudinem hominum factus*; & non potius in ſimilitudinem hominis? Ratio eſt, quia omnibus hominibus, quòd ad ærumnas, & dolores ſpectat, ſimilis eſſe voluerit; primo autem homini Adamo ſimilis eſſe noluerit; cum ille initio ſuæ creationis propter innocentiam, carnem habuerit paſſionibus, & doloribus non ſubiectam; idemque Adam creaturarum dominus, non in forma ſerui apparuerit. Hinc benè per admirationem Chriſto Domino dici poteſt ab Angelis: *Quem teipſum facis? Filius erat, & factus eſt tamquam ſeruus*, ait Bernardus; *nec ſolùm formam ſerui accepit, vt ſubeſſet; ſed etiam mali ſerui, vt vapularet; & ſerui peccati, vt pœnam ſolueret, cum culpam non haberet. In ſimilitudinem hominum, non hominis; quia primus homo nec in carne peccati, nec in ſimilitudinem carnis peccati creatus eſt. Chriſtus autem in vniuerſalem hominum miſeriam preſſius, & profundius ſe immerſit.*

Chriſtus cur vniuersè in ſimilitudinem hominum factus dicitur.

Bernardus ſupra

45. Quare Gentiles, cum Dei Filij ſub humana carne humilitatem malè perciperet, ita loqui inducuntur à Voluſiano ſcribente ad Auguſtinum: *Intra corpuſculum vagientis infantiæ latet, cui parua putatur vniuerſitas: patitur pueriliſatis annos; adoleſcit, iuuentute ſolidatur; tamdiù à ſedibus ſuis abeſt ille regnator; atque ad vnum corpuſculum totius mundi cura transfertur; deinde in ſomnos reſoluitur, cibo alitur, omnium mortalium ſentit affectus; nec vllis competentibus ſignis tanta maieſtatis indicia clareſcunt.* Nos tamen vera fide illuminati alio, quàm Iudæi, & Gentiles ſenſu Redemptori dicamus. *Quem teipſum facis?* Ita ne ad eam vilitatem pro nobis te Verbum omnipotens demiſiſti, vt habita ratione tui con-

Epiſt. 2. inter Ep. Auguſt. tom. 2

A

temptus apud Iudæos, dicere potueris: *Ego ſum vermis, & non homo; opprobrium hominum, & abiectio plebis. Nullificamen populi*, legit Tertullianus; vt hinc appareat maius redemptionis, quàm creationis beneficium. Deus creator ex nihilo hominem fecit: idem, vt homines redimeret, vt *nullificamen* haberi voluit. In mundi creatione *Sine ipſo factum eſt nihil*, ait Ioannes: ſed in hominum redemptione ipſum factum eſſe nullificamen nos dicere poſſumus: ſi Chriſti Domini opprobria, & contemptum conſideremus. Dei autem filium ſummum ens, pro nobis ex hominum contemptu factum nullificamen, ſi habebimus: dicere poterimus cum Apoſtolo: *Tamquam nihil habentes, & omnia poſſidentes.* 2. ad Corint 6.

Pſal. 21.

Redemptio, quàm creatio cur maius Dei beneficium.

Cap. 1.

Nihil habẽtes quomodo omnia poſſideamus.

B

46. In admirationem iterùm diuinæ Redemptoris bonitatis animum eleuantes dicamus: *Quem teipſum facis?* Reſpondet Cyprianus: *Ad terrena deſcendens non aſpernatur Dei Filius carnem hominis induere: vt cum peccator ipſe non eſſet, aliena peccata portaret: immortalitate interim poſita fieri ſe & mortalem patitur, vt innocens pro nocentium ſalute perimatur. Dominus baptizatur à ſeruo; & remiſſam peccatorum daturus, ipſe non dedignatur lauacro regenerationis corpus abluere. Diebus quadraginta ieiunat, per quem cæteri ſaginantur: eſurit, & famem ſentit; vt qui in fame ſermonis, & gratiæ fuerant, cœleſti pane ſaturarentur. Cum ad crucem Domini confundantur ſidera, elementa turbentur, contremiſcat terra; nox diem claudat;*

Lib. de Patientia.

C

ſol ne Iudæorum facinus aſpicere cogatur, & radios, & oculos ſuos ſubtrahat, ille non loquitur, non mouetur; nec maieſtatem ſuam ſub ipſa ſaltem paſſione profitetur. Sub ipſa autem paſſione, & cruce, priuſquam ad crudelitatem necis, & effuſionem ſanguinis ventretur, quæ conuiciorum probra patienter audita; quæ contumeliarum tolerata ludibria? Vt inſultantium ſputamina patienter exciperet; qui ſputo ſuo cæci oculos paulò ante formaſſet; & cuius in nomine nunc à ſeruis eius Zabulus cum Angelis ſuis flagellatur, flagella ipſe pateretur: coronaretur ſpinis, qui martyres floribus coronat æternis: palmis in faciem verberaretur, qui palmas veras vincentibus tribuit: ſpoliaretur veſte terrena, qui indumento immortalitatis cæteros veſtit: cibaretur felle, qui cibum cœleſtem dedit: aceto potaretur, qui poculum ſalutare propinauit.

D

47. Iteremus igitur admirationis voces, & Dominicam paſſionem contemplantes dicamus: *Quem teipſum facis?* Reſpondet Iſaias: *Non eſt ſpecies ei, neque decor; & vidimus eum, & non erat aſpectus. Itane ſpecioſus forma præ filijs hominum, pro filijs hominum illuminandis obſcuretur in paſſione; turpetur in cruce; palleat in morte; ex toto non ſit ei ſpecies, neque decor; vt ſibi ſpecioſam, atque decoram acquirat ſponſam Eccleſiam ſine macula, & ſine ruga?* ait Bernardus. *Quem teipſum facis?* Reſpondet ibidem Iſaias: *Deſpectum, & nouiſſimum virorum. Deficientem citra filios hominum*, legunt Septuaginta. Qui naſcens ſub humana carne minoratus erat paulò minus ab Angelis; in paſſione multò minus ab hominibus minoratus eſt. Congerantur contumeliæ omnes, ærumnæ, contemptus, & opprobria, quæ omnes homines ſubierunt; inter eos nouiſſimus, hoc eſt vltimus, & infimus, quoad ignominias, quas paſſus eſt, Chriſtus Dominus reperietur. Repræſentetur mentis oculis vile agmen conſtans ex hominibus magis, ac magis abiectis, opprobrioquè obnoxijs; qui ſub dedecoris vexillo demiſſis frontibus procedant; hoc agmen ſua in

Iſaia 53.

E

Ser. 28. in Cant.

Pſal 8.

Chriſtus cur nouiſſimus virorũ.

paſſione Chriſtus Dominus claudere viſus eſt; ac propterea ab Iſaia dicitur hominum nouiſſimus, & planè infimus.

Iſaia 53. Pſal. 5. & Pſal. 138. Chriſtus vir dolorũ ex duplici ſenſu.

48. *Quem teipſum facis? Virum dolorum*, reſpondet ibidem Iſaias. *Viri ſanguinum* dicuntur maximè ſanguinolenti, qui maximè humanum ſanguinem ſitiunt. Chriſtus Dominus *Vir dolorum* dictus eſt, eò quòd præ omnibus maximè dolorificatus, dolores maximè ſitierit. Præterea *Vir dolorum* dictus eſt Redemptor noſter eo modo, quo Daniel *Vir deſideriorum* eſt appellatus: hoc eſt *Vir amabilis*, vt vertit Symmachus: ſicuti cœleſtis ſponſus dicitur Cantic. 5. *Totus deſiderabilis*, hoc eſt totus amabilis. Danieli ergo Deus dixit: *Quia vir deſideriorum es*, hoc eſt; Quia quidquid es, ſcopus deſideriorum, & amorum es: & nulla eſt in te pars, quæ amabilis non ſit: totus es amor, vndique ex amore conflatus. Similiter Redemptor noſter, *Vir dolorum* dictus eſt ab Iſaia: eò quod quidquid eſſet, veluti confligentium dolorum ſcopus eſſet. *Poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam*, ipſe Dominus apud Ieremiam teſtatur: ac proinde totus fuit dolor, totus ex doloribus conſtans. *Paſſus eſt Chriſtus*, inquit S. Thomas, *in capite pungentium ſpinarum coronam in manibus, & in pedibus fixionem clauorum: in facie alapas, & ſputa: & in toto corpore flagella. Fuit etiam paſſus ſecundùm omnem ſenſum corporeum: ſecundùm tactum quidem flagellatus, & clauis confixus: ſecundùm guſtum felle, & aceto potatus: ſecundùm olfactum in loco fœtido cadauerum mortuorum (qui dicitur Caluaria) appenſus patibulo: ſecundùm auditum laceſſitus vocibus blaſphemantium, & irridentium: ſecundùm viſum, videns matrem, & diſcipulum, quem diligebat flentes. In capite tulit coronam*, ait S. Gregorius: *in oculis velamen: in auribus conuicia: in ore fel, & acetum: in facie ſputa, & alapas: in genis vellicationem, in humeris crucem: in corde mœrorem: in viſceribus concuſſionem: in corpore flagella: in membris extenſionem: in manibus, & pedibus perfoſſionem. Denique à capite ad pedum plantas vſque innumera ſuſtinuit vulnera, & dolores.*

Danielis 9.

Thr. 3. 3. Par. q. 46. ar. 5 Chriſtus in ſenſibus omnibus cruciatus.

Gregor. in Epiſt.

Iſai. 53.

49. Hæc igitur meditantes iterùm dicamus: *Quem teipſum facis? Quaſi abſconditus vultus tuus.* Adeone te in ignominiam, & miſeriam deieciſti; vt vel uti præ pudore, & verecundia vultum tuum cogaris abſcondere: & os veſte velare, ne occurrentibus horrorem iniicias; quod ex Leuitici lege leproſis præcipiebatur? Quare dum homines dicunt: *Nos putauimus eum quaſi leproſum.* Angeli admirantes aiunt: *Verè tu es Deus abſconditus, Deus Iſraël ſaluator.* Rurſus admirantes dicamus: *Quem teipſum facis? Sicut ouis ad occiſionem duceris, & quaſi agnus coram tondente ſe, obmuteſcis.* Ante Tribunal Præſidis conſtitutus Chriſtus Dominus ſicut agnus obmutuit: *Pilato non reſpondit*, ait Hieronymus; *vt patibulum pro nobis damnatus aſcenderet. Hic agnus non ſolum ſanguine ſuo nos redemit; ſed & lanis operuit; vt algentes infidelitate ſua veſte calefaceret, & audiremus Apoſtolum nobis loquentem: Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: & in alio loco: Induimini Chriſto Ieſu.*

Leuit. 13. n. 45. Iſa. 53. Iſa. 45. Iſa. 53. Hieronymus in Iſa. 53. Agnus cæleſtis myſticè nos ſuo vellere veſtit. Ad Gal. 3. Ad Rom. 13.

50. Denique poſtquam ad cœleſte regnum Chriſtus Dominus aſcendit; & ad Patris dexteram vndique gloria, & decore indutus, aſſidet immortalis; poſſumusne dicere: *Quem teipſum facis?* Sanè poſſumus; ita vt nunc etiam exinanire ſe quodammodo, exiguumque reddere pro nobis videatur, redigendo ſcilicet ſuæ Diuinitatis, ſanctiſſimæque humanitatis maieſtatem in exiguas panis, & vini Euchariſtici anguſtias. *Hæc eſt exinanitio Dei facta ad vſum noſtrum*, inquit Dionyſius Alexandrinus; *vt poſſimus capere eum: hoc enim myſterium pertimeſcendum dicit ſanctus Apoſtolus, quòd ſeipſum exinaniuit. Exinaniri vocat Apoſtolus, capi à nobis myſterium vitæ per manus eius immaculatas, & incorruptibiles, & diuinas; vt poſſimus fideles eius capere eum, & fieri manſio eius, accipientes eum totum.* Per manus Redemptoris acceperunt Apoſtoli cæleſtem Euchariſtiæ cibum in vltima cœna: per manus ſacerdotis diuinas manus repræſentantes, etiam nunc cæleſtem cibum piis fidelibus accipere datur.

Chriſtus etiam poſt aſcenſũ in cælum quomodo ſe exinaniuiſſe dicatur. Epiſt. contra Paulum Samoſatenum.

51. Quòd ſi peccator à Redemptore ad ſeipſum mentis oculos conuertat, certè ſibi dicere poterit: *Quem teipſum facis?* Ex Dei filio teipſum diaboli mancipium reddis; vocatus ad cæleſte regnum, ad æternum gehennæ carcerem tendis: *cum in honore eſſes, comparatus es iumentis inſipientibus, & ſimilis factus es illis. Quàm dedecet*, vt ait Bernardus *in recto corpore curuam habere animam: ſurſum caput habere, corde repere in terra?* Quæri ſolet, cur Deus noxia animalia condidit? Reſpondet Olympiodorus: *Vt verecundia afficiatur homo, cùm comparatus illis ſe ſentit.* Pudeat igitur auarum, cum ſanguiſugæ ſimilem eſſe ſe noſcit clamando ſemper: *Affer, affer*: dicatque ſibi, *Quem teipſum facis?* Pudeat iracundum, & vltorem, cùm ſerpenti & tigri ſimilem eſſe ſe ſentit; dicatquè ſibi pudore obrutus; *Quem teipſum facis?* Exprobret ſibi Chryſoſtomi verbis: *Vnde potero cognoſcere, quòd animum habes hominis, cum calcitres aſinorum more; cum laceſſitus efferaris, vt cameli; cum mordeas, vt vrſi; cum rapias, vt lupi: cum fureris, vt vulpes: cum ſis doloſus, vt ſerpentes: cum impudens ſis, vt canes?* Hieronymus verborum illorum Iſaiæ 50. *Veni, & non erat vir*: reddit rationem dicens: *Omnes enim, viri, & hominis imaginem relinquentes, beſtiarum, & ſerpentium ſumpſere imagines. Vnde & de Herode propter malitiam dicitur: Ite, & dicite vulpi huic: & ad Phariſæos: Genimina viperarum: & ad libidinoſos, & qui inſanientes in fœminas facti ſunt: & de voluptuoſis: Nolite mittere Margaritas veſtras ante porcos: & impudentibus: Neque ſanctum detis canibus.*

Peccator peccando quem ſeipſũ faciat. Pſal. 48. Serm. de Prouid. Olymp. Animalia noxia cur facta ſint. 7 Homer. 30. Peccator belluis ſimilis. Hom. 6. in Epiſt. 2. ad Corint.

Luc. 13. 32. Matth. 23. Matth. 7. 6. Hex. c. 3

52. Hinc benè monet Ambroſius: *Omnia genera pecorum, beſtiarum, & piſcium in aluum natura proſtrauit: vt alia ventre repant: alia, quæ pedibus ſuſtinentur, demerſa magis quadrupedo corporis greſſu, & velut affixa terris videas eſſe, quàm libera: Siquidem erigendi ſe non habent facultatem: de terra victum requirunt: & ventris in quem deflectuntur, ſolas ſequuntur voluntates. Caue, ô homo, pecudum more curuari. Caue, ne in aluum te, non tàm corpore, quàm cupiditate deflectas. Reſpice corporis tui formam, & ſpeciem congruentem celſi vigoris aſſume. Si ſola animalia prona paſcuntur, cur te in edendo ſternis ipſe, quem natura non ſtrauit? Cur eo delectaris, in quo naturæ iniuria eſt? cur noctes, & dies cibo intentus pecorum more terrena depaſceris? Cur illecebris corporalibus deditus, ipſum te inhonoras: dum ventri, atque eius paſſionibus deſeruis? intellectum tibi adimis, quem Creator attribuit? Cur te iumentis comparas, à quibus te voluit Deus ſegregari, dicens: Nolite fieri ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus. Aut ſi te edacitas equi, intemperantiaque delectat, & adhinnire ad fœminas voluptati eſt; delectet in freno maxillas tuas, chamoque conſtringi. Si crudelitate paſceris: ferarum hæc rabies eſt, quæ propter*

Belluarum ſimilitudo homini vitanda.

ſæuitiam trucidantur. Vide, ne in te quoque crudelitatis tua vertatur immanitas. Piger aſinus, & expoſitus ad prædam, ſenſuque tardior, quid aliud docet, niſi nos viuaciores eſſe debere, nec deſidia corporis, animique pingueſcere; confugere ad fidem, quæ onera grauia alleuare conſueuerit? Fraudulenta vulpes foueis ſe, latibuliſque demergens, nonne indicio eſt infructuoſum eſſe animal, odioque dignum propter rapinam, deſpectu propter infirmitatem; & ideo ſuæ incautum ſalutis, dum inſidiatur alienis? Perdicem aſtutam nouimus, quæ aliena oua diripiat, hoc eſt perdicis alterius, & corpore foueat ſuo; ſed fraudis ſuæ fructum habere non poſſe; quia cum eduxerit pullos ſuos, amittit eos: quia vbi vocem eius audierint, quæ oua generauit, relicta ea ad illam ſe naturali quodam munere, & amore conferunt, quam veram ſibi matrem ouorum generatione cognouerint; ſignificantes hanc nutricis fungi officio, illam parentis. Sic itaque incaſſum proprios fundit labores, ac fraudis ſuæ pretio mulctatur. Vnde & Ieremias ait: Clamauit perdix, & congregauit, quæ non peperit; id eſt oua congregauit, & clamauit, quaſi ouans ſuæ fraudis affectu. Sed ludit operam; quia impenſo labore alij educat, quos ipſa diuturno fotu ſedulitatis animauerit. Deteſtando igitur beſtiarum ſimilitudinem, & mores, ſæpius vnuſquiſque ſe interroget: *Quem teipſum facis? Quapropter, ô dilectiſſime* (monet idem Ambroſius) *quiſque diligentius attendat primæ conditionis ſuæ excellentiam; & venerandam in ſeipſo ſanctæ Trinitatis imaginem agnoſcat; honoremque ſimilitudinis diuinæ, ad quam creatus eſt, nobilitate morum, exercitio virtutum, dignitate meritorum, habere contendat: vt quãdo neceſſe erit vt appareat qualis ſit, tunc ſimilis ei appareat, qui ſe mirabiliter ad ſimilitudinem ſuam in primo Adam condidit, mirabiliuſque in ſecundo reformauit.*

Perdix alienis ouis alienos pullos educit; qui poſtea ad propriam matrem redeunt.

Cap. 17. 11

Lib. de dignitate humanæ conditionis c. 3.

Reſpondit Ieſus: Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt.

53. SEnſus eſt: Si ego tamquam purus homo mihi humanam gloriam ad iactantiam quærerem, talis quidem gloria nihil eſſet. Chryſoſtomus homil. 45. ad populum ait: *Nihil eſt inanis gloria; & quamuis aliquid appareat; hoc ipſum apparens ſtatim extinguitur, & tamquam fumus euaneſcit; qui vento eum eleuante diſperditur.* Verè nihil eſt humana gloria ad vanam oſtentationem quæſita; propterea ab Apoſtolo dicitur gloria inanis: *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi*: quia ſcilicet veluti venti tumor quidam eſt, ſub quo nihil ſoliditatis, ac veræ bonitatis ineſt, quod humanum cor explere poſſit. Expertus eſt hoc Alexander Macedo humanæ gloriæ ſectator; qui maxima orbis terræ parte ſubacta, non inde tamen tantùm gloriæ emungere potuit, vt animum ſatiaret. Quamuis enim mundum integrum partim victoriis, partim audacis animi ſpe deuoraſſet; nihilominus vehementer triſtatus eſt, cum à mendaci Philoſopho non vnum, ſed plures alios reperiri mundos audiiſſet. Ex quo Satyricus cecinit: *Vnus Pellæo iuueni non ſufficit orbis.* Vt hinc, quàm inanis gloria eſſet humana conſtaret. Contra vero Dei gloria, quæ ex diuini honoris zelo quæritur, plena eſt; cum meritum habeat, cui æterna merces reſpondet. *Plenæ gloriæ cupidi ſunt, qui gloriam Dei deſiderant, & laudem virtute condignam*, ait Hieronymus.

Ad Gal. 5.

Mundana gloria vento ſimilis, inflat, non explet.

Alexandri Macedonis inexplebilis dominandi cupiditas.

Iuuenalis Satyra x.

Ad Gal. 5

54. Præterea inanis gloria non ſolùm nihil in ſe eſt, ſed etiam in ſenſu effectiuo nihil eſt; cum hominem ad nihilum redigat ſpoliãdo illum merito, & ſupernaturalibus bonis. Hinc S. Baſilius ait: *Fugiamus inanem gloriam, dulcem ſpiritualium operum ſpoliatricem, iucundum animarum noſtrarum hoſtem, tineam virtutum, blandiſſimam bonorum noſtrorum deprædatricem; eamdemque mellis illitu fraudis ſui veneni coloratricem, & mortiferi hominum mentibus poculi porrectricem. Quod opinor ea de cauſa facit, vt vitio ſe illi auidius ingurgitent, nec vlla illius expleantur ſatietate.* Quàm benè Baſilius coloratricem mundanam gloriam appellat? Rerum enim externam ſpeciem tantùm oculis proponit; non autem eas ſecundùm rei veritatem ſuis ſectatoribus elargitur. Si chryſtallini fontis perennes latices penicillo exprimantur, non proinde poſſet quiſpiam effluentibus ex vmbratili fonte aquis ſitim extinguere. Si pictor lautam menſam exquiſitis dapibus onuſtam ante oculos poneret: non huiuſmodi epulis ad coloratum conuiuium accedens poſſet quiſpiam expellere famem. Si aurum, ſi gemmæ in depicta tabula colorentur: certè iis inſipienter ſe quiſquam diuitem exiſtimaret. Similiter quia inanis mundana gloria coloratrix eſt; honorum pompam ſecundùm externam ſpeciem tantùm exprimit; nullis autem veris honoribus homines cohoneſtat. Quare qui ad humanos honores arripiendos cupidè aduolant, ſimili ludibrio decipiuntur, ac aues, quæ ad vuas à Zeuxide pictas aduolarũt: coloratas enim vuas roſtro carpentes irritum conatum planè ſenſerunt. Hinc dominatores terræ Sapientiæ vocibus affari licet. *Audite Reges, & intelligite: diſcite iudices finium terræ. Præbete aures veſtras, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum.* Honorum pompa, quàm vobis inanis mundi gloria proponit, colorata eſt, non vera, & ſolida. Quæ vos ſtipat obſequentium aulicorum turba, externam tantùm ſpeciem habet, non veritatem. Quamuis enim veſtros aſſeclas ad vos venerandos cernuos videatis: ſi illorum corda introſpiceretis: quàm clarè eos, non ad veſtrum obſequium, ſed ad ſuum commodum, & ambitionem vos ſequi noſceretis. Quique vos extrinſecus venerari videntur, eos ipſos intus damnare vos tamquam planè ingratos, & præmiorum parciſſimos cerneretis. Quare cum Gregorio inanis gloriæ ſectatoribus verè dicamus: *Si culmen veri honoris quæritis, ad cæleſte regnum tendite. Si gloriam dignitatis diligitis, in illa ſuperna Angelorum curia adſcribi feſtinate.*

Mundana gloria nihil eſſe dicitur; quod ad nihilum hominem redigat. Hĩc, & n. 60.

In conſtitutionibus Monaſticis c. 11.

Mundana gloria cur coloratrix dicitur.

Hic, & n. ſequenti.

Zeuxis depictis vuis aues decepit.

Plin. lib. 35. cap. 10.

Sap. c. 6.

Homil 15. in Euang.

55. Ad mundanam gloriam honorum tantùm coloratricem eſſe, non eos reuera exhibere, ſignificandum, dixit Apoſtolus 1. ad Corinth. c. 7. *Præterit figura huius mundi.* Mundi figuram dixit, eò quod in mundo honores, & pompæ veluti figurentur, & depingantur, veritatis verò ſint planè expertes. Auri cupidus, auri figura in pictura expreſſa non caperetur: quòd eo ſe ditari non poſſe cognoſceret. Neque illuminari ſe quiſquam per lumen in figura depictum exiſtimaret. Similiter ſi bona omnia, quę mundus continet, figuram, non veritatem habere cum Apoſtolo iudicemus: certè mundana gloria, tamquam inani, & ficta non capiemur. Quòd ea ficta ſit, & inanis, inde conſtat, quòd animum explere nequeat: ſicut neque cibus in figura depictus, eò quòd fictus ſit, alicuius eſuriem expellere poteſt. Quàm inanis, & ficta humana gloria ſit, præclarum teſtimonium poſteris reliquit Auguſtus. Is ſub vitæ finẽ teſte Suetonio amicos

Mundani honores, & pompæ apparentes tantùm, ſolidam veritatem non habent.

Auguſtus moriens hiſtrionem ſe Imperii tempore peregiſſe teſtatus eſt. Roma Auguſto fit mimi Proſcenium.

amicos percontatus eſt.: Ecquid his videretur, mimum vitæ commodè tranſigiſſe? Hiſtrionem Imperatoris perſonam repræſentantem, non reipſa Imperatorem ſe ſub obitum Auguſtus agnouit. Quare Auguſto Roma, quam lateritiam acceperat, marmoream reliquerat, variabile tantummodo proſcenium fuit.

56. Sed ei, qui in proſcenio Imperatoris perſonam refert, ſaltem ſcenæ tempore honores deferuntur. Qui tamen dormiens Principem ſe, aut aliquo alio honoris faſtigio clarum ſomniaret; huiuſmodi honorem multò plus, quàm eum, qui in ſcena exhibetur, experiretur inanem. Somnia quidem ſunt humanæ gloriæ faſtigia, teſte Nazianzeno: *ſublimium thronorum, & dignitatum faſtus mera ſunt inſomnia.* Sed quod valde notandum eſt, ipſum mortalis vitæ ſomnium, per quod honorum adumbratæ imagines repræſentantur, breuiſſimum eſt: non eſt enim ſomnium diù dormientis, ſed ſtatim euigilantis: ita vt propterea dixerit Dauid Pſ. 72. *Velut ſomnium ſurgentium, Domine, in ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges.* In cæleſti enim Ieroſolyma, vbi vera, & perpetua felicitas eſt; imaginaria felicitas honorum, & gloriæ ad nihilum redigetur, hoc eſt, quàm futilis, & inanis ſit, liquidò conſtabit. Hinc Auguſtinus ait: *Iuſtè Deus in ciuitate ſua cæleſti imaginem iniquorum ad nihilum rediget; qui in ciuitate ſua terrena imaginem Dei ad nihilum redigere ſategerunt.*

Mundani honores, & terrena dominia ſomnia ſunt ea que valde breuia. *Carm. 4. de vitæ itiner. bus ſub finem periã*

Pſal. 72.

Auguſt. in Pſal 72.

57. Præterea humanæ dignitatis gloriam ſomnium eſſe inſinuare nobis Deus voluit; cum Ioſephum ad Ægypti ſolium exexit. Primùm futura Ægypti dominatio præſignificata Ioſepho fuit per manipulum ex paleis, & pungentibus ariſtis conflatum: vt regnum cognoſceremus acutis ſtimulis eſſe obnoxium; & fragili fundamento, qualis palea eſt, inniti: *Audite ſomnium meum, quod vidi: Putabam nos ligare manipulos in agro; & quaſi conſurgere manipulum meum, & ſtare; veſtroſque manipulos circumſtantes adorare manipulum meum*, Gen. 37. deinde quodnam medium Deus adhibuit, vt ad Ægyptium ſolium Ioſeph eueheretur? Somnium Pharaonis, quod ipſe diuinando Ægyptio regi patefecit. Similiter cum Daniel Nabuchodonoſoris ſomnium diuinaſſet; *Rex Danielem in ſublime extulit, & munera multa, & magna dedit ei: & conſtituit eum principem ſuper omnes prouincias Babylonis, & præfectum magiſtratuum ſuper cunctos ſapientes Babylonis.* Si ſomnia ſunt viæ, per quas ad honores itur; tales etiam ſunt ipſi honores, quippe ſomniorum termini. Benè igitur Nazianzenus pronunciauit. *Sublimium thronorum, & dignitatum faſtus mera ſunt inſomnia.*

Ægypti dominium à Ioſepho obtinendũ, cur ei per manipulum præſignificatum fuit.

Ioſeph ad principatũ Ægypti Daniel ad Aſſyriorum principatũ per Pharaonis, & Nabuchodonoſoris ſomnia ſunt elati. *Daniel. c. 2. 48.*

58. Addit ibi Nazianzen. *Humana omnia, meatus, riſus, lanugo, vmbra, ros, flatus, volatus, vapor, inſomnium, fluctus, nauis veſtigium, aura, puluis.* Ex quibus Nazianz. verbis inter cætera notandum eſt humana omnia vapori, & vmbræ comparari. Vapor caloris vi è terra ſurſum elatus, figuras varias in aere depingit. Sed adeo futiles, & leues, vt ſtatim ventorum flatibus euaneſcant. Idem dicendum omninò eſt de figuris variis Regum, Principum, Dynaſtarum, quas ſurſum eleuando inanis gloria coloratrix falſa depingit. Figuræ per vapores in aere expreſſæ aliquid ſunt: ſed eæ, quæ vmbra exprimuntur, ſiue gigantis ſint, ſiue Pygmæi; nihil planè ſunt, cum lucis

Humana omnia vapori, & vmbræ ſimilia.

A priuatione formentur. Et tamen non ſolùm colorum, & vaporum figuris; ſed etiam vmbræ quicquid honoris, quidquid gloriæ, & pompæ in mundo continetur, veriſſimè comparatur; non ſolum Nazianzeno teſte; ſed etiam humanæ gloriæ ſectatoribus teſtibus, qui apertè Sap. 5. conqueruntur: *Quid nobis profuit ſuperbia? Aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tamquàm vmbra.* Hac veritate benè perſpecta dicamus cum Dauide: *In imagine pertranſit homo; ſed & fruſtra conturbatur.* Fruſtrà turbatur homo, & ſollicitus eſt in humana gloria per honorum, & dignitatum gradus acquirenda, & ſeruanda; cúmque ea amittatur, fruſtra turbatur: eò quòd non aliquid verum, ſed imaginem acquirere ſe, vel amittere B conſiderare debet. *Quomodo fruſtra Rex conturbaretur ob amiſſam imaginem ligneam, vel papyraceam regni; quando regnum verum illi maneret*, ait Bellarminus. Ob eamdem rationem fruſtra conturbatur homo inuidendo aliis humanam gloriam, honorumque faſtigia. Quis enim inuideret regi in tabula depicto, quem adumbrata penicillo aulicorum turba venerabunda comitetur. Præterea turbari non debemus, ſi humanæ gloriæ imaginem amittamus, cum Dei imaginem in nobis diuinitus expreſſam ſeruare in æterna felicitate poſſimus. *Non ſine magna ſapientia*, inquit Nazianzenus, *hoc à te, Chriſte, conſtitutum eſt; vt res omnes huius vitæ, incertæ, C & inſtabiles ſint: nempè vt rerum firmarum, ſtabilumque amore, ac deſiderio inardeſcamus; vtque diſcamus à ſtulta carnis cogitatione mentem abrumpere; imaginemque illam, quam diuinitus accepimus, puram, atque integram conſeruare; vitam ab hac vita alienam ducere; vt denique cum altero mundo mundum hunc commutando, difficultates omnes huius vitæ, moleſtiáſque forti animo perferre.*

Pſal. 38.

Supra. Mortalis vitæ cur res omnes inſtabiles eſſe Deus voluit.

59. Cum humana omnia, atque adeo mundanam gloriam vapori, & vmbræ Nazianzenus comparaſſet; comparat tandem pulueri. Puluis ſi vento exponatur, ita diſpergitur, vt nihil ex eo remaneat: ſimiliter homo inanis gloriæ vento expoſitus, ad nihil, quoad ſpiritualia bona D redigitur. Propterea monet Bernardus ſer. 13. *Fratres, nemo veſtrũm velit laudari in vita iſta: quia quidquid hic fauoris captat, quod ad Deum non retuleris, ipſi furaris. Tibi enim vnde gloria, putide puluis, tibi vnde?*

Nazianzenus, ſupra. Mundana gloria pulueri, quem ventus diſpergit, ſimilis.

60. *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus*, dicitur Pſal. 14. vbi diabolus antonomaſticè iuxtà plurium Patrum ſententiam mali gni nomine dicitur. Quare Matth. 6. cum Deum orare docemur: *Libera nos à malo*: ſeu, vt Græcè legitur: *Libera nos à Maligno*: ibi malignum E intelligit Tertullianus diabolum. Diabolus igitur ex inani gloria Diuinitatem affectandi cupidus, vt huiuſmodi gloriam nihil eſſe experiretur, ad nihilum deductus eſt, detruſus ſcilicet ad æternam Gehennæ damnationem. *Nihilum extinctum, & fumum diffuſum*, inanem gloriam vocat Chryſoſtomus. Nihilum hoc humanæ gloriæ extingui peccator videt; cum Gehennæ ignem in ſe videt accendi; fumum diffuſum inanem gloriam eſſe cognoſcit; cum tenebris æternis obuitur. Meritò ab eodem Chryſoſtomo, *Vana gloria Gehennæ mater dicitur*; mater ſcilicet, quæ ſuos alumnos inferorum parturit flammis, eoſque cæleſtibus bonis ſpoliatos, diaboli conſortes ad nihilum deducit;

Gloriam ſibi captans, eam Deo furatur. Maligni nomine Diabolus, appellatur. *Hom. 4. ad Populum.* *Hom. 17 in Epiſt. ad Rom.* Vana gloria Gehennæ mater, & numeroſæ prolis parens. Hic, & n. ſequẽti.

eò quòd deſpecto Dei honore, appetendo inanem hominum gloriam, quæ nihil eſt, nihili ſectatores fuerint. Cur enim humanæ glorię ſectatores tamquam peſſimi fures in æternam carcerem non detrudantur; cum debitam Deo gloriam ſint furati? *Quidquid hîc fauoris captas, quod ad Deum non retuleris, ipſi furaris*, Bernardus ait.

Bernard. ſupra.

61. Portò mundi gloria, Gehennæ mater, quàm numeroſæ prolis fœcunda parens eſt? Quot prouinciarum domitores, quot duces, quot Cæſares, quantam aulicorum turbam mater hæc, cum venenato ambitionis lacte inebriaſſet, æterno tandem incendio peperit! Cumque mater proli ſit ſimilis, mundana gloria Gehennæ ſimilis ſit, oportet. Quare mirum eſſe non debet, ſi humanæ gloriæ cupidi in hac mortali vita ſimiles Gehennæ ſubeant cruciatus. Hinc mundanæ gloriæ ſectatores, eò quod Gehennæ matris complexu arctiſſimè vinciantur, quot ærumnas, quot calamitates, quot cordi affixos vultures, quàm ſæuam diaboli tyrannidem experiuntur? Benè Chryſoſtomus ait: *Non poteſt gloriæ ſeruus homo non omnium ſeruus eſſe, & ipſis ſeruilior mancipijs. Nec enim talia præcipimus ſeruis noſtris, qualia captiuis ſuis illa. Turpia, & dedecore plena negotia loqui facit, & pati: & quo obſequentiorem viderit, hoc imperium plus adauget.* Maneat igitur benè Dominum dixiſſe inanem gloriam nihil eſſe; non ſolum ipſam in ſe, ſed etiam in aliis effectiuè; eò quòd ſub diaboli ſeruitute ad nihilum redigat peccatorem.

Ambitioſi ob mundanos honores valde cruciantur.
Hom. 43 ad populum.

62. Ridemus priſcos Ægyptios, quòd cœpis, aliiſque ſimilibus tamquam Diis idololatriam exhibuerint.

Porrum, & cœpe nefas violare, ac frangere morſu.
O ſanctas gentes; quibus hæc naſcuntur in hortis Numina.

Iuuenal. Satyra 15.
Ægyptii impiè, & ridiculè cœpas, & porros, vt Deos venerabantur.

Quàm dementer fœtidis Diis, & inſtercorata terra adultis thura incendebantur? Hinc Apoſtolus benè pronunciauit: *Nihil eſt idolum in mundo.* Sanè nihil ethnicorum Dii erant. Quid enim humana veneratione dignum cœpæ, & porri habere poterant? Planè nihil. Qui inanem gloriam proſequuntur veluti cœparum veneratores ſunt. Hinc Caſſianus ait: *Nobis certamen eſt contra ſpiritum cenodoxiæ (quam nos vanam, ſeu inanem gloriam poſſumus appellare) multiformem, varium, atque ſubtilem. Pulchrè ſeniores noſtri naturam morbi huius in modum cœpæ, bulborumque deſcribunt; quæ vno decorticata tegmine, alio rurſum inueniuntur induta: totieſque reperiuntur obtecta, quoties fuerint ſpoliata.* Fœtidæ huius cœpæ inuolucra idem Caſſianus ſic explicat: *Cui ſub ſpecie nitidæ veſtis cenodoxiam non potuit diabolus generare; pro ſqualida, & inculta conatur inſerere. Quem ſcientiæ, & elocutionis ornatu nequiuit extollere, grauitate taciturnitatis elidit. Si ieiunet palam, gloria vanitatis pulſatur; ſi illud contemnendæ gloriæ cauſa contexerit, eodem vitio elationis obtunditur.* De hoc igitur inanis gloriæ idolo benè pronunciauit Paulus: *Nihil eſt idolum in mundo.* Hinc benè Dominus dixit: *Si ego glorifico meipſum*; ſcilicet tamquam purus homo ad iactantiam; *gloria mea nihil eſt.*

1 ad Cor. cap. 8.
Lib. 11. Inſtit c. 1.
Vana gloria, honoriſque cupiditas cœpis ſimilis plura inuolucra habet.
Ibid. c. 4.

6.. Si quis ex curſoribus ad populares plauſus animum intenderet, vtique à curſu retardatus, præceptum ab aliis brauium reperiret; nihilquè præmii conſequeretur. Similiter homo, qui inanem mundi gloriam proſequitur, nihil planè cæleſtis pręmii conſequetur. *Anima cupiens honorem, & glorificari*, ait Chryſoſtomus, *non videbit regnum cælorum. Non meus eſt hic ſermo, nec mea recito verba, ſed Spiritus ſancti. Non videbit, licèt virtutem operetur; ait enim: Receperunt mercedem ſuam. Itaque, qui mercedem non accipit, quomodo regnum cælorum videbit?* Propterea idem Chryſoſtomus addit: *Non vides in equorum ludis, quomodo hi, qui equos agitant, non aduertunt plauſum populi aſſidentis, nec voluptatem ex eo plauſu capiunt; ſed in vnum regem in medio ſedentem oculos intendunt; ad nutum illius attendentes, totam multitudinem deſpiciunt. Hos & tu imiteris, non magnifaciendo hominum famam, ſed ſententiam iudicis iuſti expectando, atque ad nutum eius omnia dirigendo.* Ita Apoſtoli monitum ſeruabimus: *Sic currite, vt comprehendatis*; ſic Domini ſententiam dicentis humanam gloriam nihil eſſe comprobabimus.

Curſu certantes ad Regem certaminis iudicem, non ad circumſtantem populum plaudentē oculos intendunt. Simili modo beatitudinis brauiū conſequemur.
Hom. 43. ad popul. Matth. 6. Hom. 5 in Geneſ.
1. ad Cor. cap. 9.

Eſt Pater meus, qui glorificat me.

64. QVomodo æternus Pater Chriſtum Dominum glorificauerit, explicatum eſt proximo ſuperiori Euangelio in illa verba: *Qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibet de me.*

Quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt; & non cognouiſtis eum.

65. COgnitio, quam de Deo Iudęos non habere hîc dicitur, cognitio ſpeculatiua non eſt; cum ſcriptum ſit Pſal. 75. *Notus in Iudæa Deus.* Sed eſt cognitio practica, & efficax, quę moueat ad id, quod Deus cognitus pręcipit exequendum, eumque amandum. *In hoc ſcimus, quoniam cognouimus eum, ſi mandata eius obſeruemus*, ait Ioannes Epiſt. 1. cap. 2. *Quiſquis Deum non amat*, ait Beda, *profectò oſtendit, quia quàm ſit amabilis non nouit: & quàm ſit ſuauis Dominus, & dulcis; guſtare, ac videre non didicit; qui eius conſpectibus placere continua dilectione non ſatagit.* De hac cognitione dixit Auguſtinus: *Serò te cognoui, pulchritudo tam antiqua, & tam noua.* Nam, vt idem Auguſtinus ait: *Nequaquam mens fallatur, vt ſe exiſtimet Deum cognouiſſe; ſi cum fide mortua, hoc eſt ſine bonis operibus Deum confiteatur.* Hinc veram Dei cognitionem incredulos Iudęos habere Chriſtus Dominus meritò negat. De qua Iudęorum circa Deum ignorantia eſt Iſaię cap. 1. vaticinium: *Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui; Iſrael autem me non cognouit, & populus meus non intellexit.* Similiter de Iudęis dicitur Ierem. 2. *Tenentes legem neſcierunt me.* Speciatim etiam de incredulis Iudæis Oſeę 4 verba ſunt: *Non eſt ſcientia Dei in terra*: ſcientia ſcilicet practica, quæ ad exequenda Dei mandata mentem moueat, & dirigat. Quare ibi Chaldęus legit: *Non eſt, qui ambulet in timore Domini in terra.* Si enim timor Domini non eſt, neque Dei ſcientia eſſe poteſt, cum ſcriptum ſit: *Initium ſapientiæ timor Domini.* Timor autem Domini eſſe non poteſt, vbi non eſt diuinorum

Deū aliud eſt practicè, aliud Speculatiuè cognoſcere.
Beda in Ioan. c 8.
In Confeſſ. Lib. de fi. &c op. c. 22.
Eccleſ 1 c. 1
Pſal. 111.

mandatorum executio: verè enim Dauid pronunciauit: *Beatus vir, qui timet Dominum; in mandatis eius volet nimis.* Ad idem confirmandum Oſeæ 6. vbi dicitur: *Miſericordiam volui, & non ſacrificium; & ſcientiam Dei pluſquam holocauſta*: ex Chaldeo legitur: *Deum ſibi complacere in operantibus legem Domini magis, quàm in offerentibus holocauſta.*

in Ioan lib. 6. c. 11.

66. Hinc benè Cyrillus Alex. ait: *Sanè ij ſolùm cognoſcere Deum dicuntur; qui viam mandatorum eius perambulant, neque ab ea quaquauerſum declinant. Ideo de filijs Heli peruerſis, & miniſterio ſacerdotij indignè fungentibus dicit Scriptura: Porro filij Heli, filij Belial, neſcientes Dominum. Et Paulus de tranſgreſſoribus mandatorum Dei ſcribens ad Titum dicit: Qui confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. Itaque mendaces erant Iudæi, qui dicebant ſe cognoſcere Deum, quem tamen non cognouerunt: ſed illum ſcire dictitabant, quem neſcierunt, cuius repulerunt verba, & repudiarunt mandata.* Sed quæ pœna Deum tali modo ignorantibus datur? Illa, quæ ab Apoſtolo pronunciatur: *Si quis ignorat, ignorabitur.* Ignorabitur ſcilicet à Deo non ſimpliciter, cum Deus omnia cognoſcat; ſed ignorabitur, eò quòd de talibus Deus non habeat cognitionem illam de qua dicitur ab Apoſtolo: *Cognouit Dominus, qui ſunt eius;* & à Domino ipſo dicitur: *Cognoſco oues meas.* Deum enim aliquid neſcire, illud reprobare ſignificat iuxtà regulam Origenis in cap. 8. Epiſt. ad Rom. & Gregorii 2. Moral. cap. 4. Ignorabitur ergo à Deo ignorans Deum; ſiquidem à Deo non cognoſcetur cognitione amicitiæ, & familiaritatis; non cognoſcetur ex numero eorum qui ad æternam beatitudinem ſunt prædeſtinati: non cognoſcetur ſcientia approbationis, vt aiunt Theologi.

1. Reg. c. 2.
ad Titum cap. 1.
1. ad Cor. c. 14. n. 38.
2. ad Tim. cap. 2.
Ioan. 10.
Deus eos reprobare dicitur, quos dicitur ignorare.

67. Quare cum homo Dei cognitionem habet tantùm ſpeculatiuam, non autem practicam, quæ ad diuinam legem ſeruandam dirigit: Similiter Deus cognitionem quidem hominis habet, non tamen cognitionem talem, quæ ad ei benefaciendum, vt amico, & filio ſe extendat. Agricola poſt meſſem quamuis in area & triticum, & paleas ante oculos habeat; ad frumentum quidem in horrea colligendum animum intendit, ab auolantibus autem paleis ita animum auertit; ac ſi eæ ante oculos non forent, eaſque non videret. Hinc Tertullianus ait: *Cognoſcit Dominus qui ſunt eius. Palam in manu ſua portat ad purgandam aream ſuam. Auolent quantùm volent paleæ leuis fidei quocumque afflatu tentationum; eò purior maſſa in horrea Domini reponetur.*

Deus agricolæ ſimilis paleas ventilanti.
Lib. de præſcrip. c. 3.
Ser. 40. ex paruis.
Deus multiplici modo cognoſcit, & cognoſcitur.

68. Sanctus Bernardus egregiè ait: *Quidam ſunt, qui à Deo cognoſcuntur, & Deum cognoſcunt: alij non cognoſcuntur, nec cognoſcunt: alij cognoſcuntur quidem, ſed ipſi non cognoſcunt: alij non cognoſcuntur, & tamen cognoſcunt. Cognoſcere Dei, eſt felicem facere: cognoſcere hominis, eſt gratias agere. Qui ergo cognoſcuntur à Deo, & Deum cognoſcunt, ſancti Angeli ſunt, qui ab eo felices facti, eius laudibus ſemper vacant, & obſequiis deſeruiunt. Qui nec cognoſcuntur, nec cognoſcunt, pauperes ſunt neceſſarij, quos nec rerum temporalium copia ditat, nec beatificat ſeruitus diuina. Qui autem cognoſcuntur, ſed non cognoſcunt, diuites ſunt huius ſeculi, qui acceptis quidem opibus affluunt; ſed carnalibus deſiderijs huius ſeculi preſſi numquam ad cæleſtia cor ſuſpendunt. Qui verò non cognoſcuntur, & cognoſcunt, pauperes ſunt voluntarij, quos nec tribulatio, nec anguſtia, nec alia quæcumque pericula poſſunt ſeparare à charitate Dei. De his ergo vox diuina dicit: Populus, quem non cognoui, ſeruiuit mihi; ac ſi apertè diceret Angelis ſuis: Quid ſi vos mihi ſeruitis, quos felices facio: quandoquidem mihi ſeruiunt, quos in ſua paupertate derelinquo? Et quid ſi vos mihi obeditis, qui faciem meam videtis; cum & illi obediant, qui me tantùm audiunt, & non vident?* Quàm felix eſt voluntaria paupertas, quæ hominem ſupra Angelos euehit; & pauperum ſqualorem cæleſti Angelorum ſplendori præfert? Voluntaria paupertas alchimia quædam eſt, quæ ſpernendo terrenas opes tam pretioſas reddit, vt cæleſtibus opibus ſint præferendæ. Nam in cælorum regno cæleſtes opes beatis Angelis à Deo dantur: in terris verò terrenæ opes per voluntariam paupertatem Deo offeruntur: ex Domini autem ſententia, *Beatius eſt dare, quàm accipere.* Homo cum naturali vitæ naſcitur, de eo dicitur: *Minuiſti eum paulo minus ab Angelis.* Idem cum religioſo ordini adſcriptus renaſcitur, per voluntariam paupertatem, ex Bernardi ſententia ſupra Angelos eleuatur.

Tom. II.

Pſal. 17.
Paupertas voluntaria homines ſupra Angelos euehit.
Paupertas voluntaria alchimia quædã eſt.
Act. 20.
Pſal. 8.

Ego autem noui eum; & ſi dixero, quia non
ſcio eum, ero ſimilis vobis mendax:
ſed ſcio eum, & ſermonem
eius ſeruo.

69. Confirmat hæc verba quod ſupra diximus, ſcilicet veram Dei cognitionem cum diuinæ legis obſeruatione debere coniungi. His ergo Domini verbis conſonat Ioannis ſententia 1. Epiſt. capite 2. *Qui dicit ſe noſſe eum, & mandata eius non cuſtodit; hic mendax eſt, & in hoc veritas non eſt*; ideſt iuxta Hugonem: *In hoc fidelitas non eſt*; cum eius lingua, quæ Deum confiteri videtur, praui cordis interpres, ſit infidelis, & mendax. Vel *in hoc veritas non eſt*; quia iuxta Apoſtolum huiuſmodi homines *confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Vbi Hieronymus ait: *Chriſtus eſt ſapientia, iuſtitia, veritas, ſanctitas fortitudo: negatur per inſipientiam ſapientia; per iniquitatem iuſtitia; per mendacium veritas; per turpitudinem ſanctitas; per imbecillitatem animi fortitudo: & quoties vitiis vincimur, Deum negamus.* E contrario quoties boni quid agimus, non ore, ſed reipſa Deum confitemur. Dionyſius ſimiliter in omni peccato, & præuaricatione mandatorum Dei, mendacium contineri aſſerit: propterea Pſal. 115. dicitur: *Omnis homo mendax*: cum quilibet ex ſe ſit peccatis obnoxius. Mendacium autem conſiſtit in eo, quòd cum homo ſit Dei imago, talis imago ſuo diuino prototypo per peccatum non reſpondet.

Malè operantes Deũ practicè negant.
Ad Tit. c. 1. n. 16.
Carthuſ. in Ioan. Ep. 1. c. 2.
Peccatum quodlibet, mendaciũ quoddã eſt.
Omnis homo cur mendax dicatur.

70. Concilium Arauſicanum ait: *Veritas, & iuſtitia ab illo fonte eſt* (ſcilicet à Deo) *quem debemus ſitire in hac eremo; vt ex eo tamquam guttis quibuſdam irrorati non deficiamus in via.* Huiuſmodi veritatis irrorationis omninò expertes erant Phariſæi, & Scribæ increduli; quippe qui ob ſuperbiam veluti elati Gelboë montes erant; quibus dicitur 2. Reg. 1. *Montes Gelboë nec ros, nec pluuia veniant ſuper vos, vbi ceciderunt*

Cap. 22.
Phariſæi cur Gelboë montibus ſimiles.

A

fortes Iſraël. Iſraëlitæ diuina lege diuiniſque beneficijs, & miraculis corroborati, *Fortes Iſraël* erant. Hi tamen à veritate aberrantes in incredulitatem ceciderunt, Phariſæorum, & Scribarum exemplum ſecuti. Propterea mendaces facti, à cæleſti veritate non irrorabantur: hinc iis Dominus ait: *Si dixero, quia non ſcio eum,* ſcilicet æternum Patrem, *ero ſimilis vobis mendax.*

71. Mendaces erant Iudæi, tum quia per falſam calumniam Christum Samaritanum, & dæmoniacum appellabant: tum quia Euangelicam fidem reiiciebant, & prauis operibus à diuina lege recedebant. Hinc de iis dicitur Pſal. 17. *Filij alieni mentiti ſunt mihi.* Filij alieni, ſcilicet à cæleſti Patre alienati, & facti generatio adultera, mentiti ſunt contra me: *Quicumque non obediunt Deo, ſecundùm naturam quidem filij eius ſunt; quoniam ab eo facti ſunt; ſecundùm autem opera non ſunt; ſed potius diaboli, quem imitantur,* ait Irenæus. Quare de incredulis Iudæis, Christi tempore viuentibus, iuxtà Hieronymum dicitur Iſaiæ 1. *Filios enutriui, & exaltaui; ipſi verò ſpreuerunt me;* ſcilicet Samaritanum, & dæmoniacum appellantes: *Spreuerunt me,* me crucifigentes, interpretatur Zeno Veronenſis Epiſcopus. Hinc benè Iudæis exprobratur: *Haeccine reddis Domino, popule ſtulte, & inſipiens? Numquid non ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creauit te?*

B

Lib. 4. cap. 79.

Ser. 1. de Iſaia.

Deut. 32.

72. Sub figura Patriarchæ Ioſephi, cui falſum imputatum eſt crimen, dicitur de Christi calumniatoribus Iudęis: *Mendaces oſtendit, qui maculauerunt illum.* Vbi Bonauentura ait: *Per Ioſephi diuinam exaltationem oſtenſum fuit, & creditum totum eſſe mendacium; ipſa etiam muliere forte hac recognoſcente.* Similiter per Christi reſurgentis exaltationem, non ad Ægypti ſolium, ſed ad cæleſtis Ieroſolymæ regnum; & per ſigna, & prodigia, quæ in ipſius paſſione contigerunt, oſtendit Deus mendaces fuiſſe Christi Domini calumniatores; ipſis etiam Iudæis antea incredulis ſuum ſcelus recognoſcentibus: *Omnis turba eorum, qui ſimul aderant ad ſpectaculum illud, & videbant, quæ fiebant, percutientes pectora ſua, reuertebantur. Et Centurio videns, quod factum fuerat, glorificauit Deum dicens: Verè hic homo iuſtus erat.*

Sap. 10.

C

Mulier, quę Ioſephum accuſauerat eius poſtea innocentiã confeſſa eſt. Similiter Iudaica turba Christi innocentiã eſt teſtata.

Luc. 23. n. 48.

D

73. Inter humanæ gloriæ ſectatores, ſi quis mendax appelletur, duello aduerſarium prouocare ſolet; vt illius ſanguine illatam mendacij labem expiet: mendax appellatus Iudæus à Christo, eum extra Ieroſolymam in Caluarię monte duello prouocauit; de quo dicitur: *Mors & vita duello conflixere mirando.* In hoc tamen duello non inuitus proprio ſanguine aduerſarii labem voluit Dominus expiare. Ex quo factum eſt, vt plurimi Iudæi mendacii falſitate reiecta, veritatis ſectatores ſe poſtea oſtenderint. Quare cum ad Iudæos poſt Domini reſurrectionem verba faceret Petrus: *His auditis compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos: Quid faciemus viri fratres? Et appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia.* Deinde etiam loquentibus Petro, & Ioanne, *Multi eorum, qui audierant verbum, crediderunt, & factus eſt numerus virorum quinque millia. Hic eſt fructus orationis Christi in cruce pro crucifixoribus,* ait Auguſtinus in Pſalmum 43.

Christi cum calumniatoribus Iudęis duellum.

E

Act. 2. n. 41.

Act. 4.

Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum, & vidit, & grauiſus eſt.

74. Quæritur quinam ſit dies hic ab Abrahamo viſus? Reſpondent primò aliqui, diem hunc fuiſſe diem paſſionis Christi. *Diem meum* (inquit Chryſoſtomus, cui ſubſcribit Cyrillus) *hoc in loco crucem mihi ſignificare videtur; quam in arietis oblatione, & in Iſaac præfigurauit.* Confirmatur hæc ſententia ex verbis Auguſtini 16. de Ciuit. c. 32. dicentis: *Hieronymus Presbyter ſcripſit ſe certiſſimè à ſenioribus Iudæorum cognouiſſe, quòd ibi immolatus ſit Iſaac, & Adam ſepultus, vbi poſtea Chriſtus eſt crucifixus.* Similiter Ambroſius lib. de Abraham c. 8. ait: *Ecce aries vnus ſuſpenſus cornibus in virgulto Sabec. Quis ſignificatur niſi ille, de quo ſcriptum eſt Pſal. 148. Exaltauit cornu populi ſui? Cornu noſtrum Chriſtus eſt eleuatus, & exaltatus à terris: hunc vidit Abraham in iſto ſacrificio; huius paſſionem aſpexit; & ideo ipſe Dominus ait de eo: Abraham voluit videre diem meum; vidit, & grauiſus eſt. Vnde ait Scriptura: Vocauit Abraham nomen loci illius: Dominus vidit; vt dicant hodie: In monte Dominus apparuit; hoc eſt, quòd apparuerit Abrahæ reuelans futuram ſui paſſionem corporis, qua mundum redemit, demonſtrans etiam genus paſſionis, cum ſuſpenſum oſtendit cornibus arietem. Virgultum illud patibulum crucis eſt.* Tenui virgulto ingentem crucis trabem præſignificare voluit; nec mirum; quandoquidem ſua in paſſione per Dauidis vaticinium Dominus dixit: *Intrauerunt, ſeu inundauerunt aquæ vſque ad animam meam:* & tamen pœnarum inundationem, & largifluam ſanguinis effuſionem calicem appellauit Ioannis 18. *Calicem, quem dedit mihi pater, non bibam illum:* Hoc proprium amoris eſt, vt amanti magna toleranti, eadem modica videantur.

Dies Domini ab Abrahamo expetitus, & viſus, dies Dominicæ Paſſionis. Quod refellitur n. 75.

Chryſoſt. in Ioan. hom. 54. Cyrill. in Ioan. l. 6. c. 11

Caluarię mons tum Iſaaci, tum Christi ſacrificii locus.

Geneſ. 22.

Virgulto cur crucis trabs comparatur.

Pſal. 68.

75. Circa allatam Ambroſii, aliorúmque ſententiam difficultas occurrit: Nam Abraham, cum in oblatione Iſaac, & arietis præcognouit Redemptoris paſſionem, exultauit tunc quidem, hoc eſt magno gaudio animum in ſpem erexit, certò ſperans videre redemptionis diem illum, qui ei in figura reuelabatur; nondum tamen talem diem viderat; quia hæc loquente Domino, nondum Domini paſſio contigerat; ex quo de paſſionis die dici non potuit: *Vidit, & gauiſus eſt.* Diſtingui enim videtur in Domini verbis dies prout Abrahamo reuelatus, ab eoque expetitus, & ſperatus, & dies prout realiter, & præſens viſus. *Non ait,* inquit Auguſtinus: *Exultauit, quia vidit: ſed exultauit, vt videret. Credens vtique exultauit ſperando, vt videret intelligendo, & vidit.* Præterea per allata verba oſtendere vult Christus ab Abrahamo patre, quo gloriabantur, degeneraſſe Iudæos; cum ille videns eius diem gauiſus ſit; Iudæi verò tale gaudium non habuerint. Quod ſi de paſſionis die ſermo foret, hoc falſum eſſet; cum die Dominicę paſſionis Iudęi vehementer exultauerint. Sed reſponderi poteſt in hoc etiam ſe degeneres Abrahæ filios oſtendiſſe: cum ille tali die lętatus ſit ob humani generis redemptionem; Iudęi verò, eò quòd Christum ſibi inuiſum de medio ſuſtulerint.

in Ioan. tract. 43. c. 8.

76. Secundò Gregorius, & Cyrillus ſupra citatus, exiſtimant diem illum fuiſſe, quo in valle Mambre myſterium Trinitatis Abrahę eſt reuelatum, de quo Geneſ. 18. *Tunc diem Domini Abraham vidit,* ait Cyrillus, *cum in figura ſumma*

Greg. hom. 18. in Euãg. Cyrill. in Ioan lib. 6. c. 11.

Dies Domini viſus ab Abrahamo fuit, cum ei apparentibus tribus Angelis Trinitatis myſterium eſt reuelatum: quod refellitur.

Trinitatis tres Angelos hoſpitio recepit: quibus profectò ſuſceptis, ſic tribus quaſi vni locutus eſt: quia etſi in perſonis numerus Trinitatis eſt; in natura tamen vnitas eſt Diuinitatis. Hæc interpretatio non placet; nam quidquid ſit, an tunc reuelatum ſanctiſſimæ Trinitatis myſterium Abrahæ fuerit; talis tamen reuelatio ad tres perſonas ſanctiſſimæ Trinitatis, non ſpecialiter ad Dei filium ſpectabat; atque adeo reuelationis illius diem non peculiariter ſuum Chriſtus Dominus appellaſſet. Dicendum potius eſt medium inter duos Angelos repræſentaſſe Abrahamo Dei filium ſub humana carne naſciturum; qui propterea præ aliis comitibus Angelis illuſtrior Abrahæ viſus eſt; & ad eum ſermonem conuertit dicens: *Domine, ſi inueni gratiam in oculis tuis, ne tranſeas ſeruum tuum. Ne admireris,* inquit Chryſoſtomus, *quod cùm tres exceperit, ad vnum ſe conuerterit iuſtus dicens: Domine. Fortaſſis enim vnus glorioſior cæteris apparebat, ad quem exhortationem ſuam conuertit.* Similiter Ambroſius: *Tres vides, & vnum Deum appellat; ipſius ſolius ſe ſeruum fatetur. Deinde conuerſus ad duos, quos miniſtros arbitrabatur, etiam ipſis deferre geſtit obſequium.* Hoc ipſum indicare videtur Hieronymus Danielis 8. dicens: *Abrahæ ad quercum Mambre tres viſi ſunt viri; e quibus vnus adoratur, vt Dominus: vnde & Saluator loquitur in Euangelio: Abraham vidit diem meum; vidit, & lætatus eſt.* In eamdem ſententiam Eucherius ait: *In tribus viris, qui venerunt ad Abraham, Domini Chriſti prænunciabatur aduentus; cum quo duo Angeli comitabantur; quos pleriqne Moſem, & Heliam accipiunt; vnum priſcæ legis latorem, qui per eamdem legem aduentum Domini indicauit: alium, qui in fine mundi venturus eſt, denunciaturus ſecundum aduentum Chriſti, atque eius Euangelium prædicaturus.* Hoc igitur talis apparitionis die præ gaudio exultauit Abraham certo ſperans videre tandem reipſa, quod tunc illi per myſterium repræſentabatur. Quem diem poſtea vidit, vt n. 80. dicetur.

Gen. c. 18. in Geneſ. hom. 45.

Ambroſ. lib. 1. de Abraham c. 5.

Lib. 2. in Gen. c. 27.

Dies Domini ab Abrahamo expetitus, & viſus, dies Dominicæ natiuitatis fuit. Hic, & n. 80. Dei filius an verè ſub humana ſpecie inter duos comites Angelos Abrahamo apparuerit. Hic, & n. ſequenti.

77. Præterea inter duos comites Angelos Dei filium ſub humana carne naſciturum apparuiſſe Abrahæ concorditer aſſerunt Iuſtinus in dialogo; Euſebius lib. 1. hiſtoriæ cap. 1. Athanaſius ſer. 3. contra Arianos: Hilar. lib. 4. de Trinit. Cyrillus Ieroſolym. Catecheſi 11. & 12. Auguſtinus lib. 2. de Trinit. cap. 10. & 11. vt notat Fauardenſis in Irenæum lib. 4. cap. 15. Tertull. etiam lib. de carne Chriſti cap. 6. apertè ait: *Tunc quoque inter illos Angelos ipſe Dominus apparuit Abrahæ ſine natiuitate, cum carne ſcilicet.* Et lib. 3. contra Marcionem cap. 9. de Dei filio loquens ait: *Ipſe cum Angelis tunc apud Abraham in veritate quidem carnis apparuit, ſed nondum natæ, quia nondum morituræ; ſed & diſcentis iam inter homines conuerſari.* Sed an in illa vero caro, an probabilius apparens fuerit iuxtà alios Doctores benè idem Tertullianus poſteà dubitans ait: *Nihil de eo conſtat, quia ſcriptura non exhibet.*

Sup. de Carne Chriſti.

78. Præterea Auguſtinus 16. de ciuit. capite 29. *Deus apparuit Abrahæ ad quercum Mambre in tribus viris, quos non dubitandum eſt Angelos fuiſſe; quamuis quidam exiſtiment vnum in eis fuiſſe Dominum Chriſtum, aſſerentes eum etiam ante indumentum carnis fuiſſe viſibilem. Eſt quidem diuinæ poteſtatis, & inuiſibilis, incorporalis, incommutabiliſque naturæ ſine vlla ſui mutatione etiam mortalibus aſpectibus apparere, non per id, quod eſt; ſed per aliquid, quod ſibi ſubditum eſt. Quid autem illi ſubditum non eſt?* Obiicit tamen contra hanc ſententiam Auguſtinus, quòd rece-

A dente medio Angelo, qui Chriſtum repræſentaſſe dicitur, & venientibus ad perdendam Sodomam aliis duobus Angelis, adhuc Loth ſingulariter eos appellando. Domini vocabulo vtitur. Hinc ſic arguit Auguſtinus: *Dixit Loth ad illos: Oro, Domine, quia inuenit puer tuus miſericordiam ante te. Deinde poſt hæc verba ſingulariter illi reſpondit Dominus, cum in duobus Angelis eſſet, dicens: Ecce miſertus ſum faciem tuam. Vnde multò eſt credibilius, quòd Abraham in tribus, & Loth in duobus viris Dominum agnoſcebant, cui per ſingularem numerum loquebantur; etiam cum eos homines eſſe arbitrarentur. Neque enim aliam*
B *ob cauſam ſic eos ſuſceperunt, vt tamquam mortalibus, & humana refectione indigentibus miniſtrarent. Sed erat profectò aliquid, quo ita excellebant, licet tamquam homines; vt in eis eſſe Dominum, ſicut eſſe aſſolet in Prophetis, hi, qui hoſpitalitatem eis exhibebant, dubitare non poſſent; atque ideo & ipſos aliquando ſingulariter, vt in eis Dominum appellabant.* Quæ Auguſtini ſententia licèt vera ſit; non tamen repugnare videtur, quominus Abraham non ſimpliciter, vt Loth in illis hoſpitibus Deum agnouerit; ſed etiam ex peculiari lumine diuinitus dato Dei filium ſub humana carne naſciturum; iuxta id, quod ſupra Hieronymus, & Eucherius inſinuare videntur. Probabiliter etiam dici poſſet Loth ex duobus Angelis vnum ſingulariter eſſe allocutum; eo quòd
C in illo maius aliquid dignitatis præ altero aſpexerit; ſicut ſupra de medio Angelo Chryſoſtomus dixit. Cum enim iuxtà S. Thomam Angelus alio Angelo ſit ſecundùm ſpeciem perfectior; probabile eſt talem maiorem perfectionem per externam etiam aſſumptam figuram fuiſſe manifeſtam. Hebræi apud Lyranum, & Toſtatum putant medium Angelum, quem repreſentaſſe Dei filium diximus, fuiſſe Michaëlem; qui à dextris Gabrielem, & à ſiniſtris Raphaëlem habebat. Quare abſente Michaele, ad Gabrielem, quippe digniorem, cui propterea dextera tribuebatur, Loth ſermonem conuertiſſe probabile eſt.

Gen. c. 19.

79. Hîc autem non eſt prætereundum, cum
D ad Sodomam igne delendam reliqui duo Angeli proficiſcerentur; medium Angelum repræſentantem Dei filium ſub humana carne futurú humani generis Redemptorem, conſtitiſſe: *Conuerterunt ſe inde, & abierunt Sodomam; Abraham verò adhuc ſtabat coram Domino:* hoc eſt, coram medio Angelo Dei filium repræſentante. Vt hinc Dei filij propenſio ad miſericordiam, & quàm alienus foret ab hominum perditione conſtaret. Quare de diuina vindicta, & hominum punitione dicitur Iſaiæ 28. *Dominus iraſcetur, vt faciat opus ſuum; alienum opus eius: Vt operetur opus ſuum? Peregrinum eſt opus eius ab eo. Non eſt opus Domini perdere quos creauit: ſed facere opus alienum; quod ad crudelitatem magis, quàm ad clementiam*
E *pertinet. Non eſt opus eius punire peccantes; ſed peregrinum, & alienum ab eo, vt puniat, qui Saluator eſt,* ait ibi Hieronymus. Benè igitur Dominus ad Sodomæ incendium euntibus comitibus Angelis, ipſe conſtitit; alium ignem poſtea in homines diffuſurus; qui ſcilicet ignis homines non perderet, ſed ſaluaret. De quo dicitur: *Ignem veni mittere in terrã; & quid volo, niſi vt accẽdatur?* Luc. c. 12. n. 46.

Gen. c. 18. 22.

Vltio opus alienum à Deo. Dei filij ad miſericordiam propenſio. Angelus repræſentans Dei filiú, cui cum Abrahamo conſtitit, abeuntibus duobus Angelis ad Sodomam incẽdendã.

80. Tertiò probabilius Auguſt. tract. 49. in Ioan. Irenæus lib. 4. c. 15. aſſerunt diem propriè, de quo hic eſt ſermo, diem illum intelligi debere, quo Dominus venturus erat in carne. Idem ſentit etiam Cyrillus, & addit Abrahamum

Dies Domini ab Abrahamo expetitus, & viſus, dies Dominicæ natiuitatis fuit. Supra.

A diem Domini vidiſſe, hoc eſt oculis cordis cognouiſſe, vt loquitur Auguſtinus, per internam reuelationem, & Angelorum etiam annunciationem. *Cum editus eſt in mundum,* inquit Cyrillus, *Virgineo partu Dominus noſter; quis addubitauerit Angelos antiquis illis patribus annunciaſſe Saluatoris ortum; ſicut & in terris annunciauerunt paſtoribus? Et tunc ſanè Abraham vidit diem Domini; de quo dicit Pſalmus: Hac dies, quam fecit Dominus; exultemus, & lætemur in ea: & gauiſus eſt illum diem ſalutiferum tandem aduenisſe, quem vt videret, multis ante ſeculis, & annis exultauerat: cum ſcilicet adhuc in carne poſitus repromiſſionem accepit Chriſtum ex ſe naſciturum eſſe.* Hanc repromiſſionem Dei Filii ſub humana carne venturi accepit Abraham Geneſ. 12. cum illi à Deo dictum eſt: *In te benedicentur vniuerſa cognationes terra:* & Geneſ. 22. *Quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito propter me, benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terra:* ſcilicet in Chriſto ex progenie tua naſcituro, vt explicat S. Petrus Actor. 3. num. 25. & S. Paulus ad Galatas 3. dicens: *Abrahæ dicta ſunt promiſſiones, & ſemini eius: Non dicit & ſeminibus, quaſi in multis, ſed quaſi in vno: & ſemini tuo, qui eſt Chriſtus.* Promiſſio hæc de Dei Filio naſcituro tanta fuit, vt ad fidem habendam, eam Deus licèt ſummè verax iuramento confirmare voluerit, dicente Zacharia Lucæ 1. *Iuſiurandum, quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum daturum ſe nobis. In quo abundantius volens Deus oſtendere pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilij ſui, interpoſuit iuſiurandum,* ait S. Paulus ad Hebræos 6. Portò citato Geneſis loco, cum dicitur: *In te,* hoc eſt; *In ſemine tuo,* vt deinde explicatur; idem eſt, ac dicere: *Per te,* hoc eſt per ſemen tuum. Præpoſitio enim *In,* ſeu ב beth apud Hebræos ad cauſam, aut inſtrumentum ſignificandum ſæpiſſimè ponitur, vt ad Epheſ. 1. *Gratificauit nos in dilecto filio ſuo,* hoc eſt, per dilectum filium ſuum: & Pſal. 73. *In ſecuri, & aſcia deiecerunt eam,* hoc eſt per ſecurim, & aſciam.

Pſ. 117. 24.

81. Quod promiſſio facta Abrahæ Geneſ. 12. fuerit de futuro Meſſia ex eius progenie naſcituro, benè probat Pererius Geneſ. 22. diſp. 13. contra Burgenſem, cui Ambroſii verba ſuffragantur. Rurſus quod Abraham habuerit apertam de eo, quod promittebatur, reuelationem, ſic probat Auguſtinus. *Abraham quando miſit ſeruum ſuum, vt peteret vxorem filio ſuo Iſaac, ait ſeruo ſuo, quem mittebat: Pone manum ſub fœmore meo, & iura mihi per Deum cœli. Quid vult Deus cœli ad fœmur Abrahæ? Iam intelligitis ſacramentum, per fœmur genus. Ergo cur fuit illa iuratio, niſi quia ſignificabatur de genere Abrahæ venturum in carne Deum cœli? Multi reprehendunt Abraham: quia dixit: Mitte manum ſub femore meo. Qui reprehendunt carnem Chriſti, reprehendunt factum Abrahæ. Nos autem, fratres, ſi agnoſcimus carnem Chriſti venerandam, illud fœmur non contemnamus.* Idem argumentum affert Cyrillus in Ioannem lib. 6 cap. 11.

Ambroſ. lib. de Abrahā c. 8.

Abrahā per reuelationē futurum Incarnationis myſterium cognouit.

In Ioann. tract. 43.

Gen. 24.

82. Ad extremum quæri hîc poteſt, an talis dies, quem videre Abraham expetiit, & tandem per reuelationem vidit, dies ſit Dominicæ Incarnationis in vtero Virginis, an dies Dominicæ natiuitatis ex Virginis vtero? Irenæus videtur inſinuare fuiſſe diem Dominicæ natiuitatis. Idem apertè aſſerit Cyrillus ſupra citatus. Placet tamen magis per diem hunc intelligere diem Dominicæ Incarnationis; quod ſignificare videtur Auguſtinus ſupra citatus, abſolutè aſſerens diem hunc eſſe, quo Dominus venit in carne. Ratio huius eſt, quia teſte Ambroſio: *Neſcit tarda molimina ſancti Spiritus gratia:* & ex veteri Prouerbio: *Qui citò dat, bis dat.* Quare probabilius eſt lætitiam Abrahæ non fuiſſe dilatam vſque ad Domini natiuitatem; ſed ei communicatam fuiſſe ipſo die Dominicæ Incarnationis. Quòd ſi ante Domini natiuitatem gaudium illius aduentus communicatum fuit Eliſabethæ, Ioanni Baptiſtæ, & Zachariæ dicenti: *Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitauit, & fecit redemptionem plebis ſuæ. Iuſiurandum, quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum daturum ſe nobis.* Si, inquam, Dei

B iuſiurandum factum Abrahæ, quod ſeipſum daturus eſſet, intellexit Zacharias de Domini Incarnatione, ex eadem iam completa per reuelationem lætitiam percepiſſe Abrahamum dicendum eſt. Non enim probabile eſt alios gaudium ex Dominica Incarnatione habuiſſe ante illum, cui circa tale beneficium factum erat iuſiurandum. Similiter ſi propter Domini Incarnationem cordis oculis cognitam exultauit in vtero Ioannes; propter eamdem reuelatam exultaſſe etiam Abrahamum, dici debet; qui multis ante annis ſpiritu exultauerat, vt eam videret. Per hoc tamen non negauerim cognouiſſe etiam Abrahamum vnà cum reliquis iuſtis in limbo Dominicæ natiuitatis diem, vt docet Cyrillus ſupra citatus.

Dies Domini ab Abrahamo expetitus, & viſus probabilius fuit dies Domini Conceptionis in Virginis vtero.

Suprà.

Li. 2. in Luc.

Lucæ c. 1.

Lucæ 1.

C 83. Pſalm. 67. dicitur: *Æthiopia præueniet manus eius Deo:* alia lectione legitur: *Æthiopia celeriter protendet manus ſuas ad Deum.* Per Æthiopiam Gentilitatem intelligit Gregorius, infidelitate, cæteriſque peccatis nigram. Cum autem Magi Reges infantis Dei pedes oſculando complexi ſunt, tunc Gentilitas per manus regias, manus ſuas ad Redemptorem amplectendum protendit iuxta Chryſologum ſerm. 160. Porrò, ſicut per Magorum Regum manus natum in carne Deum Gentilitas eſt complexa; ita Abraham vehementer expetens Redemptorem natum amplecti, id per Simeonis iuſti manus præſtare illi licuit. Quod inſinuare videtur Irenæus, dicens: *Abraham concupiuit eam diem videre, vt & ipſe*

D *complecteretur Chriſtum; & per ſpiritum prophetia eam videns exultauit. Propter quod & Simeon ex ſemine eius re implebat gratulationem Patriarchæ.*

Æthiopia Gentilitatē ſignificat.

18. Moral. c. 17. vel 35.

Abrahā Simeonis manibus Chriſtū amplexus eſt.

Suprà.

Lucæ 2.

Dixerunt ergo Iudæi ad eum: quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?

84. Ex eo, quòd dictum fuerat vehemens deſiderium Abraham fuiſſe videndi Chriſtum, eumque tandem vidiſſe; arguunt Iudæi inter eos mutuam familiaritatem intercedere debuiſſe; ita vt etiam Chriſtus Abrahamum viderit. Quod quidem benè arguebant, ſcriptum

E eſt enim Prouerb. 8. num. 17. *Ego diligentes me diligo.* Quæ verba de Chriſto interpretatur Hieronymus in Oſeam 14. Beda, & alii. Quare Dominus Ioan. 14. dixit: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo; & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum.* Nihilominus Chriſti Domini verba tamquam falſa Iudæi reiiciunt, dicentes: *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?* Quaſi dicerent: Etiam ſi tibi multò plures, quàm habes annos concederemus, adhuc tamen fieri non poteſt, vt Abraham videris. Idque dicebant, cum non de ſpiritualibus mentis oculis, ſed tantùm de corporeo viſu verba Domini intelligerent.

1. ad Cor. c. 2.

Quare benè dixit Apoſtolus, *Animalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei: ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere.* De Anima animalitatis, hoc eſt ſenſuum, & naturalis tantùm luminis ductum ſequente, ait Bernardus: *Neſcit niſi corporea imaginando cogitare.*

Bernard. vel alius grauis auctor de vita ſolit.

Dixit eis Ieſus: Amen, amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego ſum.

85. HIs verbis apertè ſuam Diuinitatem indicare Dominus voluit dicendo: *Ego ſum,* potius, quàm fui: Nam, vt benè Gregorius ait: *Omne, quod mutatur, deſinit eſſe quod fuit; & incipit eſſe quod non fuit. Dei verò eſſe, eſt diſſimiliter numquam eſſe. Vnde ad Moyſen dicitur: Ego ſum, qui ſum. Et dices filijs Iſrael: Qui eſt miſit me ad vos. Iacobus quoque ait: Apud quem non eſt transmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.* Præclarum opuſculum de Dei immutabilitate Philo ſcripſit, quod tomo 1. circa medium habetur. *Æternitas,* inquit Auguſtinus, *eſt Dei ſubſtantia, quæ nihil habet mutabile: ibi nihil eſt præteritum, quaſi iam non ſit, nihil eſt futurum, quaſi non dum ſit: quia non eſt ibi, niſi eſt:* Abraham, cum tamquam creatura communicatum, & participatum à Deo eſſe habuerit, dicitur factus. Chriſtus verò cum ſecundùm Diuinitatem à ſe eſſe habeat, non ab alia cauſa participatum; benè de ſeipſo dicit: *Ego ſum. Deus,* inquit Bernardus, *amat vt charitas; nouit vt veritas; ſedet vt æquitas; dominatur vt maieſtas; regit vt principium; tuetur vt ſalus; operatur vt virtus, reuelat vt lux; aſſiſtit vt pietas: quæ omnia faciunt & Angeli; facimus & nos; ſed longè inferiori modo; non vtique bono, quod ſumus, ſed quod participamus: Deus autem hoc ipſo, quod eſt. Ait enim: Ego ſum, qui ſum.* Exodi 3.

Hom. 2. in Ezech. — Exodi 3. — Iacob ep. c. 1. — Aug. in Pſ. 101. Cōc. 2 Æternitas quid ſit. — L. 5. ad Eug. De attributis.

86. Citato Exodi loco Septuaginta, quos ſequitur S. Iuſtinus martyr, legunt: *Ego ſum ille ens.* Putat Iuſtinus Deum ſe ens appellaſſe ad diſtinctionem Idolorum, quæ quod ad Deitatem ſpectat, nihil ſunt: *Nihil eſt Idolum in mundo,* ait Apoſtolus. Veriſſimum hoc quidem eſt: ſed addere poſſumus ad diſtinctionem rerum omnium creatarum, Deum dici abſolutè ens. Ratio huius eſt, quia iuxta Philoſophos denominatio deſumitur à potiori parte: in creatura autem potiorem partem habet non ens, quàm ens. *Qualibet res creata plus habet non entis, quàm entis,* ait Plato in Theæteto: Quamuis enim quodlibet creatum ſuum eſſe habeat; habet tamen non eſſe aliarum omnium rerum: quare quoad non eſſe dicit infinitatem; quoad eſſe verò, certam limitationem includit. Contra verò *Deus eſt, qui vniuerſitatem rerum omnium complectitur,* vt idem Plato ait: *Deus eſt quod eſt,* inquit Bernardus; *eſt ſuum ipſius, & omnium aliarum rerum eſſe: ipſe ſibi, ipſe omnibus eſt.* Quare ſicut vmbra, quamuis non omnimodam obſcuritatem habeat, cum aliquid lucis habeat admiſtum, ideoque videatur: nihilominus ſtultè vmbra lucida diceretur; cum obſcura potius ſit dicenda ob magnum prædominium obſcuritatis. Similiter creatura, cum in ea non eſſe ſupra eſſe valdè prædominetur, abſolutè ens dici non poteſt. Hoc indicare volunt ſacræ litteræ, cum in eis tam frequenter homo, eiuſque mortalis vita vmbræ comparatur. Pſalm. 101. *Dies mei ſicut vmbra declinauerunt.* Pſalm. 108. *Sicut vmbra, cum declinat, ablatus ſum.* Pſalm. 14. *Homo vanitati ſimilis factus eſt; dies eius ſicut vmbra prætereunt.* Iob ſimiliter de homine ait: *Fugit velut vmbra, & numquam in eodem ſtatu permanet.* Quia homo numquam in eodem ſtatu permanet, ideo non ſicut Deus dicere poteſt: *Ego ſum:* quia dum dicit: *Ego ſum,* ſemper mutationem aliquam ſubit, & ad corruptionem tendit, adeoque falsò diceret: *Ego ſum.* Sicut qui laberetur, falsò diceret: *Ego ſto.* Dicere ergo creatura potius debet: *Ego non ſum,* qualis ſcilicet modò fui. Quod quidem cognouit Plato aſſerens in Timæo ſolùm Deum propriè eſſe; cætera verò, quæ oriuntur, & commutantur, verius non eſſe, quàm eſſe.

In exhortatione ad Gentes. — 1. ad Cor. c. 8. — Deus quare abſolutè ens dicatur, ſecus verò creatura. — L. 5. ad Eug. — Homo cur vmbræ comparatus. — Iob c. 14.

87. Teſte Euſebio lib. 11. de præparatione cap. 7. in Delphici templi propyleis, ſeu porticibus, ad diuinæ naturæ immutabilitatem indicandam inſcriptum erat Græca voce εἶ, hoc eſt, Es. Porrò poſt cognitam ab homine diuinæ naturæ excellentiam, ad nos cognoſcendos ibidem etiam ſcriptum erat, ait Euſebius: *Cognoſce teipſum.* Si ſe homo cognoſceret; quàm benè in ædium, cubilique liminibus humani defectus memor inſcribere vnuſquiſque deberet: *Non es.* Hinc Hieronym. epiſt. 139. ad Cyprianum explicans verba Pſalm. 89. *Mane ſicut herba tranſeat; mane floreat, & tranſeat; veſpere decidat, induret, & areſcat,* ait: *ſicut mane virens herba, & ſuis floribus vernans delectat oculos contemplantium, paulatimque marceſcens amittit pulchritudinem, & in fœnum, quod conterendum eſt, vertitur: ita omnis ſpecies hominum vernat in paruulis, floret in iuuenibus, viget in perfectæ ætatis viris; & repente, dum neſcit, incaneſcit caput, rugatur facies, cutis prius extenta contrahitur; & extremo fine, quod hic dicitur veſpere, id eſt ſenectute, vix moueri poteſt: ita vt non cognoſcatur quis prior fuerit, ſed penè in alium commutetur.*

Ex Plutarcho in Moral. cōment. de inſcript. Delphici templi. — Humanæ vitæ mutabilitas.

88. *Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur,* dicitur 2. Reg. 14. Sicut fluuialis aqua dilabens numquam eadem eſt; ſic ex humanæ conditionis mutabilitate fit, vt homo numquam ſit idem. Hinc benè citatus Euſebius ait: *Fluuium eumdem bis intrare ſecundùm Heraclitum impoſſibile eſt: quare nec mortalem ſubſtantiam, ſi iteratò conſideres, eamdem habitu eſſe dices. Sed mirabili commutationis velocitate modò diſſipatur, modò contrahitur. Immo verò non rectè dixi modò, & modò, cùm ſimul aliud adſciſcat, aliud perdat, & aliud abeat ab eo. Ita numquam ad eſſe peruenire poteſt: numquam enim generatio eius ſtat. Sed embryo à ſpermate; deinde infans, puer, adoleſcens, vir, ſenex, decrepitus quibuſlibet primis corruptis ætatibus, ad nouas veniens, tandem omninò moritur. Corrumpitur enim iuuenis in virum; vir in ſenem; puer in iuuenem; infans in puerum: & qui heri fuit, in eum, qui eſt hodie; quique hodie eſt, in craſtinum: manet autem nullus idem.* Hinc ad mortis formidinem arcendam optimam conſecutionem deducit cum Plutarcho Euſebius, dicens: *Nos ridiculi ſumus, qui vnam metuamus mortem, toties iam mortui, toties morientes.* Ex aſſiduo ergo noſtræ mortalitatis defectu ad vltimum mortis terminum ſubeundum benè vtique inſtrui deberemus. Sicut, qui quotidie in palæſtra exerceretur, luctandi formidinem habere non deberet: ita nos quotidiano mortalis vitæ defectu cum morte luctari aſſueti, extremum tandem cùm morte agonem reformidare non debemus. Sed parum fuit Auguſtino, cum Euſebio flumini mortalem vitam comparare; eam potius torrenti aſſimilat. Fluuius enim licèt ſemper prælabentes, perennes tamen aquas habet; torrens verò, & prætelabentes habet, nec perennes. *Torrens profluxio mortalitatis humanæ eſt. Sicut enim torrens pluuia-*

Humanæ vitæ mutabilitas. Ibidem. — Humana vita fluuio, & torrenti ſimilis. — Deſumptū ex Plutar. ſup. cit.

libus aquis colligitur, redundat, perſtrepit, currit; & currendo decurrit, id eſt curſum finit: Sic eſt omnis iſte curſus mortalitatis. Naſcuntur homines, viuunt, moriuntur; & alijs morientibus, alij naſcuntur. Quid hic tenetur? Quid hic non decurrit? Quid non quaſi de pluuia collectum it in mare, in abyſſum? ait Auguſtinus in Pſalm. 109. Efficere tamen poſſumus diuina aſpirante gratia, vt decurrentes vitæ noſtræ aquæ non in abyſſum eant, ſed inter eas numerentur aquas, *quæ ſuper cœlos ſunt.* Quod, vt benè fiat, ſicut Deus dicit: *Ego ſum:* ita frequenti mortis memoria dicat ſibi homo: *Non es.*

Frequens mortis memoria quàm ſit vtilis.

Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum.

89. TRia præcipuè hominum genera lapidari lex Moſaica præcipiebat. Primò eum, qui Pythonis, hoc eſt dæmonis ſpiritum, diuinationiſque haberet: Leuit. 20. *Vir, ſiue mulier, in quibus Pythonicus, vel diuinationis fuerit ſpiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos.* Pythonicum ſpiritum habere dicebatur is, qui familiarem dæmonem habebat, quoad diuinandum vtebatur. Secundo lapidationis pœna ſtatuta erat in blaſphemum: Leuit. 24. *Educ blaſphemum extra caſtra, & ponant omnes, qui audierunt, manus ſuas ſuper caput eius; & lapidet eum populus vniuerſus.* Tertio lapidandus erat Sabbati violator: Numer. 15. de colligente ligna die Sabbati: *Dixit Dominus ad Moyſen: Morte moriatur homo iſte; obruat eum lapidibus omnis turba extra caſtra.* Triplex autem hoc crimen lapidatione dignum, nempe dæmonis familiaritatem, Sabbati violationem, & blaſphemiam per ſummam impudentiam iniqui Iudæi Domino tribuebant, dicentes: *Dæmonium habes: Non eſt hic homo à Deo, qui Sabbatum non cuſtodit. De bono opere non lapidamus te; ſed de blaſphemia: & quia tu homo cum ſis, facis teipſum Deum.* Propterea *tulerunt lapides, vt iacerent in eum.*

Dæmonis familiaritas, blaſphemia, & Sabbati violatio lapidibus erat punienda.

Ioan 18 c. 9. c. 10.

Ieſus autem abſcondit ſe.

90. SI quis quærat cur Dominus tunc non eſt paſſus à Iudæis lapidari? Reſpondetur Dominum prælegiſſe mortem crucis; tum vt crucem ſua morte conſecrando, ad dæmonem fugandum nobis efficax ſignum daret, tum vt Euangelici regni in vniuerſum terræ orbem dominium præſignificaret. Hinc de Redemptore Beda ait: *Non à Nazaræis præcipitari; non à Ieroſolymis lapidari; non inter pueros Bethleemitas ab Herode perimi; non alia, vel alia voluit morte conſummari. Quod enim tali morte regia poteſtatis indicium, quo fidelium frons armaretur, emineret? Sed ſolum crucis expectatum eſt vexillum, cuius figura, & celerrimo dexteræ motu contra maligni hoſtis tentamenta depingi; & ipſa nihilominus figura monarchia ſingularis potuiſſet typus haberi. Cuius crucis triumphum Apoſtolus exponens ait: In nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Hoc eſt enim, quod eiuſdem crucis cacumina ad cœlos tendunt; ima petunt inferos; cornua terram tegunt.*

Crucis mortem cur Dominus elegerit.

In Luc. c. 4.

Ad Philip. c. 2.

91. *Ieſus autem abſcondit ſe. Non abſcondit ſe in angulo templi, quaſi timens; aut in domunculam fugiens, vel poſt murum, aut columnam diuertens: ſed cœlica poteſtate inuiſibilem inſidiantibus ſe conſtituens,* ait Cyrillus in Ioann. lib 6 cap. 15. Iudices antequam capitalis criminis reos damnarent, aſpectum velo cælare conſueuerunt. *Mundi huius principes,* inquit Baſilius, *vbi aliquem malefa-*

Chriſti abſconſio Iudæorum reprobationē, & Gentiū vocationē indicabat.

Epiſt. 79.

A *ctorem morti adiudicare volunt, attrahunt vela.* Similiter Chriſtus Dominus æternæ mortis ſupplicio, aliiſque huius vitæ calamitatibus damnaturus perfidos Iudæos, iis faciem ſuam abſcondit, iuxta vaticinium Deuteron 31. contra Iudaicum populum prolatum: *Iraſcetur furor meus contra eum in die illo, & derelinquam eum; & abſcondam faciem meam ab eo; & erit in deuorationem; inuenient eum omnia mala, & afflictiones.* Quorum verborum auctoritate Galatinus probat idcircò Iudæos reprobandos, atque in odio Dei perpetuò manſuros; quia Ieſum verum Meſſiam iugiter negant, & blaſphemant. Quare de iiſdem apud Ieremiam Dominus ait: *Quos percuſſi in furore meo, & indignatione mea abſcondens faciem*
B *meam à ciuitate hac propter omnem malitiam eorum.* Idem vaticinium habetur Ezech. 39. *Scient Gentes, quoniam in iniquitate ſua capta ſit domus Iſrael, eo quòd dereliquerint me, & abſconderim faciem meam ab eis, & tradiderim eos in manus hoſtium.* Quod vaticinium de Iudæorum iniquitate Chriſtum perſequentium, & de captiuitate eorumdem, ac Ieroſolymæ vaſtitate ſub Tito explicat Adrianus lib. 7. flagelli Iudæorum cap. 15.

Lib 9. c. 10.

Cap. 33.

92. Ob ſuam perfidiam meruit quidem Iudæorum Synagoga, vt Chriſtus Dominus ab eius oculis ſe abſconderet: hoc autem Euangelica Eccleſia non meruit. Cumque amantium proprium ſit deſiderium videndi, quod amant; quandoqui-
C dem, vt ait Chryſologus, *ipſi Gentiles ſimulacra finxerunt, vt in ipſis erroribus oculis cernerent, quod colebant:* Hinc ante auguſtiſſimæ Euchariſtiæ conſpectum audire mihi videor Eccleſiam Dei ſponſam cœleſtem ſponſum pia huiuſmodi querimonia alloquentem: *Cur faciem tuam abſcondis?* Deus cordis mei, humani generis amor, deſiderii omnis iucundiſſima meta; quoniam ad hominum ſolamen nobiſcum tibi verſari vſque ad conſummationem ſæculi placuit: *Cur faciem tuam abſcondis?* An irradiante diuini vultus fulgore, formoſiſſimique aſpectus ſpecie, noſtri obtutus acies ne caligans perſtringeretur? At quæ felicitas maior, quàm vt vltimus mortalis vitæ obtutus eſſet
D Deum ſub humana carne intueri? Atque vbi melius lumen omne oculorum abſumi poſſet, quàm in eo videndo, qui vnus humanum cor explere poteſt? An non optima eſſet commutatio, mortalium oculorum amiſſio, vt in corde pulcherrima diuini Solis imago imprimeretur? Quàm ingenti lucro extingueretur oculorum lux, vt cordi æterni incendii ſuauiſſima flamma excitaretur? Hoc ſi contingeret, cœleſtes ſpiritus piè inuidendo potiùs, quàm commiſerando dicerent: Pupillæ iſtæ mortem ſubierunt, eò quòd vitam viderint: oculis iſtis nunc quidem nox oborta eſt; ſed antea perbreui momento feliciſſimus dies il-
E luxit; momentum tamen felicitatis tantæ dignum fuit, vt æternitati æmulum non immeritò haberi poſſit. Sua profectò orbitate poſſent oculi gloriari, cum cæci forent; quòd pulchritudinis Ideam, omnigenæ gratiæ theſaurum, Empyrei delicias, Angelorum gaudium, Deum denique in terris viderint. Cur ergo tanta felicitate priuemur, ſaltem ratio innoteſcat: *Cur faciem tuam abſcondis?*

Serm. 147.

Chriſtus quod in Euchariſtiæ Sacramento faciē ſuam abſcōderit, piæ Eccleſiæ querimonia.

Iob. c. 13.

93 Prima ratio afferri poteſt ex celebri illa Ezechielis ſub initium eius vaticinii viſione. Apparuit Prophetæ huic Dei Filius ſub humana ſpecie; cumque in eum Propheta oculos intenderet, ignitum diuinum æterni Verbi aſpectum vidit. *Super ſimilitudinem throni ſimilitudo, quaſi aſpectus hominis*

Chriſtus cur in Euchariſtiæ Sacramento faciē ſuā abſcondit; prima ratio Hic, & in ſequēti.

hominis deſuper; & vidi quaſi ſpeciem electri velut aſpectum ignis. Ignea facies in Dei Filio ſub humana carne futuro prophetice viſa eſt. Hinc indicabatur diuinam illam faciem ſub ſacramentali velamine fore cælandam. Etenim ad hoſtes expugnandos in bello, & ferrum, & ignis adhibetur; cum hoc tamen diſcrimine; quod ferrum nudum, ignis verò occluſus, & benè contectus eſt adhibendus; cum proprium ignis ſit, ſi vndiq; occludatur, vehementiorem ictum explodere. Hoc expreſſũ in ſacris Cant. c. 8. habetur; vbi ex Hebræo legimus: *Impetus eius, impetus ignis, atque flammarum.* Vis igitur, qua Deus homo expugnare infernos hoſtes debet; eſt impetus ignis; propterea mirum eſſe non debet, ſi diuinus hic ignis ad credentium fidẽ exercendam, ad ſuperbiæ principem ſub exiguo ſpatio magis torquendum, ad vehementiorem ictum ſatanæ infligendum, ſub niueo veluti modici panis orbe ſe condat. Quare cum à cœleſti ſponſo quærit, queriturque Eccleſia: *Cur faciem tuam abſcondis?* Benè huic interrogationi reſpondetur in Canticis: *Impetus eius, impetus ignis, atque flammarum.*

94. Allatæ rationi conſonat quod in Euãgelio legimus; ſcilicet duplici pugnandi genere Dei Filium in terras veniſſe ad peccatum diabolumque debellandũ. Pugnauit enim gladio, cum Matthæi 10. dixerit: *Nõ veni pacem mittere, ſed gladiũ*: hinc Redemptori à Dauide dicitur: *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, potentiſſime.* Ac ſi dicat Propheta: *Tu Chriſte, indue carnem, pugna contra diabolum, & libera genus humanum de inferno,* inquit Hieronymus. Pugnauit præterea Dei Filius igne; hinc Lucæ 12. dixit: *Ignem veni mittere in terram:* Tãquam diuinus ignis fuit ſanctiſſima Chriſti humanitas Diuinitati vnita. *Deus noſter,* noſter, quia noſtra carne indutus eſt, *Deus noſter ignis conſumens eſt.* Porrò triginta trium annorũ ſpatio nudũ enſem ad pugnam Chriſtus adhibuit; ideo totius eius mortalis vitæ tẽpore decora Redẽptoris facies humano generi clariſſimè patuit. Decor enim illius faciei gladius fuit ad hoſtes debellandos, teſte Chryſoſtomo, dicente: *Ne, dum audis: Accingere gladio tuo; enſem intelligas ſenſilem; audi quæ ſequũtur: cum enim dixiſſet: Cinge te gladio, ſubiunxit: ſpecie tua, & pulchritudine tua: hic eſt gladius ſpecies eius, pulchritudo, auctoritas, gloria, maieſtas.* At poſt elapſum mortalis vitæ ſpatium, reliquo tempore contecto gladio, tamquam ignis ad hoſtes profligandos Chriſtus Dominus eſſe voluit: ideo tamquam ignis ſub ſacramentalibus Euchariſtiæ ſpeciebus, veluti intra bellicam machinam latere voluit: vt inde exercita credentium fide vehementiores ad meritum flammas euibraret. Hinc cum quæritur: *Cur faciem tuam abſcondis?* Reſpondetur ab Apoſtolo: *Deus noſter ignis conſumens eſt.*

Pſ 44.

Deut 4 24. Ad Hebr. 12.

Chryſoſt. in Pſ 44.

Ad Hebr 13.

95. Sanctus Patriarcha Ioſeph conſtitutus Ægypti princeps vehementer expetiit Beniaminum ſuos inter fratres vltimũ coram cernere. Eo tamẽ viſo vtilem deceptionem excogitauit, vt illũ apud ſe retineret. Nempe, vt occaſionem arriperet fratrem veluti furti reum in Ægypto retinendi, eiq; tandẽ ſe detecto regni bona participãdi. *Præcepit Ioſeph diſpenſatori: Scyphum meum argenteum pone in ore ſacci iunioris.* Simili ſtratagemate erga genus humanum vſus eſt Deus. Abſcondit Dominus ſub frumenti, ſeu potius ſub panis ſpecie, nõ Scyphum argenteũ, ſed *poculum ſpiritale;* quo nomine Euchariſtiam vocat Chryſoſtomus: abſcõdit non argenteum vas; ſed ſeipſum; de quo dicitur: *Caput eius aurum optimum.* Quorſum tamen talis abſconſio? ſcil. vt hinc Dominus anſã acciperet, nõ euocandi hominẽ in Ægyptum, eique bona Ægyptia communicandi: ſed euocandi in cœleſtem Ieruſalem; ibique ei cœleſtia bona participandi. Et hæc eſt ratio cur faciem ſuam abſcondit; ſcilicet, vt fideles futuræ gloriæ intra ſe pignus accipiant. *Futuræ gloriæ nobis pignus datur,* de ſanctiſſima Euchariſtia canit Eccleſia.

Gen 44. Chriſtus cur in Euchariſtiæ Sacramento ſe abſconderit. 2. ratio. Hom 83. in Matth. Cantic. 5.

96. Quæritur à Philoſophis, vnde flumina originem trahant? Docuerunt aliqui ab imbribus ſuũ flumina habere principium; ita vt pluuiales aquæ intra terræ concauitates receptę perpetuò fluuiorum curſui perennem materiam ſubminiſtrent. Ariſtoteles verò aſſeruit promanare flumina è frigido terrę ſinu; vbi occluſus aër, vaporeſque in fluuialem aquã tranſmutãtur. Nihilominus ſacrę litteræ circa hoc dubitandi locũ non relinquunt; Eccleſiaſte enim teſte: *Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat; ad locum, vnde exeunt flumina, reuertuntur.* Ad mare ergo redeunt fluuii, & inde etiam deriuantur. Primũ enim ſubit mare terrę viſcera, & cauernas; deinde ex marinis aquis intra terram occluſis ſcaturiunt flumina. Cur autem mare latiſſimis ſuæ immenſitatis ſpatiis relictis, intra anguſta terræ viſcera occultari naturali propenſione gaudet? Sine dubio, vt innata relicta amaritie fluuiorum dulcedinem acquirat. Mare inexhauſtum, interminatum pelagus perfectionum omnium, & bonorum Deus eſt: mare profectò eſt omni amaritie carens; niſi qua vindex diuina iuſtitia iuſta vltione ſeuerè tandem hominum culpas, & ſcelera punit. Diuini huius maris amaritiem expertus eſt Pharaõ, cum ſuo in ſcelere pertinax vnà cum Ægyptio exercitu rubri maris fluctibus obrutus eſt. Huius maris amaritiem expertus eſt Ionas; cum diuino imperio rebellis intumeſcentibus maris vndis, in eas à nauigio eſt deiectus. Nihilominus in Euangelica lege Diuinitatis inexhauſtum pelagus terræ viſcera penetrãs, hoc eſt Virginei vteri clauſtrũm ingrediens, ſuamque deinde immenſitatem intra exiguum ſacramentalium ſpecierum ambitum occludens: ibi amaritie omni relicta, veluti flumen dulciſſimis gratiarum aquis vndique redundãs, humanæ ſitis indigentiæ exhibetur. Tale omnino à ſancto Propheta Dauide in auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento multis ante ſeculis præcognitum fuit; cuius vaticinium Pſal. 64. eſt: *Flumen Dei repletum eſt aquis; paraſti cibum illorum.* Quaſi dicat: Cum homini in auguſtiſſimo Sacramento cœleſtem cibum præparaſti; tunc te veluti perenne flumen cœleſtium gratiarum aquis exundans exhibuiſti. Quod ſi Dauidi licuit ab Ægyptio mari quærere: *Quid eſt tibi mare, quod fugiſti?* A Diuinitatis pelago quærere nobis liceat. Quid eſt tibi mare, quòd latuiſti? Cur te in ſacramentalibus ſpeciebus, cœleſtium bonorum pelagus, abſcondiſti? *Cur faciem tuam abſcondis?* Deus noſter abſconditur, vt inſtar maris relicta amaritie vberrimi fluminis dulcedinem exhibeat: vt non vltionum Deus, ſed Deus gratiarum hominibus ſit; illos cœleſti cibo reficiendo: *Flumen Dei repletum eſt aquis; paraſti cibum illorum.*

1. Meteor. 13.

Cap 1.

Exodi 14.

Iona c. 1.

Chriſtus in Euchariſtiæ Sacramento cur ſe abſconderit, 3. ratio.

Pſ 113.

97. Antiquus mos fuit reis faciem velare. Hinc Eſther 7. de Amano legitur: *Operuerunt faciem eius.* Hinc apud Romanos damnandi reos formula illa legitur: *I, lictor, colliga manus; caput obnubito.* Velabatur facies reo ad delicti confuſionem indicandãm iuxta illud Pſalm. 43. *Confuſio faciei meæ cooperuit me:* & Pſalm. 68. *Operuit confuſio faciem meam.* Propterea propriæ culpæ confuſione territi primi humani generis parentes, poſt diuini mandati tranſgreſſio-

Reis facies velabatur apud Hebræos, & Romanos. Liuius l. 1.

Gen. 3.

nem ſponte ſe abdiderunt: *Abſcondit ſe Adam, & vxor eius.* Sed Chriſtus Dominus omnis culpæ expers, nullo modo reus, cur ſacramentali velamine faciem ſuam abſcondit? Eſt apud Deum geminum tribunal, iuſtitiæ ſcilicet, & miſericordiæ: in iuſtitiæ tribunali peccator reus ſuam præ confuſione faciem velare debet: contra verò in miſericordiæ tribunali, vt delinquenti pudor, & confuſio minuatur; non reo, ſed diuino iudici facies velatur. Miſericordiæ tribunal auguſtiſſimæ Euchariſtiæ Sacramentum eſt; quare Chriſto Domino hoc Sacramentum inſtituenti miſericordis, & miſeratoris titulus datur: *Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors, & miſerator Dominus; eſcam dedit timentibus ſe.* Ante hoc tribunal quo pudore ſuffunderetur ſuperbiæ, & ambitionis ſectator; qui cœleſtis gloriæ immemor magnifecit mundi opes, terrenoſque honores? Qua obrueretur confuſione, qui ad iniuſtas opes acquirendas cœleſtis gratiæ theſauros prodigè amiſit? Huiuſmodi peccatores, aliique profectò ante diuinum conſpectum præ confuſione adſtare non poſſent: propterea miſericors Iudex ſacramentali velo ſuam faciem abſcondit, ne peccatori reo faciem confuſione operiat. Cum igitur ſuo à Redemptore quærit homo: *Cur faciem tuam abſcondis?* Reſpondet Dominus: *Ne operiat confuſio faciem tuam.*

Chriſtus cur in Euchariſtia faciem ſuam abſcōderit, 4. ratio.

Pſ. 110.

48. Ros nocturno tempore ex aëre defluens, ſi ſuper gramina oculis expoſitus, planeque detectus remaneat; corruptioni erit obnoxius, & facillimè euaneſcet. Sed ſi ros idem propè mare decidens marinæ conchæ gremio conditus excipiatur; in pretioſam margaritam obdureſcit, à temporis iniuriis planè liber. Itaque ros idem detectus corruptibilis eſt, abditus verò redditur penè immortalis. Sub roris nomine Dei Filii ad nos aduentum Iſaias 45. iuxtà Auguſtinum explicauit, dicens: *Rorate cœli deſuper, & nubes pluant iuſtum.* Similiter iuxta ſanctos Patres ros in Gedeonis vellus deſcendens Redemptorem ſub humana carne venturum præfigurauit: quare de Meſſia, cecinit Dauid: *Deſcendet ſicut pluuia in vellus; & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram.* Dei ergo Filius tamquam cœleſtis ros duplici modo ad nos deſcendere, nobiſque ſe communicare voluit: Primo quidem modo ſe paſſibilem, mortique ſubiectum ad noſtram redemptionem exhibuit; & tunc veluti roſcida aqua ſupra terræ faciem defluens, ibique detecta, & arefactioni obnoxia fuit. Quare Redemptor noſter, cum pro nobis cruciatus, mortemque ſubiret, dixit: *Sicut aqua effuſus ſum, & diſperſa ſunt omnia oſſa mea. Aruit tamquam teſta virtus mea.* At ſecundo modo ſe hominibus Chriſtus Dominus in Euchariſtiæ Sacramento impaſſibilem, & immortalem communicat; ibique in ſacramentalibus ſpeciebus, veluti intra concham excepto rore, cœleſtis margarita nobis exhibetur. Si à rore ex aëre intra marinam concham defluente quæratur, cur ſe intra conchæ gremium abdat? Stillis, veluti naturæ linguis reſpondebit, ibi ſponte ſe condere, vt pretioſa margarita euadat; & ſic Principum, Regumque capita coronet. Similiter ſi nos à Dei Filio tamquam à diuino rore, ex Empyreo defluente quæramus; cur in Euchariſtiæ ſacramento ſe condat: *Cur faciem tuam abſcondis?* Reſpondebit. Vt cœleſtis margarita nobis fiat, quæ in Electorum diademate in cœleſti Ieroſolyma fulgeat. *In die illa*, in beato illo æternitatis die, *In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & ſertum exultationis populi ſui.* Teſte

Aug. orat. de quinque hæreſibus c. 4. tom. 6.

Pſ. 71. 6.

Chriſtus cur in Euchariſtia ſe abſcōderit, 5 ratio.

Pſ. 21.

Iſ. 28.

Plinio, *Claudius Romanus, vt experiretur in gloria palati quid ſaperent margaritæ; plures maximi pretii liquefactas abſorbuit: atque vt mire placuere; ne ſolus hoc ſciret, ſingulos vniones conuiuis abſorbendos dedit:* Materiales margaritas ad gulæ luxum nulla nobis guſtandi veniat tam praua cupido: ſed Dei Filius in Euchariſtiæ Sacramento veluti cœleſtis margarita nobis in eſcam detur; vt Angeli conuiuii dulcedinem prægustemus.

Lib 9. c. 35. Clodius Romanus conuiuio pretioſas margaritas ad potum eliquauit.

99. Teſte Solino cap. 11. *In Haleſina regione fons aliàs quietus, & tranquillus, cum ſiletur, ſi inſonent tibiæ, exultabundus ad cantum eleuatur; & quaſi miretur dulcedinem vocis, vltra margines intumeſcit.* Fons ſignatus, & abditus intra ſacramentales ſpecies Chriſtus Dominus eſt; is, vt diuina liberalitate intumeſcens ad nos cœleſtium gratiarum latices effundat, inſtar Haleſini fontis muſica harmonica; & canticis alliciendus eſt: *Sed quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Ad cantus harmoniam emodulandam, procul à tumultu, & ſtrepitu eſſe debemus, hoc autem in hac mortali vita conſequi nos poſſe non videtur, cum Sapiens apertè teſtetur: *Occupatio magna creata eſt omnibus hominibus, Furor, Zelus, tumultus, fluctuatio, & timor mortis, iracundia perſeuerans, & contentio? Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Vt vox ad concentum dirigatur, quid præſtare poſſunt ſurdæ hominum aures? Iſaias enim terræ habitatoribus ait: *Audite ſurdi.* Et ideo. *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Si cantica è ſereno animo proueniunt: *Carmina proueniunt animo deducta ſereno:* Quæ animi ſerenitas in lacrymarum valle eſſe poteſt? Et ideo: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?* Reſpondet Auguſtinus: *Cantare amantis eſt: Dilectio ipſa vox eſt ad Deum; & ipſa dilectio canticum nouum eſt.* Hoc diuinæ dilectionis cantico ex abdito auguſtiſſimæ Euchariſtiæ fonte cœleſtium gratiarum latices elicere poſſumus; quamuis ibi Dei Filius gratiarum fons faciem ſuam abſcondat.

Solinus c. 11. Fōs Haleſinus ſono, cantuq; intumeſcit.

Euchariſtico è fonte quomodo gratiarū latices hauriré poſſumus.

Pſ. 136.

Eccleſ. c. 40.

Pſ. 136.

Iſai. c. 42. 18.

Auguſt. ſer. 256 de tempore: & in Pſ. 95.

100. Præterea Chriſtus Dominus ad nos ſub humana carne adueniens diabolum debellaturus ex Iſaiæ vaticinio ait: *Poſuit me ſicut ſagittam electam, in pharetra ſua abſcondit me. Chriſtus ſagitta electa, & filius vnigenitus eſt; quam Deus Pater in pharetra ſua abſcondit, ideſt in humano corpore, vt habitaret in eo plenitudo diuinitatis corporaliter: cui dicitur: Tu es Deus abſconditus*, ait Hieronymus. Sed qui aduerſus hoſtes prælium mouet; ſagittam non in pharetra abſconditam, ſed expeditam in arcu habere debet; ideo Pſalm. 7. legitur: *Arcum ſuum tetendit, & parauit illum; & in eo parauit vaſa mortis;* hoc eſt mortifera inſtrumenta, nempe ſagittas. Cur ergo Dei Filius æterni Patris ſagitta belli tempore in pharetra abſconditur? Si quis inſtrumentum tale inueniret; quod ſimul & ſagittam in ſe ſeruaret, vt pharetra; eamque cum opus eſſet vibraret, vt arcus; huiuſmodi ſanè inſtrumentum foret omninò eximium. Quod moliri humanæ induſtriæ nequit ars; hoc à diuina gratia iam confectum reperimus. Pharetra ſimul, & arcus auguſtiſſimum Euchariſtiæ eſt Sacramentum. Pharetra quidem eſt, cum in ſe Dei Filium, æterni Patris ſagittam abſcondit: *Poſuit me ſicut ſagittam electam: in pharetra ſua abſcondit me:* Eadem cœleſtis pharetra ſimul arcus eſt; cum in ſe ita diuinam ſagittam abſcondat; vt eius amabiles ictus etiam humanū cor experiatur.

Cap. 49.

Iſaiæ c. 45. 15.

Euchariſtiæ Sacramen. ū Chriſtum cœlēſtis ſimul Pharetra & arcus.

Hieronym. ſupra. Cantic. 2. iuxta Septuaginta.

Hac ſagitta ſponſa vulnus accipiens loquitur in A *Cantico Canticorum: Vulnerata charitate ego ſum*, ait Hieronymus. Nec immeritò abſcondita ſagitta ad animam beato charitatis vulnere configendam Deus vtitur: ait enim ipſe in Canticis,

Cantic. 4

Vulneraſti cor meum, ſoror mea ſponſa, in vno crine colli tui. Cur potius cœleſtis ſponſus colli, quàm frontis crine configitur? Frontis coma oculis patens eſt; colli verò crinis eſt potius abditus. Quare

Chriſtus in Euchariſtia cur ſe abſconderit, ſexta ratio.

ſi ex iuſti certaminis lege paria arma inter dimicantes eſſe debent: cum abdito iaculo ad cœleſtem ſponſum amore vulnerandum anima vtatur; par eſt, vt conſimilem ſagittam cœleſtis ſponſus ad charitatis ictum rependendum adhibeat. Pro- B pterea in Euchariſtiæ pharetra Dei Filius æterni Patris ſagitta reconditur, ibique faciem ſuam abſcondit.

101. Canticorum 5. cum ſponſa noctis tempore Ieroſolymæ per plateas cœleſtem ſponſum quæreret, interrogantibus obuiis adoleſcentulis: *Qualis eſt dilectus tuus, ô pulcherrima mulierum?* Reſpondit: *Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex millibus; caput eius aurum optimum.* Videtur præ amore, & abſentis ſponſi dolore planè inſipienter ſic ſponſa reſpondiſſe; cum obſcuro noctis tempore tamquam certa ſui ſponſi indicia, eius colores interrogantibus referret. Quis enim eſt, qui in nocturnis tenebris, in plateis viatorum vultus colores; & aureos crines obſeruet? Sed C non ineptè ad cœleſtem ſponſum, vel noctis tempore indicandum, eiuſdem faciei colores retuliſſe ſponſam dicere poſſumus; quandoquidem, vt Hie-

Hieron. in Matth li. 1. c. 9.

ronymus ait: *Fulgor ipſe, & maieſtas Diuinitatis occulta, quæ etiam in humana facie relucebat, ex primo ad ſe, videntes trahere poterat aſpectu*: idque vel in denſiſſimis noctis tenebris. Sed ſi ad ſenſum myſticum recurramus; dicemus cœleſtis ſponſi aſpectum non corporeis, ſed fidei oculis nobis eſſe inſpiciendum. Fidelis mentis oculis vel in mortalis huius vitę tenebris, cœleſtis ſponſi facies ſe manifeſtat. Oculorum proprietas talis eſt, eaque venatoribus ſatis perſpecta, vt, cum alter D clauditur, alter acutius intueatur. Voluit igitur

Chriſtus in Euchariſtia cur ſe abſcōderit, ſeptima ratio.

Diuina Sapientia, vt in hac mortali vita corporalis oculus ad intuendam beatam Redemptoris noſtri faciem non aperiretur; vt ad eum contemplandum fidei oculus magis, ac magis acueretur. Et hinc benè redditur ratio, *Cur faciem ſuam abſcondit.*

102. Amorne, an dolor melius ſuum affectum manifeſtare ſciat, ambigi poteſt. Primò quoad hoc amor dolori præſtare videtur; ideo enim amor tamquam nudus puer repræſentatur; vt ſignificetur ſe totum vndique manifeſtare. Quamuis autem recens amor natus, adhuc tamen etiam balbutiendo ſuos eloquenter ſenſus nouit expromere: Nihilominus mirabilior dolor E ſuis in exprimendis affectibus videri poteſt: quandoquidem non nudus, ſed adopertus clarius ſe manifeſtat. Id ingenioſè ſatis pictor Thiman-

Li. 35. c. 10. Thimantis pictoris ad ingentē doloris exprimendum artificium.

tes ſignificauit. Nam teſte Plinio: *Thimantes, Iphigenia ſtante ad aras peritura, cum mœſtos pinxiſſet omnes, præcipuè patruum; cum triſtitiæ imaginem omnem conſumpſiſſet; patris ipſius vultum velauit, quem dignè non poterat oſtendere.* Maximus igitur præ aliis patris dolor velamine contectus

Chriſtus in Euchariſtia cur faciem ſuā abſcondit, octaua ratio.

ſignificabatur. Similiter Chriſtus Dominus, cum iam beatus mæroris, ac doloris omnis ſit expers; nihilominus ad mœroris, doloriſque indicia quoquo modo præferenda, faciem ſuam velat; cum perituram vitiorum febribus ſuam ſobolem, genus ſcilicet humanum videat. *Super ce-*

Pſ. 57.

A *cidit ignis, & non viderunt Solem*, ait Dauid. *Super cecidit ignis ſuperbiæ, ignis fumoſus, ignis concupiſcentiæ, ignis iracundiæ*, ait Auguſtinus. *Quantus ignis eſt? Super quem ceciderit, non videbit ſolem. Ideo dictum eſt: Non occidat ſol ſuper iracundiam veſtram. Super cecidit ignis iſte, & ſolem non videbitis.* Ad Eph. 4. *Quem ſolem? Non iſtum, quem tecum vident, & pecora, & muſcæ, & boni, & mali. Quia facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos, & malos.* Matth. 5. *Eſt & alius Sol, de quo dicturi ſunt illi: Errauimus à via* Sap. 5. *veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & Sol non ortus eſt nobis. Quare, niſi quia ſuper cecidit ignis, & non viderunt Solem?* Ita ergo extrema ſit B ratio, quare Redemptor noſter *Faciem ſuam abſcondit.*

Et exiuit de templo.

103. HÆc templi derelictio, prænuncia fuit eiuſdem templi euerſionis, quam Dominus prædixit Marci 13. *Cum egrederetur de templo, ait illi vnus ex diſcipulis ſuis: Magiſter, aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ. Et reſpondens Ieſus, ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.* Ieroſolymitani templi incendium, & euerſionem ſcribit Ioſephus lib. 7. belli C Iudaici cap. 9. & 10. In quo incendio illud ad diuinam vindictam ſignificandam mirabile fuit; quòd prohibente Tito, nihilominus, vt Ioſephus ait: *Militum quidam non expectato cuiuſquam edicto, neque tantum facinus veritus; ſed diuino quodam motus impetu, à contubernali ſuo ſuſtollitur, & ex ardente materia raptum ignem in feneſtram inſerit auream.* Sed quæres Dominici vaticinii verba: *Non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur*; quomodo verificata fuerint? An tantùm per hyperbolem ſint intelligenda?

Ieroſolymitani templi vnà cum ipſis fundamentis euerſio. Hic, & n. ſequenti. Cap. 10.

104. Reſpondetur ex Theodoreto in Eccleſiaſtica hiſtoria lib. 3. cap. 20. Cum Iulianus in Chriſtianæ religionis odium Iudæis templi D inſtaurationem imperaſſet: *Adminiſtrauit*, inquit Theodoretus, *plurima etiam ipſe, qui eam iuſſerat, non laudis cupiditate, ſed infeſto in pietatem animo; miſitque vnum negotij impij dignum quemdam præfectum: fertur autem habuiſſe illos ligones, falces, corbes argenteæ materiæ præparatos operi. Cum autem fodere, & aggerem efferre cœpiſſent; vrgebatur opus diem totum ab infinita multitudine hominum; at noctu agger ſua ſponte decrepidine redundabat; ſed & ipſi reliquias omnes ædificij diſiecerant ſpe nouæ extructionis. Comportatis autem gypſi, & calcis multis modiorum millibus, de repente irruens venti impetus, ac turbo cum fragore, & procellis diſperſit vniuerſam materiam; quibus tunc quoque inſanientibus, neque admittentibus inſtructionem diuina potentia; primum ingens cooritur terræ motus; &* E *illos penitus ab arcanis ſacris Dei alienos admodum perculit. Sed ne ſic quidem formidantibus, infertur de foſſis fundamentis ignis, pluri moſque opus vrgentes inflammauit; alios ad fugam compulit. Inſuper cum magna turba noctu ſub vicina porticu ſomnum caperet, delapſum repentè ædificium vna cum tecto totum, oppreſſit, qui ſub illa dormiebant, vniuerſos. At illa ipſa nocte, ſimiliter, & poſtera conſpectum fuit in cœlo ſignum fulgidum crucis, & ipſorum veſtes Iudæorum crucibus replebantur, non iis tamen fulgidis, ſed coloris atri. Hæc videntes fieri aduerſarij illi Dei, metu diuinorum flagrorum aufugiunt, & redeunt domos ſuas; cum confeſſione eſſe illum Deum, quia maioribus ipſorum fuiſſet ligno affixus.* Quibus verbis cognoſcimus iuſto Dei iudicio,

ipſis Iudæorum manibus ad nouum templum ædificandum, nouaque fundamenta fodienda, ita fuiſſe veteris templi reliquias dirutas; vt ne vnus quidem lapis ſuper alium remanſerit. Lapides autem erant prægrandes. *Conſtabat ſtructura è lapidibus candidis, firmiſſimis, magnitudine 25. cubitorum in longum; octo in altum; latitudine verò cubitorum 12.* inquit Ioſephus 15. antiquit. cap. 14.

A Porrò ad Iudæorum conatus in templo inſtaurando irritos reddendos elementa omnia conìuraſſe notandum eſt; nempe terram ſuccreſcentibus terræ aggeribus, & terræmotu; aquam procellis; aërem ventorum impetu, & turbine; ignem denique ab effoſſis fundamentis exilientem.

Elementa omnia contra Iudæos templũ inſtaurare conantes coniurarunt.

FERIA SECVNDA

POST DOMINICAM PASSIONIS.

Miſerunt Principes, & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent Ieſum, &c. *Ioan. 7.*

Euangelij nexus, & ordo.

1. SANCTISSIMA Chriſti Humanitas, primaria Dei ſponſa, dicitur Canticor. 4. *Hortus conclusus, fons ſignatus*, i. obſeratus. De eodem Chriſto Domino Zachariæ 13. dicitur: *In die illa*, hoc eſt Euangelico tempore, *erit fons patens domui David, & habitantibus Ieruſalem*: Quomodo idem Chriſtus Dominus fons patens fuerit, & clauſus in præſenti Euangelio apertè videtur: nam Iudæis incredulis, dicitur: *Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ego ſum, vos non poteſtis venire.* Iſtis quidem Dei Filius fons ſignatus fuit: quandoquidem Euangelica fides clauis eſt iuxta Ambroſium ſerm. 38. huiuſmodi claue increduli Iudæi carentes Chriſtum Dominum, vt fontem obſeratum perpetuò ſunt experti. Rurſus hoc eodem loco fidelibus à Redemptore, dicitur: *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat; qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Huiuſmodi fidelibus Chriſtus Dominus fons patens eſt; iiſque vberrimè beatos cœleſtis gratiæ latices elargitur.

Chriſtus idem fons clauſus, & patens.

Miſerunt Principes, & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent Ieſum.

2. IOab militiæ princeps Dauidis regis miſit Thecuiten mulierem, vt à rege Abſalomo filio reditum ad patrem, eiuſdemque gratiam impetraret, dicens: *Quare cogitaſti huiuſcemodi rem contra populum Dei; & locutus eſt rex verbum iſtud, vt peccet, & non reducat eiectum ſuum?* Vbi quæritur, cur peregrina, & ignota mulier miſſa fuerit ad regem, vt Abſalomi apud patrem gratiam flagitaret; & non potius id impetrandi munus Ioab ipſe ſuſceperit; qui de rege Dauide, & militaribus laboribus, tot victoriis bene meritus erat? Ratio huius eſt, quia Ioab incertus erat de rei euentu; hinc politica arte regis animum per mulierem pertentare voluit: vt ſi res benè cederet; ipſi Ioab machinæ auctori acceptum beneficium Abſalom referret: contra verò, ſi rex huiuſmodi petitione indignaretur; Ioab rei con-

2. Reg. c. 14.

Aulicæ politicæ artis verſutia.

B ſcium ſe regi negaret, eiuſque vitaret iracundiam. Hoc enim politicæ artis eſt proprium, vt ſibi rei benè geſtæ meritum tribuat; alios verò ad pericula rem aggrediendi præmittat. Huiuſmodi aſtutia vſi ſunt Phariſæi, & ſacerdotum principes. *Miſerunt miniſtros Phariſæi*, inquit Cyrillus, *vt ſi aliquis ſuborìretur in populo tumultus contra volentes comprehendere Ieſum; miniſtri quidem eſſent illi periculo obnoxij; ipſi autem exempti, & à diſcrimine tuti. Sic Sapientia humana alios obiecit periculo, quod ipſi ſubire non ſunt auſi.*

In Ioan. l. 5. c. 7.

3. Teſte Valerio Max. *Miſſi à ſæuiſſimis ducibus milites ad M. Antonium obtruncandum, ſermone eius obſtupefacti, diſtrictos iam, & vibratos gladios cruore vacuos vaginis reddiderunt.* C Iactet hoc ambitioſa humanæ eloquentiæ vis; certè multò mirabilius Chriſtus Dominus paucis verbis Iudæorum miniſtrorum eum apprehendere volentium audaciam fregit, furoremque ſedauit: *Exarſerunt* quidem Iudæi, *ſicut ignis in ſpinis*, in ſpinis ſcilicet, hoc eſt in ſtimulis Phariſaicæ inuidiæ contra Chriſtum. Sed hunc furoris ignem ſuo Dominus alloquio veluti cœleſti imbre reſtinxit. De Redemptore enim iuſtorum principe dicitur Eccleſiaſtici 39. *Iuſtus tamquam imbres emittet eloquia Sapientiæ ſuæ.* Veriſſima enim eſt Cyrilli ſententia: *Sicut aqua gelida efferuenti iniecta, continuò totum illius feruorem, ac ebullitionem* D *ſedat, reſidentemque reddit illam, quæ prius rapido æſtu intumuit: haud ſecus placida verba, ac mitia, iracundia concitatum animum mitigare ſolent, & ad manſuetudinem reducere.*

Lib. 8. c. 9.

M. Antonius diſtrictos militũ enſes eloquentia repulit.

Pſ. 117.

Iudæi furoris ignem ſuo Chriſtus eloquio, veluti imbre reſtinxit.

In Ioan. l. 7. c. 11.

Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum, & vado ad eum, qui miſit me. Quæretis me, & non inuenietis.

4. HIs verbis indicatur irrita Iudæorum ſpes, & expectatio, qua poſt Chriſti mortem venturum ad eos Chriſtum, hoc eſt promiſſum in lege Meſſiam quæſituri erant, numquam tamen inuenturi; cum Chriſtus verus Meſſias iam adueniſſet. Secundò poſt mortem meam

Iudæi triplici ſenſu Chriſtum quæſierunt, & nõ inuenerũt. Hic, & n. ſequent.

Quæretis me, ait Rupertus, *maiori quàm nunc inuidia cupientes nomen meum extinguere, ſed fruſtra. Quæretis me ardentiſſima perſecutione; & ſeruos meos quidem occidetis, flagellabitis, crucifigetis, lapidabitis, & de ciuitate in ciuitatem perſequemini, me autem contingere non poteritis*: Et propterea non inuenietis. Conſonat huic Ruperti interpretationi quod Chriſtus Dominus Saulo Chriſtianos perſequenti, dixit: *Saule, Saule, quid me perſequeris? Ego ſum Ieſus, quem tu perſequeris. Si caput noſtrum tormenta non tangerent, nequaquam pro afflictis membris perſecutori ſuo etiam de cælo clamaret: Saule, Saule, quid me perſequeris?* ait Gregorius 3. Mor. cap. 11. Rurſus idem Gregorius de Chriſto intelligens verba illa Pſalm. 101. *In quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam*, ait: *Ecce iam caput noſtrum ſedet à dextris Dei, & tamen ſe dicit tribulari. Vbi ergo tribulatur, niſi in corpore? Nam quòd in corpore tribuletur, manifeſtè oſtendit, cum Saulo perſecutori dixerit: Saule, Saule, cur me perſequeris? Et Petro ait: Venio Romam iterùm crucifigi. Qui enim in ſeipſo iampridem crucifixus fuerat, in Petro iterùm ſe crucifigendum dicebat*: Benè hic ergo cum Ruperto interpretari poſſumus Domini verba: *Quæretis me*, hoc eſt, fideles meos, myſticum meum corpus perſequendo. Cui conſonat, quod Zach. 2. Dominus dixit: *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.*

Act. 9.

In Pſ. 3. Pœnit.

Chriſtus in Petro crucifigendo ſe iterum crucifigendum dixit.

5. Sed quod de myſtico corpore Rupertus intelligit, magis ad litteram de vero Chriſti corpore poſt eius mortem in ſepulchro exanimi intelligere poſſumus. Cum enim Iudæi Chriſtum reſurrexiſſe non crederent, ſuſpicantes exanime Chriſti corpus à diſcipulis ſublatum fuiſſe, & abſconditum, illud quæſiuerunt; vt eo inuento populum à Dominicæ reſurrectionis fide auertere poſſent. De hac ergo inquiſitione Dominus ait: *Quæretis me*; quaſi dicat: Dum meum corpus quæretis, me quæretis, cum illud iam reſurgendo reaſſumpſero, cumque ab eo etiam in morte, diuina mea Perſona diſiuncta non fuerit; illud tamen non inuenietis.

6. Cæterùm ne hæc Domini comminatio: *Quæretis me, & non inuenietis*; non ſolùm in incredulos Iudæos, ſed etiàm in alios peccatores cadat; audiendus eſt Iſaias 55. monens: *Quærite Dominum dum inueniri poteſt; inuocate eum dum prope eſt?* Audiendus eſt Apoſtolus, dicens: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis*. Sanctus Bernardus in Cantic. ſerm. 75. oſtendit quomodo quærendus ſit Deus, nempe debito tempore, modo, & loco, dicens: *Attendite tres eſſe cauſas, quæ quærentes fruſtrari ſolent. Cum aut non in tempore quærunt; aut non ſicut oportet; aut non vbi oportet: Si enim omne tempus aptum eſt ad quærendum; cur ergo dicit Propheta: Quærite Dominum dum inueniri poteſt? Erit abſque dubio, cum inueniri non poteſt. Nec enim inuenietur ab impijs, quos vltores Angeli arcebunt, & tollent, ne videant gloriam Dei*. Secundò, ne ſit defectus ex modo quærendi, ſponſa imitanda eſt, quæ ait: *Quæſiui quem diligit anima mea. Illa non tepidè, & negligenter, ſeù perfunctoriè quærit; nam corde ardenti, & omninò infatigabiliter quærit*. Tertiò, ne in quærendo ſit defectus ratione loci, ſubdit Bernardus: *Quæ ſurſum ſunt ſapias oportet; neque deorſum, ſed ſurſùm quæras Chriſtum neceſſe eſt; vbi ſedet in dextera Patris*. Concludit tandem Bernardus: *I ergo, & in medio Gehennæ expectato ſalutem, quæ iam facta eſt in medio terræ. Quam tibi ſomnias prouenturam inter ardores ſempiternos facultatem veniam promerendi, cum iam tranſiit tempus miſerendi? Non relinquetur tibi hoſtia pro peccatis mortuo pro peccatis. Non crucifigetur iterùm Filius Dei. Mortuus eſt ſemel, iam non moritur. Non deſcendit ad inferos ſanguis, qui effuſus eſt ſuper terram*. Quomodo per inualidam, prauamque pœnitentiam Deus quæratur, & non inueniatur, miſerando experimento oſtendit Antiochus: *Orabat hic ſceleſtus Dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſecuturus*, dicitur 2. Machab. cap. 9.

1. ad Cor. 6.

Chriſtus quærendus debito tempore, modo, & loco.

Cantic. 3.

Ad Hebr. 10.

Ad Rom. 6.

Et vbi ego ſum, vos non poteſtis venire.

7. IOann. 12. Dominus ait: *Vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit*. Sicut Chriſti miniſtri futuri ſunt vbi Chriſtus eſt; ita increduli Iudæi non cum Chriſto, ſed cum obſtinatis Phariſæis futuri erant, quorum erant miniſtri. Senſus igitur Dominicæ ſententiæ eſt: Ad cæleſtem patriam, vbi ego iam ſum per Diuinitatem, vos ob incredulitatem venire non poteſtis. *Non intrabit in eam aliquid coinquinatum, aut abominationem faciens, & mendacium*, dicitur de cæleſti Ieroſolyma Apocal. 21. Mendacium Iudæorum erat fidem erga Deum profiteri, Euangelicæ verò legi non credere: hinc à beata cæleſtis patriæ vita excludendi eſſe dicuntur: quomodo enim in illam ingredi poterant, ſi iis illius oſtium occluſum erat: *Fides eſt oſtium vitæ, fundamentum ſalutis æternæ. Hanc nobis velut magnam lampadem Chriſtus aduenicns errantibus viam monſtraturus exhibuit; per quam poſſit ipſe Deus ignotus requiri; quæſitus, creditus inueniri*: ait Euſebius Emiſſenus. *Nullus vnquam ſine fide Dominum promeruit; nullus ſine illa faſtigium ſublimitatis aſcendit*, ait Chryſoſtomus ſerm. de fide, ſpe, & charitate.

Mendaciũ Iudæorum quodnam fuerit.

Fides quid ſit.

De Symbolo Hom. 2.

Dixerunt ergo Iudæi ad ſemetipſos: Quò hic iturus eſt, quia non inueniemus eum? Numquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, & docturus Gentes? Quis eſt hic ſermo, quem dicit: Quæretis me, & non inuenietis; & vbi ego ſum, vos non poteſtis venire?

8. HIs verbis temerarium iudicium de Domino Iudæi protulerunt, tamquam de diuinæ legis præuaricatore. Cum enim Iudæis vetitum eſſet inter Gentes verſari; legem hanc Chriſtum tranſgreſſurum temerè ſuſpicati ſunt; putantes Chriſtum ad vitandos Phariſæos, & Sacerdotum Principes eum perſequentes; ſe inter Gentiles per varias orbis terræ partes diſperſos cœlaturum, eoſque ſuæ doctrinæ ſectatores habiturum. De malè iudicante dicitur Iſaiæ 19. *Dominus miſcuit in medio eius ſpiritum vertiginis*; hoc eſt vertiginis ſpiritum miſceri permiſit. Hæc verba de Iudaico populo verificantur. Qui vertigine laborant, cum in iis noxius humor conuoluatur, alios circumagi putant. Sic cum Iudæi in Gentilium conſuetudinem, & mores prolapſi eſſent; & in eorum regionibus diſperſi viuerent, vt patet Actor. 6. *Surrexerunt quidam de Synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant à Cilicia, & Aſia. Commiſti ſunt inter gentes, & didicerunt opera eorum*, dicitur Pſalm. 105. hoc etiam Chriſtum facturum ex vertiginis ſpiritu iudicarunt. Quare de temerè iudicantibus benè Nazianzenus ait: *Anijs, qui vertigine correpti ſunt, terra fixa, & ſtabilis videtur?*

Temere iudicātes, vertigine laborantibus ſimiles.

Naz. or. de Cathedra Conſtantinop.

1. ad Cor. 4.

Iudæi neſcii Gentium conuerſionē prophetarunt.

9 Nihilominus Deus, *qui dixit de tenebris lumen ſplendeſcere*; è temerario Iudæorum iudicio Prophetiam elicuit, qua futura Gentium per Euangelicam fidem illuminatio indicabatur. *Rerum futurarum ignari Iudæi*, inquit Cyrillus, *hîc videntur prænunciaſſe, quod poſtea rei exitus comprobauit: vtpotè: Dominum noſtrum per Apoſtolos ſuos in diſperſionem Gentium eſſe iturum, & docturum Gentes. Id inconueniens cenſeri non debet, ſi dixerimus, Iudæos ipſos, cum in hæc proruperunt verba de Chriſto, neſciuiſſe quidem quid dicerent; ſed quia voluit Deus ipſos Prophetaſſe, diuinoque quodam inſtinctu ipſos prædixiſſe, quod futurum erat.* Quod Caiphæ exemplo confirmat, quem licet myſterii ignarum Prophetaſſe de Domini paſſione pro mundi redemptione Ioannes Euangeliſta refert c. 11.

Lib. 5. in Ioan. c. 9.

In nouiſſimo autem die magno feſtiuitatis, ſtabat Ieſus, & clamabat dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.

Zelantis diuinam gloriam vox cur tubæ ſimilis eſſe debet.

10. ISaiæ 58. dicitur ei, qui diuinæ gloriæ zelo vrgetur: *Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam.* Vbi quæritur, cur Apoſtolici viri vox tubæ aſſimilanda eſſe dicitur? Reſpondetur primò, qui diuinum honorem zelat, non eſſe debere citharam ad auditores oblectandos; ſed potius tubam, qua diabolus debellandus terreatur, qua auditores aduerſus vitia excitentur. *Scitis, quia tuba non tam oblectationis eſſe ſoleat, quàm terroris; non tam delectationem præferre, quàm inferre formidinem*, ait Auguſtinus ſer. 106. Reſpondetur 2. dum tuba tubicinis ore clangorem edit, ſimul eiuſdem manu ſuſtentari. Similiter concionator ore; & manu; ſermone ſcilicet, & opere alios ad diuinam legem ſeruandam excitare debet. Hoc Chriſtus Dominus in hoc Euangelio præſtitit. Nam hoc feſtiuitatis die, nempe die octauo ab initio ſcenopegiæ; magna populi celebritate ſolemniter colligebantur eleemoſinæ, quas quiſque pro ſuo arbitrio in templi vſum offerebat. Hinc talis dies à collectis habuit nomen iuxta Leuit. 23. *Septem diebus offeretis holocauſta Domino. Dies quoque octauus erit celeberrimus, atque ſanctiſſimus; & offeretis holocauſtum Domino; eſt enim cœtus, atque collectæ: omne opus ſeruile non facietis in eo.* Die hoc igitur, quo eleemoſinarum collectæ fiebant, Dominus, vt aliis opere, & exemplo præluceret, ait: *Si quis ſitit veniat ad me, & bibat.* Quibus verbis cœleſtis gratiæ theſaurum indigentibus liberaliter offert. Quiquidem theſaurus non in vſum materialis templi; ſed in ornatum templi ſpiritualis adhibendus erat; nempe ad ſanctificandas animas, de quibus dicitur. *Neſcitis quia templum Dei eſtis?* De die hoc, vt vidimus, præcipiebatur: *Omne opus ſeruile non facietis in eo.* Nihilominus Phariſæi, ſacerdotumque principes, qui ſe legis ſeruantiſſimos oſtentabant, tali die *Miſerunt miniſtros ut apprehenderent Ieſum.* Quique ſabbatum violari prædicabant, eò quòd Dominus eo die alligatam à Satana mulierem, vel paralyticum liberaſſet: iidem magno feſtiuitatis die Dominum vinculis adſtringi poſſe ſine feſtiuitatis violatione iudicabant. Hoc Phariſæizantium eſt proprium, quæ libuerint ſibi religioni ducere; alia verò pro arbitrio perpendere; itaut ad libitum conſcientiam vel adſtringant, vel relaxent. De his benè pronunciauit Apoſtolus: *In hypocriſi loquentes mendacium, & cauteriatam habentes conſcientiam.*

1 ad Cor. 3. Luc. c. 13. Ioan. c. 7.

Phariſæorū iniquitas detegitur.

1. ad Tim. cap. 4.

Conſcientiam cauteriatā habere quid ſit.

Phariſæizantes ad libitum conſcientiā adſtringūt, & relaxant.

Vbi ſanctus Thomas ait: *Sicut cauterium corruptio eſt in carne per ignem, ex qua egreditur continuò putredo; ita ex igne peruerſæ voluntatis quaſi cauteriata vlceratur conſcientia, & egreditur falſa doctrina.* Hinc ſuam Phariſæi conſcientiam, veluti cauterium faſcia arctius, vel laxius ad libitum alligabant. Aquarum nomine aduerſitates, & perſecutiones ſignificari pluries in Scriptura reperimus. Hinc Pſal. 17. dicitur: *Aſſumpſit me de aquis multis; eripuit me de inimicis meis*: & Pſ. 68. *Saluum me fac, Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam.* Dum ergo à Iudæis perſecutionum aquæ in Dominum mundarent; ipſe eis cœleſtium gratiarum aquas obtulit dicens: *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.* Quàm verè de eximia Domini charitate dictum eſt Cant. 8. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam*: Siue aduerſitatum aquæ deſuper ab æterno Patre velut imbres immitterentur, ſiue ab hominibus perſecutionum flumina inundarent; Chriſti Domini charitatem nullatenus extinguere potuerunt; eique aduerſitatum aquis cœleſtium gratiarum aquas rependere placuit.

11. *Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur*, dicitur Matth. 5. De hac iuſtitiæ ſiti hîc Dominus ait: *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.* Cum enim ante Domini aduentum ob frequentes hominum iniquitates exul à terra iuſtitia videretur: *Vltima cœleſtum terras Aſtræa reliquit*; veniente in terram Domino ſub humana carne, in Euangelica lege redux in terras rediiſſe iuſtitia viſa eſt. Ideo Pſal. 84. de Chriſto Domino dicitur: *Iuſtitia ante eum ambulabit, & ponet in via greſſus ſuos.* Scilicet, vt ſiquis iuſtitiam ſitiret, eam obuiam haberet. Ad ſpiritualem verò vel diuinę in nobis gratię, vel proximorum ſalutis ſitim explendam, iuſtitię greſſibus inſiſtere debemus. Hinc bene monet Hugo: *Multi prædicatores Dei parant viam prædicando; ſed tamen non ponunt in ea greſſus; quia non faciunt, quod dicunt. De quibus dicit S. Gregor. fortè ideo contemptum temporalium prædicant, vt illa ſoli habeant. Nam paupertatem prædicant, vt medicamentum; & eam fugiunt, vt venenum.*

12. Porrò Scenopegiæ ſolemnitas octauo hoc die, quo Chriſtus ſitientes ad ſe inuitauit, abſoluebatur. In hac ſolemnitate ſeptem diebus Iudæi extra domos in tabernaculis ex arborum ramis conſtructis habitabant; Quæ inſtitutio præcipitur Leuit 23 ſub finem. *Habitabitis in vmbraculis ſeptem diebus, omnis, qui de genere eſt Iſrael, manebit in tabernaculis. Vt diſcant poſteri veſtri, quòd in tabernaculis fecerim habitare filios Iſraël, cum educerem eos de Ægypto.* Hoc igitur feſtum Iudæis repræſentabat tempus illud, quo ex Ægypto egreſſi, deſertum peragrātes in tabernaculis habitarunt. Eo igitur tempore in deſerto ad eorum ſitim ſedandam educta eſt illis aqua de petra, quæ Chriſtum ſpiritualem gratiæ aquam largientem præfigurauit. *Bibebant de ſpirituali, conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus*, ait Apoſtolus. Quod igitur tunc Iudæis præfiguratum fuit, in præſentia reipſa adimplere Dominus voluit dicens: *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.*

1. ad Cor. c. 10.

13. Cum dies hic Scenopegiæ octauus celebraretur, conſueuerant Iudæi geſtare ramum, qui dicebatur hhanaph; & ad Deum *hoſanna*, hoc eſt, ſaluum me fac, clamare. Cum igitur à Deo clamando populus ſalutem flagitaret; ad

Teſte Aria Montano.

ſalutem, quam petebat, impertiendam Chriſtus A Dominus illi ſalutarem aquam obtulit; de qua dicitur: *Aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum. Salutaris nimirum aqua*, ait Cyrillus; *quæ noxiam huius mundi ſitim, & vitiorum ardorem prorſus extinguit; ſordes omnes peccatorum eluit: animæ noſtræ terram cœleſti imbre irrorat, atque fœcundat: & ad ſolum Deum anhelo ſpiritu mentem humanam ſitientem reddit. Hac aqua largiter potatus eſt Propheta, cum totus ad Deum ſuſpirans dixit: Sitiuit in te anima mea.* Populo igitur clamanti *hoſanna*, ſaluum me fac, clamando reſpondit Ieſus dicens: *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.* Quàm benè de Redemptoris liberalitate cum B Clemente Alexandrino dicere poſſumus: *Elargitio, quæ eſt bonum fons benignitatis, potum ſitientibus communicat.* Redemptoris clamor vltro ad ſe cœleſtis aquæ indigentes vocans, eximiæ diuinæ liberalitatis indicium erat. *Qui in certaminibus ſtultitiæ præmia proponunt*, inquit Nyſſenus, *tuba liberalitatem ſuam indicantes, omnibus in palæſtra decertantibus pecuniæ largitionem pollicentur, atque denunciant. Sic beneficentia omnes in miſerijs poſitos ad ſe vocat; non vulnerum, & plagarum præmia; ſed ærumnarum, & incommodorum remedia accedentibus impertiens. Hæc eſt omnium laudatarum virtutum præſtantiſſima: Hæc eſt felicitatis comes: hæc aſſidet Deo, & magna eſt cum ipſo neceſſitudine coniuncta.*

Eccleſ. 15. *in Ioan. l. 5. c. 10.* *Pſal. 62.* *In Pedagogo. l. 3.* *Orat. de Pauperibus amandis.*

14. Ieſus dicens: *Si quis ſitit, veniat ad me, &* C *bibat*; omnes inuitat, neminem excludit: hanc diuinam liberalitatem omnes inuitantem nos etiam imitari debemus. S. Auguſtinus in illa Apoſtoli verba: *Dum tempus habemus, operemur bonum: Ad omnes*, ait: *Ad omnes dico, non per partes, non ad vnum, vel ad duos, vel ad tres; ſed ad omnes homines. Chriſtus enim non pro ſanctis tantùm paſſus eſt; ſed pro peccatoribus, & impijs, & ſceleratis aſcendit in crucem, in paſſione ſua nos omnes reuocauit ad vitam. Non ſanctis tantùm Deus dedit ſolem, & lunam, & pluuiam, & omnia naſcentia terræ, & omnes fructus, qui oriuntur in terris; ſed in commune omnibus hominibus dedit illa; qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. Ideo omnibus hominibus dedit illud in commune; vt bonum noſtrum, & eleemoſina noſtra, & charitas noſtra, & patientia noſtra in commune omnibus hominibus diſtribuantur.*

Beneficentia erga omnes exercenda. *In ſalutaribus docum. c. 46.* Ad Gal. c. 6. *Matth. 5.*

15. Porrò aliàs Dominum clamaſſe legimus, ſcilicet tum in cruce, tum etiam, cum ad vitam Lazarum reuocauit: *Voce magna clamauit, Lazare, veni foras.* Domini clamorem tunc lacrymarum aqua vel præceſſit, vel aſſociauit: *Lacrymatus eſt Ieſus.* Similiter in cruce *Preces, ſupplicationeſque ad Deum, qui poſſit illum ſaluum facere à morte, cum clamore valido, & lacrymis offerens exauditus eſt.* Nunc verò Domini clamorem cœleſtis aquæ exhibitio ſubſequitur: *Ieſus clamabat dicens: Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.* E Poſt Domini lacrymas, & clamorem Lazaro vincula ſunt ſoluta: *Soluite illum, & ſinite abire.* Hîc verò poſt Domini clamorem, poſt oblatam cœleſtem aquam, vinculis perfidi Iudæi Redemptorem ligare moliebantur: *Quidam ex ipſis volebant apprehendere eum.* Domini clamor à quatriduano defuncto auditus eſt; hîc è contrario obſtinatas Iudæorum aures voluntariè ſurdas clamando Dominus experitur.

Ambroſ. in Pſal. 21. *Ioan 11.* *Ad Hebr. c. 5. 7.* Clamaſſe Dominus ter legitur, conſequête tamen effectu diuerſo.

16. Dauid bellicis laboribus defatigatus cum vehementi ſiti angeretur dixit 2. Reg. 23. *O ſi quis mihi daret potum aquæ de ciſterna, quæ eſt in Bethleem iuxta portam.* Cumque regis deſiderio tres ſtrenui milites obſequi vellent, irrumpendo per Philiſtæa caſtra, aquam ad regem attulerunt. *At ille noluit bibere; ſed libauit illam Domino dicens: Propitius ſit mihi Dominus, ne faciam hoc. Num ſanguinem hominum iſtorum, qui profecti ſunt, & animarum periculum bibam?* Pius ſanè fuit Dauidis affectus, ne aqua ſaguinis effuſionis, mortiſque periculo comparata ſitim expelleret. Contra verò impius ſanè affectus eſt; ſi ſpiritualium donorum aquam Redemptoris ſanguine, & morte nobis propinatam, ipſo inuitante bibere renuamus. Vt cœleſtem aquam à B Domino oblatam ſitiamus, eamque ab eo ardenter poſtulemus; ſæpe Dominus immiſſa ſalubri calamitate voluptuoſis hominibus terrena commoda, & voluptates aufert. Ad hoc ſignificandum Ioël c. 1. carnales homines brutorum nomine indicans iuxta Rupertum ait: *Beſtiæ agri ſuſpexerunt ad te*; homines ſcil. qui antea ad terram oculos, ſuaque deſideria deflectebant. *Beſtiæ agri ſuſpexerunt ad te*: redditque rationem: *Quoniam exſiccati ſunt fontes aquarum.*

Dauid Bethlemitæ ciſternæ aquâ piè bibere noluit: nos impiè oblatam à Domino aquã bibere renuemus?

Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura: flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

17. Triplex quæſitum hîc fieri poteſt: Primò vbi reperiatur hoc Scripturæ teſtimonium? Secundò quid ſit fluere à credentium ventre flumina aquæ viuę? Tertiò cur Spiritus Sanctus, qui Pentecoſtes die in diſcipulos ſub ignis ſpecie deſcendit; antea vel ſub aquæ, vel baptiſmi nomine fuerit promiſſus? Vt hîc, vbi ſub nomine fluminis aquæ viuæ promittitur: & Iſaiæ. 44. *Effundam aquas ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam: effundam ſpiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper ſtirpem tuam; & germinabunt inter herbas, quaſi ſalices iuxta præterfluentes aquas.* Iſaiæ 59. *Cum venerit quaſi fluuius violentus, quem ſpiritus Domini cogit. Hoc adimpletum eſt in Pentecoſte, &* D *deinceps; cum factus eſt de cœlo ſonus, quaſi aduenientis ſpiritus vehementis*, ait Hieronymus. Ezechiel 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris mundabo vos & dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum ponam in medio veſtri. Et auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum: & ſpiritum meum ponam in medio veſtri.* Similiter ſub effuſionis voce promittitur Spiritus ſanctus Ioëlis 2. *Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem; & prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ: ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt; & iuuenes veſtri viſiones videbunt. Sed & ſuper ſeruos meos, & ancillas in diebus illis effundam ſpiritum meum.* Quæ verba de Spiritus Sancti aduentu interpretatus eſt Petrus Actor. 2. Præterea à Domino diſcipulis dictum refertur: *Ioannes baptizauit aqua: vos autem baptizabimini Spiritu Sancto.* Ad Tit. 3. Apoſtolus ait: *Secundùm ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum.*

Spiritus ſanctus, qui Pentecoſte ſub ignis ſpecie deſcendit, cur ſub aquæ, vel baptiſmi nomine fuit promiſſus. Hîc, & ſequẽtibus. *Act. c. 1.*

18. Reſpondetur Primò Spiritum ſub aquæ nomine fuiſſe promiſſum; eo quòd Spiritus Sancti communicatio cum baptiſmalis aquæ aſperſione erat coniungenda. Quare Actor. 10. dicitur: *Loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus*

Sanctus ſuper omnes, qui audiebant Verbum. Et iuſſit eos baptizari in nomine Domini Ieſu Chriſti. Actor. 19. de Epheſiis dicitur: *Baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu. Et cum impoſuiſſet illis manus Paulus, venit Spiritus ſanctus ſuper eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.* Ad hoc ipſum ſignificandum, quamuis Chriſtus Dominus omnium Spiritus Sancti donorum plenitudinem præhaberet; de eo tamen dicitur Matthæi 3. *Baptizatus Ieſus confeſtim aſcendit de aqua. Ecce aperti ſunt ei cœli; & vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe.*

August. tract. 15. in Ioan & Epiſt. 108. Gregor. lib. 9. Epiſt. 31.

19. Reſpondetur Secundò Spiritum Sanctum ſub nomine aquæ, effuſionis, & baptiſmi fuiſſe promiſſum ad gratiæ copiam ſignificandam, quæ per illum communicanda fidelibus erat. Sicut etiam ad largiſſimam ſui ſanguinis effuſionem denotandam, Redemptor noſter dixit Pſal. 21. *Sicut aqua effuſus ſum.* Præterea cum iam Apoſtoli ſacramentaliter baptizati eſſent à Chriſto, vt docet Auguſtinus, Gregorius, & alii; adhuc iis à Domino dicitur: *Vos autem baptizabimini à Spiritu Sancto.* Quod explicans Cyrillus Ieroſolymitanus Catecheſi 17. ait: *Vt is, qui mergitur in aqua, & baptizatur, vndique ab aquis circundatur; ſic & illi Spiritu Sancto baptizati ſunt perfectè. Nondum erat Spiritus datus, quando non erat Chriſtus glorificatus.* Hoc eſt, nondum erat cum ea gratiarum plenitudine communicatus; de qua dicitur Actor. 2. *Repleti ſunt omnes Spiritu Sancto.* Similiter Matth. 3. Ioannes dixit; *Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam: qui autem poſt me venturus eſt, ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igni.* Vbi Chryſoſtomus docet eleganter dictum eſſe: *Ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto; ac ſi diceret: Sicut ego nunc copioſè aquam effundo ſuper vos: ita ipſe copioſè effundet Spiritum Sanctum.* Quare verba illa: *Ipſe vos baptizabit in Spiritu Sancto,* Theophylactus interpretatur: *Inundabit vos largiter Spiritus Sancti gratiis.* Ex hac tam larga cœleſtium gratiarum effuſione Dei liberalitatem, Chriſti meritum, & Euangelicæ legis dignitatem ſupra Moſaïcam agnoſcimus: ſub Moſaïca lege gratiarum tantùm ſtillæ depluere videbuntur: *Benedicebant Dominum, qui liberauit eos, miſericordiæ initium ſtillans in eos,* dicitur 2. Machab. c. 8. At in Euangelica lege cœleſtium gratiarum non ſtillæ, ſed fluenta in homines defluunt, iuxta Iſa. vaticinium: *Effundam aquas ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam.*

Ioan. 7.

20. Ad ſecundum quæſitum ſuppono, quod Gregor. 9. Moral. c. 25. ait: *Sciendum eſt, quod in ſacro eloquio ventris, vel vteri nomine mens ſoleat intelligi; hinc eſt enim, quòd per Salomonem dicitur: Lucerna Domini ſpiraculum hominis, quæ inueſtigat omnia ſecreta ventris.* Hoc poſito, interius conſequi tantam ſpiritualium donorum copiam, vt ea etiam ad aliorum profectum redundet; hoc ſignificat fluere è credentium ventre flumina aquæ viuæ. *Venter interioris hominis, conſcientia cordis eſt,* ait Auguſtinus. *Bibito ergo de iſto liquore reuiuiſcit purgata conſcientia; & hauriens fontem habebit; etiam ipſa fons erit. Quid eſt fons, & quid eſt flumius, qui manat de ventre interioris hominis? Beneuolentia, qua vult conſulere proximo. Si enim putet, quia quod bibit, ſoli ipſi debet ſufficere, non fluit aqua viua de ventre eius: ſi autem proximo feſtinat conſulere, ideo non ſiccat, quia manat.* Similiter Gregorius in illa verba Iob 28. *In petris riuos excidit,* ait: *In duris Gentilium cordibus flumios prædicationis aperuit; ſicut*

20. Prouer. 27.
Ventris nomine mẽs, vel interior conſcientia, & cor ſignificatur.
Flumina de credentium ventre fluere, quid ſignificet.
Hîc & n. ſequenti. in Ioan. tract. 32.
18. Mor. c. 22.

per Prophetam quoque de irriganda dicitur ariditate Gentilium: Poſuit deſertum in ſtagna aquarum, & terram ſine aqua in exitus aquarum. Atque in Euangelio promittit Dominus dicens: Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina aquæ viuæ de ventre eius fluent. Quod promiſſum tunc audiuimus, etiam nunc completum videmus. Ecce enim in ſanctis prædicatoribus, & non ex Iudæa progenitis; per cunctam Eccleſiam in toto orbe diffuſam, fluenta cœleſtium mandatorum vbertim manant ex ore Gentilium. Quia enim in petris riuos aperuit, ex duris quoque cordibus flumius ſanctæ prædicationis emanauit. Similiter Chryſoſt. hom. 15. in Matth. de eo, qui virtutum copiam ex Spiritus Sancti gratia conſecutus eſt, ait: *Qui manſuetus eſt, ac modeſtus, & miſericors, & iuſtus; non intra ſe tantummodò hæc rectè facta concludit; verùm in aliorum quoque vtilitatem præclaros hos facit effluere fontes.*

Pſal. 106.

21. Ad idem confirmandum, cum Apoſtolis ante Pentecoſtes diem dictum à Domino fuerit: *Accipite Spiritũ Sanctum: Quid ergo hodierna die,* hoc eſt Pentecoſte, *acceperunt,* inquit Richardus Victorinus, *ſi ante hanc diem Spiritus Sancti gratia perfuſi fuerunt? Sed conſtat ſanè, quia huiuſmodi ſtillicidia gratiæ dantur modò ad ſolam infuſionem, modò verò vſque ad diffuſionem; quandoque etiam vſque ad effuſionem. Infuſio eſt enim ſi minus influit, quàm vas capere poſſit. Diffuſio eſt, quando eò vſque perfunditur, donec nulla eius pars vacua relinquatur. Infuſio in effuſionem iam tranſit; quando quod infuſum eſt, ſuperfluit. Iuxta huius ſimilitudinis formam multi accipiunt Spiritus Sancti gratiam; alij ad ſolam infuſionem, alij vſque ad diffuſionem, alij autem vſque ad effuſionem. Infuſio eſt ad ſuſtentationem, diffuſio ad ſatietatem; effuſio ad erogationem. Infuſio ad refectionem, diffuſio ad repletionem, effuſio ad diſpenſationem. Infuſio ad boni inchoationem; diffuſio, & effuſio ad boni conſummationem. Infuſio ad ædificationem ſui, effuſio ad ædificationem proximi. Ex hoc ergo accipit homo, vt poſſit; ex illis, vt proficiat. Acceperunt itaque Spiritus Sancti infuſionem Apoſtoli hoc tempore vſque ad diffuſionem, quia repleti ſunt omnes Spiritu Sancto; nec ad ſolam diffuſionem, verumetiam vſque ad effuſionem; quia cœperunt loqui variis linguis magnalia Dei.* Eloquia iſta ex Spiritus Sancti feruore prolata ſunt, aquæ viuæ flumina, quæ è credentium corde in proximorum ſalutem effunduntur. Hinc Salomon ait: *Aqua profunda verba ex ore viri; & torrens redundans fons ſapientiæ.* Vbi Septuaginta legunt: *Aqua profunda ſermo in corde viri; flumen autem ſcaturit, & fons vitæ.* Non diſſimiliter de iuſto proximos ad ſalutem excitante dicitur Eccleſiaſtici 39. *Si Dominus magnus voluerit, Spiritu intelligentiæ replebit illum; & ipſe tamquam imbres emittet eloquia ſapientiæ ſuæ.*

Ioan. 20. 22
Spiritus ſãcti communicatio triplex per infuſionem, diffuſionẽ, & effuſionem.
Prouer. c. 18. n. 4.

22. Porrò ne quis audita fluminis, torrentis, & imbrium ſimilitudine; hinc anſam arripiat, cum ad proximos de æterna ſalute verba facit, inſurgendi in inanes verboſæ eloquentiæ tumores, ad dicendi copiam, ingeniique fœcunditatem oſtentandam; ita vt potius propriæ iactantiæ, quàm auditorum capacitati, & vtilitati conſulat; cum Moſes dixiſſet: *Concreſcat, vt pluuia doctrina mea:* addidit: *Fluat vt ros eloquium meum: quaſi imber ſuper herbam, & quaſi ſtillæ ſuper germina.* Ita vt iuxta auditorum indigentiam, modo vt imbrem, modo vt rorem, modo vt ſtillam loquendo ſe velit auditoribus exhibere. Hinc bene Nazianzenus

Prædicator verborum copiam, tumoremque oſtentare non debet.
Prædicator modò vt imbrẽ, modò vt rorem, modò vt ſtillã pium eloquiũ exhibere debet.
Deut. 32.

ait

Tom. 2. or. 26 in plagã grandinis.

ait: *Ingens pluuia nequaquam maiorem vtilitatem ponit, quàm ea, quæ minori copia labitur: Quippe cum illa vehementia ſua terram deuoluat, ac diſtrahat; fortéque etiam ipſa agricolam moleſtet: hæc autem leniter, & tranquillè defluens, altiſſimeque illabens pinguiorem terram efficit, & cultorem iuuat, ſpicamque ad maturum fructum nutrit. Eodem modo nec copioſa, verbiſque affluens oratio ſapienti oratione vtilior cenſenda eſt. Illa enim exigua fortaſſe voluptate affectum auditorem relinquit; ſimúlque cum percuſſo aere diſſoluitur; nec quidquam aliud virium habet, quam vt verborum lenocinijs, quaſi præſtigiis quibuſdam auidas hominum aures deliniat. Hæc autem mentem penetrat, dilatatumque et ſpiritu implet; nec* B *in ipſo ortu extinguitur. Sed ingentem ſegetem paucis ſyllabis gignit. Prima ſapientia eſt, ſapientiam in verbis, & dictionum argutiis, & fucatis, ac ſupernacaneis diſputationibus ſitam pro nihilo ducere. Atque vtinam mihi potius quinque verba eloqui prudenter contingat; quàm ſexcenta in lingua, & voce tuba obſcura, & incerta, quæ militem meum ad ſpirituale bellum excitare nequeant.*

1. ad Cor. c. 14. n. 19.

Alludit Nazianzenus ad verba Apoſtoli ſcribentis ad Corinth. *In Eccleſia volo quinque verba ſenſu meo loqui, vt & alios inſtruam; quàm decem millia verborum in lingua*: in lingua ſcilicet, quæ tantùm verborum oſtentationi ſtudeat; auditorum verò profectui non proſit; cum illorũ intelligentię non conformetur. Quinque, hoc eſt pauciora verba auditorum capacitati accommodata, ſtillæ ſuper gramina ſunt. C Sapienter enim Moſes dixit: *Concreſcat vt pluuia doctrina mea; fluat vt ros eloquium meum; quaſi imber ſuper herbam, & quaſi ſtillæ, ſuper gramina.* Sermonem ſuum imbrem ſuper herbam, ſuper gramina verò ſtillas eſſe vult Moſes. Pleraque herbarum germina foliis ſurſum aſſurgunt; inter herbas tamen gramina humi ſerpunt, parumquè è terra attolluntur. *Gramen gemmiculatos habet internodios ſerpentes in terra*, ait Dioſcorides. Per herbas ergo, peritiores auditores ſignificantur; per gramina verò rudiores. Hinc eſt, quòd Moſes ſapientis Eccleſiaſtæ ideam exprimens, ſuam doctrinam ſuper herbas velut imbrem, hoc eſt vberius ſuper peritiores; ſuper gramina velut ſtillas; hoc eſt parcius ſuper rudiores communicari velit. D

Lib. 4. c. 28. vel 30.

Chriſtus velut aquæ viuæ fluuius è B. Virginis vtero emanauit.

23. Porrò allata verba. *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ*; myſticè de B. Virgine intelligere poſſumus: Deipara enim fidei præſtantia mirificè excelluit; illi enim dicitur: *Beata quæ credidiſti; quoniam perficientur ea, quæ dicta ſunt tibi à Domino*: & in B. Virgine tamquam in firmiſſima arce fidei vexillum erectum fuiſſe teſtatur Ambroſius. Cum igitur Deipara præ aliis omnibus inſignis fuerit in credendo; hinc ex illius beatiſſimo ventre fluuius ille aquæ viuæ prodiit, qui de ſeipſo ait: *Ego quaſi trames aquæ immenſæ de fluuio; ego quaſi fluuij dioryx, & ſicut aquæductus exiui de paradiſo*: hoc eſt, è Virgineo clauſtro Deiparæ, quam animatũ paradiſum meritò vocat Damaſcenus. Ad id confirmandum E lib. 4. in Cant. Rupertus ait: *Hortus concluſus, ſoror mea ſponſa, es Dei genitrix. Ecce nouus paradiſus, nouæ plantationes, quas plantauit vnus, idemquè paradiſi plantator Dominus Deus. Ille eſt paradiſus antiquus, paradiſus terrenus: iſte eſt paradiſus nouus, paradiſus cæleſtis; vtriuſque plantator eſt vnus, idemque Dominus Deus. In illo poſuit hominem, quem formauerat; in iſto formauit hominem, qui apud ipſum in principio erat. De iſta humo produxit omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcẽdum ſuaue; lignum etiam vitæ in medio paradiſi: iſtam humum, iſtam terram ſuam benedixit, & ex ea cunctarum germina* A *gratiarum, & cunctarum exemplaria virtutum produxit: ipſum quoque lignum vitæ, Chriſtum Deum, & hominum paradiſi cæleſtis. De illo voluptatis loco egrediebatur fluuius ad irrigandum paradiſum, qui inde diuiditur in quatuor capita: de iſto paradiſo ille fluuius, ſiue iſtud flumen egreſſum eſt, de quo Pſalmiſta dicit: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei; qui inde diuiditur in quatuor Euangelia.* Idem Rupertus in illa eiuſdem capitis verba: *Emiſſiones tuæ paradiſus*, ait: *Quidquid gratiarum, quidquid virtutum, quidquid operationum cæleſtium mundus accepit, emiſſiones tuæ ſunt: vt vbi erant prius ſpinæ, & vepres, & carduus, lappa, & tribulus, vrtica, &* B *paliurus, vniuerſitas nequitiarum; ibi ſit cyprus cum nardo; nardus, & crocus; fiſtula, & cinamomum; myrrha, & aloë; vniuerſitas gratiarum.* Addit deinde: *Sicut initio fons aſcendebat e terra irrigans vniuerſam ſuperficiem terræ; ſicut, inquam, fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradiſum; qui inde diuiditur in quatuor capita: ſic ex te, ô amica, ô terra benedicta, fons ille aſcendit, qui apud Deum erat, & vera lux erat; ſicut ſcriptum eſt: Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Fons, inquam, ille aſcendit ex te, non principium, ſiue initium habens ex te; ſed de corde Patris per occultas vias cum omnibus aquis viuentibus; id eſt cum omnibus ſcripturis veritatis veniens in te, & æternum ſapientiæ fontem, ſiue puteum faciens in te; atque hoc modo aſcendit ex te. Ad quid aſcendit?* C *Vſque ad irrigandam ſuperficiem terræ: ad inſtruendam, ſiue excolendam Eccleſiam per vniuerſum orbem terræ. Ad hoc egreditur fluuius de loco voluptatis, ſcilicet ad irrigandum paradiſum; ad hoc, inquam, ex te, ô voluptas, ſiue locus voluptatis Dei, initium accipiet ſanctum Euangelium, vt per vniuerſum mundum ſpiritualem irriget paradiſum.*

Pſal. 45.

Cant. 4. 14.

Pſal. 35.

Geneſ. c. 2.

Lucæ 1.

B. Virgo gratia plena adhuc Spiritu Sancto ſuperueniẽte ſuperplena gratia fuit, vt eam in nos diffunderet.

24. Cum Gabriël Archangelus verbis illis B. Virginem ſalutaſſet: *Aue gratia plena*; addidit inſuper: *Spiritus Sanctus ſuperueniet in te*; Quid additurus erat ſuperueniens Spiritus-Sanctus; ſi iam Virgo gratia plena erat? Hanc dubitationem propomit, ſoluitque Bernardus ſer. 2. de Aſſumptione: *Virginem ſalutat Angelus gratia plenam: neque hoc ſolùm: ſed adhuc quoque in eam ſuperuenturum aſſerit Spiritum Sanctum.* D *Ad quid putas, niſi vt etiam ſuperimpleat eam? Ad quid, niſi vt aduenìente iam ſpiritu, plena ſibi, eodem ſuperueniente, nobis quoque ſuperplena, & ſupereffluens fiat?* Quàm eximiè B. Virgo *Menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem in ſinum habuit?* Menſuram bonam, & confertam habuit ante filii paſſionem: coagitatam in paſſione filii: ſupereffluẽtem poſt filii reſurrectionem. Bernard. ſer. de natiuit. B. Virginis ait: *Altius intuemini quanto deuotionis affectu à nobis Mariam voluerit honorari: qui totius boni plenitudinem poſuit in Maria: vt proinde ſi quid ſpei in nobis eſt, ſi quid gratiæ, ſi quid ſalutis, ab ea nouerimus redundare, quæ aſcendit delicijs affluens. Hortus planè deliciarum, quem non modo afflauerit veniens, ſed &* E *perflauerit ſuperueniens Auſter ille, Dominus: vt vndique fluant, & effluant aromata eius, chariſmata ſcilicet gratiarum. Tolle corpus hoc ſolare, quod illuminat mundum, vbi dies? Tolle Mariam, hanc maris ſtellam, maris vtique magni, & ſpatioſi, quid niſi caligo inuoluens, & vmbra mortis, ac denſiſſimæ tenebræ relinquuntur?* Ad primum illud quæſitum, vbi reperiatur citatum Scripturæ teſtimonium: *Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ*, reſpondendum eſt ſeparatim, vt infrà.

Luc. 6. 38.

Cantic. 4.

Lucæ 1. Ambroſius lib. 1. de Virg.

Eccleſ. c. 24. n. 41.

Or. 2. de dormit. B. V.

B. Virginis, & terreſtris Paradiſi cõparatio.

Sicut dicit Scriptura.

25. HÆc citatio iuxtà Chryſoſt. hom. 50. Leontiũ, Theophylactum, & Euthymiũ ad antecedentia verba refertur: *Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura.* Contra vero iuxta Hieronymũ, Cyprianum Epiſt. 62. Rupertũ, Thomam refertur ad ſubſequentia: *Sicut dicit Scriptura: Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Ratio huius opinionũ diuerſitatis prouenit ex eo, quod indagando ſubſequentia verba, vbi in Scriptura habeantur, valdè, & diuerſimodè interpretes laborent; cũ ea, vt hîc citãtur, nullibi reperiri videantur. Dico igitur 1. ſi ad antecedentia verba citatio refertur, locũ Scripturæ citatum eſſe illum Moſis Deut. 18. *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus; ipſum audies.* Quem locum de Chriſto expreſsè interpretans Petrus Apoſtol. ſic citat Act. 3. *Prophetã ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fratribus veſtris tãquam me, ipſũ audietis, iuxta omnia quæcũque locutus fuerit vobis.* Ait ergo in præſenti Euãgelio Dominus: *Qui credit in me,* non quomocũque, ſed ſicut dicit Scriptura ex ore Moſis; nempe audiendo, hoc eſt obediendo, & exequẽdo omnia quæcumque locutus fuero ei, mandato nullo prætermiſſo: hîc tantã ſpiritualium donorũ vbertatem conſequetur, vt flumina è corde eius aquæ viuæ, hoc eſt cœleſtis gratiæ fluere videri poſſint. Itaque his verbis ſignificatur fides perfecta, nulla ex parte deficiens: quęque operibus coniungatur. Quamuis enim in Deut. non ſint verba illa à Petro addita: *Omnia quæcumque locutus fuerit vobis;* ſunt tamen paulò poſt æquiualenter, dicẽte Moſe: *Ait Dominus mihi: Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui: & ponam verba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor exiſtam.*

Hieronym. In prologo Pentatheuc.

26. Rurſus ſi allata citatio ad ſubſequentia verba referatur; quãuis varia ab interpretibus ſacræ Scripturæ verba huc detorqueantur; probabilius mihi dicendum videtur hîc potiùs citari ſenſum, quàm verba ipſa ſacræ Scripturæ. Neque hoc in ſacris litteris nouũ eſt; nam vbi Matth. 2. dicitur: *Vt impleretur quod dictũ eſt per Prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur:* Hieronymus ait: *Si fixum de Scripturis poſuiſſet exemplum, numquam diceret: Quod dictum eſt per Prophetas; ſed ſimpliciter: Quod dictum eſt per Prophetam: nunc autem pluraliter Prophetas vocans, oſtendit ſe non verba de Scriptura ſumpſiſſe, ſed ſenſum.* Similiter, cum hîc neque Dauid, neque Iſaias, neque Prophetæ citentur, vt alibi in Euangelio; ſed vniuerſaliter Scripturas & in ea hoc teſtimonium iiſdem, quibus citatur verbis, non reperiatur; dicendũ eſt ſententię potius ſenſũ, quàm verba citari. Sententiæ autem ſenſu nihil aliud continetur, quam promiſſio ingentis copiæ gratiarũ, quas credentibus Spiritus Sanctus cõmunicaturus dicitur: hæc autem ingẽs ſpiritualiũ donorũ copia, fluminis nomine ſignificatur. Locus ergo, vbi ſenſus hic continetur, videtur eſſe ille Iſa. c. vltimo, vbi ſub nomine Ieruſalem de Eccleſia, hoc eſt de credentium cœtu loquens ait: *Ecce ego declinabo ſuper eam quaſi fluuium pacis.* Fluuius iſte Spiritus Sancti effuſione cõmunicandus indicatur, cum pacis fluuius dicatur: Fructus enim Spiritus Sancti pax eſt, teſte Apoſtolo ad Gal. 5.

Flumine aquæ viuæ de ventre credentis fluxura, vbi Scriptura dicat. Hîc, & ſequentibus.

27. Euãgelicæ ſententiæ ſenſus contineri etiam videtur verbis illis Pſ. 45. *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.* Ciuitas Dei corda ſunt fidelium ipſo Domino teſtante: *Inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos.* Legit autem citato Pſ. Hieronym. *Fluminis diuiſiones lætificant ciuitatem Dei.* Fluminis diuiſiones gratiarum diuiſiones, quę à Spiritu Sancto cõmunicantur, ſignificant: de quibus Apoſtolus ait: *Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus.* Porrò ad ſignificandum has gratiarũ diuiſiones à Spiritu-Sãcto fidelibus cõmunicari in proximorum vtilitatẽ, quod verba illa ſignificãt: *Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ,* ab Apoſtolo ſubditur: *Vnicuique datur manifeſtatio Spiritus ad vtilitatem,* ad vtilitatem ſcilicet non propriam ſolùm, ſed proximorum.

2. ad Cor. cap. 6.

1. ad Cor. cap. 12.

28. Præterea non inficior dici probabiliter poſſe citata verba, etſi in Scripturæ libris nunc extantibus non reperiũtur, reperiri fortaſsè potuiſſe in aliis ſacris libris, qui in ſacra Scriptura, quæ nunc extat, citantur: & tamen vel cuſtodũ negligentia, vel tyrannorũ impietate perierunt. Horũ librorum non extantium catalogũ recenſet Serarius in Prolegomenis c. 8 q. 14. ſuntque viginti. Ex his autem ſacris libris in Scriptura citatis, quãuis non omnes, aliquos tamen probabiliter dici poteſt fuiſſe canonicos, & diuinæ auctoritatis: præſertim, qui non ſimpliciter citantur, ſed cum elogio, & ſub nomine ſancti alicuius Prophetæ. Tales ſunt Samuëlis libri citati 1. Reg. c. 10. n. 25. & 1. Paralip. c. vltimo: vbi etiam aliorũ Prophetarum libri citantur his verbis: *Geſta Dauid regis priora, & nouiſſima, ſcripta ſunt in libro Samuelis Videntis, & in libro Nathan Prophetæ, atque in volumine Gad Videntis.* Talis etiam haberi poteſt liber Ahiæ Prophetæ citatus 2. Paralip. 9. Talis ſimiliter liber Iehu Prophetæ citatus 2. Paralip. 20. Talis denique liber Enoch, quem extitiſſe, ex epiſt. Iudæ Apoſt. colligit Auguſt. lib. 18. de ciuit. c. 18. His addi poſſunt Ieremiæ Prophetæ Deſcriptiones, quarum mentio eſt 2. Macchab. c. 2. & epiſt. Heliæ Prophetæ, quam ad Regẽ Iſraël miſit 2. Paralip. 21. vt videre eſt apud Bõfrerium in prꝫloquiis ad Scripturã c. 6. ſect. 3. 4. & 5.

Scriptura præter extantes ... libros, ... amiſſos ... citat.

29. Ad extremum citatis verbis: *Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ,* monemur poſt accepta diuina beneficia, ex grato corde gratiarum flumina ad diuinę beneficentiæ pelagus recurrere debere: idque præcipuè poſtquã intra noſtrum cor ſanctiſſimã Euchariſtiam ſumpſerimus. Iſa. c. 55 ſitientes Deus non ſolùm ad aquas, ſed etiam ad vinũ, & lac: non ſolùm ad potũ, ſed etiam ad comedendũ inuitat: *Omnes ſitientes venite ad aquas; & qui non habetis argentũ, properate, emite, & comedite abſque argento, & abſque vlla commutatione vinum, & lac.* Per vinum, & lac ſanctiſſimũ Euchariſtiæ ſacramentũ ſignificatur: ſub vini enim ſpecie ibi ſe Chriſtus in potũ prębet: per lac etiam idem Dominus in Euchariſtia intelligitur, iuxta Clementem Alex, Pædagoge l. 1. c. 6. *Lac eſt hic infantulus pulcher, & appoſitus; ſcilicet corpus Chriſti. Comedite, inquit, meam carnem, & bibite meum ſanguinem.* Additur apud Iſaiam: *Audite audientes me, & comedite bonum. Quid bonum eius eſt, & quid pulchrum eius; niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* ait Zacharias c. 9. Sed ſi tam pretioſi vini, & lactis emptio offertur; quomodo ſine pretio talis emptio eſſe poteſt? reſpondetur primò pretium gratum animum eſſe debere: *Eme pretio vię confeſſionis, & ingi memoria quid ex te ſis, quid à Deo acceperis,* ait Rupertus. Reſpondetur ſecundò huius emptionis non tam noſtrum, quàm à Chriſto Domino pretium eſſe, nempe ipſum Domini pretioſum ſanguinem in paſſione effuſum. *Emite ſine argento: neque enim pretium quæſiuit à nobis, qui pro nobis ſanguinis ſui pretium ſoluit,* ait Ambroſius lib. de Ioſeph. cap. 7.

Euchariſtiæ ſacramento ... gratiarum actio. ... nomine myſticè Euchariſtia ſignificatur.

FERIA TERTIA.

POST DOMINICAM PASSIONIS.

Ambulabat Ieſus in Galilæam; non enim volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere, &c. *Ioan. 7.*

Euangelij nexus, & ordo.

1. CVM Iudæi Scenopegiæ ſolennitatem celebrarent fixis ramorum vmbraculis (hoc enim Scenopegia ſignificat) vt recolerent memoriam temporis illius, quo ex Ægypti ſeruitute egreſſi per deſertum peregrinantes in vmbraculis hoſpitium habuerunt; & hinc in memoriam reuocarent plurima Dei beneficia eo maximè tempore accepta: Iudaïcâ perfidia factum eſt, vt non tam antiqua beneficia mente peruoluerent; quàm peccata eadem, quę in ea peregrinatione maiores patrarant, iterum ipſi poſteri repeterent; adeoque ſacras Domini feſtiuitates prę-uaricando violarent. Triplicis autem ſceleris Iudæi in deſerto rei fuerunt; ſcilicet idololatriæ, incredulitatis, & murmurationis. Idololatriæ ſcelus commiſerunt; cùm Deo, quantùm in ipſis erat, Diuinitatem adimentes, eam in vitulum aureum tranſtulerunt. *Fecerunt ſibi vitulum conflatilem, & adorauerunt, atque immolante ei hoſtias dixerunt: Hi ſunt Dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti.* Idem incredulitatis crimen ſubierunt, increpante eos Moſe: *Audite rebelles, & increduli.* Denique, incredulitati murmurationem addiderunt: *Non crediderunt verbo eius, & murmurauerunt in tabernaculis ſuis.* Tria hæc peccata à Iudæis repeti in hoc Euangelio cernimus: ſicut enim tunc idololatrando, Deo Diuinitatem adimere ſunt conati: ita hîc Dei filio vitam auferre conati ſunt: *Quærebant eum Iudæi interficere.* Rurſus hîc incredulitatis culpa repetitur: *Neque enim fratres eius credebant in eum.* Denique murmurandi crimen iteratur: *Murmur multum erat de eo in turba. Quidam enim dicebant, quia bonus eſt; alij autem dicebant: Non, ſed ſeducit turbas.* Poſita ergo Iudęorum perfidia, murmuratione, & Dominici effundendi ſanguinis ſiti; benè à Domino Iudaïco populo dicitur, cum Scenopegiæ feſta celebrarent: *Sanctuaria mea ſpreniſti; & ſabbata mea polluiſti: viri detractores fuerunt in te ad effundendum ſanguinem.* Benè autem de huiuſmodi detractoribus dicitur Pſ. 105. 25. *Murmurauerunt in tabernaculis ſuis*, in tabernaculis enim extra proprias domos, cum Scenopegiæ feſta celebrarent, Iudæos habitare præcipiebatur Leuit. 24. *Vt diſcant poſteri veſtri, quòd in tabernaculis fecerim habitare filios Iſrael; cum educerem eos de Ægypto.*

Exodi 32. Iudaicus populus triplicis ſceleris reus, eadem ſcelera denuo iterauit. Num. 20. Pſal. 105. v 25.

Ezech. c. 22.

Ambulabat Ieſus in Galilæam: non enim volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere.

2. CVm decreuiſſet Dominus ſtatuto tempore ad humani generis redemptionem palam crucis patibulum aſcendere; non autem clam ex Iudęorum inſidiis mortem ſubire: hinc factum eſt, vt præcognoſcens occultas Iudæorum inſidias, eas vitare voluerit in Galilæa commorando, non redeundo in Iudęam. Ad conuiuium, antequam paretur, accedere conuiua non debet. Dei filius ad opprobriorum conuiuium illud accedere decreuerat, de quo vaticinatus eſt Ieremias Thr. 3 *Saturabitur opprobriis.* Tale autem conuiuium hoc tempore, quo Dominus in Iudæam redire noluit, ab æterno Patre nondum paratum erat: ad illud enim lautè parandum expectanda primò erat Paſchatis ſolemnitas, adeoque maxima populi frequentia, vt ea opprobriorum vis maximè augeretur. Secundò expectandus erat Herodis Ieroſolymam aduentus; vt Herode Dominum tamquam ſtultum aſpernante, candidoque opertimento contegente, nuptialis veſtis eo in conuiuio non deeſſet, quo Dei filius ſponſus ſanguinum Eccleſiam ſponſam ducturus erat. Tertiò Barabbæ homicidæ, & ſeditioſi libertatem Domini innocentię præferendi tempus erat maturandum. Quartò, vt in opprobriorum conuiuio Chriſtus Dominus præcipuus conuiua ſodales haberet, expectandum erat latronum in cruce conſortium. Quintò denique vernum tempus, quo ſanguis maximè efferueſcit ad vberiorem cruoris effuſionem, adeoque ad conuiuii maiorem lautitiem opperiri Domino iucundius fuit. Iniquæ tantummodò muſicæ diſcors concentus in hoc opprobriorum conuiuio expectandus non erat; erat enim ſacrilega blaſphemantium linguarum ſymphonia apud Iudæorum principes ſemper parata. De illis enim dicitur Iſaiæ 52. *Dominatores eius iniquè agunt, dicit Dominus; & iugiter tota die nomen meum blaſphematur.*

Chriſtus in Galilæa manens ſuæ mortis tempus ex quadruplici cauſa diſtulit.

Erat autem in proximo dies feſtus Iudæorum Scenopegia.

3. DE Scenopegiæ feſto præter ſacrę ſcripturæ textus ſupracitatos, legendus eſt Ioſeph lib. 3. antiquitatum c. 10.

Scenopegiæ quæ ſolemnitas fuit.

Dixerunt autem ad eum fratres eius.

Fratres Dominus eum habuiſſe dicatur, perperam B. Virgini, & S. Ioſepho perpetua Virginitas, & S. Annæ laudabilis viduitas denegatur.

4. VT Chriſto Domino tribuerent fraternam conſanguinitatem, alii Dei paræ, alii S. Ioſepho eiuſdem ſponſo perpetuam virginitatem; alii denique S. Annæ B. Virginis genitrici laudabilem viduitatem perperam ſine vlla neceſſitate denegare conati ſunt. Prima igitur ſententia eſt Heluidii affirmantis Chriſtum Dominum ex eadem matre progenitos fratres habuiſſe. Sed hæc ſententia, vt hæreſis refellitur à S. Hieronymo tom. 2. lib. contra Heluidium; & à S. Hildelphōſo tractatu de perpetua Deip. Virginitate poſito in Bibliotheca Patrum tom. 9. editionis ſecundę, & ab Hugone Victorino tom. 3. libello de eadem perpetua Deiparæ Virginitate. Ad quam perpetuam Virginitatem aſſerendam ſub orientalis in templo portæ ſymbolo de Deipara dicitur Ezech. 44. *Conuertit me ad viam portæ ſanctuarij exterioris, quæ reſpiciebat ad orientem, & erat clauſa. Et dixit Dominus ad me: Porta hæc clauſa erit, & non aperietur, & vir non intrabit per eam: quoniam Dominus Deus Iſraël ingreſſus eſt per eam, eritque clauſa. Hæc eſt porta orientalis* (de B. Virgine ait Hieronymus) *ſemper clauſa, & lucida operiens in ſe, vel ex ſe proferens ſancta ſanctorum: per quam ſol iuſtitiæ, & pontifex noſter ſecundùm ordinem Melchiſedech ingreditur, & egreditur.* Citato Ezechielis textu ter porta orientalis clauſa dicitur; vt ſignificetur Deiparam Virginem fuiſſe ante partum, in partu, & poſt partum; vt notat Galatinus lib. 7. de arcanis fidei cap. 14. Virgo fuit ante partum contra hæreſim Ebionis, & Cherinti impiè docentium B. Virgininem ex Ioſepho concepiſſe. Virgo in partu contra hæreſim Iouiniani aſſerentis Beatam Virginem in partu fuiſſe corruptam. Virgo poſt partum contra Heluidium aſſerentem B. Virginem poſt Redemptoris Virgineum partum plures ex Ioſepho genuiſſe filios, qui propterea in Euangelio fratres Domini vocantur. Contra quos omnes Auguſtinus ſerm. 14. de natali Domini ait: *Quid eſt porta in domo Domini clauſa; niſi quod Maria ſemper erit intacta? Et quid eſt: Homo non tranſibit per eam, niſi quia Ioſeph non cognouit eam? Et quid eſt, quod clauſa erit in æternum, niſi quia Maria Virgo ante partum, Virgo in partu, Virgo poſt partum? Dicat ergo Maria: Porta facta ſum cœli; ianua facta ſum filio Dei. Illi facta ſum ianua clauſa, qui poſt ſuam reſurrectionem ingreſſus eſt per oſtia clauſa; qui natus de ventre meo me matrem dimiſit intactam. Adimpleuit ventrem meum diuinitate, & vterum meum non euacuauit caſtitate: nec in conceptione inuenta ſum ſine pudore; nec in parturitione inuenta ſum cum dolore.*

Porta orientalis templi. B. Virginis figura, cur ter clauſa dicatur.

Apolog. ad Pammach. pro lib. aduer. Iouinia. in fine.

Hæreſis triplex contra Deiparæ Virginitatē

Apud Irenæum lib. 1 c. 25. Auguſt. lib de hæreſib.

S. Ioſepho ſemper Virgini falsò filii tribuuntur. Hic, & ſequētibus.

5. Secunda ſententia docet S. Ioſephum ex alio coniugio, antequam B. Virginem ſponſam duceret, filios habuiſſe: quare ſicut S. Ioſeph Chriſti Domini pater putabatur; ita eiuſdem Ioſephi filii tamquam Chriſti Domini fratres vulgò habebantur. Hanc ſententiam ex Græcis tuentur Origenes Matthęi 13. Hippolytus Martyr apud Nycephorum 2. hiſt. c. 3. Nyſſenus orat. 2. de reſurrect. Euſeb. 2. hiſtor. c. 1. Epiphan. hæreſi 28. 51. 78. & in Ancorato; Theophylactus Matth. 13. vbi ait: *Fratres habuit Dominus, & ſorores Ioſeph filios, quos genuit ex vxore fratris ſui Cleophe.* Idem cap. 27. & Ioann. 19 & 1. ad Corinth 9. & ad Galat. 1. repetit. Euthymius ſimiliter ſentit Matth. 12 & Ioann. 7 Oecumenius Actor. 1. & 2. & ad Galat. 1. Nicephorus lib. 1. cap. 7. & 21. & lib. 3. cap. 10. Egeſippus de excidio Ieroſolymæ: Abdias de Apoſtolis Simone, & Iuda: Leontius in cap. 7. Ioannis; Cyrillus Alexandr. ibidem. Chryſoſtomus denique apud Metaphraſt. in orat. de Annunciat. ait: *Ioſeph claro prius innexus matrimonio ſuſceperat liberos: poſt autem vxore repudiata, in caſtitate vixit, & liberos in diſciplina, & timore Domini educauit. Cum enim Paulus Apoſtolus ad Euangelij promulgationem proficiſceretur, & vnum ex filiis eius reperiſſet: Alium, inquit, Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini, non ex Maria, ſed ex Ioſepho genitum.* Sed citata oratio vel falsò tribuitur Chryſoſtomo; vel ſi Chryſoſtomi eſt, ipſe ſententiam retractauit in cap 1. ad Galat. vbi indicat Iacobum filium fuiſſe Cleopæ, ſeu Cleophæ dicens: *Non appellauit enim Iacobum Cleopæ; ſed quomodo? Fratrem Domini. Atqui nec frater erat Domini iuxta carnem, ſed eſſe putabatur.* Putabatur autem, quia Cleophas frater erat Ioſephi. Sed dicet quiſpiam allatis verbis Chryſoſtomū priorem non retractaſſe ſententiam. Quamuis enim Iacobus ſecundùm naturam Ioſephi filius fuerit, adhuc ſecundùm legem Cleophæ filius à Chryſoſtomo dicitur: quia Deuter. 25. præcipitur: *Si ex fratribus vnus abſque liberis mortuus fuerit, vxorem defuncti accipiet frater eius; & primogenitum ex ea nomine illius, nempe defuncti, appellabit.* Ex Latinis conſentit citatis Græcis auctoribus Hilarius Can. 1. in Matthæum. Ambroſius de inſtitut. Virginis cap. 6. ait: *Potuerunt fratres eſſe ex Ioſeph, non ex Maria.* Citatur etiam Ambroſius pro hac ſententia in cap. 1. ad Galat: ſed commentaria in Epiſt. ad Galat. falsò tribuuntur Ambroſio, vt benè probat Bellarminus de ſcriptor. Eccleſiaſt. Auguſtinus quidem in eam Epiſtolam problematicè ait: *Iacobus Domini frater, vel ex filijs Ioſeph ex alia vxore; vel ex cognatione Mariæ matris eius debet intelligi.*

Ad Gal. c. 1. v. 19.

6. Refelli hæc ſententia primò poſſet; quia etiam ſi S. Ioſeph ex alio coniugio filios habuiſſet; adhuc tamen hi Domini fratres verè non erant; ſicut neque ipſe Ioſeph Domini erat pater; ex quo fit, vt licet vulgò fratres Domini haberentur, ab Euangeliſta, tamen vera ſcribente fratres nominati non potuerint. Sed contra eſt, quia etiam S. Lucas cap. 2. Ioſephum Domini parentem appellauit: *Remanſit puer Ieſus in Ieruſalem; & non cognouerunt parentes eius.* Quinimmo ibidem ſuum ſponſum Domini patrem Deipara appellauit: *Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Et huius ratio eſt, quia conſuetum in ſacra Scriptura nominibus putatiuis aliquos nominare. Hinc etiam Pſeudoprophetę abſolutè Prophetæ nominantur; non quòd tales eſſent, ſed quia tales vulgò habebantur, & dicebantur. Sic Ezech. 13. à Deo dicitur: *Fili hominis vaticinare ad Prophetas Iſraël. Hæc dicit Dominus Deus: Væ Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident. Hanc habet ſacra Scriptura conſuetudinem*, ait S. Hieronymus Ezech. 13. *vt vnumquemque vaticinationis ſuæ, & ſermonis Prophetam nuncupet.* Hinc appellantur Prophetæ Baal: & ad Titum cap. 1. Apoſtolus Poëtam Græcum Prophetam vocat: *Dixit quidam proprius eorum Propheta.* Idem Hieronymus ait Apoſtolum ad Galat. 3. dixiſſe: *Quis vos faſcinauit? Non quòd ſciuerit eſſe faſcinum, qui vulgò putatur nocere; ſed vſus ſermone ſit*

Scriptura aliquibus putatiua nomina tribuit.

3. Reg. c. 18.

triuij; & vt in cæteris, ita in hoc quoque loco verbum quotidianæ ſermocinationis aſſumpſerit. Quod ſi aliquis contradicit, exponat quomodo de communi opinione ſit ſumptum; Vallis Titanorum in regnorum libris; Sirenes, & Onocentauri in Iſaia. Similiter Geneſ. 18. de tribus Angelis, qui ad Abraham commorantem in valle Mambre venerunt, dicitur: *Apparuerunt ei tres viri ſtantes prope eum*; non quòd re vera homines eſſent; ſed quòd tales ob aſſumptam corporis ſpeciem putarentur. Similiter Geneſ. 32. Angelus apparens Iacob, vir dicitur: *Ecce vir luctabatur cum eo vſque mane.* Quare aliunde allata ſententia reiicienda eſt.

Iſaiæ c. 13. & c. 34. 14.

7. Refellitur ergo ſecundò efficaciter, ſupponendo priùs quod de Beata Virgine Hieronymus lib. 1 contra Iouinian. cap. 14. ait: *A Domino virgine Mater Virgo virgini diſcipulo commendatur.* Similiter Ambroſius lib. de inſtitut. virginum cap. 7. de Deipara ait: *Eadem poſtea Ioanni Euangeliſtæ eſt tradita coniugium neſcienti.* Hinc optimè S. Thomas in epiſt. ad Galat. cap. 1. lect. 5. ſic arguit: *Si Dominus Matrem Virginem noluit, niſi virgini commendare cuſtodiendam; quomodo ſuſtinuiſſet ſponſum eius virginem non fuiſſe?*

8. Refellitur tertiò; quia de matre Iacobi minoris, qui Domini frater dicitur, Matthæi 27. crucifixo Domino legitur: *Erant ibi mulieres multæ à longe, quæ ſecutæ erant Ieſum à Galilæa miniſtrantes ei: inter quas erat Maria Magdalene; Maria Iacobi, & Ioſeph mater; & mater filiorum Zebedæi,* De eadem Ioannis 19. dicitur: *Stabant iuxtà crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene.* Maria hæc Cleophæ, mater Iacobi, & Ioſeph erat; ſicut Maria Salome mater erat filiorum Zebedæi, nempe Iacobi maioris, & Ioannis. Hoc poſito ſi S. Ioſeph Mariam Virginem, & Mariam Cleophæ coniuges ſimul habuiſſet; tranſgreſſus eſſet legem Leuit. 18. dicentem: *Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies; nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente.* Dices primò tali lege prohiberi alteram ſororem accipi in pellicem, ſeu concubinam; non autem in legitimam vxorem. Reſpondet Abulenſis: *Manifeſtum eſt, quòd poſt mortem vnius ſororis non erat licitum aliam ſororem ducere in concubinam: immò nullam fœminam licebat accipere in concubinam: ergo intelligitur de vxore; id eſt quòd non acciperentur duæ ſorores in vxores ab eodem viro; quia tunc erit vna tamquam pellex alterius*: pelliciendo ſcilicet, ſeu alliciendo ad ſe virum, & ab altera auertendo. Dices ſecundò tali lege prohiberi ſimul habere duas ſorores germanas, non autem conſobrinas, quales erant Maria Cleophæ, & B. Virgo. Reſpondeo, cum lex vniuerſaliter loquatur; cumque conſobrinæ ſorores in ſecundo gradu verè ſorores habeantur; de his etiam lex debet intelligi. Et patet, quia ibi ex Hebræo legitur: *Sororem vxoris tuæ non accipies ad altercandum, ad litigandum, ad iurgandum,* ne ſcilicet inter ambas ſit altercatio, & iurgium: quòd multò facilius inter conſobrinas, quàm inter germanas ſorores contingere poſſet; cum propter æmulationem maiorem, & minorem ſanguinis nexum neutra alteri poſtponi, vt minus dilecta haberi pateretur. Dices tertiò, potuiſſe accipi ſororem vnam altera repudiata. Reſpondeo, id non licuiſſe; cum lex illa abſolutè dicat: *Sororem vxoris tuæ non accipies adhuc illa viuente.* Præterea in caſu noſtro valdè improbabile, & nullo modo admittendum videtur Ioſephum virum iuſtum ſanctiſſimam fœminam, qualis Maria Cleophæ fuit, quæ ad crucem vſque Domi-

S. Ioſeph Mariam Cleophæ vxorem non habuit. Hoc debet intelligi poſt legem ſcriptam; cùm antea Iacob Liam & Rachelem habuerit. Concubinæ nomine interdum etiam vxor appellatur, vt patet de Cethura Gē. 25. huiuſmodi accipere tunc vetitū non fuit.

A num ſecuta eſt, repudiaſſe. Præterquam quod, cum repudium permiſſum fuerit ad duritiem cordis Iudaici; cumque illud Dominus in Euangelica lege abſtulerit Matthæi 19. *Moyſes ad duritiem cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras; ab initio autem non fuit ſic. Dico autem vobis, quia quicumque dimiſerit vxorem ſuam niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* Hinc nec Ioſeph Mariam Cleophæ, ſi ipſius antea coniux fuiſſet, repudiaſſet: nec B. Virgo Ioſephum ſorore repudiata in ſponſum accepiſſet. Nam ſanctis viris ſub Euangelicæ legis promulgationem, ſicut cœlibatus amorem, ita repudii deteſtationem Deum inſpiraſſe dicendum eſt.

B 9. Porrò quamuis oppoſita opinio auctores, quos ſupra citauimus, grauiſſimos habeat; illis tamen auctores non inferioris nominis opponuntur. Hieronymus contra Heluidium: *Tu dicis Mariam Virginem non permanſiſſe: ego mihi plus vendico, etiam ipſum Ioſeph Virginem fuiſſe per Mariam; vt ex virginali coniugio virgo filius naſceretur: ſi enim in virum ſanctum fornicatio non cadit, & aliam eum vxorem habuiſſe non ſcribitur; Mariæ autem, quam putatus eſt habuiſſe, cuſtos potius fuit, quàm maritus, relinquitur virginem eum fuiſſe cum Maria, qui pater Domini meruit appellari.* Auguſt. ſerm. 14. de Natiuit. Domini: *Habe ergo Ioſeph, cum Maria coniuge tua, communem virginitatem membrorum; quia de virgineis membris* C *virtus naſcitur Angelorum. Sit Maria ſponſa Chriſti in carne ſua virginitate ſeruata; ſis autem & tu pater Chriſti, cura caſtitatis, & honorificentia virginitatis; vt de virgineis membris genitricis ſeculis Chriſtianis nulla ſit Zelotypia. Gaude itaque, Ioſeph, nimiumque congaude Virginitati Mariæ; qui ſolus meruiſti virginalem affectum poſſidere coniugij; quia per meritum virginitatis ita ſeparatus es à concubitu vxoris, vt pater dicaris Saluatoris.* Beda Marci 6. *Fratres, & ſorores Domini Iudæi ſecum eſſe teſtabantur; qui tamen non liberi Ioſeph, aut Mariæ iuxta hæreticos putandi ſunt; ſed potius iuxta morem ſacræ Scripturæ cognati ipſorum ſunt intelligendi; quomodo Abraham, & Loth fratres appellantur, cum eſſet Loth filius fratris Abrahæ: cu*-Gen. 13. D *iuſmodi inuenies multa. Vides ergo, ſi quis dixerit hos Domini fratres, vel ex B. Ioſeph natos, vel ex ſancta ortos Dei genitrice, nedum inhoneſtam aſſertionem, ſed etiam hæreticam inuentionem eſſe.* His addimus Rupertum Matthæi 1. & lib. 2 in Cantica; Bernardum ſerm. 2 ſuper Miſſus eſt; Petrum Damiani epiſt. 11. cap. 4. Theodoretum in cap. 1. ad Galat; Bernardinum ſerm. de S. Ioſeph; Gerſonem de Natiuit. Mariæ conſiderat. 3. & libro de laudibus Ioſeph; Chryſologum ſerm. 175; Brigittam lib. 3. interrogat. 12. ad quæſt. 2. & lib. 6. cap. 59. Alcuinum Ioann. 2. Hugonem Victorinum quæſt. 5. in epiſt. ad Galat: citatur idem pro eadem ſententia tract. de ſacro coniu- E gio cap. 10. ſed ibi tantùm affirmat Ioſephum deſponſata B. Virgine continentiam vouiſſe. Cum his conſentiunt Scholaſtici 4. ſententiar. diſt. 30. vbi S. Ioſephum perpetuàm virginitatem ſeruaſſe affirmant.

10. Tertia ſententia aſſerit fratres Domini dici eius conſobrinos, natos ſcilicet ex B. Virginis ſororibus, quibus S. Anna mater fuerit. *Sciendum eſt*, inquit Hugo Victorinus ſupra citatus, *quòd Maria mater Domini Ioachim, & Annæ filia fuerit, quæ nupſit Ioſeph; & ita fuit Ioſeph putatiuus pater Domini. Mortuo autem Ioachim, Cleophas frater Ioſeph eamdem Annam accepit vxorem, & genuit ex ea filiam, quam vocauit Mariam, quæ*

S. Anna plures viros habuiſſe falsò aſſeritur. Hic, & ſequentibus

nupſit Alphæo, qui genuit filios. ſcilicet Iacobum, Ioſeph, Simonem, & Iudam. Mortuo autem Cleopha quidem Salomas tandem Annam duxit, & ex ea filiam genuit nomine Mariam; quæ nupſit Zebedæo, & habuit ex ea filios. Iacobum, qui dictus eſt maior, & Ioannem Euangeliſtam. Tres igitur viros Anna habuit, & tres filias. S. Thomas in cap. 1. ad Galat. lect. 5. ait: *Dicunt, quòd Anna mater B. Mariæ Virginis nupſit primò Ioachim, ex quo peperit Mariam matrem Domini; quo mortuo nupſit Cleophæ fratri Ioachim, ex quo peperit Mariam Cleophæ; & ex hoc natus eſt Iacobus minor, Iudas, & Simon: quo mortuo dicitur, quòd nupſit adhuc cuidam tertio, qui vocatus eſt Salome, ex quo concepit, & peperit aliam Mariam, quæ dicta eſt Salome; & de hac natus eſt Iacobus maior, & Ioannes frater eius. Sed huic opinioni contradicit Hieronymus; quia Salome non eſt nomen viri, vt etiam in Græco apparet, ſed eſt nomen mulieris.* Huic Hieronymi contradictioni facile reſponderi poſſet, nomen patris fuiſſe Salomam, vt infra videbitur, ex quo filia denominata eſt Salome in caſu recto; ſiue in obliquo Salomæ; ſicut etiam à patre Cleopha Maria Cleophæ dicta eſt. Prætcrea Salomi nomen etiam viri fuiſſe habetur Numer. 34. & 1. Machabæ. 2. Sic etiam in ſacris litteris Annas nomen viri, Anna verò fœminæ nomen eſt. Et Ioanna vxor Chuſæ dicitur Luc 8. cum idem nomen viro tribuatur, Ieremiæ 42. Porro Cleophas fraterne fuerit Ioachimi iuxta ſententiam relatam à S. Thoma; an Ioſephi iuxta Hugonem, infra videbitur. Allatam de S. Anna ſententiam his verbis comprehendit Gerſon.

Gerſon de S. Ioſepho.

Anna tribus nupſit, Ioachim, Cleophæ, Salomeque.
Ex quibus ipſa viris peperit tres Anna Marias;
Quas duxère Ioſeph, Alphæus, Zebedeuſque
Prima Ieſum; Iacobum, Ioſeph cum Simone Iudam
Altera dat: Iacobum dat tertia, datque Ioannem.

Elegantius verò Mantuanus in Faſtis:

Anna puerperio fortunatiſſima ſancto,
Tres habuiſſe viros, & tres genuiſſe Marias
Dicitur.

Citatur pro hac ſententia Eckius ſerm. de S. Anna, Petrus de Natalibus lib. 6. cap. 139. S. Antoninus 1. pat. hiſtor. titul. 4. paragr. 10. Ioannes Maior in cap. 10. Matthæi; Petrus Sutor lib. de triplici coniugio Annæ; Ludolphus de vita Chriſti 1. parte cap. 5. Comeſtor in hiſtoria Scholaſtica, de hiſtoria Euangelica cap. 47. Citatur etiam pro hac ſententia Beda in cap. 1. Actuum Apoſtolor. ſed inde allata ſententia non habetur.

11. Hæc etiam tertia ſententia reiicienda videtur; quia ſi ea vera eſſet, non redderetur ratio, cur tantùm Iacobus minor, non autem Iacobus Zebedæi filius, dictus fuerit Domini frater; cum per allatam ſententiam vterque reſpectu Domini eumdem fraternitatis gradum haberet. Dices Iacobum minorem fuiſſe fratrem Domini dictum ob aſpectus ſimilitudinem: reſpondeo hanc ſolam ſimilitudinis rationem veriſimilem non videri. Secundo non redderetur ratio cur ab Euangeliſta Maria Cleophæ dicatur ſoror Deiparæ; & non etiam Maria Salome. Tertio, quia pluribus rationibus infra probatur Deiparæ matrem Annam vnius Ioachimi vxorem fuiſſe, vt docet Euthymius in Ioann. 19. citatur Theophylactus ibidem; ſed nihil ibi apud eum de Anna repetio.

Ad aſſerendam etiam vniuiram fuiſſe S. Annam citatur ab eruditiſſimo interprete Ambroſius lib. de Viduis: ſed miror doctiſſimum virum nominum æquiuocatione deceptum: ibi enim non de Anna Deiparæ genitrice, ſed de Anna prophetiſſa filia Phanuëlis de tribu Aſſer, quæ habetur Lucæ 2. Ambroſius loquitur.

12. Prima ratio aſſerendi S. Annam vnius viri coniugem fuiſſe, eſſe poteſt, quod Damaſcenus orat. 2. de Beatæ Mariæ natiuitate docet; ſcilicet eam ab Anna genitam eſſe poſt diuturnam ſterilitatem. Idem repetit. orat. 1. de Beatæ Mariæ dormitione: *Anna, quamuis omnium virtutum genere floreret, arcana quidem ratione ſterilitatis morbo tenebatur. Poſtea bonus Deus manus ſuæ figmentum conſpicatus, ac miſeratus; illudquè ſaluti aſſerere volens, gratia hoc eſt, piæ Annæ ſterilitatem depellit, filiamquè parit, qualis nec ante fuit, nec poſtea futura eſt.* Iuxta Damaſcenum igitur ad hoc ſolummodo Deus ſterilitatem Annæ abſtulit; vt B. Virginem ad humanam ſalutem pareret; non vt ad aliam prolem gignendam habilis redderetur. Quod patet in aliis ſterilitate laborantibus fœminis prouectioris ætatis; quibus ſterilitate diuinitus ſublata, vnica tantùm proles data eſt; vt legitur de Sara, & Eliſabetha; quarum altera tantùm Iſaac, altera tantùm præcurſorem Ioannem Baptiſtam peperit: neque vnquam huiuſmodi vſque ad ſenium ſteriles ad alias nuptias tranſiſſe legitur. Fuit autem Sara B. Annæ typus teſte Damaſceno; apud quem ita B. Anna loqui inducitur: *Choreas agat Sara ſeniliter exiliens; meumque poſt ſterilitatem partum tamquam penicillo quodam adumbrans* Quod ſi B. Anna iuxta Damaſcenum omnium virtutum genere floruiſſe dicitur; cur ei caſtiſſimi cœlibatus laus eſt deneganda? *Cœlibes dicuntur, quòd cœlo digni ſint,* inquit Hieronymus. Cœlo dignam vitam egiſſe B. Annam dicendum eſt; cum B. Virginem *animatum cœlum* iuxta Damaſcenum genuerit. *Non prohibemus ſecundas nuptias; ſed non probamus ſæpè repetitas: neque enim quidquid licet, & decet,* ait Ambroſius lib. de Viduis. Damaſcenus lib. 4. de fide orthodoxa cap. 15. ait: *Anna per obſecrationem, & promiſſionem Dei genitricem à Deo accepit: vt ne hic quoque cuiquam ex illuſtribus matronis cederet.* Cederet autem Iudithæ, cuius vidualis caſtitas præclaro illo elogio celebratur: *Erat virtuti caſtitas adiuncta; ita vt non cognoſceret virum omnibus diebus vitæ ſuæ, ex quo defunctus eſt Manaſſes vir eius.* Viduas *altare Dei* S. Ignatius M. appellauit: cur autem Dei altare S. Annam poſt viri obitum fuiſſe negetur; cum ex eius prole Sacerdos in æternum Chriſtus Dominus prodierit in mundum?

Hieron li. 2. contra Iouinianum c. 19.

Orat 2. de dormitione B. V.

Iudith. cap. vlt.

Epiſt. ad Tharſenſes.

13. Secunda ratio eſt, quia vt Georgius Cedrenus ait: *Ioachimus octogenarius deceſſit; Anna annos nata vnde octoginta vitam finijt. Ab his in templum deducta Dei genitrix anno ætatis ſuæ tertio; vndecim annos nata parentes amiſit.* Similiter Epiphanius presbyter Conſtantinopol. in vita Virginis ait: *Dum in templo eſſet, orbata parentibus eſt.* Nata eſt erga B. Virgo à parentibus, qui ſexageſimum octauum circiter annum agebant. *Vitam ad ſenectutem ſine prole edita produxerant,* ait Nicephorus lib. 1. hiſt. Eccleſiaſt. cap. 7. Quare ex his patet omninò inveriſimile eſſe Annam prope Septuagenariam ad ſecundas, & tertias nuptias tranſiiſſe, alioſque liberos procreaſſe.

14. Tertia ratio eſt, quia Iacobus minor maior erat ætate reſpectu Redemptoris; vt probat Epiphan. hæreſ. 58. Rurſus Iacobus maior talis

dictus eſt, quod Iacobi minoris ætatem excederet, vt docet Maldonatus Matth. 10. Quomodo ergo veriſimile eſt horum matres iuniores reſpectu B. Virginis, cum eæ dicantur ex poſteriori-bus coniugiis ab Anna fuiſſe genitæ, filios tamen ætate maiores reſpectu Redemptoris habuiſſe? Præſertim cum B. Virgo quartodecimo ætatis anno Ioſepho nupſerit, & paulò poſt de Spiritu ſancto conceperit: Euodius enim ait apud Nicephorum lib. 2. hiſt. cap. 3. *Trimula cum eſſet, in Templo eſt præſentata; & ibi in Sanctis ſanctorum traduxit annos vndecim. Deinde ſacerdotum manibus Ioſepho ad cuſtodiam eſt tradita; apud quem, cum menſes peregiſſet quatuor, ab Angelo Gabriele lætum illud nuncium accepit.* Similiter Germanus Archiepiſc. Conſtantinopolitanus in oratione de oblatione B. Mariæ ait: *Manſit in Sanctis ſanctorum, ſeu in templi penetralibus vſque ad ſecundam ætatem. Tum Dei nutu, & conſilio ſacerdotum de ea datur ſors. & ſorte eligitur Ioſephus iuſtus.* Maneat ergo S. Annam vnicam filiam Beatam Virginem, vnicumque coniugem Ioachimum habuiſſe. Ad quod comprobandum quæritur, cur in veteri lege tam fuerit Deus turturum oblatione delectatus? Reſpondet Gulielmus Pariſ. libro de legibus cap. 2. *Quòd in turturibus vidualis caſtitas reperiatur: Neſcit bis nubere*, de turture ait Hugo Cardinalis. Tales ſanctiſſimos coniuges Ioachimum, & Annam fuiſſe teſtatur Damaſcenus oratione 1. de Natiuitate B. Mariæ: *O caſtiſſimum ratione prædiatarum turturum par, Ioachim, & Anna. Vos, vt naturæ legi conſentaneum erat, pudicitia conſeruata, ea, quæ naturam ſuperant diuinitus conſecuti eſtis: Virginem enim Dei matrem mundo peperiſtis.*

Turturum oblatio cur tam grata Deo fuerit. Turtur viduitatem ſeruat. *Hugo in Pſ. 83.*

15. Quarta ſententia aſſerit per fratres Domini non neceſſariò intelligi debere eius conſanguineos; cum fratris nomen multipliciter in ſacris litteris accipiatur. Ad quod probandum afferri poſſunt verba S. Thomæ in cap. 1. ad Galat. lect. 5. *In ſcriptura fratres aliquando dicuntur natura; Matthæi 1. Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius. Cognatione, ſicut omnes conſanguinei ſunt fratres: Geneſ. 13. Ne quæſo ſit iurgium inter te, & me; fratres enim ſumus. Gente, & ſic omnes vnius linguæ dicuntur fratres. Deuteron. 17. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non ſit frater tuus. Affectione, & ſic omnes amici, & qui habent eumdem affectum, dicuntur fratres: 2. ad Corinth. 2. Eo quòd non inuenerim Titum fratrem meum. Religione, & ſic omnes Chriſtiani, qui habent vnam regulam vitæ, dicuntur fratres: Matthæi 23. Fratres eſtis: Pſalm. 132. Ecce quàm bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum. Communiter autem omnes homines dicuntur fratres, quia ab vno Deo gubernati, & educati. Malach. 2. Numquid non vnus eſt pater omnium noſtrum?* Idem antea docuerat Hieronymus contra Heluidium cap. 8. Doctrina Thomæ, & Hieronymi, licet veriſſima ſit, in præſenti tamen Euangelii loco, Domini fratres non intelligendi ſunt ſub generalitate illa modò explicata. Primò, ne comprehendantur Apoſtoli, aliique Domini fideles diſcipuli, quibus vniuerſaliter non tribuenda eſt nota illa in Chriſtum non credendi. Nam ſuperiori capite fidelium Apoſtolorum nomine Petrus dixit: *Nos credimus, & cognouimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei.* Et hoc capite iuxta Chryſoſtomum hom. 47. Diſcipuli contradiſtinguuntur à fratribus non credentibus, & dicentibus: *Tranſi hinc, & vade in Iudæam; vt & diſcipuli tui videant opera, quæ facis.* Sic etiam à diſcipulis fratres contradiſtinguuntur Matthæi 12. nam cum Domino diceretur: *Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te: Extendens manum in diſcipulos ſuos dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.* Secundo quamuis diſcipuli interdum fratres nominentur, tunc non in malam partem de iis eſt ſermo, vt hîc; ſed in bonam, vt Matthæi 28. *Ite, & renunciate fratribus meis, vt eant in Galilæam.* Tertiò quia aliàs nonnullis Domini conſanguineis iuxta Bedam, Theophylactum, & Euthymium incredulitatis culpa tribuitur; vt Marci 3. *Cum audiſſent ſui, exierunt tenere eum; dicebant enim, quoniam in furorem verſus eſt.* Quarto quia in ſacra Scriptura optima regula eſt, cum proprium, & proximum ſignificatum poſſumus ſententiæ alicui tribuere, non debere nos ad ſignificatum remotum, & improprium recurrere. Quare ſi Dominum propriè fratres habuiſſe reperimus, non debemus hic remotius ſignificatum admittere. *Ne propriam, quaſi figuratam locutionem velimus accipere*, ait Aug. tom. 3. lib. de doctrina Chriſtiana cap. 10.

Fratres vel dicuntur natura, vel cognatione, vel gente, vel affectione, vel religione, vel ex humana ſpecie.

Scripturæ verba proprio ſignificatu quando poteſt, ſunt intelligenda.

16. Habuit autem Dominus verè conſobrinos fratres, vt Hieronymus Matthæi 12. ait: *Quidam fratres Domini de alia vxore Ioſeph filios ſuſpicantur, ſequentes deliramenta apochryphorum, & quamdam Eſcham mulierculam confingentes. Nos autem, ſicut in libro, quem contra Heluidium ſcripſimus, continetur, fratres Domini non filios Ioſeph; ſed conſobrinos Saluatoris, Mariæ liberos intelligimus materteræ Domini, quæ eſſe dicitur mater Iacobi minoris, & Ioſeph, & Iudæ, quos in alio Euangelii loco fratres Domini legimus appellatos: fratres autem conſobrinos dici omnes, ſcriptura demonſtrat.* Fratres hi Domini conſobrini quatuor numerantur Matthæi 13. *Fratres eius Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas.* Iidem habentur Marci 6. Ioſeph tamen Ioſes vocatur à Hieronymo, & aliis; idque Græco vocabulo; Græcè enim dicitur Ἰωσῆς; & Simon vocatur etiam Simeon ab Egiſippo, & Epiphanio.

Fratres Domini, eius conſobrini, ex Domini matertera dicuntur. Hic, & ſequentibus.

Li. 3. Simeon. Hæreſi 66.

17. Incipiendo à Iacobo, ex Euangelio, eius pater Alphæus fuiſſe videtur: nam ſicut Matthæi 10. dicitur Iacobus Zebedæi, quia Zebedæi erat filius: ita dicitur Iacobus Alphæi, quod Alphæi filius eſſet. Porro Iacobo, & Ioſepho Alphæi filiis mater ſoror Deiparæ fuit, ſimiliter Maria dicta, vt habetur ex Matthæi 27. & ex Marci 19 Maria tamen hæc Iacobi tantùm, & Ioſephi mater à Matthæo dicitur prætermiſſis duobus aliis Simone, & Iuda; eo quod inter fratres Iacobus, & Ioſeph primi eſſent iuxta Nyſſenum, Epiphanium, & Theophylactum. Hic tamen oritur difficultas, quia cum Maria hæc non Alphæi, ſed Cleophæ dicatur Ioannis 19. ideo Cleophæ, non Alphæi vxor videtur dicenda; atque adeo Domini fratrum Cleophas potius pater fuiſſe videtur, quàm Alphæus. Ita plures auctores ſentiunt. Egiſippus lib. 5. *Simeon conſobrinus Domini Filius Cleopæ ab hæreticis calumniam paſſus eſt; erat autem Cleopas frater Ioſephi.* Dicitur Cleophas ab Egiſippo Clopas per craſin, ſeu contractionem; ſicut Simon Petrus, qui Ioannis 2. dicitur filius Ioannis; idem Matthæi 6 dicitur Bar-Iona, hoc eſt Ionæ filius. Euſebius 3. hiſtor. Eccl. cap. 11. *Poſt martyrium Iacobi rumor eſt Apoſtolos, & diſcipulos Domini de eo conſilium cœpiſſe, quem ad hoc dignum iudicare deberent, qui Iacobo ſuccederet: atque ita cunctos vna, & eadem ſententia Simonem Cleopæ filium, cuius & Euangelica ſcriptura meminit, ſede Patriciæ Ieroſolymitanæ dignum iudicaſſe, quem conſobrinum Sal-*

natoris dicunt. Epiphanius hæreſ. 66. *Preterierunt ſancti omnes, & cum ipſis Simeon filius Cleophæ fratris Ioſeph.* Theodoretus in cap. 1. ad Galat. de Iacobo minori ait: *Vocatur frater Domini: ſed non erat natura; ſed nec fuit Ioſeph filius, vt quidam exiſtimarunt; ſed erat quidem Cleophæ filius; Domini autem conſobrinus, habuit autem matrem matris Domini ſororem.* Beda in cap. 6. Lucæ, Mariam Cleophæ ait: *Simeonem filium genuiſſe, eumque conſobrinum Domini exiſtentem, & quod Cleophas frater fuerit Ioſeph, hiſtoria Eccleſiaſtica tradit.* Georgius Cedrenus in compendio hiſtoriæ: *Mariam Cleophas frater Ioſephi ex vtroque parente duxit vxorem; ex eaque Simeonem ſuſtulit, qui poſt Iacobum Domini fratrem Epiſcopus fuit Ieroſolymis.* Nicephorus lib. 3. hiſtor. Eccleſ. *Simonem filium Cleopæ eligunt Epiſcopum Ieroſolymæ poſt Iacobum: Cleopas enim Ioſephi ſponſi frater fuit.* Ex quibus auctoribus patet Iacobum minorem, & Simeonem, ſeu Simonem Cleophæ, non Alphæi filios fuiſſe: idemque dicendum de aliis duobus Ioſepho, & Iuda. Ioſephum enim, & Iudam Domini fratres, Mariæ Cleophæ filios fuiſſe ex Hieronymo ſupra citato habemus. Et Iudas ipſe, qui Thaddæus dictus eſt, ſua in epiſtola fratrem Iacobi ſe nominat.

18. Vt difficultas hæc ſoluatur de Alphæo, & Cleopha, triplex dicendi modus affertur. Primus docet Alphæum coniugem Mariæ ſororis B. Virginis fuiſſe; Cleopham verò eiuſdem Mariæ parentem, ex quo Maria Cleophæ dicta eſt: iuxta quam ſententiam Alphæus gener Cleophæ eſt dicendus: Secundus dicendi modus eſt, tam Alphæum, quàm Cleopham coniuges fuiſſe Mariæ ſororis B. Virginis; cùm Maria hæc Alphæo mortuo, ex quo Iacobum minorem genuerat, nupſerit Cleophæ; ex quo alios liberos Domini fratres dictos ſuſcepit. Tertius denique aſſerit Alphæum binominem fuiſſe, ita vt etiam Cleophas dictus fuerit. Hæc opinionum diuerſitas habetur ex Hieronymo contra Heluidium cap. 7. *Reſtat concluſio, vt Maria iſta, quæ Iacobi minoris ſcribitur mater, fuerit vxor Alphæi, & ſoror Mariæ matris Domini, quam Mariam Cleophæ Ioannes Euangeliſta cognominat, ſiue à matre, ſiue gentilitate familiæ, aut quacumque alia cauſa ei nomen imponens. Si autem inde tibi alia, atque alia videtur; quòd alibi dicatur Maria Iacobi minoris mater; & hic Maria Cleophæ; diſce Scripturæ conſuetudinem; eumdem hominem diuerſis nominibus nuncupari. Raguel ſocer Moyſi, & Iethro dicitur. Gedeon nullis cauſis immutati nominis ante præmiſſis, cubitò Ierobaal legitur. Ozias rex Iuda viciſſim Azarias vocatur,* &c. Similiter Beda Lucæ 6. ait: *Iacobus Alphæi ipſe eſt, qui in Euangelio frater Domini nominatur; quia Maria vxor Alphæi ſoror fuit Mariæ matris Domini, quam Mariam Cleophæ Ioannes Euangeliſta cognominat. Fortaſſe quia vel idem Alphæus etiam Cleophas eſt dictus; vel ipſa Maria defuncto poſt natum Iacobum Alphæo, Cleophæ nupſit: Cui Simeonem filium genuiſſe, eumque conſobrinum Domini exiſtentem, eo quòd Cleophas frater fuerit Ioſeph, Ieroſolymæ poſt Iacobum rexiſſe Eccleſiam, hiſtoria Eccleſiaſtica tradit.* Idem in cap. 1. Actuum Apoſtolorum ait: *Iuxta Euangeliorum fidem eumdem Iacobum filium Alphæi Apoſtolum præfuiſſe Ieroſolymis ſciendum eſt, qui frater Domini dictus eſt, eò quod fuerit Mariæ materteræ filius, cuius Ioannes Euangeliſta meminit. Stabant autem, inquiens, iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleophæ. Mariam hanc Cleophæ à patre, ſiue, à familia cognominans.*

Alphæus binominis fuit, ideoq; Cleophas etiá dictus. Hic, & n. ſequenti.

Exodi c. 2. & 3. Iudicũ c. 6.

4. Reg. c. 14. v. 2. Paralip. c. 26.

Ioa c 19 24

A 19. Ex tribus allatis dicendi modis, tertius valde probabilis videtur; & is benè conciliat Hugonem Victorinum, & Theodoretum ſupra citatos; quorum vnus aſſerit Iacobi patrem fuiſſe Alphæum; alter verò Cleopham. Præterea tertius iſte dicendi modus aliorum modorum difficultates, quas mox videbimus, non incurrit. Primus igitur dicendi modus contradicentes habet plures auctores, qui Cleopham coniugem Mariæ ſororis Deiparæ fuiſſe volunt. Quòd autem Hieronymus ait, ſcilicet Cleopham dici poſſe matrem Mariæ Cleophæ, non videtur admittendum. Si enim Hieronymus ſupra citatus nomen Salome B tamquam muliebre negat tribui poſſe viro: neque nomen Cleophæ tamquam virile nomen mulieri videtur tribuendum. Secundus modus etiam patitur difficultatem; quia ſine neceſſitate in ſanctiſſima fœmina Chriſti Domini diſcipula bigamiam admittit; cum magis piè opinari poſſimus eam coniuge mortuo laudabilis viduitatis meritum habuiſſe, propè Euangelicæ legis promulgationem; in qua caſtitas valdè erat commendanda. Nam ſicut 1. ad Corinth. 7. dicitur: *Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem*: ita viciſſim dicendum eſt: *Soluta es à viro, noli quærere virum.* Quare Mariam ſororem B. Virginis ex eodem viro filios omnes, ſcilicet quatuor Domini fratres C ei attributos à ſanctis Patribus, & Euangeliſtis, ſuſcepiſſe dicendum eſt. Propterea reiicienda eſt ſententia aſſerentium quatuor Domini fratres non eumdem patrem habuiſſe; inter quos Egiſippus lib. 5. commentariorum, Cleopham aliorum patrem, Iacobi verò patruum fuiſſe aſſerit. Similiter Abdias lib. 6. hiſt. Apoſtolicæ, Ioſephum patrem Iacobi, Alphæum verò Simonis, & Iudæ patrem fuiſſe docet. Quod omninò videtur falſum; nam, vt ſupra vidimus, ſicut Matthæi 10, Iacobus maior dicitur Zebedæi, quòd Zebedæi filius fuerit; ita ibidem Iacobus minor Alphæi dicitur, eo quòd pater eius fuerit Alphæus.

20. Reſpondent aliqui alium fuiſſe Iacobum D Apoſtolum Alphæi filium, & alium Iacobum fratrem Domini, quem extra numerum duodecim Apoſtolorum conſtituendum eſſe cenſent. Quare ad inueſtigandum qui fuerint Domini fratres, ſicut primi illi perpetuam Virginitatem Deiparæ, vel ſancto Ioſepho; vel cœlibatum ſanctæ Annæ negabant: ita iſti duodecim Apoſtolorum conſortium ſancto Iacobo Domini fratri negant. Ita videtur ſentire Epiphanius hæreſi 66. dicens: *Preteriit generatio Apoſtolorum à Petro vſque ad Paulum, & Ioannem, qui etiam diu fuit in mundo vſque ad tempora Traiani. Præteriit etiam Iacobus primus Epiſcopus in Ieroſolymis frater Domini cognominatus.* Idē clarius aſſerit Nyſſenus oratione de reſurrectione, de Maria Deiparæ ſorore, di- E cens: *Marcus Iacobi parui, & Ioſe matrem eam vocauit: quoniam alter erat Iacobus Alphæi magnus; idcirco quod duodecim Apoſtolis connumeratus erat. Nam paruus non erat de numero eorum.* Vbi Nyſſenus diſcrimen Iacobi maioris, & minoris inde accipi docet; quòd alter eſſet Apoſtolus, alter verò non eſſet. Eraſmus etiam quatuor Iacobos ennumerat; ita vt mirum ſit Eraſmum reprobi Eſau imitatorem quatuor Iacob, ſeu Iacobos multiplicaſſe. Omiſſis aliis, qui pro hac opinione citantur, vnius Hieronymi ſententiam expendamus. Citatur Hieronymus tamquam ſibi inconſtans variis in locis pro vtraque ſententia, ſcilicet numerante, & non numerante inter duodecim Apoſtolos Iacobum fratrem Domini. In Iſaiam lib. 5. cap. 17. & in catalogo de ſcripto-

Iacobũ fratrẽ Domini inter duodecim Apoſtolos non numerandũ falsò aſſeritur. Hic & n. ſequenti.

ribus eccleſiaſticis, & in cap. 1. ad Galat. aſſertur Hieronymi teſtimonium tamquã negans Iacobũ fratrem Domini inter duodecim Apoſtolos fuiſſe. Quãuis oppoſitũ apertè doceat lib. contra Heluidiũ. Vnde infert Lorinus Hieronymum priorem ſententiã emendaſſe. [*Lorinus in c. 1. Act. Apoſtol.*] Quod quidẽ dici non poteſt, cum Hieron. prius ſcripſerit contra Heluidium, deinde cõmentaria in Iſaiã: in Iſaiã enim ſcribens ſeipſum contra Heluidium citat. Vt oſtendamus nũquam Hieronymum Iacobum fratrem Domini Apoſtolum fuiſſe negare; 1. in Iſaiam loco citato dicitur Hieronymus referre, & non refellere aliquorum interpretum ſententiam negantium fratrẽ Domini inter duodecim Apoſtolos fuiſſe. Sed ſi legatur paulò poſt, verè eorum interpretũ ſententiam reiicit; docetq; Iſaiæ vaticinium illud nõ de Euangelico tempore Apoſtolorum; ſed de captiuitate Iudæorum ſub Aſſyriis eſſe intelligendum. Quare cum totam allatam interpretationem reieciſſet; ſatis indicauit etiam, quod de Iacobo dicebatur, ſe non admittere: præſertim cum oppoſitum antea ſcribens contra Heluidium aſſeruiſſet. 2. Idem Hieronymus in catalogo de ſcriptoribus Eccleſiaſticis verba hæc Egeſippi refert: *Suſcepit Eccleſiam Ieroſolymæ poſt Apoſtolos frater Domini Iacobus cognomento Iuſtus; multi ſiquidem Iacobi vocabantur.* His Egeſippi verbis nihil opponit Hieronymus; verè enim fuerunt plures Iacobi: inter quos Iacobus Zebedæi; qui cum verè iuſtus fuerit, cognomentum tamen Iuſti non habuerit, ab eo Iacobus frater Domini per cognomentum Iuſti diſtingui debuit, cum alioquin vterque Apoſtolus foret. Quod autem dicitur Iacobus ſuſcepiſſe Eccleſiam Ieroſolymæ poſt Apoſtolos; id non indicat Iacobum Apoſtolum non fuiſſe; ſed tantùm ſignificat poſt diſſolutum Apoſtolorum Ieroſolymæ reſidentium cœtum, Iacobum Apoſtolum Ieroſolymæ remanſiſſe. Poſt relata Egeſippi verba addit Hieronymus: *Hic eſt, de quo Apoſtolus ſcribit ad Galat: Alium Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini:* quibus certè verbis eum Apoſtolum fuiſſe indicat. 3. Quòd Hieronymus citato capite ad Galat. neque à duodecim Apoſtolorum numero Iacobum Domini fratrem excludat: atque adeò de Iacobo ſententiam ſcriptam lib. contra Heluidium non retractet, ſed eam potius confirmet, clariſſimè patet, cum dicat: *Memini me, dum Romæ eſſem, impulſu fratrum librum de ſancta Maria Virginitate perpetua edidiſſe: in quo mihi neceſſe fuit de his, qui fratres Domini dicti ſunt, diutius diſputare. Vnde qualiacumque ſunt illa, quæ ſcripſimus, his contenti eſſe debemus.* Anſam aliquibus dedit exiſtimandi ibi Hieronymum inter duodecim Apoſtolos Iacobum Domini fratrem non numerare; cum dicat, quod exceptis duodecim quidam vocentur Apoſtoli. Sed hoc Hieronymus docuit, vt oſtenderet nomen fratris Domini, quamuis peculiariter Iacobo fuerit tributum, potuiſſe tamen aliis Apoſtolis, vel diſcipulis conuenire; cum Dominus dicat in Euangelio: *Vade, dic fratribus meis.* [*Ioan. 20.*] Hoc autem oſtendit duobus aliis exemplis, nempe *quomodo Iob, & cæteri Patriarchæ dicti ſunt quidem famuli Dei; ſed quaſi egregium quiddam Moyſes habuit, vt ſcriberetur de eo: Sed non ſicut Moyſes famulus meus. Sic & beatus Iacobus ſpecialiter frater Domini appellatus eſt.* [*Num. 12.*] 2. Idem oſtendit Hieronymus, quia præter duodecim, quamuis alii, qui Dominum viderunt, eumque prædicabant Apoſtoli appellati ſint; nihilominus ſpecialiter duodecim Apoſtolis nomen hoc attributũ eſſe conſtat. Tan-

A dem concludit Hieronymus: *Vehementer errauit, qui arbitratus eſt Iacobum hunc de Euangelio Iacobum eſſe fratrem Ioannis; quem conſtat poſt Stephanum iuxta fidem Actuum Apoſtolorum ſanguinem fudiſſe pro Chriſto. Hic autem Iacobus Epiſcopus Ieroſolymorum primus fuit cognomento Iuſtus:* Quare non contradiſtinguit Iacobum fratrem Domini à Iacobo fratre Ioannis, eo quòd iſte, non ille è numero duodecim Apoſtolorum fuerit; ſed ex eo, quòd ille Epiſcopus primus fuerit Ieroſolymitanæ Eccleſiæ: quam diu, id eſt 30. annos rexit vſque ad ſeptimum Neronis annum, vt idem Hieronymus in catalogo teſtatur.

21. Cum Hieronymo pro vera ſententia numerante Iacobum fratrem Domini inter duodecim Apoſtolos, nec contradiſtinguente eum à Iacobo Alphæi filio, ſentiunt Abdias lib. 6. hiſtor. Apoſtolicæ, Clemens Alexandr. lib. 7. Hypotiposeon apud Euſebium 2. hiſt. Eccleſiaſt. cap. 1. Et Nicephor. lib. 2. cap. 3. Iſidorus lib. de vita, & morte Sanctorum cap. 79. Beda in cap. 1. Actor. Apoſtol. Ratio autem præcipua eſt, quia Romana Eccleſia duos tantum Iacobos Apoſtolos celebrat; Iacobum Ioannis Euangeliſtæ fratrem vigeſimo quinto Iulii; & Iacobum Domini fratrem Epiſcopum Ieroſolymitanum Kalendis Maii. Iacobus autem Alphæi Apoſtolus, ſi à Iacobo fratre Domini diuerſus eſſet, ſolemnitatem nullam in Eccleſia Romana haberet: quod certè nullo modo eſt admittendum. Verum quidem eſt, quod ſupra Hieronymus docuit: *Omnes, qui Dominum viderant, & cum poſtea prædicabant fuiſſe Apoſtolos appellatos.* [*1 ad Cor. 15.*] Nihilominus cum ipſe Apoſtolus Paulus, dicat: *Non ſum dignus vocari Apoſtolus:* Iacobus ſi ex numero duodecim non fuiſſet, tam inſigni titulo ſe non appellaſſet; & titulum hunc Iacobo Apoſtolo Zebedæi filio reliquiſſet, à quo contradiſtinguere ſe debebat, & tamen initio ſuæ epiſtolæ Apoſtolum ſe nominat; vt notauit Sixtus Senenſis; putatque caſu, vel malitia intercidiſſe: quamuis Epiſtolæ illi expreſsè Apoſtoli nomen ab Eccleſia inſcribatur.

22. Hæc dicta ſint de primo Domini fratre Iacobo. Poſt Iacobum ſequitur Ioſeph, & vtriuſque mater expreſsè Maria dicitur Marci 15. Quamuis autem Origenes dicat de Ioſepho nullam amplius mentionem fieri; nihilominus Ioſephum hunc illum fuiſſe; qui vnà cum Matthia deſignatus eſt, vt Iudæ proditoris locum ſubiret, plures interpretes in caput primum Actuum Apoſtolorum docent. Iuxta quam ſententiam Sancti huius Ioſephi feſtum 20. Iulii à Romano Martyrologio celebratur: vbi legitur venenum ſine læſione bibiſſe. Quid enim venenum eius ſanguinem inficeret; quem cum vitæ auctore habebat conſanguinitate communem?

[*Ioſeph, qui vnà cũ Matthia pro Iuda proditore ad Apoſtolatũ deſignatus eſt, cõſobrinus Domini fuit, Mariæ Cleophæ Domini Materteræ filius.*]

23. Inter fratres hos tertius à Matthæo numeratur Simon, ſeu Simeon, quamuis à Marco poſt Iudam vltimus numeretur. Hunc poſt Iacobum eius fratrem Ieroſolymæ Epiſcopum fuiſſe ſupra cum Egeſippo, Nycephoro, & Cedreno dictum eſt. Simonem hunc alium à Simone Chananæo, ſeu Zelote Apoſtolo fuiſſe rectè probat Baronius in Annalibus, & in Martyrologii notis; cum Apoſtoli feſtum 28. Octobris, Simonis vero Domini fratris 18. Februarii celebretur. Quare Beda, qui vtrumque Simonem vnum eſſe dixerat in caput primum Actuum Apoſtolorum; deinde ſententiam retractauit. Et

[*Simon, ſeu Simeõ Domini conſobrinus, alius eſt à Simone Chananæo, ſeu Zelote Apoſtolo.*]

quamuis apud Hieronymum in Catalogo, dicatur: *Simon Chananæus cognomento Iudas frater Iacobi Epiſcopi, qui ei ſucceſſit in Epiſcopatu, poſt obitum Iacobi cognomento Iuſti vixit annos viginti ſupra centum*; hanc tamen ſententiam non Hieronymi, ſed à Græcis adiectam fuiſſe benè notat ibi Marcianus Victorius.

Iudas Thadæus Apoſtolus Domini conſobrinus fuit. *Matth. 10. Aug. 2. de cõſenſu Euãg. c. 30. Euſeb. l. 1. c. 13.*

Iudas Thadæus Apoſtolus ad Abagarum Syriæ regẽ miſſus eſt.

Deus quare Saddai Hebræo vocabulo dicatur.

24. Quartus Domini frater numeratur Iudas: *Quem Matthæus Thadæum appellat*, inquit Auguſtinus; *nonnulli autem codices habent Lebbæum. Quis autem vmquam prohibuerit duobus, vel tribus nominibus hominem vnum vocari?* De eodem Hieronymus in cap. 10. Matthæi ait, *Thadæum Apoſtolum Eccleſiaſtica tradit hiſtoria miſſum Edeſſam ad Abagarum regem (hoſi.lenæ, qui ab Euangeliſta Luca Iudas Iacobi dicitur: & alibi appellatur Lebbæus, quod interpretatur corculum, credendumque eſt eum fuiſſe trinomium.* B Thadæus Syriaca lingua à Thad, hoc eſt mamma, mammeus interpretatur. Quod quidem nomen etiam Deo tribuitur: nam Geneſ. 17. & alibi Deus dicitur Saddai, hoc eſt mammeus ab Hebraica voce Sead, ideſt mamma, ſeu vbere; eo quòd ſumma in homines beneficentia totus ſit lac, totus dulcedo. Lebbæi cognomentum reperitur in Græco textu, & in nonnullis Latinis codicibus Matthæi 10. ſignificatque corculum. Meritò autem a corde Apoſtolus Iudas nomen accepit; C tum ob amabiles ipſius mores, tum vt ab altero Iuda proditore, qui excors fuit, diſtingueretur.

Iudas Apoſtolus Iacobi minoris frater quare Lebbæus dictus eſt.

Porrò Iudam Iacobi fratrem, atque adeo Domini conſobrinum eumdem eſſe cum Iuda Thadæo, qui inter duodecim Apoſtolos ponitur, patet primò, quia Tridentinum ſeſſ. 4. recenſens inter Canonicos libros epiſtolas Catholicas SS. Iacobi, & Iudæ, vtrumque Apoſtolum appellat. Quod quidem nomen non tribuit Tridentinum Euangeliſtis Marco, & Lucæ; quamuis Origenes lib. de recta in Deum fide, Epiphan. hæreſ. 51. Dorotheus in Synopſi Marcum vnum ex 72. diſcipulis fuiſſe affirment. Idemque de Luca aſſerunt D Origenes; Gregorius præfatione in Iob cap. 1. Simeon Metaphraſtes in eius vita; Theophylactus in Lucam cap. 24. & Nicephorus lib. 1. cap. 34. Patet ſecundo, quia Actorum cap. 1. vbi duodecim Apoſtoli numerantur, *Iudas Iacobi* vocatur: & ne quis hallucinetur putans dici Iudam Iacobi à patre, ipſe initio ſuæ epiſtolæ ait: *Iudas Ieſu Chriſti ſeruus; frater autem Iacobi.* Falſum autem omninò eſt, quod Nicephorus dixit lib. 1. hiſtoriæ cap. 33. Iudam hunc ex coniuge Maria filios Iacobum, & Ioſetem habuiſſe. Præter Iudam Thadæum Apoſtolum, Iudam alium è numero Septuaginta diſcipulorum fuiſſe miſſum in Syriam ad Abagarum regem docent Euſebius 1. hiſtor. cap. 13. Niceph. 2. hiſtor. cap. 40. & Græci in Menologio. E Nihilominus iuxta veritatem ſentiendum eſt cum Hieronymo ſupra citato, & Dorotheo in Synopſi, qui vnum tantùm Iudam Thadæum, & Apoſtolum, & Iacobi, atque adeo Domini fratrem, & ad Abagarum regem miſſum agnoſcunt. Ad hos accedit Beda in cap. 1. Actuum Apoſtolorum, dicens: *Iudas Iacobi, ideſt frater Iacobi, idem eſt, qui in Euangelijs vocatur Thadæus, miſſuſque eſt Edeſſam ad Abagarum regem.*

Iacobus minor cur inter ceteros fratres præcipuè frater Domini dictus eſt.

25. Quæres, cum tam Iacobus minor, quàm Iudas conſobrini fratres Domini fuerint; cur tantùm Iacobus frater Domini nominetur? Reſpondetur, vt Iacobus minor à Iacobo maiori diſtingueretur: Iudas verò, cum Thadæus, & Lebæus etiam diceretur, à Iuda Iſchariota per hæc nomina ſatis diſtinguebatur; ita vt non opus eſſe ei titulum alium, nempe fratris Domini addere. Præterea probabiliter dici poteſt maiorem aſpectus ſimilitudinem cum Domino Iacobum habuiſſe, quàm Iudam, qua aſpectus ſimilitudine expreſſius fraternitatem Domini teſtabatur. Vltimò confutatis aliis ſententiis, dicendum videtur Mariam Alphæi, & qui idem eſt, Cleophæ coniugem, Deiparæ ſororem, natam eſſe ex fratre, vel ſorore Ioachimi, aut Annæ B. Virginis parentum: atque hinc Deiparæ dictam eſſe ſororem, eiuſque filios Iacobum, Ioſephum, Simonem, & Iudam Thadæum, Domini fratres eſſe dictos: qui ex parte Cleophæ Alphæi eorum parentis fratres etiam Domini dici potuerunt; cum Cleophas Alphæus frater fuerit Ioſephi B. Virginis ſponſi; qui vulgò pater Domini habebatur.

B. Virginis ſoror, Domini matertera nata eſt ex fratre, vel ſorore S. Ioachim, vel S. Annæ.

Fratres Domini dicti ſunt filii Cleophæ, ſeu Alphæi, qui S. Ioſephi frater fuit.

Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera, quæ facis. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe.

26. Reditum in Iudæam Domini conſanguinei ſuadebant; vt dubitationem, C quam de Chriſto habebant, an eſſet verus Meſſias in lege promiſſus diſſoluerent; ibi enim Iudæorum peritiſſimos eſſe ſciebant. Hoc talis ſuaſionis motiuum fuiſſe colligit Toletus ex eo, quòd ſubdat Euangeliſta: *Neque enim fratres eius credebant in eum.* Veruntamen ex eadem incredulitatis ratione, alterum eiuſdem ſuaſionis motiuum fuiſſe colligitur; ſcilicet Domini conſanguineorum ambitio, & gloriæ cupiditas: qui, vt ex Chriſti miraculis in Ieroſolymæ Iudææ metropolis luce editis, ad ipſos tanquam ad Domini conſanguineos gloria etiam redundaret, reditum in Iudæam ſuadebant, vt ſentit Auguſtinus tract. D 28. in Ioannem: Ambitioni verò, & gloriæ cupiditati incredulitatem eſſe coniunctam benè Dominus docuit Ioannis 5. *Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt non quæritis? Inanis gloria fidei impedimentum præſtat, quoniam oportet credentem intellectum captiuare in obſequium Chriſti, qui autem humanam gloriam quæritat, non ſe ſubijcit, ſed exaltare ſtudet, vt habeat vnde glorificetur,* ait Caietanus ientac. 10. quæſt. 2. *Ambitio,* inquit Bernardus in Pſalm. 90. *ſubtile malum, ſecretum virus, peſtis occulta, doli artifex, mater hypocriſis, liuoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum ærugo, tinea ſanctitatis, excæcatrix cordium, ex remedijs morbum creans, generans ex* E *medicina languorem.* Talis erat horum Domini conſanguineorum ambitio: cum enim Chriſti miracula remedia eſſent ad hominum cæcitatem repellendam, humanamque ſalutem inducendam, iiſdem ipſi ad inanis gloriæ oſtentationem vti volebant. Benè ergo dicitur *Ambitio ex remedijs, morbum creans.* Dicitur præterea *excæcatrix cordium*; cum enim Domini conſanguinei iſti cogitare debuiſſent Chriſtum tantorum miraculorum operatorem nonniſi ex Dei regimine in omnibus dirigi: *Ipſe diriget conſilium eius*: nihilominus tamquam corde excæcati, auſi ſunt ei proprium obtrudere conſilium.

Ambitionis eſt incredulitas comes.

Ambitionis mala.

Eccleſ. c. 39.

27. *Nihil intentatum ambitio prætermittit.*

Si r deiein-nio & tentatione. Diabolus prauus Domini æmulator producit ventos de theſauris ſuis. *Pſ. 134.7. Seneca in epiſt.*

Nec dubitet quiſquam diaboli hac eſſe negotia; & nundinatores eius, quicumque hæc exercent commercia, ait Cyprianus. Diabolus ambitionis negotiatione futiles honores theſaurizat hominibus; ex quibus nihil aliud, quàm inanis gloriæ tumidus ventus exhalat; ita vt in hoc diabolus Dei prauus æmulator irrideri iure poſſit, cum *producit ventos de theſauris ſuis. Relinque ambitum*, inquit Seneca, *tumida res eſt, vana, ventoſa, nullum habet terminum.* Immo certum habet terminum, nempe perditionem, æternæque gloriæ iacturam.

Si hæc facis, manifeſta teipſum mundo.

Particulæ, si, ſex ſignificatus. Hic, & ſequentibus.

28. MVltiplex huius particulæ, *Si*, vſus in ſacris litteris valde notandus eſt. Primò, communior vſus eſt, vt conditionato dicendi modo deſeruiat: Sicut Ioan. 4. *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forſitan petiſſes ab eo.* Ioann. 10. *Si non facio opera Patris, nolite credere mihi.* Secundò eadem particula dubitationi, ſeu interrogationi deſeruit, poniturque pro, *an*, vel, *num*. Quæ acceptio frequens eſt apud ſanctum Lucam; vt cap. 13. *Domine, ſi pauci ſunt, qui ſaluantur?* cap. 14. *Si licet Sabbato curare?* cap. 22. *Domine, ſi percutimus in gladio?* Actorum 1. *Domine, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael:* Qui vſus reperitur etiam apud non ſacros auctores, vt 2. de diuinatione: *Dicito, ſi paſcantur aues?* Tertiò particula, *Si*, in indignatione, vel iuramento vſurpari ſolet; & ſic ſenſum negatiuum habet, vt Pſalm. 88. *Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar*, hoc eſt non mentiar. Pſalm. 94. *Ipſi verò non cognouerunt vias meas, quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam*, ideſt non introibunt. Marci 8. *Amen dico vobis, ſi dabitur generationi iſti ſignum*, ideſt non dabitur. Quomodo autem per huiuſmodi loquendi formas ſenſus negatiuus intelligendus ſit, Titelmanus, Vatablus, & Genebrardus in Pſalm. 94. & Adamus Saſbout in epiſt. ad Hebr. cap. 3. explicant per figuram Apoſiopeſim, ſeu reticentiam; ita vt aliqua velut execratio intelligatur: ſcilicet: *Si Dauid mentiar*, non ſim Deus, aut mendax habear, aut aliquid ſimile. Contra verò in huiuſmodi loquendi formis verba execrationis ſubintelligi negat Ribera, explicans verba Amos 8. *Iurauit Dominus in ſuperbiam Iacob; ſi oblitus fuero vſque in finem omnia opera eorum.* Vbi ait: *Si, cum verbis iurandi, aut affirmandi expreſſis, aut ſubauditis vim habet negationis. At Adamo in cap. 3. epiſt. ad Hebræos, non placet hæc exponendi ratio; negatque, Si, accipi pro, non; ſed quædam per Apoſiopeſim taceri dicit; vt, Non ſim Deus, aut alia huiuſmodi, poſt quæ rectè ponitur, Si, Immo ſæpè hæc particula ponitur, vbi nulla videtur eſſe Apoſiopeſis, cum nullus ſit vehemens affectus, vt 3. Reg. 1. Iuret mihi rex Salomon hodie, quod non interficiet ſeruum ſuum gladio. Hebraicè: Si interficiet ſeruum ſuum gladio.* Idem repetit Ribera in cap. 3. ad Hebræos, dicens: *Quoniam Scriptura nuſquam exprimit hæc, quæ ipſi taceri dicunt; ſed potius addit interdum quædam, cum quibus illa non rectè cohærent; vt 1. Reg. 14. Viuit Dominus, ſi ceciderit capillus de capite eius in terram. Marci 8. Amen dico vobis, ſi dabitur generationi iſti ſignum.* Quare ibi Ribera abſolutè docet in huiuſmodi loquendi formis ex vi Hebraici Idiomatis, Si, idem eſſe, ac, non. Sed contra Riberæ ſententiam non videtur vniuerſaliter verum nuſquam Scripturam exprimere cum particula, *Si*, execrationis verba; cum Pſalm. 7. dicatur: *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis: perſequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat.* Pſalm. 130. *Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam; ſicut ablactatus eſt ſuper matre ſua: ita retributio in anima mea.* Ideſt, ſicut infans recens ablactatus flet mœſtus in ſinu matris, quia lactis dulcedine priuatur; ſic anima mea diuinæ conſolationis ſuauitate priuatur. Pſalm. 136. *Si oblitus fuero tui, Ieruſalem, obliuioni detur dextera mea. Adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi non meminero tui: ſi non propoſuero Ieruſalem in principio lætitiæ meæ.* Quare etſi, vt benè notat Bellarminus conſentiens cum Ribera, *Improbabile eſt Deum iurare iuramento execratorio*: nihilominus, cum homo iurat, id improbabile non videtur: immo, vt vidimus citatis Pſalmis poſt particulam, *Si*, execratio expreſsè ponitur. Præterea quòd particula, *Si*, Hebraïcè poſſit ſignificare, *non*; difficultatem habet; tum quia talem ſignificatum non ignoraſſent peritiſſimi linguæ Hebraïcæ Vatablus, & Genebrardus; atque adeo expeditiorem hanc viam explicandi illas dicendi formas ſecuti eſſent, nullam ſubintelligendo Apoſiopeſim: tum quia eadem particula, *Si*, vt infra videbimus, apud Hebræos ſæpe vim habet affirmandi; quare eadem affirmatiua, & negatiua dicenda non videtur.

In Pſal. 88.

29. Hinc probabilius videtur dicendum, particulam, Si, aliter accipi in iuramentis diuinis, & aliter in humanis. In humanis quidem accipi poteſt ſubintelligendo verba imprecationis: in diuinis verò non item; ſed interpretanda eſt per interrogationem; ita vt ſignificet, num: quem ſignificatum ſupra habere particulam, *Si*, vidimus. Cum igitur à Deo dicitur: *Semel iuraui in ſancto meo: Si, Dauid mentiar?* Idem eſt, ac dicere: Semel iuraui per ſanctitatem meam; num Dauidi mentiar? Similiter Pſalm. 94. *Quibus iuraui in ira mea; ſi introibunt in requiem meam?* Hoc eſt: Cum iurauerim me eos excluſurum à mea requie; num introibunt in requiem meam? Similiter Amos 8. *Iurauit Dominus in ſuperbiam Iacob; ſi oblitus fuero, vſque in finem omnia opera eorum:* hoc eſt: Num obliuiſcar vſque in finem omnia opera eorum. Quod ſi hic modus non placet, poteſt etiam, iuramentum diuinum per Apoſiopeſim, ſed ſine execratione explicari: vt Marci 8. *Amen dico vobis, ſi dabitur generationi iſti ſignum.* Vbi benè ſubintelligi poteſt per Apoſiopeſim: *Mihi fides non habeatur: teſtimonium meum non æſtimetur verum*; ad eum modum, quo Ioann. 5. idem Dominus dixit: *Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum.* Similiter Iſaiæ 14. *Iurauit Dominus exercituum dicens: Si non, vt putaui, ita erit; & quomodo mente tractaui, ita eueniet.* Subintelligitur, mihi fidem non habeatis. Qui modus iurandi alienus non eſt à Deo, cum ſæpè ſe humano loquendi modo accommodet, vt Geneſ. 6. dixit: *Pœnitet me feciſſe eos.* Cum Deum omnia præſcientem præteriti verè non pœniteat. Illud etiam 1. Reg. 14. poteſt per Apoſiopeſim intelligi: *Ergone Ionathas morietur, qui fecit ſalutem hanc magnam in Iſraël? Hoc nefas eſt. Viuit Dominus, ſi ceciderit capillus de capite eius in terram*, ideſt, Viuit Dominus iniuſtitiæ vindex, qui nos tecum ſimul puniat; ſi patiemur, vel capillum de capite eius in terram decidere. Aut per interrogationem. Viuit Dominus

Iurare in ſancto, eſt iurare per ſanctitatem. Ex Symmacho, & Theodoreto in Amos 4.

Tullius. *Apoſiopeſis figura. Hic, & n. ſequenti.*

innocentiæ aſſertor: num ceciderit capillus de capite eius in terram?

30. Quartò eadem particula, *Si*, interdum idem eſt, ac *Vtinam*. Lucæ 19. *Dominus videns ciuitatem, fleuit ſuper illam, dicens, quia Si cognouiſſes & tu.* Vbi aliqui interpretantur: *Vtinam cognouiſſes & tu.* Sic Ioſuë cap. 7. num. 7. & Iob. 6. num. 2. & Iob. 16. num. 4. cum in Hebræo ſit particula *Si*, *ti*, Septuaginta verterunt *Vtinam*; & ita noſtra vulgata habet. Luciauus etiam ſæpè *ti*, *Si* pro *Vtinam*, vſurpat. Maro etiam eodem ſignificatu eſt vſus: *Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus, oſtendat.* Quintò interdum, *Si*, idem eſt, ac *Quando*, vt Iſaiæ 4. *Si abluerit Deus ſordes filiarū Sion*, ideſt, Quando abluerit. Sextò denique, *Si*, affirmatiua particula eſſe poteſt, idemque valet, ac *Quandoquidem*, ſeu *Cum*, vt Ioann. vltimo: *Si eum volo manere donec veniam.* Quare à vulgata lectione quoad ſenſum non diſſonant Auguſtinus tract. 124. in Ioann. & Ambroſius in Pſalm. 45. legentes: *Sic eum volo manere donec veniam.* Qui vſus reperitur etiam apud non ſacros auctores; vt 1. Catilinaria: *Si illuſtrantur, ſi erumpunt omnia*, id eſt, cum illuſtrentur, cum erumpant omnia. Maro Æneid 6. *Si fratrem Pollux alterna morte redemit*, i. Quandoquidem redemit, ſeu cum redemerit. Et iuxta hunc ſignificatū affirmatiua, non dubitatiua intelligenda eſt particula *Si*, in præſenti Euangelii loco: *Si hæc facis, manifeſta teipſum mundo*, ideſt, cum hæc tanta ſigna facias, vt explicat Auguſtinus tract. 28. in Ioann. & Cyrill. lib 4. cap. 32. Ita etiam aſſiſmando, non dubitando Dominus Ioann. 14. diſcipulis dixit: *Si diligitis me, mandata mea ſeruate*, hoc eſt, cum me diligatis. Neque enim cenſendum eſt Chriſti Domini fratres de eius tot miraculis, quorum oculati teſtes fuerant, dubitaſſe, vt putauit Chryſoſt. hom. 47. Iuctedulitas autem eorum non erat circa Domini miracula, ſed an eſſet verus Meſſias, vt ſupra diximus.

Æn. 6.

Neque enim fratres eius credebant in eum.

Syllepſis figura pluries ab Euangeliſtis vſurpatur.

31. QVoad incredulitatem horum fratrum, ſciendum eſt Euangeliſtis familiarem eſſe Sylleptim figuram; qua pluribus indefinitè loquendo, tribuitur, quod non omnes faciunt. Ita Matthæi 26. effuſo à Magdalena ſuper Domini caput vnguento dicitur: *Videntes diſcipuli indignati ſunt, dicentes: Vt quid perditio hæc?* Et tamen Marcus cap. 14. ſignificans non omnes diſcipulos indignatos eſſe, apertius ait: *Erant quidam indigne ferentes intra ſemetipſos*, Immo Chryſoſtomus, Hieronymus, Auguſtinus, Beda, Theophylactus, & Euthymius putant ſolùm Iudam murmuraſſe iuxtà Ioann 12. *Dixit vnus ex diſcipulis eius Iudas Iſcariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc vnguentum non venijt trecentis denarijs, & datum eſt egenis?* Ita Marci 3. de Domini cognatis iuxta Bedam, Theophylactum, & Euthymium, dicitur: *Cum audiſſent ſui, exierunt tenere eum; dicebant enim, quoniam in furorem verſus eſt.* Quod quidem de aliquibus, non de omnibus, qui eò conuenerant, Domini cognatis intelligendum eſt; cum inter eos etiam B. Virgo ab Euangeliſta memoretur. Similiter hic non omnes Domini fratres in eum non crediditſſe dicendum eſt, ſed aliquos. De his Hieronymus contra Heluidium ait: *Antea non credentes, poſtea crediderunt: licet fieri potuerit, vt vno ſtatim credente, alij diu increduli fuerint.* Vnum ſtatim credentem Iacobum intellexit fortè Hieronymus; cui etiam in fide ſocium Iudam Thadæum adderem; cum vterque è perfectiori numero duodecim Apoſtolorum eſſet: quorum nomine dixit Petrus Ioann. 6. *Nos credidimus, & cognouimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei.* Sed ſicut ex incredulis hos excipimus; ita inter incredulos, alios etiam Domini conſanguineos vel verè ex parte matris, vel putatiuè ex parte Ioſephi non improbabiliter numerare poſſumus; vt Domini ſententiam veriſſimam cognoſcamus: *Inimici hominis domeſtici eius.* Matth. 10.

Dixit ergo eis Ieſus: Tempus meum nondum aduenit; tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.

32. TEmpus ſuum, quòd non aduenisse Dominus ait, tempus omnimodæ glorificationis, & manifeſtationis intelligit Auguſtinus tract. 88. in Ioan. ita vt his verbis reſponderit fratribus hortantibus: *Manifeſta teipſum mundo.* Quare huiuſmodi reſponſo indicare Dominus voluit ab ignominia mortis, & paſſionis tempus conſequendi gloriam præcedi debere; quod expreſsè ſignificauit, Lucæ 24. dicens: *Nonne oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam? Omnia tempus habent*, ait Eccleſiaſtes cap. 3. *Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangendi, & tempus ſaltandi. Non dixit*, inquit Rupertus, *Tempus ridendi, & tempus flendi: ſed primum tempus flendi, deinde tempus ridendi. Prius tempus plangendi, & poſtea tempus ſaltandi. Ille futuræ ciuitatis Rex, cuius regnum de hoc mundo non eſt, nouit ſibi & ſuis prius flendum, & poſt ridendum: prius plangendum, & poſtmodum eſſe exultandum.* Quare Salomonis ferculum, quod triumphalem currum, quo ad æternam gloriam itur, ſignificabat; habebat quidem *reclinatorium aureum, ſed aſcenſum purpureum. Quid eſt aſcenſus purpureus?* inquit Rupertus: *Deus, & homo Chriſtus pro ſalute hominum paſſus, & ſanguine ſuo purpuratus.* Quam multi æternæ gloriæ reclinatorium aureum ambiunt; paſſionis verò Dominicæ aſcenſum purpureum reſpuunt! Non tales fuerunt, qui apud Dauidem dixerunt: *Tranſiuimus per ignem, & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium.*

Paſſio gloriam præcedere debet.
Hi., & ſequentibus.
Li. 7. in Ioa.
Ioan. 18.
Cantic. 3.
Pſ. 65.

33. A Domino Apoſtolis dictum eſt Matthæi 10. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes; & ſimplices ſicut columbæ.* Cur potius ſerpens imitandus, deinde columba à Domino proponitur; cum potius à ſimplicitate ad prudentiam tranſitus fieri debere videatur? Reſpondet S. Ephrem: *Videtis, quòd in laboribus primùm exercitari oporteat, & per certamen coronari; vt ſic diuina detur gloria perfrui. Acerbitatem laboris dulcedo quietis excipit; & aſperitatem vitæ gaudium. Niſi odio habiti fuerimus ſicut ſerpentes, quaſi columbæ non reddemur amabiles. Primùm paſſus eſt Chriſtus, ac velut ſerpens Moyſis in ligno ſuſpenſus, & ſic poſtea tamquam columba è mortuis reſurgens euolauit ad cæleſtia. Primùm comedit lactucas agreſtes Paſchæ; ſicque reſurgens fauis ſe mellis refecit.*

Tom. 2. ſer. aſcetico ſub pnem.
Ioan. 3.
Exod. 12.
Num. 21.
Luca 24.

34. Ad idem confirmandum de Chriſto eſt Dauidis vaticinium Pſalm. 109. *De torrente in via bibet; propterea exaltabit caput.* Vbi Euſebius ait: *In torrente bibet, calicem videlicet, quem ipſe ſub ipſum paſſionis tempus ſignificauit dicens: Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat calix iſte à me. Cum igitur hunc calicem bibiſſet, tunc exaltauit caput; & ſicut ait Apoſtolus: Quoniam factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis; idcircò exaltauit il-*

Lib. 5 de demonſtr. c. 3.
Matth. 26.
Ad Philipp. 2.
Ad Epheſ. c. 1. 21.

lum Deus; ſuſcitans illum à mortuis, & ſedere illum fecit in dextera ſua ſuper omnem principatum, & Poteſtatem, & Virtutem, & Dominationem. Hinc benè Dominus conſanguineis ſuadentibus, vt in Ieroſolymæ luce ſe manifeſtaret, reſpondit: Tempus me glorificandi nondum aduenit, cum nondum meæ paſſionis tempus aduenerit. Tempus quidem veſtrum ſemper eſt paratum, ſemper idoneum; ſi vultis per labores, & ærumnas vobis aditum ad æternam gloriam reſerare. Aliter hæc verba magis ad litteram Chryſoſtomus explicat, quaſi Dominus dicat: *Vos etſi ſemper cum Iudæis verſemini, non interficient vos: mihi autem quamprimùm mortem machinabuntur. Itaque vobis quidem ſemper tempus eſt, cum non impendeat periculum: mihi autem tunc tempus erit, cum ero crucifigendus, & moriturus. Et quod ſic intelligat, ex ſequentibus perſpicuum eſt.*

Hom 47. in Ioan.

Non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit; quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quòd opera eius mala ſunt.

35. QVamuis Iudaici odii in Chriſtum cauſa hîc reddatur, quòd Dominus eorum praua opera argueret; hæc tamen cauſa cum planè iniqua foret; ſicut æquiſſima erant Chriſti monita, & obiurgationes; ideo tale odium ex Dauidis vaticinio ſemper gratis, hoc eſt ſine cauſa fuiſſe dicitur. Pſalm. 34. *Non ſupergaudeant mihi, qui aduerſantur mihi iniquè; qui oderunt me gratis.* Pſalm. 68. *Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.* Pſalm. 108 *Sermonibus odij circundederunt me, & expugnauerunt me gratis.* Pſalm. 119. *Cum his, qui oderunt me, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis.* Quare ex Iudæorum odio in Chriſtum, eorum praua opera arguentem manifeſtè apparet, quàm benè veteri prouerbio, dicatur: *Veritas odium parit.* Quàm pulchra mater, quàm infame monſtrum parturit? Huc ſpectant, quæ de Veritate diximus in Euang. Dominicę Paſſionis in illa Domini verba: *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?*

Vos aſcendite ad diem feſtum hunc; ego autem non aſcendo ad diem feſtum iſtum, quia tempus meum nondum impletum eſt.

36. CVm Dominus poſtea aſcenderit ad diem feſtum, ad explicandum quomodo nunc dixerit: *Non aſcendo ad diem feſtum iſtum*, vehementer laborant interpretes. Alii non ſoluendo, ſed frangendo potius difficultatis nodum temere verba hæc, quæ communiter habentur, *Non aſcendo ad diem feſtum iſtum*, expungunt. Alii ex Græco textu legunt: *Nondum aſcendam ad diem feſtum iſtum.* Sed cum iſta lectio in vulgata editione, & in pluribus Patribus, vt in Cyrillo, Ruperto, Beda, & aliis non habeatur; cumquè alia via ſit ad difficultatem ſoluendam, non videtur à vulgata lectione recedendum. Difficultas autem propoſita benè ſoluitur, ſi reuocemus in memoriam Scripturæ regulam, quam tradit Cyrillus lib. 3. in Ioann. cap. 3. dicens: *Conſuetudinem fuiſſe Chriſto, maximè quando ad imperitos Phariſæos loquebatur, corda illorum aſpicere, cogitationiſque motus, vt Deus examinare; ac ad ea, quæ illi mente verſabant, orationem nonnumquam accommodare. Ac ideo non ſerit à ſuperioribus*

Chriſtus in Euangelio ſæpe ad loquentium mentē, non ad verba reſpondit.

A *quandoque ſibi ſermo procedit; cum ad ea, quæ illi ſecum verterent, acutiſſimè oratio componatur. Hinc Lucæ 11. quærentibus Iudæis ſignum de cœlo, reſpondit Dominus: Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur. Data eſt autem talis reſponſio, eò quòd Iudæi ſecum ipſi dicerent: In Beelzebub principe Dæmoniorum eijcit dæmonia.* Similiter Chryſoſt. homil. 44. in Matth. ait: *Chriſtus ſæpè ad mentem interrogationem accommodat; non ad verba eorum. Quemadmodum ille, qui interrogauit: Quid boni faciam, vt habeam vitam æternam? Quoniam, ceu ad hominem nudum, & vnum e multis Iudæorum magiſtris adijt; idcirco etiam ipſe quaſi homo ei reſpondet: Quid me interrogas de bono? Vnus eſt bonus Deus.* Matth. 19.

B Iuxta hanc regulam igitur, cum Dominus dixit: *Non aſcendo ad diem feſtum iſtum;* non negauit abſolutè ſe aſcenſurum; ſed aſcenſurum ſe negauit ad eum finem, quem eius conſanguinei intendebant; ſcilicet ad gloriam, & ſui manifeſtationem per miracula publica facta quærendam. *Non aſcendam*, ait Rupertus: *Videlicet iuxta illorum ſenſum, qui dixerant: Vt & diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis: & ſi hæc facis, manifeſta teipſum mundo. Reſpondit ſe non aſcenſurum, id eſt ſublime de ſeipſo ſpectaculum, gloriam quærendo, præbiturum.* Quare, quamuis poſtea aſcenderit, nihilominus, vt Euangeliſta teſtatur: *Aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.* Vide quæ diximus Sabbato C præcedente in illa verba: *Ego non iudico quemquam.* Addidit præterea Dominus palam non aſcendendi cauſam, dicens: *Tempus meum nondum impletum eſt.* Impletum eſt autem in templum ad diem feſtum palam eundi tempus die medio, hoc eſt quarto totius Scenopegiæ feſtiuitatis, vt infra dicitur: *Iam die feſto mediante aſcendit Ieſus in templum, & docebat.* Tali autem die nihil Iudæos contra eum auſuros iam Dominus præſciebat. Ideo *Dicebant quidam ex Ieroſolymis. Nonne hic eſt, quem quærunt interficere? Ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt.*

Hæc cum dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa: vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum; non manifeſtè, ſed quaſi in occulto. D

37. SIne frequenti diſcipulorum comitatu Ieroſolymam Dominus venit; ibique non palàm docendo, & miracula faciendo primis feſtis diebus Dominus manſit; ideo quaſi in occulto veniſſe dicitur. Cur autem occultè manēdo Iudæorū paratas inſidias declinare, & non potius diuina virtute irritos illorum conatus reddere Dominus voluerit, reddit rationem Chryſoſt. dicens: *Si omnia tamquam Deus feciſſet, quid facere potuiſſemus in humanis rebus incidentes, quid facere nos oporteret? Si homicidis Iudæis obuiis iram ſedaſſet, & hoc frequenter feciſſet;* E *nos idem non potentes, offenderemus. Vnde nobis conſtaret quid eſſet faciendum?* Quare non vim vi repellere, ſed prudenti moderatione inimicorum inſidias declinare debemus. Id multò antea Dauidis ore Dominus docuerat, dicens: *Si is, qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo. Aſconderem me vtique ab eo*, legit Ambroſius. Audiant hæc, qui propriæ æſtimationis valdè ſolliciti, omnia gladio, & duello decernere volunt. Quorum *pedes veloces ſunt ad effundendum ſanguinem;* hi certè non Chriſtum ſibi caput ſe habere demonſtrant.

Hom 48. in Ioan. Inimicorū inſidiæ quomodo vitādæ. Hie. & n. ſequenti. *Pſ. 54.* 2. *De officijs c. vlt.* *Pſ. 13.*

38. Mirum profectò manſuetè declinandi iniuriam documentum multò poſt, ſua etiam in

Chriſti crucifixi imaginis eximium miraculum. Colennucius in compēdio hiſt. Neap. in ſupplemento l. 6.

imagine Redemptor noſter oſtendere voluit. A Nam in Neapolitana ab Alfonſo Aragoniç rege obſidione, repetitis bellici tormenti ictibus, diſſectaque mœnium parte, quæ templo B. Virginis à Carmelo proximè obtendebatur; cum tandem exploſa pila templum verſus perforato tholo rectà in Chriſti Domini cruci affixi effigiem ferretur; ſacrum illud ſimulacrum demiſſo capite ictum, quem in emittentem repellere poterat, declinauit. Cumque adſtantes aliò ſacram illam imaginem transferre conarentur, inde eam amouere nequiuerunt. Rex rem omnem cum ex Vrbis transfuga reſciuiſſet, Petrum Aragonium fratrem ſupremum exercitus ducem monuit, vt à templo bombardæ ictibus impetendo abſtineret. Fratris tamen monito non obſecutus Petrus illico pœnas dedit. Poſtero enim die cum oppugnationem inſtauraret, exploſa ex vrbe pila, infractum eius caput procul disiecit. Quo ex facto ſicut Catholici in iniuriis patienter declinandis, non iracundè vlciſcendis, habuere documentum: ita Iconomachi hæretici, qui in Belgio in ſacras imagines tam impiè grallati ſunt; earum tandem venerationem addiſcere poſſunt; ne ſæuius, quò ſerius puniantur.

Iudæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Vbi eſt ille?

Rupertus l. 7. in Ioan. Lodulphus l. 1. c. 10. Chriſtiani à Chriſto per baptiſmalem gratiam nomen accipiunt; per gloriam accipiunt à Ieſu. *Act. 4. In expoſit. Ep. de Circumciſione* Caluiniſtæ à Ieſu nomine abhorrent.

39. *NEmo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu Sancto*, teſte Apoſtolo 1. ad Cor. c. 12. propterea Iudæi diabolico ſpiritu agitati proprio nomine Chriſtum Dominum appellare prohibebantur. *Non dicunt: Vbi Ieſus, ſed, Vbi ille? Numquid enim eius, quem quærebant interficere, poterant nomen neſcire? Ergo cordis illorum habitator homicida diabolus ſic eos agebat, vt odio dictante nomen ſalutis non poſſent, immo nollent attingere*, ait Rupertus. Iudæi ergo ex odio ſanctiſſimum Redemptoris nomen pronunciare nolentes; inde ſe tam ſancti nominis participes non fore indicabant; atque adeo æterna damnatione dignos ſe teſtabantur. De prædeſtinatis enim ait Lodulphus: *Sicut hîc per gratiam baptiſmalem à Chriſto dicuntur Chriſtiani; ſic in cœleſti gloria ab ipſo Ieſu dicentur Ieſuitæ. Neque enim aliud nomē eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.* Iudæos autem imitantur Caluiniſtæ; de iis enim Renatus Benedictus inſignis Sorbonenſis Thelogus commendans noſtram minimam ſocietatem, ait: *Diuina prouidentia videtur inſtituta Societas Ieſu ad occurrendum Caluiniſtis; qui vt tollant à Chriſto Diuinitatem, non Ieſum Chriſtum appellant, vt mos antiquiſſimus eſt, vel Ieſum; ſed tantùm Chriſtum.*

Hom. 7. ad popul. Antioch. Dei erga Adamum præuaricatorem clementia. *Geneſ. 3.*

40. Quàm malè diuinæ clementiæ Iudaïca ingratitudo reſpondet? Chryſoſtomus de Deo vocante Adamum, qui paulò ante præuaricando diuinam iracundiam meruerat, ait: *A prima voce ipſum ſtatim erexit, & timentem confidere fecit, prior enim vocans ipſe; quinimmo non tantùm prior vocans, ſed etiam ex ſuo ipſum nomine appellans, & dicens: Adam vbi es? Amorem ſuum, & multam circa eum curam oſtendit. Iam enim omnes noſtis, quòd hoc eſt legitimæ amicitiæ indicium: ſicut viciſſim odio habentes nec nomina eorum, qui læſerunt, tolerant commemorari. Ideo Saül nullam quidem iniuriam paſſus; multas verò, & magnas iniurias in Dauidem machinatus, poſtquam ipſum oderat, nec illius appellationem commemorari tolerabat; ſed conſidentibus omnibus, poſtquam non veniſſe vidit, non dixit: Vbi eſt Dauid? Sed vbi eſt filius Iſai? Et iterum Iudæi in Chriſto idem faciunt; quoniam enim ipſum auerſabantur, non dixerunt: Vbi eſt Chriſtus? Sed vbi eſt ille?* 1. Reg. c. 20. n. 27.

41. Porrò quamuis Iudæorum turba, tamquam leo rugiens circuiret quærens Dominum, quem deuoraret; poterant tamen omnes, niſi indigni fuiſſent, ſanctiſſimo Ieſu nomine in manſuetiſſimos agnos transmutari; eorumque iracundiæ flamma procul expelli. *Sit nomen Domini benedictum in ſecula*, ait Origenes: *quod cum vidiſſent leones in Daniele, in agnos immutati ſunt: quod cum flamma ignis agnouiſſet in Anania, & Azaria, & Miſaele, foras e fornace fugit. Hoc etiam & Cetus cum videret in Iona, obſtupuit; atque illæſum eum, quem de naui ſuſceperat, reddidit; intaminatum remiſit, quem viuum ſuſcepit.* Salutare B Dei nomen marinam belluam velut nauim reddidit, ne Ionas naufragaret. Paulus Apoſtolus iuxta Auguſtinum factus eſt de lupo agnus; cumque ter naufragium feciſſet, ter incolumis emerſit. Cur? Quia in eo ſalutare Ieſu nomen fuit repoſitum: *Vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & filiis Iſrael.* Contra verò Iudæi ſalutare Redemptoris nomen repellentes, rabidi lupi permanſerunt, & circa fidem miſerrimè naufragarunt.

Origenes Tom. 1. l. 2. in Iob. Dan. 3. Dei nominis vis ſalutaris. *Iona. 2. Ser. 14. de Sanctis. 2. ad Cor. c. 10. Act. 9.*

42. *Hoc nomen ſecundùm miſericordiam tuam, Domine, hoc nomen ſaluatoris mei, filii tui in ipſo adhuc lacte matris tenerum cor meum biberat, & altè retinebat*, ait Auguſtinus. Ad fidei lac, Ieſu nomine conſecratum ſugendum hortatur Apoſto- C lus: *Sicut modo geniti infantes, rationabile, ſine dolo lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem.* Huiuſmodi lac ſugere renuentes Iudæi, mirum eſſe non debet, ſi monitum, quod ibi tradit Apoſtolus, non ſeruarent: *Deponentes omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias & omnes detractiones.* Quandoquidem Chriſto Domino iniquiſſimè detrahentes dicebant: *Non bonus eſt, ſed ſeducit turbas.* 3. Confeſſ. c. 4. 1. Petri c. 2.

Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant, quia bonus eſt. alii autem dicebant: Non, ſed ſeducit turbas.

D 43. HIc apparent Zizania in medio tritici: cum alii de Chriſto Domino benè ſentirent; alii verò eum, vt ſeductorem haberent. De perfidis Iudæis in Chriſtum Dominum murmurantibus iuxta Hieronymum, Dauidis eſt vaticinium Pſal. 72. *Cogitauerunt, & locuti ſunt nequitiam; iniquitatem in excelſo locuti ſunt: iniquitatem in excelſum locuti ſunt*, legit Ambroſius. *Poſuerunt in cœlum os ſuum; & lingua eorum tranſiuit in terra. Et lingua eorum ardet in iuſtos terræ*, legit Chaldæus. In iuſtos enim, & iuſtorum caput, nempe Chriſtum, Iudæorum lingua exarſit. *Matth. 13. l. 5. de fide c. 7.*

44. Tam pernicioſa peſtis eſt murmuratricis linguæ vitium; vt ipſæ inſenſatæ creaturæ ab eius E venenato habitu ſibi cauere videantur. *O quàm peſtis miſera, & mortifera eſt ipſa murmuratio! ô quàm venenoſa!* legitur apud Auguſtinum. Ideo de Dathan, & Abiron qui quòd contra Moyſem & Aaronē murmuraſſent, dehiſcente terra viui intra eius hiatū abſorpti ſunt, ait Ambroſius: *Immugiens terra in medio plebis ſcinditur; aperitur in profundum ſinus, abripiuntur noxii: & ita ab omnibus mundi huius ablegantur elementis; vt nec aerem hauſtu, nec cœlum viſu, nec mare tactu, nec terram contaminarent ſepulchro.* Sepulchro quidem indigni fuerunt; cum eorum maledicum os murmurationis peſtē, exhalans fœtidum ſepulchrum

Murmurantis lingua quam pernicioſa peſtis. *Serm. 26 ad fratres de Eremo. Num. 16. Ambroſius l. 10. ep. 82.*

Pſal. 5. Maledicus diuerſa lingua ab ea, quá Deus dedit, vti videtur. *Pſal 11 5* Maledici os cur ſepulchro ſimile.

foret : *Sepulchrum patens eſt guttur eorum ; linguis ſuis doloſè agebant.* Linguis ſuis, notat Remigius, doloſè agunt maledici ; veluti alias ſibi proprias linguas comparauerint ; cum linguis à Deo datis ad benedicendum, vtendum ſit. Hi ergo impudenter dicunt : *Linguam noſtram magnificabimus. Lingua noſtra dominabimur*, legit Chryſoſtomus : *Labia noſtra à nobis ſunt ; quis noſter Dominus eſt ?* Propterea *ſepulchrum patens* eſt murmuratoris guttur, nam ſicut ſepulchrum numquam fœtidis cadaueribus expletur ; ita maledici os numquam alios bona fama ſpoliando ſatiatur. Rurſus ſicut ſepulchrum hominis faciem, & caput in informe craniũ immutat ; ita obtrectator bonam proximi eſtimationem in infamiam mutare conatur. Denique *ſepulchrum patens* eſt maledici os ; eo quòd ſicut ſepulchrum, quæ intra ipſum immittuntur, exigua reddit, ea in modicum puluerem redigendo ; ita maledici os aliorum bonam famam ſemper quantùm poteſt imminuere nititur.

S. Hieronymus, vel S. Paulinus Ep. 14 ad Celantiam Maledicentia cur Diaboli laqueus. Murmurãtium aures diuinis vocibus ſurdæ redduntur. *De ſomnio Scipionis.*

45. Maledicentiam, & detractionem *extremum diaboli laqueum* vocat Hieronymus. Cum laqueo potius ſuffocetur guttur, quàm ad murmurandum aperiatur ; cur maledicentia laqueo comparatur ? Quia quamuis maledici guttur ad murmurandum referetur ; illud tamen ad implorandam diuinam miſericordiam diabolus per ipſam maledicentiam obſtruit ; vt nequeat maledicum os Dei ſibi miſericordiam conciliare. *Vbi Nilus ad illa, quæ Catadupa nominantur, præcipitat ex altiſſimis montibus ; ea gens, quæ illum locum incolit, propter magnitudinem ſonitus ſenſu audiendi caret*, ait Tullius. Similiter maledicis murmurantibus, obtrectationis murmure aures ſurdæ redduntur, ne diuinas voces ad ſalutem eos reuocantes audiant : *Murmurauerunt in tabernaculis ſuis, non exaudierunt vocem Domini*, ait Dauid Pſal. 105. In quo quidem canibus peiores ſunt ; illi enim vehementer latrando, ad Dominorum voces non obſurdeſcunt : obtrectatores verò murmurando diuinas voces omninò non audiunt.

Detrahẽtes Chriſto Domino cur crucifixoribus peiores *Ioan. 8.*

46. Pſalmum 108. de Chriſto eſſe vaticinium conſtat ex Actis Apoſt. cap. 1. vbi de Iudæ proditione illius Pſalmi verba Petrus Apoſtolus interpretatur. In eo igitur Pſalmo de Iudæis perſecutoribus conqueritur Dominus dicens: *Pro eo, vt me diligerent, detrahebant mihi.* Cur de detractione, & murmuratione Iudaïca, & non potius de paſſione, & crucifixione conqueſtus eſt Dominus ? Quia quodammodo magis Chriſto Iudaïca obtrectatio, quam ipſa paſſio, & crucifixio diſplicuit. Ita ſentit Auguſtinus dicens : *Non ait : Pro eo, vt diligerent me, interficiebant me ; ſed detrahebant mihi. Ideo quippe interfecerunt, quia detraxerunt negantes Dei filium, & dicentes, quòd in principe dæmoniorum eijcit dæmonia : & dæmonium habet, & inſanit, quid eum auditis ? Et cætera talia. Qua detractione ab illo auertebant eos, quorum conuerſionem ille quærebat. Et ideo potius hoc dixit ; vt oſtenderet magis eos nocere, qui Chriſto detrahunt, & per hoc animas interficiunt ; quàm eos qui mortalem carnem, mox præſertim reſurrecturam ſæuiendo peremerunt.* Ex quo colligitur magis Redemptorem de animarum iactura, quàm de propria paſſione, & morte doluiſſe. Quod ſi Chriſtus Dominus animarum ſalutem propria vita cariorem habuit quanti nos eam æſtimare debemus ? Quare Bernardus Auguſtini ſententiam ſecutus ait : *Nec detractoris linguam ipſo etiam mucrone, quo Dominicum latus confoſſum eſt, crudeliorem dicere verearis. Fodit enim hæc quoque Chriſti corpus, & membrum de membro ; nec iam exanime fodit, ſed facit exanime fodiendo. Ipſis quoque nocentior eſt ſpinis, quas illi tam ſublimi capiti furor militans impoſuit ; ſeu etiam clauis ferreis, quos ſanctiſſimis manibus illis, & pedibus conſummatio Iudaicæ iniquitatis infixit. Niſi enim huius, quod nunc pungitur, & transfodit, corporis ſui vitam, illius vita corporis prætuliſſet ; numquam illud pro iſto mortis iniuriæ, crucis ignominiæ tradidiſſet.*

Serm. de triplici cuſtodia manus, linguæ, & cordis.

Detractoris verba ſpinis acutiora.

47. Eccleſiaſtici 28. n. 29. dicitur : *Sepi aures tuas ſpinis, & linguam nequam noli audire.* Præſtat enim ſpinas circa aures habere, quàm murmuratoris verba. Spinæ enim recens natæ, cum molliores ſint, non pungunt : at murmuratoris verba etiam cum molliſſima videntur, veluti acutiſſima iacula feriunt. *Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, & ipſi ſunt iacula.* Pſ. 54.

Murmuratio lepræ ſimilis. *Num. 12.*

48. Cum Moſis ſoror Maria contra fratrem murmuraſſet, fœdiſſima lepra percuſſa eſt. *Ecce Maria apparuit candens lepra quaſi nix. Et etiam medium carnis eius deuoratum eſt à lepra.* Ex lepra quaſi nix apparuit ; quòd fratris famam denigraſſet ; rurſus niuem corpore referebat, quod in eius anima fraterna charitas refrixiſſet. Sed ſi quæratur, cur potius lepra, quàm ſupplicio alio punita ſit ? Reſpondetur vt culpæ pœna ſimilis foret. Hinc apud Auguſt. ſer. 26. ad fratres de Eremo legitur : *Sicut lepra proprium corpus deuorat, & ſibi adhærentes inficit ; ſic & murmurator non ſolùm ſeipſum deſtruit ; ſed etiam cunctos audientes inficit, & perimit.* Eo quòd audientes murmuratio perimat, dicitur à Salomone : *Remoue à te os prauum, & detrahentia labia procul ſint à te.* Septuaginta legunt : *Remoue à te os obliquum.* Verè os obliquum, obliquamque linguam inſtar fulminis murmurator habet. Sicut enim fulmen nubem primùm, in qua generatur lacerat ; deinde non recto, ſed obliquo tractu è nubibus deſcendit, & ad dextram, & ad læuam ferit : *Obliqui via fulminis*, ait Seneca : ita obliqua murmuratoris lingua primùm ipſius murmuratoris animam, à qua prodit murmuratio, lacerat : deinde obliquo curſu ipſos auditores, & illinc lethaliter lædit. *Vnus eſt, qui loquitur*, ait Bernardus : *& vnum tantum verbum profert : & tamen illud vnum verbum in vno momento multitudinis audientium, dum aures inficit, animas interficit.* O verè momentum vnde pendet æternitas ! Quid mirum eſt, ſi obliquo fulmini maledicum os comparetur : cum fulgur illud in lingua habeat ; de quo dicitur à Domino : *Videbam Satanam, ſicut fulgur de cœlo cadentem. Detractor, & libens auditor ; vterque diabolum portant in lingua*, ait Auguſtinus. Dices, detractionis auditor in aure potius, quàm in lingua diabolum portare videtur. Reſpondeo cum Paulo 2. ad Timot. 2. de loquentibus noxia verba bene dici poſſe : *Sermo eorum, vt cancer ſerpit.* Cancer, ſeu vt Græcus textus habet, Gangræna, morbus eſt, qui corroſa vna corporis parte ad aliam corrodendam tranſit. Ita detractionis ſermo in aure inſtillatus, ad cor, & ad os inficiendum tranſit : ita vt detractionis auditor ſæpè ipſe detractor euadat : & ſic diabolum non ſolùm in aure, ſed in ore portet.

Prou. 4. n. 24. Maledici lingua fulmini obliquo curſu ferienti ſimilis Hie. & n. ſequẽti.

Serm. 24. in Cantic.

Lucæ 10. Detractor eiuſque libens auditor, diabolũ in lingua portant. *Auguſt. tom. 4. lib. de ſalutaribus documentis.* Detractio Gangrænæ ſimilis.

Detractor fulmini ſimilis.

49. Fulmen triſulcum dicitur, eò quod tripartitam flammam deferre videatur. Talis eſt murmuratoris lingua, cum veluti tergemina lethali flamma ſeipſam, & abſentem proximum, & præſentes auditores incendat. Nam iuxtà S.

In Ep. Iacobi c. 8.

Thomam, detractor ſeipſum, & auditores detractioni conſentientes per culpam interficit; proximum per infamiam; vel etiam per culpam; ſi impatienter ſui detractionem ferat, & illatam iniuriam vlciſci velit. Hinc detractor *trilinguis* à Chaldæo Paraphaſte vocatur Eccleſiaſtis cap. 10. n. 11. Rurſus fulmen ſæpè, quem exanimat, integrum relinquere videtur, nullo vulneris indicio apparente: Similiter maledici fulminea lingua tam occultè, & ſimulatè proximo detrahit, vt inflictum famę vulnus planè lateat. *Non habet latam data plaga frontem; ſed vorat tectas penitus medullas.* Medullas deuorat, nempe Chriſti viſcera, ideſt proximum Chriſti ſanguine redemptum, de quo non minus Dominus, quàm Apoſtolus ait: *Tu illum, vt mea viſcera, ſuſcipe.*

Verba mutuata ex Seneca in Hipp.

Serm. de triplici cuſtodia, manus, linguæ & cordis. Maledici lingua triplex eſt, gladius veluti triceps. *Pſal. 56. Matth. c. 23 n. 33.* Maledici lingua viperæ ſimilis & viperâ peior. *Bern. ibid.*

50. Pſalmo 100. à Dauide dicitur: *Detrahentem ſecretò proximo ſuo hunc perſequebar.* Ex Chaldæo legitur: *Loquentem lingua triplici, hunc perſequebar.* Quare de maledica lingua ait Bernardus: *Numquid non lancea eſt iſta lingua? Profectò, & acutiſſima, quæ tres penetrat ictu vno. Lingua, inquit, eorum gladius acutus. Gladius equidem anceps, immo triceps eſt lingua detractoris.* Quàm benè Domini teſtimonio murmuratores Iudæi *Genimina viperarum* appellantur! De maledici enim lingua ait idem Bernardus: *Numquid non vipera eſt lingua iſta? Ferociſſima planè: nimirùm quæ lethaliter tres interficiat flatu vno. Occidet eum lingua viperæ*, dicitur Iob 20. Detractorem ſcilicet ipſius lingua linguæ viperæ inſtar occidet: quamuis hæc viperæ ſimilitudo ad detractionis peſtem iudicandam, impar ſit. Vipera enim non toto corpore venenum diffuſum habet; cum ex ea capite, & cauda abſciſſis, reliquum ad lepræ remedium ſalutaris cibus ſit: cúmque ex ea inſuper ad veneni antidotum theriaca conficiatur. At detractor quantus quantus eſt, totus venenum ſibi, & aliis eſt. Corde enim venenum contra proximum fouet, illudque ore, & toto corpore geſtu proximum aſpernante diffundit. *Non quieſcit hoc malum; ſicut nec venenum, quod ex vno membro tranſit ad aliud*, ait Hugo de Sancto Caro in c. 3. Epiſt. Iacobi. Quo etiam veneno auditor detractioni conſentiens ſpiritualiter moritur. *An non & ipſe moritur, qui venenum bibit; quod ei maledica detractoris lingua propinat?* inquit Bernardus. Quare murmuratoribus cum Chryſoſtomo dicere deberemus: *Habes aliquem, quem laudes, & commendes? Aures aperio, vt vnguenta ſuſcipiam. Si verò male velis dicere, verbis ingreſſum obturo: non enim ſtercus, & cœnum accipere ſuſtineo.* Non tantùm ſtercus, & cœnum; ſed venenum, peſtem, Inferni habitum dicere poterat Chryſoſtomus.

Bernardus ſup. citat. Detractoribus quid reſpondendum ſit. *Chryſoſtomus hom. 3. ad populũ.*

51. Meritò igitur iuſtus Iſraëlitarum rex aiebat: *Detrahentem ſecretò proximo ſuo hunc perſequebar. Loquentem in abſcondito contra proximum ſuum hunc interficiebam*, legit Hieronymus. Dices, ſeuera nimis pœna videtur, ſi detractionis verbo violenta mors rependatur. At latrones nonne iuſta lege mortis rei ſunt? Tales ſunt detractores; hinc Ezechielis 22. dicitur: *Viri detractores fuerunt in te ad effundendum ſanguinem.* Vbi Septuaginta legunt: *Viri latrones fuerunt in te.* Sunt enim detractores veri latrones, cum proximi famam detrahendo diripiant: immo latronibus, qui externa bona rapiunt, peiores ſunt: nam iuxta Salomonem Prov. 22. *Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ.* Quare Anacletus Epiſt. 3. detractores peiores eſſe latronibus aſſerit, redditque rationem: *Quia iſti, quæ*

Pſal. 100. Detractores latronibus ſimiles, iiſque peiores.

A *extra nos ſunt, licèt noſtra ſint, auferunt; detractores propriè nos ipſos diripiunt.* Secundò nonne iuſtè homicidę, mortis rei iudicantur? Tales ſunt detractores: nam iuxtà Alexandrum Pontific. Ep. 3. *Summa iniquitas eſt detrahere, nec diſſimile homicidio crimen.* Clemens Romanus ſcribit Petrum Apoſtolum tria homicidii genera diſtinxiſſe, & eorum pœnam parem fore: *Si quis interficeret alium, ſi odiſſet, ſi detraheret.* Tertiò incendiarii nonne iuſto ſuplicio capite damnantur? Incendiaria lingua detractoris eſt, ita vt mirum non ſit ſi lingua flammæ figuram, ignisque colorem referat. *Ignis linguam* vocauit flammam

Detractores homicidis ſimiles. *Clemens Epiſt. 1.* Homicidii tria genera. Detractores incendiariis ſimiles. *Iacobus c. 3.* Maledica lingua igne nocentior.

B Iſaias c. 5. n. 24. *Ecce quantus ignis quàm magnam ſyluam incendit! Et lingua ignis eſt*, ait Iacobus Apoſtolus. Apta quidem, ſed adhuc impar ignis, & linguę ſimilitudo eſt. Ignis ſyluam incendendo ſylueſtribus feris nocet; murmuratoris verò lingua homines lædit. Ignis inutile ſyluæ ſenticetum incendit: ſed, vt videre eſt in hoc Euangelii loco, maledica Iudæorum lingua non ſpinas, ſed Chriſtum Dominum floridam Ieſſe virgam, ſuauiſſimum campi florem, candidiſſimum lilium conuallium incendere, & denigrare nititur, dicens: *Non bonus eſt, ſed ſeducit turbas.* Subdit Iacobus: *Lingua ignis eſt, vniuerſitas iniquitatis: lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ inflammata à Gehenna*; hoc

C eſt iuxta Bedam, incendit totum mortalis vitæ curſum; quæ à die natiuitatis vſque ad mortem, veluti ſemper circumacta curriculi rota peragitur: ita vt maledica lingua nullo vitæ tempore à detractione ceſſet; neque ætati vlli vnquam parcat. *Omnes petit*, inquit Nazianzenus; *viuos, victuros, mortales, ſuperos, incautos, cautos, amicos, hoſtes, malos, bonos, vicinos, diſtantes.* Nec vllo vmquam tempore à detractione ceſſat: cumque reliqua corporis inſtrumenta temporis curſu imbecillia reddantur; lingua toto vitæ tempore expedita ſemper, & libera remanet ad detrahendum. Hinc perpetuò *inflammat rotam natiuitatis noſtræ*, ſcilicet humanam vitam, quæ annua circulatione veluti rota conuoluitur. In

Naianz. De ieiunii ſilentio. Maledica lingua nemini parcit.

Maledica lingua cur rotæ comparetur.

D hac, veluti molari rota linguam acuit obtrectator ad proximorum famam acutius configendam. Vel ſicut molendini rota triticum comminuit, & conterit; ita toto vitę tempore à detractore proximi fama comminuitur, & conteritur. Denique vt notatur apud Nicephorum, *rota ſublimia demittit, demiſſa ſublimat*: ſic detractor teſte Nazianz. *Eum, qui reus eſt, innocentem declarat; & reum, qui innocens eſt.* Propterea detractoribus comminatur Iſaias cap. 5. *Væ, qui dicitis bonum malum, & malum bonum.* Tales erant in hoc Euangelio Iudęi dicentes de Chriſto ſummè bono: *Non bonus eſt, ſed ſeducit turbas.* Cum igitur talis ſit detractoris lingua, & inflammet rotam natiuitatis noſtræ; meritò tamquam incendiaria

Lib. 18. c. 29. Car. 54. de ſilentio.

E à iuſtiſſimo Rege Dauide morte punitur: *Loquentem in abſcondito contra proximum ſuum hunc interficiam.* Quod ſi mortis reus eſt ſecretus detractor; qua pœna dignus eſt publicus obtrectator? Vtrique certè æternę damnationis pœna ſtatuitur, & meritò; quia à Gehenna, hoc eſt inferni igne maledica lingua inflammatur, teſte Iacobo Apoſtolo. Quare detractori Gilbertus Abbas ait: *Ignem hunc, quem euomis, hauſis de Gehenna; inde incipit, & eo rapit.*

Pſal. 100 ſ. iuxta lectionem Hieronymi, & Anacleti Ep. 2. *Serm. 24 in Cantica.* Maledica lingua in fernum igne euomens, eò damnáda.

52. Cum Hebræorum populus ex Ægypto eductus contra Deum, & Moſem murmuraſſet dicens: *Cur eduxiſti nos de Ægypto, vt moreremur*

Num 21.

in

Num. 21. Murmuratores ſerpentibus ſimiles ſerpentium morſu puniti ſunt. Hîc, & n. ſequẽti *Cap.* 10. 11.

in ſolitudine? Deeſt panis, non ſunt aquæ: anima noſtra iam nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo. Miſit Dominus in populum ignitos ſerpentes. Tali etiam punitione murmurationis culpæ par pœna reſpondit. Murmuratores enim illi, & nunc Iudæi iſti, qui ſuſurronum more, & murmure Chriſto in hoc Euangelio detrahunt, benè ſerpentibus aſſimilari poſſunt iuxta Eccleſiaſten. *Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit.* Caſſianus legit: *Si momorderit ſerpens non in ſibilo, non eſt abundantia incantatori.* Ideſt, ſi ſerpens occultè momorderit; quamuis incantator multùm in ſerpentes poſſit; difficilè tamen effuſo iam latenter veneno mederi poterit. Nihilominus poteſt tam

B

proximo, quàm ipſius murmuratoris animæ inflicto vulneri medela adhiberi; dummodo *plaga incantetur diuinæ ſcripturæ carminibus*, vt loquitur Chryſoſtomus. Incantationis huius carmen debent eſſe ſcripturæ verba; quibus nobis præcipitur: *Diliges proximum tuum, ſicut teipſum. Dilectio canticum eſt. Vox cantoris feruor eſt ſancti amoris*, ait Auguſtinus. Ex hoc cantico famę reſtitutio, atque adeo inflicti vulneris curatio prouenit. Labia, vt à detractionis labe libera ſint, ignito charitatis calculo, qualem Iſaias habuit, ſunt mundanda. Alioqui, qui proximi charitatem negligit detrahendo; nec ſaltem poſtea famam reſtituere ſatagit, quantum ex ſe eſt Deum iniuſtum charitatis legiſlatorem eſſe ſignificat. Quod iuxta Bedam indicauit Iacobus Apoſt. dicens: *Nolite detrahere alterutrum, fratres. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem.*

Murmurationis inflicto vulneri quæ medela adhibenda. *Hom.* 48. *in Ioann. Matth.* 19. *n.* 19. *In Pſal.* 95. *& ſer.* 256. *de tempore. Iſaiæ c.* 6. Labia, ne proximo detrahant, charitatis ignito calculo mundanda.

C

Cap. 4. *n.* 71. Detrahens proximo ſuo, Dei, qui charitatis eſt legiſlator, detractor eſt. Murmuratores ſerpẽtibus ſimiles. Murmurator ſibi ipſi pœnalis eſt.

53. Rurſus, quòd murmurationis ſpiritus ſerpenti aſſimiletur, benè docuit Dauid Pſal. 139. *Acuerunt linguas ſicut ſerpentis; venenum aſpidum ſub labijs eorum.* Quæ verba de Iudęis in Chriſtum murmurantibus explicat Hilarius. Venenum ſub labiis, non in labiis habere dicuntur, iuxta Auguſtinum; ad occultum detractionis murmur ſignificandum. Sub ſerpentis lingua veſica veneno plena latet, quæ eum ſerpens mordet, rumpitur. In hoc etiam ſerpentis morſus cum murmuratoris morſibus conuenit; quandoquidem murmurator inuidia diſrumpi ſe

D

ſentit, dum proximum detractionis morſibus lacerat. Ita vt meritò dici poſſit: *Rumpatur quiſquis rumpitur inuidia. Dentibus ſuis fremet, & tabeſcet*, de murmurante ait Dauid. Macerari enim ſe, & liuore tabeſcere maledicus ſentit, dum in alios murmurando fremit. Exiguam, vt dixi, veſicam veneno plenam ſerpens ſub lingua habet; murmurator verò totum os maledicentiæ veneno repletum habet: *Cuius maledictione os plenum eſt, & amaritudine, & dolo*, dicitur à Dauide, & à Iacobo Apoſtolo maledica lingua dicitur *plena veneno mortifero.*

Martialis Pſal. 111. *Pſal.* 9. *Cap.* 3.

E

54. Aſpis ex Euthymio, cui murmurator comparatur, cùm in aliquem furit, niſi in illum venenum infuderit, exanimatur. Sed in hoc murmuratoris peior caſus eſt; aſpis enim dummodo venenum transfundat, non moritur; murmurator verò detractionis virus effundendo ſeipſum ſpiritualiter interimit. Aſpidis morſum cum voluptate eius, qui læditur, coniungi docet Ælianus. Aſpidem morſu ſoporiferam quietem afferre docet Rhodiginus. At de murmuratoris lingua dicitur: *Sub lingua eius labor, & dolor:* Laborem ſcilicet, & dolorem proximis afferendo, vt explicat S. Thomas. *Aſpidis venenum inſanabile*, dicitur à Moſe Deuteron. 32. vt my-

In Pſal. 57. Aſpis furens, niſi venenũ transfundat, moritur. Maledicus aſpide peior. *Lib.* 9. *de animal. cap.* 2; *lib.* 17. *cap.* 14. *Pſal.* 9. Aſpidis morſu voluptatem, & ſoporem inducit.

A

ſticè ſignificetur, quàm difficilis ſit famæ reſtitutio ad venenum murmuratoris tamquam aſpidis ore transfuſum expellendum. Benè igitur Deus ad puniendos murmuratores, qui ſerpentes imitantur, ignitos ſerpentes immiſit: ignitos quidem ad murmurationem puniendam; quę tamquam ignis flamma in ſublime fertur, ſublimiora, & ſanctiora capita impetendo. *Apertio oris illius inflammatio eſt. Nil in rerum natura tam ſacrum eſt, quod ſacrilegum non inueniat*, teſte Seneca. Tribus pueris Deum laudantibus pepercit Babylonicus ignis: iuſtis verò viris, diuinis laudibus, Deique gloriæ ſemper intentis, maledicæ linguæ flamma non parcit, vt benè notauit Chryſoſtomus hom. de tribus pueris.

Famæ reſtitutio quàm difficilis. *Num.* 21. *Eccli.* 20. Maledica lingua Babylonicæ fornacis igne crudelior. *Danielis c.* 3.

55. Ceraſta angue peſſimo murmurator eſt peior. Nam, vt dicitur Gen. 49. *Ceraſtes mordet vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro.* Murmurator verò immediatè in ipſam animam, quæ corpori inſidet, inſurgendo virus effundit. Coruus voraciſſimum, & cadauerum cupidiſſimum animal obtrectatoris ſymbolum eſt. Ex Ariſtotele autem coruus hoc habet proprium, vt in oculos inſiliat, eoſque effodere gaudeat. Similiter detractor in ſanctiſſimos viros Eccleſiæ lumina, ſæpè maledica lingua inſurgit. In præſenti quidem Euangelio murmuratores Iudæi ſeductorem appellando Chriſtum Dominum, maledico roſtro, tamquam corui, inuecti ſunt in eum, qui ſub ſancti Iobi figura *oculus fuit cæco. Cæcus eſt genus humanum, quod in parente primo à Paradiſi gaudiis expulſum claritatem ſupernæ lucis ignorans, damnationis ſuæ tenebras patitur*, ait Gregorius. Huic cæco oculus fuit Chriſtus Dominus eum illuminando. Cum igitur coruus detractoris ſymbolum ſit; eum Deus tamquam abominabile animal vitandum eſſe præcipit Leuit. 11. *Hæc ſunt, quæ de auibus comedere non debetis, & vitanda ſunt vobis. Omne coruini generis in ſimilitudinem ſuam.* Si ex diuina lege ſola detractoris figura abominabilis eſt; quàm abominabilis detractor erit? Immo tamquam ipſa abominatio haberi debet; vt meritò *abominatio hominum detractor* à Salomone dicatur Prou. 24. & ab Apoſtolo *ſuſurrones, & detractores odibiles Deo.* Ad Rom. c. 1. n. 30.

Murmurator ceraſte peior. Coruus cur obtrectatoris ſymbolũ. *Teſte Aiguano in Pſal.* 110. *n.* 9. *de animal. c.* 1. *Iob. c.* 29. *Gregor. hom.* 2. *in Euang.* Maledicus hominum abominatio.

56. *Satanicum barathrum* appellat Chryſoſtomus detractionem. Sed à Satanico barathro peccatores quidem abſorbentur, non iuſti: Detractor verò Satanico barathro peior, ipſos iuſtos maledico ore abſorbere non erubeſcit. Hinc Eccleſ. 28. de maledica lingua dicitur: *Vtilis potius infernus, quàm illa*, ideſt minus nocens. Nam vt ait Hugo de ſancto Caro, *Infernus non nocet niſi malis; lingua verò nequam nocet bonis, & malis.* Sed quamuis os obtrectatoris veluti porta ſit Inferni; nihilominus de iuſtorum cœtu, & Eccleſia dicitur: *Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Flamma ſua non comburet iuſtos*, dicitur ab Eccleſiaſtico de lingua nequam. Exodi 3. vidit Moſes rubum, in quo Deus inſidebat, ardere, & non comburi: ſimiliter, etſi lingua nequam in ſanctos viros maledicentiæ incendia iactat; huiuſmodi tamen flammis eos comburi Deus innocentiæ aſſertor non permittit. Nubes quidem ſolari luci tenebras offundere poſſunt; ſol tamen quamuis nobis ſublunaribus obſcurior videatur, cœleſtibus clariſſimè fulget. Sic iuſtorum fama, quamuis maledicæ linguæ incendio denigrata videatur; eorum tamen conſcientia in cœleſti theatro diuinis oculis nitidiſſimè ſplendet. *Fulgebunt iuſti ſicut ſol in conſpectu Dei.*

Maledica lingua multiplici ex cauſa inferno peior. Hîc, & n. ſequenti. *Matth.* 16. *Eccl. c.* 28 *n.* 26. *In officio Paſchali.*

57. Secundò de maledica lingua dicitur: *Vtilis potius Infernus, quàm illa*; quia, vt idem Hugo ait: *Sicut carcer vtilis eſt in ciuitate ad puniendum noxios, & ad terrendum alios; ita Infernus viris iuſtis, & patientibus vtilis eſt*: quia illos terret; peccatores autem damnatos punit. Ex Inferno autem carcere prodire damnatis non datur: contra verò ex maledico ore, ſuo pro arbitrio liberè prodit lingua ad homines funeſtandos. Luca 16. *Inter nos, & vos chaos magnum firmatum eſt*, dicere poſſumus Inferni incolis: ſed idem detractoribus dicere nequimus; cum eos ex humano conſortio arcere nequeamus. Tertiò in Inferno damnati, ſi non ad maledicendum mutas, mutilatas ſaltem linguas habent: De iis enim Apoc. 16. dicitur: *Commanducauerunt linguas ſuas præ dolore.* At obtrectatores ad maledicendum integras, & benè acutas habent linguas: Pſ. 139. 4. *Acuerunt linguas ſuas, ſicut ſerpentis.* Qui tantùm abeſt, vt mutilatas linguas habeant; vt multiplici, & verſipelli detractione bilingues videantur: Prouer. 8. *Os bilingue deteſtor*, de maledico ore diuina ſapientia ait. Quartò præponitur Infernus linguæ maledicæ, quia infernus ignis damnatos crucians, miniſter Dei eſt, peccati incapax: maledicus verò miniſter eſt diaboli, & proximum crucians in ſe ſimul peccati peſtem transfert. Quintò Infernus locus eſt maledictis deſtinatus: Matth. 25. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius*: hinc mirum eſſe non debet, ſi inde maledictio, non benedictio, prodeat. *Non mortui laudabunt te Domine; neque omnes, qui deſcendunt in Infernum*, de damnatis dicitur iuxta Chryſoſtomum Pſal. 113. & Pſal. 6. *In inferno autem quis confitebitur tibi?* Contra verò cum humana lingua Dei opus ſit cœlitus datum, teſte Machabæo adoleſcentulo, qui *linguam poſtulatus citò protulit. Et ait*: Machab. cap. 7. *E cœlo iſta poſſideo*: conſequenter inter ea Dei opera collocanda eſt, quibus dicitur: Dan. 3. *Benedicite omnia opera Domini Domino.* Cur ergo lin- Iacobi. 3. guæ miniſterio *ex ipſo ore procedit benedictio, & maledictio?* 6. In Inferno Limbus ſanctorum Patrum receptaculum fuit, quietis locus: at in maledica lingua quietem nullam proximus experitur: quare apud Eccleſiaſticum cap. 28. n. 25. Syriaca lectione legitur de maledica lingua: *Requies eſt apud inferos potius, quàm apud illam.* 7. Infantibus ſine baptiſmo decedentibus quietis locum præbet Infernus: contra verò maledicus neque adultis, neque infantibus parcit. Hinc Phariſæi primum ortum, & infantiam cœci nati calumniantes dixerunt: Ioan. 9. *In peccatis natus es totus.* 8. Ex inferis aliquando beneficum in proximos verbum quoquo modo prodiit, dicente Epulone: *Rogo te pater, vt mittas Lazarum* Luca. c. 16. *in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres; vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.* At à maledica lingua nullo vnquam tempore beneficum in proximum verbum auditur. Quare de obtrectatoribus inceſſanter maledicentibus dicitur: Pſal. 139. *Tota die conſtituebant prælia: acuerunt linguas ſuas, ſicut ſerpentis.* 9. Denique cum de maledica lingua dicitur: *Vtilis potius Infernus, quàm illa*; ſi pro Inferno, vt aliàs in ſcriptura, ſepulchrum intelligamus; peior eſt obtrectatoris lingua ſepulchro: quia ſepulchrum mortuos abſorbet, obtrectatoris verò os etiam viuos: quia ſepulchrum cadauera deſtruit; obtrectator verò famam, & animam: quia ſepulchrum lapide obſeratur; obtrectatoris verò fœtidum os ſemper eſt patens: *Sepulchrum patens eſt guttur eorum.* Pſal. 5.

58. Sed ad Dauidis teſtimonium de detractoribus redeamus: Pſal. 139. *Acuerunt linguas ſuas, ſicut ſerpentis; venenum aſpidum ſub labijs eorum.* Murmuratores ſurda aſpide peiores. Hic, & n. 60. Aſpis ſurda dicitur ab eodem Dauide Pſal. 57. *Sicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas.* Vtinam aſpidis ſurditatem murmuratores imitarentur; ne malè audirent; & ne aures perpetuò arrigerent, in aliena otia, & negotia ſemper intenti.

59. Porrò ſi ſerpentes plurimi mordendo venenum tranſmittunt; Maledica lingua ſerpentibus quibuslibet, & baſiliſco, vibratiſque ſagittis innocentior. Hic, & n. ſequenti. ſi Ptias, aſpidis genus, B ſputo venenum transfundit; ſi Baſiliſcus, & draco venenato halitu interimunt: omnes tamen ad lædendum certam propinquitatem requirunt: venenata etiam ſagitta non niſi ad certam diſtantiam ferit. Quamuis ergo de murmuratoribus dixerit Dauid: *Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentis*: Pſal. 139. quamuis ad ſignificandum murmuratores, cominus & eminus ſauciare, dixerit: Pſal. 56. *Dentes eorum arma, & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus*: omnes tamen comparationes iſtæ impares ſunt ad indicandam murmurationis peſtem, cum murmurantium linguæ ad quamlibet diſtantiam feriant: & ad cœlum vſque, terræque fines venenum euomant: Pſal. 72. *Poſuerunt in cœlum os ſuum; & lingua eorum tranſiuit in terra.* Ipſa aſtra à maledica lingua libera C non fuerunt. *Etiam cœlum infamare conantur; & mercedem ſtupri inter ſidera collocare*, ait Hieronymus. In Amos c. 5. Ethnici enim de cœleſtibus malè ſentientes, tot infamiæ portenta inter aſtra numerarunt; ſtelliſque impudica Martis, & Veneris, aliorumque nomina, & vana numina tribuerunt: & aſtrorum candorem Iouis adulteriis inquinarunt.

60. Eſt & alia ratio, cur ſerpentium, & maledicæ linguæ comparatio impar ſit, quam tradit Iacobus Apoſtolus dicens: Cap. 3. *Omnis natura beſtiarum, & volucrum, & ſerpentium, & cæterorum domantur, & domita ſunt à natura humana; linguam autem nullus hominum domare poteſt.* Bruta animalia, quamuis fera, quamuis D immania, erga eum, qui illis alimenta præſtat, manſueta, & obſequentia redduntur: obtrectatoris verò lingua neque cibo illi largè miniſtrato manſueſcit. Patet hoc in Hebræorum populo ex Ægypto egreſſo; quem Deus, vt habetur Sapientiæ 16. *Angelorum eſca nutriuit, & paratum panem de cœlo præſtitit illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem. Qui deſeruiens vniuſcuiuſque voluntati, ad quod quiſque volebat, conuertebatur.* Nihilominus contra Deum, & Moſem murmurantes Hebræi dixerunt: Num. 21. *Cur eduxiſti nos de Ægypto, vt moreremur in ſolitudine? Deeſt panis, non ſunt aquæ: anima noſtra iam nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo.* Ad hos arguendos iuxtà Bedæ, & E Plinii teſtimonium, Beda in c. 3. Iacobi. Pli. l. 8. c. 17. ſuis è latebris prodeat immaniſſima ſerpentium aſpis, in Ægypto domita à patrefamilias; & quotidie de caverna ſua egreſſa ad menſam eius annonam innocenter percipere ſolita. Aſpis manſuefacta apud patrēfamilias innoxia fuit. Parum ſit ergo ad detractorum peruerſitatem indicandam, ſi cum Dauide dicamus: *Venenum aſpidum ſub labijs eorum?* Pſal. 139. Nam aſpis in ſubminiſtrantem alimenta venenum numquam effudit: Pſal. 77. 19. Effudit autem Hebræorum lingua in Deum ſubminiſtrantem cibum, murmurationis venenum. *Malè locuti ſunt de Deo.* Rurſus ſi beſtiæ quædam, vt equi, ne calcitrent, ſubtracto cibo, imbecilliores reddi-

ti domantur: ad maledicum Hebraicum populum cohibendum, neque cibi ſubminiſtratio, neque cibi ſubtractio vtilis fuit. De eo enim dicitur Deut. 32. *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit:* de eodem dicitur: *Si vero non fuerint ſaturati, & murmurabunt.* Quare, cum neque cibo dato, neque ſubtracto murmuratrix lingua dometur: benè eam *Inquietum malum* Iacobus appellauit.

Maledica lingua meritò inquietum malum appellatur.

Pſal. 58.

61. Sicuarius explicans ſupracitata Iacobi verba de feris manſuetudinem addiſcentibus, refert cetum ſeu balenam, cum adeo vaſta ſit, piſciculi tamen, cui nomen Maſculus, natando ducatum ſequi: Quare ſi quis intra naſſam Maſculum habeat, balenam quò voluerit circum agere poterit. *Facies homines, quaſi piſces maris*, dicitur Habacuc 1. & iuxtà Nyſſenum, & Damaſcenum de B. Virgine, eiuſque ſanctiſſimo filio dicitur Iſaiæ 66. 7. *Antequam veniret partus eius, peperit maſculum. Antequam veniat dolor parturientium, peperit maſculum,* legunt ſeptuaginta. Dum ergo veluti piſces *hoc mare magnum, & ſpatioſum manibus* viuendo tranamus; ſanctiſſimus Deiparæ filius, *qui cum malediceretur, non maledicebat,* nobis ad benedicendum ducatum præſtat.

Supra. Balena piſciculú nomine Maſculum ductorem ſequitur.

Nyſſen. orat. de reſurrectione. Damaſc. lib. 4. de fide; c. 15.

Pſal. 103. 25.

1. Petri c. 2.

62. Si ergo maledicendo eius ductum impiè renuamus; immanes profectò feræ ad manſuetudinem procliuiores, quàm humana lingua, habendæ ſunt. Teſte Tullio ditiores Romani multos barbatos, nobile piſcis genus, in piſcinis habebant; qui ſi manſuetiores facti ad manum accederent, præ felicitate putabant ſe digito cœlum attingere. Sed ſi linguam piſcis inſtar lubricam manſuetiorem reddamus, illam à maledicentia, noxiiſque verbis coercendo; non per hyperbolen, ſed iuxta veritatem cœlum attingemus; cum cœleſte regnum perfectis viris paratum ſit; & *ſi quis in verbo non offendit, hic perfectus eſt vir.*

Lib. 2. ad Attic. Ep. 1.

Multi manſuefacti Romanis in delicijs fuerunt.

Iacob 3.

63. Ex naturali hiſtoria, & experimento plura auium genera manſuefieri, & humanum ſermonem addiſcere conſtat. *Habebant & Cæſares iuuenes ſturnum, item luſcinias Græco, atque latino ſermone dociles: præterea meditantes in diem, & aſſiduè noua loquentes, longiore etiam contextu,* ait Plinius lib. 10. c. 42. Cum rationis expertia animalia ad humanos ſermones imitandos ſupra brutalem naturam quodammodo aſſurgant; deberent vtique homines humanam conditionem tranſcendentes, Angelicam loquelam pro viribus imitari: ſunt autem ſancti Angeli ita à maledicis verbis alieni; vt neque ipſi diabolo maledicere velint: *Cum Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ; ſed dixit: Imperet tibi Dominus,* teſte B. Iuda Apoſtolo. Quod expendens Hieronymus ait: *Si Michael non fuit auſus diabolo, & certè maledictione digniſſimo iudicium inferre blaſphemiæ; quantò magis nos ab omni maledicto puri eſſe debemus?* Quare ſicut teſte Auguſtino maledicus *Diabolum in lingua portat*; ita à maledicentia alienus, cui benedicens, & benedicta lingua eſt, Angelum in lingua præferre videri poteſt.

Aues ad Græcè, & Latinè loquendum dociles.

Maledictentia abhorrens lingua, angelicam loquelam imitatur.

Hieronymus in Epiſt. ad Titum c. 3.

Auguſt. ſerm. 4. de ſalutaribus documentis c. 26.

Maledicus Diabolum in lingua portat.

64. Iacobi ſententiam de domita omnium beſtiarum natura ab homine, intelligit Hugo Victorinus, & Hugo Cardinalis, cum homo in ſtatu innocentiæ fuit; tunc enim animalia omnia, etiam fera ſibi ſubiecta habuit. Quare hinc etiam maledicæ detrahentis linguæ malignitas ponderanda eſt. Status enim innocentiæ, qui aduerſus beſtiarum omnium immanitatem præualere potuit, eaſquè ſibi ſubiectas habuit; contra detractionis malitiam non præualuit: quandoquidem ab innocentiæ ſtatu diabolus humani generis parentem nonniſi detractione deiecit; primumquè detrahendi exemplum hominibus dedit; quod benè ſic explicat Rupertus: *Rebellis lumini, Altiſſimo ſe fore ſimilem dixit: Quid dicemus quando è contra Altiſſimum ſibi ſimilem facere contendat? Mendax enim ipſe eſt; inuidus ipſe eſt: mendax autem ſibi ſimilem, id eſt mendacem vult facere Deum, dum dicit: Nequaquam morte moriemini. Quid enim hoc aliud eſt, niſi mentitus eſt ille, qui dixit: Morte moriemini? Item verè inuidus, præcepti Dei cauſam eſſe inuidiam audet aſſerere, cum dicit: Scit enim Deus, quia in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dij. Nam cum dixiſſet: Nequaquam morte moriemini: quaſi quæreretur: Quare ergo tam ſeuerè interdixit? Quare tam minaciter prohibuit? Scit enim, inquit, quia aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dij. Quid ergo hac blaſphemia draconis horribilius? Quid hac præſumptione nequiſſimi nebulonis ſceleratius? Quaſi parum fuerit, quod ſuperbiendo Dei ſimilitudinem perdidit; adhuc detrahendo ſimilem ſibi Deum aſſerere præſumit. Immò Deum mendacem, ſe autem veracem habendum eſſe miſero perſuadet homini.* Ex quibus Ruperti verbis colligitur Primò, Deum primùm detractionis ictus ſuſtinuiſſe: quod quidem ad ſolatium ſuorum ſeruorum, & patientiæ documentum notari debet; cum à maledicis iniuſtè ſibi detrahi ſentiunt. Secundò ex vltimis Ruperti verbis vera ratio colligitur, cur peccatores ad detrahendum ſint procliues; nempe, cum ipſi praui ſint, alios etiam ſibi ſimiles exiſtimari volunt. Ex quo fit, vt detractoris inflammata à Gehenna lingua dum aliis detrahit, ſibi tamquam illis ſimili ſimul infamiæ notam inurat. Hinc de detractoribus Pſal. 63. dicitur: *Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum.* Paruuli dicuntur detractores, eò quòd inuidi ſint. *Paruulum occidit inuidia,* dicitur Iob 5. Paruulus autem inuidus dicitur; quia ad inuidiam puſillo animo vrgetur: cum nonniſi aliis depreſſis, non propria virtute, aſſurgere ſe poſſe credat. Hinc benè Hieronymus ait: *Vilium ſatis hominum eſt, & ſuam laudem quærentium alios viles facere; quia alterius vituperatione ſe laudari putant: & qui ſuo merito placere non poſſunt, placere volunt in comparatione peiorum.*

Detractio Diaboli hominem innocentiæ ſtatum abſtulit.

Annot. in Gen.

In Gen. lib. 3. cap. 6.

Iſaiæ c. 14. 14.

Detractio prima in Deum fuit

Gen. 3.

Maledicentiæ procliuitas vnde proueniat.

Detractores, & inuidi cur paruuli dicantur.

Ep. 1. ad Demetriadem.

65. Porrò primus detractionis auctor, vt vidimus, diabolus fuit; qui Euam alloquendo, diuinæ bonitati detrahere eſt auſus. Quare ſi ſerpenti detractores comparare libet: *Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentis:* ſerpenti illi comparentur, de quo dicitur Apoc. 12. *Draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus, & Satanas.* Quamuis hæc etiam detractoris cum ſerpente diabolo comparatio impar ſit; nam diabolus ſub ſerpentis figura deliciarum paradiſum ingredi non eſt auſus. *Non ſerpens, præſertim à Diabolo corporaliter inuadente poſſeſſus, in paradiſo fuit,* ait Rupertus: *ſed mulier corpore, & oculis vaga dum incontinenter deambulat, fortè proſpectans qualis extra paradiſum mundus haberetur, locus diabolo datus eſt, & occaſio porrecta, vnde tentaret.* At in ſpiritualium virorum cœtum, qui deliciarum paradiſum in terris referre deberet, detractionem ingredi ſæpè videmus. *Vix reperias etiam inter profeſſores vitæ perfectioris, qui hoc vitio non laborent, iſtoque diaboli laqueo aliqua ratione non teneantur,* legitur apud S. Hieronymum. Petrus autem Damiani cum religioſis viris dixiſſet: *monaſterium veſtrum, dilectiſſimi, quidam paradiſus eſt.* Subdit deinde; *Nihil ferè*

Detractor primus Diabolus fuit.

Pſal. 139.

Detractor homo, diaboli detractoris audaciam ſuperat.

Lib. 3. in Geneſ. c. 2.

Linguæ peccata Religioſis valde timenda.

Ep. 14. ad Celantiam:

Lib. 2. Ep. 18. vel opuſc. 52. c. 25. & 26.

quamuis apud Hieronymum in Catalogo, dicatur: *Simon Chananeus cognomento Iudas frater Iacobi Epiſcopi, qui ei ſucceſſit in Epiſcopatu, poſt obitum Iacobi cognomento Iuſti vixit annos viginti ſupra centum;* hanc tamen ſententiam non Hieronymi, ſed à Græcis adiectam fuiſſe benè notat ibi Marcianus Victorius.

Iudas Thadæus Apoſtolus Domini conſobrinus fuit. *Matth. 10. Aug. l. 2. de cõſenſu Euãg. c. 30. Euſeb. l. 1. c. 15.*

Iudas Thadæus Apoſtolus ad Abagarum Syriæ regẽ miſſus eſt.

Deus quare Saddai Hebræo vocabulo dicatur.

Iudas Apoſtolus Iacobi minoris frater quare Lebbæus dictus eſt.

24. Quartus Domini frater numeratur Iudas: *Quem Matthæus Thadæum appellat*, inquit Auguſtinus; *nonnulli autem codices habent Lebbæum. Quis autem vmquam prohibuerit duobus, vel tribus nominibus hominem vnum vocari?* De eodem Hieronymus in cap. 10. Matthæi ait, *Thadæum Apoſtolum Eccleſiaſtica tradit hiſtoria miſſum Edeſſam ad Abagarum regem Oſroenæ, qui ab Euangeliſta Luca Iudas Iacobi dicitur: & alibi appellatur Lebbæus, quod interpretatur corculum, credendumque eſt eum fuiſſe trinomium.* Thadæus Syriaca lingua à Thad, hoc eſt mamma, mammeus interpretatur. Quod quidem nomen etiam Deo tribuitur: nam Geneſ. 17. & alibi Deus dicitur Saddai, hoc eſt mammeus ab Hebraica voce Scad, ideſt mamma, ſeu vbere; eo quòd ſumma in homines beneficentia totus ſit lac, totus dulcedo. Lebbæi cognomentum reperitur in Græco textu, & in nonnullis Latinis codicibus Matthæi 10. ſignificatque corculum. Meritò autem à corde Apoſtolus Iudas nomen accepit; tum ob amabiles ipſius mores, tum vt ab altero Iuda proditore, qui excors fuit, diſtingueretur. Porrò Iudam Iacobi fratrem, atque adeo Domini conſobrinum eumdem eſſe cum Iuda Thadæo, qui inter duodecim Apoſtolos ponitur, patet primò, quia Tridentinum ſeſſ. 4. recenſens inter Canonicos libros epiſtolas Catholicas SS. Iacobi, & Iudæ, vtrumque Apoſtolum appellat. Quod quidem nomen non tribuit Tridentinum Euangeliſtis Marco, & Lucæ; quamuis Origenes lib. de recta in Deum fide, Epiphan. hæreſ. 51. Dorotheus in Synopſi Marcum vnum ex 72. diſcipulis fuiſſe affirment. Idemque de Luca aſſerunt Origenes; Gregorius præfatione in Iob cap. 1. Simeon Metaphraſtes in eius vita; Theophylactus in Lucam cap. 24. & Nicephorus lib. 1. cap. 34. Patet ſecundò, quia Actorum cap. 1. vbi duodecim Apoſtoli numerantur, *Iudas Iacobi* vocatur: & ne quis hallucinetur putans dici Iudam Iacobi à patre, ipſe initio ſuæ epiſtolæ ait: *Iudas Ieſu Chriſti ſeruus; frater autem Iacobi.* Falſum autem omninò eſt, quod Nicephorus dixit lib. 1. hiſtoriæ cap. 33. Iudam hunc ex coniuge Maria filios Iacobum, & Ioſetem habuiſſe. Præter Iudam Thadæum Apoſtolum, Iudam alium è numero Septuaginta diſcipulorum fuiſſe miſſum in Syriam ad Abagarum regem docent Euſebius 1. hiſtor. cap. 13. Niceph. 2. hiſtor. cap. 40. & Græci in Menologio. Nihilominus iuxta veritatem ſentiendum eſt cum Hieronymo ſupra citato, & Dorotheo in Synopſi, qui vnum tantùm Iudam Thadæum, & Apoſtolum, & Iacobi, atque adeo Domini fratrem, & ad Abagarum regem miſſum agnoſcunt. Ad hos accedit Beda in cap. 1. Actuum Apoſtolorum, dicens: *Iudas Iacobi, ideſt frater Iacobi, idem eſt, qui in Euangelijs vocatur Thadæus, miſſuſque eſt Edeſſam ad Abagarum regem.*

Iacobus minor cur inter cæteros fratres præcipuè frater Domini dictus eſt.

25. Quæres, cum tam Iacobus minor, quàm Iudas conſobrini fratres Domini fuerint; cur tantùm Iacobus frater Domini nominetur? Reſpondetur, vt Iacobus minor à Iacobo maiori diſtingueretur: Iudas verò cum Thadæus, & Lebbæus etiam diceretur, à Iuda Iſchariota per hæc nomina ſatis diſtinguebatur; ita vt non opus eſſe ei titulum alium, nempe fratris Domini addere. Præterea probabiliter dici poteſt maiorem aſpectus ſimilitudinem cum Domino Iacobum habuiſſe, quàm Iudam, qua aſpectus ſimilitudine expreſſius fraternitatem Domini teſtabatur. Vltimò confutatis aliis ſententiis, dicendum videtur Mariam Alphæi, & qui idem eſt, Cleophæ coniugem, Deiparæ ſororem, natam eſſe ex fratre, vel ſorore Ioachimi, aut Annæ B. Virginis parentum: atque hinc Deiparæ dictam eſſe ſororem, eiuſque filios Iacobum, Ioſephum, Simonem, & Iudam Thadæum, Domini fratres eſſe dictos: qui ex parte Cleophæ Alphæi eorum parentis fratres etiam Domini dici potuerunt; cum Cleophas Alphæus frater fuerit Ioſephi B. Virginis ſponſi; qui vulgò pater Domini habebatur.

B. Virginis ſoror, Domini matertera nata eſt ex fratre, vel ſorore S. Ioachimi, vel S. Annæ.

Fratres Domini dicti ſunt filii Cleophæ, ſeu Alphæi, qui S. Ioſephi frater fuit.

Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera, quæ facis. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe.

26. Reditum in Iudæam Domini conſanguinei ſuadebant; vt dubitationem, quam de Chriſto habebant, an eſſet verus Meſſias in lege promiſſus diſſoluerent; ibi enim Iudæorum peritiſſimos eſſe ſciebant. Hoc talis ſuaſionis motiuum fuiſſe colligit Toletus ex eo, quòd ſubdat Euangeliſta: *Neque enim fratres eius credebant in eum.* Verumtamen ex eadem incredulitatis ratione, alterum eiuſdem ſuaſionis motiuum fuiſſe colligitur; ſcilicet Domini conſanguineorum ambitio, & gloriæ cupiditas: qui, vt ex Chriſti miraculis in Ieroſolymæ Iudææ metropolis luce editis, ad ipſos tanquam ad Domini conſanguineos gloria etiam redundaret, reditum in Iudæam ſuadebant, vt ſentit Auguſtinus tract. 28. in Ioannem: Ambitioni verò, & gloriæ cupiditati incredulitatem eſſe coniunctam benè Dominus docuit Ioannis 5. *Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt non quæritis? Inanis gloria fidei impedimentum præſtat, quoniam oportet credentem intellectum captiuare in obſequium Chriſti, qui autem humanam gloriam quæritat, non ſe ſubijcit, ſed exaltare ſtudet, vt habeat vnde glorificetur,* ait Caietanus ſentac. 10. quæſt. 2. *Ambitio,* inquit Bernardus in Pſalm. 90. *ſubtile malum, ſecretum virus, peſtis occulta, doli artifex, mater hypocriſis, liuoris parens, vitiorum origo, criminum fomes, virtutum ærugo, tinea ſanctitatis, excæcatrix cordium, ex remedijs morbum creans, generans ex medicina languorem.* Talis erat horum Domini conſanguineorum ambitio: cum enim Chriſti miracula remedia eſſent ad hominum cæcitatem repellendam, humanamque ſalutem inducendam, iiſdem ipſi ad inanis gloriæ oſtentationem vti volebant. Benè ergo dicitur *Ambitio ex remedijs, morbum creans.* Dicitur præterea *excæcatrix cordium*; cum enim Domini conſanguinei iſti cogitare debuiſſent Chriſtum tantorum miraculorum operatorem nonniſi ex Dei regimine in omnibus dirigi: *Ipſe diriget conſilium eius:* nihilominus tamquam corde excæcati, auſi ſunt ei proprium obtrudere conſilium. *Eccleſ. c. 39.*

Ambitionis eſt incredulitas comes.

Ambitionis mala.

27. *Nihil intentatum ambitio prætermittit.*

Sui diuinatio & tentatione. Diabolus prauus Domini æmulator producit ventos de theſauris ſuis. Pſ. 134. 7. Seneca in epiſt.

Nec dubitet quiſquam diaboli hæc eſſe negotia; & nundinatores eius, quicumque hæc exercent commercia, ait Cyprianus. Diabolus ambitionis negotiatione futiles honores theſaurizat hominibus; ex quibus nihil aliud, quàm inanis gloriæ tumidus ventus exhalat; ita vt in hoc diabolus Dei prauus æmulator irrideri iure poſſit, cum *producit ventos de theſauris ſuis*. *Relinque ambitum*, inquit Seneca, *tumida res eſt, vana, ventoſa, nullum habet terminum.* Immo certum habet terminum, nempe perditionem, æternæque gloriæ iacturam.

Si hæc facis, manifeſta teipſum mundo.

18. MVltiplex huius particulæ, *Si*, vſus in ſacris litteris valde notandus eſt. Primò, communior vſus eſt, vt conditionato dicendi modo deſeruiat: Sicut Ioan. 4. *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forſitan petiſſes ab eo.* Ioann. 10. *Si non facio opera Patris, nolite credere mihi.* Secundò eadem particula dubitationi, ſeu interrogationi deſeruit, poniturque pro, *an*, vel, *num*. Quæ acceptio frequens eſt apud ſanctum Lucam; vt cap. 13. *Domine, ſi pauci ſunt, qui ſaluantur?* cap. 14. *Si licet Sabbato curare?* cap. 22. *Domine, ſi percutimus in gladio?* Actorum 1. *Domine, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael?* Qui vſus reperitur etiam apud non ſacros auctores, vt 2. de Diuinatione: *Dicito, ſi paſcantur aues?* Tertiò particula, *Si*, in indignatione, vel iuramento vſurpari ſolet; & ſic ſenſum negatiuum habet, vt Pſalm. 88. *Semel iuraui in ſancto meo, ſi Dauid mentiar*, hoc eſt non mentiar. Pſalm. 94. *Ipſi verò non cognouerunt vias meas, quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam*, ideſt non introibunt. Marci 8. *Amen dico vobis, ſi dabitur generationi iſti ſignum*, ideſt non dabitur. Quomodo autem per huiuſmodi loquendi formas ſenſus negatiuus intelligendus ſit, Titelmanus, Vatablus, & Genebrardus in Pſalm. 94. & Adamus Saſbout in epiſt. ad Hebr. cap. 3. explicant per figuram Apoſiopeſim, ſeu reticentiam; ita vt aliqua velut execratiò intelligatur: ſcilicet: *Si Dauid mentiar*, non ſim Deus, aut mendax habear, aut aliquid ſimile. Contra verò in huiuſmodi loquendi formis verba execrationis ſubintelligi negat Ribera, explicans verba Amos 8. *Iurauit Dominus in ſuperbiam Iacob; ſi oblitus fuero vſque in finem omnia opera eorum.* Vbi ait: *Si, cum verbis iurandi, aut affirmandi expreſſis, aut ſubauditis vim habet negationis. At Adamo in cap. 3. epiſt. ad Hebræos, non placet hæc exponendi ratio; negatque, Si, accipi pro, non; ſed quædam per Apoſiopeſim taceri dicit; vt, Non ſim Deus, aut alia huiuſmodi, poſt quæ rectè ponitur, Si. Immo ſæpè hæc particula ponitur, vbi nulla videtur eſſe Apoſiopeſis, cum nullus ſit vehemens affectus, vt 3. Reg. 1. Iuret mihi rex Salomon hoc, quod non interficiet ſeruum ſuum gladio. Hebraicè: Si interficiet ſeruum ſuum gladio.* Idem repetit Ribera in cap. 3. ad Hebræos, dicens: *Quoniam Scriptura nuſquam exprimit hæc, quæ ipſi taceri dicunt; ſed potius addit interdum quædam, cum quibus illa non rectè cohærent; vt 1. Reg. 14. Viuit Dominus, ſi ceciderit capillus de capite eius in terram. Marci 8. Amen dico vobis, ſi dabitur generationi iſti ſignum.* Quare ibi Ribera abſolutè docet in huiuſmodi loquendi formis ex vi Hebraici idiomatis, Si, idem eſſe, ac, non. Sed contra Riberæ ſententiam non videtur vniuerſaliter verum

Particulæ, Si, ſex ſignificatus. Hic, & ſequentibus.

Tullius.

Apoſiopeſis figura. Hic, & n. ſequenti.

nuſquam Scripturam exprimere cum particula, *Si*, execrationis verba; cum Pſalm. 7. dicatur: *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis: perſequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat.* Pſalm. 130. *Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam; ſicut ablactatus eſt ſuper matre ſua: ita retributio in anima mea.* Ideſt, ſicut infans recens ablactatus flet mœſtus in ſinu matris, quia lactis dulcedine priuatur; ſic anima mea diuinæ conſolationis ſuauitate priuatur. Pſalm. 136. *Si oblitus fuero tui, Ieruſalem, obliuioni detur dextera mea. Adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi non meminero tui: ſi non propoſuero Ieruſalem in principio lætitiæ meæ.* Quare etſi, vt benè notat Bellarminus conſentiens cum Ribera, *Improbabile eſt Deum iurare iuramento execratorio*: nihilominus, cum homo iurat, id improbabile non videtur: immo, vt vidimus citatis Pſalmis poſt particulam, *Si*, execratio expreſsè ponitur. Præterea quòd particula, *Si*, Hebraicè poſſit ſignificare, *non*, difficultatem habet; tum quia talem ſignificatum non ignoraſſent peritiſſimi linguæ Hebraïcæ Vatablus, & Genebrardus; atque adeo expeditiorem hanc viam explicandi illas dicendi formas ſecuti eſſent, nullam ſubintelligendo Apoſiopeſim: tum quia eadem particula, *Si*, vt infra videbimus, apud Hebræos ſæpe vim habet affirmandi; quare eadem affirmatiua, & negatiua dicenda non videtur. — In Pſal. 88.

29. Hinc probabilius videtur dicendum, particulam, *Si*, aliter accipi in iuramentis diuinis, & aliter in humanis. In humanis quidem accipi poteſt ſubintelligendo verba imprecationis: in diuinis verò non item; ſed interpretanda eſt per interrogationem; ita vt ſignificet, num: quem ſignificatum ſupra habere particulam, *Si*, vidimus. Cum igitur à Deo dicitur: *Semel iuraui in ſancto meo: Si Dauid mentiar?* Idem eſt, ac dicere: Semel iuraui per ſanctitatem meam; num Dauidi mentiar? Similiter Pſalm. 94. *Quibus iuraui in ira mea; ſi introibunt in requiem meam?* Hoc eſt: Cum iuraui enim me eos excluſurum à mea requie; num introibunt in requiem meam? Similiter Amos 8. *Iurauit Dominus in ſuperbiam Iacob: ſi oblitus fuero, vſque in finem omnia opera eorum:* hoc eſt: Num obliuiſcar vſque in finem omnia opera eorum. Quod ſi hic modus non placet, poteſt etiam, iuramentum diuinum per Apoſiopeſim, ſed ſine execratione explicari: vt Marci 8. *Amen dico vobis, ſi dabitur generationi iſti ſignum.* Vbi benè ſubintelligi poteſt per Apoſiopeſim: *Mihi fides non habeatur: teſtimonium meum non æſtimetur verum*; ad eum modum, quo Ioann. 5. idem Dominus dixit: *Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum.* Similiter Iſaiæ 14. *Iurauit Dominus exercituum dicens: Si non, vt putaui, ita erit; & quomodo mente tractaui, ita eueniet.* Subintelligitur, mihi fidem non habeatis. Qui modus iurandi alienus non eſt à Deo, cum ſæpè ſe humano loquendi modo accommodet, vt Geneſ. 6. dixit: *Pœnitet me feciſſe eos.* Cum Deum omnia præſcientem præteriti verè non pœniteat. Illud etiam 1. Reg. 14. poteſt per Apoſiopeſim intelligi: *Ergone Ionathas morietur, qui fecit ſalutem hanc magnam in Iſraël? Hoc nefas eſt. Viuit Dominus, ſi ceciderit capillus de capite eius in terram*, ideſt, Viuit Dominus iniuſtitiæ vindex, qui nos tecum ſimul puniat; ſi patiemur, vel capillum de capite eius in terram decidere. Aut per interrogationem. Viuit Dominus

Iurare in ſancto, eſt iurare per ſanctitatē. Ex Symmacho, & Theodotio in Amos 4.

innocentiæ aſſertor: num ceciderit capillus de capite eius in terram?

30. Quartò eadem particula, *Si*, interdum idem eſt, ac *Vtinam*. Lucæ 19. *Dominus videns ciuitatem, fleuit ſuper illam, dicens, quia Si cognouiſſes & tu.* Vbi aliqui interpretantur: *Vtinam cognouiſſes & tu.* Sic Ioſuë cap. 7. num. 7. & Iob. 6. num. 2. & Iob. 16. num. 4. cum in Hebræo ſit particula *Si*, לו, Septuaginta verterunt *Vtinam*; & ita noſtra vulgata habet. Lucianus etiam ſæpè εἰ, *Si* pro *Vtinam*, vſurpat. Maro etiam eodem ſignificatu eſt vſus: *Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus, oſtendat.* (Æn. 6.) Quintò interdum, *Si*, idem eſt, ac *Quando*, vt Iſaiæ 4 *Si abluerit Deus ſordes filiarũ Sion*, ideſt, Quando abluerit. Sextò denique, *Si*, affirmatiua particula eſſe poteſt, idemque valet, ac *Quandoquidem*, ſeu *Cum*, vt Ioann. vltimo: *Si eum volo manere donec veniam.* Quare à vulgata lectione quoad ſenſum non diſſonant Auguſtinus tract. 124. in Ioann. & Ambroſius in Pſalm. 45. legentes: *Sic eum volo manere donec veniam.* Qui vſus reperitur etiam apud non ſacros auctores; vt 1. Catilinaria: *Si illuſtrantur, ſi erumpunt omnia*, id eſt, cum illuſtrentur, cum erumpant omnia. Maro Æneid 6. *Si fratrem Pollux alterna morte redemit*, i. Quandoquidem redemit, ſeu cum redemerit. Et iuxta hunc ſignificatũ affirmatiua, non dubitatiua intelligenda eſt particula Si, in præſenti Euangelii loco: *Si hæc facis, manifeſta teipſum mundo*, ideſt, cum hæc tanta ſigna facias, vt explicat Auguſtinus tract. 28. in Ioann. & Cyrill. lib 4. cap. 32. Ita etiam affirmando, non dubitando Dominus Ioann. 14. diſcipulis dixit: Si *diligitis me, mandata mea ſeruate*, hoc eſt, cum me diligatis. Neque enim cenſendum eſt Chriſti Domini fratres de eius tot miraculis, quorum oculati teſtes fuerant, dubitaſſe, vt putauit Chryſoſt. hom. 47. Incredulitas autem eorum non erat circa Domini miracula, ſed an eſſet verus Meſſias, vt ſupra diximus.

Neque enim fratres eius credebant in eum.

Syllepſis figura pluries ab Euangeliſtis vſurpatur.

31. QVoad incredulitatem horum fratrum, ſciendum eſt Euangeliſtis familiarem eſſe Syllepſim figuram; qua pluribus indefinitè loquendo, tribuitur, quod non omnes faciunt. Ita Matthæi 26. effuſo à Magdalena ſuper Domini caput vnguento dicitur: *Videntes diſcipuli indignati ſunt, dicentes: Vt quid perditio hæc?* Et tamen Marcus cap. 14. ſignificans non omnes diſcipulos indignatos eſſe, apertius ait: *Erant quidam indignè ferentes intra ſemetipſos*, Immo Chryſoſtomus, Hieronymus, Auguſtinus, Beda, Theophylactus, & Euthymius putant ſolùm Iudam murmuraſſe iuxtà Ioann 12. *Dixit vnus ex diſcipulis eius Iudas Iſchariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc vnguentum non venijt trecentis denarijs, & datum eſt egenis?* Ita Marci 3. de Domini cognatis iuxta Bedam, Theophylactum, & Euthymium, dicitur: *Cum audiſſent ſui, exierunt tenere eum; dicebant enim, quoniam in furorem verſus eſt.* Quod quidem de aliquibus, non de omnibus, qui eò conuenerant, Domini cognatis intelligendum eſt; cum inter eos etiam B. Virgo ab Euangeliſta memoretur. Similiter hîc non omnes Domini fratres in eum non crediditſſe dicendum eſt, ſed aliquos. De his Hieronymus contra Heluidium ait: *Antea non credentes, poſtea crediderunt: licet fieri potuerit, vt vno ſtatim credente, alij diu increduli fuerint.* Vnum ſtatim credentem Iacobum intellexit fortè Hieronymus; cui etiam

A in fide ſocium Iudam Thadæum adderem; cum vterque è perfectiori numero duodecim Apoſtolorum eſſet: quorum nomine dixit Petrus Ioann. 6. *Nos credidimus, & cognouimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei.* Sed ſicut ex incredulis hos excipimus; ita inter incredulos, alios etiam Domini conſanguineos vel verè ex parte matris, vel putatiuè ex parte Ioſephi non improbabiliter numerare poſſumus; vt Domini ſententiam veriſſimam cognoſcamus: *Inimici hominis domeſtici eius.* Matth. 10.

Dixit ergo eis Ieſus: Tempus meum nondum aduenit; tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.

B

32. TEmpus ſuum, quòd non aduenisſe Dominus ait, tempus omnimodæ glorificationis, & manifeſtationis intelligit Auguſtinus tract. 88. in Ioan. ita vt his verbis reſponderit fratribus hortantibus: *Manifeſta teipſum mundo.* Quare huiuſmodi reſponſo indicare Dominus voluit ab ignominia mortis, & paſſionis tempus conſequendi gloriam præcedi debere; quod expreſsè ſignificauit, Lucæ 24. dicens: *Nonne oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?* (Paſſio gloriam præcedere debet.) *Omnia tempus habent*, ait Eccleſiaſtes cap. 3. *Tempus flendi, & tempus ridendi. Tempus plangendi, & tempus ſaltandi.* (Hi:, & ſequentibus.) *Non dixit*, inquit Rupertus, *Tempus ridendi, & tempus flendi: ſed* (Li. 7. in Ioa.) C *primum tempus flendi, deinde tempus ridendi. Prius tempus plangendi, & poſtea tempus ſaltandi. Ille futuræ ciuitatis Rex, cuius regnum de hoc mundo non eſt*, (Ioan. 18.) *nouit ſibi & ſuis prius flendum, & poſt ridendum: prius plangendum, & poſtmodum eſſe exultandum.* Quare Salomonis ferculum, quod (Cantic. 3.) triumphalem currum, quo ad æternam gloriam itur, ſignificabat; habebat quidem *reclinatorium aureum, ſed aſcenſum purpureum. Quid eſt aſcenſus purpureus?* inquit Rupertus: *Deus, & homo Chriſtus pro ſalute hominum paſſus, & ſanguine ſuo purpuratus.* Quam multi æternæ gloriæ reclinatorium aureum ambiunt; paſſionis verò Dominicæ aſcenſum purpureum reſpuunt! Non tales fuerunt, qui apud Dauidem dixerunt: *Tranſiuimus per ignem, & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium.* (Pſ. 65.) D

33. A Domino Apoſtolis dictum eſt Matthæi 10. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes; & ſimplices ſicut columbæ.* Cur potius ſerpens imitandus, deinde columba à Domino proponitur; cum potius à ſimplicitate ad prudentiam tranſitus fieri debere videatur? Reſpondet S. Ephrem: (Tom. 1. ſer. aſcetico ſub finem.) *Videtis, quòd in laboribus primùm exercitari oporteat, & per certamen coronari; vt ſic diuina detur gloria perfrui. Acerbitatem laboris dulcedo quietis excipit; & aſperitatem vitæ gaudium. Niſi odio habiti fuerimus ſicut ſerpentes, quaſi columbæ non reddemur amabiles. Primùm paſſus eſt Chriſtus, ac velut ſerpens Moyſis in ligno ſuſpenſus, & ſic poſtea tamquam columba è mortuis reſurgens euolauit ad cæleſtia. Primùm comedit lactucas agreſtes Paſchæ; ſicquè reſurgens fauis ſe mellis refecit.* (Ioan. 3. Exod. 12. Num. 21. Luc. 24.) E

34. Ad idem confirmandum de Chriſto eſt Dauidis vaticinium Pſalm. 109. *De torrente in via bibet; propterea exaltabit caput.* (Lib. 5 de demonſtr. c. 3) Vbi Euſebius ait: *In torrente bibet, calicem videlicet, quem ipſe ſub ipſum paſſionis tempus ſignificauit dicens: Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat calix iſte à me.* (Matth. 26.) *Cum igitur hunc calicem bibiſſet, tunc exaltauit caput; & ſicut ait Apoſtolus: Quoniam factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis; idcircò exaltauit il-* (Ad Philipp. 2. Ad Epheſ. c. 1. 21.)

lum Deus; ſuſcitans illum à mortuis, & ſedere illum fecit in dextera ſua ſuper omnem principatum, & Poteſtatem, & Virtutem, & Dominationem. Hinc benè Dominus conſanguineis ſuadentibus, vt in Ieroſolymæ luce ſe manifeſtaret, reſpondit: Tempus me glorificandi nondum aduenit, cum nondum meæ paſſionis tempus aduenerit. Tempus quidem veſtrum ſemper eſt paratum, ſemper idoneum; ſi vultis per labores, & ærumnas vobis aditum ad æternam gloriam reſerare. Aliter hæc verba magis ad litteram Chryſoſtomus ex-
Hom 47. in Ioan. plicat, quaſi Dominus dicat: *Vos etſi ſemper cum Iudæis verſemini, non interficient vos: mihi autem quamprimùm mortem machinabuntur. Itaque vobis quidem ſemper tempus eſt, cum non impendeat periculum: mihi autem tunc tempus erit, cum ero crucifigendus, & moriturus. Et quod ſic intelligat, ex ſequentibus perſpicuum eſt.*

Non poteſt mundus odiſſe vos, me autem odit; quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quòd opera eius mala ſunt.

35. QVamuis Iudaici odii in Chriſtum cauſa hîc reddatur, quòd Dominus eorum praua opera argueret; hæc tamen cauſa cum planè iniqua foret; ſicut æquiſſima erant Chriſti monita, & obiurgationes; ideo tale odium ex Dauidis vaticinio ſemper gratis, hoc eſt ſine cauſa fuiſſe dicitur. Pſalm. 34. *Non ſupergaudeant mihi, qui aduerſantur mihi iniquè; qui oderunt me gratis.* Pſalm. 68. *Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei, qui oderunt me gratis.* Pſalm. 108 *Sermonibus odij circundederunt me, & expugnauerunt me gratis.* Pſalm. 119. *Cum his, qui oderunt me, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis.* Quare ex Iudæorum odio in Chriſtum, eorum praua opera arguentem manifeſtè apparet, quàm benè veteri prouerbio, dicatur: *Veritas odium parit.* Quàm pulchra mater, quàm infame monſtrum parturit? Huc ſpectant, quæ de Veritate diximus in Euang. Dominicę Paſſionis in illa Domini verba: *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?*

Vos aſcendite ad diem feſtum hunc; ego autem non aſcendo ad diem feſtum iſtum, quia tempus meum nondum impletum eſt.

36. CVm Dominus poſtea aſcenderit ad diem feſtum, ad explicandum quomodo nunc dixerit: *Non aſcendo ad diem feſtum iſtum,* vehementer laborant interpretes. Alii non ſoluendo, ſed frangendo potius difficultatis nodum temere verba hæc, quæ communiter habentur, *Non aſcendo ad diem feſtum iſtum,* expungunt. Alii ex Græco textu legunt: *Nondum aſcendam ad diem feſtum iſtum.* Sed cum iſta lectio in vulgata editione, & in pluribus Patribus, vt in Cyrillo, Ruperto, Beda, & aliis non habeatur; cumquè alia via ſit ad difficultatem ſoluendam, non videtur à vulgata lectione recedendum. Difficultas autem propoſita benè ſoluitur, ſi reuocemus in memoriam Scripturæ regulam, quam tradit
Chriſtus in Euangelio ſæpe ad loquentium mentē, non ad verba reſpondit. Cyrillus lib. 3. in Ioann. cap. 3. dicens: *Conſuetudinem fuiſſe Chriſto, maximè quando ad imperitos Phariſæos loquebatur, corda illorum aſpicere, cogitationiſque motus, vt Deus examinare; ac ad ea, quæ illi mente verſabant, orationem nonnumquam accommodare. Ac ideo non ſerie à ſuperioribus*

A *quandoque ſibi ſermo procedit; cum ad ea, quæ illi ſecum verterent, acutiſſimè oratio componatur. Hinc Lucæ 11. quærentibus Iudæis ſignum de cœlo, reſpondit Dominus: Omne regnum in ſe diuiſum deſolabitur. Data eſt autem talis reſponſio, eò quòd Iudæi ſecum ipſi dicerent: In Beelzebub principe Dæmoniorum ejcit dæmonia.* Similiter Chryſoſt. homil. 44. in Matth. ait: *Chriſtus ſæpè ad mentem interrogationem accommodat; non ad verba eorum. Quemadmodum ille, qui interrogauit: Quid* *Matth. 19.*
boni faciam, vt habeam vitam æternam? Quoniam, ceu ad hominem nudum, & vnum è multis Iudæorum magiſtris adijt; idcirco etiam ipſe quaſi homo ei reſpondet: Quid me interrogas de bono? Vnus eſt
B *bonus Deus.* Iuxta hanc regulam igitur, cum Dominus dixit: *Non aſcendo ad diem feſtum iſtum;* non negauit abſoluiè ſe aſcenſurum; ſed aſcenſurum ſe negauit ad eum finem, quem eius conſanguinei intendebant; ſcilicet ad gloriam, & ſui manifeſtationem per miracula publica facta quærendam. *Non aſcendam,* ait Rupertus: *Videlicet iuxta illorum ſenſum, qui dixerant: Vt & diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis: & ſi hæc facis, manifeſta teipſum mundo. Reſpondit ſe non aſcenſurum, id eſt ſublime de ſeipſo ſpectaculum, gloriam quærendo, præbiturum.* Quare, quamuis poſtea aſcenderit, nihilominus, vt Euangeliſta teſtatur: *Aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.* Vide quæ diximus Sabbato
C præcedente in illa verba: *Ego non iudico quemquam.* Addidit præterea Dominus palam non aſcendendi cauſam, dicens: *Tempus meum nondum impletum eſt.* Impletum eſt autem in templum ad diem feſtum palam eundi tempus die medio, hoc eſt quarto totius Scenopegiæ feſtiuitatis, vt infra dicitur: *Iam die feſto mediante aſcendit Ieſus in templum, & docebat.* Tali autem die nihil Iudæos contra eum auſuros iam Dominus præſciebat. Ideo *Dicebant quidam ex Ieroſolymis. Nonne hic eſt, quem quærunt interficere? Ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt.*

Hæc cum dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa: vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit
D *ad diem feſtum; non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.*

37. SIne frequenti diſcipulorum comitatu Ieroſolymam Dominus venit; ibique non palàm docendo, & miracula faciendo primis feſtis diebus Dominus manſit; ideo quaſi in occulto veniſſe dicitur. Cur autem occultè manēdo Iudæorū paratas inſidias declinare, & non potius diuina virtute irritos illorum conatus reddere Dominus voluerit, reddit rationem Chryſoſt. dicens: *Si omnia tamquam Deus feciſſet, quid ſcire potuiſſemus in humanis rebus incidentes, quid facere nos oporteret? Si homicidis Iudæis obuius iram ſedaſſet, & hoc frequen-*
E *ter feciſſet; nos idem non potentes, offenderemus. Vnde nobis conſtaret quid eſſet faciendum?* Quare non vim vi repellere, ſed prudenti moderatione inimicorum inſidias declinare debemus.
Hom. 48. in Ioan.
Inimicorū inſidiæ quomodo vitādæ. Hîc. & n. ſequenti.
Id multò antea Dauidis ore Dominus docuerat, dicens: *Si is, qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo. Aſconderem me vtique ab eo,* legit Ambroſius. Audiant hæc, qui propriæ æſtimationis valdè ſolliciti, omnia gladio, & duello decernere volunt. Quorum *pedes veloces ſunt ad effundendum ſanguinem;* hi certè non Chriſtum ſibi caput ſe habere demonſtrant.
Pſ. 54.
2. De officijs c. vlt.
Pſ. 13.

38. Mirum profectò manſuetè declinandi iniuriam documentum multò poſt, ſua etiam in

Chriſti cruci affixi imaginis eximium miraculum. Colennucius in compẽdio hiſt. Neap. in ſupplemento n. 6.

magine Redemptor noſter oſtendere voluit. Nam in Neapolitana ab Alfonſo Aragoniæ rege obſidione, repetitis bellici tormenti ictibus, disiectaque mœnium parte, quæ templo B. Virginis à Carmelo proximè obtendebatur; cum tandem exploſa pila templum verſus perforato tholo rectà in Chriſti Domini cruci affixi effigiem ferretur; ſacrum illud ſimulacrum demiſſo capite ictum, quem in emittentem repellere poterat, declinauit. Cumque adſtantes aliò ſacram illam imaginem transferre conarentur, inde eam amouere nequiuerunt. Rex rem omnem cum ex Vrbis transfuga reſciuiſſet, Petrum Aragonium fratrem ſupremum exercitus ducem monuit, vt à templo bombardæ ictibus impetendo abſtineret. Fratris tamen monito non obſecutus Petrus illico pœnas dedit. Poſtero enim die cum oppugnationem inſtauraret, exploſa ex vrbe pila, infractum eius caput procul disiecit. Quo ex facto ſicut Catholici in iniuriis patienter declinandis, non iracundè vlciſcendis, habuere documentum: ita Iconomachi hæretici, qui in Belgio in ſacras imagines tam impiè graſſati ſunt; earum tandem venerationem addiſcere poſſunt; ne ſæuius, quò ſerius puniantur.

Iudæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Vbi eſt ille?

Rupertus l. 7. in Ioan. Lodulphus l. 1 c. 10. Chriſtiani à Chriſto per baptiſmalem gratiam nomen accipiunt; per gloriam accipiunt à Ieſu. Act. 4. In expoſit. Ep. de Circumciſione. Caluiniſtæ à Ieſu nomine abhorrent.

39. NEmo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in Spiritu Sancto, teſte Apoſtolo 1. ad Cor. c. 12. propterea Iudæi diabolico ſpiritu agitati proprio nomine Chriſtum Dominum appellare prohibebantur. *Non dicunt: Vbi Ieſus, ſed, Vbi ille? Numquid enim eius, quem quærebant interficere, poterant nomen neſcire? Ergo cordis illorum habitator homicida diabolus ſic eos agebat, vt odio dictante nomen ſalutis non poſſent, immo nollent attingere*, ait Rupertus. Iudæi ergo ex odio ſanctiſſimum Redemptoris nomen pronunciare nolentes; inde ſe tam ſancti nominis participes non fore indicabant; atque adeo æterna damnatione dignos ſe teſtabantur. De prædeſtinatis enim ait Lodulphus: *Sicut hîc per gratiam baptiſmalem à Chriſto dicuntur Chriſtiani; ſic in cæleſti gloria ab ipſo Ieſu dicentur Ieſuitæ. Neque enim aliud nomẽ eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.* Iudæos autem imitantur Caluiniſtæ; de iis enim Renatus Benedictus inſignis Sorbonenſis Thelogus commendans noſtram minimam ſocietatem, ait: *Diuina prouidentia videtur inſtituta Societas Ieſu ad occurrendum Caluiniſtis; qui vt tollant à Chriſto Diuinitatem, non Ieſum Chriſtum appellant, vt mos antiquiſſimus eſt, vel Ieſum; ſed tantùm Chriſtum.*

Hom. 7. ad popul. Antioch. Dei erga Adamum præuaricatorem clementia. Geneſ. 3.

40. Quàm malè diuinæ clementiæ Iudaïca ingratitudo reſpondet? Chryſoſtomus de Deo vocante Adamum, qui paulò ante præuaricando diuinam iracundiam meruerat, ait: *A prima voce ipſum ſtatim erexit. & timentem confidere fecit, prior eum vocans ipſe; quinimmo non tantùm prior vocans, ſed etiam ex ſuo ipſum nomine appellans, & dicens: Adam vbi es? Amorem ſuum, & multam circa eum curam oſtendit. Iam enim omnes noſtis, quod hoc eſt legitimæ amicitiæ indicium: ſicut viciſſim odio habentes nec nomina eorum, qui læſerunt, tolerant commemorari. Ideo Saul nullam quidem iniuriam paſſus; multas verò, & magnas iniurias in Dauidem machinatus, poſtquam ipſum oderat, nec illius appellationem commemorari tolerabat; ſed conſidentibus omnibus, poſtquam non veniſſe vidit, non dixit: Vbi eſt Dauid? Sed vbi eſt filius Iſai?*

1. Reg. c. 20. n. 27.

Et iterum Iudæi in Chriſto idem faciunt, quoniam enim ipſum auerſabantur, non dixerunt: Vbi eſt Chriſtus? Sed vbi eſt ille?

Origenes Tom. 1. l. 2. in Iob. Dan. 3. Dei nominis vis ſalutaris. Iona. 2.

41. Porrò quamuis Iudæorum turba, tamquam leo rugiens circuiret quærens Dominum, quem deuoraret; poterant tamen omnes, niſi indigni fuiſſent, ſanctiſſimo Ieſu nomine in manſuetiſſimos agnos transmutari; eorumque iracundiæ flamma procul expelli. *Sit nomen Domini benedictum in ſecula*, ait Origenes: *quod cum vidiſſent leones in Daniele, in agnos immutati ſunt: quod cum flamma ignis agnouiſſet in Anania, & Azaria, & Miſaele, foras e fornace fugit. Hoc etiam & Cetus cum videret in Iona, obſtupuit; atque illæſum eum, quem de naui ſuſceperat, reddidit; intaminatum remiſit, quem viuum ſuſcepit.* Salutare Dei nomen marinam belluam velut nauim reddidit, ne Ionas naufragaret. Paulus Apoſtolus iuxta Auguſtinum factus eſt de lupo agnus; cumque ter naufragium feciſſet, ter incolumis emerſit. Cur? Quia in eo ſalutare Ieſu nomen fuit repoſitum: *Vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & filijs Iſrael.* Contra verò Iudæi ſalutare Redemptoris nomen repellentes, rabidi lupi permanſerunt, & circa fidem miſerrimè naufragarunt.

Ser. 14. de ſanctis. 2. ad Cor. c. 10. Act. 9.

3. Confeſſ. c. 4.

42. *Hoc nomen ſecundùm miſericordiam tuam, Domine, hoc nomen ſaluatoris mei, filij tui in ipſo adhuc lacte matris tenerum cor meum biberat, & altè retinebat*, ait Auguſtinus. Ad fidei lac, Ieſu nomine conſecratum ſugendum hortatur Apoſtolus: *Sicut modo geniti infantes, rationabile, ſine dolo lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem.* Huiuſmodi lac ſugere renuentes Iudæi, mirum eſſe non debet, ſi monitum, quod ibi tradit Apoſtolus, non ſeruarent: *Deponentes omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias & omnes detractiones.* Quandoquidem Chriſto Domino iniquiſſimè detrahentes dicebant: *Non bonus eſt, ſed ſeducit turbas.*

1. Petri c. 2.

Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant, quia bonus eſt: alij autem dicebant: Non, ſed ſeducit turbas.

Matth. 13.

43. HIc apparent Zizania in medio tritici: cum alii de Chriſto Domino benè ſentirent; alii verò eum, vt ſeductorem haberent. De perfidis Iudæis in Chriſtum Dominum murmurantibus iuxta Hieronymum, Dauidis eſt vaticinium Pſal. 72. *Cogitauerunt, & locuti ſunt nequitiam; iniquitatem in excelſo locuti ſunt: iniquitatem in excelſum locuti ſunt*, legit Ambroſius. *Poſuerunt in cælum os ſuum; & lingua eorum tranſiuit in terra. Et lingua eorum ardet in iuſtos terræ*, legit Chaldæus. In iuſtos enim, & iuſtorum caput, nempe Chriſtum, Iudæorum lingua exarſit.

L. 5. de fide c. 7.

Murmurantis lingua quam pernicioſa peſtis. Serm. 28. ad fratres de Eremo. Num. 16. Ambroſius l. 10. ep. 82.

44. Tam pernicioſa peſtis eſt murmuratricis linguæ vitium; vt ipſæ inſenſatæ creaturæ ab eius venenato habitu ſibi cauere videantur. *O quàm peſtis miſera, & mortifera eſt ipſa murmuratio! ô quàm venenoſa!* legitur apud Auguſtinum. Ideo de Dathan & Abiron qui quòd contra Moyſem & Aaronẽ murmuraſſent, dehiſcente terra viui intra eius hiatũ abſorpti ſunt, ait Ambroſius: *Immugiens terra in medio plebis ſcinditur; aperitur in profundum ſinus; abripiuntur noxij: & ita ab omnibus mundi huius ablegantur elementis; vt nec aerem hauſtu, nec cælum viſu, nec mare tactu, nec terram contaminarent ſepulchro.* Sepulchro quidem indigni fuerunt; cum eorum maledicum os murmurationis peſtẽ exhalans fœtidum ſepulchrum

Psal. 5.
Maledicus diuersa lingua ab ea, quam Deus dedit, vti videtur.
Psal 11 5
Maledici os cur sepulchro simile.

foret: *Sepulchrum patens est guttur eorum; linguis suis dolosè agebant.* Linguis suis, notat Remigius, dolose agunt maledici; veluti alias sibi proprias linguas comparauerint; cum linguis à Deo datis ad benedicendum, vtendum sit. Hi ergo impudenter dicunt: *Linguam nostram magnificabimus. Lingua nostra dominabimur*, legit Chrysostomus. *Labia nostra a nobis sunt; quis noster Dominus est?* Propterea *sepulchrum patens* est murmuratoris guttur, nam sicut sepulchrum nunquam fœtidis cadaueribus expletur; ita maledici os nunquam alios bona fama spoliando satiatur. Rursus sicut sepulchrum hominis faciem, & caput in informe craniū immutat; ita obtrectator bonam proximi æstimationem in infamiam mutare conatur. Denique *sepulchrum patens* est maledici os; eo quòd sicut sepulchrum, quæ intra ipsum immittuntur, exigua reddit, ea in modicum puluerem redigendo; ita maledici os aliorum bonam famam semper quantùm potest imminuere nititur.

S. Hieronymus, vel S. Paulinus Ep. 14 ad Celantiam
Maledicentia cur Diaboli laqueus.
Murmurātium aures diuinis vocibus surdæ redduntur.
De somnio Scipionis.

45. Maledicentiam, & detractionem *extremum diaboli laqueum* vocat Hieronymus. Cum laqueo potius suffocetur guttur, quàm ad murmurandum aperiatur; cur maledicentia laqueo comparatur? Quia quamuis maledici guttur ad murmurandum reseretur; illud tamen ad implorandam diuinam misericordiam diabolus per ipsam maledicentiam obstruit; vt nequeat maledicum os Dei sibi misericordiam conciliare. *Vbi Nilus ad illa, quæ Catadupa nominantur, præcipitat ex altissimis montibus; ea gens, quæ illum locum incolit, propter magnitudinem sonitus sensu audiendi caret*, ait Tullius. Similiter maledicis murmurantibus, obtrectationis murmure aures surdæ redduntur, ne diuinas voces ad salutem eos reuocantes audiant: *Murmurauerunt in tabernaculis suis, non exaudierunt vocem Domini*, ait Dauid Psal. 105. In quo quidem canibus peiores sunt; illi enim vehementer lattando, ad Dominorum voces non obsurdescunt: obtrectatores verò murmurando diuinas voces omninò non audiunt.

Detrahētes Christo Domino cur crucifixoribus peiores
Ioan. 8.

46. Psalmum 108. de Christo esse vaticinium constat ex Actis Apost. cap. 1. vbi de Iudæ proditione illius Psalmi verba Petrus Apostolus interpretatur. In eo igitur Psalmo de Iudæis persecutoribus conqueritur Dominus dicens: *Pro eo, vt me diligerent, detrahebant mihi.* Cur de detractione, & murmuratione Iudaica, & non potius de passione, & crucifixione conquestus est Dominus? Quia quodammodo magis Christo Iudaica obtrectatio, quam ipsa passio, & crucifixio displicuit. Ita sentit Augustinus dicens: *Non ait: Pro eo, vt diligerent me, interficiebant me; sed detrahebant mihi. Ideo quippe interfecerunt, quia detraxerunt negantes Dei filium, & dicentes, quòd in principe dæmoniorum ejicit dæmonia: & dæmonium habet, & insanit, quid eum auditis? Et cætera talia. Qua detractione ab illo auertebant eos, quorum conuersionem ille quærebat. Et ideo potius hoc dixit; vt ostenderet magis eos nocere, qui Christo detrahunt, & per hoc animas interficiunt; quàm eos qui mortalem carnem, mox præsertim resurrecturam sæuiendo peremerunt.* Ex quo colligitur magis Redemptorem de animarum iactura, quàm de propria passione, & morte doluisse. Quod si Christus Dominus animarum salutem propria vita cariorem habuit quanti nos eam æstimare debemus? Quare Bernardus Augustini sententiam secutus ait: *Nec detractoris linguam ipso etiam mucrone, quo*

Serm. de triplici custodia ma-

A *Dominicum latus confossum est, crudeliorem dicere verearis. Fodit enim hæc quoque Christi corpus, & membrum de membro; nec iam examine fodit, sed facit examine fodiendo. Ipsis quoque nocentior est spinis, quas illi iam sublimi capiti furor militans imposuit; seu etiam clauis ferreis, quos sanctissimis manibus illis, & pedibus consummatio Iudaicæ iniquitatis infixit. Nisi enim huius, quid nunc pungitur, & transfodit, corporis sui vitam, illius vitæ corporis prætulisset; nunquam illud pro isto mortis iniuriæ, crucis ignominiæ tradidisset.*

nan lingua, & cordis.

47. Ecclesiastici 28. n. 29. dicitur: *Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire.* Præstat enim spinas circa aures habere, quàm murmuratoris verba. Spinæ enim recens natæ, B cum molliores sint, non pungunt: at murmuratoris verba etiam cum mollissima videntur, veluti acutissima iacula feriunt. *Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula*, Ps. 54.

Detractoris verba spinis acutiora.

48. Cum Mosis soror Maria contra fratrem murmurasset, fœdissima lepra percussa est. *Ecce Maria apparuit candens lepra quasi nix. Ecce iam medium carnis eius deuoratum est à lepra.* Ex lepra quasi nix apparuit; quòd fratris famam denigrasset: rursus niuem corpore referebat, quod in eis anima fraterna charitas refrixisset. Sed si quæratur, cur potius lepra, quàm supplicio alio punita sit? Respondetur vt culpæ pœna similis foret. Hinc apud August. ser. 26. ad fratres de Eremo legitur: *Sicut lepra proprium corpus deuorat, & sibi adhærentes inficit; sic & murmurator* C *non solùm seipsum destruit; sed etiam cunctos audientes inficit, & perimit.* Eo quòd audientes murmuratio perimat, dicitur à Salomone: *Remoue à te os prauum, & detrahentia labia procul sint à te.* Septuaginta legunt: *Remoue à te os obliquum.* Verè os obliquum, obliquamque linguam instar fulminis murmurator habet. Sicut enim fulmen nubem primùm, in qua generatur lacerat; deinde non recto, sed obliquo tractu è nubibus descendit, & ad dextram, & ad læuam ferit: *Obliqui via fulminis*, ait Seneca: ita obliqua murmuratoris lingua primùm ipsius murmuratoris animam, à qua prodit murmuratio, lacerat: deinde obliquo cursu ipsos auditores, D & illinc lethaliter lædit. *Vnus est, qui loquitur*, ait Bernardus: *& vnum tantùm verbum profert: & tamen illud vnum verbum in vno momento multitudinis audientium, dum aures inficit, animas interficit.* O verè momentum vnde pendet æternitas! Quid mirum est, si obliquo fulmini maledicum os comparetur: cum fulgur illud in lingua habeat: de quo dicitur à Domino: *Videbam Satanam, sicut fulgur de cœlo cadentem. Detractor, & libens auditor; vterque diabolum portant in lingua*, ait Augustinus. Dices, detractionis auditor in aure potius, quàm in lingua diabolum portare E videtur. Respondeo cum Paulo 2. ad Timot. 2. de loquentibus noxia verba bene dici posse: *Sermo eorum, vt cancer serpit.* Cancer, seu vt Græcus textus habet, Gangræna, morbus est, qui corrosa vna corporis parte ad aliam corrodendam transit. Ita detractionis sermo in aure instillatus, ad cor, & ad os inficiendum transit: ita vt detractionis auditor sæpè ipse detractor euadat: & sic diabolum non solùm in aure, sed in ore portet.

Murmuratio lepræ similis.
Num. 12.

Prou. 4. n. 24.
Maledici lingua fulmini obliquo cursu ferienti similis *Hie.* & n. sequēti.

Serm. 24. in Cantic.

Luca 10.
Detractor eiusque libens auditor, diabolū in lingua portant.
August. serm. 4. lib. de salutaribus documentis.
Detractio Gangrænæ similis.

49. Fulmen trisulcum dicitur, eò quod tripartitam flammam deferre videatur. Talis est murmuratoris lingua, cum veluti tergemina lethali flamma seipsam, & absentem proximum, & præsentes auditores incendat. Nam iuxtà S.

Detractor fulmini similis.

In Ep. Iacobi c. 8.

Thomam, detractor ſeipſum, & auditores detractioni conſentientes per culpam interficit; proximum per infamiam; vel etiam per culpam; ſi impatienter ſui detractionem ferat, & illatam iniuriam vlciſci velit. Hinc detractor *trilinguis* à Chaldæo Paraphaſte vocatur Eccleſiaſtis cap. 10. n. 11. Rurſus fulmen ſæpè, quem exanimat, integrum relinquere videtur, nullo vulneris indicio apparente: Similiter maledici fulminea lingua tam occultè, & ſimulatè proximo detrahit, vt inflictum famę vulnus planè lateat. *Non habet latam data plaga frontem; ſed vorat tectas penitus medullas.* Medullas deuorat, nempe Chriſti viſcera, ideſt proximum Chriſti ſanguine redemptum, de quo non minus Dominus, quàm Apoſtolus ait: *Tu illum, vt mea viſcera, ſuſcipe.*

Verba mutuata ex Seneca in Hipp.

50. Pſalmo 100. à Dauide dicitur: *Detrahentem ſecretò proximo ſuo hunc perſequebar.* Ex Chaldæo legitur: *Loquentem lingua triplici, hunc perſequebar.* Quare de maledica lingua ait Bernardus: *Numquid non lancea eſt iſta lingua? Profectò, & acutiſſima, quæ tres penetrat ictu vno. Lingua, inquit, eorum gladius acutus. Gladius equidem anceps, immo triceps eſt lingua detractoris.* Quàm benè Domini teſtimonio murmuratores Iudæi *Genimina viperarum* appellantur! De maledici enim lingua ait idem Bernardus: *Numquid non vipera eſt lingua iſta? Ferociſſima planè: nimirùm quæ lethaliter tres interficiat flatu vno. Occidet eum lingua vipera*, dicitur Iob 20. Detractorem ſcilicet ipſius lingua linguæ viperæ inſtar occidet: quamuis hæc viperæ ſimilitudo ad detractionis peſtem indicandam, impar ſit. Vipera enim non toto corpore venenum diffuſum habet; cum ex ea capite, & cauda abſciſſis, reliquum ad lepræ remedium ſalutaris cibus fit: cúmque ex ea inſuper ad veneni antidotum theriaca conficiatur. At detractor quantus quantus eſt, totus venenum ſibi, & aliis eſt. Corde enim venenum contra proximum fouet, illudque ore, & toto corpore geſtu proximum aſpernante diffundit. *Non quieſcit hoc malum; ſicut nec venenum, quod ex vno membro tranſit ad aliud*, ait Hugo de Sancto Caro in c. 3. Epiſt. Iacobi. Quo etiam veneno auditor detractioni conſentiens ſpiritualiter moritur. *An non & ipſe moritur, qui venenum bibit; quod ei maledica detractoris lingua propinat?* inquit Bernardus. Quare murmuratoribus cum Chryſoſtomo dicere deberemus: *Habes aliquem, quem laudes, & commendes? Aures aperio, vt vnguenta ſuſcipiam. Si verò male velis dicere, verbis ingreſſum obturo: non enim ſtercus, & cœnum accipere ſuſtineo.* Non tantùm ſtercus, & cœnum; ſed venenum, peſtem, Inferni habitum dicere poterat Chryſoſtomus.

Serm. de triplici cuſtodia, manus, linguæ & cordis. Maledici lingua triplex eſt, gladius velut triceps. *Pſal. 56. Matth. c. 23 n. 33.* Maledici lingua viperæ ſimilis & viperâ peior. *Bern. ibid.*

Bernardus ſup. citat. Detractoribus quid reſpondendum ſit. *Chryſoſtomus hom. 3. ad populũ.*

51. Meritò igitur iuſtus Iſraëlitarum rex aiebat: *Detrahentem ſecretò proximo ſuo hunc perſequibar. Loquentem in abſcondito contra proximum ſuum hunc interficiebam*, legit Hieronymus. Dices, ſeuera nimis pœna videtur, ſi detractionis verbo violenta mors rependatur. At latrones nonne iuſta lege mortis rei ſunt? Tales ſunt detractores; hinc Ezechielis 22. dicitur: *Viri detractores fuerunt in te ad effundendum ſanguinem.* Vbi Septuaginta legunt: *Viri latrones fuerunt in te.* Sunt enim detractores veri latrones, cum proximi famam detrahendo diripiant: immo latronibus, qui externa bona rapiunt, peiores ſunt: nam iuxta Salomonem Prov. 22. *Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ.* Quare Anacletus Epiſt. 3. detractores peiores eſſe latronibus aſſerit, redditque rationem: *Quia iſti, quæ extra nos ſunt, licèt noſtra ſint, auferunt; detractores propriè nos ipſos diripiunt.* Secundò nonne iuſtè homicidę, mortis rei iudicantur? Tales ſunt detractores: nam iuxtà Alexandrum Pontific. Ep. 3. *Summa iniquitas eſt detrahere, nec diſſimile homicidio crimen.* Clemens Romanus ſcribit Petrum Apoſtolum tria homicidii genera diſtinxiſſe, & eorum pœnam parem fore: *Si quis interficeret alium, ſi odiſſet, ſi detraheret.* Tertiò incendiarii nonne iuſto ſuplicio capite damnantur? Incendiaria lingua detractoris eſt, ita vt mirum non ſit ſi lingua flammæ figuram, igniſque colorem referat. *Ignis linguam* vocauit flammam Iſaias c. 5. n. 24. *Ecce quantus ignis quàm magnam ſyluam incendit! Et lingua ignis eſt*, ait Iacobus Apoſtolus. Apta quidem, ſed adhuc impar ignis, & linguę ſimilitudo eſt. Ignis ſyluam incendendo ſylueſtribus feris nocet; murmuratoris verò lingua homines lædit. Ignis inutile ſyluæ ſenticetum incendit: ſed, vt videre eſt in hoc Euangelii loco, maledica Iudæorum lingua non ſpinas, ſed Chriſtum Dominum floridam Ieſſe virgam, ſuauiſſimum campi florem, candidiſſimum lilium conuallium incendere, & denigrare nititur, dicens: *Non bonus eſt, ſed ſeducit turbas.* Subdit Iacobus: *Lingua ignis eſt, vniuerſitas iniquitatis: lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus; & inflammat rotam natiuitatis noſtræ inflammata à Gehenna*; hoc eſt iuxta Bedam, incendit totum mortalis vitæ curſum; quæ à die natiuitatis vſque ad mortem, veluti ſemper circumacta curriculi rota peragitur: ita vt maledica lingua nullo vitæ tempore à detractione ceſſet; neque ætati vlli vnquam parcat. *Omnes petit*, inquit Nazianzenus; *viuos, victuros, mortales, ſuperos, incautos, cautos, amicos, hoſtes, malos, bonos, vicinos, diſtantes.* Nec vllo vmquam tempore à detractione ceſſat: cumque reliqua corporis inſtrumenta temporis curſu imbecillia reddantur; lingua toto vitæ tempore expedita ſemper, & libera remanet ad detrahendum. Hinc perpetuò *inflammat rotam natiuitatis noſtræ*, ſcilicet humanam vitam, quæ annua circulatione veluti rota conuoluitur. In hac, veluti molari rota linguam acuit obtrectator ad proximorum famam acutius configendam. Vel ſicut molendini rota triticum comminuit, & conterit; ita toto vitę tempore à detractore proximi fama comminuitur, & conteritur. Denique vt notatur apud Nicephorum, *rota ſublimia demittit, demiſſa ſublimat*: ſic detractor teſte Nazianz. *Eum, qui reus eſt, innocentem declarat; & reum, qui innocens eſt.* Propterea detractoribus comminatur Iſaias cap. 5. *Væ, qui dicitis bonum malum, & malum bonum.* Tales erant in hoc Euangelio Iudęi dicentes de Chriſto ſummè bono: *Non bonus eſt, ſed ſeducit turbas.* Cum igitur talis ſit detractoris lingua, & inflammet rotam natiuitatis noſtræ; meritò tamquam incendiaria à iuſtiſſimo Rege Dauide morte punitur: *Loquentem in abſcondito contra proximum ſuum hunc interficiam.* Quod ſi mortis reus eſt ſecretus detractor; qua pœna dignus eſt publicus obtrectator? Vtrique certè æternę damnationis pœna ſtatuitur, & meritò; quia à Gehenna, hoc eſt inferni igne maledica lingua inflammatur, teſte Iacobo Apoſtolo. Quare detractori Gilbertus Abbas ait: *Ignem hunc, quem euomis, hauris de Gehenna; inde incipit, & eò rapit.*

Pſal. 100. Detractores latronibus ſimiles iiſque peiores.

Detractores homicidis ſimiles. *Clemens Epiſt. 1.* Homicidii tria genera. Detractores incendiariis ſimiles. *Iacobus c. 3.* Maledica lingua igne nocentior.

Nazianz. De ieiunii ſilentio. Maledica lingua nemini parcit.

Maledica lingua cur rotæ comparetur.

Lib. 18. c. 29. Car. 54. de ſilentio.

Pſal. 100 ſ. iuxta lectionem Hieronymi, & Anacleti Ep. 2.

Serm. 24 in Cantica. Maledica lingua in ſeruum ignẽ euomens, eò damnãda.

52. Cum Hebræorum populus ex Ægypto eductus contra Deum, & Moſem murmuraſſet dicens: *Cur eduxiſti nos de Ægypto, vt moreremur*

Num. 21.

in

Num. 21. Murmuratores ſerpẽtibus ſimiles ſerpentum morſu puniti ſunt. Hic, & n. ſequẽti. Cap. 10. 11.

in ſolitudine? Deeſt panis, non ſunt aquæ: anima noſtra iam nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo. Miſit Dominus in populum ignitos ſerpentes. Tali etiam punitione murmurationis culpæ par pœna reſpondit. Murmuratores enim illi, & nunc Iudæi iſti, qui ſuſurronum more, & murmure Chriſto in hoc Euangelio detrahunt, benè ſerpentibus aſſimilari poſſunt iuxta Eccleſiaſten. *Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit.* Caſſianus legit: *Si momorderit ſerpens non in ſibilo, non eſt abundantia incantatori.* Id eſt, ſi ſerpens occultè momorderit; quamuis incantator multùm in ſerpentes poſſit; difficilè tamen effuſo iam latenter veneno mederi poterit. Nihilominus poteſt tam proximo, quàm ipſius murmuratoris animæ inflicto vulneri medela adhiberi; dummodo *plaga incantetur diuinæ ſcripturæ carminibus*, vt loquitur Chryſoſtomus. Incantationis huius carmen debent eſſe ſcripturæ verba; quibus nobis præcipitur: *Diliges proximum tuum, ſicut teipſum. Dilectio canticum eſt. Vox cantoris feruor eſt ſancti amoris*, ait Auguſtinus. Ex hoc cantico famę reſtitutio, atque adeo inflicti vulneris curatio prouenit. Labia, vt à detractionis labe libera ſint, ignito charitatis calculo, qualem Iſaias habuit, ſunt mundanda. Alioqui, qui proximi charitatem negligit detrahendo; nec ſaltem poſtea famam reſtituere ſatagit, quantum ex ſe eſt Deum iniuſtum charitatis legiſlatorem eſſe ſignificat. Quod iuxta Bedam indicauit Iacobus Apoſt. dicens: *Nolite detrahere alterutrum, fratres. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem.*

Murmurationis inflicto vulneri quæ medela adhibenda. Hom. 48. in Ioann. Matth. 19. n. 19. In Pſal. 95. & ſer. 256. de tempore. Iſaiæ c. 6. Labia, ne proximo detrahant, charitatis ignito calculo mundanda. Cap. 4. n. 71. Detrahens proximo ſuo, Dei, qui charitatis eſt legiſlator, detractor eſt.

53. Rurſus, quòd murmurationis ſpiritus ſerpenti aſſimiletur, benè docuit Dauid Pſal. 139. *Acuerunt linguas ſicut ſerpentis; venenum aſpidum ſub labijs eorum.* Quæ verba de Iudæis in Chriſtum murmurantibus explicat Hilarius. Venenum ſub labiis, non in labiis habere dicuntur, iuxta Auguſtinum; ad occultum detractionis murmur ſignificandum. Sub ſerpentis lingua veſica veneno plena latet, quæ cum ſerpens mordet, rumpitur. In hoc etiam ſerpentis morſus cum murmuratoris morſibus conuenit; quandoquidem murmurator inuidia diſrumpi ſe ſentit, dum proximum detractionis morſibus lacerat. Ita vt meritò dici poſſit: *Rumpatur quiſquis rumpitur inuidia. Dentibus ſuis fremet, & tabeſcet*, de murmurante ait Dauid. Macerari enim ſe, & liuore tabeſcere maledicus ſentit, dum in alios murmurando fremit. Exiguam, vt dixi, veſicam veneno plenam ſerpens ſub lingua habet; murmurator verò totum os maledicentiæ veneno repletum habet: *Cuius maledictione os plenum eſt, & amaritudine, & dolo*, dicitur à Dauide, & à Iacobo Apoſtolo maledica lingua dicitur *plena veneno mortifero.*

Murmuratores ſerpẽtibus ſimiles. Murmurator ſibi ipſi pœnalis eſt. Martialis Pſal. 111. Pſal. 9. Cap. 3.

54. Aſpis ex Euthymio, cui murmurator comparatur, cùm in aliquem furit, niſi in illum venenum infuderit, exanimatur. Sed in hoc murmuratoris peior caſus eſt; aſpis enim dummodo venenum transfundat, non moritur; murmurator verò detractionis virus effundendo ſeipſum ſpiritualiter interimit. Aſpidis morſum cum voluptate eius, qui læditur, coniungi docet Ælianus. Aſpidem morſu ſoporiferam quietem afferre docet Rhodiginus. At de murmuratoris lingua dicitur: *Sub lingua eius labor, & dolor*: Laborem ſcilicet, & dolorem proximis afferendo, vt explicat S. Thomas. *Aſpidis venenum inſanabile*, dicitur à Moſe Deuteron. 32. vt my-

In Pſal 57. Aſpis furens, niſi venenũ transfundat, moritur. Maledicus aſpide peior. Lib. 9. de animal. cap. 2. lib. 17. cap. 14. Pſal. 9. Aſpidis morſu voluptatem, & ſoporem inducit.

A

ſticè ſignificetur, quàm difficilis ſit famæ reſtitutio ad venenum murmuratoris tamquam aſpidis ore transfuſum expellendum. Benè igitur Deus ad puniendos murmuratores, qui ſerpentes imitantur, ignitos ſerpentes immiſit: ignitos quidem ad murmurationem puniendam; quę tamquam ignis flamma in ſublime fertur, ſublimiora, & ſanctiora capita impetendo. *Apertio oris illius inflammatio eſt. Nihil in rerum natura tam ſacrum eſt, quod ſacrilegum non inueniat*, teſte Seneca. Tribus pueris Deum laudantibus pepercit Babylonicus ignis: iuſtis verò viris, diuinis laudibus, Deique gloriæ ſemper intentis, maledicæ linguæ flamma non parcit, vt benè notauit Chryſoſtomus hom. de tribus pueris.

Famæ reſtitutio quàm difficilis. Num. 21. Eccli. 20. Maledica lingua Babylonicæ fornacis igne crudelior. Danielis c. 3.

B

55. Ceraſta angue peſſimo murmurator eſt peior. Nam, vt dicitur Gen. 49. *Ceraſtes mordet vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro.* Murmurator verò immediatè in ipſam animam, quæ corpori inſidet, inſurgendo virus effundit. Coruus voraciſſimum, & cadauerum cupidiſſimum animal obtrectatoris ſymbolum eſt. Ex Ariſtotele autem coruus hoc habet proprium, vt in oculos inſiliat, eoſque effodere gaudeat. Similiter detractor in ſanctiſſimos viros Eccleſiæ lumina, ſæpè maledica lingua inſurgit. In præſenti quidem Euangelio murmuratores Iudæi ſeductorem appellando Chriſtum Dominum, maledico roſtro, tamquam corui, inuecti ſunt in eum, qui ſub ſancti Iobi figura *oculus fuit cæco. Cæcus eſt genus humanum, quod in parente primo à Paradiſi gaudijs expulſum claritatem ſupernæ lucis ignorans, damnationis ſuæ tenebras patitur*, ait Gregorius. Huic cœco oculus fuit Chriſtus Dominus eum illuminando. Cum igitur coruus detractoris ſymbolum ſit; eum Deus tamquam abominabile animal vitandum eſſe præcipit Leuit. 11. *Hæc ſunt, quæ de auibus comedere non debetis, & vitanda ſunt vobis. Omne coruini generis in ſimilitudinem ſuam.* Si ex diuina lege ſola detractoris figura abominabilis eſt; quàm abominabilis detractor erit? Immo tamquam ipſa abominatio haberi debet; vt meritò *abominatio hominum detractor* à Salomone dicatur Prou. 24. & ab Apoſtolo *ſuſurrones, & detractores odibiles Deo.* Ad Rom. c. 1. n. 30.

Murmurator ceraſte peior. Coruus cur obtrectatoris ſymbolũ. Toſte Aiguaneiu Pſal. 110. n. 9. de animal. c. 1.

C

Iob. c. 29. Gregor. hom. 2. in Euang.

Maledicus hominum abominatio.

D

56. *Satanicum barathrum* appellat Chryſoſtomus detractionem. Sed à Satanico barathro peccatores quidem abſorbentur, non iuſti: Detractor verò Satanico barathro peior, ipſos iuſtos maledico ore abſorbere non erubeſcit. Hinc Eccleſ. 28. de maledica lingua dicitur: *Vtilis potius infernus, quàm illa*, id eſt minus nocens. Nam vt ait Hugo de ſancto Caro, *Infernus non nocet niſi malis; lingua verò nequam nocet bonis, & malis.* Sed quamuis os obtrectatoris veluti porta ſit Inferni; nihilominus de iuſtorum cœtu, & Eccleſia dicitur: *Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Flamma ſua non comburet iuſtos*, dicitur ab Eccleſiaſtico de lingua nequam. Exodi 3. vidit Moſes rubum, in quo Deus inſidebat, ardere, & non comburi: ſimiliter, etſi lingua nequam in ſanctos viros maledicentiæ incendia iactat; huiuſmodi tamen flammis eos comburi Deus innocentiæ aſſertor non permittit. Nubes quidem ſolari luci tenebras offundere poſſunt; ſol tamen quamuis nobis ſublunaribus obſcurior videatur, cœleſtibus clariſſimè fulget. Sic iuſtorum fama, quamuis maledicæ linguæ incendio denigrata videatur; eorum tamen conſcientia in cœleſti theatro diuinis oculis nitidiſſimè ſplendet. *Fulgebunt iuſti ſicut ſol in conſpectu Dei.*

Maledica lingua multiplici ex cauſa inferno peior. Hic, & n. ſequenti. Matth. 16. Eccl. c. 28 n. 26.

E

In officio Paſchali.

F

57. Secundò de maledica lingua dicitur: *Vtilis potius Infernus, quàm illa*; quia, vt idem Hugo ait: *Sicut carcer vtilis eſt in ciuitate ad puniendum noxios, & ad terrendum alios; ita Infernus viris iuſtis, & patientibus vtilis eſt*: quia illos terret; peccatores autem damnatos punit. Ex Inferno autem carcere prodire damnatis non datur: contra verò ex maledico ore, ſuo pro arbitrio liberè prodit lingua ad homines funeſtandos. Luca 16. *Inter nos, & vos chaos magnum firmatum eſt*, dicere poſſumus Inferni incolis: ſed idem detractoribus dicere nequimus; cum eos ex humano conſortio arcere nequeamus. Tertiò in Inferno damnati, ſi non ad maledicendum mutas, mutilatas ſaltem linguas habent: De iis enim Apoc. 16. dicitur: *Commanducauerunt linguas ſuas præ dolore*. At obtrectatores ad maledicendum integras, & benè acutas habent linguas: Pſ. 139. 4. *Acuerunt linguas ſuas, ſicut ſerpentis*. Qui tantùm abeſt, vt mutilatas linguas habeant; vt multiplici, & verſipelli detractione bilingues videantur: Prouer. 8. *Os bilingue deteſtor*, de maledico ore diuina ſapientia ait. Quartò præponitur Infernus linguæ maledicæ, quia infernus ignis damnatos crucians, miniſter Dei eſt, peccati incapax: maledicus verò miniſter eſt diaboli, & proximum crucians in ſe ſimul peccati peſtem transfert. Quintò Infernus locus eſt maledictis deſtinatus: Matth. 25. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius*: hinc mirum eſſe non debet, ſi inde maledictio, non benedictio, prodeat. *Non mortui laudabunt te Domine; neque omnes, qui deſcendunt in Infernum*, de damnatis dicitur iuxta Chryſoſtomum Pſal. 113. & Pſal. 6. *In inferno autem quis confitebitur, tibi?* Contra verò cum humana lingua Dei opus ſit cœlitus datum, teſte Machabæo adoleſcentulo, qui *linguam poſtulatus citò protulit. Et ait*: Machab. cap. 7. *E cœlo iſta poſſideo*: conſequenter inter ea Dei opera collocanda eſt, quibus dicitur: Dan. 3. *Benedicite omnia opera Domini Domino.* Cur ergo lin- Iacobi. 3. guæ miniſterio *ex ipſo ore procedit benedictio, & maledictio?* 6. In Inferno Limbus ſanctorum Patrum receptaculum fuit, quietis locus: at in maledica lingua quietem nullam proximus experitur: quare apud Eccleſiaſticum cap. 28. n. 25. Syriaca lectione legitur de maledica lingua: *Requies eſt apud inferos potius, quàm apud illam.* 7. Infantibus ſine baptiſmo decedentibus quietis locum præbet Infernus: contra verò maledicus neque adultis, neque infantibus parcit. Hinc Phariſæi primum ortum, & infantiam cæci nati calumniantes dixerunt: Ioan. 9. *In peccatis natus es totus.* 8. Ex inferis aliquando beneficum in proximos verbum quoquo modo prodiit, dicente Epulone: *Rogo te pater, vt mittas Lazarum* Luca. c. 16. *in domum patris mei Habeo enim quinque fratres; vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.* At à maledica lingua nullo vnquam tempore beneficum in proximum verbum auditur. Quare de obtrectatoribus inceſſanter maledicentibus dicitur: Pſal. 139. *Tota die conſtituebant prælia: acuerunt linguas ſuas, ſicut ſerpentis.* 9. Denique cum de maledica lingua dicitur: *Vtilis potius Infernus, quàm illa*; ſi pro Inferno, vt aliàs in ſcriptura, ſepulchrum intelligamus; peior eſt obtrectatoris lingua ſepulchro: quia ſepulchrum mortuos abſorbet, obtrectatoris verò os etiam viuos: quia ſepulchrum cadauera deſtruit; obtrectator verò famam, & animam: quia ſepulchrum lapide obſeratur; obtrectatoris verò fœtidum os ſemper eſt patens: *Sepulchrum patens eſt guttur eorum.* Pſal. 5.

58. Sed ad Dauidis teſtimonium de detractoribus redeamus: Pſal. 139. *Acuerunt linguas ſuas, ſicut ſerpentis; venenum aſpidum ſub labijs eorum.* Aſpis ſurda dicitur ab eodem Dauide Pſal. 57. *Sicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas.* Vtinam aſpidis ſurditatem murmuratores imitarentur; ne malè audirent; & ne aures perpetuò arrigerent, in aliena otia, & negotia ſemper intenti. Murmuratores ſurda aſpide peiores. Hîc, & n. 60.

59. Porrò ſi ſerpentes plurimi mordendo venenum tranſmittunt; ſi Ptias, aſpidis genus, ſputo venenum transfundit; ſi Baſiliſcus, & draco venenato halitu interimunt: omnes tamen ad lædendum certam propinquitatem requirunt: venenata etiam ſagitta non niſi ad certam diſtantiam ferit. Quamuis ergo de murmuratoribus dixerit Dauid: Pſal. 139. *Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentis*: quamuis ad ſignificandum murmuratores, cominus & eminus ſauciare, dixerit: Pſal. 56. *Dentes eorum arma, & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus*: omnes tamen comparationes iſtæ impares ſunt ad indicandam murmurationis peſtem, cum murmurantium linguæ ad quamlibet diſtantiam feriant: & ad cœlum vſque, terræque fines venenum euomant: *Poſuerunt in cœlum os ſuum; & lingua eorum tranſiuit in terra.* Pſal. 72. Ipſa aſtra à maledica lingua libera non fuerunt. *Etiam cœlum infamare conantur; & mercedem ſtupri inter ſidera collocare*, ait Hieronymus. In Amos c. 5. Ethnici enim de cœleſtibus malè ſentientes, tot infamię portenta inter aſtra numerarunt; ſtellisque impudica Martis, & Veneris, aliorumque nomina, & vana numina tribuerunt: & aſtrorum candorem Iouis adulteriis inquinarunt.

Maledica lingua ſerpentibus quibuſlibet, & baſiliſco, vibratiſque ſagittis innocentior. Hîc, & n. ſequenti.

60. Eſt & alia ratio, cur ſerpentium, & maledicæ linguæ comparatio impar ſit, quam tradit Iacobus Apoſtolus dicens: Cap. 3. *Omnis natura beſtiarum, & volucrum, & ſerpentium, & cæterorum domantur, & domita ſunt à natura humana; linguam autem nullus hominum domare poteſt.* Bruta animalia, quamuis fera, quamuis immania, erga eum, qui illis alimenta præſtat, manſueta, & obſequentia redduntur: obtrectatoris verò lingua neque cibo illi largè miniſtrato manſueſcit. Patet hoc in Hebræorum populo ex Ægypto egreſſo; quem Deus, vt habetur Sapientiæ 16. *Angelorum eſca nutriuit, & paratum panem de cœlo præſtitit illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem. Qui deſeruiens vniuſcuiuſque voluntati, ad quod quiſque volebat, conuertebatur.* Nihilominus contra Deum, & Moſem murmurantes Hebręi dixerunt: Num. 21. *Cur eduxiſti nos de Ægypto, vt moreremur in ſolitudine? Deeſt panis, non ſunt aquæ: anima noſtra iam nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo.* Ad hos arguendos iuxtà Bedæ, & Plinii teſtimonium, ſuis è latebris prodeat immaniſſima ſerpentium aſpis, in Ægypto domita à patrefamilias; & quotidie de cauerna ſua egreſſa ad menſam eius annonam innocenter percipere ſolita. Beda in c. 3. Iacobi Plin. l. 8. c. 17. Parum ſit ergo ad detractorum peruerſitatem indicandam, ſi cum Dauide dicamus: Pſal. 139. *Venenum aſpidum ſub labijs eorum?* Nam aſpis in ſubminiſtrantem alimenta venenum numquam effudit: Effudit autem Hebræorum lingua in Deum ſubminiſtrantem cibum, murmurationis venenum. Pſal. 77. 19. *Malè locuti ſunt de Deo.* Rurſus ſi beſtiæ quædam, vt equi, ne calcitrent, ſubtracto cibo, imbecilliores reddi-

Aſpis manſuefacta apud patrefamilias innoxia fuit.

in monaſteriis agi, vnde mens ſua terribilius ſuper monachos imminere Dei iudicium ſuſpicetur, quàm lingua peccata. Præterea inter animalia ſerpentem ſolummodo, ſub cuius figura diabolus erat, Deus maledixiſſe reperitur: *Maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ. Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.* Simili quidem maledictione dignus eſt proximi detractor iuxta Eccleſiaſticum: *Suſurro, & bilinguis maledictus.* Vbi cum detractor præſentem adulando lambat, abſentem detrahendo pungat, meritò bilinguis dicitur. Sed detractor, quamuis ſerpenti ſimilis, non tamen terram ſolùm, ſed etiam cœlum ſibi in cibum depoſcit; cum terrenos æquè, ac cœleſtes homines maledico dente carpat: *Cibus eius electus*, dicitur Habacuc Primò: & Pſal. 13. de detractoribus conqueritur Deus iuxta S. Ephrem, & Richardum Victorinum: *Deuorant plebem meam, ſicut eſcam panis*, ideſt ſanctos meos. Primò, ſicut ad omnes eſcas panis adhibetur; ita ad omnia hominum genera detractio ſe extendit. Vel ſicut panis cum cibis omnibus immiſcetur; ita obtrectator omnes ſuos ſermones detractione commiſcet. Secundò ſicut ex aliis cibis aliquid non comeditur; ex carne relinquuntur oſſa; ex piſcibus ſpinæ; ex pomis, & fructibus corticulæ, putamina, & nucleus; panis verò totus aſſumitur; ſic nulla hominis pars eſt, quam obtrectator maledico dente non corrodat. *Non remanſit de cibo eius*, Iob 10. dicitur. Tertiò ſicut panis quotidie comeditur; ſic in maledicis quotidiana proximorum detractio eſt: ita vt à diabolo quotidie flagitare videantur: *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* Quare ſi *Nullus dies ſine linea*, de Apelle dictum eſt. Ita, Nullus dies ſine puncto, vel potius punctione, de maledico dici poteſt. *Cætera, quæ manducamus*, ait Auguſt. *poſſumus modo illa; modo illa: non ſemper hoc olus, non ſemper hanc carnem, non ſemper hæc poma; ſemper autem panem. Quid eſt ergo: deuorant populum meum in cibo panis? Sine intermiſſione, ſine ceſſatione deuorant.* De quotidiano hoc detractoris pane Satanica metamorphoſi dicitur Iob 20. *Cum dulce fuerit in ore eius malum, abſcondet illud in lingua ſua. Panis eius in vtero illius vertetur in fel aſpidum intrinſecus.* Quãdo ſcilicet ex maledicentia lethale venenum in ſuam perniciẽ ſibi parere ſentiet obtrectator.

Geneſ. 3.
Cap. 28. n. 15.
Detractor cur bilinguis dicitur.
Detractor ſerpente peior.
Tom. 3. de timore Dei l. de exercit. ſpiritual. c. 10.
Detractio detractori triplici ex cauſa ſicut panis eſt.
Lucæ c. 11.
Plin. l. 10. c. 35.
Auguſt. in Pſal. 13.

66. Eſt & alia ratio, cur diabolo detractor ſimilis dici poteſt: quòd ſcilicet vterque Pardo ſæuiſſimæ beſtiæ aſſimiletur. De detractoris lingua ait Eccleſiaſticus c. 28 *Qui relinquunt Deum, incident in illam: & exardebit in illis, & non extinguetur; & immittetur in illos quaſi leo, & quaſi pardus lædet illos.* De diabolo autem ait Baſilius hom. 21. *Poſtquam vidiſſet hominem ad imaginem, & ſimilitudinem Dei factum; cum non poſſet Deum impetere, in imaginem Dei prauitatem ſuam euacuauit. Pardales naturalem quamdam habent aduerſus hominem iram; & ſolent maximè hominis oculis inſilire. Qui ergo in ſama ipſius beſtiæ illudunt, ex charta imaginem velut hominem oſtentat. Illa verò quæ nimiò impetu nulla reputatione facta, chartam velut hominem dilaniat, atque illic odium erga hominem declarat. Sic etiam diabolus in imagine odium Dei oſtendit, quoniam Deum attingere non poteſt.* Cum ergo ſimiliter maledicus in hominem Dei imaginem inuehitur; quaſi Pardum, & Diaboli imitatorem ſe exhibet. Benè ergo ad peruerſitatem maledicæ linguæ indicandam Iacobus dixit: *In ipſa maledicimus homines, qui ad ſimilitudinem Dei facti ſunt.* In hoc autem Euangelio diabolica lingua murmurantes Iudæi in Dei filium inuehuntur; qui teſte Apoſtolo, *eſt imago Dei inuiſibilis; & figura ſubſtantiæ eius.* De Pardale, ſeu Panthera, cui Baſilius Diabolum comparauit, ait Ariſtoteles: *Animantium nullum ſuauiter olet, excepta Panthera: quæ etiam ipſa nonniſi beſtiis ita olet.* Talis certè eſt detractor diaboli imitator, cuius loquela nonniſi diabolicis auribus iucunda eſt; ita vt meritò ab Auguſtino dicatur, *Detractor, & libens auditor vterque portare diabolum.* Panthera, dixit Baſilius, maximè in oculos inſilit: ſimiliter diabolus per detractoris linguam in ſanctos viros inuehitur; quibus à Deo dicitur Zach. 2. *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.*

Detractor, & Diabolus cur Pardo ſimiles.
Cap. 3.
Ad Coloſſ. c. 1. Ad Hebr. c. 1.
Probl. ſect. 13. & 9. de animal. c. 6.
Panthera ſuauiter olet, ſed ſolùm beſtiis.
Tom. 4 lib. de ſalut. documente. c. 26
Panthera furens in hominum oculos inſilit.

67. Rurſus de maledica lingua Eccleſiaſticus ibidem ait: *Lingua tertia multos commouit populos; & diſperſit illos de gente in gentem.* Dicitur detractoris lingua, *Lingua tertia.* Primò, quia inter duos ſe tertium detractor immiſcet; & nunc vni ſeparatim, nunc alteri detrahendo, inter eos diſſidii, & odii venenata ſemina iacit. Secundò detractoris lingua, *Lingua tertia* dicitur; quia maledicus, non, vt decet, hominum linguis, vel Angelorum; ſed diabolica lingua loquitur; ita vt meritò dixerit Auguſtinus: *Detractor diabolum in lingua portat.* Tertiò dicitur maledica lingua, *Lingua tertia.* quia ſæpe ita ſub blandis verbis detractio latet; vt tertium quid, quod neque vera laus neque aperta vituperatio ſit, confingatur. Et ſic ſub ficta laude, monſtroſo partu, *ex ipſo ore procedit benedictio, & maledictio*, vt dixit Iacobus c. 3. Monſtroſum tertiæ linguæ detrahendi genus ſæpè ſub charitatis ſpecie, fictæque verecundię, & proximorum zelo perſonatum apparet. Quod egregiè Bernardus ſer. 24. in Cantica deſcribens ait: *Alij quidem nudè, atque irreuerenter vti in buccam venerit virus euomunt detractionis. Alij autem quodam ſimulatæ verecundiæ fuco conceptam malitiam, quam retinere non poſſunt, adumbrare conantur. Videas præmitti alta ſuſpiria, ſicque quadam cum grauitate, & tarditate, vultu mæſto, demiſſis ſuperciliis, & voce plangenti egredi maledictionem; & quidem tantò perſuaſibiliorem, quantò creditur ab his, qui audiunt, corde inuito, & magis condolentis affectu, quàm malicioſè proferri: Doleo, inquit, vehementer pro eo, quòd diligo eum ſatis, & numquàm potui de hac re corrigere eum. Et alius: Mihi quidem, ait benè compertum fuerat de illo iſtud; ſed per me numquam innotuiſſet. At quoniam per alterum patefacta eſt res, veritatem negare non poſſum: dolens dico, reuera ita eſt.* Similiter Chryſoſtomus hom. 3. ad popul. Antioch. de detractoribus, veluti de aliena fama ſollicitis, quam ipſi mox detrahunt, ait: *Cum aliquid arcanum dixerint: rogant audientem, & adiurant, ne cuiquam amplius alteri dicat.*

Cap. 28.
Detractoris lingua dicitur lingua tertia triplici cauſa.
Supra
Detractoris verſuta lingua charitate ficta, & verecundia laruata detrahit. Hic & n. ſequẽti.

68. Benè ergo Iacobus huiuſmodi detractores arguens ait: *Nunquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam? Mirum*, inquit Plinius, *in lacu Aſcanio, & quibuſdam circa Chalcida fontibus, ſummas aquas dulces eſſe, potarique, inferiores nitroſas.* Petrus Martyr ſcribit in Hiſpaniolæ prouincia Caizuma ſummam aquam dulcem eſſe, mediam ſalſam, infimam prorſus amaram. Tale quid in detractoris ore, veluti in monſtroſo fonte videtur: quandoquidem primi eius ſermones ſimulatè blandi ſunt, fraternæque charitatis dulcedinem ſapere videntur: ſubſequentia autem verba venenatæ detractionis amaritiem habent. Ex huiuſmodi tartarei fontis fundo ſulphureum nitrum

Cap. 3. Plinius l. 3. c. 10.
In hiſt. indica.
Fōtiũ aliquorum ſuperiores aquæ dulces, inferiores amaræ, murmurantium ſermonibus ſimiles.

extrahitur; quo diabolus ſuas tormentarias machinas aduerſus homines, & Vrbes integras, populoſque explodit. Hinc de lingua tertia Eccleſiaſtici 28. dicitur: *Ciuitates muratas diuitum deſtruxit, & domos magnatorum effodit. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes diſſoluit.*

69. Portò citata Eccleſiaſtici verba de detractore Arabica lectione leguntur; *Homo oris duxit multos in captiuitatem: & diſperſit eos de gente in gentem.* Dicitur primo Murmurator *Homo oris*, eo quòd tanta loquacitate polleat; vt quantusquantus eſt, os eſſe videatur. Sicut clamoſo homini dictum eſt: *Vox eſt, præterea nihil.* Secundò eò quod totius corporis partibus, nempe rugoſa fronte, arcuato ſupercilio, adunco naſo, preſſis labiis, manibus, brachiiſque in contemptum extenſis, auerſo tergo, tumenti pectore, rabido corde, detrahere proximo conetur: ita vt propterea *homo oris* eſſe dicatur; quaſi multiplici ad detrahendum ore conflatus. *Militat omne fera corpus*, de Erinacio vndique ſpinis circumſepto Poëta cecinit. Similiter vndique pungere maledici corpus dicere verè poſſumus. Tertio dicitur Maledicus *Homo oris*, ſicut à Dauide Pſalm. 75. iuxtà Ambroſium dicuntur *Viri diuitiarum*; eo quòd diuitiarum, quas non poſſident, ſed ab iis ipſi poſſidentur, ſerui ſint. Similiter *homo oris* murmurator dicitur; eo quòd à maledico ore, in quo diabolus tamquam in throno inſidet, poſſideatur: ita vt oris maledicentiæ, vt ſupra dixi, omnia eius membra deſeruiant.

Murmurator cur multiplici capite dicatur *Homo oris*.

Claudianus.

70. Ad murmurationem vitandam monet Apoſtolus: Non *murmuraueritis; ſicut quidam murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore.* Quod quidem factum eſſe legimus Numerorum 16. *Murmurauit omnis multitudo filiorum Iſraël contra Moyſen, & Aaron, dicens: Vos interfeciſtis populum Domini.* In cuius murmurationis pœnam *Fuerunt, qui percuſſi ſunt, quatuordecim millia hominum, & ſeptingenti.* Huius tam ſeueræ pœnæ miniſter fuiſſe Michaël Archangelus creditur; qui Danielis 10. dicitur; *Princeps populi Iſraël.* De Angelo autem Iſraëlitici populi principe, dicitur: *Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & cuſtodiat in via, & introducat in locum, quem paraui. Obſerua eum, & audi vocem eius, nec contemnendum putes; quia non dimittet, cum peccaueris.* Quæritur ergo cur Michaël puniens murmurantes Iudæos non proprio nomine, ſed *exterminator* ab Apoſtolo appelletur. *Murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore?* Reſpondet Bernardus: *Ille nimirum exterminatore, qui poſitus eſt in hoc ipſum, vt à terminis beatæ illius ciuitatis arceat murmurantes, & longè faciat à finibus eius, cui dicitur: Lauda Ieruſalem Dominum, lauda Deum tuum Sion, qui poſuit fines tuos pacem. Nihil enim commune habet murmurator, & pax.* Fraternæ ergo pacis, & concordiæ perturbatores certò ſe ſciant excludendos eſſe à Dei regno; cum de eo dicatur: *Factus eſt in pace locus eius.* Quomodo enim ad pacis regnum peruenire poſſunt; cum viam pacis ignorent, dicente de murmurantibus Dauide: *Quorum os maledictione, & amaritudine plenum eſt: contritio, & infelicitas in vijs eorum; & viam pacis non cognouerunt?* Contra murmurantes lege Ammochium monachum homil. 29. & Laurentium Iuſtinianum de interiori conflictu cap. 2. Damaſcenum in Parallelis lib. 1. cap. 67. Chryſoſtomum tom. 5. hom. 3. Quod detrahere, quàm humanum corpus comedere peius ſit.

1. ad Cor. c. 10.

Murmurantes Hebræos Angelus puniẽs cur exterminator dicatur.

Exodi 23.

Bernard. in ſententiis.

Pſ. 14.

Pſ. 75.

Pſ. 13.

Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Iudæorum.

71. PAlàm non loquentes de Chriſto propter metum Iudæorum eos tantùm intelligendos eſſe, qui de Chriſto benè ſentiebant, aſſerunt Auguſtinus, Beda, & Rupertus, quibus ſubſcribunt Caietanus, & Maldonatus. Contra verò tam eos, qui contra Chriſtum, quàm eos, qui pro Chriſto erant, comprehendi exiſtimat Toletus, cui fauet ſacer textus dicens abſolutè: *Nemo loquebatur de illo propter metum Iudæorum.* Metus autem prouenire poterat primò, quia *prohibuerant Iudæi omnem de Chriſto ſermonem, & contentionem; vt eius memoria ab omnibus mentibus deleretur*, vt ait Toletus. Secundò ne diſputando de Chriſto malè ſentientes à benè ſentientibus conuincerentur. Tertiò quamuis tam benè, quàm malè ſentientes de Chriſto liberè loqui timerent, eorum tamen metus non idem motiuum habebat: nam malè ſentientes liberè loqui de Chriſto non audebant, timentes ſcilicet turbas, *quoniam ſicut Prophetam eum habebant*, vt dicitur Matthæi 25. Contra verò metuebant etiam palam loqui, qui de Chriſto benè ſentiebant; quia vt dicitur Ioan. 9. *Iam conſpirauerant Iudæi, vt ſi quis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra Synagogam fieret.*

Aug. tract. 28. in Ioan.

72. Hinc autem apparet, quàm vera ſit Ioannis ſententia: *Perfecta charitas*, (qualis in Iudæis non erat) *foras mittit timorem.* Quæ ſententia, vt ait Ambroſius: *Quàm pulchrè de martyribus dicitur, qui verè militant Chriſto, qui perſecutiones, vngulas, gladios, incendia non timentes, infeſtis ſe regibus obtulerunt. Timorem etenim, quem poterant habere pœnarum, excluſerant amore martyrij.* Perfectam hanc charitatem foras eiicientem timorem conſecutus certè erat, qui aiebat: *Loquebar de teſtimonijs tuis in conſpectu Regum, & non confundebar.* Hinc Ambroſius ſcribens ad Theodoſium Imperatorem ait: *Nihil in ſacerdote tam periculoſum apud Deum, tam turpe apud homines; quàm, quod ſentiat, non liberè denunciare; ſiquidem ſcriptum eſt: Loquebar de teſtimonijs tuis in conſpectu Regum, & non confundebar.* Propterea Iſaiæ 56. dicitur: *Omnes beſtiæ agri venite ad deuorandum, vniuerſæ beſtiæ ſaltus. Speculatores eius cæci omnes, neſcierunt vniuerſi; canes muti, non valentes latrare.* Vbi dæmones ſe inuicem ad animas deuorandas hortantur; cum ſacerdotes, quorum munus eſt aduersù vitia oblatrare, veluti canes muti præ timore reddantur.

Ep. 1. c. 4.

In Pſ. 118. Serm. 9.

Pſal. 118. v. 46.

Sacerdotes populi vitia non reprehẽdẽtes opportunitatẽ dæmonibus dãt ad animas deprædandas.

Ep. 29.

FERIA QVARTA

POST DOMINICAM PASSIONIS.

Facta ſunt Encænia in Ieroſolymis, & hyems erat: & ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis, &c. *Ioan.* 10.

Euangelij nexus, & ordo.

1. CHRISTI Domini teſtimonium dicentis hic adſtantibus Iudæis: *Non eſtis ex ouibus meis*: veriſſimum eſſe reipſa vel inuiti comprobant Iudæi. Inter animantia enim oues ſimplicitate, & erga paſtoris vocem obedientiâ, & erga omnes manſuetudine excellunt. Iudæi autem cum hîc ſe verſipelles, diuinæ voci inobedientes, ſeque immites exhibeant; apertè ſe ex ouium numero eximunt. Primo eorum verſutia ouis ſimplicitati contraria oſtenditur verbis illis: *Quouſque animam noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palam.* Paratos ſe eſſe oſtendunt, vt credant: hæc autem doloſa fraus erat; cum obſtinato ad non credendum animo accederent; quandoquidem tot Chriſti viſis miraculis adhuc increduli erant. Secundò cum diuinæ paſtoris voci inobedientes ſe planè Iudæi exhiberent, meritò increpat eos Dominus, dicens: *Loquor vobis, & non creditis: opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me. Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis. Oues meæ vocem meam audiunt.* Tertiò Iudæi ſe maximè immites, & ab ouis manſuetudine alienos oſtendunt; cum à familiari colloquio ad lapidandi rabiem deueniant. *Suſtulerunt ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum.*

Facta ſunt Encænia in Ieroſolymis, & hyems erat.

Encænia quã ſolemnitatem ſignificent.

2. ENcænia ſunt ſolemnia, quibus dedicationis templi, vel altaris memoria celebratur. Græcè enim ἐγκαινίζειν innouare, dedicare, ſeu initiare ſignificat, quare Encænia initialia Latinè vertere poſſumus. Hinc 3. Reg. 8. vbi legitur: *Dedicauerunt templum Domini*, à Septuaginta interpretibus dicitur ἐνεκαίνισαν. Encænia hæc inſtituta ſunt à Iuda Machabæo, eiuſque fratribus, cæteriſque fidelibus Iſraëlitis, cum Ieroſolymitanum templum à Gentilibus pollutum, & ſemirutum, iterum nouo altari excitato, ad diuinum cultum reſtauratum, & dedicatum eſt, vt dicitur Mach. lib. 1. cap 4. *Statuit Iudas & fratres eius, & vniuerſa Eccleſia Iſrael; vt agatur dies dedicationis altaris in temporibus ſuis ab anno in annum per dies octo, à quinta, & vigeſima die menſis Caſleu cum lætitia, & gaudio.* Menſem Caſleu, (Ibid.) menſem nonum, ſcilicet Nouembrem, eadem ſacra Machabæorum hiſtoria fuiſſe teſtatur; Cumque à vigeſimaquinta illius menſis per octo dies Encænia celebrarentur; hinc eſt, vt etiam talis ſolemnitas ad primos Decembris dies ſpectaret. Quare ad huiuſmodi feſtiuitatis tempus ſignificandum Euangeliſta addidit: *Et hyems erat.*

3. De hac templi ſolemnitate ait Ioſephus lib. 12. antiquit. cap. 11. *Tanta lætitia ob reductos ritus patrios, & priſcam religionem occupauit gentis animos; maximè quod ea felicitas ex inſperato obtigerat; vt lex lata ſit ad poſteros, quæ iuberet quotannis hoc feſtum reparari; & cum cæremonijs templi per octo dies celebrari: & ex eo tempore mos hic apud noſtros obtinuit, vocamuſque hanc feſtiuitatem luminum; opinor ideo, quòd inſperato nobis illuxerit tanta felicitas.* Nos etiam, cum huius Euangelicæ hiſtoriæ memoriam celebramus, poſſumus eam feſtiuitatem luminum appellare. Cum enim hic Dominus dixerit: *Oues meæ vocem meam audiunt:* Vox Domini illuminans eſt iuxta Dauidicam ſententiam: *Declaratio ſermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis.*

Encænia cur Iudæi feſtiuitatem luminũ appellabant.

Pſal. 118. v. 130.

4. Porrò 2. Machabæorum cap. 10. dicitur: *Qua die templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eodem die Purificationem fieri.* Quoniam verò teſte Apoſtolo: *Omnia in figura contingebant illis:* Diruti, & profanati Ieroſolymitani templi inſtauratio, figura fuit myſtici templi, nempe generis humani reſtaurationis, cui dicitur: *Vos eſtis templum Dei.* Cum autem ex communi Patrum ſententia, præcipuè Irenæi, humanum genus ex tranſgreſſione primi parentis Feria ſexta pollutum fuerit, labentibus ſeculis eodem die per Chriſti Domini redemptionem reſtauratum eſt: idque ad diuinæ clementiæ immenſam bonitatem indicandam. Cum enim acceptæ iniuriæ dies reuertitur ſolet hominibus ad iniuriam vlciſcendam memoria reuocari. Secus verò diuina benignitate factum eſt; vt acceptæ iniuriæ dies non vltione, ſed indulgentia, & peccati condonatione renouaretur.

1. ad Cor. 10.

2. ad Cor. 6.

l. 5. aduerſus Hæreſes.

Adam feria ſexta peccauit.

Clementia Dei eximia.

5. Non incongruè quæri hoc loco poteſt; cum ſemiruti Templi dedicationem celebrari quotannis ſolitam hic reperiamus; cur eadem anniuerſaria ſolemnia inſtituta etiam non fuerint ad primam templi extructionem, & dedicationem celebrandam, à Salomone factam Septembri menſe, vt habetur ex 3. Reg. 8. Reſpondemus hoc etiam in figura illis contigiſſe: nam Ieroſolymitanum templum nulla ex parte pollu-

Templi reſtauratio potius, quã eiuſdẽ prima ædificatio cur ſolẽniter celebrabatur.

ſtum, nec profanatum, cùm primùm Deo dedicatum eſt, viri iuſti, Deoque amici animam referebat, nulla ex parte peccati labe pollutam. Contra verò per ſemirutum templum à Gentilibus profanatum, peccatoris anima figuratur, quæ licet fidei fundamentum non amiſerit: in ea tamen charitatis faſtigium deiectum, aliæque ædificii ſpiritualis ſubſtructiones ſemirutæ videntur. Semiruti igitur templi inſtauratio celebratur, potius, quàm illa prima dedicatio; quia ex Domini ſententia Lucæ 15. *Gaudium erit in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia.*

6. *Et hyems erat. Idcirco curauit hyemis tempus exprimere, vt ineſſe auditorum cordibus malitiæ frigus indicaret*, ait Gregor. 2. part. cap. 2. Similiter ex Gloſſa Hugo. *Hyems hîc commemoratur, vt ſignificet Iudæos frigidos, qui non accedunt ad ignem, nempe ad Chriſtũ*: etenim Deus noſter, nẽpe Chriſtus, peculiari titulo noſter ſub noſtra humana carne, *Deus noſter ignis conſumens eſt*, ad Hebr. 12. Sed cur ad diuinum ignem non acceſſiſſe Iudæi dicuntur, cum Ioannes hîc expreſsè dicat: *Circumdederunt eum Iudæi?* Qui ad ignem, ne ignis vim ſentiat, obicem ponit, profectò ita ſe habet, ac ſi ad ignem non accederet. Obex contra ignis vim venenum eſt, nam ex Romanis hiſtoriis in extincti Germanici rogo cor cum intactum ab igne operiretur, Germanicum corde venenum attraxiſſe coniectura fuit. Obex ſimiliter contra diuini ignis efficaciam venenum erat, quod Iudæi ex venenato corde in Chriſtũ ore proferebant: de Iudæis enim iuxta Hugonem, & alios interpretes dicitur Pſal. 13. *Venenum aſpidum ſub labiis eorum; quorum os maledictione, & amaritudine plenum eſt.* Ideo dicere non poterant: *cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur*, Lucæ cap. 24. Porrò quamuis prope Dominum Iudæi diuini ignis vim non ſentirent; Domino tamen loquente in iis vitiorum febrile incendium vehementer augebatur. De Chriſto Domino myſticè prædictum eſt Pſalm. 147. *Emittet verbum ſuum, & liquefaciet ea*, ſcilicet pœnitentium hominum corda: *Flabit ſpiritus eius, & fluent aquæ*, ſcilicet vel lacrymarũ aquæ ex contrito corde; vel cœleſtium gratiarum aquæ, iuxta Hugonem. Si febricitans ventorum flatibus exponatur, febris magis augebitur. Iuxta Ambroſ. in Lucam lib. 4. c. 4. *Febris auaritia eſt, febris libido eſt, febris ambitio eſt, febris iracundia eſt.* Huiuſmodi Iudæorum febris, cum ex Domini ore Spiritus ſancti aura perflaret, mirificè augebatur. Iudæi ergo ſicut expertes diuini caloris frigebant; ita ſpiritualis febris incendio vexati maximè æſtuebant. Ideo velut ex vehementiſſima febri phrenetici, furentes in Dominum *ſuſtulerunt lapides, vt lapidarent eum.* De ceruis ait Plin. lib. 8. cap. 32. *Febrium morbos non ſentit hoc animal. Iis eſt cum ſerpente pugna; veſtigant cauernas, nariumque ſpiritu extrahunt renuentes.* Iudæi, quia contra *ſerpentem antiquum, qui vocatur diabolus* Apocal. 12. non pugnabant; ſed ei pacificè conſentiebant; ideo ſpirituali febri maximè laborantes in Dominum tamquam phrenetici *lapides ſuſtulerunt.*

Et ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis.

7. PORticus hæc ex parte Orientali templo adhærebat: & quamuis diruto ab Aſſyriis templo prima porticus huius extructio corruerit; reædificata tamen iterum ab Iſraëlitis, vt conſtat primò Eſdræ cap. 6. adhuc primum à Salomone nomen retinuit: ſicut nunc etiam Roma, Romula vrbs à Romulo, & Patauium vrbs Antenoris dicitur; quamuis vtrobique prima conditoris extructio non maneat. Plura de templi porticibus habentur apud Riberam de templo lib. 1. cap. 6. Sanctus Felix Papa IV. epiſt. de conſecrat. diſt. 1. cap. 17. ait: *Solemnitates dedicationum Eccleſiarum, & Sacerdotum per ſingulos annos ſolemniter ſunt celebrandæ; ipſo Domino exemplum dante, qui ad feſtum dedicationis templi omnibus id faciendi dans formam, cum reliquis populis eamdem feſtiuitatem celebraturus aduenit, ſicut ſcriptum eſt: Facta ſunt Encænia in Ieroſolymis, & hyems erat, & ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis.* Præter feſti huius celebritatem, rationem aliam cur Dominus hoc maximo tempore Ieroſolymam venerit reddit Theophylactus, dicens: *Nunc frequentius verſatur in Iudæa, quia paſſio in foribus erat. Quòd prope ſit tempus paſſionis, propterea verſatur in Ieroſolymis.* Corruptibilis, & ſecundùm ſpiritum fœdæ pulchritudinis profani amatores eam ſæpius viam frequentant; vbi in foribus, vel feneſtris amatum obiectum videndi opportunitas datur. Chriſtus Dominus, noſtræ redemptionis, atque adeo ſuæ paſſionis ardentiſſimo amore captus, Ieroſolymam frequentabat; quia ibi *paſſio in foribus erat*: eiuſque contemplatione per ea loca ſæpius frui iucundiſſimum illi erat. Quare piè credi poteſt, cum Ieroſolymis Dominus verſaretur, repetiiſſe ſæpè vias, in quibus vel Annæ, & Caiphæ Pontificum, vel Pilati Præſidis, vel Herodis Regis domicilia erant; quia ibi *Paſſio in foribus erat.* Credibile eſt Dominum Gethſemani hortum ſæpè adiiſſe; ſæpè etiam Caluariæ montem aſcendiſſe; quòd in eo vincula, in hoc mortem, paſſionis amantiſſimus ſubiturus erat.

Chriſtus cur propè paſſionis tempus frequentius in Iudæa ac Ieroſolymæ verſatus fuerit.

Circumdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quouſque animam noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palàm.

8. BLanda loquendi ſimulatione, ſed peruerſo animo ad Dominum Iudæi acceſſerunt, dicentes: *Quouſque animam noſtram tollis?* Huiuſmodi enim verbis ſollicitum deſiderium Dominum cognoſcendi, paratamque fidem ad ei credendum oſtendebant; cum reuera planè increduli peruerſum in Chriſtum animum abſconderent. Quare de huiuſmodi Iudæis vaticinatus eſt Dauid Pſalm. 117. *Circumdederunt me ſicut apes.* Quòd explicans Gregorius ait: *Apes in ore mel habent, in aculeo caudæ vulnus. Et omnes, qui linguâ blandiuntur, ſed latenter ex malitia feriunt, apes ſunt: Quia loquendo dulcedinem mellis proponunt; ſed occultè feriendo vulnus inferunt.*

Apibus ſimiles Iudæi doloſè in Chriſtum infenſi.

Hom. 9. in Ezech.

9. Ezechieli ſub Chriſti Domini figura, qui cum Iudæis patienter verſari dignabatur, dictum eſt: *Increduli, & ſubuerſores ſunt tecum, & cum ſcorpionibus habitas*: Vbi Gregorius ait: *Scorpio palpando incedit, ſed cauda ferit; nec mordet à facie, ſed à poſterioribus nocet. Scorpiones ergo ſunt, qui blandi, & innoxij in facie videntur; ſed poſt dorſum portant, vnde venenum fundant.*

Ezech. 2. Gregor. ibid.

Scorpionibus ſimiles Iudæi doloſè in Chriſtũ infenſi.

Reſpondit eis Ieſus: Loquor vobis, & non creditis. Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me.

10. PEr opera in nomine Patris facta intelligit opera, quæ Diuinitatis virtute faciebat, nempe miracula. In ſacris enim litteris nomen Dei pro Dei potentia ſæpè ponitur. Iuxta hunc ſignificatum Ioann. 17. Dominus dixit: *Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo.* Sic etiam Pſal. 32. dicitur: *In nomine ſancto eius ſperauimus.* Adeo enim diuina virtus, & auxilium inuocantibus nomen Domini præſto eſt; vt diuini nominis inuocatio pro ipſa Dei potentia benè ſumi poſſit: verè enim Pſalm. 144. dicitur: *Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in veritate.* Quod expertus eſt Dauid Pſal. 4. dicens: *Cum inuocarem exaudiuit me Deus*: ita vt inter inuocationem diuini auxilii, & exauditionem nulla interpoſita mora videatur.

Dei nomen Dei potentiá & auxilium ſignificat.

Sed vos non creditis quia non eſtis ex ouibus meis. Oues meæ vocem meam audiunt.

11. CVm iuſti, ſi non perſeuerent, ex numero electorum non ſint: cumque peccatores, ſi ſe corrigant, acquiſitamque diuinam gratiam ad finem vſque conſeruent; inter electos, & prædeſtinatos ſint numerandi: quæritur hîc, an vniuerſaliter iuſtos, an tantùm electos oues ſuas Chriſtus Dominus appellet? Electos tantùm oues Chriſti hîc appellari cenſet Auguſtinus tract. 48. in Ioan. & Cyrill. lib. 7. cap. 10. quibus ſubſcribit Toletus. Contra vero iuſti diuinæ vocis mandata ſectantes, ab incredulis, & peccatoribus fide, & charitate diſtincti vniuerſaliter Chriſti oues dici poſſunt iuxta Theophylactum, cui ſubſcribit Maldonatus. Hæc poſterior ſententia magis placet. Primò quia cum ſupra Dominus dixit: *Alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili; & illas oportet me adducere; & vocem meam audient; & fiet vnum ouile, & vnus paſtor:* per hæc verba iuxta Baſil. homil. 28. in Pſalm. 28. Gregor. homil. 14. in Euang. & alios, vniuerſalem gentium vocationem ad Eccleſiam intelligit per Apoſtolos ab eo miſſos. Quare ad Eccleſiæ ouile vocantur, illudque ingrediuntur non tantùm prædeſtinati, ſed fideles quicumque, & iuſti: nemo enim dixerit extra Chriſti ouile eſſe Dei amicos, & iuſtos diuinæ amicitiæ tempore.

Oues Chriſti non tantum electi, ſed quilibet iuſti eſſe dicũtur. Hîc, & ſequentibus.

12. Secundo ſi ſoli Electi per Chriſti oues intelligerentur; idem eſſet dicere: *Vos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis*, ac dicere: Vos non creditis, quia non eſtis ex numero meorum electorum. Sed plures fuerunt Chriſti vocibus antea increduli, qui poſt Dominicam Paſſionem credentes, æternam ſalutem conſecuti ſunt. Et è contrario aliqui fuerunt Chriſti vocibus credentes, qui poſtea præuaricantes in electorum numero non fuerunt. Talis certè fuit Iudas prius Domini Apoſtolus, deinde proditor. Tales non improbabiliter fuerunt aliqui, ex illorum numero; de quibus dicitur Ioan. 6. num. 67. *Multi diſcipulorum eius abierunt retrò; & iam non cum illo ambulabant.* Quare cum Dominus Lucæ 8. propoſuiſſet parabolam ſeminis decidentis ſecus viam, vel ſupra petram; parabolam explicans addidit: *Semen eſt Verbum Dei. Qui autem ſecus viam, hi ſunt, qui*

A *audiunt; deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorũ, ne credentes ſalui fiant. Nam qui ſupra petram; hi ſunt, qui cum audierint, cum gaudio ſuſcipiunt verbum; & hi radices non habent; qui ad tempus credunt; & in tempore tentationis recedunt.* Propterea reſpondet Toletus allatam Domini ſententiam: *Vos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis*, non fuiſſe generalem ſententiam prolatam ad omnes tunc non credentes; ſed ad illos Phariſæos obſtinatos, obcœcatos, & ſimiles; quorum Dominus damnationem præuidebat: ſed contra eſt, quia, vt ipſe Auguſtinus loquens de Spiritus ſancti aduentu ait: *Etiam aliquos ex illis, qui viderant,* To. 9. tract. 92. in Ioan.
B *& adhuc oderant; per fidem, quæ per dilectionem operatur, ſui manifeſtatione conuertit. Plures ex his, qui aderant, tanto miraculo ſtupefacti; quandoquidem viderunt loquente Petro tam magnum, atque diuinum teſtimonium perhiberi de Chriſto; vt ille, qui occiſus ab eis inter mortuos deputabatur, reſurrexiſſe, & viuere probâretur; compuncti corde conuerſi ſunt: & tanti ſanguinis, tam impiè,* Act. c. 2. 41. *atque immaniter fuſi indulgentiam perceperunt; ipſo redempti ſanguine, quem fuderunt. Hoc ergo intuens Dominus dicebat: Odio me habuerunt gratis: cum autem venerit Paracletus, ille teſtimonium* Pſal. 34. *perhibebit de me. Tamquam diceret: Odio me habuerunt, & occiderunt videntes; ſed tale de me Paracletus teſtimonium perhibebit, vt eos faciat in me*
C *credere non videntes.* Quare ſi iuxta Auguſtinum ex iis, qui immediatè Chriſti Domini crucifixionem procurarunt, aliqui ex Electorum numero, non ſunt excludendi: neque vniuerſaliter excludendi ſunt Iudæi iſti, quamuis tunc obſtinati, & excœcati, qui in Salomonis porticu Dominum adierunt. Quid enim obſtinatius, & diuina miſericordia indignius excogitari poteſt iis, quibus à Petro Apoſtolo in eadem Salomonis porticu dictum eſt: *Deus Abraham, & Deus Iſaac,* Act. 3. *& Deus Iacob, Deus patrum noſtrorum glorificauit filium ſuum Ieſum, quem vos tradidiſtis, & negaſtis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti. Vos autem*
D *ſanctum, & iuſtum negaſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis; auctorem verò vitæ interfeciſtis.* Et tamen ex hoc numero *Multi, qui audierant verbum, crediderunt; & factus eſt numerus virorum quinque millia.* Cap 4. n. 4. Quos omnes Spiritum ſanctum accepiſſe cenſet Auguſtinus tract. 39. in Ioan. Quod ſi tales reprobati non fuerunt; neque vniuerſaliter reprobatos fuiſſe Iudæos iſtos cenſere debemus, qui in hoc Euangelio Dominum adierunt. Quin immo, etiam ſi omnes damnandi fuiſſent, adhuc illorum certam futuram damnationem ſignificare Dominus noluiſſet per illa verba: *Vos non eſtis ex ouibus meis.* Non enim facilè reperimus in ſacris litteris cuiquam certam damnationem à Deo præſignificatam fuiſſe; ne
E miſericors Dominus deſperationis motiuum dediſſe videretur.

13. Tertiò ſi per oues hîc intelligamus ſolos Electos vniuerſaliter vera nõ reperiretur Domini ſententia: *Oues meæ vocem meam audiunt*; audire enim hîc obedire ſignificat, vt ſæpius in Scriptura. Sic Exodi 18. *Audi verba mea, atque conſilia; & erit Deus tecum.* Exodi 23. *Ecce ego mittam Angelum meum; obſerua eum, & audi vocem eius.* Nihilominus bonus latro quamuis ad cœleſte regnum electus, à diuina voce audienda plurimo vitæ tempore alienus fuit. Et è contrario plures damnandi, aliquo tamen vitæ tempore iuſti, diuinam vocem obediendo audiunt. Veriſſima autem de iuſtis quibuſlibet allata Domini ſententia reperitur: *Oues meæ vocem meam audiunt:* dum

Audire obedire ſignificat.

dum enim in iuſtitia perſeuerant, diuinæ voci obedientiam ſeruant. Quod ſi dicas tantùm de electis, non de iuſtis quibuſlibet intelligi poſſe ſequentia Domini verba de ſuis ouibus: *Ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum: & non rapiet eos quiſquam de manu mea*: hæc obiectio facilè ſoluetur ex iis, quæ dicemus, cum allata verba infra explicabimus. Dices: tantùm electi ab Eccleſia oues nominantur, cum oratur: *Inter oues locum præſta; & ab hædis me ſequeſtra*: Reſpondeo extremi iudicii tempore non diſtingui iuſtos ab electis: quare hinc deduci non poteſt ouium nomen electis tantùm, non iuſtis eſſe tribuendum. Orandum quidem eſt, vt eo tempore oues Christi reperiamur; ne inter oues illas numeremur; de quibus à Dauide dicitur Pſalm. 48 *Sicut oues in inferno poſiti ſunt: mors depaſcet eos.* Harum ouium paſtor mors eſt, & mortis author diabolus iuxta Auguſtinum, qui legit: *Sicut oues in inferno poſitæ: mors paſtor eſt eis.* Rurſus ſi harum ouium paſcua quærantur, reſpondet Athanaſius eſſe ignem æternum, fletum, ſtridorem dentium, tenebras exteriores. Boni paſtoris munus, eſt vellera quidem tondere, non autem oues deglubere: mors ergo, vt boni paſtoris ſpeciem referat, taliter erga damnatos ſe gerit. *Sicut oues ſæpè tondentur, & iterùm; & ſubſtantia remanet: ſic illi ſemper affligentur ſuppliciis, & tamen ſubſtantia non peribit*, ait Haymo Epiſcopus Halberſtatenſis.

Damnati cur ſicut ouium inferno poſiti eſſe dicuntur.

Et ego cognoſco eas, & ſequuntur me.

14. AD hanc Domini ſententiam benè percipiendam, recolenda eſt ſacræ Scripturæ regula ab Origene, & Hieronymo tradita. Origenes tomo 1. Hom. 3. in Pſalm. 36. explicans verba illa: *Nouit Dominus dies immaculatorum*, ait: *Secundùm Scripturas, ſicut in multis locis obſeruauimus, Dominus non omnia cognoſcit; ſed ſola, quæ bona ſunt. Mala autem dicitur ignorare; non quòd reuera aliquid ſit, quòd eius ſcientiam lateat; ſed ea, quæ indigna ſunt notione eius, dicitur ignorare. Quod oſtendimus etiam de Scripturis, cum dicit Apoſtolus. Si quis in vobis Propheta, vel ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo vobis, quoniam Domini ſunt. Si quis autem ignorat, ignorabitur. Et in Euangelio, vbi dicit Dominus ad peccatores: Neſcio vos; diſcedite à me operarii iniquitatis. Sicut ergo & alibi dicitur: Cognouit Dominus qui ſunt eius, ſic hic non impiorum, ſed immaculatorum dies cognoſcere dicitur Dominus.* Eamdem regulam repetit idem Origenes tom. 2. in ca. 8. epiſt. ad Romanos. Similiter Hieronymus in Ierem cap. 19. explicans verba illa: *Quæ non præcepi, ſiuè cogitaui, nec locutus ſum, nec aſcenderunt in cor meum*, ait: *Non quod Deus futura neſcierit; ſed quod indigna ſua notitia, ignorare ſe dicat; iuxta illud Euangelicum: Diſcedite à me operarii iniquitatis; neſcio vos. Nouit enim Dominus eos, qui ſui ſunt: & qui ignorat, ignorabitur.*

Neſciri, & ignorari à Deo cur peccatores dicantur. Hic, & n. ſequenti. 1 ad Cor. c. 14. Matth 7. Lucæ 13. 2. ad Tim. c 2.

Iuxta lectionem Hebraam.

Luc c 13.

15. Ratio huius regulæ eſt; quia ſacræ litteræ ſæpe de Deo humano more loquuntur. Quare ſicut, quos amamus, in oculis nos ferre dicimus; ita è contrario quos moleſtos, & exoſos habemus, ab oculorum conſpectu, mentiſque cogitatione remouere conamur. *Quos odio habemus, ne vocem quidem audire, nec vultum eorum videre æquo animo patimur*, ait Chryſoſtomus. Similiter, quia peccatores, maximè Deo exoſi ſunt; ideo de iis ſacra Scriptura loquitur, veluti à diuina mente ſubmotis. E contrario quos Deus ſuæ cognitionis

Chryſoſt. hom. 66. in Ioan.

A intuitu aſpicere dicitur, iis miſericordiæ ſuæ dona concedit; quibus iuſti, & amici Dei fiunt: Propterea diuinę cognitionis intuitum Dauid flagitabat, dicens: *Aſpice in me, & miſerere mei.* Præterea ſicut viri excellentia, eius apud alios notitiam parit; ex quo inſignes in ciuitate viri, nobiles, quaſi noſcibiles dicuntur: ita è contrario homunciorum vilitas, vt ipſi ignorentur, efficit; dicanturque proinde ignobiles, ſeu ignoti. Hinc conſueuerunt homines iis, quibus infenſi ſunt, in contemptum dicere, à ſe neſciri. Similiter in contemptum à Deo peccatoribus, dicitur: *Neſcio vos*: De hoc contemptu, & ignobilitate Deus 1. Reg. cap. B 2. dixit: *Quicumque glorificabit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles*: ſeu, vt legitur apud Xyſtum tertium Papam: *Qui pro nihilo habent me, ad nihilum redigentur.* Peccatores pro nihilo Deum habere videntur; cum ita ſe gerant, ac ſi Deus ſcelerum vindex, præmiique largitor non eſſet. Hinc ipſi ad nihilum ſpiritualis vitæ redacti, iuxta Dauidem ſub perſona peccatoris, dicentem: *Ad nihilum redactus ſum*: meritò extra diuinam cognitionem eſſe dicuntur; ac propterea planè ignoti, & ignobiles ſunt. Porrò cum ignobiles, terræ filii dici ſoleant; cur non ignobilis peccator ſit; qui terrenis affectibus deditus non è cœlo, ſed à terra ſe genus ducere indicat, verè *homo de terra terrenus*? Et vtinam terram tantùm parentem peccatores haberent, & non C etiam à viliſſimo patre eorum ſtirps ignobilitatē contraheret; ſcilicet à diabolo: *Verè ignobiles ſunt, quorum pater diabolus eſt*, ait Bonauentura. Quæ ignobilitas peccatoribus à Domino exprobratur Ioan. 8. *Vos ex patre diabolo eſtis.* Contra verò glorificantes Deum glorificantur, hoc eſt gloriā conſequuntur. Per gloriā autem hîc non tantū æterna felicitas intelligi debet; ſed etiam (vt vniuerſaliter gloria definitur) clara notitia, ſeu fama cū laude. Hanc autem claram notitiam, famâque cum laude ſicut peccatores nō habent; ſic eam Dei amici apud homines, & apud Deum conſequuntur; ita vt propterea abſolutè, & veluti antonomaſticè à Deo cognoſci dicātur: & quòd hoc modo cognoſcantur à Deo, fit, vt etiā glorioſi, & notiſſimi apud D homines ſint. Quare S. Hieronymus de Pammachio loquens ait: *Antequam Chriſto tota mente ſeruiret, notus erat in Senatu: ſed multi alii habebant inſulas proconſulares: totus orbis huiuſcemodi honoribus plenus eſt. Primus erat, ſed inter primos; præcedebat alios dignitate; ſed & alios ſequebatur. At nunc omnes Chriſtiani Pammachium loquuntur. Miratur orbis pauperem, quem hucuſque diuitem neſciebat.*

Pſ. 118.

Peccatores meritò ignobiles dicuntur.

Xyſtus in ep. de malis Doctorib. quam tamē ep Bellarm. de ſcriptoribus negat eſſe Xyſti.

Pſal. 72.

1. ad Cor. c. 15.

Bonau. ſer. 3 in Domin. 12. poſt Pentecoſt.

Ep. 26. c 3.

16. Cum ex dictis Chriſti cognitio de ſuis ouibus non qualiſcumque intelligatur, ſed cognitio familiaritatis, & mutui amoris: hinc eſt, vt benè Dominus addiderit: *Et ſequuntur me.* Inuiſibilibus enim, & iucundiſſimis amoris vin- E culis ſuas oues Diuinus paſtor, vt ipſum ſequantur, ad ſe trahit: de quibus vinculis loquitur Oſeæ 10. *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis: In funiculis hominum traham eos*, legunt Symmachus, & Septuaginta apud Hieronymum: Adam enim Hebræo idiomate nomen commune hominis eſt: homo autem amore maximè trahitur: huiuſmodi vinculis tractæ rationales Chriſti oues eum ſequuntur. Rationis expertes oues pabulo trahuntur; amore verò oues rationis participes. Quare Auguſt. explicans Domini verba: *Nemo venit ad me, niſi Pater, qui miſit me traxerit eum*, ait: *Non dixit duxerit; ſed trax*

Iuſtos ad ſe ſequendum amore Dominus trahit.

To. 10 ſer. 2. de verb. Apoſt.

Ioan 6. 44.

xerit: iſta violentia cordi fit, non carni. Quid ergo miraris? Crede, & venis: ama, & traheris: non arbitreris iſtam aſperam, moleſtamque violentiam: dulcis eſt, ſuauis eſt; ipſa ſuauitas te trahit. Nonne ouis trahitur, cum eſurienti herba monſtratur? & puto, quia non corpore impellitur, ſed deſiderio colligatur. Sic & tu veni ad Chriſtum: ad illum enim, qui vbique eſt, amando venitur, non nauigando.

Oues ſuas Dominus Euchariſtiæ pabulo ad ſe trahit.

17. Secundò ſi Adam pro primi parentis nomine proprio accipiatur, quibus vinculis irretitus, & tractus eſt primus parens ad præuaricandum? cibo ſcilicet, hoc eſt vetiti pomi comeſtione. Similiter cœleſti pabulo diuinus paſtor, B vt ipſum ſequantur, ſuas oues trahit; nempe ſanctiſſimo ſui corporis cibo, ſub Euchariſtiæ Sacramento. Quare cum Dominus dixiſſet: *In funiculis Adam traham eos*, ſubdidit: *Et declinaui ad eum*, ſcilicet populum meum, *vt veſceretur*: ideſt, vt S. Hieronymus interpretatur: *Dedi eis eſcam manna in deſerto, quo veſcerentur. Pro quo interpretatus eſt Symmachus: Et declinaui ad eum cibos: non quod Deus ad eum declinauerit; ſed quòd cibum mannæ ad eum fecerit declinare.* At in Euangelica lege, vt homines ad ſe traheret, ipſe Deus in cibum ad nos declinauit, dicens: *Declinaui ad eos, deferens regna cœlorum, vt cum eis veſcerer aſſumpta forma hominis.* Siue; *Dedi eis eſcam corporis mei, ipſe eſt cibus, & conuiua.* Sic Dei Filius loqui inducitur apud S. Hieronymum. *Supra.*

Ego vitam æternam do eis: & non peribunt in æternum: Et non rapiet eas, quiſquam de manu mea.

18. HÆc verba fauere videntur ſententiæ, quæ hîc ouium nomine prædeſtinatos intelligit; fideles enim, & iuſti, ſi prædeſtinati non ſint; tandem in diaboli poteſtatem è diuinis manibus excidunt, & in æternum pereunt. Sed cum ipſi prædeſtinati etiam interdum in peccata labantur; & pro eo ſtatu rapi è diuinis manibus videantur; quæro cur verè vniuerſaliter à Domino dici potuerit: *Non rapiet eas quiſquam de manu mea?* Reſpondent auctores allatæ ſententiæ id intelligi cum limitatione, ſcilicet non excludendo omnem raptum; ſed finalem, & æternum. Similiter pro noſtra ſententia dicendum eſt allatam Chriſti promiſſionem, *Vitam æternam do eis; & non peribunt in æternum; & non rapiet eas quiſquam de manu mea*, factam eſſe ad omnes iuſtos, qui verè Chriſti ſunt oues; intelligi tamen cum limitatione conditionis; ſcilicet dummodo extra Chriſti gregem, & ouile præuaricando non aberrent. Sic etiam cum à Domino ad Apoſtolos dictum eſt Marci 16. *Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*: omnes aduocantur ad Chriſti ouile; & credentes omnes intra illud admittuntur; iiſque promiſſio fit de æterna ſalute: ſed cum conditionis limitatione; ſcilicet dummodo fidem formatam, per charitatẽ finaliter retineant. Similiter Ioa. 4. de diuinæ gratiæ aqua à Domino dictum eſt: *Qui biberit ex aqua hac, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum*: poſita tamen conditione; quòd huiuſmodi cœleſtis aqua intra animam refrigerandam retineatur; & non foras peccando egeratur.

19. Præterea cum dicitur: *Vitam æternam* A *do eis*: ſi verbum, *Do*, vt ſonat ſecundùm ſignificationem præſentis temporis accipiatur; tunc vita æterna debet accipi, vt inchoata, & in ſemine, ſcilicet in gratia, quæ gloriæ ſemen à Theologis dicitur. Simili acceptione dixit Dominus Ioann. 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum*: hæc autem inchoata, ſeu radicalis æterna vita iuſtis omnibus, non tantùm electis à Chriſto Domino datur.

20. Denique verbum *Do*, hîc non tàm actualem exhibitionem, quàm actualem animi præparationem ad exhibendum ſignificare poteſt. B Sic Exodi 5. cum à Pharaone Hebræis captiuis dictum eſt: *Non do vobis paleas*: non in præſentia ſe non dare paleas, quod manifeſtum erat; ſed animi diſpoſitionem ad non dandum in poſterum ſignificare voluit: Eodem ſignificatu intelligenda ſunt Apoſtoli verba 2. ad Corint. 13. *Ecce tertio hoc venio ad vos*: hoc eſt paratus ſum ad vos venire. Similiter etiam Dominus ante Paſchatis diem dixit Matth. 26. *Apud te facio Paſcha cum diſcipulis meis*: & Ioann. 20. multò antequam in cœlum aſcenderet, dixit: *Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum: Deum meum, & Deum veſtrum.* Zacchæus etiam Luc. 19. dixit: *Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus; & ſi quid aliquid defraudaui, reddo quadruplum*: C ideſt dare, & reddere ſum paratus. Hoc poſito, cum à Domino dicitur: *Vitam æternam do eis*, idem eſt, ac dicere: Promptus ſum ad dandam eis vitam æternam. Talis autem animi præparatio ad vitam æternam dandam, eſt ex parte Chriſti reſpectu cuiuſlibet iuſti, non tantùm prædeſtinati: quod ſi poſtea quiſpiam olim iuſtus vitam æternam non conſequatur; & in æternum pereat; id culpa illius accedit, cum à iuſtitia recedit.

Et non rapiet eas quiſquam de manu mea.

D 21. VIdentur hæc verba difficultatem inuoluere; plures enim carnis illecebris, & diaboli aſtu Dei amicitiam deſerunt; ex quo è diuinis manibus rapi videntur; cum diuinæ manus iuſtorum tantùm locus ſint, iuxta verba Sapient. 5. *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt.* Sed quia rapi eſt violentiam, & coactionem pati; voluntas autem humana non inuita, ſed liberè peccat; hinc eſt, vt benè dicatur nemo per peccatum rapere poſſe iuſtum de manu Dei. Quare cum iuſtus à iuſtitia recedit; receſſus ille non eſt raptus ab extrinſeca violentia; ſed voluntarius diſceſſus ab intrinſeca libertate. Ideo apud S. Athanaſium ad S. Abbatis Antonii pedes procidens diabolus dixiſſe narratur: *Cur mihi maledicunt* E *homines? ſibi imputent, ſi cadant. Ego enim nihil poſſum, niſi ipſi ſponte ſe mihi ſubdant.* Hoc ipſum multò verius eſt poſt Chriſti aduentum, Auguſtino teſte, qui ait. *Ante aduentum Chriſti ſolutus erat diabolus; veniens Chriſtus fecit de eo, quod in Euangelio dictum eſt: Nemo poteſt intrare in domum fortis, & vaſa eius diripere, niſi prius alligauerit fortem. Venit ergo Chriſtus, & alligauit diabolum; Sed dicit aliquis: Si alligatus eſt, quare adhuc tantùm præualet? Verum eſt, fratres chariſſimi, quia multùm præualet; ſed tepidis, & negligentibus, & Deum in veritate non timentibus dominatur. Alligatus eſt enim tamquam innexus canis catenis, & neminem poteſt mordere, niſi eum, qui ſe illi mortifera ſe-*

In vita Antonii. Tom 10. ſer. 197 de tempore. Matth. 12.

caritate coniunxerit. Iam videte, fratres, quod ſtultus eſt homo ille, quem canis in catena poſitus mordet. Tu te illi per voluptates, & cupiditates ſeculi noli coniungere; & ille ad te non præſumet accedere. Latrare poteſt, ſollicitare poteſt, mordere omnino non poteſt, niſi volentem. Non enim cogendo, ſed ſuadendo nocet; nec extorquet a nobis conſenſum, ſed petit.

Diabolus cur poſt Chriſti aduentũ ligatus dicitur.

22. Dices, ante Chriſti aduentum neque diabolus per vim ab humana voluntate conſenſum ad peccandum poterat extorquere: Ergo tunc etiam, non ſolùm poſt Chriſti aduentum, alligatum fuiſſe dicendum eſt. Reſpondeo quoad coactionem humanæ voluntatis diabolum ſemper fuiſſe alligatum: quia tamen ante Chriſti aduentum tanta gratiæ vbertas, Sanctorum virorum exempla, & Sacramentorum munimenta, quibus diabolum arcere poſſumus, non erant; hinc eſt, vt tunc, quia multùm prauis ſuggeſtionibus diabolus præualebat, non ita, ſicut poſt Chriſti aduentum, alligatus diceretur. Quare de diabolo in Euangelica lege ait Magnus Antonius teſte S. Athanaſio: *Hamo crucis, vt draco aduncatus à Domino eſt, & capiſtro ligatus, vt iumentum; & quaſi mancipium fugitiuum vinctus circulo, & armilla labia perforatus, nullum omninò fidelium deuorare permittitur. Nunc miſerabilis, vt paſſer ad ludendum irretitus à Chriſto, calcanea Chriſtianorum ſubſtratus gemit. Ille, qui vniuerſa maria à ſe deleta plaudebat; ille, qui orbem terrarum manu ſua teneri pollicebatur, ecce à nobis vincitur.* Ex quibus Magni Antonii verbis patet primò, cur adeò diabolus crucem, eiuſque ſanctiſſimum ſignum fugiat: eſt nimirum veluti callidus piſcis, qui hami acumen ſemel expertus, ab eo ſe celerrimè retrahit. Secundò qui armilla, hoc eſt ferreo circulo labia perforata habet; expeditè voces proferre nequit: ideo cum dicitur, adueniens Chriſtus labia diabolo perforaſſe, ſignificatur diabolus ſuas ſuggeſtiones liberè, & expeditè humanæ mentis auribus proferre non poſſe: profert autem eas quodammodo mutilatas. Hinc eſt, vt cum ex diuina gratia expreſsè idololatriam, homicidia, adulteria, furta ſuadere nequeat; talium ſuggeſtionum ſaltem partem proferat: Nimirum pro idololatria auaritiam, quæ quidem auro ſeruiens, ex parte *eſt Idolorum ſeruitus*: pro homicidio blaſphemias in proximum; pro adulterio ſaltem laſciuam complacentiam; pro furto alienæ mercedis retentionem.

Diabolo perforata labia tribuũtur, quia prauas ſuggeſtiones mutilatas profert.

Ad Eph. 5.

Diaboli inſidiæ noxia ſecuritate contẽnendæ non ſunt.

23. Præterea eò quòd Magnus Antonius dicat diabolum calcaneo Chriſtianorum ſubſtratum gemere; ne quis noxiam ſecuritatem ſumat contemnendi diaboli inſidias, in memoriam reuocet Dauidis verba Pſalm. 48. *Cur timebo in die mala?* hoc eſt mortis, & Iudicii tempore iuxta Remigium. Cui interrogationi reſpondet ipſe Dauid: *Iniquitas calcanei mei circumdabit me.* Cum calcaneo homo toto corpore innitatur, calcaneum ſignificare fiduciam; calcanei verò iniquitatem, malam fiduciam ſignificare, Nicolaus Treuetus docet. Ideo ſubditur: *Qui confidunt in virtute ſua.* Mala hæc fiducia cum ex Dauide valde extimeſcenda ſit; non eſt cur Chriſtianus ſecurus, & otioſus diaboli contemnat inſidias: cum de eo dicatur: *Calcaneo eius inſidiaberis: Mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro.*

Gen. 3.
Gen. 49.

Diabolus poſt Chriſti aduentum quomodo

24. Dices: cum etiam poſt Chriſti aduentum ex fidelibus plures in diaboli poteſtatem decedant; quomodo verè dici potuerit ab Antonio de diabolo: *Nullum omnino fidelium deuorare permittitur?* Quod ſi dicas; id intelligi de fidelibus iuſtis, in fide, & charitate perſeuerantibus; quatenus verè, & omninò fideles ſunt; non ſolùm nihil falſum credentes, ſed nihil graue contra amicitiam committentes, amicitiæ debitam fidem non frangendo: Contra eſt; nam tales neque ante Chriſti aduentum diabolus ad ſe trahere poterat. Reſpondetur ergo primò: Poſtquam in Euangelica lege Chriſti potentiâ diabolus ligatus eſt; interdum quidem fideles animas morſu lethali ferit; eas tamen non deuorat, deuorare enim eſt ſine dentium labore deglutire: Cum ergo multo maiori aſtu, ac labore in Euangelica lege vti cogatur diabolus; hinc eſt, vt bene Magnus Antonius dixerit: *Nullum omnino fidelium deuorare permittitur*; hoc eſt, nullum ex iis, qui verè, & omninò fideles ſunt, ita deuorare permittitur, vt magna facilitate, & celeritate eos decipiat. Reſpondetur primo, quia fideles, & iuſti olim è vita decedentes intra Limbum diu detinebantur; vbi quodammodo diaboli erant captiui, qui eos inde egredi prohibebat: de iis enim ibi detentis dicitur Chriſtus: *Aſcendens in altum captiuam duxiſſe captiuitatem:* nempe iuxta Hieronymum, *Vt Sanctorum animas, quæ ibi tenebantur incluſæ ſecum ad cœlos victor adduceret:* hinc eſt, vt Antonius benè dixerit de diabolo: *Nullum omninò fidelium deuorare permittitur*, eo quòd ab huiuſmodi captiuitate fideles, Deique amici iam liberi ſint. Quod ſi in Purgatorio poſt diſceſſum ex hac vita iuſti detinentur, ibi diaboli captiui non ſunt: non ſolùm, quia in animas in Purgatorio detentas diabolus poteſtatem nullam habet, vt docent Scholaſtici, & præcipuè S. Thomas in 4. diſt. 21. quæſt prima art. 1. Sed quia iam humanæ captiuitatis pretium ſolutum eſt per Chriſti Domini paſſionem: ex quo canit Eccleſia: *O verè digna hoſtia, per quam fracta ſunt Tartara; redempta plebs captiuata; reddita vitæ præmia.*

Fideles deuorare non permittitur.

Ad Eph. 4. ex Pſal. 67.

In hymno poſt Paſcha

25. Porrò quàm inexcuſabilis ſit, qui diaboli ſuggeſtionibus conſentiens è diuinis manibus ſponte eripi ſe ſinit; teſtatur ipſe diabolus; qui coram Chriſto iudice peccatoribus ſic inſultans inducitur apud S. Cyprianum: *Ego pro iſtis, quos mecum vides nec alapas accepi; nec flagella ſuſtinui; nec crucem pertuli; nec ſanguinem fudi; nec familiam meam pretio paſſionis, & crucis redemi: ſed nec regnum cœleſte illis promitto; nec ad paradiſum reſtituta immortalitate denuo reuoco: & munera mihi quàm pretioſa, quàm grandia, quàm nimio, & longo labore quæſita ſumptuoſiſſimis apparatibus comparant. Tuos tales munerarios, Chriſte, demonſtra. Tu æternam vitam operantibus polliceris; & vix tui meis pereuntibus adæquantur; qui à te diuinis mercedibus, & præmijs cœleſtibus honorantur.*

Cyprianus ſerm de eleemoſyna

Diaboli in peccatores diuinæ beneficentiæ immemores exprobratio.

26. Quòd autem diaboli, vel propriæ concupiſcentiæ tentatio nulla tanta ſit, quæ Dei gratia ſemper nobis parata vinci non poſſit, teſtatur Apoſtolus, dicens: *Fidelis Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis:* Neque *ad excuſandas excuſationes in peccatis* humani cordis fragilitatem obtendere ſatis eſt dicendo: *Habemus theſaurum in vaſis fictilibus.* Deus enim humani cordis ſingularis artifex, *Qui finxit ſingillatim corda eorum*; humanum cor veluti fictile vas, neque nihil, neque nimis tentationis igne concoqui ſinit: non nimis, ne tentatione frangatur: neque nihil, ne mollius ſit. Quod bene docuit S. Ephrem tract. de patientia, dicens: *Si figulus vaſa ſua igne excoquit, eò vſque, dum ritè coquantur; nec ante ea eximit, ne minus cocta, & ſolida ſint: nec rurſum vlterius ea ſinit in igne, ne adurantur, fiantque inutilia; multò magis idem facit Deus, vt igne tentationum,*

Tentari ſupra vires Deus neminem ſinit.

1. ad Cor. 10.
Pſal. 140.
2. ad Cor. c. 4.
Pſal. 32. 15.

eò vſque nos coquat, dum percoquat, & perficiat; vlterius verò tentatione aduri, & conſumi nos non ſinet.

Ad Rom. 8 v. 38. Separare nos à Deo nihil poteſt. Tom. 3 q. 9 ad Algaſiã.

27. Freti igitur Dominicâ ſententiâ, dicente: *Non rapiet eas quiſquam de manu mea*, fidenter cum Apoſtolo, dicamus: *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius? certus ſum* (hoc eſt, certa ſpe confido, vt interpretatur Hieronymus) *quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia, poterit nos ſeparare à charitate Dei.* Mors ſeparare non poteſt; nam Dei amicus mortem non timet; non enim aliam mortem agnoſcit, & reformidat, quàm non diligere Deum. *Id ipſum, quòd diligimus Deum, mori non poteſt; niſi dum non diligimus Deum, cum mors ipſa ſit non diligere Deũ*, ait Auguſtinus. Rurſus tyrannus ſeparare non poteſt comminando mortem, pollicendo vitam. Nam ſicut fruſtra quiſpiam promiſſa alibi aqua ſitientem viatorem à limpidiſſimo, & perenni fonte abſtrahere conaretur: ita per vitæ promiſſionem Dei amicus à Deo, qui eſt vitæ fons, ſe diuidere numquam debet: *Nemo à Dei charitate ſeparat, pollicendo vitam: nemo enim ab ipſo fonte ſeparat pollicendo aquam*, ait Auguſtinus. Præterea ſi quis intra munitiſſimam, & planè inexpugnabilem arcem theſaurum cælatum haberet, eius direptionem ab hoſte timere non poteſt: Ita ſancti Viri vitæ iacturam timere non poſſunt; cum eorum vita intra munitiſſimam illam arcem abſcondita ſit; de qua dicitur: *Turris fortiſſima, nomen Domini. Turris fortitudinis à facie inimici*; teſte autem Apoſtolo, *Vita noſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Addit Auguſtinus: *Non ſeparat Angelus; non enim eſt Angelus, cum inhæremus Deo, noſtra mente potentior. Non ſeparat virtus, quæ poteſtatem habet in hoc mundo; nam toto mundo omnibus ſublimior eſt mens inhærens Deo: Non ſeparant inſtantes moleſtiæ; hoc enim leniores eas ſentimus, quò ei, vnde nos ſeparare moliuntur, arctius inhæremus. Non ſeparat promiſſio futurorum; nam & quidquid boni futurum eſt, certius promittit Deus; & nihil eſt ipſo Deo melius, qui iam benè ſibi inhærentibus præſens eſt. Non ſeparat altitudo, neque profundum: quid enim mihi cælum polliceatur, vt à cæli fabricatore ſeiungar? Aut quid terreat infernus, vt Deum deſeram? Quem ſi numquam deſeruiſſem, inferna neſcirem. Poſtremò quis me locus ab eius charitate diuelleret; qui non vbique totus eſſet, ſi vllo contineretur loco?*

Aug. to. 1. l. 1. de morib. Eccl. c. 11.

Ibid.

Prouerb. 18. Pſ. 60. Ad Coloſſ. 3. Aug. ſupra

Pater meus, quod dedit mihi, maius omnibus eſt; & nemo poteſt rapere de manu Patris.

28. **L**Oquitur vt homo, inquit Toletus; *& ſic Patrem dediſſe ei id, quod maius omnibus eſt, dicit: quia Diuinitatem illius humanitati coniunxit, & fecit, vt homo ille Deus eſſet.* Sed cum Verbum diuinum humanam naturam aſſumendo, ei Diuinitatem communicauerit; Chriſtus, vt homo, à diuino Verbo proximè Diuinitatem communicatam habuit, non à Patre, qui humanam Chriſti naturam non aſſumpſit: Coniunctio autem Diuinitatis cum humanitate effectiuè per vnionem hypoſtaticam, non à Patre ſolùm; ſed à Verbo, & Spiritu ſancto ad extra indiuiſibiliter operantibus fuit. Chriſtus tamen non vt homo, ſed vt Deus à Patre per æternam generationem diuinam naturam habet; ad quod ſignificandum addidit: *Ego, & Pater vnum ſumus.* Quare vt Deus, Deique Filius, non vt homo, verè de Diuinitate dixit: *Pater meus, quod dedit mihi, maius omnibus eſt.* Et hinc fit (Chriſtus ait) vt ſicut nemo de manu, hoc eſt Patris mei poteſtate; ita neque de manu, ac poteſtate mea meas oues rapere poſſit. Potuit etiam Chriſtus, vt homo, verè dicere: *Pater meus, quod dedit mihi, maius omnibus eſt:* non quia Diuinitatem humanitati coniunxit; quod commune toti Trinitati fuit: ſed quod Diuinitas humanitati coniuncta originaliter à Patre ipſi filio communicatur.

29. Præterea hæc eadem verba intelligi poſſunt de dignitate, & poteſtate, quam Chriſtus vt homo, Deique Filius habet merendi, & communicandi hominibus gratiam iuxta teſtimonium Ioann. 1. *De plenitudine eius nos omnes accepimus; & gratiam pro gratia: quia lex per Moyſen data eſt; gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt:* Vbi *Gratiam pro gratia* dicitur: ideſt per Ieſu Chriſti ſubſtantialem gratiam Diuinitatis, & vnionis hypoſtaticæ homines accidentalem gratiam conſequuntur. Gratia autem efficax, quæ per Chriſtum homini communicatur, maius omnibus eſt; hoc eſt, obſtacula omnia ſuperat; nec quiſquam impedire poteſt, quominus ſuum effectum habeat. Cum enim gratia efficax ea ſit, quæ à Deo præuidetur infallibilem conſenſum habitura, ſi detur: cumque repugnet, quod à Deo futurum præuidetur, infallibiliter non fore: hinc eſt, vt gratia efficax maius omnibus ſit, eique nemo reſiſtere poſſit; neque ipſa humana voluntas diſſentire; nemo quidem ex neceſſitate antecedente, ſed conſequente: ſicut enim poſito quòd voluntas conſentiat, non poteſt diſſentire: ita poſito, quòd conſenſura ſit, & ita à Deo præuideatur, non poteſt non eſſe conſenſura.

Ego, & Pater vnum ſumus.

30. **P**Vdeat Arianos in aſſequendo vero huius ſententiæ ſenſu ab ipſis perfidis Iudæis ſuperari. Ariani enim perperam allata verba de morali vnitate, & conſenſu voluntatum intellexerunt: contra verò Iudæi de naturæ vnitate eadem verba benè intelligentes Chriſto dixerunt: *Tu homo cum ſis, facis teipſum Deum.* Quibus Iudæorum verbis facilè iuxta Arianorum ſenſum, ſi verus eſſet, reſpondere Dominus potuiſſet, ſe non facere ſeipſum Deum, aſſerendo ſe conſonam diuinæ voluntati voluntatem habere. Reſpondit tamen Dominus iuxta verum ſenſum indicando eiuſdem naturæ vnitatem: *Pater in me eſt, & ego in Patre*: & clarius deinde addidit: *Vos dicitis: Quia blaſphemas; quia dixi: Filius Dei ſum.*

31. Præterea iuxta Apoſtolum ad Hebr. 4. *Viuus eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti*: pro ancipiti in Græco textu habetur *δίστομος*, ideſt habens duo ora, nempe duas acies vtrinque ſcilicet incidens. Quod idem explicans Ioannes Apoc. 1. de Chriſto Domino dixit: *De ore eius gladius vtraque parte acutus exibat*: talem eſſe Dei ſermonem apertè patet in allata Euangelica ſententia; in qua duobus verbis, hinc Arianam, inde Sabellianam hæreſim lethaliter cædit. Cum dicit *Vnum*, ſignificat vnitatem naturæ, quam negabat Arius: cum dicit: *Sumus*, pluralitatem perſonarum ſignificat, quam Sabellius non admittebat. *Vnum ad vnitatem Diuinitatis refert: Sumus autem perſonis aſſignat*, ait Nazianz. in tract. de fide.

Dei ſermo veluti gladius vtraq; parte acutus vno ictu duplicem hæreſim cædit.

Suſtulerunt ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum.

Iudæi ex lapideo corde lapides in Chriſtum acceperunt.

32. ECcleſiaſtici cap. 21. verſ. 29. dicitur: *In ore fatuorum cor illorum.* Iudæi autem iſti verè fatui, ideoque Chriſto Dei ſapientiæ infenſi, non tantùm in ore, ſed in manibus etiam cor habere videntur; cum enim ex obſtinata perfidia lapideum cor haberent, lapides in manibus habuerunt, vt Dominum lapidarent. Abiecerunt tamen Iudæi lapides, non mitiores facti, ſed diuinitus à ſcelerata audacia cohibiti: vt hinc, ſi ſani fuiſſent, ad Chriſti Diuinitatem credendam ab ipſis ſolo ſtratis lapidibus ſatis emolliri potuiſſent.

Reſpondit eis Ieſus: Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo: Propter quod eorum opus me lapidatis?

33. QVàm diuerſo modo Deus, & diabolus, ſeu cum diabolo mundus beneficia oſtendit! Oſtendere Deum beneficia, eſt ea conferre. Verè enim Chriſtus in Iudaicum populum beneficia plura per miracula, ſanando languidos, cœcos illuminando, ſuſcitando mortuos contulerat. Eodem ſenſu Pſalm. 84. Deo à Dauide, dicitur: *Oſtende nobis, Domine, miſericordiam tuam*; hoc eſt tuæ miſericordiæ beneficia nobis exhibe, & elargire. E contrario terrena dona, quæ diabolus, ſeu mundus offert, ita oſtenduntur, vt ſtatim ſubtrahantur. Sic Lucæ 4. Satan tentans Dominum, quem tunc purum hominem eſſe cenſebat iuxta Hieronymum: *Oſtendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis*: Vbi bene Ambroſius notans momentaneam terrenorum regnorum oſtenſionem ait: *Non tam conſpectus celeritas indicatur, quàm caduca fragilitas poteſtatis exprimitur. In momento enim cuncta illa prætereunt; & ſæpè honor ſeculi abijt antequam venerit: quid enim ſeculi poteſt eſſe diuturnum, cum ipſa diuturna non ſint ſecula?* Patet hoc Danielis 5. vbi *Iubente rege indutus eſt Daniel purpura, & circumdata eſt torques aurea collo eius, & prædicatum eſt de eo, quòd haberet poteſtatem tertius in regno ſuo.* Mũdanus hic honor Danieli exhibitus quàm diuturnus fuerit, ſi quis noſcere cupit, pergat in ſacro textu, ibique legat: *Eadem nocte interfectus eſt Balthaſſar Rex Chaldæus.* Vnaque cum Balthaſſaris caſu eiuſdem beneficia breuiſſimo temporis ſpatio corruerunt. Momentanea ergo ſunt mundana dona; ita vt propterea momento temporis ea oſtenſa eſſe dicantur. Contra verò diuina beneficia diuturna ſunt; aduerſitates verò à Deo immiſſæ momentaneæ dici poſſunt iuxta Apoſtolum: *Momentaneum, & leue tribulationis noſtræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis?* Aduerſitatum flagella oſtendere nobis videtur Deus, non vt in ea incurramus; ſed vt vitemus. Hinc Pſalm. 59. cum dixiſſet Dauid: *Oſtendiſti populo tuo dura*, ſubdidit: *Dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant à facie arcus.* Venator ſe, & arcum in nemorum ſaltibus abſcondit, vt incautam feram iaculis configat. Contra verò Dominus, ne diuinæ iuſtitiæ iaculis configamur, arcum oſtendit, vt ictum velocius fugiamus. Ne tamen hinc noxiam fiduciam euadendi ſemper diuinam vindictam peccator ſumat; audi Hieronymum: *Sicut, qui paulatim arcum intendit, tempus dat alteri, vt fugiat; qui ſi fugere nolit, tantò fortiùs ſagitta emiſſa configitur: quantò maiori tempore arcus intentio fuit facta. Sic Deus, qui laneos habet pedes, ſed ferreas manus, tarditatem ſupplicij grauitate compenſat.* Vide Plutarchum lib. de ſera numinis vindicta.

Oſtẽdi aliquid à Deo, & aliquid à mundo, vel Diabolo oſtendi valde diuerſa.

2. ad Cor. c. 4.

Reſponderunt Iudæi: De bono opere non lapidamus te; ſed de blaſphemia; & quia tu homo cum ſis, facis teipſum Deum.

34. MIrum eſt Iudæos vndique captantes occaſionem calumniandi Chriſtum; nihilominus hîc auſos non eſſe negare eum bona opera feciſſe; cum dicant: *De bono opere non lapidamus te.* Apertè igitur mentiuntur in caput ſuum addentes: *ſed de blaſphemia: & quia, tu homo cum ſis, facis teipſum Deum. Quomodo*, inquit Rupertus, *Vni homini cum blaſphemia bonum opus attribuitis? Numquid Deum blaſphemando quis, bonum ſimul faciat opus; præſertim qualia hic operatur*, nempe miracula? Iudæi calumniantes Chriſtum dicunt: *Tu homo cum ſis, facis te ipſum Deum*: nos contra vera fide illuminati Redemptoris infinitam bonitatem collaudantes, verborum ordinem inuertamus, dicentes: *Tu Deus cum ſis*, ad noſtram redemptionem verò te hominem effeciſti.

Iudæorum verba ſibi contradicunt.

In Ioan. 10.

Reſpondit eis Ieſus: Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra: Ego dixi Dij eſtis? Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt; & non poteſt ſolui Scriptura: quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum, vos dicitis: Quia blaſphemas; quia dixi: Filius Dei ſum?

35. ET ſi Iudæis, vt dicitur Ioan. 1. *Lex per Moyſem data eſt*, nihilominus non ſolùm Moſis libri, ſed etiam Prophetæ, præcipuè Dauidis Pſalmi, legis nomine ſignificantur. Promiſerat Deo Dauid Pſalm. 50. *Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur*: quod quidem promiſſum per omnes Pſalmos diuinam legem docendo exequitur. Hinc Pſalm. 33. ait: *Venite filij, audite me: timorem Domini docebo vos: Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum: diuerte à malo, & fac bonum: inquire pacem, & perſequere eam.* Pſalm. 77. *Attendite popule meus legem meam: inclinate aurem veſtram in verba oris mei. Aperiam in parabolis os meum; loquar propoſitiones ab initio.* Et Pſalm. 118. *Loquebar de teſtimonijs tuis in conſpectu regum, & non confundebar.* Quare meritò poſtea ſubdidit: *Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua*: Particeps ſcilicet eorum meritorum, ex eo præſertim capite, quòd meis Pſalmis ad diuinam legem ſeruandam eos inſtruxerim.

Legis nomine etiã Dauidis Pſalmi intelliguntur.

36. Allatum ergo à Chriſto teſtimonium acceptum eſt à Pſalm. 81. vbi quæritur, quibus dictum ſit: *Ego dixi: Dij eſtis?* Toletus ſubſcribens Auguſtino, putat verba illa dicta eſſe vniuerſaliter ad filios Iſraël, quos præ omnibus nationibus Deus ad ſalutem erudiuit, eiſque legem ſuam dedit; ad quod explicandum ſubditur: *Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt. Nec videtur verum*, inquit Toletus, *quod aliqui dicunt, ſermonem dictum eſſe haberi ad iudices, quia in officio, & munere ſunt conſtituti à Deo.* Nihilominus verba illa: *Ego dixi Dij eſtis*, Iudicibus præcipuè, & directè dicta eſſe dicendum potius videtur: quia ſermonem Dei ad aliquem fieri idem eſt, ac à Deo alicui officium aliquod committi. Quare cum prædicandi munus Prophetis committere-

Iudices Dij appellãtur.

tur, dicitur factum eſſe Verbum Domini ad Prophetas, vt Ionæ Primò, *Factum eſt Verbum Domini ad Jonam filium Amathi dicens: Surge, & vade in Niniuen Ciuitatem grandem, & prædica in ea.* Et Lucæ 3. *Factum eſt Verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto: & venit in omnem regionem Iordanis prædicans.* Præterea eodem Pſal. vbi dicitur: *Deus ſtetit in Synagoga Deorum; in medio autem Deos diiudicat:* à Chaldæo paraphraſte dicitur: *Deus, cuius maieſtas commoratur in congregatione iuſtorum, qui potentes ſunt in lege, in medio Iudicum in veritate iudicat.* Dicitur autem Deus Hebræo vocabulo Elohîm ab אל el, & אלה ala, ideſt *fortis adſtringens*: quare Elohim etiam Iudices appellantur, quod lata ſententia alios adſtringant. Et quamuis Elohîm ſit numeri multitudinis, in ſingulari enim dici deberet Eloah: nihilominus Elohîm vſitate recipit etiam ſignificationem numeri ſingularis; idque ad explicandam perſonæ auctoritatem: vt cum à Pontifice, vel rege ſeipſum ſignificante dicitur: *Nos.* Porrò quòd citato Pſalmo ad Iudices ſermo ſit, apertè patet ex verbis illis: *Vſquequo iudicatis iniquitatem, & faciem peccatorum ſumitis*: ideſt: Vſquequo iniquam ſententiam iudicando profertis; & non iuxta meritum, ſed iuxta faciem iudicatis; ita vt potentis aſpectum revereamini, pauperis verò deſpiciatis: ex quo ſubditur: *Iudicate egeno, & pupillo; humilem, & pauperem iuſtificate.* Atque hinc Chriſtus Dominus ad conuincendos Iudæos, qui ſcandalizabantur, quòd ipſe cum homo eſſet, ſe Dei filium aſſerendo, Deum eſſe diceret; argumentum ducit probans, hominibus Dei nomen bene tribui poſſe; arguens à minori ad maius. Si enim iniqui Iudices adhuc in ſacra Scriptura dii appellantur; cur ab eo, quem Deus *Pater ſanctificauit*, tale nomen vſurpari non poteſt? Quod autem in eo iniquitas nulla eſſet, ſed ſanctificatio, benè oſtenderat per miracula diuinitus facta dicens: *Multa bona opera oſtendi vobis*: quod certè ipſi Iudæi negare non ſunt auſi. Oſtenderat id etiam antea dicens: *Quis ex vobis arguet me de peccato?*

Ioan. 8.

37. Venatores raptis catulis inſequentium tigrium rabiem retardare dicuntur iaciendo ſpecula, in quibus propriam tigres figuram aſpicientes immorantur. *Scriptura ſacra mentis oculis quaſi quoddam ſpeculum opponitur, vt interna noſtra facies in ipſa videatur*, ait Gregorius. Ideo Dominus ſacræ Scripturæ dicentis, *Ego dixi, dij eſtis*, teſtimonium, veluti ſpeculum Iudæis proponit; vt ibi ſeipſos populi iudices conſtitutos, patreſque ipſorum Deos appellatos; & hinc ſuam rabiem in Redemptorem cohibere cogantur.

Gregorius 2. Mor. c. 1. Scriptura ſacra mētis oculis veluti ſpeculū eſt.

38. Quærit hoc loco Caietanus: *Cur diuertit ſermonem Dominus à Deitate per eſſentiam ad Deitatem per participationem, afferendo Pſalmum loquentem de viris excelſis: Ego dixi dij eſtis? Apparet ſiquidem, quòd ſeipſum voluit intelligi Deum ſimili modo, ſicut illi, quibus dicitur: Ego dixi dij eſtis. Et hinc ſequeretur Arriana hæreſis, quòd Chriſtus non ſe dixit verum Deum per eſſentiam dicendo: Ego, & Pater vnum ſumus.* Cui difficultati reſpondetur Dei nomen tribui poſſe multipliciter: De quo Hieronymus epiſt. 136. ad Marcellam diſſerit: Primò tribuitur iis, ad quos ſermo Dei factus eſt, vt ſupra vidimus. Secundò Dei nomen participatur à iuſtis per gratiam habitualem ſanctificantem, quæ eſt participatio diuinæ naturæ; & hinc iuſti filii Dei vocantur iuxtà Ioannem dicentem: *Quotquot receperunt enim, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt Filij Dei nominemur, & ſimus?* Tertiò per gratiam vnionis hypoſtaticæ, qua Chriſtus vt homo diuinitati perſonaliter vnitus, verè Deus nominatur. Quartò per naturam, quomodo Chriſtus, vt Verbum diuinum à Patre per æternam generationem diuinam naturam communicatam habet. Cum igitur Deum, vel Dei filium dici, genericè acceptum, communè ſit quatuor allatis modis; conuincit Chriſtus Iudæos, quod ſcandalizari non deberent audientes ſe Dei filium appellaſſe. Poterant enim, & debebant credere tale nomen ſaltem ſibi tribuere Chriſtum, tum quòd ad ipſum ſermo Dei factus eſſet; tum quod iuſtus, & Dei amicus eſſet, vt eius opera oſtendebant. Quod nunc ſi credidiſſent, deinde maiori lumine illuminati intellexiſſent etiam Incarnationis, & Vnionis hypoſtaticę myſterium; & quomodo propter Diuinitatem humanæ naturæ vnitam verè Chriſtus dicere potuiſſet: *Ego, & Pater vnum ſumus. Pater in me eſt, & ego in Patre.* Quare afferendo Chriſtus teſtimonium illud Pſalmi: *Ego dixi, dij eſtis*, quæſtionem non aliò diuertit; ſed potius ex vno ad aliud Iudæos manuducere contendit: oſtenditque homini non abſolutè repugnare Dei nomen; & poſſe hominem Deum appellare patrem, ſeque Dei filium dicere. Ex quo fit, vt malè Iudæi Chriſto dicerent: *Blaſphemas, quia tu homo cum ſis, facis teipſum Deum.*

Ientaculo 11. q. 1.

Dei nomen quibus tribuatur.

Euang. c. 1. Epiſt. 1. c. 3.

39. Affert Caietanus duo hîc magis ſubtilia, & minus conuincentia, quibus Chriſtus indicare Iudæis voluit ſe gratiam vnionis perſonalis cum Deo habere dicendo. *Quem Deus ſanctificauit. Quem, inquit Caietanus, eſt relatiuum ſubſtantiæ, & refert hypoſtaſim. Inter ſanctificationem ſiquidem aliorum hominum, & Chriſti hominis hæc eſt differentia, quòd ſanctificatio aliorum primò refertur ad animam, & mediante anima ad perſonam, quæ ſanctificatur: ſanctificatio verò Chriſti hominis primò terminatur ad perſonam: nam ex hoc ipſo humanitas Chriſti fuit primò ſancta; quia facta eſt in hypoſtaſi Verbi.* Sed licet hoc veriſſimum ſit; non tamen conuincitur ex motiuo Caietani: nam Ieremiæ à Deo dictum eſt: *Antequam exires de vulua ſanctificaui te*; per gratiam ſcilicet habitualem, vt docent Athanaſius, Hieronymus, Leo, Nazianz. Ambroſius, Petrus Damiani, Thomas 3. 1. quæſt. 27. art. 6. & tamen dicendo *Te*, quamuis perſonam alloquatur; nihilominus animæ tantùm Ieremiæ habitualis gratia, adeoque ſanctitas data eſt; quamuis inde perſona denominatiuè ſanctificata fuiſſe dicatur.

Caietani interpretatio refellitur Hic, & n. ſequenti.

Ier. c. 1.

40. Secundò ait Caietanus: *Adiunxit Dominus alterum manifeſtum caput, vnde poterant huiuſmodi vnionis gratiam percipere, addendo illud verbum: Et miſit in mundum. Nam etſi ſanctificatio communi modo acciperetur; ex iſto adiuncto intelligeretur vna perſona filij Dei, & filij hominis. Fuerunt ſiquidem multi alij ſanctificati; ſed nullus fuit, cui conuenirent hæc duo; ſcilicet quòd fuerit ſanctificatus, & fuerit miſſus in mundum: & nota bene ly, in mundum, hoc eſt in vniuerſum.* Sed contra eſt, quia etiam Apoſtolis Marci vltimo dictum eſt: *Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Quod ſingulis Apoſtolis dictum eſſe benè docet Maldonatus; ita vt nulli Apoſtolorum vllus

terminus ex his verbis præfixus fuerit; & ſinguli in vniuerſum ſpiritualem iuriſdictionem
Chryſoſt. hom. 15. in Matth. habuerint. Hinc iuxta Chryſoſtomum Apoſtolis Christus dixit: *Non ad duas vrbes, aut decem, aut viginti, neque ad vnam gentem vos mitto, ſicut mittebam prophetas; ſed ad omnem terram proſſus, ac mare, totumque mundum.* Quare de Apoſtolo Paulo Eccleſia ait: *Deus, qui vniuerſum mundum Beati Pauli Apoſtoli prædicatione docuiſti.* Quod ſi dicat Caietanus hoc Apoſtolos non per ſeipſos tantùm, ſed per ſucceſſores executos eſſe: Idem quoad hoc dici poteſt de Christo, qui licet in vniuerſum mundum à Patre miſſus ſit; ad mundi tamen vniuerſi conuerſionem, alios adhibere voluiſſe compertum eſt. Quoad corporalem autem præſentiam de
Matth. 15 ſeipſo Dominus dixit: *Non ſum miſſus, niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael.* Miſſus quidem eſt in mundum multò excellentiori modo Christus, quàm Apoſtoli, ſed hoc abſolutè ex motiuo Caietani non conuincitur.

Quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum.

41. AN vt Deus, an vt homo ſanctificatum ſe à Patre Christus dicat, diſputant hîc ſacri Interpretes. Scilicet an ſanctificatum ſe dicat à Patre, vt Deus per æternam generationem communicantem ei Diuinam naturam, quæ ſubſtantialis, & increata ſanctitas eſt: an
Christus vt homo ſanctificatus à Patre dicitur Hîc, & ſequentibus. Ientaculo 11 q. 1. verò ſanctificatum ſe dicat à Patre, vt homo per Diuinitatem humanitati hypoſtaticè vnitam? Vtrobique difficultas eſt: ſi enim dicatur ſanctificatus per æternam generationem; *Sanctificari*, inquit Caietanus, *alienum eſt à Deo per eſſentiam: filius enim Dei non eſt ſanctus factus, ſed ſanctus genitus: & propterea affirmando ſe ſanctificatum à Patre, affirmat ſe factum ſanctum à Patre, ac per hoc non eſſe Deum per eſſentiam.* Rurſus ſi dicatur ſanctificatus vt homo; huic interpretationi opponit Toletus: *Quia verba indicant ſanctificationem antequam mitteretur in mundum; dicitur enim: Quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum; quaſi prior eſſet ſanctificatio, quàm miſſio in mundum: quod non poteſt intelligi, niſi de ſanctificatione ratione Diuinitatis;* quæ illi antequam mitteretur in mundum, per æternam generationem à Patre communicata fuit. Ex his ſententiis probabilius mihi videtur dicere cum Athanaſio lib. de Incarnat. Hilario lib. 7. de Trinit. Chryſoſtomo homil. 60. Christum vt hominem dici ſanctificatum à Patre; idque propter rationem allatam, quia ſanctificari importat fieri; fieri autem diuino Verbo per æternam generationem non conuenit. Contra verò
Ioan. c. 1. cum poſſit verè dici cum Ioanne: *Verbum caro factum eſt*; hinc per diuinitatem à Patre Diuino Verbo communicatam, Christum, vt hominem, à Patre ſanctificatum fuiſſe dicendum eſt. Quare bene Caietanus ait: *Licet ſanctitas illius perſonæ non ſit facta in ſe; eſt tamen facta ſanctitas illius naturæ aſſumptæ; ſicut perſona filii Dei eſt facta perſona illius naturæ.* Diſplicet tamen, quod Caietanus, & alii hanc ſanctitatem explicant per vnionem hypoſtaticam; cum potius explicanda ſit per Diuinitatem hypoſtaticè vnitam: Diuinitas enim Verbi, quæ hypoſtaticè vnitur, eſt à Patre; vnio verò ipſa hypoſtatica, vt quid creatum à tribus omnibus diuinis perſonis eſt; licet tantùm ad Verbum terminetur.

42. Porro negandum eſt, quod opponit Toletus, per verba illa: *Quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum*, ſignificari prius fuiſſe ſanctificationem, quàm miſſionem in mundum. Nam cum Ioannis 1. dicitur: *Verbum caro factum eſt; & habitauit in nobis plenum gratiæ, & veritatis:* non prius ſignificatur Verbum fuiſſe incarnatum; deinde habitaſſe in nobis plenum gratiæ, & veritatis. Nam Chryſoſtomus hom. 10. Ambroſ. lib. de Incarnat. cap. 6. Hilarius lib. 10. de Trinit. Cyrillus lib. 1. cap. 16. habitaſſe in nobis intelligunt de manſione, & vnione Verbi diuini in carne eiuſdem naturæ cum noſtra; ita vt idem ſit *Habitauit in nobis*, ac eſt, in noſtra humana carne aſſumpta permanſit, eam numquam dimittendo. Quam interpretationem confirmat textus originalis Græcus, vbi pro *Habitauit in nobis*, dixit Ioannes: *Et in tabernaculo in nobis habitauit*; in tabernaculo ſcilicet aſſumpti corporis: tabernaculum enim corpus vocauit Petrus Apoſtolus: *Velox eſt depoſitio tabernaculi mei.* Ep. 2. c. 1.
Vnionem etiam diuini Verbi cum humano corpore per habitandi verbum expreſſit Paulus ad Coloſſ. 2. dicens: *In ipſo inhabitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter.* Nec dicas tabernaculum; ac proinde Christi corpus non intelligi poſſe nomine tabernaculi; eò quod Diuinum Verbum, quod ſemel aſſumpſit, numquam dimiſit: reperio enim in ſacris litteris cœleſtem, æternamque Patriam etiam tabernaculum appellari, vt Pſal. 83. iuxta Theodoretum, & alios: *Quàm dilecta tabernacula tua, Domine virtutum? Concupiſcit, & deficit anima mea in atria Domini.* Quod ſi dicente Ioanne: *In tabernaculo in nobis habitauit*, nomine tabernaculi Athan. tract. de Deipara
Virgineum vterum intelligere libeat iuxta Athanaſium, Damaſcenum, & Thomam in Damaſc. in carmine.
illa Pſal. 45. verba: *Sanctificauit tabernaculum ſuum Altiſſimus:* tunc ſimul, & *Verbum caro factum eſt, & in tabernaculo in nobis habitauit*; hoc eſt in vtero Virginis. *Habitauit in nobis*, inquit In fine lib. 5. in Geneſ.
Rupertus, *cum in illo fœmineo ſecreto natura decem menſibus abſque peccati contagione hoſpitatus eſt: & inde tamquam ſponſus de thalamo ſuo procedens in ſole poſuit tabernaculum ſuum: hoc eſt ſanctiſſimam humanitatem ſuam in luce viſibilem expoſuit.* Pſal. 18. 6.

43. Ex quibus patet ſucceſſiuam ſententiam non ſemper ſucceſſionem indicare. Quod ſi dicas: *Habitauit in nobis*, ſignificare viſibiliter cum hominibus conuixiſſe iuxta vaticinium Baruch 3. *In terris viſus eſt; & cum hominibus conuerſatus eſt:* tunc dico hunc ſenſum verum eſſe; ſed ex hoc priorem allatum ſenſum non excludi: poteſt enim in ſacra Scriptura eadem ſententia multiplicem verum ſenſum habere.

Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite; vt cognoſcatis, & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre.

44. VIs huius ſententiæ in eo ſita eſt. Deus ſumma bonitas, & ſumma veritas; fraudi non patrocinatur, neque mendacia conteſtatur: ſi ego fraudulenter, & mendaciter me Dei filium eſſe dicerem; Deus per me operando miracula, quorum tantùm ipſe principalis cauſa eſſe poteſt, fraudi patrocinaretur, & mendacia conteſtaretur: cum ergo hoc de Deo non credatis; conſequenter me Dei filium eſſe profitentem, neque fraudulentum, mendacem, & blaſphemum credere debetis. Non enim ex

eodem ore mendacium, & blaſphemia prodire poteſt; & ſputum, quo loquela muto, & cœco viſus diuinitus detur: & tamen vtrumque Iudæi viderunt, vt habetur Marci 7. n. 34. *Expuens tetigit linguam eius, & ſtatim ſolutum eſt vinculum linguæ eius*: & Ioann. 9. *Expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo; & dixit ei: Vade, & laua in natatoria Siloe. Abijt ergo, & lauit, & venit videns.* Multò ergo eminentius Christus Dominus Euangelicam legem Iudæis afferens, ſeque Dei filium eſſe conteſtans, Apoſtoli verba proferre potuit *Euangelium meum non fuit ad vos in ſermone tantùm; ſed in virtute, & in Spiritu ſancto, & in plenitudine multa*: ſcilicet ad pleniorem fidem faciendam, addendo miraculis vitæ innocentiam, prophetiam, & ſcrutandi cordis ſecreta poteſtatem. Denique vltima verba: *Pater in me eſt, & ego in Patre*, quòd intelligenda ſint non tantùm de charitatis vnione, ſicut illa *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet*; ſed de vnitate naturæ, patet ex ijs, quæ diximus ſupra in illa verba: *Ego, & Pater vnum ſumus.*

Epiſt. 1. Ad Theſſal. c. 1.

Ioann. Ep. 1. c. 4.

FERIA QVINTA

POST DOMINICAM PASSIONIS.

Rogabat Ieſum quidam de Phariſæis, vt manducaret cum illo. *Luc. 7.*

Euangelij nexus, & ordo.

Cap. vlt. Magdelena ad Domini pedes prouoluta à ſe ſeptem dæmonia eiecta oſtendit.

1. EPeccatrice Magdalena iuxta Marci teſtimonium *ſeptem dæmonia* à Chriſtô Domino fuiſſe eiecta, præſenti Euangelio demonſtratur. Primò acediæ, hoc eſt ſpiritualis torporis in rebus ad ſalutem pertinentibus ejectum dæmonium oſtenditur verbis illis: *Vt cognouit, quòd Ieſus accubuiſſet in domo Phariſæi*; ſcilicet nulla interpoſita mora, ſegnitie nulla retardante, ſtatim ægra ad cœleſtem medicum, fœda ad lauacrum, captiua ad Redemptorem, ad Saluatorem perdita venit. Secundò Magdalena inuidiæ ſtimulis ſe non agitari oſtendit, cum ſtans retro ſecus pedes Domini, humili illa proſtratione contenta, aſſidentibus conuiuis primos accubitus non inuidit. Ambiit tamen ſublimes cœleſtes ſpiritus æmulari. Si enim Seraphim gloriæ ſibi ducunt Domini pedes velare, teſtante Iſaia c. 6. *Vidi Dominum ſuper ſolium excelſum: Seraphim ſtabant ſuper illud; ſex alæ vni, & ſex alæ alteri; duabus velabant pedes eius.* Magdalena ſtans retrò ſecus pedes Domini, ſanctiſſimos illos pedes ore, oſculis, & capillis, velando, beatorum ſpirituum piiſſimam ſe æmulam præſtitit. Tertiò maligno auaritiæ ſpiritu Magdalenam vlterius non adſtringi inde conſtat, quod pretioſi liquoris effuſione Domini pedes vnxerit: *Attulit alabaſtrum vnguenti; & pedes eius vnguento vngebat.* Quartò quod fœdo gulæ ſpiritu non dominaretur, inde patet; quod cum Dauide dicere Magdalena potuit: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes.* Ideo *lacrymis cœpit rigare pedes eius. Venit pietatis illa, non voluptatis exhibitura conuiuium: pœnitentia ponit menſam, fercula compunctionis apponit, panem doloris infert, potum lacrymis temperat in menſura*, ait Chryſologus. Pias lacrymas *cibum animæ* S. Macarius eſſe dixit hom. 25. Pœnitentiæ lacrymæ ſunt refectionis aquæ, de qua Pſal. 22. pœnitens Dauid ait: *Super aquam refectionis educauit me Dominus: animam meam conuertit.* Quintò à veſano etiam iræ ſpiritu ſe planè liberam Magdalena teſtatur, cum è corde largiſſimos lacrymarum riuos eduxerit: *Lacrymis cœpit rigare pedes eius.* Cum enim à Philoſopho ira ſanguis accenſus circa cor eſſe dicatur; cor lacrymarum piis aquis affluens, ab æſtuantis iræ flammis liberum indicatur. Sextò immundiſſimum laſciuiæ ſpiritum à ſe procul eieciſſe inde habetur, quod oſcula, & compitæ comæ, quibus alliciuntur, & irretiuntur turpiſſimi laſciuiæ ſectatores, ad Chriſti Domini pedes venerandos & tergendos caſtiſſimè adhibuerit: *Capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes eius.* Septimò denique ſuperbię affectu ſe non intumeſcere oſtendit; cum palàm coram conuiuis humillimè ad Domini pedes prouoluta, ſe pœnitentię lacrymis peccatricem eſſe confeſſa eſt. Præterea cum Domini verbis Magdalena apertè Phariſæo præferri ſe audiit: *Vides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lacrymis rigauit pedes meos, & capillis ſuis terſit. Oſculum mihi non dediſti; hæc autem, ex quo intrauit, non ceſſauit oſculari pedes meos; Oleo caput meum non vnxiſti; hæc autem vnguento vnxit pedes meos*: tunc quòd ſic Phariſæo prælata Magdalena non ſuperbierit; patet ex eo, quòd ei Dominus dixit: *Vade in pace.* Pax animique tranquillitas eſſe non poteſt, vbi cor veluti ſpumans ſuperbiæ ſpiritu intumeſcit. Meritò igitur Magdalenæ, quæ olim Domino rebellis fuerat, hoſte omni eiecto, defectionis culpa condonatur; eique Domini verbis: *Remittuntur tibi peccata tua*, indulgentiæ ſententia pronunciatur.

Pſal. 41.

Chryſologus Ser. 93.

Rogabat

Rogabat illum quidam de Phariſæis, vt manducaret cum illo; & ingreſſus domum Phariſæi diſcubuit.

Ablactatio pueri Iſaac cum cõuiuio eſt celebrata.

2. HVic conuiuio, in quo Dominus Phariſæo inuitante diſcubuit; alia, quæ in ſacris litteris celebrata conuiuia legimus, libeat comparare. Geneſ. 21. *Fecit Abraham grande conuiuium in die ablactationis Iſaac.* Cur lauto conuiuio Iſaaci ablactatio celebrata eſt? quia *Ingens eſt gaudium, cum homo non lacte, ſed ſolido ſapientiæ, & virtutis cibo veſcitur,* reſpondent ibi Auguſt. & Ruper. Propterea conuiuium celebrari debebat, cum Magdalena reſipiſcens ſolido ſapientiæ, & virtutis cibo veſci inciperet; & à lacte abduceretur; de quo ſapiens ait: *Fili, ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis.* De fideli in Euangelica lege recens à mundi illecebris ablactato vaticinatus eſt Iſaias 11. *Delectabitur,* ſeu vt legit Hugo, *ablactabitur infans ab vbere: ſuper foramine aſpidis, & in cauerna reguli, qui ablactatus fuerit, manum ſuam mittet. Ablactatus ab vbere,* inquit Hugo, *ponet manum ſuam in cauerna aſpidis, & reguli: per aſpidem, & regulum intelligit diabolum, qui flatu ſuggeſtionis ſuæ multos necare ſolet. Per cauernas illorum intelligit venenoſa corda peccatorum; in quibus quaſi in cauernis propriis habitant dæmones. Ablactatus ergo ab vbere, ideſt ab amore temporalium, vel à carnalibus deſideriis, manum ſuam mittet ad extrahendum diabolum de cauerna ſua.* Talis Magdalena fuit; quæ à carnis lacte ablactata; & in hoc conuiuio compunctionis vino per lacrymas potata, ſuo è corde dæmones expulit teſtante Luca: *De qua ſeptem dæmonia exierant.* Mirum non eſt in lacrymoſo Magdalenæ corde dæmones remanere non potuiſſe. Nam, vt benè notat B. Petrus Cellenſis: *Satan tolerabilius ſuſtinet flammam ſuam, quàm lacrymam noſtram: acriuſque contriti cordis lacryma, quàm flamma infernalis incendij torquetur.* Et ratio huius eſt, quia ob lacrymas pœnitentiæ, cuius incapaces ſunt dæmones, vehementi inuidia cruciantur. *Nam quòd corruerit proditor Angelus; (conceſſis meritò pulſus honoribus; Ardens inuidia pellere nititur, Quos cælo Deus aduocat. Qua Inuidia Stygij nullum ſubiere tyranni tormentum maius.*

Prou c. 1. ver. 10.

Cap. 8.

Lib. de panib. c. 12.

Lacrymis pœnitentis magis, quàm inferni flammis diabolus cruciatur. Hic, & n. 91.

In Hymnis.

Gen. 21.

Hom. 12 in Ep ad Coloſſenſ.

Ser 6. in Cant.

Lacrymæ pœnitentis, deliciæ Angelorum.

Pſal. 65.

Pœnitentia peccatoris quomodo præiuſtorũ innocentia magis Angelos lætificet.

Ver. 7. & v 10.

Gregorius Hom. 34.

3. Porrò Abrahami conuiuium ablactato Iſaac, cuius nomen riſum ſignificat, Saram exhilarauit: *Dixitque Sara: Riſum fecit mihi Deus.* At de pœnitentiæ lacrymis dixit Chryſoſtomus: *Quouis riſu ſunt hæ lacrymæ iucundiores.* Præſens ergo Euangelicum conuiuium, non riſu ſed Magdalenæ lacrymis condire Dominus voluit ad cœleſtes ſpiritus per hoc conuiuium exhilarandos. Hinc benè Bernardus dicere potuit: *Deliciæ Angelorum lacrymæ meæ. Omne opus ipſorum laudare Deum; ſed deeſt laudi, ſi deſint, qui dicant: Tranſiuimus per ignem, & aquam.* Per ignem ſcilicet ardenter amando; per aquam vberrimè lacrymando. Quare audacter Bernardus ibi pronunciat: *Audeo dicere expertem meæ beatitudinis ipſam beatam vitam; niſi ſe dignetur fateri, quòd per charitatem ea in me fruitur, & per me.* Confirmatur id Domini teſtimonio Luc. 15 *Gaudium erit in cælo coram Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente; quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia.* Vbi Gregorius ait: *Agricola illam amplius terram amat, quæ poſt ſpinas, vberes fruges profert: quam eam, quæ numquam ſpinas habuit, & numquam fertilem meſſem produxit:* Nam ſicut combuſtæ in agris ſpinæ terram fertiliorem reddere ſolent: ita præterita peccata incentiuum pœnitentibus addere ſolent ad vberiorem gratiam maiori feruore acquirendam; quod incentiuum tepidiores iuſti non habent: ita vt benè dictum ſit ab Apoſtolo: *Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia.* Aqua terram irrigans, quæcumque in ea germina reperit, fœcundat. Sed ſi aqua reperiretur, quæ ſimul inutiles terræ frutices areſaceret, vtileſque fœcundaret; quàm pretioſa apud agricolas talis aqua foret! Huiuſmodi certè aqua in ſpirituali agricultura reperitur. Nam cum pœnitentiæ lacrymis peccatrix anima irrigatur, in ea peccatorum ſpinæ areſcunt; & eorum loco vberes gratiæ fructus germinant. Hinc de lacrymantis Magdalenæ corde per pœnitentiam in Domini habitaculum conſecrando vaticinatus eſt Ioel c. 3. *Fons de domo Domini egredietur; & irrigabit torrentem ſpinarum:* ſcilicet, vt in Magdalena peccatorum ſpinæ areſcerent, & eorum loco gratiæ germina pullularent. *Egredietur ergo fons de domo Domini,* hoc eſt ex animæ pœnitentis corde; vt pœnitentiæ lacrymæ, iuxta ſanctum Hieronymum, *ſpinas noſtras & vitia, atque peccata, quæ nullam frugem habuere iuſtitiæ, commutent in Domini noualia; & ariditatem noſtram rigent aquis largiſſimis; & pro ſpinis, ac vepribus flores virtutum multiplices germinemus. Et in eo loco, vbi fornicatus eſt Iſraël, & initiatus eſt Beelphegor,* laſciuiæ idolo, *lilia caſtitatis, & roſa pudoris, ac virginitatis exuberent.* Vt fidelis anima cœleſtem ſponſum ad quietem inuitans dicere poſſit: *Lectulus noſter floridus;* neceſſe eſt, vt prius cum Dauide dixerit: *Stratum meum lacrymis meis rigabo.* Pœnitentiæ enim lacrymæ flores parturiũt; quibus cor quaſi lectulus ornatur; vbi cæleſtis ſponſus libentiſſimè conquieſcit.

Ad Rom. 5.

Lacrymis vitiorũ ſpinæ areſcunt, & iuſtitiæ fruges germinãt. Hic, & n. 79.

In Ioelem. c 3.

Cant. 1.

Pſal. 6.

Lacrimis flores germinant, quibus cœleſti ſponſo lectulus apparatur.

Samüelis poſt conuiuium in Regem vnctus eſt Saül: in Phariſæi conuiuio Magdalena vt Dominũ Regẽ agnoſceret, vnxit.

4. Regum 1. c. 10. cum à Samuële Saül conuiuio exceptus eſt: *Tulit Samuel lenticulam olei, & effudit ſuper caput eius; & deoſculatus eſt eum: & ait: Ecce vnxit te Dominus ſuper hæreditatem ſuam in principem.* Sed in præſenti conuiuio de Magdalena erga Dominum multò felicius dictum eſt, *Attulit alabaſtrum, & oſculabatur pedes eius, & vnguento vngebat.* Vngebat vnguento, vt Chriſtum Dominum regem agnoſceret; & diabolo, ad quem antea defecerat, nuncium remitteret. Præterea in Samuëlis cõuiuio *Leuauit coquus armum, & poſuit ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce, quod remanſit, pone ante te, & comede; quia de induſtria ſeruatum eſt tibi. Hanc partem,* inquit Procopius, *Sauli appoſuit, tamquam regnaturo, & pro populo periculum adituro.* Pro armo ponit Theodoretus tibiam, eo quòd cum armo anterior animalis tibia includatur. Victimæ ergo tibiam Saül in documentum habuit. Magdalena verò Domini pedes: *Stans retrò ſecus pedes eius.* Scilicet, vt quæ olim malè ambulauerat, in voluptatis lubrico veſtigia non ponere à ſanctis illis pedibus tandem addiſceret. Et iuxta Chryſol. ſer. 93. *Vt Chriſti veſtigijs innixa percurreret per viam vitæ, quæ per viam concurrerat mortis.* Ibi ſanctis affixa pedibus dicere videbatur: *Vias tuas, Domine, notas fac mihi; & ſemitas tuas edoce me.*

1. Reg. c. 9.

Sauli tãquã regnaturo victimæ armus in cibũ eſt datus.

Non incongruè ponit Theodoret. pro armo tibiam cũ armo enim anterior animalis tibia, quæ eſt illi loco brachij, includitur. Hinc armilla quamuis brachij ornamentum ſit ab armo tamen eſt dicta.

Pſal. 24.

Baltaſſar ſuo in conuiuio ſacra vaſa profanauit. In Phariſæi cõuiuio Dominus Magdalenam in vas electionis ſanctificauit.

5. Danielis 5. *Baltaſſar rex fecit grande conuiuium optimatibus ſuis. Præcepit ergo iam temulentus, vt afferrentur vaſa aurea, & argentea, quæ aſportauerat Nabuchodonoſor pater eius de tẽplo, quod fuit in Ieruſalem. Et biberunt ex eis rex, & optimates eius, vxores, & concubinæ illius.* In eo igitur conuiuio ſacra templi vaſa profanauit Baltaſſar: præſens autem conuiuium, vt Baltaſſaris profano conuiuio opponeret Dominus; Magdalenam pro-

fanatum laſciuia vas in vas electionis conſecrare voluit: adhibitis tamen ad illud abluendum prius pœnitentiæ lacrymis. Hinc de Magdalena Eccleſia cecinit: *Fit ex lebete phiala: Ex vaſe contumeliæ In vas tranſlata gloriæ.* Porrò in Baltaſſaris conuiuio poſt profanata vaſa, diuina ſententia damnatus eſt rex: *Diuiſum eſt regnum tuum, & datum eſt Medis, & Perſis.* In hoc autem Euangelico conuiuio à Domino Magdalena abſoluitur: *Remittuntur tibi peccata tua.* Baltaſſaris conuiuium proximè ſubſecutum eſt Perſarum in Babylonios bellum, & victoria, & Baltaſſaris mors: *Eadem nocte interfectus eſt Baltaſſar rex Chaldæus.*

Dan 5.
Iſa. 21.

Quod præuidens Iſaias Babylonios irridens dixit: *Pone menſam, contemplare in ſpecula comedentes, & bibentes: ſurgite principes, arripite clypeum*: hoſtis ſcilicet adeſt; Cyrus Babylonem ingreditur. Contra verò in hoc Domini conuiuio pax, & gratiæ vita Magdalenæ datur, dicente ei Domino: *Vade in pace.*

6. Aſſuerus Perſarum, & Medorum rex, vt legitur in libro Eſther, *Fecit grande conuiuium cunctis principibus, & pueris ſuis, fortiſſimis Perſarum, & Medorum inclytis, & præfectis prouinciarum coram ſe; vt oſtenderet diuitias gloriæ regni ſui.* Similiter præſens Euangelicum conuiuium adire Dominus voluit; quia erga peccatricem Magdalenam iuxta Apoſtolum *Deus volens notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ, apta in interitum; vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparauit in gloriam.*

Ad Rom. 9. v. 23.

In Aſſueri conuiuio *non erat, qui nolentes cogeret ad bibendum.* Quare cum peccatores pœnitentes lacrymis potari debeant iuxta Dauidem dicentem: *Potum meum cum fletu miſcebam. Potum dabis nobis in lacrymis in menſura*: Scilicet, vt peccati delectationi doloris menſura reſpondeat: hoc in conuiuio Magdalenæ, vt eius pœnitentia remiſſionis meritoria foret; non coactè, ſed liberè lacrymarum ſibi potum vberrimè propinauit. Suo in conuiuio Aſſuerus, *præcepit eunuchis, vt introducerent Vaſthi reginam coram rege. Quæ renuit; & ad regis imperium, quod per Eunuchos mandauerat, venire contempſit.* Ideo ab Aſſuero eiecta eſt, & eius locum pulcherrima Eſther obtinuit. Non diſſimiliter in hoc Euangelico conuiuio Magdalena peccatrice reiecta, innocens Magdalena eligitur: ita vt cum S. Petro Chryſologo de Magdalena dicere poſſimus: *Venit ipſa, ſed altera; altera, ſed ipſa: Vt mulier mutaretur vitâ, non nomine; virtute, non ſexu.* Hinc Magdalenæ bene Eccleſiæ verbis dici poteſt: *Magis vere conſumeris; innouauit te dolor.* Conſumeris, vt peccatrix; & vt innocens innouaris ex anteactæ vitæ dolore.

Pſal. 101.
Pſal. 79.
Lacrymæ ex pœnitentia, non coacta effundi debent; vt peccati remiſſionem mereantur.
Ser. 74.
Dom. 2. Adu.
Michea c. 4. 9.

7. Porro Aſſuerus idem, ac Artaxerxes, Longimanus dictus eſt; quia præ cæteris manus, & brachia longiora haberet; adeo, vt ſtans ſua genua extremis digitis contingeret: quas etiam longiores manus ad donandum largius extendebat; dictitans teſte Plutarcho: *Magis regium eſſe addere, quàm detrahere.* At Chriſtus Dominus quàm longè ad beneficia largienda longiores manus habet? Ita vt merito iuxta Ambroſium Chriſto Redemptori dixerit Dauid: *Aperiente te manum tuā omnia implebuntur bonitate. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione.* Quo in loco bene notat Hugo Chriſtum ad maius liberalitatis indicium non ſolùm aperuiſſe manus, ſed in paſſione perforaſſe, vt largius, & facilius noſtræ redemptionis pretium effunderetur. Hoc autem Phariſæi conuiuio quàm largè erga Magdalenam manum aperuit Dominus condonans ei debitum infinitæ ſolutionis! *Dixit ad illam: Remittuntur tibi peccata tua.* Ad indicandum Chriſti Domini manuum liberalitatem dicitur Cantic. 5. *Manus verſatiles*, hoc eſt, agiles dicuntur; quod ad benefaciendum ſint ſemper paratæ, vt ait S. Iuſtus Epiſc. Orgelitanus. Verſatiles ſunt ad dexteram, & ad ſiniſtram, benefaciendo ſcilicet tam in proſperitate, quàm in aduerſitate conſtitutis. 2. *Qui torno operatur, faciliùs, citius, atque perfectius operatur*, ait Rupertus. Tornatiles ergo dicuntur Chriſti manus, hoc eſt beneficæ eius operationes ob liberalitatis velocitatem. 3. In tornatili figura, quæ ponuntur facilè defluunt; ad ſignificandum ergo in Chriſti manibus hyacinthos, hoc eſt cœleſtia dona repoſita ad nos facilè defluere; eius manus tornatiles plenæ hyacinthis benè dicuntur.

Artaxerxes ob manus, & brachia lōgiora longimanus dictus, maximè liberalis fuit.
Salianus tom. 5. anno Mundi 3590.
In Apophtegmatis.
Liberalitas Chriſti Domini.
Ambroſ. 2 de Spiritu Sancto c. 10.
Pſal. 101. v. 28. Pſ. 144. v. 16
Chriſti Domini manus cur tornatiles, cur verſatiles dicantur.

8. Aſſuerus quamuis non corpore tantùm, ſed etiam liberalitate Longimanus; nūquam ad infenſos, & rebelles benefaciendo manus extendit: Extendit autem Dominus, vt Iſa. c. 65. teſtatur: *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem mihi*; ſeu ex Hebræ. *Ad populum rebellem, & contumacem: profundens in eos munera, & chariſmata*, vt ait Theodor. Denique Aſſueri humanitatem commendat Plutarchus; quòd cum *ei iterfacienti, plebeius quidam vtraque manu hauſtam è profluente aquam, (quia nihil habebat aliud) obtuliſſet, hilari vultu accepit.* Quanta Chriſti humanitas in præſenti Euangelica hiſtoria elucet; cum iucundiſſimo vultu lacrymarum poculum, quod ei geminis oculis Magdalena profundebat, libentiſſimè acceperit?

Liberalitas Chriſti Domini.
Apud Apoſt. Ad Rom 10
Plutarch. ſupra.
Aſſuerus à plebeio vtraque manu aquam oblatam libentiſſimè accepit.

9. Ioan. 2. inuitatus Dominus ad Canæ Galilææ conuiuium, ibi per miraculum aquam in vinum transmutauit. Ad hoc itidem Phariſæi conuiuiū vocatus Dominus Magdalenæ lacrymas in vinū conuertit. Quodnam in vinum? In illud ſcilicet, de quo ſub perſona pœnitentium Dauid dixit: *Potaſti nos vino compunctionis*; ſeu, vt alii legunt, *contritionis. Bene compunctionis interna vino potatur*, inquit Berengoſius Abbas, *qui pro peccatis ſuis apud ſe intus ſtimulatur: quoniam perfectè abluitur immunditia ſordis, quàm ſæpius lauerit lacryma cordis. Hæc eſt cōpunctio illa reconciliatrix per quam reconciliata eſt Deo Maria peccatrix; quando per iudicium Diuinitatis occultum dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.*

Chriſtus in Cana Galilææ conuiuio aquam in vinum conuertit: in Phariſæi conuiuio ex Magdalenæ lacrymis vinum compunctionis effecit.
Pſal. 59.
Tom. 2. Bibliot. Ser. in Natali Martyrum.

10. *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria*, ait Apoſtolus; quaſi aliud vinum ſit, in quo luxuria non ſit; ſed pudicitia: non diſſolutionis crapula, ſed ſanctimoniæ lætitia. Hoc eſt vinum cōpunctionis ex pœnitentiæ lacrymis. *Vinum*, inquit Bernardus, *in quo eſt lætitia, non luxuria: vinum totius ſuauitatis, nullius libidinis: hoc certè vinum lætificat cor hominis.* Ad huius vini potū à cœleſti ſponſo inuitamur Cant. 5. *Bibite, & inebriamini cariſſimi. Hoc vinum*, vt ait Ambroſ. *ſobrios facit: hæc ebrietas gratiæ, non temulentiæ eſt: lætitiam generat, non titubantiam. Sobria hæc eſt ebrietas*, ait Bernardus, *vero, non mero ingurgitans: non madens vino, ſed ardens Deo.* Quare bene nos hortatur Ambroſius ad ſalutare hoc compunctionis vinum largè potandum: *Læti bibamus ſobriam ebrietatem ſpiritus.* Quod ſi pœnitentiæ lacrymæ iuxta Bernardum *ardent Deo*: bene dixit Iſaias 64. *Vtinam diſrumperes cœlos, & deſcenderes. Aquæ arderent igne*: ſcilicet lacrymarum aquæ igne illo arderent, de quo cum Moſe dixit Apoſtolus: *Deus noſter ignis conſumens eſt. (Conſumit enim veterem vitam diuinus amor, &*

Ad Eph. 5.
Vinum, in quo non luxuria eſt, ſed pudicitia, eſt vinum compunctionis.
In Cant. Ser. 30.
Pſal. 103.
De Cain, & Abel. c. 5.
Tract. de diligendo Deo.
In hymnis.
Aquæ ardēt igne, cum cōpunctionis lacrymæ ardēt Deo.
Deut. 4.
Ad Hebr. 12.

Aug. contra Adimantū c. 24 & 32.

innouat hominem, ait Auguſtinus explicans hæc Moſis verba. Quam beatam à diuino igne conſumptionem experta eſt Magdalena, vt peccatrix conſumpta; & vt innocens, & ſancta feliciſſimè innouata.

Pſal. 35.

11. Porrò etſi de Beatis in cœleſti regno ſcriptum eſt: *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ; & torrente voluptatis tuæ potabis eos; quoniam apud te eſt fons vitæ.* Et Pſal. 45. *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei*: nihilominus Angelici ſpiritus mirum in modum animarum ſalutem cupientes, ad cœleſtes ſedes Luciferi caſu deſertas implendas, pœnitentium lacrymas ſitiunt.

Lacrymæ pœnitentiū ſunt vinum Angelorū.

Hoc vinum conſtat Angelos bibere cum lætitia. Gaudent in conuerſione, & pœnitentia peccatorum, ſalutem hominum ſitientes. Lacrymæ pœnitentium vinum ſerum, ait Bernardus. In hoc igitur vinum pœnitentis Magdalenæ lacrymæ in præſenti conuiuio diuina gratia tranſmutantur. Quo etiam vino in hoc Phariſæi conuiuio ipſe Dominus potari voluit. *Accubuit Chriſtus*, inquit Chryſologus, *non pocula ſaporata melle, floribus odorata ſumpturus: ſed pœnitentis lacrymas ex ipſis oculorum fontibus potaturus. Deus delinquentium gemitus eſurit, ſitit lacrymas peccatorum.* Quamquam ipſæ quidem lacrymæ pocula ſaporata melle fuerunt. Nam ſi olim in conuiuiis fuit in delitiis mulſum, quod erat vinum ex melle commixtum; in hoc Euangelico conuiuio mulſum non deſideratur: cum enim Magdalenæ lacrymæ in compunctionis vinum tranſmutarentur, mellis dulcedinem admixtam habebant. *Nam rorulenta aſpergines lacrymarum, vt dulcor mellis ſunt cordi*, ait B. Antiochus. Porrò cum pœnitentiæ lacrymæ diuinitus excitentur; hinc eſt, vt bene lacrymas rorulentas aſpergines B. Antiochus vocauerit; cum roris inſtar è cœlo fluere videantur. Teſte Plutarcho Ægyptii boui, quem ſub Apis nomine, vt Deum venerabantur, ex peculiari puteo, non ex Nilo potum præbebant; hujus vanæ religionis rationem reddentes, quòd Nili aquam profanam arbitrarentur ob crocodilos, qui ibi erant. At Deus noſter peccatorum lacrymas non dedignatur; quamuis è corde prodeant, quod peccata crocodilis multò peiora monſtra enutriunt. *Deus delinquentium gemitus eſurit, ſitit lacrymas peccatorum.*

Supra. Lacrymas peccatorum Deus ſitit. Hic. & n. 54. & 104. Ser 93. Plin. l. 22. cap. 24. Lacrymæ pœnitentis amaræ, mellitæ ſunt cordi ipſius pœnitentis, & Deo. Hic, & n. 96. Tom. 2. Biblioth. hom. 107. de Compunctione Lacrymæ pœnitentis veluti cœli rores ſunt. Plutarch. Comment. de Iſide, & Oſiride. Ægyptii bouē, quem ſub Apis nomine vt Deum colebant, ex Nili aquis non potabant.

Mar. 6. Herodes in conuiuio ſaltatrici dimidium regnum ob tulit. Chriſtus in Phariſæi conuiuio integrū cœleſte regnum Magdalenæ largitur. Lacrymarū imber, vt ſpiritualia ſemina ſœcunde germinent, efficit. Chryſoſt. Hom. 4. ad Popul. Pſal. 125. Ep. 4. ad Seuerum. Chriſti pedes Magdalenæ ſacrificij ſunt altare.

12. Herodes in natalis ſui conuiuio Herodiadis filiæ regni dimidium obtulit: *Quidquid petieris dabo tibi, licèt dimidium regni mei.* In hoc Euangelico conuiuio Magdalenæ Dominus integrum cœleſte regnum, condonatis eius culpis elargitur dicens: *Remittuntur tibi peccata tua.* In Herodis conuiuio ſaltatrix puella in ſaltationis præmium Ioannis caput habuit: *Præcepit afferri caput Ioannis in diſco, & dedit illud puellæ.* Hoc in conuiuio Magdalena non Ioannis caput, ſed Domini pedes obtinuit: eoſque, veluti vberem campum in poſſeſſionem acceptum lacrymis rigauit, vt inde ſibi ſuauiſſimos ad animæ cibum fructus educeret. *Non ſic ſemina delatus imber germinare, & creſcere facit; vt pietatis ſemen excitat, & vernare facit ex lacrymis ruens imber*, ait Chryſoſtomus: ita vt verè dixerit David: *Qui ſeminant in lacrymis, in exultatione metent. Ad pedes Chriſti cucurrit Magdalena*, inquit S. Paulinus; *ſeque in illis abluit, & cibauit. Atque ipſos ſibi pedes ſacrarium (vt ita dixerim) & altare conſtituit. In quibus libauit fletu, litauit vnguento, ſacrificauit affectu.* Quare æquum fuit, vt è beatis illis pedibus Magdalena

ſpiritualis vitæ ſibi alimenta compararet, iuxta Apoſtolum dicentem: *Qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt edunt; & qui altari deſeruiunt, cum altari participant.*

Chriſti pedes Magdalenæ ſacrificāti altare fuerūt. Hic, & n. 99. Ep. 1. ad Cor. c. 9. Lucæ 15.

13. Euangelicus pater familias, cum prodigum filium reſipiſcentem lauto conuiuio excepiſſet; conuiuium illud harmoniaca ſymphonia, & ſuauiſſimo cantorum choro celebrari voluit: *Filius eius ſenior cum veniret, & appropinquaret domui, audiuit ſymphoniam, & chorum.* Huic conuiuio, in quo pœnitens Magdalena Dominum inuenit, ſymphonia, & ſuauiſſimus concentus non defuit: fuit is fletus, & gemitus Magdalenæ. Benè enim de Magdalena Chryſologus ait: *Ad delicias Deitatis totas, totam pulſat cordis ſui, & corporis ſymphoniam: organi planctibus dat clamorem; citharam per ſuſpiria longa modulatur; gemitus aptat in fiſtulam; & dum pectus ipſam conſcientiam arguens ſæpè percutit, facit placitura Deo cymbala perſonare.* Pœnitentiæ ergo gemitus, & lacrymæ diuinis, & Angelicis auribus iucundiſſimam harmoniam efficiunt. Quod bene noſcens David dicebat: *Confitebor tibi, Domine, in gemitibus; & nomini tuo cantabo*; ſeu *lacrymabor*, vt legitur ex Hebræo. Idem David, ſua vt deprecatio à Domino exaudiretur, lacrymarum, gemituumque concentum addidit, quem Deo iucundiſſimum eſſe nouerat: *Exaudi orationem meam, Domine, & deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas.* Hinc exultans dicere potuit: *Exaudiuit Dominus vocem fletus mei.* Ideo ad diuinam opem ſuauiſſimo, & efficaciſſimo concentu implorandam, hortatur Ieruſalem Ieremias Thr. 2. 18. *Deduc quaſi torrentem lacrymas per diem, & noctem: neque taceat pupilla oculi tui.* Hinc Chryſoſtomus aſſerit, multò melius fuiſſe Paulum lacrymantem, & gementem videre, quàm innumerabiles choros. Hinc Pſal. 29. David aiebat: *Conuertiſti planctum meum in gaudium*: vbi Hieronymus legit: *Conuertiſti planctum meum in chorum*; vnde ſcilicet harmonicus cantus reſonat.

Gemitus pœnitentis cordis gratiſſimam harmoniam Deo reſonant. Hic, & n. 14. 16. 17. 18. & 74. Ser. 93. 2. Reg. 6. 22. Pſal. 38. Pſal. 6. Hom. 12. in Ep. ad Coloſſ.

14. Ad idem indicandum Cantic. 2. cum cœleſtis ſponſus ad ſponſam exhilarandam iucundiſſimum, & opportunum tempus adeſſe dixiſſet, quo ſimul conuenirent: *Surge, propera, amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni: iam enim hyems tranſiit, imber abiit, & receſſit: Flores apparuerunt in terra noſtra*: ibi poſtea non ad rem additum fuiſſe videtur: *Vox turturis audita eſt in terra noſtra.* Quæ enim voluptas percipi poteſt à turturis voce? Quandoquidem, vt benè ait Bernardus, *Turturis vox non dulce admodum ſonat, gementi, quàm canenti ſimilior.* Hinc potius dici debuerat: Luſciniæ, aut Cycni vox audita eſt in terra noſtra. Sed cœleſtis ſponſus, vt gemitum tamquam ſuauiſſimum cantum ſe exiſtimare oſtenderet; turturis tantùm voce ſe oblectari ſignificauit. Et ideo iuxtà originale Hebræum ibi præmiſit: *Tempus cantationis aduenit*: quaſi alium cantum, quam gemitum non agnoſceret. Ideo pia quælibet anima Dei ſponſa Magdalenam imitata, inſtar turturis ſanctis gemitibus diuinas aures mulcere frequentius gaudet. *Dum ſancta quæque anima*, ait Bernardus *Chriſti præſentiam ſuſpirat; regni dilationem moleſtè fert: deſideratam patriam gemitibus, & ſuſpiriis à longe ſalutat: nonne videtur vice fungi gemebundæ, ac caſtiſſimæ turturis?* Propterea Cantic. 1. ſponſæ à cœleſti ſponſo dicitur: *Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.* Vbi ex Hebræo legitur: *Turtures aureas faciemus*

Ser. 59. in Cant. Supra. Murænulæ aureæ cur Dei ſponſæ promittuntur.

tibi. Quibus verbis iuxta Anſelmum, & Bernardum inauræs pendula aurium ornamenta deſcribuntur. Sponſæ igitur auribus aureæ turtures dantur in præmium, quòd inſtar turturis ſanctis gemitibus diuinas aures ſuauius oblectauerit.

Cap. 2. 15. Ad idem ſignificandum ibidem à cœleſti ſponſo ſubditur: *Surge, amica mea, ſpecioſa mea, & veni: columba mea in foraminibus petræ, in caverna maceriæ: oſtende mihi faciem tuam; ſonet vox tua in auribus meis; vox enim tua dulcis, & facies tua decora.* Decora quidem pœnitentis, pieque lugentis animæ facies eſt, cum in ea nulla ſit *macula, neque ruga*: peccatorum enim maculæ, lacrymarum aqua planè tolluntur. *Sicut*, inquit Chryſoſtomus, *faciem corporis tui quotidie abluis; ne qua fortè macula faciei inhærens fœda appareat: ſic & animæ curam habe, quotidie lacrymis eam abluens; hac enim aqua maculæ deponuntur.* Similiter Berengoſius Abbas dixit: *Perfectè abluitur immunditia ſordis, quam ſæpius lauarit lacrymæ cordis.* Deponuntur etiam rugæ; cum pœnitens lacrymis irrigatus dicere poſſit cum Dauide: *Refloruit cor meum*: hoc eſt, iterum ad iuuentutem, ſpiritualemque vigorem rediit. Decora rurſus pœnitentis facies eſt, cum eius oculi lacrymis, veluti gemmis ante Dei conſpectum pulcherrimè niteant: *Quidnam dic, oro, oculis illis formoſius, perpetuo lacrymarum imbre, & quaſi margaritarum decore ornatis?* ait Chryſoſtomus. Benè igitur pœnitenti animæ à cœleſti ſponſo dicitur: *Facies tua decora.*

Ad Eph 5. verſ. 27. — *Hom. 21. in Gen.* — Lacrymarū aqua ſpirituales maculæ, rugæ, ſordeſque tolluntur. — Hic, & n. 91. & 107. — *Tom. 2. Bibl. ſer in Natali Martyrum.* — *Pſal 27. v. 7. iuxta Theodotionem.* — Lacrymæ veluti pretioſæ gēmæ animam ornant. — *Hom. 30. in Gen.* — In Cantica

16. *Sed in quo vox tua dulcis?* inquit Rupertus. *In eo videlicet, quòd columba mea es; & ſicut columba gemitum pro cantu habes. Canendo gemis, & gemendo canis; & ipſa exultatio, qua exultauit ſpiritus tuus in Deo ſalutari ſuo, plena eſt gemitibus, plena lacrymis. In quo facies tua decora? In eo videlicet, quòd magna eſt fides tua, magna humilitas.* Quod quidem ſpeciatim Magdalenæ conuenit, cui dictum à Domino eſt: *Fides tua te ſaluam fecit*: & ex humilitatis ſpiritu *ſtetit retro ſecus pedes Domini.* Porrò qui muſico concentu valde delectantur, cantores, & muſica inſtrumenta eò deferre ſolent, vbi è caverna aliqua harmonicas voces, reſonum Echo geminare ſoleat. Similiter adeo cœleſtis ſponſus gementis animę concentu oblectatur; vt ſuę ſponſę vocē è caverna reſonare ſuis auribus velit, dicens: *In caverna maceriæ ſonet vox tua in auribus meis*: ſcilicet, vt iucundiſſimi gemitus diuinis auribus geminentur. *Delectatur admodum*, inquit Bernardus, *iſtiuſmodi cavernis Deus, ex quibus ſibi vox reſonat.* Hinc mirum non eſt, ſi in Maſſilienſi ſpelunca diutius vitam degere Magdalenam Dominus voluerit; vt inde ſcilicet pœnitentis Magdalenæ gemitus diuinis auribus iucundiſſimè geminarentur. Quare, vt ſuauiſſimo gementis Magdalenæ concentui vices rependeret Deus; pluries quotidie eam in ſublimem aërem receptam ſuauiſſima Angelorum melodia oblectare voluit; vt Magdalenę teſtatur hiſtoria. Quam diuinam beneficentiam admirata Magdalena, in gratiarum actionem ſua in ſpelunca quotidie Angelorum concentui piis gemitibus vices reddebat. Bene igitur Bernardus ait: *Delectatur admodum iſtiuſmodi cavernis Deus: ex quibus vox ſibi reſonat gratiarum actionis; vox admirationis, & laudis.*

Ibidem. — Magdalena in Maſſilienſi ſolitudine quotidie Angelicam melodiam audiebat.

In Pſal. 127. 17. Quòd ſi Romana theatra ad populum exhilarandum muſicis concentibus reſonabant; *Dulciores ſunt*, inquit Auguſt. *lacrymæ orantium,* A *quàm gaudia theatrorum*: certè Euangelico patrifamilias voces illę reſipiſcentis prodigi filii: *Pater peccaui in cœlum, & coram te; iam non ſum dignus vocari filius tuus*: iucundiorem harmoniam reddiderunt, quàm ſymphonia illa, & cantorum concentus, quos ipſe pater ad conuiuium exhilarandum aduocauerat. *Luc. 15.* Præterea adeo Deus gementis, & lacrymantis animæ concentu delectatur; vt, quamuis in cœleſti regno perpetuam melodiam habeat Angelorum, aureis citharis citharizantium; nihilominus gemituum, & lacrymarum concentum multò ardentius expetere videatur. Hinc pœnitenti animæ per Ieremiam ait: *Deduc quaſi torrentem lacrymas per diem, & noctem: non des requiem tibi; neque taceat* B *pupilla oculi tui. Conſurge, lauda in nocte; in principio vigiliarum: effunde, ſicut aquam, cor tuum antè conſpectum Domini; idest, effunde ex intimo corde lacrymas compunctionis*, vt ait S. Paſchaſius. *Thr. c. 2.* Ex iſtis lacrymis harmonica laus Deo redditur: propterea cum dixiſſet: *ne taceat pupilla oculi tui*, ſubdidit: *Conſurge, lauda in nocte.* Hæ lacrymarum aquæ, tamquam muſicæ voces, præcipuè ad Deum laudandum, & benedicendum inuitantur. *Benedicite aquæ omnes, quæ ſuper cœlos ſunt Domino.* *Dan. 3.* Meritò aquæ ſuper cœlos, dici poſſunt lacrymæ: Primò, quia ſupra cœleſtes Domini pedes è Magdalenæ oculis fluere dignæ fuerunt. Hinc benè Chryſologus ait: *Anmutatur ordo rerum: pluuiam terræ cœlum dat ſemper: ecce nunc rigat terra cœlum: immo ſuper cœlos, &* C *vſque ad ipſum Dominum imber humanarum profuſus lacrymarum, vt iuxta Pſalmiſtam & de aquis fletuum cantetur illud: Et aquæ omnes, quæ ſuper cœlos ſunt, laudent nomen Domini.* Secundò pœnitentis lacrymæ ſuper cœlos ſunt, quia in cœlum poteſtatem habent, cœleſte regnum hominibus per pœnitentiam acquirendo: Tertiò quia iuxta Gregorium *Cœlum eſt anima iuſti*, Similiter Bernardus ait: *Ego puto omnem animam talem, non modo cœleſtem eſſe propter originem; ſed & cœlum ipſum poſſe non immeritò appellari propter imitationem. Eſt ergo cœlum ſancta aliqua anima, habens ſolem intellectum, lunam fidem, aſtra virtutes.* Hinc iuxta Bernardum, cum Dominus dixiſſet Iſai. 66. *Cœlum mihi ſedes eſt*: id per Sa- D lomonem explicans ait: *Anima iuſti ſedes eſt ſapientiæ*, ſapientię ſcilicet increatę, quę eſt Diuinum Verbum, Deique filius. E myſtico igitur hoc cœlo, nempe ex anima iuſti, compunctionis, & amoris lacrymę defluunt. Quartò denique ſuper cœlos ſunt lacrymæ; quia, vt ſupra dictum eſt, ad ſanctos Angelos, reliquoſque beatos ob peccatoris pœnitentiam exhilarandos in cœlum aſcendunt. *O quantum gaudium eſt in cœlis, ſimul ac peccator in terris lacrymas profuderit*, ait S. Ephrem.

Lacrymæ quadruplici titulo dicūtur aquæ, quæ ſuper cœlos ſunt. — *Ser. 93.* — *Pſal. 148* — Cœlum eſt anima iuſti — *Gregorius Hom. 38. in Euang.* — *Bern. ſer. 27. in Cantic.* — *Sap. 7.* — Lacrymæ pœnitentis cœlites exhilarant. — *Ser. 4. de Compunctione.*

E 18. Pſal. 136. cum Chaldęi à captiuis Iſraëlitis peterent: *Hymnum cantate nobis de canticis Sion*: iuſti Iſraëlitæ diuinis laudibus intenti reſponderunt: *Quomodo cantabimus canticum nouum in terra aliena?* Renuerunt pii Iſraëlitę hominum aures canticis oblectare, cum nobiliori concentu, nempe gemitu, & lacrymis, diuinas aures mulcere ſtuderent dicentes: *Super flumina Babylonis illic ſedimus, & fleuimus, cum recordaremur Sion*: cum ſcilicet non tam terrenę, quàm cœleſtis Ieroſolymæ, ad quam aſpiramus, memoria nos ad gemitus, & lacrymas excitaret; vt Auguſtinus interpretatur. Quod expertus Bernardus cœleſtis ſimiliter Ieroſolymę deſiderio captus, aiebat: *En ipſa eius recordatio ad lacrymas pro-* *Ser 33 in Can.*

ſecat; planè iuxta affectionem, & vocem dicentium: Super flumina Babylonis illic ſedimus, & fleuimus, dum recordaremur tui Sion

Orat. hort. ad Gentes.

Pſ. 118. v. 85.

Lacrymæ ex inferno Magdalenam, ex ſepulchro Lazarum extulerunt.

19. *Accedat*, inquit Clemens Alexandrinus, *ipſa quoque Poetica, quæ eſt quidem omninò in falſo occupata; ſed vix tandem aliquando teſtatur veritatem. Orpheus muſico concentu ſponſam Euridicem ab inferis reuocaſſe fabuloſè narratur.* Hinc profectò Deo dicere poſſumus: *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes; ſed non, vt lex tua.* Verè enim, non fabuloſè in præſenti Euangelico conuiuio Magdalena Chriſti ſponſa ab Inferorum faucibus eripitur; non alio, quàm lacrymarum, & gemituum concentu. Similiter Magdalenæ frater Lazarus gemitu, & lacrymarum concentu è morte ad vitam à Domino reuocatus legitur Ioan. 11. *Infremuit ſpiritu*, hoc eſt, *ingemuit*, iuxta Euſebium Emiſſenum; *& lacrymatus eſt Ieſus.* Ita vt in corporalem, & ſpiritualem mortem gemitus, & fletus emodulatio imperium habere videatur.

Et ingreſſus domum Phariſæi diſcubuit.

20 Cum Chriſtus Dominus Phariſæos adeo ſibi infenſos, & calumniatores agnoſceret; quibus etiam Matth. 23. dixit: *Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ; quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis. Pleni eſtis hypocriſi, & iniquitate:* Cur tam libenter domum huius Phariſæi ingredi voluit, ibique etiam diſcumbere? Scilicet quia ex diuina prouidentia ad arguendam Phariſæi incredulitatem, cum in locum venturam Magdalenam Dominus præcognoſceret. Hinc benè Chryſologus ſer. 54. ait: *Quando quis ſe hoſtibus immiſcet; niſi cum vult liberare captiuum? Et qui pretioſam perdit margaritam, loca ſquallida non dedignatur intrare; & eam inter ſtercora ipſa perquirere non abhorret.* Margarita perdita Magdalena erat; de qua canit Eccleſia: *In theſauro repoſita Regis eſt drachma perdita: Gemmaque luce inclyta. De luto luci reddita.* Hanc gemmam in Phariſæi domo perquirere Dominus non eſt dedignatus.

Magdalenā vt perditam gemmam in Phariſæi domo, velut in ſordido loco quærere Dominus eſt dignatus.

Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix.

21. Mulierem hanc Magdalenam nomine, Lazari, & Marthæ ſororem fuiſſe oſtendimus ſer. 6. Domin. 4. Ciuitatem, in qua Magdalena tunc erat, Naim fuiſſe non improbabiliter exiſtimat Toletus. Paulò ante prope vrbis huius portam emortuale lignum manu tangens Dominus vitam defuncto adoleſcenti reddidit: ibidem nunc Domini pedibus à Magdalena oſculo tactis, illa de portis mortis ad vitam gratiæ reuocatur. Ibi defuncti adoleſcentis matri Dominus dixit: *Noli flere:* ſed ibidem Magdalenæ fletum libentiſſimè admiſit, eamque Phariſæo commendauit: *Aquam pedibus meis non dediſti; hæc autem lacrymis rigauit pedes meos.* Scilicet, vt doceret animam ſpiritualiter mortuam, pœnitentiæ lacrymis poſſe ad vitam gratiæ excitari: ſecus verò lacrymas ſuper defunctorum cineres effuſas, ſteriles omninò eſſe; nec iis poſſe aridum vitæ germen reuiuiſcere. *Sterilis eſt omnis effuſio lacrymarum*, ait B. Petrus Cellenſis, *quæ non effunditur propter regnum cælorum. Inanes ſunt lacrymæ, quas damnum, vel incommodum extorquet temporale. Flendum ſolummodo eſt, aut pro peccato commiſſo, aut pro amiſſo paradiſo.*

Luca 7.

Magdalena in ciuitate Naim Dominum adiit.

Lacrymæ ne ſteriles ſint, ſed fœcundæ ad cœlum, non ad terram irrigandam effundi debent.

Lib. de panib. c. 12.

A Quare S. Ephrem ſer. 4. de compunctione explicans Domini verba Matth. 5. *Beati, qui nunc fletis, quoniam ridebitis*, ait: *Non quidem dixit beatos illos, qui deflent mortuum, aut damnum domus, aut neceſſitatem, aut quid aliud ſeculi huius: ſed beati, inquit, illi, qui lugent de peccatis ſuis. Nunc enim ad modicum tempus plorant; illic autem in ſempiterna conſolabuntur ſecula. O lacrymarum virtutem, quæ ab inferis ad cælos vſque reducis deſiderantes te.* Lacrymarum aqua mortalibus ad irrigandum cœlum, non terram, data eſt; quòd ibi gratiarum fœcunditatem pariat; hîc verò planè afferat ſterilitatem. Salſis B marinis aquis lacrymæ aſſimilantur: *Magna eſt velut mare contritio tua*, lacrymanti Ieremias dixit. Marinis aquis terra ſterileſcit; eædem verò ſi cœlum verſus eleuentur, relicta ſalſedine dulceſcunt, & fœcundæ ſunt: ſimiliter lacrymę, vt animam fœcundandi vim habeant, cœlum verſus fundendæ ſunt. Hinc benè Rupertus ait: *Aquarum natura ſalſa eſt, nec potui habilis: aſcendens autem de abyſſo in illam quaſi terræ mammam, id eſt Paradiſi fontem, quodammodo lacteam ſumit dulcedinem; vt potent omnes beſtiæ ſyluæ, & expectent Onagri in ſiti ſua.* Idipſum docuit S. Ephrem, dicens: *Certò ſcitote, fratres, non fore in terra quid dulcius gratia lacrymarum; ſi quis veſtrûm expertus lacrymarum dulcedinem, mediante oratione deſiderauerit eleuari à terris: Totus hic extra corpus in* C *cælum fertur.* In cœlum ergo cum ipſo lacrymante lacrymæ ſunt eleuandæ. Ex Ariſtotelis ſententia 7. de hiſt. animalium, Pluuialis aqua è cœlo decidens, multò fœcundior eſt, quàm fontana, aut fluuialis aqua. Sicut ergo cœleſtes imbres antea terreſtres aquæ fuerunt; ſed in cœlum aſcendentes, ibi fœcundandi vim maiorem acquirunt: ita lacrymæ, vt animam fœcundandi vim magnam habeant, è terreſtri humano corde cœlum verſus ad ſpirituales fructus impetrandos fundendæ ſunt.

Thr. 2.

Lib. 2. in Gen. c. 9.

Tom. 2. on de extremo Iudicio.

Pluuialis aqua quàm fontana fœcundior.

22. Porrò Adrichomius non in ciuitate Naim, ſed in Magdalo ipſius Magdalenæ caſtello Dominum apud Phariſæum diſcubuiſſe putat. Hoc autem nobis diuinam miſericordiam maximè in- D dicat; cum in Magdalum Dominus, vt peccatricem Magdalenam reperiret, conſultò venerit. Miſericors enim Deus potius peccatores quærit, quàm ab ipſis quæritur: quod benè noſcens Dauid aiebat: *Erraui ſicut ouis, quæ periit: quære ſeruum tuum, quia mandata tua non ſum oblitus.* Benè de peccatrice anima ait Bernardus: *Non quæreret, niſi quæſita fuiſſet.* Sicut ergo Ioann. 4. Chriſtus Dominus *Venit in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar*; vt ibi Samaritanam inueniret, eamquè ad ſalutem reuocaret: ſic in Magdalum venit, vt ibi Magdalenæ ſimiliter animæ ſalutem impertiret. *Magdalum*, inquit Adrichomius, *Mariæ Magdalenæ caſtrum, vbi & nata, & ſanata eſt, ſitum eſt in littore maris Galilææ.* In Galilęa E autem tunc Dominus verſabatur; vbi etiam erat ciuitas Naim, in qua paulò ante, vt ſupra diximus, mortuum adoleſcentem ſuſcitauerat. Opponi tamen poteſt Adrichomio: quòd, vt ipſemet ait, Magdalum caſtrum erat, non ciuitas: at hîc de Magdalena dicitur: *Mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix.* Propterea, qui Adrichomii ſententiam ſequi vellet: ciuitatis nomine hîc Antonomaſticè Ieroſolymam, quam Magdalena frequentabat ſignificari deberet aſſerere: ſicut cùm Lucę 22. dicitur: *Euntibus vobis in ciuitatem, occurret vobis homo.* Sic Latinè cum abſolutè Vrbs dicitur, Roma ſolet intelligi. Niſi quis

In deſcript. terræ S. Pag. 141. n. 66.

Peccatores potius Dominus quærit, quàm ab illis quæritur.

Pſal. 118. v. 176.

Serm. 48. in Cant.

Supra.

dicat hîc ciuitatis nomen genericè ſumptum A etiam oppido fuiſſe tributum.

Magdalena neque tantū ex laſciuæ formæ oſtētatione, neque ex meretricia vita peccatrix eſt dicta.

23. Præterea, cum dicitur hîc, *Mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix*; neque ita excuſanda Magdalena videtur, vt peccatrix dicta ſit; quòd tantùm laſciuam formam plus nimio oſtentauerit; quodque multorum amantium obſequium ſolummodo affectauerit; quo viuendi modo ciuitati in ſcandalum fuerit: neque ita accuſanda eſt, ſuam vt pudicitiam plane proſtituiſſe dicatur: Non primum, quia peccatrix nota plus aliquid ſignificare videtur: non ſecundum, quia Magdalenæ nobilitas, & diuitiæ; inſuper Lazarus frater, & eiuſdem Magdalenæ ſuperbia, ei meretriciam vitam non permiſiſſent. Dicitur enim de Magdalena Luc. 8. *Maria, quæ vocatur Magdalena, de qua ſeptem dæmonia exierant*. B hoc eſt ſeptem vitia capitalia iuxta Bedam, Theophylactum hîc, & Gregorium homil. 33. Inter dæmonia hæc, ſeu capitalia vitia, ſuperbia præcipuum obtinebat locum in fœmina nobili, diuite, & formoſa: ex ſuperbia ergo ſaltem, in meretriciam vitam Magdalenam non incurriſſe dicendum eſt. Cum autem meretricis nomen illi tribuunt Auguſtinus ſerm. 18. de tempore; Hieronymus cap. 26. in Matth. Ambroſius, Gregorius, Beda, Chryſoſtomus homil. 62. ad popul. & Iſidorus Peluſiota lib. 1. epiſt. 141, meretricis nomen non mediocriter impudicam ſignificare dicendum eſt. Hinc tamen Magdalena adultera dicenda non eſt; C cum neque coniugem eam habuiſſe, neque cum coniugato peccaſſe reperiamus. Quamuis autem tali nomine eam Auguſtinus appellet; id intelligerem de ſpirituali adulterio contra cœleſtem ſponſum, ex quo bene peccatricis titulum meruit; eo etiam ſenſu quo Marci 8. de Hebraica gente Dominus dixit; *In generatione iſta adultera, & peccatrice.* Quare negandum eſt, quod in Marci commentario apud ſanctum Hieronymum dicitur Magdalenam viduam fuiſſe.

Homil 23. *inter.* 50.

Magdalena quo ſenſu adultera dicta eſt.

Ca. 15. v. 40.

24. Fœda carnis voluptas, & laſciuiæ illecebræ, quibus obnoxia Magdalena fuit, quantam vim habeant ad animam peccatis maculandam, adeoque quanta ſollicitudine carnis inſidiæ timendæ ſint, & vitandæ, benè ponderat Origenes in epiſt. ad Rom. cap. 8. D vbi in illa Apoſtoli verba: *Neque vlla creatura alia poterit ſeparare à charitate Dei*, ait: *Oſtendit Paulus ex his omnibus ſalutis ſuæ confidentiam; cum iam neque Angelis aduerſantibus, neque virtutibus impugnantibus, neque præſentibus, neque futuris ſibi oblectationibus, neque vlla prorſus creatura aduerſante à charitate Dei, ſe poſſe diuelli dicit; nec ex vllo tot aduerſariorum capere metum; vt verum oſtenderet, quod perfecta charitas foras iam miſit timorem. Habuit tamen aliquando ipſe metum, & timuit, ne fortè caderet: & iſte, qui modò cœleſtium virtutum aduerſum ſe ſi commouerentur, bella, non metuit, aliquando vel carnem ſuam metuit, & ex ea conſurgentes inſidias formidauit, quando dicebat ad Corinth. 1. cap. 9. Macero corpus meum, & in ſeruitutem ſubijcio, ne fortè cum alijs* E *prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. Et ideo præ cæteris omnibus carnis inſidiæ formidandæ ſunt, & ille, qui de nobis procedit, cauendus eſt hoſtis; donec in tantum profectum veniat anima, vt dulcedine charitatis Dei adſtricta, corporis blandimenta, & carnis illecebras abhorreſcat, vnus cum Deo ſpiritus facta.* Quod certè Magdalena pœnitens conſecuta eſt.

Carnis inſidiæ quàm timēdæ, quā ſollicitè vitandæ.

Vt cognouit, quod accubuiſſet in domo Phariſæi.

25. PRopter celeritatem, qua Magdalena Dominum, ſtatim ac adueniſſe cognouit, adiit; diuinæque vocationi nulla interpoſita mora reſpondit, verè cum Apoſtolo dicere potuit: *Cum placuit ei, qui me ſegregauit ex vtero matris meæ, & vocauit me per gratiam ſuam, vt reuelaret filium ſuum in me: Continuò non acquieui carni, & ſanguini; neque veni Ieroſolymam.* Ieroſolymam quidem Magdalena non venit, cum Dominus eo tempore in Galilæa verſaretur, & tunc ſpeciatim eſſet in vrbe Naim, vt ſupradictum eſt. Reperit tamen, vbi Dominus erat, Ieroſolymam, B quæ *Viſio pacis* interpretatur: vbicumque enim Dominus eſt, viſio pacis eſt, iuxta Dauidem teſtantem: *Factus eſt in pace locus eius.* Hinc cordis pacem conſecuta Magdalena rediit dicente ei Domino; *Vade in pace.* Benè autem in vrbem Naim diuinæ voci obediendo Magdalena venit: Naim enim nomen Hebraicè, pulchrum, ſignificat: congruum igitur fuit, vt ibi Magdalena amiſſam animæ pulchritudinem diuinæ inſpirationi obediendo acquireret: nam teſte Chryſoſtomo, *Pulchritudo animæ pendet ab obedientia erga Deum. Anima enim quamuis deformis, ſi obtemperauerit Deo, deponit peccatum, & ſpecioſa redditur:* Sponſa ad cœleſtem ſponſum vocantem accurrere renuit, dicens: *Laui pedes meos.* Contra verò Magdalena, C vt Domini pedes pœnitentiæ lacrymis ablueret, ſtatim ac eum internè vocantem cognouit, accurrit. Hinc Domini abluendo pedes, eoſque vnguento vngendo, inflictis animæ vulneribus Magdalena medelam inuenit, dicente ei Domino: *Remittuntur tibi peccata tua.* Sponſa verò in vulnera incurrens, ſuæ ignauiæ pœnas dedit: *Inuenerunt me cuſtodes, & vulnerauerunt me. Quantum*, inquit Theodoretus, *detrimenti pigritia pariat, & quantum laboris afferat ignauia, hinc perdiſcemus. Dum enim excuſat ſe ſponſa, nec ſtatim ſponſo ianuam vult aperire, cogitur paulò poſt non ſolùm ad ianuam vſque progredi; ſed ciuitatem percurrere, & plateas circumire, atque in cuſtodes incidere; à quibus vulnera etiam accepit, & vix ſponſum inuenit expetitum.* D *Quod ſi vocanti paruiſſet, hæc omnia incommoda euitaſſet.* Lucas Abbas per cuſtodes intelligit dæmones, qui negligentem animam ſuis tentationibus vulnerant.

Ad Gal. c. 1. *v.* 16.

Pſ. 75.

Obedientia diuinæ voci exhibita, deformem animā ſpecioſam reddit.

To. 3 *hom. in Eutrop.*

Cantic. 5.

Pigra ſegnities erga Deum vocantē quàm ſit noxia.

Cant. 5.

26. Ideo Sapientis monito benè Magdalena obediit: *Quodcumque poteſt facere manus tua, inſtanter operare.* Ergo, *Vt cognouit*, ſtatim ac diuinam vocem eam interius vocantem audiuit; continuò carni, & ſanguini, quæ laſciuiam vitam illi ſuaſerant, non acquieuit. Continua dicuntur quæ idem punctum commune habent: Quare, vt Paulum Apoſtolum, & Magdalenam imitantes, continuò Deo vocanti reſpondeamus, eodem temporis puncto diuina vocatio, & noſtra ad obediendum promptitudo eſſe debet. *Talem à nobis* E *obedientiam Chriſtus efflagitat; vt neque punctum temporis differamus*, ait Chryſoſtomus. Quod facilè exequemur, ſi temporis puncto gloriæ æternitatem nos mereri poſſe conſideremus. Quare Magdalenæ exemplo ſtatim Deo per internam inſpirationem vocanti eſſe obſequendum, neque pœnitentiam eſſe procraſtinandam ſuademur. Æquum enim eſt, vt ſicut Dei inuocatio, eiuſque exauditio ſimul ſunt, teſtante Dauide: *Cum inuocarem exaudiuit me Deus*: ita ſimul etiam ſint diuina vocatio, noſtraque per obedientiam reſponſio. Quare de iuſto diuinæ voci obediente di-

Eccleſ. c. 9.

Continuò Deo vocāti reſpondet qui ne punctum quidē temporis interponit.

In Matth. hom. 14.

Pſ. 4.

Imperium Dei vocantis, & hominis obediētis obſequiū nihil intermedium habere debēt.

Ser. de Virt. obedientia.
Gen. 1.

xit Bernardus: *Vno, eodemque momento procedit, & imperantis imperium, & obſequium obſequentis.* In mundi exordio viſibilis lux ad Dei imperium, dicentis, *Fiat lux*, ſtatim prodiit, eamque illuminatus mundus accepit: *Fiat lux in verbo, & facta eſt lux in opere*, ait Auguſtinus. Vt ergo viſibili luci interna lux per gratiam non diſſimilis ſit; ea ſimul in Dei verbo, & in noſtro opere eſſe debet.

l. 2. de Gen. ad litteram, c. 8.

2. ad Cor. 3.

27. Moſes radiante facie à monte Sinai deſcendit, ita vt teſte Apoſtolo: *Non poſſent intendere filij Iſraël in faciem Moyſi propter gloriam vultus eius.* Talem faciei ſplendorem ſpecialiter Moſes meruit ob celerrimam erga Deum vocantem obedientiam. Cum enim Moſem Deus ad colloquium in monte Sinai verbis hiſce vocaſſet: *Eſto paratus mane, vt aſcendas ſtatim in montem Sinai. Moyſes de nocte conſurgens aſcendit in montem Sinai.* Vt celeriter ad Deum veniret, nocte conſurgens matutinum tempus præuenit. Nocturnæ illę tenebrę Moſis ſplendentis faciei radios meruerunt. Quod indicans Sapiens, cum de Deo erga Moſem dixiſſet: *Oſtendit illi gloriam ſuam*; ex qua vultus Moſis gloria emanauit, rationem ſubdidit: *Audiuit enim vocem ipſius*: hoc eſt, Dei ad ſe vocantis voci ſtatim obediit.

Moſis eximia obedientia faciei ſplendorem meruit.
Exodi 34.
Eccli. 45.

28. Statim diuinæ voci obedire debemus, quia Deus ſtatim noſtræ voci benignè reſpondet. *Ad vocem clamoris tui, ſtatim vt audierit, reſpondebit tibi*, ait Iſaias. Immo quod maius eſt, Deus præces præuenit, illas emittendas, prius quàm emiſſas exaudiendo, iuxta Dauidis teſtimonium: *Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus: præparationem cordis eorum audiuit auris tua. Non expectat Deus verba, ſed ſolis cogitationibus aduocatur*, ait Bernardus: *Benigniſſimus Deus*, ait S. Ephrem, *ob magnam ſuam bonitatem protinus ab inquirentibus ſe inuenitur: & priuſquam homo oculos ad Deum attollat, dicit ipſi: Adſum. Et antequam ad eum accedat, theſaurum coram loquente, & ſe inquirente aperit. Priuſquam ipſum implores, reconciliatur ei; & priuſquam ipſum ores, miſericordiam ab eo conſequitur.* Quod quidem ipſe Deus Iſaiæ 65. teſtatur, dicens: *Antequam clament, ego exaudiam.* Dauid, cum ſe ad peccatorum veniam impetrandam præpararet, iam eam conſecutum ſe eſſe cognouit: *Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino; & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Quaſi dicat iuxta Auguſtinum: *Vox mea in ore nondum erat; ſed auris Dei iam in corde erat. Non expectatur, vt vota ad Dominum præmittantur; quia Dominus ipſe ante efficit, quàm oretur*, ait Chryſoſtomus. Tanta hæc Dei ad nos exaudiendos celeritas nonne extorquere à nobis debet celerrimam erga eum per internam gratiam nos vocantem obedientiam? Alioquin quomodo poſſumus Deo, dicere: *Domine ad adiuuandum me feſtina*; ſi ipſi ad obediendum Deo vocanti non feſtinantes, ſed ſegnes ſimus? Magdalena quidem ſegnis, hoc eſt (vt huius vocis etymologia indicat) ſine igne non fuit; quandoquidem de ea dicitur: *Pater ſuperni luminis, Cum Magdalenam reſpicis, Flammas amoris excitas.* Ideo, *Vt cognouit*, nulla ſegnitie ſtatim ad Dominum accurrit.

Iſaias c. 30. 19.
Pſ. 9 vel 10. iuxta Hebr.
Serm 9. in Cantic.
Ser. 1. de Pænitentia.
Pſal. 31.
Chryſoſt to. 1. ſer. in c. 3. Iſaiæ.
Deo celerrime nos exaudienti, celerrimè et obediendo reſpondere debemus. Hîc & n. 32.
Pſalm. 69.
In hymno.

29. Mirum erga Deum vocantem obedientiæ exemplum Apoſtoli ſancti, præcipuè Petrus, & Andreas reliquerunt. Quæritur Lucæ 5. cur Petrus, & ſocii, inter quos non abfuiſſe Andream eius fratrem credi poteſt; ad Domini imperium, *Concluſerunt piſcium multitudinem copioſam; & impleuerunt ambas nauiculas, ita vt penè mergerentur?* Fuit hoc in celerrimæ obedientiæ cum fœnore præmium: Petrus enim, & Andreas vocati à Redemptore, cum iam in mare retia iecitſſent, illa extrahere non curarunt, piſcium iactura neglecta, vt ſtatim ad Dominum vocantem accurrerent. *Vidit Ieſus duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare; & ait illis: Venite poſt me, & faciam vos fieri piſcatores hominum. At illi continuò relictis retibus ſecuti ſunt eum. Perpende*, ait Chryſoſtomus, *& fidem, & obedientiam vocatorum. Siquidem in medio ipſius operis conſtituti (ſcitis autem quàm auida res ſit piſcatio) cum illum audiuiſſent iubentem; nihil diſtulerunt, nihil omninò cunctati ſunt.* Pro hac ergo celerrima obedientia etiam iuxta temporale præmium centuplum acceperunt.

Obedientiæ cum fœnore præmium.
Matth. 4.
Hom. 14. in Matth.

30. Ne vocanti Deo ſtatim obedire renuamus, monet Dauid: *Hodie ſi vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Similiter Sapiens: *Non tardes conuerti ad Dominum; & ne differas de die in diem. O homo quare differs de die in diem, forte hodie habiturus vltimum diem?* ait Auguſtinus. Diabolus cum totum humanæ vitæ tempus ſibi, carniſque voluptati depoſcere non audeat; doloſè partem ſaltem ſibi concedi petit. Cum autem ex vitæ tempore præſens certum ſit, futurum incertum; iniquus deceptor præſens ſibi depoſcit, futurum Deo relinquendum ſuadet: rurſus cum futurum præſens ſit; tunc illud ipſum, quia iam præſens eſt, ſibi vindicare contendit: vt hoc pacto per verſutiam totum ſibi tempus aſſumat; quamuis partem tantùm poſtulare videatur. Talem diaboli aſtum ſic egregiè Baſilius explicat: *Peccatum hodie facere ſuggerit, iuſtitiam verò in craſtinum differre nobis ſuadet. Quapropter Dominus diſſipans praua eius conſilia: hodie, inquit, ſi vocem meam audieritis. Ille dicit: Hodiernum mihi, & craſtinum Deo. Dominus contra vociferatur: Hodie vocem meam audite. Conſidera inimicum; non audet conſulere, vt in totum à Deo diſcedas; noui quod graue eſt hoc auditu Chriſtianis. Sed auribus fraudulentam aggreſſionem aſtutè facit. Sapiens eſt ad malefaciendum. Conſpicit, quòd ſecundùm præſens nos homines viuimus; & quòd omnis actio iuxta id, quod inſtat, peragitur. Itaque hodiernum diem per fraudem nobis furans, ſpem nobis in craſtinum dimittit. Deinde vbi craſtinus dies venerit, rurſus accedit iniquus ille portionum nobiſcum diuiſor, & hodiernum rurſus ſibi ipſi cedere expetit, craſtinum verò Domino. Atque ſic ſemper præſens quidem per voluptatem ſubtrahens, futurum verò ſpei noſtræ dimittens, nos non ſentientes è vita expellit.*

Pſal 94.
Eccli. 5 v. 8.
Ser. 202. de tempore.
Diabolus vitæ partem à nobis poſcens, totum vitæ tempus aſtutè ſibi acquirere ſtudet.
In concione exhortatoria ad S. Baptiſma.

31. Volaticis humanæ vitæ horis diabolus, veluti callida auis ſuis pullis conſulit, ne à pœnitente peccatore rapiantur. *Talem*, inquit Baſilius, *ego aliquando vidi aſtutiam volucris valde aſtutæ. Cum enim pulli faciles captu ipſi eſſent ob teneritudinem, ſeipſam veluti prædam paratam obijciens, & in manibus venantium diuerſans, neque ex proclivi capi poterat; neque prædæ deſperationem venatoribus inducebat: ſed ipſos ſpe variè detinens per occupationem circa ipſam, pullis fugæ copiam, ac ſecuritatem procurauit. Deinde poſtremùm etiam ipſa auolauit.* Sic diabolus dum futuræ pœnitentiæ, veluti illaqueandam prædam ſe obiicit; vt præſentes humanæ vitæ horæ ſine pœnitentia auolent, efficit; hodiernum ſibi tempus poſcens, craſtinum verò pœnitentiæ. In hoc ergo diaboli tamquam verſuti ſophiſtæ calliditas accuratè eſt notanda. Craſtinum enim tempus, vt craſtinum, actualis pœnitentiæ incapax eſt. eſt autem pœni-

Baſilius ſupra.
Diaboli aſtutia pœnitentiã procraſtinare ſuadentis. Hîc, & n. ſequent.

tentiæ capax, cum tempus, quod craſtinum fuit, hodiernum fit: ſed tunc, vt hodiernum diabolus ſibi depoſcit: ex quo fit, vt nullum tempus actuali pœnitentiæ relinquatur. Similis calliditas eſſet venatoris, qui veluti venationem tantùm exercendi voluptate contentus, feras omnes, quotquot per ſyluam vagarentur, ſociis ſe conceſſurum diceret: cum autem irretitæ feræ eſſent, tunc eas ſibi dandas contenderet: eo quod ſociis vagantes tantùm feras ſe conceſſurum dixiſſet.

32. Artifices, qui ea, quæ elaborauerunt, venalia exponunt, ſolent interdum officinæ foribus inſcribere. *Non hodie, ſed cras nummis non præſentibus venditur.* Ex quo fit, vt ſemper emptor numeratam pecuniam ſoluere cogatur; numquam enim cras, ſed hodie artifex vendere ſe teſtatur. Sic diabolus, cum ignauis peccatoribus non hodie, ſed cras liberum pœnitentiæ tempus ſe relinquere ſuadeat; fit, vt peccator nullum præſentem diem ad pœnitentiam peragens, miſerrimè decipiatur: neque vnquam craſtinum tempus inueniat. Curet propterea, vt reſipiſcens tandem deceptori diabolo dicat:

Ex Martiali.

> *Quam longè cras iſtud vbi eſt; aut vnde petendum?*
> *Dic mihi cras iſtud, perfide, quando venit?*

Pudeat Chriſtianum monita à profanis ethnicis expectare, qui dicunt:

Martialis.

> *Non eſt, crede mihi, ſapientis dicere: Viuam.*
> *Sera nimis vita eſt craſtina; viue hodie.*

Horat li. 4. ode 7.

> *Quis ſcit, an adijciant hodiernæ craſtina ſummæ*
> *Tempora Dij ſuperi?*

Euripides in Alcibiade.

Non eſt mortalium quiſquam, qui ſciat, craſtina futura die an viuat. Propterea cum interna inſpiratione nos Deus ad pœnitentiam vocat, talem quiſque ſe exhibere debet, qualem S. Bernardus ſerm. de gradibus obedientiæ docet: *Fidelis obediens neſcit moras, fugit craſtinum, ignorat tarditatem, præripit præcipientem, parat oculos viſui, aures auditui, linguam voci, manus operi, itineri pedes: totum ſe colligit, vt imperantis colligat voluntatem.*

Tom. 10. ſer. 16 de verbis Domini propè finem.
Pœnitentia, & conuerſio ad Deũ non procraſtinanda. Hic, & ſequentibus

33. *Scio*, inquit Auguſtinus; *& mecum omnis homo, qui paulò attentius conſiderauerit, neminem Deum timentem ſub verbis eius non ſe corrigere; niſi qui putat; quia plus habet viuere. Ipſa res eſt, quæ multos occidit, cum dicunt: Cras, cras, & ſubitò oſtium clauditur. Remanſit foris cum voce coruina, quia non habuit gemitum columbinum. Fratres, non tardetis conuerti ad Dominum: Sunt enim, qui præparant conuerſionem, & differunt; & fit in illis vox coruina cras, cras. Coruus de arca miſſus non eſt reuerſus. Non quærit Deus dilationem in voce coruina, ſed confeſſionem in gemitu columbino: Miſſa columba, reuerſa eſt.* Columbinum gemitum Magdalena habuit ad Domini pedes vberrimè lacrymans: coruinam vocem non habuit; non enim *cras* dixit; ſed ſtatim *Vt cognouit*, ad Dominum venit. Pergit Auguſtinus: dicens: *Geme vt columbus, & tunde pectus; ſed plagas tibi dando in pectus, caſus correctus eſto; ne non videaris conſcientiam cædere; ſed malam conſcientiam pugnis pauimento ſolidiorem reddere, non correctiorem. Fortè enim dicis tibi: Promiſit mihi Deus indulgentiam; quando me correxero, ſecurus ſum: lego diuinam Scripturam: Iniquus in qua die conuerſus fuerit ab iniquitatibus ſuis, & fecerit iuſtitiam, omnes iniquitates eius obliuiſcar. Conſentio, concedo, & cognoſco, quia indulgentiam Deus promiſit tibi; craſtinum autem diem quis tibi promiſit? Vbi mihi legis indulgentiam te accepturum, ſi te correxeris; lege ibi mihi quantum victurus ſis. Non lego, inquis. Neſcis ergo quamdiu victurus ſis: Eſto correctus, & ſemper paratus.*

Idem Aug. in Pſ. 102. Geneſ. c. 8.
Tondendo pectus, non autem conſcientiam, pectus durũ redditur, nõ contritum.
Ezech. 18.

Similiter in Pſal. 114. monet Auguſtinus: *Deus pœnitentiæ tuæ indulgentiam promiſit; ſed huic dilationi tuæ craſtinum non promiſit.* Similiter Gregor. homil. 52. in Euang. ait: *Qui pœnitenti veniam ſpopondit; peccanti diem craſtinum non promiſit.* Propterea egregiè Baſilius quærit: *Quis adeo fide dignus apud te futurorum vas, ac ſponſor eſt?* Talis profectò eſſe non poteſt diabolus; tum quia mendacii pater fide dignus non eſt; tum quia æterni patrimonii decoctor, futuri temporis vadimonium promittere non poteſt.

Baſilius ſupra.
Diabolus futuri temporis vadimoniũ promittere veraciter nequit.

34. Cur *omnis homo mendax* dicatur à Dauide Pſal. 115. diuerſimodè ſacri interpretes reſpondent: *Omnis homo mendax*, quatenus merus homo, non per gratiam eleuatus iuxta Euthymium, & Nicephorum. *Omnis homo mendax*, hoc eſt, peccans, iuxta Auguſtinum: Peccatum enim quoddam mendacii genus eſt; cum aliud homo, tamquam Dei imago referat, & aliud peccando proferat. Sed egregiè ad rem noſtram reſpondet Chryſoſtomus, mendacem dici omnem hominem; ſcilicet non aliis vniuerſaliter, ſed ſibi mendacem; cum vitæ tempora, plura ſibi futura promittat. *Nihil*, inquit Hieronymus, *ita decipit humanum genus, quàm dum ignorant ſpatia vitæ humanæ, longiorem ſibi ſeculi huius promiſſionem repromittunt. Vnde & illud egregiè dictum eſt. Nullum tam ſenem eſſe, & ſic decrepitæ ætatis, vt non ſe adhuc vno plus anno viuere ſuſpicetur.* Quare ſapienter ſatis ab auctore naturæ factum eſt, vt curuato humero caput terram verſus ſilicernius ſenex dimitteret, vt ſepulchri lapidem aſpicere poſſet: ne, ſi in eum imprudens inciderit, improuiſo lapſu fiat illi, *lapis offenſionis*. Sed eſto futuri vitæ temporis certitudo detur; ita vt craſtinum diem ſibi non mendaciter promittere quiſpiam poſſit, adhuc incertum eſt, an talis dies cum libero rationis, ſenſuumque vſu ſit peragendus. Quid ſi dormientem occupet mors, qualem Siſaram occupauit; *qui ſoporem morti conſocians, defecit, & mortuus eſt?* Quid ſi mors occupet inſenſatum? *Vita hæc miſera eſt, mors incerta. Si ſubitò obrepat, quomodo hinc exibimus? Quid ſi mors ipſa omnem curam cum ſenſu amputabit, & finiet?* ait Auguſt. Rurſus licet certus foret craſtinus dies, & cum eo liber rationis vſus; adhuc incertitudo remanet validæ, vel inualidæ pœnitentiæ, vt infra explicabitur.

Mẽdax omnis homo tripliciter.
l. de mendac. c. 20.
Hom. in Pſ. 115.
Futurũ vitæ tẽpus nobis mendaciter ſpeq; fallaci promittimus.
Ep. 139.
1. Petri c. 2.
Futurũ vitæ tẽpus quãuis certò haberetur, adhuc de pœnitentia ex triplici capite ſumus incerti. Hic, & n. ſequenti.
Iudicũ c. 4.
Aug 6. Confeſſion. c. 11.

35. *Ne glorieris in craſtinum, ignorans quid ſuperuentura pariat dies*, monet Salomon Prouerb. 27. Cur craſtinum tempus ſibi promittere per gloriandi verbum expreſſit? Primò, ſicut iactantia, & inanis gloriatio foret, ſi quis, quod in aliena poteſtate eſt, ſibi tamquam proprium vindicaret; ita iactanter, & nimis glorioſè futura tempora ſibi homo promittit; cum humanæ vitæ tempora in Dei tantùm poteſtate ſint, iuxta Dauidis teſtimonium. *In manibus tuis tempora mea.* Secundò ſtultè nimis atrienſis ſeruus gloriaretur ea ſcire, quæ rex in arcano ſecretorum conclaui decernit: ita dementer gloriatur homo longius vitæ tempus ſibi promittens, quaſi illud futurum ſciat: cum Dominus dicat, non modo tempora, ſed neque ipſa momenta nobis nota eſſe poſſe: *Non eſt veſtrùm noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Momenta hic non ſolum temporis articulos ſignificant; ſed etiam, iuxta Baſilium, rei benè gerendæ opportunitates, & con-

Craſtinum tempus ſibi promittens ex triplici capite dementer ſe gerit.
Pſ. 30. v. 10. iuxta Pſal. terium Romanum.
Act. 1.
Epiſt. 141. Baſilius.

& congruas occaſiones. Quare etiam ſi quis certò ſciret ſe vlterius vitæ tempus habiturum; adhuc Magdalenam imitari deberet, celeriter oblata opportunitate ad pœnitentiam accurrendo: quia quamuis vitæ tempus detur, adhuc incertum eſt, an pœnitentiæ opportunitas iam data, iterum danda ſit. *Ecce oſtium pœnitentiæ apertum eſt*, ait S. Ephrem; *feſtina peccator, priuſquam illud occludatur.* [Serm. 1. de Pœnitentia.] *Non expectat ad tuam negligentiam tempus; at neque ipſum oſtium te ſegnem, & deſpicientem cernens, tuum ſemper contemptum ſuſtinebit. Ignoras qua hora cæleſtis medicus oſtium medicinæ ſuæ occludi iuſſurus ſit.* Hinc Deus ait: *Tempore accepto exaudiuite; & in die ſalutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile; ecce nunc dies ſalutis.* [2 ad Cor 6. Ex Iſa. 49.] Cum dies ſalutis nunc ſit, ne cras [B] perditionis ſit dies, timeamus. Tertio denique ſtultum eſſet, ſi Pygmæus, cum gigante luctando, victoriam ſe reportaturum ſperaret. *Exultauit vt gigas ad currendam viam*, de ſole, atque adeo de tempore dicitur, iuxta Cæſarium. [Pſ 18. Cæſarius dial. 2.] Gigas hic ineluctabilis eſt: *Venit ſumma dies, & ineluctabile tempus.* Propterea monet Salomon: *Ne glorieris in craſtinum*, [Æn. 2.] ille enim in craſtinum gloriatur, qui ſtultè ineluctabilis temporis dies pro ſuo arbitrio diſponere poſſe ſe iactat. Luctando cum tempore vtilis induſtria foret Antæum imitari; quem in palæſtra, cum terram corpore tangebat, inde robuſtiores vires ſumpſiſſe fabulantur: [Antæi fabula quomodo ſalutariter ſit imitāda.] Homines ſi ſe terram, in quam citò reuerſuri ſunt; ſæpè animo [C] reuoluerent; ex tali certè cogitatione, de tempore victoriam reportarent; quia tempus præſens ſalutari pœnitentiæ inſeruire cogerent: neque ab incerta futuri temporis ſpe decipiendos ſe per ludibrium miſerrimè exhiberent.

36. *Ignoratis, quid erit in craſtino*, monet Iacobus Apoſtolus: Similiter Salomon: *Ne glorieris in craſtinum, ignorans quid superventura pariat dies.* [Cap. 4. Prouerb. 27.] Ad futuræ pœnitentiæ incertitudinem ſignificandam, bene Sapiens dixit nos ignorare quid futura dies paritura ſit. [Futuri tēporis circa partum quàm incerti ſimus. Hîc, & n. ſequenti.] Nam de mulieris partu planè incerti ſumus; an ſcilicet maturum fœtum; an abortum; an ſingularem prolem; an gemellos paritura ſit mulier: an etiam naſcentis filii vitam parientis matris [D] obitus conſequatur. Hæ ſimiliter incertitudines in temporis partu euenire poſſunt. Accedere enim poteſt, vt futurum tempus, in quod pœnitentia differtur, pœnitentiam quidem pariat, ſed abortiuam, atque adeo planè inutilem; immo cum ipſius pœnitentiam parientis morte. Id Iudas Domini proditor miſerrimè eſt expertus: qui *pœnitentia ductus retulit triginta argenteos principibus ſacerdotum, & ſenioribus dicens: Peccaui tradens ſanguinem iuſtum. Et proiectis argenteis in templo receſſit, & abiens laqueo ſe ſuſpendit.* [Matth. 27. Pœnitentiæ inualidæ, & inutilis exempla.] *Et ſuſpenſus crepuit medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera eius.* Eius viſcera diffuſa ſunt; eo quòd per ſeram, & abortiuam pœnitentiam miſericordiæ viſcera [E] aperire non meruerit. [Act 1. v. 18.] Hoc ipſum ſacrilegus Antiochus expertus eſt imminente morte: *Orabat hic ſceleſtus Dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſecuturus:* [2. Mach. 9.] quia nimirum ſerà, & abortiuà pœnitentia mouebatur. Quare ex diuina vltione *homicida, & blaſphemus peſſimè percuſſus peregrè in montibus miſerabili obitu vita functus eſt.*

37. Pœnitentiam in craſtinum differre peccator non debet, *ignorans quid superuentura pa-* [A] *riat dies*: nam impœnitens adhuc moritur; niſi ſuperuentura dies non vnicum fœtum, ſed gemellos pariat: ſcilicet ſi non ſolùm craſtinum vitæ tempus tribuat; ſed etiam cum tali vitæ tempore ſimul ſit opportunitas, & perſeuerans voluntas ſalutarem pœnitentiam peragendi; quod totum incertum eſt. De Iuda dicitur Matth. 26. *Quærebat opportunitatem, vt Jeſum traderet.* Opportunum tempus proditionis reperit; opportunum autem tempus ad ſalutarem pœnitentiam peragendam non inuenit. Quàm ſeduli peccatores ſunt ad peccandi opportunitates plurimas reperiendas? Quàm ſegnes ad pœnitendi opportunitates admittendas? Quare cum certo experimento veriſſima ſemper [B] reperiatur ſententia illa: *Nocuit differre paratis*: [Lucanus.] pœnitentiæ partus non in craſtinum eſt differendus; ſed præſenti tempore in lucem emittendus: &, vt nata proles in æternam vitam adoleſcat, piis lacrymis veluti lacte eſt nutrienda: [Pœnitentiæ partus lacrymis veluti lacte nutriendus.] quod egregiè peccatricem Magdalenam præſtitiſſe videmus.

38. Quod Dionæus ille magiſter ad profani amoris documentum ſcripſit; [Hîc, & n. 96. Ouid. l. 3. de arte.] ſed multò ardentius ad diuini amoris ignem quamprimùm per pœnitentiæ gemitus excitandum ſeruare debemus.

Vtendum eſt ætate; cito pede labitur ætas;
Nec bona tam ſequitur; quàm bona prima [C]
fuit.

Qui enim pœnitentiam in ſenectutem differt; meretur, vt eam acquirendæ diuinæ gratiæ opportunitatem, quam prius inuenerat, poſtea in ignauiæ pœnam amittat. [Pœnitēiam in ſenectutē procraſtinare ſtultū eſt.] Hinc Baſilius admonitione ad filium ſpiritualem ait: *Ne velis dicere: Donec viget ætas mea, carnis concupiſcentiam exercebo; & poſtremò in ſenectute malorum meorum pœnitentiam geram: pius namque eſt Dominus, & multùm miſericors, nec vltra facinorum meorum memorabitur. Noli taliter, fili, cogitare; quia ſumma ſtultitia eſt hoc mente apud Dominum concipere; cum & impium ſit talem licentiam a Deo expectare quempiam. Noli, in-* [D] *quam, ſic cogitare, cum neſcias qua die moriturus ſis. Quis enim nouit hominum, diem exitus ſui? Non enim omnes in ſenectute priuabuntur hac luce, ſed in diuerſis ætatibus de hoc mundo migrabunt: & in quibus actibus vocabitur homo; in iiſdem neceſſe eſt reddere rationem: nemo enim in inferno confitebitur Domino. Sed nec tu cuncteris ad pœnitentiam conuerti, ſemper ante oculos tuos verſetur vltimus dies. Cum enim diluculo ſurrexeris; ad veſperum te ambigas peruenire: & cum in lectulum ad quieſcendum membra tua poſueris: noli confidere de lucis aduentu; vt faciliùs te poſſis refrenare ab omnibus vitiis.* Baſilii ſententiæ, vel naturali lumine ethnicus Poëta ſubſcribit, dicens: *Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.* [Hor. l. 1 ep. 4] [E] *Latet vltimus dies, vt obſeruentur omnes dies*, ait Auguſtinus. [To. 10 hom. 13. inter quinquaginta.] Sanctus Philippus Nerius aberrantem iuuenem, ad ſalutis viam conuertiſſe legitur, eum precatus, vt quotidie poſt ſepties Beatam Virginem pia oratione ſalutatam, terram deoſculatus ſecum ipſe, diceret: *Contingere poteſt, vt cras moriar.* [Iuuenis quotidiana imminentis mortis cogitatione piè moritur. In eius vita l. 1 c. 3.] Cui ſalutari monito obſecutus iuuenis poſt quatuordecim annos magno pietatis ſenſu è vita deceſſit.

39. De peccatore, qui Deum vocantem, & monentem non audit, aut ſtatim pœnitentiam

agat, eamque non vlterius differat, conqueritur Deus Ierem. 8. *Turtur, & hirundo, & ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui; populus autem meus non cognouit iudicium Domini*, vocantis eum ad pœnitentiam iuxta Hugonem.

Hirundo, ne pœnitẽtiam procraſtinemus, imitanda.

Quaſi dicat: Aues iſtæ, præcipuè hirundo, à frigida regione ad calidum cœlum opportuno tempore redire nouerunt; peccator verò à peccatorum hyeme ad ver diuinæ miſericordiæ reuerti neſcit; ſemperque redeundi ad pœnitentiam tempus differt, eò quòd longiorem ſibi vitam promittat.

Stellæ cõtra Siſaram quomodo pugnaſſe dicuntur.

Quare Iudicum 5. verſ. 20. legitur: *Stellæ manentes in ordine, & curſu ſuo, aduerſus Siſaram pugnauerunt.* Siſara Hebraicè interpretatur: *Videns hirundinem*; ſignificatque peccatorem, qui videndo hirundinem ad ver fugientem, maximè culpabilis eſt; cum ipſe ab horrida peccatorum hyeme procraſtinando pœnitentiam fugere nolit. Contrà quem ſtellarum concurſus pugnare dicitur; eo quòd ſæpe homines à ſtellarum concurſu, qui in ipſorum natiuitate fuerit, Aſtrologorum figmentis decepti, longiorem ſibi vitam promittant, ideoque pœnitentiam differant.

Aſtrologi è ſtellarũ in natiuitate concurſu longũ vitæ tẽpus promittendo multos decipiunt.
To.10.hom. 13. inter 50.
To.10 ſer. 59 de verbis Domini.
Ambroſ.l 5. Hexam.c. 17.

An non tibi vitam craſtini diei promiſit Deus, & promiſit illam tibi Mathematicus, vt damnet te, & illum? Quàm, ô Deus, multos Mathematici fefellerunt! & quia ſibi plerumque lucra promiſerunt, & damna inuenerunt: Ait Auguſtinus. De hirundine, ait Ambroſius: *Summitatem pennarum aqua infundit, vt facilè his puluis adhæreat, & fiat limus; quo paulatim feſtucas, vel minutos ſurculos ſibi colligat, atque adhærere faciat; eo genere nidi totius fabricam ſtruit.* Si homo pœnitentiæ lacrymis madefactus ſepulchri puluerem, in quem breui tempore reuerſurus eſt, mortis cogitatione colligeret; diceretque cum Iob: *In nidulo meo moriar:* vtique pœnitentiam procraſtinando non differret.

Iob.29.

40. Quis fœtidum cadauer vermibus ſcatens non illico domo efferret? Quis ignitos carbones non ſtatim manu excuteret? Quis epoto veneno, illud ſtatim euomere nollet? Quis aſpidem, vel viperam gremio irrepentem non ſtatim eiiceret? Quis confixo iaculo ſaucius, illud extrahere procraſtinaret? Lethalia peccata vermes ſunt, animam, veluti cadauer ex amiſſa gratia, corrodentes. Igniti carbones ſunt, quibus animæ vigor abſumitur. Venenum ſunt, quo anima miſerrimè contabeſcit. Aſpis, & vipera ſunt, cum de peccatore, Iob. 20. dicatur. *Caput aſpidum ſuget, & occidet eum lingua viperæ.* Denique iuxta Apoſtolum lethalia peccata ex Gehennæ officina *ignea tela* ſunt, quibus anima ſauciatur.

Ad Eph.6.
Lib. de Pœnit.ſub finẽ.

Hinc benè Tertullianus ait: *Coruus ſagitta transfixus, vt ferrum, & irreuocabiles moras eius de vulnere expellat, ſcit ſibi dictamno medendum: peccator reſtituendo ſibi inſtitutam à Domino exomologeſim ſciens, præteribit illam?*

Ignea diaboli iacula cordi infixa quo dictãno extrahenda.
Emiſſen vel Fauſtus Rhegienſis tom.5. ad Monachos.

Si ad expellendum confixum lateri iaculum dictamnus coruis medelam exhibet; ad expellenda ignea diaboli tela cordi infixa, contritio, & pœnitentiæ gemitus medelam exhibent peccatori, teſte Euſebio Emiſſeno: *Multo gemitu, multo dolore cordis ad ſanandos ipſius cordis dolores, tota incumbendum eſt ipſius ſpiritus contritione, vt vetuſta mala tamquam ſagitta quædam de conſcientia depellantur. Non ſufficit ſummis labijs dicere: Peccaui, parce, remitte.*

41. Præterea quis adeo demens eſſet, vt propriæ domus incendium aqua, quæ in promptu eſſet, reſtinguere differret? Lethale peccatum incendium eſt, quod ab inferno igne excitatur; incendium hoc ſolis pœnitentiæ lacrymis reſtingui poteſt: *Lacryma ipſum etiam Gehennæ incendium norunt extinguere*, ait Chryſoſtomus.

Lacrymæ Gehennæ incendium extinguunt.
Chryſoſt. in c.16 Lucæ hom.1.

Dementer igitur ſæuiente peccati incendio pœnitentia procraſtinatur. *Quis poterit habitare cum igne deuorante?* ait Iſaias 33. Cui reſponderi poteſt, cum incendio deuorante habitare poſſe peccatorem, qui peccati incendium per pœnitentiam reſtinguere in craſtinum differt.

Viennenſiũ induſtria ad domorũ incẽdia vitanda.
Petrus Matth. in vita Ludouici 11.

Viennæ à magiſtratibus iuſſum eſt, vt ciues in ſuperiori domus parte ſemper aquæ vaſa ſeruarent; eo quòd ea in vrbe lignea domicilia incendio eſſent obnoxia. Similiter, cum ex humana fragilitate concupiſcentiæ incendio obnoxii ſimus; per celerem pœnitentiam ſemper paratam lacrymarum aquam habere debemus ad peccati incendia reſtinguenda.

Iudicũ 16. Samſon ad peccatorum vincula dirumpenda eſt imitandus.

42. Samſonem imitari debemus; qui ſtatim ac audiit: *Philiſthijm ſuper te, Samſon*; nulla interpoſita mora, vincula, quibus adſtrictus erat, diſrupit. Quare iuxta Dauidis monitum à peccatorum nexibus ſtatim ſolui per pœnitentiam cupientes, nos ipſos adhortemur, dicentes: *Dirumpamus vincula eorum, & proijciamus à nobis iugum ipſorum.*

Pſ. 2.
Iugum poſt vincula diabolus addit.

Vbi notandum eſt diabolum per peccata, poſt vincula addere iugum; eo quòd poſtquam peccatorem, tamquam hominem vinxit; eidem tamquam beſtiæ iugum inſuper imponit. Sanctus Hieronymus pro iugo vertit *laqueos*; ſicut enim laquei guttur adſtringunt, vocemque impediunt, ita per peccata diabolus peccatori guttur obſerat, ne ad pœnitentiam per peccatorum confeſſionem confugiat.

Diabolus ſuis laqueis peccatoris guttur adſtringit, ne peccata cõfiteatur.
Laquei diaboli qui ſint.

Quales ſint laquei, qualia vincula, quibus diabolus peccatorem procraſtinantem pœnitentiam adſtringit, explicat Auguſtinus 8. Confeſſ. cap. 5. *Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & conſtrinxerat me. Quippe ex voluntate peruerſa facta eſt libido, & dum ſeruit libidini, facta eſt conſuetudo; & dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas. Quibus quaſi anſulis quibuſdam ſibimet innexis tenebat me obſtrictum dura ſeruitus.* Quare formidabilis eſt Dauidis Pſalm. 58. prædictio: *Conuertentur ad veſperam*; hoc eſt extremo vitæ tempore, vt explicat Nicephorus; tunc per inualidam pœnitentiam ad Deum conuerti peccatores volent; *& famem patientur vt canes.*

Peccatores quomodo famem vt canes patiantur.

Quemadmodum enim canes diu catena vincti rabida fame torquentur; cum ob vincula ſibi cibum quærere nequeant: ita peccatores peccatorum aſſidua catena alligati, iminente morte quotidianum panem diuinæ miſericordiæ habere digni non erunt; eo quod illum quotidie antea deſpexerint. Conuertentur quidem ad Dominum; ſed per inualidam pœnitentiam, quæ peccatorum condonationem non mereatur. *Pœnitentia, quæ ab infirmo petitur, infirma eſt: pœnitentia, quæ à moriente tantùm petitur; timeo ne ipſa moriatur,* ait Auguſt. ſer. 37.

Pœnitentia in infirmo ſæpe infirma eſt, & in moriente mortua.
Vincula peccatorum quomodo frangenda.

43. Peccatorum ergo catenis obſtricti generosè nos ipſos adhortando dicamus: *Dirumpamus vincula eorum.* Quomodo autem hæc vincula dirumpenda ſint, à Chryſoſtomo doceamur, qui Homil. 5. ad populum ait: *Multi fugitiuorum ſeruorum poſtquam compedes, ac catenas pertrahentes fugerunt, ad riuos aquarum venientes, & vinctos aquis pedes committentes, & ſic mollius ferrum facientes, facilè lapide percutientes diffringũt. Quidquid, an aquis emolliri, & fragile reddi*

ferrum poſſit; certum eſt pœnitentiæ lacrymis peccatorum compedes, & catenas facilè frangi poſſe, adiuuantibus Chriſti Domini ictibus, de quo dixit Apoſtolus: *Petra autem erat Chriſtus.* Cui obtenta à peccatorum vinculis ſolutione dicere benè poſſumus: *Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis.*

1. ad Cor. 10.

Pſ. 115. 17.

44. Peccatores procraſtinantes pœnitentiam Pſalm 67. his verbis à Dauide deſcribuntur: *Qui exaſperant, qui habitant in ſepulchris.* Sicut ſepultis in longiſſimum tempus, ſcilicet in extremi iudicii diem reſurrectio differtur; ita, qui in fœtido peccatorum ſepulchro amiſſa gratiæ vita extincti iacent, ſolent in longiſſimum tempus ſuam inde reſurrectionem differre: propterea bene huiuſmodi homines, dicuntur: *Qui exaſperant,* nempe diuinam bonitatem. *Ne dicas,* inquit Chryſoſtomus, *Erit aliquando tempus, quando conuerti licebit. Verba enim hæc Deum valdè exaſperant.* Subdit Chryſoſtomus: *Sed multis iniquus, dedit Deus priuilegium, vt in vltima ſenecta confiterentur. Quid igitur, numquid, & tibi dabit? Fortaſſe dabit, inquis. Cur dicis Fortaſſe? Contingit aliquoties. Cogita quod de anima deliberas; proinde etiam de contrario cogita, & dic: Quid autem ſi non det? Quid autem ſi det, inquis? Det quidem ipſe; verumtamen hoc illo certius, & vtilius.* Vbi de æternitate pœnæ, vel gloriæ agitur, periculi ſuſpicio omnis vitanda eſt. Quod ſi quis in vitæ finem pœnitentiam differre velit, boni latronis exemplo motus, qui præterito vitæ tempore malè viuens, tandem extrema hora Chriſtum Dominum cœli regem paucis verbis confeſſus, ſalutem conſecutus eſt; is meminerit Auguſtini verborum de latronis conuerſione, dicentis: *In cruce hoc miraculum operatus eſt.* An iterùm in crucem Dominum aſcenſurum ſperamus, & ſimile miraculum renouaturum? *Non minus fuit,* inquit Chryſoſtomus, *in cruce latronem conuerti, & Paradiſum intrare; quàm petras colliſi.* An iterum ſaxorum colliſionem peccator expectet, vt obſtinatum cor colliſos lapides imitando frangatur? Legitur aliquando quempiam modico nauigio temere Oceanum transfretaſſe: nemo tamen hinc mouetur; vt non ingentibus, tutiſque nauibus Oceanum nauigare velit. Ne ergo plus mortalis vitæ, quàm æternæ ſalutis naufragium timeamus. Ne magis Oceani vndas, quàm Gehennæ flammas reformidemus.

Pœnitentiā procraſtinātes quomodo in ſepulchris habitare dicantur.

Hom. 22. in ep. 2. ad Cor.

Pœnitētiam procraſtinātes diuinam bonitatem exaſperant.

Pœnitentia exēplo boni latronis nō eſt procraſtinanda.

Ser. 130. de tempore.

45. Audiamus ſalutare monitum, quo ſeipſum Auguſtinus ad animæ ſalutem procurandam excitabat: *Pereant omnia, & dimittamus hæc vana, & inania; conferamus nos ad ſolam inquiſitionem veritatis. Quid cunctamur relicta ſpe ſeculi conferre nos totos ad quærendum Deum, & vitam beatam? Sed expecta: iucunda ſunt iſta; habent non paruam dulcedinem ſuam; non facilè ab eis præcidenda eſt intentio.* Subdit Auguſtinus: *Cum hæc dicebam, & alternabant venti, & impellebant huc, atque illuc cor meum: tranſibant tempora, & tardabam conuerti ad Dominum Deum meum; & differebam de die in diem viuere in te: & non differebam quotidie in memetipſo mori; amans beatam vitam, timebam illam in ſede ſua; & ab ea fugiens quærebam eam.*

Aug. 6. Confeſſ. c. 11.

Auguſtini exhortatio ad animæ ſalutē procurandam.

46. Cum Deus coniugem corporalis vitæ adiutoriū dare vellet Adamo, dixit: *Non eſt bonum eſſe hominem ſolum; faciamus ei adiutorium ſimile ſibi.* Vt hoc adiutorium daret, *Immiſit Dominus Deus ſoporem in Adam.* Diabolus contra, ne gratiæ adiutorium homini detur, torporem quemdam, & veluti ſomnolentiam in humanum animum immittit; vt ex hac ſpirituali ſomnolentia pœnitentia differatur. Quod egregiè ſic ex experimento explicat Auguſtinus: *Sarcinā ſeculi, velut ſomno aſſolet, dulciter premebar; & cogitationes, quibus meditabar in te, ſimiles erant conatibus expergiſci volentium; qui tamen ſuperati, ſoporis altitudine remerguntur. Et ſicut nemo eſt, qui dormire ſemper velit, omniumque ſano iudicio vigilare præſtat: differt tamen plerumque homo ſomnum excutere, cùm grauis torpor in membris eſt; eumque iam diſplicentem carpit libentius, quamuis ſurgendi tempus aduenerit: ita certum habebam eſſe melius tuæ charitati me dedere, quàm meæ cupiditati cedere. Sed illud placebat, & vincebat; hoc libebat, & vinciebat: Non enim erat, quod tibi reſponderem dicenti mihi: Surge, qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus: & vndique oſtendenti vera te dicere, non erat omninò quod reſponderem veritate conuictus; niſi tantùm verba lenta, & ſomnolenta: Modo, ecce modo; ſine paululum. Sed modo, & modo non habebant modum; & ſine paululum in longum ibat.*

Gen. 2.

Diabolus torporis ſopore à pœnitentia reuocat peccatores.

8. Cōfeſſ. c. 5.

Ad Eph. 5.

47. Contra obſtinatos Iudæos Dominus, dixit: *Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam.* Similiter contra Chriſtianos longiorem vitam ſibi promittentes, ideoque pœnitentiam procraſtinantes non Magdalena ſolùm, quæ, *Vt cognouit,* pœnitens ad Dominum accurrit; ſed Ethnicus Seneca ſolo naturali lumine adiutus in iudicio ſurget, eoſque condemnabit; cum illius monitum tale fuerit ep. 1. ad Lucilium: *Ita fac, mi Lucili, vindica te tibi; & tempus, quod adhuc aut auferebatur, aut ſubripiebatur, aut excidebat, collige, & ſerua. Quem mihi dabis, qui aliquod pretium tempori ponat? Qui diem æſtimet: Qui intelligat ſe quotidie mori? In hoc fallimur, quòd mortē proſpicimus. Magna pars vitæ iam præteryt, quidquid ætatis retro eſt, mors tenet. Fac ergo, quod facere te ſcribis: omnes horas complectere; ſic fiet, vt minus ex craſtino pendeas, ſi hodierno manum inieceris. Dum differtur, vita tranſcurrit. Omnia aliena ſunt; tempus tantùm noſtrum eſt.* Si tempus tantum eſt noſtrum, audiamus Apoſtoli monitum: *Dum tempus habemus, operemur bonum.* Vbi Hieronymus ait: *Breue eſt curriculum huius vitæ. Titus Veſpaſiani filius, cum quadam nocte ſerò recordaretur in cœna ſe nihil boni illa die feciſſe, dixit amicis: Hodie diem perdidi. Nos non putamus perire nobis horam, diem, momentum, tempus, ætates.* Vnuſquiſque caueat, ne ſub mortem nocteſcente mortali vita ſerò etiam dicere cogatur: Non diem ſolùm, ſed dies plurimos perdidi, vel etiam omnes.

Matth. 12.

Senecæ monitū vt vitæ tēpore benè vtamur.

Ad Gal. 6.

Titus Veſpaſianus diē perdidiſſe æſtimauit, quo nihil boni feciſſet.

48. *Beatus vir, qui facit fructum in tempore ſuo,* ait David. Tempus ſuum eſt, antequam Deus extremo vitæ fine ſibi tempus accipiat, de quo ait: *Cum accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo.* Vt homo pœnitentiæ fructus faciat in tempore ſuo, eſſe debet iuxta Dauidem, *Tamquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum. Videat quiſque,* ait Bernardus, *vt eligat ſibi locum irriguum, in quo fructificans proferat in tempore ſuo vitæ fructum. Sunt autem decurſus aquarum ſtillicidia lacrymarum.* Iuxta hos aquarum decurſus vnà cum lacrymante Magdalena pœnitentiæ fructus non ſerotinos, ſed præcoces educere debemus; huiuſmodi enim fructus expetit à nobis Deus. Mich. 7. *Præcoquas ficus deſiderauit anima mea:* ex Hebræo legitur: *Primitiuos fructus deſiderauit anima mea.*

Pſal. 1.

Pſ. 74.

Pſ. 1.

Fructus vt in tempore ſuo fiat, lacrymarum irrigatio iuuat.

In ſententiis.

49. Pſalm. 144. dicitur: *Oculi omnium in te ſperant Domine; & tu das eſcam illorum in tempore*

Deo eſcam in tempore opportuno danti quomodo gratas vices rependere debemus.

opportuno. Si opportuno tempore nobis eſcam Deus elargitur; vt gratas vices rependamus, quem ſibi à nobis cibum expetit Deus, opportuno tempore non procraſtinando ei dare debemus. Cibus autem, quem ſibi à nobis Deus expetit, peccatorum pœnitentia eſt: *Deus eſurit pœnitentiam*, ait Chryſologus: *Epulatur non cibis, ſed reditu peccatoris.*

Ser. 30. Ser. 29. Pœnitētiam Deus eſurit. Lib. de breuit. vita. Pœnitētiam in ſenectutem, vel in morbi tēpus procraſtinare ſtultū eſt. Pſ 48.

50. *Nonne pudet*, ait Seneca; *te reliquias vitæ tibi reſeruare; & id ſolum tempus bonæ mentis reſeruare, quod in nullam rem conferri poſſit? Quàm ſerum eſt tunc viuere incipere, cum deſinendum eſt!* Stultum certè eſt difficillimum æternæ ſalutis negotium in illud tempus differre, quo animi vires, proximæ mortis languoribus debilitatæ, vix aut ne vix quidem ſuum munus obire poſſunt. B *Cur timebo in die mala*, hoc eſt propinquæ mortis tempore, ait Dauid? Sibique reſpondet: *Iniquitas calcanei mei circundabit me.* Iſta profectò eſt certi timoris cauſa, ſi in terrenæ voluptatis luto, veluti fixo calcaneo, inde egredi non curauerim, pœnitentiamque in vltimum vitæ tempus differre voluerim. Ne huiuſmodi calcanei iniquitatis rea foret Magdalena, ad Domini pedes celeri gradu tempeſtiuè confugit.

51. In parabola de operariis à cœleſti patrefamilias in vineam miſſis Matth. 20. per *denarium diurnum* illis in mercedem datum iuxta SS. Patres cœleſtis beatitudo intelligitur; redditque rationem Irenæus lib. 4. cap. 70. eo quòd *denarius ſicut regis imaginem habet; ita qui ſalui erunt, conformes fient imaginis Filij Dei*, teſte Apoſtolo ad C Roman. 8. Rurſus per primam horam, tertiam, ſextam, nonam, & vndecimam, quibus operarii vocantur, diuerſa humanæ vitæ tempora deſignantur. E. g. infantia, vel pueritia; adoleſcentia, vel iuuentus; virilitas, ſenectus; & ætas decrepita, iuxta Baſilium in regulis breuioribus interrogatione 224. Hieronymum, & Bedam hoc loco; & Fulgentium epiſt. 7. Hinc procraſtinantes pœnitentiam, argumentum deſumunt ad eam in vltimam ſenectutem differendam: cum *denarium diurnum*, hoc eſt cœleſtem beatitudinem conſecuti ſint etiam operarii, qui vltima hora laborauerunt: immo in hoc aliis etiam, qui multò antea

Matth. 20. Sophiſma diaboli pœnitētiæ procraſtinationē ſuadētis. Hîc, & n. ſequenti.

D laborauerant, ſunt prælati, dicente Domino: *Voca operarios; & redde illis mercedem, incipiens à nouiſſimis vſque ad primos.* Diabolicum hoc ſophiſma, quo peccatores ad pœnitentiam differendam decipi poſſunt, refert, & refellit egregiè Auguſtinus tom. 10. ſerm. 59 de verbis Domini: *Attendite & vos fratres mei, ne ideo quiſque differat venire ad vineam; quia ſecurus eſt; quoniam quandocumque venerit ipſum denarium accepturus eſt. Securus eſt quidem, quòd ipſe denarius illi promittitur, ſed differre non iubetur. Numquid enim, & illi, qui ſunt ad vineam conducti, quando ad illos exibat* E *paterfamilias, vt conduceret, quos inuenit hora tertia, & conduxit; V. G. dixerunt illi: Expecta, non illuc imus, niſi hora ſexta: aut quos inuenit hora ſexta, dixerunt: Non imus, niſi hora nona: aut quos nona inuenit, dixerunt: Non imus, niſi vndecima? Omnibus enim daturus es tantumdem; quare nos amplius fatigamur? Quid ille daturus ſit, & quid facturus ſit, penes ipſum conſilium eſt. Tu quando vocaris, veni. Merces enim cunctis æqualis promittitur; ſed de ipſa hora operandi magna quæſtio eſt. Si enim illi, qui vocati ſunt hora ſexta, in hac ætate corporis conſtituti, vbi iuueniles anni feruunt, ſicut ipſa hora ſexta feruet, ſi dicerent illi iuuenes vocati: Expecta; audiuimus enim in Euangelio, quia omnes vnam mercedem accepturi ſunt; cum ſenes fuerimus,*

A *hora vndecima veniemus, tantumdem accepturi; quare laboratur? Reſponderetur eis, & diceretur: Laborare non vis; qui vitam viuas vſque ad ſenectam neſcis? Sextà horà vocaris, veni: paterfamilias tibi quidem etiam vndecima venienti denarium promiſit; ſed vitam viuas vſque ad ſeptimam nemo tibi promiſit. Non dico vſque ad vndecimam, ſed vſque ad ſeptimam. Quare ergo differs vocantem te, certus de mercede, incertus de die? Vide, ne forte, quod tibi ille daturus eſt promittendo, tu tibi auferas differendo.* Subdit infra Auguſtinus de procraſtinantibus pœnitentiam, dicens: *Incipiunt dicere in cordibus ſuis: Si quacumque die conuerſus fuero à via mea peſſima, Deus miſericors, ſicut veraciter per Prophetas promiſit, omnes iniquitates meas obliuiſcetur;* Ezech. 18. B *quare hodie conuertor, & non cras? Quare hodie, & non cras? Eat hodiernus dies ſicut heſternus; ſit in nequiſſima voluptate; ſit in flagitiorum gurgite; voluetur in mortifera delectatione. Cras conuertar, & finis eſt. Reſpondetur tibi: Cuius rei finis? Dicis: Iniquitatum mearum. Bene, gaude, quia craſtino iniquitatum tuarum erit finis? Ergo benè quidem gaudes; quia propter iniquitates tuas conuerſo tibi indulgentiam Deus promiſit; ſed craſtinum diem tibi nemo promiſit. Ne ergo differas. De miſericordiæ operibus quodam loco Scriptura dicit. Ne dixeris,* Prou. 3. *vade, & reuertere; cras ego dabo, cum poſſis continuò benefacere. Non enim ſcis quid contingat ſequenti die. Audiſti præceptum non differendi, vt in alium ſis miſericors; & differendo in te es crudelis? Non debes differre panem daturus, & differs indulgen-* C *tiam accepturus? Si miſerando alterum non differs; miſerere & animæ tuæ placens Deo. Exhibe & animæ tuæ eleemoſynam.*

52. Denique ad ſuperius diaboli ſophiſma diluendum in allata parabola de operariis mane, ſiue veſpere laborantibus, & eumdem denarium recipientibus, notandum eſt iuxta communem Patrum ſententiam præcipuè Auguſtini & Origenis, ibi ſermonem non eſſe de fidelibus iam Chriſtianis ad pœnitentiam vocatis: ſed de iis, qui extra Eccleſiam ad baptiſmum, & veram fidem amplectendam ſerius, vel ocyus aduocantur. Sed quomodocumque intelligatur; quàm benè Auguſt. citato loco ſpem conſequendi ſalutem extremo vitæ fine, quam procraſtinantes pœ- D nitentiam habent, ſpem peruerſam vocat. Si enim planè peruerſum iter foret eius, qui Orientem verſus iturus, Occidentem verſus viam iniret: multò peruerſius eſt ad ſalutis terminum per peccandi licentiam, veluti per prærupta præcipitia tendere. Idem enim hoc eſt, ac per naufragia ad portum appellere poſſe ſperare.

Spes procraſtinantis pœnitētiam peruerſa quare dicitur.

53. Dices eodem loco, quò Eccleſiaſticus monet: *Non tardes conuerti ad Dominum; & ne differas de die in diem*, ait etiam: *Miſericordia, & ira ab illo citò proximant.* Seu, vt legit Vatablus: E *Tam ira, quàm miſericordia feſtinat ab eo.* Si pari paſſu, & celeritate diuina ira, & miſericordia feſtinant; non eſt cur peccator in vltimum vitæ tempus pœnitentiam differens, potius diuinam iram timeat, quàm miſericordiam ſperet. Reſpondeo ipſam talem Dei miſericordiam eſſe valdè timendam: feſtinat enim Dei miſericordia diuina ira aſſociata ad peccatores pœnitentiam procraſtinantes ex hac vita tollendos; ne adiiciant peccatum ſuper peccatum; & maiores cruciatus ſubire cogantur. Et ideo cum dixiſſet Sapiens: *Miſericordia, & ira ab illo citò proximant:* ſubdit: *In peccatores reſpicit ira illius. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſ-*

Cap. 5. Sophiſma aliud pœnitentiā procraſtinantis ſoluitur.

Deus ex miſericordia peccatoribus mortem accelerat, ne in peiora labentur. Hîc, & n. ſequenti.

perdet te. Ad id probandum loquens Chryſoſtomus de peccatoribus Noë tempore pœnitentiam procraſtinantibus, quærit. *Quare, cum dixerit Dominus, centum viginti anni erunt dies eorum; promiſeritque ſe tanto tempore longanimitate vſurum; antequam implerentur anni promiſſi, vniuerſale introduxit excidium? Etiam hoc eius miſericordiæ maximum eſt argumentum, & indicium. Nam quoniam vidit quotidie incurabiliter illos peccare; & non ſolùm nihil ex indicibili eius longanimitate proficere; ſed & incrudeſcere vlcera, propterea ſuccidit tempus; ne maiori ſcilicet pœnæ ſe obnoxios facerent. Vt igitur ij peccata coaceruantes maioribus ſe pœnis obnoxios non facerent, Dominus miſericors, & benignus duritiem illorum pœnitere neſciam videns, tempus, quo ſe longanimem futurum promiſit, abbreuiauit.* Præterea cum Eccleſ. de Deo ait: *Miſericordia, & ira ab illo citò proximant:* Quæro vnde conſtat reſpectu eiuſdem potius, & non reſpectu diuerſorum, diuinam iram, & miſericordiam citò approximare: bene enim allata verba verificari poſſunt, ſi intelligamus tam diuinam iram, quàm miſericordiam citò accelerare; vtramque, vt meritam retributionem hominibus det, iram ſcilicet ad reos puniendos; miſericordiam ad iuſtos remunerandos.

Hom. 25. in Gen.
Gen. 6.

54. *Proiecisti populum tuum*, ait Iſaias 2. & ſubdit: *Non eſt finis theſaurorum eius.* In auido peccatoris corde non ſolùm non eſt finis theſaurorum auri, & argenti; ſed neque finis eſt perniciosi illius theſauri, de quo loquitur Apoſtolus 2. ad Romanos: *Ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit: ſecundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram:* hoc eſt coaceruas peccata prouocantia diuinam iram, & vltionem. *Theſaurizas tibi theſauros iræ pro prorogatis theſauris miſericordiæ, quos contemnis*, ait Bernardus. Huiuſmodi horribilibus theſauris vt finis imponatur, feſtinat diuina miſericordia peccatoris fœdæ vitæ finem imponere. Bene autem diuina ira theſauri nomine appellatur: theſauri enim abſconditi eſſe ſolent: ſic diuina ira abſcondita videtur, dum longaminipatientia Deus peccatorem tolerat: *Lates vltimus dies*, ait Auguſtinus; ſcilicet *dies Domini, dies vltionis, vt ſumat vindictam de inimicis ſuis*, iuxta Ierem. c. 46. Hinc, vt notat Gregorius, Pſalmiſta ait: *Deus iudex iuſtus; fortis, & longanimis. Dicturus quippe longanimem, præmiſit iuſtum; vt quem vides peccata delinquentium diu patienter ferre; ſcias hunc quoque aliquando diſtrictè iudicare.*

Theſaurizare diuinā iram quomodo, & cur peccator dicatur.
Serm. de triplici miſericordia.
Auguſtinus Hom. 13. inter 50.
Pſal. 7.
Gregor. ho. 13. in Euāg.

55. *Sicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo comprehenduntur; ſic capiuntur homines in tempore malo*, ait Eccleſiaſticus 9. Quinam eſt hamus, quinam laqueus, quo homines die mortis capiuntur, captiquè damnantur? Eſt profectò inanis ſpes, qua ad pœnitentiam differendam decipiuntur. Propterea peccatores pœnitentiam procraſtinantes Zacharias 9. hortatur: *Conuertimini ad munitionem vincti ſpei:* Quaſi dicat: Vos, qui longioris vitæ vana ſpe vincti, & illaqueati eſtis; ideoquè pœnitentiam differtis; conuertimini ad munitionem, hoc eſt ad Dominum, cui Dauid ait: *Eſto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum, vt ſaluum me facias.*

Spes lōgioris vitæ hamus, & laqueus eſt, quo homines capiuntur.
Pſal. 70.

56. Quomodo inanis ſpei longiorem vitam pollicentis vinculis nos ſoluere debeamus, egregiè Seneca Ep. 101. docuit: *Omnis dies, omnis hora, quàm nihil ſimus oſtendit; & aliquo argu-* A *mento recenti admonet fragilitatis oblitos, cum æterna meditantes reſpicere cogit ad mortem. Quàm ſtultum eſt ætatem diſponere! Ne craſtino quidem dominamur. O quanta dementia eſt ſpes longas inchoantium! Nihil ſibi quiſquam de futuro debet promittere. Id quoque, quod tenetur per manus, exit; & ipſam quam premimus horam, caſus incidit. Voluitur tempus rata quidem lege, ſed per obſcurum. Cum interim ad latus mors eſt: quæ, quoniam numquam cogitatur, niſi aliena nobis ſubinde ingerantur mortalitatis exempla, non diutius, quàm dum miramur, hæſura. Quid autem ſtultius, quàm mirari id vllo die factum, quod omni* B *poteſt fieri? Stat quidem terminus nobis, vbi illum inexorabilis fatorum neceſſitas fixit; ſed nemo ſcit noſtrum quàm propè verſetur. Sic igitur reformemus animum tamquam ad extremum ventum ſit: nihil differamus. Quotidie cū vita paria faciamus. Qui quotidie vitæ ſuæ ſummam manum impoſuit, non indiget tempore. Ex hac autem indigentia timor naſcitur, & cupiditas futuri exedens animum. Nihil eſt miſerius dubitatione venientium, quorſum euadant. Quantum ſit illud, quod reſtat, aut quale, collecta mens inexplicabili formidine agitatur. Quomodo effugiemus hanc volutationem? Vno; ſi vita noſtra non prominebit; ſi in ſe colligetur. Ille enim ex futuro ſuſpenditur, cui irritum eſt præſens. Ideo propera viuere, & ſingulos dies ſingulas vitas puta. Qui hoc modo ſe aptabit; cui vita ſua* C *quotidie fuit tota, ſecurus eſt.*

Spem lōgioris vitæ quomodo præcidere debeamus.

57. Mirum ſanè foret ſi quis, vt emptorem ad emendas merces hortaretur, eas malas eſſe diceret: & tamen Apoſtolus monet, vt ideo ſimus *Redimentes*, ſeu ex Græco textu *mercantes tempus, quoniam dies mali ſunt.* Sed cauſam hanc emendi tempus addidiſſe Apoſtolum admirationem non afferet, ſi Nazianzenum audiamus. *Vita noſtra*, ait, *eſt quaſi mercatus; cuius dies, cum abierit, tempus amplius non erit emendi quæ velis.* Quoniam igitur mortalis vitæ dies mali, hoc eſt, parci, pauci, & breues ſunt; ideo celeres eſſe debemus ad præſens tempus emendum. Non alio autem pretio tempus præſens emitur, quàm præteriti temporis malè tranſacti D pœnitentia. Pœnitētię quidem lacrymæ gemmæ ſunt, quibus eſt tēpus emendum. *Tempus redimimus*, ait Anſelmus, *quando anteactā vitam, quam laſciuiendo perdidimus, flendo reparamus.* Domini lacrymis amiſſam corporalem vitam Lazarus recuperauit: *Lacrymatus eſt Ieſus, & voce magna clamauit: Lazare veni foras.* Magdalena verò proprijs lacrymis amiſſam ſpiritualem vitam iterùm acquiſiuit.

Ad Epheſ. c. 5.
Dies eſſ mali ſint, cur ad eos emēdos nos Apoſtolus hortatur.
In ſententiis
Lacrymæ gemmę ſunt ad tempus emendum.
Ioan. 11.

58. Quare pœnitentem Magdalenam imitantes, Deo cum Ezechia dicamus: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Præteritę vitę annos recogitando vnuſquiſque ſeipſum vrgeat dicens Dauidicis verbis: *Tempus faciendi, Domine; diſſipauerunt legem tuam.* Præteriti meæ vitæ anni legem tuam diſſipauerunt; E ideo tempus eſt faciendi, Domine. Cum ſacrificare nobiliſſima actio ſit, hinc antonomaſticè facere ſacrificare ſignificat: vt Leuit. 23. *Facietis & hircum pro peccato.* Cum igitur præteritæ vitæ anni diuinam legem diſſipauerint; præſens tempus faciendi, hoc eſt ſacrificandi tempus eſt. Quodnam autem ſacrificium eſt faciendum? Non aliud, quàm quod Dauid Pſal. 50. docuit: *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus; cor contritum, & humiliatum, Deus, non deſpicies.* Hoc ſacrificio anteactæ vitæ peccata expiantur: nam vt Innocentius Papa docuit, *contribulatione pu-*

Iſa. 38.
Pſal. 118 v. 126.
Facere ſacrificare ſignificat.
Sacrificium quondam fit ad præteritę vitæ peccata expiāda.

Lacrymæ aquæ ſunt, in quibus draconum capita contribulantur Hic, & n. 80.

nitur operatio laſciua; contritione cogitatio iniqua; humiliatione oris locutio ſuperba. Et iuxta eumdem Innocentium, contribulato ſpiritu per pœnitentiam, in aquis lacrymarum inferni draconis capita contribulantur; ne amplius in nos lethale peccatorum virus effundat quod Dauid Pſal. 73. ſignificauit dicens: *Contribulaſti capita draconum in aquis.*

Deus quare ſemel loqui dicatur.

59. Reuocemus denique in memoriam formidandam illam, quam apud Iob. 35. Eliu protulit ſententiam: *Semel loquitur Deus, & ſecundò id ipſum non repetit.* Quod intelligendum eſt minaciter dictum, & iuxta noſtra de merita, ob quæ iterum Deum alloquentem audire indigni reddimur. Sæpe ergo contingit, vt qui Dei voci ad pœnitentiam opportuno tempore vocanti obedire renuunt, eamdem audiendi diuinam vocem, opportunitatem iterùm non habeant; atque adeo animę ſalutem non conſequantur. *Vocaui, & renuiſtis,* ait Dominus; *extendi manum meam, & non fuit, qui aſpiceret.* Quare & vocare, & manum extendere Deus dicitur? Redditur ratio Iſaiæ 42. *Quis cæcus, niſi ſeruus meus? Et ſurdus, niſi ad quem nuncios meos miſi?* Homo, qui omni iure Dei ſeruus eſſe debet, vel culpabili ignorantia cæcus eſt; vel ſi non cæcus, cum clarè Dei voluntatem videat; ſæpè eſt obſtinatione veluti ſurdus. Ideo tamquam ad cæcum Deus vocem dirigit; tamquam ad ſurdum Deus manum extendit; vt verbis, & ſignis vel cæcos, vel ſurdos ad ſe per pœnitentiam vocet. Quòd ſi ad Deum venire peccatores renuant, audiant quid ibi Deus minaciter pronunciat: *Ego quoque in interitu veſtro ridebo*, Teſte Chryſologo, *Deus delinquentium gemitus eſurit; ſitit lacrymas peccatorum.* Qui ſitienti Deo pœnitentiæ lacrymas denegat; iuſtè amarulentum Dei riſum meretur: *Ego in interitu veſtro ridebo.* Quæ verba de ijs propriè dicta eſſe cenſet Auguſtinus, quibus longioris vitæ ſpes nimia ſollicitudinem adimit præſenti tempore ſalutis curandæ.

Prou. 1. n. 24.

Deus quare non ſolùm vocare peccatorem, ſed ad eum extendere manum dicatur.

Prou. 1. n. 26.

Ser 93.

In Ioa. Hac. 23.

Angeli tamquã homi- num medici ne ob obſtinationem noſtram ſalutem deſperent, cauendum eſt.

60 In peccatricis animæ damnationis interitu Angelorum cuſtodum vox illa eſt Iere c. 51. *Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata; derelinquamus eam. Steterunt medici*, inquit Origenes, *ſub magno medico Angeli Dei volentes curare imbecillitates noſtras, volentes animam liberare de vitijs; ſed nos ipſi repellimus eos, dum conſilijs eorum non acquieſcimus. Caue homo, ne quando relinquat te medicus, ſiue Angelus Dei, ſiue quicumque hominum, cui tradita eſt cura ſermonum ad ſalutis medicinam deferendam. Cum te deſeruerint, quid tibi aliud euenturum eſt, niſi quod ſolet his accidere, qui à medicis deſperantur, vtentes voluntate morbi ſui, vt ad peiora demergantur? Sic & his ſimiliter in conſuetudine huius vitæ à prudentibus medicis. Accedit aliquis eorum ad languentem; quantum ars patitur, & induſtria, medicamina non ceſſant. Sed ſi ægritudo tanta ſit, vt repugnet curationi; aut ipſe inualidus per impatientiam doloris contra faciat, quàm iubetur; relinquit medicus, deſperat huiuſmodi hominem, & recedit; ne inter manus ſuas expirans cauſam interitus eius ad ſe retorqueat. Sic ergo & nos, ne in ſanctorum Angelorum manibus, qui ad nos curandos à Domino deſtinati ſunt, moriamur, relinquunt nos, deſperantes animam noſtram.* Quare ſicut Matthæi 4. de Domino dicitur: *Tunc reliquit eum diabolus, & ecce Angeli acceſſerunt:* ita è contrario accedunt dæmones, cum peccatrix anima à ſanctis Angelis tanquam cœleſtibus medicis deſperantibus eius ſalutem, deſeritur. Tale exitium

A

ne Magdalena incurreret, *Vt cognouit*, quòd iuxta Auguſtinum *Magnus de cœlo deſcendit medicus, quia magnus in terra iacebat ægrotus*, ſcilicet genus humanum; ſtatim *ad Dominum acceſſit ægra, vt rediret ſana*, iuxta eumdem Auguſtinum.

Tom. 10. Ser 9. de verbis Apoſtoli.

Tom. 10. hom. 23. inter 50.

Attulit alabaſtrum vnguenti.

61. **D**E alabaſtro Plinius lib. 36. cap. 8. ait: *Lapidem alabaſtriten vocant, quem cauant ad vaſa vnguentaria; quoniam optimè ſeruare incorrupta dicitur. Naſcitur circa Thebas Ægyptias, & Damaſcum Syriæ. Hic cæteris candidior.* Ex Damaſci. Alabaſtro Magdalenæ vnguentarium vas fuiſſe probabile valde eſt; cum Damaſcus quinque tantùm dierum itinere à Ieroſolymæ vrbe diſtet. Damaſci etiam in ſuum electionis vas Paulum Dominus formare voluit; vt in eo pretioſum, & odoriferem nominis ſui vnguentum reponeret: *Vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram Gentibus, & regibus, & filijs Iſrael*: Chriſto autem Eccleſiæ ſponſo dicitur Cantic. 1. *Oleum effuſum nomen tuum*: ſeu, vt legit Arabicus: *Nomen tuum vnguentum ſuaue effuſum.* Magdalenæ vnguento Chriſti Domini ſunt pedes inuncti. Sed ſanctiſſimo Ieſu nomine fidelium capita ſignanda ſunt; vt eo veluti myſticô oleo vngantur in reges; & verè dicere poſſint: *Feciſti nos Deo noſtro regnum*; ſeu, vt legit Tertullianus, *Reges, & ſacerdotes; & regnabimus ſuper terram.*

B

Act. 9. v. 5.

Magdalena vnguento Chriſti pedes vnxit. Fideles Ieſu nomine, quod oleum effuſum dicitur, ſua capita inungere debẽt. Apoc. 5.

C

62. Porrò odorifera aqua, quæ ex odoratis herbis, floribus, & aromatibus ſubiecto in fornacula igne extrahitur, hîc, & in alijs ſacræ Scripturæ locis vnguenti nomine debet intelligi; non quòd aliquid ſpiſſum, & craſſum ſit, adeoque commaculans; ſed quòd ex herbis, floribus, & aromatibus pinguedinem, hoc eſt perfectiorem partem, fæculentis partibus relictis, contineat. Quare Hebræi vnguentum שֶׁמֶן ſcemèn quaſi pinguedinem dixerunt. Sic etiam Pſal. 80. dicitur: *Cibauit eos ex adipe*, ſeu pinguedine *frumenti*; hoc eſt ex perfectiori magiſque lapida, & delicata frumenti parte. Ob eamdem rationem, ſcilicet quòd pinguedinem herbæ, vel floris, vel aromatis contineat, odorifer liquor etiam olei nomine in ſacris literis appellatur. Hinc Pſal. 108 dicitur: *Genua mea infirmata ſunt à ieiunio; & caro mea immutata eſt propter oleum*: Vbi ex Hebræo legitur: *Caro mea immutata eſt à pinguedine*; hoc eſt ex pingui macilenta reddita eſt. Quare Eccleſiaſtę 9. dicitur: *Omni tempore ſint veſtimenta tua candida; & oleum de capite tuo non deficiat*: Niſi enim olei nomine tenuis, liquidus, & valde limpidus, liquor intelligeretur; non bene ſibi allata ſententia congrueret dicens: *Sint veſtimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.* Eſt etiam altera cauſa, cur huiuſmodi odoriferi liquores vnguenti, vel olei nomine dicti fuerint. Vnguentum enim, ſeu oleum, poſtquam illo aliquid inunctum fuerit, non tergimus, ſicut tergimus partes aqua ablutas: quia igitur odoriferi liquores non abſterguntur, ſed vt odor magis inſinuetur, in vnctis partibus relinquuntur; ideo iis vngi dicimur; & inde vnguenti, vel olei nomen apud priſcos habuerunt. Ideo Magdalena ſuas quidem lacrymas, non autem effuſum vnguentum in Domini pedibus terſiſſe dicitur. Propterea medicinali aqua, licet tenuiſſima ea

Vnguenti, ſeu olei nomine intердum liquidus limpidus, & tenuis liquor ex herbis, & floribus expreſſus ſignificatur.

D

E

ſit, quippe ſtillatitica, dicimur inungi; vt patet in tenuiſſimo vini latice, qui vulgò aquanitis dicitur; cuius vnctio ad frigus diſſoluendum, & ad corroborandam algentem aliquam corporis partem adhiberi ſolet, nec deinde abſtergi.

Vnguentorum vſus.

63. De vnguentorum vſu apud antiquos plura habentur lib, 3. cap. 15. & lib. 13. cap. 3. conuiualium antiquitatum. De eodem ſcribit Fuluius Vrſinus in appendice ad Ciaconii triclinium. Marſilius Cagnatus lib. 2. Variarum obſeruationum cap. 9. Athenæus lib. 15. cap. 14. & 15. Dioſcorides lib. 1. cap. 53. Plinius lib. 13. cap. 2. & 5. Roa lib. 1. ſingul. & lib. 3. cap. 1. Pradus in Ezechielem cap. 23. Sotomaior in Cant. c. 1. Quibus addi poteſt Clemens Alex. cum Scholiaſte Gentiano 2. Pædagogi cap. 8.

Stans retro ſecus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius.

Ientaculo 12. q. 1.

Magdalena quomodo adhuc ſtans Domini pedes rigare cæpiſſe dicatur.

64. PRoponit hîc Caietanus dubitationem: *Quo pacto mulier peccatrix ſtans lauerit pedes Domini lacrymis?* & ab eodem reſpondetur: *Lucas Euangeliſta exuberantiam fletus, & lacrymarum in illa peccatrice deſcripſit ex hoc, quòd non potuit continere lacrymas; immò lacrymarum profluuium, vſque ad ſui proſtrationem ad pedes Chriſti. Sed tanta eſſet commotio ad fletum, & affectus ad irrigandum pedes lacrymis; vt adhuc ſtans, ideſt erecta, profluuium lacrymarum inceperit ad pedes emittere; propter quod ſignanter Euangeliſta non dicit, quòd ſtans rigauit pedes eius, ſed quod ſtans cœpit rigare, ſignificans per hoc incontinentiam, & exuberantiam lacrymarum.* Quæ Caietani ſententia, quamuis non vt falſa reiicienda ſit; non tamen neceſſariò ex Euangelico textu colligitur: nam per verbum ſtandi in Scriptura non neceſſariò rectus corporis ſitus, ſed tantùm præſens eſſe ſignificatur: Vt Matthæi 16. num. 28. *Sunt quidam de hic ſtantibus*, ideſt ex præſentibus, *qui non guſtabunt mortem*, &c. Marci 11. num. 25. *Cum ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduerſus aliquem.* Vbi per verbum ſtandi tantùm coram Deo præſentiam, & quietam corporis conſiſtentiam ſignificare Dominus voluit, non autem erectum corporis ſitum: quandoquidem ipſe Dominus non ſolùm flexis genibus, ſed etiam procidens in faciem ſuam in Gethſemani horto orauit, vt habetur Lucæ 22. num. 41. & Matth. 26. num. 39. Denique eò quod ſtandi Verbum commune ſit cuilibet corporis ſitui; hinc facile diſſoluitur quæſtio de Angelis adſtantibus ad Domini tumulum; quos ibi ſediſſe Matthæus, Marcus, & Ioannes ſcribunt; Lucas verò ſtetiſſe. S. Hieronymus explicans Ezechielis verba cap. 2. *Statuit me ſuper pedes meos*, ait: *Nullum peccatorem ſtantem legimus, ſed ad ſanctos dicitur: State ſuccincti lumbos veſtros. Peccator autem illud Deuteron. 28. meretur audire: Non erit ſtabile veſtigium pedis tui.* Idem Hieronymus explicans Ieremiæ verba cap. 14. 10. *Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit mouere pedes ſuos, & non quieuit, & Domino non placuit*, ait: *Notandum in Scripturis ſanctis, quòd ſemper peccatorum mouentur pedes; & Sanctis dicatur cum Moyſe Deuter. 5. Tu verò hîc ſta mecum: & alibi ſcriptum ſit. Laudate ſerui Dominum, qui ſtatis in domo Domini* Huic Hieronymi ſententiæ opponi poteſt quod Iob. 2. dicitur: *Cum veniſſent Filij Dei, & ſtarent in conſpectu Domini; veniſſet quoque Satan inter eos, & ſtaret in conſpectu eius.* Præterea Pſalm. 1. dicitur: *Beatus vir, qui non ſtetit in via peccatorum.* Reſponderi tamen poteſt,

Standi verbum non ſẽper rectũ corporis ſitũ, ſed tantũ eſſe præſens ſignificat.

Hieronymi ſententia circa ſtandi verbum expenditur.

Ad Eph. 6. 7. ſ. 134.

A S. Hieronymum intellexiſſe de verbo ſtandi propriè dicto, prout quietem, & rectum corporis ſitum ſignificat: quomodo non intelligitur in locis in oppoſitum citatis. Iob enim 2. ſignificatur tantùm Satan inter bonos Angelos ſe præſentem exhibuiſſe: & Pſalm. 1. vt benè explicat Bellarminus: *Stare in via non eſt quieſcere, & non ambulare; ſed eſt ambulando non recedere à via inchoata.*

Diſcũbendi ſitus apud veteres.

65. Porrò quomodo Magdalena retrò ſtans, deinde poſtrata Domini, pedes lacrymis rigare potuerit, bene intelligitur ex corporis ſitu, quo diſcumbere Veteres conſueuerunt; ſcilicet in lectis iacendo; & puluino cubitum fulciendo, caput B ad menſam conuerſum habentes; pedes verò verſus extremam lecti partem extenſos. De quo plura eruditè diſſerit Pradus in Ezechielis verba c. 23 v. 4, *Sediſti in lecto pulcherrimo, & menſa ornata eſt ante te,*

66. Quamuis Magdalena ſtans retro ſecus pedes Domini ad peccatorum veniam impetrandam, vocem nullam orando protuliſſe legatur; eius tamen tacitæ. feruentiſquè orationis clamor diuinis Redemptoris auribus reſonabat. *Clamor in Dei auribus eſt deſiderium vehemens*, ait Bernardus. Similiter Exodi 14. *Dixit Dominus ad Moyſen. Quid clamas ad me?* cum Moyſes taceret, corde tamen feruenter oraret. Ideo Auguſtin. monet: *Cum oras, clama; non voce, ſed mente; nam & tacentes exaudit Deus.* Addit Au- C guſtinus, ad orandum certo aliquo loco orantem non indigere. Nam *non eſt locus, vbi non ſit Deus.* Daniel orauit inter leones; tres pueri in Babylonica fornace, Iob in ſterquilinio; Suſanna inter ſenes calumniantes; latro in cruce; Stephanus inter lapidantes. Felicius tamen Magdalena Domini pedes ad veniam impetrandam & ad orandum elegit. Et quamuis apud S. Anſelmum legatur: *Mallem purus à peccato Gehennam intrare; quàm peccati ſorde pollutus cœlorum regna tenere*; Magdalena præteritæ vitæ ſorde polluta cœleſtes Domini pedes tenere voluit; & ad eos, veluti ad cœli portum naufraga quidem appulit, ſed fortunata. Secus pedes Gamalielis ſe in Moſaica le- D ge eruditum teſtatus eſt Paulus Act. 22. Multò felicius Magdalena ad Domini pedes prauam mundi legem dedocta diuinam doctrinam addidicit, iuxta Moſis monitum Deuteron. 33. *Qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius.*

Clamor Dei auribus eſt deſiderium vehemens.

Bern. ſer. 16. in Pſ. 90.

Aug. ſer 22. ad fratr. in Eremo.

Lib. 6 de ſimilitudinib. c. 190.

67. Ad pedes potius, quàm in Domini conſpectu ſe ſiſtere Magdalena voluit, anteactæ vitæ turpitudinis conſcia. Benè enim de peccatrice anima Gregorius ait: *Videre eum, quem contempſiſſe ſe meminit, iudicem formidat.* Nyctimenen ob fœdam libidinem fuiſſe in noctuam conuerſam fabulati ſunt Ethnici. Hinc ille cecinit: *Diro facta volucris crimine Nyctimene, fœda ſibi conſcia culpa, conſpectum, lucemque fugit, tenebriſ-* E *que pudorem celat.* Non tamen fabuloſè Dauid turpis laſciuiæ, & adulterii conſcius aiebat: *Factus ſum ſicut nycticorax, ſeu vt noctua in domicilio.* Talem etiam cum ſe cerneret Magdalena, noctuæ inſtar diuini Solis conſpectum fugiens, ſe retro ſiſtere voluit.

Hom 13. in Euang.

Magdalena cur retro ad Domini pedes acceſſerit Hîc, & ſequẽtibus.

Ex Ouidio 2. Metamorphoſ.

Nyctimenes in noctuam conuerſæ fabula.

Pſal. 101. 7.

68. Apud Hebræos Pontifici cadauer aſpicere non licebat. Hinc Leuit. 21. præcipitur: *Pontifex ad omnem mortuum non ingredietur omninò: ſuper patre quoque ſuo, & matre non contaminabitur.* Idem apud Ethnicos Romanos Pontifici vetitum fuit. Hinc de Tiberio in filii morte refert Seneca: *Stetit in conſpectu poſito corpore, interiecto*

Pontifici cadauer aſpicere non licebat.

Li de conſolat. ad Marciam. c. 15.

tantummodo velamento; quod Pontificis oculos à funere arceret. Magdalena cum ſe ob amiſſam gratiam, quæ eſt animæ vita, veluti cadauer agnoſceret, retro ſtetit; ne à diuinis illius oculis aſpiceretur; de quo dictum eſt: *Talis decebat, vt nobis eſſet Pontifex, Sanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus.*

Ad Hebr. c. 7. 26.

69. Qui ſordibus inquinatam faciem habet, priuſquam ſe abluat, ante ſpeculum ſe ſiſtere refugit. Puritatis ſpeculum Dominus erat; ideo Magdalena antequam laſciuiæ maculas lacrymis ablueret, Redemptoris conſpectum vitare voluit. Ad Domini igitur pedes prouoluta in propriam conſcientiam peccatis pluribus coinquinatam mentis oculos Magdalena conuertens, Domino dicere cum Dauide videbatur: *Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Peccatum*, inquit Auguſtinus, *vnde ſe Deus non auertit, aduertit: ſi aduertit, animaduertit. Tu peccatum tuum ante faciem tuam conuerte; ſi vis, vt inde Deus faciem ſuam auertat. Tu agnoſce, vt ille ignoſcat. Videre Dei animaduertere eſt, & punire. Qua fronte impudentia volet auerti faciem Dei à peccatis ſuis; qui corde non dicit: Quoniam facinus meum ego agnoſco, & peccatum meum ante me eſt ſemper? Quo pacto quæſo Deus dignatur ignoſcere, quod in ſe ipſe homo dedignatur agnoſcere?*

Pſ. 50.
Auguſt. in Pſ. 44.
Idem Aug. hom. 50. inter 50.

70. Prima ergo pœnitentis Magdalenæ virtus verecundia enituit. Meritò ergo Bernardus virtutum primitias verecundiam appellauit. Primitias has ad Domini pedes Magdalena obtulit, quos teſte S. Paulino *Sacrarium, & veluti altare ſibi conſtituerat.* Cum verò ibi, vt idem Paulinus ait, Magdalena ſe lacrymis abluiſſet; potuit poſtea diuinum conſpectum expetere cum eodem Dauide, dicens: *Faciem tuam, Domine, requiram: ne auertas faciem tuam à me.*

Verecundiæ affectus sũt virtutum primitiæ.
Serm. 86. in Cantica.
Epiſt. 4. ad Seu.
Magdalenę Domini pedes ſacrariũ, & altare fuerunt.
Pſ. 26.

71. De Redemptoris aduentu vaticinium eſt Malachiæ 4. *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol iuſtitiæ, & ſanitas in pennis eius.* Seu ex Hebræo. *Sanitas in alis eius.* Alati dicti ſunt Redemptoris pedes; eo quòd ad Crucis metam propter humani generis ſalutem celertimè contendebant. De peccatoribus ſanguinariis dixit Dauid: *Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem*; ſanguinem ſcilicet alienum: at Domini velociores pedes fuerunt ad proprium ſanguinem effundendum. In his ergo Domini pedibus animæ ſanitatem reperit Magdalena: *Sanitas in pennis eius*: ſanitas in pedibus eius. *Anima mea in manibus meis ſemper, & legem tuam non ſum oblitus*, dixit Dauid. Anima mea in pedibus tuis ſemper, & legem tuam non ſum oblita, dicere Magdalena potuit. Hinc ſæpiſſimè ad Domini pedes, vbi animæ ſanitatem repererat, rediit. Vt Lucæ 10. *Maria ſedens ſecus pedes Domini audiebat verbum illius*: Et Ioannis 11. *Maria cum veniſſet, vbi erat Ieſus, videns eum cecidit ad pedes eius*: & Matthæi vltimò de Magdalena vnà cum Maria Cleophæ, dicitur: *Illæ acceſſerunt, & tenuerunt pedes eius.*

Pſ. 13.
Pſal. 118 v. 109.
Magdalena ad Domini pedes, vbi ſalutẽ repererat, ſæpius rediit.

72. Quàm diſſimiles cultores diuini Redemptoris pedes habuerunt; nempe Iudaicum odium, & Magdalenæ amorem! Iudaicum odium Domini pedes fodit, iuxta Dauidis vaticinium Pſalm. 21 *Foderunt manus meas, & pedes meos. Melius dixit, foderunt, quàm transfixerunt*, inquit Haymo Epiſcop. Halberſtatenſis: *quia ſicut terra foſſa fructificat, ita illa foſſio Chriſti magnum fructum dedit.* Ad hunc fructum ſibi acquirendum Magdalenæ amor Domini pedes lacrymis irrigauit: Ex quibus oleam pacis germinantem accepit, dicente ei Domino: *Vade in pace.* Citato Pſalmi loco legitur ex Chaldæo: *Momorderunt pedes meos*: ex Aquila: *Deturparunt pedes meos.* Vtrique Chriſti pedum iniuriæ, Magdalena oſcula, & lacrymas oppoſuit: opponendo ſcilicet morſibus oſcula; & deturpationi, lacrymarum lauacrum.

Magdalenæ amor, & Iudæorũ odiũ, cultores Domini pedũ, ſed diſſimiles.

73. Porrò quamuis Magdalena retro ad Domini pedes conſtitiſſet, ibique lacrymaretur; ſuas tamen lacrymas benè nouerat ad diuinum Redemptoris conſpectum peruenturas; ita vt benè cum Dauide dicere potuerit: *Deus vitam meam annunciaui tibi: poſuiſti lacrymas meas in conſpectu tuo.* Viſa eſt in hoc Magdalena Euangelicum Centurionem imitari: ille enim cum ſe Redemptoris conſpectu indignum exiſtimaſſet; impetraturus tamen à Domino ſerui ſanitatem, amicos nuncios ad eum miſit: *Miſit ad eum Centurio amicos, dicens: Domine noli vexari: non enim ſum dignus, vt ſub tectum meum intres: propter quod & me ipſum non ſum dignum arbitratus, vt venirem ad te.* Similiter Magdalena Redemptoris conſpectu indignam ſe iudicans, retro ſecus pedes Domini ſe ſiſtens, lacrymas, veluti internuncias miſit, vt animæ ſibi ſanitatem, peccatorumque veniam impetraret. *Lacrymæ*, inquit Ambroſius, *ſolent legationem ſuſcipere pro delictis.* Apud terrenos Principes Legati à latere magnam poteſtatem habent; maiorem certè habent apud cœleſtem Regem Legati à corde, quales pœnitentis lacrymæ ſunt. Arcana quidem, & naturali ingenio planè inſcrutabilia negotia lacrymæ, tam quam legati à corde, apud Deum pro humana ſalute pertractant: quippe quæ ad diuinas aures accedentes ſecretò Deum alloquuntur: ita vt propterea dixerit Dauid: *Auribus percipe lacrymas meas: O lacrymarum virtutem ad cœlos vſque pertingentem; & magna cum fiducia abſque impedimento ingredientem*, exclamat S. Ephrem. *O lacryma humilis*, ait Beatus Laurentius Iuſtinianus, *tua eſt potentia, tuum eſt regnum, Tribunal Iudicis non vereris, amicorum tuorum accuſatoribus ſilentium imponis: non eſt quite ad Deum accedere vetet. Si ſola intres, vacua non redibis. Quid plura? Vincis inuincibilem, ligas Omnipotentem, inclinas filium Virginis, aperis cœlum, fugas diabolum.* Æquum eſt, vt humanus oculus per lacrymas cœlum aperiat, qui videndo vetitum pomum *pulchrum oculis, aſpectuque delectabile* cœlum occluſit. Primis parentibus peccatum oculos aperuit ad ignominiam, & confuſionem: *Aperti ſunt oculi amborum; cumque cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus.* Contra verò pœnitentiæ lacrymæ mentis oculos aperiunt, & illuminant, non ad confuſionem, ſed ad cœleſtem gloriam conſequendam: *Compunctio mentis illuminatio eſt animæ; quia tunc anima illuminatur, quando ad lacrymas compungitur*, ait Bernardus.

Pſ. 55.
Lucæ 7.
In Pſal. 37.
Lacrymæ legatorum munere apud cœleſtẽ Regem funguntur.
Pſ. 38.
Lacrymarũ vis multiplex apud Deum.
Serm. 4. de Compunct.
Lib. de ligno vitæ c. 3.
Oculus primorũ parẽtum cœlum clauſit. lacrymás pœnitẽtis oculus cœlum aperit.
Gen 3.
Gen. 3.
Tract. de modo bene viuẽdi. c. 10.

Lacrymis cœpit rigare pedes eius.

74. AD conuiuii lautitiem ſpectat, dum cibo guſtus oblectatur, aures harmonicis muſicæ vocibus delinire, Huiuſmodi concentus deliciæ ne conuiuio, in quo Dominus accumbebat, deeſſent, lacrymantis Magdalenæ gemitus, vt ſupra etiam diximus, acceſſerunt: Nam, vt Auguſtinus epiſtol. 121 cap. 5. ait: *Ex corde deſiderante ac feruente gemitus inenarrabiles emittuntur, quibus velut ſuaui muſica Chriſtus demulcetur.* Cœleſtis harmonia audita eſt à Ioanne

Gemitus pœnitentis cordis ſuauiſſimã harmoniã diuinis auribus reſonant.

Apoc.

Apocal. 14. *Audiui vocem de cælo tamquam vocem aquarum multarum; & vocem, quam audiui ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis.* Talis pœnitentis Magdalenæ harmonia fuit, quæ cum fluentibus ex oculis lacrymarum riuis, gemitus concentum diuinis auribus ſuauiſſimum iunxit. Dauid vt 1. Regum 16. legitur, muſico concentu à Saüle immundum ſpiritum expulit. Magdalena multò felicius pia gemituum harmonia à ſe ſeptem dæmonia expelli meruit. Cum Apoſtolus Petrus periurio Dominum negaſſet, & deinde reſipiſceret; amarè quidem fleuiſſe, ad Domini tamen conſpectum veniſſe, ſuumque ibi peccatum confeſſum eſſe, & veniam poſtulaſſe non legimus. Reſpondet S. Ambroſius: *Petrus doluit, & fleuit, quia errauit vt homo. Non inuenio quid dixerit, inuenio quod fleuit: lacrymas eius lego, ſatisfactionem,* hoc eſt excuſationem, & veniæ petitionem *non lego: Sed quod defendi non poteſt, ablui poteſt. Lauant lacrymæ delictum; quod voce pudor eſt confiteri: & veniæ fletus conſulunt, & verecundæ lacrymæ ſine horrore culpam loquuntur. Lacrymæ culpam ſine offenſione verecundiæ confitentur: Lacrymæ veniam non poſtulant, ſed merentur.* Hanc lacrymarum vim ſimiliter Magdalena bene noſcens, oculos in lacrymas; non linguam, & vocem in veniæ petitionem adhibuit.

David cithara, & cantu è Saule dæmonem expulit. Pœnitentis velut harmonicus gemitus diabolum fugat.

In Luc. cap. 22. lib. 10.

Petrus pœnitens cur culpæ ſatisfacturus ad Domini conſpectum non venit.

75. Sed quomodo lacrymis Domini pedes rigauerit, videamus. Marci 6. cum duodecim Apoſtolos ad euangelizandum Dominus mitteret, præcepit eos virgæ, ſeu baculo innixos, & ſandaliis calceatos iter facere: hinc iiſdem ſandaliis Dominum, qui in omnibus ſuis diſcipulis exemplo prælucebat, vſum eſſe dicendum eſt. Quod confirmat Hieronymus, dicens: *Milites veſtimentis Ieſu ſorte diuiſis, caligas non habuere, quas tollerent: nec enim poterat habere Dominus, quod prohibuerat ſeruis.* Religioſi Prælati, qui ſibi nimis indulgentes, ſibi plura licere cenſent, & in aliis diſciplinæ rigorem exigunt, notent hoc Hieronymi argumentum: *Nec poterat habere Dominus, quod prohibuerat ſeruis. Principes gentium, & qui poteſtatem habent ſuper eos,* multo ſibi vendicant; quæ ſeruis non licent. Secus verò in religioſa, ac pia adminiſtratione contingere debet, Nil Prælatus habeat, quod ſubditis prohibetur. Hæc obiter; ſed ad Domini ſandalia redeamus.

Sandaliis Dominus eſt vſus.

Ep. 22. c. 8.

Prælatus nil habeat, quod ſubditis prohibetur.

Matth. 20. Luca 22.

76. Dices, Act. 12. 8. ab Angelo dictum eſt Petro: *Calcea te caligas tuas.* Reſpondetur, ibi caligas non accipiendas eſſe pro tibialibus ſed pro calceis. Sicut etiam Geneſ. 14. *A filo ſubtegminis vſque ad corrigiam caligæ.* Ruſus ibi iuxta Lyranum, caligæ ſignificant calceamenti genus, quod non habet ſupernè corium, qualia ſandalia ſunt. Sandalia enim pedis plantam muniunt, ſuperiorem autem pedis partem ferè nudam relinquunt. Super huiuſmodi autem Domini ſandalia cum eliquari in lacrymas Magdalenæ oculos ſancti Angeli cernerent, dicere bene poterant: *Sandalia eius rapuerunt oculos eius.*

Caligæ pro calceis accipiuntur.

Magdalena in ſupernudos Domini pedes lacrymas fuderit. Hic, & n. ſequenti.

Iudith. 16.

77. Dici ſecundo poteſt Magdalenam à Domini pedibus reuerenter pallii fimbriam, & ſandalia amouiſſe, vt ſanctiſſimis illis plantis melius & oſculis, & lacrymis obſequium exhiberet. Dici tertio poteſt, vt cenſet Cornelius in Exodum cap. 12. in menſæ accubitu conſueuiſſe Veteres ſandalia, ſeu calceos relinquere: quam etiam ſententiam ſequi videtur Pradus in Ezechiel. cap. 23. vbi antiquam in menſa recubendi conſuetudinem imagine repræſentat. Similiter Ribera de templo lib. 5. cap. 3. *In cœnis ſine calceamentis diſcumbebant, ne tororum ſtragula pollueremur, ita M. Magdalena lacrymis lauit pedes Domini, quos ad cœnam nudauerat more Hebræorum, & aliarum gentium.* Horum ſententia an vniuerſaliter admittenda ſit de diſcumbentibus omnibus, videbitur infra. Dici tamen hîc valdè probabiliter poteſt piiſſimum Dominum futuri Magdalenæ lacrymarum obſequii præſcium, conſultò, cum diſcumberet, ſandalia reliquiſſe. S. Bonauentura in opuſculis num. 10. epiſtolam ſcribit, in qua explicatur quomodo Chriſtus, & Apoſtoli inceſſerint diſcalceati. Sed ex prædictis modis quomodocumque dicatur, ad Redemptoris ſanctiſſimos pedes prouoluta Magdalena dicere cum Dauide videbatur: *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt legem tuam.* Vbi legit Ambroſius: *In decurſus aquarum deſcenderunt oculi mei. Habet hoc,* inquit Ambroſius, *vis ſummi doloris, vt cum lacrymis oculi quodammodo ipſi videantur deſcendere: eo quòd tanta vis lacrymarum ſit, vt putentur oculi in fletus reſolui, & in lacrymas effundi. Deſcendit oculis ſuis in hos ductus aquarum, quæ lacrymis rigauit in Euangelio Domini pedes: & ideo fidei ſuæ pretio emit animæ ſuæ, & corporis ſanitatem.* Quare ſi peccatrix Magdalena ex laſciuis obtutibus dicere potuit cum Ieremia: *Oculus meus deprædatus eſt animam meam:* eadem deinde pœnitens oculis largiſſimè in lacrymas effuſis dicere è contrario potuit: *Anima mea deprædata eſt oculos meos.* Idem, quod de S. Paula refert Hieronymus, ſine dubio Magdalena reſpondiſſet: *Cum à nobis,* inquit Hieronymus, *crebrius moneretur, vt parceret oculis, & eos ſeruaret Euangelicæ lectioni, aiebat: Turpanda eſt facies, quam contra Dei præceptum purpuriſſo, & ceruſſa, & ſtibio ſæpè depinxi: affligendum corpus, quod multis vacauit deliciis: longus riſus perpeti compenſandus eſt fletu.*

Pſal. 118. v. 136.

Thr. 3. v. 51.

In Epitaphio.

Lacrymari cùm ſancta Paula prohiberetur, quid reſponderit.

78. Porrò eodem citato Pſalmi loco legit Hilarius, & Caſſiodorus: *Exitus aquarum tranſierunt oculi mei.* Verè Magdalenæ oculi aquarum exitus, hoc eſt fluuiorum fontes ſuperarunt. Si enim de fluuiorum nobiliſſimo dicitur Geneſ. 2. *Fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum:* Multò præſtantius à Magdalenæ corde, & oculis, non voluptatis, ſed doloris loco, lacrymarum fluuius egrediebatur; non ad Paradiſum, ſed ad ipſum Paradiſi auctorem irrigandum. *Lacrymis cœpit rigare pedes eius.*

Lacrymarum fluuius Magdalenæ oculi terreſtris Paradiſi fluuio præferendi.

79. Bene autem dicitur Magdalenæ lacrymis non abluiſſe, ſed rigaſſe Domini pedes; nam beatis illis pedibus pulueris ſordes non adhæſiſſe credendum eſt. Nihilominus veluti diuini amoris monitum audire Magdalena viſa eſt,

Et ſi nullus erit puluis, tamen excute nullum:

Ex Ouid.

Sed quia anima magis eſt vbi amat, quàm vbi animat; ad Domini pedes oculis, & corde effuſa Magdalena, ibi propriæ animæ ariditatem potius ad pœnitentiæ fructus educendos, quàm Redemptoris pedes rigare videbatur, dicens cum Bernardo: *Quo imbre lacrymarum perfundere ſufficiam ſterilitatem animæ meæ? Quibus lacrymis rigabo ſterilitatem vineæ meæ? Omnes palmites eius aruerunt præ inopia; iacent ſine fructu, eo quòd non habent humorem.* Veriſſimum enim eſt Iſaiæ 61.

In Cantic. ſer. 18.

Lacrymæ animæ ſterilitate ſublata, eam ſpiritualiter fœcundant.

vaticinium: *Sicut terra profert germen ſuum; & ſicut hortus germen ſuum germinat; ſic Dominus Deus germinabit iuſtitiam*, hoc eſt germinare faciet. Germinat terra fruges irrigata imbribus; germinat peccatrix anima iuſtitiam, cum contritionis lacrymis irrigatur. *Os meum aperui, & attraxi ſpiritum*, aiebat Dauid: Oculos meos in lacrymas aperui, & attraxi ſpiritum, dicere Magdalena potuit; & cum ea quilibet peccator, qui pias pœnitentiæ lacrymas verè contritus effundit. Nouerat Dauidis ſententiam Magdalena: *Pluuiam voluntariam ſegregabis, Deus, hæreditati tuæ: & infirmata eſt; tu verò perfeciſti eam* Humana anima, Dei filia, & hæreditas eſt: hæc cum ob peccata infirmatur, vt perfectæ ſanitati reſtituatur, voluntaria pluuia à Deo in eius medelam exhibetur: voluntariam pluuiam lacrymarum effuſionem ex peccatorum dolore intelligit Hugo Cardinalis.

Pſ.118.v.131

Pſ. 67.

Lacrymæ ſpiritualem animæ ſanitatem reſtituunt.

Lacrymæ ſunt pluuia voluntaria.

80. De peccatoribus, qui per prauam vitam à Deo receſſerunt pronunciauit Dauid: *In diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt.* Diluuii nomine carnales voluptates intelligit Innocentius tertius, in quibus qui verſantur, ad Deum non approximant. Magdalena ergo, ne ex hoc diluuio detenta accedere prohiberetur, benè carnalium voluptatum diluuio, lacrymarum inundationem oppoſuit. Nam iuxta Gregorium Nazianzenum ſicut diluuii aquæ arcam Noë ſupra altiſſimos montes cœlum verſus euexerunt; ita inundantes pœnitentiæ lacrymæ ad Deum euehunt pœnitentes. Rurſus, ſicut ad auferenda à facie terræ hominum peccata, ea à Deo intra vniuerſalis diluuii aquam demerſa fuerunt: ita per pœnitentiam intra largam lacrymarum effuſionem ſuas culpas Magdalena demerſit. *Lacrymæ ſunt peccati diluuium, & mundi piamentum*, ait Nazianz. Quare de lacrymarum aquis Dauidis vaticinium Pſalm. 73. impletur: *Contribulaſti capita draconum in aquis*, hoc eſt capitalia, & lethalia peccata. Hinc aptiſſima fuit illa Vrbani IV. ad Deum oratio: *Bone Deus, qui contribulaſti capita draconum in aquis, contribula venenatæ ſuperbiæ meæ caput in diluuio lacrymarum.*

Pſ. 31.

Diluuii nomine carnales voluptates ſignificantur.

Lacrymæ, ſicut diluuium Noë arcam, ita animã cœlũ verſus euehunt.

Gen. 7.

Gregor. or. 3.

Nazianz. or 3.

In Biblioth. nouiſſ. PP. tom. 13.

81. *Sunt quædam litteræ*, inquit Origenes, *quas Deus ſcribit; quædam litteræ, quas nos ſcribimus. Peccati litteras nos ſcribimus. Audi Apoſtolum dicentem: delens, quod aduerſum nos erat, Chirographum. Iſtud quidem, quod dicit Chirographum peccatorum noſtrorum, cautio fuit. Vnuſquiſque etenim noſtrûm in his, quæ delinquit, efficitur debitor, & peccati litteras ſcribit. Vnicuique dicitur: Accipe litteras tuas. Vnde conſtat noſtras eſſe litteras peccati; litteras autem iuſtitiæ Deus ſcribit.* Tales contra ſe litteras Magdalena habebat; quas vt deleret, ſapienter ſatis ſuper eos pœnitentiæ lacrymas fudit. Cum ad Alexandrum contra ipſius matrem multa ſcripſiſſet Antipater; reſpondit Alexander: *Ignorare videtur Antipater, quòd vna matris lacryma multas delebit epiſtolas.* Peccatrix anima per pœnitentiam ad Deum conuerſa, cùm diuinæ voluntatis mandata, & inſpirationes mente efficaciter concipit, quodammodo Dei mater efficitur iuxta Domini teſtimonium: *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.* Conſtituta igitur Dei mater pœnitens anima, multò felicius, quàm Olympias Alexandri mater, poteſt lacrymis litteras, quibus re æternæ culpæ accuſatur, delere: *Perexigua lacryma multa poteſt abolere peccata*, ait Sanctus Ephrem ſerm. 4. de compunctione.

Hom. 13. in Geneſ.

Ad Coloſſ. 2.

Luca 16.

Lacrymæ noſtri reatus Chyrographum delent.

Matth. 12. n. 50.

82. Obiecta intra aquam immerſa, quippe quæ per medium craſſum ſpecies immittunt, maiora videntur. Secus verò accidit in pœnitentiæ lacrymis, intra quas cum peccata conſpiciuntur, multò minora, & tandem planè nulla videntur. Id benè cognoſcens Dauid aiebat: *Deus, vitam meam annunciaui tibi; poſuiſti lacrymas meas in conſpectu tuo.* Vbi ſanctus Hieronymus legit: *Pone lacrymam meam in conſpectu tuo.* Quaſi pœnitens Dauid dicat: Deus vitam meam annunciaui tibi; & dum vniuerſa vitæ meæ ſeries tibi repræſentatur, in ea grauia quidem peccata reperiuntur; ſed vt illa minora, & tandem nulla, & planè deleta videantur; *pone lacrymam meam in conſpectu tuo;* ſcio enim intra lacrymarum aquam peccatorum magnitudinem imminui; eaque tandem deleri. Quare ſi *poſuiſti iniquitates noſtras in conſpectu tuo:* tamquam meriti ſupplicii antidotum *pone lacrymam meam in conſpectu tuo.* Porrò, quod maius eſt, ſicut intra lacrymas peccata minora videntur; ita è contrario bona opera augentur. Quod quidem ſuis in lacrymis experta Magdalena eſt: cum enim de pluribus eius culpis mentio fieret, hæ omnes non ſingillatim, ſed vnico verbo concluſæ ſunt: *Remittuntur tibi peccata tua.* Contra verò pia eius obſequia erga Redemptorem ſingillatim, pluribuſque verbis ab ipſo Domino explicantur: *Hæc lacrymis rigauit pedes meos, & capillis ſuis terſit. Hæc ex quo intraui, non ceſſauit oſculari pedes meos. Hæc vnguento vnxit pedes meos.*

Lacrymarũ intra aquam peccata minora videntur, vel etiã deleta; & è contrario bona opera maiora.

Pſ. 55.

Pſ. 89.

83. Ambroſius lib. 5. in Hexam. cap. 2. cum docuiſſet, non ſolùm terram, ſed etiam mare ſuos ſerpentes habere; aliaque in aquis animalia terreſtribus reſpondentia reperiri: ſubdit: *Ea, quæ timemus in terris, amamus in aquis, etenim noxia in terris, in aqua innoxia ſunt; atque ipſi angues ſine veneno. Leo terribilis in terris, dulcis in fluctibus. Murena, quam ferunt aliquid habere noxium, eſca pretioſa eſt. Rana horrens in paludibus, decora in aquis, omnibus ferè præſtat alimentis. Muſtelæ grauis in terris odor, in aquis ſuauis.* Similiter dicere poſſumus. Peccata extra pœnitentiæ lacrymas venenata ſunt, animæque lethaliter noxia; & propterea valdè timenda, & abominanda: Eadem tamen intra pœnitentiæ lacrymas venenum amittunt, & compunctionis immerſæ fletu erga peccatorem Dei miſericordiam, amoremque trahunt. Quæ timemus in terris, in lacrymarum aquis amantur. Venenata animalia, vt ſerpentes, & dracones ſub ſtellarum nomine in cœlum fuiſſe tranſlata fabulati ſunt Ethnici: iuxta quorum fabuloſa figmenta immanibus beſtiis pro veneno ſiderea lux ſuccedebat. Sed abſque vlla mendaci fictione lacrymans Magdalena ad cœleſtis Regis pedes tranſlata, peccatorum eiecto veneno, ſtellæ inſtar ita coruſcare cœpit; vt peccatores plures ſibi antea ſimiles in humanæ vitæ pelago per pœnitentiam ad ſalutis portum dirigere ſalutari luce potuerit.

Lacrymarũ intra aquã lethalia peccata venenũ amittunt.

84. Cum erga ſupernæ Ieroſolymæ fundamenta cœleſtis architectus adeo gemmarum prodigus fuerit, vt intra ea gemmarum omnia genera conieceerit: *Fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioſo ornata:* cur è contrario, in portis eiuſdem ſanctæ ciuitatis extruendis

Apoc. 21.

L. 28. in fine lib. 41.

Margaritis cur cœleſtis Ieroſolymæ portæ conſtare dicuntur.

Margaritæ lacrymarũ ſymbolum, viſæque per ſomnium futurũ fletum portendunt.

S. Macarius hom. 25.

primo aſpectui obuiis, adeo parcus fuit, vt in iis ſolas margaritas adhibere voluerit? *Duodecim portæ duodecim margaritæ ſunt.* Reſpondetur teſte Pierio Valeriano, margaritas, ſeu vniones fuiſſe lacrymarum ſymbolum, eò quod viſæ per ſomnium margaritæ futurum lacrymarum profluuium ſomnianti portendere ſoleant. Sed reiectis ſomniis; bene S. Macarius *pretioſas margaritas* lacrymas appellauit. Quia ergo per pœnitentiæ lacrymas tamquam per pretioſas margaritas aditus ad cœleſtem patriam aperitur; ideo ex ſolis margaritis cœleſtis patriæ portæ conſtare dicuntur. Hinc Eccleſia canit:

Portæ nitent margaritis
Adytis patentibus

Lacrymis cœli aditus patet. Hic, & ſequentibus.

Lacrymas quanti Deus æſtimat.

Porrò Deus tanti lacrymarum margaritas æſtimat, vt ad eas habendas anticipata ſolutione ſuos theſauros libentiſſimè profundat. Hinc de Deo erga pœnitentem S. Ephrem. ſerm. 11. de pœnitentia ait: *Priuſquam effundat lacrymas, miſerationum ſuarum theſauros effundit ſuper eum.*

85. *Fulgura in pluuiam fecit*, de Deo dicitur Pſalm. 134. Fulgura Magdalenæ oculi fuerant, quibus toties per laſciuiam amantium iuuenum corda afflauerat. Illius ergo oculi tandem diuina aſpirante gratia in lacrymarum pluuiam eruperunt. Quoniam verò teſte Gregorio Thaumaturgo cum Æliano quando ros intra marinam concham fulguris ſplendore allabitur, in margaritam concreſcit: ideo è Magdalenæ oculis, & lacrymis veluti è fulgure, & rore margaritæ extiterunt, per quas illi aditus ad cœleſtem Ieroſolymam patuit S. Ambroſius in illa Dauidis verba:

Lib. 10. c. 13.

Ros in marinã conchã vnà cũ fulguris ſplendore labens, in margaritã concreſcit.

Pſ. 38.

Auribus percipe lacrymas meas; quoniam aduena ego ſum apud te, & peregrinus, ait: *Fundit lacrymas, quoniam cum aduena in terram venerit, demoretur, & ſeparetur à patria longo detentus exilio. Conſidera nunc mihi illum Adam de Paradiſo eiectum, in caſtellum relegatum, ſpectantem vnde deiectus ſit, flentem vbertim; quia reminiſcitur quid amiſerit, quoue deciderit. Et ideo gratias agamus Deo, qui nos perpetuo exilio liberauit, aperiens ianuam, qua reuertamur ad patriam*; ianuam ſcilicet aperiens per pœnitentiæ lacrymas.

Lacrymarũ per aquas in cœlũ cõſcẽditur. Hîc, & n. ſequenti.

86. Chriſtophorus Columbus adeo maritimæ artis peritiæ fidebat; vt diceret ſe poſſe in cœlum aſcendere, ſi illuc per aquas eſſet iter habendum. Sed ſi non per maris aquas, certè per pœnitentiæ lacrymas ad cœleſtem patriam iter inire poſſumus. Quare de lacrymarum aqua B. Petrus Cellenſis lib. de panibus cap. 12. dixit: *Aqua hæc, aut facit, aut inuenit Paradiſum.*

Lacrymabatur vbertim Petrus Apoſtolus ſingulis noctibus ad galli cantũ.

Clem. Roman. lib. 16. Recogn.

Apud Nicephor. l. 2. c. 37.

Lacrymis Petrus Apoſtolus regni cœleſtis claues meruit.

Tom. 2. Biblioth. hom. 107. de Compunct.

87. Sed quod maius eſt, non ſolùm aditum ad ſupernam Ieroſolymam pœnitentiæ lacrymæ reſerant; ſed ipſas beatæ illius patriæ claues in animæ piè flentis poteſtatem tradiderunt. De Petro Apoſtolo ait S. Clemens: *Poſt Domini ad cœlos aſcenſum, vix vllo die à lacrymis temperaſſe dicitur; atque ad eas identidem exſiccandas lineum linteolum de manibus numquam dimiſiſſe: Præterea ſingulis noctibus ad galli cantum procidens in genua lacrymis vberrimis ſuam culpam deflebat: ita vt eius oculi ex aſſiduis lacrymis, quaſi ſanguine reſperſi viderentur.* Has Petri lacrymas ob peccati pœnitentiam prænoſcens Dominus ei dixit Matthæi 16. *Tibi dabo claues regni cœlorum. Petrus*, ait B. Antiochus, *amarulentis lacrymis vna hora profuſis; non peccatum modo negationis promeruit ſibi condonari; ſed & in eorum gratiam illi concreditæ ſunt claues regni cœlorum.* Par enim erat, vt ſicut cœleſtis Ieroſolymæ portæ è margaritis lacrymarum ſymbolo conſtabant; ita talium portarum ianitor, nonniſi lacrymoſus pœnitens eligeretur. Sic, quem infida verba periurum fecerant, piæ lacrymæ Seraphinum effecerant. Seraphini enim nomine Petrus Apoſtolus, vt cœli ianitor à Ruperto vocatur: Nam ſicut per Cherubinum aditus ad terreſtrem paradiſum prohibebatur; ità per Seraphinum, nempe Petrum Apoſtolum cœleſtis paradiſi aditus erat reſerandus. E terreſtri paradiſo ignis per flammeum gladium primos parentes arcebat; ad cœleſtem paradiſum piarum lacrymarum aqua aditum pandit. Per hanc ergo aquam Magdalena ſibi præcluſum ante aditum ad æternam patriam reſerauit: ita vt verè de diuina gratia Magdalenam ad cœleſtis regni partum deducente dici potuerit. *Tranſuexit illam per aquam nimiam.*

Supra.

Petrus Apoſtolus Seraphinus vocatus, cœli aditũ aperit: ſicut è contrario à terreſtris paradiſi aditu Cherubinus arcebat.

Rupert. in Iſa. l. 1. c. 29.

Gen. 3. n. 24.

Igneus gladius à terreſtri paradiſo primos parentes arcebat: lacrymarũ aqua cœleſtis paradiſi aditũ pandit. Hîc, & n. 99.

Sap. 10. 18.

88. Sicut per pœnitentiæ lacrymas aditus ad cœleſtem patriam aperitur; ita vbi pœnitentiæ lacrymæ abſunt, aditus ad æternum Gehennæ barathrum reſeratur: *Præparata nobis eſt Gehenna, & ignis inextinguibilis; niſi flammam illam lacrymarum rore aſperſerimus*, ait S. Ephrem. Propterea valdè formidanda eſt Ezechielis ore in peccatores prolata comminatio: *Non plangetis, neque flebitis; ſed tabeſcetis in iniquitatibus veſtris*: Sunt enim pœnitentiæ lacrymæ ad ſpiritualem animæ putredinem arcendam veluti myrrhæ liquor; qui niſi adhibeatur, animæ putredo, & tabes non expellitur. Quare cum Ezechiel. dixiſſet: *Non plangetis, neque flebitis*, meritò ſubdit: *Tabeſcetis in iniquitatibus veſtris.* Benè igitur Magdalena poſt fuſas ad Domini pedes pœnitentiæ lacrymas, ſpiritualem peſtem ſe eieciſſe cognouit, dicente ei Domino: *Remittuntur tibi peccata tua.*

Lacrymæ cœli pãdũt, lacrymarũ defectus infernum.

Ser. de Pœnit. & Pat.

c. 24. n. 22.

Ezechiel. c. 24. 23.

Lacrymæ, veluti myrrhæ liquor ſpiritualem animæ putredinẽ arcent, vel expellũt. Hîc, & n. ſequẽti.

89. Medicinales officinæ varios liquores ad diuerſos morbos, languoreſque curandos habent, Medicinalis pœnitentiæ officina lacrymarum aquam tantummodo habens, eâ animæ morbos omnes, quamuis inter ſe diuerſos, expellere poteſt. *O Virtutem lacrymarum, quæ medicinalis officina es peccatorum*, exclamat S. Ephrem: & addit: *Ad omnem plagam peccati nobis magnus ille animarum noſtrarum medicus dedit magnum hoc remedium.* Hac veritate benè cognita intimo corde imprimenda eſt cohortatio eiuſdem ſancti Ephrem. ſerm. 1. de pœnitentia: *Accede peccator, & ſanaberis facilè: preces offer, & lacrymas putredini vulnerum tuorum impone. Hic enim medicus cœleſtis, & bonus Deus lacrymis, atque gemitibus vulnera curat. Accede peccator ad bonum hunc medicum, & pro optimo medicamento lacrymas offer. Sic enim vult cœleſtis medicus vnumquemque ſuis ſanari lacrymis. Nullius eſt negotij lacrymis curari: hoc enim medicamentum non ſtrictius deuincit, neque exacerbat vulnus; ſed breui te compendio, & ſine moleſtia ſanat. Tuas expectat medicus videre lacrymas; accede, & noli timere: oſtende ei vulnus, & pro medicamento lacrymas, & gemitus offer.* Mira quidem eſt lacrymarum natura; cum eædem ſimul ægrotum vngant, & cœleſtem medicum pungant; eum ſcilicet ad ſanitatem dandam ſtimulent, & quodammodo cogant: *Oratio*, inquit Auguſtinus, *vngit Deum; lacryma pungit: illa lenit; hæc cogit.*

Lacrymæ cõtra omnes ſpirituales morbos remedium.

Serm. 4. de Compunct.

Lacrymæ peccatoris vulnera ſalubriter vngunt, Deum ad miſerendũ vrgendo pungunt.

90. Silere in ſacra Scriptura; quieſcere ſignificat: hinc primo Machab. cap. primo de Alexandro, dicitur: *Accepit ſpolia multitudinis gentium, & ſiluit omnis terra.* Porrò tanta eſt lacrymarum efficacitas, vt Deo quietem quodammodo prohibeant, ne pia lacrymarum vota implere denegет. Propterea Deus aiebat: *Exaudi oratio.* Pſ. 38.

Silere quieſcere ſignificat.

nem meam Domine, & deprecationem meam: auribus percipe lacrymas meas. Ne ſileas: Hoc eſt ne à me adiuuando, quieſcendo te ſubtrahas. Vel, *Ne ſileas*: ne meis precibus non reſpondeas; cum meæ preces lacrymas ad deprecandum habeant adiutrices. *Ne ſileas*, legit Hieronymus: *Ne mihi obſurdeſcas.*

Hieron. in primũ ver, ũ Pſal. 27.

Cum Deus inualidas preces non exaudit, veluti ſurdum, & mutum erga orantem ſe gerere videtur. Quare ſicut Chriſtus Dominus Marci 7. ſaliuæ humore, muto loquendi facultatem dedit: *Expuens tetigit linguam eius, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius*: ita nos diuinæ linguæ vinculum, quo Deus tamquam voluntarius mutus noſtris precibus non reſpondet, lacrymarum humore auferre poſſumus: & ideò bene Dauid precatur: *Auribus percipe lacrymas meas, ne ſileas*, ne obmuteſcas.

Lacrymis, ne Deus noſtris precibus obmuteſcas, efficitur.

91. *Lacrymas meas ne ſileas*, legit S. Ephrem: hoc eſt, ne lacrymas meas non audire diſſimules: qui enim, aliquo eum deprecante, ſilet, illius preces non audire ſe ſimulat. *Dauid*, ait S. Ephrem, *Lacrymas præmittens, magnamque fiduciam addẽs, audacter valdè ad Dominum dicebat: lacrymas meas ne ſileas. Quod ſi tanta eſt fiducia, & libertas flentis; beatus homo, qui lacrymas fundit.* Qui ad Iudicis tribunal ſe ſiſtere debet; vt ſecurus eò accedat, patronum optimum, iudicique gratiſſimum eligere debet. Vt ſecuri ad Dei tribunal accedamus, piarum lacrymarum patrocinium deligere debemus. *Quando poſiti erunt throni*, ait S. Ephrem, *& iudicium ſedebit, aperienturquè libri, & vniuſcuiuſque actiones publicè ab Angelis, atque Archangelis legentur: tunc lacrymarum mearum memineris, vt iuſtus index. Ne in medium protuleris iniquitates meas, & lacrymas meas ne ſileas; ſed lacrymarum mearum in illa hora recordare; vt cum fiducia ad tribunal illud tuum formidabile accedere poſſim. Quicumque enim lacrymas illuc præmiſerit, confidenter ad iudicium tuum accedet. Noui quantum apud te valeant lacrymæ. Noui quomodo peccatrix illa illacrymans iuſtificata ſit; & immaculatos pedes tuos contingere meruerit.* Quare iuxta ſanctum Ephrem Magdalena non per odoriferum alabaſtri liquorem, ſed per cordis lacrymas Domini pedes tangere meruit: pœnitentiæ enim lacrymæ diuinis naribus multò gratiorem odorem reddunt, quàm quilibet pretioſus liquor. Hinc Apocal. 5. iuſtorum preces, quæ piis lacrymis aſſociantur, intra phialas aureas repoſitæ dicuntur; ſcilicet vt lacrymæ tamquam ſuauiſſimi liquores intra phialas aſſeruatæ iucundum Deo odorem emittant. *Habentes phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum.*

Serm. 4. de Compunct.

Lacrymis fit, vt ad cœleſtis Iudicis tribunal confidẽter accedamus.

S. Eph. ibid. Daniel 7. Apoc. 20. 12.

Lacrymæ veluti odoriferi Deo liquores ſunt.

92. Cantic. 4. à Domino animarum noſtrarum ſponſo dicitur: *Surge*, hoc eſt abi, *Aquilo: & veni Auſter, perfla hortum meum.* Cur Aquilonem recedere, cur Auſtrum venire cœleſtis ſpõſus optat? Reſpondetur ex eodem Salomone: *Ventus Aquilo diſſipat pluuias*; imbres enim è nubilo aëre fugat. Iuxta Richardum Victorinum Aquilo dicitur, quaſi aquas ligans ne fluant: Auſter contra pluuius ventus eſt. Porrò per Aquilonem Diabolum Hugo intelligit; quippe qui ſpirituali torpore pœnitentiæ lacrymas remouet. Per Auſtrum Spiritum ſanctum intelligit Nyſſenus, à quo pii lacrymarum imbres proueniunt: *Cũ à Spiritu ſancto mens viſitatur, ſtatim homo peccata ſua plorat*, ait Bernardus. Et Pſalm. 147. dicitur: *Flabit ſpiritus eius, & fluent aquæ. Flat Spiritus ſanctus*: ait Arnobius, *vt fluant aquæ ex oculis; quibus lauentur ſordes omnes, & maculæ abluantur peccatorum.* Bene igitur cœleſtis ſponſus ait: A *Surge Aquilo, & veni Auſter, perfla hortum meum; & fluant aromata illius.* Ex lacrymarum enim imbribus ſtatim in anima deletis vitiis, virtutum aromata germinant; ita vt verè cum Apoſtolo dicere poſſit: *Chriſti bonus odor ſumus. Lacrymæ ſuaue flagrans thymiama ſunt apud Deum*, ait B. Antiochus. Talis thymiamatis odor multò velocius diabolum fugat, quam odor ex aſſo piſcis corde; de quo Raphaël Angelus Tobiæ dixit: *Fumus eius extricat omne genus dæmoniorum.* Patet hoc in Magdalena, quæ ſuas culpas cum amarè defleuiſſet, de ea dicitur Lucæ 8. *De quo ſeptem dæmonia exierant.* Nam vt bene ait B. Petrus Cellenſis: *Satan tolerabilius ſuſtinet flammam ſuam, quàm lacrymam noſtram.* Et in reuelationibus ſanctæ Brigittæ legitur: *Quando Maria Magdalena* B *conuerſa eſt, dixerunt dæmones: Ipſa in tantùm ſe aquis lacrymarum lauat, quod non audemus aſpectum noſtrum in eam infigere. Sic feruens, & calida eſt in Dei ſeruitio, & ſanctitate, quòd non audemus ei appropinquare.* Quàm bene in ſacris litteris diabolus dæmonum princeps dicitur Beelzebub, hoc eſt muſcarum Dominus. Sicut enim muſcæ ad vaſa, vbi liquores feruent, accedere non audent; ita dæmones ad animam diuino amore feruentem, qualis Magdalena fuit, ſuis prauis ſuggeſtionibus accedere timent: E contrario cum anima in charitate refrixit, tunc frequentes, veluti muſcæ, ad eam fœdandam dæmones conuolant.

Gal. Bern. Bibl. — *2. ad Cor. c. 2.*

To. 2. Bibli. hom. 107. de Compunct.

Tobia c. 6.

Lacrymæ tamquã ſuaue thymiama ſuo odore dæmonem expellunt.

Li. de pœnit. c. 12.

Lib. 1. c. 108.

Beelzebub, hoc eſt muſcarũ dominus, cur diabolus appelletur.

93. Porrò mirum non ſit adeo pretioſas eſſe C pias lacrymas, vt, quod ſupra diximus, eæ intra aureas phialas aſſeruari dicantur; cum Deus dicatur à Dauide Pſalm. 32. *Ponens in theſauris abyſſos*, hoc eſt copioſas aquas, iuxtà Baſilium. Aquæ, quæ in Dei theſauris reponuntur, compunctionis lacrymæ ſunt: *Compunctio theſaurus eſt deſiderabilis*, ait Bernardus. Lacrymæ inſuper, vt ipſi lacrymantes in Dei theſauris reponantur, efficiunt, Deus dicitur *Ponens in theſauris abyſſos*, ſcilicet peccatores, ait S. Thomas; & ſubdit: *Magnus theſaurus Eccleſiæ Paulus eſt, & Matthæus, & Magdalena*: de qua propterea Eccleſia canit: *In theſauro repoſita regis eſt dracma perdita.* D Quia igitur cum ipſo pœnitente pœnitentiæ lacrymæ in Dei theſauris reponuntur; lacrymas theſaurizemus amplectendo pœnitentiam; ne eam differendo *theſaurizemus nobis iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei.* Si enim intra phialas aureas Deo noſtræ lacrymæ non offerantur; valdè timendum eſt, ne in nos *phialæ aureæ plenæ iracundiæ Dei viuentis* effundantur: quas ſua in Apocal. ſanctis Angelis datas eſſe vidit Ioannes cap. 15.

Lacrymæ in Dei theſauris reponuntur.

Bern. tract. de modo bene viuendi c. 10.

Ad Rom. 2.

94. Regionibus omnibus exteræ, & peregrinæ merces acceptæ ſunt; eæque ibi magni æſtimantur. Hinc apud Indos auri, argentique diuites vitrum, & cryſtallum pretioſa haberi legimus. In cœleſti Empyrei regione, vbi diuitiarum E omnium, & voluptatum ingens copia eſt, quænam merces peregrinæ erunt, ibique pretioſæ, & pergratæ habebuntur? Certè lacrymæ, cum hæ ibi, vbi æterna gaudia ſunt, non naſcantur. Propterea piis lacrymis tamquam exteris mercibus ſuo in cœleſti regno delectatur Deus. Ideo de anima, quæ in terris veluti vidua ad cœleſtem ſponſum anhelat, myſticè dicitur Eccli. 35. *Nonne lacrymæ viduæ ad maxillam deſcendunt, & exclamatio eius ſuper deducentem eas? A maxilla enim aſcendunt vſque ad cœlum; & Dominus exauditor delectabitur in illis.* Ita aliqui legunt, cui lectioni Tigurina fauet legens: *Dominus libenter*

Lacrymæ in cœleſti regno pretioſæ merces ſunt. Hic, & n. ſequenti.

Lacrymæ in cœlũ aſcendunt.

Aquilonem diſcedere, & Auſtrum aduenire cur cœleſtis ſponſus optauerit.

Prou. 25. v. 23.

Aquilo ſignificat diabolum.

Bern. tract. de mod. bene viuendi c. 10.

exaudit eas. Cum iuxta Sapientem lacrymæ cœlum vſque aſcendere poſſint, bene eas Magdalena ad Domini pedes profudit; vt ſanctiſſimis illis pedibus magiſtris, cœleſtiſque itineris peritiſſimis, viam in cœlum aſcendendi perdiſcerent.

95. Cum Pſalmi 23. veriſſimè dicatur: *Domini eſt terra, & plenitudo eius; orbis terrarum, & vniuerſi qui habitant in eo:* Cur non generali tantùm, ſed ſpeciali teſtimonio, ſuam humani oculi poſſeſſionem, & dominium ſignificare Dominus voluit Zach. 9. *Domini eſt oculus hominis?* Ex eo ſcilicet, quòd piæ lacrymæ, quas veluti pretioſas margaritas magni Dominus æſtimat, nonniſi oculo prodeant. Quod bene noſcens Iob aiebat, non aliis, ſed ſoli Deo, qui eas magni facit, quique in iis delectatur, ſuas lacrymas effundere: *Ad Deum ſtillat oculus meus.* cap. 16. num. 20.

Oculus hominis cur ſpeciatim Dei eſſe dicatur.

96. De Magdalena prius in peccatis obdurata, deinde in lacrymas effuſa, myſticum Dauidis eſt vaticinium Pſalm. 104. *Dirupit petram, & fluxerunt aquæ; Dirupit petram, id eſt durum cor,* inquit Hugo, *& fluxerunt aquæ lacrymarum.* De petra, quæ Iſraelitis in deſerto limpidiſſimas aquas profudit, dicitur Pſalm. 80. *De petra melle ſaturauit eos:* adeo enim ſitientibus Hebræis iucundæ aquæ illæ è petra ſcaturientes fuerunt; vt veluti mel dulces haberi potuerint. Similiter lacrymarum aquæ, quæ è Magdalenæ corde fluxerunt mellis inſtar Redemptori fuerunt: *Rorulentæ aſpergines lacrymarum,* ait B. Antiochus, *vt dulcor mellis ſunt cordi:* cordi quidem non ſolùm peccatoris lacrymantis, ſed Dei etiam pœnitentiæ lacrymas ſitientis. *Deus* enim, iuxta Chryſologum *ſitit lacrymas peccatorum.* In Vitis Patrum, titulo de compunctione. Anima pœnitentiæ lacrymas effundens, dicitur, *Terra promiſſionis.* Promiſſionis autem terram vocauit Deus *terram fluentem lacte, & melle.* Verè lacte, & melle fluens anima, quæ pœnitentiæ lacrymas effundit, dici poteſt: dicitur melle fluens; cum lacrymis, veluti mellifluis aquis diuinæ ſiti ſatisfaciat, lacte fluens dicitur, cum iiſdem lacrymis cœleſtis gratię partus enutriat.

Hom. 107. de Cōpunct.

Ser. 93.

Lacrymantis pœnitentis anima cur terra promiſſionis dicitur.

Exodi 13. 17

Lacrymæ melleæ, & lacteæ ſunt.

97. De Ionatha Reg. 1. cap. 14. dicitur: *Extendit ſummitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis: Et conuertit manum ſuam ad os ſuum, & illuminati ſunt oculi eius:* qui ſcilicet oculi antea præ labore, & ieiunio caligauerant. Si Sylueſtre mel illuminare caligantes Ionathæ oculos potuit: multò efficacius rorulentæ aſpergines lacrymarum, vt dulcor mellis, mentis oculos ad videnda ea, in quibus antea caligauerant, acuere poſſunt: *Sæpe, quod torpentes latuit, flentibus ſubtilius innoteſcit. Et afflicta mens certius inuenit malum, quod fecerat, & neſciebat,* ait Gregorius. Quare contra tenebrarum principem obſcurantem peccatoribus commiſſæ culpæ notitiam, lacrymarum collyrium mentis oculis eſt adhibendum. Hinc Apoc. 3. dicitur: *Collyrio inunge oculos tuos, vt videas.* Vbi collyrii nomine pœnitentiæ lacrymas, per quas mentis oculus purgatur, intelligunt Ambroſius, Anſbertus, & Thomas Anglicus. Quare Dauid ob quotidianum fletum cum dixiſſet: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die, ac nocte.* Idem ob claram ſui peccati notitiam dicere etiam potuit: *Peccatum meum contra me,* hoc eſt, *in conſpectu meo eſt ſemper.*

Lacrymæ mentis oculos illuminant.

Gregor 8. Mor. c 11. vel 16.

Pſ. 41.

Pſ. 50.

98. Diaboli prauas ſuggeſtiones ignea tela vocat Apoſtol. *In quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere.* Ne huiuſmodi igniтis telis

Ad Eph. 6. n. 16.

A lædamur; iis lacrymarum contraria arma ſunt opponenda. *Cum tentaris, aduerſum eum, qui te impugnat, gladium lacrymarum exacue,* dicitur in Vitis Patrum. Hoc gladio Magdalena capita inferni draconis habentis capita ſeptem recidit; de quo Ioann. Apocal. 12. dixit: *Ecce draco magnus, rufus, habens capita ſeptem;* quibus ſeptem capitalia vitia denotantur: Hinc de Magdalena dicitur Lucæ 8. *De quo ſeptem dæmonia exierant.*

Tit. de Compunct.

Lacrymæ ignea diaboli tela extinguunt.

Lacrymis tāquā acuto gladio inferni draconis capita reciduntur.

99. Dauidis gladius Philiſtæo gigante obtruncato, in ſacro Dei Tabernaculo repoſitus fuit, vt habetur 1. Reg. cap. 21. *Ecce hic gladius*

B *Goliath Philiſtæi, quem occidiſti in Valle Terebinthi, eſt inuolutus pallio poſt Ephod.* Magdalena ſimiliter ſuum lacrymarum gladium, quo diabolum vicerat, in ſanctiſſimis Domini pedibus repoſuit: quos, vt ait ſanctus Paulinus, *Sacrarium, & altare conſtituit.* Huic lacrymarum gladio cœleſtis Paradiſi aditus reſeratur; ſicut flammeo gladio terreſtri Paradiſi aditus prohibebatur. Ante inferorum aditum Lethæum obliuionis fluuium reperiri Ethnici fabulati ſunt. Nos contra ante Paradiſi aditum, tamquam obliuionis fluuium, pœnitentium lacrymas eſſe dicere poſſumus. Quandoquidem peccator ante actam vitam per pœnitentiam deflens, ipſi Deo ſuarum culparum obliuionem inducit. Hinc Ezechielis 18. dicitur: *Si impius egerit pœnitentiam, omnium iniquitatem eius, quas operatus eſt, non recordabor.*

C

Lacrymæ gladio, quo Dauid gigātem occidit cōparantur.

Epiſt. 4. ad Seuerum.

Gen. 3.

Lacrymæ fabuloſo Lethæo fluuio compārantur.

Et capillis capitis ſui tergebat.

100. **V***Sa eſt capillis pro linteo,* de Magdalena ait Sanctus Cyprianus. Sed cur capillis potius, quàm linteo Magdalena Domini pedes abſtergere voluit? Vt huic quæſito reſpondeam, reuoco in memoriam Abrahamum, qui cùm famulos plurimos, ſeruoſque haberet; nihilominus non per alios, ſed per ſeipſum Angelorum hoſpitum pedes abluere voluit Geneſ. 18. De quo Hieronymus ait: *Diues erat Abraham auro, & argento, pecore, poſſeſſione, veſtibus: tantam habe-*

Magdalenā cur capillis potius, quā linteo Domini pedes abſterſerit.

Ep. 26.

Abrahā erga hoſpites eximia charitas.

D *bat familiam, vt ad ſubitos nuncios iuuenibus electis armare poſſet exercitum; & quatuor reges, quos quinque reges fugerant, in Dan conſecutus occideret: & tamen poſt crebra hoſpitalitatis officia, dum non refutat homines, ſuſcipere meruit Deum. Non ſeruis, & ancillulis imperabat; vt miniſtrarent hoſpitibus; nec bonum, quod exercebat per alios minuit. Ipſe pedes lauit.* Similiter Magdalena tamquam maioris obſequii teſtimonium, non aliquid extraneum, ſed proprias lacrymas, proprioſque capillos ad Domini pedes lauandos, & abſtergendos adhibere voluit.

101. Peccatrici hanc pœnitentiæ formam S. Ambroſius præſcribit: *Lugubris tibi accipienda eſt*

Ambroſ. ad Virg. lapſā c. 8.

E *veſtis; & mens, ac membra ſingula digna caſtigatione punienda. Amputentur crines, qui per vanam gloriam, occaſionem luxuriæ præſtiterunt: defluant oculis lacrymæ, qui maſculum non ſimpliciter aſpexerunt: palleſcat facies, quæ quondam viruit impudicè: denique totum corpus iniuriis, & ieiuniis maceretur; cinere aſperſum, & opertum cilicio perhorreſcat; quia mali ſibi de pulchritudine placuit.* Hæc omnia præſtitit Magdalena; non autem crines amputauit; cum illos in Domini obſequium ad ſanctos tergendos pedes reſeruaſſet. De Iudith. cap vlt. dicitur: *Conopæum, quod ipſa ſubſtulerat de cubili Holofernis, obtulit in anathema.* Sicut igitur Iudith conopæum, quod Holofernes ad laſciuiæ

Peccatrici animæ quę pœnitentiæ forma ſeruanda ſit.

Magdalena pœnitēs cur ſibi capillos non recīderit.

lectum velandnm, & ornandum adhibuerat, non lacerauit. ſed in templo Deo in donarium obtulit: ita Magdalena crines, quibus antea ad laſciuiam vſa fuerat, non ferro amputauit, vt eos in Domini obſequium conſecraret. *Vt verticem capilli, ex quo ambulauerat in delictis ſuis, in ſanctitatem tali verteret ſeruitute*, ait Chryſolog. ſerm. 93.

Pſ. 67.

102 Generoſas quaſdam fœminas ſuos adhibuiſſe capillos ad militares trahendas machinas teſtatur lib. 4. Vegetius. Magdalena ſuis capillis Domini pedes inuoluit; vt eos ad diabolum, & ad ſua peccata conculcanda traheret; bene conſcia de Domino, eiuſque ſanctiſſimis pedibus Dauidis vaticinium eſſe: *Super aſpidem, & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconem*; hoc eſt, *diabolum, & Angelos eius*, iuxta S. Brunonem, Caſſiodorum, & alios. Si enim ad Romanos ſcribens Apoſt. ait: *Deus pacis conteras Satanam ſub pedibus veſtris velociter*: id multò magis de ſanctiſſimis Domini pedibus verificatur, qui Magdalenæ ſpeciatim *Deus pacis* fuit, ei dicens: *Vade in pace.*

Fœminę receiſos ſibi capillos ad trahendas militares machinas adhibuerũt.

Pſ. 90.

Cap 16.20.

103. Ad peccatores quidem ſpectat pœnitentiæ lacrymas effundere; eas tamen abſtergere non hominibus, non Angelis, ſed tamquam munus ſibi proprium, Deus reſeruat: *Abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum*, dicitur Apoc. 21. *Felices lacrymæ, quas benigna manus conditoris abſterget: & beati oculi, qui in talibus liquefieri fletibus elegerunt*, ait Bernardus. Sed lacrymas effundere, eaſquè à beatiſſimis Domini pedibus, vbi lacrymæ multò maiorem dignitatem habebant, abſtergere, ſingulari priuilegio Magdalenæ eſt datum.

Lacrymas abſtergendi munus non Angelis, ſed ſibi Deus retinet. *In declamat.*

Et oſculabatur pedes eius.

104. NOtat S. Bernardus ſerm. de Magdalena, quòd vtrumque Domini pedem Magdalena ſit oſculata, & ait: *Pedes iſti ſunt miſericordia, & iudicium; quorum alterum ſine altero oſculari, vel temeraria ſecuritas eſt, vel deſperatio fugienda. Fallitur, qui ſic oſculatur miſericordiæ pedem, vt pedem iudicij non attendat; qui totum de miſericordiæ pede præſumit, hoc ſolùm ad ſalutem ſufficere credens, quod credit. Rurſus cum abducit os; & iudicij pedem crebrioribus oſculis intertangit, ſubcutitur carnis, animaque ſubſtantia, & vtriuſque hominis ſtatum vehementior aura percellit. Horrendum eſt enim incidere in manus Dei viuentis; offendere Creatorem, neſcire Dominum; recalcitrare Dominantis imperio; qui habet poteſtatem corpus, & animam ponere in Gehennam. Quis hac diutius cogitans, non ſtatim contremiſcat, & in deſperationis vocetur abyſſum? Non eſt igitur huic pedi moroſius incumbendum, ne pietatis intuitum ferocia iudicantis excludat. Vtrumque igitur inungat pedem animæ pœnitentis affectus; & nunc miſericordiam amplectens, nunc iudicium deoſculans, contribulati ſpiritus offerat holocauſtum.* Ex Magdalenæ in Domini pedibus oſculis maximè piarum lacrymarum dignitas comprobatur: non enim beatiſſimos illos pedes oſculari Magdalena auſa foret, niſi prius ſuper eos lacrymando, de iis benemerita fuiſſet: *Praceſſerunt interuenientes lacrymæ, vt oſcula deuota ſequerentur*, ait Chryſol. *Oſculetur me oſculo oris ſui*, Cant. 1. ſponſa aiebat. Cumque oſculum imperraſſet, reddit rationem, cur illud flagitare auſa fuerit: *Quia meliora ſunt vbera tua vino*: hoc eſt iuxta aliam lectionem: *Quia meliores ſunt amores tui vino*: Amoris enim ſedem, ſicut Latini

Bernard. Oſculari vtrumq; Dei pedẽ nempe miſericordiæ & iuſtitiæ Magdalenam imitando debemus.

Ep. ad Hebraeos c. 10. 31.

Chryſol. ſer. 93. Lacrymans prius, Domini pedes oſculari auſa eſt Ma-

A in corde, ita Hebræi in vberibus reponebant. Rurſus per Vinum, conuiuium lautum, lætumque Hebraica phraſi intelligitur: Solebant autem conuiuæ ab inuitante oſculo excipi, vt ex præſenti Euangelio patet, dicente Domino Simoni Phariſæo, qui eum ad conuiuium vocauerat: *Oſculum mihi non dediſti*. Flagitat igitur ſponſa diuinum oſculum, quia Diuinus amor cuilibet conuiuio, quibuſcumque deliciis præferri debet: *Oſculetur me oſculo oris ſui, quia meliora ſunt vbera tua vino*. Magdalena è contrario Dominum deprecari potuit: Oſculer te Domine oſculo oris mei; quia apud te meliores ſunt lacrymæ meæ vino; hoc eſt, quolibet lauto conuiuio. Quod Chri-
B ſtus Dominus benè comprobauit; nam iuxta Chryſol. *Accubuit Chriſtus, non pocula ſaporata melle, floribus odorata ſumpturus: ſed pœnitentis lacrymas ex ipſis oculorum fontibus potaturus Deus delinquentium gemitus eſurit; ſitit lacrymas peccatorum.*

gdalena. amoris ſedẽ non tam in corde, quã in vberibus Hebræi reponebant. Vini nomine lautum conuiuiũ ſignificatur.

Ser. 93.

Et vnguento vngebat.

105. CVm Marci 14. pretioſum liquorem ſuper Domini caput Magdalena effunderet, alabaſtrum fregiſſe dicitur; cur hîc ſimiliter alabaſtrinum vas fregiſſe non dicitur? Ex eo crediderim, quod non in vaſis fractione, ſed tota in cordis contritione eſſet intenta.

Magdalena cũprimũ ad Domini pedes acceſſit, cur alabaſtrum, ſicut poſteafecit, nõ fregerit.

C 106. In lautis conuiuiis conuiuæ vngi, hoc eſt pretioſis, & odoriferis aquis perfundi conſueuerant. Hinc Sap. 2. dicitur: *Vino pretioſo, & vnguentis nos impleamus.* Cum ergo à Magdalena vbertim ſua peccata deflente ad Domini pedes, pœnitentiæ lacrymis Deo gratiſſimis lautum conuiuium exhiberetur; ad iucundiſſimi conuiuii lautitiem ſignificandam ſuos vngi pedes Dominus voluit. Ibi enim delicias eſſe Dominus vult, vbi pœnitentiæ lacrymæ ſunt.

Conuiuãtes odoriferis liquoribus profundi conſueuerunt. Hic, & n. 130.

Videns autem Phariſæus, qui vocauerat eum, ait intra ſe, dicens: Hic, ſi eſſet Propheta, ſciret vtique quæ, & qualis eſt mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix eſt.

D

107. SI initio cum ad Redemptoris pedes Magdalena acceſſit, allata verba intra ſe Phariſæus dixiſſet, aliquo ex capite excuſabilis foret. Sed cum id ſecum etiam cogitaſſet poſt largiſſimos Magdalenæ fletus, & repetitos gemitus veræ pœnitentiæ teſtes, excuſationem nullam habere potuit: debebat enim, tamquam Phariſæus ſacrarum litterarum peritus, in memoriam Dei verba Ezechiel. 18. reuocare: *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor.* Quod ſi peccata, quæ Dei offenſæ ſunt, marmore, hoc eſt, tenaciſſima memoria ſculpta dicantur, iuxta communem ſententiam: *Puluere qui
E lædit ſcribit, ſed marmore læſus*; adhuc ea pœnitentiæ lacrymæ efficaciter delere poſſunt. Si enim *lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra conſumitur*, vt dicitur Iob 14. multò citius, & facilius pœnitentiæ lacrymæ in lapidibus peccata inſculpta delere poſſunt. *Aquarum alluuione paulatim terra conſumitur*: at per pœnitentiæ lacrymas non paulatim, ſed ſtatim quidquid terrenæ labis anima contraxerit abſtergitur.

Phariſæus temere de Domino Magdalenã ad pedes admittente iudicauit. Hic, & n. ſequenti.

Lacrymarũ aquæ lapides peccatis inſculptos excauant.

108. Porrò contra Phariſæum hunc, qui Magdalena tangente Dominum ſcandalizabatur, bene ſic arguit Chryſolog. ſerm. 94 *Stercora*

& mortuos reuocantes facere conſueuerunt, continuè ipſorum nomina verſantes. Si iuxta Chryſoſtomum conſuetum erat apud Veteres proprio nomine extinctos amicos, vel conſanguineos appellare; quaſi conarentur eos è mortis ſomno excitare: bene Dominus excitaturus ab incredulitatis morte Phariſæum, eum proprio nomine compellat: *Simon, habeo tibi aliquid dicere*; ſcilicet vt Simonem ex incredulitate ad eam vitam reuocaret; de qua dixit Apoſtolus: *Iuſtus ex fide viuit*. Verba eadem Habacuc Propheta afferens antea præmiſit: *Ecce, qui incredulus eſt, non erit recta anima eius in ſemetipſo*. Quàm verum eſt, non ſolùm in ſpeculatiuis, ſed etiam in moralibus Scholaſticum illud principium: *Modus cognoſcendi ſequitur modum eſſendi*: quod manifeſtè patet in hoc incredulo Phariſæo, qui cum in ſe ob incredulitatem non rectam animam haberet; hinc etiam obliquè de Domino, & Magdalena iudicabat; illum ſcilicet non Prophetam; hanc adhuc poſt pœnitentiæ lacrymas immundam exiſtimans.

Paul. ad Rom. c. 1. Ex Habacuc c. 2.

Incredulus, & obtrectator animam non rectam habere dicitur.

At ille ait: Magiſter dic.

Pſ. 93 v. 12.

Vox Domini quomodo audienda.

112. B*Eatus homo, quem tu erudieris, Domine, & de lege tua docueris eum*, ait Dauid. Vt beatitudinem hanc conſequamur Diuino magiſterio intenti, docile cor illi exhibendo, frequenter Deo nos vocanti dicere debemus: *Magiſter dic*: Vel cum Samuele: *Loquere, Domine, quia audit ſeruus tuus*: Vel cum Dauide: *Bonitatem, diſciplinam, & ſcientiam doce me.* Quoniam verò ſurdaſtrum ſe homo; & quod peius eſt, malè audientem cognoſcere ſe debet, dicere Deo debet cum Auguſtino: *Intona, Domine, deſuper voce grandi, & forti in interiorem aurem cordis mei.* Ad diuinam vocem audiendam præclarum eſt Bernardi monitum: *Tu, ô chariſſime, huic voci Dei tui dulciori ſuper mel, & fauum, ſi praparas aurem interiorem, fuge curam exteriorem; vt expedito, & vacante interno ſenſu, dicas & tu cum Samuele: Loquere, Domine, quia audit ſeruus tuus. Vox hæc non ſonat in foro; ſed nec auditur in publico. Secretum conſilium, ſecretum quærit auditum.* Sed his Bernardi verbis opponi poſſunt Spiritus ſancti per Salomonem verba Prouerb. 1. vbi de Diuina Sapientia ait: *Sapientia foris prædicat. In plateis dat vocem ſuam; in capite turbarum clamitat: In foribus portarum Vrbis profert verba ſua.* Reſpondetur à Deo ad homines duplicem vocem emitti, alteram obiurgationis ad peccatores; conſolationis alteram ad iuſtos. Vox, quę *in capite turbarum clamitat*, ſeu ex Hebræo, *in capite tumultuantium*, eſt vox, quæ peccatores ad eos obiurgandum alloquitur: quare ibi ſubdit: *Vſquequo paruuli diligitis infantiam? & ſtulti ea, quæ ſibi ſunt noxia, cupient: & imprudentes odibunt ſcientiam?* Contra verò vox, quæ ad iuſtos conſolandos profertur, ea procul à mundano tumultu auditur. Propterea Oſeæ 2. Deus de pia anima ait: *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius.* Vbi loqui ad cor, eſt blandis verbis conſolari, teſte Hieron. Sicut etiam Iſai. 40 *Conſolamini, conſolamini, popule meus, dicit Deus veſter; loquimini ad cor Ieruſalem.*

1. Reg. 3. Pſ. 118 v. 66 Aug. in Soliloquijs c. 7.

Bern epiſt. 107.

Vox Domini duplex, altera ad peccatores, altera ad iuſtos.

Loqui ad cor eſt conſolari.

113. Porrò incipiente Domino loqui, Magdalena Diuinæ vocis cupida, quantò ardentiori, quàm Phariſæus, affectu tacitè intra ſe dicebat: *Magiſter dic.* Quid enim aliud, quam ſuauiſſima miſericordiæ verba ex illius ore audire ſperabat; de quo dicitur: *Diffuſa eſt gratia in labijs tuis.* Pſalm. 44. *Guttur illius ſuauiſſimum, & totus deſiderabilis.* Cantic. 5.

Duo debitores erant cuidam fœneratori: vnus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis vnde redderent, donauit vtriſque.

114. IN allata parabola, vt patet ex ſequenti illius applicatione, per fœneratorem Chriſtus Dominus, per debentem quingentos denarios Magdalena; per debentem denarios quinquaginta Simon Phariſæus intelligitur. Quo poſito occurrunt duæ difficultates. Prima eſt cum fœnerari etiam apud Hebræos licitum non eſſet, iuxtà Leuitic. 25. num. 37 *Pecuniam tuam non dabis ei ad vſuram, & frugum ſuperabundantiam non exiges.* Et Pſalm. 14 Cùm quæſitum eſſet, *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo?* Inter cætera, reſpondet Dauid: *Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram*: Cur igitur Dominus fœneratori, adeoque peccatori ſe comparat? Præſertim cum Deus non plus ſatisfactionis, quàm noſtra debita, hoc eſt peccata, debent, exigat; & ex ſua miſericordia citra condignum puniat peccatores.

115. Reſpondetur primò fœneratorem non ſemper in Scriptura in malam partem accipi pro vſurario; ſed ſignificare interdum iuſtum creditorem; & eum, qui liberaliter mutuum dat; iuxta quam acceptionem dicitur Deuteron. 15. *Fœnerabis gentibus multis; & ipſe à nullo accipies mutuum.* Eccleſiaſtici 29. *Fœnerare proximo tuo in tempore neceſſitatis illius*: Sub talis ergo fœneratoris nomine Chriſtus hîc intelligitur. Homines quidem reſpectu Dei verè, ſed licitè fœneratores ſunt; cum ex diuina liberalitate ob bona opera largiſſima retributio rependatur, vt dicitur Lucæ 6. *Menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum*: Quod Salomon Prouerb. 19. num. 17. indicauit dicens: *Qui miſeretur pauperi, fœneratur Domino, & viciſſitudinem ſuam reddet ei.* Quare cum Lucæ 6. dicitur: *Benefacite, & mutuum date; nihil inde ſperantes*; per talia verba nihil ab hominibus, non autem à Deo beneficos ſperare debere percipitur. *Cum pauperi*, ait Baſilius, *propter Dominum aliquid es daturus, illud idem & donum eſt, & mutuum: Donum quidem propter nullam præmij expectationem; mutuum verò propter ſplendidam Domini magnificentiam, eius vices rependentis; qui cum pauca in pauperis perſona acceperit, maxima eorum nomine reponit.* Hinc apud Chryſoſt. homilia extat, cuius argumentum eſt. *Quod eleemoſyna ſit ars omnium quæſtuoſiſſima.*

Fœnerator interdum non iniquum vſurarium, ſed liberalem creditorem ſignificat. Fœneratores non hominis, ſed Dei licitè poſſumus.

Eleemoſyna donũ ſimul eſt, & mutuum.

Conc. 4 de Eleemoſyna

116. Reſpondetur ſecundo. Quamuis ex Diuina iuſtitia Deus à peccatore non plus pœnæ exigat, quàm homo peccando debeat; atque adeo ex parte Dei nullo fœnore peccati debitum augeatur: nihilominus ex parte peccatoris differentis Deo ſatisfacere ob culparum debitum, tale debitum in dies magno fœnore creſcit; cum in dies peccator ex vna culpa in aliam, & aliam deteriorem incidendo, maiora erga diuinam iuſtitiam debita contrahat; iuxta id, quod Lucæ 11. dicitur: *Fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Ludus eſt dæmonum, cum vagas, & inſtabiles animas de vitio notant in vitium*, ait Gregor. lib. 33. Moral. cap. 2. *Pecunia fœnoris vix plantata iam pullulat. Hodie ſeminatur, cras fructificat; ſemper parit, & numquam interit. Cum exordium creſcendi acceperit, in infinitum extendit augmentum*, ait Ambroſius.

Peccator Deo ſatisfacere differens, quo fœnore ſe obſtringat. Hic, & n. ſequenti Ludus teſtabilis dæmonũ quomodo peccator eſt.

Lib. de Tobia c.13.

Ambroſius. Similiter peccati debitum, cum in dies peccata alia pariat, rectè fœnori aſſimilatur. *Deficientibus virtutum lucris, criminum multiplicatur vſura*, ait Chryſologus ſerm.93.

Li. de Tobia c.10.

117. Reſpondetur tertiò ex Ambroſio: *Nihil intereſt inter funus, & fœnus; nihil inter mortem diſtat, & ſortem.* Quare, cum quodlibet mortale peccatum animæ ſpirituale funus ſit, ideò bene talis peccati reatus, & debitum fœnus dici poteſt; & hinc Deus; cui talis debiti ſatisfactis debetur, dicitur fœnerator. Sed fœnerator teſte Ambroſio: *Stat inflexibilis, non precibus inclinatur; non lacrymis mouetur, non eiulatibus frangitur.* Secus verò Deus ad peccati debitum condonandum, facillimè flectitur, & ſtatim pœnitentiæ lacrymis ad veniam commouetur; vt hìc ex Magdalenæ experimento diſcimus.

Lib de Tobia c.2.

118. Secunda difficultas circa allata verba eſt; an verè Magdalena reſpectu Phariſæi multò maius debitum, hoc eſt peccatorum reatum habuerit: quandoquidem Magdalena, vt debens quingentos denarios, Phariſæus verò vt quinquaginta debens, ſignificatur. Vt huic difficultati fiat ſatis, ſupra etiam allata recolenda eſt regula Chryſoſtomi, & Cyrilli. Chryſoſtomus ait: *Chriſtus ſæpè ad mentem interrogationem accommodat, non ad verba eorum. Quemadmodum ille, qui interrogauit: Quid boni faciam, vt habeam vitam æternam? Quoniam ceu ad hominem nudum, & vnum è multis Iudæorum magiſtris, adijt; ideircò etiam ipſe quaſi homo ei reſpondet: Quid me interrogas de bono? Vnus eſt bonus Deus.* Similiter Cyrillus ait: *Conſuetudinem fuiſſe Chriſto, maximè quando ad imperitos Phariſæos loquebatur, corda illorum aſpicere; cogitationiſque motus vt Deum examinare; ac ad ea, quæ illi mente verſabant, orationem nonnumquam accommodare.* Hac poſita regula, dicimus in parabola à Chriſto propoſita multò maius debitum tribui Magdalenæ cum Phariſæo comparatæ; non ad ſignificandum reuera ita eſſe; ſed poſito Phariſæi iudicio; qui ſe leuioris culpæ vix reum; Magdalenam verò peccatricem longè maioribus culpis obnoxiam exiſtimabat.

Chryſ. t.2. hom. 44. in Matth. Matth 19.

Chriſti reſponſio ſæpe non eſt ad verba adſtantium ſed ad mentem.

In Ioan. l.3. c.15.

Quis ergo eum plus diligit?

Dilectio antecedens, an ſubſequens debiti remiſſionis Domini verbis ſignificetur.

119. Quæritur hìc de qua dilectione interrogatio fiat, de dilectione antecedente, an ſubſequente debiti remiſſionem? Si parabola attendatur, videtur interrogaſſe de dilectione ſubſequente; quæ ſcilicet debiti remiſſionem ex grati animi motiuo ſubſequatur: primò, quia præſuppoſita debiti remiſſione, Dominus interrogat, qui ex debitoribus creditorem debitum remittentem plus diligit? Immo iuxta textum Græcum. *Quis eum plus diliget?* Secundò quia remiſſionis ratio non redditur ex debitorum dilectione per obſequia erga creditorem oſtenſa; ſed tantùm ex debitorum ad reſtituendum impotentia: *Non habentibus illis vnde redderent.* Contra verò, ſi attendatur parabolæ applicatio, videtur ſermo eſſe de dilectione antecedente, quæ ſcilicet debiti remiſſionem impetrauerit, dicente de Magdalena Domino: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Quare de Magdalenæ dilectionis ſignis erga Chriſtum loquens Auguſtinus ait: *Cur omnia illa fecit, niſi vt ſibi dimitterentur peccata?* non autem, vt gratam ſe ob remiſſa peccata exhiberet.

Hom.23.inter 50.

A Quamuis enim valde probabile ſit Magdalenam vehementi contritione de peccatis doluiſſe, atque adeo ea remiſſa fuiſſe; non tunc primùm, quando ad Chriſtum acceſſit; ſed cum accedere decreuit: nihilominus, quia talem remiſſionem Magdalena ignorauerat; adhuc ad eam impetrandam ad Redemptorem acceſſit; obſequiaque, & lacrymas exhibuit. Porrò ſubſequentia verba illa: *Cui minus dimittitur, minus diligit*; videntur promiſcuè intelligi poſſe iàm de antecedente, quàm de ſubſequente dilectione; ita vt ſenſus ſit: Qui minus diligit, minorem debiti remiſſionem impetrare debet; Vel, is, cui minus dimittitur, minoris dilectionis, gratique animi habet obligationem. Controuerſia ergo hìc eſt, an dilectio maior, vel minor ponatur pro ſigno, & effectu conſequente, an verò pro diſpoſitione antecedente remiſſionem maioris, vel minoris debiti.

B

120. Reſpondetur in allata duorum debitorum parabola, & eius applicatione, contineri argumentum, quod dicitur à minori ad maius; & eſt huiuſmodi. Si is, cui debitum maius, minuſuè dimittitur, ob grati animi motiuum ſubſequenter creditorem magis, minuſuè diligit; & ideo ſpe futuræ gratitudinis moueri poteſt creditor ad remittendum debitum: multò magis Magdalena, quamuis maiori debito obſtringatur, debiti remiſſionem impetrare debet, atque adeo ad creditorem accedere non eſt prohibenda; cum non ſubſequenter tantùm, ſed antecedenter ad debiti, hoc eſt peccatorum notificatam remiſſionem, multùm dilexerit creditorem; quod pluribus ſignis, nempe fuſis lacrymis, & capillis, oſculis, & vnguento oſtendit. Cum autem dicitur Magdalena multùm dilexiſſe; hæc verba de dilectione Dei ſuper omnia ſacri interpretes intelligunt. *Hanc diſponentem dilectionem*, inquit Scapletonius, *habuit Magdalena, cum diceret ei Chriſtus: Remiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. De hac locutus eſt Chriſtus, cum diceret: Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum.* Ioann. 14. Multò antea S. Thom. 3. part. quæſt. 49. art. 11. dixerat: *Per charitatem conſequimur remiſſionem peccatorum, ſecundùm illud Lucæ 7. Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum.*

C

Lib.5. de Iuſtificat. prolog.1.

D

Reſpondens Simon dixit: Æſtimo, quia is, cui plus donauit. At ille dixit ei: Rectè iudicaſti.

121. Ad Magdalenam defendendam Chriſtus Dominus veritatem ex ipſo obtrectantis Phariſæi ore extorſit; ita vt verè dici potuerit à Magdalena cum Moſe: *Inimici noſtri ſunt iudices.* Et à Domino iterum dici: *De ore tuo te iudico, ſerue nequam.* Verum, rectumque iudicium è Phariſæi ore depromptum præfigurauit Leo, de quo dicitur Iudicum 14. *Ecce examen apum in ore Leonis erat, & fauus mellis.* Phariſæus Leo erat, qui obtrectando momorderat Magdalenam, vt adhuc peccatricem; & Dominum, vt planè inſcium, nec vllo pacto Prophetam. Ex huius tamen Leonis ore veritatis mel elici poſſe Dominus voluit. Phariſæus hic, cæterique ad malè iudicandum procliues monentur Pſal. 57. *Recta*, ſeu iuxta Bedam, *rectè iudicate filij hominum.* Quaſi dicat: Cum filii hominum ſitis, fragilitatis humanæ memores, compati potius, & excuſare proximum, quam de illo malè iudicare debetis. Ille au-

Deut. 32. Lucæ 19. n. 22.

E

Leo à Sãſone occiſus Phariſæi obtrectãtis ſymbolum.

tem non rectè, ſed iniquè iudicat; qui cum ſibi A tamquam homini, adeoque fragili indulgentior ſit; erga proximum planè ſeuerum cenſorem ſe præſtat.

Et conuerſus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem?

Lacrymæ Domini oculos ad ſe trahunt.

Pſ. 112. 6.

Iſ. 66.

122. MAterialis ſol è terra aqueos humores ſurſum attollit: contra verò contriti cordis lacrymæ Diuini ſolis oculos ad ſe trahunt; ideo erga lacrymantem Magdalenam oculos Dominus conuertiſſe dicitur. Vrbanus quartus in Pſalmi 50. verba: *Cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies,* ait: *Non deſpicis loquelam gemitus; ſed humilia reſpicis in* B *cœlo, & in terra. Ad quem enim reſpicis, Domine Deus meus, niſi ad humilem, & contritum, & trementem ſermones tuos?* Chryſologus ſerm. 94. ait: *Conuerſus ad mulierem Simoni loquitur Chriſtus: quia cum pœnitentem reſpicit, arguit oblatrantem. Clementiſſimus Dominus ſe totum ad beneficiendum exhibet, oculis Magdalenam ſolatur; ore Phariſæi incredulitati medetur.*

Chriſtus erga Magdalenã & Phariſæum miſericors.

123. Porrò interrogando Dominus Phariſæum: *Vides hanc mulierem?* oſtendit quantùm Magdalenâ iam per pœnitentiam ſanctificatâ, tamquàm pretioſâ prædâ glorietur. Similiter cum in ſeruo ſuo Iob gloriaretur Deus, Satanæ, qui circuierat terram, & perambulauerat eam, dixit: *Numquid conſideraſti ſeruum* C *meum Iob, quòd non ſit ei homo ſimilis in terra, homo ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?* Vbi Gregorius ait: *Deus tales electos ſuos iuſtificando facit, quibus apoſtata Angelus poſſit inuidere.* Diabolus circuindando terram, eamque perambulando quam multa pretioſa auri, argenti, gemmarumque vel intra terræ viſcera, vel intra marinas, fluuialeſquè aquas inſpexerat! Quot magnos Reges, & Dynaſtas intra opulentas Regias, & palatia viderat! Et tamen relictis aliis, de ſolo Iob interrogatur; Quod in ſuo hoc vno ſeruo præ aliis omnibus Deus gloriaretur. Similiter cum Deus in mundi opificio, in cœlorum ſtabili motu, D aſtrorumque pulchritudine gloriari poſſet; nihilominus Iſaię 49. ait: *Seruus meus es tu Iſrael, quia in te gloriabor.*

Deus quantũ pię creaturis omnibus, ſuis ſeruis glorietur.

Iob. 2.

2. Mor. c. 7.

Intraui in domum tuam; aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lacrymis rigauit pedes meos, & capillis ſuis terſit.

124. SOlebant, inquit hîc Cornel. *hoſpitibus, & conuiuis lauari pedes; quia olim nudis pedibus incedebant: Lauabant eos ergo, vt ſor-* E *des ſimul, & fatigationem abſtergerent; ne iis lectulos menſales, in quibus diſcubituri erant, ſordidarent.* Sed vniuerſaliter priſcos illos nudis pedibus inceſſiſſe non reperio; ſed potius calceatos. Moſi ſiquidem Exodi 3. dicitur: *Solue calceamentum de pedibus tuis.* Ioſue 5. Similiter: *Solue calceamentum tuum de pedibus tuis.* Deuteron. 29. Iſraëlitis ab Ægypto egreſſis, dicitur; *Adduxit vos 40. annis per deſertum; non ſunt attrita veſtimenta veſtra; nec calceamenta pedum veſtrorum vetuſtate conſumpta ſunt.* Quare, cum ibi quæratur vnde tot millia paruulorum, qui nati ſunt in deſerto ſuos calceos habuerunt? Reſpondetur ex Abulenſi Hebræos ex pellibus animalum ſuorum confeciſſe corium, indequè calceos ad puerorum pedes muniendos habuiſſe. Quòd ſi dicas priſcos illos ſeminudis pedibus inceſſiſſe; eò quòd non calceis, ſed ſandaliis supernè apertis vterentur; hoc etiam vniuerſaliter verum non eſt; alioquin cur Chriſtus Dominus ſpeciali mandato Apoſtolis præcepiſſet: *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in Zonis veſtris: non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta: ſed calceati ſandaliis,* vt additur Marci 6. Ieiunii quidem tempore conſueuerunt Hebræi nudis pedibus incedere; vt indicat S. Leo ſerm. de ieiunio: *Habeant illi nudi pedalia ſua; & in triſtitia vultuum oſtendant otioſa ieiunia.*

Calceis an Veteres vterentur.

Matth. 10.

Hebræi ieiunii tẽpore nudis pedibus incedebant.

125. Dico præterea pedum lotionem ante prandium, vel cœnam, non ideo conſuetam fuiſſe, ne conuiuæ ſordidis pedibus menſales lectulos inquinarent. Nam vel dicitur vniuerſaliter comedentes nudis pedibus diſcumbere ſolitos; & hoc videtur gratis, nec ſatis probabiliter aſſeri: cum huic conſuetudini obſtaret, vel modeſtia, vel ſaltem ex pedum nuditate frigus: cum etiam hyemali tempore pedum lotio fieret; vt patet Chriſti Domini exemplo, qui menſe Martio diſcipulorum pedes lauit. Adde Veteres caligis vti ſolitos; quæ pedes mediamque tibiam contegebant: ex quo *tibiatim, vel ſuratim* calceare apud Feſtum, & Aldelmum legimus. Dices: In lectulis diſcumbentes relictis caligis, vel ſandaliis ad frigus arcendum ſtragulo tegmine vti potuiſſe. Sed huiuſmodi conſuetudinis mentio nulla apud veteres reperitur; & in imaginibus priſcum in conuiuiis diſcumbendi morem repræſentantibus culcitta quidem, non autem ſtragula veſtis conuiuas operiens videtur. Rurſus, ſi dicatur poſt pedum lotionem reaſſumi ſolitos calceos, vel caligas à diſcumbentibus; tunc reuoco in memoriam quod dicitur Exodi 30. *Miſſa aqua lauabunt in ea Aaron, & filii eius manus ſuas, ac pedes.* Vbi Cornelius ait: *Probabiliter cenſent Caietanus, Lippomanus, & Ribera ſacerdotes nudis pedibus in tabernaculo miniſtraſſe. Ad hoc enim videntur lauiſſe pedes, ne iis ſordidis Tabernaculum fœdarent. Si enim poſtea rurſum pedibus induiſſent calceos, & caligas, quid opus erat eos lauare?* Quod de ſacerdotibus dicitur, idem de diſcumbentibus dici poteſt.

Ioan. 13.

Feſtus Lib. Aldelm. de laudibus virginitatis c. 19.

Vide Tract. in Ezechiel.

Sacerdotes nudis pedibus in Tabernaculo miniſtrabant.

126. Præterea cum Veteres ad menſam ſederent, non diſcumberent; adhuc pedes lauandi conſuetudo reperitur; atque adeo ad lectulorum munditiem pedum lotio non eſt inſtituta. Patet Iudic. 19. vbi dicitur: *Sederunt ſimul ac comederunt, & biberunt:* & idem dicitur: *Poſtquam lauerunt pedes ſuos, recepit eos in conuiuium.* Similiter Geneſ. 43. num 33. de fratribus coram Ioſepho comedentibus, dicitur: *Sederunt coram eo primogenitus iuxta primogenita ſua, & minimus iuxta ætatem ſuam.* De quo Philo lib. de Ioſepho ait: *Iuſſit ſedere iuxta ætatis ordinem; nondum enim diſcumbendi mos receptus erat:* Quod comprobatur Exodi 32. vbi dicitur: *Sedit populus manducare, & bibere.* Et tamen abluendi pedes ante cibum mos iamdiu ab Abrahamo Geneſ. 18. incœperat. Denique Ezechiel. 23. dicitur: *Te lauiſti, & ſediſti in lecto pulcherrimo, & menſa ornata eſt ante te.* Ex his patet pedum lotionem ante cibum inſtitutam eſſe, vel conuiuis ad delicias, ſicut balneum; vel peregrinis ad ſordes, & itineris laſſitudinem tollendam. Dici præterea probabiliter poteſt poſt pedum lotionẽ veteres,

Sedendi in conuiuiis prius quam diſcũbendi apud Veteres conſuetudo fuit.

quibus ciuilior viuendi cultus erat, non forenſes calceos ex itinere ſordidos; ſed domeſticos mundos, quales apud nos crepidæ ſunt, aſſumere ſolitos; ne cum ad menſam diſcumberent; menſales lectulos inquinarent. A

Oſculum mihi non dediſti; hæc autem ex quo intrauit, non ceſſauit oſculari pedes meos.

S. Maximus hom. 59. Eccli. c. 11. 30. — Magdalena cur viuens, & præſens abſq; inanis gloriæ periculo eſt laudata. — Ad Rom. c. 6. — Lib. de vita Contemplatiua c. 21.

127. IVxta Diuinum ſermonem, ait S. Maximus, *Ne laudaueris hominem in vita ſua: tamquam ſi diceret, magnifica poſt conſummationem.* Cur igitur hîc præcedentibus, & ſubſequentibus verbis viuens, & præſens à Domino Magdalena laudatur? Reſpondetur primo hîc Magdalenam poſt eius vitam, poſt eius conſummationem laudari: quandoquidem per pœnitentiam iam iuxta Apoſtolum, *Mortua erat peccato, viuebat autem Deo. Qui mortuus eſt peccato*, ait S. Proſper, *non eum ſuperbia inflat; non ambitio ventoſa præcipitat; non vana gloria turpiter iactat; non deſiderium glorioſæ opinionis inflammat.* Cum talis iam eſſet Magdalena, poterat ſanè citra ſuperbiendi periculum tutò laudari.

Antidotum contra inanis gloriæ venenũ Hic, & in ſequẽti.

128. Secundo venenum ei non nocet, qui efficax habet antidotum. In venenum quidem ſæpè laus, & glorificatio conuertitur; quo veneno humanum cor miſerè intumeſcit. Talis veneni antidotum præteritorum delictorum recordatio eſt: Huiuſmodi antidotum contra inanem iactantiam Dauid habebat; cum enim gloriari poſſet, quòd Dei amicus ita intimus fuerit; vt cœleſti Regi à ſecretis eſſe potuerit: *Incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi:* Nihilominus hinc ne inani gloria ſuperbiret, paratum antidotum habebat, dicens: *Peccatum meum contra*, hoc eſt coram me, *eſt ſemper.* Cum huiuſmodi antidotum Magdalena haberet, acutè præterita peccata lacrymoſis oculis intuendo; potuit ſanè cum præſens eſſet, citra ſuperbiendi periculum à Domino laudari. *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ*, aiebat Apoſtolus. Ne ſuarum laudum magnitudo Magdalenam extolleret, præteriti carnis ſtimuli, quibus antea miſerrimè in laſciuiam deciderat, præſidio erant.

Pſ. 50. — Ibid. — 2. ad Cor. c. 12.

Grues mare tranſuolantes pedibus lapillũ ſuſpendunt, & guttur arena replent. — Lib. 10. c. 23. — Pſ. 37.

129. Grues mare tranſuolantes, ne vento agitentur, lapilli pondus pedibus ſuſpenſum, & guttur arena plenum habere teſtatur Plinius. Similiter, ne quis huiuſmodi mortalis vitæ pelagus tranſuolans, laudum inani gloria extollatur, præteritorum peccatorum pondere cogitationem ſtabilire debet dicens cum Dauide: *Iniquitates meæ, ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.* Rurſus contra inanis gloriæ ventum homo animum obfirmabit, ſi gauis inſtar illo puluere animum repleat, ex quo creatus eſt, & in quem conuertetur; illud ſæpè ſibi commemorans: *Reuerteris in terram, de qua ſumptus es: Puluis es, & in puluerem reuerteris. Cum cogitauerimus*, ait Chryſoſtom. *vnde conſtitutionis ſuæ initium natura noſtra ſuſceperit; etiamſi ſexcenties ſupercilia ſubrigamus, ea deprimemus, & humiliabimur; & ſubſtantiæ noſtræ qualitatem perpendentes, modeſtiam diſcemus.* Cum grues terram attigerint, eas è gutture arenam emittere docet Plinius. Similiter homo tunc terrenum ſe eſſe cogitare deſinat, cum beatam viuentium terram contigerit. Vbi iuxta Apoſtolum: *Corruptibile hoc induet incorruptionem, & mortale hoc induet immortalitatem.*

Gen. 3. — Chryſoſt. homil. 12. in Gen. — 1 ad Cor. c. 15. n. 54.

Oleo caput meum non vnxiſti, hæc autem vnguento vnxit pedes meos.

130. OLeo, hoc eſt odoriferis aquis è pinguedine, hoc eſt è meliori ſucco herbarum, florum, & aromatum expreſſis conuiuarum caput aſpergere veteres conſueuerunt: Primò ad voluptatem, & ad conuiuii lautitiem, vt cum palato ſimul odoratus oblectaretur: Secundò teſte Athenæo, ne vinum largius, meraciuſque ſumptum ſuperiores capitis partes peteret; ſed aquæ humectatione comprimeretur impetus eius, cerebrum refrigerando. Huius conſuetudinis crebra eſt mentio in ſacris libris. Pſal. 22. *Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me. Impinguaſti in oleo caput meum; & calix meus inebrians quàm præclarus eſt!* Pſalm. 103. *Vt educas panem de terra, & vinum lætificet cor hominis; vt exhilaret faciem in oleo, & panis cor hominis confirmet:* Pſalm. 140. de peccatoribus ait Dauid: *Non communicabo cum electis eorum; hoc eſt ex Hebræo: non veſcar delicijs eorum*; & ſubdit: *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* Amos 6. *Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti.* Hinc ad ieiunium diſſimulandum conuiuantium conſuetudinem adhibendam docet Dominus Matth. 6. *Tu autem, cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua; ne videaris hominibus ieiunans.* Clemens Alexandrinus Pædagogi lib. 2. cap. 8. An vnguento, & coronis vtendum ſit, quærit; egregieque reſpondet. Vbi etiam Magdalenæ lacrymas, capillos, & vnguentum myſticè interpretatur.

Lib. 15. de vnguentis.

Propter quod dico tibi; remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

131. HInc non benè infertur, nunc primùm remiſſa eſſe Magdalenæ peccata; non autem antea per contritionem perennibus lacrymis indicatam. Si enim iam antea multum dilexerat; conſequenter antea per dilectionem Dei ſuper omnia, veramque contritionem peccata illi remiſſa fuerant. Quare non remittuntur, ſed remiſſa ſunt peccata in Græco, Syro, & Arabico textu legitur: & ita legunt Ambroſius epiſt. lib. 2. Epiſt. 17. ad Theod. & lib. de Iſaac, & anima cap. 8. Gregor. lib. 2. epiſt. 12. Cur autem in noſtra vulgata dicatur: *Remittuntur*, recolenda eſt ſacræ Scripturæ regula; in ea enim interdum aliquid fieri dicitur; non quando primò fit, ſed quando quod antea fuit, notum fit. Hinc Geneſ. 22. Abraham ad vnigeniti ſacrificium iam proximè parato, à Deo dicitur: *Nunc cognoui, quod timeas Deum:* Non quòd tunc primùm Deus id cognouerit; ſed quod Abrahami obſequium, & perfecta obedientia tunc maximè manifeſta fuerint. Similiter hîc dicuntur Magdalenæ peccata remitti; non quòd nunc primùm remiſſio fiat; ſed quòd remiſſio prius facta, nunc expreſſa abſolutione fiat nota. Similiter Apocal. 5. dicitur: *Dignus eſt Agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & Diuinitatem:* non quòd antea à ſuæ conceptionis initio Diuinitatem Chriſtus non habuerit, vt impiè Photinus aſſeruit; ſed quòd Diuinitatem antea acceptam, reſurgens poſt paſſionem, notam fecerit.

Res interdũ fieri dicitur, non cũ primò fit, ſed cum primò innoteſcit.

132. Simile quid Magdalenæ ad Chriſtum, & cuilibet verè contrito pœnitenti ad ſacerdotis abſolutionem venienti contingit; quod Lucæ

17. decem leproſis accidit: *Quos Ieſus, vt vidit dixit: Ite, oſtendite vos ſacerdotibus. Et factum eſt dum irent; mundati ſunt.* Similiter ante ſacerdotis abſolutionem peccatoris verè contriti peccata mundantur; & Magdalenæ culpæ deletæ ſunt ante expreſſam Chriſti ſummi ſacerdotis remiſſionis ſententiam. *Fieri poſſunt digni venia pœnitentes ex deſiderio ſacerdotis*, ait Auguſt. Quare Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 14. docet *Contritionem charitate perfectam hominem Deo reconciliare, priuſquam Sacramentum actu ſuſcipiatur.* Contritio charitate perfecta dicitur, quæ non ex metu Gehennæ, ſed ex Dei ſuper omnia dilectione prouenit. Includit autem perfecta contritio, vt idem Trident. docet, Sacramenti votum, ſeu propoſitum: *Per ipſum autem propoſitum confitendi (dummodo ex vera contritione proueniat) mundatur lepra peccati*, ait Hugo Card. iuxta Dauidis Pſalm. 31. teſtimonium. *Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino; & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Porrò ſubſequenti Pſalmo de Diuinis operibus ait Dauid: *Ipſe dixit, & facta ſunt; ipſe mandauit, & creata ſunt.* Per ſolum Diuinum *Dixit*, facta ſunt Dei opera: per ſolùm humanum, *Dixi*, deſtrui poſſunt opera diaboli. *Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino: & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Si Verbo Domini Cœli firmati ſunt; verbo hominis Infernus labefactari poteſt.

Aug lib. de vera, & falſa Pænit. c 11

Cõtritio ex charitate perfecta hominem Deo reconciliat.

Pſ 32.

133. Sed, ne quis hinc occaſionem peccandi arripiat; quòd ſolo verbo commiſſa peccata delere poſſi: reuocet in memoriam præter Caïnum apertè ſuam iniquitatem confitentem, tres alios dixiſſe *Peccaui*: Saul quidem 1. Reg. 15. ait: *Peccaui*. Iudas ſimiliter Matth. 27. *Peccaui tradens ſanguinem iuſtum.* Similiter 2. Reg 12. *Dixit Dauid ad Nathan: Peccaui Domino* Sed vide paris dictionis quàm ſit diſpar exitus? Illi damnantur, Dauid abſoluitur. Huius diſcriminis ratio egregiè à Bernardo redditur: *Reges Saul, & Dauid redarguti à Prophetis Samuele, & Nathan, dixerunt: Peccaui. Et tamen Saul audiuit: Tranſtulit Dominus regnum tuum, & dabit illud æmulo tuo: Et Dauid: Tranſtulit Dominus peccatum tuum, & non morieris. Quid eſt hoc, niſi quia, quod Saul habuit in ore, non fuit in corde: Et humilitas, quæ in ore Dauid extitit, in corde etiam radiauit? Cain, & Iudas purè, & humiliter confeſſi ſunt; ſed nequaquam fideliter. Quia alter eorum deſperans ad laqueum cucurrit; alter illud grande ſcelus euomuit: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Mentiris latro; quia maior eſt pietas Dei, quàm quæuis iniquitas.* Cur non homicidam, ſeu fratricidam, ſed latronem potius Caïnum Bernardus appellat? quia ſcilicet Diuinam potentiam, & gloriam: quam *Deus parcendo maximè, & miſerando manifeſtat*, Caïnus deſperando defraudauerit.

Gen 4. n 13. Saulis, Dauidis, & Iudæ ſuũ peccatũ confitentium diſcrimen.

Serm de S. And. ſub fin. operum S Bern

Matth. 27. Caïn cur latro ſuiſſe dicatur. Gen. 4.

Quoniam dilexit multum.

134. IN ſacris litteris particula, *Quoniam*, vel, *Quia*, interdum eſt cauſalis; interdum cauſalis non eſt, ſed tantùm explicatiua. Quando cauſalis eſt, per eam rei alicuius redditur ratio; idque vel à priori. nempe à cauſa; vel à poſteriori, nempe ab effectu. Primo cauſalis à priori eſt hîc, cùm dicitur: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Dilectio enim Dei ſuper omnia meruit, vt Magdalenæ peccata remitterentur; vt dictum eſt ſupra ad illa verba: *Quis ergo eum plus diligit?* Secundo eadem particula, *Quoniam*, cauſalis eſt à poſteriori, epiſt. 1. Ioann. cap. 3. *In hoc cognoſcimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit*, ſcilicet Dei charitas erga humanum genus à Chriſti Domini paſſione, tamquam à diuinæ charitatis effectu bene cognoſcitur. Tertiò eadem particula interdum eſt merè explicatiua, non cauſam reddendo, ſed rem explicando, vt apud Ioann. ibidem. *In hoc cognoſcimus quoniam in eo manemus, & ipſe in nobis; quoniam de Spiritu ſancto ſuo dedit nobis.* Vbi bis vſurpatur particula, *Quoniam*; antea ſcilicet ad explicandum; cum enim dixiſſet: *In hoc cognoſcimus*, ſubdit, *Quoniam in eo manemus*; & idem eſt, ac dicere: *In hoc cognoſcimus, quòd in eo manemus.* Deinde eadem particula vſurpatur ad rationem reddendam à poſteriori, & ab effectu, cum dicitur: *Quoniam de Spiritu ſancto ſuo dedit nobis.* Similiter ad explicandum vſurpatur Matth. 2. *Videns Herodes, quoniam illuſus eſſet à Magis*, id eſt, quòd illuſus eſſet Marci 3. *Dicebant enim, quoniam in furorem verſus eſt*, id eſt quòd in furorem verſus eſt.

Particula Quoniam, aut Quia, interdũ cauſalis eſt, interdũ tantũ explicatiua.

Cui autem minus dimittitur, minus diligit.

135. PRima circa hæc verba difficultas proponitur ab Auguſtin homil. 23 inter quinquaginta cap. 4. *Si cui modicum dimittitur, modicum diligit; cui autem plus dimittitur, plus diligit: Expedit plus diligere, quàm minus diligere: oportet, vt multùm peccemus, & multùm debeamus; vt dimiſſorem magnorum debitorum amplius diligamus. Si inuenero plus diligere eum, cui peccata plura dimiſſa ſunt; quàm illum, qui minima peccauit; vtilior erat multa iniquitas, ne eſſet tepida charitas.* Acutè propoſitæ quæſtioni reſpondet Auguſtinus, aſſerendo hominem erga Deum duplex debitum habere; vnum ob peccatum commiſſum; alterum ob peccatum, quod diuinæ gratiæ beneficio non commiſit. Quare licet modicum ſit debitum ob peccatum commiſſum; multum eſt debitum propter peccatum quod ſine diuinæ gratiæ auxilio committeret. Remiſſis igitur peccatis commiſſis; & impeditis peccatis committendis, ſi Dei auxilium abfuiſſet; debet quilibet ex vtroque capite multùm Deum diligere. Propoſitis ergo duobus; altero, qui parùm; altero, qui multùm peccauit, ait Auguſtinus: *Hic multa commiſit, & multorum debitor factus eſt; ille gubernante Deo, pauca commiſit. Cui deputat ille, quòd dimiſit; huic & iſte deputat; quòd non commiſit. Adulter non fuiſti in illa tua vita præterita; hæc tibi dicit Deus tuus. Regebam te mihi, ſeruabam te mihi. Vt adulterium non committeres ſuaſor defuit; vt ſuaſor deeſſet, ego feci. Locus; & tempus defuit; vt hæc deeſſent, ego feci. Affuit ſuaſor, non defuit locus, non defuit tempus. Vt non conſentires, ego terrui. Agnoſce ergo gratiam eius, cui debes, & quod non admiſiſti. Mihi debet iſte, quod factum eſt, & dimiſſum vidiſti: mihi debes & tu, quod non admiſiſti. Nullum enim eſt peccatum. quod fecit homo. quod non poſſit facere alter homo, ſi deſit Rector, à quo factus eſt homo.* In eamdem ſententiam Chryſoſtomus ait: *Propterea maximè debes humiliari, quòd pluribus donis præditus es. Cui namque plus dimiſſum eſt, plus diligit. Igitur oportet & humiliari, quòd alios prætergreſſus in te Deus inclinauit.* Similiter Ambroſ. de Pœnitentia cap. 8. cum præmiſiſſet verba illa: *Remiſſa ſunt eius peccata multa, quoniam dilexit multum:* addit: *Plus debuiſſe me fateor, & plus dimiſſum mihi, qui de forenſium ſtrepitu ad ſacerdotium vocatus ſum; & ideo vereor, ne ingratus inueniar.* Sed hinc oritur.

Debitũ duplex hominis erga Deum, tum ob peccatũ cõmiſſum, tum ob peccatum non cõmiſſum.

Hom. 38. ad Populum.

136. Secunda difficultas, ſi omnes, tam qui parùm, quàm qui multùm peccant, multùm Deo debent, vel ratione culpæ commiſſæ, vel ratione culpæ alioquin committendæ, diuinâ tamen beneficio impeditæ; quis erit, de quo dicatur: *Cui minus dimittitur, minus diligit?* Reſpondeo, poſita Auguſtini de debito vel ex culpa commiſſa, vel committenda interpretatione, talem, cui minus dimittatur, reuera neminem eſſe; propria tamen opinione huiuſmodi multos reperiri. Talis certè erat Simon iſte Phariſæus, qui ex Phariſaica ſupra alios elatione parùm peccaſſe, parumquè peccaturus ſibi videbatur; & hinc, cum non multum ſe Deo debere iudicaret, valdè tepidus in Dei obſequio erat. Ita ſentit Auguſtinus ſupra: *Dictum eſt hoc propter Phariſæum illum, qui vel nulla, vel pauca ſe putabat habere peccata. O Phariſæe, ideo parùm diligis, quia parum tibi dimitti ſuſpicaris. Non quia parum dimittitur; ſed quia parum putas eſſe quod dimittitur.* Ita intelligenda ſunt allata verba de Phariſæo erga Deum. Quæritur vlterius, quomodo intelligenda ſint erga Chriſtum, quem vt purum hominem Phariſæus agnoſcebat? Cum Chriſtus Dominus erga Phariſæos propter hypocriſim, aliaquè vitia familiarem ſe non exhiberet: Simon circa hanc Chriſti erga Phariſæos auerſionem, dimitti ſibi aliquid cognoſcens, cum non adeo eum Chriſtus Dominus auerſaretur, ad menſam Dominum inuitauerat; ſed ſine oſculi, lauacri, & vnguenti obſequiis: & ideo etiam reſpectu Chriſti Domini de eo verificatur: *Cui minus dimittitur, minus diligit.* Modicè enim Chriſtum Simon diligebat; eò quòd ſibi modicùm ſupra alios Phariſæos indulgeri à Domino cum eo conuiuante iudicaret. Sed quoniam allata verba per præteritum tempus legit Auguſtinus homil. 23. inter 50. *Quis ergo eum plus dilexit?* ideo poſſunt etiam allata verba de dilectione antecedente peccati remiſſionem reſpectu Simonis intelligi. Modicus enim ille Simonis amor, quo Dominum ad prandium inuitando dilexerat, effecit, vt à peccato aliquo committendo præſeruaretur; non vt omnimodam peccatorum, quæ commiſerat, remiſſionem conſequeretur; qualem Magdalena ex magna ſupernaturali dilectione eſt conſecuta.

137. De aliis etiam verificari poſſunt allata verba; qui enim parum peccarunt, non adeo intenſa contritione de peccatis dolere ſolent; neque tantùm Diuinæ miſericordiæ ſe obſtrictos eſſe intelligunt; ſicut magni peccatores, qui ad Deum conuertuntur, de quibus dici poteſt cum Apoſtolo: *Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia.* Cumque contritio Dei dilectionem includat, hinc verè de primis illis, dicitur: *Cui minus dimittitur, minus diligit.* Præterea ſiue intensè, ſiue remiſsè conteratur peccator; dummodo verè conteratur, omnia ei peccata remittuntur; neque enim dimidiari peccatorum remiſſio quoad culpam poteſt. Creſcere verò, vel decreſcere remiſſio poteſt quoad pœnam; ita vt magna contritio, non ſolùm culpæ, ſed totius etiam pœnæ condonationem impetret; quam intenſiſſimo dolore Magdalenam impetraſſe cenſendum eſt; vt S. Thom. 3. part. quæſt. 88. ar. 5. ad primum ſic docet: *Deus quandoque tanta commotione conuertit cor hominis; vt ſubitò conſequatur perfectè ſanitatem ſpiritualem; non ſolùm remiſſa culpa, ſed etiam ſublatis peccati reliquiis, vt patet de Magdalena.* Peccati autem reliquiæ ſunt tum pœnæ ei debitæ; tum praui habitus, & impedimenta, quibus intima, & feruens Dei familiaritas impeditur.

Ad Rom. 5.

Cõtritionis intenſæ vtilitas,

138. Tertia difficultas eſt, quia maior peccator poteſt actu contritionis, & dilectionis non intenſo conſequi plurium peccatorum remiſſionem. Et è contrario minor peccator intenſo actu contritionis, & dilectionis paucorum, vel etiam vnius peccati remiſſionem conſequitur. Ergo verum non eſt dicere: *Cui minus dimittitur, minus diligit.* Nec dicas cum Auguſtino minorem peccatorem actu intenſo diligere etiam Deum ob peccata committenda, & ex diuina gratia impedita. Nam contingere poteſt, vt nulla talis cogitatio de peccatis committendis occurrat; ſed tantùm ob pauca commiſſa peccata aliquis intensè conteratur, & diligat. Reſpondetur Morales regulas, quæ pendent ex libertate, non ſignificare infallibilem effectum ipſi regulæ conformem; ſed ſolummodò debitum talis effectus; & id, quod regulariter contingere ſolet. Sic quamuis non omnes homicidæ gladio pereant, nihilominus Matth. 26. à Domino dictum eſt: *Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt:* per quæ verba non ſignificatur pœna, quam infallibiliter ſubituri ſint homicidæ; ſed quàm ex lege mereatur: *Non eſt ſenſus*, inquit Caietanus, *Dominicæ huius ſententiæ gladio materiali perituros eos, qui gladium acceperint; ſed ſenſus eſt, quòd merebuntur gladio perire. Idque iuxta latam legem*, vt ait Theophylactus. Sic etiam regulariter loquendo, & iuxta id, quòd communiter experimur Ioann. 3. dicitur: *Omnis, qui malè agit, odit lucem:* quamuis peccator eſſe poſſit tam impudens, vt publicam lucem peccans non auerſetur. Similiter verba illa: *Cui minus dimittitur, minus diligit:* non ſignificant, quòd infallibiliter fiat; ſed vel quod fieri debet, vel quod ex vi talis motiui ſit. Patet enim, qui plura, & grauiora peccata commiſit; magis de tali peccatorum multitudine, & grauitate dolere debere; magiſquè ex talium peccatorum remiſſione Deum debere diligere; quàm eum, qui pauciora, & leuiora commiſit. Quamuis poſterior iſte, ſi non ob remiſſa præterita peccata pauca, & leuiora; tamen vel ex proprio feruore, vel conſideratione Diuinæ gratiæ eum à peccatis aliis præſeruantis, poſſit etiam Deum magis diligere [illegible]què vel antecedenter ad remiſſionem præteri[illegible] culpæ, vel ſubſequenter ad eam ex gratitudine.

Regulæ morales ex libertate pendentes; non tamen infallibilem effectũ quã talis effectus debitũ ſignificant.

Ientac. 6 § 3.

139. Porrò allatis Domini verbis contra obtrectantem Phariſæum egregiè defenſa Magdalena; ac de præterita vita intenſo contritionis actu pœnitens benè dicere potuit: *Non calumnientur mihi ſuperbi; ad omnia mandata tua dirigebar; omnem viam iniquitatis odio habui.*

Eccleſia in Miſſa S. M. Magdalenæ ex Pſ. 118. v. 104. & 118.

Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata tua.

140. PEccatorum remiſſionem iam antea datam, vt ſupra diximus, hîc ad Magdalenæ conſolationem apertis verbis ſignificare Dominus voluit; ſeque Dei Filium oſtendere; quippe qui poteſtatem haberet peccata dimittendi. Probabile eſt etiam, creſcente intenſius contritione, Magdalenam augmentum gratiæ, per quam peccata, etiam ſi antea remiſſa non fuiſſent, remitterentur, Domino ita loquente conſecutam eſſe. *Loquere, Domine Ieſu*, ait Ambroſius: *Verbum tuum medicina eſt: Verbum tuum lumen eſt: Verbum tuum noſtra colluuionis ablutio eſt: Verbum tuum fons eſt: Tu loqueris, & culpa lauatur.* Chryſoſtom. *Pretioſus eſt*, inquit, *pœnitentiæ fructus; quia quod defendi non poteſt, ablui poteſt. Lauant lacrymæ*

Ambroſ. in præfat. Pſ. 45.

Tom. 3. homil. 1. in Cœna Domini.

A *congeriem peccatorum. Quàm pretioſæ lacrymæ, quæ extergunt culpam, & exigunt veniam. Sine vllo interuallo coniunguntur & lacrymæ peccatricis, & miſericordia Saluatoris*, ait Bernardus.

Serm. de Magdal.

141. *Gemma luce inclyta de luto luci reddita*, de Magdalena in hymno canit Eccleſia. *Ab Æthiopibus hebetiores carbunculos in aceto maceratos quatuordecim diebus niteſcere*, ſcribit Plinius lib. 37. cap. 7. Multò felicius Magdalena efficacioribus pœnitentiæ lacrymis pretioſa veluti gemma amiſſum diuinæ gratiæ fulgorem ſibi reſtitui ſtaduit. *Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens*, dicitur Pſalm. 141. Hoc eſt ex phraſi Hebræa, nullus viuens iuſtificabitur. Ergo, vt iuſtificemur non viuentes eſſe debemus, ſcilicet iuxta Petrum Apoſtolum epiſt. 1. cap. 2. *Vt peccatis mortui iuſtitiæ viuamus.* B Talis Magdalena fuit; quæ peccatis mortua priorem laſciuam vitam lacrymarum diluuio demerſerat; ideoque in Dei conſpectu iuſtificari meruit. *Lacrymæ ſunt peccati diluuium*, verè Nazianzenus pronunciauit orat. 3.

142. De Maria Magdalena vaticinium eſſe videntur Eccli. verba c. 3. *Sicut in ſereno glacies ſoluentur peccata tua:* Hoc eſt iuxta Dionyſium: *Peccata tua dimittentur, & ſoluentur ſicut glacies ſoluitur Solis calore, dum ſerena eſt aura.* Quare de Redemptore canit Eccleſia: *Pater superni luminis, cum Magdalenam reſpicis; Flammas amoris excitas, Geluque ſoluis pectoris.* Cum Solis aſpectu glacies loquatur; glaciales rupes in largos aquarum riuos effluunt. C Similiter Magdalena in largos lacrymarum riuos effluxit, cum ad diuini ſolis conſpectum in ea omnis peccatorum glacies, & durities eſt diſſoluta.

Et cœperunt, qui ſimul accumbebant dicere intra ſe: Quis eſt hic, qui etiam peccata dimittit?

143. SI fidei, & rectæ rationis lumen Iudæi diſcumbentes ſequi voluiſſent; bene poterant propriæ interrogationi ita ſecum arguendo reſpondere. Homo, qui peccata dimittendi poteſtatem ſe habere profitetur, aut purus homo non eſt; eſtque in eo Deus; aut ſacrilegus, D & mendaciſſimus eſt peccator, cum ſummam ſibi talem poteſtatem adſcribat. Cum ergo Chriſtus peccator non ſit, vt eius vitæ innocentia, doctrinæ ſanctitas, & miracula liquidò oſtendunt; manifeſtè hinc argui debet Chriſtum purum hominem non eſſe, ſed diuinæ potentiæ, ac naturæ verè participem. Phariſæus Simon præ cæteris ita ſecum ipſe Philoſophari debebat: *Deus ſcrutator eſt cordis*: talis eſt Chriſtus; cum meam nuper in Magdalenam internam obtrectationem viderit, eique manifeſtè reſponderit: Ergo Chriſtus, quem mecũ diſcumbere video, & qui Magdalenæ peccata dimittit, Diuinitatis eſt particeps: Cum ita ſecum, vt debebat, Phariſæus non diſſereret, illi rectè Auguſtinus ait: E *Tu recumbens quaſi ſanus, medicum ignoras; quia maiori forſitan febre mentem perdidiſti. Febris ambitio eſt*, ait Ambroſius. Tali febri cum aliis Phariſæis laborans Simon, ne in Chriſtum crederet, impediebatur. *Quomodo vos poteſtis credere; qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis*: dixit illis Dominus Ioann. 5. Vbi benè Caietanus ait: *Inanis quidem gloria, fidei impedimentum præſtat, & ex parte principij; quoniam oportet credentem intellectum captiuare in obſequium Chriſti; qui autem humanam gloriam quæritat, non*

Sap. 16. Ierem. 17.

Hom. 23. inter 50. In Luc. l. 4. c. 4.

Ientat. 10. q. 2. Inanis gloria ex duplici capite

A *ſe ſubijcit, ſed exaltare ſtudet, vt habeat vnde glorificetur: Et ex parte termini, fides enim eſt ſperandarum ſubſtantia rerum. Qui autem mercedem ſuam conſtituit in gloria humana, ad illius faſtigium tendit; non ad ſperanda, quæ per fidem promittuntur.*

fidei eſt impedimentũ. *Ad Hebr. 11.*

Dixit autem ad mulierem: Fides tua te ſaluam fecit.

144. TAm illuminata fuit Magdalenæ fides, vt ipſo ſuæ conuerſionis initio in Chriſto, quem hominem videbat, Diuinitatis plenitudinem corporaliter inhabitare crediderit. Ita ſentit Auguſtinus, dicens: *Homo putabatur* B *Chriſtus, & ab illo, qui inuitauit, & ab eis, qui pariter diſcumbebant. Neſcio quid illa peccatrix plus in Domino viderat. Nam quare fecit illa omnia, niſi vt ſibi dimitterentur peccata? Nouerat ergo illum poſſe dimittere peccata. Illa, quæ ſibi à Chriſto peccata dimitti credidit, Chriſtum non hominem tantùm, ſed & Deum credidit.* Præterea Magdalenam plurimis quidem lacrymis, nullis tamen vocibus peccatorum veniam à Redemptore petiiſſe legimus; in quo maxima eius fides elucet: *Qui in ſilentio orat, fidem defert, & confitetur, quod Deus ſcrutator cordis, & renis ſit; & orationem ante ille audiat, quàm oratio fundatur*, ait Ambroſius. Quare falluntur ij, qui in Magdalena fidei defectum agnoſcunt, eo quod ægrotante Lazaro fratre ad Dominum vnà cum Martha ſorore miſerit C dicens: *Ecce quem amas infirmatur:* quaſi id Domino inſcio nunciandum foret: & cum Dominus aduениſſet, ei dixerit: *Domine ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater meus*: quaſi Dominus abſens curare Lazarum non potuiſſet. Id enim non ex fidei defectu Magdalenam dixiſſe Fer. 6. Dominicæ 4. oſtendimus. Quomodo enim fieri poteſt, vt ex Domini familiaritate, pluribuſque eius vel viſis, vel auditis miraculis, in fidei defectum Magdalena incurrerit; Et Chriſtum Deum omnia præſcientem, & vbique præſentem non exiſtimauerit, cum id ipſo ſuæ conuerſionis initio planè crediderit; & à Chriſto ſibi dimitti peccata, quod ſolius Dei eſt, audiuerit? Porrò benè D Dominus dixit: Non fides tantùm, ſed *fides tua te ſaluam fecit*, nempè *fides, quæ per charitatem operatur*, iuxta Apoſtol. ad Galat. 5. De huiuſmodi fide dicitur ad Roman. 3. *Iuſtificari hominem per fidem.* Talem per charitatem operantem fidem habuiſſe Magdalenam teſtatus eſt Dominus, dicens: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm.* Operatur autem per charitatem fides, ſicut diſpoſitio per formam, E. g. calor per ignem incendit.

Magdalena reſipiſcens in Chriſto Diuinitatẽ agnouit. *Hom. 23. inter 50.*

Li. 6. de Sacram. c. 4. Ioan. 11. Magdalena non ex fidei defectu dixit: *Domine ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater meus.*

145. *Pudor ſit, vt diluculum; fides velut meridies*, cum S. Ambroſio canit Eccleſia. Diluculo rubeſcente aurora cœlum terras rore aſpergere ſolet: pœnitens Magdalena poſt noctis lethiferæ tenebras velut aurora conſurgens, ex anteactæ E vitæ pudore lacrymarum rore cœleſtes Domini pedes irrigauit. Rurſus cum meridie fides comparatur: ſicut enim meridiano tempore diurna lux magno ſolis ardore aſſociatur; ita fidei lux numquam à charitatis ardore eſt diuidenda. *Eidem, quæ charitatem, & opera non habet, fides eſt dæmonum, non Chriſtianorum*, ait Anſel. *fidem non facit vtilem, niſi charitas. Neque fides ſine amore prodeſt*, ait Auguſtinus. De hoc plura dicta ſunt Fer. 6. Dominicæ 4. in illa verba: *Qui credit in me, etiamſi mortuus fuerit viuet.*

In hymnis. Pudor cur diluculo, fides cur meridiei ſimilis.

Aug. 15. de Trin. c. 18. in Enchir. c. 8.

146. De immenſa Dei beneficentia, ac de fide

tores Euripi inſtar ex conſcientiæ ſtimulis mo-
dico tempore à terrenis affectibus, & peccatis
recedere videantur; & mox in ea iterùm dila-
bantur. Bene Dauid aiebat: *Non eſt pax oſſibus*
Pſal. 37.
meis à facie peccatorum meorum. Contra verò à
facie Redemptoris pax Magdalenæ pœnitenti
fuit: Cum *Dominus conuerſus ad mulierem dixit:*
Fides tua te ſaluam fecit: Vade in pace.

Quatuor hominum genera pacē, vel non pacem habentium.

153. Bene Innocentius Papa explicans citata
Pſalmi verba: *Non eſt pax oſſibus meis à facie pec-*
catorum meorum; diſtinguit quatuor hominum
genera; malorum duo, duo etiam bonorum; do-
cetque primos habere pacem cum peccato, cui
conſentientes obediunt; ſed non à peccato pa-
cem habere; cum aſſiduis conſcientiæ morſibus
torqueantur: Secundos prioribus peiores habe-
re pacem cum peccato, & à peccato; eò quòd
conſcientiæ ſtimulos ob inueteratam peccandi
conſuetudinem non ſentiant: tertios non habere
pacem cum peccato, neque à peccato; quoniam
moleſtiſſimis tentationibus pulſati, fortiter ta-
men peccato reſiſtunt: quartos denique non ha-
bere pacem cum peccato, cui numquam conſen-
tiunt; ſed habere pacem à peccato; eo quod
longa virtutum exercitatione, aſſiduaque carnis
mortificatione, nullas, aut paucas, eaſque le-
uiſſimas tentationes experiantur. Talis, vt ſu-
pra oſtendimus, Magdalena fuit, ex quo ei Do-
minus dixit: *Vade in pace.* S. Bern. circa pacem
tria hominum genera diſtinguit: *Alij dicuntur*
In ſententiis initio. Pacem habentes, alii patientes, alii pacati, alii pacifici. Luc. 21.
recipientes pacem, alij retinentes pacem; alij facien-
tes. Poſſunt & alij nominibus vocari, ſcilicet Pa-
tientes, Pacati, Pacifici. Pacati per hanc pacem
poſſident terram corporis ſui; quia mites ſunt. Pa-
tientes poſſident animam ſuam, quibus dicitur: In
patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras: Pacifici
poſſident non ſolùm ſuam ſed etiam aliorum: in qui-
bus faciunt pacem: vnde meritò filij Dei vocantur.
Extremum hunc pacis titulum meruit peculiari-
ter Magdalena, cùm vnà cum ſociis Euangeli-
cam pacem Maſſilienſibus attulit.

154. Cum Dominus è Magdalenæ corde ſep-
tem dæmonia eieciſſet; ne eò iterum regrede-
rentur, pacem ei veluti vigilem cuſtodem dedit.
Ad hanc enim pertinet humanum cor ab inordi-
natis perturbationibus cuſtodire iuxta Apoſtoli
Ad Philipp. 4. 7.
ſententiam: *Pax Dei, quæ exuperat omnem ſen-*
Pax ſancta eſt humani cordis contra dæmones cuſtos.
ſum, cuſtodiat corda veſtra, & intelligentias ve-
ſtras. Si enim à Deo non rebellans, Deum non
infenſum, ſed pacificum habeat; ſine dubio ſe-
curâ cuſtodiâ à dæmonis incurſu humana anima
defenditur. Cum enim Dauid ſanctæ animæ
Pſal. 147.
myſticè dicat: *Poſuit fines tuos pacem*: Iſaias in-
Iſa. 35. 9.
fert: *Non erit ibi leo, & mala beſtia non aſcendet*
Prim. Petri c. 5.
per eam. Non erit ibi leo, de quo dicitur: *Tam-*
Pſal. 79.
quam leo rugiens circuit quærens quem deuoret. Si
non deſtruatur pacis materia, *ſingularis ferus*
animæ vineam non depaſcet. Alioquin ob amiſ-
ſum ſanctæ pacis munimen bene Dauid dixit: Vt
quid deſtraxiſti maceriam eius? exterminauit
eam aper de ſylua; ſingularis ferus depaſtus eſt
eam, hoc eſt diabolus iuxta Chryſoſtomum hom.
6. in Epiſt. ad Eph. & Hilarium in Pſ. 67.

Pſal. 75.
Magdalenæ pœnitenti data pace, in ea Dominus diaboli tela confregit.
155. Cum data pace, expulſiſque diaboli
agitationibus in pacato Magdalenæ corde ſedem
Dominus fixerit; verè dici potuit: *Factus eſt in*
pace locus eius. Iuxta Bernardum *Sicut in pace fa-*
ctus eſt locus Domini; ita in diſcordia, & perturba-
Serm. 3. in dedic. Eccleſiæ.
tione locus diabolo fit. Factus eſt in pace locus eius:
ibi confregit potentias arcuum, ſcutum, gladium, &
bellum. Telum, gladium, & bellum, legit Eu-
thymius. Arcus erant Magdalenæ oculi, qui-
A bus per laſciuos obtutus amaſios miſerrimè con-
fixerat. Hos arcus Dominus pœnitentiæ contri-
tione confregit. Seu, vt ait Euthymius, *per ar-*
cus artificioſas dæmonum machinas intelligimus;
vnde ardentes immittunt paſſionum ſagittas. Telum
autem dæmonis eſt Diuina permiſſio, quæ vires ei
aduerſus nos ſubminiſtrat. Illius etiam gladius quo
incidere ſolet, ſeparatio illa eſt, qua per affectus, &
paſſiones noſtras à Deo diſiungimur. Bellum verò
pugna illa, & lucta, quæ nobiſcum certat. Vel
per bellum ipſe dæmon intelligitur; vt quemadmo-
dum Deus pax, ita dæmon bellum appelletur. Hæc
omnia igitur arma Deus deleuit, ac fugauit in ho-
B *mine pacifico*; qualis poſt pœnitentiam Magdale-
na fuit.

156. Ad turritas arces plura ſpectant. Primò
hoſtes arcendo cuſtodire ciuitatem: Secundò in
iis, ſi quid noui extra vrbem acciderit, à vigili-
bus inſpici. Tertiò flammarum ardore, & lu-
mine publicam lætitiam teſtari. Quartò denique
frugum commeatus ad hoſtilem obſidionem non
timendam aſſeruare. Hæc omnia præſtitit Mag-
dalena, quæ ab Hebræo vocabulo מִגְדָּל Mig- Magdalena, hoc eſt turrita, quadrupliciter turri ſimilis.
dal, hoc eſt à turri, Magdalena, id eſt Turrita
dicta eſt. Quandoquidem poſt conuerſionem ſe-
dulo animam à dæmonum incurſu cuſtodit: &
prima Dominum reſurgentem vidit; eamque læ-
C titiam magno fidei ardore aliis indicauit; denique
vberem diuinæ gratiæ copiam ſemper innocens
aſſeruauit: *Maria Magdalene*, ait Hierony- Hieronym. Epiſt. 16.
mus, *ob ſedulitatem, & ardorem fidei, Turritæ no-*
men accepit; & prima ante Apoſtolos Chriſtum vi-
dere meruit reſurgentem. Turrita inſuper Magda-
lena Dauidis precationis effectum conſecuta eſt: Pſal. 121
Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus
tuis. Quæ pax in Magdalena facta eſt? Quæ Ad Rom. 5. 10.
abundantia? Pax illa, de qua loquitur Apoſto-
lus: *Cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo.*
Præterea abundantia illa pacem conſequens fa-
cta eſt, de qua ibidem dicitur: *Vbi abundauit de-*
lictum, ſuperabundauit & gratia. Ad hoc igitur
D ſignificandum dictum Magdalenæ à Domino eſt:
Vade in pace.

157. Naaman Syrus Iordanis aqua ablutus, 4. Reg. 5. Magdalena Naamano à lepra mundato ſimilis.
ibique à lepra iam mundus ad Eliſeum venit: Qui
dixit ei: *Vade in pace.* Similiter Magdalena cum
ſe lacrymis abluiſſet, peccatorumque à lepra
mundaſſet; audire à Domino meruit: *Vade in*
pace. Si Magdalenæ vberes pœnitentiæ lacrymæ
non præceſſiſſent, ea à Domino iucundiſſimum
pacis donum conſecuta non eſſet. Nam teſte
Chryſoſtomo, *Sicut poſt vehementes imbres mun-*
dus aër, ac purus efficitur; ita etiam lacrymarum
pluuias ſerenitas mentis ſequitur, atque tranquilli- Hom. 6. in Matth.
tas. Sicut Noë poſt diluuium, columbam pacis
ſymbolum oliuæ ramum portantem; & in aëre
E Iridem fœderis ſignum vidit; ita Magdalena è
largiſſima lacrymarum effuſione pacis oliuam,
diuinique fœderis indicem exurgere Iridem vi- Gen. 8. & c. 9.
dit. Quàm verè de Deo teſtatur S. Tobias: *Poſt*
tempeſtatem tranquillum facis: & poſt lacrymatio- Cap. 3.
nem, & fletum, exultationem infundis. Quàm hi- Lacrymarū pluuiam ſerenitas mētis conſequitur.
laris poſt auditam Domini vocem peccatorum
remiſſionem, & pacem proferentis, Magdalena
Dauidis verba mutuata dicere potuit: *Auditui*
meo dediſti gaudium, & lætitiam! Quàm verè Pſal. 50.
cum eodem Dauide ſæpius dixit: *Conuertiſti plan-* Magdalenæ fletus, & gemitus in Angelicum chorū mutatus.
ctum meum in gaudium mihi: ſiue vt legit Hiero-
nymus: *Conuertiſti planctum meum in chorum mi-*
hi. Per pœnitentiæ lacrymas meruit Magdalena
poſt Domini aſcenſum quotidie per ſeptem ho-
ras in ſublime elata Angelorum choros audire. Pſal. 29.

Quare

Quare ad Magdalenæ Maſſilienſem ſpeluncam A
Hetruſcus Vates cecinit.

Petrarcha.

Hic hominum non viſa oculis, ſtipata cateruis
Angelicis, ſeptemque die ſubuecta per horas,
Cæleſtes audire choros, alterna canentes
Carmina, corporeo de carcere digna fuiſti.

Magdalenę excreſcentes capilli pro conſūpta veſte iuetunt.

Cum dixiſſet Dauid: *Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi*: ſubdidit: *Conſcidiſti ſaccum meum; circumdediſti me lætitia.* Hoc etiam Magdalenæ vaticinium fuit. Cum enim in Maſſilienſi deſerto rudis, & aſper ſaccus, quo Magdalena tegebatur, præ vetuſtate, omni ex parte conſciſſus decideret; excreſcentes capilli nudum illius corpus circumdantes contexerunt, quod B ipſamet religioſo viro, vt in eius hiſtoria legitur, reuelauit dicens: *Cum meæ veſtes paulatim vetuſtate deciderent; paulatim etiam Diuina pietate mei creuêre capilli.* Bene ergo Deo dicere potuit: *Conſcidiſti ſaccum meum, circumdediſti me lætitia.* Ingenti certè perfundebatur lætitia, cum capillos, quibus Domini pedes abſtergendo texerat, ex miraculo auctos ſibi defluere ad pedes, quò nuda tegeretur, inſpiceret.

158. De pudica quondam muliere, quæ frequentando balnea, impudica euaſerat, Poëta cecinit.

Martial. lib. 1.

Dum modo Lucrino, modo ſe permittit Auerno;
Et dum Baianis ſæpe fouetur aquis;
Incidit in flammas; iuuenemque ſecuta, relicto
Coniuge; Penelope venit, abit Helena.

Magdalena è lacrymis diuini amoris flammas attraxit. Lacrymis ad paradiſum aditus patet. *Lib. de panib. c. 12.*

Contrario ſane exitu Magdalena pœnitentiæ lacrymas iterando, quæ piæ animæ balnea ſunt, Diuini amoris flammas attraxit; cumque antea Helenæ ſimilis fuiſſet, Penelope longè caſtior euaſit. Ex Auerni aquis laſciuia, ſed è pœnitentiæ lacrymis pudicitia prodiit. Ex Auerno viam patere ad Inferos, veteres crediderunt. E pœnitentiæ lacrymis ad Paradiſum aditus patet. *Aqua hæc aut facit, aut inuenit Paradiſum*, ait Beatus Petrus Cellenſis. Magdalena ergo ad hanc aquam Helene venit, Penelope abiit. Ex Dianæ fonte aqua aſperſum Actæonem quendam ex homine in belluam conuerſum veteres Ethnici fabulati ſunt. Verumtamen Domino dicamus:

Pſal. 118. 85.

Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non vt lex tua. Quam felici metamorphoſi pœnitentiæ lacrymis aſperſa Magdalena, à ſeipſa alia effecta eſt. Cœleſtem hanc metamorphoſim egregiè S. Bernard. ſerm. de Magdalena explicat: Cum enim ibi de tribus vicibus, quibus Domino Magdalena charitate, & merito creſcens, odoriferos liquores exhibuit, diſſereret, ait: *Felix Maria vnxit pedes Jeſu: felicior eadem vnxit caput auctoris: feliciſſima, quæ rorem vnguentarium toti corpori Chriſti præparauit.* Ibidem tamen ait: *Neque eadem quæ vnxit pedes, vnxit & caput: cum illa meretrix nihil horum feciſſe legatur. Vnxit Maria ſancta Domini verticem, profectò iam electa, iam familiaris effecta; longeque à peccatricis illius obnoxia veſtigijs, quam infelix ille ſeptenarius confundebat.* Ibidem Bernardus de transformatione peccatoris in iuſtum per Dei gratiam, intelligit verba illa Prouerb. 12. *Verte impios, & non erunt: Non erunt*; ſcilicet ſalua natura, mutatis moribus, quales antea fuerant. Præterea cœleſti metamorphoſi aliam à ſe ipſa Magdalena Dominus reddidit, cum ei dixit: *Vade in pace.* Qualis autem ſit à diuina pace proueniens mutatio, egregiè ſic explicat Auguſt. *Pax eſt quæ exſpoliat hominem ſeruitute, dat nomen ingenuum, mutat cum conditione perſonam; ex famulo liberum facit; filium ex ſeruo; Deum patrem vocat, & commutat ſeruum in filium; amicum facit ex Deo; patrem reddit ex Domino. Filius Dei eſſe incipit, qui pacificus eſſe cœpit.*

Magdalena aſperſa lacrymis pia metamorſi alia à ipſa effecta eſt.

Ser. 169. de tempore. Pax peccatorem pia metamorfi aliū reddit. *(marg.)*

159. *Vade in pace.* Nos etiam Magdalenam imitantes datam à Domino pacem habere ſtudeamus. Euangelica pax à Chriſto data adeo abundans eſt; vt ad omnes, neminem excipiens ſe extendat. *Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes*, ait Apoſtolus. *Ad Rom. 12.* Cur quantùm ex nobis eſt? Reſpondet Chryſoſtomus. *Contingit ſubinde, vt poſſibile non ſit: ſi enim alicubi pietatem labefactari videris; ne propo nas concordiam veritati, ſed generosè perſiſtas vſque* B *ad mortem. Neque ſic animo eris erga aduerſarium hoſtili, neque mente illum auerſaberis; ſed in rebus tantummodo pugnabis.* Mirum ſanè eſt Chriſtianæ legis prodigium; quòd dum vox pro veritate pugnat, cor per charitatem amet. Hinc pacis amatores monet Gregorius: *Pacem dilectione integra intrinſecus teneant, quam per increptionem è eis ſibi extrinſecus turbant. Pax ſi ab eis, qui corripiuntur, expellitur; integra tamen in veſtræ, qui corripitis, mente teneatur. Vox Domini intercidere flammam ignis*, dicitur Pſ. 28. quod quidem contingit, cum Chriſtianus Diuinæ voci obtemperans, ita veritatis lucem retinet, & defendit; vt ſtæ flammam à ſe diuidat.

Pax extrinſecus turbata vſa, quomodo intrinſecus ſit ſeruanda.

3 Paſt. c. 23. Ignis flammam quando diuina vox intercidat.

160. Egregius pacis cuſtos fuit Dauid, qui Pſal. 119. aiebat: *Cum his, qui oderunt pacem,* C *eram pacificus.* Iuſtus inter iniquos peccatores pacem amans, dicitur eſſe *ſicut lilium inter ſpinas. Lilium*, inquit Bernardus, *ipſas pungentes ſpinas candore proprio illuſtrare, & vincuſtare non ceſſas. Creaui fructum labiorum pacem; pacem ei, qui longè eſt, & qui prope*, ait Iſaias c. 57. n. 19. Dicitur fructus labiorum pax, vel ex eo, quòd pia oratione à Deo impetretur iuxtà Hugonem; vel quia maximè è labiorū, linguæque moderatione pax prouenit. Vel denique quia ſacerdos in ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento conficiens corpus Chriſti, bene dicere poteſt: *Creaui fructum labiorum pacem*; nempe Chriſtum: *ipſe enim eſt pax noſtra*, iuxta Apoſtolum. *Chriſti autem caro, & ſanguis conſecratione potentialiter creatur*, iuxta D Auguſtinum. Cum igitur benedictus hic fructus è ſacerdotis conſecrantis labiis prodeat, bene is dicere poteſt: *Creaui fructum labiorum pacem.* Denique ex Iſaiæ verbis, pax ſeruanda eſt iam cum eo, qui propè nos eſt per concordiam; quàm cum eo, qui per diſcordiam à nobis procul receſſit: *Pacem ei, qui longè eſt, & qui propè.*

Cantic. 2. Pacificus inter perſequentes ſit ſicut lilium inter ſpinas. *Bern. ſer. 48 in Cant.* Pax tripllci ſenſu dicitur labiorū fructus. *Ad Eph. 2. 14.* *Auguſt relatus in Vrū de conſecrat. diſt. 2.*

161. Datam à Domino pacem egregiè erga proximos Magdalena cuſtodit. Cum enim ob eximium amorem effudit ſuper Domini caput vnguentum, de adſtantibus ait S. Marcus 14. *Quidam indignè ferentes fremebant in eam*: Acquiſitæ tamen pacis ſedula cuſtos Magdalena, verbum nullum contra indignantes, & frementes reſpondiſſe legitur. Neque id mirum, cum Magdalena *in viam pacis* ſe dirigere didiciſſet à E ſanctis illius pedibus, de quo dicitur: *Omnes ſemitæ eius pacificæ.* Nos etiam Magdalenam imitantes aſſidua meditatione ſanctis Redemptoris pedibus affixi, ei dicamus: *Dirige pedes noſtros in viam pacis.*

Magdalena eximia pacis cuſtos. *Prou. 3. n. 17.* *Luc. 1. n. 79.*

162. *Quam ſpecioſi pedes*, ait Apoſt. *Euangelizantium pacem; Euangelizantium bona! Sed non omnes obediunt Euangelio* Euangelizanti ſcilicet pacem. *Alij enim, vt docet Greuæus, tantùm pacifici cum pacificis ſunt; & hi ſunt imperfecti. Alij non pacifici cum non pacificis; & hi ſunt infirmi: Alij non pacifici cum pacificis; & hi ſunt peruerſi.*

Ad Rom. 10. *Ex Iſai. 52.* Pacificorū, & non pacificorum duplex genus. *in Pſal. 119. v. vlt.*

Pax gemma intra puluerem. Gen 3. Exo lib. 8. Cinisphes ab Ægyptiis Magis è puluere non excitari Pacificorum ſymbolum.

Alij pacifici cum non pacificis, & hi ſunt perfecti Pax perfecta gemma eſt, quæ intra terræ puluerem reperitur: ſi enim aſſiduè vnicuique hominum dictum eſſe recordemur: *Puluis es, & in puluerem reuerteris*, pacifici etiam cum non pacificis erimus. *Pharaonis Magi*, ait Greuæus, *percuſſo terræ puluere, inde ciniphes excitare nequiuerunt: ſic humiles laceſſiti, ad impatientia verba non excitantur.* Cum hoc tamen diſcrimine; quòd Ægyptii Magi cum ciniphes excitare vellent, non potuerint; humiles verò cum ad impatientiæ verba excitari poſſent, nolint.

Sponſa cur Sulamitis, & columba dicta. Cantic. 2. Cantic. 5. Gen. 8. Oliua pacis ſymbolum. Anima iuſti veluti vinea fructifera Deo eſt.

163. Sicut Deus pacificus eſt, cum *Deus pacis* dicatur ad Rom. 5. & *Princeps pacis* Iſai. 9. Ita Deus pacifica anima delectatur. Ideo cœleſtis ſponſus in Canticis *Salomon*, hoc eſt *Pacificus* dicitur; fidelemque animam ſuam ſponſam *Sulamitem*, hoc eſt *Pacificam* nominare voluit. Ideo etiam frequentiſſimè cœleſtis ſponſa columba vocatur: *Columba mea, formoſa mea: ſoror mea, formoſa mea: Vna eſt columba mea*: Quia nimirum fidelis anima, Chriſti ſponſa, veluti altera Noë columba oliuæ ramum, hoc eſt pacis eloquium ore proferre debet. *In oliua fructus eſt pacis: oleum enim pacem ſignificat, quia charitatem ſignificat*, ait Auguſt. in Pſal. 127.

164. Præterea ex anima pacifica, veluti ex electa vinea vberes bonorum operum fructus, redditusque percipit Deus. Hinc Cantic. 8. dicitur: *Vinea fuit Pacifico. Tradidit eam cuſtodibus: Vir affert pro fructu eius mille argenteos. Vinea mea coram me eſt. Anima*, inquit Philo Carpathius, *quæ pacem Domini inuenit, & requiem à delictis; ſic quaſi vinea fructifera Salomoni cœleſti, qui cuncta beat in cœlo, & in terra; multaque quieta, beata, pacifica præſtat, & ſeruat, modò illi ſubiecta ſint, & morem gerant. Nam nec impijs eſt pax, nec improbis quies, nec ſuperbis tranquillitas; ſed manſuetis, & rectis corde. Hi ſi ſponſo ſtudent placere, non mundo, non homini; ſuæ animæ, vt vineæ cuſtodes, præficiuntur. Hoc probat Propheta cum dicit: Portio mea, Domine, dixi cuſtodire legem tuam. Talis pro mercede accipit mille argenteos; hoc eſt, totius legis, & mandatorum plenitudinem ſalutarem ſecum defert in patriam; & ibi ſine fine victurus, comedet de fructu manuum ſuarum. Nihil Deo acceptius, quàm benefacere, & bene cæteros docere.* Propterea de huiuſmodi vinea Deus ait: *Vinea mea coram me eſt.* Hoc Elyſium, hunc Paradiſum ſibi ante oculos, vt iucundiſſimum ſpectaculum Deus ponit. Ideo Cant. 6. Sulamiti, hoc eſt Pacificæ animæ à Deo dicitur: *Reuertere, reuertere Sulamitis; reuertere, reuertere, vt intueamur te.* Vbi Scholiaſtes legit, *Intuebimur in te, quaſi in ſpectaculũ.* Quàm iucũdum ſpectaculum pacificam animam inſpicere Deo ſit, hinc patet; quod tam feruidis, iteratiſque vocibus, vt eam intueatur, aduocet. Adde etiam cum Ambroſio Pacificam animam, ſi tantiſper à Deo declinauerit, facilè ad eum reuocari. *Rector noſter Chriſtus eſt*, ait Ambroſius; *anima currus, qui bonum rectorem ſuſtinet. Chriſtus ergo agitator dicit: Conuertere, Sulamitis, conuertere. Bene quaſi agitator ad currum dicit: Conuertere, Sulamitis, hoc eſt Pacifica: quæ enim pacifica eſt anima, citò ſe conuertit, & corrigit.* Axes currus huius, quo anima citò ad Deum reuertitur, pacis amor eſt, ideo Prouerb. 3. n. 17. vbi dicitur: *Omnes ſemitæ eius pacificæ*, Scholiaſtes legit: *Omnes axes eius pacifici.* Cum enim circa pacem, & conſcientiæ tranquillitatem acquirendam animæ deſideria, quaſi rotæ conuoluuntur, velociter ad Deum conuerſio fit: nec multum à Deo recedere poteſt

Pſ. 118. 57

Anima pacifica iucundum Deo ſpectaculũ exhibet.

Ambroſ. de Iſaac. c. 8. Anima veluti currus eſt, cuius axes ſunt pacifici affectus, cuius rector, & auriga Deus.

anima, cui dicitur Pſ. 147. *Poſuit fines tuos pacem.*

165. Habita à Domino pace, quælibet pia anima vnà cum Magdalena vſurpare cœleſtis ſponſæ verba Cantic. 8. poteſt: *Ego murus, & vbera mea ſicut turris; ex quo facta ſum coram eo quaſi pacem reperiens*: ſeu cum *Septuaginta*: *Tunc fui coram eo inueniens pacem*, hoc eſt iuxta Philonem Carpathium: *Ego iam fide munita ſum, & charitate referta; & vbera mea, mea inquam (mihi enim donata, & omnibus facientibus ea) hoc eſt duo teſtamenta, & duo præcepta charitatis, Diuina gratia duce, ad altiſſimum probitatis gradum me turris inſtar euexerunt. Ibi iam aliena prorſus eſſe cœpi ab omni rerum humanarum ſollicitudine, perturbatione, ac cura. Vnde ſequitur: Ego ſedebam in oculis eius tamquam ea, quæ pacem inuenit. Rectè iam ſedere ſe, & conquieſcere in oculis ſponſi gaudet, poſtquam Diuinæ gratiæ munus accepit, & pacem.* De Magdalena quidem cœleſti iam pace acquiſita, dicitur Lucæ 10. *Erat Maria ſedens ſecus pedes Domini.*

Animæ pœnitentis ad peccatores hortatio.

166. Rurſus pia anima poſt conuerſionem, qualis Magdalena fuit, his verbis mundanos alloqui poteſt iuxta Honorium Auguſtodunenſem in allata Cantic. verba: *Vos, qui in ſeculi negotijs laboratis, meo exemplo, quaſi per oſtium in ſpiritualis vitæ requiem intrate: quia ego prius vobis ſimilis, & in peccatis labilis, facta ſum, vt murus in ſpiritualibus ſtabilis: & vbera mea, ideſt Doctrina vitæ meæ, vt turris inexpugnabilis; ex quo facta ſum coram eo, quaſi pacem reperiens; ideſt ex quo me de tumultu ſeculi contuli ad quietem clauſtralem. Nam quaſi in fremitu bellorum deſudat, qui inter aduerſa mundi, & carnis illecebras laborat: ſed quaſi pacem coram Deo reperit, dum in ſpirituali vita requieſcit; quam pacem plenam habebit quando nullam pugnam inter carnem, & ſpiritum ſentiens, in æterna pace gaudebit.*

Cor filii erga D. ũ. cor matris erga proximum, cor iudicis erga nos ipſos, cor hoſtis contra diabolum habere debemus. Or. 4. de pace.

167. Porrò, vt pacem, quam diſcedens Chriſtus Dominus veluti hæreditatem nobis reliquit, quamquè Magdalenæ dedit, acquiramus; cor veluti quadrupliciter habere debemus: nimirum cor filii erga Deum; cor matris erga proximum; cor iudicis erga nos ipſos; cor hoſtis erga diabolum. *Pacem veneremur*, ait Nazianzenus; *Vnum hoc bellum agnoſcamus, quod cum aduerſarijs poteſtatibus committitur.* Tale hoſtile cor contra diabolum habebat cœleſtis ſponſa, de qua dicitur Cantic. 7. *Quid videbis in Sulamite*, hoc eſt pacifica anima, *niſi choros caſtrorum?* Quæ verba de anima ad Deum conuerſa, relictis mundi illecebris, qualis Magdalena fuit, intelligit Honorius; redditque rationem quomodo cum pugnacibus caſtris harmonici chori iungantur, dicens: *Huius ſubitam conuerſionem, dum quiſque ſecularis miratur; ei à ſpiritualibus dicitur: Quid videtis in Sulamite, niſi choros caſtrorum? In anima prius captiua vitijs, ſed nunc ad virtutem conuerſa, non videbis amplius, niſi laudes Dei, & pugnam contra inſidias diaboli. Conuerſi quippe ſemper Deum pro ſua conuerſione laudant, & iugiter contra vitia pugnant.*

Caſtrorum chori quomodo in pia anima ſint.

168. Quàm verè de Sulamite, hoc eſt pacifica Magdalena largè præteritã vitã deflente in Cant. dicitur: *Oculi tui ſicut piſcinæ in Heſebon. In oculis Heſebon illi videntur oſtenſi, qui pro ſuis, vel alienis criminibus fontes proferunt lacrymarũ*, ait Aponius. Similiter Hugo Victor. *Piſcinæ Heſebon ſũt diuerſa genera compunctionis: Oculi igitur ſponſæ ſunt ſicut piſcinæ in Heſebon; quia inde magis, magiſque clarificantur, vnde in præfatis piſcinis frequẽtius lauantur.*

Oculi piè flentes piſcinis Heſebon ſimiles. Cap. 7. Victorinus in Annotat. in Ioelem.

Magdalenæ mentis oculi in huiuſmodi piſcinis abluti anteactæ vitæ turpitudinem intime inſpexerunt. Heſebon ex Hebræo iuxta Pagninum idem eſt, ac *Feſtinatio intelligendi*; quæ certè intelligendi feſtinatio in Magdalena fuit; nam. *Vt cognouit*, ſtatim ad Dominum feſtinauit; & ab eo pacem, & conſcientiæ tranquillitatem retulit.

Conuiuium ſpirituale quale ſit, & quæ fercula habeat.

169. In Phariſæi conuiuio interna acquiſita pace, Diuinæquè gratiæ reſtituta, longè nobilius, & ſuauius conuiuium reperit Magdalena; nimirum illud, de quo dicitur Prouerb. 15. n. 15. *Secura mens, quaſi iuge conuiuium.* Et ratio redditur ex Hugone Cardinali, qui ait: *Conuiuæ huius conuiuij ſunt virtutes, quæ omnes proprijs ferculis reficiuntur.* Propterea tale conuiuium iuge eſt, hoc eſt continuum, numquam intermiſſum. Conuiuia alia abſoluuntur, quia vel fames, vel fercula ſuum terminum habent. At in conuiuio, vbi virtutes omnes aſſident, poſt epulum virtuti vni datum, ſuum ferculum virtutibus alijs, & alij apponitur: Cumque virtutes omnes numquam maioris perfectionis famem expleant; hinc eſt, vt eorum conuiuium numquam termineiur; & de conuiuis illic aſſidentibus dici poteſt cum Dauide iuxta Hieronymum: *Epulabuntur in multitudine pacis.* Hinc neque ex defectu cibi terminus eſſe poteſt. Nam ad conſcientiæ pacem ex Diuina gratia, & amicitia prouenientem largiſſima conſequitur nutriendis virtutibus vbertas. Et ideo orabat Dauid: *Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis*, hoc eſt in excelſis animis ad cœlum eleuatis; qualis poſt conuerſionem Magdalena fuit; vt hinc meritò Magdalenæ, hoc eſt Turritæ nomen habere potuerit. De hac pacis vbertate, per quam in pacifica conſcientia iuge conuiuium apparatur, dixit etiam Dauid prænuncians Euangelicæ legis tempus: *Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis:* Quo in vaticinio pax cum iuſtitia aſſociari indiuiduo nexu ſignificatur; quia iuſtus omnem abominans iniquitatem, nonniſi pacatus, & pacificus eſſe poſſit: Id etiam teſtatur Iſaias 32. *Erit opus iuſtitiæ pax*: Et Apoſtolus: *Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum.* Hinc Auguſtinus explicans Pſal. 84. verba. *Iuſtitia, & pax oſculatæ ſunt*; ait: *Fac iuſtitiam, & habebis pacem: vt oſculentur ſe iuſtitia, & pax: ſi enim non amaueris iuſtitiam, pacem non habebis. Amant enim ſe duo iſta, iuſtitia, & pax, & oſculantur ſe; vt qui fecerit iuſtitiam, inueniat pacem oſculantem iuſtitiam. Duæ amicæ ſunt; tu fortè vnam vis, & alteram non facis. Nemo enim eſt, qui non vult pacem, ſed non omnes volunt operari iuſtitiam. Si ergo vis pacem, ama iuſtitiam, quia duæ amicæ ſunt iuſtitia, & pax: Ideo alius pſalmus dicit tibi. Declina à malo, & fac bonum: inquire pacem, & perſequere eam. Iam non diu illam quæres; quia ipſa occurret tibi, vt oſculetur iuſtitiam.*

Conuiuium ſpirituale nec ceſſante fame, nec deficientibus epulis finẽ habet. — *Hieronym. in Pſal. 36. 11.* — *Pſal. 121.* — *Pacis, & Iuſtitiæ indiuiduus nexus Hic, & n. ſequenti.* — *Pſal. 71.* — *Iſa. 32.* — *Ad Roman. 2.* — *Pſal. 33. 15.*

Pax fluuio, Iuſtitia mari cur comparetur. — *Eccleſ. c. 1.* — *S. Leo ſer. 1. de Quadra.*

170. Ad idem confirmandum à Deo dicitur Iſaiæ 48. n. 18. *Vtinam attendiſſes mandata mea; facta fuiſſet ſicut flumen pax tua, & iuſtitia tua ſicut gurgites maris.* Primò pax fluuio comparatur, vt ex eius perennitate, pacifica, & ſecura mens eſſe quaſi iuge, & perenne conuiuium ſignificetur. Secundò pax fluuio, iuſtitia mari comparatur; quia ſicut è mari flumina teſte Eccleſiaſtico oriuntur: ita pax, animique tranquillitas è iuſtitia prouenit. Iuſtitia autem in eo conſiſtit, vt ex iuſta lege caro ſpiritui, ſpiritus Deo ſubordinetur. *Nam tunc eſt vera pax homini, & vera libertas; quando & caro animo iudice regitur, & animus Deo præſide gubernatur* ait S. Leo. Tertiò *Pacem*, ait Nazianz. orat. 3 de pace, *quamuis omnes vt bonam laudibus vehant, pauci tamen tuentur, atque conſeruanet.* Ideo flumini pax, mari autem iuſtitia ſimilis dicitur; quia pax, cordiſquè ſerenitas dulcedinem habet, quamuis iuſtitiam, diuinæquè legis obſeruantiam amaram ſenſus experiantur: Et in ea, velut in mari, ſæpè difficultatum, & tentationum ſcopulos reperiant. Sed meminerit Chriſtianus ex huiuſmodi mari ad pacis flumen ſcopulis planè liberum nauigari. Hinc de iuſtis, adeoquè pacificis dicitur: *Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum.*

Pſal 118. v. 165.

171. Cur homines in diuina lege ſæpè præuaricentur, & per diuinas illuſtrationes, & internas voces bonorum operum fructus non conſequantur, reddidit Dominus rationem Lucæ 8. dicens: *Semen eſt verbum Dei. Quod in ſpinas cecidit; hi ſunt, qui audierunt, & a ſollicitudinibus ſuffocantur, & non referunt fructum.* Sunt igitur humanæ vitæ ſollicitudines, & perturbationes, veluti ſpinæ, quæ diuini verbi ſemen ſuffocant. Sed ex humano corde huiuſmodi ſpinas euellere Pacis munus eſt, vt inde cœleſtis ſator bonorum operum fructus vberrimos colligat. Hoc S. Iacobus c. 3. ſignificauit dicens: *Quæ deſurſum eſt ſapientia, eſt pacifica, plena miſericordia, & fructibus bonis. Fructus autem iuſtitiæ in pace ſeminantur, facientibus pacem.* Quare cum Salomone Deum enixè precari debemus: *Da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiam. Mitte illam de cœlis ſanctis tuis, & à ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit, & mecum laboret*: laboret ſcilicet cœleſtem exercendo agriculturam; qua è cordis campo perturbationum omnium vepres eradicentur. Quibus eradicatis abundè ſuauiſſima poma ſuppetunt conuiuio illi exhibenda; de quo dicitur: *Secura mens quaſi iuge conuiuium.* Cœleſtis autem ſapientia in humano corde excolendo, & à ſpinis purgando pacem ſemper ſociam habet.

Pax è cordis agro ſpinas euellit, & illud ad ſuaues fructus educendos excolit. — *Sapientia c. 9 10.* — *Prou. 15. 15.*

172. S. Baſilius in regulis breuioribus quærit, quid ſit ſal illud, de quo Dominus præcepit Marci 9. n. 50. *Habete in vobis ſal, & pacem habete inter vos!* Reſpondet: *Ex verbis Domini nihil aliud docemur, quàm, vt nullam cauſam demus mutuæ diſiunctionis, mutuique diſſidij: ſed vt ad vnitatem ſpiritus nos ſemper conſeruemus in vinculo pacis. Sal*, inquit S. Hilarius, *eſt in ſe vno continens aquæ, & ignis elementum; & hoc ex duobus eſt vnum.* Sicut igitur in ſale contraria elementa aquæ, & ignis pacifico nexu aſſociantur: ita in humano corde, ſi ſapientiæ cœleſtis ſale condiatur, omnia, alioquin inter ſe diſcrepantia, pacem, & concordiam habere debent. Vt igitur humanum cor ſuis cum deſideriis, & operibus tamquam victima Deo gratia offeratur, tali ſale eſt aſpergendum. Alioquin ſine pace omnia bonorum operum munera, quæ Deo offerentur, illi accepta eſſe non poſſunt, dicente Domino Matth. 5. n. 23. *Si offers munus tuum ad altare; & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te; relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.* Quare ſi *omnis victima ſale ſalietur*, vt præcepit Dominus; omne etiam opus bonum; pacis ſale eſt condiendum. Gen 3. diabolo dictum eſt: *Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ.* Vbi Rupertus ait: *Terra, id eſt homines, qui terrena ſapiunt: ſunt cibus, & pabulum diaboli.* Sed ſanctæ pacis ſale condita hæc terra euadit cibus Dei. Contra verò, *Qui terra inſulſa eſt*,

Sal ſimul, & pacem vt habeamus cur Dominus præcepit. — *Hilar. in Matth c. 5.* — *Marci 9. n. 50.* — *Terra cibus ſerpentis: terreni homines Diaboli cibus ſunt*

Auguſt. de Agone Chriſtiano c. 2.

Pax multa diligentibus Deum ſit, vt multus Deus ſit ad ignoſcendum.

Iſai 55. 7.

Pſal. 118 n. 165.

cibus diaboli eſt, vt ait Auguſtinus. Quod quidem A veriſſimum eſt. Quot enim hominum millia per diſcordias miſerrimè Tartarus abſorbet! Si Dominus, iuxta Iſaiam *multus eſt ad ignoſcendum*, multa etiam debet eſſe Chriſtiana pax, vt proximus quilibet, vel etiam inimicus iuxta diuinam legem diligatur. *Pax multa diligentibus nomen tuum, Domine. Manſueti delectabuntur in multitudine pacis. Et ſi multi ſunt, qui perſequuntur, & tribulant me*: nihilominus *pax multa diligentibus legem tuam* eſſe debet: Dauid aiebat.

Pſ. 6. v. 11.

Pſal. 118. v. 157.

Chryſ. in Pſal. 4.

173. Quòd diuinæ legis dilectio, & obſeruatio, ex qua virtutum poſſeſſio prouenit, veram pacem animo pariat, egregiè ſic explicat Chryſoſtomus: B *Nihil æquè ſolet pacem facere, ac Dei cognitio, & virtutis poſſeſſio; quæ animi perturbationum internum bellum domo procul eijcit, nec permittit, vt homo cum ſeipſo ſeditiones agitet. Sanè ſi hac pace non fruatur, etiamſi ſit extrinſecus ſumma pax; etiamſi nullus eum hoſtis inuadat, eſt omnium, qui viuunt in terra, miſerrimus. Neque enim Scythæ, nec Thraces, nec Sarmatæ, nec Indi, nec Mauri, nec quæcumque ſunt feræ gentes tam atrox bellum gerunt, quàm improba, ac nefaria cogitatio; quæ verſatur in penetralibus animæ, & quæ non caſtigatur intemperans libido, & amor pecuniæ, & potentiæ vehemens deſiderium. Quod autem quæ intus naſcuntur ſint ijs, quæ extrinſecus inuadunt grauiora*, C *hoc licet videre in omnibus. Etenim & ligni ſubſtantiam vermis, qui eſt intus, magis corrumpit; & vires, ſanitatemque corporis morbi, qui intus procreantur, plus lædunt, quàm qui extrinſecus adueniunt: & ciuitates non tam externi, quàm interni hoſtes perdunt. Sed ſi quis timorem Dei habens perturbationes animi ſedauerit, is puriſſima, & altiſſima pace perfruetur. Hanc pacem Chriſtus largitus eſt.*

Vitia ſæuiſſimo bello hominem vexant.

Pax peccatorum peſſima.

174. Hinc pacem à Chriſto datam acquirere ſtudeamus; non mendacem, & noxiam peccatorum pacem, de qua loquitur Dauid Pſal. 72. *Zelaui ſuper inimicos pacem peccatorum videns. Pax iſta cum conſcientia ſemper litigat; rixatur intrinſecus; & cum hoſtem non habeat, ſecum ipſa* D *decertat*, ait Caſſiodorus. De iſta pace iuxta Apoſtolum peccatores *cum dixerint: Pax, & ſecuritas; tunc repentinus eis ſuperueniet interitus*: tunc eorum quilibet fatebitur: *Ecce in pace amaritudo mea amariſſima.* Talis pax radicem quidem dulcem habere videtur; ſed amariſſimos habet fructus. Contra verò pax à Deo data, quam Magdalena, & quælibet pœnitens anima conſequitur, ex amara radice, nempe à contrito corde lacrymis irrigato, ſuauiſſimos fructus educit. A Ideo poſt ardentiſſimum præteritam vitam corrigendi deſiderium; & poſt pœnitentiæ lacrymas largè effuſas, obtenta conſcientiæ pace, bene Domino dicere Magdalena potuit: *Tranſiui per ignem, & aquam; & eduxiſti me in refrigerium*: in refrigerium ſcilicet pacatæ conſcientiæ.

Ad Theſſ. Epiſt. 1. c. 5.

Iſ. 38. 17.

Pſal. 65. n. 12.

In Ioelem c. 2.

Pœnitentiæ vulitas, & eximii effectus.

175. Quare bene etiam de peccatrice Magdalena dicere poſſumus cum Hugone Victorino: *Egit, recepit, rediit. Egit pœnitentiam, recepit miſericordiam, rediit ad gratiam. O fructuoſa, & virilis pœnitentia! O virago amplectenda, mediatrix peccatorum fidiſſima! O ſecunda naufragij tabula! O refugium pauperum, miſerorum auxilium, exulum ſpes, debilium fomes, lumen cæcorum, ſo-* B *lamen orbatorum, petulantium virga, vitiorum ſera, virtutum apotheca! Quæ ſola iudicem flectis, conditorem arguis, omnipotentem ſternis. Dum vinceris, vincis; dum cruciaris, crucias; dum vulneras, ſanas; dum ſalubriter ſuccumbis, glorioſè triumphas. Tu ſola, cæteris ſilentibus, thronum gratiæ audacter conſcendis. Dauidem manuducens reconcilias. Petrum reſtituis: Paulum illuminas: Publicanum ſumptum de telonio, Apoſtolorum fidenter inſeris choro. Mariam de proſtibulo leuas in æthera, & iungis Chriſto: Latronem affixum patibulo adhuc vernantem ſanguine inſeris Paradiſo. Quid plura? tui iuris eſt cœleſtis curia,*

Hom. 3.

Pax à ſolo Deo expectanda.

Hugo in Gen. 8.

Pleiadum fructus oliuæ, pacis ſymbolum

C 176. De pacis laudibus egregiè ſcripſit S. Dionyſius de diuinis nominibus part. 4. c. 11. Gregor. Nazianz. in orationibus de pace. S. Thomas 2. 2. q. 29. De frequentiſſima pacis vſurpatione elegantiſſimam homiliam in epiſtolam ad Coloſſenſes ſcripſit S. Chryſoſtomus. Denique vera pax à ſolo Deo expetenda, & expectanda eſt. Iob. 38. Deus Iobum alloquens ſuæ potentiæ mirabilia commemorans ait: *Numquid coniũgere valebis micantes ſtellas Pleiadum?* ex Hebræo legitur: *Numquid congregabis delicatos fructus Pleiadum?* Iucundiſſimi ſaporis Pleiadum fructus, Olearum fructus ſunt, myſticè pacis fructus ſignificãtes iuxta Hugonem Card. Pleia- D dum enim, ſeu Vergiliarum influxus oleas fœcundas reddit: *Oleæ concipiunt Vergiliarum exortu; hoc ſidus illorum eſt*, ait Plinius lib. 16. c. 25. Huiuſmodi autem oleæ, hoc eſt pacis fructus pacatæ peccatricis animæ, & conſcientiæ elargiri, ſolius Dei eſt: propterea homini dicitur: *Numquid congrebabis delicatos fructus Pleiadum?* Hos ergo fructus Chriſtus, vt Dei filius Magdalenæ largitus eſt dicens: *Vade in pace*: impletumque in hoc etiam eſt apud Iſaiam 57. 19. vaticinium: *Creaui fructum labiorum pacem.*

FERIA SEXTA

POST DOMINICAM PASSIONIS.

Collegerunt Pontifices, & Phariſæi concilium aduerſus Ieſum, &c. *Ioan.* 11.

Euangelij nexus, & ordo.

1. DE hoc malignantium concilio vaticinatus eſt Dauid Pſalm. 7. *Ecce parturijt iniuſtitiam; concepit dolorem; & peperit iniquitatem. Incidit in foueam, quam fecit.* Hoc iniquum Pontificum, & Phariſæorum concilium primo corde *concepit dolorem*; inuidiæ enim ſtimulis agitati vehementer perfidi Iudæi iſti dolebant, quòd Chriſti fama in dies per plura miracula celebrior apud populum fieret: *Ægro animo ferebant*, ait Cyrillus, *nomen Chriſti, & famam in dies magis, ac magis increbreſcere; quam extingui potius, ac deleri voluiſſent; vt ipſi à populo gloriam, & nominis celebritatem amplius aſſequerentur. Idcirco in primis indignantur; quòd tanta faciat ſigna, per quæ ſplendor nominis eius clarior eluceſcat.* Ideo dicunt: *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum.* Secundò cum ſacrilegum idem concilium ex inuidia corde concepiſſet dolorem; ore parturiit iniuſtitiam; ſcilicet cum Caiphæ ore ſententiam protulit: *Expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.* Tertiò peperit iniquitatem, nam *ab illo die cogitauerunt, vt interficerent Ieſum*; quod tandem iniquiſſimo opere ſunt executi. Propterea à Dauide de Iudaico conciliabulo ſubditur: *Incidit in foueam, quam fecit. In verticem ipſius iniquitas eius deſcendet.* Cum enim Domino mortem machinati eſſent; hinc perfidi Iudæi extremum exitium ſubierunt: quandoquidem incenſa Ieroſolyma, Romani exercitus præda, & mancipia miſerrimè fuerunt Iudæi reliqui; qui antea vel fame, vel flamma, vel ferro non enecti ſupererant.

In Ioan. l. 8. c. 2.

Et dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?

2. AB huiuſmodi concilio Moſes, Dauid, & quilibet ex ſanctis Patriarchis, & Prophetis abhorrens diceret: *Non ſedi cum concilio vanitatis; cum iniqua gerentibus non introibo. Odiui Eccleſiam malignantium; & cum impijs non ſedebo. Si ſuper iſto*, inquit Rupertus, *conſulerent Moyſen, ex ipſo audirent: Si creditis mihi, credite & huic.* Bene enim Dominus Ioannis 5. dixit: *Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan* (hoc eſt vtique) *& mihi; de me enim ille ſcripſit*, ſcilicet Deuteron. 18. dicens: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus tuus: ipſum audies. Et ait Dominus mihi: Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui: & ponam verba mea in ore eius; loqueturque ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego vltor exiſtam.* Quæ verba de Chriſto apertè interpretatur Petrus Apoſtolus Act. 3. num. 22. & de eo eſſe intelligenda probat Euſebius lib. 3. de Demonſtrat. cap. 2. & lib. 9. cap. 11. Idem docent Chryſoſtom. Clemens Romanus 6. Conſtit. cap. 19. & alii Patres communiter. Quare Nathanaël viſo Chriſto, & cum eo collocutus dixit: *Quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetæ, inuenimus Ieſum.* Sed in allata Moſis verba benè quærit Nyſſenus: *Multi extiterunt Prophetæ; de quo ergo illorum loquitur?* Reſpondet Nyſſenus: *Ipſi* (ſcilicet alii, præter Chriſtum Prophetæ) *ſeruorum more miniſtrantes dicebant: Hæc dicit Dominus: Ille verò pro patria dignitate dicebat leproſo: Volo, mundus eſto: Mortuis: Tibi dico ſurge: &; Lazare, veni foras. Mare increpat; etiam flatibus pro poteſtate dicens: Sile, refrænare, obmuteſce.*

Pſ. 25.
Lib. 10 in Ioan.
Græca particula ἂν, quæ vertitur forſitan ſignificat, Vtiq; Et eſt affirmantis, non dubitantis. Quare Pſal. 54. vbi dicitur: Abſcondiſſem me forſitã ab eo. Hilarius, Aug. Caſſiodor. Pſalteriũ Romanũ, & Ambroſianum legũt, Vtiq. Vide, quæ diximus Fer. 6 Dom. 3 in illa verba: Tu forſitan petiiſſes ab eo.
Ioan. c. 1. n. 45.
Nyſſenus de aduentu Domini in carne. Chriſti, & alioꝛũ Prophetarum diſcrimen.

3. Porrò diuinam illam comminationem: *Qui verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor exiſtam*: adimpletam eſſe in euerſione Ieroſolymæ per Romanos, & in Hebræorum venditione in ſeruos exiſtimant Ricchelius, & Eſtius in hunc Deuter. locum. Quare per Chriſti mortem Iudæi non euaſerunt, ſed incurrerunt in id, quod per Chriſti mortem euadere putabant: ſcilicet *Venient Romani, & tollent noſtrum locum, & gentem.* Et ſic de Iudæis machinantibus Chriſti mortem, verum fuit Dauidis vaticinium: *Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum.* Vbi à Dauide Iudæi, quamuis nimia ſuperbia intumeſcentes, & elati, paruuli tamen dicuntur, eo quòd ad Chriſti mortem procurandam ex inuidia mouerentur: inuidi enim tamquam puſillanimes arbitrantur ſe non poſſe ad aliquem honoris gradum, niſi per aliorum ruinam aſcendere. *Paruulum occidit inuidia*, dicitur Iob 5. *Inuidere non poſſumus*, ait Gregorius, *niſi eis, quos nobis in aliquo meliores putamus. Paruulus ergo eſt, qui liuore occiditur; quia ipſe ſibi teſtimonium perhibet, quòd eo minor ſit, cuius inuidia torquetur. Hinc eſt, quòd hoſtis callidus primo homini inuidendo ſubripuit; quia amiſſa beatitudine, minorem ſe immortalitate illius agnouit.*

Pſ. 63. v. 8.
Inuidia ex puſillanimitate prouenit.
Lib. 5. Mor. c. 33.

4. Præterea iure quæri poteſt, cur Deus dixerit: *Qui verba eius audire noluerit, ego vltor exiſtam*: & non potius peracerbam vltionem cõminatus fuerit in eos, qui promiſſi Prophetæ, nemi-

pe Chriſti mortem machinaturi eſſent? Bene in hunc locum reſpondet Capponus: *Chriſti homicidium, ſeu Deicidium committere tam atrox ſcelus fuiſſe; vt nec Deus, ſi Deum aliquid latere poſſet, id imaginari potuerit.* Sic Solon Athenienſis legiſlator *cum interrogaretur, cur nullum ſupplicium conſtituiſſet in eum, qui parentem necaret; reſpondit ſe id neminem facturum putaſſe.* Porrò cum Iudęi de Chriſto fatentur: *Hic homo multa ſigna facit:* hinc eorum peruerſitas manifeſtè patet; cum Chriſto plura, & aperta miracula facienti (quæ non niſi per ſummam iniquitatem calumniari poterant, vt recens Lazari reſurrectio comprobabat) mortem machinarentur. Præterea dicentes: *Hic homo multa ſigna facit;* ex odio Chriſtum proprio nomine appellare dedignantur, vt vidimus etiam fer. 3. Dominicæ paſſionis in illa verba, *Vbi eſt ille?*

Cicero pro Roſcio Am.

Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum; & venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem.

5. PAucis hiſce verbis Phariſaïca ſuperbia, inuidia, falſitas, & hypocriſis oſtenditur. Primo ſuperbia cum dicitur: *Omnes credent in eum;* omnes ſcilicet ex plebe; non nos, Moſaïcæ legis periti, & zelatores, qui non ſumus *ſicut cæteri hominum.* Secundò inuidia, cum Chriſti gloriam ex conſecutura credentium fide ipſis maximè diſplicere ſignificarent. Tertiò falſitas, mendacium, & hypocriſis, dicendo: *Venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem.* Quaſi dicant, vt ait Cyrillus: *Si viderint Romani turbas ipſum ſequentes; ſub tyrannide proprijque regis principatu nos eſſe conſtitutos arbitrabuntur, & diruent noſtram ciuitatem, & populum. Sed fictitia erant, & commentitia, quæ dicebantur. Ne affectu aliquo æmulationis hæc dicere viderentur Pontifices, & Phariſæi in Chriſtum; totam periclitari ciuitatem, & ſe reipublicæ conſulere; & de vltimo ipſorum periculo habendam rationem dicunt.* De hac fallaci Phariſæorum formidine, ne Romani ad eos perdendos venirent, vaticinatus eſt Dominus Ier. 17. *Confundantur, qui me perſequuntur, & non confundar ego: paueant illi, & non paueam ego: induc ſuper eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos. Paueant illi,* inquit Rupertus, *vnam contritionem, ſcilicet illam; ne veniant Romani, & tollant eorum & locum, & gentem: & duplicem contritionem incurrant: videlicet, vt & Romani venientes tollant eorum locum, & gentem; & maligni ſpiritus aduolantes tollant animas, & corpora quoque in gehennam ſemper vrentem. Quia non dimiſerunt Dominum ſic,* ait Cyrillus; *ſed tamquam malefactorem in crucem crudeliter egerunt; venerunt tandem Romani, & ſuſtulerunt locum, & gentem. Nempe ſecundo, & quadrageſimo anno poſt eius paſſionem, ſimulque glorioſam aſcenſionem, venientes Romani ſub Tito, & Veſpaſiano principibus locum ſimul, regnum, & gentem illis abſtulerunt: illoſque triſti excidio, ferro, fame, & captiuitate deleuerunt. Et qui in paſcha Chriſtum occiderant, in eadem ſolemnitate ab hoſtibus obſidione cincti ſunt. Quique iniuria filij patrem offenderant; ipſi à patre, & filio Veſpaſiano, & Tito deleti ſunt.* De quo vide Ioſephum de bello Iudaïco. Hoc Iudæorum excidium ob Chriſti mortem multò antea præuidens Rabbi Oſeas apud Galatinum lib 4. c. 18 dixit: *Væ illis; væ illis inquit, & impijs homicidis Iſraël; ob quorum amorem, vt peccatum eis dimitteret Deus, miſit et filium ſanctum ſuum, & carnem humanam induet. Væ illis; quia propter prauas ſuas actiones rebelles erunt huic Meſſiæ: nec reſpicient dicta, quibus imperabis, vt mundentur aqua mundationis ad expianda peccata ſua: nec incedent in vijs Deo gratis; nec facient eius voluntatem; ſed ingenti iracundia percuti illum occident.*

Luca 18. 11.

Iudæi duplici cõtritione, ſeu calamitate puniti.

Lib. 10. in Ioan.

In Ioan. lib. 8. c. 1.

6. Porrò cum de Romanis dicitur: *Tollent locum noſtrum:* Templum ſpeciali ipſorum curæ commiſſum intelligere Pontifices cenſet non improbabiliter Maldonatus. Quare in pœnam falſi huius circa templum zeli, incendium ipſius templi, antequam vrbs ipſa incenderetur, vel Tito inuito præceſſit, vt videre eſt apud Ioſephum lib. 7. c. 9.

Templũ locũ ſuũ Iudęi Pontifices appellãdr.

Vnus autem ex ipſis Caiphas, cum eſſet Pontifex anni illius, dixit eis.

7. DE Simone, ſummi ſacerdotis dignitatem obtinente ait Ioſephus lib. 18 antiquit. c. 3. *Iuſſus eſt eam cedere Ioſepho, qui cognominabatur Caiphas.* Ioſeph Patriarcha frumentum ſeruando, Ægyptum à fame liberauit. Ioſeph Caiphas Chriſtum Dominum electorum frumentum iniquè perſequendo, Ieroſolymam, Iudæamque perdidit.

Ioſephi Patriarchæ, & Ioſephi Caiphæ antitheſis.

8. Etſi ſupremus principatus inter minores pontifices, ſeu ſacerdotes, primogenitis ab Aarone primo ſummo ſacerdote deſcendentibus tantùm tribui debebat; eratquè dignitas donec ſacerdos viueret perpetua, vt patet Exodi 28. & 29 & primo Paralip. c. 26. nihilominus, vt ait Cyrillus, *eo tempore lex illa Domini non obſeruabatur apud eos; abrogata per ambitionem Iudæorum, & auaritiam Romanorum, qui in annos ſingulos ſummum ſacerdotiũ tunc pecunia venditabant. De hoc Caipha referunt probati hiſtorici, quòd pretio ſibi vnius anni ſacerdotium redemerit ab Herode.* Auaritia igitur in ſummum Pontificatum Caipham euexit, vt Dominum iniquiſſima morte damnandum pronunciaret. Auaritia Iudam ex Apoſtolo Domini proditorem effecit. Auaritia denique milites ſepulchri cuſtodes, ne Domini reſurrectionem teſtarentur, corrupit. *Pecuniam copioſam,* inquit Matthæus, *dederunt militibus dicentes: Dicite, quia diſcipuli eius nocte venerunt. & furati ſunt eum nobis dormientibus. Illi accepta pecunia fecerunt, ſicut erant edocti. Emitur à cuſtodibus argento reſurrectionis ſilentium, & mẽdacium furti,* inquit Hilarius. In Chriſtum igitur Pontificis auctoritas, proditoris perfidia, militis mendacium pecunia emitur. Verè enim teſte Apoſtolo, *Radix omnium malorum eſt cupiditas,* hoc eſt auaritia, iuxta Ambroſium, & Chryſoſtomum.

Põtificatus maximus, ſeu ſummũ ſacerdotiũ primogenitis Aaronis poſteris erat dandus.

Cyrill. in Ioan. 8. c. 1.

Caiphas pretio Pontificatum emit.

Auaritia Põtificem, qui Dominum morte dignũ pronunciaret conſtituit: Auaritia Dominũ Iudæis prodidit: auaritia Dominũ reſurrexiſſe negauit.

Cap. vlt.

Can. 3:.

in Matth.

1. Ad Tim. c. 6.

9. Porrò apud Iudæos ad ſummi Pontificis munus quinque ſpectabant. Primò in Propitiatorio ante altare lucernas componere, eaſquè accenſas ſeruare. Leuit. 24. *Præcipe filijs Iſraël, vt offerant tibi oleum de oliuis puriſſimum, ac lucidum ad concinnandas lucernas iugiter extra velum teſtimonij, in tabernaculo fœderis: ponetque eas Aaron à veſpere vſque ad mane coram Domino, cultu, rituque perpetuo in generationibus veſtris.* Sceleſtus pontifex Caiphas pro ſacræ lucernæ accenſione, Chriſtum *Iuſtitiæ ſolem, lucis æternæ candorem; ſplendorem gloriæ* extinguendum iniquiſſima morte pronunciauit dicens: *Expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.* Secundò potificis munus erat quotidie in thymiamatis altari thus incendere. Exodi 30.

Pontificis munus quintuplex Caiphas ſceleſtiſſimè peruertit.

Malach. 4.

Sap. 7.

Ad Hebr. c. 1. 3.

Adolebit incenſum ſuper eo Aaron ſuaue flagrans mane; quando componet lucernas, incendet illud. Iniquiſſimus Caiphas non thura in odorem ſuauitatis; ſed fœtida Iudæorum corda in Redemptorem incendere ſtuduit. Tertiò ad ſummum Pontificem ſpectabat ſingulis hebdomadis Propoſitionis panes parare; eoſque primis remotis recentes in menſa apponere, Leuit. 24 *Accipies ſimilam, & coques ex ea duodecim panes; quorum ſenos altrinſecus ſuper menſam puriſſimam coram Domino ſtatues.* Caiphas è contrario crucis morte Dominum damnandum eſſe Iudæis ſuadens, vaticinium de Iudæis à Ieremia c. 11. prædictum implebat: *Cogitauerunt ſuper me conſilia dicentes: Mittamus lignum in panem eius; & eradamus eum de terra viuentium.* Vbi Hieronymus ait: *Mittamus lignum in panem eius; crucem videlicet in corpus Saluatoris. Ipſe eſt enim, qui ait: Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi.* Quare *mittamus lignum in panem eius;* Arabicus vertit: *Corrumpatur per trabem caro eius.* Quartò Pontifex diebus feſtis, vnà cum ſacerdotibus reliquis populi ſacrificia offerebat. *Pontifex,* inquit Ioſephus, *cum ſacerdotibus aſcendebat ad templum ſeptimo quoque die, & Kalendis, & in annuis feſtiuitatibus populi; & ſacrificabat.* Caiphas hic in crucis ara innocentem agnum illum ſacrificandum ſuaſit; qui de ſe ipſo per Ieremiam prædixit: *Ego quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad victimam.* 5. denique ſummus Pontifex ſemel in anno die feſto expiationis, ſolus ſancta ſanctorum ingreſſus, ſanctuarium, & thymiamatis altare vituli ſanguine aſpergens, à peccatis populum expiabat; pro ſeipſo, domo ſua, & vniuerſo populo preces fundens, vt habetur Exodi 30. & Leuit. 16. E contrariò Caiphas iniquiſſimi concilii locum ingreſſus, Chriſti Domini fundendo ſanguine, ſacrilegi ſceleris reos. fœdoſque Iudæos, & ſeipſum reddidit, dicens: *Expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.*

Ioan. 6.

Libro 6 de bello Iudaico.

Ier. 11.

Vos neſcitis quidquam, nec cogitatis; quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem à ſemetipſo non dixit. ſed cum eſſet Pontifex anni illius prophetauit.

10. CHriſti mortem Iudæis expedire pronunciauit Caiphas; ne temporalis dominii, & vitæ periculum Iudæi ſubirent; aſſerens ipſos à Romanis puniendos, ſi Chriſtum, vt Meſſiam ad Iudæam regendam à Deo miſſum, incolumem eſſe ſinerent. Contra verò Spiritus Sanctus per eadem verba humano generi Chriſti mortem ſalutarem fore ſignificauit; ne æternæ damnationis exitium incurreret. *Deus, qui linguas infantium facit eſſe diſertas,* malignantium linguas propheticas efficere poteſt. *Verumtamen,* vt ait Theophylactus, *Gratia ſpiritus ore Caiphæ, vſa eſt ad prædicendum futura; tametſi pollutum eius cor non attigerit.* Non enim à Chriſti morte humani generis ſalutem prouenturam Caiphas intelligebat. Ideo benè à Dauide dicitur, *Vox Domini,* hoc eſt Domini prophetica reuelatio, *intercidentis flammam ignis:* ſiquidem non ſolùm externa figura, & colore; ſed etiam interno odio, & ardore ignem, flammamque Caiphæ lingua referebat. Hanc Dominus ita intercidit, vt externa quidem verba futuro euentui conformia proferret; eorum tamen verum ſenſum nullo pacto Caiphas intelligendo ſignificaret. *Deus*

Sap. 1. 10. 21.

Caiphas eũ Chriſtum occidendũ pronunciaret, Deus intercidit flammam ignis.

Pſal. 28.

1. ad Cor. 4.

A *igitur, qui teſte Apoſtolo, dixit,* hoc eſt, iuſſit; *de tenebris lucem ſplendeſcere;* idem à Caiphæ ore ignorantiæ tenebris obducto arcanum redemptionis myſterium ſplendeſcere voluit. Origenes tom. 3. in Ioannem cum de his Caiphæ verbis diſſereret; meminit hiſtoriæ Numer. 22. vbi aſina diſtinctis vocibus allocuta dicitur Balaamum. Hinc benè Gregorius 27. Moral. c. 1 ait: *Sicut irrationale animal rationis verba edidit; nec tamen ad permutationem naturæ rationalis acceſſit: ita ſæpe quilibet indignus ſancta verba per prophetiæ ſpiritum accipit; ſed tamen ad promerendam ſanctitatis gloriam non pertingit; vt & ſupra*
B *ſe loquendo emineat; & infra ſe viuendo torpeſcat.* Porrò quamuis Caiphæ ſententia nihil futurum prædiceret; ſed quid in præſentia expediret, ſignificaret; nihilominus adhuc prophetia dici potuit; non ſolùm quia in ea tamquam in cauſa mors Chriſti futura includebatur, vt docet Cornelius; ſed etiam, quia occultum erat myſterium redemptionis humanæ ex Chriſti morte proueniens: *Prophetia autem eſt dicere aliquid occultum, quod alij homines neſciunt,* vt docet Toſtatus 1. Reg. c. 19. quæſt. 31. vbi multa eruditè diſſerit de variis prophetandi generibus; docetque quomodo Saül peccator prophetaſſe in ſacro textu dicatur. Ex allatis Caiphæ verbis colligi-
C tur vera ſententia, quam docet S. Auguſtinus 12. confeſſ. c. 18. c. 25. 26 31. & 32. citatus à S. Thoma Auguſtinum ſequente p. p. q. 1. a. 10. in corpore: quam etiam ſententiam confirmat Concilium Lateranenſe cap. firmiter de ſumma Trinitate: ſcilicet eiuſdem ſententiæ ſacræ Scripturæ poſſe eſſe plures litterales ſenſus; non ſolùm inter ſe ſubordinatos, tamquam figuram, & figuratum: ſed etiam diſſimiles, & diſparatos, vt patet in Caiphæ verbis, in quibus vidimus alium eſſe ſenſum litteralem iuxta mentem Caiphæ; alium iuxta intentum Spiritus ſancti. Sic Ioannis octauo, cum à Iudæis Chriſtus Samaritanus appellatur; ab ipſis ſignificatur eſſe Schiſmati-
D cus; quales erant Samaritani, qui in aliquibus, Gentilium ritus ſequentes à Moſaïca lege deſciuerant. Sed à Spiritu Sancto per Samaritani nomen Chriſtus ſignificatur eſſe humani generis cuſtos. Nam, vt notat Gregor. hom. 18. *Samaritanus interpretatur cuſtos; & ipſe veraciter cuſtos eſt, De quo Pſalmiſta ait: Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, in vanum vigilant. qui cuſtodiunt eam: & cui per Iſaiam dicitur: Cuſtos quid de nocte? Cuſtos quid de nocte? Reſpondere noluit Dominus: Samaritanus non ſum. Cuſtos namque humani generis, ſi Samaritanum ſe non eſſe diceret. eſſe ſe cuſtodem negaret.*

11. Sic etiam num. 23. & 24. cum Balaam inuitus (vt placet Abulenſi) benediceret Iſraëlitis,
E per verba Balaami, clarus ſenſus propheticus futurorum intendebatur à Spiritu Sancto; ſenſus verò planè obſcurus, materialis, & diuerſus ipſi Balaamo repræſentabatur. Exempli gratia, cum prædiceret: *Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget virga de Iſraël; & percutiet duces Moab, vaſtabitque omnes filios Seth:* per ſtellam, & virgam inſignem aliquem Dei fauorem, virumque aliquem victoriis inclytum, regnaturum in Iſraël, hoſteſque domiturum intelligebat; non autem Meſſiam verum Dei filium iuxta verum ſenſum litteralem, & propheticum intentum à Spiritu Sancto. De Meſſia autem vaticinium illud interpretatur Origenes in librum numer. hom. 13. 15. 18. Epiphanius in Epitome: Cyprianus ſerm. de ſtella, & Magis: Ambroſ. 2. in Lucam, Euſebius

Caiphas Balaami aſinæ loquenti comparatur.

Prophetia eſt occulta pronunciare. 1. Reg. 18. 10.

Scripturæ ſacræ in eadem ſententia plures litterales ſenſus eſſe poſſunt. Hic & in ſequent.

Pſal. 126.

Iſa. 21.

lib. 9. demonſtrat cap. 1. & alii. Cenſendum autem non eſt ſacroſanctum Incarnationis myſterium, æternique Verbi ſub mortali carne aduentum innotuiſſe Balaamo impio ariolo, qui à dæmone auguria, & diuinationes captabat teſte Cyrillo lib. 6. de Adoratione. *Balaam famoſiſſimus erat in arte Magica, & in carminibus noxijs præpotens*, ait Auguſtinus ſerm. 103. de tempore. Bene enim de ſeipſo Balaam ait: *Dixit homo, cuius obturatus eſt oculus*: eo quod clarè quæ loquebatur, non intelligebat.

Abulenſis ſententia de litterali ſenſu refellitur. Toſt. q. 28. in c. 13. Matth.

12. Ex dictis patet duas extremas opiniones circa ſenſum litteralem ſacræ Scripturæ eſſe falſas. Prima eſt Toſtati aſſerentis ſenſum litteralem illum eſſe, qui à Spiritu Sancto intenditur: ſed iuxta hanc definitionem etiam ſenſus myſtici eſſent litterales; cum verè præter ſenſum litteralem, à Spiritu Sancto intendantur: & Caiphæ ſenſus de morte Chriſti, iuxta mentem ipſius verè fuit litteralis; licet à Spiritu Sancto non intentus. Altera huic oppoſita opinio eſt, ſenſum litteralem eſſe illum, qui ab immediato ſacræ Scripturæ authore, vel ab immediatè loquente ſpectatur; etiamſi non intendatur à Spiritu Sancto. Pro hac ſententia ratio affertur, quia ſenſus Caiphæ litteralis eſt, vt diximus; aliique huiuſmodi in ſacra Scriptura reperiuntur ſenſus, qui tamen à Spiritu Sancto, quippe falſi, & impii non intenduntur. Sed contra eſt primò, quia tales ſenſus, licet non intendantur à Spiritu Sancto, præcognoſcuntur tamen; & tales, quales ſunt, referendo, non aſſerendo, in ſacra Scriptura ponuntur. 2. poſſunt in ſacra Scriptura eſſe plures ſenſus litterales veri, & pii; quamuis ii omnes ab immediato authore non cogniti, atque adeò non intenti fuerint. Quare Auguſtinus 12. confeſſ. c. vlt. ait: *Domine, numquid Spiritum tuum bonum latere potuit quidquid erat in eis verbis tu ipſe reuelaturus legentibus poſteris; etiam ſi ille, per quem dicta ſunt, vnam fortaſſis ex multis veris ſententiam cogitauerit?* Maneat igitur ſenſum litteralem eſſe illum, quem immediatè, & proximè verba ſignificant; ſiuè verba propria ſint, ſiue tranſlata. Quare litteraliter, quamuis tranſlato verbo ad Philippen. 4. dicitur ab Apoſtolo: *Gauiſus ſum vehementer, quoniam tandem aliquando refloruiſtis*; hoc eſt nouo charitatis affectu reuiguiſtis, vt iuxta litteralem ſenſum explicat Chryſoſtomus. In illis verò metaphoricis locutionibus: *Ego ſum vitis vera, & vos palmites.* Ioannis 15. *Vos eſtis ſal terræ.* Matth. c. 5. *De petra melle ſaturauit eos*: vt ſenſus litteralis habeatur, ſubintelligenda eſt particula ſimilitudinis, *Sicut*, iuxta idioma Hebræum. Quæ particula interdum omittitur, vt Pſal. 10. *Tranſmigra in montes ſicut paſſer*; vbi in Hebræo textu particula illa, *ſicut*, non habetur.

Senſus litteralis in ſacra Scriptura quinam ſit.

Pſal. 80.

13. Porrò ex allata Caiphæ ſententia verè patet humanam prudentiam, & ſollicitam regiminis curam in iniquiſſimam verſutiam degenerare; cum ſpreto debito iure, à propria tantùm vtilitate, & à diaboli ſuggeſtione politici Principes directionem accipiant. Quod ſerpentis exemplo præcepti tranſgreſſionem Euæ ſuadentis, probat Rupertus lib. 3. in Gen. c. 2. dicens. *Sciendum, quòd ſerpens antequam fieret organum diaboli ad perditionem hominis, ſapiens, vel prudens poterat dici. Vnde in alia editione ſcriptum eſt: ſerpens erat ſapientior cunctis animantibus terræ. Poſtquam autem prudentia eius malitiæ diaboli coniuncta eſt, & opportunum miniſtrium mortis præbuit, callidus, & nequam, ſiue verſipellis rectius poteſt*

A *nuncupari. Prudentia namque eius antequam illi patri mendacij miniſterium præbuiſſet, talis erat, vt diſcipulis Chriſti ipſo teſte Chriſto, adhuc imitabilis ſit. Ait enim Matth. 10. Eſtote prudentes, ſicut ſerpentes.*

Quòd Ieſus moriturus erat pro gente: & non tantùm pro gente; ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum.

14. NOn ſolùm pro gente Iudaïca; ſed etiam pro Gentilibus regionis, vanæque religionis diuerſitate diſperſis Chriſti, mors, & redemptio futura erat. Nomine autem filiorum Dei intelligi puto non ſolùm prædeſtinatos, vt cenſet Toletus; ſed etiam fideles vniuerſos per ſacri Baptiſmatis lauacrum in adoptionem filio-
B rum Dei ritè naſcituros: hi enim in ſanctæ Eccleſiæ vnitatem congregandi erant. Quare ſi *in vnum* intelligeretur in vnum cœleſte regnum; tunc quidem nomine filiorum Dei tantùm prædeſtinati ſignificarentur. Quia tamen *in vnum* intelligitur communiter etiam iuxta Toletum, vnum Eccleſiæ ouile; ideo Dei filii fideles omnes per Baptiſmum intra Eccleſiæ gremium ritè admittendi debent intelligi. *Videte* inquit Ioannes, *qualem charitatem dedit nobis Pater, vt Filij Dei nominemur, & ſimus.* Quibus verbis Apoſtolum non prædeſtinatos tantùm, ſed fideles omnes Dei amicos alloquitur teſte Hincmaro, & Alphonſo de Caſtro contra Prædeſtinatianos hæreticos, & Caluiniſtas. De quo citatur Ar-
C nobius in pſalmos, apud Maldonatum Ioannis 3.

Ep. 1. c. 3.

Hincmarus lib. contra Prædeſtinatianos Alphonſ. de Caſtro contra hær. verbo Prædeſtinatio.

15. Circa nomen filiorum Dei fidelibus Dei amicis attributum, notanda eſt Varronis ſententia, quam refert Auguſtinus 3. de ciuit. c. 4. ſcilicet: *Vtile eſſe ciuitatibus, vt ſe viri fortes, etiamſi falſum ſit, ex Dijs genitos eſſe credant; vt eo modo animus humanus veluti diuinæ ſtirpis fiduciam gerens, res magnas aggrediendas præſumat audacius, agat vehementius; & ob hoc impleat ipſa ſecuritate felicius.* Hinc ait Auguſtinus: *Putata ſunt ciuibus etiam de ipſis Dijs prodeſſe mendacia.* Fidelis Dei amicus ad res magnas generoſo animo aggrediendas, mendacia ſibi confingere non debet;
D cum per infuſam gratiam diuinæ conſors factus naturæ verè filius Dei ſit, & nominetur. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt Filij Dei nominemur, & ſimus*, ait Ioannes. *Agnoſce, ô Chriſtiane, dignitatem tuam: & diuinæ conſors factus naturæ, noli in veterem vilitatem degeneri conuerſatione redire. Memento cuius capitis, & cuius corporis ſis membrum*, ait S. Leo ſer. 1. de natiuitate.

Dii ſe genitos cum Ethnici aliquã crederent, id illis ad magna aggredienda proderat.

Ep. 1. c. 3.

Ab illo ergo die cogitauerunt, vt interficerent eum.

16. NOn quòd & antea iam id non cogitaſſent; cum ſuperius in eius necem conſpiraſſe; &
E eum comprehẽdere ſæpius voluiſſe legantur. Sed quia tunc firmiter, & fixo animo ſe ſcelere perficiendæ mortis eius conſtrinxerunt; & quàm citiſſimè poſſent, iniqua ſua conſilia perpetrare decreuerunt*, ait Cyrillus. Quare bene de iis vaticinatus eſt Dauid Pſal 73. *Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper.* Ex ſuperbia enim Chriſtum Phariſæi inſectabantur; eò quòd eius famam, & gloriam quotidie apud populum propter miracula creſcere, & Phariſaïcæ ſectæ præferri cernerent. *Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper*: legunt alii *creſcit, augeſcit ſemper.* Arbores, quò

Superbia Phariſaïcæ augmentũ.

quò profundiores radices centrum verſus demittunt, eò ſublimius verticem ad cœlum attollunt. Similiter Phariſaïca ſuperbia velut arbor, in qua nidificabant dæmones, in Dei filium ſe extulit, eò quòd radice ad Tartara tenderet. Ex Auguſtino *ſuperbia deorſum cor demittit.* Quare quò magis ex ſuperbiâ deorſum cor demittitur; eò audatiùs, & ſublimius humanum cor ſuas machinationes in cœlum attollit.

Auguſt. 4. de Ciuit. c. 13

Superbia deorſū cor deprimit.

17. Porrò cum tam facilè Caiphæ venenum in reliquos diffuſum fuerit; planè conſtat quàm noxium reipublicæ ſit malum caput; cum inde facilè peſtis in membra reliqua diffundatur. Prouerb. 29. v. 12. legit S. Paſchaſius: *Rex iniuſtus omnes miniſtros habebit impios.* Ex quo patet, quæ ex capite prouenit, creſcere in membris luem: ex Principis enim iniuſtitia, in miniſtros

Princeps iniquus quàm ſit Reipublicæ noxius.

A non iniuſtitiæ tantum, ſed impietatis malum, quod maius eſt, deriuari dicitur iuxta citatam Salomonis ſententiam.

Ieſus ergo iam non in palā ambulabat apud Iudæos; ſed abijt in regionem iuxta deſertum, quæ dicitur Ephrem; & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis.

18. HVc reuocanda ſunt, quæ diximus Sabbato poſt Domin. 4. Quadrag. in illa B verba: *Nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora eius.* Et Dominica Paſſionis in illa verba: *Ieſus autem abſcondit ſe.* Et fer. 3. eiuſdem Dominicæ paſſionis in illa verba: *Ambulabat Ieſus in Galilaam; non enim volebat in Iudaam ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere.*

SABBATVM

POST DOMINICAM PASSIONIS.

Cogitauerunt Principes Sacerdotum, vt & Lazarum interficerent, &c. *Ioan.* 12.

Euangelij nexus, & ordo.

1. SI *oblitus fuero tui Ieruſalem, obliuioni detur dextera mea. Adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi non meminero tui: ſi non propoſuero Ieruſalem in principio lætitiæ meæ*, dicitur Pſal 136. Hæc verba maximè Redemptori hoc in Euangelio conueniunt. Nam Chriſtus Dominus Ieroſolymam veniens plurima hic lætitiæ incentiua habuit. Primò ingentem populi plauſum, qui eum in vrbem aduentantem, vt Ieroſolymæ Regem exultans excipiebat: *Turba multa, quæ venerat ad diem feſtũ, cum audiſſet, quòd venit Ieſus Ieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei, & clamabant: Hoſanna, benedictus, qui venit in nomine Domini Rex Iſrael.* Secundò publicum turbæ teſtimonium de Lazaro diuinitus ad vitam reuocato: *Teſtimonium perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocauit de monumento, & ſuſcitauit eum a mortuis.* Tertiò ardens Gentilium deſiderium ipſum Dominum videndi: *Erant quidam Gentiles ex his, qui aſcenderant, & adorarent in die feſto: hi ergo acceſſerunt ad Philippum, qui erat à Bethſaida Galilææ; & rogabant eum dicentes: Domine, volumus Ieſum videre.* Quartò ad augendam apud Iudaicum populum Redemptoris gloriam: *Venit vox de cœlo: Et clarificaui, & iterum clarificabo.* Quintò proxima iam de diabolo victoria: *Nunc princeps huius mundi eijcietur foras.* Nihilominus tot inter lætitiæ incentiua ad nouam Ieruſalem, hoc eſt Eccleſiam à ſe propria morte fundandam, ſingulariter animum, memoriamque dirigere Dominus voluit dicens: *Si granum frumenti ca-*

Chriſtus paſſioni proximus, Ieroſolymā veniens quinque lætitiæ incentiua habuit.

A *dens in terram mortuum fuerit, multum fructum affert. Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum.* Propoſuit igitur Dominus Ieruſalem, ideſt Eccleſiam in principio lætitiæ ſuæ; hoc eſt eum ſuper omnes iucunditates, vt primam, & ſummam lætitiam habuit.

Cogitauerunt Principes Sacerdotum, vt & Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum.

B 2. SAcerdotum princeps, cum ſingulariter, & abſolutè dicitur, ſummum ſacerdotem, ſeu Pontificem ſignificat, vt Matthæi 26. n. 57. *Tenentes Ieſum duxerunt ad Caipham principem ſacerdotum.* Sed hîc ſacerdotum principes, vel ij dicuntur, qui antea pontificis dignitatem obtinuiſſent; vt ſupra c. 11. *Collegerunt Pontifices, & Phariſæi concilium*: vel probabilius intelliguntur ij, qui ſacerdotum claſſibus præficiebantur. Nam, vt Paralip. 1. c. 24. habetur, diuiſit Dauid ſacerdotes omnes in viginti quatuor claſſes; in ſedecim ſcilicet conſtantes ex nepotibus Eleazari, C qui Aaronis maior filius fuit: & in claſſes octo conſtantes ex nepotibus Ithamari, qui fuit Aaronis filius minor. Eleazari autem claſſes præponebantur claſſibus Ithamari: quare illi ſacerdotes primi ordinis; hi verò ordinis ſecundi ſacerdotes dicebantur. Rurſus hæ claſſes cum ſingulis hebdomadis per vices ſuas Templo miniſtrarent; hinc factum eſt, vt etiam vices dicerentur. Sic Lucæ 1. Zacharias præcurſoris pater dicitur *Sacerdos de vice Abia*, hoc eſt ex claſſe,

Sacerdotum Principum nomine qui intelligātur.

Sacerdotes in viginti quatuor claſſes à Dauide diuiſi.

cui Abias ſacerdotum princeps præſidebat. Dicuntur etiam hæ claſſes 2. Paralip. c. 20. *turmæ:* nec mirum; nam, vt ait Ioſephus lib. 2. contra Appionem. *Hæ ſacerdotum claſſes*, quas *tribus* appellat, *ſingulæ habent hominum pluſquam quinque millia.* Quare, cum in tam ingenti ſacerdotum multitudine debita pietas, & ſanctimonia non reperiretur; ſed potius auaritia, ambitio, & hypocryſis, illud Iſaiæ 9 verè de ea multitudine verificari potuit: *Multiplicaſti gentem, non magnificaſti lætitiam*: lætitiam ſcilicet, quæ ex debito fructu afferendo à tam magna multitudine expectabatur. Caueamus ne idem de iis, qui in Euangelica lege ſacris ordinibus initiati ſunt, dici poſſit. Certè S. Bernardus de ſuæ ætatis Clericis ait: *Multiplicaſti gentem, Domine non magnificaſti lætitiam; dum nihil minus appareat deceſſiſſe meriti, quàm numeri acceſſiſſe. Currunt paſſim ad ſanctos ordines; & reuerenda quoque ſpiritibus Angelicis miniſteria homines apprehendunt ſine reuerentia, ſine conſideratione. Neque enim ſignum Regni occupare cæleſtis, aut illius timent imperij geſtare coronam; in quibus auaritia regnat, ambitio imperat, dominatur ſuperbia; ſed & iniquitas, & luxuria etiam principatur.* Idem Bernardus Ser. 1. in conuerſione S. Pauli ait: *Heu, heu, Domine Deus, quia ipſi ſunt in perſecutione tua primi, qui videntur in Eccleſia tua primatum diligere, gerere principatum. Nunc autem dati ſunt ſacri ordines in occaſionem turpis lucri; & quæſtum æſtimant pietatem. Copioſiſſima ſiquidem pietatis inueniuntur in ſuſcipienda, imnw accipienda magis animarum cura; ſed hæc apud eos cura minor, & de animarum ſalute nouiſſima cogitatio eſt.* Similiter in declamationibus Ser. 1. Bernardus conqueritur: *Dotatas, & ditatas videmus Eccleſias à potentatibus, & diuitibus huius ſeculi. Sed heu data eſt ipſa prouidentia eorum in occaſionem carnis: & qui ſibi pariter, atque alijs in cælo tabernacula æterna parare debuerant, in terra coniungunt domum ad domum, & agrum copulant agro.* Ibique plura proſequitur.

Sacerdotũ ſingulæ claſſes pluſquã quinque millia ſacerdotum continebant.

Clericos contra, & ſacerdotes ſancti Bernardi reprehenſio. *Ser de conuerſ. ad Cleric. c. 29.*

3. Gillius dialogo 5. narrat, cum coram Innocentio 4. vis pecuniæ magna numeraretur, dixiſſe Pontificem ſancto Thomæ Aquinati, qui aderat: *Videſne, Thoma, Eccleſiam, non amplius ſicut olim, cum primùm cœpit, dicere poſſe: Argentum, & aurum non eſt mihi?* Cui S. Thomas modeſtè reſpondit. *Nec poteſt nunc imperare claudo dicens: ſurge, & ambula.* S. Hieronymus ſcripturus hiſtoriam ſancti Malchi ait: *Hiſtoriam ſcribere diſpoſui ab aduentu Saluatoris vſque ad ætatem noſtram; id eſt ab Apoſtolis, vſque ad noſtri temporis fæcem; quomodo, & per quos, Chriſti Eccleſia nata ſit, & adulta perſecutionibus creuerit, Martyrijs coronata ſit: & poſtquam ad Chriſtianos Principes venit; potentia quidem, & diuitijs maior, ſed virtutibus minor facta ſit.*

Innocẽtius quartus cũ Eccleſiæ diuitias oſtẽtaret, S. Thomas quid arguté reſponderit. *Act. 3.*

4. Sed, vt in Iudæam ad ſacerdotum Principes redeamus; certè cum ingenti ſacerdotum multitudine eorum vitia creuerant; idque maximè in ſacerdotum Principibus; quos hic videmus prius de Chriſti Domini, deinde de Lazari morte per ſummam impietatem decreuiſſe. Vtinam dici potuiſſet tunc: *Sicut populus, ſic ſacerdos.* Populus quidem Chriſtum, vt Iſraëlis regem plauſibus excipiebat; dum impii ſacerdotum principes ei, eiuſque Diuinitatem teſtanti rediuiuo Lazaro mortem machinabantur. Qui aliis, vt Principes præſident, *Anguli* in ſacra Scriptura appellantur 1. Reg. 14. *Applicate huc vniuerſos angulos populi.* Iudicum 20. *Omnes anguli populorum, & cunctæ Tribus Iſraël in Eccleſiam populi Dei conuenerunt.* Si boni Principes ſunt, Anguli dicuntur, quòd velut anguli maioribus, magiſque conſpicuis lapidibus, hoc eſt virtutibus muniti rempublicam fulciant, firmamquè reddant. Si verò Principes mali ſint, quales iſti ſacerdotum Principes erant; Anguli dicuntur, quod velut anguli ſordium receptacula eſſe ſoleant, *Vbi anguli, ibi ſine dubio ſordes*, ait Bernar. Ep. 11.

Sacerdotũ Principes apud Iudæos populo peiores *Iſai. 24.*

Principes cur anguli in ſacra Scriptura appellantur

5. *Cogitauerunt ergo*, ſeù ex Græco textu, *Conſultauerunt ſacerdotum Principes*, Lazarum per dolum interficere, vt viuum teſtimonium de diuina virtute in Chriſto operante, mortuoſquè ad vitam reuocante de medio tollerent. Verè de iis Dominus Dauidis ore vaticinatus eſt Pſ. 37. *Qui inquirebant mala mihi, locuti ſunt vanitates, & dolos tota die meditabantur.* Verè dolos tota die meditabantur; cum ſuperiori capite de Domino, hic de Lazaro interficiendo cogitaſſent. Sed verè vanitates ſua inconſultatione loquebantur. Vaniſſimum enim erat ad occultandam Domini, qui Lazarum ſuſcitauerat, famam, Lazarum interficere. 1. quia, vt notat Auguſtinus, Dominus, qui antea mortuum Lazarum ſuſcitauerat, poterat etiam eumdem occiſum iterum ad vitam reuocare. 2. quia Dominus, qui è Bethaniæ ſepulchro Lazarum rediuiuum extulerat; poterat etiam impediendo Lazari necem, eumdem Lazarum è ſepulchro illo eripere; de quo dicitur Pſ. 13. *Sepulchrum patens eſt guttur eorum: quorum os maledictione, & amaritudine plenum eſt: veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem*; ſanguinem ſcilicet innocentem, qualis Lazari ſanguis erat. Verè autem tali è ſepulchro Lazarum Dominus eripuit; cum irritas contra Lazarum Iudæorum inſidias reddiderit; ipſumque Lazarum per triginta annos ſuperſtitem conſeruauerit. 3. denique vanitates loquebantur, quia quamuis Lazarum interfeciſſent, ſuam quidem peruerſitatem manifeſtaſſent; Domini autem miraculum occultare nequiuiſſent; quia *teſtimonium perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocauit de monumento, & ſuſcitauit eum à mortuis.*

Phariſæorũ doloſæ cogitationes triplici ex capite vanæ, & irritæ. Hîc, & n. ſequenti.

De Lazaro ſuperſtite vide F. 6. Dom. 4.

In craſtinum autem turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, &c.

6. QVæ hic de celebri Redemptoris in vrbem Ieroſolymam ingreſſu, populique plauſu dicuntur, ſequenti Euangelio, vbi hæc iterum habentur, explicantur.

Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos: Videtis, quia nihil proficimus? Ecce mundus totus poſt eum abijt.

7. NIl mirum eſt Phariſæos ad opprimendam diuinam Domini lucem, & gloriam nihil proficere: nihil enim proficeret arida ſtipula ſi inſurgendo ignis ſplendorem opprimere conaretur. *O infelix ſtipula* (Phariſæis Rupertus ait) *hic Deus noſter ignis conſumens eſt; & tu illum opprimendo proficeres? Deficies potius, & conſumeris; quia non ſtipula ignem, ſed contra ſtipulam ignis conſumit. Quanto illum pertinacius incumbendo preſſeris, tantò amplius flammam ſuæ charitatis cum tui detrimento dilatabit.*

Deu. 4. 24. Phariſæi ſtipulæ, Dominus igni cõparatur.

8. Sed dicendo: *Ecce mundus totus poſt eum abijt*, verè *mentita eſt iniquitas ſibi.* Si mundus totus poſt eum abiit; non eſt, cur Romani Chriſti celebritate offenſi in Iudæorũ perniciem venturi timeantur. Sed inuidi Phariſæi ad maiorem *Pſal.* 26.

Chriſto conflandā inuidiam hyperbolicè loquuntur. Hoc præterea inuidorum eſt propriū alienos honores multò maiores exiſtimare. Sic Gen. 37. cum Ioſeph inuidis fratribus ſomnium narraret dicens: *Putabam nos ligare manipulos in agro; & quaſi conſurgere manipulum meum, & ſtare; veſtroſque manipulos circumſtantes adorare manipulum meum. Responderunt fratres eius: Numquid Rex noſter eris, & ſubiiciemur ditioni tuæ? Hæc ergo cauſa ſomniorum, atque ſermonum inuidiæ fomitem miniſtrauit.* Vilis paleæ manipulus ſupra ipſorum manipulos aſſurgens, veluti regius honor Ioſephi fratribus præ inuidia videbatur. Et è paleis, iiſquè non realibus, ſed ſomniatis liuoris flamma incendium excitare potuit. A

Inuidis alieni honores maiores videntur.

Erant quidam Gentiles ex his, qui aſcenderant, vt adorarent in die feſto. B

9. Circa hos Gentiles tres ſententiæ ſunt; prima, media, & extrema. Prima aſſerit fuiſſe Iudæos, qui in Gentilium regionibus viuebant. Media aſſerit fuiſſe Gentiles, ſed proſelytos, hoc eſt aduentitios; qui vel re, vel in voto iam circumciſi, Iudæorum religioni credebant. Extrema docet fuiſſe planè Gentiles: & hæc ſententia videtur probabilior. Si enim verè Iudæi fuiſſent, eos Gentiles Ioannes non nominaſſet, ſed Iudæos; quamuis inter Gentiles vixiſſent: ſicut Act. 2. dicitur: *Erant in Ieruſalem habitantes Iudæi, viri religioſi ex omni natione, quæ ſub cælo eſt.* Similiter ſi proſelyti fuiſſent; hoc potius nomine eos Euangeliſta appellaſſet; cum non infrequens tale nomen in ſcriptura reperiatur: vt Act. 2. *Iudæi quoque, & proſelyti. Cretes, & Arabes.* Erant ergo hi, qui Ieroſolymam aſcenderant ad diem feſtum planè Gentiles. Hanc ſententiam indicare videtur Rupertus; qui de Gentilibus iſtis, ſicut Chananæa verè Gentilis de ſeipſa dixerat, ait: *Cupientes ſaturari de micis, quæ de menſa cadebant; immo & tamquam catelli ſub menſa dominorum reſidua fragmenta colligere venerant.* Porro Gentiles etiam religionis cauſa Ieroſolymam venire ſolitos patet ex Eunucho Candacis Reginæ Act. 8. & aliis. C

Gentiles religionis cauſa Ieroſolymam veniebant.

Hi ergo acceſſerunt ad Philippum qui erat à Bethſaida Galilææ, & rogabant eum dicentes: Domine, volumus Ieſum videre. D

10 De Magdalena Ioannis 20. dicitur: *Exiſtimans, quia hortulanus eſſet, dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi.* Magdalena præ amoris magnitudine, quem hortulanum putabat, Dominum appellauit; eò quod ei Chriſtum Redemptorem, quem anxiè quærebat, indicare poſſet. Sic Gentiles iſti Philippum pauperem piſcatorem Dominum appellant, eò quod ad Ieſum videndum poſſet aditum aperire. *Quomodo confractum cor habent erga Dominum Dominorum; cum interceſſorem ambientes, ſeruum Domini vocant Dominum?* ait Rupertus. Fidelis quæque anima ingenti Dominum videndi deſiderio accenſa, ei cum Auguſtino dicat: *Cur faciem tuam abſcondis? Fortè dicis: Non videbit me homo, & viuet. Eia, Domine, moriar, vt te videam, vt hic moriar. Nolo viuere, volo mori: diſſolui cupio, & eſſe cum Chriſto. Mori deſidero, vt videam Chriſtum: Viuere renuo, vt viuam cum Chriſto.* E

Tom. 9. in ſoliloquiis cap. 1. Exodi 33 Ad Philip. c. 1. 2. 3.

Venit Philippus, & dixit Andreæ: Andreas rurſum, & Philippus dixerunt Ieſu.

11 De Ruben dixit Iacob Gen. 49. *Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium filiorum meorum,* iuxta Septuaginta interpretes. Cum Andreas primogenitus Domini fuerit, cumquè eius nomen fortitudinem ſonet, benè ei à Domino dici poteſt: *Primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium filiorum meorum.* Cum igitur Gentiles per veram fidem in Dei filios eſſent adoptandi; id per Andream tamquam per aliorum filiorum principium, ac primogenitum fieri oportuit; vt foret ipſe primogenitus in multis fratribus. Primogenitus accipiebat duplicem partem hæreditatis paternæ. Hinc Deut. 21. n. 17 dicitur: *Agnoſcet primogenitum; dabitque ei de his, quæ habuerit, cuncta duplicia.* Andreas ergo duplicem partem tamquam Domini primogenitus habere debuit: per primitias ſcilicet Iudæorum, atque Gentilium. Antea enim adduxerat ad Chriſtum fratrem ſuum Petrum: nunc ad eundem Dominum primitias Gentium affert.

Andreas apoſtolus, Domini Primogenitus.

Primogenito cuncta duplicia dabantur.

Ieſus autem reſpondit eis dicens: Venit hora, vt clarificetur filius hominis.

12. Venit hora, hoc eſt tempus aduentat, & iam proximum eſt. Eodem ſignificatu Ioan. 4. dicitur: *Scio, quia Meſſias venit*: hoc eſt, propinquus eius aduentus eſt. Proxima autem hæc Chriſti clarificatio eſt Euangelicæ legis notitia per Apoſtolos ad Gentes omnes promulganda, poſt completam humani generis redemptionem per Chriſti mortem, quæ iam imminebat. Ex iſtis ergo Gentium primitiis Ieſum magno affectu videre cupientium prænunciat ipſe Dominus vberem è Gentilium conuerſione meſſem fore colligendam.

Chriſti clarificatio Euangelicæ legis notitia.

Amen, amen dico vobis: Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.

13. Similitudine ex frumenti grano accepta duo indicantur; ſcilicet ex Domini paſſione, & morte maximam fidelium multitudinem naſcituram; ſicut ex frumenti grano plures frumenti ſpicæ germinant. Significatur præterea Dominum planè innocentem crucis mortem ſubiiſſe, vt alios per fidem viuificaret; cum ipſe morte planè indignus foret. Nam quæ in terram proiiciuntur, omninò vilia, & nullius pretii ſunt: nihilominus frumenti granum, quamuis ſincerum, & in cibum ſit optimum, in terram proiicitur, non vt vile aliquid; ſed vt in vberem ſegetem germinare poſſit. *Non idcircò moriturus eſt filius hominis,* ait Rupertus, *quia peccati, vel mortis debitor eſt; ſed ob hoc, vt vna mors eius multorum vitam fructificet. Sicut granum frumenti non idcirco proiicitur in terram, quia vitioſum eſt; ſed quia ſic proiectum, cum fuerit mortuum, id eſt a ſolito vigore ſuo per humorem terræ defectum, rurſus germinando reſurget, & multa ſecum grana referet. Eat igitur hoc frumenti granum, & mortificetur in infidelitate Iudæorum; vt proiectum in ſepulchro reuiuiſcat, & multiplicetur fide populorum: ſicquè multam in horrea cæli meſſem referat; quod ſi mortuo-*

Chriſtus frumenti grano in terram cadenti duplici ex capite comparatus.

In Ioā. l. 10.

In fines Apologetici.

luiſſet, ſolùm ſe recipere potuerat. Si iuxta Tertullianum, *ſanguis martyrum ſemen eſt Chriſtianorum*; ad Chriſtianos germinandos quantò fœcundius ſemen Chriſti ſanguis erit?

Chriſti paſſio cur Gentilibus ſtultitia videatur.

Iſai. c. 53.

14. Apoſtolus 1. ad Cor. c. 1. ait: *Prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam.* Nam ſi quis aſſereret magnam pomorum copiam ex arbore naſcituram, ſi ea è terra eradicetur, ſtultus profectò haberetur. Nihilominus arbor vitæ Chriſtus Dominus per crucis mortem eradicatus, ingentem fidelium numerum protulit. Ideo de Redemptore dixit Iſaias: *Generationem eius quis enarrabit?* Hoc eſt, iuxta Dionyſium: *Quis ingentem fidelium multitudinem per baptiſmi regenerationem à Chriſto propagandam enumerabit?* Tam ingens autem prolis numerus vnde proueniet? Reſpondet Iſaias: *Quia abſciſſus eſt de terra viuentium.* Idquè iuxta æterni Patris promiſſum ibidem dicentis: *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuum.* Et additur: *Pro eo, quòd laborauit anima eius, videbit, & ſaturabitur.* De Domino autem allegoricè dicitur: *Labores manuum tuarum manducabis.* Laborauerunt diuinæ manus, cum cruci affixæ ſacri corporis pondus ſuſtinuerunt ad humani generis redemptionem: & inde animarum cibum, quem vehementer eſuriebat, ſibi Dominus comparauit: quod multò antea indicauerat dicens: *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me, vt perficiam opus eius.* Opus autem æterni Patris perfecit, cum Euangelicam fidelium Eccleſiam propria morte fundauit.

Chriſtus laborem manuum ſuarū quomodo manducauit.

Pſal. 127.

Ioan. 4.

Chriſti nomen cur vnguentū exinanitū dicitur; & quę eius ſic exinaniti efficacitas.

Lib. 1. de Virg.

15. De Redemptore Eccleſiæ ſponſo dicitur Cantic. 1. *Oleum effuſum nomen tuum, ideo adoleſcentulæ dilexerunt te.* Vbi legit Ambroſius: *Vnguentum exinanitum eſt nomen tuum, propterea adoleſcentulæ dilexerunt te.* Vnguenti, vel olei nomine iuxta phraſim Hebræam, odoriferum liquorem intelligere debemus: at odoriferi liquores, cum exinaniti euaporant, inefficaces ſunt ad alliciendum. Contra verò Chriſtus Dominus ſe per cruciatus, ſuumque nomen per opprobria exinaniuit, vt homines ad ſe alliceret. Hinc verè ei dicitur: *Vnguentum exinanitum eſt nomen tuum, propterea adoleſcentulæ*, hoc eſt fideles animæ recens conuerſæ, *dilexerunt te. O oleum vſquequaque effuſum*, exclamat Bernardus; *quàm carum, quàm vile? vile, ſed ſalubre. Si vile non eſſet, non mihi effunderetur; ſi ſalubre non eſſet, non me lucraretur. Et quid mirum ſi ſponſi effuſum eſt nomen, cum ipſe quoque effuſus ſit? Nam ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens. Denique ait: Sicut aqua effuſus ſum. Effuſa eſt plenitudo diuinitatis habitans ſuper terram corporaliter; vt de illa plenitudine omnes, qui corpus mortis geſtamus, caperemus; ac vitali odore repleti diceremus: Oleum effuſum nomen tuum.* Quare cum Apoſtolus Petrus Chriſtum crucifixum prædicaret dicens: *Certiſſimè ſciat omnis domus Iſrael, quia & Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis*: Subdit ſacer textus: *Appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia.* Ecce quomodo *Vnguentum exinanitum eſt nomen eius, propterea adoleſcentulæ*, hoc eſt fideles animæ recens conuerſæ, *dilexerunt eum.*

Ser. 15. in Cant.

Ad Philipp. 2.

Pſal. 21.

Act. 2. 36.

Apoſtolici viri, vt Chriſti bonus odor ſint, exinaniri ſe debent.

1. ad Cor. 2.

16. Diſcant hinc viri Apoſtolici, quibus cum Apoſtolo dicere conuenit: *Chriſti bonus odor ſumus*: ſi proximos ad animæ ſalutem allicere velint; ipſos oportere per labores, & ærumnas, per mortificationem, & humilitatem ſe exinanire. Sic enim, non per elegantium verborum lenocinia, non per ſcientiæ oſtentationem ſpiritualis odor animas allicit ad ſalutem. De Ioanne quidem Chryſoſtomo ſanctiſſimo, & eloquentiſſimo viro, duo illa ſimul commemorantur; ſcilicet *Incredibile eſt, & quanta mala perpeſſus ſit, & quàm multos ad Ieſu Chriſti fidem conuerterit.* Ideò Apoſtolicis viris à Domino dicitur: *Vos eſtis ſal terræ.* Sal liquefit, & totum diſſoluitur, vt à putredine carnem, in quem aſpergitur, præſeruet. Eliquari omninò per mortificationem, & exinaniri debet vir Apoſtolicus; vt à peccatorum putredine proximos liberet. Hoc de ſeipſo, ſuiſque ſeruis Dominus indicare frumenti ſimilitudine voluit dicens: *Si granum frumenti mortuum fuerit, multum fructum affert.*

Matth. 5.

Apoſtolici viri cur ſal terræ dicātur.

17. Hoc idem diuina æterni Patris ſapientia ſub humana carne ad hominum redemptionem ventura ſub multiplici olim ſimilitudine indicare voluit Eccleſiaſtici 24. dicens: *Sicut cinnamomum, & balſamum aromatizans odorem dedi: Quaſi myrrha electa dedi ſuauitatem odoris. Ego quaſi vitis fructificaui ſuauitatem odoris.*

18. Primò Chriſti odor ad eum ſequendum homines alliciens cinnamomo comparatur: hoc enim maximè redolet benè contuſum. Similiter Chriſtus Dominus, quòd pro humani generis redemptione flagellis contuſus fuerit, plagiſquè laceratus, ingentem fidelium numerum ad ſe trahere meruit, *Cinnamomi redolentiam habet, cum frangitur*, ait Hugo Cardin. Cinnamomum, teſte Plinio, in denſiſſimis vepribus, rubiſquè gignitur: inter ſpinas igitur fragrantiam attrahit. Similiter quòd Chriſtus Dominus ſpinea corona caput præcinxerit; ideo fideles animæ eius odore allectę ad eum intuendum, & ſequendum inuitantur: *Egredimini, & videte, filiæ Sion, regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater ſua. Significat*, ait Bernardus *Ieſum Chriſtum noſtrum verum Salomonem, qui eſt Salomon id eſt pacificus. Videant ergo eum peccatores in corona miſeriæ, & compungantur: Egredimini filiæ Sion, egredimini de ſenſu carnis ad intellectum mentis: de ſeruitute carnalis concupiſcentiæ ad libertatem ſpiritualis intelligentiæ: Egredimini de terra veſtra, & de cognatione veſtra, & de domo patris veſtri; & videte regem Salomonem. Mater ſiquidem Synagoga, non matrem ſe exhibens, ſed nouercam, regem noſtrum corona ſpinea coronauit.* Quare ſi Lucę 8. frumentum cadens inter ſpinas fructum non attuliſſe dicitur: ſecus in Chriſto Domino electorum frumento contigit; in ſpinas enim cadens vberrimam fidelium animarum attulit meſſem.

Chriſtus cur cinnamomo comparatur.

Lib. 12. c. 19.

Cinnamomum inter ſpinas germinat.

Cantic. 3.

Ser. 6. inter paruos. in Epiph. § 2. Ser 5. in feſto omnium SS.

19. Secundò ad eumdem animarum fructum ex Dominica paſſione prouenientem ſignificandum, balſamo ſua in paſſione Redemptor noſter comparatur: *Sicut balſamum aromatizans odorem dedi. Omnibus odoribus præfertur balſamum*, inquit Plinius; *inciditur cultellis; ſuccus è plaga manat.* Sanguis, qui è Chriſti Domini vulneribus fluxit, æterno Patri veluti cœleſte balſamum in odorem ſuauitatis fuit; & humano generi, quod in peccatis verſabatur, fuit ad peccati venenum antidotum. Peccatores enim veluti venenatæ viperæ ſunt: ideo cum ad Ioannem Domini præcurſorem pœnitentiam prædicantem peccatores acceſſiſſent, eos *Genimina viperarum*, appellauit. Porrò teſte Pauſania *plurimæ viperæ ſub balſami arboribus latitant; & ſub illis commorantes balſami potu venenum amittunt: ipſarum item morſus ob id innoxij ſunt.* Similiter peccatores Dominici ſanguinis efficacitate peccati venenum eiiciunt;

Chriſtus cur balſamo cōparatur.

Lib. 12. c. 25.

Balſami liquor ex arbore cultellis inciſa manat.

Lucæ 3.

Pauſanias in Bœoticis. lib. 9.

Viperæ balſami potu venenum amittūt, earūque morſus innoxii.

proximiſquè, quibus antea venenum afflabant, A noxii eſſe deſinunt.

Chriſtus triplicitet myrrhæ ſimilis.
Lib. 12. c. 15
Myrrhæ arbor ſpinoſa eſt, inciditur, & ante inciſionem ſponte ſudat.
Lucæ 22.
Marci 19.

20. Tertiò ad animarum fructum ex ſua paſſione prouenientem ſignificandum, in ea Dominus myrrhæ aſſimilatur: *Quaſi myrrha electa dedi ſuauitatem odoris. Myrrha*, ait Plinius, *arbor eſt non ſine ſpina: inciditur; ſudat autem ſponte priuſquam incidatur.* Sua in paſſione Dominus myrrhæ omninò ſimilis fuit; nam antequam vulnera ſubiret, in Gethſemani horto ſudorem emiſit: *Factus eſt ſudor eius ſicut gutta ſanguinis decurrentis in terram.* Secundò acutiſſimis ſpinis ſanctiſſimum caput præcingi paſſus eſt: *Imponunt ei plectentes ſpineam coronam.* Tertiò ſanctiſſimum B ſuum corpus vulneribus pluribus incidi voluit; flagellis ſcilicet, clauis, & lancea. Hinc ſuauiſſimum ſanctitatis odorem emittens fidelium animas ad ſe allexit: eaſquè ſuo ſanguine, veluti myrrhino liquore à peccatorum putredine præſeruauit. Cantic. 4. Eccleſiæ, hoc eſt fidelium iuſtorum congregationi dicitur: *Tota pulchra es amica mea; & macula non eſt in te.* Huius tam eximiæ animarum pulchritudinis cauſam præmittit Chriſtus Dominus ſanctiſſimus Eccleſiæ ſponſus dicens: *Vadam ad montem myrrhæ.* Vbi per montem myrrhæ iuxta Nyſſenum, Theodoretum, & Rupertum, Caluariæ mons ſignificatur. Montem hunc mortem ſubiturus Dominus libentiſſimè conſcendit, vt ſuæ ſponſæ, C nempe Eccleſiæ acquiſitam pulchritudinem ſeruaret, & augeret. Quare ſic Eccleſiam Dominus iuxta Theodoretum, & Pſellum alloquitur: *Quando adeo decora es, & amoris erga me vulnere ſauciata; pro te mortem oppetam, & myrrhæ montem ſponte conſcendam, ſponte volo mortem oppetere, vt fidelibus diem ſalutis aſpirem, & vmbras diſcutiam impietatis.* Sed quod mirum eſt, montem myrrhæ, hoc eſt Caluariæ montem cadauerum oſſibus potiùs, quàm arboribus conſitum, veluti amœniſſimum deliciarum locum, hortum ſuum Chriſtus Dominus appellauit: *Veni in hortum meum; meſſui myrrham meam cum aromatibus meis.* Myrrhæ meſſis fuerunt Redemptoris cruciatus; ex quibus tamen quia animarum ſalus prouenit, vnà cum amara myrrhæ meſſe D ſuauiſſima aromata iuncta fuerunt. Suauiſſima enim aromata ſunt ad Chriſtum Dominum oblectandum animæ redemptæ, & in æternam gloriam transferendæ. Quare Redemptor noſter ſic apud Rupertum loquitur: *Moriendo, atque ad infernum deſcendendo, reuerſurus cum omnibus ſanctis, & electis meis, qui me expectabant ab origine mundi, meſſui myrrham meam cum aromatibus meis.* Ideo ſancti, & Apoſtolici viri ſuum Dominum imitantes, ad animarum ſalutem labores, & ærumnas ſubeuntes Ioannis ſententia obſequuntur: *Ille animam ſuam pro nobis poſuit; & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Sic crucifixo Domino, eique myrrhæ ſimili, per labores, & ærumnas ſimiles ſancti fiunt. *Arbor myr-* E *rham ferens erat Paulus, qui quotidie moriebatur, & ipſe ſibi dabat reſponſum mortis: & per puritatem, & diuinæ vitæ inſtitutionem aromatizans, fiebat quodammodo odor vitæ iis, qui ſalui fiunt*, ait Nyſſenus.

Caluariæ mons, myrrhæ mons appellatur.
Theodoretus. Pſellus.
Cant. 5.
Animæ iuſtorum aromata Domini ſunt.
Rupertus in Cantica.
Ioan. 1. Ep. c. 3.
Paulus Apoſtolus myrrhæ arbor appellatus.
Eccl. 24.
Chriſtus ſecundum vitis ſimilis.
1. Hexamer. c. 12.

21. Quartò denique de ſeipſo Chriſtus æterni Patris ſapientia ait *Ego quaſi vitis fructificaui ſuauitatem odoris. Vitis religatur, & erigitur: reciduntur alia ſarmenta, alia propagantur*, ait Ambroſius. Dominus tamquam vitis vinculis religari, & in crucem erigi voluit; incidi ſe per vulnera paſſus eſt; ſanctiſſimum etiam corpus veluti propaginem terra obrutam in ſepulchrum demiſit. Sed inde *fructificauit ſuauitatem odoris*; ita vt tot fidelium animæ poſtea dixerint: *Curremus in odorem vnguentorum tuorum.* S. Bernardus cum Domini ærumnas, opprobria, & cruciatus percurriſſet, ait: *Quæ vitis vmquam tantum præciſa fuit? Sed quæ eſt conſolatio huius præciſionis? multus fructus.* Vini pateræ, quæ in ſacrificiis in diuinum cultum libandæ erant, ex vitis putatæ vitis expreſſum vinum habere debebant. *Ne libes Diis ex vite non putata*, aiebat Numa apud Plutarchum. Profectò Chriſti Domini ſanguis in redemptionem generis humani æterno Patri offerendus ex putata vite, nempe ex Chriſti Domini corpore vulneribus inciſo defluxit.

Canti 1.
Ser. de Paſſione.
Vinum diuino cultui libandū ex vite putata erat exprimendum.
1. Petri c. 2.

22. Quod ſi iuxta Apoſtolum, *Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius:* ſi quis multum fructum è proximis referre vult; eius cupiditates bene recidi; enim in terram per animi demiſſionem & mortificationem cadere oportet: ſcilicet *mortificando membra noſtra, quæ ſunt ſuper terram.* Sed neque per mortificationem in terram cadere ſatis eſt; niſi etiam cum S. Martyre Ignatio frumentum Chriſti ſimus, & triticum congregari dignum in Domini horreum. Si enim inanis palea in terram decidat fructum nullum afferet. *Vide, ne, cum granum eſſe debueris, palea ſis*, ait Rupertus. *Paleæ medullam non habent, nec poſſunt nutrire credentium populos*, ait S. Hieronymus. Quare ſi huiuſmodi paleæ in terram deciderint, non ex eis Dominus fructum expectat; ſed eas potius ventorum flatibus diſpergendas, vrendaſquè ignibus derelinquit, vt ait idem Hieronymus. Ideo, ne inanes paleæ ſine ſolidæ charitatis medulla ſimus, caueamus. *Quid paleis ad triticum?* exclamat Ieremias.

Ad Coloſſ. 3. 5.
Apoſtolici viri, vt in proximis fructificēt, frumentum, non paleæ eſſe debent.
Rupert. lib. 10. in Ioan.
Hierony. in Ierem. c. 23.
Ierem. c. 23.

Qui amat animam ſuam, perdet eam: & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.

23. POteſt in hac ſententia animæ amor, & animæ odium pro laudabili, & meritorio D animæ amore, & pro laudabili, & meritorio animæ odio intelligi: & tunc vtraque pars huius ſententiæ iuſto conuenit. Dicitur autem iuſtus laudabili amore amans animam ſuam, eam perdere: Vbi anima poteſt accipi vel cauſaliter pro vita proueniente ab anima in corpore; vel formaliter pro eo, quod eſt intrinſecum ipſi animæ. Si accipiatur formaliter; iuſtus bono amore amans animam ſuam, perdet eam; hoc eſt eius ſenſualem concupiſcentiam ſancto rigore mortificabit. Si verò anima accipiatur cauſaliter pro vita ab ea proueniente, iuſti etiam, & ſancti viri vero, & ſupernaturali amore animas ſuas amantes, libenter temporalem vitam amittunt, vel in proteſtationem fidei, ſi detur occaſio: E vel propter propriam, & proximorum ſalutem voluntarias carnis afflictiones, labores, & ærumnas ſubeuntes. Iuxta vtrumque ſenſum Dominus Matth. 16. n. 25 dixit: *Qui voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet eam. Perdet eam*, ait Bernardus, *ſiue ponendo, vt martyr, ſiue affligendo, vt pœnitens. Quamquam genus martyrii eſt, ſpiritu facta carnis mortificare; illo nimirum, quo membra cæduntur ferro, horrore quidem mitius, ſed diuturnitate moleſtius.* Quare iuxta allatum ſenſum animam tam amare, quàm odiſſe, quàm perdere in bonam partem accipiendum eſt. Amatur enim anima acquirendo illi æterna bona;

Animæ amor, & odium duplici ſenſu intelligi poteſt. Hic & n. ſequenti.
Bern. in Cāt. Ser. 30.

odio habetur negando ei terrenas voluptates: perditur anima, hoc eſt præſens vita amittitur, vel mortificatur, vt cum meliore commutetur. *O beatum damnum; ô felix iactura*, exclamat S. Paſchaſius.

Lib. 8. in Matth. c. 16.

24. Rurſus in eadem Euangelica ſententia poteſt animæ amor accipi in malam partem, pro ſenſuali, & indebito erga ſeipſum amore. Contra verò odium accipi in bonam partem, pro laudabili, & meritoria propriarum paſſionum mortificatione. Et tunc in allata ſententia Dominus explicat in homine diſparem exitum mali amoris erga ſeipſum, bonique erga ſeipſum odii. Ex malo, ideſt nimio, & immoderato erga ſeipſum, & temporalem vitam amore, animæ perditio, hoc eſt iactura, & æterna damnatio prouenit. Ex bono erga ſeipſum odio, proprias ſcilicet concupiſcentias mortificando, animæ cuſtodia, æternæquè vitæ conſecutio naſcitur. *Notandum*, inquit S. Paſchaſius, *quòd anima diuerſis dicitur modis; ſed nil inferius in ea eſt, quàm vita, quæ viuitur ſolummodo cum beſtijs: & ideo qui hanc partem noluerit amittere pro Chriſto qua viuitur cum pecoribus; perdet illam, qua perfrui potuit in Chriſto cum Angelis.*

In Matth. c. 10.

25. Immoderata igitur erga animæ cupiditates indulgentia, licet iuxta temporalem voluptatem amor videatur; re vera odium in eamdem animam eſt. Nec ſolùm in animam, ſed etiam in corpus: nam teſte Bernardo: *Anima corrupta in culpam, fecit, vt corpus quoque corrumperetur in pœnam.* Quare peccator immoderatè animam amando, non ſolùm animam perdit, atque adeo re vera eam odit, ſed etiam corpus. *Ego autem dico odit & carnem*, ſubdit Bernardus. *An non odit, cui Gehennæ cumulos mercatur in dies, & cui ſecundùm duritiam ſuam, & cor impenitens theſaurizat iram Dei in die iræ? Cæterum hoc odium tam carnis, quàm animæ, non in affectu, ſed in effectu potius inuenitur. Sic nimirum odit & phreneticus carnem ſuam, cum ſibi ipſi manus inferre laborat. Sic laceramus, ſic exulceramus proprijs manibus animas infelices.* Quod ſi peccator indebitis cupiditatibus ſatisfaciens, ſe non animæ lacerationem ſentire affirmet; reſpondet Bernardus id ei accidere, eo quòd alibi quodammodo extra ſeipſam eius anima euagetur. *Effuſus ſiquidem animus damna inferiora non ſentit; quia nec intus eſt; ſed in ventre forſitan, aut ſub ventre. Denique & animus quorumdam in patinis, quorumdam in loculis inuenitur. Vbi eſt theſaurus tuus, inquit, ibi eſt cor tuum. Quid verò mirum, ſi propriam minimè ſentiat anima læſionem; quæ ſui ipſius oblita, & penitus abſens ſibi, in longinquam profecta eſt regionem? Erit autem, cum in ſemetipſam reuerſa, cognoſcet quàm crudeliter miſera venationis obtentu euiſcerauit ſemetipſam. Neque enim id ſentire poterat, dum vilem muſcarum prædam deſiderio captans inſatiabili, aranearum inſtar ex viſceribus proprijs intexere retia videretur.* Optimè quidem Bernardus philoſophatur; dolor enim nonniſi in ea parte, vbi anima eſt, ſentitur. Sentiunt carnales homines corporalium voluptatum priuationem; eò quòd in ventre eorum anima ſit. Sentiunt guloſi dolorem, ſi delicatis cibis priuentur; eo quòd in patinis eorum anima verſetur. Sentiunt diuites ex diuitiarum iactura dolorem, eò quod in loculis, in quibus pecunia aſſeruatur, eorum anima reperiatur.

Amor animæ immoderatus, eſt in animam odium. Hic, & ſequentibus

Ser. de conuerſ. ad Cleric. c. 4.

Peccator cur animæ læſionē non ſentiat.

Matthæi 6.

Peccator araneę muſcas captanti ſimilis.

26. Huic Euangelicæ ſententiæ: *Qui amat animam ſuam perdet eam*, conſonat primo illud Tobiæ 12. *Qui faciunt iniquitatem, & peccatum, hoſtes ſunt animæ ſuæ.* Hoſtes ſcilicet ſequentes vexillum Diaboli; qui ad perdendas animas arma, & tartaream prauarum ſuggeſtionum aciem mouet.

27. Conſonat 2. illud diuinæ Sapientię Prou. 8. n. 36. *Qui in me peccauerit*, transgrediendo ſcilicet mea præcepta, vt ſuæ cupiditati ſatisfaciat, *lædet animam ſuam: omnes, qui me oderunt, diligunt mortem.* Vbi Pagninus legit: *Qui in me peccauerit, ſpoliat animam ſuam.* Incidit enim peccator in malignorum ſpirituum manus, qui, vt ait Gregorius, *iter noſtrum quaſi quidam latrunculi obſident: ad detrahenda ex nobis ſpolia peruigiles*, vt ait Hilarius. Rurſus, qui læſæ maieſtatis crimen incurrunt, bonorum omnium proſcriptione, & ſpoliatione puniuntur. Sic peccator ob læſæ maieſtatis diuinæ crimen cœleſti gratia, & ſupernaturalibus bonis meritò ſpoliatur; ita vt ad eum operiendum ſola confuſio remaneat, iuxta Dauidis verba: *Induantur ſicut diploide, confuſione ſua.* Præterea diſſidentibus duobus Regibus minores Dyneſtæ, cum ab vno Rege ad alterius partes ſequendas tranſeunt, relicto priori veſtiendi genere, veſtes induunt in eam formam, qua Rex, eiuſquè natio, cui adhærent, vti ſolent. Qui Deum ſequuntur, per fidei lumen, & charitatis ardorem induunt arma lucis, Deum eorum Regem imitantes, *amictum lumine, ſicut veſtimento.* Contra, qui Diabolum tenebrarum principem ſequuntur, extincta charitate, & obſcurato rationis lumine, inſipientiæ tenebris operti, animam lucidis indumentis ſpoliant. Ob eamdem rationem iuſtis dicitur: *Induantur iuſtitiam:* de peccatoribus autem dicitur: *Operti ſunt iniquitate, & impietate ſua.* Denique ſicut iuſti *expoliantes ſe veterem hominem cum actibus ſuis, induunt nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis*: ita è contrario peccator exuit nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis; & induit veterem hominem cum actibus ſuis. Ideo mirum non eſt, ſi peccator nuptiali veſte ſpoliatus, *ligatis manibus, ac pedibus mittitur in tenebras exteriores; vbi erit fletus, & ſtridor dentium. Qui in me peccauerit, ſpoliat animam ſuam.* Legit ibidem Caietanus: *Qui in me peccauerit, torquebit animam ſuam:* Nam, vt benè docet Chryſoſtomus, *Inordinatus animus ipſe ſibi eſt pœna:* tum quia quò anhelat, ſæpè non peruenit; tum quia aſſiduis conſcientiæ ſtimulis agitatus diſcerpitur; imminentemque capiti diuinæ iuſtitię gladium culpæ conſcius metuere cogitur.

Peccator quadrupliciter animā ſuam ſpoliare dicitur.

Gregor. hom. 11. in Euang. Hilar. in Matth. c. 26

Pſal. 108. v. 29.

Pſal. 103.

Pſal. 131.

Pſal. 72.

Ad Coloſſ. 3.

Ad Eph. 4.

Matth. 22.

Prouerb. 6. 8.

28. Conſonat 3. illud Prouerb. 15. n. 32. *Qui abycit diſciplinam, deſpicit animam ſuam.* Equi, qui fræno reluctantes ſub equitandi magiſtro, eius directioni, & diſciplinæ non obſequuntur, tamquam degeneres, & viles ad onera, ſarcinaſquè portandas, vel trahendas reiiciuntur. *Rector noſter Chriſtus eſt*, ait Ambroſius: *Ipſe rector eſt, qui nouit equos proprios gubernare. Aſcendit equos ſuos Chriſtus: aſcendit Verbum Dei animas pias.* Peccator ergo, qui tam boni rectoris diſciplinæ reluctatur, tamquam inſipiens iumentum ad peccatorum onera vehenda, vel trahenda relinquitur; ita vt propterea dicere cogatur: *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meũ, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.* Quare huiuſmodi inſipientibus iumentis comminatur Iſaias: *Væ, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis; & quaſi vinculum plauſtri peccatum.* Benè ergo à Salomone dicitur: *Qui abycit diſciplinam deſpicit*

Peccator ſimilis equo equitis diſciplinę non obſequenti, ideoque ad onera portanda reiecto.

Lib. de Iſaac, & anima c. 8.

Pſal. 37.

Iſa. c. 5. 18.

animam ſuam : cum eam iumentis inſipientibus comparet, ſimilemque reddat.

Concupiſcentiis reſiſtendum. Hic, & ſequentibus. *Lib. 1. de Nupt. & cõcupiſc.*

29. Conſonat 4. Euangelicæ ſententiæ illud Eccleſ. 18. n. 30. *Poſt concupiſcentias tuas non eas; & à voluntate tua auertere.* Subdit Eccleſiaſticus: *Si præſtes animæ tuæ concupiſcentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis:* & hoc eſt amando perdere animam ſuam. Quomodo poſt concupiſcentias eundum non ſit, docet Auguſtinus: *Si ſentis ebullire in te affectus iræ, odij, curioſitatis, libidinis; noli eis aſſentiri; noli eos ſequi: ſed illico nega aſſenſum, reſiſte, inhibe, coërce, reſeca, abſcinde, extirpa quod potes.* Quis malè olentes herbas, ſeu venenata noxii virgulti germina, ſerpentium cubilia ſuo in pomario exreſcere fineret, eaquè non extirparet? Huiuſmodi ſunt praui concupiſcentiæ affectus. *Concupiſcentia eſt germen diaboli, arbor malitiæ*, teſte S. Ephremo. Quare ſi rationalis anima Deo hortus deliciarum eſſe debet; in ea prauos affectus, tamquam male olentia, & venenata germina, dæmonumque cubilia benè præcipit Auguſtinus, *Reſeca, abſcinde, extirpa.* Similiter monet Hieronymus: *Statim vt libido titillauerit ſenſum; vt blandum voluptatis incendium dulci nos calore perfuderit, erumpamus in vocem: Dominus auxiliator meus, non timebo quid faciat mihi caro. Ne ſinas cogitationem creſcere: nihil in te Babylonicum, nihil confuſionis adoleſcat. Dum paruus eſt hoſtis, interfice. Nequitia, ne Zizania creſcant, elidatur in ſemine. Audi Pſalmiſtam: Filia Babylonis miſera, beatus, qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram. Quia enim impoſſibile eſt in ſenſum hominis non irruere innatum medullarum calorem; ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui vt cœperit cogitare ſordida, ſtatim interficit cogitatus, & allidit ad petram: Petra autem Chriſtus eſt.*

Ephre. into. 2. paraneſi 50. Concupiſcentia germẽ diaboli. *Ep. ad Euſtoch. de cuſtodia virginitatis.* *Pſal. 55. 5.* *Pſal. 136.* *1. ad Cor. 10.*

30. De Vlyſſe fertur, cum ſe nauis malo voluntariè alligaſſet, præterfugiſſe Sirenum cantum; quo eum, vt poſtea occiderent, alliciebant. Similiter Chriſtianus, dum mortalis vitæ mare nauigat, ſi crucis ligno aſſidua Dominicæ paſſionis meditatione mentem alligauerit, propriæ concupiſcentiæ voces, ſeù illecebras, quibus ad voluntatem prius, deinde ad mortem trahitur, fugiet. Ideo Clemens Alexandrinus ait: *Voluptates, & delicias, tamquam caducum, & breuem florem relinque vento, & igni. Fugiamus fabuloſas ſirenes: fugiamus, fugiamus ô ſocij; hæc vnda ignem eructat. In ea canit formoſa meretricula, voluptas; quæ publicâ oblectat muſica. Præternauiga Canticum, mortem operatur. Si ſolùm velis, viciſti interitum, & ligno alligatus, ſolutus eris ab omni exitio. Gubernabit te Verbum Dei, & ad portum cœlorum te adducet Spiritus Sanctus*: Et ſic odio habendo animam, ei voluptatem negando, in vitam æternam cuſtodies eam.

Orat. ad Gentes. Voluptates prauæ, veluti Sirenes quomodo reiiciendæ.

31. Spiritualis mors animę foribus inſidiatur; cumquè obſeratum aditum videat, præmittit malæ voluptatis illecebras, vt per eas aditum ſibi in animam aperiat. *Cauendum eſt malum deſiderium; quia mors ſecus introitum delectationis poſita eſt. Vnde Scriptura præcipit dicens: Poſt concupiſcentias tuas non eas*, ait Bernardus.

Bernard. de Gradibus humilitatis. *Eccli. 18. 30*

32. Infidus populus, tumultus, & ſeditiones excitare ſolet mortuo Principe cum moderante; Principe autem viuente, ſi quæ excitetur ſeditio, facilè compeſcitur. Similiter Chriſtianus, ſi gratiæ vitam habet, facilè inſurgentes aduerſus rationem concupiſcentias vicerit; quod ſi ſecus accidat, argumentum eſt gratię vitam abeſſe. Quare aduerſus tumultuantes, & ad mala trahe-

Concupiſcentiis aſſentiri ſpiritualem gratiæ vitá abeſſe indicat.

A re nitentes animæ cupiditates, vt *exerceat glorioſa certamina, ſi viuit in gratia*, monet Chriſtianum animum Auguſtinus. *Rebellant? rebella: pugnant? pugna: expugnant? expugna. Hoc ſolùm vide, ne vincant*, idem Auguſt. ait.

Lib. 5. contra Iul. c. 3. Serm. 45. de tempore.

33. Quid poteſt hoſtis inermis? Concupiſcentiæ ita inermes ſunt, vt nos ſub noſtro dominio earum arma habeamus: Si ea dementer concupiſcentiis non tradamus, planè victæ, quippe inermes recedent. *Tene membra tua aduerſus concupiſcentias tuas malas. Surrexit ira? tene manum coniunctus Deo. Potuit ſurgere, ſed non inuenit arma. Apud iram tuam impetus eſt; apud* B *te arma ſunt: ſit impetus inermis, & diſcat iam non ſurgere, qui fruſtra ſurrexit*, ait Auguſtinus. Quod de ira dicitur, de aliis prauis affectibus dici poteſt.

Concupiſcentiæ inermes ſunt, niſi nos eis arma tradamus. *Auguſt. in illud Pſ. 75. Factus eſt in pace locus eius.*

34. Cum in ciuitate nobiles ſint, & plebæi, tunc ſeditio violentior eſt, cum ea à nobilibus commouetur. In anima velut plebæi ſunt concupiſcentiæ, ſenſuumquè appetitus. Mentis verò, & voluntatis cupiditates veluti nobiles & optimates ſunt. In anima igitur aduerſus moderatricem rationem grauior ſeditio, quàm à ſenſu, excitatur à prauis mentis, & voluntatis cupiditatibus; cuiuſmodi ſunt ſuperbia, ambitio &c. Ideo cum dixiſſet Sapiens: *Poſt concupiſcentias tuas non eas*: Subdidit: *Et à voluntate tua auertere.* Certamen rationis ſiuè cum voluntate, ſiuè cum ap- C petitu ſenſitiuo egregiè Auguſtinus deſcribit 8. confeſſ. c. 5. & 11. Anſelmus in c. 5. ad Galatas. Prudentius in Pſichomachia. A Chryſoſtomo tomo 5. integro ſermone, ne carnis concupiſcentias ſectemur, elegantiſſimè ſuadetur.

Superioris animæ partis, quàm ſenſus, cupiditates noxentiores. *Anſelmus, ſeu Herueus.*

35. Porrò cum Sapiens moneat: *Poſt concupiſcentias tuas non eas*, benè addit Hugo non tantùm illas non ſubſequi, ſed neque comitari, neque antecedere nos debere. *Quidam, ait præcedunt concupiſcentias; vt illi, qui prouocant, & procurant. Quidam comitantur, qui in cogitationibus illicitis commorantur. Quidam ſequuntur, qui conſentiunt, & cooperantur.* Interdum tamen D quiſpiam generoſa, ac ſancta deliberatione nec præcedere, nec comitari, nec ſubſequi concupiſcentias ſtatuit; eiſquè terga vertit: illæ tamen adhuc conantur terga vertentem ad ſe reuocare. *Retinebant me nugæ nugarum, & vanitates vanitatum antiquæ amicæ meæ*, ait Auguſtinus; *& ſuccutiebant veſtem meam carneam; & ſubmurmurabant: Dimittis ne nos? & à momento iſto non erimus tecum vltra in æternum? & à momento iſto non tibi licebit hoc, & illud vltra in æternum? Quas ſordes ſuggerebant, quæ dedecora? & audiebam eas iam longe minus, quàm dimidius, non tamquam liberè contradicentes eundo in obuiam; ſed veluti à dorſo muſſitantes, & diſcedentem quaſi fruſtra vellicantes, vt reſpicerem.* Qui hoc, quod Augusti- E nus expertus eſt, experitur; vt perfectam victoriam conſequatur, in memoriam ſæpè reuocet, quod Dominus Lucæ 9. 62. dixit: *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. Reſpicit retro; qui vel breuem moram interponit obedientiæ; quæ ſine prætextu, & excuſatione velociter, & ſine ſuſpenſione Domino præſtanda eſt*, ait Baſilius. *Manum ad aratrum mittit, qui quaſi compunctionis inſtrumento, ligno, & ferro Dominicæ paſſionis duritiem cordis aſſerit, & ad operum fructus aperit: ſed non eſt cum vxore Loth ad ea, quæ reliqueris reſpiciendum*, ait Beda. Profectò ſi pia meditatione Caluariæ montem aſcendamus; ſenſuales affectus pluta

Concupiſcentias neque ſequi, neque comitari, neque antecedere debemus.

Concupiſcentiæ reiectæ, adhuc moleſtè, & importunè redeunt. *8. Confeſſ. c. 11.*

Ser. 1. de Baptiſmo.

Paſſio Domini ad relictam peccandi viam, redire prohibet.

ibi doloris inſtrumenta crucem, ſpinas clauos, lanceam conſpicientes, exterriti procul aufugient. Ne retro reſpiciamus, vnuſquiſque animam ſuam Auguſtini verbis moneat. *Vocat te Oriens, & tu attendis ad Occidentem?* Qui retro reſpiciens ad Occidentem ſe conuertit; quamprimùm nocteſcente cõmunem cum tenebrarum principe partem, locumque habebit. Contra verò qui diuini ſolis Orientem ſequitur, ibi *omne datum optimum, & omne donum perfectum deſcendens à Patre luminum* reperiet. De Loth dicitur Gen. 13. *Receſſit ab oriente*: & ſubditur: *Et habitauit in Sodomis*: de cuius regionis incolis dicitur: *Peſſimi erant, & peccatores coram Domino nimis.* Sic ſi à Chriſto recedimus, de quo dicitur: *Ecce vir oriens nomen eius*: ſtatim in peccatorum conſortium magno animæ diſcrimine incidemus.

Ser. 7. de verbis Domini. — *Iacobi c. 1.* — *Zach 8.*

36. Cum quis indebitè amare animam ſuam, & poſt concupiſcentias ſuas ire praua ſuggeſtione ſuadetur, audiat quid ſubdit Eccleſiaſticus: Si *præſtes animæ tuæ concupiſcentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis*, ideſt diabolo, & Angelis eius, qui ſunt inimici, atque ipius noſtri, vt explicat Auguſtinus. Ex Græco legitur: *Eris in deriſionem inimicorum tuorum.* Quare oblata praua concupiſcentiæ ſuggeſtione, ſuos ante mentis oculos proponere Chriſtianus debet adſtantes ſanctos Angelos lætantes, & exultantes; ſi diſſenſus detur: contra verò ſi detur conſenſus, adſtantes dæmones irriſiones, ſubſannationes, & vt ita dicam, cachinnos geminantes; ſimulquè vociferantes: *Decidit in caſſes præda petita meos*: in caſſes, vel corruptibilibus auro, & argento, vel inani gloria, vel fœda, fugacique voluptate contextos.

Eccleſiaſtici cap. 18 — Concupiſcentiæ conſentiens à dæmonibus deridetur; diſſentiens Angelos lætificat Hîc, & ii. ſequẽti. — *Lib. 5 contra Iul. c. 3.*

37. Quare Deum eiuſdem Eccleſiaſtici verbis precari quiſque deberet: *Domine, pater, & dominator vitæ meæ, ne derinquas me in conſilio eorum; nec ſinas me cadere in illis. Ne adincreſcant ignorantiæ meæ; & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundent; & incidam in conſpectu aduerſariorum meorum; & gaudeat ſuper me inimicus meus*, ideſt diabolus. Mirum eſt, quòd Dauid expertus ſanctæ humilitatis emolumentum, cum dixerit: *Bonum mihi, quia humiliaſti me*; nihilominus in eodem pſalmo, quaſi ab humiliatione, & contemptu alienus, Deum precetur *Aufer à me opprobrium, & contemptum.* Sed ſanctus vir Dauid ab inuiſibilium hoſtium opprobrio, & contemptu liberari flagitabat; ſcilicet, ne indebitè animam ſuam amando, eiuſquè concupiſcentiis indulgendo in opprobrium, & ludibrium dæmonum incideret. Propterea etiam Pſal. 12. precatur: *Illumina oculos meos, ne vmquam obdormiam in morte*: in morte ſcilicet peccati, iuxta Didymum: *ne quando dicat inimicus meus*, nempe diabolus: *Praualui aduerſus eum. Diabolus*, inquit Hugo, *impetit in ſuggeſtione; luctatur in delectatione; percutit in conſenſu; inclinat in actu; præcipitat in conſuetudine; præualet in morte; ſcilicet quando moritur in peccato; quo tempore ſæuius oppugnat.* Quare ſtudeat potius Chriſtianus ſuas concupiſcentias cohibendo, vt de eo prophetæ Habacuc verbis dici poſſit: *Tyranni*, nempe tenebrarum principes, *ridiculi eius erunt*: ſeu *Tyranni ludibria eius erunt*, iuxta Septuaginta. Scilicet, vt potius prauæ ſuggeſtioni diſſentiendo Chriſtianus irrideat dæmones; quàm eidem conſentiendo à malignis ſpiritibus irrideatur.

Cap. 23. — *Pſal. 118.* — *In Ep. Ioa 3 cap* — Dæmonum hominem tentantium progreſſus — *Cap. 1. & 10* — Concupiſcentias cohibentes dæmones ridiculos reddis. — *Eccleſ. 18.* — *Ep. 39.*

38. Denique citatum Eccleſ. textum legit Syrus: *Si feceris voluntatem animæ tuæ, es ſicut ille, qui facit voluntatem inimici ſui.* Cuius inimici? Reſpondetur ex Seneca: *Quis hoſtis in quemquam tam contumelioſus fuit; quàm in quoſdam voluptates ſuæ ſunt? Quorum impotentiæ, atque inſanæ libidini ob hoc poſſis ignoſcere; quòd quæ fecere, patiuntur. Viuunt igitur voluptatibus ſuis, non fruuntur; & mala ſua, quod malorum vltimum eſt, amant. Tunc autem conſummata eſt infelicitas, vbi turpia non ſolùm delectant, ſed etiam placent: & deſinit eſſe remedio locus, vbi quæ fuerant vitia, mores fiunt.* Benè ſimiliter ait Beda: *Reprobi & in hoc ſeculo fatigantur deſiderijs, & in futuro tormentis.* Propterea, cum malè animam ſuam ament, perdunt eam. Quis enim benè amans ſponſam ſuam, ad eam impudentem lenam aditum habere permitteret; per quam adulteri plures ad eam accederent? Concupiſcentia iuxta Ambroſium, *eſt lena vitiorum.* Eadem iuxta Gerſonem, *eſt nuncius diaboli*: cum per eam anima ad turpiter vitiis ſuccumbendum alliciatur.

Peccator ab ipſis ſuis concupiſcentiis, quibus ſatisfacit, torquetur. — *Beda in Prouerbiis.* — Concupiſcentia eſt lena vitiorũ, & nuncius diaboli. — *Ambroſ. in Lucam. lib. 4. c. 4.* — *Gerſ. tr. 2. de cognit. peccati, conſid. 25.*

39. Paterniani, & Venuſtiani hæretici, vt comminationem hanc Euangelicæ ſententiæ ſe ipſos decipientes vitarent; poſſentque ſimul animam indebitè amare, prauis concupiſcentiis indulgẽdo; & ipſius animæ perditionis formidinem non habere, dixerunt teſte Auguſtino: *A lumbis vſque ad pedes diabolum feciſſe corpus hominis: ſuperiores verò partes Deum, velut ſupra baſim aliquam collocaſſe: adduntque nihil ab hominis ſtudio requiri; quàm vt anima, quam in ſtomacho, & capite habitare dicunt, munda ſeruetur. Pubem verò, ſi omnium flagitiorum ſordibus oblinatur, aiunt ad ſuam non pertinere curam. Ita ſemper vt ipſi libidini turpiter ſeruiant, titulum ei propria poteſtatis affigunt.* Impia profectò ſententia, quæ iure piis fidelibus ſtomachum mouet; dum ad huc anima in ſtomacho poſita nec munda ſeruatur, cum ex helluonum concupiſcentia gulæ turpiſſimè ſeruiat. Præterea quàm malum architectum Deum tales ſibi fingunt hæretici; cum ſupra diabolicam baſim diuinum animæ ædificium ſtatuere elegerit. Ad iſtius tam impii erroris impudentiam corrigendam benè Bernardus ait: *Ordinemus, & cuſtodiamus in nobis ſtatum vtriuſque ſubſtantiæ; ne animam nobiliorem vtique hominis portionem Tartaro pars deuoluat inferior; ſed ſecum potius cælo ſanctificatum corpus acquirat.* Ad eamdem impietatem corrigendam, animam veluti ſeſſorem, ſeu equitem; concupiſcentiam verò velut equum in homine eſſe cogitare debemus. Si eques ex equo decidat, non equo, ſed ſeſſori equum dirigenti lapſus, caſuſquè tribuitur. Quòd benè notat Baſilius. *Si equus petulans deijciat ſeſſorem; culpa non eſt equi, vt pote, qui ratione non vtitur; ſed imperiti, & incauti ſeſſoris: ita ſi homo per concupiſcentiam trahatur in peccatum, culpa non eſt carnis, ſed ſpiritus.* Redditquè rationem Baſilius: *Nam affectiones corporis tunc violentæ ſunt, cum ratio ceſſat: eaſdem illa moderante, & imperium ſuum exercente, facillimè obtemperant.* Quomodo autem concupiſcentiam tamquam indomitum equum domare debemus, benè docet Auguſtinus: *Pugnat? repugna: noli eam cedendo ſatiare, ſed reſiſtendo necare*, ideſt mortificare. *Si ei non conſentias, minor, & minor erit quotidie; nam ſunt vires illius ſubiectio tua; ſi enim ceſſeris, das ei vires.* Similiter Bernardus. *Cura concupiſcentiæ totis reſiſtere viribus, vt non protrahat in conſenſum; & omnis deinceps malignitatis machina euaneſcet: nec eſt omnino, quod ſponſum prohibeat appropinquare tibi.*

Paterniana, & Venuſtiana hæreſis, demens & abominabilis. — *Auguſt. l. 5. contra Iulian. c. 5.* — *Ser. 5 de Aſcenſ.* — Concupiſcentia eſt veluti equus, anima velut eques, & ſeſſor. — *De conſtitut. monaſt. c. 3.* — *Lib. de continentia* — *Ser. 45.* — Concupiſcentiis reſiſtendum. — *Ser. 56. in Cant.* — Concupiſcentia quo modo cohibenda.

tibi, præter ſolum parietem corporis. Patiens iſte flagellis, carniſque maceratione opus eſt ſcindendus; vt cœleſtis ſponſi colloquijs velut feneſtras anima aperiat: *En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos. En dilectus meus loquitur mihi.* Quòd ſi animam indebitè amando, prædicto modo concupiſcentia non cohibeatur, ea in quæ præcipitia tamquam indomitus equus animam pertrahat, benè ſic docet S. Iſidorus: *Suggeſtio operatur delectationem, delectatio conſenſum, conſenſus operationem, operatio conſuetudinem, hæc neceſſitatem.* Vident ergo Chriſtiani quomodo Domini ſententia veriſſima ſit: *Qui amat animam ſuam perdet eam: & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.*

Cant. 2. — *Lib. 2. de ſummo bono c. 21.* — Peccatoris progreſſus in peius.

40. Sed conſona huic ſententiæ non videntur Dauidis verba Pſal. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* Sic enim Burgenſis arguit: *Qui diligit iniquitatem odit animam ſuam: ſed qui odit animam ſuam, in vitam æternam cuſtodit eam: ergo qui diligit iniquitatem, in æternam vitam cuſtodit animam ſuam. Quod eſt falſiſſimum.* Sed diſtingue odia, & concordabis Scripturas. Eſt odium erga vitam temporalem, & erga immoderatas cupiditates. Iuſtus hoc odio odit animam ſuam; vitam enim temporalem aſpernatur, eamque libenter amittit, vel in proteſtationem fidei; vel ſubeundo labores, & ærumnas ad munera charitatis; numquam immoderatis cupiditatibus ſatisfaciendo: & ſic in vitam æternam cuſtodit animam ſuam. Eſt præterea odium, ſeu contemptus ſpiritualis ſalutis animæ, eiuſque felicitatis: & hoc odio, *qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* Cui Dauidicæ ſententiæ benè conſonat Salomon Prouerb. 29. num. 24. *Qui cum fure partitur, odit animam ſuam*: præſertim cum fure illo, de quo ait Hilarius: *Vigilare nos Dominus propter aduentum furis admonuit. Furem enim eſſe oſtendit Zabulum*, ideſt Diabolum. Quare benè de peccatore Auguſtinus ait: *Diligit ſe falſa dilectione, non vera: proinde falsò ſe diligit, & verè odit. Qui enim diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Sed diligere ſe dicitur, quoniam iniquitatem, qua iniquus eſt, diligit: & rurſus odiſſe ſe dicitur, quoniam quod ei nocet, hoc diligit. Odit ergo in ſe naturam, diligit vitium; odit, quod factus eſt per Dei bonitatem, diligit quod in eo factum eſt per liberam voluntatem.* Similiter S. Thom. 2. 2. quæſt. 25. art. 7. ait: *Principale in homine eſt mens rationalis; ſecundarium autem eſt natura ſenſitiua, & corporalis. Quorum primum Apoſtolus nominat interiorem hominem, ſecundum exteriorem, vt patet 2. ad Corinth. 5. Boni diligunt ſeipſos, quantùm ad interiorem hominem; quia volunt ipſum ſeruari in ſua integritate; & optant ei bona eius, quæ ſunt bona ſpiritualia. E contrario mali non volunt conſeruari in integritate interioris hominis, neque appetunt ei ſpiritualia bona. Hinc mali amant ſeipſos ſecundùm corruptionem exterioris hominis.*

Odium in animam duplex bonum, & malum. — *In Matth. c. 10.* — *Auguſt. in Ioa. tr. 87. c. 87.*

41. Conſona 2. non videtur Euangelicę ſententię: *Qui amat animam, perdet eam; & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam*: ſententia Apoſtoli ad Epheſ. 5. 30. *Nemo vmquam carnem ſuam odio habuit.* Sic enim Auguſtinus arguit: *Si nemo eſt, qui carnem ſuam oderit; quantò magis nemo eſt, qui oderit animam ſuam? Multùm enim*

Hom. 37 in tr. 50.

A *anima carni præponitur; quia ipſa eſt habitatrix, caro habitaculum: & anima dominatur, caro autem ſeruit. Anima ſuperior eſt, caro ſubiecta eſt. Si ergo nemo vmquam carnem ſuam odio habuit; quis eſt, qui animam ſuam oderit?* Reſpondet Auguſtinus: *Sunt, qui peruerſe animam ſuam amant, & hoc vult Dei ſermo corrigere, non, vt oderint animam ſuam, ſed vt rectè diligant. Male enim diligendo perdunt eam. Ita fit, vt, vt ſi diligas eam peruerſe, perdas illam; ſi oderis illam rectè, conſerues illam. Eſt ergo quidam peruerſus amor eius, & quoddam rectum odium eius. Sed amor peruerſus ab odio, odium ab amore eſt. Quis eſt peruerſus animæ amor?* B *Quando diligis animam tuam in iniquitatibus. Audi, quia ab odio venit amor iſte peruerſus. Qui autem diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Odium autem rectum vide, quia ab amore venit; ibi Dominus ſecutus ait: Qui autem odit animam ſuam in hoc ſeculo, in vitam æternam inueniet eam. Vſque quod inuenire vis in vitam æternam, multùm amas. Quod amas ad tempus, quid proderit? Aut ſubducis illi, aut ſubducitur tibi. Cum fueris ſubtractus, perit ipſe amor: cum fuerit illud ſubtractum, perit, quod amaſti. Vbi ergo aut amator perit, aut quod amatur, non eſt amandum. Sed quid eſt amandum? quod nobiſcum poteſt eſſe in æternum. Sed ſi vis animam tuam in æternum habere ſaluam, oderis eam ad tempus.* C Qui ſic animam ſuam amat, idem non carnem ſuam odio habet. *Immortalitas enim, & incorruptio de ſanitate animi exiſtit: ſanitas autem animi eſt firmiſſimè inhærere potiori, hoc eſt incommutabili Deo*, ait Auguſtinus. Et hinc *verum eſt*, inquit, *quod ait Apoſtolus, nemo carnem ſuam odio habuit*: quamuis pro æterna animæ ſalute carnem ſuam maceret, aut morti etiam pro Chriſto eam tradere velit. *Pretioſa mors hæc eſt, quæ emit immortalitatem pretio ſanguinis*, ait Cyprianus. *Voluit Deus vitam auferendo conferre; carnem lædendo iuuare; animam eripiendo ſeruare*, ait Tertullianus. Quare de corpore, ſeu de carne ait Auguſt. D *Non eſt ipſa inimica noſtra; & quando eius vitijs reſiſtitur, ipſa amatur, quia ipſa curatur.* Propterea frumenti ſimilitudinem decidentis in terram hic Dominus attulit: quod quidem non ex contemptu, & odio; ſed ex maiori vtilitate in terram agricola proijcit. *Frumentum ſi ſeruas, perdis: ſi ſeminas, renouas. Quis enim neſciat, quod frumentum, cum in ſemine mittitur, perit ab oculis, in terra deficit? Sed vnde putreſcit in puluere, inde vireſcit in renouatione*, ait Gregor. hom. 32.

Amorē malum in ſe ipſum peccator habet; contra verò bonum ſuum iuſtus. — *Tom. 3. lib. de doctrina Chriſtiana c. 22.* — *Cyprian. Ep. 11.* — *Tertull. in Scorpiac. c. 5.* — *Auguſt. tom. 4. lib. de Cōtinentia.*

41. Hinc ergo patet, quàm benè in Chriſtiano corde bonus amor, ſeù animæ, ſeù carnis cum ſancto eorumdem odio concors eſſe poſſit. E Alcon Cretenſis ſagittarius, cum eius filium ſerpens inuaſiſſet, tanta arte direxit ſagittam, vt ea volans in ſerpentis defecerit vulnere, nec tranſierit in filium. In Alcone ergo iaculante fuit in filium amor, odium in ſerpentem. Similiter cum S. Ephrem humanam concupiſcentiam viperam vocet; venenata autem hæc vipera cum prauis affectibus, veluti tortuoſis ſpiris carnem implicet; eam mortificando, veluti iaculis ita configere debemus; vt praui affectus enecentur; humana verò ſubſtantia, Dei opificium, in æternam vitam incolumis cuſtodiatur. *Vitium in homine diligere prohibemur, iubemurquè diligere naturam*, ait Auguſtinus.

Alconis ſagittarii mira iaculandi peritia. — *De Alcone Seruius in Virgil. Ecloga quinta.* — *Ephrem 2. paræneſi 50.* — Concupiſcentiæ vipera nomen tribuitur.

43. Idem Auguſtinus in Pſ. 48. reuocans in memoriam verba, quæ de muliere tartareo ſerpenti dicta ſunt Geneſ. 3. *Ipſa conteret caput tuum; & tu inſidiaberis calcaneo eius*, ait: *Intendat charitas veſtra à Deo quid dictum ſit ſerpenti: Ipſa tuũ obſeruabit caput, & tu eius obſeruabis calcaneum. Diabolus calcaneum tuum obſeruat, quando laberis, vt deijciat te. Ille obſeruat calcaneum tuum, tu obſerua caput illius. Quid eſt caput illius? initium malæ ſuggeſtionis illius. Quãdo incipit mala ſuggerere, tunc repelle antequam ſurgat delectatio, & ſequatur cõſenſus: & tunc vidibis caput eius, & non apprehendet ille calcaneum tuum.* Subdit Auguſtinus: *Quia per carnem labitur homo; Eua nobis interior caro eſt. Quomodo illum hominẽ Adam per Euam ſupplantauit; Sic diabolus per carnem vult nos ſupplantare.* Hinc benè Bernardus conſiderans quàm breui voluptate diabolus, & concupiſcentia ad animam perdendam hominem pertrahat, ait: *Porrigit pomum, & ſubripit Paradiſum.* Si Eua in breui vetiti pomi orbe totius orbis perniciem latere bene conſideraſſet; ſerpentem potius, ſuamque concupiſcentiam configere, quàm illius ſuggeſtionem audire voluiſſet. Quod Eua non fecit, nos faciamus. Eua pomi comeſtione Diuinitatis ſimilitudinẽ ſe conſecuturam ſperabat: nos ob modicam, breuemque voluptatem Diuinitatis participationem amiſſuros, æternamque mortem ſubituros certò ſcimus: concupiſcentia enim tãquam vaferrimus ſerpens *porrigit pomum, & ſubripit Paradiſum*: pomum porrigit mox marcidum, atque in animæ perniciem venenatam amaritiem transfuſurum.

Diaboli inſidiæ quo modo vitãdæ.

Tract. de gradibus humilitatis c. de curioſitate.

Diabolus ſerpens antiquus pomum porrigit, & ſubripit Paradiſum.

44. Quare ad reiicienda omnia, quæ diabolus, mundus, & concupiſcentia offerre poſſunt, nobis ipſis ſæpè Domini verba in memoriã reuocemus: *Quid proficit homo, ſi lucretur vniuerſum mundum, ſe autem ipſe perdat, & detrimentum ſui faciat? Si quidem homo eſt toto mundo pretioſior. Huius enim cauſa & cœlum, & terra, & mare, & ſol, & ſtellæ conditæ ſunt*, ait Chryſoſtomus. *Nobis gemina proponitur electio*, ait S. Paſchaſius. *Si voluerimus mundum lucrari perdemus animas noſtras; aut ſi animas noſtras voluerimus lucrari, abnegemus, & perdamus hunc mundum; ita vt omnes concupiſcentias eius abdicemus. Videat igitur fidelis anima quid potius eligendum ſit, quidvè ſectandum.*

Cap. 9. Luc. 26.

Homo toto mundo pretioſior, *Chryſ. t. 5 orat. 3. c. Iudæos.*

Paſch. in Matth. l. 8. c. 16.

Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur.

45. QVadripartitam diuiſionem circa hæc Domini verba affert S. Bernardus dicens: *Quidam ſunt, qui non ſequuntur Chriſtum, ſed fugiunt. Alij non ſequuntur, ſed præeunt. Nonnulli ſequuntur, ſed non aſſequuntur. Alij verò ſequuntur, & conſequuntur. Non ſequuntur, ſed fugiunt, qui nec dum peccare deſiſtunt; de quibus ſcriptum eſt: Ecce iſti, qui elongant ſe à te, peribunt. Non ſequuntur, ſed præeunt, qui magiſtrorum ſententijs ſuas præferunt. Sequuntur, ſed non aſſequuntur, qui ſegniter, & remiſſe agunt; vel vſque ad finem non perſeuerantes de medio itinere reuertuntur. Sequuntur, & conſequuntur, qui viam humilitatis eius deuoto mentis affectu perſeueranter imitantur: Ideo, qui mihi miniſtrat, me ſequatur*, id eſt imitetur, Dominus ait.

Ser. 22. inter paruos.

Quadripartita hominum diuiſio erga Chriſtũ ſequendum

Pſal. 72.

46. *Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur. & tollat crucem ſuam*; addit Dominus Matth. 16. 24. ſcilicet vt regia crucis via ſequendo Chriſtum ad cœleſte regnum perueniamus. Citato Matth. capite cum Dominus Petro dixit: *Tibi dabo claues regni cœlorum*; non ſolùm peccata abſoluendi poteſtatem promiſit, ſed ibi etiam ſignificauit qua morte clarificaturus eſſet Deum, ſcilicet cruci affixus. *Crux Chriſti clauis Paradiſi eſt: crux Chriſti aperuit Paradiſum*, ait Chryſoſtom. Chriſti autem cruci ſuam vnuſquiſque crucem, nempe quas ad Dei gloriam ſubit ærumnas, iungere debet; vt cœli aditum ſibi aperiat.

Crux Paradiſi clauis. *Chryſoſt. in Lucã hom. de diuite.*

47. Ezechiel in Chaldæam captiuus eſt ductus; vt ibi verbo, & exemplo Iſraëlitas ad diuinam legem cuſtodiendam, & Dei opem implorandam excitaret. Cum ergo inter captiuos, & iniquæ captiuitatis ærumnas propter diuinæ legis cuſtodiam Ezechiel verſaretur; ibique fletus, & gemitus ob memoriam amiſſæ patriæ, templique cultus audiretur, iuxta Pſal. 136. *Super flumina Babylonis, illic ſedimus, & fleuimus, cum recordaremur Sion*: tot inter calamitates, & lacrymas quid ei iuxta Euphratem contigerit, audiamus. *Cum eſſem in medio captiuorum iuxta fluuium Chobar, aperti ſunt cœli; & vidi viſiones Dei.* Adeò verum eſt ærumnas, & aduerſitates propter Dei gloriam ſubeuntibus, cœli aditum reſerari. Similiter Iacob Gen. 28. cum Dei inſtinctu, & ex parentum obedientia exul perſequentem fratrem Eſau fugeret; ſuppoſitoque ceruici lapide, laborioſo itinere laſſus, duriè ſatis, & miſerè humi cubaret, eo in loco quid reperiſſe ſe dixit? *Non eſt hic aliud, niſi domus Dei, & porta cœli.* Adeò verum eſt ad cœli portam calamitates piè tolerantem accedere. Ideo Paulus Apoſt. ad Philip. cap. 1. ait *Confidens, quia, qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu*: hoc eſt in die iudicij; cum perſeuerantibus in bonis operibus cœli aditus aperietur, & gloriæ merces dabitur. Si verò ab Apoſtolo quæratur vnde ei fiducia hæc circa fideles Philippenſes perueniat? Reſpondet: *Eo quòd habeam vos in corde, & in vinculis meis ſocios gaudij mei omnes vos eſſe.* Quaſi dicat iuxta Vatablum: Vos habeo ſocios gaudij mei, hoc eſt meæ gratiæ; quia mecum à Deo electi eſtis ad vitam æternam, in eaque mihi ſocij eritis: & hoc ideo, quia in vinculis, & perſecutionibus meis mei etiam ſocij vos eſtis. Qui ergo erit in vinculis ſocius, ſocius etiam erit in libertate filiorum Dei. Apud homines, qui plures nobilitatis, & dominationis titulos habet, illuſtriorem ſibi titulum eligit, quo ſe nominet, & ſubſcribat. Apoſtolus Paulus apud cœleſtem Regem plures conſecutus titulos, & Vas electionis, & Apoſtolus, & Doctor Gentium, & Dei à ſecretis miniſter, cœleſtiumque arcanorum conſcius appellari poterat: *Audiuit enim arcana verba, quæ non licet homini loqui.* His tamen omiſſis, *Paulus vinctus Chriſti Ieſu*, ad Philemonem ſcribens dici gaudet. Quia titulus hic certò eum in cœleſti Regia regnaturum indicabat.

Aduerſitates piè toleratæ cœli aditum aperiunt.

Ezech. c. 1.

Paulus clariſſimis omiſſis titulis, *Vinctus Chriſti Ieſu* nominari gaudet.

2. ad Cor. c. 12.

48. Pſ. 117. iuſtus magna fiducia, & tamquam ſuo iure cœleſtis patriæ aditum aperiri ſibi poſcit: *Aperite mihi portas iuſtitiæ; ingreſſus in eas confitebor Domino.* Quod ſi quæratur vnde ei fiducia tanta proueniat? Reſpondet, quia multas calamitates à Deo immiſſas iam patienter toleraui; vt ob eas mortiferam peccati perniciem nunquam ex impatientia ſubierim: *Caſtigans caſtigauit me Dominus, & morti non tradidit me*: Ideo *aperite mihi portas iuſtitiæ.* Sed cur iuſtitiæ portæ, cæleſtis Ieroſolymæ portæ dicuntur? Iuſtitiæ portæ inferi potius dici debent; cum ibi vindex diuina iuſtitia damnatos iuſtiſſimè cruciet. Reſpondetur, ſicut æterna beatitudo *corona iuſtitiæ* dicitur,

Cœli portæ cur iuſtitiæ portæ dicuntur

2. ad Tim. 4.

quòd iuſtitiæ titulo debeatur; ita iuſtitiæ portæ cœli portæ dicuntur; qui ei, qui aduerſitates piè perpeſſus eſt, iuſtitiæ etiam titulo ſint aperiendæ.

49. Exodi c. 4. Moſi Dominus dixit: *Proÿce virgam in terram: proiecit, & verſa eſt in colubrum; itaut fugeret Moyſes. Dixitque Dominus: extende manum tuam, & apprehende caudam eius. Extendit, & tenuit, verſaque eſt in virgam.* De cruce canit Eccleſia: *Adſunt prodigia diuina in virga Moyſi primitus figurata.* Cum crucem, hoc eſt quas Deus immittit aduerſitates, ferre renuentes, in terram à nobis expellimus, eæ in colubrum conuerſę nos vehementiſſimè terrent. Sin autem patienter, & libenter immiſſas ærumnas amplectentes, Domini crucem ſubimus, crux ſtatim veluti in Moſis virgam mutata ad nos liberandos Pharaonem, hoc eſt diabolum cruciat; eumque non in aquarum pelagus, ſed in flammarum barathrum à nobis procul demergit: nobiſque per huius vitæ pelagus, veluti per mare rubrum iter tutiſſimum ad cœlum aperit: cumque interim in hac vita cœleſtia dona ſitimus, ſitientibus è myſtica petra, hoc eſt à Christo Domino gratiarum aquas largiſſimè elicit. Crucis libenter toleratæ, & cœleſtis beatitudinis nexum expertus eſt bonus latro; qui cum dixiſſet: *Nos quidem iuſtè digna factis recipimus;* à Domino ſtatim audit: *Hodie mecum eris in Paradiſo. Qui in cruce eſt, nihil medium habet: & crux, & ſtatim eſt Paradiſus,* ait Chryſoſtomus.

Crux reiecta terret, amplexa præſidio eſt.

Lucæ 23. 40. Crux, & Paradiſus nihil medium habent. *Chryſoſt. in Lucã, hom. de diuite.*

50. Qui merces venales exponit, eas magnificè laudare ſolet. Cur ergo Apoſtolus, cum ad tempus emendum fideles hortaretur, præſentis temporis dies non bonos, ſed malos eſſe dixit: *Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt?* Quia ſcilicet, cum præſentis vitæ dies ærumnis, & calamitatibus pleni ſint, ſi aduerſitates patienter ad Dei gloriã toleremus, noſtras nobis operationes, velut crucis ſigno impreſſas habebimus, iiſque facilè æternam felicitatem ememus: ibique cum ſanctis canemus: *Lætati ſumus pro diebus, quibus nos humiliaſti, annis, quibus vidimus mala.* Præterea dies mali, ſeu ex Græco textu, dies maligni paucos, & breues dies ſignificant. Quod enim parcè communicatur, malignum dicimus: Sic lucem malignam, hoc eſt exiguam Latinus Poëta dixit. Sed cum merces abundant, non cùm earum penuria eſt; eas mercator emit. Cur ergo iuxta Apoſtolum emere tempus debemus; quia temporis penuria eſt; eiuſque dies breues, & exigui ſunt? Reſpondetur dies hìc operandi tempus ſignificare: idque iuxta Domini ſententiam Ioan. c. 9. 4. *Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt: venit nox, quando nemo poteſt operari.* Hoc poſito, operarii libentius laborant, cum dies breuiores ſunt, quàm cum longiores; quia breui, non longo labore diurnã mercedem conſequi poſſunt. Sub mundi initium, cum longior humana vita erat, diu ad diuinam gratiam ſeruandam, æternamque ſalutem conſequendam laborandũ erat. Tũc Noë annos nongentos quinquaginta, Abraham centum ſeptuaginta quinque, Iſaac centum octoginta, Iacob centum quadraginta ſeptem, vt ad ſalutis portum peruenirent, laborarunt. Nunc verò ſub mundi finem, cum mortalis vitæ dies pauci ſint, eos ad noſtram lucrandũ ſalutem emere debemus, cum paucorum dierum labore æternitas poſſit acquiri. *Id enim, quod in præſenti eſt, momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis,* ait Apoſt. Ioſias 2. paralip. c. 34. recolens plures calamitates, & flagella, quæ in Iſraëliticum po-

Ad Epheſ. c. 5. 16. Redimere tẽpus, quia dies mali ſunt, cur debeamus. Operibus, crucis ſigno impreſſis cœ ũ emitur. *Pſal. 89. 15.*

Æneidos 6.

2. ad Cor. 4. 17.

pulũ Deus immiſerat, dixiſſe legitur: *Magnus furor Domini ſtillauit ſuper nos.* Vbi graues à Deo immiſſæ aduerſitates à pio Rege ſtillæ appellantur; quia ſcilicet, qui eas, vt à Deo immiſſas patienter tolerat, iiſque peccatorum pœnitens æternã beatitudinem acquirere ſtudet, de qua dicitur: *Torrente voluptatis tuæ potabis eos;* immenſo illi felicitatis torrenti pœnæ omnes comparatæ tantùm ſtillæ videri poſſunt.

Calamitates à Deo immiſſæ cur ſtillæ dicuntur. *Pſal. 35. 9.*

51. Negotiatores merces, quas exteræ terræ non habent, non autẽ merces, quibus regiones illæ abũdant, eò trãsferre ſtudent. Cum ergo cœleſtis patria maximis deliciis, & voluptatibus abundet, non eò huiuſmodi merces transferendæ ſunt; ſed meritoriç pœnæ, ærũnæ, & calamitates: tales enim merces beata in illa patria magni æſtimãtur. Ad hoc probandũ, cum in ſacra Script. Angelos ab Abrahamo, & à Ioſue adoratos fuiſſe legamus; fuſius indagare libet, cur Angelus à Ioanne adorari noluerit? *Cecidi, vt adorarem ante pedes eius; & dixit mihi: Vide, ne feceris; conſeruus enim tuus ſum.*

Aduerſitates piè toleratæ in cœleſti patria magni æſtimãtur, cum ibi exteræ merces ſint Hîc, & n. 60.

Apoc. c. 19. & c. 22.

52. Prima ratio affertur à S. Auguſt. q. 61. in Geneſ. *Talis apparuerat Angelus, vt pro Deo poſſet adorari; & ideo fuerat corrigendus adorator.* Similiter l. 20. contra Fauſtũ. q. 21. ait: *Sancti, vel homines, vel Angeli exhiberi ſibi nolunt, quod vni Deo deberi norunt.* Similiter S. Th. 2. 2. q. 84. a. 1. *Secundùm reuerentiam, quæ debetur, Deo, prohibitus eſt Ioannes Angelũ adorare, ad excludendã idololatriæ occaſionem; vnde ſubditur: Deum adora.* Sed contra eſt, quia iuxta eumdem Auguſt. in Ioan. trac. 36. *Cum aquila ſit Ioannes lucis internæ, atque æternæ fixis oculis contemplator:* cumque aſſuetus Angelorũ viſionibus eſſet, improbabile omnino eſt eum deceptum fuiſſe; adeoque adorare voluiſſe Angelum, vt Deum, ſed tantùm, vt Angelum. Præterea in eamdem deceptionem iterum c. 22. non incidiſſet; poſtquam ab Angelo correctus eſt cap. 19.

Angelus cur à Ioanne adorari noluerit, nouẽ rationes. Hîc, & ſequentibus.

S. Auguſtini, S. Gregorii, & S. Thomę ſententia de Angelo prohibente ſe à Ioanne adorari improbatur. Hîc, & n. ſequenti.

53. 2. Ratio afferri poteſt, quia longè diuerſo modo, ac antea, agi debet cum aliquo, poſtquam Regi affinitate coniunctus eſt. Poſtquam ergo diuinum Verbum humanã naturam aſſumpſit, homo maiori venerationi apud Angelos fuit. *Quid eſt hoc,* ait Gregorius, *quòd ante Redemptoris aduentum Angeli ab hominibus adorantur, & tacent; poſtmodũ verò adorari refugiunt; niſi quod naturam noſtrã, quam prius deſpexerant, poſtquã hanc ſuper ſe aſſumptã conſpiciunt, proſtratam ſibi videre pertimeſcũt?* Similiter S. Th. ſupra citatus ait: *Prohibitus eſt Ioannes Angelũ adorare, ad oſtendendã dignitatẽ hominis, quã adeptus eſt per Chriſtũ.* Sed cum in ſacris hiſtoriis etiã poſt Domini incarnationem Angelos, tamquam ſanctos, & beatos ſpiritus ab hominibus meritò fuiſſe adoratos legamus, aliter propoſitæ quæſtioni reſpondendum eſt.

Greg. Hom. 8. in Euang.

54. 3. Ratio valde congrua eſt, quia in Ioanne Angelus virgineç puritatis virtutẽ excellere conſpiciebat. *Angelus noluit adoratorẽ, quem decernebat æqualẽ,* ait Petrus Damiani; *fratrem recognouit, ſocium indicauit; ſubiectionis obedientiam non accepit. Quamuis enim in omnibus ſanctis ſemper ſit Angelicæ munditiæ contubernalis, & cognata virginitas; B. tamen Ioannes tantò reliquos virgines ſuperat, quantò virginitati B. Mariæ per ſedulitatis, ac perpetuæ cuſtodiæ meritum appropinquauit.* 3. Reg. c. 7. legimus Salomonẽ ante templi aditum columnas æreas duas collocaſſe; ſupra ſingulas autem columnas lilium. *Finxit duas colũnas æreas, decem & octo cubitorum altitudinis. Capitella, quæ erant ſuper capita columnarum, quaſi opere lilii fabricata erant.* Vbi quęritur, cur ad lilium ſuſtentandũ tam altas, ſolidaſque colũnas Salomon erexerit? Iuxta

B. Petrus Damiani ſer. 1. de S. Ioanne. Angelus à Ioanne adorari noluit ob virginitatis in Ioanne præſtantiã. Columnas ſupra duas antè templi aditum lilia eminebant, ad virginitatis prærogatiuam indicandam.

literalem ſenſum non tam columnæ ad lilia ſuſtentanda erectæ erant, quàm ipſa lilia ad columnarum capitella ornanda collocabantur. Sed iuxta myſticum ſenſum Spiritus Sanctus indicare voluit, quàm egregia, quàm ſublimis virtus puritas eſſet per lilium ſignificata; ideo lilia ſuper altiſſimas columnas collocari voluit. Puritatis ergo ſublimitatem egregiè cum Angelus noſceret, eamque in Ioanne cerneret, eum ad ſuos pedes proſterni noluit: ideoque dixit: *Vide, ne feceris; conſeruus tuus ſum*, & virgineæ puritatis etiam amantiſſimus. Fabuloſi ſunt Ethnici Aiacem Græciæ principem poſt mortem ex deorum priuilegio habuiſſe, vt eius nomen in hyacintho flore inſcriberetur. *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non, vt lex tua*, Domine. Non in fabuloſo hyacintho, ſed in virginitatis lilio ſuum Dominus nomen inſcribi voluit. *Agnus ſtabat ſupra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen eius, & nomen Patris eius ſcriptum in frontibus ſuis. Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati; virgines enim ſunt.* Cum autem Ioannes ob virginitatis lilium ſuo in fronte impreſſum Christi nomen haberet: nomen, ad quod venerandum omne genu flectitur: *In nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum*: ideo ad Angelum adorandum flecti Ioannes non debuit; ſed in Ioanne potius ab Angelo ſanctiſſimum Domini nomen erat adorandum. Id Angelus noſcens ſibi ſatis honori eſſe duxit, ſi Ioanni ſe æquaret dicens: *Vide, ne feceris; conſeruus tuus ſum.* Virgines Dei nomen in frontibus ſcriptum habent, quia à Dei nomine per participationem Dii dicuntur. *Habentes nomen eius, id eſt Chriſti, à quo dicuntur Chriſtiani: & nomen Patris eius, id eſt Dii à Deo Patre dicti iuxta Pſal.* 81. *Ego dixi, Dii eſtis*, ait Hugo. Tamquam Dii ergo adorari potius, quam adorare debent. Ideo Angelus Ioanni adorare eum volenti dixit: *Vide, ne feceris.*

Pſal. 118.

Apoc. 14.

Ad Philip. 2. 10.

Virgines cur Dei nomen in frontibus ſcriptum habẽt.

55. Quarta ratio ex Ioannis priuilegio deſumitur. Tribus tantùm Apoſtolis nomen Dominus dediſſe legitur. Petrum à petra nominando ei à terra nomen indidit. *Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.* At Iacobo, & Ioanni nomen à cœlo dedit: *Impoſuit eis nomina Boanerges, quod eſt filii tonitrui.* Sed tonitru cum areſaciendi, non germinandi vim habeat, proles ei tribui non videtur. Nihilominus, vt apud Plinium legitur, Broatiæ gemmæ cum tonitruis cadentes, & à tonitru Broniæ, hoc eſt tonitruales dictæ, tonitrui filiæ dici poſſunt. Ioannes ergo, vt pretioſa gemma, tonitrui filius eſt appellatus. Hac gemmâ ſuum Redemptor pectus ornare voluit; cum in vltima cœna ſupra Domini pectus Ioannes recubuit. Ideo, qui in Domini pectore recumbere dignus fuit, ad Angeli pedes proſterni non debuit.

Ioan. c. 1. 42. *Marci c.* 3. *Plinius lib.* 37. *c.* 10. Brontiæ gẽmæ cũ tonitruis cadunt. *Lucæ* 1. 22. Ioannes Apoſt. gemmeum Domini pectoris ornamẽtum.

56. Quinta ratio eſt, quia cum Gen. 1. dicitur: *In principio creauit Deus cœlum, & terram*; cœli nomine Angelos comprehendi docet Auguſt. Sacerdos autem qualis erat Ioannes, in Euangelica lege, vt Chriſtum Dominum repræſentans *excelſior cœlis factus* eſt iuxta Apoſtolum; adeoque ipſis Angelis prærogatiua maiorĩ dignatus, ad pedes Angeli ſe proſternere prohibitus eſt.

Auguſtinus 11. *de ciuit. cap.* 9. *Ad Hebr.* 7. 20. Angeli cœli nomine intelliguntur. Ioannes, vt ſacerdos, prohibitus eſt ad pedes Angeli ſe proſternere.

57. Sexta ratio deſumitur ex Gen. 41. vbi de Ioſepho, qui annonæ prouidens, Ægyptiis in magna ſterilitate panem miniſtrauit, dicitur: *Pharao fecit eum aſcendere ſuper currum ſecundum, clamante præcone, vt omnes coram eo genu flecterent.* Ioannes, qui quotidie B. Virgini ſacrum Euchariſtiæ panem miniſtrauit, ex hoc tam honorifico munere dignus erat, vt non ipſe aliis, ſed alii ipſi genu flecterent. Quod noſcens Angelus eum genua flectere vetuit dicens: *Vide ne feceris.*

Ioſephi patriarchæ, & Ioannis Apoſtoli cõparatio. Ioannes quotidie Euchariſtiã B.V. miniſtrauit.

58. Septima ratio quia, Dominus in cruce Ioanni Deiparam in matrem tradidit dicens: *Ecce mater tua.* Ideo iure à Ioanne, tamquam Angelorum Reginæ filio adorari Angelus noluit.

Ioan. 19. 27. *Virgo ſin Apoc. Daniel. cap.* 10. 9.

59. Octaua ratio iuxta aliquos eſt, quia Ioannes prophetiæ donum habebat; ideo Angelus ei dixit: *Vide ne feceris; conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu. Teſtimonium Ieſu eſt Spiritus prophetiæ.* Contra tamen eſt, quia Daniel prophetiæ etiam dono præditus, Angelo ei apparente ait: *Iacebam conſternatus ſuper faciem meam; & vultus meus hærebat terræ.* Sed inter Danielem, & Ioannem diſcrimen magnum reperimus. Danieli arcana, & futura myſteria Angelus reuelauit. At de Ioanne dicitur: *Iſte eſt Ioannes, qui ſupra pectus Domini in cœna recubuit. Beatus Apoſtolus, cui reuelata ſunt ſecreta cœleſtia: fluenta Euangelii de ipſo ſacro dominici pectoris fonte potauit.* Pſal. 98. dicitur: *Exaltate Dominum Deum noſtrum, & adorare ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt.* Si Dei pedum ſcabellum eſt adorandũ, quanto magis Ioannis caput, cui ipſum Domini pectus fulcimentum fuit? Ideo beatum illud caput ſibi proſterni Angelus vetuit. De Angelis Apoſt. c. 1. ad Coloſſ. ait: *Siue Throni, ſiue Dominationes, ſiue Principatus, ſiue Poteſtates.* Inter Angelorum ergo eximios titulos eſt, quòd Dei Throni dicantur. *Throni illa agmina ſunt vocata, quibus ad exercenda iudicia ſemper Deus omnipotens præſidet. Quia thronos ſedes dicimus, Throni Dei dicti ſunt hi, qui tanta Diuinitatis gratia replentur, vt in eis Dominus ſedeat, & per eos ſua iudicia decernat. Vnde per Pſalmiſtam dicitur: Sedes ſuper Thronum, qui iudicas æquitatem*, ait Gregorius. At ipſum Domini pectus thronus Ioanni, in quo quieſceret, fuit: adeoque fuit Ioannes Angelis præferendus. Si Rex ſupra aulici humerum manum familiariter ponat, acquiret ſtatim ille apud reliquos venerationem. Cœleſtis Rex non manum Ioannis impoſuit humero; ſed ſuum Ioanni pectus ſuppoſuit: hinc Ioannes & apud Angelos venerationem eximiam habuit. Ideo *Angelus refugit obſequium ab illo ſuſcipere, quia nouerat apud communem Iudicem locum gratiæ familiariter habere*, ait B. Petrus Damiani. *Adorabimus in loco, vbi ſteterunt pedes eius*, dicitur Pſal. 131. *Adorabimus locum, vbi ſteterunt pedes eius*, legit Caſſiodorus. Si adorandus eſt locus, vbi Dei pedes ſteterunt; quantò magis adorandus locus eſt, vbi Dei cor fuit, & eſt? Quò amor propendet, ibi diligentis cor eſſe dicitur. *Diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus*, de Ioanne dicitur. Cum autem Ioannes viuum templum eſſet, multò nobilius, quàm Salomonis templum, de quo Deus dixit, *Elegi locum ipſum, vt ſit cor meum ibi cunctis diebus*: hinc à Ioanne ab aliis adorando adorari Angelus renuit.

Ioannis & Danielis cõparatio. *Eccleſia ex S. Auguſt.*

Angeli cur Dei Throni dicantur. *Greg. hom.* 34. *in Euãg. Pſal.* 9.

B. Petrus Dam. ſer. 1. *de excellẽtia S. Ioan. Ioan. c.* 21. Ioannes Dei tẽplum eximium. 2. *Paralip. c.* 7.

60. Vltima ratio, cur à Ioanne adorari Angelus noluit, eſt quod initio diximus, vt oſtenderet quanti pretii æſtimentur apud S. Angelos aduerſitates pro Dei gloria patienter, & libenter toleratæ. S. Ioannes ob Chriſti nomen prius in feruentis olei dolium miſſus, deinde in Pathmos

A inſulam relegatus, cum perſecutionum ærumnas ad Dei gloriam alacriter toleraret; ob hoc ſuperior Angelo viſus eſt; ideoque ab eo adorari noluit. Inuidia abominabile monſtrum eſt, quod intra inferni voraginem reſidet; ſed inde identidem in humanam perniciem foras in terram prodit: ad cœlum verò aditum nullum habet: cœleſtis enim patria beatitudinis locus non eſſet, ſi eò vel per momentum infame hoc monſtrum penetraret. Nihilominus, ſi cœleſtis patriæ ciues, & Angelici ſpiritus inuidiæ capaces eſſent; quid in inferiori hoc noſtro orbe eſt, quod inuideri à Beatis poſſet? Diuitias, & delicias terra non

B habet, quæ cœleſtes ad inuidiam mouere poſſent. Aurum, quod tanti apud homines æſtimatur, in beata cœli patria pedibus calcatur: *Platea ciuitatis aurum mundum.* Gemmæ ibi intra fundamenta conijciuntur: *Fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioſo ornata.* Quid igitur in terris eſt, quod Angelorum inuidia dignum ſit? Profectò nihil aliud, quàm perſecutionum, ærumnarum, & paſſionum ad Dei gloriam perpeſſio. Ad hoc, quod tanti à S. Angelis æſtimatur, nos Dominus inuitat: *ſi quis mihi miniſtrat me ſequatur, & tollat crucem ſuam.* Crucem ergo ſuam cum alacriter Ioannes in Pathmos inſula ferret, ab eo adorari Angelus noluit.

Apoc 21. Aurũ in cœleſti Ieroſolyma calcatur. Angeli ſi inuidiæ capaces eſſent, aduerſitates pro Domino toleratas inuiderent. Ioannes quod actu perſecutiones pro Domino ſubiret ab eo adorari Angelus noluit.

C 61. Idem Ioannes ob aduerſitates tanti ab Angelo æſtimatus, Apoc. 3. v. 12. Domini verba refert: *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei.* Qui perſecutionibus, & aduerſitatibus non ſuccubuerit; ſed inuicto animo eas ſubierit, columnæ inſtar in Dei templo, nempe prius in militante, deinde in triumphante Ieroſolyma erit. Columnæ non ex vna tantùm parte, ſed vndequaque politæ, & conſpicuæ cum in ædificiis collocentur, vndique mallei, & ſcalpelli ictibus leuigari, & expoliri debent. Hoc indicauit Apoſt. 2. ad Cor 4. dicens: *Semper mortificationem Ieſu in corpore noſtro circumferentes.* Mortificationem vndique circumferre, eſt partem

D nullam mortificationis ictu non expolitam relinquere. Materialis ædificii columnæ ſunt quidem vndique expoliendæ, ſed iuxta ſuperficiem tantùm. At in ſpirituali ædificio exterius, & interius columnas mortificationis ſcalpello expolire oportet; ita ut eius ictus vſque ad cor, & viſcera tranſeat. Sculptor Chriſtus Dei filius eſſe debet. *Viuus eſt ſermo Dei, & efficax. Viuum eſt Verbum Dei, hoc eſt Dei filius*, ait Ambroſius: *penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vſque ad diuiſionem animæ, & ſpiritus*: ex Græco textu: *Incidens vſque ad diuiſionem animæ*, nempe inferioris partis; *& ſpiritus*, nempe partis ſuperioris; *compagum quoque, & medullarum.*

Columnæ inſtar in Dei tẽplo iuſtus conſtituitur, quòd vndique mortificationis ſcalpello expolitur.

Ad Hebr. 4 12 *Ambroſ. 4. de fide c. 3.*

E 62. De templo dicitur 3. Reg. 6. *Domus cum ædificaretur, de lapidibus dolatis, atque perfectis ædificata eſt: & malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo, cum ædificaretur.* Idque inde factum eſt, quia, vt dicitur c. 5. *Elegit Rex Salomon operarios triginta millia virorum; mittebatque illos in Libanum: præcepitque Rex, vt tollerent lapides grandes, lapides pretioſos in fundamentum; & quadrarent eos, quos dolauerant cæmentarij.* Omnis ergo labor, & ſtrepitus ad expoliendos lapides in Libano, non in templo exercebatur. Hinc bene intelligimus quid myſticè cœleſtis ſponſus Cant. 4. indicare voluit animæ ſuæ ſponſæ dicens: *Veni de Libano, ſponſa mea, veni de Libano, veni coronaberis.* Anima Deo dilecta, vt cœleſtem coronam acci-

A piat, de qua Apoſt. dixit: *Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ*, venire de Libano debet; hoc eſt de loco, vbi mortificationis, paſſionis, & crucis malleus, & ſcalpellum animam à noxiis cupiditatibus, & affectibus expolit. Tam in cœlo, quàm in terra coronæ, & coronata capita ſunt: cum hoc tamen diſcrimine, quòd in terra aureæ coronæ mallei ictibus efformantur; Regum verò coronata capita intacta ab ictibus ſunt: contra verò cœleſtes coronæ, quippe incorruptibiles, mallei ictu non egent; capita verò cœleſtibus cingenda coronis, mortificationis ictibus ſubiacere debent. Ad hoc ſignificandum 3. Reg.

B 7. legitur: *Salomon duo capitella fecit, quæ ponerentur ſuper capita columnarum, in modum coronæ*, vt Hebræus textus addit. Sub coronis tamen capitellum formabatur, *Quaſi in modum retis, & catenarum ſibi inuicem miro opere contextarum.* Ex veteri teſtamento *Quæcumque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt.* Indicare igitur Spiritus Sanctus voluit virum iuſtum, qui in Dei templo columnæ inſtar eſſe debet, antequam ad cœleſtem coronam perueniat, in hac mortali vita, catenis, hoc eſt aduerſitatum anguſtiis eſſe coarctandum. *Capitella in modum coronæ*: eadem tamen *In modum retis, & catenarum ſibi inuicem contextarum.*

2. ad Timoth c. 4. Sponſa cur venire de Libano debeat, vt coronetur. Coronanda capita, non autem cœleſtes coronæ, mallei ictibus ſubiacere debent. Columnarũ in Salomonis templo capitella cur ſimul in modũ coronæ, & in modũ retis, & catenarum. *Ad Rom. 15, cap. 4.*

C 63. Vltimo loco quæri poteſt, cur adeo Deus ſuos amicos vexari, & ingentium calamitatum crucem ferre gaudeat? Quam quæſtionem ſtrenuus Hebræorum dux Gedeon Angelo propoſuit. Cum enim ei Angelus dixiſſet: *Dominus tecum, virorum fortiſſime; Dixit ei Gedeon: Obſecro, mi Domine; ſi Dominus nobiſcum eſt, cur apprehenderunt nos hæc omnia*, nempe infortunia? Reſpondet primò Petrus Apoſt. Ep. 1. c. 2. v. 21. *Si bene facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum: in hoc enim vocati eſtis, quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius.* Ideo Angelus Dominum repræſentans, cum Gedeoni apparuit, ſe-

D diſſe dicitur *ſub quercu, id eſt ſub arbore crucis*, ait Hugo: ſuo vt ſe cum exemplo ſuos amicos inuitaret ad crucem alacriter ferendam. *Non omnia noſtra Chriſtus expleuit: per crucem quidem ſuam omnes redemit; ſed remanſit, vt qui redimitur, & regnare cum eo nititur, crucifigatur. Hoc profectò reſiduum viderat, qui dicebat: Si compatimur, & conregnabimus: & adimpleo, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea*, ait Greg. in 1. Reg. cap. 9.

Iud. c. 6. Sanctos cur Deus aduerſitates, & ærumnas ſubire velit. Hîc, & n. ſequenti.

Angelus cur ſub quercu ſedens Gedeoni apparuit.

2. ad Tim. 2. 12. Ad Coloſſ. c. 1. 24.

64 Reſpondetur 2. iuſtorum toleratas calamitates in maximam Dei gloriam redundare. Si enim Rex diuitias largiendo, & per delicias, & voluptates aſſeclas ſibi acquireret, mirum profectò non eſſet. Quod enim admirandum, &

E glorioſum valde æſtimaretur, eſt, ſi Rex adeo amabilis foret; vt per anguſtias, labores, & ærumnas eum fideles amici, ſtrenui aſſeclæ, & milites libentiſſimè ſequerentur. Quarè cum Iob opibus, & filiis orbatus, vlceribus plenus ad huc talis eſſet; vt verè dici potuerit, *Vir ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, & ad huc retinens innocentiam; adhuc permanens in ſimplicitate ſua*: Tunc quidem patientiſſimi Iob virtus, & erga Deum charitas maximè in Dei gloriam ceſſit. Contra verò cum diuitiis, numeroſa prole, & felicitate maxima Iob frueretur, ſatan Deo exprobrare eſt auſus: *Numquid Iob fruſtra timet Deum? Nonne tu vallaſti eum, ac domum eius, vniuerſamque ſubſtantiam per circuitum; operibus manuum ſuarum be-*

Iob. 2. Aduerſitates pro Deo toleratæ maximè ad Dei gloriam redundant.

ne dixiſſe; & poſſeſſio eius creuit, in terra? Si enim quis ob terrena commoda Dei amicus eſſe velit; talis affectus auara potius negotiatio, quàm ſinceræ amicitiæ propenſio dicetur. Verè enim ille dixit: *ſi ad fructum noſtrum referemus, non ad illius commoda, quem diligimus; non erit iſta amicitia, ſed mercatura quædam vtilitatum noſtrarum.* Vide Chryſoſt. t. 5. ſer. de amore Dei, & de tolerantia in aduerſis: præterea hom 62. & 63. ad populum.

Tullius lib. 1. de nat. Deorum.

Et vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit.

65. PRoponit circa hæc Domini verba, difficultatem Rupertus dicens: *Quid magnum videri poterat iis, qui hæc audiebant, eſſe cum illo? Vbi enim erat, cum hæc diceret? Vtique in ſpinoſo agro huius mundi. Videbatur ita debuiſſe dicere: Vbi ero ego, illic & miniſter meus erit.* Reſpondet Rupertus: *Adeo propè erat finis anguſtiæ, vt rectè dicere poſſet, ſicut Ioa 17. dixit: Iam non ſum in mundo: videlicet propter vicinitatem exitus ſui.* Simili modo reſpondet Auguſtinus explicans verba illa Ioa. 17. *Pater, quos dediſti mihi, volo, vt vbi ſum ego, & illi ſint mecum. Dicere potuit vbi ego ero. ſed dixit. Vbi ego ſum: quò intelligeremus, quod citò fuerat aſcenſurus in cœlum; vt iam ibi ſe eſſe diceret, vbi fuerat mox futurus.*

Auguſt. tr. 111. in Ioa.

66. Reſpondet 2. ibidem Auguſtinus: *Potuit dicere: Vbi ego ſum, & illo modo, quo ante iam dixerat loquens ad Nicodemum: Nemo aſcendit ad cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo filius hominis, qui eſt in cœlo. Nam ibi non dixit: Erit; ſed eſt, propter vnitatem perſonæ, in qua & Deus homo eſt, & homo Deus. In cœlo ergo nos futuros eſſe promiſit. Secundùm quòd Deus erat, vtique in Paradiſo erat. Et ideo latronis anima, quæ à priſtinis facinoribus abſoluta, & illius munere iam beata, quamuis vbique, ſicut ille eſſe non poterat; tamen etiam ipſo die cum illo in paradiſo poterat; vnde ille, qui vbique ſemper eſt, non receſſerat.* Idem docet Nyſſenus orat. 1. de reſurrectione Chriſti.

Ioan. c. 3. 13.

Luca 23. 43.

67. Reſpondetur 3. dictum eſſe à Domino potius *Vbi ego ſum*, quàm *Vbi ero, illic & miniſter meus erit*: eò quòd in ea gloria, ac beatitudine, in qua actu etiam, vt homo, erat apud Patrem per beatificam viſionem, erit etiam Chriſti miniſter. Nam, vt docet S. Thomas *In primo inſtanti conceptionis fuit aſſumpta humana natura à Verbo Dei in vnitatem perſonæ. Ergo in primo inſtanti ſuæ conceptionis Chriſtus, ſecundùm quòd homo, fuit beatus.* Id quod confirmandum affert ſanctus Doctor verba Pſal. 64. de Chriſto: *Beatus, quem elegiſti, & aſſumpſiſti.* Hinc apud Euſebium ſic Chriſtus Dominus Patrem alloquitur: *Cum adhuc intra cellaria geſtantis me in vtero laterem; te tamen Deum meum videbam.* Vbicumque ergo Chriſtus fuit, fuit & Paradiſus; qui non tam cœleſti loco, quàm beatificæ viſionis fœlicitat paradiſus eſt. Itaut hinc benè Damaſcenus B. Virginem *animatum cœlum* appellare potuerit; eò quòd primùm in eius vtero homo, nempe Chriſtus beatifica viſione perfrui cœperit. Hinc etiam patet, antequam cœlum Redemptor aſcenderet, eius promiſſionem bono latroni verificatam fuiſſe: *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Quare Auguſtinus, cum Pauli Apoſtoli ad cœlum rapti, & boni latronis meminiſſet; cumque dupliciter cœlum accipi poſſe docuiſſet, addidit: *Tertium verò, quod mente conſpicitur ita ſecretâ, & remotâ, & omninò abreptâ à ſenſibus carnis, atque mundatâ; vt ea, quæ in cœlo ſunt, & ipſam Dei ſubſtantiam, Verbumque Deum, per quod facta ſunt omnia, in charitate Spiritus Sancti ineffabiliter valeat videre, & audire: non incongruenter arbitramur, & illuc eſſe Apoſtolum raptum; & ibi fortaſſis eſſe Paradiſum omnibus meliorem; & ſi dici oportet, Paradiſum Paradiſorum.*

S. Thom. 3 p. q. 14 ar. 4
Chriſtus à primo conceptionis inſtāti beatificam viſionem habuit.
Euſeb. de Demõſtrat. c. 8.
Orat. 2. de dormit. B. Mariæ.
B. Virgo animatum cœlum iure dicitur, quòd in eius vtero priuſquam in cœlo beatificam viſionẽ homo, nempe Chriſtus habuit.
Luca c. 23. 43.
Lib. 12. de Gen. ad litteram ſub finem
2. Ad Corinth. 12.

68. Reſpondetur 4. dictum eſſe à Redemptore *Vbi ego ſum*; ſcilicet in quocumque ſtatu ſim; vel ſub carne paſſibili ærumnis ſubiectus; vel in æterna patria immortalis, & beatus; *illic & miniſter meus erit*: nempe, qui me imitari voluerit, & mecum in paſſione, & mecum in gloria eſſe debebit. Nam iuxta Apoſt. *Si tamen compatimur; vt & conglorificemur. Et ſicut abundant paſſiones Chriſti in nobis; ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra. Scientes, quòd ſicut ſocij paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis.* Boni enim milites vbicumque illorum dux ſit, ſiuè in bello, ſiuè in triumpho; ſiuè in campo, ſiuè in capitolio, eum ſequuntur, vel dimicantes, vel triumphantes.

Epiſt. Ad Rom c. 8. 17.
2. ad Cor. 1.

Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum Pater meus.

99. QVamuis Apoſtolus ex Iſaiæ cap. 64. teſtimonio dicat: *Oculus non vidit, nec auris audiuit; nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus ijs, qui diligunt illum:* Nihilominus ex aliquo extrinſeco indicio quantus honor, quanta gloria à Deo tribuenda ſit in æterna patria diligentibus, & ſequentibus Chriſtum colligere poſſumus. Primò à terrenis pompis & honoribus. Quare S. Fulgentius, cum ex Africa Romam veniſſet; ibiquè haſtiludia, aliaſque pompas in Circo exerceri vidiſſet coram Theodorico Rege in regali ſolio aſſidente, vndique Romanis Senatoribus circumdato, exclamauit: *Quàm ſpecioſa debet eſſe Ieruſalem illa cœleſtis, ſi ſic fulget Roma terreſtris? Et ſi in hoc ſeculo datur tanti honoris dignitas diligentibus vanitatem; qualis honor, & gloria tribuetur ſanctis contemplantibus veritatem?* Quare S. Hieronymus Ep. 18. Euſtochium virginem monet: *Quotieſcumque vana ſeculi te delectauerit ambitio, quoties in mundo videris aliquid glorioſum, ad Paradiſum mente tranſgredere; eſſe incipe quod futura es.* Quàm felix, quàm ſapiens eſt anima, quæ ex ventoſa mundi gloria ſolidam notitiam cœleſtis gloriæ percipit? Si de Deo dicitur: *Producit ventos de theſauris ſuis*: de beata hac anima dici poteſt, quod de ventis, nempe mundanis honoribus, & pompis, beatitudinis ſibi theſauros educat.

1. ad Cor 2.
Cœleſtis gloria quãta ſit, & vnde colligenda. Hic & ſequẽtibus.
Deus producit vẽtos de theſauris ſuis. Homo iuſtus è vẽtis theſauros educere poteſt.
Pſal 134.

70. Præterea quantus honor ab æterno Patre exhibendus ſit Chriſti miniſtris, & imitatoribus, à contrario etiam colligere licet. De peccatore enim à Chriſti Domini ſequela alieno dicitur Apoc. 18. *Quantùm glorificauit ſe, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum, & luctum.* Quare è contrario quantùm Chriſti ſerui in hac vita mundanam gloriam contemnentes, ſe abiecerunt; quantùmque labores, ærumnas, & cruciatus amplexi ſunt; tantùm in cœlo honorificandi, & ſummæ beatitudinis voluptate afficiendi ſunt: ita vt verè dicere poſſint: *Secundùm multitudinẽ dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Vbi Hieronymus ait: *Secundùm labores, & miſerias, quas in iſto mundo patimur, habemus mercedem apud Deum in cœlis. Magnitudo tribulationum magnitudo præmiorum eſt. Quot patimur vulnera, tot meremur & coronas. Vnam funde lacrymam, vnam*

Pſ 93. v. 19.
Plagis coronæ, lacrymis in cœlo gemmæ reſpondent.

meriti conſolationes. Quantumcumque fuit pondus pœnitentiæ, tantus fuit & conſolationis numerus. Et fortaſsè ideo dicitur: *Abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum*: Scilicet, vt quaſi lacrymas Deus numeret, totidemque gemmas pro earum numero in electorum capite reponat. Si tam bona merces lacrymis datur; ſi earum numero cœleſtium conſolationum reſpondet numerus, Deus meus, exclamare libet cum Ieremia: *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum? vt inebriet ab vbertate domus tuæ; & torrente voluptatis tuæ potes me.*

Apoc. 21.

Ieremiæ 9. Pſal. 35.

71. Porrò cum de reprobo dicitur: *Quantùm glorificauit ſe, & in delicijs fuit; tantum date illi tormentum, & luctum*: intelligendum eſt, non æquali, ſed proportionali menſura; cum Gehennæ pœna multùm excedat quamcumque præſentis vitæ gloriam, quaſcumque delicias; ita tamen, vt proportio ſeruetur; eò quòd maioribus illicitis voluptatibus, & honoribus maior pœna, & ignominia apud inferos reſpondeat; & minoribus minor. Similiter cum Dauid ait: *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam*: id non arithmeticè ſecundùm æqualitatem, ſed geometricè ſecundùm proportionem intelligi debet; cum beatæ patriæ conſolationes, & gloria multùm excedant præſentis vitæ labores, & ærumnas; iuxta Apoſtoli teſtimonium: *Non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Id enim, quod in præſenti eſt, momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Quare benè Auguſtinus ait: *Si quotidie oporteret nos tormenta perferre; Si Gehennam ipſam paruo tempore tolerare, vt Chriſtum videre digni eſſemus venientem in gloria, & ſanctorum eius numero ſociari; non erat dignum pati omne, quod triſte eſt, vt tanti boni, tantæquè gloriæ participes haberemur?* Quod idem pluribus oſtendit ſer. 37. & 44. de ſanctis. Iuxta eumdem Auguſtinum in Pſal. 93. Deus ait: *Venale habeo. Quid Domine? Regnum cœlorum. Quo emitur? Paupertate regnum, dolore gaudium, labore requies, vilitate gloria, morte vita.* Denique in hac mortali vita, cum ob æternæ ſalutis incertitudinem, vt par eſt, ſolliciti ſumus; ad nimiam animi anxietatem remouendam, in memoriam S. Leonis ſuauiſſima verba reuocemus: *Certa, atque ſecura eſt expectatio promiſſæ beatitudinis, vbi eſt participatio Dominicæ paſſionis.*

Apoc. 18. 7. Præmia, & Pœnæ in altera vita meritorum, paſſionibus, quæ præſentis voluptatibus reſpondent geometricè, non arithmeticè.

Pſal. 93. 19.

Ad Rom. 8.

2. ad Cor. 4.

Auguſt. ſer. 2. de feſto omnium ſanctorum. Cœlum quo pretio ematur.

Salutis incertitudo quomodo tollenda. S. Leo ſer. 9. de Quadrag.

72. Si auarus terræ aggerem in aurum conuertendum eſſe ſciret; vtique ingentem terræ cumulum congereret. Chriſtianus æternorum gaudiorum auidus, cum diuina metamorphoſi certò ſciat præſentis vitæ triſtitiam, hoc eſt ignominias, labores, dolores, & ærumnas; tandem in gaudium conuerti debere iuxtà Domini promiſſum Ioan. 16. n. 22. *Triſtitia veſtra vertetur in gaudium*: Vtique ſedulò debet ingentem talium paſſionum cumulum comparare; vt ex eo maior gaudiorum conuerſio fiat. Quod ſi durius videatur, reuocet in memoriam Hieronymi ſententiam: *Difficilè, immò impoſſibile eſt, vt & præſentibus quis, & futuris fruatur bonis: vt & hic ventrem, & ibi mentem impleat; vt de delicijs tranſeat ad delicias; vt in vtroque ſeculo primus ſit; vt & in cœlo, & in terra appareat glorioſus.*

Metamorphoſis paſſionum in gaudia.

Ep. 34. ad Iulianum.

73. Denique cum de ſuo miniſtro, hoc eſt imitatore Dominus ait: *Honorificabit eum Pater meus*: ſenſus eſt: Pater meus cœleſtibus donis, & præmiis eum remunerabitur. *Honor in ſcripturis donum intelligitur*, ait S. Hieronymus: hæc autem cœleſtis patriæ dona, & præmia ita apud S. Auguſtinum recenſentur: *Sicut exterior homo circa iſta temporalia quinquepartito ſenſu afficitur, idest viſu, auditu, guſtu, & cæteris. Sic interior homo in beata vita circa quinque ineffabilia Dei ineffabili amore afficitur. Cum enim Deum ſuum amabit, quamdam lucem, quamdam vocem, quemdam odorem, quemdam cibum, & quemdam amplexum interiorem amabit. Ibi enim fulget, quod non capit locus; ibi ſonat, quod non rapit tempus; ibi olet, quod non ſpargit ventus; ibi ſapit quod non minuit edacitas; ibi hæret, quod non diuellit ſatietas: ibi ſiquidem videtur Deus ſine intermiſſione; cognoſcitur ſine errore; amatur ſine offenſione; laudatur ſine fatigatione.* Eadem in ſoliloquiis c. 35. ſuauiſſimè explicat Auguſtinus dicens: *O quando veniam & apparebo, Domine, ante faciem tuam. Vbi erit omne bonum, & non erit aliquod malum? Vbi erit quidquid voles; & non erit quidquid noles. Vbi erit vita vitalis, dulcis, & amabilis, ſemperquè memorialis. Vbi non erit hoſtis impugnans, nec vlla illecebra; ſed ſumma, & certa ſecuritas; ſecura tranquillitas, & tranquilla iucunditas, iucunda felicitas, felix æternitas, æterna beatitudo, & beata Trinitas, & Trinitatis vnitas, & vnitatis Deitas, & Deitatis beata viſio; quæ eſt gaudium Domini Dei tui. O gaudium ſupergaudium, gaudium vincens omne gaudium; extra quod non eſt gaudium. Ibi gaudium infinitum, lætitia ſine triſtitia, ſalus ſine dolore, via ſine labore, lux ſine tenebris, vita ſine morte, omne bonum ſine omni malo. Vbi iuuentus numquam ſeneſcit; vbi vita terminum neſcit; vbi decor numquam palleſcit; vbi amor numquam tepeſcit; vbi ſanitas numquam marceſcit; vbi gaudium numquam decreſcit; vbi dolor numquam ſentitur; vbi gemitus numquam auditur; vbi triſte nil videtur; vbi lætitia ſemper habetur; vbi malum nullum timetur; quoniam ibi ſummum bonum poſſidetur.* Nota hic Auguſtinum inter æternæ patriæ bona reponere, quòd *ibi amor numquam tepeſcit*. Quare qui in hac mortali vita in Dei amore numquam tepeſcere; ſed ſemper magis, magiſque feruere ſtuder; hic beatæ patriæ deliciis perfrui iam incipit. Et hoc eſt, quod Chriſtianæ animæ Hieronymus dixit: *Eſſe incipe, quod futura es.* Epiſt. 18. ad Euſtochium.

Lib. 3. in c. 13. Matth. Honoris nomine donum ſignificatur.

Tom. 3. lib. de ſpiritu & anima c. 9.

Beatorum voluptas multiplex.

Tom. 9.

Tepeſcere nunquã in Dei amore, cœleſtis beatitudinis participatio eſt.

Nunc anima mea turbata eſt.

74. DE hac Chriſti turbatione ob imminentis mortis repræſentationem ait S. Fulgentius: *In eo magis agnoſcatur Domini mirabilis, inuiſtaque clementia; cum probauerimus animæ, carniſque ſubſtantiam ob hoc cum ſuis paſſionibus à Deo ſuſceptam; vt ſicut ſaluo diuinæ impaſſibilitatis ſtatu, voluntaria ſuſceptione mortis in carne ſua mortem noſtram cognoſcitur occidiſſe; ſic voluntaria ſuſceptione triſtitiæ ad hoc cognoſcatur animam rationalem cum ſuis paſſionibus ſuſcepiſſe; vt animam noſtram ab omnibus dignaretur paſſionibus liberare.* Subdit infra: *Hæc ergo cuncta in anima, quam ſuſceperat, pertulit Chriſtus; vt veram, totamque in ſe cum ſuis infirmitatibus hominis demonſtraret accepti ſubſtantiam: & infirmitatibus, quas pro infirmis accepit, virtutem perficeret, quam infirmis attribuit.* Quare ex voluntaria pro morte Chriſti turbatione, mira illa Martyrum in cruciatibus alacritas, tranquillitas, & conſtantia prodiit

De Paſſione Domini l. 8.

Chriſti ob imminentem paſſionem turbatio humanæ tranquillitatis cauſa. Hic, & ſequentibus.

Lib. 1. de Virgin.

meruit conſolationes. Quantumcumque fuit pondus A pœnitentiæ, tantus fuit & conſolationis numerus.

Apoc. 21.

Et fortaſsè ideo dicitur: *Abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum*: Scilicet, vt quaſi lacrymas Deus numeret, totidemque gemmas pro earum numero in electorum capite reponat. Si tam bona merces lacrymis datur; ſi earum numero cœleſtium conſolationum reſpondet numerus, Deus meus, exclamare libet cum Ieremia: *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum: vt inebrier ab vbertate domus tuæ; & torrente voluptatis tuæ potes me.*

Ieremiæ 19.
Pſal. 35.

Apoc. 18. 7.
Præmia, & Pœnæ in altera vita à meritorum paſſionibus, quæ ſpatiis voluptatibus piglê? ... geometricè, non arithmeticè reſpondent.

71. Porrò cum de reprobo dicitur: *Quantùm glorificauit ſe, & in delicijs fuit; tantum date illi tormentum, & luctum*: intelligendum eſt, non æquali, ſed proportionali menſura; cum Ge- B hennæ pœna multùm excedat quamcumque præſentis vitæ gloriam, quaſcumque delicias; ita tamen, vt proportio ſeruetur; eò quòd maioribus illicitis voluptatibus, & honoribus maior pœna, & ignominia apud inferos reſpondeat; & minoribus minor. Similiter cum Dauid ait: *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam*: id non arithmeticè ſecundùm æqualitatem, ſed geometricè ſecundùm proportionem intelligi debet; cum beatæ patriæ conſolationes, & gloria multùm excedant præſentis vitæ labores, & ærumnas; iuxta Apoſtoli teſtimonium: *Non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Id enim, quod in præſenti eſt, momentaneum, & leue tribulationis* C *noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Quare benè Auguſtinus ait: *Si quotidie oporteret nos tormenta perferre; ſi Gehennam ipſam paruo tempore tolerare, vt Chriſtum videre digni eſſemus venientem in gloria, & ſanctorum eius numero ſociari; non erat dignum pati omne, quod triſte eſt, vt tanti boni, tantæquè gloriæ participes haberemur?* Quod idem pluribus oſtendit ſer. 37. & 44. de ſanctis. Iuxta eumdem Auguſtinum in Pſal. 93. Deus ait: *Venale habeo. Quid Domine? Regnum cœlorum. Quo emitur? Paupertate regnum, dolore gaudium, labore requies, vilitate gloria, morte vita.* Deni- D que in hac mortali vita, cum ob æternæ ſalutis incertitudinem, vt par eſt, ſolliciti ſumus; ad nimiam animi anxietatem remouendam, in memoriam S. Leonis ſuauiſſima verba reuocemus: *Certa, atque ſecum eſt expectatio promiſſæ beatitudinis, vbi eſt participatio Dominicæ paſſionis.*

Pſal. 93. 19.

Ad Rom. 8.

2. ad Cor. 4.

Auguſt. ſer. 2. de feſto omn. ſanctor.
Cœlum quo pretio ematur.

Salutis incertitudo quomodo tollenda.
S. Leo ſer. 9. de Quadrag.

Metamorphoſis paſſionum in gaudia.

72. Si auarus terræ aggerem in aurum conuertendum eſſe ſciret; vtique ingentem terræ cumulum congereret. Chriſtianus æternorum gaudiorum auidus, cum diuina metamorphoſi certò ſciat præſentis vitæ triſtitiam, hoc eſt ignominias, labores, dolores, & ærumnas; tan- E dem in gaudium conuerti debere iuxtà Domini promiſſum Ioan. 16. n. 22. *Triſtitia veſtra vertetur in gaudium*: Vtique ſedulò debet ingentem talium paſſionum cumulum comparare; vt ex eo maior gaudiorum conuerſio fiat. Quod ſi durius videatur, reuocet in memoriam Hieronymi ſententiam: *Difficilè, immò impoſſibile eſt, vt & præſentibus quis, & futuris fruatur bonis: vt & hic ventrem, & ibi mentem impleat; vt de delicijs tranſeat ad delicias; vt in vtroque ſeculo primus ſit; vt & in cœlo, & in terra appareat glorioſus.*

Ep. 34. ad Iulianum.

73. Denique cum de ſuo miniſtro, hoc eſt imitatore Dominus ait: *Honorificabit eum Pater meus*: ſenſus eſt: Pater meus cœleſtibus donis, & præmiis eum remunerabitur. *Honor in ſcripturis donum intelligitur*, ait S. Hieronymus: hæc autem cœleſtis patriæ dona, & præmia ita apud S. Auguſtinum recenſentur: *Sicut exterior homo circa iſta temporalia quinquepartito ſenſu afficitur, id eſt viſu, auditu, guſtu, & cæteris. Sic interior homo in beata vita circa quinque ineffabilia Dei ineffabili amore afficitur. Cum enim Deum ſuum amabit, quamdam lucem, quamdam vocem, quemdam odorem, quemdam cibum, & quemdam amplexum interiorem amabit. Ibi enim fulget, quod non capit locus; ibi ſonat, quod non rapit tempus; ibi olet, quod non ſpargit ventus; ibi ſapit quod non minuit edacitas; ibi hæret, quod non diuellit ſatietas: ibi ſiquidem videtur Deus ſine intermiſſione; cognoſcitur ſine errore; amatur ſine offenſione; laudatur ſine fatigatione.* Eadem in ſoliloquiis c. 35. ſuauiſſimè explicat Auguſtinus dicens: *O quando veniam & apparebo, Domine, ante faciem tuam. Vbi erit omne bonum, & non erit aliquod malum? Vbi erit quidquid voles; & non erit quidquid noles. Vbi erit vita vitalis, dulcis, & amabilis, ſemperquè memorialis. Vbi non erit hoſtis impugnans, nec vlla illecebra; ſed ſumma, & certa ſecuritas; ſecura tranquillitas, & tranquilla iucunditas, iucunda felicitas, felix æternitas, æterna beatitudo, & beata Trinitas, & Trinitatis vnitas, & vnitatis Deitas, & Deitatis beata viſio; quæ eſt gaudium Domini Dei tui. O gaudium ſupergaudium, gaudium vincens omne gaudium; extra quod non eſt gaudium. Ibi gaudium infinitum, lætitia ſine triſtitia, ſalus ſine dolore, via ſine labore, lux ſine tenebris, vita ſine morte, omne bonum ſine omni malo. Vbi iuuentus numquam ſeneſcit; vbi vita terminum neſcit; vbi decor numquam palleſcit; vbi amor numquam tepeſcit; vbi ſanitas numquam marceſcit; vbi gaudium numquam decreſcit; vbi dolor numquam ſentitur; vbi gemitus numquam auditur; vbi triſte nil videtur; vbi lætitia ſemper habetur; vbi malum nullum timetur; quoniam ibi ſummum bonum poſſidetur.* Nota hic Auguſtinum inter æternæ patriæ bona reponere, quòd *ibi amor numquam tepeſcit*. Quare qui in hac mortali vita in Dei amore numquam tepeſcere; ſed ſemper magis, magiſque feruere ſtudet; hic beatæ patriæ deliciis perfrui iam incipit. Et hoc eſt, quod Chriſtianæ animæ Hieronymus dixit: *Eſſe incipe, quod futura es.* Epiſt. 18. ad Euſtochium.

Lib. 3. in c. 15. Matth.
Honoris nomine donum ſignificatur.

Tom. 3. lib. de ſpiritu & anima c. ...
Beatorum voluptas multiplex.

Tom. 9.

Tepeſcere numquã in Dei amore, cœleſtis beatitudinis participatio eſt.

Nunc anima mea turbata eſt.

74. DE hac Chriſti turbatione ob imminentis mortis repræſentationem ait S. Fulgentius: *In eo magis agnoſcatur Domini mirabilis, inuiſtaque clementia; cum probauerimus animæ, carniſque ſubſtantiam ob hoc cum ſuis paſſionibus à* E *Deo ſuſceptam; vt ſicut ſaluo diuinæ impaſſibilitatis ſtatu, voluntaria ſuſceptione mortis in carne ſua mortem noſtram cognoſcitur occidiſſe. ſic voluntaria ſuſceptione triſtitiæ ad hoc cognoſcatur animam rationalem cum ſuis paſſionibus ſuſcepiſſe; vt animam noſtram ab omnibus dignaretur paſſionibus liberare.* Subdit infra: *Hæc ergo cuncta in anima, quam ſuſceperat, pertulit Chriſtus; vt veram, totamque in ſe cum ſuis infirmitatibus hominis demonſtraret accepti ſubſtantiam: & infirmitatibus, quas pro infirmis accepit, virtutem perficeret, quam infirmis attribuit.* Quare ex voluntaria pro morte Chriſti turbatione, mira illa Martyrum in cruciatibus alacritas, tranquillitas, & conſtantia prodiit

De Paſſione Domini l. 8.

Chriſti ob imminentem paſſionem turbatio humanæ tranquillitatis cauſa. Hic, & ſequentibus.

Lib. 1. de Virgin.

quam pſalmus deinceps longius progreſſus indicauit, vbi dixit: Tu autem, Domine, ne amoueas longius auxilium meum; ad ſuſceptionem meam reſpice; hoc eſt: Præſta mihi quamcelerrimè ſub ipſam auroram reuerſionis à mortuis ſuſceptionem. Propterea ſub eiuſdem Pſalmi finem ex certa ſuę reſurrectionis ipſe Dominus addidit: *Anima mea*, hoc eſt vita mea, *illi viuet, & ſemen meum ſeruiet ipſi*, hoc eſt fideles mei à me per gratiam regenerati Deo ſeruient.

78. Eumdem ergo ſenſum habere videntur Domini verba in præſenti Euangelio dicta: *Sed propterea veni in horam hanc*: in horam ſcilicet mortis, certò ſperans meam reſurrectionem, & vberem meorum fidelium fructum. Quare iuxta S. Catharinam Senenſem ex reuelatione ſibi à Chtiſto Domino facta, verba illa Matth. 26. *Pater, tranſeat à me calix iſte*: à Redemptore dicta ſunt ob ingens deſiderium complendi redemptionem humanam, ſuæquè reſurrectionis, & ad Patrem reditus. Dicendo igitur; *Tranſeat à me calix iſte*, ſignificauit non deſiderium euadendi mortem, ſed deſiderium, vt tranſeunte citò calice ſuæ paſſionis, citò reſurgeret; ſimulquè vt meritum, & fructus ſuæ paſſionis ab ipſo in ſuos fideles tranſeundo, citò diffunderetur. Cum autem ſubdidit: *Non mea voluntas, ſed tua fiat*; iuxta eamdem S. Catherinæ interpretationem ſignificauit Dominus, quamuis ipſe præcognoſceret multos ex ſua paſſione fructum non percepturos; cumquè alioquin vellet omnes homines ſaluos fieri; nihilominus conformare ſe velle æterni Patris voluntati: quæ conformatio prædictis verbis: *Non mea voluntas, ſed tua fiat*, ſignificatur. Ideo etiam conditionem illam præmiſit: *Si poſſibile eſt*; hoc eſt ſi poſſibile foret; eò quòd certò ſciret non omnes homines eſſe ſaluandos.

Ambroſ. Catarinus […] vita S. Caterinæ […] 2. c. 28. & 29.

Luc. c. 22. 42.

79. Placet hæc interpretatio, tum quia cum ſupra allata Pſalmi 21. interpretatione conſonat; tum quia ex S. Thoma 3. p. q. 11. art. 1. Chriſtus omnia futura, atque adeo ſuam paſſionem ex infallibili æterni Patris decreto futuram præcognouit. Quare cum infra Dominus dixiſſet: *Ego ſi exaltatus fuero à terra*; ad ſignificandam ceſtam futuræ mortis præcognitionem à Chriſto habitam, addidit Euangeliſta: *Hoc autem dicebat ſignificans, qua morte eſſet moriturus.* Molina etiam 1. p. q. 12. artic. 8. diſp. 5. numero 7. probat Chriſtum hominem in Verbo videre omnia præterita, præſentia, & futura; quia decet: vt eius actualis cognitio tam latè pateat, quantùm ipſius dominatio, & poteſtas ſe extendit. Cum ergo infallibiliter futurum impoſſibile ſit non eſſe futurum; hinc durius videtur Chriſtum impoſſibile præcognitum flagitare potuiſſe: præcipuè cum non dixerit: Pater, ſi poſſibile eſſet; ſed *Pater, ſi poſſibile eſt*; quaſi de poſſibilitate, vel impoſſibilitate anceps foret. Neque enim blaſphema Caluini ſententia deteſtanda non eſt, qui ait: *Non fuit meditata hæc Chriſti oratio; ſed vis, & impetus doloris ſubitam ei vocem extorſit; cui ſtatim addita fuit correctio. Eadem vehementia præſentem cæleſtis decreti memoriam illi abſtulit; vt non reputaret in ipſo momento ſe hac lege miſſum eſſe humani generis Redemptorem: ſicut grauis anxietas ſæpè caliginem mentis oculis obducit, ne ſimul in mentem veniant omnia.* Huiuſmodi dementantem anxietatem expertum eſſe reor ipſum Caluinum; cum eius humero ignito ferro inuſta nota eſt ad commiſſi criminis pœnam, & ignominiam; eiuſque oculos caligaſſe, dum ei à tergo ignis reluceret.

Caluini de Chriſto blaſphema ſententia reiicitur.

Caluini humero ad pœnam, & ignominiā ignito ferro nota eſt inuſta.

80. Porrò ſi Chriſti verba ex deſiderio vitandi crucis mortem dicta eſſe velimus; dici poteſt Euangeliſtam iuxta communem hominum mortem retuliſſe Chriſti affectum de crucis morte vitanda ſecundùm naturalem appetitum, partemquè inferiorem: eo modo, quo Moſes Geneſ. 6. de Deo dixit: *Pœnituit eum, quòd hominem feciſſet in terra: & tactus dolore cordis intrinſecus: Delebo, inquit, hominem.* Cum reuera neque facti pœnitentia, neque dolor cadere poſſit in Deum. Quare bene Chryſoſtomus ait: *Vide verbum craſſum; & noſtræ paruitati idoneum. Animo retractauit, inquit, pro pœnituit; non quòd pœnituerit Deum, abſit: ſed iuxta humanam conſuetudinem loquitur nobis Deus, vt nos doleat, quòd enormia illorum peccata miſericordem Deum indignari fecerunt.* Simili ergo modo, cum in Euangelio hominum communi more loquens refertur Chriſtus dicens: *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte*: ſenſus eſt: Pater, ſi poſſibile foret, tranſeat velim calix iſte à me; ne tam acerbam ſubeam paſſionem. Quare apud Marcum Chriſtus non ait, *ſi poſſibile eſt*; ſed *Si fieri poſſet.* Qui quidem loquendi modus Chriſti præſcientiæ non repugnat. Referuntur autem ab aliis Euangeliſtis illo potius modo, quàm hoc ſecundo Chriſti verba, ad magis ſignificandam imminentis mortis acerbitatem, quæ Chriſti animo obuerſabatur. Sicut, iuxta Chryſoſtomum, ad ſignificandam peccatorum enormitatem, humano more loquendo, dicitur Deum pœnituiſſe. Iuxta allatum ſenſum intelligenda ſunt etiam Domini verba; ſi ea pro vniuerſali omnium ſalute prolata eſſe iuxta S. Catherinam interpretemur. Quamuis enim Dominus certò præcognoſceret non omnes homines ex ipſorum prauitate eſſe ſaluandos; adhuc humano more dixiſſe refertur à S. Matthæo: *Si poſſibile eſt*: Cum dicendum potius eſſet: *Si fieri poſſet*, vt apud S. Marcum legitur.

Scriptura ſacra de Deo interdum humano modo loquitur.

Hom. 22. in Gen.

Cap. 14. n. 36.

Pater clarifica nomen tuum.

81. PEr hæc verba reſurrectionem ſuam, hominumquè ſalutem iuxta ſenſum ſupra allatum in illa verba: *Saluifica me*, Chriſtus Dominus flagitat. Ex vtraque enim magna diuinæ gloriæ manifeſtatio prouentura erat. De petitione humanæ redemptionis interpretatur verba hæc Rupertus, ita vt Dominus dicat: *Pater, clarifica nomen tuum; in hoc videlicet; vt, ſicut paulò ante dixi, granum frumenti ſolum non maneat; ſed cadat in terram, & moriatur, vt multum fructum afferat*: fructum ſcilicet humanæ ſalutis. Cyrillus ſimul cum hominum redemptione ſuam reſurrectionem poſtulari à Domino aſſerit: *Efflagitat paterni nominis clarificationem per paſſionem, & reſurrectionem dicens: Pater clarifica nomen tuum; id eſt, gloriam tuam toti mundo manifeſta; quod ſanè per meam mortem, & reſurrectionem facilè efficies.*

Venit ergo vox de cœlo : Et clarificaui, & iterum clarificabo.

82. ANte, & poſtquam Dominus petiit: *Pater clarifica nomen tuum*; per miracula, & opera diuitus facta Chriſtum æternus Pater clarificauit. Hinc benè dicitur: *Clarificaui, & iterum clarificabo.* Chriſti autem opera omnia, & miracula æterni Patris nomen & gloriam clarificabant; iuxta ipſius Redemptoris teſtimonium Ioannis 8. numer. 50. *Honorifico Patrem meum: ego autem non quæro gloriam meam.* Et Ioannis 17. ad Patrem: *Ego te clarificaui ſuper terram. Manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi.*

83. Quæri hic poteſt, cur Dominus paterni nominis clarificationem hoc loco petierit, & non potius ſuam, ſicut petiit Ioannis 17. *Clarifica me tu, Pater, apud temetipſum claritate, quam habui priuſquam mundus fieret apud te.* Vrgetur dubitatio; nam cum Dominus ad ſcandalum tollendum, in quod ex proxima ipſius paſſione incurrere aliqui poterant, clarificari ab æterno Patre ibi petierit; eadem petitio ob eumdem finem, imminente hic ſua paſſione, facienda videbatur. Reſpondetur flagitando Chriſtus ab æterno Patre, *Clarifica nomen tuum*; per hanc ipſam petitionem ſe clarificari petiiſſe. *Nomen tuum*, inquit Cyrillus; *non quo Deus, ſed quo Pater es, & vocaris; quodquè me filium generaris tibi conſubſtantialem.* Quæ autem maior clarificatio à Chriſto flagitari poterat, quàm verum Dei filium declarari? Quare cum ait hic æternus Pater: *Clarificaui, & iterum clarificabo*, iuxta Auguſtinum, & Bedam intelligitur de Diuinitate, maieſtate, & gloria illi, vt conſubſtantiali filio ab æterno Patre communicata.

Cyrill. in Ioann. 17.

84. Dices ſi Diuinitas Verbo ab æterno communicata per æternam generationem, eſt immutabilis; eademque Diuinitas Chriſto per vnionem hypoſtaticam primo Conceptionis inſtanti inſeparabiliter etiam communicata eſt: quomodo hic dicere æternus Pater potuit, *Et iterum*, hoc eſt denuo *clarificabo*. Neque enim audienda eſt hæretica Photini ſententia aſſerentis Chriſtum fuiſſe hominem purum, & ob merita vitæ ſanctæ Diuinitatem deinde eſſe conſecutum. Neque rurſus audiendi ſunt hæretici Neſtoriani, & Sociniani dicentes Chriſtum nec ab initio conceptionis, nec poſtea fuiſſe Deum; ſed ſua ſanctitate meruiſſe, vt vocaretur Deus, hoc eſt vir diuinus. Quam hæreſim damnat æterni Patris teſtimonium Matth. 3. numer. 17. *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui*: & Lucæ 9. numer. 35. *Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite.*

Photini hæreſis Chriſto negantis ab initio conceptionis Diuinitatem; & Neſtoriana, & Sociniana hæreſis abſolutè Chriſto Diuinitatem negans refellitur.

85. Difficultati propoſitæ reſpondetur per verba, quæ Apoc. cap. 5. Angelis dicuntur: *Dignus eſt agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & Diuinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.* Vbi bene Caietanus ait: *Accipere dicimur aliquid, non ſolùm ſi de nouo accipimus illud; ſed etiamſi prius illud habentes, de nouo vtimur. Vnde & habens gladium, dicitur accipere gladium, quando de nouo vtitur illo. Et iuxta hunc ſenſum Dominus Ieſus licet ab æterno fuerit Deus, & nunquam deſierit eſſe Deus: quia tamen poſt reſurrectionem ſuam vſurus erat Diuinitate ſua manifeſtè, quam ſub paſſibili carne tanto tempore occultam tenuit; & ex merito paſſionis ſuæ debebatur ſibi manifeſtatio gloriæ ſuæ (vt Apoſt. ad Philipp. 2. dixit) ideo dignus poſt reſurrectionem ſuam dicitur accipere Diuinitatem, non de nouo ad habendam illam, ſed ad manifeſtum vſum illius.*

Ientac. 7. in fine. Accipi dicitur aliquid, non ſolùm cum primò habetur; ſed cum primò eius vſus manifeſtatur.

Turba ergo, quæ ſtabat, & audiebat, dicebat tonitruum eſſe factum.

86. INdubium reuocari non debet prædictam vocem, quamuis tonitrui inſtar valdè reſonantem, articulatam tamen fuiſſe: alioquin nihil articulatè ſignificando irrita ex ſe fuiſſet; cum tamen Chriſtus dixerit: *Non propter me hæc vox venit, ſed propter vos*; ſcilicet ad vobis ſignificandum æterni Patris teſtimonium. Contigit autem, vt aliqui ingenti ſonitu perterriti, articulatæ vocis verba non niſi valdè confuſè audierint; & propterea dixerint *tonitruum eſſe factum*: alii verò minus perterriti, magiſquè intenti, verè audierint, & propterea dixerint: *Angelus ei locutus eſt.* Sed cum alibi æterni Patris teſtimonium per articulatam vocem legamus, vt Matthæi 3. prope Iordanem: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Et Lucæ 9. in monte Thabor: *Hic eſt filius meus dilectus ipſum audite.* Cur non ibi, ſicut hic, cœleſtis vox tonitruo non aſſimilabatur?

Vox æterni Patris de Chriſto teſtificans tonitrui ſimilis, ſed articulata.

87. Reſpondetur æterni Patris vocem propè Iordanem directam fuiſſe, non tam ad turbas, quàm ad ipſum Chriſtum: quare à Marco, & Luca vox illa refertur dicens: *Tu es filius meus dilectus, in te complacui.* Rurſus in monte Thabor vox ad fideles Chriſti diſcipulos dirigebatur: ſecus verò hic dicente Domino. *Non propter me hæc vox venit, ſed propter vos*; cùm ad perfidos, & obſtinatos Iudæos vox dirigeretur; & de his dicatur Ierem. cap. 5. *Audi, popule ſtulte, qui non habes cor; qui habentes oculos non videtis; & aures, & non auditis*: ideo ad eos tamquam ad voluntariè ſurdos excitandos diuina vox tonitrui inſtar benè profertur. Ideo ſimiliter 1. Reg. cap. 2. de Deo erga peccatores dicitur: *Super ipſos in cœlis tonabit*: ideo deniquè Iſaiæ, qui ad peccatores arguendos mittebatur, dicitur: *Clama, ne ceſſes; quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorum.* Rurſus tonitrui diuina hæc vox ſimilis fuit, quia hoc tonitrus fulminantis proprium eſt, vt molliora prætereat, duriora inuadat: accidit enim, vt tonitrui fulmen crumena intactâ ad æs ibi incluſum aliquando penetrauerit; vt adnotauit Caietanus in illa verba Iob. 37. *Tonabit Deus in voce ſua mirabiliter.* Fuit igitur diuina vox tonitrui inſtar; cum ad Iudæorum duritiem frangendam dirigeretur. De Dei hac voce tonitruo ſimili, vaticinatus eſt Iob. *Tonabit voce magnitudinis ſuæ; & non inueſtigabitur cum audita fuerit vox eius.* Iudæi, qui adſtabant, diuinæ æterni Patris vocis vim inueſtigare debebant, vt Chriſto Domino crederent: quod cum ob magnam cordis duritiem facere neglexiſſent, incredulitatem non reliquerunt. Ideo hic de Redemptore ſubditur: *Cum tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum.*

Vox æterni Patris cur tonitruo ſimilis.

Marc. 1. *Luc. 3.*

Iſa. 58.

Tonitru fulminans duriora inuadit, molliora prætérit.

Iob. c. 37.

Venit ergo vox de cœlo : Et clarificaui , & iterum clarificabo.

81. Ante, & poſtquam Dominus petiit: *Pater clarifica nomen tuum*; per miracula, & opera diuiitus facta Chriſtum æternus Pater clarificauit. Hinc benè dicitur : *Clarificaui, & iterum clarificabo.* Chriſti autem opera omnia, & miracula æterni Patris nomen & gloriam clarificabant; iuxta ipſius Redemptoris teſtimonium Ioannis 8. numer. 50. *Honorifico Patrem meum : ego autem non quæro gloriam meam.* Et Ioannis 17. ad Patrem : *Ego te clarificaui ſuper terram. Manifeſtaui nomen tuum hominibus, quos dediſti mihi.*

83. Quæri hic poteſt, cur Dominus paterni nominis clarificationem hoc loco petierit, & non potius ſuam, ſicut petiit Ioannis 17. *Clarifica me tu, Pater, apud temetipſum claritate, quam habui priuſquam mundus fieret apud te.* Vrgetur dubitatio; nam cum Dominus ad ſcandalum tollendum, in quod ex proxima ipſius paſſione incurrere aliqui poterant, clarificari ab æterno Patre ibi petierit; eadem petitio ob eumdem finem, imminente hic ſua paſſione, facienda videbatur. Reſpondetur flagitando Chriſtus ab æterno Patre, *Clarifica nomen tuum*; per hanc ipſam petitionem ſe clarificari petiiſſe. *Nomen tuum*, inquit Cyrillus; *non quo Deus, ſed quo Pater es, & vocaris; quodque me filium generaris tibi conſubſtantialem.* Quæ autem maior clarificatio à Chriſto flagitari poterat, quàm verum Dei filium declarari? Quare cum ait hic æternus Pater : *Clarificaui, & iterum clarificabo*, iuxta Auguſtinum, & Bedam intelligitur de Diuinitate, maieſtate, & gloria illi, vt conſubſtantiali filio ab æterno Patre communicata.

Cyrill. in Ioann. 17.

84. Dices ſi Diuinitas Verbo ab æterno communicata per æternam generationem, eſt immutabilis; eademque Dininitas Chriſto per vnionem hypoſtaticam primo Conceptionis inſtanti inſeparabiliter etiam communicata eſt : quomodo hic dicere æternus Pater potuit, *Et* D *iterum*, hoc eſt denuo *clarificabo.* Neque enim audienda eſt hæretica Photini ſententia aſſerentis Chriſtum fuiſſe hominem purum, & ob merita vitæ ſanctæ Diuinitatem deinde eſſe conſecutum. Neque rurſus audiendi ſunt hæretici Neſtoriani, & Sociniani dicentes Chriſtum nec ab initio conceptionis, nec poſtea fuiſſe Deum; ſed ſua ſanctitate meruiſſe, vt vocaretur Deus, hoc eſt vir diuinus. Quam hæreſim damnat æterni Patris teſtimonium Matth. 3. numer. 17. *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui :* & Lucæ 9. numer. 35. *Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite.*

Photini hæreſis Chriſto negantis ab initio conceptionis Diuinitatem; & Neſtoriana, & Sociniana hæreſis abſolutè Chriſto Diuinitatem negans refellitur.

85. Difficultati propoſitæ reſpondetur per verba, quæ Apoc. cap. 5. Angelis dicuntur : E *Dignus eſt agnus, qui occiſus eſt, accipere virtutem, & Diuinitatem, & ſapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.* Vbi bene Caietanus ait : *Accipere dicimur aliquid, non ſolùm ſi de nouo accipimus illud; ſed etiamſi prius illud habentes, de nouo vtimur. Vnde & habens gladium, dicitur accipere gladium, quando de nouo vtitur illo. Et iuxta hunc ſenſum Dominus Ieſus licet ab æterno fuerit Deus, & nunquam deſierit eſſe Deus : quia tamen poſt reſurrectionem ſuam vſurus erat Diuinitate ſua manifeſtè, quam ſub paſſibili carne tanto* A *tempore occultam tenuit; & ex merito paſſionis ſuæ debebatur ſibi manifeſtatio gloriæ ſuæ (vt Apoſt. ad Philipp. 2. dixit) ideo dignus poſt reſurrectionem ſuam dicitur accipere Diuinitatem, non de nouo ad habendam illam, ſed ad manifeſtum vſum illius.*

Ientac. 7. in fine.

Accipi dicitur aliquid, non ſolùm cum primò habetur; ſed cum primò eius vſus manifeſtatur.

Turba ergo, quæ ſtabat, & audiebat, dicebat tonitruum eſſe factum.

86. Indubium reuocari non debet prædictam vocem, quamuis tonitrui inſtar valdè reſonantem, articulatam tamen fuiſſe : alioquin nihil articulatè ſignificando irrita ex ſe B fuiſſet; cum tamen Chriſtus dixerit : *Non propter me hæc vox venit, ſed propter vos*; ſcilicet ad vobis ſignificandum æterni Patris teſtimonium. Contigit autem, vt aliqui ingenti ſonitu perterriti, articulatæ vocis verba non niſi valdè confuſè audierint; & propterea dixerint *tonitruum eſſe factum* : alii verò minus perterriti, magiſque intenti, verè audierint, & propterea dixerint : *Angelus ei locutus eſt.* Sed cum alibi æterni Patris teſtimonium per articulatam vocem legamus, vt Matthæi 3. prope Iordanem : *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Et Lucæ 9. in monte Thabor : *Hic eſt filius meus dilectus ipſum audite.* Cur non ibi, ſicut hic, cœleſtis vox tonitruo non aſſimilabatur? C

Vox æterni Patris de Chriſto teſtificans tonitrui ſimilis, ſed articulata.

87. Reſpondetur æterni Patris vocem propè Iordanem directam fuiſſe, non tam ad turbas, quàm ad ipſum Chriſtum : quare à Marco, & Luca vox illa refertur dicens : *Tu es filius meus dilectus, in te complacui.* Rurſus in monte Thabor vox ad fideles Chriſti diſcipulos dirigebatur : ſecus verò hic dicente Domino. *Non propter me hæc vox venit, ſed propter vos*; cùm ad perfidos, & obſtinatos Iudæos vox dirigeretur; & de his dicatur Ierem. cap. 5. *Audi, populo ſtulte, qui non habes cor; qui habentes oculos non videtis; & aures, & non auditis* : ideo ad eos tamquam ad voluntariè ſurdos excitandos diuina vox tonitrui inſtar benè profertur. D Ideo ſimiliter 1. Reg. cap. 2. de Deo erga peccatores dicitur : *Super ipſos in cœlis tonabit* : ideo deníque Iſaiæ, qui ad peccatores arguendos mittebatur, dicitur : *Clama, ne ceſſes; quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo ſcelera eorum.* Rurſus tonitrui diuina hæc vox ſimilis fuit, quia hoc tonitrus fulminantis proprium eſt, vt molliora prætereat, duriora inuadat : accidit enim, vt tonitrui fulmen crumena intactâ ad æs ibi incluſum aliquando penetrauerit; vt adnotauit Caietanus in illa verba Iob. 37. *Tonabit Deus in voce ſua mirabiliter.* Fuit igitur diuina vox tonitrui inſtar; cum ad Iudæorum duritiem frangendam dirigeretur. De Dei hac voce tonitruo ſimili, vaticinatus eſt Iob. E *Tonabit voce magnitudinis ſuæ; & non inueſtigabitur cum audita fuerit vox eius.* Iudæi, qui adſtabant, diuinæ æterni Patris vocis vim inueſtigare debebant, vt Chriſto Domino crederent : quod cum ob magnam cordis duritiem facere neglexiſſent, incredulitatem non reliquerunt. Ideo hic de Redemptore ſubditur : *Cum tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum.*

Vox æterni Patris cur tonitruo ſimilis.

Marc. 1.

Luc. 3.

Iſa. 58.

Tonitru fulminans duriora inuadit, molliora prætereit.

Iob. c. 37.

A

Diabolus quo ſenſu mundi Princeps dicatur.

Mundus quid ſignificet.

atque virtute mortis Chriſti, & ſanguinis confracta eſt illius poteſtas, & ſublata potentia. Subdit infra: *Abſit, vt diabolum principem mundi ita dictum eſſe exiſtimemus, vt eum cælo, & terra dominari poſſe credamus: non enim eſt ipſe auctor mundi, aut gubernator, quemadmodum nonnulli falsò exiſtimant. Sed mundus hic pro prauis hominibus, qui ſecularia ſectantur deſideria, & ſuis indulgent cupiditatibus, ſumitur: horum princeps Satanas eſt, quia eis pro ſuo arbitratu principatur, præcipiteſquè ad nutum in grauia ſcelera impellit, atque detrudit. Ille autem per Chriſti mortem foras eyciendus erat: prauidebat autem Dominus poſt paſſionem, & glorificationẽ ſuam per vniuerſum orbem multos populos credituros; in quorum cordibus diabolus intus erat; cui quando ex fide renunciant, eycitur foras.* Porrò tunc iuſtum iudicium procedit, cum accuſatoris nimia violentia, & iniuſta calumnia reijcitur: reiecta igitur, & debilitata diaboli violentia, iudicium mundi, hoc eſt hominum, qui ſunt in mundo, fit: ita vt homines, ſi Chriſti fidem, & Euangelicam legem non amplectantur, manifeſto iudicio damnentur; cum excuſationem nullam ex nimia diaboli vi, obtendere poſſint.

B

Auguſt. to. 10. ſer. 60. de verbis Domini.

Diaboli vires, Chriſti aduentu debilitatæ.

De hoc iudicio mundus arguitur, ait Auguſtinus; *quia fruſtrà de diabolo queritur, qui non vult credere in Chriſtum, quem,* nempe diabolum, *foras miſſum, & propter noſtram exercitationem forinſecus expugnare permiſſum, non ſolum viri; ſed etiam mulieres, & pueri martyres vicerunt.* Quomodo vires diaboli poſt Chriſti aduentum debilitatæ ſint, dictum eſt fuſius ſer. 4. poſt Dominicam paſſionis in illa Chriſti de ſuis ouibus verba: *Non rapiet eas quiſquam de manu mea.*

C

Cyrillus ſupra.

Diabolus Chriſti aduentu debilitatus, adhuc tentare non ceſſat.

Diaboli contra machinas quomodo pugnandum.

Cantic. 8.

95. Sed debilitato, & eiecto diabolo ſubdit Cyrillus: *Quid ergo, ait quiſpiam, quia diabolus eycitur foras, iam fidelium neminem tentat? Immo tentare non ceſſat: ſed aliud eſt intrinſecus regnare, aliud forinſecus oppugnare. Hoſtis enim mœnibus vrbis excluſus, non ceſſat arietibus, & machinis quatere muros; quò ſibi aditum perfringat, ingreſſumque paret.* Quare ad diaboli machinas repellendas cœleſtis ſponſi monitum audiamus: *Si murus eſt, ædificemus ſuper eum propugnacula argentea;* hoc eſt *bona opera, vt argentum ſplendida; vel ſanctorum ſententias eloquentiâ lucidas, quibus anima ſe à tentationibus muniat,* ait Honorius. De huiuſmodi propugnaculis Pſal. 11. dicitur: *Eloquia caſta; argentum igne examinatum;* igne ſcilicet diuinæ charitatis.

D

Ad Eph. 6. 17.

Gladius, & Clypeus ſimul eſt Dei verbum.

Similiter ad arcendos tartareos hoſtes eſt iuxtà Apoſtolum, *Gladius ſpiritus, quod eſt verbum Dei:* cuius gladii ictus valde diabolus pertimeſcit: & ita gladius eſt, vt etiam in vſum clypei ad repellenda Diaboli iacula eſſe poſſit. *Omnis ſermo Dei ignitus, clypeus eſt ſperantibus in ſe,* dicitur Prouerb. 30. Ignitus quidem eſſe debet, hoc eſt feruenti amore corde conceptus. Angelos vnà cum igneo gladio ad Paradiſi ſepta cuſtodienda Deus poſuit Gen. 3. *Collocauit ante Paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium.*

E

Animæ Paradiſum, verbum Dei, velut igneus gladius cuſtodit.

Similiter ad fidelem animam, quæ eſt Dei Paradiſus, cuſtodiendam; & ad dæmones repellendos, ſanctorum Angelorum cuſtodiam; & gladium ſpiritus, nempe ignitum Dei eloquium, quo in feruenti oratione animam Deus inſtruit, adhibere debemus.

Et ego, ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum. Hoc autem dicebat ſignificans qua morte eſſet moriturus.

In allatis verbis quadruplex difficultas.

Chriſtus in cruce exaltatus potius omnia, quàm omnes homines ſe tracturũ dixit & quadruplici ratione. Hic, & ſequentibus.

2. Petri c. 3.

96. HIs verbis indicauit Dominus ſe in crucem extollendum ad humanam redemptionem complendam; homineſquè ad ſe, hoc eſt Euangelicam fidem, & ad animarum ſalutem conſequendam tracturum. In his tamen Domini verbis, quadruplex difficultas occurrit. Prima eſt, cur non dixit *Homines;* ſed *omnia traham ad meipſum?* Reſpondetur primò dicente Chriſto: *Omnia traham ad meipſum;* per *omnia* benè poſſe intelligi non ſolùm homines, ſed etiam inſenſibiles creaturas, nempe cœlum, & terram. Per ſuam enim paſſionem meruit Chriſtus, vt ad ipſius reſurgentis gloriam in mundi fine omnia renouarentur, & quodammodo reſurgerent: & ſic ad eius merita manifeſtanda ex antiquo ſtatu ad nouum traherentur. *Reſurrexit in eo mundus; reſurrexit in eo cœlum; reſurrexit in eo terra. Erit enim cœlum nouum, & terra noua,* ait Ambroſius lib. de fide reſurrectionis. Quæ interpretatio melius quadrat, ſi verba illa: *Si exaltatus fuero à terra:* de ſua è ſepulchro reſurrectione dixiſſe Dominum cum Chryſoſtomo dicamus.

Ad Coloſſ. c. 3. 11.

97. Reſpondet ſecundò Rupertus dixiſſe Dominum *Omnia, ideſt vniuerſam fidelium turbam, ſine diſcretione perſonarum, ſine officiorum; vt (ſicut Apoſtolus ait) non ſit ibi maſculus, neque fœmina; Gentilis, & Iudæus; circumciſio, & præputium; Barbarus, & Scytha, ſeruus, & liber; ſed omnia, & in omnibus Chriſtus:* ita vt ibi, hoc eſt in Euangelica lege, & in Chriſti Eccleſia prædictorum diſcriminum ratio non habeatur. Sed ad hoc ſignificandum adhuc omnes homines potius quam *omnia* dicere potuiſſet.

Deus quanti homines æſtimet.

98. Reſpondetur tertiò Deum tanti homines æſtimare, præcipuè vera fide illuminatos; vt illorum comparatione, reliqua omnia veluti non eſſent, haberi videantur. Ex quo fit, vt dicendo *omnia traham,* ſolos homines ſignificare velit; & in his præcipuè fideles ad animarum ſalutem conſequendam vocatos. Hinc Iſaiæ 52. legitur: *In Ægyptum deſcendit populus meus. Et nunc quid mihi eſt hic? dicit Dominus. Et ſenſus eſt,* ait Hieronymus: *Nihil habeo reliqui, propter quod in hac regione permaneam, de qua populus meus ablatus eſt.* Et nihilominus ea in regione, vnde Iſraëlitæ exulabant; creaturæ aliæ erant, quæ omnes ſub diuino regimine, & prouidentia erant. Quare benè eo in loco Hugo ait: *Dominus quaſi nihil putat ſe habere; cum auferuntur ei homines, propter quos fecit omnia.* Ad idem confirmandum Lucæ 15. Dominus ad homines per peccatum perditos ſaluandos veniens, per parabolam ſe comparat homini habenti centum oues dicens: *Quis ex vobis homo, qui habet centum oues; & ſi perdiderit vnam ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deſerto, & vadit ad illam, quæ perierat?* Vbi Hugo ait: *Vnam ouem Dominus perdidit, quando homo paſcua vitæ peccando reliquit: & Dominus nonaginta nouem in deſerto reliquit; quia nouem ordines Angelorum in cœlo dimiſit.*

Cœlũ quare deſertum appellatur.

Deſerti ergo, & ſolitudinis nomine cœlum Dominus ſignificauit; eò quòd ibi homines non haberet; quaſi propter hominum abſentiam cœlum omninò ſolitarium foret, licet ingenti Angelorum multitudine frequentiſſimum. Tanti Dominus hominem facit.

99. Reſpondetur quartò omnia ſignificare ho-

atque virtute mortis Chriſti, & ſanguinis confracta eſt illius poteſtas, & ſublata potentia. Subdit infra: *Abſit, vt diabolum principem mundi ita dictum eſſe exiſtimemus, vt eum cælo, & terra dominari poſſe credamus: non enim eſt ipſe auctor mundi, aut gubernator, quemadmodum nonnulli falsò exiſtimant. Sed mundus hic pro prauis hominibus, qui ſecularia ſectantur deſideria, & ſuis indulgent cupiditatibus, ſumitur: horum princeps Satanas eſt, quia eis pro ſuo arbitratu principatur, præcipiteſquè ad vnum in grauia ſcelera impellit, atque detrudit. Ille autem per Chriſti mortem foras eyciendus erat: prauidebat autem Dominus poſt paſſionem, & glorificationẽ ſuam per vniuerſum orbem multos populos credituros; in quorum cordibus diabolus intus erat; cui quando ex fide renunciant, eycitur foras.* Porrò tunc iuſtum iudicium procedit, cum accuſatoris nimia violentia, & iniuſta calumnia reijcitur: reiecta igitur, & debilitata diaboli violentia, iudicium mundi, hoc eſt hominum, qui ſunt in mundo, fit: ita vt homines, ſi Chriſti fidem, & Euangelicam legem non amplectantur, manifeſto iudicio damnentur; cum excuſationem nullam ex nimia diaboli vi, obtendere poſſint. *De hoc iudicio mundus arguitur,* ait Auguſtinus; *quia fruſtrà de diabolo queritur, qui non vult credere in Chriſtum, quem,* nempe diabolum, *foras miſſum, & propter noſtram exercitationem forinſecus expugnare permiſſum, non ſolùm viri; ſed etiam mulieres, & pueri martyres vicerunt.* Quomodo vires diaboli poſt Chriſti aduentum debilitatæ ſint, dictum eſt fuſius fer. 4. poſt Dominicam paſſionis in illa Chriſti de ſuis ouibus verba: *Non rapiet eas quiſquam de manu mea.*

Diabolus quo ſenſu mundi Princeps dicatur.
Mundus quid ſignificet.
Auguſt. eo. lo. ſer. 60. de verbis Domini.
Diaboli vires, Chriſti aduentu debilitatæ.

95. Sed debilitato, & eiecto diabolo ſubdit Cyrillus: *Quid ergo, ait quiſpiam, quia diabolus eycitur foras, iam fidelium neminem tentat? Immo tentare non ceſſat: ſed aliud eſt intrinſecus regnare, aliud forinſecus oppugnare. Hoſtis enim mœnibus vrbis excluſus, non ceſſat arietibus, & machinis quatere muros; quò ſibi aditum perfringat, ingreſſumque paret.* Quare ad diaboli machinas repellendas cœleſtis ſponſi monitum audiamus: *Si murus eſt, ædificemus ſuper eum propugnacula argentea;* hoc eſt *bona opera, vt argentum ſplendida; vel ſanctorum ſententias eloquentiâ lucidas, quibus anima ſe à tentationibus muniat,* ait Honorius. De huiuſmodi propugnaculis Pſal. 11. dicitur: *Eloquia caſta; argentum igne examinatum;* igne ſcilicet diuinæ charitatis. Similiter ad arcendos tartareos hoſtes eſt iuxtà Apoſtolum, *Gladius ſpiritus, quod eſt verbum Dei:* cuius gladii ictus valde diabolus pertimeſcit: & ita gladius eſt, vt etiam in vſum clypei ad repellenda Diaboli iacula eſſe poſſit. *Omnis ſermo Dei ignitus, clypeus eſt ſperantibus in ſe,* dicitur Prouerb. 30. Ignitus quidem eſſe debet, hoc eſt feruenti amore corde conceptus. Angelos vnâ cum igneo gladio ad Paradiſi ſepta cuſtodienda Deus poſuit Gen. 3. *Collocauit ante Paradiſum voluptatis Cherubin, & flammeum gladium.* Similiter ad fidelem animam, quæ eſt Dei Paradiſus, cuſtodiendam; & ad dæmones repellendos, ſanctorum Angelorum cuſtodiam; & gladium ſpiritus, nempe ignitum Dei eloquium, quo in feruenti oratione animam Deus inſtruit, adhibere debemus.

Cyrillus ſupra.
Diabolus Chriſti aduentu debilitatus, adhuc tentare non ceſſat.
Diaboli cōtra machinas quomodo pugnandum.
Cantic. 8.
Ad Eph. 6. 17.
Gladius, & Clypeus ſimul eſt Dei verbum.
Animæ Paradiſū, verbum Dei, velut, igneus gladius cuſtodit.

Ecce ego, ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum. Hoc autem dicebat ſignificans qua morte eſſet moriturus.

96. HIs verbis indicauit Dominus ſe in crucem extollendum ad humanam redemptionem complendam; homineſquè ad ſe, hoc eſt Euangelicam fidem, & ad animarum ſalutem conſequendam tracturum. In his tamen Domini verbis, quadruplex difficultas occurrit. Prima eſt, cur non dixit *Homines;* ſed *omnia traham ad meipſum?* Reſpondetur primò dicente Chriſto: *Omnia traham ad meipſum;* per *omnia* benè poſſe intelligi non ſolùm homines, ſed etiam inſenſibiles creaturas, nempe cœlum, & terram. Per ſuam enim paſſionem meruit Chriſtus, vt ad ipſius reſurgentis gloriam in mundi fine omnia renouarentur, & quodammodo reſurgerent: & ſic ad eius merita manifeſtanda ex antiquo ſtatu ad nouum traherentur. *Reſurrexit in eo mundus; reſurrexit in eo cælum; reſurrexit in eo terra. Erit enim cælum nouum, & terra noua,* ait Ambroſius lib. de fide reſurrectionis. Quæ interpretatio melius quadrat, ſi verba illa: *Si exaltatus fuero à terra:* de ſua è ſepulchro reſurrectione dixiſſe Dominum cum Chryſoſtomo dicamus.

In allatis verbis quadruplex difficultas.
Chriſtus in cruce exaltatus potius omnia, quàm omnes homines ſe tracturū dixit & quadruplici ratione Hic, & ſequentibus.
2. Petri c. 3.

97. Reſpondet ſecundò Rupertus dixiſſe Dominum *Omnia, ideſt vniuerſam fidelium turbam, ſine diſcretione perſonarum, ſine officiorum; vt (ſicut Apoſtolus ait) non ſit ibi maſculus, neque fœmina; Gentilis, & Iudæus; circumciſio, & præputium; Barbarus, & Scytha, ſeruus, & liber; ſed omnia, & in omnibus Chriſtus:* ita vt ibi, hoc eſt in Euangelica lege, & in Chriſti Eccleſia prædictorum diſcriminum ratio non habeatur. Sed ad hoc ſignificandum adhuc omnes homines potius quam *omnia* dicere potuiſſet.

Ad Coloſſ. c. 3. 11.

98. Reſpondetur tertiò Deum tanti homines æſtimare, præcipuè vera fide illuminatos; vt illorum comparatione, reliqua omnia veluti non eſſent, haberi videantur. Ex quo fit, vt dicendo *omnia traham,* ſolos homines ſignificare velit; & in his præcipuè fideles ad animarum ſalutem conſequendam vocatos. Hinc Iſaiæ 52. legitur: *In Ægyptum deſcendit populus meus. Et nunc quid mihi eſt hic? dicit Dominus. Et ſenſus eſt,* ait Hieronymus: *Nihil habeo reliqui, propter quod in hac regione permaneam, de qua populus meus ablatus eſt.* Et nihilominus ea in regione, vnde Iſraëlitæ exulabant; creaturæ aliæ erant, quæ omnes ſub diuino regimine, & prouidentia erant. Quare benè eo in loco Hugo ait: *Dominus quaſi nihil putat ſe habere; cum auferuntur ei homines, propter quos fecit omnia.* Ad idem confirmandum Lucæ 15. Dominus ad homines per peccatum perditos ſaluandos veniens, per parabolam ſe comparat homini habenti centum oues dicens: *Quis ex vobis homo, qui habet centum oues; & ſi perdiderit vnam ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deſerto, & vadit ad illam, quæ perierat?* Vbi Hugo ait: *Vnam ouem Dominus perdidit, quando homo paſcua vitæ peccando reliquit: & Dominus nonaginta nouem in deſerto reliquit; quia nouem ordines Angelorum in cælo dimiſit.* Deſerti ergo, & ſolitudinis nomine cœlùm Dominus ſignificauit; eò quòd ibi homines non haberet; quaſi propter hominum abſentiam cœlum omninò ſolitarium foret, licet ingenti Angelorum multitudine frequentiſſimum. Tanti Dominus hominem facit.

Deus quanti homines æſtimet.
Cœlū quare deſertum appellatur.

99. Reſpondetur quartò omnia ſignificare ho-

minem, eò quod omnia contineat; iuxta id, quod Sap. 1. 7. dicitur *Hoc, quod continet omnia, ſcientiam habet vocis.* Vbi S. Bonauentura, Hugo, Landulphus, & Gloſſa per continentem omnia, hominem intelligunt, eò quòd omnes rerum gradus in ſe habeat. Quare Marci 16. cum Dominus Apoſtolis dixerit: *Prædicate Euangelium omni creaturæ;* Gregor. quem Beda ſequitur, ait: *Numquid ſanctum Euangelium inſenſatis rebus, vel brutis animalibus fuerat prædicandum? Sed omnis creatura nomine ſignatur homo: omnis autem creaturæ aliquid habet homo. Habet enim commune eſſe cum lapidibus, viuere cum arboribus, ſentire cum animalibus, intelligere cum Angelis. Omni ergo creaturæ prædicatur Euangelium, cum ſoli homini prædicatur.* Sic etiam omnia trahere Chriſtus dicitur, cum hominem trahit. Sed hoc poſito.

Gregor. hom. 29. in Euãg.

100. Secunda difficultas eſt, quòd dicendò *Omnia*, videntur omnes homines ſignificari; omnia ſcilicet, in quibus eſt humana natura continens omnia: at non omnes homines iuſti ſunt, ſed plures peccatores; atque adeo non omnes à Chriſto trahuntur. Reſpondetur primò omnes homines à Chriſto trahi; ſed vel per rationis lumen, & per gratiam ſufficientem, vel per gratiam efficacem. Sufficienti gratiæ etſi à peccatore reſiſtitur; trahitur tamen, ſicut dicitur trahi pondus, quamuis nimia grauitate reſiſtens ad trahentem non perueniat. Porrò in ſacra Scriptura verba interdum non ſignificant actum perfectum, ſed inchoatum. Sic ad Romanos 2. dicitur: *Benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit*, ideſt adducere conatur. Similiter cum dicitur: *Omnia traham*; idem eſt, ac dicere, omnia trahere conabor.

Homines iuſti, ſiue iniuſti quomodo omnes à Domino trahantur Hîc, & ſequẽtibus. Verba interdũ non actum perfectum, ſed inchoatum ſignificant.

101. Reſpondetur ſecundò ex Gregorio, Chriſtus *omnia genera hominum duci ad fidem voluit; qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Omnes quippe homines vult ſaluos fieri; quia de omni hominum genere eligit, quos ad gaudium æternæ ſalutis trahit.* Quæ etiam omnia hominum genera ſignificauit Dominus Matth. 28. Apoſtolis dicens: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos.* Sicut autem ab Apoſtolo dicitur: *Radix omnium malorum eſt cupiditas*, ideſt auaritia: non quòd omnia indiuidua peccata, vel Angelorum, vel hominum ex auaritia prouenerint; ſed quòd peccatorum genera omnia ex auaritia ſæpè committantur. Ita vt, dicendo *omnium malorum*, talis vox non ſingula omnium generum; ſed genera omnia ſingulorum peccatorum ſignificet. Quare prodigalitas ipſa in Principibus ſæpè ex aulicorum auaritia naſcitur. Prodigalitas certè rerum ſpiritualium ſæpe ex temporalium rerum auaritia prouenit. Prædicto modo etiam dici potuit Eccleſiaſtici 10. *Initium omnis peccati eſt ſuperbia.* Similiter cum à Domino dicitur: *Omnia traham ad me ipſum*; non ſinguli omnes homines; ſed hominum genera omnia intelligi debent. Sicut etiam ſupra ex Ruperto dictum eſt.

In 1. Reg. c. 14. Deus ex omni hominum genere eligit, quos ad æternam ſalutẽ trahat.

1. ad Tim. 6. Auaritia quomodo radix omnium peccatorum.

Superbia quomodo initium omnis peccati.

102. Reſpondet tertiò Rupertus, cum à Chriſto Domino dicitur: *Omnia traham ad me ipſum: poteſt non ſolùm de gratia, qua ſolummodo electa trahit ad ſeipſum; ſed etiam de poteſtate dictum recte intelligi: qua non ſolùm electa, ſed etiam reproba omnia ad ſeipſum traxit: quia videlicet iudicium, & poteſtas faciendi, quam Pater Filio ſuo dedit, quia filius hominis eſt, omne genu curuauit ſibi cæleſtium, terreſtrium, & infernorum: ſcilicet vt omnis homo ſiue bonus, ſiue malus poteſtati, & im-*

Homines omnes à Deo trahũtur, vel per gratiam vel per vniuerſale dominium.

ad Philip. 2.

A *perio eius ſubijciatur; & omnes ab illo ſecundùm merita ſua iudicentur.* Et ideo Matthæi 28. à Domino dicitur: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra.* Hinc ſubdit Rupertus: *Hoc itaque non ignorans, iamquè prænuncians: Et ego, inquit, ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum.* Quare non recedendo ab hac interpretatione, *Omnia traham ad meipſum*, id benè intelligi poteſt per mortuorum reſurrectionem. iuxta Apoſtoli verba 1. ad Cor. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur; ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.* Chriſto enim omnium hominum futura reſurrectio eſt tribuenda; quatenus meruit; B vt omnes ſiue iuſti, ſiue iniuſti reſurgentes, ante eius tamquam ſupremi iudicis tribunal ſiſtantur, meritorum præmia, vel demeritorum pœnas habituri. *Procedent, qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt in reſurrectionem iudicij*, dicitur Ioan. 5. *Viuificabuntur infideles in Chriſto, ideſt in potentia, vel iuſſu Chriſti, vt ſine fine viuant ad pœnam: Electi autem viuificabuntur in Chriſto, ideſt in Chriſti iuſtitia, quam ſeruauerant; vt in Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, perenniter viuant*, ait S. Anſelmus.

Reſurrectio omnium, ſiue electorũ, ſiue reproborũ, Chriſto tribuenda.

S. Anſelm. ſeu Heruaeus in Ep. 1. ad Cor. c. 15.

103. Reſpondetur quartò dici à Domino potuiſſe omnes homines ad ſe tracturum, qui verè homines ſint, debitamque humanæ naturæ conditionem, Deiquè imaginem non omninò exuerint: cumquè tales impœnitentes peccatores non C ſint; hinc fit vt hominis nomine ſint planè indigni: ideoque dicendo omnes homines; huiuſmodi peccatores in iis non includantur. Quare Gen. 6. cum de Noë dictum ſit: *Noe homo iuſtus:* addit Philo: *Sciendum, quòd hominem non vulgari loquendi forma, rationale mortale animal vocat; ſed per excellentiam eum, qui verè ſuo reſpondet nomini, electis ex animo immanſuetis, rabidis, ferinisque vitiorum affectibus. Argumento eſt, quod poſt hominem addit iuſtum dicens: Homo iuſtus; quia nemo iniuſtus eſt homo; ſed potius beſtia humana forma prædita: in ſolum autem iuſtitiæ ſectatorem nomen hoc competit.* Similiter Chryſoſtomus ait: *Homo non eſt, quicumque ſimpliciter manus habet, & pedes humanos; nec quicumque tantùm rationa-* D *lis eſt; ſed quicumque virtutem, & pietatem cum fiducia exercet. Audi quid de Iob dicit ſacra Scriptura. Cum enim dixiſſet, quod in terra Huſitide homo erat; non ex his eum deſcribit terminis, quibus alieni; neque hoc dicit, quod duos pedes habebat, & vngues latos; ſed indicia pietatis illius præbens dicebat Simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo: demonſtrans quòd hoc eſt homo.* Quare S. Iob vbi vir rectus à noſtro interprete dicitur, à Septuaginta interpretibus ἄνθρωπος ἀληθινός, hoc eſt homo verus, non falſus, non apparens homo dicitur: *Homo erat*, ait Origenes, *verè homo; vt pote homo factus, vt homo permanens; vt pote ad imaginem Dei creatus, & ad ſi-* E *militudinem iumentorum, ac beſtiarum, atque reptilium non eſt immutatus. Sicut dicitur: Homo cum in honore eſſet, non intellexit; comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Homo erat; non erat bellua cruenta; non erat ſerpens nequitia; non erat equus, neque mulus luxuria, neque petulantia: non erat canis ſpurcitia, neque vulpes dolo, atque aſtutia: non erat ſcorpius, neque veneni lethalis vipera; ſed homo erat. Nam ſicut obſceni, & impudici, maligni quoque & verſuti his omnibus comparantur, atque horum omnium appellatione nuncupantur, ſicut dicitur de huiuſmodi: Canes improbi animo neſcientes ſaturitatem, & ad hunc: Equi admiſſarij facti ſunt; vnuſquiſque ad*

Philo lib. de Abraham. Hominis nomine peccatores indigni.

Hom. 21. ad populum.

Lib. 1. in Iob.

Pſal. 48.

Beſtiarum nomina peccatoribus tribuenda.

Iſa. 56. Ier. 5.

Matth. 3. *vxorem proximi ſui inhiabat: & alibi: ſerpentes generatio viperarum; & Generatio ſerpentium volantium, qui veloces ſunt in malitia: & iterum: Ap-* Cantic. 2. *prehendite nobis vulpes puſillas exterminantes vi-* Ezech. 13. *neas: & tamquam vulpes in ſolitudine facti ſunt* Lucæ 13. *Prophetæ tui Iſrael: &, Ite, dicite vulpi huic, (dicit de Herode) Et alia innumera his ſimilia dicuntur de huiuſmodi in ſcripturæ. Sed B. Iob non erat talis, neque his ſimilis; ſed homo erat inataminatus, & immaculatus, atque illibatus: Homo, vt pote hoc, quod ad imaginem, & ſimilitudinem* Auguſt. ſer. 20. de Ciuit. *Dei factus eſt, integrum cuſtodiens.* In eamdem ſententiam Auguſtinus cum verba Eccleſiaſtæ 12. retuliſſet: *Deum time, & mandata eius cuſtodi; quia hoc eſt omnis homo;* addit: *Quicumque enim eſt hoc, eſt cuſtos vtique mandatorum Dei; quo-* Bernar. ſer. 5. in Cant. *niam, qui hoc non eſt, nihil eſt.* Similiter Bernardus ait: *Propter temetipſum, Deus, feciſti omnia; & qui vult eſſe ſibi, & non tibi, nihil eſſe incipit inter omnia. Deum time, & mandata eius obſerua; hoc eſt enim, inquit, omnis homo. Ergo, ſi hoc eſt* Tom. 3. opuſc. 23. *omnis homo, abſque hoc nihil omnis homo.* Denique Petrus Damiani, cum Apoſtoli ad Corint. verba retuliſſet: *Omnia veſtra ſunt; vos autem* 1. ad Cor. 3. *Chriſti; Chriſtus autem Dei:* addit: *Tunc omnia ſunt veraciter hominis, ſi ipſe homo ſit veraciter homo: eſt enim, qui ſolo nomine ſit homo; eſt qui reipſa, & veritate ſit homo. Qui non ſtuduerit cauere prohibita, qui neglexerit implere præcepta; quia ratione caret, vocabulum quidem hominis habet; ſed hominis eſſe non habet; quia non veraciter vtitur virtute nominis, quo cenſetur. Ille nimium ſe credat veraciter hominem, qui hominum recognoſcit authorem.*

Futuri temporis verba interdū non tam eff:ctū futurum, quàm debitum, & conuenientiam, & potentiā completam ad effectum futurum ſignificat.

104. Reſpondetur quintò ex regula ſacræ Scripturæ, verbum futuri temporis interdum non ſignificare effectum futurum; ſed potius debitum, & conuenientiam, ſeù completam potentiam ad futurum effectum. Sic Iſaiæ 4. dicitur: *Apprehendent ſeptem mulieres virum vnum;* ideſt, tanta erit hominum cædes in excidio Ieroſolymitano per Romanos, vt ob eorum paucitatem ſeptem mulieres vix vnum virum reperire poſſint. Significatur ergo per allata verba in Ieroſolymæ obſidione quid contingere ex talis temporis conditione potuerit, non quid actu contigerit. Neque enim Ioſephus diligens ſcriptor Hebraicarum calamitatum huius rei meminit: neque probabile eſt tanta contentione in tam arctæ obſidionis calamitate mulieres nuptias ambiiſſe, præſertim, quòd i[illegible]opiam id eas dixiſſe legatur; cum dicant: *Panem noſtrum comedemus; & veſtibus noſtris operiemur.* Similiter de captiuis Moabitis dicitur Ieremiæ 48. *Omne caput caluitium, & omnis barba raſa erit; in cunctis manibus colligatio, & ſuper omne dorſum cilicium.* Non quòd captiui omnes tunc temporis cilicio fuerint operti; ſed quòd ob ingentem luctum cilicio omnes operiri tali tempore conueniens fuerit. Similiter Malachiæ 2. dicitur: *Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam*, ideſt cuſtodire debent. Matth. 16. *Abſit à te Domine: non erit tibi hoc:* hoc eſt, non eſt æquum, vt hoc tibi accidat. Inſuper allata regula non ſolùm in verbo de futuro, ſed etiam de præſenti locum habet. Sic ad Hebræos 13. ab Apoſtolo dicitur: *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis: ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri. Peruigilant*, ideſt peruigilare debent, iuxta S. Chryſoſtomum, & S. Thomam. Sæpè enim verba in ſcriptura non dicunt actum, ſed debitum, & officium, vt benè ibi Ribera notauit. Quare iuxtà allatam regulam, cùm à Domino dicitur: *Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum;* ſignificat per ipſius mortem humani generis redemptione completa, conueniens fore, vt omnes homines eum ad Euangelicam fidem, & gratiam trahentem, ſequantur: & tale trahendi munus ipſi Chriſto tamquam totius humani generis Redemptori eſſe datum; illudquè exequi debère quantem in ſe eſt: eſt enim Chriſtus principalis cauſa meritoria, quæ illuminationem per gratiam, & fidem humano generi meruit. Quare.

105. Reſpondetur ſextò allata verba: *Omnia traham ad meipſum*, eodem modo explicari poſſe, quo explicamur verba illa Ioannis 1. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Vbi de ſupernaturali illuminatione ſermo eſt, iuxtà Chryſoſt. homil. 7. & Auguſt. tract. 2. Dicitur autem tali illuminatione illuminari omnis homo; quia omnibus Chriſti lux lucet, quantùm eſt ex ſe; quòd ſi aliqui non illuminentur, non ex lucis defectu, ſed ex ipſis procedit. Ita Chryſoſt. & Auguſt. *Filius Dei,* Auguſt. Ep. 120. inquit, *non eſt abſens etiam mentibus impiorum; quamuis eum non videant.* Similiter dici poteſt, Chriſtum omnem hominem trahere ad ſeipſum, quantùm ex eo eſt: quòd ſi aliqui non trahantur: id ex ipſorum, non ex trahentis defectu, & impotentia prouenit. Secundò Auguſtinus vniuerſalem hanc propoſitionem: *Erat lux, quæ illuminat omnem hominem*, ita explicat: *Omnis homo, qui illuminatur, ab hac luce illuminatur.* Similiter 1. ad Corinth. 15. cum dicitur: *Omnes in Chriſto viuificabuntur;* præter id, quod ſupra diximus, iuxta genuinam interpretationem ſermo eſt tantùm de glorioſa electorum viuificatione, & reſurrectione. Subdit enim Apoſtolus: *Vnuſquiſque in ſuo ordine*, ſubintelligitur, reſurget, *Primitiæ Chriſtus*, ſcilicet reſurgentium fuit; cum tempore, & dignitate cæterorum reſurrectionem præceſſerit: *Deinde ij, qui ſunt Chriſti.* Cum ergo ibi nulla reproborum ſit mentio; quando dicitur: *Omnes in Chriſto viuificabuntur;* ſenſus eſt, quot quot glorioſa reſurrectione viuificandi ſunt, non niſi per Chriſti meritum ſunt viuificandi. Similiter ergo, quia omnes homines, qui ad Chriſtum, hoc eſt ad ſalutem trahuntur, non niſi per Chriſti merita trahuntur, dicitur Chriſtus omnes homines ad ſe trahere.

Viuificati in die iudicii propriè electis conueniunt.

106. Tertia difficultas eſt, cum iuxta communem acceptionem dicantur trahi nolentes, duci volentes; cur Chriſtus dixit: *Omnia traham ad meipſum?* Quandoquidem per gratiam ad eum non inuiti, ſed liberè ſequendum homines alliciuntur. Reſpondet Auguſtinus tract. 26. in Ioannem: *Noli cogitare te inuitum trahi; trahitur animus, & amore. Si Poëtæ dicere licuit: Trahit ſua quemque voluptas: non neceſſitas, ſed voluptas; non obligatio, ſed delectatio: quantò fortius nos dicere debemus, trahi hominem ad Chriſtum; qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur iuſtitia, delectatur ſempiterna vita: quod totum Chriſtus eſt.* Fatendum quidem eſt, tractionem ſemper repugnantiam includere: ſed ſicut, cum qui ſenſualem voluptatem ſequitur, dicitur trahi; eò quod pars ſuperior rationis particeps repugnet: ita, cum quis à Chriſto vocatur ad opera ſenſui contraria, trahi dicitur; eò quod inferior pars ſenſualem appetitum ſequens, ad id repugnantiam habeat.

Trahi potius ad Deum, & non duci, quare dicamur.

107. Porrò ad Chriſtum, & animæ ſalutem, non ſolùm amore, vt ſupra dixit Auguſti-

A

nus, homo trahitur; ſed etiam mentis illuminatione. Quare Ioannis 6. Chriſtus dixit. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum. Omnis, qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.* Vbi Auguſtinus ait. *Quid eſt trahi à Patre, niſi diſcere à Patre? Trahimur monitione, doctrina, reuelatione ineffabiliter facta*, ait Cyrillus. Hoc modo trahitur homo, non per coactionem, & neceſſitatem, vt Caluiniſtæ falſiſſimè aſſerunt; ſed per gratiam illuminantem, ſalua ſemper libertate. Efficacia autem talis illuminantis gratiæ conſiſtit in illius congruitate, non qualibet; ſed in congruitate tali, quæ à Deo præuidetur in talibus circumſtantiis ab humana voluntate conſenſum elicitura, ſi detur. Dixi, non in qualibet congruitate conſiſtere; quia gratiæ auxilium ex pluribus circumſtantiis vehementius, & alioqui magis congruum eſſe poteſt; non tamen efficax; eò quod, vt dixi, non congruitas quælibet, ſed tantùm illa, quæ à Deo præuidetur elicitura conſenſum, efficaciam habet; idquè ſine vlla libertatis læſione; cùm ab humana voluntate liberè dandus conſenſus per Dei præſcientiam præuideatur.

Cyrillus.

Gratia efficax quæ ſit.

B

108. Dices: Cur Ioann. 6. dicitur à Chriſto: *Nemo venit ad me, niſi Pater meus traxerit eum:* Contra verò hic Ioann. 12. ait: *Ego, ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum?* Reſpondeo, tractionem, ſeu vocationem per gratiam, quoad efficientiam, eſſe communem omnibus tribus diuinis perſonis: quia tamen ea, non niſi per Chriſti merita datur, reſpectu meritoriæ cauſæ principalis, tantùm Chriſto eſt tribuenda. Ioannis autem 6. ſolummodo Patrem Chriſtus nominauit; quia Iudæi nondum ſanctiſſimæ Trinitatis myſterii capaces erant: &, vt ad Deum omnem humanæ ſalutis gloriam referendam eſſe doceret.

Chriſtus meritoria principalis cauſa gratiæ.

C

109. Quarta difficultas eſt, cur Dominus de Crucis morte infallibiliter ſubeunda conditionatè dixerit: *Si exaltatus fuero à terra*, & non potius abſolutè: *Cum exaltatus fuero à terra?* Quandoquidem hic ſecundus loquẽdi modus certitudini ipſius præſcientiæ conformior videbatur. Reſpondetur loquente Domino de crucis morte conditionatè: *Si exaltatus fuero à terra*, verba hæc non includere incertitudinem, ſed comminationem: Qui enim alicui comminatur, particula, *Si*, vti ſolet. Sic Pſalm. 88. *Si iuſtitias meas profanauerint, & mandata mea non cuſtodierint; viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum.* Sunt ergo allata verba non dubitantis, ſed comminantis: quaſi hic benè dici poſſit ad incredulos Phariſæos iuxta Rupertum: *Quid congemiſcitis Phariſei, dicentes ad voſmetipſos: Videtis, quia nihil proficimus; ecce mundus totus poſt eum abijt; quaſi poſtquam hunc filium hominis occideritis, nemo poſt illum abiturus ſit? Exaltate quantocyus illum à terra, & palam fiet vobis quantùm profeceritis, illo dicente; palamquè faciente per ſigna ſequentia: Quia data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra.* Cæterùm non conditionatè, ſed abſolutè, & certò ſuam in cruce mortem Dominus prædixerat Ioannis 8. dicens: *Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis, quia ego ſum:* ſum ſcilicet Dei filius, qualem me per miracula, diuinamquè doctrinam, vitæquè innocentiam eſſe conteſtor.

D

Particula, Si, interdum non incertitudinem ſignificat; ſed comminationi deſeruit.

E

Matth. vltimo.

Reſpondit ei turba: Nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exaltari Filium hominis?

110. LVcæ 18. legitur *Aſſumpſit Ieſus duodecim, & ait illis: Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per prophetas de filio hominis: tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur: & poſtquam flagellauerint, occident eum, & tertia die reſurget. Et ipſi nihil horum intellexerunt; & erat verbum iſtud abſconditum ab eis, & non intelligebant, quæ dicebantur.* Cum tam clarè Dominus de imminente ſua morte loquutus fuiſſet, id diſcipulos non intellexiſſe dicitur. Quare ergo, cum obſcurius hic de ſua in cruce morte Dominus loqueretur, eius verborum ſenſum ſtatim Iudæi perceperunt? Huic quæſito reſpondet Rupertus ſic Iudæos alloquens *Vnde nunc hoc ipſum tam citò aduertiſtis, quomodo dixiſſet: Oportet exaltari filium hominis? Alio tempore cum item dixiſſet: Cum exaltaueritis filium hominis à terra, tunc cognoſcetis quia ego ſum; nihil tale, quale nunc obieciſtis; ſed nec vllo modo quid diceret vos intellexiſſe ſignificaſtis. Vnde ergo, niſi quia paulò ante collecto concilio, Pontifices, & Phariſæi concilium vobiſcum definierant, non ſolùm vt interficerent; ſed hoc etiam, vt exaltatione crucis interficerent eum? Ita non mirum vos illud in verbis eius intellexiſſe, quod inſidiantes in abſcondito conſcientiæ cubilis cogitabatis facere.* Similiter Auguſtinus hic ait: *Intellexerunt eum hoc dixiſſe, quod ipſi facere cogitabant; nec verborum obſcuritatem eis aperuit infuſa ſapientia, ſed ſtimulata conſcientia.* Quare hinc benè poterant Iudæi, niſi obſtinatè cæci fuiſſent, Chriſtum diuina præditum eſſe ſcientia cognoſcere; cum occulta eorum conſilia circa crucis mortem, quam Chriſto machinabantur, ei ignota non eſſent.

Ioan. 8.

Exaltationem Chriſti à terra cur crucis mortem ſignificare Iudæi cognouerint.

Auguſt.

111. Porrò Iudæi Chriſtum in æternum manſurum benè colligebant ex lege. *Nomine autem legis nonnumquam vetus teſtamentum totum à Iudæis accipitur; non ſolùm quinque libri Moſis*, ait Cyrillus. Daniel quippe de Chriſto vaticinatus erat: *Poteſtas eius, poteſtas æterna, quæ non auferetur; & regnum eius, quod non corrumpetur.* Similiter de Chriſto ſub Dauidis nomine dicitur Ezechielis 37. n. 21. *Dauid ſeruus meus, princeps eorum in perpetuum.* Quare Chriſtus Pſal. 109. *Sacerdos in æternum* appellatur. *Talis permanentia perpetua*, ait Cyrillus, *videtur contrariari morti, atque paſſioni. Sed non attendit turba diuinam in Chriſto naturam minimè obnoxiam eſſe morti; & ſecundùm eam Chriſtum in æternum manere. Non etiam animaduertit eundem, proſtrata morte, tertia die reſurrecturum; quamuis id eis nonnumquam prædixerat:* vt Matthæi 12. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus; ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Quare poſt Chriſti mortem Phariſæi Pilato dixerunt: *Domine, recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc viuens. Poſt tres dies reſurgam.*

Legis nomine vetus Teſtamentū ſignificatur.

Daniel c. 7. n. 14.

Cyrillus.

Matth. 27. 63.

112. *Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite*, Iudæis Dominus dixit Ioann. 8. Abraham ſacrificato filio, poſſe eum diuina ope reſurgere, & per eum impleri promiſſionem credidit, qua Deus dixerat: *Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli.* Ex quo de Abrahami fide Apoſtolus dixit: *Contra ſpem in ſpem credidit.* Similiter Iudæi, ſi non degeneres Abrahæ filii, eius fidem

Gen. 22. 17.

Ad Rom. 4. 18.

imitati eſſent, credere debuiſſent, poſſe Chriſtum ad humanam redemptionem complendam mori; & poſtea diuinitus reſurgendo manere in æternum.

113. Deus naturæ author, ambos oculos homini dedit; quibus indifferenter lucem, & vmbram; clarum, & nubilum ſolem; occidentem, & orientem intueri poſſit. Quàm infelix homo eſſet, qui monoculus vmbram tantùm, non lucem; nubilum diem, non ſerenum; ſolis Eclypſim, non eiuſdem clarum lumen poſſet aſpicere. Tales erant Iudæi, qui tantùm in Chriſti mortem, & paſſionem; non autem in eius gloriam, & reſurrectionem mentis oculum intendebant. Quare ſic eos Rupertus alloquitur: *Nonne ſicut claudi, ita & monoculi eſtis ô Iudæi, & in vnam ſolam partem videtis? Numquid enim hoc ſolùm dixit, quòd exaltandus eſſet à terra; & non addidit, quòd omnia traheret ad ſeipſum? Quare ergo hoc ſolum aduertiſtis, quod ſignificaret ſe eſſe moriturum? Exaltari Chriſtum à terra, & omnia trahere ad ſeipſum, hoc eſt, & mori Chriſtum, & manere in æternum.* Cum ſcilicet poſt glorioſam à morte reſurrectionem in æterna gloria perpetuò ſit manſurus, & ad eamdem ſuos electos per gratiam ſuauiter ſit tracturus.

Iudæi ad Chriſtum cognoſcendum veluti monoculi erant. *Rupertus.*

114. Porrò oportuit exaltari Chriſtum in cruce, vt ipſe cum ſuis electis ad æternam gloriam perueniret, iuxta id, quod ipſe Dominus Lucæ 24. dixit: *Oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam.* Nihilominus cum hic veluti conditionatè Dominus dixerit: *Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum*; quare Iudæi eum abſolutè dixiſſe affirmant, *Oportet exaltari filium hominis?* Reſpondetur ita Domini verba interpretatos eſſe Iudæos, eò quòd certò ſupponerent velle Dominum omnia in ſuam poteſtatem redigere; atque adeo ad hoc exequendum Domini verba non conditionatè, ſed abſolutè dicta acceperunt.

Quis eſt iſte filius hominis?

115. RECordati ſunt Iudæi, Chriſtum antea cum etiam de exaltando ſe in cruce loqueretur, ſe filium hominis appellaſſe; nempè Ioann. 8. *Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoſcetis, quia ego ſum.* Propterea hic dicunt: *Quis eſt iſte filius hominis?* Quæ verba iuxta aliquos, exprobrationem; & contemptum includunt; iuxta alios probabilius interrogationem. Si contemptus, & exprobrationis ſenſum habeant; verba ſunt, quibus inter ſeipſos Iudæi alloquuntur ad Chriſti contemptum dicentes: *Quis eſt iſte filius hominis?* Sicut etiam ad contemptum Iob 38. dicitur: *Quis eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis?* Si verò interrogantium verba ſunt; dicendum eſt Iudæos interrogaſſe Chriſtum, an ipſe eſſet filius hominis, qui omnia ad ſeipſum trahere poſſet: vt hinc calumniam ſtruerent, accuſandique eum cauſam arriperent; quòd in ſuam poteſtatem redacturum, & Iudæorum regnum à ſe obtinendum iactanter affirmaret: prætereà, quòd pugnantia loqueretur: ſcilicet & ſe crucifigendum, & ſe Meſſiam in Moſaïca lege promiſſum prædicaret, atque adeo in æternum manſurum. Verumtamen hæc inter ſe contraria non erant. Nam de Chriſto dicitur Pſal. 88. *Thronus eius ſicut Sol in conſpectu meo, & ſicut Luna perfecta in æternum. Et permanebit cum Sole, & ante Lunam in generationem, & generationem*: hinc Cyrillus ait: *Quemadmodum lumen Solis in occaſum decumbentis, aut corpore Lunari obducti, non extinguitur; ſed breui, & ad tempus ſecedens, ſine aliqua ſui diminutione rurſum apparet conſpicuum: ita planè, & Sol ipſe iuſtitiæ immenſo iubare refulgens, ad modicum tempus huius vitæ paſſus deliquium, paulò poſt per reſurrectionis gloriam inſigniori ſplendore rurſum emicuit.*

Pſal. 41. 5. In Ioa. lib. 8 c. 18 Sol occidens, & oriens Chriſti Symbolum.

116. Porrò hæc Iudæorum interrogatio: *Quis eſt iſte filius hominis?* quàm diuerſa ab illa Angelorum eſt: *Quis eſt iſte Rex gloriæ?* Quæ verba non ignorantium Angelorum, ſed ſeipſis inuicem excitantium ad laudes Redemptoris in cœlum aſcendentis proferendos verba ſunt. Sicut igitur ſancti Angeli ad Domini gloriam celebrandam reſponderunt: *Dominus fortis, & potens; Dominus potens in prælio. Dominus virtutum ipſe eſt Rex gloriæ*: Similiter interrogationi: *Quis eſt iſte filius hominis?* reſpondere illuminati Iudæi debuiſſent: Ipſe eſt, qui cæcos illuminauit; qui claudis liberum inceſſum, ſurdis auditum, mutis loquelam dedit; qui leproſos mundauit; qui dæmonia eiecit; qui mortuos ad vitam reuocauit; qui ingentem hominum multitudinem paucis panibus ſaturauit: qui imperauit ventis; qui ſiccis plantis tumidum mare calcauit; qui peccatores ad viam ſalutis conuertit. *Qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum.* Ipſe enim eſt ad cuius nutum iuxta Iſaiæ vaticinium: *Aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt; ſaliet, ſicut ceruus, claudus; & aperta erit lingua mutorum*

Pſal. 23. *Pſal. 146.* *Luc. 35.*

Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum lumen in vobis eſt: ambulate, dum lucem habetis, vt non tenebræ vos comprehendant: & qui ambulat in tenebris neſcit quò vadat.

117. MOdicum, etiam non addendo tempus, exiguum tempus ſignificat, ſicut Ioan. 16 *Modicum & iam non videbitis me; & iterum modicum & videbitis me.* Vbi modico temporis ſpatio Chriſtus, non autem modicè à diſcipulis videndus ſignificatur. Similiter hic non tam modicum lumen, quàm modico temporis ſpatio ipſum lumen Iudæis remanere ſignificare Dominus voluit: Vt ex Græco textu patet, vbi μικρὸν χρόνον, hoc eſt paruum tempus legitur; quod noſter interpres *modicum* dixit. Modicum autem tempus erat triduum, quod ad Chriſti ex hac vita diſceſſum remanebat. Porro luminis nomine hic diuina Chriſti doctrina ſignificatur: lucis verò nomine ipſe Chriſtus. Quare cum de ſancto Domini præcurſore dixiſſet Euangeliſta: *Non erat ille lux*; de Chriſto affirmauit: *Erat lux vera.* Dicitur autem Chriſtus lux vera eo modo, quo aurum verum dicitur, quòd admiſtum aliud vilius metallum non habet. Sic nulla creatura, ſed Chriſtus, vt Deus, dicitur vera lux; eo quòd nihil tenebrarum, nihil habeat imperfectionis. *Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ*, ait Ioannes Ep. 1. c. 1.

Ioa. 1. Chriſtus lux vera quo ſenſu dicatur.

118. De æterno Verbo aſſumente humanam naturam, vaticinatus eſt Malachias 4 *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol iuſtitiæ.* In hoc tamen, materiali Soli Chriſtus diſſimilis fuit; quòd ille nube tectus minus luceat: Verbum verò æternum ſub humanæ carnis nube hominibus multò clarius illuxit. Nam ante æterni Verbi incarnationem de Deo dicebatur: *Notus in Iudæa Deus*; cum tantùm in Syriæ angulo coleretur: poſt incarnationem verò incarnato Verbo dicitur: *Dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque*

Pſal. 75. *Iſa. 49.*

ad

Auguſtinus t. 10. ſ. 9. de verbis Apoſtoli. Iſa. 60

ad extremum terræ, iuxtà Hieronymum, & Auguſtinum. Et myſticæ Ieroſolymæ, hoc eſt Eccleſiæ prædicitur: *Super te orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. Et ambulabunt Gentes in lumine tuo; & reges in ſplendore ortus tui.* Quare de Gentium natione poſt Dei filii in carne aduentum dicitur apud Iſaiam 9. *Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam; habitantibus in regione vmbræ mortis lux orta eſt eis. Siquidem venit de cœlo magnus medicus, magnus per totum orbem terræ iacebat ægrotus*, ait Auguſtinus. Similiter quia magna erat humani generis obtenebratio, & excæcatio; magna lux ad illuminandos homines orta eſt. *Venit Chriſtus illuminator, quia diabolus fuerat excæcator. Fecit ſummus medicus infiniti collyrium pretij, vt excæcatos ſanaret oculos. Vide quale, quamquè ſalutiferum fecerit collyrium ex Verbo, & Carne. Refecti autem hominis oculi ita ſunt, itaquè illuminati; vt Angelorum exæquare poſſint oculos*, ait idem Auguſtinus.

Auguſtinus hom. 41. inter 50.

Chriſtus oculorum collyrium.

Supra.

119. Quare poſito modico tempore, quo cum Iudæis verſaturus erat Chriſtus, eos hic monet: *Ambulate, dum lucem habetis, vt non tenebræ vos comprehendant*; hoc eſt, dum me præſentem habetis, benè operamini, iuxtà diuinæ illuminationis directionem. Hoc enim iuſtos facere decet, de quibus dicitur Pſal. 88. *Domine, in lumine vultus tui ambulabunt.*

Via operationem, ambulare operari ſignificat.

120. Porrò ſicut frequenter in ſacra Scriptura via ſignificat operationem, vt Geneſ. 6. *Omnis caro corruperat viam ſuam.* Iob 23. *Ipſe ſcit viam meam, & probauit*: ita ambulare operari ſignificat. Hinc ambulare coram Deo, eſt ita operari, ſicut ei conuenit, qui Deum præſentem, humanaſque actiones intuentem ſedulò ſemper recogitat. Ideo Dauidi à Deo dictum eſt 3. Reg. 8. *Si cuſtodierint filij tui viam ſuam, vt ambulent coram me, ſicut tu ambulaſti in conſpectu meo.* Rurſus ambulare cum Deo aliquid plus ſignificat, ſcilicet non ſolùm Deum ſibi præſentem cogitare; ſed etiam illum vt comitem, conſultorem, & adiutorem ſuis in actionibus ſemper habere. Propterea aiebat Dauid: *Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper; quoniam à dextris eſt mihi, ne commouear.* Ita vixit Henoch, de quo dicitur: *Ambulauit Henoch cum Deo.* Ita etiam Noë, de quo legitur: *Noë vir iuſtus, atque perfectus fuit in generationibus ſuis; cum Deo ambulauit.* Hinc benè Hugo ait: *Ambulant poſt Dominum humiles, & pœnitentes: cum Domino ſancti Prælati, & Rectores: ante Dominum pij concionatores, vt S. Ioannes Baptiſta: à Domino Apoſtatæ, & qui ſuæ voluntati, & voluptati ſeruiunt: contra Dominum ſuperbi, & rebelles, vti Iudas.* At Auguſtinus ſerm. 15. de verbis Apoſtoli, *Videtis*, inquit, *quia viatores ſumus. Quid eſt ambulare? Breuiter dico: Proficere; ne fortè non intelligatis, & pigrius ambuletis. Semper tibi diſpliceat quod es, ſi vis peruenire ad id, quod nondum es; nam vbi tibi placuiſti, ibi remanſiſti. Si autem dixeris, ſufficit, & periſti. Semper adde, ſemper ambula, ſemper profice, Noli in via remanere; noli retro redire; noli deuiare. Remanet, qui non proficit: retro redit, qui ad ea reuoluitur, vnde iam abſceſſerat: deuiat qui apoſtatat. Melius it claudus in via, quàm curſor præter viam.*

Pſal. 15.

Gen. 5. Gen. 6.

Hugo in Leuit. Ambulandi modi quinque; poſt Dominum, cum Domino, ante Dominum, à Domino, contra Dominum. Ambulant vlterius alii; alii in via remanent; alii retrocedunt; alii deuiant.

121. Præterea, cum dixiſſet Dominus: *Ambulate dum lucem habetis*, ſubdidit: *Et qui ambulat in tenebris, neſcit quò vadat*, hoc eſt: *Quia, qui ambulat in tenebris, neſcit quò vadat*: nam particula, *Et*, hoc in loco non eſt coniunctiua, ſed cauſalis: Sic Iſaiæ 64. *Ecce tu iratus es, & peccauimus*, hoc eſt, *Quia peccauimus.* Sic Ioann. Ep. 1. c. 3. *Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit; & peccatum eſt iniquitas*, hoc eſt, *Quia peccatum eſt iniquitas.* Lucæ c. 1. *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui*, hoc eſt, *Quia benedictus fructus ventris tui.* Lucæ 18. *Ipſi nihil horum intellexerunt; & erat*; hoc eſt, *quia erat verbum iſtud abſconditum ab eis.* Veriſſimè autem dicitur: *Qui ambulat in tenebris, neſcit quò vadat.* Tenebris enim peccatorum obuolutus peccator verè per ſupinam ignorantiam, ſeù voluntariam obliuionem neſcit in quam horribile pœnarum barathrum ſe præcipitem agat. *Via impiorum tenebroſa; neſciunt vbi corruunt*, dicitur Prouerb. 4. numer. 19. Quæ verba non ſolùm ad ruinæ locum, ſed etiam ad ruinæ tempus referri poſſunt; ita vt ſenſus ſit: Neſciunt peccatores quo ſuæ viæ, hoc eſt vitæ tempore eorum præceps in interitum ruina accidere debeat. *Cum dixerint, pax, & ſecuritas; tunc repentinus eis ſuperueniet interitus*, ait Apoſtolus 1. ad Theſſ. c. 5.

A Particula, &, interdum non eſt coniunctiua, ſed cauſalis, & ſignificat, Quia.

B Peccatores repentina morte tolluntur.

Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis ſitis.

C

122. CVm à Domino quæſiuiſſent Iudæi, quiſnam eſſet, cum ſe toties filium hominis appellarit; *Quis eſt iſte filius hominis?* Reſpondere potuiſſet Dominus: *Ego ſum lux mundi.* Ego ſum *lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ego æterni Patris Filius, ſum *ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius.* Ego ſum *candor lucis æternæ. Ego ſum lumen de lumine, Deus verus de Deo vero.* Quæ omnia antea vitæ ſanctitate, cœleſti doctrina, & miraculis comprobarat. Nihilominus, vt nobis modeſtiæ præluceret exemplo; tantùm, vt in ſuam doctrinam, in qua diuinæ lucis radios inſpicere poterant, crederent, dicere maluit. *Credite in lucem, vt filij lucis ſitis.* Porrò filii nomen multipliciter in ſacris litteris vſurpatur. Cum ad res inanimes refertur, in eo abundantia illius rei, cuius filius dicitur, ſignificatur. Sic Pſal. 88. numer. 23. diabolus dicitur *filius iniquitatis*, hoc eſt maxima iniquitate abundans. Sic Iſaiæ 5. dicitur. *Vinea facta eſt in cornu filio olei*, hoc eſt, in ſublimi loco olei feraciſſimo. Similiter hic: Vt filii lucis ſitis, idem eſt, ac dicere: Vt maximè illuminati ſitis, multaque luce abundetis. Tales autem fuiſſent Iudæi, ſi iuſtitiam amplexi, in Chriſti doctrinam, diuinamquè lucem credidiſſent. *Iuſtorum enim ſemita, quaſi lux ſplendens, procedit, & creſcit vſque ad perfectum diem.* Hinc de diuina luce erga animas iuſtas, ait Dionyſius: *Tradit illis primum quidem exigui conſortia luminis: deinde, vbi illæ deguſtauêre lucem, maioriquè eius tanguntur deſiderio; ſeſe eis magis infundit, & copia vberiori lucis affulget.*

Ioan. 8. 12. Ioan. 1.

Ad Hebr. 1. Sap 7. 26. In Symbolo.

D Filii nomen cum ad res inanimes refertur, abundantiam illius rei, cuius filius dicitur, ſignificatur. Hîc, & n. 9. Dominicæ palmarum.

Prou. 4. 18

E Dion. de diu. nomin. cap 4.

123. Præterea ſicut ſolaris lucis partus eſt aurum, & veluti filius in terræ viſceribus conceptus: ita diuinæ lucis partus eſt ſupernaturale aurum, nempe charitas erga Deum, & vitæ ſanctitas: quæ iuxta Gregorium, auri nomine

Aurum ſolaris luminis partus. Gregor 34. Moral. c. 8. Charitas & ſanctitas auri nomine ſignificatur.

in ſacra Scriptura ſignificantur. Hinc idem eſt dicere: *Vt filij lucis ſitis*, ac dicere: Vt per vitæ ſanctitatem, & ardentem erga Deum charitatem, ſublata omni vitiorum ſcoria, ſpiritualiter aurei euadatis.

Hæc loquutus eſt Ieſus, & abijt, & abſcondit ſe ab eis.

Tract. 2. in Ioan. 124. CHriſti iuſtitiæ ſolis receſſũ ob ipſorum incredulitatem Iudæi meruerunt. Benè Auguſtinus ait: *Noli cadere in peccatum; & non tibi occidet hic ſol. Si tu feceris caſum, tibi faciet* A *occaſum.* Veriſſima einm eſt Iob 38. in peccatores comminatio: *Auferetur ab impijs lux tua.* Porrò non ita Dominus à Iudæis, & Ieroſolyma receſſit, vt non iterum eò redierit; cùm ſupra dixerit: *Adhuc modicum lumen in vobis eſt*; hoc eſt, modico tempore, nempe triduo ante meam paſſionem vobiſcum verſabor. Cum autem, & quomodo Chriſtus ſe abſconderit, dictum eſt Dominica Paſſionis in illa verba: *Ieſus autem abſcondit ſe*: & feria tertia eiuſdem Dominicæ in illa verba: *Ambulabat Ieſus in Galilæam; non enim volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant illum Iudæi interficere.*

DOMINICA
PALMARVM.

Cum appropinquaſſent Ieroſolymis, & veniſſent Betphage ad montem Olíueti; tunc Ieſus miſit duos diſcipulos ſuos, &c. *Matth.* 21.

Euangelij nexus, & ordo.

Ep. 1. c. 3. 1. IN *hoc apparuit filius Dei, vt diſſoluat opera diaboli*, ait Ioannes. Diaboli autem opera præcipua ſunt iniicere hominibus humanæ gloriæ deſiderium; eoſdemque ab humilitate & debita animi demiſſione reddere alienos. Quare cum Chriſtus Dominus humana contempta gloria, ſe ſua in paſſionè ſummæ humiliationis, & abiectionis imitandum exemplar propoſiturus eſſet; Ieroſolymam, veluti theatrum, in quo humanæ gloriæ fugacitas, & inſtabilitas manifeſtè videretur, aperuit. Propterea in B eadem vrbe, vbi antea tanto populi concurſu, tanto ciuium plauſu, & honorificentiæ ſignis exceptus fuerat; paulò poſt opprobria, cruciatus, & acerbiſſimam mortem ſubire voluit: ita vt ſingulis exhibitæ honorificentiæ argumentis, ſingula opprobria, ignominiæquè reſponderint. Hoc ergo in Euangelio, Ieroſolymam iumento inuectus Dominus ingreditur, iuxtà prophetæ vaticinium: *Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & pullum filium ſubiugalis.* Paulò poſt per eamdem vrbem tam- C quam reus ad Pontificis, Præſidis, & Herodis tribunal vinctus raptatur. *Hic plurima turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via*; vt ſuper ea Dominus honorificè pertranſiret: dinde eumdem Dominum propriis eius raptis veſtibus denudarunt: *Diuiſerunt veſtimenta eius, mittentes ſortem ſuper eis.* Prius in Domini tran- A ſeuntis honorem, *cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in via*: deinde ligum crucis Domino parauerunt. Prius ſalutem exoptantes turbæ, clamabant dicentes: *Hoſanna filio Dauid: benedictus, qui venit in nomine Domini.* Poſtea *clamabant dicentes, crucifigatur.* Cumque Dominus crucis patibulum aſcendiſſet; *Prætereuntes blaſphemabant eum, mouentes capita ſua, & dicentes. Salua temetipſum, ſi filius Dei es, deſcende de cruce.* Quare bene de Ieroſolyma vaticinatus eſt Ieremias: *Peccatum peccauit Ieruſalem*; obſecundando ſcilicet Phariſæorum perfidiæ, in Chriſtum Dominum odio: *propterea* B *inſtabilis facta eſt*: Ita inſtabilis, vt intra modicum temporis ſpatium, prius Chriſtum honorificentiſſimè exceperit, deinde per ſummam ignominiam cruci eumdem affixerit. Frequenter mare placida malacia, tranquilloquè ſinu excipit nauigantes; deinde inſurgente tempeſtate eoſdem acerbiſſimè agitatos obruit. Similiter Ieroſolyma infidi maris inſtar, placidiſſimè prius Dominum excipit; deinde eumdem Dominum per ſummam perfidiam acerbiſſima crucis morte demer- C ſit. Quare benè Dominus de ſuo hoc in vrbem Ieroſolymam aduentu prædixit Pſal. 68. *Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me.*

Marginal notes: Humanæ gloriæ inſtabilitas, & fugacitas. Hic, & n. 27. & 29. — Iſa. 62. 11. Zach. 9. v. 9. — Marci 15. — Matth. 27. — 1. Thr.

Cum appropinquaſſent Ieroſolymis, & veniſſent Betphage ad montem Oliueti.

2. IOſephus lib. 6. de bello Iudaïco cap. 3. ait, Ieruſalem à monte Oliueti diſtare ſtadiis quinque, ab eius verò culmine ſex. Stadium autem, ſpatium eſt centum viginti quinque paſſuum; eſtquè milliaris pars octaua. Porro Betphage oppidulum ad Oliueti montis radices adiacens erat, in quo teſte S. Paſchaſio Sampſon deuictis hoſtibus Philiſtæis, ardente ſiti oppreſſus, ad eam extinguendam aquæ ſcaturiginem diuinitus erumpentem habuit: per eumdem ergo locum tranſiens Dominus, cum humanæ ſalutis B ſiti vehementer arderet; eam mox deuicto diabolo proprio ſanguine reſtinguendam ſecum ipſe recogitabat.

Iudic. c. 15. Betphage oppidum, in quo Sampſon poſt peremptos Philiſtæos è molari maxilla erumpente aqua ſitim expulit.

Tunc Ieſus miſit duos diſcipulos dicens eis: Ite in caſtellum, quod contra vos eſt.

3. QVod contra vos eſt; hoc eſt ex aduerſo, in conſpectu veſtro eſſe videtis. *Contra* enim interdum ſignificat coram, ſeù in conſpectu, vt Pſal. 50. *Peccatum meum contra me eſt ſemper*, hoc eſt coram me, vt ibi legunt Auguſtinus, Innocentius, & Iſidorus: ſeu *in conſpectu meo*, vt vertit Paraphraſtes. Similiter Pſal. C 76. dicitur *In die tribulationis meæ Deum exquiſiui; manibus meis nocte contra eum*: manibus ſcilicet coram eo ad orandum extenſis. Myſticè S. Paſchaſius Euangelica hæc verba explicans ait: Dominus diſcipulos *mittit in Caſtellum quod contra Apoſtolos fuiſſe nemo dubitat. Id eſt mundus, qui nec doctrinarum iugum volebat accipere, nec acquieſcere virtutibus bonæ operationis.*

Contra interdum ſignificat coram.

S. Paſchas.

Et ſtatim inuenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea: ſoluite, & adducite mihi.

4. IVxta S. Paſchaſium, & alios aſina Synagogam Iudæorum; aſinæ verò pullus Gentilem populum myſticè ſignificabat: aſina autem Iudæorum Synagogam ſignificans, ſubiugalis à D S. Matthæo dicitur: *Synagoga* inquit Paſchaſius, *ſubiugalis ideo vocata eſt, quia ſub iugo legis edomita erat.* Contra verò de pullo Gentilem populum ſignificante, dicitur à S. Luca: *Cui nemo vmquam hominum ſedit: quia nemo prophetarum, neque aliquis hominum ad eos miſſus fuerat: & ideo nihil in eis rationale, neque inſtitutionis ſecundùm diſciplinam eruditionis Dei adhuc erat. Miſſi Apoſtoli ſoluunt vtroſque, & ad Chriſtum perducunt; vt aſcendat ſuper eos in domo obedientiæ, cum ſoluti fuerint à nexibus peccatorum, accipientes remiſſionem eorum, quia ſuper alligatos adhuc, & vinculis peccatorum compeditos non ſedet Ieſus*, ait idem Paſchaſius.

Paſchas. Aſina ſubiugalis Synagoga Iudæorum. *Cap. 19. 30.*

Et ſi quis vobis aliquid dixerit, dicite: Quia Dominus his opus habet.

5. DEus meus es tu, *quoniam bonorum meorum non eges*, Dauid aiebat Pſal. 15. & ipſe Deus Pſal. 49. ait: *Meæ ſunt omnes feræ ſyluarum, iumenta in montibus, & boues.* Nihilominus quaſi vilium animalium commodatione indigens hic auditur: *Dominus his opus habet.* Quoniam iuxtà Apoſtolorum, *propter nos egenus factus eſt, cum eſſet diues; vt illius inopia nos diuites eſſemus. Pauper factus eſt Chriſtus, vt nos illius pau-* A *pertate diteſcamus: ſerui formam accepit, vt nos libertatem recipiamus: deſcendit, vt eueharmur: tentatus eſt, vt vincamus: contemptus eſt, vt nos gloria afficiat: mortuus eſt, vt ſeruet: aſcendit, vt ad ſe trahat humi prouolutos in peccati lapſu*, ait Nazianzenus orat. 1. in Paſchate.

Chriſti Charitas erga homines. 2. ad Cor. 8.

Et confeſtim dimittet eos.

6. DVplici vinculo peccator alligatur; vinculo ſcilicet voluntatis legi diuinæ non obedientis; & vinculo impotentiæ ad reſurgendum. Primum vinculum per efficacem gratiam excitantem, ſecundum per gratiam coadiuuan- B tem ſoluitur. Hinc benè Bernardus ait: *Solutus eſt ad mandatum Domini, qui antea tenebatur, aut non valens, aut non volens benefacere; aut vtroque fortius vinculo alligatus, nec volens ſcilicet, nec valens.*

Peccatoris vinculum duplex.

Ser. 3. in Dominic. Palmarum.

Hoc autem totum factum eſt, vt adimpleretur, quod dictum eſt per Prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus.

7. PRopheta, cuius non tam verba, quàm ſenſus hic citatur; eſt Zachar. c. 9. numer. 9. vbi ait: *Exulta ſatis filia Sion; iubila filia Ieruſa-* C *lem: Ecce Rex tuus veniet tibi iuſtus, & ſaluator: ipſe pauper, aſcendens ſuper aſinam, & ſuper pullum filium aſinæ.* Theodorus Mopſueſtenus, quòd non de Chriſto, vt Euangeliſtæ aſſerunt, ſed de Zorobabele è Babylone reduce, hoc Zachariæ vaticinium intellexerit, vt prauæ interpretationis auctor à Vigilio Papa in Romano Concilio meritò damnatur.

Theodori Mopſueſtienſis praua ſententia damnatur.

Matth. hic, & Ioan. 12.

8. Porrò Lucæ 23. 28. cum à Domino dicitur: *Filiæ Ieruſalem, nolite flere ſuper me*: Nomen *Filiæ* propriè pro mulieribus Ieroſolymitanis ſumitur. Dixerat enim Euangeliſta: *Sequebatur illum multa turba populi, & mulierum.* Contra verò, cùm hic ab Euangeliſta, vel à Zacharia dicitur: *Filia Sion, filia Ieruſalem*, metaphoricè filiæ nomen vſurpatur. Conſuetum enim D eſt in Scriptura, ita de ciuitatibus, & prouinciis metaphoricè loqui, ac ſi mulieres eſſent. Sic Ieremiæ 2. à Deo dicitur. *Vade, & clama in auribus Ieruſalem dicens: Hæc dicit Dominus: Recordatus ſum tui, miſerans adoleſcentiam tuam, & charitatem deſponſationis tuæ, quando ſequuta es me in deſerto.* Similiter cap. 3. *Vidit præuaricatrix ſoror eius Iuda; quia pro eo, quod mœchata eſſet aduerſatrix Iſrael, dimiſiſſem eam, & dediſſem ei libellum repudij; & non timuit præuaricatrix Iuda ſoror eius & abijt, & fornicata eſt etiam ipſa.* Sic Pſal. 136. dicitur: *Filia Babylonis miſera*; vbi idem eſt *Filia Babylonis*, ac Babylon; ſicut idem eſt filia Sion, ac Sion. Quare Auguſtinus in verba Pſal. 71. *Iudicabit pauperes populi, & ſaluos* E *faciet filios pauperum*: Filios pauperum idem eſſe, ac pauperes, ſicut filiam Sionis, idem eſſe, ac Sionem, docet. Sic in Scriptura paſſim *Filij hominum*, homines dicuntur. Qui loquendi modus etiam apud Homerum Iliad. 7. vſurpatus videtur; vbi pro Achæis filios Achæorum dixit. Præterea, quia Virginum propria eſt illibata pulchritudo, cui debita cuſtodia adhibetur; hinc eſt, vt ad ſpecioſam vrbem benè cuſtoditam ſignificandam, ea Virginis nomine appelletur. Sic Iſaiæ 23. dicitur: *Non adijcies vltrà, vt glorieris calumniam ſuſtinens. Virgo filia Sidonis*: & cap. 37. Ieruſalem *Virgo filia Sion* dicitur c. 47.

Scriptura de Ciuitatibus, & Prouinciis tanquam de mulieribus interdum loquitur.

Vrbes ſpecioſæ, & bene cuſtoditæ, virginũ nomine appellantur

Deſcende, & ſede in puluere, Virgo filia Babylon. A Hamos 5. *Cecidit, & non adijciet, vt reſurgat virgo Iſraël.* Denique minora oppida, quæ ſub aliqua metropoli ſunt, eius filiæ dicuntur. Hinc Num. 21. 25. vbi legimus: *Iſraël habitauit in Heſebon, & in viculis eius*: In Hebræo legitur: *Habitauit in Heſebon, & filiabus eius.*

Oppida Metropolis filiæ dicuntur.

9 Præterea cum filius, aut filia alicuius rei inanimæ dicitur; tunc in ijs abundantia illius rei inanimæ ſignificatur, vt Iſai. 5. *Vinea facta eſt dilecto meo in cornu filio olei*: hoc eſt in loco excelſo olei feraciſſimo. Ratio huius phraſis eſt, quia filio patris opulentia communicatur. Hinc iuxta Gregor. hom. 12. in Ezech. Hieronymum, & alios de Henoch, & Elia dicitur Zach. 4. *Iſti ſunt duo filij olei*, ſeu *pinguedinis*, vt vertunt Septuaginta, hoc eſt fertilitatis: cum feraciſſimi bonorum operum fuerint, & ante extremum iudicium tales etiam futuri ſint. Quare de iiſdem apertè dicitur Apoc. 11. 4. *Hi ſunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conſpectu Domini terræ ſtantes.* B

Cum filius rei inanimæ dicitur, in eo abũdantia rei inanimæ ſignificatur.

10. Rurſus ſi filius dicitur alicuius nominis ſignificantis ſupplicium, vel præmium, idem eſt filius, ac dignus tali ſupplicio, vel præmio. Sic 1. Reg. 20. Morte dignus *filius mortis* dicitur: Matth. 23. dignus Gehenna dicitur *filius Gehennæ*. Lucæ 10. ſub nomine *filij pacis*, pace dignus ſignificatur. Inſuper eius filius aliquis dicitur, cuius mores, & vitam imitatur, vt Origenes in homil. 4. in Ezechielem docet. Hinc Matth. 3. dictum eſt: *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ*: ideſt fideles viros, qualis Abraham fuit, vt Hieronymus interpretatur. Vbi tamen Abrahæ dandi caſus eſt, vt ex Græco textu patet.

Filius rei ſignificantis præmium, vel pœnam ſignificat tali præmio, vel pœna dignum. Filius alicuius, eius imitator dicitur.

11. Denique quamuis ſupra dixerimus cum Auguſtino filios hominum nihil aliud ſignificare, quàm homines: & quamuis regula illa à quibuſdam tradatur: *Cum filius ponitur cum genitiuo ſignificante ſubſtantiam; totum illud nihil aliud ſignificat, quàm ſignificet genitiuus ille mutatus in nominatiuum ſuum*: vniuerſaliter accepta talis regula falſa reperitur. Nam 4 Reg. 4. cum dicuntur *Filij prophetarum*, non Prophetæ, ſed diſcipuli prophetarum ſignificantur, vt ibi docet Dionyſius, & alii communiter: Sicut enim nomen Patris tribuitur magiſtro, vt Geneſ. 4. 21. *Iubal pater canentium cithara* dicitur; hoc eſt magiſter, & talis artis inuentor: Sic nomine filii diſcipulus benè ſignificatur: Rurſus Oſeæ c. 11. *Filij maris*, non Maria, ſed homines maritimæ regionis accolæ dicuntur.

Filii Prophetarum, prophetarũ diſcipuli dicuntur. Patris nomẽ magiſtro tribuitur. Filii maris, maritimæ regionis accolæ dicuntur.

12. *Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus.* Pro manſueto apud Zachariam habetur *Ipſe pauper*. Nominis hæc diuerſitas (realis enim varietas non eſt, vt mox dicetur) prouenit ex eo, quòd in Hebræo legatur עני *ngani*, quo nomine propriè pauper ſignificatur: quam lectionem Zachariæ interpres ſequutus eſt. At ibidem Septuaginta, quos ſequitur S. Matthæus legerunt ענו *nganau*, quæ vox propriè ſignificat manſuetum: nihilominus tam pauper, quàm manſuetus veluti ſynonima ſunt: qui enim rerum humanarum contemptu, qualis Chriſtus fuit, voluntariè pauper eſt, humilem, atque adeo manſuetum erga alios ſe exhibet. Quare Hebræa vox עני *ngoni* tàm paupertatem, quàm humilitatẽ, atque adeo manſuetudinem ſignificat. Et Hebræa vox עני *ngani*, ideſt pauper; & ענו *nganau*, ideſt manſuetus, ab eadem radice ענה *nganà*, ideſt afflictus eſt, humiliatus eſt, deriuantur. Manſuetus etiam

Manſuetus, humilis, & pauper veluti ſynonyma ſunt.

A Græcè πραέος voce pauperi non abſimili ſignificatur. Hinc Iſaiæ vltimo, vbi in vulgata habetur: *Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum?* Iuxta Septuaginta, quos ſequitur S. Bernardus, & alii, legitur: *Niſi ad humilem.* Ibidem Clemens Alexandrinus legit: *Niſi ſuper manſuetum?* Neque hoc mirum eſſe debet, quòd pro pauperculo ponatur humilis, & manſuetus: paupertas enim tumidos ſuperbiæ ſpiritus, quos opulentia eleuat, deprimit.

Hom. 1. ſup. miſſus eſt. Lib. 1. Pædagogi.

13. Porrò Chriſtus meritò Rex manſuetus dicitur; cum inter homines etiam calumniatores verſando, manſuetudinis virtute excelluerit. Ideo Chriſto Domino S. Bernardus ait: *Propter manſuetudinem, quæ in te prædicatur, currimus poſt te, Domine Ieſu; audientes, quòd non ſpernas* B *pauperem, peccatorem non horreas. Non horruiſti confitentem latronem, non lacrymantem peccatricem, non Chananæam ſupplicantem, non deprehenſam in adulterio, non ſedentem in telonio, non ſupplicantem publicanum, non negantem diſcipulum, non perſecutorem diſcipulorum, non ipſos crucifixores tuos.*

Chriſti manſuetudo eximia. Bernard. ſer. 22. in Cantica.

14. Hinc mirum eſſe non debet, ſi talis virtus homines valdè diuinis oculis gratioſos reddat: Eſt enim morum ſimilitudo conciliandæ beneuolentiæ maximum incentiuum. Ideo vt teſtatur Chryſoſtomus hom. de manſuetudine: *Deus homines non ita diligit propter virginitatem, ieiunium, contemptum diuitiarum, hilarem eleemoſinarum largitionem; vt propter mites, & compoſitos mores.* Non omnibus datur virgineam pudicitiam ſerua- C re; imbecilles ieiuniis non ſunt idonei; mercatoribus difficillimum eſt diuitias contemnere; pauperibus eleemoſynas elargiendi facultas non ſuppetit. At compoſitos manſuetudine mores habere, & in hoc Chriſtum Dominum primum manſuetudinis exemplar imitari, omnibus licet: *Audiant manſueti, & lætentur.* Nam, vt ibidem Chryſoſtomus ait: *Diligenter inquire, quæ ex morum ſuauitate bona manſuetis proueniant: gratus, & amabilis eſt videntibus: gratus item, & iis, quibus tantum nomine notus eſt. Neque facilè vllum inuenies, qui audiens laudari hominem manſuetum, illum videre, & exoſculari non deſideret; & non habeat in aliquanta lucri parte eius amicitia* D *poſſe frui.*

Manſueti, & mites Deo, & hominibus maximè gratioſi. Hic, & n. ſequenti.

Pſal. 33.

15. Eccleſiaſticus c. 3. 19. ait: *Fili, in manſuetudine opera tua perfice, & ſuper hominum gloriam diligeris.* Hoc eſt, manſuetudinis virtus efficacior humanæ dilectionis conciliatrix eſt præ omnibus aliis excellentiis, quæ in homine videantur, alioſque ad eum diligendum allicere poſſint. Ad conciliandum aliorum amorem multùm liberalitas valet. Sed in hoc etiam à manſuetudine ſuperatur: *Fili, incede cum manſuetudine in diuitijs tuis; & ſis dilectus hominibus, pluſquam is, qui largitiones elargitur*, citato Eccleſiaſtici loco legit Arabicus. Porrò dicente Eccleſiaſtico *ſuper hominum gloriam diligeris*, interpretes aliqui particulam *ſuper* interpretantur *præter*; ita vt E ſignificetur manſuetum præter gloriam, & nominis celebritatem, conſequi etiam animorum erga ipſum propenſionem, & dilectionem: non omnes enim, qui celebrantur, amantur; manſuetorum autem celebrari, & amari proprium eſt.

Mãſuetudo præ liberalitate hominibus gratior.

16. Ad hoc probandum eximia Moſis, & Dauidis S. Ambroſius lib. 2. offic. c. 7 affert exempla dicens: *Quantas Moyſes à populo Dei illatas abſorbebat contumelias? Et cum Dominus in inſolentes vindicare vellet, ſe tamen pro populo offerebat*

Moſis, & Dauidis mãſuetudo eximia.

frequenter, vt indignationi diuinæ plebem ſubduceret. Quàm mitiſ ſermone poſt iniurias appellabat populum, ſolabatur in laboribus, deliniebat oraculis, ſouebat operibus; & cum Deo conſtanter loqueretur; homines tamen humili, & grata appellatione affari ſolebat. Meritò æſtimatus eſt ſupra homines; & vt vultui eius non poſſent intendere, & ſepulturam eius non repertam crederent: quia ſic ſibi totius plebis mentes deuinxerat; vt plus eum pro manſuetudine diligerent, quàm pro factis admirarentur. Quid eius imitator ſanctus Dauid, electus ex omnibus ad plebem regendam; quàm mitis, & blandus, humilis ſpiritu, ſedulus corde, facilis affatu? Ante regnum ſe pro omnibus offerebat; Rex cum omnibus æquabat ſuam militiam, & patiebatur laborem: fortis in prælio, manſuetus in imperio; patiens in conuiuio; ferre magis promptus, quàm referre iniurias. Ideo tam charus erat omnibus, vt iuuenis ad regnum, etiam inuitus peteretur, reſiſtens cogeretur; ſenex ne prælio intereſſet, à ſuis rogaretur; quòd mallent omnes pro ipſo periclitari, quàm illum pro omnibus.

In Pſal. 33. Hom. 29. ad popul. Manſuetus amæniſſimo montis culmini comparatur.

17. Iuxta S. Baſilium: *Qui nullum perturbationi relinquunt locum, hi manſueti appellantur.* Horum, ait Chryſoſtomus, *mitis mens, montis vertici ſimilis eſt, auram quidem habentis tenuem, purum radium, pura fontium fluenta, multaſque florum amœnitates, vernantiumque pratorum, & hortorum plantis, & floribus frondentium, & aquis viridantium irriguis. Vbi ſi quis ſonus immurmuret, dulcem, & multam inſperget audientibus voluptatem. Aues enim canoræ ſummis arborum inſidentes frondibus; & cicadæ, & luſciniæ, & hirundines concentum quemdam concorditer efficiunt muſicum: Zephyrus arborum folijs ſenſim aſpirans cycnos frequenter imitans, & roſæ, ac violæ, & flores ſe leniter inclinantes, & viridantes, quaſi mare cæruleum blandè fluctuans exhibent: vt hic quiſpiam oblectatus ſe magis in cœlo, quàm in terra eſſe cenſeat. Eſt & alia quadam vox, cum à vertice montis aqua per riuos ſponte defluens, & ſubiectis lapillis quieto ſono ſenſim immurmurat; & ita membra reſoluit per voluptates, vt ſtatim laſſantium oculis ſomnum ingerat. Audiſtis cum delectatione narrationem? Fortè iam ſolitudinis amatores eſtis facti: ſed hac ſolitudine multò iucundior eſt longanimis viri anima. Non enim vt pratum deſcriberemus; nec vt ad oſtentationem verba produceremus, hanc attigimus ſimilitudinem; ſed vt per deſcriptionem videntes quanta ſit longanimorum voluptas; & quòd multò magis cum longanimi viro conuerſans, quis delectaretur, & iuuaretur; quàm in talibus conuerſans locis, hos ſectemini. Cum enim neque ſpiritus vehemens ex hac exeat anima, ſed mites quidam ſermones, & benigni, verè illam Zephyri lenitatem, & quietem imitantes; & admonitio nihil quidem habens auſterum; ſed canoras imitans aues. Quomodo non hoc melius? Non enim corpori illiditur ſermonis aura, ſed animos refouet calentes, & exæſtuantes.*

Deſcriptio elegans non ad oſtentationem, ſed vt virtutis pulchritudo oſtendatur, adhibenda.

Or. 1. contra Iulia. Chamæleon colores omnes aſſumit, præter candidum.

18. Manſuetudo adeo excellens virtus eſt, vt ea non ſolùm ſecundùm ſe, ſed neque ſecundùm adumbratam ſuam imaginem in vitioſis animis reperiri queat. De Iuliano Apoſtata ſcripſit Nazianzenus: *Quemadmodum Chamæleontem facilè ferunt variari, & omnes aſſumere colores præter candidum: ita ille omnia, præterquam manſuetus erat.* Hypocrytæ hypocriſis penicillo eximiam manſuetudinis formam effingere denegatur; nè ea certum ſolidæ virtutis præferat argumentum. Alexander Macedo alio, quàm Apellis penicillo ſuam imaginem effingi vetuit: Manſuetudo ſimiliter alio, quàm virtutis penicillo ſuam ex-

Iulianus Apoſtata, præter manſuetudinem, virtutes alias ſimulare conabatur.

A primi effigiem vetat. Hinc iuſti, & ad cœleſtem gloriam electi, veluti proprio ſanctitatis vocabulo manſueti dicuntur Pſal. 75. *Cum exurgeret Deus in iudicio; vt ſaluos faceret omnes manſuetos terræ.* Eximia profectò verbis hiſce manſuetudinis excellentia indicatur. Quandoquidem extremo iudicii die, non omnes orantes, vel ieiunantes, vel eleemoſynas largientes, vel caſtitatem ſeruantes ſaluandi dicuntur: ſecus autem de verè manſuetis dicitur: *Vt ſaluos faceret omnes manſuetos terræ.* Quare ad hos præcipuè Dei filius è cœlo deſcendiſſe ſe ait: Iſai. 61. *Spiritus Domini ſuper me; eò quòd vnxerit Dominus me: ad annun-*
B *ciandum manſuetis miſit me.* Cum ergo ad manſuetos Dominus veniſſet, eos cœleſtis regni participes facturus, eiſdem ſe manſuetum Regem exhibuit: *Ecce Rex tuus venit tibi manſuetus.* Dices: in Euangelio reperimus Dominum ſæpè manſuetudine relicta, acria verba, & obiurgationes adhibuiſſe: vt Matth. 12. vbi Scribas, & Phariſæos ad eum accedentes, generationem malam, & adulteram vocat: & Matth. 23. *Væ vobis, Phariſæi hypocritæ, ſtulti, & cæci*: & Ioan. 8. 44. *Vos ex patre diabolo eſtis.* Reſpondetur teſte Ariſtotele 4. Ethic. c. 5. *Manſuetus ille eſt, qui perturbatione vacat, & ab affectu minimè ducitur; ſed quemadmodum ratio ſtatuerit; ita & ob id, & tamdiu ſuccenſet.* Quare cum Dominus iuxta rectiſſimæ rationis dictamen acribus verbis, ſed
C ſumma tranquillitate in peccatores inuehebatur; neque tunc à manſuetudine alienus erat; cum ex diuina benignitate ipſas obiurgationes in peccatorum correctionem, ſalutemque dirigeret.

Manſuetudinis imago hypocriſis penicillo exprimi nequit.

Electi pro proprio titulo manſueti dicuntur.

Manſuetus quis ſit dicendus. Manſuetis etiam iraſci licet.

Sedens ſuper aſinam, & pullum filium ſubiugalis.

19. Subiugalem pulli matrem vocat Euangeliſta, non tam quod equitantis iugum iam antea ſubiiſſet, vt docet Cornelius; frænum enim impropriè iugum dicitur: ſed quòd arationi deſeruiret: in quem vſum huiuſmodi animalia adhiberi ſolita teſtatur Plinius lib. 8. c. 4. & Deut. 22. 10. dicitur: *Non arabis in boue ſimul, &*
D *aſino*, eò quod eorum vires inæquales ſint. Et Iſaiæ c. 30. dicitur *Tauri tui, & pulli aſinorum, qui operantur terram.* Quæritur hic, quomodo Chriſtus ſimul dicatur ſuper aſinam, eiuſquè pullum ſediſſe? Reſpondent Hieronymus, Chryſoſtomus, Euthymius, Abulenſis, Maldonatus, & Ianſenius Chriſtum ſuper alterum tantùm, ſcilicet ſuper pullum ſediſſe. Quare hi auctores legerunt *ſuper aſinum, &* (pro *id eſt*) *ſuper pullum filium ſubiugalis*, exiſtimantes hoc in loco particulam *Et* non eſſe coniunctiuam, ſed explicatiuam, poniquè pro *Id eſt.* Quem quidem talis particulæ vſum alibi non infrequenter in ſacra Scriptura reperiri negandum non eſt. Sic Gen. 2. de
E Deo dicitur: *Benedixit diei ſeptimo, & (pro id eſt) ſanctificauit illum*; ſcilicet diuino cultui conſecrauit. Gen. 37. de Ioſepho Ruben dixit: *Frater, & caro noſtra eſt*; id eſt, caro noſtra eſt, cum frater ſit. Pſal. 115. *Sacrificabo hoſtiam laudis; &* (pro id eſt) *nomen Domini inuocabo*, Matth. 13. de Angelis dicitur: *Colligent de regno eius omnia ſcandala, &* (pro *id eſt*) *eos, qui faciunt iniquitatem.* Ad Roman. 1. *Per quem accepimus gratiam, & Apoſtolatum*, id eſt Apoſtolatum. Ad Rom. 2. *Theſaurizas tibi iram in die iræ, &* (pro *id eſt*) *reuelationis iuſti iudicij Dei.* Ad Coloſſ. 2. *Videte, ne quis vos ſeducat per Philoſophiam, &* (pro *id eſt*) *inanem fallaciam.* Allatæ interpretationi conſo-

Particula, *&*, ponitur pro, *id eſt*;

nunt alii Euangeliſtæ dicentes tantùm ſuper pullum ſediſſe Dominum. Quare ſi Dominus in altero tantùm duorum animalium ſediſſe dicatur, qui allatam interpretationem ſequuntur, non coguntur recurrere ad Synecdochen; ita vt hic accipiatur pars pro toto, id eſt alterum tantùm animal loco duorum; ſed potius ad Epexegeſim, per quam antecedens per ſubſequens clarius explicatur, vt vidimus citatis in locis.

20. Secundò propoſitæ difficultati aliter, & ſimplicius reſpondent idem Chryſoſtomus, Theophylactus, Caietanus, & alii, Chriſtum ſuper vtrumque animal ſucceſſiuè ſediſſe. Hæc interpretatio placet magis, cum conformior ſit vulgatæ lectioni, tùm S. Matthæi hic, tum Zachariæ c. 9. vbi ſuper aſinam, non aſinum ſediſſe Chriſtus legitur. Confirmatur, quia ex S. Matthæo vtrique, ſcilicet matri, & pullo ad Chriſti commodam ſeſſionem veſtimenta diſcipuli impoſuerunt, *& eum ſuper eos ſedere fecerunt*, vt in Romanis Bibliis legitur. Quòd ſi alii Euangeliſtæ ſeſſionem ſuper aſinam non referunt; id Matthæi, & Zachariæ teſtimonio derogare non debet: dum iuxta Philoſophicum axioma abſtrahentium non ſit mendacium: & alibi etiam Euangeliſtæ aliquid omittant, quod alii referunt.

Chriſtus ſupra ſubiugale animal prius, deinde ſupra illius pullum ſedit. Hic, & n. ſeque.

21. Quæres, cur Chriſtus tam breui itineris ſpatio duobus iumentis vti voluerit? Reſpondetur Dominum oblato à diſcipulis domito animali prius ad iter vſum eſſe; deinde ſedere etiam voluiſſe ſuper nondum domitum, ſuam vt indicaret potentiam; cui ſcilicet etiam indomitus pullus ſe facilè obſequentem ſubmitteret. Reſpondet præterea S. Paſchaſius id ad myſticam figuram eſſe factum: *Vt aſina, quæ ſubiugalis fuit, & edomita, Synagoga intelligatur: Pullus autem aſinæ laſciuus, & liber, Gentium populus; in quibus vtriſque feliciter ſedit Dominus.* Et in mundi fine completè ſeſſurus eſt, cum *fiet vnum ouile, & vnus paſtor.*

Ioa. 10. 16.

Euntes autem diſcipuli fecerunt, ſicut præcepit illis Ieſus.

22. Cæca obedientia difficultates non obtendit; ideoquè diſcipuli non dubitarunt, an poſſeſſor iumenta ad Chriſti vſum facilè dimiſſurus eſſet. *Imperfecti cordis, & infirmæ prorſus volũtatis indicium eſt ſtatuta ſeniorum ſtudioſius diſcutere; hærere ad ſingula, quæ iniunguntur; exigere de quibuſque rationem; & malè ſuſpicari de omni præcepto, cuius cauſa latuerit; nec vmquam libenter obedire; niſi cum audire contigerit, quod fortè libuerit; aut quod non aliter licere, ſeu expedire monſtrauerit, vel aperta ratio, vel indubitata auctoritas. Delicata ſatis, immo valdè moleſta eſt huiuſmodi obedientia*, ait Bernard. tract. de præcepti diſpenſatione.

Obedientiæ cæcæ, & imperfectæ diſcrimen.

Et adduxerunt aſinam, & pullum; & impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua, & eum ſuper ſedere fecerunt.

23. Bernardus ſer. 27. in Cant. ait; *Domino ſeſſuro ſuper aſellum, veſtes ſuas diſcipuli ſubſtrauerunt, ſignificantes ſaluatorem, ſeu ſalutem, nequaquam inſidere nudæ animæ, quam non videlicet veſtitam inuenerit doctrina, & moribus Apoſtolorum. Et ideo Eccleſia promiſſionem habens futuræ felicitatis, curas interim præparare, & præornare ſe in veſtitu deaurato circumdata varietate gratiarum,*

Bernardus. In anima Virtutibus nuda Dominus non inſidet.

A atque virtutum; quò digna, & capax plenitudinis gratiæ inueniatur. Hinc idem ſerm. 7. in Pſal. *Qui habitat*, iuſtos hortatur: *Glorificate dilectiſſimi, & portate Chriſtum in corpore veſtro; onus delectabile, ſuaue pondus, ſarcinam ſalutarem; etiam ſi aliquando premere fortè videtur; etiam ſi interdum latera tundit, & flagellat recalcitrantem; etiam ſi aliquando in chamo, & fræno maxillas conſtringit, & coercet omnino feliciter. Quis enim non illi iumento plurimùm inuideret, cuius in humili tergo, ad commendationem ineffabilis ſuæ manſuetudinis dignatus eſt ſedere Saluator, ſi eum illius tam pretioſi oneris geſtatione, intelligentiam quoque tam ſingularis habuiſſet honoris? Vt iumentum igitur eſto, minimè tamen* B *iumentum; patienter quidem ſuſtinens onus, ſed honorem intelligens: ſapienter, & delectabiliter cogitans tam ipſius oneris qualitatem, quam propriam vtilitatem. Magnus ille Ignatius Mariam in pluribus, quas ad eam ſcripſit, epiſtolis, Chriſtiferam conſalutat. Egregius planè titulus dignitatis, & commendatio honoris immenſi: nempe cui ſeruire, regnare eſt: geſtare hunc, non onerari eſt, ſed ornari.*

Idem. Epiſt. 1. ad Corinth. c. 6. 20.

24 *Qui ambulat ſimpliciter; ambulat confidenter*, ait Salomon. *Ambulat ſimpliciter, qui humiliter ambulat*, ait Hugo. Humiliter ambulat, qui ſe Dei imperio, obſequioquè facilè ſubdit; ita vt cum Propheta verè dicere poſſit: *Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum.* Quare benè Bernardus ait: *Vnde et, de quo nunc loquebamur, Saluatoris aſello verendum vllatenus videbatur,* C *ne ſub illa tali ſarcina deficere poſſet in via? An verò timendus ei aut luporum incurſus, aut raptorum occurſus; vel præcipitium, ſeu periculum aliquod ſub tanto Præſide metuendum? Felix, qui ſic tulerit Chriſtum, vt à Sancto ſanctorum in ſanctam Ciuitatem mereatur induci. Non eſt omninò, quòd timeat, ne vel in via aliquod offendiculum, vel repulſam in ianua patiatur. Illi nempe iumento viam parabant fideles populi; huic Angeli ſancti. Quoniam Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.*

Prou. 10. 11. Pſal. 72. Supra. Pſal. 90.

Plurima autem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in via; alij autem cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in via.

D

25. Tria obſequii genera à fidelibus Redemptori hic exhibita legimus. Alii ſcilicet arborum ramos præciderunt, quibus via equitanti Domino ornaretur: alii tranſeunti Domino depoſita pallia ſuppoſuerunt: alii denique, nempe diſcipuli, ſupra iumentum proprias veſtes collocarunt, vt ſuper eas commodius Dominus conſideret. *Quæ geſta ſunt*, ait S. Paſchaſius, *figuram totius Eccleſiæ eſſe lector intelligat, & prophetiam magnarum rerum*. Quod explicans ait: *Tres prouidè ſatis introducuntur ordines; vnus eorum, qui ramos cædebant de arboribus, & aliquam præpara-* E *bant itineris pulchritudinem, per quod proficiſcebatur vnà cum plebibus in Ieruſalem: qui licet perfecti eſſent in fide, & ſancti in virtute, ac docti; doctiores tamen ſunt, & ſanctiores in alio ordine, qui habitu Chriſti induti, ornamenta doctrinarum ſuarum, & virtutum veſtes proſternebant in via, per quam aſina, & pullus, id eſt plebs fidelium tranſiret ad illam patriam cœleſtem; quatenus, vt mundiſſime incederent, nec in aſpera incurrerent loca, laborarum; vt nec terram ſaltem contingant, neque rerum terrenarum aliquid puluereum; ſed ſint illis omnia plana viarum itinera, & praua in directum fiant. Qui licet perfectiores ſint, & doctiores tales, qui eo aguntur ſpiritu: Nemo tamen ad culmen eorum poteſt contingere, qui*

Tres hominum ordines: alius alio perfectior.

Sternere tranſeunti Chriſto veſtimenta, & arborum ramos, quid myſticè ſignificet.

eos primùm iuſſu Dei & ſoluunt, & ducunt; & ſternunt ornamenta virtutum ſuarum ſuper eos, eumquè deſuper ſedere faciunt. Alij teſte eodem S. Paſchaſio *Veſtimenta, & frondes de arboribus, quæ proiecta ſunt in via, mandata legis, & figuras, atque diuerſas ſpecies, & ceremonias Iudaicæ religionis volunt intelligi. Quæ omnia à Chriſtianis fuerant conculcanda in via, id eſt in Chriſto; & ideo tunc eos ſub pedibus iumentorum ſtrauiſſe ea: Non ſolùm mandata, & ceremonias; verum etiam & omnem gloriam, quam habebant ex lege hi, qui veneranti ex circumciſione profecerunt, vt Chriſtum lucrifacerent.* Porrò ſimilis honor, qui Chriſto hic ſtratis veſtimentis tributus eſt, exhibitus legitur Iehu, cum in Iſraëlis regem eſſet aſſumptus, vt 4. Reg. 9. dicitur: *Vnuſquiſque tollens pallium ſuum, poſuerunt ſub pedibus eius, in ſimilitudinem tribunalis; & cecinerunt tuba, atque dixerunt: Regnauit Iehu.* Rex Iehu, quatenus impium Baalis idolum, cultumquè penitus ſuſtulit, typus Chriſti Domini fuit; qui ad nos, vt

4. Reg. c. 10.

opera diaboli diſſolueret, aduenit. De militum ſimiliter erga Vticenſem Catonem obſequio Plutarchus ait: *Strauerunt veſtes in illis locis, per quæ ille ex prouincia decedens tranſiturus erat.* Aduerſus tyrannidem acerrimus Romanæ libertatis Cato Vticenſis propugnator fuit; ſed irrito conatu: aduerſus diaboli tyrannidẽ feliciſſimè Chriſtus Dominus humanum genus in libertatem aſſeruit.

Catoni à militibus exhibitus honor.

Turbæ autem, quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant dicentes: Hoſanna filio Dauid: benedictus, qui venit in nomine Domini.

Hoſanna quid ſignificet.

26. HAs turbas Redemptori, veluti triũphanti obuias palmarũ ramos manibus geſtaſſe docet Ioann. 12. Quid autem iſta acclamatio Hoſanna filio Dauid ſignificet, fuſius explicatum eſt fer. 3. poſt Domin. primam: *Lux, & gloria, & laus cum ſupplicatione Domino, hoc ſignificat Hoſanna, ſi Latinè explicetur,* ait Clemens Alex. l. 1. Pædagogiæ c. 5. Subditur deinde hoc in Euangelio: *Benedictus, qui venit in nomine Domini* hoc eſt, Benedicatur, laudetur, celebretur, bonũquè ei exoptetur; qui ad nos potẽtia, auctoritate, & gloria diuinitus ei communicata aduenit. Sumitur autem nomen pro poteſtate, & dignitate ex tali nomine prouenienti; nam qui dominatione, & auctoritate à Rege habita ad vrbes regendas accedunt, regium nomen, quo illis regimen traditum oſtenditur, & cõprobatur, in diplomate ſcriptum præferũt; & hinc, qui tradita à Rege poteſtate aduenit, regio nomine dicitur aduenire. 1. Reg. 17. Dauid, quòd diuina potentia fretus ad hoſtem Goliath proſternendum accederet, dixit: *Tu venis ad me cum gladio, & haſta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum.*

Chriſtus cur ante paſſionem Ieroſolymæ à turbis honorificè excipi voluit.

27. Quæri hic poteſt, cur Dominus, qui humanam gloriam verbis, & operibus alibi deſpiciendam oſtendit; hic tam honorificè Ieroſolymam ingredi voluerit? Reſpondetur id à Redemptore factum eſſe, non vt humanam gloriam ſectandam, ſed potius, vt eius breuitatem, & fugacitatem bene cognitam nobis contemnendam eſſe doceret. De Chriſto Domino ait Bernardus: *Quod antea prædixerat per Prophetam: Quoniam omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tamquam flos fœni, etiam apparens in carne, manifeſtè ſtuduit probare in ſeipſo. Vnde & proceſſionis gloria voluit ſublimari; qui paulò poſt ſibi nouerat imminere diem ignominioſiſſimæ paſſionis. Quis ergo ſperare iam debeat in incerto gloriæ temporalis; cum videat in ipſo quoque, qui peccatum non fecit, creatore temporum, & conditore vniuerſitatis, poſt exaltationem, tantam nihilominus hu-*

Ser. 1. Domin. Palmar.
Iſa. 40.

A *miliationem ſequi? In eadem enim ciuitate à plebe eadem, & eodem tempore; nunc quidem proceſſionis gloria, & diuinis eſt laudibus honoratus: poſtea verò interrogatus contumelijs, & tormento, & cum ſceleratis deputatus. Hic eſt tranſitoriæ finis lætitiæ, hic fructus gloriæ temporalis.*

28. Chriſtus Dei virtus, & ſapientia de ſe ait: *Quaſi platanus exaltata ſum iuxta aquas.* Ad cœleſtis huius platani vmbrã Iudæorũ turba ſtatim veniſſe hoc in Euãgelio videmus: mox etiam à Iudæis eãdem platanũ ferro diſciſſam legimus. Ita vt multò melius, quàm Themiſtocles apud Plutarchũ, Chriſtus Dominus dicere potuerit ſe E platano eſſe ſimilem, ad cuius vmbram irradiante gloriæ ſole accurrerint omnes; eãdem deinde, cum adueniẽte poteſtate tenebrarũ ad veſperaſceret, die declinante diſcerpſerũt. Quare hic Chriſtus, ne pedes incederet, geminũ iumentum habuit: poſtea à ſatellitũ turba magno impetu tractus crucis pondere oneratur. Hic Redẽptori veſtimenta in via ſubijciũtur: poſtea eodem nudato, *diuiſerũt ſibi veſtimenta eius.* Hic ad viam Domino exornandam arborũ rami, nempè palmarũ, & olearum, teſte S. Hieron. præciduntur: poſtea ex eiſdẽ arboribus, nẽpe palma, & olea, vt docet Gloſſa in Clement. 1. de ſumm. Trin. Iudæi crucẽ conſtruxerunt. Quare arborum ramuſculos Dominus ad triũphalem ingreſſum ornandũ admiſit; earũdem C verò arborũ durum ſtipitem ſibi ad mortis cruciatum reſeruari voluit. Quæ citò areſcunt, gloriæ deſeruiũt; quæ diù permanent ad ignominiã à Domino aſſumuntur. Similiter cum Domini natalis Angelorum cantibus eſſet celebrandus, & ipſe ab Oriental. Regibus eſſet adorandus; in humili ſpelũca, paruoquè caſtello, qualis erat Bethleẽ, naſci voluit. Cũquẽ poſtea ignominioſã crucis mortem eſſet ſubiturus; elatum montẽ, ipſãquẽ Prouinciæ celeberrimã metropolim, nẽpe Ieroſolymã adiit: *Bethleẽ prælegit natiuitati, Ieroſolymã paſſioni,* ait S. Leo. Idquè, vt nos gloriam deſpicere doceremur.

Eccli 24. 19.
Chriſtus platano ſimilis.
In Apopht.
Matth. 27.
Marci 15.
Chriſtus humanam gloriã parcius, ignominiam largius admiſit.
Ser. 1. de Epiph.

29. Denique hic Chriſto, vt Regi, lætæ proſperitatem cõclamantium voces ingeminantur: poſtea eidem ad irriſionem dicitur: *Aue Rex Iudæo-* D *rum:* eidemque mors expetitur dicendo: *Crucifige, crucifige eum.* Diſcãt Chriſti imitatores humanam gloriam adeò inſtabilem aſpernari. Nam, vt benè docet Auguſt. *Ideo Deus felicitatibus terrenis amaritudines miſcet; vt illa quæratur felicitas, cuius dulcedo non eſt fallax. Deus delicijs, & gaudijs noſtris ponit modũ, ne ſupra alueum effuſæ, rationem obruant,* ait Ambroſ. Fideles Dauid ad Dei laudes hortatur dicens: *Laudate eum in pſalterio, & cythara.* Vt fidelis anima veluti cithara diuinis auribus ſuauiter reſonet, non ita acutũ, & elatum ſonum emittere debet, vt illũ graui etiam ſono non temperet: ſcilicet non ita proſperitate debet extolli, vt ad grauia perferẽda deſcendere nũquam velit. Hinc Seneca ait: *Tam eſt varia, multiplex, reciprocabiliſ-* B *que huius mundi harmonia; quàm lyra eſt, & arcus. Vt muſica ſonis acutis, & grauibus conſtat: & muſicus eſt, non qui horum alterutris, ſed qui vtriſque vti, miſcereque accõmodatiſſimè nouit: ita conſentaneũ eſt vita tenorẽ ex proſperis, aduerſiſque rebus concretum, & coagmentatũ, quaſi concentũ quẽdam efficere harmonica ratione tẽperatum.* Porrò ne pro diuina lege, & Domini imitatione aduerſa ſubire renuamus; illud ſæpè recogitemus, quòd ſicut Dominus triũphales huius diei palmas, & oleas in crucem poſtea aſſumpſit; ſic è contrario noſtrũm vniuſcuiuſque crux pro Domino in hac mortali vita ſuſcepta, poſtea cœleſti in patria in triũphalis gloriæ palmam, & æternæ pacis oleam eſt commutanda.

Marci 15.
Ser. 29. in Matth.
Felicitatibus cur aduerſitates Deus admiſceat.
Pſal. 150.
Lib. de tranquillitate animi.
Vita humana muſicæ harmoniæ ſimilis.

FERIA SECVNDA.

MAIORIS HEBDOMADÆ.

Ieſus ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mortuus. *Ioan.* 22.

Euangelij nexus, & ordo.

Peccatoris, & iuſti diſcrimen. Hic, & n. ſequenti.

1. HOc Euangelium ad piam iuſti libertatem commendandam, ad impiam peccatoris damnandam auaritiam dirigitur. Sunt inter iuſtum, & peccatorem multa diſcrimina; ſed illud frequens, & præcipuum, cuius meminit Dauid Pſal. 36. *Mutuabitur peccator, & non ſoluet: iuſtus autem miſeretur, & tribuet.* Mutuò accipiens peccator, & non reſtituens, aliena rapit: iuſtus verò proximi indigentiam miſeratus, ſua, quæ poſſidet, libenter aliis elargitur. Piæ animæ, & iuſtæ ſpecimen exhibet Magdalena, eiuſquè ſoror Martha de quibus dicitur: *Fecerunt ei cœnam ibi, & Martka miniſtrabat. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſtici pretioſi, & vnxit pedes Ieſu; & exterſit capillis ſuis pedes eius, & domus impleta eſt ex odore vnguenti.* Quare Chriſtus Dominus iuſtorum omnium caput, vt ſuis fidelibus piæ liberalitatis materiam indicaret, & commendaret, dixit: *Pauperes ſemper habetis vobiſcum:* piamquè Magdalenæ vnguenti elargitionem vbique celebrandam ſtatuit dicens: *Amen dico vobis, vbicumque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fecit, in memoriam eius.* ſcilicet Magdalenæ.

Matth. 26.

2. Contra verò à Iuda iniqui, & rapacis peccatoris ſpecimen datur; de quo dicitur: *Dixit vnus ex diſcipulis eius Iudas Iſcharioses, qui erat eum traditurus: Quare hoc vnguentum non venijt trecentis denarijs, & datum eſt egenis? Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum: Sed quia fur erat; & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.*

Ieſus ante ſex dies Paſcha venit Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mortuus, quem ſuſcitauit Ieſus.

3. TAm Toletus, quàm Cornelius Dominum die Veneris veniſſe Bethaniam docent. Iuxtà Cornelium tamen aſſerentem eo tempore in diem Iouis Iudæorum Paſcha incidiſſe, in ſex dierum numero ipſe itineris dies, nempe dies Veneris computatur. Contra verò iuxta Toletum aſſerentem Paſchatis diem fuiſſe diem Veneris, è ſex dierum numero ipſe itineris dies excluditur.

A

Fecerunt autem ei cænam ibi, & Martha miniſtrabat; Lazarus verò vnus erat ex diſcumbentibus cum eo.

4. CÆnam hanc in domo Simonis, qui à lepra curatus fuerat à Domino, paratã fuiſſe habetur Matth. 26. *Lazarus verò vnus erat ex diſcumbentibus: Quod veræ reſurrectionis erat ſignum, cum poſt dies aliquot viueret, & comederet,* ait Chryſoſtomus.

Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſtici pretioſi.

B

5. DE odorifero nardi liquore plura habentur apud Plinium lib. 12. c. 12. & lib. 13. c. 1. & Dioſcoridem lib. 1. c. 6. ex quibus ait Philo Carpathius. *Nardus medicus eſt frutex Syriæ, &* Nardus qualis ſit. In Cantica c. 4.
India præſtantiſſimus, colore ruſo, commatus, odoratiſſimus, ſaporis amari, ſuauitatem odoris diutiſſimè retinens: calefacit, exſiccat, vireſquè perpetuò. Miſcetur antidotis, & efficaciſſimas vires ad quamplimos morbos habet.

6. Quæ circa Magdalenam, effuſumquè vnguentum hic repeti poſſent, dicta ſunt feria 5. poſt Dominicam paſſionis. Explicandum tamen remanet, quid hic piſtica nardus, cuius expreſſo ſucco odoratus liquor confectus erat, ſignificet.

C

Sed in elicienda nardi huius piſtici ſignificatione, magis quàm ipſi vnguentarii artifices, qui inde liquorem expreſſerint, ſacri interpretes opinionum diuerſitate laboraſſe videntur. Prima ſententia eſt *πιεστὸν*, hoc eſt preſſum, vel expreſſum à verbo *πιέζω* ideſt premo per aphereſim dictum eſſe piſticum; eò quòd ex nardo ad odoriferum hunc liquorem conficiendum torculari ſuccus exprimeretur. Hinc liquida nardus dicta eſt: *Nec coma vos fallat liquida nitidiſſima nardo.* Opponit huic ſententiæ Cornelius primò, quòd per eam nil nouum, nil inſigne huic vnguento tribuatur: Secundò quòd piſticum allato ſenſu vſitatum non ſit.

Nardum piſticũ, alij nardum torculari preſſam: alii nardum ſpicatam, alij potabilem: alii fidelem, & ſinceram: alii piſtam, hoc eſt contuſam ſignificare docent. Hic, & ſequenti.

D

Reſponderi tamen poteſt, non neceſſe fuiſſe per verbum piſticum inſigne aliquid tali vnguento tribuere; eò quòd poſt piſticum additum fuerit pretioſum. Ad ſecundum dicitur ex Auguſtino Scripturam ſacram ſua ſæpè habere propria idiomata, vocumquè vſum, quæ aliis vſitatæ non ſunt. Planius autem videtur recurri ad vocis vſum non adeo frequentem; quàm ad corruptum verbum, nec vſitatum, vt ſequens ſententia recurrit.

Ouid. de arte lib. 1. Scriptura ſacra proprium idioma habet, & ſæpe vocum vſum aliis non vſitatum. *Auguſt. Quæſt. in Geneſ. 4. 31. & in Ioan. tr. 10.*

7. Secundò Cornelius concordando cum Ioanne Marcum dicentem Magdalenam attuliſſe

alabaſtrum

alabaſtrum nardi ſpicati, aſſerit piſticum corrupto vocabulo dictum eſſe pro ſpicito, hoc eſt ſpicato.

8. Tertiam interpretationem verbi piſtici affert Maldonatus, illud ἀπὸ τοῦ πίνειν, hoc eſt potare deducens; ita vt idem ſit piſtica nardus, ac potabilis. Sed ex odorifera nardo expreſſus liquor, ad potandum, ſed ad conſpergendum odore corpus, adhiberi ſolitus videtur. Præterea nardo amarus ſuccus, adeoque ad potandum iniucundus ſapor tribuitur, vt ſupra ex Philone Carpathio dictum eſt.

9. Quartò alii, cum fides Græcè πίστις dicatur, hinc piſticum, hoc eſt fidele deriuant. Fidelis autem nardus dicitur, cum ſincera eſt, non adulterata, quia teſte Plinio vera nardus *adulteratur pſeudonardo herba, quæ vbique naſcitur craſſiore, atque latiore folio, & colore languido, in candidum vergente. Sincerum quidem leuitate deprehenditur, & colore rufo, odoriſquè ſuauitate, & guſtu maximè ſiccante os, ſapore iucundo.* Quæ vltima Plinii verba fauere videntur ſuperiori ſententiæ, piſticum, ideſt potabile interpretanti: cum Plinius eius guſtum, & ſaporem celebret. Sed quod piſticum fidele non ſignificet, opponitur, quia ſi vox piſtica à fide deriuaretur, quæ Græcè πίστις dicitur, non πιστικὴ, ſed πιστὴ dici deberet. Reſpondetur tamen Piſticum verbum quidem eſſe Græcum, eius tamen inflexionem eſſe Latinam, cum eo tempore ex Græca lingua, & Latina miſtio aliqua facta eſſet, ex nationum commercio, vt mox dicemus.

Lib. 12. c. 12.

10. Quintò ſicut triticum dicitur, quia tritum vſui eſt in cibum; ita ſimiliter cum Latinè piſtum, quod eſt contuſum, dicatur; hinc piſticum deriuatum eſt, ad aliquid ſignificandum, quod contuſum alicui vſui eſſe poteſt; qualis erat ad odoriferum liquorem conficiendum nardus. Huiuſmodi autem deriuationes alias reperimus, vt tetrum, & tetricum; volatum, & volaticum. Confirmari id poteſt 29. Exodi; vbi præcipitur Deo offerendam eſſe in ſacrificium *Decimam partem ſimilæ conſperſæ oleo tuſo.* Quam eamdem oblationem Num. 28. Moſes vocat: *Decimam partem Ephi ſimilæ, quæ conſperſa ſit oleo puriſſimo.* Ad explicandum ergo oleum puriſſimum, quod in Numeris præcipitur; in Exodo oleum tuſum dicitur, hoc eſt benè ex oleis expreſſum. Similiter hic Euangeliſta ad puriſſimum, maximeque ſincerum nardi vnguentum ſignificandum, illud piſticum, nèmpè benè contuſum, & expreſſum appellauit. Huic ſententiæ opponi poteſt, quòd piſtica vox in ſenſu allato non Græca, ſed Latina ſit; cum tamen piſticum in Græco textu reperiatur. Reſpondetur tamen etiam Apoſtolum primæ ad Corinth. cap. 10. num. 25. dixiſſe: *Omne, quod in macello venit, manducate*, vbi Græcè eſt ἐν μακέλλῳ, cum alioquin macellum non vox Græca ſit, ſed Latina: Græco enim vocabulo non ἐν μακέλλῳ, ſed ἐν κρεοπωλείῳ dici debuerat. Sic apud Euangeliſtas Græcè ſcribentes, aliæ Latinæ voces reperiuntur, vt prætorium, denarius, ſpiculator: ad quod etiam recurrere debet, qui piſticum, hoc eſt ſpicitum pro ſpicato, etiam in Græco textu dictum autumat. Dicendum eſt ergo Græcos à Romanis dominantibus, plura vocabula iam vulgò conſueta acceptaſſe: ſimiliter hodiequè ab exteris nationibus

Græcus ſcripturæ textus omiſſis Græcis vocabulis Latina aliqua vſurpat.

A accepta vocabula Italos paſſim vſurpare nouimus.

11. Iuxta hanc piſtici interpretationem moraliter docemur, bona opera, quibus Chriſto bonus odor ſumus, ex piſtico, hoc eſt contuſo, ſeu contrito corde, cuiuſmodi pœnitentis Magdalenæ erat, prouenire debere. *Cor contritum, & humiliatum Deus, non deſpicies*, Dauid pœnitens pronunciauit. Quod ſi piſticum fidele ſignificet, & ſincerum; è ſincero, & fideli corde bonus odor ſanctarum operationum prouenire debet. Ideoque Dauid Deum orabat: *Cor mundum crea in me, Deus:* hoc eſt
B ſincerum, ab omni praui affectus miſtione ſecretum. Denique liquor nardi huius piſtici, meritò pretioſus dicitur. *Nam procul, & de vltimis finibus pretium eius* prouenerat: Quandoquidem à Magdalena offerebatur, quæ olim, vt peccatrix, è regione peccati longinqua, magno itineris labore ad Domini obſequium peregrina felix aduenerat.

Pſal. 50.

Pſal. 50.

Nardi liquor à Magdalena effuſus, cur pretioſus.

Prou. 31.

Et vnxit pedes Ieſu, & exterſit capillis ſuis pedes eius.

12. Magdalena tum ſuæ conuerſionis initio Lucæ 7. tùm hic Domini pedes capillis exterſiſſe legitur: ita vt verè ei dici potuerit: *Comæ capitis tui ſicut purpura Regis vin-*
C *cta canalibus.* De purpura ait Plinius: *Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta eſſet, veluti magnifico impendio.* Bis ergo Domini pedibus, veluti miſericordiæ canalibus ſuos Magdalena capillos applicuit; vt inde, veluti bis tincta purpura, ſanctitatis nitorem in caput attraheret.

Cant. 7. 5.

Magdalenæ comæ purpuræ bis tinctæ ſimiles.

Plin. l. 9. c. 39.

13. Reg. 1. cap. 17. de Dauide dicitur: *Percuſſum Philiſtæum interfecit. Cumque gladium non haberet in manu Dauid, cucurrit, & ſtetit ſuper Philiſtæum, & tulit gladium eius, & eduxit eum de vagina ſua.* Vbi per figuram hyſteron proteron, hoc eſt poſterius prius, quod deinde factum eſt, antea narratur. Similiter hic per eamdem figuram cum Magdalena prius
D capillis pedes Domini, ſi quid inhæſiſſet pulueris, exterſiſſet; & deinde odoriferum liquorem ſuper eos effudiſſet; tamen hoc prius, illud poſterius dicitur. Odorifer enim liquor, vt odorem communicaret, non abſtergendus erat: & propterea vnxiſſe pedes, non lauiſſe dictum eſt; quod enim vngitur, non abſtergitur. Quare, quod prætermiſſum fuit à Ioanne, cum Matthæus, & Marcus addant, ſcilicet odoriferum liquorem à Magdalena ſuper Domini etiam caput fuiſſe effuſum; propter allatam rationem inde non abſterſus fuiſſe legitur. Lucæ quidem 7. cum Magdalena Domini pedes lacrimis lauiſſet, eos deinde madidos capillis abſterſiſſe dicitur: indi-
E gnas enim ſuas lacrymas, quæ in Domini pedibus remanerent, humiliter iudicauit.

Figura hyſteron proteron in ſcriptura.

Matt. 26. 7. Marcus 14. 3.

14. Origenes tamen in primum Canticorum cenſere videtur effuſo liquore, madidos Domini pedes crinibus Magdalenam abſterſiſſe: *Maria dicitur afferre libram nardi piſtici pretioſi, & vngere pedes Ieſu, & detergere capillis ſuis; & recipere quodammodo, & recuperare per crinem capitis ſui ad ſemetipſam vnguentum, qualitate, ac virtute corporis eius* (nempe Chriſti) *imbutum.* Vt doceamur, quæ Deo offeruntur

Deo oblata magno cum fœnore ad nos redeũt. Hîc, & n. 16.

tur magno cum fœnore ad nos reuerti. Quare cum Magdalena pretioſum vnguentum in Domini obſequium, ita totum effudiſſet, vt alabaſtrinum vas etiam fregerit; nihilominus pretioſum liquorem illum ſeruaſſe Domini verbis illis ſignificatur: *Sinite illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.* Quæ enim Deo dantur, non amittuntur; ſed tutius, quàm ſi apud nos forent, aſſeruantur; vt infra citato textu dicetur.

15. Porrò Magdalena odorati liquoris Domino obſequium exhibens, prius vngendo pedes, deinde caput; docet fidelem animam, poſtquam in actiua vita proximis deſeruiit; eamdem poſtea ab humano conſortio ſecedentem, per contemplationem Deo adhærere debere: idquè ad proprium ſpiritualem profectum procurandum, & augendum; vt bene notat Origenes. Ideo Apoſtolicos viros benè monet S. Ignatius: *Cum propter nullas occupationes intermittendum ſit propriæ perfectionis ſtudium; diligenter animaduertant, ne prætextu procurandæ aliorum ſalutis, propriæ perfectionis obliuiſcantur.* Quare ſi quæratur cur, ſicut Lucæ 7. non etiam hic Magdalena ſanctiſſimis Domini pedibus oſcula affixerit? Reſpondetur in pedibus noluiſſe diù immmorari, vt ad capitis obſequium citò tranſiret. Cum autem pedes, vt ex Origene diximus, vitam actiuam ſignificent, caput verò contemplatiuam; non ita in actiua vita occupari debemus, vt ad contemplatiuam ſpiritualis tranſitus, cum propriæ perfectionis diſpendio impediatur.

Actiuam vitam in proximorum auxilium contemplatiua ſubſequi debet.
Origenes ſupra
Cant. p. 3. c. 1. §. 20.

Et domus impleta eſt ex odore vnguenti.

In Cant. 1. 16. IVxta Origenem, Nyſſenum, & Bedam Maria, quæ hic in Domini recumbentis obſequium odoriferum liquorem fudit, præfigurata eſt à ſponſa Cantic. 1. dicente: *Dum eſſet Rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum.* Iuxta Septuaginta legitur: *Dedit odorem ipſius.* Hinc Origenes ait: *Si ſecundùm hanc differentiam, quæ in alÿs inuenitur exemplaribus, legimus: Nardus mea dedit odorem eius: inuenitur adhuc aliquid diuinius; vt videlicet vnguentum hoc nardi, quo vnctus eſt ſponſus; non tantùm ſuum, qui nardo ineſſe naturaliter ſolet; ſed ipſius ſponſi odorem ceperit; & ipſius ad ſponſam reportauerit nardus; vt in eo, quo vnxit eum, odorem ſponſi per ipſius vnguenti munus acceperit: Et hoc ſit, quod dicere videatur: Nardus mea, qua vnxi ſponſum, regreſſa ad me, odorem mihi detulit ſponſi: Et veluti ſuperato naturali ſuo odore præ fragrantia ſponſi, ipſius mihi detulit ſuauitatem.* Cum igitur in Domini obſequium temporalia offerimus, ab eo ſupernaturalia gratiæ, & ſanctitatis dona reportamus: Chriſti enim bonus odor ſanctitas eſt. Quare hinc quæſtuoſam mercaturam cum Deo exercere homines diſcant.

Quæſtuoſa mercatura cum Deo exercenda.

A *Dixit ergo vnus ex diſcipulis eius Iudas Iſcariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc vnguentum non venÿt trecentis denarÿs, & datum eſt egenis?*

17. CVm de Iuda hic dicitur, *Qui erat eum traditurus*: duplex ſenſus eſſe poteſt. Primus, vt ſignificetur tantùm futura Iudæ proditio. 2. vt non ſolùm futura eius proditio ſignificetur; ſed etiam eiuſdem mentalis determinatio iam facta de Domino prodendo. Quemadmodum, cum à Poëta dicitur: *Nec moritura tenet crudeli funere Dido*: moritura idem eſt, ac certò ad moriendum determinata. Sic à Philoſopho dicitur: *Ambulaturus quis non ambulabit?* ideſt, aliquis, qui mentaliter ſeipſum ad ambulandum determinauit, futurum eſt, vt non ambulet. Secundus hic ſenſus videtur aptior; cum non repente, ſed aliquot ante diebus proditionis modum Iudam machinatum eſſe; eumquè exequi decreuiſſe valdè probabile ſit: de eo enim multò antea, nempe Ioann. 6. numer. 71. Dominus diſcipulis dixit. *Ex vobis vnus diabolus eſt: dicebat autem hunc Simonis Iſcariotem; hic enim erat traditurus eum.*

E *Æneid 4.*

C 18. Poſt Iudam, vt proditorem ſignificatum, referuntur illius verba: *Quare hoc vnguentum non venÿt trecentis denarÿs, & datum eſt egenis?* Voluit enim Iudas auaritiam, & rapacitatem miſericordiæ affectu in pauperes contegere. Contra cicutæ venenum ait Plinius lib. 25. cap. 13. *Remedio eſt, priuſquam perueniatur ad vitalia, vini natura excalfactoria; ſed in vino pota irremediabilis exiſtimatur.* Similiter contra vitiorum omnium venenum charitas, & miſericordia eximium remedium eſt. Si tamen vitii venenum ſimulatæ miſericordiæ, vel charitati admiſtum ſorbeatur; tunc ſanè difficillimè remedium reperitur. Cicutæ potus ad magis bibendum ſtimulat, teſte Plinio: hinc benè per cicutam auaritia nouam ſemper pecuniæ

D ſitim gignens exprimi poteſt. Huiuſmodi cicutam ſimulatæ in pauperes miſericordiæ admiſtam ſorbuit Iudas, ideò remedium aliud, quàm laqueum non inuenit. Quare de eo præcipuè Sophoniæ verba verificata ſunt: *Diſperierunt omnes inuoluti argento*: tam enim arctè argenti cupiditate inuolutus eſt Iudas, vt ad laquei nodum confugerit, quò ſe ex argenti inuolucro explicaret.

19. Ex S. Matthæo, non Iudas ſolùm, ſed etiam *diſcipuli indignati ſunt dicentes: Vt quid perditio hæc?* Commune quidem fuit diſcipulorum cum Iuda murmur, & indignatio, quòd tàm pretioſus liquor effuſus fuerit; ex diuerſo tamen motiuo: Iudas quidem ex auaritia, &

B deſiderio venditi vnguenti pretium ſibi vſurpandi; reliqui verò diſcipuli Iudam indignantem ſecuti; ex affectu miſericordiæ in pauperes ad damnandam pretioſi vnguenti effuſionem ſunt excitati. Porrò ſicut Iudas hic ex auaritia pium Magdalenæ obſequium Domino exhibitum improbauit: ita quilibet auarus Iudæ imitator Creatoris opera ſæpè ex auaritiæ affectu corrigere audet. *Communis omnium hoſtis auarus, non parum dolet, quia terra pro ſpicis aurum non producit; quia fontes non manant auro; quia montes loco lapidum aurum non habent. Auarus fertilitatem temporum moleſtè fert, & communi*

Cicutæ poſt hauſtũ venenum, vini potus remedium: pota tamen vino miſta cicuta irremediabilis.
Simulata charitas quàm pernicioſa.
Cicutæ potus liquor ad bibẽdum ſtimulat; ſimiliter auaritia ad maiorem rapacitatem.
Soph. 1. 11.
Auari inuoluti argento dicuntur.
Cap. 26.
Auarus Creatoris opera damnat.

felicitate contrahitur, ait Chryſoſtomus hom. 81. A
in Matth. *Non Tarteſſiacis illum ſatiaret arenis, Tempeſtas pretioſa Tagi, non aurifer Hermus*: De auaro Poëta cecinit.

Claudianus.

20. Sed diſcipulos ex miſericordia in pauperes indignatos excuſat Chryſoſtomus dicens: *Audierant ſane dicentem magiſtrum: Miſericordiam volo, & non ſacrificium; Iudæoſque increpantem, quod grauiora, iudicium ſcilicet, miſericordiam, & fidem negligebant. Multa alia de eleemoſyna in monte ab ipſo diſputata meminerant: ex quibus omnibus inferebant; quò minus, ſi holocauſta & priſcum cultum non ſuſcipit, multò minus huius vnguenti effuſionem gratam habebit.*

Hom. 81. in Matth. Matth. 9. Oſea 6. Matth. 23. 23.

21. Notandum eſt S. Marcum, qui inter illic adſtantes diſcipulos non numerabatur, ſuppreſſo diſcipulorum nomine, veluti eorum famæ parceret, dixiſſe: *Erant quidam indignè ferentes intra ſemetipſos, & dicentes: Vt quid perditio iſta vnguenti facta eſt?* Matthæus verò, qui inter murmurantes diſcipulos fuerat, veluti ſuam culpam fateretur, diſcipulorum nomen reticere noluit. Simile etiam humilitatis exemplum Matthæus idem dedit, cum vt notat Hieronymus: *Cæteri Euangeliſtæ propter verecundiam, & honorem Matthæi, noluerunt eum nomine appellare vulgato; ſed dixerunt Leui: duplici quippè vocabulo fuit: Ipſe autem Matthæus ſecundùm illud, quod dicitur à Salomone: Iuſtus accuſator eſt ſui in principio ſermonis: & alio in loco: Dic tu peccata tua, vt iuſtificeris: Matthæum ſe, & publicanum nominat.*

Matthæi Apoſtoli humilitas, peccatique confeſſio. Lib. 1. in Matth. c. 9. Prou. 18. 17. Iſa. 43. Iuxtà Septuaginta. Ser. 7. de Paſſione.

22. Sequenti capite habentur Domini verba Iudæ proditori dicta: *Quod facis, fac citius.* Vbi quamuis S. Leo dicat: *Vox hæc non iubentis eſt, ſed ſinentis; nec trepidi, ſed parati*: nihilominus S. Ambroſius Domini præcipientis verba fuiſſe docet; non vt excogitatam proditionem Iudas perficeret; ſed vt ſe citò Iudas à diſcipulorum conſortio ſepararet. Ne ſcilicet illis in ſcandalum foret; ſicut hic ad damnandum pium Magdalenæ obſequium inſtinctor fuerat, iuxta Auguſtinum, ſimili zelo Apoſtolus ad Galat. 5. dixit: *Vtinam abſcindantur*, hoc eſt à veſtro conſortiò, & ſocietate ſeparentur, *qui vos conturbant.* Quare de Iuda dixit Auguſtinus: *Exeunte immundo, omnes mundi cum ſuo mundatore manſerunt; veluti triticum Zizanijs ſeparatis.* Meritò auarus, & rapax Iudas Zizaniis comparatur: ſicut enim hæc debitum tritico ſuccum ſibi è terra exugunt; ita Iudas auaritiæ ſpiritu ductus eleemoſynas aliis diſtribuendas ſibi rapaciter vſurpabat. Per Zizania Tertullianus lib. de anima cap. 16. auenas intelligit. Auenas autem ab auiditate occupandi omnia dictas eſſe docet Agratius. Vt hinc benè intelligas, quàm benè zizaniis, hoc eſt auenis, auarus animus comparetur.

Ambroſ. l. 2. de Cain, & Abel. c. 4. Iniquorum conſortium vitandum. Hic, & n. ſequenti. Lib. 2. de conſenſu Euangel. c. 69. Auguſt. in Ioan. verba cap. 13. Cum accepiſſet buccellam, exiuit continuò. Auenæ, hoc eſt Zizania, ab auiditate occupandi omnia dictæ, auaro Iudæ ſimiles.

23. Qui ad ignem appropinquat, poteſt inde non aduri: qui ad ſerpentem accedit, non inde ſtatim venenum attrahit. Secus verò iniquitas tam pernicioſa peſtis eſt; vt qui ad eam appropinquat, facillimè inde peccati luem attrahat. Propterea peccatores cum iniquiſſimi ſint, iniquè innocentem inſectando; eos tamen non iniquos, ſed appropinquare iniquitati dixit Dauid Pſal. 118. 150. *Appropinquauerunt perſequentes me iniquitati.* Benè ergo iniquiſſimo Iudæ præcepit Dominus, vt ſe citò ab Apoſtolis, ne eos inficeret, ſepararet.

Dixit autem hoc; non quia de egenis pertinebat ad eum; ſed quia fur erat; & loculos habens, ea, quæ mittebantur, portabat.

24. PEcuniarum diſpenſationem Iudæ permiſiſſe Dominum docet Theophylactus: eumque Domini ſaccularium vocat Rupertus. Cur ergo dicitur: *De egenis non pertinebat ad eum?* Benè reſpondet Caietanus: *Multa ad nos ex officio pertinent, quæ non ſunt nobis curæ.* Negatur igitur per allata verba, non officium ſubueniendi pauperibus; ſed cura, propenſio, & affectus: Eodem ſignificatu Ioan. 10. dicitur: *Mercenarius fugit, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eum de ouibus*, ideſt, *Non eſt cura illi de ouibus*: vt ex Græco legitur. Ex hoc Euangelico textu non liquet, an loculi iſti latibula eſſent, in quibus ex eleemoſynis Domino, diſcipuliſquè datis partem Iudas ſubreptam abſcondebat: an verò arculæ eſſent Iudæ commiſſæ, diſcipuliſquè non ignotæ, quibus eleemoſynæ in communem vſum aſſeruabantur. Hoc ſecundo modo intelligere videntur ſacri interpretes, præcipuè Rupertus, qui tales loculos Dominicos, & ſacros vocat, & Cyrillus infra citandus; quibus fauet Ioannes dicens: *Quidam putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixiſſet ei Ieſus: Eme ea, quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum: aut egenis vt aliquid daret.* Diuerſimodè igitur intelligendo loculos iſtos, diuerſus verborum ſenſus habetur. Si primo modo intelligamus, tunc *portabat*, hoc eſt exportabat in occulta latibula, & loculos interpretandum eſt. Quare *portabat*, furabatur Theophylactus interpretatur: & ſic modus, & aſtutia, qua Iudas furabatur, ab Euangeliſta narratur. Si verò 2. modo magis ad litteram intelligamus; tunc non modus furandi, ſed occaſio indicatur. Cum enim dixiſſet Ioannes: *Fur erat*: ſubdit, vnde furandi occaſionem haberet; quia nimirum loculi ei commiſſi erant, *quò quæ mittebantur, portabat*; non tam, vt ibi ſeruaret, quàm vt inde ſibi ſubriperet. Teſte Valerio Max. lib. 1. c. 2. ſub ſimulata, & ridicula pietatis ſpecie Syracuſanus tyrannus *Dionyſius detracto Ioui Olympio magni ponderis aureo amiculo, iniectoque ei laneo pallio dixit: æſtate graue eſſe aureum amiculum, hyeme frigidum; laneum autem ad vtrumque tempus anni aptius.* Iudas impio tyranno non diſſimilis ſub ſimulato erga pauperes pietatis affectu affuſſum ſuper Domini pedes pretioſum liquorem ſibi ſubripere exoptauit.

Egeni quo ſenſu ad Iudam non pertinuiſſe dicantur.

Loculi, quos Iudas habebat, quales eſſent.

Cap. 13.

25. Quæritur hic, cur Iudæ eleemoſynas ſeruandi cura à Domino commiſſa fuerat? Primò, vt aliorum liberalitatis opera conſiderando, & eleemoſynas diſtribuendo ab auaritia alienus redderetur. *Iudæ pecuniarum cupido, loculorum commendauit curam; quò ægritudinem eius hoc remedio curaret. Ideo enim ei furi exiſtenti loculos commiſit pauperum, vt omnem ei abſcinderet furandi occaſionem*, ait Cyrillus. 2. ad contemptum rerum temporalium indicandum Iudæ, vt omnium minimo pecuniæ adminiſtratio data eſt, vt iidem Cyrillus cum Theophylacto aſſerit. Fuit autem Iudas etiam ante præuaricationem omnium minimus; non ætate, vt Ioannes, ſed moribus; ideo, cum in Apoſtolorum ordine numerando varient Euangeliſtæ, ab omnibus tamen extremus Iudas numeratur. Similiter autem ad contemptum rerum temporalium oſtendendum 1. ad Corinth. 6. ab Apoſtolo dicitur:

Cyrillus. Iudæ auaro, & rapaci cur eleemoſynas ſeruandi curam Dominus commiſit. Contemptus rerum temporalium.

Secularia iudicia ſi habueritis, hoc eſt iudicia ad res temporales ſpectantia; *contemptibiles, qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite. Quaſi dicat*; ait Gregorius, *qui minoris ſunt meriti in Eccleſia, & nullis magnarum virtutum donis pollent, ipſi de terrenis negotijs iudicent: quatenus per quos magna nequeunt, bona minora suppleantur.*

19. *Mor. c.* 21.

26. S. Bernardus Eccleſiaſticum Prælatum inſtruens, temporalium curam miniſtro alicui fideli, & prudenti eſſe committendam monet: Subdit deinde: *Quamquam ſi idoneus non reperiatur, minus fidelem ſuſtinere potius conſulo, quàm huic te immergere labyrintho: memento Saluatorem Iudam œconomum habuiſſe. Quid Epiſcopo turpius, quàm incumbere ſupellectili, & ſubſtantiolæ ſuæ; ſcrutari omnia; ſciſcitari de ſingulis; morderi ſuſpicionibus; moueri ad quæque perdita, vel neglecta. Ad verecundiam dico quorumdam eiuſmodi ſcrutantium quotidie omnem ſubſtantiam ſuam: numerantium ſingula; de minutis, & quadrantibus exigentium rationem. Non ita ille Ægyptius, qui Ioſepho omnibus traditis, ignorabat quid haberet in domo ſua. Mira res! ſatis, ſuperque Epiſcopi ad manus habent, quibus animas credant; & cui ſuas committant facultates non inueniunt. Patientius ferimus Chriſti iacturam, quàm noſtram. Quotidianas expenſas quotidiano reciprocamus ſcrutinio; & continua Dominici gregis detrimenta neſcimus. De pretio eſcarum, & numero panum quaſi quotidiana cum miniſtris diſcuſſio eſt: rara admodum cum preſbyteris celebratur collatio de peccatis populorum.*

Lib. 4. de conſid. c. 9. Epiſcopo rerum temporalium cura valde indecens. Hîc, & n. ſequenti. — *Gen. 39.*

27. A rerum temporalium cura alienus fuit ſanctiſſimus Præſul Auguſtinus, de quo Poſſidonius ait: *Numquam clauem Auguſtinus, numquam annulum in manu habebat; ſed à Domus præpoſitis cuncta & accepta, & erogata notabantur.* Hinc in concilio Carthaginienſi 4. decernitur, vt *Epiſcopus nullam rei familiaris curam ad ſe reuocet; ſed lectioni, & orationi, & verbi Dei prædicationi tantummodo vacet.* Porrò bene temporalium rerum curam labyrinthum Bernardus ſupra appellauit: quo ex labyrintho vt egrederetur Iudas, aliud Ariadnæum filum non habuit, quàm laqueum, quo ſe ſuſpendit. Idque, vt verum probaretur Apoſtoli teſtimonium dicentis: *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli; & deſideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.* Per laqueum diaboli intelligit Chryſoſtomus infidelitatem; cum Apoſtolus de temporalium rerum cupiditate ſubdat: *Quam quidam appetentes errauerunt à fide.* A fide quidem per infidelitatem errauit Iudas; cum ſua furta putaret abſcondere poſſe Chriſto Domino, qui omnia, vt Dei filius præſciebat.

Cap. 24. — Diuitiarum cura, & cupiditas labyrinthus, diaboli laqueus, & muſcipula. Hîc, & n. 28 & 30. — *1. ad Tim. 6.*

28. *In laqueum diaboli, In muſcipulam diaboli*; Cyprianus legit. Verè auari homines, & furaces muribus comparantur, cum aliorum facultates latenter per fraudem corrodant. In hos propterea ſuas machinas, veluti muſcipulas diabolus inſtruit, vt tamquam mures ſub modicæ eſcæ ſpe miſerrimè capiantur. De auaris ait Plutarchus: *ſimiles ſunt muribus, qui in metallis Chryſitidem* (ea eſt terra glebulas aureas permiſtas habens) *vorantes, aurum non reddunt, niſi mortui, & diſſecti.* Iudas, cum in hanc diaboli muſcipulam incidiſſet, talium murium inſtar, non diſſectus, ſed mox in ſuſpendio diſſecandus triginta argenteos, quos in proditionis pretium acceperat, reddidit.

Orat 6. in orat. Dominic. — Auari muribus ſimiles. — *Lib. de cupiditate diuitiarum.*

29. Sicut Bias prius, ita poſtea Stobæus ſer. 10. pecuniæ cupiditatem *metropolim omnis malitiæ* appellauit. Nam malitia alibi peregrinatur; in auaro animo, veluti in metropoli, & ſua in Regia fixam ſedem habet. Patet hoc in Iuda, à quo malitia, peccandique peruerſitas tamquam à propria ſede vſque ad exitium non abſceſſit; cum infidelitatis culpa à diſperſis Dominicæ paſſionis tempore Apoſtolis tandem emendata receſſerit. In metropolim frequentius venditores, quàm aliò conueniunt; vt ibi ſuas merces incolis vænales exponant. Dæmones, vt vitiorum mortiferas vendant merces, auarum animum tamquam malitiæ metropolim frequentius adeunt: ab his venditoribus in auaritiæ metropoli proditionis ſcelus mercatus eſt Iudas; de quo ab Eccleſia dicitur: *Iudas mercator peſſimus denariorum numero Chriſtum Iudæis tradidit.*

Diuitiarum cupiditas cur Metropolis omnis malitiæ dicatur. Hîc, & num. ſequenti. — *Feria 5. Maioris hebdomada.*

30. Vitia, cum ab illuminatis ad pœnitentiam peccatoribus procul in exilium expelluntur, in auaritiæ metropolim ſe recipere videntur. Hinc meritò Caſſianus *auaritiam receptaculum vitiorum omnium appellauit.* In ſceleratam auaritiæ metropolim Iuſtitia non ingreditur. *Qui aurum diligit, non iuſtificabitur*, ait Eccleſiaſticus 31. *Numquid cognoſcetur iuſtitia in terra obliuionis?* Deo Dauid aiebat. Obliuionis terra eſt auaritiæ metropolis; cum auarus animus, Dei, & proximi, & æternæ vitæ planè oblitus, totus in terrenis opibus comparandis eſſe videatur. *Nullum eſt in illo corde Iuſtitiæ veſtigium, in quo ſibi auaritia fecit habitaculum*, ait S. Leo. Cur in auarum cor Iuſtitia veſtigium inferre renuit? Primò, ſicut priuigna ad malignam nouercam ſibi infenſam, & veneficam accedere refugit: ſic Iuſtitia, cum ei veluti nouerca valdè infenſa auaritia ſit, ab ea procul eſſe ſtudet. *Auaritia nouerca dicitur eſſe, & ſumma inimica Iuſtitiæ. Ipſa enim eſt, quæ patrem neſcit; matrem ignorat; amicos prodit; & ſeipſam relinquit*, legitur apud Auguſtinum. Eſt autem erga Iuſtitiam auaritia nouerca; eò quòd erga aliam prolem ſe parentem, & nutricem exhibeat: proles autem hæc eſt magnus numerus peccatorum, quos ad æternos cruciatus alit. Hinc non immeritò *nutrix gehennæ auaritia*, apud eumdem Auguſtinum dicitur: Sugendo enim pauperum ſanguinem, illum in venenatum ſcelerum lac conuertit, quibus auaros peccatores nutrit, & per peccatores poſtea gehennam. 2. ad auaritiam Iuſtitia accedere renuit; quia vt ait Caſſianus, *auaritia eſt inextricabilis nequitiæ fomes.* In labyrinthum, eò quòd inextricabilis eſſet, qui pedem inferebat, referre non poterat; in auarum cor, eiuſquè crumenam ſimul ac pecunia introierit, inde foras regredi non videtur: ideo in huiuſmodi labyrinthum iuſtitia pedem non inferre dicitur. Vt ex tali labyrintho pedem efferret Iudas, ſicut ſupra diximus, non aliud pro Ariadnæo filo, quàm laqueum habuit: cum *proiectis argenteis in templo, receſſit, & abiens laqueo ſe ſuſpendit.* Proiectis argenteis Iudas, quibus tam ſceleſtè inhiauerat; & è vita ad æternam mortem detruſus, veram expertus eſt Dauidis de auaris ad inferos damnatis ſententiam: *Sicut oues in inferno poſiti ſunt; mors depaſcet eos.* Quàm benè ſicut oues, quia detracto vellere mundialium diuitiarum, durè, preſſequè detonſi, ſempiternis nudi deputabuntur incendiis. *Mors depaſcet eos; quia ſemper moriuntur ad vitam, & ſemper viuunt ad mortem*, ait Bernardus. Hinc Chryſoſtomus in Matth. 27. de Iuda ait: *Audite iſta, audite, inquam, auari verſate animo quid ille paſſus fuit: nam & pecuniam amiſit, & ſcelus admiſit, & animam perdidit; quod atrox*

Lib. 7. Inſtitutum renunciantiũ. c. 6. — Auaritia receptaculum vitiorum omnium. — *Pſal. 87.* — *Ser. 9. de Paſſ.* — Auaritia iuſtitiæ nouerca. — *Tom. 10. Ser. 35. ad fratres in Eremo.* — Auaritia Gehennæ nutrix, nequitiæ fomes. — *Tom. 10. Ser. 48. ad fratres in Eremo.* — *Supra.* — *Matth. 27* — *Pſal. 48.* — Auari cur, ſicut oues, in inferno poſiti dicantur. — *Ser. 7. ex variis.*

auaritia tyrannis facere ſolet. Non eſt argento, in hac vſus vita, neque fruetur in futura; vniuerſa ſimul amiſit: prauaquè apud eos, quibus tradidit, æſtimatione de ſe ſuſcitata, laqueo demum gulam fregit.

Pecuniæ nomen Ioui ſummo eorum Deo Ethnici tribuebant.

31. Præterea ſceleſtus Iudas, qui pecuniæ cupiditate excæcatus, triginta argenteorum pretio Chriſtum Dominum verum Dei filium æquauit, ſummè impius ethnicos eſt imitatus, qui Iouem ſummum ipſorum Deum adeo pecuniæ coæquarunt, vt eumdem teſte Auguſtino 7. de Ciuit. c. 12. pecuniam appellauit. *Pecunia vocatur, quòd eius ſint omnia. Hoc auaritia Ioui nomen impoſuit; vt qui amat pecuniam non quemlibet Deum, ſed ipſum regem omnium ſe amare videatur.*

Iudæ exitii vaticinium. Hîc, & n. ſequenti. Iudas triginta argenteis Dominum vendens, animã ſuam venalem habuit. Hîc, & n. ſequenti. Tom. 1. hom. 6. in Exodi c. 15. Iudas equitantis Diaboli iumentum.

32. *Auaro nihil eſt ſceleſtius. Nihil eſt iniquius, quàm amare pecuniam: hic enim & animam ſuam vanalem habet; quoniam in vita ſua proiecit intima ſua*, ait Eccleſiaſticus 10. Quibus verbis Iudæ exitium peculiariter præſignificari benè cenſet Ianſenius. Nam Iudas triginta argenteis animam ſuam Iudæis, & diabolo vendidit. At diabolo emptori, in quem vſum ſe, propriamquè animam vendidit? In miniſtrum, in ſeruum, in mancipium? Profectò in aliquid vilius, nempè in iumentum, in quo diabolus eques peſſimus inſideret: *Sunt equi*, ait Origenes, *qui aſcenſorem habent diabolum, & angelos eius: Iudas vbi ſe diabolo ſubſtrauit, aſcenſor illius effectus eſt ſatanas; & illius habenis ductus aduerſus Dominum, & Saluatorem noſtrum cœpit equitari.*

Eccli c. 10. Act. cap. 1. 18. Iudæ exitii vaticinium. Iudas auarus araneæ ſimilis.

33. *Si eſt tibi ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua*, dicitur Eccleſiaſtici 33. Si fidelis ſeruus, multò magis Dominus fidelis, quaſi anima habendus eſt. Talem animam Iudas vænalem habuit, cum ex auaritia Dominum vendidit. Propterea cum de auaro Iuda propheticè dictum eſſet: *Animam ſuam venalem habet*; deinde eius meritum ſupplicium ſubditur: *In vita ſua proiecit intima ſua*; cum in extremo vitæ exitu *ſuſpenſus crepuit medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera eius.* Quo ſupplicio verificatum fuit de Iuda vaticinium Pſal. 38. verſ. 12. *Tabeſcere feciſti, ſicut araneam, animam eius: corpus eius*, legit Nebienſis. Sicut enim aranea ad muſcas capiendas ſe euiſcerat; & tandem vanam induſtriam fruſtrata, ieiuna, & inanis penſilis moritur: ita Iudas ad vile pecuniæ pretium captandum prius miſericordiæ viſcera exuit; deinde in auaritiæ pœnam ipſa corporis viſcera effudit, & è ſuſpendio penſilis interiit. Sed quiſnam fuit carnifex, qui Iudæ capiti inſiſtens ſuſpenſi ceruicem fregit? Benè propheticè reſpondit Dauid: *In verticem ipſius iniquitas eius deſcendet.*

Iudæ ſuſpenſo carnifex qui iſnam fuerit. Pſal. 7. 17.

Auaritiæ comes ſuperbia. Auarus cur terra, & cinis dicitur.

34. Porrò, cum ſapiens dixiſſet: *Auaro animo nihil eſt ſceleſtius*, benè addidit: *Quid ſuperbis terra, & cinis?* Eò quòd auaritiam ſuperbia ob opulentiam comitetur. Dicitur autem auarus terra; eò quòd intra terram, vbi ſuos theſauros recondit, obrutus videatur, iuxtà Domini ſententiam Matth. 6. *Vbi theſaurus tuus, ibi eſt cor tuum.* Dicitur prætereà cinis, eò quòd non tamquam terra, ſed tamquam cinis ſit omnino erga egenos proximos infæcundus: dicitur cinis, vt cineris, in quem breui poſt tempore conuertendus eſt, memor ſit.

35. Ieremiæ 51. Babylon aurei calicis nomine appaellatur; eò quòd maximè diues eſſet, vt Origenes, & Theodoretus aiunt. *Babylon*, inquit Gregorius, *id eſt mundi huius gloria dicitur calix aureus; quia dum pulchra eſſe temporalia*

4. Mor c. 4.

A *oſtentat, ſtultas mentes in ſua concupiſcentia debriat. Calix aureus Babylon inebrians omnem terram; de vino eius biberunt gentes*, ait Ieremias: addit Ioannes: *Mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti ſunt. Per mercatores terræ*, inquit Ambroſius Anſbertus, *amatores ſeculi poſſumus intelligere; qui animas ſuas pro acquiſitione diuitiarum perditioni tradunt. De huiuſmodi mercatore Ieſus filius Sirach loquitur dicens: Hic animam ſuam venalem habuit; quia eam pro acquiſitione pecuniarum dæmonibus tradidit. Delicias autem Babylonis vocant virtutem: quia ſicut electi tota virtute laborant, vt diuitias cœleſtes acquirant; ita & reprobi totis viribus inſiſtunt, vt diuitias perituras*
B *ſibi accumulent. De talibus Propheta dicit: Vt iniquè agerent laborauerunt.* Inter huiuſmodi mercatores Iudas fuit; qui ideò ab Eccleſia mercator peſſimus appellatur: ideoquè inter calicis aurei vino ebrios numeratur. *Hoc perfidus Iudas inebriatus veneno*, ait S. Leo, *dum ſitit lucrum, peruenit ad laqueum & tam ſtultè impius fuit, vt triginta argenteis & Dominum venderet, & magiſtrum.* Verè ſtultus, cum triginta argenteis Chriſtum vendiderit; de quo Virgo mater verè dicere potuit: *Melior eſt fructus meus auro, & lapide pretioſo, & genimina mea argento electo.* Quod ſi argenti cupiditate tenebatur Iudas, pluris quàm triginta argenteos æſtimare debebat cœleſtem Domini doctrinam, de qua dicitur Pſal. 11.
C *Eloquia Domini, eloquia caſta; argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum.* Præclarè autem S. Leo ad oſtendendum Iudæ ſcelus, cum ab eo venditum Dominum dixiſſet, addidit: *Et magiſtrum.* Magna enim fuit Iudæ culpa, quòd Dominum vendiderit, maior, quòd inſuper & magiſtrum: à quo toties & verbo, & exemplo ad pecuniæ contemptum, & auaritiæ execrationem fuerat inſtructus.

Apoc. 18. 3. Eccli 10. Ier. 9. 5. Iudas mercator peſſimus. Ser. 9. de Paſſione. Prou. 8. Ser. 9. de Paſſ.

36. Quamuis de Iuda ex auaritia Domini proditionem meditante, ſequenti capite dicat Ioannes: *Introiuit in eum Satanas*: nihilominus antequam diabolus in eum introiret, iam Iudas auaritiæ ſpiritu obſeſſus dæmoniaco peior erat. E dæmoniacis per Domini comminationem im-
D mundus ſpiritus eiectus legitur cap. 1. Marci 25. *Comminatus eſt ei Ieſus, & exclamans voce magna exijt ab eo.* Idem legitur 9. Marci 24. At Iudæ ad acquirendos triginta argenteos Dominum prodere cogitanti apertè comminatus eſt ipſe Chriſtus dicens: *Væ homini illi, per quem filius hominis tradetur: bonum erat ei ſi natus non fuiſſet homo ille.* Ex hac tamen formidanda comminatione Iudam auaritiæ ſpiritus non deſeruit. Rurſus luſtrali aqua immundi ſpiritus expelluntur: Iudæ tamen ſacris Domini manibus ſanctificata aqua cum pedes abluerentur, adhuc in eo auaritiæ ſpiritum remanſiſſe legimus. *O peſtis dæmone ſæuior*, in auaritiam exclamat Auguſtinus. Ideo de effrænata poſſidendi cupiditate be-
E nè ait Chryſoſtomus hom. 29. in Matth. *Mea ſententia cum dæmoniacis habitandum potius eſſet, quàm cum vno, qui hoc morbo laboraret. Quando enim ſimul omnes dæmoniaci tantùm facinoris committent, quantùm Iudas ſolùm commiſit; qui ad extremam cupiditatem turpis pecuniarum ardore deuectus eſt: pariterquè omnes, qui auaritiam illius imitantur, quaſi feræ beſtiæ à catenis ſoluta cunctos homines nullo reſiſtente perturbant, ac lacerant.* Ibidem pluribus auaritiam inſectatur.

Iudas dæmoniaco peior. Matt. 9. 6. Auaritiæ peſtis dæmone peior. Auguſtinus, vel alius auctor. t. 10. ſer. 48. ad Fr. in Eremo. Hom. 29. in Matth.

Iudas ex auaritia diabolus dictus eſt. Hîc, & n. ſequenti.

37. Ioannis 6. n. 71. diſcipulis Dominus dixit: *Nonne vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus eſt? Dicebat autem Iudam Simonis Iſcariotem.*

Quæritur hic ex quo peculiari vitio Iudas diaboli nomen habuerit? Profectò ex auaritia. Quamuis enim dæmones cumulandis pecuniis non vacent; ex eo tamen, quòd inter dæmones auari frequentiſſimè verſentur, commune cum iis nomen habent. Quare benè Chryſoſtomus de auaris pecuniæ cupidis ait: *Si mentem talium quis excutiat; iam non feras modo, ſed & dæmones ipſos appellabit.* Cur enim auari non commune cum dæmonibus nomen ſortiantur; cum vtrique in rerum omnium vaſtitatem, perniciemquè incumbant? De dæmonibus id ſatis conſtat: de auaris audiatur Ethnicus teſtis: *Auaritia bellua fera, immanis, intoleranda; quæ incendit oppida, agros, fana, atque domos vaſtat: diuina cum humanis permiſcet: neque exercitus, neque mœnia obſtant, quominus vi ſua penetret: fama, pudicitia, liberis, patria, atque parentibus cunctos mortales ſpoliet.* Similiter Iſidorus Peluſiota pronunciat: *Nullum in humana vita ſcelus reperietur, quod non ob pecuniarum amorem perpetretur. Ob eas odia, & pugnæ, & bella: ob eas cædes, & latrocinia, & calumniæ: ob eas non vrbes dumtaxat, ſed etiam ſolitudines, non ſolùm cultæ, & habitatæ; ſed etiam incultæ, ac deſertæ cruore, ac cædibus redolent. Annè à mari quidem hoc malum abſtinuit? Verùm illic quoque ingenti furore graſſatur; prædonibus illud obſidentibus, & nouum quemdam latrocinij modum excogitantibus. Ob eas & cognationis, & neceſſitudinis leges euerſæ ſunt; & naturæ ſanctiones conuulſæ; atque adeò ſepulturæ iura labefactata. Hic enim improbus, & ſceleſtus amor non aduerſus viuos dumtaxat, ſed etiam aduerſus eos, qui mortem obierunt, furum ſepulchra effodientium manus armauit: quippe qui ne eum quidem, qui ex hac vita exceſſit, ab inſidijs ſuis liberum, atque immunem eſſe patiantur.*

Orat. 7. in auaros. — *Saluſtius in Catilina.* — Auaritia quàm multiplicē perniciem afferat. — *Ep. 146.*

38. Eſt ergo dæmonum cum auaris par nocendi ſtudium; & ideo commune nomen ſortiuntur. Eſt & alia ratio cur auaro animo, & dæmoni nomen idem tribuatur; nempe quòd vterque numquam expleatur. Inſatiabile cor Dauid appellat auarum: *Superbo oculo, & inſatiabili corde cum hoc non edebam. Auarus non implebitur pecunia,* ait Eccleſiaſtes: *Nec ſatiantur oculi eius diuitijs. Auaritia ſemper rapit, & numquam ſatiatur,* ait Auguſtinus. Similiter inexplebilis diabolus eſt. *Sanguiſuga diabolus eſt, qui ſitit peccandi; ac peccata ſuadendi ſemper accenditur,* ait Beda. Quare benè hinc reſponderi poteſt, cur 1. Act. 25. dicatur: *De Apoſtolatu præuaricatus eſt Iudas, vt abiret in locum ſuum,* nempe in ignem æternum. *Æternus ignis,* tamquam proprius locus dicitur *paratus diabolo, & Angelis eius,* non hominibus: nihilominus, quia Iudas ex auaritia præuaricando diaboli nomen meruerat; ideo in æternum ignem tamquam ſuum in locum abiiſſe meritò dicitur.

Auari, & dæmones inſatiabilitate ſimiles. Hic, & n. ſequenti. — *Pſal. 100.* — *Cap. 5. n. 9.* — *Cap. 4. n. 8.* — Sanguiſuga diabolus eſt. — *Ser. 25 de verbis Domini.* — *Beda Prou. 30. n. 25.* — *Matth. 25.* — Auarorum locus proprius infernus.

39. Præterea Auguſtino teſte, non vni diabolo, ſed inferno vniuerſo auarus ſimilis redditur: *Auarus vir inferno eſt ſimilis: infernus enim quantoſcumque deuorauerit, numquam dicit ſatis eſt: ſic etſi omnes theſauri confluxerint in auarum, numquam ſatiabitur.* Idem de auaro Chryſoſt. eſt iudicium hom. in Matth. 29 *Auarus in omnes, vt mors inſiliens; omnes vt infernus deglutiens; communis generis humani hoſtis; quippe qui nullum hominem eſſe vellet, vt omnia poſſideret.* Ante Auguſt. & Chryſoſtomum idem docuerat Spiritus Sanctus Prou. 27. n. 20. *Infernus & perditio numquam implentur: ſimiliter & oculi omnium,* ſcilicet auarorum, *inſatiabiles.* Hinc exclamat Auguſtinus: *O auaritia abyſſus inſatiabilis, quæ numquam dicis ſufficit: ſemper fameſcis, ſemper doles, ſemper triſtaris in cunctis. Nam ſi ſol quotidie oritur, dolendo dicis: Siccitas erit. Si pluuia deſcendit, omnia periclitari aſſeris. Si temperiem adeſſe proſpicis; ſolem, vel pluuiam adeſſe deſiderabis. O peſtis interminabilis; ô famelica rabies. Nam omnia ſuis terminis clauduntur, ſola auaritia nullo clauditur fine. Omnia in homine ſeneſcunt vitia, ſola auaritia iuueneſcit. O rabies omni fine carens. Numquid non terra ſuis limitibus terminatur; aqua ſuis finibus limitatur; aër ſuo fine concluditur; cœlum ſuis terminis arctatur? ſola auaritia terminum neſcit. O auare, ſi terra tibi cuncta datur, mare quæris. Sed ſi terra, & mare; aërem petis. Sed ſi terram, mare, & aërem poſſederis, adhuc cœlum ambis; & ipſum penetrare affectas.*

Auarus, & Infernus ſimiles. — *Lib. de ſalut. documentis c. 50* — *Hom 29. in Matt.* — *Auguſtinus Supra.*

40. Iudas poſt venditum ex auaritia Dominum, ſalutem deſperans; *poſuit quidem collum ſuum in laqueum,* vt Theophylactus refert; *& cum penderet ab arbore, arbore inclinata ſuper vixit. Dicunt enim morbo hydropico laboraſſe, & crepuiſſe medium.* Quàm benè hydropicus mortuus dicitur, qui viuens tam vehementi auaritiæ hydrope laborauit. *Rectè quidam dixit,* ait Chryſoſtomus, *auaros eſſe hydropicos. Quemodo enim illi multam aquam ferentes in corpore magis vruntur; ita etiam auari multas circumferentes pecunias, plures concupiſcunt. Cauſa autem eſt, quia neque illi, in quibus conuenit locis aquam habent; neque iſti diuitias, in quibus conuenit affectionibus, & cogitationibus.* Hydropicus ſitit, quia in parte extima, nempe inter cutem, & carnem, aquam habet: ex quo fit, vt ex aqua ibi contenta interior calor refrigerari non poſſit. Simiter diſſimili modo ſitit auarus; quia in parte intima, nempe in corde, loculiſque obſeratis diuitias habet; neque eas in ſuum, vel proximorum vſum foras extrahit: ex quo fit, vt inde refrigerium nullum habeat, atque adeo ſemper egenum, ſitientemque ſe ſentiat. *Diuitiarum amor inſatiabilis longè amplius deſiderio torquet animam, quàm refrigeret vſu ſuo. Vtpote quarum acquiſitio plena laboris, poſſeſſio timoris, amiſſio plena doloris inuenitur,* ait Bernardus. *Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis,* ait Eccleſiaſtes. Quare ne ſpiritualis iſte hydropis morbus contrahatur, benè Dauid monebat: *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* Diuitiæ in corde ſitim pariunt; ſi inde foras extrahantur, cum iis earum ſitis expellitur. *Concupiſcentia diuitiarum,* ait Chryſoſtomus, *non pecunijs oblatis; ſed diuitiarum, pecuniarumquè deſpectu ſibi contrario ſanatur.*

In Matth. 27. — Iudas hydropicus mortuus eſt. — *Hom. 15. in Ep. 1. ad Cor.* — Auari ſunt veluti hydropici. — *Bernardus ſer. de conuerſ. ad clericos c. 12.* — *Eccleſiaſtes c. 5. n. 9.* — *Pſa. 61. 11.* — *Hom. 28. in Matth.*

41. Mirus quidem in Phocione ethnico viro diuitiarum contemptus fuiſſe legitur, qui profectò Chriſtiano animo verecundiam iniicere poſſet: de quo illud Iſidorus Peluſiota teſtatur. *Cum Alexander Macedo centum ad eum talenta miſiſſet; ex his, qui ea talenta tulerant, percontatus eſt, ecquid cauſa eſſet, quamobrem ex tam multis Athenienſibus, ad eum dumtaxat Alexander miſiſſet? Qui cum reſpondiſſent hac de cauſa id regem feciſſe, quòd eum probum, atque honeſtum virum exiſtimaret: tum ille: Sinat igitur me talem eſſe, & videri. Atque hæc ijs, qui munus tulerant, locutus, pecunias remiſit.* Huic additur ab Iſidoro ethnicus alius paupertatis amans, & à pecunia cumulanda alienus. *Thebanus Epaminondas omnium illius vrbis Imperatorum præſtantiſſimus, cum in concionem vocaretur, eo die progredi detrectauit; quòd tum ipſius veſtis ablueretur; nec aliam, qua indueretur haberet.* Si ita paupertatis

Phocion Ethnicus diuitiarum contemptor eximius. — *Iſid. Peluſ. Ep. 146.* — Epaminondas Imperator paupertatis mirificè ſtudioſus.

amans fuiſſet Iudas, nuptialem veſtem habuiſſet, ob quam eum ſacro è cænaculo Dominus non eiecisſet dicens: *Quod facis, fac citius.*

Ioan.13.27.

42. Cum ex Apoſtolo *Radix omnium malorum ſit cupiditas*, hoc eſt auaritia, iuxta S. Thomam, & alios; ex hac tam mala radice bonus tamen vnus tantummodo fructus prodit, nempe iuſtus ipſius auari cruciatus: De quo plæclarè Baſilius ait: *Quantùm diuitiæ magis augeſcunt, tantò plus afferunt curarum. Iudex expectatur, & auarus cogitat, ne in ius trahatur; ne orphanus ſuas lacrymas in foro palàm faciat. Nocte conſultat, quomodo manè quoſdam aduocatos ſibi præparet; quomodo in iudicio mentiendo pauperem deſtitutum opprimat. Eius animum hæ curæ continuò mordaces abſumunt. Canis latrat, auarus putat furem eſſe. Mus forte perſtrepit, & auari cor ſ[...]it; quemlibet vel puerum ſuſpectum habens. Filios iam grandes, vt inſidiatores aſpicit, quòd eorum iam ætas ſucceſſionem expetere videtur.* Similiter Iſidorus Peluſiota ait: *Quem non pertimeſcit, qui auro abundat?* An non *calumniatores; an non amplos, & potentes homines? Quippe cum etiam famulos ipſos ſuſpectos habeat. Et quid dicam dum viuere videtur? (neque enim viuit dum huiuſmodi morbo correptus tenetur) Immo ne mortuus quidem latronum improbitate liberari poteſt; nec mors ipſum ab iniuria tutum, & incolumem ſeruare poteſt: ſed exanime quoque corpus, ac ſepultum deprædantur. Neque enim domus tantùm effodiuntur, ſed etiam Libitinæ, & ſepulchra effringuntur. Quidnam igitur hoc calamitoſius, ac miſerabilius effingi poſſit? cum ne mors quidem ipſi ſecuritatem præbet; verùm miſerum illud corpus ne vita quidem orbatum huius vitæ calamitatibus defungi poteſt?* Rurſus quantùm auaritia auaros cruciet vel naturali lumine Seneca agnouit dicens: *Nulla auaritia ſine pœna eſt; quamuis ſatis ſit ipſa pœnarum. O quantùm lacrymarum, quantùm laborum exigit? Quam miſera deſideratis, quàm miſera partis eſt? Adice quotidianas ſollicitudines, quæ pro modo habendi quemque diſcruciant. Maiore tormento pecunia poſſidetur, quàm quæritur.* Quàm benè Auguſtinus tract. 9. in Ioann. his verbis auarum monet. *O homo, qui laboras amando auaritiam, cum labore amatur, quod amas: ſine labore amatur Deus. Auaritia iuſſura eſt labores, pericula, triſtitias, tribulationes; & obtemperaturus es? Quo fine? Vt habeas, quo impleas arcam, & perdas ſecuritatem. Impleſti domum, timentur latrones; acquiſiuiſti aurum, perdidiſti ſomnum: Deus ſine labore, cum amatur, acquiritur, & tenetur.* Quare cum verè dixerit Sapiens: *Beatus vir qui poſt aurum non abijt*; ſubdit Bernardus: *Beatus, qui poſt id non abijt; quod poſſeſſum onerat, amatum inquinat, amiſſum cruciat.*

1. ad Timoth. 6.
2. 2. q. 118. a. 1.
Hom. 21.
Auaritia quot modis auaros maximè torqueat.
Ep. 115.
Eccli 31.

43. Ioannis 9. Dominus luto cæcum illuminauit: *Liniuit lutum ſuper oculos eius; & dixit ei: Vade, laua in natatoria Siloe. Abijt, & lauit, & venit videns.* Diabolus contra ſuum lutum habet, quo homines non illuminat, ſed cæcat. Lutum hoc diuitiæ ſunt, auaro animo concupitæ. Hinc Habacuc 2. de auaro dicitur: *Vſquequo aggrauat contra ſe denſum lutum? Denſo ſe luto aggrauat, qui per auaritiam terrena multiplicans, peccati ſui ſe oppreſſione coanguſtat*, ait Gregorius 34. moral. c. 9. Propterea ab Ambroſio ſer. 58. Auaritia cæca eſſe dicitur; cum huiuſmodi Auernali luto inquinatos oculos habeat.

Auaritia eſt denſum lutum, quo homines excæcantur.

44. Sed cum auaritia cæca ſit, cur auarus ille epulo ad inferos damnatus, cum membra cætera Gehennæ cruciatibus obnoxia haberet; oculos tantùm liberos, eoſque ad longinqua videnda valdè acutos habuiſſe legitur? *Eleuans oculos ſuos, cum eſſet in tormentis, vidit Abraham à longe, & Lazarum in ſinu eius.* Egregiè reſpondet Chryſoſtomus: *In tormentis erat, & oculos ſolos liberos habebat; vt alterius diuitias poſſet aſpicere: propterea dimittuntur oculi liberi, vt magis torqueatur, qui non habebat, quod alius tenebat.* Hoc enim tormenti genere auarus epulo cruciatus eſt in hac vita, videndo ſcilicet, & inuidendo aliorum diuitias: eodem cruciatur in inferis, quaſi inferni ſpiritus melius aliud ad eum cruciandum tormentum inuenire nequiuerint. Hac Rabi eſtygii non inuenêre tyranni tormentum maius,

Lucæ 16.
Auarus inuidia cruciatur.

45. Monſtro ſimilem eſſe auaritiam, moralis Philoſophus dixit. Talis quidem ex auaritia redditus eſt Iudas; de quo refert Papias, Oecumenius & Magiſter Scholaſticæ hiſtoriæ rupto laqueo ſuperuixiſſe, corpore tamen ita inflato, vt progredi non poſſet: capite verò oculiſquè ita tumentem, vt omninò lumen non videret; ſcatente ex toto corpore cum vermibus ſanie: Sed ex alio capite monſtro ſimilis auarus dici poteſt. Sicut enim monſtrum duorum animalium formas, & proprietates habere videtur: ita auarus monſtroſum quid dici poteſt; cum partim ex nimio ſui amore, partim ex odio in ſeipſum conflatus videatur. Ex nimio ſui amore, cum omnia ſibi vendicare cupiat; ex odio in ſeipſum, cum ſe defraudet rebus ad victum, & vitam neceſſariis, vt pecunias congerat: *Auarus*, inquit S. Thomas, *non tantùm eſt iniquus in Deum, & proximum; ſed etiam in ſeipſum: habet enim animam ſuam venalem, idest vitam ſuam exponit periculis pro pecunia.* Quare de auaro benè pronunciauit Eccleſiaſtes c. 4. n. 7. & 8. *Conſideraui, & reperi aliam vanitatem ſub ſole. Vnus eſt, & ſecundum non habet; non filium, non fratrem; & tamen laborare non ceſſat; nec ſatiantur oculi eius diuitijs; nec recogitat dicens: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? In nullum auarus bonus eſt, in ſe peſſimus*; ait Seneca Ep. 108.

Auarus mõſtro ſimilis.
Seneca in Prouerb.
Iudæ poſt proditionẽ ſupplicium.
Auarus ex amore, & odio in ſe ipſum monſtroſum quid conflat.
2. 2. q. 118. a. 5. ad 1
Auarus iniquus in Deum, & proximum, & ſeipſum.

46. Præterea monſtro ſimilis eſt auarus, cum conflatum quoddam ſit ex duobus contrariis nempe ex opulentia, & inopia, *ſimul in vnum diues, & pauper.* Nam *auaro tam deeſt, quod habet; quàm, quod non habet*, ait Hieronymus Ep. 103. *Auarus poſſidendo mendicat*, ait Bernardus. *Egens æque eſt, qui non ſatis habet, & cui copia nulla ſufficit*, ait Beda in ſententiis. *Pauperes auaros dicimus, ſemper inhiantes, & egentes: quaſlibet enim magnas pecunias habere poſſunt; ſed in earum quantacunque abundantia non egere non poſſunt*, ait Auguſt. 7. de Ciuit. 12. *Deſunt inopiæ multa, auaritiæ omnia*, ait Seneca Ep. 108. Auari inter diuitias egentis imago repræſentari benè potuiſſet à Caliphæ quodam Tartarorum exercitus duce; quem incluſum intra cubiculum auro, gemmiſquè refertum, Haolonus Rex inedia mori coëgit; eò quòd neceſſariò ſumptui pepercisſet in bello, vt Haitonus Armenus in Tartariæ hiſtoria refert c. 26.

Auarus mõſtroſum quid eſt ex opulentia, & inopia conflatum.
Pſal. 48.
Ser 21. in Cant.
Caliphes intra cubiculum auro, gemmiſque refertum inedia mori cogitur.

47. Sed auaritiæ monſtrum, ad illud deteſtandum, intueri qui cupit, ſic illud Iſidorus Peluſiota Ep. 233. ante oculos ponit: *Quonam modo quiſpiam huiuſmodi monſtrum effingere, aut pingere queat, cum quo Scylla comparata fidem inueniſſet, etſi alioquin incredibilis? Simile videtur fœminæ cuidam belluina forma prædita, ignemquè ſpiranti, ac ſexcentas viperas crinium loco in capite habenti, perpetuò ſibilantes, ac mortiferum venenum euomentes; ſexcentas item manus unguibus abundantes; quarum opera, & adiumento alios lacerat; alios ſagittis impe-*

Auari tamquam monſtri deſcriptio.

tit; ab alijs pecunias extorquet: ac denique ſexcenta ora. Neque enim minatur duntaxat, ac calumnias ſtruit; verumetiam adulatur, ac ſeruilem in modum alloquitur, & peierat, turpiſquè quæſtus cauſa innumeras occaſiones excogitat. Quin oculos habet, non vt naturæ conſentaneum eſt, cernentes, aut quemquam verentes, non amicum, non fratrem, non cognatum, non benefactorem: verùm aſperè, acriter, & crudeliter, & inhumanè, igneoquè quodam modo obtuentes. Porrò aures vſque adeo ſeptas, & obturatas, vt nec ſupplices preces, nec gemitus, nec fletus, nec ſupplicationes audiat. Verùm manus in omnes immittens ferro quouis, ac plumbo grauiter inſidet: atque ita comparata eſt, vt omnia quidem accipiat, atque omnes expilet, numquam autem expleatur: verùm eorum, quæ accipit multitudinem fomitis, atque incitamenti materiam habeat; verumquè acceptarum finem accipiendarum initium efficiat.

Laſciuo amori cur pennæ tribuātur, non autem pecuniarum amori.

48. Quærit ibidem Iſidorus, cur laſciuo amori pennæ tribuātur; auaritię verò furori non item? Reſpondet, quia laſciuiæ amor non ita in animo permanet, ſicut auaritiæ furor: cum ille expletus ex animo facilè auolet; hic verò cum inexplebilis ſit, cor numquam deſerat: *Corporum*, inquit, *amorem ob eam cauſam pictores cū faſcibus, & pennis depingunt; quoniam nunc libidinem inflammat, nunc rurſum ob ſaturitatem auolat. At pecuniarum amor pennas non habet; ſatiari enim, atque expleri neſcit.*

Sap. 5. 7. Diuitiæ ex auaritia acquiſitæ, Plutonis compedes dicūtur.

49. *Laſſati ſumus in via iniquitatis*, auari ad æternam perditionem corruentes exclamant. Quæ tantæ defatigationis in huius vitæ itinere illis cauſa fuit? Auaritia: opes enim per auaritiam acquiſitas *Plutonis compedes* ipſi ethnici nominarunt. Cur enim incedendo quis non defatigetur, ſi compedibus obſtrictus incedere cogatur? Pecuniarum igitur amor, non ſolùm pennis caret, ſed quod peius eſt compedes habet.

Cap. 31. n. 7. Auari auro ſacrificant.

50. *Lignum offenſionis eſt aurum ſacrificantium*, ait Eccleſiaſticus: hoc eſt auaritia offenſionis lignum eſt iis, qui pecuniæ cupiditate capti, eidem veluti idolo ſua omnia deſideria, & ſtudia ſacrificant. Cum lignum in ſacra Scriptura ſæpè arborem ſignificet; per lignum offenſionis intelligit Rabanus arborem ſcientiæ boni, & mali; ita vt ſenſus ſit: *Sicut arbor illa occaſio, & cauſa fuit perdendi primos parentes Adamum, & Euam, & cum ijs vniuerſum genus humanum; ita auaritiæ cupiditas perdit auaros. Certè ſine controuerſia arbor illa ſcientiæ boni, & mali, erat ficus*, ait Theodoretus. Similiter auaro Iudæ arbor fici, à qua, vt Beda refert, ſe ſuſpendit, offenſionis, æternæquè perditionis lignum fuit. Benè autem Iudæ, eiuſquè ſimilibus Domini verba reperi poterant: *Ab arbore fici diſcite parabolam.* Cum enim de fici arbore per parabolam Iudicum 9. legatur: *Dixerunt ligna ad arborem ficum: Veni, & ſuper nos regnum accipe: Quæ reſpondit eis: Numquid poſſum deſerere dulcedinem meam?* Similiter Iudas non ſolùm modicæ pecuniæ, ſed etiam regni mercede propoſita, nullatenus diuinæ gratiæ dulcedinem, ad quam per Apoſtolatum vocatus fuerat, deſerere debuiſſet. Quo ſi feciſſet, nequaquam in fici arbore ſuſpendium quæſiuiſſet.

Gen. 3. Theod. q. 28. in Gen. Beda de locis ſanctis c. 4. Matth. 24. Arbor ſciētiæ boni, & mali arbor fici fuit iuxta Theodoretum. Iudas à ficiarbore ſe ſuſpendit. Hic, & n. ſequenti.

51. Quatriduum ante, quàm Dominus à Iuda Iudæis proderetur, de Domino legitur 21. Matth. 19. *Videns fici arborem vnam ſecus viam, venit ad eam; & nihil inuenit in ea, niſi folia tantùm, & ait illi: Numquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum: & areſacta eſt continuò ficulnea.* Vbi quæritur, cur indignatus Dominus fici arborem illam aridam reddiderit; non enim tunc fructus habere debuerat, vt propterea areſieri meruerit; cum S. Marcus expreſsè dicat: *Non erat tempus ficorum.* Hoc enim hyeme contigit, nempe 21. Martii. Reſpondet Origenes tract. in Matth. 17 Hilarius, & Hieronymus, id factum eſſe ad myſterium: per ficum enim areſactam ſignificare Dominus voluit, veluti per figuram, legem veterem, & Synagogam; quæ quia bonorum operum fructus non ferebat, ſed tantùm inania cæremoniarum folia habebat, areſieri merebatur; cum iam Euangelica lex germinaret, vberrimoſquè ſanctarum operationum fructus educere deberet. Reſpondetur 2. Dominum fici arborem areſeciſſe, eò quod paulò poſt ab huiuſmodi arbore ſuſpenſum Iudam è mortali vita ad æternam mortem tranſiturum præuideret. Ita vt, ſicut maledictus eſſet homo, qui in tali arbore penderet; ita cum eo arbor maledici, & areſieri mereretur, tamquam æternæ damnationis inſtrumentum.

Cap. 11. 13. Marc. 11. 13. Fici arborē ex duplici ratione Dominus areſecit.

52. Cum, vt hactenus vidimus, adeo deteſtanda auaritia ſit, & ab ea tot mala proueniant; contra tam pernicioſam peſtem ſingulare antidotum eſt frequens mortis cogitatio. Cum Salomon dixerit: *Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ dicentes: Affer: affer*: Caietanus ſanguiſugæ nomine auaritiam ſignificari docet: cui gemina proles eſt, nempe violentia, & fraus; quibus inexplebiliter alienas opes, veluti ſanguinem exugit. Vel huius peſſimæ ſanguiſugę duæ ſunt filiæ; altera ſcilicet nimia proprias opes ſeruandi cupiditas; altera alienas opes rapiendi auiditas. Nam teſte Auguſtino ſer. 196. *Non ſolum auarus eſt, qui rapit aliena; ſed etiam ille auarus eſt, qui cupidè ſeruat ſua.* Porrò ſicut ſanguiſuga, vt ſanguinem, quem exuxit, euomat, in cinere ponitur: ita auarus cinerem, in quem moriens abiturus eſt, ſeriò ſecum recogitans, in eo omnem immoderatam poſſidendi cupiditatem egerere debet. Propterea, cum Eccleſiaſticus dixiſſet: *Auaro animo nihil eſt ſceleſtius*: veluti ad huius morbi medicinam ſtatim cineris memoriam addidit: *Quid ſuperbis terra, & cinis?* Quid adeo terrenis opibus lethaliter intumeſcis; vt non eas in cinerem, hoc eſt per mortis memoriam non euomas? Quod ſi Cynicus philoſophus *fortunæ vomitum* diuitias appellauit; eò quod aduerſa fortuna eas euomere ſæpè cogat: ſit potius effectus hic non fortunę, ſed illuminantis gratię; qua vitę breuitas oſtenditur; omniàquè in morte eſſe deſerenda. *Nihil intulimus in hunc mundum; haud dubium, quin nec auferre quid poſſumus*, monet Apoſtolus. Ninus ditiſſimus Aſſyriorum rex ſuo moriens inſcribi ſepulchro iuſſit: *Quondam ego Ninus fui, ſpiritumque vitalem hauſi. Ad inferos cum deſcendi, nec aurum, nec equum, nec argenteum currum egi. Cinis iam non multus, qui olim regium diadema geſtaui.*

Prou. 30. 15. Sanguiſuga auaritia eſt, cuius filiæ violentia, & fraus: vel cupiditas ſeruandi proprias opes, & alienas rapiendi auiditas.

Auaritiæ antidotum. Cap. 10.

Diuitię Fortunæ vomitus. 1. ad Tim. 6. 7.

Phænix apud Athenæum l. 1. Nini Regis epitaphiū.

53. Sed, vt ad Iudam redeamus, is non vno auaritiæ morbo laborauit, ſed fur ſacrilegus, incredulus, & impius fuit. Quare miſerabile furis huius in peiora vitia pręcipitium indicaſſe videtur Antiochus monaſtica religione celebris to. 2. Biblioth. hom. 41. *Dæmon*, ait, *improbandi furti reprobus artifex primùm quidem à vilibus, & exiguis rebus ſumit auſpicium ſuæ artis: ſed temporis progreſſu ad magna quæque prouehitur. Malitia quidem iſtius deploratiſſima ars eſt; rete quoddam eſt miris technis implexum, & inuolutum. Qui aliquoties ſe iam ſinit hoc implicari laqueo; ſiquidem cunctetur, & negligat his tricis ſe explicare, & euoluere, omni mox ex parte adſtringitur. Atque ita deinde inualeſcente conſuetudine gangræna in morem vlcus*

Furandi vitium rete inextricabile, & gāgrenæ morbo ſimile.

fœdiſſimum

Iudas ex auaritia ſe per in peiora lapſus eſt.

fœdiſſimum proſerpere inuenitur. Fuit profectò Iudæ veluti gangræna furandi vitium; quandoquidem ſemper latius eius animum infecit. Cum enim cœpiſſent eius furta ab eleemoſynis, quæ Redemptori ad diſcipulorum, pauperumque vſum dabantur; eò poſtea deuenit pecuniam acquirendi cupiditas; vt pretioſi vnguenti pretium furari maluiſſet; quàm vnguentum ipſum in Domini obſequium à Magdalena diffundi. Neque hic eius auiditas conſtitit; ſed ad Redemptorem ipſum triginta argenteis vendendum progreſſus eſt; idquè ſuaſore diabolo: *Cum diabolus miſiſſet in cor, vt traderet eum Judas.* Sic ab eodem magiſtro diabolo Dominum vendendi modum didicit Iudas, à quo furandi artem didicerat. Dæmon enim *furti artifex* verè ab Antiocho dictus eſt.

Ioan. 13. Diabolus furtiartifex, & magiſter. Supra.

Iudas ſacrilegus, & impius.

54. Fuit autem Iudas non abſolutè fur; ſed etiam ſacrilegus iuxtà Rupertum, qui ait: *Quæ Domino mittebantur, ipſe miniſterio nequiter abutens exportabat fur, & ſacrilegus: non qualiſcumque fur, fur loculorum, ſed dominicorum loculorum, ſed ſacrorum.* Fuit præterea impius, & incredulus; cum poſt tot mirabilia opera à Redemptore in ſuæ diuinitatis teſtimonium facta; adhuc eius diuinitatem Iudas non crederet, ideoquè putaret poſſe Dominum ſua furta latere. Quæ impietas, & incredulitas ex auaritia prodiit; ita vt benè dixerit Ambroſius ſerm. 58. *Qui pecuniam appetit, fidem perdit. Auaritia enim cæcitas errorem religionis inducit. Cæca, inquam, eſt auaritia, ſed diuerſis fraudum oculata ingeniis; non videt, quæ Diuinitatis ſunt, ſed cogitat quæ cupiditatis ſunt.*

Auaritia cæca ſimul, & oculata eſt.

Iudã ſæpe furantem cur non ſtatim Dominus punierit. Act. 5. Caſſianus l. 7. Inſtit. cap. 4.

55. Quæri hic poteſt cur Dominus Iudam pluries furem non ſtatim punierit? Ratio autem dubitandi vrgetur exemplo Ananiæ, & Sapphiræ coniugum; de quibus ait Caſſianus: *Ananias, & Sapphira, reſeruantes partem quamdam ex his, quæ poſſederant, Apoſtolico ore morte mulctantur.* Si reſeruaſſe partem ex bonis antea poſſeſſis ſubitaneam mortem meruit; multò magis tali pœna dignus erat Iudas aliorum bonorum vſurpator. Augetur difficultas, nam Petrus Damiani Epiſt. 15. cap. 3. affirmat coniuges illos per ignorantiam excuſari, & venialiter tantùm deliquiſſe. Reſpondetur primò, hinc benè colligi quàm vehementer peccatores timere debeant, cum addentes peccatum ad peccatum, adhuc diuinam iuſtitiam pœnam differre vident: Quandoquidem ob pœnæ dilationem Iudas in maiora ſcelera, æternamquè damnationem corruit: *Magna ira eſt, quando peccantibus non iraſcitur Deus*, ait Hieronymus Epiſt. 23. ad Caſtrutium. *Lento enim gradu ad vindictam ſui diuina procedit ira, tarditatemquè ſupplicij grauitate compenſat*, Valerius Maxim. ait. Reſpondetur 2. quia Deus, vt Sap. 11. dicitur: *Diſſimulat peccata hominum propter pœnitentiam*: ideo Iudam ſæpius peccantem non ſtatim merita pœna punire voluit: ſed ad pœnitentiam vocauit nouis, ac nouis beneficiis; vt pedum lauacro, Euchariſtia, amici nomine eum appellando, eiuſquè oſculum non recuſando. Quæ tamen omnia ex prauitate ipſius Iudæ irrita fuerunt. Nobis tamen diuinam clementiam admirantibus, diuinæquè beneficentiæ non ingratis irrita eſſe non debent. Reſpondetur 3. indignos pœnæ dilatione eſſe eos, qui in culpam incidunt, quam in aliis punitam recens viderint. Quare cum Iudæ ex auaritia recens exitium, vt teſtatur Lucas, *Notum factum eſſet omnibus habitantibus Ieruſalem*: hinc in auaritiæ culpam Ananias, & Sapphira incidentes, pœnæ dilatione indigni fuerunt.

Ananias, & Sapphira venialiter tantùm peccarunt iuxta B. Petrũ Damiani.

Peccatores non ſtatim puniri magna puniti o eſt. Valer. max. l. 1. c. 2. de Diuryſio.

Puniri ſtatim debent, qui aliorum cognito ſupplicio non ſe corrigunt. Act. 1. 19.

Dixit ergo Ieſus: Sinite illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.

56. Quomodo in diem Dominicæ ſepulturæ ſeruare poterat vnguentum Magdalena, quod iam effuderat? Apud Matthæum quidem, & Marcum de hac ipſa re Domini verba difficultatem non habent: cum Matthæi 26. dicatur: *Mittens hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit*: hoc eſt: *Præuenit vngere corpus meum in ſepulturam*, vt eſt apud Marcum 14. Quaſi dicat: Cum paucos poſt dies moriturus ſim, & ſepeliendus; obſequium aſpergendi odorifero liquore extinctum corpus Magdalena licet neſcia, ſancto tamen ſpiritu eam dirigente, piè anticipauit. Sed ſi quæras quo ſenſu Ioannes de effuſo iam vnguento dixerit in præſenti: *Vt ſeruet illud?* Reſpondet primò Rupertus: *Vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud; ac ſi dicat: Non ſolum non vendatur, & detur egenis; verumetiam & quod nunc habet, nec enim totum in me iam effudit; quod, inquam, nunc habet vnguentum ſeruet; & adhuc amplius emat ad condiendum corpus meum; quod tuo ſcelere, Iuda, poſt tradetur ad crucifigendum.* Hæc Ruperti reſponſio non conſonat verbis Marci, quibus dicitur: *Venit mulier habens alabaſtrum vnguenti nardi ſpicati pretioſi, & fracto alabaſtro effudit ſuper caput ipſius.* Cum ergo alabaſtrinum vas fractum fuiſſe dicatur; ex eo vnguentum totum effuſum, nec ad aliam vnctionem ibi ſeruatum dici poteſt. Niſi ad conſolidandam Ruperti reſponſionem dicamus, quamuis Magdalena totum quidem liquorem ex fracto alabaſtro effuderit; adhuc tamen domi ſuperfuiſſe eiuſdem liquoris partem aliquam; quæ cum aromatibus aliis emendis à Magdalena, ſociiſquè mulieribus ad conſpergendum Domini corpus in ſepulchro afferenda erat; iuxta id, quod dicitur Marci vltimo: *Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata vt venientes vngerent Ieſum.*

Ruperti ſententia de Magdalenę effuſo liquore refellitur, & excuſatur.

57. Reſpondetur 2. ex S. Thoma 1. par. quæſt. 24. art. 3. & 3. par. quæſt. 13. art. 2. ad primum, & quæſtio. 24. art. 1. ad 3. vſitatum eſſe in Scriptura, vt res tunc fieri dicatur, cum hominibus innoteſcit: ſic Apocal. 5. dicitur: *Dignus eſt agnus, qui occiſus eſt accipere Diuinitatem*, quando ſcilicet eius diuinitas iampridem accepta poſt mortem maximè innotuit. Similiter quando de Magdalena hic dicitur, vt vnguentum ſeruet, idem eſt, ac dicere, vt ad diuinum obſequium ſeruatum oſtendat. Magdalena enim ſicut capillos poſt conuerſionem non reciderat; ita odoriferos liquores, quibus ante conuerſionem ſe conſpergere ſolebat, non proiecit; ſed ad Domini obſequium adhibendos aſſeruauit. Quare in Græco textu legitur: *In*

Fieri res dicitur, cum hominibus innoteſcit.

diem ſepulturæ meæ ſeruauit illud : hoc eſt, in tempus ſepulturæ meæ proximum, quale tunc erat, cum Magdalena hoc vnguentum effudit. In vulgata verò lectione non in præterito legitur, ſed in præſenti; vt hinc morale etiam documentum haberemus; ſcilicet ea, quæ in diuinum obſequium dantur, à dantibus non amitti, ſed melius aſſeruari, cum illis æterna retributio reſpondeat. Sicut enim, qui theſaurum abſcondit, illud non amittit, ſed tutius ſeruat: ita pia elargitione quod datur, non amittitur, ſed ſeruatur. Ideo eleemoſyna abſcondito theſauro comparatur, & præfertur Tobiæ 12. *Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſyna, magis quàm theſauros auri recondere.*

Seruantur, non amittuntur, quæ in diuinum obſequium dantur.

58. Tertiò Nonnus Pentapolitanus, cum dicitur: *Vt ſeruet illud*; illud non ad vnguentum, ſed ad Domini corpus referri cenſet; ita vt ſenſus ſit; *Sinite illam, vt theſaurum corporis noſtri ſeruet, donec occiſionis, & ſepulchralis hora parentationis veſtræ veniat.* Porrò ex allatis Domini verbis quantùm alienæ famæ conſulendum ſit diſcere poſſumus. *Chriſtus*, ait hic Cyrillus, *multa condeſcenſione ad Iudam vtens non increpauit eum nummos ſurripientem; ſed communem omnibus intulit redargutionem; vt cum ſermo plurali ratione ad totam dirigatur multitudinem, minus erubeſcat ille, cuius cauſa ſit reprehenſio; & minus indignetur, quod non ſit ſingulari nota redargutionis perſtrictus.*

Famæ aliorum conſulendum.

Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis.

59. Mirum hic nobis demiſſionis exemplum humilitatis magiſter Chriſtus Dominus præbet. Quamuis enim iuxta Apoſtolum: *Propter nos egenus factus eſſet, cum eſſet diues*: nihilominus vltra omnem compa-

Humilitas Chriſti eximia

2. ad Cor. 8.

A rationem pauperibus omnibus infinitè dignior erat. Illis tamen ſe præferendum eſſe hic ait, non ob proprium meritum, & dignitatem, ſed tantùm, quia aliàs pauperibus benefaciendi tempus eſſet; cùm ipſe citò ex hac mortali vita abiturus foret.

60. Addit S. Marcus hæc alia Domini verba de Magdalena loquentis: *Quod habuit hæc fecit.* Ex quibus verbis habetur Dominum non ſolùm bonum opus, quod in eius obſequium fit; ſed etiam maius aliquid, quod non fit, facere tamen aliquis vellet, recognoſcere, & remunerari. Quare murmurantibus diſcipulis per allata verba reſpondit Dominus:
B *Magdalena ſi pretioſius vnguentum habuiſſet, pretioſius effudiſſet. Tanti me facit. Sed quia non habuit pretioſius, quod habuit, hoc fecit.* Sic allata verba Caietanus interpretatur Ientac. 1. quæſt. 1. vbi plura de Magdalenæ vnguenti effuſione benè diſſerit.

Dominus non ſolùm opus factũ, ſed quod aliquis facere vellet, remuneratur.

Cognouit ergo turba multa ex Iudæis quia illic eſt: & venerunt non propter Ieſum tantùm, ſed vt Lazarum viderent, quem ſuſcitauit à mortuis.

C 61. De his diuinum apud Oſeam cap. 11. vaticinium verificatum videtur: *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis.* Adami funiculus, quo tractus eſt ad pomi comeſtionem, curioſitas fuit ſciendi bonum, & malum, iuxtà ſerpentis promiſſum à coniuge Eua ei narratum, vt Sancti PP. docent. Iudæi ergo partim videndi Lazarum curioſitatis funiculis, partim ex diuina charitate trahente eos ad Euangelicam fidem, & ad ſalutem in Bethaniam venerunt: ideoque ex iis aliqui diuina operante charitate Chriſto Domino crediderunt teſtante Ioanne: *Multi propter illum* (nempe Lazarum ſuſcitatum) *abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum.*

Ignat. ad Trallenſ. Irenæus l. 3. c. 37. *Hilar. in Matt. 3. & alij.*

FERIA QVINTA

MAIORIS HEBDOMADÆ.

Ante diem feſtum Paſchæ ſciens Ieſus, quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo ad Patrem; cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. *Ioan.* 13.

Euangelij nexus, & ordo.

Chriſtus humilitatis, & manſuetudinis exemplar eximium. Matth. 11. 29.

1. CVm Chriſtus Dominus veræ humilitatis, & manſuetudinis magiſter, multò antea dixiſſet: *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde*: hoc in Euangelio ex Ieroſolymitani cœnaculi exedra ad humilitatis, & manſuetudinis doctrinam addiſcendam homines inuitat. Humilitatem docet, cum ſe Dei filium, & rerum omnium Dominum agnoſcendo; *Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus; & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit*: nihilominus ad pauperum diſcipulorum pedes abluendos ſe demittere voluit: *Surgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua; & cum accepiſſet linteum præcinxit ſe: deinde mittit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.* Quæ cum humillimè peregiſſet, ſubditur; *Si ego laui pedes veſtros ego Dominus & magiſter; & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.* Ad humilitatis doctrinam eximiæ etiam manſuetudinis ſpecimen adiecit. *Nam cum diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariotæ*: cumque hoc præcognoſceret Dominus: *ſciebat enim quiſnam eſſet, qui traderet eum; propterea dixit: Non eſtis mundi omnes*: nihilominus Iudæ primùm pedibus lotionis obſequium præſtitit. *Arbitror ante omnes proditoris pedes lauiſſe, inde veniſſe ad Petrum*, ait Chryſoſtomus. Vt hinc ſcilicet miræ manſuetudinis ſpecimen daret; cum erga illum Dominus primùm ſe beneficum præſtare voluerit; qui contra eum ſceleratum proditionis maleficium exequi tunc maximè meditabatur.

Iudæ à pedibus ablutionem Dominus inchoauit.

Ante diem feſtum Paſchæ.

Paſcha vnde dictum.

2. PAſcha tamquam Græcum vocabulum ἀπὸ πάσχειν, ideſt pati, quidam deriuant. Sed Paſcha, ſeù quod idem eſt Phaſe, Hebraica vox eſt: *Non a paſſione*, ait Hieronymus, *vt quidam arbitrantur; ſed à tranſitu nominatur; eo quod exterminator* (nempe Angelus percutiens Ægyptios) *videns ſanguinem in foribus Iſraelitarum, pertranſierit, nec percuſſerit eos*, vt Exodi 12. habetur: *Eſt enim Phaſe, ideſt tranſitus, Domini. Et cum dixerint filij veſtri: Quæ eſt iſta religio? Dicetis eis: Victima tranſitus Domini eſt; quando tranſiuit ſuper domos filiorum Iſrael in Ægypto, percutiens Ægyptios, & domos noſtras liberans.* Ad quod alludens canit Eccleſia: *Protecti Paſcha veſpere à deuaſtante Angelo: Erepti de duriſſimo Pharaonis imperio.* Hinc patet Paſcha ſignificans tranſitum non celebrari in memoriam tranſitus Iſraëlitarum ex Ægypto ad terram promiſſionis: nec in memoriam tranſitus per mare rubrum, vt docere videtur Auguſt. tract. 55. in Ioann. Significat ergo primò, & propriè Paſcha feſtum inſtitutum in memoriam tranſitus Angeli percutientis primogenitos Ægypti, & Iſraëlitas incolumes pertranſeuntis. Secundò ſignificat agnum, qui in ea ſolennitate ex Domini iuſſu immolabatur: vt Lucæ 22. *Venit dies Azymorum, in quo neceſſe erat occidi Paſcha.* Ibidem: *Vbi eſt diuerſorium, vbi Paſcha cum diſcipulis meis manducem?* Prima ad Cor. 5. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Tertiò Paſcha ſignificat omnes ſeptem dies Azymorum conſequentes poſt Paſcha, agnique immolationem, quibus diebus Hebræi azymis panibus veſcebantur. Hinc Actor. 12. de Herode dicitur: *Appoſuit, vt apprehenderet & Petrum: erant autem dies Azymorum. Quem, cùm apprehendiſſet, miſit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum cuſtodiendum; volens poſt Paſcha producere eum populo*, ideſt poſt tranſactos Azymorum dies. Dies autem Azymorum appellabantur Paſcha, quia à veſpera, qua paſchalis agnus immolabatur, incipiebant: & tunc alios, quàm azymos panes comedere non licebat; vt Exodi 12. præcipitur: *Edent carnes nocte illa aſſas igni, & azymos panes.* Talis autem ritus veſcendi tali tempore azymis panibus inſtitutus fuit, quia percuſſis à Deo Ægyptiorum primogenitis, ſubditur Exodi 12. *Vrgebant Ægyptij populum de terra exire velociter dicentes: Omnes moriemur. Tulit igitur populus conſperſam farinam, antequam fermentaretur. Coxeruntque farinam, quam dudum de Ægypto conſperſam tulerant, & fecerunt ſubcinericios panes azymos: neque enim poterat fermentari cogentibus exire Ægyptijs, & nullam facere ſinentibus moram.* Hinc Deut. 16. præceptum fuit: *Septem diebus comedes abſque fermento afflictionis panem; quoniam in pauore egreſſus es de Ægypto; vt memineris diei egreſſionis tuæ de Ægypto omnibus diebus vitæ tuæ.*

Sabbato in Albis.

Paſchatis triplex ſignificatio.

Azymorum panum ritus inſtitutus.

3. His prænotatis, cum Ioannes de tempore, quo Dominus paſchalem cœnam celebrauit, dicat: *Ante diem feſtum Paſchæ*; hinc ſequi videtur, vel Dominum paſchalis cœnæ tempus antici-

cipaſſe, vt aliqui aſſerunt; vel idem tempus Iudæos poſtpoſuiſſe, vt alii ſentiunt. Ex quo duplex ſententia antieipationis, vel poſtpoſitionis Paſchatis extitit. Sed non obſtantibus Ioannis verbis.

Paſchalis cæna veſpere, dies feſtus paſchatis mane ſequenti celebrabatur. Ioannis, & aliorum Euangeliſtarum verba de paſchali Domini cæna, conciliãtur. Hic, & n. ſequenti.

4. Dico primò eodem ſtatuto à lege die, quo à Iudæis celebrandum erat Paſcha, paſchalem cænam à Domino fuiſſe celebratam. Ad quod breuiori, & faciliori via probandum, diſtinguendum eſſe exiſtimo, inter Paſcha, & diem feſtum Paſchæ. Quamuis autem Paſcha priuatim domi azymis panibus, & agni comeſtione celebrari inciperet die decimaquarta menſis; nihilominus die decimaquinta, ipſius Paſchatis B ſolemnitas in templo erat: vt manifeſtè habetur Num. 28. 16. *Menſe primo, quartadecima die menſis Phaſe Domini erit; & quinta decima die ſolemnitas.* Hinc benè Ioannes Paſchalem Domini cænam fuiſſe non ante Paſcha, ſed *ante diem feſtum Paſchæ* dixit, ſeu, vt in Græco textu eſt: Ante feſtum Paſchæ. Qua poſita diſtinctione Ioannes aliis Euangeliſtis non contradicit, qui omnes Dominum Paſchalem cænam primo die Azymorum feciſſe aſſerunt, vt habetur Matthæi 26. num. 17. Marci 14. num. 12. Lucæ 22. num. 7. Primus autem Azymorum dies decimus quartus menſis; à cuius veſpera nonniſi azymis panibus per ſeptem conſequentes dies veſci licebat.

Dies naturalis, & cæremonialis quomodo diſtinguantur.

Beda lib. de temporum ratione.

Pererius in Gen. verſ. 5. ex S. Baſilio, & ex Plinio.

C 5. Præterea eadem Euangeliſtarum conciliatio benè etiam explicatur diſtinguendo duplicem diem: alterum naturalem, cæremonialem alterum. De naturali die ait Beda: *Hebræi, & Chaldæi, & Perſæ diei curſum à mane ad mane deducunt, umbrarum ſcilicet tempus luci ſupponentes. At contra Ægyptij ab occaſu ad occaſum. Porro Romani à medio noctis in medium. Umbri, & Athenienſes à meridie in meridiem dies ſuos computare maluerunt.* Dies verò cæremonialis apud Hebræos à veſpera præcedentis diei incipiens ſequentis diei veſpera terminabatur; vt Leuitici 23. 32. præcipitur. *A veſpera vſque ad veſperam celebrabitis ſabbatha veſtra*, hoc eſt feſtiuitates. Nam *Iudæi*, vt ait Theophylactus, *omne* D *feſtum ſolebant vocare ſabbatum propter requiem.* Feſtos etiam dies apud nos in Eccleſia obſeruandos à veſpera prima vſque ad ſecundam præcipitur in Decret. cap. 1. de feriis: *Omnes dies Dominicos à veſpera in veſperam cum omni veneratione decernimus obſeruari.* Hoc poſito præſens textus Ioannis dicentis Dominum vltimam cænam celebraſſe *ante diem Paſchæ* conciliatur cum aliis Euangeliſtis dicentibus Paſcha à Domino primo die Azymorum fuiſſe celebratum. Si enim accipiatur dies naturalis, celebrata eſt paſchalis cæna à Domino ante diem Paſchæ; cuius initium erat vel media nocte, iuxta Romanos; vel iuxta Hebræos mane diei decimi quinti menſis, quem menſem Hebræi Niſan appellabant; ſpectabatquè partim ad Martium, partim ad Aprilem. Si E verò ſumatur dies cæremonialis, celebrata eſt paſchalis cæna à Domino non ante Paſcha, ſed ipſo Paſchatis die, cum cæremonialis dies, vt diximus, non à mane, vt naturalis dies; ſed à veſpera ſumeret initium: fuitquè talis dies decimus quartus ad ſolis occaſum. Dices: Hieronymus in Ioann. c. 2. docet ex Gen. 1. verſ. 5. diem naturalem à veſpere incipere, adeoque cum cæremoniali die coincidere. Reſpondeo, de hoc dictum eſſe Fer. 4. poſt. Domin. primam, vbi de triduo Dominicæ ſepulturæ egimus: ibiquè iuxta alios ſanctos Patres naturalem diem à ſolis ortu

In Ioan. c. 20.

A incipere oſtendimus. Quam ſententiam veram eſſe præter Patrum auctoritatem, ſupra allata Euangeliſtarum conciliatio probat. Quod ſi quis cum Hieronymo naturalem diem à ſolis occaſu, adeoquè cum cæremoniali coincidere omninò contendat; tunc dicente Ioanne: *Ante diem feſtum Paſchæ*, id intelligi debet de die quoad ſolennitatem, quæ mane celebrabatur, vt ſupra vidimus: vel intelligi debet de die vſuali. Nam vt benè docet Pererius c. 1. in Gen. verſ. 5. *Multis exemplis ſcripturæ, multiſque argumentis probari poſſet apud Iudæos fuiſſe olim in vſu triplex genus dierum: diem legalem à veſpere ad veſperam; diem* B *naturalem ab ortu ſolis ad ortum*, (quod non videtur admittere Hieronymus) *diem vſualem à media nocte ad mediam noctem.*

Dies apud Hebræos triplex diſtinguebatur.

6. Ex dictis ſententia aſſerentium Dominum Paſchalis cænæ tempus anticipaſſe benè reiicitur. Huius anticipati Paſchatis ſententiæ auctores ſunt Græci; qui ex Ioannis verbis fundamentum ſumunt in fermentato pane Euchariſtiam conſecrandi; exiſtimantes Dominum in vltima cæna, qua Euchariſtiam inſtituit, fermentato pane vſum eſſe; eò quòd talis cæna ante Paſchâ, atqueadeo, vt ipſi dicunt, ante azymi panis vſum celebrata dicatur: & propterea vltimam Domini cænam non decimoquarto, ſed decimotertio menſis die factam eſſe cenſent. Quod quidem falſum eſt; cum re vera talis cęna, vt diximus decimoquarto menſis die ad veſperam fuerit; adueniente ſcilicet ſtellę, quę veſper dicitur, ortu: quo tempore iam azymi panis vſus incęperat, vt ex aliis Euangeliſtis manifeſtè patet. Dicitur autem à Ioanne hoc fuiſſe ante Paſcha; quia naturalis dies Paſchatis mane diei decimiquinti incipiebat; nempe feria 6. qua Dominus crucifixus eſt: quamuis alioquin cæremonialis dies, ad quem Ioannes non reſpexit, veſpera ferię 5. incepiſſet; & ad hunc cæteri Euangeliſtę reſpexerunt. Hæc Euangeliſtarum conciliatio ſumitur ex Auguſtino Ep. 86. ad Caſulanum his verbis: *Cur quarta, & ſexta feria maximè ieiunet Eccleſia; illa ratio reddi videtur; quod conſiderato Euangelio ipſa quarta ſabbati, quam vul-* D *gò quartam feriam vocant, conſilium reperiuntur, ad occidendum Dominum feciſſe Iudæi. Intermiſſo autem vno die, cuius veſpera Paſcha cum diſcipulis manducauit, qui finis fuit eius diei, quem vocamus quintam ſabbati; deinde traditus eſt ea nocte, quæ iam ad ſextam ſabbati, qui dies paſſionis eius manifeſtus eſt, pertinebat. Hic dies primus Azymorum fuit à veſpera incipiens. Sed Matthæus Euangeliſta quintam ſabbati dicit fuiſſe diem primum Azymorum, quia eius veſpera ſequente futura erat cæna paſchalis, qua cæna incipiebat azymum, & ouis immolatio manducari. Ex quo colligimus quartam ſabbati fuiſſe, quando ait Dominus: Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet, &* E *filius hominis tradetur, vt crucifigatur.* Quibus verbis etiam Dominus, ſicut Ioannes, initium naturalis diei, non cæremonialis attendit. Si enim cęremonialis dies attendebatur, non poſt biduum, ſed poſt vnicum diem Paſcha ſequebatur. Præterea contra Grçcorum ſententiam affecuntur verba illa, quæ in Miſſę canone de Domino cum in vltima cæna Euchariſtiam inſtituit, dicuntur: *Qui pridie, quàm pateretur.* Quæ verba à tempore S. Petri dicta eſſe in Miſſa, docet Hugo Victorin. lib. 2. de Sacramentis parte 8. cap. vltimo. Quamuis in Breuiario Romano dicatur Alexander primus illa addidiſſe. Sed reſpondere poſſent Græci Dominum pati

Græcorum ſententia de paſchali cæna à Domino anticipata, & decimo tertio menſis die celebrata, reiicitur.

Eccleſia cur 4 & 6. feria præcipuè ieiunet.

Matth. 26.

incæpiſſe nocte diei decimiquarti, qui fuit Feria quinta cum à Iudæis captus, & vinculis alligatus ad tribunalis tractus eſt: ex quo ſequitur quòd dicendo, *pridie quàm pateretur*, intelligi deberet dies decimus tertius, ſeù Feria quarta, propter quod Græcorum effugium allata probatio non omnino conuincere videtur.

7. Dico ſecundo Iudæos, cum Chriſtus Dominus paſſus eſt, conſuetum tempus celebrandi Paſcha non poſt poſuiſſe. Auctores huius ſententiæ, nempe poſtpoſiti à Iudæis Paſchatis, inter ſe diuiſi ſunt. Rupertus lib. 2. in Leuit. cap. 36. ait: *Mos Iudæis eſt, vt vbicumque vitare praualent, nunquam duo Sabbata, id eſt duos dies feſtos, quibus operari non liceat, continuent. Multa enim, aiunt, nobis importuna fierent, atque incommoda: verbi gratia in curandis funeribus, quæ interdum à prima veſpera prioris Sabbati ſeruata in quartam diem, fœtoris moleſtiam generarent. Idcirco vbi quinta Feria Paſchalis terminus, idest decimaquarta luna eueniſſet, agnum quidem eadem nocte comedebant: ſed ſequentis diei ſolemnitatem relinquebant in Sabbatum transferendam. Hoc poſito nemo miretur, cur quando Dominus paſſus eſt, cum præterita veſpera Iudæi agnum comediſſent, quem & ipſe Dominus cum diſcipulis manducauerat; Iudæis tamen iudicia habere vacauerit; cum eſſet luna decimaquinta, quæ dies ex lege ſancta eſſe debuerat, atque ſolennis.* Idem repetit Rupertus lib. 10. in Matth. cap. 26. Alij huius ſententiæ, nempe Paſchatis à Iudæis poſtpoſiti, auctores, cenſent tam Paſchalem agni cœnam, quàm ipſam Paſchatis ſolemnitatem eo anno Iudæos in diem ſequentem tranſtuliſſe; ita vt Paſchalem cœnam veſpera Feriæ ſextæ poſt Chriſti mortem fecerint; Paſchatis verò ſolemnitatem ſequenti Sabbato celebrauerint. Ita cenſent Janſenius cap. 128. Concordiæ: Maldonat. in Matth. 26. Catharinus lib. 2. contra Caiet. & alii. Quibus dubitans tantùm fauet Chryſoſtomus Homil. 82. in Ioann. Horum auctorum primum fundamentum eſt Iudæorum conſuetudo ex antiqua traditione de Paſcha; ſi incideret in Feriam ſextam, in Sabbatum transferenda propter rationem ſupra allatam à Ruperto. Hanc autem traditionem afferunt Burgenſis Matth. 26. & Ioannes Lucidus opuſculo de vero die Paſſionis Chriſti cap. 9. Sed hanc apud Hebræos traditionem, & eo tempore conſuetudinem Paſcha transferendi negandam eſſe probat Bellarminus lib. de Euchariſtia cap. 8. Negandi ratio conuincens eſſe poteſt argumenti retorſio. Si enim incidente plenilunio æquinoctiali in Feriam ſextam, Paſcha, quæ alioquin eo die celebranda erat, transferenda erat in Sabbatum, ne duo feſta continuarentur; ex hac ipſa tranſlatione paulò poſt duæ etiam ſolemnitates erant diſtinctis diebus continuandæ. Si enim Hebræi in Sabbatum Paſchalem celebritatem tranſtuliſſent; tunc ſeptima dies Azymorum Feria ſexta ante ſequentis Sabbati feſtiuitatem erat celebranda: & conſequenter duo feſta neceſſariò erant continuanda. Porrò quàm celebris eſſet ſolemnitas ſeptimi Azymorum diei, dicitur Leuitici 23. *Septem diebus azyma comedetis: dies primus erit vobis celeberrimus, ſanctuſque; nullum opus ſeruile facietis in eo. Dies autem ſeptimus erit celebrior, & ſanctior; nullum opus ſeruile facietis in eo.* Et Exod. 12. *Dies prima erit ſancta, atque ſolennis: & dies ſeptima eadem feſtiuitate venerabilis.*

Iudæi Dominicę paſſionis tępore Paſchatis ſolemnitatē in Sabbatū non diſtulerũt. Hic, & n. ſequenti.

8. Secundum prædictæ ſententiæ fundamen-

A tum ſumitur ex aliquibus Euangelii locis; quorum primus eſt Matth. 26. 5. cum Iudæi de capiendo, & occidendo Dominum conſilium habentes dixerunt: *Non in die feſto*: ergo cum Dominus captus, & crucifixus eſt, Paſcha non celebrabatur. Secundò Ioan. 18. 28. de Iudæis Fer. 6. qua Dominus crucifixus eſt, dicitur: *Ipſi non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur; ſed vt manducarent Paſcha*; ergo nondum Paſcha comederant. Tertiò Ioannes 19. 14. de Feria 6. qua Dominus crucifixus eſt, ait: *Erat Paraſceue Paſchæ. Paraſceue*, ait Rupertus, *præparatio interpretatur; quo nomine Iudæi, qui inter Græcos conuerſabantur ſextam Sabbati, quæ*
B *nunc à nobis Feria ſexta nuncupatur, appellabant: quod eo videlicet die, quæ in Sabbatum forent neceſſaria, præpararent.* Similiter *Paraſceue Paſchæ* erat præparatio ad Paſcha celebrandum; ergo non erat antea celebratum. Eodem capite dicitùr: *Vt non remanerent in cruce corpora Sabbato: Erat enim magnus dies ille Sabbati*, magnus ſcilicet, eò quòd ſimul cum Sabbati ſolemnitate Paſcha etiam celebrabatur. Quartò Ioſeph ab Arimathia, vt habetur Marci 15. Feria 6. qua Dominus crucifixus eſt, emit Syndonem; Chriſti corpus de cruce depoſuit; quo inuoluto, & ad monumentum tranſlato, lapidem ad monumenti oſtium aduoluit. Et Lucæ 23. legitur pias mulieres paraſſe aromata, & vnguenta. Quibus operibus Paſchalem ſolemnitatem, ſi ea die fuiſ-
C ſet, violaſſent.

Scripturæ verba, quæ Paſcha dilatū probare videntur, proponuntur, & ſoluuntur. Hic, & ſequentibus.

Rupert. in Ioan. c. 19.

9. Reſpondetur primò. Quamuis Matthæi 26. num. 5. Sacerdotum Principes dixerint: *Non in die feſto*: ſcilicet Chriſtum capiamus, & occidamus: hinc non ſequitur Chriſtum non paſſum eſſe die Paſchatis; nam iidem Sacerdotum Principes, cum ſe Iudas illis proditorem obtuliſſet, mutato conſilio, Chriſti capturam in alium diem differre noluerunt. Patet hoc ex Ioanne 18. 31. nam, cum Iudæi Pilato dixerunt: *Nobis non licet interficere quemquam*; iuxta ſanctum Auguſtinum tom. 9. tract. 114. in Ioann. & Sanctum Thomam 3. part. quæſt. 47. art. 4. ad 3. *Iudæi intellexerunt non ſibi licere in-*
D *terficere quemquam propter feſti diei ſolemnitatem, quam celebrare iam cœperant: propter quam de ingreſſu etiam in prætorium contaminari metuebant.* Neque reſpondere potuiſſet Pilatus, quod obiicit Suarius, vt paucos dies expectarent: poſtea verò Chriſtum interficerent. Nam Iudæi obſtabant dicentes periculum eſſe in mora illud iterum conteſtantes, quod antea dixerant Ioann. cap. 11. & cap. 12. *Ecce mundus totus poſt eum abijt. Si dimittimus eum ſic: omnes credent in eum.* Ab hac etiam interpretatione non diſſentit Chryſoſtomus hom. 82. in Ioan. *Quod ſi dicunt non licere interimere; eo tempore intelligendum eſt*; quo ſcilicet Paſcha celebratur. Similiter hom.
E 86. in Matthæum idem Chryſoſtomus de Iudæis ait: *Quoniam interficere ipſum ſtatuerant, & propter diem feſtum non poterant, ad Pilatum eum duxerunt.* Idem docent Cyrillus lib. 12. cap. 6. & Beda in Ioann. 18. Quod benè confirmari poteſt ex Actor. 12. vbi de Herode dicitur: *Videns quia placeret Iudæis, appoſuit vt apprehenderet & Petrum. Erant autem dies Azymorum. Volens poſt Paſcha producere eum populo.* Herodes autem ritum Iudaicum ſeruare voluit, vt ſe Iudæis, quibus imperabat, gratum redderet. Secus verò Iudaicum cultum à Pilato tamquam Ethnico non ſeruandum eſſe Iudæi inſtabant: & ad hoc inſtare etiam in Paſchate, ſibi licitum eſſe odio,

Suarius 3. p. to. 2. q. 50. diſp. 40. a. 6. ſect. 4.

& inuidia in Chriſtum excœcati iudicarunt. Sicut eodem odio perciti Ioann. 7. *Miſerunt Principes, & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent eum;* quamuis tunc dies feſtus Scænopegiæ celebraretur; & die octaua eiuſdem feſti, *In nouiſſimo die feſtiuitatis quidam ex ipſis volebant apprehendere eum.* Inſuper Ioann. 10. cum Encænia Ieroſolymis celebrarentur, hoc eſt dedicationis templi ſolemnitas: *Suſtulerunt lapides Iudæi, vt lapidarent eum.* Quaſi hoc ſibi licitum foret, ſicut licitum fuit Numer. 15. & Sabbati violatorem ipſo Sabbato lapidibus obruere: Chriſtum enim, vt Sabbati violatorem habebant: *Non eſt hic homo à Deo, qui Sabbatum non cuſtodit*, dicebant Ioan. 9. 16. Porrò voluit Dominus Paſchatis die crucifigi; primò, vt ex populi frequentia maiorem ignominiam ſubiret: cumquè à Iudæis Paſcha in Æquinoctii verni plenilunio celebraretur, illuminatam lunari lumine noctem elegit, qua per ſummum dedecus ab vno ad aliud tribunal ignominioſiſſimè raperetur. Secundò voluit Paſchate crucifigi; vt manifeſto experimento quanta foret humana ingratitudo oſtenderet. Cum enim ob Paſchalem ſolemnitatem ingens Iudæorum turba Ieroſolymam conflueret; inter quos multi erant, qui à Chriſto Domino ſalutem vel animæ, vel corporis acceperant; nihilominus nemo repertus eſt, qui Phariſæorum furori pro Chriſti innocentia obſiſteret. Adde præterea ingens fuiſſe ingrati animi argumentum, eodem die Chriſtum Dei Filium à Iudæis ad mortem rapi, quo die ſe ab Ægyptiaca ſeruitute diuino beneficio liberatos ſolemniter recolebant.

Chriſtus Dominus cur Paſchatis die crucifigi voluit.

10. Secundò cum Ioannes dixit: *Ipſi non introierunt in prætorium, vt comederent Paſcha;* Paſchatis nomine non Paſchalem agnum, vt contraria ſententia aſſerit; ſed alia ſacrificia Paſchalibus diebus oblata, quibus tantū mundis veſci licebat, intelligere debemus. Quod præter agnum Paſchalem die decimaquarta immolatum, alia etiam ſacrificia ſeptem ſequentibus diebus offerrentur, habetur Deuter. 16. *Immolabis phaſe Domino Deo tuo de ouibus, & de bobus in loco, quem elegerit Dominus:* & clarius Numer. 28. 16. *Menſe primo quartadecima die menſis, Phaſe Domini erit; & quintadecima die ſolemnitas: ſeptem diebus veſcentur azymis. Offeretiſque, vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem. Ita facietis per ſingulos dies ſeptem dierum.* Quod huiuſmodi ſacrificia Paſchalibus oblata diebus, Paſcha, ſeū quod idem eſt, Phaſe appellarentur, docet Auguſtinus lib. quæſtionum ſupra Deuter. cap. 24. quòd benè colligit ex illis Deuteronomii verbis ſupra citatis: *Immolabis Phaſe Domino Deo tuo de ouibus, & de bobus.* Colligi etiam poteſt ex 2. Paralip. 35. *Dederunt Sacerdotibus ad faciendum Phaſe pecora commiſtim duo milia ſexcenta, & boues trecentos.* Denique quòd huiuſmodi Deo oblata tantùm à mundis eſſent manducanda, benè colligitur ex verbis Leuit. cap. 6. & 7. & 22. ex Numeror. 18. & ex Deuter. 22. Quare, cum Auguſt. ait tract. 120. in Ioannem, *Acceleratam fuiſſe à Iudæis ſepulturam Chriſti, ne adueſperaſceret, quando iam propter Paraſceuen, quam cœnam puram appellant, facere tale aliquid non licebat:* nomine cœnæ puræ, non agnum Paſchalem, ſed cœnam, in qua alia ſacrificia Deo oblata comedebantur, quæ puros manducantes exigebat; intelligi dicendum eſt. Patet, nam agni Paſchalis cœna ſemel in anno fiebat: & cœnas puras pluries fieri ſolitas indicat Tertullianus contra Marc. lib. 5. cap. 4. dicens: *Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos, & Sabbata, vt opinor, & cœnas puras, & ieiunia.*

Sacrificium oblatū diebus azymorū, ſeu Paſchalibus Phaſe, ſeu Paſcha dicebatur.

Cœna pura apud Iudæos quæ eſſet.

11. Reſpondent alii cum Chryſoſtomo in Matth. hom. 82. & 85. Phariſæos, & Scribas occupatos circa Chriſti accuſationem, & mortem, neglecta legis obſeruantia conſueto tempore, ſcilicet nocte Feriæ quintæ, Paſchalis agni cœnam omiſiſſe. Quam ſententiam confirmare videntur verba illa S. Leonis ſerm. 7. de Paſſione: *Cum Scribas, & ſeniores populi ad impium Concilium Pontifices congregarent, omniumquè animos Sacerdotum cura admittendi in Ieſum ſceleris occupaſſet; ipſi ſe Doctores legis lege priuarunt, & ſpontaneo defectu ritus ſibi patrios abſtulerunt.* Sed contra eſt, quia Numer. 9. Iudæis præſcriptum erat, vt prætermiſſa conſueto die agni comeſtione, ea transferenda foret in decimumquartum diem menſis ſequentis: & conſequenter tunc agni Paſchalis comeſtio, cum ad multos dies eſſet poſtponenda, Phariſæis impedimento eſſe non poterat, ne in prætorium introirent.

12. Reſpondent alii cum S. Thoma 3. part. quæſt. 46. art. 9. ad primum: & cum Innocentio lib. 4. de myſterio Miſſæ, quando dicitur: *Non introierunt in prætorium, vt comederent Paſcha;* nomine Paſchatis intelligi azymos panes; qui à Ioſepho lib. 3. antiqu. cap. 10. & à Philone lib. de vita contemplatiua, inter ſacros cibos numerantur; & conſequenter eorum comeſtio legalem munditiem exigebat. Quòd confirmare nititur Suarius à puritate panum propoſitionis; ad quos edendos neceſſaria erat munditia, vt colligitur ex 1. Reg. 21. Sed contra eſt, quia fermentatum panem Deo in ſacrificium offerri debere legimus Leuit. 23. *Offeretis ſacrificium Domino ex omnibus habitaculis veſtris panes primitiarum duos de duabus decimis ſimilæ fermentatæ:* Contra verò cum azymos panes Deo offerendos eſſe non legamus; hinc ad tales azymos panes comedendos legalem munditiem fuiſſe neceſſariam non conſtat. Quod ſi citati auctores azymos panes, ſacros vocant; tale nomen illis tribuunt, eò quod ſacris diebus eorum eſſet vſus. Addit præterea Maldonatus; ſi ad azymos panes comedendos legalis munditia requiſita fuiſſet, talis lex fuiſſet Iudæis intolerabilis: *Cum tamen multis, tam leuibus, tam paſſim occurrentibus rebus contaminarentur; vt vix ſe diem vnum mundos ſeruare poſſent: dies autem azymorum ſeptem eſſent; quo tempore quiſquis fermentato vteretur pane, moriturus erat, Exodi 12. Quicumque comederit fermentatum, peribit anima illa de Iſraël à primo die vſque ad diem ſeptimum. Quod ſi contaminati azymo veſci non poterant; cum tam frequenter, tamque multis contaminarentur rebus; quot quæſo homines quotidie etiam feſtis diebus damnandi eſſent?* Hęc Maldonati ratio eſto quoad azymos panes locum habeat; quoad alias victimas vim non habeat. Quamuis enim oblatis in diuinum ſacrificium victimis tantùm mundi veſci deberent; ſi quis tamen per eos dies in immunditiem incurriſſet; poterat aliis cibis communibus veſci. Quod autem ciborum communium iis diebus vſus licitus eſſet, patet hoc cap. Ioann. 13. vbi Dominus de proditore dixit: *Ille eſt, cui ego intinctum panem porrexero: & cum intinxiſſet panem dedit Iudæ:* cum intinxiſſet ſcilicet in aliquo ſapori-

Suarius ſupra.

Maldonatus.

ſcro iuſculo: & conſequenter tale iuſculum aliud erat à Paſchali agno, de quo præcipitur Exodi 12. *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, ſed aſſum tantùm igni.* Præterea aliæ victimæ Deo immolandæ, & à mundis tantùm comedendæ, non offerebantur nocte agni Paſchalis; ſed ſeptem ſequentibus diebus, vt colligitur ex ſupra citato textu Num. 28. ergo ſicut nocte agni Paſchalis, ita ſeptem ſequentibus diebus; aliis communibus cibis munditiem non exigentibus veſci poterant.

13. Tertiò cum Ioannes de Feria ſexta; qua Dominus crucifixus eſt, ait: *Erat autem Paraſceue Paſchæ*: nomine Paſcha non ſignificatur Paſchalis prima ſolemnitas; ſed Sabbatum Paſchale, quod ſcilicet in dies Paſchales incidebat: & propterea de tali Sabbato dixit Ioan. 19. *Erat magnus dies ille Sabbati*, quippe qui cum Azymorum feſtiuitate coniunctus erat, & propterea tale Sabbatum primò primum dicebatur: ſicut Sabbatum incidens in Pentecoſten, vel in Pentecoſtes hebdomadam dicitur Luc. 6. *Sabbatum ſecundò primùm*, ideſt ſecundo loco ſolemne. Celebrabatur enim Pentecoſtes hebdomada non ex legis præſcripto, ſed ex populi deuotione, vt patet ex Genebrardo in Calendario. Confirmatur ſupra illata Paraſceues interpretatio; quia Paraſceue, vt diximus, ſignificat præparationem ciborum, rerumque neceſſariarum ad ſequentem diem Sabbati; ipſo enim Sabbati die ab huiuſmodi operibus omnino ceſſandum erat. Solemnitas autem Paſchatis Paraſceuen non habebat, cum ipſis Paſchalibus diebus, excepto Sabbato, cibos præparare liceret, vt habetur Exodi 12. num. 16. *Dies prima erit ſancta, atque ſolemnis, & dies ſeptima eadem feſtiuitate venerabilis; nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad veſcendum pertinent.* Quare Marcus 15. 42. ad Paraſceuen clarius explicandam dixit: *Erat Paraſceue, quod eſt ante Sabbatum.* Obiicit Maldonatus: Idem eſſe Paraſceuen Paſchæ, ac Paraſceuen Sabbati incidentis in Paſchales dies; *Locutio non minus dura, & abſurda eſt; quam ſi cum feſtum Diui Ioannis Baptiſtæ pridie feſti corporis Chriſti celebratur, de eo die aliquis loquens, Vigiliam Diui Ioannis appellaret: non quod feſti Diui Ioannis vigilia eſſet; ſed quod vigilia corporis Chriſti, quæ in feſtum Diui Ioannis incidiſſet. Quis enim ita loquentem non derideret?*

Maldo. in Matt. 26.

14. Reſpondetur diſparitatem eſſe manifeſtam: nam Paſchatis nomine per ampliationem omnes ſeptem dies Azymorum appellari ſupra probauimus ex Actor. 12. Quare Paſchale Sabbatum intra Azymorum hebdomadam benè potuit Paſchatis nomine appellari. Secus verò de Feſtis ſancti Ioannis, & Chriſti Domini corporis eſt dicendum; cum ex vna ſolemnitate ad alteram denominatio non pertineat.

15. Quartò ad opera Ioſephi ab Arimathia; & piarum mulierum facta Feria ſexta & conſequenter Paſchate, cum Dominus crucifixus eſt, reſponderi poſſet primò Chriſti fideles diuinitus cognouiſſe incipiente iam Euangelica lege Moſaicam legem vlterius non eſſe ſeruandam. Sed contra eſt, quia à piis illis mulieribus Sabbatum cuſtoditum fuiſſe legimus Marci 16. *Cum tranſiſſet Sabbatum Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata* (aromata ſcilicet alia præterea, quæ iam Feria ſexta parauerant, ſicut mox videbimus) *vt venientes vngerent Ieſum*, largiri aromatum effuſione. Rurſus Lucæ 23. de iiſdem piis mulieribus dicitur: *Reuertentes parauerunt aromata, & vnguenta; & Sabbato quidem ſiluerunt ſecundùm mandatum.* Siluerunt, hoc eſt ab omni opere ceſſantes, quieuerunt, vt Sabbatum cuſtodirent. Silere enim in ſacris litteris interdum quieſcere ſignificat, vt Machab. cap. 1. *Siluit terra in conſpectu eius.* Cum autem dicitur: *Reuertentes parauerunt aromata, & vnguenta*: vel hoc tranſacto Sabbato factum, per anticipationem tamen ab Euangeliſta narratur, vt cenſet Innocentius tertius lib. 4. de Miſſa cap. 4. Vel à Domini ſepultura reuertentes aromata, & vnguenta parauerunt ipſa Feria ſexta ante ſolis occaſum; cum ibi dicatur: *Dies erat Paraſceues, & Sabbatum illuceſcebat*, hoc eſt prope erat, vt inciperet: ſi enim Sabbatum iam incœpiſſet, dies Paraſceues non fuiſſet, ſed deſiiſſet.

Silere quieſcere ſignificat.

16. Reſpondendum eſt ergo excepto Sabbato, & die expiationis, quibus abſolutè ab omni opere ceſſandum erat, vt dicitur Leuit. 23. aliis feſtiuis diebus etiam Paſchatis, opera quidem ſeruilia non vrgentia prohibebantur; non autem opera pietatis, & charitatis; cuiuſmodi erat vita functos ſepelire, vt docet Caiet. Leuit. 23. De quo etiam diſſerit Ientaculo 6. quæſt. 5. Quare cum Tobiæ nunciatum eſſet: *Vnum ex filiis Iſraël iugulatum iacere in platea; cum eſſet dies feſtus Domini* (nempe Pentecoſtes, vt habet Græcus textus) *ſtatim exiliens de accubitu ſuo relinquens prandium, ieiunus peruenit ad corpus, tollenſque illud portauit ad domum ſuam occultè, vt dum ſol occubuiſſet, cautè ſepeliret eum.* Dices ex hoc loco colligi contrarium; nimirum Tobiam diſtuliſſe defuncti ſepulturam vſque ad Solis occaſum, tranſacta ſcilicet Pentecoſtes ſolemnitate. Reſpondeo Tobiam nocturno tempore mortuum ſepeliiſſe ob Aſſyrios Iudæis infeſtos; non autem propter Pentecoſtes ſolemnitatem: quandoquidem tali ſolemnitate licitum ſibi putauit corpus domum transferre; eò quod charitatis opus eſſet. Quare ex hoc Ruperti ratio ſupra allata de transferendo Paſchate in Sabbatum ne defunctorum ſepultura diù impediretur, omninò corruit.

Tobiæ 2.

17. Præterea obſequia erga ſanctiſſimum Chriſti corpus præſtita, etiamſi inchoato iam Sabbato contigiſſent, adhuc Sabbatum contra legem non violaſſent. Probè enim intellexiſſent Chriſti fideles ſacrum illud corpus eſſe templum Dei non manufactum. Quare ſi erga materialis templi cultum, etiam Sabbato operari licebat; multò magis id erga Chriſti Domini corpus licitum erat. Hinc Matth. 12. Dominus Iudæis obiicit: *Non legiſtis in lege, quia Sabbatis Sacerdotes in templo Sabbatum violant & ſine crimine ſunt?* Sabbato enim ad diuinum cultum victimæ iugulabantur, excoriabantur, diſſecabantur, & lauabantur; componebantur ligna, accendebatur ignis, quo victimæ comburerentur; hæc autem opera ex ſeruilibus, & profanis religioſus cultus in Deum ſacra reddebat. Benè autem ibi Dominus addidit ſeipſum indicando: *Dico vobis, quia templo maior eſt hic. Dominus enim eſt filius hominis etiam Sabbati.* Hinc Hieronymus ait: *Videtis quoniam omnia hæc, quæ in mundo alicui facere non licet in Sabbato, Sacerdotibus ſolis licet: Nam & ligna cædunt, & ignem ſupponunt, & alia faciunt miniſteria, & hoſtias immolant. Hoc totum quare dixi? Vt oſtenderem ſcriptum eſſe in lege debere nos ceſſare etiam*

Hieronym. in Pſal. 9.

in die Sabbati ab operibus mundi, & ea facere, quæ ad Deum pertinent: Dices cur ergo Lucæ 23. dicitur: *Sabbato quidem ſiluerunt ſecundùm mandatum*? Reſpondeo, id feciſſe primò, ne Iudæos ſcandalizarent: *Prouidentes bona, non tantum coram Deo; ſed etiam coram omnibus hominibus.* Secundo eò quod fortaſsè expectarent militum è ſepulchri cuſtodia diſceſſum.

Ad Rom. 12, 17.

18. Tertium prædictæ ſententiæ de Paſchate à Iudæis Sabbato celebrato poſt Feriam ſextam, & poſt Domini paſſionem, fundamentum eſt, quia de Pentecoſtes ſolemnitate celebranda præcipitur 23. Leuit. 15. *Numerabitis ab altero die Sabbati* (id eſt ſolemnitatis Paſchalis) *ſeptem hebdomadas plenas vſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, ideſt quinquaginta dies: & ſic offeretis ſacrificium nouum Domino.* Similiter de eadem ſolemnitate Ioſephus lib. 3. antiquit. cap. 10. ait: *Poſt Paſchale ſacrum elapſis ſeptem ſeptimanis, hoc eſt quadraginta nouem diebus, quinquageſima*, hoc eſt Pentecoſte, *offerunt Deo panem.* Sed ſi Paſcha, ſeû primum ſolemnem diem Azymorum tunc Iudæi non tranſtuliſſent in Sabbatum; ſed Feria ſexta, qua paſſus eſt Dominus, celebraſſent; conſequenter ſecundus Azymorum dies fuiſſet Sabbatum: ergo ab hoc numerando quinquaginta dies ſubſequens Pentecoſte celebrata fuiſſet ſimiliter Sabbato, quod eſt falſum. Nam proxima poſt Chriſti paſſionem Pentecoſte, cum Spiritus ſanctus in diſcipulos deſcendit, fuit die Dominica, vt expreſsè docet Auguſtinus tom. 10. ſerm. 251. de tempore dicens: *Dominicum diem Apoſtoli, & Apoſtolici viri ideo religioſa ſolemnitate habendum ſanxerunt, quia in eodem Redemptor noſter à mortuis reſurrexit. Apparet autem hunc etiam in Scripturis ſacris eſſe ſolemnem. Ipſe enim eſt primus dies ſeculi; in ipſo formata ſunt elementa mundi; in ipſo creati ſunt Angeli; in ipſo quoque à mortuis reſurrexit Chriſtus, in ipſo de cœlis Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos deſcendit; manna in eodem in eremo primùm de cœlo datum eſt.* Idem docet Leo Papa ep. 81. ad Dioſcorum cap. 1. Vt huic difficultati fiat ſatis,

19. Reſponderi poſſet primò incipiendo à ſecundo die Azymorum, quem dicimus fuiſſe Sabbatum, Pentecoſten non ipſo quinquageſimo die, ſed immediatè poſt quinquageſimũ diem fuiſſe celebratam; & ſic in Dominicum diem incidiſſe. Cui ſententiæ fauere videntur verba Act. 2. *Cum complerentur dies Pentecoſtes*, hoc eſt dies quinquaginta. Ipſo autem quinquageſimo die matutino tempore, quo Spiritus ſanctus deſcendit, non potuiſſet dici completos eſſe quinquaginta dies. Sed contra eſt, quia ſi benè citata verba Leuitici 23. & Ioſephi lib. 3. antiqu. cap. 10. examinentur; ipſo quinquageſimo die, non autem die ſequenti Pentecoſten eſſe celebrandam præcipitur. Quòd ex præſenti vſu Eccleſiæ confirmatur; cum incipiendo à die Dominicæ reſurrectionis quinquaginta dies ita numerantur, vt ipſo quinquageſimo die, non autem die ſequenti Pentecoſte celebretur. Porro ad benè intelligenda verba Act. 2. notandum eſt ex regula ſacræ Scripturæ, in ea diem inchoatum, quaſi iam tranſactum ſæpè numerari. Sic cum ipſo octauo die à Domini natiuitate ipſius circumciſio fuerit; dicitur tamen Lucæ 2. *Poſtquam conſummati ſunt dies octo, vt circumcideretur puer*, Ibidem, *Poſtquam impleti ſunt dies purgationis eius*: cum adueniſſet tantùm, non autem completus eſſet quadrageſimus dies à partu Virginis. Marci 8. *Oportet filium hominis pati multa, & occidi, & poſt tres dies reſurgere.* Matth. 27. *Recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc viuens: Poſt tres dies reſurgam*: cum tamen Dominus ipſo tertio à ſua morte die reſurrexerit. Ioan. 2. *Poſt dies octo iterum erant diſcipuli eius intus, & Thomas cum eis*: quod quidem fuit ipſo octauo die. Idem ex veteri teſtamento conſtat. Ieremiæ 25. 12. prædicitur laxandam eſſe captiuitatem Babylonicam: *Cum impleti fuerint ſeptuaginta anni.* Et tamen ipſo ſeptuageſimo anno inchoato, non abſoluto id contigit, vt patet ex hiſtoricis, præcipuè ex Ioſepho. Adde præterea à S. Luca non dici: Cum completi eſſent, ſed *cum complerentur dies Pentecoſtes*; hoc eſt, cum eſſent incompleti; cum ſcilicet ipſe dies quinquageſimi numeri completiuus perageretur.

20. Reſponderi poſſet ſecundò iuxta ritum Moſaïcum ad Pentecoſten celebrandam numerandos eſſe 50. dies, à ſecundo die Azymorum excluſiue; & ſic cum ſecundus dies Azymorum fuerit Sabbatum poſt Domini paſſionem; conſequenter in Dominicum diem incidit Pentecoſte. Sed contra eſt, quia Auguſtinus epiſt. 119. cap. 16. ait: *Occiditur ouis, celebratur Paſcha; & interpoſitis quinquaginta diebus datur lex ad timorem ſcripta digito Dei. Occiditur Chriſtus, qui tamquam ouis ad immolandum ductus eſt, ſicut Iſaias teſtatur; celebratur verum Paſcha; & interpoſitis quinquaginta diebus datur ad charitatem Spiritus ſanctus, qui eſt digitus Dei.* Similiter loquitur libro quæſtionum noui teſtamenti quæſt. 95. Quo poſito iuxtà Auguſtinum ad numerandos quinquaginta dies terminus excluſiuus, poſt quem incipitur, eſt ipſe dies Paſchatis, ſeu primus Azymorum: ergo ſecundus Azymorum dies incluſiuè, non excluſiuè eſt accipiendus: Idem inſinuant alii Patres, præcipuè Chryſoſtomus tom. 3. homil. 2. de Spiritu ſancto, & Hieronymus epiſt. 127. Manſione 12. Quod confirmari poteſt, quia ſicut apud Hebræos incipiendo à ſecundo die Azymorum quinquageſimo die Pentecoſte celebrabatur; ita iuxta traditionem Eccleſiæ docet Auguſtinus epiſt. ſupra citata, & ſerm. 183. de tempore, Pentecoſten à nobis quinquageſimo die à Chriſti reſurrectione celebrari. Sed reſurrectio Chriſti eſt terminus, vnde incipitur incluſiuus; ergo ſimiliter incluſiuum terminum diem ſecundum Azymorum apud Hebræos fuiſſe dicendum eſt; excluſiuum verò primùm illorum Paſchatis diem. Quare ad excluſiuum terminum aſſignandum Ioſephus ſupra citatus ait: *Poſt Paſchale ſacrum Quinquageſima offerunt Deo panem.*

21. Reſpondetur ergo tertio Iudæorum quidem Pentecoſten eo anno incidiſſe in Sabbatum; & die ſequenti Dominico deſcendiſſe in diſcipulos Spiritum ſanctum, vt patet ex computo ſupra facto. Remanet tamen ſoluenda difficultas circa Lucæ verba dicentis aduentum Spiritus ſancti fuiſſe. *Cum complerentur dies Pentecoſtes.* Reſpondet Suarius: *Exponendum videtur; dum complerentur, ideſt ſtatim ac completi ſunt dies Pentecoſtes; quod optimè dicitur de die proximo ſequenti illum feſtum.* Confirmat hoc ex Chryſoſtomo tom. 3. hom. 4. in Acta Apoſtolorum: *Dum complerentur*, inquit, *dies Pentecoſtes. Hoc eſt non ante Pentecoſten; ſed circiter, vt ita loquar, Pentecoſten.* Sed contra eſt, quia *Cum complerentur*, ideſt ſtatim ac completi ſunt, videtur durior expoſitio. & magis propriè explicatur, *Cum comple-*

Pentecoſte poſt Paſſionẽ Domini quo die celebrata fuerit à Iudæis. Et quo die Spiritus ſãctus deſcẽderit, & Chriſtiana Pentecoſte inceperit.

Supra.

complerentur, hoc eſt, cum compleri inciperent: ſicut ſi diceremus: Cum ſol exoriretur, idem eſt, ac cum ſol exoriri inciperet; quamuis nondum ſupra orizontem tota eius ſphæra videretur; idque præſertim poſito modo loquendi ſacræ Scripturæ, accipientis diem inchoatum pro completo, vt ſupra vidimus. Si enim Lucæ 2. cum dicitur: *Poſtquam impleti ſunt dies purgationis*; intelligitur ipſe quadrageſimus dies: multò magis dicendo: *Cum complerentur dies Pentecoſtes*, ipſe quinquageſimus dies eſt intelligendus. Adde præterea S. Auguſtinum epiſt. 108. expreſsè dicentem Spiritum ſanctum apparuiſſe die Pentecoſtes. Dicendum eſt ergo S. Lucam non de Pentecoſte Iudaica incidente in Sabbatum loqui; ſed de Pentecoſte Chriſtiana, quæ die ſequenti Dominico celebrari cœpit. Dies enim Dominica quinquageſima à Domini reſurrectione, qua Spiritus-ſanctus in diſcipulos deſcendit, Pentecoſte à Chriſtianis eſt appellata; eiuſquè ſolemnitas ſub tali nomine quotannis poſtea eſt celebrata. Quia ſicuti à Iudæis Pentecoſte celebrabatur in memoriam datæ legis Moſaïcæ in Sina monte quinquageſimo die poſt egreſſum ex Ægypto: ita die Dominico quinquageſimo à Domini reſurrectione noua lex per primam figurata, promulgata eſt à S. Petro, aliiſquè Apoſtolis accepto linguarum dono à Spiritu-ſancto in linguis igneis apparente. Quare Euangelicam legem cum Moſaïca in tabulis lapideis ſcripta comparans

Tom. 3 hom. de Pentecoſt.

Chryſoſtomus ait: *Quæ lex? Quam hodie è cœlo datam diſcis ſancti Spiritus gratia. Quæ rationales duæ tabulæ, in quibus hæc lex inſculpitur? Anima, & corpus.* Similiter S. Leo ſerm. 1. de Pentecoſte: *Sicut Hebræo quondam populo ab Ægyptijs liberato, quinquageſimo die poſt immolationem agni lex data eſt in monte Sina: ita poſt Paſſionem Chriſti, qua verus Dei agnus occiſus eſt, quinquageſimo à reſurrectionis ipſius die in Apoſtolos, plebemquè credentium Spiritus-ſanctus illapſus eſt. Ab hac die tuba Euangelica prædicationis intonuit. Et ad veteres tenebras abigendas noua lucis fulgura coruſcabant cum micantium ſplendore linguarum.* Addit hæc vltima verba S. Leo, vt oſtendat primam Chriſtianæ Pentecoſtes inſtitutionem ſuæ figuræ reſpondere; nempe inſtitutioni Moſaïcæ Pentecoſtes per Moſaïcam legem in monte Sina datam: de qua dicitur Exod. 19. 16. *Iamquè aduenerat dies tertius* (qui erat quinquageſimus poſt Paſcha) *& ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes denſiſſima operire montem, clangorquè buccinæ vehementer perſtrepentis.* Contra hanc interpretationem aſſerentem ſanctum Lucam non de Iudaica, ſed de Chriſtiana Pentecoſte loqui.

Argumenta aſſerentium primã Chriſtianorum Pentecoſtẽ cũ Iudaïca eodem die incidiſſe ſoluuntur. Hic, & n. ſequenti Supra.

22. Obiicit primò Suarius: *Lucas apertè voluit loqui de feſto Iudæorum, vt indicaret cauſam, ob quam eo die eſſent Ieroſolymis congregati Iudæi ex omni natione, quæ ſub cœlo eſt.* Nam, vt ait Chryſoſtomus: *Oportebat feſti tempore rurſus hæc fieri; vt qui cruci affuerant Chriſti; iidem hoc quoque ſpectarent.* Reſpondetur S. Lucam benè ſuppoſuiſſe ſatis notum eſſe fidelibus Chriſtianam Pentecoſten immediatè poſt Iudaïcam ſucceſſiſſe; cum ad illam à Sabbato poſt Chriſti mortem; ad hanc à Dominicâ immediatè ſequenti, qua Dominus reſurrexit, quinquaginta dies numerarentur. Cum autem exteri Iudæi non ſtatim tranſacto Pentecoſtes die Ieroſolymis diſcederent: præſentes fuiſſe eos primæ Petri prædicationi accepto Spiritu-ſancto benè S. Lucas ſignificauit. Præſertim cum Iudæi, vt ſupra dixi, quamuis non ex legis mandato, ſed ex deuotione tantùm, Pentecoſtes etiam octauam celebrarent.

23. Obiicit ſecundo Suarius: *Lucas nomine Pentecoſtes intellexit ſine dubio feſtum Iudaicum; nam tunc ea voce nihil aliud ſignificabatur.* Reſpondetur S. Lucam Acta Apoſtolorum abſoluiſſe, ac promulgaſſe circiter vigeſimum octauum annum poſt Domini in cœlum aſcenſum, cum eius hiſtoria terminetur anno quarto vel quinto Neronis; qui fuit ſexageſimus, vel ſexageſimus primus à Domini natiuitate. Eo autem tempore, cum apud Chriſtianos pluries ſancti Spiritus aduentus celebratus iam eſſet, quinquageſimo poſt Chriſtianum Paſcha die, ex quo Pentecoſtes nomen accepit; conſequenter benè potuit S. Lucas eo nomine non Iudaicam, ſed Chriſtianam Pentecoſten fidelibus, ad quos ſcribebat, ſignificare. Porrò ſicut nos primam hebdomadæ diem vocamus diem Dominicam; ſi ſimiliter Iudæi Sabbatum diem Dominicam vocaſſent; eò quod talem diem pluries in ſacra Scriptura *Sabbatum Domini* vocari legimus; quis legens verba Ioannis Apoſtol. Apocal. 1. *Fui in Spiritu in Dominica die*; aſſereret Ioannem loqui de die Dominica Iudaica, non Chriſtiana, cum ad fideles ſcriberet? Dicendum eſt ergo in ipſa primitiua Eccleſia Chriſtianis ſolemnitatibus attributa nomina apud fideles ſubſignificatu, quo in præſentia vſurpamus, vſurpari iam conſueuiſſe.

Sciens Ieſus, quia venit hora eius, vt tranſeat ex hoc mundo ad Patrem; cùm dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.

24. Benè Euangeliſta Domini mortem, tranſitum ad æternum Patrem vocat: Nam *Chriſto Domino mors profectio fuit ille unde venerat, & vnde non diſceſſerat*, vt ait Auguſtinus tract. 38. in Ioan. *Cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo*, id eſt, quos corporali, & viſibili ſua præſentia priuandos in cœlum aſcendens relicturus erat in mundo. Rurſus, qui erant in mundo dixit, non vt Angelos, ſed homines ſignificaret iuxta Cyrillum. Redditquè rationem Cyrillus peculiaris præ Angelis erga homines Chriſti Domini dilectionis: *Non enim Angelos, nec naturam Angelorum apprehendit. Propter nos, qui in hoc mundo eramus, exinaniuit ſeipſum, & charitate ſua erga nos formam noſtram accepit, cum ſit Dominus omnium.* Præter eximium hoc Incarnationis beneficium, aliud Dominus præ Angelis erga homines dilectionis argumentum dedit: ſcilicet ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum; in quo cum ſe in cibum dare in vltima cœna decreuiſſet, benè propterea dicitur: *Cum dilexiſſet ſuos: qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Quis maior eſt, qui recumbit, an qui miniſtrat? Nonne qui recumbit?* Dominus Lucæ 22. dixit: Sed in anguſtiſſimo Euchariſtiæ conuiuio homines conuiuæ ſunt, Angeli verò miniſtri, teſte Chryſoſtomo, qui ait:

Homines pluſquã Angelos in quo Dominus magis dilexit? Ad Hebr. 2. Ad Philip. 2.

Tom. 5. hom. 6. de Sacrorũ participat. myſt. & hom. de ſacra & diuina menſa.

Menſa regalis eſt appoſita : Angeli menſæ miniſtrantes ſunt. O miraculum, menſæ tam magnificè inſtructa! Ad quam aſſiſtunt Cherubini, deſcendunt Seraphini, qui ſenis præditi alis vultus demittunt.

Tuſcul. 4. Ber. ſer. 1. & 4. de omnibus Sanctis.

Angeli Dominum in Euchariſtia videre cupiant.

25. Quare cum apud Romanum oratorem ex Philoſophia definiatur: *Deſiderium eſt libido,* ideſt cupiditas *eius, qui nondum adſit, videndi*: cumquè Angeli in cœleſti regno Chriſtum Dominum ſemper præſentem habeant; iure quæritur, cur iuxta Bedam, & Bernardum, de Chriſto dicatur 1. Petri 1. *In quem deſiderant Angeli proſpicere.* Reſpondet Tunianus Tract. 2. de Euchar. cap. 16. 17. 18. Angelos, cum ſemper Chriſtum Dominum in cœlo videant, deſiderare præterea eundem in Euchariſtia videre in terris; quo iucundo ſpectaculo repræſentante Chriſtum Angelico modo totum in quolibet ſacræ hoſtiæ puncto mirabiliter exiſtentem; & inde cõmmunicantibus, vel adſtantibus fidelibus plurima cœleſtium donorum chariſmata elargientem, mirificè oblectantur. Quod quidem indicauit S. Marcus in liturgia Chriſtum Dominum alloquens: *Poſt conſecrationem in animo beneficia confers; & eis, qui in te fiduciam collocant, illa tribuis, quæ in ſe Angeli proſpicere deſiderant.* Quare cum ad auguſtiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum videndum ſancti Angeli à conſecrantis ſacerdotis humana voluntate dependeant; hinc de tali myſterio, & Chriſto Domino taliter exiſtente dicitur: *In quem deſiderant Angeli proſpicere.* Cum ergo decreuiſſet Dominus in vltima cœna in hominum cibum Euchariſtiam inſtituere, hinc benè dicitur: *Cum dilexiſſet ſuos:* & ad diſtinctionem Angelorum additur: *Qui erant in mundo, in finem dilexit eos.*

Dominus ex triplici ratione ſuos in finẽ dilexiſſe dicitur. Hic, & n. ſequenti.

26. Præterea *in finem dilexit eos*, ideſt vſque ad extremum vitæ terminum. Hoc autem dupliciter intelligi poteſt 1. vt extremum vitæ tempus ſignificet, quò vſque Domini dilectio erga ſuos nunquam intermiſſa ſe extendit. Qui ſenſus bonus eſt: neque obſtat, quòd Domini dilectio cum ipſo vitæ termino finem non habuerit, ſuoſquè poſt mortem etiam diligere non ceſſauerit; ideoque Æthiopicus textus, *In finem*, legit *In ſempiternum.* Nam, vt alibi notauimus, particulæ limitatiuæ, qualis eſt, *Vſque*, ita includunt præteritum, vt non propterea excludant futurum. Sic ad Philipp. 2. de Redemptore dicitur: *Factus obediens vſque ad mortem*; quamuis poſt mortem etiam non deſierit æterni Patris voluntatem exequi: nam in mundi fine *Conſtitutus Iudex viuorum, & mortuorum*; nihilominus Matt. 20. dixit, *Sedere ad dexteram meam vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis; ſed quibus paratum eſt à Patre meo*: & Io. 8. 29. *Qui me miſit, mecum eſt ego quæ placita ſunt ei facio ſemper.* Secundus ſenſus eſt *In finem dilexit eos*, ideſt vſque ad paſſionem, & mortem pro eis ſubeundam: ita vt vitæ finis, hic non ſolùm ſignificet quouſque Domini erga ſuos dilectio perſeuerauerit; ſed quòd pro ſuis ignominioſa morte vitam finire voluerit, verumque ſenſum affert Auguſt. dicens: *Vel in finem, ideſt vſque ad mortem; non tamen dilectionem morte finiuit. Vel vſque ad mortem dilexit, ideſt vſque ad mortem dilectio ipſa illum perduxit.* Porrò cum poſteriori ſenſu coincidit interpretatio Chriſoſtomi, & aliorum, qui *In finem* dilectionis ſubintelligi docent: in finem autem dilectionis idem eſt, ac in ſummam, & perfectam dilectionem. Sicut enim Pſal. 15. *Delectationes vſque in finem*, dicuntur delectationes perfectæ, & Pſal. 58. *Iraſci in finem*, eſt ſummè iraſci; ita hic diligere in finem, eſt ſummè, perfecteque diligere. *Dilectionem erga ſuos eo vſque perfecit*, ait Rupertus, *vltra quod non poſſet augeri; videlicet, vt animam ſuam poneret pro illis. Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*, Dominus ait Ioan. 15. 13. Idem ergo eſt diligere in finem vitæ, ac vſque ad ſubeundem mortem, ac in finem perfectæ dilectionis.

Particula, *vſque* ita includit præteritum, vt non excludat futurum.

Act. 10. 42.

Euchariſtiæ Sacramentũ maximæ erga homines Domini Charitatis argumentũ. Hic, & n. ſequenti.

27. Præterea *In finem dilectionis*, hoc eſt vſque ad perfectam dilectionem ſuos Dominus dilexit, inſtituendo ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum: ſumma enim dilectio eſt ſumma cum eo, qui amatur coniunctio; talem coniunctionem cum homine per Euchariſticum Sacramentum Dominus habere voluit; eamque Ioan. 6. 57. ſignificauit dicens: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Hinc S. Cyrillus Alex. ait: *Sicut ſi quis liquefacta cera aliam ceram infuderit; alteram cum altera per totum commiſceat neceſſe eſt; ita ſi quis carnem, & ſanguinem Domini recipit, cum ipſo ita coniungitur, vt Chriſtus in ipſo, & ipſe in Chriſto inueniatur.* Hoc ergo vt fidelis anima conſequi poſſit: non cor lapidum, ſed cereum habere debet; ita vt verè dicere poſſit: *Factum eſt cor meum tamquam cera liqueſcens in medio ventris mei*; hoc eſt in medio viſcerum meorum iuxta Chaldæum. Cum tali corde quàm libenter Chriſtus Dominus vnitur, in Euchariſtia tamquam mellifluus ceræ fauus factus eſt, ita vt & ipſe de ſe etiam in Euchariſtico Sacramento dicat iuxta Didymum: *Factum eſt cor meum tamquam cera liqueſcens.* Quare ex litteris, quibus ſcribitur *Caro Dei*, inuerſo ordine *Da cor ei*, efficitur. Et ita fiet quod S. Cyrillus Ieroſolymitanus cathecheſi 4. docuit, Nos in Euchariſtia Chriſtiferos, immo Chriſti concorporeos, & conſanguineos fieri. Rurſus, quia anima magis eſt vbi amat, quàm vbi animat; vt magis quodammodo eſſet in hominibus, quibus ſe in cibum Chriſtus Dominus communicat; per Euchariſtiæ Sacramentum in qualibet conſecratæ Hoſtiæ, ſeu vini ſpecierum partibus per mirabilem replicationem totus reperiri voluit; idquè ad ſummæ erga homines dilectionis argumentum.

Lib. 4. c. 34.

Ezechielis c. 11.

Pſal. 21. 15. Ambroſ.

28. Iſaac Patriarcha, vt eximiam erga filium dilectionem oſtenderet, ei benedictionem illam dediſſe legitur Gen. 27. *Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ, abundantiam frumenti, vini, & olei.* Chriſtus Dominus de rore cœli, & de cœli pinguedine multò meliorem benedictionem ſuis eſt elargitus. *De rore cœli*, cum aqua, quæ è cæleſtibus ipſius manibus defluebat, diſcipulorum pedes abluere voluit: Hinc Ambroſius lib. 1. de Spiritu ſancto ſub initium ait: *Inuenio Dominum ſpoliantem ſe veſtimenta, præcingentem ſe linteo, mittentem aquam in peluim, lauantem pedes Diſcipulorum. Hæc erat aqua, ros ille cæleſtis, hoc prophetabatur, quòd rore illo cæleſti Diſcipulorum ſuorum Dominus Ieſus pedes lauaret.* Rurſus de cæli pinguedine benedictionem ſuis fidelibus Dominus dedit, cum ſub panis ſpecie ſanctiſſimum

ſuum corpus diſcipulis in cibum tradidit. De hac cœli pinguedine iuxta Auguſtinum vaticinatus eſt Dauid dicens: *Cibauit eos ex adipe frumenti*: *De quo adipe*, ait Hieronymus, *ſanctus Dauid dicit in Pſalm. 62. Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea: & in alio loco: Cibauit eos ex adipe frumenti? Qui adeps non aliud, quàm myſticam carnem ſonat; ad quam Dominus diſcipulos hortabatur dicens: Niſi comederitis carnem meam, & biberitis ſanguinem meum, non habebitis vitam in vobis. Vnde & in Gethſemani traditus eſt; quod ſignificat vallem adipeam, ſiue pinguiſſimam.* Ideo etiam iuxta Rupertum de Chriſto Domino in Euchariſtia ſub panis ſpecie myſticè dictum eſt Geneſ. 49. *Pinguis eſt panis eius, & prabebit delicias Regibus, ideſt eis, qui ſemetipſos regere ſtudent.*

Aug. in Pſ. 80.17. Hieron. in Iſai. 55. Ioan. 6.54.

Et cœna facta, cum diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariota.

Ablutio diſcipulorum pedum an poſt cœnam legalem, an poſt cōmunem fuerit. Hic, & ſequentibus.

29. CVm facta, hoc eſt parata cœna Dominum diſcipulorum pedes lauiſſe narret Euangeliſta; quæritur de qua cœna intelligendum ſit; cum poſt cœnam legalem agni Paſchalis, aliorum ciborum cœna ſuccedere conſueuiſſet, vt patet ex Domini verbis Matth. 26.23. *Qui intingit mecum manum in paropſide, hic me tradet.* In paropſide ſcilicet, in qua embamma, vel iuſculum aliquod delicatius erat; quod ex aliis carnibus, & ad cibos alios communes condimentum erat; non autem ad Paſchalem agnum minimè iurulentum, & cum lactucis agreſtibus, hoc eſt amarioribus, feſtinanter, non cum iuſculis, & ſaporiferis condimentis comedendum: de quo dicitur Exodi 12. *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, ſed tantùm aſſum igni. Et cum lactucis agreſtibus & feſtinanter.*

30. Reſponderit aliqui primo facta, hoc eſt, abſoluta cœna legali, ante cœnam communem diſcipulorum pedes Dominum lauiſſe. Sed contra eſt, quia Ioannes expreſsè ait Dominum poſt pedum lotionem iterum recubuiſſe: ergo ante etiam recubuerat; & hoc non in cœna legali, quando comedebatur agnus; ergo in cœna communi: non in cœna legali, nam in ea ſtando, non recumbendo agnus comedebatur. *Præceptum eſt*, inquit Philo lib. de ſacrificio Abelis; & Caini. *vt accincti lumbos Paſcha celebrent; & induti calceamenta; ſtenteque recti firmatis pedibus habentes virgam in manibus.* Idem indicat Nyſſenus de vita Moſis. Quamuis autem talem ſtandi ritum in Paſchali cœna contra Philonis dictum neget Ribera lib. 5. de templo cap. 3. Colligi tamen non improbabiliter videtur ex eo, quòd Exod. 12. baculos teneri in manibus, & feſtinanter comedendum eſſe in cœna legali præcipitur; quod ſtantibus, non recumbentibus conuenit. Quare Apoſtol. ad Epheſ. 6.14. ad hunc in Paſchali cœna ſtandi ritum allegoricè alludens ait: *State ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & calceati pedes in preparationem Euangelij pacis.* Aliqui aſſerunt hunc ſtandi ritum cum aliis Paſchalis agni cæremoniis in primo tantum Hebræorum Paſchate, non autem deinceps fuiſſe ſeruatum. Sed contra eſt, nam Exodi 12. 25. expreſsè dicitur: *Cum intraueritis in terram, quàm Dominus daturus eſt vobis, obſeruabitis cæremonias iſtas.*

In fine cap. 3.

31. Reſpondet ſecundo Toletus incæpta, non peracta cœna communi Dominum diſcipulorum pedes lauiſſe. Quare cœna facta, ideſt præparata; & partim incæpta interpretatur, iuxta Auguſtinum Tract. 55. in Ioann. dicentem: *Non quaſi conſummatam, & iam tranſactam cœnam intelligere debemus; adhuc enim cœnabatur; ſed quia iam erat preparata, & ad vſum conuiuentium perducta.* Videtur autem communis cœna nondum fuiſſe abſoluta; nam poſt pedum lotionem dicitur à Ioanne iterum Dominum recubuiſſe: & recumbens dixiſſe: *Qui manducat meum panem, leuabit contra me calcaneum ſuum*: & deinde intinctum panem in condimento aliquo, vel iuſculo Iudæ proditori dediſſe; quod iuſculum ad cœnam communem pertinebat. Contra allatam interpretationem ſunt Apoſtoli verba primæ ad Corinth. 11. vbi poſtquam cœnauit, Dominum Euchariſtiam inſtituiſſe refert. Similiter in miſſæ canone dicitur: *Poſtquam cœnatum eſt* calicem accepiſſe ad vinum ſcilicet Sacramentaliter conſecrandum. Quibus verbis non præparata tantum ad conuiuantium vſum, ſed abſoluta cœna ſignificari videtur: lotio autem pedum immediatè Euchariſtiæ inſtitutionē præceſſit, vt dicetur. Cap. 13. 18.

32. Reſpondendum eſt igitur, cum ab Euangeliſta dicitur: *Cœna facta*, intelligi debere vtramque cœnam, legalem, & communem fuiſſe abſolutam. Improbabile enim videtur, & incongruum cœnam ad pedes conuiuantium abluendos interrumpere; cum pedum lotio potius iuxta communem vſum præcedere cœnam debuerit. Quare Abraham Gen. 18. ſuis hoſpitibus prius dixit: *Lauate pedes veſtros*; deinde: *Ponam buccellam panis, & confortetur cor veſtrum.* Præcedere autem voluit Dominus ablutionem, non ante cœnam communem, ſed Euchariſticam; ad myſticè inſinuandam ſpiritualem munditiem, quæ ad eam prærequiritur. Cum autem Dominus iterum recubuiſſe dicitur; id non ad communem cœnam abſoluendam, ſed ad ſacram Euchariſtiæ inſtitutionem peragendam feciſſe dicendum eſt. Et cum de Iudæ proditore tunc dixit: *Qui manducat mecum panem, leuabit contra me calcaneum ſuum*: id non intelligi debet quaſi iterum Dominus ad communem cœnam redierit; ſed citauit Pſal. 40. Prophetiam, quæ de antecedente tempore, quo Iudas cum Domino comedere conſueuit, vaticinatur: & propterea dicitur: *Vt impleatur ſcriptura*: illa nimirum ſcriptura, qua multò antea Propheticè dixerat Dominus, eius proditorem fore eius commenſalem. Ad quod confirmandum Pſalmi illius verba non ſunt de præſenti, ſed de præterito: *Qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem.* Adde præterea ad ſcripturam illam implendam iuxtà Cyrillum, poſt pedum lotionem ex communis cœnæ reſiduo intinctum in iuſculo panem Iudæ Dominum dediſſe: non quòd ab aliis tunc communis cœna continuaretur; ſed quod per tale ſignum Iudam adhuc compungere, & Ioanni proditorem indicare Dominus voluerit. Porrò de Iuda proditore plura dicta ſunt Feria prima huius hebdomadæ.

Ablutio pedū proximè Euchariſtiæ inſtitutionē præceſſit.

33. *Et cœna facta*: locus, vbi cœna hæc peracta eſt Marci 14.15. & Lucæ 22.12. *Cœnaculum magnum* fuiſſe dicitur. Vbi myſticè S. Bonauentura ait: *Per cœnaculum intelligitur anima ſancta, qua debet eſſe eleuata per contemplationem;*

Cœnaculū magnū vbi Euchariſtia eſt inſtituta quid myſticè ſignificet.

grandis per charitatem. O Iſraël, quàm magna eſt A
Baruch. 3. *domus Dei, & ingens locus poſſeſſionis eius?* Iuxta Hugonem myſticum animæ cœnaculum debet eſſe *latum charitate, longum ſpe, altum fide, ſtratum humilitate.* Anima ergo, quæ Dominum hoſpitio excipere debet, non auaritiæ, non puſilli cordis, non maculatæ conſcientiæ anguſtiis coarctari debet; ſed cordis latitudinem illam habere, de qua dicitur in Pſal. 118. 32. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum.* Domino in Bethleem præſepi nato, verba illa Geneſ. 24. humana natura dicere potuit: *Palearum, & fœni plurimum eſt apud nos.* Quod autem ibi ſubditur: *Locus ſpatioſus eſt ad manendum*; dicere nequiit. Quia de Domino in Bethleemico præſepi nato dicitur: *Vagit infans inter arcta conditus præſepia.* Quod ſi B de myſtico humani cordis hoſpitio loquamur; neque hîc *ſpatioſus locus eſt ad manendum. Sumus enim*, vt benè ait Auguſtinus ſerm. 10. de verbis Domini, *homines mortales, fragiles, inferni, lutea vaſa portantes, quæ faciunt inuicem anguſtias.* Ne tamen omnino anguſtum Domino hoſpitium detur, ſubdit Auguſtinus: *Si anguſtiantur vaſa carnis, dilatentur ſpatia charitatis.*

Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad eum vadit.

34. HÆc verba, vt initio huius Euangelij indicaui, ponuntur ad exprimen- C dum quanta fuerit Christi ad diſcipulorum pedes abluendos ſe proſternentis demiſſio: cum ſcilicet ſe Dei Filium, omniumque Dominum benè cognoſceret. Maldonatus aliter verba hæc interpretatur; ſcilicet *Sciens Dominus omnia ſibi à Patre tradita eſſe, ideſt iam ſibi licere ex Patris præſcripto perficere omnia, quæ ſibi commiſiſſet; ante non licuiſſe ſibi mori, quia tempus à Patre conſtitutum nondum aduenerat.* Huic interpretationi obſtant plures auctores, qui poſita Chriſti Domini impeccabilitate, atque adeo perfecta eius obedientia circa Patris præſcriptum; eius tamen libertatem, atque adeo meritum in paſſione ſaluant; quia quamuis quoad mortis ſubſtantiam pro humana redemptione haberet Patris præceptum; nihilominus quoad circumſtantiam moriendi tali, vel tali tempore, nullo poſito Patris præcepto erat omninò liber, & tale tempus ab eo ſtatuendum erat.

Surgit à cœna, & ponit veſtimenta ſua: & cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe: deinde miſit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.

35. PRæclarum humilitatis exemplum hîc ſuis diſcipulis exhibens Dominus; eos ad eximiam humilitatis virtutem libenter amplectendam inſtruere voluit: cumque elementari aqua diſcipulorum pedes ablueret: voluit etiam myſtica humilitatis aqua eorum animos emundare. *Hæc aqua confeſſionis peccatorum eſt*, ait Auguſtinus, *hæc aqua humiliationis cordis; hæc aqua vitæ ſalutaris, abijcientis ſe, nihil de ſe præſumentis, nihil ſua potentia ſuperbè tribuentis; hæc aqua in nullis alienigenarum libris eſt: non in Epicureis; non in Stoicis; non in Manichæis; non in Platonicis.*

Humilitas tamquam ſpiritualis aqua animã mundat. In Pſal. 31.

36. *Non veniat mihi pes ſuperbiæ*; à Deo humillimè flagitabat Dauid Pſalm. 35. Ne tali pede ad euangelizandum miſſi Apoſtoli incederent, eorum pedes humillimè abluendo, eos ad humilitatem humilitatis magiſter inſtruere voluit. Cumquè ſuis diſcipulis Dominus cœleſte regnum præparaſſet: *regnum paratum à conſtitutione mundi*: vt eò peruenire facile poſſent, eorum pedes abluendo, ſuis in operibus humilitatis greſſu incedere eos edocuit. Nam teſte Auguſtino: *Humilitatis paſſibus ad cœli culmina conſcenditur.* Quot humilitatis actus elicimus, tot paſſibus cœlum verſus appropinquamus. Quare ſanctæ humilitatis cœlum verſus inceſſum ſuſpiciendo benè dicere poſſumus: *Quàm pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis ſuis filia Principis*, Æterni Principis filia eſt humilitas; illi enim tamquam dilectæ proli gratia datur, vt ad æterni regni hæreditatem conſequendam ius habeat: *Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam*: *Beati pauperes ſpiritu*, ideſt humiles iuxtà Auguſt. *quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.*

Matt. 25. 34
To. 10. hom. 213. de tempore.
Humilitatis paſſibus ad cœlum aſcenditur.
Cant. 7.
Æterni Patris filia eſt humilitas.
1 Petri 5.
Iacobi 4. 6.
Matth. 5.
Auguſt. l. de ſer. Domini in monte.

37. Bene igitur Dauid ſuum inceſſum cœlum verſus dirigens, Deum precabatur: *Non veniat mihi pes ſuperbiæ*: procul à me ſit pes, in quo ſuperbia inſidet. Mirum eſt, quòd ſuperbia ſemper ſublimia appetens; peculiariter in pede reſidere dicatur. Monſtrum quidem ſuperbia eſt, quod omnia penetrare nititur, vt omnia peſtifera lue inficiat. Si in caput aditum habet, illud ventoſo inanis gloriæ tumore inflat: ſi collum circumdat, reddit illud maiorum obedientiæ, & imperio inflexibile; ſi in oculos inſiliat, eos ad proprias culpas intuendas cæcos omninò reddit: ſi in aures peruadat, vas ad aliena audienda crimina latè reſerat; ſi in lingua inſiſtat; eam proximorum famæ parcere nullatenus ſinit. Sed cur monſtro huic à Dauide peculiariter pes tribuitur? *Non veniat mihi pes ſuperbiæ.* Pes dicitur prauus ſuperbiæ affectus, quia hic caput, quo dirigatur, non habet: ideoquè pes eſt, qui incedendo ſemper offendit; & in vitia pronus labitur. *Ideo pes errat ſuperbi, quia caput non tenet: oculi enim ſapientis in capite eius. Non mirum ergo, ſi errat* D *veſtigium, vbi oculus non habetur*, ait Ambroſius. Ad huiuſmodi pedis frequentem lapſum ſignificandum, cum dixiſſet Dauid: *Non veniat mihi pes ſuperbiæ*; ſtatim addidit: *Ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem.* Auguſt. tract. 57. in Ioann. ait: *Occurrunt ex Cantico Canticorum Eccleſiæ verba dicentis: Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? Cum vellet ire, & aperire ei, qui venerat ad eam, & pulſauerat, ſibiquè aperiri popoſcerat ille ſpecioſus præ filijs hominum: hinc quæſtio nata eſt, quomodo Eccleſia timeat inquinari, dum pergit ad Chriſtum?* Reſpondet Auguſtinus Eccleſiam loqui ſub perſona eorum, qui alios ad animæ ſalutem inſtruere debent. *In eis hoc dicis, qui prædicant Chriſtum, & aperiunt illi* E *oſtium, vt habitet per fidem in cordibus hominum. In his hoc dicit, cum deliberant, vtrum miniſterium tale ſuſcipiant, cui ſe minus idoneos exiſtimant, vt ſine culpa impleant; ne forte alijs prædicantes ipſi reprobi fiant. Tutius enim veritas auditur, quàm prædicatur: quoniam cum auditur, humilitas cuſtoditur; cum autem prædicatur, vix non ſubrepit cuiuis hominum quantulacumque iactantia, in qua vtique inquinantur pedes.* Ne ſordidis ex iactantia pedibus Apoſtoli ad euangelizandum

Pſ. 35.
Superbia monſtrum peſtiferum.
Superbiæ affectus cur pes dicatur.
Eccleſ. 2.
Ambroſ. in Pſ. 35.
Sponſa ad oſtiũ Domino aperiendum iutura, cur pedes inquinare timuerit.
1 ad Cor. 9. 27.

miſſi incederent, iis pedes à Domino abluuntur. Quoniam verò teſte Auguſtino *Non mouetur anima pedibus, ſed affectibus*; Dominus ad humilitatis exemplum diſcipulorum pedes abluit, vt eorum affectus ad humilitatem informarentur: atque hinc benè dici poſſet: *Quàm ſpecioſi pedes Euangelizantium pacem, Euangelizantium bona!* Quod Iſaiæ vaticinium impleri cœpiſſe, cum Dominus Apoſtolis pedes lauit, docet Origenes.

Auguſt. tr. 48. in Ioan.
Ad Rom. 10.
Ex Iſai. 52. 7.

Superbiæ pes quadrupliciter malè incedit.

38. In corporali inceſſu ita pedes incedunt, vt vnus alteri cedat: præcedit alternatim dexter, ſubſequitur ſiniſter; præcedit ſiniſter, ſubſequitur dexter. Similiter ſpiritualem inceſſum, per humilitatem alteri cedendo, ſuos diſcipulos Dominus docuit: Quod ſi ex pedibus alter eſſet talis naturæ, vt ſemper primus eſſe, & præcedere, ſubſequi numquam vellet; vtique difficilis, & valdè ſegnis inceſſus redderetur. Talis eſt ſuperbiæ pes, cum ſocio cedere numquam velit, velitque ſemper præcedere: ex quo fit, vt ad benè operandum difficillimè incedat. Adde inſuper ſuperbiæ pedem eſſe omninò imbecillem: *Non veniat mihi pes ſuperbia, quo pede nullus fragilior, aut infirmior inueniri poteſt*, ait Gulielmus Pariſienſis. Redditur alia ratio ab Ambroſio in Pſal. 118. cur dicere debeamus: *Non veniat mihi pes ſuperbiæ*: quia ſcilicet ſuperbiæ pes, dum alios præcurrere ſtudet, facilè in offendicula, quæ immoderato impetu non cauet, incurrit; & inde ſuperbus ad terram proſternitur. Præterea longius iter facere pes omninò nequiret, qui nequiret, qui neque deſcendere, neque per planitiem incedere; ſed tantùm ſurſum aſcendere ſciret. Talis eſt ſuperbiæ pes; cum per humilitatem aliis ſe ſubiiciendo deſcendere neſciat: neque per planitiem incedere aliis ſe adæquando ſciat: ſed tantùm aſcendere ſemper præferendo ſe aliis velit. Hinc benè à Dauide Deo dicitur: *Superbia eorum, qui te oderunt, aſcendit ſemper.* Vbi aduerte ſuperbos infami titulo Dei oſores appellari.

De Rhetorica diu. c. 52.
Pſal 73.
Superbi peſſimo titulo Dei oſores appellãtur.

39. Dicitur etiam à Dauide ſuperbia ſemper aſcendere; eò quòd ſemper augeatur, ac creſcat. Quomodo autem ſemper ſuperbia creſcat, egregiè oſtendit Ambroſius ſer. 3. in Pſal. 118. *Diabolus cum ſit nequiſſimus, vt honorem non dederit Domino Deo noſtro; peiores tamen diſcipulos erudiuit. Ille enim ſe ſic exaltauit, vt vellet æquari, & ſimilis eſſe Altiſſimo: diſcipulus autem eius indignaturus eſt æqualem ſe, ſimilemque æſtimari Deo. Scriptum eſt enim: Cum reuelatus fuerit homo iniquitati, & filius interitus, qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus. Magiſter ergo ſimilem honorem præſumit; hic ſuperiorem.* Sed ſi ſuperbia ſupra Deum hominem efferre tentat, ſancta humilitas Deum ſub hominum pedibus demittit; cum à Dei filio diſcipulorum pedes abluuntur; vt ab iis ſuperbiæ pes, & effectus arceatur.

Superbus quodãmodo lucifero peior.
Iſaia c. 14. 14.
2. ad Theſſal 2. c. 2.
Superbia hominem ſupra Deũ efferre tentat: humilitas Deum ad hominũ pedes demiſit.

40. Quamuis Dauidis teſtimonio ſuperbia ſemper aſcendat; ex eius tamen aſcenſu maius præcipitium prouenit. Contra verò ſancta humilitas quamuis deſcendere, ſeque demittere ſemper conetur; ex deſcenſu tamen, & demiſſione in aſcenſum aſſurgit. Patet hoc in Moſe, qui à Deo ad Pharaonem, vt Iſraëliticum populum liberare, miſſus, humiliter ſe deprimendo dixit Exodi 3. 11. *Quis ſum ego, vt vadam ad Pharaonem?* Cui tam humiliter ſe deprimenti Dominus dixit: *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis.* Quibus verbis dixiſſe Dominum ait Rupertus: *Quoniam tu mitiſſimus virorum cum Pharaone dimicare indignum te ducis, teque deprimis; Ecce ego ſuſtollam te, faciamque te Deum Pharaonis; vt imperes aquis pro poteſtate Dei; vt ranas crees; vt imperes terræ, ac cineri; faciaſque in rege, & exercitu eius ciniphes, & veſicas; vt imperes aeri, & peſtem generes; imperes igni, & cum grandine miſſus feratur ſuper peccatores: imperando elementis Deus eris Pharaonis. Ecce quàm glorioſa virtutum regina eſt humilitas, quæ in cœlum volare conſueuit.* Ad volandum alas habet humilitas; ad præcipitium pedem labilem ſuperbia habet.

Humilitas ex deſcenſu in aſcenſum aſſurgit.
Exodi c. 7.

41. Præterea diſcipulorum pedes Dominus abluit, vt iis terræ orbis principatus benè committi poſſet, iuxtà Dauidis vaticinium; *Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram*: & iuxta myſticum Moſis promiſſum: *Omnis locus, quem calcauerit pes veſter, veſter erit.* Dum enim diſcipulorum pedes Dominus abluit, eorum corda à terrenis affectibus emundanda eſſe inſinuauit; vt terræ orbis principatum meritò ſuſcipere poſſent. Nam iuxta Theodoretum, & Hugonem, iis, qui terram calcant, & deſpiciunt, terræ orbis imperium benè committitur.

Pſ. 44 17.
Deut. 11 24.
Pedes diſcipulorum abluit Dominus, vt eos Principes ſuper omnem terram conſtitueret. Hîc, & n. 43.

42. Rurſus à Domino Apoſtolis Lucæ 10. dictum eſt: *Dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſuper ſcorpiones.* Vt tartareos ſerpentes calcare poſſent Apoſtoli, nihil retinere terrenum debebant: alioquin potius præda, quàm conculcatores talium ſerpentium fuiſſent. Tartareo enim ſerpenti iam antea à Deo dictum erat: *Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Terram comedes*, ait Rupertus; *& non cœlum: id eſt eos, quorum conuerſatio in cœlis eſt: ſed qui terrena ſapiunt, illi cibus tuus erunt.* Hinc benè Domino Ambroſius ait: *Ablue animi mei calcaneum, vt poſſim abolere maledictum; nec morſum ſerpentis interiore pede ſentiam: ſed, ſicut ipſe iuſſiſti ſequentibus te, vt ſerpentes, & ſcorpiones illæſo poſſim calcare veſtigio.*

Theodor. or. de Charit.
Hugo in Pſal. 59.
Pedes diſcipulorum abluit Dominus, vt tartareos ſerpentes innoxii calcarent.
Gen. 3.
Serpens antiquus Diabolus terrã comedit, & non cælum; terrenos, non cœleſtes homines.
Lib. 1. de ſpiritu ſancto in Prolo. go.

43. De Salomone dicitur 3. Reg. 1. *Vnxerunt eum Sadoch ſacerdos, & Nathan propheta regem in Gihon*: Salomoni in regem aſſumpto, ſacerdotis, & prophetæ manibus odorifero liquore conſperſo *ſinguli deferebant munera, vaſa aurea, & argentea*, vt ait ſacer textus. Multò felicius Apoſtolorum pedes ſacro lauacro Dominus conſperſit, & abluit; vt iis terrena regna ſubiicerentur, & ad eorum pedes fidelium opes deferrentur: *Quotquot poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum.*

3. Reg. 10. n. 25.
Ablutis à Domino Apoſtolorum pedibu fideliũ opes ſubiiciendæ erant.
Act. 4. 34.

44. Apoc. 12. legitur: *Signum magnum apparuit in cœlo*: hoc eſt prodigium, & oſtenſum mirabile. Prodigium hoc erat, *Mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius.* Quanto maius prodigium fuit ſub pauperum piſcatorum pedibus, illius abluentes manus inſpicere, de quo dicitur: *Tu fabricatus es auroram, & ſolem: lunam, & ſtellas, quæ tu fundaſti.* Hominis dignitatem admirans Dauid aiebat: *Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius.* At quãtò maioris gloriæ homini fuit humanis pedibus manus rerũ omnium opifices ſubiici? Viſus eſt etiam aliàs Dominus ſtellas in manu habere: Apoc. 1 *Vidi ſimilem filio hominis; & habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem.* Viſus eſt etiam aliàs hyacinthis manus plenas habere: *Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis.* Hic autem non ſtellis, non hyacinthis; ſed pauperum piſcatorum pedibus diuinas manus Dominum ſubdere videmus. Pauperum tamen horum diſ-

Prodigium magnũ Dominus ſub pauperum piſcatorum pedibus, eos abluens.
Pſal 8 4.
Pſal. 8. 8.
Abluti à Domino Apoſtoli & pedes quã dignitatem, quot gratias conſecuti ſunt. Hîc, & n. ſequenti.
Cant. 5. 14.

A cipulorum pedes, ſtellarum inſtar, ita per vniuerſam terrarum orbem diſcurrere debebant; vt de iis verè Salomon dixerit: *Iuſtorum ſemita, quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſque ad perfectum diem*: donec ſcilicet perfectam Euangelii illuminationem populis afferant. Rurſùs ſi aliàs Dominus manus hyacinthis plenas habuit; pauperum horum diſcipulorum pedes, quibus ſuas Dominus diuinas manus ſubiicit, hyacinthinis calceis erant exornandi, iuxtà Ezechielis de Apoſtolorum collegio vaticinium: *Calceaui te Ianthino*, ſeù *Hyacintho*, iuxta Septuaginta. Vbi aptè S. Hieronymus ait: *Cum loti fuerint pedes, & omni ſorde purgati*, B *calceantur hyacinthinis, ſeù Ianthinis, quod vtrumque aerij, ſeu cyanei*, hoc eſt, cærulei *coloris eſt: vt rapiantur in occurſum Domini in aerem, & ad cœleſtia regna feſtinent*. Iure, magnaquè fiducia ad cœleſte regnum obtinendum feſtinare ſancti Apoſtoli poterant. Si enim exultans aiebat Dauid: *Lætatus ſum in iis, quæ dicta ſunt mihi: In domum Domini ibimus: ſtantes erant pedes noſtri in atrijs tuis Ieruſalem*: quantò maiori ſpe, & lætitia ad cœleſtem Regem Apoſtoli feſtinabant; quorum pedes, non in atriis terrenæ Ieruſalem, ſed in diuinis Domini manibus feliciſſimè fuerant? Ex quibus manibus redditi ſunt *veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem*; non quidem alienum, ſed proprium: cum benè S. Apoſtoli ſcirent ad cœleſtis Ieroſolymæ C *reclinatorium aureum aſcenſum eſſe purpureum*. Inde Apoſtolorum Petri, Andreæ, & Philippi pedes cruci affigi impauidè didicerunt. Petrus autem cruci affixus ſuos non indignos exiſtimauit pedes, qui cœlum verſus erigerentur, quippe qui ſacro Domini lauacro dignificati iam antea erant.

Prouer. 4. 18. — Cap. 16. 10. — Pſal. 121. — Pſal. 13. — Cant. 3. 10.

45. Fabulati ſunt Ethnici, Tethim Achillem filium, magicum in lauacrum merſiſſe, vt eum vulneribus non obnoxium redderet. *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, ſed non vt lex tua, Domine.* Nam à ſacro Domini lauacro, non corpus, ſed impauidum cor, carnificum vulneribus minimè obnoxium Apoſtolos habuiſſe potius dixerimus: *Caduntur gladijs more bidentium: Non murmur reſonat, non querimonia: ſed corde impauido mens benè conſcia conſeruat patientiam.* D

Pſal. 118.

Venit ergo ad Simonem Petrum.

Petrine, an Iudæ à pedibus lauacrum Dominus inchoauerit.

46. A quo Apoſtolorum Dominus inceperit, ſacri interpretes diſcordant. A Petro incepiſſe autumat Auguſtinus, Beda, Rupertus, Caietanus, & Maldonatus. Origenes tamen, Leontius, Chryſoſtomus, Theophylactus, & Euthymius à Iuda Dominum lotionem inchoaſſe cenſent. Quamcumque ex vtraque ſententiam ſequamur, ex ea colligimus Dominum ſe primò beneficum erga tales præſtitiſſe; quorum alter eum negaturus, alter proditurus E paulò poſt erat. Vt hinc diuina clementia erga ipſos ingratos benefica, & miſericors cognoſcatur. Petrus quidem à ſacro Domini lauacro tantum feruorem concipere debebat; vt ad ignem accedere, vbi ſcandalum ad Dominum negandum, & ad peierandum inuenturus erat, non indigeret. Iudæ ſimiliter pedes à ſacra illa lotione pœnitentiæ compedes attrahere debebant, ne ad excogitatam proditionem perficiendam moueretur. Vterque ſcilicet Petrus, & Iudas dicere debebat: *Ab omni via mala prohibui pedes meos*: pedes videlicet ſacra Domini ablutione dignificatos.

Chriſti Domini erga ingratos clementia. — Pſal. 118.

Auaritiæ lepra humilitatis lauacro mundanda.

47. Præterea Iudas in ſacro Domini lauacro ab auaritiæ lepra, per quam ad impium ſcelus impellebatur, emundari debuit; præcipuè conſiderans miram Domini ad eius pedes abluendos demiſſionem. *Eliſæus*, vt ait Bernardus, *Naaman leproſum ſepties in Iordane mergi præcepit: qui Iordanis interpretatur deſcenſus. In deſcenſu Domini noſtri Ieſu Chriſti, id eſt in humilitate conuerſationis eius, quam exhibuit ante paſſionem, mundamur, & purgamur. Lepra eſt, qua diuites eſſe volumus in hoc ſæculo; ſed ab iſta mundamur, ſi immergimur in Iordane, id eſt in Chriſti deſcenſu. Inuenimus enim, quoniam ille, cum eſſet diues, propter nos pauper factus eſt. Deſcendit ab inenarrabilibus cœli diuitiis; & veniens in mundum nec iſtas qualeſcumque diuitias habere voluit; ſed in tantam paupertatem venit; vt natus continuo poneretur in præſepio, quia ei non erat locus in diuerſorio. Et verè magna abuſio, & magna nimis; vt diues eſſe velit vermiculus vilis, propter quem Deus maieſtatis, & Dominus Sabaoth voluit pauper fieri.* Iudæ ergo proditionem meditantis pedes abluens Dominus, fœdos illius erga auaritiam affectus, ita tacita inſpiratione alloqui videbatur: *Lauamini, mundi eſtote; auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis.*

Ser. 3. de reſurrectione. — 2 ad Corinth. c. 8. — Lucæ c. 2. 7. — Iſa. c. 1. 16.

Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas pedes?

48. Si nondum Petri pedes lauare cœperat Dominus; quomodo à Petro ei dictum eſt: *Domine, tu mihi lauas pedes?* Reſpondetur, interdum fieri dicitur, quod tentatur. Sic Amos 9. peccatoribus à Deo dicitur: *Si celauerint ſe ab oculis meis in profundo maris; ibi mandabo ſerpenti, & mordebit eos*; hoc eſt, ſi ſe cælare tentauerint; non enim reuera cælare ſe poterunt. Similiter Iſa. 33. iuxta Septuaginta apud S. Hieronymum: *Væ eis, qui vos miſeros faciunt*, id eſt facere tentant. *Vos enim nemo miſeros facit: & qui reprobant vos, vos non reprobant*, id eſt qui reprobare vos tentant.

Fieri dicitur, quod, vt fiat, tentatur.

Reſpondit Ieſus, & dixit ei. Quod ego facio, tu neſcis modo, ſcies autem poſtea.

Petrus Apoſtolus quadrupliciter nouit, quid ei Dominus abluendo pedes indicaret.

49. Cvr Dominus Apoſtolis pedes abluere voluerit, cognouit poſtea Petrus: primo cum ad humilitatem eorum animis inſinuandam Dominus dixit: *Si ego laui pedes veſtros Dominus, & magiſter; & vos debetis alter alterius lauare pedes: exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.* Secundò cum in Gethſemani hortum veniente cohorte ad Dominum capiendum, *Diſcipuli omnes relicto eo fugerunt*: Cognouit tunc Petrus ex pedum ablutione diſcipulis paulò ante à Domino facta, quanta ingrati animi nota fuerit, vt illorum pedes Domino relicto fugam capeſſere potuerint; qui paulò ante tam benignè, tam amanter à Domino abluti fuerant; & hinc poſt fugam reſipiſcens Petrus ad Dominum rediit, *& ſequebatur eum à longè*. Tertiò cum Petrus periurio Dominum negaſſet, iterum reſipiſcens *egreſſus fleuit amare*: cognouit igitur tunc Petrus ideo ei Dominum pedes abluiſſe, vt talis Domini beneficentia peculiare ei incitamentum foret ad negationis culpam lacrymis abluendam. Quartò ex inſtitutis à Domino Euchariſtiæ, & pœnitentiæ ſacramentis benè cognouit Petrus ad ſacræ Euchari-

Matth. 26. 56. — Matth. 26. 58. — Matth. 26. 75.

ſtiæ acceſſum præcedere debere pœnitentiæ lauacrum; quod per pedum ablutionem fuerat à Domino myſticè præſignificatum. *Quod Petro nondum fuerat reuelatum, docetur quomodo omni tempore proſequenda, & repetenda ſit ablutio pedum; per quam rectè cognitam, & intellectam adhærentes animæ ſordes quotidiana ſatisfactione lauantur,* ait Cyprianus ſermone de ablutione pedum.

Euchariſtia in accedentibus ad eam, magnam exigit puritatem. Hic, & n. 51. 54. 55.

50. Communiter autem SS. Patres docent, ante Euchariſtiam præmiſiſſe Dominum pedum ablutionem, vt myſticè fidelibus indicaret magnam puritatem in accedentibus ad ſacram ſynaxim pıæſequiri. De nuptiali conuiuio Matth. 22. legitur: *Intrauit Rex, vt videret diſcumbentes, & vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali, & ait illi: Amice quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem? At ille obmutuit.* Cum homines tam proni, promptiquè ſint *ad excuſandas excuſationes in peccatis*; quod quidem à primis parentibus propriam culpam apud Deum omnia cognoſcentem excuſantibus, veluti hæreditarium acceperunt: quæritur, cur infelix iſte conuiua nuptiali veſte carens excuſationem nullam ad ſui defenſionem attulerit; ſed ſtatim obmutuerit? Iuxta ſacros interpretes præcipuè Origenem, Euthymium, & alios nuptiale hoc conuiuium Euchariſtiæ menſam ſignificat: nuptialis verò veſtis eſt charitas, morum probitas, & ſanctitas; immaculatæquè cōſcientiæ puritas, iuxta Chryſoſtomum, Hieronymum, & Hilarium. Tanta eſt ergo Euchariſticæ menſæ præſtantia, & dignitas; vt qui ad eam ſine eximiæ puritatis veſte accedere audeat; licet ex humana verſutia valdè ad excuſandum propenſus ſit; adhuc excuſationem nullam obtendere poſſit. *In Euchariſtiæ conuiuio Chriſtus Dominus Dei filius ſemetipſum appoſuit immolatum; quænam igitur nobis erit excuſatio?* ait Chryſoſtomus hom. 60. ad populum.

Pſal. 140. 4.

Nuptialis veſtis quid ſignificet.

51. Antequam Deus Iſraëlitis in mõte Sinai legem daret, Moſi præcepit Exodi 19. *Vade ad populum, & ſanctifica illum hodie, & cras, lauentque veſtimenta ſua.* Cur ad diuinam legem accipiendam veſtium ablutio Iſraëlitas præparare debuit? Reſpondet Theodoretus: *Manuducit eos ad ſpiritalia per ea, quæ corporea ſunt.* Veſtium ergo munditiés, cordis munditiem multò magis in Iſraëlitis legem accepturis exigi indicabat. *Lauent veſtimenta, ideſt opera,* ait Hugo; de quibus myſticè dicitur Eccleſ. 9. *Omni tempore veſtimenta tua ſint candida.* Alioquin opera peccatorum maculis fœda peccatores ad gehennæ incendium trahent. *Veſtimentum miſtum ſanguine erit in combuſtionem, & cibus ignis,* iuxta Iſaiam c. 9. *Cibus ignis infernalis,* ait Hugo: ſi ergo externa, & myſtica veſtium ablutio, & munditiés ab Hebræis timoris legem accepturis requirebatur; multò magis mūditiés in Apoſtolis præcedere debuit; antequam amoris, non timoris legem acciperent; ipſumque legiſlatorem, nempe Chriſtum Dominum in ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento intra ſe ſumerent: eadem ergo munditiés in fidelibus ad ſacram menſam accedentibus requiritur.

52. De peccatore ſine pœnitentiæ lauacro ad ſacram Euchariſtiam accedente dicitur Oſeæ cap. 8. *Factæ ſunt ei aræ in delictum.* Sacræ aræ, in quibus gratiarum fons ſacramentaliter reſidet; vt gratiam, ſanctitatemque ſuis conuiuis largiatur; eædem ob accedentium impuritatem, eiſdem in delictum fiunt: Et quod *Pharmacum immortalitatis* iure à ſanctis Patribus appellatur; impurè accedentibus pabulum mortiferum redditur. Quare de his pſalmo 26. conqueritur Chriſtus Dominus: *Appropiant ſuper me nocentes, vt edant carnes meas. Appropiant, dicit, quia ſe amicos ſimulant, & ſimul communicant,* ait Hugo Cardin. de quibus eodem pſal. ſubditur: *Ipſi infirmati ſunt:* & de iiſdem Apoſt. ait: *Propterea inter vos multi infirmi, & imbecilles:* eò quòd cibum vitæ in mortem aſſumant. Ideo Iob 3. myſticè dicitur: *Antequam comedam ſuſpiro:* pœnitentiæ enim dolor, & gemitus ſacræ Euchariſtiæ refectionem præcedere debent.

Euchariſtia pharmacũ immortalitatis, ſed mortiferum pharmacũ indignè accedentibus. 1. ad Cor. 11.

Euchariſtiæ ſaciatiſſimũ cibum pœnitentiæ gemitus, & fletus præcedere debet. Hic. & n. ſequenti.

53. Propterea paſchalem agnum (qui iuxta ſanctum Thomam, & alios Patres Chriſti Domini in Euchariſtiæ ſacramento typus fuit) Exod. 12. comedendum præcipitur cum lactucis agreſtibus, & azymis panibus: *Lactucæ agreſtes* ait Gregorius, *valde amaræ ſunt; carnes ergo agni cum lactucis agreſtibus ſunt edendæ; vt cum corpus Redemptoris accipimus, nos pro peccatis noſtris in fletibus affligamus.* Hoc autem fletus lauacrum, pedum ablutio, quæ Euchariſtiæ inſtitionem præceſſit, myſticè figurauit. Hinc Ambroſius monet: *Quanta cordis contritione, & lacrymarum fonte; quanta reuerentia, & tremore; quanta corporis caſtitate, & animi puritate illud diuinum, & cæleſte myſterium celebrandum eſt, Domine Deus: vbi caro tua in veritate ſumitur; vbi ſanguis tuus in veritate bibitur; vbi ſummis ima, humanis diuina iunguntur; vbi adeſt ſanctorum præſentia Angelorum. Vbi tu es ſacerdos, & ſacrificium mirabiliter, & ineffabiliter: Quis dignè hoc myſterium celebrare poteſt, niſi tu, Deus omnipotens, offerentem feceris dignum?*

Paſchalis agnus Euchariſtiæ Symbolum, cur cũ lactucis agreſtibus erat comedendus Hic, & n. 55.

Hom. 22. in orat. ante Miſſam dicenda.

54. De Elephantibus, teſte Plinio, *auctores ſunt in Mauritaniæ ſaltibus ad quemdam amnem, cui nomen Amilo, niteſcente luna noua, greges eorum deſcendere, ibiquè ſe purificantes ſolenniter aqua conſpergi; atque ita ſalutato ſidere in ſyluas reuerti.* Si animalia rationis expertia ad lunam intuendam ſe antea puro lauacro à ſordibus abluunt; quantò magis homines rationis participes, antequam ad iuſtitiæ ſolis conſpectum, & menſam accedant, pœnitentiæ ſe lauacro abluere debent?

Elephantorum erga lunam veneratio. Lib. 8. c. 1.

Euchariſtia maximam munditiem exigit.

55. Comedendus præterea præcipitur paſchalis agnus, qui figura Chriſti Domini in Euchariſtia fuit, cum azymis panibus; nempè conſcientiæ ab anteactæ vitæ peccatis munda. Ideo Apoſt. ait: *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ; ſed in azymis ſinceritatis, & veritatis.* Quare Beda in Exodum c. 12. myſticum ſignificatum azymi panis, & agreſtis lactucæ explicans ait: *Quod azymos panes cum lactucis agreſtibus manducare iubeatur; ſignificat, quòd vitam ab omni fermento malitiæ ſeparatam ducentes, amaritudine compunctionis cordis ſemper habere debemus, quod ſignificat lactuca. Cum enim manducantur, ſic ſunt ſalſæ, & amaræ, vt producant comedentis lacrymas. Sic cæleſtem panem accipientes irrigare faciem debemus:* Additur citato cap. Exod. 12. numer. 48. de Paſchali agno: *Si quis circumciſus non fuerit, non veſcetur ex eo.* Multò magis, qui ſacro Euchariſtiæ cibo veſci vult, prauos carnis affectus circumcidere debet.

Paſchalis agnus Euchariſtiæ Symbolum cur cũ azymo pane comedẽ dus præcipitur. 1. ad Cor. 5.

56. De diuina liberalitate erga hominem dicitur Eccli. 15. 3. *Cibabit illum pane vitæ, & intellectus; & aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum.* Spiritualis vitæ panis ſanctiſſimæ Euchariſtiæ

panis eſt; de quo Dominus dixit Ioann. 6. *Panis Dei eſt, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo. Ego ſum panis vitæ; qui venit ad me, non eſuriet.* Hinc in expoſitione orationis Dominicæ Cyprianus ait: *Panis vitæ Chriſtus eſt; & panis hic omnium non eſt, ſed noſter eſt: & quomodo dicimus Pater noſter, quia intelligentium, & credentium pater eſt; ſic & panem noſtrum vocamus, quia Chriſtus noſter, qui corpus eius contingimus, panis eſt.* Cum vitalis huius panis eſu coniungitur potus *aquæ ſapientiæ ſalutaris.* Pœnitentium lacrymæ ſalutaris ſapientiæ aquæ ſunt: Salutaris enim, & admirandus diuinæ ſapientiæ effectus eſt ad æterna gaudia per mœroris, & pœnitentiæ lacrymas peruenire: *Luctu ſuo anima paſcitur, cum ad ſuperna gaudia flendo ſubleuatur,* ait Gregorius. De ſalutari flebilis huius aquæ potu pœnitentes peccatores Deo dicunt Pſal. 79. 6. *Potum dabis nobis in lacrymis in menſura.* Vbi idem Gregorius ait: *Lacrymarum potus ad menſuram datur; quia peccator, etſi ex interna Dei aſpiratione pro culpa compungitur, ex eadem compunctionis afflictione eodem conſolante releuatur.* De Euchariſtia plura colligit ex SS. Patribus Ioannes Lopes in Epitome ſanctorum t. 2. lib. 5. c. 12. lege præcipuè Chryſoſt. hom. 60. ad populum.

Euchariſtia, quæ panis vitæ eſt, lacrymarum ſalutarem aquam exigit.
5. Mor. c. 4. vel 7.
Lib. 3. in c. 6. lib. 1. Regum.
Lacrymarũ potus cur ad menſuram dari dicitur.

Dicit ei Petrus: Non lauabis mihi pedes in æternum.

57. Similis modo, ait Cyprianus, *Ioannes veniente Domino ad baptiſmum, tentauit reſiſtere; ſed manſuetius increpatus illicò obediuit; & quia ſuper hoc etiam reſponſum acceperat, licet territus acquieuit. Sed differentiam cauſæ huius Petrus intelligens, lauare magiſtrum, & obſequi ei tolerabile indicabat. Lauari autem ab eo, & tantam humilitatis eius pati deiectionem, ita videbatur indignum, vt omnino cogi non poſſet niſi interminatio periculoſiſſima coarctaret.* Tanta ſanctæ humilitatis præſtantia eſt, vt ſancti viri ab ea potiùs non recedere, quàm ad diuinam beneficentiam largiùs accipiendam accedere elegerint. Sic Centurio venienti in eius domum Redemptori dixit: *Domine, non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Similiter Apoſtolus Petrus, cum ſuam in nauiculam Dominum excepiſſet eiuſquè largiſſimam beneficentiam expertus eſſet, dixit: *Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine.* De quo Ambroſius lib. de Virgin. ait: *Vir ſapiens, & grauis, in quo eſſet Eccleſiæ fundamentum, & magiſterium diſciplinæ, nihil vtilius eſſe proſpexit, quam ne ſecundantis operis extolleretur euentu: & ideo, Exi, inquit, à me, Domine. Redemptoris diſcipuli,* teſte Hieronymo, *amore præceptoris, ne punctum quidem temporis ab eo ſeparari volebant.* Et inter eos amantiſſimus Petrus dixit: *Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.* Idem tamen Petrus ait: *Exi à me, Domine: ne ſecundantis operis extolleretur euentu:* Domini potius præſentia, quàm debita humilitate carere eligens.

Cyprianus ſer. de ablut. pedum.
Matth. 3.
Humilitatis præſtantia.
Matth. 7. 8.
Lucæ 5. 8.
Apoſtolorũ erga Chriſtum Dominum ardens amor.
Hier. lib. 2. in Matth.
Ioan. 6. 68.

58. Ad ſanctæ humilitatis cuſtodiam aliquid maius S. Anachoretam feciſſe Seuerus Sulpitius narrat. Nam non Domini à ſe receſſum, vt Apoſtolus Petrus; ſed dæmonum ad ſuum corpus obſidendum ingreſſum elegit, vt debitam humilitatem ſeruaret. Sanctus hic vir cum eximiæ ſanctitatis fama in eiiciendis ab obſeſſis corporibus immundis ſpiritibus celebris foret, ne ſuperbia elatus debitæ humilitatis iacturam faceret, Dominum rogauit, vt ſuum ipſius corpus à dæmonibus obſideretur; quam infernorum ſpirituum obſeſſionem conſecutus, menſes quinque humillimè perpeſſus eſt. Quale tunc Dei, Angelorumque oculis ſpectaculum fuit dæmones ſuperbiæ auctores cernere ſanctæ humilitatis theſauri multos cuſtodes adſiſtere? Benè de ſancta illa anima ab infernis ſpiritibus circumdata dici poterat: *Sicut lilium inter ſpinas.* Rebelles Angeli ob enorme peccati pondus adeo graues redditi ſunt, vt cœlum ipſum, quaſi *ære fuſum* eos ſuſtinere nequiuerit: At ſanctus hic Dei ſeruus rebellium Angelorum pondere, tamquam ſaburra vſus eſt; ne ventoſo ſuperbiæ ſpiritu agitatus, cœleſtium diuitiarum iactura lethale naufragium incurreret. Naturales ſcriptores aſſerunt roſas propè fœtidas herbas conſitas maiorem afflare odorem. Quàm eximium ſanctitatis odorem ſanctus hic vir cœlum verſus, ob immundos ſpiritus eius corpus obſidentes afflabat? Quo in loco, ſi rem rectè penſemus, dæmones ab humilitate ſummè abhorrentes, cruciatos potiùs, quàm cruciantes fuiſſe dixerimus: cum intra paradiſum, qualis ſeruus hic Dei erat, ſuperbi illi ſpiritus humilitatis virtute cruciati infernum reperiſſe ſe cernerent. Iob 20. 16 dicens: *Occidet eum lingua viperæ:* ſub viperæ nomine iuxta Hieronymum, & alios Patres dæmonem intelligit; eò quod viperæ inſtar, quos mordet, ſuperbiæ veneno letaliter intumeſcere cogat. Ex hac tamen vipera ſanctus hic Dei ſeruus medicinalem conficere theriacam benè nouit, efficax ſuperbæ elationis antidotum: potuitque cum Zacharia *Salutem ex inimicis noſtris* conſecutum ſe dicere. *Quæ ſocietas lucis ad tenebras?* ait Apoſtolus: diſcordem hanc diuinæ lucis, & tenebrarum principum ſocietatem adinuenire ſancta humilitas potuit; vt inde cœleſtis gratiæ lumen magis eluceret. Ad extremum in ſancto hoc Anachoreta verificari potuit mirum illud Iſaiæ vaticinium: *Habitabit lupus cum agno.* Aucta tamen ſupra antiquum vaticinium admiratio eſt; cum vaferrimus tartareus lupus ab innocente agno planè exterritus videretur.

Humilitatis ſeruandæ exemplum eximium.
Dial. 1. 14.
Cant. 2. 2.
Iob. 37. 18.
Humilitas veluti ſaburra contra ſuperbiæ ventum ad lethale naufragium vitandum.
Roſæ prope fœtidas herbas ſitæ magis odoriferæ.
Viperæ nomine dæmõ ſignificatur: ex iſta vipera theriacã ſanctus vir confecit.
In Iſa. c. 30.
Lucæ 1.
2. ad Cor. 6. 14.
Cap. 11. 6.

Reſpondit ei: Si non lauero te, non habebis partem mecum.

59. RVpertus hæc verba intelligit de ſpirituali à peccatis ablutione, à Redemptore per proprii ſanguinis effuſionem paulò poſt facienda: de qua dixit Ioan. Apoc. 1. 5. *Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Quare iuxta Rupertum Petro Dominus ait. *Quid expaueſcis talem humilitatis meæ habitum, tale miniſterium? Niſi ego adhuc altius prouectus maiori diſpendio lauero te, non habebis partem mecum. Verè enim, niſi Chriſtus dilectos ſuos lauiſſet à peccatis eorum in ſanguine ſuo; nec Petrus, nec quiſquam cæterorum hominum partem habuiſſet cum illo. Hoc autem nunc opportunè Petro dictum eſt; quia videlicet, cum expaueſceret humilitatem talis magiſterii, multo magis abhorrebat contumeliam Dominicæ paſſionis; quæ & illum, & omnem mundum oportebat lauari.* Hæc Ruperti interpretatio myſtica eſt, non ad litteram: Petrus enim externam pedum ablutionem, non internam, & ſpiritualem ablutionem animæ tunc recuſabat.

Ruperti interpretatio expenditur.

60. Secundò Maldonatus, & Cornelius allata Chriſti verba ad Euchariſtiæ mox inſtituendæ participationem referunt; ita vt ſenſus Chriſti verborum ſenſus ſit: Si non lauero te, non communicabis mecum in mēſa Euchariſtica; non

Maldonati, & Cornelii interpretatio expenditur.

non dabo tibi potûs, & calicis partem, mox conſecrandi in corpus, & ſanguinem meum. Non poteris menſa Dominicæ particeps eſſe, vt loquitur Apoſtolus 1. ad Cor. 10. 21. Sed contra eſt, quia prædicta comminatio, vt Petrus ſe ablui ſineret, non videtur facta à Chriſto circa priuationem beneficii omninò ipſi Petro tunc ignoti, ſed potius cogniti; vt Petrus benè intelligeret bonum, quo priuaretur, adeoque ad obediendum ſe adduceret. Quare vt ex allatis verbis litteralis ſenſus habeatur; ſciendum eſt, in ſacra Scriptura quid phraſis hæc, *Habere partem cum aliquo*, ſignificet: Epiſt. 2. ad Cor. 6. dicitur: *Quæ pars fideli cum infideli?* ideſt, quæ communicatio, quæ ſocietas, & familiaritas fideli cum infideli? Simili ſenſu dicitur Eccli 13. *Quæ communicatio ſancto homini ad canem? aut quæ pars diuiti ad pauperem?* Hic ergo cum Petro à Domino dicitur: *Non habebis partem mecum*; idem eſt, ac dicere; Te à mea familiaritate, ac ſocietate ſeiungam. Quare cum Petrus Chriſti ſocietatis, & familiaritatis ſuauitatem expertus, & teſtatus eſſet dicens: *Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes*: facta amiſſionis tanti boni comminatione, ſtatim obediens ſequentibus verbis reſpondit.

Partem cum aliquo habere quid ſignificet. — Ioan. 6. 68.

Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantùm pedes meos; ſed & manus, & caput.

Petrus Apoſtolus inobediens, Petrus, obſequens Simō, hoc eſt obediens appellatur.

61. Qui antea durior obſtinatè renuens appellatus eſt Petrus; idem nunc obediens Simon Petrus nominatur. *Hoc*, ait Rupertus, *ſecundùm nomen ſuum benè locutus eſt Simon: Simon namque interpretatur obediens. Benè ergo non, vt paulo ante dixit Euangeliſta, dixit ei Petrus: ſed, Dicit ei Simon Petrus.*

Ioſue elogium.

62. Res præclarè geſtas à Ioſue pluries celebrat Eccleſiaſticus cap. 46. *Fuit magnus ſecundùm nomen ſuum, maximus in ſalutem electorum Dei. Quam gloriam adeptus eſt in tollendo manus ſuas, & iactando contra ciuitates romphæas? Quis ante illum ſic reſtitit? An non iracundia eius impeditus eſt ſol & vna dies facta eſt quaſi duo? Inuocauit Altiſſimum potentem in oppugnando inimicos vndique; & audiuit illum magnus, & ſanctus Deus in ſaxis grandinis virtutis valdè fortis. Impetum fecit contra gentem hoſtilem, & in deſcenſu perdidit contrarios. In diebus Moyſi miſericordiam fecit ipſe, & Caleb filius Iephone, ſtare contra hoſtes, & prohibere gentem à peccatis, & perfringere murmur malitiæ.* Sed ſi quæratur tot inter præclara facinora, quonam Ioſue præcipuè meruit, vt Iſraëlitarum Princeps conſtitueretur, & Moſis ſucceſſor fieret? Reſpondetur honorem tantum obedientiæ virtute eſſe conſecutum. *Ieſus Naue filius perfecta ſua obedientia tantum donum promeruit, vt Moyſis ſucceſſor fieres*, ait B. Ephrem. Similiter niſi Petrus Apoſtolus per obedientiam Redemptori obſecutus fuiſſet; Apoſtolorum Princeps, & Dei filii in Eccleſia Vicarius conſtitutus non eſſet; dicente ei Domino: *Si non lauero te, non habebis partem mecum*, ideſt, Non vt Vicarius mecum, tamquam cum capite, ſanctæ Eccleſiæ regimen accipies: nod in reſerando cœli aditu mecum partem habebis: Ego enim ſum oſtium, tu clauiger eris; quod certè munus non conſequeris, niſi te lauero mihi obſequentem: Nec miracula faciendi in meo nomine poteſtatem habebis. Niſi enim ex obedientia tuos mihi pedes abluendos offeras, claudi pedes dirigere, & roborare non poteris dicens: *In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula.*

Ioſue obedientia erga Dũ Iſraëlitarum imperium meruit. — Tract. de virtute. — Matth. 16. — Act. 3.

63 Lucæ 22. 31. Petro Dominus dixit: *Simon, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum*; hoc eſt, vt tentationibus agitaret, ac diſiiceret. Nihilominus aduerſus Satanæ inſidias tandem reſipiſcens Petrus præualuit. Huius autem aduerſus Satanam victoriæ ratio illa redditur à Gregorio: *Cæteris virtutibus dæmones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergo ſunt, qui obediunt; quia dum voluntatem ſuam perfectè ſubiiciunt, ipſi lapſis per obedientiam Angelis dominantur.* Cum Gregorio conſonat Salomon dicens. *Vir obediens loquetur victoriam.* Lotis ergo ex obedientia pedibus benè potuit Petrus *ſuper aſpidem, & baſiliſcum ambulare; conculcare leonem, & draconem*: draconem, de quo dicitur Apoc. 12. *Proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus, & Satanas*: Leonem, de quo dicitur: *Aduerſarius noſter diabolus, tamquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret.* Gloriari potuit Petrus, quod per mare incedens pedes marinis aquis non intinxerit: ſed glorioſius ei fuit in effuſas à Domini manibus aquas pedes immergere.

Obediẽs in rebelles Angelos dominatur. — Lib. 4. Reg. c. 4. — Prou. 21. 28. — Pſal. 90. — 1. Petri. 5. — Matth. 14. 19.

Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet; ſed eſt mundus totus.

Scriptura interdum tranſitū à Symbolo ad rem per tale Symbolum ſignificatam.

64. Vt horum verborum benè ſenſus percipiatur, recolenda eſt ſacræ Scripturæ regula, quæ docet ſæpè Scripturæ regula, quæ docet ſæpè Scripturam tranſitum facere à Symbolo ad rem per tale Symbolum ſignificatam. Sic Iſaias c. 11. cum de Meſſia ſub floris Symbolo vaticinatus eſſet, vt Hieronymus interpretatur: *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet*: ſubdidit: *& requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ, & intellectus; ſpiritus conſilii, & fortitudinis; ſpiritus ſcientiæ, & pietatis. Et replebit eum ſpiritus timoris Domini. Non ſecundùm viſionem oculorum iudicabit; neque ſecundùm auditum aurium arguet: ſed iudicabit in iuſtitia pauperes, &c.* Quæ omnia, vt patet, non Symbolo ſignificanti, nempe flori; ſed Chriſto Domino per tale Symbolum ſignificato conueniunt. Sic etiam Nahum c. 3. cum de Niniue verba, tamquam de meretrice dixiſſet: *Et reuelabo pudenda tua in facie tua.* tranſit deinde ad ciuitatem antea ſub meretricis Symbolo ſignificatam dicens: *Et erit omnis, qui viderit te, reſiliet à te, & dicet: Vaſtata eſt Niniue.* Similiter hic Dominus cum ſpiritualem ablutionem corporalis ablutionis Symbolo ſignificaſſet; deindè ad immediatè loquendum de ſpirituali ablutione tranſit dicens: *Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet*: hoc eſt, qui per diuinam gratiam à peccati ſordibus ablutus eſt; qualis es tu, Petre, cum tuis coapoſtolis, Iuda excepto; non indiget, niſi vt pedum ſordes lauet. Quæ autem ſint pedum ſordes intelligimus ex Pſ. 48. vbi ad ſenſum negatiuum faciendum, legendum eſt cum interrogatione iuxta Baſilium: *Cur timebo in die mala? Iniquitas calcanei mei circundabit me?* Calcanei iniquitas iuxta Remigium eſt carnalis infirmitas adhærens terræ; propter quam difficillimè vitari poteſt aliqua ambitio, vana gloria, & ſimilia leuiora peccata. In huiuſmodi ſordes mox incurſuri erant Apoſtoli; de quibus poſt vltimam hanc cænam Lucas ait: *Facta eſt contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe maior?* Quomodo autem tales ambitionis ſordes abſtergendæ eſſent, ſuæ humili-

Peccata leuiora pedũ ſordibus ſignificantur. — Lucæ 22. 23.

Calcanei iniquitas; nimia ſui fiducia.

tatis exemplo diſcipulorum pedes abluendo Dominus docuit. Præterea, quia humani corporis pondus ſupra calcaneum maximè nititur; iniquitas calcanei iuxta Treuetum eſt nimia, & mala fiducia, in qua homo innititur. Quare ibi ſubditur: *Qui confidunt in virtute ſua.* In hanc calcanei iniquitatem, malamque fiduciam vnà cum Petro incurſuri mox etiam Apoſtoli erant teſte Matthæo c. 26. *Reſpondens Petrus ait illi: Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego numquam ſcandalizabor. Etiam ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes diſcipuli dixerunt.* Sed poſtea malam huiuſmodi fiduciam experti *diſcipuli omnes relicto eo fugerunt.* Vt autem à culpa reſipiſcerent, eorum pedes antea Dominus abluere voluit; vt talis beneficentiæ, eorum vnuſquiſque memor, dicere poſtea Domino potuerit: *Miſerere mei ſecundùm eloquium tuum. Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in teſtimonia tua.* Pſal. 118. 58. 59.

Matth. 26.

65. Porrò in vltimis illis Domini verbis: *Sed eſt mundus totus*: vel ſupplenda eſt particula *ſic*: ſcilicet qui lotus eſt, ablutis inſuper pedibus, ſic eſt mundus totus. Vel ſi particula *ſic*, non ſubintelligatur; ſenſus eſt de munditie neceſſaria ad diuinam gratiam, & amicitiam; ad quam pedum munditiеs, hoc eſt à leuioribus culpis expurgatio neceſſaria non eſt: & in tali ſenſu, qui lotus eſt, licet indigeat pedum ablutione, adhuc mundus totus dici poteſt.

Et vos mundi eſtis, ſed non omnes. Sciebat enim quiſnam eſſet, qui traderet eum; propterea dixit: Non eſtis mundi omnes.

66. VT Iudam à proditionis ſcelere reuocaret, talis ſceleris machinationem ſibi notam eſſe non ſemel Iuda ipſo audiente Dominus indicauit. Occluſas tamen diuinis vocibus aures Iudas habere voluit. *Sepi aures tuas ſpinis: linguam nequam noli audire*, monuit ſapiens. Spinis quidem aures ſepſerat Iudas; id tamen, ne diuinam vocem audiret. *Quis mihi vnquam crederet, ſi ſpinas diuitias interpretari voluiſſem; maximè cum illæ pungant, iſtæ delectent. Et tamen ſpinæ ſunt*, ait Gregor. Huiuſmodi ſpinis ex auaritiæ affectu ſuas aures ſepſerat Iudas, ne diuina vox ad reſipiſcentiam vocans per aures in eius cor intimè penetraret. Meritò ergo perfidus Iudas proditor in Gehenna nunc *exardeſcit ſicut ignis in ſpinis.*

Iudas quibus ſpinis aures ſepſit, ne Domini vocem audiret.
Eccli. 28. 29.
Hom. 15 in Euang.
Diuitiæ ſpinæ ſunt aures diuinæ voci obturantes.
Pſ. 117. 12.

Poſtquam ergo lauit pedes eorum, accepit veſtimenta ſua. & cum recubuiſſet iterum, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me, Magiſter, & Domine: & bene dicitis; ſum etenim.

67. M*Agiſter veſter vnus eſt Chriſtus*, Matth. 23. dicitur. Vbi S. Paſchaſius ait: *Chriſtus, licet multi doceant, vnus eſt magiſter omnium: qui omnes homines intus non artificioſe, ſed naturaliter docet. Vnde Dauid ait: Beatus homo, quem tu erudieris, Domine; & de lege tua docueris eum.* Cœleſtem hunc magiſtrum Thomas à Kempis ita alloquitur: *Taceant omnes Doctores; ſileant vniuerſæ creaturæ in conſpectu tuo: Tu mihi loquere ſolus.* Quare de magiſtris aliis ait: *Poſſunt quidem verba ſonare; ſed ſpiritum non conferunt: pulcherrimè dicunt; ſed te tacente, cor non accendunt: litteras tradunt, ſed tu ſenſum aperis: myſteria proferunt; ſed tu reſeras intellectum ſignatorum: mandata edicunt; ſed tu iuuas ad perficiendum: viam oſtendunt; ſed tu confortas ad ambulandum: illi foris tantùm agunt; ſed tu corda inſtruis, & illuminas: illi exterius rigant; ſed tu fœcunditatem donas: illi clamant verbis; ſed tu auditui intelligentiam tribuis.* Hinc non ab alio, quàm à cœleſti magiſtro veram ſapientiam expetendam eſſe Iacobus Apoſtolus monet: *Si quis veſtrûm indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter.* Huic magiſtro cum Dauide dicere debemus: *Da mihi intellectum, & diſcam mandata tua. Seruus tuus ſum ego; da mihi intellectum, vt ſciam teſtimonia tua.*

Cœleſtis magiſtri à magiſtris aliis diſcrimen.
Pſ. 93. 12.
Lib. 1. c. 3.
Lib. 3. c. 2.
Ep. c. 1.
Pſal. 118.

Si ergo ego laui pedes veſtros Dominus, & magiſter; Et vos debetis alter alterius lauare pedes.

68. EX his Domini verbis vſus apud pios fideles inualuit, vt aduenis Chriſtianis hoſpitio receptis, iiſque itineris labore feſſis pedes abluerentur. Hinc Apoſt. 1. ad Tim. c. 5. 10. cum de vidua eligenda, cui virgines, aliaſque mulieres ſimul viuentes bene inſtituendi cura demandanda foret, loqueretur; inter cætera illud exquiri voluit: *Si hoſpitio recepit; ſi ſanctorum*, hoc eſt Chriſtianorum peregre venientium *pedes lauit.* Quare ad hoc obſequium erga pios aduenas exhibendum hortatur Chryſoſtomus hom. 14. dicens: *Perge, quære, hoſpitio ſuſcipe, accede, tange ſacros pedes: longè honorabilius eſt illorum pedes, quàm aliorum caput attingere. Nam ſi ſtatuarum pedes plerique tenent, quòd effigiem habeant regiam, ne ſcilicet in vincula trahantur: tu illi, qui Chriſtum ipſum in ſe habet, pedes non tenebis, vt ſaluus fias? ſancti ſunt pedes, etiam ſi viles ſunt. At verò profanorum ne caput quidem honorabile.* Pii huius obſequii præmium ſanctæ humilitatis acquiſitio, vel confirmatio eſt. *Cum enim ad pedes fratrum inclinatur corpus, etiam corde ipſo vel excitatur, vel, ſi iam inerat confirmatur ipſius humilitatis affectus*, ait Auguſtinus tract. 58. in Ioannem. Similiter Ambroſ. *Volo & ego lauare pedes fratrum meorum; volo Domini implere mandatum. Voluit me non verecundari, non dedignoſci, quod ipſe prius fecit. Bonum miniſterium humilitatis; quia dum alienas ſordes lauo, meas abluo.*

Abluendi pedes obſequium erga Chriſtianos hoſpites commendatum.
Auguſtin. tract. 58. in Ioann. Ambroſ. lib. de Spiritu Sancto in prologo.

69. Præter externam pedum ablutionem, ad ſpirituales in proximis peccatorũ ſordes abluendas Domini verba transfert Cyprianus dicens: *Non erubeſcat ſeruus, ſi facere iubetur, quod prius fecit Dominus. Quoties igitur cohortamur puſillanimes; & his, qui Pharaoni in luto, & latere famulati ſunt, perſuademus, vt exeant de Ægypto: quoties cum infirmis infirmamur; & cum his, qui ſcandalum ferunt, vrimur: quoties cum afflictis gemimus; toties inhærens lutum peccatorum, quâ poſſumus ſollicitudine lauamus: non quod noſtra ablutio ex robis ſufficiat; niſi ad lauandum omni tempore nos pius magiſter accedat. In hoc ſe periculo fluctuantem laborans anima in Canticis Canticorum conqueritur: Laui, inquit, pedes meos, quomodo inquinabo illos? Quod ablutum eſt, timet iterum inquinare; ſed in via lutulenta vix aliquid ſolidum, vbi pedem figat, inuenit; & in quibus ſæpe prouoluta eſt, paludum inquinamenta formidat. Clementiſſime magiſter, neceſſe eſt, vt ipſe nos abluas: neque enim lauare nos poſſumus; ſed in omnibus, quæ agimus, indulgentiæ tuæ lauacro indigemus.*

Ser. de ablut. pedum.
Abluere peccatores à ſpiritualibus ſordibus commendatur.
Cap. 5.

Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.

Cap. 2. Chriſtus Dominus nobis in omnibus præluxit exemplo. Hic, & n. 71. & 75. Ser. 10. in Matth.

70. IN *omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum*, Titum monuit Apoſtolus. Talem ſe ſuis diſcipulis, & nobis omnibus Dominus exhibuit, benè noſcens, quàm ad perſuadendum in ipſo ſuaſore virtutis exemplum efficax foret. Hoc egregiè explicans Auguſtinus ait: *Dicit Dominus homini ægro: Bibe calicem tentationum, & tribulationum, vt ſaneris, & viuas. Et ne reſponderet ei languidus: Non poſſum, non fero, non bibo: prior bibit medicus ſanus, vt bibere non dubitaret ægrotus. Quid enim amarum eſt in tali poculo, quod ille prior non biberit? Si contumelia, prior audiuit, cum dæmones expelleret: Dæmonium habet, & quod in Beelzebub ejicit dæmonia. Si dolores amari ſunt; ligatus, flagellatus, crucifixus eſt. Si mors amara eſt, etiam mortuus eſt. Si genus mortis exhorreſcit infirmitas; nihil illo tempore fuit ignominioſius, quàm mors crucis.*

71. *Exurge Domine Deus, in præcepto, quod mandaſti; & Synagoga populorum circumdabit te,* aiebat Dauid Pſal. 7. S. Auguſt. Ruffinus, Remigius, Beda, & S. Thomas verba hæc de humilitatis mandato interpretantur. Bruno autem, & Richardus Pampolitanus de præcepto charitatis. Et ſenſus eſt: Exequere tu, Domine Deus, aſſumpta humana carne illud ipſum præceptum, quod aliis ſeruandum mandaſti: & ſtatim ingens populorum concurſus ad te imitandum, tibique obſequendum vndique te circundabit. Ideo Bernardus ait: *Fiducialiter ſequor te, Domine, quocumque; & ſecurè incedo viam mandatorum tuorum, ſciens quod per eam præceſſeris.*

Ser. 1. de omnibus ſanct.

72. *Ego ſum via, veritas, & vita*, Dominus dixit Ioan. 14. Vt via hæc, quæ ad cœleſtem patriam ducit, compendiaria foret, perfectæ ſanctitatis exemplar ſe nobis Dominus præſtitit. *Nam longum ad virtutem per præcepta; breue, & efficax per exempla iter eſt*: vt benè Seneca pronunciauit. *Socrates viam ad gloriam quaſi compendiariam dicebat eſſe; ſi quis ita ageret, vt qualis haberi vellet, talis eſſet.* Ideo ſi quis virtutis magiſtrum aliis exhibere ſe vult, virtute præditum ſe præſtet, oportet. *Facilis ad exhortandum ſit ratio, efficax adſuadendum: validiora ſunt tamen exempla, quàm verba; & plenius eſt opere docere, quàm voce*, ait S. Leo. Quare cum Iſaias c. 30. de Redemptore dixiſſet: *Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum*: præceptorem ſcilicet ſanctitatis exemplo prælucentem: ſtatim ſubdidit: *Hæc eſt via, ambulate in ea. Sequamur, Domine, te per te, ad te: quia tu es via, veritas, & vita: via in exemplo; veritas in promiſſo; vita in præmio*, ait Bernardus.

Ep. 108. Exemplo præire viam compendiariam efficit. Cic. 2. de officiis. Ser. de S. Laurentio. Ser. 2. de Aſcenſione.

73. De Chriſto Domino prædictum fuit à Dauide Pſal. 67. verſ. 34. *Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis.* Quid eſt dare voci vocem virtutis? Eſt doctrinæ addere exemplum; ita vt ea, quæ docentur, opere ab ipſo docente fieri videantur. Hinc Bernardus ad Baldurium Abbatem ſcribens ait: *Memento voci tuæ dare vocem virtutis. Vt opera tua verbis concinant; immo verba operibus: vt cures videlicet prius facere, quàm docere. Pulcherrimus ordo eſt, & ſaluberrimus; vt onus, quod portandum imponis, in portes prius, & ex te diſcas, qualiter oporteat alios moderari. Alioquin ſubſannabit te ſapiens, vtpote pigrum illum, cui la-*

Exempli vis præ verbis maxima. Ep. 201. Prou. 26. Ad Rom. 2.

A *bor ſit manum porrigere ad os. Arguet te & Apoſtolus dicens: Tu, qui alios doces, teipſum non doces: Sed & notaberis vitio Phariſæorum; qui alligant onera grauia, & importabilia, & imponunt ea in humeris hominum; digito autem ſuo nolunt ea mouere. Sermo quidem viuus, & efficax exemplum eſt operis: facilè facies ſuadibile, dum monſtras factibile, quod ſuadetur. Ergo in his duobus mandatis, verbi ſcilicet, atque exempli, ſummam tui officij ad conſcientiæ ſecuritatem pendere intellige.*

Matth. 23.

74. Alluſit ſupra Bernardus ad Salomonis ſententiam: *Abſcondit piger manum ſuam ſub aſcella; nec ad os ſuum applicat eam. Et laborat,* B *ſi ad os ſuum eam conuerterit.* Vbi Gregorius ait: *Deſidioſus quiſque prædicator nec hoc vult operari, quod dicit: manum enim ſuam ad os porrigere, eſt voci ſuæ opera concordare.* Quare idem Gregorius ad Fundenſem Epiſcopum ſcribens ait: *In tuis actibus plebi exempla benè viuendi exiſtant. Tua prædicatione, qui litteras neſciunt, quid diuinitus præcipiatur, agnoſcant. In Dei timore populum, quemadmodum viuere poſſit, tui mores inſtituant. Operibus exerce, quod ſubiectos doces, & prædicas. Actus tui in aliorum correptionem proficiant: in adiutorium ſibi, vitæ tuæ imitationem aſſumant: ſicque te in cunctis operibus exhibe, vt ſcriptum, conſcriptionemque te habeat quicumque aut negligit, aut non poteſt lectione for-* C *mari.* Vt talis ſit ſpiritualis magiſter, qualis à Gregorio expetitur; nempè viua Scriptura, in qua etiam rudes diuinam doctrinam expreſſam legere poſſint; oportet, vt *liber ſit ſcriptus intus, & foris*; qualem Ioannes Apoc. 5. vidit. Nimirum, vt virtutis, & ſanctitatis impreſſos characteres non in ore ſolùm, ſed etiam in corde habeat; vt inde foras efficacius prodeant.

Prou. 19. 24 & Prou. 26. 15. 12. Mor. c. 10. Lib. 2. Ep. 32. Opere, & ore à Prælato populus eſt ad ſalutem erudiendus. Prælatus liber ſit ſcriptus intus, & foris.

75. Eccleſiæ, hoc eſt ſuorum fidelium congregationi ſub Ieroſolymæ figura promiſit Deus Zach. 2. *Ego ero ei murus ignis in circuitu.* Quomodo Deus aſſumpta humana carne promiſſum hoc præſtiterit, explicat Gregorius dicens: *Vndique nobis Dominus, & per circuitum* D *murus eſt; quia vt nos perfectè cuſtodiret, omnia quæ docuit, oſtendit; ſicut ſcriptum eſt: Cœpit Ieſus facere, & docere. Quia enim nos vocare ad cœleſtem patriam venit; nimirum deſpicere nos bona tranſitoria docuit; & mala temporalia non timere. Vnde & opprobria deſpexit; iniurias pertulit; mortem non timuit; crucis patibulum non refugit: & cum eum voluiſſent rapere, & regem conſtituere, ſtatim fugit. Traditorem ſuum diutius pertulit; & ſibi ſalutanti dare oſculum non recuſauit. Poſt paſſionem quoque ſuam, de his qui ſe crucifixerant, ad fidei gratiam vocauit: donum pro iniquitate reddidit. Qui ergo nos exemplo ſuo de omnibus inſtruxit, murus nobis per circuitum, & vndique factus eſt.* Quare de myſtico hoc muro cum Ezechiel vaticinaretur: *Et ecce murus forinſecus in circuitu* E *domus vndique*: Subdidit: *Et in manu viri calamus. Calamus in manu viri eſſe dicitur; quia Chriſtus Ieſus hoc, quod ſcribi voluit, operando compleuit*, ait ibi Gregorius.

Chriſtus Dominus quomodo murus igneus in circuitu fidelibus fuerit, Hic, & n. ſequenti. Hom. 14 in Ezech. Cap. 40.

76. Ad idem ſignificandum non qualemcumque, ſed murum ignis ſuos erga fideles futurum ſe Dominus dixit. Ignis ita aliis lucet, vt in ſe ardeat; talis fuit Chriſtus Dominus ſanctitatis magiſter; taleſque Apoſtolicos viros eſſe præcipit: nimirum, vt dum alios cœleſti doctrina illuminant, ipſi in ſe ſpiritus feruore ardeant. Nam vt benè Benardus monet: *Eſt tantùm lucere vanum; tantùm ardere parum: ardere, &*

Ser. de S. Ioan. Bapt.

S. Baſilii vox tonitrus fuit, quia eius vita fulgur. Orat. 20. Matth. 5. 19.

A *lucere perfectum.* Talis fuit S. Baſilius, de quo Nazianzenus ait: *Baſilij vox erat tonitru, quia vita eius erat fulgur.* Efficaciter voce tonare poterat, cum eius vita cœleſti ſplendore fulguraret. Hinc meritò Baſilius Magni cognomen conſecutus legitur; cum Dominus dixerit: *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.* Similiter magni titulo ſanctus Domini præcurſor Angeli vaticinio eſt inſignitus: *Erit magnus coram Domino.* Fuit enim ex Domini teſtimonio ſanctiſſimæ vitæ exemplo, & cœleſtis doctrinæ prædicatione *Lucerna ardens, & lucens.* Vbi iuxta Bernardum Dominus *non ait lucens, & ardens; quia Ioannis ex feruore ſplendor, non feruor prodiit ex ſplendore. Sunt enim, qui non eò lucent, quia feruent; ſed magis feruent, vt lu*B*ceant. At iſti planè non feruent charitatis ſpiritu, ſed ſtudio vanitatis.*

Lucæ 1. 15. Ioa. 5. 35. Ser. de S. Ioan. Bapt.

Ignea lex in dextera quadruplicem rationem alios inſtruendi ſignificat.

77. Deut. 33. de Domino dicitur: *In dextera eius ignea lex.* Primò ſicut diuinus legiſlator non in ore, ſed in manu, ſuam habere legem dicitur: ita eam nobis non ore tantùm, ſed manu; nempe opere, & exemplo eſſe prædicandam docuit. Secundò non in qualibet manu, ſed in dextera, quæ eſt ad operandum promptior, & validior, legem habendam eſſe indicatur. Tertiò diuina lex ignea dicitur; eò quòd cœleſtis doctrinæ illuminatio ex charitatis ardore, feruentiſquè vitæ exemplo prouenire debeat. Quartò denique ideo dicitur ignea lex eſſe in Domini manu; quia *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt.* Sunt autem iu*C*ſti ſanctæ vitæ exemplo velùti viua Dei lex, aliis ad imitandum propoſita.

Sap. 3.

78. Eccleſiaſtici 45. de Moſe, & de quolibet iuſto dicitur, Deus *audiuit eum, & vocem ipſius.* Non ſolùm iuſti vox; ſed ipſe iuſtus cum ſanctè operatur, à Deo auditur: immò validius per opera, quàm per voces ad Deum clamatur. Quod dicitur reſpectu Dei, idem reſpectu hominum fieri debere dicendum eſt: vt non ſolùm voce, ſed opere, & exemplo audiendum, & imitandum ſe aliis exhibeat ſpiritualis vitæ magiſter, Chriſti Domini imitator. *Vita iubeat, lingua perſuadeat,* ait S. Athanaſius ad monachos. Quomodo ſanctæ vitæ exemplo obedientiam docue*D*rit Abraham, Iſaac patientiam, Iacob laborum tolerantiam, Ioſeph pudicitiam, Moſes manſuetudinem, Ioſue conſtantiam, Samuël benignitatem, Dauid miſericordiam, & humilitatem, pluribus oſtendit Gregorius in Ezech. lib. 2. hom. 15.

Vita exemplaris iubeat lingua, perſuadeat. Virtutis multiplicis exempla ſanctorum.

Galli intelligentia, cur à Iob celebretur. Gregorius Supra.

79. *Quis dedit gallo intelligentiam?* dicitur Iob 38. Vbi quæritur quæ tanta ſit gallo intelligentia, vt ea diuina voce celebretur? Reſpondet idem Gregorius: *Quia cum iam edere cantus parat, prius alas excutit, & ſemetipſum feriens vigilantiorem reddit. Quod patenter cernimus; ſi ſanctorum vitam vigilanter videmus. Ipſi quippe cum verbum prædicationis mouent, prius ſe in ſanctis actionibus exercent; ne in ſemetipſis torpentes opere, alios excitent voce: ſed ante ſe per ſublimia facta ex*E*cutiunt; & tunc ad bene agendum alios ſollicitos reddunt. Prius cogitationum alis ſeipſos feriunt; quia quidquid in ſe inutiliter torpet, ſollicita inueſtigatione deprehendunt, & diſtincta animaduerſione corrigunt. Prius ſua punire fletibus curant; & tunc, quæ aliorum ſunt, punienda denunciant. Prius ergo alis inſonant, quàm cantus mittant; quia antequam verba exhortationis proferant, omne, quod locuturi ſunt, operibus clamant: & cum perfectè in ſemetipſis vigilent, tunc dormientes alios ad vigilias vocant.* Gregorio conſonat ethnicus Poeta dicens: *Si vis me flere, dolendum eſt ante tibi.*

Horatius in arte

Tubæ argenteæ ductiles ſpiritualiũ magiſtrorum Symbolũ.

80. Num. 10. legitur: *Locutus eſt Dominus ad Moyſem dicens: Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare poſſis multitudinem.* Hæ tubæ, iuxta SS. Patres, ſpiritualis vitæ magiſtros myſticè ſignificant. Argenteæ autem, & ductiles hæ tubæ eſſe debent; argenteæ ob cœleſtis doctrinæ nitorem; ductiles ob mortificationis, & laboris tolerantiam; quam, antequam aliorum auribus inſonent, vitæ exemplo proferre debent: *Idcirco argenteæ fieri præcipiuntur,* ait Gregorius, vt *prædicatorum verba lucis nitore pateant; & auditorum mentes nulla ſui obſcuritate confundant. Idcircò autem ductiles; quia neceſſe eſt, vt hi, qui venturam vitam prædicant, tribulationum præſentium tunſionibus creſcant.* Ærumnarum tunſionibus, veluti mallei ictibus in ductiles tubas creuerunt Apoſtoli; & ideo *in omnem terram exiuit ſonus eorum; & in fines orbis terræ verba eorum.*

Supra. Pſ. 18. 15.

Eloquium Domini, non æri, ſed argento igne examinato, & à terræ ſordibus ſeptuplicter purgato ſimile ſit. Hic, & n. ſequent.

81. Quod diuina lex non verbo ſolùm, ſed immaculatæ ſimul vitæ exemplo docenda ſit, egregiè etiam ſignificauit Dauid Pſ. 11. dicens: *Eloquia Domini, eloquia caſta; eloquia pura* iuxta Hieronymum: *argentum igne examinatum, probatum terra, purgatum ſeptuplum.* Dicuntur diuina eloquia eſſe veluti argentum igne examinatum, & ſeptuplum purgatum; debent enim eloquia diuina ita proferri, vt ex ignito charita*C*tis ardore corde prodire videantur: vbi non ſemel, ſed ſeptuplum, hoc eſt ſæpius purgata nihil terrenum retineant; & propterea dicuntur eſſe veluti argentum probatum terræ, id eſt ſeparatum à terra, vt Hieronymus legit. Argentum gratum auribus ſonum reddere nequit, niſi prius per ignem purgata ærugine à ſordibus omnibus emundetur. Similiter ſpiritualis magiſter, vt ſua voce, cœleſtiquè eloquio benè auditorum auribus inſonet; prius ſpiritualibus ſordibus expurgatis, immaculatæ vitæ exemplo relucere debet. Eiiciuntur autem ſpirituales ſordes cœleſti charitatis igne; de quo Dominus dixit: *Ignem veni mittere in terram; & quid volo, niſi vt accendatur?* Eiiciuntur ſordes igne illo, quo incenſi pii *D* illi viatores cum Domino collocuti dixerunt: *Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via? Bonus ignis, qui calefacere nouit, neſcit exurere, niſi ſola peccata. Hoc igne illud morum, vel operum examinatur argentum. Hoc igne pretioſi illi lapides illuminantur; fœnum autem, & ſtipula conſumitur. Mundat ergo hic ignis animum, & conſumit errorem. Accende hunc primum ignem in mentibus tuis, vt Chriſti tibi lumen affulgeat:* ait Ambroſius. *Quid ſcoria ad argentum?* ait Auguſtinus Quid prauarum operationum exemplo ad Euangelicæ legis doctorem, qui verbo alios inſtruere debet? *Qui vitiorum bello ſubiacent, nequaquam per prædicationis vſum præeſſe magiſterio cæteris debent,* ait Gregorius.

Lucæ 12. 49. Lucæ 24. Ambroſ. in illud Pſ. 118. 140. Auguſt. l. 2. ad Creſconium c. 59. 21. Moral. c. 11.

1. ad Cor. 13.

E 82. Præterea argento, non æri, Dei eloquia comparantur: argentum enim ſi æruginoſum ſit, diſſonum ſonum reddit, vt diximus: æs autem licet æruginem contrahat, adhuc ſuum ſonum reddere poteſt. Ideo Apoſtolus ait. *Si charitatem non habuero, factus ſum velut æs ſonans.* Id eſt ſi per charitatis ardorem, prauarum operationum æruginem non reliquero, & ſic alios docuero; *factus ſum velut æs ſonans;* non vt *argentum ſeptuplum purgatum,* qualis miniſtra diuini eloquii lingua eſſe debet.

83. De Redemptore Matthæus Euangeliſta

Docet tamquam poteſtatem habens, qui verba operibus comprobat.

c. 7. *Erat docens, ſicut poteſtatem habens.* Dici poteſt hanc docendi poteſtatem, ſeù auctoritatem ſuis in verbis Chriſtum prætuliſſe, quia dicta miraculis confirmabat. Sed ad rem noſtram Grégor. huius in docédo poteſtatis rationé aliam reddit, dicens: *Quod diſcipulo Paulus ait: Præcipe hæc, & doce cum omni imperio: non dominationem potentiæ, ſed auctoritatem ſuadet vitæ. Cum imperio quippe docetur, quod prius agitur, quàm dicatur. Nam doctrinæ ſubtrahit fiduciam, quando conſcientia præpedit linguam. Non ergo ei poteſtatem elatæ locutionis, ſed bona fiduciam inſinuauit actionis. Vnde etiam de Domino ſcriptum eſt: Erat docens ſicut poteſtatem habens; non ſicut Scribæ, & Phariſæi. Singulariter namque, ac principaliter ſolus ex poteſtate bona locutus eſt, quia ex infirmitate mala nulla commiſit.*

Gregor. 2. Mor. c. 13. 1. ad Timot. c. 4 v. 11 & ad Titum c. 2. v. 15.

84. Exod. 28. Moſi præcepit Deus: *Facies veſtimenta ſancta Fratri tuo Aaron, & filijs eius; vt ſacerdotio fungantur mihi.* Quod cum Moſes Leuitic. 8. exequeretur, *Veſtiuit Pontificem, & deſuper humerale impoſuit; quod adſtringens cingulo aptauit Rationali, in quo erat Doctrina, ſeu manifeſtatio, & Veritas,* ideſt lapides, per quorum fulgorem manifeſtabatur ſacerdoti diuinum beneplacitum, ait Lyranus. *Non eſt ignorandum,* ait Theodoretus, *Dominum ſapientiſſimum per ſigna corporea ſtuduiſſe commodo eorum, qui craſſioris adhuc erant ingenij; nec ad ea, quæ intellectualia ſunt, peruenire poterant.* Sacerdotalium ergo veſtium myſtica ſignificatio erat; vt cum ſacerdos operum ſanctitate, & verborum ſapientia populum inſtruere deberet, vitæ ſanctitas verba præcederet. Superhumerale enim operationem, Rationale verò ſapientiam ſignificabat. *Ipſe ordo rerum, quàm ſanctus ſit, & quàm mirabilis intuere,* ait Origenes. *Non antea Rationale, & poſtea humerale; quia non antea ſapientia, quàm opera, ſed prius opera haberi debent, & poſtea quærendo ſapientia eſt. Tum deinde non antea manifeſtatio, quàm Rationale; quia non ante alios docere, quàm nos inſtructi, & rationabiles eſſe debemus. Super hæc autem ad iungitur veritas, quia veritas eſt ſumma ſapientia. Denique Propheta hunc eumdem ordinem ſeruat, cum dicit: Seminate vobis ad iuſtitiam, & metite fructum vitæ; illuminate vobis lumen ſcientiæ. Vides quomodo non dicit primò. Illuminate vobis lumen ſcientiæ; ſed primò: Seminate vobis ad iuſtitiam. Et non ſufficit ſeminare; ſed metite, inquit, fructum vitæ; vt poſt hæc poſſitis implere quod ſequitur: Illuminate vobis lumen ſcientiæ.*

Iuxta 70.

In Ex. 28. v. 60.

Sacerdotis veſtes bona opera præcedere, verba deinde ſubſequi debere indicabant.

Hom. 6 in Leuit.

Oſeæ c. 10. iuxta 70.

85. Ad idem ſignificandum; quod ſcilicet, ſicut ſuo nos Dominus exemplo docuit; ita Apoſtolici viri ſuo alios exemplo docere debent; ita vt vnuſquiſque cum Apoſtolo dicere poſſit: *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti:* Exodi 28. Moſi præcepit Deus: *Stringatur Rationale annulis ſuis cum annulis ſuper humeralis vitta hyacinthina; vt à ſe inuicem Rationale, & ſuperhumerale nequeant ſeparari. Portabitque Aaron nomina filiorum Iſrael in Rationali iudicij ſuper pectus ſuum.* Vbi notandum eſt primo, arctum nexum inter ſuperhumerale ſignificans opera, & Rationale iudicii ſignificans ſermonem, eſſe debere: Rationale iudicii ſignificans ſermonem eſſe debere. Rationali enim indutus ſacerdos, Dei ſententiam, & oraculum populo enunciabat; ideoque Rationale iudicii dictum eſt. 2. vt notat Gregorius: *Diuina voce præcipitur, vt in Aaron pectore Rationale iudicij vittis ligantibus imprimatur; quatenus ſacerdotale cor nequaquam cogitationes fluxæ poſſideant; ſed ratio ſola conſtringat; ne indiſcretum quid, vel inutile cogitet; qui ad exeplum conſtitutus, ex grauitate vitæ ſemper alijs debet oſtendere quantùm in pectore rationem portet. In quo etiam Rationali vigilanter adiungitur, vt duodecim nomina Patriarcharum deſcribantur: adſcriptos etenim Patres ſemper in pectore ferre, eſt antiquorum vitam ſine intermiſſione cogitare. Nam tunc ſacerdos irreprehenſibiliter graditur, cum exempla Patrum præcedentium indeſinenter intuetur; cum Sanctorum veſtigia ſine ceſſatione conſiderat; & conſiderationes illicitas deprimit, ne extra ordinis limitem operis pedem tendat.* Similiter Beda ait: *Tres ob cauſas Aaron nomina Patriarcharum inter ſacrificia ſemper in humeris, ſicut & in pectore portabat; videlicet, vt ipſe fidem, vitamque Patriarcharum meminiſſet imitari: vt duodecim tribuum, quæ de his natæ ſunt, orationibus, & ſacrificijs memor exiſteret. vt ipſe populus ſcripta in veſte præſulis ſui Patrum nomina videns, curaret ſedulò, ne ab illorum meritis deſciſcens ad errorum confugia declinaret.*

1 ad Cor. 11.

Rationale cum ſuperhumerali adſtringendum verba bonis operibus ſocianda indicabat.

Gregor. 2. par paſt. c. 2. & lib. 1. Ep. 24.

Beda de Templo c. 4.

Sacerdos triplici ex cauſa duodecim Patriarcharum nomina in pectore geſtabat.

86. Ad idem ſignificandum citato Exodi loco num. 31. 32. 33. de ſacerdotis veſte etiam præcipitur: *Facies & tunicam ſuperhumeralis totam hyacinthinam: deorſum ad pedes eiuſdem tunicæ per circuitum quaſi mala punica facies miſſis in medio tintinnabulis.* Primò tunica hæc hyacinthina, nempe cœrulei coloris erat; vt ſacerdos ſe cœleſti colore indutum intuens, animum ad cœleſtia ſubleuaret iuxtà Theodoretum. Secundò ab extrema veſtis huius ora tintinnabula pendebant: nam, vt Hieronymus ait: *Tanta debet eſſe ſcientia, & eruditio Pontificis Dei; vt & greſſus, & motus, & vniuerſa vocalia ſint: veritatem mente concipiat, & toto eam habitu reſonet, & ornatu; vt quidquid agit, quidquid loquitur, doctrina ſit populorum: abſque tintinnabulis enim, & diuerſis coloribus, & gemmis, floribuſque virtutum nec ſancta ingredi poteſt, nec nomen Antiſtitis poſſidere.* Similiter Gregorius 2. p. paſtor. c. 4. & lib. 1. Ep. 24. ait: *Aptè tintinnabula veſtimentis illis deſcribuntur inſerta. Veſtimenta etenim ſacerdotis quid aliud, quam recta opera debemus accipere, Propheta atteſtante, qui ait: Sacerdotes tui induant iuſtitiam? Veſtimentis itaque illis tintinnabula inhærent; vt vitæ viam cum linguæ ſonitu ipſa quoque bona opera clament ſacerdotis.*

Sacerdotis tunica cur hyacinthina: & in extrema ora tintinnabula, & mala punica habebat. Hic, & n. ſequenti.

Pſal. 131.

87. Porò in ſacerdotali veſte mala punica iuxta Bedam multifariam virtutum operationem vno charitatis munimine tectam deſignantia tintinnabulis coniungebantur; vt myſticè ſignificaretur, neque ſacerdotis opera à linguæ ſonitu diſſentire; neque linguæ ſonitum ab eiuſdem operibus diſcordem vmquam eſſe debere. Plura in hanc ſententiam diſſerit Hieron. Ep. ad Fabiolam de veſte ſacerdotis.

in Exod.

88 *In lingua ſapientia dignoſcitur, & ſenſus, & ſcientia, & doctrina in verbo ſenſati,* ait Eccleſiaſticus: ſubdit deinde: *Et firmamentum in operibus iuſtitiæ. Quia doctrina bona confirmatur per opera bona docentis,* ait Lyranus. Hinc ſalutare monitum immediatè poſt addit Sapiens: *Non contradicas verbo veritatis.* Quod monitum tum ad docentem, tum ad audientem dirigitur. Ad docentem ſcilicet, ne veræ doctrinæ, quam verbis docet, operibus contradicat. *Ne exemplo deſtruas verbum,* ait Primaſius. Similiter Hieronymus Ep. 2 ad Nepotianum: *Non confundant opera tua ſermonem tuum; vt cum in Eccleſia loqueris, tacitus quilibet reſpondeat: Cur ergo hæc, quæ dicis, ipſe non facis? Delicatus magiſter eſt, qui pleno*

Cap. 4. 24.

Bene docens & male operans veritatis verbo contradicit.

In Ep. ad Titum c. 2.

ventre de ieiunils diſputat. Accuſare auaritiam latro poteſt. Sacerdotis Chriſti os, mens, manuſquè concordent. Similiter Gregorius in c. 28. Iob ſub finem: *Lex eſt prædicatoribus poſita, vt impleant, quod loquendo ſuadere feſtinant. Nam loquendi auctoritas perditur, quando vox opere non adiuuatur. Illa vox cor audientis penetrat, quæ hoc, quod ſonuerit, opere confirmat.* Caſſiodorus lib. 11. Ep. 8. *Non poteſt auctoritatem habere ſermo, qui non iuuatur exemplo; dum iniquum ſit bona præcipere, & talia non feciſſe.* Idem lib. 5. Ep. 21. *Age, ne tua tibi objciatur oratio; quia pondus eſt pudoris grauiſſimi propria voce conuinci.*

Paſcua fidelibus danda ſunt bona opera verbis aſſociata.

89 De fidelium grege Dominus ait Ioan. 10. 9. *Ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet.* Quæ ſint hæc paſcua optimè ſic explicat Gregor. 1. p. paſt. c. 3. *Sit paſtor operatione præcipuus, & vitæ viam ſubditis viuendo denunciet: & grex, qui paſtoris vocem, moreſquè ſequitur, per exempla melius, quàm per verba gradiatur. Illa vox libentius auditorum corda penetrat, quam dicentis vita commendat: & optima ouium paſcua ſunt exempla paſtoris.* Hæc ſancti exempli paſcua, ſiue domi inſpiciatur, ſiuè foras prodeat, ſuo exhibere gregi Apoſtolicus paſtor debet: ideo de eius grege dicitur: *Ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet.* Hinc ei, qui aliis præeſt, rectè apud Caſſiodorum lib. 11. Ep. 6. dicitur: *Latere non poteſt, quod intra cancellos egeris: tenes quippe lucidas fores, clauſtra patentia: & quamuis ſtudoſe claudas, neceſſe eſt, vt te cunctis aperias; nam ſi foris ſteteris, meis emendaris obtutibus; ſi intro ingrediaris, obſeruantium non potes declinare conſpectus. Vndique conſpiceris, qui in illa claritate verſaris.*

Prælatus domi, foriſque bono exemplo prælucat. Prælatus vbique intuentium oculis ſubiectus.

90. Rurſus cum citatus Eccleſiaſticus ait: *Non contradicas verbo veritatis;* tale monitum dirigitur etiam ad audientem; ne ſanæ doctrinæ operibus confirmatæ contradicens, ſe planè rationis expertem oſtendat. Nam, vt benè Chryſoſtomus ait: *Hæc eſt ratiocinatio, cui contradici non poteſt, quæ fit per facta.* Similiter Auguſtinus ait: *Vt obedienter audiatur concionator, quantacumque granditate dictionis maius pondus habet vita dicentis.* Cum diuinam legem ab hominibus pluribus non ſeruari Dauid tactus dolore cordis intrinſecus cerneret; vt eos ad ſalutem reuocaret, non tam ad verba, quàm ad opera confugiendum eſſe dixit: *Tempus faciendi, Domine; diſſipauerunt legem tuam.* Tempus faciendi dixit, non loquendi; vt boni exempli efficacitatem maiorem præ verbis oſtenderet.

Prædicatoris vitæ, quàm vocis efficacitas maior. *Hom. 3. in 1. ad Cor. Lib. 4. de doctrina Chriſtiana cap. 27. Pſal. 118. 126.*

9.. Paulus Apoſtolus ad Timoth. ſcribens ait: *Exemplum eſto fidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, & caſtitate.* Et ad Titum c. 2. *In omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate.* Et Apoſt. Petrus Ep. 1. c. 5. Eccleſiarum paſtorem ſui gregis formam eſſe debere monet. His omnibus in locis pro forma, vel exemplo in Græco textu ſatis aptè legitur *typus*. Similiter 1. ad Theſſalon. c. 1. vbi dicitur: *Vos imitatores noſtri facti eſtis, & Domini, ita vt facti ſitis forma credentibus.* Græcè legitur: *Facti ſitis typi.* Cum enim ad imaginem aliquam imprimendam vtimur typis, eam ſimul tota non per partes imprimitur: Contra verò ſi ad eamdem deſcribendam calamum, vel linguam quaſi calamum adhibeamus, ſucceſſiua temporis mora opus eſt. Similiter vitæ ſanctitas veluti typis vtens, virtutum imaginem animis imprimit; quam profectò imaginem minus efficaciter, & longo temporis interuallo auditoribus lingua repræſentaret. Cum igitur ad imitandum veluti ſanctitatis typus, & exemplar Apoſtolicus vir aliis conſtituatur, hinc benè eum monet Hieronymum: *In te omnium oculi diriguntur; domus tua, & conuerſatio tua, quaſi in ſpecula conſtituta, magiſtra eſt publicæ diſciplinæ; quidquid feceris, id ſibi omnes faciendum putant. Caue, ne committas, quod, qui reprehendere volunt, dignè laboraſſe videantur; aut qui imitari, cogantur delinquere.* Ideo Apoſtolus cum ad Corint. ſcribens dixiſſet: *Imitatores mei eſtote:* ſubditur: *Sicut & ego Chriſti.* Qui enim aliis imitandus proponitur, prius ipſe vitæ ſanctitate Chriſti Domini imitator eſſe debet. Ideo S. Dionyſius Areopagita Sacerdotes, qui populo prælucere debent exemplo, inſtar pellucidi cryſtalli ſolari luci expoſiti eſſe debere dixit: ſicut enim Cryſtallum, vt in proxima loca incidentes ſolis radios reflectat, eos in ſe recipit: ita ſacerdotes ſanctitatis lucem præhabere debent, vt eam poſtea in proximos diffundant. Citata ad Timoth. Epiſtola cum dixiſſet Apoſtolus: *Exemplum eſto fidelium in verbo;* vt verbum, quo alii inſtruuntur, efficax ſit, loquentis ſanctitate, vitæquè irreprehenſibilis exemplo eſſe comprobandum ſignificauit Apoſtolus ſubdens: *Attende tibi: hoc enim faciens, & te ipſum ſaluum facies, & eos qui te audiunt.* Hinc benè S. Bernardus ad Eugenium Pontificem ſcribens ait: *Quatuor tibi conſideranda ſunt: te, quæ ſub te, quæ circa te, quæ ſupra te. A te tua conſideratio inchoet, ne fruſtra extendaris in alia, te neglecto. Quid tibi prodeſt, ſi vniuerſum mundum lucreris, te vnum perdens? Et ſi ſapiens ſis, deeſt tibi ad ſapientiam, ſi tibi non fueris. Quantùm verò? Vt quidem ſenſerim ego, totum. Noueris licet omnia myſteria; noueris lata terræ, alta cœli, profunda maris; ſi te neſcieris, eris ſimilis ædificanti ſine fundamento, ruinam, non ſtructuram faciens. Quidquid extruxeris extra te, erit inſtar congeſti pulueris ventis obnoxium.*

Tipis, quàm calamo imago celeriùs exprimitur. Calamus lingua eſt, typus vitæ exemplum.

Hieron. in epitaphio ad Nepotianũ.

1 ad Cor. c. 4. & c. 11. Sacerdos inſtar pellucidi Cryſtalli populo ſit.

Bern. lib 1. de Conſideratione. Prælatus ſe, quæ ſub ſe, circa ſe, ſupra ſe, conſiderare debet.

92. In Cantic. c. 6. ait Lyranus: *Tribus Iudæ, ſecundum omnes Doctores Hebræos, & Latinos, meruit dignitatem regiam in tranſitu maris rubri. Nam aliis tribubus formidantibus Moyſen ſequi per mare diuiſum; tribus Iudæ, cuius Princeps erat Aminadab, ſecuta eſt Moyſen, & aliis conſtantiæ dedit exemplum.* Ideo Eccleſiæ Chriſti ſponſæ vox illa eſt: *Anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab.* Vnuſquiſque enim in ſancta Eccleſia aſtor conſtitutus vehementer turbari, ac timere debet; ne, quia aliis ipſe ad Dei ductum in Promiſſionis terram, hoc eſt in cœleſtem patriam ſequendum exemplo non præeat; fidelium populum ipſi commiſſum à Pharaonis, hoc eſt diaboli tyrannide non liberet.

Tribus Iudæ, quia tribubus aliis in tranſitu maris rubri exemplo præluxit, Principatum meruit. *Cant. 6.* Prælato eſt valde timẽdum, ſi aliis exẽplo non præeat.

93. Ad extremum accuratè notandum eſt, ſicut valdè meritorium, & commendabile eſt bonorum operum exemplo alios ad ſanctæ vitæ imitationem allicere; ita valdè demeritorium, & damnabile eſſe aliis peccandi exemplum prauis operibus exhibere. Patet hoc Ioan. 18. 22. vbi legitur: *Vnus adſiſtens miniſtrorum dedit alapam Ieſu. Reſpondit ei Ieſus: Si male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo; ſi autem benè quid me cædis?* Vbi quæritur cur Dominus queſtus ſit de hac alapa; cum de eo vaticinatus ſit Ieremias Thr. 3. *Ponet in puluere os ſuum: dabit percutienti ſe maxillam?* Quod Theodoretus explicans ait: *Ita tacebit, ac ſi os terra oppletum haberet.*

Quod quidem ſilentium, cum ab aliis ſæpius alapis cæderetur, patientiſſimè ſeruauit, vt habetur Ioan. 19. *Veniebant ad eum, & dicebant: Aue Rex Iudaeorum, & dabant ei alapas.* Et Matth. 26. verſ. 67. *Colaphis eum ceciderunt: alii autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes: Propheti-za nobis, Chriſte, quis eſt, qui té percuſſit?* Reſpondetur, impium illum miniſtrum, cùm primus auſus fuerit diuinam Redemptoris faciem alapa percutere, cæteris ſacrilegum percutiendi Dominum exemplum præbuiſſe; & propterea eum potius, vt maximè damnabilem, quàm alios, ſacrilegi ſceleris Dominum arguere voluiſſe.

Prauum exemplum quàm nociuum, & damnabile. Chriſtus cur contra miniſtrum alapa eum ſ[...]timò cædentem, & non contra alios eum percutientes queſtus fuit.

94. Alio ex capite, qui aliorum prauum exemplum ſequuntur, Dei indignationem, & A grauius ſupplicium timere debent. Nam apud Danielem legimus Baltaſſarem Aſſyriorum regem, ſua ob ſcelera regno priuatum, ſtatim repentina morte punitum fuiſſe; contra verò eius patrem Nabuchodonoſorem poſt ſuorum ſcelerum datas pœnas, regno fuiſſe reſtitutum. Reſpondet ad id Theodoretus: *Nabuchodonoſor alterum impietatis pœnas luiſſe non conſpexerat; idcirco dignum venia iuſto Dei iudicio exiſtimatum: Sed Baltaſſar ſummum patris ſupplicium ſuſpicatus, nihil inde percepit vtilitatis. Iure ergo iuſtus iudex illi definito tempore ſupplicium præſcripſit; iſtum autem nulla venia dignum cenſuit.* Qui igitur aliorum prauum exemplum ſunt imitati, aliis inflictas pœnas conſiderantes, quantocyus reſipiſcentes ad pœnitentiam reuocentur.

Nabuchodonoſor cur pœnitentiæ tempus habuit, regnoque eſt reſtitutus, Baltaſſar verò regno priuatus, & morte punitus.

Plura de prauo, bonoque exemplo dicta ſunt feria 3. poſt Dom. 2. in illa de Phariſæis verba: *Dicunt, & non faciunt.*

INDEX
RERVM ET VERBORVM.

Primus numerus Feriam, ſecundus Dominicam, tertius marginalem numerum indicat.

A

ABELIS ſacrificium quo inditio ſibi gratum Deus oſtendit? Fer. 6. Dom. 4. 122.
Ablactatio pueri Iſaac conuiuio eſt celebrata. Fer. 5. Dom. paſſ. 2.
Ablutio Diſcipulorum pedum an poſt cænam legalem, an poſt communem fuerit? Fer. 5. maioris hebdomadæ. 29. & ſequentibus.
Ablutio pedum proximè Euchariſtiæ inſtitutionem præceſſit. Fer. 5. maioris hebd. 32.
Abluti à Domino Apoſtolorum pedes quam dignitatem, quot gratias conſecuti ſunt. Fer. 5. maioris hebdomad. 44. & ſequentibus.
Ablutis à Domino Apoſtolorum pedibus, fidelium opes ſubiiciendæ erant. Fer. 5. maioris hebd. 43.
Abluendi pedes obſequium erga Chriſtianos hoſpites commendatur. Fer. 5. maioris hebd. 68.
Abluere peccatores à ſpiritualibus ſordibus commendatur. Fer. 5. maioris hebd. 69.
Abraham domeſticos, & hoſpites in remotum locum ad orandum ducebat. Dom. 4. 6.
Abraham per reuelationem futurum incarnationis myſterium nouit. Dom. paſſ. 81.
Abraham Simeonis manibus Chriſtum amplexus eſt. Dom. 83.
Abraham erga hoſpites eximia Charitas. Fer. 5. Dom. paſſ. 100.
Abſalom erga parentem impius, filium nullum ſuperſtitem habuit. Fer. 4. Dom. 3. 25.
Abſalom quomodo in Hebron, vbi Domini Tabernaculum non erat, ſacrificare ſe velle Dauidi dixerit. Fer. 6. Dom. 3. 96. & ſequentibus.
Abſalomi in parentem impii exitium. Fer. 4. Dom. 3. 11.
Abſolomi erga parentem impii perpetua infamia Fer. 4. Dom. 3. 26.
Abſtractum ponitur pro concreto. Fer. 3. Dom. 3. 37. & Fer. 6. Dom. 3. 95.
Abulenſis ſententia de litterali ſenſu refellitur. Fer. 6. Dom. paſſ. 12.
Accipi dicitur aliquid, non ſolùm cum primò habetur; ſed cum primò eius vſus manifeſtatur. Sabbato poſt. Dom. paſſ. 85.
Accipitrum erga prolem bona ſeueritas. Fer. 4. Dom. 3. 46.
Actiuam vitam erga proximorum auxilium contemplatiua ſubſequi debet Fer. 2. maioris hebdomadæ 15.
Adam, & Euangelicus cæcus natus apertis eorum oculis non noſci videntur, ſed diuerſimodè. Fer. 4. Dom. 4. 39.
Adam poſt præuaricationem reſipiſcens æternam ſalutem conſecutus eſt. Fer. 5. Dom. 4. 41.
Adam Feria ſexta peccauit. Fer. 4. Dom. paſſ. 41.
Adamum ſuper in Caluariæ monte ſepultum Domini ſanguis fluens, ei reſurgendi vim communicauit. Fer. 5. Dom. 4. 34.
Adamas ſoli expoſitus verusne ſit, an falſus dignoſcitur. Sab. poſt. Dom. 4. 12.
Adamas in manu Domini quid ſignificet. Sab. poſt. Dom. 4. 12.
Aduerſitates patienter toleratæ cœli aditum aperiunt. Sab. poſt Dom. paſſ. 47. & ſequentibus.
Aduerſitates patienter toleratæ in cœleſti Patria magni æſtimatur; cum exteræ, & peregrinæ merces ibi ſint. Sab. poſt. Dom. paſſ. 51. & 60.
Aduerſitates pro Deo toleratæ maximè in Dei gloriam redundant. Sabb. poſt Dom. paſſ. 64.
Adulter idololatra quodammodo peior. Fer. 4. Dom. 3. 88.
Adulter cur viperæ ſimilis? Fer. 4. Dom. 3. 90.
Adulter, & homicida eſſe quis poteſt; etiam ſi effectus non ſequatur. Fer. 4. Dom. 3. 91.
Adulteri Supplicia, & Cruciatus. Fer. 4. Dom. 3. 90.
Adulteri pœna apud Ægyptios. Sabb. poſt Dom. 3. 7.
Adultero vtrumque oculum Locrenſes eruebant. Sab. poſt Dom. 3. 8.
Adultera cum accuſaretur, cur Dominus ſe iterum inclinauit; & quid in terra ſcripſerit? Sab. poſt Dom. 3. 19.
Adultera cur diſcedentibus accuſatoribus non ſtatim diſceſſit? Sab. poſt Dom. 3. 23.
Adultera naribus, & auribus mutilanda. Fer. 2. Dom. 4. 32.
Adulteræ cur apud Ægyptios natus amputabatur? Sab. poſt Dom. 3. 7.
Adulteræ crimen cur feſtucæ, cur Phariſæorum accuſantium iniquitas trabi comparatur? Sab. poſt Dom. 3. 14. & ſequentibus.
Adulteræ culpam cur Dominus in terra ſcripſerit. Sab. poſt. Dom. 3. 16.
Adulteram adducentes cur non etiam adulterum Phariſæi adduxerint? Sab. poſt. Dom. 3. 3.
Adulterium homicidio deterius. Fer. 4. Dom. 3. 88.
Ædificare domum opes augere ſignificat. Fer. 4. Dom. 3. 24.
Ædificia magnifica excitantes, mortalis vitæ breuitatem non noſcere videntur. Fer. 5. Dom. 4. 17.

Ægypti

Ægypti dominium à Ioſepho obtinendum cur ei per manipulum præſignificatum fuit? Dom. paſſ. 57.
Ægyptii impie, & ridicule cæpas, & porros, vt deos venerabantur. Dom. paſſ. 52.
Ægyptii bouem, quem ſub Apis nomine vt Deum colebant, cur Nili aqua non potabant. Fer. 5. Dom. paſſ. 11.
Æliorum ciuium Romanorum mira concordia. Fer. 3. Dom. 3. 59.
Æterni Patris de Chriſto teſtimonia. Sab. poſt Dom. 4. 37. & ſequentibus.
Æternitas quid ſit. Dom. paſſ. 85.
Æmulatio cur inferno igni tribuatur. Fer. 6. Dom. 3. 87.
Æthiopia Gentilitatem ſignificat. Domin. paſſ. 83.
Agathon triennium in ore lapidem tulit ad ſilentium ſeruandum. Fer. 6. Dom. 4. 85.
Ageſilaus, & Acrotatus parentibus praua mandantibus laudabiliter non obtemperarant. Fer. 4. Dom. 5. 30.
Agnus cœleſtis myſtice nos ſuo vellere veſtit. Dom. paſſ. 49.
Agni nigri, vel albi naſcuntur, ſi arietis lingua nigredinem, vel candorem habeat. Fer. 4. Dom. 3. 37.
Agrippa ſitiens, & à Thaamaſto aquam accipiens, quo præmio eum affecerit? Fer. 6. Dom. 3. 21.
Agrippæ Regi ex eadem volucri prius regni, deinde mortis præſagium fuit. Fer. 5. Dom. 4. 19.
Alconis ſagittarii mira iaculandi peritia. Sabb. poſt Dom. paſſ. 42.
Alexander Macedo pædagi vitia contraxit. Fer. 4. Dom. 3. 39.
Alexandri Macedonis inexplebilis dominandi cupiditas. Dom. paſſ. 51.
Alphæus binominis fuit; ideoque Cleophas etiam dictus. Fer. 3. Dom. paſſ. 18. & ſequentibus.
Ambitio cur flammæ comparatur. Fer. 6. Dom. 3. 77.
Ambitio igni comparata, amaris lacrymis eſt reſtinguenda. Fer. 6. Dom. 3. 77.
Ambitio eſt Diaboli imitatio, & veneratio. Dom. paſſ. 22. & ſeq.
Ambitionis eſt incredulitas comes. Fer. 3. Dom. paſſ. 26.
Ambitionis mala. Fer. 3. Dom. paſſ. 16.
Ambitioſi ob mundanos honores valde cruciantur. Dom. paſſ. 61.
Ambulandi modi quinque, poſt Dominum, cum Domino, ante Dominum, à Domino, contra Dominum. Sab. poſt. paſſ. 120.
Ambulant vlterius alii, alii in via remanent, alii retro redeunt, alii deuiant. Sab. poſt. Dom. paſſ. 120.
Amen quid ſignificet? Dom. paſſ. 31. & ſequentibus.
Amicitiæ vtilitates. Fer. 6. Dom. 4. 20.
Amor animæ immoderatus, eſt in animã odium. Sab. poſt Dom. paſſ. 25. & ſequentib.
Amoris ſedem non tam in corde, quàm in vberibus Hebræi reponebant. Fer. 5. Dom. paſſ. 104.
Amorem malum erga ſe ipſum peccator habet; contra verò bonum odium iuſtus. Sab. poſt Dom. paſſ. 41.
Ananias, & Sapphira venialiter peccarunt iuxta B. Petrum Damiani. Fer. 2. mai. hebdom. 55.
Andreas Apoſtolus Domini primogenitus. Sabb. poſt Dom. paſſ. 11.
Angelus repræſentans Dei filium, cur cum Abrahamo remanſit, abeuntibus duobus Angelis ad Sodomam incendendam. Dom. paſſ. 79.
Angelus cur à Ioanne adorari noluerit, nouem rationes. Sab. poſt Dom. paſſ. 51. & ſequentibus.
Angelus à Ioanne adorari noluit ob virginitatis in Ioanne præſtantiam. Sab poſt. Dom. paſſ. 54.
Angelus cur ſub quercu ſedens, Gedeoni apparuit? Sab. poſt Dom. paſſ. 65.
Angeli tamquam hominum medici, ne ob obſtinationem noſtram ſalutem deſperent, cauendum eſt. Fer. 5. Dom. paſſ. 60.
Angeli ſub cœli nomine intelliguntur. Sab. poſt Dom. paſſ. 56.
Angeli cur Dei Throni dicuntur? Sab. poſt. Dom. paſſ. 59.
Angeli ſi inuidiæ capaces eſſent, aduerſitates pro Domino toleratas inuiderent. Sab. poſt Dom. paſſion. 60.
Angeli Dominum in Euchariſtia videre maxime cupiunt. Fer. 5. mai. hebd. 25.
Anima fontis inſtar quomodo ſurſum aſſurgere debeat. Dom. 4. 7.
Anima pacifica iucundum Deo exhibet ſpectaculum. Fer. 5. Dom. paſſion. 164.
Anima veluti currus eſt, cuius axes ſunt pacifici affectus; cuius rector, & auriga, Deus eſt. Fer. 5. Dom. paſſion. 164.
Anima iuſti veluti vinea fructifera Deo eſt. Fer. 5. Dom. paſſion. 164.
Animæ pœnitentis ad peccatores hortatio. Fer. 5. Dom. paſſion. 166.
Animæ amor, & odium duplici ſenſu intelligi poteſt. Sab. poſt Dom. paſſion. 25. & ſequent.
Animæ ſpiritualem Paradiſum, verbum Dei velut ignitus gladius cuſtodit. Sab. poſt paſſion. 95.
Animæ ad corporalem vitam reuocatæ vbi detinebantur? Fer. 5. Dom. 4. 37. & ſequent.
Animæ iuſtorum aromata Domino ſunt. Sabb. poſt Dom. paſſion. 20.
Animalia in terris noxia, in aquis innoxia ſunt. Fer. 6. Dom. 3. 37.
Animalia noxia cur facta ſint? Dom. paſſion. 51.
S. Anna plures viros habuiſſe falsò aſſeritur. Fer. 3. Dom. paſſion. 10. & ſequentibus.
Anſeres lapidem ore capiunt, vt ſilendo prædatrices aquilas vitent. Fer. 6. Dom. 4. 85.
Antæi fabula quomodo ſalutariter ſit imitanda. Fer. 5. Dom. paſſion. 35.
Antidotum triplex aduerſus tria quæ homo incurrit mala. Dom. 4. 1.
Antidotum contra inanis gloriæ venenum. Fer. 5. Dom. paſſion. 128. & ſequentibus.
Antoninus Imperator ſolus Pii nomen apud Romanos eſt conſecutus: apud eoſdem idem nomen ciconiæ omnes obtinuerunt. Fer. 4. Dom. 3. 15.
Apes furtim ſublatæ peſſime mellificant. Fer. 4. Dom. 3. 93.
Apes furentes pulueris aſperſione ſedantur. Voluptatis ſtimuli ſepulchralis pulueris meditatione cohibentur. Fer. 5. Dom. 4. 25.
Apes alibi ſuſurrantes in aluearibus, dum mellificant, ſilent. Fer. 6 Dom. 4. 86.
Apologus apis, & ſolitarii paſſeris ad concordem ſocietatem cõmendandam. F. 3. Dom. 3. 65.
Apoſiopeſis figura. Fer. 3. Dom. paſſion. 28. & ſequentibus.

panis eſt; de quo Dominus dixit Ioann. 6. *Panis Dei eſt, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo. Ego ſum panis vitæ; qui venit ad me, non eſuriet.* Hinc in expoſitione orationis Dominicæ Cyprianus ait: *Panis vitæ Chriſtus eſt; & panis hic omnium non eſt, ſed noſter eſt: & quomodo dicimus Pater noſter, quia intelligentium, & credentium pater eſt; ſic & panem noſtrum vocamus, quia Chriſtus noſter, qui corpus eius contingimus, panis eſt.* Cum vitalis huius panis eſu coniungitur potus *aquæ ſapientiæ ſalutaris.* Pœnitentium lacrymæ ſalutaris ſapientiæ aquæ ſunt: Salutaris enim, & admirandus diuinæ ſapientiæ effectus eſt ad æterna gaudia per mœroris, & pœnitentiæ lacrymas peruenire: *Luctu ſuo anima paſcitur, cum ad ſuperna gaudia flendo ſubleuatur,* ait Gregorius. De ſalutari flebilis huius aquæ potu pœnitentes peccatores Deo dicunt Pſal. 79. 6. *Potum dabis nobis in lacrymis in menſura.* Vbi idem Gregorius ait: *Lacrymarum potus ad menſuram datur; quia peccator, etſi ex interna Dei aſpiratione pro culpa compungitur, ex eadem compunctionis afflictione eodem conſolante releuatur.* De Euchariſtia plura colligit ex SS. Patribus Ioannes Lopes in Epitome ſanctorum t. 2. lib. 5. c. 12. lege præcipuè Chryſoſt. hom. 60. ad populum.

Eucharistia, quæ panis vitæ eſt, lacrymarum ſalutarem aquam exigit.
5. Mor. c. 4. vel 7.
Lib. 5. in c. 6. lib. 1. Regum.
Lacrymarũ potus cur ad menſuram dari dicitur.

Dicit ei Petrus: Non lauabis mihi pedes in æternum.

57. S*imili modo*, ait Cyprianus, *Ioannes venienti Domino ad baptiſmum, tentauit reſiſtere; ſed manſuetius increpatus illico obediuit; & quia ſuper hoc etiam reſponſum acceperat, licet territus acquieuit. Sed differentiam cauſæ huius Petrus intelligens, lauare magiſtrum, & obſequi ei tolerabile iudicabat. Lauari autem ab eo, & tantam humilitatis eius pati deiectionem, ita videbatur indignum, vt omnino cogi non poſſet niſi interminatio periculoſiſſima coarctaret.* Tanta ſanctæ humilitatis præſtantia eſt, vt ſancti viri ab ea potiùs non recedere, quàm ad diuinam beneficentiam largiùs accipiendam accedere elegerint. Sic Centurio venienti in eius domum Redemptori dixit: *Domine, non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Similiter Apoſtolus Petrus, cum ſuam in nauiculam Dominum excepiſſet eiuſquè largiſſimam beneficentiam expertus eſſet, dixit: *Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine.* De quo Ambroſius lib. de Virgin. ait: *Vir ſapiens, & grauis, in quo eſſet Eccleſiæ fundamentum, & magiſterium diſciplinæ, nihil vtilius eſſe proſpexit, quam ne ſecundantis operis extolleretur euentu: & ideo, Exi, inquit, à me, Domine. Redemptoris diſcipuli,* teſte Hieronymo, *amore præceptoris, ne punctum quidem temporis ab eo ſeparari volebant.* Et inter eos amantiſſimus Petrus dixit: *Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.* Idem tamen Petrus ait: *Exi à me, Domine: ne ſecundantis operis extolleretur euentu:* Domini potius præſentia, quàm debita humilitate carere eligens.

Cyprianus ſer. de ablut. pedum.
Matth. 3.
Humilitatis præſtantia.
Matth. 7. 8.
Lucæ 5. 8.
Apoſtolorũ erga Chriſtum Dominum ardens amor.
Hier. lib. 2. in Matth.
Ioan. 6. 68.

58. Ad ſanctæ humilitatis cuſtodiam aliquid maius S. Anachoretam feciſſe Seuerus Sulpitius narrat. Nam non Domini à ſe receſſum, vt Apoſtolus Petrus; ſed dæmonum ad ſuum corpus obſidendum ingreſſum elegit, vt debitam humilitatem ſeruaret. Sanctus hic vir cum eximiæ ſanctitatis fama in eiiciendis ab obſeſſis corporibus immundis ſpiritibus celebris foret; ne ſuperbia elatus debitæ humilitatis iacturam faceret, Dominum rogauit, vt ſuum ipſum corpus à dæmonibus obſideretur; quam infernorum ſpirituum obſeſſionem conſecutus, menſes quinque humillimè perpeſſus eſt. Quale tunc Dei, Angelorumque oculis ſpectaculum fuit dæmones ſuperbiæ auctores cernere ſanctæ humilitatis theſauri tuitos cuſtodes adſiſtere! Benè de ſancta illa anima ab infernis ſpiritibus circumdata dici poterat: *Sicut lilium inter ſpinas.* Rebelles Angeli ob enorme peccati pondus adeo graues redditi ſunt, vt cœlum ipſum, quaſi *ære fuſum* eos ſuſtinere nequiuerit: At ſanctus hic Dei ſeruus rebellium Angelorum pondere, tamquam ſaburra vſus eſt; ne ventoſo ſuperbiæ ſpiritu agitatus, cœleſtium diuitiarum iactura lethale naufragium incurreret. Naturales ſcriptores aſſerunt roſas propè fœtidas herbas conſitas maiorem afflare odorem. Quàm eximium ſanctitatis odorem ſanctus hic vir cœlum verſus, ob immundos ſpiritus eius corpus obſidentes afflabat? Quo in loco, ſi rem rectè penſemus, dæmones ab humilitate ſummè abhorrentes, cruciatos potiùs, quàm cruciantes fuiſſe dixerimus: cum intra paradiſum, qualis ſeruus hic Dei erat, ſuperbi illi ſpiritus humilitatis virtute cruciati infernum reperiſſe ſe cernerent. Iob 20. 16 dicens: *Occidet eum lingua viperæ:* ſub viperæ nomine iuxta Hieronymum, & alios Patres dæmonem intelligit; eò quod viperæ inſtar, quos mordet, ſuperbiæ veneno letaliter intumeſcere cogat. Ex hac tartarea vipera ſanctus hic Dei ſeruus medicam ſibi conficere theriacam benè nouit, efficax ſuperbæ elationis antidotum: potuitque cum Zacharia *Salutem ex inimicis noſtris* conſecutum ſe dicere. *Quæ ſocietas lucis ad tenebras?* ait Apoſtolus: diſcordem hanc diuinæ lucis, & tenebrarum principum ſocietatem adinuenire ſancta humilitas potuit; vt inde cœleſtis gratiæ lumen magis eluceret. Ad extremum in ſancto hoc Anachoreta verificari potuit mirum illud Iſaiæ vaticinium: *Habitabit lupus cum agno.* Aucta tamen ſupra antiquum vaticinium admiratio eſt; cum vaferrimus tartareus lupus ab innocente agno planè exterritus videretur.

Humilitatis ſeruandæ exemplum eximiũm.
Dial. 1. 14.
Cant. 2. 2.
Iob. 37. 18.
Humilitas veluti ſaburra contra ſuperbiæ ventum ad lethale naufragium vitandum.
Roſæ prope fœtidas herbas conſitæ magis odoriferæ.
Viperæ nomine dæmõ ſignificatur: ex tali vipera theriacã ſanctus vir confecit.
Iſaiæ c. 30.
Lucæ 1.
2. ad Cor. 6. 14.
Cap. 11. 6.

Reſpondit ei: Si non lauero te, non habebis partem mecum.

59. R*Vpertus* hæc verba intelligit de ſpirituali à peccatis ablutione, à Redemptore per proprii ſanguinis effuſionem paulò poſt facienda: de qua dixit Ioan. Apoc. 1. 5. *Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* Quare iuxta Rupertum Petro Dominus ait. *Quid expaueſcis talem humilitatis meæ habitum, tale miniſterium? Niſi ego adhuc altius præuinctus maiori diſpendio lauero te, non habebis partem mecum. Verè enim, niſi Chriſtus dilectos ſuos lauiſſet à peccatis eorum in ſanguine ſuo; nec Petrus, nec quiſquam cæterorum hominum partem habuiſſet cum illo. Hoc autem nunc opportunè Petro dictum eſt; quia videlicet, cum expaueſceret humilitatem talis magiſterii, multo magis abhorrebat contumeliam Dominicæ paſſionis; quæ & illum, & omnem mundum oportebat lauari.* Hæc Ruperti interpretatio myſtica eſt, non ad litteram: Petrus enim externam pedum ablutionem, non internam, & ſpiritualem ablutionem animæ tunc recuſabat.

Ruperti interpretatio expenditur.

60. Secundò Maldonatus, & Cornelius allata Chriſti verba ad Euchariſtiæ mox inſtituendæ participationem referunt; ita vt ſenſus Chriſti verborum ſenſus ſit: Si non lauero te, non communicabis mecum in mẽſa Euchariſtica;

Maldonati, & Cornelii interpretatio expenditur.

non dabo tibi potûs, & calicis partem, mox conſectandi in corpus, & ſanguinem meum. Non poteris *menſæ Dominicæ particeps* eſſe, vt loquitur Apoſtolus 1. ad Cor. 10. 21. Sed contra eſt, quia prædicta comminatio, vt Petrus ſe ablui ſineret, non videtur facta à Chriſto circa priuationem beneficii omninò ipſi Petro tunc ignoti, ſed potius cogniti; vt Petrus benè intelligeret bonum, quo priuaretur, adeoque ad obediendum ſe adduceret. Quare vt ex allatis verbis litteralis ſenſus habeatur; ſciendum eſt, in ſacra Scriptura quid phraſis hæc, *Habere partem cum aliquo*, ſignificet: Epiſt. 2. ad Cor. 6 dicitur: *Quæ pars fideli cum infideli?* ideſt, quæ communicatio, quæ ſocietas, & familiaritas fideli cum infideli? Simili ſenſu dicitur Eccli 13. *Quæ communicatio ſancto homini ad canem? aut quæ pars diuiti ad pauperem?* Hic ergo cum Petro à Domino dicitur: *Non habebis partem mecum*; idem eſt, ac dicere; Te à mea familiaritate, ac ſocietate ſeiungam. Quare cum Petrus Chriſti ſocietatis, & familiaritatis ſuauitatem expertus, & teſtatus eſſet dicens: *Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes*: facta amiſſionis tanti boni comminatione, ſtatim obediens ſequentibus verbis reſpondit.

Partem cum aliquo habere quid ſignificet.

Ioan. 6. 68

Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantùm pedes meos; ſed & manus, & caput

Petrus Apoſtolus non obediens, Petrus, obſequens Simō, hoc eſt obediens appellatur.

61. QVi antea durior obſtinatè renuens appellatus eſt Petrus; idem nunc obediens Simon Petrus nominatur. *Hoc*, ait Rupertus, *ſecundùm nomen ſuum benè locutus eſt Simon: Simon namque interpretatur obediens. Benè ergo non, vt paulò ante dixit Euangeliſta, dixit ei Petrus: ſed, Dicit ei Simon Petrus.*

Ioſue elogium.

62. Res præclarè geſtas à Ioſue pluries celebrat Eccleſiaſticus cap. 46 *Fuit magnus ſecundùm nomen ſuum, maximus in ſalutem electorum Dei. Quam gloriam adeptus eſt in tollendo manus ſuas, & iactando contra ciuitates rompheas? Quis ante illum ſic reſtitit? An non iniracundia eius impeditus eſt ſol & vna dies facta eſt quaſi duo? Inuocauit Altiſſimum potentem in oppugnando inimicos vndique; & audiuit illum magnus, & ſanctus Deus in ſaxis grandinis virtutis valdè fortis. Impetum fecit contra gentem hoſtilem, & in deſcenſu perdidit contrarios. In diebus Moyſi miſericordiam fecit ipſe, & Caleb filius Iephone, ſtare contra hoſtes, & prohibere gentem à peccatis, & perfringere murmur malitiæ.* Sed ſi quæratur tot inter præclara facinora, quonam Ioſue præcipuè meruit, vt Iſraëlitarum Princeps conſtitueretur, & Moſis ſucceſſor fieret? Reſpondetur honorem tantum obedientiæ virtute eſſe conſecutum. *Ieſus Naue filius perfecta ſua obedientia tantum donum promeruit, vt Moyſis ſucceſſor fieret*, ait B. Ephrem. Similiter niſi Petrus Apoſtolus per obedientiam Redemptori obſecutus fuiſſet; Apoſtolorum Princeps, & Dei filii in Eccleſia Vicarius conſtitutus non eſſet; dicente ei Domino: *Si non lauero te, non habebis partem mecum*, ideſt, Non vt Vicarius mecum, tamquam cum capite, ſanctæ Eccleſiæ regimen accipies: nod in reſerando cœli aditu meum partem habebis: Ego enim ſum oſtium, tu clauiger eris; quod certè munus non conſequeris, niſi te lauero mihi obſequentem: Nec miracula faciendi in meo nomine poteſtatem habebis. Niſi enim ex obedientia tuos mihi pedes abluendos offeras, claudi pedes dirigere, & roborare non poteris dicens: *In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula.*

Ioſue obedientia erga Deū Iſraëlitarum imperium meruit.

Tract. de virtute.

Matth. 16.

Act. 3.

63 Lucæ 22 31. Petro Dominus dixit: *Simon, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum*; hoc eſt, vt tentationibus agitaret, ac diſiiceret. Nihilominus aduerſus Satanæ inſidias tandem reſipiſcens Petrus præualuit. Huius autem aduerſus Satanam victoriæ ratio illa redditur à Gregorio: *Cæteris virtutibus dæmones impugnamus, per obedientiam vincimus. Victores ergo ſunt, qui obediunt; quia dum voluntatem ſuam aliis perfectè ſubiiciunt, ipſi lapſis per obedientiam Angelis dominantur.* Cum Gregorio conſonat Salomon dicens. *Vir obediens loquetur victoriam.* Lotis ergo ex obedientia pedibus benè potuit Petrus *ſuper aſpidem, & baſiliſcum ambulare; conculcare leonem, & draconem*: draconem, de quo dicitur Apoc. 12. *Proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus, & Satanas*: Leonem, de quo dicitur: *Aduerſarius noſter diabolus, tamquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret.* Gloriari potuit Petrus, quod per mare incedens pedes marinis aquis non intinxerit: ſed glorioſius ei fuit in effuſas à Domini manibus aquas pedes immergere.

Obediēs in rebelles Angelos dominatur.

Lib. 4. Reg. c. 4.

Prou. 21. 28.

Pſal. 90.

1. Petri. 5.

Matth. 14. 19.

Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet; ſed eſt mundus totus.

64. VT horum verborum benè ſenſus percipiatur, recolenda eſt ſacræ Scripturæ regula, quæ docet ſæpè Scripturæ regula, quæ docet ſæpè Scripturam tranſitum facere à Symbolo ad rem per tale Symbolum ſignificatam. Sic Iſaias c. 11. cum de Meſſia ſub floris Symbolo vaticinatus eſſet, vt Hieronymus interpretatur: *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet*: ſubdidit: *& requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ, & intellectus; ſpiritus conſilii, & fortitudinis; ſpiritus ſcientiæ, & pietatis. Et replebit eum ſpiritus timoris Domini. Non ſecundùm viſionem oculorum iudicabit; neque ſecundùm auditum aurium arguet: ſed iudicabit in iuſtitia pauperes, &c.* Quæ omnia, vt patet, non Symbolo ſignificanti, nempe flori; ſed Chriſto Domino per tale Symbolum ſignificato conueniunt. Sic etiam Nahum c. 3. cum de Niniue verba, tamquam de meretrice dixiſſet: *Et reuelabo pudenda tua in facie tua*: tranſit deinde ad ciuitatem antea ſub meretricis Symbolo ſignificatam dicens: *Et erit omnis, qui viderit te, reſiliet à te, & dicet: Vaſtata eſt Niniue.* Similiter hic Dominus cum ſpiritualem ablutionem corporalis ablutionis Symbolo ſignificaſſet; deindè ad immediatè loquendum de ſpirituali ablutione tranſit dicens: *Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet*. hoc eſt, qui per diuinam gratiam à peccati ſordibus ablutus eſt; qualis es tu, Petre, cum tuis coapoſtolis, Iuda excepto; non indiget, niſi vt pedum ſordes lauet. Quæ autem ſint pedum ſordes intelligimus ex Pſ. 48. vbi ad ſenſum negatiuum faciendum, legendum eſt cum interrogatione iuxta Baſilium: *Cur timebo in die mala? Iniquitas calcanei mei circumdabit me?* Calcanei iniquitas iuxta Remigium eſt carnalis infirmitas adhærens terræ; propter quam difficillimè vitari poteſt aliqua ambitio, vana gloria, & ſimilia leuiora peccata. In huiuſmodi ſordes mox incurſuri erant Apoſtoli; de quibus poſt vltimam hanc cænam Lucas ait: *Facta eſt contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe maior?* Quomodo autem tales ambitionis ſordes abſtergendæ eſſent, ſuæ humili-

Scriptura interdum tranſit à Symbolo ad rem per tale Symbolum ſignificatam.

Peccata leuiora pedū ſordibus ſignificantur.

Lucæ 22. 23.

Calcanei iniquitas, nimia ſui fiducia.

tatis exemplo diſcipulorum pedes abluendo Dominus docuit. Præterea, quia humani corporis pondus ſupra calcaneum maximè nititur; iniquitas calcanei iuxta Treuetum eſt nimia, & mala fiducia, in qua homo innititur. Quare ibi ſubditur: *Qui confidunt in virtute ſua.* In hanc calcanei iniquitatem, malamque fiduciam vnà cum Petro incurſuri mox etiam Apoſtoli erant teſte Matthæo c. 26. *Reſpondens Petrus ait illi: Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego numquam ſcandalizabor. Etiam ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes diſcipuli dixerunt.* Sed poſtea malam huiuſmodi fiduciam experti *diſcipuli omnes relicto eo fugerunt.* Vt autem à culpa reſipiſcerent, eorum pedes antea Dominus abluere voluit; vt talis beneficentiæ, eorum vnuſquiſque memor, dicere poſtea Domino potuerit: *Miſerere mei ſecundùm eloquium tuum. Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in teſtimonia tua.* Pſal. 118. 58. 59.

Matth. 26.

65. Porrò in vltimis illis Domini verbis: *Sed eſt mundus totus*: vel ſupplenda eſt particula *ſic*: ſcilicet qui lotus eſt, ablutis inſuper pedibus, ſic eſt mundus totus. Vel ſi particula *ſic*, non ſubintelligatur; ſenſus eſt de munditie neceſſaria ad diuinam gratiam, & amicitiam; ad quam pedum munditıes, hoc eſt à leuioribus culpis expurgatio neceſſaria non eſt: & in tali ſenſu, qui lotus eſt, licet indigeat pedum ablutione, adhuc mundus totus dici poteſt.

Et vos mundi eſtis, ſed non omnes. Sciebat enim quiſnam eſſet, qui traderet eum; propterea dixit: Non eſtis mundi omnes.

66. VT Iudam à proditionis ſcelere reuocaret, talis ſceleris machinationem ſibi notam eſſe non ſemel Iuda ipſo audiente Dominus indicauit. Occluſas tamen diuinis vocibus aures Iudas habere voluit. *Sepi aures tuas ſpinis: linguam nequam noli audire*, monuit ſapiens. Spinis quidem aures ſepſerat Iudas; id tamen, ne diuinam vocem audiret. *Quis mihi vnquam crederet, ſi ſpinas diuitias interpretari voluiſſem; maximè cum illæ pungant, iſtæ delectent. Et tamen ſpinæ ſunt*, ait Gregor. Huiuſmodi ſpinis ex auaritiæ affectu ſuas aures ſepſerat Iudas, ne diuina vox ad reſipiſcentiam vocans per aures in eius cor intimè penetraret. Meritò ergo perfidus Iudas proditor in Gehenna nunc *exardeſcit ſicut ignis in ſpinis.*

Iudas quibus ſpinis aures ſepſit, ne Domini vocem audiret. Eccli 28. 29. Hom. 15. in Euang. Diuitiæ ſpinæ ſunt aures diuinæ voci obturantes. Pſ. 117. 12.

Poſtquam ergo lauit pedes eorum, accepit veſtimenta ſua, & cum recubuiſſet iterum, dixit eis: Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me, Magiſter, & Domine: & benè dicitis; ſum etenim.

67. MAgiſter veſter vnus eſt Chriſtus, Matth. 23. dicitur. Vbi S. Paſchaſius ait: *Chriſtus, licet multi doceant, vnus eſt magiſter omnium: qui omnes homines intus non artificiosè, ſed naturaliter docet. Vnde Dauid ait: Beatus homo, quem tu erudieris, Domine; & de lege tua docueris eum.* Cœleſtem hunc magiſtrum Thomas à Kempis ita alloquitur: *Taceant omnes Doctores; ſileant vniuerſæ creaturæ in conſpectu tuo: Tu mihi loquere ſolus.* Quare de magiſtris aliis ait: *Poſſunt quidem verba ſonare; ſed ſpiritum non conferunt. pulcherrimè dicunt; ſed te tacente, cor non accendunt: litteras tradunt, ſed tu ſenſum aperis: myſteria proferunt; ſed tu reſeras intellectum ſignato-*

Cœleſtis magiſtri à magiſtris aliis diſcrimen. Pſ. 93. 12. Lib. 3. c. 3. Lib. 3. c. 2.

A rum: *mandata edicunt; ſed tu iuuas ad perficiendum: viam oſtendunt; ſed tu confortas ad ambulandum: illi foris tantùm agunt; ſed tu corda inſtruis, & illuminas: illi exterius rigant; ſed tu fœcunditatem donas: illi clamant verbis; ſed tu auditui intelligentiam tribuis.* Hinc non ab alio, quàm à cœleſti magiſtro veram ſapientiam expetendam eſſe Iacobus Apoſtolus monet: *Si quis veſtrûm indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter.* Huic magiſtro cum Dauide dicere debemus: *Da mihi intellectum, & diſcam mandata tua. Seruus tuus ſum ego; da mihi intellectum, vt ſciam teſtimonia tua.*

Ep. c. 1. Pſal. 118.

B *Si ergo ego laui pedes veſtros Dominus, & magiſter; Et vos debetis alter alterius lauare pedes.*

68 EX his Domini verbis vſus apud pios fideles inualuit, vt aduenis Chriſtianis hoſpitio receptis, iiſque itineris labore feſſis pedes abluerentur. Hinc Apoſt. 1. ad Tim. c. 5. 10. cum de vidua eligenda, cui virgines, aliaſque mulieres ſimul viuentes benè inſtituendi cura demandanda foret, loqueretur; inter cætera illud exquiri voluit: *Si hoſpitio recepit; ſi ſanctorum*, hoc eſt Chriſtianorum peregrè venientium *pedes lauit.* Quare ad hoc obſequium erga pios aduenas exhibendum hortatur Chryſoſtomus hom. 14. dicens: *Perge, quare, hoſpitio ſuſcipe, accede, tange ſacros pedes: longè honorabilius eſt illorum pedes, quàm aliorum caput attingere. Nam ſi ſtatuarum pedes plerique tenent, quòd effigiem habeant regiam, ne ſcilicet in vincula trahantur: tu illi, qui Chriſtum ipſum in ſe habet, pedes non teneb is, vt ſaluus fias? ſancti ſunt pedes, etiam ſi viles ſunt. At verò profanorum ne caput quidem honorabile.* Pii huius obſequii præmium ſanctæ humilitatis acquiſitio, vel confirmatio eſt. *Cum enim ad pedes fratrum inclinatur corpus, etiam corde ipſo vel excitatur, vel, ſi iam inerat confirmatur pius humilitatis affectus*, ait Auguſtinus tract. 58. in Ioannem. Similiter Ambroſ. *Volo & ego lauare pedes fratrum meorum; volo Domini implere mandatum. Voluit me non verecundari, non dedignoſci, quod ipſe prius fecit. Bonum miniſterium humilitatis; quia dum alienas ſordes lauo, meas abluo.*

C

Abluendi pedes obſequium erga Chriſtianos hoſpites commendatum.

D

Auguſtin. tract. 58. in Ioann. Ambroſ. lib. de Spiritu Sancto in prologo.

69. Præter externam pedum ablutionem, ad ſpirituales in proximis peccatorū ſordes abluendas Domini verba transfert Cyprianus dicens: *Non erubeſcat ſeruus, ſi facere iubetur, quod prius fecit Dominus. Quoties igitur cohortamur puſillanimes; & his, qui Pharaoni in luto, & latere famulati ſunt, perſuademus, vt exeant de Ægypto: quoties cum infirmis infirmamur; & cum his, qui ſcandalum ferunt, vrimur: quoties cum afflictis gemimus; toties inhærens lutum peccatorum, quā poſſumus ſollicitudine lauamus: non quod noſtra ablutio ex robur ſufficiat; niſi ad lauandum omni tempore nos pius magiſter accedat. In hoc ſe periculo fluctuantem laborans anima in Canticis Canticorum conqueritur: Laui, inquit, pedes meos, quomodo inquinabo illos? Quod ablutum eſt, timet iterum inquinare; ſed in via lutulenta vix aliquid ſolidum, vbi pedem figat, inuenit, & in quibus ſæpe prouoluta eſt, paludum inquinamenta formidat. Clementiſſime magiſter, neceſſe eſt, vt ipſe nos ablnas: neque enim lauare nos poſſumus; ſed in omnibus, quæ agimus, indulgentia tua lauacro indigemus.*

E

Ser. de ablut. pedum. Abluere peccatores à ſpiritualibus ſordibus commendatur.

Cap. 5.

Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.

Cap. 2. Christus Dominus nobis in omnibus præluxit exemplo. Hic, & n. 71. & 75.

Ser. 10. in Matth.

70. *IN omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum*, Titum monuit Apoſtolus. Talem ſe ſuis diſcipulis, & nobis omnibus Dominus exhibuit, benè noſcens, quàm ad perſuadendum in ipſo ſuaſore virtutis exemplum efficax foret. Hoc egregiè explicans Auguſtinus ait: *Dicit Dominus homini ægro: Bibe calicem tentationum, & tribulationum, vt ſaneris, & viuas. Et ne reſponderet ei languidus: Non poſſum, non fero, non bibo: prior bibit medicus ſanus, vt bibere non dubitaret ægrotus. Quid enim amarum eſt in tali poculo, quod ille prior non biberit? Si contumelia, prior audiuit, cum dæmones expelleret: Dæmonium habet, & quod in Beelzebub eycit dæmonia. Si dolores amari ſunt; ligatus, flagellatus, crucifixus eſt. Si mors amara eſt, etiam mortuus eſt. Si genus mortis exhorreſcit infirmitas; nihil illo tempore fuit ignominioſius, quàm mors crucis.*

71. *Exurge Domine Deus, in præcepto, quod mandaſti; & Synagoga populorum circumdabit te*, aiebat Dauid Pſal. 7. S. Auguſt. Ruffinus, Remigius, Beda, & S. Thomas verba hæc de humilitatis mandato interpretantur. Bruno autem, & Richardus Pampolitanus de præcepto charitatis. Et ſenſus eſt: Exequere tu, Domine Deus, aſſumpta humana carne illud ipſum præceptum, quod aliis ſeruandum mandaſti: & ſtatim ingens populorum concurſus ad te imitandum, tibique obſequendum vndique te circundabit. Ideo Bernardus ait: *Fiducialiter ſequor te, Domine, quocumque; & ſecurè incedo viam mandatorum tuorum, ſciens quod per eam præceſſeris.*

Ser. 1. de omnibus ſanct. 8.

72. *Ego ſum via, veritas, & vita*, Dominus dixit Ioan. 14. Vt via hæc, quæ ad cœleſtem patriam ducit, compendiaria foret, perfectæ ſanctitatis exemplar ſe nobis Dominus præſtitit. *Nam longum ad virtutem per præcepta; breue, & efficax per exempla iter eſt*: vt bene Seneca pronunciauit. *Socrates viam ad gloriam quaſi compendiariam dicebat eſſe; ſi quis ita ageret, vt qualis haberi vellet, talis eſſet.* Ideo ſi quis virtutis magiſtrum aliis exhibere ſe vult, virtute præditum ſe præſtet, oportet. *Facilis ad exhortandum ſit ratio, efficax ad ſuadendum: validiora ſunt tamen exempla, quàm verba; & plenius eſt opere docere, quàm voce*, ait S. Leo. Quare cum Iſaias c. 30. de Redemptore dixiſſet: *Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum*: præceptorem ſcilicet ſanctitatis exemplo prælucentem: ſtatim ſubdidit: *Hæc eſt via, ambulate in ea. Sequamur, Domine, te per te, ad te: quia tu es via, veritas, & vita: via in exemplo; veritas in promiſſo; vita in præmio*, ait Bernardus.

Ep. 108. Exemplo præire viam compendiariam efficit. Cic. 2. de officiis. Ser. de S. Laurētio. Ser. 2. de Aſcenſione.

73. De Chriſto Domino prædictum fuit à Dauide Pſal. 67. verſ. 34. *Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis.* Quid eſt dare voci vocem virtutis? Eſt doctrinæ addere exemplum; ita vt ea, quæ docentur, opere ab ipſo docente fieri videantur. Hinc Bernardus ad Baldutium Abbatem ſcribens ait: *Memento voci tuæ dare vocem virtutis. Vt opera tua verbis concinant; immo verba operibus: vt cures videlicet prius facere, quam docere. Pulcherrimus ordo eſt, & ſaluberrimus; vt onus, quod portandum imponis, tu portes prius, & ex te diſcas, qualiter oporteat alios moderari. Alioquin ſubſannabit te ſapiens, vtpote pigrum illum, cui la-* A *bor ſit manum porrigere ad os. Arguet te & Apoſtolus dicens: Tu, qui alios doces, teipſum non doces? Sed & notaberis vitio Phariſæorum; qui alligant onera grauia, & importabilia, & imponunt ea in humeris hominum; digito autem ſuo nolunt ea mouere. Sermo quidem viuus, & efficax exemplum eſt operis: facilè facies ſuadibile, dum monſtras factibile, quod ſuadetur. Ergo in his duobus mandatis, verbi ſcilicet, atque exempli, ſummam tui officij ad conſcientiæ ſecuritatem pendere intellige.*

Exempli vis præ verbis maxima. Ep. 201. Prou. 26. Ad Rom. 2. Matth. 23.

74. Alluſit ſupra Bernardus ad Salomonis ſententiam: *Abſcondit piger manum ſuam ſub aſ-* B *cella; nec ad os ſuum applicat eam. Et laborat, ſi ad os ſuum eam conuerterit.* Vbi Gregorius ait: *Deſidioſus quiſque prædicator nec hoc vult operari, quod dicit: manum enim ſuam ad os porrigere, eſt voci ſuæ opera concordare.* Quare idem Gregorius ad Fundenſem Epiſcopum ſcribens ait: *In tuis actibus plebi exempla benè viuendi exiſtant. Tua prædicatione, qui litteras neſciunt, quid diuinitus præcipiatur, agnoſcant. In Dei timore populum, quemadmodum viuere poſſit, tui mores inſtituant. Operibus exerce, quod ſubiectos doces, & prædicas. Actus tui in aliorum correptionem proficiant: in adiutorium ſibi, vitæ tuæ imitationem aſſumant: ſicquè te in cunctis operibus exhibe, vt ſcriptum, conſcriptionemquè te habeat quicumque aut negligit, aut non poteſt lectione for-* C *mari.* Vt talis ſit ſpiritualis magiſter, qualis à Gregorio expetitur; nempè viua Scriptura, in qua etiam rudes diuinam doctrinam expreſſam legere poſſint; oportet, vt *liber ſit ſcriptus intus, & foris*; qualem Ioannes Apoc. 5. vidit. Nimirum, vt virtutis, & ſanctitatis impreſſos characteres non in ore ſolùm, ſed etiam in corde habeat; vt inde foras efficacius prodeant.

Prou. 19. 24 & Prou. 26. 15. 22. Mor. c. 10. Lib. 2. Ep. 52. Opere, & ore à Prælato populus eſt ad ſalutem erudiendus. Prælatus liber ſit ſcriptus intus, & foris.

75. Eccleſiæ, hoc eſt ſuorum fidelium congregationi ſub Ieroſolymæ figura promiſit Deus Zach. 2. *Ego ero ei murus ignis in circuitu.* Quomodo Deus aſſumpta humana carne promiſſum hoc præſtiterit, explicat Gregorius dicens: *Vndique nobis Dominus, & per circuitum* D *murus eſt; quia vt nos perfectè cuſtodiret, omnia quæ docuit, oſtendit; ſicut ſcriptum eſt: Cœpit Ieſus facere, & docere. Quia enim nos vocare ad cœleſtem patriam venit; nimirum deſpicere nos bona tranſitoria docuit; & mala temporalia non timere. Vnde & opprobria deſpexit; iniurias pertulit; mortem non timuit; crucis patibulum non refugit: & cum eum voluiſſent rapere, & regem conſtituere, ſtatim fugit. Traditorem ſuum diutius pertulit; & fictè ſalutanti dare oſculum non recuſauit. Poſt paſſionem quoque ſuam, de his qui ſe crucifixerant, ad fidei gratiam vocauit: donum pro iniquitate reddidit. Qui ergo nos exemplo ſuo de omnibus inſtruxit, murus nobis per circuitum, & vndique factus eſt.* Quare de myſtico hoc muro cum Ezechiel vaticinaretur: *Et ecce murus forinſecus in circuitu* E *domus vndique*: Subdidit: *Et in manu viri calamus. Calamus in manu viri eſſe dicitur; quia Chriſtus Ieſus hoc, quod ſcribi voluit, operando compleuit*, ait ibi Gregorius.

Chriſtus Dominus quomodo murus igneus in circuitu fidelibus fuerit, Hic, & n. ſequenti. Hom. 14 in Ezech. Cap. 40.

76. Ad idem ſignificandum non qualemcumque, ſed murum ignis ſuos erga fideles futurum ſe Dominus dixit. Ignis ita aliis lucet, vt in ſe ardeat; talis fuit Chriſtus Dominus ſanctitatis magiſter; taleſque Apoſtolicos viros eſſe præcipit: nimirum, vt dum alios cœleſti doctrina illuminant, ipſi in ſe ſpiritus feruore ardeant. Nam vt benè Benardus monet: *Eſt tantùm lucere vanum; tantùm ardere parum: ardere, &*

Ser. de S. Ioan. Bapt.

S. Basilii vox tonitrus fuit, quia eius vita fulgur. Orat. 20. Matth. 5. 19.

lucere perfectum. Talis fuit S. Baſilius, de quo Nazianzenus ait: *Baſilij vox erat tonitru, quia vita eius erat fulgur.* Efficaciter voce tonare poterat, cum eius vita cœleſti ſplendore fulguraret. Hinc meritò Baſilius Magni cognomen conſecutus legitur; cum Dominus dixerit: *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Similiter magni titulo ſanctus Domini præcurſor Angeli vaticinio eſt inſignitus:

Lucæ 1. 15.

Erit magnus coram Domino. Fuit enim ex Domini teſtimonio ſanctiſſimæ vitæ exemplo, & cœleſtis doctrinæ prædicatione *Lucerna ardens, & lucens.* Vbi iuxta Bernardum Dominus *non ait lucens, & ardens; quia Ioannis ex feruore ſplendor, non feruor prodiit ex ſplendore. Sunt enim, qui non eò lucent, quia feruent; ſed magis feruent, vt luceant. At iſti planè non feruent charitatis ſpiritu, ſed ſtudio vanitatis.*

Ioa. 5. 35. Ser. de S. Ioan. Bapt.

Ignea lex in dextera quid ſupplicem rationem alios instruendi ſignificat.

77. Deut. 33. de Domino dicitur: *In dextera eius ignea lex.* Primò ſicut diuinus legiſlator non in ore, ſed in manu, ſuam habere legem dicitur: ita eam nobis non ore tantùm, ſed manu; nempe opere, & exemplo eſſe prædicandam docuit. Secundò non in qualibet manu, ſed in dextera, quæ eſt ad operandum promptior, & validior, legem habendam eſſe indicatur. Tertiò diuina lex ignea dicitur; eò quòd cœleſtis doctrinæ illuminatio ex charitatis ardore, feruentiſquè vitæ exemplo prouenire debeat. Quartò denique ideo dicitur ignea lex eſſe in Domini manu; quia

Sap. 3.

Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt. Sunt autem iuſti ſanctæ vitæ exemplo velùti viua Dei lex, aliis ad imitandum propoſita.

78. Eccleſiaſtici 45. de Moſe, & de quolibet iuſto dicitur, Deus *audiuit eum, & vocem ipſius.* Non ſolùm iuſti vox; ſed ipſe iuſtus cum ſanctè operatur, à Deo auditur: immò validius per opera, quàm per voces ad Deum clamatur. Quod dicitur reſpectu Dei, idem reſpectu hominum fieri debere dicendum eſt: vt non ſolùm voce, ſed opere, & exemplo audiendum, & imitandum ſe aliis exhibeat ſpiritualis vitæ magiſter, Chriſti Domini imitator. *Vita iubeat, lingua perſuadeat,* ait S. Athanaſius ad monachos. Quomodo ſanctæ vitæ exemplo obedientiam docuerit Abraham, Iſaac patientiam, Iacob laborum tolerantiam, Ioſeph pudicitiam, Moſes manſuetudinem, Ioſue conſtantiam, Samuël benignitatem, Dauid miſericordiam, & humilitatem, pluribus oſtendit Gregorius in Ezech. lib. 2. hom. 15.

Vita exemplaris iubeat lingua perſuadeat. Virtutis multiplicis exempla ſanctorum.

Galli intelligentia, cur à Iob celebretur. Gregorius Supra.

79. *Quis dedit gallo intelligentiam?* dicitur Iob 38. Vbi quæritur quæ tanta ſit gallo intelligentia, vt ea diuina voce celebretur? Reſpondet idem Gregorius: *Quia cum iam edere cantus parat, prius alas excutit, & ſemetipſum feriens vigilantiorem reddit. Quod patenter cernimus; ſi ſanctorum vitam vigilanter videmus. Ipſi quippe cum verbum prædicationis mouent, prius ſe in ſanctis actionibus exercent; ne in ſemetipſis torpentes opere, alios excitent voce: ſed ante ſe per ſublimia facta excutiunt; & tunc ad bene agendum alios ſollicitos reddunt. Prius cogitationum alis ſeipſos feriunt; quia quidquid in ſe inutiliter torpet, ſollicita inueſtigatione deprehendunt, & diſtincta animaduerſione corrigunt. Prius ſua punire fletibus curant; & tunc, quæ aliorum ſunt, punienda denunciant. Prius ergo alis inſonant, quam cantus mittant; quia antequam verba exhortationis proferant, omne, quod locuturi ſunt, operibus clamant: & cum perfectè in ſemetipſis vigilent, tunc dormientes alios ad vigilias vocant.* Gregorio conſonat ethnicus Poëta dicens: *Si vis me flere, dolendum eſt ante tibi.*

Horatius in arte.

Tubæ argenteæ ductiles ſpiritualiũ magiſtrorum Symbolũ.

80. Num. 10. legitur: *Locutus eſt Dominus ad Moyſem dicens: Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare poſſis multitudinem.* Hæ tubæ, iuxta SS. Patres, ſpiritualis vitæ magiſtros myſticè ſignificant. Argenteæ autem, & ductiles hæ tubæ eſſe debent; argenteæ ob cœleſtis doctrinæ nitorem; ductiles ob mortificationis, & laboris tolerantiam; quam, antequam aliorum auribus inſonent, vitæ exemplo proferre debent: *Idcirco argenteæ fieri præcipiuntur,* ait Gregorius, vt *prædicatorum verba lucis nitore pateant; & auditorum mentes nulla ſui obſcuritate confundant. Idcirco autem ductiles; quia neceſſe eſt, vt hi, qui venturam vitam prædicant, tribulationum præſentium tunſionibus creſcant.* Ærumnarum tunſionibus, veluti mallei ictibus in ductiles tubas creuerunt Apoſtoli; & ideo *in omnem terram exiuit ſonus eorum; & in fines orbis terræ verba eorum.*

Supra. Pſ. 18. 15.

Eloquium Domini, non æri, ſed argento igne examinato, & à terra ſordibus ſeptuplicitèr purgato ſimile ſit. Hic, & n. ſequenti.

81. Quod diuina lex non verbo ſolùm, ſed immaculatæ ſimul vitæ exemplo docenda ſit, egregiè etiam ſignificauit Dauid Pſ. 11. dicens: *Eloquia Domini, eloquia caſta; eloquia pura* iuxta Hieronymum: *argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum.* Dicuntur diuina eloquia eſſe veluti argentum igne examinatum, & ſeptuplum purgatum; debent enim eloquia diuina ita proferri, vt ex ignito charitatis ardore corde prodire videantur: vbi non ſemel, ſed ſeptuplum, hoc eſt ſæpius purgata nihil terrenum retineant; & propterea dicuntur eſſe veluti argentum probatum terræ, ideſt ſeparatum à terra, vt Hieronymus legit. Argentum gratum auribus ſonum reddere nequit, niſi prius per ignem purgata ærugine à ſordibus omnibus emundetur. Similiter ſpiritualis magiſter, vt ſua voce, cœleſtiquè eloquio benè auditorum auribus inſonet; prius ſpiritualibus ſordibus expurgatis, immaculatæ vitæ exemplo relucere debet. Eiiciuntur autem ſpirituales ſordes cœleſti charitatis igne; de quo Dominus dixit: *Ignem veni mittere in terram; & quid volo, niſi vt accendatur?* Eiiciuntur ſordes igne illo, quo incenſi puſilli viatores cum Domino collocuti dixerunt: *Nonne cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via? Bonus ignis, qui calefacere nouit, neſcit exurere, niſi ſola peccata. Hoc igne illud morum, vel operum examinatur argentum. Hoc igne pretioſi illi lapides illuminantur; fœnum autem, & ſtipula conſumitur. Mundat ergo hic ignis animum, & conſumit errorem. Accende hunc primum ignem in mentibus tuis, vt Chriſti tibi lumen affulgeat:* ait Ambroſius. *Quid ſcoria ad argentum?* ait Auguſtinus Quid prauarum operationum exemplo ad Euangelicæ legis doctorem, qui verbo alios inſtruere debet? *Qui vitiorum bello ſubiacent, nequaquam per prædicationis vſum præeſſe magiſterio cæteris debent,* ait Gregorius.

Lucæ 12. 49. Lucæ 24. Ambroſ. in illud Pſ. 118. 140. Auguſt. l. 1. ad Creſcenium c. 59. 21. Moral. c. 12.

82. Præterea argento, non æri, Dei eloquia comparantur: argentum enim ſi æruginoſum ſit, diſſonum ſonum reddit, vt diximus: æs autem licet æruginem contrahat, adhuc ſuum ſonum reddere poteſt. Ideo Apoſtolus ait. *Si charitatem non habuero, factus ſum velut æs ſonans.* Ideſt ſi per charitatis ardorem, prauarum operationum æruginem non reliquero, & ſic alios docuero; *factus ſum velut æs ſonans*; non vt argentum ſeptuplum purgatum, qualis miniſtra diuini eloquii lingua eſſe debet.

1. ad Cor. 13.

83. De Redemptore Matthæus Euangeliſta

Docebat tamquam potestatem habens, qui verba operibus comprobat. c. 7. *Erat docens, ſicut poteſtatem habens.* Dici A poteſt hanc docendi poteſtatem, ſeù auctoritatem ſuis in verbis Chriſtum prætuliſſe, quia dicta miraculis confirmabat. Sed ad rem noſtram Gregor. huius in docẽdo poteſtatis rationẽ aliam

Gregor. 2. Mor. c. 13. reddit, dicens: *Quod diſcipulo Paulus ait: Præcipe hæc, & doce cum omni imperio: non dominationem*

1. ad Timot. c. 4. v. 11. & ad Titum c. 2. v. 15. *potentiæ, ſed auctoritatem ſuadet vitæ. Cum imperio quippe docetur, quod prius agitur, quàm dicatur. Nam doctrina ſubtrahit fiduciam, quando conſcientia præpedit linguam. Non ergo ei poteſtatem elatæ locutionis, ſed bonæ fiduciam inſinuauit actionis. Vnde etiam de Domino ſcriptum eſt: Erat docens ſicut poteſtatem habens; non ſicut Scribæ, & Phariſæi. Singulariter namque, ac principaliter ſolus ex poteſtate bona locutus eſt, quia ex infirmitate mala nulla commiſit.*

84. Exod. 28. Moſi præcepit Deus: *Facies veſtimenta ſancta Fratri tuo Aaron, & filijs eius; vt ſacerdotio fungantur mihi.* Quod cum Moſes Leuitic 8. exequeretur, *Veſtiuit Pontificem, &*

Iuxta 70. *deſuper humerale impoſuit; quod adſtringens cingulo aptauit Rationali, in quo erat Doctrina, ſeu ma-*

In Ex. 28. v. 60. *nifeſtatio, & Veritas*, ideſt lapides, per quorum fulgorem manifeſtabatur ſacerdoti diuinum beneplacitum, ait Lyranus. *Non eſt ignorandum*, ait Theodoretus, *Dominum ſapientiſſimum per ſigna corporea ſtuduiſſe commodo eorum, qui craſſioris adhuc erant ingenij; nec ad ea, quæ intellectualia ſunt, peruenire poterant.* Sacerdotalium ergo

Sacerdotis veſtes bona opera præcedere, verba deinde ſubſequi debere indicabant. veſtium myſtica ſignificatio erat; vt cum ſacerdos operum ſanctitate, & verborum ſapientia populum inſtruere deberet, vitæ ſanctitas verba præcederet. Super humerale enim operationem, Rationale verò ſapientiam ſignificabat. *Ipſe ordo rerum, quàm ſanctus ſit, & quàm mirabilis*

Hom. 6. in Leuit. *intuere*, ait Origenes. *Non antea Rationale, & poſtea humerale; quia non antea ſapientia, quàm opera, ſed prius opera haberi debent, & poſtea quærendo ſapientia eſt. Tum deinde non antea manifeſtatio, quàm Rationale; quia non ante alios docere, quàm nos inſtructi. & rationabiles eſſe debe-*

Oſeæ c. 10. iuxta 70. *mus. Super hæc autem additur veritas, quia veritas eſt ſumma ſapientia. Denique Propheta hunc eundem ordinem ſeruat, cum dicit: Seminate vobis ad iuſtitiam, & metite fructum vitæ; illuminate vobis lumen ſcientiæ. Vides quomodo non dicit primò, Illuminate vobis lumen ſcientiæ; ſed primò: Seminate vobis ad iuſtitiam. Et non ſufficit ſeminare; ſed metite, inquit, fructum vitæ; vt poſt hæc poſſitis implere quod ſequitur: Illuminate vobis lumen ſcientiæ.*

85. Ad idem ſignificandum; quod ſcilicet, ſicut ſuo nos Dominus exemplo docuit; ita Apoſtolici viri ſuo alios exemplo docere debent; ita vt vnuſquiſque cum Apoſtolo dicere poſſit: *Imi-*

1. ad Cor. 11. *tatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti*: Exodi 28. Moſi præcepit Deus: *Stringatur Rationale annulis ſuis cum annulis ſuper humeralis vitta hyacinthina; vt à ſe inuicem Rationale, & ſuperhumerale nequeant ſeparari. Portabitque Aaron nomina filiorum Iſrael in Rationali iudicij ſuper pectus ſuum.*

Rationale cum ſuperhumerali aſtringendum verba bonis operibus ſociãda indicabat. Vbi notandum eſt primo, arctum nexum inter ſuperhumerale ſignificans opera, & Rationale iudicij ſignificans ſermonem, eſſe debere. Rationale iudicii ſignificans ſermonem eſſe debere. Rationali enim indutus ſacerdos, Dei ſententiam, & oraculum populo enunciabat; ideoque Rationale iudicii dictum eſt. 2. vt notat Gregorius:

Gregor. 2. par. paſt. c. 1. & lib. 1. *Diuina voce præcipitur, vt in Aaron pectore Rationale iudicij vittis ligantibus imprimatur; quatenus ſacerdotale cor nequaquam cogitationes fluxæ*

Ep. 24. *poſſideant; ſed ratio ſola conſtringat; ne indiſcretum quid, vel inutile cogitet; qui ad exemplum conſtitutus, ex grauitate vitæ ſemper alijs debet oſtendere quantùm in pectore rationem portet. In quo etiam Rationali vigilanter adiungitur, vt duodecim nomina Patriarcharum deſcribantur: adſcriptos etenim Patres ſemper in pectore ferre, eſt antiquorum vitam ſine intermiſſione cogitare. Nam tunc ſacerdos irreprehenſibiliter graditur, cum exempla Patrum præcedentium indeſinenter intuetur; cum Sanctorum veſtigia ſine ceſſatione conſiderat; & conſiderationes illicitas deprimit, ne extra ordinis limitem operis pedem tendat.* Similiter Beda ait: *Tres ob cauſas* Beda de Templo c. 4.

B *Aaron nomina Patriarcharum inter ſacrificia ſemper in humeris, ſicut & in pectore portabat; videlicet, vt ipſe fidem, vitamque Patriarcharum meminiſſet imitari: vt duodecim tribuum, quæ de his natæ ſunt, orationibus, & ſacrificijs memor exiſteret: vt ipſe populus ſcripta in veſte præſulis ſui Patrum nomina videns, curaret ſedulò, ne ab illorum meritis deſciſcens ad errorum confugia declinaret.* Sacerdos triplici ex cauſa duodecim Patriarchaũ nomina in pectore geſtabat.

86. Ad idem ſignificandum citato Exodi loco num. 31. 32. 33. de ſacerdotis veſte etiam præcipitur: *Facies & tunicam ſuperhumeralis totam hyacinthinam: deorſum ad pedes eiuſdem tunicæ per circuitum quaſi mala punica facies miſſis in medio tintinnabulis.* Primò tunica hæc hyacinthi-

Sacerdotis tunica cur hyacinthina: & in extrema ora tintinnabula, & mala punica habebat. Hic, & n. ſequenti.

C na, nempe cœrulei coloris erat; vt ſacerdos ſe cœleſti colore indutum intuens, animum ad cœleſtia ſubleuaret iuxtà Theodoretum. Secundò ab extrema veſtis huius ora tintinnabula pendebant: nam, vt Hieronymus ait: *Tanta debet eſſe ſcientia, & eruditio Pontificis Dei; vt & greſſus, & motus, & vniuerſa vocalia ſint: veritatem mente concipiat, & toto eam habitu reſonet, & ornatu; vt quidquid agit, quidquid loquitur, doctrina ſit populorum: abſque tintinnabulis enim, & diuerſis coloribus, & gemmis, floribuſquè virtutum nec ſancta ingredi poteſt, nec nomen Antiſtitis poſſidere.* Similiter Gregorius 2. p. paſtor. c 4. & lib. 1. Ep. 24. ait: *Aptè tintinnabula veſtimentis illis deſcribuntur inſerta. Veſtimenta etenim ſacerdotis quid aliud, quam recta opera debemus accipere, Propheta atteſtante, qui ait: Sacerdotes tui induant* Pſal. 131.

D *iuſtitiam? Veſtimentis itaque illis tintinnabula inhærent; vt vitæ viam cum lingua ſonitu ipſa quoque bona opera clament ſacerdotis.*

87. Porrò in ſacerdotali veſte mala punica in Exod.
iuxta Bedam multifariam virtutum operationem vno charitatis munimine tectam deſignantia tintinnabulis coniungebantur; vt myſticè ſignificaretur, neque ſacerdotis opera à linguæ ſonitu diſſentire; neque linguæ ſonitum ab eiuſdem operibus diſcordem vnquam eſſe debere. Plura in hanc ſententiam diſſerit Hieron. Ep. ad Fabiolam de veſte ſacerdotis.

88. *In lingua ſapientia dignoſcitur, & ſenſus, & ſcientia, & doctrina in verbo ſenſati*, ait Eccle- Cap. 4. 24.

E ſiaſticus: ſubdit deinde: *Et firmamentum in operibus iuſtitiæ. Quia doctrina bona confirmatur per opera bona docentis*, ait Lyranus. Hinc ſalutare monitum immediatè poſt addit Sapiens: *Non contradicas verbo veritatis.* Quod monitum tum ad docentem, tum ad audientem dirigitur. Ad docentem ſcilicet, ne veræ doctrinæ, quam verbis docet, operibus contradicat. *Ne exemplo deſtruas verbum*, ait Primaſius. Similiter Hieronymus Ep. 2 ad Nepotianum: *Non confundant opera tua ſermonem tuum; ne cùm in Eccleſia loqueris, tacitus quilibet reſpondeat: Cur ergo hæc, quæ dicis, ipſe non facis? Delicatus magiſter eſt, qui pleno*

Bene docẽs & malè operans veritatis verbo contradicit.

In Ep. ad Titum c. 2.

ventre de ieiuniis diſputat. Accuſare auaritiam latro poteſt. Sacerdotis Chriſti os, mens, manuſquè concordent. Similiter Gregorius in c. 28. Iob ſub finem: *Lex eſt prædicatoribus poſita, vt impleant, quod loquendo ſuadere feſtinant. Nam loquendi auctoritas perditur, quando vox opere non adiuuatur. Illa vox cor audientis penetrat, quæ hoc, quod ſonuerit, opere confirmat.* Caſſiodorus lib. 11. Ep. 8. *Non poteſt auctoritatem habere ſermo, qui non iuuatur exemplo; dum iniquum ſit bona præcipere, & talia non feciſſe.* Idem lib. 5. Ep. 21. *Age, ne tua tibi obijciatur oratio; quia pondus eſt pudoris grauiſſimi propria voce conuinci.*

Paſcua fidelibus danda ſunt bona opera verbis aſſociata.

89 De fidelium grege Dominus ait Ioan. 10. 9. *Ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet.* Quæ ſint hæc paſcua optimè ſic explicat Gregor. 1. p. paſt. c. 3. *Sit paſtor operatione præcipuus, & vitæ viam ſubditis viuendo denunciet: & grex, qui paſtoris vocem, moreſquè ſequitur, per exempla melius, quàm per verba gradiatur. Illa vox libentius auditorum corda penetrat, quam dicentis vita commendat: & optima omnium paſcua ſunt exempla paſtoris.* Hæc ſancti exempli paſcua, ſiue domi inſpiciatur, ſiuè foras prodeat, ſuo exhibere gregi Apoſtolicus paſtor debet: ideo de eius grege dicitur: *Ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet.* Hinc ei, qui aliis præeſt, rectè apud Caſſiodorum lib. 11. Ep. 6. dicitur: *Latere non poteſt, quod intra cancellos egeris: tenes quippe lucidas fores, clauſtra patentia: & quamuis ſtudoſe claudas, neceſſe eſt, vt te cunctis aperias; nam ſi foris ſteteris, meis emendaris obtutibus; ſi intro ingrediaris, obſeruantium non potes declinare conſpectus. Vndique conſpiceris, qui in illa claritate verſaris.*

Prælatus domi, foriſque bono exemplo prælucat. Prælatus vbique intuentium oculis ſubiectus.

90. Rurſus cum citatus Eccleſiaſticus ait: *Non contradicas verbo veritatis;* tale monitum dirigitur etiam ad audientem; ne ſanæ doctrinæ operibus confirmatæ contradicens, ſe planè rationis expertem oſtendat. Nam, vt benè Chryſoſtomus ait: *Hæc eſt ratiocinatio, cui contradici non poteſt, quæ fit per facta.* Similiter Auguſtinus ait: *Vt obedienter audiatur concionator, quantacumque granditate dictionis maius pondus habet vita dicentis.* Cum diuinam legem ab hominibus pluribus non ſeruari Dauid tactus dolore cordis intrinſecus cerneret; vt eos ad ſalutem reuocaret, non tam ad verba, quàm ad opera confugiendum eſſe dixit: *Tempus faciendi, Domine; diſſipauerunt legem tuam.* Tempus faciendi dixit, non loquendi; vt boni exempli efficacitatem maiorem præ verbis oſtenderet.

Prædicatoris vitæ, quàm vocis efficacitas maior. *Hom. 3. in 1. ad Cor. Lib. 4. de doctrina Chriſtiana cap. 27. Pſal. 118. 126.*

91. Paulus Apoſtolus ad Timoth. ſcribens ait: *Exemplum eſto fidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, & caſtitate.* Et ad Titum c. 2. *In omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate.* Et Apoſt. Petrus Ep. 1. c. 5. Eccleſiarum paſtorem ſui gregis formam eſſe debere monet. His omnibus in locis pro forma, vel exemplo in Græco textu ſatis aptè legitur *typus.* Similiter 1. ad Theſſalon. c. 1. vbi dicitur: *Vos imitatores noſtri facti eſtis, & Domini, ita vt facti ſitis forma credentibus.* Græcè legitur: *Facti ſitis typi.* Cum enim ad imaginem aliquam imprimendam vtimur typis, eam ſimul tota non per partes imprimitur: Contra verò ſi ad eamdem deſcribendam calamum, vel linguam quaſi calamum adhibeamus, ſucceſſiua temporis mora opus eſt. Similiter vitæ ſanctitas veluti typis vtens, virtutum imaginem animis imprimit; quam profectò

Epiſt. 1. c. 4. 12.

Tipis, quàm calamo imago celeriùs exprimitur. Calamus lingua eſt, typus vitæ exemplum.

A

imaginem minus efficaciter, & longo temporis interuallo auditoribus lingua repræſentaret. Cum igitur ad imitandum veluti ſanctitatis typus, & exemplar Apoſtolicus vir aliis conſtituatur, hinc benè eum monet Hieronymum: *In te omnium oculi diriguntur, domus tua, & conuerſatio tua, quaſi in ſpecula conſtituta, magiſtra eſt publicæ diſciplinæ; quidquid feceris, id ſibi omnes faciendum putant. Caue, ne committas, quod, qui reprehendere volunt, dignè laboraſſe videantur; aut qui imitari, cogantur delinquere.* Ideo Apoſtolus cum ad Corint. ſcribens dixiſſet: *Imitatores mei eſtote:* ſubditur: *Sicut & ego Chriſti.* Qui enim

Hieron. in epitaphio ad Nepotianū.

1 ad Cor. c. 4. & c. 11. Sacerdos inſtar pellucidi Cryſtalli populo ſit.

B

aliis imitandus proponitur, prius ipſe vitæ ſanctitate Chriſti Domini imitator eſſe debet. Ideo S. Dionyſius Areopagita Sacerdotes, qui populo prælucere debent exemplo, inſtar pellucidi cryſtalli ſolari luci expoſiti eſſe debere dixit: ſicut enim Cryſtallum, vt in proxima loca incidentes ſolis radios reflectat, eos in ſe recipit: ita ſacerdotes ſanctitatis lucem præhabere debent, vt eam poſtea in proximos diffundant. Citata ad Timoth. Epiſtola cum dixiſſet Apoſtolus: *Exemplum eſto fidelium in verbo;* vt verbum, quo alii inſtruuntur, efficax ſit, loquentis ſanctitate, vitæquè irreprehenſibilis exemplo eſſe comprobandum ſignificauit Apoſtolus ſubdens: *Attende tibi: hoc enim faciens, & te ipſum ſaluum facies, & eos qui te audiunt.* Hinc benè S. Bernar-

C

dus ad Eugenium Pontificem ſcribens ait: *Quatuor tibi conſideranda ſunt: te, quæ ſub te, quæ circa te, quæ ſupra te. A te tua conſideratio inchoet, ne fruſtra extendaris in alia, te neglecto. Quid tibi prodeſt, ſi vniuerſum mundum lucreris, te vnum perdens? Et ſi ſapiens ſis, deeſt tibi ad ſapientiam, ſi tibi non fueris. Quantùm verò? Vt quidem ſenſerim ego, totum. Noueris licet omnia myſteria; noueris lata terræ, alta cœli, profunda maris; ſi te neſcieris, eris ſimilis ædificanti ſine fundamento, ruinam, non ſtructuram faciens. Quidquid extruxeris extra te, erit inſtar congeſti pulueris ventis obnoxium.*

Bern. lib 1. de Conſideratione. Prælatus ſe, quæ ſub ſe, circa ſe, ſupra ſe, conſiderare debet.

92. In Cantic. c. 6. ait Lyranus: *Tribus Iudæ, ſecundum omnes Doctores Hebræos, & Latinos, meruit dignitatem regiam in tranſitu maris rubri. Nam aliis tribubus formidantibus Moyſen ſequi per mare diuiſum; tribus Iudæ, cuius Princeps erat Aminadab, ſecuta eſt Moyſen, & aliis conſtantiæ dedit exemplum.* Ideo Eccleſiæ Chriſti ſponſæ vox illa eſt: *Anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab.* Vnuſquiſque enim in ſancta Eccleſia paſtor conſtitutus vehementer turbari, ac timere debet; ne, quia aliis ipſe ad Dei ductum in Promiſſionis terram, hoc eſt in cœleſtem patriam ſequendum exemplo non præeat; fidelium populum ipſi commiſſum à Pharaonis, hoc eſt diaboli tyrannide non liberet.

D

Tribus Iudæ, quia tribubus aliis in tranſitu maris rubri exemplo prælu-xit, Principatum meruit. *Cant. 6.* Prælato eſt valde timendum, ſi aliis exēplo non præeat.

93. Ad extremum accuratè notandum eſt, ſicut valdè meritorium, & commendabile eſt bonorum operum exemplo alios ad ſanctæ vitæ imitationem allicere; ita valdè demeritorium, & damnabile eſſe aliis peccandi exemplum prauis operibus exhibere. Patet hoc Ioan. 18. 22. vbi legitur: *Vnus adſiſtens miniſtrorum dedit alapam Ieſu. Reſpondit ei Ieſus: Si male locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo; ſi autem benè quid me cædis?* Vbi quæritur cur Dominus queſtus ſit de hac alapa; cum de eo vaticinatus ſit Ieremias Thr. 3. *Ponet in puluere os ſuum: dabit percutienti ſe maxillam?* Quod Theodoretus explicans ait: *Ita tacebit, ac ſi os terra oppletum haberet.*

E

Quod quidem ſilentium, cum ab aliis ſæpius alapis cæderetur, patientiſſimè ſeruauit, vt habetur Ioan. 19. *Veniebant ad eum, & dicebant: Aue Rex Iudæorum, & dabant ei alapas.* Et Matth. 26. verſ. 67. *Colaphis eum ceciderunt: alii autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes: Prophetiza nobis, Chriſte, quis eſt, qui te percuſſit?* Reſpondetur, impium illum miniſtrum, cùm primus auſus fuerit diuinam Redemptoris faciem alapa percutere, cæteris ſacrilegum percutiendi Dominum exemplum præbuiſſe; & propterea eum potius, vt maximè damnabilem, quàm alios, ſacrilegi ſceleris Dominum arguere voluiſſe.

Prauum exemplum quàm nociuum, & damnabile. Chriſtus cur contra miniſtrum alapa eum primò cædentem, & non contra alios eum percutientes queſtus fuit.

94. Alio ex capite, qui aliorum prauum exemplum ſequuntur, Dei indignationem, & A grauius ſupplicium timere debent. Nam apud Danielem legimus Baltaſſarem Aſſyriorum regem, ſua ob ſcelera regno priuatum, ſtatim repentina morte punitum fuiſſe; contra verò eius patrem Nabuchodonoſorem poſt ſuorum ſcelerum datas pœnas, regno fuiſſe reſtitutum. Reſpondet ad id Theodoretus: *Nabuchodonoſor alterum impietatis pœnas luiſſe non conſpexerat; idcirco dignum venia iuſto Dei iudicio exiſtimatum: Sed Baltaſſar ſummum patris ſupplicium ſuſpicatus, nihil inde percepit vtilitatis. Iure ergo iuſtus iudex illi definito tempore ſupplicium præſcripſit; iſtum autem nulla venia dignum cenſuit.* Qui igitur aliorum prauum exemplum ſunt imitati, aliis inflictas pœnas conſiderantes, quantocyus reſipiſcentes ad pœnitentiam reuocentur.

Nabchodonoſor cur pœnitentiæ tempus habuit, regnoque eſt reſtitutus, Baltaſſar verò regno priuatus, & morte punitus.

Plura de prauo, bonoque exemplo dicta ſunt feria 3. poſt Dom. 2. in illa de Phariſæis verba:
Dicunt, & non faciunt.

Ægypti dominium à Ioſepho obtinendum cur ei per manipulum præſignificatum fuit? Dom. paſſ. 57.
Ægyptii impie, & ridicule cæpas, & porros, vt deos venerabantur. Dom. paſſ. 52.
Ægyptii bouem, quem ſub Apis nomine vt Deum colebant, cur Nili aqua non potabant. Fer. 5. Dom. paſſ. 11.
Æliorum ciuium Romanorum mira concordia. Fer. 3. Dom. 3. 59.
Æterni Patris de Chriſto teſtimonia. Sab. poſt Dom. 4. 37. & ſequentibus.
Æternitas quid ſit. Dom. paſſ. 85.
Æmulatio cur inferno igni tribuatur. Fer. 6. Dom. 3. 87.
Æthiopia Gentilitatem ſignificat. Domin. paſſ. 83.
Agathon triennium in ore lapidem tulit ad ſilentium ſeruandum. Fer. 6. Dom. 4. 85.
Ageſilaus, & Acrotatus parentibus praua mandantibus laudabiliter non obtemperarant. Fer. 4. Dom. 5. 30.
Agnus cœleſtis myſtice nos ſuo vellere veſtit. Dom. paſſ. 49.
Agni nigri, vel albi naſcuntur, ſi arietis lingua nigredinem, vel candorem habeat. Fer. 4. Dom. 3. 37.
Agrippa ſitiens, & à Thaamaſto aquam accipiens, quo præmio eum affecerit? Fer. 6. Dom. 3. 21.
Agrippæ Regi ex eadem volucri prius regni, deinde mortis præſagium fuit. Fer. 5. Dom. 4. 19.
Alconis ſagittarii mira iaculandi peritia. Sabb. poſt Dom. paſſ. 42.
Alexander Macedo pædagi vitia contraxit. Fer. 4. Dom. 3. 39.
Alexandri Macedonis inexplebilis dominandi cupiditas. Dom. paſſ. 51.
Alphæus binominis fuit; ideoque Cleophas etiam dictus. Fer. 3. Dom. paſſ. 18. & ſequentibus.
Ambitio cur flammæ comparatur. Fer. 6. Dom. 3. 77.
Ambitio igni comparata, amaris lacrymis eſt reſtinguenda. Fer. 6. Dom. 3. 77.
Ambitio eſt Diaboli imitatio, & veneratio. Dom. paſſ. 22. & ſeq.
Ambitionis eſt incredulitas comes. Fer. 3. Dom. paſſ. 26.
Ambitionis mala. Fer. 3. Dom. paſſ. 16.
Ambitioſi ob mundanos honores valde cruciantur. Dom. paſſ. 61.
Ambulandi modi quinque, poſt Dominum, cum Domino, ante Dominum, à Domino, contra Dominum. Sab. poſt. paſſ. 120.
Ambulant vlterius alii, alii in via remanent, alii retro redeunt, alii deuiant. Sab. poſt. Dom. paſſ. 120.
Amen quid ſignificet? Dom. paſſ. 31. & ſequentibus.
Amicitiæ vtilitates. Fer. 6. Dom. 4. 20.
Amor animæ immoderatus, eſt in animã odium. Sab. poſt Dom. paſſ. 25. & ſequentib.
Amoris ſedem non tam in corde, quàm in vberibus Hebræi reponebant. Fer. 5. Dom. paſſ. 104.
Amorem malum erga ſe ipſum peccator habet; contra verò bonum odium iuſtus. Sab. poſt Dom. paſſ. 41.
Ananias, & Sapphira venialiter peccarunt iuxta B. Petrum Damiani. Fer. 2. mai. hebdom. 55.
Andreas Apoſtolus Domini primogenitus. Sabb. poſt Dom. paſſ. 11.
Angelus repræſentans Dei filium, cur cum Abrahamo remanſit, abeuntibus duobus Angelis ad Sodomam incendendam. Dom. paſſ. 79.
Angelus cur à Ioanne adorari noluerit, nouem rationes. Sab. poſt Dom. paſſ. 52. & ſequentibus.
Angelus à Ioanne adorari noluit ob virginitatis in Ioanne præſtantiam. Sab poſt. Dom. paſſ. 54.
Angelus cur ſub quercu ſedens, Gedeoni apparuit? Sab. poſt Dom. paſſ. 63.
Angeli tamquam hominum medici, ne ob obſtinationem noſtram ſalutem deſperent, cauendum eſt. Fer. 5. Dom. paſſ. 60.
Angeli ſub cœli nomine intelliguntur. Sab. poſt Dom. paſſ. 56.
Angeli cur Dei Throni dicuntur? Sab. poſt. Dom. paſſ. 59.
Angeli ſi inuidiæ capaces eſſent, aduerſitates pro Domino toleratas inuiderent. Sab. poſt Dom. paſſion. 60.
Angeli Dominum in Euchariſtia videre maxime cupiunt. Fer. 5. mai. hebd. 25.
Anima fontis inſtar quomodo ſurſum aſſurgere debeat. Dom. 4. 7.
Anima pacifica iucundum Deo exhibet ſpectaculum. Fer. 5. Dom. paſſion. 164.
Anima veluti currus eſt, cuius axes ſunt pacifici affectus; cuius rector, & auriga, Deus eſt. Fer. 5. Dom. paſſion. 164.
Anima iuſti veluti vinea fructifera Deo eſt. Fer. 5. Dom. paſſion. 164.
Animæ pœnitentis ad peccatores hortatio. Fer. 5. Dom. paſſion. 166.
Animæ amor, & odium duplici ſenſu intelligi poteſt. Sab. poſt Dom. paſſion. 23. & ſequent.
Animæ ſpiritualem Paradiſum, verbum Dei velut igneus gladius cuſtodit. Sab. poſt paſſion. 95.
Animæ ad corporalem vitam reuocatæ vbi detinebantur? Fer. 5. Dom. 4. 37. & ſequent.
Animæ iuſtorum aromata Domino ſunt. Sabb. poſt Dom. paſſion. 20.
Animalia in terris noxia, in aquis innoxia ſunt. Fer. 6. Dom. 3. 37.
Animalia noxia cur facta ſint? Dom. paſſion. 51.
S. Anna plures viros habuiſſe falsò aſſeritur. Fer. 3. Dom. paſſion. 10. & ſequentibus.
Anſeres lapidem ore capiunt, vt ſilendo prædatrices aquilas vitent. Fer. 6. Dom. 4. 85.
Antæi fabula quomodo ſalutariter ſit imitanda. Fer. 5. Dom. paſſion. 35.
Antidotum triplex aduerſus tria quæ homo incurrit mala. Dom. 4. 1.
Antidotum contra inanis gloriæ venenum. Fer. 5. Dom. paſſion. 128. & ſequentibus.
Antoninus Imperator ſolus Pii nomen apud Romanos eſt conſecutus: apud eoſdem idem nomen ciconiæ omnes obtinuerunt. Fer. 4. Dom. 3. 15.
Apes furtim ſublatæ peſſime mellificant. Fer. 4. Dom. 3. 93.
Apes furentes pulueris aſperſione ſedantur. Voluptatis ſtimuli ſepulchralis pulueris meditatione cohibentur. Fer. 5. Dom. 4. 25.
Apes alibi ſuſurrantes in aluearibus, dum mellificant, ſilent. Fer. 6 Dom. 4. 86.
Apologus apis, & ſolitarii paſſeris ad concordem ſocietatem cõmendandam. F. 3. Dom. 3. 65.
Apoſiopeſis figura. Fer. 3. Dom. paſſion. 28. & ſequentibus.

Apoſtolis cur poſt mandatum de condonanda iniuria, Domino dixerint: *Domine ad auge nobis fidem?* Fer. 3. Dom. 3. 70.
Apoſtoli quomodo ſtabilia bona alienare potuerint, cum id Leuitici c. 13. vetitum videatur? Fer. 5. Dom. 3. 9. & ſequenti.
Apoſtolorum Pauli, & Iacobi textuum conciliatio. Fer. 6. Dom. 4. 70.
Apoſtolorum erga Chriſtum Dominum ardens amor. Fer. 5. mai. hebd. 57.
Apoſtolici viri quæ à Deo audierint, populo referre debent. Fer. 5. Dom. 3. 78.
Apoſtolici viri cur ſuper omnes aquas ſeminare debere dicantur. Fer. 5. Dom. 3. 89.
Apoſtolici viri æternitatis ſatores ſunt. Fer. 6. Dom. 3. 115.
Apoſtolici viri ante prædicationem pia meditatione ſe munire debent. Fer. 3. Dom. 4. 3.
Apoſtolici viri, vt Chriſti bonus odor ſint, exinanire ſe debent. Sab. poſt Dom. paſſ. 15.
Apoſtoli viri cur ſal terræ dicantur? Sab. poſt Dom. paſſ. 16.
Apoſtolici viri, vt in proximis fructificent, frumentum, non paleæ eſſe debent. Sab. poſt Dom. paſſ. 22.
Apoſtolicis viris, poſtquam proximorum ſaluti vacarunt, ſolitudo eſt repetenda. Fer. 5. Dom. 3. 77.
Appellatio ex nomine beneuolentiam indicat. Fer. 5. Dom. paſſ. 111.
Aquæuiua Euangelicam doctrinam ſignificat. F. 6. Dom. 3. 36.
Aqua pluuialis, quàm fontana fœcundior. Fer. 5. Dom. paſſ. 21.
Aquæ cœleſtis effectus. Fer. 2. Dom. paſſ. 13.
Aquæ ardent igne, cum compunctionis lacrymæ ardent Deo. Fer. 5. Dom. paſſ. 10.
Aquam in vinum conuertit, panemque Dominus multiplicauit eodem die, non eodem anno. Dom. 4. 13.
Aquarum nomine aduerſitates ſignificantur. Fer. 2. Dom. paſſ. 10.
Aquila puluerem in oculos animalium, quæ prædari vult, inicit: Similiter Diabolus. Fer. 4. Dom. 4. 31.
Aquilarum nomine immundi ſpiritus ſignificatur. Fer. 4. Dom. 4. 31.
Aquilarum, & coruorum ſuam in prolem ſæuities. Fer. 4. Dom. 3. 32.
Aquilo ſignificat Diabolum. Fer. 5. Dom. paſſ. 91.
Aquilonem diſcedere, & Auſtrum aduenire cur cœleſtis ſponſus optauerit. Fer. 5. Dom. paſſ. 92.
Arbor ſcientiæ boni & mali, arbor fici fuit iuxta Theodoretum. Fer. 2. maioris hebd. 50.
Arbores velut inſtructuoſæ, & eradicatæ ne homines ſint, intra ſepulchrum cogitationem tamquam radicem figant. Fer. 5. Domin. 4. 16.
Argumenta probantia à dæmonibus Chriſtum vt Dei filium cognitum non fuiſſe, afferuntur, & refelluntur. Fer. 5. Dom. 3. 25. & ſequentibus.
Aromata ſunt piæ pœnitentium lacrymæ. Fer. 3. Dom. 3. 10.
Artaxerxes ob manus, & brachia longiora longimanus dictus, maximè liberalis fuit. Fer. 5. Dom. paſſ. 7.
Arundineta à ſerpentibus frequentantur. Fer. 5. Dom. paſſ. 108.
Aſina ſubiugalis Synagoga Iudæorum. Dom. palmarum. 4.
Aſpis veneno quietum ſoporem immittit. Fer. 2. Dom. 4. 8.
Aſpis furens, niſi venenum transfundat, moritur. Fer. 3. Dom. paſſ. 54.
Aſpis manſuefacta apud patrem familias innoxia fuit. Fer. 3. Dom. paſſ. 60.
Aſpidis morſus voluptatem, & ſoporem inducit. Fer. 3. Dom. paſſ. 54.
Aſſuerus à plebeio vtraque palma aquam oblatam libentiſſime accepit. Fer. 5. Dom. paſſ. 8.
Aſtrologi è ſtellarum in natiuitate concurſu longum vitæ tempus promittendo multos decipiunt. Fer. 5. Dom. paſſ. 39.
Attentio quæ requiratur ad orationem Fer. 6. Dom. 3. 98.
Auaritia Pontificem, qui Dominum morte dignum pronunciaret, conſtituit; auaritia Dominum Iudæis prodidit; auaritia Dominum reſurrexiſſe negauit. Fer. 6. Dom. paſſ. 8.
Auaritia quomodo radix omnium peccatorum. Sabb. poſt Dom. paſſ. 101.
Auaritia receptaculum vitiorum omnium. Fer. 2. mai. hebd. 3.
Auaritia Gehennæ nutrix, nequitiæ fomes, iuſtitiæ nouerca. Fer. 2. mai. hebd. 30.
Auaritia quàm multiplicem perniciem afferat. Fer. 2. mai. heb. 37.
Auaritia quot modis auaros maxime torqueat. Fer. 2. mai. heb. 4. & 42.
Auaritia eſt denſum lutum, quo homines excæcantur. Fer. 2. mai. hebd. 43.
Auaritia cæca ſimul, & oculata eſt. Fer. 2. mai. hebd. 54.
Auaritiæ comes ſuperbia. Fer. 2. maioris hebd. 34.
Auaritiæ peſtis dæmone peior. Fer. 2. maioris hebd. 36.
Auaritiæ antidotum. Fe. 2. maioris hebdom. 52.
Auaritiæ lepra humilitatis lauacro mundanda. Fer. 5. mai. heb. 47.
Auarus Creatoris opera damnat. Fer. 2. maioris hebd. 19.
Auarus cur terra, & cinis. Fer. 2. mai. hebdom. 34.
Aurus, & Infernus ſimiles. Fer. 2. mai. hebd. 39.
Auarus inuidia cruciatur. Fer. 2. maior. hebd. 44.
Auarus monſtro ſimilis. Fer. 2. maior. hebd. 45.
Auarus ex amore, & odio erga ſe ipſum monſtroſum quid conflat. Fer. 2. mai. heb. 45.
Auarus iniquus in Deum, proximum, & ſe ipſum. Ibidem.
Auarus monſtroſum quid eſt, ex opulentia, & inopia conflatum. Fer. 2. mai. hed. 46.
Auari tamquam monſtri deſcriptio. Fer. 2. mai. hebd. 47.
Auari inuoluti argento dicuntur. Fer. 2. maior. hebd. 18.
Auari muribus ſimiles. Fer. 2. maioris hebdom. 28.
Auari cur ſicut oues in inferno poſiti dicantur? Fer 2 mai. hebd. 30.
Auari, & dæmones inſatiabilitate ſimiles. Fer. 2. mai. hebd. 38 & 39.
Auari ſunt veluti hydropici. Fer. 2. mai. hebd. 40.
Auari auro ſacrificant. Fer. 2. maior. hebdom. 50.

Auarorum locus proprius, infernus. Fer. 2. mai. hebd. 38.
Audire in creatura obedire ſignificat; in Deo ſignificat exaudire. Dom. paſſ. 18. & Fer. 4. Dom. paſſ. 13.
S. Audomarus Epiſcopus ex cæco illuminatus iterum cæcitatem à Deo impetrauit. Fer. 4. Dom. 4. 21.
Auenæ, hoc eſt Zizania, ab auiditate occupandi omnia dictæ auaro Iudæ ſimiles. Fer. 2. mai. hebd. 22.
Aues ad Græcè, & Latinè loquendum dociles. Fer. 3. Dom. paſſ. 63.
S. Auguſtini exhortatio ad animæ ſalutem procurandam. Fer. 5. Dom. paſſ. 45.
SS. Auguſtini, Gregorii, & Thomæ ſententia de Angelo prohibente ſe à S. Ioanne adorari improbatur. Sab. Dom. paſſ. 52. & ſequentibus.
Auguſtus moriens hiſtrionem egiſſe Imperii tempore teſtatus eſt. Dom. paſſ. 55.
Aulicæ politicæ artis verſutia. Fer. 2. Domin. paſſ. 2.
Auri nomine charitas ſignificatur. Fer. 3. Dom. 3. 11.
Aurum in cœleſti Ieroſolyma calcatur. Sab. Dom. paſſ. 60.
Aurum ſolaris luminis partus. Sab. poſt Dom. paſſ. 123.
Auſter ſpiritum amoris, Aquilo timoris ſpiritum ſignificat. Fer. 6. Dom. 3. 65.
Auſter proficientium ſpiritum, Aquilo deficientium ſpiritum ſignificat. Fer. 6. Dom. 3. 65.
Azymorum panum ritus cur inſtitutus. Fer. 5. mai. hebd. 2.

B

Babylonis flumen mundanæ voluptatis ſymbolum, lacrymas elicit, ſitim non expellit. Fer. 6. Dom. 3. 54.
Balæna piſciculum nomine Maſcalam doctorem ſequitur. Fer. 3. Dom. paſſ. 61.
Balearium inſularum pueri quomodo iaculantes ad collineandum inſtituantur. Fer. 4. Dom. 3. 41.
Balſamo, & cinnamomo ſancti viri comparantur, quòd ſanctitatis augmento ſemper proficiant. Fer. 6. Dom. 3. 79.
Balſamum, cuius odorifer liquor è plaga manat, Martyrum Symbolum. Fer. 6. Dom. 3. 79.
Balſami liquor ex arbore cultellis inciſa manat. Sab. poſt Dom. paſſ. 19.
Baltaſſar ſuo in conuiuio ſacra vaſa profanauit: In Phariſæi conuiuio Dominus Magdalenam in vas electionis ſanctificauit. Fer. 5. Domin. paſſ. 7.
Baltaſſar cur ſtatim regno priuatus, & morte punitus? Fer. 5. mai. hebd. 94.
Barlaami ſancti Martyris mira conſtantia. Sab. poſt. Dom. paſſ. 76.
S. Baſilius patrem educatorem optimum habuit. Fer. 4. Dom. 3. 37.
Baſilius Imperator ſexaginta ſex monita filio ſcripta reliquit. Fer. 4. Dom. 3. 61.
S. Baſilius inter ſe diſſidentibus magnes, ſibi infenſis adamas fuit. Fer. 4. Dom. 3. 64.
S. Baſilii vox tonitru fuit, quia eius vita fulgur. Fer. 5. mai. hebd. 76.

BEATA VIRGO MARIA.

Beatæ Virginis vterus Chriſto ad orandum ſecretum ſacrarium fuit. Fer. 5. Dom. 3. 62.
Beata Virgo cur montis nomine appellatur. Fer. 5. Dom. 3. 63.
Beatæ Virginis vterus cur deſertum appellatur. Fer. 5. Dom. 3. 68.
B. Virginis ex vtero cur auulſus Chriſtus Dominus dicitur. Ibidem 63.
Beata Virgo cur arca Dei, & negotium omnium ſeculorum dicta ſit. Fer. 2. Dom. 4. 18.
Beata Virgo aduenieute mortis nocte miſericordiæ lampadem extingui non patitur. Fer. 2. Dom. 4. 19.
Beata Virgo gratia plena, adhuc ſuperueniente Spiritu Sancto ſuperplena gratiâ fuit, vt eam in nos diffunderet. Fer. 2. Domin. paſſ. 24.
Beatæ Virginis, & terreſtris Paradiſi comparatio. Fer. 2. Dom. paſſ. 23.
Beatæ Virginis ſoror, Domini matertera, ex fratre, vel ſorore S. Ioachimi, vel S. Annæ nata eſt. Fer. 3. Dom. paſſ. 25.
Beatæ Virginis vterus animatum cœlum iure dicitur; quòd in eo priuſquam in cœlo homo, nempe Chriſtus beatificam viſionem habuit. Sab. poſt Dom. paſſ. 67.
Beatis vera, & propria cum carne reſurgentibus quo ſenſu ſpiritale corpus tribuatur. Fer. 6. Dom. 4. 59.
Beatorum voluptas multiplex. Sab. poſt Domin. paſſ. 73.
Beatitudo non à vanis terræ deliciis, ſed à veritate quærenda. Dom. paſſ. 17.
Beelzebub, hoc eſt muſcarum Dominus, cur Diabolus dicitur. Fer. 5. Dom. paſſ. 92.
Belluarum ſimilitudo ab homine vitanda. Dom. paſſ. 52.
Bene docens, & male operans veritatis verbo contradicit. Fer. 5. mai. hebd. 88.
Benefici in parentes, beneficos etiam ſuos filios habebunt. Fer. 4. Dom. 3. 21.
Beneficentia diuina hominum obſequium largiſſime remuneratur. Dom. 4. 16.
Beneficentia, & liberalitas Chriſti Domini eximia. Fer. 2. Dom. paſſ. 13.
Beneficientia erga omnes exercenda. Fer. 2. Dom. paſſ. 14.
Beneficium triplex in cæcum natum Dominus contulit. Fer. 4. Dom. 4. 74.
Beſtiæ nomine diabolus appellatur. Fer. 4. Dom. 3. 71.
Beſtiarum nomina peccatoribus tribuenda. Sab. poſt Dom. paſſ. 103.
Bethaniæ deſcriptio. Fer. 6. Dom. 4. 2.
Bethania à Ieroſolyma parum diſtans, religioſam vitam cœlo proximam myſtice ſignificat. Fer. 6. Dom. 4. 28.
Betphage oppidum, in quo Samſon poſt peremptos Philiſtæos è molari maxilla erumpente aquâ ſitim extinxit. Dom. palm. 2.
Biduum commorantis Domini cum Samaritanis ſupra dierum millia præferendum. Fer. 6. Dom. 3. 118.
Blaſphemanda nulla creatura eſt. Fer. 4. D. 3. 97.
Blaſphemantes Chriſtum crucifixoribus peiores. Fer. 4. Dom. 3. 97.
Blaſphemus in ſanctos, in ſe ipſum blaſphemus eſt. Fer. 4. Dom. 3. 98.
Blaſphemus igne voracior Fer. 4. Dom. 3. 99.

Blaſphemia ipſi diabolo abominabilis eſt. Fer. 4. Dom. 3. 100.
Blaſphemia Sennacharib, & Rabſacis quàm ſeuerè punita. Fer. 4. Dom. 3. 101.
Blaſphemia eſſe poteſt non ſolùm ore, ſed opere. Fer. 4. Dom. 3. 101.
Blaſphemiæ peccatum peccatis aliis grauius. Fer. 4. Dom. 3. 98.
Bona mortis plurima. Fer. 6. Dom. 3. 11.
Bonis ſingulis operibus ſua merces reſpondet. Fer. 5. Dom. 3. 2.
Bonis rebus peccatores abutuntur, eas vt medium ad mala adhibentes. Fer. 4. Dom. 4. 47.
Brontiæ gemmæ cum tonitruis cadunt. Sabb. poſt Dom. paſſ. 55.

C

CAbaliſtarum vanitas. Dom. paſſ. 33.
Cæcitatis corporalis vtilitas. Fer. 4. Dom. 4. 17. & 22.
Cæcitate ſæpe peccatores puniuntur. Fer. 4. Dom. 4. 23.
Cæcorum illuminationem præcipuè, vt futuri Meſſiæ ſignum Prophetæ prædixerunt. Fer. 4. Dom. 4. 27.
Cæcos cur frequentius, quàm alios languidos curauerit, Chriſtus illuminauit? Fer. 4. Dom. 4. 28.
Cæci nati illuminatio cum cæci Tobiæ illuminatione comparatur. Fer. 4. Dom. 4. 29.
Cæcum ad Siloe natatoriam cur Dominus miſerit? Fer. 4. Dom. 4. 37.
Cæci nati erga Dominum gratus animus. Fer. 4. Dom. 4. 41.
Cæco nato Dominus oculorum orbes ex luto formauit. Fer. 4. Dom. 4. 42.
Cæci nati ex luto illuminatione Sabbatum violari inique, & ridicule Phariſæi aſſerebant. Fer. 4. Dom. 4. 45. & 46.
Cæci nati ex ore quid extorquere Iudæi cupiebant? Fer. 4. Dom. 4. 60. & ſequentibus.
Cæci nati illuminati prudentia. Fer. 4. Dom. 4. 64.
Cæcus natus illuminatus impauide per ironiam Phariſæos irridet. Fer. 4. Dom. 4. 65.
Cæcus natus vnus ex ſeptuaginta duobus Domini diſcipulis fuiſſe traditur. Fer. 4. Dom. 4. 66.
Cæcus natus Dominum adorans Magis Regibus comparatur. Fer. 4. Dom. 4. 79.
Cæli ſub mortalis vitæ finem cur complicandi dicuntur. Dom. 4. 19.
Cælum quomodo claudi dicatur? Fer. 2. Dom. 3. 16.
Cælum eſt anima iuſti. Fer. 3. Dom. 3. 31. & Fer. 5. Dom. paſſ. 17.
Cælum cur appelletur deſertum, & viciſſim deſertum appelletur cælum. Fer. 5. Dom. 3. 67. Sab. poſt Dom. paſſ. 98.
Cælum vt animo, & deſiderio ſuſpiciamus, mentis meditatio intra tumulos verſari debet. Fer. 5. Dom. 4. 16.
Cæli portæ cur iuſtitiæ portæ dicantur. Sabb. poſt Dom. paſſ. 48.
Cælum quo pretio ematur. Sab. poſt Dom. paſſ. 71.
Cæleſtia dona cur torrenti comparantur. Fer. 6. Dom. 3. 57.
Cæleſtis gloria quanta ſit vnde colligendum. Sab. poſt Dom. paſſ. 69. & ſequentibus.
Cæruleis rotis vectus cur Dei filius Ezechieli viſus eſt. Fer. 2. Dom. 4. 19.
Cæruleus color cur Zelotypiæ tribuatur. Fer. 2. Dom. 4. 29.
Caietani interpretatio refellitur. Fer. 2. Dom. 4. 44. & Fer. 4. Dom. paſſ. 39. & 40.
Caini interfector cur maiori pœna puniendus dicitur, quàm ipſe Cain interfector Abelis. Fer. 6. Dom. 4. 66.
Cain cur latro fuiſſe dicatur. Fer. 5. Dom. paſſ. 155.
Caiphas pretio à Romanis Pontificatum emit cum Chriſtum occidendum pronunciaret, Deus intercidit flammam ignis: Caiphas Balaami aſinæ loquenti ſimilis. Fer. 6. Dom. paſſ. 8. & 10.
Calamitates à Deo immiſſæ medicaminis inſtar ex ſe ſalutares ſunt. Fer. 6. Dom. 4. 10.
Calamitates Deus immittit, vt homines alio vagantes ad ſe trahat. Fer. 6. Dom. 4. 11.
Calamitates finem mortalis vitæ expetendum ſuadent. Fer. 6. Dom. 4 111.
Calcanei iniquitas eſt nimia ſui fiducia. Fer. 5. maioris hebdomadæ. 64.
Calceis an Veteres vterentur. Fer. 5. Dom. paſſ. 124.
Calicis fæx non exinanita inferni æternam pœnam ſignificat. Fer. 6. Dom. 3. 55.
Caligæ pro calceis accipiuntur. Fer. 5. Dom. paſſ. 76.
Caliphes intra cubiculum auro, gemmiſque refertum inedia mori cogitur. Fer. 2. maioris hebd. 46.
Caluariæ mons vnde dictus. Fer. 5. Dom. 4. 34.
Caluariæ mons tum Iſaaci, tum Chriſti ſacrificii locus fuit. Dom. paſſ. 74.
Caluariæ mons myrrhæ mons appellatur. Sabb. poſt Dom. paſſ. 2.
Caluini interpretatio falſa, & maligna Chriſto ludicram ironiam tribuendo. Fer. 6. Dom. 4. 81.
Caluini in Chriſtum blaſphemia. Dom. paſſ. ..
Caluini humero ad infamiam nota candenti ferro eſt inuſta. Dom. paſſ. 3.
Caluiniſtæ à Ieſu nomine abhorrent. Fer. 3. Dom. paſſ. 39.
Cancri, eiuſque matris apologus. Fer. 4. Dom. 3. 37.
Caninum eſt parentes non agnoſcere; ideoque canes velut in pœnam cæci naſcuntur. Fer. 4. Dom. 3. 12.
Canis Tobiæ comes cur præcipue commemoretur. Fer. 6. Dom. 4. 129.
Canis animal maxime gratum. Ibidem.
Capharnaum ager pœnitentiæ, vel conſolationis ager interpretatur. Plura bona germina hoc in agro naſcuntur. Sabb. poſt Dom. 3. 34.
Carbunculi aceto macerati nitidiores redduntur. Fer. 5. Dom. paſſ. 141.
Caro externam ſpeciem ſignificat. Sumitur etiam pro concupiſcentia. Sabb. poſt Dom. 4. 24. & 25.
Carnis inſidiæ quàm timendæ, quàm ſollicitè vitandæ. Fer. 5. Dom. paſſ. 24.
Caſtitas cur abſolute ſanctitas appellatur. Fer. 6. Dom. 3. 107.
Caſtrorum Chori quomodo in pia anima ſint. Fer. 5. Dom. paſſ. 167.
Catachreſis, hoc eſt abuſio quomodo in ſcriptura vſurpetur Fer. 4. Dom. 3. 70.

Catoni à militibus exhibetur honor. Dom. pal. 25.
Ceruæ natos ad curſum, ſaltumque per prærupta exercent. Fer. 4. Dom. 3. 54.
Cerui febri non laborant, & cum ſerpentibus pugnant. Fer. 4. Dom. paſſ. 6.
Ceruis ſimiles Iudæi. Sab. poſt Dom. paſſ. 93
Cham cum peccaret, cur eius filius Chanaan maledictus fuerit. Fer. 4. Dom. 4. 12.
Chamæleon colores omnes aſſumit præter candidum. Dom. palm. 18.
Charadrii auis circa ægrotos mira proprietas. Fer. 6. Dom. 4. 31.
Charitatis antidoto inter peccatores iuſtus commorans muniatur, ne peccati veneno inficiatur. Fer. 5. Dom. 3. 76.
Charitas, & ſanctitas auri nomine ſignificatur. Sab. poſt Dom. paſſ. 123.
Cherubim in Propitiatorio cur ex oliuæ ligno formati, faciem ad exteriorem domum vertebant, & erectis pedibus ſtabant. Fer. 3. Dom. 3. 51.

CHRISTVS DOMINVS.

Chriſti Domini eximia erga genitricem, & Ioſephum nutricium obedientia. Fer. 4. Dom. 3. 29.
Chriſtus cur interpellantem diuina verba mulierem non reprehenderit. F. 4. Dom. 3. 29.
Chriſtus cur ſuper languidos ſingulos, & non ſuper plures ſimul manus imponens eos ſanabat: & cur poſt ſolis occaſum. Fer. 5. Dom. 3. 18. & 21.
Chriſti lacrymæ, eiuſque è latere fluens aqua certatim miracula edididerunt. Fer. 5. Dom. 3. 60.
Chriſtus cur eodem anni die à Magis adoratus, & à Ioanne eſt baptizatus. Ibidem. 17
Chriſtus in ſolitudine procul ab humano ſtrepitu inuenitur. Fer. 5. Dom. 3. 85.
Chriſtus tamquam venator iuxta Samariæ fontem ſedit. Fer. 6. Dom. 3. 8.
Chriſtus ſupra lapideum fontem ſedens quid myſtice indicauerit. Fer. 6. Dom. 3. 14. & ſequenti.
Chriſtus celer ad beneficium, tardus ad pœnam. Fer. 6. Dom. 3. 17.
Chriſtus beneficia conferre ſitit. Fer. 6. Dom. 3. 21.
Chriſtus cur non Iudam ſolum, ſed omnes diſcipulos ad cibos emendos miſerit. Fer. 6. Dom. 3. 22.
Chriſtus proximorum famæ conſulendum docuit. Fer. 6. Dom. 3. 21.
Chriſtus triplex Dei opus perfecit. Fer. 6. Dom. 3. 113.
Chriſtus quid in terra ſcripſerit: & cur Phariſæorum peccata in terra ſcripſerit. Sab. poſt Dom. 3. 12. 14. & 16.
Chriſtus breui temporis, & loci ſpatio in terra ſcribens quomodo plura peccatorum genera indicauit. Sab. poſt Dom. 3. 13.
Chriſtus cur in terra digito ſcripſerit. Sab. Dom. 3. 21.
Chriſti in miſericordiam propenſio. Sab. Dom. 3. 24.
Chriſti eximia prudentia. Sab. Dom. 3. 25.
Chriſtus ſpinas ſibi habere voluit, ne homines vltionis vepre configeret. S. D. 3. 27.
Chriſtus cum fici arborem arefecit, ſuam in homines miſericordiam indicauit. Sab. Dom. 3. 31.
Chriſtus cur prope paſcha panem multiplicauit. Dom. 4. 8.
Chriſti oculorum modeſtia. Dom. 4. 9.
Chriſtus omnia noſcens cur diſcipulos interrogauit. Dom. 4. 12.
Chriſti benigna prouidentia. Dom. 4. 15.
Chriſtus ſpineam coronam ſumpſit, vt ſollicitas curas à nobis auferret. Dom. 4. 18.
Chriſti promiſſio ſuis ſeruis facta: *Maiora horum facietis*, adimpletur. Dom. 4. 28.
Chriſtus oblato regno in montem fugit, poſtea in Caluariæ monte Crucis regnum aſſumpturus. Dom. 4. 34.
Chriſtus ſpineam coronam tamquam regnantis diadema habuit. Dom. 4. 34.
Chriſtus quomodo vere dictus fuerit Admirabilis, Deus fortis, Pater futuri ſeculi. Fer. 2. Dom. 4. 2.
Chriſtus ſimul diuinæ potentiæ, ſapientiæ, & bonitatis ſpecimen dedit. Fer. 2. Dom. 4. 3.
Chriſtus correptionis ordinem ſeruans peccatores arguens, prius obſecrat, deinde increpat. Fer. 2. Dom. 4. 15.
Chriſtus cum corporali ſpiritualem ſanitatem conferre ſolebat. Fer. 3. Dom. 4. 21.
Chriſtus paſſionis tempus horam ſuam triplici ex capite appellauit. Fer. 3. Dom. 4. 40.
Chriſtus erga pauperes, & calamitoſos præcipue benignus. Fer. 4. Dom. 4. 2.
Chriſtus Petrum Apoſtolum poſt periurium interna illuminatione, non corporeis oculis reſpexit. Fer. 4. Dom. 4. 3.
Chriſtus cur frequentius cœlos, quàm alios languidos curauerit, illuminauit. Fer. 4. Dom. 4. 28.
Chriſtus lutum cur ad cœlum illuminandum adhibuit. Fer. 4. Dom. 4. 30. & 32.
Chriſtus luto cœcum illuminans, humilitate mentis oculos illuminari docuit. Fer. 4. Dom. 4. 32.
Chriſtus cur cœcum ad ſiloe natatoriam miſerit. Fer. 4. Dom. 4. 37.
Chriſtus cœco nato oculorum orbes ex luto formauit. Fer. 4. Dom. 4. 42.
Chriſtus cur potius matris luctu, quàm adoleſcentis filii morte miſeratione motus dicatur. Fer. 5. Dom. 4. 3[illegible].
Chriſtus prius puellam, deinde iuuenem, deinde virum ad vitam reuocauit. Fer. 5. Dom. 4. 38.
Chriſtus defunctis, quos ad vitam reuocauit, æternam ſalutem largitus eſſe pie creditur. Fer. 5. Dom. 4. 41.
Chriſtus diei nomine ſuæ vitæ tempus, noctis nomine paſſionis tempus ſignificat. Fer. 6. Dom. 4. 18. & 19.
Chriſti in loquendo modeſtia, ab omni iactantiæ vmbra aliena. Fer. 6. Dom. 4. 22.
Chriſtum Martha vt Deum, & hominem agnouit. Fer. 6. Dom. 4. 33. & 35.
Chriſtus, vt Deus, hominum reſurrectionis cauſa efficiens; idem, vt homo cauſa meritoria. Fer. 6. Dom. 4. 35.
Chriſtus reſurrectionis omnium hominum, etiam reproborum cauſa meritoria eſt. Fer. 6. Dom. 4. 41. & ſequentibus.
Chriſti humanitas an cauſa inſtrumentalis dicenda ſit, realiter in hominum reſurrectionem influens. Fer. 6. Dom. 4. 45.
Chriſti humanitas electorum reſurrectionis cauſa exemplaris. Fer. 6. Dom. 4. 46.
Chriſtus vere humana carne aſſumpta dicitur

ſecundus homo de cœlo cœleſtis quadruplici ſenſu. Fer. 6. Dom. 4. 58.
chriſto, in chriſto, & in chriſtum credere idem ſignificat. Fer. 6. Dom. 4. 74.
chriſti exemplo ſilere docemur. Fer. 6. Domin. 4. 80.
chriſtus reſuſcitaturus Lazarum quadruplici ex capite infremuit ſpiritu. Fer. 6. Domin. 4. 98.
chriſti humilitas, & prudentia. Fer. 6. Dom. 4. 100.
chriſti monumentum quale fuerit. Ibidem.
chriſti oculi cur pulchriores vino dicti ſunt. Fer. 6. Dom. 4. 103.
chriſtus quibus lacrymis peccatum defleuerit. Fer. 6. Dom. 4. 104.
chriſtus ſuſcitaturus Lazarum quare fleuerit. Fer. 6. Dom. 4. 108. & 109.
chriſti manſuetudo. Fer. 6. Dom. 4. 112.
chriſtus ſuſcitarus Lazarum cur non ſuo imperio, ſed aliorum opera lapidem remoueri voluerit? Fer. 6. Dom. 4. 114.
chriſti lacrymæ velut gemmæ à mortis captiuitate redimentes. Fer. 6. Dom. 4. 119.
chriſti ex oculis egreſſa eſt vita: Euæ in oculos mors eſt ingreſſa. Fer. 6. Dom. 4. 119.
chriſti in Euchariſtia ſepulchrum ſunt hominis viſcera. Fer. 6. Dom. 4. 120.
chriſti, & Lazari reſurrectionis diſcriſmen. Fer. 6. Dom. 4. 136.
chriſtus cur vera lux dicitur. Sab. poſt Domin. 4. 2.
chriſtus mundi lux ex quadruplici capite dicitur. Sabb. poſt Dom. 4. 3. & ſequentibus.
chriſtus quomodo illuminans omnem hominem dicatur. Sabb. poſt Dom. 4. 4.
chriſti, & ſolis ſimilitudo. Sabb. poſt Domin. 4. 4.
chriſtus verus Deus, & verus homo triplici ſenſu in ſole poſuiſſe tabernaculum ſuum dicitur. Sabb. poſt Dom. 4. 8. & ſequentibus.
chriſtus in ſole, hoc eſt in B. Virginis vtero tabernaculum ſuum poſuit. Sabb. poſt Dom. 4. 10.
chriſtus pœnitentis lacrymas ſitit. Sabb. poſt Dom. 4. 16.
chriſti figura fuit nubes eadem, quæ Iſraëlitas illuminabat, & in hoſtes fulmina vibrabat. Sab. poſt Dom. 4. 21.
chriſti teſtimonium de ſe ipſo verax habendum ex duplici capite. Sab. poſt Dom. 4. 22.
chriſtus quomodo Iudæis inutilis. Sab. poſt Dom. 4. 26.
chriſtus ſe toto beneficus. Ibidem.
chriſtus quomodo neminem ſe iudicare dixerit. Sab. poſt Dom. 4. 29. & ſequentibus.
chriſti ab æterno Patre teſtimonia. Sab. poſt Dom. 4 37. & ſequentibus.
chriſtus de ſe Æterni Patris teſtimonium proferens, quare Spiritus Sancti teſtimonium omiſerit. Sab. poſt Dom. 4. 41.
chriſtus cur in templo prope Gazophylacium docebat? Sab. poſt Dom. 4 46.
chriſtus libere mortem ſubiit. Sab. poſt Dom. 4. 47. & 48.
chriſtus bellator, cuius corpus vaginæ, anima gladio comparatur. Sab. poſt Dom 4. 47.
chriſtum contra Iudæi veluti venatici Canes. Dom. paſſ. 2.
chriſtum contra Caluini blaſphemia. Domin. paſſ. 3
chriſti contra impeccabilitatem obiectiones ſoluuntur. Dominic. paſſ. 4. & ſequentibus.
chriſtus plane impeccabilis quomodo miſſus dicitur in ſimilitudinem carnis peccati. Dom. paſſ. 4.
chriſtus peccatum per ſimplicem notitiam noſcens, illud per experientiam non noſſe dicitur. Dom. paſſ. 5.
chriſtus delicti plane expers, triplici ſenſu dicere bene potuit: *longe à ſalute mea verba delictorum meorum*. Dom. paſſ. 6.
chriſto veritatem manifeſtanti quare Iudæi non crediderint. Dom. paſſ. 7. & ſequentibus.
chriſtus veritatem, ex ſe amaram, dulcem reddidit. Dom. paſſ. 16.
chriſtum Samaritanum Iudæi triplici ex calumnia appellarunt. Dom. paſſ. 19. & ſequentibus.
chriſtum dæmonium habere Iudæi ex triplici blaſphema calumnia dixerunt. Dom. paſſ. 21. & ſequentibus.
chriſti, & Luciferi antitheſis. Domin. paſſ. 26.
chriſtus cur vniuerſe in ſimilitudinem hominum factus dicitur. Dom. paſſ. 44.
chriſtus quare nouiſſimus virorum. Dom. paſſ. 47.
chriſtus vir dolorum ex duplici ſenſu. Dom. paſſ. 48.
chriſtus in ſenſibus omnibus cruciatus. Dom. paſſ. 48.
chriſtus etiam poſt aſcenſum in cœlum, quomodo ſe exinaniuiſſe dicatur. Dom. paſſ. 50.
chriſti cum Iudæis calumniantibus duellum, Dom. paſſ. 73.
chriſti dies ab Abrahamo expetitus, & viſus dies Dominicæ paſſionis: quod refellitur. Dom. paſſ. 74. & 75.
chriſti dies viſus ab Abrahamo fuit, cum ei apparentibus tribus Angelis Trinitatis myſterium eſt reuelatum: quod refellitur. Domin. paſſ. 76.
chriſti dies ab Abrahamo expetitus, & viſus dies Dominicæ natiuitatis fuit. Dom. paſſ. 76. & 80.
chriſti dies ab Abrahamo expetitus, & viſus probabilius fuit dies Dominicæ Conceptionis in Virginis vtero. Dom. paſſ. 82.
chriſtum Abraham Simeonis manibus eſt amplexus. Dom. paſſ. 83.
chriſtus cur crucis mortem elegerit. Dom. paſſ. 90
chriſti abſconſio Iudæorum reprobationem, damnationemque indicabat. Dom. paſſ. 91.
chriſtus quòd in Euchariſtiæ ſacramento faciem ſuam abſconderit, pia Eccleſiæ querimonia. Dom. paſſ. 92.
chriſtus cur in Euchariſtiæ ſacramento faciem ſuam abſconderit, prima ratio. Dom. paſſ. 93. & 94.
chriſtus cur in Euchariſtiæ ſacramento ſe abſconderit, ſecunda ratio. Dom. paſſ. 95.
chriſtus cur in Euchariſtiæ ſacramento ſe abſconderit, tertia ratio. Dom. paſſ. 96.
chriſtus cur in Euchariſtiæ ſacramento faciem ſuam abſconderit, quarta ratio. Dom. paſſ. 97.
chriſtus cur in Euchariſtiæ ſacramento ſe abſconderit, quinta ratio. Dom. paſſ. 98.
chriſtus cur in Euchariſtiæ ſacramento ſe abſconderit, ſexta ratio. Dom. paſſ. 100.
chriſtus cur in Euchariſtiæ ſacram. faciem ſuam abſconderit, ſeptima ratio. Dom. paſſ. 101.

Chriſtus cur in Euchariſtiæ ſacramento faciem ſuam abſconderit, Octaua ratio. Dom. paſſ. 102.
Chriſtus ſimul fons clauſus, & patens. Fer. 2. Dom. paſſ. 1.
Chriſtus Iudaici furoris ignem ſuo eloquio, velut imbre reſtinxit. Fer. 2. Dom. paſſ. 3.
Chriſtum Iudæi triplici ſenſu quæſierunt, & non inuenerunt. Fer. 2. Dom. paſſ. 4. & 5.
Chriſtus in Petro Apoſtolo crucifigendo ſe iterum crucifigendum dixit. Fer. 2. Dom. paſſ. 4.
Chriſtus quærendus eſt debito tempore, modo, & loco. Fer. 2. Dom. paſſ. 6.
Chriſti Charitatem Iudæorum perſecutiones non extinxerunt. Fer. 2. Dom. paſſ. 10.
Chriſti aduentu iuſtitia antea exul in terram rediit. Fer. 2. Dom. paſſ. 11.
Chriſti beneficentia, & liberalitas eximia. Fer. 2. Dom. paſſ. 13.
Chriſtus ter clamaſſe legitur, conſequente tamen effectu diuerſo. Fer. 2. Dom. paſſ. 15.
Chriſtus velut aquæ viuæ fluuius è B. Virginis vtero emanauit. Fer. 2. Dom. paſſ. 23.
Chriſtus in Galilæa manens ſuæ mortis tempus ex quintuplici cauſa diſtulit. Fer. 3. Dominic. paſſ. 2.
Chriſtus fratres cum habuiſſe dicatur, perperam B. Virgini, & S. Ioſepho perpetua virginitas denegatur, & S. Annæ laudabilis viduitas. Fer. 3. Dom. paſſ. 4.
Chriſti fratres eius conſobrini ex eiuſdem matertera dicuntur. Fer. 3. Dom. paſſ. 16. & ſequentibus.
Chriſti fratres dicti ſunt filii Cleophæ, ſeu Alphæi, qui S. Ioſephi frater fuit. Fer. 3. Dom. paſſ. 25.
Chriſtus in Euangelio ſæpe ad loquentium mentem, non ad verba reſpondit. Fer. 3. Dom. paſſ. 36. Fer. 5. Dom. paſſ. 118.
Chriſti cruci affixi imaginis eximium miraculum. Fer. 3. Dom. paſſ. 38.
Chriſti innocentiæ detrahentes eiuſdem crucifixoribus peiores. Fer. 3. Dom. paſſ. 46.
Chriſto loquente cur in Iudæis ſpiritualis febris augebatur. Fer. 4. Dom. paſſ. 6.
Chriſtus prope paſſionis tempus cur frequentius in Iudæa, & Ieroſolymæ verſatus fuerit. Fer. 4. Dom. paſſ. 7.
Chriſto Iudæi doloſe infenſi apibus ſimiles. Fer. 4. Dom. paſſ. 8.
Chriſto Iudæi doloſe infenſi ſcorpionibus ſimiles. Fer. 4. Dom. paſſ. 9.
Chriſti oues non tantùm electi, ſed quilibet iuſti dicuntur. Fer. 4. Dom. paſſ. 11. & ſequentibus.
Chriſtus oues ſuas Euchariſtiæ populo trahit. Fer. 4. Dom. paſſ. 17.
Chriſti poſt aduentum cur Diabolus ligatus dicitur. Fer. 4. Dom. paſſ. 22.
Chriſti poſt aduentum quomodo fideles deuorare non permittitur. Fer. 4. Dom. paſſ. 24.
Chriſtus vt homo ſanctificatus à Patre dicitur. Fer. 4. Dom. paſſ. 41. & ſequentibus.
Chriſto ad pedes prouoluta Magdalena à ſe ſeptem dæmonia eiecta oſtendit. Fer. 5. Domin. paſſ. 1.
Chriſtum vt Regem agnoſceret, in Phariſæi conuiuio Magdalena vnxit. Samuëlis poſt conuiuium in Regem vnctus eſt Saul. Fer. 5. Dom. paſſ. 4.
Chriſtus in Phariſæi conuiuio Magdalenam in vas electionis ſanctificauit. Baltaſſar ſuo in conuiuio ſacra templi vaſa profanauit. Fer. 5. Dom. paſſ. 5.
Chriſti liberalitas. Fer. 5. Dom. paſſ. 7. & 8.
Chriſti manus cur tornatiles, cur verſatiles dicuntur. Fer. 5. Dom. paſſ. 7.
Chriſtus in Canæ Galilææ conuiuio aquam in vinum conuertit; in Phariſæi conuiuio ex Magdalenæ lacrymis vinum compunctionis effecit. Fer. 5. Dom. paſſ. 9.
Chriſtus in Phariſæi conuiuio integrum cœleſte regnum Magdalenæ largitur. Herodes in conuiuio ſaltatrici dimidium regni obtulit. Fer. 5. Dom. paſſ. 12.
Chriſti pedes Magdalenæ pio affectu ſacrificanti altare fuerunt. Fer. 5. Dom. paſſ. 12. & 99.
Chriſtus Magdalenam vt perditam gemmam in Phariſæi domo, velut in ſordido luto quærere eſt dignatus. Fer. 5. Dom. paſſ. 20.
Chriſtum Magdalena in ciuitate Naim adiit. Fer. 5. Dom. paſſ. 21.
Chriſti pedes odorifero liquore Magdalena vnxit. Fideles Ieſu nomine, quod oleum effuſum dicitur, ſua capita inungere debent. Fer. 5. Dom. paſſ. 61.
Chriſti pedes Magdalena quomodo adhuc ſtans rigare cœpiſſe dicatur. Fer. 5. Dominic. paſſ. 64.
Chriſti ad pedes retro cur Magdalena acceſſerit. Fer. 5. Dom. paſſ. 67. & ſequentibus.
Chriſti pedes Magdalenæ ſacrarium, & altare fuerunt. Fer. 5. Dom. paſſ. 70.
Chriſti ad pedes Magdalena, vbi ſalutem repererat, ſæpius rediit. Fer. 5. Dom. paſſ. 71.
Chriſti pedum diſſimiles cultores Magdalenæ amor, & odium Iudæorum. Fer. 5. Dominic. paſſ. 72.
Chriſti ad conſpectum Petrus pœnitens, cur culpæ ſatisfacturus non venit. Fer. 5. Dominic. paſſ. 74.
Chriſtus ſandaliis eſt vſus. Fer. 5. Dom. paſſ. 75.
Chriſti an ſuper nudos pedes lacrymas fuderit Magdalena. Fer. 5. Dom. paſſ. 76. & 77.
Chriſti ad pedes cum primò Magdalena acceſſit, cur alabaſtrum, ſicut poſtea Marci c. 14. non fregerit. Fer. 5. Dom. paſſ. 105.
Chriſtum imitantes ſancti viri, peccatores ad ſe accedentes reiicere non debent. Fer. 5. Dom. paſſ. 108.
Chriſtus ſimul erga Magdalenam pœnitentem, & Phariſæum murmurantem miſericors. Fer. 5. Dom. paſſ. 121.
Chriſti Diuinitatem Magdalena reſipiſcens agnouit. Fer. 5. Dom. paſſ. 144.
Chriſtus in Magdalena diaboli tela confregit, cum ei pacem dedit. Fer. 5. Dom. paſſ. 155.
Chriſti, & aliorum Prophetarum diſcrimen. Fer. 6. Dom. paſſ. 2.
Chriſtum cum occidendum Caiphas pronunciauit, Deus intercidit flammam ignis. Fer. 6. Dom. paſſ. 10.
Chriſtus paſſioni proximus Ieroſolymam veniens, quinque lætitiæ incentiua habuit. Sabb. poſt Dom. paſſ. 1.
Chriſtus igni comparatur, Phariſæi ſtipulæ. Sab. poſt. Dom. paſſ. 7.
Chriſti primogenitus Andreas Apoſtolus. Sabb. poſt Dom. paſſ. 11.
Chriſti glorificatio Euangelicæ legis notitia fuit. Sab. poſt. Dom. paſſ. 12.
Chriſtus frumenti grano in terram cadenti duplici ex capite comparatur. Sab. poſt Dom. paſſ. 13.

chriſti paſſio cur Gentilibus ſtultitia videatur. Sab. poſt Dom. paſſ. 14.
chriſtus labores manuum ſuarum quomodo manducauerit. Sab poſt. Dom. paſſ. 14.
chriſti nomen cur vnguentum exinanitum dicatur, & quæ eius ſic exinaniti ſit efficacitas. Sab. poſt Dom. paſſ. 15.
chriſti vt bonus odor ſint, exinanire ſe debent Apoſtolici viri. Sab. poſt Dom. paſſ. 16.
chriſtus cur cinnamomo comparatur. Sab. poſt Dom. paſſ. 18.
chriſtus cur balſamo comparatur. Sab. poſt Domin. paſſ. 19.
chriſtus tripliciter myrrhæ ſimilis. Sab. poſt Dom. paſſ. 20.
chriſtus cur viti ſimilis. Sab. poſt Domin. paſſ. 21.
chriſti paſſio ad relictam peccandi viam redire prohibet. Sab. poſt Dom. paſſ. 35.
chriſtus à primo conceptionis inſtanti beatificam viſionem habuit. Sab. poſt Domin. paſſ. 67.
chriſti ob imminentem paſſionem turbatio humanæ tranquillitatis cauſa. Sab. poſt Domin. paſſ. 74. & ſequentibus.
chriſtus ſuo ſanguine ſpinas rigauit, vt Martyribus cruciatus in roſas conuerteret. Sab. poſt Dom. paſſ. 76.
chriſtus reſurrectionem, non autem à morte liberari ab æterno Patre petiit. Sab. poſt Dom. paſſ. 77. & ſequentibus.
chriſto ab initio conceptionis Diuinitatem negans Photini hæreſis: Neſtoriana, & Sociniana hæreſes abſolutè chriſto Diuinitatem negans refellitur. Sab. poſt Dom. paſſ. 84.
chriſti aduentu diaboli viros debilitatæ. Sab. poſt Dom. paſſ. 94.
chriſti aduentu debilitatus diabolus adhuc tentare non ceſſat. Sab. poſt Dom. paſſ. 95.
chriſtus in cruce exaltatus, potius omnia, quàm omnes homines ſe tractarum dixit ex quadrupli ratione. Ibidem 96. & ſequentibus.
chriſto eſt omnium reſurrectio tribuenda, ſiue electorum, ſiue reproborum. Sab. poſt Dom. paſſ. 102.
chriſtus meritoria principalis cauſa gratiæ. Sab. poſt Dom. paſſ. 108.
chriſti exaltationem à terra cur crucis mortem ſignificare Iudæi cognouerint. Sab. poſt Dom. paſſ. 110.
chriſtum ad cognoſcendum Iudæi veluti monoculi erant. Sab. poſt Dom. paſſ. 113.
chriſti ſymbolum Sol occidens, & oriens. Sab. poſt Dom. paſſ. 115.
chriſtus lux vera quo ſenſu dicatur. Sab. poſt Dom. paſſ. 117.
chriſtus oculorum collyrium. Sab. poſt. Domin. paſſ. 118.
chriſti charitas erga homines. Domin. palmarum 5.
chriſtus manſuetudo eximia. Dom. palm. 13.
chriſtus ſupra ſubiugale animal prius, deinde ſupra eius pullum ſedit. Dom. palm. 20. & 21.
chriſtus in anima virtutibus nuda non inſidet. Dom. palm. 23.
chriſto qui ſe ſubdit, nihil timere debet. Dom. palm. 24.
chriſto tranſeunti ſternere veſtimenta, & arborum ramos quid myſticè ſignificet. Dom. pal. 25.
chriſtus cur ante paſſionem à turbis excipi honorificè voluit. Dom. palm. 27.
chriſtus platano ſimilis. Dom. palm 28.
chriſtus humanam gloriam parcius, ignominiam largius admiſit. Dom. palm. 28.
chriſtus ex duplici cauſa fici arborem areſecit. Fer. 2. maioris hebdomadæ. 51.
chriſti humilitas eximia. Fer. 2. maioris hebd. 59.
chriſtus humilitatis, & manſuetudinis exemplar eximium. Fer. 5. mai. hebd. 1.
chriſtus Iudæ à pedibus ablutionem inchoauit. Fer. 5. mai. hebd. 1.
chriſtus cur paſchatis die crucifigi voluit. Fer. 5. mai. hebd. 9.
chriſtus ex triplici ratione ſuos in finem dilexiſſe dicitur. Fer. 5. mai. hebd. 26. & 27.
chriſtus diſcipulorum pedes abluit, vt eos Principes ſuper omnem terram conſtitueret. Fer. 5. mai. hebd. 41. & 43.
chriſtus diſcipulorum pedes abluit, vt tartareos ſerpentes innoxii calcarent. Fer. 5. mai. hebd. 42.
chriſtus prodigium magnum ſub pauperum piſcatorum pedibus, eos abluens. Fer. 5. mai. heb. 44.
chriſtus Petrine, an à Iudæ pedibus lauacrum inchoauerit. Fer. 5. mai. hebd. 46.
chriſti erga ingratos clementia. Fer. 5. mai. hebd. 46.
chriſtus in omnibus nobis præluxit exemplo. Fer. 5. mai. hebd. 70. 71. 75.
chriſtus quomodo fidelibus murus igneus in circuitu fuerit. Fer. 5. mai. hebd. 75. & 76.
chriſtus cur contra miniſtrum alapa eum cædentem, & non contra alios eum poſtea percutientes queſtus fuerit. Fer. 5. mai. hebd. 93.
chriſtiani damnati acerbius, quàm Ethnici cruciabuntur. Fer. 6. Dom. 3 87.
chriſtiani quomodo incredulos Iudæos imitantur. Fer. 3. poſt Dom. 4. 37.
chriſtianus quadrato lapidi ſimilis eſſe debet. Fer. 6. Dom. 4. 14.
chriſtiani à chriſto per baptiſmalem gratiam nomen accipiunt; per beatificam gloriam nomen accipiunt à Ieſu. Fer. 3. Dom. paſſ. 39.
cibus quilibet etiam lautus, panis nomine appellatur. Fer. 4. Dom. 3. 3.
cibus immundus Hebræis qui erat. Fer. 4. Dom. 3. 3.
cibum immundum Hebræi manducantes grauiter peccabunt. Fer. 4. Dom. 3 4.
cibi corporalis, & ſpirituális diſcrimen. Fer. 6. Dom. 3. 112.
cibus in deſerto ab Angelis Domino miniſtratus, B. Virginis manibus præparatus fuit. Dom. 4. 27.
ciconiæ erga parentes valde beneficæ. Fer. 4. Dom. 3. 8. & 15.
ciconiæ vt ſuos pullos ab incendio liberarent, vnà cum ipſis conflagrarunt. Fer. 4. Dom. 3. 33.
ciconia adultera à ciconiis deplumatur, & laceratur. Sab. poſt Dom. 3. 9.
cicutæ poſt hauſtum veneeum, vini potius remedium: poto tamen vino miſta cicuta irremediabilis. Fer. 2. mai. hebd. 18.
cicutę potus liquor ad bibendum ſtimulat: ſimiliter auaritia ad maiorem rapacitatem. Ibidem.
cimonis erga patrem pietas. Fer. 4. Domin. 3. 7.
cinnamomum inter ſpinas germinat. Sab. poſt Dom. paſſ. 81.

ciniphes

ciniphes ab Ægyptiis Magis è puluere non excitati, pacificorum Symbolum. Fer. 5. Domin. paſſ. 162.
clamaſſe Dominus ter legitur, conſequente tamen effectu diuerſo. Fer. 2. Dom. paſſ. 15.
clamor auribus Dei eſt deſiderium vehemens. Fer. 5. Dom. paſſ. 66.
clementia Dei eximia. Fer. 4. Dom. paſſ. 4.
clericos contra, & ſacerdotes S. Bernardi objurgatio. Sab. poſt Dom. paſſ. 2.
clodius Romanus in conuiuio pretioſas margaritas ad potum eliquauit. Dom. paſſ. 98.
cœna pura apud Iudæos quæ eſſet. Fer. 5. maior. hebd. 10.
cœnaculum magnum, vbi Euchariſtia eſt inſtituta, quid myſtice ſignificet. ibidem. 33.
cogitationes vocantur immunditiæ. Fer. 4. Dom. 3. 87.
cogitationes hominum vanæ. Fer. 6. Dom. 4. 93.
cognitio propriæ indigentiæ diuinam beneficentiam præcedere debet. Dom. 4. 13.
coluber ad potum veniens venenum deponit. Fer. 6. Dom. 3. 84.
columbæ ſuos erga pullos ignauia. Fer. 4. Dom. 3. 56.
columbæ quomodo ad columbaria alliciantur. Dom. 4. 3.
columbarum venditores Simoniacos ſignificant. Fer. 2. Dom. 4 11.
columnas ſupra duas ante templi aditum lilia eminebant, ad virginitatis prærogatiuam indicandam. Sab. poſt Dom. paſſ. 54.
columnæ inſtar in Dei templo iuſtus conſtituitur; quòd vndique mortificationis ſcalpello ſit expolitus. Sab. poſt Dom. paſſ. 61.
columnarum in Salomonis templo capitella, cur ſimul in modum retis, coronæ, & catenarum. Sab. poſt Dom. paſſ. 62.
comparatio per negationem interdum exprimitur; negando ſcilicet quod in re minus eſt, affirmando quod maius. Fer. 3. Dom. 4. 6.
compoſita peccatorum verba, grunnitus ſuum, & clamor aſinorum. Fer. 5. Dom. 3. 39.
concordiæ encomium. Fer. 3. Dom. 3. 56.
concordia ſanctis Angelis gratiſſima. Fer. 3. Dom. 3. 61.
concordiæ vtilitas. ibidem. 62.
concordia efficit, vt vnus non ſit vnus, ſed multiplex. ibidem. 63.
concordia libertate integra alium alii ſubiicit. ibidem. 63.
concordis ſocietatis emolumenta. ibidem. 64.
concordiam ſuadet communis æternæ beatitudinis ſpes. ibidem. 67.
concordia nihil Diabolo moleſtius, cum ea careat. ibidem. 68.
concupiſcentiis reſiſtendum. Sab. poſt Domin. paſſ. 29. & ſequentibus.
concubinæ nomine interdum vxor appellatur. Fer. 3. Dom. paſſ. 8.
concupiſcentia germen Diaboli. ibidem. 29.
concupiſcentiis aſſentiri, ſpiritualem vitam abeſſe indicat. ibidem. 32.
concupiſcentiæ inermes ſunt, niſi nos eis arma tradamus. ibidem. 33.
concupiſcentias neque ſequi, neque comitari, neque antecedere debemus. ibidem. 35.
concupiſcentiæ reiectæ, adhuc moleſte, & importune redeunt. ibidem.
concupiſcentiæ conſentiens à dæmonibus irridetur, diſſentiens Angelos lætificat. ibi. 36. 37.
concupiſcentias prauas cohibens, dæmones ridiculos reddit. ibidem. 37.
concupiſcentia eſt lena vitiorum, & nuncius diabolus. ibidem. 38.
concupiſcentia eſt veluti equus, anima velut eques, & ſeſſor. ibidem. 39.
concupiſcentia quomodo cohibenda. ibidem.
concupiſcentiæ, viperæ nomen tribuitur. ibidem. 41.
confidentiæ in Deo eximia vis. Dom. 4. 18.
conſcientiam cauteriatam habere quid ſit. Fer. 2. Dom. paſſ. 10.
conſcientia delictorum maxima peccatoris afflictio. Fer. 5. Dom. paſſ. 151.
conſtantini in bona filiorum educatione ſollicitudo. Fer. 4. Dom. 3. 61.
contemptus rerum temporalium. Fer. 2. maior. hebd. 25.
continuo Deo vocanti reſpondet, qui ne punctum quidem temporis interponit. Fer. 5. Dom. paſſ. 26.
contra interdum ſignificat coram. D. palm. 3.
contritio ex charitate perfecta hominem Deo reconciliat. Fer. 5. Dom. paſſ. 132.
contritionis intenſæ vtilitas. ibidem. 137.
conuerſio duplex tam in panis, quam in piſcis multiplicatione fuit. Dom. 4. 26.
conuiuantes odoriferis liquoribus perfundi conſueuerunt. Fer. 5. Dom. paſſ. 106. & 130.
conuiuium ſpirituale quale ſit, & quæ fercula habeat. Fer. 5. Dom. paſſ. 169.
conuiuium ſpirituale nec ceſſante fame, nec deficientibus ferculis finem habet. ibidem.
cor primo formatur, vltimo oculi. Fer. 4. Dom. 3. 11.
cor interdum pro intellectu, & voluntate ſumitur. Fer. 4. Dom. 3. 81.
cor per orationem diluculo Deo offerendum. Fer. 5. Dom. 3. 54.
cor Dei quis dicatur. Fer. 2. Dom. 4. 21.
cor humanum abyſſus, & pelagus ſoli Deo ſcrutabile. Fer. 3. Dom. 4. 6.
cor coram Deo quomodo effundi debeat. Sab. poſt Dom. 4. 18.
cor filii erga Deum, matris erga proximum, iudicis erga nos ipſos, hoſtis contra diabolum habere debemus. Fer. 5. Dom. paſſ. 167.
cordis domus interior, non ſolùm templa ne profanentur curare debemus. Fer. 2. D. 4. 30.
coronanda capita, non autem cœleſtes coronæ mallei ictibus ſubiacere debent. Sab. poſt Dom. paſſ. 62.
corporalibus ad ſpiritualia manuducimur. Fer. 5. mai. hebd. 51.
correptionem peccatis proximi omittens, peccati morbum in ſe transfert. Fer. 3. Dom. 3. 6.
correptio ex proximi dilectione, mitis non aſpera eſſe debet. ibidem. 7.
corripiens, aduerſus peccatum, non peccatorem pugnare debet. ibidem.
correptio aſpera eſt mendax. ibidem. 8.
correptio è lactea, & melliflua lingua prouenire debet. ibidem. 9.
correptio eſſe debet velut è myrrha, & melle commiſſa. ibidem. 10.
corripiens proximum Dauidis citharæ ſono dæmonem eiicientis imitator eſſe debet. ibidem. 12.
correptio tam mitis eſſe debet, vt corripienti correptus ſe amicum eſſe ſentiat. ibid. 13.
corripiens, medicum maxima dexteritate, & lenitate vlcera ſecantem imitari debet. ibidem.

Correptio, tamquam medicinales pillulæ, charitatis auro contegi debet. ibidem.
Corripiens, vt leniter procedat, prius in ſuas culpas animum conuertere debet. ibidem. 14.
Corripiens citharædum imitetur, qui primis pulſandi tentamentis conſonas chordas reddere ſtudet. ibidem. 15.
Corripiens aſpere in vehementem tentationem incidit. ibidem. 16.
Corripiens quomodo locum diuino timori relinquere debet. ibidem. 17.
Corripiens diuinam patientiam imitetur. ibidem. 18.
Corripiendus peccator intra patientiæ templum admittatur, vt damnationis morte liberetur. ibidem. 19.
Correptio quamuis aſpera, patienter excipienda eſt. ibidem. 20
Correptio Chirurgiæ, & dietæ ſimilis. ibidem.
Correptio peccatori vtilis, ſicut ſcalpellum ſtatuæ, & ægroto abſtinentia. ibidem.
Correptionem reſpuens phrenetico, vel lethargo laboranti ſimilis. ibidem. 21.
Correptionem reſpuens indomito tauro ſimilis, diaboli iugo ſubmittitur. ibidem. 22.
Correptionem reſpuens corporis, & animæ repentinum interitum incurrit. ibidem.
Correptionem reſpuenti vita præciditur. ibidem.
Correptionem reſpuens in diabolico obſtinationis veſtigio pedem figit. ibidem. 23.
Corripiens ſpeculo ſimilis. ibidem. 24.
Correptionem reſpuens multò magis correptione indiget. ibidem. 25.
Corripi à S. Hieronymo S. Auguſtinus petiit. ibidem. 26.
Correptio etiam à minori accipienda. ibidem.
Correptio quando differenda. ibidem. 27.
Correptionem reſpuens Cambyzes rex immaniſſime ſæuiit. ibidem.
Corripiendi proximum opportuna oblata occaſione, velut inuento theſauro gaudere debemus. ibidem. 29.
Correptionem ſecrete faciendam indicabant forcipes, & fuſcinulæ in Salomonis templo. ibidem. 28.
Corripiens proximum quaſi os Dei erit. ibidem. 30.
Corripiens proximum quod præmium conſequitur? ibidem. 30. & 33.
Corripiens proximum ſimilis Deo cœlorum conditori. ibidem. 31.
Correptio eſt eleemoſyna maior, quàm ingentis pecuniæ elargitio. ibidem. 32.
Corripiens proximum quod præmium, quod gaudium conſequitur. ibidem. 33.
Corripiens proximum, quamuis peccati correctio non ſequatur, adhuc ſine præmio non eſt. ibidem.
Corripiens proximum, eius culpam inſciis detegere non debet. ibidem. 34.
Correptionis teſtes cur aduocandi. ibidem.
Correptio publica non ſignificat manifeſtare aliis proximi crimen; ſed contra diſtinguitur ab indignatione cordis occulta. ibid. 35. & 36.
Correptionem omittens proximi vitium facit ſuum. ibidem. 35.
Corripiens ab ipſo correpto reſipiſcente ſincerus amicus reputabitur. ibidem. 36.
Corripienda ſunt peccata publica publice, ſecreta ſecrete. ibidem.
Correptionem reſpuens vitandus, ne alios inficiat. ibidem. 38.
Correptionem reſpuens vitandus, vt ex opprobrio, & calamitate reſipiſcat. ibidem. 39.
Correptionis fraternæ eximia praxis. ibid. 40.
Corripiens vino, & oleo, hoc eſt manſuetudine, & acri zelo vti debet. ibidem.
Correptionem qui odit, diaboli via graditur ad Gehennam. Fer. 6. Dom. 386.
Correptionis ordinem ſeruans Chriſtus Dominus; peccatores prius arguens obſecrat, deinde increpat. Fer. 2. Dom. 4. 15.
Corrigentes vitia aureo gladio vtantur. Fer. 3. Dom. 3. 11.
Corui, & aquilæ cæteris auibus longæuiores. Fer. 4. Dom. 3. 10.
Corui centum, & octo annos viuunt. Fer. 4. Dom. 3. 10.
Corui, & aquilæ parentes deuorant. ibidem.
Corui primùm è cadaueribus oculos eruunt, aquilæ verò cor. ibidem 11.
Coruus cur obtrectatoris Symbolum. Fer. 5. Dom. paſſ. 55.
Craſtinum tempus ſibi promittens ex triplici capite dementer ſe gerit. Fer. 5. Dom. paſſ. 35.
Credere Chriſto, in Chriſto, & in Chriſtum idem ſunt. Fer. 6. Dom. 4. 74.
Crux eſt clauis ad bene os occludendum. Fer. 4. Dom. 3. 14.
Crux benedictionum omnium, fons 5. Fer. 6. Dom. 3. 17.
Crucis mortem cur Dominus elegit. D. paſſ. 90.
Crux Paradiſi clauis. Sab. poſt Dom. paſſ. 46.
Crux reiecta terret, amplexa præſidio eſt. ibidem. 49.
Crux, & Paradiſus nihil medium habent. ibid..
Crucis ſigno impreſſis operibus cœlum emitur. ibidem. 50.
Culparum veluti oblitum ſe Dominus oſtendit, cum per pœnitentiam delentur. Fer. 6. Dom. 4. 8.
Cultus erga Deum filios ad pie honorandos parentes præparat. Fer. 4. Dom. 3. 6.
Cupiditates ſuperioris animæ partis, quàm ſenſus concupiſcentiæ nocentiores. Sab. poſt Dom. paſſ. 34.
Curſu certantes, ad Regem certaminis iudicem, non ad circumſtantem plaudentem populum oculos intendunt. Simili modo beatitudinis brauium conſequemur. Dom. paſſ. 63.
Cyri tumulus. Fer. 5. Dom. 4. 10.

D

DÆmones cur in porcos à Domino mitti voluerint. Fer. 2. Dom. 3. 6.
Dæmones an Chriſtum Dei filium eſſe cognouerint. Fer. 5. Dom. 3. 22. & ſequentibus.
Dæmones quibus indiciis Chriſtum Dei filium eſſe cognouerint. ibidem. 24.
Dæmonibus actus, & habitus fidei ſupernaturalis eſt negandus. ibidem. 29. & 30.
Dæmones cognoſcentes Chriſtum eſſe humani generis Redemptorem, cur ei mortem procurauerint. Cur eiſdem dicentibus Chriſtum eſſe Dei filium Dominus ſilentium præceperit. ibidem. 31. & 35.
Dæmon in ſolitudine vinctus, inter hominum turbas ſolutus. ibidem. 61.
Dæmon cur ſingularis ferus, hoc eſt ſolitarius appellatur. ibidem. 77.
Dæmon. terreſtris Paradiſi aditus vetitus eſt, ne

decerpto arboris vitæ pomo hominibus mortis metum adimerent. Fer. 5. Dom. 4. 5.
Dæmones cur energumenos in ſepulchris habitare cogebant. ibidem. 6. & 7.
Dæmonium habere Chriſtum Iudæi ex triplici blaſphema calumnia dixerunt. Dom. paſſ. 22. & ſequentibus.
Dæmonis familiaritas, & blaſphemia, & Sabbati violatio lapidibus erat punienda. ibidem. 89.
Dæmonum hominem tentantium progreſſus. Sabb. poſt Dom. paſſ. 37.
Damnati cur ſicut oues in inferno poſiti dicantur. Fer. 4. Dom. paſſ. 13.
Dathan, Chore, & Abyron inuidi, à terra adhuc viui abſorpti ſunt. Fer. 2. Dom. 3. 7.
Dauid lyra, & plectro crucis figuram repræſentando dæmonem fugabat. Fer. 2. Dom. 3. 13.
Dauidis monita Salomoni filio data. Fer. 4. Dom. 3. 38. & 60.
Dauidis beneficentia erga Saülis familiam, cur Dei miſericordia dicatur. Fer. 5. Dom. 3. 16.
Dauid cœleſtia opera contemplando cur ſolis non meminerit? S. Thomæ reſponſio non ſatisfacit. ibidem. 51.
Dauid noctu orabat. ibidem. 52.
Dauid quantum argenti, auri, reliquique apparatus congeſſerit ad templi fabricam. Fer. 2. Dom. 4. 40.
Dauid an iuſte ſeptem filios Saülis crucifigendos Gabaonitis vltoribus dederit. Fer. 4. Dom. 4. 12.
Dauid Bethleemiæ ciſternæ aquam bibere pie noluit: nos impie oblatam à Domino aquam bibere renuemus? Fer. 2. Dom. paſſ. 16.
Dauid cithara, & cantu à Saüle dæmonem expulit: pœnitentis gemitus tamquam Deo harmonicus diabolum fugat. Fer. 5. Dom. paſſ. 74.
Debitum duplex hominis erga Deum, tum ob peccatum commiſſum, tum ob peccatum non commiſſum. ibidem. 135.
Defunctorum animas dæmones fieri Tertullianiſtæ perperam aſſerebant. Fer. 5. Dom. 4. 6.
Defunctos, quos Dominus ad vitam reuocauit, æternam ſalutem conſecutos eſſe pie creditur. Fer. 5 Dom. 4. 41.
Deſcriptio elegans non ad oſtentationem, ſed vt virtutis pulchritudo oſtendatur, adhibenda. Dom. palm. 17.
Deliciæ ſpirituales lac ſine dolo ſunt: terrena voluptas vinum cum dolo eſt. Fer. 6. Dom. 3. 45.
Deliciarum corporalium, & ſpiritualium diſcrimen. ibidem. 60.
Detrahentes Chriſto Domino cur eius crucifixoribus peiores. Fer. 3. Dom. paſſ. 46.
Detrahentes proximo ſuo Chriſti crucifixoribus peiores. ibidem.
Detractoris verba ſpinis acutiora. ibidem. 47.
Detractor, eiuſque libens auditor diabolum in lingua portat. ibidem. 48.
Detractio gangrænæ morbo ſimilis. ibidem.
Detractori quid reſpondendum ſit. ibidem. 50.
Detractores latronibus ſimiles, iiſque peiores. ibidem. 51.
Detractores homicidis ſimiles. ibidem.
Detractores incendiariis ſimiles. ibidem.
Detrahens proximo ſuo, Dei, qui charitatis eſt legiſlator, detractor eſt. ibidem. 52.
Detractio diaboli homini innocentiæ ſtatum abſtulit. ibidem 64.
Detractio prima contra Deum directe fuit. ibid.
Detractores, & inuidi cur paruuli dicantur. ibid.
Detractor primus Diabolus fuit. ibid. 65.
Detractor homo Diaboli detractoris audaciam ſuperat. ibidem.
Detractor cur bilinguis dicitur. ibidem.
Detractor ſerpente peior. ibidem.
Detractori detractio triplici ex cauſa veluti panis eſt. ibidem.
Detractor, & diabolus cur pardo ſimiles. ibidem. 66.
Detractoris lingua dicitur lingua tertia ex triplici cauſa. ibidem. 67.
Detractoris verſuta lingua charitate ficta, verecundia laruata proximo detrahit. ibidem. 67. & 68.

DEVS.

Deus vbi pax, diabolus, vbi diſcordia. Fer. 5. Dom. 3. 52.
Dei charitas iniurias ſibi illatas patienter magis, quàm nobis illatas tolerare videtur. Fer. 3. Dom. 3. 5.
Deus valde beneficus, & miſericors eſt erga filium parentes honorantem. Fer. 4. Dom. 3. 25.
Deus iuſtitiæ ſol prauarum cogitationum tenebras fugat. ibidem 71.
Deus eſt obſecrandus, proximus iuuandus, dæmon fugandus. Fer. 5. Dom. 3. 3.
Deo plaudendum prius manibus, deinde voce. ibidem. 17.
Deus cœlum manu creaſſe dicitur, hominem verò manibus. ibidem. 19.
Dei in homine creando ſedulitas, humanam ſegnitiem arguit. ibidem. 29.
Dei laudibus celebrandis qui ſint idonei. ibidem. 42.
Deus præueniens præſtolatur orantes. ibidem. 50. & 52.
Deo per orationem diei primitiæ ſunt offerendæ. ibidem. 53.
Deus hominibus veluti nutrix eſt. Fer. 6. D. 3. 41.
Dei amici cur viatores appellantur. ibidem. 67.
Dei laudes quis digne, vel indigne canat. ibidem. 68.
Deus à nobis ſitit ſitiri. Viciſſim diuinam gratiam largius acquirendi noſtra ſitis eſſe debet. ibidem. 76.
Deus cum omnia videat, eſſe nos coram Deo ſpectatore, ad bene viuendum impellere debet. ibidem. 85.
Dei adoratio an requirat determinatum locum. ibidem 93.
Dei miſericordia. Sab. poſt Dom. 3. 26.
Deus eſſentialiter vnus, cur ad agnoſcendum multus dicatur. ibidem 28. & 29.
Deus cum punit, cur è loco ſuo egredi dicitur. ibidem. 30.
Deus peccatoribus abuti quomodo dicatur. ibid.
Dei vindex indignatio, ceu fulmen, obliquam viam habet, vt peccator reſipiſcens euadendi tempus habeat. ibidem.
Deus in peccatum potius, quàm in peccatorem vindictam exercere gaudet. ibidem. 32.
Dei vltio ceſſat peccatore per pœnitentiam reſipiſcente. ibidem. 33.
Dei omnipotentia panis fons. Dom. 4. 20.
Dei benedicere eſt benefacere. Dom. 4. 22.
Deus cur aquatilibus, & volatilibus, non autem terreſtribus animalibus benedixerit. ibidem.
Dei miſericordia flumini comparatur. ibidem. 23.

Deus cur ſub hominis imagine ex electro conflata Ezechieli viſus eſt. Fer 2. Dom. 4. 28.
Dei dextera Dei filium ſignificat. Fer. 5. Dom. 4. 43.
Dei punientis viſitatio, veluti medici viſitatio eſt, adeoque benefica. Ibidem. 47.
Deus quomodo laborem, ſeu dolorem ſuo in præcepto fingat. Fer. 6. Dom. 4. 11.
Dei liberalitas noſtras preces præuenit. Nos viciſſim ante collata beneficia Deo gratias agere debemus. Ibidem 125.
Dei arma contra tenebrarum principem diuina eius eſt lux. Sab. poſt Dom. 4. 11.
Deus de peccato damnauit peccatum, cum ex Iudæorum peccato Chriſtum crucifigentium peccati remiſſio facta eſt. Dom. paſſ. 4.
Dei benignitas ad homines illuminandos. Ibidem 14. & 15.
Deus ſolus ex ſe cordis ſecreta cognoſcit. Ibidem 22. & 23.
Dei proprium iniurias condonare. Ibidem 28.
Dei omnia cognoſcentis iudicium memoriæ præſens à peccatis retrahit. Ibidem 30.
Dei ſermo velut ignitus gladius myſticum fidelis animæ paradiſum cuſtodit. Ibidem 38.
Dei ſermo ignitus animam à ſuperbiæ mente ad humilitatis vallem deducit. Ibidem 39.
Dei ſermo Clypeus aduerſus diaboli iacula. Ibidem.
Deus quomodo viuentium Deus dicatur. Ibidem. 42.
Dei benefica amabilitas. Ibidem.
Deus quod pro nobis fieri dignatus ſit. Ibidem 43. & ſequentibus.
Deum aliud eſt practicè, aliud ſpeculatiuè cognoſcere. Ibidem 65.
Deus eos reprobare dicitur, quos dicitur ignorare. Ibidem 66.
Deus agricolæ ſimilis paleas ventilanti. Ibidem 67.
Deus multiplici modo cognoſcit, vt cognoſcitur. Ibidem 68.
Dei filius an verè ſub humana ſpecie inter duos comites Angelos Abrahæ apparuerit. Ibidem 77. & 78.
Dei ad miſericordiam propenſio: vltio opus alienum à Deo. Ibidem 79.
Dei attributa. Ibidem 85.
Deus quare abſolutè Ens dicatur, ſecus verò creaturæ. Ibidem 86.
Deus quare Saddai Hebræo vocabulo dicatur. Fer. 3. poſt Dom. paſſ. 24.
Dei erga Adamum præuaricatorem clementia. Ibidem 40.
Dei nominis vis ſalutaris. Ibid. 41.
Deus tentari ſupra vires neminem ſinit. Fer. 4. Dom. paſſ. 26.
Dei ſermo velut gladius vtraque parte acutus duplicem hæreſim vnico ictu peremit. Ibidem 31.
Dei nomen quibus tribuatur. Ibid. 38.
Deus peccatores potius quærit, quàm ab ipſis quæritur. Fer. 5. Dom. paſſ. 22.
Deo celerrimè nos exaudienti, celerrimè ei obediendo reſpondere debemus. Ibidem 28. & 32.
Deo eſcam in tempore opportuno danti, quomodo gratas vices rependere debemus. Ibid. 49.
Deus eſurit pœnitentiam. Ibid.
Deus ex miſericordia peccatoribus mortem accelerat, ne in peiora labantur. Ibid. 53. & 54.
Deus quare ſemel loqui dicatur. Ibidem 59.
Deus quare non ſolùm vocare peccatorem, ſed etiam ad eum extendere manum dicatur. Ibidem.
Deus quantùm præ creaturis omnibus, ſuis ſeruis glorietur. Ibid. 123.
Deus producit ventos de theſauris ſuis: homo iuſtus è ventis theſauros educere poteſt. Sab. poſt Dom. paſſ. 69.
Deo vt loquenti verba tribuuntur, cum per Angelos loquitur. Ibid. 88. & ſequentibus.
Deus quanti homines æſtimet. Ibid. 98.
Deus ex omni hominum genere elegit, quos ad æternam ſalutem trahat. Ibid. 101.
Deo oblata magno cum fœnore ad nos redeunt. Fer. 2. maioris hebd. 14 & 16.
Deus non ſolùm opus factum, ſed quod facere aliquis vellet, remuneratur. Fer. 2. mai. hebd. 60.
Deitatum multitudinem frumento Ethnici præfecerunt. Dom. 4. 29.
Deis ſe genitos cum Ethnici aliqui crederent, id illis ad magna aggredienda proderat. Fer. 6. Dom. paſſ. 15.

DIABOLVS.

Diabolus cur Beelzebub, hoc eſt muſcarum dominus appellatur. Fer. 2. Dom. 3. 10.
Diabolus vbi diſcordia, Deus vbi pax. Fer. 3. Dom. 3. 52.
Diabolus cur leproſus dicitur. Fer. 5. Dom. 3. 36. & 38.
Diabolus cur non vnum, ſed plures lapides in panem mutandos Domino propoſuit. Fer. 6. Dom. 3. 73.
Diabolus Dominicæ paſſionis memoriam delere ſtudet. Ibid. 74.
Diabolus antonomaſticè peccator dicitur. Fer. 6. Dom. 3. 86.
Diabolus ſuos ſectatores in egeſtatem redigit. Dom. 4. 31.
Diaboli primos parentes decipientis aſtutum mendacium. Fer. 3. Dom. 4. 8.
Diabolus in Chriſtum prauus Ioſue æmulator. Dom. paſſ. 1.
Diabolus cominus, & eminus pugnat. Ibidem. 39.
Diabolus prauus Dei æmulator producit ventos de theſauris ſuis. Fer. 3. Dom. paſſ. 27.
Diabolus cur poſt Chriſti aduentum ligatus dicitur. Fer. 4. Dom. paſſ. 22.
Diabolo perforata labia tribuuntur, quia prauas ſuggeſtiones mutilatas profert. Ibidem.
Diaboli inſidiæ noxia ſecuritate contemnendæ non ſunt. Ibidem 23.
Diabolus poſt Chriſti aduentum quomodo fideles deuorare non permittitur. Ibidem 24.
Diaboli in peccatores diuinæ beneficentiæ immemores exprobratio. Ibidem 25.
Diabolus vitæ partem à nobis ſibi depoſcens, totum vitæ tempus aſtutè ſibi acquirere ſtudet. Fer. 5. Dom. paſſ. 30.
Diaboli aſtutia pœnitentiam procraſtinare ſuadentis. Ibidem 31. & 32.
Diabolus futuri temporis vadimonium veraciter promittere nequit. Ibidem 33.
Diabolus ſuis laqueis peccatoris guttur adſtringit, ne peccata confiteatur. Ibidem 42.
Diaboli laquei qui ſint. Ibid.
Diabolus torporis ſomno à pœnitentia reuocat peccatores. Ibid. 46.

Diaboli inſidiæ quomodo vitandæ. Sab. poſt Dom. paſſion. 43.
Diabolus ſerpens antiquus pomum porrigit, & ſubripit Paradiſum. Ibidem.
Diabolus quo ſenſu mundi Princeps dicatur. Ibidem. 94.
Diabolus vires Chriſti aduentu debilitatæ. Ibidem.
Diabolus Chriſti aduentu debilitatus adhuc tentare non ceſſat. Ibidem 95.
Diaboli contra machinas quomodo pugnandum. Ibidem.
Diabolus furti artifex, & magiſter. Fer. 2. maioris hebdomadæ. 53.
Dies cum mali ſint, cur ad eos emendos Apoſtolus nos hortetur. Fer. 5. Dom. paſſ. 57.
Dies naturalis, & cæremonialis diſtinguuntur. Fer. 5. mai. hebd. 5.
Dies apud Hebræos triplex diſtinguebatur Ibid.
Dilectio antecedens, an ſubſequens debiti remiſſionem Domini verbis ſignificetur. Fer. 5. Dom. paſſ. 119.
Diluculum vel ad diem, vel ad noctem pertinere poteſt. Fer. 5. Dom. 3. 46.
Diluuii nomine carnales voluptates ſignificantur. Fer. 5. Dom. paſſ. 80.
Diplois, hoc eſt veſtis interiori panno ſuffulta, quid myſtice ſignificet. Ibidem. 110.
Dipſadum à morſu inextinguibilis ſitis prouenit. Dipſas diaboli Symbolum. Fer. 6. Dom. 3. 51.
Dipſadum venenum, antequam ſentiatur, interimit. Tale ſæpe eſt peccati venenum. Ibidem.
Dipſadum morſu icti ad marinæ aquæ potum accurrentes, diſrupti interierunt. Ibidem. 52.
Diſcordia vbi eſt, ibi diabolus; vbi pax, ibi Deus. Fer. 3. Dom. 3. 52.
Diſcordia abominabile malum. Ibidem. 59.
Diſcumbentium ſitus apud Veteres. Fer. 5. Dom. paſſ. 65.
Diuina res feruens oratio eſt. Fer. 5. Dom. 3. 60.
Diuitiarum cura, & cupiditas labyrinthus, diaboli laqueus, & muſcipula. Fe. 2. mai. hebd. 27. 28. & 30.
Diuitiarum cupiditas cur Metropolis omnis malitiæ dicatur. Ibidem 29. & 30.
Diuitiæ ex auaritia acquiſitæ Platonis compedes dicuntur. Ibidem. 49.
Diuitiæ fortunæ vomitus. Ibidem. 52.
Diuitiæ ſpinæ aures diuinæ voci obturantes. Fer. 5. mai. hebd. 66.
Docet tamquam poteſtatem habens, qui verba operibus comprobat. Ibidem 83.
Domus pro filiis, & progenie ſumitur. Fer. 4. Dom. 3. 24.
Draconia Ethnicorum templa cur vocabantur. Fer. 2. Dom. 4. 4.

E

EBurnea domus à Rege Achab ædificata quid myſtice ſignificet. Fer. 5. Dom. 4. 17.
Eccleſiæ Chriſti ſponſæ cur oculi, ſicut columbæ, quæ lactæ ſunt lotæ, tribuantur. Fer. 6. Dom. 3. 45.
Eccleſia cur quarta, & ſexta feria præcipue ieiunet. Fer. 5. mai. hebd. 6.
Egeni quo ſenſu ad Iudam non pertinuiſſe dicuntur. Fer. 2. mai. hebd. 24.
Electi ab Eccleſia quas calamitates incurrant. Fer. 3. Dom. 3. 39.
Electos enumerans, cur ab Abele, & non ab Adamo Gregorius cœpit. Fer. 5. Dom. 4. 42.
Electorum reſurgentium ad perfectum corpus formandum vnde partes ſuppleantur. Fer. 6. Dom. 4. 46.
Electi proprio titulo manſueti dicuntur. Dom. palm. 18.
Eleemoſyna donum ſimul eſt, & mutuum. Fer. 5. Dom. paſſ. 115.
Elementa omnia contra Iudæos euerſum templum inſtaurare conantes coniurarunt. Dom. paſſ. 104.
Elephas duplex cor habet. Fer. 4. Dom. 3. 94.
Elephantes poſtquam ſe abluerint, nouam lunam ſalutare videntur. Sab. poſt Dom. 4. 17.
Elephantorum erga lunam veneratio. Fer. 5. mai. hebd. 54.
Eliæ lingua clauis cœli. Fer. 2. Dom. 3. 16.
Eliæ fortis fuit, vt mors dilectio, & zelus. Fer. 2. Dom. 4. 24.
Eliæ, & Chriſti Domini in defuncto ad vitam reuocando diſcrimen. Fer. 5. Dom. 4. 44.
Eliſei miracula. Fer. 2. Dom. 3. 22.
Eliſei oſſium conctatu defunctus reuixit. Fer. 5. Dom. 4. 34.
Eloquium Domini non æri, ſed argento igne examinato, & à terræ ſordibus ſeptuplum purgato ſimile ſit. Fer. 5. mai. heb. 81. 82.
Encænia quam ſolemnitatem ſignificent. Fer. 4. Dom. paſſ. 2.
Encænia cur Iudæi feſtiuitatem luminum appellabant. Ibidem. 3.
Enos primus orandi magiſter appellatus eſt Deus. Fer. 5. Dom. 3. 60.
Epaminondas Imperator paupertatis mirifice ſtudioſus. Fer. 2. mai. hebd. 41.
Epicteti ſententia de mortis meditatione. Fer. 5. Dom. 4. 10.
Epiſcopo rerum temporalium cura valde inconueniens. Fer. 2. mai. hebd. 26 27.
Equis non magis, quam filiis bene efformandis principes viri ſtudeant. Fer. 4. Dom. 3. 43.
Eremita ſolitarius Diuûm ſocius eſt. Fer. 7. Dom. 3. 65.
Eſter Reginæ eximium orationis, & ſolitudinis ſtudium. Fer. 5. Dom. 3. 66.
Ethnici Chriſtianam concordiam ſunt admirati. Fer. 3. Dom. 3. 66.
Ethnici Æthiopes amico vulnerato ſe ſauciabant. Ibidem.
Ethnici diluculo ſuis diis laudes, & hymnos canebant. Fer. 5. Dom. 3. 55.
Ethnicorum templa cur Draconia vocabantur. Fer. 2. Dom. 4. 4.
Ethnici quanta reuerentia Dagonis templum ingrediebantur. Ibidem. 5.
Euæ in oculos mors ingreſſa, Chriſti ex oculis egreſſa eſt vita. Fer. 6. Dom. 4. 119.

EVCHARISTIA.

Euchariſtæ cibus os mundum reddere debet. Fer. 4. Dom. 3. 73.
Euchariſtiæ inſtituendæ vaticinium. Fer. 6. Dom. 3. 93.
Euchariſtia mirabile diuinæ liberalitatis beneficium. Dom. 4. 29.
Euchariſtiæ diuino cibo mentis oculi ad diuina myſteria cognoſcenda aperiuntur. Fer. 3. Dom. 4. 11. & 12.
Euchariſtiæ ſacramento inuiſibiles hoſtes debellantur. Sab. poſt Dom. 4. 6.

Euchariſtiæ è fonte quomodo gratiarum latices hauſire poſſumus. Dom. paſſ. 99.
Euchariſtiæ ſacramentum Chriſtum cælans ſimul pharetra, & arcus eſt. Ibidem. 100.
Euchariſtiæ ſacramento debita gratiarum actio Fer. 2. Dom. paſſ. 29.
Euchariſtia lactis nomine myſtice ſignificatur. Ibidem.
Euchariſtiæ ſacramentum maximæ erga homines Domini charitatis argumentum. Fer. 5. mai. hebd. 27. & 28.
Euchariſtia in accedentibus ad eam, magnam exigit puritatem. Fer. 5. mai. hebd. 50. & ſequentibus.
Euchariſtia pharmacum immortalitatis, mortiferum pharmacum eſt indigne accedentibus. Ibidem. 52.
Euchariſtiæ ſacratiſſimum cibum pœnitentiæ gemitus, & fletus præcedere debet. Ibidem. 52. & 53.
Euchariſtia, quæ panis vitæ eſt, lacrymarum ſalutarem aquam exigit. Ibidem 56.
Euripo inquietum peccatoris cor ſimile. Fer 5. Dom. paſſ. 152.
Exaltationem Chriſti à terra cur crucis mortem ſignificare Iudæi cognouerint. Sab. poſt Dom. paſſ. 110.
Excuſanda quomodo ſint proximorum peccata. Fer. 3. Dom. 4. 34.
Exemplo in omnibus Chriſtus nobis proluxit. Fer. 5. mai. hebd. 70. & ſequentibus.
Exemplo præire viam compendiariam efficit. Ibidem. 72.
Exempli vis præ verbis maxima. Ibidem. 73.
Exemplaris vita iubeat, lingua perſuadeat. Ibidem. 78.
Exempla virtutis multiplicis ſanctorum. Ibidem.
Exemplo bono domi, foriſque Prælatus præluceat. Ibidem. 89.
Exemplo Prælatus ſi alios non præeat, eſt ei valde timendum. Ibidem 92.
Exemplum prauum quàm noxium, & damnabile. Ibidem. 93.

F

Facere ſacrificare ſignificat. Fer. 5. Dom. paſſ. 58.
Famæ proximorum conſulendum. Fer. 6. Dom. 4. 97. & Fer. 1. mai. hebd. 58.
Famæ reſtitutio quàm difficilis. Fer. 3. Domin. paſſ. 54.
Familiaritas magna cum Deo in ſolitudine. Fer. 5. Dom. 3. 69.
Febrim Deam Romani venerabantur. Ibidem. 13.
Febris ſpiritualis in Iudæis cur loquente Domino augebatur. Fer. 4. Dom. paſſ. 6.
Felicitatibus cur aduerſitates Deus immiſceat. Dom. palm. 29.
Ficiarborem cur Dominus aridam reddiderit. Fer. 5. Dom. 3. 74. & Fer. 2. maioris hebdom. 51.
Fici arbor ſecus viam plantata, ibique areſacta Symbolum animæ inter humanas turbas commorantis. Ibidem.
Fides ſine operibus ad ſalutem conſequendam ſufficiens non eſt. Fer. 6. Dom. 4. 61. & ſequentibus.
Fides ſine operibus cur mendax dicitur. Ibidem. 65. & 72.
Fidei interfector dicitur, qui à fide diuidit Charitatem. Ibidem. 66.
Fidelis quomodo ſine operum pondere naufragatur. Ibidem. 68.
Fideles ſine operibus cur ſiccis fontibus ſimiles. Ibidem 69.
Fides quid ſit. Fer. 2. Dom. paſſ. 7.
Fieri aliquid dicitur cum innoteſcit. Fer. 2. Dom. 4. 41. & Fer. 2. mai. hebd. 57.
Fieri dicitur, quod, vt fiat, tentatur. Fer. 5. mai. hebd. 48.
Figura diminutionis. Sab. poſt Dom. 4.
Figura hiſteron proteron. Fer. 2. mai. hebdom. 13.
Filii parentes non honorantis ſupplicium. Fer. 4. Dom. 3. 8.
Filii in parentes impii cur à coruis, & aquilis puniendi. Ibidem. 10. & 11.
Filiorum erga matrem maior obligatio. Ibidem. 17.
Filiorum honorantium parentes tria præmia. Ibidem. 20.
Filiorum erga parentes liberalium opes augentur. Ibidem. 21.
Filii in parentes benefici ſuos etiam filios beneficos habebunt. Ibidem.
Filii obedientia erga patrem eſt matris, & totius familiæ gaudium. Ibidem. 22.
Filii parentes etiam moroſos, & moleſtos ore, & opere honorare debent. Ibidem. 23.
Filiis materna maledictio quantùm noceat. Ibidem. 25.
Filii erga parentes obſequium iuſtitiæ nomine appellatur. Ibidem.
Filiis parentes honorantibus ſtabilis familia, & progenies promittitur. Ibidem.
Filii in paterna domo, quaſi in templo æditui, & ſacerdotes eſſe debent. Ibidem. 27.
Filiorum obſequium in parentes præſtitum, Deo gratiſſimum. Ibidem.
Filii à parentibus male educati, cur ab vrſis deuorati ſint. Ibidem. 32.
Filios male educans Heli ſacerdos, cum iis ſeuere punitur. Ibidem.
Filiorum mores parentum bonis, vel malis moribus conformantur. Ibidem. 37. & 56.
Filii à teneris annis bene inſtituendi. Ibidem. 38. & ſequentibus.
Filius à pueritia male educatus in ſenectutem vitia protrahit. Ibidem. 39.
Filii tanquam Dei templa, ne prauis moribus profanentur, curandum eſt. Ibidem. 44.
Filium delinquentem parens ſeuere corripiens à duplici morte liberat. Ibidem. 45.
Filiorum bonæ educationis fructus. Ibidem. 46. & ſequentibus.
Filii bene educati parentum gaudium, & ornamentum. Ibidem. 48. & 51.
Filium bene educans parens inimico vel tortor eſt, vel beneficus. Ibidem. 49.
Filii veluti parentum anima ſunt. Ibidem. 50.
Filio nimis blandiens parens, eum inobedientem reddit. Ibidem. 51.
Filius ex nimia patris indulgentia parricida, & erga ſorores inceſtuoſus. Ibidem. 53.
Filiorum ſuperbam peruicaciam, & ignauam otioſitatem Parentes corrigere debent. Ibidem. 54.
Filiæ præcipue parentum ſeueritate ſunt bene educandæ. Ibidem. 58.
Filius patri indigenti debitum ſubſidium denegans, velut homicida habendus. Ibidem. 69.

Filii quomodo propter parentum peccata puniantur. Fer. 4. Dom. 4. 6. & ſequentibus.

Filio quàm pernicioſum patris ſit prauum exemplum. ibidem. 12.

Filii Dei non ſolùm prædeſtinati, ſed fideles omnes per baptiſmalem gratiam intra Eccleſiæ gremium admiſſi dicuntur, F. 6. Dom. paſſ. 14.

Filii nomen cum ad res inanimes refertur, abundantia illius rei, cuius filius dicitur, ſignificatur. Sab. poſt Dom. paſſ. 122. & Dom. palm. 9.

Filius rei ſignificantis pœnā, vel præmium ſignificat tali pœna, vel prēmio dignū. Dom. palm. 10.

Filius alicuius, eius imitator dicitur. ibidem.

Filii Prophetarum, diſcipuli Prophetarum dicuntur. ibidem. 11.

Filii maris, maritimæ regionis accolæ dicūtur. ib.

Flores cœleſtis ſponſi thalamum exornantes è ſolitudine ſunt deſumendi. Fer. 5. dom. 3. 71. & 73.

Flori ſucciſo potius, quàm areſcenti ob frequentem violentam mortem homo comparatur. Fer. 5. dom. 4. 36.

Flori in agro potius, quàm in prato, vel in horto germinanti cur homo comparetur. Ibidem.

Flumina in mare redeuntia grati animi virtutem docent. Fer. 5. dom. 3. 14.

Flumina gratiarum omnium in B. Virginem confluxerunt Fer. 6. dom. 3. 61.

Flumina de credentium ventre fluere quid ſignificet. Fer. 2. dom. paſſ. 20. & 21.

Flumina aquæ viuæ de ventre credentis fluxura vbi Scriptura dicat. ibidem 26. & ſequentib.

Fœminarum colloquia vitanda. F. 6. dom. 3. 100.

Fœmineam contra peſtem antidotum. ibid. 10.

Fœminarum cohabitatio vitanda. ibidem. 102.

Fœminarum à conſortio procul diſtandum. ibidem. 103.

Fœmina, & ſerpens eodem fere nomine Hebraïcè appellantur. ibidem. 104.

Fœmina quot malorum cauſa. ibidem. 105.

Fœminas in virili ſexu ad beatam vitam reſurrecturas negandum eſt. Fer. 6. dom. 4. 47. & ſequentibus.

Fœminæ reciſos ſibi capillos ad trahendas militares machinas adhibuerunt. Fer. 5. dom. paſſ. 102.

Fœnerator interdum non iniquum vſurarium, ſed liberalem creditorem ſignificat. ibidem. 115.

Fœnerari non homini, ſed Deo licitè poſſumus. ibidem.

Fons Heluſinus ſono, cantuque intumeſcit. dom. paſſ. 99.

Fontium aliquorum aquæ ſuperiores dulces, inferiores amaræ murmurantium ſermonibus ſimiles. Fer. 3. dom. paſſ. 68.

Forcipes aurei ad elychna mundanda Symbolum correptionis ex charitate faciendæ. Fer. 3. dom. 3. 11.

Forcipes, & fuſcinulæ in Salomonis templo correptionem ſecrete faciendam myſtice indicabant. ibidem. 28.

Fornicatio, adulterium, inceſtum, & idololatriam etiam ſignificat. Fer. 4. dom. 3. 92.

Fornicarii pœnitentis mutatio. ibidem. 104.

Forſitan particula interdum eſt increpantis, non dubitantis. Fer. 6. dom. 3. 26.

Forſitan num ad ſignificandam humani arbitrii libertatem ponatur. ibidem. 27.

Forſitan cur pro affirmatiua paaticula ἄν, ideſt vtique, ponatur. ibidem. 28.

Forſitan particulam vſurpauit Chriſtus, quia tantùm vt homo cognitus, reſpondit vt homo. ibidem. 29.

Forſitan vſurpari poteſt, vel ex defectu intellectus cognoſcentis, vel ex libertate voluntatis nolentis futurum certò manifeſtare. 2. modo vſurpauit Chriſtus. ibidem. 30.

Forſitan vſurpatur, vel ad rei difficultatem indicandam; vel quia id, quod prædicitur non reſpectu omnis multitudinis eſt futurum. ibidem. 31.

Forſitan in ſcriptura Deus vſurpauit, ne ex prædictione certò cognita ſe non adhuc liberum homo exiſtimaret. ibidem.

Forſitan cum Deus in ſcriptura vſurpat, humano modo loquitur. ibidem. 33.

Forſitan interdum ponitur, vt ſalutis incertitudo magis ad pœnitentiam excitet. ibidem. 34.

Forſitan particula reſpondet particulæ Græcæ τάχα; quæ interdum affirmantis, interdum dubitantis eſt: ſicut etiam eſt particula cito. ibidem. 35.

Forſitan diuerſimode in variis ſcripturæ locis vſurpatur. ibidem.

Fragmenta multiplicati panis cur Dominus colligenda præceperit. dom. 4. 30.

S. Franciſcus Xauerius vno reſponſo pluribus interrogationibus ſatisfaciebat. Sab. poſt dom. 3. 13.

Fratres diſcordes ſiue in ſpatioſo, ſiue in anguſto loco collocati. Fer. 3. dom. 3. 59.

Fraternitas humanæ conſanguinitatis diuidit; Chriſti ſanguinis fraternitas vnit. ibidem.

Fraterna concordia valde ad augmentum vtilis. ibidem. 60.

Fratres Dominus quòd habuiſſe dicatur, perperam B. Virgini, & S. Ioſepho perpetua virginitas, & S. Annæ laudabilis viduitas denegatur. Fer. 3. dom. paſſ. 4.

Fratres vel dicuntur natura, vel cognatione, vel affectione, vel religione, vel ex humana ſpecie. ibidem. 5.

Fratres Domini eius conſobrini ex eius matertera dicuntur. ibidem. 16. & ſequentibus.

Fratres Domini dicti ſunt filii Cleophæ, ſeu Alphæi, qui Ioſephi frater fuit. ibidem. 25.

Fraudulenti peccatoris os eſt veluti inferni ianua, & ipſo inferno peius. Fer. 4. dom. 3. 95.

Fraudulento peccatori mors acceleratur. ibidem.

Fructus vt in tempore ſuo fiant, lacrymarum irrigatio iuuat, Fer. 5. dom. paſſ. 48

Furtum eſt veluti contagium quoddam. Fer. 4. dom. 3. 93.

Furandi vitium rete inextricabile, & gangrænæ morbo ſimile. Fer. 2. maioris hebdom. 53.

Futurum vitæ tempus mendaciter, & ſpe fallaci nobis promittimus. Fer. 5. dom. paſſ. 34.

Futurum vitæ tempus quamuis certò haberetur; adhuc de pœnitentia ex triplici capite ſumus incerti. ibidem 34. & 35.

Futuri temporis circa partum, ſeu euentum quam incerti ſimus. ibidem. 36. & 37.

Futuri temporis verba interdum non tam effectum futurum, quàm debitum, & conuenientiam, & potentiam completam ad effectum futurum ſignificant. Sabb. poſt dom. paſſion. 104.

G

GAlbæ in lite dirimenda iudicium. Fer. 6. Dom. 3. 20.
Galli intelligentiam cur Iob celebret. Fer. 5. Dom. 3. 59. & Fer. 5. mai. hebd. 79.
Gaudii ſpiritualis effectus. ibidem. 147.
Gazophilacium opum cuſtodiam ſignificat. Sab. ante Dom. paſſ. 45.
Gemitus pœnitentis cordis gratiſſimam harmoniam Deo reſonant. Fer. 5. Dom. paſſ. 13. & ſequentibus. & n. 74.
Gentiles trecentos Ioues adorabant. Sab. poſt Dom. 3. 28.
Gentiles religionis causâ Ieroſolymam veniebant. Sab. poſt Dom. paſſ. 9.
Gladius, & Clypeus ſimul eſt Dei verbum. ibidem. 95.
Gloriæ diuinæ augendæ cupiditas numquam expleri debet. Fer. 6. Dom. 3. 77.
Gloria noſtris in operibus Deo eſt tribuenda. Fer. 3. Dom. 4. 7.
Gloria mundana pulueri, quem ventus diſpergit, ſimilis. Dom. paſſ. 59.
Gloriam ſibi captans, eam Deo furatur. ibidem.
Græcum quemdam ſolarem lucem intuendo, ſine cibo, & ſomno, totum vitæ tempus peregiſſe ſcribitur. Sab. poſt Dom. 4. 11.
Græcorum ſententia de paſchali cœna à Domino anticipata, & decimo tertio menſis die celebrata refellitur. Fer. 5. mai. hebd. 6.
Gratia cœleſtis quantùm ſupra terrenam voluptatem excellcat. Fer. 6. Dom. 3. 42.
Gratia cœleſtis perenniter animam reficit; terrena voluptas defectibilis eſt. ibidem. 43.
Gratia diuina in ſanctis viris otioſa non eſt, ſed vlterius creſcit. ibidem. 63.
Gratiæ diuinæ in primitiua Eccleſia progreſſus. ibidem 71.
Gratia ſpiritualeſque deliciæ cur lac ſine dolo dicantur. ibidem. 44.
Gratiæ diuinæ fons quomodo ſurſum exiliat. ibidem. 81.
Gratia ad gratiam cognoſcendam indigemus. ibidem. 82.
Gratiæ diuinæ aquam, lacrymarum aqua conſequi poſſumus. ibidem.
Gratiæ diuinæ illuminatio, & correptio veluti ſpeculum peccatori eſt. ibidem. 83.
Gratiarum actio diuinam beneficentiam erga nos allicit. Fer. 6. Dom. 4. 126.
Gratiarum actio in aduerſis piorum Chriſtianorum propria, Deoque gratiſſima. ibidem. 127.
Gratiarum actionis mira efficacitas. ibidem. 128.
Gratiarum actio Deum beneficia dantem, veluti beneficia recipientem facit. ibidem.
Gratia, ſicut etiam natura, abhorret à vacuo. ibidem. 135.
Gratia efficax quæ ſit. Sab. poſt Dom. paſſ. 107.
Gratitudo virtus eſt diuina. Fer. 5. Dom. 3. 16.
Gratitudo leonis erga beneficum. ibidem. Gratitudo beneficii ſeruanda. Dom. 4. 30.
Grues mare tranſuolentes pedibus lapillum ſuſpendunt, & guttur arena replent. Fer. 5. Dom. paſſ. 129.
Grues arenas degluttiunt, vt volatum temperent. Homo ſepulchralem cinerem mediteur, vt recta ad cœlum tendat. Fer. 5. Dom. 4. 10
Guſtare experiri ſignificat. Dom. paſſ. 37.

H

HÆreſum ſectæ ſtabilitatem non habent. Fer. 4. Dom. 3. 75.
Hæreſis triplex contra B. Virginis virginitatem. Fer. 3. Dom. paſſ. 4.
Hebræi tam diem, quàm noctem, tam æſtate, quàm hyeme, in duodecim horas diuidebant. Fer. 6. Dom. 3. 16.
Hebræorum veſtes, & calcei in deſerto integri quadraginta annos ſunt ſeruati. ibidem. 70.
Hebræi ieiunii tempore nudis pedibus incedebant. Fer. 5. Dom. paſſ. 124.
Heli ſacerdos filios ſuos male educans, cum iis ſeuere punitur. Fer. 4. Dom. 3. 32.
Herodes in conuiuio ſaltatrici dimidium regnum obtulit. Chriſtus in Phariſæi conuiuio integrum cœleſte regnum Magdalenæ largitur. Fer. 5. Dom. paſſ. 12.
Hieronymi, & Bedæ, & Maldonati interpretatio de cibo in ſeceſſum emiſſo, non ſatisfacit. Fer. 4. Dom. 3. 78. & 79.
Hieronymi ſententia circa ſtandi verbum expenditur. Fer. 5. Dom. paſſ. 64.
Hirundo excæcatis pullis viſum reddit. Fer. 4. Dom. 3. 57.
Hirundo, ne pœnitentiam procraſtinemus, imitanda. Fer. 5. Dom. paſſ. 39.
Homicidium quàm graue peccatum. Fer. 4. Dom. 3. 88.
Homicidii tria genera. Fer. 3. Dom. paſſ. 51.
Hominis viſcera Domini in Euchariſtia ſepulchrum. Fer. 6. Dom. 4. 120.
Homo cur vmbræ comparetur. Dom paſſ. 86.
Homo toto mundo pretioſior. Sab. poſt Dom. paſſ. 44.
Homines omnes, ſiue iuſti, ſiue iniuſti, quomodo à Deo trahantur. Sab. poſt Dom. paſſ. 100. & ſequentibus.
Homines omnes à Deo trahuntur, vel per gratiam, vel per vniuerſale dominium. ibidem. 102.
Hominis nomine peccatores indigni. ibidem. 103.
Homines pluſquam Angelos, in quo Deus magis dilexit. Fer. 5. mai. hebd. 24.
Honorare triplicem ſignificatum habet, ſecundùm quos omnes ſunt honorandi parentes. Fer. 4. Dom. 3. 7.
Honoris nomine donum ſignificatur. Sab. poſt Dom. paſſ. 73.
Hoſanna quid ſignificet. Dom. palm. 26.
Humana omnia vapori, & vmbræ ſimilia. Dom. paſſ. 58.
Humanæ vitæ mutabilitas. ibidem. 87. & 88.
Humana vita fluuio, & torrenti ſimilis. ibidem. 88.
Humanæ gloriæ inſtabilitas, & fugacitas. Dom. palm. 1. 27. 29.
Humilitas eſt orationis vehiculum. Fer. 3. Dom. 4. 26.
Humilitas ad veritatem cognoſcendam via. Dom. paſſ. 10.
Humilitatis vallis à diaboli inſidiis tuta. ibidem. 29.
Humilitas Chriſti eximia. Fer. 2. maioris hebd. 59.
Humilitas tamquam ſpiritualis aqua animam mundat. Fer. 5. mai. hebd. 35.
Humilitatis paſſibus ad cœlum aſcenditur. ibidem. 36.

Humilitas æterni Patris filij. ibidem.
Humilitas ex deſcenſu in aſcenſum aſſurgit. ibidem. 40.
Humilitas ad volatum pennas habet: ſuperbia ad præcipitium labilem pedem. ibidem.
Humilitatis præſtantia. ibidem. 57.
Humilitatem ſeruandi exemplum eximium. ibidem. 58.
Humilitas veluti ſaburra contra ſuperbiæ ventum ad lethale naufragium vitandum. ibidem. 58.
Hypallage figura ſcriptura vtitur. Sab. poſt Dom. 4. 8.
Hypocrita eſt ſterquilinium niue contectum, quod ſua efficacitate ſol iuſtitiæ detegit. Fer. 4. Dom. 4. 69.

I

IAcob, & Ioſeph cur, vt ſua oſſa ex Ægypto transferrentur, enixe flagitarunt. Fer. 5. Dom. 4. 22.
Iacobum fratrem Domini inter duodecim Apoſtolos non numerandum falſo aſſeritur. Fer. 3. Dom. paſſ. 20. & 21.
Iacobus minor cur inter alios patres præcipue pater Domini nominetur. ibidem. 25.
Ibes aues officioſiſſimæ in parentes ſenes. Fer. 4. Dom. 3. 14.
Idolum cur nihil eſſe dicatur. Fer. 6. Dom. 4. 76.
Ieiunii tempore Hebræi nudis pedibus incedebant. Fer. 5. Dom. paſſ. 124.
Iezabel famis ſupplicium ſuæ patriæ meruit. Fer. 2. Dom. 3. 20.
Ignis occluſus maiorem vim habet. Domini amoris ignis ſolitudinis clauſtro augetur. Fer. 5. Dom. 3. 87.
Ignis ſua in ſphæra ſublimis inefficacior. Similiter religioſi viri ſi honorum culmina ambiunt. ibidem.
Ignea diaboli iacula cordi infixa quo dictamno extrahantur. Fer. 5. Dom. paſſ. 40.
Igneus gladius à terreſtri Paradiſo primos parentes arcebat. Lacrymarum aqua cœleſtis Paradiſi aditum pandit. ibidem. 87. 99.
Ignis flammam quando diuina vis intercidit. ibidem. 159.
Ignea lex in dextera quadruplicem rationem alios inſtruendi ſignificat. Fer. 5. mai. hebd. 77.
Imperare iuſte ſolet, qui parere antea didicit. Fer. 3. Dom. 4. 25.
Imperatori, cum primùm eligebatur, Græci offerebant vas mortuorum oſſibus plenum, & ſtuppam admoto igne cremandam. Fer. 5. Dom. 4. 18.
Imperium Dei vocantis, & hominis obedientis obſequium, nihil intermedium habere debent. Fer. 5. Dom. paſſ. 26.
Incarnationis myſterium Angelis omnibus adhuc viatoribus eſt reuelatum. Fer. 5. D. 3. 28.
Incipientes Dominum quærunt, proficientes inueniunt, perfecti ſecum tenent. ibidem. 88.
Incredulus & obtrectator animam non rectam habere dicuntur. Fer. 5. Dom. paſſ. 111.
Inferni æmulatio in iuſto qualis eſſe debeat. Fer. 6. Dom. 3. 72.
Infernus tum pro gehenna, cum pro ſepulchro ſumitur. Fer. 2. Dom. 4. 26.
Inferni ignis flammam quomodo intercidere Deus dicatur. Fer. 6. Dom. 4. 118.
Infremere ſpiritu quid ſignificet. ibidem. 99.
Ingratus Iudæorum animus erga Dominum, eiuſque præcurſorem Ioannem. Fer. 5. Dom. 4. 3.
Inimicorum inſidiæ quomodo vitandæ. Fer. 3. Dom. paſſ. 37. & 38.
Iniquorum conſortium maxime vitandum. Fer. 2. mai. hebd. 21. & 23.
Iniuria à filiis parentibus illata cur blaſphemia dicitur. Fer. 4. Dom. 3. 17.
Iniurias condonare, Dei proprium. Dom. paſſ. 28.
Innocentio quarto Eccleſiæ diuitias oſtentanti S. Thomas quid argute reſponderit. Sab. poſt Dom. paſſ. 3.
Interrogare ſapientem dimidia ſapientia eſt; quæ completur, cùm opere, quod diſcitur, exercetur. Fer. 6. Dom. 3. 87.
Interrogatio Apoſtolorum circa cæcum natum ſtultitiæ non eſt arguenda. Fer. 4. Dom. 4. 4.
Interrogatio Apoſtolorum circa cæcum natum abſurda exiſtimanda non eſt. ibidem. 5. 15. 16. & 17.
Inuidiæ vnicum bonum, quòd inuidos cruciet. Fer. 2. Dom. 3. 4.
Inuidia damnatorum infernos cruciatus vehementer auget. ibidem. 5.
Inuidia monſtroſum vitium, ibidem.
Inuidi porcis ſimiles. ibidem. 6.
Inuidus ſcarabæo ſimilis. ibidem. 7.
Inuidum quomodo occidat inuidia. ibidem. 8.
Inuidum cor inuidiæ ſtimuli veluti ſpinæ lacerant. ibidem.
Inuidus vulturi ſimilis. ibidem. 9.
Inuidi muſcis ſimiles. ibidem. 10.
Inuidorum cordibus cur præcipue diabolus dominetur. Ibidem. 11.
Inuidi non ſolùm veris, ſed ſomniatis bonis inuident. ibidem.
Inuidi, & diaboli conformitas ibidem. 12.
Inuidiæ ſpiritus dæmonis ſpiritu quodammodo nequior. ibidem. 13.
Inuidia Iudæos fecit Deicidas. ibidem.
Inuidiæ mala plurima. ibidem.
Inuidia cur præcipue figulo tribuatur. ibid. 14.
Inuidi deſideria diaboli perficiunt. ibidem. 24.
Inuidus cur paruulus dicitur. Fer. 4. D. 4. 41.
Inuidia ex puſillanimitate prouenit. Fer. 6. Dom. paſſ. 3.
Inuidis aliorum honores maiores videntur. Sab. poſt Dom. paſſ. 8.
Ioannes Baptiſta cur Moſi præfertur. Fer. 5. Dom. 3. 69.
Ioannes Apoſtolus nonaginta annos vixit. Dom. paſſ. 33.
Ioannes Apoſtolus gemmeum Domini pectoris ornamentum. Sab. poſt Dom. paſſ. 55.
Ioannes, vt ſacerdos prohibitus eſt ad pedes Angeli ſe proſternere. ibidem. 56.
Ioannes quotidie B. Virgini Euchariſtiam miniſtrauit. ibidem. 57.
Ioannis, & Danielis comparatio. ibidem. 59.
Ioannes Dei templum eximium. ibidem.
Ioannes quòd perſecutiones, & ærumnas pro Dei nomine ſubiret, ab eo adorari Angelus noluit. ibidem. 60.
Ioannis, & aliorum Euangeliſtarum de paſchali Domini cœna verba conciliantur. Fer. 5. mai. hebd. 4. & 5.
Ioſephi liberatio in duos annos differtur, quòd ad humanum auxilium confugerit. Fer. 5. Dom. 4. 3.

Ioſeph ad principatum Ægypti, Daniel ad Aſſyriorum principatum cur per Pharaonis, & Nabuchodonozoris ſomnia ſunt clari. Domin. paſſ. 57.
S. Ioſepho ſemper virgini falsò filii tribuuntur. Fer. 3. Dom. paſſ. 5. & ſequentibus.
S. Ioſeph Mariam Cleophæ vxorem non habuit. ibidem. 8.
Ioſeph, qui vna cum Matthia ad Apoſtolatum deſignatus eſt, conſobrinus Domini fuit, Mariæ Cleophæ Domini materteræ filius. ibidem. 22.
Ioſephi Patriarchæ, & Ioſephi Caiphæ antitheſis. Fer. 6. Dom. paſſ. 7.
Ioſephi Patriarchæ, & Ioannis Apoſtoli comparatio. Sab. poſt Dom. paſſ. 57.
Ioſue Elogium. Fer. 5. mai. hebd. 62.
Ioſue obedientia erga Deum, imperium in Iſraëlitas meruit. ibidem.
Iſaaci, & Rechabitarum obedientia eximia erga parentes. Fer. 4. Dom. 3 28.
Iſaiæ, & Ioannis Euangeliſtæ contradictio ſoluitur. Fer. 3. Dom. 4. 58.
Iudas quòd Domini poteſtatem agnouerit, magis culpabilis. Fer. 6. Dom. 3. 88.
Iudæ primò Dominus pedes abluit. Dominic. 4. 16.
Iudas Thadæus Apoſtolus, Domini conſobrinus fuit. Fer. 2. Dom. paſſ. 24.
Iudas Thadæus Apoſtolus Iacobi minoris pater quare Lebbæus dictus eſt. ibidem.
Iudas Thadæus Apoſtolus ad Abagaram Syriæ Regem miſſus eſt. ibidem.
Iudas proditor Dionyſio tyranno pietatem ſimulanti ſimilis. Fer. 2. mai. hebd. 24.
Iudæ auaro, & rapaci cur eleemoſinas ſeruandi curam Dominus commiſit. ibidem. 15.
Iudæ exitii vaticinium. ibidem. 32. & 33.
Iudas equitantis diaboli iumentum. ibidem. 32.
Iudas triginta argenteis Dominum vendens, animam ſuam vænalem habuit. ibidem. 32. & 33.
Iudas auarus araneæ ſimilis. ibidem. 33.
Iudæ ſuſpenſo carnifex quiſnam fuerit. ibidem.
Iudas mercator peſſimus. ibidem. 35.
Iudas dæmoniaco peior. ibidem. 36.
Iudas ex auaritia diabolus dictus eſt. ibidem. 37.
Iudas hydropicus mortuus eſt. ibidem. 40.
Iudæ poſt proditionem ſupplicium. ibidem. 45.
Iudas à fici arbore ſe ſuſpendit. ibidem. 50. & 51.
Iudas ex auaritia ſemper in peiora lapſus eſt. ibidem. 53.
Iudas ſacrilegus, & impius. ibidem. 54.
Iudam ſæpe furantem cur non initio ſtatim Dominus punierit. ibidem. 55.
Iudæ à pedibus Dominus ablutionem inchoauit. Fer. 5. mai. hebd. 1.
Iudas quibus ſpinis aures ſepſit, ne Domini vocem audiret. ibidem. 66.
Iudæi triplici ex cauſa à Samaritanis auerſi. Fer. 6. Dom. 3. 25.
Iudæis ſtatuto in loco, non vbique ſacrificare licebat. ibidem. 89.
Iudæi iniquè à Chriſto miraculum petunt. Fer. 2. Dom. 4. 34.
Iudæi ex odio, Chriſti verba memoria retinebant. ibidem. 36.
Iudæorum inſipientia tripliciter manifeſtatur. Fer. 3. Dom. 4. 1.
Iudæorum ſuperbia triplex. ibidem. 2.
Iudæorum ſuperbia triplex. ibidem. 2.
Iudæorum perfidia detegitur. Fer. 4. Dom. 4. 67.
Iudæorum ingratus animus erga Dominum, eiuſque præcurſorem Ioannem. Fer. 5. Dom. 4. 3.
Iudæi flendi facultatem à Romanis victoribus pretio emunt. ibidem. 33.
Iudæi idololatræ lapidea ſimulacra adorantes duram ceruicem, & lapideum cor habuerunt. Fer. 6. Dom. 4. 76.
Iudæos interrogantes: *Vbi eſt pater tuus?* De carnali patre interrogaſſe dicendum eſt. Sab. poſt Dom. 4. 43.
Iudæi ad inanem gloriam eleemoſynas erogabant. ibidem. 46.
Iudæi in Chriſtum veluti venatici canes. Dom. paſſ. 1.
Iudæi quare Chriſto veritatem manifeſtanti non crediderint. ibidem. 7. & ſequentibus.
Iudæorum culpabilis ignorantia. ibidem. 56.
Iudæorum turba Chriſti innocentiam eſt teſtata. Dom. paſſ. 72.
Iudaïci furoris ignem ſuo Chriſtus eloquio, velut imbre reſtinxit. Fer. 2. Dom. paſſ. 3.
Iudæi triplici ſenſu Chriſtum quæſierunt, & non inuenerunt. ibidem. 4. & 5.
Iudæi neſcii Gentium conuerſionem prophetarunt. ibidem. 9.
Iudæi ex lapideo corde lapides in Chriſtum Dominum acceperunt. Fer. 4. Dominic. paſſ. 32.
Iudæorum verba ſibi contradicunt. ibidem. 34.
Iudæi duplici contritione, ſeu calamitate puniti. Fer. 6. Dom. paſſ. 5.
Iudæi ad Chriſtum cognoſcendum veluti monoculi erant. Sab. poſt Dom. paſſ. 113.
Indicium diuinum peccatoribus pœnas ſtatuens cur calix appellatur. Fer. 6. Dom. 3. 55.
Iudex columnæ inſtar eſſe debet. Sab. poſt Dom. 3. 17. & 18.
Iudicare ſecundùm faciem quid ſignificet. Fer. 3. Dom. 4. 22.
Iudicis imaginem ſine manibus, Principis ſine oculis cur Thebani exprimebant. ibidem. 23.
Iudices Athenienſes cur noctu iudicabant. ibidem. 26.
Iudex cæleſtis cur in tenebris latere dicitur. ibidem.
Iudicat male de aliis, qui ex ſua conſcientia malus eſt. ibidem. 29. 30. 34.
Iudicans temere diabolo ſimilis ibidem. 30.
Iudicantur virtutes tamquam vitia, & vitia tamquam virtutes ab iniquis. ibidem. 31.
Iudicans occulta Luciferum æmulatur. ibidem. 32.
Iudicans temere ſe Deo præfert. ibidem. 33.
Iudicium temerarium tum ex conſcientia propriæ nequitiæ, tum ex auerſione erga proximum prouenit. ibidem. 34.
Iudicare ſecundùm carnem tripliciter ſumitur. Sab. poſt Dom. 4. 23. & ſequentibus.
Iudicare interdum condemnare ſignificat. ibidem. 30.
Iudicare etiam teſtimonium proferre ſignificat. ibidem. 31.
Iudicium Dei omnia cognoſcentis memoriæ præſens à peccatis retrahit. Dom. paſſ. 30.
Iudices Dii appellantur. Fer. 4. Dom. paſſ. 36.

Iudicium interdum pro damnatione, vel abſolutione ſumitur. Sabb. poſt Dominic. paſſion. 94.
Iuga boum fabrici arte Dominus conficiebat. Fer. 4. Dom. 3. 29.
Iugum poſt vincula diabolus addit. Fer. 5. Dom. paſſ. 42.
Iulianus apoſtata præter manſuetudinem virtutes alias ſimulare conabatur. Dominic. palm. 18.
Iuſtus cur antonomaſtice ſitiens appellatur. Fer. 6. Dom. 3. 58.
Iuſti quomodo ſitim numquam, & eſuriem patiantur. Fer. 6. Dom. 3. 62.
Iuſti ſanctitatis augmento largiorem Dei beneficentiam promerentur. ibidem. 66.
Iuſti cur viatores appellantur. Dom. 4. 5.
Iuſtus cur ſicut lilium inter ſpinas. Dom. 4. 21.
Iuſtos ad ſe ſequendum amore Dominus trahit. Fer. 4. Dom. paſſ. 16.
Iuſtificatio peccatoris maius opus, quàm mundi creatio. Fer. 3. Dom. 3. 31. & 32.
Iuſtitia cur cingulo comparetur. Sab. poſt. Dom. 3. 18.
Iuſtitiæ ſimulacrum cur acephalum Ægyptii repræſentabant. Fer. 3. Dom. 4. 27.
Iuſtitia, & Drabomira filios male educantes damnatæ. Fer. 4. Dom. 3. 45.
Iuuenis pius quotidiana imminentis mortis cogitatione ſancte moritur. Fer. 5. Dominic. paſſ. 38.

L

Labia ne proximo detrahant, ignito Charitatis calculo ſunt mundanda. Fer. 3. Dom. paſſ. 52.
Lacrymarum aqua cœleſtem gratiæ aquam à Deo conſequi poſſumus. Fer. 6. Dominic. 3. 82.
Lacrymarum pane ſpirituales vires reſtaurantur. Dom. 4. 10.
Lacrymæ in conſanguineorum fidelium obitu cohibendæ; non tamen prohibendæ. Fer. 5. Dom. 4. 32.
Lacrymæ ſunt gaudiorum ſemina. Fer. 6. Dom. 4. 95.
Lacrymarum mira efficacitas. ibidem. 106. & 107.
Lacrymæ ex lætitia, & triſtitia in Chriſto. ibidem. 105.
Lacrymæ Paradiſi aquis comparantur. Sab. poſt Dom. 4. 13.
Lacrymis peccati ſordes ſunt abluendæ. ibidem. 17.
Lacrymis purgandus eſt oculus, vt diuinam lucem aſpiciat. ibidem. 19.
Lacrymis pœnitentis magis, quàm inferni flammis diabolus cruciatur. Fer. 5. Dom. paſſ. 2. & 92.
Lacrymæ pœnitentis, deliciæ Angelorum. ib. 3.
Lacrymis ſpinæ vitiorum areſiunt; & iuſtitiæ fruges germinant. ibidem. 3. & 79.
Lacrymis flores germinant, quibus cœleſti ſponſo floridus lectulus apparatur. ibidem. 5.
Lacrymæ ex pœnitentia libera, non coacta effundi debent; vt peccati remiſſionem mereantur. ibidem. 6.
Lacrymæ pœnitentium ſunt vinum Angelorum. ibidem. 11.
Lacrymas peccatoris Deus ſitit. ibidem. 11. 59. 104.
Lacrymæ pœnitentis amaræ, cordi ipſius pœnitentis, & Deo mellitæ ſunt. ibidem. 11. & 99.
Lacrymæ pœnitentis veluti cœli rores ſunt. ibidem. 11.
Lacrymarum imber, vt ſpiritualia germina fœcunde germinent, efficit. ibidem. 12.
Lacrymarum aqua ſpirituales maculæ, rugæ, ſordeſque tolluntur. ibidem. 15. 92. & 107.
Lacrymæ veluti pretioſæ gemmæ animam ornant. ibidem. 15.
Lacrymæ ex quadruplici titulo dicuntur aquæ, quæ ſuper cœlos ſunt. ibidem. 17.
Lacrymæ pœnitentis cœlites exhilarant. ibidem.
Lacrymæ ex inferno Magdalenam, Lazarum è ſepulchro extulerunt. ibidem. 19.
Lacrymæ ne ſteriles ſint, ſed fœcundæ, ad cœlum, non ad terram irrigandam effundi debent. ibidem. 21
Lacrymæ Gehennæ incendium extinguunt. ibidem. 41.
Lacrymæ gemmæ ſunt ad tempus emendum. ibidem. 57.
Lacrymæ aquæ ſunt, in quibus draconum capita contribulantur. ibidem. 58. & 80.
Lacrymæ apud cœleſtem Regem Legati munere funguntur. ibidem. 73.
Lacrymarum vis multiplex apud Deum. ibidem.
Lacrymæ animam illuminant. ibidem.
Lacrymari cum S. Paula prohiberetur, quid reſponderit. ibidem. 77.
Lacrymantis Magdalenæ oculi terreſtris Paradiſi fluuio præferendi. ibidem. 78.
Lacrymæ animæ ſterilitate ſublata, eam ſpiritualiter fœcundant. ibidem. 79.
Lacrymæ ſpiritualem animæ ſanitatem reſtituunt. ibidem.
Lacrymæ ſunt pluuia voluntaria. ibidem.
Lacrymæ, ſicut diluuium Noë Arcam, ita animam cœlum verſus euehunt. ibidem. 80.
Lacrymæ noſtri reatus Chyrographum debent. ibidem. 81.
Lacrymarum intra aquam peccata minora, vel etiam deleta videntur; contra verò bona opera maiora. ibidem. 82.
Lacrymis cœli aditus patet. ibidem. 84. & ſequentibus.
Lacrymas quanti Deus æſtimet. ibidem. 84.
Lacrymarum per aquas in cœlum aſcenditur. ibidem. 86. & 87.
Lacrymabatur vbertim Petrus Apoſtolus ſingulis noctibus ad galli cantum. ibidem.
Lacrymis Petrus Apoſtolus cœli claues meruit. ibidem.
Lacrymæ cœlum pandunt, lacrymarum defectus infernum. ibidem. 88.
Lacrymæ, veluti myrrhæ liquor, ſpiritualem animæ putredinem vel arcent, vel expellunt. ibidem. 88. 89
Lacrymæ contra omnes ſpirituales morbos remedium. ibidem. 89.
Lacrymæ peccatoris vulnera ſalubriter vngunt; Deum ad miſerendum vrgendo pungunt. ibidem.
Lacrymæ, ne noſtris precibus Deus obmuteſcat, efficiunt. ibidem. 90.

Correptio, tamquam medicinales pillulæ, charitatis auro contegi debet. ibidem.
Corripiens, vt leniter procedat, prius in ſuas culpas animum conuertere debet. ibidem. 14.
Corripiens citharædum imitetur, qui primis pulſandi tentamentis conſonas chordas reddere ſtudet. ibidem. 15.
Corripiens aſpere in vehementem tentationem incidit. ibidem. 16.
Corripiens quomodo locum diuino timori relinquere debet. ibidem. 17.
Corripiens diuinam patientiam imitetur. ibidem. 18.
Corripiendus peccator intra patientiæ templum admittatur, vt damnationis morte liberetur. ibidem. 19.
Correptio quamuis aſpera, patienter excipienda eſt. ibidem. 20
Correptio Chirurgiæ, & dietæ ſimilis. ibidem.
Correptio peccatori vtilis, ſicut ſcalpellum ſtatuæ, & ægroto abſtinentia. ibidem.
Correptionem reſpuens phrenetico, vel lethargo laboranti ſimilis. ibidem. 21.
Correptionem reſpuens indomito tauro ſimilis; diaboli iugo ſubmittitur. ibidem. 22.
Correptionem reſpuens corporis, & animæ repentinum interitum incurrit. ibidem.
Correptionem reſpuenti vita præciditur. ibidem.
Correptionem reſpuens in diabolico obſtinationis veſtigio pedem figit. ibidem. 23.
Corripiens ſpeculo ſimilis. ibidem. 24.
Correptionem reſpuens multò magis correptione indiget. ibidem. 25.
Corripi à S. Hieronymo S. Auguſtinus petiit. ibidem. 26.
Correptio etiam à minori accipienda. ibidem.
Correptio quando differenda. ibidem. 27.
Correptionem reſpuens Cambyzes rex immaniſſime ſæuiit. ibidem.
Corripiendi proximum opportuna oblata occaſione, velut inuento theſauro gaudere debemus. ibidem. 29.
Correptionem ſecrete faciendam indicabant forcipes, & fuſcinulæ in Salomonis templo. ibidem. 28.
Corripiens proximum quaſi os Dei erit. ibidem. 30.
Corripiens proximum quod præmium conſequitur? ibidem. 30. & 33.
Corripiens proximum ſimilis Deo cœlorum conditori. ibidem. 31.
Correptio eſt eleemoſyna maior, quàm ingentis pecuniæ elargitio. ibidem. 31.
Corripiens proximum quod præmium, quod gaudium conſequitur. ibidem. 33.
Corripiens proximum, quamuis peccati correctio non ſequatur, adhuc ſine præmio non eſt. ibidem.
Corripiens proximum, eius culpam inſciis detegere non debet. ibidem. 34.
Correptionis teſtes cur aduocandi. ibidem.
Correptio publica non ſignificat manifeſtare aliis proximi crimen; ſed contra diſtinguitur ab indignatione cordis occulta. ibid. 35. & 36.
Correptionem omittens proximi vitium facit ſuum. ibidem. 35.
Corripiens ab ipſo correpto reſipiſcente ſincerus amicus reputabitur. ibidem. 36.
Corripienda ſunt peccata publica publice, ſecreta ſecrete. ibidem.
Correptionem reſpuens vitandus, ne alios inficiat. ibidem. 38.
Correptionem reſpuens vitandus, vt ex opprobrio, & calamitate reſipiſcat. ibidem. 39.
Correptionis fraternæ eximia praxis. ibid. 40.
Corripiens vino, & oleo, hoc eſt manſuetudine, & acri zelo vti debet. ibidem.
Correptionem qui odit, diaboli via graditur ad Gehennam. Fer. 6. Dom. 3. 86.
Correptionis ordinem ſeruans Chriſtus Dominus; peccatores prius arguens obſecrat, deinde increpat. Fer. 2. Dom. 4. 15.
Corrigentes vitia aureo gladio vtantur. Fer. 3. Dom. 3. 11.
Corui, & aquilæ cæteris auibus longæuiores. Fer. 4. Dom. 3. 10.
Corui centum, & octo annos viuunt. Fer. 4. Dom. 3. 10.
Corui, & aquilæ parentes deuorant. ibidem.
Corui primùm è cadaueribus oculos eruunt, aquilæ verò cor. ibidem 11.
Coruus cur obtrectatoris Symbolum. Fer. 5. Dom. paſſ. 55.
Craſtinum tempus ſibi promittens ex triplici capite dementer ſe gerit. Fer. 5. Dom. paſſ. 35.
Credere Chriſto, in Chriſto, & in Chriſtum idem ſunt. Fer. 6. Dom. 4. 74.
Crux eſt clauis ad bene os occludendum. Fer. 4. Dom. 3. 14.
Crux benedictionum omnium, fons 5. Fer. 6. Dom. 3. 17.
Crucis mortem cur Dominus elegit. D. paſſ. 90.
Crux Paradiſi clauis. Sab. poſt Dom. paſſ. 46.
Crux reiecta terret, amplexa præſidio eſt. ibidem. 49.
Crux, & Paradiſus nihil medium habent. ibid.
Crucis ſigno impreſſis operibus cœlum emitur. ibidem. 50.
Culparum veluti oblitum ſe Dominus oſtendit, cum per pœnitentiam delentur. Fer. 6. Dom. 4. 8.
Cultus erga Deum filios ad pie honorandos parentes præparat. Fer. 4. Dom. 3. 6.
Cupiditates ſuperioris animæ partis, quàm ſenſus concupiſcentiæ nocentiores. Sab. poſt Dom. paſſ. 34.
Curſu certantes, ad Regem certaminis iudicem, non ad circumſtantem plaudentem populum oculos intendunt. Simili modo beatitudinis brauium conſequemur. Dom. paſſ. 63.
Cyri tumulus. Fer. 5. Dom. 4. 10.

D

DÆmones cur in porcos à Domino mitti voluerint. Fer. 2. Dom. 3. 6.
Dæmones an Chriſtum Dei filium eſſe cognouerint. Fer. 5. Dom. 3. 22. & ſequentibus.
Dæmones quibus indiciis Chriſtum Dei filium eſſe cognouerint. ibidem. 24.
Dæmonibus actus, & habitus fidei ſupernaturalis eſt negandus. ibidem. 29. & 30.
Dæmones cognoſcentes Chriſtum eſſe humani generis Redemptorem, cur ei mortem procurauerint. Cur eiſdem dicétibus Chriſtum eſſe Dei filium Dominus ſilentium præceperit. ibidem. 31. & 35.
Dæmon in ſolitudine vinctus, inter hominum turbas ſolutus. ibidem. 61.
Dæmon cur ſingularis ferus, hoc eſt ſolitarius appellatur. ibidem. 77.
Dæmon. terreſtris Paradiſi aditus vetitus eſt, ne

decerpto arboris vitæ pomo hominibus mortis metum adimerent. Fer. 5. Dom. 4. 5.
Dæmones cur energumenos in ſepulchris habitare cogebant. ibidem. 6. & 7.
Dæmonium habere Chriſtum Iudæi ex triplici blaſphema calumnia dixerunt. Dom. paſſ. 22. & ſequentibus.
Dæmonis familiaritas, & blaſphemia, & Sabbati violatio lapidibus erat punienda. ibidem. 89.
Dæmonum hominem tentantium progreſſus. Sabb. poſt Dom. paſſ. 37.
Damnati cur ſicut oues in inferno poſiti dicantur. Fer. 4. Dom. paſſ. 13.
Dathan, Chore, & Abyron inuidi, à terra adhuc viui abſorpti ſunt. Fer. 2. Dom. 3. 7.
Dauid lyra, & plectro crucis figuram repræſentando dæmonem fugabat. Fer. 2. Dom. 3. 13.
Dauidis monita Salomoni filio data. Fer. 4. Dom. 3. 38. & 60.
Dauidis beneficentia erga Saülis familiam, cur Dei miſericordia dicatur. Fer. 5. Dom. 3. 16.
Dauid cœleſtia opera contemplando cur ſolis non meminerit? S. Thomæ reſponſio non ſatisfacit. ibidem. 51.
Dauid noctu orabat. ibidem. 52.
Dauid quantum argenti, auri, reliquique apparatus congeſſerit ad templi fabricam. Fer. 2. Dom. 4. 40.
Dauid an iuſte ſeptem filios Saülis crucifigendos Gabaonitis vltoribus dederit. Fer. 4. Dom. 4. 12.
Dauid Bethleemiæ ciſternæ aquam bibere pie noluit: nos impie oblatam à Domino aquam bibere renuemus? Fer. 2. Dom. paſſ. 16.
Dauid cithara, & cantu à Saüle dæmonem expulit: pœnitentis gemitus tamquam Deo harmonicus diabolum fugat. Fer. 5. Dom. paſſ. 74.
Debitum duplex hominis erga Deum, tum ob peccatum commiſſum, tum ob peccatum non commiſſum. ibidem. 135.
Defunctorum animas dæmones fieri Tertullianiſtæ perperam aſſerebant. Fer. 5. Dom. 4. 6.
Defunctos, quos Dominus ad vitam reuocauit, æternam ſalutem conſecutos eſſe pie creditur. Fer. 5 Dom. 4. 41.
Deſcriptio elegans non ad oſtentationem, ſed vt virtutis pulchritudo oſtendatur, adhibenda. Dom. palm. 17.
Deliciæ ſpirituales lac ſine dolo ſunt: terrena voluptas vinum cum dolo eſt. Fer. 6. Dom. 3. 45.
Deliciarum corporalium, & ſpiritualium diſcrimen. ibidem. 60.
Detrahentes Chriſto Domino cur eius crucifixoribus peiores. Fer. 3. Dom. paſſ. 46.
Detrahentes proximo ſuo Chriſti crucifixoribus peiores. ibidem.
Detractoris verba ſpinis acutiora. ibidem. 47.
Detractor, eiuſque libens auditor diabolum in lingua portat. ibidem. 48.
Detractio gangrænæ morbo ſimilis. ibidem.
Detractori quid reſpondendum ſit. ibidem. 50.
Detractores latronibus ſimiles, iiſque peiores. ibidem. 51.
Detractores homicidis ſimiles. ibidem.
Detractores incendiariis ſimiles. ibidem.
Detrahens proximo ſuo, Dei, qui charitatis eſt legiſlator, detractor eſt. ibidem. 52.
Detractio diaboli homini innocentiæ ſtatum abſtulit. ibidem 64.
Detractio prima contra Deum directe fuit. ibid.
Detractores, & inuidi cur paruuli dicantur. ibid.
Detractor primus Diabolus fuit. ibid. 65.
Detractor homo Diaboli detractoris audaciam ſuperat. ibidem.
Detractor cur bilinguis dicitur. ibidem.
Detractor ſerpente peior. ibidem.
Detractori detractio triplici ex cauſa veluti panis eſt. ibidem.
Detractor, & diabolus cur pardo ſimiles. ibidem. 66.
Detractoris lingua dicitur lingua tertia ex triplici cauſa. ibidem. 67.
Detractoris verſuta lingua charitate ficta, verecundia laruata proximo detrahit. ibidem. 67. & 68.

DEVS.

Deus vbi pax, diabolus, vbi diſcordia. Fer. 3. Dom. 3. 52.
Dei charitas iniurias ſibi illatas patienter magis, quàm nobis illatas tolerare videtur. Fer. 3. Dom. 3. 5.
Deus valde beneficus, & miſericors eſt erga filium parentes honorantem. Fer. 4. Dom. 3. 25.
Deus iuſtitiæ ſol prauarum cogitationum tenebras fugat. ibidem 71.
Deus eſt obſecrandus, proximus iuuandus, dæmon fugandus. Fer. 5. Dom. 3. 3.
Deo plaudendum prius manibus, deinde voce. ibidem. 17.
Deus cœlum manu creaſſe dicitur, hominem verò manibus. ibidem. 19.
Dei in homine creando ſedulitas, humanam ſegnitiem arguit. ibidem. 29.
Dei laudibus celebrandis qui ſint idonei. ibidem. 41.
Deus præueniens præſtolatur orantes. ibidem. 50. & 51.
Deo per orationem diei primitiæ ſunt offerendæ. ibidem. 53.
Deus hominibus veluti nutrix eſt. Fer. 6. D. 3. 41.
Dei amici cur viatores appellantur. ibidem. 67.
Dei laudes quis digne, vel indigne canat. ibidem. 68.
Deus à nobis ſitit ſitiri. Viciſſim diuinam gratiam largius acquirendi noſtra ſitis eſſe debet. ibidem. 76.
Deus cum omnia videat, eſſe nos coram Deo ſpectatore, ad bene viuendum impellere debet. ibidem. 85.
Dei adoratio an requirat determinatum locum. ibidem 93.
Dei miſericordia. Sab. poſt Dom. 3. 26.
Deus eſſentialiter vnus, cur ad agnoſcendum multus dicatur. ibidem 28. & 29.
Deus cum punit, cur è loco ſuo egredi dicitur. ibidem. 30.
Deus peccatoribus abuti quomodo dicatur. ibid.
Dei vindex indignatio, ceu fulmen, obliquam viam habet, vt peccator reſipiſcens euadendi tempus habeat. ibidem.
Deus in peccatum potius, quàm in peccatorem vindictam exercere gaudet. ibidem. 32.
Dei vltio ceſſat peccatore per pœnitentiam reſipiſcente. ibidem. 33.
Dei omnipotentia panis fons. Dom. 4. 20.
Dei benedicere eſt benefacere. Dom. 4. 22.
Deus cur aquatilibus, & volatilibus, non autem terreſtribus animalibus benedixerit. ibidem.
Dei miſericordia flumini comparatur. ibidem. 23.

Deus cur ſub hominis imagine ex electro conflata Ezechieli viſus eſt. Fer 2. Dom. 4. 28.
Dei dextera Dei filium ſignificat. Fer. 5. Dom. 4. 43.
Dei punientis viſitatio, veluti medici viſitatio eſt, adeoque benefica. Ibidem. 47.
Deus quomodo laborem, ſeu dolorem ſuo in præcepto fingat. Fer. 6. Dom. 4. 11.
Dei liberalitas noſtras preces præuenit. Nos viciſſim ante collata beneficia Deo gratias agere debemus. Ibidem 125.
Dei arma contra tenebrarum principem diuina eius eſt lux. Sab. poſt Dom. 4. 21.
Deus de peccato damnauit peccatum, cum ex Iudæorum peccato Chriſtum crucifigentium peccati remiſſio facta eſt. Dom. paſſ. 4.
Dei benignitas ad homines illuminandos. Ibidem 14. & 15.
Deus ſolus ex ſe cordis ſecreta cognoſcit. Ibidem 22. & 23.
Dei proprium iniurias condonare. Ibidem 28.
Dei omnia cognoſcentis iudicium memoriæ præſens à peccatis retrahit. Ibidem 30.
Dei ſermo velut ignitus gladius myſticum fidelis animæ paradiſum cuſtodit. Ibidem 38.
Dei ſermo ignitus animam à ſuperbiæ mente ad humilitatis vallem deducit. Ibidem 39.
Dei ſermo Clypeus aduerſus diaboli iacula. Ibidem.
Deus quomodo viuentium Deus dicatur. Ibidem. 42.
Dei benefica amabilitas. Ibidem.
Deus quod pro nobis fieri dignatus ſit. Ibidem 43. & ſequentibus.
Deum aliud eſt practicè, aliud ſpeculatiuè cognoſcere. Ibidem 65.
Deus eos reprobare dicitur, quos dicitur ignorare. Ibidem 66.
Deus agricolæ ſimilis paleas ventilanti. Ibidem 67.
Deus multiplici modo cognoſcit, vt cognoſcitur. Ibidem 68.
Dei filius an verè ſub humana ſpecie inter duos comites Angelos Abrahæ apparuerit. Ibidem 77. & 78.
Dei ad miſericordiam propenſio: vltio opus alienum à Deo. Ibidem 79.
Dei attributa. Ibidem 85.
Deus quare abſolutè Ens dicatur, ſecus verò creaturæ. Ibidem 86.
Deus quare Saddai Hebræo vocabulo dicatur. Fer. 3. poſt Dom. paſſ. 24.
Dei erga Adamum præuaricatorem clementia. Ibidem 40.
Dei nominis vis ſalutaris. Ibid. 41.
Deus tentari ſupra vires neminem ſinit. Fer. 4. Dom. paſſ. 26.
Dei ſermo velut gladius vtraque parte acutus duplicem hæreſim vnico ictu peremit. Ibidem 31.
Dei nomen quibus tribuatur. Ibid. 38.
Deus peccatores potius quærit, quàm ab ipſis quæritur. Fer. 5. Dom. paſſ. 22.
Deo celerrimè nos exaudienti, celerrimè ei obediendo reſpondere debemus. Ibidem 28. & 32.
Deo eſcam in tempore opportuno danti, quomodo gratas vices rependere debemus. Ibid. 49.
Deus eſurit pœnitentiam. Ibid.
Deus ex miſericordia peccatoribus mortem accelerat, ne in peiora labantur. Ibid. 53. & 54.
Deus quare ſemel loqui dicatur. Ibidem 59.
Deus quare non ſolùm vocare peccatorem, ſed etiam ad eum extendere manum dicatur. Ibidem.
Deus quantùm præ creaturis omnibus, ſuis ſeruis glorietur. Ibid. 123.
Deus producit ventos de theſauris ſuis: homo iuſtus è ventis theſauros educere poteſt. Sab. poſt Dom. paſſ. 69.
Deo vt loquenti verba tribuuntur, cum per Angelos loquitur. Ibid. 88. & ſequentibus.
Deus quanti homines æſtimet. Ibid. 98.
Deus ex omni hominum genere elegit, quos ad æternam ſalutem trahat. Ibid. 101.
Deo oblata magno cum fœnore ad nos redeunt. Fer. 2. maioris hebd. 14 & 16.
Deus non ſolùm opus factum, ſed quod facere aliquis vellet, remuneratur. Fer. 2. mai. hebd. 60.
Deitatum multitudinem frumento Ethnici præfecerunt. Dom. 4. 29.
Deis ſe genitos cum Ethnici aliqui crederent, id illis ad magna aggredienda prodeßat. Fer. 6. Dom. paſſ. 15.

DIABOLVS.

Diabolus cur Beelzebub, hoc eſt muſcarum dominus appellatur. Fer. 2. Dom. 3. 10.
Diabolus vbi diſcordia, Deus vbi pax. Fer. 3. Dom. 3. 52.
Diabolus cur leproſus dicitur. Fer. 5. Dom. 3. 36. & 38.
Diabolus cur non vnum, ſed plures lapides in panem mutandos Domino propoſuit. Fer. 6. Dom. 3. 73.
Diabolus Dominicæ paſſionis memoriam delere ſtudet. Ibid. 74.
Diabolus antonomaſticè peccator dicitur. Fer. 6. Dom. 3. 86.
Diabolus ſuos ſectatores in egeſtatem redigit. Dom. 4. 31.
Diaboli primos parentes decipientis aſtutum mendacium. Fer. 3. Dom. 4. 8.
Diabolus in Chriſtum prauus Ioſue æmulator. Dom. paſſ. 1.
Diabolus cominus, & eminus pugnat. Ibidem. 39.
Diabolus prauus Dei æmulator producit ventos de theſauris ſuis. Fer. 3. Dom. paſſ. 27.
Diabolus cur poſt Chriſti aduentum ligatus dicitur. Fer. 4. Dom. paſſ. 22.
Diabolo perforata labia tribuuntur, quia prauas ſuggeſtiones mutilatas profert. Ibidem.
Diaboli inſidiæ noxia ſecuritate contemnendæ non ſunt. Ibidem 23.
Diabolus poſt Chriſti aduentum quomodo fideles deuorare non permittitur. Ibidem 24.
Diaboli in peccatores diuinæ beneficentiæ immemores exprobratio. Ibidem 25.
Diabolus vitæ partem à nobis ſibi depoſcens, totum vitæ tempus aſtutè ſibi acquirere ſtudet. Fer. 5. Dom. paſſ. 30.
Diaboli aſtutia pœnitentiam procraſtinare ſuadentis. Ibidem 31. & 32.
Diabolus futuri temporis vadimonium veraciter promittere nequit. Ibidem 33.
Diabolus ſuis laqueis peccatoris guttur adſtringit, ne peccata confiteatur. Ibidem 42.
Diaboli laquei qui ſint. Ibid.
Diabolus torporis ſomno à pœnitentia reuocat peccatores. Ibid. 46.

Diaboli inſidiæ quomodo vitandæ. Sab. poſt Dom. paſſion. 43.
Diabolus ſerpens antiquus pomum porrigit, & ſubripit Paradiſum. Ibidem.
Diabolus quo ſenſu mundi Princeps dicatur. Ibidem. 94.
Diabolus vires Chriſti aduentu debilitatæ. Ibidem.
Diabolus Chriſti aduentu debilitatus adhuc tentare non ceſſat. Ibidem 95.
Diaboli contra machinas quomodo pugnandum. Ibidem.
Diabolus furti artifex, & magiſter. Fer. 2. maioris hebdomadæ. 53.
Dies cum mali ſint, cur ad eos emendos Apoſtolus nos hortetur. Fer. 5. Dom. paſſ. 57.
Dies naturalis, & cæremonialis diſtinguuntur. Fer. 5. mai. hebd. 5.
Dies apud Hebræos triplex diſtinguebatur Ibid.
Dilectio antecedens, an ſubſequens debiti remiſſionem Domini verbis ſignificetur. Fer. 5. Dom. paſſ. 119.
Diluculum vel ad diem, vel ad noctem pertinere poteſt. Fer. 5. Dom. 3. 46.
Diluuii nomine carnales voluptates ſignificantur. Fer. 5. Dom. paſſ. 80.
Diplois, hoc eſt veſtis interiori panno ſuffulta, quid myſtice ſignificet. Ibidem. 110.
Dipſadum à morſu inextinguibilis ſitis prouenit. Dipſas diaboli Symbolum. Fer. 6. Dom. 3. 51.
Dipſadum venenum, antequam ſentiatur, interimit. Tale ſæpe eſt peccati venenum. Ibidem.
Dipſadum morſu icti ad marinæ aquæ potum accurrentes, diſrupti interierunt. Ibidem. 52.
Diſcordia vbi eſt, ibi diabolus; vbi pax, ibi Deus. Fer. 3. Dom. 3. 52.
Diſcordia abominabile malum. Ibidem. 59.
Diſcumbentium ſitus apud Veteres. Fer. 5. Dom. paſſ. 65.
Diuina res feruens oratio eſt. Fer. 5. Dom. 3. 60.
Diuitiarum cura, & cupiditas labyrinthus, diaboli laqueus, & muſcipula. Fe. 2. mai. hebd. 27. 28. & 30.
Diuitiarum cupiditas cur Metropolis omnis malitiæ dicatur. Ibidem 29. & 30.
Diuitiæ ex auaritia acquiſitæ Platonis compedes dicuntur. Ibidem. 49.
Diuitiæ fortunæ vomitus. Ibidem. 52.
Diuitiæ ſpinæ aures diuinæ voci obturantes. Fer. 5. mai. hebd. 66.
Docet tamquam poteſtatem habens, qui verba operibus comprobat. Ibidem 83.
Domus pro filiis, & progenie ſumitur. Fer. 4. Dom. 3. 24.
Draconia Ethnicorum templa cur vocabantur. Fer. 2. Dom. 4. 4.

E

EBurnea domus à Rege Achab ædificata quid myſtice ſignificet. Fer. 5. Dom. 4. 17.
Eccleſiæ Chriſti ſponſæ cur oculi, ſicut columbæ, quæ lactæ ſunt lotæ, tribuantur. Fer. 6. Dom. 3. 45.
Eccleſia cur quarta, & ſexta feria præcipue ieiunet. Fer. 5. mai. hebd. 6.
Egeni quo ſenſu ad Iudam non pertinuiſſe dicuntur. Fer. 2. mai. hebd. 24.
Eiecti ab Eccleſia quas calamitates incurrant. Fer. 3. Dom. 3. 39.
Electos enumerans, cur ab Abele, & non ab Adamo Gregorius cœpit. Fer. 5. Dom. 4. 42.
Electorum reſurgentium ad perfectum corpus formandum vnde partes ſuppleantur. Fer. 6. Dom. 4. 46.
Electi proprio titulo manſueti dicuntur. Dom. palm. 18.
Eleemoſyna donum ſimul eſt, & mutuum. Fer. 5. Dom. paſſ. 115.
Elementa omnia contra Iudæos euerſum templum inſtaurare conantes coniurarunt. Dom. paſſ. 104.
Elephas duplex cor habet. Fer. 4. Dom. 3. 94.
Elephantes poſtquam ſe abluerint, nouam lunam ſalutare videntur. Sab. poſt Dom. 4. 17.
Elephantorum erga lunam veneratio. Fer. 5. mai. hebd. 54.
Eliæ lingua clauis cœli. Fer. 2. Dom. 3. 16.
Eliæ fortis fuit, vt mors dilectio, & zelus. Fer. 2. Dom. 4. 24.
Eliæ, & Chriſti Domini in defuncto ad vitam reuocando diſcrimen. Fer. 5. Dom. 4. 44.
Eliſei miracula. Fer. 2. Dom. 3. 22.
Eliſei oſſium conctatu defunctus reuixit. Fer. 5. Dom. 4. 34.
Eloquium Domini non æri, ſed argento igne examinato, & à terræ ſordibus ſeptuplum purgato ſimile ſit. Fer. 5. mai. heb. 81. 82.
Encænia quam ſolemnitatem ſignificent. Fer. 4. Dom. paſſ. 2.
Encænia cur Iudæi feſtiuitatem luminum appellabant. Ibidem. 3.
Enos primus orandi magiſter appellatus eſt Deus. Fer. 5. Dom. 3. 60.
Epaminondas Imperator paupertatis mirifice ſtudioſus. Fer. 2. mai. hebd. 41.
Epicteti ſententia de mortis meditatione. Fer. 5. Dom. 4. 10.
Epiſcopo rerum temporalium cura valde inconueniens. Fer. 2. mai. hebd. 26 27.
Equis non magis, quam filiis bene efformandis principes viri ſtudeant. Fer. 4. Dom. 3. 43.
Eremita ſolitarius Diuûm ſocius eſt. Fer. 5. Dom. 3. 65.
Eſter Reginæ eximium orationis, & ſolitudinis ſtudium. Fer. 5. Dom. 3. 66.
Ethnici Chriſtianam concordiam ſunt admirati. Fer. 3. Dom. 3. 66.
Ethnici Æthiopes amico vulnerato ſe ſauciabant. Ibidem.
Ethnici diluculo ſuis diis laudes, & hymnos canebant. Fer. 5 Dom. 3. 55.
Ethnicorum templa cur Draconia vocabantur. Fer. 2. Dom. 4. 4.
Ethnici quanta reuerentia Dagonis templum ingrediebantur. Ibidem. 5.
Euæ in oculos mors ingreſſa, Chriſti ex oculis egreſſa eſt vita. Fer. 6. Dom. 4. 119.

EVCHARISTIA.

Euchariſtia cibus os mundum reddere debet. Fer. 4. Dom. 3. 73.
Euchariſtiæ inſtituendæ vaticinium. Fer. 6. Dom. 3. 93.
Euchariſtia mirabile diuinæ liberalitatis beneficium. Dom. 4. 29.
Euchariſtiæ diuino cibo mentis oculi ad diuina myſteria cognoſcenda aperiuntur. Fer. 5. Dom. 4. 11. & 12.
Euchariſtiæ ſacramento inuiſibiles hoſtes debellantur. Sab. poſt Dom. 4. 6.

Euchariſtiæ è fonte quomodo gratiarum latices haurire poſſumus. Dom. paſſ. 99.
Euchariſtiæ ſacramentum Chriſtum cælans ſimul pharetra, & arcus eſt. Ibidem. 100.
Euchariſtiæ ſacramento debita gratiarum actio Fer. 2. Dom. paſſ. 29.
Euchariſtia lactis nomine myſtice ſignificatur. Ibidem.
Euchariſtiæ ſacramentum maximæ erga homines Domini charitatis argumentum. Fer. 5. mai. hebd. 27. & 28.
Euchariſtia in accedentibus ad eam, magnam exigit puritatem. Fer. 5. mai. hebd. 50. & ſequentibus.
Euchariſtia pharmacum immortalitatis, mortiferum pharmacum eſt indigne accedentibus. Ibidem. 52.
Euchariſtiæ ſacratiſſimum cibum pœnitentiæ gemitus, & fletus præcedere debet. Ibidem. 52. & 53.
Euchariſtia, quæ panis vitæ eſt, lacrymarum ſalutarem aquam exigit. Ibidem 56.
Euripo inquietum peccatoris cor ſimile. Fer 5. Dom. paſſ. 152.
Exaltationem Chriſti à terra cur crucis mortem ſignificare Iudæi cognouerint. Sab. poſt Dom. paſſ. 110.
Excuſanda quomodo ſint proximorum peccata. Fer. 3. Dom. 4. 34.
Exemplo in omnibus Chriſtus nobis proluxit. Fer. 5. mai. hebd. 70. & ſequentibus.
Exemplo præire viam compendiariam efficit. Ibidem. 72.
Exempli vis præ verbis maxima. Ibidem. 73.
Exemplaris vita iubeat, lingua perſuadeat. Ibidem. 78.
Exempla virtutis multiplicis ſanctorum. Ibidem.
Exemplo bono domi, foriſque Prælatus præluceat. Ibidem. 89.
Exemplo Prælatus ſi alios non præeat, eſt ei valde timendum. Ibidem 92.
Exemplum prauum quàm noxium, & damnabile. Ibidem. 93.

F

FAcere ſacrificare ſignificat. Fer. 5. Dom. paſſ. 58.
Famæ proximorum conſulendum. Fer. 6. Dom. 4. 97. & Fer. 2. mai. hebd. 58.
Famæ reſtitutio quàm difficilis. Fer. 3. Domin. paſſ. 54.
Familiaritas magna cum Deo in ſolitudine. Fer. 5. Dom. 3. 69.
Febrim Deam Romani venerabantur. Ibidem. 13.
Febris ſpiritualis in Iudæis cur loquente Domino augebatur. Fer. 4. Dom. paſſ. 6.
Felicitatibus cur aduerſitates Deus immiſceat. Dom. palm. 29.
Fici arborem cur Dominus aridam reddiderit. Fer. 5. Dom. 3. 74. & Fer. 2. maioris hebdom. 51.
Fici arbor ſecus viam plantata, ibique areſacta Symbolum animæ inter humanas turbas commorantis. Ibidem.
Fides ſine operibus ad ſalutem conſequendam ſufficiens non eſt. Fer. 6. Dom. 4. 61. & ſequentibus.
Fides ſine operibus cur mendax dicitur. Ibidem. 65. & 72.
Fidei interfector dicitur, qui à fide diuidit Charitatem. Ibidem. 66.
Fidelis quomodo ſine operum pondere naufragatur. Ibidem. 68.
Fideles ſine operibus cur ſiccis fontibus ſimiles. Ibidem 69.
Fides quid ſit. Fer. 2. Dom. paſſ. 7.
Fieri aliquid dicitur cum innoteſcit. Fer. 2. Dom. 4. 41. & Fer. 2. mai. hebd. 57.
Fieri dicitur, quod, vt fiat, tentatur. Fer. 5. mai. hebd. 48.
Figura diminutionis. Sab. poſt Dom. 4.
Figura hiſteron proteron. Fer. 2. mai. hebdom. 13.
Filii parentes non honorantis ſupplicium. Fer. 4. Dom. 3. 8.
Filii in parentes impii cur à coruis, & aquilis puniendi. Ibidem. 10. & 11.
Filiorum erga matrem maior obligatio. Ibidem. 17.
Filiorum honorantium parentes tria præmia. Ibidem. 20.
Filiorum erga parentes liberalium opes augentur. Ibidem. 21.
Filii in parentes benefici ſuos etiam filios beneficos habebunt. Ibidem.
Filii obedientia erga patrem eſt matris, & totius familiæ gaudium. Ibidem. 22.
Filii parentes etiam moroſos, & moleſtos ore, & opere honorare debent. Ibidem. 23.
Filiis materna maledictio quantùm noceat. Ibidem. 25.
Filii erga parentes obſequium iuſtitiæ nomine appellatur. Ibidem.
Filiis parentes honorantibus ſtabilis familia, & progenies promittitur. Ibidem.
Filii in paterna domo, quaſi in templo æditui, & ſacerdotes eſſe debent. Ibidem. 27.
Filiorum obſequium in parentes præſtitum, Deo gratiſſimum. Ibidem.
Filii à parentibus male educati, cur ab vrſis deuorati ſint. Ibidem. 32.
Filios male educans Heli ſacerdos, cum iis ſeuere punitur. Ibidem.
Filiorum mores parentum bonis, vel malis moribus conformantur. Ibidem. 37. & 56.
Filii à teneris annis bene inſtituendi. Ibidem. 38. & ſequentibus.
Filius à pueritia male educatus in ſenectutem vitia protrahit. Ibidem. 39.
Filii tãquam Dei templa, ne prauis moribus profanentur, curandum eſt. Ibidem. 44.
Filium delinquentem parens ſeuere corripiens à duplici morte liberat. Ibidem. 45.
Filiorum bonæ educationis fructus. Ibidem. 46. & ſequentibus.
Filii bene educati parentum gaudium, & ornamentum. Ibidem. 48. & 51.
Filium bene educans parens inimico vel tortor eſt, vel beneficus. Ibidem. 49.
Filii veluti parentum anima ſunt. Ibidem. 50.
Filio nimis blandiens parens, eum inobedientem reddit. Ibidem. 51.
Filius ex nimia patris indulgentia parricida, & erga ſorores inceſtuoſus. Ibidem. 53.
Filiorum ſuperbam peruicaciam, & ignauam otioſitatem Parentes corrigere debent. Ibidem. 54.
Filiæ præcipue parentum ſeueritate ſunt bene educandæ. Ibidem. 58.
Filius patri indigenti debitum ſubſidium denegans, velut homicida habendus. Ibidem, 69.

ilii quomodo propter parentum peccata puniantur. Fer. 4. Dom. 4. 6. & ſequentibus.
Filio quàm pernicioſum patris ſit prauum exemplum. ibidem. 12.
Filii Dei non ſolùm prædeſtinati, ſed fideles omnes per baptiſmalem gratiam intra Eccleſiæ gremium admiſſi dicuntur. F. 6. Dom. paſſ. 14.
Filii nomen cum ad res inanimes refertur, abundantia illius rei, cuius filius dicitur, ſignificatur. Sab. poſt Dom. paſſ. 122. & Dom. palm. 9.
Filius rei ſignificantis pœnã, vel præmium ſignificat tali pœna, vel premio dignũ. Dom. palm. 10.
Filius alicuius, eius imitator dicitur. ibidem.
Filii Prophetarum, diſcipuli Prophetarum dicuntur. ibidem. 11.
Filii maris, maritimæ regionis accolæ dicũtur. ib.
Flores cœleſtis ſponſi thalamum exornantes è ſolitudine ſunt deſumendi. Fer. 5. dom. 3. 71. & 73.
Flori ſucciſo potius, quàm areſcenti ob frequentem violentam mortem homo comparatur. Fer. 5. dom. 4. 36.
Flori in agro potius, quàm in prato, vel in horto germinanti cur homo comparetur. Ibidem.
Flumina in mare redeuntia grati animi virtutem docent. Fer. 5. dom. 3. 14.
Flumina gratiarum omnium in B. Virginem confluxerunt Fer. 6. dom. 3. 61.
Flumina de credentium ventre fluere quid ſignificet. Fer. 2. dom. paſſ. 20. & 21.
Flumina aquæ viuæ de ventre credentis fluxura vbi Scriptura dicat. ibidem 26. & ſequentib.
Fœminarum colloquia vitanda. F. 6. dom. 3. 100.
Fœmineam contra peſtem antidotum. ibid. 10.
Fœminarum cohabitatio vitanda. ibidem. 102.
Fœminarum à conſortio procul diſtandum. ibidem. 103.
Fœmina, & ſerpens eodem fere nomine Hebraïcè appellantur. ibidem. 104.
Fœmina quot malorum cauſa. ibidem. 105.
Fœminas in virili ſexu ad beatam vitam reſurrecturas negandum eſt. Fer. 6. dom. 4. 47. & ſequentibus.
Fœminæ reciſos ſibi capillos ad trahendas militares machinas adhibuerunt. Fer. 5. dom. paſſ. 102.
Fœnerator interdum non iniquum vſurarium, ſed liberalem creditorem ſignificat. ibidem. 115.
Fœnerari non homini, ſed Deo licitè poſſumus. ibidem.
Fons Heluſinus ſono, cantuque intumeſcit. dom. paſſ. 99.
Fontium aliquorum aquæ ſuperiores dulces, inferiores amaræ murmurantium ſermonibus ſimiles. Fer. 3. dom. paſſ. 68.
Forcipes aurei ad elychna mundanda Symbolum correptionis ex charitate faciendæ. Fer. 3. dom. 3. 11.
Forcipes, & fuſcinulæ in Salomonis templo correptionem ſecrete faciendam myſtice indicabant. ibidem. 28.
Fornicatio, adulterium, inceſtum, & idololatriam etiam ſignificat. Fer. 4. dom. 3. 92.
Fornicarii pœnitentis mutatio. ibidem. 104.
Forſitan particula interdum eſt increpantis, non dubitantis. Fer. 6. dom. 3. 26.
Forſitan num ad ſignificandam humani arbitrii libertatem ponatur. ibidem. 27.
Forſitan cur pro affirmatiua particula ἄν, ideſt vtique, ponatur. ibidem. 28.
Forſitan particulam vſurpauit Chriſtus, quia tantùm vt homo cognitus, reſpondit vt homo. ibidem. 29.
Forſitan vſurpari poteſt, vel ex defectu intellectus cognoſcentis, vel ex libertate voluntatis nolentis futurum certò manifeſtare. 2. modo vſurpauit Chriſtus. ibidem. 30.
Forſitan vſurpatur, vel ad rei difficultatem indicandam; vel quia id, quod prædicitur non reſpectu omnis multitudinis eſt futurum. ibidem. 31.
Forſitan in ſcriptura Deus vſurpauit, ne ex prædictione certò cognita ſe non adhuc liberum homo exiſtimaret. ibidem.
Forſitan cum Deus in ſcriptura vſurpat, humano modo loquitur. ibidem. 33.
Forſitan interdum ponitur, vt ſalutis incertitudo magis ad pœnitentiam excitet. ibidem. 34.
Forſitan particula reſpondet particulæ Græcæ τάχα; quæ interdum affirmantis, interdum dubitantis eſt: ſicut etiam eſt particula cito. ibidem. 35.
Forſitan diuerſimode in variis ſcripturæ locis vſurpatur. ibidem.
Fragmenta multiplicati panis cur Dominus colligenda præceperit. dom. 4. 30.
S. Franciſcus Xauerius vno reſponſo pluribus interrogationibus ſatisfaciebat. Sab. poſt dom. 3. 13.
Fratres diſcordes ſiue in ſpatioſo, ſiue in anguſto loco collocati. Fer. 3. dom. 3. 59.
Fraternitas humanæ conſanguinitatis diuidit; Chriſti ſanguinis fraternitas vnit. ibidem.
Fraterna concordia valde ad augmentum vtilis. ibidem. 60.
Fratres Dominus quòd habuiſſe dicatur, perperam B. Virgini, & S. Ioſepho perpetua virginitas, & S. Annæ laudabilis viduitas denegatur. Fer. 3. dom. paſſ. 4.
Fratres vel dicuntur natura, vel cognatione, vel affectione, vel religione, vel ex humana ſpecie. ibidem. 5.
Fratres Domini eius conſobrini ex eius matertera dicuntur. ibidem. 16. & ſequentibus.
Fratres Domini dicti ſunt filii Cleophæ, ſeu Alphæi, qui Ioſephi frater fuit. ibidem. 25.
Fraudulenti peccatoris os eſt veluti inferni ianua, & ipſo inferno peius. Fer. 4. dom. 3. 95.
Fraudulento peccatori mors acceleratur. ibidem.
Fructus vt in tempore ſuo fiant, lacrymarum irrigatio iuuat. Fer. 5. dom. paſſ. 48
Furtum eſt veluti contagium quoddam. Fer. 4. dom. 3. 93.
Furandi vitium rete inextricabile, & gangrænæ morbo ſimile. Fer. 2. maioris hebdom. 55.
Futurum vitæ tempus mendaciter, & ſpe fallaci nobis promittimus. Fer. 5. dom. paſſ. 34.
Futurum vitæ tempus quamuis certò haberetur; adhuc de pœnitentia ex triplici capite ſumus incerti. ibidem 34. & 35.
Futuri temporis circa partum, ſeu euentum quam incerti ſimus. ibidem. 36. & 37.
Futuri temporis verba interdum non tam effectum futurum, quàm debitum, & conuenientiam, & potentiam completam ad effectum futurum ſignificant. Sabb. poſt dom. paſſion. 104.

G

GAlbæ in lite dirimenda iudicium. Fer. 6. Dom. 3. 20.
Galli intelligentiam cur Iob celebret. Fer. 5. Dom. 3. 59. & Fer. 5. mai. hebd. 79.
Gaudii ſpiritualis effectus. ibidem. 147.
Gazophilacium opum cuſtodiam ſignificat. Sab. ante Dom. paſſ. 45.
Gemitus pœnitentis cordis gratiſſimam harmoniam Deo reſonant. Fer. 5. Dom. paſſ. 13. & ſequentibus. & n. 74.
Gentiles trecentos Ioues adorabant. Sab. poſt Dom. 3. 28.
Gentiles religionis causâ Ieroſolymam veniebant. Sab. poſt Dom. paſſ. 9.
Gladius, & Clypeus ſimul eſt Dei verbum. ibidem. 95.
Gloriæ diuinæ augendæ cupiditas numquam expleri debet. Fer. 6. Dom. 3. 77.
Gloria noſtris in operibus Deo eſt tribuenda. Fer. 3. Dom. 4. 7.
Gloria mundana puluer, quem ventus diſpergit, ſimilis. Dom. paſſ. 59.
Gloriam ſibi captans, eam Deo furatur. ibidem.
Græcum quemdam ſolarem lucem intuendo, ſine cibo, & ſomno, totum vitæ tempus peregiſſe ſcribitur. Sab. poſt Dom. 4. 11.
Græcorum ſententia de paſchali cœna à Domino anticipata, & decimo tertio menſis die celebrata refellitur. Fer. 5. mai. hebd. 6.
Gratia cœleſtis quantùm ſupra terrenam voluptatem excellat. Fer. 6. Dom. 3. 42.
Gratia cœleſtis perenniter animam reficit; terrena voluptas defectibilis eſt. ibidem. 43.
Gratia diuina in ſanctis viris otioſa non eſt, ſed vlterius creſcit. ibidem. 63.
Gratiæ diuinæ in primitiua Eccleſia progreſſus. ibidem 71.
Gratia ſpiritualeſque deliciæ cur lac ſine dolo dicantur. ibidem. 44.
Gratiæ diuinæ fons quomodo ſurſum exiliat. ibidem. 81.
Gratia ad gratiam cognoſcendam indigemus. ibidem. 82.
Gratiæ diuinæ aquam, lacrymarum aqua conſequi poſſumus. ibidem.
Gratiæ diuinæ illuminatio, & correptio veluti ſpeculum peccatori eſt. ibidem. 83.
Gratiarum actio diuinam beneficentiam erga nos allicit. Fer. 6. Dom. 4. 126.
Gratiarum actio in aduerſis piorum Chriſtianorum propria, Deoque gratiſſima. ibidem. 127.
Gratiarum actionis mira efficacitas. ibidem. 128.
Gratiarum actio Deum beneficia dantem, veluti beneficia recipientem facit. ibidem.
Gratia, ſicut etiam natura, abhorret à vacuo. ibidem. 135.
Gratia efficax quæ ſit. Sab. poſt Dom. paſſ. 107.
Gratitudo virtus eſt diuina. Fer. 5. Dom. 3. 16.
Gratitudo leonis erga beneficum. ibidem. Gratitudo beneficii ſeruanda. Dom. 4. 30.
Grues mare tranſuolentes pedibus lapillum ſuſpendunt, & guttur arena replent. Fer. 5. Dom. paſſ. 129.
Grues arenas deglutiunt, vt volatum temperent. Homo ſepulchralem cinerem meditetur, vt recta ad cœlum tendat. Fer. 5. Dom. 4. 10
Guſtare experiri ſignificat. Dom. paſſ. 37.

H

HÆreſum ſectæ ſtabilitatem non habent. Fer. 4. Dom. 3. 75.
Hæreſis triplex contra B. Virginis virginitatem. Fer. 3. Dom. paſſ. 4.
Hebræi tam diem, quàm noctem, tam æſtate, quàm hyeme, in duodecim horas diuidebant. Fer. 6. Dom. 3. 16.
Hebræorum veſtes, & calcei in deſerto integri quadraginta annos ſunt ſeruati. ibidem. 70.
Hebræi ieiunii tempore nudis pedibus incedebant. Fer. 5. Dom. paſſ. 124.
Heli ſacerdos filios ſuos male educans, cum iis ſeuere punitur. Fer. 4. Dom. 3. 32.
Herodes in conuiuio ſaltatrici dimidium regnum obtulit. Chriſtus in Phariſæi conuiuio integrum cœleſte regnum Magdalenæ largitur. Fer. 5. Dom. paſſ. 12.
Hieronymi, & Bedæ, & Maldonati interpretatio de cibo in ſeceſſum emiſſo, non ſatisfacit. Fer. 4. Dom. 3. 78. & 79.
Hieronymi ſententia circa ſtandi verbum expenditur. Fer. 5. Dom. paſſ. 64.
Hirundo excæcatis pullis viſum reddit. Fer. 4. Dom. 3. 57.
Hirundo, ne pœnitentiam procraſtinemus, imitanda. Fer. 5. Dom. paſſ. 39.
Homicidium quàm graue peccatum. Fer. 4. Dom. 3. 88.
Homicidii tria genera. Fer. 3. Dom. paſſ. 51.
Hominis viſcera Domini in Euchariſtia ſepulchrum. Fer. 6. Dom. 4. 120.
Homo cur vmbræ comparetur. Dom paſſ. 86.
Homo toto mundo pretioſior. Sab. poſt Dom. paſſ. 44.
Homines omnes, ſiue iuſti, ſiue iniuſti, quomodo à Deo trahantur. Sab. poſt Dom. paſſ. 100. & ſequentibus.
Homines omnes à Deo trahuntur, vel per gratiam, vel per vniuerſale dominium. ibidem. 102.
Hominis nomine peccatores indigni. ibidem. 103.
Homines pluſquam Angelos, in quo Deus magis dilexit. Fer. 5. mai. hebd. 24.
Honorare triplicem ſignificatum habet, ſecundùm quos omnes ſunt honorandi parentes. Fer. 4. Dom. 3. 7.
Honoris nomine donum ſignificatur. Sab. poſt Dom. paſſ. 73.
Hoſanna quid ſignificet. Dom. palm. 26.
Humana omnia vapori, & vmbræ ſimilia. Dom. paſſ. 58.
Humanæ vitæ mutabilitas. ibidem. 87. & 88.
Humana vita fluuio, & torrenti ſimilis. ibidem. 88.
Humanæ gloriæ inſtabilitas, & fugacitas. Dom. palm. 1. 27. 29.
Humilitas eſt orationis vehiculum. Fer. 3. Dom. 4. 26.
Humilitas ad veritatem cognoſcendam via. Dom. paſſ. 10.
Humilitatis vallis à diaboli inſidiis tuta. ibidem. 29.
Humilitas Chriſti eximia. Fer. 2. maioris hebd. 59.
Humilitas tamquam ſpiritualis aqua animam mundat. Fer. 5. mai. hebd. 35.
Humilitatis paſſibus ad cœlum aſcenditur. ibidem. 36.

Humilitas

Humilitas æterni Patris filia. ibidem.
Humilitas ex deſcenſu in aſcenſum aſſurgit. ibidem. 40.
Humilitas ad volatum pennas habet: ſuperbia ad præcipitium labilem pedem. ibidem.
Humilitatis præſtantia. ibidem. 57.
Humilitatem ſeruandi exemplum eximium. ibidem. 58.
Humilitas veluti ſaburra contra ſuperbiæ ventum ad lethale naufragium vitandum. ibidem. 58.
Hypallage figura ſcriptura vtitur. Sab. poſt Dom. 4. 8.
Hypocrita eſt ſterquilinium niue contectum, quod ſua efficacitate ſol iuſtitiæ detegit. Fer. 4. Dom. 4. 69.

I

IAcob, & Ioſeph cur, vt ſua oſſa ex Ægypto transferrentur, enixe flagitarunt. Fer. 5. Dom. 4. 22.
Iacobum fratrem Domini inter duodecim Apoſtolos non numerandum falſo aſſeritur. Fer. 3. Dom. paſſ. 20. & 21.
Iacobus minor cur inter alios patres præcipue pater Domini nominetur. ibidem. 25.
Ibes aues officioſiſſimæ in parentes ſenes. Fer. 4. Dom. 3. 14.
Idolum cur nihil eſſe dicatur. Fer. 6. Dom. 4. 76.
Ieiunii tempore Hebræi nudis pedibus incedebant. Fer. 5. Dom. paſſ. 124.
Iezabel famis ſupplicium ſuæ patriæ meruit. Fer. 2. Dom. 3. 20.
Ignis occluſus maiorem vim habet. Domini amoris ignis ſolitudinis clauſtro augetur. Fer. 5. Dom. 3. 87.
Ignis ſua in ſphæra ſublimis inefficacior. Similiter religioſi viri ſi honorum culmina ambiunt. ibidem.
Ignea diaboli iacula cordi infixa quo dictamno extrahantur. Fer. 5. Dom. paſſ. 40.
Igneus gladius à terreſtri Paradiſo primos parentes arcebat. Lacrymarum aqua cœleſtis Paradiſi aditum pandit. ibidem. 87. 99.
Ignis flammam quando diuina vis intercidit. ibidem. 159.
Ignea lex in dextera quadruplicem rationem alios inſtruendi ſignificat. Fer. 5. mai. hebd. 77.
Imperare iuſte ſolet, qui parere antea didicit. Fer. 3. Dom. 4. 25.
Imperatori, cum primùm eligebatur, Græci offerebant vas mortuorum oſſibus plenum, & ſtuppam admoto igne cremandam. Fer. 5. Dom. 4. 18.
Imperium Dei vocantis, & hominis obedientis obſequium nihil intermedium habere debent. Fer. 5. Dom. paſſ. 26.
Incarnationis myſterium Angelis omnibus adhuc viatoribus eſt reuelatum. Fer. 5. D. 3. 28.
Incipientes Dominum quærunt, proficientes inueniunt, perfecti ſecum tenent. ibidem. 88.
Incredulus & obtrectator animam non rectam habere dicuntur. Fer. 5. Dom. paſſ. 111.
Inferni æmulatio in iuſto qualis eſſe debeat. Fer. 6. Dom. 3. 72.
Infernus tum pro gehenna, cum pro ſepulchro ſumitur. Fer. 2. Dom. 4. 26.
Inferni ignis flammam quomodo intercidere Deus dicatur. Fer. 6. Dom. 4. 118.
Infremere ſpiritu quid ſignificet. ibidem. 99.
Ingratus Iudæorum animus erga Dominum, eiuſque præcurſorem Ioannem. Fer. 5. Dom. 4. 3.
Inimicorum inſidiæ quomodo vitandæ. Fer. 5. Dom. paſſ. 37. & 38.
Iniquorum conſortium maxime vitandum. Fer. 2. mai. hebd. 21. & 23.
Iniuria à filiis parentibus illata cur blaſphemia dicitur. Fer. 4. Dom. 3. 17.
Iniurias condonare, Dei proprium. Dom. paſſ. 28.
Innocentio quarto Eccleſiæ diuitias oſtentanti S. Thomas quid argute reſponderit. Sab. poſt Dom. paſſ. 3.
Interrogare ſapientem dimidia ſapientia eſt; quæ completur, cùm opere, quod diſcitur, exercetur. Fer. 6. Dom. 3. 87.
Interrogatio Apoſtolorum circa cœcum natum ſtultitiæ non eſt arguenda. Fer. 4. Dom. 4. 4.
Interrogatio Apoſtolorum circa cœcum natum abſurda exiſtimanda non eſt. ibidem. 5. 15. 16. & 17.
Inuidiæ vnicum bonum, quòd inuidos cruciet. Fer. 2. Dom. 3. 4.
Inuidia damnatorum infernos cruciatus vehementer auget. ibidem. 5.
Inuidia monſtroſum vitium. ibidem.
Inuidi porcis ſimiles. ibidem. 6.
Inuidus ſcarabæo ſimilis. ibidem. 7.
Inuidum quomodo occidat inuidia. ibidem. 8.
Inuidum cor inuidiæ ſtimuli veluti ſpinæ lacerant. ibidem.
Inuidus vulturi ſimilis. ibidem. 9.
Inuidi muſcis ſimiles. ibidem. 10.
Inuidorum cordibus cur præcipue diabolus dominetur. ibidem. 11.
Inuidi non ſolùm veris, ſed ſomniatis bonis inuident. ibidem.
Inuidi, & diaboli conformitas ibidem. 12.
Inuidiæ ſpiritus dæmonis ſpiritu quodammodo nequior. ibidem. 13.
Inuidia Iudæos fecit Deicidas. ibidem.
Inuidiæ mala plurima. ibidem.
Inuidia cur præcipue figulo tribuatur. ibid. 14.
Inuidi deſideria diaboli perficiunt. ibidem. 24.
Inuidus cur paruulus dicitur. Fer. 4. D. 4. 42.
Inuidia ex puſillaminitate prouenit. Fer. 6. Dom. paſſ. 3.
Inuidis aliorum honores maiores videntur. Sab. poſt Dom. paſſ. 8.
Ioannes Baptiſta cur Moſi præfertur. Fer. 5. Dom. 3. 69.
Ioannes Apoſtolus nonaginta annos vixit. Dom. paſſ. 33.
Ioannes Apoſtolus gemmeum Domini pectoris ornamentum. Sab. poſt Dom. paſſ. 55.
Ioannes, vt ſacerdos prohibitus eſt ad pedes Angeli ſe proſternere. ibidem. 56.
Ioannes quotidie B. Virgini Euchariſtiam miniſtrauit. ibidem. 57.
Ioannis, & Danielis comparatio. ibidem. 59.
Ioannes Dei templum eximium. ibidem.
Ioannes quòd perſecutiones, & ærumnas pro Dei nomine ſubiret, ab eo adorari Angelus noluit. ibidem. 60.
Ioannis, & aliorum Euangeliſtarum de paſchali Domini cœna verba conciliantur. Fer. 5. mai. hebd. 4. & 5.
Ioſephi liberatio in duos annos differtur, quòd ad humanum auxilium confugerit. Fer. 5. Dom. 4. 3.

Ioſeph ad principatum Ægypti, Daniel ad Aſſyriorum principatum cur per Pharaonis, & Nabuchodonozoris ſomnia ſunt elati. Domin. paſſ. 57.
S. Ioſepho ſemper virgini falsò filii tribuuntur. Fer. 3. Dom. paſſ. 5. & ſequentibus.
S. Ioſeph Mariam Cleophæ vxorem non habuit. ibidem. 8.
Ioſeph, qui vna cum Matthia ad Apoſtolatum deſignatus eſt, conſobrinus Domini fuit, Mariæ Cleophæ Domini matertera filius. ibidem. 22.
Ioſephi Patriarchæ, & Ioſephi Caiphæ antitheſis. Fer. 6. Dom. paſſ. 7.
Ioſephi Patriarchæ, & Ioannis Apoſtoli comparatio. Sab. poſt Dom. paſſ. 57.
Ioſue Elogium. Fer. 5. mai. hebd. 62.
Ioſue obedientia erga Deum, imperium in Iſraëlitas meruit. ibidem.
Iſaaci, & Rechabitarum obedientia eximia erga parentes. Fer. 4. Dom. 3 28.
Iſaiæ, & Ioannis Euangeliſtæ contradictio ſoluitur. Fer. 3. Dom. 4. 38.
Iudas quòd Domini poteſtatem agnouerit, magis culpabilis. Fer. 6. Dom. 3. 88.
Iudæ primò Dominus pedes abluit. Dominic. 4. 16.
Iudas Thadæus Apoſtolus, Domini conſobrinus fuit. Fer. 2. Dom. paſſ. 14.
Iudas Thadæus Apoſtolus Iacobi minoris pater quare Lebbæus dictus eſt. ibidem.
Iudas Thadæus Apoſtolus ad Abagaram Syriæ Regem miſſus eſt. ibidem.
Iudas proditor Dionyſio tyranno pietatem ſimulanti ſimilis. Fer. 2. mai. hebd. 24.
Iudæ auaro, & rapaci cur eleemoſinas ſeruandi curam Dominus commiſit. ibidem. 25.
Iudæ exitii vaticinium. ibidem. 32. & 33.
Iudas equitantis diaboli iumentum. ibidem. 32.
Iudas triginta argenteis Dominum vendens, animam ſuam vænalem habuit. ibidem. 32. & 33.
Iudas auarus araneæ ſimilis. ibidem. 33.
Iudæ ſuſpenſo carnifex quiſnam fuerit. ibidem.
Iudas mercator peſſimus. ibidem. 35.
Iudas dæmoniaco peior. ibidem. 36.
Iudas ex auaritia diabolus dictus eſt. ibidem. 37.
Iudas hydropicus mortuus eſt. ibidem. 40.
Iudæ poſt proditionem ſupplicium. ibidem. 45.
Iudas à fici arbore ſe ſuſpendit. ibidem. 50. & 51.
Iudas ex auaritia ſemper in peiora lapſus eſt. ibidem. 53.
Iudas ſacrilegus, & impius. ibidem. 54.
Iudam ſæpe furantem cur non initio ſtatim Dominus punierit. ibidem. 55.
Iudæ à pedibus Dominus ablutionem inchoauit. Fer. 5. mai. hebd. 1.
Iudas quibus ſpinis aures ſepſit, ne Domini vocem audiret. ibidem. 66.
Iudæi triplici ex cauſa à Samaritanis auerſi. Fer. 6. Dom. 3. 25.
Iudæis ſtatuto in loco, non vbique ſacrificare licebat. ibidem. 89.
Iudæi inique à Chriſto miraculum petunt. Fer. 2. Dom. 4. 34.
Iudæi ex odio, Chriſti verba memoria retinebant. ibidem. 36.
Iudæorum inſipientia tripliciter manifeſtatur. Fer. 3. Dom. 4. 1.
Iudæorum ſuperbia triplex. ibidem. 2.
Iudæorum ſuperbia triplex. ibidem. 2.
Iudæorum perfidia detegitur. Fer. 4. Dom. 4. 67.
Iudæorum ingratus animus erga Dominum, eiuſque præcurſorem Ioannem. Fer. 5. Dom. 4. 3.
Iudæi flendi facultatem à Romanis victoribus pretio emunt. ibidem. 33.
Iudæi idololatræ lapidea ſimulacra adorantes duram ceruicem, & lapideum cor habuerunt. Fer. 6. Dom. 4. 76.
Iudæos interrogantes: *Vbi eſt pater tuus?* De carnali patre interrogaſſe dicendum eſt. Sab. poſt Dom. 4. 43.
Iudæi ad inanem gloriam eleemoſynas erogabant. ibidem. 46.
Iudæi in Chriſtum veluti venatici canes. Dom. paſſ. 2.
Iudæi quare Chriſto veritatem manifeſtanti non crediderint. ibidem. 7. & ſequentibus.
Iudæorum culpabilis ignorantia. ibidem. 56.
Iudæorum turba Chriſti innocentiam eſt teſtata. Dom. paſſ. 72.
Iudaïci furoris ignem ſuo Chriſtus eloquio, velut imbre reſtinxit. Fer. 2. Dom. paſſ. 3.
Iudæi triplici ſenſu Chriſtum quæſierunt, & non inuenerunt. ibidem. 4. & 5.
Iudæi neſcii Gentium conuerſionem prophetarunt. ibidem. 9.
Iudæi ex lapideo corde lapides In Chriſtum Dominum acceperunt. Fer. 4. Dominic. paſſ. 32.
Iudæorum verba ſibi contradicunt. ibidem. 34.
Iudæi duplici contritione, ſeu calamitate puniti. Fer. 6. Dom. paſſ. 5.
Iudæi ad Chriſtum cognoſcendum veluti moneculi erant. Sab. poſt Dom. paſſ. 113.
Iudicium diuinum peccatoribus pœnas ſtatuens cur calix appellatur. Fer. 6. Dom. 3. 55.
Iudex columnæ inſtar eſſe debet. Sab. poſt Dom. 3. 17. & 18.
Iudicare ſecundùm faciem quid ſignificet. Fer. 3. Dom. 4. 22.
Iudicis imaginem ſine manibus, Principis ſine oculis cur Thebani exprimebant. ibidem. 23.
Iudices Athenienſes cur noctu iudicabant. ibidem. 26.
Iudex cæleſtis cur in tenebris latere dicitur. ibidem.
Iudicat male de aliis, qui ex ſua conſcientia malus eſt. ibidem. 29. 30. 34.
Iudicans temere diabolo ſimilis ibidem. 30.
Iudicantur virtutes tamquam vitia, & vitia tamquam virtutes ab iniquis. ibidem. 31.
Iudicans occulta Luciferum æmulatur. ibidem. 32.
Iudicans temere ſe Deo præfert. ibidem. 33.
Iudicium temerarium tum ex conſcientia propriæ nequitiæ, tum ex auerſione erga proximum prouenit. ibidem. 34.
Iudicare ſecundùm carnem tripliciter ſumitur. Sab. poſt Dom. 4. 23. & ſequentibus.
Iudicare interdum condemnare ſignificat. ibidem. 30.
Iudicare etiam teſtimonium proferre ſignificat. ibidem. 31.
Iudicium Dei omnia cognoſcentis memoriæ præſens à peccatis retrahit. Dom. paſſ. 30.
Iudices Dii appellantur. Fer. 4. Dom. paſſ. 36.

Iudicium interdum pro damnatione, vel abſolutione ſumitur. Sabb. poſt Dominic. paſſion. 94.
Iuga boum fabrici arte Dominus conficiebat. Fer. 4. Dom. 3. 29.
Iugum poſt vincula diabolus addit. Fer. 5. Dom. paſſ. 42.
Iulianus apoſtata præter manſuetudinem virtutes alias ſimulare conabatur. Dominic. palm. 18.
Iuſtus cur antonomaſtice ſitiens appellatur. Fer. 6. Dom. 3. 58.
Iuſti quomodo ſitim numquam, & eſuriem patiantur. Fer. 6. Dom. 3. 62.
Iuſti ſanctitatis augmento largiorem Dei beneficentiam promerentur. ibidem. 66.
Iuſti cur viatores appellantur. Dom. 4. 5.
Iuſtus cur ſicut lilium inter ſpinas. Dom. 4. 21.
Iuſtos ad ſe ſequendum amore Dominus trahit. Fer. 4. Dom. paſſ. 16.
Iuſtificatio peccatoris maius opus, quàm mundi creatio. Fer. 5. Dom. 3. 31. & 32.
Iuſtitia cur cingulo comparetur. Sab. poſt. Dom. 3. 18.
Iuſtitiæ ſimulacrum cur acephalum Ægyptii repræſentabant. Fer. 3. Dom. 4. 27.
Iuſtitia, & Drabomira filios male educantes damnatæ. Fer. 4. Dom. 3. 45.
Iuuenis pius quotidiana imminentis mortis cogitatione ſancte moritur. Fer. 5. Dominic. paſſ. 38.

L

Labia ne proximo detrahant, ignito Charitatis calculo ſunt mundanda. Fer. 3. Dom. paſſ. 52.
Lacrymarum aqua cœleſtem gratiæ aquam à Deo conſequi poſſumus. Fer. 6. Dominic. 3. 82.
Lacrymarum pane ſpirituales vires reſtaurantur. Dom. 4. 10.
Lacrymæ in conſanguineorum fidelium obitu cohibendæ; non tamen prohibendæ. Fer. 5. Dom. 4. 32.
Lacrymæ ſunt gaudiorum ſemina. Fer. 6. Dom. 4. 95.
Lacrymarum mira efficacitas. ibidem. 106. & 107.
Lacrymæ ex lætitia, & triſtitia in Chriſto. ibidem. 105.
Lacrymæ Paradiſi aquis comparantur. Sab. poſt Dom. 4. 13.
Lacrymis peccati ſordes ſunt abluendæ. ibidem. 17.
Lacrymis purgandus eſt oculus, vt diuinam lucem aſpiciat. ibidem. 19.
Lacrymis pœnitentis magis, quàm inferni flammis diabolus cruciatur. Fer. 5. Dom. paſſ. 2. & 92.
Lacrymæ pœnitentis, deliciæ Angelorum. ib. 3.
Lacrymis ſpinæ vitiorum areſiunt; & iuſtitiæ fruges germinant. ibidem. 3. & 79.
Lacrymis flores germinant, quibus cœleſti ſponſo floridus lectulus apparatur. ibidem. 5.
Lacrymæ ex pœnitentia libera, non coacta effundi debent; vt peccati remiſſionem mereantur. ibidem. 6.
Lacrymæ pœnitentium ſunt vinum Angelorum. ibidem. 11.
Lacrymas peccatoris Deus ſitit. ibidem. 11. 59. 104.
Lacrymæ pœnitentis amaræ, cordi ipſius pœnitentis, & Deo mellitæ ſunt. ibidem. 11. & 99.
Lacrymæ pœnitentis veluti cœli rores ſunt. ibidem. 11.
Lacrymarum imber, vt ſpiritualia germina fœcunde germinent, efficit. ibidem. 12.
Lacrymarum aqua ſpirituales maculæ, rugæ, ſordeſque tolluntur. ibidem. 15. 92. & 107.
Lacrymæ veluti pretioſæ gemmæ animam ornant. ibidem. 15.
Lacrymæ ex quadruplici titulo dicuntur aquæ, quæ ſuper cœlos ſunt. ibidem. 17.
Lacrymæ pœnitentis cœlites exhilarant. ibidem.
Lacrymæ ex inferno Magdalenam, Lazarum è ſepulchro extulerunt. ibidem. 19.
Lacrymæ ne ſteriles ſint, ſed fœcundæ, ad cœlum, non ad terram irrigandam effundi debent. ibidem. 21
Lacrymæ Gehennæ incendium extinguunt. ibidem. 41.
Lacrymæ gemmæ ſunt ad tempus emendum. ibidem. 57.
Lacrymæ aquæ ſunt, in quibus draconum capita contribulantur. ibidem. 58. & 80.
Lacrymæ apud cœleſtem Regem Legati munere funguntur. ibidem. 73.
Lacrymarum vis multiplex apud Deum. ibidem.
Lacrymæ animam illuminant. ibidem.
Lacrymari cum S. Paula prohiberetur, quid reſponderit. ibidem. 77.
Lacrymantis Magdalenæ oculi terreſtris Paradiſi fluuio præferendi. ibidem. 78.
Lacrymæ animæ ſterilitate ſublata, eam ſpiritualiter fœcundant. ibidem. 79.
Lacrymæ ſpiritualem animæ ſanitatem reſtituunt. ibidem.
Lacrymæ ſunt pluuia voluntaria. ibidem.
Lacrymæ, ſicut diluuium Noë Arcam, ita animam cœlum verſus euehunt. ibidem. 80.
Lacrymæ noſtri reatus Chyrographum debent. ibidem. 81.
Lacrymarum intra aquam peccata minora, vel etiam deleta videntur; contra verò bona opera maiora. ibidem. 82.
Lacrymis cœli aditus patet. ibidem. 84. & ſequentibus.
Lacrymas quanti Deus æſtimet. ibidem. 84.
Lacrymarum per aquas in cœlum aſcenditur. ibidem. 86. & 87.
Lacrymabatur vbertim Petrus Apoſtolus ſingulis noctibus ad galli cantum. ibidem.
Lacrymis Petrus Apoſtolus cœli claues meruit. ibidem.
Lacrymæ cœlum pandunt, lacrymarum defectus infernum. ibidem. 88.
Lacrymæ, veluti myrrhæ liquor, ſpiritualem animæ putredinem vel arcent, vel expellunt. ibidem. 88. 89
Lacrymæ contra omnes ſpirituales morbos remedium. ibidem. 89.
Lacrymæ peccatoris vulnera ſalubriter vngunt; Deum ad miſerendum vrgendo pungunt. ibidem.
Lacrymæ, ne noſtris precibus Deus obmuteſcat, efficiunt. ibidem. 90.

Lacrymis fit, vt confidenter ad cœleſtis Iudicis tribunal accedamus. ibidem. 91.
Lacrymæ velut odoriferi Deo liquores ſunt. ibidem.
Lacrymæ tamquam ſuaue thimiama ſuo odore dæmones expellit. ibidem. 92.
Lacrymæ in Dei theſauris reponuntur, ibidem. 93.
Lacrymæ in cœleſti regno pretioſæ merces ſunt. ibidem 94. 95.
Lacrymæ in cœlum aſcendunt. ibidem. 94.
Lacrymæ melleæ, & lacteæ ſunt, ibidem. 96.
Lacrymantis pœnitentis anima cur terra promiſſionis dicitur. ibidem.
Lacrymæ mentis oculos illuminant. ibidem. 97.
Lacrymæ ignea diaboli iacula extinguunt. ibidem. 98.
Lacrymis, tamquam acuto gladio, inferni draconis capita reciduntur. ibidem.
Lacrymæ gladio, quo Dauid gigantem Goliath occidit, comparantur. ibidem. 99.
Lacrymæ fabuloſæ lethæo fluuio comparantur. ibidem. 99.
Lacrymas abſtergendi munus, non Angelis concedit, ſed ſibi Deus retinet. ibidem. 103.
Lacrymans prius, poſtea Domini pedes oſculari auſa eſt Magdalena. ibidem. 104.
Lacrymarum aquæ lapides peccatis inſculptos excauant. ibidem. 107.
Lacrymæ oculos Domini ad ſe trahunt. ibidem. 122.
Lacrymæ ſunt ad peccata mergenda diluuium. ibidem. 141.
Lacrymarum pluuiam ſerenitas mentis conſequitur. ibidem. 157.
Lacrymis ad Paradiſum aditus patet. ibidem. 158.
Lacrymis in cœlo gemmæ reſpondent. Sab. poſt Dom. paſſ. 70.
Lacrymarum potus cur in menſura dari dicitur. Fer. 5. mai. hebd. 56.
Lactis proprium eſt imaginem nullam intuenti repræſentare. Fer. 6. Dom. 3. 45.
Lactis nomine myſtice Euchariſtia ſignificatur. Fer. 2. Dom. paſſ. 29.
Lacus in malam partem ſumitur, puteus in bonam. Fer. 6. Dom. 3. 39.
Lapidandos eſſe adulteros vbi in Moſis lege habebatur. Sab. poſt Dom. 3. 6.
Laquei diaboli qui ſint. Fer. 5. Domin. paſſion. 42.
Laſciuia adulterum excordem, & dementem reddit. Fer. 4. Dom. 3. 89.
Laſciuæ fœminæ verba caſtum Ioſephum valde cruciarunt. Fer. 6. Dom. 3. 100. & ſequentibus.
Laſciuia peccatorum omnium fœtidus fons. ibidem. 107.
Laſciuia laqueus diaboli. Fer. 2. Dom. 4. 25.
Laſciuo amori cur pennæ tribuantur, & non pecuniarum amori. Fer. 2. maioris hebdom. 48.
Lazari ſorores an ex imperfecta fide fratris languorem Domino nunciarint. Fer. 6. Dom. 4. 9.
Lazari infirmitas ſex ex capitibus ad mortem non fuiſſe dicitur. ibidem. 13.
Lazari ſorores iactantiam modeſte vitant. ib. 15.
Lazari reſurrectionem cur ad biduum Dominus diſtulit. ibidem. 16. 24. 26.
Lazari reſurrectioni bis à lapidibus impedimentum. ibidem. 17.
Lazarus veluti ſtella ad Galliam illuminandam eſt vocatus. ibidem. 133.
Lazari, & Chriſti reſurrectionis diſcrimen. ibidem, 136.
Lazarus Angelorum auxilio ligatis pedibus è ſepulchro prodiit. ibidem.
Leonis erga beneficum gratitudo. Fer. 5. Dom. 3. 16.
Leo à Samſone occiſus Phariſæi obtrectantis Symbolum. Fer. 5. Dom. paſſ. 121.
Lex diuina cur topaſio comparatur. Sab. poſt Dom. 4. 5.
Legis nomine etiam Dauidis pſalmi intelliguntur. Fer. 4. Dom. paſſ. 35.
Legis nomine vetus Teſtamentum ſignificatur. Sab. poſt Dom. paſſ. 111.
Liberalitas Dei quàm celeris ad beneficia largienda ſit. Fer. 4. Dom. 71.
Liberalitas Chriſti Domini. Fer. 5. Dom. paſſ. 7. & 8.
Libycus mercator decem millibus aureis nummis aquæ poculum emens, adhuc ſiti interiit. Fer. 6. Dom. 3. 50.
Lignum amaras aquas dulces reddens, Exodi cap. 15. crucis Symbolum. Sab. poſt Dom. paſſ. 75.
Lilia ante templi aditum ſupra duas columnas eminentia virginitatis prærogatiuam myſtice indicabant. ibidem. 54.
Lingua dicitur mundus iniquitatis, quia intra oris ambitum, velut intra peſſimum microcoſmum vitia omnia format. Fer. 4. Dom. 3. 83. & 84.
Linguæ varia vitia. ibidem. 84. & 85.
Lingua gladio nocentior. ibidem. 86.
Linguæ peccata Religioſis valde timenda. Fer. 3. Dom. paſſ. 65.
Loculi, quos Iudas habebat, quales eſſent. Fer. 2. mai. hebd. 24.
Loqui ad cor eſt conſolari. Fer. 5. Dom. paſſ. 112.
Lot vxor cur in ſalis ſtatuam conuerſa. Fer. 2. Dom. 4. 10.
Lotos herba in Euphrate naſcens ſolis ductum ſequitur. Sab. poſt Dom. 4. 13.
Lucerna, ideſt vita filiorum non honorantium parentes citò extinguitur, quòd miſericordiæ oleo careat. Fer. 4. Dom. 3. 9.
Lucernæ nomine nobilis poſteritas ſignificatur. Fer. 4. Dom. 3. 25.
Lucis proprietates quatuor bene Chriſto conuenientes. Sab. poſt Dom. 4. 5.
Luciani Martyris aſpectus, & congreſſus Maximiano Imperatori timorem incutiebat. Sab. poſt Dom. 4. 28.
S. Ludouicus nunquam mortaliter peccauit ob frequentia matris Blanchæ monita. Fer. 4. Dom. 3. 38.
S. Ludouici egregia monita Philippo filio data. ibidem. 63.
Ludouicus Rex moriturus ipſum mortis nomen exhorruit. Fer. 5. Dom. 4. 27.
Ludus rotatilis dæmonum quomodo peccator eſt. Fer. 5. Dom. paſſ. 116.
Luſcinia ſuos pullos ſuauiter canere docet. Fer. 4. Dom. 3. 37.
Lutum Dominus cur ad cæcum illuminandum adhibuit. Fer. 4. Dom. 4. 30. & 32.
Luto cæcum illuminans Dominus, humilitate mentis oculos illuminari docuit. ibidem. 32.

Luto ex puluere lacrymis commiſto B. Macrina ſibi noxium pectoris tumorem curauit. ibidem.
Luti encomium. ibidem. 34.
Lycurgi ad bene filios educandos exemplum. Fer. 4. Dom. 3. 46.
Lyſimachus ſitiens, ob aquæ ſe, ſuumque exercitum hoſtium poteſtati tradidit. Fer. 6. Dom. 3. 50.

M

Magdalena Lazari ſoror an peccatrix illa fuerit, quæ pœnitens Domini pedes lacrymis lauit. Fer. 6. Dom. 4. 4. & ſequentibus.
Magdalena, & Martha an ex imperfecta fide, fratris languorem Domino nunciarint. ibidem. 9.
Magdalena, & Martha iactantiam modeſte vitant. ibidem. 15.
Magdalena B. Virginis nominis baiula cur dicatur. ibidem. 91.
Magdalena, & non Martha, cur ad Domini pedes procidiſſe legitur. ibidem. 95. & 96.
Magdalenæ oculorum modeſtia. ibidem. 96.
Magdalenæ, & Marthæ circa fidei defectum apologia. ibidem 101. & 102.
Magdalena cur retro ad Domini pedes ſteterit. Sab. poſt Dom. 4. 19. & Fer. 5. Dom. paſſ. 67. & ſequentibus.
Magdalena ad Domini pedes prouoluta, à ſe ſeptem dæmonia eiecta oſtendit. Fer. 5. Dom. paſſ. 11
Magdalena in Maſſilienſi ſolitudine quotidie Angelicam melodiam audiebat. ibidem. 16.
Magdalenam, vt perditam gemmam in Phariſæi domo, velut in ſordido loco quærere Dominus eſt dignatus. ibidem. 20.
Magdalena in ciuitate Naim Dominum adiit. ibidem. 21.
Magdalena neque tantùm ex laſciua formę oſtentatione, neque ex meretricia vita peccatrix dicta eſt. ibidem. 13.
Magdalena quo ſenſu adultera dicta ſit. ibidem.
Magdalena vnguento vnxit pedes Domini: fideles Ieſu nomine, quod oleum effuſum dicitur, ſua capita inungere debent. ibidem. 61.
Magdalena quomodo adhuc ſtans Domini pedes lacrymis rigare cœpiſſe dicitur. ibidem. 64.
Magdalenæ, & Pauli Apoſtoli ad pedes Gamalielis eruditi comparatio. ibidem. 66.
Magdalenæ Domini pedes ſacrarium, & altare fuerunt. ibidem. 70.
Magdalena ad Domini pedes, vbi ſalutem repererat, ſæpius rediit. ibidem. 71.
Magdalenæ amor, & Iudæorum odium Domini pedum cultores, ſed diſſimiles. ibidem. 72.
Magdalena an ſuper nudos Domini pedes lacrymas fuderit. ibidem. 76. & 77.
Magdalenæ lacrymantis oculi terreſtris Paradiſi fluuio præferendi. ibidem. 78.
Magdalena cur capillis potius, quàm linteo Domini pedes abſterſit. ibidem. 100.
Magdelena pœnitens cur ſibi capillos non reciderit. ibidem. 101.
Magdalena cum primùm ad Domini pedes acceſſit, cur alabaſtrum, ſicut poſtea Marci cap. 4. non fregit. ibidem. 105.
Magdalena cur viuens, & præſens abſque inanis gloriæ periculo eſt laudata. ibidem. 127.
Magdalena reſipiſcens in Chriſto Diuinitatem agnouit. ibidem. 144.
Magdalena non ex fidei defectu dixit: *Domine, ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater meus*. ibidem.
Magdalena cor lacrymis irrigauit, vt Spiritus Sancti fructus germinaret. ibidem. 147.
Magdalenæ pœnitenti data pace, in ea Dominus diaboli tela confregit. ibidem 155.
Magdalena, hoc eſt Turrita, quadrupliciter turri ſimilis. ibidem. 156.
Magdalena Naamano à lepra mundato, ſimilis. ibidem. 157.
Magdalenæ fletus, & gemitus in Angelorum chorum mutatus. ibidem.
Magdalenæ excreſcentes capilli pro conſumpta veſte fuerunt. ibidem.
Magdalena à lacrymis diuini amoris flammas attraxit. ibidem. 158.
Magdalena lacrymis aſperſa pia metamorphoſi alia à ſe ipſa reddita eſt. ibidem. 158.
Magdalena eximia pacis cuſtos. ibidem. 161.
Magdalenæ comæ purpuræ bis tinctæ ſimiles. Fer. 2. mai. hebd. 12.
Magiſtri cœleſtis à magiſtris aliis diſcrimen. Fer. 5. mai. heb. 67.
Maiorem pia exempla poſteros ad pietatem excitare debent. Fer. 4. Dom. 3. 65
Male operantes Deum practice negant. Dominica paſſ. 69.
Maledico ex ore Deus benedictionem elicuit. Fer. 4. Dom. 4. 66.
Maledici murmurantis lingua quàm pernicioſe peſtis. Fer. 3. Dom. paſſ. 44.
Maledicus diuerſa lingua ab ea quam Deus dedit, vti videtur. ibidem.
Maledici os cur ſepulchro ſimile. ibidem.
Maledicentia cur diaboli laqueus. ibidem. 45.
Maledicorum murmurantium aures diuinis vocibus ſurdæ redduntur. ibidem.
Maledici detrahentes Chriſto Domino, cur eius crucifixoribus peiores. ibidem. 46.
Maledici detrahentes proximo ſuo Chriſti crucifixoribus peiores. ibidem.
Maledici detractoris verba ſpinis acutiora. ibidem. 47.
Maledicentia lepræ ſimilis. ibidem. 48.
Maledici lingua fulmini obliquo curſu ferienti ſimilis. ibidem. 48. & 49.
Maledicus, eiuſque libens auditor diabolum in lingua portat. ibidem. 48. & 65.
Maledicentia gangrænæ morbo ſimilis. ibidem.
Maledici triplex lingua eſt gladius veluti triceps. ibidem. 50.
Maledici lingua viperæ ſimilis, & vipera peior. ibidem.
Maledico quid reſpondendum ſit. ibidem.
Maledici latronibus ſimiles, iiſque peiores. 51.
Maledici homicidis ſimiles. ibidem.
Maledici incendiariis ſimiles. ibidem.
Maledica lingua igne nocentior. ibidem.
Maledica lingua nemini parcit. ibidem.
Maledica lingua cur rotæ comparetur. ibidem.
Maledica lingua infernum ignem euomens, eò eſt damnanda. ibidem.
Maledici murmuratores ſerpentibus ſimiles ſerpentium morſu puncti ſunt. ibidem. 52. & 53.
Maledicentiæ inflicto vulneri quæ medela adhibenda. ibidem. 52.
Maledicus detrahens proximo ſuo, Deo, qui Charitatis legiſlator eſt, detrahit. ibidem.
Maledicus murmurator ſibi ipſi pœnalis eſt. ibidem. 53.

Maledicus aſpide peior. ibidem. 54.
Maledica lingua Babylonicæ fornacis igne crudelior. ibidem.
Maledicus murmurator ceraſte peior. ibidem. 55.
Maledici obtrectatoris cur coruus Symbolum. ibidem.
Maledicus hominum abominatio. ibidem.
Maledica lingua multiplici ex cauſa inferno peior ibidem. 56. & 57.
Maledici murmuratores ſurda aſpide peiores. ibidem. 58. & 60.
Maledica lingua ſerpentibus quibuſlibet, & baſilico, vibratiſque ſagittis nocentior. ibidem. 59. & 60.
Maledica lingua merito inquietum malum appellatur. ibidem. 60.
Maledicentiam abhorrens lingua Angelicam loquelam imitatur. ibidem. 63.
Maledica prima detractio in Deum fuit. ibidem. 64.
Maledicentiæ procliuitas vnde proueniat. ibidem.
Maledici, & inuidi cur paruuli dicantur. ibidem.
Maledicus detractor cur bilinguis dicitur. ibidem. 65.
Maledica detractio detractori triplici ex cauſa veluti panis eſt. ibidem.
Maledicus detractor, & diabolus, cur pardo ſſimiles. ibidem. 66.
Maledici detractoris lingua dicitur lingua tertia triplici ex cauſa. ibidem. 67.
Maledici verſuta lingua charitate ficta, & laruata verecundia dettahit. ibidem. 67. & 68.
Maledicus murmurator ex triplici cauſa dicitur *homo oris*. ibidem. 64.
Maledici murmurantis ſermones quibuſdam fontibus ſimiles, quorum aquæ ſuperiores dulces ſunt, inferiores amaræ. ibidem. 68.
Maledicus, & incredulus animam non rectam habere dicitur. Fer. 5. Dom. paſſ. 111.
Maledictio matris quantùm filiis noceat. Fer. 4. Dom. 3. 25.
Maligni nomine diabolus appellatur. Dom. paſſ. 60.
Mandata diuina cur iudicia dicantur. Fer. 3. Dom. 4. 9.
Mandata diuina quomodo dulciora ſuper mel, & fauum. ibidem.
Mane ſicut aqua facies, ita oratione, & lacrymis anima eſt abluenda. Fer. 5. Dom. 3. 48.
Manna Hebræis datum iuſtitiæ Symbolum. Fer. 3. Dom. 4. 24.
Manna vna cum Aaronis virga, cur ſimul Deus aſſeruari voluerit. ibidem.
Manſuetudo Chriſti Domini. Fer. 6. Dom. 4. 112.
Manſuetus, humilis, & pauper veluti ſynonymi ſunt. Dom. palm. 12.
Manſueti, & mites Deo, & hominibus maxime gratioſi. ibidem. 14. & 15.
Manſuetudo præ liberalitate virtus hominibus gratior. ibidem. 15.
Manſuetudo Moſis, & Dauidis eximia. ibidem. 16.
Manſuetus amœniſſimo montis culmini comparatus. ibidem. 17.
Manſuetudine excepta virtutes alias Iulianus Apoſtata ſimulare conabatur. ibidem. 18.
Manſuetudinis imago hypocriſis penicillo exprimi nequit. ibidem.
Manſueti nomine electi proprio titulo dicuntur. ibidem.
Manſuetus quis ſit dicendus. ibidem.
Manſueto etiam iraſci licet. ibidem.
Manus opera ſignificant. Fer. 4. Dom. 3. 105.
Manus Domini ob beneficentiæ celeritatem pennæ dicuntur. Fer. 5. Dom. 3. 18.
Manus encomium. Fer. 5. Dom. 4. 43.
Marci, & Lucæ textus quadrupliciter conciliantur. Fer. 5. Dom. 3. & ſequentibus.
M. Antonius diſtrictos militum enſes eloquentia repulit. Fer. 2. Dom. paſſ. 3.
Marcion prouidentiam diuinam impudentiſſime negauit. Dom. 4. 19.
Marcion ſolam fidem ſine operibus ad ſalutem ſufficere aſſerens, apte diaboli filius dictus eſt. Fer. 6. Dom. 4. 68.
Mare ingrati animi Symbolum. Fer. 5. Dom. 3. 15.
Maris Tiberiadis deſcriptio, eiuſque in ſacris litteris celebratio. Dom. 4. 2.
Margaritum eſt ſermo Dei. Fer. 5. Dom. 3. 39.
Margaritis cur cœleſtis Ieroſolymæ portæ conſtare dicuntur. Fer. 5. Dom. paſſ. 84.
Margaritæ lacrymarum Symbolum; viſæque per ſomnium futurum fletum portendere dicuntur. ibidem.
Martha fratris mortem non Domini abſentis impotentiæ, ſed eiuſdem voluntati tribuit. Fer. 5. Dom. 4. 30. 31. & 115.
Martha Chriſtum, vt Deum, & hominem agnouit. ibidem. 33. & 75.
Matrum in filiis bene educandis exempla. Fer. 4. Dom. 3. 34.
Maternæ ſedulitatis erga filios exemplum ex hirundine. ibidem. 57.
Matris potius luctu, quàm defuncti adoleſcentis filii morte cur Dominus miſeratione motus dicitur. Fer. 5. Dom. 4. 30.
Matthæi Apoſtoli humilitas, peccatique confeſſio. Fer. 2. mai. hebd. 21.
Matutinum primum tempus orationi tribuendum. Fer. 5. Dom. 3. 47.
Matutinum tempus prauis ſuggeſtionibus polluere dæmones contendunt. ibidem. 57.
Matutino tempore, cum ſenſuum fores reſerantur, diabolo aditus oratione eſt prohibendus. ibidem.
Matutina oratio ſequentia diei opera præcedere debet. ibidem. 59.
Mel in turbatas aquas iniectum, eas pellucidas reddit. Sab. poſt Dom. paſſ. 75.
Membra humana veluti fiſtula ad diuinam beneficentiam reſonandam. Fer. 6. Dom. 4. 130.
Mendacium aquarum infidelium erat, cum aqua Phariſæi manus ſæpius abluebant. Fer. 4. Dom. 3. 5.
Mendax habere cor duplex videtur. Fer. 4. Dom. 4. 57.
Mendax omnis homo cur dicatur. Dom. paſſ. 69. & Fer. 5. Dom. paſſ. 34.
Mendacium Iudæorum quodnam fuerit. Fer. 2. Dom. paſſ. 7.
Mercator decem millibus aureis nummis aquæ poculum emens, adhuc ſiti interſit. Fer. 6. Dom. 3. 50.
Mercatura quæſtuoſa cum Domino exercenda. Fer. 2. mai. hebd. 16.
Metamorphoſis paſſionum in gaudia. Sab. poſt Dom. paſſ. 72.
Michaël cur circa Moſis ſepulchrum Satanæ obſtiterit. Fer. 6. Dom. 3. 90.

Millenarius numerus pro vniuerſalitate ponetur: Fer. 4. Dom. 4. 14.
Miracula Chriſti quàm multa, & quàm magna fuerint. 2. Fer. Dom. 4. 42.
Miſeriam videre, & miſereri ſimul in Chriſto Domino. Dom. 4. 9.
Miſericordia humana quàm anguſta, diuina quàm ampla. Fer. 3. Dom. 3. 69. Sab. poſt. Dom. 3. 26.
Miſericordia diuina flumini comparatur. Dom. 4. 23.
Miſericordiæ, & beneficentiæ Deus limites numquam præfigit: ſecus verò punitioni. Fer. 4. Dom. 4. 14.
Miſericordia diuina cur Dei gloria appellatur. Fer. 6. poſt Dom. 4. 117.
Miſericordia Dei, velut Sandaracha in picturis, eſt. ibidem.
Miſericordia Dei cur cæteris eius operibus præſtet. ibidem. 118.
Modeſtiæ, & pudicitiæ exemplum eximium: Fer. 4. Dom. 4. 33.
Modeſtia oculorum in Magdalena. Fer. 6. Dom. 4. 96.
Mortalis vitæ calamitates plurimæ. Fer. 5. Dom. 4. 30.
Mortalis vitæ res omnes inſtabiles Deus eſſe voluit. Dom. paſſ. 58.
Mortis memoria quantùm proſit: Fer. 5. Dom. 4. 5. & ſequentibus.
Mortis timor vt remoueretur, dæmones extra Philiſtæos fines vaccas portantes arcam impulerunt. ibidem. 8.
Mortis memoria perennis Iob innocentem ſeruauit. ibidem. 9.
Mortis meditationis ſententia Epicteti. ibidem. 10.
Morte aliorum frequenti viſa ſuperſtites ſe corrigunt. ibidem. 12.
Mortem meditantes diuinam vocem audire digni ſunt. ibidem. 16.
Mortuorum oſſibus plenum vas, & ſtuppam admoto igne cremandam Græci Imperatori offerebant, cum eligebatur. ibidem. 18.
Mortis præſagium Agrippæ Regi ex eadem voluceri, quæ illis regnum portenderat. ibidem. 19.
Mors imminens cur manſuetudo dicatur. ibidem. 20.
Mortis inſidiæ, tamquam latronis, quomodo vitandæ. ibidem. 21.
Mortis memoria ab iniuriarum vltione animum auertit: ibidem. 25.
Mortis ipſum nomen Ludouicus Rex moriturus exhorruit: ibidem. 27.
Mors quibus amara eſt? mortis memoria quibus horrorem incutiat? ibidem.
Mortis metus quomodo vitetur. ibidem.
Mortis memoria, vitæque breuitate aliqui ad voluptuoſam vitam peragendam vtuntur. ibidem. 28.
Mortis meditatio, & pœnitentiæ lacrymæ à dæmonum obſidione homines liberant, & ad cœleſtem patriam ducunt. ibidem. 29.
Mors venenum pomorum, & venationis ſagittam habere dicitur, ad præmaturum adoleſcentium obitum ſignificandum. ibidem. 37.
Mors Lazari cur ſomnus appellatur. Fer. 6. Dom. 4. 20. & ſequentibus.
Mortem nemine excepto omnes ſubire debent? ſuperſtites prope iudicii diem etiam morientur. ibidem. 41.
Mortis imminentis memoria ad ſilentium ſeruandum vtilis. ibidem. 79.
Mors veluti conſolatrix mater habenda. ibidem. 109.
Mortis dies præ natiuitatis die iucundior. ibidem. 110.
Mortis bona. ibidem. 111.
Mortui cur in ictu oculi reſurrecturi dicuntur: ibidem 134.
Mors damnationem, mortis vmbra peccatum ſignificat. Sab. poſt Dom. 4. 14.
Mortis frequens memoria quam ſit vtilis. Dom. paſſ. 88.
Mortis quotidiana cogitatione pius iuuenis ſancte moritur. Fer. 5. Dom. paſſ. 38.
Moſes, & Aaron à Deo theſaurum aquæ viuæ petentes, diuini Verbi aduentum in carne myſtice efflagitabant. Fer. 6. Dom. 3. 52.
Moſes in quo Chriſto ſimilis. Dom. 4. 32.
Moſes Ægyptium regnum recuſauit. ibidem.
Moſes amaras aquas immiſſo ligno an naturaliter, an miraculosè dulces reddiderit: Fer. 4. Dom. 4. 30.
Moſes eximia obedientia faciei ſplendorem meruit. Fer. 5. Dom. paſſ. 27.
Mulieris erga matrem eximia pietas. Fer. 4. Dom. 3. 7.
Mulieris erga patrem eximia pietas. ibidem.
Mulierum colloquia vitanda. Fer. 6. Dom. 3. 100.
Mulier quod malorum genus ſit ibidem. 101.
Mulier, quæ Ioſephum accuſauerat, eius poſtea innocentiam confeſſa eſt. Similiter Iudæorum turba Chriſti innocentiam eſt teſtata. Dom. paſſ. 72.
Mulli manſuefacti Romanis in deliciis fuerunt. Fer. 3. Dom. paſſ. 62.
Multiplicatio panum, & piſcium non ſolùm in Chriſti manibus, ſed etiam in Apoſtolorum, & diſcumbentium manibus facta eſt. Dom. 4. 23.
Multiplicati à Domino panes, & piſces cæteris ſapidiores fuerunt. ibidem. 27.
Multiplicatio panum à Sanctulo Nurſino Presbytero: ibidem. 28.
Multiplicationis panis, & piſcium vaticinium. ibidem. 30.
Mundi amicitia cur torrenti, & fluctui comparetur. Fer. 6. Dom. 3. 56.
Mundi illecebræ, velut torrens in conualles, hoc eſt in inferiores tantùm ſenſus defluunt. ibidem.
Mundus vniuerſus diuinam prouidentiam prædicat. Dom. 4. 19.
Mundana gloria vento ſimilis inflat, non explet. Dom. paſſ. 53.
Mundana gloria nihil eſſe dicitur, quòd ad nihilum hominem redigat. ibidem. 54. & 60.
Mundana gloria cur coloratrix dicitur. ibidem. 54. & 55.
Mundani honores, & pompæ apparentes tantùm, ſolidam veritatem non habent. ibidem. 55.
Mundani honores, & terrena dominia ſomnia ſunt, eaque valde breuia. ibidem. 56.
Mundana gloria pulueri, quem ventus diſpergit, ſimilis. ibidem. 59.
Mundus quid ſignificet. Sab. poſt Dom. paſſ. 94.
Murenulæ aureæ cur Dei ſponſæ promittuntur. Fer. 5. Dom. paſſ. 14.
Murmurator. Vide maledicum.

Murmurator ex triplici capite dicitur *homo oris*. Fer. 3. Dom. paſſ. 69.
Murmurantes Hebræos Angelus puniens, cur exterminator dicitur. ibidem. 70.
Murmurandi crimen lepra punitur. Fer. 5. Dom. paſſ. 110.
Murmurandi vitio obnoxius, tamquam leproſus os ſuum tegere debet. ibidem.
Mutæ mulieri loquela à S. Vincentio Ferrerio diuinitus datur, & poſtea in mulieris eiuſdem bonum aufertur Fer. 6. Dom. 4. 90.
Mutatæ res ſæpe priſtinum nomen retinent. Fer. 5. Dom. paſſ. 110.
Myrrha peccati amaritiem ſignificat. Fer. 3. Dom. 3. 10.
Myrrhæ Chriſto à Magis oblatæ cur Iſaias non meminerit. Fer. 5. Dom. 3. 37.
Myrrhæ arbor ſpinoſa eſt, inciditur, & ſponte ante incisionem ſudat. Sab. poſt Dom. paſſ. 20.

N

NAbuchodonoſor cur pœnitentiæ tempus habuerit, regnoque reſtitutus fuerit; ſecus verò Baltaſſar. Fer. 5. mai. heb.
Nardus qualis ſit. Fer. 2. mai. hebd. 5.
Nardum piſticam alii nardum torculari preſſam; alii nardum ſpicatam; alii potabilem, alii fidelem, & ſinceram; alii piſtam, hoc eſt contuſam ſignificare docent. Fer. 2. mai. hebd. 6. & ſequentibus.
Nardi liquor à Magdalena effuſus cur pretioſus. ibidem.
Narſindi populi quomodo ad mortis memoriam excitentur. Fer. 5. Dom. 4. 23. & 24.
Natiuitas Domini poſt mediam noctem. Fer. 5. Dom. 3. 44.
Nazareni præcipitium Chriſto machinantes ſtupidi redduntur. Fer. 2. Dom. 3. 25.
Negatio in ſcriptura interdum ad clarum ſententiæ ſenſum eſt transponenda. Fer. 6. Dom. 3. 59.
Negatiua ſententia interdum non eſt de ſubſtantia, ſed de circumſtantia, & modo. Sab. poſt Dom. 4. 29.
Negotiatio ſancta, quæ in templis eſt exercenda. Fer. 2. Dom. 4. 17.
Nequitia veritatis cognitionem impedit. Dom. paſſ. 9.
Neronis ſæuities. Sab. poſt Dom. 4. 27.
Neſciri, & ignorari à Deo cur peccatores dicantur. Fer. 4. Dom. paſſ. 14. & 15.
Nihil habentes quomodo iuſti omnia poſſideant. Dom. paſſ. 45.
Nili conuerſio in ſanguinem cur inter decem Ægypti plagas prima fuerit. Fer. 6. Dom. 3. 48 & ſequentibus.
Nili putreſcentis potus Ægyptiis mortem afferebat: terrenæ voluptatis hauſtus peccatoribus lethalis eſt. ibidem. 49.
Nilum è cœlo defluere putarunt Ægyptii. ibidem.
Nomen Dei, eiuſdem potentiam, & auxilium ſignificat. Fer. 4. Dom. paſſ. 10.
Nubes eadem Iſraëlitas illuminans, & in hoſtes fulmina vibrans Chriſti Domini ſignum. Sab. poſt Dom 4. 41.
Nuptialis veſtis quid ſignificet. Fer. 5. maioris hebd. 50.
Nyctimenes in noctuam conuerſæ fabula. Fer. 5. Dom. paſſ. 67.

O

OBedientia erga patrem eſt matris, & totius familiæ gaudium. Fer. 4. Dom. 3. 22.
Obedientiæ erga parentes præmium. ibidem. 24.
Obedientia Chriſti Domini eximia erga genitricem, & Ioſephum nutricium. ibidem. 29.
Obediendum parentibus; ſed cum conſona diuinæ legi præcipiunt. ibidem. 30.
Obedientia erga ſuperiores Deum noſtris precibus obedientem reddit. ibidem. 67.
Obedientia eximia Moſes faciei ſplendorem meruit. Fer. 5. Dom. paſſ. 27.
Obedientia diuinæ voci exhibita deformem animam ſpecioſam reddit. ibidem. 25.
Obedientiæ cum fœnore præmium. ibidem. 29.
Obedientiæ cæcæ, & imperfectæ diſcrimen. Dom. palm. 22.
Obedientia erga Deum Ioſue imperium in Iſraëlitas obtinuit. Fer. 5. mai. hebd. 62.
Obediens in rebelles Angelos dominatur. ibidem. 63.
Obedientialis potentia ſupra naturalem vim eſt in Creaturis ad Dei eleuantis imperio obtemrandum. Fer. 4. Dom. 4. 38.
Obſequium erga parentes iuſtitiæ nomine appellatur, Deoque eſt gratiſſimum. Fer. 4. Dom. 3. 25. & 27.
Oculus Hebraïce dicitur fons. Fer. 6. Dom. 3. 82.
Oculorum conſideratio, eorumque à natura cuſtodia. Fer. 4. Dom. 4. 19.
Oculorum optimus cuſtos Dei timor. ibidem. 20.
Oculus ipſe, quas ingerit animo ſordes, lacrymis abluat. ibidem. 21.
Oculus deprædatur animam; eiuſdem tamen lacrymis, veluti pretioſis gemmis capta præda eſt redimenda. ibidem.
Oculorum encomium. ibidem. 24.
Oculi Soli, & lunæ comparantur. ibidem.
Oculus primorum parentum cœlum clauſit; lacrymans pœnitentium oculus cœlum aperit. Fer. 5. Dom. paſſ. 75.
Oculus hominis cur ſpeciatim Dei eſſe dicatur. ibidem. 95.
Oculi pie lacrymantis, piſcinæ Heſebon ſimiles. ibidem. 168.
Odium in animam duplex, bonum, & malum. Sab. poſt Dom. paſſ. 40.
Oliua pacis Symbolum. Fer. 5. Dom. paſſion. 163.
Omnia interdum non omnia indiuidua cuiuſcumque generis, ſed omnia genera quorumcunque indiuiduorum ſignificant. Fer. 4. Dom. 3. 80.
Operarii ad excolendam vineam ſexta hora vocati, cur Euangelicos Doctores ſignifican. Fer. 3. Dom. 4. 13.
Opere, & ore à Prælato populus eſt ad ſalutem erudiendus. Fer. 5. mai. hebd. 74.
Operibus melius, quàm verbis reſpondetur. Fer. 4. Dom. 4. 64.
Operibus crucis ſigno impreſſis cœlum emitur. Sab poſt Dom. paſſ. 50.
Oppida Metropolis filiæ dicantur. Dom. palm. 8.
Oratio plurium concors valde efficax. Fer. 5. Dom. 3. 42.

Oratio cur interdum inefficax. ibidem. 43. & ſequentibus.
Oranti Deus peiora negat, vt meliora concedat. ibidem. 45.
Orans quid petere, quid non petere à Deo debeat. ibidem. 48. & 49.
Oratio ob orantium diſſenſum inefficax. ibidem. 50.
Orantium concordia apud Deum valde efficax ad impetrandum. ibidem. 53.
Orantium preces vbi apud Deum efficaces ſint. ibidem. 54.
Orantium manus quomodo mundæ eſſe debent. Fer. 4. Dom. 3. 105.
Orans, piis precibus ſolem præuenire debet. Fer. 5. Dom. 3. 47. & 49.
Oratione, & lacrymis mane eſt anima abluenda, ſicut aqua facies. ibidem. 45.
Oratio ante ſolis ortum cur maxime diabolum cruciet. ibidem. 55.
Oratione, & piis precibus opera, ſicut ſale, ſunt condienda. ibidem. 59.
Oratio matutina ſubſequentia diei opera præcedere debet. ibidem.
Orandi Enos primus magiſter Deus eſt appellatus. ibidem. 60.
Oratio feruens diuina res eſt. ibidem.
Orationis, & ſolitudinis connexio. ibidem. 65.
Orantis cor veluti thuribulum eſt. ibidem.
Orationis, & ſolitudinis eximium ſtudium Reginæ Eſther. ibidem. 66.
Orationis vehiculum eſt humilitas. Fer. 3. Dom. 4. 26.
Oraturus cor à terrenis ad cœleſtia eleuare debet. Fer. 6. Dom. 4. 121.
Oratio cur thuri comparetur. ibidem.
Oratio ex recta orantis intentione proueniat. ibidem. 123.
Orans oculos in cœlum eleuat præ deſiderio illuc è terreno carcere perueniendi. ibidem. 124.
Orans cur oculos cum manibus eleuare debet. ibidem.
Orationem noſtram Dei liberalitas præuenit. Nos viciſſim ante collata beneficia Deo gratias agere debemus. ibidem. 125.
Os, & lingua hominem peccati ſordibus inquinant. Fer. 4. Dom. 3. 82.
Oſculari vtrumque Domini pedem, nempe miſericordiæ, & iudicii, Magdalenam imitando debemus. Fer. 5. Dom. paſſ. 104.
Oſtendi aliquid a Deo, & aliquid à mundo, vel diabolo oſtendi, ſunt valde diuerſa. Fer. 4. Dom. paſſ. 33.
Oues Chriſti non tantùm electi, ſed quilibet iuſti eſſe dicuntur. ibidem. 11. & ſequentibus.
Oues ſuus Chriſtus Euchariſtiæ pabulo ad ſe trahit. ibidem. 17.

P

PAbulum terrenum, terrenum hominem, cœleſte pabulum hominem cœleſtem indicat. Fer. 6. Dom. 3. 41.
Panes, & piſces quomodo à Domino multiplicati. Dom. 4. 14. & ſequentibus.
Panis pro quolibet cibo ſumitur. Fer. 3. Domin. 4. 10.
Panthera ſuauiter olet, ſed tantùm beſtiis. Fer. 3. Dom. paſſ. 66.
Panthera furens in hominum oculos inſilit. ibidem.
Parabola narrationem minus claram ſub ſimilitudine adumbratam, vel apophtegma, hoc eſt breuem, & acutam ſententiam ſignificat. Fer. 4. Dom. 3. 77.
Parentes qui honorant filii, longam vitam merentur. ibidem. 8. 9. 14. & 22.
Parentes filius non honorans, non ſpiritualem ſolùm, ſed corporalem citius mortem incurrit. ibidem. 5. & 9.
Parentes filii non honorantis ſupplicium. ibidem. 5.
Parentes honorandi non tam ex naturali propenſione, quàm ex Dei præcepto. ibidem. 14.
Parentes honorantium tria præmia. ibidem. 20.
Parentibus benefici filii ſuos etiam filios beneficos habebunt, eorumque opes augentur. ibidem. 21.
Parentes ore, & opere ſunt honorandi, etiam moroſi, & moleſti. ibidem. 23.
Parentes honorantibus filiis ſtabilis familia, & progenies promittitur. ibidem. 25.
Parentibus illata iniuria à filiis, cur blaſphemia dicitur. ibidem. 27.
Parentum imprecatio in filios quàm noxia. ibidem.
Parentibus obſequium præſtitum, Deo gratiſſimum. ibidem.
Parentibus obediendum; ſed cum conſona diuinæ legi præcipiunt. ibidem. 30.
Parentum in bene educandis filiis obligatio. ibidem. 31.
Parentes filios male educantes ſunt parricidæ. ibidem. 32.
Parentes filiis nimis indulgentes, ſimias imitantur. ibidem.
Parentibus aſperitas nimia in filios eſt vitanda. ibidem. 33.
Parentum bonis, vel malis moribus, filiorum mores conformantur. ibidem. 37. & 56.
Parens delinquentem filium ſeuere corripiens, eum à duplici morte liberat. ibidem. 45.
Parentum gaudium, & ornamentum, filii bene educati ſunt. ibidem. 45. & 55.
Parens filios bene educans inimico vel tortor eſt, vel beneficus. ibidem. 49.
Parentes in filiis bene educatis memori gloria ſuperſtites viuunt. ibidem. 50.
Parentum anima filii. ibidem.
Parens nimis filio blandiens, eum inobedientem reddit. ibidem. 52.
Parentes filiorum ſuperbā peruicaciam, & ignauam otioſitatem corrigere debent. ibidem. 54.
Parentum in bene educandis filiis negligentia, quàm ipſi patri, totique familiæ ſit noxia. ibidem. 56.
Partem cum aliquo habere, quid ſignificet. Fer. 5. mai. hebd. 60.
Particula, *Quaſi*, tripliciter accipitur. Fer. 6. Dom. 3. 18
Particula, *Quaſi*, vel ſimilitudinem, vel proprietatem, vel circiter ſignificat. Fer. 2. Dom. 4. 7.
Particula copulatiua *&*, interdum particula cauſalis eſt. Fer. 3. Dom. 4. 15. Sab. poſt Dom. paſſ. 121.
Particula, *Donec*, vel, *vſque*, & aliæ limitatiuæ particulæ, ita excludunt antecedens, vt non propterea includant ſubſequens, vel ita includunt antecedens, vt non propterea ſubſequens excludant. F. 4. Dom. 4. 50. F. 5. mai. heb. 26.

Particula negatiua, *Non*, interdum pro, *Non ſolùm*, ſumitur. Sab. poſt Dom. 4. 33.
Particulæ, *Amen*, falſa etymologia reiicitur. Dom. paſſ. 34.
Particulæ, *Si*, ſignificatus ſex. Fer. 3. Dom. paſſ. 23. & ſequentibus.
Particula, *Quoniam*, aut, *Quia*, interdum cauſalis eſt, interdum tantùm explicatiua. Fer. 5. Dom. paſſ. 134.
Particula, *Si*, interdum non incertitudinem ſignificat, ſed comminationi deſeruit. Sabb. poſt Dom. paſſ. 109.
Particula, *Et*, ponitur pro, *id eſt*. Dom. palm. 19.
Paſcha vnde dictum. Fer. 5. mai. hebd. 2.
Paſchatis triplex ſignificatus. ibidem.
Paſchalis cœna veſpere, dies feſtus paſcatis mane ſequenti celebratur. ibidem. 4.
Paſchalem celebritatem, Dominicæ paſſionis tempore Iudæi in ſabbatum non diſtulerunt. ibidem. 7. & 8.
Paſcha dilatum ſcripturæ verba, quæ probare videntur, proponuntur, & ſoluuntur. ibidem. 8. & ſequentibus.
Paſchalis agnus Euchariſtiæ Symbolum cur cum azymo pane, & lactucis agreſtibus erat comedendus. ibidem 53. & 55.
Paſcua fidelium gregi danda ſunt ſancta opera verbis aſſociata. ibidem. 89.
Paſſionis Domini memoriam debere diabolus ſtudet. Fer. 6. Dom. 3. 74.
Paſſionis tempus triplici ex capite horam ſuam Chriſtus appellauit. Fer. 3. Dom. 4. 40.
Paſſio gloriam præcedere debet. Fer. Dom. paſſ. 32. & ſequentibus.
Paſſio Domini ad relictam peccandi viam redire prohibet. Sab. poſt Dom. paſſ 35.
Patientiæ effigies. Fer. 3. Dom. 3. 18.
Patrem habere dicitur aliquis eum, cuius mores imitatur. Fer. 4. 4. Dom. 3. 10.
Paternæ pietatis exempla ad filios bene inſtituendos efficaciſſima. ibidem. 64.
Patrem, & matrem cum honorari præcipitur, præceptum ad auum, & auiam, cæteroſque maiores extenditur. ibidem. 66.
Patris nomine auus appellatur. ibidem.
Patris nomen non ſolùm genitori, ſed pluribus aliis tribuitur. ibidem.
Patri indigenti debitum ſubſidium denegans velut homicida habendus. ibidem. 69.
Patris prauum exemplum quàm filiis pernicioſum. Fer 4. Dom. 4. 12.
Patris nomen magiſtro tribuitur. Dom. palm. 11.
Paterniana, & Venuſtiana demens, & abominabilis hæreſis. Sab. poſt Dom. paſſ. 39.
Paulus Apoſtolus myrrhæ arbor appellatus. ibidem. 20.
Paulus Apoſtolus clariſſimis omiſſis titulis, Vinctus Chriſti Ieſu nominari gaudet. ibidem. 47.
Paupertas voluntaria homines ſupra Angelos euehit. Dom. paſſ. 68.
Paupertas voluntaria alchimia quædam eſt. ibidem.
Pax vbi eſt, Deus eſt; vbi diſcordia diabolus. Fer. 3. Dom. 3. 51.
Pacis locus veluti ſanctuarium. ibidem. 53.
Pacis encomium. ibidem. 55.
Pax bona, & iucunda. ibidem. 58.
Pax cur hæreditas noſtra dicatur. Fer. 5. Dom. paſſ 148.
Pax vera bonorum omnium complexionem ſignificat. ibidem. 149.
Pacis ver poſt lacrymarum hyemem conſequitur. ibidem.
Pacis fructus è duro corde non germinant. ibidem. 150.
Pacem & non pacem habentium quatuor hominum genera. ibidem. 153.
Pacem habentes, alii patientes, alii pacati, alii pacifici. ibidem.
Pax ſancta eſt humani cordis aduerſus dæmones cuſtos. ibidem. 154.
Pax peccatorem pia metamorphoſi in alium mutat. ibidem. 158.
Pax quomodo extrinſecus turbari viſa, intrinſecus ſit ſeruanda. ibidem. 159.
Pacificus inter perſequentes fit, ſicut lilium inter ſpinas. ibidem. 160.
Pax triplici ſenſu dicitur labiorum fructus. ibidem.
Pacis Magdalena cuſtos eximia. ibidem. 161.
Pacificorum, & non pacificorum duplex genus. ibidem. 162.
Pax gemma intra puluerem. ibidem.
Pacificorum Symbolum Ciniphes ab Ægyptiis Magis à puluere non excitati. ibidem.
Pacis Symbolum oliua. ibidem. 163.
Pacis, & iuſtitiæ indiuiduus nexus. ibidem. 169. & 170.
Pax fluuio, iuſtitia mari cur comparetur. ibidem. 170.
Pax è cordis agro ſpinas euellit, illumque ad ſuaues fructus eduendos excolit. ibidem. 171.
Pacem, & Sal vt habeamus cur Dominus ſimul præceperit. ibidem. 172.
Pax multa diligentibus Deum ſit, vt multus Deus fit ad ignoſcendum. ibidem.
Pax peccatorum peſſima. ibidem. 174.
Pax à ſolo Deo eſt expectanda. ibidem. 176.
Pacis Symbolum Pleiadum fructus oliuæ. ibidem.

PECCATORES, PECCATA.

Peccatores correptione, abſolutione, & oratione indigent. Fer. 3. Dom. 3. 1. & 2.
Peccant in nos etiam, qui in Deum, vel proximum pecant. ibidem. 3. & 4.
Peccata omnia ab immundo corde prodeunt. Fer. 4. Dom. 3. 1.
Peccatoris cor antrum diaboli. ibidem. 71.
Peccatoris lingua eidem maxime noxia. ibidem. 83.
Peccatorum ſuggeſtio quàm vario modo in humano corde inſurgat. ibidem. 106.
Peccatorum lapſus non ſibi, ſed diabolo, peccator falsò tribuit. ibidem.
Peccata ab humano corde perſonata prodeunt. ibidem.
Peccatum aliud ſibi conſimile trahit. ibidem.
Peccatorum compoſita verba grunnitus ſuum, & clamor aſinorum. Fer. 5. Dom. 3. 39.
Peccatoris ad Deum laudandum indignitas. ibidem. 40.
Peccatricis animæ multiplex culpa; diuinæ gratiæ multiplex effectus. Fer. 6. Dom. 3. 1. & 2.
Peccati quàm ingens onus. ibidem. 7.
Peccatores propria curantes, aliena laude ſe cohoneſtare ſolent. ibidem. 40.
Peccatoris anima barbara cur dicatur. ibidem. 68.
Peccator alienam vitam viuere dicitur. ibidem.

Peccatores ſuas vt culpas excuſent, minus ſincerè loquuntur. ibidem. 89.
Peccatores in futurum tempus pœnitentiam differunt: ibidem. 99.
Peccatores ad ſalutem conuerſi, Domini venatica præda ſunt: ibidem. 111.
Peccatores in terra ſcribuntur, iuſti in cœlo. Sab. poſt Dom. 3. 12.
Peccatore per pœnitentiam reſipiſcente, Dei vltio ceſſat. ibidem. 33.
Peccatoribus ipſæ culpæ pœnæ ſunt. Fer. 2. Dom. 4. 6.
Peccatores hic, & in altera vita puniuntur. ibidem. 33.
Peccatores, & Euangelicus cæcus non ſunt cogniti in plateis: ſed illi ex culpæ caligine, iſte ex fidei, oculorumque illuminatione. Fer. 4. Dom. 4. 40.
Peccatores quomodo dicatur Deus non audire. ibidem. 69.
Peccatoribus interdum temporalia in ſupplicium dantur. ibidem. 70.
Peccator cum longiorem ſibi vitam fingit, tunc citius ad vitæ finem accedit. Fer. 5. Dom. 4. 14.
Peccator diuturnam vitam ſperans deridetur. ibidem. 15.
Peccatorum veluti oblitum ſe Deus oſtendit, cum per pœnitentiam delentur. Fer. 6. Dom. 4. 8.
Peccator ad pœnitentiam vocatus, continuò diuinæ gratiæ vocanti reſpondere debet. ibidem. 135.
Peccatis ſordidus lacrymis eſt abluendus. Sab. poſt Dom. 4. 17.
Peccatores quare iuſtos auerſentur: ibidem. 27.
Peccatum victimam pro peccato interdum ſignificat. Dom. paſſ. 5.
Peccator peccando quem ſeipſum faciat. ibidem. 51.
Peccator belluis ſimilis. ibidem.
Peccatum quolibet mendacium quoddam eſt. ibidem. 69.
Peccatores cur neſciri à Deo dicuntur. Fer. 4. Dom. paſſ. 14. & 15.
Peccatores meritò ignobiles dicuntur. ibidem. 15.
Peccatores potius Deus quærit, quàm ab ipſis quæritur. Fer. 5. Dom. paſſ. 22.
Peccatores quomodo famem vt canes patiantur. ibidem. 42.
Peccatrici animæ quæ pœnitentiæ forma ſeruanda ſit. ibidem. 101.
Peccator Deo ſatisfaciendi debitum differens quo fœnore ſe obſtringat. ibidem. 116. & 117.
Peccator quomodo rotatilis dæmonum ludus ſit. ibidem. 116.
Peccator cur animæ læſionem non ſentiat. Sab. poſt Dom. paſſ. 25.
Peccator araneæ muſcas captanti ſimilis. ibidem.
Peccator quadrupliciter animam ſuam ſpoliare dicitur. ibidem. 27.
Peccator ſimilis equo equitis diſciplinæ non obſequenti, id eoque ad onera portanda reiecto. ibidem. 28.
Peccator ab ipſis cupiditatibus, quibus ſatisfacit, cruciatur. ibidem. 38.
Peccatoris progreſſus in peius. ibidem. 59.
Peccator hominis nomine indignus. ibidem. 103.
Peccatoribus beſtiarum nomina tribuenda. ibidem.
Peccatores repentina morte tolluntur. ibidem. 121.
Peccatoris vinculum duplex. Dom. pal. 6.
Peccatoris, & iuſti diſcrimen. Fer. 2. maioris hebd. 1. & 2.
Peccatorum conſortium maximè vitandum. ibidem. 22. & 23.
Peccatores quare non iniquos, ſed appropinquare iniquitati Dauid dixerit. ibidem. 23.
Peccatores nnn ſtatim puniri, magna punitio eſt. ibidem. 55.
Peccata leuiora pedum ſordibus ſignificantur. Fer. 5. mai. hebd. 64.
Pecuniæ, rerumque victui neceſſaria conſeruatio religioſæ perfectioni non derogat. Fer. 6. Dom. 3. 23.
Pecuniæ nomen Ioui ſummo eorum Deo Ethnici tribuebant. Fer. 2. mai. hebd. 31.
Pedes Apoſtolorum abluit Dominus, vt eos Principes ſuper omnem terram conſtitueret. Fer. 5. mai. heb. 41. & 43.
Pedes Apoſtolorum abluit Dominus, vt tartareos ſerpentes innoxii calcarent. ibidem. 42.
Pedes Apoſtolorum à Domino abluti quam dignitatem, quot gratias conſecuti ſunt. ibidem. 44. & 45.
Pedes abluendi obſequium erga Chriſtianos hoſpites commendatur. ibidem. 68.
Pentecoſtes die cur diſpertitæ, hoc eſt diſſectæ linguæ ſupra Apoſtolos apparuerint. Fer. 4. Dom. 3. 96.
Pentecoſte poſt Domini paſſionem quo die celebrata fuerit à Iudæis; & quo die Spiritus S. deſcenderit, & Chriſtiana Pentecoſte inceperit. Fer. 5. mai. hebd. 21.
Pentecoſten Chriſtianam primùm cum Iudaïca eodem die coincidiſſe, argumenta probantia ſoluuntur. ibidem. 22. & 23.
Perdix alienis ouis alienos pullos educit, qui poſtea ad propriam matrem redeunt. Domin. paſſ. 52.
Perfectus dies beatitudinem ſignificat. Fer. 6. Dom. 3. 64.
Perfectis viris mundus exilium eſt. Dom. 4. 5.
Peruani impetraturi aliquid à Rege, pondus aliquod humeris ferre conſueuerunt. ibidem. 35.
Petrus, & Andreas an Apoſtolatus tempore domum poſſederint. Fer. 5. Dom. 3. 4. & ſequentibus.
Petrum Apoſtolum poſt negationem Dominus interna illuminatione, non corporeis oculis reſpexit. Fer. 4. Dom. 4. 3.
Petri Apoſtoli, & Marthæ confeſſionem de Chriſto, quidquid de eo credendum eſt, benè indicaſſe oſtenditur. Fer. 6. Dom. 4. 77.
Petrus Apoſtolus, & Magdalena frequenter flebant. ibidem. 94.
Petrus Apoſtolus Apoſtolorum os. ibidem. 102.
Petrus Apoſtolus pœnitens quare ad Domini conſpectum non venit culpæ ſatisfacturus. Fer. 5. Dom. paſſ. 74.
Petrus Apoſtolus Seraphicus vocatus cœli aditum aperit; ſicut è contrario à terreſtris Paradiſi aditu Cherubinus arcebat. ibidem. 87.
Petrine, an Iudæ à pedibus lauacrum Dominus inchoauerit. Fer. 5. mai. hebd. 46.
Petrus Apoſtolus quadrupliciter cognouit quid ei Dominus abluendo pedes indicauerit. ibidem. 49.
Petrus Apoſtolus inobediens Petrus, obſequens Simon, hoc eſt obediens appellatur. ibid. 61.

PHARISÆI.

Phariſæi cogitatione, ore, & opere delinquebant. Fer. 4. Dom. 3. 1.
Phariſæi ſuperſtitioſè inter comedendum manus ſæpius abluebant. ibidem. 5.
Phariſæi cum manus ſæpius abluebant, mendacium aquarum infidelium erat. ibidem.
Phariſæorum erga Deum cultus, cur ſine cauſa dicatur. ibidem. 72.
Phariſæi Domini verbis fictè ſe ſcandalizari oſtendebant. ibidem. 74.
Phariſæi cur ſimul cæci, & non cæci dicantur. ibidem. 76.
Phariſæi veneficis ſimiles. Sab. poſt Dominic. 3. 3.
Phariſæi cur adulteram ad Dominum adduxerint. ibidem. 11.
Phariſæorum peccata cur in terra Dominus ſcripſerit. ibidem. 12.
Phariſæi veſpertilionibus ſimiles. Sab. poſt Dom. 4. 1.
Phariſæi cur praui iudices. Sab. poſt Dominic. 4. 23.
Phariſæi cur Gelboe montibus ſimiles. Domin. paſſ. 70.
Phariſæorum iniquitas detegitur. Fer. 2. Dom. paſſ. 10.
Phariſæizantes ad libitum conſcientiam adſtringunt, & relaxant. ibidem. 10.
phariſæus temere de Domino Magdalenam ad pedes admittente iudicauit. Fer. 5. Dom. paſſ. 107. & 108
Phariſæorum doloſæ cogitationes triplici ex capite vanæ, & irritæ. Sab. poſt Dom. paſſion. 5. &. 6.
Phariſæi ſtipulæ, Dominus igni comparantur. ibidem. 7.
Phialæ orationum medicis vaſibus magis ſalutares. Fer. 5. Dom. 3. 12.
Philippum potius, quam alios Apoſtolos, cur Dominus de panis ſubſidio interrogauit. Dom. 4. 11.
Phocion Ethnicus diuitiarum contemptor eximius. Fer. 2. mai. hebd. 41.
Photini hæreſis Chriſto negantis ab initio conceptionis Diuinitatem; Neſtoriana, & Sociniana hæreſis abſolute Chriſto Diuinitatem negans refellitur. Sab. poſt Dom. paſſ. 84.
Pictori Chriſtum Iouis forma pingenti manus exaruit. Sab. poſt Dom. 3. 30.
Pigra ſegnities erga Deum vocantem quàm ſit noxia. Fer. 5. Dom. paſſ. 25.
Pius erga parentes filius totus ex delectatione, & obedientia conflatus videtur. Fer. 4. Dom. 3. 13.
Pia mater quid à filio efflagitet. ibidem. 18. & 19.
Pia anima vndequaque virtutibus operiri ſtudet. Fer. 6. Dom. 3. 75.
Piæ matronæ erga rerum ſacrarum venerationem exemplum eximium. Fer. 2. Dom. 4. 12.
Piſces erga matrem amorem docent. Fer. 4 Dom. 3. 16.
Plagis coronæ, lacrymis in cœlo gemmæ reſpondent. Sab. poſt Dom. paſſ. 70.
Plato deorum ſtatuas aureas, argenteas, & eburneas fieri vetuit in idolorum contemptum. Fer. 6. Dom. 4 76.
Pleiadum fructus oliuæ pacis Symbolum. Fer. 5. Dom. paſſ. 176.
Plinii egregium de primis Chriſtianis teſtimonium. Fer. 5. poſt Dom. 3. 56.
Pœna alia mere pœnalis eſt ob commiſſam culpam; alia medicinalis eſt pœna ad culpam vitandam. Fer. 4. Dom. 4. 13.
Pœna mere pœnali puniuntur filii ob parentum peccata, quorum imitatores ſunt. ibidem.
Pœna medicinali interdum puniuntur filii ob parentum peccata, ne ea imitentur. ibidem.
Pœnæ omnes pœnis inferni comparatæ velut vmbra pœnarum ſunt. Sab. poſt Dom. 4. 15.
Pœnitentia peccatoris quomodo præ iuſtorum innocentia magis Angelos lætificet. Fer. 5. Dom. paſſ. 3.
Pœnitentia, & conuerſio ad Deum non procraſtinanda. ibidem. 33. & ſequentibus.
Pœnitentiæ inualidæ, & inutilis exempla, ibidem. 36.
Pœnitentiæ partus lacrymis, velut lacte nutriendus. ibidem. 37. & 96.
Pœnitentiam in ſenectutem procraſtinare ſtultum eſt. ibidem. 38. & 50.
Pœnitentia in infirmo ſæpe infirma eſt, & in moriente mortua. ibidem. 42.
Pœnitentiam procraſtinantes quomodo in ſepulchris habitare dicantur. ibidem. 44.
Pœnitentiam procraſtinantes diuinam bonitatem exaſperant. ibidem.
Pœnitentia exemplo boni latronis non eſt procraſtinanda. ibidem.
Pœnitentiam Deus eſurit. ibidem. 49.
Pœnitentiam in ſenectutem, vel in morbi tempus differre, ſtultum eſt. ibidem. 50.
Pœnitentiæ procraſtinationem ſuadentis diaboli ſophiſma diſſoluitur. ibidem. 51. & 52.
Pœnitentiam procraſtinantis ſpes quare peruerſa dicitur. ibidem. 52.
Pœnitentiam procraſtinantis ſophiſma aliud ſoluitur. ibidem. 53.
Pœnitentiæ vtilitas, & effectus eximii. ibidem. 175.
Politica hominis prudentia ſæpe in iniquam verſutiam degenerat. Fer. 6 Dom. paſſ. 13.
Ponere interdum exponere ſignificat. Sab. poſt Dom. 4. 9.
Pontifici cadauer aſpicere non licebat. Fer. 5. Dom. paſſ. 68.
Pontificatus maximus, ſeu ſummum ſacerdotium primogenitis Aaronis poſteris erat dandum. Fer. 6. Dom. paſſ. 8.
Pontificatum Caiphas pretio à Romanis emit. ibidem.
Pontificis munus quintuplex impiiſſime Caiphas peruertit. ibidem. 9.
Porci marini Iudæis non vetiti. Fer 6. D. 3. 37.
Porphyrion auis viro vxoris adulterium detegit eoque detecto præ triſtitia moritur. Sab. poſt Dom. 3. 9.
Porta orientalis templi, B. Virginis figura, cur ter clauſa dicitur. Fer. 3. Dom. paſſ. 4.
Portus eſt Religio, ex quo religioſus diſcedens ad cœleſtem patriam peruenit. Fer. 5. Domin. 4. 29.
Potentiæ, & beneficentiæ diuinæ memoriam homines diffidentes non ſeruant. Domin. 4. 14.
Præcepta Dei quomodo dulciora ſuper mel, & fauum. Sab. poſt Dom. 4. 5.
Prædeſtinatus cur vocetur filius pacis. Fer. 3. Dom. 5. 52.
Prædicator ante concionem humiliter ſuam vilitatem conſideret. Fer. 5. Dom. 3. 85.

Prædicator cur ſimul ſagittæ, & gladio comparetur. ibidem. 86.
Prædicatores dentium nomine ſignificantur. Fer. 6. Dom. 3. 111.
Prædicatores aliqui non ponunt in via iuſtitiæ greſſus ſuos. Fer. 2. Dom. paſſ. 11.
Prædicator verborum copiam, tumoremque oſtentare non debet. ibidem. 22.
Prædicator modo vt imbrem, modò vt rorem, modo vt ſtillam pium eloquium exhibere debet. ibidem.
Prædicatoris vitæ, quàm vocis efficacitas maior Fer. 5. mai. hebd. 90.
Prædium vrbis Sichar, ſeu Sichem, cur Ioſepho Iacob dederit. Fer. 6. Dom. 3. 5.
Prælatus nihil habeat, quod ſubditis prohibetur. Fer. 5. Dom. paſſ. 75.
Prælatus liber ſit ſcriptus intus, & foris. Fer. 5. mai. hebd. 74.
Prælatus domi, foriſque exemplo præluceat. ibidem. 89.
Prælatus vbique intuentium oculis ſubiicitur. ibidem.
Prælatus ſe, quæ ſub ſe, circa ſe, ſupra ſe, conſiderare debet. ibidem. 91.
Prælato eſt valde timendum, ſi alios exemplo non præeat. ibidem. 91.
Præmia, & pœnæ in altera vita, tam meritoriis paſſionibus, quam prauis præſentis vitæ voluptatibus geometrice, non arithmetice reſpondent. Sab. poſt Dom. paſſ. 71.
Primogeniti præcipue ſunt bene educandi. Fer. 4. Dom. 3. 38.
Primogenito cuncta duplícia dabantur. Sab. poſt Dom. paſſ. 11.
Princeps iniquus quàm ſit Reipublicæ noxius. Fer. 6. Dom. paſſ. 17.
Principes cur anguli in ſacra Scriptura appellentur. Sab. poſt Dom. paſſ. 4.
Prodigium magnum Dominus ſub pauperum piſcatorũ pedibus eos abluens. F. 5. mai. heb. 44.
Prophetæ diuinæ legis ſatores. Fer. 6. Dom. 3. 116.
Prophetæ nomen quibus in ſacra Scriptura tribuatur? Fer. 4. Dom. 4. 48.
Propheta virum ſanctum ad populum circa diuinam legem inſtruendum à Deo miſſum ſignificat. Fer. 5. Dom. 4. 46.
Prophetare miracula edere etiam ſignificat. ibidem.
Prophetia eſt rei occultæ pronunciatio. Fer. 6. Dom. paſſ. 10.
Prouidentia Chriſti Domini benigna. Domin. 4. 15.
Prouidentia diuina nimiam ſollicitudinem auferre debet. ibidem. 17.
Prouidentiam diuinam Marcion impudentiſſime negauit. ibidem. 19.
Prouidentiam diuinam mundus vniuerſus prædicat. ibidem.
Pſalmus decimus quartus cur inſcriptus non fuerit: *In finem*. Fer. 4. Dom. 3. 40.
Pudicitia, diuinuſque zelus nexu quodam aſſociantur. Fer. 2. Dom. 4. 25.
Pudor cur diluculo, fides cur meridiei comparetur. Fer. 5. Dom. paſſ. 145.
Puer male educatus è patris gremio à dæmonibus rapitur. Fer. 4. Dom. 3. 34.
Puer quinquennis martyrum ſanguine à matre perunctus, adhuc puer martyrium ſubiit. ibidem. 41.
Puluis ex mulæ volutabro laſciniæ concupiſcentiam ſedare dicitur. Similiter ſepulchri puluis mentis oculis obiectus. Fer. 5. Dom. 4. 10.
Puniri ſtatim debent, qui aliorum cognito ſupplicio non ſe corrigunt. Fer. 2. mai. hebd. 55.
Puteus profundior cur fons appellatur Fer. 6. Dom. 3. 9. & ſequentibus.

Q

QVadruplex peccatoris ſtatus. Fer. 6. Dom. 4. 26.
Quadripartita hominum diuiſio erga Chriſtum ſequendum. Sab. poſt Dom. paſſ. 45.
Quatuor hominum genera pacem, vel non pacem habentium. Fer. 5. Dom. paſſ. 153.
Quinque fontes è Chriſto emanant. Fer. 6. Dom. 3. 36.

R

RAdulphus poſt ſilentium ſedecim annos ſeruatum, imperio ingens incendium extinxit. Fer. 6. Dom. 4. 84.
Ratio humana inductiua ad fidem an minuat meritum. Fer. 6. Dom. 3. 120.
Rationale cum ſuperhumerali adſtringendum, verba bonis operibus ſocianda indicabat. Fer. mai. hebd. 85.
Rechabitarum erga parentes obedientia, quod præmium habuerit. Fer. 4. Dom. 3. 28.
Redemptio, quàm creatio cur maius Dei beneficium. Dom. paſſ. 45.
Redimere tempus, quia dies mali ſunt, cur debeamus. Sab. poſt Dom. paſſ. 50.
Regnum ſuum Chriſtus quo ſenſu non eſſe de hoc mundo dixerit. Dom. 4. 31.
Regulæ morales ex libertate pendentes non tam infallibilem effectum, quàm talis effectus debitum ſignificant. Fer. 5. Dom. paſſ. 138.
Reis facies velabatur apud Hebræos, & Romanos. Dom. paſſ. 97.
Religio eſt portus, è quo religioſus diſcedens ad cœleſtem patriam peruenit. Fer. 5. Domin. 4. 29.
Religionis virtus an habeat aliquem exteriorem actum. Fer. 6. Dom. 3. 97.
Religioſorum exemplum alios ad Deum trahere debet. Fer. 5. Dom. 4. 4.
Res interdum fieri dicitur, non cum primò fit, ſed cum primò innoteſcit. Fer. 5. Dom. paſſ. 131.
Reſphæ erga filiorum ſuſpenſa cadauera pietas eximia. Fer. 4. Dom. 3. 36.
Reſpondere interdum eſt abſolute, nulla præcedente interrogatione, ſermonem ordiri. Fer. 5. Dom. paſſ. 109.
Reſurrectio per reunitionem animæ cum corpore bonis, & malis, infantibus, & adultis communis erit. Fer. 6. Dom. 4. 36. & ſequentibus.
Reſurrectionem, non autem à morte liberari, ab æterno Patre Dominus petiit. Sab. poſt Dom. paſſ. 77. & ſequentibus.
Reſurrectio omnium, ſiue electorum, ſiue reproborum Chriſto tribuenda. ibidem. 102.
Reſurgentes electi quam corporis ſtaturam habituri ſunt. Fer. 6. Dom. 3. 112.
Reſurrectionem Samaritani, & Sadducæi negabant. ibidem. 94.
Reſurgentium electorum ad perfectum corpus formandum vnde partes ſuppleantur. Fer 6. Dom. 4. 46.

Reſurrecturas fœminas in virili ſexu negandum eſt. ibidem. 47.
Roma Auguſto fuit mimi proſcenium. Dom. paſſ. 55.
Romanæ priſcæ adulteræ. Sab. poſt Dom. 3. 10.
Romulus prius Ioui templum, quàm ſibi Regiam ædificauit. Fer. 2. Dom. 4. 5.
Ros in marinam concham vnà cum fulguris ſplendore labens, in margaritam concreſcit. Fer. 5. Dom. paſſ. 85.
Roſæ prope fœtidas herbas conſitæ, magis odoriferæ. Fer. 5. mai. hebd. 58.
Rotatilis dæmonum ludus quomodo peccator eſt. Fer. 5. Dom. paſſ. 116.
Ruperti ſententia de Magdalenæ effuſo liquore refellitur, & excuſatur. Fer. 2. mai. hebd. 56.

S

Sabbatum non violabatur, cum conſueto longius iter Deus præcipiebat. Fer. 4. Dom. 4. 46.
Sacerdotes populi vitia non reprehendentes, opportunitatem dæmonibus dant ad animas deprædandas. Fer. 3. Dom. paſſ. 72.
Sacerdotes nudis pedibus in Tabernaculo miniſtrabant. Fer. 5. Dom. paſſ. 125.
Sacerdotum Principum nomine qui intelligantur. Sab. poſt Dom. paſſ. 2.
Sacerdotes in viginti quatuor claſſes à Dauide diuiſi. ibidem.
Sacerdotum ſingulæ claſſes pluſquam quinque millia ſacerdotum continebant. ibidem.
Sacerdotes contra, & clericos. S. Bernardi reprehenſio. ibidem.
Sacerdotum Principes apud Iudæos populo peiores. ibidem. 4.
Sacerdotis veſtes bona opera præcedere, ſubſequi deinde verba debere indicabant. Fer. 5. mai. hebd. 84.
Sacerdos triplici ex cauſa in pectore duodecim Patriarcharum ſcripta nomina geſtabat. ibidem. 85.
Sacerdotis tunica cur hyacinthina, & cur in extrema ora tintinnabula, & mala punica habebat. ibidem. 86. & 87.
Sacerdos inſtar pellucidi Cryſtalli populo ſit. ibidem. 91.
Sacrificium quodnam ſit ad præteritæ vitæ peccata expianda. Fer. 5. Dom. paſſ. 58.
Sacrificium oblatum diebus azymorum, ſeu paſchalibus, phaſe, ſeu paſcha dicebatur. Fer. 5. mai. hebd. 10.
Sadducæi, & Samaritani reſurrectionem negabant. Fer. 6. Dom. 3. 94.
Sagitta iacienda prius in pharetra; gladius vibrandus in vagina prius abſconditur: ſimiliter prædicator in orationis receſſu prius lateat. Fer. 5. Dom. 3. 85. & 86.
Sagitta antequam iaciatur à ſcopo retrahitur. Prædicator ab hominum congreſſu prius ſe retrahat. ibidem.
Sagittæ vitam peccatoris cur Salomon comparet. Fer. 5. Dom. 4. 13.
Sal ſimul, & pacem vt habeamus, cur Dominus præcepit. Fer. 5. Dom. paſſ. 172.
Salomon non mentis errore, ſed fœmineis blanditiis tractus idololatrauit. Fer. 2. Dom. 4. 25.
Salutis incertitudo quomodo quantùm poſſumus tollenda. Sab. poſt Dom. paſſ. 71.
Samaria tum vrbis, tum Prouinciæ nomen. Fer. 6. Dom. 3. 19.
Samaritanæ metamorphoſis, quòd diuinæ gratiæ aqua fuerit aſperſa. ibidem. 3.
Samaritanam ſub S. Photinæ nomine Eccleſia veneratur die vigeſimo Martii. ibidem. 20.
Samaritana an ex habitu Dominum, vt Iudæum cognouerit. ibidem. 24.
Samaritana prius ſpiritualiter cæca, vnde illuminata. ibidem. 108.
Samaritanæ peccatrici cur ſtatim primarii ciues ſint obſecuti. ibidem. 109.
Samaritani vrbis Sichar, humanitate erga Apoſtolos, ſe congruo modo ad diuinam gratiam diſpoſuerunt. ibidem. 110.
Samaritanæ alchimia. ibidem. 117.
Samaritanum Dominum Iudæi triplici ex calumnia appellarunt. Dom. paſſ. 19. & ſequentibus.
Samſon ad peccatorum vincula dirumpenda eſt imitandus. Fer. 5. Dom. paſſ. 41.
Samuël, & Dauid, & Elias cur extra ſtatutum ſacrificiis locum ſacrificauerint. Fer. 6. Dom. 3. 91.
Samuëlis poſt conuiuium in Regem vnctus eſt Saül. In Phariſæi conuiuio Magdalena Dominum vt Regem agnoſcens vnxit. Fer. 5. Dom. paſſ. 4.
Sancti viri cur in arundineto diſcurrere dicantur. ibidem. 108.
Sanctos cur Deus aduerſitates, & ærumnas ſubire velit. Sab. poſt Dom. paſſ. 63. & 64.
Sanctitatis via cur aliis lata, aliis anguſta videatur. Fer. 6. Dom. 3. 69.
Sandaliis Dominus eſt vſus. F. 5. Dom. paſſ. 75.
Sanguiſugæ nomine Satan appellatur. Fer. 6. Dom. 3. 74. & Fer. 2 mai. hebd. 38.
Sanguiſugæ tartareæ luxuria, & auaritia, filiæ ſunt. ibidem.
Sanguiſuga auaritia eſt; eius filiæ violentia, & fraus; cupiditas ſeruandi proprias opes, & alienas rapiendi auiditas. ibidem.
Sardius pretioſus lapis terrorem feris incutit. Prodens verbum ſardio comparatum dæmones fugat. Fer. 6. Dom. 4. 85.
Sareptanæ viduæ pia liberalitas. Fer. 2. D. 3. 21.
Satores, & meſſores ſpirituali meſſe gaudent. Fer. 6. Dom. 3. 115.
Sauli tamquam regnaturo victimæ armus in cibum eſt datus. Fer. 5. Dom. paſſ. 4.
Saulis, Dauidis, & Iudæ ſuum peccatum confitentium diſcrimen. ibidem. 133.
Scarabæus ſex menſes intra terram latens ab immunditie abſtinet. Fer. 2. Dom. 3. 7.
Scenopegiæ inſtitutio. Fer. 2. Dom. paſſ. 12.
Scenopegiæ conſuetudo. ibidem. 13.
Scenopegiæ ſolemnitate quare Dominus ſitientes ad ſe vocauerit. ibidem.
Scenopegia quæ ſolemnitas fuerit. Fer. 3. Dom. paſſ. 3.
Scire interdum credere ſignificat. Fer. 6. Dom. 3. 119. & Sab. poſt Dom. 4. 44.
Scorpionibus ſimiles Iudæi doloſè in Chriſtum infenſi. Fer. 4. Dom. paſſ. 9.
Scriptura non aliquo genere loquitur, quod in conſuetudine humana non inuenitur: ideo iuxta id, quod foris apparet interdum loquitur. Fer. 2. Dom. 3. 16.
Scriptura ſolet tempora ita nuncupare; vt quod de ſumma perfectioris numeri paulum excreſcit, aut infra eſt non computetur. ibidem. 17. & Fer. 4. Dom. 3. 91.

Scripturæ idioma eſt, vt omnem terram illius ſignificet Prouinciæ, de qua ſermo eſt. Fer. 2. Dom. 3. 18.
Scripturæ eadem ſententia plures litterales ſenſus habere poteſt. Fer. 4. Dom. 3. 69. & Fer. 6. Dom. paſſ. 10. & 11.
Scripturæ eadem verba hiſtorica circa præſens, prophetica circa futurum eſſe poſſunt: ibidem. 70
Scriptura præter extantes nunc libros, alios amiſſos etiam citat. Fer. 2. Dom. paſſ. 28.
Scriptura aliquibus putatiua nomina tribuit. Fer. 3. Dom. paſſ. 6.
Scripturæ verba proprio ſignificatu, quantùm poteſt, ſunt intelligenda. ibidem. 15.
Scriptura ſacra mentis oculis veluti ſpeculum eſt. Fer. 4. Dom. paſſ. 37.
Scripturæ ſacræ ſenſus literalis quiſnam ſit. Fer. Dom. paſſ. 12.
Scriptura ſacra interdum de Deo humano modo loquitur. Sab. poſt Dom. paſſ. 80
Scriptura interdum de ciuitatibus, & Prouinciis, tamquam de mulieribus loquitur. Domin. palm. 8.
Scriptura proprium idioma habet, & ſæpe vocum vſum aliis non vſitatum. Fer. 2. mai. hebd. 6.
Scriptura interdum tranſit à Symbolo ad rem per tale Symbolum ſignificatam. Fer. 5. mai. heb. 64.
Sedendi in conuiuiis, priuſquam diſcumbendi conſuetudo apud Veteres fuit. Fer. 5. Dom. paſſ. 126.
Semen noſtrarum cogitationum in diuinæ prouidentiæ gremium eſt iaciendum; vt inde vberrima meſſis habeatur. Dom. 4. 31.
Senecæ monitum, vt vitæ tempore bene vtamur. Fer. 5. Dom. paſſ. 47.
Senes bis pueri. Fer. 4. Dom. 3. 23.
Seniores, qui inter adulteram accuſantes erant, cur primi exierint. Sab. poſt Dom. 3. 20.
Sennacherib, & Rabſacis blaſphemia quàm ſeuerè punita. Fer. 4. Dom. 3. 101.
Senſus cohibendi, ne animam polluant. Fer. 4. Dom. 4. 17. & 18.
Separare nos à Deo nihil poteſt. Fer. 4. Domin. paſſ. 27.
Seraphini Dei ſolio proximi cur adhuc volabant. Fer. 6. Dom. 3. 78.
Sermo diuinus optimo vino ſimilis. F. 5. Dom. 3. 41.
Sermo Dei velut gladius vtraque parte acutus, vno ictu duplicem hæreſim cædit. Fer. 4. Dom. paſſ. 31.
Serpentes iuxta fabulas in cælum tranſlati, in ſtellas mutati ſunt; & pro veneno lucem habent. Similiter Magdalena ad cæleſtes Domini pedes prouoluta. Fer. 5. Dom. paſſ. 83.
Serpentium ſpiris ſuorum deorum coronas Ethnici concinnabant. ibidem. 108.
Serpentes arundineta frequentant. ibidem.
Serpens antiquus diabolus terram comedit, non cælum, terrenos, non cæleſtes homines. Fer. 5. mai. hebd. 42.
Seruantur, non amittuntur quæ in diuinum obſequium dantur. Fer. 2. mai. hebd. 57.
Seth iuſtus ita filios educauit, vt Dei filij vocati fuerint. Fer. 4. Dom. 3. 31.
Sichar in Samariæ Prouincia quæ vrbs fuerit? Fer. 6. Dom. 3. 4.
Silentio ad Deum vocamur. Fer. 6. Domin. 4. 78.
Silentium ſeruandum, vt cæleſti contemplatione fruamur. ibidem. 78. & 79.
Silentium, vt ſeruetur mortis memoria vtilis. ibidem. 79.
Silere Chriſti exemplo docemur. ibidem. 80.
Silentium in myſtico animæ templo ſeruandum ſignificauit nullus fabrilis inſtrumenti auditus ſtrepitus in Ieroſolymitani templi ædificio. ibidem. 81.
Silentium ſpiritualis templi artifex optimus eſt, & architectus. ibidem. 82.
Silentii in commendationem, vittæ coccineæ ſponſæ labia comparantur. ibidem. 84.
Silentium cum ſedecim annos Rodulphus ſeruaſſet, imperio ingens incendium extinxit. ibidem.
Silentio vt prædatrices aquilas vitent, Anſeres lapidem ore capiunt. ibidem. 85.
Silentium vt ſeruaret triennium Agathon ore lapidem tulit. ibidem.
Silent, dum mellificant in aluearibus apes, alibi ſuſurrantes. ibidem. 86.
Silentii ſepem diſſipans tartarei ſerpentis morſibus fit obnoxius. ibidem. 87.
Silentii violator crocodilo oſcitanti ſimilis. ibidem. 88.
Silentii encomium. ibidem. 89.
Silere quieſcere ſignificat. Fer. 5. Dom. paſſ. 90. & Fer. 5. mai. hebd. 15.
Siloe fontis deſcriptio. Fer. 4. Dom. 4. 35.
Siloe fons cur miſſus dictus ſit. ibidem. 36.
Simon, ſeu Simeon Domini conſobrinus frater alius eſt à Simone Chananæo, ſeu Zelote Apoſtolo. Fer. 3. Dom. paſſ. 23.
Similitudinis particulam Hebraicum idioma ſolet omittere. Fer. 6. Dom. 3. 63.
Simulatoris mos, Sabb. poſt Dom. 3. 3.
Simulatoris verſutia. ibidem. 4.
Simulatoris verba cur iacula dicantur. ibidem.
Simulator antequam mordeat, ſuſpirat. ibidem.
Simulator Phariſæus quomodo Chriſto animarum conuerſionem eſurienti, & ſitienti obſtiterit. ibidem. 5.
Simulata Charitas quàm pernicioſa. Fer. 2. mai. hebd. 18.
Sitis, ſeu deſiderium in Beatis non ſignificat boni priuationem, ſed excludit ſatietatem ex faſtidio prouenientem. Fer. 6. Dom. 3. 60.
Situs diſcumbentium apud Veteres. Fer. 5. Dom. paſſ. 65.
Sol occidit ſuper iracundia Nazarenorum. Fer. 2. Dom. 3. 23.
Solem noſtris ad Deum precibus præuenire debemus. Fer. 5. Dom. 3. 47. & 49.
Solis diuini, & materialis diſcrimen. Fer. 6. Dom. 3. 65.
Solem, & Lunam, vt monitores humanæ vitæ ad finem properantis præcipue Deus condidit. Fer. 5. Dom. 4. 21.
Solis, & Chriſti Domini ſimilitudo. Sab. poſt Dom. 4. 4.
Sol Occidens, & Oriens Chriſti Symbolum. Sab. poſt Dom. paſſ. 115.
Solitudo ad orandum eligenda. Fer. 5. Dom. 3. 61.
Solitudo ſpiritualibus deliciis affluit. ibid. 64.
Solitudinis, & orationis eximium in Eſther Regina ſtudium. ibidem. 66.
Solitudo cur locus eſt, vbi Deo nos viſitanti paranda eſt via. ibidem. 69.
Solitudinem in orante cur adeo Deus expetit. ibidem.

Solitudo lapides ad cœleſte ædificium exhibet. ibidem 70.
Solitudo flores cœleſtis ſponſi exornando thalamo ſubminiſtrat. ibidem. 71.
Solitudo cœleſtis ſcientiæ arborem habet. ibidem. 72.
Solitudo quæ poma, quæ germina educat. ibidem. 73.
Solitudinis, & ſilentii ſtudium, animam ad Deum eleuat. ibidem. 75.
Solitudinis ſtudium etiam ad proximorum ſalutem iuuat. ibidem. 76.
Solitudo cordis quomodo in hominum frequentia eſt ſeruanda. ibidem.
Solitudo doctrinæ cœleſtis ſchola; ibique Dei verba audiuntur. ibidem. 78. 79.
Solitudo eſt officina, vbi cœleſtis Regis vaſa formantur. ibidem. 80.
Solitudo cœleſtium mercium emporium. ibidem. 81.
Solitudo pie orantis terreſtri Paradiſo ſimilis, eoque præſtantior. ibidem. 82.
Solitudo officina, in qua amiſſa Dei imago iterum formatur. ibidem.
Solitudo eſt velut ſcala Iacob, per quam ad cœlum eleuamur. ibidem. 83.
Solitudo via compendiaria ad cœlum. ibidem.
Solitudo locus eſt, in quo Chriſtus procul ab humano ſtrepitu inuenitur. ibidem.
Solitudine dæmonum inſidiæ vitantur. ibidem. 84.
Solitudinem, & ſeceſſum à turbis ſuo nos Dominus exemplo docet. Dom. 4. 4.
Solitudinis commendatio. ibidem.
Solitudinem iuſti quærunt. ibidem. 5.
Solitudinis in remotum locum Abraham ſuos domeſticos, ſeu hoſpites ad orandum ducebat. ibidem. 6.
Somnus non ſemper ſanitatis indicium. Fer. 6. Dom. 4. 23.
Sophiſma diaboli pœnitentiæ procraſtinationem ſuadentis diſſoluitur. Fer. 5. Dom. paſſ. 51. 52. & 53.
Speluncæ cur mortuorum monumenta. Fer. 6. Dom. 4. 113.
Spes procraſtinantis pœnitentiam peruerſa quare dicitur. Fer. 5. Dom. paſſ. 52.
Spes longioris vitæ, hamus, & laqueus eſt, quo homines capiuntur. ibidem. 55.
Spem longiori vitæ quomodo præcidere debemus. ibidem. 56.
Spineam coronam tamquam regnantis diadema, Chriſtus habuit. Dom. 4. 34.
Spiritui Latini maſculinum, Hebræi fœmininum, Græci neutrum genus tribuunt. Fer. 6. Dom. 4. 55.
Spiritus tum immaterialem ſubſtantiam, tum ventum ſignificat. ibidem. 60.
Spiritus feruentis animi impetum ſignificat. Fer. 6. Dom. 4. 99.
Spiritus accipitur pro voluntate. ibidem.
Spiritus ſanctus, qui Pentecoſte ſub ignis ſpecie deſcendit, cur ſub aquæ, vel baptiſmi nomine fuit promiſſus. Fer. 2. Dom. paſſ. 17. & ſequentibus.
Spiritus Sancti communicatio triplex: per infuſionem, diffuſionem, & effuſionem. ibidem. 21.
Spirituales deliciæ cur lac ſine dolo dicantur. Fer. 6. Dom. 3. 44.
Spirituales deliciæ lac ſine dolo; terrena voluptas vinum cum dolo eſt. ibidem. 45.
Spiritualium, & corporalium deliciarum differentia. ibidem. 60.
Spirituali profectu ſemper eſt vlterius progrediendum. ibidem. 78. & 80.
Spiritualem diuinæ gratiæ aquam lacrymarum aqua conſequi poſſumus. ibidem. 81.
Spiritualiter prius quiſque inſtrui debet, vt alios ad Deum vocet. Fer. 6. Dom. 4. 29.
Sponſæ dentes cur potius mundis ouibus, quàm ebori comparentur. Fer. 4. Dom. 3. 94.
Sponſus, & ſponſa apud Galatas ex eodem poculo bibebant. Dominus Samaritanam futuram ſuam ſponſam ad cœleſtem ſuam aquam bibendam allicit. Fer. 6. Dom. 3. 38.
Sponſa cur Sulamitis, & columba dicta. Fer. 5. Dom. paſſ. 163.
Sponſa cur venire de Libano debeat, vt coronetur. Sab. poſt Dom. paſſ. 62.
Sponſa ad oſtium Domino aperiendum itura, cur pedes inquinare timuerit. Fer. 5. mai. hebd. 37.
Stare coram Deo quid ſignificet. Fer. 4. Dom. 3. 28.
Standi verbum non ſemper rectum corporis ſitum, ſed tantùm eſſe præſens ſignificat. Fer. 5. Dom. paſſ. 64.
Standi circa verbum Hieronymi ſententia expenditur. ibidem.
Stellæ radiante ſole quomodo videantur. Fer. 6. Dom. 3. 17.
Stellæ quomodo contra Siſaram pugnaſſe dicuntur. Fer. 5. Dom. paſſ. 39.
Sterilitatis magnæ deſcriptio. Fer. 2. Dom. 3. 19.
Sternere veſtimenta, & arborum ramos tranſeunti Chriſto quid myſtice ſignificet. Dom. palm. 25.
Stillare, non effluere ſuper peccatores furor Domini cur dicatur. Fer. 6. Dom. 3. 53.
Stillæ iracundiæ diuinæ quàm grauiter puniant. ibidem.
Super interdum ſignificat prope, vel iuxta. Fer. 5. Dom. 3. 15.
Superbi aliorum ſocietatem reſpuunt. Fer. 3. Dom. 3. 65.
Superbia cur fulmineo nimbo comparetur. Fer. 3. Dom. 4. 17.
Superbia terreni affectus puluere mentem, ne veritatem noſcat, excæcat. Dom. paſſ. 10.
Superbiæ è monte ſermo Dei ignitus animam ad humilitatis vallem deducit. Dom. paſſ. 39.
Superbiæ Phariſaïcæ augmentum. Fer. 6. Dom. paſſ. 16.
Superbia deorſum cor deprimit. ibidem.
Superbia quomodo initium omnis peccati. Sab. poſt Dom. paſſ. 101.
Superbiæ comes auaritia. Fer. 2. mai. hebd. 34.
Superbia monſtrum peſtiferum. Fer. 5. maior. hebd. 37.
Superbiæ affectus cur pes dicatur. ibidem.
Superbiæ pes quadrupliciter male incedit. ibidem. 38.
Superbi peſſimo titulo Dei oſores appellantur. ibidem.
Superbus Lucifero quodammodo peior. ibidem. 39.
Superbia hominem ſupra Deum efferre tentat: humilitas Deum ad hominum pedes demiſit. ibidem.
Superbia ad præcipitium labilem pedem habet; humilitas pennas habet ad volatum. ibid. 40.

Syllepſis

Syllepſis figura ab Euangeliſtis pluries vſurpata Fer. 3. Dom. paſſ. 31.

Synagogæ nomine quid ſignificetur. Fer. 4. Dom. 4. 53.

Synagogis ad quid Iudæi vtebantur. ibidem.

Synagogæ quadringentæ, & octoginta Ieroſolymæ fuerunt. ibidem. 54.

Synagogæ aliæ ciuibus, aliæ exteris tribuebantur. ibidem.

T

TEleri erga patrem veneratio. Fer. 4. Dom. 3. 23.

Temerarii contra iudicii nequitiam remedium. Fer. 3. Dom. 4. 35.

Temere iudicantes vertigine laborantibus ſimiles. Fer. 2. Dom. paſſ. 8.

Templum Salomonis ſanctæ Eccleſiæ typus. Fer. 3. Dom. 3. 11.

Templi in aditu cur Salomon ſupra columnas lilium collocauit. Dom. 4. 20.

Templum Dei triplex. Fer. 2. Dom. 4. 1.

Templo in Ieroſolymitano victimis frequentiſſimo, neque malus odor, neque muſcæ erant. Ibidem. 4.

Templum Dagonis Gentiles quanta reuerentia ingrediebantur. Ibidem. 5.

Templis in ſacris qui irreuerenter ſe gerunt, impœnitentes æternam damnationem incurrere ſolent. Ibidem. 13.

Templum diuino cultui, & profanis negotiationibus diuidi Chriſtus non patitur. ibidem. 14.

Templum Ieroſolymitanum ter dirutum, & inſtauratum. ibidem. 38.

Templi Ieroſolymitani ædificatio quomodo quadraginta ſex annos durauerit. ibidem 38. & ſequentibus.

Templi in fabricam Dauid quantum argenti, & auri, reliquique apparatus congeſſerit. ibidem. 40.

Templi Ieroſolymitani in ædificio nullus fabrilis inſtrumenti auditus ſtrepitus, ſilentium in myſtico animæ templo ſeruandum ſignificat. Fer. 6. Dom. 4. 81.

Templi Ieroſolymitani in ædificio quàm ingens numerus artificum laborauit. ibidem. 82.

Templi ſpiritualis ſilentium, eſt artifex optimus, & architectus. Ibidem.

Templi Ieroſolymitani à fundamentis euerſio. Dom. paſſ. 103. & 104.

Templi Ieroſolymitani reſtauratio potius, quàm eiuſdem prima ædificatio cur ſolemniter celebrabatur. Fer. 4. Dom. paſſ. 5.

Templum Iudæi Pontifices locum ſuum appellarunt. Fer. 6. Dom. paſſ. 6.

Tempora omnia in Dei obſequium, proximique beneficium ſunt peragenda. Fer. 5. Dom. 3. 1.

Temporalia bona à Deo dantur, vt ad cœleſtia ſperanda, & quærenda tranſeamus. Domin. 4. 31.

Temporis futuri circa partum quàm incerti ſimus. Fer. 5. Dom. paſſ. 36. & 37.

Tenebræ ad peccatores vinciendos compedes. Sab. poſt Dom. 4. 14.

Tentare eſt experimentum facere. Dom. 4. 12.

Tentari ſupra vires Deus neminem ſinit. Fer. 4. Dom. paſſ. 26.

Tepeſcere numquam in Dei amore eſt cœleſtis beatitudinis participatio. Sabb. poſt Domin. paſſ. 73.

Terra homines terrenis cupiditatibus deditos ſignificat. Fer. 3. Dom. 3. 41.

Terra, hoc eſt homo affectu terrenus, ſerpentis tartarei cibus eſt. Ibidem. & Fer. 5. Domin. paſſ. 171.

Terra non ſatiatur aqua: homo iuſtus bene operando nouo gratiarum imbre perfundi ſtudeat. Fer. 6. Dom. 3. 75.

Terrenæ prędæ raptor aliorum ſocietatem vitat: ſecus cœleſtibus bonis potiri cupiens. Fer. 3. Dom. 3. 57.

Terrenis à negotiationibus alienus fidenter cœleſtem beatitudinem ſperat. Fer. 2. Dom. 4. 15.

Terrenæ voluptatis fontes exiccantur, vt cœleſtem aquam ſitiamus. Fer. 2. Dom. paſſ. 16.

Teſtis nomen cur Chriſto tribuatur. Fer. 6. Dom. 3. 85.

Teſtimonium Chriſti de ſe ipſo verax habendum ex duplici capite. Sab. poſt Dom. 4. 22.

Thales Philoſophus diuinitatem aquæ tribuens ſiti interiit. Fer. 6. Dom. 3. 50.

Theodori Mopſueſtenſis praua interpretatio damnatur. Dom. palm. 7.

Theodoſius Imperator, & Carolus magnus optimi filiorum educatores. Fer. 4. Dom. 3. 59.

Theſaurizare iram quomodo, & cur peccator dicatur. Fer. 5. Dom. paſſ. 54.

Thimantis pictoris ad ingentem dolorem exprimendum artificium. Dom. paſſ. 102.

Thomas Apoſtolus hortando condiſcipulos ad Chriſtum in Iudæam ſequendum, amanter, non ironice eſt locutus. Fer. 6. Dom. 4. 25.

Thracibus lugubris erat filiorum natiuitas, læta mors. ibidem. 111.

Timor pro veneratione vſurpatur. Fer. 5. Dom 4. 45.

Titus Veſpaſianus diem perdidiſſe exiſtimabat, quo nihil boni feciſſet. Fer. 5. Dom. paſſ. 47.

Tobias optimus filii educator. F. 4. Dom. 3. 35.

Tonitru fulminans molliora præterit, duriora inuadit. Sab. poſt Dom. paſſ. 87.

Topazio cur lex diuina comparatur. Sabb. poſt Dom. 4. 5.

Topazius oculorum morbo vtilis. ibidem.

Trahi potius ad Deum, & non duci, quare dicamur. Sab. poſt Dom. paſſ. 106.

Tres hominum ordines, alius alio perfectior. Dom. palm. 25.

Tribus Iudæ, quia tribubus aliis in maris rubri tranſitu exemplo præluxit, Principatum meruit. Fer. 5. mai. hebd. 92.

Triplex ſitis haberi poteſt. Fer. 6. Dom. 3. 58.

Triplici à ſiti iuſtum diuina gratia liberat. ibidem. 59.

Tuba mortuos ad vitam excitans. Dei filii vox, & imperium. Fer. 5. Dom. 4. 35.

Tubæ argenteæ ductiles, ſpiritualium magiſtrorum Symbolum. Fer. 5. mai. hebd. 80.

Tundentes pectus, ſed non conſcientiam, pectus durum reddunt, non contritum. Fer. 5. Dom. paſſ. 33.

Tunicæ pelliceæ primorum parentum cur veſtimenta honoris vocentur. Fer. 5. Dom. 4. 11.

Turturum oblatio cur tam grata Deo fuerit. Fer. 3 Dom. paſſ. 14.

Turtur viduitatem ſeruat. Ibidem.

Typis, quàm calamo imago celerius exprimitur: Calamus lingua eſt, typus vitæ exemplum. Fer. 5. mai. heb. 91.

V

VAccas portantes arcam impulerunt dæmones extra Philiſtæos fines; vt ab incolis mortis timor remoueretur. Fer. 5. Dom. 4. 8.

Vanæ gloriæ cupiditate Iudæi eleemoſynas erogabant. Sab. poſt Dom. 4. 46.
Vana gloria Gehennæ mater, & numeroſæ prolis parens. Dom. paſſ. 60. & 61.
Vana gloria, honoriſque cupiditas cæpis ſimilis plura in iolucra habet. Ibidem. 62.
Vanæ gloriæ abſque periculo cur viuens, & præſens laudata eſt Magdalena. Fer. 5. Domin. paſſ. 127.
Vanæ gloriæ contra venenum antidotum. Ibidem. 128. & 129.
Vana gloria ex duplici capite fidei eſt impedimentum. Ibidem. 143.
Vaticinium Dauidicum de Meſſia adimpletum. Sab. poſt Dom. 3. 2.
Vbera Eccleſiæ duo, diuinæ legis per fidem cognitio, eiuſque obſeruatio. Fer 6. Dom. 4. 69.
Ventris nomine mens, vel interior conſcientia, & cor ſignificatur. Fer. 2. Dom. paſſ 20.
Verba Dei in ſolitudine audiuntur. Fer. 5. Dom. 3. 78.
Verba antequam proferantur, ſpirituali conſiderationis limæ ſubiicienda ſunt Fer. 6. Dom. 4. 83.
Verba magis imminuta maius pondus habent. Ibidem.
Verba conſiderationis circino metiri debemus: ſic dimenſa non terrena, ſed cœleſtia ſapiunt. Ibidem.
Verba interdum non actum perfectum, ſed inchoatum ſignificant. Sab. poſt Dom. paſſ. 100.
Verba præſentis temporis interdum non actum, ſed debitum, & officium ſignificant. Ibidem. 104.
Verecundiæ affectus ſunt virtutum primitiæ. Fer. 5. Dom. paſſ. 70.
Veri adoratores in Euangelica lege triplici ex capite eſſe dicuntur. Fer. 6. Dom. 3. 96.
Veritatem qui fatetur, dare gloriam Deo dicitur ex quadruplici capite. Fer. 4. Dom. 4. 56. & ſequentibus.
Veritatis deſcriptio. Ibidem. 58.
Veritas amara eſt, eius tamen amaritiem expellit gratiæ condimentum. Ibidem. 59.
Veritatis definitio. Dom. paſſ. 7.
Veritatem Chriſto manifeſtanti quare Iudæi non crediderunt. Ibidem. 7. & ſequentibus.
Veritatis cognitionem nequitia impedit. Ibid. 9.
Veritatem ne noſcat, mentem ſuperbia terreni affectus puluere excæcat. Ibidem. 10.
Veritas vt cognoſcatur, humilitas via eſt. Ibid.
Veritatis vis. Ibidem. 11.
Veritati auerſus inferni ſe incolam prodit. Ibidem 14.
Veritatem ex ſe amaram dulcem Chriſtus Dominus reddidit. Ibidem. 16.
Veſpertilionibus Phariſæi ſimiles. Sab. poſt Dom. 4. 1.
Veſtium mutua commutatio inter amicos eximii amoris indicium. Hoc inter Deum, hominemque inter ceſſit. Sab. poſt Dom. 4. 20.
Veſtimenta opera ſignificant. Fer. 5. mai. heb. 51.
Via operationem, ambulare operari ſignificat. Sab. poſt Dom. paſſ. 120.
Videre experiri ſignificat. Dom. paſſ. 37.
Viduæ ob filii mortem iuſtus mœror. Fer. 5. Dom. 4. 31.
Viennenſium induſtria ad domorum incendia vitanda. Fer. 5. Dom. paſſ. 41.
Vincula peccatorum quomodo frangenda. Ibidem. 43.
Vindex Dei indignatio, ceu fulmen, obliquam viam habet; vt peccator reſipiſcens euadendi tempus habeat. Sab. poſt Dom. 3. 30.
Vini, & ebrietatis cor auferentis exemplum. Fer. 3. Dom. 3. 27.
Vinum terrenæ voluptatis dementat; lac cœleſtis gratiæ ſapientiam tribuit. Fer. 6. Dom. 3. 46.
Vinum, in quo luxuria non eſt, ſed pudicitia, eſt vinum compunctionis. Fer. 5. Dom. paſſ. 10.
Vini nomine lautum conuiuium ſignificatur. Ibidem. 104.
Vinum diuino cultui libandũ ex vite putata erat exprimendum. Sab. poſt Dom. paſſ. 251
Viperæ ne intereant ad aquæ fontem occurrunt: ſimiliter peccatores ad Chriſtum. Fer. 6. Dom. 3. 37.
Viperæ balſami potu venenum amittunt, earumque morſus innoxii. Sab. poſt Dom. Paſch. 19.
Viperæ nomine diabolus ſignificatur: ex tali vipera theriacum ſanctus vir confecit. Fer. 5. mai. hebd. 58.
Virga, & manna in arca regimen ex ſeueritate, & dulcedine miſtum ſignificant. Fer. 4. Dom. 3. 52.
Virga Aaronis in flores, & fructus germinauit. E correptionis virga virtutum flores, fructuſque naſcuntur. Ibidem. 55.
Virga correptionis cæcum corripiendo illuminat. Ibidem. 57.
Virgines cur Dei nomen in frontibus ſcriptum habent. Sab. poſt Dom. paſſ. 54.
Virgulto cur crucis trabs comparatur. Domin. paſſ. 74.
Viſitare vel conſolari, vel punire ſignificat. Fer. 5. Dom. 4. 47.
Viſitatio Dei punientis velut medici viſitatio eſt, adeoque benefica. Ibidem.
Vitam longam filii honorantes parentes merentur. Fer. 4. Dom. 3. 8. & 9. & 14. & 22.
Vita longa non menſuratur tempore, ſed actione. Ibidem. 8.
Vita humana muſicæ harmoniæ ſimilis. Dom. palm. 29.
Vitam actiuam erga proximorum auxilium contemplatiua ſubſequi debet. Fer. 2. mai. heb. 15.
Vitia in corde à Deo remoto velut ſylueſtres belluæ in ſpelunca procul à ſole reſident. Fer. 4. Dom. 3. 71.
Vitia ſpiritualem cæcitatem inducunt. Ibid. 76.
Vitiorum ex ingurgitatione fœtidus blaſphemantis halitus prouenit. Dom. paſſ. 36.
Vitia ſæuiſſimo bello hominem vexant. Fer. 5. Dom. paſſ. 173.
Viuificari in die iudicii proprie electis conuenit. Sab. poſt Dom. paſſ. 105.
Vltio quam ſancte expeti poteſt. F. 5. Dom. 4. 26.
Vltoris gladius qua in vagina reponendus eſt? Ibidem. 25.
Vlciſci diaboli proprium. Dom. paſſ. 27.
Vltio opus alienum à Deo. Dei ad miſericordiam propenſio. Ibidem. 79.
Vnguenti, ſeu olei nomine interdum liquidus, limpidus, & tenuis ex herbis, & floribus liquor expreſſus ſignificatur. F. 5. Dom. paſſ. 62.
Vnguentorum vſus. Ibidem. 63.
Vnigenitus pro primogenito ſumitur. Fer. 4. Dom. 3 38.
Voluptas terrena laborioſe exprimitur: ſpirituales delicias mens iucũdiſſime fugit. F. 6. D. 3. 43.
Voluptatis terrenæ vinum dementat: lac cœleſtis gratiæ ſapientiam tribuit. Ibidem. 46.
Voluptas terrena ſitim auget, non expellit. Ibidem. 52.

Voluptas terrena ſalſæ aquæ inſtar, ſitim auget. ibidem. 52. A
Voluptates terrenę exiguum intra poculum continentur. ibidem. 54.
Voluptatis terrenæ poculum inebrians dementat, non ſitim extinguit. ibidem.
Voluptates prauæ veluti ſirenes quomodo reiiciendæ. Sabb. poſt Dom. paſſ. 30.
Vox Domini quomodo audienda. Fer. 5. Dom. paſſ. 112.
Vox Domini duplex, altera ad peccatores, altera ad iuſtos: ibidem. B
Vox æterni Patris de Chriſto teſtificans tonitrui ſimilis, ſed articulata. Sab. poſt Dom. paſſ. 86.
Vox æterni Patris cur tonitrui ſimilis. ibidem. 87.
Vrbes ſpecioſæ, & bene cuſtoditæ virginum nomine appellantur. Dom. palm. 8.
Vſurarius cur aſpidi ſimilis. Fer. 2. Dom. 4. 8.
Vſuraria ex pecunia in Capitolio ænea limina conſtructa fuerunt. ibidem. 9.
Vſurarii ſtatua cadens vſurarium peremit. ibidem. 10. C
Vſurarius humani corporis accipiter. ibidem.

Z

ZAleuci in filium adulterum ſeueritas. Sabb. poſt Dom. 3. 8.
Zelantis diuinam gloriam vox quare tubæ ſimilis eſſe debeat. Fer. 2. Dom. paſſ. 10
Zelotes cur Deus dicatur. Fer. 2. Dom. 4. 26.
Zelotypia mulieres grauidæ maxime laborant. ibidem. 31.
Zelotypiæ cur cæruleus color tribuatur. ibidem. 29.
Zelotypiæ ſacrificium cur oleum, & thus non admittebat. ibidem. 33.
Zelus animarum gratiſſimum Deo ſacrificium. ibidem. 20.
Zelus in bonam, & in malam partem ſumitur. ibidem. 21.
Zelus bonus zelantes comedit: malus zelus male zelantibus venenatus cibus eſt. ibidem.
Zelus bonus fideles animas veluti ſuauiſſimum cibum Deo præparat. ibidem. 22.
Zelus bonus hominem velut in Angelum mutat. ibidem. 23.
Zeli, diuinæque dilectionis alæ, Eliam ad cœlum extulerunt. ibidem. 24.
zelus diuinus, & pudicitia nexu quodam aſſociantur. ibidem. 25.
zelus cur inferno, hoc eſt ſepulchro comparatur. ibidem. 26.
zelo Deum erga aliquem non affici, magnum ſupplicium. ibidem. 27.
zelus cur inferno, hoc eſt Gehennæ comparetur. ibidem. 28.
zelus erga proximos cur igni ſimilis eſſe debeat. ibidem. 30.
zeli praua interpretatio refellitur. ibidem. 32.
zelus Dei in peccatores vindicis, cur igni comparetur. ibidem. 33.
zeuxis depictis vuis aues decepit. Dom. paſſ. 54.

INDEX LOCORVM SACRÆ SCRIPTVRÆ.

PRIMVS NVMERVS FERIAM, SECVNDVS DOMINICAM, TERTIVS MARGINALEM NVMERVM INDICAT.

Ex Geneſi.

CAPITE 1. In principio creauit Deus cœlum, & terram. Sabb. poſt Dom. paſſ. 56. A
cap. 1. Dixit Deus: Fiat lux; & facta eſt lux. Fer. 5. Dom. 4. 21. Sabb. poſt Dom. 4. 3. Fer. 5. Dom. paſſ. 26.
c. 1. Fiant luminaria in firmamento cœli; & diuidant diem, ac noctem; & ſint in ſigna, & tempora, & dies, & annos; vt luceant in firmamento cœli, & illuminent terram. Fer. 4. Dom. 4. 24. Fer. 5. Dom. 4. 21.
c. 1. Creſcite, & multiplicamini, & replete aquas maris. Dom. 4. 22. & 26. B
c. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram. Fer. 5. Dom. 3. 20.
c. 1. Vidit Deus cuncta, quæ fecerat; & erant valde bona. Fer. 6. Dom. 4. 48.
c. 2. Perfecti ſunt cœli, & terra. ibidem.
c. 2. Benedixit diei ſeptimo, & ſanctificauit illum. Dom. palm. 19.
c. 2. Fons aſcendebat de terra irrigans vniuerſam ſuperficiem terræ. Fer. 6. Dom. 3. 9. Fer. 2. Dom. paſſ. 23.
c. 2. Formauit Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. Fer. 6. Dom. 130.
c. 2. Fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradiſum; qui inde diuiditur in quatuor capita. Fer. 6. Dom. 3. 36. & Fer. 5. Dom. paſſ. 78.
c. 2. Non eſt bonum hominem eſſe ſolum; faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. Immiſit Deus ſoporem in Adam. Fer. 3. Dom. 3. 65 Fer. 5. Dom. paſſ. 46.
c. 2. Erunt duo in carne vna. Fer. 6. Dom. 4. 51.
c. 3. Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ. Fer. 6. Dom. paſſ. 13.
c. 3. Nequaquam moriemini. Eritis ſicut dii ſcientes bonum, & malum. Fer. 4. Dom. 3. 95. Dom. 4. 1. Fer. 3. Dom. 4. 8. & 32. Dom. paſſ. 24. & 40. Fer. 3. Dom. paſſ. 64.
c. 3. Vidit mulier, quòd bonum eſſet lignum ad

veſcendnm, & pulchrum oculis, aſpectuque delectabile; & tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro ſuo; qui comedit; & aperti ſunt oculi amborum: cumque cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus. Fer. 3. Dom. 4. 8. Fer. 4. Dom. 4. 16. & 39. Fer. 6. Dom. 4. 119. Fer. 5. Dom. paſſ. 73.

c. 3. Cum audiſſet vocem Domini Dei deambulantis in Paradiſo ad auram poſt meridiem; abſcondit ſe Adam, & vxor eius à facie Domini. Dom. paſſ. 97.

c. 3 Vocauit Dominus Deus Adam, & dixit ei: Adam vbi es? Fer. 4. Dom. 4. 39. Fer. 6. Dom. 4. 100. Fer. 3. Dom. paſſ. 40. Fer. 5. Dom. paſſ. 11.

c. 3. Maledictus inter omnia animantia, & beſtias terræ. Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Fer. 3. Dom. 3. 41. Fer. 3. Dom. paſſ. 65. Fer. 5. Dom. paſſ. 172. Fer. 5. maior. hebd. 42.

c. 3. Ipſa conteret caput tuum; & tu calcaneo eius inſidiaberis. Fer. 4. Dom. paſſ. 23. Sabb. poſt Dom. paſſ. 43.

c. 3. Maledicta terra in opere tuo; in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ; ſpinas, & tribulos germinabit tibi. Fer. 2. Dom. 3. 8. Dom. 4. 1.

c. 3. Donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es; quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Quia terra es, & in terram ibis iuxta Septuaginta. Fer. 3. Dom. 41. Dom. 4. 1. Fer. 5 Dom. 4. 15. & 16. Fer. 5. Dom. paſſ. 129. & 161.

c. 3. Fecit Deus Adæ, & vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos. Fer. 5. Dom. 4. 11.

c. 3. Ecce Adam factus eſt, quaſi vnus ex nobis. Dom. paſſ. 15.

c. 3. Nunc ergo, ne forte mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum. Fer. 6. Dom. 3. 33.

c. 3. Collocauit Deus ante Paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium, atque verſatilem ad cuſtodiendam viam ligni vitæ. Fer. 5. Dom. 4. Fer. 5. Dom. paſſ. 38. 87. 99. 50. Sab. poſt Dom. paſſ 95.

c. 4. Factum eſt poſt multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera Domino. Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius; ad Cain autem, & munera illius non reſpexit. Quare iratus es, & cur concidit facies tua? Nonne, ſi bene egeris, recipies, ſin autem male, ſtatim in foribus peccatum tuum aderit? ſed ſub te erit appetitus tuus; & tu dominaberis illius. Maledictus eris ſuper terram, & cum operatus fueris, non dabit fructus ſuos. Vagus, & profugus eris ſuper terram. Fer. 3. Dom. 3. 5. Fer. 5. Dom. 3. 53. Fer. 6. Dom. 4. 122.

c. 4. Ait Dominus ad Cain: Vbi eſt Abel frater tuus? Qui reſpondit: Neſcio. Dom. paſſ. 22.

c. 4. Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. A facie tua abſcondar. Fer. 4. Dom. 3. 28. Fer. 5. Dom. paſſ. 33.

c. 4. Omnis, qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur. Fer. 6. Dom. 4. 66.

c. 4. Iubal pater canentium cithara. Dom. palm. 11.

c. 4. Enos cœpit inuocare nomen Domini. Fer. 5. Dom. 3. 60.

c. 5. Ambulauit Henoch cum Deo. Sabb. poſt Dom. paſſ. 120.

c. 6. Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum: eruntque dies illius centum viginti annorum. Dom. paſſ. 55. Fer. 5. Dom. paſſ. 53.

c. 6. Iſti ſunt potentes à ſæculo, viri famoſi. Fer. 4. Dom. 4. 72.

c. 6. Videns Deus, quòd cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum. Fer. 4. Dom. 3. 81. Fer. 6. Dom. 4. 93.

c. 6. Pœnituit eum, quòd hominem feciſſet in terra: & tactus dolore cordis intrinſecus: Delebo, inquit, hominem, quem creaui, à facie terræ, ab homine vſque ad animantia; pœnitet enim me feciſſe eos. Fer. 6. Dom. 3. 33. Fer. 3. Dom. paſſ. 29. Sab. poſt Dom. paſſ. 80.

c. 6. Noë vir iuſtus, atque perfectus fuit in generationibus ſuis; cum Deo ambulauit. Dom. paſſ. 41. Sab. poſt Dom. paſſ. 120.

c. 6. Omnis caro corruperat viam ſuam. ibidem.

c. 7. Rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ. Fer. 6. Dom. 3. 11.

c. 8. Dimiſit coruum, qui egrediebatur, & non reuertebatur, donec ſiccarentur aquæ. Fer. 4. Dom. 4. 50. Fer. 5. Dom. paſſ. 33.

c. 8. Columba venit portans ramum oliuæ. Fer. 3 Dom. 3. 51. Fer. 5. Dom. paſſ. 33. & 157. & 163.

c. 9. Omne, quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibum: quaſi olera virentia tradidi vobis omnia. Fer. 2. Dom 4. 7.

c. 9. Quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius. Fer. 4. Dom. 3. 91.

c. 9. Arcum meum ponam in nubibus; & erit ſignum fœderis inter me, & inter terram. Fer. 5. Dom. paſſ 157.

c. 9. Euigilans Noë ait: Maledictus Chanaan, ſeruus ſeruorum erit fratribus ſuis. Fer. 4. Dom. 4. 12.

c. 9. Dilatet Dominus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem. Fer. 3. Dom. 3. 60.

c. 12. In te benedicentur vniuerſæ cogitationes tuæ. Dom. paſſ. 80.

c. 13. Dixit Abram ad Lot: Ne quæſo ſit iurgium inter me, & te, fratres enim ſumus. Fer. 3. Dom. paſſ. 9. & 15.

c. 13. Lot receſſit ab Oriente, & habitauit in Sodomis. Homines autem Sodomitæ peſſimi erant, & peccatores coram Domino nimis. Sab. poſt Dom. paſſ. 35.

c. 14. A filo ſubtegminis vſque ad corrigiam caligæ. Fer. 5. Dom. paſſ. 76.

c. 16 Cum inueniſſet eam Angelus Domini iuxta fontem aquæ in ſolitudine; Appellauit puteum illum puteum viuentis, & videntis me. Fer. 6. Dom. 3. 10.

c. 17. Ambula coram me, & eſto perfectus. Fer. 4. Dom. 3. 28.

c. 17. Infans octo dierum circumcidetur. Fer. 3. Dom. 4. 20.

c. 18. Apparuit ei Dominus in conualle Mambre ſedenti in oſtio tabernaculi ſui in feruore diei. Apparuerunt tres viri ſtantes prope eum. Quos vt vidit, cucurrit in occurſum eorum de oſtio tabernaculi. & adorauit in terram, & ait: Domine, ſi inueni gratiam in oculis tuis, ne tranſeas ſeruum tuum. Dom. paſſ. 76. & ſequentibus. Fer. 3. Dom. paſſ. 6. Sabb. poſt Dom. paſſ. 86.

c. 18. Lauate pedes veſtros, & requieſcite. Ponam bucellam panis, & confortetur cor veſtrum. Abraham ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum, & optimum.

Dom. 4. 16. Fer. 6. Dom. 4. 60 Dom. paſſ. 76. & ſequentibus. Fer. 5. Dom. paſſ. 100. & 126 Fer. 5. mai. hebd. 32.

c. 18. Clamor Sodomorum, & Gomorrhæ multiplicatus eſt; & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis. Deſcendam, & videbo vtrum clamorem, qui venit ad me opere compleuerint; an non eſt ita, vt ſciam. Fer. 3. Dom. 4. 33.

c. 18. Conuerterunt ſe inde, & abierunt Sodomam; Abraham verò adhuc ſtabat coram Domino. Dom. paſſ. 79.

c. 19. Percuſſerunt cæcitate à minimo vſque ad maximum. Fer. 5. Dom. 4. 23.

c. 19. Quæſo, Domine mi, quia inuenit ſeruus tuus gratiam coram te. Dixitque ad eum: Ecce in hoc ſuſcepi preces tuas. Dom. paſſ. 78.

c. 21. Viſitauit Dominus Saram, ſicut promiſerat. Fer. 5. Dom. 4. 47.

c. 21. Dixit Sara: Riſum mihi fecit Deus. Fecit Abraham grande conuiuium in die ablactationis Iſaac. Fer. 5. Dom. paſſ. 2. & 3.

c. 21. Leuauit vocem ſuam, & fleuit. Fer. 6. Dom. 3. 82.

c. 21. Aperuit oculos eius Deus; quæ videns puteum aquæ abiit, & impleuit vtrem, deditque puero bibere. Fer. 6. Dom. 3. 10. & 82.

c. 21. Abraham plantauit nemus in Berſabee; & inuocauit ibi nomen Dei æterni. Dom. 4. 6.

c. 22. Tentauit Dominus Abraham, & ait illi: Tolle filium tuum vnigenitum, quem diligis Iſaac; & vade in terram viſionis; atque ibi offeres eum in holocauſtum. Ecce Angelus Dei de cœlo clamauit dicens: Nunc cognoui, quòd times Deum; & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me. Fer. 4 Dom. 3. 38. Fer. 5. Dom. paſſ. 131. Sab. poſt Dom. paſſ. 90.

c. 22. Abraham vidit arietem inter vepres hærentem cornibus; quem aſſumens obtulit holocauſtum pro filio. Dom. paſſ. 74.

c. 22 Quia feciſti hanc rem; & non pepercisti filio tuo vnigenito propter me; benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ. Dom. paſſ. 80.

c. 22. Multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli. Sabb. poſt Dom. paſſ. 112.

c. 24. Pone manum tuam ſubter femur meum, vt adiurem te per Dominum Deum cœli, & terræ; vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum. Dom. paſſ. 81.

c. 24. Cum camelos feciſſet accumbere extra oppidum iuxta puteum aquæ, orauit Dominum dicens: Ecce ego ſto prope fontem aquæ effundens hydriam in canalibus. Fer. 6. Dom. 3. 11. & 13.

c. 24. Palearum, & fœni plurimum eſt apud nos: locus ſpatioſus eſt ad manendum. Fer. 5. mai. hebd. 33.

c. 25. Collidebantur in vtero matris paruuli. Fer. 3. Dom. 3. 59.

c. 27. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini, & olei. Fer. 5. mai. hebd. 28.

c. 28. Non eſt hic aliud, niſi domus Dei, & porta cœli. Sab. poſt Dom. paſſ. 47.

c. 32 Ecce vir luctabatur cum eo vſque mane. Fer. 3. Dom. paſſ. 6.

c. 32. Qui cum videret, quòd eum ſuperare non poſſet. Dom. paſſ. 37.

c. 35. Dederunt ei omnes dies alienos, quos habebant, & inaures, quæ erant in auribus eorum: & ille infodit ea ſubter Terebinthum, quæ eſt poſt vrbem Sichem. Fer. 4. Dom. 4. 50.

c. 37. Audite ſomnium meum, quod vidi. Putabam nos ligare manipulos in agro; & quaſi conſurgere manipulum meum, & ſtare, veſtroſque manipulos circumſtantes adorare manipulum meum. Reſponderunt fratres eius: Numquid rex noſter eris, & ſubiiciemur ditioni tuæ. Hæc ergo cauſa ſomniorum, atque ſermonum inuidiæ fomitem miniſtrauit. Fer. 2 Dom. 3. 11. Dom. paſſ. 57. Sab. poſt Dom. paſſ. 8.

c. 37. Vidi per ſomnium quaſi Solem, & Lunam, & ſtellas vndecim adorare me. Fer. 4. Dom. 3. 9.

c. 37. Cum fratres eius in paſcendis gregibus patris morarentur in Sichem, dixit ad eum Iſraël: Fratres tui paſcunt oues in Sichimis, veni, & mittam te ad eos. Quo reſpondente: Præſto ſum: ait ei: Vade. Fer. 6. Dom. 3. 5.

c. 37. Frater, & caro noſtra eſt. Dom. palm. 19.

c. 38. Ego ſum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Iſaac. Fer. 4. Dom. 3. 66.

c. 39. Ioſeph gubernabat creditam ſibi domum. Nec Ægyptius quidquam aliud nouerat, niſi panem, quo veſcebatur. Fer. 4. Dom. 3. 2. Fer. 2. mai. hebd. 26.

c. 39. Huiuſmodi verbis per ſingulos dies & mulier moleſta erat adoleſcenti, & ille recuſabat ſtuprum. Fer. 6. Dom. 3. 110.

c. 40. Memento mei, vt ſuggeras Pharaoni, vt educat me de iſto carcere. Fer. 5. Dom. 4. 3.

c. 40. Tres adhuc dies ſunt, poſt quos auferet Pharao caput tuum, & ſuſpendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas. Fer. 4. Dom. 3. 11.

c. 41. Pharao fecit eum ſedere ſuper currum ſuum ſecundum, clamante præcone, vt omnes coram eo genuflecterent. Sabb. poſt Dom paſſ. 57.

c. 41. Omnes prouinciæ veniebant in Ægyptum, vt emerent eſcas, & malum inopiæ temperarent Dom. 4. 31.

c. 43. Ponite panes. Sederunt coram eo primogenitus iuxta primogenita ſua, & minimus iuxta ætatem ſuam. Fer. 4. Dom. 3 2. & Fer. 5. Dom. paſſ. 126.

c. 44. Præcepit Ioſeph diſpenſatori: Scyphum meum argenteum ponite in ore ſacci iunioris. Dom. paſſ. 95.

c. 47. Iacob cum appropinquare cerneret diem mortis ſuæ, vocauit filium ſuum Ioſeph, & dixit ad eum: Si inueni gratiam in conſpectu tuo, pone manum ſub femore meo, & facies mihi miſericordiam, & veritatem; vt non ſepelias me in Ægypto, ſed dormiam cum patribus meis; & auferas me de terra hac condaſque in ſepulchro maiorum meorum cui reſpondit Ioſeph: Ego faciam quod iuſſiſti. Et ille: Iura ergo, inquit, mihi. Quo iurante adorauit Iſraël Deum. Fer. 5. Dom. 4. 21.

c. 48. Do tibi partem vnam extra fratres tuos; quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo. Fer. 6 Dom. 3. 5.

c. 49. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium filiorum meorum: iuxta ſeptuaginta interpretes, Sab. poſt Dom. paſſ. 11.

c. 49. Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus eſt.

Fer. 5. Dom. 3. 24. Fer. 4. dom. 4. 67. Sab. poſt Dom. 4. 38.

c. 49. Pulchriores ſunt oculi eius vino. Fer. 6. Dom. 4. 103.

c. 49. Ceraſtes mordet vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro. Fer. 5. dom. paſſ. 55. Fer. 4. Dom. paſſ. 23.

c. 49. Salutare tuum expectabo, Domine. Fer. 6. Dom. 4. 35.

c. 49. Pinguis eſt panis eius; & præbebit delicias Regibus. Fer. 5. mai. hebd. 28.

c. 49. Filius accreſcens Ioſeph, filius accreſcens, & decorus aſpectu. Fer. 6. Dom. 3. 66.

c. 49. Benedictiones patris tui confortatæ ſunt benedictionibus patrum eius. ibidem.

c. 50. Ioſeph locutus eſt fratribus ſuis: Poſt mortem meam Deus viſitabit vos; & aſcendere vos faciet de terra iſta ad terram, quam iurauit Abraham, Iſaac, & Iacob: cumque adiuraſſet eos, atque dixiſſet: Deus viſitabit vos; aſportate oſſa mea vobiſcum de loco iſto. Fer. 5. Dom. 4. 22.

c. 50. Mortuus eſt Ioſeph expletis centum decem vitæ ſuæ annis: & vidit Ephraim filios vſque ad tertiam generationem. Fer. 4. Dom. 3. 9.

EX EXODO.

c. 1. Quia timuerunt obſtetrices Deum, ædificauit eis domos. Fer. 4. Dom. 3. 24.

c. 1. Filij Iſraël ingreſſi ſunt in Ægyptum cum domibus ſuis. ibidem.

c. 2. Vidit virum Ægyptium percutientem quemdam de Hebræis fratribus ſuis; cumque circumſpexiſſet huc, atque illuc, & nullum adeſſe vidiſſet, percuſſum Ægyptium abſcondit in ſabulo. Dom. paſſion. 28.

c. 3. Apparuit ei Dominus in flamma ignis de medio rubi: & videbat, quòd rubus arderet, & non combureretur. Fer. 3. Dom. paſſ. 56. Sab. poſt Dom. paſſ. 91.

c. 3. Solue calceamenta de pedibus tuis. Fer. 5. Dom. paſſion. 124.

c. 3. Ego ſum, qui ſum. Sic dices filiis Iſraël: Qui eſt, miſit me ad vos. Dom. paſſion. 85. & 86.

c. 3. Ad terram fluentem lacte, & melle. Fer. 3. Dom. paſſion. 96.

c. 3. Quis ſum ego, vt vadam ad Pharaonem. Fer. 5. mai. hebd. 40.

c. 3. Vade, & dic Pharaoni: Deus Hebræorum miſit me. Sabb. Dom. 4. 4.

c. 4. Quid eſt hoc, quod tenes in manu tua? Reſpondit: Virga. Fer. 6. Dom. 4. 102.

c. 4. Proiice virgam in terram. Proiecit, & verſa eſt in colubrum; ita vt fugeret Moyſes. Dixitque Dominus: Extende manum tuam, & apprehende caudam eius. Extendit, & tenuit, verſaque eſt in virgam. Sab. poſt Dom. paſſion. 49.

c. 4. Audierunt, quòd viſitaſſet Dominus filios Iſraël Fer. 5. Dom. 4. 47.

c. 4. Scient Ægyptii, quòd ego Dominus. Sab. poſt Dom. 4. 44.

c. 5. Non do vobis paleas. Dom. 4. 31. Fer. 4. Dom. paſſion. 20.

c. 7. Ecce conſtitui te Deum Pharaonis. Dom. paſſion. 28. Fer. 5. mai. hebd 40.

c. 7. Eleuans virgam percuſſit aquam fluminis coram Pharaone, & ſeruis eius, quæ verſa eſt in ſanguinem; & non poterant Ægyptii bibere aquam fluminis. Fer. 6. Dom. 3. 48.

c. 7. Deuorauit virga Aaron virgas eorum. Fer. 5 Dom. paſſion. 110.

c. 8. Extendit Aaron manum ſuam ſuper aquas Ægypti; & aſcenderunt ranæ operueruntque terram Ægypti. Fer. 6. Dom. 3 48.

c. 8. Aaron percuſſit puluerem terræ, & facti ſunt ſciniphes in hominibus, & iumentis. Feceruntque ſimiliter malefici incantationibus ſuis, & non potuerunt. Et dixerunt malefici ad Pharaonem: Digitus Dei eſt hic. Fer. 5. Dom. 3. 19. Sab. poſt Dom. 3 21. Fer. 5. Dom. paſſion. 162.

c. 9. Extendit Moyſes virgam in cœlum; & Dominus dedit tonitrua, & grandinem, & diſcurrentia fulgura ſuper terram. Pluitque Dominus grandinem ſuper terram Ægypti; & grando & ignis miſta pariter ferebantur. Fer. 6. Dom. 3. 48. Fer. 4. Dom. 4. 38.

c. 9. Ecce manus mea erit ſuper agros tuos; & ſuper equos, & aſinos, & camelos, & boues, & oues, peſtis valde grauis. Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die, mortuaque ſunt omnia animalia Ægyptiorum. Fer. 6. Dom. 3. 48.

c. 10. Extendit Moyſes manum in cœlum, & factæ ſunt tenebræ horribiles in vniuerſa terra Ægypti tribus diebus. Nemo vidit fratrem ſuum, nec mouit ſe de loco ſuo. Fer. 6 Dom. 3. 48. Sab. poſt Dom. 4. 14.

c. 12. Edent carnes nocte illa aſſas igne, & azymos panes cum lactucis agreſtibus. Fer. 5. mai. hebd. 2. 53. & 55.

c. 12. Cum introieritis in terram, quam Dominus daturus eſt vobis, obſeruabitis cæremonias iſtas. Fer. 5. mai. hebd. 30.

c. 12. Si quis circumciſus non fuerit, non veſcetur ex eo. Ibidem. 55.

c. 12. Eſt enim phaſe, id eſt tranſitus Domini. Cum dixerint filii veſtri: Quæ eſt iſta religio? dicetis eis: Victima tranſitus Domini eſt, quando tranſiuit ſuper domos filiorum Iſrael in Ægypto percutiens Ægyptios, & domos noſtras liberans. Ibidem. 2.

c. 12. Vrgebant Ægyptii populum de terra exire velociter. Tulit populus conſperſam farinam antequam fermentaretur. Coxeruntque farinam, & fecerunt ſubcinericios panes azymos. Neque enim poterant fermentari, cogentibus exire Ægyptiis, & nullam facere ſinentibus moram. Ibidem.

c. 12. Dies prima erit ſancta, atque ſolemnis, & dies ſeptima eadem feſtiuitate venerabilis. Nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad veſcendum pertinent. Ibidem. 7. & 13.

c. 12. Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, ſed tantùm aſſum igne, cum lactucis agreſtibus, tenentes baculos in manibus, & feſtinanter. Ibidem. 12. 29. & 30.

c. 12. Quicunque comederit fermentatum, peribit anima illa de Iſraël, à primo die vſque ad diem ſeptimum. Ibidem. 12.

c. 13. Viſitabit vos Deus; efferte oſſa mea. Fer. 5. Dom. 4. 47.

c. 14. Dixit Dominus ad Moyſen: Quid clamas ad me? Fer. 5 Dom. paſſ. 66.

c. 14. Iam aduenerat vigilia matutina: Et ecce reſpiciens Dominus ſuper caſtra Ægyptiorum per columnam ignis, & nubis, interfecit exercitum eorum. Fer. 5. Dom. 3. 58.

c. 14. Crediderunt Domino, & Moyſi ſeruo eius. Fer. 6. Dom. 4. 74.

c. 15. Deſcenderunt in profundum quaſi lapis. Fer. 6. Dom. 3. 7.

c. 15. Oſtendit ei lignum, quod cum miſiſſet in aquas, in dulcedinem verſæ ſunt. Sab. poſt Dom. paſſ. 75. & Fer. 4. Dom. 4. 30.

c. 16. Quando ſedebamus ſuper ollas carnium. Fer. 5. Dom. 3. 13.

c. 16. Colligebant mane ſinguli quantum ſufficere poterat ad veſcendum; cumque incaluiſſet ſol; liqueſcebat. Fer. 5. Dom. 3. 49.

c. 16. Colligat vnuſquiſque ex eo quantum ſufficiet ad veſcendum, gomor per ſingula capita. Collegerunt alius plus, alius minus; & menſi ſunt ad menſuram gomor; nec qui plus collegerat, habuit amplius; nec qui minus parauerat, habuit minus. Fer. 3. Dom. 4. 24.

c. 19. Vade ad populum, & ſanctifica illum hodie, & cras lauentque veſtimenta ſua. Fer. 5. mai. hebd. 51.

c. 19. Iamque aduenerat tertius dies, & mane inclaruerat: & ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura, & nubes denſiſſima operire montem, clangorque buccinæ vehementer perſtrepebat. ibidem. 21.

c. 20. Locutus eſt Dominus cunctos ſermones hos: Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo ſeruitutis: Non habebis deos alienos coram me, &c. Sab. poſt Dom. paſſ. 92.

c. 20. Honora patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram. Fer. 4. Dom. 3. 8.

c. 20. Ego ſum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios vſque ad tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me. Fer. 2. Dom. 4. 26. & 27. Fer. 4. Dom. 4. 5. 13. & 14.

c. 20. Faciens miſericordiam in millia his, qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea. ibidem. 14.

c. 20. Vos vidiſtis, quòd de cœlo locutus ſum vobis. Dom. paſſ. 14.

c. 21. Et Leuitici c. 20. Qui maledixerit patri ſuo, vel matri, morte moriatur. Patri, matrique maledixit, ſanguis eius ſit ſuper eum. Fer. 4. Dom. 3. 8.

c. 22. Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes ibidem. 76.

c. 23. Ecce ego mittam Angelum meum, qui præcedat te, & cuſtodiat in via, & introducat in locum, quem paraui: obſerua eum, & audi vocem eius, nec contemnendum putes; quia non dimittet, cum peccaueris. Fer. 3. Dom. paſſ. 70.

c. 23. Non inibis cum eis fœdus: non habitent in terra tua; ne forte peccare te faciant in me. Fer. 3. Dom. 3. 38.

c. 23. Primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini Dei tui. Fer. 5. Dom. 3. 54.

c. 23. Iuxta lectionem Chryſoſtomi: Auditum vanum ne accipias. Fer. 3. Dom. 4. 33.

c. 25. Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: Facient mihi ſanctuarium, & habitabo in medio eorum. Fer. 3. Dom. 3. 54.

c. 25. Facies lucernas ſeptem, & pones eas ſuper candelabrum, vt luceant ex aduerſo. Emunctoria quoque, & vbi ea, quæ emuncta fuerint extinguantur, fiant de auro puriſſimo. Fer. 4. Dom. 4. 47.

c. 27. Facies in vſus eius forcipes, atque fuſcinulas: omnia vaſa ex ære fabricabis. Fer. 3. Dom. 3. 11.

c. 28. Facient veſtimenta ſancta fratri tuo Aaron, & filiis eius, vt ſacerdotio fungantur mihi: ſtringatur rationale annulis ſuis cum annulis ſuperhumeralis viua hyacinthina. Portabitque Aaron nomina filiorum Iſraël in rationali iudicii ſuper pectus ſuum. Fer. 5. mai. hebd. 84. & 85.

c. 28. Facies & tunicam ſuperhumeralis totam hyacinthinam. Deorſum ad pedes eiuſdem tunicæ per circuitum quaſi mala punica facies miſtis in medio tintinnabulis. Ibidem. 86. & 87.

c. 29. Facies in altari decimam partem ſimilæ conſperſæ oleo tuſo. Fer. 2. Dom. palm. 10.

c. 30. Miſſa aqua, lauabunt in ea Aaron, & filii eius manus ſuas, ac pedes. Fer. 5. Dom. paſſ. 125.

c. 30. Adolebit incenſum ſuper eo Aaron ſuaue flagrans mane; quando componet lucernas, incendet illud. Fer. 6. Dom. paſſ. 9.

c. 32. Si quis Domini eſt, iungatur mihi. Hæc dicit Dominus Deus Iſraël: Ponat vir gladium ſuum ſuper femur ſuum: ite, & redite de porta vſque ad portam per medium caſtrorum, & occidat vnuſquiſque fratrem, & amicum, & proximum ſuum. Fecerunt filii Leui iuxta ſermonem Moyſi; cecideruntque in die illa quaſi viginti tria millia hominum. Et ait Moyſes: Cõſecraſtis manus veſtras hodie Domino. Fer. 4. Dom. 3. 30.

c. 32. Sedit populus manducare, & bibere. Fer. 5. Dom. paſſ. 126.

c. 32. Aut dimitte eis hanc noxam; aut ſi non facis, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti. Dom. paſſ. 28.

c. 32. Fecerunt ſibi vitulum conflatilem, & adorauerunt, atque immolantes ei hoſtias dixerunt: Hi ſunt dii tui, Iſraël, qui te eduxerunt de terra Ægypti. Fer. 3. Dom. paſſ. 1.

c. 33. Non videbit me homo, & viuet. Sab. poſt Dom. paſſ. 10.

c. 33. Loquebatur Dominus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum. Fer. 5. Dom. 3. 69.

c. 33. Tollens Tabernaculum tetendit extra caſtra procul. ibidem.

c. 33. Ego oſtendam omne bonum tibi. Domin. 4. 20.

c. 34. Eſto paratus mane, vt aſcendas ſtatim in montem Sinai. Moyſes de nocte conſurgens aſcendit in montem Sinai. Fer. 5. Dom. paſſ. 27.

c. 34. Qui reddis iniquitatem patrum filiis, ac nepotibus in tertiam, & quartam progeniem. Fer. 4. Dom. 4. 5. 10. & 11

c. 34. Impletis ſermonibus poſuit velamen ſuper faciem ſuam. Sab. poſt Dom. 4. 28.

c. 34. Eſto paratus mane, vt aſcendas ſtatim in montem Sinai; ſtabiſque mecum ſuper verticem montis: nullus aſcendat tecum, nec videatur quiſpiam ſuper verticem montis. Fer. 5. Dom. 3. 66.

EX LEVITICO.

c. 2. Anima cum obtulerit oblationem ſacrificii Domino, ſimila erit oblatio; fundetque ſuper eam oleum, & ponet thus. Fer. 2. Dom. 4. 33.

c. 4. Offeret hoſtiam Domino hircum de capris immaculatum; ponetque manum ſuam ſuper caput eius: cumque immolauerit eum in loco,

vbi mactari ſolet holocauſtum coram Domino, quia pro peccato eſt, &c. Dom. paſſ. 5.

c. 8. Veſtiuit Pontificem, & deſuper humerale impoſuit; quod adſtringens cingulo aptauit rationali; in quo erat Doctrina, & Veritas. Fer. 5. mai. hebd. 84.

c. 11. Omne, quod repiat ſuper terram, abominabile erit; nec aſſumetur in cibum. Quidquid ſuper pectus quadrupes graditur, & multos habet pedes, ſiue per humum trahitur, non comedetis, quia abominabile eſt. Nolite contaminare animas veſtras; nec tangatis quidquam eorum, ne immundi ſitis. Fer. 4. Dom. 3. 4.

c. 11. Hæc ſunt, quæ de auibus comedere non debetis, & vitanda ſunt vobis, Aquilam, ac vulturem; &c. Omne coruini generis in ſimilitudinem ſuam: vpupam quoque, & veſpertilionem. Sab. poſt Dom. 4. 1. Fer. 3. Dom. paſſ. 55.

c. 13. Quicunque maculatus fuerit lepra, habebit os veſte contectum. Fer. 5. Dom. 3. 38. Fer. 5. Dom. paſſ. 110.

c. 13 Omni tempore, quo leproſus eſt, & immundus, ſolus habitabit extra caſtra. Fer. 5. Dom. paſſ. 110.

c. 15. Mulier, quæ patitur fluxum ſanguinis, immunda erit. Fer. 6. Dom. 4. 101.

c. 17. Homo de domo Iſraël, & de aduenis, qui peregrinatur inter vos, qui obtulerit holocauſtum, ſiue victimam, & ad oſtium Tabernaculi teſtimonii non adduxerit eam, vt offeratur Domino, interibit de populo ſuo. Fer. 6. Dom. 3. 89.

c. 18. Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies; nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente. Fer. 3. Dom. paſſ. 8.

c. 19. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publice argue eum, ne habeas ſuper illum peccatum. Fer. 3. Dom. 3. 35.

c. 20. Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum vxore proximi ſui, morte moriantur & mœchus, & adultera. Sab. poſt Dom. 3. 6.

c. 20. Vir, ſiue mulier, in quibus Pythonicus, vel diuinationis fuerit ſpiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos. Dom. paſſ. 89.

c. 21. Pontifex ad omnem mortuum non ingredietur omnino. Super patre quoque ſuo, & matre non contaminabitur. Fer. 5. Dom. paſſ. 68.

c. 23. Septem diebus offeretis holocauſta Domino. Dies quoque octauus erit celeberrimus, atque ſanctiſſimus; & offeretis holocauſtum Domino; eſt enim cœtus, atque collectæ. Omne opus ſeruile non facietis in eo. Fer. 2. Dom. paſſ. 10.

c. 23. Habitabitis in vmbraculis ſeptem diebus; omnis, qui de genere eſt Iſraël, manebit in tabernaculis: vt diſcant poſteri veſtri, quòd in tabernaculis fecerim habitare filios Iſraël, cum educerem eos de Ægypto. Fer. 2. Domin. paſſ. 12. Fer. 3. Dom. paſſ. 1.

c. 23. Facietis & hircum pro peccato. Fer. 5. Dom. paſſ. 58.

c. 23. Septem diebus azyma comedetis: dies primus erit vobis celeberrimus, ſanctuſque: nullum opus ſeruile facietis in eo. Dies autem ſeptimus erit celebrior, & ſanctior; nullum opus ſeruile facietis in eo. Fer. 5. mai. hebd. 7.

c. 23. Offeretis ſacrificium Domino ex omnibus habitaculis veſtris panes primitiarum duos de duabus decimis ſimilæ fermentatæ. ibidem. 12.

c. 23. Numerabitis ab altero die Sabbati ſeptem hebdomadas plenas vſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, ideſt quinquaginta dies; & ſic offeretis ſacrificium nouum Domino. Ibidem. 18.

c. 24. Educ blaſphemum extra caſtra; & ponant omnes, qui audierunt, manus ſuas ſuper caput eius; & lapidet eum populus vniuerſus. Dom. paſſ. 89.

c. 24. Præcipe filiis Iſraël, vt offerant tibi oleum de oliuis puriſſimum, ac lucidum ad concinnandas lucernas iugiter extra velum teſtimonii in Tabernaculo fœderis: ponetque eas Aaron à veſpere vſque ad mane coram Domino, cultu, rituque perpetuo in generationibus veſtris. Fer. 6. Dom. paſſ. 9.

c. 24. Accipies ſimilam, & coques ex ea duodecim panes, quorum ſenos altrinſecus ſuper menſam puriſſimam coram Domino ſtatues. Ibidem.

c. 25. Anno Iubilei redient omnes ad poſſeſſionas ſuas: quanto plures anni remanſerint poſt Iubileum, tanto creſcet & pretium. Fer. 5. Dom. 3. 9.

c. 25. Qui vendiderit domum intra vrbis muros, habebit licentiam redimendi, donec vnus impleatur annus. Si non redemerit, & anni circulus fuerit euolutus, emptor poſſidebit eam, & poſteri eius in perpetuũ; & redimi non poterit etiam in Iubileo. Sin autem in villa fuerit domus, quæ muros non habet, agrorum iure vendetur: ſi ante redempta nõ fuerit, in Iubileo reuertetur ad dominum. Ibidem. 1.

c. 25. Pecuniam tuam non dabis ei ad vſuram; & frugum ſuperabundantiam non exiges. Fer. 5. Dom. paſſ. 114.

c. 26. Dabo vobis cœlum deſuper ſicut ferrum, & terram æneam. Fer. 2. Dom. 3. 16.

EX LIBRO NVMERORVM.

c. 4. Principes Synagogæ. Fer. 4. Dom. 4. 53.

c. 5. Si ſpiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem, adducet eam ad ſacerdotem, & offeret oblationem pro illa. Non fundet ſuper eam oleum, neque imponet thus, quia ſacrificium zelotypiæ eſt. Fer. 2. Dom. 4. 33.

c. 5. Reſpondebit mulier: Amen, amen. Dom. paſſ. 31.

c. 10. Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare poſſis multitudinem. Fer. 5. mai. hebd. 80.

c. 11. Circuibat populus, & colligens illud frangebat mola, ſiue terebat in mortario; coquens in olla, & faciens ex eo tortulas ſaporis, quaſi panis oleati. Fer. 5. Dom. 3. 49.

c. 12. Clamauit Moyſes ad Dominum dicens: Deus, obſecro, ſana eam. Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabantur in terra. Dom. paſſ. 28.

c. 12. Sed non ſicut Moyſes famulus meus. Fer. 3. Dom. paſſ. 20.

c. 12. Ecce Maria apparuit candens lepra, quaſi nix: ecce iam medium carnis eius deuoratum eſt à lepra. Ibidem. 48. Fer. 5. Dom. paſſion. 110.

c. 14. Filii veſtri erunt vagi in deſerto annis quadraginta; & portabunt fornicationem veſtram. Fer. 2. Dom. 3. 17.

c.14. Scientis vltionem meam. Sab. poſt D.4. 44.

c. 15. Dixit Dominus ad Moyſen: Loquere filiis Iſraël, & dices ad eos, vt faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum ponentes in eis vittas hyacinthinas. Fer. 6. Dom. 3. 24.

c. 15. Cum inueniſſet hominem colligentem ligna die Sabbati, dixit Dominus ad Moyſen: Morte moriatur homo iſte: Obruat eum lapidibus omnis turba extra caſtra. Dom. paſſ. 89.

c. 16. Dirupta eſt terra ſub pedibus eorum; & aperiens os ſuum deuorauit illos cum tabernaculis ſuis, & vniuerſa ſubſtantia eorum; deſcenderuntque viui in infernum operti humo. Fer. 2. Dom. 3. 7. Fer. 3. Dom. paſſ. 44.

c. 16. Viri proceres Synagogæ. Fer. 4. D.4. 53.

c. 16. Murmurauit omnis multitudo filiorum Iſraël contra Moyſen, & Aaron dicens: Vos interfeciſtis populum Domini. Fuerunt, qui percuſſi ſunt quatuordecim millia hominum, & ſeptingenti. Fer. 3. Dom. paſſ. 70.

c. 17. Moyſes egreſſus inuenit germinaſſe virgam Aaron: & ſurgentibus gemmis eruperant flores; qui foliis dilatatis in amygdalas deformati ſunt. Fer. 4. Dom. 3. 55.

c. 20. Domine Deus, audi clamorem huius populi, & aperi eis theſaurum tuum, fontem aquæ viuæ. Fer. 6. Dom. 3 52. Dom. paſſ. 18.

c. 20. Audite rebelles, & increduli. F. 3. D. paſſ. 1.

c. 21. Ex eo loco apparuit puteus, ſuper quo locutus eſt Dominus ad Moyſen. Tunc cecinit Iſraël carmen iſtud: Aſcendat puteus: concinebant: Puteus, quem foderunt Principes. Fer. 6. Dom. 3. 12.

c. 21. Cur eduxiſti nos de Ægypto, vt moreremur in ſolitudine? Deeſt panis, non ſunt aquæ: anima noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo. Quamobrem miſit Dominus in populum ignitos ſerpentes. Fer. 3. Dom. paſſ. 52. & 54. & 60.

c. 22. Aperuit Dominus os aſinæ, & locuta eſt. Fer. 6. Dom. paſſ. 10.

c. 24. Dixit homo, cuius obturatus eſt oculus: Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget virga de Iſraël, & percutiet duces Moab; vaſtabitque omnes filios Seth. Fer. 6. Dom. paſſ. 11

c. 28. Offeretis decimam partem Ephi ſimilæ, quæ cõſperſa ſit oleo puriſſimo. F. 2. D. palm. 10.

c. 28. Menſe primo quartadecima die menſis Phaſe Domini erit; & quartadecima die ſolemnitas. Septem diebus veſcentur azymis. Offeretis vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem. Ita facietis per ſingulos dies ſeptem dierum. Fer. 5. mai. hebd. 4. & 10.

c. 31. Locutus eſt Dominus ad Moyſen dicens: Vlciſcere prius filios Iſraël de Madianitis; & ſic colligeris ad populum tuum. Fer. 3. D. 3. 5.

c. 36. Omnes viri ducent vxores de tribu, & cognatione ſua: cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient; vt hæreditas permaneat in familiis. Fer. 5. Dom. 3. 9.

EX DEVTEROMIO.

c. 1. Quod iuſtum eſt iudicate. Nulla erit diſtantia perſonarum: ita paruum audietis, vt magnum; nec accipiatis cuiuſquam perſonam. Fer. 3. Dom. 4 22.

c. 4. Vt ſcires, quoniam Dominus ipſe eſt Deus. Fer. 6. Dom. 3. 119. Sab. poſt Dom. 4. 44.

c. 4. Teſtes inuoco hodie cœlum, & terram. Fer. 3. Dom. 3. 41.

c. 4. Deus tuus ignis conſumens eſt. Dom. paſſ. 94. Fer. 4. Dom. paſſ. 6. Fer. 5. Dom. paſſ. 10. Sab. poſt Dom. paſſ. 7.

c. 5. Ego ſum Dominus Deus tuus, Deus æmulator reddens iniquitatem patrum ſuper filios in tertiam, & quartam generationem, his, qui oderunt me: faciens miſericordiam in multa millia diligentibus me, & cuſtodientibus præcepta mea. Fer. 4. Dom. 4. 5. & ſequent. & 14.

c. 5. Tu verò hic ſta mecum. Fer. 5. D. paſſ. 64.

c. 8. Dominus Deus ductor tuus fuit in ſolitudine magna, atque terribili; in qua erat ſerpens flatu adurens, & ſcorpio, ac dipſas, & nullæ omnino aquæ. Fer. 6 Dom. 3. 51.

c. 8. Recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per deſertum; vt affligeret te, atque tentaret. Vt recogites in corde tuo, quia ſicut erudit filium ſuum homo, ſic Dominus Deus tuus erudiuit te. Fer. 6. Dom. 4. 12.

c. 11. Omnis locus, quem calcauerit pes veſter, veſter erit. Fer. 5. mai. hebd. 41.

c. 12. Subuertite omnia loca, in quibus calcauerunt Gentes deos ſuos. Non facietis ita Domino Deo veſtro. Sed ad locum, quem elegerit Dominus Deus veſter de cunctis tribubus veſtris, vt ponat nomen ſuum ibi, & habitet in eo; venietis, & offeretis in loco illo holocauſta, & victimas: Caue, ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem videris: ſed in eo, quem elegerit Dominus, in vna tribuum tuarum offeres hoſtias. Fer. 6. Dom. 3. 89.

c. 15. Fœnerabis gentibus multis, & ipſe à nullo accipies mutuum. Fer. 5. Dom. paſſ. 115.

c. 16. Septem diebus comedes abſque fermento afflictionis panem; quoniam in pauore egreſſus es ab Ægypto; vt memineris diei egreſſionis tuæ de Ægypto omnibus diebus vitæ tuæ. Fer. 5. mai. hebd. 2.

c. 16. Immolabis Phaſe Domino Deo tuo de ouibus, & de bobus in loco, quem elegerit Dominus. Ibidem. 10.

c. 17. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non ſit frater tuus. Fer. 3. Dom. paſſ. 15.

c. 18. Et Actorum Apoſt. c. 3. Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum tuorum ſimilem tui; & ponam verba mea in ore eius, qui autem verba eius, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego vltor exiſtam. Dom. 4. 32. Fer. 4. Dom. 4. 67. Sab. poſt Dom. 4. 38. Fer. 2. Dom. paſſ. 25. Fer. 6. Dom. paſſ. 2. & ſeq.

c. 19. In ore duorum, aut trium teſtium ſtabit omne verbum. Sab. poſt Dom. 4 37.

c. 22. Si ambulans per viam in arbore, vel in terra nidũ auis inueneris; & matrem pullis, vel ouis deſuper incubantem, non tenebis eam cum filiis; ſed abire patieris, captos tenens filios; vt bene ſit tibi, & longo viuas tẽpore. F. 4. D. 3. 8.

c. 22. Non arabis in boue ſimul, & aſino. Dom. palm. 19.

c. 24. Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro fratribus: ſed vnuſquiſque pro peccato ſuo morietur. Fer. 4. Dom. 4. 7.

c. 25. Quando vnus ex fratribus abſque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri; ſed accipiet eam frater eius; & primogenitum ex eo filium nomine illius appellabit. Fer. 3. Dom. paſſ. 5.

c. 27. In ore duorum, vel trium teſtium peribit, qui occidetur. Sab. poſt Dom. 4. 37.

c. 28. Percutiat te Dominus amentia, & cæcitate. Fer. 4. Dom. 4. 23.

c. 28. Non erit ſtabile veſtigium pedis tui. Fer. 5. Dom. paſſ. 64.

c. 28. Maledictus fructus ventris tui. Venient in te omnes maledictiones iſtæ, &c. Et erunt in te ſigna, atque prodigia, & in ſemine tuo vſque in ſempiternum; eo quòd non ſeruieris Domino Deo tuo. Fer. 4. Dom. 4. 5 & 6.

c. 29. Adduxit vos quadraginta annis per deſertum: non ſunt attrita veſtimenta veſtra; nec calceamenta pedum veſtrorum vetuſtate conſumpta ſunt. Fer. 6. D. 3. 70. F. 5. D. paſſ. 124.

c. 31. Iraſcetur furor meus contra eum in die illo, & derelinquam eum, & abſcondam faciem meam ab eo: & erit in deuorationem; inuenient eum omnia mala, & afflictiones. D. paſ. 9.

c. 32. Conſumentur fame, & deuorabunt eos aues morſu amariſſimo: dentes beſtiarum immittam in eos cum furore trahentium ſuper terram, atque ſerpentium. Foris vaſtabit eos gladius, & intus pauor; iuuenem ſimul, ac virginem, lactentem cum homine ſene. Sab. poſt Dom. 4. 15.

c. 32. Audite cœli, quæ loquor; audiat terra verba oris mei. Fer. 5. Dom. 3. 41. Fer. 5. Dom. 4. 16.

c. 32. Heccine reddis Domino, popule ſtulte, & inſipiens? Numquid non ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit, & fecit, & creauit te? Fer. 4. Dom. 3. 30. Dom. paſſ. 71.

c. 32. Non eſt Deus noſter, vt dii eorum; & inimici noſtri ſunt iudices. Fer. 5. Dom 3. 56. Dom. 4. 19. Sab. poſt D. 4. 31. F. 5. D. paſſ. 121.

c. 32. Vbi ſunt dii eorum, in quibus habebant fiduciam; de quorum victimis comedebant adipes, & bibebant vinum libaminum? Surgant, & opitulentur vobis, & in neceſſitate vos protegant. Fer. 6. Dom. 3. 49.

c. 32. Ignis ſuccenſus eſt in furore meo; & ardebit vſque ad inferni nouiſſima. F. 2. D. 4. 3.

c. 32. Dei perfecta ſunt opera. Fer. 4. Dom. 4. 65. Fer. 6. Dom. 4. 48.

c. 32. Concreſcat vt pluuia doctrina mea; fluat vt ros eloquium meum; quaſi imber ſuper herbam, & quaſi ſtillæ ſuper gramina. Fer. 2. Dom. paſſ. 22.

c. 32. Venenū aſpidum inſanabile. F. 3. D. paſſ. 54.

c. 32. Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit. Ibidem 6.

c. 33. Inundationem maris quaſi lac ſuget. Sab. poſt Dom. 4. 16.

c. 33. De benedictione Domini terra eius; de pomis cœli, & rore; de pomis fructum ſolis, ac lunæ. Sab. poſt Dom. 4. 5.

c. 33. In dextera eius ignea lex. Ibidem. & Fer. 5 mai. hebd. 77.

c. 33. Qui dixit patri ſuo, & matri ſuæ: Neſcio vos: & fratribus ſuis: Ignoro vos: & neſcierunt filios ſuos; hi cuſtodierunt eloquium tuum, & pactum tuum ſeruauerunt. Fer. 4. Dom. 3. 30.

c. 33. Audi, Domine, vocem Iudæ; & ad populum ſuum introduc eum. Dom. paſſ. 18.

c. 33. Qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius. Fer. 5. Dom. paſſ. 66.

c. 34. Mortuus eſt Moyſes ſeruus Domini in terra Moab iubente Domino: & ſepeliuit eum in valle terræ Moab contra Phogor: & non cognouit homo ſepulchrum eius vſque in præſentem diem. Fer. 6. D. 3. 90. Fer. 4 D. 4. 50.

EX IOSVE.

C. 5. Solue calceamentum de pedibus tuis. Fer. 5. Dom. paſſ. 124.

c. 6. Dixit Dominus ad Ioſuë: Circuite vrbem cuncti bellatores ſemel per diem. Sic facietis ſex diebus: ſeptimo autem die ſacerdotes tollant ſeptem buccinas, quarum vſus eſt in Iubileo; & præcedant arcam fœderis; ſeptieſque circuibitis ciuitatem, & ſacerdotes clangent buccinis. Fer. 4 Dom. 4. 46

c. 7. Nec poterit Iſraël ſtare ante hoſtes ſuos, eoſque fugiet, quia pollutus eſt anathemate. Non ero vltra vobiſcum, donec conteratis eum, qui huius ſceleris reus eſt. Fili mi da gloriam Domino Deo Iſraël; & confitere atque indica mihi quid feceris; ne abſcondas. Pallium coccineum, & ducentos ſiclos argenti, regulamque auream quinquaginta ſiclorum abſtuli. Tollens Ioſuë Achan, argentum, & pallium, & auream regulam, filios quoque, & filias eius, boues, & aſinos, & oues, ipſumque tabernaculum, & cunctam ſupellectilem (& omnis Iſraël cum eo) duxerunt eos ad vallem; lapidauitque eum omnis Iſraël; & cūcta, quę illius erant, igne conſumpta ſunt. Fer. 4. Dom. 3. 93. Fer. 4. Dom. 4. 50. & 56.

c. 10. Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialon: ſteteruntquē Sol, & Luna, obediente Deo voci hominis. Fer. 4. Dom. 4. 46. Fer. 6. Dom. 4. 122.

c. 10. Miſit Dominus ſuper eos lapides magnos de cœlo. Fugerunt quinque Reges, & ſe abſconderunt in ſpelunca vrbis Maceda: ſtetit Sol in medio cœli, & non feſtinauit occumbere ſpatio vnius diei. Dom. paſſ. 1.

c. 24. Oſſa Ioſeph, quæ tulerunt filii Iſraël de Ægypto, ſepelierunt in Sichem in parte agri, quem emerat Iacob à filiis Hemor patris Sichem centum nouellis ouibus: & fuit in poſſeſſionem filiorum Ioſeph. Fer. 6. Dom. 3. 5.

EX LIBRO IVDICVM.

C. 1. Ceperunt ciuitatem, & percuſſerunt in ore gladii. Sab. poſt Dom. 4. 9.

c. 1. Iuxta Hebræam lectionem. Ciuitatem miſit in ignem. Ibidem. 8.

c. 4. Da mihi, obſecro, paululum aquæ, quia ſitio valde. Quæ aperuit vtrem lactis, & dedit ei bibere. Tulit Iahel clauum tabernaculi, aſſumens pariter & malleum; & ingreſſa abſcondite, & cum ſilentio poſuit ſuper tempus capitis eius clauum, percuſſumque malleo defixit in cerebrum vſque ad terram. Qui ſoporem morti ſocians defecit, & mortuus eſt. Fer. 6. Dom. 3. 44. Fer. 5. Dom. paſſ. 34.

c. 5. Cor meum diligit Principes Iſraël. Fer. 4. Dom. 3. 81.

c. 5. Per feneſtram reſpiciens vlulabat mater eius, & de cœnaculo loquebatur: Cur moratur regredi currus eius? Quare tardauerunt pedes quadrigarum illius? Fer. 5. Dom. 3. 53.

c. 5. Stellæ manentes in ordine, & curſu ſuo aduerſus Siſaram pugnauerunt. F. 5. D. paſſ. 39.

c. 6. Dominus tecum, virorum fortiſſime. Dixit ei Gedeon: Obſecro, mi Domine, ſi Dominus nobiſcum, cur apprehenderunt nos hæc omnia? Sab. poſt Dom. paſſ. 63.

c. 7. Dedit tubas in manibus eorū, lagenaſq; vacuas, ac lampades in medio lagenarū. S. poſt d. 4. 6.

c. 9. Occidit fratres ſuos ſeptuaginta ſuper lapidem vnum. Fer. 4. Dom. 3. 91.

c. 9. Dixerunt ligna ad arborem ficum: Veni, & ſuper nos regnum accipe. Quæ reſpondit eis: Numquid poſſum deſerere dulcedinem meam? Fer. 2. mai. hebd. 50.

c. 12. Poſui animam meam in manibus meis. Fer. 5. Dom. 4. 21.

c. 14. Ecce examen apum in ore leonis erat, ac fauus mellis. Fer. 5. Dom. paſſ. 12.

c. 15. Samſon ſitiens valde clamauit ad Dominum. Aperuit Dominus molarem dentem in maxilla aſini, & egreſſæ ſunt ex eo aquæ. D. palm. 1.

c. 16 Philiſtiim ſuper te Sãſon. F. 5. D. paſſ. 4.

c. 19. Poſtquam lauerunt pedes ſuos, recepit eos in conuiuium: ſederunt ſimul, & comederunt, & biberunt. Fer. 5. Dom. paſſ. 126.

c. 20. Omnes anguli populorum, & cũctæ Tribus Iſraël in Eccleſiam populi Dei conuenerunt, quadraginta millia peditum pugnatorum. Fer. 4. Dom. 4. 54. Sab. poſt Dom. paſſ. 4.

EX PRIMO REGVM.

c. 1. Non vadam donec ablactetur infans, & ducam eum, vt appareat ante conſpectum Domini; & maneat ibi iugiter. Fer. 4. Dom. 3. 28.

c. 2. Dominus deducit ad inferos, & reducit. Fer. 5. Dom. 4. 41.

c. 2. Filii Heli, filii Belial neſcientes Dominum. Dom. paſſ. 66.

c. 2. Quicunque glorificabit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Fer. 4. Dom. paſſ. 15.

c. 2. Super ipſos in cœlis tonabit. Sab. poſt Dom. paſſ. 57.

c. 3. Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus. Fer. 5. Dom. 3. 78. Fer. 5. Dom. paſſ. 112.

c. 4 Audito nuncio, quòd capta eſſet arca Dei, peperit; irruerant enim in eam dolores ſubiti. In ipſo momento mortis eius dixerunt ei: Ne timeas, quia filium peperiſti. Quæ non reſpondit ei, neque aduertit: & vocauit puerum Ichabod dicens: Tranſlata eſt gloria de Iſraël, quia capta eſt arca Dei. Fer. 2. Dom. 4. 12.

c. 5. Inuenerunt caput Dagon, & duas palmas manuum eius abſciſſas ſuper limen. Non calcant ſacerdotes Dagon, & omnes, qui ingrediuntur templum eius ſuper limen. Ibidem. 5.

c. 5 Fiebat pauor mortis in ſingulis vrbibus. Fer. 5. Dom. 4. 8.

c. 6. Ibant in directum vaccæ per viam, quæ ducit Bethſames; & itinere vno gradiebantur pergentes, & mugientes; & non declinabant neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Ibid.

c. 9. Leuauit coquus armum, & poſuit ante Saül: dixitque Samuël: Ecce quod remanſit, pone ante te, & comede; quia de induſtria ſeruatum eſt tibi. Fer. 5. Dom. paſſ. 4.

c. 10. Filii Belial dixerunt: Num ſaluare nos poterit iſte? & deſpexerunt eum, & non attulerunt ei munera: ille vero diſſimulabat ſe audire. Dom. paſſ. 27.

c. 10. Tulit Samuël lenticulam olei, & effudit ſuper caput eius, & deoſculatus eſt eum, & ait; Ecce vnxit te Dominus ſuper hæreditatem ſuam in Principem. Fer. 5 Dom. paſſ. 4

c. 12. Scietis, & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conſpectu Domini. Domin. paſſ. 37.

c. 14. Extendit ſummitatem virgæ, quam habebat in manu; & intinxit in fauum mellis; & conuertit manum ſuam ad os ſuum; & illuminati ſunt oculi eius. Fer. 3. Dom. 4. 9. Fer. 5. Dom. paſſ. 97.

c. 14. Iure iurando conſtrinxit pater tuus populum dicens: Maledictus vir, qui comederit panem hodie. Fer. 3. Dom. 4. 10.

c. 14. Ergone Ionathas morietur, qui fecit ſalutem hanc magnam in Iſraël? Hoc nefas eſt. Viuit Dominus, ſi ceciderit capillus de capite eius in terram. Fer. 3. Dom. paſſ. 28. & 29.

c. 14. Applicate huc vniuerſos angulos populi. Sab. poſt Dom. paſſ. 4.

c. 15. Recenſui quæcunque fecit Amalec Iſraël; quomodo reſtitit ei in via, cum aſcenderet de Ægypto. Nunc ergo vade, & percute Amalec, & demolire vniuerſa eius: non parcas ei, & non concupiſcas ex rebus ipſius aliquid, ſed interfice à viro vſque ad mulierem, & paruulum, atque lactantem. Fer. 3. Dom. 3. 5.

c. 15. Dixit Saül: Peccaui, quia præuaricatus ſum ſermonem Domini. Scidit Dominus regnum Iſraël à te hodie, & tradidit illud æmulo tuo. Fer. 5. Dom. paſſ. 133.

c. 15. Siccine ſeparat amara mors? F. 5. D. 4. 9.

c. 16. Homo videt quæ parent; Deus autem intuetur cor. Fer. 2. Dom. 3. 1. Dom. paſſ. 22.

c. 16. Quandocunque ſpiritus malus arripiebat Saül, Dauid tollebat citharam, & percutiebat manu ſua, & refocillabatur Saül, & leuius habebat: recedebat enim ab eo ſpiritus malus. Fer. 1. Dom. 3. 13 Fer. 1. Dom. paſſ. 74.

c. 16. Num coram Domino eſt Chriſtus eius? Fer. 6. Dom. 4. 7.

c. 17. Tu venis ad me cum gladio, & haſta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum. Dom palm. 26.

c. 17. Percuſſum Philiſtæum interfecit; cumque gladium non haberet in manu Dauid, cucurrit, & ſtetit ſuper Philiſtæum, & tulit gladium eius, & eduxit eum de vagina ſua, & interfecit eum. Fer. 2 Dom. palm. 13.

c. 18. Percuſſit Saül mille, & Dauid decem millia. Fer. 2. Dom. 3. 13 Dom paſſ. 27.

c. 18. Inuaſit ſpiritus Dei malus Saül. Dauid pſallebat manu ſua, ſicut per ſingulos dies: tenebatque Saül lanceam, & miſit eam, putans quòd configere poſſet Dauid cum pariete. Ibidem. Dom. paſſ 27.

c. 18. Inierunt Dauid; & Ionathas fœdus; diligebat enim eum quaſi animam ſuam: nam expoliauit ſe Ionathas tunica, qua erat indutus; & dedit eam Dauid. & reliqua veſtimenta ſua. Sab. poſt Dom. 4. 20.

c. 20. Filius mortis eſt. Dom. palm. 10.

c. 20. Cur non venit filius Iſai? Fer 3 D. paſſ. 40.

c. 21. Ecce hic gladius Goliath Philiſtæi, quem occidiſti in valle Terebinthi, inuolutus pallio poſt Ephod. Fer. 5. Dom. paſſ. 99.

c. 15. Peccaui, ſed nunc honora me coram ſenioribus populi mei, & coram Iſraël. Fer. 4. Dom. 3. 7.

c. 28. Poſui animam meam in manu mea. Fer. 5. D. 4. 21.

EX SECVNDO REGVM.

c. 1 Montes Gelboë nec ros, nec pluuia veniant ſuper vos, vbi ceciderũt fortes Iſraël D. paſſ. 70.

c. 9. Numquid ſupereſt aliquis de domo Saül, vt faciam cum eo miſericordiam Dei? Cum autem veniſſet Miphiboſeth filius Ionathæ filii Saül ad Dauid, ait ei Dauid: Ne timeas, & c. Fer 5. Dom. 3. 16.

c. 9. Tu comedes panem in menſa mea ſemper. Fer. 4. Dom. 3. 2. Fer. 3. Dom. 4. 10.

c. 12. Dixit Dauid ad Nathan: Peccaui Domino. Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum; non morieris. Fer. 5. Dom. paſſ. 133.

c. 14. Quare cogitaſti huiuſmodi rem contra populum Dei; & locutus eſt Rex verbum iſtud, vt peccet, & non reducat eiectum ſuum? Fer. 1. Dom. paſſ. 2.

c. 14. Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur. Dom. 4. 7. Fer. 6. Dom. 4. 79. Dom. paſſ. 88.

c. 15. Dixit Abſalom ad Regem Dauid: Vadam, & reddam vota mea, quæ voui Domino in Hebron. Vouens enim vouit ſeruus tuus: Si reduxerit me Dominus in Ieruſalem, ſacrificabo Domino. Dixit ei Rex Dauid: Vade in pace. Fer. 6. Dom. 3. 90. & 91.

c. 16. Si forte Dominus reſpiciat afflictionem meam; & reddat mihi Dominus bonum pro maledictione hac hodierna. Ibidem. 32.

c. 18. Ad hæſit caput eius quercui; & illo ſuſpenſo inter cœlum, & terram, mulus, cui inſederat, pertranſiuit. Tulit ergo Ioab tres lanceas, & infixit eas in corde Abſalom. Fer. 4. Dom. 3. 11.

c. 21. Tollens Reſpha cilicium ſubſtrauit ſibi ſupra petram ab initio meſſis, donec ſtillaret aqua ſuper eos de cœlo; & non dimiſit aues lacerare eos, per diem, neque beſtias per noctem. Ibidem. 36.

c. 21. Facta eſt fames in diebus Dauid tribus annis iugiter. Et conſuluit Dauid oraculum Domini, dixitque Dominus: Propter Saül, & domum eius ſanguinum, quia occidit Gabaonitas. Dixit ergo Dauid ad Gabaonitas: Quid faciam vobis? Qui dixerunt Regi: Dentur nobis ſeptem viri de filiis eius vt crucifigamus eos Domino. Et ait Rex: Ego dabo: & dedit eos in manus Gabaonitarum, qui crucifixerunt eos in monte coram Domino. Fer. 4. Dom. 4. 12.

c. 22. Confitebor tibi, Domine, in gentibus; & nomini tuo cantabo. Fer. 5. Dom. paſſ. 11.

c. 23. O ſi quis mihi daret potum aquæ de ciſterna, quæ eſt in Bethleem iuxta portam. At ille noluit bibere; ſed libauit illam Domino dicens: Propitius ſit mihi Dominus, ne faciam hoc. Nam ſanguinem hominum iſtorum, qui profecti ſunt, & animarum periculum bibam? Fer. 2. Dom. paſſ. 6.

EX TERTIO REGVM.

c. 1. Reſpondit Banaias filius Ioiadæ Regi dicens: Amen. Dom. paſſ. 31.

c. 1. Vnxerunt eum Sadoch ſacerdos, & Nathan propheta Regem in Gihon. Fer. 5. mai. heb. 43.

c. 2. Ego ingredior viam vniuerſæ terræ: Confortare, & eſto vir, & obſerua cuſtodias Domini Dei tui; vt ambules in viis eius, & cuſtodias cæremonias eius, & præcepta eius, & iudicia, & teſtimonia; ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi; vt intelligas vniuerſa, quæ facis, & quocunque te verteris. Fer. 4. Dom. 3. 60.

c. 5. Elegit Rex Salomon operarios triginta millia virorum; mittebatque illos in Libanum: præcepitque, vt tollerent lapides grandes, lapides pretioſos in fundamentum; & quadrarent eos, quos dolauerant Cæmentarii. Sab. poſt Dom. paſſ. 62.

c. 6. Domus cum ædificaretur, de lapidibus dolatis, atque perfectis ædificata eſt: Et malleus, & ſecuris, & omne ferramentum non ſunt audita in domo, cum ædificaretur. Fer. 6. Dom. 4. 81. & 83. Sab. poſt Dom. paſſ. 61.

c. 6. Fecit in oraculo duos Cherubim de lignis oliuarum. Fer. 3 Dom. 3. 51.

c. 7. Duo capitella fecit, quæ ponerentur ſuper capita columnarum, quaſi in modum retis, & catenarum ſibi inuicem miro opere contextarum. Sab. poſt Dom. paſſ. 62.

c. 7. Fecit Salomon lucernas deſuper aureas, & forcipes aureos, & fuſcinulas de auro puriſſimo. Fer. 3. Dom. 3. 11. & 28.

c. 7. Finxit duas columnas æreas; decem, & octo cubitorum altitudinis columnam vnam, Et ſtatuit duas columnas in porticu templi: Et ſuper capita columnarum opus quaſi lilii poſuit. Dom. 4. 20. Sab. poſt Dom. paſſ. 54.

c. 8. Si cuſtodierint filii tui viam ſuam, & ambulent coram me, ſicut tu ambulaſti in conſpectu meo. Ibidem. 120.

c. 10. Singuli deferebant munera, vaſa aurea, & argentea. Fer. 5. mai. hebd. 43.

c. 10. Non habebat vltra ſpiritum. Fer. 6. Dom. 4. 78.

c. 11. Filio eius dabo tribum vnam, vt remaneat lucerna Dauid ſeruo meo. Fer. 4. Dom. 3. 25.

c. 11. Deprauatum eſt cor Salomonis per mulieres, vt ſequeretur deos alienos. Fer. 2. Dom. 4. 25.

c. 12. Ædificauit Ieroboam Sichem in monte Ephraim. Fer. 6. Dom. 3. 4.

c. 13. Exaruit manus eius, quam extenderat in Prophetam; nec valuit retrahere eam ad ſe. Fer. 3. Dom. 3. 5.

c. 15. Propter Dauid dedit ei Dominus Deus ſuus lucernam in Ieruſalem; vt ſuſcitaret filium eius poſt eum. Fer. 4. Dom. 3. 25.

c. 17. Elias expandit, atque menſus eſt ſuper puerum tribus vicibus, & clamauit ad Dominum, & ait: Domine Deus meus, reuertatur, obſecro, anima pueri huius in viſcera eius. Exaudiuit Dominus vocem Eliæ; & reuerſa eſt anima pueri intra eum, & reuixit: tulitque Elias puerum, & tradidit matri ſuæ. Fer. 5. Dom. 4. 44.

c. 17. Abiit, & fecit iuxta verbum Eliæ. Fer. 2. Dom. 3. 21.

c. 18. Factum eſt verbum Domini ad Eliam in anno tertio dicens: Vade, & oſtende te Achab, vt dem pluuiam ſuper faciem terræ. Ibidem. 17.

c. 18. Ecce nubecula parua, quaſi veſtigium hominis aſcendebat. Fer. 6. Dom. 3. 18.

c. 18. Implete quatuor hydrias aqua; & fundite ſuper holocauſtum, & ſuper ligna, &c. Cecidit ignis Domini, & vorauit holocauſtum, & ligna. Fer. 4. Dom. 4. 30.

c. 21. In loco hoc, in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lambent quoque ſanguinem tuum. Fer. 3. Dom. 3. 5.

c. 21. Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel. Ibidem.

c. 22. Et linxerunt canes ſanguinem eius. Ibidem.

c. 22. Domus eburnea, quam ædificauit Achab. Fer. 5. Dom. 4. 17.

EX QVARTO REGVM.

c. 2. Tulit Elias pallium ſuum, & inuoluit illud, & percuſſit aquas, quæ diuiſæ ſunt in vtramque partem; & tranſierunt ambo per ſiccum. Fer. 4. Dom. 4. 50.

c. 2. Cum aſcenderet per viam, pueri parui egreſſi ſunt de ciuitate, & illudebant ei. Qui

cum reſpexiſſet, vidit eos, & maledixit in nomine Domini. Egreſſique ſunt duo vrſi de ſaltu, & lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros. Fer. 4. Dom. 3. 32.

c. 2. Eliſeus miſit in illam ſal, & ait: Hæc dixit Dominus, ſanaui aquas has; & non erit vltra in eis mors, neque ſterilitas. Fer. 4. Dom. 4. 30.

c. 4. Filii prophetarum. Dom. palm. 11.

c. 5. Vade, & lauare ſepties in Iordane; & recipiet ſanitatem caro tua, atque mundaberis. Fer. 4 Dom. 4. 37. Fer. 5. mai. hebd. 47.

c. 5. Pater, ſi rem grandem dixiſſet tibi Propheta, certe facere debueras. Fer. 4. Dom. 3. 66.

c. 5. Qui dixit ei: Vade in pace. Fer. 5. Domin. paſſ. 57.

c. 5. Lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo vſque in ſempiternum. Fer. 4. Dom. 4. 5.

c. 6. Eliſeus orauit ad Dominum dicens: Percute, obſecro, gentem hanc cæcitate. Percuſſit eos Dominus, ne viderent. Fer. 4. Dom. 4. 23.

c. 6. Vbi cecidit? At ille monſtrauit ei locum. Præcidit ergo lignum, & miſit illuc, natauitque ferrum. Fer. 6. Dom. 4. 100.

c. 9. Vnuſquiſque tollens pallium ſuum poſuerunt ſub pedibus eius in ſimilitudinem tribunalis; & cecinerunt tuba, atque dixerunt: Regnauit Iehu. Dom. palm. 25.

c. 13. Regnauit Ioachaz ſuper Iſraël, & fecit malum coram Domino, ſecutuſque eſt peccata Ieroboam. Iratuſque eſt furor Domini contra Iſraël; & tradidit eos in manus Regis Syriæ. Deprecatuſque eſt Ioachaz faciem Domini, & audiuit eum Dominus; vidit enim anguſtiam Iſraël, quia attriuerat eos Rex Iſraël. Verumtamen non receſſerunt à peccatis domus Ieroboam, qui peccare fecit Iſraël. Fer. 4. Dom. 4. 69.

c. 13. Quidam ſepelientes hominem viderunt latrunculos; & proiecerunt cadauer in ſepulchro Eliſei. Quod cum tetigiſſet oſſa Eliſei, reuixit homo, & ſtetit ſuper pedes ſuos. Fer. 5 Dom. 4. 34. & 46.

c. 17. Adduxit Rex Aſſyriorum de Babylone, & de Catha, & de Auah, & de Emath, & de Sepharuaim, & collocauit eos in ciuitatibus Samariæ pro filiis Iſraël. Fer. 6. Dom. 3. 25.

c. 19. Non te ſeducat Deus tuus, in quo habes fiduciam. Cui exprobraſti, & quem blaſphemaſti? &c. Cum adoraret in templo Deum ſuum, filii eius percuſſerunt eum gladio. Fer. 4. Dom. 3. 101.

EX LIBRO PRIMO PARALIPOMENON.

c. 2. Cognationes ſcribarum habitantium in Iabes Canentes, atque Reſonantes, in tabernaculis commorantes. Hi ſunt Cinæi, qui venerunt de Calore patris domus Rechab. Fer. 4. Dom. 3. 28.

c. 17. Ecce ego habito in domo cedrina; arca autem fœderis Domini ſub pellibus eſt. Fer. 2. Dom. 4 40.

c. 22. Præcepit Dauid, vt congregarentur omnes proſelyti de terra Iſraël; & conſtituit ex eis latomos ad cædendos lapides, & poliendos, vt ædificaretur domus Dei. Ferrum quoque plurimum ad clauos ianuarum, & ad commiſſuras, atque iuncturas præparauit Dauid, & æris pondus innumerabile. Ligna quoque cedrina non poterant æſtimari, quæ Sidonii & Tyrii deportauerant ad Dauid. Dixitque Dauid ad Salomonem: Præparaui impenſas domus Domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum: æris verò, & ferri non eſt pondus; vincitur enim numerus magnitudine: ligna, & lapides præparaui ad vniuerſa impendia. Fer. 2. Dom. 4. 40.

c. 29. Ego totis viribus præparaui impenſas domus Dei mei. Aurum ad vaſa aurea, & argentum in argentea, æs in ærea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea: & lapides onychinos, & quaſi ſtibios, & diuerſorum colorum, omnem pretioſum lapidem, & marmor Parium abundantiſſime: & ſuper hæc, quæ obtuli de peculio meo aurum, & argentum do in templum Dei mei, exceptis his, quæ præparaui in ædem ſanctam: tria millia talenta auri de auro Ophir; & ſeptem millia talentorum argenti probatiſſimi. Ibidem.

EX LIBRO SECVNDO PARALIPOMENON.

c. 2. Salomon numerauit ſeptuaginta millia virorum portantium humeris, & octoginta millia, qui cæderent lapides in montibus; præpoſitoſque eorum tria millia ſexcentos. Fer. 6. Dom. 4 12.

c. 3. Alæ vtriuſque Cherubim expanſæ erant: ipſi autem ſtabant erectis pedibus, & facies eorum erant verſæ ad exteriorem domum. Fer. 5. Dom. 3. 51.

c. 6. Tu ſolus noſti corda filiorum hominum. Dom. paſſ. 22.

c. 7. Elegi locum iſtum, vt ſit cor meum ibi cunctis diebus. Sab. poſt Dom. paſſ. 59.

c. 34. Magnus furor Domini ſtillauit ſuper nos. Fer. 6. Dom. 3. 53. Sab. poſt Dom. paſſ. 50.

c. 35. Dederunt ſacerdotibus ad faciendum Phaſe pecora commiſtim duo millia ſexcenta, & boues trecentos. Fer. 5. mai. hebd. 10.

EX LIBRO TERTIO ESDRÆ NON CANONICO.

c. 4. Omnis terra veritatem inuocat; cœlum etiam ipſam benedicit. Dom. paſſ. 14.

EX LIBRO TOBIÆ.

c. 1. Genuit filium, quem ab infantia timere Deum docuit, & abſtinere ab omni peccato. Fer. 4. Dom. 3. 35.

c. 2. Filii ſanctorum ſumus. Ibidem. 64.

c. 2. Cum eſſet dies feſtus Domini, nunciauit ei vnum ex filiis Iſraël iugulatum iacere in plateas; ſtatim exiliens de accubitu ſuo, relinquens prandium ieiunus peruenit ad corpus; tollenſque illud portauit ad domum ſuam occulte; vt dum ſol occubuiſſet, caute ſepeliret eum. Fer. 5. mai. hebd. 16.

c. 3. Ne vindictam ſumas de peccatis meis; neque reminiſcaris delicta mea, vel parentum meorum. Fer. 4. Dom. 4. 5.

c. 3. Amplius ex te non videamus filium, aut filiam ſuper terram, interfectrix virorum tuorum. Ibidem. 50.

c. 3. Poſt tempeſtatem tranquillum facis: & poſt lacrymationem, & fletum exultationem in fundis. Fer. 5. Dom paſſ. 157.

c. 4. Omni tempore benedic Deum. F. 5. D. 3. 1.

c. 4. Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius: memor enim eſſe debes, quæ, & quanta pericula paſſa ſit propter te in vtero ſuo. Fer. 4. Dom. 3. 17.
c. 5. Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris ſedeo, & lumen cœli non video? Sab. poſt Dom. 4. 5.
c. 6. Profectus eſt Tobias, & canis ſecutus eſt eum. Fer. 6. Dom. 4. 129.
c. 7. Fumus eius extricat omne genus dæmoniorum. Fer. 5. Dom. paſſ. 91.
c. 8. Raphaël Angelus apprehendit dæmonium, & religauit illud in deſerto. Fer. 5. Dom. 3. 6..
c. 11. Scias quoniam mox aperientur oculi eius. Fer. 6. Dom. 3. 119.
c. 11. Sumens Tobias de felle piſcis liniuit oculos patri ſuo; & ſuſtinuit quaſi dimidiam ferè horam; & cœpit albugo ex oculis eius, quaſi membrana oui egredi: quam apprehendens Tobias traxit ab oculis eius; ſtatimque viſum recepit. Fer. 4. Dom. 29.
c. 11. Qui faciunt iniquitatem, & peccatum, hoſtes ſunt animæ ſuæ. Sab. poſt Dom. paſſ. 26.
c. 12. Bona eſt oratio cum ieiunio, & eleemoſynæ, magis quàm theſauros auri recondere. Fer. 2. mai. hebd. 57.
c. 13. Deducis ad inferos, & reducis. Fer. 5. Dom. 4. 40.
c. 14. Videbatis me manducare. Fer. 6. Domin. 4. 60.
c. 14. In hora mortis ſuæ vocauit ad ſe Tobiam filium ſuum, & ſeptem iuuenes filios eius, nepoteſque ſuos, dixitque eis: Audite filii mei patrem veſtrum: ſeruite Domino in veritate; & inquirite, vt faciatis quæ placita ſunt ei: & filiis veſtris mandate, vt faciant iuſtitias, & eleemoſynas; vt ſint memores Dei; & benedicant eum in omni tempore, & veritate, & in tota virtute ſua. Tobias filius vidit quintam generationem, filios filiorum ſuorum. Et completis annis nonaginta nouem in timore Domini, cum gaudio ſepelierunt eum. Omnis autem cognatio eius, & omnis generatio eius in bona vita, & in ſancta conuerſatione permanſit; ita vt accepti eſſent tam Deo, quàm hominibus, & cunctis habitantibus in terra. Fer. 4. Dom. 3. 35.

EX LIBRO IVDITH.

c. 7. Conteſtamur hodie cœlum, & terram. Fer. 3. Dom. 3. 41.
c. 8. Venit æſtus ſuper caput eius, & mortuus eſt. Fer. 6. Dom. 3. 64.
c. 16. Tibi ſeruiat omnis creatura; non eſt, qui reſiſtat voluntati tuæ. Fer. 4. Dom. 4. 66.
c. 16. Erat virtuti caſtitas adiuncta; ita vt non cognoſceret virum omnibus diebus vitæ ſuæ, ex quo defunctus eſt Manaſſes vir eius. Fer. 3. Dom. paſſ. 12.
c. 16. Sandalia eius rapuerunt oculos eius. Fer. 5. Dom. paſſ. 76.
c. 16. Conopæum, quod ipſa abſtulerat de cubili Holofernis, obtulit in anathema. Ibidem. 101.

EX LIBRO ESTHER.

c. 1. Aſſuerus, qui ſupra centum viginti prouincias regnabat, fecit grande conuiuium cunctis Principibus; & pueris ſuis, fortiſſimis Perſarum, & Medorum inclytis, & Præfectis prouinciarum coram ſe; vt oſtenderet diuitias gloriæ regni ſui. Non erat, qui nolentes cogeret ad bibendum. Præcepit eunuchis, vt introducerent Vaſthi Reginam coram Rege: quæ renuit, & ad Regis imperium quod per eunuchos mandauerat, venire contempſit. Fer. 5. Dom. 3. 66. Fer. 5. Dom. paſſ. 6.
c. 7. Operuerunt faciem eius. Dom. paſſ. 97.
c. 14. Domine mi, qui Rex noſter es ſolus, adiuua me ſolitariam; & cuius, præter te, nullus eſt auxiliator alius. Fer. 5. Dom. 3. 66.

EX LIBRO IOB.

c. 1. Vir erat in terra Hus nomine Iob; & erat vir ille ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Sab. poſt Dom. paſſ. 103.
c. 1. Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra: homo ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo? Reſpondit Satan: Numquid Iob fruſtra timet Deum? Nonne tu vallaſti eum, ac domum eius, vniuerſamque ſubſtantiam per circuitum; operibus manuum eius benedixiſti, & poſſeſſio eius creuit in terra? Fer. 3. Dom. 4. 29. & 30. Sab. poſt Dom. paſſ. 64.
c. 2. Cum veniſſent filii Dei, & ſtarent in conſpectu Domini; veniſſet quoque Satan inter eos, & ſtaret in conſpectu eius Fer. 5. Dom. paſſ. 64.
c. 2. Videbis, quòd in faciem benedicat tibi. Dom. paſſ. 37.
c. 2. Benedic Deo, & morere. Fer. 4. Dom. 3. 100.
c. 2. Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei homo ſimilis in terra; homo ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam. Fer. 5. Dom. paſſ. 125. Sab. poſt Dom. paſſ. 64.
c. 2. Quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es. Fer. 6. Dom. 3. 18.
c. 3. Antequam comedam ſuſpiro. Sab. poſt Dom. 3. 4. Fer. 5. mai. hebd. 52.
c. 3. Quare non in vulua mortuus ſum? Nunc enim dormiens ſilerem, & ſomno meo requieſcerem. Fer. 6. Dom. 4. 20.
c. 3. Pereat dies in qua natus ſum. Ibidem. 110.
c. 4. Scio quòd Redemptor meus viuit. Sabb. poſt Dom. 4. 44.
c. 5. Paruulum occidit inuidia. Fer. 2. Dom. 3. 8. Fer. 4. Dom. 4. 42. Fer. 3. Dom. paſſ. 64. Fer. 6. Dom. paſſ. 3.
c. 6. Fratres mei prætererunt me, ſicut torrens, qui raptim tranſit in conuallibus. Fer. 6. D. 3. 56.
c. 7. Quid apponis erga eum cor tuum? Viſitas eum diluculo. Fer. 5. Dom. 3 54
c. 7. Ecce nunc in puluere dormiam; & ſi mane me quæſieris, non ſubſiſtam. Fer. 6. Domin. 4. 20.
c. 7. Noctes laborioſas enumeraui mihi. Si dormiero dicam: Quando conſurgam? Ibidem. 25.
c. 10. Vitam, & miſericordiam dediſti mihi. Fer. 3. Dom. 3 69.
c. 10. Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me totum in circuitu. Fer. 5 Dom. 3. 14.
c. 10. Viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum. Fer. 5. Dom. 4. 47.
c. 13. Cur faciem tuam abſcondis, & arbitraris me inimicum tuum? Fer. 4. Dom. 3. 28.

Dom. paſſ. 92. & ſequent. Sab. poſt domin. paſſ. 11.
c. 13. Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam pono in manibus meis? F. r. 5. Dom 4. 21.
c. 14. Ipſi fuerunt rebelles lumini. Domin. paſſ. 12.
c. 14. Operi manuum tuarum porriges dexteram. F. r. 6. Dom. 3. 113.
c. 14. Homo quaſi flos egreditur, & conteritur. Fer. 5. Dom. 4. 36.
c. 14. Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra conſumitur. Fer. 5. Domin. paſſ. 107.
c. 14. Sic homo, cum dormierit, non reſurget, donec atteratur cœlum non euigilabit, nec conſurget de ſomno ſuo. Fer. 6. Dom. 4 21.
c. 14. Fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet. Dom. paſſ. 16.
c. 15. Abominabilis, & inutilis homo, qui bibit quaſi aquam iniquitatem. Fer. 5. Domin. 4. 24.
c. 16. Conuulnerauit lumbos meos. Fer. 4. Dom. 3. 106.
c. 16. Ad Deum ſtillat oculus meus. Fer. 6. Dom. 4. 101. Fer. 5 Dom. paſſ. 95.
c. 17. Spiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur, & ſolùm mihi ſupereſt ſepulchrum. Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus. Fer 5. Domin. 4. 9. & 10.
c. 17. Si ſuſtinuero, infernus domus mea eſt. Ibid. 40.
c. 17. Putredini dixi: Pater meus es; mater mea, & ſoror mea vermibus. Fer 6. Dom. 4. 109.
c. 19. Si quando ridebam ad eos, non credebant; & lux vultus mei non cadebat in terram. Fer 3. Dom. 3. 52.
c. 19. Derelicta ſunt tantummodo labia mea circa dentes meos. Fer. 5. Dom. 3. 38.
c. 19. Scio quòd Redemptór meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum. Fer. 6. Dom. 3 119.
c. 19 In carne mea videbo Deum meum. Fer. 6. Dom. 4 47.
c 20 Cum dulce fuerit in ore eius malum, abſcondet illud in lingua ſua. Panis eius in vtero illius vertetur in fel aſpidum intrinſecus. Fer. 3. Dom. paſſ. 65.
c. 20. Oſſa eius implebuntur vitiis adoleſcentiæ eius, & cum eo in puluere dormient. Fer. 4. Dom. 3. 39.
c. 20. Caput aſpidum ſuget, & occidet eum lingua viperæ. Fer. 3 Dom. paſſ. 50. Fer. 5 Domin. paſſ. 40. Fer. 5. mai. hebd 58.
c. 20. Non remanſit de cibo eius. Fer. 3. Domin. paſſ. 65.
c. 20. Non videat riuulos fluminis; torrentes mellis & butyri. Fer. 3. Dom. 4. 12.
c. 21. Deus ſeruabit filiis illius dolorem patris. Fer 4. Dom. 4. 11.
c. 21. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Fer. 5. Dom. 4. 18.
c. 22. Acquieſce Deo, & habeto pacem, & per hæc habebis fructus optimos. Fer. 5 Dom. paſſ. 150.
c. 23 Ipſe ſcit viam meam. Sab. poſt Domin. paſſ. 120.
c. 24. Mane conſurgit homicida, & interficiet egenum, per noctem verò erit quaſi fur. F r. 4. Dom 3. 69.
c. 28. Locus ſapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum: nec intuitus eſt eam oculus vulturis. Fer. 2. Dom. 3 9.
c. 28. In petris riuos excidit. Fer. 2. Domin. paſſ. 20.
c. 29. Oculus fui cæco, & pes claudo. Fer. 4. Dom. 4. 13. Fer. 3. Dom. paſſ. 55.
c. 29. In nidulo meo moriar. Fer. 5. Dom. paſſ. 39.
c. 3 . Si vidi ſolem cum fulgeret, & lunam incedentem clarè; & oſculatus ſum manum meam ore meo. Fer 5 Dom 3. 51.
c. 31. Si oculos viduæ expectare feci. Fer 5 Dom. 4. 30.
c. 31. Deſiderium meum audiuit Omnipotens. Fer. 6. Dom. 4. 25.
c. 35. Semel loquitur Deus; & ſecundò idipſum non repetit. Fer. 5. Dom. paſſ 59.
c. 37. Tonabit voce magnitudinis ſuæ; & non inueſtigabitur, cum audita fuerit vox eius. Sab. poſt Dom. paſſ. 87.
c. 7. Tu forſitan cum eo fabricatus es cœlos, qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt. Fer. 5. mai. hebd. 58
c. 37. Ingredietur beſtia latibulum, & in antro ſuo morabitur. Fer. 4. Dom. 3. 71.
c. 38. Quis dedit gallo intelligentiam? Fer. 5. Dom. 3. 59. Fer. 5. mai. hebdomadæ. 79.
c. 38. Numquid coniungere valebis micantes ſtellas Pleiadas? Fer. 5. Dom. paſſ 176.
c. 38. Cum ponerem nubem veſtimentum eius; & caligine illud, quaſi pannis infantiæ obuoluerem. Sab. poſt Dom. 4. 20.
c. 38. Quis eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis? Sab. poſt Dom. paſſ. 11.
c. 38. Auferetur ab impiis lux tua. Ibidem. 124.
c. 39. Vbicunque cadauer fuerit, ſtatim adeſt. Fer. 4 Dom. 3. 11.
c. 39. Ceruæ incuruantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt. Sab. poſt Domin. paſſ. 93.

EX PSALMIS.

Pſal. 1. Beatus vir, qui non ſtetit in via peccatorum Fer. 6. Dom. paſſ 64.
pſ. 1. Non reſurgent impii in iudicio, neque peccatores in concilio iuſtorum. Fer. 6. Domin. 4. 39.
pſ. 1. Beatus vir, qui facit fructum in tempore ſuo: tamquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum. Fer. 5. Domin. paſſ. 48.
pſ. 2. Adſtiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius: filius meus es tu; ego hodie genui te. Fer. 2. Dom. 4. 41.
pſ. 2. Dirumpamus vincula eorum, & proiiciamus à nobis iugum ipſorum. Fer. 5 Dom. paſſ. 42. & 43.
pſ. 4. Cum inuocarem exaudiuit me Deus. Fer 4. Dom. paſſ. 10 Fer. 5. Dom. paſſ. 26.
pſ. 4. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, Domine. Sab. poſt Dom. 4. 3.
pſ. 5. Orabo ad te, Domine: mane exaudies orationem meam: mane adſtabo tibi. Fer 5 Dom. 3. 59.
pſ. 5. Sepulchrum patens eſt guttur eorum; linguis ſuis doloſè agebant. Fer. 3. Dom. paſſ. 44. & 57.
pſ 5. & pſ. 138. Viri ſanguinum. Domin paſſ. 48.

pſ. 6. Lauabo per ſingulas noctes lectum meum; lacrymis meis ſtratum meum rigabo. Fer. 5. Dom. 4.32. Fer. 6. Domin. 4.106. Fer. 5. Domin. paſſ. 3.
pſ. 6. In inferno autem quis confitebitur tibi? Fer. 3. Dom. paſſ. 57.
pſ. 6. Exaudiuit Dominus vocem fletus mei. Fer. 5. Dom. paſſ. 13.
pſ. 7. Deus iudex iuſtus, fortis, & longanimis. Fer. 5. Dom. paſſ. 54.
pſ. 7. In verticem ipſius iniquitas eius deſſendet. Fer. 4. Dom. 3.11. Fer. 6. Dom. paſſ. 1. Fer. 2. maioris hebd. 33.
pſ. 7. Arcum ſuum intendit, & parauit illum; & in eo parauit vaſa mortis. Dom. paſſ. 100.
pſ. 7. Locum aperuit, & effodit eum. Fer. 6. Dom. 3.39.
pſ. 7. Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis: perſequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem reducet. Fer. 3. Dom. paſſ. 28.
pſ. 7. Ecce parturiit iniuſtitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Incidit in foueam, quam fecit: in verticem ipſius iniquitas eius deſcendet. Fer. 6. Dom. paſſ. 1. Fer. 2. maior. hebd. 33.
pſ. 7. Exurge, Domine, in præcepto, quod mandaſti, & Synagoga populorum circumdabit te. Fer. 5. mai. hebd. 71.
pſ. 8. Vt deſtruas inimicum, & vltorem. Fer. 3. Dom. 3 39. Dom. paſſ. 17.
pſ. 8. Videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum; lunam, & ſtellas, quæ tu fundaſti. Quid eſt homo, quod memor es eius? omnia ſubiecisti ſub pedibus eius. Fer. 5. Dom. 3. 51. Fer. 6. Dom. 3. 113. Sab. poſt Dom. 3.19. Fer. 5. mai. hebd. 44.
pſ. 8. Gloria, & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum. Dom. paſſ. 16.
pſ. 8. Minuiſti eum paulo minus ab Angelis. Dom. paſſ. 68.
pſ. 9. Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus. præparationem cordis eorum audiuit auris tua. Fer. 4. Dom. 4.71. Fer. 6. Dom. 4. 125. Fer. 5. Dom. paſſ. 28.
pſ. 9. Cuius maledictione os plenum eſt, & amaritudine, & dolo, ſub lingua eius labor, & dolor. Fer. 3. Dom. paſſ. 35. & 54.
pſ. 9. Exacerbauit Dominum peccator: inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore: non eſt Deus in conſpectu eius; auferuntur iudicia tua à facie eius. Dom. paſſ. 30.
pſ. 9. Sediſti ſuper thronum, qui iudicas iuſtitiam. Sab. poſt Dom. paſſ. 59.
pſ. 10. Tu laborem, & dolorem conſideras. Dom. 4. 10.
pſ. 10. Oculi eius in pauperem reſpiciunt; palpebræ eius interrogant filios hominum. fer. 3. dom. 4.23. fer. 4. dom. 4.2.
pſ. 10. Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam. Sab. poſt dom. paſſ. 40.
pſ. 11. Labia doloſa in corde, & corde locuti ſunt. fer. 4. dom. 3.94 fer. 4. dom 4.57.
pſ. 11. Linguam noſtram magnificabimus: labia noſtra à nobis ſunt: quis noſter Dominus eſt? fer. 3. dom. paſſ. 44.
pſ. 11. Eloquia Domini, eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum. Sab. poſt d. paſſ. 95. fer. 2. maioris hebd. 35. fer. 5. maioris hebd. 81. & ſequentibus.
pſ. 12. Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte; nequando dicat inimicus meus, Præualui aduerſus eum. fer. 3. dom. 3.21. Sab. poſt dom. paſſ. 37.
pſ. 13. Deuorant plebem meam ſicut eſcam panis. fer. 3. dom. paſſ. 65.
pſ. 13. Sepulchrum patens eſt guttur eorum; quorum os maledictione, & amaritudine plenum eſt: veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem. fer. 3. dom. paſſ. 37. fer. 6. dom. 4. 96 fer. 5. dom. paſſ. 71. Sab. poſt dom. paſſ. 5. fer. 5. mai. hebd. 44.
pſ. 13. Venenum aſpidum ſub labiis eorum; quorum os maledictione, & amaritudine plenum eſt. Contritio, & infelicitas in viis eorum; & viam pacis non cognouerunt. fer. 3. dom. paſſ. 70. fer. 4. dom. paſſ. 61.
pſ. 13. Dixit inſipiens in corde ſuo: Non eſt Deus. dom. paſſ. 12.
pſ. 14. Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram. fer. 5. dom. paſſ. 114.
pſ. 14. Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus. fer. 2. domin. 4. 27. dom. paſſ. 60.
pſ. 14. Lauda Ieruſalem Dominum; lauda Deum tuum Sion; qui poſuit fines tuos pacem. fer. 3. dom. paſſ. 70.
pſ. 14. Eripuit animam meam, oculos meos à lacrymis. fer. 6. dom. 4. 104.
pſ. 15. Delectationes in dextera tua vſque in finem. Sab. poſt domin. 3. 30. fer. 5. mai. hebd. 26.
pſ. 15 Proba me, Domine, & tenta me. dom. 4. 12.
pſ. 15. Non derelinques animam meam in inferno; nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Notas mihi feciſti vias vitæ. fer. 2. dom. 4, 41. fer. 4. dom. 4.50.
pſ. 15. Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper; quoniam à dextris eſt mihi, ne commouear. Sab. poſt dom. paſſ. 120.
pſ. 15. Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non ages. dom. palm. 5.
pſ. 16. Inclina aurem tuam mihi, & exaudi verba mea. fer. 4. dom. 4.71.
pſ. 16. Satiabor cum apparuerit gloria tua. fer. 6. dom. 3. 58. & 60. fer. 6. dom. 4. 10.
pſ. 16. Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram. dom. paſſ. 13.
pſ. 17. Faciens miſericordiam Chriſto ſuo Dauid. fer. 6. dom. 4. 77.
pſ. 17. & pſ. 30. Dominus fortitudo mea. Ibid. 35.
pſ. 17. Inclinauit cœlos, & deſcendit; & caligo ſub pedibus eius. Poſuit tenebras latibulum ſuum. fer. 3. dom. 4 26.
pſ. 17. Aſſumpſit me de aquis multis; eripuit me de inimicis meis. fer. 2. dom. paſſ. 10.
pſ. 17. Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi; in auditu auris obediuit mihi. dom. paſſ. 18. & 68.
pſ. 17. Quoniam omnia iudicia eius in conſpectu meo, & iuſtitias eius non repuli à me: & ero immaculatus cum eo; & obſeruabo me ab iniquitate mea. dom. paſſ. 30.
pſ. 17. Filii alieni mentiti ſunt mihi. Ibidem. 71.
pſ. 18. Cœli enarrant gloriam Dei. fer. 3. dom. 3. 31. Sab. poſt dom. 4. 8.

pſ. 18. Iudicia Domini dulciora ſuper mel, & fauum. fer. 3. dom. 3. 65. fer. 3. dom. 4. 9 fer. 4. dom. 4. 66. Sab. poſt dom. 4. 5.
pſ. 18. Lex Domini immaculata conuertens animas: teſtimonium Domini fidele ſapientiam præſtans paruulis. Præceptum Domini lucidum illuminans oculos. fer. 4. dom. 3. 76. fer. 3. domin. 4. 5. & 13. Sab poſt dom. 4. 5.
pſ. 18. Exultauit vt gigas ad currendam viam; à ſummo cœlo egreſſio eius. fer. 5. dom. 3. 62. fer. 5. dom. paſſ. 35.
pſalm. 18. In ſole poſuit tabernaculum ſuum; & ipſe tamquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. fer. 4. dom. paſſ. 42. Sab. poſt dom. 4. 7. & ſequentibus.
pſ. 18. In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. fer. 5. mai. hebd. 50.
pſ. 19. Ipſi obligati ſunt, & ceciderunt; nos autem ſurreximus, & erecti ſumus. fer. 3. dom. 3. 16.
pſ. 19. Hi in curribus, & hi in equis. fer. 3. dom. 4. 26.
pſ. 20. Deſiderium cordis eius tribuiſti ei; & voluntate labiorum eius non fraudaſti eum. fer. 4. dom. 4. 71.
pſalm. 21. Sicut aqua effuſus ſum; & diſperſa ſunt omnia oſſa mea. Aruit tanquam teſta virtus mea. dom. paſſ. 98. fer. 2. dom. paſſ. 19.
pſ. 21. Anima mea illi viuet, & ſemen meum ſeruiet ipſi. fer. 4. dom. 3. 50. Sab. poſt domin. paſſ. 77.
pſ. 21. Tu es, qui extraxiſti me de ventre, ſpes mea ab vberibus matris meæ. fer. 5. dom. 3. 63, fer. 6. dom. 4. 69.
pſ. 21. Foderunt manus meas, & pedes meos. dom. 4. 31. fer. 5. dom. paſſ. 71.
pſalm. 21. Deus Deus meus reſpice in me: longè à ſalute mea verba delictorum meorum. Omnes videntes me, deriſerunt me, & reliqua. Sabb. poſt dominic. 4. 34. domin. paſſ. 2. & 6. Sab. poſt domin. paſſ. 15.
pſ. 21. Ego ſum vermis, & non homo; opprobrium hominum, & abiectio plebis. dom. paſſ. 26. & 45.
pſ. 21. Pro ſuſceptione matutina. Tu, Domine, ne elongaueris auxilium tuum à me: ad defenſionem meam conſpice: ſalua me ex ore leonis, ſpes mea ab vberibus matris meæ. Sabb. poſt domin. paſſ. 77.
pſ. 21. Cum clamarem ad eum, exaudiuit me. Ibidem.
pſ. 21. Factum eſt cor meum tamquam cera liqueſcens in medio ventris mei. fer. 5. mai. hebd. 27.
pſalm. 22. Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt. feria 4. dominic. 3. 52.
pſ. 22. Dominus regit me, nihil mihi deerit. dom. 4. 17.
pſ. 22. Super aquam refectionis educauit me Dominus; animam meam conuertit. fer. 5. dom. paſſ. 1.
pſ. 22. Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me: impinguaſti in oleo caput meum; & calix meus inebrians quàm præclarus eſt? fer. 5. domin. paſſ. 130.
pſ. 23. Domini eſt terra, & plenitudo eius orbis terrarum, & vniuerſi, qui habitant in eo. fer. 5. dom. paſſ. 95.
pſalm. 23. Quis eſt iſte Rex gloriæ? Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio: Dominus virtutum ipſe eſt Rex gloriæ. Sabb. poſt domin. paſſ. 116.
pſ. 24. Oculi mei ſemper ad Dominum. fer. 6. dom. 4. 123.
pſ. 24. Vias tuas, Domine, notas fac mihi, & ſemitas tuas edoce me. fer. 5. domin. paſſ. 4.
pſ. 25. In quorum manibus iniquitates ſunt; dextera eorum repleta eſt muneribus. fer. 4. dom. 3. 105.
pſ. 25. Domini eſt terra, & orbis terrarum; quia ipſe ſuper maria fundauit eum, & ſuper flumina præparauit eum. fer. 5. domin. 3. 13.
pſalm. 25. Non ſedi cum concilio vanitatis; & cum iniqua gerentibus non introibo. Odiui eccleſiam malignantium; & cum impiis non ſedebo. fer. 6. domin. paſſ. 2.
pſ. 25. Vre renes meos, & cor meum. fer. 2. dom. 4. 17.
pſ. 26. Mentita eſt iniquitas ſibi. Sab. poſt dom. paſſ. 8.
pſ. 26. Faciem tuam, Domine, requiram; ne auertas faciem tuam à me. fer. 3. domin. paſſ. 70.
pſalm. 26. Appropinquant ſuper me nocentes, vt edant carnes meas. Ipſi infirmati ſunt. fer. 5. mai. hebd. 52.
pſ. 27. Refloruit caro mea. fer. 6. domin. 4 46. Refloruit cor meum; *iuxta Theodoretum*. f. 6. dom. paſſ. 15.
pſ. 28. Vox Domini intercidentis flammam ignis. fer. 6. dom. 4. 118 fer. 5. dom. paſſ. 159. fer. 6. dom. paſſ. 10.
pſ. 28. Vox Domini præparantis ceruos. Sab. poſt dom. paſſ. 93.
pſ. 29. Conuertiſti planctum meum in gaudium; ſeu in chorum, *iuxta Hieronymum*. fer. 5. dom. paſſ. 13.
pſ. 29. Conuertiſti planctum meum in gaudium, mihi, conſcidiſti ſaccum meum, circumdediſti me lætitia. Ibidem. 147. & 157.
pſalm. 30. Eſto mihi in Deum protectorem, & in locum refugii, vt ſaluum me facias: quoniam fortitudo mea, & refugium meum es tu. Educes me de laqueo hoc, quem abſconderunt mihi. Sabb. poſt domin. 5, 23.
pſ. 30. Qui videbant me, foras fugerunt à me. fer. 3. dom. 4. 37.
pſ. 30. In manibus tuis tempora mea; *iuxta Pſalterium Romanum*. fer. 5. domin. paſſ. 35.
pſ. 31. Nolite fieri ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus. dom. paſſ. 51.
pſ. 31. Deus, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam; & tu remiſiſti impietatem peccati mei. fer. 5. dom. paſſ. 28. & 131.
pſ. 31. In diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt. Ibid. 80.
pſ. 31. Sacerdotes tui induantur iuſtitiam. fer. 5. mai. hebd. 86.
pſ. 32. Verbo Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. f. 3. d. 3. 31.

pſ. 32. Qui finxit ſingillatim corda eorum. fer. 5. dom. 3. 18. fer. 4. dom. 4. 57. fer 4. dom. paſſ. 26.
pſ. 32. Ipſe dixit, & facta ſunt; ipſe mandauit, & creata ſunt. Ibidem. 20. fer. 5. dom. paſſ. 132.
pſ. 132. In nomine ſancto eius ſperauimus. fer. 4. dom. paſſ 10.
pſ. 32. Ponens in theſauris abyſſos. fer. 5. dom. paſſ. 93.
pſ. 33. Inquire pacem, & perſequere eam. Perſequere pacem, & amplectere eam, *iuxta Auguſtinum*. fer. 3. dom. 3. 38.
pſ. 34. Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum. fer. 4. dominic. 4. 71.
pſalm. 33. Venite filii, audite me; timorem Domini docebo vos. Prohibe linguam tuam à malo; & labia tua, ne loquantur dolum: diuerte à malo, & fac bonum; inquire pacem, & perſequere eam. fer. 4. domin. 3. 37. & 51. fer. 4. dom. paſſ. 35. fer. 5. dom. paſſ. 169.
pſ. 33. Benedicam Dominum in omni tempore; ſemper laus eius in ore meo. fer. 6. domin. 3. 89.
pſ. 33. Diuites eguerunt, & eſurierunt, inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono. fer. 4. 20. & 31.
pſ. 33. Accedite ad eum, & illuminamini. fer. 3. domin. 4. 11. Sabb. poſt domin. 4. 12. 17. 20.
pſ. 33. Oculi Domini ſuper iuſtos. fer. 6. dom. 4. 123.
pſ. 33. Audiant manſueti, & lætentur. domin. palm. 14.
pſ. 34. Non ſupergaudeant mihi, qui aduerſantur mihi iniquè, qui oderunt me gratis. fer. 3. domin. paſſ. 35. fer. 4. domin. paſſ. 12.
pſ. 34. Gentes abſconderunt mihi interitum laques ſui. Sab. poſt dom. 4. 8.
pſ. 36. Non veniat mihi pes ſuperbiæ: ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem. fer. 3. domin. 3. 23. & 65. fer. 6. domin. 3. 86. fer. 5. maioris hebd. 36. & ſequentibus.
pſ. 35. Dixit iniuſtus, vt delinquat in ſemetipſo. fer. 4. dom. 3. 83.
pſ. 35. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ; & torrente voluptatis tuæ potabis eos; quoniam apud te eſt fons vitæ; & in lumine tuo videbimus lumen. fer. 6. domin. 3. 57. Sabb. poſt domin. 4. 11. fer. 2. dom. paſſ. 23. fer. 5. dom. paſſ. 11. Sab. poſt dom. paſſ. 50. & 70. & ſequentibus.
pſ. 35. Verba oris eius iniquitas, & dolus; noluit intelligere, vt bene ageret. dom. paſſ. 35. & 36.
pſ. 36. Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. fer. 3. dom. 3. 53.
pſ. 36. Nouit Dominus dies immaculatorum. fer. 4. dom. paſſ. 14.
pſ. 36. Manſueti delectabuntur, *ſeu iuxta Hieronymum*, epulabuntur in multitudine pacis. fer. 5. dom. paſſ. 169. & 172.
pſ. 36. Mutuabitur peccator, & non ſoluet; iuſtus autem miſeretur, & tribuet. fer. 2. domin. palm. 1.
pſ. 37. Cor meum conturbatum eſt. fer. 4. dom. 3. 89.
pſ. 37. Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum; & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. fer. 6. dom. 3. 7. fer. 5. dom. paſſ. 129. Sab. poſt dom. paſſ. 28.
pſalm. 37. Qui inquirabant mala mihi locuti ſunt vanitates, & dolos tota die meditabantur. Ego autem tamquam ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum. domin. paſſ. 27. Sabb. poſt dom. paſſ. 5.
pſ. 37. Non eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum. fer. 5. domin. paſſ. 152. & 153.
pſ. 38. In imagine pertranſit homo; ſed & fruſtra conturbatur. dom. paſſ. 58.
pſ. 38. Exaudi orationem meam, Domine, & deprecationem meam; auribus percipe lacrymas meas. Ne ſileas, quoniam aduena ego ſum apud te, & peregrinus. fer. 5. dom. paſſ. 13. 73. 85. 90. & 91.
pſ. 38. Tabeſcere feciſti ſicut araneam animam eius. fer. 2. mai. hebd. 33.
pſ. 38. Mendicus ſum, & pauper: Dominus ſollicitus eſt mei. dom. 4. 18. fer. 4. domin. 4. 41.
pſ. 39. Non abſcondi miſericordiam tuam, & veritatem ſuam à concilio multo. fer. 4. dom. 4. 41.
pſ. 39. In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam. Deus meus volui. Sab. poſt dom. 4. 48.
pſ. 40. Numquid, qui dormit, non adiiciet, vt reſurgat? fer. 3. dom. 3. 21.
pſ. 40. Qui edebat panes meas, magnificauit ſuper me ſupplantationem. fer. 5. mai. hebd. 32.
pſ. 41. Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes, die ac nocte. dom. 4. 10. fer. 5. domin. 4. 44. fer. 5. dom. paſſ. 1. & 97.
pſ. 41. Sitiuit anima mea ad Deum fortem, viuum. fer. 6. dom. 3. 36.
pſalm. 42. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipſa me deduxerunt, & adduxerunt in montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua. fer. dom. 23. 79. Sab. poſt dom. 4. 13.
pſ. 43. Confuſio faciei meæ cooperuit me. dom. paſſ. 97.
pſ. 43. Adhæſit in terra venter noſter. domin 4. 5.
pſ. 43. Nonne Deus requiret iſta? Ipſe enim nouit abſcondita cordis. dom. paſſ. 22.
pſ. 44. Vnxit te, Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. fer. 6. domin. 4. 77.
pſ. 44. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam. fer. 2. dom. 4. 32.
pſalm. 44. Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſimè: ſpecie tua, & pulchritudine tua intende, proſperè procede, & regna. Sab. poſt dom. 4. 7. & 21. dom. paſſ. 94.
pſ. 44. Diffuſa eſt gratia in labiis tuis. fer. 5. dom. paſſ. 113.
pſ. 44. Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram. fer. 5. mai. hebd. 41.
pſ. 45. Adiuuabit eam Deus mane diluculo. fer. 5. dom. 3. 59.
pſ. 45 Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. fer. 6. dom. 3. 54. fer. 2. dom. paſſ. 23. & 27. fer. 5. dom. paſſ. 11.
pſ. 45. Sanctificauit tabernaculum ſuum Altiſſimus. fer. 4. dom. paſſ. 42.

pſ. 45. Deus virtutum nobiſcum; ſuſceptor noſter Deus Iacob. Venite, & videte opera Domini, quæ poſuit prodigia ſuper terram. Arcum conteret, & confringet arma. Sab. poſt dom. 4. 21.
pſ. 46. Omnes gentes plaudite manibus; iubilate Deo in voce exultationis. fer. 9. dom. 3. 17.
pſ. 47. In Spiritu vehementi conteres naues Tharſis. fer. 6, dom. 4. 60.
pſ. 48. Homo cum in honore eſſet, non intellexit. fer. 5. dom. 4. Comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. fer. 6. dom. 3. 20. fer. 5. dom. 4. 11. dom. paſſ. 15. & 51. Sab. poſt dom. paſſ. 103.
pſ. 48. Sicut oues in inferno poſiti ſunt; mors depaſcet eos. fer. 4. dom. paſſ. 13. fer. 2. mai, hebd. 30.
p. 48. Cur timebo in die mala? Iniquitas calcanei mei circumdabit me. Qui confidunt in virtute ſua. fer. 4. dom. paſſ. 23. fer. 5. dom. paſſ. 50. fer. 5. mai. hebd. 64.
pſ. 48. Simul in vnum diues, & pauper. fer. 2. mai. hebd. 46.
pſ. 49. Aduocabit cœlum deſurſum, & terram diſcernere populum ſuum. fer. 3. dom. 3. 41.
pſ. 49. Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? fer. 5. dom. 3. 8.
pſ. 49. Immola Deo ſacrificium laudis. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei. fer. 3. dom. 4. 19.
pſ. 49. Exiſtimaſti inique, quòd ero tui ſimilis. dom. paſſ. 4.
pſ. 49. Meæ ſunt omnes feræ ſyluarum, iumenta in montibus, & boues. domin. palm. 5.
pſ. 50. Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. fer. 4. domin. 3. 88.
pſ. 50. Malum coram te feci; vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas, ne iudicaris. fer. 6. dom. 3. 85.
pſ. 50. Docebo iniquos vias tuas, & impii ad te conuertentur. fer. 4. dom. paſſ. 35.
pſ. 50. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus Cor mundum crea in me Deus: cor contritum, & humiliatum, Deus, non deſpicies. fer. 5. dom. paſſ. 58. & 122. fer. 2. mai. hebdomadæ 11.
pſ. 50. Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. fer. 5. dom. paſſ. 69.
pſ. 50. Incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtati mihi. Peccatum meum contra me eſt ſemper. Ibid. 97. & 128. dom. palm. 3.
pſ. 50. Auditui meo dabis gaudium, & lætitiam. fer. 5. dom. paſſ. 157.
pſ. 53. Deus exaudi orationem meam, auribus percipe verba oris mei. dom. paſſ. 18.
pſ. 54. Elongaui fugiens, & manſi in ſolitudine. fer. 5. dom. 3. 76.
pſ. 54. Si is qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo. fer. 6. dom. 3. 28. & 33. fer. 3. dom. paſſ. 37.
pſ. 54. Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, & ipſi ſunt iacula. Sab. poſt dom. 3. 4. fer. 3. dom. paſſ. 47.
pſ. 54. Iacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet. dom. 4. 17. & 31.
pſ. 55. Deus vitam meam annuntiaui tibi. Poſuiſti lacrymas meas in conſpectu tuo. Sab. poſt domin. 4. 16. fer. 5. dom. paſſ. 73. & 82.
pſ. 55. Dominus auxiliator meus, non timebo quid faciat mihi caro. Sab. poſt domin paſſ. 29.
pſ. 56. Dentes eorum arma, & ſagittæ: lingua eorum gladius acutus. fer. 3. dom. paſſ. 50. & 51. & 59.
pſ. 57. Super cecidit ignis, & non viderunt ſolem. dom. paſſ. 102.
pſ. 57. Sicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas. fer. 3. dom. paſſ. 58,
pſ. 57. Recta iudicate filii hominum. fer. 5. dom. paſſ. 121.
pſ. 58. Si verò non fuerint ſaturati, & murmurabunt. fer. 3. dom. paſſ. 60.
pſ. 58. Conuertentur ad veſperam, & famem patientur vt canes. fer. 5. dom. paſſ. 42.
pſ. 59. Oſtendiſti populo tuo dura: dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant à facie arcus. fer. 4. dom. paſſ. 31.
pſ. 59. Potaſti nos vino compunctionis. fer. 5. dom. paſſ. 9,
pſ. 60. Factus es ſpes mea, turris fortitudinis à facie inimici. Sab. poſt dom. 3. 23. fer. 4. dom. paſſ. 27.
pſ. 61. Quoniam ab ipſo patientia mea. fer. 6. dom. 4. 35.
pſ. 61. Ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant. Sab. poſt dom. 3. 3.
pſ. 61. Effundite coram illo corda veſtra. Sab. poſt dom. 4. 12. & 18.
pſ. 61. Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere. fer. 2. mai. hebd. 40.
pſ. 62. Deus Deus meus, ad te de luce vigilo: ſitiuit in te anima mea. In matutinis meditabor in te; quia fuiſti adiutor meus. fer. 5. dom. 3. 59. Sab. poſt domin. 3. 2. fer. domin. paſſ. 13.
pſ. 62. Obſtructum eſt os loquentium iniqua. fer. 5. dom. paſſ. 110.
pſ. 62. Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. fer. 5. mai. hebd. 28.
pſ. 63. Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum. fer. 3. dom. paſſ. 64. fer. 6. dom. paſſ. 3.
pſ. 64. Viſitaſti terram, & inebriaſti eam. fer. 5. dom. 4. 47.
pſ. 64. Flumen Dei repletum eſt aquis; paraſti cibum illorum, multiplica genimina eius. dom. 4. 23. dom. paſſ. 96.
pſ. 64. In ſtillicidiis eius lætabitur germinans. fer. 6. dom. 4. 105.
pſ. 64. Beatus, quem elegiſti, & aſſumpſiſti. Sab. poſt dom. paſſ. 67.
pſ. 65. Tranſiuimus per ignem, & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium. fer. 3. dom. paſſ. 31. fer. 5. dom. paſſ. 3. & 174.
pſ. 67. Deus, qui inhabitare facit vnius moris in domo. fer. 3. dom. 3. 50. & 58.
pſ. 67. In eccleſiis benedicite Domino de fontibus Iſraël. fer. 6. dom. 3. 36.
pſ. 67. Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuitatem. fer. 4. dom. paſſ. 14.
pſ. 67. Æthiopia præueniet manus eius Deo. dom. paſſ. 83.
pſ. 67. Qui exaſperant, qui habitant in ſepulchris. fer. 5. dom. paſſ. 44.
pſ. 67. Pluuiam voluntariam ſegregabis, Deus,

hæreditati tuæ; & infirmata eſt; tu verò perfeciſti eam. Ibid. 79.
pſ. 67. Verticem capilli perambulantium in delictis ſuis. Ibid. 101.
pſalm. 67. Increpa feras arundinis. Ibidem. 108.
pſ. 67. Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis. fer. 5. mai. hebd. 73.
pſ. 68. Zelus domus tuæ comedit me. fer. 2. dom. 4. 20. & ſequentibus.
pſ. 68. Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei, qui oderunt me gratis. fer. 3. dom. paſſ. 35. fer. 4. dom. paſſ. 12.
pſ. 68. Saluum me fac, Deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam. domin. paſſ. 74. fer. 2. dom. paſſ. 10. Sab. poſt dom. paſſ. 75.
pſ. 68. Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me. dom. palm. 1.
pſ. 69. Domine ad adiuuandum me feſtina. fer. 5. dom. paſſ. 28. 132.
pſ. 70. Quoniam tu es patientia mea, Domine, ſpes mea à iuuentute mea. fer. 3. dom. 3. 18. fer. 6. dom. 4. 35.
pſ. 70. In te, Domine, ſperaui, non confundar in æternum. Eſto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum, vt ſaluum me facias. Deus meus eripe me de manu peccatoris. Sab. poſt dom. 3. 23. fer. 5. domin. paſſ. 55.
pſ. 70. Quoniam non cognoui litteraturam, introibo in potentias Domini. fer. 2. dom. 4. 16.
pſ. 71. Deſcendet ſicut pluuia in vellus, & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. dom. paſſ. 98.
pſ. 71. Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis. fer. 5. dom. paſſ. 169.
pſ. 71. Iudicabit pauperes populi, & ſaluos faciet filios pauperum. dom. palm. 8.
pſ. 71. Permanebit cum ſole, & ante lunam in generationem, & generationem. Sab. poſt dom. paſſ. 115.
pſ. 72. Ad nihilum redactus ſum. fer. 3. dom. 3. 31. fer. 2. dom. 4. & 26. fer. 4. dom. paſſ. 15.
pſ. 72. Cogitauerunt, & locuti ſunt nequitiam; iniquitatem in excelſo locuti ſunt: Poſuerunt in cœlum os ſuum, & lingua eorum tranſiuit in terra. fer. 4. dom. 3. 99. fer. 3. dom. paſſ. 43. & 59.
pſ. 72. Velut ſomnium ſurgentium, Domine, in ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges. dom. paſſ. 56.
pſ. 72. Zelaui ſuper inimicos pacem peccatorum videns. fer. 5. dom. paſſ. 174.
pſ. 72. Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum. dom. palm. 24.
pſ. 72. Operti ſunt iniquitate, & impietate ſua. fer. 5. mai. hebd. 80.
pſ. 72. Ecce qui elongant ſe à te, peribunt. Sab. poſt dom. paſſ. 45.
pſ. 73. In ſecuri, & aſcia deiecerunt eam. fer. 4. dom. 3. 95. Sab. poſt dom. 4. 9. dom. paſſ. 80.
pſ. 73. Superbia eorum, qui te oderunt; aſcendit ſemper. fer. 6. domin. paſſ. 16. fer. 5. mai. hebd. 38. & ſequentibus.
pſ. 73. Contribulaſti capita draconum in aquis. fer. 5. dom. paſſ. 58. & 80.
pſ. 74. Calix in manu Domini vini meri plenus miſto: & inclinauit ex hoc in hoc; verumtamen fæx eius non eſt exinanita: bibent omnes peccatores terræ. fer. 6. dom. 3. 55.
pſ. 74. Cum accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo. fer. 5. dom. paſſ. 48.
pſ. 75. Notus in Iudæa Deus. dom. paſſ. 64. Sab. poſt dom. paſſ. 118.
pſ. 75. Factus eſt in pace locus eius. fer. 3. dom. 3. 52. & ſequentibus. fer. 3. dom. paſſ. 70. fer. 5. dom. paſſ. 25.
pſ. 75. Factus eſt in pace locus eius: ibi confregit potentias, arcum, ſcutum, gladium, & bellum. Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis: turbati ſunt omnes inſipientes corde. fer. 3. dom. 4. 1. Sab. poſt dom. 4. 21. fer. 5. dom. paſſ. 155.
pſ. 75. Cum exurgeret in iudicium Deus, vt ſaluos faceret omnes manſuetos terræ. dom. palm. 18.
pſ. 76. Memor fui Dei, & delectatus ſum. fer. 5. dom. 3. 59.
pſ. 76. Tu es Deus, qui facis mirabilia. fer. 3. dom. 4. 18.
pſ. 76. In die tribulationis meæ Deum exquiſiui, manibus meis nocte contra eum. domin. palm. 3.
pſ. 77. Deſiderium eorum attulit eis; non ſunt fraudati à deſiderio ſuo. Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos; & occidit pingues eorum. fer. 3. dom. 3. 47. fer. 4. dom. 4. 70.
pſ. 77. Defecerunt in vanitate dies eorum. Malè locuti ſunt de Deo. fer. 4. dom. 3. 95. fer. 5. dom. paſſ. 60.
pſ. 77. Defecerunt anni eorum cum feſtinatione. Cum occideret eos, quærebant eum, & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum. fer. 5. dom. 4. 12. & 13.
pſ. 77. Ipſe autem eſt miſericors; & non accendit omnem iram ſuam. fer. 6. domin. 3. 53.
pſ. 77. Quanta mandauit patribus noſtris, nota facere ea filiis ſuis; vt cognoſcat generatio altera! Filii, qui naſcentur, & exurgent, narrabunt filiis ſuis; vt ponant in Deo ſpem ſuam. Obliti ſunt benefactorum eius, & mirabilium eius, quæ oſtendit eis. Interrupit petram in eremo, & adaquauit eos velut in abyſſo multa: & eduxit aquam de petra, & deduxit tamquam flumina aquas. Numquid poterit Deus parare menſam in deſerto? Quoniam percuſſit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt, numquid & panem poterit dare? dom. 4. 14.
pſ. 77. Attendite, popule meus, legem meam; inclinate autem veſtram in verba oris mei. Aperiam in parabolis os meum, loquar propoſitiones ab initio. fer. 3. domin. 4. 13. fer. 4. dom. paſſ. 35.
pſ. 78. Accendetur velut ignis zelus tuus. Sab. poſt dom. 3. 33. fer. 2. dom. 4. 18, 30. 33.
pſ. 79. Vineam de Ægypto tranſtuliſti, operuit montes vmbra eius, & arbuſta eius cedros Dei. Vtquid deſtruxiſti maceriam eius? exterminauit eam aper de ſylua, ſingularis ferus depaſtus eſt eam. fer. 5. dom. 3. 77. fer. 5. dom. paſſ. 154.
pſ. 79. Potum dabis nobis in lacrymis in menſura. fer. 5. domin. 4. paſſ. 6. fer. 5. mai. hebd. 56.
pſ. 80. Ioſeph linguam, quam non nouerat, audiuit. fer. 6. dom. 3. 100.
pſ. 80. De petra melle ſaturauit eos. fer 5. dom. paſſ. 96. fer. 6. dom. paſſ. 12.

pſ. 80. Cibauit eos ex adipe frumenti. fer. 5. mai. hebd. 28.

pſ. 81. Deus ſtetit in Synagoga deorum; in medio autem deos diiudicat. Vſque quo iudicatis iniquitatem, &c. Ego dixi: Dii eſtis, & filij excelſi omnes. fer. 5. dom. 3. 25. fer. 4. dom. paſſ. 36. & ſequent. Sab. poſt dom. paſſ. 54.

pſ. 82. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. fer. 6. dom. 3. 97.

pſ. 83. Benedictionem dabit legiſlator; ibunt de virtute in virtutem. fer. 6. domin. 3. 66. 70.

pſ. 83. Melior eſt dies vna in atriis tuis ſuper millia. Ibid. 118.

pſ. 83. Quàm delecta tabernacula tua, Domine virtutum! Concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini. fer. 4. dom. paſſ 42.

pſ. 83. Beati, qui habitant in domo tua, Domine; in ſæcula ſæculorum laudabunt te. fer. 6. dom. 4. 126.

pſ. 84. Iuſtitia ante eum ambulabit, & ponet in via greſſus ſuus. fer. 2. domin. paſſ. 11.

pſ. 84. Oſtende nobis, Domine, miſericordiam tuam. fer. 4. dom. paſſ. 33.

pſ. 84. Veritas de terra orta eſt. dom. paſſ. 13, & 14.

pſ. 84. Iuſtitia, & pax oſculatæ ſunt. fer. 5. dom. paſſ. 169.

pſ. 87. Sicut vulnerati dormierunt in ſepulchris. fer. 6. dom. 4. 20.

pſ. 87. Numquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua? fer. 4. dom. 4. 52.

pſ. 87. Expandi ad te manus meas. fer. 6. dom. 4. 124.

p. 87. Repleta eſt malis anima mea; & vita mea inferno appropinquauit. dom. paſſ. 26.

pſ. 87. Numquid cognoſcetur iuſtitia tua in terra obliuionis? fer. 2. mai. hebd. 30.

pſ. 88. Poſui adiutorium in potente, & exaltaui electum de plebe mea. fer. 6. domin. 3. 80.

pſ. 88. Teſtis in cœlo fidelis. Ibid. 88.

pſ. 88. Semel iuraui in ſancto meo: ſi Dauid mentiar? fer. 3. dom. paſſ. 28. & 29.

pſ. 88. Si iuſtitias meas profanauerint, & mandata mea non cuſtodierint; viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Sab. poſt dom. paſſ. 109.

pſ. 88. Thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo, & ſicut luna perfecta in æternum. Ibidem. 115.

pſ. 88. Domine in lumine vultus tui ambulabunt. Ibid. 119.

pſ. 88. Filius iniquitatis. Ibid. 122.

pſ. 89. Repleti ſumus mane miſericordia tua. fer. 3. dom. 3. 69.

pſ. 89. Mane ſicut herba tranſeat: mane floreat, & tranſeat; veſpere decidat, induret, & areſcat. dom. paſſ. 87.

pſ. 89. Poſuiſti iniquitates noſtras in conſpectu tuo. fer. 5 dom. paſſ. 82.

pſ. 89. Lætati ſumus pro diebus, quibus nos humiliaſti, annis, quibus vidimus mala. Sab. poſt dom. paſſ. 50.

pſ. 90. Non accedet ad te malum, & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. fer. 3. dom. 3. 9. fer. 6. dom. 4. 14.

pſ. 90. Super aſpidem, & baſiliſcum ambulabis; conculcabis leonem, & draconem. f. 2. d. 4. 9. fer. 5. mai. hebd. 63. fer. 5. dom. paſſ. 102.

pſ. 90. A negotio perambulante in tenebris. fer. 2. dom. 4. 19.

pſ. 90. Angelis ſuis mandauit de te, & cuſtodiant te in omnibus viis tuis; ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. dom. palm. 24.

pſ. 91. Ad anunnunciandum mane miſericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem. fer. 5. dom. 3. 59.

pſ. 91. Plantati in domo Domini, in atriis domus Dei noſtri. dom. 4. 20.

pſ. 93. Dominus cognouit decorem indutus eſt. dom 4. 34.

pſ. 93. Qui fingis laborem in præcepto. fer. 6. dom. 4. 11.

pſ. 93. Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt. Ibidem. 93.

pſ. 93. Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, & de lege tua docueris eum. fer. 5. dom. paſſ. 12. fer. 5. mai. hebd. 67.

pſ. 93. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Sab. poſt dom. p. ſſ. 70.

pſ. 94. Venite, adoremus, & procidamus, & ploremus ante Dominum, qui fecit nos. fer. 6. dom. 4. 95.

pſ. 94. Ipſi verò non cognouerunt vias meas, quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam. fer. 5. dom. paſſ. 28. & 29.

pſ 94. Hodie ſi vocem Domini audieritis, nolite obdurare corda veſtra. fer. 5. domin. paſſ. 50.

pſ. 95. Confeſſio, & pulchritudo in conſpectu eius. fer. 5. dom. 3. 42.

pſ. 95. Omnes dii Gentium dæmonia. fer. 6. dom. 4. 76.

pſ. 95. *iuxta Septuaginta*. Dicite in Gentibus; quia Dominus regnauit à ligno. Tunc exultabunt omnia ligna ſyluarum. dom. 4. 34.

pſ. 98. In columna nubis loquebatur ad eos. fer. 5. dom. 3. 58.

pſ. 98 Exaltate Dominum Deum noſtrum, & adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt. Sab. poſt dom. paſſ. 59.

pſ. 99. Iubilate Deo omnis terra; ſeruite Domino in lætitia. fer. 3. dom. 3. 41.

pſ. 99. Suauis eſt Dominus, in æternum miſericordia eius. Ibidem. 69.

pſ. 99 Quoniam ſuperuenit manſuetudo, & corripiemur. fer. 5. dom. 4. 20.

pſ. 100. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt diſperderet de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem. fer. 5. dom. 3. 56. Sab. poſt dom. 3. 2.

pſ. 100. Detrahentem ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar. fer. 3. dom. paſſ. 50. & 51.

pſ. 100. Superbo oculo, &, inſatiabili corde, cum hoc non edebam. fer. 2. maioris hebd. 38.

pſ. 101. Cinerem tamquam panem manducabam. fer. 5. dom. 4. 10.

pſ. 101. In quacunque die tribulor, inclina ad me aurem tuam. fer. 2. dom. paſſ. 4.

pſ. 101. Potum meum cum fletu miſcebam. fer. 5. dom. paſſ. 6.

pſ. 101. Dominus de cœlo in terram reſpexit, vt audiret gemitus compeditorum. Sab. poſt dom. 4. 14.

pſ. 101. Dies mei ſicut vmbra declinauerunt. dom. paſſ. 86.

pſ. 101. Factus ſum ſicut nycticorax in domicilio fer.5.dom.paſſ.67.

pſ. 102. Dominus in cœlo parauit ſedem ſuam. fer.3.dom.3.31. fer.2.dom.4 16.

pſ. 102. Homo ſicut fœnum dies eius; tamquam flos agri ſic efflorebit. fer.5.dom.4.36.

pſ.102. In omni loco dominationis eius benedic anima mea Dominum. fer.6.dom.3.89.

pſ. 102. Benedic anima mea Domino; qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis; qui ſanat omnes infirmitates tuas. Sab. poſt dom. 3.18.

pſ. 102. Miſericordia Domini ab æterno vſque in æternum ſuper timentes eum; & iuſtitia illius in filios filiorum, his, qui ſeruant teſtamentum eius. fer.4. dom. 4.14.

pſ. 102. Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me ſunt, nomini ſancto eius. fer.6 dom.4.130.

pſ. 103 Ortus eſt ſol, & congregati ſunt, & in cubilibus ſuis collocabuntur. fer. 4.dom. 3.71

pſ. 103. Qui facit Angelos ſuos ſpiritus, & miniſtros ſuos flammam ignis. fer. 6. dom. 3.78. fer.4.dom. 4.25. & 55.

pſ. 103. Mare magnum, & ſpatioſum manibus, illic reptilia, quorum non eſt numerus. fer.3. dom.4. 6. fer.5.dom.paſſ.61.

pſ. 103. Amictus lumine ſicut veſtimento. Sab. poſt dom.4 20. Sab.poſt dom paſſ.17.

pſ. 103. Aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. fer. 5.dom.paſſ.7.

pſ. 103 Vt educas panem de terra, & vinum lætificet cor hominis; vt exhilaret faciem in oleo, & panis cor hominis confirmet. fer. 6.dom.4.103 fer.5.dom.paſſ.60.& 130.

pſ. 104. Humiliauerunt in compedibus pedes eius: ferrum pertranſiit animam eius, donec veniret verbum eius. fer. 5.domin.3. 100. & 101.

pſ. 104. Vt erudiret Principes eius, ſicut ſemetipſum; & ſenes eius prudentiam doceret. Ibid. 100.

pſ. 104. Poſuit pluuias eorum grandinem; ignem comburentem in terra ipſorum. fer.4. dom.4.38.

pſ. 104. Dirupit petram, & fluxerunt aquæ. fer.5. dom. paſſ.56.

pſ. 104. Nolite tangere Chriſtos meos. fer. 6. dom.4 77.

pſ.105. Non crediderunt verbo eius. fer.6.dom. 4. & murmurauerunt in tabernaculis ſuis; non exaudierunt vocem Domini. fer.6.dom. 4. 74. fer.3.dom.paſſ.1.& 45.

pſ. 105. Commiſti ſunt inter Gentes, & didicerunt opera eorum. fer.3. dom.3 38. fer. 2. dom.paſſ.8.

pſ. 105. Peccauimus cum patribus noſtris iniuſte egimus, iniquitatem fecimus. Patres noſtri in Ægypto non intellexerunt mirabilia eius; non fuerunt memores multitudinis miſericordiæ tuæ fer.4.dom 4.9.

pſ. 105. Mutauerunt gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum. dom. paſſ. 15.

pſ. 106. Videbunt recti, & lætabuntur; & omnis iniquitas oppilabit os ſuum. fer.3.dom.3. 37. fer.5.dom.paſſ. 110.

pſ. 106. Errauerunt in ſolitudine. Ibidem. 65.

pſ. 106. Deus poſuit ſicut oues familias, fer. 4. dom.3. 56.

pſ. 106. Poſuit deſertum in ſtagna aquarum, & terram ſine aqua in exitus aquarum. fer. 2. dom. paſſ.20.

pſ. 108. Fiat oratio eius in peccatum. fer. 3.dom. 3. 46.

pſ. 108. In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conſpectu Domini; & peccatum matris eius non deleatur. fer. 4. domin. 4. 5. & 10.

pſ. 108. Sermonibus odii circumdederunt me, & expugnauerunt me gratis. fer 3 dom.paſſ. 35.

pſ. 108. Pro eo, vt me diligerent, detrahebant mihi. Ibid. 46.

pſ. 108. Sicut vmbra; cum declinat, ablatus ſum. dom. paſſ. 86.

pſ. 108. Genua mea infirmata ſunt à ieiunio; & caro mea immutata eſt propter oleum. fer. 5. dom. paſſ 62.

pſ. 108. Induantur, qui detrahunt mihi pudore, & induantur ſicut diploïde confuſione ſua. fer. 6. domin. 110. Sab. poſt dom. paſſ. 27.

pſ. 109. De torrente in via bibet; propterea exaltabit caput. fer.3.dom.paſſ.34.

pſ. 109. Tu es Sacerdos in æternum. Sab. poſt dom. paſſ. 111.

pſ. 110. Memoriam fecit mirabilium ſuorum, miſericors, & miſerator Dominus; eſcam dedit timentibus ſe. dom. paſſ. 97.

pſ. 111. Beatus vir, qui timet Dominum, in mandatis eius volet nimis. fer. 6. dom. 4. 51. dom. paſſ. 65.

pſ. 111. Dentibus ſuis fremet, & tabeſcet. fer. 3. dom. paſſ. 55.

pſ. 112 Quis ſicut Dominus Deus noſter. qui humilia reſpicit in cœlo, & in terra? fer. 5. dom.paſſ. 122.

pſ. 113. Simulacra Gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum; os habent, & non loquentur; oculos habent, & non videbunt; aures habent, & non audient, &c. domin.4. 29. fer.2. dom.4.32. fer. 6 dom. 4. 76.

pſ. 111. Non mortui laudabunt te, Domine; neque omnes, qui deſcendunt in infernum. fer. 3.dom. paſſ. 57.

pſ. 113 Quid eſt tibi mare, quòd fugiſti? dom. paſſ. 96.

pſ. 115. Omnis homo mendax. fer.4. dom 4.56. dom. paſſ. 69. fer. 5.dom. paſſ. 34

pſ. 115. Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis, & nomen Domini inuocabo. fer. 5.dom. paſſ. 43. dom. palm. 19.

pſ. 117. Bonum eſt ſperare in Domino, quàm ſperare in homine, *iuxta lectionem Auguſtini*. fer. 5 dom. 4. 3.

pſ. 118, Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltauit me, dextera Domini fecit virtutem; non moriar, ſed viuam, & narrabo opera Domini. Ibid 43.

pſ. 117. Circumdederunt me ſicut apes; & in nomine Domini, quia vltus ſum in eos. Sab. poſt dom. 3. 11. fer. 4. dom. paſſ. 8.

pſ. 117, Exarſerunt ſicut ignis in ſpinis, fer. 2. dom paſſ. 3. fer. 5. mai. hebd. 66.

pſ. 117. Hæc dies, quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea dom. paſſ. 80.

pſ. 117. Caſtigans caſtigauit me Dominus, & morti non tradidit me. Aperite mihi portas iuſtitiæ; ingreſſus in eos confitebor Domino. Sab. poſt dom. paſſ. 48.

pſ. 118 Bonitatem, diſciplinam, & ſcientiam doce me. fer.5. dom.paſſ. 112.

pſ.118. Fiat nobiſcum ſecundùm miſericordiam tuam. fer.3.dom.3.48.

pſ. 118. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo! Ibid.65.fer.4.dom.4.66. dom.paſſ.16.

pſ.118. Os meum aperui, & attraxi ſpiritum. fer. 5.dom.4. 78. & 88. fer. 5. domin. paſſ. 79.

pſ. 118. Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me. fer.5.dom.3.19.

pſ. 118. Anima mea in manibus meis ſemper, & legem tuam non ſum oblitus. fer.5. dom.4. 21. fer. 5. dom. paſſ.71.

pſ. 118. Præueni in maturitate, & clamaui: Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua.fer.5.dom.3.59.

pſ.118. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes; ſed non vt lex tua. fer. 6. domin. 3. 3. fer. 6. domin. 4.82. fer. 5. domin. paſſ. 19. & 158. Sab. poſt domin. paſſ. 54. fer. 5. mai. hebd. 45.

pſ. 118. Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ in terra peregrinationis meæ, fer.6.dom. 3.68.

pſ. 118. Ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquiſiui.Ibid.69.

pſ. 118. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum. Ibid. & fer. 5. mai. hebd. 33.

pſ. 11. Aſpice in me, & miſerere mei. dom. 4. 9. fer.4.dom. paſſ.15.

pſ. 118. Erraui ſicut ouis, quæ periit; quære ſeruum tuum, quia mandata tua non ſum oblitus. domin. 4. 13. fer. 6. domin. paſſ. 22.

pſ. 118. Tabeſcere me fecit zelus meus. fer. 2. dom.4.23.& 26.

pſ. 118. Miſericordia Domini plena eſt terra. fer.6.dom.4.118.

pſ. 118. Non calumnientur mihi ſuperbi. fer. 3. dom.4.2.

pſ. 118. Amputa opprobrium meum, quod ſuſpicatus ſum, quia iudicia tua iucunda. Ibid. 29.

pſ. 118. *iuxta lectionem Hieronymi.* Oculi mei defecerunt in ſalutare tuum, & in verbum iuſtitiæ tuæ. fer.4.dom.4 50.

pſ. 118. Loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu Regum, & non confundebar. Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua.fer.3.dom. paſſ.71. fer.4.dom.paſſ. 35.

pſ. 118. Declaratio ſermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. fer. 4. dom. paſſ.3.

pſ. 118. Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum, & doce me iuſtificationes tuas. Sabb. poſt dom.4.5.

pſ. 118. Dilexi mandata tua ſuper aurum, & topazion.Ibid.5.& 46.

pſ. 118. Ignitum eloquium tuum vehementer. dom.paſſ.38. & 39.

pſ. 118. Tempus faciendi, Domine, diſſipauerunt legem tuam. fer. 5. dom. paſſ. 58. fer. 5. mai.hebd.90.

pſ. 118. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non cuſtodierunt legem tuam. Ibid. 77. & 78.

pſ. 118. Non calumnientur mihi ſuperbi. Ad omnia mandata tua dirigebar; omnem viam iniquitatis odio habui. Ibidem. 139.

pſ. 118. Portio mea, Domine, dixi, cuſtodire legem tuam. Ibid. 164.

pſ. 118. Pax multa diligentibus legem tuam, & non illis ſcandalum. Ibidem. 170. & 172.

pſ. 118. Multi, qui perſequuntur me, & tribulant me. Ibid.172.

pſ. 118. Da mihi intellectum, & diſcam mandata tua. Seruus tuus ſum ego; da mihi intellectum, vt ſciam teſtimonia tua. fer.5.maioris hebd.67.

pſ. 118. Appropinquauerunt perſequentes me iniquitati. fer. 2. mai. hebd.23.

pſ. 118. Ab omni via mala prohibui pedes meos. fer.5.mai.hebd.46.

pſ.118. Miſerere mei ſecundùm eloquium tuum. Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in teſtimonia tua. Ibid. 84.

pſ. 118. Bonum mihi, quia humiliaſti me. Aufer à me opprobrium, & contemptum. Sab poſt dom. paſſ. 37.

pſ. 119. *iuxta lectionem Hieronymi.* Hei mihi, quia peregrinatio mea prolongata eſt; habitaui cum habitantibus Cedar; multum peregrinata eſt anima mea. fer. 5. domin. 4. 32.

pſ. 119. Cum his, qui oderant pacem eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis. fer. 3.dom.paſſ.35.fer.5.dom.paſſ. 160.

pſ. 121. Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. fer. 5. domin. paſſ. 156. & 169.

pſ. 123. Lætatus ſum in his, quæ dicta ſunt mihi: In domum Domini ibimus. Stantes erant pedes noſtri in atriis tuis Ieruſalem. fer. 5. mai.hebd.44.

pſ.122. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ; ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri.fer.4.dom. 4. 50.

pſ. 122. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cœlis. fer. 6. domin. 4. 123. & 124.

pſ. 125. Facti ſumus ſicut conſolati. fer. 6. dom. 3. 18.

pſ. 125. Venientes venient cum exultatione portantes manipulos ſuos. Ibid. 116.

pſ. 125. Qui ſeminant in lacrymis, in exultatione metent. fer.6. dom. 4.95. fer.3. domin. paſſ. 12.

pſ. 126. Cum dederit dilectis ſuis ſomnum. fer. 6.dom. 4. 21.

pſ. 126. Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam. fer.6. dom. paſſ. 10.

pſ. 127. Labores manuum tuarum quia manducabis. Sab. poſt dom. paſſ. 54.

pſ. 128. Supra dorſum meum fabricauerunt peccatores.dom. 4.31.

pſ. 130. Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam; ſicut ablactatus eſt ſuper matre ſua, ita retributio in anima mea. fer.3.dom.paſſ.28.

pſ. 131. Sacerdotes tui induantur iuſtitiam. Sab. poſt dom.paſſ.27.

pſ. 131. Adorabimus in loco, vbi ſteterunt pedes eius. Ibid. 59.

pſ. 132 Ecce quam bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum. fer.3. dom.5.57. & 58.fer.3.dom.paſſ.15.

pſ. 132. Sicut vnguentum, quod deſcendit in oram veſtimenti eius. Sabb. poſt domin. 4. 26.

pſ. 133. In noctibus extollite manus veſtras in ſancta, & benedicite Dominum. fer. 5. dom. 3. 57. & 59.

pſ. 134. Fulgura in pluuiam fecit. fer. 3. dom. 3. 16. fer. 5. dom. paſſ. 85.

pſ. 134. Laudate ſerui Dominum, qui ſtatis in domo Domini. fer. 5. dom. paſſ. 64.

pſ. 134. Qui producit ventos de theſauris ſuis. Sab. poſt dom. paſſ. 69.

pſ. 136. Firmauit terram ſuper aquas. fer. 5. dom. 3. 13.

pſ. 136. Super flumina Babylonis, illic ſedimus, & fleuimus, cum recordaremur Sion. Si oblitus fuero tui Ieruſalem, obliuioni detur dextera mea. Adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi non meminero tui: ſi non propoſuero Ieruſalem in principio lætitiæ meæ. fer. 5. dom. 3. 13. fer. 6. dom. 3. 13. & 54. & 68. fer. 6. dom. 4. 78. fer. 3. dom. paſſ. 28. Sab. poſt dom. paſſ. 3.

pſ. 136. Super flumina Babylonis illic ſedimus, & fleuimus, cum recordaremur Sion. Hymnum cantate nobis de canticis Sion. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? fer. 6. domin. 3. 68. domin. paſſ. 99. fer. 5. dom. paſſ. 18. Sab. poſt dom. paſſ. 47.

pſ. 136. Exinanite, exinanite vſque ad fundamentum in ea. fer. 6 dom. 4. 68.

pſ. 136. Filia Babylonis miſera: beatus, qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram. Sab. poſt dom. paſſ. 29. dom. palm. 8.

pſ. 138. Super inimicos tuos tabeſcebam. fer. 2. dom. 4. 26.

pſ. 139. Tota die conſtituebant prælia. Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentis, venenum aſpidum ſub labiis eorum. fer. 3. domin. paſſ. 53. 37. & ſequentibus.

pſ. 140. Corripiet me iuſtus in miſericordia. fer. 3 dom. 3. 7. & 20.

pſ. 140. Ad excuſandas excuſationes in peccatis. fer. 4. dom. 3. 106. fer. 4. dom. paſſ. 26. fer. 5. mai. hebd. 50.

pſ. 140. Cadent in ratiaculo eius peccatores: ſingulariter ſum ego donec tranſeam. fer. 5. dom. 3. 84.

pſ. 140. Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo. fer. 2. dom. 4. 33. fer. 6. dom. 4. 121.

pſ. 140. Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum. Ibid. 124.

pſ. 140. Non communicabo cum electis eorum. Oleum peccatoris non impinguet caput meum. fer. 5. dom. paſſ. 130.

pſ. 141. Clamaui ad te, Domine, educ de cuſtodia animam meam. fer. 6. dom. 4. 124.

pſ. 141. Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. fer. 5. dom paſſ. 141.

pſ. 142. Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. fer. 6. dom. 3. 75.

pſ. 143. Homo vanitati ſimilis factus eſt: dies eius ſicut vmbra prætereunt. domin. paſſ. 36.

pſ. 144. Miſerationes eius ſuper omnia opera eius. fer. 6. dom. 4. 117. & 118.

pſ. 144. Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum; omnibus inuocantibus eum in veritate. fer. 4. dom. paſſ. 10.

pſ. 144. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione. fer. 5. dom. paſſ. 7.

pſ. 144. Oculi omnium in te ſperant, Domine; & tu das illis eſcam in tempore opportuno. Ibid. 49.

pſ. 145. Dominus ſoluit compeditos, Dominus illuminat cæcos. fer. 2. dom. 4. 6. fer. 4. dom. 4. 27. Sab. poſt dom. 4. 14.

pſ. 146. Qui dat iumentis eſcam ipſorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. fer. 4. dom. 3. 33.

pſ. 146. Qui ſanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Sab. poſt domin. paſſ. 116.

pſ. 147. Emittet verbum ſuum, & liquefaciet ea; flabit ſpiritus eius, & fluent aquæ. fer. 4. dom. paſſ. 6. fer. 5. dom. paſſ. 91.

pſ. 147. Poſuit fines tuos pacem. fer. 5. dom. paſſ. 154. & 164.

pſ. 148. Exaltauit cornu populi ſui. domin. paſſ. 74.

pſ. 148. Aquæ omnes, quæ ſuper cœlos ſunt laudent nomen Domini. fer. 5. domin. paſſ. 17.

pſ. 150. Laudate eum in ſono tubæ; laudate eum in pſalterio, & cithara; laudate eum in tympano, & choro, laudate eum in chordis, & organo; laudate eum in cymbalis bene ſonantibus; laudate eum in cymbalis iubilationis. Sab. poſt dom. 4. 9. dom. palm. 29.

EX LIBRO PROVERBIORVM.

Cap. 1. Audi, fili mi, diſciplinam patris tui. fer. 6. dom. 4. 12.

c. 1. Fili, ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis. fer. 5. dom. paſſ. 2.

c. 1. Sapientia foris prædicat; in plateis dat vocem ſuam, in capite turbarum clamitat; in foribus portarum vrbis profert verba ſua. Vſquequo paruuli diligitis infantiam? &c. fer. 5. dom. paſſ. 112.

c. 1. Timor Domini principium ſapientiæ eſt. fer. 4. dom. 3. 38.

c. 1. Ego quoque in interitu veſtro ridebo. fer. 5. dom. paſſ. 59.

cap. 1. Vocaui, & renuiſtis: extendi manum meam, & non fuit, qui aſpiceret. Ibidem. 59.

c. 3. Ne dicas amico tuo: Vade, & reuertere, cras dabo; cum ſtatim poſſis dare. Ibidem. 51.

c. 3. Omnes ſemitæ eius perfectæ. Ibidem. 161. & 164.

c. 3. Diſciplinam Domini, fili mi, ne abiicias; neque deficias cum ab eo corriperis; quem enim diligit Dominus, corripit, & quaſi pater in filio complacet ſibi. fer. 6. domin. 4. 10. & 12.

c. 3. Honora Dominum de tua ſubſtantia, & de primitiis frugum tuarum. fer. 4. domin. 3. 7.

c. 4. Remoue à te os prauum, & detrahentia labia procul ſint à te. fer. 3. dom. paſſ. 48.

c. 4. Ego filius fui patris mei tenellus, & vnigenitus coram matre mea; & docebat me, atque dicebat: Poſſide ſapientiam, poſſide prudentiam: ne dimittas eam, & cuſtodiet te, dilige eam, & conſeruabit te. fer. 4. dom. 3. 38.

c. 4. Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſque ad perfectum diem. Sab.

Sab. poſt dom. paſſ. 122. fer. 6. dom. 3. 63. fer. 5. mai. hebd. 44.
c. 4. Via impiorum tenebroſa, neſciunt vbi corruant. Sab. poſt dom. paſſ. 121.
c. 5. Bibe aquam de ciſterna tua, & fluenta putei tui. Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. fer. 6. dom. 3. 11. & 39.
c. 6. Vade ad formicam, ô piger & conſidera vias eius, & diſce ſapientiam; quæ portat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe quod comedat. fer. 4. dom. 3. 8. Sabb. poſt dom. 3. 9.
c. 6. Vade ad apem, & diſce quomodo operaria eſt; operationem quoque quàm venerabilem facit. *Iuxta Septuaginta, & S. S. Baſilium, Hieronymum, & Chryſoſtomum.* fer. 6. dom. 4. 86. fer. 3. dom. 3. 65.
c. 6. Mandatum lucerna eſt, & lex lux. Sab. poſt dom. 4. 5.
c. 6. Qui adulter eſt, propter cordis inopiam perdet animam ſuam. fer. 4. dom. 3. 59.
c. 8. Os bilingue deteſtor. fer. 5. dom. paſſ. 57.
c. 8. Qui in me peccauerit, odit animam ſuam: omnes, qui me oderunt, diligunt mortem. Sab. poſt dom. paſſ. 27.
c. 8. Ego diligentes me diligo. dom. paſſ. 84.
c. 8. Melior eſt fructus meus auro, & lapide pretioſo, & genimina mea argento electo. fer. 2. mai. hebd. 35.
c. 8. Beati, qui cuſtodiunt vias meas. Beatus homo, qui audit me, & vigilat ad foris meas quotidie, & obſeruat poſtes oſtii mei, qui me inuenerit, inueniet vitam, & hauriet ſalutem à Domino. fer. 4. dom. 4. 66.
c. 10. *iuxta Septuaginta.* Qui annuit oculis cum dolo, congregat viris triſtitias, redarguens cum fiducia pacificat. fer. 3. dom. 3. 36.
c. 10. Filius ſapiens lætificat patrem; filius verò ſtultus mœſtitia eſt matri ſuæ. fer. 4. dom. 3. 48. & 55.
c. 10. Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter. dom. palm. 24.
c. 10. Deſiderium ſuum iuſtis dabitur. fer. 6. d. 4. 125.
c. 11. Vbi eſt humilitas, ibi eſt ſapientia. fer. 3. dom. 4. 8.
c. 11. Vbi fuerit ſuperbia, ibi erit & contumelia. Ibid. 17.
c. 11. In inſidiis ſuis capientur iniqui. fer. 4. dom. 4. 51.
c. 13. Qui parcit virgæ odit filium ſuum. fer. 4. dom. 3. 32. & 57.
c. 13. Qui diligit filium inſtanter erudit. Ibid. 40.
c. 14. In timore Domini fiducia fortitudinis. fer. 5. dom. 4. 45.
c. 14. Innocens credit omni verbo. fer. 6. dom. 4. 74.
c. 15. Qui increpationes odit, morietur. fer. 3. dom. 3. 21.
c. 15. Secura mens quaſi iuge conuiuium. fer. 5. dom. paſſ. 169. 171.
c. 15. Qui abiicit diſciplinam deſpicit animam ſuam. Sab. poſt dom. paſſ. 28.
c. 17. Corona ſenum filii filiorum; & gloria filiorum patres eorum. feria 4. dom. 3. 48.
c. 18. Aqua profunda verba ex ore viri, & torrens inundans fons ſapientiæ. fer. 2. dom. paſſ. 21.
c. 18. Turris fortiſſima nomen Domini. fer. 4. dom. paſſ. 27. Sab. dom. 3. 23.
c. 18. Mors, & vita in manu linguæ. fer. 4. dom. 3. 96.
c. 18. Iuſtus accuſator eſt ſui in principio ſermonis. fer. 2. dom. palm. 21.
c. 19. Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominioſus eſt, & infelix. fer. 4. dom. 3. 26. & 27.
c. 19. Fœneratur Domino, qui miſeretur pauperis; & viciſſitudinem ſuam reddet ei. fer. 5. dom. paſſ. 115.
c. 19. Abſcondit piger manum ſuam ſub aſcella, nec ad os ſuum applicat eam. fer. 5. dom. 3. 20.
c. 19. ne 12. Rex iniuſtus omnes miniſtros habebit impios, *iuxta S. Paſchaſium.* fer. 6. d. paſſ. 17.
c. 20. Lucerna Domini ſpiraculum hominis, quæ inueſtigat omnia ſecreta ventris. fer. 2. dom. paſſ. 10.
c. 20. Aurem audientem, & oculum videntem, Dominus fecit vtrumque. dom. paſſ. 18.
c. 20. Qui maledixit patri ſuo, vel matri, extinguetur lumen eius in mediis tenebris! fer. 4. dom. 3. 9.
c. 20. Quicunque his delectatur, non erit ſapiens. fer. 6. dom. 3. 46.
c. 21. Vir obediens loquetur victoriam. fer. 4. d. 3. 28. fer. 5 mai. hebd. 63.
c. 21. Cor Regis in manu Domini. Sabb. poſt d. 4. 12.
c. 22. Qui ſeminat iniquitatem metet mala. fer. 5. dom. paſſ. 151.
c. 22. Stultitia colligata eſt in corde pueri, & virga diſciplinæ fugabit eum. fer. 4. domin. 3. 32. & 45.
c. 22. Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ. fer. 3 dom. paſſ. 51.
c. 22. Prouerbium eſt: Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit non recedet ab ea. fer. 4. dom. 3. 39.
c. 22. Verte impios, & non erunt. fer. 5. dom. paſſ. 158.
c. 22. Finis modeſtiæ timor Domini. fer. 5. dom. 4. 45.
c. 23. Noli ſubtrahere à puero diſciplinam; ſi enim percuſſeris eum virga, non morietur. Tu virga percuties eum, & animam illius ab inferno liberabis. fer. 4. dom. 3. 45.
cap. 23. Fili mi, ſi ſapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum cor tuum. Ibid. 48.
c. 23. Præbe, fili mi, cor tuum mihi. Ibidem. 72.
c. 23. Ne intuearis vinum quando flaueſcit, cum ſplenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet. fer. 6. dom. 3. 45.
c. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem; & qui trahuntur ad interitum liberare ne ceſſes. fer. 3. dom. 3. 19.
c. 24. *iuxta lectionem Hieronymi, & Gregorii:* Septies in die cadit iuſtus. Ibid. 69.
c. 24. Abominatio hominum detractor. fer. 3 d. paſſ. 55.
c. 24. Time Dominum, & Regem. fer. 4. dom. 3. 66.
cap. 24. Comede, fili mi, mel, quia bonum eſt, & fauum dulciſſimum gutturi tuo. Sic & doctrina ſapientiæ animæ tuæ. fer. 3. dom. 4. 12.
c. 25. Ventus aquilo diſſipat pluuias. fer. 5 dom. paſſ. 92.

c. 25. Mala aurea in lectis argenteis qui loquitur verbum in tempore ſuo. fer.6.dom.3. 63. fer.6.dom.4.85.
c. 26. Abſcondit piger manum ſuam ſub aſcella; & laborat ſi ad os ſuum eam conuerterit. fer.5.mai.hebd 73.& ſequent.
c. 26. Quomodo ſi ſpina naſcatur in manu temulenti, ſic parabola in ore ſtultorum. fer. 4. dom.1.83.
c. 26. Qui fodit foueam, incidet in eam; & qui voluit lapidem, reuertetur ad eum. fer. 4.d. 4. 51.
c. 27. Ne glorieris in craſtinum ignorans quid ſuperuentura pariat dies. fer. 5.dom.paſſ. 35. 36.& 37.
c. 27. Infernus, & perditio nunquam implentur: ſimiliter & oculi omnium inſatiabiles. fer.1.mai.hebd.39.
c. 27. Anima eſuriens etiam amarum pro dulci ſumet fer.6.dom.4.10.
c. 28. Qui corripit hominem, gratiam poſtea inueniet apud eum magis, quàm ille, qui per blandimenta decipit. fer. 3 dom.3.39.
c. 28. Qui ſubtrahit aliquid à patre, & matre, & dicit hoc non eſſe peccatum, particeps eſt homicidæ. fer.4.dom.3.69.
c. 29. Viro, qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ſuperueniet interitus; & cum ſanitas non ſequetur. fer.3. dom. 3.22.
c. 29. Vir, qui amat ſapientiam, lætificat matrem ſuam. fer.4.dom. 3.55.
c. 29. Virga, atque correptio tribuit ſapientiam: puer autem, qui demittitur voluntati ſuæ, confundit matrem ſuam. Ibidem. 55. & 57.
cap. 29. Erudi filium tuum, & refrigerabit te, & dabit delicias animæ tuæ. Ibidem.
c. 29. Qui cum fure partitur, odit animam ſuam. Sab. poſt dom.paſſ.40.
c. 30. Oculum, qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit partum matris ſuæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filii aquilæ. fer.4.dom.3.10.& 11.
c. 30. Omnis ſermo Dei ignitus, clypeus eſt ſperantibus in ſe.dom.paſſ.39.Sab.poſt dom. paſſ. 95.
c. 30. Tria ſunt inſatiabilia, Infernus, & terra, quæ non ſatiatur aqua; ignis verò numquam dicit ſufficit. fer.6. domin.3. 72. 75. 76. & 77.
c. 30. Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ dicentes: Affer, affer. fer.6.dom.3.74.dom. paſſ.31. fer.2. mai.hebd. 52.
c. 31. Procul.& de vltimis finibus pretium eius. fer.2.mai.hebd.11.
c. 31. Guſtauit, & vidit, quia bona eſt negotiatio eius: non extinguetur in nocte lucerna eius. fer. 2. dom. 4.18. & 19.dom.paſſ. 37.

EX ECCLESIASTE.

Cap. 1. Generatio præterit, & generatio aduenit; terra autem in æternum ſtat. fer. 5. dom. 4.15.
c. 1. Omnia flumina intrant in mare; ad locum, vnde exeunt, flumina reuertuntur. fer.5.dom. 3. 14. fer.6.dom.3.61. dom.paſſ. 96. fer. 5. dom.paſſ. 170.
c. 3. Omnia tempus habent. Tempus flendi, & tempus ridendi: tempus plangendi, & tempus ſaltandi. fer.3.dom. paſſ. 32.
c. 4 Conſiderans reperi & aliam vanitatem ſub ſole. Vnus eſt, & ſecundum non habet; non filium, non fratrem; & tamen laborare non ceſſat, nec ſatiantur oculi eius diuitiis, nec recogitat dicens: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis? fer. 2.mai. hebd. 38. & 45.
c. 4. Melius eſt duos eſſe ſimul, quàm vnum; habent enim emolumentum ſocietatis ſuæ. ſi vnus ceciderit, ab altero fulcietur. Væ ſoli, quia cum ceciderit, non habet ſubleuantem ſe. Et ſi quiſquam præualuerit contra vnum, duo reſiſtent ei. Funiculus triplex difficile rumpitur. fer.3.dom.3.62.
c. 5. Nec dicas coram Angelo: Non eſt prouidentia. dom.4.21.
c. 5. Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. fer.2.mai.hebd. 40.
c. 5. Auarus non implebitur pecunia. Ibidem. 38.
c. 7. Melior eſt dies mortis die natiuitatis. fer.6. dom.4.108.
c. 8. Non ſit bonum impio, nec prolongentur dies eius: ſed quaſi vmbra tranſeant, qui non timent faciem Domini. fer.5.dom.4.14.
c. 9. Omni tempore ſint veſtimenta tua candida; & oleum de capite tuo non deficiat. fer.4. dom.4.45. fer.5.d.paſſ.62.f. 5.mai.hebd.51.
c. 9. Quodcunque poteſt facere manus tua, inſtanter operare. fer. 5.dom.paſſ.26.
c. 10. In via ſtultus ambulans, cum ipſe inſipiens ſit, omnes ſtultos æſtimat. fer.3.dom.4.34.
c. 10. Qui diſſipat ſepem, mordebit eum coluber. fer.6.dom. 4.87.
c. 10. Si mordeat ſerpens in ſilentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit. fer.3.dom. paſſ.52.
c. 12. Deum time, & mandata eius cuſtodi; quia hoc eſt omnis homo. Sabb.poſt domin. paſſ. 103.

EX CANTICO CANTICORVM.

Cap. 1. Oſculetur me oſculo oris ſui, quia meliora ſunt vbera tua vino. fer.6.dom.3.43.& 47. fer.5.dom.paſſ.104.
c. 1. Oleum effuſum nomen tuum; ideo adoleſcentulæ dilexerunt te. fer.2.dom.4.33. fer. 5. dom.paſſ.61. Sab.poſt dom.paſſ.15.
c. 1. Trahe me poſt te: curremus in odorem vnguentorum tuorum. fer.6. dom.4. 29. Sabb. poſt dom.paſſ.21.
c. 1. Filii matris meæ pugnauerunt contra me. fer. 3.dom.3.59.
c. 1. Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento. fer.5.dom.paſſ.14.
c. 1. Dum eſſet Rex in accubitu ſuo nardus mea dedit odorem ſuum. fer.2. mai. hebdomadæ. 16.
c. 1. Lectulus noſter floridus. fer.5.domin.3.71. fer.5.dom.paſſ.3.
c. 2. Ego flos campi, & lilium conuallium. fer. 6.dom.4.106.
c. 2. Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. dom.4.21. fer.5.dom.paſſ.160. fer. 5. mai.hebd.58.
c. 2. *iuxta Septuaginta.* Vulnerata charitate ego ſum. dom.paſſ.100.
c. 2. En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancel-

los. En dilectus meus loquitur mihi: Surge propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni. Iam enim hyems tranſiit, imber abiit, & receſſit, flores apparuerunt in terra noſtra; tempus putationis aduenit; vox turturis audita eſt in terra noſtra. fer. 5. dom. 4. 36. fer. 5. domin. paſſ. 14. & 63. Sabb. poſt dom. paſſ. 39.

c. 2. Surge amica mea, ſpecioſa mea, & veni: columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ: oſtende mihi faciem tuam; ſonet vox tua in auribus meis; vox enim tua dulcis, & facies tua decora. fer. 5. dom. 3. 42. fer. 5. dom. paſſ. 15. & 16.

c. 2. Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. Sabb. poſt domin. paſſ. 103.

c. 3. In lectulo meo per noctes quæſiui quem diligit anima mea. Paulolum cum pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea. fer. 5. dom. 3. 49. & 83. fer. 2. domin. paſſ. 6.

c. 3. Ferculum fecit ſibi rex Salomon: fecit reclinatorium aureum, aſcenſum purpureum. fer. 3 dom. paſſ. 31. fer. 5. maioris hebdomadæ 44.

cap. 3. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi? fer. 5. domin. 3. 65.

c. 3. Egredimini, filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater ſua. fer. 5. dom. 4. 33 Sab. poſt dom. paſſ. 18.

c. 4. Fauus diſtillans labia tua, mel, & lac ſub lingua tua. dom. paſſ. 16.

c. 4. Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. fer. 6. dom. 4. 84.

c. 4. Surge aquilo, & veni auſter, perfla hortum meum, & fluant aromata illius. fer. 3. dom. 3. 10. fer. 6. dom. 3. 65. fer. 2. domin. paſſ. 24. fer. 5. dom. paſſ. 92.

c. 4. Fauus diſtillans labia tua; mel, & lac ſub lingua tua. domin. paſſ. 16. fer. 4. domin. 4. 29.

c. 4. Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. fer. 6. dom. 4. 84.

cap. 4. Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, in vno crine colli tui. dom. paſſ. 100.

c. 4. Vadam ad montem myrrhæ. Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te. Sab. poſt dom. paſſ. 20.

cap. 4. Cypri cum nardo, nardus, & crocus, fiſtula, & cinnamomum. fer. 2. domin. paſſ. 25.

c. 4. Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, fons ſignatus; emiſſiones tuæ paradiſus. fer. 5. domin. 3. 62. 73. 75. 76 fer. 2. domin. paſſ. 1. & 25.

c. 4. Veni de Libano, ſoror mea ſponſa, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon; de cubilibus leonum, de montibus pardorum. fer. 5. dom. paſſ. 108. Sabb. poſt domin. paſſ. 62.

cap. 4. Dentes tui ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro. fer. 6. domin. 3. 111.

c. 4. Duo vbera tua ſicut duo hinnuli capreæ gemelli. fer. 6. dom. 4. 69.

c. 5. Comedi fauum cum melle meo; bibi vinum cum lacte meo: comedite, amici, & bibite, & inebriamini cariſſimi. f. 5. dom. paſſ. 10. fer. 3. dom. 4. 11. & 12.

cap. 5. Qualis eſt dilectus tuus, ô pulcherrima mulierum? Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex millibus; caput eius aurum optimum. domin. paſſ. 95. & 101.

c. 5. Veni in hortum meum; meſſui myrrham meam cum aromatibus meis; comedi fauum cum melle meo. fer. 3 domin. 3. 10. Sabb. poſt dom. paſſ. 20.

c. 5. Comæ eius ſicut elatæ palmarum. fer. 4. dom. 3. 19.

c. 5. Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Inuenerunt me cuſtodes, & vulnerauerunt me. fer. 5. dom. paſſ. 25. fer. 5. mai. hebd. 37. & 69.

c. 5. Guttur illius ſuauiſſimum, & totus deſiderabilis. dom. paſſ. 48. fer. 5. poſt domin. paſſ. 113.

c. 5. Manus eius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. fer. 5. domin. paſſ. 7. fer. 5. mai. hebd. 44.

c. 5. Oculi eius ſicut columbæ quæ lacte ſunt lotæ. fer. 6. dom. 3. 45. dom. 4. 3.

c. 5. Ego dormio, & cor meum vigilat. fer. 2. dom. 4. 21.

c. 5. Labia eius lilia diſtillantia myrrham primam. fer. 4. dom. 4 59.

c. 6. Electa vt ſol. Sab. poſt dom. 4. 10.

c. 6. Anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab. fer. 5. maioris hebdomadæ 92.

cap. 6. Dentes tui ſicut grex ouium, quæ aſcenderunt de lauacro. feria 4. domin. 3. 94.

c. 6. Reuertere, reuertere Sulamitis, reuertere, reuertere, vt intueamur te. fer. 5. dom. paſſ. 164.

c. 7. Quid videbis in Sulamite, niſi choros caſtrorum? Quam pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis, filia Principis! fer. 5. dom. paſſ. 167. fer. 5. mai. hebd. 36.

c. 7. Guttur tuum ſicut vinum optimum. fer. 5. dom. 3. 41.

c. 7. Omnia poma, noua, & vetera dilecte mi, ſeruaui tibi. fer. 5. dom. 3 73.

c. 7. Oculi tui ſicut piſcinæ in Heſebon. fer. 5. dom. paſſ. 168.

cap. 7. Comæ capitis tui ſicut purpura Regis vincta canalibus. fer. 2. maioris hebdomadæ. 12.

c. 7. Naſus tuus ſicut turris Libani, quæ reſpicit contra Damaſcum. Sabb. poſt domin. 3. 7.

c. 7. Veni, dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis. Sabb. poſt domin. 3. 34.

c. 8. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flnmina obruent illam. fer. 2. dom. paſſ. 10.

c. 8. Quæ eſt iſta, quæ aſcendit de deſerto deliciis affluens, innixa ſuper dilectum ſuum? fer. 5 dom. 3. 64.

cap. 8. Ego murus, & vbera mea ſicut turris, ex quo facta ſum coram eo, quaſi pacem reperiens. fer. 6. dom. 3. 44. fer. 5. domin. paſſ. 165. & 166.

c. 8. Vinea fuit pacifico; tradidit eam cuſtodibus: vir affert pro fructu eius mille argenteos. Vinea mea coram me eſt. fer. 5. dom. paſſ. 164.

c. 8. Fortis eſt vt mors dilectio; dura ſicut infernus æmulatio. Lampades eius, lampades

ignis; atque flammarum. *Ex Hebræo:* Impetus eius, impetus ignis, atque flammarum. fer.6.dom.3.72.fer.2.dom.4.24. & ſequent. dom. paſſ. 93.
c. 8. Si murus eſt, ædificemus ſuper eum propugnacula argentea. Sabb. poſt domin. paſſ. 95.

EX LIBRO SAPIENTIÆ.

cap. 1. Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum.fer.4.dom.4.69.
c. 1. Hoc, quod continet omnia, ſcientiam habet vocis. Sab. poſt dom.paſſ.99.
c. 1. Deus cordis ſcrutator eſt verus: fer. 5.dom. paſſ.145.
c. 2. Circumueniamus iuſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata diſciplinæ noſtræ. Promittit ſe ſcientiam Dei habere, & filium Dei ſe nominat; factus eſt nobis in traductionem cogitationum noſtrarum: grauis eſt etiam nobis ad videndum, quoniam diſſimilis eſt aliis vita illius, & immutatæ ſunt viæ eius. Tamquam nugaces æſtimati ſumus ab illo; & abſtinet ſe à viis noſtris, tamquam ab immunditiis; & præfert nouiſſima iuſtorum, & gloriatur patrem ſe habere Deum. Sab.poſt dom.4.22.26.& 27.
c. 2. Vino prætioſo, & vnguentis nos impleamus. fer. 5.dom. paſſ.106.
c. 2. Excæcauit illos malitia eorum. dom. paſſ. 11.
c. 2. Errauimus à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & ſol non ortus eſt nobis. dom.paſſ.102.
c. 3. Fulgebunt iuſti, & tamquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent. fer. 5. domin. paſſ. 108.
c. 3. Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt. fer. 5. mai.hebd.77.
c. 3. Illi autem ſunt in pace. fer. 5. domin. paſſ. 149.
c. 4. Conſummatus in breui expleuit tempora multa; placita enim erat Deo anima illius. fer.4.dom.3.8.
c. 4. Spuria vitulamina non dabunt radices altas, nec ſtabile fundamentum collocabunt. Ibid. 75.
c. 4. Inconſtantia concupiſcentiæ tranſuertit ſenſum ſine malitia. fer.2.dom.4 44.
c. 4. Inflatos diſrumpet Dominus. fer. 3. dom. 4 17.
c. 5. Tamquam ſagitta emiſſa in locum deſtinatum. fer.5.dom.4.13.
c. 5. Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt. Sabb. poſt dom.4.12.fer.4.dom.paſſ.21.
c. 5. Induet pro thorace iuſtitiam, & accipiet pro galea iudicium certum, & ſumet ſcutum inexpugnabile æquitatem. Sab. poſt d. 4.29.
c. 5. Laſſati ſumus in via iniquitatis. fer. 2. mai. hebd. 49.
c. 6. Audite Reges, & intelligite; diſcite iudices finium terræ. Præbete aures veſtras qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum.dom.paſſ.54.
c. 7. Sapientiam non vincit malitia. Sabb. poſt dom.3.28.
c. 7. Anima iuſti ſedes eſt ſapientiæ. fer.7.dom. paſſ.17.
c. 7. Candor eſt lucis æternæ fer.6.dom.paſſ.9: Sab.poſt dom.paſſ.122.
c. 8. Qui mane vigilant ad me, inuenient me.fer. 5.dom.3.50.
c. 8. Puer eram ingenioſus, & ſortitus animam bonam. Veni ad corpus incoinquinatum.fer. 4.dom.4.73.
c. 9. Da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiam: mitte illam de cœlis ſanctis tuis, & à ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit, & mecum laboret. fer. 5. domin. paſſ. 171.
c. 10. Hæc venditum iuſtum non dereliquit, donec afferret illi ſceptrum regni.fer.4.dom.4. 50.
c. 10. Hæc illum, qui primus factus eſt à Deo, patrem orbis terrarum, cum ſolus eſſet creatus, cuſtodiuit; & eduxit illum à delicto ſuo; & dedit ei virtutem continendi omnia. fer. 5. dom.4.41.
c. 10. Mendaces oſtendit, qui maculauerunt illum. dom.paſſ.72.
c. 10. Tranſuexit illos per aquam nimiam. fer.5. dom.paſſ. 78.
c. 10. Linguas infantium facit deſertas. fer. 6. dom.paſſ.10.
c. 11. Diſſimulas peccata hominum propter pœnitentiam.fer.2.mai.hebd.55.
c. 16. Homo per malitiam occidit animam.fer.6. dom.4.135.
c. 16. In aqua, quæ omnia extinguit, plus ignis valebat. Quodam tempore manſuetabatur ignis, ne comburerentur, quæ ad impios miſſa erant animalia. fer.4.dom.4.38.
c. 16. Angelorum eſca nutriuit populum ſuum, & paratum panem de cœlo præſtitit illis, ſine labore omne de ectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem. Qui deſeruiens vnius cuiuſque voluntati, ad quod quiſque volebat, conuertebatur.dom.4.27.fer.4.d.4. 38.fer.3.dom.paſſ.60.
c. 16. Creatura tibi factori ſuo deſeruiens exardeſcit in tormentum aduerſus iniuſtos; & lenior fit ad benefaciendum pro his, qui in te confidunt. fer.4.dom.4.38.
c. 16. In omnia transfigurata, omnium nutrici gratiæ tuæ deſeruiebat; ad voluntatem eorum, qui à te deſiderabant. Quod ab igne non poterat exterminari, ſtatim ab exiguo radio ſolis calefactum tabeſcebat. Vt notum omnibus eſſet, quoniam oportet præuenire ſolem ad benedictionem ſuam. & ad ortum lucis te adorare.fer.5.dom.3.49.
c. 18. Vinculis tenebrarum, & longæ noctis compediti, incluſi ſub tectis iacuerunt. Sabb. poſt dom.4.21.
c. 18 *iuxta Eccleſia lectionem.* Dum medium ſilentium venerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter perageret, omnipotens ſermo tuus, Domine, de cœlo à regalibus ſedibus venit. fer. 5.dom.3.44.

EX ECCLESIASTICO.

Cap. 1. Initium ſapientiæ timor Domini. dom. paſſ. 65.
c. 1. Corona ſapientiæ timor Domini.fer.5.dom. 4. 45.
c. 3. Filii ſapientiæ eccleſia iuſtorum; & natio illorum obedientia, & dilectio.fer.4.dom.3. 13.
cap. 3. Sicut in ſereno glacies, ſoluentur pec-

cata tua. fer. 5. domin. paſſ. 141.
c. 3. Fili, in manſuetudine opera tua perfice; & ſuper hominum gloriam diligeris. dom, paſſ. 15.
c. 3. Iudicium patris audite filii; & ſic facite, vt ſalui ſitis. Deus enim honorauit patrem in filiis; & iudicium matris inquirens firmauit in filios. Qui diligit Deum exorabit pro peccatis, & continebit ſe ab illis; & in oratione dierum exaudietur. Sicut qui theſaurizat, ita qui honorificat matrem ſuam. Qui honorat patrem ſuum, iucundabitur in filiis. Qui honorat patrem ſuum, vita viuet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Qui timet Dominũ, honorat parentes; & quaſi dominis ſeruiet his, qui ſe genuerunt. In opere, & ſermone, & in omni patientia honora patrẽ tuũ, vt ſuperueniat tibi benedictio ab eo, & benedictio illius in nouiſſimò maneat. Benedictio patris firmat domos filiorũ; maledictio autem matris eradicat fundamenta. Ne glorieris in contumelia patris tui; non enim eſt tibi gloria eius confuſio: gloria enim hominis eſt honorare patrem ſuum, & dedecus filii pater ſine honore. Fili ſuſcipe ſenectam patris tui; & ne contriſtes eum in vita illius. Et ſi defecerit ſenſu, veniam da; & ne ſpernas eum in virtute tua. Eleemoſyna enim patris non erit in obliuione. Nam pro peccato matris reſtituetur tibi bonum; & in iuſtitia ædificabitur tibi; & in die tribulationis commemorabitur tui, & ſicut in ſereno glacies, ſoluentur peccata tua. Quàm malæ famæ eſt, qui derelinquit patrem; & eſt maledictus à Deo, qui exaſperat matrem. fer. 4. dom. 3. 14. & ſequentibus.
c. 4 In lingua ſapientia dignoſcitur, & ſenſus, & ſcientia, & doctrina in verbo ſenſati, & firmamentum in operibus iuſtitiæ. Non contradicas verbo veritatis. fer. 5. mai. hebd. 88. & 90.
cap. 5. Miſericordia, & ira ab illo citò proximant, & in peccatores reſpicit ira illius. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: ſubito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. fer. 5. dom. paſſ. 30. & 53.
c. 6. Amicus fidelis medicamentum vitæ, & immortalitatis. fer. 6. dom. 4. 10.
c. 7. Recordare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. dom. paſſ. 30.
c. 7. Honora Deum ex tota anima tua. fer. 4. dom. 3. 7.
c. 7. Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiſcaris: memento, quoniam niſi per illos, natus non fuiſſes: & retribue illis quomodo & illi tibi. Ibid. 25.
c. 7. Filii tibi ſunt? erudi illos, & curua illos à pueritia illorum. Ibid. 39.
c. 7. Filiæ tibi ſunt? ſerua corpus illorum, & non oſtendas hilarem faciem tuam ad illas. Ibid. 58.
cap. 9. Sicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo comprehenduntur; ſic capiuntur homines in tempore malo. fer. 5. dom. paſſ. 55.
c. 10. Auaro nihil eſt ſceleſtius. Nihil eſt iniquius, quàm amare pecuniam: hic enim animam ſuam venalem habet, quoniam in vita ſua proiecit intima ſua. fer. 5. mai. hebd. 32.
c. 10. Quid ſuperbit terra, & cinis? Ibid. 34. & 51.
c. 10. Initium omnis peccati eſt ſuperbia. Sabb. poſt dom. paſſ. 101.
c. 11. Ante mortem ne laudes hominem quemquam. fer. 5. dom. paſſ. 127.
c. 13. Quæ communicatio ſancto homini ad canem; aut quæ pars diuiti ad pauperem? fer. 5. mai. hebd. 60.
c. 14. Teſtamentum huius mundi morte morietur. fer. 6. dom. 4. 41.
c. 15. Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. fer. 5. dom. 3. 59.
c. 15. Aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum. fer. 6. dom. 3. 87. fer. 2. dom. paſſ. 13.
c. 15. Cibabit illum pane vitæ, & intellectus; & aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum. fer. 5. mai. hebd. 56.
c. 18. Poſt concupiſcentias tuas non eas; & à voluntate tua auertere. Si præſtes animæ tuæ concupiſcentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Sab. poſt dom. paſſ. 29. & ſequentibus.
c. 19. Eſt correptio mendax in ira contumelioſi. fer. 3. dom. 3. 8.
c. 19. Corripe amicum, ne fortè non intellexerit, & dicat: Non feci: aut ſi fecerit, ne iterum addat facere. Corripe proximum, ne fortè non dixerit: & ſi dixerit, ne fortè iteret. Corripe amicum; ſæpe enim fit commiſſio. Corripe proximum, antequam commineris; & da locum timori Altiſſimi. Ibid. 17.
c. 20. Apertio oris illius inflammatio eſt. fer. 3. dom. paſſ. 54. fer. 4. dom. 3. 82.
c. 20. Bona excæcant oculos iudicum. fer. 4. dom. 3. 76.
c. 21. Qui odit correptionem, veſtigium eſt peccatoris. fer. 6. domin. 3. 86. fer. 3. dom. 3. 23.
c. 21. Stuppa collecta Synagoga peccatorum, & conſummatio illorum flamma ignis. fer. 4. dom. 4. 74.
c. 21. In ore fatuorum cor illorum. fer. 4. domin. paſſ. 32.
c. 23. Domine pater, & dominator vitæ meæ, ne derelinquas me, &c. ne increſcant ignorantiæ meæ, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundent, & incidam in conſpectu aduerſariorum meorum, & gaudeat ſuper me inimicus meus. Sabb. poſt dom. paſſ. 37.
c. 24. Qui edunt me, adhuc eſurient; & qui bibunt me, adhuc ſitient fer. 6. domin. 3. 58. & 80.
c. 24. Ego quaſi trames aquæ immenſæ de fluuio; ego quaſi fluuii dioryx, & ſicut aquæductus exiui de paradiſo. fer. 6. dom. 3. 61. fer. 2. dom. paſſ. 23.
c. 24. Sicut cinnamomum, & balſamum odorem dedi: Quaſi myrrha electa dedi ſuauitatem odoris. Ego quaſi vitis fructificaui ſuauitatem odoris. fer. 6. domin. 3. 79. Sabb. poſt dom. paſſ. 17. & ſequentibus.
c. 24. Quaſi platanus exaltata ſum iuxta aquas. dom. palm. 18.
c. 25. Breuis omnis malitia ſuper malitiam mulieris. fer. 6. dom. 3. 101.
cap. 25. A muliere initium factum eſt peccati, & per illam omnes morimur. Ibidem. 105.

c. 25. Gloria illorum timor Dei. fer. 5. dom. 4. 45.

c. 25. In tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram Deo, & hominibus: Concordia fratrum, & amor proximorum, & vir, & mulier bene ſibi conſentientes. fer. 5. dom. 3. 56.

c. 27. Qui in altum mittit lapidem, ſuper caput eius cadet. fer. 4. dom. 3. 98.

c. 28. Lingua nequam, vtilis potius infernus, quàm illa. In flamma ſua non comburet iuſtos. *Iuxta Syriacam lectionem*: Requies eſt apud inferos potius, quàm apud illam. fer. 5. dom. 4. 40. fer. 3. dom. paſſ. 56. & 57.

c. 28. Sepi aures tuas ſpinis, & linguam nequam noli audire. fer. 3. dom. paſſ. 47. fer. 5. mai. hebd. 66.

c. 28. Suſurro, & bilinguis maledictus. Ibid. 65.

c. 28. Beatus, qui tectus eſt à lingua nequam: qui relinquunt Deum, incident in illam: & exardebit in illos, & non extinguentur: & immittetur in illos, quaſi leo, & quaſi pardus lædet illos. Ibid. 66.

c. 28. Lingua tertia multos commouit populos, & diſperſit illos de gente in gentem: ciuitates muratas diuitum deſtruxit, & domos magnatorum effodit; virtutes populorum concidit, & gentes fortes diſſoluit. Ibid. 67. & ſequentibus.

c. 28. Multi ceciderunt in ore gladii, ſed non ſic, quaſi qui interierunt per linguam ſuam. fer. 4. dom. 3. 86.

c. 29. Fœnerare proximo tuo in tempore neceſſitatis illius. fer. 5. dom. paſſ. 115.

c. 29. Qui odit correptionem minuetur vita. fer. 3. dom. 3. 22.

c. 30. Equus indomitus euadit durus; & filius remiſſus euadit præceps. fer. 4. domin. 3. 43.

c. 30. Qui diligit filium ſuum aſſiduat illi flagella, vt lætetur in nouiſſimo ſuo; & non palpet proximorum oſtia. Ibidem. 46. & 47.

c. 30. Qui docet filium ſuum, laudabitur in illo; & in medio domeſticorum in illo gloriabitur. Ibidem. 48.

c. 30. Qui docet filium ſuum, in zelum mittet inimicum. Ibid. 49.

c. 30. Mortuus eſt pater eius, & quaſi non mortuus; ſimilem enim reliquit ſibi poſt ſe. Ibid. 50.

c. 30. In obitu ſuo non eſt contriſtatus, nec confuſus coram inimicis: reliquit enim defenſorem domus contra inimicos, & amicis reddentem gratiam. Ibid. 51.

c. 31. Qui aurum diligit non iuſtificabitur. fer. 2. mai. hebd. 30.

c. 31. Lignum offenſionis eſt aurum ſacrificantium. Ibid. 50.

c. 31. Beatus diues, qui poſt aurum non abiit. Ibid. 41.

c. 32. Non impedias muſicam. fer. 4. domin. 3. 29.

c. 33. Si eſt tibi ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua. fer. 2 mai hebd. 33.

c. 33. Lacta filium tuum, & pauentem te faciet: lude cum eo, & contriſtabit te. Non corrideas illi, ne doleas, & in nouiſſimo obſtupeſcent dentes tui. fer. 4. domin. 3. 52.

c. 33. Non des illi poteſtatem: & ne deſpicias cogitatus illius. Curua ceruicem eius in iuuentute, & tunde latera eius, dum infans eſt; ne forte induret, & non credat tibi; & erit tibi dolor animæ. Ibid. 53. & 54.

c. 33. Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas. Ibidem. 58.

c. 34. Qui timet Dominum nihil trepidabit, & non pauebit. Ibid. 51.

c. 35. Oratio humiliantis ſe penetrat nubes: Non diſcedet, donec Altiſſimus reſpiciat. fer. 3. dom. 4. 26. fer. 6. dom. 4. 122.

c. 35. Nonne lacrymæ viduæ ad maxillam deſcendunt, & exclamatio eius ſuper deducentem eas? A maxilla enim aſcendunt vſque ad cœlum; & Dominus exauditor delectabitur in illis. fer. 5. dom. paſſ. 94.

c. 38. Altiſſimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam. Nonne à ligno indulcata eſt aqua amara? fer. 4. dom. 4. 30.

c. 38. Fili in mortuum produc lacrymas. fer. 5. dom. 4. 32.

c. 38. Honora medicum propter neceſſitatem. fer. 4. dom. 3. 7.

c. 39. Iuſtus cor ſuum tradidit ad vigilandum diluculo ad Dominum, qui fecit illum; & in conſpectu Altiſſimi deprecabitur. fer. 5. dom 3. 54.

c. 39. Si Dominus magnus voluerit, ſpiritu intelligentiæ replebit illum; & ipſe tamquam imbres emittet eloquia ſapientiæ ſuæ. fer. 2. dom. paſſ. 5. & 21.

c. 39. Ipſe diriget conſilium eius. fer. 5. dom. paſſ. 26.

c. 39. In verſutias parabolarum ſimul introibit; & in abſconditis parabolarum conuerſabitur. fer. 4. dom. 3. 77.

c. 40. Vincor Domini ſicut paradiſus benedictionis. fer. 4. dom. 4. 20.

c. 40. Occupatio magna creata eſt omnibus hominibus, furor, zelus, tumultus, fluctuatio, & timor mortis, iracundia perſeuerans, & contentio. dom. paſſ. 99.

c. 41. O mors, quàm amara eſt memoria tua pacem habenti in ſubſtantiis ſuis! fer. 5. dom. 4. 27.

c. 43. Sol in aſpectu, annuntians in exitu, vas admirabile, opus excelſi. Ibid. 21.

c. 44. In diebus ſuis placuit Deo, & in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio. fer. 5. dom. 3. 37.

c. 44. Qui de illis nati ſunt, reliquerunt nomen narrandi laudes eorum. Filii eorum propter illos vſque in æternum manent: ſemen eorum, & gloria eorum non derelinquetur. Corpora eorum in pace ſepulta ſunt; & nomen eorum viuit in generationem, & generationem: ſapientiam ipſorum narrent populi, & lumen eorum nunciet eccleſia. fer. 4. dom. 3. 50.

c. 44. Sunt quorum non eſt memoria: perierunt, quaſi non fuerint: & non ſunt, quaſi non nati, & filii ipſorum cum ipſis. Ibidem. 51.

c. 44. Laudemus viros glorioſos, & parentes noſtros. Ibid. 66.

c. 45. Oſtendit illi gloriam ſuam; audiuit enim eum, & vocem ipſius. fer. 5. dom. paſſ. 27. fer. 5. mai. hebd. 78.

c. 46. Ieſus Naue ſucceſſor Moyſi fuit magnus ſecundum nomen ſuum, maximus in ſalutem electorum Dei. Quam gloriam adeptus eſt in tollendo manus ſuas, & iactando contra ciuitates romphæas? Quis ante illum ſic reſtitit? An non in iracundia eius impeditus eſt ſol, & vna dies facta eſt quaſi duo? Inuocauit Altiſſimum potentem in oppugnando inimicos vndique, & audiuit illum magnus, & ſanctus Deus in ſaxis grandinis virtutis valde fortis. Impetum fecit contra gentem hoſtilem, & in deſcenſu perdidit contrarios. In diebus Moyſi miſericordiam fecit ipſe, & Caleb filius Iephone ſtare contra hoſtes, & prohibere gentem à peccatis, & perfringere murmur malitiæ, fer. 5. maior. hebd. 62.

c. 48. Mortuum prophetauit corpus eius. fer. 5. dom. 4. 46.

c. 49. Oſſa ipſius viſitata ſunt, & poſt mortem prophetauerunt. Ibid.

EX ISAIA.

Cap. 1. Filios enutriui, & exaltaui; ipſi verò ſpreuerunt me. dom. paſſ. 71.

c. 1. Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui; Iſraël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit. Ibid. 65.

c. 1. Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis; quieſcite agere peruerſe, diſcite benefacere. fer. 4. domin. 3. 104. & 105. fer. 5. mai. hebd. 47.

cap. 1. & cap. 59. Manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Manus veſtræ pollutæ ſunt ſanguine, & digiti veſtri iniquitate. fer. 4. dom. 3. 105.

c. 2. Erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur ſuper omnes colles. fer. 5. dom. 3. 63.

c. 2. De Sion exibit lex, & verbum Domini de Ieruſalem. fer. 6. dom. 3 95.

c. 2. Proiecisti populum tuum. Non eſt finis theſaurorum. fer. 5. dom. paſſ. 54.

c. 3. Pro ſuaui odore fœtor. fer. 5. domin. 3. 41.

c. 3. Exultabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium. Ibid. 71.

c. 3. Princeps eſto noſter. Non ſum medicus, & in domo mea non eſt panis. dom. 4. 33.

c. 4. Apprehendent ſeptem mulieres virum vnum. Panem noſtrum comedemus, & veſtibus noſtris operiemur. Sab. poſt dom. paſſ. 103.

c. 4. Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion. fer. 3. dom. paſſ. 30.

c. 5. Infernus aperuit os ſuum. fer. 4. domin. 3. 45.

c. 5. Væ, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis; & quaſi vinculum plauſtri peccatum. fer. 2. dom. 4. 6. Sabb. poſt dom. paſſ. 28.

c. 5. Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum; ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras; ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. fer. 4. dom. 4. 62. fer. 3. dom. paſſ. 51.

c. 5. Sicut deuorat ſtipulam lingua ignis. fer. 3. dom. paſſ. 51.

c. 5. Vinea facta eſt dilecto meo in cornu filio olei. Sabb. poſt dom. paſſ. 122. domin. palm. 9.

c. 6. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua; & oculos eius claude; ne fortè videat oculis ſuis, & auribus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat, & conuertatur, & ſanem eum. fer. 4. dom. 4. 76. dom. paſſ. 11.

c. 6. Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua. Ibid. 82.

c. 6. Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum. Seraphim ſtabant ſuper illud, ſex alæ veni, & ſex alæ alteri; duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant. fer. 6. domin. 3. 78. fer. 5. dom. paſſ. 2.

cap. 6. Volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe tulerat dè altari, & tetigit os meum. fer. 6. dom. 4. 85.

c. 7. Caput Ephraim Samaria. fer. 6. domin. 3. 19.

c. 7. Numquid parum vobis eſt moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis, & Deo meo? fer 6. dom. 3. 7.

c. 7. Ecce virgo concipiet, & pariet filium. fer. 3. dom. 4. 37. fer 6. dom. 4. 106.

c. 7. Butyrum, & mel comedet; vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum. fer. 3. dom. 3. 99. fer. 6. dom. 3 48. fer. 3. dom. 4. 12. & 37. dom. paſſ. 16.

c. 8. Abiecit populus iſte aquas Siloe, quæ vadunt cum ſilentio. fer. 4 dom. 4. 35. fer. 6. dom. 4. 80.

c. 9. Populus, qui iacebat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione vmbiæ mortis lux orta eſt eis. fer. 4. dom. 4. 52. Sabb. poſt dom. 4. 14. Sab. poſt dom. paſſ. 118.

c. 9. Multiplicaſti gentem, & non magnificaſti lætitiam. Sab. poſt dom. paſſ. 2.

c. 9. Sicut qui lætantur in meſſe. fer. 6. dom. 3. 115.

cap. 9. Veſtimentum miſtum ſanguine erit in combuſtionem, & cibus ignis. fer. 5. maioris hebd. 51.

c. 9. Paruulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Factus eſt principatus ſuper humerum eius. Zelus Domini exercituum faciet hoc. dom. 4. 34. fer. 2. dom. 4. 27. & 29.

c. 9. Vocabitur nomen eius Admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſeculi, Princeps pacis. fer. 2. dom. 4. 2. fer. 5. domin. paſſ. 163.

c. 11. Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet: & requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, Spiritus conſilii, & fortitudinis, Spiritus ſcientiæ, & pietatis; & replebit eum Spiritus timoris Domini. Non ſecundùm viſionem oculorum iudicabit, neque ſecundum auditum aurium arguet; ſed iudicabit in iuſtitia pauperes. fer. 6. dom. 4. 106. Sab. poſt dom. 4. 19. fer. 5. mai. hebd. 64.

c. 11. Delectabitur infans ab vbere ſuper foramine aſpidis; & in cauerna reguli, qui ablactatus fuerit manum ſuam mittet. fer. 5. dom. paſſ. 1. fer. 2 dom. 4. 8.

c. 11. Erit iuſtitia cingulum lumborum eius. Sab. poſt dom. 3. 18.

c. 11. Habitabit lupus cum agno. fer. 5. mai. hebd. 58.

c. 12. Hauriens aquas in gaudio de fontibus Saluatoris. fer. 6. dom. 3. 36.

c. 13. A ſummitate cœli Dominus, & vaſa furoris eius, vt diſperdat omnem terram. fer. 2. dom. 3. 18.

c. 13. Viſitabo ſuper orbis mala. fer. 5. domin. 4. 47.

c. 13. Syrenes in delubris voluptatis. fer. 5. dom. paſſ. 6.

c. 14. In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum; ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis: aſcendam ſuper altitudinem nubium; ſimilis ero Altiſſimo. fer. 3. dom. 4. 32. domin. paſſ. 26. fer. 3. domin. paſſ. 64. fer. 5. maioris hebdomadæ. 39.

c. 14. Iurauit Dominus exercituum dicens: ſi non, vt putaui, ita erit, & quomodo mente tractaui, ita eueniet. fer. 3. domin. paſſ. 29.

c. 16. Emitte Agnum, Domine, dominatorem terræ. fer. 5. dom. 3. 24.

c. 19. Dominus miſcuit in medio eius ſpiritum vertiginis. fer. 2. dom. paſſ. 8.

c. 21. Cuſtos quid de nocte? Cuſtos quid de nocte? fer. 6. dom. paſſ. 10.

c. 21. Pone menſam, contemplare in ſpecula comedentes, & bibentes. Surgite Principes, arripite clypeum. fer. 5. dom. paſſ. 5.

c. 23. Erubeſce Sidon, ait mare. fer. 5. dom. 3. 14. & 15.

c. 23. Erunt negotiationes eius, & mercedes eius ſanctificatæ Domino. fer. 2. dom. 4. 17.

c. 23. Non adiicies vltra, vt glorieris calumniam ſuſtinens, virgo filia Sidonis. domin. palm. 8.

c. 24. In die illa viſitabit Dominus ſuper militiam cœli in excelſo, & ſuper Reges terræ, qui ſunt ſuper terram: & congregabuntur in congregatione vnius faſcis in lacum, & claudentur ibi in carcere. fer. 5. dom. 3. 18.

c. 25. Domine Deus meus es tu. Quoniam feciſti mirabilia, cogitationes antiquas fideles, amen. dom. paſſ. 32.

c. 26. Miſereamur impio, & non diſcet facere iuſtitiam. fer. 3. dom. 3. 47.

c. 26. Ecce Dominus egredietur de loco ſuo, vt viſitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum: & reuelabit terra ſanguinem ſuum, & non operiet vltra interfectos ſuos. Sabb. poſt dom. 3. 30. fer. 6. dom. 4. 44.

c. 26. In terra Sanctorum iniqua geſſit, & non videbit gloriam Domini. fer. 2. dom. 4. 13.

c. 26. Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude oſtia tua ſuper te, abſcondere modicum ad momentum, donec pertranſeat indignatio. Ibid. 26.

c. 26. Viuent mortui tui, interfecti mei reſurgent. Expergiſcimini, & laudate, qui habitatis in puluere. fer. 6. dom. 4. 42. & 44.

c. 27. In die illa viſitabit Dominus ſuper Leuiathan ſerpentem vectem. fer. 5. domin. 3. 41.

c. 27. Indignatio non eſt mihi. Quis dabit me ſpinam, & veprem? Sabb. poſt dom. 3. 26. & 27.

c. 28. Dominus iraſcetur, vt faciat opus ſuum, alienum opus eius; vt operetur opus ſuum, peregrinum eſt opus eius ab eo. Ibid. 30. dom. paſſ. 79.

c. 28. Vexatio intellectum dabit. fer. 6. dom. 4. 12.

c. 28. In die illa erit Dominus exercituum corona gloriæ, & ſertum exultationis populi ſui. dom. paſſ. 98.

c. 29. Appropinquat populus iſte ore ſuo, & labiis ſuis glorificat me; cor autem eius longè eſt à me. fer. 6. dom. 3. 96.

c. 29. Audient in die illa ſurdi verba libri; & de tenebris, & caligine ouili cæcorum videbunt. fer. 4. dom. 4. 27.

c. 30. Dominus non faciet auolare à te vltra doctorem tuum; & erunt oculi tui videntes præceptorem ſuum, & aures tuæ audient verbum poſt tergum monentis. fer. 3. dom. 4. 7.

c. 30. Ad vocem clamoris tui ſtatim vt audierit reſpondebit tibi. fer. 5. dom. paſſ. 28.

c. 30. Tauri tui, & pulli aſinorum, qui operantur terram. dom. palm. 19.

c. 30. Erunt oculi tui, videntes præceptorem tuum. Hæc eſt via, ambulate in ea. fer. 5. mai. hebd. 72.

c. 31. Beati, qui ſeminatis ſuper omnes aquas. fer. 5. dom. 3. 89.

c. 32. Stultus fatua loquetur, & cor eius faciet iniquitatem; vt perficiat ſimulationem, & loquetur ad Dominum fraudulenter; vt vacuam faciat animam eſurientis, & potum ſitienti auferat. Fraudulenti vaſa peſſima ſunt; ipſe enim cogitationes concinnauit ad perdendos mites in ſermone mendaci. Sabb. poſt dom. 3. 5.

c. 32. Erit opus iuſtitiæ pax. fer. 5. domin. paſſ. 169.

c. 33. Timor Domini ipſe eſt theſaurus eius. fer. 4. dom. 3. 51.

c. 33. Aquæ eius fideles ſunt. fer. 6. domin. 3. 52.

c. 33. Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? fer. 5. dom. paſſ. 41.

c. 33. *iuxta Septuaginta.* Væ eis, qui eos miſeros faciunt; vos enim nemo miſeros facit: & qui reprobant vos, vos non reprobant. fer. 5. mai. hebd. 48.

c. 34. Complicabuntur ſicut liber cœli, & omnis militia eorum defluet. fer. 2. dom. 3. 16. dom. 4. 19.

c. 34. Onocentaurus eropiloſus. fer. 3. domin. paſſ. 6.

c. 35. Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt; ſaliet ſicut ceruus claudus; & aperta erit lingua mutorum. fer. 4. domin. 4. 27. & 28. Sab. poſt dom. paſſ. 116.

c. 35. Non erit ibi leo, & mala beſtia non aſcendet per eam. fer. 4. domin. 3. 71. fer. 5. dom. paſſ. 154.

c. 37. Mittet radicem deorſum, & faciet fructum ſurſum. fer. 5. dom. 4. 16.

c. 37. Inclina, Domine, aurem tuam, & audi. dom. paſſ. 18.

c. 37. Virgo filia Sion. dom. palm. 8.

c. 38. Ecce in pace amaritudo mea amariſſima. fer. 5. dom. paſſ. 174.

cap. 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Ibid. 56.

c. 40. Parate viam Domini; rectas facite in ſolitudine ſemitas Dei noſtri. fer. 5. dom 3. 69.

c. 40. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tamquam flos fœni. dom. paſſ. 15. dom. pal. 27.

c. 40. Conſolamini, conſolamini, popule meus, dicit Deus veſter: loquimini ad cor Ieruſalem.fer.5.dom.paſſ.112.

c. 42. Quis cæcus, niſi ſeruus meus; & ſurdus, niſi ad quem nuncios meos miſi? fer.4.dom.3. 76. fer.5.dom.paſſ.59.

c. 42. Non clamabit, neque audietur vox eius foris fer.5.dom.4. 38.

c. 42. Dedi te in fœdus populi, in lucem Gentium, vt aperires oculos cæcorum, & educeres de concluſione vinctum, de domo carceris ſedentes in tenebris. fer.4.dom.4.27.

c. 42. Ducam cæcos in viam, quam neſciunt, & in ſemitis, quas ignorauerunt, ambulare eos faciam. Ponam tenebras coram eis in lucem Surdi audite, & cæci intuemini ad videndum. fer.4.dom 4.27.dom.paſſ.99.

c. 43. Narra ſi quid habes vt iuſtificeris. Dic tu peccata tua, vt iuſtificeris, *iuxta Septuaginta.* fer 2.mai.hebd.21.

c. 43 Glorificabit me beſtia agri Benedicent me beſtiæ agri, *iuxta Hieronymi lectionem.* fer. 5. dom.paſſ.110.

c. 44. Effundam aquas ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam. Effundam ſpiritum meũ ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper ſtirpem tuam, & germinabunt inter herbas, quaſi ſalices iuxta præter fluentes aquas. fer.2.dom.paſſ.17.

c. 45. Verè tu es Deus abſconditus, Deus Iſraël Saluator.fer.5.dom.3.26.d.paſſ. 49. & 100.

c. 45. Rorate cœli deſuper, & nubes pluant iuſtum.dom.paſſ.98.

c. 46. Redite prævaricatores ad cor. fer.4. dom. 3. 89.

c. 46. *iuxta lectionem Hieronymi.* Ego ſum qui ſum, & donec ſeneſcatis ego ſum. fer.4.dom. 4.50.

c. 47. Deſcende, & ſede in puluere virgo filia Babylon. dom. palm.8.

c. 48. Manus mea fundauit terram; & dextera mea menſa eſt cœlos. feria 5. dominic. 4. 19.

c. p. 48. Vtinam attendiſſes mandata mea; facta fuiſſet ſicut flumen pax tua, & iuſtitia tua ſicut gurgites maris. fer.5.d.paſſ.170.

c. 48. Non eſt pax impiis, dicit Dominus. Ibid. 150.

c. 49. Poſuit os meum quaſi gladium acutum; in vmbra manus ſuæ protexit me. Poſuit me ſicut ſagittam electam, in pharetra ſua abſcondit me. fer.5.d.4.85.& 86.d.paſſ.100.

c. 49. Non eſurient, neque ſitient, & non percutiet eos æſtus, & ſol; quia miſerator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos. fer.6.dom.3.59.

c. 49. Vt diceres his, qui vincti ſunt. Exite: & his, qui in tenebris: Reuelamini. fer.2.dom. 4.6.

c. 49. Ecce dedi te in lucem Gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ. Sabb.poſt dom.paſſ.118.

c. 49. Seruus meus es tu Iſraël, quia in te gloriabor. fer.5.dom.paſſ.123.

c. 49. In tempore placito exaudiui te; & in die ſalutis auxiliatus ſum tui. Ibid.35.

c. 50. Stemus ſimul: quis eſt aduerſarius meus? Accedat ad me: ecce Dominus auxiliator meus, quis eſt, qui cõdemnet me? dom.paſſ.2.

c. 51. Attendite ad petram, vnde exciſi eſtis. fer. 4.dom.3. 64.

c. 51. Conſolabitur Dominus Sion; & ponet deſertam eius, quaſi delicias; & ſolitudinem eius quaſi hortum Domini. Inuenietur in ea gratiarum actio, & vox laudis f.4.d.4.126.

c. 52. Dominatores eius inique agunt, dicit Dominus, & iugiter tota die nomen meum blaſphematur. fer.4.dom.3. 102. fer. 3. dom. paſſ.2.

c. 52. In Ægyptum deſcendit populus meus: & nunc quid mihi eſt hic? dicit Dominus. Sab. poſt dom.paſſ.98.

c. 52. Quàm pulchri ſuper montes pedes annunciantis, & prædicantis pacem, annunciantis bonum, prædicantis ſalutem! fer.5.dom.paſſ. 149.& 162. fer.5.mai.hebd.37.

c. 53. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. f.3.d.3 9.

cp. 53. Ipſe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra; Deus poſuit in eo iniquitates omnium noſtrum. fer.6.dom.3 7. dom.paſſ.6.

c. 53. Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuum. Pro eo, quòd laborauit anima eius, videbit, & ſaturabitur. Iuſtificabit ipſe ſeruus meus multos, & iniquitates eorum ipſe portabit. fer,5.dom.3.31. Sab. poſt dom.paſſ.14.

c. 53. Quis credidit auditui noſtro. fer. 6. dom. 4.74.

c. 53. Generationem eius quis enarrabit, quia abſciſſus eſt de terra viuentium? fer.2.d.4. 41. fer.3 dom.4.37. Sab.poſt d.paſſ.14.

c. 53. Oblatus eſt, quia ipſe voluit. Sab. poſt d. 4.47.

c. 53. Eo quòd iniquitatem non fecerit; neque dolus fuerit in ore eius. dom.paſſ.2.

c. 53. Non eſt ſpecies ei, neque decor; & vidimus eum, & non erat aſpectus; & deſiderauimus eum: deſpectum, & nouiſſimum virorum, virum dolorum: & quaſi abſconditus vultus eius. Nos putauimus eum quaſi leproſum. dom.paſſ.47.& ſequent.

c. 53. Sicut ouis ad occaſionem ducetur; & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet. Ibid. 49. fer.5.mai.hebd.20.

c. 53. Liuore eius ſanati ſumus. Sab. poſt dom. paſſ. 76.

c. 55. Quomodo deſcendit imber, & nix de cœlo, & illuc vltra non reuertitur; ſed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit; & dat eſcam ſerenti, & panem comedenti: ſic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo. fer.6.dom.3.36.

c. 55. Ecce teſtem populis dedi eum, ducem, & præceptorem gentibus, Ibid.85. Sabb.poſt d. 4.31.

c. 55. Derelinquat impius viam ſuam, & reuertatur ad Dominum, & miſerebitur eius; & ad Deum noſtrum, quoniam multus eſt ad ignoſcendum. Sab.poſt d.3.28.f.5.d.paſſ.172.

c. 55. Quærite Dominum, dum inueniri poteſt; inuocate eum, dum prope eſt. fer.2.d. paſſ.6.

c. 55. Omnes ſitientes venite ad aquas; & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite abſque argento, & abſq; vlla commutatione vinum, & lac. Audite audientes me, & comedite bonum. Ibid.29.

c. 56. Canes impudentiſſimi neſcierunt ſaturitatem. Sab.poſt dom.paſſ.103.

c. 56. Omnes beſtiæ agri venite ad deuorandum, vniuerſæ beſtiæ ſaltus. Speculatores eius cæci omnes, neſcierunt vniuerſi; canes muti non valentes latrare. fer.2.dom.paſſ.71.

c. 57. Impii quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt. Non eſt pax impiis, dicit Dominus. fer. 5. dom. paſſ. 151. & 152.

c. 57. Creaui fructum labiorum pacem, pacem ei qui longe eſt, & qui prope. Ibidem. 160. & 176.

c. 58. Orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt ſicut meridies. feria 3. domin. 4. 13.

c. 58. Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam; & annuncia populo meo ſcelera eorum. fer. 2. dom. paſſ. 10. Sabb. poſt dom paſſ. 87.

cap. 59. Cum venerit quaſi fluuius violentus, quem ſpiritus Domini cogit. fer. 2. dom. paſſ. 17.

c. 59. Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos, & Deum veſtrum, & peccata veſtra abſconderunt faciem eius à vobis, ne exaudiret. fer. 3. dom. 4. 26.

c. 60. Super te orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur: & ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in ſplendore ortus tui. Sabb. poſt dom. paſſ. 118

c. 60. Omnes de Saba venient, aurum, & thus deferentes, & laudem Domino annunciantes. fer. 5. dom. 3. 37.

cap. 60. Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas? dom. 4. 3.

c. 61. Spiritus Domini ſuper me, eo quòd vnxerit Dominus me: ad annunciandum manſuetis miſit me; vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clauſis apertionem. fer. 4. domin. 5. 27. dom. palm. 18.

c. 61. Vt darem eis coronam pro cinere. fer. 5. dom. 4. 11.

c. 61. Sicut terra profert germen ſuum, & ſicut hortus germen ſuum germinat; ſic Dominus Deus germinabit iuſtitiam. fer. 5. dom. paſſ. 79.

c. 62. Propter Sion non tacebo. fer. 6. domin. 4. 78.

c. 62. Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu? fer. 4. dom. 4. 2.

c. 63. Ipſi ad iracundiam prouocauerunt, & afflixerunt Spiritum ſanctum eius. Sabb. poſt dom. 4. 42.

c. 64. A ſæculo non audierunt, neque auribus perceperunt: oculus non vidit, Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te. Sabb. poſt dom. paſſ. 69.

c. 64. Domine, pater noſter es tu, nos verò lutum. fer. 4. dom. 4. 32.

c. 64. Vtinam dirumperes cœlos, & deſcenderes; a quæ arderent igne. fer. 5. dom. paſſ. 10.

c. 64. Ecce tu iratus es, & peccauimus. Sab. poſt dom. paſſ. 121.

c. 65. Antequam clament, ego exaudiam. fer. 4. dom. 4. 71. fer. 6. dom. 4. 125. fer. 5. domin. paſſ. 28.

c. 65. Quæſierunt me, qui ante non interrogabant; inuenerunt, qui non quæſierunt me. fer. 4. dom. 4. 77.

c. 65. Benedicetur in Deo amen. dom. paſſ. 32.

c. 65. *Et epiſt. ad Rom. c. 10.* Expandi manus meas tota die ad populum incredulum. f. 5. d. paſſ. 8.

c. 66. Omnia hæc manus mea fecit, & facta ſunt vniuerſa. fer. 5. dom 3. 19.

c. 66. Ecce ego declinabo ſuper eam quaſi fluuium pacis. fer. 2. dom. paſſ. 16.

c. 66. Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos? fer. 5. dom. paſſ. 122. d. palm. 12.

c. 66. Antequam veniret partus, peperit maſculum. fer. 3. dom. paſſ. 61.

c. 66. Cœlum mihi ſedes eſt. fer. 5. dom. paſſ. 17.

EX IEREMIA.

Cap. 1. Ab aquilone pandetur omne malum. fer. 6. dom. 3. 65.

c. 1. Antequam exires de vulua ſanctificaui te. fer. 4. dom. paſſ. 39.

c. 1. Virgam vigilantem ego video. fer. 4. dom. 3. 57.

c. 1. Ecce dedi verba mea in ore tuo: loquere ad eos omnia, quæ ego præcipio tibi: audies ex ore meo verbum, & annunciabis eis ex me. fer. 5. dom. 3. 78.

c. 1. Loquar iudicia mea cum eis ſuper omnem malitiam eorum. Tu ergo loquere ad eos omnia, quæ ego præcipio tibi. Dedi te hodie in columnam ferream. Sab. poſt domin. 5. 17.

c. 2. Tenentes legem neſcierunt me. dom. paſſ. 65.

c. 2. Dicentes ligno: Pater meus es tu; & lapidi: Tu me genuiſti. fer. 6. dom. 4. 76.

cap. 2. Prope es tu ori eorum, & longè à renibus eorum. fer. 4. dom. 3. 71.

c. 2. Quid tibi vis in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam? Et quid cum via Aſſyriorum, vt bibas aquam fluminis. fer. 6. d. 3. 52.

c. 2. Vade, & clama in auribus Ieruſalem, dicens: Hæc dicit Dominus: Recordatus ſum tui miſerans adoleſcentiam tuam, & charitatem deſponſationis tuæ, quando ſecuta es me in deſerto. dom. palm. 8.

c. 3. Tu fornicata es cum amatoribus multis; tamen reuertere ad me, & ego ſuſcipiam te. fer. 6. dom. 5. 38.

c. 3. Vidit præuaricatrix ſoror eius Iuda, quia pro eo, quòd mœchata eſſet aduerſatrix Iſraël, dimiſiſſem eam, & dediſſem ei libellum repudii; & non timuit præuaricatrix Iuda ſoror eius; & abiit, & fornicata eſt etiam ipſa. dom. palm. 8.

c. 5. Audi, popule ſtulte, qui non habes cor, qui habentes oculos non videtis, & aures, & non auditis. Sab. poſt dom. paſſ. 87.

c. 5. Equi amatores, & emiſſarii facti ſunt: vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat. Ibidem. 103.

cap. 6. Hæc dicit Dominus: State ſuper vias veſtras, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus veſtris. fer. 4. dom. 3. 65.

c. 6. Pax, pax, & non erat pax. fer. 5. dom. paſſ. 150.

cap. 7. Miſi ad vos ſeruos meos prophetas per diem conſurgens diluculo, & mittens; & non audierunt me, nec inclinauerunt aurem ſuam; ſed indurauerunt ceruicem ſuam. fer. 4. dom. 4. 48.

c. 8. Turtur, & hirundo, & ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini. fer. 5. dom. paſſ. 39.

c. 9. Quis dabit me in ſolitudine diuerſorium viatorum; & derelinquam populum meum, & recedam ab eis? Quia omnes adulteri ſunt, cœtus præuaricatorum. fer. 6. d. 3. 67. d. 4. 5.

c. 9 Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum? fer. 6. dom. 3. 116. Sab. poſt dom. paſſ. 70.
c. 9. Sagitta vulnerans lingua eorum dolum locuta eſt: in ore ſuo pacem cum amico ſuo loquitur; & occultè ponit ei inſidias. Sabb. poſt dom. 3. 4.
c. 9. Dabo Ieruſalem in cubilia draconum. fer. 2. dom. 4. 4.
c. 9. Aſcendit mors per feneſtras noſtras; ingreſſa eſt domus noſtras. fer. 4. domin. 4. 17. & 18. fer. 6. dom. 4. 113. & 119.
c. 9. Vt iniquè agerent, laborauerunt. fer. 2. mai. hebd. 35.
c. 11. Ego quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad victimam: & non cognoui, quia cogitauerunt ſuper me conſilia, dicentes: Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium. feria 6. dominic. paſſ. 9.
c. 14. Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit mouere pedes ſuos, & non quieuit, & Domino non placuit. fer. 5. domin. paſſ. 64.
c. 15. Si conuerteris, conuertam te, & ante faciem meam ſtabis, & ſi ſeparaueris pretioſum à vili, quaſi os meum eris. fer. 3. dom. 3. 9. 30. & 31.
c. 15. Mendacium aquarum infidelium. fer. 4. d. 3. 5. fer. 6. dom. 3. 52.
c. 16. Mittam eis multos venatores, & venabuntur eas. fer. 6. dom. 3. 8.
c. 17. Perdix fouit quæ non peperit. domin. paſſ. 52.
cap. 17. Domine, omnes, qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te in terra ſcribentur; quoniam dereliquerunt venam aquarum viuentium Dominum. Sabb. poſt d. 3. 12.
c. 17. Peccatum Iuda ſcriptum eſt ſtylo ferreo in vngue adamantino, ſuper latitudinem cordis eorum. Ibidem. 16. & fer. 2. domin. 4. 36.
c. 17. Prauum eſt cor omnium, & inſcrutabile. Quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor, & probans renes. fer. 3. dom. 4. 16. d. paſſ. 22. fer. 5. dom. paſſ. 143.
c. 17. Maledictus homo, qui confidit in homine; & ponit carnem brachium ſuum; & à Domino recedit cor eius. fer. 5. dom. 4. 3.
c. 17. Confundantur qui me perſequuntur; & non confundar ego: paueant illi, & non paueam ego. Indue ſuper eos diem afflictionis, & duplici contritione contere eos. fer. 6. dom. paſſ. 5.
c. 18. Da filios eorum in famem; & deduc eos in manus gladii: in tempore furoris abutere eis. Sab. poſt dom. 3. 30.
c. 19. Quæ non præcepi, nec locutus ſum, nec aſcenderunt in cor meum. fer. 4. dom. paſſ. 14.
c. 20. Dominus mecum eſt quaſi bellator fortis. Sab. poſt dom. 4. 47.
c. 22. Terra, terra, terra, audi ſermonem Domini. fer. 5. dom. 4. 16.
c. 22. Viuo ego, dicit Dominus, quia ſi fuerit Iechonias annulus in manu dextera mea, inde euellam eam. Sab. poſt dom. 4. 12.
c. 23. Quid paleis ad triticum? Sab. poſt domin. paſſ. 22.
c. 25. Cum impleti fuerint Septuaginta anni. fer. 5. mai. hebd. 19.
c. 26. Noli ſubtrahere verbum; ſi fortè audiant, & conuertantur vnuſquiſque à via ſua mala. fer. 6. dom. 3. 31. & 34.
c. 31. Vox in excelſo audita eſt lamentationis, luctus, & fletus: Rachel plorans filios ſuos. fer. 4. dom. 3. 70.
c. 33. Quos percuſſi in furore meo, & indignatione mea abſcondens faciem meam à ciuitate hac propter omnem malitiam eorum. d. paſſ. 91.
c. 35. Reſponderunt: Non bibemus vinum; quia Ionadab filius Rechab, pater noſter præcepit nobis dicens: Non bibetis vinum vos, & filii veſtri vſque in ſempiternum, & non domum ædificabitis, &c. Hæc dicit Dominus: Præualuerunt ſermones Ionadab, quos præcepit filiis ſuis, vt non biberent vinum; & non biberunt vſque ad diem hunc: ego autem locutus ſum ad vos de mane conſurgens, & loquens; & non obediſtis mihi, &c. fer. 4. dom. 3. 28.
c. 46. Dies illa Domini Dei exercituum, dies vltionis, vt ſumat vindictam de inimicis ſuis. fer. 5. dom. paſſ. 54.
c. 48. Omne caput caluitium, & omnis barba raſa erit: in cunctis manibus colligatio, & ſuper omne dorſum cilicium. Sab. poſt dom. paſſ. 103.
c. 51. Calix aureus Babylon inebrians omnem terram: de vino eius biberunt Gentes, & ideo commotæ ſunt. fer. 6. dom. 3. 54. f. 2. mai. hebd. 35.
c. 51. Viſitabo ſuper ſculptilia Babylonis. fer. 5. dom. 4. 47.
c. 51. Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata, derelinquamus eam. feria 5. domin. paſſ. 60.

EX THRENIS IEREMIÆ.

Cap. 1. De excelſo miſit ignem in oſſibus meis, & erudiuit me. feria 5. dominic. 3. 87.
c. 1. Peccatum peccauit Ieruſalem, propterea inſtabilis facta eſt. dom. palm. 1.
c. 2. Magna eſt velut mare contritio tua. Sabb. poſt dom. 4. 16. fer. 5. dom. paſſ. 21.
c. 2. Deduc quaſi torrentem lacrymas per diem, & noctem, non des requiem tibi; neque taceat pupilla oculi tui: conſurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum effunde ſicut aquam cor tuum ante conſpectum Domini. feria 4. dom. 4. 41. fer. 5. domin. paſſ. 13. & 17.
c. 3. Bonum eſt viro, cum portauerit iugum ab adoleſcentia ſua; ſedebit ſolitarius, & tacebit, quia leuauit ſuper ſe. fer. 4. dom. 3. 41. fer. 5. dom. 3. 66. & 72. & 83. fer. 3. dom. 4. 25. fer. 6. dom. 4. 79.
c. 3. Ponet in puluere os ſuum; ſi fortè ſit ſpes. Dabit percutienti ſe maxillam: ſaturabitur opprobriis. feria 6. dom. 3. 31. fer. 3. dom. 4. 40. fer. 6. dom. 4. 49. fer. 3. dom. paſſ. 2. fer. 5. mai. hebd. 93.
c. 3 Oculus meus deprædatus eſt animam meam in cunctis filiabus vrbis meæ. fer. 6. dom. 3. 106. fer. 4. dom. 4. 21. fer. 6. dom. 4. 134. fer. 5. dom. paſſ. 77.
c. 3. Poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam. dom. paſſ. 48.
cap. 3. Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus; idcirco tu inexorabilis es, O-

peruiſti in furore, & percuſſiſti nos; occidiſti, nec pepercisti: oppoſuiſti nubem tibi, ne tranſeat oratio. fer.3.dom.4. 26.

c. 3. Bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei. fer.6.dom.4.81.

c. 4. Quomodo obſcuratum eſt aurum; Denigratum eſt ſuper carbones facies eorum, & non ſunt cogniti in plateis. fer.1.dom. 4 17. fer.4.dom.4.40.

c. 5. Ceruicibus noſtris minabamur; laſſis non dabatur requies.dom.4.10.

EX BARVCH.

Cap. 3. Audi Domine, & miſerere. dom. paſſ. 18.

c. 3. Stellæ vocatæ ſunt,& dixerunt: Adſumus. fer.6.dom.4.133.

c. 3. In terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. fer. 4.dom. paſſ.43.

EX EZECHIELE.

Cap. 1. Cum eſſem in medio captiuorum iuxta fluuium Chobar, aperti ſunt cœli, & vidi viſiones Dei.Sab.poſt dom. paſſ.47. fer. 2. d. 3.16.

cap. 1. *Idemque ferè c. 8.* Super ſimilitudinem throni ſimilitudo quaſi aſpectus hominis deſuper; & vidi quaſi ſpeciem electri, velut aſpectum ignis. fer. 2 dom. 4. 28. dom. paſſ. 92.

c. 1. Aſpectus rotarum, & opus earum, quaſi viſio maris. Quaſi aſpectus ſapphiri ſimilitudo throni. Ibid.29.

c. 2. Increduli, & ſubuerſores ſunt tecum; & cum ſcorpionibus habitas. feria 4. dom. paſſ. 9.

c. 20. *Similiter c. 3.* Hæc dicit Dominus Deus, ſi fortè vel ipſi audiant, & ſi fortè quieſcant; quoniam domus exaſperans eſt fer.dom.3.31. & 34.

c. 8. Emiſſa ſimilitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei; & adduxit me in Ieruſalem in viſione Dei iuxta oſtium interius, quod reſpiciebat ad Aquilonem; vbi erat ſtatutum idolum Zeli ad prouocandam æmulationem.fer.2.dom.4. 28.

c. 11. Auferam cor lapideum de carne eorum;& dabo eis cor carneum. fer.6.dom.3.14.fer.5. mai.hebd.27.

c. 13. Fili hominis, vaticinare ad prophetas Iſraël: Hæc dicit Dominus Deus: Væ prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident. feria 3. domin. paſſ. 6.

c. 13. Quaſi vulpes in deſertis prophetæ tui Iſraël erant. Sab. poſt dom.paſſ.103.

cap. 14. Viri iſti poſuerunt immunditias ſuas in cordibus ſuis. fer. 4. dom.3.87.

c. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis,& abundantia, & otium. fer. 4. dom. 3.2.

cap. 16. Calceaui te Ianthino, ſeu hyacintho *iuxta Septuaginta.* fer. 5. maioris hebdomadæ. 44.

c. 16. Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa. fer.4.dom.3.10.

c. 16. Iudicabo te iudiciis adulterarum, adducens ſuper te multitudinem; & lapidabunt te lapidibus. Sab. poſt dom. 3.6.

c. 16. Auferetur zelus meus à te.fer.2.d.4.27.

c. 18. Filius non portabit iniquitatem patris. fer. 4.dom.4.5.6.13.

cap. 18. Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obſtupeſcunt. Viuo ego, dicit Dominus, ſi erit vltra vobis parabola hæc in prouerbium. Ibid. 6.

c. 18. Omnes animæ meæ ſunt. Vt anima patris, ita anima filii mea eſt: anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Ibid.10.& 13.fer.6.dom. 4.135.

c. 18. Filius, qui videns omnia peccata patris ſui, quæ fecit, timuerit, & non fecerit ſimile eis, hic non morietur in iniquitate patris ſui; ſed vita viuet. fer. 4.dom.4.10.

c. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, & cuſtodierit omnia præcepta mea, &c. Omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt, non recordabor.fer.6.dom.4.8.fer.5.domin.paſſ.33.51. 99.&107.

c. 21. Reuertere in vaginam tuam; in loco, in quo creata es, in terra natiuitatis tuæ iudicabo te. fer.5.dom.3.85.fer.5.dom.4.25.

c. 21. Fili hominis pone faciem tuam ad Ieruſalem, & ſtilla ad ſanctuaria. Hæc dicit Dominus Deus: Eiiciam gladium meum de vagina ſua;& occidam in te iuſtum, & impium. Idcirco egredietur gladius meus de vagina ſua ad omnem carnem ab Auſtro vſque ad Aquilonem.fer.6.dom.3.51.

c. 22. Appropinquare feciſti dies tuos, & adduxiſti tempus annorum tuorum; Patrem, & matrem contumeliis affecerunt in te. fer. 4. dom.3.8.

cap. 22. Sanctuaria mea ſpreuiſti, & Sabbata mea polluiſti. Viri detractores fuerunt in te ad effundendum ſanguinem. fer.3. dom.paſſ. 1.& 51.

c. 23. Bibes illum & depotabis vſque ad fæces. fer.6.dom.3.55.

c. 2 . Ponam zelum meum in te. Naſum tuum, & aures tuas procident, & quæ remanſerint, gladio concident. Fornicata es poſt Gentes; inter quas polluta es in idolis earum.fer. 2.d. 4.32.& 33.

c. 23. Te lauiſti, & ſediſti in lecto pulcherrimo, & menſa ornata eſt ante te. fer.5.domin.paſſ. 65.& 126.

c. 24. Non plangetis, neque flebitis; ſed tabeſcetis in iniquitatibus veſtris. Ibidem. 88.

c. 27. Carthaginienſes negotiatores tui à multitudine cunctarum diuitiarum, argento, ferro, ſtanno, plumboque repleuerunt nundinas tuas, &c. Dedan inſtitores tui in tapetibus ad ſedendum. Venditores Saba,& Reema cum vniuerſis primis aromatibus,& lapide pretioſo, & auro, quod propoſuerunt in mercatu tuo. fer.6 dom.3 81.

c. 34. Requiram oues meas,& viſitabo eas.fer.5. dom. 4.47.

c. 36. In igne Dei locutus ſum. fer. 2. dom. 4. 28.

c. 36. Auferam cor lapideum de carne veſtra. feria 2.domin.4.36. fer. 6.dom. 4. 76. & 114.

c. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam; & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris; & ab vniuerſis idolis veſtris mundabo vos; & dabo vobis cor nouum; & ſpiritum nouum ponam in medio veſtri: & auferam cor lapideum de carne veſtra; & dabo vobis

cor carneum, & ſpiritum meum ponam in medio veſtri. fer.2.dom.paſſ.17.
c.37. Oſſa arida audite verbum Domini. fer. 5. dom.4.16
c.37 Dauid ſeruus meus, Princeps eorum in perpetuum. Sab.poſt dom.paſſ.111.
c.39. Scient Gentes, quoniam in iniquitate ſua capta ſit domus Iſraël, eo quòd dereliquerit me, & abſconderim faciem meam ab eis, & tradiderim eos in manus hoſtium. dom. paſſ. 91.
c.40. Et ecce murus forinſecus in circuitu domus vndique; & in manu viri calamus. fer. 5. mai.hebd.75.
cap. 44. Victimam pro peccato, & pro delicto ipſi comedent.dom.paſſ.5.
c.44. Conuertit me ad viam portæ Sanctuarii exterioris, quæ reſpiciebat ad Orientem, & erat clauſa. Et dixit Dominus ad me: Porta hæc clauſa erit; & non aperietur; & vir non intrabit per eam: quoniam Dominus Deus Iſraël ingreſſus eſt per eam; eritque clauſa. fer.3.dom.paſſ.4.

EX DANIELE.

Cap.2. Tunc Rex Danielem in ſublime extulit; & munera multa, & magna dedit ei; & conſtituit eum Principem ſuper omnes prouincias Babylonis, & præfectum magiſtratuum ſuper cunctos ſapientes Babylonis. d. paſſ 57.
c.3. Vobis dicitur populis, tribubus, & linguis: In hora, qua audietis ſonitum tubæ, fiſtulæ, &c. Cadentes adorate ſtatuam auream, quam conſtituit Nabuchodonoſor rex. fer. 6.dom.4.130.
c.3. Fecit medium fornacis quaſi ventum roris flantem.fer.4.dom.4.30.
c. 3. Benedicite omnia opera Domini Domino; laudate, & ſuperexaltate eum in ſæcula. fer. 6.dom.4.130.fer.3.dom.paſſ.57.
c.3. Benedicite aquæ omnes, quæ ſuper cœlos ſunt, Domino. dom. paſſ.38. fer.5. domin. paſſ.17.
c.5. Baltaſſar rex fecit grand conuiuium optimatibus ſuis. Præcepit ergo iam temulentus, vt afferrentur vaſa aurea, & argentea, quæ aſportauerat Nabuchodonoſor pater eius de templo, quod fuit in Ieruſalem. Et biberunt ex eis rex, & optimates eius, vxores, & concubinæ illius. Mane, Thecel, Phares. Numerauit Deus regnum tuum, & compleuit illud. Appenſus es in ſtatera, & inuentus es minus habens. Diuiſum eſt regnum tuum, & datum eſt Medis, & Perſis.fer.5.d.paſſ.5.Sab. poſt dom.3.13.
c. 5. Iubente Rege indutus eſt Daniel purpura, & circumdata eſt torques aurea collo eius: & prædicatum eſt de eo, quòd haberet poteſtatem tertius in regno ſuo. Eadem nocte interfectus eſt Baltaſſar rex Chaldæus.fer.4.dom. paſſ.33.fer.5.dom.paſſ.5.
c. 6. Iubente Rege adducti ſunt viri illi, qui accuſauerant Danielem, & in lacum leonum miſſi ſunt ipſi, & filii, & vxores eorum: & non peruenerunt vſque ad pauimentum loci, donec arriperent eos leones, & omnia oſſa eorum comminuerunt. fer. 4. domin. 4.11.
c. 7. Poteſtas eius poteſtas æterna, quæ non auferetur; & regnum eius, quod non corrumpetur. Sab.poſt dom.paſſ.111.
cap. 8. & 9. Ecce vir Gabriel. Ibid. 89.
c.9. Stillauit ſuper nos maledictio.fer.6.dom.4. 53.
c. 9. Vir deſideriorum.dom.paſſ.48.
c. 10. Iacebam conſternatus ſuper faciem meam, & vultus meus hærebat terræ. Sab.poſt dom. paſſ.58.
c. 12. Qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas hæreditates.fer.6.dom.4. 133.
c. 13. Egreſſa eſt iniquitas de Babylone à ſenioribus iudicibus. Sab.poſt dom.3.20.

EX OSEA.

Cap. 2. Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius. fer. 5.dom.3.78.fer.5.dom. paſſ. 112.
c. 3. Diligunt vinacia vuarum. fer. 6.domin.3. 4.
c. 4. Vinum, & ebrietas auferunt cor. fer. 3. d,3. 27.fer.6.dom. 3.46.
c. 4. Fornicati ſunt à Deo ſuo, ſuper capita montium ſacrificabant; & ſuper colles accendebant Thymiama fer.4.dom.3.92.
c. 4. Non eſt ſcientia D.ni in terra. fer.6.dom,4. 67 dom.paſſ.65.
cap. 4. Peccata populi mei comedunt. domin. paſſ. 3.
c. 6. Miſericordia veſtra quaſi nubes matutina, & quaſi ros mane pertranſiens. fer.3.domin. 3.69.
c. 6. Quaſi diluculum præparatus eſt egreſſus eius; & veniet quaſi imber nobis temporaneus.fer.5.dom.3.54.
c. 6. Viuificabit nos poſt duos dies; & in die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus in conſpectu eius. fer.2.dom.4.37.
c.6. Miſericordiam volui, & non ſacrificium, & ſcientiam Dei pluſquam holocauſta. fer.6.d. 4.67.dom.paſſ.65.
c. 7. Comederunt alieni robur eius. fer.6. dom. 4.88.
cap. 7. Factus eſt Ephraim, quaſi columba ſeducta, non habens cor. feria 4. domin. 3. 56.
c. 8. Factæ ſunt ei aræ in delictum. fer.4.dom. 4.47.fer.5.mai.hebd.52.
c. 10. Seminate vobis in iuſtitia, & metite in ore miſericordiæ. fer.5. dom.3.17.fer.5. maioris hebd. 84.
c. 10. Vitula docta diligere trituram.fer.6.dom. 3.63.
c. 11. Ego quaſi nutricius Ephraim. Ibidem. 41.
c. 11. In funiculis Adam traham eos, in vinculis Charitatis: & declinaui ad eum, vt veſceretur. fer. 4.domin.paſſ.16.17.fer.2.maioris hebd.61.
c. 11. Filii mortis. dom.palm.11.
c. 13. Adducet arentem ventum Dominus de deſerto aſcendentem. fer.5.dom.3.68.
c. 13. Ero mors tua, ô mors. fer. 6. domin. 4. 13.
c. 14. Germinabit ſicut lilium.dom.4.20.

EX IOELE

Cap. 1. Beſtiæ agri ſuſpexerunt ad te; quoniam

exſiccati ſunt fontes aquarum. fer. 2. domin. paſſ. 16.

cap. 2. & Act. Apoſt. c. 2. Effundam ſpiritum meum ſuper omnem carnem; & prophetabunt filii veſtri, & filiæ veſtræ: ſenes veſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes veſtri viſiones videbunt: ſed & ſuper ſeruos meos, & ancillas in diebus illis effundam ſpiritum meum. fer. 2. dom. paſſ. 17.

c. 2. Luna conuertetur ſanguinem. fer. 2. dom. 3. 16.

c. 3. Fons de domo Domini, & irrigabit torrentem ſpinarum. fer. 5. dom. paſſ. 3. Sabb. poſt dom. paſſ. 76.

EX AMOS.

Cap. 3. Viſitabo ſuper vos omnes iniquitates veſtras. fer. 5. dom. 4. 41.

c. 5. Cecidit, & non adiecit, vt reſurgat virgo Iſraël. dom. palm. 8.

c. 6. Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti. fer. 5. dom. paſſ. 130.

c. 7. Ecce vir ſtabat ſuper murum adamantinum, & in manu eius adamas, *iuxta Septuaginta*. Sab. poſt dom. 4. 12.

c. 8. Quid tu vides Amos? & dixi: Vncinum pomorum. Et dixit Dominus ad me. Venit finis. fer. 5. dom. 4. 37.

c. 8. Iurauit Dominus in ſuperbiam Iacob: ſi oblitus fuerit vſque in finem omnia opera eorum. fer. 3. dom. paſſ. 28. & 29.

c. 9. Si cælauerint ſe ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo ſerpenti, & mordebit eos. fer. 5. mai. hebd. 48.

EX IONA.

Cap. 1. Factum eſt verbum Domini ad Ionam filium Amachi dicens: ſurge, & vade in Niniuen ciuitatem grandem, & prædica in ea. f. 4. dom. paſſ. 36.

c. 2. Lapis de pariete clamabit; & lignum, quod inter iuncturas ædificiorum eſt, reſpondebit. fer. 2. dom. 3. 7.

c. 3. Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur. fer. 6. dom. 4. 6.

c. 3. Quis ſcit, ſi conuertatur, & ignoſcat Deus? fer. 6. dom. 3. 32. & 34.

c. 3. Crediderunt Niniuitæ in Deum. fer. 6. dom. 4. 74.

EX MICHÆA.

Cap. 1. Ecce Dominus egredietur de loco ſancto ſuo, & deſcendet, & calcabit ſuper excelſa terræ. Sab. poſt dom. 3. 30.

cap. 2. Væ, qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus veſtris. In luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum eſt manus eorum. fer. 5. dom. 3. 57.

c. 4. Nunc quare mœrore contraheris? *iuxta Eccleſiæ lectionem. dom. 2. Aduentus*: Quare mœrore conſumeris? fer. 5. dom. paſſ. 6.

c. 7. Præcoquas ficus deſiderauit anima mea. *Ex Hebræo.* Primitiuos fructus deſiderauit anima mea. Ibid. 48.

EX NAHVM.

Cap. 3. Intra in lutum, & calca, ſubigens tene laterem. fer. 5. domin. 3. 85.

c. 3. Aquam propter obſidionem hauri tibi, intra in lutum. fer. 4. dom. 4. 32. fer. 5. domin. 4. 29.

c. 3. Reuelabo pudenda tua in facie tua. Et erit, omnis qui viderit te, reſiliet à te, & dicet, Vaſtata eſt Niniue. fer. 5. maioris hebdomadæ. 64.

EX HABACVC.

Cap. 1. Facies hominis quaſi piſces maris. fer. 3. dom. paſſ. 61.

c. 1. Cibus eius electus. fer. 3. dom. paſſ. 65.

c. 1. Tyranni ridiculi eius erunt. Sab. poſt dom. paſſ. 37.

c. 2. Ecce, qui incredulus eſt, non erit recta anima eius in ſemetipſo: iuſtus autem in fide ſua viuet. fer. 5. dom. paſſ. 111.

c. 2. Vſque qui aggrauat contra ſe denſum lutum. fer. 2. mai. hebd. 43.

cap. 3. Deus ab Auſtro veniet, & ſanctus de monte Pharan. feria 5. dom. 3. 68. fer. 6. dom. 3. 65.

c. 3. Cum iratus fueris, miſericordiæ recordaberis. Sab. poſt dom. 3. 26.

c. 3. Splendor eius, vt lux erit: ibi abſcondita eſt fortitudo eius. Sabb. poſt domin. 4. 6.

c. 3. In luce ſagittarum tuarum ibunt, in ſplendore fulgurantis haſtæ tuæ. Ibid. 21.

c. 3. *iuxta Septuaginta.* In medio duorum animalium innoteſces. dom. paſſ. 15.

EX SOPHONIA.

Cap. 1. Diſperierunt omnes inuoluti argento. f. 2. mai. hebd. 18.

EX AGGÆO.

Cap. 1. Numquid tempus vobis eſt, vt habitetis in domibus laqueatis, & domus iſta deſerta? fer. 4. dom. 3. 44. fer. 2. dom. 4. 5.

EX ZACHARIA.

c. 2. Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei. fer. 4. dom. 3. 10. fer. 2. dom. paſſ. 4. for. 3. dom. paſſ. 65.

c. 2. Ecce ego venio citò, & habitabo in medio tui. dom. paſſ. 26.

c. 2. Ego ero ei murus ignis in circuitu. fer. 5. mai. hebd. 75.

c. 4. Iſti ſunt duo filii olei. dom. palm. 9.

c. 7. Iudicium verum iudicate. fer. 3. domin. 4. 28.

c. 8. Ecce vir, Oriens nomen eius. Sabb. poſt dom. paſſ. 35.

c. 9. Conuertimini ad munitionem vincti ſpei, Sab. poſt dom. 3. 23. fer. 5. dom. paſſ. 55.

c. 9. Quid bonum eius eſt, & quid pulchrum eius; niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? fer. 2. dom. paſſ. 29.

c. 9. Domini eſt oculus hominis. fer. 5. domin. paſſ. 95.

c. 9. Exulta ſatis, filia Sion; iubila filia Ieruſalem: Ecce Rex tuus venit tibi iuſtus, & Saluator ipſe pauper, & aſcendens ſuper aſinam, & pullum filium aſinæ. domin. palm. 7. & 11.

c. 13. In die illa erit fons potens domui Dauid, & habitantibus Ieruſalem in oblationem peccatoris, & menſtruatæ. fer. 6. dom. 3. 36. & 52. fer. 2. dom. paſſ. 1.

EX MALACHIA.

Cap. 1. Ab ortu ſolis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in Gentibus: & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. fer. 6. dom. 3. 93.
c. 1. Si Dominus ego ſum, vbi eſt timor meus? fer. 5. dom. 4. 45.
c. 2. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam. Sab. poſt dom. paſſ. 103.
c. 2. Numquid non vnus eſt pater omnium noſtrum? fer. 3. dom. paſſ. 15.
c. 3. Accedam ad vos in iudicio; & ero teſtis velox maleficis, & adulteris, & periuris, & qui calumniantur mercedem mercenarii, viduas, & pupillos, & opprimunt peregrinum; nec timuerunt me. feria 6 domin. 3. 85.
cap. 4. Orietur vobis timentibus nomen meum Sol iuſtitiæ, & ſanitas in pennis eius. fer. 5. dom. 3. 18. 35. & 89. fer. 6. dom. 3. 64. Sabb. poſt dom. 3. 29. dom. 4. 3. fer. 3. domin. 4. 24. fer. 4. dom. 4. 69. fer. 5. d. paſſ. 71. fer. 6. d. paſſ. 9. Sab. poſt dom. paſſ. 118.

EX LIBRO I. MACHABÆORVM.

Cap. 1. Alexander accepit ſpolia multitudinis gentium, & ſiluit omnis terra in conſpectu eius. fer. 5. dom. paſſ. 90. fer. 5. maioris hebd. 15.
c. 2. Tunc deſcenderunt multi quærentes iuſtitiam, & iudicium in deſertum. domin. 4. 5.
c. 2. Teſtes erunt ſuper nos cœlum, & terra. fer. 3. dom. 3. 41.
c. 2. Mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus ſuis; & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum. fer. 4. dom. 3. 65.
c. 4. Statuit Iudas, & fratres eius, & vniuerſa Eccleſia Iſraël; vt agatur dies dedicationis altaris in temporibus ſuis, & ab anno in annum per dies octo, à quinta, & vigeſima die menſis Caſleu cum lætitia, & gaudio. fer. 4. d. paſſ. 2.
c. 3. Accenſus eſt ſpiritus populi ſimul, vt audiuit ſermones eius. fer. 6 dom. 4. 99.

EX LIBRO II. MACHABÆORVM.

Cap. 1. Sacrificia iuſſit Sacerdos Nehemias aſpergi aqua, & ligna, quæ erant ſuperpoſita. Vtque hoc factum eſt; & tempus affuit, quo ſol refulſit, qui prius erat in nubilo, accenſus eſt ignis magnus, itaut omnes mirarentur. fer. 4. dom. 4. 30.
c. 1. Qui eſt de genere Chriſtorum Sacerdotum. fer. 6. dom. 4. 77.
c. 7. Tibi reſurrectio ad vitam non erit. Ibid. 39. & 73.
c. 7. Fili miſerere mei, quæ te in vtero nouem menſibus portaui, & lac triennio dedi, & alui, & in ætatem iſtam perduxi. Peto, nate, non timeas carnificem iſtum; ſed dignus fratribus tuis effectus particeps, ſuſcipe mortem; vt in illa miſeratione cum fratribus tuis te recipiam. fer. 4. dom. 5. 18.
c. 7. Linguam poſtulatus citò protulit, & ait: E cœlo iſta poſſideo. fer. 5. dom. paſſ. 57.
c. 8. Benedicebant Dominum qui liberauit eos, miſericordiæ initium ſtillans in eos. f. 2. dom. paſſ. 19.
c. 9. Orabat hic ſceleſtus Dominum, a quo non eſſet miſericordiam conſecuturus. Homicida, & blaſphemus peſſimè percuſſus peregre in montibus miſerabili obitu vita functus eſt. Ibid. 6. fer. 5. d. paſſ. 56.
c. 10. Cæcitate confuſi, & repleti perturbatione cadebant. fer. 4. dom. 4. 23.
c. 10. Qua die templum ab alienigenis pollutum fuit, contigit eodem die purificationem fieri. fer. 4. dom. paſſ. 4.
c. 15. Extendiſſe Ieremiam dexteram, & dediſſe Iudæ gladium aureum dicentem: Accipe ſanctum gladium, munus à Deo, in quo deiicias aduerſarios populi mei Iſraël. fer. 3. d. 3. 11.

EX S. MATTHÆO.

Cap. 1. Cum eſſet deſponſata mater eius Maria Ioſeph, antequam conuenirent, inuenta eſt in vtero habens de Spiritu ſancto. fer. 4. dom. 4. 50.
cap. 1. Non cognouit eam donec peperit filium ſuum primogenitum. Ibid.
c. 2 *& ex Michæa c. 5.* Tu Bethleem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda; ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Iſraël. fer. 3. dom. 4. 1.
c. 2. Procidentes adorauerunt eum: & apertis theſauris ſuis obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. fer. 4. dom. 4. 79. fer. 5. d. 3. 37.
c. 2. Tunc adimpletum eſt, quod dictum eſt per Ieremiam prophetam, dicentem: Vox in Rama audita eſt, ploratus, & vlulatus multus. f. 4. dom. 3. 70.
c. 2. Vbi eſt, qui natus eſt Rex Iudæorum? fer. 5. dom. 3. 37.
c. 3. Exibant ad eum Ieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo confitentes peccata ſua: videns autem multos Phariſæorum, & Sadducæorum venientes ad baptiſmum ſuum, dixit eis: progenies viperarum, quis demonſtrauit vobis fugere à ventura ira? fer. 6. dom. 3. 37. fer. 2. dom. 4. 34. fer. 5. dom. 4. 3. Sabb. poſt d. paſſ. 103.
c. 3. Ego quidem baptizo vos aqua in pœnitentiam: qui autem poſt me venturus eſt, ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igni. fer. 2. dom. paſſ. 19.
c. 3. Ne velitis dicere intra vos: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quoniam potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. fer. 6. dom. 3. 40. dom. pal. 10.
c. 3. Baptizatus Ieſus confeſtim aſcendit de aqua: & ecce aperti ſunt cœli; & vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe: Et ecce vox de cœlo dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. fer. 5. dom. 3. 24. Sab. poſt d. 4. 41. fer. 2. dom. paſſ. 18. Sab. poſt. dom. paſſ. 84. & 86.

c. 4. Tunc reliquit eum diabolus, & Angeli acceſſerunt. fer. 5. dom. paſſ. 60.
c. 4. Dic, vt lapides iſti panes fiant. fer. 6. dom. 3. 73.
c. 4. Aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem; & ſtatuit eum ſupra pinnaculum templi, & dixit ei: Si filius Dei es, mitte te deorſum. fer. 2. dom. 5. 12.
c. 4. Vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius mittentes rete in mare: & ait illis: Venite poſt me, & faciam vos piſcatores hominum. At illi continuò relictis retibus ſecuti ſunt eum. fer. 5. d. paſſ. 19. fer. 5. dom. 3. 7. & 8.
c. 5. Non miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum; ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Sab. poſt dom. 4. 30.
c. 5. Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Ibid.
c. 5. Vt ſitis filii Patris veſtri qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos; & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. d. 4. 19.
c. 5. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. fer. 2. dom. paſſ. 11. f. 6. dom. 3. 58.
c. 5. Beati, qui nunc fletis, quoniam ridebitis. f. 5. dom. paſſ. 21.
c. 5. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. fer. 5. dom. paſſ. 148.
c. 5. Beati, qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Ibid. 75.
c. 5. Vos eſtis ſal terræ. fer. 6. d. paſſ. 12. Sab. poſt dom. paſſ. 16.
c. 5 Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. fer. 6. d. 4. 99. f. 5. mai. hebd. 36.
c. 5. Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. fer. 5. maioris hebd. 76.
c. 5. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. fer. 4. dom. 3. 9.
c. 5. Omnis, qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari. Ibid. 92.
c. 5. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduerſum te; relinque ibi munus tuum ante altare; & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum. fer. 5. dom. paſſ. 172.
c. 6. Lucerna corporis tui eſt oculus tuus: ſi oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. fer. 4. dom. 3. 47. fer. 6. d. 4 123.
c. 6. *& Lucæ c. 12.* Ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ, quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini. Scit enim Pater veſter, quia his omnibus indigetis. dom. 4. 17.
cap. 6. Conſiderate lilia agri quomodo creſcunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut vnum ex iſtis. Nolite ergo ſolliciti eſſe dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus; aut quo operiemur: ſcit enim Pater veſter, quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primum regnum Dei & hæc omnia adiicientur vobis. Ibid. 20. & fer. 3. dom. 3 44.
c. 6. De veſtimento quid ſolliciti eſtis? Ibidem. 21.
c. 6. Libera nos à malo. dom. paſſ. 60.
c. 6. Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. fer. 3. dom. 3. 70.
c. 6. Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. Sabb. poſt dom. paſſ. 25. fer. 12. maioris hebd. 34.
c. 7. Feſtucam, quæ in oculo fratris tui eſt, vides: trabem autem, quæ in oculo tuo eſt, non vides. Sab. poſt dom. 3. 14.
c. 7. Nunquam noui vos: diſcedite à me, qui operamini iniquitatem. feria 4. domin. paſſ. 14.
c. 7. Nolite iudicare, vt non iudicemini. fer. 3. d. 4. 28. & 35.
c. 7. Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc eſt enim lex, & Prophetæ. Sab. poſt dom. 4. 5.
c. 7. Nolite dare ſanctum canibus; neque mittatis margaritas veſtras ante porcos. d. paſſ. 51 f. 5. dom. 3. 39.
c. 7. Erat docens ſicut poteſtatem habens. fer. 5. mai. hebd. 83.
c. 7. In qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis. fer. 3. dom. 3. 69.
c. 7. Quàm anguſta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam! fer. 6. dom. 3. 69.
c. 8. Imperauit ventis, & mari, & facta eſt tranquillitas magna. fer. 5. dom. paſſ. 151.
c. 8. Occurrerunt ei duo habentes dæmonia de monumentis exeuntes ſæui nimis, ita vt nemo poſſet tranſire per viam illam. fer. 5. dom. 4 6. & 7.
c. 8. Dæmones rogabant eum: Mitte nos in gregem porcorum; & ait illis: Ite. fer. 2. dom. 3. 6.
c. 9. Venit Ieſus in ciuitatem ſuam. Sab. poſt d. 3. 34.
c. 9. Tenuit manum eius, & ſurrexit puella. fer. 6. dom. 4 45.
c. 9. Offerebant ei paralyticum iacentem in lecto: & videns Ieſus fidem illorum dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. fer. 4. dom. 4. 4. fer. 6. domin. 4. 22.
c. 10. Inimici hominis domeſtici eius. fer. 3 dom. paſſ. 31.
c. 10. Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. fer. 4. dom. 3. 8. Sab. poſt dom. 3. 9. fer. 3. dom. paſſ. 33. fer. 6. domin. paſſ. 13.
c. 10. Non vos eſtis qui loquimini; ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis. Sab. poſt dom. 4. 33.
c. 10. Conuocatis duodecim diſcipulis, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, vt eiicerent eos. fer. 3 dom. 3. 39.
c. 10. Non veni pacem mittere, ſed gladium. Sab. poſt dom. 4. 21. dom. paſſ. 94.
cap. 10. Qui amat patrem, aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus. fer. 4. domin. 3. 30.
c. 10. Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris; non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta. fer. 5. dom. paſſ. 124.
c. 10. In Synagogis ſuis flagellabunt vos. fer. 4. dom. 4. 53.
c. 11. Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. fer. 5. mai. hebdomadæ 1. fer. 3. domin. 5. 9.

c. 11. Nemo nouit filium, niſi Pater, & cui voluerit filius reuelare. fer.5.dom.3.29.

c. 11. Si in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis; olim in cilicio, & cinere pœnitentiam egiſſent. fer. 6 d. 3.17.

c. 11. Si in Sidoniis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te; fortè manſiſſent vſque in hanc diem. Ibid.30.

c. 11. Euntes renunciate Ioanni, quæ audiſtis, & vidiſtis cæci vident, claudi ambulant, &c. fer.4.dom.4.27.28.64. fer. 5 dom.paſſ. 110.

c. 12. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. fer.3. dom. 4.38.

cap. 12. Diſcipuli eſurientes cœperunt vellere ſpicas, & manducare. Phariſæi autem dixerunt Ieſu: Ecce diſcipuli tui faciunt, quod non licet facere Sabbatis. feria 4. dom. 4. 44.

c. 12. Quicunque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt. fer.5.dom.paſſ.81.

c. 12. Sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. fer.5.dom.3. 44.

c. 13. Qui habet, dabitur illi, & ſuperabundabit. fer.6.dom.3.80.

c. 13. Simile eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro; quem, qui inuenit homo, abſcondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit vniuerſa, quæ habet, & emit agrum illum. f. 6.dom.4 96.

c. 13. Colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos, qui faciunt iniquitatem. dom. palm. 19.

c. 13. Aperiam in parabolis os meum, eructabo abſcondita à conſtitutione mundi. fer.3.dom. 4.13.

c. 13. Apparuerunt zizania in medio tritici. fer. 3.dom.paſſ.43.

c. 13. Colligite zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum. fer.5.dom.3.18.

c. 13. Veniens in patriam ſuam docebat eos in Synagogis, ita vt mirarentur, & dicerent: Vnde huic ſapientia hæc, & virtutes? Nonne hic eſt fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas? Et ſorores eius nonne omnes apud nos ſunt? Vnde ergo hæc omnia iſta? & ſcandalizabantur in eo. fer. 2. dom.3 15.Sab.poſt dom.4.24.fer.5.dom.paſſ. 16.

c. 14 Quod cum audiſſet Ieſus ſeceſſit in locum deſertum ſeorſum.dom.4.4.

cap. 16. Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. fer.3.dom.paſſ.56. fer. 5. dom. 4.27.

c. 16. Sunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno ſuo. fer.5. d. paſſ. 64.

c. 16. Vade poſt me ſatana; ſcandalum es mihi quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed ea, quæ hominum.Sab.poſt dom.4.48.

c. 16. Quem dicunt homines eſſe Filium hominis? Alii Ioannem Baptiſtam, alii autem Eliam; alii verò Ieremiam, aut vnum ex Prophetis. Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpōdens Simon Petrus dixit: Tu es Chriſtus filius Dei viui. Reſpondens Ieſus dixit ei: Tibi dabo claues regni cœlorum. fer.6.d.4. 75.76.77.100.101.& 102.f.5.d.paſſ.87. Sab. poſt.d.paſſ.46.

c. 16. Qui voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet eam. Sab.poſt dom.paſſ.23.

c. 16. Abſit à te Domine; non erit tibi hoc. Ibid. 103.

c. 16. Vbi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo; ibi ſum ego in medio eorum. fer.6.d. 3.93.

c. 18. Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt. Ibid.60.

c. 19. Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te; quid ergo erit nobis? f.5.d.3.4. & 7.

c. 19. Vos, qui ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſraël. Sab.poſt dom.3.18.

c. 19. Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic. Dico autem vobis, quia quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. fer.3. dom. paſſ. 8.

c. 19. Si vis perfectus eſſe, vade, & vende vniuerſa, quæ habes, & da pauperibus, & veni ſequere me. fer.5.dom. 3.7.& 10.

c. 19. Magiſter bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternam? Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Vnus eſt bonus Deus. Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Non homicidium facies, non adulterabis, &c. Dicit illi adoleſcens: Omnia hæc cuſtodiui à iuuentute mea, quid adhuc mihi deeſt? fer.6.dom. 3.29.f.6.dom.4.61.f.3.d.paſſ.36.

cap. 20. Non eſt meum dare vobis; ſed quibus paratum eſt à Patre meo. Sabb. poſt dom. 4.35.

c. 20. Cæci confeſtim viderunt, & ſecuti ſunt eum. fer.4.dom.4.28.

c. 20. Voca operarios, & redde illis mercedem incipiens à nouiſſimis vſque ad primos, &c. fer.5.dom.paſſ.51.

c. 20. Portauimus pondus diei, & æſtus. fer.6.d. 3.64.

c. 21. Si habueritis fidem, & non hæſitaueritis, & ſi monti huic dixeritis: Tolle, & iacta te in mare, fiet. fer.6.dom.4.17.

c. 21. Videns fici arborem vnam ſecus viam, venit ad eum; & nihil inuenit in ea, niſi folia tantùm, & ait illi: Nunquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum, & arefacta eſt continuo ficulnea. fer.5.dom.3.74.Sab. poſt dom. 3.31.fer.2.mài.hebd.51.

c. 21. Verebuntur filium meum. fer.6.domin.3. 17.

c. 22. Intrauit Rex, & vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali: & ait illi: Amice quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem? At ille obmutuit. Ligatis manibus & pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & ſtridor dentium. f.2. d.4.6.Sab.poſt d.paſſ.27. f.5.mai hebd.50.

c. 22. Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob. Non eſt Deus mortuorum, ſed viuentium. fer.5.dom.4.27.Sab.poſt d.4. 4.dom.paſſ.42.

cap. 22. Erant ſeptem fratres, & primus vxore ducta defunctus eſt: & non habens ſemen reliquit vxorem ſuam fratri ſuo, &c. In reſurrectione cuius erit de ſeptem vxor? Reſpondens Ieſus ait illis. Erratis neſcientes

ſcripturas, neque virtutem Dei. In reſurre-ctione enim neque nubent, neque nubentur; ſed erunt ſicut Angeli Dei in cœlo. fer. 6. d. 4. 54. & 55.

c. 23. Filii eſtis eorum, qui prophetas occide-runt. Ieruſalem, Ieruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt. fer. 6. dom. 3. 116.

c. 23. Omnes vos fratres eſtis. fer. 3. dom. paſſ. 15.

c. 23. Implete menſuram patrum veſtrorum. d. paſſ. 3.

c. 23. Væ vobis Phariſæi, hypocritæ, ſtulti, & cæci. dom. palm. 18.

c. 23. Filius gehennæ. Ibid. 20.

c. 23. Genimina viperarum. fer. 4. dom. 3. 90. d. paſſ. 51. fer. 3. dom. paſſ. 50.

c. 23. Reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium, miſericordiam, & fidem. Væ vobis, Scribæ, & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis. Sabb. poſt dom. 4. 33.

c. 24. Vbicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur & Aquilæ. fer. 4. dom. 3. 11.

c. 24. Ab arbore fiſci diſcite parabolam. fer. 2. mai. hebd. 50.

c. 25. Neſcio vos. fer. 4. dom. 4. 39.

c. 25 Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. fer. 4. dom. 3. 24. fer. 5. mai. hebd. 36.

c. 26. Cum eſſet Ieſus in Bethania in domo Simonis leproſi; acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum vnguenti pretioſi, & effudit ſuper caput eius recumbentis. fer. 5. dom. paſſ. 110. f. 6. dom. 4. 4.

c. 26. Accepit Ieſus panem, & benedixit, & fregit, deditque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite: hoc eſt corpus meum. d. 4. 2.

c. 26. Hic dicit: Poſſum deſtruere templum Dei, & poſt triduum reædificare illud. fer. 2. dom. 4. 35.

c. 26. Apud te facio paſcha cum diſcipulis meis. fer. 4. dom. paſſ. 20.

c. 26. Petrus egreſſus foras fleuit amarè. fer. 5. mai. heb. 49.

c. 26. Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſti. Sab. poſt dom. paſſ. 78. & ſeq. f. 3. dom. paſſ. 34.

c. 26. Væ homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. fer. 2. mai. hebd 36.

c. 26. Qui intigit mecum manum in paropſide, hic me tradet. feria 5. maioris hebdomadæ. 29.

c. 26. Conuerte gladium tuum in locum ſuum. fer. 5. dom. 4. 25.

c. 26. Non in die feſto. fer. 5. mai. hebdomadæ 8. & 9.

c. 26. Omnes vos ſcandalum patiemini in me in nocte iſta. Reſpondens Petrus ait illi: Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor. Etiamſi opus fuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes diſcipuli dixerunt. fer. 6. dom. 4. 16. fer. 5. mai. hebd 64.

c. 26. Tenentes Ieſum duxerunt ad Caipham principem ſacerdotum. Sabb. poſt dom. paſſ. 2.

c. 26. Spiritus quidem promptus eſt; caro autem infirma. fer. 6. dom. 4. 99.

c. 26. Diſcipuli omnes relicto eo fugerunt. fer. 5. maioris hebd. 49. & 64.

c. 26. Quærebat opportunitatem, vt Ieſum traderet. fer. 5. dom. paſſ. 37.

c. 26. Colaphis eum cæciderunt; alii autem palmas in faciem eius dederunt dicentes: Prophetiza nobis, Chriſte, quis eſt, qui te percuſſit? fer. 5. mai. hebd. 93.

c. 26. Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt. fer. 4 dom. 3. 91. fer. 5. domin. paſſ. 138.

c. 26. Videntes diſcipuli indignati ſunt dicentes: Vt quid perditio hæc? fer. 3. domin. paſſ. 31.

c. 27. Vah, qui deſtruis templum Dei, & in triduo reædificas illud. fer. 2. dom. 4. 35.

c. 27. Monumenta aperta ſunt, & multa corpora Sanctorum, qui dormierunt, ſurrexerunt. Ibidem. 41. feria 5. dominic. 4. 34.

c. 27. Non reſpondit ei ad vllum verbum; ita vt miraretur Præſes vehementer. fer. 6. dom. 4. 80.

c. 27. Clamabant dicentes: Crucifigatur. Prætereuntes blaſphemabant eum mouentes capita ſua, & dicentes: Salua temetipſum, ſi filius Dei es; deſcende de cruce. Dominic. palm. 1.

cap. 27. Sciebat, quòd per inuidiam tradidiſſent eum. fer. 2. dom. 3. 13.

c. 27. A ſexta hora tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram vſque ad horam nonam. Ibid. 18. fer. 6. dom. 3. 17.

cap. 27. Ieſus clamans voce magna emiſit ſpiritum. fer. 6. dom. 4. 132.

c. 27. Poſuit in monumento ſuo nouo, quod exciderat in petra. Ibid. 100.

c. 27. Erant ibi mulieres multæ à longè, quæ ſecutæ erant Ieſum à Galilæa, miniſtrantes ei: inter quas erat Maria Magdalenæ; Maria Iacobi, & Ioſeph mater; & mater filiorum Zebedæi. fer. 3. dom. paſſ. 8.

c. 27. Domine, recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc viuens: Poſt tres dies reſurgam. Sab. poſt dom. paſſ. 111. fer. 5. mai. hebd. 19.

c. 27. Nil tibi, & iuſto illi; multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter eum. fer. 5. dom. 3. 33.

cap. 27. Iudas pœnitentia ductus retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, & ſenioribus, dicens: Peccaui tradens ſanguinem iuſtum: & proiectis argenteis in templo, receſſit, & laqueo ſe ſuſpendit. fer. 2. mai. hebd. 30. fer. 5. maioris hebd. 36. & 133.

c. 28. Ecce ego vobiſcum ſum, omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculum. fer. 6. dominic. 3. 118. feria 4. dominic. 4. 60.

c. 28. Venit Maria Magdalene, & altera Maria. fer. 6. dom. 4. 6.

c. 28. Pecuniam copioſam dederunt militibus dicentes: Dicite quia diſcipuli eius nocte venerunt, & furati ſunt eum nobis dormientibus. Et ſi hoc auditum fuerit à Præſide, nos ſuadebimus ei, & ſecuros vos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt ſicut erant edocti. fer. 6. dom. paſſ. 8.

cap. 28. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. Sabb. poſt dominic. paſſ. 102. 109.

c. 28. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos. Ibid. 101.
c. 28. Illæ acceſſerunt, & tenuerunt pedes eius. fer.6.dom.4.96.

EX S. MARCO.

Cap. 1. Quid nobis, & tibi, Ieſu Nazarene? Veniſti perdere nos. Scio qui ſis ſanctus Dei. Et comminatus eſt ei Ieſus: & exclamans voce magna exiit ab eo. dom. paſſ. 3. fer. 2. mai. hebd. 36.
c. 3. Cum audiiſent ſui, exierunt tenere eum; dicebant enim, quoniam in furorem verſus eſt. fer.5.dom.paſſ.15.& 31.f. 5.d.paſſ.134.
c. 3. Impoſuit eis nomina Boanerges, quod eſt, Filius tonitrui. f. 5.dom.4.27.Sab.poſt dom. paſſ.55.
c. 4. Cum eſſet ſingularis, interrogauerunt eum hi, qui cum eo erant duodecim, parabolam. f. 5.dom.3.77.
c. 5. Statim occurrit de monumentis homo in ſpiritu immundo, qui domicilium habebat in monumentis. fer.5.dom.4.6.& 7.
c. 5. Puella tibi dico, ſurge: & confeſtim ſurrexit puella, & ambulabat: erat autem annorum duodecim. Ibid.38.
c. 5. Quis tetigit veſtimenta mea? Mulier timens, ac tremens, ſciens quid factum eſſet in ſe, venit, & procidit ante eum, & dixit omnem veritatem. Filia, fides tua te ſaluam fecit. fer. 6. dom.4.101.
c. 6. Calceati ſandaliis. f. 5.d.paſſ.124.
c. 6. Quidquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei. Præcepit afferri caput Ioannis in diſco, & dedit illud puellæ. Ibid.12.
c. 6. Ait illis Ieſus: Venite ſeorſum in deſertum locum. dom.4.4.
cap. 6. Nonne hic eſt faber? fer. 4. domin. 3. 29.
c. 7. Phariſæi, & omnes Iudæi, niſi crebrò lauerint manus, non manducant; & à foro, niſi baptizentur, non comedunt. Sab.poſt.dom.3. 15. fer.4.dom.4.45.
c. 7. Miſit digitos ſuos in auriculas eius; & expuens tetigit linguam eius; & ſtatim apertæ ſunt aures eius, & ſolutum eſt vinculum linguæ eius. Sab. poſt dom.4.29 f.4.d.paſſ.44.f. 5.dom.paſſ.90.
c. 8. In generatione iſta adultera, & peccatrice. fer.5.dom.paſſ.23.
c. 8. Vade retro me ſatana; quoniam non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ ſunt hominum. Sabb. poſt dom.4.48.
c. 8. Amen dico vobis, ſi dabitur generationi iſti ſignum. fer.3.dom.paſſ.28.& 29.
c. 8. Oportet filium hominis pati multa, & occidi, & poſt tres dies reſurgere. fer.5. maioris hebd.19.
c. 9. Quicunq; me ſuſceperit, non me ſuſcipit; ſed eum, qui miſit me. Sab.poſt d.4.33.
c. 9. Omnis victima ſale ſalietur. Habete in vobis ſal, & pacem habete inter vos. fer.5. dom. paſſ. 172.
c. 11. Non erat tempus ficorum. f.5.d.3.74.
c. 11. Cum ſtabitis ad orandum, dimittite, ſi quid habetis aduerſus aliquem. fer. 5. dom. paſſ. 64.
cap. 12. Qui non nubunt, neque nubentur, erunt ſicut Angeli Dei in cœlo. feria 2. domin. 4. 24.
c. 12. Sedens Ieſus contra gazophylacium aſpiciebat quomodo turba iactaret æs in gazophylacium. Et multi diuites iactabant multa. Cum veniſſet autem vidua pauper, miſit duo minuta. Sab. poſt dom.4.46.
c. 13. Cum egrederetur de templo, ait illi vnus ex diſcipulis ſuis. Magiſter aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ. Et reſpondens Ieſus ait illi: Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur. dom. paſſ. 103.
c. 14. Erant quidam indignè ferentes intra ſemetipſos, & fremebant in eum. fer.3.dom.paſſ.31. fer.5.dom.paſſ.161.
c. 14. Nos audiuimus eum dicentem: Ego diſſoluam templum hoc manufactum, & poſt triduum aliud non manufactum ædificabo. f. 2.dom.4.35.
c. 14. Fracto alabaſtro effudit ſuper caput eius. fer.5.dom. paſſ.105.
c. 15. Diuiſerunt veſtimenta eius, mittentes ſortem ſuper eis. dom. palm.1.& 28.
c. 15. Aue, Rex Iudæorum. Ibid.28.
c. 15. Videns Centurio, qui ex aduerſo ſtabat, quia ſic clamans expiraſſet, ait: Verè hic homo filius Dei erat. fer.5.d.3.60.
c. 15. Imponunt ei plectentes ſpineam coronam. Sab. poſt dom.paſſ.20.
cap. 16. Valde mane vna ſabbatorum veniunt ad monumentum, orto iam ſole. fer.5.dom.3. 43.
c. 16. Cum tranſiſſet ſabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum. fer. 5. mai. hebd. 15.
cap. 16. Surgens mane prima ſabbati apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua eiecerat ſeptem dæmonia. Illa vadens nunciauit his, qui cum eo fuerant, lugentibus, & flentibus. fer.6.dom.4 7.
c. 16. Euntes in mundum vniuerſum prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Ibid. 61. & 71.fer.4.dom.paſſ.18.& 40. Sab. poſt domin. paſſ. 99.

EX S. LVCA.

Cap. 1. Zacharias Sacerdos de vice Abia. Sabb. poſt dom.paſſ.2.
c. 1. Erit magnus coram Domino. feria 5. mai. hebd. 76.
c. 1. Aue gratia plena, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te. fer.2.dom.paſſ.24.
c. 1. Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. fer. 5.dom.3.68. Sab. poſt dom.paſſ.121.
cap. 1. Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? fer. 5.dom.3.24.
c. 1. Beata, quæ credidiſti; quoniam perficientur ea, quæ dicta ſunt tibi à Domino. fer. 2. dom. paſſ.23.
c. 1. Benedictus Dominus Deus Iſraël, quia viſitauit, & fecit redemptionem plebis ſuæ. Iuſiurandum, quod iurauit ad Abraham patrem noſtrum, daturum ſe nobis. dom. paſſ. 80. & 82.
cap. 1. Præibis ante faciem Domini ad dandam ſcientiam ſalutis in remiſſionem peccatorum ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis. f. 5.d 3.31.f. 6.d.3 119 f. 5.d.paſſ.161.

c. 1. Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos oriens ex alto; illuminare his, qui in tenebris, & in vmbra mortis ſedent. fer. 5. dom. 3. 35. fer. 6. dom. 3. 17. Sab. poſt dom. 4. 14.
c. 1. Puer creſcebat, & confortabatur Spiritu, & erat in deſertis. fer. 5. dom. 3. 69.
c. 2. Exiit edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. fer. 2. domin. 3. 18.
c. 2. Reclinauit eum in præſepio; quia non erat eis locus in diuerſorio. fer. 5. mai. hebdomadæ. 47.
c. 2. Natus eſt vobis hodie Saluator. fer. 5. dom. 3. 44.
c. 2. In terra pax hominibus bonæ voluntatis. f. 5. dom. paſſ. 148.
c. 2. Poſtquam conſummati ſunt dies octo, vt circumcideretur puer. Poſtquam impleti ſunt dies purgationis eius. fer. 5. mai. hebd. 19. & 21.
c. 2. Viderunt oculi mei ſalutare tuum. f. 5. dom. 3. 31.
c. 2. Remanſit puer Ieſus in Ieruſalem; & non cognouerunt parentes eius. Ecce pater tuus, & ego, dolentes quærebamus te. fer. 5. dom. paſſ. 6.
c. 2. Deſcendit cum eis, & venit Nazareth; & erat ſubditus illis. feria 4. dominic. 3. 29.
c. 3. Factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto; & venit in omnem regionem Iordanis prædicans. fer. 4. dom. paſſ. 36.
c. 3. Ieſus erat incipiens quaſi annorum triginta. fer. 2. dom. 4. 7.
c. 3. Genimina viperarum, Sab. poſt dom. paſſ. 19.
c. 3. Deſcendit Spiritus ſanctus corporali ſpecie, ſicut columba, in ipſum. Sab. poſt dom. 4. 42.
cap. 4. Oſtendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis. feria 4. domin. paſſ. 33.
c. 5. Annuerunt ſociis, vt venirent, & adiuuarent eos. fer. 3. dom. 3. 34.
c. 5. Aſcendens in vnam nauim, quæ erat Simonis, rogauit eum à terra reducere puſillum. fer. 5. dom. 3. 8.
c. 5. Ait ad Simonem Ieſus: Noli timere; ex hoc iam homines eris capiens: Et ſubductis ad terram nauibus, relictis omnibus ſecuti ſunt eum. Ibid.
c. 5. Exi à me, quia homo peccator ſum Domine. fer. 5. mai. hebd. 57.
c. 5. Concluſerunt piſcium multitudinem copioſam; & impleuerunt ambas nauiculas; ita vt pene mergerentur. fer. 5. dom. paſſ. 29.
c. 6. Sabbatum ſecundò primum. fer. 5. maioris hebd. 13.
c. 6. Benefacite; & mutuum date, nihil inde ſperantes. Menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum. fer. 2. dom. paſſ. 24. f. 5. dom. paſſ. 115.
c. 6. Dimittite. & dimittemini. fer 3. dom. 3. 70.
c. 6. Stetit in loco campeſtri, & turba diſcipulorum eius, & multitudo copioſa plebis, ab omni Iudæa, & Ieruſalem, & maritima, & Tyri, & Sidonis. qui venerant, vt audirent eum, & ſanarentur à languoribus ſuis, & qui vexabantur à ſpiritibus immundis, curabantur. fer 5. dom. 4. 2.
c. 7. Propheta magnus ſurrexit in nobis. fer. 4. dom. 4. 48.
cap. 7. In ipſa hora multos curauit à languoribus, & plagis, & ſpiritibus malis; & cæcis multis donauit viſum. feria 4. domin. 4. 28.
c. 7. Stans retro ſecus pedes eius, lacrymis cœpit rigare pedes eius; & capillis capitis ſui tergebat; & oſculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. feria 6. dominic. 4. 3. & 101.
cap. 7. Remittuntur tibi peccata tua. Ibidem. 22.
c. 7. Tetigit loculum, & ait: Adoleſcens, tibi dico: Surge. Ibid. 45.
c. 8. Maria, quæ vocatur Magdalena, de qua ſeptem dæmonem eiecerat. fer. 5. domin. paſſ. 23. 92. & 98.
c. 8. Semen eſt verbum Dei. Qui ſecus viam, hi ſunt, qui audiunt; deinde venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum, ne credentes ſalui fiant. Qui ſupra petram, qui cum audierint, cum gaudio ſuſcipiunt verbum, & hi radices non habent; qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedant. Quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt; qui audierunt; & à ſollicitudinibus, & diuitiis, & voluptatibus vitæ ſuffocantur, & non refernnt fructum. fer. 6. dom. 3. 115 fer. 2. d. 4. 44. fer. 4. dom. paſſ. 12. dom paſſ. 18. fer. 5. domin. paſſ. 171.
c. 8. Cum turba plurima conuenirent, & de ciuitatibus properarent ad Ieſum. fer. 5. dom. 4. 2.
c. 9. Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet vbi caput ſuum recliner. feria 5. dominic. 3. 7.
c. 9. Miſit nuncios ante conſpectum ſuum, & euntes intrauerunt ciuitatem Samaritanorum, vt pararent; & non receperunt eum: Iacobus, & Ioannes dixerunt: Domine, vis, dicimus, vt ignis deſcendat de cœlo, & conſumat eos? fer. 6. dom. 3. 110.
c. 9. Reuerſi Apoſtoli narrauerunt illi quæcunque fecerunt: & aſſumptis illis ſeceſſit ſeorſum in locum deſertum. dom. 4. 4.
c. 9 Ecce vir de turba exclamauit dicens: Magiſter, obſecro te, reſpice in filium meum. dom. 4. 9.
c. 9. Hic eſt Filius meus dilectus; ipſum audite. Sab. poſt dom. paſſ. 84. 86. & 87.
c. 9. Homo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. Ibid. 35.
c. 9. *& Matth. cap. 16.* Sunt aliqui hic ſtantes, qui non guſtabunt mortem, donec videant regnum Dei. fer. 5. dom. 4. 27. domin. paſſ. 37.
c. 10. Videbam Satanam, ſicut fulgur de cœlo cadentem fer. 3. dom. paſſ. 48.
c. 10. Dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones. fer. 5. maioris hebd. 42.
c. 10. In quamcumque domum intraueritis, primùm dicite: Pax huic domui: & ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper illum pax ve-

ſtræ. feria 5. domin. 5. 52.
c. 10. Alligauit vulnera eius infundens oleum, & vinum. Ibid. 40.
c. 10. Qui vos audit; me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit. fer. 4. dom. 1. 66.
c. 10. Erat Maria ſedens ſecus pedes Domini. f. 5. dom. paſſ. 165.
c. 11. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. fer. 3. dom. paſſ. 65.
c. 11. Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ ſuxiſti. fer. 4. dom. 3. 29.
c. 11. Fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. fer. 5. dom. paſſ. 116.
c. 11. Si in digito Dei eiicio dæmonia. Sabb. poſt dom. 3. 21.
c. 12. Ignem veni mittere in terram: & quid volo, niſi vt accendatur? feria 6. domin. 3. 14. dom. paſſ. 79. & 94. fer. 5. maioris hebd. 81.
c. 12. Ille ſeruus, qui cognouit voluntatem domini ſui, & non præparauit, & non fecit ſecundùm voluntatem eius, vapulabit multis: qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Ibid. 87.
c. 12. Homo, quis me conſtituit iudicem, aut diuiſorem ſuper vos? Sabb. poſt dominic. 3. 11.
c. 13. Hæc cum ſit filia Abrahæ, quam intelligauerat ſatanas decem, & octo annis, non oportuit ſolui à vinculo die Sabbati. fer. 3. dom. 3. 39.
c. 13. Neſcio vos vnde ſitis: diſcedite à me omnes operarii iniquitatis. fer. 4. dom. paſſ. 14. & 15.
c. 13. Ite, & dicite vulpi illi. dom. paſſ. 51. Sabb. poſt dom. paſſ. 103.
c. 13. Archiſynagogus indignatus, quia Sabbato curaſſet Ieſus, dicebat turbæ: Sex dies ſunt, in quibus oportet operari, in his ergo venite, & curamini, & non in die Sabbati. fer. 4. dom. 4. 44.
c. 13. Domine, ſi pauci ſunt, qui ſaluantur? fer. 3. dom. paſſ. 28.
c. 14. Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus. fer. 4. dom. 3. 30.
c. 14. Si licet Sabbato curare. fer. 3. dom. paſſ. 28.
c. 15. Erat filius eius ſenior in agro; & cum veniret, & appropinquaret domui, indignatus nolebat introire. fer. 2. dom. 3. 8.
cap. 15. Gaudium erit coram Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pœnitentia. fer. 3. dom. 3. 30. & 61. fer. 4. dom. paſſ. 5. fer. 5. dom. paſſ. 3.
cap. 15. Qui habet centum oues, ſi perdiderit vnam ex illis, nonne dimittit nonaginta nouem in deſerto, & vadit ad illam, quæ perierat? fer. 5. dom. 3. 67. Sabb. poſt domin. paſſ. 98.
c. 15. Erant appropinquantes ad Ieſum publicani, & peccatores. fer. 6. dom. 3. 37.
c. 16. Inter nos, & vos chaos magnum firmatum eſt. fer. 3. dom. paſſ. 57.
cap. 16. Accipe litteras tuas. fer. 5. dom. paſſ. 81.
c. 16. Eleuans oculos cum eſſet in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in ſinu eius. fer. 2. mai. hebd. 44.
c. 17. Domine adauge nobis fidem. fer. 3. d. 3. 70.
c. 17. Ite, oſtendite vos Sacerdotibus; & factum eſt, dum irent, mundati ſunt. fer. 5. dom. paſſ. 132.
c. 17. Serui inutiles ſumus; quod debuimus facere fecimus. fer. 5. dom. 3. 14.
c. 18. Filius hominis veniens, putas, inueniet fidem in terra? fer. 6. dom. 3. 26.
c. 18. Ecce aſcendimus Ieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt de Filio hominis: tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur. Et ipſi nihil horum intellexerunt, erat enim verbum iſtud abſconditum ab eis. Sabb. poſt dom. paſſ. 110. & 121.
cap. 19. Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus; & ſi quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. fer. 4. dom. paſſ. 20. fer. 6. dom. 3. 71.
cap. 19. Videns ciuitatem fleuit ſuper illam dicens, quia ſi cognouiſſes & tu. fer. 3. dom. paſſ. 30. Sab. poſt dom. 4. 16.
c. 19. Erat docens quotidie in templo. fer. 4. d. 4. 54.
c. 20. Mittam filium meum dilectum: forſitan cum hunc viderint, verebuntur. fer. 6. dom. 3. 27.
c. 20. Quia reſurgent mortui, Moyſes oſtendit ſecus rubum; ſicut dicit Dominum Deum Abraham, & Deum Iſaac, & Deum Iacob. Deus autem non eſt mortuorum, ſed viuorum; omnes enim viuunt ei. Ibidem. 94.
c. 20. Æquales Angelis ſunt, & filii ſunt Dei cum ſint filii reſurrectionis. fer. 6. dom. 4. 54. & 55.
c. 21. Verè dico vobis, quia mulier hæc pauper pluſquam omnes miſit. Sab. poſt dom. 4. 46. dom. paſſ. 31.
c. 21. In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. fer. 5. dom. paſſ. 153.
c. 21. Capillus de capite veſtro non peribit. fer. 5. dom. 4. 23.
c. 21. Reſpicite, & leuate capita veſtra, quia appropinquat redemptio veſtra. fer. 6. dom. 4. 39.
c. 22. Euntibus vobis in ciuitatem occurret vobis homo. fer. 5. dom. paſſ. 22.
c. 22. Non mea voluntas, ſed tua fiat. Sabb. poſt dom. paſſ. 78. & ſequent.
c. 22. Venit dies azymorum, in quo neceſſe erat occidi paſcha. Vbi eſt diuerſorium, vbi paſcha cum diſcipulis meis manducem? fer. 5. mai. hebd. 2.
c. 22. Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum. fer. 5. dom. 3. 58. fer. 3. dom. 4. 40. fer. 6. dom. 4. 18.
c. 22. Factus eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Sabb. poſt domin. paſſ. 20.
c. 22. Conuerſus Dominus reſpexit Petrum: & egreſſus foras Petrus fleuit amarè. dom. 4. 10. fer. 4. dom. 4. 5. fer. 5. dom. paſſ. 74. & 87.
c. 22. & *Marci c. 14.* Oſtendet vobis cœnaculum magnum ſtratum. fer. 5. maioris hebd. 33.
c. 22. Simon, Simon, ecce ſatanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum. Ibidem. 63.
c. 22. Facta eſt contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe maior. Ibid. 64.
c. 22. Domine, ſi percutimus in gladio? Sab.

poſt dom. 4. 9. fer. 3. dom. paſſ. 20.
c. 22. Quis maior eſt, qui recumbit, an qui miniſtrat? Nonne qui recumbit. fer. 5. mai. hebd. 24.
c. 23. Reuertentes parauerunt aromata, & vnguenta; & Sabbato quidem ſiluerunt ſecundùm mandatum. Ibid. 15. & 17.
c. 23. Nos quidem iuſtè digna factis recipimus. Hodie mecum eris in Paradiſo. Sabb. poſt d. paſſ. 49. 66. & 67.
c. 23. Quid mali fecit iſte? Nullam cauſam mortis inuenio in eo. Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius. dom. paſſ. 2.
c. 23. Omnis turba eorum, qui ſimul aderant ad ſpectaculum illud, & videbant quæ fiebant, percutientes pectora ſua reuertebantur. Centurio videns, quòd factum fuerat, glorificauit Deum dicens: Verè hic homo iuſtus erat. Ibid. 72.
cap. 24. Cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur. fer. 4. dom. paſſ. 6. f. 5. mai. hebd. 81.
c. 24. Nonne oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam. fer. 3. dom. paſſ. 32. Sab. poſt dom. paſſ. 114.
c. 24. Accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis: & aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt eum. fer. 3. dom. 4. 11.
c. 24. Oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam. Ibid. 18.
cap. 24 Spiritus carnem, & oſſa non habet. Cum manducaſſet coram eis. fer. 6. dom. 4. 60.

EX S. IOANNE.

Cap. 1. Omnia per ipſum facta ſunt; & ſine ipſo factum eſt nihil. feria 2. domin. 4. 23. Sabb. poſt domin. 4. 3. & 10. domin. paſſ. 45.
c. 1. Non erat ille lux. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Sab. poſt dom. 4. 2. & ſequentibus. Sabb. poſt domin. paſſ. 105. 117. & 122.
c. 1. Mundus per ipſum factus eſt. fer. 4. dom. 4. 25.
c. 1. In propria venit. fer. 6. dom. 4. 96.
c. 1. Quotquot receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. fer. 6. dom. 4. 77. fer. 4. d. paſſ. 38.
c. 1. Verbum caro factum eſt; & habitauit in nobis, plenum gratiæ & veritatis. f. 4. d. paſſ. 41. & ſequent.
cap. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti à Patre. fer. 6. dom. 3. 18. f. 2. dom. 4. 7.
c. 1. De plenitudine eius omnes accepimus; & gratiam pro gratia. Quia lex per Moyſen data eſt; gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. fer. 6. dom. 3. 115. fer. 4. d. paſſ. 29. & 35.
c. 1. Vnigenitum Dei, qui eſt in ſinu Patris. fer. 5. dom. 3. 54. fer. 6. dom. 4. 77.
c. 1. Miſerunt ab Ieroſolymis Sacerdotes, & Leuitas, vt interrogarent eum. Tu quis es? Et confeſſus eſt: Non ſum ego Chriſtus. Et interrogauerunt eum: Propheta es tu? &c. fer. 2. dom. 4. 34. fer. 4. dom. 4. 48.
cap. 1. ex Iſaia c. 40. Dirigite viam Domini, ſicut dixit Iſaias Propheta. feria 3. domin. 4. 4.
c. 1. Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Vidi Spiritum deſcendentem quaſi columbam de cœlo, & manſit ſuper eum, & ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius Dei. fer. 5. dom. 3. 24. fer. 2. dom. 4. 34.
c. 1. Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Sab. poſt dom. paſſ. 55.
cap. 1. Quem ſcripſit Moyſes in lege, & Prophetis, inuenimus Ieſum. feria 6. domin. paſſ. 2.
c. 1. A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe. fer. 2. dom. 3. 24.
c. 1. Rabbi, tu es filius Dei, tu es Rex Iſraël. fer. 5. dom. 3. 24.
c. 2. Vinum non habent. dom. 4. 13. fer. 6. dom. 4. 9. & 102.
cap. 2. Opus ei non erat, vt quis teſtimonium perhiberet de homine, ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine. Sabb. poſt dom. 4. 29.
c. 3. Non miſit Deus filium ſuum, vt iudicet mundum; ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Sab. poſt dom. 3. 11.
c. 3. Omnis, qui malè agit, odit lucem. Sab. poſt dom. 4. 5.
c. 3. Vt omnis, qui credit in ipſum, non pereat; ſed habeat vitam æternam. feria 6. dom. 4. 72.
c. 3. Qui non credit, iam iudicatus eſt. Hoc eſt autem iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem. fer. 6. dom. 4. 39. Sab. poſt dom. 4. 1. Sab. poſt dom. paſſ. 94.
c. 3. Qui credit in filium, habet vitam æternam. Qui autem incredulus eſt filio, non videbit vitam; ſed ira Dei manet ſuper eum. f. 6. dom. 4. 43.
c. 3. Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis, qui eſt in cœlo. Sabb. poſt dom. paſſ. 66.
c. 4. Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me. fer. 3. dom. 4. 8.
c. 4. Spiritus eſt Deus; & eos, qui adorant eum, in Spiritu, & veritate oportet adorare. Ibid. 18.
c. 5. Venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filii Dei; & qui viderint, viuent. dom. paſſ. 18.
c. 5. Iam noli peccare, ne tibi deterius contingat. fer. 3. dom. 3. 39.
c. 5. Pater non iudicat quemquam; ſed omne iudicium dedit filio. dom. paſſ. 29.
c. 5. Pater meus vſque modo operatur, & ego operor. Sicut Pater ſuſcitat mortuos, & viuificat; ſic & filius, quos vult viuificat. Propterea quærebant eum Iudæi interficere; quia Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo. Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi; de me enim ille ſcripſit. fer. 6. dom. 3. 29. & 30. fer. 4. dom. 4. 67. fer. 6. dom. 4. 1. Sab. poſt dom. 4. 40. & 43. f. 6. dom. paſſ. 2.
c. 5. Nolite putare, quod ego accuſaturus ſim vos apud Patrem; eſt qui accuſet vos Moyſes, in quo ſperatis. Sab. poſt dom. 4. 32. & 33.
cap. 5. Non poſſum ego à meipſo facere quidquam. Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum.

Opera, quæ facio teſtimonium perhibent de me. Sab. poſt. dom. 4. 3 5. & ſeq. f. 5. dom. paſſ. 29.
cap. 5. Scrutamini ſcripturas; illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me. Sab. poſt dom. 4. 37.
c. 5. Omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filii Dei: & procident, qui bona fecerunt, in reſurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicii. fer. 6. dom. 4. 36. 37. & 42. Sabb. poſt dom. paſſ. 102.
c. 5. Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis; & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis? feria 3. dom. 4. 14. fer. 3. dom. paſſ. 26. fer. 5. dom. paſſ. 143.
c. 5. Sicut audio iudico; & iudicium meum iuſtum eſt. ſer. 3. dom. 4. 18. Sabb. poſt dom. 4. 35.
c. 5. Tolle grabatum tuum, & ambula. feria 3. dom. 4. 19.
cap. 5. Is, qui ſanus fuerat effectus, neſciebat quis eſſet. Poſtea inuenit eum Ieſus in templo, & dicit illi: Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Abiit ille homo, & nunciauit Iudæis, quia Deus eſſet, qui fecit eum ſanum. Ibid. 19. & 21.
cap. 5. Perſequebantur Iudæi Ieſum, quia hæc faciebat in Sabbato. feria 4. domin. 4. 44.
c. 5. Mortui audient vocem filii Dei. fer. 5. dom. 4. 16. & 38.
c. 5. Ille erat lucerna ardens, & lucens. fer. 5. mai. hebd. 76.
c. 6. Nemo venit ad me, niſi Pater, qui miſit me, traxerit eum. Omnis, qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me. fer. 4 dom. paſſ. 16. Sabb. poſt d. paſſ. 107. & 108.
c. 6. Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. fer. 4. dom. 4. 66. d. paſſ. 16. fer. 5. mai. hebd. 57. & 60.
c. 6. Nos credimus, & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei. fer. 3. dom. paſſ. 15. & 31.
c. 6. Non Moyſes dedit vobis panem de cœlo. fer. 6. dom. 3. 59.
c. 6. Nonne vos duodecim elegi. & vnus ex vobis diabolus eſt? Dicebat autem Iudam Simonis Iſcariotem. fer. 2. maioris hebd. 47.
c. 6. Amen amen dico vobis: quæritis me, non quia vidiſtis ſigna; ſed quia manducaſtis ex panibus. & ſaturati eſtis. Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. d. 4. 22. & 30.
c. 6. Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcendi, & caro mea verè eſt cibus. d. 4. 22. f. 3. d. 4. 11. fer. 6. dom. paſſ. 9.
c. 6. Niſi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. feria 5. mai. hebd. 28.
c. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Ibid. 17.
c. 6. Multi diſcipulorum eius abierunt retro; & iam non cum illo ambulabant. fer. 4. domin. paſſ. 12.
cap. 6. Nonne hic eſt Ieſus filius Ioſeph, cuius nouimus patrem, & matrem? fer. 3. dom. 4. 37.
cap. 7. Nondum erat Spiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. fer. 2. dom. paſſ. 19
c. 7. Si quis ſitit, veniat ad me. fer. 6. dom. 3. 52.
c. 7. Nonne Scriptura dicit, quia ex ſemine Dauid, & de Bethleem caſtello, vbi erat Dauid, venit Chriſtus? feria 3. domin. 4. 37.
c. 7. Chriſtus cum venerit numquid plura ſigna faciet, quàm quæ hic facit? Ibidem. 41. & ſequentibus.
c. 8. Vos ex patre diabolo eſtis. & deſideria patris veſtri vultis perficere; ille homicida erat ab initio. fer. 2. dom. 3. 24. fer. 6. dom. 3. 40. Sabb. poſt dom. 3. 21. fer. 4. dom. paſſ. 31. & 15. dom. palm. 18.
c. 8. Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. dom. paſſ. 18.
c. 8. Eſt Pater meus, qui glorificat me; quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt, & non cognouiſtis eum. fer. 5. dom. 3. 24.
c. 8. Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis. fer. 6. dom. 3. 16. 29. 30.
c. 8. Ego ſum lux mundi. Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de me ipſo; & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me Pater. Ibid. 29. & 64.
c. 8. Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant. dom. paſſ. 40.
c. 8. Ego non iudico quemquam. Sab. poſt dom. 3. 11.
cap. 8. Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſeruiuimus vnquam. Pater noſter Abraham eſt. Si filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite. domin. paſſ. 41. Sabb. poſt domin. paſſ. 112.
cap. 9. Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum. Nunc verò dicitis, quia videmus, peccatum veſtrum manet. fer. 4. dom. 3. 76.
c. 9. Liniuit lutum ſuper oculos eius, &c. fer. 2. mai. hebd. 43.
cap. 9. Vade, & laua in natatoria Siloe, quod eſt interpretatum Miſſus. feria 6. domin. 3. 108.
c. 9. Hunc neſcimus vnde ſit. fer. 3. domin. 4. 37.
c. 9. Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt: venit nox, quando nemo poteſt operari. Quamdiu ſum in hoc mundo lux ſum mundi. fer. 6. dom. 4. 18.
cap. 10. Qui non intrat per oſtium in ouile ouium, ille fur eſt, & latro. Ibid. 113.
c. 10. Ego, & Pater vnum ſumus. Tu homo cum ſis, facis te ipſum Deum. fer. 5. dom. 3. 24. & 25.
c. 10. Mercenarius fugit, quia mercenarius eſt, & non pertinet ad eum de ouibus. fer. 2. mai. hebd. 24.
c. 10. Nemo poteſt rapere de manu Patris mei. Sab. poſt dom. 4. 12.
c. 10. Cognoſco oues meas. Ingredietur, & egretur; & paſcua inueniet. dom. paſſ. 66. f. 5. mai. hebd. 89.
c. 10. Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo. fer. 3. dom. 4. 48.
c. 10. Ego ſum oſtium; per me ſi quis introierit, ſaluabitur. fer. 4. dom. 4. 75.

c. 10. Ego pono animam meam, vt iterum ſumam eam. Nemo tollit eam à me; ſed ego pono eam à me ipſo: & poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Sab. poſt d. 4. 47.

c. 11. Lacrymatus eſt Ieſus. Voce magna clamauit, Lazare veni foras. fer. 2. dom. paſſ. 15.

c. 11. Nonne duodecim ſunt horæ diei? fer. 6. d. 3. 16.

c. 11. Qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum. Ibid. 59.

cap. 11. Expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Cum eſſet Pontifex anni illius, prophetauit; quia Ieſus moriturus erat pro gente, & non tantùm pro gente; ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum. fer. 4. dom. 4. 66.

c. 11. Ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum. fer. 6 dom. 4. 13. & 98.

c. 12. Ambulate, dum lucem habetis. Sabb. poſt dom. 4. 13.

c. 12. Fur erat, & loculos habens ea, quæ mittebantur, portabat. fer. 4. dom. 3. 93.

c. 12. Dixit vnus ex diſcipulis eius Iudas Iſcariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc vnguentum non væniit trecentis denariis; & datum eſt egenis? fer. 3. dom. paſſ. 31.

cap. 12. Cum tanta ſigna feciſſet coram eis, non crediderunt in eum. Sab. poſt dom. paſſ. 87.

c. 12. Maria accepit libram vnguenti nardi piſtici pretioſi, & vnxit pedes Ieſu, & extersit capillis ſuis pedes eius. feria 6. domin. 4. 4.

c. 13. Vos mundi eſtis; ſed non omnes. fer. 4. d. 3. 93.

c. 13. Cum diabolus iam miſiſſet in cor; vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariotæ: Poſt buccellam introiuit in eum ſatan. fer. 5. dom. 3. 52. fer. 2. mai. hebd. 36.

c. 13. Quod facis, fac citius. Quidam putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixiſſet ei Ieſus: Eme ea, quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum; aut vt egenis aliquid daret. feria 6. dom. 3. 22. fer. 2. maioris hebdomadæ. 22. 24. & 41.

c. 13. Cum diabolus iam miſiſſet in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iſcariotæ; ſciens, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit. fer. 6. dom. 3. 88.

c. 13. Qui manducat mecum panem, leuabit contra me calcaneum ſuum. fer. 4. mai. hebd. 31. & 32.

c. 13. Ille eſt, cui ego intinctum panem porrexero, & cum intinxiſſet panem, dedit Iudæ. f. 5. mai. hebd. 12. & 31.

c. 14. Qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipſe faciet; & maiora horum faciet. f. 3. d. 3. 31. dom. 4. 28.

cap. 14. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. fer. 5. dom. paſſ. 148.

cap. 14. Spiritus veritatis. feria 4. domin. 3. 96.

c. 14. Dicit ei Ieſus: Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum. fer. 6. dom. 3. 26.

cap. 14. Verba, quæ ego loquor vobis, à me ipſa non loquor. Sabb. poſt domin. 4. 35.

c. 14. Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifeſtabo ei meipſum. dom. paſſ. 84.

c. 14. Ego ſum via, veritas, & vita. fer. 6. dom. 4. 1. Sab. poſt domin. 4 13. & 32. fer. 5. mai. hebd. 72.

c. 15. Ego ſum vitis vera, & vos palmites. fer. 5. dom. paſſ. 12.

c. 16. Scimus quia ſcis omnia; & non opus eſt tibi, vt quis te interroget: in hoc credimus, quia à Deo exiſti. dom. paſſ. 22.

c. 16. Triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Sab. poſt dom. paſſ. 72.

c. 17. Vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint. fer. 5. dom. 3. 25.

c. 17. Verba, quæ dediſti mihi, dedi eis. Ibidem. 78.

c. 17. Opus conſummaui, quod dediſti mihi, vt faciam. fer. 6. dom. 3. 113

c. 17. Hæc eſt vita æterna; vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. feria 6. dom. 4. 72. fer. 4. dom. paſſ. 19.

c. 17. Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo. fer. 4. dom. paſſ. 10.

c. 18. Nobis non licet interficere quemquam. Ipſi non introierunt in Prætorium, vt non contaminarentur; ſed manducarent paſcha. fer. 2. dom. 3. 24. fer. 4. domin. 3. 91. Sabb. poſt dom. 3. 6. fer. 5. maioris hebd. & ſequentibus.

c. 18. Regnum meum non eſt de hoc mundo. d. 4. 33.

c. 18. Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum? dom. paſſ. 74.

c. 18. Vnus adſiſtens miniſtrorum dedit alapam Ieſu dicens. Sic reſpondes Pontifici? Reſpondit ei Ieſus: Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo; ſi autem bene, quod me cædis? feria 5. maioris hebdomadæ. 93.

c. 19. Stabant iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror matris eius Maria Cleophæ, & Maria Magdalene. fer. 3. dom. paſſ. 8. & 18.

cap. 19. Ecce mater tua. Sabb. poſt dom. paſſ. 58.

c. 19. Plectentes coronam de ſpinis impoſuerunt capiti eius. dom. 4. 34.

c. 19. Iudæi, quoniam Paraſceue erat, vt non remanerent in cruce corpora Sabbato; erat enim magnus dies ille Sabbati; rogauerunt Pilatum, vt frangerentur eorum crura, & tollerentur, &c. fer. 5. maioris hebdomadæ. 8. & 18.

cap. 19. Veniebant ad eum, & dicebant: Aue Rex Iudæorum, & dabant ei alapas. Ibid. 93.

c. 20. Maria ſtabat ad monumentum foris plorans. fer. 6. dom. 4. 93.

c. 20. Accipite Spiritum ſanctum. fer. 2. dom. paſſ. 21.

c. 20. Vidit Ieſum ſtantem, & non ſciebat, quia Ieſus eſt: exiſtimans, quia hortulanus eſſet, dicit ei: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum, dicito mihi, & ego eum tollam. fer. 6. d. 4. 34. Sabb. poſt dom. paſſ. 10.

c. 20. Poſt dies octo iterum erant diſcipuli eius ſatis, & Thomas cum eis. f. 5. mai. hebd. 19.

c. 20. Petrus vidit linteamina poſita, & ſudarium,

rium, quod fuerat ſuper caput eius, non cum linteaminibus poſitum;ſed ſeparatim inuolutum in vnum locum. fer. 6.dom.4.136.

c. 20. Vade, dic patribus meis. fer.3.dom. paſſ. 20.

c. 20. Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum; Deum meum, & Deum veſtrum.fer.4. dom.paſſ.20.

c. 20. Niſi videro, non credam. fer. 6. domin. 4.25.

c. 21. Erant ſimul Simon Petrus, & Thomas, & Nathanael, & filii Zebedæi, & alii ex diſcipulis duo; & exierunt, & aſcenderunt in nauim.fer.5.dom.3.7.

c. 21. Non longè erant à terra, ſed quaſi cubitis ducentis. feria 6. dom. 3.18. fer. 2. dom. 4.7.

c. 21. Sic eum volo manere, donec veniam.fer.3. dom.paſſ.30.

c. 21. Domine, tu omnia noſti. fer.6.dom.4. 101. & 102.

c. 21. Conuerſus Petrus vidit illum diſcipulum, quem diligebat Ieſus ſequentem;qui & recubuit in cœna ſuper pectus eius.fer. 5. d.4.27. Sabb.poſt d. paſſ. 59.

c.21. Sunt alia multa, quæ fecit Ieſus; quæ ſi ſcriberentur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros. fer.2.dom.4.42.

EX ACTIBVS APOSTOLORVM.

Cap. 1. Cœpit Ieſus facere, & docere. f. 5. mai. hebd.75.

c. 1. Conueſcens præcepit eis, ab Ieroſolymis ne diſcederent. fer.6.d.4.60.

c. 1. Ioannes baptizauit aqua; vos verò baptizabimini Spiritu ſancto. feria 2.domin.paſſ. 17. & 19.

c.1. Domine, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſraël? fer.3.dom.paſſ.28.

c.1. Non eſt veſtrum noſſe tempora, vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate. fer. 5. d. paſſ. 35.

c. 1. Omnes erant perſeuerantes vnanimiter in oratione. fer.3.dom.3.42.

c. 1. Iudæi ſuſpenſus crepuit medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera eius. fer. 5.dom.paſſ.36. f. 2.mai.hebd.33.

c. 1. De Apoſtolatu præuaricatus eſt Iudas, vt abiret in locum ſuum. fer.2.mai.hebd.38.

c. 2. Cum complerentur dies Pentecoſtes apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tamquā ignis. fer.4 dom.3.96. fer. 5.mai.hebd.19. & 21.

c. 2. Repleti ſunt omnes Spiritu ſancto. fer. 2. dom.paſſ.19.

c.2.& c.13. Propheta cum eſſet prouidens locutus eſt de reſurrectione Chriſti; quia neque derelictus eſt in inferno; neque caro eius vidit corruptionem. fer. 2.dom.4.41.

c. 2. His auditis compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos: Quid faciemus, viri fratres? Et appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia. dom.paſſ.73. fer. 4.dom. paſſ. 12. Sabb. poſt domin. paſſ. 15.

c. 2. Erant in Ieruſalem habitatores Iudæi viri religioſi ex omni natione, quæ ſub cœlo eſt. Iudæi quoque, & Proſelyti, Cretes, & Arabes. Sab.poſt d.paſſ.9.

cap. 2. Certiſſimè ſciat omnis Iſraël, quia Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus hunc Ieſum, quem vos crucifixiſtis. Ibidem. 15.

c. 3. Argentum, & aurum non eſt mihi. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula. Sab.poſt dom. paſſ.3. feria 5.mai. hebdomadæ.62.

cap. 3. Apprehenſa manu eius dextera alleuauit eum; & protinus conſolidatæ ſunt baſes illius, & plantæ. Viri Iſraëlitæ, quid miramini in hoc; aut nos quid intuemini; quaſi noſtra virtute, & poteſtate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus patrum noſtrorum glorificauit filium ſuum. fer. 5.dom.4.7.

c.3 Locutus eſt Deus per os Sanctorum ſuorum prophetarum. Moyſes quidem dixit: Quoniā Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fratribus veſtris tāquam me: ipſum audietis iuxta omnia quæcunque locutus fuerit vobis. Erit autem omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur à plebe. Sab. poſt d.4.38.fer.2.dom.paſſ.25. fer. 6.dom.paſſ.2.

c. 3. Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus patrum noſtrorum glorificauit filium ſuum Ieſum; quem vos tradidiſtis, & negaſtis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti. Vos autem ſanctum, & iuſtum negaſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis; auctorem verò vitæ interfeciſtis. f. 4.d. paſſ. 12.

c.4. Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. fer.3.dom.3.66.

c. 4. Quotquot poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum. f. 6.d.3.71. fer. 5.mai.hebd. 43.

c. 4. Multi eorum, qui audierant verbum, crediderunt, & factus eſt numerus virorum quinque millia. fer.6.dom.3.116.d. paſſ.73. fer. 4. dom. paſſ.12.

c. 5. Vt veniēte Petro, ſaltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis. fer.5.dom.3.18.

c. 5. Exurgens Princeps ſacerdotum, & qui cum *illo* erant, repleti ſunt zelo, & iniecerunt manus in Apoſtolos. feria 2. dom.4 21.

c. 5. Ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Sabb. poſt d.paſſ. 75.

c. 6. Surrexerunt quidam de Synagoga, quæ appellatur Libertinorū, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, & eorum, qui erant à Cilicia & Aſia. fer.4.dom.4.54. fer. 2. dom.paſſ.8.

c. 7. Locutus eſt ei Deus, quia erit ſemen eius accola in terra aliena annis quadrigentis. fer. 2.dom.3.17.

c. 7. Nonne manus mea fecit hæc omnia? fer. 5. dom.4 43.

c.7. Dura ceruice, vos ſemper Spiritui ſancto reſiſtitis: ſicut patres veſtri, ita & vos. fer. 6. d. 4.76. Sab. poſt dom.4.42.

c. 7. Intendens in cœlum vidit gloriam Dei. Ecce video cœlos apertos, & Filium hominis ſtantem à dextris Dei. fer. 2. dom. 3. 16. Sabb. poſt dom.4.42.

c.7. Apparuit illi in deſerto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi. Accedente illo, vt conſideraret, facta eſt ad eum vox Domini: Ego Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob. Sab.poſt d.paſ. 91.

c. 7. Accepiſtis legem in diſpoſitione Angelorum, & non cuſtodiſtis. Ibidem. 92.

c. 8. Pœnitentiam age ab hac nequitia tua; & roga Deum, ſi fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. fer. 6. dom. 3. 34.
c. 8. Si credis ex toto corde? Credo filium Dei eſſe Ieſum Chriſtum. feria 5. dominic. 4. 74.
c. 9. Saule, Saule, quid me perſequeris? Ego ſum Ieſus, quem tu perſequeris. fer. 3. dom. 3. 4. f. 2. dom. paſſ. 4.
c. 9. Domine, audiui à multis de viro hoc quanta mala fecerit ſanctis tuis in Ieruſalem. Et hic habet poteſtatem à Principibus Sacerdotum alligandi omnes, qui inuocant nomen tuum. fer. 6. dom. 4. 9.
c. 9. Vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & filiis Iſraël. fer. 3. domin. paſſ. 41. fer. 5. dom. paſſ. 6.
c. 10. Macta, & manduca. fer. 6. dom. 3. 111.
c. 10. Nunquam manducaui omne commune, & immundum. fer. 4. dom. 3. 3.
c. 10. Dixit ſpiritus ei: Ecce viri tres quærunt te: Deſcendens Petrus ad viros dicit: Quæ cauſa eſt propter quam veniſtis? fer. 9. dom. 3. 34.
c. 10. Loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum: & iuſſit eos baptizari in nomine Domini Ieſu Chriſti. f. 2. d. paſſ. 18.
c. 12. Appoſuit, vt apprehenderet & Petrum: erant autem dies azymorum: quem cum apprehendiſſet miſit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum cuſtodiendum; volens poſt Paſcha producere eum populo. fer. 5. mai. hebd. 2. & 9.
cap. 12. Calcea te caligas tuas. fer. 5. domin. paſſ. 76.
c. 13. Inueni Dauid virum ſecundum cor meum, fer. 5. dom. 3. 16.
c. 13. Filius meus es tu: ego hodie genui te. fer. 2. dom. 4. 4.
c. 13. Ecce manus Domini ſuper te, & eris cæcus non videns ſolem vſque ad tempus. Et confeſtim cecidit ſuper eum caligo, & tenebræ. fer. 4. dom. 4. 23.
cap. 13. Suſcitauit eum à mortuis, amplius non reuerſurum in corruptionem. Ibidem. 50.
c. 15. Moyſes à temporibus antiquis habet in ſingulis ciuitatibus, qui eum prædicant in Synagogis, vbi per omne Sabbatum legitur. Ibid. 54.
c. 18. Feruens ſpiritu loquebatur: & vehementer Iudæos reuincebat publicè. feria 6. dom. 4. 99.
c. 19. Neque ſi ſpiritus eſt, audiuimus. Sab. poſt dom. 4. 42.
c. 19. Baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu. Et cum impoſuiſſet illis manus Paulus, venit Spiritus ſanctus ſuper eos, & loquebantur linguis, & prophetabant. fer. 2. domin. paſſ. 18.
c. 20. Beatius eſt magis dare quam accipere, dom. paſſ. 68.
c. 22. Ego eram concludens in carcerem, & cædens per Synagogas, qui credebant in te. f. 4. dom. 4. 53.
c. 22. Ego ſum vir Iudæus ſecus pedes Gamalielis eruditus. fer. 5. dom. paſſ. 66.
cap. 24. Spem habens in Deum reſurrectionem futuram iuſtorum, & iniquorum. fer. 6. dom. 4. 56.

EX EPISTOLA B. PAVLI APOSTOLI ad Romanos.

Cap. 1. Suſurrones, detractores, Deo odibiles. f. 3. dom. paſſ. 55.
c. 1. Græcis, ac barbaris, ſapientibus, & inſipientibus debitor ſum. f. 5. dom. 3. 89.
c. 1. Cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt. fer. 6. dom. 3. 87.
c. 1. Inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. Ibid. 97.
c. 1. Obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. fer. 2. dom. 4. 17.
cap. 1. Iuſtus ex fide viuit. feria 6. domin. 2. 71.
c. 2. Non auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur. fer. 6. dom. 4. 70.
c. 2. Inexcuſabilis es, ô homo omnis, qui iudicas; in quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas; eadem enim agis, quæ iudicas. f. 3. dom. 4. 34.
c. 2. Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor tuum theſaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicii Dei. f. 5. d. paſſ. 54. & 93. Sab. poſt dom. paſſ. 100. dom. palm. 19.
c. 2. Gloria, & honor, & pax omni operanti bonum. fer. 5. dom. paſſ. 169.
c. 2. Tu, qui alios doces, teipſum non doces? fer. 5. mai. hebd. 73.
c. 3. Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei. f. 6. dom. 4. 117.
c. 3. Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis. fer. 6. d. 4. 71. fer. 5. dom. paſſ. 144.
c. 4. Nec conſiderauit corpus ſuum emortuum. fer. 6. dom. 4. 71.
c. 4. Deus viuificat mortuos, & vocat ea, quæ non ſunt, tamquam ea, quæ ſunt. fer. 6. dom. 4. 133.
cap. 4. Abraham contra ſpem in ſpem credidit. Sabb. poſt dom. paſſ. 112.
cap. 5. Iuſtificati ex fide pacem habeamus ad Deum. fer. 6. dom. 4. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. fer. 6. dom. 4. 72. fer. 5. dom. paſſ. 148.
cap. 5. Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors; & ita in omnes homines mors pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. fer. 4. dom. 4. 16. fer. 6. dom. 4. 100.
cap. 5. Vbi abundauit debitum, ſuperabundauit & gratia. fer. 5. domin. paſſ. 3. & 137. & 156.
c. 5. Cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo. fer. 5. dom. paſſ. 156.
c. 6. Quòd enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt, ſemel. fer. 2. dom. paſſ. 6.
c. 6. Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete membra veſtra iuſtitiæ in ſanctificationem. fer. 6. dom. 3. 107.
c. 6. Vos exiſtimate mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo. fer. 5. dom. paſſ. 127.
c. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. fer. 6. dom. 5. 58.

c.7. Mente ſeruio legi Dei, carne autem legi peccati. fer.6.dom.4.59.

c.8. Debitores ſumus non carni, vt ſecundùm carnem viuamus.fer.6.dom.3.59.

c.8. Si ſecundùm carnem vixeritis, moriemini: Si autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis viuetis.Ibid.70.

c.8. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Ibid.14.

c.8. Quos prædeſtinauit conformes fieri imaginis filii ſui; vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Ibidem. 47. & 77. fer.5.domin. paſſ.51.

c.8. Deus filium ſuum mittens in mundum in ſimilitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne.d.paſſ.4.

cap. 8. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia, &c. Certus ſum, quia neque mors, neque vita, &c. neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro. f. 4. d.paſſ.27.f.5.d.paſſ.24.

c.8. Si tamen compatimur, vt & conglorificemur. Sab.poſt dom.paſſ.68.

c.8. Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.Ibid.71.

c.9. Deus volens notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ apta in interitum, vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparauit in gloriam.fer.5.dom.3.80.f.5.d.paſſ.6.

cap.9. Numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit. Quid me feciſti ſic? feria 3. domin. 3. 20.

c.10. *ex Iſaia cap. 65.* Inuentus ſum à non quærentibus me, palam apparui iis, qui me non interrogabant.fer.4.dom.4.77.

c.10. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem mihi. fer. 5.dom.paſſ. 8.

c.10. *ex Iſaia c. 52.* Quàm ſpecioſi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona! ſed non omnes obediunt Euangelio. Ibidem. 161.fer.5.mai.hebd.37.

c.11. Alioquin gratia iam non eſt gratia. fer.6.d. 4.72.

c.12. Multi vnum corpus ſumus in Chriſto; ſinguli autem alter alterius membra.fer.3.d.3.3. fer 6.dom.4.53.

c.12. Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus.fer.6.dom.4.104.

c.12. Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. fer.5.dom. paſſ.158.

c.12. Prouidentes bona non tantùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus. fer. 5. mai.hebd.17.

c.13. Induimini Dominum Ieſum Chriſtum. d. paſſ.49.

c.13. Induamini arma lucis.Sab. poſt dom.4.6. & 20.

c.13. Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere.fer.3. dom.4.40.

c.13. Qui diligit proximum, legem impleuit: plenitudo legis eſt dilectio. Sabb. poſt dom. 4.5.

c.14. Tu autem quid iudicas fratrem tuum? Omnes enim ſtabimus ante tribunal Chriſti. fer. 3.dom.4.33.& 35.

cap.14 Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? Domino ſuo ſtat, aut cadit, ſtabit autem; potens eſt enim Deus ſtatuere illum. Ibidem. 35.

c.15. Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt.Sab.poſt d.paſſ.62.

c.16. Deus pacis conterat ſatanam ſub pedibus veſtris velociter.fer.5.dom.paſſ.102.

EX EPISTOLA PRIMA

Cap.1. Chriſtus factus eſt vobis ſapientia à Deo, & iuſtitia, & ſanctificatio, & redemptio. fer. 6.dom.3.9.fer. 6.34.35.

c.1. Prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam.Sab.poſt dom.paſſ.14.

cap.2. Animalis homo non percipit quæ ſunt Spiritus Dei: ſtultitia enim eſt illi, & non poteſt intelligere. fer.6.poſt dom.4.41. domin. paſſ. 84.

c.2. Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus his, qui diligunt illum.Sab. poſt d.paſſ.69.

c.3. Dei ſumus adiutores. Sabb. poſt domin.4. 33.

c.3. Neſcitis, quia templum Dei eſtis. f.2.d.4.1. fer.2.dom. paſſ. 10.

c.2. Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat; ſed qui incrementum dat Deus. fer. 3. dom.4.6.

cap.3. Dominus nouit cogitationes ſapientium, quoniam vanæ ſunt.f.6.d.4.93.

c.3. Cum ſit inter vos zelus, & contentio, nonne carnales eſtis? fer.2.dom.4.21.

cap.3. Omnia veſtra ſunt; vos autem Chriſti; Chriſtus autem Dei. Sabb. poſt domin. paſſ. 103.

c.4. In Chriſto Ieſu per Euangelium, ego vos genui.fer.4.dom.3.66.

cap.4. & cap.11. Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. feria 5. maioris hebdomadæ.85. & 91.

c.5. Neſcitis, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit.fer.3.dom.3.38.

c.5. Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat. fer.4.dom.3.92.

c.5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis, & veritatis. fer. 4.dom. 4.59. feria 5. maioris hebdomadæ. 2. & 55.

c.6. Iam iudicaui tradere huiuſmodi ſatanæ in interitum carnis, vt Spiritus ſaluus ſit. fer. 3. dom.3.39.

c.6. Qui adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt. fer. 5.dom.3.25.

c.6. Glorificate, & portate Deum in corpore veſtro.dom.palm.23.

c.6. Secularia iudicia ſi habueritis, contemptibiles, qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite.f. 2.mai.hebd.25.

c.7. Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et ſi qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum.fer.4.dom.3.88.

c.7. Præterit figura huius mundi. d. paſſ. 55.

c.7. Puto autem quod & ego ſpiritum Dei habeam.fer.6.dom.3.26.

c.7. Virgo vt ſit ſancta corpore, & ſpiritu. fer. 6.dom.4.99.

c. 7. Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem. fer. 3. dom. paſſ. 19.

cap. 8. Scimus, quia nihil eſt idolum in mundo. feria 6. domin. 4. 76. domin. paſſ. 62. & 86.

c. 9. Vt Euangelium prædicans ſine ſumptu ponum Euangelium. Sabb. poſt dominic. 4. 9.

c. 9. Qui in ſacrario operatur, quæ de ſacrario ſunt, edunt, & qui altari deſeruiunt, cum altari participant. feria 5. domin. paſſ. 12.

c. 9. Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cum aliis prædicauerim, ipſe reprobus efficiar. fer. 5. dom. paſſ. 24. f. 5. mai. hebd. 37.

c. 9. Sic currite, vt comprehendatis. dom. paſſ. 63.

cap. 10. Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite. f. 4. dom. 3. 102.

c. 10. Bibebant autem de ſpiritali, conſequente eos petra, petra autem erat Chriſtus. f. 6. d. 3. 12. & 108. fer. 2. d. paſſ. 12. f. 5. dom. paſſ. 43. Sab. poſt dom paſſ. 29.

c. 10. Vnus panis, & vnum corpus multi ſumus. f. 3. d. 4. 11. f. 6. dom. 4. 51.

c. 10. Omnia in figura contingebant illis. f. 6. d. 4. 81. fer. 4 dom. paſſ. 4.

c. 10. Non murmurau eritis, ſicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. f. 3. d. paſſ. 70.

cap. 10. Fidelis Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis. fer. 4. domin. paſſ. 16.

c. 10. Omne id quod in macello vænit, manducate fer. 2. mai. hebd. 10.

c. 10. Non poteſtis menſæ Dominum participes eſſe & menſæ dæmoniorum. f. 5. mai. heb. 60.

c. 11. Si nos metipſos iudicaremus, non vtique diiudicaremur. Sab. poſt dom. 4. 30.

c. 11. Propterea inter vos multi infirmi, & imbecilles fer. 5. mai. hebd. 51.

c. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt; idem autem ſpiritus. Vnicuique datur manifeſtatio ſpiritus ad vtilitatem. fer. 2 dom. paſſ. 27.

cap. 12. Pro inuicem ſollicita ſunt membra: & ſi quid patitur vnum membrum compatiuntur omnia membra. fer. 3. dom. 3. 3.

cap. 12. Vos eſtis corpus Chriſti, & membra de membro. Ibid. 4.

c. 12. In vno ſpiritu omnes nos baptizati ſumus. fer. 6. dom. 4. 53.

cap. 12. Nemo poteſt dicere: Dominus Ieſus, niſi in Spiritu ſancto. feria 3. domin. paſſ. 39.

c. 13. Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas; charitatem autem non habuere, nihil mihi prodeſt. Si charitatem non habeam factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Sabb. poſt d. 4. 46. fer. 5. mai. hebd. 81.

c. 13. Si quis ignorat, ignorabitur. domin. paſſ. 66.

c. 14. Qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & conſolationem. fer. 4. dom 4. 46.

c. 14. In Eccleſia volo quinque verba in ſenſu meo loqui, vt & alios inſtruam, quàm decem millia verborum in lingua. fer. 2. domin. paſſ. 12.

c. 14. Si quis videtur prophetaſſe, aut ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo vobis, quoniam Domini ſunt mandata: ſi quis autem ignorat, ignorabitur. fer. 4. dom. paſſ. 14.

c. 15. Canet tuba, & mortui reſurgent incorrupti. fer. 5. dom. 4. 35. d. paſſ 35.

cap. 15. Oportet illum reſurgere, donec ponat inimicos ſub pedibus eius. fer. 4 domin 4. 50.

c. 15. Abundantius illis omnibus laborauit; non ego autem, ſed gratia Dei mecum. f. 3. d. 4. 6. Sab. poſt d. 4. 33.

c. 15. Caro, & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt; neque corruptio incorruptelam poſſidebit. fer. 6. dom. 4. 38.

c. 15. Ecce myſterium vobis dico: omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur. Ibid. 40.

c. 15. Chriſtus primitiæ dormientium. Ibidem. 42.

c. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chriſto omnes viuificabuntur vnuſquiſque in ſuo ordine. Tu quod ſeminas, non viuificatur niſi prius moriatur. fer. 6. dom. 4. 41. & 42. Sabb. poſt dom. paſſ. 102. & 105.

c. 15. Alia quidem cœleſtium gloria, alia autem terreſtrium. Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ, & alia claritas ſtellarum. Stella autem à ſtella differt in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum. fer. 6. dom. 4. 48. & ſequentibus.

c. 15. Seminauit corpus animale, ſurget corpus ſpiritale. Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cœlo cœleſtis. Ibid. 57. & ſequent. f. 4. d. paſſ. 15.

c. 15. Omnes reſurgemus in momento, in ictu oculi. Ibid. 154.

c. 15. Non ſum dignus vocari Apoſtolus. fer. 3. dom. paſſ. 21.

c. 15. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem; & mortale hoc induere immortalitatem. fer. 5. dom. paſſ. 129.

EX EPISTOLA SECVNDA ad Corinthios.

Cap. 1. Sicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra: ſcientes quòd ſicut ſocii paſſionum eſtis, ſic eritis, & conſolationis. Sabb. poſt d. paſſ. 68.

c. 1. Dei filius Ieſus Chriſtus, qui vobis prædicatus eſt per me, & Syluanum, & Timotheum, non fuit Eſt, & Non. Sed Eſt in illo fuit. Quotquot enim promiſſiones Dei ſunt in illo Eſt. Ideo & per ipſum Amen Deo ad gloriam noſtram. dom. paſſ. 32.

cap. 2. Eo quòd non inuenerim Titum fratrem meum. fer. 3. dom. paſſ. 15.

c. 2 Chriſti bonus odor ſumus fer. 5. d. paſſ. 92. Sab. poſt dom. paſſ. 16.

cap. 3. Ita vt non poſſent intendere filii Iſraël in faciem Moyſi propter gloriam vultus eius. Sabb. poſt dom. 4. 28. fer. 5. dom. paſſ. 27.

c. 4. Licet is, qui foris eſt noſter homo corrumpatur; tamen is, qui intus eſt, renouatur de die in diem. fer. 6. dom. 3. 70.

c. 4. Qui dixit de tenebris lumen ſplendeſcere. Ibid. 117. fer. 4. dom. 4. 66. f. 6. d 4. 115. fer. 2. d. paſſ. 9. f. 6. d. paſſ. 10.

c. 4. Habemus theſaurum in vaſis fictilibus. fer. 4 dom. paſſ. 26.

c. 4. Id enim, quod in præſenti eſt, momentaneum, & leue tribulationis noſtræ ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis. fer. 4. dom. paſſ. 33. Sabb. poſt dom. paſſ. 50. & 71.

cap. 4. Semper mortificationem Ieſu in corpore noſtro circumferentes. Sabb. poſt dom. paſſ. 61.

c. 5. Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi: eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficiamur iuſtitia Dei in ipſo. fer. 3. dom. 3. 37. domin. paſſ. 5.

c. 5. Nos neminem nouimus ſecundùm carnem. Sab. poſt dom. 4. 24.

c. 5. Dum ſumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino. fer. 5. dom. 4. 31.

c. 5. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti; vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. fer. 6. dom. 4. 47.

c. 6. Vos eſtis templum Dei viui. fer. 3. dom. 3. 19. fer. 4. dom. paſſ. 4.

c. 6. Exhibeamus noſmetipſos, ſicut Dei miniſtros per infamiam, & bonam famam. fer 6. d. 3. 2.

c. 6. Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli? fer. 2. dom. 4. 14. fer. 4. dom. 4. 1. Sab. poſt dom. 4. 4 fer. 5. mai. hebd. 58. & 60.

c. 6. Ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. fer. 6. dom. 4. 135.

c. 6. Tamquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. dom. paſſ. 45.

c. 6. Tempore accepto exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. fer. 2. dom. paſſ. 6. f. 5. dom. paſſ. 53.

c. 6 Inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos fer. 2. dom. paſſ. 27

c. 8. Propter nos egenus factus eſt, cum eſſet diues, vt illius inopia nos diuites eſſemus. dom. palm. 5. fer. 2. mai. hebd. 59 fer. 5. mai. hebd. 47.

c. 10. Non enim, qui ſe ipſum commendat, ille probatus eſt. Sab. poſt dom. 4. 37.

cap. 11. Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Sabb. poſt dom. 3. 14.

cap. 11. In labore, & ærumna, in vigiliis multis, in fame, & ſiti. fer. 6. dominic. 3. 58.

c. 12. Raptus eſt in Paradiſum; & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. fer. 5 dom. paſſ. 149. Sabb. poſt dom. paſſ. 47. & 67.

c. 12. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ. fer. 5. dom. paſſ. 128.

c. 13. Ecce tertio hoc venio ad vos. fer. 4. domin. paſſ. 20.

EX EPISTOLA AD GALATAS.

Cap. 1. Cum placuit ei, qui me ſegregauit ex vtero matris meæ, & vocauit me per gratiam ſuam, vt reuelaret filium ſuum in me; continuò non acquieui carni, & ſanguini, neque veni Ieroſolymam. fer. 6. d. 4. 135. f. 5. d. paſſ. 25.

cap. 1. Alium Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrem Domini. fer. 3. dom. paſſ. 5. & 20.

c. 2. Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe. Sabb. poſt. dom. 3. 18.

c. 3. Quid igitur lex? Propter tranſgreſſores poſita eſt, donec veniret ſemen, cui promiſerat, ordinata per Angelos in manu mediatoris. Sab. poſt dom. paſſ. 91.

c. 3. Non iuſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti. fer. 6. domin. 4. 70.

c. 3. Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. dom. paſſ. 49.

c. 3. Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini eius. Non dicit: & ſeminibus, quaſi in multis, ſed quaſi in vno: & ſemini tuo, qui eſt Chriſtus. Ibid 80.

cap. 3. Quis vos faſcinauit? feria 3. dominic. paſſ. 6.

c. 4. Filioli mei, quos iterum parturio. fer. 2. d. 4. 31.

c. 4. Inimicus vobis factus ſum veritatem dicens vobis. fer. 4 dom. 4. 59.

c. 5 Vtinam abſcindantur, qui vos conturbant. feria 3. dom. 3. 38. fer. 2. maioris hebdomadæ. 22.

c. 5. Fructus Spiritus ſunt Charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas. longanimitas, manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. fer. 6. dom. 4. 28. f. 2. d. paſſ. 26. f. 5 dom. paſſ. 147.

c. 5. In Chriſto Ieſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium; ſed fides, quæ per charitatem operatur. fer. 6. d. 4. 70. & 71. & 72. f. 5. d. paſſ. 144.

c. 5. Omnis lex in vno ſermone impletur: Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum. Sab. poſt dom. 4. 5.

c. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem. Ibid. 25.

c. 5. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi. dom. paſſ. 53.

c. 6. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto; vos qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis: conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris. fer. 3 dom. 3. 5. 14. & 16.

c. 6. Qui ſe putat aliquid eſſe, cum nihil ſit. Ibid. 45.

c. 6. Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. fer. 2. dom. paſſ. 14. fer. 5. dom. paſſ. 47.

EX EPISTOLA AD EPHESIOS.

Cap. 1. Gratificauit nos in dilecto filio ſuo. dom. paſſ. 80.

c. 1. Suſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominationem. fer. 3. dom. paſſ. 4.

c. 2. Gratia ſaluati eſtis per fidem; & hoc non ex vobis: Dei enim donum eſt, non ex operibus, vt nequis glorietur. feria 6. dom. 4. 71.

c. 2. Euangelizauit pacem vobis, qui longè fuiſtis; & pacem iis, qui prope. Ipſe eſt pax noſtra. fer. 5. dom. 3. 86. & 160.

c. 3. Ex quo omnis paternitas in cœlis, & in terra nominatur. f. 4. d. 3. 27.

c.4. Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem. fer.4.dom.paſſ.24.

c.4. Obſecro vos, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati eſtis, ſupportantes inuicem in charitate, ſolliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus ſpiritus, ſicut creati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. fer.3.domin.3.67.fer.6.dom.4.99.

c.4. In virum perfectum, In menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. fer.6.dom.3.112.

c.4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, vt iam non ſimus paruuli fluctuantes. fer.6.dom.4.46.& ſequent.

cap.4. Veritatem facientes in charitate creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus; ex quo totum corpus compactum, & connexum, &c. fer.6.dom.4.53.

c.4. Aſcendit ſuper omnes cœlos. Ibid.58.Sab. poſt dom.4.7.

c.4. Induite nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis. Sab.poſt dom.paſſ.27.

c.4. Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. dom.paſſ.102.

c.5. Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit. Sab.poſt dom.paſſ.41.

c.5. Auarus, quod eſt idolorum ſeruitus. fer.4. dom.paſſ.22.

c.5. Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria. f.5.dom.paſſ.10.

c.5. Non habentem maculam, aut rugam. Ibid.15.

c.5. Redimentes, *ſeu ex Græco textu*, mercantes tempus, quoniam dies mali ſunt. fer.5.dom.4.13.fer.5.dom.paſſ.57.Sabb.poſt dom.paſſ.50.

c.5. *iuxta Ambroſium*: Surge, qui dormis, & exurge à mortuis, & continget te Chriſtus. *Iuxta Epiphanium*: Et illuceſcet tibi Chriſtus. *Iuxta vulgatam*: & illuminabit te Chriſtus. fer.5.domin.4.34.& 41. feria 5. domin. paſſ.46.

c.5. Gratias agentes ſemper pro omnibus. fer.6. dom.4.127.

c.6. In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere, & gladium fidei, quod eſt verbum Dei. fer.3.dom.3.21.domin.paſſ.39.fer.5.d. paſſ.40.Sab.poſt dom.paſſ.95.

c.6. Filii obedite parentibus veſtris in Domino. Et vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios veſtros; ſed educare illos in diſciplina, & correptione Domini. f.4.d.3.27.31.& 66.

cap.6. State ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & calceati pedes in Euangelium pacis. feria 5. dom.paſſ.64.fer.5.maioris hebdomadæ.50.

EX EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

Cap.1. Confidens, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu; eo quòd habeam vos in corde, & in vinculis meis ſocios gaudii mei omnes vos eſſe. Sab.poſt dom.paſſ.47.

c.1. Deſiderium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Sab.poſt dom.paſſ.10.

c.2. Cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo; ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis. dom.paſſ.26.45.44.& 50.fer.3.dom.paſſ.34.Sab.poſt d.paſſ.15.fer.5.mai. hebd.24.& 25.

c.2. In nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. dom.paſſ.90.Sab.poſt dom.paſſ.54.85.102.

cap.3. Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ. fer.6.d.4.53.& 57.

c.4. Gaudium meum, & corona mea. fer.4.dom.3.48.fer.5.dom.paſſ.108.

cap.4. Nihil ſolliciti ſitis; ſed in omni oratione, & obſecratione cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum. f.6.dom.4.126.

c.4. Pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra, & intelligentias veſtras. fer.5.dom.paſſ.154.

cap.4. Gauiſus ſum vehementer, quoniam tandem aliquando refloruiſtis. fer.6. dom. paſſ.12.

EX EPISTOLA AD COLOSSENSES.

Cap.1. Creſcentes in ſcientia Dei. fer.6.dom.3.119.

c.1. Qui eſt imago Dei inuiſibilis. fer.3.dom.paſſ.65.

cap.1. Siue Throni, ſiue Dominationes, ſiue Principatus, ſiue Poteſtates. Sab.poſt dom.paſſ.59.

c.1. Adimpleo, quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea. Ibid.63.

c.2. In ipſo inhabitat omnis plenitudo Diuinitatis corporaliter. fer.4.dom.paſſ.42.

c.2. Delens quod aduerſum nos erat Chirographum. fer.5.dom.paſſ.81.

c.2. Videte, ne quis vos ſeducat per philoſophiam, & inanem fallaciam. dom.palm.19.

c.3. Filii obedite parentibus per omnia. Patres nolite ad indignationem prouocare filios veſtros, vt non puſillo animo fiant. Qui iniuriam facit, recipiet id quod iniquè geſſit. fer.4.dom.3.30.& 33.

c.3. Charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis. fer.5 dom.3.88.

cap.3. Vita veſtra eſt abſcondita cum Chriſto in Deo. domin.paſſ.41. fer.4. domin.paſſ.27.

cap.3. Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes nouum. Sabb.poſt dom.paſſ.27.

c.3. Vbi non eſt Gentilis, & Iudæus, circumciſio, & præputium, barbarus, & Scytha, ſeruus, & liber; ſed omnia, & in omnibus Chriſtus. Ibid 97.

EX EPISTOLA PRIMA ad Theſſalonicenſes.

Cap.1. Vos imitatores noſtri facti eſtis, & Domini, ita vt facti ſitis forma omnibus credentibus fer.5.mai.hebd.91.

c.1. Hæc eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra; vt abſtineatis vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore, non in paſſio-

ne deſiderii. feria 6. domin. 3.107.

cap. 1. Euangelium meum non fuit ad vos in ſermone tantùm, ſed in virtute, & Spiritu ſancto, & in plenitudine multa. fer. 4. dom. paſſ. 44.

c. 4. Mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi; deinde nos, qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis obuiam Chriſto in aëra; & ſic ſemper cum Domino erimus. fer. 6. dom. 3.14.

c. 5. In omnibus gratias agentes. fer. 5. dom. 3. 14.

c. 5. Cum dixerint: pax, & ſecuritas; tunc repentinus eis ſuperueniet interitus. fer. 5. dom. paſſ. Sabb. poſt dom. paſſ. 121.

EX EPISTOLA SECVNDA ad Theſſalonicenſes.

Cap. 2. Niſi reuelatus fuerit homo peccati, & filius perditionis, qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus. fer. 5. mai. hebd. 59.

c. 3. Nolite quaſi inimicum exiſtimare; ſed corripite vt fratrem. fer. 3. dom. 3.13.

EX EPISTOLA PRIMA ad Timotheum.

Cap. 1. Bonam conſcientiam repellentes, circa fidem naufragauerunt. feria 6. domin. 4. 61.

c. 1. Quos tradidi ſatanæ, vt diſcant non blaſphemare. fer. 3. dom. 3. 39.

c. 2. Volo viros orare in omni loco, leuantes puras manus. fer. 4. dom. 3. 105.

c. 2. Saluabitur per filiorum generationem, ſi permanſerit in fide, & dilectione, & ſanctificatione cum ſobrietate. fer. 6. dom. 3. 107.

c. 4. Exemplum eſto fidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, in fide, & caſtitate. Attende tibi: hoc enim faciens & te ipſum ſaluum facies, & eos, qui te audiunt. f. 5. mai. hebd. 91.

c. 4. In hypocriſi loquentes mendacium, & cauteriatam habentes conſcientiam. fer. 5. dom. paſſ. 10.

c. 5. Peccantes coram hominibus argue, vt & cæteri timorem habeant. feria 5. dominic. 3. 56.

c. 5. Si hoſpitio recepit; ſi ſanctorum pedes lauit. fer. 5. mai. hebd. 68.

c. 5. Viduas honora, quæ verè viduæ ſunt. Si quis fidelis habet viduas, ſubminiſtret illis, fer. 4. dom. 3. 7.

c. 5. Diſcet mutuam vicem reddere parentibus, quod acceptum eſt coram Deo. feria 4. dom. 3. 31.

c. 5. Si quis ſuorum, maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit; & eſt infideli deterior. fer. 3. dom. 3. 56.

c. 6. Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid poſſumus. fer. 2. mai. hebd. 52.

c. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociua. quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Ibid. 27. & ſequent.

cap. 6. Radix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide, fer. 4. domin. 3. 80. fer. 9. domin. paſſ. 8. Sab. poſt dom. paſſ. 101. fer. 2. maioris hebdomadæ. 27. & 42.

EX EPISTOLA SECVNDA ad Timotheum.

Cap. 1. Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis, & dilectionis. f. 6. dom. 3. 65.

c. 1. Scio cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem. dom. paſſ. 42.

c. 2. Si compatimur, & conregnabimus.

c. 2. Cognouit Dominus, qui ſunt eius. domin. paſſ. 66. & 67. feria 4. poſt domin. paſſ. 14.

c. 2. Sermo eorum vt cancer ſerpit. fer. 3. dom. paſſ. 48.

c. 3. Refrigeſcet charitas, & abundabit iniquitas. Erunt homines ſeipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes. fer. 4. dom. 3. 17.

c. 4. Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ. Sabb. poſt. dom. p ſſ. 48. & 61.

c. 4. Argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina. feria 3. dom. 3. 18. fer. 2. dom. 4. 15.

c. 5. Vidua, quæ in deliciis eſt, viuens mortua eſt. fer. 5. dom 4. 27.

EX EPISTOLA AD TITVM.

Cap. 1. Dixit quidam proprius eorum propheta. fer. 3. dom. paſſ. 6.

c. 1. Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant. fer. 6. dom. 4. 62. domin. paſſ. 66. & 69.

c. 2. In omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate. fer. 5. mai. hebd. 70. & 91.

cap. 2. Hæc loquere, & exhortate, & argue cum omni imperio. Ibid. 83.

c. 3. Secundùm ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quam effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum. fer. 2. dom. paſſ. 17.

EX EPISTOLA AD PHILEMONEM.

Paulus vinctus Chriſti Ieſu. Tu illum, vt mea viſcera ſuſcipe. fer. 3. d. paſſ. 49. Sabb. poſt dom. paſſ. 47.

EX EPISTOLA AD HEBRÆOS.

Cap. 1. Multifariam, multiſque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouiſſimè locutus eſt nobis in filio. fer. 3. d. 3. 9. Sab. poſt dom. 4. 39.

c. 1. Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius. f. 3. d. paſſ. 65. f. 6. d. paſſ. 9. Sabb. poſt dom. paſſ. 122.

c. 2. Qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus. Sab. poſt dom. paſſ. 92.

c. 2. Nuſquam Angelos apprehendit. fer. 5. mai. hebd. 24.

cap. 4. Viuus eſt ſermo Dei, & efficax, penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vſque ad diuiſionem animæ, & ſpiritus, compagum quoque & medullarum. domin.

paſſ. 38. feria 4. domin. paſſ. 51. Sabb. poſt dom. paſſ. 61.

c. 5. Qui in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationeſque ad eum, qui poſſit illum ſaluum facere, cum clamore valido, & lacrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. fer. 5.dom.3.60.fer. 2.dom.paſſ.15.

c. 6. In quo abundantius volens Deus oſtendere pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilii ſui, interpoſuit iuſiurandum.d. paſſ.80.

cap. 7. Lex mandati carnalis. feria 3. domin. 3. 5.

c. 7. Talis decebat, vt nobis eſſet Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus. fer. 6.dom.4.58.fer.5.dom.paſſ.68. Sabb. poſt d. paſſ.96.

c. 9. In arca vrna aurea habens manna, & virgam Aaron fer.3.dom.4.24.

c. 9. Statutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium.f.6.d.4 41.

c. 10. Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis.fer.5.dom.paſſ.104.

c. 10. Voluntariè pèccantibus poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia: terribilis autem quædam expectatio iudicii, & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt aduerſarios. fer.6.dom.3. 87.f. 2.dom.paſſ.6.

c. 11. In ſolitudinibus errantes, in montibus, & ſpeluncis, & in cauernis terræ. fer. 5. domin. 3.70.

c. 11. Moyſes grandis factus negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis.dom.4.32.

c. 11. Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum. f. 5.dom.paſſ. 143.

c. 12. Pacem ſequimini cum omnibus, & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum. fer.6. dom.3.107.

c. 12. Fili mi, noli negligere diſciplinã Domini, neque fatigeris dum ab eo argueris; quem enim diligit Dominus, caſtigat; flagellat autem omnem filium, quem recipit. Quod ſi extra diſciplinam eſtis, ergo adulteri, & non filii eſtis. fer. 6.dom.4.12.

cap. 12. Deus noſter ignis conſumens eſt. d. paſſ. 44.f.4.d.paſſ.6.f.5.d.paſſ.10. Sab. poſt dom. paſſ. 7.

cap. 13. Mementote Præpoſitorum veſtrorum, quorum intuentes exitum conuerſationis, imitamini fidem.fer.4 dom.3.66.

c. 13. Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis; ipſi enim peruigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri. fer.4.dom.3. 66. Sab.poſt dom.paſſ.104.

c. 13. Hoſpitalitatem nolite obliuiſci; per hanc enim latuerunt quidam Angelis hoſpitio receptis. Sab.poſt dom.paſſ.89.

c. 13. Exeamus ad eum extra caſtra, improperium eius portantes. dom.4.35.

c. 13. Fornicatores, & adulteros iudicabit Deus. Sab.poſt dom.4.30.

EX EPISTOLA CATHOLICA B. Iacobi Apoſtoli.

Cap. 1. Si quis veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter. fer. 5.mai.hebd.67.

c. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſcendens à Patre luminũ; apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obumbratio.fer. 3.dom.3.46.d.paſſ.85. Sabb. poſt dom. paſſ.35.

c. 1. Eſtote factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes voſmetipſos. Quia ſiquis auditor eſt verbi, & non factor, hic comparabitur viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo: conſiderauit ſe, & abiit, & ſtatim oblitus eſt, qualis fuerit.f. 6.d.3.87.

c. 2. Fides, ſi non habeat opera, mortua eſt.fer.6. dom.4 65.

c. 2. Redarguti à lege quaſi tranſgreſſores. fer. 6.dom.3.18. fer.2.dom.4.7.

c. 2. Tu credis, quia vnus eſt Deus, bene facis: & dæmones credunt, & contremiſcunt. f. 5. d. 3. 28.fer.6.dom.4.68.& 72.

c. 3. Ecce quantus ignis quàm magnam ſyluam incendit! Et lingua ignis eſt, vniuerſitas iniquitatis. Lingua conſtituitur in membris noſtris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nàtiuitatis noſtræ, inflammata à gehenna. Lingua inquietum malum, plena veneno mortifero. In ipſa maledicimus homines, qui ad ſimilitudinem Dei facti ſunt. fer.4.dom.3.82.& ſequentibus; & 99.fer. 6. domin.4.84.fer.3.domin.paſſ. 51.52.60.& 65.

c. 3. Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem, & amaram aquam? Ex ipſo ore procedit benedictio, & maledictio. fer.5. d paſſ. 57.& 66.&68.

c. 3. Omnis natura beſtiarum, & volucrum, & ſerpentium, & cæterorum domantur, & domita ſunt à natura humana; linguam autem nullus hominum domare poteſt. fer. 3. dom. paſſ.60.

c. 3. Siquis verbo non offendit, hic perfectus eſt vir. Ibid.62.

c. 3. Quod ſi amarum zelum habetis, & contentiones ſint in cordibus veſtris, nolite gloriari. fer.2.dom.4.21.

c. 3. Quæ deſurſum eſt ſapientia, eſt pacifica, plena miſericordia, & fructibus bonis. Fructus autem iuſtitiæ in pace ſeminantur facientibus pacem.f.5.d.paſſ.171.

c. 4. Petitis, & non accipitis, eo, quòd malè petatis.fer.3.dom.3. 46.

c. 4. Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.f.5. mai.hebd.36.

c. 4. Scienti bonum, & non facienti, peccatum eſt ei.fer.6.dom.3.87.

c. 4. Nolite detrahere alterutrum fratres. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem ſuum, detrahit legi, & iudicat legem.fer. 3. domin. paſſ. 52.

c. 4. Ignoratis quid erit in craſtiuo. fer. 5. dom. paſſ. 36.

c. 5. Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini. Siquis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, ſcire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius. & operiet multitudinem peccatorum.f.3.dom.3.2.

EX EPISTOLA PRIMA B. Petri Apoſtoli.

Cap. 1. Gratia vobis, & pax multiplicetur.epiſt. 2.c.1.Gratia vobis, & pax adimpleatur. fer.5. dom.paſſ.149.

c. 1. In quem deſiderant Angeli proſpicere. fer. 6.dom.

6.dom.3.58.60.& 61.fer.5. mai.hebd.25.
c. 2. Deponentes omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias, & omnes detractiones, ſicut modò geniti infantes, rationabiles ſine dolo lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem.fer.6.domin.3 41.44.45. fer.3.dom.paſſ.42.
c. 2. Ipſi tamquam lapides viui ſuperædificamini domus ſpiritualis.fer.5.dom.3.19.
c. 2. Lapis offenſionis.fer.6.dom.4.17.f.5.dom. paſſ.34.
cap. 2. Vos genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta.fer.3.dom.3 37.
c. 2 Siue Regi, quaſi præcellenti. fer. 6. dom. 3. 18. fer. 2. dom. 4. 7.
c. 2. Quaſi velamen habentes malitiæ libertatem.fer.6.dom.3.20.Sab.poſt dom.4.28.
c. 2. Serui ſubditi eſtote in omni timore dominis. non tantùm bonis, & modeſtis, ſed etiam dyſcolis.fer.4.dom.3.23.
c. 2. Si bene facientes, patienter ſuſtinetis, hæc eſt enim gratia apud Deum; in hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Sab. poſt dom.paſſ.22. & 63.
c. 2. Peccatum non fecit; nec inuentus eſt dolus in ore eius. domin. paſſ.2.& 6.
c. 2. Qui cum malediceretur non maledicebat. fer.3. dom. paſſ.61.
c. 2 Peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum; vt peccatis mortui iuſtitiæ viuantis.dom.paſſ.9.fer. 5. dom.paſſ.141.
c. 3. Parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti vos, reddere rationem de ea, quæ in nobis eſt fide.fer.6.dom.3.120.
c. 4. Charitas operit multitudinem peccatorum. fer. 3 dom. 4. 34.
cap. 5. Forma facti gregis ex animo. fer. 5. mai. hebd.91.
c. 5. Deus ſuperbis reſiſtit; humilibus autem dat gratiam.feria 5. maioris hebdomadæ. 36.
c. 5. Aduerſarius veſter diabolus, tamquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret.f.6.d. 3.61. f. 5 d.paſſ.154.f. 5. mai. hebd.63.
c. 5. Omnem ſollicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis. d. 4.17. & 31.

EX EPISTOLA SECVNDA B. Petri Apoſtoli.

Cap. 1. Velox eſt depoſitio tabernaculi mei. fer.4.dom. paſſ.42.
c. 2. Hi ſunt fontes ſine aqua. fer.6. dom.4.69.
c. 2. Melius erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ; quàm poſt cognitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſt, ſancto mandato.fer. 6 .dom.3.87.
c. 3. Nouos cœlos, & nouam terram expectamus.Sabb.poſt dom.paſſ.96.

EX EPISTOLA PRIMA B. Ioannis Apoſtoli.

Cap. 1. Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ. Sabb. poſt dom.4.2. Sab.poſt dom.paſſ. 117.
cap. 2. Aduocatum habemus ad Patrem Ieſum Chriſtum.feria 6. dom.4.33.
c. 2. In hoc ſcimus, quoniam cognouimus eum, ſi mandata eius obſeruemus. Ibidem 62. dom. paſſ 61.
c. 2. Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & in hoc veritas non eſt.Ibid.62.& 63.d.paſſ.69.
c. 2. Qui diligit fratrem ſuum, in lumine manet, & ſcandalum non eſt in eo. Qui autem odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quò eat, quia tenebræ obcæcarunt oculos eius. Sab. poſt dom.4.5.
c. 3. Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? fer.2.dom.3.16.
c. 3. In hoc apparuit filius Dei, vt diſſoluat opera diaboli.d.4.1.d.palm.1.
c. 3. Omnis, qui non eſt iuſtus, non eſt ex Deo. dom.paſſ.18.
c. 3. Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit; quoniam ſemen ipſius in eo manet.dom. paſſ. 18.
c. 3. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filii Dei nominemur, & ſimus. fer.4.d. paſſ.38.fer.6. dom. paſſ.14.& 15.
c. 3. In hoc cognouimus Charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit; & nos debemus pro fratribus animas ponere. f. 5.dom.paſſ.134. Sab.poſt dom.paſſ. 20.
c. 3. In hoc cognoſcimus, quoniam in eo manemus, & ipſe in nobis manet; quoniam de Spiritu ſancto ſuo dedit nobis. fer. 5. dom. paſſ. 134.
c. 3. Omnis, qui facit peccatum, & iniquitatem facit; & peccatum eſt iniquitas. Sabb. poſt d. paſſ. 121.
c. 4. Qui non diligit fratrem ſuum, quem videt, Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere? fer.2. dom.3.1.
c. 4. Deus charitas eſt; & qui manet in charitate, in Deo manet; *ſeu iuxta Auguſtinum.* Deus dilectio eſt, & qui manet in dilectione, in Deo manet. Sabb. poſt. dom. 4. 5. fer. 2. dom. paſſ. 44.
c. 4. Chariſſimi diligamus nos inuicem, quia charitas ex Deo eſt; & omnis, qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deum. Qui non diligit, non nouit Deum, quia Deus charitas eſt. Sab. poſt dom.4.5.
c. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem. fer. 3.dom.paſſ.72.

EX EPISTOLA CATHOLICA B. Iudæ Apoſtoli.

Num. 1. Iudas Ieſu Chriſti ſeruus, frater autem Iacobi.fer.3.dom. paſſ.24.
n. 7. Abeuntes poſt carnem alteram.fer.9 dom. 4.47.
n. 9. Cum Michaël Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore. non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ; ſed dixit: Imperet tibi Dominus. f. 4.d.3.97. fer.6.dom.3.90.fer.6.dom.4.131. fer.3. dom. paſſ.63.
n. 12. Arbores infructuoſæ, eradicatæ. f. 5. dom. 4.16.

EX APOCALYPSI B. IOANNIS Apoſtoli.

c. 1. Gratia vobis, & pax ab eo, qui eſt, &

qui venturus eſt. fer. 5. dom. paſſ. 149.
cap. 1. Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. fer. 5. mai. hebd. 59.
c. 1. Vidi ſimilem filio hominis. Et habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem: & de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat. f. 4. d. paſſ. 31. fer. 5. mai. hebd. 44.
c. 1. Habeo claues mortis, & inferni. fer. 5. dom. 4. 1. & 71.
c. 3. Hæc dicit Amen, teſtis fidelis, & verus. f. 6. d. 3. 85. dom. paſſ. 32.
cap. 3. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei; & foras non egredietur amplius. Sab. poſt d. 3. 17. fer. 4. dom. 4. 50. Sabb. poſt dom. paſſ. 61.
c. 3. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum. fer. 2. dom. 4, 22.
c. 3. Ecce dabo de Synagogis ſatanæ, qui dicunt ſe Iudæos eſſe, & non ſunt. fer. 4. domin. 4. 55.
c. 3. Collyrio inunge oculos tuos, vt videas. fer. 5. dom. paſſ. 97.
c. 5. Habentes phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum. f. 5. d. 1. 12. & 48 fer. 2. dom. 4. 17. fer. 5. dom. paſſ. 91. & 93.
c. 5. Feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram. fer. 5. dom. paſſ. 61.
c. 5. Dignus eſt agnus, qui occiſus eſt, accipere Diuinitatem, &c. Ibid. 131. Sab. poſt d. paſſ. 85. fer. 2. maioris hebdomadæ 57.
c. 5. Vidi librum ſcriptum intus, & foris. feria 5. mai. hebd. 74.
c. 6. Luna tota facta eſt, ſicut ſanguis. fer. 2. dom. 3. 16.
cap. 6. Cœlum receſſit, ſicut liber inuolutus. Ibidem.
c. 7. Non eſurient, neque ſitient amplius; neque cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus. fer. 6. dom. 3. 59.
c. 7. Salus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & Agno. dom. paſſ. 32.
c. 7. Omnes Angeli ſtabant in circuitu throni. Et adorauerunt Deum dicentes: Amen: benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſæcula ſæculorum, amen. Ibidem.
c. 11. Hi ſunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conſpectu Domini terræ ſtantes. dom. palm. 9.
c. 12. Factum eſt prælium magnum in cœlo. Michaël, & Angeli eius præliabantur cum dracone; & proiectus eſt draco ille magnus, ſerpens antiquus, qui vocatur diabolus, & ſatanas. f. 5. d. 3. 42. fer. 3. dom. paſſ. 65. f. 4. d. paſſ. 6. fer. 5. mai. hebd. 63.
c. 12. Signum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius. Sabb. poſt dom. 4. 10. fer. 5. mai. hebd. 44.
c. 12. Ecce draco magnus rufus, habens capita ſeptem. fer. 5. domin. paſſ. 98.
c. 14. Audiui vocem de cœlo, tamquam vocem aquarum multarum; & vocem, quam audiui ſicut citharœdorum citharizantium in citharis ſuis; & cantabant quaſi canticum nouum. fer. 5. dom. 3. 40. fer. 5. dom. paſſ. 74.
c. 14. Agnus ſtabat ſupra montem Sion. & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen eius, & nomen Patris eius ſcriptum in frontibus ſuis. Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati; virgines enim ſunt: hi ſequuntur Agnum quocunque ierit. fer. 6. dom. 4. 51. Sab. poſt dom. paſſ. 54.
c. 15. Dedit ſeptem Angelis ſeptem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei. fer. 5. dom. paſſ. 93.
c. 6. Commanducauerunt linguas ſuas præ dolore. fer. 5. dom. paſſ. 57.
c. 17. Aquæ multæ populi multi. fer. 5. dom. 3. 89.
c. 17. Veni, & oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas; cum qua fornicati ſunt reges terræ, & inebriati ſunt qui habitant terram de vino proſtitutionis eius. Mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua. fer. 6. dom. 3. 54.
c. 18. Cecidit Babylon. Mercatores terræ de virtute deliciarum eius diuites facti ſunt. fer. 2. mai. hebd. 35.
c. 18. Quantum glorificauit ſe, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum, & luctum. Sabb. poſt dom. paſſ. 70. & ſeq.
cap. 19. & c. 22. Cecidi, vt adorarem ante pedes eius, & dixit mihi: Vide, ne feceris: conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorum habentium teſtimonium Ieſu. Teſtimonium Ieſu eſt ſpiritus prophetiæ. Ibidem. 51. & ſequentibus.
c. 21. Ego ſitienti dabo de fonte aquæ viuæ gratis. fer. 6. dom. 3. 58.
c. 21. Erat ſtructura muri eius ex lapide Iaſpide. Fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioſo ornata. Duodecim portæ duodecim margaritæ ſunt. Platea ciuitatis aurum mundum. fer. 3. dom. 3. 70. fer. 5. d. paſſ. 84. & 87. Sab. poſt dom. paſſ. 60.
c. 21. Habebat in portis Angelos duodecim, & nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorum Iſraël. Sab. poſt dom. 3. 12.
c. 21. Non intrabit in eam aliquod coinquinatam, aut abominationem faciens, & mendacium. f. 2. d. paſſ. 7.
cap. 21. Abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum. fer. 5. dom. paſſ. 103. Sab. poſt d. paſſ. 70.
c. 22. Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc. f. 6. dom. 3. 58.
cap. 22. Etiam venio citò, amen. domin. paſſ. 33.

FINIS.